Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

IHS
BIBLIOTECA DE LOYOLA.
Sala 1
Estante 7
Plúteo 2

DIVI IOANNIS

CHRYSOSTOMI

ARCHIEPISCOPI

Constantinopolitani opera,

Quatenus in hunc diem Latio donata noſcuntur, omnia, cùm ad collationem Latinorum codicum miræ antiquitatis, tum ad Græcorum exemplarium fidem innumeris penè locis nativæ integritati reſtituta, vix vlli æſtimandis laboribus virorum linguæ vtriuſq; inſigniter callentium: in quinque tomos digeſta.

HIS ACCESSERVNT EIVSDEM CHRYSOSTOMI Homiliæ in Pſalmos Dauidicos verè aureæ, & quæ Græcè nunquam prælo traditæ nunc primùm Latinæ factæ præter pauculas olim excuſas; & hic ſuis locis inſertas, opera noſtra in lucem prodeunt.

Gentiano Herueto Aurelio interprete.

QVIBVS NVPER ADIECIMVS IN CALCE quinti tomi homilias ſeptem, quæ in vulgatis codicibus non habebantur.

Poteſtate ab Inquiſitione ſancta petita atque obtenta: necnon per Doctorem Theologum, Prædicatoriæ familiæ profeſſorem, accuratè viſa, correcta, expurgata.

Cum duobus Indicibus, quorum alter ſacræ ſcripturæ authoritates, alter quæ lectu digniora ſint accuratè complectitur.

VENETIIS, M D LXXIIII.

Apud hæredes Melchioris Seſſæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

COLLEGII SOCIETATIS JESU BIBLIOTHECA

ELENCHVS OPERVM TOMI PRIMI.

IN Genesim Homiliæ. 167.1.A
De ieiunijs & Geneseos lectione, sermo 175.F
Qũo primus Homo omni prælatus sit creaturæ, ser.177.I
De Adam & Heua Homo. 178.C
De Genesi & iterdicto arboris esu ad Adam,sermo. 179.B
De lapsu primi hominis,Homilia. 180.G
De lapsu primi hominis, sermo. 181.M
De Adam, Sodomitis, Achab, & pœnitentia,serm. Ibidem.E
Super illud Geneseos, Inimicitias ponam inter te,& mulierem.ser. 182.L
De fide Abraham, & de immolatione Isaac,ser. 183.D
De habenda cura salutis proximi, & quare Abrã vocatus sit Abraham, Homilia 184.k
De Iacob & Esau,sermo 187.G
De Ioseph, vbi à fratribus uenditur,ser. Ibid.A
De continentia in Ioseph, sermo. 188.I
De Moyse sermo 189.D
De eo quod scriptum est in lectione Iudicum capite undecimo: Ieptẽ perrexit ad pugnam, & uotũ uouit Domino,dicens. Si reuersus fuero in pace,&c.Ho. 190.I
De fide Annę,deque philosophia, hoc est animi moderatione, de humanitate,de honore deferẽdo sacerdotibus:& quòd tum in initio,tum in fine prandij sit orandum 191.C
De Anna,deque Samuelis educatione,& quòd utilis sit in pariendo tarditas: & quòd periculosũ sit liberos negligenter habere. 194.M
Super orationem Annæ, & quòd vtilis est paupertas, & maiorem habet,quàm diuitię voluptatẽ & securitatem, Homilia 196.G
De Dauid,& Saule: deque tolerantia:& quòd oportet inimicis parcere, nec de absentibus male loqui, homilia. 198.H
Quòd magnum est bonum, non tãtùm exercere virtutem, verum etiã laudare: quòdque Dauid magnificentius trophæum erexerit parcendo Sauli, quàm prostrato Goliath: quòdque hæc faciẽs magis ꝓfuerit sibi quàm Sauli,deq; excusatione ipsius apud Saulem, Homilia 201.G
Quòd periculosum est adire spectacula: quòdque ea res adulteros perfectos facit, & hinc socordia bellùmque nascatur.tũ quòd

omne tolerantiæ genus Dauid in his quæ fecit erga Saulem, superarit: postremò quòd rapinam æquo animo ferre, non minor uirtus sit quàm largiri eleemosynam, homilia. 204.G
De Dauid v i Goliath immanem hostem deducit. hom. 209.E
De eo quod sanctus Dauid dixit, Quis sum ego, quòd talem gratiam inuenerim ante faciem tuã? Ego &c. Hom. 210.M
De Absalon, ubi patrem persequitur, & de prælio fugiens, obligato gutture arboris ramo suspenditur. sermo 211.G
In Heliam prophetam, ser. 212.B
De Helia sermo 213.M
De ascensione Heliæ, Homilia. Ibidem D
De Naaman Syro ab Helisæo curato, sermo 214.M
De Helisæo, & Syrorum insidijs detectis, ser. 215.F
De patiẽtia Iob, Homilię. 5. 217.D
De beato Iob, Homilia 230.F
In beatos Iob, & Abraham, sermo Ibidem.I
In psalmos. 235.A
Super illud Sapientiæ, Iustorum animæ in manu dei sunt &c. ser. 430.C
Super illud Esaię, Si uolueritis & audieritis me, bona terræ comedetis, &c. sermo 431.I
De uerbis Esaiæ, Vidi dominum sedentem in throno excelso, &c. Homiliæ. 5. 432.C
De loco Esaię cap. 9. Potestatis & pacis eius non erit finis, Homil. 443.k
De loco Esaię, cap. 42. Cantate domino canticum nouũ, laus eius in extremis terræ, 444.A
De loco Esaiæ, cap. 42. Gaude Sió, Ecce rex tuus uenit. Homilia Ibidem F
De Hieremia propheta, sermo 445.K
De tribus pueris, Homilia. 446.D
De sancta Susanna, Homi. Ibid. H
De Iona propheta, Homil. 447.M
De loco Zacharię, cap. 6. Ecce uir, Oriens nomen eius, sub umbra eius orietur sol, &c. Homilia. 448.L
De natiuitate septem Machabęorum, Homilia. 449.D

FRANCISCI ANTONII FACCINI, AQVILANI, DE RESTITVTIONE OPERVM D. IOANNIS CHRYSOSTOMI SVO GENVINO CANDORI, Elogium.

I Doctor ille gentium, Paulus nomine, verùm re magnus Apostolus, qui ad sui exemplar, ueluti ipse erat Christi, omnes uoluit fingendos, suos secundùm carnem fratres, extra fidelium cœtum, ita ut erant editi, etsi apellæ, viuentes, pro quibus ab æternis cruciatibus vendicandis, anathema à Domino cupiebat fieri, duxit lugendos: non minus nobis vti vnius corporis membris charitate conglutinante compactis, si temporum conditio incumbentium spectanda occurrerit, plurium qui ex nostratibus fuere, ipsa (ita dixerim) mente captorum calamitas, miseriaq; lamentabilis veniet. Et eò magis isti, quàm illi dignoscuntur deplorandi, quò ab eorum reclamantibus conscientijs, vt à viuentis Dei exercitu defectores, acriora iurgia (quæ profectò essent mitiora si non vnquam in illo adscripti extitissent) exhaurientes iugiter insimulantur. Diabolo nempè, mendaciorum patri & eorum, nouitatis semper auido militantes, recentia (vt eius placitum est) & à decisionibus è cœlo demissis, & à se inuicem dissonantia dogmata in dies construentes, eòque

1.Ti. 2. b
1.Cor 4. d & 11 a
2. Thess. 3 b
Ro. 9. a
1.Cor. 6. c. & 12. b. Ephe. 4. a.
1.Pet. 2. d
Io. 8. e f

Universidad de Deusto
Biblioteca

uesanię deuenientes, quòd ueritatem ipsam Sole ipso in omnium oculos rutilantiorem, tanquam mendacium abiicerent, abiiciendamq́, aliis, proh dolor, admitterentur persuadere, in sui ipsorum primùm capitis, & aliorum detrimenta haud minima prolabuntur fascinati. Res quidem eorum cunctæ & uerba si expendenda accedunt, diuinisq́ regulis metienda, & ad rationis calculum trahenda, nostris his singultibus, ut longè etiam maioribus digna, attestabuntur, mentientes eos esse non permittentia.

Philip. 2.c

Quandoquidem sua, non quæ Domini quærentes, illaq́ omnia referentes eorum deo uotari, quicquid audent, nil ueri sapiens, uiteq́ spiritalis moliuntur. Subrepsit deinde paulatim inanis gloriolæ humanæ aucupatio, ad quam perinde ac ad cœcum seruum, eorum prauitas subigeretur: quæ linguas in se inuicem acuens, manusq́ armans, eos, non diu expectans, priùs in una à Luthero concinnata hæresi consistentes, compulit, vt in sexaginta tres, & bis plures factiones dimensuratas discinderentur, & vnusquisque ad hoc ut magistri, principisq́ nomen ei redderetur, sectam suam conderet, omnes autem ad alterutrum canino dente corrodendum in posterum conuerterentur. Et adeò hæc flamma rationis, decorisq́ repagula transcendit & lambit, ut nec sibi ipsi eorum aliquis parcere potuisse effecit. Vnius si facta recensebimus, de omnibus, vt si esset actum, in confesso erit. Quidam ex eis (omisso illo hæresiarcha qui quoties recantauerit, damnauerit q́ se, patuit cuiq́) quidam, inquam, ex eis Philippus Melanchthon de humano scribens arbitrio libero, ter opus suum emisit, bis se ipsum lapsus ignominiosè redarguens, nouam à seculo non auditam de eo sententiam profert, à capite, ut dicitur, ad caudam semper prosiliens. Aduersus hunc alius, Osiander quidam insurgit, huius cum nonnullorum aliis opiniones referens, confodit, euertit, & inter istorum tot sensuum classem, suum de eodem sex sibi putat promere, & statuit. Hic rursus ab aliis non absque conuicijs explodatur pessimis. Cuncti denique rei huius nucleum se inuenisse putantes, in diuersa tendunt. Mirum quippe, tot de uno eodemq́ differentes inspicere, nec in tantillo quidem sibi assentientes, atque concordes. Id autem in omnibus ab ipsis pertractandis semper eis usu uenisse visum est: si de iustificatione impij, idem: si de sacramentis, idem: si de Missæ tremendo sacrificio, idem: idem de Sanctorum pro nobis apud Deum intercessione, de imaginibus, de ipsa postremò sanctissima, adorandaque Trinitate, deq́ omnibus quæ inter ipsos vertuntur disputanda, idem semper ostendunt: hoc in solo tantùm alter alteri cornua scindentes, vt si corde vno conciperent, & uno loquerentur ore, inscitiæ uidelicet, hæresis, impietatis, sacrilegij, influuiei, blasphemiæq́, omnis denique infamiæ noxam debacchantes al-

trinsecus

trinsecus inurere contendunt, fœminatibus incessentes. Quid? Hæc ne, qua suos ab aliis cæteris discretos uult clementissimus Christus discipulos internosci, est charitas? Hoc nunc missum facimus. Vos omnes de omnibus ueri apicem arbitramini uos assequutos, hocq́ aduersus Catholicorum ab ipsis religionis nostræ incunabulis, quasi manu traditum à Christo, & suis inde Apostolis descendentem sensum, de quo à populis conuentibus (papæ) cunctis, gentibusq́ stabilito, inter authoritatem miraculis inchoatam, spe nutritam, auctamq́ charitate, inter nomen ipsum Catholici, Ecclesiæ superinductum nostræ, inter legitimam etiam indeficientemq́ à Petro cui gregem suum post à mortuis reuiuiscentiam Saluator commisit, Pontificum successionem, tantopere contra uestrum similes hæreticos Manichæos gloriabatur Aurelius Augustinus, quibus in ouili hoc lubentissimè se detineri dicebat: numquid & nobis & uobis inuicem uobis contradicentibus uerum à uero, ut contrarium, erit discrepans? Vnum alio ob maiorem ipsi veritati adhæsionem, magis uerum, annuimus: quemadmodum uersa uice alio falso, maiori quadam abdicatione, recessuq́ ab ea, vnum magis falsum dicitur. Doctissimi omnium estis præteritorum, atque nunc aura uescentium? Omnes allucinati sunt præter uos? Non hoc certè, non hoc, etiam quòd aliter uos & quorum simplices aures excantastis, intelligatis. Verùm hoc signum, id est procacis contentionis, ceu cauterio quodam in fronte gestantes insculptum, qui estis planè indicamini, Lupi ouilli tegumento induti. Vna est sola veritas, & illam in sancta uniuersali Ecclesia & Romana à Deo plantatam cultamq́ (à qua si quæ sunt, & aliæ) profitemur aurea, sanctos scilicet mores, ubertim poma proferentem: in quam & si centies ferociores his quales spiratis, uenti irruerent, quaterent eam quidem, sed non diuellerent, imò robustiorem efficerent, & ad alias resistendum, si fortè ingruerent, fortiorem. In igne probatur aurum, inquit ille: & in tentationibus à Deo, per uos quos permittit, animi iustorum. Qui enim trito itinere, quod ad illam ducit excidit, uertensq́ sese opinatur quacumque pergendum, facilè in sentes tibia discerpentes, salebrosos se fatigantes montes, uiarum grassatores expoliantes, plagasq́ infligentes: hoc est in suos rationis indicijq́ exortes uarios affectus incidens, in præcipita tandem, alter Abiron, alter Dathan ruens, animam euomit. Hic est harum finis errationum; puluis nempe, labor, æstus, sitis, sudor, latronum incursus, sanguis, mors, & hæc æterna: E regione verò illius penitus contrà, ob eius amœnitatem, securitatem

Io. 13. d

Io. 21. b

Aug. cõtra epist. Manich. c. 4

Mat. 7. c

Prouer. 17. c

1. Cor. 11. c

Nu. 16. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem, cum omnibus illud carpentibus pacem, & postremò sceleri
1. Co.1.a cem propter vitam agendam indesinenter. Neque cum hoc immeritò, cùm per
1. Cor. 14.f omnia, & in omnibus, quod est totius consolationis Deus, non dissen-
Ioan.1.e tionis, sit Patris verbum, caro dissensatione. Ipsum est via, ipsum
Ibi.14.a veritas, idipsum uita: per ipsum itur, ad ipsum peruenitur, in ipso
conquiescitur. Nonne ergo qui Ecclesiæ bellum infert, Deo ipsi illud in-
ferre uidetur? Ergo quòd incassum manus conferat contra eam, quam
Chrysost. nascentem tot generà hæreticorum, tot sophistarum, & tot vniuersi or-
Cùm de bis Imperatores in infantia ipsa constituta, adhuc lactentem, tenellam fru-
expulsi. ipsius a strà oppugnarint, atteratq; ipse ùires, necesse est, cùm sit immobilior
geretur. terra, dicit Chrysostomus, & cœlo solidior, fultus illa ipsius Veritatis assertione: Cœlum, & terra transibunt, verba autem mea non præ-
hom.11. tom.5. teribunt: Intelligite nunc quæ ea sint verba. Sed vtinam intelligeretis,
Mat. 24 c. intelligentes.n. nunquàm essetis improbi. Construam, ait Dominus, ò Petre,
Ibi. 16.c super hanc petram Ecclesiam meam, aduersus quam portæ inferi non præ-
Iuc. 22. d ualebunt. & ne deficeret, pro ea etiam Patrem exorauit, promittensq; se
Mat. 28 d nobiscum esse vsque ad consummationem seculi. Cæterùm quò hæc arrogans
Dã. 12. d deuiatio eos non transiulit? Ne quidem viderentur succumbere, cernentes illam esse in se ipsos rationem ualentissimam, non solùm in labores
sanctorum Patrum in sacra volumina explananda noctuq; diuq; congestos, nefarias ac sceleratas ad illos depranandos, commaculandos,
atque ad suas impias fabulositates intorquendos, manus suas adigissent, verùm etiam in ipsos puros latices, diuinas dico pagellas se conuol-
2. Pet. uissent; & aut in eis (iuxta eorum morem egerunt inueteratum, Te-
3.e tro, vt diligens pastor, annotante) vel abradendo aliquid, vel addendo, ceu lutulenti immissi fontibus apri, interturbare tentassent: aut
dum eas aduersus se, suasq; machinationes, quas denique mordicus tenent, syncera claritate intuerentur micare, neque eas tectè pacto ali-
2. Cor.2. quo possent adulterare, vt meminit Paulus, perfricta fronte ipsi aliquas
d omnino confutassent; confutassent omnino aliquas; tantum in illos stupiditatis est insufflatum. Quo factum est, vt hac re protracta in lucem,
Ioan.3.c quam omnes facinorosi, ne eorum opera redarguantur, refugiunt, maligni eorum animi indicerentur; qui non vt veritatis amore flagrantes, ad hæc dicenda, committendaq;, sed quod iam diximus, in causa existente, ab eorum videlicet mente tumida, quæ sexcentas in se ipsa, subtus feruescente superbia, conflat bullas, aceiti esse videantur. Insuperabilis flammæ natura est, instabilisq;: & qui se sibi asciuit, si-
gno non sinit contineri. necesse est enim eum, ipsa impellente, cùm insupportabilis sit, huc illuc obiter prorumpere. Ad hanc igitur, ut antidoto quodam è Christiana Republica tollendam luem, quid præterquàm quod ille admonuit Vates, opus videbatur? Adhortans enim Malac. 4 b
vt corda filiorum in ea patrum reflecterentur: State (inquit) super Ierem.
semitas, & de antiquis scisicantes, meliorem, conducibiliorem q; vo- 6.d
bis arripite; & refrigerium (verbis eius vtar) animabus uestris
inuenietis. Vt beslernos quosdam, atque ideo ignorantes nos cùm si- Iob. 8 b
mus, ad progenitores ille alius nos remittit tanquam, vt ipsi Veri- Eccl.8.b
ti incarnatæ propinquiores, ad vera filijs responsuros. Sicq; vnum ha- Isa 38 b
bebimus præceptorem Christum, quemadmodum alium habere prohibemur, & dominum. Quod animaduertentes pij Patres, nostræ inco- Mat.23
lumitati prospicientes, vt posthac Doctorum omnium lucubrationes a
antiquorum non prius emitterentur, decreuerunt, quàm nisi recognitæ, Io.13 b.
cum veteribus exemplaribus collationem faciendo, eorum genuino candori restituerentur, & comparerent. Quorum & in primis sancti Spiritus auspicio, diuus hic Ioannes Antiochenus nunc prodit: qui præter morum sanctitatem, & in diuinas literas non minus acutè quàm Cantic.
sanè delucidandas sedulitatem, longè antequam capiendæ vulpeculæ 2 d
istæ vineam dominicam florentem deuastassent, verius dicam, deuastare se putassent, eas configens, si dicendi in his suis concionibus, quas homilias uocant, partes spectentur, vnde Chrysostomi (quod idem aurei oris) est cognomen sortitus, facilè omnium princeps, antesignanusq; doctorum suspicietur. Huius tanta laus penes Deum, orbem q;
totum cùm vigeat, melius suppressis digito labijs præterire, quàm de ipso nec nostri, nec vllius (per se enim lampas splendet) indigente verba facere duximus. De conciliatione uerò hac cùm penè consumptis codicibus loquar, à Dominicano Theologo præstantissimo, cui ab Inquisitione sancta datum fuit munus, confecta; qui quantam in ea curam impenderit, insudauerit q;, qui talem vel similem cluium attentare præsumpserit subiendum, alterius testimonium, experientia edoctus, non requiret. Nos verò quibus eam cum toto opere (primo excepto tomo, aliquo q; etiam sequentis) per turbam omnino ignorantiæ tenebris obductam ad vos transeuntem, conseruandam, & ne in aliquo esset quoquo pacto læsa, tutandam data fuit prouincia, quid præstiterimus, illum qui omnia nouit antequam fierent, insomnem oculum Eccl 23
non fugit; vos q; opus perlecturos ab illo non deserendos, ac gratiam d
habituros speramus: imò si nostrum, qui ad instar aurigæ equis præcipitibus assidentis, habenas illius accepimus moderandas, ad hoc sicut totis uiribus intendentium rationem haberi dignabimini, certò scimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

AVTHORITATES
SACRÆ SCRIPTVRÆ SPARSIM
A D. IOANNE CHRYSOSTOMO
EXPOSITAE,

Secundum ordinem librorum veteris, & noui Testamenti digestæ.

Geneseos enarratio, to 1 fol. 1 a & seq.
Et rursum ex primo capite
Gen 1 a In principio creauit deus cœlum & terram. to. 3. 8. b c. to. 5. 202. l m
a Et dixit Deus, Fiat lux, & facta est lux. tomo 4 274 h i
a Terra autē erat inanis & vacua. t. 3. 4. 8. d
a b Producat herbā fœni seminās semē, &c. tomo 3. 142. k
c Crescite & multiplicamini, & replete terram tomo 3. 300. l
c Faciamus hominem ad imaginem & similitudinē nostrā. t. 3. 329. i. t. 5. 201. m. 420. b 440. a
2 c Nam ab omni ligno quod est in paradiso, comederis, &c. tom. 5. 74. i
c Quacūque die comederitis morte moriemini tomo 5. 15. m
c Adduxit ad eum omnia animalia, vt videret quid vocaret ea to 3 291. e
d Propter hoc homo patrem & matrem relinquet, & adhærebit vxori suæ, &c. tomo 4 208. d
3 b Eritis sicut dii tomo 3. 290. e
b Vidi que mulier quòd bonum esset lignū ad edendum, &c. to. 5 32. f
b Deambulabat deus in paradiso in meridie tomo 5. 203 b
b Adam vbi es? to 3. 145. f g. to. 5. 202. e f
b Vocem tuam domine audiui, & timui: quia nudus sū & abscōdi me. t. 5. 96. b
c Supra pectus & ventrem ambulabis, &c. tomo 5. 152. f
c Inimicitias ponam inter te & mulierē, &c to 1. 82 l. & seq.
c Multiplicās multiplicabo mœrores tuos & gemitus tomo 5. 481 k l
In tristitia paries filios tuos. to. 5. 83. f c
Ad te conuersio ipsius erit, & tu dominaberis ipsius tomo 4. 89. h 4 a
Age, egrediamur foras tomo 5 214. b b
Vox sanguinis fratris tui clamat ad me. tomo 4. 266. h b
Vbi est Abel frater tuus? &c. to. 5. 319. c b
Peccasti, quiesce, ad te conuersio illius, & tu dominaberis illius. to. 5. 443. c b
Vindicatum est ex Lamech septuagies septies tomo 2. 209. e d
Hic nos quiescere faciet to. 1. 186. c 5 d
Cū vidissent filii dei filias hominum esse formosas, &c. to. 1. 269. d 6 a
Perfectus erat Noe in generatione sua tomo 3. 113. i b
Trecentorum cubitorum erat longitudo eius, &c. tomo 3. 319 f g c
Venite, & descēdamus, & confundamus lingua eorum tom 3. 329 i k 11 b
Exi de terra tua, & de cognatiōe tua, &c. tomo 2. 247. b 248. c d 12. a
Clamor Sodomorum & Gomorrhęorū venit ad me, &c. tomo 5. 58. m 18. c
Ego autem sum terra & cinis. t. 4. 305. m d
Pluit Dominus à domino ignem super Sodomam tom. 3. 330. d 19. e
Ecce ligna & ignis, vbi nam victima? tomo 5. 122. e f 22 a
Tentabat Deus Abraham. to. 4. 653 k a
Vbi victima holocaustis. to. 4. 261. 550. b b
Abraham, Abraham: non extendas manum tuam super puerū. to. 1. 231. f g c
Nunc enim cognoui quoniam timeas Dominum, &c. tomo 4. 260. i c
Mitte manum tuā sub fœmur meū, &c. tomo 1. 286. e 24 c
Portabat Rebecca geminos in vtero fratres tomo 1. 187. g & seq. 25 c

Facito

Universidad de Navarra Biblioteca

27 a Facito mihi fili cibos, quos amo, vt mãducãs benedicã te, &c. to. 1. 187. d m
g Appropinquet dies patris mei: vt ego occidam Iacob fratrẽ meum. t.3.335.d
32 a Vidi castra angelorum to. 3.314. d
g Vidi dñm facie ad faciem, &c. t.2.286.
33 b Quia vidi faciem tuam, sic qui viderat faciem dei tomo 2.296.m
37 c Filii aũt Iacob pascebant oues patris sui in Sichem, &c. to. 1.187.a & se.
d Ecce somniator venit, nunc ergo venite, & occidamus eum, &c. to. 5.34.b c
39 b Et erat Ioseph formosus specie, & decorus aspectu valde to. 4. 273.g
42 d Meritò hæc patimur, in peccatis enim sumus propter fratrem nostrum Ioseph tomo 5.189 i
47 b Dies mei parui & mali, & non peruenerunt ad dies patrum meorũ. to. 5.43.l
49 a Diuidam eos in Iacob, & dispergam eos in Israel tomo 2 29 c
b Non deficiet principes ex Iuda, nec dux ex lumbis eius, &c. to. 5.64.g
b Alligãs ad vitem pullum suũ. t. 2.411.b
Exo.3. 12 a QVi est, misit me t.3.330.b
Accipe agnum immaculatum progenium, &c. tomo 3.145.h
b Erant præcincti, & baculi eorum in manibus tomo 4.404.g
d Occidite agnum anniculum, & sanguine eius linite ianuas to. 5.152.h
17 d Stabat Moyses in monte, & non armis, sed pcibus pugnaturus. t.1.209.d & se.
20 a Rependam peccatum in filios, in secundam & tertiam generationem, &c. tomo 1.249 h to. 2.209.f. to 3.89 h
9 b Non coques agnum in lacte matris suæ tomo 2.386.h i
b Nõ intres ante cõspectũ dei tui vacuus tomo 2.286.d
31 a Ecce dedi virum nomine Beseleel de tribu Iuda, &c. tomo 3. 323.i
32 b Fac nobis deos tomo 5.83.b c
b Sedit populus vt ederet & biberet, surrexeruntq; ad ludendum. to.4.242.a b
c Dimitte me, & iratus delebo eos. tom. 5 98.e f
d Sedit populus mãducare & bibere, & surrexerunt ludere tomo 2.214.k
g Siquidem dimittis illis peccatum, dimitte: sin autem, & me dele de libro quem scripsisti. tomo 3.316.b tom. 5.145.b
34 d Non occides hędum in lacte matris suę tomo 2.431.d

Cum descenderet Moses de monte, duæ tabulæ erãt in manibus eius. t.4.270.b d
SAncti estote, quia ego sanctus sum tomo 2 339.i *Lev. 19.*
Si intrabis terram quam dominus deus tuus daturus est tibi, &c. to. 3.315.h i e
Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur tomo 5.54.i 20.b
Si mulier præuaricata fuerit à viro suo, &c. tomo 5.439.g *Nu. 5. b*
Homo quicunque fuerit inter vos impurus super hoĩs aĩa, &c. t. 5.425.a b 9 b
Moyses erat mitissimus omnium hominum qui super terram. to. 1.92.g.h 12 a
Colapsus vt leo sopitus est. t.4.66.m 24 b
DEus noster ignis absumẽs. t.4.66.a *Deu. 4. d*
Diliges dominum deum tuum, & proximũ sicut teipsũ. t.3.251.e.197.c 4 a
Cum comederis & biberis & satiatus fueris, memor esto domini de tui. t.1.23.h 8 b
Quid enim quærit Dominus Deus a vobis, nisi vt diligatis ipsum. t.4.320.m 10 c
Attende Israel, nequando offeras holocaustomate tua, & victimas tuas in omni loco, &c. tomo 1.345 a b 12 a
Si extiterit propheta in te, aut somnium somnias, ediderit quę signum ac prodigium, &c. tomo 5.445 c 13 a
Prophetã nobis excitabit dominus deus de fratribus nostris, &c. to. 5. 66.m 18 d
Maledictus omnis qui pendit in ligno tomo 2.381.b. t. 5.67. d & to. 4.337.k 21 d
Prophetam susciabit vobis Dominus de fratribus vestris, &c. to. 4.334.b d
Siquis acceperit vxorem, & habitauerit, &c. tomo 4.238 c 24 a
Siquis absque liberis obierit, fratri eius vxor sua detur. to. 2.144.m 25 a
Irritabo vos in non gente, & in gente insipienti irritabo vos t. 5.66.i 32 c
Sanguinem filiorum suorum vlciscetur tomo 5.83.d f
SIngtelli sunt ad te niti. to. 5.83.d *Ios. 2. a*
Noui quanta deus vester fecerit. to mo 5.83.d b
Et nouimus quoniam deus vester in cęlo desursum, &c. tom. 4.83.c b
Hęc suscepit legatos Iesu &c. t. 2.369.e f c
Raab meretrix viuat to. 5.63.a 6
HOc vellus descẽdẽte pluuia ipsũ solũ madidetur, & tota area sicca sit tomo 1.341.k *Iud. 6. g*
Iepthe prexit ad pugnã, & votũ vouit dño dicens, &c. tom. 1.190.k. & seq. 11 f

Et

1.Re.1.b ET factũ est cũ multiplicaret precẽ in cõspectu dñi t.1.191.b, & se.
b Non sum ego tibi melior vel decem liberis tomo 4.406.a
c Mulier in duro die sum ego: Vinum & quod inebriat, non bibi t.1.193.h
d Ascendit cum illo in Silom cum vitulo triennante to.1.195.k
2 a Dilatatum est os meum super inimicos meos, &c. t.1.196.h, & seq.
c Si peccans peccauerit homo in hominem, &c. to.3 298.h i
6 b Quare grauatis corda uestra sicut grauauit Aegyptus, &c. to.2.28.i
12 a Cuius vestrum asinum accepi, uel vitulum, &c. to.4.307.c
13 c Inueni mihi Dauid virum secundum cor meum, &c. t.1.209.e f
14 d Vos eritis in seruitutem, & ego, & filius meus in seruitutem to.5.210.k
d Adiurauitque Saul populum, dicẽs: Maledictus qui comederit panem, &c. to. 5 216.k & seq. 219 a & seq.
d Postquàm enim comedit, & respexerũt oculi eius, &c. to. 5.219.d. & seq.
16 a Vsquequo tu ploras Saul tom. 5.82.k
c Misit me Deus ad te, ut ex filiis tuis cõstituam regem. to 1.332.c
17 c Quis est iste incircumcisus qui blasphemat castra domini? to. 1.233.f, & seq.
c Non alia de causa venisti, q̃ vt bellum videres t.1.127.e, & seq.
c Non poteris ire, qm̃ puer es. to. 1 99.a
24 i Iudicet dñs inter me & te. to.1.204.b c
d Iustior tu me es, quoniam tu mihi retribuisti, &c. t.1.208.k l
2.Re.7.c Quis sum ego quòd talem gratiam in uenerim ante faciem tuã? to.1.210.m 211. & seq.
c Ego ero ei pater, & ipse erit mihi filius. to.4 604.a
c Peccaui domino to.1.442.d
12 d Et dñs dimisit peccatum tuum. t.5.82.l
d Ego pastor peccaui, & ego pastor malũ feci, &c. to.3.303.b
16 b Quid mihi tecũ, fili Saruiæ? &c. t.1.192.c
18 c Parcite filio meo Absalon to.1.211.k
22 d Videbam dominum deum Israel sedentem super thronum, &c. tom. 5.420.f
23 b Quis mihi daret aquã de cisterna quæ est in Bethlehem, &c. t.1.335.m & se.
3.Re.17 Viuit dominus, & non erunt per annos illos ros & pluuia t.2.212.c, 213.m
a Surge & uade in Sarepta Sidoniorum, &c. to.1.338.m 212.f, & seq. 213.a b 538.a b
Festina & fac mihi primum subcineri c cium panem t.2.399.f g
In noĩe dñi percutere me, &c. to 5.424.c 20 f
Quis ibit ad decipiẽdũ Achab t.1.45.h 22 d
Mitte ad te Naaman seruũ meũ, ut cures 4.re.5.b eum à lepra ipsius. to.1.214.m a 215. b, & seq.
Vade ad Iordanem fluuium, & lauare septies, &c. to.2.401 a c
Dñe aperiantur istius pueri oculi, &c. 6 d to.1.216.h
Protegam ciuitatem hanc propter me, 19. & 20 & propter Dauid puerum meum. t.1. g 117.l. & to.4.484.g
Extendã in Hierusalẽ mẽsuras Samariæ, 21 b & trutinas domus Ephraim. t.1.347 a
Secundi Paralip. 26. & 4 Reg. 15.
Elatum est cor (z x, &c. t.1.289. c
c & seq.
QVod odisti, alii ne facias t.5 217.i *Tob. 4. c*
VIr erat in terra Hus nomine Iob, *Iob. 1. a*
& cætera to.1.217.g & seq.
Ne forte cogitauerint aliquid in corde b suo, &c. tomo 5.329.h
Animo aduertisti famulũ meũ Iob, &c. b tomo 1.58.i
Dominus dedit, dominus abstulit: sicut d dño placuit, ita factum est. t.3. 329.d
Nudus exiui de vtero matris meæ, & nu d dus etiam reuertar to.4 673.b
Dominus dedit, dñs abstulit. t.4 489.m d
Dic aliquod verbum aduersus dominũ 2 c. & morere tomo 5. 445.f
Qui suspendit terram super nihilo. to- 26 b mo 5.206.m.130.a
Viuit dominus qui sic me iudicauit &c. 27 a tomo 3.329.k
Si autem egressus est quis de domo mea 29 b sinu vacuo tomo 1.172.h
Et erã pes claudis, oculus cæcis, & e me c dio dentium eripui rapinã. t.1. 172.i
Legem oculis meis posui ne in virginis 31 a viderent faciem, &c. to.1.189.a
Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec co a gitarem quidem de virgine. t.1.218 f
Quis det de carnibus eius vt saturemur d to. 4.179.e
Adducens autem draconem in hamo 40 a tomo 2.388.m.389.a
Orabit pro vobis, & remittetur vobis pec b catum vestrum tomo 4.483.g
In psalmos to.1.135.a

Et

Et rursum ex uarijs locis.

Psa. 1. a ET in cathedra pestilẽtiæ non sedit. tomo 2. 427. c
b Non sic impij, nõ sic, & cętera. t. 2. 347. h tomo 5. 203. c
2 b Ego autẽ constitutus sum rex ab eo, &c. tomo 5. 423. g
b Filius meus es tu, ego hodie genui te, &c. to. 3 142. i to. 4. 604 a & to. 5. 155. b c
c Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram to. 2. 393. k
c Et exultate ei cum tremore. tom. 4 90. m. & 427. a
d Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore tomo 5. 142. c
3 a Dñe quid multiplicati sunt, &c. tom 2.
b Ego dormiui & soporatus sum, & exurrexi tom. 2.
4 a In afflictione dilatasti me. to. 4 250. f
6 a Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. to. 5. 68. l
a Miserere mei domine, quoniã infirmus sum tomo 5. 91. b c
b Lauabo per singulas noctes lectum meũ, &c. tomo 2. 441. l tomo 5 83 e f
7 c Deus iudex, iustus, fortis & patiens. to. 5 294. a 295 k
c Nisi conuersi fueritis, gladium suum uibrauit: arcum suũ tetẽdit, &c. t. 5. 247. a
8 b Quid est homo quòd memineris eius, aut filius hominis, &c. to. 5. 416. b c
9 c Sub lingua eorum labor & dolor. tomo 3. 168. h
13 a Dixit enim insipiens in corde suo, Non est deus tomo 3. 240. e
15 b Nec memor ero nominum eorum per labia mea tomo 5. 280. h
17 b Tenebrosa aqua in nubibus aeris. tom. 2. 298. m
18 a Cœli enarrant gloriam dei. to. 4. 9. m. & 74. m. & tomo 5. 205. f g & seq. 207. e
a Non sunt loquelæ, neq; sermones, &c. tomo 5. 205. g h
b Non est qui se abscondat à calore eius tomo 2. 304 b
b Lex domini immaculata cõuertens animas tomo 2. 348. d
c Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multùm, & cætera. t. 3. 3. h
22 b Parasti in conspectu meo mẽsam aduersus eos qui tribulant to. 2. 202. b
23 a Ipse super maria fundauit eum, &c. tomo 5. 206. l m
a Domini est terra & plenitudo. t. 4. 180. k
Hæc est generatio quęrentium dominũ tomo 2. 216. k
Domine, dilexi decorẽ domus tuæ, &c. 25 b tomo 2. 364. h
Exquisiuit te facies mea, &c. to. 2. 286. i 26 c
Iustus tanquàm leo confidit. to. 5. 203 c 28 a
Vt psallat tibi gloria mea, & non compungar tomo 4. 75. m 29 c
Confitemini domino in psalterio decẽ chordarum, &c. tomo 2. 307. m 32 a
Verbo domini cœli firmati, sunt &c. to b mo 3. 143. d. 329. i
Quis est homo qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? to. 5. 245. h 33 c
Cohibe linguam tuam à malo, & labia c tua ne loquãtur dolũ, &c. t. 2. 272. g h
Venite filii, audite me, timorem domi c ni docebo vos tomo 4. 476. i
Homines & iumenta saluabis domine 35 b tomo 2. 325. b
Spera in deo & fac bonitatem, & inha 36 c bita terram, &c. tomo 2. 289. c
Putruerunt & corruptæ sunt cicatrices a meæ tomo 4. 525. i
Non est sanitas in carne mea à facie in 37 b sipientiæ meæ tomo 3. 68. k
Quoniam renes mei impleti sunt illusio b nibus, &c. tomo 2. 277. i
Domine ante te omne desiderium meũ b tomo 5. 96, e
Concaluit cor meũ intra me, & in me 38 a ditatiõe mea exardescit ignis. t. 5. 481. d
Notum fac mihi domine finem meum, &c. to. 5. 481. d
Multa fecisti domine deus meus mirabi lia tua, &c. t. 5. 439. k. 440. a & seq. 39 b
Sacrificium & oblationem noluisti, &c. to. 5. 666. l
Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, in die mala, &c. t. 4. 627. d 40 a
Audi filia, & vide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populum tuum, & do 45 c mum patris tui. to. 4. 320. f. & 634 i. to. 5. 160. k. 280. g. 399. m
Obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, & concupiscet res decorem c tuum to. 2. 11. K
Desiderabit rex decorẽ tuum, audi filia, c & uide, & cætera tomo 5. 140. d
Comparatus est homo iumentis insipiẽ tibus & similis factus est illis. tomo. 48 c 3. 315. l
Ne timueris cum diues factus fuerit hõ & cũ multiplicata fuerit, &c. t. 5. 8. d e d

Deus

49 a Deus manifestè venier, deus noster, & non silebit to. 2 382. a
a Aduocauit cœlum de sursum, & terram discernere populum suum to. 5. 66. l
50 a Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. t. 1. 240. c & se. to. 2 421 b c
b In iniquitatibus conceptus sum. tomo. 2. 409. l
c Spiritum rectum innoua in uisceribus meis, &c. to. 3. 323. l, & to. 4. 227. a
d Sacrificium deo spiritus contribulatus, &c. to. 2. 286. e & to. 4. 419. l & 623.
51 b Ego autem quasi oliua fructifera in domo dei. to. 3. 326. l m. 327. c d g. to. 5. 88. d e, to 4. 671. i k
55 b Deus vitam meam annunciaui tibi, posuisti lachrymas meas in conspectu tuo to. 5. 97. f g
57 b Lætabitur iustus cùm viderit uindictã, &c. to 4. 600. e. to. 5. 297. c
58 a Tu domine deus uirtutum, deus Israel intende, ut uisites omnes gentes. to. 3. 317. a
62 a Si memor fui tui super stratum meum, &c. to 5. 280. h i
67 c Mons dei mons pinguis, &c. to. 2 230. k
c Dominus dabit uerbum euangelizantibus uirtute multa to. 5. 65 c
g Venient legati ex Aegypto, Aethiopia præuenient manus eius to. 2. 386. d
g Ecce dabit uoci suæ uocem uirtutis. to. 1. 302. h
68 c Fiat mensa eorum corã ipsis in laqueũ, &c. to. 2. 381. b
70 c Domine memorabor iustitiæ tuæ solius, &c. t. 2. 325. a b
72 c Deus autem noster rex ante secula operatus est salutem in medio terræ. to. 5. 423. h
d Quid. n. mihi est in cœlo, & à te quid uolui super terrã. t. 4. 17. i. & t. 5. 293 e
d Ecce qui elongant se à te peribunt. to. 5. 34. f
79 d Multitudo sonitus aquarum, uocem dederunt nubes to. 1. 302. h
79 b Quamobrem destruxisti sepem eius, & uindemias eam & cætera t. 4. 422. b
80 c De petra melle saturauit eos. to. 5. 164, b. 185. k
83 a Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidũ. vbi reponat pullos suos. to. 5. 160. b. 161. c
85 b Quis similis tui in diis Dñe? t. 5. 266. b
Tunc locutus es in aspectu filiis tuis, 88 d &c. to. 2 260. f
Tu uerò repulisti, & destruxisti, distuli- f sti Christum tuum to. 2. 260. f
Dies annorum nostrorũ in ipsis septua c ginta anni. to. 5. 30. m a
Domum tuam domine decet sanctitas 2 a in longitudinẽ dierum. tom. 2. 370. g
Præoccupemus faciem eius in confessio 94 a ne to. 4 646. f
Annũciate de die in diem salutare eius 95 a to. 2. 333. h
Initio tu dñe terrã fundasti. tom. 3. 13. h 101 d
Vinum lætificat cor hominis. t. 2. 170. l 103 b
Draco iste quem finxisti ad illudendum c ei to. 4. 422. c
Posuit tenebras & facta est nox, in ipla c pertranſibũt oẽs bestiæ syluæ. t. 2. 365. d
Sterit Phinees, & placauit, & cessauit c quassatio to. 5. 436. g
Dixit dominus dño meo: sede à dextris 109 a meis, &c. to. 4. 609. d. t. 5. 441. i k
Tu es sacerdos in æternũ secdm ordinẽ a Melchisedech to. 2. 350. l. to. 4. 271. f
Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius 111 b manet in seculũ seculi, t. 5. 269 i. 270. k
Constituite diem solennem in condensis, &c. 117 d to. 3. 313. c
Iustus es domine, & recta iudicia tua. 118 to. 3 328. b c
Hierusalem q̃ ædificatur ut ciuitas, &c. 121 a to. 2 328 i k. 456. l
Sicut oculi ancillæ i manibus dñæ suę, 122 a &c. to. 5. 464. a
Qui confidunt in domino, sicut mons 124 a Sion, &c. t. 5. 203 f
Qui seminant in lachrymis, in exulta- 125 a tione metent to. 5. 190. a
Si iniqtates obseruaueris &c. t. 5. 134. d 129 a
Si exaltaui animam meam, sicut ablacta 130 a tus super matrem suam to. 2. 340. c
Hymnum cantate nobis de canticis Siõ 136 a to 5 425. c
Qũo cantabimus canticum domini in a terra aliena to. 3. 300. i k. t. 4 20. i k
Mirabilis facta est scia tua ex me. to. 5. 158 a 402. b
Quò ibo à Spiritu tuo, &c. to. 4. 436. i
Si ascendam in cœlum, tu illic es: si de a scendero in infernum, ades. t. 5. 403. c
Confitebor tibi quoniã terribiliter ma c gnificatus es, tom. 5. 402. b
Similis ero descendentibus in lacum to 142 a mo 4. 374 m

Beatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

143 c Beatus populus cuius dñs deus eius. to mo 5.179.f
145 a Iucilla die peribunt omnes cogitationes eorum tomo 4.379.m
146 a Magnus dñs,& magna virtus eius,& sapiẽtiæ eius nõ est numerus.t.5.403.c
148 a Laudate dominũ de cęlis,&c.t.5.168.g
Pro.3.a Eleemosynæ, & fides ne destituãt te tomo 4.408.c
d Partes dextræ nouit dominus, peruersæ aũt sunt quę sunt à sinistris.t.2.391.d
6 a Vade ad formicam ò piger, & æmulare vias eius tomo 3.62.c
d Alligabit quis in sinum ignem, & vestimenta non cõburet?&c. t.5.484.m.a
d Non mirum siquis deprehensus fuerit furans,&c to.5 209.b 210.c
7 a Sapienria ædificauit sibi domum,&c. tomo 2.315.c
8 c Dominus ab initio viarum suarum creauit me tomo 3.331.a b
11 c Sicut inaures aureę in naribus porci,ita mulieris malè morigeratæ species,&c. tomo 2.359.g
d Qui abscondit frumenta execrabilis omnibus est tomo 4.224.i
12 a Qui odit redargui,insipiẽs est. t.3.190.f
18 a Impius cum in profundum malorum venerit,contemnit tom. 5.464.a
b Cum venerit impius in profundum malorum,contemnit tomo 2.347.h
c Iustus suipsius accusator est,in principio sermonis tomo 5.444.f
c Aũ ruinã exaltat' cor hoïs, &c.t.2.266.a
19 c Qui miseretur pauperi, fœneratur deo tomo 1.6.e
20 b Qui castum se gloriatur habere cor,aut mundum esse à peccatis. to. 1.417.g
25 b Si esurierit inimicus tuus,cibaillũ, &c. tomo 2.276.d e
27 a Fideliora sunt vulnera amici,quàm blãda oscula inimici tom.3.290.d e
a Animæ indigenti & amara dulcia vidẽtur tomo 5.71.c
a Aïa in satietate posita fauis illudit. tomo 5.164.b
28 a Fugit impius persequente nemine. tomo 5.203.c
31 b Facta est quasi nauis institoris, &c. tomo 2.302.k
a Date vinum iis qui in tristitia, & siceram iis qui in dolore tomo 1.77.i
Eccl.1.a Vanitas vanitarum & omnia vanitas tomo 4.377.i h
tomo 5.454 h i.478.c d
Oritur sol,& occidit sol, & ad locũ suũ b
reuertitur tomo 5.160.d
Tempus congregãdi lapides, tempus di 3
spergendi tomo 2.361 a b
Bonum est in domum luctus intrare, 7 a
quàm in domũ risus. t.5.312 a 317.f
Melius est ire in domũ luctus, quàm in a
domum conuiuii. to.5.122 i k l m
Deũ time,& mandata eius custodi,quo- 12 d
niam hoc quisque hõ est. t. 5 402.h
Osculetur me osculo oris sui. to- Can. 2.a
mo 5.160.f g h
Vnguentum effusum nomẽ tuum, &c. a
tomo 2.428.l
Nigra sum,& speciosa filiæ Hierusalem b
tomo 5.166 c d
Speciosæ sunt genæ tuæ sicut turturis, c
propter taciturnitatẽ tuã. t.2.392.c d
Vox turturis audita est in terra nostra 2 c
tomo 5.160.c
Apprehendite nobis vulpeculas, quæ de d
moliuntur vineas to.4.349.d
Ecce dilectus meus pulsat ostium, &c. 5 a
tomo 2.283.k
Quis dabit tibi fratrem meum sugentẽ 8 a
vbera matris suæ tomo 2.386.h
INuidia autem diaboli,mors intrauit Sap.2.d
in mundum.to.1.128.i t.5.287.m
Iustorum animæ in manu dei sunt. to- 3 a
mo 1.430.d
NE moreris conuerti ad dominũ,& Eccl.5.b
ne differas de die ĩ diẽ.t.4.363.d
Ne repetas sermonẽ ĩ oratione.t.1.341.c b
Agnosce quòd in medio laqueorum per 9 d
transis, & super propugnaculis vrbiũ
ambulas. tomo 5.254.m 222. a & se.
Nihil est auaro iniquius to.2.224.d 10 b
Omne animal amat suum simile,& ho- 13 c
mo proximum suum to. 5.217.l
Melior est vnus faciens voluntatem do- 16 a
mini, quàm decem mille peccatores
tomo 1.107.a
Quid sole lucidius. tom. 1.12.c 17 d
Fili enim in bonis ne des querelam: & 18 b
in quocunque dato ne des tristitiam
verbi,&c. tomo 5.14.c
Ante orationem præpara animã tuam c
tomo 2.286 d 393 g h
Audisti sermonem, moriatur in te, con 19 b
fide,non te disrumpet t.5.188.m
Tanquam ab aspectu serpentis fuge a 21 a
peccato tomo 4.29.c
Non assuescas ituro os tuũ,&c t.2.278.c 23 b

Mulieris

25 c Mulieris malæ & iniquæ portie dabitur pro operibus suis to.8.398 a
27 d Lapidem qui sursum iaciũt in excelsum in ipsorum caput iaciunt to.5.408.g
28 a Homo homini tenet iram,& à deo quę rit sanitatem to.5.101.d
29 a Qui miseratur pauperis fœneratur deo to.2.84.k & seq.
34 d Sicut qui occidit filium coram patre ita qui offert sacrificium de pecunijs pauperum to.5.266.m
Esa. 1. a AVdite cœli,& auribus percipe terra to.5.77.k l
a Filios enutriui & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me, &c.to.5 78.a & seq.
b Audite verbum domini principes Sodomorum, &c. to.5.426.g h
b Thymiama in abominationem mihi est to.1.70.h
d Si manus vestras ostenderitis, auertam oculos meos à vobis t.5.327.f 440.e
b Lauamini, mundi estote auferte nequitias ab animis vestris, &c.t.1.175.i t. 3.112.i to.4.571.i tom.5.82.i 272.h 284.k
c Venite,disputemus, dicit dominus to. 1.175.h i
c Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis to.1.431.k & seq.to. 4.150.k
f Et tunc vocaberis ciuitas iustitiæ, & mater ciuitatum to.2.336. a
f Caupones tui miscent vinum aqua to. 4.266.f
3 b Produxit terra prouentum suum,& nõ intuliſtis decimas to.2.446.k l
b Populo meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, &c. to.3.190.d
5 b Væ qui coniungant domum ad domũ & agrum copulant agro to.1.55.b
b Quid faciam vineæ meæ quod adhuc non fecerim to.2.40 g
b Et mandabo nubibus ne pluant super eam to.2.298.m
6 a Vidi dominum sedentem in throno excelso, &c.to.1.431.d & seq.to.5.202. i 409.a b
a Factum est anno quo mortuus est Ozias Rex,vidi dominum,&c. to.1.331. c.& seq.
a Vidi Cherubim stantia a dextris dei, & Seraphim,&c. to.1.16.k
b Et regem dominum sabaoth vidi oculis meis to.3.332.g
Ecce virgo in vtero concipiet,& pariet 7 c
filium to.1.448.m a to.5 63.c
Accipe calamum nouum, & grandem, 8 a
& scribe in eo. to.5.160.i
Priusquam cognoscat puer patrem, & b
matrem,&c. to.252.d 386 d e
Puer natus est nobis, & filius datus est 9 b
nobis,&c.t.2.386.e f to.5.63.d 420 c
Ptãtis & Pacis eius nõ erit finis t.1.423.k b
Exiet virga de radice Iesse & flos de ra- 11 a
dice eius ascendet t.1.286 ft.5.63 c d
Tũc pascetur simul lupus cũ agno, &c. f
to.5.65.f g
Ponã sedem meam in Aquilonẽ,& ero 14 d
similis altissimo to.1.178 g 180.h to. 5.145.b 211.k
Quis cognouit sensum domini, vel 40 e
quis eius cõsiliarius fuit to.3.390.g
Deus æternus nõ esuriet neq; laborabit g
to.2.388.f
Cãtate dño cãticũ nouũ, laus eius in ex 42 a
tremis terræ to.1.444.a & seq.
Ante me non est factus alius deum, & 43 b
post me non est to.3.11.a b c
Dic tu prior iniquitates tuas vt iustifi- d
ceris to.1.48.g to.2.131.e to.5.77.f g
87.m 444.c
Recordare tu prior, & ego non recoda 44 d
bor to 5.280.h
Portas æneas confringam, & vectes ferreos conteram,&c. to.5.65.b a
Scio quòd durus es tu, & neru' ferreus 48 a
ceruix tua,& frons tua ærea t.5.430.k
Nõ propter vos ego facio domus Israel b
sed propter nomen meum t.5.436.h
Ego deus primus,& ego post hæc,& præ c
ter me deus non est,&c. to.3 326.h i
Posuit me sicut sagittam electam to 5. 49 a
160.f 423.c
Qui facio pacem,& creo mala to.2.77.l b
Nunquid obliuiscetur mulier infantu d
li sui vt nõ misereatur, &c.to.5.53.k
Veni,& non erat homo: vocaui, & non 50 a
erat qui audiret to.1.57 f
Exurge Hierusalem,quæ bibisti de calice 51 f
iræ,&c. to.1.224.m a
Væ vobis, quia propter vos nomẽ meũ 52 b
blasphematur in gentibus to.1 14.a
Infirmitates nostras accepit,& agritudi- 53 b
nes nostras portauit to.2.93.i K
Peccata multorum ipse tulit, & diuisit d
spolia fortis to.5.43.a b
Generationem eius quis enarrabit?to. c
2.7.f to.242.k to.3.144.h

c Et dabo improbos pro sepultura eius, & diuites pro morte illius to.5.437.d
54 d Erunt omnes docibiles dei to.3.74.c
55 a Ieiunauimus,& non vidisti: humiliauimus animas nostras, & non cognouisti,&c. to.5.115.c
b Tunc scindetur matutinale lumen tuũ to.2.161.h & seq.
b Ne flectes sicut sub iugo collum tuum, & saccum ac cinerem substernes,&c. to.2.167.m a
c Adhuc te loquẽte, dicet: Ecce adsum to.2.161.g & seq.
59 a Nam peccata vestra diuidunt inter me & vos. to.5.466.f
60 b Ex Saba venient offerentes aurum, thus & lapidem pretiosum,&c. to.2.386.c
61 a Spiritus domini super me, eo quòd vnxit me,&c. to.3 324.c d
62 a Gaude Sion, ecce rex tuũ venit tom.1. 444 f & seq.
66 c Sup quẽ aliũ respiciã quàm sup mãsuetũ & quietũ,&c.t.1.146.a t.5.270.i k
Hie.2.c OBstupescat cœlum super hoc, & horreat valde terra, &c.tom.3. 322.k l
e Abite ī Cedar,& videte: emittite ad īsulas Chetim,& iudicate,&c.t.3.424.k
3 d Cõuertere ad me peregrinatio Israel, & nõ irascar vobis in ęternũ to.1.182.g
5 a Et dixit: Forte pauperes sunt, propter hoc non possunt audire sermonem domini to.3.326.l to.5.82.e
7 d Ne ores pro populo hoc, quia non exaudiam te to.1.121.k.l to.5.446.k
d Non vides quod ipsi faciunt? incendũt adipem, & placentas faciunt &c.to.1.121.l
8 b Nunquid cadens non adijcietvt resurgat,&c. to.5.81.b 477.f
c Turtur & hirundo, & cicada, agri passeres cognouerunt tempus aduentus sui to.3.170.c
9 a Quis dabit capiti meo aquam,& oculis meis fontem lachymarũ,&c.t.5.96.c
f Mors intrauit per fenestras nostras to.1.333.m
11 c Ne roges pro populo hoc, nam te ipse non exaudiam to.4.56.i
12 a Iustus es domine, veruntamen iusta loquar ad te: Quid est quòd via peccatorũ prosperatur? to.5.35.m a
15 a Si steterit Moyses & Samuel, neq; id assequentur to.5.145.m
Heu mihi mater, vt quæ me talem pe peristi virum,&c. b to.1.223.c
Qui deducit preciosum a vili, quasi os meum erit d to.1.5.a
Maledictus homo qui spem ponit in homine 17 a to.1.148.h
Terminum loquar super gentem,& super regnũ, ut auferã, & perdam,&c. to.1.185.g & seq. 18 a
Factus sum ridiculus toto die. dixi: Nõ loquar,&c. 20 c to.2.438.a b
Disponam vobis testamentum nouum, non secundùm testamentum quod disposui patribus vestris. to.5.90.g h 31 c
Tre. 3.d BEatus qui tulit iugũ graue ab adolescentia sua to.5.389.c
Bar.1.a QVoniam omnes cognoscent me à paruo vsque ad magnum. tom. 4.96.f g
Hic deus noster,& non conferetur alius ad illum 3 d to.3.330.c
Hic deus noster, non conferetur alius ad illum: inuenit omnem viam scientiæ,&c. d to.5.63.b & seq.
Eze.1.a FActum est verbum domini ad Ezechielem, filiũ Buzi, &c.to.5.409. f & sequen.
Ego visiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimilatus fui to. 1.87.l a
Si quis fuerit iustus, deinde lapsus peccauerit: nõ ꝓderit illi recordatio.&c. to.1.437.k 3 c
Spiritus domini locutus est in me, &c. 11 a to.3.329.k
Aquila grandis magnarum alarum, longa extensione, plena vnguibus, &c. 13 a to.5.234.e & seq.
Si steterit Noe, & Iob, & Daniel, filios suos & filias non eripient 14 c tom.1. 118.i to.1.19.c to.5.145.m a
Quibuslibet meretricibus datur merces tu aũt addidisti mercedẽ,&c.t.5.470.i 16 d
Anima quæ peccat morietur to.1.249.h 18 a to.4.389.f 488.h
Dedi eis præcepta non bona. tomo.4. 20 d 131.l
Porta hæc orientalis, quæ respicit ad orientem, semper clausa erit, &c.to. 3.144.i k 44 a
Dan.3.a MIsit Nabuchodonosor rex ad congregandum omnes magistratus,&c. to.5.191.m a

Est deus

b Est deus in cœlis, qui potest eripere nos de cãmino ignis to.4.161.k
c Peccauimus, iniquè egimus, iniustitiam fecimus to.3.323.i k
c Non possumus aperire os, confusio, & opprobrium facti sumus seruis tuis to.5.254.f
g Omnis populus, tribus,& linguę si dixerũt verbum contra deum Sidrak, &c. to.5.483.b
g Sydrak, Misak,& Abdenago, egredimini,& venite to.4.369.i k
4 c Et nunc domine mi rex, consilium meũ audi,& peccata tua eleemosynis redime to.1.309.a
c Propterea rex consilium meum tibi gratum esto, peccata tua per eleemosynas redimito to.5.405.i
5 a Et exportauit vasa dei quæ erant Hierosolymis sancta,&c. to.1.346.K
8 a Vidi visionem, & sedebam in Vbal, & sustuli oculos meos,& vidi,&c. tom. 5.431.h & seq.
9 a Deus magne,& admirabilis, qui seruas pactum tuũ,& misericordiã tuã, &c, to.5.430.c & seq.
c Septuaginta hebdomades abbreuiatæ sunt super populum tuum, &c. to.5. 431.g & seq.
g Reædificaturus est sanctuariũ quod fuit in Hierosolymis quondam,&c. to.2. 368.i
g In dimidio septimi anni auferetur iugge sacrificium, & abominatio desolationis stabit,&c. to.2.368.i
10 a Leuaui oculos meos,& vidi: & ecce vir lineis vestitus,&c. to.5.409.c & seq.
11 a In tempore illo exorietur Michael, princeps magnus,&c. to.5.431.m & 432. a & sequen.
13 c Angustiæ sunt mihi vndique,&c.tom.1. 446.h i
Oseæ.4.a EXecratio,& mẽdacium,& furtum, & adulterium, effusa sunt in terra,&c. to.5.50.b
c Non visitabo filias vestras cùm stuprum admiserunt,&c. to.5.439.g
6 b Misericordiam volo,& non sacrificium to.5.272.g
9 b Quoniam erat veluti mẽte captus propheta, homo habens spiritum tom.2. 12.g
11 c Ego visiones multiplicaui, & in manibus prophetarum assimilatus sum to. 1.153.i to.3.26.l
Occurram illis tanquam vrsa addubitãs 13 b to.4.66.a
Afferte uobiscum non armenta boum, 14 b neque similę mẽsuras,&c. t.5.168.c f
Ioel. 2.c SCindite corda vestra, & non vestimẽta vestra to.5.190.b tom.4.264.g to.5.190.b
Egrediatur sponsus è cubiculo suo, & 1 sponsa è thalamo suo,&c. to.5.187.f
Amos. SI est malitia in ciuitate quam dominus non fecit to.2.77.l
Neque compatiebantur super contritione Ioseph,&c. 6 b to.5.394.b
Væ ijs qui veniunt ad diem malum, dor b mientes in lectis eburneis,&c.to.1.1.l
Comedentes atietes ex gregibus,& vitu b los lactentes,&c. to.5.72.d e
Nihil patiebantur cum contritione Io- b seph to.5.300.i
Occidet ipsis sol in meridie, & obtenebrabitur dies 8 c to.5.182.m a
Dabo vobis non famem panis, nec sitim d aquæ, sed famem audiendi verbum dei to.1.141.f to.9.i k
Suscitabo tabernaculum Dauid, quod 9 c cecidit to.2.21.c
Ionę.1.a FActum est verbum domini ad Ionam, dicens,&c.to.1.447.a & se.
Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur 3 b to.1.39.b c to.4.373.c to.5.74.l
Adhuc quadraginta dies,& Niniue sub- b uertetur to.5.471.f
Et vidit deus opera ipsorum to.5.187.g d
Vidit deus quòd illorum vnusquisque d sese auertisset a via sua mala,&c.to.4. 264.c
Mic.4.a IN nouissimis diebus insignis erit mons domini,&c. to.5.65.e
Et tu Bethleem in terra Iuda, nequaquã 5 a minima es in principibus Iuda, &c. to.5.64.f g
Væ mihi, quia factus sum sicut qui colligit stipulam in messe,&c. 7 a to.5.50.b
Inimici hominis domestici ei' t.2.115.d b
Naũ.1.d QVàm pulchri sunt pedes euangelizantium pacem &c. to.2.106.c
Aba.3.a DEus à Libano veniet, & sanctus ille de monte vmbrante condenso to.2.385.l m
Soph.1.a ET scrutabor Hierosolymam cum lucerna to.2.434.d e
Illucescet dñs super omnes gẽtes,& abolebit oẽs deos gentium,&c.t.5.434.h 2 c

Agg.2.b MEũ argẽtum, meum aurum apud prophetam esse scio to.4.209. m & sequen.
b Adhuc semel, & ego mouebo nõ solum terrã, sed etiã cœlum t.4.670 l 670.c
Zac. 3.a ERat Iesus vestitus vestimento sordido,& diabolo stabat, vt cõtradiceret ei to.2.388.m
5.a Video falcem volantem longitudine cubitorum viginti,&c. to.5.223.i 234. b 258.m
6 d Ecce vir Oriens nomen eius,&c. tom.1. 448 l & seq.
7 b Num ieiunium ieiunastis mihi per annos septuaginta to.5.425.c
9 b Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, &c. to.2.191.c f
Mal.1.a MAledictus qui habet masculum, & fœminam, corruptum deo obtulerit to.5.88.e
b Si dñs ergo sum, vbi est timor meus ? to.5.407.i
c Non est mea voluntas in vobis dicit dominus omnipotens,&c. to.1.346.b
c Nunquid dignum respicere ad sacrificium nostrum &c. to.4.238.d
2 d Et ista socia tua,& vxor pacti tui,&c.ibi. 238.c
d Accipiam facies vestras, dicit dominus omnipotens,&c. to.5 434.f

In Matth. Enarratio.to.2.4.& seq.& Item 242.& seq.Et rursum in varios in Matthæum locos,Hom.26.tom.2.385.& seq. Et item ex cap. 1.

Mat.1.c NOli timere accipere Mariam coniugem tuam,&c. to.1.447.l
3 d Hic est filius meus dilectus,in quo complacui,ipsum audite to.2.262.h
c Non sum idoneus soluere corrigiam calceamenti eius to.2.12.c d to.5.276.a
4 a Ductus est Iesus à spiritu, vt tentaretur a diabolo to.3.324.d e
a Cum ieiunaret quadraginta diebus, & quadraginta noctib.&c. to.1.180.k
b Non in solo pane viuit homo,&c. tom. 1.343.c
5 a Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur to.4.264.b to.5.83.g 243.i
a Beati pacifici to.4.442.c
a Beati mundo corde,quoniam ipsi deum videbunt tom.3.27.a 116.h tomo.5. 272.k
Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam,&c. to.3.298.g a
Beati eritis cum vos oderint homines, & cum separauerint vos, &c. tomo.4. 366.g to.5.368.l a
Gaudete & exultate,quoniam merces vestra copiosa est in cœlis to.4.36.b a
Luceat lux vestra coràm hominibus, vt videant opera uestra bona,&c. tom.1. 14.b to.4.160.e f to.5.137. d 207.e b
Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis,&c. to.4.357.f c
Nisi abundauerit iustitia vestra plusquã scribarum to.1.62.d to.4.643.e c
Beatus qui fecerit,& docuerit to.1.17.d to.5.20.a c
Dictum est antiquis. Non occides ego autem dico vobis,quia omnis qui irascitur fratri suo,&c. to.5.99.a b e c
Qui iratus fuerit fratri suo,reus erit iudicio to.2.377.e c
Qui appellat fratrẽ suum fatuum, reus erit gehennæ ignis to.4.601.e c
Si offers mun' tuũ ad altare, & ibi recordatus fueris, &c.to.5.100.g h tom.4. 320.b c
Sis beneuolus aduersario tuo, &c. to.5. 246.a b d
Quicunque viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo to.4.45.l to.5.89.a & seq.139.k 140.l d
Qui inspicit mulierem ad concupiscendum, &c. to.1.11.K 204.h 38.c tom. 2.27.b d
Si oculus tuus dexter te scandalizat,erue eum tomo.4.469. k l tomo.5. 103.k 404.l e
Omnis qui dimiserit vxorem (excepta stupri causa) facit illam adulterari to. 1.67.f f
Ego autem dico uobis, omnino non iurare to.5.224.l e
Si quis te percusserit in dexteram maxillam, obuerte ei & alteram to.4.112.e 386.g 401.h f
Et qui tecum iudicio contendere, & pallium tollere vult, dimitte & tunicam to.1.62.e f
Orate pro psequentibus vos, &c. to. 5.143.l g
Qui solem suum oriri facit super bonos,& malos,&c. to.1.9.l g
Si diligẽtes vos diligitis, quam mercedẽ habebi- g

g habebitis? nõnne & publicani, &c.tom. 1.154.c d
g Si hoc feceritis similes eritis patri vestro qui in cœlis est tomo.1.9.l
6 a Videte enim eleemosynam vestram, ne faciatis coram hominibus to.3.15.l
a Amen dico vobis,receperunt mercedem suam to.1.83.K
a Non sciat sinistra tua quid faciat dextera tua to.4.550.b to.5.122.e f
a Intra cubiculum tuum,& ostium claude,&c. to.4.534.K to.5.80.f
a Nam pater tuus qui videt in occulto,reddet tibi &c. to.3 83 K
b Fiat voluntas tua to.4.457..b 532.c d
b Panem nostrum quotidianum da nobis hodie to.1.143.h
b Dimitte nobis debita nostra,sicut & nos dimittimus debitoribus nostris to.3. 333.a to.4.596.l to.5.101.c d
c Nolite thesaurizare vobis thesauros super terram to 5.101.e
c Nemo põt duobus dominis seruire &c. to.1.378.b f to.4.423.g
c Non potestis seruire Deo & Mãmonæ to.4.423.g
d Quærite primùm regnum cœlorum, & hæc omnia vobis adijcientur to.1. 62.f to.2.90.a to.4.621.K
7 a Nolite iudicare, ne iudicemini.tomo.4. 647.i 389.a 431.e
a Hypocrita, quid vides festucam in oculo fratris tui,&c. to.4.113.g
a In quo iudicio iudicaueritis, etiam ipsi iudicabimini to.5.102.g h
a Nolite dare sanctum canibus,neq; proiiciatis margaritas vestras ante porcos to.5.102.i
a Neque mittatis margaritas ante porcos to.3.3.h 305.b
a Petite & dabitur vobis: quærite,& inuenientis,&c. to.4.648.h i to. 5.70.m
b Si autem uos cum sitis mali,nostis bona dare filijs vestris,&c. to.5.33.K
b Quæ vultis ut faciant vobis homines, hæc & uos facite ipsis to 5.217.h i
b Angusta est ianua,atque ardua uia, quæ ducit ad uitam,&c.t.4.286.a t.5.370.c
d Domine,nõnne in nomine tuo prophetauimus to.4.200.d
d Omnis qui audit hos sermones, & facit eos, assimilatur uiro prudenti.tom.4. to.5.190.e
Qui audit verba mea,& non facit ea, similis est viro stulto qui edificat domũ suam super arenã,&c.t.5.165.l 166.m d
Domine,si uis,potes me mundare tom. 5 61.m 62.d e 8 a
Vade, ostende te sacerdotibus, & offer munus,&c. to.2.101.a 102.b a
Ego cũ venero,curabo eũ to.5.421.d a
Non sum dignus vt intres sub tectum meum to.5.276.m a b
Veniśti huc, vt nos cruciares ante tempus to.3.74.b d
Si eiicis nos, permitte nos abire in porcos to.1.210.e d
Bono esto fili, remittuntur peccata tua to.4.367.c 9 a
Vtrum facilius dictu:Peccata tibi remittuntur, dicere: an Grabatum tolle,& uade? to.4.226.h i a
Non veni iustos vocare, sed peccatores ad pœnitentiam to.5.418.h e
In viam gentiũ ne abieritis &c.t.4.111.l 10 a
Non possidete aurũ, neque argentũ &c. to 4.110.h 431.f a
Tolerabili' erit Sodomis & Gomorrhæ tomo.2.119.k 450.a b
Ecce,ego mitio uos,sicut oues in medio luporum &c. to.3.317.c & seq. b
Estote prudentes sicut serpentes t.5 92 e b
Quod audistis in aurem, prædicate super tecta to 4.112.f c
Nõnne duo passeres asse væneunt, & vnus ex illis non cadet in terram,&c. to.2.31.h c
Qui patrem, matremve plusquam me amat,non est me dignus to.4 36.m d
Non veni, vt mitterem pacem super terram,sed gladium to 5 429.e d
Qui mollibus vestiuntur,in domibus regum sunt to.4.665.l 11 a
Regnum cœlorum uim patitur tom.3. 78.f g to.4.579 f & seq. b
Omnis lex & prophetæ vsque ad Ioannem to.2 295.c d to 4.200.b b
Ecce homo edax,& uini potator,&c.to. 2.99.i c
Et tu Capharnaum quæ vsque ad cœlũ elata es,&c to.1.348.m c
Nullus cognoscit patrẽ, nisi filius: neq; filiũ quis cognoscit, nisi pater tom.5. 416.b d e d
Venite post me qui laboratis & onerati estis,& ego reficiam uos.tom.1.432.f to.4.268.l m to.5418.g d

Universidad de Sevilla Biblioteca

d Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, &c. to.1.492.f19.h i
d Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. to.5.102.h
12 b Regnum in se diuisum haud consistet to.4.199.h
c Et signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ to.2.240.m
d Viri Niniuitæ resurgent in die iudicij cũ gũtione hac, &c. to.1.63.m 40.a
d Ecce plus Salomone hic to.2.120.l
d Et inueniens domum vacuam & mundatam, &c. to.2.259.i
13 a Exiuit seminator seminare semen suum, &c. to.2 305 f g
a Sunt spinæ solicitudo huius seculi, &c. to.1.155.h i
d Sinite vtraque crescere vsque ad messem, &c. to.2.281.i 287.K
e Simile est regnum cęlorũ fermẽto, &c. to 5.131.i K
14 a Non licet tibi fratris tui Philippi uxorẽ hr̃e t.2.172.c t.4.315.c t.5.181.d
b Da mihi in patina hic caput Ioannis Baptistæ to.4.315.d
b Miserere mei domine, quia filia mea &c. to.1.104.b.122.b.& seq. to.4.448.b to.5.340.c
15 c Ex corde nanque prodeunt cogitationes malæ to.4 491.e
c Dimitte illã quia clamat post nos, &c. to.1.122.b & seq.
16 c Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam to.336. i.to.5.68.a b.428.l
c Portæ inferi non præualebunt aduersus eam to.4.133.b c
c Quæcunque ligaueritis in terra, erunt ligata in cęlo to.3.234.c to.5.8.k l
d Qui perdit animam suam, inueniet eam to.2.186.l
17 a Splẽduit facies eius sicut sol. t.5.469.i k
a Bonum est nos hic esse to.5.469.k
c Hoc genꝰ nõ exit nisi in multis ieiunijs & orõnib. to.2.420.g t.5.74.g h 116.i
c Si habueritis fidem sicut granum sinapis &c. to.4.193.k
d Da filijs regni huiꝰ p me & te. t.1.341.m
18 a Væ mũdo à scãdalis, &c. to.2.403.l m
a Necesse est vt veniãt scãdala t.4.187.m
a Væ homini illi per quem scandalum venit to.2.174.i
b Nam angeli eorum semper vidẽt faciẽ patris mei qui in cęlis est to.4.457.d
Quoties peccauerit in te frater tuus, abi argue eum inter te & ipsum solum to.1.443.g to. 5.331.k l
c Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis to.1.273.l
c Vbi duo vel tres fuerint in nomine meo congregati, &c. t.5.124.g 283.c
c Si peccauerit in me frater meus, quoties dimittã ei, vsq; septies, &c t.2 404.e & seq.h & seq. to 4.28.g 516.i
c Quidam debebat decẽ millia talẽta, &c. to.5 58.l m 65.e
c Domine patientiam habe in me, & omnia reddam tibi to.5.82.e
c Dominus misertus est eius, & fœnus ei remisit to.1.72.h & seq.
19 a Si licet homini dimittere vxorem suã quacũque ex causa. to. 2.406.b & se.
a Moses iuxta duritiem cordis vestri locutus est to.4..38.b
c Et omnis qui reliquerit domum aut fratres, &c. to.4.25.i k 133.b c
d Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit tomo 5.302.b c
20 b Multi erunt vltimi primi, & primi vltimi to.4.202.f
Ecce ascendimus Hierosolymam, & filius hominis, &c. to. 3.296.f g l m
c Post tres dies resurgam to.297.i
c Calicem quidem meum bibetis, & baptismate quo ego baptizor, baptizami ni &c. to.4.282.f
d Sedere autẽ à dextris aut a sinistris &c. to.4.202.f
d Qui minor fuerit in omnibus vobis, ipse erit magnus to. 5.159.h
21 a Cùm appropinquasset Iesus Hierosolymis, & uenisset Bethphage, &c.tom. 2.410.d & seq.
b Publicani & meretrices præcedent uos in regno to.5.319.d
22 a Simile est regnum dei homini regi qui uoluit facere nuptias filio suo t.4.12.f
b Quomodo huc intrasti non habens uestem nuptialem ? to. 5.316.i
b Multi sunt vocati, pauci verò electi. to. 2.470.c d
b Abeuntes Pharisæi consilium inierunt, vt caperent Iesum in sermone tom. 2.413.c & seq.
d Accesserunt ad Iesum Pharisæi, & interrogauit eum vnus ex eis legisdoctor to.2.413.f & seq.
d Diliges dominum deũ tuũ ex toto corde tuo,

de tuo, & proximũ tuũ sicut teipsum to.5.268.d
d In his duobus mandatis lex & prophetæ pendent to.1.145.g to.2.6.d
23 a Super cathedram Moysi sedebant scribæ & Pharisæi, &c. to.3.139.g tom. 4.674.c 504.b to.5.274.m a
a Ne voces patrem in terrra tom.2.150.k to.5.314.f
d Implete mẽsuram patrum vestrorũ, &c. to.5.433.h
g Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta to.3.304.i
24 a Et prædicabitur hoc euãgeliũ regni, &c. to 2.35.c
b Erit vexatio magna, qualis ab initio seculi non fuit, &c. to.5.368.b c
b Quando abundauerit iniquitas, refrigescet dilectio multorum to.4.371.a
c Vbi.n. cadauer, illic & aquilæ to.4.179.a
c Tunc signum videbitur filij hominis to.3.303.h
c Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt to.5.69.m
d Tunc erunt duæ in mola molentes, vna susciptietur, &c. to.3.316.g
d Comedit, & bibit cũ ebrijs to.5.265.h k
25 a Quinq; autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes to.5.80.c
a Sed quinq; erant fatuæ, &c. to.3.84.k
a Date nobis oleũ de lãpadib. vestris, &c. to.4 663.m to.5.92.g h & seq.
b Ne nos sufficiat nobis, & vobis tom.4. 74.c
b Nescio vos to.4.669.e
b Qui duo talenta acceperat, lucratus est alia duo to.4.605.h
b Homo quidam peregrè proficiscens, vocauit seruos suos, &c. to.111.f & seq. to.4.198.b 667.m
b Euge serue bone, & fidelis, &c. t.1.444.c
c Sed qui vnum talentum acceperat, abiẽs fodit in terram, & abscondit pecuniã domini sui to.1.435.d
c Noui quoniã austerus es, &c. to.5.90.d
c Ego veniens cum vsura vtique repetissem illam to.5.448.k
c Cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, &c. to.5.84.m a
c Venite benedicti patris mei, &c. tomo.1. 9.e 38.k 94.h 135.c to.4.385.l 521.g to.5.104.k l
c Esuriui & dedisti mihi edere &c. tom.4. 421.g
Esuriui, & non dedisti mihi manducare, &c. to.1.342.m to.3.96.d & seq. c
Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, &c. to 1.38.k to.5.84.b c d
Qui fecerit vni horum, & mihi fecerit: &c. to.1.170.d d
26 a Quid molesti estis huic mulieri, &c. to. 5.428.i
Pauperes semper vobiscum habetis, me autem non semper habebitis to.2.151. b c to.5.315.l a
Tũc abijt vnus ex duodecim, Iudas Iscariotes &c. to 4.298.& seq.299.a a
Vbi vis paremus tibi comedere pascha? to.3.299.e & seq. b
Nunquid ego sum Rabbi to.3.194.b c b
Hoc est corpus meum to.3.300.l c
Pater si fieri potest, transeat a me calix iste to.1 285.a to.2.103 c d
Dedit eis signum, dicens: Quem oscula tus fuero, &c. to.3.294.c d e
An putas quia non possum rogare patrem, & exhibebit mihi &c. to.3.119.f e
Egressus fleuit amarè to.5.281.l m g
27 b Peccaui tradens sanguinem iustum to. 3.299.d e
Sanguis eius super nos, & super filios nostros to.2.296.c c
Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi to.3.304.i k c
28 d Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi to.2.48.a
Data mihi potestas a patre est tomo.4. 224. d d

In Marci varijs locis Homiliæ. 14. to. 2.
Et rursum ex cap. I.

INitium euangelij Iesu Christi &c. to.2.416.a b & seq. *Mar.1.æ*
Non licet tibi fratris adhærere vxori. 6 c to.5.131.k
Quam vtilitatem accipit homo, si totũ 8 d mundum lucretur, &c. to.1.86.f
Vende facultates tuas, & da pauperibus, 10 c & veni, & sequere me to.3.168.k
Amen dico vobis, vidua ista plus omni- 12 d bus fecit to.5 120.c
Ista autem omnia quæcunque possidebat, immisit to.1.117.c d d
De die autem illa, & hora nemo scit, ne- 13 d que angeli in cœlo, neq; filius, nisi pater to.2.428.i & seq.to.3.331.l m

14 a Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis leprosi,&c.to.2.428.l m 429 a & sequen.

In Lucam Homiliæ aliquot.tom.2.429.f & seq.ad finem vsq;. Item ex cap.1.

Luc. 1.a NOli timere Zacharia, exaudita est oratio tua,&c.to 5.405.g & seq.
c Concipies in vtero , & paries filium to 1.133.e 134.f
c Spiritussanctus superueniet in te, &c. to.1.134.g
2 a b Annunciamus vobis hodie gaudiũ magnum, quod erit omni populo to.4. 534.c to.5.175.h
b Gloria in excelsis deo,&c. to.5.175.K l
5 b Exi à me domine, quia homo peccator sum to.2.12.d
c Veni,sequere me. Qui statim exurgens secutus est eum to.1.338.K
6 c Diligite inimicos vestros to.4.643.e
d Omni petenti abs te,tribue to.4.411.m
d Væ vobis quando benedixerint vobis omnes homines to.1.57.c d tom.5. 146.a to.2.50.d
e Estote misericordes sicut pater vester to.2.117.g 271.e to.5.272.g
f Quid vides festucam in oculo fratris tui &c. to.4.389.a
7 c Nemo in natis mulierum maior Ioanne Baptista to.2 430.h
8 a Exijt,qui seminat seminare semẽ suum to.1.6.h
9 a Hic est Ioannes quem ego interfeci to.2.86.d
g Filius hoïs non hẽt vbi caput recliner.
10 c Qui vos spernit,me spernit to.5.68.f
e Vidi satanam veluti fulgur cadentem to.5.94.m
c Calcabitis super serpentes,& scorpiones to.1.40.a b,to.4.422.c
d Nolite gaudere quoniam dæmonia vobis subijciuntur to.5.104.a
d Multi prophetæ voluerunt videre quæ vos videtis, & nõ viderũt to.3.17.i k
e Homo quidam descendens ab Hierusalem in Hiericho, &c. tom.3.433.l m 434.b & seq.to.5.418.l m
11.b Petite,& dabitur vobis to.1.190.g
12 d Sint lumbi vestri præcincti &c. t.288.m
c Et vos similes hominibus expectãtibus dominum suum,&c. to.5.244.i k
c Beatus seruus ille,quem cũ venerit dñs inuenerit sic facientem to.1.103.f
Seruus qui nescit voluntatem domini sui,& non facit,plagis vapulabit paucis to.1.447.b f
Ignem veni mittere in terram, sed quid volo &c. to.2.123.c f
Quid putatis quòd illi Galilæi soli peccatores fuerint?&c. to.2.451.l 13 a
Homo quidam,qui in vinea sua plantauit ficum to.2.426.g & seq. b
Qui se humiliauerit,exaltabit t.4.654.c 14 b
Cùm facis prandium,vel cœnam , noli vocare amicos tuos,&c.tom.4.450.d to.5.260.a c
Nisi quis renunciauerit, & vxori , & viro &c. to.4.394.b f
Reuertar ad patrem meum to.4.36.i k 15 d
Facite vobis amicos de iniquo mammona to.2.20.f g to.4.602.i 16 b
Suscipient vos in æterna tabernacula to.4.616.h i c
Non potestis duobus dominis seruire to.1.183.b c
Homo quidam erat dives to.4 269.b c
Mortuus est dives, & sepultus apud inferos to.1.230.h e
Pater Abraham,mitte Lazarum, &c. to.1.288.g to.5.463.b e
Fili recepisti bona in vita tua , & Lazarus mala, &c. to.5.199.h 325.f f
Habent Mosen,& prophetas to.5.380.c g
Necesse qdẽ exoriri scãdala to.5.132.a b 17 a
Propterea cum omnia quæ præcipiũtur vobis, feceritis,&c.t.5.94.b 98.b 302.i c
Oportet semper orare, & nunquam deficere to.1.190.g 18 a
Iudex quidam erat in ciuitate quadam, qui neq; deum metuebat &c. tom.5. 112.c d e f 113.g a
Ambo ascenderunt in templum, &c.to. 1.206.i k c
Deus gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hoïum,&c. to.5.417.c e
Propitius esto mihi peccatori to.1.288. b.289.c to.4.658.e to.5.107.m 107. a 108.l 417.d c
Et vbi dedit vnam mnã.&c. to.2.330.b 19 c
Quare non dedisti argentum meum ad mensas,&c. to.5.82.e d
Domus patris mei domus deprecationis est, vos autem fecistis eam speluncam latronum to.1.196.c g
Orantes in omni tempore, orate & in spiritu,&c. to.1.80.h 21 a

Ingressus

22 a Ingressus est in illum satanas t.3.273.k
c Simon quoties voluit satanas cribrare vos,&c. to.1.184.i
d Ego pro te rogaui,ne deficeret fides tua to.3 115.b
d Hìc sunt duo gladii to.4.112.f g
c Iudaꝰosculo filium hominis tradis , to. 5.113.i
23 c Neque tu times deum,qui in eadem pęna es to.2.80 e
f Memento mei domine dum veneris in regnum tuum to.1 337.f
f Hodie mecũ eris in paradiso to 3.300. c 301 d l m to.5 77.g
24 a Quid quæritis viuentem cum mortuis? to.3 144.l
c Cognouerunt dominũ ex fractione panis to.2 393.l
Mitte manũ tuã in latus &c. t.3 303.k

In Ioannis euangelium enarratio to.3, Præterea,ex cap.1.

*Io.*1.a IN principio erat verbum, & verbum erat apud deum,&c. tomo. 2 53. k 242. k
a Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil.to.1.176.m.to.2. 54.l to 3. 146.a
a Fuit homo missus à deo,&c.tom.3.143. b & seq.
b In propria venit, & proprii eum non receperunt to 5 347 g
b Sed ex deo nati sunt to.3.109.c
b Qui post me venit, ante me factus est to 4.601 c
b De plenitudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia to.4 456.m
d Ecce agnus dei, qui tollit peccata mũdi to.2.118.g to.4 222. a
2 a Nuptiæ factæ sunt ĩ Cana Galilææ, &c. to.3.144.a & seq.
3 b Sic enim deus dilexit mundum,vt filiũ suum vnigenitum daret to.1.70 c.& to 4.345 c d
c Quisquis enim malè facit, odit lucem to.4.379.i
d Illum enim oportet crescere, me autem minui to 2.431.a
4 a Aquam quam ego dabo,erit in eo fons aquæ salientis &c. t.2.121.f t.2.52.a
c Crede mihi mulier, quòd venturum est tẽpus,quando nec in monte hoc,&c. to 5 434.i
Veniet hora,quãdo veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate to. 3.146.c & seq. c
Non habeo hominem qui mittat me in piscinam to.2 195.g 5 a
Ecce sanus factus es, noli iam amplius peccare,ne quid tibi deterius fiat to. 1.181.d to.2.449. a to.5. 158.g 159.f 100 g h c
Pater meus vsq; modò operatur , & ego operor to.1.22.e f c
Non veni facere voluntatem meã , &c. to.2.393.k c
Scrutamini scriptutas,&c.t.1. 59.f.123. b to.4 522 k f
Si credidissetis Mosi, credidissetis vtiq; & mihi &c. to 5.420.b g
Hoc est opus dei, vt credatis in eum,quẽ misit ille to 3 327 m 6 d
Non quia patrem vidit qsisquam , nisi is qui est ex deo &c.to.5.414.e f 415. b 416.d e
Neque enim fratres eius credebant in eum to 2.19.a 7 a
Ego sum lux mundi huius:qui sequitur me, nõ ambulat ĩ tenebris t.5.159.i k 8 b
Si ego de me testificor,testimoniũ meũ non est verum to.5.61.i k b
Cùm exaltaueritis filium hominis, tũc cognoscetis quia ego sum to.2.240.a d
Qui facit peccatum , seruus est peccati to.5.114.c d
Mendax est,& pater eius to.2.420.g f
Si filii estis Abrahæ, opera vtique Abrahę facietis to.2.136.l 456.l e
Abraham pater vester exultauit vt videret diem meum : vidit , & gauisus est to 1.119 i g
Operamini ut dies est to.4 651.f g 9 a
Neque hic peccauit, neque parẽtes eius to.2.323.a a
Ego sum pastor bonus to 3.301.i 10 c
Sicut cognoscit me pater, & ego cognosco patrem to.6.416.c c
Potestatẽ habeo ponendi animam meã, & potestatem habeo sumendi eam to. 3.114.d 136 i k 396 f d
Fœtet,iã quatriduanus est t.2 94.h 95.i 11 f
Tollite lapidem de monumento , &c. to.3.145.g f
Lazare veni foras. to.3.147.k f
Si ego laui pedes uestros dominus & magister &c. to.3.97.l m 13 b
Marsupium ipse portabat &c.t.4.249.c c

Sed

d Sed quia dixi, tristitia impleuit cor vestrum to. 3.316.e
d In hoc cognoscent omnes quòd discipuli mei estis, si diligitis mutuò tom. 1. 185.c. to. 5.135.m
14 b Qui credit in me, maiora signa faciet to. 3.102.l
b Verba quæ ego loquor, à me ipso nō loquor to. 3.324.i 325.k l b c & seq.
c Qui diligit me, mandata mea seruabit to. 4.576.m
d Pacem meam do uobis, pacem relinquo uobis to. 3.566.l
d Pacem meam do vobis, non quomodo mundus dat &c. to. 5.64.e
15 a Ego sū vitis, vos palmites: & pater meus agricola est to. 3.145.l
b Iam non dicam vos seruos, quia seruus &c. to. 4.132.b c
b Vos amici mei estis, si feceritis quæ mādo uobis to. 147 l m 184.a & seq. e & seq. to. 4 634.l
c Mundus me odit, uos autem odisse non potest to. 4.402.d
d Nisi venissem, eisque locutus fuissem, peccatum non haberent to. 5.16.i k
16 a Ego à patre exiui, & ueni in mundum to. 4.393.e
c Multa habeo quæ vobis dicā, sed in præsentia non potestis ea ferre t. 3. 150.d
d Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit to. 5.34.d
e Iterum videbo uos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium uestrum nemo tollet à uobis to. 5.227 k l
f Quando uenerit Paracletus qui à patre procedit t. 3.321.i 322.l 324. g & se.
g In mundo tribulationem habebitis to. 4.211.k
17 a Glorifica me pater uel clarifica to. 1.129 d. to. 5.423.f
c Non rogo ut tollas eum de mundo to. 4.325.f
18 b Quē quæritis? to. 2.440 a b t. 3.393.f g
c Si malè locutus sum, testimoniu perhibe de malo, &c. t. 4.420.g. t 5.404.m
19 e Et ex illa hora accepit eam discipulus in suam to. 2. 15. c. 19 a
f Vnus militum latus eius lancea percussit, &c. to. 5.103.i
20 d Noli me tangere, nōdum ascendi ad patrem meum to. 3 144.m. 313.c
Vado ad patrem meum, & patrem vestrum, &c. to. 3. 311.h
Petre, amas me? Tu scis domine, quia amo te &c. to. 3 337.i to. 5.4.c.& seq. 21 e

Epistolæ Pauli ad Romanos enarratio to. 4. 2. & seq. Et rursum ad Rom. 1.

R Euelatur ira dei de cęlo super oēm impietatem, &c. to. 5. 198.e 199.e *Ro. 1.* b
Inuisibilia. n. ipsius à creatura mūdi per ea quæ facta sunt &c. to. 5 205.f c
An diuitias benignitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, &c. to. 1. 63. d e 2 a
Gloria autem & honor & pax omni operanti bonū, Iudæo primùm & Græco to. 5 215.e b
Quicunque sine lege peccauerunt, sine lege peribunt to. 1. 46. f 41. c to 5 91. b. 215 d e b
Et quicunq; in lege peccauerunt, per legē quoq; iudicabuntur tom. 1. 46. f g. tom. 3. 18. i
Quia ex operibus legis nemo iustificatur to. 2. 314. m 3 c
Et signum accepit circūcisionis, signaculum iustitiæ fidei in pputio t. 1. 208. k 4
Qui. n. moritur iustificatus est à peccato to. 2. 445. a 6 b
Quod ergo bonum est mihi, mors factū est? absit, &c. to 1 178.f 7 b
Priusquàm ueniret mandatum, peccatū quidem mortuū erat &c. t. 2. 243. e f b
Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato to. 2. 379. i
Quis me liberabit de corpore mortis huius? to. 2. 267. k d
Qui autē in carne sunt, deo placere non possunt to. 1. 60. m 8 b
Non sunt pares afflictiones præsentis tēporis ad futuram gloriam in nobis reuelandam to. 1. 66. l d
Vanitati. n. creatura subiecta est, non spontanea &c. to. 5. 209 m 4. a id
Creatura congemiscit, & nos ipsi spiritus primitias habentes gemimus to. 5. 193. d d
Quid enim precemur vt oportet, nescimus to. 1. 82. c f
Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum to. 1. 174. a g
Qui non pepercit proprio filio, &c. to. 1. 94. h & seq. to. 4 553. f 9 a
Quis nos separabit a charitate dei? to. 1. 144. d e to. 5. 103. g h 320. a
9 a Veritatem in Christo dico, nō mentior, testimonium mihi perhibente cōscięntia mea, &c. to. 5. 103. f
a Optabam anathema esse à Christo &c. to. 5. 51. i
b Non enim omnes qui ex Israel, hi sunt Israelitæ, sed quicunque per fidē &c. to. 2. 25. k 313. k 314. l
c Neque volētis, neque currentis, sed miserentis est Dei to. 4 619. g
d O homo tu quis es qui respondeas deo? to. 5. 422. c 423. i
10 a Ignorātes iustitiam dei, & quærētes propriam statuere, &c. to. 3. 18. g
c Qui diues est in oībus qui inuocant illum to. 2. 79. i
11 d Quis enim nouit sensum domini, aut quis consiliarius eius fuit? to. 5. 422. c
d O profunditatem diuitiarum & sapientię & scīæ dei &c. to. 1. 8. g to. 5. 403. e
e Nolo vos ignorare fratres, quoniā cæcitas ex parte contigit in Israel, &c. to. 2. 427. i k
12 c Spe gaudentes, in tribulatione patiētes to. 2. 286. i k
d Flere cum flentibus, humilibus consentiens tomo. 5. 327. c d
d Pasce inimicum tuum: hoc enim faciēs? accumulabis carbones sup caput eius to. 3. 264. b
13 b Vis enim non timere potestatē? bonum fac &c. to 4. 524. a
d Nunc propior est nostra salus q̄ cùm credidimus to. 2. 365. l
d Nox præcessit, dies autem appropinquauit to. 3. 90. b to. 5. 159. i
d Sicvt ī die honestè ambulemus to. 1. 5. i
d Sed induimini dominum nostrum Iesum Christum to. 5. 142. f
14 e Neque propter cibum destrues opus dei to. 4. 448. l to. 5. 136. h i
15 a Hæc enim omnia scripta sunt ad nostrā admonitionem to. 3. 219. e
16 a Salutate Priscā & Aquilā, &c. to. 4. 110. f

Primæ epistolæ ad Corinthios enarratio. tom. 4. Et rursum, ex cap. 1.

1. Co. 1. a G Ratias ago deo, quoniā in omnibus diuites facti estis &c. to. 5. 82. f
2 c Ita & quæ dei sunt, nullus cognouit &c. to. 5. 415. g
c Quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascende runt, &c. to. 1. 70. d to. 4 650. k
Animalis homo non percipit ea q̄ sunt spiritus dei to. 5. 115. e to 4. 106. e d
Et ego non potui loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, &c. to. 2. 340. e f to. 4. 114. a 3 a
Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborē suū to. 5. 482. l b
Non quòd iam perfectus sim, aut iā iustificatus &c. to. 2. 266. b 4 a
Nihil mihi conscius sum, sed nō in hoc iustificatus sum to. 5. 108. d a
Quid habes quod non accepisti? to. 4. 139. m & seq. b
Spectaculum enim facti sumus mundo to. 5. 150. e b
Vsque ad hanc horam & esurimus & sitimus, &c. tom. 5. 103. d e c
Imitatores mei estote, sicut et ego Christi to. 3. 278. a. 277. e a. 337. l d
Omnino auditur ī vobis fornicatio, &c. to. 5. 94. b 95. c 5 a
Tradidi huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis &c. to. 3. 290. e a
Pascha nostrum immolatus est Christus. to. 3. 301. i to. 4. 404. g c
In azymis sinceritatis & veritatis. to. 1. 231. h. 396. g c
Si quis, quum frater nominetur, sit fornicator, vel rapax, &c. to. 2. 99. i. k. to. 4. 655. h c
Num ignoratis quòd angelos sumus iudicaturi? to. 5. 152. b g 6 a
Quare nō magis iniuriā accipitis? quare nō magis fraudē patimini? to. 3. 28. i b
Corpora nostra membra sunt Christi, to. 1. 189. m 189. a & seq. d
Pretio empti estis, non sitis serui hominum to. 2. 161. d d
Qui adhæret domino, vnus est spiritus. to. 4. 395. d d
Non enim estis vestri, empti enim estis precio magno. &c. to. 5. 158. g d
Propter fornicationem autē vnusquisq; vxorē suā habeat. &c. t. 1. 335. c. & se. 7 a
Vxori vir debitum reddat. to. 2. 27. d a
Si quis uxorē hēt infidelē, & sibi gratum fuerit habitare illi, &c. to. 1. 67. e f c
Si autē & nupserit, non peccauerit &c. to. 4, 572. c c
De virginibus autem præceptum nō habeo, consilium do. to. 5. 90. d e
Tempus breue, reliquū est vt & qui habent vxores, &c. to. 2. 27. c to. 5. 381. l e

Universidad de Deusto
Biblioteca

f Præterit figura mũdi huius. to.1.97.h i. to.5.276.c
f Despondi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. to.5.80.c
g Mulier alligata est legi quanto tempore viuit vir suus &c. to. 4.237. i & seq.
8 a Siquis existimat se aliquid scire, nondũ aliquid nouit to.5.407.b
b Vnus deus pater, ex quo omnia: & vnus dominus Iesus per quem omnia. t.1. 30.a to.3. m 146. a to.5.415.g
c Et perit infirmus frater in tua scientia, pp quẽ Christus mortuus. to.1.120.h
c Neque si comederimus, abundabimus &c. to.4.95.k
d Sic autem peccãtes in fratres, & percutiẽtes eorum infirmã conscientiam tom. 1. b to.5.396.b
9 c Necessitas mihi incumbit: væ autem mihi si nõ euangelizauero to.4.58.g
d Castigo corpus meum, & in seruitutẽ redigo, &c. to.1 56. f to.285.f.t.5 450.c
10 m Nolo vos ignorare fratres to 4. 240 c
b Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant to.1.14.c
c Tentatio vos non appræhendit, nisi humana to 4.664.c
c Fidelis deus qui non patietur tentari suprà quàm possumus, &c. to.5.34 e f
f Nemo quod suum est, quærat, &c. to.2. 215.c to.5.442.e
11 a Imitatores mei estote, sicut & ego Christi to.5.194.e
c Oportet hæreses esse to.4.243.d
c Quotiescũque hoc feceritis, mortem domini annunciabitis to 5 316 g
d Illud autem præcipiens nõ laudo, quod non in melius, sed in deterius conuenitis. to.4.244 d
c Qui manducat & bibit indignè, reus erit corporis & sãguinis dñi. to.2.119.c
d Propterea inter vos multi infirmi &c. to.1.348.k
d Si nosipsos iudicaremus, non vtique iudicaremur. to.2.132.f g
d Dum iudicamur à domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. to.3.61.b
f Quotiescunque manducabitis panem hunc &c. to.4.530.d
11 a Scitis quando gentes eratis ad idola muta &c. to. 1.151.d
b Alii quidem per spiritum datum sermo sapientię &c. to.1.194.a
Omnes enim in vnum corpus baptizati sumus to.3.27.g.to.4.296.m tom. 5.298. i k b
Æmulamur charismata meliora tom.4 608.h b
Membra non eundem effectum habent. d to.5.298.g h
Si linguis hominum loquar & angelorum to.4.212.f 13 a
Si distribuero in cibos pauperum oẽs facultates meas &c. to.2.218.c b
Manent tria hæc, fides, spes, charitas: maior his est charitas to. 4.245. I & seq. b
Siue prophetiæ euacuabãtur, siue linguæ cessabunt &c. to.4 246.e to.5.401. g 402. h c
Nunc ex parte cognosco, tunc autem cognoscã sicut cognitus sũ. to.5.403.f c
Cùm venerit quod perfectũ est, euacuabitur quod ex parte est to.2.55.l c
Psallit spiritu, psallit & mente: orat spiritu, orat & mente to.1.274.a 14 c
Fratres nolite fieri pueri sẽsib.t.3 29.g h d
Minimus sum apostolorũ, & nó sum dignus vt vocer apostolus, &c. to.1.84.a 15 b
Si in hac vita tantùm in Christo sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus. to 5 179.c c
Quòd omnia Christo subiecta sunt, præter illum qui subiecit ei oĩa. to. 3.8.i d
Cùm autem subiecta fuerint illi omnia, &c. to.5 60.m a.& seq. d
Quotidie morior per vestram gloriationem to.1.124. f d
Astrum ab astro differt gloria. tomo. 3. 333.d e e
Alia claritas solis, alia lunæ, & alia stellarum, &c. to 5.380 k f
De collatione autem in sanctos, sicut ordinaui ecclesijs Galatiæ, &c. tom. 4. 247.i.& seq. 16 a

Secundę ad Corinthios Epistolę narratio. tom.4. Et item ex cap. I.

VT quod in nos beneficiũ, in multa persona, per multos gratiæ dicantur pro nobis to.5.235.d 1.co.1.c
Habemus thesaurum illum in vasis fictilib. to 3 104.a 4 b
Quæ enim nunc leuis est afflictio mirè supramodum æternæ gloriæ pondus operatur nobis &c. to. 3 508.e tom.5. 79.a b.102.i d

Nam

d Nam quæ videntur, temporaria sunt. to.5.277.f
5 a Scimus quòd si terrestris nostra domus huius tabernaculi dissoluatur. tom. 3.309 k l a b
a Siquidem & induti, non nudi inueniamur. to.3.309.h
c Charitas detinet nos. to.1 94.1 k
d Pro Christo legatione fungimur, tãquã deo rogante per nos. to.3 315.g
6 b Quasi impostores, & veraces: quasi morientes, & ecce viuimus. to.1.373.g
7 a Capaces nostri estote, neminẽ læsimus, non angusti estis in nobis. &c. tom. 3.251. d
a Secundum deum tristitia pœnitentiã in salutẽ stabilem operatur. to.5.232.k
8 d Vt ne quis nos carpat in hac exuberantia, quæ a nobis administratur, &c. to. 5 25 d e
9 b Ne ex tristitia & necessitate: hilarẽ datorem diligit deus. to.4.247.k
10 b Parati sumus omnem inobedientiã vlci sci, cùm cõpleta fuerit vestra obedientia. to.2.127.d
11 a Desponsaui enim vos vni viro virginẽ castã coaptare Christo. to.4 663.m
a Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meę to.4 320.d & seq.
c In quo autem siquis audet, per insipientiã loquor, audeo & ego t.1.24.i k 25 l to 5.335.f & seq.
c Ministri sunt, &ego, &c. to.5.104.l m
f In mortibus frequenter, à Iudæis quinquies quadraginta, vna minus, accepi to.1.25. l m a
f In laboribus abundãtius, in plagis supramodum, in mortibus frequenter, &c. to.1.145.f
g Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego nõ vror to. 5 394.a 481.m
12 b Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, qui me colaphizet to. 3. 285 g to.8. 578 m to.5 178.g h
b Tertiò dominum rogaui to.1. 82. b to. 317.a
b Virtus in infirmitate perficitur & cętera, to.4.317.a b
c Volupe gloriabor ĩ infirmitatibus meis to.1.82.b to.5.226.c d
f Ne fortè vbi venero, lugeã multos, qui antè peccauerint & non pœnituerint to.5.473.i.474.i
Sicut prædixi & prædico, quòd si venero denuo, non parcã to.5 473.i.& 474.i 13 a

Epistolę ad Galatas enarratio, tom.4. Et rursum, ex cap. I.

NOn ab hominibus, neque per homines to 3.214.e Gal.1.b
Eram, autem ibi ignotus à facie ecclesiis Iudææ to.3.291.g d
Tantùm vt pauperũ memores essemus to.4.247.m 2 b
Quòd autem nunc viuo in carne, in fide viuo filii dei, &c. to.1. 94.l to.5. 96.h d
O insensati Galatæ, &c. to.3. 284.l 3 a
Christus nos redemit à maledicto legis, factus pro nobis maledictum to. 1. 6. b to.3. 21.d b
In Christo Iesu nõ est neque seruus, neque liber to.4.3.b d
Factum ex muliere, factum sub lege to. 2.14 e 4 a
Demisit spiritum filii sui in corda nostra, clamantẽ Abba pater t.3 321.b c b
Filioli mei quos iterum parturio tom. 5 94.i k l c
Abraham duos filios habuit, vnũ de ancilla, & vnum de libera, &c. to 2.56.g c
Spiritus concupiscit aduersus carnẽ, & caro aduersus spiritum to.1.382 a to. 2.277.h i 5 c
Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, corripite illum, &c. to.1.184.m a b 6 a
Considerans teipsum, ne & tu tenteris a to.1 128.g
Mihi mũdus crucifixus est, & ego mundo to.5 106.b c d
Crucifixus sum mundo to.3 285.f g d

Epistolæ ad Ephesios enarratio, tom.4. Et item, Ex cap.2.

ERamus natura filii iræ, sicut cæteri to.2.338.m *Eph.* 2.a
Et vos cũ mortui essetis peccatis, &c. to, a 2.277.i
Vt innotescat principatibus & potestatibus in cœlestibus &c. to.3.3.e 3 b
Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, &c. to.5.113.h i c
Sol non occidat super iracundiam vestram to.3.2.g.to.5.100. i 4 f

Omnis

g Omnis ira & indignatio,& clamor auferatur à uobis t.1.142.b c
5 a Turpitudo,& vaniloquium, & scurrilitas abiiciatur à vobis to.4.636.a
f De corpore eius & de ossibus eius sumus to.5.152.k
a Honora patrem tuum & matrem:& eris longæuus super terram to.4.257.m
6 b Suscipite omnem armaturam dei, &c. to.2.376.i
b Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem,&c.to.2.6. & seq. to.4.614.c to.5.5.g.32.a
b Aduersus rectores huius mũdi tenebrarum harum to.2.284.d
c State igitur accincti lumbis vestris in veritate to.1.4.d to.5.326.k

Epistolæ ad Philippenses enarratio,to.4. Et, ex capite. I.

Phi.2. SIue occasione, siue veritate Christus annunciatur to.4.446.f & seq.
2 a Qui cum in forma dei esset,non rapinã arbitratus est se æqualem deo, &c. to 3.330.b c
a Non quæ sua sunt singuli cogitantes, sed quæ aliorum to.2.320.a
3 c Fratres ego me nondum arbitror comprehendisse to.5.407.i k ibi.a
c Vt eum cognoscerem,& potentiam resurrectionis eius to.5.407.l m
d Conuersatio nostra in cœlis est tomo. 4.637.l
4 a Gaudete semper in domino. to.3.189.l to.5.230 a & seq.303.i k
a Semper gaudete, sine intermissione orate,in omnibus gratias agentes. to mo.5.327.f g

Epistolæ ad Colossenses enarratio.to.4. Item, ex cap.2.

Col.2.d QValia sunt quæ rationem quidem habent sapientiæ per superstitionem &c. to.3.236.g
3 a Quæ sursum sunt, sapite to.5.213.c
a Mortificate membra uestra quæ sunt super terram to.1.9. b
b Induite quemadmodum electi dei,misericordiæ viscera to.4.56.m.& seq. to. 5.118.i 267.l

Primæ epistolæ ad Thessalonicenses enarratio.to.4. Et ex cap.2.

SAepius voluimus uenire ad uos, sed impediuit nos satanas, & deus permisit,&c. to.5.180.b 1.Th.2.b
Nolite spiritum extinguere to.4.558.g 5 d

Secundæ ad Thessalonicenses epistolæ enarratio, to.4. Et rursum ex cap.2.

MYsterium iam operatur iniquitatis to.3.339.i to.4 247.m & 108.l 2.Th.2. b
Rogo autem vos studium habere quietis & silentii to.2.330.a f b
Si quis operari non uelit, non manducet to.2.116.f to.4.249 d e c

Primæ epistolæ ad Timotheum enarratio, to.4. Et iterum,ex cap.2.

LEuantes puras manus sine ira & disceptatione to.2.70.c 1.Ti.2.b
In omni loco leuantes sanctas manus absque ira & disceptatione to.1.83.f b
Qui uult oẽs homines saluos fieri, &c. to.5.33.l b
Nõ in coronis tortis, uel auro, uel margaritis,uel sumptuosa ueste.to.1.113.i c
Adam enim non est seductus,mulier autem seducta in præuaricatione fuit tom.5.480 k 481 l d
Mulieri docere non permitto to.4 106.i d
Siquis episcopi munus appetit, honestũ opus desiderat to.10.m a.& seq. 3 a
Sobrium modestiumque episcopum esse oportet to.5.51.c a
Oportet autem illum & bonum habere testimonium to.5.6.f b
Siquis operari nõ vult,nõ comedat,&c. to.2.16.b c
Quoniam creatura dei bona est,& nihil reiiciendum &c. tom.2.323.d 4 b
Noli negligere gratiam quæ est in te to. 4.529.h 530.i b
Siquis autem suorum,& maximè domesticorum prouidentiam non hẽt, &c. to.5.378.f g 5 a
Vidua quæ in delitiis est, uiuens mortua est to.4.188.b & 225.b a
Si sanctorum pedes lauit to.5.313.i k b
Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habentur to.4.120.e f c
Vino modico vtere propter stomachum &c. d

&c. to.5.175.m a & seq.
6 b Radix omnium vitiorum auaritia est to.2.183.c d
d Diuitibus huius seculi præcipe, non sublimè sapere to.5.181.g & seq.

Secundæ epistolæ ad Timotheum enarratio, tom.4.Item,ex cap. II.

2.Ti.2. b SI sustinuerimus, & conregnabimus to 3.140.e to.5 320.b
b In quo malè patior usq; ad vincula,&c. to.5.226.h 227 i
c Scit dominus,qui sunt eius to.1.444.b tom.2.279 g
d Vt in mansuetudine erudiantur aduersarii,&c. to.1.17.m
3 c Qui piè volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. to.3.208.h to.5 39 d.278 e
4 a Argue, increpa, obsecra to.1.184.m
b Bonum certamen certaui, cursum consũmaui,fidem seruaui, &c. to.5.39.c

Epistolæ ad Titum enarratio, tom.4. Item, ex cap.I.

Tit.1. b COnstitue episcopos, sicut ego tibi disposui to.1.219 k l
c Cretenses ventres pigri, malæ bestiæ to. 3.284.l
2 c Apparuit gratia dei & saluatoris nostri omnibus hominibus,&c. to. 2.168. h to.5.434.h

Epistolæ ad Philemonem enarratio, tomo. 4.

Phile. a PAulus vinctus Iesu Christi, & Timoteus frater to. 5.225.i & seq.

Epistolæ ad Hebræos enarratio. to.4. Item,ex cap.4.

Heb.4.c VIuum est verbũ dei,& efficax,&c. to.2 308.c d.& seq.
11 a Est enim fides sperandarum substãtia rerum &c. t.3.139.
b Expectabat enim habentem fundamenta ciuitatem,&c. to.1.130.d
b Per fidem admonitus Noe,ea quæ nondũ videbãtur, veritus,&c.to.1.65.a b
g Obãbulauerunt in melotis, in pellibus caprinis,egentes,angustiati,& cætera. to.1.108.a
In occisione gladii mortui sunt,&c. to. 5 447.d e g
Pacem sectemini cum omnibus & sanctificationem,&c.t.1.101.i t.3.103.a 12 d
Languentes manus & resoluta genua erigite to.5.413.l d
Accessistis ad ciuitatem dei viuentis, ad Hierosolymam cœlestem,&c.tom.3. 336.d 337.e f
Sectare hospitalitatem, per hanc.n.inscientes &c. to.2.446.a 13 a
Hospitalitatis ne obliuiscamini, & cæt. to.1 112.a b a
Obedite præpositis vestris, & subditi estote illis &c. to.4.560.k l c

Acta Apostolorum enarrantur to.3. Et rursus,ex cap.1.

ISte Iesus qui ascendit à vobis,sic veniet to.3.316.e Act.1.b
Factus est regentè de cœlo sonus, &c. to.2.41.h 2 a
Erant illic habitantes Parthi, & Medi, & Elamitæ &c. to.4 638.f b
Petrus, & Ioannes ascendebant in templum ad horam orationis nonam to mo 1.431 h 3 a
Viri quid in nos intẽditis, quasi qui propria potentia &c. to.1.75 k a
Erat omnium cor vnum, & anima una to.1 91.k to.2 107.e 4 f
Nã quotquot vel agros vel domus possidebant,ea uendebãt &c. t 4 244.m g
Obedire oportet deo magis quàm hominibus to.1.75.k 5 e
Apostoli flagellati à concilio discesserũt gaudẽtes,eo quòd digni fuissent &c. to.1 57.a to.2.478.b g
Deus gloriæ uisus est patri nostro Abraham,&c. to.1.84.c 7 a
Vos semper Spiritui sancto resistitis tomo.5.425.l f
Domine ne statuas eis peccatum hoc. to. 3.292 k t.4.532.a g
Saulus autem adhuc spirans minas in discipulos domini to.3.291.h & seq. 8 a
Saule,Saule,quid me persequeris? to.1. 336.k.t 3.292.m a & seq.to.5.60.d e 9 a
Quia vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum corã gentibus &c. to.5.104.b c

De-

f Demonstrabant illi togas & vestes, quas faciebat illis Dorcas to.1.81.d e to. 5.268. f 269 g
10 a Orationes & eleemosynæ tuæ in conspectu dei ascenderunt to.2.218.e to. 3. 327 c to.4.299.d to.5.84.h
11 a Erat.n. vinctus ac traditus militibus, & dormiebat to.4.365 b & 368.i
a Oratio.n.pro eo ab ecclesia sedulò agebatur ad deum to.5.410.a
b Angelus domini astitit, & lumen refulsit in habitaculo &c. to.4.368.i k
13 b O plene omni dolo, & omni versutia, fili diaboli &c. to.3.293.h
14 b Hi homines serui dei altissimi sunt to. 4.102.c
15 b Non sum dignus vocari Apostolus to. 2.12.c
16 a Paulus & Silas media nocte orantes, laudabant deum to 1.83 f
d Isti homines serui dei altissimi sunt, annunciantes uobis uiam salutis tom. 5 438.l
17 a Quem ergo vos ignorantes colitis, hũc ego annuncio vobis to.2.325.k
e Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt to.1.3.h
f Huius .n. & genus sumus, sicut & quidam vestrorum poetarum dixerunt to.4 585.a
20 b Discessurus à Troade Paulus, disserebat eis, & sermone produxit vsque ad mediam noctem to.1 10.l

Beatius est dare q̃ accipere to.4.442.b g
Perentiet te deus, paries dealbate to 3. 286. i k 23 d
Optarim a Deo, non solùm modicè, sed & plurimum &c. to.4.370.d 25 a
Tibi donaui homines istos to.3 287.k 27 d
IVdicium enim absque misericordia fiet, qui non fecit misericordiam tom.4 599.m Iac.2.c. d
Fides sine operibus mortua est tom. 3. 333 k to. 1 4.a d
Helias homo erat in passionibus similis nobis to.5.179.c 5 d
DEus superbis resistit to.1.438 c 1.Pe.5.d
Omnis qui facit peccatũ, seruus est peccati to.1.178.e 2.Pe.2. d
QVi dicit se in lumine esse, & fratrẽ suum odit, in tenebris ambulat to.5.159.i 1.Io.2.b
Omne quod est in mundo, aut est concupiscentia carnis, &c. to.1.180 i c
Qui seruat præcepta mea, ipse in me manet to.4.135.f 3 d
Mundus totus in maligno positus est to.2.324 d 5 d
IStæ sunt orationes sanctorum to. 1. 283.f Apo.8.a
Quousque sanctus & iustus non iudicas sanguinẽ nostrum &c. to.1.174.g 16 b
Beatus qui habet partem in prima resurrectione &c. to.2.306.d 20 b
Ego sum radix Iesse, & genus Dauid, & stella splẽdida matutina to.2.385. h i 22 c

FINIS.

INDEX COPIOSVS SENTENTIARVM OPERVM D. IOANNIS CHRYSOSTOMI

Archiepiscopi Constantinopolitani selectarum, ac in ordinem literarium coactarum.

AARON à populo coactus vitulum in deserto fabricauit. to.3.fol.146.k to. 5 fo.83.b. vnde deũ negabat quẽ postea Raab meretrix prædicauit. C. qui propterea periisset, nisi Moses frater eius iram dei auertisset. fol.16 g
Aaron cur non sit lepra percussus, ut Maria to.4.f.457.h
Aaronis consecratio per Mosen. to.5 fo. 437. e f. illius & filiorum vestimenta ibi. & illius immolationes. f. qui ex tribu Leui natus est. 437.h
Abacuc sui ipsis plãgit lamẽta. t.5 40 m
Abbas qũo monachos facilè sibi obediẽtes habeat tom.5.24.a
Abel usque nunc prædicatur, & tantum tempus eius memoriam non obscurat to.1.57.m.a t.5.131.i
Abel etiam defuncti sanguis vocẽ emittebat to. 2 67 g
Abel ante vllius exemplum dedicauit martyrium. to.3.335.c. fit innocens, & glorioſus sacerdos. d h
Abel nulla causa cruciatus est, nisi quia iustus erat to.5.39.f g
Abel non læsit mors etiam amara. to.5. 162.k l a & ibidem
Abel à sola conscientia doctus, sacrificiũ deo obtulit tom.5.214.b
Abel qũo dicitur martyr to. 5.447.c d
Abelis est regnum cœlorum. tom.1.46.f
Abelis & Cain cõparatio. tom.4.30.b c
Abel à fratre occisus est nulla iniuria affecto. to.4.647 b
Abel recte viuendo nullius exemplum habuit to.4.ibid.c
Abel veram fidem habuit to.4.ibid.
Abel gloria non interempta. tom 4.ibi.
Abel nondum coronatus to.4.660.l
Abias bene cœpit, postea peccauit in deũ velut Roboã pater eius. tom.2.246.g
Abnegandi deũ modi diuersi. t.1 196 f
Abnegare seipsum quid sit to.2.162 c d
Abominatio desolationis q̃ sit t.2 367.g
Abominatio omnium rerũ post Christi passionem to 2.210.b c
Abortiuus in lege quis dicatur. t.2.369. l.& seq.
Abraham pro Sodomitis deo supplicabat tom.1.64.i
Abraham priusquam circunciſionem acciperet, iustificatus est to.1.70.g
Abrahã iussus est pro incertis relinquere certa to 1 84.d.& seq. 1 k
Abraham diuinis iussis obedire festinauit to.1.85 g k m
Abrahã gratias ꝑ promissis egit t.1.87.c
Abrahã in adulteriũ cõsentit vxoris, ut mortẽ effugiat to 1 88 k t. 5.481.l m
Abrahã dines fact' ẽ i Aegypto t.1 90 c
Abrahã ñ corporali virtute, sed sua i deũ fide quinq; reges profligauit t. 1 96.l
Abraham deo & non sibi victoriam tribuebat to.1.97.d & seq 99.h & seq.
Abraham à parentibus infidelibus educatus, diuinam illustrationem accepit to.1 98.b to.5.237.a
Abraham sufficit oẽs erudire to 1.98.a
Abrahã paternã regionẽ reliquit, ut dei præceptum perficeret. ibidem b 97. c
Abrahã assumpto Loth ingreditur Chanaam ibidem d
Abraham semota ratiocinatione humana, credidit deo semen promittenti. to. 1. 100 d & seq.
Abraham in signum temporarium accepit circuncisionem tom. 1 9 h & seq.
Abrahã hospitalitati deditus deũ cũ angelis suis meruit suscipere t.1.121.a & se.
Abrahã possedit uirtutes oẽs to.1 1 2 e
Abrahã i hospitalitate imitemur, ibi.b c
Abrabam pauenter tulit quæcunque illi

euenìebant to.1.124.d
Abraham nõ est vituperandus quòd in Geraris mortem timuit ibidem e f g
abraham in Aegyptum & Geraris peregrinatus est, vt doceret extraneos suã uirtutem ibid.g
abrahã voluntatẽ suã in filii ĩmolatione declarauit, à quã coronã reportauit. to.1.129.i
abraham voluntate dexteram cruentauit sanguine fil i sui ibid.m.& 130.b
abraham sine agris & domibus ualde di ues erat to.1 132.e
abraham fide promissionẽ, filiũ, & eius oblationem meruit t.1.183.d e & seq.
abrahã non obstante Sarræ sterilitate,& ætate, credidit sibi nasciturũ filiũ. ibi.
abraham præceptorem non habuit, qui doceret eũ fidem & mores t.3.187.b
abraham quare Abram, hoc est, transitor, dictus est ibidem
abraham aliter sentiebat quàm diceret seruis to.1.72.g
abraham est pater fidelium, & bene viuentium to.1.289.i
abraham dionymus fuit to.1.434.k
abrahã pr̃ noster potius q̃ Iudæorũ ibi.
abrahã ꝓphe. fuit & sacerdos t.2.142.l
abraham cum cæteris patriarchis multa passus est to.2.451.a & seq.
abraham ante Christi resurrectionem, apud inferos erat to.2.438.h i
abraham sententiam diuiti referebat medius inter ipsum & deum to.2.452.k
abrahã Hebræorũ primò & Christianorũ postremò pater esse cõmeruit, seruãdo dei præcepta to.3.147.m
abraham lõgè grauiora q̃ Abel uel Noe perpessus est to.5.40.b c. itineris à Per side in Chanaã lõgitudine, & difficultate.c d e. cũ Barbaris hospitio. cogitatione viæ. f. in Aegyptum.g h. Ab Aegypto.h
abrahã hypocrisi submitti coactus est. t. 5.41.h. fami.i. bello.k sterilitati. l
abraham post diuturnos luctus, filiũ ex ancilla genuit. to. 5.41.m. alterum ex vxore 42.a b. quẽ mactare iussus ẽ. cd
abrahã dies erat, sed nõ auar' t.5.183.m
abraham in delectatione erat multa passus tristia to.5.253.m
abrã interpretatur, transitor. tom.1.85.h
Abrahæ filii sunt, qui faciunt opera eius to.1.85 h i
abrahæ quomodo dominus uisus sit, to. 187 l.m.93.a
abrahæ mansuetudo to.1.91.h i
abrahæ à parẽtibus nomẽ dei ĩpõsitũ est to.1.96.i & quo sit impositum 130.c
abrahæ opera quantum hactenus exemplar tulerint to.1 98.a
abrahæ propensus amor & beneuolentia in Loth. to.1.96.k 97.c.99.h
abrahæ virtutes to.1.99.l
abrahæ coronæ hactenus fulgent, & inæternum fulgebunt to.1.123.h
abrahæ promissio facta. to.5.33.a b
abrahę prospera cũ aduersis. t.5.319.h i
abraham quo salutem inuenit t.4.8.d
abraham præputiatus iustificatus est. tomo.4.27.l
abraham duplex est pater to.4.ibidem
abrahã prius ꝓputiatorũ pater to.4.ibi.
abraham quomodo quis patrem habere possit to.4.27.a
abrahã quo est olim pr̃. t.4.28.f. & seq.
abrahæ impedimenta ad generandum to.4.28.i k
abraham qui in fide tam fuit robustus. tom.4.28.l
abrahę hospitalitas to.4.83.d
abraham post illustria trophæa, quæ famulorum erant, faciebat to.4.105.b
abraham animum habebat promptum ad omnia ferenda aduersa to.4.212.l
abraham rex, sacerdos, & prophera fuit in filii oblatione. to. 4. 260.h.& seq. item.260.a & seq.
abrahæ obedientia mirabilis to.4.260.i
abrahæ exemplum notent qui matrimonio iuncti sunt to.4.395.l m
abrahã vñ celebris factus est. to.4 400.a
abrahæ diuitiæ quales to.4.543.e
abrahæ hospitalitas imitanda t.4.628.l
abrahæ & Melchisedech differentia. to. 4.628.e f
abrahę fides excellens to.4.653. h i
abraham & Paulus expectant consummationem sanctorum, vt possint tũc mercedem recipere to.4.660.l
abrenunciandum est satanæ & pompis eius to.5.242.c.& seq.
Abrenuncio tibi satana, & coniungor tibi Christe, sermo, quantę sit virtutis & efficaciæ ibidem f
Absalon se exaltauit, & humiliatus est to.5.277.i
absalon cur non permissum exequi quæ uoluit to.1.240.k
absalonis scelera multa to.1. 211.g
absalonis fratricidium incorrectum in parricidium mutatur ibidem h
absalonis interitus ibid.m
absit, qñ cõsueuit Paul' dicere. t.4 35.d
absolutus qui non fuerit à peccatis, tormenta non effugiet to.2 57.h
abstinendũ est à sathanæ festis to.3.54.h
abstinens se à malis innocens est, non iustus to.2.313.e f
abstinentia mater sanitatis to.5.75.i
abstinentia vêtris formata, ad perfectam castitatis abstinentiã ascendit. t.5.157.l
abstinentia ciborum parum vtilis, nisi prauas auferamus consuetudines tomo 5.193 h i
abstinentiam à cibis quare nobis præcipit dominus to.1.20.a
abstinuisse à malis nõ satis est t.4.385.i
abusus nuptiarum taxat tom 4.479 c
Achab rapuit vineã Nabaoth t.1.182.l retributionẽ pctõ parẽ recipit ib.& b
achab per vxorem Iezabelem multas in dñm cõmisit impietates to.2.247.l
achab cõpũctus placauit dñm ne sentire dei comminationem. to.5.243.i
achab non statim post peccatum Nabuthæ, pœnas dedit to.5.258.e
achab sententia sua seipsum damnauit to.5.424.d e
achab propter mulierem maximè deditus peccatis, vbi scelera sua agnouit, misericordiã dei arripuit to.5.466.b
achab in mediis deliciis gemebat t.4.5.l
Achar solus iram dei aduersus totũ populum succendit to.1.434.h k
achar cum omnibus suis lapidatus est, ibidem m.& infra
achar à proprietate nominis sui præscissus est t.2.247.d
Accedere ad eucharistiã quomodo oportet. tom.1.2.a
accedere cum inimicitiis ad communionem altaris to.2.57.e
accedere ad deum quantæ sit utilitatis to 2.78.g 79.h
accedens ad eucharistiam peccati sibi cõscius, peior est dæmoniaco t.2.230.k
accedens ad eucharistiã postquam peccauit, peior est dæmoniaco tom.5.314.f
accedentes indignè ad Christi sanguinẽ ad pœnam & ultionem accedunt tomo 5.315.d.316.e
accedentium ad eucharistiam conditiones requisitæ. to.2.300.l m
accedentes ad sacram mensam perpetuò hæc annotent tom.4.639.c.640.d e f
accedere ad deum cum fiducia, quid to. 4.617.f 618.g
acceptio personarum nulla est apud deum to.4.15.i
accessum ad eucharistiam multa impediunt tom.2.150 k.151.l
Acclamationes indecoræ in ecclesiis uitandæ tom.1.432.h
Acta quare non longius fuerunt producta tom.3.150.c
actio vna multa peccata to.1.196.c
Actorũ Liber olim incelebris t.3.149 m
Vtilitas eius ibidem
Actorum apostolorum non simplex historia to.3 150.g
actus omnis duplex tomo.2.348.i 349. k &. seq.
actus omnes carnales opera sunt animalium tom.2.351.h
actus omnis carnalis opus est aĩalis. ibi.
actus sunt qui hominum fructus ostendunt to.2.396.h
actus est verbum dei to.2 317.b
accusans aliquem alicui us peccati cuius ipse conscius est, seipsum accusat to. 3.302.f
accusare falsò innocentem nihil peius to.2.174.i
accusabunt nos in iudicii die omnes in quos fuimus impii & immisericordes to.3.67.a
accusator noster est conscientia nostra semper vigilans to 2.292.g h
accusator noster semper pœnam exigit delictorum nostrorum to.1.48.d
acquisitio diuitiarum nõ fit liberorum gratia to.4 505.l m
accusatio peccatorum' fuit in lege, non remissio to.4. 639. m
accusatum de propriis operibus post obitum, nemo liberabit. to.4. 232. d
acquirendi multa necessitas strangulat animas corpori seruientes to.5.157.i
Adam totam legem transgressus est tomo-1.19.e
adam ante peccatum non erat passionibus obnoxius to. 133 b & prophera erat ibidem & se.
adam credendo mulieri, omnem ordinẽ inuertit to,1.38.d e

adam vxori suæ etiam nomen imposuit to.1.141.d
adam præuaricando mandatum, mortalis factus est . ibidem 42.i k
adam contra paradisum habitabat, ut iugem dolorem haberet to.1.42.l. Ipsũ quotidie videndo to 5.448.e.463.c
adam constitutus est princeps omnium uisibilium to.1.50.i
adam ob flagitium Cain, luctum grauissimum habebat ibidem k
adam quare à paradiso eiectus tomo.1.66.b c
adam victus est propter suam negligentiam to.1.179 d 180.e
adam maluit diabolo consentire quàm deo parere ibidem
adam diaboli fraudibus circunuentus, per Christum est redemptus ibidem
adam inuenit interitum per Heuã, quã acceperat in auxilium ibidem m
adam stabat inter diabolum & mulierem ibidem
adam creatus est cum prudentia, consilio, & ratione ibidem
adam quanta incurrerit mulieri credendo to.1.217.g
adam in paradiso delitiarum non integra die remansit tom.2.173.b
adam non à diabolo seductus peccauit to.2.251.a
adam quomodo mortuus esset perpetrato peccato, cùm postea longe vixerit to.3.46 m.a
adam ferunt sepultum in Caluaria, vbi crucifixus est Christus to.3.135.d
adam paradisi colonus, ab eo per peccatum eiectus est to.3.206.l m
adam nesciuit quomodo formatus est to.3.328.h k
adam & Eua dissimiliter peccauerunt, & dissimili sunt affecti supplicio tomo.3.333.e f
adam in magnam prorupisset audaciã, nisi fuisset diuina animaduersione castigatus to.5.32.e
adam cur deus in paradisum collocauit quem præsciebat peccaturum tomo. 5.115.m 74.b ibidem
adam supplantatus est, quia in paradiso segnis erat to.5.192.d
adam peracto primo peccato statim sine literis & lege cognouit peccatum to. 5.214.m.ibidem.a b
adam primo artificio cœpit arare terrã to.5.233.i
adam honorem quo erat præditus, spe amplioris amisit to.5.402.a
adam non potuit vxoris illecebras excusare to.5.476.m
adam peccauit illud graue peccatum, & & omne genus hominum damnauit to.5.480.k
adam qũo typus Christi to.4.34 d
adam & Eua, ex æquo non peccarunt to.4.107.h
adam sapientia multa polluit to.4.159.e
adam formatus non vt moreretur sed immortalis maneret to.4.278.l
adæ concessa sunt omnia ligna præter vnum, vt sciret se esse sub domino to. 2.29.g
adæ multa fuerunt data beneficia tomo. 1.33.b c d
adæ ab initio data est vita angelica ibi.
adæ propter peccatum maledicta tom. 1.40.g & seq.
adæ post peccatum omnia secus contigerunt quàm anteà ibidem.40.k
adæ creatio vt creatis dominaretur tomo.1.178.c
adæ filiæ, Rusa & Edocla to. 2.250.l
adæ & latronis collatio to.3.304.e f
Admirabilius est credere quòd animæ ad fidẽ persuadeantur quàm quòd mortui resurgant to.4.353.k
Admonitio maximè hoc tempore idonea to.4.651.a b c d
Adolescentium animæ non admodum prudentia muniuntur to.5.484 k
adolescentia non est virtutis præpedimẽtum to.1.158.i
adolescentiæ conditiones to.2.227.b
adoptio duplex to.3.25.k m
adorare est creaturæ, adorari non creaturæ, sed domini to 3.54.l
adorãs idola inexcusabilis est t. 5.136.m
adoratores veri qui sunt to.3.54.m 146.c & seq.to.4.389.e
adoratio corporis Christi in sepulchro to.1.239.i
adoratio elementorũ vnde processit to. 5.209.b
Adolescentulis viduis consilium. tomo. 4.550.e f
Adorare non de deo solo dicitur tomo. 4.655.a
Adhortatio ad humilitatẽ t.4.510.g h i

Adhoratio ad eos qui prælaturas desiderant. to.4.58.k l m a ltẽ.583.b & se.
adhoratio ad sacras scripturas legendas to.4.621.i k
Adrianus legẽ tulit ne quis Iudæus haberet Iudæam. to.2.433.i.& Hierusalem Heliam vocauit ibidem
Aduentus Christi causæ to.2.22.g
aduentus Christi in Hierusalem tom.2. 337.h & seq.411.m
aduentus Christi duplex to.2. 373.a & sequentibus. Vltimus terribilis.c d to 3.46 l m
aduẽtu Christi exitus vocat° t.4.605.i
aduentus Christi typus, nuptiæ sunt to. 4.480 l.Item.481.b c
aduentus Christi quomodo diligendus to.4.576.m
ante aduentum Christi nihil erat humana veritate deterius to.4.591.i
aduẽtus vtriusque differentia to.1.327.d
Aduersitas nostra non est ira dei, sed admonitio to.2.310.f
aduersitatibus fuerunt probati qui fuerunt nominatissimi to.5.39.c
aduersitas homines facit mansuetos, & humiles to.5.303.i
Aduertendum non ad voces simpliciter, sed ad loquentis mentẽ to.4.50.i
Adulatio quid to.4.420.k
Adulatores magis quàm contumeliantes odisse oportet. to.2.238.h. Infra. Assentatio. Blanditi
Adulter per inopiam sensus, exitium suæ animæ conciliat to.1.437.l a
adulter erubescit si vocetur adulter tomo.3.227.d e.castus verò castum vocari non erubescit. e
Adulter magis est qui quamlibet ex vulgo, quàm qui reginam ipsam violauerit to.4.563.i
Adulter & fornicator quomodo im mũdi to.4.587.i
adultera nullius est vxor to.4.238.f
adultera est mulier quæ per ornatum ad sui cõcupiscentiam trahit hominem to.5.393.h i.& seq.
adulteræ spectaculum mirabile. tomo. 5.323.d
adulteræ pœna secũdũ legem. t.5.439.g
adulterium maius est furto. tomo. 1. 334.f.449.l
adulterium nullatenus est excusabile.to. 1.437.l.m.
adulterium multis committitur modis, to.2.60.d.61.e f
adulterium ex concupiscentia nascitur to.2.276.f
adulteriũ quidam voluntate committunt, qui corpore castitati student to. 2.323.l.
adulterium est multorum causa malorũ. to.5.142.d e f
adulterii modus to.1.204.h.& seq.
adulterii imitatio mala est to 2.241.a
adulterii anxietates to.2.443.a.b
adulterii cupidæ mulieres, maritorum eædem meditantur to 2.145.f.g
adulterii & fornicationis differentia, to. 3.103.b
adulterii radix concupiscentia impudica to 5.89.m
adulterium quid est to.4.493.h
adulteria plurima vnde to.4.146.d
Aedes splendidæ auaritiæ memoria to. 4.303.b
Aedium nostrarum ad cœlos collatio to.3.77.c
ædificare splendidas domos, superfluum & inutile to.3.77.c
ædificare domum super petram, & super arenam to.2.86 a.& seq.299.d
ædificare vbi & quomodo oportet, to.5. 87.l m a 887.b
ædificia præsentia in corporum resurrectione sunt ruitura tom. 5.148.a b
Aedificia Christianorum qualia esse debent to.4.671. f
ædificiorum urbium & monachorũ in desertis discrimen to.2.199.f
ægritudinis nostræ causa & natura, to. 5.311;h i.& modus curãdi,ib.&.seq.
ægritudines & dolores ex nimio cibo & potu accidunt to.2.169.k & seq.
Aegritudines vnde oriant to.4.665.b c
ægrotatio piis qui peccarunt, imputatur pro supplicio to.1.169.i
ægrotatio grauis est auaritia to. 2.210. b & seq.
ægrotationes plurimæ à peccatis originem trahunt to 2.93 k
ægrotans & corpore & animo, opus habet medico to.2.279.c
ægrotantium visitandorum modus, to. 5.311.f & seq.
Aegyptus recipit Christum quem Palestina fugat to.2.20.l.71.e
ægyptus olim innumeris monachorum

& virginum choris distinguebatur t. mo 2.129 g.& seq.
ægyptus habet typum mundi. tom. 2. 386.d.387.c
ægyptios fuisse iure submersos. tomo. 1.399.k
ægyptus cur spoliata ab Hebræis tomo. 1.399.k
ægyptii tribus modis circunuenerunt filios Israel to.2.243.k
Aegyptia ardēs in Ioseph, accusauit eum adulterii. to. 5. 483. e. f.i.& seq. ibidem.b.c
æmulatio duplex to.4.604.d
æmulatio & cupiditas quando bonæ to. 4.604.d
æquitas magnum vbiq; bonum est, tomo. 3.225.m
æquitas quid sit. to. 3.259.b.quę etiam magnæ est indicium virtutis.c
ætas non omnis cunctis vitiis opportuna est to.2.33.l
ætas iniens multa dementia plena est t. 2.164.h
ætas prima multæ plena est dementiæ to.5.310.m
ætas quælibet seipsam accusat.t.5.327.c. in quibus multū est tristitiæ, ibidem.
ætas humani generis to. 4.461. i
ætatis hominis mutatio & progressus t. 2.227.a.b
ætates humani generis sex, & mundi totidem to.1.160.m.t.2.340.h.i
ætates Iudaici populi. to.2. 325. m. idē a,& sequen.
Affectiones irrationales mutant hominum nomina in noxa bestiarum. to. 1.57.g
affectiones non obturbant nisi negligētes to.1.58.a.b
affectiones quæ nos per totam vitam trahunt, facilè est vincere to. 3.219.e.f
affectiones malæ corrigendæ sunt, tomo.1.76.a.b
affectus bellum internum in animo cōcitant to.1.246.i
affectus cur deo tribuuntur in scripturis to.1.251.d
affectus quomodo sedentur, & maximè libido to.1.252.a
affectus domare & eradicare quantum sit studendum to.1.49.m
affectata cura sepulchrorū notat t.4.69.c
affectus carnis quid t.4.360. m. Itē.ibi.a
affectus an sit peccatū to.4.46.f
Affectuum turba cum morte introiit tomo 4.47.f
affligere tentans proximum, nil ei omnino nocet to.1.160.a
affligimur propter peccata quibus deū sæpe offendimus to.2.70.a b
affligi pro peccatis aliud est q̄ pro iustitia exerceri to.3.236.b
affligi deus sanctos propter octo causas permittit.t.5.177.d.178.e f l.179.m f
afflictio laboris in hoc seculo breuissima est, retributio aūt infinita t.2.195.i
afflictio dat intellectum to.2.455.e
afflictio magnum bonum est.to.3. 189. i. & quantum bonum sit.232 f. 248. a.quæ est noster pedagogus.b
afflictio & paupertas humanos animos a studio diuinarū rerū abducit.t. 5.24.k
afflictio non ducit in errorem, sed imbecillitas to.4.33.k
Afflictio quō non euertit nos ibi.& seq.
afflictio cōpūctiōis occasio ē t. 4.444.l
afflictiōe cōgrua nihil melius. t.3.213.i
afflictiones nos inducunt vt operemur bona,& deo grata opera to.1.66.m
afflictiones patienter tolerare oportet tomo.1.90.k l. Et quō.t.5 325.f.& seq.
afflictiones præmiorū sunt materia to. 1.110.l
afflictiones imputantur ad peccatorum remissionem to.1.248.i k
afflictiones non parum conferunt ante resurrectionē. t.3.308.d e f infra. Tribulationes.
afflictiones utiles to.4.31.l
afflictionum dignitas to.4.436.e
afflictiones nos esse deo charos ostēdūt, & quæ sint causæ cur deus affligat suos to.1.258.i
afflictiones necessariæ christiano, tomo 1.400.c
afflictiones prodesse ad vitam corrigendam to.1.383.i & infra
afflictiones sūt veluti semētis. t.1.487.b
afflictionis commoda to.1.269.d.412.f
afflictus iniustè oēs habet defensores, non ita affligens to.3.266.i k
affligi & non affligi in nostra potestate situm est to.1.242.l
Agar imprægnata suam obliuiscitur conditionem to.1.105.f.i
agar permissa est à deo sentire quid sit solitudo to. 1.127.b

Agar

Agar mons Sina to.4 340.m
agere bonum nō habita superna gratia, impossibile est to.1 66.i
agere gratias deo quid to.2.11.b
agenda & non agenda nemini possunt esse incerta to 5 412. k l
agenda omnia propter Christum, non propter mercedem to.4 17.h
agenda scire & non agere, maioris est cō demnationis causa to.4 48.l
Agnitio dei cętera opera præcedere debet to.2.324.h i
Agnus rationalis pro toto mundo oblatus est to.1.119 i k
agni paschalis constitutio tom.3.299.h cessauit aduenientе Christo.i
agnum cur Ioannes Christum appellat to.3.30.m
agnum comessurus agni innocentiam proferat to 3 294.m
agricolæ & rustici discere possunt sacrā philosophiam to 4.96.g
agricolæ cum doctore simile elegans tomo 4.515.m
Agricolarum exercitia & laudes tom.5. 235.h i.& seq.
agricoltura quibus artibus indigeat, tomo 2.156.a
agriculturæ laudes to.2.349.k
Agrippa qui & Herodes, Pauli iudex, videtur aliter esse ab eo qui Iacobum occidit to 3.265.c
alæ ventorum quæ sunt to.1.349.g
Alexāder tertius decimus, deus putatus est à senatu Romanorum to.5 324.l. sed non reparauit imperium suū post mortem 325.a
Alexander decimus tertius to.4 311.l
alexander Macedo. to 4 484.m
alia erat olim conueniendi forma quàm nunc to 4.187.c
Aliēa iustitia nō pdest malis t.2.452.d e
aliena curans, immunis est à multis peccatis to.2.218.f
alienum plus nobis, nostrum plus aliis placet to.4 558.k 559.l m
Alimenta animæ conuenientia, sunt præferenda corporis alimētis t.2.141.e f
aliū iudicare graue peccatū to.4.13.c d
Alius est qui seminat, & alius qui metit to.3.56 a
Allegorię fundamētū historia t. 1. 136.l
allegorias ita vtendum vt non subuertatur historia ibi.m
allegoriæ nonnunquam necessariæ to. mo. 1.269.l
allegoriæ nonnunquam necessariæ, ne ies scilicet aliter intelligatur quàm dictæ sūt, aliquādo uerò vt remaneat nihilo secius salua litera to.1.316.m
allophyli contra Saulem armantur, tomo 1.209.g
Altare vnicus locus in Palestina habebat to. 1.345.a
altare non polluitur si latronem recipiat in refugium to.5 479.k l
Amalech precibus debellatur t. 1.190.c
amantium quale ingenium to.4. 89.k
amantibus deum, mala in bonum & auxilium uertuntur to. 4.59.d & seq.
amare contra dei voluntatem quando contingit to.4.6.h
amarulentus homo & malus non timēdus to.4.383.i k
Amare patrem & timere iudicem, saluta re & bonum est to.1.431.m
amare sermones spūales nos distinguit à brutis to.1.439.m, infra. Diligere.
amator pecuniarum non solùm inimicos non diligit, sed nec amicos diligit to 3.140.g.cuius sunt multæ calamitates, ibidem, & infra Auarus.
amatur molestiæ variæ t.5.372.g & seq.
amator deus absens qūo to. 1.300.l
amaxobii sola agricultura opus habent to.4.289.a
Amazias ī primis sicut Ioas p' eius bon' erat, sed tādē malus factus ē t.2.247.b
Ambitio adeò grauis est, vt animam perdere valeat to.3.134.l
ambitio excæcat mētis intuitū t.5.284.l
ambitione nihil periculosius to.1. 48.g infra Honor.
ambulare in umbra mortis, est habitare cum filiis tenebrarum to.1.186.b
amen amen, id est verè verè to.2.423. h
amētia in puerorū natiuitate t.4.146.e f
Amicus esse non potest quis, & mandata contemnere tom 3.148.b g
amicus amādus est, nō solū qñ laudat, sed qñ reprehēdit & corrigit t.3.289.c
amicus nullus est tutus to.5 173 d e
amici nomen frustra tibi imponis, si amici iussa non feceris to.3.148.g
amicum propter Christum diligens ut oportet, rarus inuenitur to.2.178.l
amicum habeas deum, & omnium ditissimus eris to.5.184 d

Universidad de Deusto
Biblioteca

amicum facit inimicum si in eum ali quid faciat quo deus inglorificatur to. 5 301.d
amici frequenter ad gratiam adulantur to.1.206.h
amici sunt inimici propter peccata to. 1.239.c
amici sunt amputandi quando nos scandalizant to.1.253.f
amicos facere quantæ sit vtilitatis to. 3. 235.d & seq.
amicos locus non facit to.5.298.g
amicis non inuideamus to.2.212.i
amicis carens, fatuus debet reputari to. 5.298.e.seq.
Amicitia non est cum hoste nostro diabolo contrahenda to.1.182.a
amicitia diuinitus in vtilitate & laude amicorum inuenta est to.2.147.g
amicitia syncera nulla inueniri pôt vbi est gloriæ cupiditas to.2. 172.e
amicitia propter charitatem durabilis est, propter tẽporalia uerò parùm to. 2.178.l m
amicitia quæ diuini timoris vinculo nõ est ligata, mendax est to.2.304.m
amicitia quantum sit vtilis to.3.27. f g & vnde dicatur.148.g
amicitia Christi officio comparatur to. 3.148 f qui præmia promittit, vt obsequatis ibidem & g
amicitia nulla posset tantam vnionem operari quantam fidei cognatio tom. 5.298.i
amicitiæ cœlestis fastigium omnes apostoli adepti sunt to.3.147.m
amicitiæ effectus to.3. 24. g & seq.
amicitiæ causæ quæ sint tomo.3.242 g & sequen.
amicitia sublata, omnia auferuntur, omnia confunduntur to.2.240 k
absque amicitia diuitiæ & delitiæ nihil sunt to.3.242.f
amicitiæ fugiendæ sunt si offendant to. 5.404.l
amicitiæ parasitorum omni inimicitia peiores sũt to.2.146.c d. Infra Amor, Charitas, Dilectio
amicitia quantum habeat voluptatis to. 4.486.l
amicitia humana to.4.491.e
amicitiæ veræ indicia to.4 57.a b c
amicitiæ exemplum cap.4.486.m
amicitiæ proprium to.4.489.a
amicitiæ merces apud deum quanta. ibidem.c
amicitiæ certum indicium to. 4.390. m
amicitiæ causæ multæ to. 4. 450.a
amicitiæ spiritualis vires to. 4.ibid.c
amicus fidus vitæ pharmacum est tom. 4.485 k
amicus præsenti vita suauior t.4 486.c
amici mensæ to.4. 452.c
amici veri mens to.4.486.l
amici spirituales amicitiæ nihil præponunt to.4.486.m
amicorum præsentia quid facit tom. 4. ibidem
amicis non est opus secretis tomo. 4. 356.d
Amittens quod accipit, semper indigeat oportet to.3.17.d
amittenda sunt omnia bona potius q̃ tempus to.3.93.c
amor Dei quanto præstantior humano to.1.268.e
Amor in deum grauitatem molestariũ imminuit to.1.65. d
amor magnus & laborem, & temporis longitudinem succidit to.1.144.c
amor in deum à sensibilibus ad spiritalia transfert ibidem e
amor pecuniarum quocunque carceris custode sæuior est. to.2 47. i & diuitiarum inexplebilis est to.5.193.g h
amor dei erga homines ineffabilis to. 2.57.c
amor spiritualis fatigationem nõ sentit to.2.335.f
amor cordis qualis sit to.2. 353. i k 414.m
amor tantus est, vt absentes videre faciat to.3.140.f
amor honestior est, qui est inter virum & vxorem to.3.261 h i
amor probatur aduersis, affectio pensatur periculis to.3.297. c
amor corporalis deuinctam tenet animam to.5.107.i
amor cum desiderio omnia superat to. 5.321.a cui nihil par est, & propter præsentia, & propter futura. ibidem & b
amor pecuniæ tantum animam fatigat, vt quæque intima illi postponantur to.5.163.h
amor regni non nos vulnerat, quia præsentia non despicimus to.5.164.h
amoris definitio to 3 343.d
amorem confirmant spiritalem quæcũque seculares tollunt amicitias tom. 2.336.m
amorem tria sunt quæ procreant tom. 1.300.l
amore sublato, amicitiæ nomen tollitur to.3.147.m. Supra, Amicitia, Infra, Charitas, Dilectio.
amor corporum vnde nascitur tom. 4.272.f
amor non nascitur ex forma t.4.ibi.f h
amor dei nihil non vincit to.4.33.m
amor Philippensium erga Epaphroditũ to.4.430.l
amoris dei effectus to.4.33.m & seq.
amorem dei in nobis incendere qui possumus to.4 17.i.
Amos vel amon interpretatur fortitudo, non dei, sed diaboli to.2.248.h i
amputatio Iudæorum ex seipsis tom.4. 77.f
anacephalæosis quid to.4.350.i
anathema quid to.1.265.i & to.4.62.f
anathema quid sit to.5.419 a & seq.& quibus commissum sit to.5.419.b sed omnibus modis a deo separat c.& cõiungit diabolo. ibidem, infra, Excommunicatio
Anathematizandus non est viuus, nec mortuus to.5.419.g 420.h, Immo pro salute eorum orandum.
anaxyridę quid to.4.451.f
Androgeus Minois filius to.4.591.k
angelica respublica est, nihil dicere sibi proprium esse to.3.167.c d
angelus maior cœlo, & sole excelsior to.1.175.k
angelus primus præcipitatus diabolus nuncupatur to.1.178.g
angelus primus sine præcepto cecidit irreparabiliter ibidem g h
angelus sanctus tentationi ministrare interdum non iuberur to.1.220.h
angelus non apparuit Ioseph apertè, sicut Virgini, pastoribus, & Zachariæ to.2.14.m 15.a
angelus nec ingressus ad Mariam, nec locutus est præsente Ioseph t.2 250.a b
angelus malus non potest nos in tentationem impellere quãdiu circa nos est angelus bonus to.2.267.e
angelus bonus & malus sunt semper cum quolibet homine. ibidem. & illi præsunt. 345.d 174.i 175.a
angelus propter tres causas apparuit Ioseph to.2.251.f
angelus bonus non poterit videri a malo, nisi uoluerit to.2.267.e. qui per dispensationem aliquantulum discedit a nobis ibidem
angelus non tantùm virtutis præmiũ quàm naturæ proprietas est. tomo.2. 311.b
angelus non esset in diabolum versus, nisi se superbia coinquinasset to.3.29.f
angelus vnus toti mundo conferri potest to.3.133.c
angelus omni homine iusto superior est. to.5.406.d quantò magis alij spirituum ordines? ibidem
angelus dicitur quod dei sententias hominibus nunciat to.5.410.b
angeli non vocãtur filij dei to.1.53.l
angeli manus Loth & domesticorum apprehendentes, eripuerunt eos è Sodomis to.1.121.a b
angeli cum reuerentia mensam altaris in ecclesia circunuallant to.1.432.h
angeli sunt vbi Christus est to.2.146.a b c & ubique uersantur to.2.314.c d
angeli nobiscum discunt quæ nesciunt tom.3.3.e
angeli olim multis apparuerunt tomo. 3.21.i l
angeli apparuerunt in omnibus mysterijs nostræ redemptionis to.5.155.f
angeli nimia tristitia tenebantur, quando ante Christi passionem punichamur to.3.316.a & seq.sed reconciliatione dominica gratulati sunt.c
angeli non quærunt domus splendorem sed animi virtutem to.5.183.d
angeli cur sepulchrum seruarunt to.1. 1.239.i
angelorum creationẽ quare Moses non descripsit to.1.3.g
angelorum proprium est esse separatos ab usu libidinis to.2.352.i
angelorum opus est deprecatio, superas etiam interim illorum dignitatem to.5.110.k
angelorum erga deum officia tomo.5. 403.g h
angelorum ordinum denominatio tomo.5.410.h i
angelorum creationis cur scriptura rarius meminit to.1.265.h
angelorum cur nulla facta est mentio in crea-

in creatione quã tradit Moſes tomo. 1.426.f
angelorum ſocietate ſemel iunctum, illud relinquere, & vxoris laqueis implicari, adulterii crimẽ in cutrere eſt tomo.5.476.b
angelis creatis nullum eſt datum præceptum tomo.1.178.g h 180.g
angelis coæquamur quando agimus qđ eſt extra naturã carnalẽ to.2.252.i
angelis cum hominibus nil commune to.5.403.g
angelos poteſt homo facere to.3.216.d
angelus lucis quis to.4.306.i
angelus vnicunque noſtrum aſſidet to.4.634.m
angeli opus quod ſit to.4.5 d
angeli tenebrarum qui to.4.306.i
angeli conſerui hominum to.4.606.e
angeli hoſtes inſenſi hominibus fuerũt ante Chriſti paſſionẽ to.4.457.b c
angeli non introducendi to.4.472.h
angeli, & archiangeli & cherubim nõ ſuſcipient nos ſi dominum ſuum dehonestari viderũt, ſed propulſabunt ẽt dehoneſtaťaũt qñ in alio noĩeq̃ in nomine dñi inuocatũ eſt to.4.472.i
angelorũ lingua loqui quid to.4.199.l
angeli ante incarnationem inimici erãt hominibus to.4 638.g
angelicæ functionis officium tomo.4.606.d e
angelicum opus to.4 ibid e
Anima corpore melior eſt to.1.6.b
anima ſegnis opus habet continua admonitione to.1.9.l
anima rationis particeps difficilius fit manſueta quàm feræ to.1.39 c
anima quotidiana refocillatione indiget to.1.22.g recreatione & quiete.i 23.a
anima in retibus diaboli comprehenſa nõ ſentit peccatorũ fœtorem.t.1.54.f
anima hominis nõ eſt ſanguis to.1.71.c
anima feruida non impeditur quò minus ſuam declaret virtutem to.1.n8.l
anima libera eſt & ſub principatu dei tomo.1.450.k
anima Chriſtiana impugnationes diaboli patitur to.1.274.f
anima multifariam reficitur in campo legis to.1.285.m ſed opus habet vt operibus alatur to.3.317.a
anima quæ dei temorem excuſſit, ad quæcunqne loca decurrit to.1.442.k
anima non poteſt in dæmonem tranſmutari to.2.96.f nec a corpore ſeparata in his regionibus errare.g. quæ nunquam huc redire poteſt ibidem.
anima immortalis eſt to.2.114. i & ſeq.
anima noſtra nil habemus pretioſius tomo.2.132.g
anima quendam pudorem habet innatum to.2.237.f
anima nihil agit in corpore incõtinentium to.2.250.m
anima quia ſpiritus eſt, ſpirituales pœnas timet, non corporales to.2.159.k
anima diligit inimicum to.2.280.k l
anima aduerſus carnem certat & vincit to.2.281.g
anima antequam peccet, corpori dominatur, poſtea illi ſeruit to.2.288.l
anima in omni peccato prius peccat, poſtea caro to.2.299. K
anima quæ complectitur verbum neceſſariò tangitur à verbo to.2.300.f
anima dum expugnatur a carne, nec vincit, nõ coronatur à deo t.2.306.m
anima fidels ſponſa eſt Chriſti, infidelis eſt meretrix tom 2.316.h 414.m
ideo ſuper omnem rem debet eum diligere ibidem
anima mortua eſt in corpore peccatoris to.2.358 k
anima per concupiſcentiam fornicatur tomo 377.k
anima hominis quàm pretioſa ſit tom.2.420.h
anima nihil aliud ſpirare debet quàm fragantiam ſpiritalem to.2.442.a
anima quàm ſit pretioſa to.1 3 5.d
anima quæ eſt noſtra ſubſtantia, poſt mortem remanet ibidem g
anima corpore præſtantior to.3.22.a
quæ habet vim ſui iuris operandi tomo.3.22.a & ideo pulchritudinẽ illi largitur tomo.2.114.i & ſequẽ.to.5.125.d to.2.209.m
anima tantò fortior efficitur, quantò magis doctrina imbuitur to.3 33 K
anima diuino igne exardeſcens, nihil amplius terrenum curat to.3 54.i
anima terrenis dedita, procliuis eſt ad peccandum to.3 87.f
anima quæ multis detinetur, affectibus virtuti moritur to 3.88.c
anima ſecularibus abſoluta negotiis in portu quieſcit to.3.99.k

anima

anima cadens in profundum vitiorum reditur incorrigibilis to.3.112.b
anima mũdatur multis viis to.3.116.h
anima ſeipſam condemnans, non vltrà poteſt inuidere to.3.169.k
anima otioſa rubigine cõſumitur.to.3.232. b quæ cote tribulationum deteritur ibidem
anima quæ ſemper iraſcitur & vult vlciſci, nihil magis ridiculum, nihil frigidius to.3 245.f to.5.263.l
anima in peccato furit vt inſanus tomo 3.245.c d
aĩa in deliciis agens, ualde propenſos ad peccatũ habet impetus to.3.248.a
anima quæ anguſtiatur, undique conſolationem inuenire quærit to.3.227.g nec in multis occupationibus eſſe b 248. a
anima magna eſt quæ affectioni non ſeruit to.3.260
anima cœleſti amore ſublimis, nihil opprobria curat to.3.268.a
anima Pauli omnia quæ ſunt in hominibus bona habuit to.3.75. b imò & quæ angelorum ibidem
anima non eſt creata prior corpore, ne videret formationem tom.3.328 k
anima vnius pluribus cupiditatibus ſufficere non poteſt tom.3.8.d
anima ſingulis diebus corruente, nemo eſt qui lugeat. to.5.38.h
aĩa prius curranda atq; ornanda quàm quæuis alia ſint quærenda to.5.79.b
anima multipliciter corrumpitur tomo 5.80.c d
anima manſueta & miti nil gratius deo ibidem e
anima quibus modis quotidie vulneretur & affligatur to.5.99.m
anima quomodo poteſt eleuari vt terrena deſpiciat, & cœleſtia curet tom.5.105.k l.quæ non poterit mirari cœleſtia, niſi terrena contemnere didicerit 107.e.& donec terrena miratur, cœleſtia ſpernit. ibidem
anima per totam vitam occupata in luctu & lachrymis, erubeſcit peccare t.5.97.c.& ſeq.
anima niſi ſe incitet ad orandum, mortua eſt, & miſera to.5.110.a
anima dei ordinatione curãm corporis agit, multo magis ſuiipſius to.5.114.d
anima corporis vires moderatur, ſibi ipſi verò rationem to.5.55.d
anima triſtitia repleta, nihil audire eſt idonea to.5.208.f
anima vitiis obnoxia nil turpius aut informius to.5.242.h
anima Chriſto uolens deſponſari, puritatem cuſtodiat to.5.247.h i
anima cupiens honorem, & glorificari, nõ uidebit regnũ cœlorũ. to.5.284.c
anima ſola omnium quæ ſunt in nobis, ſemper manet to.5.306.e
anima purgatur cum propter deum tribulatur to.5.324.h
anima quæ peccatum ſemel guſtauerit & non pœnitẽtia tangitur, ſubitò augmentum recipit to.5.352.i k
anima ſalubribus doctrinis nutrita proficit, in ſalubribus languet to.5.381.e. & demum in æternos ignes deiicitur ibidem
anima noſtra templo dei & ornatus eius comparatur to.5.464 l
anima poſt hanc uitam incorruptibile nanciſcetur corpus to.5.468.g h
anima dubitans de ſalute, non ſentit amplius quo periclitetur præcipitio tomo 5.472.m
anima ab ipſis delictis plus patitur, q̃ ab ægritudinibus corpus to.4.11.l
anima pereunte, ſi non ſentiat, magis dolendum to.4.31.g
anima quantum afficiatur per peccatũ to.4.36.h i
anima quomodo ſpiritualis, & quomodo carnalis fiat to.4.49.e
anima quomodo fit carnalis tomo.4. ibid. 50.e & h
anima & caro media ſunt tomo.4.ibidem.50.i
anima quatenus anima, nihil ab anima differt: ſed voluntas oſtendit differentiam to.4.148.e
anima unde redditur obtuſior tomo 4.546. l
animę nobilitas ſupra corpus tomo 1 27.d
animæ cibus congruus ſicut & corpori tribuendus to.1,52.a & ſeq.
animæ bonum eſt virtutem eligere, & malitiam fugere to.1.109.k
animæ vis mirabilis to.1.435.c
animæ cura quanta ſit habenda to.2 207.d e.quia laborat pro nobis. tom. 209.m 219.a

animæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

animæ partes dextræ vocantur, corporis autem sinistræ to.2.276.k
animæ displicet quod carni placet tom. 2.282.a
aīæ vulnera per corporum plagas extinguūtur to.1.348.i, cuius nullum vulnus insanabile to.3.208.h to.5.278.c
animæ tanta est tribuenda diligentia, quanta corpori to.3.111.c
animæ vnius perditio tantam iacturam habet, vt nulla ratio possit æstimare to.3.158.i
animæ vestimentum quid to.3.212.h & eius nuditas ibidem
animæ sunt tria, domus, ciuitas, orbis to.3.269.f
aīæ motio sunt curæ ipsæ to.3.273.m
animæ ornandæ cura to.5.470.g h cuius ornatus est penes eos solos q̄ cū virtute uiuunt to.5.265.b
animæ pulchritudo omnem mundi pulchritudinem superat to.5.471.m
animæ arrogantia quomodo frangenda to 5.109.l m
animæ p̄ferre domus parietes est multo dignum supplicio to.5.138.a b
animæ ægritudines curari debēt per cōtraria to.5.196.l
animę suę plerique equos, canes, aues, & multa viliora præferunt to.5.281.g & seq.
animæ nequitia causa est malorum in corpore to.5.389.l
animę & corporis duplex bellum, duplex tempestas, duplex morbus to.5.304.m
animę humanę insultus & pugna a dæmonibus to.5.369.l m 370.a b
animam promptam ad bonum donis deus multis locupletat to 1.6 h
animam nostram tanquam vnicam filiā instar Iepte deo offerre debemus to.1.192.l
animā humiliatā dare. dei est to.2.14.k
animā peccatis inuolutam q̄ turpe est oculis cernere to.2.94.h 95.i & seq.
animam nostram vitiis sacrificare caueamus to.2.164.b
animā tribulantia peccata to.2.202.b
animam ob eleemosinam confirmatam, nemo tollere potest to.3.211.c
animam componere potens, ciuitatem & orbē cōponere poterit to.3.269.f
animam mortuam si fleueris, sępenumero mortuam excitabis to.5.78.b
animam nostram potius quàm domum ornemus oportet to.5.183.a
animam laborantem medicari cuique facillimum est to.5.204.g h quam pę nitere est facile 245.c
animam tuam tibi tac esse imaginem to.5.240 d
animam habentes mundam conseruemus, habentes verò sordidam, ne desperemus to.5.254 g
animam nihil ita fœdam reddit atque auaritia vel rapina to.5.272.i
animam nihil sic angit sicut concupiscentia mala, & luxus to 5.309 c
animam perire quàm terribile sit tom. 5.396.c
animam suam ornantes mulieres, deum suæ pulchritudinis habent amatorē to.5.398.c
animam expurgare cur negligimus tomo.4.39.a b
animam conuerti facere plus est quàm immensas pecunias pauperibus erogare to.4.121.a
animę iustorum iuuenescunt to.4.36.h
animæ excellentia to.4.47 k
animæ & carnis comparatio to 4. ibid.k l
animæ synceritas requiritur ad eucharistiæ susceptionem to 4.355.l
In anima quid sit incorporeum tom.4. 462.c
animæ peccatis mederi præstantius est quam mortuos suscitare. tom.4. 356.g
de anima nullam vel paruam curam habemus to.3.230.l m & seq.
animæ quædā irrationales, aliæ ferociores & agrestiores to.1.19 b
animæ aluntur sermone sicut corpora pane to.1.439.m
animæ impiorum in inferno diem iudicii expectant to.2.96.h
aię nostrę uitiis febricitāt to.2.421.m
animæ violentia morte decedentium non fiunt dæmones to.4.444.l
animæ viuentium in peccatis fiunt dæmones ibidem
animæ sponte non coactè peccant tom. 2.445.a
animæ a corpore egressæ non vagantur ibi.b sed opus habent viæ ducibus c
animæ non sunt de substantia dei iuxta errorem Machinæorum. tomo. 3. 156 a & seq.
animæ nobilitas, non pecuniarum abundantia est inquirenda to.5.489.
anima corporisque nostri natura copiosiorem capiens cibū, quomodo deprimatur to.5.492.d
anima quæ multas tēptationes sustinuit, & magnas afflictiones pertulit, vsum sibi laborum & habitum fortitudinis comparat to.5.502.b
anima in tribulationibus quantum lucri percipiat to.5.501.k l
animę miserorum quibus vinculis ligētur to.5.289.m & seq.
animæ non statim fruuntur gloria tomo 5.271.m
animarum salus nobis curæ esse debet to.1 5 m & seq.
animarum iniustè interfectarum non obliuiscitur deus tom.1.196.b
animarū curatio naturā prima est quàm corporum to.2.105.a
animarum quanta munditia opus est ad eucharistiæ sacramentum suscipiendum to.2.151.l m
animarum nostrarum salutem rebus omnibus postponimus tom.2.176 i k
animarum perditio tātò peior est quàm corporum, quantò anima est corpore prec oſior to.2.370.f
animarum transmigrationem asserebat Plato tom.3.162 g nec quicquam hominum genus differre à canibus k
animarum nostrarum nulla cura est, irrationabilium verò imaginū multa to.5.327.i Infra, Animus
animalis quis est to.4.131.h
Animalia secundum varias species ad hominis vtilitatem creata sunt tom. 1. 15.k & seq.
animalia cuncta ab initio homini subiecta fuere to.1. 19. c d. quæ data sunt illi in adiutorium 31.i.32.f 33.l
animalia quædam deus à potestate hominis propter peccatum alienauit tom. 1.19 e
animalia vtilia dedit nobis dominus, nō obstante peccato ibidem. 19.f
animalia immansueta ante hominis lapsum erant illi subdita, sicut nunc domestica to.1.34.l
animalia munda ab immundis vnde diiudicentur tom.1.161.k l
animalia mūda & immunda cur in numero dispari posita sunt in arcam to. 1.161.l m a
animalia mansuescunt to.2.16.m. & se.
animalia irrationalia peccatis addictum in multis præcedunt to.2.17.a
animalia rōnis expertia solū quod satis est bibunt & comedunt to.2.170.m
animalia dum viuunt sunt, & non post mortem: homo verò dum viuit est, & perfectius post mortem to.2.289.c
animalia quædam ad laborem creata sunt à nobis imitanda to.5.213.c. & seq. à quibus virtutem exercere discamus, à contrariis vitium fugere. g h
animalia bruta nunquam peruertit natura to.5.383.c d. infra. Bestia. Bruta
animalia nobis non obediunt propter peccatum to.1.240.l
animus est qui condēnatur propter peccatum exterius to.1.54.c
animus masculus quis to.1.101.d e
animus perturbatus difficilis est ac morosus to.1.192.m
animus fortis quantum ualeat t.2.35.l
animus humanus verecundiæ fines ægressus, flecti non potest to.5.5.m.
animus quidnam substantiæ sit tom.5. 416.c d
animi maior uoluptas est, quanto virtuti deditus est to.2.100.d
animi iucunditatem cōsequitur, qui ira non capitur to.2.243.e
animum his caducis rebus affigere, præcipitem agit hominem tomo. 2.196.f
Supra Anima
animi oblectationem uerè quid adferat to.5.477.d
animus exornandus magis q̄ domus to.4.41.k l
animi humilitas omnium bonōrū causa to.4.419.c
animi fortitudo quid to.4 420.k
Anna vtriusque sexus magistra est tom. 1.191.d
anna qūo dicitur beata tom.1.191.e
anna & domi, & in templo afficitur contumelia to.1.192.m. quæ ex his non irascitur tom.3.187.g
anna deo gratias post sumptum cibum agit to.1.293.f
anna preces cum lachrymis offerens, cō secuta est optatum to.1.144.d e. quæ sola & tota mente clamans est exaudita

Universidad de Deusto
Biblioteca

dita to.2.67.g
anna Samuelem lactando, reuerebatur tanquam deo sacratum to.1.194.e f
anna Samuelem obtulit in templo to.1.194.f.& seq.
anna offerens in templo Samuelem, imitatur Abraham Isaac immolãtem to.1.195.k
anna nõ tam audita est, quia claram edidit vocem: sed quia intus clamabat to.5.340.c
anna quomodo educauit filium suum to.5.391.f g
annæ deprecatio to.1.191.c.& seq.sanctum illi produxit Samuelem 194.m
annæ vteri gemina erat sanctificatio, to.1.191.g
annæ precationis encomium to.5.498.k.& infra
Anomæorum errores to.5.405.k & seq. & eorum extirpationes 408. f & seq.
Annus quomodo erit in vniuersum fortunatus to.5.487.f
anni diuersitas in dierum æqualitate vel inæqualitate to.2.371.i
anni diuisio to.1.430.k
Antichristus per tres annos & sex menses auferet quod Christus per totidẽ posuit to.2.368.k
antichristi dicuntur ficti Christiani, hæretici, & pagani to.1.274.f
antichristi signum portantes, non signabuntur ab angelis to.2.370.c
antichristi exercitus sunt omnes hæreses to.2.367.h
antichristum pro Christo crucifixo expectant Iudæi to.2.24.c
antichristum expectat, qui non receperit Christum to.2.310.g
antichristus to.4.513.k.l.509.a.& seq.
antichristus dictus antitheos. to.4.513.l
antichristi aduentus quando erit tomo.4.513.i
antichristi regnum à Christo destruendum. ibidem k
antichristi aduentus vtilitas to.4.ibi.l
antichristi opera to.4.515.a
Antiochenæ vrbis desolatio to.5.181.h & seq. 182.a & seq.
antiochia prima meruit coronam Christianorum appellationis to.5.186.i k
antiochiæ dignitas est, quia in ea contigit primùm discipulos appellare Christianos t.5.229. b 274.h & quia eleemosynam tempore famis misit Hierosolimam. Ibidem. quia facta est Metropolis fidei Christi.c
Antonius de Ariana hæresi prophetauit to.1.30.i
antonius Aegyptius fuit ibidem
Apparatus ad Hierosolymitanum excidium to.2.366.f g
apparatu ac pompa dicendi non opus est doctoribus, sed intelligentia ac viribus, ad id quod sentiunt, eloquendũ idoneis to.4.609.m
Apparere qũo dicatur deus to.2.107.l
Apetuit, verbum non solùm de corporalibus, sed & de sensu mentali tomo.1.36.l
Apes moritur, si alicui stimulum infixerit: sic hõ si proximũ læserit t.4.505.h
apum natura to.4.383.e f
apum studio dediti quid facere debeant to.4.383.f
Apollo Daphnes custos ante Babylam semper fuerat to.5.358.a b
apollinis templum in Daphne diu nitus est combustum to.5.357.i vnde sacerdos dæmonis in carcerem trud tur, ibidem.& flagris cæsus, ignem è cœlo delapsum testatus est id fecisse k
Apostolicus ordo propter Iudam nõ damnatur to.1.441.a
apostolicæ consuetudines in gratiis agendis. to.5.310.k
Apostoli fidem per totum orbem mirabiliter seminauerunt. tom.1.75.1 k per quem à Christo mittuntur. to.2.348.e to.3.22.d
Apostoli velut carnifice vtuntur dæmonio to.1.220.g
Apostoli propter pericula non desierunt prædicare to.1.228.k
Apostoli legem receperunt & seminauerunt t.2.4.d e
apostoli cæsi eiectiq́ue, victores euaserũt to.2.31.i
apostoli vocati fidem & obedientiam statim præstiterunt to.2.46.a b
apostoli quidem vocati perhibẽtur, alii autem non: & quare to 3.99.g h
apostoli aliquid à seipsis poterant tom.2.110.d e
Apostoli totam fermè orbis farinam fermentarunt to.2.141.h
Apostoli Christi ante crucem erant imperfectiores to.1.166.f
Apostoli filii iudæorũ erãt. to.2.160.k
apostoli non tantam fidem habuerunt ante passionem, sicut pòst to.2.169.f
Apostoli ferè semper ieiunabãt ibid.h
Apostoli primò Iudæis, deinde gentibus prædicauerunt to.2.198.m
Apostoli cur gladios ferebant. tomo 2.232.b c
Apostoli in Christum crediderunt monstrantibus aliis to.2.302.e f
Apostoli qũo iudicabunt Iudæos to.mo.1.408.e 409.f
Apostoli sunt sedes dei ibidem.i.& diuersæ sedes. ibidem.& k
Apostoli humiles & piscatores cunctis regibus clariores euaserunt to.3.51.b
Apostoli per fidem omnes philosophos & mathematicos superarunt t.2.102.m
Apostoli aliter acceperunt Spiritũ sanctum quàm quicũque alii prisci prophetæ to.3.160.k l
Apostoli erant in oratione concordes, in ieiuniis, & vigiliis, & paupertate, to.3.181.m
Apostoli à Ioanne baptizati to.3.152.h
Apostoli Christi multa ab eo didicerant tom.3.154.k
Apostoli Spiritui sancto iuncti non minuunt eius dignitatem to.3.329.e f
apostoli occiso domino persecutiones vbique sustinebant to.5.463.d
apostoli etiam mortem timebant tom.5.481.b
apostoli dederunt leges toti terrarum orbi to.1.314.h
apostoli Regum & Principum domini to.1.353.g
apostolorum tantùm duo scripserunt euangelia to.2.4.f
Apostolorum ante vocationem egestas to 2.46.b
apostolorum binæ coniugationes tomo.2.105.d
apostolorum nomina tomo.2.105.e f tom.3.156.c
apostolorum laus magna to.3.151.d
apostolorum innumera bella & persecutiones to.3.161.d in quibus fuerũt constantissimi. E quos persecuti sunt Iudæi to.5.368 b
apostolorum à philosophis differentia tomo.3 162.K
apostolorum solorum erat donum dandi Spiritum sanctum to.3.194.f g
apostolorum proprietates & consuetudines to 3.317.l m
apostolorum missio mirabilis tomo.3.317.c & seq.
apostolorum missorum prædicatio & signa.r.5.65.c & seq. loquebãtur vna lingua 66.h difficultates.69.d e. tormenta.69.g & seq.
apostolorum cura & industria tomo.5.316.a & seq. patria illorum.d. artes eorum. Ibidem miracula 349.c
apostolis quare prædicta est tentatio to.1.222.g
apostolis signorum præbuit potestatem to.2.105.g h & seq.
apostolis omnibus potestas æqualiter fuit concessa to.2.141.l
apostolos imitari debemus to.2.110.i quos imitari non possumus, nisi fecerimus quæ ipsi fecerunt 403.c
apostolos propter 9. causas Christus omnibus hominibus præficit tomo.115.k & seq.
apostolos ante crucem & post crucem ad Iudæos Christus misit to 2.198.l
apostolos Christi penuria rerum non læsit. tom.5.162.k & seq. nec opprobria m. infra. Discipulus
Apollo disertus erat 0.4.120.g
apollo vehemens & potens in scripturis fuit to.4.592.i
apostolicum munus quantũ sit to 4.3.k
apostoli a se ipsis attulerunt aliquid to.4.111.d
apostoli quare non sapientes fuerunt to.4.120.g
apostoli cur sacrificia prohibuerunt, & vestimenta scindentes, abduxerũt eos a molimine suo. &c. Daniel verò nihil tale fecit tomo.4.659.l m Item 656.a b c
apostolorũ facinora Spiritui attribuuntur to 4.4.c
Apprehendere quid to.4 612.m
Aqua in principio vitalem quandam vim habebat to 1.5.f
aqua iuxta dei voluntatem contraria agit to.1.26.k
aqua refectionis, & aqua consumptionis to.1.285.m
aqua catholica regenerat, & plura alia facit ibidem
aqua ex latere Christi in signũ baptismi to.1.238.q

Universidad de Deusto
Biblioteca

titualem to.3.42.i h
aqua hoc fideli est, quod matrix est embryoni to.3.43.c
aqua baptismi per spiritum sanctum efficax est to.3.152.h
Aqua baptismalẽ subire & hinc remeare, descensus ad inferos symbolũ est & istinc reuersionis to.4.226.h
aquæ natura dignior & magis necessaria, quàm uini to.1.197.b infra. Baptismus
Arabes ab Esau descendentes, impuri sunt & corrupti to.1.217 h
Arbitrij libertas vbiquè seruatur tomo. 4.325.a b
Arbitrium est supra fatum, & natiuitatem to 5.56.i
In arbitrio nostro est, an saluemur, an perdamur to.3.77 c.infra. Libertũ arbitrium.
Arbor non es à deo plantata si bonos fructus non exibes to.2.412.i
arborem quã deus plantauit cur Adæ interdixit to.1.179.b c
arborem fici cur Christus maledixit. to.2.412 g h
arbores quædam sunt infructuosæ, nec minus viles to.1.15.l
Arca Noe non erat ad modum nauis facta to 1 64.m quæ palàm ædificata est 60.b c & eius forma.to.2.413.b c
archa dei capta a Philisthęis & cõtra Dagon collocata, ipsum deiecit in terram to.5 360.f g & bis ipsum deiecit 439.a
arcæ constructio sufficiens erat pœnitentiæ suggestio to.1.63.l m
Archangelus dicitur qui angelis imperat, vel præest to.5.410.h
Arcus cœli signum est pacti dei & terrę to.1.74.l 54.a b
Ares interpretatur bellum, vnde dicitur Arius qui nunquã sine bello fuit to.5.422.b
argentum tibi sublatum, qũo potest lucrum tibi fieri to.4.489 l m
argumentum 14. cap. ad Ro. elegans to.4 91.f & seq.
argumentum epistolæ ad Galatas. tom. 4.323.c
argumentum epistolæ ad Colossenses to.4 449 i
Arguere aliquẽ est peccata eius ĩ memoriam reducere to.2.177.d
Ariani domga quò ad Spiritum tom.3. 324.i infra. Arius. Error. Hæresis.
arius to.4.404.f
arius Filium confitetur, sed patre minorem & creaturam esse to.4.421.b
Arioli qui dicuntur to.2 113.h
Aristide philosophus Alcibiade insignior to.5.374.i
Aristippus magni pretij scorta conduxit to.2.109.a
Aristopheni cruciatus & languores to. 5.51.m 52 a
Arius & diabolus eadem arte scripturas proferunt to.5.422.d e
atii hæresis, & sequaciũ eius to.5.422.b
Confutatio eius. c & seq. Supra. Ariani. Infra. Error. Hæresis
Arma nostra spiritualia quæ sunt tom. 1.6.e 7 k 333.g
arma euangelizantium erant, veritas fides, & iustitia to.2.6.f
arma Dauidis & Goliath diuersa to.1. 209 k 210.l
arma diaboli est malus homo tomo.2. 304.h
arma militi Christiano aduersus hostem competentia to.3 335 c tom.5. 203.c quibus aduersarias deridet potestates. ibidem & f
arma diuinæ militię necessaria tom. 5. 156 b hostes illi militiæ aduersarij b c congressus cum illis.c d
arma diabolo maxiè valida to.4.257.a
arma christianorum militum to.4.406. a & sequen.
armorum nostrorum aduersus diabolum magna virtus est to.1.6.c k 10. 5.151.c
Armatura Sanctorum. to.1.67 i k
Arrabon quid sit to.3.310.i & seq.
arrhabo quid to 4 351.d
Arreptitii perturbationes plurimæ. t.5. 26.d & seq. Infra. Dęmoniacus.
Arrogantia quantum malum est tom. 1.436.d e
arrogantia malorum omnium fons to. 1.437.b to.2.190.f
arrogantia & superbia sunt causæ oĩs morbi animæ to.3.225.c vnde vtraque oritur ibidem
arrogantia differt ab animi magnitudine to.1.20.k
arrogantię tumorem Christus à cordibus discipulorũ euulsit to.0.171.m

arrogan

arrogantiam super omnia deus aduersatur to.2.190.l
In arrogãtiam nil magis extollit, quàm officiorum conscientia, & anima cũ libertate viuens to.5.178.h
arrogantia primus homo deliquit. tomo 2.190.l
arrogantia nihil crudelius reperitur tomo.1.384.c
arrogantia nihil peius. to.1.272.i k nihil depressius to.2.190.f infra Superbia. Audacia
arrogans bestia magis quàm homo tomo 4.426.e
arrogãtes miseriores sũt insanis t.4 81.a
arrogantes accensæ stupæ similes sunt tomo 4.75.b
arrogantium cornua deprimuntur tom. 4 426.e f
arrogantia socordiæ mater tom.4.76.c
arrogantia to.4.81.l m
arrogantia nusquam bona potest existeri, sed ubique inutilis to.4 604.d
arrogantiæ causa urbes tom.4.85.d
arrogantiæ malum stultitia peius esse. tomo.4.426.d
arrogans est qui se de cunctis ignorat tomo 2.88.h
arrogantis animum omnia uitia exagitant tomo 2.190.g
arrogantes sibi plurimum sapientiam in desperationem collabuntur extremã. tomo 5.143.b
arrogantes principes in deum. to.5.143.c infra. Superbus
Ars diuitum qualis sit to.2.148.d
ars est quæ necessaria non supernacanea componit ibidem
ars nulla finem suum consequitur præter misericordiam tomo 2.156.a
ars puerorum moderatoris cæteris sublimior to.2.176.a
ars oratoria nondum inuenta erat, & uiri probi erant to.5.385.i k
Artis est proprium ad aliquam vtilitatẽ peruenire tomo.5.265.e
artis cuiusq; finis quidam est to.2.215.f
artes nõ hominibus notificant suas proprietates tom. 1.3.f
artes mechanicas inuenerunt nepotes Cain tomo 1.47.l
artes non propterea damnandæ, licèt artifices in illis errent to.5.132.a
Artium quæque alterius indiget artis to mo.5.265.f h
Articuli de Christo dei filio credendi tomo 5.150.b c
Articulorum uis to.4.325.b
artes non sunt geneſi & laboribus adscribendæ to.4.522.b
artium principiũ laboriosum. to.4.150.a
artium quæ magis necessaria. to.4.289.a
Artifex est sutor donec facit calceos necessarios, non superfluos to.2.148.f
artifex quisque suum & non alienum sequitur artificium to.5.17.c
artificum peccata tomo 2.179.h
Artificium & mechanicorum peccata tomo 2.405.b c
Asa quandiu confidit domino, victor euasit tomo 2.246.g h
Ascensio Christi est altitudo uirtutum tomo 2.270.h
ascensionis dominicæ mira prœconia, & uarius effectus t.3.314.d.& seq.315. e & sequen.
ascensus dei quomodo consideratur tomo 4.374.b
Asia tota ferè commissa Timotheo tomo 4.551.m
Aspicere & attendere differũt. t.2.295.a
Assentatio non est apud monachos tomo 5.311.d supra. Adulatores. infra. Blanditi.
Assentari peccatori quàm pernicioſum to.1.330.d
Astrologi quo ad natiuitates arguuntur. to.2..253.h i
astrologi nihil certi sciunt de his rebus quæ supernè apparent to.4.392.c
astrorum usus tomo 4.325.g
Astronomiæ legi non fuit subiecta natiuitas Christi to.2.21.l
Astutia diaboli delicta iuuentutis reuocantis to.1.337.c
Athenæ loquaciũ ciuitas erat. t.3.236.k
athenienses altare ignoto deo consecrarunt to.4.585.c
athenienſium lex de seruis & ingenuis tomo.4.12.e f
Attentio in orationibus adhibenda tomo 3.127.d
Auaritia arx & radix omnium malorum est to.1.49.m. to.4.40.c
auaritia insatiabilis ebrietas to.1.212.a
omniũ malorum radix to.1.212.b & oĩs iniustitiæ fomes to. 3.211.b 65.a
quæ à dei seruitio nos abducit. Ibidẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auaritia accessum ad eucharistiam multum impedit to 2.131.l.150.& seq.
auaritia quanta afferat incommoda tomo 2.199.c.& seq.
auaritia à natura originem non habet, sed ex desidia to.2.224.b.227.a ideo præter naturam viuere persuadet, ibi
auaritia ad omnia inutilis est, sicut auarus to.2.224.c
auaritia canes de uiris, & dæmones ex canibus facit to.2 226.d
auaritia omnes qui rei, seruiunt crudeles efficit to.2.231.f
auaritia multos à luxuria auertit. ibidē.
auaritia sacerdotum altaria nō sunt altaria sed mēsæ numulariorū to.2.428.c
auaritia grauis morbus est, & multa mala efficit to.3.106.a b.& morbus incurabilis b
auaritia multa mala consulit & vnde ortum habuit ibidem c
auaritia quantis calamitatibus obnoxia. tomo 3.140.g & seq.
auaritia omnia bona opera perdit tomo 3.142.f g
auaritia quid sit tomo 3.266.l
auaritia est summa infelicitas. tomo 5.163.h.164.i
auaritia delectatio est, & quæ sunt oīum, velle sibi vendicare tom. 5.306.h
auaritiæ proprium est plus esurire & sitire diuitias, quàm cibum uel potum. tomo 2.49.i k
auaritiæ morbo oēs laborant. t.1.103.a
auaritiæ & temulentiæ deditorum collatio tomo 5.73.a b
auaritiam faciè irridet, qui cœlestis regni gloriam concupiscit to.2 48 g
Per auaritiam congregantes ad eleemosynam pigri sunt. t.3.123.h infra. Cupiditas. Diuitiæ.
auaritię morte miserabilior to.4.52.m
auaritia rectè idololattria dicitur tomo 4.644.b
auaritiæ & ebrietatis comparatio tomo 4.51.h i & seq.
auarus quomodo simulacrorum cultor to.4.389.b
auarus peior quàm simulacrorum cultor to.4.ibidem f
auarus nunquam Christi faciem videbit tomo 4.413.g
auarus, fur est & latro to.4.506.c
auari imperfectiones to.4.51.i
auari verba to.4 557.i
auari cogitationes & desideria t.4.571.g
auarorum crudelitas tom.4 46.e & seq.
auarorum miseria to.4.52.l & seq.
In auaros & crudeles. to.4 40.e & sequ. 176.g & se.
Auarus relictis bonis in dissidio, defert secum peccata per quæ bona coacerua uit tom.1.55.d 56.d e
auarus dæmoniaco similis. tom.2.96.m & eorum collario 226.f & seq.
auarus communis omnium hominum hostis. to.2.224 d & omnium miserrimus Ibidem
auarus propriam salutē negligit, & multò magis alienam tom.2.231.f
auarus quantò plura possidet, tantò parcior est t.2.231.g to.5.73.b
auarus omnibus inutilis & fastidio est, tomo 2.231.h
auarus rerum optimarum pulchritudinem percipere non potest ibid 232.l
Auarus cùm ad summum diuitiarum euaserit culmen, tum maximè pauper est to.5.73.b & quantum sit ridēdus. ibidem, & seq & eius conditiones. Ibidem & seq.
auarus nō est diues, quia multis indiget tom 5.183.k custos est, nō dominus, Ibidem & l
auarus, rapax, fur, & latro est tomo. 5.328. b c d
auari conditiones to.2.224.c d. impudētia 227.l. inopia. 231 g h
auaro nihil deterius to. 2.159 a b nihil iniustius to.3.219.d
auari sunt deteriores ebriis tom.1.86.e
auarorum detestatio & miseria tomo 2.96.m.& seq.
auari peiores sibi sunt & aliis, quàm dæmoniaci to.2.97.a
auari Iudæ uitio laborant to.2 224 a
auari perpetuus metus tom.1.276.e
auarorum stultitia to.1.33.g
auarorum multiplex congregādi genus to.1.55.b c & finis c d
auarorum priscorum tantùm nomina restant to.3.106.c d
auaris pœna promittitur in tota scriptura. to.2.227 l infra. Cupidus, Diues
Audacia adeò impudens est, ut impossibilia inuadere non uereatur. t.2.201.e. supra. Arrogantia, infra. Superbia
Audire verbum dei, & nihil operibus præstare
præstare nihil ualet tom. 1.1.c.d.246.e tomo.5.448.l
audire diuina eloquia bonæ animi ualetudinis indicium est to.1.6.g
Auditor verbi diuini negligens, omnibus brutis est rationis expertior to. 3.8.g nil differt à belua Ibidem
Auditor diuini uerbi quis aptissimus sit to.5.205.c & quis inutilis. Ibidem
auditoris est complere quod audit. to.2.342.l quia si quod audit, contemnit, salutis reus existit Ibidem
auditorum Pauli magna uoluptas erat to.3.249.g h ideo magnā gratiam cō sequebantur.i
auditoribus persuadere non sumus obstricti, sed tantummodo ut admoneamus to.2.439.g
auditoribus uerbi dei conducentia to. 3.221 i & seq.
audiendo quæ facere debemus, mores aliorum non consideremus, sed præcepta exequamur to.4.185.k.l.
audiens dei verbum cum magna voluptate, declarat ad opera facienda se paratum to.1.31.b
audiens uerbum domini, nec ad opus perducens, super arenam ædificat to. 2.298.c
audiens autem propheta verba hæc, descēdit in foppen, &c. tom.5.74.a b
audire priùs oportet quàm docere to.1. 321.c
auiditas audiendi conciones sacras quāta esse debeat to.5.427.d
aura popularis quomodo conculcanda to.5.22.c & seq.
aures mentis multa solent obstruere to. 2.122.i
auris prophetarum auris non erat hominis to.4.130.c
austeritas uitæ Christi. to.1.356.e
auiditas malorum origo. to.4.11.b
auium naturæ ad Christum comparatio egregia to.4.111.c
aurum, homines, esse homines non finit to.4.224.i
aurum, quomodo bonum to.4.534.h
aurum margaritæ & uestimenta precio sa prohibita mulieribus. to.4.515.d e
authoritates sacræ scripturę pro pœnitētibus to.5.245.l.246.g
Auxilio minimorum egere principes, vt tollatur superbia to.1.306.b
auxilium ab inimicis dei petens, de auxilio dei desperat tom.2.246.i quibus nec licet dare, nec ab eis accipere. ibidē
auxilium dei non requirit colonus diaboli. to.2.413.d
autilia in diuinis scripturis sunt nobis conuenientia tomo.5.245.f

B

Babel turrim constituentes ex linguarum uarietate, quàm grauiter peccabant, sunt experti to.1.81.i
Babylas Christi martyr to. 2.452.g
Babylas episcopus Antiochiæ, & gesta eius to. 5.350.a & seq. Decium imperatorem à templi uestibulo exigit b c. eius conuersatio c & seq.
babylas iniurium imperatorem, quatenus sacerdoti fas est, puniuit t.5.352.c & seq. coniectus est in carcerem m
babylas è carcere eductus, iubetur uinctus ad mortis supplicium abduci. to. 5.353.c. corpus suum cum ferreis uinculis sepeliendum mandauit d. & tandem occisus est f. & sepultus ibidem. 354.& g & seq.
babylas in Daphne sepultus est tom.5. 354.i & seq. & ab eodem loco dēmonē eiecit 355.c e. 357.f. & statuā eius 358.c d
babylas etiam mortuus omnes dæmones uirtutes superabat to. 5.357. h qa dæmone superior. 358.a
de babyla martyre to.4.370.h
babylonii à Persis deducti tom.4.515.k
babylonis rex tres pueros in fornace patientes prædicat to.2.51.e
Baculus lex quæ ostendere nouit peccata, non auferre to.1.286.c d
Balaam indignus prophetauit t.1.51.h
balaam licet in fide esset alienus, gratiā dei habuit operantem tomo.2.84.e
balaam de stella Magorum prophetauerat ante to.2.385.i k
balnei quod genus nobis est eligendum. to.4.239.a b
balthasar blasphemauit prophanando sacra to.1.346.k
Baptisma quomodo fuit institutum to. 2.33.m
baptisma Ioannis remissionem peccatorum non habebat tomo 2.33. a.& sequen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Baptiſma Ioannis quare non erat ſpirituale to.2.259 f g
baptiſma quintuplex in nobis eſt to.2 262 k 263.a
baptiſma non ſolùm dicitur crux, ſed crux baptiſma to.3.42.l
baptiſmatis gratia innumera nobis bona affert to.1.111.a b
baptiſmatis ſacramentum ex ſanguine & aqua lateris Chriſti inſtitutum to. 5.152.i k
baptiſmatis myſteria to.5.172.l m. Infra.baptiſmus
baptizatur in igne tentationis qui prius eſt filius dei factus to.2.263.l
baptizato uno quoque aperiuntur cœli to.2.40.h
baptizati debẽt proficere in omni uirtute. to.2.261.a
baptizatorum in morte periculum to.3. 153.c & ſeq.
baptiſmus ſignificatur per aquam quæ fluxit ex latere Chriſti to.1.238.b
baptiſmus delet oĩa peccata to.1.259.f
baptiſmus Arrianorum & Eunomianorum non in colas facit ſed paraſitos. to.1.282.m
baptiſmus paruulorum,& de pactis conuentis in baptiſmo to.1.284.l
baptiſmus hoc agit in depoſitionem peccatorum quod circunciſio in depoſitionem carnis tom.1.109.a
baptiſmus paruulorum abluit originale peccatum to.1.179.k
baptiſmus ſolius dei munus eſt t 2.150. i k to.5 314.f
baptiſmus Ioannis præceſſit baptiſmum Chriſti to.2.417.f qui datus eſt in pœnitentiam ibidem
baptiſmus ſignaculũ fidei eſt.t.2.263.m.
baptiſmus diuerſis nominibus appellatur to.5.154.i
baptiſmi myſteria to.i.179. m. a & effectus tomo 2. 259.i & efficacia tomo. 3.242.c
baptiſmi ioannis & Chriſti differentia. to.2.259.g h & vtriuſque utilitas h i
baptiſmi aquæ profectus tomo 2.259.i Spiritus k l
baptiſmi dilatio periculoſa to.3 152.m 152.a & ſeq.
baptiſmi tempus ſemper eſt to.3.153.d
baptiſmi tempus non expectauit Eunuchus,nec carcerarius to.3.153.d e
baptiſmi Ioannis efficacia to.3.229.c
baptiſmo nondum initiatus, patiẽ deũ uocare non poteſt to.2.69.c
baptiſmo condonantur omnia to.3.152 m Superius Baptiſma
baptiſma aduerſum futura confirmat tomo 4.37.f
baptiſma non lædítur propter uitam ſacerdotis to.4.134.i
baptiſma pro ſepulchro tom.4.126.h
baptiſma qd t.4.622.g h.464.i k.469.g
baptiſmatis finis & ſcopus tom.4.631.b
baptiſmate accepto ſpiritu duci oportet to.4.53.h
baptiſmatum doctrina quid t.4.622.d e
baptiſmus non reiteratur to.4.ibidem
baptiſmi fructus tomo 4.57.g
baptiſmi magnitudinem non qui baptizat, ſed qui inuocatur in baptiſmate efficit to.4.119.c
baptizatus,rex,ſacerdos,& propheta eſſe poteſt to.4.260.g h.item.261.h
Barbarorum ſeruitus potior quàm inanis gloriæ to.4.69.d
Barnabæ laus to.4.295.c
Barnabas filius conſolationis t.3.200.h
Baſilii expoſtulatio ad Chryſoſtomum to.5.2.l m
Battologia loquacitas qua non utilia nobis à deo poſcimus to.2.67.i
Baruch prophetia allegatur to.1.318.g
Beatitudo futura eſt t2.446.456.& ſe.
beatitudo nunquàm ponitur in ſignorũ & miraculorum opere tom.5.104.l
beatitudines non ſolum apoſtolis,ſed & cunctis eadem implentibus Chriſtus promittit to.2.48.m
beatitudines inuicem connectuntur to. 2.50 g
beatitudines remedia ſunt contra peccata to.2.65.b
beatitudines à Chriſto prædicatæ in mõte to.5.62.f
Beatitudinũ effectus & finis to.2.59.h
beatitudinum & præceptorum Chriſti collatio to.2.54.c d
beatitudo quid ſit to.4.26.i
beatitudo propter quid to.4 366.g
beatitudinis futuræ ad preſentem comparatio to.4.55.d & ſeq.
beatitudines quæ à Chriſto dicuntur non monachis tantùm dictæ ſunt tomo.4 618.b.619.c
Beatus quis dicatur à Dauide to.4.26.i beata
Beatus quis dicatur à Dauide to. 4.26.i
beata res eſt, mulier obſequens viro ſuo to 4.393.l
beati Stephani conſtantia to.4.71.a
beati non eadem omnes regni gloria fruuntur to.4 219.f
beatiores ſumus omnibus, modò pietatem auferat nemo to.5.192.c
beatus non eſt dicendus qui bonis in preſenti vita abundat to 1.56.h
beatus eſt vir amans ſermonum ſpiritualium to.1.439.m
beatus ſolus eſt,qui ſecundum deum viuit to.5.232.m.ibidem.a & qui timet dominum to.1.69.l & to.5 252.c d & virtute præditus eſt to.2.444.e f
beatus eſt qui hic pœnas luit to.5.325.f
beatum hominem in omnibus dicere nõ eſt amici,ſed impoſtoris. t.3.89.d
beatum corpus quale eſt to.5 308.b
beatum nihil eſt in hoc ſeculo dicendũ to.5.476.a d e
beati primi ſunt,qui ſe humiliant,& cõprimunt voluntates to.2.48.b
beati ſunt inquantum operantur, non inquantum ſunt ibidem e
beati dicuntur in virtute viuentes, pietiſque curam gerentes to.5.179.c
bellum quod oritur, in animo ex vitiis to.1.246 i
bellum ferè nullum in toto orbe tempore Chryſoſtomi to.1.315 g
bellum magnum inter mulierem & ſerpentem to.1.183.c
bellum triplex Iudæis futurum Chriſtus prænunciauit to.2.211.l
bellum hominis cũ diabolo to.3.53.g
bellum commune ex prædicatione veritatis Chriſti to.3.281.b & ſeq.
bellum Chriſtianum quo ſucceſſu progreditur to.3.135.i.& 136.k
bellũ de loco inferiori gerere to.5.124.d
bellum ſpiritale quomodo ineundũ eſt to.5.187.a b & ſeq.
bella plurima in Iudæos poſt Chriſti paſſionem inſurrexerunt to.2.210.f. Infrà.Certamen. Prælium
Bellum eſt continuum omnibus in hac vita to.4.15.g
bellorum cauſa eſt auaritia to. 4.177.m
bellorum tria genera to.4 533.h
Benedixit Noe Sem,& Iapheth,filiis ſuis. to.1.79.d
Benedicere deum quantę ſit vtilitatis t. 5.121.a b
benedictio dei ĩ creaturas factas t.1.5.i k
benedictionis dei & hominis differentia to.1.367.g
benedictio ſacerdotis diuerſa à benedictione laici to.1.399 c
benedictio Noe eadem quę & Adam data eſt to.1.71.a b
benedictio Sem Iudæorum electionem ſignabat to.1 79.c
benedictio Iaphet gentium vocationem figurabat to 1 79.c
benedictio Abrahæ mirabilis. to.1.85.h
benedictio ex deo eſt, maledictio ex diabolo to 2.384.a
benedictiones Noe in filios prophetiæ erant to.1.79.d e
benedictiones Iacob in filios. t. 1.173.a & ſeq
benedictiones veteris teſtamenti & noui differunt to.1.366 b
benefacit deus priuſquam præcipiat to. 1.72.f
benefaciendi bonis occaſiones multas dedit deus to.3.131.g
benefacere in noſtra eſt ptãte. to.4 118.f
benè vel malè viuere in nobis eſt ſitum to.4 415.i
benedictio quid to 4 103.c
beneficia malis hominibus maioris ſupplicii ſunt occaſiones to.4.43.g h
benefacta propria quando fas eſt commemorare to.1.208.l
beneficium diuinum hominibus, non angelis, datum to.2.150.k 151.l
beneficii commemoratio quaſi expropratio eſt to.2.203.b
beneficio deus adam eiecit, & diluuium induxit to.1.66 b
Beneficia dei in nos tam cõia quàm priuata ſemper sũt à nobis ſupputãda.t. 1.19 g nec eorum obliuiſci oportet.69 m
beneficia cordatos magis quàm pœnę alliciunt ad mandatorum obedientiam to 1 274 f
beneficia deus ẽt cõfert indignis t 1.74.b
beneficia dei ceſſant, vbi mala non ceſsãt to.1.190.h
beneficia homini à deo data t.1 373 h i
Beneficia in nos à Chriſto collata tomo 2.85.d
Beneficia ſunt pro maledictis & iniuriis referenda to.2.104.m

Beneficia duo Christus, vbique prætereiens, faciebat t.2.105.a
beneficia dei in homines t.2.178.e. 406 l to.5 30.l m.266.e f to.2. In Iudæos 195.l m to.3.145 h & seq. In hominis creatione t.5 30.l m
Beneficio indigni assidua efflagitatione eo digni efficimur to.3.37.i
beneficia duo Christi in nos ineffabilem eius amorẽ prę se ferunt t.3.45.c
beneficiis homines non sic adducuntur, vt timore castigantur to.3.165.m
beneficia dei in Iudæos to.5.436. d & seq. nubes & columna ignis. ibidem manna. ibidem t.3.145.h & se.
beneficiorum dei supputatio maxime animum in multis afficit t. 1.20. g h
beneficiorum dei recordatio, ad virtutis viam magna est extimulatio to.1.33.d
beneficiorum dei memoria sufficit nos adhortari ad virtutem to.1.70.d
beneficiis prior maximum præ se fert bonitatis indicium to.3 45.h
beneficiis non sic homines adducuntur, sicut timore castigantur t.5.260.b infra. Bona
Benefici tantum esse debemus in eos qui nos offendunt, sicut in eos qui nobis benefaciunt to.1.73.b
beneuolentia dei in Abraham maxima to.1 85.i 88.m
beneuolentiam oportet factis & verbis declarare to.3.153.d
Beniamin, filius doloris mei to.4.597.h
benignitas dei to.4.139.a
Beniguitas dei, & bonitas patiendi pro nobis to.1.377.b
benignitas dei in sanctis maior est quàm malitia diaboli in iniquis to.2.279.d
benignitas & mansuetudo sunt arma, quibus diabolus est superatus to.5. 299.d
Bersabee conqueritur apud Danidem to.1.334 a b
Bersabee interpretatur, filia potentis t.2 245. a. vel puteus septimus. ibidẽ & b
Bestia nulla ab initio terrebat hominem vel mulierem to.1.34.l
bestiæ feroces in mansuetas mutantur tom.1 19.b
bestiæ cohabitare melius est quàm homini irascendo to.3 146.e
bestiarum nomina sortiuntur pathiones sectantes to.1.57.g Supra. Animalia
bestiæ quoq; necessitudinem inter se obseruant to.4.13.e
Bethabara à Bethania differt to.3.29.k
Bethania domus obedientiæ domini dicitur to.1.425.m
Bethlehem Christusillustrem fecit & clara regionem to.2.25. h i k
bethlehem, domus panis interpretatur to.2.385.l
Bethsaida viculus fuit quinque Christi apostolorum to.2 422.m
Bilis natura t.4 383.f g
Blandiri vt noceat, diaboli est to.2.44. m. Supra. Adulatores. Assentatio
Blasphemat quis dupliciter t.2.272.l m
blasphemans diuinam substantiam, illã offendere non potest to 5 408.g & se.
blasphemiæ ortus to.2.450.e & seq.
blasphemia nil magis impium aduersus deum to.1.346.i, sed & nihil peius. tom. 5.180.l
blasphemia auget dolorem to.1.189 h
blasphemias quantum incutiat diabolus to.2.450.e f
Bonitas diuina in diluuio relucebat. to. 1.66.a
bonitas dei in eiiciendo Adamum à paradiso ibidem c d
bonitas Christianorum to 1.377.e
bonitas dei iustis & peccatoribus parata est to.2.293.k l
bonitatis dei sunt omnia quæ facit. tomo.5. 297.a b
bonitatem deus infudit bonis, vt ex malis essent boni to.1.377.d & seq.
bonitatem diuinam nullo fine terminari necesse est to.5.33.k
bonus qui per ignauiam excidit, fit malus to.1.44.a
bonus dicitur deus, quia peccata dimittit, iustus quia condemnat to.1.377.d
bonus nullus nunc esse potest, qui non fuerit malus to. 1. 377.e
bonus non est qui interrogat de bono, sed qui facit bonum to.2.325.l
bonum quodcunque quanuis occultũ, palàm fiet omnibus to.1.83.k & seq.
bonum mali videre non possunt to.1. 188.b
bonum aliquod factum cœlandum est to.1.338.m & seq.
bonum primum est non peccare: secundum, post peccatũ dolere to 2 47.f
bonum quoduis sine fide Christi, non ei imputatur qui male vsus est eo. to. 2.381.e
bonum non facere melius est, quàm propter homines facere to.2.282.l
bonum gratius est quod à nobis abscondit ur, à deo autem ostenditur. tom.2. 282.c d
bonum & malum quodcunque spirituale est & carnale to.2.286.i
bonum simulatũ exterminat omne bonum to.2.294.l
bonum quandiu fuerit cum malo mistum, iacet, & mortuum est t.2.308.d
separatũ verò surgit & viuit. ibid. & e
bonum pro malo reddere deum maximè delectat to.3.113.h
bonum & malum in quo differunt to. 5.96.m
bonum ex natura sine labore & difficultate cognoscitur to.5.217.i & seq.
boni viuunt inter malos, ut mali inde lucrum habeant to.1.10.g
boni meliores fiunt, si iungantur improbis to.2.226.c
boni non omnino carent peccatis tom. 2.449.h
boni cur hic patiuntur, & prosperantur mali to.5.345.e f
bonos deus humiliat, vt pſentia bonanõ sperent, sed æterna credant t.1.288.g
bonos etiam in hac uita beatiores diuitibus to.1.302.c
boni viri in ecclesia honorabantur tempore Chrysostomi to.1.314.e
bonum nihil esse, nisi virtutẽ & perpetuum cultum dei to.5 487.h
bonis præsentibus affixus, non potest arcanorum bonorum admittere desiderium to.5.276.d
bona pauperibus data, inueniuntur multiplicata in cœlo to.1.49.b
bona sua quomodo quis potest magna facere to 2 12.c
bona hæc caduca summis collata, parua & nulla sunt to.2.148.c
bona per euangelium promissa t.2.269. c.270.d
bona consequi cupiens, diabolum adoret, & fidem dei relinquat necesse est to.2.266.d
Tria bona omnium fortissima, eleemosyna, oratio, & ieiunium to.2.285.b
quæ sunt aduersus tria mala prædicta c.286.d. & sequen.
bona omnia mundi triplex interitus tollit to.2.287.c
bona reponere ĩ cœlo est certa custodia, in terra uerò incerta to.2.287.c
bona mundi quo sunt tradita Christo to.2.312.a b
bona vniuersa cõprehensa sunt ubi misericordia postulatur to.2.402.g
bona q̃ deus vult sibi offerri to.3.234.f
bona arroganter operans, quamprimũ in summam perniciem labitur tomo 5.36.h si uero cum iactantia, augebit scelera sua to.5 36.i
bona quæ deus nobis, fecit etiam indignis tom.5.108.d e & seq.
bona ecclesiæ quibus sint dispergenda to.5.274.m. Supra. Beneficia
bonus qui velit fieri, nihil ei est impedimento, etsi ex pessimorum numero anteà fuerit to.4.173.f
bonum nostrum blasphemari quid to. 4.95.i k
bonum somni to.4.413.c
bonum quid to.4.574.h
bona ex eo quòd quis spiritum sanctum habet to.4.50.m
bona opera à Spiritus dono & à gratia to.4.314.h i
bona & mala opera unde to.4.344.d
bona quæ uera sint to.4.544.k
bona omnia ex uoluntate nostra & dei sunt adiutorio to.4.574.g
bona opera, uita recta, & perseuerantia in eis, necessaria ad salutem tomo.4. 573.a b c d
bona à nobis eligenda sunt primùm, & tunc deus ipse, quæ sua sunt, introducit to.4.629.g
bona retributionis legis carnalis & præcepti to 4.630.e
bonorum insidias & afflictiones deus, ĩ eorum gloriam conuertit. t.4.59.h i
bonorum victoria mirabilis to.4.60.f
bonorum operũ initiũ à fide to.4.81.k
bonorũ oĩum caput dilectio. t.4.477.g
bruta pœnam hominũ qui peccauerãt, senserunt in diluuio to.1.55.k
bruta per diluuiũ cur perierũt. t.1.60.d
bruta quædam nobiscum cõe habent to.5.276.m & seq. quædam commune non habent b c
brutis quidam homines sunt peiores. t. 5.277.c. nec illis imperare digni. ibi. & d. Supra. Animalia. Bestia.

Universidad de Deusto Biblioteca

C

Cadere non potest, nec errare, quem deus regit to.1.285.l
cadunt a latere Christi immisericordes to.1.342.a
cadere in fine tribuitur negligentiæ, in principio uerò imperitiæ t.1.437.i k
Non cadere facilius est q̃ post casum nõ resurgere tom.3.112.b c
cadere luctantem, non est graue, sed iacere deiectum to.5.475.f
cadentes super lapidem Christum qui sunt to.2.346.f
caduca quantumuis necessaria, spiritalibus nũ quàm sunt anteferẽda t.2.94.f
Cæcus natus non viderat Christum antequam illi crederet to.3.93.m
cæcus natus contemptus à contemptoribus Christi, ab angelorum rege honoratus est tom.3.93.e
cæcus apud deum quis tom.2.329.k l
cæci solo auditu Christo credentes, non paruo Iudæis dedecori sunt t.2.104.g
cæcitas spiritualis, est malitia cordis tomo.1.342.k
cæcitas animi morbus, corporis uitio multò deterior est. ibidem 321.b
cæcitas quid sit, & vnde proueniat tom.3.279.k l
cæcitas Iudæorum non agnoscit suum sacrilegium to.3.296.c
Cœlanda peccantium multitudo tomo 5.281.l
Cæsarea Philippi, & Stratonis. t.2.159.d
Cain duplex facta est tristitia to.1.43.h
cain grauem pœnam passus, sicut quilibet reum imitans patietur, ibidem.m
cain in fratrem tom.1.44.b c, quem occidit. ibidem d.218.a to.5.443.c
cain maledictio supra patrem. to.1.45.i
cain fuit instrumentum inuidiæ diaboli sicut serpens to.1.45.k
cain post peccatum semper fuit gemens & tremens to.1.45.k.& seq.46.a c
cain peccatum suum noluit confiteri, imò mendacium addidit to.1.46.a h
cain uitæ productio posteritati vtilis fuit ibidem b d
cain permissus est diu uiuere ut sit posteritati spectaculum to.1.46.b d
cain sororem accepit in vxorem, ibidẽ k
cain septem peccata occidendo fratrem cõmisit t.1.46.d. t.5.336.d. sed quãtæ sit grauitatis peccatũ eius. t.5.125.a b
cain habitauit è regione paradisi, in memoriam peccati patris & sui to.1.47.i
cain grauiorem quàm pater tulit pœnã to.1.44.g
cain vsque nunc infamatur to.1.55.a, & reprobatur ab omnibus to.5.131.i
cain genealogia à deo reprobata tomo.1.60.e
cain grauiùs peccauit quàm vulgaris homicida to.2.91.k
cain fratri inuidendo, nunquam odium posuit to.3.60.l
cain in cædem fratris diabolo credidit to.3.335.c d, sed vbi inuenitur à diabolo tentatus to.5.32.c
cain delitiis priuatus, primus homicidiũ inuenit to.5.30. d e. sed & fratris honorem indignè tulit e. sed & deo irascebatur 31.f
Cain largè clementius quàm merebatur punitus est. to.5.31.f quòd si manifestior impunitus, aliud grauius flagitiũ aggressus esset, ibidem
cain non primo per ignorantiam peccauit t.5.31.f.g. sed per malitiam g. pœna eius. ibidẽ. sed mitior tanto scelere. Ibidem. nec illum deus occidit h
cain occidit fratrem suum tom.5.443.c
negat occidisse d. puniendus septuplũ homicida eius prædicitur. ibidẽ, & e. sed non statim occisus ibidem
cain à dæmone impulsus ad parricidiũ. to.4.24.b
cain & Abelis comparatio. to.4.30.b c
cain optabilius mori fuit, quàm per omnem vitam consternari to.4.197.e
cain inuentor auaritiæ to.4.390.i
cain quare culpatus, & vnde to.4.671.l
Caiphas indignus prophetauit t.1.51.h
Calamitas quæcunque humana ex diuinis scripturis accipit antidotum to.1.76 c.& seq.
calamitas facit obnoxiũ suspitioni malitiæ to.2.443.i
calamitas futura ex edendi potandique voluptate, expectanda est to.5.139.d
calamitas vera, est deum offendere. tom.5.193.c
calamitates mediocres solamen recipiũt magnæ uerò silentium to.1.223.c
calamitatum nomina sunt philosophantibus tantùm nomina rebus carentia to.6.193.c

Calamitates

Calamitates rarò quis aliis imprecatur. to.1.226.g
Calcei nũ apud veteres erãt quales sunt apud præsentes to.2.148.g 149.h
calceorum apostolicorum to.4.110.h
Caligo & nubes in quo differunt tom.1.349.c
Calix inebrians quis dicitur to.1.433.g
calices plures in scriptura designantur to.1.373.k
Calumniatores conuincere oportet, interrogatores autem docere tomo 2.352.a b
Camelus spinis vescens tom.4.514.a
cameli natura to.4.514.a b
Canes qũo inter se faciũt quando in aliquem latrando irruperint to.4.386.g
Cantica monachis conuenientissima t.4.549.h
cantilenæ plenæ incontinentiæ, nuptiis indignę to.4.146.c
cantiones quales à christianis legendæ sunt to.4.471.c
cantiones satanicæ & saltationes reprehenduntur to.4 ibid.
canon pastorum to.4.101.c.d.e
Canos quare honorandos tom.4.618.l
cananæa in orationibus imitanda est tomo.2.402.f.403.i
cananæa voluntate curauit filiam suam ibidem k
cananææ præclara confessio to.2.400.c & seq.& querimoniæ eius d.& seq.
cananæa fecit vt filiæ anima à dæmone liberaretur tomo.3.22.b infra. Cananæa
cananæos iussi sunt Iudæi delere to.2.401.k & seq.
Canere deo possumus omnibus mẽbris to.1.419.f
canities sapientiæ non capillos cãdidos requirit to.1.532.b
canis aliquando est virtus tom.5.262.d
canes vocantur omnes hæretici tomo.3.305.b
canticum vetustissimum & primum à Mose decantatum est to.1.545.g
cãticum nouũ in quo à veteri distinguitur ibidem & infra
canticum nouum stat in corrupta lingua to.1.444.a
cantica vetera à pluribus decantata to.1.345.g h
cantica monachorum to.5.512.d & se. Infra. Carmina. Gratia.
cantio prima ne peccetur to.5.443.a
cãtus fornicatorii & meretricii sunt abominabiles to.2.122.l & seq.
capharnaum ciuitas Christi dicitur to.2.97.f
capharnaum, non Capernaum, dicitur ager consolationis to.2.420.c
capillos capitis nutrire non paruum decus affert to.1.238.h
capratum vitiis abundant peccatores to.2.382.e f
caput virtutis est humilitas to.2.143.m 143.a
caput nostrum Christus to.2.287.a b
captiuitas accusatio malitiæ est tomo.3.191.m
captiuitatis multæ species to.1.386.k
captiuus quis to.1.188.d e
captiuitas filiorum Israel in Aegypto, figura captiuitatis diabolicæ t.4.153.g
captiuitas quid to.4.300.l
Caput quomodo præstat reliquo corpori tom.4.372.h
carnalis vita totum hominem carnem reddit to.4.50.h
carnalis homo quis to.4.248.m
carnalia & animalia quæ to.4.360.a
Caro animæ subdita to.4.47.k
caro anima imbecillior ac inferior. tomo 4 ibidem
caro pro carnaliori sensu to.4.48.i
caro interdum totum hominem designat to.4.49.c
caro pro uita carnali to.4.ibidem
caro qũo fiet spiritualis to.4.49 c.& h
caro & anima media sunt to.4.ibidem.i
caro sequi, non præire debet to.4.52.e
caro instrumentum est to.4.343.d
carnis natura mala non est, etiamsi per eam peccatum nos debeller to.4.47.c
carnis sensus semper malus tom.4.48.i
carnis nomine quid intelligit Paulus tomo.4.343.k l
carnis affectus quid to.4.360.m.& seq.
carni quid debemus to.4.52.e
carnem peccatricem Christus non habuit to.4.48.m
carnem spiritualiorem effecit Christus to.4.50.k
Cartusianorum fermã uiuendi formula to.4.549.i
carceris custodis mors to.5.233.l
carceris & heatri dræ to. 5.317.g & se.

carmina

carmina nostra sunt uirtus Christi Iesu domini nostri,& crucis tom.5 124.c Supra. Canticum
Caro in sanguine animæ,est suffocatum to.1.71.c
caro spirituales pœnas non timet, sed carnales to.2.159 k
caro non est creata in arbitrio corporis to.2.277.k l
caro dicitur sinistra , anima autem dextera to.2.277.m
Caro captiua est , & sub principatu diaboli to.2 280.k
caro inimicum suum diligere non potest ibidem
caro animæ subiecta est , non anima carni to.2.281.g
caro nũquam peccare potest, nisi anima prius uicta fuerit tom.2.299.k
caro quasi domestica & naturalis animę inimica,illi sociata est to.2.306.m
caro spiritualia non intelligit.t.1.356.c
caro non impedit quominus clari euadamus to.3.120.1 k
caro nostra ex Adam,ex terra est tom.3. 332.h
carnis natura quomodo ex carne sit facta to.1.3.k.4 l
carnis homines,appellantur carnales.to mo 1.60.m
carnis natura non delectatur dare , sed semper accipere to.2.263.d
carnis necessitatem uincentes per uanã gloriam cadunt ibidem.m
carnis delectationes to.2.288.i
carnis mysterium est quicquid uidetur, animarum uerò quod non uidetur. to.2.364.i
carnem de terra facere nullus uidet to. 1.176.a b
carnes die ieiunii prohibentur to. 1.2.c
carnium edendarum initium t.1.271.b
carnalis ut calamus ab omni uento flectitur to.2.310.k
carnale est dubitare quomodo Christus descendit de cœlo to.1.76 h
carnaliter intelligere uerba Christi.tom. 3.76.i
Castigat deus malos in terra ut exeitentur boni tom.2.354.e
castigandum est corpus,ne anima fiat filia diaboli to.5.244.h
Castitas deo chara est t. 1.218. a quia est ubi timor dei est to.2.250.c
castitas sola corporis non sufficit ad integritatem cordis to.1.449.c
castitas neque discordiæ neque multis aliis uitiis conuenit ibidem
castitas spiritualis animæ,abstinentia est malorum to.2.300.g
castitas in matrimonio delectatur tom. 2 322.l
castitas uirtus est angelica , per quam homines angelis assimilantur tomo. 2.352.i
castitatis comites ieiunium & temperantia to.1.336 c
castitatis gradus to.2.322.l 407
castitatis semper amator fuit deus,& author to.2.321.a infra.Continentia.
Casto uiro qualiscunque uxor bona uidetur to.2.321.k
Casum in peccatum cauere facilius est, quàm resurgere à peccato to.5.f.342
Cathesis , institutio dicitur to.5.h.239
Catechumenus alius est à fideli to.3. 42.l.&. 43.m.& in quibus differunt. ibidem tom.5.249 i.
Cathecumeni defuncti eleemosynis possunt iuuari. to.5.329.h
Catechumenis nondum permissum est in ecclesia orare to.5.340.g
Causæ duæ sunt in seculo , quæ hominiaduersa important. to.3.335.b
Cauponari uerbũ dei quid to.4.266.e
Causa propter quam gentes iustificatæ sint & iudæi excisi to.4 65.c
Causæ exhæredationis to.4.403.m
Causæ quare gentiles non fiunt christiani to.4 539.i.k
Celebritas olim execranda to 4.591.l
Centuplum recipere to 2.494.m & seq.
Centurio non fuit ex genere Iudæorum to.2.90.l.
Centurio , primus fructus ex gentibus tom.2.301.i. & in mysterio gentium futurarum. Ibidem.
Centurionis multæ uirtutes admirãdæ tom.2 301.l
Certamen christianum qualiter instituẽdum to.1.430.f.431.g
Certaminum genera multa to.5 455. h.464 i. Supra. Bellum.
Certamina in exordijs leuiora to.4.45.i
Cham rei uenereæ in arca deditus fuit to.1.75.c f.78.c
Cham licèt filius suus malediceretur & pœnã lueret,ipse etiã luit to.1.79.m

cham dedit seruituti originẽ to.1.79.a
Chanaan non solùm maledictus propter patris peccatũ , sed quia ipse cũ filiis futurus esset malus ibidem c
chanaan patre peccante cur maledictus est to.1.75.f 79.l & pœnam luit,l m
Chananæa quem sedula erat petendo to.1.103.b 105.c & sequen.
chananæa seruida accessit ad Christum to.1.122.a b & seq.
chananæa assiduitate meruit quod ei negatum erat to.2.78.c f
chananæa nullis prophetis commonita uenit ad Christum to.2.154.e
chananęæ fides & prudẽtia to.1.122.c d
chananæam deus in toto orbe nobilem fecit. tom.1.104.b & sequen. Supra. chananæa
Charactere spiritus signati ad quid sunt omnes electi to.4.351.c
Charisma cunctis eminens est charitas to.4.624.i
Charismata quæ meliora to.4.ibid.h
Charitas valde potens to.4.4.k
Charitas bonorum mater to.4.23.f
Charitas quid sit to.4.ibidem
charitas author est scientiæ to.4.165.c
charitas martyrio maior to.4.202.h
charitas quid to.4.246.e
charitas de immensa to.4.534.e
charitas legis est plenitudo to.4 643.c
charitatis legem dupliciter transgredimur to.4 6.h
charitatis exempla to.4.56.l m
charitatis innumeræ laudes. tomo.4. 202.f & sequen.
charitatis opes immensæ to.4.203 g
charitatis augendæ gratia, prohibemur sorores ducere to.4.208.f
charitatis dei potentia to.4.372.f
charitas considerat quid proximo conducat to.1.241.e
charitas omnium bonorum bona mater est t.1.377.d to.2.57.b 69.m 141. b tom.5.387.a.401.f
charitas cõiugalis & virginalis t.1.447.l
charitas omnia præcepta fundat & firmat to.2.56.b c
charitas miraculis præferenda tom.2. 107.l 108.m
charitas præconio & laudatur,& coronatur to.1.221.c
charitas de parẽtibus ascendit ad filios, sed non reuertitur a filiis in parentes tom.2.322.b
charitas quanta fuerit inter apostolos tomo.3.115.k l
charitas Pauli in omnes to.3.289.i & sequen.
charitas est cithara uarias habens voces to.3.242.h i
charitas homines deo proximos facit tomo.3.289.i
charitas perfecta,vita non sentit tomo. 2 321.k
charitas feruens multorum bonorum est author t.5.25.d & iis qui ea rectè uti nesciunt, malorum omnium author. Ibidem.
charitas non fruentes cum fruentibus gaudere facit to.5.233.h
charitas res est & honesta & iucunda tomo.1.395.c
charitatis natura est, vt longe interuallo disiunctos congreget,& denũciat tom.5.486.b
charitas non solùm verbis,& salutationibus, sed cura consistit to.5.309.a subuenire proximis secundùm operа misericordiæ ibidem & b
charitas caput est bonorum omnium to.5 401.f g quæ prophetas & legẽ continet.g.sine qua non est fides, nec quod hominem saluare possit g
charitatis ardentis interemptio parit & firmat omnem malitiam to.2.57.c
charitatis ardentis signum est credere deo absque pignoribus to.2.107.i
charitatis vinculum perpetuum tomo. 2 178.l m
charitatis uis quanta sit to.3.251.d to. 5.5.h i quæ ad proximorũ correctionem emendationemque sufficit.k
charitatis propria to.5.132.e & sequen. excellentia 298.e
charitatis utilitas tom.5.419.e qua absente cæteræ non prosunt uirtutes. Ibidem
charitatis opera sublata sunt, vbi liuor & inuidia to.5.194.l
charitatis potentia in orationibus , in mysterijs & in admonitionibus est. tomo.5.298.h
charitati nihil æquale tomo.3.242.d e & sequen.
charitatem tantam nemo unquam pro filio præ se tulit,quantã deus pro seruis etiam ingratis to.3.45.f

charitatem maxime continet iniuriarũ obliuio to.2.222.m
A charitate quicquid est boni & honesti ortum to.5.132.e
Ex charitate sola deus mundum dilexit to 5.102 l Supra Amicitia, Amor Infra, Dilectio
Cherubim quare paradisi introitum custodit to.1.42.m
Cherubim nuncupatio plenam accumulatam quæ scientiam exprimit to.5 410.i
Chirographũ cruci affixum to.4.464.f
Chirographum quid to.4.ibidem.i
choreæ diabolicæ quantum continentiæ obsunt to.1.146.c
chori monachorum & voluptuosorum differentia to.5.307.c d & seq.
christianus oratione pro seipso contra diabolum pugnat to.1.190.f
christianus seipso tantũ contentus esse non debet to.1.17.c
christianus ad christianum in ædificio ecclesiæ charitate mediante annectitur to.2.269.h
christianus iniustus ad blasphemiam pertinet dei iusti to.2.284.b
christianus non est quem christianus non confitetur filium to.2.295.m
christianus qui facit peccatum, nec pœniter, dicitur falsus christianus to.2.295.e
christianus quomodo cognoscendus to.2.297.f
christianus dans infideli non magnam mercedem recipiet. t.2.310.a b non tamen frustratur mercede to.2.310. Ibidem
christianus fortiter cadit in peccatum propter duas causas to.2.347.g
christianus fit vniusquisque vt operetur iustitiam christo to.2.380.f
christianus esse cõprobatur, si quod profitetur, compleuerit to.3.148.b
christianus quomodo erit qui alii inutilis est to.3.200.d
christianus dici non meretur qui non credit gehennam esse to.5.296.d
christianus non esset probandus, si Iudæum laudaret ex his quæ fecit cõtra christum to.5.281.c
christiani ab infideli discrimẽ to.1.9.b tom.5.332.g 182.c
christiani est aduersus concupiscentias carnis semper in acie stare to.1.19.i
christiani militis conditiones & virtutes to.1.430.f 431.g
christiani certamen cum christiano to.5.371.m
christiani nomen accepimus, vt Christum imitemur to.5.447.h
christiano non prosunt recta dogmata, nisi uitã suã bene instituat to.1.29.g
christiano qd faciendũ sit to.2.397.i k
christiano diuinæ amicitiæ promittuntur to.3.148.f & amicitiarum præmio inuitatur Ibidem
christianum facit veritas Christi, & nõ solum nomen eius to.2.295.g
christianam religionem pauci defendere curant to.3.31.g & seq.
christianum nemo lædere potest, nisi seipsum lædat to.3.266.e & seq.
christianum contra carnis vitia expedi tum semper esse oportet to.5.334.l
christiano alios non seruante nihil frigidius to.3.200.c
christiani cũcti exultent in ieiunii effectu to.1.1.b
christiani in vitiis gẽtiles imitãtes quãtis sint digni suppliciis t.1.15.c 16.d
christiani primò fuerunt Antiochiæ, fideles uocati to.2.27.b to.3.210.h to.5.221.d i 66.b & to.4.170.k
christiani omnes sunt corpus Christi to.2.246.d
christiani multi solũ putant se saluandos, quia christiani sunt to.2.258.c
christiani falsi q dicunt t.3.299.& seq.
christiani peccatores serui carnis dicuntur to.2.295.f
christiani propter diuersas causas pereunt to.2.369.f
christiani plures facti, sunt peiores quàm hæretici vel gentiles to.2.369. h quòd si mali sint peiores sunt quã si essent gentiles 318.e
christiani semper exercitus diabolum deo armati debellant to.3.335.i
christiani iudaizantes to 5.424.g & se.
christianorum conuersatio quomodo in cœlis to.1.419.b
christianorum opera sunt aspicienda, non nomina to.2.298.c
christianorum omnium inueniunt esse duodecim tribus to.2.409.f g
christianorum & gentilium conuiuio tomo.3.135.a

christianorum

christianorum uaria pro fidei defensione tormenta to.3.307.f g & sequen
christianorum Christum colentium, & Iudæorum illum crucifigentium discrimen. to.5.70.gh
christianorum mores erga infideles to. 5.207.E
Christianorum & Iudæorum differentia to 5.424.h
Christianos diuiserunt schismata & hæreles to.2.246.d e
Christianos dici non satis est.t.3.172.k
Christianitatis formula to.4.667.e.f
Christianus secundum diuinas leges iudicare debet. to.4.155.k
Christianus magis irradiat in paupertate q̃ in diuitiis to.4.60 5.f
Christiani uitæ quæ sit to.4.51.c
Christiani est iniuriam pati t.4.644.c
Christiani est pro omnibus gratias agere deo to.4.673 l
Christianæ religionis regula to.4.181.c
Christiano non curiosa scrutatione, sed fide est opus to 4.4.c
Christiani oĩa faciãt in nomine domini & cũcta rectè succedẽt. to.4.472.h
Christiani quomodo orare debent. tomo.4 532.a.& seq.
Christiani mutuo condonare sibi debita debent to.4.596.k.
Christianorum domus ecclesiæ sunt tomo.4.396.g
Christianorum consolatio. to.4.515.c
Christianorum oĩa paria to.4.ibidẽ. m
Christianorum peruersę uitæ incommoda to.4 539.i
Christus per ieiunium diaboli tentationes superauit to.1.1.h
Christus quare.40.dies & non plus nec minus ieiunauit tom.1.i, sed propter duas causas to.2.264.h i
Christus infirmitates nostras tolerauit, ut nos à maledictio liberaret.t.1.6.b
Christus post patriarchas & prophetas est humano generi datus to.1.70. b c
Christus seruitutem per peccatum parẽtum introductam abstulit to.1.79.b
Christus multis opprobriis nos multis peccatorũ sarcinis liberauit to.1.94.i
Christus voluntariè passionem suscepit ibidem m & seq.
Christus debuit cum nostra natiuitate partim communicare & partim alienus esse to.1.134.f
Christus nihil à nobis requirit, nisi ut eum toto corde diligamus, & mandata eius faciamus to.1.145.f
Christus per Ioseph à fratribus uenditũ figurabatur to.1.159.d
Christus incarnandus per Iudæ benedictionem significatur to.1.173.c d
Christus diabolum tẽtantẽ reiicit to.1. 1.193.k, quem ad certamẽ inuitare nouit.t.2. 42.k, & nobis uicit. 388.i, & sequen.
Christus obtulit ecclesiã suam patri per immolationem martyrum t.1.191.a
Christus ab inferis ad cœlos ascendens de omnibus triumphauit to.1.214.l
Christus vt medicus venit ad sanãdum uulnus primi hominis to.1.273.l.
Christus mirabiliter incarnatus vterum virginis non uiolauit ibid. & infra.
Christus pauper erat to.1.274.d
Christus caput nostrum, nos aũt membra eius ibidem
Christus quando exurgit in nobis tomo.1.274.h
Christus quare aquam mutauit in uinũ tomo.1.240 1.
Christus adhuc paruulus multos vocauit ad se to.1.337.a
Christus à diabolo & ab hominibus tentatus est to.1.343.c d
Christus quomodo ambulauit sup aspidem & basiliscum ibidem d e
Christus tolerauit peccatores, iniurias & blasphemias to.1 377.d e
Christus pax nostra, & radix pacis nostræ to.1.182.m
Christus discumbit cum eo qui castum habet cor to.1.449.c
Christus quomodo à Dauid originem ducat per Mariam, cuius parẽtes sunt incogniti to.2.6.g
Christus natus est secũdum carnem, ut nasceremur spiritu to.2.8.h
Christus cur prius Dauid q̃ Abrahæ filius dicatur ibidem.9.l m
Christus admiratione dignus est quia tales dignatus est habere progenitores tomo.2.10.e
Christus non quasi iudex, sed quasi medicus aduenit ibidem i
Christus ex nostra est omnino natura tomo.2.14.f
Christus qũo de spiritu sancto conceptus est ibidem.13.c d.14.e f

Christus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus non est minister Patris to. mo.1.266.f
Christus cur dicat de se multa contempta & abiecta to.1.281.g
Christus cur orabat cùm deus sit tomo. 1.297.d
Christus cur sic dictus to.1.312.f
christus lapis angularis quomodo tomo.1.376.h.380.h
christus frequenter inuenitur fleuisse, risisse nunq̃ to.2.23.g.& to.4.636.b
christus à Patre & quauis creatura prædicatus est to.2.24.e.25.f
Christus in Bethleem quadraginta est remoratus diebus ibidem
Christus sanctis sancta distribuit tomo. 2.27.k
Christus cur fuit delatus in Aegyptum to.2.28.k.255.ab
Christus quare adhuc puer nõ fecit miracula to.2.29.b
Christus omnem mundi pompam calcans, solius nos esse uirtutis sectatores præcepit to.2.32.a
Christus cur distulit baptismum ad.30. annum ibidem 33.l.m
Christus eundi à iudæis ad gentes occasionẽ semper accipiebat to.3.45.h
Christus nec prædicauit, nec miracula fecit, donec Ioannes in uinculis inclu deretur ibidem.46.k
Christus incepit prædicare quod docuerat Ioannes Baptista ibidem l
Christus regnum æternum nondum uisum per ea quæ uidentur, monstrabat to.2.46.c
Christus non solùm corpora curabat, sed & animas ibidem 47.l
Christus prius apostolos humiliat q̃ doceat to.2.48.d.e
Christus maiora miracula suo fecit imperio, minora verò ad cœlum respiciens to.2.53.i.k
Christus non dixit apertè se hominem & cæteras creaturas fecisse, sed occultè ibidem l.m
Christus non ubiq; manifestè de sua inuenitur docere deitate ibidem m
Christus Iudæos turbauit, quòd legi suę aliquid adiecit ibidem
Christus legem impleuit & prophetas to.2.54.a.b
Christus quædã præcepta dedit ad complementum ueteris legis ibidem c
Christus cur non dedit primum de se præceptum to.2.59.c
Christus non solùm uenit ut corpus à malis actibus, sed animã à prauis cogitationibus ibidem g
Christus plurima in nos collata beneficia nobis non improperat to.2.83.d
Christus pro susceptis maledictionibus nobis pollicetur mercedẽ to.2.85.k
Christus uirtutis beneficia, & uitij incõmoda docuit ibidem l
Christus non solùm animas curaturus, sed & corpa, aduenit.t.2.87.m.389.d
Christus ex mirabilibus suis docuit laudem nõ nisi deo referendã.t.2.87.a.b
Christus nostra mensa est ibidem g, requies nostra 244.c
Christus nolentibus nobis beneficia largitur to.2.88.h
Christus Phœnissę negauit se facturũ qđ statim Cẽturioni cõcessit t.2.89.a
Christus petiit socrum Petri, non ab eo uocatus. to.2.93.f
Christus in signis erat mirabilis, & uisu gratissimus ibidem l
Christus discipulos solos admittebat, quos erat ad prædicationem missurus to.2.95.l
Christus non semper signa facere uolebat to.2.97.f
Christus nunc se medicum, nunc sponsum appellat to.2.100.c
Christus uoluit mortem multis ẽt doloribus admittere to.2.103.c
christus cũ corpora sanaret, animæ sanitatẽ manifestare studebat ibid.104.i
christus peccatum mundi non alia uia q̃ per crucem abstulit to.2.118.g
christus non omnes ab inferis reduxit. ibi.k.
christus sex modis apostolos & Iudæos ad fidem inducit to.2.123.f
christus eandem cum patre se habere potestatem & uoluntatem probat.ibidem l.
christus tribus diebus uoluit essę mortuus t.1.134.a
christus qũo uenit ad nos, & ire possimus ad ipsum, cùm ubique sit to. 2.137.b
christus cur signa faciebat t.2.141.l.m
christus multis modis facit miracula to.2.147.h.i
christus cur in uiam gentium abiit, qđ prohibuit discipulis to.2.154.c
christus discipulos tres ad transfigurationẽ accepit excellentiores t.1.166.l
christus in iudicio diuersos diuerso modo iudicabit to.1.166.l
christus antequã Hierosolymam ascenderet, de multis uirtutibus disseruit to.2.187.a 188.b
christus bis eiecit vendentes & ementes à templo to.2.193.d.e.i.k
christus multis modis Iudæos reuocare studebat to.2.208.d
christus quæ bona Iudæis & in vita & post mortem contulit to.2.222.i.h
christus nihil prætermisit quod ad Iudę emendationem pertinet to.2.228.d
christus nõ prohibuit iudam à susceptione corporis sui ibidem
christus per eucharistiæ mysteriũ singulis fidelibus se coniungit to.2.230.g
christus ieiunare & tentari uoluit tom. 2.388.f
christus in splendidas ædes diuertit to. to.2.232.a
christus omnes illum irridentes uicit silentio to.2.239.f
christus Abrahæ & Dauidi fuerat promissus to.2.242.l
christus tres habuit dignitate, rex fuit, propheta, sacerdos ibidem l.m
christus & Isaac nati sunt præter spem naturæ to.2.242.b
christus redempturus humanum genus, non debuit more nasci humano to.2.249.g.h
christus nascitur de virgine despõsata, vt fideles de ecclesia Christo desponsata nascerentur ibidem 250.i
christus nocte secessit in Aegyptum, à qua die rediit to.2.256.i
christus descendit in Aegyptũ vt mortifera idola dissiparet ibidem
christus cur dictus est verbũ, & Ioannes uox to.2.257.b
christus baptizatur à Ioanne tomo.2. 261.h.& seqnen.
christus fugit Herodem cùm incarceraret Ioannem to.2.267.g
christus cœpit pdicare postq̃ testificatus est à Ioanne Bapti. ibidem l.m
christus dum Ioannis doctrinam confirmat, seipsum cõmendat to.2.2.68.a
christus quomodo legem impleuit tomo.2.273..i.274.k.l
christus ioannem bap. supra q̃ videretur, erexit.to.2.282.a.b. Qui minus laudauit Christum q̃ erat ibidem
christus nunc dicit ad omnes christianos inobedientes, quod olim Iudæis dixit to.2.317.c
christus cur discipulis suis passionem suam prænunciauit to.2.332.b
christus ingressus Hierosolymam, ostẽdit se bonum filium, & bonum medicum to.2.336.d
christus nunquàm animalia obtulit Patri, sed principes christianorum to. 2.348.f
christus, nec veritatem de se manifestè dicere poterat, nec tacere to.2.354.b
christus, secundum carnẽ, filius erat Dauid secundum diuinitatem: dns eius to.2.353.c
christus esuriens quomodo satiatur tomo.2.364.g
christus apud Samaritanos meliora inuenit quàm apud Iudeos ibidem
christus tribus annis & sex mensibus docuit to.2.368.k
christus quare vulnera sua seruauit tomo.2 373.a
christus panis nutritorius tomo. 2.375.c
christus propter vtilitatem nostrã ascendit to.2.380.g
christus non magis operum remunerator est, quàm uoluntatum ibidem.i
christus segregat homines secũdùm genera animarum to.2.383.d
christus nunquam delectatur in pœna peccatorum ibidem.h
christus intellectus est à Gentibus, non intellectus est à Iudæis to.2.385.k.l
christus perfectus deus, perfectum hominem ex corpore & anima suscepit to.2.387.b
christus nõ dignatur diabolum sup dubiis certiorem facere ibidem.g & seq.
christus & loquens & tacens docebat to.2.389.e
christus quare impleuit legem tomo.2 401.l.m
christus sedens super asinam, & pullũ Gentes Iudæis coniunxit to.2.411.l 411.b
christus ab homine exigit, qđ patri exhibuit to.2.411.h
christus multa extra legem & fecit & docuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

docuit to.2.417.i
christus in terra prædicauit,& apud inferos prædicauit to.2.419.i
christus archiater,id est princeps medicorum est to.2 421.m
christus ad sua arcana Petrum, Iacobum & Ioannem admisit. to.2.421.e
christus quasi homo processit contra diabolū vt tentaretur ab eo.to.264 h
christus in eodem tempore & in inferno & in cœlo to.2.426.c
christus unica est persona, & non duæ. ibidem
christus pro carnalibus carnalis, & pro mortalibus mortalis factus est.tomo. 2.429.f g
christus mense Martio conceptus,& passus est to.2.430.c 431.d & sequen.
christus non inuenitur nisi à pastoribus uigilantibus to.2.432.d
christus est preciosissima margarita tomo.2.438.k l
christus cum omnibus benefecerit, neminem puniuit in terris to.2.440. m
christus post cœnam docuit pastos orare to.2.442.c
christus multa hominis more operatus est to.3.3 g h
christus incarnatus,est & multa passus, vt nos liberaret a seruitute to.3.13.f
christus in hāc descendit humilitatē, vt oīū testimonio se subijceret t.3.15 h
christus quomodo illuminat omnem hominem,cùm multi remaneant infideles to.3.16.f g
christus absq; Ioannis testimonio,omnibus erat abiectus & cōis t.3.23.a 24.b
christus ex quo carnem assumpsit factus est visibilis to.3.27.a
christus indignis se verbis nuncupari patitur ibidem.d
christus propter communem cum hominib.conuersationem inferior Ioanne putabatur to.3.28.k l
christus venit vt ecclesiam componeret to.3.48.c
christus per vnū oblatum sacrificium, semper nos purgat ibidem d
christus non interrogat vt sciat. ibid.h
christus nulli tēporum necessitati subiectus est to.2.37.g h i
christus quare aliquādo resistit iniurijs, aliquando non to 3. 39.i
christus humilioribus verbis semper locutus est,re autem quid posset ostendit to.3.41.i
christus fugat⁹ a Iudæis,fugit ad gētes to.3.50.h
christus non docuit laboriosam & difficilem uitam to.3.51.m
christus non verbis,sed operibus se deo æqualem ostendit to. 3.51.h
christus & mortis & uitæ potestatem habet to.2.62.l
christus quare gratias deo non egit in omnibus signis suis to.3.69.f
christus ostium, ouem, & pastorem se nominat to.3.49.l
christus amandus est propter nos, quia pro nobis moritur to.3.96.k
christus humanitatem suam multis signis declarauit to.3.112.i
christus quædā miracula precibus, quædam imperio fecit to.3.103.i 104.k
christus corpus omni peccati labe purū habebat,sed naturalibus obnoxiū ne cessitatibus to.3.108.h
christus qualis in discipulos fuerit to.3 111.f,& precipue in iudam, ibid.& g
christus cur pedes lauit discipulorum to.3.112.l m,& to.3.423.i
christus non egebat auxilio angelorum to.3.119.f
christus spōte sua se tradidit.t.3.133.m
christus in omnibus imitandus.est.romo.3.135.a
christus pacē viris, & lætitiam mulieribus resurgens dixit to.3.138.d
christus post resurrectionem non nisi ex permissione videbatur to.3.140.b
christus cur post resurrectionem comedit ibidem d
christus coæternus genitori,initiū non habenti.t.3.142.i.qui cū sit vnigenitus dei filius, dicitur etiam filius hominis to.3.143.m
christus passus est,quia uoluit:resurrexit quia potuit to.3.143.m
christus semper humilitatē diligit to.3.143.c d & humilis humiles diligit d
christus ingressus vterum virginis, cœnaculum apostolorum ianuis clausis, egressus vterum, & sepulchrum ianuis clausis. to 3 144.i k
christus lapide teneri nō potuit,ibi.l m
christus semē Abrahæ nascitur de Abraham, qui ipsum fecerat Abraham tomo.3.148.a

christus

Christus multa passus, ut nos in amicitiam suam acquireret ibidē g. & seq.
Christus in se & suis pugnat,& victoriā christianis affingat t.3 145.i
Christus à Paulo simpliciter homo dictus est to.3 146.d
Christus per discipulōs suos senium præ dicatus est ibidem
Christus suscitatus quare non apparuit omnibus aliis à discipulis to.3.151.a
Christus promittens apostolis se missurum spiritum, non promittit die.ibi. 152.i
Christus non resurrexit uidentibus discipulis, sed illis uidentibus ascendit to. 3.154.c
Christus absens ut præsens erat apostolis to.3.157.g
Christus mortem horruit, sicut Petrus, & Paulus to.3.a 85.d
Christus captus & ligatus coram iudicibus acerbissimē tractatur, & tandem condemnatur to 3.295.i,& seq.
Christus iuit, sed ab apostolis non abiit to.m.3.296.i
Christus cur occisus est.tom.3.300.a, & tomo.4.30.e
Christus offerebat & offerebatur.t.3.301 i k;sed quare extra ciuitatem,& in aere k,& to.4.672.c,& in uno loco uoluit offerri,& in cruce suam inueniri uirtutem to.3.301.k l 302 m
Christus quare cum cruce ueniet ad iudicium,to.3.303.i k, & uulnera ostendet,Iudæis sicut ostendit Thomæ k
Christus pro crucifigentibus, & ridentibus orabat ibidem.k l m
Christus unde, & quot appellationibus uocetur to 3.306.k
Christus uerè hortulanus erat t.3.308.b
Christus qui iniuriā à nobis passus est,rogat pro nobis to.3.316.g
Christus nostræ naturæ primitias in ascensione sua obtulit patri ibidem.i
Christus ascendens gratiam reliquit discipulis suis,quæ multos Heliseo meliores effecit to.3 316.f
Christus factus est nobis omnia utilia & necessaria to.3.317.a
Christus quomodo dicitur missus to.3. 326.g,& seq.
Christus non est creatus.t.3.331.a,& seq. sed factus homo,manſit quod erat, i
Christus in suis semper seruis, in ecclesia sancta laudetur to.3.335.h
Christus q̄ multa propter gregem suum passus sit to.3.337.k
Christus baptizatus in festo Epiphaniorum to.3.338.a
Christus cū loquitur, apud fideles fidē inuenit: apud incredulos,nihil.t.5.60.e
Christus quo pacto subiicitur,ib f.61 g
Christus est deus.t 5.63.l m,& seq.quòd christianorū genus plātauit,m 63.a, quòd crucifixus est, a b,quòd hæc lōgè antea prædicta erāt b,& seq. quòd nullum est ultus illū affligētē,f,& uenient ut iudex iudicaturus.66 k l
Christus in sua prædicatione dicebat & quæ præsentia erant, & quæ futura post passionē erāt.t.5.68.m, & seq. adduxit à uitiis ad uirtutes.67 c,psua sit arctā uitā,d,& per duodecim abiectos plantauit Ecclesiam.Ibidem & e. templi & urbis Hierusalem ruinam prædixit.70.a.b
Christus pacem non ex ore, sed ex corde desiderat to.5 100 i.& affectu proximum,non labiis salutari. Ibidem.qui & discipulos suos uult esse præstātiores cæteris hominibus.101.a
Christus quomodo debet amari to.5. 107.d.& seq.
Christus permisit se ultrò ligari & duci to.5 113.l
Christus se odientes dilexit,& in amore perseuerat to.5 115.c
Christus constituendus est cohæres cū hæredibus nostris to. 5.127.d e f
Christus nos in angelos uult conuerte re:nos contrà,uolumus ex hominib. in feras descendere to. 5.129.h
Christus mansuetus maximè fuit in crucifigentes. to.5.134.e f
Christus mensæ adest,dapes benedictione complet,cùm preces ad eum funduntur to.5.142.c
Christus nobis multa exhibuit beneficia, ut eū cognoscamus & amemus to.5. 148.d e
Christus omnia necessaria ad salutem Christianis in ecclesia credenda instituit to.5.149.a
Christus quare dicitur unicus,& primo genitus.ibidem b h,& quare tot & tā ta passus est.ibidem & seq.151.l m
Christus Herodem & Pilatum fecit amicos,deum & homines to.5.151.l

Christus si nos cecidisse uiderit, auxilio suæ nos releuat maiestatis. to.5.152.c
Christus de suo latere aquam nobis & sanguinem dedit, unde repararetur ecclesia ibidem.k
Christus quos, regenerat, suo sanguine semper enutrit ibidem l
Christus quanta patientia sustinet, tanta seueritate restituet to.5.158.a
Christus quo nomine populum suum appellat ibidem 159.k
Christus non minorem à nobis uitæ diligentiam requirit, quàm à discipulis to.5.387.b
Christus ingratos emens seruos, & iniquos, optimi serui precium erogauit to.5.242.c
Christus nostrorum uult esse hæres bonorum to.5.254.i k & seq.
Christus diaboli inuidiam in salutē nostram factam, in caput eius conuertit to.5.287.a
Christus non quærit nisi nostram familiaritatem to.5.292.h i
Christus qualem nobiscum habeat cōmunicationem to.5.298.h i qui mysteria nobis & dona communicauit k
Christus per seipsum, nō per prophetas aut seruos, nos allocutus est ibidem. h. qui ad nos cœlestem doctrinam attulit, ut eò mentem transferamus. Ibidem
Christus non audiet se defendentem, nisi secundum ipsum loquatur tom.5 299.c
Christus omnia nobis exempla præbuit, ut eadem custodiamus mēsuras ibi.f
Christus in sacramento eucharistiæ uidetur, tangitur, manducatur to.5.313 a sed & uestimenta eius. Ibidem & b
Christus sub sensibilibus insensibilia & intelligibilia donauit ibidem
Christus non eget uestimentis, sed anima munda. ibidem. i. nō aureis uasis, sed animabus aureis Ibidem
Christus ad accedentes altaris sacrificio to.5.315.a b
Christus pro se nos non uult irasci tom. 5.318.c
Christus mirabiliter post crucem operatus est. t.5.325. ibidem a. torum terrarum orbem ad se adorandum traxit. Ibidem
Christus mortem turpissimam multa cū amaritudine sustinuit to.5.330.a
Christus percussus & illusus, beneficia percutientibus reddidit to.5.338.e
Christus uirtus in piscatores efficaciam suam infundebat t.5.348.b
Christus iniurias sibi à Iudeis illatas uerbis tantùm reiecit, to.5.464. l m nec fecit uindictam. Ibidem
Christus unus dicitur dominus tom.5. 415.g h
Christus patris consiliarius quando dicitur to.5.420.e
Christus uenit è cœlis impeccabilis to. 5.422.f
Christus solus occupauit totum orbem to.5.429.e
Christus innocens occisus to.5.436.f
Christus mirabilia multa in morte fecit, & multo plura faceret, si uellet. tom. 5.437.c
Christus finis legis to.5.439.k cuius uictima pro toto orbe efficax. nt. quia ipse perfectiora lege docuit. Ibidem
Christus ex sola gratia iustificauit genus nostrū. t.5.440.b. qui uenit ad nos, non loco locum commutans. Ibidem
Christus statim à cunabulis persecutionem tulit to.5.465.c. & inde multas tulit iniurias. Ibid. & d. & tandem occisus. ibidem
Christus ubi perdurabimus in peccatis obstinatè, non parcet to.5.454.475.i
Christus cur non fecit miracula in patria sua to.2.143.f.144.g
Christi miracula to.1.63.a
Christi ingressus nostro dignior esse debuit to.1.134.f
Christi incarnatio omne malum conuertit in bonum to.1.180.e f
Christi amicitiis renunciat, qui se amicitiis diaboli coniunxerit to.1.182.m
Christi generatio & natiuitas fuit ab initio omnibus occultata to.2.10.b c
Christi fama ab initio in Syria, postea totum orbem peruasit to.2.46.d
Christi uirtutis est liberare à putredine peccatorum to.2.50.i
christi cognitio post eius aduentum ad salutem necessaria est to.2.19.l
christi uita quomodo approbari debuit to.2.121.c d
Christi paupertas to.1.196.l & matris eius to.2.191.c f
christi singularis iudęorū cura. t.2.198.k
christi uirtus post crucem to.2.223.g
christi passiones & supplicia tomo.2. 238.l m
christi conceptionem præcessit. oratio. to.2.151 h
christi natiuitatis tempus tom.2.252.c
christi nascētis, & matris & loci paupertas to.2.254.g h
christi tangere est dare gratiam Spiritus sancti to.2.336.m
christi parabolæ & facta hominem delineant to.2.412.h
christi sermo operatorius erat. tomo 2. 419. m
In Christi uultu aliquid diuinum fuit, quod uidentes sequebantur t.2.427.b
christi acta & passiones ibid.
christi natiuitas to.2.432.b & seq.
christi erga Iudam lenitas tomo.2.440.l quem multis modis retrahere tentat. Ibidem & m
christi mos est impudentibus silentium imponere to.3.60.f
christi proprietates, sunt patris proprietates to.3.62.b & seq.
christi benignitas nobis proponit præmium, ut à nobis exigat officium. tomo 3.148.c
christi etiam in sua humilitate potentia to.1 319.b
christi gesta toto orbe prædicata sunt. tomo 3.280.d.& seq.
christi gloriam nihil potuit inumbrare ibidem. m. imò inimicorum ereuit impugnatione. 281.a
christi labores & pœnæ crudeles. tomo 3 295.m & seq.
christi miracula sub compendio tom.3. 305. d e. qui multa suscepit imperfecta, ut nos redderet perfectos. ibid.f
christi mittentis apostolos uirtutes. to. 3.318.d
christi caro assecuta est spiritum sanctū. to 3 324.b c e
christi passiones sub compendio tomo. 3.326.k
christi sunt præcepta quæ iubet Paulus. to.5.31.i
christi prædicta fuerant mysteria ante eius aduentum to. 5.63.b & seq. incarnatio b. natiuitas c. authoritas d e. patientia f. fuga eius in Aegyptū, unde innocētes ab Herode occisi sunt g h. doctrina cum miraculis h i. ingressio in templum, ibidem i k. electio uendentium de templo k. traditio ab uno commensalium, ibidem l. concilium initur super morte eius ibidem. silentium eius, ibidē. iudicium in mortē. m mortis eius genus. 65.a. sepultura. ibidem. resurrectio. ibidem. descensus ad inferna b. ascensio in cœlum. ibid. sessio ac dextera patris c. missio apostolorum ibidem
christi uirtus quæ ædificauit ecclesiam templum destruxit. t.5.70.f & iudaismum eiecit ibidem
christi timor omnem potentiam refrenare potest tom.5.198.e
christi promissa pro eleemosyna tom.5. 270.b
christi gratia & auxilium requiritur ad generosum opus agendum. t.5.310.l
christi aduentus rectè à Malachia prædicitur to.5.434.f
christo uenti & mare obediebant. tomo 1.348. a b
christo magna humanitatis ac eleemosynæ cura est to.1.220.l
christo curæ erat maternus honor, sed magis animarum salus. t.3.26.b 27.c
christo multominus accipit testimoniū à dæmone, si non accipit ab homine. to.3.231.l
christo crucifixo agendæ sunt gratiæ, nō iudæis crucifigentibus tomo.5 171.c
christum offendere uiuendo malè, multò acerbius est, quàm gehennæ malis uexari to.2.116.d
christum confitentes magna lucra inuenient to.2.113.d e
christum Dauid filium & non dominū iudęi arbitrabantur. to.2.203.i k
christum generare in nobis & occidere quid t.2.204.k 205.c
christum cognouerunt patriarchæ & uenerabiles uiri ueteris testamenti tom. 3.16.h i
christum quidam per inuidiam & contentionem prædicant, quidam per bonam voluntatem to.3 181.b
christum cognoscere, & nomen eius cognoscere, differunt tom.2.294.g
christum diligere est mandata eius obire to.5 268.c
christum quanta cura relinquere hæredem debeamus. tom.5.302.c & seq.
christus quomodo vinctus t.4.3.i

Christus quispiam dicitur tum carne, tum spiritu to.4.ibidem l
christus cur ciuùs non venit tom.4.22. m.& seq.
christus quomodo nos amauit t.4.24.c
christus quæ & quanta bona nobis attulit to.4.34.h i k
christus, si amat, cur supplicia minatur. to.4.32.f
christus duo nobis donauit. to.4.39.i k
christus carnem peccatricem nõ habuit. to.4.48.m
christus non recusat debitus fieri pauperum benefactoribus to.4.61.e
christus solus chirographum delere potest to.4.75.i
christus humilitatis exemplum. t.4.84.i
christus in pauperib⁹ suscipitur. t.4.ib.e
christus cur non omnibus apostolis apparuit simul to.4.219.g
christus quare mulieri primũ apparuit resurgens to.4.ibidem h
christus non vult nos semper seruare p gratiam, alioqui nos uacui futuri sumus omnium to.4.268.a
christus vult à nobis quiddam inferri. to.4 ibidem
christus ex infirmitate crucifixus quid to 4.317.c
christus præcepit benefactorum obliuionem, memoriam uerò peccatorum. to.4.321.e
christus excitatus à patre, nihilominus seipsum excitauit to.4.234.l
christus obses est à deo patre datus tom. 4.351.e
christus quare cum latronibus crucifixus tom 4.428.k
christus imago inuisibilis dei. t.4.456.f
christus quare non publicè resurrexit. tomo 4.464 g
christus quomodo induitur. to.4 475.d
christus factus quomodo. tom 4 601 e
christus quo splendor gloriæ dei. tomo 4.602.a & seq.
christus glorificatus quo. to.4 610.i
christus quare apostolus dictus sit. tom. 4.613.i
christus orauit cum clamore forti quid. tomo 4.619.g
christus sacrificium, sacerdos,& hostia to.4.639.h
christus pro omnibus mortuus quid to. 4.ibidem i
christus multa prædixit quæ iam euenerunt to.4 646 d e
christus quare orauit cùm deus esset to. 4 659.c d
christi diuinitas quinque potissimum argumentis declarata tom.4.4.e
christi seruitus, uera libertas t.4.409.h
christi bonus odor sumus, duplicem habet interpretationem tom.4.266.c
christi laudes ī patrẽ redeũt. t.4 425 m
chri mors quare tã manifesta, t.4 464 h i
christi aduentus introitus à Paulo uocatus to.4.607 i k l
christi excellentia tomo 4 613 f
christum indui quid. to.4.90 f & 91 d
christum pro nobis peccatum factum quomodo to.4.281.k
christum sacerdotem esse secundùm ordinem Melchisedec, quo to. 4 630.f
Chrysacomion lapis auri probatiuus tactu t.5.422.m
Chrysostom⁹ ab ecclesia & urbe à Theophilo Alexandrino electus to. 5.441. m, sed à rege reuocatus est.98.a.iterũ cum graui scãdalo electus est.b c.agit tertiũ annũ in exilio.262.i k & sequ. paratus subire martyrium tormenta. m & pœnarum genera.261.a & sequ.
chrysostomus in Taurocilicia Cappadociæ exul relegatus, humanissimè exceptus est ibidem 263.e f
chrysostomus corpore fuit infirmo. to. 4.365.f
Chrysostomi temporibus erat, qui gehẽnam negarent tomo 4 108.a
chrysostomi amor in ecclesiam. tom.4. 376 e 377.f
Cibare animam non minus oportet q̃ corpus to.5.307 a & sequen.
Cibi uoluptuosorum.t 5 308.m. Monachorum, non ad saturitatem, sed necessitatem. 309.a
Ciborum delectus in die ieiunii t.1.2.c
Cibus nullũ facit immundũ.t. 4.495.m
Ciborum quare plurima genera in lege prohibita sunt tomo 4 543.m
Circumcisio ad salutem animæ perficere non potuit aliquid to.1.76.g
circumcisio duabus de causis octauo die fieri præcipitur tomo.1.109.k
circumcisio instituta est in signum ibidẽ 108.f g h
circumcisio non fuit data in signum perpetuum ibidem h & 109.i
circumcisio

circumcisio mutata est in baptismũ. ibidem m & seq.
circumcisio spiritualis in numera bona nobis affert to.1.111.a b
circumcisio in lege duplex: exterior, & interior, to.1.314.l
circumcisio magis propria est quàm sabbathum t.3.80.l
circumcisionem præcessit multorum iustificatio to.1.170.g h
circumstantiæ aggrauant peccata tomo 1.451.g
circumcisio fide posterior ac inferior to. 4 mo 427.m
circumcisio quomodo signum est tomo 4.427.b c
circumcisio cuius rei signum extitit. ibi.
circumcisio cur data sit to.4.427.b
circumcisio duplex to.4.418.h
circumcisio quomodo sit præputium.ibi. an cœlestibus .i. pro cœlestibus in loco pro,& loco propter to.4 204.c
circumcisioni cedebat sabbathum t.4.9.l
Ciuium supernorum excellentiæ to.1. 377.c
ciuium ecclesiæ nomina to.5 151.c d
Ciuitas non ab ædificiis, sed à moribus dicitur nobilior to.1.438 k 439.l
ciuitas dei qualis sit to.2.7.c d e
ciuitas dei, Ecclesia: ciues, fideles to.2. 271.d e
ciuitas improborum virorum persistere non potest to.3.156.d
ciuitas peruersa non potest subuertere virum hominem rectè uiuentem.tomo 5 98.g.ibidem
ciuitati magnitudinem non facit ædificiorum pulchritudo, sed habitãtium uirtus to.1.90.d
ciuitatis præcipua laus to.1.438 k
ciuitatis diuisio in diuites, pauperes, & mediocres to.5.265.a b
ciuitate illa nihil miserabilius, quæ intus fouet proditores to.1 92.g
ciuitatum multitudines an magis deo placeant, quàm incolantium solitudines tom.5.370.c
ciuitatum facinora to.5.370 d & sequ.
ciuitas potius ex pauperibus solis constabit quàm ex solis diuitibus t.4.208.k
Claritatem sanctorũ nemo potest explicare to.4.624.k
Clamor pauperum, est dedecus diuitum to.1.346.f
clamor magnus à Christo non vel ocitet auditur, sed iustus to.2.255.f
Clarior fit qui ab alio patitur iniustè tomo 3 73.1 k
Claudicare quis dicitur.t.1 287.e 288 g
Claudus, ab apostolis melius accepit q̃ petebat tom.1 431.i
Clerici si mali fuerint, sunt inemendabiles to.2. 354. e.difficilè pœnitentiam agunt tom.2 355.a
Clementia dei quantùm in homine relucat to.5.30.d & seq.
clementia humana diuinæ conferri non potest to.5.53 i
clementia expectat quos lex statim plectebat tom.5.82.g & seq.
clementia dei quàm magna sit tomo 5. 34.d
Cœlum perfectum condidit deus, terrã uerò successiuè perfecit t. 1. 176.e.sed cur factum sit ante terram. ibidem.
cœlum nobis promissum est, & ad terrã tendimus to.1.186.a.b. cœlum enim patria nostra est.non terra to.2.287.d
cœlum conditum est propter ecclesiam. non econtrà tomo 1.439.c
cœlum in præmio, & gehenna in supplicio proponitur to.1.286.m
cœlum, Sol, & vniuersus orbis sunt gratia hominis facta.non econtrà.tomo 5.127.a b
cœlum deus non propriè habitare dicitur to 1 367.l
cœli plurali solùm numero ab Hebræis uocantur to.1.8.c
cœli non sunt rupti cum Christo aperti sunt tom.2.261.b & seq.
cœli Christo baptizato omnibus hominibus aperti sunt ibidem
cœli quomodo glorificant deum tomo 5.153.d.254.e
cœlorum proprietates to.1.237.e & seq.
cœlorum doctrinam omnes consequuntur nationes tom.6.205 f & seq. 207. l 208. m
cœlos plures negat Chrysostomus. tomo 1.8.b
cœlum ueterascet & in melius mutabitur tomo 4.54.h
cœli deum laudare quo tomo 4.74.m
cœlum non est ad sphæræ formam to.4. 632 k item 639 b
cœlum non mouetur to.4.63 .K
cœlum templo oppositum to.4.638.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cœleste quid reddit hominē to.4.230.g
Cœnum, pro scorti corpore to.4.91.a
Cœnæ dominī quo interesse oporteat to.3.294.m
Cogitare nitam præteritam nunquam cessare debemus to.1.62.g h
cogitare peccatum non potest, qui suppliciū cogitando ueretur to.1.431.m
cogitare continuè de peccatis salubre est to.2.131.e
cogitans malum seipsum perdit, & alterum non grauat to.2.314.c
cogitata non complete potest bonū vel malum esse to.5.149.k
cogitatio praua quantum sit domanda. to.1.9.a
cogitatio pia ingressa omnes sinistras abiicit to.3.240.c d
cogitationes prauæ quantum sunt fugiendæ to.1.438.g
Cogitationes uariæ diaboli erga Christum to.2.264.g & seq.
cogitationes peruersæ quomodo interimendæ to.3.308.d to.5.37. d & seq.
cogitationes rerum temporalium sunt amouendæ to.5.53.k & piæ sunt adiiciendæ Ibidem & l
cogitationes nostræ in die iudicii fient iudices aduersus nos acerbiores tomo. 5.247.c
cogitationū alæ uelocissimæ to.1.433.c
cogitatio peccatorum quā virtutem habet to.4.623.a
cogitationum natura to.4.8.c
Cognatio uera secundum spiritum est t. 4.79.d.& sequen.
cognati veri qui to.4.ibidem.e
cognatio spiritualis per fidem acquiritur to.2.318.i.444.l.to.5.427.a b
cognatio non à natura, sed à voluntate est to.3.86.b
Cognitio Patris & Filii æqualis est to.3 95.i
cognitio dei per creaturas & per seruos to.1.243.h
cognitio dei non est ubi est peccatum tomo.1
cognitio maiestatis dei est apertior viris piis to.1.396.a
cognitionem nostram ostendit ignoratio to.1.418.e
cognitio plurimarum rerum acerbiores peccatorum pœnas efficit tomo. 1 91.k
cognitio cordium humanorum solius dei est to.3.40.c
cognitio naturalis omnium rerum non meretur præmium to 5 217.k
cognitionē de deo quomodo ethnici habuerunt to.4.9.l.m
Cognoscunt omnes homines naturaliter deum, & deus omnes cognoscit t. 2.297.g h
Cognoscens deum & non confitens, adhuc est mutus to.2.314.m
Coinquinatio carnis quid to.4.286.i
coinquinatio animæ quid to.4.ibidem
Collatio quid t.4.248.k
contra colentes ignē pro deo. t.4 377.k
collaudare delinquētes grauius ē quàm delinquere to.1.202.l
Collectores soliciti auri & cœni nullū habent inter se discrimē. to.2.126.f
Colloquium serpētis uenenum fuit mulieris to.1.182.a
Colonus dei & colonus diaboli in quo differant to.2.350.k
Columba rediit, licèt appareret montiū cacumina to.1.68.a tandem uerò ramum attulit oliuæ b
columba figura est aduētus Spiritus sancti tom.3.319.g 320 h cuius sunt pulchræ proprietates. Ibidem
columbas uendere in cathedris to. 2 427.c.
comessationes nos præparant in prædā diaboli to.2.35.m
commissorum in deum & homines differentia to.1.346.i
commoda multa ex diaboli astu consequimur to.5.32.m. Ibidem a
commissara subministrationē quid, tomo.4.375.f g
communicantes prius admonendi. to. 4.640.d.e.f.
communicatio in ratione dandi & accipiendi quid sit t.4.443.b.c
cōmunia quæ sunt omnibus to.4.374.k
cōmunia omnibus quę sunt tomo. 4. 544.g.h
cōmunia quæ nobis sunt cum deo, probant nobis esse liberum arbitrium. to.4 552.k
Communicare debemus inuicem charitate to.2 107.i
communicātes indignē non paruum ex pectant supplicium to.2.229.f
Per communionem rex ingreditur animam to.3.338.h
Comparari iumentis insipientibus peius est quàm nasci to.3.315.l
Comparatio peccatorum inter se. tomo. 2.91. i. & sequen. & maximè secundum grauitatem tomo 5. 294.b. & sequen.
comparatione contrariorum utitur interdum scriptura ad tollendum errores to.2.120.l m
comparatio spiritualium operum in ecclesia cum diuersis nuptiis regiis. tomo.4.5.e f
Comparatio de amandi perito ad Christum to.4.111.b
comparatio de puerorum more ad gentiles to.4.124.a
Compatiendum malis t.4.85.b
compatiendum est proximo in peccatū lapso to 5.394.b nec minus cum his quos deus punit. Ibidem
Complexiones ad peccata inclinant tomo 2.227.m
Compositio in deo nulla est tomo 3. 14.m
compunctio quid to.4.75.m
compungi quid ibidem
Compunctio uera cordis est magna agere, & humilia loqui to 6.108.c k
Compunctio cordis super cæteras uirtutes necessaria est. tomo 5.105.g h. & sequen. cui sensus exteriores sustragātur. l m
compunctionem cordis impossibile est vigere in deliciis. to. 5.107.g. hæc est sola quę facit animam horrere purpuram h. quæ omne vitium perurit i. & malas cogitationes ab anima purgat.
compunctionem semper Dauid habebat, diem iudicii intuens t.5.107.k l
compunctione cordis nunquam vacabat Dauid, diem extremum in oculis habens ibidem
compunctione cordis descendit Publicanus in domum iustificatus. ibidem & seq.
cumpunctionem veram in quibus esse oporteat to.5.108.c
compunctionem cordis cur nunq̄ meremur accipere ibidem
compunctionem cordis allicientia ibidem & seq.
compunctionem cordis adiuuantia ibi. & seq.
compunctionem cordis quomodo acquirere oporteat to.5.190.b
compungi corde debemus propter peccata nobis dimissa to.5.109.a
Concentus quales in nuptiis audire licet to.4.482.k
Concepit dolorem, & peperit iniquitatem to.5.96.m
Concionatorem oporteat etiam si nemo attendat, semina iactare tomo 5. 496.m
Concordia quantum bonum sit tomo 1.66.h
concordia viri & vxoris quanta esse debeat tomo.1.103.g
concordia inter Abraham & Sarram tomo.1.124.g h
concordia unum facit ex pluribus tom. 2.74.k
concordia non semper est laudanda tomo 2.154.a
concordia & charitas multum possunt. tomo 3.229.h
concordia in bonum, deum lætificat, sicut conspiratio exacerbat tomo. 5. 234.d e
concordiæ & mutuæ voluntati nihil æquiparandum to.3.124.h
concordiæ commoda to.1.395.c
concordiæ nihil æquale tom.5.298.d
concordiam sequuntur plurima bona. to.1.124.h
Concordiam inter colitigantes facere quantum teneamur tomo.2. 52.k & seq. 52.a & seq.
Conculcare dei filium quid tomo.4. 644.k l
concupiscentia non est peccatum tomo 4.46.f
concupiscentia unde ortum habuit tomo 4.43.e f
concupiscentia quomodo sit peccatum. tomo 4.40.f
concupiscentia carnis ad quid data tom. 4.343.e
Cōcupiscere, passionis est: uelle, arbitrii to.2.377.k
concupiscere, est naturale: malè concupiscere, voluntatis tom.5.235.a
concupiscentia in luxuriam est peccatū tom.2.27.l m
concupiscentia quomodo accenditur, & quomodo extinguitur. tomo 2.59.g h

concupiscentia thesaurorum quãtas curas ingerit to.2.73.c d
concupiscentia quomodo deponenda. tomo 2.210.c d
concupiscentiæ uanæ gloriæ diabolus perdidit quod erat, uolens apparere quod non erat to.2.264.a
concupiscentia mater est adulterii tomo 2.276.f
concupiscentia uanæ, gloriæ non solùm seruos diaboli, sed & seruos dei impugnat to.2.281.c
concupiscentia vanæ gloriæ ex carne est tomo 2.297.c
concupiscentia secundum Christi mandatum præcidenda est, antequàm seruetur legis mandatum tom.2.276.f
concupiscentia est adulterii mater tomo 5.89.m
concupiscentia illusio est & vanitas tomo 5.326.k
concupiscentiæ radices quomodo enelendæ to.2.65.c
concupiscentiam vincens, dicitur castus tomo 2.281.h
concupiscentiæ magis insurgunt in eos qui sunt in hominum frequentia tomo 2.448.k
concupiscentiis carnis qualiter prouidẽdum to.5.141.k
concupiscentias duas habemus: unã animæ, alteram carnis. tomo 2.276.g. Supra, Ambitio, Adulterium, Infra, Luxuria, Fornicatio
Condescensus quid significat tomo 5 409.a
Cõfessio peccatorum fiduciã in fine præber tomo.1.9.e f
confessio Cain sufficiens, sed intempestiua to.1.46.a
confessio plurimum ualet ad emendãda peccata to.1.47.a e
confessio peccatorum, abolitio est delictorum to.1.48.e & remedium omnium delictorum 332.l
confessio æterna qualis est to.1.289.d
confessio pudam monstrat, satisfactio ueniam sibi conciliat to.1 349.i
confessio peccatorum, est testimonium conscientiæ timentis deum t. 2.258.l
confessio oris non ualet sine fide cordis, nec fides cordis sine confessione oris. tomo 2.307.l m
confessio uoluntaria sufficit deo, etiam modica: ex necessitate autem neque magna to.2.379.m
cõfessio fidei, latroni paradisum aperuit tomo 2.402.g
confessio continua reddit nos suppliciis aliorum castigatores to.m.2.452.f
confessio & accusatio peccati delet peccatum to.2.454.h
confessio ultro facienda est to.5.444.f
confessionis effectus t.1.250.e & 349.i k & quantum ualeat to.3.302.f g
confessionis uerecundiam patimur pro pœna to.2.258.l
confessionis radix, fides est cordis tomo 2.397.l
confessionem peccatorum quantũ deus à nobis exigit to.1.48.f g
confessionem pietatis neque dæmones, neque ulla creatura uincere potest. tomo 3.318.l
confessionem solũmodo requirit Deus. tomo 1.414.l
confessione Niniuitæ uiuunt, Sodomitæ obduratione pereunt tom.1.249.k
confessio uera tom.4.264.f
confiteri se peccatorem esse, multũ prodest to.4.623.a b
Confidendum non est in nobis ipsis. tomo 5.336.m & sequ.
Confitẽs, peccata in præsenti uita meretur iustorum catalogo adscribi. tom. 1.48.g.h
confiteri deo quomodo oportet tomo 1. 288.a & seq.
confiteri deum ore coràm hominibus quàm grande meretur præmium tomo 2.307.k l
confiteri propria peccata, est deo gratias agere confitentem to.5.276.l
confiteri peccata sua quàm sit vtile to. 5.418.c & seq.
Confitentes sua peccata domino, citò possunt ueniam promereri t.3.500.c
confricationes, & vultus pigmẽta reprehenduntur in ipsis nuptiis. t.4.125.a
confusionis & turbationum principium to.4.673.c
Confuso sequitur peccatum to.1.37.i
confessio vitæ, est emendatio alterius to.2.354.c
confusio morum fit sæpe disciplinæ cunctorum tomo 2.415.f
confusio magna in ecclesia & urbe constantinopolitana to.5.461.b.& seq.

confusionis

confusionis quæ est in terra, causa est peccatum to.1.366.c
confusionem sibi parat & ignominiam, qui per delitias æternã requiem quærit to.5.39.c d
Conglutinatio Christi & fidelium to.4. 136.f g
Congregatum de malo nõ potest ad bonum proficere to.2.339.g
Congressiones iudæorum contra christum to.2.352.b
Coniugium uerum quid sit to.1.88.l m
Coniugium bonum est, sed melius uirginitas to.1.437.a
Coniugia bona sunt & sancta, & à deo ordinata to.1.179.k
Coniungere nefas est, quod natura copulari non patitur to.3 146.d
coniungimur multis modis to.2.107.h
Coniunctio maritalis ex concessione dei est bona, aliàs mala to.2.250.k l
coniugem non licebat iudæis accipere, nisi de sua tribu to.2 9.a & seq.
coniugatus quo pacto non fuerit minor & inferior non coniugatis tomo. 4. 398.i
coniugatis de regno dei philosophari licet to.4 96.k 97.l m
coniugii mysterium t.4 480.g h
coniugia vnde sæpe dissoluta tomo. 4. 494.k l
De coniugio to.4 237.k
In coniugii damnatores to.4 395.i
coniuncti sumus uariis modis charitatis gratia to.4 208.h
Consanguinitas solet quodammodo inuidiæ haberi to 3 78.i
Conscientia vnicuique est indeprauabile iudicium to.1.10.g
conscientia nec decipi nec deceptionem ferre potest to.1.361.f
conscientia hominis accusatrix perpetua ibidem
conscientia post peccatum admissum non cessat sua adhibere medicamenta ibidem f g
conscientia fecit Adam delitescere adueniente domino ibidem g h
conscientia insurrexit in Lamech post peccatum to.1.48.d
conscientia nostra & iudex, & accusator noster perpetuus est. ibidem d e. & iudex incorruptibilis perpetuo uigilans to.2.454.g
conscientia munda à nullo uinci potest. tomo 1.157.d e
conscientia est codex ubi scribenda sunt quotidiana peccata tom.1.186.b
conscientiã non potest etiã pecunia corrumpi to.1.437.m & seq.
conscientiã qui puram habet, festum diẽ aget perpetuò tomo 5.487.i
conscientia bona maximum festum est to.5 496.b
conscientia quàm durè sit examinanda. to.2.132.d e
conscientia iugis carnificina impiorum. to.2.443.a
conscientia illota precari maximum malorum, illotis uerò manibus nihil refert tomo 3.116.i
conscientia mala supra cætera facit imprudentem to 3.172. H sicut & peccatum ibidem to 5.261.c 262.d.
conscientia non sustinet sua delicta tomo 5.97.l
conscientia super omnibus peccatis examinanda est to.5.98.c d e
conscientia improba nihil molestius to. 5.138.c & bona nihil suauius. 320.m
conscientia nos naturaliter docet bonorum & malorum scientiam t.9.214.l
conscientiæ remorsus quare non est perpetuus to.2.452.k
conscientiæ increpatio, sacra est ancora. tomo.2.454.l. quæ etiam post longũ tempus nos admonet commissi. l m
conscientiæ infita est omnium hominũ cognitio to.5 217.k
conscientiæ increpationem nunquam effugere possumus, licèt alios præceptores contemnamus ibid.m
conscientiam aliquem incusare quantũ sit to.1.166.i
conscientia malè actæ vitæ nihil tristius tomo 4.44.d
Consilio sanum ad matrimonio coniũctos to 4.162.b
consilium Chrysostomi pro politia pauperum tomo 4.171.k
consilium ei cui contigit mala uxor tomo 4.186.d
consilium omnibus salubre to.2.380. i k l.381.m
consilium uiris & mulieribus pro seruãda concordia tomo.4.397.a b
consilium salubre & honestum uolentibus iungi matrimonio. ibidem. c d

consilium

cõsilium his, quos fur priuauit pecuniis to.4.489.a b c
consilium uiduis adolescentulis tomo. 4.550.e f
Considerationes status iudicii extremi t. 5.243.b c
Consiliario licet indigere interdum dicitur, interdum non indigere dicitur to.5.420.b c
Consilium medentis domini contenes, infert sibi mortem to.2.391.i
Consolabuntur & hic & in futuro, qui peccata sua lugent to.2.48.f
Cõsolatio super morte filiorum, & amicorum to.2.103.d & seq.
consolatio apostolorum missorum sola erat mittentis uirtus to.2.108.d
consolatio miserorum, est habere cõsortes to.2.443.i
consolatio lugentium to.5.193.l m
consolatio magna accipitur ex memoria præteritorum to.1.415.g
consolatio magna est propter Christum aliquid perpeti to.5.263.d
consolatio miserorum est habere pares, uox est iniqua to.4.358.m
consolatio christianorum to.4.515.c
Constantiæ vtilitas ac bona tom.4. 46.a & seq.
Constantini magni religio t.4.312.b
Consuetudo ab aliquibus uocata est secunda natura to.4.132.g
consuetudo uana lamentandi mortuos to.4.616.d e f
consuetudinis uires to.4.132.f
consuetudinis mutandæ difficultates ibidem.6.h
consuetudinis uis multùm ualet to.4. 570.k l
consuetudine nihil firmius in humana societate to.4.132.d & seq.
consuetudines malæ in nuptiis reprehenduntur tomo 4.145. 2. 146.b & sequen.
consulere & legem imponere non est idẽ to.4.111.m
consummationis tempus ab Adã cœpit to.4.501.f
consumationis dies quare ignoratur.ibidem f g
consuetudo cum malis quàm perniciosa to.1.247.h
consuetudo mala reiiciatur, ut bona succedat to.1.146.e f k
consuetudo malitiæ quanta mala faciat tomo 1.156.g
consuetudo naturalis omnium hominum malorum to.2.359.c
consuetudo prophetarum to.2.368.a b
consuetudo quid sit to.3.176.g
consuetudo bona semel recepta, & ab omnibus seruata, vix poterit longo tẽpore extirpari to.3.178.m
consuetudo quàm difficilis sit ad deiicie, dum to.5.76.d
consuetudo res est correctione difficilis tomo 5.200.f g
consuetudo bona introducta, & ab omnibus custodita, in multa prorogabitur tempora to.5.257.d
consuetudo est quæ iam sine voluntate patratur tomo 5.257.h
consuetudo mala quomodo auferenda, & bona inferenda to.5.258.d e.259.f
consuetudo dura ac violenta res est, ad uincendam capiendamque animam to.5.381.c
consuetudinis vis & in bonis, & in malis est magna to.5.272.k l
consuetudinem malam Iudæi in deserto coacti sunt deponere to.5.381.c d
In consuetudine bonorum esse, magnũ bonum est to 5.272.k
Consulis dignitas to.4.462.c
Cõsumari peccata quomodo dicũtur. to.5.433.h
Contemplatio cœlestium spirituum to. 5.410.h & seq. 411.g & seq.
Contemptio periculosa est, & cum iustus per negligentiam cadit, & peccator cùm desperauerit, perit. t.1.332.k
contemptus in sacra scriptura inuenit refugium to.1.76.e
Contentio proximorum magnam nobis affert ignominiam tom.1.91.g
contentione nihil damnosius to.1.99.g
Conterere cor non uires corporis, requirit. tomo 5.88.e f. etiam ad reprimendum superbiam & arrogantiam. Ibid.
contentiones hominum inter se. tomo 4.29.h i
contentiones aduersus hæreticos vitandas, quando nullum fuerit lucrum. to.4.292.h
contemptus ecclesiæ t.4.327.f
contemptus diuitiarum, diuitiæ magnæ sunt to.4.654.a b c
Continentia quæ uera to.4.583.b

continens ex necessitate non est continens to.5.115.a
continere nõ posse, pusillanimitatis est & negligentiæ to.1.336.i
Continentia Ioseph non solùm verbis sed & factis est laudanda to.1.189.l
continentia malæ voluntatis placat deũ to.2.267.f
continentia altior est quàm proficiendi cupiditas to.3 136.h
continentiæ est voluptatum stimulos superare to.3.59.m
continentiæ consilium & remedium to.1 335.b & seq.
continentiam eligentes quid spectare debeant to.1.190.h
continentiam commẽdare, pulchrum: possidere, pulchrius t.1.179.l Supra Castitas.
Contingentia rerũ non est causa deordinationis to.5.53.b c
Contrarium non patiuntur naturæ tomo.3.146.d
contrarium dissoluitur per aliud cõtrarium suum to.5.244.g & seq.
contraria contrariis curatur to.5.196.l
contraria sunt reddenda iniuriantibus to.5.263.c
contrariorum quo sit consensio tomo. 1.311.m
contritio cordis & humilitas omnem uim superat to.2.98.b
contritio omnium peccatorũ quomodo facienda sit to.5.98.c & seq. modus eius & forma to.3.16.d e
contritionem & mentis compunctionẽ deus à nobis exigit to.1.48.f
contumacia creat pœnam, seruitus inuenit gloriam to.5.149.g
contumelia est ancilla fur to.3.240.g
contumeliam inferens magis iniuriam patitur, quàm is cui infertur tom.5. 185.b 188.a
contumeliã temerè inferre, non est secũdum naturam, sed præter naturam to.5.264.h
contumelia aspergi non æquale est publicè & priuatim to.2.238.a b
contumelia afficitur deus multis modis to.3.200.d e
contumelia afficere præcipue mansuetũ quàm periculosum est t.3.240.d e quanto magis deum? ibidem
contumelia nosipsos afficimus dum retaliamus conuitia t.3.263.h i
contumelia afficere muliebre est tomo. 3 187.i to.5.319.c
contumelia afficere non tam uenerabiles facit, atque contumelias ferre to. 3.185.m 186.c
contumelia afficitur deus, & mansuetè respondet to.3.187.g
contumelia multi affecti non irascebantur to.3.187.h
contumeliis nos afficientes siue uera dicant, siue falsa, nobis utilitatem afferunt to.1.206.b
contumeliis afficiens prior reconciliationem petere debet to.3.263.m
contumeliis gaudens est cane sordidior to.5.264.h Infra, Conuitium, Iniuria.
cõtumeliosis verbis nihil fœtidius tom. 5.264.i
cõtumeliosum esse iudicium est pusillanimitatis to.4.352.a
Conuersatio bona deum lætificat tom. 4.653.c
conuersio custodis carceris Pauli tomo. 4.467.b & sequen.
conuersionis modus to.4.36.k
conuersatio bona aperit oculos ad cognoscend ũ deum t.2.314.m 352.m
conuersatio melior est ad desideranda, non dignior gradus to.2.334.m
conuersatio bona prædicatoris, prædicationi suæ pstat uirtutem to.2.343.f
conuersatio secularis non solùm peregrinum, sed & alienum a deo hominem facit to.2.435.m quãtum sit periculosa to.5.477.m
conuersatio malorum grauis est tomo. 3.91.m
conuersatio uirtute prædita exercenda est to.5.133.k
conuersatio regeneratis necessaria tom. 5.155.c d
conuersatio monastica planè cœlestis est & angelica to.5.384.b c
conuersationem puram inuenire res difficilis est to.5.299.m
conuersatione prauorum hominum nihil peius to.2.174.k
cõuersatione nostra nil magis deũ exhilarat to.1.64.f
conuersiones Matthæi, & Pauli tom.2. 397.c d
Conuertit deus ad se animas to.1.285.a

Conuiciari sine causa præter naturam est to 3.224.c
Conuiciator bonum charitatis omnino corrumpit to.2.41.b
cõuiciator īmūdior est cane.to.3.224.c
Conuicium non est in conuiciantem regerendum to.1.206.h.i
cõuicium est lectus diaboli.to.2.153.i
conuicia ferentes aīo, maiorem a deo beneuolentiam cõciliant to 1.19 a,& seq. Supra, Cõtumelia. infra, iniuria.
cõuictus mutuus uerè christianorum, multum consolationis habet tomo. 4.6 a b
conuiciator coniunctus cuidam patienti, etiam lucrum magnum senuet to. 4.519.e
conuicia iudæorum in deum tomo.4.62.i.k
conuiuia & prādia quomodo paranda to.4.398.i
conuiuia quo pacto facienda tomo.4.667.m
Conuiuium à precatione cœptū in precationem desinat to.1.193.g.h
conuiuiū non dissolutum, non ebrietate, sed concordia ornatū to 1.219.h
conuiuium diabolicum to.2.400.a
conuiuii honestas to.2.400.b
conuiuia laurissima reprehenduntur tomo 2.146.k,& seq.98.a,& seq.
Cor bonæ fidei, est exitus bonus tomo. 2.304.a
cor bonum increpatione cognoscitur to 2.359.e
cor dei nemo cognoscit to 2.371.f
cor solus curare potest, qui finxit figillatim corda nostra to 5.80.e
cor cogitando tenetur in crimine tom. 5.149.i
cordis prturbatio nō permittit hoīem cōsiderare quod bonū est to.2.459.c
cordis facere, est cogitare: & corpis est, cogitata perficere to 5.149.i
cordiū secreta solus nouit deus.t.1.98.k Supra, Animus. infra, Mēs, Volūtas.
corban, munus vel oblatio Latinè dicitur to.2.152.k
Corinthius peccatum suum confiteri contempsit to 5.444.g.h
corinthium Paulus à spe eorum qui seruabantur, deiecit to.5.467.g postea absoluit, ibidem.
Corinthus percipua vrbs Græciæ tom. 4.1.4.l
Cornelius centurio non erat iudæus to. 3.203.a, nōn pp dignitatē, sed pietatem electus est ibi ē, & b, qui etiam fuit initium gentium g
Cornix & elephas lōgioni spatio uiuūt quàm homines to.4.159.c
cornua arrogantiū deprimuntur tom. 4.426.e.f
Cornu seruabat oleū unctiōis t.5.63.k
cōnu meum exaltatū est in deo meo, quid sit to.5.492.k
Coronatur vnusquisque vel condemnatur iuxta opera sua to 1.118.k
coronabor si uicero, diabolus si vicerit punietur to 5.152.f
Coronati propter patientiā, to.2.206.a
Corona non expectanda, nisi præsit tentatio to 5.190.m
corona regia sæpe caput sē circundatū prodidit to.5.225.i
coronæ præsentis vitæ quales sunt tomo.5.147.c
coronarum in scripturis multa genera to.1.250.k
Corporeum non potest videre incorporeum to 3.26.m
Corpus ieiunio emaceratum, refocillatione indiget to.1.23.a
corpus semp punitur ubi peccauit anima to.1.293.e
corpus ab anima suā sortitur pulchritudinem to 2.114.i,& seq.
corpus Christi multoties indignè suscipimus to.2.113.c
corpus Christi multitudo ecclesiæ est to.2.230.k
corpus habet suam mētem, sicut anima suam to.2.436.k
corpus nunc mortale, sed futurum immortale to.3.c.e, quia resurgentium erit incorruptibile to.3.245.m
corpus passibile non est impedimento ad virtutem to.3.282.h.i
corpus Christi post resurrectionē, cibi sustentatione nō indiget to.3.3 5.a
corpus animæ præferentes subuertunt rectū ordinē to.5 114.d, quia corpus semper animæ seruire oportet, ibid.
corpus e terra deus nobis effinxit, vt illud subleuaremus ad cœlum tom.5.148.c & faceremus de terra cęlū. ibi.
Corpus nostrum ex quatuor componi tur elementis to.5.208.m
corpus

Corpus uoluptatibus fouens animam suam occidit to.5.245.b
corpus abluere iudaica purgatio est tomo 5 272.i
corpus nostrum terrenum est, & si velimus, efficitur cœleste to.5.306.c
corpus curare nil prodest, anima pereunte tomo 5.445.d
corpus bene alere, & animam spoliare nullius est utilitatis to.5.451.t
corporis anima formati & informis differentia tom.1.27.e.d
corporis necessariis non parcimus, animæ verò minimè. to.1.361.a,& seq.
corporis incramenta quæ nos ad prava facinora compellunt, mactanda sunt. to 5.72.g.h
corporis ornādi cura nimia t.5.470.f.g
corpotis sordes deus non auersatur, sed animæ pollūtionem to 5.272.k
ad corpus & sanguinem Christi sumendum nemo accedat, nisi cum synceritate animæ & puritate.to. 5.319.e, & seq. Supra, Accedere, & Accessus. Infra, Eucharistia
corpore maculato mentem quoque corrumpi necesse est to.5.247.i
corpore dominico uescimur, & sanguinem bibimus è latere to.1.215.c
corpora nostra deus promisit resurrectura to.1.100.g
corpora in morte corrumpuntur, non substantia to.2.113.f
corpora nostra propter septem rationes melius est corrumpi, quàm integra remanere to.2.113.f.g
corpora peccatorum sepulchra dicūtur mortuorum.t.2.358.k. Supra, Caro.
corporalis exercitatio quid. to.4.542.i
corporalibus in rebus necesse est unum esse principatum to.4.345.b
corpus peccati quid sit to.4.37.i
corpus inter uitium ac virtutem, mediū est tom.4.39.b
corpus nostrum ante Christi aduentum facilè expugnabatur ibidem d.e
corpus cur mortis corpus dicatur.tom. 4.48.c
corpus mortuum quomodo resurget, to.4.50.b
corpus moriatur, ut uiuat ibidem.c
corpus mortificandum ibidem
corpus nostrum quomodo hostia fiet, tomo 4.79.k.l
corpus quatenus corpus nullam habet differentiam to.4.148.c
corpus non accusandum, sed mens prava to.4.159.h
corpus Christi quomodo sumendum. to.4.179.a & seq.
corpus non mouet, sed mouetur: non agit, sed agitur. to.4.345.k
corpus & anima sine auxilio superno nihil possiunt to.4.360.a
corpus sine anima nihil mali agere pōt. ibidem b.c
corpus quo pacto curandum t.4.665.d
corporis sanitas unde ibidem c
corporis ecclesiastici diuisiones duæ tomo 4.375.i
corporis extenuatio vnde to.4.546.l
De fraterna correctione.t.4.235.h & seq.
Correctio cum misericordia sine crudelitate temperanda est to.1.38.a
correctio sequitur agnitionem peccatorum to.1.433.c
correctio nō minus præcipitur erga cæteros, quàm erga seipsum to.2.55.h
correctio pro tempore necessaria est tomo 2.63.h
correctio fraterna sit emendationis gratia to.2.177.f.404.e,& seq.
correctio quælibet similis est cæteris cōtionibus to.2.359.d.e
correctio proximi quantum sit utilis.to. 5.228.m.a ibidem
correctionis initium est agnoscere nos peccasse to.2.397.e
correctionem generosè ferens audit à deo, Exurge to.1.224.m
correctione fraterna quatenus proximos admonere tenemur to.2.175.f.g
Correptio fraterna & christiana tom. 1. 287.g,& eius modus t.1.13.l
correptio filii & famuli diuersa. tomo. 3.328.b
correptio ex dilectione, & derelicto ex odio fit to.5.34.f
correptionem fratris ne fugiamus tom. 5.181.e.f. Supra, Correctio
correptiones quomodo fieri debent. tomo.4.667.d
corripientes quomodo se gerere debent erga eos quos corripiunt ibidem
Corrigere doctum malum impossibile est to.2.344.m
corrigere quomodo vitia nostra oporteat to 3.133.d
corrigere

corrigere peccantes,& aliorum ferte correctionem,bonum est to.3.290. h, & seq. 291.m.& seq.
corrigere ui peccantium lapsus, christianis non licet to.5.5.k,& seq.
corrigere seipsum & emendare qui noluerit,nullus ei extrinsecus proderit. to.5 165.k
corrigere totum populum sufficit unus hõmo zelo fidei succensus to 5.181.f
corrigendo priora peccata nostra corrigimus sequentia tom.5.255.a b
corrigimur magis calamitatibus oppressi to.2.217.k
corrigi ab alio non est confusio tom.5. 176.k.imò confusio repellere corrigẽtes.ibidem
Corripere ut prosit,dei est to.2.44.m
corripere fratrem quomodo oportet. tomo 2.87.a,& seq.
corripere fratrem suum martyrium est. to.5.181.e
corripere Iudaizantem magna eleemosyna est to.5.438.c d.
Corrumpimur delitiis & otio,t.2.217.k
corruptio quid sit tom.4.407.d.& seq.
corruptionis & incorruptionis grande discrimen to.5.118.m.a,& sequ.
corrupta salis perfricatione reparari nõ possunt tomo 2.50.h
Coruus quare non redierit ad arcã Noe to.1.68.m
coruus prolem suam odit, & natam nõ educat to.1.212.d e
Crapula ieiunii tollit utilitatem & lucrum tom.1.1.e
crapula innumerorum malorum causa est ibidem f
crapula mortem mundo intulit. ibid.
crapulæ taxatio ibid.K,& seq.
crapulæ mala & vitia to.3 215.l
crapulæ & ieiunii discrimen to.5.74.h i
crapulam uenter non facit,sed nostra negligentia to.5.223.d
crapula corpus impinguans, captiuam facit animam to.1 2,k
crapula nimia contrahuntur omnia genera morbi. t.3 38.c d.immo omnes animæ ægritudines.d.Infra,Gula.
Creator in consideratione creaturarum adorandus est tomo.1.13.g
creator per cœlum,terram,& mare glorificatur to.5 213.d.& per opera creaturarum.i,& seq.
creatori creatura non potest dare consilium to.1.15.k
creatura rationalis facta est vt deo placeat,& bonis fruatur æternis t.2 77.i
creatura comprehensibilis non põt comprehendere naturam incomprehensibilem to.2.312.b.313.c
creaturam sensibilem deus armatam, & munitam creauit to 2.229.c
creaturę factæ sunt propter hominis utilitatem tom.1.13.h
creaturæ nõ solùm propter nostram vtilitatem, sed propter creatoris magnificentiam to.1 19.i k
creaturæ non solùm factæ sunt ad usũ, sed & ad exercenda liberalitatis officia to.2.44.h
creaturæ omnes non magis pro diuite, quàm pro paupere creatæ sunt tomo 2.416.k l
creaturarum aliquæ utiles,aliæ inutiles, & noxiæ. tomo.1.21.m
creaturarum rationem reddere impossibile est to.1.176.a & seq.
creaturarum dei mirabilis conditio. to. 5.406.a & seq.
creaturas omnes deus iudicauit bonas to.1.21.l m
creaturas omnes propter hominẽ deus creauerat tomo.1 373.h
creatura quomodo seruit vanitati tom. 4.54.h.55.i
creaturas loquentes cur Paulus & prophetæ inducant ibidem g
Credẽs in Patrem, Filium,& Spiritũ sanctum,& non rectè uiuens, non proficit ad salutem to.3.50.f
credentium est facilè reprehensiones tolerare. to.3.86.h.Infra, Fidelis
credere malè peius est quàm malè agere to.2.296.b
credere Christo, uel non credere quid. to.2.297.d e
credere corde nil prodest, nisi affuerit oris confessio to.2.307.l m
credendo docet,qui facit quod docet. tomo 2.376 d
credere solùm in deum sibi sufficere putantes, fatui sunt to.2.378.c
credere in filium non satis est ad uitam æternam to.3.50.e f
credere facilitatis est, interrogare crassissimæ mentis t.5.139.k
credulitas quadrans moribus & uocibus fructũ inuenit salutis t.5.170.a de qua fit initium confessionis f.quæ confert,uitæ præsentis securitatẽ g & futuræ æternitatem.Ibi.Infra. Fides.
credulitas, animi magni est ac sublimis to.4.28.a
Cretenses sepulchrum habent Iouis t. 4.585.a
cretenses semper mẽdaces,quomodo.tomo.4.585.b
Crimen & reprehensio differunt tomo. 1.212.i
crimina grauantur secundum plus & minus to.5.294.b & seq.
criminum impunitas corpus non facit liberum to.5.290.i.Infra,Culpa,Delictum,Peccatum,Vitium.
Cruciatus nobis deũ reconciliat to.5. 36.h Infra, Flagellum, Tribulatio.
Crucifixus est Iesus,& in cruce pro nobis ieiunauit to.5.116. f g
crucifixi virtus & efficacia to.3.280.f
cruciatus futuri seculi multo quàm nũc duriores to.4.540.m
crux Christi supra rationem est tom.4. 121.g
Crux christi sit nobis pro corona tom. 2.161.e f.quia est gloria nostra.f
crux vbique inferenda ibidem c
crux Christi clauis paradisi est tom.2. 438.i k
crux Xpi in inuectione eius distincta est ab aliis duabus per titulũ to.3 135.f
crux est totius spiritalis gratulationis substantia to.3.301.h quæ prius horroris erat,nunc est honoris.ibidẽ.m nobis totius beatitudinis causa.Ibid. k & seq.
crux regnum est to.3.302.g exaltata est in cœlum,& reducetur in iudicio cũ Christo.& h & seq.
crux est verbis nostris non honorificatur,sed ex fideli cõfessione.t.3.304.d
crux christi post passionis ignominiam triumphat to.5 66.a b & seq.
crux secunda non est,nec altera remissio peccatorum to 5.153.a
crux & vincula, quæ videbantur esse abominatio,nunc sunt salutis signa. to.5.225.l
crucis mysterium nõ suscipientes,quo supplicio digni sunt to.2 160.a
crucis signaculi efficacia ibidem c,& sequent.
crucis mysterium in numero trecentenario figuratur to.2.439.c
crucis triumphus & præconia to.3.301. h & seq.
crucis trophæa, efficacia, & præconia to.3.304.d & seq.to.5.67.g h
crucis 50.proprietates to.3.306.g & se.
crucis mors olim vt maledictum quod dam fiebat to.5.67.d & seq.multę benedictionis est argumentum.g.
crucis lignũ auro impositũ,capiti apponitur ad ornatum to.5.67.f g
crucem non debemus verecundari to. 2.151.l
crucem tollere & sequi Christum omnibus imperatur to.3.286.m
cruce vincuntur dæmones t.2.161.d e
cruce signatur omne hominum genus to.5.67.d & omnis res celebris.e f
Cuius est amplius,totum esse dicitur t. 4.629.h
culpa omnis uoluntatis est to.4.47.l
culpandi non sunt sacerdotes a seculatibus to.4.561.c d
culpa grauis est nolle per pnĩam regredi to.2.194.b c
culparũ plurima pars atque pœnarũ a sermonibus sumit exordium tom.2. 57.l Supra,Crimen.Infra, Delictum. Peccatum,Vitium
Cultores dei non dubitent,quamuis beneficia difficilia sperent to.1.343.k
Cultus externus multa mala parit to. 1.122.l
cultus dei non solùm in fide recta, sed in optima conuersatione consistit to.1.176.f
cultus rationalis quid to.4.80.c
cupiditas vbi incepit vix cohiberi potest to.4.220.d
cupiditas diuitiarũ vnde to.4 505.l m
cupiditatum inhonestarum materies quæ to 4 666.d
cupidus magis est qui minima quàm qui maxima rapit to.4.563.i k
cupidi uanæ gloriæ comparantur meretricibus to.4.70.h Item iis qui tempestates ferunt to.4.71.a
Cupiditas cumulandi pecunias est insatiabilis to.1.86.e
cupiditas habendi, maximè fugienda to.1.103.e
cupiditas pecuniarũ quasi omnibus uitiis fortior est to.2.43.c & semper no

bis mœroris causa est.184.a quia tenebra est 232.K
cupiditas gloriæ super omnia ad amorem diuitiarum inflimat to.2.71.c
cupiditas diuitiarum ab animo quomodo euellenda to.2.210.c & sequē.
cupiditas maiori cumulo rerum non potest extingui to.2.225.g
cupiditas ex indigentia originem trahit ibidem.
cupiditas pecuniarum quantū nos torqueat to 3.17.a b c
cupiditas vitæ præsentis quanta sit tomo.3.108 f
cupiditas vniuersum orbem comprehēdit to.3.121.c
cupiditas diuitiarū diaboli est to 3.168. l.& innumera mala affert. Ibidem.
cupiditas diuitiarum. omnium malorum causa est to.3.182.c
cupiditas cuncta mala procreauit tom. 3.299.a
cupiditas pecuniarū multa mala causat imò uniuersum orbem euertit tom. 5.137.f per quam etiam leges naturę mutantur. Ibidem. quin etiam & in mortuos iniicit manus. Ibidem
cupiditas ingenita malas parit uoluptates to.5.306.b
cupiditate nihil iniquius to.2.33.h i
cupiditatis effectus to.2.226 d e
cupiditates malæ solent salutaribus sermonibus aditū obstruere to.3.117.e
cupiditates pecuniæ multo magis vitā dæ sunt quàm cætera to.3.122.e
cupiditates quæque ex inanis gloriæ uitio ortum habent to.5.146.k
cupiditatum aliæ sunt necessariæ, aliæ naturales, aliæ neutrum to.2.118.f
cupiditatum carnalium incentiua fugiēda sunt to.5.158.b Supra, Ambitio, Auaritia, Affectio.
Cupidi gloriæ & secularium rerum, nō sibi, sed alteri uiuunt to.2.172.c
Curialium mores to.5.364.d e
Cura unicuique credita est de proximo to.1.112.i k
cura dei in hominis salute semper consistit to.2.396 d
cura errantium nobis credita est. tomo. 1.5.m & seq.
cura habēda est non solùm eorum qui stant, sed & eorum qui lapsi sunt; to. 5.173.d
cura corporis & animæ valde differens to.2.204.g h
curam corpori & animæ parem dispensare licet to.1 46.m & sequ.
curam agere animæ, & tanti facere pulchritudinem corporis, impossibile est to.1 87.d
curam maiorem asinorum de equorū habemus, quàm filiorum tomo.2. 178.a
curæ seculares super omnia turbant, & contristant oculos animæ to.2 9.f
curæ lapidibus grauiores sunt tomo.2. 229.k
curæ perpetuæ uim animi maximè possunt prosternere to.5.21.i
curis solutus ille solus est, qui Christo uiuit ac seruit to 5 477.k
curam carnis non agere quid t.4.90.g
curatis ecclesiarum sermone & doctrina opus est to.4.551.l
Curiositas humanæ naturæ to 4.502.c
curiosæ de mortuorum resurrectione ingsitiones vitandæ t.4 498.a & seq.
curiosè indagare, peccare est to.4.28.l
curiosius inquirere vitam pauperum non licet to.4.249.d, & seq.
curiositas fugienda est in inquirendis quæ à deo facta sunt to.1.3.f
curiositas vestimentorum vituperanda to.2.148.g
curiositas importuna sapientibus fugiēda est to.3.41.m
curiositas rerum temporalium in die festo est vituperanda to.3 338.g
Curiosos quærere sermones euertit totam ecclesiam to 5.275 d e
Currus igneus Eliæ cum equis an verus esset to.1 214.f g h
cursores quando excitantur magis. to.4 89.b
In vanum currit qui suum esse vniuersum putat to.4.629 i
Cynici uanam impudētiam pro virtute sectabantur to.2 34 k
Cynicorum durissima vita to.2.110.a
Cyrenenses vltra Alexandrinos situ sunt to.3.185.f

D

DAemon furit uidens nos spirituales collegisse diuitias to.2.9.c
Dæmon nos relinquit, si restiterimus, se videns se uidens confusum ibidem d
dæmon quasi instrumento in seductionem mulieris vsus est to.1 34.k l
dæmon est qui uolēs deliquit, vel ipōte furit to.1.237.d
dæmō meridianus qualis sit to. 342.m
dæmon non mouet mœrorem in arreptitio, sed mœror dæmonē to.5.37.c
dæmon quoscunque superat, per mœrorem superat to.5.52.d
dæmon sati nomine multa mala constituit, vt virtutem aboleat to.5.56.l
dæmon in idolo non potest in præsentia corporis Babylæ responsum dare t.5.356.i k nec aliquid de futuris imperatori prædixit.356.b nec posse se dixit nisi Babyla prius a se procul amoto c
dæmonis in mulierem astutia & impostura to.1.134.l m
dæmonis bellum contra animas humanas to.5 369.l & sequen.
dæmoni quomodo claudendus est mentis aditus to.1.274.a
dæmonem post lauacrum supplantare discamus to.5.454.d
dæmones iugo seruitutis subiacent to. 1.220.g
dæmones mittuntur ad exigendas malorum pœnas ibidem h. ad iustos uero vt tententur ibidē
dæmones non habuissent potestatem, nisi fuisset illis a cœlo permissa tomo.1 231.c
dæmones non priuare nos cœlo possunt. ibidem l, imò plerunque iuuant nos oppugnando ibidem
dæmones verentur ne ex suis nepharijs suggestionib. ad aliquod laudabile facinus conuertamur to.1.137.e
In dæmones certamen quibus indigeat to.1.449.g
dæmones iudicium vel gehennā a nobis credi omnino nolunt to.2 44.b c
dæmones cur in sepulchris morantur to.2.96.e f
dæmones cur ingressi porcos occiderūt eos ibidem h i
dæmones nil quærunt nisi quæ eis opposita sunt to.2.130.m
dæmones exultant vbi est temoleutia, ubi verba turpia, vbi uenter satur to. 2 201.b
dæmones eiicere cuius to.2.314.c 315. f
dæmones nomen crucis audientes in fugam resiliunt to.2.280.f
dæmones Christi signo apparente fugiebant to.3 286.c
dæmones uniuersi, & deum norunt, fatentur & contremiscunt to.2.334.k
dæmones ingressi porcos cur occiderūt eos to.2.96.h i & non ausi fuerunt inuadere eos nisi prius permisisset Christus to.5.42.f
dæmones contradicunt dicente aliquid dēo to.5 55.c
dæmones nomen dei fatebantur, sed tamen erant dæmones to.5.242.f
dæmones omnia faciunt, vt nostrum augeant torporem, & gehēnæ dissoluāt timorem to.5.289.b
dæmones gehennam confitentur, qui vellent non credi gehēnam ibidem c
dæmones dum adorantur, præsto adsunt: dum negliguntur, discedunt tomo.5.355.d e
dæmones quanto sunt terribiliores, tanto splendidior est qui eos superat to. 5.363.c
dæmones testimoniū de doctrina apostolorum ferebant to.5.438.l
dæmonum est homines præcipitare deorsum to.2.43.c
dæmonum insidiæ quomodo superantur to.2.210.g
dæmonum nulla cōsuetudine vti oportet to.5.4.m
dæmonum ludificationes to.5.347.d qui calamitatibus nostris nunquam fastiantur ibidem. & imolationibus gloriantur ibidem & seq.
dæmonibus etiam utile iubentibus nō est credeneum to.2.43.m
dæmonibus non credendum nec fidē, dum quicquid promittāt t. 5.447.e f Infra. Diabolus, Dæmonium
dæmoniacum misere mur. ebriosum & delitiosum odimus to.2.169.i
dæmoniaci conditiones to.2.226.f g
dæmoniaci denudant seipsos, auari cæteros to.2.226.g
dæmonio nil tam gratum quàm deliciæ to.5 332.h
dæmonia deos suos Atheniēses appellabant to.3.236.a
dæmon laudans Christum & eius apostolos, quare fuerit ab eis reprehensus to.4.192.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæmonis proprium, ibidem d
dæmone & morbi in quo nomine abigendi sunt to 4.472.i
dæmones quare Christus prohibet loqui to.4.585.e
contra damnatores coniugii. t. 4. 395 d
dalida virum suum hostibus tradidit. to. 2.398.g i l m
damnare se, profiteriq; peccatorem, commune est to 5.474.l m
Damnationem nobis ultrò morteméque comperimus, nisi conuertamur. tom. 5.81 d
Damnati in inferno continuè cremantur, sed non consumuntur t 2.135.m
Damnatorum nullum omnino solatiū. to 1.328 g
Damnum ex ebrietate fugiendum. tomo 1.78 g
Daniel per ieiunium multa apud deum meruit. to 1.1.h. per quod feras uicit. to.5.75.g h
daniel multos eripuit à morte. tomo.1. 75 i
daniel inter leones seruatus est. tomo 1. 150.l
daniel cum esset. 12. annorum, leonum rabiem in ouium mansuetudinē mutauit to.1.332.b
daniel scripturam patetis interpretatur. to.1.346 k.347.l m
daniel maluit mori quàm triduo dunta xat, arceri ab orando t.5.71.a
daniel iuuenis plura seculia gessit. tomo 3.145 d e
daniel post ieiunium trium hebdomadarum meruit uisionem videre. tomo 5. 409. c d
daniel non rogauit pro reductione Iudæorum, donec videret 70 annos cōpletos to.5 436.a & seq.
daniel omnes magos & astrologos Babylonios superauit to.5.465.k
danielis hebdomadæ in Christi aduentu impletæ to.2.13.b
danielis in captiuitate anxietates. tomo 5.51.d e
danieli uisa orationibus panduntur, & multa prosperè succedunt. to.1.180.e
Danielis amor erga Iudæos. to.4.56.m
danielis ossa viri. to.4.128.c
Daphne locus est in suburbiis Antiochiæ, vbi est Babylas sepultus. tom. 5. 354.h i. dictus à Daphne puella præstantissima, Ladonis fluuii filia, quam Apollo amauit, sed in laurum mutata, tam sibi, quàm locum sibi dedicauit. i k
Dari, & fieri differentiæ tom.3.26.e
dando diuina, nullum proueniet emolumentum. to.3.176. h. sed potius deus irritatur. ibidem k
Dans temporalia, recipiet spiritualia. to. 5.302. b c. quinetiam in hoc mundo temporalia b
dare quomodo oporteat tom 4 82.g
da mihi hodiernum, & accipe crastinum: illius vnum pro vno fuit hæc quàm dehra sint, vide to.4.276.d
dare eleemosynam non est semper in nostra potestate to.4.345.a b
Dathan, Core, & Abiron supplicia propter arrogantiā. tom.1.441.c.442.c d. 443.f
Dauid prosperabat in solitudine. tom.1. 127 d
dauid cōtra Goliath inermis pergit. ibi. e & seq. contra quem cunctis tormentibus solus intrepidus pugnat. 209.h i
Dauid Goliath occidit, & caput eius amputauit. to. 1.127.g. aduersus quem non ira detulit arma. 209.i. & seq. 333.f
dauid multas à Semei iniurias passus est to.1.192.a b c
dauid ab omnibus uenit ad exercitum. to.1.198.m
dauid ob gratiam & sapientiam ab omnibus diligebatur to.1.199 e f
dauid propter egregium facinus à Saule coronandus, suspectus habetur. ibide. c. & seq.
dauid cogitur fugere Saulē. ibidem h i
dauid in carne humana vitam egit angelicam to 1.201.e
dauid profugus bis pepercit Sauli persequenti. to. 1.202 k l m n. & seq. 202. a. & seq.
dauid grandius gessit facinus parcendo Sauli, quàm sternendo Goliath. tom. 1.202.b c. & seq.
dauid ad euangelicæ philosophiæ fastigium to.1.205.d
dauid canitur illustris in cœlo, & in terra. bid. e
dauid ex insidiis Saulis multiplici corona redimitus est ibidem f g
dauid magis ob suam laudandus est mansuetudinem tom.1.207.f

Dauid filiam Saulis suæ nōiæ fecit participem to 1.209.b
dauid solus plangit filium Absalonem mortuum to.1.221.a
dauid propter filium Absalonem parricidiam factus est profugus to.1.228.h i
dauid à Semei iniuriatus, nouies ei ignouit ibidem i
dauid non solum cecidit & iacuit, sed & surrexit to.1.332.l
Dauid à Samuele quæritur, ut Rex constituatur to.1.323.a & seq.
dauid à pascuis veniens, in regem vngitur to.1.533.e
dauid percussus & læsus est prospiciens mulierem se lauantem 1.1.333 l m
dauid sanctitas sanatur publice. tomo 334.a 335.l
dauid ad Vriam tom.1.332.a b
dauid non ualens eçlare adulterium, cōiungit homicidium to.1.334.d
dauid pœnitentia. to.1 335.i. & seq. to. 536.537.g. & seq.
Dauid psalmum. 5. post pœnitentiā conscripsit to.1.336.h
dauid prædixit omnia Christi incarnationis mysteria 339.f. & sequ.
dauid à Nathan correptus. tom.1.442.d to.1.241.m. to.5.182.k l, statim pœnitentia ductus Ibidem
dauid magis in honore quàm Abraham erat in Christi nativitate. tomo. 2. 8.l m
dauid & Abraham cur præcipui nominantur in genealogia Christi. ibidem
dauid male dicta libenter sustinuit. tom. 2. 210. f
dauid lapsus in profundum peccati, statim surrexit tom.2.91.h
dauid filium vocari, nomen magni erat honoris to 2.104.h
dauid iniuriatus uincebat, iniurians vincō victus est to.2.132.c
dauid pater ignobilis to.2.71.a
dauid non fuit tyrannicus. to 2.182.m
dauid cum Bersabee delicto commissa à prophetæ grauiter reprehensus to. 2. 211.k
dauid Rex fuit & Propheta. t.2.242.m
dauid fuit Iesu Christi imago. to 2.245. & ecclesiæ mysterium. ibidem & m.
dauid Rex noctu orabat lachrymabilis. t. 2241.l
dauid pro persequentibus orabat. to. 3 3.1.a & seq.
dauid lamenta assidua & labores. t.5.48. l m cum gregem pascebat. cùm m. deiecto Goliath eundem inuenit inimicū. ibidem. cū illius insidias declinabat. 48.a & sequen. cum à Nabal contumeliā afficeretur. b. cum apud Achis insanum fingeret. ibidem. cum audiret vxores & liberos ab hostibus abductos e cùm ionathæ mortem audiret. 49.d
dauid à uxores passus est, dum Absalon à Ioab percussus est to.5.49.e. dum Miphiboseth dolo interficitur. ibidem dum ex percuniuntur f. dum illius seruii à filii regis Ammonitarum contumeliis afficiuntur ibidem dum Amnon uiolata sorore sua Thamar ab Absalon occiditur g dum irridetur à Semei & fugatur à filio i k
dauid liber super cæteros ueteris instrumenti libros excellentiam habet. tom. 5.85.e. & seq. in omnibus ecclesię actibus, primus, medius, & nouissimus. f g. multos habet effectus. ibidem, & h. & seq.
dauid beneficia inimico pro iniuriis reddidit to 5.107.m
dauid pro beneficiis sibi à deo collatis gratias agit to. 5.108 g. & seq.
dauid præcationis ope multos ac sæuos effugit inimicos. to. 5.115.e & præcipuè Goliath. f
dauid paulumper negligēs in ipsum præcipitatus est peccati barathrum. to. 5. 336. b c
dauid quomodo se habuerit in delitiis, & in tribulatione to 5.303.i
dauid quantumuis excelsus, hominem se esse monstrauit 2.9 311 k. sed uaria medicamina festinus plagis apposuit, ibidem
dauidis ira in orationibus continuis. to.1.80.d. & seq.
dauidis conuersatio quotidiana ibidem. & seq.
dauidis & Saulis discrimina. tomo.1. 209.f g
dauidis religio pueri & præconium. to. 1.232.l m
dauidis mores fugiendo Absalonem filium to.1.21.g
dauidis gesta & virtutes. tom.1.344.e. to. 2.91.b & seq.

dauidis humilitas.to.2.12.d e.qui inter maximas tribulationum procellas omnem modestiam mentis ostendit. f
dauidis peccatum grauius quàm cõmune adulterium uel homicidium.tom. 2.91.k.92.l
dauidis & Saulis comparatio. tomo 2. 132.a b
dauidis patientis,& Saulis persequentis collatio to.5 129.f
dauidis coram domino humilitas.to 5. 270. b c
dauidis iuuentus.to. 5. 286.f g. pugna. cum Holiat.h i.victoria k. triũphus. ibidem & l.287.a b
dauidem multa trahebant post peccatũ ad desperationem. tom.5.337.g
dauid non est propter adulterium suum reprobatus to.4.65.h
dauid nũ recensuit sua præconia.nũ cũ necesse erat to.4.322.f
dauidica carmina quo differunt de futuris,de visibilibus,& inuisibilibus, de Cœlo, Terra, Aqua, Aere & iis quæ in eis sunt to.4. 100.k.& seq.
debitores sumus deo to.4.52.d
debitum ex promisso tom.4.338.k
Debbora nutrix Rebeccæ, rediens cum Iacob à Mesopotamia, moritur. tom. 2.156.f g
Debitor deus quomodo constituatur.tomo 5.303.d 304.e f
debitores sumus deo pro mirabilibus.p bona autem vita nobis debitor est. tomo 2.85.f
debitores diuitum qui sunt.to.5.302.m
Debitum spirituale tanto magis angetur,quanto magis soluitur to.1.12.e
debita q̃ deo debemus. t.2.93.n.294.a
decalogus legis iustitiæ. to.2.369.h i k
decalogum sex ætates implere debent. to 1.190.m
Decem homines vnanimes vnus homo sunt decuplus to 5.298 d e
Decimas dare docuit Abraham. tom.1. 97.c.99.k soluẽdæ sunt.to.4.358.l m
decimas ex frugibus deum accipere non parum est, agricolas autẽ dare utile. tom.3. 195.b
Decius peccatis suis prioribus posteriora grauiora adiecit. to.5.353.k
decii imperatoris comitatus.to.5.350.c
Declinandum ab hæreticis. to 4.108.h
Decor templorum duplex.tom.2.364.h
Decoratio naturæ humanæ tomo.5. 470.f.k.l
decoratio mulierum to.5.484.k l.486.a.
decretum & mandatum differunt. tom. 4.359.i
defectio quid t.4.513.k
defluitio hominis to.4 546 m
deformes sanioles sunt,quàm formosæ to 4 529.e
defunctionis dies quare incertus tomo. 4.609.a
defunctũ lugere plusquàm peccata, inane est to.5 102 c d
defuncti qui malè vixerit,quatenus sint puniendi to.5 22.g.23.h
defuncti quomodo lugẽdi sint to 5 328. d.si fuerint peccatores,o f.si fideles,si diuites f.si iusti.329 g h
defunctorum propter virtutem, miseretur deus viuentium,& curam habet to. 1.117.l
defunctorum commemoratio ab apostolis sancita est to.5.329.g
defunctos nemo ploret to. 2.101.k & seq. 2.103. b.& seq.
defunctos lugere est infideles imitari to. 5.329.i k. & seq.330 a & seq.
defunctos iuuare possumus per nostras & alienas preces,& per eleemosynas t. 5.329. g & per tremẽdum sacrificiũ. ibidem & h
Pro defunctis orandum & largiendum to.3.200.h 201.i & seq.
dehortatio ab inuidentia. tomo. 4.23.h & seq.
deitas una, Patris,& Filii, & Spiritus sancti.to.5.18. a
Delectatio omnibus armis fortior est t. 5.253 a
delicatus omnibus affectibus subiectus est c to.3.232.c d
delicati sunt in mœrore non in gaudio to.3.167.a
delictum nullum est quod non premas to 5.417.b
delicta nostra multo magis quàm principum negligentia, mala accessierunt to. 1.434.a
delicta pœnitentia & confessione cœlantur to 2.145.g
delicta ab amentia originem habent to. 2.217.g
delicta sunt solicitè consideranda to. 2. 347.f g
delicta leuia si cognoscantur, malorum facillimè pernicies cognoscitur.to.5. 149.f
delictorum acerba recordatio in die nouissimo erit. tom.2.159.b. Supra, Crimen, Culpa. Infra, Peccatum, Vitium
delicta pusilla non negligenda.tomo 4. 327 c
deliuæ summopere uitandæ.tom.4.546. a,& seq.
deliuæ, multarum infirmitatum origo sunt to.4.546.k l. item b c
Delinquere non potest, qui futura præmia meditatur to.1.431.m
Deliuæ naturæ magis sunt apud pauperes, quàm apud diuites.tom.1.348.c 349.d
deliuæ quot & quanta mala afferunt. tomo 2.158.k l. tomo 5.164 i & seq. a & sequen.
deliuæ infinita mala induxerunt & quæ to 2.160.h i
deliuæ sunt pernicioſissimę.tom.1.442. a & solent ad numinis oblitionem adducere.b
delirię & conuiuia quanta mala pariant tomo 3.38.b c
deliriæ uariis modis nos persequuntur. tomo 3.208 h 209. i
delirię plus nocent animæ & corpori q̃ prosit to.5.71 k. & sepe inuitum peccare faciunt ibidem & l
deliriæ quantum aduersantur cordis cõpunctioni to 5.106 g.& seq.
deliriæ quãta mala pariant, nemo nescit tomo 5.304.m
deliriæ sibuplis contrariæ sunt tomo 5. 305. h & per contrarium nominatæ. ibidem.
deliriæ sunt absurdarum occasio cupiditatum tom. 5.305.b
deliriæ uitam his qui eas magnifaciũt, non modò miserabilem, sed & turpẽ. & aspernabilem afferunt. to.1.491.
delitiæ bestia quædam sunt difficilis & intractabilis tomo 5 49 .h
deliuiarum lasciuia adeò mala est, vt irrationalibus sit pestifera t.2.138.l
delitiarum cõcupiscentia omnia subuertit ac perdit.to.5.71.b.corruptio omnium est c.& multa alia mala protulit 72. e f
deliuiarum cupiditas omnia euertit atq; consumit ibidem
delitiarum usus innumeras gignit tristitias tom. 5.326.a
delitiis uacans ad præsentem uitam inutilis fit to.5.71.l
delitiis uacare non uidetur esse crimen manifestũ, sed multa nobis parit mala to.5.223.g
delitiis vacans,& dormiens,nõ sociatur Christo to.5.253.l
delitias fugere iucundius est, quam delitiis immergi to.5.295.g
delitiis uiuens non potest à dæmonio liberari to.2.169.g
delitiis uiuẽs nullo à dæmoniaco discernimine seperatur ibidem i
delitiis uiuens etiam reprobus est to.2. 232.a. eius proprietates. b c
delitiis uelle affluere,est uelle nunquam à peccato cessare to.5.30 b c
Ex delitiis mala perpessus Noe.tomo 5. 304. f. Esau. ibi. Israeliticus populus.g
Dementia est arcanis cum uestimentorũ copia præparare to.4.170.c
dementiæ extremæ est nullum habere amicum to.5.298.e f
Demophili calamitates t.5.51.l m
deploranda sunt & corrigenda quæ peream fiunt to.5.461.m
depositum Pauli quid est. tom.4.560 k
deprecandi non amare studium,euidentissimum est argumentum amentiæ. to.5.71.a
Deprecatio potissima est cum uoces sursum ab infimis feruntur. tom.1.192.l
deprecatione nihil maius aut diuinius nobis obtingere potest to.5.110.c
deprecatio cœlestis est armatura.ibi.e & inexpugnabilis. Ibidem.caput est bonorum omnium,basis & radix uitæ frugiferæ.g k
deprecatio hominem separat à brutis, & sociat angelis.tom.5.112.l m.& est causa omnis uirtutis. M.& à demonibus liberat.112.a
deprecatio est nerui animæ. t.5.112.b c
deprecatio deprecantes templa dei facit. Ibidem h i. Petrum & Paulum à carcere liberauit k l.& multa alia mirabilia fecit.l m seq.
deprecatio est in anima quod in domo est fundamentum to.5.113.a b
deprecatio danielem à lacu leonum liberauit,& tres pueros ab incendio.ibidem.l m. & Samuelem produxit. m.

& Niniuitis saluti fuit. 113.a
deprecatio assidua peccatoris deum conciliat to.5.342.i
deprecationi nulla res æquari potest to. 1.120.c.infra, Oratio, Preces
descriptio dilectionis dei to.4.363.c
desertum huius mundi plangitur tom.1 119.m
desertum Ioannis præfertur ciuitati Hærodis to.1.439.l
In desertum exire ad tentationem to.2. 263.d.e
deses qui dicitur to.1.4.b
desides laude magis quàm uituperatione læduntur to.2.239.g.infra, Piger
desiderium omnium est altissimum to. 5.321.a
desiderii carnalis intentio unde.to.4.11
desidia,& contemptus unde.to.4.194.h
desidia oĩa facilia facit difficilia.t.1.131.e
desidia sola labimur in peccatum to.2. 174.f.g.h
desidia est omnis malitiæ fomes tom.3. 71.k
desidia habet duplex malum sicut diligẽtia duplex bonum to.3.232.a & seq.infra, Pigritia
desperabit peccator ante iudicem ob peccata to.1.45.m
desperandum de salute nunquam oportet to.1.337.b & seq.
desperandum est de eo qui non uult pœnitere ibidem.g
desperandũ non est cuicunq; graui peccatori to.2.149.e.f.195.g
desperandũ nõ est de malis to.2.439.d & seq. de lapsis to.5.443.a
desperandum non est si in bene operando tardi fuerimus to.5.144.h & seq.
desperandum non est quantumuis peccatores simus tomo.5.336.m.a & seq.
desperatio multa mala facit to.5.94.m
desperatio Latinè dicitur,Græcè aponoea tom.5.143.c
desperatio excludit in deum expectationem to.5.464.b & eius lapsus grauissimus.ibidem.eiusque effectus miseri mus.c 465.d & seq.
desperatio omnem animæ tollit pulchritudinem to.5.465.d
desperationis radix cruenda est ante confessionem to.5.474. m. quæ est iguauiaibidem.
desperatione magis quàm alia re desipimus to.5.143.b.c
desperatione qui ducuntur,furentibus sunt infœliciores ibid.d & omnibus sunt inuisi & ridiculi 144.c
desperatione dignus est qui de seipso desperat to.5.277.c
desperatis rebus sert deus auxilium to. 1.366.c
destitutio dei unde to.4.11.c
deteriores sæpe potioribus præponuntur to.3.139.g
deteriores sunt homines in maiori ciuitate to.3.235.a
deteriora plerisque arrident to.4.369.h
detractio quàm sit dei legibus aduersa to.2.70.c.d.e.infra, Maledictio
detractorum uitia & maledicta tom.2. 179.f & sequen.
detrahentis peccata to.5.188.h & seq.& quantum sunt fugienda.k.& seq.119 .a & seq.
deuotionis Pauli abundantia tomo.3 277.c.d & charitatis.f
deus quomodo ab initio hominibus loquebatur to.1.3.d.e
deus hominibus ab initio loquens, crescente malitia mittit illis literas ibid.e
deus successiuè res condidit,& nõ simul tom.1.5.l
deus infinita nobis præparauit bona antequàm mundus ereatetur to.1.6.a
deus non creat nos ut pereamus, sed ut saluemur ibidem
deus per omnia opera laudabilis ostenditur to.1.10.m & seq.
deus sermone solo & præcepto formauit cæteras ab homine creaturas tom. 1.16.h
deus bonitate sua uincit nostra delicta t. 1.19.e
deus condemnans Adam,leuiorem esse condemnationem uoluit ibidem.f
deus omnia fecit propter suum in nos amorem to.1.293.a
deus primùm benefacit,deinde petit ut adoretur to.1.365.b
deus non amat diuites, sed eos qui mandata eius seruant to.1.258.h
deus cur dicatur dominus noster, cùm sit dominus omnium t.1.261.b
deus constituitur debitor si in rebus aduersis ei agantur gratiæ to.1.267.k

deus nil supra uires à nobis exiguit, ibidem.m
deus cessauit die septimo creare,& tamẽ usque modò operatur to.1.12.e
deus dedit nobis sufficientem rationem ad edomanda, si uelimus, uitia. to. 1. 24.g.h
deus hominis maiorem quàm omnium uitiũ ius curam habet tomo. 1. 27.h
deus simplex est, incompositus, & insigurabilis ibidem.18.l
deus incorporeus est ibidem.
deus cur dedit Adæ mandatum quod sciebat ipsum trangressurum to.1. 31.h
deus tam longanimis est, ut peccatorem quærat, & ad defensionem prouocet tom.1.37.m.38.e & seq.
deus quomodo deambulat, cùm sit ubique to.1.37.e.f
deus misertus est hominis circunuenti à diabolo ibidem
deus primos parentes ad peccatorũ suorum confessionem prouocat to.1. 38.g
deus audita primorum parentum respõsione,serpentis responsionem nõ uult audire ibidem 39.i
deus in magnis difficultatibus non omnino destituit nos præsidio. tomo.1. 41.e
deus nos punit,ut nos reprimat, ne simus deteriores ibidem.41.k
deus uotorem & intentionem coronat t. 1.43.d
deus sacrificiis nostris non indiget, sed per hæc nostram ostendit gratitudinẽ ibidem,e
deus interrogat Cain, ut eum ad confessionem prouocet,& misericordiam inueniat to.1.45.f
deus non quærit, uel interrogat quasi ignorans ibidem
deus quare confessionẽ peccatorum exigat, cùm nihil ignoret to.1.41.f
deus quantùm illos auersetur, quorum sanguinaria mens est to.1.44.h
deus principatum habet super uisibilia & inuisibilia ibidem.i
deus prænidit malitiam futuram in dies magis ac magis crescere to.1.45.g
deus per indignos concedit præditere iustitia ibidem.h
deus in pœnis infligendis longanimis ibidem.46.k
deus sæpe minatur, non ut impleat minas to.1.54.d
deus diluuio totum orbem deleturus, uoluit Noe quasi radicem futurorũ superesse tom.1.59.1.60.i.k
deus cur tempus pœnitentiæ promissum ante diluuium expectauit to.1. 63.c & seq.
deus non affectione uel ira pœnam infert to 1.96.a
deus nos puniens ex bonitate sua facit ibidem
deus induxit diluuium, ut curam ageret eorum qui uacabant iniquitati tomo. 1.66.a
deus tantã hominis curam gerit, ut omnia propter eius salutem fecerit ibidem
deus peccata in se dimittit, in proximũ uerò magnarũ seueritate exquirit ibidem.67.e.f
deus non ea quæ facimus, sed mentem intetnam aspicit to.1.70.h & seq.
deus uincit,præuenit petitiones nostras to.1.72.h
deus multa odit,quàm hominem ultionis auidum ibidem
deus quicunque facit,propter humanã salutem facit to.1.74.c
deus magis scit quid nobis prosit,quàm nosipsi to.1.82.b.c
deus non erubescit à seruis denominationem sumere, ut & nos eum imitemur to.5.495.c
dei prouidentiam minime accusandam probat to.5.498.k
dei beneficia quàm plura nobis collata enumerantur to.5.501.k.l
deo similem quæ leges hominem reddant to.5.504.f
deus ab homine uidetur sicut uult to.1. 87.l.m
deus famulorum suorum uitam dispensat ibidem.85.b
deus nostræ salutis curam gerit tom.1. 96.i.k
deus semper coronat eos qui virtutem operantur,iuxta operantium uoluntatem tom.1.93.i.& seq.
deus Abrahã remunerauit pro his quæ in Loth collocauerat.ibidem. k. 93.b

Deus uidens nos spernere præsentia plurima suppeditat futura quibus fruemur to.1.97.g
Deus peccatis indicit pœnas minores t.1.102.l
Deus preces nostras semper preuenit to.1.104.b
Deus solitus est sua beneficia accepturos facere clariores ibidem
Deus quia opifex naturæ, potest dare quæ super naturam sunt to.1.107.h
Deus aliquando indulget, aliquando castigat to.1.116.i
Deus per infideles futura sæpe dispensat to.1.208.c
Deus locutus est Abrahæ tanquam homo homini to.1.115.k
Deus quanto honore ducit dignos uirtute præditos ibidem
Deus cur Abraham centenarium uocat puerum suum ibidem.l
Deus non solùm pro præterita uirtute, sed pro futura remunerat ibidem.m
Deus ad nostram infirmitatem se humiliat to.1.116.h
Deus non expectauit Sodomæ usque ad pœnitentiam ibidem.h.i
Deus pro more dat magna pro paruis t.1.117.c
Deus non sic annuit cũ oratur ab aliis pro nobis, ut cùm à nobisipsis tomo.1.122.a.d
Deus scit tempus quando nobis utile sit quod quærimus to.1.133.c
Deus multa dispensat, quorum causam nescimus ibidem.d
Deus per ea quæ maximè aduersa uidentur, salutem seruorum conseruat to.1.136.c.d
Deus bestiarum mutat naturam tom.1.150.l
Deus uirtute claros non semper à tentationibus liberat, ut clariores euadant to.1.161.l
Deus liberalitate sua nostras petitiones transcendit to.1.167.g
Deus ab initio hominibus per se loquebatur, deinde per literas & epistolas t.1.175.i.k
Deus Adæ mandatum dedit, quod sciebat Adam trãsgressurum to.1.178.f.g
Deus sciuit casum diaboli futurum irreparabilem ibidem
Deus Adam cum diabolo certare uoluit to.179.d
Deus Adam noluit peccare ibidem.e
Deus præscius præuaricaturum primũ angelũ & ipsum hominem ibi.180.h
Deus imponit legem, ut exploret hominis uoluntatem ibidem 179.c
Deus Adam prouocat ad culpæ confessionem, ut det ueniam to.1.181.b.c
Deus sæuitiam exercitatus est hostis, & casum miseratus est hominis ibidem.b
Deus & diabolus ab uno pariter amari non possunt to.1.185.b.
Deus dæmonum, & Deus Abraham, & Isaac quomodo to.1.392.f.
Deus Iudæis loquebatur in parabolis, quos præsciebat fore crucifixores suos to.1.191.b
Deus Dauid elegit, & Saulem reprobauit to.1.209.f
Deus ex seruis liberos facit to.1.210.d.
Deus sanctis suis ad salutẽ angelos mittit to.1.220.h ad pœnam uerò malorum dæmones, ibidem
Deus quare interrogat qui scientiam diuidit to.1.222.l
Deus quare multos permittit uariis affligi languoribus & malis to.1.228.f.
Deus ex homine superbo facit humilẽ, de adultero castum, &c. to.1.273.m
Deus quare permisit martyres tot pœnis cruciari to.1.274.h
Deus donat sapientiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, & iustitiam, quando illi non peccatur to.1.285.l
Deus dat bona temporalia bonis & malis: sed ea non dat, nisi bonis t.1.289.k
Deus præcepit fieri cœlum & terram, & omnia quæ in eis sunt to.1.337.g
Deus quando uult mutat peccatorem t.1.ibidem & infra
Deus non ad suam, sed ad nostram nos prouocat utilitatem to.1.337.i
Deus pro nostra sanitate exigit à nobis confessionem & lachrymas pœnitentiæ to.1.338.l
Deus paulatim differens beneficia, non derelinquit sperantes in se to.1.192.i
Deus solus absque peccato & mendacio est to.1.372.d
Deus acceptum non fert quod sit ex necessitate to.1.347.g
Deus occultis modis flagellat pios deum quentes to.1.333.k

Deus bonus & iustus diuersis rationibus dicitur to.1.150.l
Deus quare dicitur habitare t.1.383.m
Deus irascens Iudæis, interrupit prophetiam to.1.441.f
Deus perfectos uidet & imperfectos to.1.445.i & imperfecta perficit.k
Deus cognitionem suiipsius inde ab initio hominibus indidit to.4.9.l
Deus quare pœnam differt to.4.14.k
Deus quare ita mansuetus, ut non cito puniat to.4.ibidem.l
Deus quæ præstat peccatoribus tom.4.ibidem.m
Deus hominem sic finxit, ut possit per seipsum rectam eligere, ac uitium declinare to.4.16.a
Deus quando potentiam suam ostendit to.4.12.l
Deus omnium deus & dominus est. to.4.23.d
Deus hic ẽtdat se terribilẽ to.4.25.h.i
Deus lætatur maximè cum glorificatur à nobis to.4.36.m
Deus prio quærit ut eũ amemus t.4.ibi.
Deus labores nostros retributionibus uincit to.4.54.d
Deus quæ fecit propter nos to.4.56.h
Deus quæ mala uidentur, in bonum cõuertit to.4.59.d.& seq.
Deus non expectat à rerũ exitu, quis nã bonus sit, nelutibõ to.4.65.b.& seq.
Deus solus est qui dignos nouit, hominum autem nemo to.4.ibidem
Deus quo dicatur æmulator to.4.89.l
Deus maiorem curã nostri habet quàm nos ipsi to.4.92.b
Deus nos prius quàm misericordiam suam accipiamus præbere ea dignos uult to.4.155.i
Deus dicens, Nunc cognoui, quomodo intelligatur to.4.260.l.m
Deus quare nõ hic punit oes.t.4.277.a
Deus futuros probos elegit to.4.348.k
Deus quare uult laudari à nobis.tomo.4.349.a
Deus repetit nostram operam. tomo.4.351.g
Deus dum cum perditione alterius alium saluet to.4.368.k
Deus in omnibus orandus to.4.448.a
Deus nõ tam facile annuit cùm ali pro nobis orant, ut cùm ipsimet oramus, quamsi plurimis pleni simus malis ibidem.b.c
deus dando sæpe differt non ut animo hæsitabundo relinquat, sed ut bonorũ maiorũ nobis causa fiat. t.4.448.b
deus quare Israelitas tradidit præceptori Moysi to.4.459.k
deus incorporeus est to.4.462.c
deus nusquam est, & tamen ubique est. to.4.ibidem
deus quomodo glorificatur in nobis. tomo.4.513.i
deus cuncta inferiora regit, non fatum, non genesis to.4.523.a.b.c.d.e
deus agit per indignos sacerdotes salutis nostræ causa to.4.561.b.c
deus alia operatur alia uerò permittit nobis to.4.574.g
deus magnus dicitur non relatiuè ad aliquid, sed absolutè omnino dicitur magnus to.4.590.d
deus non esset bonus si rationem non exigeret peccatorum to.4.599.b.c
deus quia bonus est, ideò gehennæ præparauit incendia to.4.600.d.e
deus causa omnium, contra paganos. tomo.4.624.h
deus non antecedit nostras uoluntates, ne lædatur libertas arbitrij nõ. to.4.629.g
deus non totum suum esse uoluit, ne uideatur sine causa nos coronare. tomo.4.2.9.i
deus quare dicitur esse in cœlo. tomo.4.637.i
deus quo potest inueniri. tom.4.648.h
deus dicitur deus sanctorum, & deus paganorum, sed diuersa rõne. t.4.652.m
dei uoluntas non est curiosè examinanda tom.4.7.d
dei destitutio unde tom.4.11.c
dei offensio nullo nõ supplicio gramor. tomo.4.16.d.e
dei intenta bonitas, ac uaria beneficia, ut ad se hominem traheret. tomo.4.16.e.17.f.& seq.
dei potentia to.4.23.b
dei benignitas erga nos.t.4.56.i.& seq.
dei in nos lenitas tom.4.58.b
dei bonitas tomo.4.59.l
dei blanda correctio ad Cain. to.4.73.h
dei uoluntas duplex to.4.349.m
dei affectus quomodo consideratur. to.4.374.b
dei præcepta nõ extenuanda. to.4.388.k
dei prouidentia, tom.4.392.m.251.a.b

dei prouidentia & cura erga nos. to. 4.413.d
dei præcepta & sermones tom.4.557.i
deo canere quid to.4 471.g
deo nihil incommodi accidit ex contumelius hominum tom.4.10.c
deum glorificare, etiam sine mercede, ingens gloria est to 4.29.b
deum iudæi patrem non uocabant. to. 4.53. m
deum magnum & paruum esse ethnica sunt dogmata to.4.421.d
dei virtus in creaturarum consideratione laudanda to.1.8.c
dei proprium est, secundum uoluntatē suam facturas suas moderari. tomo 1.10.h
dei magnitudo & uirtus cogitanda est, in quibus mens & ratio deficit. to.1. 15.b
dei magna erga hominem cura. tom.1. 21.k.erga Abraham.99.m. 101.a
dei benigna in Adam correptio.tom. 1. 38.d e
dei misericordia in Cain to.1.44.c. 45.f
dei consuetudo est pro seruis sui saluare cæteros to.1.61.f g
dei liberalitas tomo 1. 92. h 93.i. & seq.
dei improperia in iudæos deum suum supra alias nationes relinquentes. to. 1.445.a b c
dei benignitas ad ignoscendum pœnitēti qui etiam preuenit preces. ibidem.
deo nihil æquè gratum est, ac salus animarum to.1.111.c
deo non credēs, & veritatem mendaciū ponens, non tam errare quàm insanire iudicandus est to.1.176.a
deo nihil est occultum to.1.287.a b
deum fauentem habens, omnibus est potentior to.1.298.a
deum colentes non eodem modo plecti sicut deum blasphemantes. tomo 1. 348.k
Deum esse sciri potest, non autem quid sit deus to.1.403.d.
deum non esse humana forma prædītū. to.1.255.d.
dei causa omnia patienda, et si nulla merces expectetur to.1.262.c.
dei essentia incomprehensibilis tom. 1. 236.c
dei nomen nō fuit admirabile in omnibus gentibus ante aduentum Christi to.1.262.c
dei exprimendæ magnitudini nullū verbū reperiatur accōmodatum. tomo.1. 266.c
dei impatibilitas ex multis locis scripturæ probatur to.1.241.h
dei est propriū benefacere. tom.1.320.g
dei esse similem est summa bonorum. tomo 1.399.b
deo volente elementa plurimum conferunt to.1.8.c
deo nobis amico, omnia nobis facilia erunt to.1.152.m
deus erat dux annunciantium legē euāgelicam to.1.6.f
deus Magos ad iudæos misit, sicut Iouā ad Niniuitas miserat. tomo 2.22.g h
deus virum & mulierem correptione castigat, quæ admonitio potius est q̄ punitio to.1.59.l
deus fœneratoribus suis abundè retribuit to 2.52.k
deus mœstis rebus interdum iucunda permiscet to.2.29.a
deus cur tribulationes in nos irruere permittat tom.2.43.g
deus de uniuscuiusque actibus iudicabit to.2.39.d
deus quosdam hic punit, alios non punit to.2.44.g
deus pp hominem fecit cœlum & terrā, & quæ in eis continētur. ibid.h i
deus exemplo probatur mitis & misericors to.2.45.d
deus seruos incoronatos non despicit. ibidem.d e
deus legem dare uoleus, quædam prius mirabilia edit to.2.46.b c.& seq.
deus fecit omnia, & se hominem fecit ut nos in unum congregaret. tomo 2.57.c
deus quia inuisibilis, uult orationem nostram à nullo sentiri tom.2.67.i
deus propter multa nobis deest intellectum tom 2.71.k
deus nihil propter suam necessitatem, sed omnia propter nostram salutem facit to.2.78.d
deus non irascitur nobis, quia injuriam accipit ibidem g
deus non irascitur nobis, nisi quando non postulamus ab eo. ibidem. 72.i
deus non ad puniendū solū, sed magis ad bona largiendum paratus est tom. 2.113.c
deus nulla re magis offenditur quàm si quis indignus sacerdotio præfulgeat to.2 128.m
deus, non populus, iudex est fœlicitatis hominis to.2.129.a
deus futura mala prædixit to.2.134.c
deus benignus est erga genus mortale to.3.153.b
deus paratus continuè ad suorum uocē seruitium est to.2.161.g
deus se semper videtur in nube tomo. 2.166.g
deus continuè nos per prophetas, per apostolos & euangelistas continuò admonet to.1.177.g
deus nulla re magis irritat, quàm cùm proximi commoditas despicitur to. 2.218.b
dei uocatio uirtutem contemnentes nō uiolentat, sed hortatur tomo.2. 224.b c
deus centurionis animam habebat eum adhuc esset sub diabolo to 2.245.m
deus non est culpandus, quia fideles ab infidelibus separat to.2.260.f
deus absconditur in scriptura, sicut absconditur in cœlo to.2.262.f
deus non est ubi discordia dominatur to.2.273.b
deus magnificatur per doctores qui docent & faciunt: blasphematur per eos qui docent & non faciunt ibidem.h i
deus hominum utilitates amplius respicit quàm suos honores t.2.275.m
deus non tantùm opus hominis aspicit quantùm cor to.2.276.e f
deus non uoce clamosa pulsandus tom. 2.283.l
deus per bonos Christianos glorificatur: per malos blasphematur tomo.2. 284.b
deus naturaliter est rex, sed non in omnibus regnat ibidem.c
deus ab homine offensus non irascitur quia offensus, sed quia offendens perdit animam suam to.2.293.a
deus parator est ad præmiandum dignos, q̄ ad remunerandum indignos to.2.307.k
deus ubique est, præterquam ubi esse nolucrit to.2.318.k
deus opera hominum non necesse habet to.2.329.g
deus solus scit differentiā inter sanctos to.2.335.b
deus pater dicitur, homo rex to.2.347.k
deus corporalem seruitutem non contemnit to.2.349.b
deus magis se patrem uoluit esse hominum, q̄ dominum to.2.353.g
deus ex cogitationibus cordis iudicat, non ex operibus to.2.361.c
deus prouidet bonis occasionem benefaciendi, & malis malefaciendi ibidē f.& sequen.
deus inuitus cōpellitur cum magno dolore peccatores damnare to.2.392.e
deus omnes uocat ad fidem, licèt sciat qui futuri sint iusti, & qui iniusti to. 2.380.c
deus ulti nos in suis præceptis esse per fectos to.2.392.m
deus orantibus sp adest to.2.402.h 403.i
deus solus cognoscere potest proprietates animarum, & diuersitates cordium to.2.409.f k
deus est inspector omnium solus tom. 2.435.b
deus hominem fecit ut benefaciet, & ad gloriam perueniat to.2.384.a b
deus cur non omnes hic punit tomo.2. 450.1.451.k
deus quare non statim eripit sanctos. to.1.455.c
dei est homines erigere iacentes tomo. 2.43.c
dei consilia non sunt discutienda tom. 2.312.l
dei regnum, & diaboli to.2.314.c
dei cultus inchoatio habet timorem, perfectio dilectionem to.2.353.f g
deo debemus multa & maxima to.m.2. 53.d
deo non obedias pp homines, sed hominibus propter deum to.2.71.c
deo cōsimiles inquantum possibile est, nos esse Christus docuit to.2.80.i
deo datur quod propter deum fit tom.2 282.l
deo gratiæ agēdæ qui per aliorū suppliciā nostram expergefacit segnitiem to.2.449.c
deo quare confitendum, qui nouit omnia to.2.454.i
deum solum cognoscere, spreto idolorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum cultu ad salutem ante christi aduentum sufficiebat to 2 119.l m
deum non similitudo hominū, sed charitas sanctorum delectat to.2.409.m
deum non sanctificans, non sanctificatur à deo to.2.284.c
deum cognoscere, & colere vita æterna est, ipsum spernere perditio sempiterna to.2 292.c
deum uider, qui diligit & timet eum, nō qui scit eum to.2.314.a
deum in scripturis cognoscere non possunt, qui non festinant digne uiuere deo to.2.352.m
deum amans, mundum non amat tom. 2.353.i
deum amans non potest homine odire ibidem.m
deum cognoscere est penè proprium humanæ naturæ, diligere autem religiosi & recti cordis to.2.354.a
deum amans non potest hominem odire, nec econtra to.2.415.c
deus ad nos venit cùm volumus, cùm assentimur to 2 17.a
deus omnia facit, vt nos ad sectandas uirtutes illuminet t.3.19.a & salutis nostræ gratia omnia operatur ibid.
deus quali veste & ornatu vult nos suā aulam ingredi ibidem i 20.k
deus est substantia omni mutatione superior to.3.21.d
deus multas nobis offert salutis occasiones, si nos ad susciendam gratiam promptos exhibeamus to.1.34.h
deus cunctis operibus suis proprietates suas indidit to.3 61 g
deus non indiget subiecta materiā to. 3.69.e
deus bonos nō facit vi aut necessitate to.3.77.c
deus sine vita recta videri non potest tomo.3 103 a
deus non ita blasphematur ab impio gētili, vt a christiano to 3.109.m
deus quoties nos punit, inuitus punit to.3.160.h
deus per opera diligi quærit to.3.118.g
deus omnia nobis communia statuit to.3.123.i
deus cœlum & cœlestia nobis bona proponit to.3.126.l
deus inconuertibilis est to.3.142.h
deus quæ quærit, nō ignorat to.3.145.f
deus post immolationem agni eduxit populum Israelis de Aegypto ibid.h
deus regnum promittit, & contemnitur diabolus gehennam, & honoratur to. 3.166.b
deus quō vocandus est to 3.176.h
deus gloriæ non eget gloria nostra to. 3.186.i
deus vbiq; præsens est t.3.188.h 305.d
nec locorū distantia retardatur ibid.
deus nō omnia permittit eadem facilitate fieri to.3.202.c
deus nec est malitiæ author nec doctor to.2.205.a b
deus incomparabiliter magis est misericors quàm nos to.3 234.f
deus omnia in bonū ordinat. t.3.261.c
deus nō cogit homines vocando, sed post uocationem dominos relinquit suarum voluntatum to 3.280.a
deus nō tantum diligitur à nobis quātum diligit nos. to.3.177.i 178.k
deus nos fieri bonos sponte, & non nolentia curat to.3 283.c
deus nolentes non cogit, sed volentes trahit to 3.293.i k
Quare deus permisit filium suum tam crudeli morte vitā reparare humanā to.3.297 k & seq.
deus præscius est illis qui sua præsentia dignos faciunt to.3.313.h
deus pater quō genuit filiū to.3.331.b 332.c an volens, vel non volens ibidē
deus quare hominum tolerat errata to. 3.334.h
dei remuneratio magna in seruos & cultores suos to.3.113 l
dei est quod verum est, diaboli quod falsum est to.3.146.d
dei solius est nullius indigere, & nullo habere opus cōsiliario to.3.190.g. tomo.5.209 i & seq.
deo non reddimus uicem pro filio suo nobis in salutē oblato t.3.45.g neq; Christo ibidem
deo viuimus nō hominibus to.3.255.h
deum peccare non posse, non est impotentiæ, sed est maximæ potestatis to. 3.62.m
deum odio proximi afficere cōtumelia quid sit to.3.339.i
deus improperat honores iudæis impēsos sicut & sacerdotibus to.5 26.h i
deus non vult alterum alteri prodesse tom.
to.5.27.h
deus nullius egens creauit angelos, & alias incorporeas substantias to. 5. 28.k sed & sola suæ bonitatis causa ibidem
deus est millies peccemus, saluti tamen nostræ nunquam prospicere desistit to.5.30.m
deus patitur iniurias, & uerbis iniurias corripit, tristem; que solatur to 5.31.e fh.188.g & seq.
deus cui præceptum dedit quos peccaturos nouerat to.5.31.f
deus plurima quotidie pro nostra salute disponit, quæ sibi soli sunt cognita t. 5.33.d.l
deus non solum uolentes, sed nolentes & indignos beneficiis consuevit afficere ibidem.l
deus nunq; permittit confundi qui eum syncere iustinet to.5.32.d
deus nostra omnia non uno modo soliti est disponere to.5.35.b
deus non omnes supplicio vel honore afficit. ibidem c. nec qui eiusdem supplicii sunt digni, unà punire consuevit d.
deus sæpe suam exercet potētiam in eos, quos nunquam novit corrigendos. ibidem.36 fg
deus aliquos peccatores graui etiam pœna dignos, solum comminatione castigat ibidem.i
deus hominem angelis parem facere studuit, diabolus bestiis similem esse persuadet to 5.55.c
deus offensus cū iniuriantibus tōtendit 5.80.b
deus patienter expectat ut peccatorem pœnitet at to.5 81.m & seq.
deus gravis iustis uidetur, peccatoribus uelō pius to 5.81.b
deus unt uerbo mulram imponit multam, & multis peccatis dat veniam ibidem e. peccatoribus sortem principalem & debitum dimittit, à iustis usurā usuras exigit. ibid. solatur peccatorem, ut eleuet, terret iustum, ut statuat ibidem
deus sex diebus omnia creauit to. 5.82 m. est igitur uelox in construendo, tardus in destruendo ibidem
deus cur non improperat vitia cōtra decem præcepta, sicut contra opera misericordiæ to.5 84.b
deus quomodo flectendus ad misericordiam to.5.98.g
deus non mentitur revocans sententiam quam decreuerat to.5.115.l m. Flagella minatur, & adducit 465 h
deus non statim post errata nostra pœnas exigit to.5.116.m. ut ipsius clemētiam sectemur. ibidem 210. b 295. i 57.e 465.g
deus dat hominibus potestatem imitandi eū in creatione, & recreatione to. 5.148.cd
deus multa non potest to. 5.149.a & tamen est omnipotens ibidem
deus nobis cœlum post victoriam præparat, diabolo gehennam to.5.152.f
deus cur permittit sanctos in omnia vitæ incommoda cadere to.5.177.d & seq.
deus dat omnia paria & cōmunia omnibus. t.5.184.f. sed nō pecuniā.g. post sessionē vero earū fecit incertam. ibi.
deus quotidie cōtumelia afficitur, à quocunque hominum statu to 5.188. b & seq.
deus sive benefaciat, sive puniat, similiter est bonus to.5.201.b
deus non delenit hominem statim post peccatū, quamuis iustitia exigeret. ibidem c.202.d
deus propter corporis corruptionē non est accusandus to. 5.212.a
deus nobis multos præter conscientiam præceptores præposuit to.5.217 l
deus antiquitus dux erat bellorum to. 5.220.c
deus hæc solum à nobis exigit quorum domini sumus. to.5.241.β
deus cur diutes amittit to.5.259.a
deus mandat ea quæ faciunt gloriosos to.5.260.d
deus nō vult labores tuos diminui, sed ex minimis te coronare t.5.275.i k
deus in præsenti vita quosdam punit quosdam non punit to.5.290.g
deus quid non fecit vt à nobis diligeretur? to.5.192.b
deus omnia facit propter peccata nostra to.5.244.l
deus à peccatoribus tādem pœnas exigit to.5.244.a b
deus ex multis cognoscitur esse ibi. e f
deus nō est si non sit iudiciū to.5.296.e

deus propterea bonus est, quia peccatorum rationem exigit to.5.297.a
deus ideo gehennā præparauit, quia bonus est ibi iem c
deus omnia facio vt extinguatur malitia to.5.321.k
deus cur sine oratione non impleuit Annæ desiderium to.5.339.m
deus cum peccata dimittit, neque cicatricem, neque vestigium relinquit. to.5.342.c
deus longanimiter agit, vt peccans ad pœnitentiam veniat ibidem.k
deus dupliciter est ad salutem propitius ibidem.k
deus priorum peccatorum nō meminit si redierimus ad charitatem. ibidem.l
deus peccatoribus resipiscentibus utilis est, obstinatis verò maioris supplicii occasio est to.5.361.d
deus non est maius nomē quàm dominus, nec econtra to.5.415.i. nec viuum magis patri q̄ filio competit. ibi. & k
deus non solū humiles, sed eos qui confitentur peccata, recipit, & benignissimè tractat. to.5.417.c. nec tātum verba audit, sed animum. e
deus interdum consiliarium habere, interdū nō habere dicitur. t.5.420.b c
deus tudæis cōcessit victimas ne confugerēt ad idola to.5.426.h i
deus propter nomen suum parcit indignis to.5.436.h
deus in hoc nos creauit, vt nos æternis bonis participaret to.5.467.h i
deus nos creauit propter suam bonitatem, vt bonis fruamur æternis. to.5.472.h & omnia facit vt à nobis amemur.i
dei & hominis distantia to.5.123.b c
dei incomprehensibiles proprietates. to.5.403.c
dei & hominis substantię tanta est differentia, quantam nec lingua exprimere, nec intellectus potuit complecti. t.5.406.g h
dei decretis frustra resistit homo. to.5.433.b 434.c d
dei voluntatem amplectens melior est quàm decem millia transgressorū to.5.405.k
deo nihil iusto acceptius to.5.321.c
deo nihil tam gratū quàm cum extremis peccatoribus ipsum connumerare to.5.276.a
deum sicut oportet timens, voluptatis radicem eluctatur est to.5.231.fg
deum nominando oportet horrere. to.5.256.m
deum diligere nemo potest, nisi proximum diligat to.5.268.c d
deum nil ita exacerbat, vt quando nomē eius blasphematur. to.5.452.d e
deum offendisse quàm puniri grauius est to.5.292.a
deum vocantem auersari sumus, & ad diabolum resilimus ibid.b c
deum dimittere præsentes inultos est impossibile to.5.297.m. qui ante legē peccantes puniuit. ibid. & tamen bonus est ibidem & 297.a
cum deo familiaritatem habēs superior necessariò euadet to.5.110.k l
cum deo miscere sermonē, ang lorum superat maiestatē. to.5.111.l. quo nil sanctius.112.m
cum deo serere colloquium, supra uires hominis est, nisi adsit vis, & actus spiritus sancti to.5.112.a b
deo bellante superare impossibile est to.5.434.a, Supra, Christus, Infra, Dominus, Iesus
deorum statuæ quales essent. 380.e
deorum multitudo facit, vt quis sit atheos, hoc est sine deo to.1.280.h
dextra manus quid. to.2.311.b c. 383.g 362.d
dextera patris quid to.5.150.d
dextri dicuntur sancti, peccatores sinistri to.5.277.l
diabolus eū non adoritur, qui deum assiduè habet præ oculis. tomo 4.12.l. 13.m
diabolus quid in causa, cur nos uincat to.4.19.d
diabolus per quæ & quomodo tentat. t.4.29.d e
diabolus diuitibus insilit to.4.24.f
diabolo quibus modis resistendum. to.2.29.d & sequen.
diabolum quare non formidamus. tom.4.37.d.
diabolus insidiis agit in hominē. tomo 4. ibidem.
diabolus author consuetudinis peruersæ in nuptiis to.4.46.c
diabolus non expetiuit mortem vxoris Iob, cùm putaret multum eam sibi conferre ad sanctū hūc expugnandū to.4.190.c
diabolus angelorum superstitionē intro duxit, inuidens nomini dei. t.4.72.d
diabolus per mulierem nititur euertere ob aggratiā dei to.4.655.e
diabolus quomodo princeps aeris com. 4.356.h i
diabolus malitia to.4.151.K
diabolus malus in homines to.4.56.i
diaboli astus to.4.312.m
Diaboli ex inuentionis membrorum incisio a principio fuit to.2.182.f
diabolicum hoc totum est quod nos ipsos perdimus to.5.296.f
diabolus aperientes iannas mentis in extremam redigit egestatem t.1.14.g h
diabolus fugit sobrios & vigiles. ti.4.d
diabolus quantam pœnam paterit si serpens eius instrumentum tantæ patiatur to.1.39.i
diabolus & qui cum eo erant, ab initio exciderunt to.1.53.k l
diabolus non potest impedire euntes ad virtutem to.1.58.a
diabolus materiam coronarum nobis præparat ibidem.59.c
diabolus semper excogitat viam deprædandi a nobis spirituales diuitias to.1.83.h
diabolus bonis operibus victus, vincit vana gloria ibidem i
diabolus mala bestia prosperitati Ioseph inuidit. to.162.m
diabolus persuadens auditur to.1.179.c
diabolus persuadere homini potuit, assentiendi voluntatem dare nō potuit to.1.179.e
diabolus recessit a Domo, ut faceret initium mali ibidem 180.h
diabolus qđ per se facere non potuit, per Euam Adam circumuenit ibid. m
diabolus in Ioseph armat fœminam, qui in eius necem fratres armauerat to.1.188.e
diabolus dum orat, premitur: dū cessas, crigitur to.1.190.f
diabolus multis modis Dauidem insectatur to.1.192.c. Et beatum Iob. ibidem & d
diabolus aduersus omnia quæ Iob possidebat, tela sua immisit t.1.217.d 218.m
diabolus vices nunciorum Iob. gerebat ibidem & 221.m
diabolus aduersus porcos potestatem non habebat to.1.230.c
diabolus non habet potestatem nisi a deo per iram ibidem d e
diabolus quo sterit inter sanctos angelos & ministros dei fiat ibi. 204.g i
diabolus non naturæ nomen, sed præsumptionis. ibidem i, deum aduersus homines, & homines aduersus deum irritans ibidem
diabolus solam mulierem Iob reseruat vt eius armis vtatur quibus & Adæ to.1.121.d
diabolus inuitè Iob virtutem laudat ibidem e
diabolus non tot intulit Iob quot accepit plagas ibidem 122.k
diabolus non tentasset Iob. si seruiret sibi succumbendum tom.1.223.g
diabolus trucidauit martyres, quò deleret ecclesiam, ut scies quòd in defore ret ecclesia ibidem h
diabolus videns suos irrideri conatus cedit to.1.227.i.k.a
diabolus Iob plagis lætiorem effecit ibidem.227.b 228.c
diabolus cū Iob primò congredi timebat to.1.230.k
diabolus princeps est omnium vitiorū to.1.343.d
diabolus dicitur aspis, basiliscus, leo & draco ibidem e f
diabolus impedit ne nauem nostram virtutib. plenam ducamus ad portū to.1.437.i
diabolus suasit Adæ, vt eadem oū deo sperare æqualitatem to.1.438.c
diabolus non facilè persequitur peccatorem, sed iustum potius, vbi multæ tunc opes to.1.440.l
diaboli multæ sunt insidiæ to.1.6.c
diaboli tela quæ sint ibidem d
diaboli consilium quàm profunde parentes deiecit to.1.36.k
diaboli machinationes tom.1.41.c 83.h i
diaboli astutia in Christum to.1.180.k cui etiam detraxit to.2.144.g
diaboli astutia consulentis desperationē to.1.337.c
diabolo ab initio ingressum non concedamus to.1.54.f
diabolum præuertere quanti sit meriti. to.1.48.g

diabolus suadet nihil omnino esse commodi diuinas audire leges. t.2.10.m
diabolus stat medius in flamma formacis iniquitatis to.2.18.m
diabolus aliquos aggreditur cum solos viderit to.2.42.h
diabolus non ieiunantem tentat, sed esurientem ibidem h
diabolus ignorans cõditiones tentandi uoces mittit ancipites ibid.43.l
diabolus ab intemperantia tentationem incipit ibidem m
diabolus quæ magis idonea sunt ad supplantandum adhibet extrema. tomo 2.43.e
diabolus uult nos ditari in hoc seculo ne uideat diuites in futuro. ibid.44.k
diabolus si nõ possit nos excludere à cœlo per diuitias, excludit nos per paupertatem ibid.44.k
diabolus beatum Iob depopulãdo, dittorem & fortiorem reddidit ibid.44 k l
diabolus ostendens iucunditatem temporalem, & dolorem æternum inualescit to.2 59.a
diabolus nihil potest facere, nisi à deo permittatur to.2.64.k
diabolus nõ potest impedire quominus eligamus meliora to.2.78.d
diabolus ab inuidia calumniæ nomen accepit to.2.128.i
diabolus hominibus multo melior in tenebras ex luce conuersus est. tomo 2.135.a
diabolus meditantibus prælatis multo minus laborat. to 2.140.b
diabolus per hæreticos seminat zizania. ibidem c
diabolus certè adest, ubi est saltus lasciuus to.2.45.c
diabolus sensim diligentes facto periculo ingreditur hominem, non subito. to.2.226.d
diabolus per hos Iudæ in illũ introiuit. ibidem f
diabolus ueterator malorum est. tomo 2.237.d e
diabolus neminem ad perfidiam trahit, nisi eum esset sub Christo animam eius haberet to.2.245.m.256.a
diabolus quantum turbatus sit in natiuitate Christi t.2.253.l m
diabolus homines in errorem inducit, licet cognoscat ueritatem. ibidem m
diabolus cognoscens, Christum tantum nitebatur perdere quantum posset saluare to.2.261.b
diabolum uadit ad homines ut eos tentet, sed Christus uadit ad diabolũ, ut ab eo tentetur. ibi. i k.& 263.f
diabolus habet mansuetos, humiles, castos, eleemosynarios,& ieiunos ad seducendum alios. to 2.262.g h. & solã Spiritussancti charitatem non potest imitari.h
diabolus multis experiẽtiis cognouerat Christum to.2.264.g h
diabolus ad malum hortari potest, cogere non potest to.2.265.b.316.c
diabolus aperit oculos impiorum ad mala to.2.265 g
diabolus nõ tandiu tentat, homines quãdiu uult, sed quãdiu Christus permittit ibidem h
diabolus magis de uulnere animæ q̃ corporis delectatur to.2.276.m
diabolus in omni actu carnali fraudem facere potest to.2.281.a
diabolus non deus in iniquis regnat. tomo 2.284.d
diabolus non prius homines ducit ad peccatum, sed peccata ipsos ducũt ad diabolum to.2.294.g
diabolus facit bonum quod sit propter vanam gloriam to 2.299.c
diabolus interdum verum dicit. ibi.f
diabolus uult suos infideles semper cum fidelibus esse, ut fideles corrumpant. to.2.398.f
diabolus, licet sit infirmus, fortior tamẽ est homine negligenti. tom.3.315.m
diabolus quomodo solutus, & quomodo sit ligatus. to.2 315.a & seq.
diabolus & serui eius in seruos dei leues arguunt culpas, in se uerò nec crimina cognoscunt ibidem.
diabolus hominem persequi nunquam cessat to.2.333.d 334.c
diabolus imperans carni & mundo, in multam indisciplinationẽ excitat homines to.2.336.b
diabolus dicitur mons to.2 341 d
diabolus semper aduersarius Christi est to.2.351. d cuius uirtus est quod homines mali sunt e
diabolus primo congressu fortis, cui si resistatur, in secũdo infirmior, in tertio debilis to.2.376.c

2.107.i
diabolo obediens, mittit se deorsum. to. 2.265.b
diabolo in fine dabitur potestas faciendi vera signa to.2.371.a b
diabolum per patientiam & tolerantiã oportet superari to.2.43.c
diabolus videns legem dei animæ inserptam, eò se amplius cõferre formidat to 3 7.1 m
diabolus domũ in qua est euangelium, ingredi nõ audet: multominus animã to.3 53.f
diabolus non audet accedere vbi eleemosyna to. 3. 253. i
diabolus quare introduxit fatum. to. 3. 257. b
diabolus clariores reddit sustinentes to. 3.271.i k,& seq.
diabolus inuidia in Adam inflatus deiecit à paradiso to.3.206.l
diabolus ignorat quis esset Christus in passione to.3.331.k l
diaboli ingeniũ est, vt fines nobis constitutos transire persuadeat to. 3. 15.a
diaboli præcepta diuinis contraria tom. 3.325.b
diabolus impeditur per vigilantem pastorem to.5. 18.k
diabolus ille seductor quare tantum patitur hominem affligere t.5.31.k l m
qui sibiipsi nõ nobis est malus.m 32.a
diabolus non impellit nos ad omnia ibidem c
diabolus qũo in virtutibus insidietur t. 1.414 c.& seq.
diabolus per peccatum potens & lætus redditur. to.1.278.c
diabolus an solus fuit primis parẽtibus causa peccati tomo 5.32.e f
diabolus nihil aliud hortatur quam de deo mala sentire. t.5.55.l m sicut hortabatur primos parentes.m
diabolus verbi auditores semp cõturbat to.5.61.l
diabolus semper bellũ infert virginitati to.5. 92.m
diabolus peruersos suggerit sensus, & intelligentias ignauas docet. t.5.99.c
diabolus post victoriã suam punitur. t. 5.152.f
diabolus cur abstulit diuitias Iob tom. 5.162.h & illum corpore afflixit, ibi. nec vicit, Adam tamen vicit.i
diabolus quoad potuit expugnauit ecclesiam to.5.170.i & seq.
diabolus sæuior efficitur, & magis esse ratur, cũm videt nos vitam nostram cum diligentia disponere to 5.177.k
diabolus his maximè instat, qui spiritalia attingunt negocia to.5.180.m
diabolus se uidens nil expedientem, absistit, ne nobis maiorum sit causa coronatum to. 5.251.m
diabolus mandat quæ confundunt, & innumeris inuoluit strumnis & audi tur to.5 260.d
diabolus frequẽter adulatur vt canis. t. 5.263.d.& præcipuè diuitibus. 302.l
diabolus rapuit merita quæ Pharisæus lingua circunferebat to 5 276.l
diabolus contra nos militat to 5 286.a
diabolus vndique persuadere festinat, vt dei donum ignoremus to.5.296.c & plures alias excogitat cauillationes ibidem,& f
diabolus quare in varias desperationis cogitationes nos immittit t.5.464.b
diabolus nos ex insidiis obseruat tomo. 5.471.c
diabolus ex nulla retẽtus euasit, atq; ex prima desperatio ibidem m
diaboli effectus in arreptitio. to.5.19.g
diaboli astutia ad pœnitentes & peccatores tom 5.77.f g qui ad peccatum trahit,& à pœnitentia arcet.g
diaboli certamen Christus saluator noster expectat to.5.154.c
diaboli insidiæ qũo vitentur. t.1.415.a
diaboli astutiæ in Christianos pœnitentes ibidem g h
diaboli furor & insania cũ Christi natalis videret mysteria to.5.175.l
diaboli tentatio in oratione mœsta to. 5.417.b
diaboli in nos molestia. to.5.414.m qui Iob omni spoliauit pecunia. ibidem, & seq.
diabolo nil deterius, qui tamen sua nequitia tam clarum reddidit Iob tom. 5.163.b c
diabolo nil scelestius aut peius tomo. 5. 322.c qui multa bona consulit, vt mala eliciat. ibidem Supra, Dæmon.
Diapsalma quid sit to.1.235.b
diaconi quales eligendi. to.4.540.b c
dicere, Non possum, est accusare conditorem to.4.658.c

dicere, Nō possum, est accusare conditorem to.4.638.c
dicere nil oportet sine testibus t.1.348.i k
dicere aliquid grande de se, extremæ omnino est dementiæ to.3.284.h
dicere falsum & impossibile, quid sit. to. 2.314.d
Didrachma quid tom.2.170.c
Dictis Pauli vtitur qui inter se pugnāt, sed non est peruersitas Pauli. tomo 4. 301.c
dies mortis nescitur triplici de causa. to. 4.591.f g
dies malus quid to.4.326.i
dies mali quomodo to.4.591.d e
dies consummationis mors est vniuscuiusque to.4.501.d e f
In die esse nostri est arbitrii to.4.502.a
dies bonus & malus non sua natura, sed nostra, uel diligentia, vel ignauia. tomo 5.587.f
dies minime obseruandos, & quare. tomo 5.487.g
dies tres fuerunt ante Solis formationē. to.1.11.d
dies futurus in memoriam habeatur. to. 1.56.c
dies prima azymorum, quæ ante azyma erat to.2.225.h
dies resurrectionis quàm uenerabilis. to mo 3.23.i
dies iudicii quantū tremenda. to.5.193. b & seq.378.b c
dici dominicę præconia. to.3.312.i. qui dicitur panis. ibid. & k. lucis i k. quæ præ cæteris celebris est. 313.d
dici iudicii horrenda mysteria. to.5.411. b c, & metuenda supplicia.c
dici iudicii status. to.5.469.m & seq.
diem malum quomodo vocet scriptura. to.1.329.h
diem nullam sine lucro transigere oportet to.1.24.c
diem iudicii omnes fabulam esse putāt. tomo 5.306.d
dies bonos boni habent, & mali malos. tom.1.289.f 8.
Differentia pauca inter homines, & feras inuenitur tomo 2.16.k
differentia sermonis uetorum apostolorum, & pseudoapostolorū. t. 4. 266.d
differentia noui, & ueteris testamenti. tomo 4.628.m
difficultas interpretādi unde. to.4.620.l
difficilis religionis mutatio. to.4.132.c
dignitas sacerdotum. to.4.113.d & se.
dignitas resurgētium diuersa. t.4.224.g
dignitas personarum in veritate expendenda non recipitur to.4.337.k
dignitas doctoris quando lædatur. tomo 4.349.m
dignitas afflictionum to.4.436.e
dignitas episcopatus to.4.458.k
dignitates huius seculi dignitates non sunt, sed dignitatum nomina duntaxat tomo 4.4.k
Dignitas auget crimen to.1.327.f
dignitas hominis ex sublimitate authoris facile agnoscitur tom.1.197.i
dignitates ad multa obscœna inducunt to.2.128.m
dignitas apud deum non honoratur, sed uoluntas tomo 2.380.i
dii quomodo dicātur in scripturis. tom. 1.320.i
dii gentilium imbecilles qui patiebātur se auferri to 1.150.a b
dii gentilium prisci. tom. 3.150.e. Infra, Idolum
dii gentilium inuentores malorum. to. 4.591.k
Dilatio pœnitentiæ auget peccatorum debita to.4.182.k
Dilectio inimicorum apud priscos patres erat tomo 1.138.h 139.i
dilectio proximi ingreditur simul cum dilectione in deum tom.1.145.g
dilectionis Christi effectus. to 1.95.a b
dilectio tripler est tomo 2.166.i
dilectio proximi facit ut mandata custodias tomo 2.202.e
dilectionis dei infirmitas maximum est argumentum to.2.444.d
dilectio igne uehementiùs cœlum petit. tomo 3.115.a
dilectio hęc est, credere & parere dilecto. to.3.118.h
dilectio non nudis uerbis, sed re ostēdenda est tomo 3.121.c
dilectio dei tanquam catena nostræ dilectioni connexa est. ibidem. i
dilectio potest quod natura non potest. to.3.124.d
dilectio proximi maximè diuinum nobis amorem conciliat to.3.140.k
dilectio initium est & finis omnium bonorum tomo 5.279.i
dilectionis multæ causæ incitantes. t.3. 27.f g
v7.f g. Supra, Amor, Amicitia, Charitas.
dilectio quare fratri nō debeg. t.4.88.c
dilectio virtutis principium & finis. tomo 4.ibidem
dilectionis proprium to.4.98.h
dilectionis adhortatio. to.4.ibid.k l m.
dilectio potissimum uera. to.4.364.f
dilectio inimici imitatio dei est. tom.4. ibidem m
dilectio mulierum excellens. t.4.393.m
dilectio uiri, uxori subiectio præscribitur tomo 4.473.m
dilectio omne peccatum consumit. to. 4.492.g
dilectio omnia mala expellit. t.4.571.m
dilectionis genera duo tomo 4.88.d
dilectionis exemplum ab amore mulieris sumptum tomo 4.364.g
dilectionem non tantum sine simulatione, sed feruētem & ignitam esse oportet to.4.83.m
diligere plus est quàm signa facere. tom. 4.608.h i k
diligere propter deum quid. to.4.ibi.k l
diligens deum ex toto corde, non potest non cognoscere filium eius. t.2.415.d
diligens pecūnias multos hēt suspectos accusatores, inuidos, calumniatores, insidiantes tomo 5.320.e
diligentia in scrutandis scripturis. tomo 2.447.g
diligendo inimicos deum imitamur. tomo 1.9.l
diligere deum, est mandata eius seruare. tomo 1.145.f g
diligimus quenque propter tria tomo 5.247.c
diligere maius est q̄ timere. tom. 2.414.i 353.f
diligere inimicos quātum sit meritorium. tomo 2.439.i k
diligere inimicos nō difficile. to.1.247.k
diligere inimicos quo in nostra potestate tomo 1.256.k
diligere inimicū anima potest, caro non potest to.2.439.k 440.l
diligere parentes post deum, pietas est: plus quam deum autem, impietas. to. 2.309.h i
diligere deum ex toto corde, quid. tom. 2.353.g. ex tota anima. i. ex tota mēte. k.414.k.414.a & seq.
diligere inimicos etiam ex prophetis imperatur tomo 2.392.a
diligere proximum quid sit. to.3.65.m
Si diligeremus Christum, humana omnia umbra, omnia imago, omnia somnium uiderentur tom.3.140.f
diligere inimicos quantum teneamur. tomo 3.264.a & seq.
diligere deum sicut oportet magna merces est. to.5.393.d. quomodo hoc sit possibile. c f
diligere deum, & diligi ab eo ad gloriæ rationē nihil clarius. to.5.321.g.322. b. Supra. Amare.
Diluuium successiuè humanum genus, & non simul submersit. tom.1.64.g h
diluuium inductum est ex diuina bonitate tomo 1.67
diluuium non amplius futurū post primum deus promisit to.1.71.l m
diluuium uniuersale deus pollicitus est nō se missurū. tom.1.73.h.74 & seq.
diluuium propter luxuriam immissum est tomo 2.27.a
diluuium imminens non timebatur. to. 2.217.b c
diluuium inferre sicut nec gehennam noluisset deus, nisi homines sibipsis uoluissent tom.5.32.d
diluuii desolationes dolore Noe afficiebant. to 5.39.i 40.k. immo & contumelia filii. k
diluuio pereuntes magnam futuris utilitatem attulerunt ibidem 39.d
diluuium gehennæ futuræ indicium. tomo 4.551.c
Dimidiū mali permisit deus Iudæis, ne totum perderet bonum. tom.1.407.i
Dimittamus proximis iniustitiam. tom. 2.42.e f
dimittendi peccatum nemo habet potestatem præter deum to.3.86.l
de Diogene to.4.212.i k
Diogenes Sinopensis in foro turpitudinem peregit to.2.109.a
diogenes prohibuit Alexandro ne Solis radios illi impediret tom.5.352.b c
diogenes noluit pecunias ab Alexandro oblatas accipere to.5.371.b 372.h
Dionysii Siciliæ tyranni, & Platonis collatio to.5.373.f
Directio non curua, sed recta, quæ mentē dirigit in uia inuiaculata. t.1.434.m
Disceptatio quid t.4.535.a
Disciplina nō est res tristitiæ, sed uidetur esse tom 4.666.g

discipuli Pauli meliores, quàm sint hu. ius temporis doctores, quare. t. 4 362. d e
discipuli est sequi magistri vestigia. to. 4.661 g
discipulorum vtilitas vnde to. 4.478.b
Disciplinam dei cum grauarum actione non sustinentes, suturis se tormentis implicant to.1.126.a
disciplinæ non tam à verbis quàm à factis aïæ solent intromitti. to.5.275 d
discipulus Christi dixit illum deũ creatorem omnium, quæ ipse de se dicere noluit to.2.53.b.54.d
discipulus imitator esse debet magistri to.2.270.i
discipulus Christi est qui fructum affert to.4.120. c
discipuli est quæ magister asserit audire & credere to.3.744.i
discipuli Ioannis quomodo familiares Christo facti sunt to. 2. 147.e
discipuli Christi cur Magdalenæ munificentiam accusabant, & criminabantur to.2.223.e
discipuli omnes Christi apostoli nomẽ sortiri sunt to. 3. 333. d
discipuli Christi ab aliis apostolis virtutem faciendi signa acceperant, non dãdi Spiritum sanctum. to. 3. 194. f g
discipulorum duo scripsere euangelia to.2.4 f
discipulos suos Christus non permisit in aciem ire antequam descenderet Spiritussanctus to.3.151. c d. Supra, Apostoli
Discretio in eroganda eleemosyna. tom. 4.412.k
discretio meritorum si non esset, omnes mali fierent to.4 608.e
discrimen nullum inter homines, si fidei nobilitatem spectes to.4 7.f
discrimen ptẽtis & futuræ vitæ. tom. 4.15.g
discrimen erit resurgentium. to.4 229.e
discrimen donorum non obiiciendum, sed obseruandum quo omnibusidem opus iniunctum sit to. 4 375.d
Discussio vitæ pauperum vitandam to. 4.617.h 628.i k
Dissidiũ & bellum propter solam prædicationem euangelii suscipiendum to. 4.475. h
dissidia vnde to.4 108.c
Dissimulatio Pauli to.4 331.c
Dispensatorum officium to.4. 139 m
dispensatio ab adhibẽte cognosci, ab eo cui prosutura est ignorari debet tom. 4 331 c d
dispensare aliena magna merces est to. 5 .12.m
dispensatio rerum nostrarum per nosipsos exequenda to. 5.120.c
dispensatio domini est, quando impios punit, iustos remunerat to. 5.463.b
Disputare de fine stultum est, priusquã ponatur principium tomo 5.296.h
disputatio Gentilis, & Christiani de Paulo & Platone tomo 4 110 i
Distantia testamentorum tom. 1.642. i
Distributio bonorum in morte, aliqua est dilectio tomo 4 75.h
Diuersitas famulorum to.4 393. h
Diuertícula multa quę à dilectione dei deflectunt tomo 4 517. c d
dives lepori, & ceruo similis. to.4 212.c
dives quid est tom.4 413.g
diuitem esse quid est to.4 352.c
diuites quibus sunt similes. to.4.24.f
diuites quare iusti nõnulli sũt. t. 4. 523. f
diuites multi ex iniustitia. tom. 4. 553. e 544. f
diuitum debitores to.4. 24 g
diuitum uerba to 4.149.b
Dives epulo non se in seculo agnouit, tomo 1.288.g
diuitis epulonis uitia. ibidem & tom. 2. 436. h i. tormenta. K. nulli miserius est 440. e f
diuitis epulonis funus, & sepulchrum. tomo 2 288.h
dives epulo tandem nõ erat unius aquæ gutta dominus. tom 2 32.d. & ideo omnibus miserabilior 211. i. 445. f
dives maximè uocãdus infelix. t. 2. 47. i
dives esse non potest qui animo pauper est to 2.225.f
dives per patientiam non potest tentari, neque probari tomo 2.279.e
dives epulo nullius miseria motus est to. 2.344. e & seq. fera immanior h
dives epulo hic opulentissimus, illic pauperrimus to.2.445.f
dives in inferno cur uidet Lazarum beatum tomo 2 446. i k
dives epulo cur potius Abraham uocat quàm Lazarum tomo 2.447.d
dives spiritu quis. tom. 2. 294. e. & uerè quis 294. i k

dives non est is qui auro & argento abũdat to. 1. 304. i
diuitis & pauperis in rebus principalibus nullum discrimen to. 1. 321. b
diuitum conditio nulla in re potior est quàm pauperum to. 5. 598. l
diuites in delitiis viuentes mendicis ẽt miseriores sunt to 5 498. b
dives quãto magis auctam rem videt, tãto magis orbitate angitur. ibidem
diuitis domus dedecoris plena est. tom. 2. 232. l m
diuitis epulonis tota erat delitiis corrupta familia to. 2 442. g h
diuitis epulonis mors miserabilis. to 2. 445. c. eius familia, & supellex. ibi. & f
diuitis epulonis petitio inanis tom. 2. 452. i k
diuitis anima omnibus plena est malis to. 3. 183. h
dives dicendus qui omnia præsentia cõtemnit to. 3. 129. i
dives est quasi ciuitas absque muris in agro sita, & vndique insidiãtibus exposita to. 3. 182. f
diuitem epulonem pœna reddidit mansuetum to. 2. 452. a
dives quibus efficitur modis. to. 5. 59. i
dives uerè est, qui in deo dives est. to. 5. 120. m. qui thesauros ad superna trãsmittit. Ibidem
dives epulo omnium pauperrimus factus est to. 5. 183. h
dives est non qui multa possidet, sed qui multa expendit ibidem. m
dives quomodo saluari potest, qui indigentibus communia possidet. to. 5. 311. k
dives epulo, non quia dives fuerat, puniebatur: sed quia misericordia careret to. 5. 323. k
dives non est qui multa possidet, sed qui nullius indiget. to. 5. 323. l. sed dives est qui dives esse non vult. ibidẽ
dives epulo dum viueret, prophetas, & leges fabulas esse & deliramenta existimabat. to. 5. 368. m. mortuus verò in honore habuit. ibidem & seq.
dives epulo non quòd monachus fuisset vehementius cruciabatur. tom. 5. 388. c
diuitis epulonis & Lazari comparatio to. 5. 34. d e. 57. c & seq.
diuitis epulonis mors mala. to. 5. 194. g
diuitis epulonis miseria qui post tot vina non potuit aquæ guttulam accipere to. 5. 244. g
diuitis miseriæ plurimæ & curæ. to. 5. 322. i. 323. k
diuites hinc migrant tantùm malitia vestiti to. 1. 56. h
diuites duplicem sustinet cæcitatem to. 2. 73. c
diuites pecuniis abundant, vt homines paupertate liberent to. 2. 167. c
diuites quos deus facit, & quos non facit to. 2. 221. h i
diuites hic siunt boni & mali. tomo. 2. 282. d e
diuites multi sine fastũ fuerunt. tom. 2. 495. g h
diuites omnia genera ciborum & vestimentorum habent sibi & non pauperibus ibidem. i
diuites sunt latrones. to. 2. 444. c. nec propter diuitias sunt iudicandi beati. Ibidem
diuites in hoc seculo sunt velut qui personas regũ agunt in scenis. t. 2. 445. f 446. g h
diuites res pauperum possident. t. 2. ibi. l
diuitum est litigare, non pauperum. to. 2. 32. c
diuitum pericula & incommoda. to. 2. 72. m, & sequen.
diuitum cogitationes duplex pestis inuadit to. 2. 138. k
diuitum artificiũ quale sit. t. 2. 148. c d
diuitum ægritudines. to. 1. 197. d, & miseriæ ibidem. e
diuitum peccata. t. 2. 1-9. h i k, in agricolas. 405. c d
diuites in paupertatem incidentes quanto mœrore afficiantur to. 5. 21. i
diuites sicut & paupetes conqueruntur to. 5. 53. a
diuites malè viuentes, in graui sunt suæ salutis periculo Ibidem d, & seq.
diuites præsentis seculi qui sunt. to. 5. 183. h i
diuites sunt causa fictionum infinitarũ pauperum to 5. 273 c, & seq.
diuitum est pugnare, non pauperum. t. 5. 25. h
Si diuitum quisque voluisset in pauperes erogare, breui tpis momento cœlũ rapuisset. to 5. 265. c. Supra, Auari.
diuinitas prior est & superior numero

& tempore to. 3.5.l
diuinitatis proprium est nullius egere t. 5.30.k. Sup. Deitas
diuino semper nobis opus est auxilio, si velimus anchoram in tuto firmare. t. 5.497.h
diuinum numen & punit, & in promeri tos animaduertit to. 5.465.g
diuina eloquia thesauro, & fonti comparantur tom.1.4.c
diuina præferendo, alia facilè succedunt to.1.107.f
diuinatio nõ fit sine dæmone. t.4.490.d
diuinatores vitandi tom 4 489 k
diuinatores nesciunt quæ requiruntur ab eis to.4.489.b
diuinas scripturas audire debent pueri to. 4.399.d
diuinas res humana ratione discernere, nihil deterius to.4.554.d
diuina velle discutere rationibus, blasphemia est tom.4.540 m
diuina consilia non curiosè perscrutanda sunt to. 4.682.g
Diuisio quantum malum sit. to.1.96.h
diuisio à Deo quo fit to. 4. 436.i
Diuitiæ nõ sunt nostræ. t.4.139.a, & se.
diuitiæ, sunt perfidus, & fugitiuus seruus to. 4. 142.m
diuitiæ sunt vinculum t.4.148.l
diuitiæ omnium maximæ. t. 4. 349. d e
diuitiæ qua gratia acquiruntur to. 4. 505.1 m
diuitiæ cũ spinis cõferuntur. t.4. 514.a
diuitiæ quomodo bonæ to. 4 544 f g
diuitiarum amor, morbus est intolerabilis to. 4. 142.k
diuitiarum cupiditas ad cognitionem dei nocet to.4.124.e
diuitiæ nullo negocio mittuntur ẽt sine periculo in paradisum to. 1. 49.b c
diuitiæ pecuniarum dispersæ expendentem non relinquunt to.1.81.c d
diuitiæ veræ quæ sunt. to.1.65.e.t 3.55. f g. to.5 183. h
diuitiæ vana gloria absumunt. t.1.118.e
diuitiæ Abrahæ in quibus rebus consistebant to.1.132.e
diuitiæ deceptionem pariũt. t.1.155.h i
diuitiæ accipientibus sæpe perniciem pepererunt to.1.172.f
diuitiæ huius seculi bonis malisque cõmunes sunt to.1.289.k
diuitias spirituales diabolus spargit desidibus to.1.11.h
diuitias sequuntur plurima mala. to. 1. 172.g h. to.2.184.a, & seq. t.5.163.g. & sequentib.
diuitiis nihil incertius to.1.186.k
diuitias affectare quo licet. to. 1.229.m
diuitiæ quo cõtemnẽdę t.2.210.c, & se.
diuitiæ quo erogandæ. t.2. 217.k, & se.
diuitiæ non sunt gloriæ dei præferendæ to.2.266. d
diuitiæ nostræ non sunt nostræ, sed dei to.2.279.f
diuitiæ non possunt esse in terra & in inferno to.2.437. a
diuitiæ & auaritia præmia suscipiũt tormentorum to.2.425.m
diuitiæ non sunt putandæ esse aliquid magni, si desit virtus to.2.444.i
diuitiæ tum demum nostræ fiunt, cum dantur pauperibus to.2.446.m
diuitiæ causæ vitiorum to. 1.246. k
diuitiæ fugitiui serui naturam habent to.5.490.c
diuitiarum cumulatio quantum onerat cumulantes to.2.83 g, & seq.
diuitiarum multa apud hominem putredo est to.2.143.b c
diuitiarum appetitione impediti nihil proficere possumus to.2.183.c
diuitiarum voluptates to. 2. 231 g
diuitiis seruire, & ipsis dominari tomo. 2. 287. b
diuitias cõsumẽs plusquàm postulet necessitas, grauissimas daturus est pœnas to.2 446.l m
diuitias odiat necesse est, qui vult amare deum. to. 2.290.b, & mandata dei seruare. Ibidem
diuitias cunctas secum habet, qui Christum habet to.2.438.k
diuitiæ pereunt, peccata verò quæ in illis comparandis patrantur remanent to.3.77. d
diuitiæ incautos perdere consueuerunt to.3.106.e
diuitiæ nõ impediũt pietatẽ. t.3.145.c d
diuitiæ, & diuitiarum modus paruipendendi sunt to.3 337. g h
diuitiarum innumeræ sunt viæ quæ ducunt ad gehennam, etiam si diabolus non tentaret to.3.328.k
diuitiæ in deum blasphemias pariũt. t. 5.72.f
diuitiæ quanta mala pariant. t.5. 163.g, & seq. quæ nec sapientiorem, nec temperatiorẽ, neq; clementiorem, aut prudentiorem faciunt hominem. 164.k
diuitiæ suadent, vt honore quidem vero cœlestique careatur to.5.164.c d
diuitiæ veræ sunt quæ nullam capiunt mutationem to. 5. 183.h
diuitiæ non sunt mala res, sed mala auaritia, mala cupiditas ibidem.k
diuitiæ paupertatem superare videntur in delitiis & voluptate to.5.184. h
diuitiæ non sunt malæ nisi iuxta voluntatem vtentium to.5.223.e f
diuitiæ dantur à deo diuitibus, vt eas egenis distribuant tempore opportuno. to. 5. 266.g h, & eas mutuat illis, vt laudabiles fiant.i
diuitiæ præsentis vitę non reddunt hominem beatum to.5.291.b, & seq.
diuitiæ non nutriunt, sed verbum dei t. 5.310.h
diuitiæ non occidunt, sed esse diuitiarũ seruum to.5.311.k
diuitiæ temporariæ vnà cum hac vita corrumpuntur to 5 364.m
diuitiæ plus periculi habent quàm securitatis to.5. 478.g h
diuitiarũ vesana cupiditas diuersorum est causa malorum to. 5.173.e f
diuitias quandiu quis concupiscet, nunquam supplicio carebit to 5.139. g
Si diuitias filiis relinquere velis, deo relinquẽ tutelam to.5.301.c, & se.
diuitiis deus non delectatur t.5.259.l
diuitiis carere iucundius quàm habere diuitias. to.5.295.g. Supra, Auaritia, Cupiditas.
De diuortio to.4.396.e
diuortium procurãtes, de castitate suspecti sunt to.2 331.k
diuortium si petat uir, lasciuus est: & si mulier, illa est meretrix t.2.407.c
Diuulsores corporis Christi to.4.457.f
Docendi uario genere concionator vtẽdum est to.1.298.m
docere uiam rectam errantes melius est, q̃ indigentibus pecunias suppeditare. tom.1.6.b
docere absque operibus, condemnat docentem t.2.55.h
docere non potest alios, qui se nõ docet ibidem &.i
docere aliud est quàm euangelium prædicare to.2.269.b
docere volens populum, seipsum primò doceat to.2.290.d. & seq.
Docẽs proximus duplicem percipit mercedem tomo 1.23.g
docens & non faciens, quod docet, seipsum condemnat. to.2.273.h, & alios scandalizat ibidem
docens, & non faciens plus nocet q̃ prosit to.3.121.h i
docendi modus to.4.486.e
docenda quædam, & imperanda alia sũt. to.4.544.l
doctor quisque potest esse in domo sua. to.4.519.d e
doctoris dignitas quando lædit. tom. 4.320.d
doctoris fidutia in increpãdo. t.4.519.b
doctoris vita plus quàm sermo ualet. ibidem d
doctoris sacerdotisque dignitas quanta. to.4.529.g
doctorem laborare oportet. to.4.551.i
doctores in prædicando possunt afferre ex suo, modò congruat scripturæ. to. 4.200.c
doctores honorandi to.4.504.c d
doctores in quo excellant. tom.4.517.m
doctorum officium to.4.377.f g
doctoribus congruit disputatio doctrinæ quæ fit in medio & cõi theatro: cæteris autem omnibus quæ ad priuatũ usum pertinet to.4 106.i
Doctor non tantùm erudire vult audito res, sed & aliorũ ipsos fieri doctores. to.1.49 m
doctores ecclesiæ apibus comparantur. tom.1.371.m
doctor perfectus liber est à discente, quẽ docuit to.2.391.i k
doctor malus bono populo non multũ nocet. t.2.270.i. Bonus verò malo populo non multum prodest ibi.
doctor quibus uirtutibus debet esse ornatus to.2.272.a b
doctor placidus & leuis esse debet. tom. 2.439.i
doctor quærendus est ab iis qui euangelium non possunt capere. t.2.448.c d
doctor si fecerit peccatum, magnum est, & trabs est: laicus verò paruum, & est festuca to.2.291.f
doctor seruus est legis. tom.2.299. h, & Christus dominus est legis.i
doctor constitutus ad regimen popu-

li qualis esse debet to. 1. 244 k
doctoris est errantes reuocare. t.2..06.k
doctoris est facere quæ docet, obseruare quę præcipit. t.2.391.ik, quia sic maximus erit in regno cœlorum. ibidē
doctoris virtus quando suorum operū testes vult hēre discipulos. t.3.249.ç
doctoris opus est suis operibus discipulos moderari ibidem. dę
doctori nulla spes grege corrupto tom. 3.251.c
doctores probos vix imitamur, ĩprobos verò superamus to.2.206.k l
doctores maximas diuitias seminant. t. 2.217.h
doctores prophetæ dicuntur, t.2.395 d
doctores probi & reprobi quomodo discernuntur to 2.297.d
doctores considerent quantum damnationis acquirā, si fuerint negligentes circa verbum dei to.2.385.d
doctores qui malè viuunt, reprehendūtur to.1.333.k
doctorum est admonere, auditorum obtemperare to.2.439.g
doctoris bona vita adiicit doctrinæ authoritatem to 5.159.k
Doctrina spiritualis quantum sit desiderabilis to.1.29.k l m
doctrina citiùs nocet quàm prosit, nisi vita corrigatur à peccatis & passioni bus tom.1.33.d
doctrina spiritualis cuique necessaria est to.1.52.l m.to.2.94.e
doctrinæ spiritualis desiderium, argumētum est animæ bene habentis. tomo. 1.86.k
doctrinam ad sacram tanq̄ esurientes & sitientes accedere par est to.1.59.g
doctrinę spirituales proponi debent proximis to.1.77.h
doctrinas sanas in pectora nostra reponamus to.1.29.g
doctrina ad quid inuēta est. t. 2.269.b c
doctrina ad eleemosynam. t.2.287.c d
doctrinæ verbi effectus to.2.299.l
doctrina carnalis disciplinam spiritualē non generat to.2.356.c
doctrina cotis habet officium. ibidem
doctrina fidei ĩ persecutionibus plus necessaria est, quàm conuersationis. to. 2 376.c. in pace, econtra ibidem
doctrina iustitiæ displicet peccantibus to.2.407.g
doctrina sacra paulatim instillanda. tomo.2.437 g h
doctrinæ cœlestis efficacia to. 2. 94. e
doctrina est dei cultus to.3.93.c
doctrina perfecta est, quæ metum incutit & amorem declarat to.3.167.l
doctrinæ Ioānis euāgelistæ admiratio. t. 3.5.h
doctrina plenius punit non agentem quæ docet to.4.18.b
Dogmata corrupta pullulant sæpe è uita corrupta to.4.217.c
dogmata legis puerilia t.4.460.a
dogmata innumera philosophiæ in psalmis inuenire est to.4.472.e f
dogmata philosophorum non potuerūt fieri candida to.2.424.c
dogmata sana non à dæmonibus, sed ex diuina scriptura licet exactè discere. to. 2.445.a
dogmata posteriora peiora sunt prioribus to.5.58.i
dogmata nostra non sunt fabulæ. tom.5. 143 b
Doleamus tantùm cùm peccamus. to. 5.195.b
dolere oportet quando peccamus, non quando punimur to.5.297.a
Dolicus quid to.4 408.c
dolor immodicus adducit insaniam. to. 2.456.k
dolorem mortis scriptura periculum appellare solet to.3.165.f
dolore carebis, si delitię desint. tomo 5. 121.g
dolosus homo feris magis timendus. to 1.405.h
domesticæ pacis fundamentum præcipuum t.4.587.g
dominicam mensam sæpius accedere nō est audacię to.5.530.c
dominium liberi arbitrii to.4.77.f
dominus deus æquè tribuitur filio ac patri to.1.30.a d
dominus remittit iniustitiā in se, inhumanitatem autem in proximum punit to.1.72.k l
dominus abstulit quę dæmon. t.1.227.h
dominus omnium & bonorum & malorum est Christus to.2.337.f
dominus ignoscit rogatus: quod non fecisset, nisi rogatus fuisset. to. 2.426.h
dominus & Christus non substantiæ nomina sunt, sed dignitatis to.3 9.g
domi-

dominus bonorum suorū quis verè dicitur esse to.5.389.m, & seq.
domini disciplina ex moribus familiæ demonstratur to 1.273 h
domino debemus multa magnaque debita tom.5 252 i
dominū nunq̄ relinquamus, siue famē, siue quid aliud patiamur. to 2.44 a
dominum talem in nos experiemur quales erimus erga proximos nostros. tomo 3.96.e
domini contrarii contraria præcipiunt to.2.74.m
domini habent quod imitentur in Centurione to 2.301.m
domini abusiuè homines dicūtur, quia nemo dominus nisi solus deus, to.2. 336.l
domini non sumus præstituti, & definiti nostræ uitæ tempotis. tom.5.389.b
dominos & inimicos habere nihil peius tomo 2.330.f
Domus magnificæ memoria sunt auaritiæ to.4.505.b
domus christianorum ecclesiæ sunt. to. 4.346.g
domus Israel uinea domini ē. t.4.422.b
domus dei quid to.4.663.f
domus animatæ sunt à nobis ædificandæ to.1.81.d e
domus domini multiplex to.1.287.i
domus nostra in cœlis est to.2.41.b
domus priscis temporibus ecclesiæ erāt. to.2.107 g
domus dei est corpus Christi. t.2.252.b
domus Christi, & domus diaboli. to.2. 298.l 263.b & seq.
domus dei ædificanda est. tom.2.358.m
domus dei Ecclesia est to.2.423.f
domus negociationis, est spelunca latronum tom.2.417.e f
domus uilitas ab improbitate habitantium cernitur tom.2 650.a
domos cœlestes ædificare præstat quàm terrenas to.2.124.k & seq.
domibus nostris repletis, mors tamē auferet omnia t.2.41.b c
domus cœlestis, & terrenæ discrimen. tomo 3.90.c
domus nuptiarum, & domus luctus differentia to.3.247.i
domum cœlestem ædificant manus pauperum tomo 3.90.c d
domus lugendi est monasterium, ubi saccus, cinis, & solitudo, &c. t.5.312. a b 317.f
domus ornatum magis q̄ animæ quærere, ridiculum to.5.183.a
domus necessitate maior, in cœlos transitum impedit ibidem
domus splendidæ nō sunt super terram, sed in cœlis ædificandæ ibidem b
domus lugendi melior est domo nuptiarum to.5.317.f
domum splendidam ædificans, non gloriæ suæ relinquit monumentum, sed auaritiæ suæ. t.5.328.a, quam temporis longitudo non delebit. Ibidem.
Supra, Aedificium, infra, Ecclesia
donec, in scripturis nō semper significat terminum temporis tom.1.353.c
donec, non definitum aliquod tempus includit to.2.19.m
Donum non est accipientis meritum, sed largitoris liberalitatis gratificatio to 5.503.a
donum spiritus procul est ab ira & indignatione to.3.236.a
dona dei sunt longè excellentiora in noua lege quàm in ueteri tom.3.25.b
dona pauperum lucra sunt animarum. tomo 2.455.k
donorum Spiritussancti distinctio. tomo 3.322.b & seq.
donum propheriæ uerus magis q̄ donū linguarum tom.4.211.g
dona dei humanæ cogitationis captum superant to.4.81.c
dona dei cum bonis humanis comparantur tom.4.31.h i
dona uaria conuersis dabantur in no Ecclesiæ to.4.56.f
dona dei non eiiciunt nos ex libero arbitrio to.4 427.b
dona dei magna sunt, ita transgressoribus magna posita est pœna. t.4.465.m
Duæ uiæ t.4.150 m
duæ consolationis sunt spēs. t.4.664.b c
duo facienda ei qui vult coniungere filiam suam matrimonio tom.4 481.c
duo præcipua bona oriuntur ex oratione tomo 4.531.g
duo aduentus, gratiæ scilicet, & retributionis to.4.589.m
duodecim excellentiæ uiri perfecti. tom. 1.210.a
duplex eleemosyna to.4.244.a
duplex præclusio in Sara to.4.650.h i
duplici

duplici ratione dei sumus t.4.139.c
duplici dãno afficitur qui aliorũ delicta, & sua rectè facta intuetur. to.4.432.b

E

EBrietas grauissimum quiddam est to.1.78.a b
ebrietas non semper temulentiam, sed & satietatem significat ibidem b c
ebrietas & luxuria stantem euerterunt ciuitatem, commotam ieiunium soli dauit to.1.448.h
ebrietatis incommoda. to.1.1.e f. quam multa mala sequuntur. to.2.170.a. to mo.5.333.m a.
ebrietas & furor to.2.52.m
ebrietas multis capitibus armatur. tom. 2.201 k
ebrietas & intemperantia regnant in militari symposio to.3.339.b
ebrietas seipsam ignorat, & bona quæ ex ieiunio proueniunt to.5.114.i
ebrietas diaboli opus est, vinum autem dei to.5.177.b
ebrietas omnium malorum radix. to.5. 177.b c. qua nihil miserabilius. ibid. quæ facit cœlum ebriis inuisum c.
ebrietas morbus est, sed curabilis. to.5. 285.g h
ebrietas & crapula iacet mortua, p aquæ potum in fugam conuersa. to.5. 308. l. quæ est multiceps bestia. ibidem.
Vbi ebrietas, ibi diabolus, ibi dæmones choreas agunt to.5.309.b
ebrietas est fons omnium malorum, & genitrix to.5.332.h i
ebrietas uaria est. to.5.443.i. & eius definitio ibidem & seq.
Cum ebrietate non licet regna cœlorũ uidere tom 5 233.a b
Ebriosus nihil cum regno dei habet cõmune to.2.131.f
ebriosi peiores fiunt bestiis. to.2 220.m
ebriosorum delicta tom.3.215.i. & seq. to.5.304.d e & seq.
in ebriosos & deliciis uacantes. tom.2. 440.d
Ebrius populus leges à domino accipere indignus est to.1.1 g
ebrius deterius habet quàm mortuus. to mo 1.177.a b
ebrius amicis & inimicis ridiculus. ibid.
ebrius minus commiserandus est quàm dæmoniacus ibidem.g h
ebrio nil miserius. ibid. b. nil turpius. to. 3.215. k. qui bestia est magis quàm homo. ibidem to.5.304.d
ebriorum sitis inexplebilis est to.1.78.c
ebrii iacturam omnium bonorum patiuntur to.2.170.a
ebrius quò plures hauserit calices, eò magis sitim incendit. tomo.5.73.a b. & seq.
ebrius mortuus est animatus, dæmõ uoluntarius to.5.173.b
ebrietas mater fornicationis. t.4.91.a
ebrietas animi quid to.4.302.a
ebrietatis deformitas. to.4.51.c. & seq.
ebrius magis est qui quolibet uino q̃ qui optimo inebriatur. to.4.563.i
ebrii gestus tom.4.52.k
Ecclesia familiæ comparata. tom.4.3.k
ecclesia una est, etsi locis pluribus diuisa to.4.115 g
ecclesia toto stat terrarum orbe. tomo 4. 199. a
ecclesia non disceptandi, sed discendi locus est tomo 4.215.b
ecclesia nunc à foro nil differt. t.4. ibid.
ecclesia quid sit to.4.325.b
ecclesia est ueluti quædam domus. tomo 4.538.d
ecclesia nunc repleta est risu. t.4.636.a
ecclesiæ cultus cum gentili, & Iudaico comparatur to.4 6.g
ecclesiæ magna potentia. tomo 4.295.k
ecclesiæ contemptus to.4.327.f
ecclesię diuisio unde to.4.376.k
ecclesiæ oppugnatio peccatum grande. to.4.ibidem
ecclesiæ traditioni obediendum. tom.4. 515. c
ecclesiam scindere quid to.4.336.b
ecclesia locus est medicinæ spiritualis. to.1.1.c
ecclesia lætitiam suis cultoribus nõ promittit tom.1.191.b
ecclesia multas habet uictimas. t.1.345. b. & seq.
ecclesia naui compositè appropriata. to. 1.439.a
ecclesia à multis tyrannis est oppugnata, sed non deiecta ibidem
ecclesiæ uirginitas to.1.191.a b
ecclesiæ radix in cœlo. tom.1.439.b. sed est cœlo honoratior. c
ecclesia non antè fit Christo amabilis quàm priorem cõuersationem relinquat to.2.11.k
ecclesia communis omnium domus est to.2.106.d
ecclesia cur mons dicitur to.1.270.h
ecclesia constat non ex solis perfectis, sed etiã ex peccatoribus to.1.294.b
ecclesia figurata fuit in regno Salomonis, & Roboam to.2.246.e f
ecclesia præcipuè in charitate est construenda to.2.269 h
ecclesia humiliatur propter tentationẽ to.2.298.b
ecclesia martyrũ irrigata sanguine, magis floret & fœcundatur to.2.336.m
ecclesia tota floret, si sacerdotium fuerit integrum to.2.338.d aliàs omniũ fides marcida est. ibidem
ecclesia hæreticorum persecuta est, & persequetur semper Christianos to.2. 263. i sed à deo derelicta 364.d
ecclesia vera Christi cognoscitur p scripturas to.2.368.c & seq.
ecclesia habet octo rectores to.2.374.m
ecclesia non cessat impugnari, & pati insidias, sed in nomine Christi semper superat to.2.397.m
ecclesia corpus unum habet, sed multa membra to.2.403.m
ecclesia habet veros oculos, manus, pedes, &c. to.2.403.a & sequen.
ecclesia lectiones diuersas habet scripturarum to.2.415.g
ecclesiæ frequentationis vtilitates tomo. 2.107.d e
ecclesiæ prosperitas & aduersitas tom.2. 246.e f
ecclesiæ fides non bene cognoscitur, nisi ad eam prius antichristi uenerint to.2.365.c
ecclesiæ sanctæ præconia multiplicia to. 2.434.b
ecclesiam vnica hebdomadis die frequẽtare. nimia indeuotio est tomo.2. 18.d e
ecclesiam diuersis modis tentari necesse est to.2.260.g nec unquam sine tentatione fuit ibidem
ecclesiam exire qs dicatur to.2.363.h i
ecclesiæ Christi septem diẽbus propter septem spiritus to.2.323.g
ecclesię oẽs septenario numero concluduntur tom.2.409.g sunt tamen oẽs vna ibidem
ecclesia ex sanguine & aqua fluentibus è latere Christi, constituta est tomo. 3.136.l to.5.152.k
ecclesia discipulorum Christi talis erat, qualis est in cœlis to.3.157.a
ecclesia per successiones construenda est to.3.195.d
ecclesia dei mediis surgit noctibus to. to.3.213.i k
ecclesia est domicilium commune, quã hospitalem uocamus to.3.253.f g
ecclesia naui comparatur to.3.305.a
ecclesia Christianorum tantum iucundatur, quantum synagoga Iudæorũ mœret luctibus to.2.312.h
ecclesia fide circunsepta multum deo chara est t.3.318.e propter quam extendit cœlum, &c. ibidem. & filii sui sanguine n fudit ibidem
ecclesia omni creatura honorabilior. ibidem g h
ecclesia suscipiens Spiritum sanctum a cœlo, facta est & ipsa cœlum t.3.320. h quæ cœlestes homines efficit ibid.
ecclesiæ consuetudo non est uituperanda to.3.85.c
ecclesiæ prælatio magna indiget sapientia to.3.95.g
ecclesiæ primæ dignitas & status angelicus to.3 157.g
ecclesiæ rectori non solum vita inculpata, moresque liberales opus est tom. 3.158.g & sequentib.
ecclesiæ Christi duæ, vna in cęlis, altera in terris to.1.285.c
ecclesiæ constructio regia est Christi to. 3.195.b
ecclesiæ communitas maiora potest ad incitationem dilectionis & bonorũ operum to.3 235.d
ecclesiæ principio multa mala terram coinquinabant. t.3.318.f sed tunc nõ potuit lædi. ibidem & nunc multo minus ibidem & g & sequentibus
ecclesiam quomodo frequentare oportet to.3.219.a & seq.
ecclesiæ quàm deuotissimè sunt ædificandæ to.3.195.a. magis quàm fora, vel balnea. ibidem
ecclesia domus domini est, in qua fideles uasa preciosa sunt to.5.56.m
ecclesia nihil spurium adulterinum ve habet to.5.70.c
ecclesia indiscissa semper manebit to.5. 65.c f

65.e f.quæ ex differentibus constituentur f g
ecclesia toto orbe ædificata, inuicta permanet to.1.68.b c
ecclesia animalia suscipiens, ea transmutat to.5.71.a
ecclesia catholica est uelut nauis in mari to.5.101.e
ecclesia ex gẽtibus collecta est tomo.5.160.f.& seq.interrogat propheta de sponso.g & sequen.
ecclesia non potest a pastore diuelli to.5.170.f
ecclesia Christi nihil fortius.ibidem g quæ multo fortior quã terra, imò & fortior cœlo ibidem & h
ecclesia non est propter cœlũ, sed cœlũ propter ecclesiam ibidem h
ecclesia facta est ut in ea oremus, non ut adiuremus to.5.224.l
ecclesia quare multa possideat respectu temporis apostolorum tomo.5.274.l m
ecclesia immobilis & inuicta to.5.428.l
ecclesiæ facultates neque redundent, neque desint to.5.14.c d
ecclesiæ & prophetarum dialogus pulcher super aduentu sponsi sui tom.5.160.g & seq.
ecclesiæ oratio Petrum iuuit ligatum. t.5.340.g & seq.quia ecclesię orationes cæteris præstant.310.m
ecclesiæ communio multum potest, si anima dolente, & corde cõtritio preces emittantur to.5.186.k
ecclesiæ nihil tam congruum quàm silentium & tranquillitas to.5.275.g
ecclesiæ virtus erga hostes suos.tomo.5.478.i 479.k
ecclesiam corrumpere uolenti potestatem faciens, is author est omniũ malorum, quæ sequentur to.4.17.h c
ecclesiam mœrore afficientes, quantum incurrunt periculum to.5.60.f
ecclesiam sacerdoti cohærere, & principi populum oportet to.5.427.d
ecclesiarum chori in terris ad exemplũ supernorum candẽ canũt gloriam to.1.265.e
ecclesias communiter frequentantes to.5.259.k Supra, Aedificium. Domus.
Ecclesiastici conuentus laus to.1.432.f
Eclipsis tempore passionis per tres horas permansit to.2.240.c
eclipsis solis & lunæ fiunt iussu opificis to.1.416.m
edere & bibere ad dei gloriam quì possumus to.5.488.m
Edimus & bibimus vt uiuamus, nec ecõtra to.2.340.c
Edictum imperatoris de instaurandis per uniuersum orbem idolorum tẽplis iandudum destructis to.5.335.f sacrificorum illorum. ibidem g h. & sacrificiorum.i
edicta diuinæ legis in ecclesia pendent to.1.431.k
educationem filiorum magnorum præmiorum causam existere. t.4.537.e f
efficacia to.4.456.k
egenos quare deus nobis enutriendos reliquit to.4.202.c
Egestas sanitatis est mater to.5.304.k.non tantùm corporis, sed animæ. ibidem
Egenti etiam improbissimo impartiendum to.2.446.b
Elatio cordis super omnia impedit fidẽ to.2.345.b c
elatio præparat ad insolentiã to.5.285.f.hominem reddit dæmonẽ, blasphemum, periurum, homicidam, contumelioſum g. Supra, Ambitio, Arrogãtia. infra, Superbia
Electio non potest esse quandiu est no catio, nec econtra to.3.367.f
electio dei uiolenta nõ est, sed suaſoria to.3.77.c
electio cuiusuis dignitaris, dei est to.3.158.f
Electores dignitatum quantis se immiscent periculis ibidem g & seq.
electores caueant eligere inidoneum to.5.17.b
electio virtutis signum to.4.59.l
electio non de meritis, sed secundũ dei propositum & gratiam to.4.65.f g
electio ad quid to.2.349.i
electio bonorũ primũ ĩ nobis t.4.629.g
Electi quamuis aliquo uitio fortè maculentur, non negligũtur tamen, sed illos statim reuocat deus to.4.65.f g
electis non sufficit sola fides to.4.347.l
Eleemosyna quid to.4.286.l
eleemosyna deum debitorem constituit to.4.292.k
eleemosyna quo eroganda to.4.410.i
eleemosyna dantium gratia, non accipientium introducta est to.4.442.f
eleemosyna quibus eroganda. t.4.197.g
eleemosyna præstantior q̃ uirginitas, & ieiunium to.4.593.b
eleemosyna artifex magna tomo.4.671.g h
eleemosynæ uires.to.4.541.b c 409.d e
eleemosynam non ad mensuram dantiũ desinit deus to.4.298.f
eleemosynam dare non est semper in nostra potestate to.5.345.a b
Eleemosyna de superfluis eroganda. to.1.49.a b
eleemosyna quantum remuneretur. to.1.93.l m
eleemosyna super cætera bona restinguit peccatorum incendium. tom.1.93.b
eleemosyna quantam vim habeat. to.1.346.h & infra
eleemosynæ lucrum.to.1.145.i.& seq.tomo 2.67.c & seq.
eleemosynæ uis mortis uincit tyrannidẽ to.1.145.i.& seq.
eleemosynam liberaliter dispendens, in fine apud iudicem misericordiam inueniet to.1.9.e
eleemosynæ cautæ faciendæ. to.1.118.e to.2.295.l m
eleemosyna secundum facultatem faciẽda est to.2.136.h i.& seq.
eleemosyna neglecta in gehennã sæpe intrusit to.2.187.g
eleemosyna mysterium est. to.2.204.d
eleemosyna & ieiunio nullo pacto gloriari oportet ibidem 205.m
eleemosyna etiam decima est.to.2.206.l
eleemosyna quantum nobis præcipiatur to.2.217.k & seq.
eleemosyna contempta quis ueniam impetrabit? to.2.218.e f
eleemosyna quantæ sit utilitatis. tom.2.241.i.& seq.
eleemosyna non prohibetur dari coram hominibus to.2.281.e.
eleemosyna præparatio est orationis. tomo 2.286.d
eleemosyna melius erogatur in pauperes uiuos quàm in mortuos.t.2.358.f
eleemosyna corporalis, & spiritualis est to.2.384.l m.384.c d.
eleemosynæ faciendæ conditiones. tomo 2.204.e
eleemosynæ magna Christo cura est. to.2.210.l
eleemosynę tria bona. to.2.287.d
eleemosynam dedisse quemadmodum oportet, uirtus est. tom.1.66.a
eleemosynam dantis spectator est deus, & angeli eius ibidem 67.b c
eleemosynam præbens infideli uel improbo, non frustratur mercede. tomo 2.309.b
eleemosynam non præstantes pari supplicio cum his qui spoliant, afficiẽtur. tomo 2.446.l
eleemosynas non faciens, nec cor habet in cœlo, nec spem in deum, nec mentem mundam tom.2.288.a
eleemosyna quatenus implenda est. to.3.123.h
eleemosyna purgantur peccata. tomo 3.176.h.non ea quę ex iniustè quæsitis. Ibidem
eleemosyna qua munditia sit conferenda tomo 3.116.i.117.k
eleemosyna quæ ex alieno datur, eleemosyna non manet. to 3.219.k
eleemosyna est quæ caret omni iniquitate.ibidem.k.& multos habet effectus. Ibidem
eleemosyna uestis est quæ cum mortuo resurget.to.3.137.f.quia in uita facta etiam post mortem prodest 204.b
eleemosyna magistra est philosophiæ benefaciendi inimicis tom.3.185.l
eleemosynæ uirtus quãta sit.to.3.204.k & seq.cui nihil par est.l
eleemosyna mortuis prodest tomo 3.137.h i
eleemosyna non in solis sit pecuniis. tomo 3.212.e
eleemosynæ fructus magnus, & multus. to.3.126.l m.127.a.b.211.b & seq.
eleemosynarum ab aliis pro aliis sacrarum utilitas tomo 3.202.h i.268.k
eleemosynis purgantur peccata.t.3.16.e
eleemosyna negotiatio bona. to.5.48.h
eleemosyna magnum est dei donum: tomo 5.541 eius uerò conditiones.k
eleemosyna artifex est æternorum tabernaculorum.to.5.88.c.quia deo amica est, & illi cominus assistit. Ibidem præcipuè cùm iudicamur. Ibidem quæ, & humanum genus saluauit.d
eleemosyna regina uirtutum aduocati optimi loco fungitur tomo 5.92.f.& ad cœlos usque penetrat. Ibidem, & g & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

eleemosyna non est omittenda pro nutrimento filiorum t. 5. 93. a b cuius posses magna ibidem
eleemosyna pecuniis eget, sed paupertas magis to. 5. 241. k
eleemosynam negligentes, deum nolunt cognoscere benefactorem. to. 5. 264. m & seq.
eleemosynam faciens non tantum futurorum spe pascitur, sed & præsentium to. 5. 265. c
eleemosyna est ars omnium artiū quæ / stuosissima ibidem, c. quæ ædificat domum æternam Ibidem & g
eleemosyna cæteris artibus in morte deficientibus sola post mortem perdurat. ibidem h, coram iudice patrocinatur. i
eleemosyna ab auaritia pura est ibidē, k
eleemosyna facit hominem diuitem, to. 1. 304. i
eleemosyna comparat nobis amicos, qui nos in cœlum deducunt tomo. 1. 322. a
eleemosyna & immortales nos facit: & nobis in cœlo mansionem præparat to 1. 361. l
eleemosyna est optimum cantieū. tomo 1. 279. g
eleemosyna sola nos in fine prædicabit to. 5. 270. h i
eleemosyna pulchrum est monile & pręciosum collo nostro suspendendum ibidem. m
eleemosyna multa bona parit. tom. 5. 271. a
eleemosyna est cum promptè præstatur cum largitate ibidem. c
eleemosyna maior est sacrificio. tom. 5. 311. m cœlos aperit. Ibidem. & virginitate magis necessaria. Ibidem
eleemosynæ magnitudo non dantis mē sura metitur, sed dantis proposito. to. 5. 88. c
eleemosynæ effectus & industriæ tom. 5. 265. c & seque. & vtilitas. 270. g. & seq.
eleemosynæ artē scire melius est quàm esse regem tomo 5. 265. g. quæ docet hominem deo similem fieri. Ibidem. & h
eleemosynæ virtus mortis superauit imperium to. 5. 268 f
eleemosynæ magnitudo non in pecunia rum multitudine, sed dantiū promptitudine iudicatur. g. eiusdem multæ vtilitates. Ibidem. & sequen.
eleemosynæ vis multa to. 5. 271. b. deū à cœlo deduxit, homines in cœlum inducit Ibidem
Per eleemosynam data non solùm fructum nobis afferunt, sed per prædones ablata to. 5. 180. h
eleemosynam si feceris, meritum potest auferre nemo to. 5. 227. l
Ad eleemosynam non satisfacit obolo qui furatus est obolum. to. 5. 266. l sed quadrupulo Ibidem
eleemosynam dans discit aspernari diuitias, non admirari pecunias. tomo. 5. 271. a. non minus accipit quàm præstet beneficium Ibidem
eleemosinam non faciēs nusquàm vtilis erit to. 5. 272. e
eleemosynam non tātùm deus instituit propter accipientes quàm propter dātes to. 5. 174. i
eleemosynam dare quantum Christus exigit to. 5. 302. k. & seq.
eleemosinam communem nemo facit to 5. 327. d. Supra. Beneficium. Infra. Misericordia
Elegantia & notatu digna de libero arbitrio to. 4. 679. g h i
Elementa nomina sua sunt sortita post quàm à deo creata, & ordinata sunt to. 1. 10. i k
elementa omnia seipsis indigent. tomo 5. 209. l m
Eli pueros arguens, & nō puniens, cum pueris punitus est. t. 1. 156. g h. Infra. Heli sub litera. H
Eligere & velle: nostrum est deo verò ad finem & exitum deducere tom. 4. 629. h & to. 5. 316. g
Eligentium & electorum idem est commune illorum supplicium. to. 5. 37. b & seq.
Elisabeth de leuitica tribu, quomodo cognata Marię dicatur tom. 1. 6. i k
Elongantur à deo qui correptiones eius ægrè ferunt to. 5. 34. f g
Eloquentia plerosque perdidit, remissio resque ad veræ doctrinæ studium reddidit to. 5. 19. c
eloquentiam non natura sed disciplina parit. ibi. k. qua qui cæteris præstiterit maiore labore opus est. ibidem. to.

eloquentia

eloquentia prædicum esse non est satis to. 5. 23. c
eloquentia phisosophis indigna est to. 5 385. i
Eloquia dei desiderabilia sunt super omnia desiderabilia to. 1. 29 k l m
eloquia amare diuina, signum est sanitatis spiritualis maximum to. 1. 31. b
eloquia dei quantum sint dulcia tomo. 3. 3. h
Encæniorum festum ualde solenne erat to. 3 98. b
Encomium humilitatis tomo, quarto 4. 287. g h i
encomium uitæ monasticæ to. 4. 548. a. & seq.
de Encratistis & Marcionistis tomo. 4. 542. c
Enoch translatus est, non mortuus to. 1 51. c f
Enoch à deo translatus to. 1, 60. c 61. f
Enoch quō translatus sit, & quare translatus, & quare nō fuerit mortuus neque ipse, neq; Elias: & si adhuc uiuūt superuacaneum est quærere tomo. 4. 648. f g
Epaminondæ Thebani paupertas to. 5. 374. i
ephesus culti dianæ dedita to. 4. 347. a
epicurei prouidentiam dei negabant tomo. 3. 237. b
episcoparus dignitas to. 4. 458. k
episcopatus officium to. 4 538. k l
episcopatus opus regiminis ibidem
episcopatus quō desiderandus ibidem
episcopatus unde dicatur ibidem
episcopus pro presbytero to. 4. 409. i
episcopus ꝑlis esse debeat to. 4. 538. k l
episcopum esse unius uxoris uirū quare uoluit Paulus to. 4. 583. i
episcopum pecuniarum contemptorem esse oportet to. 4 583. b
episcopi quales ordinādi to. 4. 538. l m
episcoporum ac doctorum mandatum to. 4. 376. b
episcoporum onera to. 4. 581. k l m
episcoporū virtutes quales esse debeāt to. 4. 583. k l m
episcopis iudæis licitum erat etiā secundo iungi matrimonio to. 4. 530. l
episcopatus honorē desiderare, periculosum est to. 5. 10. l m
episcopatus affectio inuidia longè infestior est to 5. 12. a
episcopatum affectans quanto mœrore affici debeat tom. 5. 27. b & seq. & quanta subeat pericula. c. & sequen.
episcopatu digni & idonei to. 5. 11. c
episcopus quantis curis sit obnoxius to. 3. 58. c & seq. & quod alii peccāt, illi imputatur. 159. l. qui nec potest peccare clam. l
episcopus quomodo resistere poterit aduersus tot insurgentes impetus to. 5. 3. g h & sequen.
episcopus uirginem secum domi habere non potest to 5. 14. g h
episcopus qualis & quomodo sit eligendus tom. 5. 17 a b. & sequen & si nō idoneus quali piculo se exponat. c. & seq. & finale supplicium. e f
episcopus debet apud deum pro peccatis uiuorum & mortuorum intercedere to. 6. 23. c
episcopus quas uirtutes sequatur & quę uitia fugiat. ibidem & seq.
episcopus diuinarum, & humanarum rerum prudentiam habere debet. ibidem. nec subditos eodem regere modo tom. 5. 24 f
episcopus non solùm virorum curando rum operam dare, sed & mulierū debet to. 5. 25. c
episcopi officium est intendere gregi & non aulis principum to. 3. 337. k l
episcopi discretio in corrigendis suorū delictis to 5. 5. a b
episcopi pericula to. 5. 11. f & seq.
episcopi electio quanta bella pariat to. 5. 12. a. & seq.
episcopi perfecti erga subditos cōditiones tom. 5. 14. d. & circa viduas & virgines cura. e. & sequen.
episcopi in iudiciis officium infinita odia parit to 5. 15. k
episcopi labor in concionibus ad populum & disputationibus publicè impensus. to. 5. 17. d & seq.
episcopi ornatus purior quàm mulieris to. 5. 23. k l
episcopi & monachi discrimen tantum est quantum inter regem & priuatum to. 5. 24. f g
episcopi nota esse potest non minima pars peccatorū, quæ subditorū quisq; commiserit ibidem 23. b
episcopum in omnibus oportet iis præstare pro quibus intercedit. ibidem. c

episcopum

Universidad de Deusto
Biblioteca

episcopum oportet perpetua vitæ continentia esse circuſeptum to.5.11.i k
episcopum in ſingulos dies oportet ſementem facere to.5.23.b
episcopum oportet esse irreprehenſibilem, ut possit liberè alios reprehendere to.5.21.g
Ab episcopo quid potissimum requirat deus to.3.337.k
episcopi huius tẽporis a dignitate apostolorum longè absunt to.2.107.h
episcopi in negociatores spreta cura animarum redacti sunt to.2.236.e f
episcopi relinquentes consilia priscorũ patrum, & sequentes coætaneos, diuidunt ecclesiam ut Roboam. tomo. 2.246.e f
episcopi non rectè ad officium episcopatus aspirantes, miseri & calamitosi dicendi sunt to.5.16.d e
episcoporum uitia non possunt dissimulari to.5.15.h quæ multùm sunt deploranda to.2.236.e f
Epistola prima missa a deo hominibus fuit, In principio fecit deus cœlum & terram to.1.175.k
epistolæ omnes Pauli pugnant contra Iudæos to.3.235.l
Epistolæ Pauli quare a plurimis ignorãtur to.4.3.i
epistola ad Romanos quo ordine edita fuerit ibidem m
epistolæ Pauli quo ordine scriptæ fuerint to.4.3.m & seq.
epistolarum tempus maximè confert ad quæstiones explicandas tomo.4.4.c
epistolarum ad Romanos, & Colossenses conuenientia, & discrepantia ibidem
epistolæ ad Hebræos cur nomen suum Paulus non præfixit to.4.3.h
epistolæ ad Romanos ad alias discrimẽ to.4.37.e
Epulationis tempus Christianis semper est to.4.152.f
Equestris pugna vel ludus quale peccatum sit to.1.11.i
equitatus diaboli pditio est, Christi uerò salus to.2.411.b
Equi uirtus quæ sit to.5.162.f
Eremus tranquillitatis mater est tom.2. 149.b
eremitarum uita etiam Christianis quærenda to.3.137.c
Eripere peccatorem de potestate diaboli nemo potest, nisi solus deus tom.2. 411.h
Errantes culpant aliqui, & in eosdem incurrunt errores to.2.360.c d
Erogare pecunias pauperibus in testamẽtorum legationibus, mortis est gratia non nostra to.4.389.k l
errores quare non extinguuntur to.4. 133.c
erroris antiquorum philosophorũ causæ to.4.10.a b
error circa rerum creationem tomo.1. 5.g l m
error dicentium creaturas fortuitò factas to.1.14.f g
error in adoratione animalium tomo. 1.15.b c, & aliarum creaturarum. 175.h
error dicentium animam esse ex dei essentia to.1.28.k
error dicentiũ animas in brutorũ substantiam transire ibidem
error circa paradisum terrestrem tomo. 1.28.c
error dicentium angelos dei filios circa diluuium excidisse a cœlo tomo.1. 54.k & sequen.
error magnus ex insciticia temporum to.1.436.m
errores secundum formationem hominis to.1.17.l
error dicentium ueterem legẽ ex diabolo esse to.2.54.a
error asseuerantium animas uiolenta morte decedentium fieri dæmones to.2.444.l
error diabolicus non fecit hoſes malos, sed mali homines fecerũt diabolicũ errorem to.2.296.b
error non generat peccata, sed peccata generant errorem ibidem.c
errores circa deum legislatorem tom.2. 56.c & sequentibus
errores veritati cõnexi facilè decipiunt leuiores to.2.140.a
error quorundam circa verbi æternitatem to.3.7.a b eius confutatio b c & seq.
error tollens opera ad religionem humanam requisita to.3.71.h i
error Manichæorum, imò & Lutheranorum dicentium, nihil nos ex nobisipsis posse to.3.74.d
error dicentium spiritum Sanctum esse creaturam tomo 3.155.h
error dicentium Paulum uia domino attractum tomo 3.292.c 293.d
errores philosophorum circa deum & animas tomo 3.105.m
errores philosophorum circa deum. to. 3.107.c
errores septem Manichæorũ. t. 3.156.a
error arbitrantium mundum nulla prouidentia gubernari tomo 5.54 f
error infidelium dicentium deum sanctos affligi permittere, quia non potest eripere tomo 5.178.h
error voluptuosorum circa præsentem vitam. to. 5.289. b & seq. & eius confutatio. d e & seq.
error cuiusdam Marcionistę. to.5.297.a
errores circa Trinitatis personas. tomo 5.151.i & circa virginem Mariã prægnantem. ibidẽ. 152.k. Infra, Hæresis.
Erubescere vtile est post peccatum. to.5. 38.i & non propter opera bona. k
erubescimus Christum, si pauperes Christi erubescimus tomo 5.260.a
eruditio disciplinæ custos est spei, & vinculum fidei, & spiritualium magistra virtutum tomo 5.158.c
eruditionem & dicendi vim nemo vnquam sine probitate assecutus est. to. 5.385.g
eruere oculum si scandalizauerit, quomodo tomo 4.469.l
Esaias reprehendit Ezechiam orantem prosultione inimicorum suorum. tomo 1.340.f
esaias vxorem habuit tomo 1.340.e
esaias eur de morte Czæ meminit. tomo 1.440.h
esaias serratus est lignea serra. tomo 2. 325.b
esaias apostolus fuit, quia missus. tomo 3.144.g
esaias precibus multa Persarũ millia expulit tomo 5.364.i
Esau primogenita Iacob fratri propulmento vendidit tomo 1.187.k
esau intemperantia tomo 1. 218.f
esau non profuit virtus patris. to.2.32.c
esau pilosus primum seculum designabat tomo 2 242.b c
esau reprobus innocentissimum Iacob minatur occidere. t.3.335.d. qui mortem patri exoptat, vt fratrem occidat Ibidem
primo genituræ renũcians benedictione est factus indignus. tomo 5. 139 i
esau quantumuis peccator non fuit à deo post peccata præcisus. t.5.342.k l
nec tamen veniam est assecutus. l
Esdras restituit scripturas Spiritu sancto afflatus tomo 4.621.g
essentia eadẽ Patris, Filii & Spiritus sancti tomo 4.319.k
essentia subsistentia. tomo 4.456.i
essentia quam Christus patri habet conformem, non facta sed nata est. tomo 4.601.c
esse nostrum totum ad non esse tendit tomo 1.287.c
esse non possumus nisi deus nostri misereatur tomo 1.287.c
Esurire & non manducare, patientiæ est humanæ: non esurire, diuinæ. tomo 2.264.k
esurire nec dedecus nec crimen habet, alios autem facere esurire magnum habet supplicium tomo 5.328.k
Ethnici quo pacto habuerunt cognitionem de deo tomo 4.9.l m
etymologiam nominum scire non parui est momenti tomo 4.105.c
Eua ante lapsum par viro in honore, postea verò subdita est viro. tomo 1. 40.e f
eua filias sicut & filios generauit. tomo 1.47.k
euam pœna inflicta emendauit. tomo 1.42.b Infra, Heua, sub litera. h
euangelici sermonis suffragia, & efficacia tomo 5.18.g & seq. 19.b c
Euangelistæ quare in quibusdam concordant, in quibusdã non. to. 2.4 g h
euangelistæ non discrepant in his in quibus vita nostra & prædicationis forma consistit tomo 2.4.h
euangelistarum differentia in enarrandis generationibus Christi. t.2.12.h i
euangelistæ cur non omnia scripserint eadem tomo 2.440.e
euangelistæ omnes præter Ioannem siluerunt Christi diuinitatem. t. 3.10.i
Euangelistæ cur nomen suum non præfixerunt suis operibus. tomo 4.3.g h
Euangelium ne à Romanis reciperetur multa obstare poterant. tom 4. 5.b c
Euangelium & Patris & Filii esse à Paulo dicitur ibidem. 6. g

Euangelium unum & multa. t.4.326.b
euangelium salutis quid. to.4 350.b
euangelium bonum nuncium est, par tã scilicet iam esse victoriam. tomo 4. 405.c
euangelii & prophetiarũ differentia. to. 4. 3.m
euangelii nomen in ueteri testamento præscriptum ibidem m
euangelii prædicatio communis omnibus tomo 4.8.h
euangelii prædicatio quare admiratione digna ibidem
euangelii præparatio duplex. tomo 4. 405.g
euangelizare perpaucorum, baptizare cuiusliber est, modò fungatur sacerdotio tomo 4.119.d
euangelium nuper professum nẽ oportet ad summum euehi sacerdotium. tom.1.437.b
euangelium apud omnes annunciatur. tomo 2.5.a
euanglium Christi triginta annis ad sũmum per totum orbem transcurrit, tomo 2.220.a & seq.
euangelium prædicare quid to.2.269.c
euangelium est nuncium bonum. ibid.
euangelium collo appensum an possit prodesse to.2.356.a b
euangelium, lex, & prophetæ non separantur to 2.425.g h
euangelium manifestat quæ typice à Moyse & prophetis dicta sunt.tom.2. 430.l
euangelium ab omnibus potest intelligi to.2.448.c
euangelii uirtus in quo consistit.tom.2. 355.a b
euangelii illuminatio manifestauit omnium voluntatum qualitates. tomo 2.381.c
euangelii initium finis legis est. tomo 2.416.c
euangelia per piscatores annunciata. tomo 2.4.f
euangelium Ioannis ex profundis Spiritussancti abditi emanauit. to.3.3.e
euangelio sanctificatur anima. tomo 3.53.g
enangelio, & non lege, uel prophetis post Christum utimur. to.2.262.g
euangelii Ioannis alius ordo quàm cæterorum to.1.311.l
Eucharistia tom.4.178.g
Ad eucharistiam accedentes perpetuò, hæc annotent t.4.3 5.a b. & seq.
De eucharistia to.4.639 b
eucharistia est sacrificium to.1.
In eucharistia est uerus sanguis qui nos regenerauit to.1.420.f
eucharistia in omni ecclesiæ congregatione celebretur to.2.88.e
eucharistia nos in beneficiorum Christi memoriam reducit ibidem h
eucharistia pacis sacramentum est. to.2. 150.k.151.l. & pacis mysterium. t.5. 314.tom.3.338.c
eucharistiæ mysterium quanta misericordia sit plenum to.2.204.d e
eucharistiæ sacramentum cur Christus tempore passionis tradidit. tomo 2. 228.d
eucharistiæ usus quàm sit utilis.t.2.229 e.230.f
eucharistiæ accessus nõ est facilè cuique permittendus.tom.2.230.i. k. sed timendus to.3.300.k l
eucharistiæ sumptione castigemus nos supplicijs aliorum tom.2.452.f
eucharistia non est danda peccatoribus. to.5.314.e
eucharistiæ consecrationis mysteria.to. 3.333.m
eucharistiam quibus licet, & quibus nõ sumere to.2.150.k.& seq.
eucharistiam indignè sumentes multis digni sunt suppliciis to.2.119.c
Ad eucharistiam nõ temerè accedendũ. tomo 3.338.f
eucharistiam quare deus in sensibilibus rebus tradidit to.5.313.a
eucharistiam polluta sumens anima,nõ minus peccat quàm qui Christũ crucifixerunt ibidem b
ad eucharistiam discipulus solus Christi adsit.ibidem d. non Iudas, non aurus.ibidem g.non inhumanus, non immisericors,aut immundus.ibidem & c nec aliquis conscius cuiusuis nequitiæ.ibidem & g. Supra, Accedere, Accessus.
Euentus futuri in manu dei sunt. tomo 2.454.b
Eunomius diuinitatis generationem inuestigare audet to.1.3 9.f
Eunomii hæresis. tomo 5.422 c. intra, Hæresis.

Eunuchus reginæ Aethiopum magno desiderio legebat prophetam. tomo 1.95.d e
eunuchus Aethiops cogitabat se supernæ gratia adiuuari ibidem e
eunuchus reginæ Aethiopum non intelligens quæ legebat, meruit edoceri.tomo 1.448.d
eunuchi quidam contra naturam membra scindentes to 2 182.e f
Exaltauit se Pharisæus,& humiliatus est to.5.277 i
exaltari quid sit ibidem i
exaltatio ad fastigium sanctitatis timenda tomo 2.266.a
Excæcatio unde to.4 75.m
Excellentia Christi to.4 613.f
Excellentiores qui sunt,an qui cum paupertibus,an qui cum diuitibus mensis accumbunt tomo 4.451.h i
Excessus mentis quid sit to.1.371.c
Excidere à dei gratia,est omnium miserrimum to.2.82.b
Excommunicandi potestatem habet sacerdos.tom.5.331.l.nec homo ligat, sed Christus ibidem m
Excusari nemo potest quasi uoluerit, & non potuerit tom.2.456.m
Excusans peccatum addit alia duo. tom. 2 380 k
Excusatio nulla in die iudicii recipietur to 5 244.d,& seq.
excusationem habent omnes peccatores, præter inuidum to.3.60.k
excusationes multorum ne audiant uerbum dei tomo 3.20.a b
excusationes licèt frigidas omnia peccata præter inuidiam prætendunt.tom. 5.285.k
excusationes non esse quærendas in peccatis to.1.411.g
Exemplum bonum prodest etiam ei qui dedit tomo 5.446.a
exempla quantò vetustiora tantò ualidiora to.3.113.i
Exemplum Pauli de figulo & massa quo modo sumendum to.4.66.a b
Exemplum Abrahæ annotẽt qui incerti sunt matrimonio. tom.4.397.l m
Exemplum de domo bene ædificata quæ tota dicitur esse artificis tomo 4. 629. h
Exempla orationum non exauditorum tomo 4 56.e f
Exempla non semper in omnibus cõueniunt tomo 4.183.k
Exercitatio corporalis quid. to 4.542.c
Exclusio secundi baptismatis. tomo 4. 643.h
Exhereditationis causæ. tom 4.403.m
exemplar nostrum Christus quomodo. tomo 1.294.l
Exercitationis species non vna est apud deum to.5.34.g
Exercitium christianorum. tomo 2 39. k, & seq.
Exercitus ebrietatis to.5 308.l m
Exitus arguit facta vñ sint. t.5.429.c d
exhibitio operis non extensio manuum consyderatur to.4.599.c
exhilaratio nuptiarum licita. tomo. 4. 480.d e
exhortatio ad adoptionis, & sanctificationis custodiam tom.4.k l
exhortatio ad iniurias fortiter ferẽdas. t. 4 10.h.11.i
exhortatio ad Dei timorem.tom.4 12.l
exhortatio ad diuitiarum contemptum. tomo 4 13 a
exhortatio, propriæ sibi vnusquisque uitæ rationem reposcat, nec expectet extremum iudicium tomo 4.16.c
exortatio ad virtutem. to.4.20.i.& seq.
exhortatio ad charitatis opera. tomo 4. 24 d.& seq.
exhortatio ad deum glorificandum. to. 4.29.b
exhortatio ad charitatem. tomo 4.33.g & seq.
exhortatio ad patientiam. tom. 4. 33.k & seq.
exhortatio ad conuersationem. tomo 4. 36.k.& seq.
exhortatio ad patientiam. 36.a & seq.
exhortatio ad misericordiam. tomo 4. 57.a.& seq.
exordia non satis est habere clara sed finem oportet habere clariorem. to. 4. 652.c
Expectatio tristium nõ parum affert vtilitatis tomo 5.173.i k
exploratorum proprium. tomo 4.331.b
expositio de eo qd dixit Paulus siue occasione siue veritate, &c. t. 4. 445.f, & seq.
extinguere spiritum quid est. t.4.506.f
extranei qui sint tomo 4.476.a
extremę impietatis est quærere, quare hoc.

hoc, & pro qua causa hoc 608.g
Ezechias quomodo uicit Assyrium. t.4. 516.f
Ezechielis amor in Iudæos. tomo 4. 56.m
Ezechias malebat sine filio mori, quàm malum relinquere filium to.2.248.g
Ezechias præ nimio fletu dominum pro uocauit ad misericordiam to.5.160.e
Ezechiæ orationis efficacia. to.5 340.d
Ezechiel supplicabat deo pro Israele. tomo 1.46.i
Ezechiel calamitatem populi sui defleuit tomo 5.40 i k
Ezechielis cruciatus in captiuitate. tom. 5.50.d

F

FAbulæ interminatæ quæ. tomo 4. 521.i
fabros, malleatores, & huiuscemodi opifices fuliginis plenos in contemptum habere non licet tomo 4.167.h
facetiæ urbanæ prohibentur. to. 4.387. b.& seq.
facetiæ diaboli opus. tomo.4 388.e
facetiis urbanis deditos moriones, & samordacos exterminandos. ibi.g
facere & docere Christi, sunt miracula, & doctrina to.3.150.i
facere eleemosynam uel aliud bonũ propter uanam gloriam. to.2.281.g.& se.
facere omnia propter Christum, nõ propter mercedem oportet. to.5.293.d
facie ad faciẽ cognoscere quid. t.4.207.k
faciens aliquid, propter aliquid illud facit. tomo 2.296.a
facies fucata taxatur plusquam aurea uestimenta tomo 2.96.i
facies uirtutis qualis sit to 2.143.m
facies animæ quid sit tomo.2.286.i
facies possunt esse gratia plenæ spirituali to.3.186.h
facies modestia, non margaritis uel auro ornanda est to.5.241.l m
faciem uiri sapientia illuminat ibid.
facta sine uerbis, & uerba sine factis non satis sunt. tomo 5.20.m. Infra, Fides, Opera.
facultates ecclesiæ diuidantur indigentibus to.5.14.d
facultates amissæ non lædunt prudentem to.5.162.c f
falsus propheta & uerus to.2.296.h i
falsum quid sit to.2.314 d
falsum veritas non capit tom.3.146.d
Contra falsos apostolos to.4.147.m
famem quandiu quis ferre poterit. to.4. 451.k
famulorum diuersitas to.4.393.h
famæ opprobrium timentes cõuolarũt ad laqueum to.2.50.c
famam bonam uel malam nil magis auget, q̃ vulgus in cõpositum. t.5.21 h
fames animæ & corporis in quo differunt to.1.141.e f
fames uerbum dei apperens dicitur. tomo 1.344.c
fames Hierosolymis importuna. tomo 1.344.c
fames interdum salutis sit causa. tomo 3.210.k
famem non timet diues, sed alia timet. tomo 3.266.h
fames Lazari abundantiam præparabat futurorum bonorum. to.5 165.i, & cætera aduersa illi prospera promitebant. ibid. Fames melior & sanior est saturitate tomo 5.305.a
familiares si permittimus iniustitiam facere, nos secum trahunt intereuntes tomo 1.91.h i
familiaritas bonorum magna commoda affert tomo 1.10. g
famulorum nequitia omnia mala parit tomo 1.91.e h
famulorum mores sint nõbis curæ. tomo 1.107.f
famulos non tam supplicia emendant, quàm agnoscere pœnã citra merita inflictam tomo 1.19.h
famulos dei duplici nomine par est suspicere tomo 5. 110.h
fascinatio quædam est, quòd aurum & argentum à nobis tanti pendatur. tomo 5.327.i
fas non est, non initiatis omnia deregere tomo 4.295.k
In fastuosos ædificantes tomo 2.438. b.439 c
fatum & geneſim nihil esse. tom.4.522. a.& seq.
fatum negat Chrysostomus. to. 3.73.m
fatum non est credendum vim quãpiam habere sicut nec vis natiuitatum. tomo 5 53.b,& seq.54.i,& seq.
fatum loquitur præcepta diuinis contraria to.5.55.a
fatum non habet excusationem. ibidem i.& sequentib.
fatũ nõ minus liquet esse prohibitũ credere quãm mechari & occidere. ib. 56.h
fatum quo pacto euadere possimus to. 5 57.b c
fatum dare ueniam nescit obedientibus to.5.59.g
fati necessitatem astruere, est deo maledicere to.5.54.i,& seq.
fati & natiuitatum dogma super omnia malum est to 5 58.b
fati dogmata. to.5.58.b c 59 d & sequẽ. eorum improbatio 59.d,& seq.
fatum, fortuna, & ex stellarũ motibus accidẽtia, superstitiosa sunt. t.5.384.l
Fauor diuinus maximum est munimen & inexpugnabilis murus to 5.286.f g
felicitas ex alienis iniuriis qualis tom. 5.490.i
Feræ non minus nobis vtiles q̃ domestica animalia to.1.15.m
feræ sanctis testimonium præbent & seruiunt to.1.348.m
ferarum quis sit nobis vsus tomo. 1. 266.d.428.h
Feriæ uetæ christianorum to1.1.b c
ferrariam artem reperit Thobel filius Lamech ex Sella to.1.47.l
fermentum uetus quid to.3.152.c
fermentum multipliciter accipitur ibi. 153.i & seq.
ferre calceos & non ferre solis apostolis præceptum est to.5.111.k l m Item 111.a & seq.
festinandum non est, ut nobis plurima committantur cum possimus, & in paruis eosdem fructus adipisci to.4. 605.h
festa non multitudo conuenientium facere solet, sed uirtus: non sumptuosus vestitus, sed pietatis ornatus to.5. 496.b
festum nobis licet habere per singulos dies, si uirtutem exerceamus, & conscientiam purificemus ibidem
festiuitas dei quomodo coli debet tom. 3.313.h i & qui sunt ea digni. ibidẽ, & qui indigni ibidem
festiuitatis ueræ & falsę discrimen ibid.
festiuitatibus sanctorum gaudere licet to.5.233.g,& seq.
festa præcipua iudæorum. to.2.430.i k
festa alia Christi a festo natalis eius fundamentum ducunt to.3.338.a b
festis diebus maiora committuntur peccata to.2.441 k
festis accedere eum qui peccatis occupatus est, nec pœnitet, non est tutum to mo.3.338.g
Fiat uoluntas tua &c. quomodo exponitur to.5.532.d
ficui quare Christus maledixerit tom. 2.440.m
fidelis unde glorietur to.4.26.g
fidelis fieri quomodo liceat tomo.4. 647.l
fides cum lege non pugnat tomo.4. 23.e f
fides legem stabilit ibidem
fides necessaria, circuncisione uetustior, lege fortior, eique amica tomo.4. 27.c
fides nõ minus, quàm opera, laboris habet ibid.k & seq.
fides demonstratione apertior ibid.m
fides sine bonis opibus non prodest to. 4 39.m
fides pro dono dei to.4.81.i
fides eadẽ in omnibus qui uere credũt to.4.139.i
fides & spes creditis sepatis rebus adiuuentis, cessant to.4.207.b
fides quid to.4.245.m
fides sine spe. nec spes sine fide stare potest to.4.247.b
fides non sufficit sine spirituali efficacia to.4.317.g
fides est lege antiquior to.4 338.a
fides arrabo est emerendæ fœlicitatis to.4.351.d
fides non adhibetur multum iuranti/bus ibidem m
fides maior præstatur his qui non iurãt quàm multùm iurantibus tomo. 4.456.
fides sine operibus, nec opera sine fide saluare possunt to.4.374.i
fides ratione certior est tom.4.462.b
fides per opera probatur to.4.482.l
fides nauis est tutissima to 4.529.i
fides non in sola confessione ostenditur to 4.547.h
fides per se ipsam non est sufficiens ad salutem, sed opus est conuersatione recta to.4.616.k
fides fundamentum christianismi to4. 622.b

662.b
fides non prodest quicquàm nisi adsit vita recta,& fidei conueniens ibi.c
fides efficax quæ to.4.596.c
fides quid est to.4.646.c
fides integræ & germanæ uoluntatis est tomo 4.675.d
fidei lex quæ sit tomo 4.22.b
fidei effectus ibidem
fidei effectus to.4.27.e.& seq.
fidei efficacia to.4.29.e f
fidei meritum non nobis adscribendum est tomo 4.357.c
fidei vires tomo 4.406.i
fidei opus quid est to.482.i
fidem Paulus legem dicit to.4.22.b
fidem solam deo contulimus. t.4.55.b c
fidem rectam potest quis uitiis inquinatus habere tomo 4.573.k
Iustificamur tomo 4.23.f
De fide & operibus tomo 4.357.d
fidelis ab infideli quomodo distinguitur tomo 2.15.g h
fidelem esse salem conuenit, & luminare mundi tomo 2.15 h
fidelis unde dignoscitur.t.2.15.h.16.i k
fidelis esse deo non potest,qui vxori suæ perfidus est to.2.408.m
fidelis quantum requiratur. to.2.376.a
fideles homines ultra Solem feruntur. tomo 2.190.h
fideles ab infidelibus distinguntur p diuersas contritionũ species. to.2.260.c
fideles sunt quos separat Christus,infideles aũt à quibus separat. tom.2.308 f
fidelium paupertas gloriosior est quàm diuitiæ peccatorum tomo 2.359.g
fidelis quomodo cognoscendus. tom.5. 246.g.& seq.
fides in deum quasi secura quædam ancora est tom.1 65.a
fides Christi dispersa est per omnes fines terræ tomo 1.75.h i
fides familiares effecit deo, amicos autẽ Christo tomo 1.183.d
fides Abrahæ multa meruit apud deum. ibidem & seq.
fides non sufficit sine operibus.t.1.296.f
fides priscorum patrum quantum exaltauit eos tomo 1.343 k l
fidei oculi videntes ineffabiliabona, uisibilia non sentiunt tom.1.62.f
fidei certitudo.to.1.245.b, & t.4.642.l
fidei conditiones.to.1.183.d, & effectus. to.2.456.l m,& efficacia.to.3.19.g
fidei est non oculis corporalibus contemtos esse, sed oculis mentis. to.1.164.l
fide humanum genus ab initio salutem consecutum est tomo 1.76.h
fide nihil potentius to.1.191.c
fides uniuscuiusque non locis,sed moribus iudicatur to.2.15.h
fides vera,licèt uita non recta. t.1.282.f
fides sola iustificat, quę est virtutum fastigium tom.1.283 f
fides dicitur petra tomo 1.295.e
fides non sufficit,nisi adsit bona uita. to.1.360.l
fides non requisita est à Christo ante ab eo edita tomo 1.365.b
fides duplex,qua fideles sumus , & qua fiunt miracula tomo.1 371.i
fides perfecta esse potest, licèt sit uita flagitiosa tomo 1.188.e
fide & uirtute seruamur to.1.313.m
fides Magorum,qui nisi pueri tugurio, non sunt scandalizati tomo 2 28.g
fides sola nulli sufficit ad salutem. tomo 2.139.g,to.3.20.i k
fides sola pro signo uisibili cunctis sufficit tomo 2 41.h
fides est fructus legis to.2.193.h
fides non est in seruis diaboli. ibid. m
fides de Christo in persecutionibus requisita tom.2.304.l
fides per uerbum dei nascitur , per pacẽ seruatur,per charitatem nutritur. to.2.308.b
fides uera necessaria est ad salutem.tom. 2.358.h
fides nõ ex necessitate timoris procedit, aut desiderio muneris. to.2.359.h
fides verbo dei accenditur , & per bona opera nutritur. to.2.378.c
fides augmentata magnam facit uiuãtato.2.381.c,ociosa uerò minoratur. d
fides plena cœlos habet apertos , dubia clausos to.2.418.b
fides legis fidem euangelii corroborauit ibidem 419.k
fides uera non habet interuallum.tomo 2.101.l
fidei virtus in periculis secura est, in securitate periclitatur to.2.336.k
fidei ac saluti contrarium est thetaur zi re in terra to.2.394.g
fidei alienæ suffragio paralytici anima citius curatur quàm corpus. t.2.396.m
fidem suam tanto quis fortem facit quãto magis abstinet à malo. to.2.342.e
Per fidem extranei admittuntur,& proprii perfidia repelluntur to.2.450.l
fide aliorum nonnunquàm dominus alios curat to.2.93.h
fides & uita,quæ uirtutibus luceat, dũtaxat saluos nos facere potest.to.3.37.d
fides magnum bonum est, & bonorum multorum causa to.3.102.l
fides non est sufficiens ad regnum dei consequendum, sed magis perperam uiuentes condemnabit to.3.135.a
fides est scire quòd omnia iustè & misericorditer deus & utiliter facit. tomo 3.207.h
fides hominem ciuẽ cœlorum declarat, & familiarem deo facit.tom.3.326.m
fides opus uocatur ibidem
fides recta,mores,& bona uoluntas saluant tomo 3.333.l
fides oppugnata magis floret. tomo 3. 339.m
fidei cognatio super omnia amicitiam, familiaritatem, & vnionem contrahere potest to.3.27.f
fidei est accipere quæ non uidentur. to. 3.139.l
fidei nostræ prodest diligentia scribarũ, & hostium to.3.144.l
fidem humilia faciunt, sublimia auferunt to.3.103.e f
fidem habens,omnia habet. to.3.135.f, quam si quis non habet,licèt rex sit, nihil illi prodest regnum ibidem
fidem ab operibus nudam esse non oportet.tomo 3. 327. a, licèt sit sublimior quam opera ibidem
fidem ante opera lucere oportet , & fidei pedissequa esse opera.tom.3.327.c
fidei absque fundamento non prouenit sermo doctrinæ tomo 5.503.h
fides animam nostram incertis ratiocinationibus circumactam, & iactatam summopere firmat tom.5.503.h
fide qui carent nihilo potiore sunt conditione q̃ qui in tenebris uitã degunt ibidem,i
fidei fructus quàmplurimi recensentur, ibidem h,& per totum.
fidei vocabulum duplicem habet significationem, ibidem.m
fides an sit donatio, & solius spiritus donum,accurata disputatio. to 5.503 a
fides meritum est uirtutis eius qui creditur ibidem b
fidei fundamenta postq̃ iacta fuerint, iã opus est auxilio spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa,& insub uerribilis. ibidem
fide indigent quæ quotidie uidemus, & tangimus tomo 3 42.g
fide nobis ubique opus est, bonorum matre, & salutis medicina. tomo 3. 53 i
fides per opera monstranda est.tomo 5. 194.f
fides nil confert emolumenti , nisi uita syncera fuerit, & pura. tomo 5.369.g & seq.
Fiduciam magnam ad deum habemus ob aliorum salutem nostram quærendo tomo 2.175.f
fiducia in deum quomodo habenda.to. 1.374. h
fiducia de bonis futuris non est sine timore to.1.441.i
fiducia magnum bonum est . to.3.29.i
fiducia apud deum possessio, innumeris est dignior thesauris to.5.338.d
fiduciæ & iræ comparatio.tom.5.276.m
fiducia à fide existit to.4.68.a
fiduciam in angelos collocare non licet tomo 4.457.c.459.f
Figura seculi huius to.4.80.c
figmentis pauperum quomodo occurrẽdum est tomo 5.274.h
figuram oportet minus habere quàm veritatem tomo 1.175.e
figuræ promissionum dei præcesserunt. tomo 2.8.k
figuræ aduentus Christi tomo 3.26.e f
Filiæ archisynagogi suscitatio. tomo 2. 102.b,& seq.
In filio pro per filium to.4.600.k
filii Noe unde celebres facti sunt. tom. 4.492.h
filii gehennæ qui to.4.502.m
filii dei qui ibidem
filii lucis qui ibidem
filii inobedientię qui ibidem
filii ad quid dati to.4.520.m
filii quomodo à patribus instituendi.to. 4.537.f
filii quales debeant esse erga parentes.ibidem. i
filiorum nũc est minor quàm possessionum cura ibid.g h

Filiorum instituendorum formula. ibid. e f g h
filiorum cura patribus commissa. ibidē.
filiarum instituendarum formula. ibidem. h i
filius dei erat ille cui dictum est: faciamus hominem ad imaginem &c. to. 1.117.l
filius sanctus non liberabit patrem iniquum tom. 1.341.f
filii dei vocantur homines, non angeli. to. 1.53.k m
filii hominum uocati sunt descendentes à Cain to. 1.53.a
filii dei uocati sunt qui descenderunt à Seth ibidem
filii Loth nominibus suis factum patris significabant to. 1.123.i
filii Iudæ duos populos figurabant. tomo 1.161.d
filii dei dicuntur qui ab inimicis occisi sunt to. 1.346.e
filios suos occisos deus ulciscetur. ibidē.
filios hostium diligere non est facile. to. 1.208. c
filios Iob hora meridiana diabolus occidit t. 1.218.a b
filiorum morientium cura à parentibus ibidem b c
filios suos occisos membratim colligens sepelit tomo 1.218.c
filius sempiterni dei, filius esse Dauid dignatus est tomo 2.8.g h
filius dei debet magis dici Christus, q̄ populus Iudaicus semper rebellis. to. 2. 29. c
filius dei non portatur angelorum manibus, sed magis angelos portat. tom. 2.265.b c
filius testimonium perhibet cuius filius sit to. 2 359 g h
filius dei descendit de cœlo, ut in cœlū ascenderemus to. 2.395.b
filius dei magnus est sicut pater. tom. 2. 414 b. 415.c
filius hominis ad Ezechielem prophetā loquitur to. 2.418.c
filius non se debet nominare eius quem non vult imitari tom. 2.456.l
filium dei nec perfectè cognoscimus. tomo 2.123.l
filii & patris qualitas to. 1.360.b
filii plurimi boni patres malos habuerūt tomo 2.30.k
filii dei & filii hominum qui dicantur. tomo 1.243.l
filii dei baptizantur in tentationis igne. tomo 2.263.a b
filii dei habentes spiritum sanctum ducuntur in desertum, t tentantur à diabolo ibidem
filii dei, & filii diaboli diuersis modis tē tantur ibidem e f
filii diaboli non exeunt ad diabolum, ut tententur, sed diabolus uenit ad eos. ibidem f
filii carnales, & spirituales differunt. tomo 2.328.c 410.b
filii tales erunt quales fuerunt parentes eorum. tomo 2.359.f, & raro illis dissimiles nascuntur ibidem
filiorum animæ nulla cura est, prouisionis eius maxima to. 2.176.m
filios dei non solum gratia, sed operibus esse oportet tomo 2 69.l
filios esse Abrahæ non prodest, nisi uirtute illi coniungamur. to 3.136.l
filius dei oībus seculis superior. t. 3.8.c
filius dei æqualis est authoritatis cū patre tomo 3.9 k & seq.
filius dei est coæternus patri, tomo 3.11. a, & seq.
filius dei infinitos posset mundos creare & gubernare tom. 3.13.l
filius dei non dedignatur in filios accipere cæcos, claudos, mācos, sordidos, & huiusmodi tomo 3 19.g
filius dei factus est filius hominis, ut filios hoīum filios dei faceret. t. 3. 20. b
filius consubstantialis est patri, sicut spiritus sanctus tomo 2.332.d
filii dei testimonia. tom. 3.330.d, & seq.
filii dei & patris æquales sunt dignitates tom. 3.13.i
filii puniuntur pro patribus qui talia audent quæ patres tomo 3.89.g h
filii & Spiritus sancti una est natura, una uirtus, una ueritas, &c t. 3.323.a. 324.b
filius deus significatur in Genesi. tomo 5.440 a
filius non potest abnegare cognationem quam habet cum patre. tomo 5.446.i
filii appellatione nemo extra baptismū nominatur to. 5.95.g
filii dei qui Christi tulerint fidem: dæmonum, qui alienam. tom. 5.143.k, qui inobedientiæ, gehennæ, & perditionis filii nuncupantur ibidem
filii dei qūo effici possumus. tom. 5. 1143.l
filii regni, filii ecclesiæ, filii gehennæ, filii iræ tomo 5.151.h
filii quomodo desyderandi sunt. tomo 5.398.k, & seq.
filiorum educatio tomo 5.371.c
filiorum prouidētiam non quantum necesse est habere, non est dicenda prouidentia tomo 5.379.l
filiorum studiosè educatorum fructus. tomo 5.390.l. 392.k, & sequen. a, & sequen.
Filios uirtute præditos potius q̄ diuitiis relinquere curandum est. to. 5.302.d
Finis epistolæ ad Romanos respondet principio to. 4.100.c. & 101.a
Flagellari duplici ratione quis potest. tomo. 4.664.e f
Flagellantur impii, flagellantur & pii, sed diuersa ratione ibidem
Flagellati sunt flagellantibus beatiores. tom. 5.232.m
Flagellum domini patienter ferendum. to. 5.282.i
Flagellorum modi uarii sunt atque differentes tomo 5.34.g
Fletus, planctus, & lamentationum hoc tempus est to. 3.96.d
Flumina spiritalia tomo. 1.4.c d
Finis diei & finis noctis unus. ibid. 5.k l
finis operis multo magis aduertendus est quàm principium. tom. 1.437.i K
finis uitæ maximè nobis esse curæ debet. to. 1.438.h
finis est dulcis omnibus laborantibus. to. 2 364.k
finis postulati acceptio deprecantis est. tomo 2.402.e
Fines à patribus nobis constitutos transire non licet. to. 3.16. a sed eorum uestigiis insistendum b
Finem seculi nemo aduertit. to. 5.147.i & seq.
Firmamentum quid tomo 1.7.m
Fœlicitas magna hominis si beneficiis respondeat creatoris tomo 1.190.h
Fœlicitas summa in prædicatione recondita est tomo 2 142.h
Fœlicitatem præsentibus commodis Iudæi metiuntur tomo 2.419.b
Fœlicitates facile improuidos deiicere solent tomo 3.135.c
Fœlicitas hominis in hac uita non est in saginis instar brutorum censenda to. 5. 54. f g h
Fœlix qui in deserto Christum quærit, & cum Ioanne inuenit. tom. 2.417.e
Fœlices sunt qui imitantur Ioānem. to. 3.143.d. Supra, Beatus
Fœmina multis Ioseph, sed frustra tentat to. 1.188.c d
Fœminam esse sterilem nimis olim execrabile erat tomo 1.191.e f
Fœmina ebriosa nil turpius. to 2.169.i
Fœmina si uirilitatem animo habuerit, numeratur cū sanctis. tom. 2.307.g h
Fœminis quomodo prædicandum. tom. 2.101.i. & seq.
Fœminæ prostitutæ corpus nil nisi cœnum tomo 5.142.d
Fœnerari nihil difficilius. tom. 2.106.b
Fœnus extremum impudentiæ signum semper iudicatum est. tomo 2 167.f
Formationis hominis, & cæterorum uarietas tomo 1.27.h i m
forma multùm ab opere differt. tomo 4.424.e
In forma dei esse quid. tomo. 4.421.b c Item. 424.m
formam serui accipere aliud est, & opus esse serui tomo 4.424.e
formosæ virginis cum Paulo collatio. tomo 4.479.k l
formica studiosa laboriosam facit operationem tomo 5.213.e f
formula orandi tomo 4.406.k l
formula docendi tomo 4.486.f
formula puniendi hæreticos. tomo 4. 530.b
formula accedendi ad mensam dominicam ibidem c d
formula se gerendi in improperiis. tom. 4.659.g
fornicatio minoris est delicti quàm insidelitas to. 4.162.h
fornicatio non à corporis natura prouenit to. 7.159.g
fornicationes & adulteria vnde. tomo 4. 666.d
fornax est paupertatis, & iniquitatis. to. 2.17.k l 18.m
fornicando impossibile est intrare in regnum cœlorum to. 3.103.b
fornicator arceri debet a sacramento. tomo 1.330.d
fornicarius neminem æstimat castum. t. 2.342.h
fornicatiis grauis est interpretatio castitatis

tatis tomo 2. 407. g
inicatio quantum sit vitabilis. to. 1. 335. b c
fornicatio corporalis & spiritualis. to. 2. 286. l
fornicatio sola voluntate consummatur to. 2. 323. l m
fornicatio nõ eadem pœna in omnibus punitur tomo 2. 211. k
fornicatio in mulieribus abũdat, & præcipuè in otiosis tom. 2. 443. d
fornicationes & adulteria non aliunde veniunt quàm ex nimia iuuentutis licentia tomo 2 176. l. Infra, Luxuria
fortitudo fidei petra dicitur. to. 2 298. l
fortitudo animi quid tomo. 4. 420. k
fortitudo multa ex cœtu & congregatione tomo 4. 642. m
fortis homo qualis esse oportet. tom. 4. 161. m
fortis non sibi dũtaxat, sed & aliis fortis esse debet tomo 5. 449. m
fortem tribulatio fortiorem reddit. tomo 5. 191. f
fortes deus semper in tribulationibus iuuat tomo 1. 125. c
fortium virorum est ferre infirmos. tomo 5. 187. i
Forum & prætoria publica faciunt impudentes tomo 3. 195. b
fratrem à faucibus diaboli eripere quantum bonum sit tomo 1. 119. f & seq.
fratres in vtero Rebeccæ certant. tomo 1. 187. g & seq.
fratres Dauid inuidia mouentur in eũ tomo 1. 333. g h
fratres nostri qui sunt tomo 1. 375. c
fratrum nostrorum curã gerere oportet tomo 1. 5. m & seq.
frater fratrem trahat ad salutem oportet tomo 2. 439. k
fratrem tolerare debemus, sicut nos tolerat deus peccantes. tomo 2. 440. c
fratres domini cur dicuntur Iacobus & Ioannes tomo 2. 19. a
fratres, & sorores an strictius ligentur quàm vir & vxor tom. 2. 322. a b
fratrum reconciliatio est sacrificium. tomo 2. 57. d
fratrum Ioseph inuidia in eũ. tomo 2. 454. m a
fratribus nostris quantum obligemur tomo 2. 176. d, & seq.
fratres Ioseph post multum tempus pœnam peccati sui dederunt. to. 3. 180. e
fratres Ioseph post tredecim annos adhuc peccatum in fratrem timebant tomo 5. 189. h i
fratres in fratres bellum gerunt propter peccata tomo 1. 246. k
fratres cur se vocent fideles. to. 1. 419. m
fraternæ salutis cura habenda est. tomo 5. 426. l 427. m
fraternę salutis cura. to. 5. 442. d & seq. 443. a & seq.
fraudans vendẽtem iustò precio, non minus est fur quàm qui aurum furripit tomo 3. 97. k
fraudis magna vis, modò ne fraudulẽto animo ea fiat. to. 5. 4. a quæ etiam in bonam partem capitur. b
fratres veri qui tomo 4. 79. c
frenum imponendum curiosis nostris cogitationibus tomo 4. 498. f
frequentia nominis Christi in principio epistolæ ad Corinthios ad quid. tomo 4. 117. k
frequenter eadem audire & scientibus prodest tomo 4. 622. a
fructus hospitalitatis tomo 4. 105. c
In fructum totum gregis accipientes. tomo 4. 169. h
fructus terræ deo, non soli ascribẽdi. to. 1. 12. b c
fructus terræ deo oblati dicuntur sacrificia tomo 1. 43. g
fructum maturatio in parte Soli ascribenda tomo 1. 12. c
fructus laborum nostrorum deus non vult perire tomo 2. 11. m
fructus legis fides est tomo 2. 93. h
fructus ouium qui sunt. tomo 2. 221. m
fructus hominis est confessio fidei & cõuersatio eius tomo 2. 268. f
fructus hæreticorum tomo 2. 269. k
fructus trigesimus, sexagesimus, & centesimus tomo 2. 320. h i k
fructus qui in laboribus comparatur, nõ sinit quidquàm graue aut laboriosum videri tomo 3. 32. f
fructum facere est gloria patris. tomo 3. 120. c
fructuũ author est qui radicem præbuit tomo 5. 239. a
frugalis hominis vita laudabilis. tomo 5. 72. l, & sequentib.
frugalis vitæ commoda. tomo 1. 350. g
frugalitatis

frugalitatis effectus plurimi to. 3. 215. i
fruitio visionis diuinæ to. 2. 333. l
fucus mulierũ maximè improbatur to. 2. 101. i & seq.
fuco uti mulieribus inhonestum to. 4. 528. a 529. b c
fundamentum christianæ vitæ tomo. 4. 214. f
fundamentum quid to. 4 361. g h
fundamentum prædicationis Pauli to. 4. 475. c
fundamentum pacis domesticæ tom. 4. 587. g
fulgur non producit sola natura tom. 1 396. f
fundamentum ædificatione dignius, est non utilius to. 2. 414. i
funeralium quæ utilitas tom. 1. 197. c 198. f
fur minus peccat quàm adulter to. 1 437. l & seq.
furari volens deum non orat vt prosperetur in furto to. 2. 413. d
furantem mentiri necessarium est, & peierare oportet to 5. 271. m
furibundus maledictus to. 3. 191. e
furiosus seris efficitur similis tom. 2. 52. c
fur magis est qui minima quàm qui maxima diripit to. 4 563. k
furor Pharaonis to. 4 510. k
furor nequit furore demulceri tomo. 1. 104. c
furorem patiens frater est erigendus to. 2. 52. a & seq.
furore nihil fœdius, nihil uilius, nihil grauius, nihil nocentius to. 3. 187. h
furoris species plurimæ to. 5. 261. h i
futurum omne incertum est to. 5. 144. h
futura prædicere immortalis dei dunta xat opus est to. 3. 24. c

G

GAbriel quasi nolitans repræsentatur to. 5. 410. h
Galathæ post fidem lapsi, resurrexerunt to 5. 483. g 484. h quos iterum Paulus recepit. h
Galilæa Christi patria to. 2. 321. i
Galilæa ante aduentum Christi sublimis non erat to. 2. 419. h i
Gamaliel fautor erat apostolorũ coram Iudæis to. 3. 188. c
Gamalielis consilium pro Christi discipulis to. 5. 429. c
Gaudere iuxta mundum quibus modis contingit to. 3. 190. m ac secundum deum. Ibidem
Gaudendum est semper non obstantibus tribulationibus to. 3. 336. c d
Gaudere non difficile, continuè uerò impossibile tom. 5. 230 a b 231. c saltem, qui secundum mundum uixerit. c
Gaudere fratre gaudente non paruum est meritum, sicut cum flentibus flere to. 5. 301. b c
Gaudere in domino maxima est lætitia to. 5. 303. i k nec secundum deum & mundum pariter gaudere licet tom. 5. 303. k
Gaudeamus cum aduersis premimur, hoc enim est peccatorum expiatio to. 5. 325. f
Gaudere ijs quæ à deo dantur, non est omnium to. 1. 250. l
Gaudium verum non esse in rebus huius mundi to. 1. 250. g
Gaudium est eorum quæ desiderat animus, expletio to. 1. 432. k
Caudium aduentus Christi non est gaudium oris to. 1. 444. g
Gaudium animæ melius est quàm gaudium carnis to. 2. 307. c
Gaudium cordis tanto plenũ est, quanto largior fuerit spes eius to. 2. 382. l
Gaudia præsentis seculi sunt timenda Christianis to. 5. 335. f
Gaudium eorum q̃ socios habent suæ miseriæ execrabile to. 4. 539. l
Gehenna quare non apparet tomo 4. 128. k
Gehennæ non eadem omnibus pœna to. 4 358 k
Gehenna probatur multis exemplis to. 5. 500 g h i k l
In gehennam negantes to. 4. 455. l m
Gehenna quare æterna to. 4. 640 g
Gehennæ meminisse prodest tomo. 4. 108. l
Gehenna mentio multum confert to. 4. 512. k l
Gehennam negare diaboli consilia sunt to. 4. 94. e f
Gehennã quare minatus est deus to. 4. 511. i
De futura gehenna to. 4. 449. a & seq.

Gehennam deus minatur vt gehennam nõ incurat. tomo 1. 278.m sed ab illa liberet tomo 5.84.c
gehenna non videtur incredulis, credẽtibus autem est manifesta to.2.453.c
gehennam præ oculis Christus nobis voluit ponere to. 2. 184.m
gehennam ignorantes, si in peccatis moriantur, pœnas gehennæ nihilominus patientur tom.2.119.a
gehenna in quibus terris sita sit tomo 3. 334.h
gehenna quantum sit formidanda tom. 3.334.k & seq.
gehenna pœna nunc inter minas est, loco aliarum legis præteritæ minarum to.3.180. b c
gehennæ mentio in omnibus actibus nostris fieri deberet tomo.3.334.i
gehennam plures ingrediuntur quàm regnum t 3.203.l.m licèt regnum maius sit to. 5.278.h
gehenna est malitiæ præsentis pœna. tomo 5.114. c
gehenna est regno cœlorum contraria, ad vnum tamen finem respiciunt. tomo 5.201.h
gehenna nil grauius, sed eius metu nil vtilius. tomo 5.221. g qui regni nobis affert coronam. ibidem
gehennam diabolus ministrat, & honoratur tomo 5.261.d
gehenna non minus quàm regnum, dei circa nos curã ostendit. t. 5.306.c
gehenna non est instituta propter nos to.5.467.i
gehennæ meminisse est vtile. to.1.277.a
gehennæ comminatio nõ minus quàm regni promissio ineffabilem dei clementiam commẽdat. tomo 5.30.d
gehennæ dolor quantus sit auaris & tumentis futurus tomo 5.73.f
gehẽnæ procreatrix est inanis gloria to. 5.146 i
gehẽnæ probationes. to. 5. 294. m.296 c, & seqentib.
gehennæ infœlicitas tomo. 5.119.e
gehennæ & gloriæ differentia. tomo. 5. 290.i k
gehennam continuè timens, nunquam in gehennæ ignem decidet. t. 5.194.k
In gehennam omnes ecidissemus, nisi fuisset nobis intentata gehenna. to. 5. 306.c
A gehenna nemo eruetur, nisi à pauperibus assequatur auxilium. to.5. 265. b. Infra, Infernus
Generationes Cain quasi reprobi abiiciuntur to. 1. 49.g.50.h
generatio Christi duplex to.2.8.h
generatio nil prodest ei quem sordidant mores to.2.258.b
generatio vna est omnium homicidatũ à Cain vsque ad finẽ. tomo 2.363.b
generationem Christi neutram nullus interpretari potest. to.2.13. d Vera tamen vtraque est e f
generationum ordo decurrit, de quo non natus est Christus to.2. 6.g
generationum catalogum per fœminas texere non erat mos apud Hebræos to.2.8.c
generationũ series ab Abraham ad Christum in tres partes diuisa est. tomo 2.12. g l
generatio spiritalis cœlestes nobis portas per facilè aperit t.3 42.c
generatio patrẽ nõ facit. t. 5.388.1389.k
generationis hominis exacta ratio reddi non potest to. 5. 151.k
Genesis liber scriptus in deserto Sina. t. 5.202. h
genesim & fatum credere, vanum. to. 4. 522.a b
De genesi ac fato ibidem
Genituræ modus non spectatur in electione to.4.65.c
Gentes præuenerunt Iudæos in principio redemptionis, & in fine. t.2.26.c
gentes ante fidei notitiã dicebantur patres to.2.326.c,& seq.
gentes quomodo assimilantur camelo tomo 2.326.i.& seq. 227.a & seq.
gentes non cognoscentes Christum, deiuserunt eum, & crucifixerunt. to. 2. 332.f g
gentium & Iudæorum varius ortus. t. 2.243.c f
gentium, Iudæorũ, & hæreticorum differentiæ tom. 2. 350.g
gentium vocationem prædixerunt Prophetæ tomo 2.401.h i
gentes nullis Christi signis visis vel sermonibus auditis in eum crediderunt to.3.12.f g
gentes ad se Christum trahunt, quem Iudæi expellunt tomo. 3.51.b
Gentes filii dei appellantur. to.3.105.h
Gentes propter ecclesiam mores mutauerunt to.3.318.k l
gentes iudæis reprobatis in Christum crediderunt to.5 66.h 168.m
gentes cur condemnentur si legem nõ acceperunt to.1.425.i
gentium diuersarum per orbẽ vniuersum repetitio t.5.406 c Infra, gẽtiles gentilium & christianorum discrimẽ to.1.1.b
gentiles orant dæmones qui exaudire non possunt to.2.283.m
gentiles infideles sunt, hypocritæ non sunt to.2.377.g
gentilibus nihil est insipientius tomo. 3.290.l
gentiles offenduntur videntes Christianos mandata dei non obseruare to. 5.137.b & seqnentib.
gentiles reges nos colebant plusquam idola quæ adorabant to.5.351.k
gentilitas per totũ orbem diffusa, tandem virtute Christi dissipata est to.5. 348.a
gentiles hominum affectus deos fecerunt to 4.20.l
gentiles semper pueri to 4.124.m
gentiles quare nõ fiunt Christiani tom. 4.539.k
gentiles innominandis vitiis dediti. tomo.4.561.k l m
gentium mores in ecclesia obseruati to. 4.327.f
gentilium inuenta pugnas pstant to.4. 322.m a
gentilium testimonia quare Paulus adduxit to.4.585.c
gentilium mores iniqui to 4.594.k l
gentium in christianos obiectiones unde to.4.376.a
genus humanum natura contentiosum to.4.426.c
genus hominis quid sit to.2 111.b
gesta sunt scripta ut p ea prouocemur ad virtutem to.1.213.m
gestare imaginem terreni quid tomo.4. 230.g
gestus aulici to.1.265.b
Giezi seruus Helisæi currit post Namã munera a magistro reiecta acceptu-rus to.1.277.d unde lepra percutitur e giezi per auaritiam lepra percussus est to.2.224.c
gladius spiritus potest omnia tela hostis extinguere to.1.6.d
gladios habere quare Christus iussit apostolis to.4.112.f
gloria deo debita. lignis & lapidibus circumposita to.4.9.k
gloria dei quando lucet in nobis to.4. 99.f
gloria in altissimis deo, &c. in hominibus bona voluntas. sic legit Chrysostomus tomo 4.457.c
gloria Neronis to 4.565.i
gloriæ vesana cupido aliena esse debet ab episcopis to.4 584.e f g h
gloriã sectari in politicis rebus graue to. 4.70. i
gloriandum in afflictionibus tomo.4. 31.k
gloriari secundum carnem quid tom.4. 307.m
gloriatio peccatum auget to.4.13.d
glorificare deum, etiam sine mercede ingens gloria est to.3.29.b
glorificare deum in anima simul & corpore quid sit to 4.744.m
gloriandum non est de parentum nobilitate, nisi vitam eorum probã imitemur to.1.136.k
gloriandum non esse in rebus fortuitis, sed in deo to.1.250.h
gloriandum esse in deo to.1.306a
gloriari an liceat de reb. à se factis to.1. 244.h
gloriari in vitio quàm sit exitiosum & stultum to.1.170.g 172.h
gloriari licet aliquando to.1.378.l
gloriari si bonum est in terris, melius est in cœlo gloriari to.2.306.c
gloriabatur Samuel, & Dauid, sed ex causa to 3.284.i
gloriari de se Paulus propter quinque causas prohibuit ibidem k
gloria Iob comparatur gloriæ martyrũ to.1.230.h i
gloria soler cohabitare virtutibus in elemosyna, oratione, & ieiunio tom. 2.66.k
gloria eadẽ est patris, & Filii atq; eadẽ substantia. to.2 633.l
gloria potentia, & nobilitas sunt apud exteros nuda, apud nos firma to.2. 173.f g
gloriæ amissio amarior est quàm gehennæ suppliciũ to.2.82.b c. to.5.469.k l
gloriam concupiscens non cogitat de labore

Universidad de Deusto
Biblioteca

labore to.1.408.c
gloria uera comparatur si gloria inanis fugiatur to 5.10.g
gloriæ futuræ proprietates to.3.65.l m
gloria quomodo fruendum to.3.111.c
gloriæ futuræ immensum pondus leuẽ facit præsentis temporis tribulationem to.5.102.i
gloriam aliter essequi non licet nisi gloriam fugiendo to.5.277.k
gloriæ cœlestis amissio gehenna multo amarior est to.5.290.i
gloriam Christi nõ solum in noua, sed & in ueteri lege uidere licet tomo.5.410.m
gloria humana sup omnia nocet animę to.1.11.b c d
gloria humana indignum facit hominem qui a iudice deo honoretur ibidem.c
gloria humana multos errore gentiliũ præoccupat to.1.49.a
gloria uana omnium malorum causa est to 1.55.c
gloria nihil fallacius.ibidem d.nec minus fidele.26.k
gloria ideo dicitur vana, quia euanida est,& nihil habet stabile to 1.o.1.55.d
gloria uana spreta, vetam desideremus in æternum duraturam ibidem.56 c
gloria uana fugienda to.1.118.c
gloriam humanam desiderantes a diuina excidunt to.1.62.f
gloriam quærens humanam, perdit diuinam to.1.83.i k & seq.
gloria inanis hominem potius in gloriam,quàm gloria dignum efficit to.2.17.d e
gloria inanis in domesticis conculcanda est to.2.39.l m
gloria inanis fugienda est in elemosyna danda to.2.67.b c
gloria inanis multorum non est aucupanda to.2.148.b
gloria vana sanctitate nutritur tomo.2.263.e
gloria uana nullum habet bonum contrarium per quod possit superari to.2 285.c nisi orario sola.ibidem
gloria inanis ab omni opere nostro abijcienda to.2.392 b c
gloriæ cupiditas seruos efficit tomo.2.172.c
gloriæ cupiditas ad acquirendam gloriam parum conducit to.2.183.a
gloriæ inanis multa sunt capita tom.2.203.l m
gloriæ inanis testimonium a quibus accipitur to.2.203.b 204.c
gloriam ab amicis quærere vertitur in opprobrium to 2.17.d e
gloriam despiciat qui cupit glorificari ibidem e
gloriam inanem quærere exprobabile est to.2.183.a
gloriam quærens, timet inde confusionem to 2.272.m,
gloriam ab ominibus concupiscentes non possunt Christo cœlestia prædicanti credere to.2.355 i
gloria inanis intolerabilis quædã ebrietas est to.3.9.m & seq.& cur dicatur inanis.ibidem
gloria huius seculi ad gratiam sæpe, nõ nunquam ad odium tribuitur tom.3.12.l
gloria inanis etiam sapientum oculos perstringit to.3.16.h
gloriæ cupiditas omnia conmiscuit to.3 9.d & nostra opera facit irrita.f
gloriæ inanis seruus non minus peccat, quàm fornicator t.3.47 f quia malorum omnium est causa.ibidem & 42 e.quæ si abscindatur,reliqua malitiæ membra interibunt 49.h
gloriæ inanis & cœlestis differentia ibidem.f
glorię inanis q̃ periculosus affectus to.3.62.d 63.c cui stultitię nihil est eq̃ parandum.f
gloriam mundi exhibentes longè ipsa gloria uiliores sunt to.3.70.i
gloria inanis non est uera gloria, sed eam imitatur to.5.284.c d
glorię cupidos erigit necessariò animos potestas ad superbiam tomo. 5.106.g
glorię seruus omnium hominũ seruus est to.5.285.c
gloriæ inanis cupidi cuncta sine meredis fructu gerunt to.5.382.g
gloriam deo non satis est semper allegare ut saluemur to.1.366.b
gloria quę est ab hominibus gloriantium vtilitatem imitatur dei autẽ gloria imm obilis manet in perpe u tom tomo 5.444.l
gloriam contemnat oportet,qui in ecclesiasticum certamen descendit certaturus tomo 5 25.m
gloriam contemnat qui vult glorificari tomo 5.250 c.Infra, Laus
Gloriatio voluptatis est intentio. tomo 5.232.b
Glorificare deum incessanter debemus. tomo.1.69 k l
Glorificare oportet deum in bonis proximorum tomo 3.208.f
glorificati sunt plures prophetæ ante Christi aduentum propter miracula. tomo 3.21.i
glorioſa iactare de nobis caueamus. tomo 2.12.b
Goliath aduersus Israelem. to.2.127.d. & seq.
goliath aduersus exercitum Saulis. tomo 1.209.g h
goliath cunctis metuendus. ibidem.h
goliath à Dauide occiditur ibidẽ. 210 l. Supra, Dauid
Gradus uirtutum tom.1.382.b c
gradus pfectionis sũt tres. to.2.425. b c
gradus ad virtutem est minus impudenter peccare tomo 2.439.c d,& seq.
gradus primus ad virtutẽ est alienæ virtuti applaudere to.2.344.h
Græci re vera semper sunt pueri, senex autem Græcus nullus tomo 5.359.l
græci philosophi Aegyptios præceptores habuerunt tomo 4.10.d
græci gentilis nomine indifferenter vitur interpres pro infideli. to.4. 154.h
græci stant in sacris tomo 4.410.g
græcorum philosophia vilis. t. 4. 396.k
græcorum superstitiones variæ. tomo 4.378.c d e
Gratitudinis commoda tomo 4.5.m
Gratia à deo nobis facta cuiusmodi sit tomo 4 31.g h
gratia licèt gratuita sit, volentes tamen tantummodo saluat. tomo 4.73.k
gratia non tollit arbitrii liberam potestatem tomo 4.74.l
gratia non exquirit meritum vbique. tomo 4.134.i
gratia dei habemus quicquid habemus tomo 4.143.i
gratia dei quid tomo 4.268.f
gratia dei bonitas eius est. to.4.349.a
gratia in deo est, in nobis verò retributio tomo 4.565.h
gratia dei ẽt p malos operat. t. 4 457.g
gratiæ Christi exuberantia. tomo 4. 34 h i k
gratiæ pars potior, quàm liberi arbitrii tomo 4.75 l
gratiam tollit, qui ex lege iustificari putat tomo 4. 73.k
gratiæ agendæ non solùm pro propriis, sed & pro alienis successibus.t.4.5. m
gratiarum actio quæ vera. tomo 4.74.l
gratias agere quos conuenit. tom.4.5.a
gratias agere in aduersis magnæ patientiæ probatio est ibidem
gratias agere deo de pecuniis perditis, perinde est ac si dedisses pauperibus tomo 4.489.l
gratia dei nos adamante solidiores efficit tomo 1.7.k
gratia quærit eos qui eam susciplant. to. 1.19.k
gratia spiritus liberalis est,& nullam partitionem sustinet tomo 1.121.h
gratia dei est murus inexpugnabilis. tomo 1.127.c
gratia superna munito nihil fortius ibidem d
gratia superna cooperante difficilia fiũt facilia, & grauia leuia. tomo 1.142. k
gratia superna facit etiam inter barbaros conuersari tomo 1.160.i k
gratia diuina comitabatur Ioseph.tomo 1.161.k
gratia pugnat contra cupiditates carnis, & transgressionem præcepti.t.1.179.k
gratia Spiritus sancti quantum distet ab his pompis meretriciis to.1. 205 k l
gratia verè maxima dignum censet propter Christum aliquid pati. t.1.200.k
gratia euangelica multas habet immolationes tomo 1 346.c & seq.
gratiæ dei nullum potest esse obstaculum tomo 1.126.h
gratię plenitudo est vbi vnusquisque seagnoscit tomo 1. 210.a
gratiã accipiens,in eadem capit & lumẽ tomo 1. 179 l
gratię deo pro quibus beneficiis agendæ tomo 1.19.f & seq.
gratiarum actionẽ Noe acceptauit deus tomo 1.70.c f
gratias agamus deo non solùm si consequamur petita, sed & si repulsam passi fuerimus tomo 1.82.b

Gratias semper deo Abraham agebat.to mo 1. 87. c & seq.t
gratias deo reddere debemus pro omnibus calamitatibus aduersis.& tom. 1. 218.c f
gratia sancti spiritus in baptismate Christi est,non Ioannis tomo 2.41.l
gratia quæcunque donum est solummodo largientis to.2.84.c
gratia dei in multis operata est, qui tamen mali erant.to.2.84.c.85.f.& seq.
gratia prouidentiæ diuinæ unicuique accommodatur to.2.96.i
gratia dei fons est quæ nunquàm potest euacuari to.2.195.g
gratia & lex in quo differunt.to.2.313.d & sequen.
gratia uolentibus non denegatur. tom. 2.323.l. quæ sine uoluntate non operatur ibidem
gratia fidei omnibus á deo præstatur.to. 2.380.e
gratia uolentibus non denegatur. tomo 2.407. c. & neutra sine altera prodest esse ibidem
gratiam specialem dat deus quibusdam pro bono opere to.2.320.b
gratiam fidei deus donat, quam homines nutriunt to.2.342.c
gratiæ quantùm sint deo agendæ. tomo 2.88. f g
gratiæ deo agendæ post mensam.tom.2. 163.a 164.b c.229.i.to.5.339.a
gratiæ dei quàm dulciter amplexantur animam sanctam. tomo. 2.328.b c
gratiæ dei quomodo complectuntur animam nostram to.2.410.b
gratiarum actio non est aliis exprobrare delicta to.2.12.b
gratiarum actiones monachorum eremitarum to.2.163.A 164.b & seq.
gratiarum actio expellit dæmonem. to. 2.450.f g
gratiarum actio in aduersis quid ualeat. tomo 1.267.l
gratia excellentius in noua lege datur, q̃ in ueteri tomo 3.25.b
gratia dei in beneficiis priores sibi partes uendicat ibidem e
gratia Spiritus est inenarrabilis,& donũ multiplex to.3.138.e
gratia & mérita sanctorum non minuũtur morte tomo 3.317.l
gratiæ Spiritus sancti effectus. t.3.52. k l 9.h 120.i
gratię expers excedens non poterit effugere pœnam to.3.152.a
gratiam Spiritus sancti nunc aquã, nũc ignem scriptura appellat. to.3 52.i k
gratiam in nobis nil, magis extinguit quàm inhumanitas to.3.81.l m
gratiæ deo ante cibum agendæ.tomo.3. 69.f to 5.339.a
gratia nostra est quæ mortuos excitat.tomo 5. 87. i k
gratia dei sola nõ facit sine operibus nostris ut simus perfecti.tom.5.104.a b
gratia dei uenit ad unumquemque, sed permanet apud eos qui dignè explent ea quæ in ipsis sunt.to.5 104.b.ab his uerò qui minus dignè agunt, citò discedit ibidem
gratia non seruat uolentes,& repugnantes to.1.249 g
gratia sola non nos seruat,sed fides unà, & uirtus to.1.313.m.375.d
gratiæ agendæ non solùm in rebus secundis,sed etiam in aduersis to.1.357.k
gratiæ annexum est liberum arbitrium. to.1.370.k
gratiæ deo agendæ, non minus quãdo punit,quàm cum beneficio afficit. to. 1.374.g
gratiæ quæ uerbis aguntur nõ sufficiũt nisi concurrat uirtus factorum. tomo 1.375.c
grata donum dei est to 5.172.l
gratia quantò maior est, tantò amplior postea peccantibus pœna. to.5 240.c
gratiæ deo agendæ in omnibus quæ nobis contingunt tomo 5.36 k
gratiæ non sunt duntaxat ore deo habẽdæ to.5.126.f
gratiæ deo possunt agi in ultimo spiritus efflatu to 5.127.d e
gratia uerè maxima est,dignum censeri propter Christũ aliquid pati.t.5.497.h
gratiæ pro quibus beneficiis sunt agendæ t.5.227. b c. & quo sunt agendæ. 253. c d
gratiarum actioni nullum par bonum. to.5.180.l m.nam & magnus thesaurus est gratiarum actio.181.c
gratiarum actio quid to 5.276.l m
gratiarum actionem cõtinuam deo reddere oportet.to.5.334.h i.quæ est infinitarum occasio utilitatum,ibidem, & seq.

gratias

gratias deo agunt plerique in inopia, plerique in diuitiis non agunt to.53.c
gratias deo agamus uenia peccatorum suscepta to.5.213.a & pro bonis acceptis.k
gratias deo agamus quicquid mali passi fuerimus, & etiã bonũ to.5.327.g
gratias deo agere opus est nos mẽsam petentes,& desistentes to.5 339.a.Supra, Beneficium
gratitudinem quantam a nobis deus exigat to.1 69.k
gratitudo inhabitantium capue est, & summa bonorum to.2.92.b
gratias deo nihil est,quàm totam uitam ad cõe cõmodum cõferre to.2.220 q
gratos deus non cessat remunerare to.1. 112.m
gratificare nos deus quid to.4 333.b c
grauius puniũtur qui perditionis causa sunt, q̃ qui per illos subuersi sunt to. 4.93.h
gubernationi attendendũ est,quæ nos ad cœlos erigat to.3.4.k
Gulæ uitium excæcat& obtusum reddit ingenium to.3.72.a
gustare indifferenter de omnibus quæ prohibita sunt, iniquitatis extremæ est to.2.238.h
gustus leue nõ est peccatum to.5 149.l
Gymnosophistæ sola agricultura opus habent to.4.289.a

H

HAbitare q̃o deus dicatur tom.1. 270.h.367.i 383.f
Habitare in cœlo nõ propriè deus dicitur ro.1.214.i
habitare cũ mille dæmonibus sanus est, q̃ cum auaro to.2.96.m
habitare nõ est idem quod habitatio to.3.21.c
habiliora corpora unde fiunt tomo.4. 225.d
habitus mulierum sit sine typho.to.4. 663.i
habitus malus in anima radicatus, nõ facilè euelletur to.1.198.h
habitus exterior interiores affectus ostendit to.3.85.f
Hadrianus instaurauit Hyerosolimã a Vespasiano destructam,& eam uocauit Aeliam to.5.433.a.sed tandem destruxit.ibidem.quã iterum sub Cõstantino instaurãtes Iudæi prohibiti sunt amputatis auriculis.ibidem
hæreditas regni cœlestis data est sub conditione to.1.247.f
hæredes quales instituendi tomo.4. 74.d e f
hæresum innumerarum origo tom.4. 231.i
hæresum causa unde to.4.243.h
hæresum causa quæ to.4.343.g
hæresum causæ to.4.575.h i
hæresum omnium prima to.4.141.f
hæreses ex eo, q̃a non attendimus scriptutis ibidem.f g h
hæretici lras ex scriptura sacra deleuerũt to.4.435.k.& t.1.in elogio Faccini.
hæretici qui corrigi non uolunt,uitandi to.4 509.c
hæretici quomodo corrigendi tom.4. 592.k
hæretici percussi hoc uerbo, Nempe deus,deus tuus to.4 605.m
hæretici Pagani & Iudæi diligẽdi sunt to.4 608.l
hærenci putatiuè dicentes Christum uenisse,& non uerè,erubescant to.4. 610.l
hæreticorum de filio suspiciones conuiuntur to.4 183.g
hæreticorum nephanda sententia to.4 548.i
Contra hæreticos t.4.420.m 345.i
hæresis Marcionis & Manicheï i christum to.2.147.i
hæresis Manichæorum de malitia uitæ præsentis to.2.164 d e
hæresis Manichæorum circa malitiam naturæ to.2.171.i
hæresis Marcionis, Valentini, & Manichæi circa mysterium eucharistię to. 2.228.g h k
hæresis Eunomii circa Mariæ uirginitatem & partum to.2.251.l
hæresis periculosa res est, sed utilis valde to.2.194 l.295.m.
hæresis omnia habet & imitatur ecclesiæ mysteria, sed nõ sunt ecclesiæ t.2 295 a
hæresis Photini to.2.318.h
hæresis circa Trinitatem to.2.360.k
hæresis initium germinatio, & maturatio to.2.365.d
hæresis Photini aduersa erat omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliis hæresibus ibidem 366.k
hæresis Homœusianorum contraria est cæteris hæresibus ibidem
hæresis Arianorum circa mysterium Trinitatis to.2.418.b
hæresis Manichæorum & Marcionistarum circa Spiritum sanctum. ibi.b.c
hæresis Marcionis & Manichæi circa duo testamenta to.2.337.f
hæreses multæ post Euangelistas surrexerunt to.2.5.k
hæreses quo ortę fuerunt & creuerunt in Ecclesia to.2.140.a
hæreses Gentes dicuntur to.2.367.l quæ sunt omnes sub dæmonū principatu. ibidem. & c.
hæreses diuersæ temporibus Apostolorum to.2.367.c d
hęreses in scripturas sanctas to.2.372.f
hæreses peperit ignoratio scripturarū to.1.449.e
hæresis Pauli Samosaten. circa Christi deitatem to.3.10.i
hæresis circa Spiritum sanctum tomo. 9.b c & seq.
hæresis Sabellianorum & Marcelliano rum to.3.46.c
hæresis pauli Samosaten. circa Christi deitatem ibidem h
hæresis circa Christi incarnationē to. 3.20.c
hæresis asserentium Christum in facie dis signis alterius indiguisse auxilio to.3.40.h
hæresis circa Christi incarnationem ibidem m
hæresis Pauli Samosatensis & Marcionis circa Christi incarnationem to. 3.77.g
hæresis Marcionis & valentini circa resurrectionem to.3.107.b
hæresis Sabellii circa Patris & filii distinctionem to.3.171.l
hæresis Sabellianorum circa Spiritum sanctum to.3.118.h
hæresis Marcionis circa Christi humanitatem to.3.133.i
hæresis Iudæorum circa dei generationem to.3.146.k & seq.
hæresis Manichæorum circa creationem mundi to.3.156.l m
hæresis Arianorum & Macedonianorum to.3.329.g h
hęreses vna martini luteri scissa ē 163. hęreses enumeratas to.1. Telopio facciui
hæreses usitatorum habentur to.3.162.d
hæreses Montani & Manichæi in spiritum sanctum to.3.325.c d
hæresis Sabellii & Arii to.3.18.m. & paulli Samosaten. ibidem
hęreses Manetis, Marcionis, & Valētis circa malorum causam. to.5.384.m
hæresis & philosophia Ecclesiæ cedunt to.5.428.m. supra, Error
hæreticus quatenus uitandus to.1.3.i k
hæretici formam humanam deo tribuentes to.1.17.l & seq.
hęretici frequenter piam honestam ostendunt to.2.82.i
hæretici in principiis suis obumbrant seipsos quo usque maiorem fiduciā capiant to.3.140.c
hæretici veritatem Christi negāt, Gentiles uerò Christum to.2.272.h
hæretici Christiani uidētur, sed re uera gentiles sunt ibidem i
hæretici, spinę & tribuli to.2.296.l
hæretici nunquā cōcordes to.1.298.m
hęretici peiores sunt gētibus to.2.318.g
hęretici nunc claudunt ianuam ueritatis to.2.357.m.b
hęretici serpentibus comparati to.2. 360.a b
hęretici sunt de generatione impiorū Iudęorum & gentilium to.2.362.c
hęreticorum conciliabula sunt deuitāda to.2.140.c
hæreticorum mores lupis similes to.2. 396.e f. & 1.1.m elogio Faccini.
hæretici scidunt ab ecclesia to.3.214.a b
hæretici in Spiritum sanctum tom.3. 323.l m
hæretici verbis solent denegare episcoporum authoritatem, cum dignitatis nomina retinent to.2.280.i
hęreticorum lingua, cor, sermo, arcus, sagittę to.2.422.a b
hebdomada magna quare dicitur tom. 1.80.i k
hebdomades Danielis to.2.252.c
hebdomades annorum ubi incipiendę & finiendę to.5.433.i k
heber idem seruauit idioma quod ante confusionem linguarum habebat to.1.82.k
hebręorum sectę tres to.3.255.g. infra Iudæi, Israelitæ
heli indulgens impium filiis cum ipsis punitus puniitus est tomo 2.63.h
Heli per filiorum vitia offendit deum to.5.48.i quia vltra debitum increpationi pepercerat. ibidem
Heli negligentia in filios. to.5.362.i & seq. quos nimis segniter corripuit. k & ideo hanc deus correptionem non suscepit l. & propterea peccatum eius nunquam expiandum prædixit. ibid
Heli propter filios periit. to.4.537.e
Helias non est mortuus to.4.73.f
Helias venturus tomo 4.515.a
Heliæ constantia tomo 4.71.a
Helias per ieiunium igneo curru meruit in cœlum assumi. tomo 1.h.213. d & seq
helias apud viduam Sareptanam hospitatus to.1.117.m.2.213.f.212.b.tom. 2.398.b.& seq.
helias z lo dei infignis. t.1.212.b 213.m
helias a coruo pascitur to.1.222.e
helias viduæ filium suscitat. ibidem h
helias mittitur ad Achab pluuiam daturus tomo 1.213.k l.c
helias stabat medius inter deum & populum ibidem c
helias defertur ab igne, nec lædituri ab igne ibidem g h
heliæ & Achab quò ad virtutē & amictū comparatio tomo 1.117.l m
helias vnde mirabilis factus est. tomo 1.141.i k
helias nihil prēter melotem habebat. tomo 2.165.c eiusdem virtutes. ibidem
heliæ totus mundus erat inferior. to. 2. 399.c
helias ipsius Achab contempsit principatum, videns ipsum seruum esse vitiorum tomo 5.103.d
helias etiam mortem refugit. t.5.481.c
heliæ mira excellentia. to.5.8.i & labores 50 c f
heliæ ad Achab comparatio. to.5.203.c
helia nil pauperius, & propterea omnes diuites vincebat. t.5.185.b cuius opera Rex indigebat c
helisæus munera à Namā oblata respuit tomo 1.215.b c
Helisæus cōsilium Syrorum Iudæis nudauit ibidem f g
helisæus Syrorum exercitum excitare percussit. ibid. h sed liberum dimittit 216.m
hælisæus nemine credente mortuum suscitauit tomo 2.168.b.233.k
helisæus omnia linquens negocia, vidit supernā gloriam adhuc in terris positus. to.5.98.e & quæ mortalis visus nunquam inspexerat ibidem
herba quo ad amictum victoriam super superbum obtinet tomo 2.76.a
herodes primus Rex fuit, secundus Tetrarcha to.2.221.l
herodes miserabiliore finiuit morte, q̄ ea quæ innocentibus intulerat. to.2 31.g.256.g
herodes non tantùm à semetipso turbabatur, quàm diabolus ab herode to.2 253.l m
herodes quomodo scripturis credebat tomo 2.253.i
herodes in pœnam cædis innocētiū trēs filios suos interfecit. to.2.256.g ipse horrenda morte mortuus est ibid.
herodes non de genere Iudæorum vsurpauit eorum regnum. t.2.385.m quæ non adorare Christum, sed perimere cogitabat. 385.a 386.b
herodes & Hierosolymę Christum non ignorantes, sed scientes, contēpserunt tomo 2.385.c
herodes habet typum infidelitatis. tom. 2.387.c
herodis furor, & inuidia erga Magos, & Christum tomo 2.36.l m
herodis conuiuium satanæ spectaculū erat tomo 2.144.m & se.
herodis peccata in die natalis sui. tomo 2.113.a
herodis felitas multa. to.2.396.i 400.k & seq
herodis fatuitas pro vna saltatione dimidiū regni promittentis. to 5.131.k
Herodia omnes cōsortes in summo detrusit dedecus tomo 2.145.c
herodiadis cōmissa in Ioannem. ibi.b c
herodiadis ferocitas super omnem ferā tomo 2.398.g
Hester post triduanū ieiuniū Amanhostem interemit tomo 2.394.c
hester totum iudęorum populum vniuersali excidio tradendum eripuit. tomo 5.186.m
Heua mater viuorum interpretatur. to. 1178.c d
heua decepta duplici pœna mulctatur to.1.181.a, dum duplici sententia feritur. ibidem

heua non solũ diaboli suggestione, sed sua concupiscentia corruit. to. 5. 32. e f Supra, Fua
Hiephthe iuramentum temerarium, tamen fuit obseruatũ. t.5.219.b & seq. Infra, Iephthe
Hieremias antè sanctificatur, q̃ nascatur tomo 1.445 k
hieremias antè prophetã constituitur q̃ mundi exordio poniatur ibidem
hieremias ad populũ præcepta domini prædicit ibidem m
hieremias non potuit Iudæos ab vltione defendere tomo 2.20.c
hieremias multo mœrore affectus est, quòd nullus suis moribus conformis erat tomo 5.40 m
hieremiæ cruciatus, vt iã penè desperaret tomo 5 40 c
hieremiæ amor in Iudæos. to. 4. 56 l m
hieremiæ oratio pro Iudæis. to 4.483 f
hieremiæ essa vbi tomo 4.616. c
Hiericho excidium. tom. 1. 434. i & sc.
hiericho noluit subitò demoliri deus tomo 5 82.m
hierosolyma destructa est à Romanis propter opera Iudæorum in Christũ & discipulos tomo 2.349.m
hierosolyma propter Sedechiæ iuramentum miserabiliter destructa est. to. 5. 234.c,& seq.
hierosolyma dicta est Aelia, ab Aelio Hadriano tomo 5.433.a
hierosolymorum excidium viuentibus pluribus Christi discipulis, tomo 2. 198.k 210.b c.433.i.t.3.163 & sequẽ.
hierosolymis solũm immolare licebat to.5.426.k quibus destructis non licet amplius. ibidem. sed quare Hierosolymam subuersa.l
hierusalem olim doctrinę officina & mundi Iudus literatus. to. 1.319.l
hierusalem priuilegia & decora. tom. 1. 326.a
hierusalem cur ter in anno conuenirent Iudæi tomo. 1.81.c
Hierusalẽ corporalis figura fuit ecclesiæ tomo. 2.365.b
hierusalem propter iuramenta petpetuò st desolata to.5.234.d e
historia animum exornandum docens tomo 4.441.d
Historia de velamine Mosis. to. 4.270. b,& sequen.
Holocaustomata, & sacrificia offerre nunc possumus tomo 4.647.c d
Homœosis elegans tomo 4.349 b
Homicida miserabiliorem vitam duxit tomo 1.46 e f
homicidam liberum dimittens, authòr est ne sequentium malorum? tomo 3. 206. b
homicida iustorum laude donatur, & misericors pius quàm homicida putatur tomo 5.476 c
Homicidium sub graui pœna prohibitum est tomo 1.71. d e
homicidiũ fructus est inuidiæ. t. 1. 142. h & iræ to.2.275.c.276.f
homicidium quàm legitimè prohibeatur to.2.55.b 56.c
homicidii radicem super omnia Christus iubet exci di to.2 58.l m
homicidium diaboli inuentum, interdum tamen licitum to 2.62.c
homicidium in facto sit & in uoluntate to.2 277.c
homo creatus est, vt saluetur, non ut damnetur to.1.5.a
homo bruta & feras antecellit, si animam in proximas concordiam declaret to.1.9.a
homo ultimus creaturarũ formatus to. 1.16.i.& qualiter formatus. 274 28.k
homo propter quæ condita sunt omnia omnibus præcellit to.1.16.i
homo iuxta rationem dominii non tot mæ, ad imaginem dei factus est to.1. 17.a.18.b
homo feras timet, quia peccauit tom.1. 19.c
homo ante peccatũ terribilis erat bestiis to.1.19 c
homo quomodo dominatur feris. to.1. 18.a
homo irrationalibus comparatur to.1. 26.l & eorum differentia.69 i
homo viuens potest cũ viuentibus cœlestibus certare to 1.27 e
homo creationem suam considerans materiam habet humilitatis ibidem b
homo in summo honore formatus to. 1.34.k
homo factus est mortalis propter præuaricationem tomo 1.36 m
homo formatus est cum conscientia accusatrice perpetua. tom.1 37.f. à qua celari non potest ibidem
homo in peccatum declinans effectus & pecudibus efficitur tomo 1.44.b
homo peccãs nisi restrænetur, in præceps fertur tomo 1 66.c
homo verè dicitur, qui imaginem hominis saluam retinet tomo 1.57.c
homo totus interdum ab anima, interdum à corpore denominat. t. 1.170.a
homo quare factus est. to. 1.177. i k & quid sit. t.2. 247.k t 5 259.i k.317.g
homo quantum deo seruire teneatur. t. 1.177.k l
homo nihil aliud, est quàm corporis animique concretio tom.1 184.c
homo est irreprehensibilis, iustus, verax, & recedens ab omni opere malo. to. 2.219 h i.219.b
homo despicit, sed deus coronat. tom.1 332.c
homo quilibet quomodo mendax dicatur tomo 1. 372.d e
homo qui hanc vitam amat, mendax est tomo 1 ibidem
homo cur liberæ voluntatis à natura formatur tomo 1.431.b
homo non proprio merito assequitur libertatem ibidem 432.c
homo ausus est naturam seruari diu nam quam nec angeli concipere possunt tom 1.435.h
homo res est ad peccandum labrica, & ad malitiam propensa. to.1.437.g
homo nunquam in eodem statu permanet tomo 1.440.l
hominis principatus per inobedientiã mutilatus est tom.1.19.c
hominis corpus prius formatur, & postea anima tomo 1.28 a
hominis dignitas tomo 1.265.h
hominis imaginem est rationalem esse tomo 1.57.e
homines volũt ea quæ præcipiũt, opere completi tomo 1. 72.f
hominis formatio in vtero mirabilis. tomo 1 273.m
homini præter naturã est feritas. tomo 1 2 6.e
hominem quãto deus ab initio sit dignatus honore to.1 30.d e f
homine nihil maius super terrã. t. 1.17.a
homine primo peccante, totus vitiatus est mundus tomo 1.273.k
homines facti mortales, studeant immortalem sui facere memoriam. to.1. 48.k
homines vocantur filii dei. to.1.53.k m
homines qui sunt digni appellari. to. 1 57.f & seq.
homines cuiusuis ætatis imminente diluuio ad malus propensi erant. to.1 59.h i
homines ante diluuiũ omnes iniquitates sine modo committebant. ibid. l
homines difficile corripiuntur. tomo 1. 80.m.a
homines omnes appellantur, ille verò solus verus homo, qui imaginem seruauerit tomo 1 220 c
hominum genus magis ad peccatũ vergit tomo 1 122.a
homo promptior est ad mala, quàm bona tomo 2.9.h
homo solus omnia ferarum & dæmonum vitia continet tomo 2.16.k
homo per peccatum nobilitatem propriam perdit tomo 2.27.m
homo rectè iustèque viuens, nunquam despicitur à deo tomo 2 84.b
hominum variæ sunt conditiones. tomo 2 120.g
homo sæpe difficiliora superans, succũbit minoribus tomo 2.150.f
homo est homini quauis fera pernicio sior tomo 1.405 h
homo natura res est parua, sed virtute magna tomo 1 418. d
homo malum cui seruit, dominum sibi facit tomo 2.246. k
homo quomodo nascitur corruptibilis tomo 2.150.k
homo malus quæ dei sunt intelligere potest, agere non potest to. 2. 254.d
homo vere cognoscit se iustè iudicari à Christo tomo 2. 260. e f
homo habet potestatem accipiendi diuitias siue à deo, siue à diabolo tomo 2. 265.h
homo sine deo, & deus sine homine nõ operatur bonũ in homine. t. 2.284.g
homo non potest facere bonum, nisi habuerit à deo adiutorium. ibidem
homo non potest fieri nouus, nisi desierit esse vetus tomo 2.286.g
homo est pessimum malum præ omnibus malis. to. 2 303.g, & bestiis com paratus

paratus inuenitur peior, ibidem imò oĩa mala in se habet ibi. 304. & h, sed & homo malus peior q̃ diabolus. ibi.
homo qui sine lege vixit, sine lege peribit to 307. g
homo dupler, interior & exterior tom. 2. 314. l
hõ naturaliter non solũ peccator est, sed ẽt totum peccatum to. 2. 338 m
homo bonus imaginem dei ostendit, malus verò diaboli to. 2 339 k
hõ malus quantũ ad voluntatem suam manus mittit in deum to. 2 347 i
homo animalibus similis per omnem actum carnalem to. 2. 352. i
homo dicitur decachorda cithara to. 2. 352. l
homo desertus à deo, mortuus est deo, sed diabolo uiuit to. 2. 364. d
homo interdum per aĩam, interdũ per carnem designatur to. 2. 371. h
hõ non tantùm damnatur quia peccauit, sed quia nõ bene fecit. to. 2. 382. a
homo multis modis separat quod deus coniunxit to. 2. 408. b
homo incidens in latrones, Adam erat to. 2. 433. m, quem nemo iuuare voluit vsque ad Christum. ibi. a
homo ex bono & malo creatus est. to. 2. 347. l m
homo quandiu occupatus est malis, non recipit bonum to. 2. 376. i
homo malus etiam falsis laudibus delectatur, bonus autem debitã sibi laudem fugit to. 2. 383 k
hõ ideo damnatur, quia iustitiam dei nõ facit to. 2. 384 b
homo naturaliter non solũ peccator, sed totus peccator to. 2. 411. c
hõ æstimandus est ex animi malis vel bonis to. 2 443 c
hominis spiritualia florent, quãdo carnalia eius affliguntur to. 2. 373 e
homini nihil est anima sua comũctius to. 2. 115. g
homini nihil par est inuisibilium apud deum to. 2. 241. k
hominem nullum esse bonum cur Christus respondit to. 2. 183. d e
hominem malum placare non potes rationem reddendo to. 2. 413. c
hominem nullum iurare compellas to. 2. 437. g
hominem deus fecit pp se, & omnia animalia propter ipsum to. 2. 289. d
hominem negligentem res dubia facit to. 2 374. l
homines multi porcorum more non hominum facilè à dæmonibus inuadantur to. 2. 96. k
homines ex omni re possunt meliores fieri ibidem i
homines ante christi ad ecntum saluari nõ poterãt absque confessione Christi to. 1. 119. k
homines perfecti per animã, imperfecti per carnem designantur. t. 2. 371. h
homines oĩ aut sunt iusti, aut peccatores to. 2. 377. k, & vtique quintuplices sunt ibidem, & l
hominis lãpas extinguitur, quando fides eius deficit to. 2. 378. g
hominum conditio in duas diuiditur partes to. 1. 303. c
homo cũ tot membris, partibus, completionibus, & coloribus ex terra formatus est to. 3. 42. f g
homo uniuersæ creaturæ est præstantissimus to. 3. 89. k
homo quantum est natura pretiosius, tãtum sit indulgentia Christi magnificus to. 3. 148 c
homo interdum dicitur angelus tom. 3 225. c d, & deus d, & dei filius. ibidem
homo comparatus iumentis, longe peior est illis to. 3. 315. l
hominis formatio, & data illi nominatio to 3 382. h i
hominis natura auibus, iumentis, reptilibus, lapidibus, & diabolo comparata, inuenitur peior to. 3. 315. l m
hoĩem nõ fecit deus ad imaginẽ suam vt æs & aurum accumulet to 3. 95. d
hoĩe ẽt mortali nihil pretiosius t. 3. 286. d
hoĩes multi vilis miraculis retro iunt reuersi to. 3. 279. l
homines dicuntur infœlices quando deum offendunt t. 3 286. c
hominum natura est statim beneficiorum obliuisci to. 3. 244. g
Inter homines & angelos non grande est medium to 3 277. c
hõ tria mala incurrisset, si post reatum in eodẽ honore pstitisset. t. 5. 30 a b
homo peccato interceptus, circũuentus cecidit, postea mordetur cõscientia, & peccati semper memor to 5. 79. g
homo qui sermonẽ ab horret, iumentis est minus rationalis to. 5. 91. d
hõ vnus recte agens, populũ integrum potest eripere ab ira dei to. 5. 98 g
hõ sine precatione est sicut piscis extra aquam to. 5 183 c
hõ beluarum dominus, tamen beluarũ cupiditatibus seruire non erubescit to. 5. 129 c
homo electione princeps non natura to 5. 01. a
homo longe melior est cœlo tomo. 5. 254. c
homo furari solitus, & iniuria proximũ afficere, pietate non timebit tom. 5. 256. k
Hominis creatio, & in paradisum locatio, & omnium creaturarum dominatio to 5. 30. k l m
hominis a paradiso electio, mortisque mulctatio, signa sunt diuinæ clementiæ to. 5 30. m & seq.
hominis & bruti varia discrimina to. 5 54. f g h
hominis primò creati status t. 5 210. h i quem immortalem fecit. l m
hominis & equi collatio t. 5. 211. e 212. ef
homini apud deum inuisibilũ nihil par to. 5. 270 i
hominem ad summos honores trahere mittitur, diabolus ab illis deiecit to. 5. 15 c
hominem tripliciter honorauit, quod ad imaginem suam eum fecit tom. 5. 201. m
hominem non vt sibiipsi tantùm, sed vt multis prodesset, creauit deus to 5 215. f
Inter hominem & lutum ratione materiæ nihil interest to 5. 406. g
hominem cecidisse non est graue, sed lapsum iacere, nec resurgere conari to. 5. 466. d
homine legitimè orante nihil fortius to. 5 332. h
homine iusto non est dignus universus mundus to 6. 406 d
homines a mentis ornatu, non ab exteriori pulchritudine beati cernendi tomo. 5. 230. i
hominum gloria nihil vilius tomo. 5. 284. c
hominum priscorum studium tomo. 5. 278. f
hominum omne genus inane gloriosum est tom. 2. 389. c maxime autem muliebre ibidem
hominum & angelorũ differẽtiæ to 5. 403. g h
hominibus multis peiora placent, & hæc eligunt, omittentes meliora to. 5. 321. i k
homo se prostituens brutis insipientior, atque impudentior to. 4. 12. d
homo inhumanus brutis deterior tom. 4. 40 g h
homo ab exitu, deus autem ante exitũ aperte nouit to 4. 65. h
homo cœlo melior t. 4. 74. m
homo magis venerandus, q̃ ecclesia materialis to. 4. 96. d
homo ab homine in quo distat t 4. 372. l
homo malus nõ timendus t. 4. 383. i k
homo auarus nunq̃ Christi faciem videbit to. 4 423. g
homo quomodo aut diligendus aut odio habendus sit to. 4. 468. a
homo ipsis bestiis peior to. 4. 505. i
homo quomodo imago dei to. 4. 603. g
hominis negligentia & ingratitudo to. 4. 16. c, & seq.
hominis probatio unde to. 4. 379. c
hominis definitio to. 4. 546. m
homini nihil gnicioſius, quàm absurda appetitio to. 4. 33. i
homine se prostituente nihil abominabilius to. 4. 13. k
homines qua re potissimum deo similes fiant to. 4. 10. h
homines quod afflictionibus frangantur quid in causa ibidem. i k
hominum non est scire qui digni sunt dei benignitate to. 4 165. i
hominum seruitus quã prohibet Paulus quæ to. 4. 164 g
honorantur maximè a deo, qui propter eius confessionem contumelia afficiuntur to. 3. 93. c
honor creatoris creaturæ non concedatur to 1 12. c
honor nõ solùm maioribus, sed æqualibus est exhibendus to. 1 92. d
honor alicuius sancti non est honor eius sed actus eius to. 2. 355. c d
honores ignauis ac negligentibus pernicium magnam afferũt to 2 128 d
honorẽ huius seculi cõtemnere oportet to. 3 70. i qui cœlesti comparatus insania, & iguominia est ibid.

honor uerus uirtus animi est. tomo 4. 164.d
honor introuentibus cœlestem gloriã exhibendus to.5.293.f g
honor magnus imitari Christum. tomo 5.299.c
honoris magnitudo supplicii sit maior accessio to.5.249.g
honores à uiris & mulieribus illati multis uitiis subiacent to.5.23.m
honores non quærentem honorant, ambientem uerò aspernantur.to. 5.277. k. Supra, Gloria
Honor qualis debetur apostolis.tom.4. 111.d
honor sacerdotibus exhibitus, deo etiã exhibetur to.4.560.m
Horrenda omnia in terra Sodomorum. tom 4 500 f
Horrendæ sententiæ to.4.562.c d
Horis diuersis iuxta diuersas mundi ætates paterfamilias uocauit operarios in uitam tomo 2.329.i k
Hortum dominus sine agricultura plantauit to.1.28.b c
hospites qui appellari soleant. tomo 5. 495.d
hospitalitas Abrahæ quantùm modestia fuerit to.1.114.l
Hospitalitas quantorum bonorum causa est ibidem. m
hospitalitas priscis tẽporibus in magna cura erat to.1.132.c d
hospitalitatem quàm diligenter exercebat Abraham to.1. 13.a & se.
hospitalitatem exercens grandem inde reportat thesaurum tom.1.121.e
hospitalitas circa quid uersatur. tom. 2. 377. f
hospitalitas in omnes to.2.446.a
hospitalitas quantùm deo placeat. tom. 2.253.f & seq.
hospitalitas Priscæ in Paulum. t.5.117. b. & seq. Sunamitis in Helizæum. e. Sarai in Angelos. Rebeccæ in seruũ Abrahę g h. Viduæ in Heliam. 120.b Iob imperegrinos to.1.224.d e
hospitalitas Abrahæ circa omnes. tomo 4.628.l
hospitalitatis laus to.4.83.f.& seq.
hospitalitas uiduæ Abrahæ hospitalitate maior tom.4.198.f
hostia christianorum qualis. tom.4 77.l. 80. m
hostia nra qũo sine macula erit. t.4.80.a
hostia nostra una est, non multæ. tomo 4.639.a
hostiæ ueteres quomodo offerebantur. to.4.80.a
hostes qũo expugnandi. to.4.516 f
hostiæ spirituales sunt precatio, ieiunium, & eleemosyna to.1.70.i
hostię multiplices in lege ueteri. tomo 1.346.e
hostiæ uariæ legis euangelicæ. ibidem d
hostem habemus perpetuum, & fœderis nescium to.1.157.d
hostium armis aduersus ipsos pugnandum est tom.5.428.b. Insta, Inimicus
humanitas quantùm ualeat. to 1.347.b
humana laus uel gloria quantùm homini noceat to.1.11.b c d
humanæ gloria nil nisi conuicia parit. ibidem.d
humanum genus non potest se continere intra suos limites to.1.80.m
humana negotia sunt fumo comparanda to.2.9.f
humanum genus saluari non potuisset, nisi Iesus passus fuisset t.2.403.l
humana natura facillimè ad malitiã declinat tomo 3.59.m
humanum genus ad nullam rem tã cupidum est, quàm ad futura cognoscẽdæ tomo 3.124.d
humanæ rationes, & sententiæ incertæ sunt, & imbeciles to.3.11.a
humanam laudem uincens, inuidiam, & auaritiã, & graues omnes affectus uincit to.3.63.c
humanæ deliciæ quantum noceant. to. 1. 2. m
humana substantia cum diuina collata nihil est tomo 1.292.l
humana natura mendica ante gratię cõsecutionem to.1.294.c.296.c
humanarum rerum nihil esse firmum ac stabile tomo 1.418.h
humanarum rerum mutabilitates considerandæ to.5.403.c
humanis rebus nihil infirmus. ibidem
Humanus quis to.4.138.c
Humana tentatio quæ to.4.178.b
Humana ratio collata diuinis nihil hẽt commune tomo 4.530.m
humanum genus natura contentiosum. tomo 4.426.c
Humanæ uires sunt cinis, & puluis. tomo 4.623.b
humanarum rerum cõditio.t.4.670. d. 671.c f g.
humilitas bonorum omnium mater. tomo 4.4.h
humilitas animi quid to 4.429 k
humilitas animi omnium bonorum cã. to.4.419.c
humilitatis encomium. to.4.446.g h i
humilitate nihil potentius to.4.82.c
humilis quomodo quis effici possit. to. 4.116.c
humiliare seipsum nihil beatius. tomo 1.178 h i
humiliari per molestias non est ægre ferendum tomo 1.106.b
humiliatur qui dei maiestatem cordis oculo contemplatur to.1.373.l
humiliari quid sit to.5.276. h i. & qũo oporter. k l
humiliauit se Dauid publicanus, & exaltati sunt to.5.276.i
humilis omnibus subditus est, nulli inuidet tom.1.210.e
humilis ad ueræ sublimitatis cacumen uolauit to.1.190.e
humilis sublimi contrarius est. tomo 1. 190. f
humilis à nullo uincitur ratio. tomo 1. 190. g
humilis dæmonem tam olim excelsum calcat to.1.190.h
humilẽ se dicere super omnia deo amicum facit tomo 1.11.c d
humilibus nihil iucundius to.1.190.k
nihil altius.to 1.190 f
humilis in multa est uoluptate, à nullo expectans honorem t.3.185.a
humilitas non est facere quod necessitate cogeris to.1.91.d
humilitas in quo consistit ibidem.e
humilitas sola est quę charitatem acquirit.to. 1.131. m & dilectionem nutrit. tomo 1.171.l
humilitas non habet unde cadat. tomo 1. 10.m 1.0. d
humilitas maximum est sacrificium.to. 1.339. m
humilitas quantum bona sit. t 1.372.c
humilitatis doctrina nobis offertur in nõstræ creationis consideratione. to. 1.27.b
humilitatis præconia.to.1.210.m.& seq. & eius efficacia.10.g h.
humilitatis perfectæ forma tomo.1. 210.a b
humilitas ex peccatoribus iustos facit. to.1.11.l
humilitas mater bonorum nostris mentibus inserenda tomo 2.12.f
humilitas facilè superponit cuncta alia usque ad cœlum assumpta.tom.2. 48.c
humilitas cultorum est origo virtutũ tomo 2.48.c d. & uirtutis caput. 143. m.to.5.273.c
humilitas sublimioris philosophiæ mater est origo tomo 2.124.m
humilitas uirtutis pars est, sine qua nemo est immundus apud deum. tomo 2.187.h
humilitas quæ nobis assunt bona conseruat, & quæ nõ habem', facilè adiicit. tom.2. 190.l
humilitas & mãsuetudo sunt arma quibus fugatur diabolus. to.2.120.g
humilitas castitas & religio ĩ Boez prædicatur tomo 2.245.i
humilitas corporalis, & spiritualis, to.2. 186.l
humilitas omnium bonorum mater & omnis sapientiæ principii. t.2.390 h
humilitatis plures sunt modi. t.2.48.b
humilitas est uehiculum orationis. tom. 1.270.i
humilitas, & paupertas se inuicem constituunt tom.1.271.f
humilitatis species aliquot. t. 1.415.b
humilitate neglecta nullæ uirtutes aut opera cõgregantur. to. 2.48.c qua ni hil alius 190. f. & nihil præstantius 205.c
humilitatis ornatus quantum resplendeat tomo 2.220. e f
humilitatis retributio hic & in futuro tomo 2.124. a b
humilitatis multi sunt modi. tomo 2. 389.c
absque humilitate quicquid boni acquiritur defluit tomo 2.390.h
humilitas non est sine magnitudine animi tomo 3. 113 e
humilitatis est in sermone & in opere erga eos qui præsunt, & qui subditi sunt tomo 3 230. d
humilitas donum tomo 3.323.i
humilitatis nostræ scola est ante oculos nostros. to. 3.328 m. in quo docemur utilitatem nostram, ibidem humilitati

humilitati nihil conferendum, quæ est mater, radix, & vinculum bonorũ. tomo 3.221.g h
humilitatem Christus primum iecit, tãtanquam magni ædificii fundamentum tom 3.55.e f
humilitas quantum potest in iustis. tom. 5.275.i
humilitas quot bona nobis parit. tom. 5.276.l
humilitas facilis est monachis. tomo 5. 311.c
humilitas præ sua summa excellẽtia peccati superat pondus. tom 4 417.c tam magnum bonum est d 418.e
humilitas quæ ex uirtute descendit, deo chara est, non quæ de conscientia peccatorum uenit to 5.474.b
humilitatis materia quæ sit. to.5.174.d
humilitatem præ seferat qui vult deo uideri humilis tomo 5.276.b c
Hus terra ab Esau dicta to.1.218.c
Hyænæ mirabilis natura. tom.2.427.d e
Hymni monachorum. tomo 2.163 a 164.b & seq.
hymnos diuinos debitè in ecclesiis concinere decet to.1 432 h
hymnis angelorum deum laudantium non licet dæmonum admiscere ludicra, ibidẽ i. Supra. Gratia. Infra. Laus
hypocrita quis tom.2 291.e
hypocrita aliud ore profert, aliud mente tegit tomo.2.157.c
hypocrita tandiu clarus apparet, quandiu assistit spectantium multitudo. tomo 2 71.m
hypocritæ deum orare simulant. tom.2. 67.d
hypocritę astutiores sunt cæteris hominibus tom 2.360.m
hypocritæ sunt Iudęi, & hæretici. tomo. 2.377.h
hypocritarum mos tom.2.358 h
Hypostasis duarum personarum. tomo 4 421.c
Hyssopus quare in aspersione assumebatur to.4 637 h

I

Iacere nequaquam licet, si quãdoque ceciderimus tomo 5 337. k
Iacob non mentiebatur dicens se esse Esau tomo 1.40.e
Iacob propter amorem in Rachelem omnia facilia sibi putabat. tomo.1.c, & sequen.
Iacob curam suæ sepulturæ habebat propter causam tomo.1.171.
iacob cum vxore adorauit Ioseph. tom. 1.171.a
iacob iudam benedicendo, Christi incarnandi mysteria prædicebat. tomo 1. 172.c d
iacob minor à matre magis dilectus, maiori à deo præfertur. tomo 1. 287.h, & sequen.
iacob benedictione patris tantequam nasceretur dignus factus est accipere. ibidem.k
iacob fugit ad Laban in Mesopotamiam to.1.344 l
iacob in L. z1 uidit inenarrabile mysterium tomo 1 ibidem
iacob pastoris uigilantia. to. 1.151.e f
iacob peregrinatio per fidem impleta est tom.1.344.l.& seq.
iacob speciosus futurum seculum signi ficabat tomo.2 242.c
iacob fugæ consilium iniit, ne fratrem suum faceret homicidam. to.3.335.e. cuius peregrinatio multas illi donauit angustias. ibidem
iacob fratris furorem declinat to. 5 43.k & seq. grauia passus est. l m, seruire coactus ibidem. unde meruit uxores. m.43.a. ad fratrem redit. ibi.
iacob existimans Ioseph filium mortuũ luxit eum diebus plurimis. to 5 44 f qui fame pressus misit omnes filios in Aegyptum. ibidem. & g. sed audiens uiuum Ioseph lætatus secum pernexit. h i
iacob fugiens Laban socerum in itinere commorantem est tom.5 3. b cui ob uias Esau frater. b c à quo rapitur Dina filio. c. quam uendicauerunt filii. ibid.c d.
iacob qualiter se habuerit in uoluptate, & in tristitia to. 5 303.i
iacob quo salutem inuenit tom 4 8.d
iacob quo pacto diues fuit. to 4 544 f
iacobus Cleopæ to.4 330.f
iacobus frater Domini primus fuit dignus episcopatum accipere. to.2 19.a to.3.157.a 254.l
iactare quando licet sua beneficia to.1. 208.l m
iactare propter eleemosynã pauperi præstitam

stitam, extremæ dementiæ est. tom.2. 1.a & seq.
Iactare seipsum propriã euacuauit mercedem tom.3.284.h
iactare aliquid de se, reddit hominibus odiosos, & deo abominabiles. tom.5. 276.m
iactantia fugienda to 5.348.a
iactantis sola in morte non deserit corpus. tom. 5.146. k. & cuiusus meritũ laboris perdit. ibidem. & seq.
iactantia quæ sit miranda. to.5.147.f
iactatio odiosa in propria laude. tom.2. 385.a
iacula sunt inimici passiones, & tentationes to.2.243.h
iaculum diaboli si fortes fuerimus reuertetur ad ipsum to.4 649.l m
iaphet benedictio à patre. tomo 1.79.d & seq.
idololatriæ principium. tom.1.15.b c
idololatria gentium deprimebat eas. to. 2.326.i k
idololatria diaboli opus est to.3.222.b
idololatria quõ ortum habuit. to 5.324. l.325.m
idololatriæ inuentio diabolica. t. 5.347. d, & seq. abolitio eius per Christum f.
idololatria unde t.4.390.h
idololatriæ modi varii. tom. 4 20.l
idola unde nata to.4.211.h
idolorum cultus stultitia oculis subiicitur to.1.398.m
idolorum cladus unde ortum habuit. tomo 2.237.f. to 5.208.f.209.b
idolum amare, & aurum non differunt, tomo 3 106.b c
idola tempore Chrysostomi pene ubiq; abolita erant tomo 5 351.l.m
idolorũ inscultus, & infamia. t. 5 311. k l
idonei ad scripturam sacram audiendã. to.1.43 f
iechonias bis nominatur in genealogia Christi tom.2.249.a b
ieiunare non ualens largiorem det eleemosynam tom.1.20.a
ieiunemus soli deo, à quo expectamus mercedem to.2 344.c
ieiunando carnibus, & peccatis abstinemus tomo 5.88.h
ieiunauit Christus prius quàm prædicaret uel miracula faceret. to.5.242.e f
ieiunauit Daniel triginta sex dierũ hebdomadas, ibidem. k. in quo præfigurabat ecclesiæ consuetudinem. ibidem.
ieiunauerunt Niniuitæ, & misericordiã dei consecuti sunt to.5.187.d
ieiũnent omnia corporis nostri membra ibidem 187.g.188.h
ieiunare non potens, potest abstinere de linis to.5 332.h
ieiunans qualis esse debeat tomo 1.
ieiunans gratias agat domino, qui uires ei tribuit ad ferendos ieiunii labores. to.1.20.b
ieiunans propter homines tristis est. to. 2.186.d
ieiunantes ut hominibus placeant magis quàm deo, habent laborẽ de corporis afflictione to.2.394.c
ieiunantium gratia differt ibidem d
ieiunantes in montibus, & philosophiæ dediti sunt beati dicendi to.3.187.d
ieiunans sermè angelus est, agens festũ domini to.5.115.b
ieiunantis præclari effectus. to.5 332.h 33.d & seq.
ieiuniantes amore dei imitandi sunt. to. 5.414.g
ieiunare & asperis uestibus indui nec ab sistere à concupiscentia, & iracũdia, non ast pœnitentia! tom.4.169.c
ieiunium & uirginitatem non præcepit deus to.4.137.f
ieiunium solum nihil prodest. t.4 163.d
ieiunium iu Ixorum. to 4 327.e.234.k
ieiunium à dõmino inuentum propter peccatorum curationem to.1.1.b
ieiunium fideles ab infidelibus discernit ibidem
ieiunium est mater omnium bonorum, & uirtutum omnium magistra, ibidem d
ieiunium omnium bonorum causa est. ibidem f
ieiunium arma cõtra diabolum instruit ibidem
ieiunium Christi fuit nobis exemplar. ibidem.
ieiunium quare quadragenario numero absoluitur ibidem i
ieiunium quanta bona animæ efficiat. ibidem k
ieiunium nostræ animæ alimentum. ibidem
ieiunium parum prodest terentibus diẽ in ludis, & aliis ociis inutilibus. tom. 1.13.k

ieiunium præcipuè est abstinere a uitiis to.1.17.d e to.5.115.l m
ieiunium multa bona operatur tomo.1. 231.h 232.i
ieiunium est de præcepto diuino tom.1. 232.i to.2.71.k
ieiunii utilitas to.1.1.d g 2.h & eius uirtus.3.d
ieiunii violatione dæmon humanum genus deiecit to.1.1.f
ieiunii præclara facinora ibidem g h & seq.& multiplex eius effectus 20.b
ieiunii proprietates & effectus tom.1.2.c
ieiunii tempora maxima rebus diuinis cura est gerenda to.1.8.i
ieiunii finis est vt delicata e medio tollantur, & secularia ad spiritualia opera transferamus to.1.10.m
ieiunii plurimi effectus præclari tom.1. 448.h i einsdem uis quam efficax i
ieiunio præces semper coniunctas esse oportet to.1.82.l m
ieiuniũ primo deus primis parentibus præcepit to.1.1.f
ieiunium deus ut medicinam contra delitias humana ex cogitauit tomo.1. 20.m
ieiunio corpora ualidius corroborantur t.1.448.i & anima de in diem renouatur ibidem
ieiuniorum dies iucundi sunt his qui philosophari uolunt to.1.175.f
ieiunium quam grande sit bonum & cõtra diabolum arma maxima tomo.2. 42 h
ieiunium quibusdam mœstum est, aliis autem iucundum to.2.100.d
ieiunium res quædam tristis iudæis videbatur to.2.121 d
ieiunium cum fide non paruas res affert to.2.169 g
ieiunium inter opera satisfactoria ponitur to.2.218.c & seq.
ieiunium absque eleemosina nihil prodest to.2.218.e
ieiunium non est tantum irritatio passionis, sed repugnatio to.2.263.g
ieiunium corporis abstinere a cibis, animæ vero ab omni re mala to.2.265.k & seq.287.m
ieiuniũ est adiutorium orationis ibid.d
ieiunium corporale & spirituale ibid.m
ieiunium multa bona olim intulit tom. 2.394.e f
ieiunium quatuor temporum ex Zacharia to.2.340.i
ieiunii semina in discipulis Christus ab initio iecit to.2.169 g
ieiunii propter deum, & propter homines idem labor to.2.394.d
ieiunio animum debemus intendere to. 2.42.i
ieiunium secretum esse possibile est tom. 2.71.l
ieiunium orationi iunxerunt qui voluerunt deum exorare to.2.268.e
ieiunio ægrotis maxime opus est tom.2. 169.g
Ieiunia modicam afferunt utilitatem, cũ mens sceleribus repleta est tomo.2. 100.c
ieiunium cum proximi charitate, diuinã in nos iram extinguit to.3.16.e
ieiunium & pecuniarum rogatio discipulos Christi poterant conturbare to.3.168 e
ieiuniũ quantum bonum sit to.3.215.h quod est etiam abstinere a delitiis ibidem
ieiunium purgatio est animarum nostrarum to.3.223.f
ieiunium quantum sit dæmonibus formidandum to.5.74.h
ieiunium primo parenti ab initio iniunctum est to.5.74.i quod si paradiso fuit necessarium, multo magis extra ibidem a quo necessaria sunt nobis auxilia k
ieiunium maxime competit medicinæ to.5.75.i 76 k
ieiunium quantus sit hominibus ornatus to.5.74.i angelos ex hominibus facit ibidem
ieiunium est corpori medicina to.5.114 d 187.d & seq.
ieiunium nostrũ quadragesimæ, multũ differt a ieiunio Mosis, Heliæ, & Christi to 5.114.h i
ieiunium angelorum quid sit to.5.114.i & eius effectus ibidem
ieiunium seipsum scit, & quæ sunt sibi aduersaria to.4.113.i & sententiam dei in Ninuitis reuocauit 115.k l
ieiunium uerum est abstinere a cibis, & peccatis to.5.187.l m 115.c
ieiunium aduersus dæmonum naturam constitutum est to.5.116.i & eius prædari effectus.k & sequent.& utilitates l m
ieiunium summum erat ueteris testamenti patribus refugiũ. to.5.116.i & in paradiso institutum ibidem
ieiunium angelorum consortio ieiuniũ cõsociat tomo 5.116 k
ieiunium pharisæi inane & sine fructũ sint tomo 5.187.c
ieiunium peccata eripere non sufficit, ni si cõgrua cum lege fiat. to.5.187. c d
ieiunium medicina est si suis legibus continetur tomo 5.187.d & seq.
ieiuniũ quibus operibus perficitur. to. 5.187.g 188.h
ieiunium non eorum abstinentiã, sed peccatorum fugam magis dicit. tom. 5.267.i
ieiunium sine eleemosyna, & aliis piis operibus parum prodest. 115. 278.a b 334.b 337.g
ieiunium est principium modestiæ. tomo 5.285.c
ieiunium eborum susceptum est vt carnis impetum suscipiat. to. 5.333.d
ieiunium verum quale sit. to.5.335.d e
ieiunium, oratio, eleemosyna & cetera pietatis opera, nihil sunt, nisi propter deum solum fiant. to. 5 353. f a quibus igitur inanis abfit gloria e f
ieiunii tempore nullum congruentius est ad pœnitentiam tomo 5.74.a
ieiunii labor & fructus. t.5.88.h & eius impedimenta.89.i k & seq.
Per ieiunii dies sanctus esto. to.5.115.d
ieiunii genera quæ sint ibidem
ieiunii comites to 5 189.i k
ieiunij nulla nobis utilitas, si inuectuo ze ipsum tempus prætercamus. tomo 5.227 k
ieiunii tempore omnia vitia in virtutes mutentur tomo 5.334.m
ieiunium non timere oportet, sed crapulam, sed ebrietatem to.5.75.g
ieiunium frangens Adam, mortale genus reddidit humanum. to. 5.114 d e. Esau vendidit naturæ primogenita ibidem. Filii Aaron sacerdotes occisi i
ieiunii non putandum est esse parum quoddam lucrum t.5.114.d & seq.
ieiunium in lacu leones didicerunt, & nõ attigerunt Danielem.ibidem f.leo vero prophetam occidit qui fregerat ieiunium ibidem & g
ieiunium putans malum, etsi ieiunet, in malitia est tom 5. 115. b
ieiunium repellẽs ignorat crucem. ibi. c
ieiunio spreto irascitur deus to. 5. 74. k & lætatur ieiunio honorato ibidem
ieiunio liberata est Ninive ibidem & l
A ieiunio radix veteris legis cœpit. to.5. 114 e & nouæ legis pdicatio. ibi. & f
ieiunio Moses legem meruit accipere. t. 5.114.e & Helias elevati in cœlũ h
ieiunia Iudæorum impia. tom. 5.414.b
in ieiuniis casu dolet, sed epulatur asia to.5.114.c
ieiunus vacare, & auarum esse parũm prodest tomo 5 129. e
Iephte & filiæ eius historia. to. 1. 190.k & sequen.
iephte vmeã filiam suã domino obtulit tomo 1.190.l
iephte ẽt Christum figurauit. to.1.191.a. Supra, Hiephte, sub litera h
Iesse resigerũ interpretatur. t.2.245.k
Iesu naue Mosi successor figura fuit Iesu Christi to.1.434.i to.2.8.k
Iesus non Græcum sed Hebraicum dicitur tomo 2.8 i
iesus interpretatur saluator. to.2. 251.i
iesus cur tanto triumpho intrauit Hierosolymam tomo 2.410.d
iesus semper nomitatur vbi faciunt sancti miracula tomo 2.410.k
iesus aut magnus aut parvus est secundum fidem vniuscuiusque credentis tomo 2.423 e
iesus quandiu deorsum est, non transfiguratur tomo 2 424.a b
iesu & Moses transferunt mare differenter tomo 3.71.d
iesus multa fecit ad nostram eruditionẽ tomo 3.114.e
iesu ignorat, qui non compatitur iesu to.5.117.c
Iesu nomen tum inferis, tum morbis, & vitiis terrori est tomo 5.124.e
iesus aduentu suo dæmonum ludificationes & impietatem soluit. to 5.347 f. Supra, Christus
Iethro homo erat barbarus & insipiens t.3.290.l.sed Mosem correxit. ibidem & m. cuius consilium hactenus obseruatur 291.a
iethro socer Mosi consulit accipere sibi auxiliares tomo 3.323.f g
iethro prius sacerdos idolorum, postea factus est figura ecclesiæ gentiũ. ibid.

Iezabel Nabutem occidit, & Heliam persecuta est tom.2.398.g h
Iezabel quare maiores pœnas dedit q̃ Acha to.4.93.h
ignis gehennæ an habeat finẽ.t.4.136.a
ignis gehennæ non habet lumen. to.4.602.h
ignauia radix & mater est desperationis to.5.474.m
ignis pro dei uoto contrariam exercet operationem to.1.26.1.k
ignis suæ naturæ oblitus tribus pueris seruiebat.t.1.348.a.Insta, Pueri, Tres pueri
ignis inferni qualiter sit inextinguibilis to.2.39.g
ignis inferni non habet uim resoluẽdi, sic nec lucere potest. to.5.468.c
ignis inferni multò horribilior quàm noster to.2.135.m
ignorare bene satius est, quàm scire malè to.5.59.i
ignorans quæ sciri nequeunt, culpa uacat: ignorans uerò quæ cognitu facilia, supplicium feret extremum. tom.5.136.1
ignorantia non excusat tom.1.11.f
ignorantia cõmissa puniuntur.t.2.23.h
ignorantia negligẽtiæ filia est.t.2.352.l
ignorantia non satis est nobis ad excusationem quo minus uerba Christi capiamus tom.3.65.k
ignorantia timidam, & effœminatã animam facit to.3.118.l
ignominia pauperum nõ tam illis quàm diuitibus adfert culpam to.4.170.f
ignorantia scripturarum malorum omnium causa to.4.471.a
ignoratio est argumentum cognitionis. to.1.257.m
ignoratio sui super omnia hominẽ rem poralibus rebus affigit. to.2.88.l
ignoratio iudæorum nulla est uenia digna to.5.136.i
ignoratio dei, stultitia est.t.5.143. c quæ ex superbia oritur ibidem
illiteratos, & indoctos dicere apostolos Christi, non sunt maledicta in eos.to.4.120.1.k
imago dei inuisibilis Christus est quo. t.4.456.f.& seq.
imago quid to.4.325.g
imagines uitæ Christianæ mille positæ in scripturis to.4.458.k.& seq.
imago dei nõ est in auro depicta.tom.2.351.a
imago Nabuchodonosor nõ potuit glorificare eũ.to.2.17.e.& seq.k.& sequ.
imaginis suæ corruptores deus morti tradit perpetuę to.2.351.c.
Ad imaginem Christi facti sumus, ut illius imitatores simus. tom.2.335.c
imago Patris & Filii, una & eadem imago tomo 5.421.e f
imaginem regis æterni impetens, sibi ipsum obruit tom.5.327.i
imbecillitas propria facit, vt non omnes idem diligant tom.4.117.a
imitari debemus sãctos quos laudamus. to 1.262.d
imitari Christum cum plerisque aliis in ferendis iniuriis to.2.180.g h
imitari Paulũ exhortatur quilibet Christianus to.3.278.a
imitari Paulum quomodo oporter.to.3.289.1.a b.
imitari, quomodo oportet Christum.to.3.303.1.m
imitemur sanctos mores iustorum, qui eorũ glorias laudat.t.3.336. h. quod non est difficile ibidem
imitari Christum nõ apostolos tantùm iubemur, uel monachos.tom.5.387.b
imitari possumus deum in omnibus operibus suis.t.5.306.h i.quod non possemus, nisi liberũ esset arbitrium. ibid.
imitandi quo sunt sancti. to.3.335.e
imitatores patientiæ eb, & fidei Abrahæ, eorũ erũt successores. t.1.332.i k
imitatores Christi sunt, qui pro iniustis patiuntur tomo.1.346.i
imitator debet homo esse sui autoris. to.2.181.b
imitatores Christi quomodo fieri oportet.to.5.298.h.299.b & seq.
immisericordia plures in gehennam ducit tomo 5.58.l
immoderantia fons omnium malorum to.1.103.a
immolant plerique animam suam uitiis to 5.309.f
immortalitatis animæ probatio. tom.1.453.e f
immortalitatis comparationes multæ. to.5.118.m & seq.
immortalitas maior aut minor esse non potest to.4.528.i
immunditiæ multi modi. to.4.586.2.b

immundum nihil natura.tom.4.195.g h
immundi quomodo fiunt digni prædicatione tom.4.134.m
immundi non possunt seruire deo.to.4.619.i
immunda quæ sunt to.4.586.k l m
immunditia non semper ex ipsa rei natura, sed ex conscientiæ imbecillitate proferrur tomo 5.154.k l
impatientia blasphemiæ mater.tomo 2.1330.e
impatientia super mortuis arguitur. to.3.101.a b
impatientia quatenus sit uitanda. to.5.120.m.ibidem.a b
imperare scribi qui nescit, qũo alios legibus regere poterit? to.5.363.c
impetans hominibus, & non uitiis, suis subditis ridiculus est ibidem.b c
imperatum est nobis super serpentes, & scorpios, & super omnem diaboli tyrannidem to.5.348.l
imperator cognus, & caupo uocatus est, quòd tot oues, bouesque araras mactabat tomo 5.358.e f
imperio dei nihil est potẽtius t.5.368.m
imperare artium omnium summa.to.4.289.a
imperatoris munus to.4.143.h
impingere quid to.4.66.a b
impietatis uiæ multæ to.4.9.i
impii non eadem omnes supplicii crudelitate torquentur. to.4.229.f
impietas fœdissima periculosissima. tomo.2.449.k
Impietas est mors animæ, ac uita pugnãs cum lege diuina tomo 5.110.l
impietas non finit impiũ respicere, neq; eò reuerti unde excidit to.5.464.a
impii uiuentes in peccatis hic puniuntur to 2.443.a c
impius est alienus à deo, & si nũquam pronũciatur in gehennam to.5.114.c
impii constantiores sunt in malo, quàm nos in bono tomo 5.414.i
in impios elegantissimè inuehitur to.1.280.c
impletio legis & prophetarum est Christus, sicut impletio euangelii est Spiritus sanctus tomo 3.326.e
impœnitentes quomodo punientur in fine tomo 5.294.a
impossibilia apud homines, possibilia sunt apud deum tomo 1.126.l h
impossibile quid sit tomo 2.314.d
impossibilia petit qui cupiditatis terminum inuenire conatur tom.2.343.a
impossibilia non præcipiuntur.tomo 1.245.a
imponores nil nobis nocent. t 3.256.h
impossibile possumus, si uelimus, facere possibile tomo 4.302.e.303.d
impostorum quorundam in Paulũ malitia tomo 4.323.d e
impostura quid tomo 4.9.i
improbati hominum non succumbendum tomo 4.383.m
improbotũ iniuriæ ferendæ. t.4.85.i k l
improperium Christi quid est tomo 4.656.g
improperia ad philosophiam nos inducunt tomo 4.659.g
improbitas omnis quauis gehenna grauior habenda est tomo 5.125.c
improbi cur nati sunt vt damnẽtur. to.2.226.c
improbum est non diligere bonum ab initio tomo 2.194.b
improbos non boni solũm, sed & mali odere tomo 5.129.f
improperia quæ deus posset peccatoribus imperare tomo 5.290.k.& seq.
impudentia nostra non pauperum meretur supplicium to 2.116.e
impudentiam nostrã cogitare nolumus ibidem
impurum cõparatione puritatis eximiæ tomo 5.434.h
inanis gloria quantum sit malum. to.1.11.b c d
inanis gloria fugienda.to.1.129.b & seq.
inanis gloria bonis & malis operibus insidiatur tomo 2.203.l m.& se.
inanis gloria tinea est quæ bona quæcunque corrodit, & fur auferens æternas diuitias tomo 2.204.c d
inanis gloriæ cupidus est, qui minimarũ rerũ gloriã aucupatur. to.2.149.l
inanis gloriæ cupido dehonorationis causa est tomo 2.183.b
inanis gloria omni tẽpore pestifera est. tom.3.9.d, mater est & fons auaritiæ.
inanis gloria fugienda est, ut gehenna fugiatur.tom.4.48.e, cuius sunt multi effectus.ibidem,& f g
inanis gloria sufficiẽs est delere quæcunque bona fecerimus opera.to.3.62.d
inanis gloria ubique proprium uirus disseminat

Universidad de Deusto
Biblioteca

seminat to.3.111.c
inanis gloria pestilentissimum episcopi periculum to.5.9.g.cuius multi sunt rami.ibidem,& seq.
inanis gloriæ cupidus episcopatu indignissimus est to.5.11.e f
inanis gloria pestis est,quæ penitus nostra euacuat opera to.5.36.i
inanis gloriæ effectus & causa.t.5.146.i
inanis gloria non solũ delinquẽtibus, sed rectè agentibus officit.t.5.147.d
inanis gloriæ alimenta sunt laudes & honores to.5.16.m
inanis gloriæ homo,nõ iam uirgo anima to.5.80.d
inanis gloriæ cupiditate nihil sumptuosius,nihil turpius, & toleratu difficilius to.5.146.i,& seq.
inanis gloria mater est gehennæ to.4.69.c
inanis gloria uires obtinet etiã in mortuis ibidem
inanis gloriæ præcepta ibidem d
inanes sermones qui to.4.388.l
in incantatores to 4.357.c
incantationibus non obuiandum morti ibidem.d e f
incantationibus seruari,non est seruari, sed perire to.1.272.a
incarnationis Christi effectus. tomo 1. 349.c
incarnationem Christi quomodo operatus est Spiritus sanctus.to. 3.324. b c, & sequen.
incendium Ecclesiæ tomo 4.373.b
incidimus in peccata non per ignorantiam,sed per animi desidiam t.1.10.g
incipere multorum est,finire uerò paucorum to.2.304.a
increpationem sustinere ita speciosum est sicut non peccare to.5.331.a
incredulitas est mentis infirmæ.t.4.29.a
incuria multorum est causa malorum. tom.5.99.m
indigentia mater est sanitatis. t.3.190.e
indignũ frequens conuersatio dignum reddit tomo 4.448.b
indispositio auditorum causa,quare prædicatores differant de igne, de gehenna,& de inferno to.4.423.i k
induere Christum quid to.4.475.d tomo 5.142.f
inexplebilis cuiusdam auari malitia. to. 4.224.i
infans in utero materno nihil sentit. to. 4.616.g
inferorum tormenta tomo 4.52.c
infernales pœnæ. tomo 2.135.l.m.162.k
infernus timendus est etiã patiẽtibus in hac uita to.2.119.a
inferni ignis operibus misericordiæ extinguitur tomo 2. 39.a
inferni ignorantia neminem excusabit. to 2.119 a
infernorum cruciatus temporibus perpetuis tomo 5.366.k.Supra gehenna.
ingemiscendi modus to.4.264.f
infideles non excusabuntur quòd non cognouerint Christum tõ.2.260.e f
infideles quando dicuntur perdere fideles to 2.308.e
infidelis non erit meliori conditione, q̃ qui iã dãnati sunt.t.3.44.b,undæ nullam habent excusationem. ibidem.e
infideles nõ habent per naturam ut sint infideles,sed per uoluntatem t.5.264.g
infideles sunt cũ damnatis extra regales aulas,& pœnis addicti. tomo 5.329.f
infidelitas vnde nascatur. tomo 4.615.i
infirmitas quid tomo 4.316.m
infirmitas legis tom.4.630.f g
infirmitas legis causa erat quare semper offerebatur to.4 639 a
infirmitatis tria significata. to.4.316.m
infirmitati alienæ condescendendum . tomo 4.95.a b
infirmitas & lãguor differũt.t 2.270. e f
infirmitas animę in nostra est potestate. tomo 2.300. c d
infirmitas duplex est, si ad infirmitatis magnitudinem adsit paupertas. to.2. 416.i k
infirmitas quæ videtur naturæ maximũ est virtutis indicium to.3. 284.a
ingratitudo magna iudæorum. tomo.1. 153.k l
ingratitudo pœna maxima indigna cognoscere honores à deo acceptos, sed post illos peccare tomo 5.26.h
ingratitudo hominum pro tot beneficiis à deo exhibitis to.5.292.b,& se.
ingratus est qui post ueniam peccat. to. 1.181.d
ingratos multa manent supplicia. tomo 3.126.m
ingratus est homo deo pro tot, & tantis sibi collatis beneficiis tomo 5. 109.g

ingratitudo

Ingratitudo & negligentia hominis. to. 4.16.e.& seq.
inimici crucis Christi qui. to.4.439.f
inimici orbis qui sunt tomo 4.487.k
inimici Christi qui sunt. to.4. 641. a b
inimicorum diligendorum formula. tomo 4.266.h.& seq.
inimicitia tantum damnum est, vt misericordiam dei reuocet to.1.72.h
inimicitiæ sunt mansuetudine reprimẽdæ tomo 1.154.b
inimicitiæ quantum sint prohibitæ. tomo 2.58.h
inimicitiæ omnia conuertunt in inimicitias tomo 2.100.h
inimicitias perpetuas in animo seruantẽ valde odit deus tomo 1 72.h
inimicus citò vincitur si dimicaturus prælia meditetur tomo 1.179 d
inimicitantã vtilitatem afferũt vituperãdo,quantam amici laudãdo. t.1.206.h
inimici sugestiones tomo 1.286.e f
inimicis benefacere,& pro illis orare mãdatum dei est tomo 1.73.c d
inimicos diligendo quantum consequamur honorem tomo 1.9.l
inimicus qũo diligendus. to.2.280.k l
inimicus manifestus melior est q̃ amicus fictus. t.2.350.l,vel falsus. 360.a
inimicum odio habens seipsum lædit to 2.280.i
inimicis beneficia præstãtes,nobisibi misericordiam præparamus. to.2.71.i
inimico qũo sit reconciliandum. tomo 3.263.m
inimicum facit amicũ qui erga eũ facit aliqd quo deus glorificat. t.5.301.d
inimicis miseremur cùm videmus eos aliquo grani casu angi to 5.29.h
ab inimicis sæpius non minus lucramur quàm ab amicis tomo 5.217.l
inimicis mala imprecari q̃ graue si malum tomo 5.341.a,& seq.
inimicos diligere super omnia deũ reddit propitium tomo 5. 298.l
inimicos diligere, & beneficus prosequi docemur. t.5.331.c Supra. Hostis.
iniquitate nihil perius vel infœlicius aduersus deum tomo 1. 346.i
iniquitas iudæ fuit omnium iniquitatum iniquissima tomo 3.158.c
iniquitas nullum habet à natura ortum to.5.138.c.Supra. Culpa. Delictum.Infra. Peccatum. Vitium.
iniqui gaudere non poterant deaduentu Christi iusti tomo 2.253.m
iniquitates dupliciter remittũtur in hac vita tomo 4.358.k
initium peccati superbia. to. 4.509.c
initium perditionis superbia, salutis humilitas tomo 2 271.l
iniuriantes lachrymis digni sunt, non iniuriati tomo 3.113.g h
pro iniuriantibus & inimicis orare indicium est summæ & perfectæ dilectionis tomo 5. 101.m a d
iniuriæ proximorũ nũquàm reminiscẽdum. t.1 72.h,& seq.a 73.b, & seq.
iniuriam facientibus non aduersari, optima est philosophia tom. 1.92.f
iniuriam nobis illatam licet patiẽter sustinere tomo 1. 190.f g
iniuriam faciens lachrymis dignus est tomo 1.208.k
iniuriæ sunt patienter tolerandæ. to. 1. 206.g h.& remittẽdæ. t.2.180.e f, qa lucra afferunt f,& seq.
iniuriarum reminisci quãtum malũ sit tomo 1.72.k
iniuria nec re nec verbo inferenda est tomo 2.132.d
iniuriam perferre magno animo, est deiniuriante vlcisci tomo 2.132.a
iniuriã pati & inferre. to.2.154.l m.145. h.177.e,to.5.125.m.& seq.
iniuriam magno animo ferẽs, cum laude superant tom. 2 234.a b
iniuria nemo nos afficere poterit, si velimus tomo 2.406.k
iniuriæ à malis illatæ sunt magnanimiter sustinendæ tomo 2.265.i 266.k
iniuriarũ obliuio q̃ magnum bonũ sit tomo 2.222.l m,& seq.
iniurias ferentes valde se deo approbant to 2.280. f
iniurias in deum dissimulare nimis impium est tomo 2.266.k
iniuriam inferentes miseri dicuntur. tomo 3.68.l
iniuriam accipere melius est quàm facere tomo 3.105.e
iniuriam inferre fratri prohibetur, licèt hoc fuerit vsus Paulus. to. 3.284.k l
iniuriæ magno animo mandandæ sunt obliuioni tomo 3.16.e
iniurias tolerare est victoriam contra habere tomo 3.12.h i
iniuriis nihil est intolerabilius. t.2.57.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniuriã nemo in anima patitur, nisi seipsum iniuria afficiat tom.5.240.e
iniuriam inferentes sunt omnium uilissimi, animam suam impugnantes to. 5.287.c
iniuriam pati non est malum, aliàs deus non præcepisset to.5.338.c d
iniuriã faciens cũ diabolo gaudet. ibi.e
iniuriæ & iniuriarum contumeliæ constituuntur à patientium contumelias imbecillitate to.5.185.b
iniurias inferre, & pati quàm graue sit. to.5.101.l m
iniurias quomodo tolerare oportet. to. 5.188.b c
iniurias patientes ferendo duplicem reportamus coronam.to.3.140.a Supra Contumelia. Conuitium
iniuriæ memorem esse, studiosæ, & accuratæ malitiæ est tom.4.386.h
iniuriam committit communi ratione qui quam debeat, utilitatem non præstat to.4.385.m
iniuria affectus quid facere debet. to.4. 30.m.& seq.
iniuria afficere deterius quam affici. to. 4. 30.b
iniustitiæ multæ tom.4.9.i
inobedientia principium malum grãde. to.4.674.d
iniustitia est etiam arrogantia. t.1.245.i
iniustitia non inest in nobis secundum naturam to.1.261.g
iniustitia non ablatorum copia, sed rapientium uoluntate metienda est. to.3.97.k
iniustitia quantũ sit cauenda.to.3.80.m
iniustitia nihil uidet, & in seipsam ruit to.3.175.k
iniustitiæ conditiones to.3.164.l
iniustitiæ natura est primum lædere eũ qui illam parit tom.3.266.f
innouare aliquid maxime animos perturbat to.4.132.d
innocentia humilitatem comitator. to. 1.210.c
innocentiæ encomium to.1.288.h
innocentia omnium bonorum fons, & origo est t.2.125.g
innocẽtia sine deo infirmitas æstimatur. to.2.336.c
innocentia nulla in iudicio sibi confidit to.2.379.h
innocentia sine deo infirmitas æstimatur to.2.410.g
innocentes quare deus permisit occidi. to.2.30 c.31.d,& seq.
innocẽtes quãtas Christo laudes reddũt. to.2.386.i.387.k,& seq.quibus laudibus afficiantur. ibidem,& 387.a
innocentiũ occisio ab Herode.to.1.29.l m.30.a.386.h,& seq.qui primi Christi martyres extiterunt,& primã nocem in gloriam eius aperiunt. ibidẽ
Inobedientia & diaboli consilium nudos fecit homines to.2.14.b
Inopia tam mala est, tãque intolerabilis to.5.53.m
Inopia corpis morbos affert.to5.451.m
Inquisitiones curiosæ de mortuorum resurrectione uitãde to.4 497.a & se.
De insectantibus nos bene loquendum to.4.84.m
insaniæ certum indicium to.4.318.c
insanabilem curans plus meretur.tomo 2.440 c
insaniæ extremæ est contẽdere scire quid sublimitatis deus sit.to 5.402.a,& sequ.
Insidiæ diaboli quomodo uitandæ. to. 1.14.d
insidias alteri tẽdentes enses in se acuũt to.5.82.h
insipiens est qui gaudet laudatus in facie to.2.310.i
insipientiæ est omnia dicere, sicut inuidiæ quædam abscondere. to.3.230.e
insolentis & humilis comparatio. to.2. 160.h i
Instrumenta uaria ad deum laudandum permissa iudæis to.1.430.b c
instrumentum malorum omnium est pecunia to.4.408.e f
integritas bonæ uoluntatis sufficit ad impetrandum ueniam scelerum nostrorum tom.4.596.k
intelligentia & uiribus opus est doctoribus Ecclesiæ to.4 551.m
intentio legis tom.4 523.l
intercessio Christi solius charitatis est non imitationis to.4.60.a
interpres epistolæ ad Ephesios quis.to.4. 347.a
interstitium quid to 4 379.g.
intra in cubiculum, quo.tom.4.535.l
intẽperãs nõ est magnanimus.t.3 259.d
intẽperantia lasciuę mulieris.to.1.162.a
intemperantia causa est pugnæ, & contentionum to.1.335.d
intemperantiæ incõmoda. to.1.1.d e g, & effectus to.2.42.h i
intẽperantia Adã à paradiso eiecit, diluuium mundo,& fulmina Sodomitis immisit.ibid.i. Supra. Crapula. Gula.
interficere diabolicę malitiæ opus est,to. 3 87.c d
interrogantibus prius rationem exponamus, deinde authoritate cõfirmemus to.2.352.a
interrogationes dei non sunt ignorantis to.2.217.f g
inuentor auaritiæ to.4 390.i
is cui inuidetur illustrior odio redditur to.4. 163.k
inuidentia unde to.4.413.a
inuidentia summę malitiæ signum. to. 4.23. h
inuidentia bello perniciosior. ibidẽ m
inuidentia quantum malum sit.ibidem.
inuidentiæ tyrannis quanta sit.ib.24.g h
inuidentiæ effectus ibidem 24 m a
inuidia propriam salutem cõtemnere facit tomo 4 308 f
inuidia nulla inter apostolos erat. rom. 4.149 e
inuidia peior est q̃ auaritia. to 4.199.h
inuidiæ reliquendę modus to.4.24.c
inuidus deo aduersatur to.4.477.l
inuidi diabolo pestilentiores. to.4.23.i
inuidere bonis summi est odii, & extremę inuidiæ indicium tom.5.101.a
inuidere pene est quàm bellum inferre. tom.5.301. f
inuidens alteri quod plus diuina gratia potiatur, inexpiabiliter peccat.t.1 46.d
inuidentia morbus omnium longè molestissimus to.5.26.m
inuidia diaboli & Cain. to.1.45.k,in hominem 53.l
inuidia eos quibus inuidet clariores efficit tom.1.127.h
inuidia illam primò animam corrumpit à quo nata est to.1.128.i
inuidia est diaboli inuentũ, & pernicio sissima omnium affectionum.ibid.
inuidia nihil cum ratione operatur. to. 1.137. i
inuidia est radix homicidii to.1.142.k
inuidia in ingratitudinem inducit.to m. 1 149.b
inuidia Cain à quo nata est semper lædit. tomo 1.158. l. 161.b,eum uero cui inuidet reddit clariorẽ. ibi.333.h
inuidia & Cain in fratrem, & in Ioseph fratres armauit to.1.158.m
inuidia ignis inextinguibilis est. tomo 1.333.g
inuidia uires habet ad cæcandas hominum mentes to.2.86.g
inuidia nulla unquam malignitas peior inuenitur to.2.128.f
inuidia hominem in diaboli conditionem conuertit ibidem h
inuidia maior in clericis quàm in laicis to.2.128.l
inuidia peruicax malum millies rerrusa aggredi non ueretur to.2.181.k
inuidia ex uana gloria nascitur.tomo 2. 331. k
inuidia ũbi semp est inimica.to.2.342.f
inuidię multæ sunt species to.2.128.k
inuidiæ proprium est dolere quando aliquid alteri additur to.2.331.k
inuidiæ uix maxima tom.2.454.m
inuidia graue uitium & exitiosum inuidentibus.tom.3.28.h,ut qui afficiunt damnum patiantur.i
inuidia quantum mali afferat. to.3.60. i,& seq.
inuidia charitatem prorsus tollit. tomo 3.60.k
inuidia nihil grauius per quam mors intrauit in mundum.to 3.77. e, ex qua multa mala uenerunt ibidem
inuidia fera uenenosa est & immunda. to 2.88.e
inuidia nihil uidet, sed cæcat animam. to 3.108.d,& est omnium malorum radix to.3 104.d
inuidia ingentia semper gignit mala. to mo3.157.k
inuidia tanta res est, quæ stultos efficit cæptos tom.3.186.a
inuidia illic est, ubi misericordia. tomo 1.180.m
inuidia omni uenia caret. t.5.285.k peior est fornicatione,& adulterio.l.homicida mater est.ibidem,& omnium uitior & atrocissimum. ibidem.& m 2.7. m
inuidia grauis moribus est, diaboli filia, & inanis gloriæ radix.ibidem c.super omnia salutem nostram uastat.m.diaboli inuentum ibidem
inuidia diaboli in hominem. tomo 5. 287.m Satius in Dauid. c l. 287.1 b. Labam in Iacob b. Dauidis in Vriã. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

inuidiæ flammam inferẽs quibus supplicijs dignus sit. to. 5.301.e,qui suã ante dominũ gloriam quærit,& quæq; Christus fecit subuertere. ibid.& i k
inuidia quantis malis ministra fuit. to. 5.301. h,insatiabilem diaboli mentẽ implent ibidem
inuidię malitia est,ut prius se parientem offendat. to. 5.287.l. supra. Inimicitia. infra. Odium
inuidus facilè ab omnibus uincitur. to. 1.128.i
inuidus duplici plaga grauatur.t.1.158.l
inuidus contra suam ipsius salutem facit omnia t.1.159.b
inuidus à cœtu fidelium exterminandus est to.2.128.h
inuidus non maiorẽ cui inuidet quàm sibipsi facit iniuriam to.2.128.i k
inuidus putat se pauperem factum si viderit aliquem fieri ditiorem. to 2.341.k & dolet esse secundus, quia desyderat esse prior ibidem
inuidi proximorum calamitate sic exultant, vt dæmones damnis nostris. tomo 2.128.f g
inuidi aliorum fortuna nutriuntur ib.
inuidus, vt proximum perdat,perdit seipsum. to.3.88.d, his lætatur quibus diabolus ibidem
inuidi sunt feris sæuiores, dæmonibus pares. t.3.60 i k,quibus omnis venia desperanda est ibidem
inuidi quibus inuidẽt clariores reddũtur, seipsos torquent tomo 3.88.e
inuidis hominibus nihil miserabilius tomo 5 488.g
inuisibilia vidẽs, visibilia non videt,nec econtra tomo 3.169 e
inuisibilibus magis q̃ uisibilibus oportet adhibere fidem tomo 2.45.c
inuocatio sanctorum to.4.406.b
inutilem te dicas, vt fieri mercatis vtilis tomo 5 275.& 276.k
Ioachim sublatus est à numero regum quia eum constituerat Pharao, & nõ populus tomo 2.248.m
Ioannes banti. quare sit missus ad baptizandi officium to.2.33 m & seq.
ioannes baptista prædicabat futuram Christi prædicationẽ. to.2.34.d & se.
ioannes baptista ex leuitica tribuerat.tomo 2 36.k
ioannes baptista in Iudæos. t. 2. 36. a & sequen.
ioanne baptista videbatur multò præstãtior Christo tomo 2.40.e
ioannes baptista cur, & quo dubitabat de Christo to.2.127,m.& seq.
ioannes baptista nec Christi causa vinctus fuit tomo 2.119.c
ioannes baptista nullum signũ fecit,qui tot ciuitates erudiuit. t.2.141.i 146.k
ioannes Herodem meritò arguens capite damnatur to 2.144.a & seq.
ioannes baptista quo pacto erat Helias nominari tomo 2. 68.i k l
ioannes Christi aduẽtum velut angelus nunciauit tomo 2.256.l
ioannes quasi exactor missus à deo. tomo 2.256.a
ioannes quare dictus est vxor & non verbum ibidem 257.b
ioannes baptista vox dicitur,& Christus sermo vel verbum tomo 2.416 c
ioannes baptista fuit,deus autem noster erat ibidem 417.e
ioannes baptista prærogatiua sanctitatis inter põtifices Iudæorum celebratur vsque hodie ibidem g
ioãnes baptista sub lege natus est, vt eos qui sub lege erant,edoceret. ibidem b
ioannes baptista specie homo, gratia angelus. to.1. 309. d suscipi. bas pro beneficio quod Herodes illi faciebat pro pœna. ibidem
ioannes baptista adhuc in vtero matrẽ suam fecit esse prophetam. tomo 2. 310.e f 311.d
ioannes quare maior est aliis prophetis ibidem c d
ioãnes baptista cæteris sãctis æqualis est ibidem e
ioãnes baptista annunciatur nasciturus mense Septembri. t. 2 430 a & seq.
ioannes baptista circunciſus est Calendas Iulias tomo 2.432.a
ioannis baptistæ prædicatio cœlestia sola & nil terrenum annunciabat. to. 2 34.d 35.a & seq.
ioannis bap uita & uestis. tom.2.34.h & seq.& eius prætonia 339.i & seq.
ioannis bap.admiranda sapientia to. 2. 38. k constatia, & virtutes.120. g. & sequen.
ioannis baptistæ testimonia de Christo. tomo 2.193.k.tomo 3.23.k.& seq.24.a & seq.

ioannis

Ioannis Bap. testimonia de Christo. to. 2 193.k to.3.23.k.& seq. 24.a & seq.
ioannis,& Christi differentia.t.1.311.m tomo 2.256.l m
ioannis Baptistæ conuersatio inimitabilis erat tomo 2.258.k
iqannis graria tanto maior erat quanto Christo proximior erat. tomo.2.311. b c.& solus præcursoris nomen meruit. c
ioanne Bapr. prædicante multi credebãt Christum cum innocentibus fuisse occisum tomo.2.34.d
ioannes bap.tantùm curabat,ut Christo omnium animas cõiungeret. t.3 31 a
ioannes Bap.dicit amicus sponsi. ibid.d
ioannes bap.in solennitatibus ueniebat in ciuitatem tomo 3.47.k
ioannes bap.dux est monachorum tomo 3.143.c
ioannes bap . nouerat ẽt ab utro Christum esse uenturum ibid.c d
ioannes baptista non erat antequam nasceretur ibidem f 44.g
ioannes baptista non solum fuit propheta, sed & Apostolus ibidem g
ioannes baptista in laudum contemptu imitandus tomo 5 147.g
ioannis baptistæ generositatem multa ostendunt tomo 3.28.k
ioannis quidam discipuli Christo æmulabantur tomo 3 32.f
ioannis bap. caput non tantum terrebat cùm loqueretur, quantum cùm esset in disco tomo 3 340.h
ioannes baptista non est læsus ab Herode,uel Herodiade tomo 5.163 a b
ioannes baptista qũo dicatur martyr. tomo 5.447.c d.463 g
ioannes euangelista egit plurimum ætatis apud Ephesium to. 4 347 b
ioannis baptistæ constantia. to.4.70.m
ioannis decollano tom.4 317.b.& seq.
ioannes euangelista cur in principio euangelii sui diuinitatis Christi meminit tom.2 242 k
ioannes euangelista tonitrui filius appellatur tomo 3 3.c
ioannes euãgelista solis dæmonibus terrori est ibidem g
ioannes cur euangelium suum à Christi deitate, cùm cæteri incepissent ab humanitate tomo 3.10 h i
ioannes,gratia domini interpretatur to mo 2.414.a.tomo 3 143.b
ioannes euangelista piscator inuenit qđ philosophus non inuenit to.3.143.f
ioannes euang.à Chrysostomo cognominatur Theologus. tomo 1.290.m
ioannis euangelistæ patria,genus,& mores to.3.4.b & seq cuius primum officium piscatio fuit. ibidem c
ioannis euãgelistæ doctrina ab ipsis Spiritussancti thesauris effluxit tomo 3.4 c ubi habitauit.f
ioannes Chrysostomus mittitur in exilium propter solam charitatem to.5. 170.l m.reuertens populum suum in uenit tranquillũ.171.a & seq. f & seq. ciuitatem suam paradiso confert.h i
Ioas uiuẽte Ioiada bonus, quo mortuo malus euasit tomo 2.247.a
Iob dignus qui hominis nomine uocetur tomo 1 58.h i
iob certamen cum diabolo to.1.189.a
iob ab uxore à diabolo instigata passus. tomo 1.193.d
iob non est per adulationem ueluti Adã seductus to 1.217 f
iob secundum legem naturæ non scriptam uiuebat ibidem
iob & Adæ comparatio ibidem f g
iob paruo tẽporis interuallo omnia bona sua perdidit ibidem k
iob quintus ab Esau descendens tomo 1.218.e f
iob homo existens supra hoĩum naturam uiuendo conuersatus est ibidẽ.e
iob successionem ab Abraham habuit p Esau ibidem f
iob & Esau differentia ibidem & seq.
iob castitas eximia ibidem
iob tres filias habuit secundum carnem, & tres secundum spiritum t.1.219.c
iob omnibus bonis corporis nõ animæ priuatus est ibidem
iob possessio & diuitiæ. tomo 1.219. m. 220.d
iob diues possessione erat, pauper bonæ non sufficiens uoluntati. ibidem d
iob propter suorum perditionem manet immotus tomo 1 221.m
iob amissum obtulit pro sacrificio tom. 1.221.b
iob totondit comam ibidem e
iob sola mulier relinquitur ibid.d
iob cuncta læta amittens, lætitiæ radicẽ non amisit ibidem i

Universidad de Deusto
Biblioteca

iob nudatus pecunia, virtute non est nudatus ibidem m
iob nihil petiit qđ nõ fecerit. t. 1.214.k
iob post calamitatem omnia præter libe ros recepit in duplũ. t. 1. 224.d 225.e
iob incõmoda multa simul. t 1215.f g
iob passionibus magis q̃ virtutis actionibus profecisse videtur. to 1.225.h & sequen.
iob diabolo maiorẽ plagam intulit, cùm sublatis sibi bonis deo gratias egit. tomo 1.225.i
iob non minor apostolis to 1. 225.k
iob magis coronatur quo maiores recepit plagas tomo 1.226.m
iob nemo unquàm pauperior fuit. tom. 1.226.b
iob miserorum pauperumque exemplar & typus est tomo 1. 226.c & seq.
iob propter plagas factus est lætior. to. 1.227.b 228.c
iob grauissimam pœnam sustinuit. tomo 1.230.f g
iob quintus erat ab Abraham, & legem seruauit & euangelium to.1.230.l
iob nunciata sunt omnia bona sua vastata tomo 1.232.a b & seq.
iob sufficiebant voluntati pro sacrificiis preces tomo 1.231.d
iob vicit à dextris & à sinistris. t.1. 231.d
iob flagellatus non cessit flagello dei. tomo 1.342.b
iob cur vestem disrupit, & comam abrasit tomo 1. 231.d e
iob aduersa fer', & gratias agit. tomo 1. 131.e
iob aliis hominibus comparatus verax: deo vero cõparatus, mendax erat. tomo 1.372.d
iob per diabolum, hostes, seruos, & vxorẽ vexatus fortior euasit. t 2.44.k l m
iob omnia mala & labores facile toleraui t tomo 2.30.e
iob diues pecuniæ nõ seruiebat. t.2.74.l
iob cunctas ridebat calamitates. tom. 2. 111.k & seq.
iob multa mouere poterant ad tristitiã ibidem & seq.
iob non minor fuit apostolis. to.2 111.c
iob ante tentationes præcipuus erat, sed postea melior apparuit. c to. 2.397.a
iob diues & pauper fuit sine superbia tomo 2.415.g h
iob diabolo virtb' superior. t.2.439.h i
iob nepos fuit Abrahæ to.2 447.c
iob luctus & calamitas to. 5. 41.f g
iob descendit quartus ab Esau. t. 5 98.a
iob propter innumera damna & afflictiones læsus non est to 5 162.h i
iob diues erat & pauper, gloriosus & cõtemptibilis. to. 5. 741 m. sed & vxor sua in eũ armabatur. m. in omnibus ten en manet imm otus. 174.a
iob cur tanta passus sit, cum esset iustus tom o 5.179. & seq.
iob non tam clarus erat cũ bonis suis, quàm post amissa bona. t.5.180.i k l
iob iustum deus clariorem reddidit tentationum magnitudine. to.5. 181.h
iob quomodo animam suam ædificauit tomo 5 181.f g
iob in fimo sedens superauit, quia vigilabat tomo 5 192.d 193.d, & seq.
iob quoniam tot plagas genero è tulit, & deo gratias egit, integram reportauit coronam tomo 5.199.g
iob inter martyres collocandus. tom.5. 253.b c
iob percussus potius dicẽdus est victor, quàm diabolus percutiens tomo.5. 338.c
iob corporis salutem, pecunias, filios pereuntes & armenta seruare non potuit, sed animam seruauit ibidem c d
iob quartus ab Esau natus. to.5.341.l
iob imprimis laudatur quòd filiorũ optimè nutriendorum summam habuerit diligentiam tomo 5 392.k
iob quanta passus sit, & tulit patienter tomo 5.445. f
iob passiones & virtutes. tom. 5.482.f g & seq.
iob victoriam contra diabolum etsi bona perdiderit obtinuit. to 4 156 m
iob innumeris martyribus æquiparandus tomo 4 252.b
iob diuitiæ quales tomo 4 543.c
iob iustificatus, non quia passus est, sed quia constanter tulit to 4 577.b c
iob victima purgauit liberos suos inortuos tomo 4. 330.a
Ionas in ventre ceti tomo 4. 462. c
ionas fugit à facie domini. to 1.4.7.c d adiudicatur præcipitio in aquam. e f præcipitatur g prædicat Niniuitis. ibidem & seq.
ionæ cetus triduo subingẽs fuit. to. 1. 348.a

Ionas in multis Christum figurauit. to. 2.133.a & seq.
ionas post peccatum commissum, peccati nouit grauitatem. tom 5.75.c. forte indicatur submergendus. d e. submergitur f. redditur saluus ad littus. ibid. Prædicat Niniuitis. ibidem
ionas in mare dejectus est, & statim cessauit naufragium. to. 5.196.i restitutus Niniuitem conuertit k.198.m
ionas tristitiam fugiens, cõfugit ad mortem to.5.481.d
ionathas iuramentum patris uiolauit. tomo 5.219.k & seq.
ioram propter diuitias, & uxorem nimis est elatus in superbiam tom.2. 246.k
iordanis interpretatur fluuius descendẽs to.2.417.f
iosaphat regnauit in pace donec iungeret amicitias cum Achab idololatra. tom.2.246.i
ioseph hactenus pro castitate laudatus. tomo 1.123.k l
ioseph propter quandam diuinam gratiam plus aliis diligebatur à patre. to. 1.158.k
ioseph fratres uisurans, & ab illis uenditus, Christum figurauit tom. 1.159.d
ioseph exit de carcere purgatus per patiẽtiam to.1.164.d e & seq.
ioseph constituitur rex totius Aegypti. ibidem h
ioseph pro tredecim annis afflictionis octogenta annis præfectus in Aegyptũ remuneratus est tomo.1.175.c
ioseph æmulos in se fratres sancta excitat uita tomo 1.187.b
ioseph in Aegyptum ducitur accepturus prouinciæ dominatum. tom.1.188.c
ioseph mulieris blãdimẽta aspernatus, relictis uestibus aufugit t.1.188.d e l
ioseph triumphans de muliere, in carcerem traditur tomo.1.188. g h l m
ioseph fides mulierem demisit, & Aegyptum pauit to.1.344.a
ioseph suspicans super uxore prægnante ab angelo dignus fuit corrigi. tomo 1 446.k 447.l
ioseph generatio & non Mariæ, quare texitur t.2 6 g h 7 m. & sequo.a
ioseph non est edoctus ab angelo ab initio, nec à Maria Christi incarnationem to. 2.14.k & seq.
ioseph de lætitia in formidinem, & tribulationem sæpe lapsus est. tomo.2. 29 a
ioseph ardẽtissimas cupiditates extinxit. tomo 2.111.b
ioseph post graues iniurias uictor ubiq; prædicatur tomo 2.234.c
ioseph acta Christi gestorum figura fuerant ibidem c d
ioseph ab Arimathiça uirtus. tomo 2. 241.g
ioseph non ad Mariæ coniugium est electus, sed ad ministerium eius. tomo 2.256.h
ioseph post multas à fratribus persecutiones adoratur ab eis tomo 2.454.a & sequ.
ioseph in Aegypto primo cẽlatus, postea reuelatus to.2.305.d. cuius castitas coronata est. ibidem. & tãdem gener Putipharis factus ibidem
ioseph non minus patientia q̃ continentia clarus. to.3.113.i k fratribus bonũ pro malo reddidit. k l
ioseph clariorem reddiderunt uendẽtes tomo 3 188.d
ioseph non dubitat de fine somniorum suorum tomo 5.34.b c
ioseph intincta ueste sanguine uenunda tur à fratribus to. 5. 44. e f. incarcera tur propter dominam k. 45, l & sequ. 45. a b
ioseph non læserunt opprobria. tomo 5. 162. k l
ioseph post tribulationes perpetuam' meruit gloriam. to. 5.483.d. & seq. 484.a & seq.
ioseph patientia in omnibus aduersis. to. 5.485.c d. & seq. gratiam custodis carcetis meruit g. exaltatus super omnẽ Aegyptum h
ioseph charitas, & in herum fidelitas. tomo 4.202.m
ioseph ualde robustus tomo 4.492.i
ioseph, seruorum exemplar tomo 4.588. d e 589.f g
ioseph quare de suis ossibus præcepit. to. 4 655 b
ioseph non curam gessit sepulchrorum ibidem
iosephus Ioannis Bapt. cæde bellum in iudæos, & suæ ciuitatis excidium existimat to. 3.23 k
iosiæ nomen impositum est ante natiuitatem tomo 2 248.l

Universidad de Deusto
Biblioteca

iosue Mosi successor grauissima passus est tomo 5 47 g & seq.
iosue amor in Iudæos tomo 4 56.m
iosue imperauit soli & lunæ. to 4 659. a
iosue nomen mutatum fuit, dicebatur enim Auses ibidem a b
Iota litera numerũ denarium designat to. 5.61.f
iota continet mysterium nominis Iesu Christi tomo 2. 369 i
ira immici tui in manu tua est tomo 1. 207.g 208.h
ira corpori & animæ nocet. to.2.16.b
ira Pauli multa bona operata est tomo 2. 56.i
ira multis vtilis est ibidem
ira magna digni erimus si mente diuisi alter alterum nõ diligimus. t.2. 107.i
ira magna est belua tomo 2.239.i
ira non est per se malum, & quomodo ea vtendum est tomo 1. 244. i
ira iusta mater est disciplinæ. to.2.275.f
ira mansuefactio tomo 2.16.b
iræ tempus quando est oportunum. tomo 2. 56. i
ira nihil deterius tomo 2.35.f
iras duas habemus, alteram animæ, alteram carnis tomo 2.276.g
ira violentus & intolerabilis morbus est tomo 3.9.d
ira ignis vehemens est, ebrietas quædam vel ebrietate grauior, & dæmone miserabilior tomo 3.44.k
ira incantanda est diuinæ scripturæ carminibus. t.2.17. m quæ ad insania nihil differt 76.b
ira grauius est vexari, quàm dæmonio tomo 3 78.b
ira esse nõ potest vbi est fletus. t. 3 96.d
ira & furor quantæ sunt imperfectionis tomo 3. 166. f quibus nihil deteris. g & multi incommodi ibidem
ira & iuramentum sunt sicut ventus. tomo 3.73.g
ira nihil est q̃ irrationalis impetus. to 3. 192. f g. quæ nihil permittit videre. ibidem.
ira insania quædam est. t.3.245 c d quæ continuè mentem nostram arrodit. e
iræ effectus periculosus to.3.11 g h
irę imperium ferre puerilis animi est, imperare autem fortitudinis. to.3.245.f
iræ affectus à deo nobis non frustra insertus tomo 3.286.m
iram exuperantes valde admirandi sunt tomo 3 12.l
iram si non viceris, remerarius eris. to 3. 98.c quam si vlceris, & timorem ibidẽ
ira super omnia mentis aciem hebetat to 5. 11.f
ira ebrii bestiarum mores imitantur. tomo 5.134.g h
ira nihil est, q̃ irrationabilis impetus tomo 5 261.b.& est impudens canis.c
ira quandoque vtilis est ibidem 262.e
iræ diuinæ in nos causa tomo 5 12.d
iræ seruientibus nil deterius. t 5. 153 b & eorũ consuetudines & propria. ibi.
iræ propria ibidem b. 134 c
iræ tempus nullum est to.5.262.f
Ex ira multi morbi euenerunt. tomo 5. 261 h i
ira nihil turpius, nihil ignobilius, grauius nihil tomo 5.319.c
iracundia radix est homicidii. to 2.55.b
iracundia liberari magnam reddit menti quietem. to.5.70.b quod facile est, maximè volenti ibidem
iracundia quæ cum causa est, non est iracundia tomo 2. 275.f
iracundia per iracundiam non compescitur. to 2.292.m iracũdia nil perus to.5 319.c.est & acutum vitium k. & ignis vehemens omnia deuorans. ib. & quædam ebrietas. ibid. dæmone miserabilior ibidem
iracundia quantum mali afferat. tom.3. 12.i & seq.
iracundia pe citus neque decorũ seruare potest, neque modestiam. to.3. 12.k
iracundia simplex non culpatur, sed iniusta tomo 3. 286.m. Vide ira
iracundus & sibi insuauis est, & aliis damnosus. to. 3.166 e quo nihil insuauius ibidem
iracũdus & mansuetus quantum distãt ibidem f
in iracundo nil nisi turpe. tomo 3. 192. e f
iracundo impossibile est vt persuadeatur tomo 3 225. m
iracundus vir insuauis est omnibus. to. 5.133.b diaboli ludibrium, dæmonũ officina, & nequitiæ illius dignus minister ibidem
iracundus homo est rationalis. t. 5.261.b
irrationalũ tamen opera faciens. ibidẽ.
iacundi hominis imperfectiones. to.5. 261.h i

261 h i k 261.a
irascente domino, sine reuerentia ridemus tomo 2 24.i
irascentiũ miseræ cõditiones. t.1.141 b c
irascens sine causa, quantum ad voluntatem suam homicidiũ facit. t. 2.275.c
iratus de seipso malum non est. t.2. 57.k
irascendum non est pro tribulationibus & contumeliis tomo 3.187.f
irascendum non esse iis qui nobis male dicunt aut faciunt to.1.257.l
irasci sine causa summæ vanitatis ac stultitiæ nota est tomo 5. 100.e
irasci naturæ est, exequi iracundiam voluntatis tom.2.276 b
irascitur anima post carnem si complacemus in carnis to.2.276.g 277 h
iram nil agnoscunt, sed in præceps miserabiliter feruntur to.1 14 b
iratus supplicia tolerat etiam in hac vita tomo 3 78.b
iratus & superbus in tenebris est. to.3. 264.a
iratio nihil turpius to.3.44 k
iracundia quando vtilis to 4 603.d
Isaac quo salutem inuenit. tomo 4. 8. d
isaac prudentia tomo 4 261. f
isaac non est status iuxta naturæ ordinẽ tomo 4.340.k
isaac oblatio, typus mortis Christi. to. 4.653.m
isaac nomen impositum est sicut Ismaeli ante natiuitatem tomo 5.1 to.f
isaac immolatio Christum figurauit. to. 1.129. i k
isaac continuè orando, Rebeccæ soluit sterilitatem to. 1.133. b. 134. b. & se.
isaac viginti annis perseuerauit orans ibidem h i
isaac mansuetudo magna. tomo 1.137.i & seq.
isaac ante Christi præcepta inimicos diligebat tomo 1.138.h 139.i
isaac ducebatur à conscientia humanæ naturæ insita ibidem h
isaac non in personam Esau benedixit Iacob tomo 1.140.g
isaac ab Esau, & Iacob sepultus est tomo 1.157.c
isaac oblatus ætate patri dissimilis, fide autem erat æqualis to.1.183.g h
isaac ferens ligna, figura erat Christi crucem portantis to 1.231 g
isaac non erat filius naturæ, sed gratiæ. to. 1. 242.a
isaac & Christi collatio to.1.242.b
isaac fuit figura generationis spiritalis. tomo 3.44.h
isaac portans ligna, Christum crucẽ portantem figurauit t.3.155.d
isaac peregrinationẽ subire difficillimã exemplo patris coactus est. tom. 5 92. g post supremum metum liberis donatus est ibidem & h minorẽ pro maiore benedixit. i
israel interpretatur mens videns deum. tomo 1.153.g
israel interpretatur mens videns deum. tomo 2 286 i 288.h
israelitæ quanto magis premebantur, tãto magis crescebant tom.1.75.g.h
israelitæ non solum iudæi, sed & gentiles qui Christo crediderunt tomo 2.25 k
israelitæ totam Aegyptum in deserto in mente ferebant to.2.322.d
israelita mendax est tomo 3.35.b
israelitæ in Aegypto grauissime affligunt tomo 5.46.h & seq. in deserto occisi sunt. 47.c d e f
israelitarum puerilitas. tomo 4.459.k. 460.l m
iteratio peccatorũ quę pessima t.4.35.h
iudex nullis aĩus concutitur. tom 4.93.e
iudæi ignorabant patrem esse. to.4.5.l
iudæi & græci differentia quo ad euangelium tom 4.8.m
iudæi magis inexcusabiles. tom.4 15.g
iudæi maiores pœnas dabunt q̃ gentiles ibidem 16.k
iudei quibus nominibus proselytos vocabant tomo 4.18.c
iudæi & præputiati discrimen. ibid.l m
iudæi & gentiles æquè convicti per salutis verbum t.4.25.d
iudæi duobus turbabantur erga legem tomo 4 22.c
iudæi faciles erant deumque assiduè invocabant cùm affligerentur, & cõtra. tomo 4 6.i
iudæi deum non vocabant patrem. tomo 4.53.m
iudæi ab hæreditate dejecti tom.4.54.b
iudæi à carne suilla abstinebant. tomo 4.91. f
iudæi Romanis subditi tomo 4.247.b
iudæi quare non sunt misericordiã consecuti, veluti Paulus to.4.527.f

Universidad de Deusto Biblioteca

iudæi alta sapiebant de templo, & de tabernaculo tomo 4.638.c
iudæorum nomen admodum uenerabile erat to. 4.18.m
iudæorum fastus exprimitur. t.4.18.c
iudæorum lingua obstructa.tom.4.20.d
iudæorum magna erat insolentia ac fastus tomo 4.17.m.& 19.a
iudæorum pertinacia to.4.75.a & seq.
iudæorum ruina, si uelint, curabilis to. 4.76.d
iudæorum ruina quomodo salus gentibus ibidem f g
iudæorum primitiæ qui ibidem m
iudæis cur data lex to 4.36.k
iudæis per prophetas annunciata fides tomo 4.71.g 72.h i
Iubilatio est victorialis in bello plausus. tomo 1.346.e
Iucunda,& tristia hìc finẽ habẽt, eumq; celerrimum tom. 5.468.b illic seculis vtraque extenduntur immortalibus ibidem
Iudaicus populus à quolibet alio discretus tom.1.345.1.k
iudaicus populus qũo difficilè intrat in regnum cœlorum tomo 2.327.c
iudaici populi natiuitas fuit ex tempore Abrahæ usque ad exitum eius de Aegypto to.2.325.m.inuentus eius usque ad reges. 326.a.uilitas, usque ad transmigrationem ibidem. Senectus usque ad Christum. ibidem
iudaici populi bona quæ iubentur uendere,& dare pauperibus to.2.325.c & seq.qui propter duas causas recessit à Christo ibidem 326.g
iudaica dogmata omnia figura est. tom. 3.86.i
iudæa secundum deum mater est gentiũ tomo 2.336.a
iudæa qũo & quando fluxit lacte,& melle to.2.348.c d
iudæa uera Christianitas est. tomo.2. 368.c
Iudæa prędicante Ioanne deserta erat.tomo 2.246.m
iudæa ad Ioannem Bapt. concurrit, ad Christum totus orbis to.2.417.f
iudæa impiè comparauit Christũ, quem occiderit tomo 3.311.d.vnde impia incurrit supplicia ibidem & e f
Iudas quanquàm malus, gratię tamẽ munus acceperat to.2.84.d
iudas filius regni erat, qui factus est gehennæ filius tom.2.91.e
iudas quamobrem criminatur qui scripta perfecit to.2.226.a b
iudas multo peiore morbo quàm sit furor, captus fuit tomo 2.226.f
iudas nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus est. to.2.228.d
iudas scelus admisit,& pecuniam, & animam amisit to.2.235.m
iudas interpretatur confessor. t.2.245.d
iudas nulla admonitione Christi correctus est tomo 2.440.m & seq.
iudę proditio to.2.224.m & seq.
iudæ traditio non peperit salutem uniuersis, sed Christi sapientia. tom.2. 225.b
iudam cur deus, produxit si bonum erat illum non fuisset natum ibidem c
iudas miracula fecit sicut cæteri apostoli tomo 2.76.c
iudas pependit inter cœlum, & terrã medius to.3.296.k
iudas suæ salutis mercator extitit.tomo 3.299.c. sed & corrigi potuit d. cui Christus multa bona donauit.ibidem
iudas affuit institutioni eucharistiæ,& illius sacrificii communicationem meruit to.3.300.k & seq.
iudas parricida fecit de magistro ferale commercium tomo 3.311.c
iudæ auaritiam imitantes, eiusdem erũt rei supplicii tomo 3.77.c
iudæ cur loculos Christus commisit cũ esset fur,& auarus tom.3.106.m
iudæ audacia non est consulta.to.3.294. a b. quam pœna sequitur denunciata b. cuius cupiditas sensum etipuit ibidem f
iudæ cupiditas insatiabilis. tom.3.298.i & sequ 299.a,& sequen.eius uendidit animam.c
iudæ & aliorum discipulorum Christi comparatio ibidem e f
iudas prærogatiuis sibi concessis abusus est tomo 5.16.i
iudas & Simon propter auaritiam periere tomo 5.314.g
iudas priùs regni filius erat, sed postea est factus gehennæ filius. tomo.5. 336.m
iudæ non profuit dici Apostolus. tomo 5.327.i. nec miracula fecisse, aut eucharistiæ particeps fuisse.k

iudam

iudam cur deus elegit quem sciebat se traditurum to.5.115.m
iudã Christus vsque ad ultimam horam tolerauit to.5.123.i etiã osculo tradentem.ibidem & seq.
iudam Christus sciebat auarũ, & pro amore pecuniæ periturũ to.5.161.k
iudam pœnituit,sed ueniam non est assecutus to 5 34.l
iudas in communione erat to 4.145.f
iudęi templum dei neglexerunt vt domos suas ornarent to.1.196.b
iudæi Christi miracula uidẽtes, ipsum crucifixerunt to.1.185.k
iudæi a Christo dil pfi non obseruantes aduẽtum Domini inciderunt in Antichristum to.1.436.m
iudæi infœlices & obstinati ibidem
iudæorum stultitia nunc se circundantium to.1.108.h
iudæorum error & malitia arguitur to m.o.1.163.d
cõtra iudæos disputat to 1 327.f 331.c
iudæis collata esse beneficia, non propter eos tantùm, sed ad inuitandos alios to.1.397.l
iudæorum ingratitudo to.1.159.c
iudęi post Christi aduentũ multa iubdolè sunt interpretati to.2.19.k
iudæi neque prophetis, neque Magis super Christi aduentu credere uoluerunt to.2.22.g h
iudæi veritatis inimici pro veritate cogantur certare to.2.24.d
iudæi Christum agnoscere noluerunt, quem Magos docuerunt ibidem
iudæi antequam Christum uiderent, testimoniũ illi perhibebant, uidẽtes autem eum ipsi inuidebant ibidem
iudæi ex negligentia & impietate multa prophetica monimenta perdiderunt to.2.32.m
iudæi olim filii dei dicebantur,sed nec eos nũc iuuat tanta nobilitas ibi.c
iudæi nec Ioannem nec illum quẽ annũc abar,uoluerũt audire t.2.36.1.k
iudæi erant extremo supplicio deputandi to.2.40.g
iudæi persecutionẽ inceperunt in prophetas,deinde in Christum & discipulos to.2 49.b c
iudæi panem illis præparatum perdiderunt,quia ꝙrere noluerunt to.2 78.f
iudæi Christo repugnantes,seipsos implicabant to.2.121.f
iudæi omnes pśentes & pteritos uitiis superasse uidentur ibidem g
iudæi post tot tantaq; miracula domicilium dæmonis facti sunt t.2.134.i
iudęi Sodomorũ principes & filii Aethiopum dicti sunt to.2 168.l
iudęi Christum cùm tentant, honorãt: cùm de salute eos hortatur, contumeliantur to 2.200.b c
iudęi graviora cęteris patientur tomo. 2.209.c
iudęi post passionem Christi ab omnibus odio habebantur to.2.210.b c
iudęi quare turbati sunt in aduentu Christi to.2.253.m
iudęi docuerũt Herodem credere regi nouo,cui credere noluerunt tomo. 2 253.c
iudęi maiores inimici Christi erant q̃ Herodes ipse ibidem 254.c
iudęi diuites erant in lege to.2.326.c
iudęi legem sectantes, legis iustitiam non inuenerunt to.2 336.i
iudęi persequentes Christum cũ suis filiis,pro se & non pro patribus suis puniti sunt to.2 362.m
iudęi Christo crucifixo desierunt esse filii,& facti sunt hostes to.2.370.d
iudęi propter crudelitatẽ in Christum percussi sunt ut nunquam sanentur ibidem e
iudæi filii dei uocati, canes effecti sunt t.2.402. c.quorum laus accusatio illis fuit.d
iudęi Christum tentantes nobis prouiderunt salutem,& sibi interitum to. 2.413.f
iudęi in fine, & non in cruce credere peribentur ibidem 414.k quorũ infidelitas nostra fides est ibidem
iudæi mercenarii sunt to.2.419.b
iudęorum confusio negligentium se qui Magos to.2.26.d & seq.
iudęorũ scelera & supplicia t.2 440.1.k
iudæorum ritus dum ingrederentur templum to.2 358.i
iudęorum excusatio super ignorantia Christi nõ illis proderit to.2.408.e f
iudæorum vulgus non credebat resurrectionem to.2.443.i
iudęis a reędificatione templi Hierosolymitani per ignem prohibiti sunt to.2,13.k

iudęi

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudæi uisis Christi signis, cæci perstiterunt to.3.17.f & seq.
iudęi inuidiæ perciti Christo propter signa non crediderunt to.3.30.f
iudæi antequã Christum uiderent de eo uere testati sunt, quo uiso inuidia destiterunt to.3.35.b
iudæi cur interdum Christo reprehenti exarcebati sunt, interdum non to.3.39.i k l
iudæi nullam excusationem habent, quod Christus eos reliquerit & fugerit ad gentes to.3.30.i k ideo eũ expellentes portam gentibus aperuerunt ibidem
iudæi in cultu præferebantur Samaritanis to.3.54.k
iudæi quorum gratia Christus uenit in mundũ ipsum expulerũt, Samaritani uero rogãt ut maneat t.3.57.h
iudęi nullam excusationem habent repellendo Christum to.3.68.g h
iudæi semper male faciendo, prophetias implent to.3.135.f
iudæi semper erant increduli & impudentes to.3.145.g h & seq.
iudæi fuerunt puniti sicut eorum dux Iudas to.3.158.c
iudæi ter quotãnis tenebantur apparere in templo to.3.161.m
iudæi dispersi sunt ubique ab aduentu Christi to.3.236.a
iudæi uisis miraculis ĩ ueteri & nouo testamento, non sunt facti meliores tom.3.280.b c prohibiti sunt reædificare templum Hierosolymis sub Iuliano.c
iudæi plura audierunt & uiderunt de Christo quàm Paulus & tamẽ in sua cæcitate permanserunt to.3.293.e f
iudęi excæcantur uolentes capere Christum to.3.299.c d & fuerunt contra Deum contumaces.g h
iudæi insaniunt agnũ paschalẽ adhuc immolantes ibidem 300.i
iudæorum mille & octingenta millia uno die capta fuerunt t.3 143.c præter occisos & fama mortuos ibidem
iudæorum impietas inexpiabilis tom.3.295.l m
iudæorum impietas & obstinatio crucifigendo Christũ to.3.306.k & seq.
iudæis semper mos fuit negare deum, cũm eius beneficia acciperent to.3.189.g.190.f
iudæi mirabilia multa viderunt to.5.66.i nihilominus magicæ arti uacabant ibidem
iudęi licèt miracula plurima viderint, nunq̃ meliores euasere to.5.68.l
iudæi templũ suum concedente Iuliano reędificare nitẽtes, impediti sunt igne ex fundamentis exiliente to.5.70.c quãuis olim destructum reædificatũ fuisset.ibid.d obstante Christo non bello, uel aliis ibidem
iudæi postq̃ per Madianitas tracti sunt in peccatũ, facilè victi sunt t.5.220.f
Iudęi repulsi sunt ob extremum peccatum to.5.435.c
iudęi mala q̃ patiuntur, propter Christum patiuntur to.5.437.c d
iudęi templum Hierosolymis iussu Iuliani agressi sunt reędificare to.5.361.k sed ignis e fundamentis exiliens omnes pariter absumpsit.ibid.
iudęi ieiunantes legem ignominia afficiunt to.5.425.l quia contra legem ieiunant m.425.a
iudæi no sunt redituri Hierosolymam sacrificaturi to.5.441.g.& seq.
iudęorum pœna pro damnatione Christi to.5.63.m.dispersio per orbem ibidem.64.g
iudęorum populum dominus singulari cura prosecutus est to.5.166.a b c & tamen infidelis fuit & ingratus.d e m quia adorauit in templo dei idola.167.a
iudęorum calamitas in excidio Hierosolymitano to.5.369.c.& seq.& qa Christum crucifixerant,& quia apostolos quę ad salutem pertinebant prohibuerat g
iudęorum dispersio quia crucifixerint Christum to.5.427.g
iudęorum prima seruitus & captiuitas in Aegypto to.5.430.m secunda in Babylone.430.a. tertia sub Antiocho illustri.g h 432.a & seq.quarta sub Vespasiano.f & seq.
iudęorum sacrificia impura t.5.433.g
iudæorum sinagogę dæmonum habitacula ibidem.434.k
iudęorum peccata in Deum, & in Moseu to.5.435.c d
iudęorum delicta in Deũ pro illius beneficiis.ibidem.e & seq.quia immolabant

labãt filios suos dæmonis 336.f Christum occiderunt ibidem
iudæorum blasphemias in Trinitatem imitãtur quidã Christiani t.5.458.k
iudęorum sacrificia cesserunt meliori victimæ.to.5.440.d quia eorum religio imperfecta erat.441.f
iudæis non fuit necesse seruare ceremonias in captiuitate to.5.76.e
iudicabimur de damno & lucro proximorum to.1.16.a
iudicare fratrem gũo oportet to.2.79.l m.& seq.
iudicare alios malũ triplex est t.2.80.f
iudicare secundum carnem iniuste iudicare est. to.3.83.d
iudicando nosipsos cæcutimus, cæterorum autem diligenter perscrutamur to.2.139.c
iudicare & condẽnare aliquem quibus licet t.2.290.k & seq 291.a & seq.
iudicare nemo potest de aliquo opere, nisi operantem agnoscat.to.2.314.a
iudicauit dominus multos imparatos ad iudicium to.2.413.m
iudicare proximũ labor est,& summa difficultas to.5.192.h
index non iudicet ad nudam accusationem to.1.116.c d
iudex uerus peccati est mens quieta & conscientia to.2.132.d e
index ipsiusmet erit homo iudicio tom.2.260.c
iudicis iusti est suas iniurias contemnere,& alienas uindicare to.2.260.k
iudex medicus est animarum,non corporum to.3.269.e
iudicis aliorum conditiones to.3.97.i & sequen.
iudices mali supplicio, boni honore publicè afficiuntur to.3.73.m
iudicem magnum nulla ars rhetoris decipiet to.5.83.g multis aũ modis mitigatur. ibid. & b.eiusdẽ authoritas in iudicio.m.84.a b
iudicialia auferens tribunalia, omnem uitæ ordinem aufert to.5.197.h
iudicium diuinum non fidem solam, sed facta etiam expendit to.4.14.a
iudicium dei omnes exæquo perstringit ibidem 15.c
iudicium extremum quam terribile atque horrendum erit to.4.16.c
iudicium hominum tribus rationibus incertum to.4.141.d e
iudicium amicitiæ certum to.4.390.m
iudicium gehennę futurę fuit diluuiũ to.4.551.c
iudicium naturale a deo insitũ hominibus to.4.567.c
iudicia non mouenda to.4.654.d e
iudicium dei finale non poterit deprauari to.1.45.m
iudicium futurum est to.2.45.c
iudicium & pœna sequitur diem mortis cuiusque to.2.118.i
iudicium conscientiæ nostræ quale sit ferendum to.2.137.d & seq.
iudicium ĩ hoc seculo sit propter duas causas to.2.330.d
iudicium uerũ perfectus amor & perfectũ odium nõ cognoscit t.2.414.f
iudicium cõscientię nulla potest ratione corrũpi muneribus to.2.443.b
iudicium diuinitus ex nostra celebratur uoluntate to.2.456.m
iudicium uniuersale,& singulare to.1.269.m
iudicium de se quotidie constituendũ to.1.244.g
iudicium turpius quantum prosit peccatori to.1.324.g
iudicii dignitas non est a Christo auferenda to.2.133.d
iudicii generalis status & conditiones to.2.166.l 167.m
iudicii ips misericordiam non recipit. to.2.379.i
iudicii facies quodam schematis terrore uestitur to.2.382.m
iudicio dei timendum est, nisi præcemur ueniam delictorum to.2.47.h i
iudicio contendere quomodo & quibus licet to.2.279.e.& sequen.
iudicio festinante peccatorum festinatio uacua erit to.2.379.l
iudicia dei tanto sunt maiora iudiciis hominis,quanto deus est maior homine to.2.334.i
iudicium futurum dæmones credunt to.3.71.b
iudicia dei bene ualentibus tantùm sunt melle & fauo dulciora to.3.3.h
iudicium ante tempus ferendum non est to.5.57.e
iudiciũ in fine tremendũ to.5.295.h i 296.g.& seq.
iudicium uni parti non datur absente ea quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ea quæ accusatur to.5.461.f
iudicium dei non eget accusatore uel testibus to.5.476.m
iudicii extremi status to.5.243 b c.& probationes 244.f g
in iudicio acris etit omnium examinatio to.5.292.k l
iudicia dei neque est possibile scire, neque utile to 5 35.k l m
iudicia ubique propter delicta uidētur to.5.194.m
Iudith per ieiunium triūphum uictoriæ de hoste reportauit to. 2.394.c
Iugū domini quomodo suaue sit cum tot præceptorum difficultatibus to. 2.124.b f
iugum Christi & iugum diaboli suscipere to.2.313.h
Iulianus apostata omnes impietate superauit to.2.13.k.cuius tēpore multa signa apparuerunt. ibidem.& l
iulianus omnes homines ipietate supe rauit to.2.134.i
iulianus uidens Christianismum undique dilatari, per templi Hierosolymitani instaurationem uoluit impedire tom.5 361.i k & seq.discordiam inter Christianos tentauit seminare.l m
iulianus in Persas bellum parās cōminatur Christianismi exitium si contingat ipsum reuerti t.5 361 m sed, ibidem mortuus sua spe falsus est h & seq.
iulianus imperatores & omnes superauit impietate tomo.5 433.b Iudæos uolebat cogere ad sacrificandū deo, unde iussit illos reædificare templū. Ibid. & sequ.at ignis ex fundamentis exiliens exussit multos.d.435.a b
Iuramentum dei quid sit to.1 136.k
iuramentum tolle,& iuramentum nō fit to.2.278.h
iuramentum fugere nullus est labor to.2.81.d
iuramentū quantum sit periculosum to.2.278.f
iuramentum abiiciendo, etiā quæ iæ sunt imò ipsa ira abiicitur t.3.173.g
iuramentum unde natum sit, introductum, uel quare concessum tomo.3. 173 h.& quid iuramentum ibid.& i
iuramentū multa uitia parit, quo correcto illa corriguntur to:3 178.a b
iuramenti crimen est tam in iurante quàm in recipiente iuramētum to. 3 173.i k
iuramenti incommoda tom.3.183.i k
iuramentum omnino auferens, peierādi aufert cōsuetudinem to.5.139.i
iuramētum maligni, sacrificium uerò domini est to.5.212.l
iuramentum Ioannem baptist.iugulauit,& multa alia fecit mala t 5.218.g
iuramentum & temeratum & obseruatum iurantes pœnæ facit obnoxios. ibidem.h.quōd nec uolentibus, nec studentibus sæpius possibile est bene iurare Ibidem
iuramentum nostrum sæpius dæmon uertit in periurium to.5.219 k
iuramentum Saulis multa iuramenta, & periuria.& alia mala peperit to.5. 220.l m
iuramentum ultionem meretur ineui tabilem to.5.223.i k
iuramentum fuit causa destructionis Hierusalem sub Sedechia to.5.234. c & seq.
iuramentum unde originē duxit to.5. 256.h & seq.
iuramenti uel alterius uitii corrigendi modus to.5.196.m
iuramento assuetus non est dicendus sanctus, pius, mitis, uel pudicus to. 5 155.h i
iuramento Saulis nihil stultius to.5. 276.k l
iuramento uno emisso dæmoni magnam insinita componēdi periuria potestatem præbemus ibidem.m
iuramenta deus fugere iussit tomo.5. 204.k.& seq.
iuramentis cessare nil facilius t.5.211.m
iuramentū desistere non difficile to.5. 200.d.& sequen.202.i h.& sequen.
iurantes non peierare difficilius quàm prorsus à iureiurando abstinere to. 4.45 k
iuramentum dei to.4.626.h i
iuramentum hominum ibidem
iuramentum Christi ibidem i k
iuramenta non contemnenda tomo.4. 507.a b c
Iurans per liquid aliud a deo, idolosa tram se fecit to.2.278.i
iurantibus euangelia sancta porrigere quàm sit periculosum ibidem.h

Non

Non iurans ad pietatem uenit. tomo 3. 170.m
iniurantes & periuros lex.tomo 3.280 m.a d
Non iurans ad reliquam omnino pietatem peruenietur tomo 5.255.f
iurans nullo exigēte ineuitabilem subit pœnam ibidem 256.k
Iurantis domus nō prosperabitur. to.5. 223.i k.224.f 234.b.& seq.
iurantem multùm & periurum esse est necessarium tomo 5.218.h i
iurandi ratio quondam permissa est. tomo 2 62.a
iurandi consuetudo fugienda est. to. 2. 62.f.& seq.
iurare bene peccatum est tomo 2. 278.h
iurare compellens alterum periurio se implicat ibidem.g
iurando non timens præceptum dei negligere, nec peierando timebit. ibi. h
iurare per elementa execrabilior est iniquitas quàm per deum. ibidem.i.& duplicitet peccat ibidem
iurare per creaturam est deificare illam ibidem. & meliorem illā facere quàm deum ibidem
iurandi consuetudo qūo auferenda. t.3. 170.h i.& seq.173.g
iurare est à diabolo tomo 1.248 g
iurādo deum in testimonium vocamus tomo 3 173.l
iurare in ecclesia grande malum. to.3. 173.l m
iurare etiam per seipsum nemo debet tomo 3.176.i
iurandi vitium prius corrigendū quàm cetera possint resecari vitia. tomo 3. 178.l m
Non iurare portus securus est. tomo 3. 183.i
iurare crimen est, & prænuntiatio mandari tomo 5.100.k
A iurandi consuetudine summopere cauendum tomo 5 155.i.156.k
iurare labor maximus, non iurare fatigatio nulla tomo 5.204.h i
iurandi nūquàm occurrit necessitas. to. 5.204.k.& ideo nullam habet excusationem ibidem.& l
iurare diabolicum esse comprobatur. tomo 5.370.f
iurare contendendo sæpius inducit periurium tomo 5.217.h.219 i k
iurare non cepit à voluntate principiū, sed ex negligentia tomo 5 235.b
iurare quomodocunque diabolicum est tomo 5.232.d
iurare cogens magis quàm iurans ineuitabilem subit pœnam. to.5.256.i k
iurandi consuetudo qūo eradicanda. to. 5 255.a.& seq.256.a b
iurare nescius, nec conuiciari nouerit tomo 5 265 c
iuratus etsi viuere videtur, mortuus est tomo 5.223.k
iusiurandum præstare de re incerta. to. 2 145 a
iustitia est credere his, quæ à deo dicuntur tomo 1. 165.m
iustitia in diebus Christi uita. tomo 1. 341.m
iustitia quædam est specialis, altera & generalis tomo 2. 14.f.g
iustitia complementum est omnium mādatorum tomo 2.32.m
iustitia est omnium mandatorum plena custodia tomo 2.40.d
iustitia interdum quæ opponitur auaritiæ dicitur tomo 2. 49. i
iustitia pro omni virtute animi appellatur tomo 2.49.m
iustitia multis exercitibus robustior est tomo 2.132.b
iustitia seductores simulatores esse non sinit tom. 2.207.b
iustitia spiritualis & corporalis differūt tomo 2.257.f
iustitia in tentationibus floret, in prosperitate marcescit tomo 2.259.l
iustitia figura dei est tomo 2.271.f
iustitia dei est via pietatis per quam itur ad regnum dei. tomo.2.289 h.quæ cogitantibus finem, ostendit uias. ibidem.
iustitia seipsam operatur modò prius in choetur,& se aperit dum colitur. to. 2.292.g
iustitia in abstinentia rerum malarum, & in opere rerum bonarum consistit tomo 2.300 g
iustitia Christi inexpertis grauis est. to. 2.313.i
iustitia ex opere nō consummatur sine voluntate tomo 2.323.l
iustitia prima est cognoscere deum, nouissima est facere opera bona. tomo 2.324.h

Universidad de Deusto
Biblioteca

iustitia quomodo intelligatur in scriptu ris to.1.239 a
iustitiam suam qũo dixerit Dauid cùm alibi dicat, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens to.1.258.g
iustitiæ Dei semper est annexa misericordia tomo 3 414.h
iustitia non est iustitia nisi habuerit in se misericordiam to 2.362.d
iustitia Christi est abstinere à malis operibus, & facere bona: iustitia legis est solùm abstinere à malis to.2 369.h
iustitia omnis animi disciplina dicitur. tomo 2.391.f
iustitiæ doctrina peccatoribus displicet. to.2.312.c
iustitiæ species t.2.329.f
iustitiam tenere multi se putant, qui omnem in omnes exercent iniustitiam'. tomo 2.395.l
iustitiam esurire & sitire t.2.271.d
A iustitia facilè deuiat, qui in causis non deum sed homines formidat. tomo 2. 400. m
iustitia est omnis uirtus to.3.205.g.h
iustitia in quibusdam maior fuit quàm in aliis tomo 3.533.c
iustitiæ nihil par est, quæ adeò utilis est to.3.220 h
iustitiam apprehenderunt gentes quam non quærebant to.3.17.e & seq.
De iustitia instari iustitiæ est euacuatio. tomo 5.94.b
iustitiæ plena est dextera dei tomo 5. 296. m
iustitia non assequitur ex sudoribus, & laboribus nostris sed à superno dono accipitur to.4.8.b
iustitia plus q̃ uita tom.4.34.g.& 35.d
iustitia, uitæ radix to.4.34.g
iustitia dei quid to.4.68.e
iusttrtia ex fide quid ibidem h
iustitiam dei lex, & propheræ prædixerunt to.4.21.f
iustus debitorem habet deum. t.4.26.h
iustus non prodest cuiquam nisi; fideli. to.4.561.g
iustus non potest non tribulari etiam si dies sit to.4.655.m
iusti quare non omnes uexantur. tom.4. 574.h i
iusti quare sæpe non habent dona Spiritus to.4.607.c
iustorum animę iuueneścunt. t.4.36.h
iustus omnem complectitur uirtutem. to.1 58 k
iustus magis timere debet arrogantiam quàm peccator tomo.1 440.k
iusti corpore uiuentes cum incorporeis spiritibus sanctitate certabant tomo 1.27.e
iusti non solùm pro proximis, sed & extraneis dolent to.1.77.i k
iusti omnes passi sunt tomo 1.223 f
iusti misericordia indigent. tom.1.336.k
iustorum cõuersatio totius philosophiæ continet doctrinam to.1.142.a
iustus in omni dicitur uirtute perfectus to.2.14.f
iustus recogitando peccata sua cognoscit se reum tom.2.382.i
iustus hic punitur, sicut & peccator. to. 2.451.l m
iustum non est, ut alter pro alterius peccatis puniatur tom 2.362.b
iusti plures inter malos habitauerunt. tomo 2.30.k
iusti solem fulgore superabunt. tomo 2. 167. m
iusti non omnino confidant, & impii non omnino desperent tomo 2. 178.e 178.f g
iustorum & iniustorum supplicia hic, & in futuro tomo 2 443.b c
iustos in cœlo oportet conuersari. tomo 2.142.f
iustus ita tentationibus roboratur, vt ãn firmatur peccator aduersis tomo 3. 335 b
iustum & iniustum in magnis, & paruis rebus eandem uim habent tomo 3. 97. k
iustus unus melior est apud deum quàm totus mundus peccatoribus plenus. tomo 2.310.h
iusti & peccatoris collatio quo ad tributationes to.5.190.d
iustorum & iniustorum comparatio. to. 5. 294. e f
iustorum & peccatorum tam uiuentium quàm mortuorum differentiæ. tomo 5.328.d e
iustis alimenta non desunt. tomo 5 20.c
in iussis diuinis non oportet curiosum esse tomo 5.424 c
iuuenilia desyderia quid to.4 568.m
iuuenes subdẽdos esse citò matrimonio. tomo 4.494.i

iuuenes plus quàm senes efficere possũt contra diabolum tomo 4.618 a b
iuuenes ad continentiam maximè cogẽdi sunt tomo 1.156.c
iuuentus ad concupiscentias est proclivior tomo 5.493 e
iuuenis sobriè, & castè viuens laudabilis est tomo 1.193 k 194.l
iuuenem luxuriosè viuẽtem omnes abiiciunt ibidem.l
iuuenis virtus non est in seipso. tomo 2. 245.h
iuuenis cuiusdam respiscentis. tom. 5. 473.b & sequen. & alterius. h. & Item Onesimi discipuli Pauli. ibidẽ. & 474.i
iuuentus per seipsam ad ruinam proclivis est tomo 1.155 h
iuuentus sceno rationis carens, quantũ malum sit ibidem.k
iuuentus quatenus sit sreuanda. tom. 2. 176.k l.

L

LAban aduersus Iacob nõ prævaluit tomo 2 112.c
Labi permittus, si ex ruina humiliari didicerit, resurget tomo 5 36.i
Labium loquela interdum appellatur. tomo 1.80.m
Labi in peccatum pigritiam & torporem gignit. tom 4.455.1.h
labium viticum quare in principio erat tomo 4.268.h
labor magnus in vitiis. tomo 4.45.f g
labor in remittendo nullus, in retinendo inimicitias verò maximus. t.1.70.b
laborem in perculis multa leuitorem faciunt tomo 2 50 e
laborum fructus non statim suscipitur tomo 2 73 e f
Laboribus multò maiores dat deus sempiternas retributiones to.2.396.l
Laborem scriptura malitiam vocat. to. 3.68 g h
labores deus virtuti immiscuit. tom. 3. 59.a
labor non est grauis recordari peccata, orare pro remissione eorum. t.5. 105.f & sequen.
Labor thesauri zandi certus, fructus autem incertus tomo 5.183.i
laborum adiectio incrementum meritorum est tomo 5.35.h
laborantibus pro præmio panis abũdat tomo 2.289.d
laborans non laboranti præponitur. to. 3.59.a
laboriosa quædam sunt, sed non vacua tomo 1.69.b
laborare dicuntur qui legis iustitiam operantur tomo 2.313.e f g
laboramus incassum eleemosynã dantes, nisi manum ab auaritia cohibueri mus tomo 3 142.f g
laborare vt peccetur qua venia dignum erit? tom. 5.102.h
Lachrymæ ad pœnitẽtiam necessariæ. to mo 2.23.e f
lachrymæ extinguũt gehennæ incendiũ tomo 2.441.m
lachrymarum fructus tomo 2.23.i
lachrymis dignis est qui peccat. tom.2. 98.b
lacrymæ reddimunt animam, & sanãt languores eius.g
lac pro humili sermone to. 4.620.b
lachrymari quãdo liceat t.4.415.a b c
lachrymandi ratio qualis esse debeat ibidem
lachrymę quæ vtiles tomo 4.478 k l m
lędentibus esse placabilem, facit esse deo similes tomo 2.69.l m
Lædere nos nemo, potest, nisi nosipsos lædamus tomo 2 240 k
lædere hominem nemo potest, nisi sei psum lædat t.3.266.e.& seq.
lædunter plurimi, & cum omni iniuria, parui à magnis, &c. tomo 5.161.2.& seq. nemo tamen lædit nisi à seipso c.& seq.
lædunt soli qui lædũt. t. 5.162.a 163.b
lædit qui à seipso, & non ab alio. to. 5.163.b
lædi ab alio non potest, nisi qui seipsum læserit to 5.165.l 166. m.a 167.i
lędere Christianum nemo potest in anima, sed nec ipse diabolus. tomo 5. 240.e
Lætis factis placandus est factis. tom.2 276. c
Lęsorum patientia & modestia lædentes coercet tomo 2.63.a
Lætari semper non est bonum. tomo 2. 172.h
Lætandum est in paupertate & ægritudine tomo 2.417.a
Lætitia omnis quantum sit periculosa tomo 1 191.b

Lætitia optanda pro hac vita. tom. 2. 221.d e
Lætitia cordis est, bonam conscientiam habere ad deum tomo 2.316.h
Lætitia furis, & adulteri, & auari non est vera lætitia tomo 2.331.h
lætitia in quibus quærenda est. tomo 5. 232.b c
Lætitia & voluptas non est in rebus externis tomo 1.245.a, & seq.
læta tristibus deus miscere solet. tom. 3. 193.c
laicus tenetur defendere veritatem approbatam. tomo 2.305. h. quòd si nō fecerit proditor est veritatis. ibidem
laicus ante deum pœnitentiam agēs melior est clerico manente in peccatis tomo 2.344.l
laici delinquentes facilè emendatur. tomo 2.354.c
laici an excusantur credentes hæreticis tomo 2.356.m
Lamech confessio coram vxoribus suis tomo 1.47.a b
lamech peccatum suum grauius reputat peccato Cain & grauiori pœna dignum ibidem c d
lamech grauius cuspandus quàm Cain, nec tamen tanto tormento affectus tomo 3.334.f
Lampas dicitur fides. tomo 2.378.m
Lamentatio mortuorū unde. to. 4 455.l
Lana I aspersione quare assumebatur. tomo 4.637.h
de lapidibus pretiosis tomo 4 434.g
Lapis angularis quomodo Episcopus. tomo 1.376.h
lapsus quisnam facilior secularis an monachi? tom. 5. 383. e f g
Laqueus magnus est mulieris forma. tomo 5. 176. d. linguæ petulantia. 187.h
Latro in cruce nec vno die egebat ad prouocandum dei bonitatem. tom. 1. 72.g
latro in fine paradisi ianuam meruit aperire tomo 1.337.e
Latro fide, & confessione saluatus est ibidem i, & 338.k
latro non sine causa misericordiam consecutus est ibidem
latro nullo viso Christi miraculo confessus est ipsum regem cœlorum. ibi.
latro in cruce correxit proximum; fraternaliter tomo 2.81.e
latro primus cū Christo intrauit paradisum. t. 2. 448. h i, cuius fides magna præmia meruit. ibidem & k
latro quomodo ingressus est paradisum Cherubin & flamea impedientibus tomo 3.369.m
latro de cruce fide vicit. tomo 3.304.e
latronis fugna. t. 3. 94. i, latrones, multi. ibidem
latronis confessio paradisum illi patefecit tomo 3.300.e, & seq.
latronis & Petri collatio. tomo 3.302.b
latronis vtriusque differentia. tomo 3. 301. f g, & vtriusque variā confessio. ibi. 302. c d
latronis fides patriarcharum & prophetarum fidei comparata præfert. tom. 3. 304.g, & seq.
latronis & Iudæ collatio. to 3.411.e f,
latroni vnde tanta beatitudo. tomo 3. 303.b
latronem non erubescamus accipere veræ confessionis magistrum. tomo 3. ibidem. & eius sequi magisterium. ibidem
latrones cur deus permisit cum Saluatore crucifigi tomo 3 281.m
latrones duo in cruce imago fuit Iudæorum & Gentilium. to 3 304.e, sed crux diuisit vtrunque. f
latro in cruce iustificatus, & in morte saluatus tomo 5.477.g
lauacrum multiplex. tomo 5.154, & sequen. 154.a
lauacrum regenerationis alterum non conceditur, nec secundaria reconciliatio tomo 4 313.g
lauacrum regenerationis facit nos omnes fratres tomo 4.695.h
laudatores non differunt à gratulantibus tomo 4.70.l
laudes Christi in patrem redeunt. tomo 4.425.m
laudabiles sunt qui hanc vulgarem laudem contemnunt tomo 2.183.a
Laudantes causam nobis præbent arrogantiæ tomo 2.239.g
laudari propter opera spiritualia non quæramus tom. 1.17.f.18.f
laudari ab hominibus & non à deo, nullus est vtilitatis tomo 1.57.b c
laudare hominem in facie nō debes pp duas causas to.2.310.i

laudant creatorem suum omnes creaturæ eius cœlestes & terrenæ tomo. 5. 168.g & seq.
Si laudaueris teipsum, deus te non laudabit to. 5.275.i
Laurea apparatur nobis in cœlo per pauperum manus to. 4.60.a & se.
Laus melioris oboritur comparatione peioris to. 1. 178.g 180.g
laudes ex operibus nostris quærimus, t. 1.80.b.81.c
laus prima christiano est longè esse à foro to.2.330.a
laus humana fugienda est in dauda elee mosyna to.2.395.m
laudem deo omnes dant natura creaturæ to.2.75.b c
laude vulgi gaudens, omnibus subiici tur to.2.129.b c
laudes hominum requirentes potius accusantur q̄ laudentur to.2.17.c
laude maiore dignus est qui vult esse bonus, q̄ qui cogitur fieri bonus. tomo 1 282.f
laudatur deus per bona opera nostra. to. 5 306.i.307.b
laudari ab hominibus non est bonum to.1 330.k
laudandi dei difficultas, qui non tācum verbis quantum factis laudatur. to. 1. 663.b
laudandus tur sit deus t. 5 420.g
laudatur deus multis modis t. 1. 426.i
laudes humanæ tumul apparent & euanescunt to.3.435.b
laus integra totius victorię ad solos victores pertinet to.5.3.i
laus recte factorum to 5 446.m
laudes à quibus sunt accipiēdæ, & à quibus reciendæ to.5.22.c, & seq.
laudes & hymni monachorum. t. 5. 121. k, & seq. a 122, b
laudes humanæ qūo possunt & debent contemni to.5.147.f g
Lazari & Epulonis discrimina, tomo 1. 288.g
lazarus pauper, quia sanctus erat, nominatur to.2.289.i
lazarus pauper non querebatur super delitiis Epulonis to.2.442.d
In lazaro nouem supplicia. ibidem e, & seq. 442.f
lazari pauperis status quantum in altero seculo sit mutatus to 2.144.h i
lazarus hic pauper, post mortem verò opulentissimus to.2.445.f
lazarus in sinu Abrahæ ibidem.m
lazari resurrectio judæos p̄ cæteris Christi miraculis mouit to.3.109.g
lazari suscitatio flente Christo, & Magdalena & Martha flentibus tomo 3. 147 h, & seq.
lazarus in præsenti uita pauperrimus, in futura verò diues to 5.183.h
lazari patientia & infirmitas. tomo 5. 483.k, qui propter infirmitatem simīlem cum patriarcha adeptus est finē. 483.d
lazarum non læsit inopia t.5.162.k
Lectio diuinarum scripturarum thesauro confertur to.1.4.c
lectioni sacrę uacantes Spiritussanctus ad scriptorum intelligentiam ducit. to.1.95.d
lectio sacra cuiliber statui conuenit. tbi.
lectio iterata aperit obscura. to.2.369.c
lectio sacrarum literarum absq; fide nō ualet to.3 67.d
lectio scripturarum tanta est, & tam utilis to.3.197.g
Lectus Iacob lapis erat capiti substratus to.2.441.m
lectus Dauidis similis nobis præparandus est ibidem
lectis eburneis dormire peccatum. to.2. 429.k
Legitimè certare quid to.4.564.c
legationis prærogatiua to.4.458.l k
leo Nero uocatus propter feritatem tomo 4 577.i
Leo naturaliter princeps no electione, to.5.201.a
Lepra per fidem discessit a Naaman, & p perfidia inuasit Giezi to.1.215.e
Leprosum mundauit Christus, & Helisęus, sed ūi differēret. t. 2. 401. a 402. b
Lex uetus cur unico data sit populo to. 1.345.m & seq.
lex noua & altare nouum ubique ædificatum est to.1 345.a
lex ueteris testamēti multas habebat hostias to.1.345.b
lex in publicam utilitatem prodita est to.1.433.a
legem deus imposuit, ut exploret hominis uoluntatem to.1.179.c
lex dei primitus cordibus impressa, deinde libris to.2.4.b c

Universidad de Deusto
Biblioteca

lex uetus qũo, ubi, & quando promulgata sit ibidem c
lex noua multùm differenter à prima promulgata est ibidem c d
lex euãgelica ab omnibus etiam imeruditis uera iudicatur tom.2.6.d e
legem dei putare esse superfluã deterius est q̃ illam omnino nescire to.2.9.i
lex uetus legi nouæ coguata est, & cõsortis to.2.55.k
lex impedit fidem, nõ adiuuat. t.2.243.e
lex iustitiam ostendebat, animam non mundabat to.2.259.i
lex legislatori subiecta est, nõ legislator legi to.2.300.b
lex grauis est quia operari præcipit, & operationis non præstat auxilium to.2.313.d
lex abstinentiam mandat malorum. to.2.313.e, nec tamen iustificat ibi.
lex Moysi loc⁹ fus cõparatur. t.2.417.k
lex de matrimonio consanguineorum. ibidem.l
legis ueteris, & nouæ idem legislator. to.2.63.k
legis rigor à principio seruandus est. to.2.125.a, & seq.
legis authoritatẽ non habet quod ab hominibus adinuentum est t.2.152.h
legis ueteris & nouæ collatio tomo 2.228.e f
legis iustitia decem habet mandata to.2.369.h i
legis exercitia animam corrigunt, mẽtẽ ædificant, peccata compungunt, ad cõfessionem trahunt to.2.494.c
legem ueterem Christus non implebat, si fuisset mala to.2.55.k
legem quam Herodes conculcabat, Ioannes uindicabat to.2.144.m
legem transgrediens doctoris functus authoritate, tripliciter iure cõdemnatur to.2.264.i
leges philosophorum sunt inuenta dæmonum to.2.5.a b
leges utriusque testamẽti deus dispensauit pro hoīs sũma utilitate. to.2.56.g
leges diuinę uiris & mulieribus sunt cõmunes tomo 2.60.m
leges humanas uelis nolis suscipies. to.2.61.k
lex non scripta est in natura nostra, quæ mentes nostras illustrat to.3.317.d
legem accepimus misericordię, & miserationum & gratiæ to.3.25.c
leges quas apud nos condidit Christus, implentes angelorum mox naturam induunt to.3.21.c
leges primitiuæ, quas condidit dei filius t.3.164.a, per uniuersum orbem promulgatæ sunt. b
lex de honore parentum in ueteri testamento proposita est. t.5.54.i, quando præcepta erant adhuc puerilia. ibidẽ.
leges diuinæ cõferuntur cum humanis. to.1.359.g
lex naturalis quid sit tom.1.384.a
lex naturalis omnium mentibus insita to.1.385.a.425.l.
lex erat ueluti lepes, quę arcebat Iudæos à malorum nempe idololatræ, & congressu. to.1.405.c
lex naturalis non cogit, ut dicebãt Manichæi tomo 1.256.m
lex Christus sicut & uerbum. t.1.238.a
lex uetus quare ponit decem mandata, & lex noua nouem beatitudines. tom.5.62.f g
lex uetus & noua unum habet legislatorem tomo 5.90.g. & seq.
lex naturalis primo parenti data est. to.5.214.l.c. & seq.
lex uetus delictus non prohibebat. tom.5.454.i
lex multa præcipiebat quæ non licet observare tomo 5.439.f g
lex Iudæorum uim à loco habebat. to.5.439.i
lex Deos præparauit Christo to.5.440.a
legis ueteris & nouę discrimẽ. t.5.62.e f
legẽ regum per apostolos irritantur. t.5.65.d e.66.b.68.e
leges cogunt quos nec conscientia, nec patres, nec domini, aut præceptores cogere possunt tomo 5.217.m
leges diuinæ nullũ diuitẽ, generosum, gloria potentẽ beatificant, sed uirtutẽ apprehendentem tomo 5.232.a
leges pro cura liberorum gerenda ideo dum intulerat deus. tomo 5.130.d e
leges antiquæ Iudæorum de sacerdotio tomo 5.437.d e, & eius cõfirmatio. h
leges natiuæ trãsmutare uel trãsponere non ualemus tomo 5.480.f
legibus suis quisquis uti debet. tom.6.5.414.g h
leuia peccata puniuntur, grauia nõ item tom.4.145.h i

leuitis

Leuitis quæ erat cura to.4.551.k
Lex triplex to.4.18.a
lex parefacit peccatum to.4.21.e
lex uiam fidei aperit tom.4.23.e
lex iustificare non potuit ibidem e f
lex omnis grauat non rectè utentem. to.4.21.a
lex supplicii causa iudæo ibidem e
lex fidem irritam facit, præter tempus obseruata to.4.27.e
lex cur data iudæis to.4.36.k
lex peccati apparatrix to.4.43.e
lex peccati accusatrix ibidem e
lex concupiscentiam auxit ibid.h
lex occultum peccatũ parefecit. ibidem i
lex non fuit malorum author. to.4.46.e
lex uirtutis magistra ibidem
lex spiritualis fuit, & quomodo ibidem
lex Moysi minora exigebat q̃ naturalis. tom.4.48.f
lex spiritus pro spiritu ipso ibidem g
lex contraria non fuit ibid.i
lex non potuit iustum facere quenquam to.4.68.g
lex dominica communis etiam mulieribus to.4.81.h
lex certandi in stadio Christi. to.4.86.a
lex Christi politiam non euertit. ibidẽ d
lex quare dicitur peccati potentia. to.4.213.m
lex peccatum reddit conspicuũ. ibidem
lex matrimonii to.4.237.l
lex qũo mortis administratio. t.4.269.h
lex quare iudæis data to.338.c. & seq.
Lex data duo præstitit commoda. ibid.f
lex talionis ad quem sinẽ lata. t.4.387.h
lex nec operatuim iustificandi habẽt, sed fides to.4.627.c
lex data est à deo per angelos. t.4.607.k
lex ad faciendos perfectos nihil profuit. tom.4.630.g
lex carnalis ex multa parte to.4.630.e
Legis Mosaicæ & Euangelicæ discrimẽ. to.4.48.g
legis indulgentia ibidem f
legis ueteris infirmitas t.4.630.g
legem Paulus aliquando uetus instrumentum, aliquãdo psalmos appellat to.4.21.b
legem cum fide seruare impossibile. tom.4.27.d
lege dominica ad modestiam uti oportet to.4.81.i
lege uti legitimè quid t.4.523.l m
leges pro freno Israelitis datæ. t.4.131.l
legibus Romanis qui sibi testiculos præcidebat, & sese euirabat, grauiter puniebatur to.4.197.k
Lia pro quolibet filio nato gratias agit deo to.1.147.m
Libellus repudii cur Iudæis permissus est to.2.407.i
libellum repudii quomodo permiserit deus iudæis to.2.322.c. & seq.
libellum repudii dare an liceat. tomo 4.238.m
Libertas redemptionis quando pura erit tomo 4.351.f
libertas arbitrii to.4.160.a 173.f
libertatis documentum, est seruire magis t.4.553.c
Liber quis uerè to.4.557.h
liber testamenti cur sanguine aspersus est to.4.637.h
Liber est quasi apotheca gratiarum. to.2.242.i
libri prophetarum multi per Iudæos cõcisi to.2.32.m
libri sacri dilucidi to.2.448.b
librorum sacrorum lectio continua. to.2.449.l m, illorum laudes. 450.a, nos reddunt segniores ad peccandũ. ibid. eorum utilitas. ibidem, & b
libri Actorum apostolorum contenta. t.5.348.h
libri prophetarum incensi. tom.4.621.g
librorum sacrorum magna copia periit. to.4.130.b c
libros apostolorum, & prophetarum licet etiã mulieribus legere. t.4.104.m
liberari à dęmone non est ita magnum, ut eripi à peccato to.3.244.m
Liberalitatis in pauperes multa merces reposita est to.1.6.c
Libertas beata, quæ seruit legi, obtemperat iudici, & paret authori. to.1.231.l
libertas semper odiosa tom.2.448.l
libertatem animi super omnia tollit seculatium rerum cupiditas. to.2.172.c
libertate arbitrii volũtatis suæ unusquisque cadit in mortem to.2.390.c
libertas & seruitus, ita & cognatio ex operibus iudicatur to.3.86.a
libertas uera est nulla re indigere. tom.3.128.m
libertas dicendi bonum opus est. tomo 3.192.d
libertas uoluntatis Adæ in imponendis

Universidad de Deusto
Biblioteca

animalium nominibus to.1.31.m
Libertini unde dicti sunt t.3.185.f
Liberum arbitrium. tom.1.243.i 252.a 380.i.411.f.416.a
liberum arbitrium nihil potest sine dei auxilio to.1.293.d
liberum arbitrium simul cum gratia cõ iunctum tom.1.370.b
liberum arbitrium cum dei auxilio con iunctum, perducit nos ad bona æterna to.1.405.g
liberum habent arbitrium ut surgant, qui ceciderunt: deus autem uult eos erigere to.1.421.c
libero arbitrio melius est esse bonum, q̃ mera necessitate tom 1.271.c
liberum arbitrium quare nobis datum sit to.1 59.c
liberum arbitrium non aufertur mune. re dei tomo 1:179.a
liberum arbitrium uoluntatis.t.1.430.c
liberi arbitrii nostra natura est.t.1.44.a
liberi arbitrii nos omnium opifex fecit. to.1.46 h.48.d
liberi arbitrii potestatem, & uoluntatis libertatem non semper tollit necessitas to.2.173.m
liberũ arbitriũ in anima est.t.2.277.l m
liberum arbitrium ante peccatum est, se quendi diabolum, uel non.t.2.237.d
liberum arbitrium habemus omnes, an velimus sequi diabolum, an non. to. 2.410.g h
liberum arbitriũ inest nobis. t.2.445.a
liberi arbitrii nos creauit deus, ut uolũtate nostra cum dei adiutorio quod uolumus, faciamus to.2.397.d
libero arbitrio honoratur uoluntas. to. 2.98.c
liberum arbitrium nõ tollitur, licèt nos trahat deus to.3.74.c
liberum electionis arbitriũ donauit nobis deus tom.3.299.c
liberi arbitrii nos liberè deus esse permittit to.3.19.a
liberum arbitrium quidam conquerun tur sibi fuisse concessum t.5.145 d
liberi nos arbitrii esse natura permisit, vt quod uolumus, hoc faciamus.tom.5. 418.m. Vide Arbitrum
Liberum arbitrium non tollit Paulus. to.4.66.m
liberum arbitrium to.4.150.k l
liberum arbitrium ſcur datum. ibidem l
liberum arbitrium non tollitur tom.4. 418.a
liberum arbitrium in nobis est, uelle scilicet uel nolle fornicari tom.4.499.d
liberum arbitrium tom.4.629.g
liberũ arbitrium hinc maximè constat, quòd non ex sola dei uoluntate fiunt omnia, sed ex nostra quoque.tomo 4. 574.g
liberi arbitrii indicia to.4.552.h i k
A licitis abstinendum propter scandalũ. to.4.93 g
A licitis abstinendum propter scandalũ to.4.178.c
Libido nescit modum tom.2.322.l
libido opus est animalis. tom.2.351.h. 352.i
Libidinis meretriciæ simulachra. tomo 1.205.l m
libidinis sensus semper in malo est, & nunquam in bono.t.2.352.k l. & carnis proprius.l
Ligaturis & carminibus non est utendũ to.5 242.c, & seq.
Lignum Christus to.1.238.a
lignum scientię boni, & mali quare sic uocatum to.1,36.l m.& seq.
lignum non attulit parentibus mala, sed uoluntas eorum to.1.36.c
lignum uitæ quare sic dictũ to.1.42.h i
ligni scientiæ boni & mali, & ligni crucis cõparatio, & uaria operatio t.1.36.c
Linguæ canones & regulas ponere oportet to.1.8.k
linguæ peccata to.1.289.e f
lingua nostra regius est equus tomo 2. 153.h
lingua non permittatur fordescere. tomo 2.153.i
lingua nostra lingua Christi est tomo 2.220.e f
lingua Christi loquatur qui cupit ab eo intelligi t 2.220.h
lingua acriter cohibenda tom.2.451.g
linguam esse regendam to.1.409.e
Lingua organum administrandę morti aptissimum tomo 5. 255.d e.& multi lapsus eius.e f
lingua est nobis stylus in prędicatione, artifex uerò Spiritussanctus. 5.t.275.h
lingua nostra linguam Christi imitatur, si loquatur ea, quæ ipse vult. tomo 5. 299. b c
Linguę uitia, & defectus to.5.241.f
linguæ

linguæ petulantia magnus laqueus est to.5.223.h
linguam Christi imitari quid sit tomo 2.305.e
linguam diaboli habet, qui ut diabolus loquitur ibidem h
linguarum uarietas unde orta est tomo 1.81.i.82.k
lingua Pauli supra solem illuxit, cæteras exuperans to.4 5 l
lingua angelorum loqui quid.t.4. 201.l
lingua libera, sola formidine, & infidelitate ligatur to.4.564.f
Litera occidit, spiritus uiuificat quomodo tomo 4.268.k
Litigandum non est cum proximis to. 1.91.g
Lites unde oriũtur in ecclesia t.2.346.d
Literarum sacrarum utilitas to.2.9.d e
Liuor, & inuidia causæ dissentionum in Ecclesia to.4.313.a seq.
Locus purgatorii hinc potest probari.tomo 4 316.a
Locupletatus indignus non propterea beatus dicendus tomo 5.57.b c
Locus sanctus est ubi deus fuerit tomo 3.191. h
Loca ab euentibus nominata sunt to. 1.156.f 157.m
Locultatum natura tomo 2.417.i
Longanimis esto in me, & omnia tibi reddam, &c. tomo 1.72.h.& seq.
Longanimitas dei in differendis peccatorum suppliciis tomo 1.102.h i
longanimitas dei quibus sit attendenda to.5 57.f
longanimis & patiens in quo discrepẽt. tomo 4.453.l
loquamur ut Christus, & similes illi erimus tomo 2.220.g
Loqui humiliter non discens, à Christo in fine non intelligetur. ibidem h
Locutus est deus cum multis priscis, testamenta sua disponens. to.2.330.a b
Loqui foris est loqui in litera: intus uero, in spiritu tomo 2.418.g
Loth filii Abrahæ loco habitus est to. 1.85.l
loth simul cum Abraham diues fractus est tomo 1.91.c
loth tantùm terræ naturã, & non habitantes considerauit tomo 1.92.b
loth cum suo primatu captiuus ductus est tomo 1 96.h
loth captus est ut multi propter eum salutem consequerentur tomo 1.190.m 99.h i
loth hospitalitas to. 1.118.f.& seq.
loth humilitas erga hospites.to.1.118.m 119.a b
loth uirtus omnem hospitalitatis uirtutem superauit to.1.119.f
loth hospitalitas remuneratur.ibidem.l
loth generos suos eripere uoluit tomo 1.120.a
loth cum filiabus an peccauerit inconti nentia, an ebrietate t.1.123.g h
loth factum cũ filiabus totũ fuit dispensatione diuina perpetratum.t.1.123.i
loth missus est ad Sodomitas, ut memores faciat debitorum to.1.182.h
loth hospitalitas to.4.83.d
Lucrũ ex ignorantia mortis emanat maximum to.4 501.e f g h i
Contra indecorum luctum mortuorum tomo 4.495.k
Lucas ponit causam propter quam scripsit euangelium tomo 2.4.i
lucas auctor fuit libri Actorum apostolorum tomo 3.149.b
lucas multa miracula fecit. to.3.150.b
eius modestia.ibi.& i. sed quare duos libros scripsit k
Lucrũ ex ieiunio ferẽdum.t.t.23.c.24.d
lucrum maximum ex erogatis diuitiis . tomo 1.98 l
lucrum quantum sit in afflictionibus. tomo 1.106.b d
lucrum fugientium mulieris cohabitationem to.5.454.i k l
Luctus uehemens sed inanis tomo 5. 106.c d
luctus consolationes t.3.247.i k
luctus quando permittitur tom.3.202.f & sequ.
Ludentes diluuium submersit tomo 2. 23.k
Ludere non dat deus, sed diabolus.ibid.
ludere non est eorum qui ad æternum uolunt conscendere regnum.ibi.24.l
Ludorum equestrium pericula.tomo 1. 11.i.12.k l
Ludi iocosi, & scenici multos adulteros faciunt tomo 2.24.m
Ludi scenici quantum noceant.tom.2. 122.m.78.a & seq.
Ludis equestribus interesse malum est. to.1.11.f g & seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iudi qui hodie in tabernis fiunt, intemperantiæ & impietatis pleni sunt. to. 5.487 c
Iugendum est de delictis aliorum sicut de suis tomo 2.48.g
Iugere non tantùm de nostris, sed & de alienis peccatis iubemur. to.2.390.l
Iugere pro mortuis non prohibetur, sed lugere impudenter. to.2.101.b c
Iugere quantum oportet mala eminentia tomo 3.105.e f
Iugeamus nunc ad salutem, ne in die iudicii frustra lugeamus. to. 5.276.i
Iugentes peccata sunt beati, & non alitèr tristes tomo 2.48. e f
Iugentes sua peccata sunt beati, sed beatiores sunt lugentes aliena. to.2.271.a
Iugentem fugiunt omnia aduersa atque vitia tomo 5.105.d. 105 e & se.
Iugentium consolationes. to. 3 328.a
Iugendi sunt peccatores sui oblii Saluatoris tomo 5.286.a & seq.
Iugere, deplorare, & lamentari eos, qui de hac vita discedunt ex pusillanimitate contingit to. 4 656.c
Lumbi sunt voluptates omniũ peccatorum tomo 2.257.f
Luminare quandiu seipsum tantùm illuminat, luminare non est to 5.378 f
Luna dicta est ecclesia tom. 1.341.a
Lunæ & Solis differentia to.1.14.d
Lunaticus morbus vnde causetur. tom. 2.169 d
Lupus dicitur qui deum non cognoscit tomo 2.303.c d
Iupi proprietates & conditiones. tom. 2. 295. g 296. h
Iupo sæuior est hæreticus. tom. 3. 396.f
Iuporum crudelitas mitescere nescit. tomo 2.303.b
Lutheranorum mores tomo 2 396.h
Lutheranis nihil æquè familiare est atq; sacrilegium tomo 3. 179.h
Luti figuli discrimen nullum est. tomo 5.406. g
Lutei ante lauacrum, post verò lauacrum aurei sumus to 04.466.i
Lux inimica furi tomo 4.315.c
Lux & tenebræ seruauerunt ordinem à deo sibi ab initio inditum. to.1.5.k
Lux vera distinguitur à luce quæ ad vesperum tendit tomo 1.288.i
Lucem antequam esset, deus sciebat futuram bonam tomo 1.5.i
Lucis opera tomo 2.273.c
Lux diuina per fidem nobis exoritur. tomo 2 14.a b
Lux Christiani latere non potest. tomo 3.500.c
Lucis priuatio suppliciũ per se maximũ est tomo 3.43.m
lux beatorum quantum à luce præsente differt tomo 5.468 f g
lux sanctorum Solis comparata prior est tomo 5.469.a d
luxuria sequitur ebrietatem & crapulam tomo 1 54.g
luxuria corporum læsionem, & animarum generat perturbationẽ. tomo 1. 448.i k
luxuriæ tetia varia & molli. tomo 1. 204 h & seq.
luxuria corruptus à dæmoniaco nõ differt tomo 2.90.l
luxuriam philosophorum leges concedebant tomo 2 5.b c
luxuriosè viuentes senes fieri non expedit tomo 2.149.m

M

MAchabæorum breuiter narratur historia tomo 1.303.a
machabæorũ matris laudes. t 1.437 e f
machabęorum septem natiuitas. to. 1. 392.d & seq. matris eorum virtutes g & seq & eorundem martyrium 450 a & seq.
Macedonii hęresis qui Spiritum sanctũ adorare nolebat tomo 5.422 e
Macedonianorum hæresis circa Spiritũ sanctum tomo 3.374.i 325.k
macedones pro Thessalonicensibus. to. 4.417. b
macedonum gens ante Christi aduentũ insignis erat tomo 4.484 m
De rege macedonum ibidem
macedonum regnum à Romanis destructum tomo 4 513. k
Macula & ruga quid tomo 4.601.e
macula vnica sufficit deiicere animam tomo 5.597.m
Madianei induxerunt Iudeos ad peccatum, vt eos facilius vincerent. tom. 5 220.e f
Magdalena post multas alias ad Christũ ausa est accedere. to.2 123.d e
magdalenæ pœnitentia to.2.123.e f
magdalenam duplicem Chrysostomus existimat tomo 2.123.d
magdalenam multiplicem credit Chrysostomus tomo 2.429.a
magdalena soror Lazari an fuerit peccatrix tomo 3. 100 d e
magdalena pœnitentiam subitò inuenit tomo 5 81.d
magdalenæ factum in vniuersa terra notum est tomo 5.429 g
Magistri fidelium qui sunt to 2 35.h
magistratus mundani non possunt Christianorum virtutes demonstrare. to. 3. 337 h q in totius habent accusationem malitiæ ibidem
magister prius doceat seipsum. tomo 4. 530.k l
magistri ac medici mos tomo 4.4 d
magisterium verborum est etiam in prælatis ecclesiæ necessarium. tomo 4. 551.m
magistratũ si tollas, omnia turbabũtur tomo 4 87.l
magistratum gerentem quid insignem facit tomo 4.589 m
magnanimus quis est tomo 4.116.a
magnanimus quid sit. to.3 259.d & se.
magnanimitati aduersatur prodigalitas ibidem
magnitudo eorum quæ dantur præsentis vitæ transgreditur utilitatem. to.5. 302.a
magnitudo dei nullo describitur fine. t. 5.403.d g
magnitudo animi differt ab arrogantia tomo 1.405.k
Magi qua occasione venerunt ad Christum tomo 2.20.l m & seq.
magi quare, & quõ per stellam vocantur tomo 1.21.h i
magi quatenus sunt imitãdi. t.2. 26.f g
magi in adoratione Christi facti sunt sacerdotes tomo 2.26 g
magi adorantes Christum offerunt ei munera deo digna tomo 2. 28. f
magi venerunt ad iudicium gentium & præiudicium Iudæorũ. to.2.252.d
magi apud Persas non malefici, sed sapiẽtes intelliguntur ibidem
magi de gentibus primi electi sunt ad salutem, vt per eos gentibus salutis ianua aperiretur tomo 2.385.l
magi de genere Balaam prophetæ gentiũ originẽ duxisse referuntur. ibi. i k
magi cum muneribus procidentes adorant dominum tomo 2.386.b c
magi crudelitatem omnium gentium ac fidei initia dedicauerunt. ibidem d
Magorum historia ex traditione Balaam tomo 2.251.f g
magorum deuotio turbari ab Herode non potuit tomo 2.254.d
magorum pietas quomodo imitanda. tomo 3.338.c
magorum fides, condemnatio Iudæorũ est tomo 2.385.k
magis dignitas magna accreuit, quòd vocati sunt à Rege totius mundi. tom. 2 23.b
magos stella aduxit, angelus reduxit. tomo 2.26 g
magis Pharaonis permisit aliquid deus, ne Moses putaretur magus. t 3.255.h
Magnitudo eleemosynæ vnde ponderatur tomo 4.602 k
magnus deus non aliquid sed magnus incomparabiliter dicitur to.4.590.d
magnum est ad aliorum consolationem audire à doctoribus quæ futura sunt. to. 4.488.c d
magnum deum & paruum esse, ethnica sunt dogmata tomo 4.421.d
magnæ res nulla possunt ratione manifestari tomo 4.121.f
magna librorum sacrorum copia perit tomo 4.130.b c
Magi quare per stellam ducti. t.4.585.d
maior quò quisque est, siue bonis animi siue corporis ac fortunę, eò punietur grauius si delinquat to.4.15.c
maiorum meritis quõ fieri participes possumus tomo 3.558.f
maius & minus rerum non sunt contrarium tomo 5.210. k
Maledicere deo quantæ sit grauitatis & pœnæ. to. 5. 54. i quo non est aliud grauius peccatum ibidem
maledictionis terræ monimenta. to. 1. 40. i & seq.
maledictionis Adæ & Cain diuersitas. tomo 1.45.i
maledictio ex inimicitiis, & ex maledictione oriuntur inimicitiæ. tomo 2.58.h
maledictio arboris tribuat meritũ, pariat fructum, seruet iudicium. to 2.413.b
maledictus propter deum, & in hac & in futura vita laudabitur. to 3.92.c
maledictos nihil adeo mordet fienat quę quàm illãtæ contumelię contem

ptus

ptus tomo 5. 146.b
maledicta patienter sustinentibus deus purimam proposuit mercedem. ibidem. f
maledicta hominum timere non oportet, sed laudes ibidem, k
maledicta non sunt maledictis referēda tomo 2.104. m
maledicta non sunt Christianorum. tomo 3.135 m
Maledicus ab omni contumelia frenare debet linguam suam. to. 5.100.f
Maligni quempiam lædere volentes, humilitatem & amicitias fingunt. tomo 2.254.c
malignus sibiipsi est hostis. to. 3.168.g cuius anima plena est mœrore perpetuo. ibidem.& infinita mala sequuntur ibidem & h
malitia semper contra virtutem insanit tomo 1 57.m
malitia quotidie inualescit. tom. 1.62.c
malitia progenitorum non offendit nostram naturam tomo 1.80.g
malitia obtenebrat rationem. to. 1.112.h
malitia causa est interitus operātibus eā tomo 1.115.a
malitia semper contra virtutem pugnat tomo 1.162.d
malitia nō habet locum vbi simplicitas regnat tomo 1.178.d
malitiæ magnitudo ante diluuium. to. 1.60.a b
malitiam laudans, priuat se curatione pœnitentię tomo 2.202.l
malitia cuncta de motu voluntatis oritur tomo 2.69.i
malitia quid sit tomo 2. 77.l
malitia tanto efficitur infirmior, quanto diuitus contra virtutem præliatur. tomo 2.86.c
malitia confunditur ratione veritatis, corrigitur verò nunquam tomo 2. 350.i
malitia semper uincitur, nunquam uerò placatur tomo 2 352.c
malitia omnis ratione veritatis confunditur, corrigitur autem nequaquàm tomo 2.413.c
malitia ardens curat tantummodo, vt alteri noceat, nec sibi parcat. ibidem.g
malitia talis est, quicquid dicatur, fiat ve, proprium seruat venenum. to. 3.68.k cuius multæ sunt species ibidem
malitia nulli vult credere. to. 3.81.g sed tantùm vt eum perdat cui insidiatur ibidem
malitia ne subsisteret quidem nisi boni fuerit particeps. to. 3.156. c & virtuti admista ibidem
malitia vnde ortum habuit. to. 3. 168.h
malitia nihil audacius atque impudētius tomo 3. 180. c
malitia talis res est, quæ sæpe impossibilia attentat tomo 2.181.d
malitia est alimentum & fomes claritudinis virtuti tomo 3.273.i
malitia mentis necessitate non tollitur tomo 3.299.d
malitiæ nihil est quod persuadeat. tom. 3.244.f
malitiam voluptas, virtutem labor consequitur tomo 3.59.l m
malitiam voluptas breuis & dolor perpetuus sequitur tomo 3.59.c
malitia est quę virtuti opponitur. tom. 5.114.c
malitia nostra mēsuram habet, clemētia dei & pietas mensuram non habet. tomo 5.76.b c
malitia peior est gehenna. to 5 321. h i sicut malum esse peius est quàm puniri. i
malitia in nos non est retinenda, quę est plurimę mercedis occasio. tomo 5. 320 e
malitię gradus nouem erga proximum tomo 5.377.g 379.h
malitiæ extremę est dum nullum lucraris, & alium offendis. tomo 5.396.c
malitia præter naturam est nobis. tomo 4.173.f
malitia quid tomo 4. 360.a
malitia talis est, vt omnes eā acusent, ēt hii qui eam exercēt & in ea versantur tomo 4.652.h
malitiæ radix extirpanda. tom. 4.39.b
malitiæ radix quæ sit ibidem 40.c
malitiæ accurratæ iniuriæ memorem esse tomo 4.386.h
malitia liberamur per fidem. to 4 8 d
mala omnia à famulorum pullulant nequitia tomo 1. 91. e
mala omnia corporis & animæ nascuntur ex crapula & ebrietate. tomo 1 103.a
mala plurima ex pecuniarum accessione nascuntur tomo 1.135.b c
malis non cedendum to. 1.228.k
malum a uoluntate, & non à natura proficiscitur to. 2.173.b c & seq.
malum nihil aliud est, quàm deo non obedire to. 2.174.f
malum quodcunque, diaboli est figura to. 2.271.f
malum est quicquid bonum non est to. 2.285.i
mala a theatralibus ludis orta t. 2.122. a b & seq.
mala nec sunt ab æterno, nec ingenita to 2.333.c
Tria mala omnium fortissima, gula, auaritia, & uana glotia to. 2.285.b
mala omnia quæ sunt in mundo, contraria habent bona per quæ superentur to. 2.265.c
mala oportet prius dimittere quā bona aggredi ibidem.g
mala naturalia carnis nostræ præceptis & gratia reguntur to. 2.338.m
maia maxima totum mundū perdētia ex superbia surrepserūt t. 2.389.g
mala quæ in deum continuè perpetramus to. 2.405.m
malū malo nemo sanat, sed bono malum to. 3.83.i
malum natura creari nō potest tomo. 3.154.m
malum pati, malum non est: malum facere, malum est to. 3.298.g
malo nullo afficitur qui nulli scelcris sibi conscius est to 3.100.f
malum primū est esse malum t. 5.114.c
malum inexpectatum perturbat animum si incidat to. 5.173.i
malum nihil esse nisi peccatum solū to 5.486 b
malū nihil estimandum est nisi peccatum to. 5.449.e
mala pro bonis recipere quàm graue sit to. 5.48.m
mala plerique commisisse gaudent, malorum tamen nomina refugiunt to. 5.126.i & seq.
mala sunta nobis euertēda. to. 5.137.e & sequen. quorum radix est pecuniarum cupiditas. e f & seq.
mala conscientia super omnia oculum perturbat to. 5.317.e
mala plurima & maiora quæ patiuntur homines, sunt illis, quia filios malos emendare negligunt t. 5.380.b quos
maiora post mortem manēt supplicia. c
In malis non fugiendum ad malas artes to. 5.446.g
malus fieri potest bonus to. 4.49.d e
malus perseuerans, deo subdi non potest to. 5.49 d
malus nō potest in oibus malus esse, nec bonus in omnibus bonus esse to. 4.613.k l
mali etiam prophetant to. 4.134.h
mali quare diuitiis affluunt to. 4.523.f
mali cur permaneant & non pœnitus pereant to. 4.568.i
malorum prosperitas nominem debet turbare to. 4.613.k l
malis ueneficia maioris supplicii sunt occasiones to. 4.43.g h
malis etiam nocent quæ auxilium afferunt to. 4.59.e f
malum arrogantiæ est stultitia peius to. 4.426.d
malum quid to. 4.474.h
mala infinita ex sacrarum scriptionum ignoratione to. 4.3.l
mala, ex eo quod quis Spiritum sanctū non habet to. 4.50.m
mala multa ex fornicatione t. 4.92.b c
mala in Ecclesiā nata unde to. 4.352.f
mala propter id magna sunt quod nihil esse uidentur to. 5.382.a
Mala crescentia in regione Sodomorū plena sunt cinere t. 4.499.e. 500.f
mala innumera unde t. 4.503.f
mala qualiter excludenda sint tom. 4. 640.d
malorum omniū causa est, quod scripturæ ignorantur to. 4.471.a
A malis abstinuisse nō sat est t. 4.385.i
malè uiuere quis potest cum fide recta to. 4.137.k
malus si uoluerit, mutatur & fit bonus to. 1 44.a
mali alicuius facti memor esto, ut dominus obliuiscatur tomo. 1.338.m. & infra
mali quæ operantur, uerbis etiam mala esse fatentur to. 1.10.g
malos dimittit deus, vt probentur boni to. 1.287.f
malus malitiæ affixus, bonū fructum non potest afferre to. 1.66.m
malus unquam nemo necessariò fuit to. 2.174.i

malus quod malum est, nõ putat malum to.2.255.m
malus quanto magis ueritatem audierit, amplius in malitiam excitatur to mo.2.350.i
mali non infamandi, sed corrigendi to mo.2.438.m
malis datur merces aliqua pro benefactis to.2.449.g
malos boni & mali odio prosequuntur to.2.227.m
mali dæmones alliciunt, & ipsi omniũ malorum sibi sunt causa to.3.12.l
mali plerique sunt Cain similes to.3.257.b c
mali omnes sunt tandem pœnas & supplicium passuri to.3.334.i
mali duplici pœna mulctãdi t.5.129.e
mali hic prosperantes mercedem recipiunt to.5.325.e f
mali eo sunt miseriores quo minus malum sentiunt to.1.271.c
mali nomine intelligitur Dæmon tomo.1.405.k
malorum punitione plurimi timore corriguntur to.5.35.c d
malorum absolutio non solùm fit ex dei beneuolentia, sed & illorũ permissio to.5.218.e
Mammona Christo contraria præcipit to.3.87.a
mammona Syriaca lingua diuitiæ appellantur to.2.288.a
Manasses prius ĩpiissimus, postea deũ sibi fecit lachrymis propicium to.2.194.c
manasses post multas in deum & seruos eius impietates ductus est in captiuitatem tom.2.248.g sed memor dei reductus est in regnum ibi.& h
manasses per pœnitentiam deleuit peccata sua to.5.466.b
Mandatum & decretum differunt to.4.359.i
mandatum episcoporum to.4.376.b
mandatum idem Noe quod Adæ datũ est to.1.71.b c d
mandata Christi sequutus, non potest ab omnibus laudari tomo.1.57.c
mandata diuina contemnens perdit quod meruit to.1.432.c
mandatum Christi implens, impiet & legis, & non econtra to.2.278.l
mandati primi & secũdi collatio to.2.373.l 374.m
mandata minima cur Christus uocat tom.2.55.f g
mandata Christi quanto difficiliora tanto in remuneratione maiora t.2.274.a
mandata minima Christi quæ sunt to.2.274.a b.d.275 e & seq.
mandata Christi & legis in quo differunt ibidem 274.d e
mãdata Christi spiritualia magis ad affectum quàm ad actum respiciunt to.2.287.c
mandata Christi in hoc seculo animarum sunt requies to.2.313.i
mandata tria de seductionibus cauendis to.2.356.d
mandata ita sibi cohærent, ut unum sine altero esse non possit to.2.414.h
mandatis duobus omne genus humanũ absoluitur t.2.412.1.quibus omne peccatum pellitur Ibidem
mandatorum obseruatio amicitiæ est confirmatio to.2.148.b g
mandatorum operatione ubique opus est to.3.332.k
mãdatum iuramenti ridentes, Christũ rident to.5.255.d e
mandati Christi & diaboli differentia to.5.260.d
mandata Christi multipharíam impugnamus to.5.101.a & seq.
mandatorum dei obseruatio est omne fundamentum pietatis, & fidei tom.5.150.f
Manes quasi insaniẽs dictus t.3.326.e
Manichæorum error circa coæternitatem materiæ to.1.175.h
manichæus ridendus in rerum creatione to.1.176.d
manichæorum hæresis circa præsentẽ uitam damnatio to.5.310.l
manichæorum hæresis dicentium malitiam esse immutabilem t.5.336.a
manichæorum hæresis circa Christum to.5.420.a
manichæi deum huius seculi aiunt esse diabolum to.4.274.d
manichæi to.4.404.e
manichæorum error. t.4.218.a 222.b
De manichæis to.4.542.c
Manifestatio spiritus quid to.4.192.h 193.i
Manna interpretatur quid est hoc, & figuram

figuram habet verbi to.2.347.a
manna typus eucharistię to.4.241.k l
mansuetudo quid sit to.1.391.i
mansuetudine nihil fortius tom.1.92 f.& sequen.
mansuetudo sola sufficit se colentem ineffabilibus dignis laudibus reddere to.1.57.g
mansuetudo quantum bonum sit to.1.106.d
mansuetudo tanta est, ut excusatore faciat patronum to.1.193.k
mãsuetudo necessaria est ad redarguendum to.1.442.b
mansuetudinis robur & effectus to.1.138.e
mansuetudine & uirtutibus deo similes efficimur to.1.19.b
mansuetudine nihil ualidius t.1.138.k
mansuetudinem in improbos ostendẽdam to.1.380.d
mansuetudine & humilitate reprimendæ sunt inimicitiæ to.1.153.b
mansuetudine & humanitate nihil potentius to.1.207.g
mansuetudo Christi uenientis, Hierosolymam consideratur per speciem aduentus eius to.2.337.i
mansuetudo nos homines indicat, & angelis æquiparat to.3.98.b
mansuetudo quantum bonum sit to.3.166.b
mansuetudine ira soluitur to.3.287.f
mansuetudo super omnes uirtutes decet Christianum to.5.134.e
mansuetudo consumitur, cum malæ cogitationes eam corroserunt tom.5.262.d
mansuetudo Christi imitanda tom.5.299.c d
mãsuetudine nihil ualidius to.5.403.k
mansueti largius auxilio diuino fruuntur to.1.49.e
mansuetus quis to.2.271.b c
mansueti mansuetum debent portare to.2.337.k
mãsuetus sibi ipsi dulcis est, & aliis utilis to.3.166.e
mansuetus est in domo, in ecclesia, in ciuitate, id quod aerum in corpore to.5.133.a ac fratres & cognatos discordes inter se facit concordes ibidem
mansuetus imitator est domini tom.5.134.c & sit deo similis.d e
mansueti conditiones to.5.133.l m
mansuetudo Ioannis in reprehendendo Herode to.4.315.b c
mansuetudinem in increpatione, seruãdã exemplum Christi docet t.4.88.g
Manus animæ & manus corporis, to.2.277.m
manum expiatio est ablutio earum in iustitia to.5.272.h
Maranatha quid est to.4.235.h
Marcelliana hæresis to.3.16.c
marcellus Photinus, Sophronius hæretici, quid dicant & to.4.421.b
marcion to.4.404.f
marcion ponticus to.4.421.a
marcionis error to.4.226.f
marcionis error to.4.326.b
marcionitæ dicũt deum alium esse iustum, aliumesse bonum to.4.274.b
marcionis hæresis circa Christi adorationem to.2.26.d
marcionis discipuli sunt discipuli diaboli to.2.133.b
marcionis opinio circa Christi diuinitatem to.2.69.e
marcionistarum error circa bonum deum & malum, & eius confutatio to.3.163.g & sequen.
marcus in Aegypto scripsit euangelũ tom.2.4.i
marcus Petri discipulus fuit t.2.165.g
Mare cur arena munitum to.4.1.2.a
mare quare in medio terrarum expansum to.4.298.g
mare est infra terram to.4.462.c
maris beneficia homini collata tom.5.33.k
Margaritæ erant omnes prophetæ to.2.443.k l
Circa margaritarum cultũ insania est, & pompa satanica to.5.242.b
Maria uirgo a falsa suspitione liberatur to.1.446.k 447.l
Maria uirgo ex progenie Dauid erat tomo.2.9.b c
maria uirgo nupsit Ioseph ad tollendã suspitionem to.2.10.a b
maria cur abscondit Ioseph q̃ ab angelo audierat to.2.14.i k
maria ante partum nocabatur coniux, post partum mater, non coniux to.2.28.m
maria uirgo totius Palæstinæ meruit primatum tom.2.29.d.& seq. mg.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Maria soror Mosis contumeliosa in fratrem dedit pœnas to.1.92.d
Maria omnibus cõditionibus quibus fornicatio mulieris intelligi solet, carebat to 2.250.c
Maria uirgo facta est speciosior & dignior quã totus mundus t.2.251.l
mariæ parentes cur in Christi generatione prætermissi sunt to.1.9.a & seq.
mariæ Christi incarnatio & non Ioseph apertè est nunciata to.2.14.m.to.a
mariæ Magdalenæ humilitas, & animæ solicitudo to.2.223.d.e
mariæ per totum orbem decantatio.tomo.2.223.g h. & seq.
maria uirgo fuit ante partum & post partum uirgo to.3.144.i
Maria magdalena facta est resurrectiõnis dominicæ prænuncia tomo.3.311.m.a
maria magdalena uisitat Christi monumentum tom.3.312.m.& Christum æstimat hortulanum ibidem.b
Martis cum Veneꝛe Vulcani uxore cõmistionis fabula to.5.359.m
Marathonii hæresis to 5.423.k.l.Confutatio eius.ibidem.& k
Martyr non solùm dicitur qui mortẽ tolerat, sed etiã qui propositum habet to.1.347.g
martyres ex uulneribus primum beatificamus to.1.197.k
martyrum sepultura laudabilis tom.1.171.k l
martyrum diuersæ pœnæ to.1.347.b c
martyres nõ soli sunt fidei testes ibi.m
martyres facti sunt multi qui martyribus consuetudinem habebant to.3.340.d
martyrum memores esse oportet to.3.202.l m 231.m
martyrum pro fide diuersa certamina to.3.307.f.& seq.
martyrum uirtus in Ecclesiæ defensione to.3.318.i
martyrum uaria præmia to.3.336.k l
martyrũ uaria certamina to.3.339.l m
martyrẽ causã facit, nõ pœna to.5.424.f
martyres Iudæos habent inuisos to.5.435.a
martyres in patria suos quique tyrãnos non agnoscent, & tyrãni suos quos affixerunt martyres to.5.461.b c
martyrum uirtus & uiuẽtium, & mortuorum ea est, ut ad illa uel illa loca adeuntes iuuet to.5.362.c
martyribus ex nostris laudationibus nihil splẽdoris accrescit to.5.435.m
martyrum corpora uera olocaustomata sunt tom.4.627.c
ad martyrum sepulchra concurrebat populus to 1.348.
martyriũ exercitatio est pietatis tom.1.347.c
martyrium non euentu tantùm æstimatur sed & proposito to.1.347.f g
martyrio ascribitur orare pro persecutoribus to.1.206.f
martyrium facit egestas bene tolerata to.2.438.k
martyria ædificare qũo licitum sit to.2.338.l m
martyrum pœnitentiæ præteritę non eget tomo.5.96.a
martyriũ in quibus constat to.5.447.c
martyrii tps nunquã abest to.5.253.b
Matthæus publicanus statim obtulit obedientiam suam t.1.338.k
matthæus Hebræis euangelium Hebraicè scripsit to.2.4.i
matthæus scripsit Christũ ex Abrahæ & Dauidis stirpe genitum ibidem.k
matthæus cur tres reges in generationibus prætetiit tom.2.6.i
matthæi uocatio mirabilis to.2.99.d & sequen.
matthæus euãgelium suum Hebraico sermone conscripsit to.2.242.k
matthæus nullo usso signo Christum secutus est to.2.427.b
mattheus cur primùm Dauid & Abrahæ meminit to.4.21.g
mater bonorum omnium to.4.457.d
mater filiarum curam habeant tom.4.537.h.538.i
matres sæpe irritant filios ad iniuriam tomo.1.224.k
matris Chrysostomi ad eundem oratio to.5.1.d
mater quędam in excidio Hierosolymitano suum comedit filium to.5.368.d & sequen.
matrimonium concessum ad compescendam naturæ rabiem to.1.307.a
matrimonium peccat igur vt neuter adulterandi excusetur to.1.427.m
matrimonii laudes to.1.439.d
matrimonii bucrum maximum est castimoniam seruare to.2.176.l
matrimonio iunctis maioribus ut salua ri possint laboribus opus est.t.5 388. h non tamen maiore mercede donabitur.ibidem
matrimonii solicitudines to.5.477.i k
matrimonio uolentibus iungi, consiliũ salubre & honestum.tomo 4.397,c d
Mediator nec homo purus, nec solus deus esse potest to.4.533.b
Mediator quid to.4.637.f g
Mederi peccatis animæ præstantius est q mortuos suscitare to.4.356 g
Medicamentũ pœnitẽtiæ to.4.302.l m
Medicinæ finis est sanitas to.4.88.f
medicinæ finis to.4.523.h
Medici uulnerum nostrorum sunt pauperes to.4 548.b
Meditationes cõtra concupiscentias omni fideli perneccssariæ to.4.279.h i
Medium quoddam inter amicitiam & inimicitiam to.4.386.b
Media quæ to 4 574.h
Medicina ars communis est, non autẽ cura to.5.5.k
Medicus animæ potius quàm corporis quærendus to.2.209.m & seq.
Medici bonus dolus to.5.3.l 4.m
Medulla huius mundi sunt homines sancti to.2.242.d
Mel in lege nunquã offertur to.2.417.k
Melcha, Rex est to.4 628.a
Melchisedech quomodo interpretatur to.4 628.m & seq.
melchisedech quomodo dicitur sine patre, & sine matre to.4.307.b
melchisedech ad Christum similitudo, in quo ibidem c
melchisedech melior Abrahæ. ibid.d e
melchisedech Rex iustitiæ interpretatur to.1.96.a
melchisedech qũo sine patre, sine matre, & sine genealogia fuit.ibidem.a b
melchisedech panis & uini oblatio, significat sacramenta to.1.356.a
melchisedech quomodo sacerdos esset tomo 1.96. a. typus Christi futurus erat.ibidem.& b 99 l.
melchisedech tam præclarus ante legẽ fuit, ut dei sacerdos diceretur.tom.5.137.a
melchisedech ante legẽ sacerdos erat.to.5.441.b.& typus Christi, ib. decimas accipit ab Abraham.m.a
Melior est unus dei faciens uoluntatẽ, quàm decem millia peccatorum to.1.442.g
melius pauperem esse cũ uirtute, quàm Regem cum malitia to.4.13.b
membrum corpori esse unitum non satis est to.4.375.h
membra non peccant sed praua animi inductio to.4.343.d
membra nostra, & omnia quę possidemus, ad quid nobis a deo data to.4.434.e f g
membra nostra quando dicuntur non esse super terram to.4.469.k
membra ueteris hominis quæ. ibid.m
membrorum coniunctionem Christianis imitandam to.4.199 g
Membrum Christi fieri membrum scorti quantum malum sit to.1.189.c
membra nostra Deo sacrificanda to.1.294.k
membra nostra qui fiant instrumenta musica quibus Deo sonatur tomo 1.430.m
membra nostra muniẽda sunt, ut ad uirtutem perueniamus. to.1.33.c.& seq.
membra nostra sunt condita a domino ad faciendu bona to.1.54.b
membra hominis ex terra facta sunt to.1.176.b
membra singula hominis qũo deo placere debent to.1.430.b c
mẽbra singula dedit nobis deus, ut nos, & proximos tuemur to.2.220.d
membra nostra sic deus creauit in medio, ut & deus moueat, & diabolus. to.2.265 g
membrorum arma tela hostis extinguere possunt to.1.6.d
membrorum nostrorum defectus quotidie curare debemus tom.1.8.i
membrorum hominis officia t.2.138.m 138.a
membra non sunt propterea abscindenda si noceant t.5.31.l.32.m
membra nostra omnia in nostra sunt potestate to.5.192.f g
membra singula singulorũ opera egent to.5 212.h
Meminisse frequentius peccati sui multa bona confert homini. to.5.106.m etiam pridem deleti. ibidem
meminisse malorum quantum sit malũ to.6.300.i k l

Memor cumuli peccatorum memor est magnitudinis beneficentię dei tomo 1.338.m
Memoria dei ab anima nũquàm debeat excludi to.1.23.h
memoria æterna per eleemosynam acquiritur to.1.81.c d
memoriam suorum operũ quærunt omnes ibidem 80.a b.81.c
memoria peccatorum multa bona facit to.5.98.a b
memoria continua præteritorum malorum, præsentem tranquilitatem diligentius cognosci facit t.5.216.m
Ex memoria peccatorum multa nascuntur bona to.5.281.c
memoria mortuorum non temerè excogitata to.4.230.m
memoria uinculorum Pauli multum adfert momenti to.4.478 & se.g h
memoria mortuorum in celebratione sacrorum to.4.416.a
Mendacium semper se ueritati inseruit. to.4.573.h
Mendacium mendacio aduersatur. to.2. 375.d
mendacium tam debile est, ut etiam fortes deprimat & debiliter. to.3.92.h
mendacio primus usus est diabolus. to. 3.87.c.d
mendacium nequaquam ex se creditur, nisi præueniens ueritatem ostenderit. to.5.83.d
mendacium à diabolo, pariter & irasci. to.5.298.l
Mendax est omnis homo deo comparatus to.1.372.d
mendax omnis homo, ideſt, uanitati obnoxius to.1.371.d
mendax neminem putat dicere ueritatẽ. to.2.297.h
mendaces facilè deprehenduntur. to.3. 109.a
Mẽdicare melius quàm rapere. t.2 200.l
Mendicis sunt deteriores qui male ditãtur to.2.200.l
mendici ualidi quo pacto admonendi. t. 4.518 k
Mens auriga in homine to.4.13.d
mentis stupiditas unde to.4.503.f
mentem si solùm afferas seruidam, nihil tibi ad absolutam precationẽm deerit to.5.496.i
Mens compescatur, nequid nociuum prodeat tomo.1.8 k
mens & intelligentia exornanda est, nõ officina uel forum to.5.487.c
mentis seruor si paulatim frigescere cœperit, quomodo reparandus tomo 5. 495.f
mens bona à deo præcipue in omni opere & labore attendenda tomo 1. 70.h i k
mentis præparatio ad uerbum dixi suscipiendum to.1.1.d
mentis humanæ non est uisibilia abinuisibilibus separare to.1.220.h
mens animæ, & mens corporis. tom.2. 277.k
mentis modestia facit, ut naturales motus nullum afferant detrimentum. to. 2.182.g
mentem mundam habens potest corpus seruare absque peccato. t.2.289 a
mentis iudicium operatio est hominis. tomo 2.396.h
mentem nihil adeò perturbat q̃ his secularibus inhærere to.3.17 m
mens nihil admittat noxium tomo 5. 331.b
Mensa Dauidis nihil beatius. to.1 208.c
mensæ monachorum & uoluptuosorũ discrimen tomo 2.202.a b
mensa simples & tenuis bonæ ualetudinis mater est to.3.58.c d
mensa diuitis plus incommodi afferi q̃ commodi t.5.164.l m
illius ad frugalem collatio. m. 164. a, & sequen.
mensa uilis & tenuis sanitati mater est non tam corporis quàm animæ to. 5.304.c.305.k
mensa ab oratione sumens initium, & in orationem desinens, nunquàm deficiet tomo 5.339.a b
mensæ frugalis laudes & utilitas. to.5. 72.f g
mẽsæ monachorum, & delicatorum collatio. to.5.309.a & seq. & quibus utraque similis est c. & utriusque effectus d. & seq.
mensa corporis Christi quid est. tom.4. 179.f
mensæ sacrę participantes, pariter illam degustant to.4.517.m
ad sacram mensam accedentes adhorratio to.4.188.a & seq.
De mensa dominica to.4.530.c d e
In mensarum & culinarum sectatores. to.4.380.l
mensarum paueris & diuitis differẽtia. to.4.450.a b c & seq.
menstruata mulier immunda quomodo to.4.586.a b
mensura ubique seruanda t.4.476.c d
Mẽsuræ omnium sunt apud Paulum locatæ to 3.283.l.285.h
Mentimur inuicem nobis omnes tomo 2.377.h
menturi deum est impossibile. to.5.33.m
Mercator quis dicatur to.2.359.h i
Mercenarius sine opere non potest esse to.2.329.h
merces constituta pro bonis operibus, & afflictionibus to.4.233.f
mercedem accipiemus, siue bonis, siue malis dederimus eleemosynam. tom. 4.249.g
Merces laborum finem non habet to. 1.115.h
merces est pro sermonibus. tomo 2 52.l
merces æqua non est eius qui seregit, & qui alios to.2.55.h
merces tanto maior reposita est, quantò magis laborauimus tomo.2.117.i
merces iustitiæ hìc manifesta esse non potest to 2.282.d e
merces benefacientis proximo tomo 5. 339.l
mercedem omnium iuniorum, orationum, misericordiæ, qui inani gloria mulcetur tomo 3.47.h
merces non est necessitatis sed intentionis to.5.92.k
merces maior augetur, quando non spe mercedis, sed studio placendi deo operamur t.5.108.k
merces non exigua proposita est, qui parentes honorauerint to.9 376.m
mercedem quis recipit secundum passionem qualitatis to. 5.482.d
mercede dignus est non solum qui sua distribuit, sed & qui oblata bene partitur to.5.121.f
Meretricum insidiæ t.1.204.h, & seq.
meretrix quædam impudentissima magnam egit unde saluata est pœnitentiam to.2.194.c d
meretricis documenta to.2.250.e
meretrici nil prodest si nomen habeat castum to.2.360.a
meretricum conditiones to.2.145.f
meretricum auditores quantis se implicant periculis to.2.197.l m
meretricibus bona proptia largientes duplicem sibi ignem accendunt. t.2.64.f
meretrix dicitur uita quæ delitiis, diuitiis, ac uoluptate transigitur. t.5.163.e
meretrix amare nescit, sed tantùm insidiatur to.5.220.f
meretrices quare sunt impudentes. tom. 5.261.c
meretricibus dans ridiculus & infamis est to.3.141.i
Mericidii to.3.528.i
Meridies dicitur quia diuidat diem. to. 1.342.l
Meritum hominis breue est respectu donorum to.1.178.b
meritum Dauid magnum to.1.209.e f
meritum passionum non minus manet quàm benefactorũ. to.1.225.k, & seq.
merita sanctorum admirans mirabilis uitæ sanctitate reddatur. to.1.430.d e
merita deus remunerabit quia iustus est. to.2.453.f
meritum iustitiæ apud deum amittit, qui iustè uult uiuere, ut gloriam humanæ laudis acquirat to.2.392.b c
meritum Apostolorum gloriosum. tom. 3.336.m
meritorum obliuio tutus est meritorum penus to.5.276.l
merita tua ne magna esse reputes, & erũt magna to.5.276.m
meritum fidei non nobis adscribendum est to.4.357.c
Messias interpretatur Christus. t.3.32.b
Mernere plagas nõ est reprehensione dignum, sed propter illatum metum aliquid indignum facere to.3.285.b c
Meum & Tuum sunt omnis litis & contentionis occasio to.1.9.2.k
meum & tuum non erat inter discipulos Christi to.3.157.d
meum ac tuum frigida uerba. t.3.336.d & quicquid est malorum in uita, ac in numera bella generant. ibidem
meum & tuum longè abesse debent à bonis monasteriis to.5.121.h
meum & tuum non debet esse apud monachos to.5.307.c.312.b
meum & tuum à monasterio penitus eliminatum est to.5.384.c
meum & tuum inania sunt. tomo 4. 139.b

meum,& tuum,in monasteriis elimina tum est to.4.548 e f
mille in corpore nostro discrimina. to. 4.498.c
Miletus urbs Ephesо uicina to.4.578.a
Militantibus deo, quid agendum. tom. 4.564.c
Militibus spiritualibus qũo in cõflictu standum to.4 403.b c
Milites christiani præcipui to.1.431.h
milites sumus cœlestis regis.t.2.161.e f
milites nihil propter deum agunt, omnia propter uentrẽ, propter pecunias, & inanem gloriam.to.2.403.a, & se.
milites fideles ab origine mundi excellentiores to.3 335.h i
miles delicatus est qui sine certamine triumphat to.3.335.i
miles christianus cur hoste præsente Christo triumphat to.3.335.i
militem Christianum multa iuuãt subsidia to.3.336.i k
Militia non impedit pietatem.t.3.145.e
militiæ spirituali super omnia studendũ est to.5.158.m,& seq. quæ multa requirit necessaria ibidem.
militiam spiritalem multę ẽt fœminæ gerunt uiriles to.5.157.f
militia christiana quo sit studio exercenda to.5.157.h,& seq.
Mimi expellendi to.4 388.g
Minatur deus, & contemnitur: persuadet diabolus,& auditur. to,1.279.c. 280.c
minatur nobis deus supplicia, ne patiamur illa to.5.306.c
Minę in euangeliis cur frequentiores, quàm promissiones to.1.260.b
minæ regis iræ leonis similes.t.5.186.k
minæ dei timẽdæ sunt. t.5.297.c.298.d
minas suas dominus correctis non ad opus perducit to.1.54.d
Minerua, Apollo,& Iuno apud philosophos genera sunt dæmoniorum. to. 3.162.k
Minimi sunt ĩ ecclesia, qui modicæ fidei sunt, aut modicæ iustitiæ. to.2.309.c
minimis se adnumerare super omnia amicum deo facit to.2.12.d
Ministri Christi quidam boni sunt, alii autem mali to 2.350.f
ministri Christi, & ministri diaboli signa differenter faciebant. to 2. 381.a
ministrũ oportet eum cui ministrat, sequi tomo 3.108.f
ministros malos habentes quanto subiaceant periculo t.1.70.h i
Ministerii gradus ex deo est, perfecta uoluntas ex nobis est to.2 380.i
ministeria sunt, non honores, quæ nobis uidentur honores to.2.335.c
minister dei quis dicatur to 4.87.k
ministerium quid to.4 82.f
ministerium iustitię quid to.4 306.i
minuta quæque non negligenda. tomo 4.105.e
mirabilia contraria. tom 4.461.a & seq.
miracula in nostris nuptiis fient si uelimus to.4.481.a
miraculis Pauli moti magici suos libros exurebant to.4 301.b
Mirabilia dei potest lingua narrare, quæ mens potest concipere to.1.273.k l
mirabilia dei quæ sunt ibidem
mirabilia simplicitatis dei to.2.8.d e
mirabilia Christi in principio. to.2.46. c.& seq.
mirabilia Christi in passione sua tomo 2.122.i
mirabilia in morte Christi tom.2.240. a,& seq.
mirabilia quædam à deo fiunt, quædam ex diabolo to.1.296.h
mirabilia dei passionis to.2.304.d & seq.
mirabilia in ordinatione rerum mundi to.5.206.k,& seq.ibi.a, & seq. 107.e & seq.108.c,& seq.
mirabilia dei in mutatione hominum. to.5.279.b,& seq.
Miracula Christi legem Moysi cõfirmabant to 1 342.m
miraculum quinque panum.to.2.147. g.& seq.
miraculum septem panum. to.2.157.i, & seq.
miraculum curationis leprosi. tomo 2. 299.i,& seq.
miraculum pueri Centurionis tom. 2. 303 i,& seq
miraculum tempestatis maris to.2.302. g.& seq.
miraculum duorum cęcorum Hiericho t.2.336.g,& seq.
miraculum dęmoniaci tomo.2.420.e, & sequen.
miraculum hemorrohissæ. to.2.421.d, & sequ.

miraculum septem panum,& piscicul o rum to.2.422.i
miraculum cæci illuminati Berhsaidæ. to.2.422.m,& seq.
miraculum Christi maximum fuit eiicere uendentes, & ementes de templo. to.2.427.a
miraculi quinque panum,& septem, discrimen to.1.157.a b
miracula Christi Iudęorum malitia uincere non potuerunt to.2.20 f
miracula Christi q̃ uaria sint ab operibus dæmonum to.2.104.k l
miracula maxima quæ christiani expetere debent to.2.155.m
miracula nõ sũt affectãda. t.2.141.i k l
miracula sanctorum non omnia scripta sunt t.2.169.f
miraculum aquæ in uinum in nuptiis. to 3.36.k,& seq.
miraculum filii Reguli.t.3 57.a,& seq.
miraculum probaticæ piscinæ.to. 3.58. k,& seq.
miraculum quinq; panum & duorum piscium to.3.69.a,& seq.
miraculum Christi super mare ambulãtis to 3.70.b,& seq.
miraculum cæci nati to.3 86.f,& se.
miraculum suscitationis Lazari.tom.3. 996.& seq.
miraculum innouati mundi per duodecim illiteratos to.3.151.b
miraculum linguarum ascribere temulentiæ, magnæ improbitatis erat to. 3.161.c
miraculum claudi ad portam templi. t. 3.167.a,& seq.
miraculum suscitationis Dorcadis. to. 3.291.m,& seq.
miraculũ sanationis Aenex. t.3 201.d
miraculum claudi ad portam speciosam to.3.336.l m
miracula Christi infinita to.3 22.m
miracula quæ in Christi pueritia ferun. tur facta, uera non sunt to.3 30.d
miracula Christi alii alia omiserut, alia nemo meminit to.3.31.g
miracula apud stultam plebem nõ nunq calũnia notatur.to.3 35.d, in quibus sub ueritatis umbra decipi possumus e
miracula cur adhibitis sensibilibus rebus ut plurimum, fiant to.1.304.a
miracula non sufficiunt, nisi ad hæc pius animus to.1 311.g
miracula fiunt in omni ætate propter crassiores to.1.358.m
miracula aliquot recensentur facta suo tempore ibidem
miracula Christi, quæ magna uirtute operatus est to.3.41.i
miracula veteris testamenti. t.3.44.h
miracula communia quæ Christus operatus est t.3 89.i k
miracula orbem terrarum allexerunt. to.3.115.k l
miracula ampliora faciebant Apostoli quàm ipse Christus fecerat.t.3.179.e 180.k
miracula Christi circa crucem. tomo 5. 300.g h
miraculis non credendum est aduersus scripturam sacram to.5.445.e
Missa Ioannis Chrysostomi. t.5.455.& sequen.
Missio Christi & Spiritus sancti.t.3.326. g,& seq.
Miser quis sit to.5 t 20.b,& seq.
Miseri sunt plerique,quamuis à multis credantur beati:& contrà. tom.54.d. & sequen.
Misserandum est pauperum eleemosynã petentium to.2.117.b,& seq.
Miseratio diuina & humana differunt. to 2.49.l.
Miserationis uarii sunt modi. to.2.49.k
miserationẽ deus uult admiscere iustitiæ to 2.63.l
Misereturdeus, sed non passim misereturto.1.337.i
Misereatur pauperum sine iniuria, qui misericordiã à deo expectat.t.5.269.m
Miseria futura est post hanc uitam. to. 2.44 b,& seq.
Miseriæ quæ humano generi cõtingũt. to.5.161.d,& seq.
Miserrimus omnium qui sibi male est conscius to.4.5.l
Misereri quomodo oportet to.4.82.g
Misericordia quędam in hominibus est naturaliter to.4.418.d
misericordia principem summopere decorat ibidem e f
misericordia dei iusti atque iniusti opus habent to.4.418.e f g
misericordia de rapina fieri non debet. to.4.569.h
misericordia nos reddit deo similes. ibi dem g

misericordia sola, causa est dispensationis to.4.612.b
misericordia super omnia exprimit Christianum to.4.671.i
misericordiæ nulla ratio, oblata iuxta occasione to.4.345.l
misericordiæ vires to.4.5[illegible]
misericordiæ magnitudo vnde metitur tomo 4.671.k
misericordiam admirantur etiam infideles quando nos videnr eleemosynas impendere tomo 1.671.k
Misericordia dei bona pauperibus data in cœlis multiplicat tom. 1.49 b
misericordia dei ineffabilis. to. 1.53.k
misericordia dei erga genus humanum tomo 1.70.k, & seq.
misericordia dei erga nos magna est, tomo 1.72a
misericordia dei in quibus exerceatur ab ecclesia tomo 1.286.h
misericordia dei peccantium negligentiam in melius cõmutauit. t. 1.332.k
misericordia dei inæstimabilis. t. 1.336.i
misericordia dei suauis perducit ad præsentiam dei tomo 1.340.g
misericordiæ diuinæ est futura per infideles dicere tomo 1.196.i
misericordiæ pelagus magnum est apud deum tomo 1.122.h
misericordiæ conditiones. t. 1.336.l.m
misericordiæ fructus grandis. ibidem
misericordiam cõsecuti, non fiant remissiores tomo 1.337.i
misericordia quandam habet rationem, vt non omnes saluet to.2.104.M
misericordia & bonis & malis vtilis est tomo 2.116.a, & seq.
misericordia super omnia vsque ad dei similitudinem nos effert. to. 2.117.g
misericordia vnius est ex necessariis. tomo 2.143.b
misericordia sacrificio maior est. t. 2.151 c, cœlos aperit, ibidem, magis necessaria quàm virginitas, ibidem
misericordia ars quædam liberalis est. tomo 2.155.m, & ceteris præstantior, ibidem, & vtilior, ibidem 156.c
misericordia ad plurima conducit. tomo 2.156.b, & seq.
misericordia nobis patrocinatur. ibid. d
misericordia quàm magnæ curæ deo sit ibidem e
misericordia vera auaritia vacat. ibid. f
misericordiã animam vitæ firmat vrã diabolo superari nequeat. t. 2. 187.k
misericordia dei ad nos triplici oratione declaratur tomo 2.126.g, l e
misericordia dei prius visa est, quàm ira dei percussit tomo 2.267.h
misericordia non est vera misericordia, si habuerit rem semper [illegible] t. 2.362. d e
misericordiæ est mandare præmia beneficium tomo 2.372.d
misericordia dei quando est acceptabilis tomo 2.376.b
misericordia reddidit quod rapinæ abstulerat tomo 2.457.i
misericordiæ opera ex malè quæsitis fiãt tomo 2.20.f, & seq.
misericordiæ ante omnia incumbendũ tomo 2.151.a, & seq.
misericordia dei est deus præclari. tomo 2. 155.m, & seq.
misericordem & potens & misericordiam negans, quo in peccabit. to. 2. 70. e
misericordiam non habens à natura hominis desidit to.2.56.l.e
misericordiam postulãs antequã exerit ipse misericordiam, non exaudietur. t. 2. 177.k
misericordiam dei desyderare, est cõuertere ad deum tomo 2.204.e
Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine tomo 2.216.b
misericordiam in alios fructiferam, care bunt misericordia. tomo 2.395.l.m
misericordia quanta nobis bona futura prouideat tomo 3. 122.e, & se.
misericordia super omnia fouet charitatem tomo 3. 104. m
misericordiæ opera in Christum exercendi tomo 3.43 a, 45.g, & seq.
misericordiæ opera tom 3.295.f
misericordiæ diuinæ est, quod non punimur dum peccamus to. 3. 173.d
misericordia est salutis præsidium, fidei ornamentum, propitiatio peccatorũ tomo 5.120.l
misericordia sublata omnia transibũt & peribunt. t. 5. 166. i, ad quã habemus aliquid inclinans à natura. ibidem & k
misericordia dignus est qui peccasse confitetur tomo 5.281.b
misericordia maior est gratia q̃ mortuos suscitare tomo 5.171.b
misericordia multa nobis opus est. tom. 4.294.l

misericordia seruamus, licèt fecerimus plurima bona opera to 1.245.e
misericordia egent omnes, sed non oẽs digni misericordia to.1.251 e
misericordia semper inuocãda, licèt possit quis proferre sua opera. t. 1. 278. e
misericordia dei, & veritas, est nostra defensio to.1.296.a
misericordia dei sua in plenitudine, si in mala vita perseueramus to. 1.366.b
misericordia dei cuius necessaria, & summo iure petuntur tomo 1.423.a
489 m
misericordia annexa est dei iustitiæ. to. 1.413.b
misericordia mitis deus etiam cum suã exerceat iustitiam to.1.440.c
misericordia non fit his qui non faciũt aliis misericordiam to.5 297.l
misericordia dei cum nostra penitentia nostram mutat malitiam. to.5.342.d
In misericordiæ opere tria sunt expenda christiano to.5.119.k
misericordiæ commendatio ibidem l
misericordiæ opera exercendo deo gratias agimus to.5.127.en
misericordiam facere nõ potest qui proximum pati secum non potest. to.5. 120. l, nec quantitate dedimus. m, & seq.
misericordiam faciat qui vult sibi misericordiam fieri to.5.479.d
Misericors nunquam obruitur animi perturbationibus to.1.362.g
misericors optimus agricola, & optimus fenerator ibidem i
misericors quis dicitur to.2.156.ef
misericors vterus est, qui inimicis miseretur, & benefacit to.2.171.d
misericors magnus est, & honorabilis to.5.87.i
misericors homo magnum quid est, & pretiosum to.5 266.k, & est omnium causa ibidem
misericors est deus, & tamen nõ omnes saluabit to.5.297.m
misericordia viro si iustus sit, dens coronas gloriæ dabit: si peccatori, misericordiam conferet, & veniam peccatorum to 5.479.d
misericordem oportet potius eligere esse quàm oratorem to.2.156.d
misericordem mentem deus requirit, non pecuniæ quantitatem. tomo 5. 490.d
misericordes quantumuis peccatores si misereantur, quanto magis deus? tom. 5. 88.d
misericordibus misericors miseretur deus to. 5.479.d
Mitis orphanorum pater est, viduarum pijssimus, pauperitatis procurator t. 5. 133
Iterum reuerendus pater pueris, obseruandus dominus seruis. ibidem
mitis super omnes fuit Moses. t. 5. 134.
b. Dauid 2. Patres, Paulus, & Stephanus. ibidem
Mititas hominem reddit deo gratiorem quàm cæteræ virtutes morales. to. 5. 133. k l
Mittere quid sit to.3.226.f g
Moderari seipsum nesciẽs, perpetuis perturbationibus obnoxius est tomo 1. 519.i
Moderata vita quantum sit laudabilis. to.5.139.e f
Modestiæ cum Abraham studendum est to.1.92.e f
modestia læsorum mirum immodum exhorret lædentes to.2.63.a
modestia virtutis pars est sine qua nemo videbit dominum to.2.178.b
modestiam exercere sine labore non possumus, licèt moderatè viuere bonum esse sine labore cognoscamus. to.5.217.k
modestia quid to.4.81.i
Modico vino vtere, vide qũo exponatur & vbi to.4.553.b
modus seruandus in defiendis mortuis to.4.210.b
modus alios emendandi to.4.235.b
modus puniendi peccatores. to.4.263.b
modus ulciscendi to.4.386.c d e
Modũ obseruare vbique pulchrum est. to. 3.255.
Mœchario filiarum sacerdotum grauius multatur est quàm aliarum to.26.i
Mœchus quanta incurrat damna pro tã breui voluptate to.5.139.e
Mœrore abliment qui superna, & non terrena sapiunt t.5.38.m
mœror absente dæmone multa horrenda efficit ibidem e
mœrorem duas ob causas solùm habere debet Christianus to, 5.52.h
mœror morte peior est t.5.481.c d
mœroris magnitudo potẽtior est ad nocẽdũ omni actione diabolica, t. 5. 52.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

meroris tempus est cũ malè operamur, non cũm aliquid patim ur aduersi ibidem. c
meroris causæ plurimę. tom. 5. 54. f
meroris nimietas solet consumere vtres animi, si pertinacius hæret. to 5. 69. b
Molestiarum communicatio quandam lapsis affert consolationẽ. to. 5. 179. c
Molesta esse non debent quæ prosunt to mo 1. 432. g
Mollities quid sit tomo 3. 259. b
mollities mulierum vndesit. t. 4 665. a
Monachi perpetuò norent quæ scripsit Chrysostomus de vita monastica. tomo 4 548. a & seq.
monachi pecuniis carebant tẽpore Chrysostomi, at nunc nonnulli tomo 4. 549. f
monachorum vitæ descriptio ibidem c & sequen.
monachus non solùm dicitur quia vxorem nõ habet, sed quia etiam religioni & seruitio dei mancipatus est. to. 1 339 a
monachus patrẽ carnalem ignorare debet, & apostolos imitari. tomo 2. 419. a
monachorum priscorum vita. tomo 2. 163. a 164. b & seq.
monachorum vita tomo 2. 196. g h
monachorum labores & victus. tomo 2. 197. b c
monachorum deserta incolentium mẽsa & societas. to. 2. 199. g & seq. 201. i & sequen.
monachos deus vult apostolicam vitã imitari tomo 2. 203. b c d
monachi in monasteriis nũc viuũt quẽadmodum olim fideles in tẽpore apostolorum tomo 2. 178. d
monachorum officia tom. 5. 339. l
monachus animi morbis imperans verius dicendus est rex, quàm qui purpura indutus, & corona. to. 5. 363. b
monachus cum dæmonibus pugnat & vincit, & à Christo coronatur. ibid. c propietate, ac dei cultu pugnat c. d
monachi & regis studia varia. ibidem. d
monachum non conuenit priuilegia seruare nuptiarum. to. 5 476. b. sed adulterii nomen accipiet, si voluit nuptias cogitare c
monachi primę institutionis. to. 5. 228. g & seq.
monachorũ exercitia to. 5. 24 g & seq.
monachi qualiter se habeant in ægrotatione & morte fratrum to. 5. 122. b c
monachorum & episcoporum collatio. to. 5. 23 & 24. e f g
monachorum vita beata delitias mundi abdicantium to. 5 116. k
monachorum est peccata deflere, sed nõ eorum tantùm to. 1. 253. f
monachus quis esse potest in medio urbium to. 1. 412. d
monachorum oculos quales esse debeat. t. 5. 121. g & seq. in exhortatio. b. in diabolo. to. 1 in templo & in labore nec studio. l m. in mensa. m
monachorum exercitium quotidianum. to 5. 307. a b. Vestis eorum. b. Peccationes b c. Numium 308. f g. Cibus g. colloquia. ibidem c & h. Conuersatio. ibidem.
monachorum gratiarum actiones to. 5. 309. e g & abstinentiæ. i. Expositio g. 2 earum g & seq.
monachorum sapientia est imitanda. to. 5. 310. a
monachorum mores & conditiones. to. 5. 363. e uestis & mensa. ibidem. Orationes. 364. k
monachorum nulla est differentia. tom. 5. 384. c.
monachorum institutа facilia sunt. to. 5. 387. g h.
monachorum uita non grauiora attigit supplicia t. 5. 388. c
monachorum & principum differentia to. 5. 362. m & seq.
monachus omnibus quæ est dicta, uestis & recusat. 5. 310. c. cùm sit omnibus anima una ibidem
Monasterii bona to. 5. 312. a & seq.
monasteria sunt certissimæ lachrymarũ sedes to. 5. 121. g
Mons victorialis ubi stella Balaam obseruabatur to. 2. 252. g
mons est uirtutis fastigium, & ecclesiæ cacumen to. 2. 299. 1. m
montes cur discipuli Christi non transtulerunt to. 2. 169. c
montes diuersi à diuersis incoluntur. to. 2. 270. k
Monstrum est anima in arrogantiã superbiã to. 1. 421. i k
Morbi ex sumptuosis mensis & immodica ingluuie inducuntur t. 1. 20. c

morbus inter diuitem & pauperem, nobilem & ignobilem nescit discernere. to. 2. 172. b
morbi ut plurimum propter peccata accidunt to 3. 61 c
morborum omnium causæ sunt commissa & delitiæ to. 3. 166. c
morbi multi ex ira nascuntur. to. 3. 166. f & ex ea gentur h
morbi peccatũ qui sunt, & quomodo curandi to. 5. 5. h i
morbi intra hominem latentes, à solo hominis spiritu nascuntur ibidem i
morbi ex crapula prouenientes, animæ sanum intellectum depopulantes. to. 5. 75. i
morbi animi quanto magis irritantur, tanto magis rebellant to. 5. 25. b c. & dominorum suorum peccata augẽt c
morbi corporis unde prouenient tom. 5. 208. a
A morbis etiam desperatis anima redit ad salutem to 5. 471. d &. seq.
morbus fœminarum præcipuè est se temerè lacerare to. 4. 264. d
morbus etiam hoc tempore, ecclesiam inuadens to. 4. 314. c.
morbi unde to. 4 503. f
mordere (communis) procul debet esse à christiano to. 4. 388. f
In clanculum mordentes to 4. 385. g
mortones exterminandi t. 4. 550. g
Non morientur omnes to. 4 388. i
Moriens Christum cum filiis suis cohæredem reliquat, & illi mortuo prodest to. 3. 137 h i
Mori timet qui non sperat uiuere post mortem to 2. 306. a b
mori pro Christo gloria est & honor. t. 3. 141. a
mori male quid sit t. 5. 194. f
moritur peccatori, ut soluat peccata: iustus uerò ut mercedem accipiat. to. 5. 329. m
Mors ex crapula initium habuit. tomo 1. 1. g
mors pœna erat primis parentibus mandati præuaricationis to. 1. 36. b
mors per peccatum parentum illata, per Christum ablata est to. 1. 79 b
mors quædam translatio est his qui bene uiuunt to. 1. 100. b
mors Christi immortalitatem nobis donauit to. 1. 124. f
mors uirtute præditorum quacunque morte moriantur, preciosa est. tom. 1. 171. l
mors ingressa est per iniustitiam, ut citò reciit per iustitiam to. 1. 347. f
mors interdum pro supplicio, interdum pro peccato imputatur t. 1. 348. k
mors à radicibus peccati pullulauit. to. 2 93. k
mors & ignominia sit apud nos nuda, apud exteros firma to. 2. 372. g
mors & uita quõ traditæ sunt Christo. to. 1. 312 m
mors quæcũque habet in se passionem, & non econtra to. 2 334. f
mortis hora terribiles profert uisiones. to. 2. 159. c
mortis umbra, regio, corpus tomo. 2. 267. i k l
mortis dies cur homini absconditus est tom. 2. 375. f
mortis plura sunt genera tomo 2. 433. d h
mortem quantumuis diues non ualebit effugere to. 2. 41 b
mortem timere quid. tomo 2. 306. a b
mortem amat qui uitæ præcepta non seruat t. 2. 391. i
mors corpora corrumpit ut præstantiora enadant to. 3. 126. g
mors Christi in potestate ipsius morientis erat to 3. 137. i
mors quid sit to. 3. 510 e
mortem morte ulucere gloria maxima est to. 3. 114. f
mortem uiolentam eligere diuina prouidentia disuadet, diabolus uerò suadet to 3. 141 m
mortem horrere naturæ est. t. 3. 185 d
mors omni supplicio immanior tom. 5. 39 g
mors nil graue habet respectu aliarum calamitatum to. 4 195 c d
mors & tristitia de peccato natæ sunt, & peccatum destruunt tomo. 5. 195. c
mors quid sit to. 5. 201. k
mors corporis unde proueniat, tomo 5. 208. a
mors indifferens est & media. tomo 5. 328. d. nec malum est ibidem
mors est tranquillus portus. tomo. 5. 329. k ideo non formidanda. 330. c

Universidad de Deusto
Biblioteca

mors non est mala, nec paupertas, nec cætera quæ in hac vita videntur grauissima tomo 1.357.a
mors nõ est sola pœna peccati, nec mors per se mala est. tom. 1.368 h & infra.
mors ab omnibus timetur. to. 5.481.l
mortis futuræ expectatio non sinit sentire quæ in manibus habent voluptates tomo 5.139.d
mortem timemus quatuor de causis. m. 5.193.c d sed propter alias eã timere debemus d
mors quo intrauit tomo 4.33.c
mors etiam multa bona attulit. ibid. m
mors locum tenebat mihi. to. 2.35.c
mors multiplex tomo 4.39.k l
mors quare relicta est incerta. t. 4.333.d
mors & vita multas habent significationes tomo 4.334.b c
mors filiorum quo pacto ferenda. tomo 4.470.f g h.471.i
mors Christi sufficiens ad medendum omnium mortalium perditioni. to. 4.639 i
mors Christi non omnium peccata abstulit ibidem
mortis radix peccatum tomo 4.35 c
mortis innocentium causa. to. 4.368 a
mortis est gratia, non nostra, in istiusmodi tristibus legationibus pauperibus pecunias erogare tomo 4.390.k l
mortis dies quare ignoratur. t. 4.501.f g
mortis Christi vires tomo 4.560 f
mortes frequentes & immaturæ vnde tomo 4.629 i
mortificandum corpus to. 4.51.c
mortificatus vita, viuere dicitur. ibid. d
mortificatio duplex. to. 4. 346. g 356. g
mortuum esse peccato quid sit. to. 4.35.e
mortui non sunt lugendi non lachrymis sed præce, & supplicationibus. tomo 4.230.m
mortui quo lugendi to. 4.35 k. 315.l
mortuorum memoria. 97. celebratione sacrorum to. 4.316 a
De mortuorum resurrectione tomo 4. 498. i 499. k l m
mortuorum lamẽto vnde. to. 4.495.l
mortuorum gratia non lugendum. to. 4.495.k l. 496.m
mortuorum lamentatio non est ex consuetudinis desyderio to. 4. 496.d
mortuorum lamentationes quales esse debeant tomo 4.610. b & seq.
mortuos suscitare minus est q̃ diligere tomo 4.608. h
mortuis auxilium ferre possunt viuẽtes tomo 4.230.a
Mortuo impuro reconciliatur dominus tomo 1.441.h
mortuus est omnis peccator. to. 2. 329.l
mortui non sunt lugendi. to. 2. 103. k & seq. 103. a & seq.
mortui sepeliebãtur extra ciuitatem tẽpore Chrysostomi tomo 1.250.f
mortui quare non appareant. to. 2. 453. d. nec apparere debent viuentibus. ib.
mortuum honorant hymnus, psalmus & vita optima tomo 3.101.d
mortuos baptizari ridiculum est. tom. 3.153.h
mortuos precibus, oblationibus, & eleemosynis iuuare possumus. t. 3.202.h & seq.
mores fiunt castigatiores crescentibus afflictionibus tomo 1.106.c
mores hæreticorum tomo 2. 140 c
mores hominum tempore Abrahæ. to. 5 41.e f
mortuos diuidi oportet à quibus fide diuidimur tomo 5.157.l
mos laudabilis est nunquam mutare. tomo 4.352.m
mores gentium obseruati in ecclesia. tomo 4.327.f
Moyses & Euangelistæ quare suis scriptis, nomen suũ non præposuerunt. tomo 4.3 g h
moses quare permisit libellum repudii tomo 4.138 a
moyses quare fregit tabulas. to. 4 460 l
moyses quo expugnauit Amalech. to mo 4 417.f
moyses quo pacto contra edictum regis fuerit seruatus tomo 4 656.d e
mosis mors in iudæos tomo 4 56.m
mosis dilectio erga iudæos. to. 4.364 h & seq.
mosis ossa vbi tomo 4 656.c
Moses propter ieiunium legis tabulas semel & iterum à domino accepit. tom. 1.1 g
moses quemodo dixit nobis quæ ante suam natiuitatem longè facta erant tomo 1.3.e
moses quare non docuit deum creasse omnia ibidem. h i
moses oratione vicit Amalech. tomo. 1. 189. d. 190. c & seq.

moses iniuratio succurrens fugit in exilium tomo 1.228.i
mosi deprecatio non potuit dei immutare sententiam quin populus suus prosterneretur in deserto tom 1.434 h
mose orante fit occulta pugna, sed manifesta victoria tomo 1.189.d
moses sororem fidam non potuit ab ira dei eruere tomo 2.20.d
moses cur terram sibi toties promissam intrare non potuit ibidem. d 190.e
mosi sepulchrũ cur populo occultatum est. ibidem. c
moses & Helias quare transfigurationi Christi astiterunt. t. 2. 165 m & seq.
moses nil posse debat. to. 2. 165. c eiusdem virtutes b & seq.
moses quinta generatione, quatuor ex Aegypto defunctis, exiuit. tomo 2. 243 m
moses primo vocatus in Aegypto postea manifestatus tomo 2.405.c d
moses & prophetæ plurima de Christi aduentu suo locuti to. 3.17.e
moses propter vnum peccatum acerbè punitus est tomo 3.169.l
moses natus gratus erat deo. to 3. 189.o
moses & Paulus in principiis suis pugnarum exercuerunt. to 3.287.f g
moses non erubescit corrigi & consuli à socero suo tom 3.290.d & seq.
moses figura erat Christi. to. 3.324 g
mosi vxorat & Heliæ virginis comparatio, & gesta tomo 3.145.b c
mosi virtus & mansuetudo. t. 3.292. i k & seqen.
moses iudæorum recusauit præfecturã to 5.16.g sed pecuniã ad aquam contradictionis h
mosen duplex semper tristitia angebat. t. 5.17 b auertit iram dei à populo. ibidem. e vidit promissionis terram à vertice montis Nabo. g & ibi mortuus est ibidem
moses ascendit in montem, vt legem acciperet: Christus ascendit vt legem daret tomo 5.62. e f
moses orando multa à deo meruit. tom. 5.113 l m & 114 bias Persarũ copias in fugam vertit. m
moses caput prophetarum. to 5.171.f
moses propter suam mansuetudinem à deo diligebatur tomo 5.299.f
mosi manus extendentis oratio victoriã deo stibus impetrauit. tomo 5.340. i
mosi labores & calamitates, tom. 5.45.d & seq. lacessitus fugit Aegyptũ 46. f g gregem soceri sui pauit. 40. annis. g. reuocatus ad populum suum insidiator putatur i k
mulier antequàm condita esset, facta est domina creaturarum to. 1.21.i
mulier cæteris præstat animantibus. tomo 1.31.32. f g
mulier propter hominis consolationem facta est tomo 1.33.l
mulier seducta est, quia mãdatum serpẽti detexit to 1.34 a b
mulier fidelius putauit serpentis consilium quàm dei mandatũ. ibi. 35. e f g
mulier insidiatur viro cui facta erat adiutrix ibidem. g
mulier, edito partu, oblita laborũ, redit in idipsum, vt bominum genus saluetur tomo 1.39. c 40. d
mulier viro subiecta, viro vult dominari ibidem. h. i
mulier par viro erat ab initio in dignitate tomo 1.79. b c
mulier in adiutorium data est viro. tomo 1.106. c
mulier colloquio cũ serpente decipitur tomo 1.182.a
mulier antiquum diaboli organum. tomo 1.221.d
mulier speciosa sepulchrum est dealbatum, nisi fuerit sobria, casta, pudica. tomo 1.331 d
mulier erubescit esse nutrix, quæ facta est mater tomo 1.334.g
mulieris lapsus eo colloquio cũ serpente tomo 1.34 b 35 c & seq.
mulieris dolores & ærumnæ propter peccatum tomo 1.39. b c 40. d, & seq.
mulieres plus ornatus corporis quam animæ curant tomo 1.52 b c
mulieres præcipuè abundant in vestimẽtis tomo 1.104 c
mulieris paucæ Saram sequuntur. tom. 1.113. h i
mulierum studium est in cultu vestium ibidem. i
mulierum pius ornatus est bonis operibus ornari ibidem
mulier mala est medicamentũ peccatorum tomo 1.140. i
mulierum quædam bonæ fuerunt, quædam pravæ tomo 1.440. g h

Universidad de Deusto
Biblioteca

mulier se ornans ad alliciendum extrema dabit supplicia, etiamsi nullum alliciat to.2.60.m
mulier potius propter pecunias quàm propter uirtutem ducitur to.2.207.i
mulier uinolenta aut comessatrix etiam meretrix est to.2.250.b c
mulier bona difficile inuenitur tomo.2. 171.i
mulier antiqua malitia t.2.400.m 323.c
mulier quæ clausit paradisum, fuit prima porta paradisi to.2.408.e
mulieris castitatem nulla res sic commẽdat, sicut uita eius disciplinata to. 2.250.c
mulieris pudicæ conditiones to.2.250.c
mulieris malæ descriptio to.2.323 i
mulieris epitheta to.2.498.b
mulieri malæ nulla in hoc mundo bestia similis est to.2.398.g quam nulla malitia æmulari potest h
mulierem a uiro suo diripere, iniquissimum est to.2.181.a
Per mulierem multa mala narrantur in ueteri testamento to.2.398.h i
mulierem dimittere, peccatum est illam uerò tenere tormentum est to.2.408.b
mulieres quasdam cur nominat in genealogia Christi, alias autem non to. 2.6.h i
mulieres illustres forma præstantes to.2 101.l
mulieres cum Apostolis securè mundum circuibant to.2.207.g h
mulierum pudicarum & impudicarum distantia to.2.202.b c
mulierum formæ non sunt in ecclesia considerandæ to.2.207.f g
mulierum sequentium Christum ad mortẽ constantia to.2.241.fg h
mulierum sexus incautus & mollis est to.2.356.g
mulierum malarum ueteris testamenti facinora to.2.398.g.& seq.
mulierum bonarum facinora to.2.398. b & seq.
mulier ad uirtutem ita ad malitiam plurimum potest to.3.99.m
mulier quo potest uirum suum erudire to.3.99.m & seq.
mulierẽ amabilẽ magis reddet charitas & modestia, quàm aurum tomo 3. 91.a b
mulieris formositas unde aquisita to mo.4.215.i & k
mulieres bona nihil potentius ad instituendum uirum to.3 99.l
mulieres quæ in delitiis agit, nil fœdius: & quæ est ebria nihil turpius to.3.215 i sed uoluptate abstinens, honesta est & casta ibidem & k
mulieres ueteris testamenti uariarum conditionum tomo 3 99.m & noui ibidem
mulier in admiratione magna uiris & mulieribus erit, si nihil cum uitiis cõmune habeat to.5.397.h
mulier quanto curiositati plus uacat, tã to abominabilior fit deo to.5.398.e
mulieris forma laquæus maximus to.5. 223.d
mulieris abstinentis & deliciose differẽtia to.5 304 d
mulier animal est contentiosum auidũque victoriæ to.5.494.k
mulier si ad malitiam declinet, magna mala patrat, si ad uirtutem se applicet anima citius eam destituat quã propositum muret ibidem
mulieris conuictus, etiam absque nuptiis ac congressu, voluptatem habet, to.5.446.m.448.a quæ maiorem cohabitandi habet amorem 3 quàm legitimæ nuptiæ ibidem
mulieris nemo posset ferre molestias nisi propter delitias to.5.450 d e vel cõ cupiscentiam f
mulierem imperare uiris, est peruertere ordinem naturæ to. 5.396 g h. & nalde turpe est.h & seq. nec minus cohabitare ibidem
mulierem solam a uiro præterea egritudinis uisitari non est honestum to. 3.368.f g imò est pudor grauis & confusio g & seq.
mulieri cohabitare nemo potest pure sine connubio tom.5.450.a b 453.c
mulier delitiis dedita nihil turpius, ebria fœdius nihil to.5.304.d 332.i k
mulieres castæ uestium fugiant curiositatem tom.5.398.d e sed in anima totam gloriam reponant.
mulieres duabus tantum causis uiris cohabitant to.5.448.m
muliebre genus proclive est, & ad misericordiam facile to.3.137 h i
muliebre genus temeratium est, & in ferno similatur cui cupiditas t.3 141.i

mulieribus

mulieribus nihil est, quàm robur in lingua habere, & in conuictis superbire to.3.214.e
muliebris ornatus to.5.23.k l
muliebris sexus loquax to.4.536.m
Contra muliebre ornandi studium to. 4.47.a
mulier uino plus æquo dedita, citò quæ pulchra erat deformis euadet tom.4. 225.e
mulier semel docuit & cuncta peruertit to.4.537.b
mulier cum domus habens, etiam pudica erit to.4.587.i
mulier quo uito placebit to.4.663 h
mulieris habitum uiri non debent sumere to.4.184.f
mulieris timor qualis debeat esse erga uirum suum to.4 396.f
mulieris otium to.4.513 i
mulieris præsidentia in medio ecclesiæ prohibetur, sedesq; in pulpito, nõ doctrinæ uerbum to.4.106.i
mulierem saluari per filiorum procreationem quid est to.4.537.c d e
mulieres in tortuis cutsu non impediuit naturæ in beeillitas to.4.104.h
mulieres prophetabant aliquando tom. 4.184.a
mulieres non solùm non loqui, sed nec interrogare quidem in cœtu debent to.4 216.g
mulieres quæ furo utuntur deum corrigere nolunt to.4.528.a
mulieres iuris utentes reprehenduntur ibidem & seq.
mulieres non loquantur in ecclesia tomo.4.535 l m
mulieres non modo de secularibus rebus, sed & de spiritualibus non loquãtur to.4.536.m
mulieres quæ se ornant auro & margaritis, repugnant Paulo to.4.662.e f
mulieres in agris agentes fortiores sunt uiris qui sunt in ciuitatibus cõstituti to.4.665.m
mulierum uerus ornatus to.4.105.d
mulierũ dilectio excellens to.4 234.m
mulierum ornatus to.4.535.a & sequẽ. to.4.662.b c d
mulieribus commisceri nõ est prohibitum, sed scortari to.4.90.e
multitudo mater est seditionis & contumaciæ to.2.246
multitudo uoluntatem domini non faciens, nihil differt ab his qui nõ sunt. to.3.171.a
multitudo magna est ubi Christus medius est to.3 214.l
multitudo in peccando sociorum crimibus nos, aut pœnis liberabit tomo. 5 370.f
multiplex uiri excellentia to.4.184.f
multitudinis iudicia cauenda tomo.4. 144 f & seq.
multitudinis salutis inuigilandum to.4. 181.g
mult in iurantibus non adhibetur fides to.4.351.m
multa cultus spiritualis modi to.4.5.e f
multæ amicitiæ causæ to.4.450.a
multa de deo intelligimus quæ eloqui penitus nõ ualemus to.4 603.m
multa de deo loquimur quę tamẽ intelligere non sumus idonei ibidem
multa prædicta a Christo iam euenerũt to.4.646.e
multos punit deus hic, ut cùm minarũ uerbis non creditur, uel supplicii rebus credatur to.4.93 h i k l
mundanis potissimum necessarium est scire sacram scripturam to.4 399.d i
mundanis in rebus non primùm edoctè di pueri, sed sacræ scripturę bonũ est ibidem f
mundanis & his qui uxores habent & filios, præceptum est scripturas legere cum magna diligentia to.3.472.l
mundana conferentię facit tempus accendi ad sacrã mensam tempestiuum to.4.530.d
mundus pro rebus temporariis tomo.4 346.g
mundi amatores quibus compareantur to 4.13.m
munda cũ sint omnia, qui fit ut aliquid sit immundum to.4 180.k
mundanus non excitur ad bonum, si de cœlo illi loquaris to.2.319.a
mundana uera quæ sit to.5.271.h i & inutilis ibidem
mundus coinquinatus per diluuiũ, purgatus est to.1 65.e f
mũdus iste ad ips amatus est to.1 288.g
mũdus iste caturus est cum sancti de illo mundo defecerint to.2.401.d
mundus multa delectamenta ad seductionem offẽdit hominib, to.2.310.m

mundus

Universidad de Deusto
Biblioteca

mũdus est domus diaboli to.2.316.c
mundus dei, & mundus diaboli tom. 2.316.d
mundus iste per quem omnes transeunt qui nascũtur, via est to.2.318.l
mũdus nihil aliud intelligitur nisi homo to.1.374.a
mundi præsentis & futuri differentia to.2.351.fg
In mundo esse, & exire de mundo to. 2.244.c
Mundi finem prope esse multa demonstrant to.3.56.f
munera a magis oblata plurimum ecclesiasticæ philosophiæ conueniebant to.2.28.g
muneta Magorum Christo offerre qd to.2.254.1 k
munera Magorum nos cõuenit in pia opera conuertere to.2.335.c
munera a Magis Christo oblata fuerant prius prophetata to.2.386.cd
munera Magorum quid significent tomo.2.431.g
Munificentia dei to.1.92.h.& seq.
munus apostolicum quantum sit tom. 4.3.k
In munere differentia, non tamẽ in datore to.4.192.g
Murmuratio opus reddit inane to. 4. 428.f
Musica piorum instrumenta tomo.2. 438.m
musica instrumenta cur Iudæis permissa to.1.430.m
musicæ laus to.1.258.m
mutationes huius seculi dicuntur horæ & dies to.2.340.h
mutationes in omnibus rebus finem adesse præsignant to 5.306.d
mutationes & ruinæ unde to.4.629.i
mutuus uere Chrianorum conuictus ac conuersatio, multum consolationis habet to.4.6.a.3.b
mutuò nos ædificare licet tomo.4. 666.1647.m
mutuemus Christo pecunias, ut veniam accipiamus peccatorum tom. 3.43.m.a
Mysteria redemptionis nostræ tomo. 1.59.d
mysteria incarnationis Christi tomo. 1.153.i k
mysteria miraculorum Christi tomo.1 338.k
mysteria Christi incarnationis Dauidi reuelata sunt to.1.339.& infra
mysterium uocationis dei ignorantes, dicuntur infirmi to.2.270.c
mysterium regni dei cognoscere non omnibus datum est to.2.320.c
mysteria multa ante beatæ Virginis partum to.2.14.h
mysteria nostra eleemosynè maxime & charitas sunt to.2.204.d
mysteria multa in baptismo Christi, to.2.161.h i & seq.
mysteria incarnationis Christi uiderat diabolus, sed ignorabat tomo.2. 338.fg
mysteria indignè participantes, eodem modo quo Christi interfectores punientur to.3.77.cd
mysteria & instrumenta passionis sunt memoranda to.3.135.m
mysteria multa ternarii numeri tom. 5.62.g.h i
mysteria incarnationis Christi tom.5. 244.l
mysterium quid to.4.129.h
mysterium incarnationis nõ cognouerunt angeli to.204.l
mysterium coniugii to.4.480.g h
mysterium translationis sacerdotii to. 4.636.d
mysterii redemptionis nostræ magna gloria to.4.261.f
mysteria dei non sunt curiosè inquirenda to.4.97.b
mysteria nõ virtute sacerdotis, sed dei perficiuntur to.4.561.g

N

NAaman Syrus leprosus mittitur ad Helisæum t.1.214.m a & seq.
naaman Syrus septies in Iordane baptizatus curatur lepra to.1.215.b
naaman sanatus diis abiectis ad solum deum conuertitur to.1.215.c
Naason septima generationi exiuit de Aegypto to.2.144.a
nabal ergo Dauid ex desperatione mesanus est factus to.1.143.d
nabuchodonosor pueros in egressu fornacis prædicare cœpit to.136.cd
nabuchodonosor nolens per statuam glorificari factus est ridiculus t.17.e
nabuchodonosor nihil turpius, nihil deformius nihil iniquius. to.3.211.d
nabuchodonosor nil gloriæ statuæ posuit sed quam propter gloriam erexit tomo 5.250.c d
nabuchodonosor euangelicum opus aliquando perfecisse dicitur. to.5.285.a b. non tamen habuit a euangelio mercedem.b
Natalis Christi festum omnium festorũ maximè celebran dum. to.3.338.a
natalis Chri exultatio t. 5. 175.h & seq. qualis apparatus fieri debeat i k
Nathan prophetæ ad Dauid. to.1.334.e & infra
Nativitas Christi miranda. to.2.249.h
nativitas Chri incõparabilis. to.2.251.i
nativitatem Christi multa nova & mira comitantur tomo 2.385.h
nativitas pueri est magis lugenda quàm mors tomo 3.202.f
nauuitati credere ita est prohibitum, sicut homicidiũ facere. to.5.56.h nec impedit quin ageus contra præcepta puniatur i
natiuitas nil cogit contra arbitrium. tomo 5.56.i
Natura nostra fœnum est. to.1.333.m
natura diuina nec angelis comprehensibilis tomo 1.435.h
natura omnium hominum in aduentu Christi erat infatuata peccatis. tomo 2.50.b
natura una eadẽque ovium est. t.2.173.d
natura hominum magistra est omnis iustitiæ tomo 2.301.k
natura carnis non potest se separare à passionibus tomo 2.276.g
natura rerum interdum conuertitur cõtra naturam suam tomo 2.323.m
naturæ delicta minimè culpanda sunt tomo 2.173.b c & seq.
natura duce patres filiorum & filii parẽtum misereniur tom.2.150.d e
natura quod suum est amplexatur. to. 3.317.g
naturam suam pauci cognoscunt. to. 3. 225.c & seq.
natura contra naturam non est aburendum tomo 5.168.a
naturæ munera non habentium, sed datoris, sunt laus & commendatio. to. 5.217.k
natura hominum vniuersa propriis dei opus est tomo 5.347.g
natura mortalis lubricum genus est. to mo 5.475.k
natura deo obedit tomo 1.357.b
naturam non esse principalem causam miuis & imbrium to.1.425.g
naturæ res dominus & creat, & facit apparere sicut vult tomo 2.404.g
naturalia vt procreare liberos, diuino egent auxilio tomo 1.387.i
naturalia nunquam mutantur. t.2.173. b & seq.
naturalia immurabilia sunt. t.3.211.l
Natum mulieris aliud est quàm natum de muliere tomo 2.311.d e
natura cogitationum tomo 4.9.c
natura quæ legis sunt facere, quid sit. tomo 4.16.l
natura apum tomo 4.383.e f
naturabilis ibidem f g
naturę inefabili leges non statuendę. tomo 4.324.h
naturalis quædam in hominibus est misericordia tomo 4.418.d
Nautæ quam partẽ maris magis amant tomo 4.239.c
Nauis ecclesiæ demergi non potest. to. 1.385.a
nauis dei & nauis seculi. to.2.303.m
Nazareth viculus Galilææ. to.2.32.m
Nezareth patria Christi. to.2.143.e f
nazareth interpretatur flos. to.1.418.a
Nazarenum prophetæ dixerunt Christum, quia ibi educatus est. t. 2. 4.b c
Nazireorum lex to.2.387.c
nazræus quare Christi dictus sit. ib.c d
Necessarius victus est affatim doctoribus ministrandus tomo 4.551.i
necessaria in scripturis manifesta sunt tomo 4.514.l
necessitas neminem bonum esse compellit tomo 4.118.c
necessitas & impulsus naturæ violentus an cogit peccare. to. 4.351.h & seq.
Necessitudo hominum inter se naturæ donum tomo 4.13.c
nisi necessitas summa sit nulli aperias quæ facere voles to. 4.550.c
Necessitas non semper tollit voluntatis libertatem tom.2.173.m
necessitas ineuitabilis est deum non offendere tomo 5.197.c
Necromantici qui dicuntur. to.2 113.b
Nectarius intrusus est in ecclesiam Constantino-

stantinopolitanam Chrysostomo agente in exilio tomo 5.480.e
negationi dei nullū est malum æquale tomo 5.342.h
negligentes dei mandatum tam facilè qualiter videbunt iudicem. tomo primo.1.41.b
negligētes à rebus etiam minimis offenduntur tomo 1.58.a
negligentes non possunt per aliorū merita saluari tomo 2.20.f
negligētes honorari molliores reddūtur tomo 2.239.g
negligentibus admonitio non prodest, sed studiosis tomo 3.299.e
negligentia nostra quanta sit. tomo primo. 1.86.e
negligentia quidam labuntur ad uitiorum barathrum, qui erant sublimati ad cœlum tomo 1.91.f
negligentia nostra fortem facit diabolū tomo 2.315.m
negligentia audiendi verbum quantum sit culpabilis tomo 3.8.e f g
negligentia in omnibus operationibus nostris fugienda tom.5.245.k
negligentiam nostram & non res calumniemur tomo 5.225.d
negligentia nostra factum est vt opus habeamus concionatore. to. 4.514.f
negotia salutis non sunt inclusa in orbis angulo, sed sole clariora. to. 4.96.f
negociatio cum deo vsuram excedit. to. 1.191.h
negociationis opus inhonestū est apud deum tom.2.349.k & seq.
negociatores sunt omnes homines. to. 2.339.g h
nemo est qui absque diuina gratia viuat tomo 2.96.i
nemo per iustitiæ ignorantiam peccat tomo 2.268.a
nemo læditur nisi à seipso. to. 5.161.m & seq.
nemo vnquam præ ignorātia peccauit tomo 4.46.g
nemo ad præmia inuitus trahitur. to. 4.117.m
nemo in propriam venit utilitatem nisi per alienam transeat to. 4.182.l
nemo cōtemnendus quamuis abiectissimus: quia opus dei est. tomo 4.197.i
nemo sua sorte contentus. to. 4.559.k l
Nemroth prius rex fuit to. 1.50.g
Neophitus quis tomo 4.540.d e
Nero qua causa Paulum coniecit in carcerem tomo 4.446.m
Nero typum Antichristi gessit. t. 4.515.i
neronis fastus & gloria. to. 4.565.i
nero vt deus colebatur ibidem k
nero dicitur esse mysterium Antichristi tomo 3.334.i
neronis mores. to. 5 228.h
sequitiæ eius in Paulum ibidem. & i
Nihil possidere liberè loqui facit & in rerum discrimine fiduciam habere tomo 4.112.l
Nicopolis Thraciæ ciuitas. to. 4.595.i
Nicodemus solus ex principibus Iudæorum Christo credidit. to. 3.83.b
Niniue exemplum est multorum pœnitentium tomo 5.195.d e, & seq.
niniue subuersio prohibita non fuisset, nisi p Ionā denūciata fuisset. t. 5.306.e
niniuitæ per ieiunium sententiam Domini reuocarunt to. 1.1 h
niniuitæ ad minas Ionæ pœnitentiā egerunt to. 1.61 a b c f m
niniuitę tantūm trium dierum tempore indigebāt ad prouocandam dei bonitatem tomo 1.72.g
niniuitarum ortus progressus. t 1.50 g
niniuitarum pœnitentia. t. 1.448 g & seq.
niniuitis deus subuersionē minatus est, vt eos faceret timore meliores. t. 2.56.d
niniuitæ triduo iram dei à se depulerūt tomo 3.338.d
niniuitę paucis diebus peccatorum meruerunt veniam. to. 5.74. l 75. f g
niniuitę bonas spes non perdiderūt. to. 5.94.m. quorum tanta malitia tribus delebatur diebus ibid. 96.d
niniuitæ nullis assumpti diuinæ prouidentiæ beneficiis pœnitentiam egerunt tomo 5.166.d e
niniuitæ quomodo ieiunauerunt. tomo 5.187.d e
niniuitæ si scissent verba prophetæ esse minas, pœnitentiā non egissent. tomo 5 297.c
niniuitæ ad prædicationem prophetæ resipuerunt tomo 5 342 h
niniuitę audita prophetæ prædicatione conuersi sunt tomo 4 472.f g
niniuitarum deprecatio liberauit a malis iāpridū contractis pēcīs. t. 5.71.c d
niniuitarū ciuitati deus minatus est subuersionē, eā tñ nō subuertit. t. 5.195.d

Nobili-

nobilitas sine uirtute laudabilis non est to. 2.136.k
nobilitas non est attendenda superbis to. 2.171.a & seq.
nobilitas mentis q̄renda est, quam prophetæ & Apli possidebant to. 2.172.c
nobilitatem unam atque eandem cunctis nobis dedit deus to. 2.68.m
nobilitas quam caro affert, nihil prodest, sed animæ uirtus quærenda est to mo. 4.65.f
nobilitas uoluntatis, proba, grataque mens vera sunt electionis indiciaibidem h
nocere homini nullus potest nisi deus. to 3.266.c & seq.
noe prædicabat futurum tandem uniuersale diluuium to. 1.52.c 53.f
noe solus in uirtute ambulabat ibid. g & sequen.
noe ab omnibus coæuis suis ridebatur to 1.56.l
noe neminī tunc gratus erat cum ueritatem prædicaret to. 1.57.b
noe quantas sustinuit subsannationes ibidem
noe in omni uirtute perfectus erat to. 1.58.k l
noe cura in tractandis & educandis & hominibus & brutis to. 1.61.h
noe solus iustus coram deo imminēte diluuio apparuit ibid.k
noe in arca q̄si in carcere erat t. 1.64.k l
noe reparauit primum dominum Adā quo ad animalium subiectionem to. 1.65.b
noe fidentia feratum natutam frænabat ibid.c
noe conuersationem in arca cū brutis non ægre tulit ibid.h
noe status in arca to. 1.68.f 69.g
noe fuit radix omnium post diluuium futurorum sicut Adā a principio to. 1.68.d e 69.a
noe primus & uitis plantandæ, & uini bibēdi inuentor to. 1.77. l m
noe inebrianti multa debebatur uenia to 1.78.h i
noe post diluuium nullos reperitur genuisse filios to. 1.79.f
noe quies interpretatur to. 1.108.c d
noe quomodo sit impositum uocabulum ibid.
noe interpretatur quies tom. 1,186.d e
noe dicitur a Niah, quod Syrorum lingua quies interpretatur ibid.e
noe multas ptulit pressuras t. 5.39.g h totum annum carceri mancipatus to.
Sub noe cuncta scelera admittebantur to. 5.40.m
noe filii, unde celebres facti sunt tom. 4.492.h
noe recipisse meredem ad salutem domus suę. Enoch translatū esse, Abel loqui adhuc & Abrahā accepisse terrā quō cū Paulus ait omnes secundum fidem esse mortuos to. 4.649.e
noe fides uera ibid. b c
nomades suis matribus miscentur to. 4.272.g
nomen suum ædibus inscribere stultitia est to. 1.32 k
nomen quo uirtus non commendatur nulli prodest to. 1.50.b
nomina omnibus animalibus Adam imposuit to. 1.19.d
nomina animalibus Adā instituit tom. 1.31 k & seq.
nomina uulgaria pueris non imponātur to. 1.49.b
nominū impositio recens natus ibidem
nomina o im natis sed m quid forte euenebat parentubus imponebantur to. 1.135.h
nomina plurimorum mutata sunt to. 1.185.g & seq.
nominū propriorum impositio tomo. 1.135 g h
nomen domini per uitam nostrā debet glorificari to. 2.68.a
nomina propria ab euentu rerum sæpius imponuntur to. 2.19 h
nomina patriarcharū diuinitus indita sunt to. 2.242.h
nomina omniū regū deus dispēsat secundū actus eorū to. 2.245.c
nominū impositio tom. 3.34.f. q̄ aliquādo a rebus imponuntur ibi. & g
nominū īpositio qd designat t. 3.291.c
nominis diuini cum reuerentia memini nit nemo to. 5.257.i
notæ pulchritudinis quæ ueræ tomo. 4.394.g
noua omnia quomodo tom. 4.280.d e
nouem uirtutum gradus ad vitæ perfectionem to. 1.382.c
noua oſa & mirabilia in Christi natiuitate concurrunt to. 2.385.h

nouum

Universidad de Deusto
Biblioteca

nouum testamentum in monte Sion datum est in die pentecostes, sicut vetus in monte Sinai tomo 3.319.b c
noui instrumenti dignitas & excellentia supra vetus tomo 5 85.e f
nouum testamentum ostendit dignitatē veteris tomo 1.353.m
nouilunia obseruare extremæ est amentiæ tomo 5.487.f
Nox tomo 4. 413.c
noctes tres factæ sunt ante lunæ creationem tomo 1.12.d
noctes nostrę quantum à noctibus Pauli differant to.5.231.h.i.232.e
nox beata quæ resurrectionis diem parturiit tomo 3.312.i
Nubes est tenuissimus lucidi eris contextus tomo 1.397.c
nubes multiplices sunt, & dei & diaboli tomo 2.298.m.398.a
nubes non fieri natura tantū. to.1.396.e
nubes Apostoli intelliguntur. tomo. 2. 302.h
Nuda non consideranda verba.tomo 4. 329.h
Numeratorum dignitas. t.2.307.f.& se.
Numerus senarius & septenarius. to. 2. 244.b c.& denarius numerus est pfectionis.e
numerorum rationes to.2.244.d e
numisma Cęsaris aurum, numisma dei homo tomo 2.351.a. & se.
nuptiæ honestæ quales esse debeant. tomo 1.133.l
nuptiæ sunt sacramentum. to.1.146.e
nuptiarum causæ & necessitas. t.1.51.d e
nuptiarū pompæ satanicæ. to. 1. 146. e
nuptias plerique vocant permutationē tomo 2.207.i
nuptias secundas Apostoli præceperunt tomo 2.312.e
nuptiæ bonæ sūt, quas Christus sua pręsentia decorauit. t.3.144.a.b.nec sūt obstaculum ad pietatem.b
nuptiarum dissolutiones & confusiones tomo 3.247. i
nuptiæ quibus offenditur Christus peiores adulterio iudicantur. t. 5.476.c
nuptiarum ecclesiæ & sponsi apparatus tom.5.160.k 161.l, quibus plurimi adsunt.l
nuptialis domus confessione plena. to.5 317.f.& id genus incōuenientia plurima.Ibidem. & g
nuptiæ ornantur venerabilibus viris & matronis tomo 4. 480. e
Nuptiæ typus sunt aduentus Christi.ibidem l
nuptiæ qūo sint instituendę. to.4.481.b
nuptiarū corruptiones vnde. t. 4.146.d
nuptiarum abusus notan. tomo 4. 478. c480.d
De secundis nuptiis tom.5.396.f
Nusquam est deus, & tamen vbique est tomo 4.462.b c

O

OBediendum est his quę deus imperat tomo 1.65.a
obedimus diabolo gehennam pollicenti,& non Christo regnum offerenti tomo 2.192.i
obedire oportet deo absque signis. to.3. 187.b
obedientia operibus monstrāda est. tomo 1.4.b
obedientia Noe imitanda. to.1.62.d e
obedientia Abrahę. to. 1.83.g & seq.
obedientia est seruis necessaria. tomo 1. 97.a b
obedientia quæ operibus ostenditur, vtilet ad animæ firmitatem. to. 2.85.m
obedientiam apostolorum à nobis hristus efflagita. tomo 2.56.a
Obiurgator grauius est ad videntium peccantibus tomo 1.442.b
Obiectiones gentiū in Christianos vnde tomo 5.376.a
obiectionibus non omnibus respondēdum tomo4 536.e f
oblatio quid tomo 4 640.k
obiurgare qūo aliquē possimus in gloriam dei tomo 5.487.d
oblatio ex rapina exacribilior est q̄ asinum fœtidum deo offerre. tomo 3. 116.h i
oblationes pro defunctis non frustrā fieri tomo 3.202.b & seq.
obliuisci nostri in deo quid sit. tomo 1 215.f
obliuio mādatorum causa est delictorū tomo 1.431.a
obliuio peccatorum pulchritudinem facit animæ tomo 5.180.g
obligatio peccatorum quandiu durat.tomo 4 288.c
obsequium rationabile quid. t.4 627.b
obses Chris à deo patre datus. t.4.351.e
obsequium

Obsequium domino persoluens, facile sentit quæ poscit to.1.384.b
obsequia pariunt beneficia, sicut contēptus pœnam exhibet to.3.147.f
obseruationes veteris legis Christus voluit obseruare tomo 2.53.i
obtrectatio quomodo in nobis reprimēda tomo 4.30.m
occasionem male loquendi præbens, totum in se vertit scandalum. tomo 5. 396 a b
occasiones peccatorū nō minus quàm peccata vitandæ. tomo 5 223 g h
occideus maiora mala patitur quàm occitus tomo 1.46.e
Occurrendum est periculis in tempore tomo 5.423.m
ocium omnem malitiam docuit. tom. 1.30.c e
ocium qūo vitandum. tomo 2.330.l
ocium in hac vita non quærimus, vt illo in cœlum fruamur. tomo 3.123.h
ocium tam corpori quàm animæ nocet tomo 3.232.a b. & seq.
ocium quantum foueat peccata. to m.5. 30.b c
Otiosus qnis. to. 2.330.l.In quo differt à mortuo. ibidem
otiosi quantum ab operibus bonis longè absint tomo 2.116. a b c
otiosum verbum quid. tomo 5. 132.m
otiositas omnium vitiorū magistra atq; origo est tomo 2.116.b
Ochoz a, fuit peior omnibus post patrē suum tomo 2.247.a
Octaua in titulis psalmorum pro die resurrectionis accipitur. to. 5.107.k l
Occultum nō est quod conscientia teste commi titur tomo 2.396.h i
oculus factus est vt videndo creaturas deum glorificet tomo 2 52.b
oculi spirituales clarius vidēt quàm corporales tomo 1 21.h
oculi fidei nulla re visibili decipi possūt tomo 1.74.d.75.e
oculi animæ multò quàm corporis perspicaciores tomo 1.435.e
oculi à specie mulieris auertendi. to. 1. 438.d e f
oculorum doloris leuamen. to.1.129.b
oculus mentis talis est circa spiritualia qualis est corporis circa corporalia.tomo 2.9.e f
oculus corporis, & oculus animæ.to. 2. 277.l m
oculum mentis tenebris obducens, ofs vitæ actus cæcauit to.2.73.i k
oculu dexter si te scādalizat, quomodo intelligatur tomo 5. 488. e
oculi non peccant, sed animus per oculos tomo 2. 60.a
oculus mentis nostræ quandiu viget, re ctè videt. to 5.58.c vitiatus verò etiā recta hallucinatur. ibidem
oculus de in cor videt, oculus hominis in faciem tomo 5.82.i
oculus est præstantissimum omniū mēbrorum. to 3.89.k. & lucerna illorū. l.& hoc est corpori, quod sol mundo ibidem
oculus non peccat tomo 4.336.l
Odisse peccatū,& nō peccatorem oportet tomo 4 205.h
odisse nesciens, nec tristari cognouit. tomo 1.180.e
odienda est infirmitas animæ non corporis tomo 2 300. c d
odio dignus est qui aliud, quàm quod profitetur exercet tomo 1. 190.h
odio persequentes fratrem non sunt digni quorum deus pater eorum vocetur tomo 2.180.d
odium spiritus est tenebratum. tom. 2. 280.i
odium proximi non potest stare cū Dei dilectione tomo 1.279.k
odium omne malū fugerit, sic dilectio omne bonum tomo 2 354.a
odia humana pro amore dei optanda sunt tomo 3.335.f
Offendere desyderans, seipsum lædit. tomo 1.228.h
offendens verbo conseruum, deum habet in se actius lacessentē to.5.118.l
offendunt gentilem multi actus Christianorum tomo 5.137. b c
offenditur nemo nisi à seipso. tomo 5. 140.m.a.
offendere deum super omnia triste est.tomo 5.253. m
offensam Dei qui sanæ mentis est, magis timet quàm vllā gehēnā. to. 5.497. g
offerat animam qui vult honorare sacrificium. to.5 314.h. & nudum operiat Christum. ibidem
offerens parua maioribus remuneratur tomo 1.69 h
offerentem deo oportet in discernendo

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnam adhibere diligentiam. to. 1.44.k
offerentes deo quod nobis est, diuinam operationem consequimur. t. 2.139.c
Offensio dei nullo nō supplicio grauior tomo 4.16 d e
offerendum est pro mortuis. tomo 4. 130.a
officium vniuscuiusque to.4.113.g
officium optimi magistri. tom. 4.167.f
officium oris & linguæ tomo 4.382.k
officium probæ mulieris. to 4.475.g
officium sacerdotis cur Paulus militiā vocat tomo 4.538.k
officium angelorum tomo 4.606.e
officia in multorum vtilitatem collata longe præstantiora sunt q̄ quæ in vnū conferuntur tomo 4.593.b
Officia regis, ac sacerdotis. tom.1.440.a
officiorum similitudo similitudinē exhibet meritorum tomo 2.456.l
Oleum chrismatis quo Christus vnctus est, & nos vnxit tomo 1.286.f
oleum est signum Spiritus to.1.283.f
oleum diuinæ bonitatis symbolum. tomo 4.418.e
oleum quid signat to.4.569.f
olei venditores qui tomo 4.74.c
olympiacorum certaminum inquisitio tomo 4.640.f
omni petenti tribuendum. tomo 4. 627.g h 1.628.k
omnes ad virtutem sunt idonei. tomo 4.218.d
omnes pares sunt in fide to.4.138.i
omnes mutua opera indigemus. tomo 4.293.h
omnia habere & nihil possidere, quomodo tomo 4.154.c d
omnia mulierū vitia, excepta forni catione à viris ferenda sunt. to 4.384.e
omnia dei sunt, sed non ita vt liberū arbitrium lædatur tomo 4.629.g
Omnia quæ sunt, & in quibus sunt. tomo 5.242.c d
omnes peccarunt quo modo intelligendum tomo 1.281.b
Omnipotentiam Christi fides sua prædicabant tomo 2.91.d
omnipotentiam dei est, vt totum quod vult, possit t.5.150.g
omnia propter deum facere quomodo quis possit t.5.490.g & se.
Onus peccatorum quantum formidandum tom.2.124.c & seq.
In onera ecclesiastica desiderantes. tom. 4.581.m
operandum est, nō otiandū. t.4.495.g
operationes virtutum, & donum sanandi non est idem to.4.193.k
De operationibus to.4.137.k
Operari & laborare differunt to.3.59.b
operanti dat Deus auxilium to.1.269.d
operari nos vult Deus, vt seruemur. to. 1.232.i
Operaturbur nobis absentes nobis possunt orationes suffragari to.5.144.k l
Operationem Spiritus accipit qui dei opera nouit to 3.39.a
operatione mandatorum absente, Christiani nominis appellatio nō prodest tomo 3.332.k
opinio sola diuitiis pretium facit to. 4. 556.m
opiniones hæreticorum to.4.621.f
opus bonum Dei & nostrum tom.o 4. 629.l
opus fidei quid est to.4.48.i
Opus spirituale non respiciat hominū laudes to.1.17 f.18.g
operis religiosi finis nixum animi maiorem desyderat quàm principium. to. 1.457.1k
opus malum hominis, ad gloriam diaboli est. to.2.282.d. sicut opus bonū gloria dei est. ibidem
opus bonum mercede habet modò duo concurrant to.2.319.l
opus contrarium est quibus voluntas contraria to 2.316.d
opus præcipuum Christiani, est agnitio dei to.2.324.h
opus bonum propter homines factum est carnale t.2.374.m
opus iustitiæ non propter homines, sed propter deum fiat to.2.391.b c
opus misericordiæ occultum esse debet, non publicum to.2.392.c
opus diuinæ religionis sine hypocrisi, & inani gloria implendum, ibidem e
operi dei nihil addendum uel minuendum to.2.101.m
opus non nobis est à natura sicut cognitio to.5.217.l
opus bonum animo æstimatur tom.5. 424.b
opere magis quàm sermone docendū. to.2.270.h
opera sequi uerbum dei oportet. tomo 1.1.c d
opera sine fide mortua sunt, sicut fides sine operibus tomo 1.4.a
opera plus nocent quàm opera prosint to.1.17 d
opera præclara sunt animæ lucra tomo 1.24.e f
opera bona sanctorum non solùm scripta sunt, sed & peccata tom.1.76.b
opera requiruntur ad professionem fidei to.1.196.f
opera bona plagæ sunt dæmonibus. to. 1.230.m
opera bona comitatur spiritus. t.1.236.c
opera non solùm respicienda sunt, sed tempus, & causa, & voluntas, & personarum differentia to.2.62.c
opera nostra sunt occultanda hominibus diligenter to.2.67.c
opera quæ ad dei gloriam pertinēt, manifestemus, quæ uero ad nostram, si. leamus to.2.104.k
opera misericordiæ prius exercuit in nos, vt nos in proximos exerceamus. to.2. 219.h. & seq.
opera plena ex deo sunt, uacua, ex diabolo to.2.288.h
opera nostra in morte nobiscum deferimus to.2.308.i
opera bona tam fidelium quàm infidelium deus remunerat tomo 2.309.a
opera nostra sunt opera iustitiæ. tom.2. 319.d
opera examinantur tom.1.241.h
opera ad salutem necessaria. t.1.245.b
opera nostra oportet concurrant cu dei bonitate tom.1.253.c
opera non alleganda in petendo dei auxilio tomo 1.308.d
opera solùm seruant post excessum ex hac uita tomo 1.242.f
opera præuenientia gratiam fidei. to.1. 370.k
opera perfecta ex bonis uoluntatibus nascuntur to.2.341.a
opera honesta, & inhonesta to.2.349.k & sequen.
opera Christi faciat qui vult esse Christi tomo 2.349.d
opera bona cum fide necessaria sunt ad salutem to.2.358.h
opera testimonia sunt uoluntatis tomo 2.361.e
opera bona in persecutionibus ad fidem spei præstant virtutem t.2.370.c
opera bona faciens non potest mala cogitare, sicut nec econtra. to.2.382.k
opera misericordiæ to.2.365.l m
opera mala prius sanari debent quàm febris to.2.405.m
opera adeò fidem iuuant, vt absque illis nemini pateat ingressus in aulam nuptialem tom.3.20.i k
opera bona progenitorum, potius ad crimen nobis sunt, quàm ad laudem to. 3.37.c
opera pietatis absque humilitate mortua sunt to 3.55.e f
opera Christi etiam insanis persuadere debebant. to.3.66.i quæ ipsum Patri æqualem ostendebant. ibidem
opera misericordiæ quanto rigore præcipiuntur to.3.96.d.& seq.
opera misericordię quantum prosint defunctis tomo 3.57.h i
opera mala etiam ante gehennam hic torquent tom.3.142.e
opera nostra prædicare non debemus. to.3.198.d
opera bona uerbis quibusuis præstant tomo 3.221.h.& seq.
opera bona inflant tomo 3.382.e
opera erga homines, & ex hominibus sunt: fides autem ex hominibus erga deum to.3.316.m
opera in spe fiunt retributionis, & coronarum tomo 3.327.a
opera imitanda, & opera fugienda. to. 3.327.d
opera peccatorum uesaniæ sunt, & cruciatu dignissima tomo 5.38.l
opera nostra & non sola gratia dei facit vt simus perfecti tom.5.104.a b
opera misericordiæ nobis super cæteras Christus commendat t.5 145.d.& se.
opera misericordiæ in die iudicii præcæteris commendabuntur tomo 5.254 1.& seq.
opera in proximum meliora sunt quàm in nos to 5.267.l
opera nisi perfecti to.5.269.b c
opera doctrinam impugnat, si uerbis & non operibus doceatur to.5.275 d
opera misericordiæ quantum sint necessaria to.5 281.e f
opera quantum sint ad doctrinam fidei necessaria to.5.447.h.& seq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Opera peruasa si exuperant, abducunt ad ignem gehennæ to.5.474.b
operibus misericordię nihil benignius. to.1.391.d e
operum documenta sunt omni tuba clariora t.2.51 c
opetibus bonis & bene uiuendi norma opus est to.2.118.l
opetibus nostris vult nos Deus fidere non soli suæ misericordiæ t.1.421.c
operibus bonis quis fretus potest dicere, Aperite mihi portas iustitiæ.t.1.376.k
operibus & benefactis propriis sperãdũ, non in patribus, auis, uel proauis. to. 2.452. h i
operum in iudicio solũmodo erit scrutatio to.2.166 m
operum patrocinium ante dei tribunal solum necessarium est, sine quo non est salutis alitunde locus to.3.23.g
Sine operibus nemo in Christo esse potest to.3.120.m & se.
operibus hominum magis glorificatur deus quàm motu cœlestium. tom.5. 126.m, & seq.
Ex operibus propriis punimur & saluamur tom.5.218.d
In operibus exauditur homo, non in manuum eleuatione aut uerborum copia to.5.327.f
opera bona & mala unde tom.4.344.d
Opera mortua quæ tom.4 635.i
opifex omnium omnia secus quàm homines facit to.1.26.h
opifici non credens nulla est dignus uenia to.1.3.i
Opificium dei penitus ediscere impossibile est homini to.1.3.f
opificium non impedit pietatem tomo 3.145 b c
Opinari de se nihil, quàm bonum sit.t. 5.417.c
opiniones malæ non sunt à natura, sed à deprauatione to.1.252.k
Opiniones nostrę non præstantiores diuina scriptura to.1.31.h
opiniones malas persuasit diabolos. to. 2.444.l.445.m
opiniones malas non solùm eradicare, sed & unde erumpere possint prospicere to.5.16.f
Opprobrium hominum non timedum to.4.383.m
Opprobrium res idonea est ad animam subuertendam, & ad excæcandam mẽtem tomo 4.645 k
Opprobria non lædunt patientes. to.5. 162 m
Opes & paupertas unde to. 4.209. a & sequen.
opes non sunt causa uoluptatũ, sed nec paupertas tristitiæ to.4.221.f
Opibus abũdans & nulli impartiens, gẽhennę ignem expectat to.2.155.c
opes nostræ in domos cœlestes sunt est securitate reponendæ to.2.41.b c
opes mittat ante se in cœlum qui vult.il luc transire to.3.339.c
opes distributæ manent, custoditæ fugiunt to.5.87 f g
Oportet, non est verbum cõsulentis, sed futura prædicentis t.4.243 e f
oportet hæreses esse quo. to.4.245.e f
Opulentia expetenda est quæ cõsistit in splendore uirtutum t.2.32.d
Orare non minus necessariũ ad uitã spirituale, quàm manducare ad uitam corporalem to.1.190.g h
Oramus omnes, sed non omnes in conspectu domini tomo 1.191.i
orare in conspectu domini ibidem
orandum in ecclesia cum conditionibus requisitis to.2.67.c
orandum est pro mortuis in peccato.to. 2.95.i k
orare pro se, naturę est: pro altero, gratię to.2.284.b
orandum est deuotione, ac fide cordis. t. 2.391.c.393.f
orãdo uide quis rogas, quid rogas, quẽ rogas ibidem h
orandum est in publico, & in secreto. t. 2.418.e
orandum est post conuiuium. tomo 2. 442.b c
orandum in cubiculo, non in foro, turba, uel tumultu tomo 3.99 k
orat quis frustra cum ira t.3.162.e
orandum pro inimicis. to.3 301.l.302. m b
orando pro amicis nõdum publicanos vicimus tomo 2.302.c
orandi modus & locus. to.5.80.f.& seq.
orandũ absque dubitatione. to.1.279.g
orandum vbique tomo 1.397.g
orandũ est deo in principio diei, in principio mensæ, in fine diei, in fine mẽsæ tomo 5.111.i
orare commune est angelorum pariter & hominum ibidem.l
orando prolixè dat deus optata. tom.5. 294 k
orare oportet accedentes ad eucharistiã tomo 5.316.h.& seq.
orandum pro pace, & pro omnibus hominibus quãtumuis malis. t 5.329 h
orare non excusatur secularibus negociis implicitus tomo 5 340.e
orare illotis manibus non valde absurdum est ibidem. f g
orari domi qui potest, sed non sic vt in ecclesia potest ibidem h
orare iubemur pro fidelibus & infidelibus. t.5.341.a pro amicis & inimicis ibidem. & b
orare in ecclesia præstantius est, quàm alibi tomo 5.410.m
orare quo nos oportet. tomo 2.113. h i
orans pro indignis non exaudietur. to. 2.20.c 71 d.& seq.
orans deum aduersus proximum, nihil ab homicida differt. tomo 2.70.e
orans instanter cum Chananæa, prodigo, & amico pulsante celeriter impetrat tomo 2.78.g
orans ieiunus binas possidet alas. to.2. 169 h
orans cum cogitationibus in media synagoga orat to.2.283. k l
orantis conditiones to.2.67.e f
oranti duo oportet esse. tomo 2. 81.a
orante homine probo nihil potẽtius. tomo 2.169 g
orantes quid petere oportet. to.1. 414.g
orantes & manus, & o, & linguam mundam habere oportere. tomo 1 409.c
orantis clamorem qualem esse oporteat tomo 1 408.f.412.f
orantes cur non exaudiamur. t.1.368.e
orantes pro inimicis magis exaudimur quàm pro nobis tomo 2.280.m
orantes in dei potestate ponamus, vt nos petentes exaudiat tomo 2.333.b
orantes multi in occulto exauditi sunt tomo 2.402.g
non orans deum is mortuus est, & vita carens, experiq; sanæ mẽtis. t.5.no m
orans cum deo colloquitur. to.5 111 k
orans cum ieiunio geminas habet alas tomo 5.332.h
orans affectus, lætitiæ plurimum post orationem sibi conciliare potest. tomo 5.417.a
orandum pro defunctis. tom.4.230.m
orandi formula to.4.406.k l
orandũ pro infidelibus to.4.532.d
orare pro omnibus etiam hæreticis licet ibidem. m
orandum omnibus in locis. tomo 4. 535.l m
orandi formula. tom.4.532.k l.542.m
orare in cubiculo quid est. to 4.535.l
oratio de charitate elegans admodum tomo 4.202 f & seq.
oratio sine eleemosyna infructuosa. to. 4.569.f
oratio animarum est firma custodia. to. 4.599.l
oratio est bona armatura. tomo 4 634.l
oratio fortis munitio to.4.659 d
orationes fidelium quales debeãt esse. to mo 4.259 c
orationes christianorum quales esse debeant tomo 4.532.a b
oratio colloquiũ est cum deo. to.1. 82 a
oratio nõ prodest proximo, nisi quæ sua sunt proferre velit tom. 1.122.l
oratio fugis infirmitas hostis. tomo 1. 190.g
oratio cõtinua cognoscit quis oret, quid oret, ad quem oret. tomo 1. 288.m
orationis vis quàm efficax sit. t.1.190.c
orationi continuo instandum est. to.1. 133.b c
oratione quid opus est, si Deus sciat quonam sit nobis opus. to. 1.242.i & seq.
oratio Deo est magis grata quæ per se quàm quæ per aliũ facta est. t.1.241.c
orat onem oportet à lege Dei non recedere tomo 1.242.a
oratio debet petere quæ deo non sint indigna tom.1.51.b
orationis conditiones to.1.255.b
oratione maximè opus est in rebus secũdis tomo 1.270.k
oratio debet fieri pro omnibus et siquis per se oret tomo 1.213.d
oratio exauditur si sit Dei velũtati conformis tomo 1.422.l
orationem repetere tom.1.341.c
oratione sterilis facta est mater. t.1.196.g
orationibus Isaac imitemur. t.1. 133.b
oratio dominica quantum fidelibus cõueniat tomo 2.69.c
oratio cum ira & inimicitia potius in nos deum irritat q̃ placet. t.2 70.b c

Universidad de Deusto
Biblioteca

oratio nos elongatos ad deum reducit tomo 2.78.g
oratio mitis potentior est quàm violēta tomo 2.162.b
oratio cum ieiunio quanta bona faciat tomo 2.169.g h
oratio non solùm ad gratias agendas, sed ad docendum vtilis. t.2.220.d e
oratio infirma est quæ eleemosynarum virtute non est multa tomo 2.254.l
oratio quàm pretiosa sit.to.2.284 f.quæ sola thymiamati assimilatur. ibidem
oratio deo gratior & dulcior. t.2.284.b
oratio sine ieiunio,& ieiunium sine oratione, non est aliquid to.2.286.e
oratio est odor suauitatis operis boni to.2.292. h.& sine opere bono nihil est. ibidem
oratio perfecta est fides & confessio. to.2.299.a. qua nihil dignius deo offeri mus. ibidem
oratio fidelium sæuiente diabolo patien tiam domini velut è somno excitat tomo 2.302.l
oratio tacita sæpius exauditur. tomo 2. 392.e 393.f
oratio dominica operibus & moribus conuenire debet ibidem.g
orationis dignitas. to.2.283.f. Locus.g efficacia. h i
orationis virtus, est opus iustitiæ. to.2. 292.h
orationis attentio & deuotio quanta esse debeat to.2. 204.e f
orationem solam homo facit secundū fidem,& eo fide sua profert. tomo 2. 283.f
oratione triplici deum flectimus. tomo 2.204.d e
Ex oratione clamosa multa mala nascū tur tomo 2.283.l m
orationes sanctorum non eripiunt indi gnos to.2.19.c.20.d.& seq.
orationes negligenter effusæ sunt ineffi caces tomo 2.39 h i
orationes longæ vtiles aliquando. to. 2. 67.i k
orationes Gentilium ad quos dirigun tur tomo 2.283.m
orationibus quies appetenda est. tom. 2. 230.m
oratio iugis ad deum delet peccata. to. 3.16.c
oratio est communis indigentibus me dicina tomo 3.39.f
oratio soluenda est in æde dominica. to mo 2.209.a b
oratio magni est amoris indicium. to. 3.213.c
oratio nocturna quantum valeat, ibi.i & seq. 214. a
oratio fratrum magna potest. tom.3. 229.c d
oratio iusti,dæmones fugat. to.3.271.m
orationis dominicæ virtus & efficacia tomo 3.71.e f
orationis conditiones. tomo 3.147.f
orationis perdet precem qui dominicā spreuerit iussionem ibidem
orationis virtus & effectus. to.3 253.c
oratio inanis tomo 5. 80.g
oratio malos fugat spiritus. to. 5.111.i
oratio aliena non iuuat ociosos. to. 5. 144.k l nisi sint deo accepti. m
oratio ecclesiastica soluit vincula Petri tomo 5.172.b
oratio absque eleemosyna sterilis est. to mo 5.272. f.imò absque ea, omnia im munda sunt, & inutilia. ibidem
oratio magnum bonum est. to.5.339.i & seq.
oratio perfecta cōsummatur, si mentem seruentem exhibeas. tom. 5.340.d
oratio non tam locum quàm intentio nem requirit ibidem.e
oratio aliena non prodest alicui, nisi ip si sit cooperator ibidem 341.k
oratio quæ ore multorum prouenit, lōgè magis valet quàm vnius. to. 5. 362.a
oratio cum consensu quantum valeat ibidem. b & seq.
oratio est aptissima arma. tom. 5.418.l eius fructus, ibidem.& m.419.a f
orationem oportet a profundo corde non ab ore solo proficisci. to.1.390.i
orationem qualem esse oporteat, & nō esse malè precandum inimicis. to. 1. 408.h
oratione peti possunt sensilia & victui necessaria, sed moderate. to.1. 409.d
orationis fructus mansuetudo & humi litas tomo 5.80.d
orationis virtus & efficacia. to.5.93.b c
orationis præclari effectus. to.5.70.l m & seq.
orationis studium ostendit hominis cō ditionem ibidem a b
orationis

orationis uarii effectus to.5.172.b
orationis indiget inuidiæ morbus to. 5.303.e f
orationis Annæ efficacia t.5.339.l m
orationis Pauli uirtus & efficacia.tomo 5.340.d
orationis Chananææ efficacia. ibid.e
orationis in ecclesia factæ potentia. ibidem.g.& præcipuè à populo oblatæ. ibidem
orationis conditiones ibi.341.l m
orationem ecclesiæ Petrus non paruidu xit, nec Paulus tomo 5.144.i k
oratione aliena nobis maximè opus est ibidem.145.m
oratione matutina nobis opus est,& ue spertina to 5.280.k
In oratione non tam uoce opus est, q̄ co gitatione to. 5.340.c d
In oratione quare manus extendimus. ibidem.d,& seq.
oratione sanctorum frui bonum. ibid. 341.k l
orationes puræ non esse possunt, cū fœ da sit anima quæ parit eas. t. 5.272.i
orationes sanctorum to.1.321.k
orationes nocturnæ cōmoda to.1.393.
orationes breues sed frequētes Christus iussit & Paulus to.5.339 l m
orationibus nocturnus plus placatur deus tomo 5.383.d b
Ordo creationis rerum ab initio.t.1.3.k
ordo hic est, ut ab humanitate ad diuini tatem ascendatur, sicut a sensilibus ad intelligibilia to.1.312.c
ordines angelorum to.2.162.l
ordinum angelorum consideratio dei potentiā manifestat to.1.8.f
ordo in personis non inæqualitas.to.4. 324.i
originale peccatum to.4 407.e
oriens quale nomen est to.1.448.l
ornare corpus & animam simul nō pos sumus to.2.199.c
Ornamenta corporis in pauperes dispersa, animam reddunt pulchriorem to mo 1.c 2.c
ornandi studium malum to.4.475.f
ornamenta aurea mulieribus prohibita to.4.662.2.663.e f
ornatus mulierum qualis debeat esse to. 4.535.a b c d e
Ornatus terræ sunt omnia quæ ab illa proferuntur to.1.22.b c
ornatus cœli sunt Sol, Luna Stellæ, & ereaturę intermediæ ibidem.c
ornatus animæ magis quàm corporis est curandus to.1.52.a,& seq.
ornatus extetior internam indicat defor mitatem to.1.103.d
ornatus pius mulierum pudicarum to. 1.114.i
ornatus corporis exterior curatur, animæ uerò interior negligitur.t.2.207.c
ornatus corporis decens quis. tomo 3. 111.c d
ornatus cœlorum, aeris, terræ, & maris to.5.420.b
Orphanos tanquam filios suos defendit deus to.5.82.g h
orthodoxi qui veri to.4.376.l
oscula unde traxerunt originem to.4. 319.g h
oscula sancta to.4.319.h
os quomodo omnium malorum causa t.4.382.l m
oris & linguæ officium ibid.k
In ore & corde causa salutis to.4.69.l
ora prophetarum os dei erant to.1.435.i
os laudandum est omni uirtutis numero to.2.153.g
os audaciæ diabolū imitatur. to.2.220.f
os nostrū ita formari potest ut os, Christi esse uideatur ibidem g h
oris peccata to.2.220.h quæ sunt periculosa 132.m,& seq.
ore nihil optabilius quod maledicere ignorat,& benedicere cognouit.to. 2. 220.f
ora secularium in foro cloacis sordidissimis comparantur to.2.197.c
os per quod deus loquitur, est os dei, to. 3.198.l
os iurare nescium, nec conuiciari nouerit to 5.257.c
os diabolo simile habere, audacis est, t. 5.299.c
os diaboli qūo formetur to 5.ibi.e
os simile habere ori Christi quantæ sit uirtutis ibidem 300.g
os nobis & lingua ad laudes est assignata diuinas to.5.304.e
ossa Mosi, Aaronis, Danielis & Hieremiæ ubi to.4.656.c
ossa sanctorum mirabilem habent potestatem to.5 325.d
ostentatio fugienda est tomo 5. 93.a

Ostentatio omnino contraria est ad acquirendam gloriam to.2.204.f
Oues deo oblatæ uocantur munera uel dona to.1.43.f g
ouis proprietates t.2.295.g.296.h
ouium cura quantum faciunda sit.to.3.141.k & seq.
Ozias trinomius, Azarias, & Zacharias dictus est to.1.436.d
ozias propter arrogantiam lepra cit percussus ibidem e f
ozias lepra fronte percussu .to.1.441.d, & sequ.
ozias ingressus est templum ut sacerdotium usurparet, & regnum perdidit. to.1.442.c
ozæ historia to.1.436.d
ozias usurpans sacrificium quibus prænis dignus erat to.1.443.f
ozias tandem elatus dignum se existimat ut sacerdotali officio fungi.to.2.247 ibidem b c.

P

PAcifici qui inimicos reconciliant, & immemores sunt malorum.tomo. 2.271.f
pacifici soli filii dei vocantur.to.5.133.a
pactiones Christi ad Christianos. to. 5. 152.i.153.m
Palæstina Abrahæ promissa est,& spectabat ad cœlum to.1.186.a b
Palma quid sit t.4.437.e
Panegyris miranda in cœlis. t.3.437.e f
panegyris super tẽpli Apollinis conflagratione.to.5.359 g.& se.360.b.& se.
Panis trãsmutatur in sanguinem, phlegma, choleram, & cæteros humores to.1.4.l
panis in carnem hominis mutatur.tom. 176.a b.
panis magnus qui replet mentem,& nõ uentrem to.2.393.l
panem Iudæis desidibus Christus denegauit, Chananæ uerò diligenti cõcessit to.2.78.e f
parabola quæ nobis accipitur. tomo 1. 321.d
parabola decem millium talentorum.t. 1.71.h.& seq.71.a
parabola Nathã ad Dauid to.1.335.g h
parabola seminantis. to.2.137.b.& seq.
parabola zizaniorum. to.2.134.m,& se.
parabola grani sinapis t.2.140.e f
parabola fermenti ibidem,f & seq.
parabola thesauri to.2.142.g.& se.
parabola margaritæ, ibidem .& seq.
parabola sagenę ibidem.i. & seq.
parabola vineæ to. 2.186.m.& seq.
parabola duorum filiorum contrariorũ tomo 2. 193.i 194.m
parabola vineæ locatæ agricolis. tom. 2. 195.k.& seq.
parabola nuptiarum regis to.2.197.e & seq.
parabola talentorum. t.2.219.a,& seq.
parabola decem uirginum. to.2.218.g, & seq.
parabola operariorum uineę. t.2.329.d & seq.
parabola duorum filiorum in uineam missorum to.2.343.a.& seq.
parabola uineæ locatæ agricolis. tom.2. 344.c.& seq.
parabola regis facientis nuptias filio suo. to.2.345.k
parabola talentorum .t.2.380 a.& seq.
parabola regis ponentis rationem cum seruis suis to.2.404.i k,& se.
parabola prodigi to.2.424.d.& seq.
parabola centesimæ ouis.tomo.2.434.h 435.i
parabola decimæ drachmæ. t.2.435.i k
parabola diuitis epulonis.to.2.436.g,& seq.440.d,& seq.
parabolæ non sunt ad uerbum exponendæ to.2.142.d
parabolæ non sunt usque adeò curiosè inquirendæ to 2.186.d,& seq.
parabolas quare Christus prædicabat.t. 2.136.a 137.b
parabola mulieris parturientis tomo 3.120.b & seq.
parabola non idem est quod uerbi uis aclitera to.3 331.a
parabola Samaritani. to.5.444.h,& se.
parabola ouis deperditæ. to.5.466.d e
parabola prodigi ibidem e f
Paradisũ terrestris uoluptates. to.1.30.e f
paradisũ delydorum non trahit nos ad uirtutis uiam to.1.62.e
paradisi delitiæ to.2.162.l
paradisũ diuitiæ.to 3.336.d.337.& seq. Cines illius e f celebritates f
paradisi magnitudo.to.5.118.a b. altitudo c, magnificentia.ibidem. 119. c d, & fœlicitas.c.& seq.
paradisi ad quęuis huius mũdi pulcherrima collatio to.5.270.d.& seq.
paradisi conceptus perpetuus.to.5.468. g h, & seq 468.d
Paralitici ad piscinam non est ille de quo & Matthæus cap 9.to.3.59.e
paralytici ad piscinam admirabilis. ibi. annorum tolerantia to.3.58.k 59.l
Paratior est deus semper ad benefaciendũ q ad malefaciendum. to.2.383.h
Parcitas est mater salutis t.1.4.8.i
Parasiti, scurræ, saltatores expellendi. to. 4.388.g
Parentes thesaurizare filiis lex naturę præcepit to.4.313.l
parere deo dicitur, non de illis cuiquam sciri oportet to.4.661
parentes primi aute lapsum nullius rei egebant to.1.34.i
parentes primi à quanta gloria in quantam miseriam per peccatum redacti sunt to.1.36.b c
parentes primi post lapsum in maguam redacti sunt erubescentia.t.1.36.l.37.f
parentes primi quare non mortui sunt die qua comederunt pomum iuxta dei præceptum. to.1.40.l m
parentes primi post peccatum sententia mortis erant ibidem m
parentes primi indignos se exhibuerunt uestimento glorioso to.1.41.d
parentes primi tegis pellicijs nestiti sunt in perpetuæ inobedientiæ memoria. ibidem e f
parentes primi ante fratricidiũ Caiu sentiã dei in se ignorabãt. t.1.48.i h
parentes primi exacto peccato, confusi sunt to.1.78.d
parentes impii filios sæpius pios habet, & econtra to.1.186.d
parentum impietas nil nocet ad iustum laboremus exerceamur to.1 118.k
parentes honorantibus deus constituit præmium to.2.153.i
parentes filiis suis sæpius damnationem q̃ salutem procurant to.2.333.l m
parentum mores sunt testimonia de filiis to.2 359.f
parentibus in omnibus obtemperandũ, præter ea quæ pietatis uenerarem spectant to.2.315.f
parentes non sunt cognoscendi cũ spiritalia impediunt to.3.136.i
parentibus benedicens uitæ præmia recipiet to.3.336.b
parentes in præsentem uitam, sæculotes in æternum generant to.5.9.b
parentes primi sponte ceciderunt. to.5. 32.e f aliàs à nemine unquàm potuisse deici ibidem
parentes erga filios negligentes, si non puniãtur in præsenti, punientur in uita futura. t.5.380.c d. quia parricidis sunt immaniores i
parentum doctrina ad filios. ibid. l m. & exhortatio ad studia literarum.m. sed non diuinarum. Ibidem. sed peculiarum, uel gloriæ.381.a b & seq.
parentibus spiritalibus liberorum suorũ maior cura inest, quam carnalibus tomo 5.353.a b
In parentes promouentes filios ad officia & dignitates. to.5.381. c & seq.
Partes hominis sensibiles sunt ex insensibilibus to.1.176.a & seq.
partes corporis sinistræ dicuntur, animæ uerò dextræ tomo 2.277.k
participẽ cẽ Christo quid est.to.3.615.k
Parturientis mulieris similitudo. tomo 4.502.k
Parui & magni debent cognoscere quæ salutis sunt tomo 4.96.g
parui in fide qui tomo 4.622.c
paruli conditiones. tomo 2.171. i k
paruli, interdũ dicũtur pauperes abiecti, sed dei amici tomo 2.175.m
paruuli qui sunt to. 2.312.i l
paruulorum anima ab omnibus passionibus munda est to.2.182.i
Parua non sunt cõtemnenda. t.2.238.i
parua reuicere ubi magna consequi non vales, extremæ est demeutiæ. tomo 5. 474.c
Paschæ mysteria quo tractanda. tom.3. 331.& seq.
pascha Iudæorum quando celebrandum tomo 5.425.m & seq.
paschæ Iudæorum & nostri differẽtia. tomo 5.425.k
Inter pascha Iudæorum & nostrũ quid interfit tomo 4.207.m
Pascere est uerè Christũ magis quàm mortuos suscitare to. 5.271.b
Pastores non sunt meliores quàm peccatores, sed sunt similes. to.2.397.g
passio quæuis humana ex diuina scriptura accipit medicinam to.1.76.c.& se.
passioni Christi & sanctorum communicare oportet, to.1.219.a passionis

Universidad de Deusto
Biblioteca

passiones in uirtutes facile mutantur, tomo 1.19.b c
passiones non dominabantur in Adam ante peccatum to.1.33.b
passiones uirtutem impedientes tomo 1. 58.a b
passionibus dominantes debent cæteros ad uirtutem incitare ibidem
passio domini nostræ beatitudinis caput est, & origo qua uiuimus & sumus. to.2.161.c
passio annosa momentaneo medicamẽto non curatur to.2.407.i
passiones corporis, & passiones animæ. tomo 2.286.i k
passiones carnales quæ sunt to.2.293.c
passionum immunis princeps, rex regũ ille est to.2.143.i
passionibus hominem liberari est impossibile to.2.57.h
passio Christi non fuit impedimento immortalitati eius to.3.109.b
passio Christi fuit actio eius to.3.151.l
passionis Christi effectus to.3.22.c
passionis dominicæ causa prima. tom.3. 297.d. Secunda. Ibidem & e
passionis Christi mirabilia & præconia. to.3.304.d.& seq.
passionis signa mirabilia to.3.295.a & seq.
passiones animę qũo vincendæ.t.3.187. c. quę ab ira nascuntur. ibidem
passiones per virtutem uincens res præsentes tanquàm umbram prętercurrit tomo 3.182.b
passiones in anima quantis morbis corpus infestant tomo 3.266.k l
passio Christi multis ternariis designata to.5.52.h i
passiones quantum lucri afferant tomo 5.482.k
Passi sunt Prophetæ, & Apostoli gaudentes to.1.223.f
passio finem non nouit to.4.509.f
passiones corporales innumerę. tom.4. 488.g
passiones causa salutis to.4.610.h
pastor bonus cum innumeris componi potest martyribus to.4.103.k
pastorem agere Deet ẽt subdito. ibid.l
pastor quo affici debet desyderio to.4. 581.h 583.i
De pastoribus Cappadociæ, & Libyæ. t. 4.103.h
Pastorum cura & labor to.2.269.m
pastoris signa, & eius à latrone discrimẽ to.3.94.k.95.g
pastoris & mercenarii differentia. tomo 3.95.g
pastorum cum culpa inexcusabilis to. 3.159.l m
pastor aduersus se Christum irritat, si gregem suum sua negligentia deprauat to.5.6.b c
pastoris gloria est ouium multitudo. to. 5.171.d
pastoris boni officium est, ut non solùm illo præsente, sed absente, ouile studeat ne quid temerè agatur tomo 5. 401.d e
pastori in corrigẽdis errantis multa opus est prudentia to.5.5.m, & seq.
pastorem pulchrum est pro ouibus immolari to.5.174.c
pastorum cura quomodo cognoscenda. to.5.5.d, & quantum promittatur illis præmium ibid & seq.
pastoralis functionis lucrum ad uniuersum populum manat tom.5.5.b
patres tenentur filios educare deo. tom. 1 194.b
pater bonæ uitæ non liberat filium malæ uitæ tomo 1.342.e f
patres prisci quantis pollebant uirtutibus to 1.450.c
pater Filium, & Filius patrem reuelat. t. 2.160.g
patèr non est pater animæ, sed carnis: deus autem utriusque pater est. tom. 2.308.h i
pater noster deus quærit omnium fieri pater. to.2.393.h. ut omnes quærant fieri filii eius, ibidem. i
patres prisci ante Christum ad inferos descendebant to.2.101.i
patrum iustitia nõ prodest filiis, nisi eos imitentur. to.2.32.b c. & seq.
pater deus non est antiquior filio. to.3. 11.2 b. & seq.
pater qũo operatur qui septimo die operari cessauerit tomo 3.61.g
pater nihil facit à seipso, neque filius. t. 3.62.m
patrem solus videt filius, & Spiritussanctus to.3.16.m
patrem nemo ita cognoscit sicut filius tomo 3.27.a

patris

patris pro filii aduersitate lamentatio to.5.372.c d e
Patris & Filii conuenientia, & differentia to.5.415.i & sequen.
patrem cur deum inter precandum appellamus to.5.143.k l
patres filios suos mactare dæmones coegerunt to.5.347.f g
pater reconciliationem hominis propositi Christus fecit to.4.22.i
pater quare dicitur excitasse filium to. 4.324.m
pater Abrahæ paganus & idolatra fuit to.4.649.c
Patris & Filii cõia beneficia to. 4. 48.e
patri hæretico & infideli non obediendum est amplius to.4.398.b
patrem esse Iudæi ignorabant to.4.3.l
patrẽ unde uocamus deũ to.4.382.a b
patres, auos, & proauos adducere in suã excusationẽ friuolũ est t.4.132.g
patres qũo istituere debeant filios suos to.4.537.f
patientia in afflictione quo modo habebitur to.4.33.k & sequ.
patientia omniũ bonorum causa tom. 4.203.g
patientia dei to.4.563.g
patientiæ utilitas t.4.38.k
patientiæ duæ partes to.4.55.d
pati iniurias nõ sufficit, sed cõstãter eas & uoluntarie perferre licet t.4.577.b c
patientes cum gratiarum actione incõmoda, maiora in fine inuenient solatia to.1.375.a b
patientes non lædantur, & si nobis lædi videantur to.2.31.e
patientia quanta sit uirtus to.1.110.h
patiẽtia Ioseph ꝓbauit t.1.164.h 165.m
patientia pauperum quæ sit to.1.274.d & infra
patientia grande commodum affert to. 2.59.a
patiẽtia in dolore est genus martyrii t. 1.389.h
patientia sup omnia uincit to.2.234.b
patientia quã laudabilis sit to.2.406.k l
patientia mirabilis res est to 3.134.e
patientia habenda est in contumeliis & conuitiis to.3.263.h & se.
patientia in conuitiis quanta requiritur to.3.245.g
patientia quantum probet animam to. to.5.190.c & seq.
patientia dei non est aburendum tom. 5.295.k
patientia sanctorum ignem in rorem commutauit to.5.462.m
patientiæ est præsens tempus, sed futurum iræ to.5.158.a
patientiæ exempla to.5.3.11.m
patientiæ materiæ multæ tom.5.201 f
patientia habenda est in aduersis to.5. 338.e & seq.
pati malum sicut facere bonum multa mercede rependitur tom. 1.225.h k & sequen.
pati mala pro Christo nihil melius to. 1.229.c
pati nescire iniuriã malũ est t.23.132.a
Quæ patimur cum gratiarum actione ferenda sunt to 2.228.e
patiendum est aut hic, aut in futuro. to.2.450.b
pati præter Christum magna consolatio est to 3.223.l
patrem quis deum iure uocare potest to.1.449.i
Patriarchæ fide exierunt de terra sua to.1.343.k
patriarchas præceptores humano generi deus reliquit to.1.69.b
Patroni nulli post mortem to.4.259.g
patronis non opus esse apud deum quo modo to 448.a
Paulus aliter docuit deum creasse omnia quã Moyses to.1.3.h i
paulus debet esse exemplar nostrum tomo.1.24.h i & seq.
paulus orationibus semper uacabat to. 1.83.f
paulus pp xpm oĩa ferebat to. 1. 145.f
paulus capite truncatus est to.1.171.l
paulus cur aliquando Saulus uocatus sit to.1.185.f g
paulus ad gentes profectus summum uirtutis pondus illis non imposuit to.1.219.k
paulus multa passus est gaudens tom.1 223.f
paulus in uinculis & periculis propter prædicationem non cessat prædicare to.1.239.k l
paulus magis meruit uinculis conuici quàm ad tertium cœlum rapi. tomo. 1.229.d
paulus in medio umbrę mortis ambulabat to.1.285.b

paulus

Universidad de Deusto
Biblioteca

paulus ante conuersionem suam legē sciebat ignorabat autem legislatorē to.1 336.l
pauli perfectio to.1.8 f
pauli virtutes to.1.24.h i & seq.
pauli humilitas to.1.82.a
pauli labores plurimi t.1.228.k 229.l m & sequen.
pauli mirabiles mutationes tomo.1. 337.b
paulo uipera testificata est tomo.1. 349.i
paulus Corinthios inflatos castigatione, sermone reddidit mitiores tomo. 2.9.k
paulus debet esse nobis in exemplum to.2.23.c
paulus multoties fleuisse reperitur, risisse nunquā ibid.g
paulus dæmones utile dicentes tacere præcepit to.2.43.m
paulus Agrippam & Neronem facilè superauit to.2.110.c
paulus didicerat omnia quæ hunc mūdum præcesserant to.3.154.l
paulus cur nō fuit baptizatus p vnum Apostolorum t.3.198.c
paulus ita erat pauper, quòd sæpe esurierit to.3.200.c
paulus ostiam domino quotidie offerebat to.3.275.c omnem regionē circuiuit ibidem
paulus Abeli comparatur to.3.275.c d Noe,d.e.Abrahæ.f.Isaac f g Iacob g Ioseph.h.Iob.i i k.Mosi.k l.Danidi Heliæ,& Ioanni.l m.Angelis a 177.b
paulus tot mortes passus quot diebus prædicauit to.3.275.l
paulus Christum susciendo cuncta despexit ibid.f.qui præceteris ostendit quid sit homo,& eius nobilitas, 277.b c
paulus dolores non minus quàm præmia diligebat.ibidem.g mœrorem non minus quàm uoluptatem ibidem.& h
paulus aliena magis deflebat peccata, quàm nullus unquam propria ibidem h i
paulus in hoc mundo socius erat angelorum ibid.k.cui cōmissa est uniuersi orbis habitatio ibid.& l
paulus orabat continuè pro persequentibus & calumniantibus tomo.3. 278.b c
paulus succensus charitate factus est totus charitas ibidem 279.i
paulus uix triginta annotū spatio omnes prouincias sub iugum mittit ueritatis to.3.280.g.cum multis tamen periculis & passionibus,ibidem.281. h & sequen,
paulus non minus laudandus fugiens pericula atque fabiens, iactans ac de preclans, gloriās atque deprimēs to. 3.283.d.& seq.
paulus quare abiecit Marcum tomo.3. 286.m
paulus omnia pro fidelium utilitatibus libenter accepit to 3.287.i
paulus à Romain Hispaniam percurrit.ibidem.l.qui est Sol quidam hominibus.288.d
paulus secundus Abel,alter Noe, alter Abraham,alter Isaac alter Iacob Ioseph Moses, Aaron, Phinees, Dauid, Helias, Heliseus, Ezechias, Iosias, Ioannes, Petrus, Gabriel, Michael ibidem.e g
paulus super omnes dilexit inimicos & persequentibus & affligentibus beneficus fuit tom 3.289.i k.& sequā. 289.i b
paulus successit Stephano in prædicatione to 3.294.k m.in cęcitate aguouit dominum.ibidem.b
pauli conuersatio mirabilis ex persecutore in prædicatore to.3.295.c d eius pœnitentia.d
pauli cōstantia post conuersionem to. 3.299.a 300.b
pauli peregrinatio post conuersionem ibidem.g
pauli nauigatio à Milero hierosolimam inter pascha & pentecosten tomo. 3.252.a
pauli virtus quantum distabat à cæteris to.3.268.b 269.c
pauli acta & labores 269 tomo.3.1 cuius cor cœlum ac mare dici potest k l
paulus animus potest dici pratum insigne,& paradisus spiritualis tomo.3. 275.a
pauli modestia erga omnes to.3.278.d & sequen.
pauli cæcitas totius orbis illuminatio facta est ibidem.279.h &seq.

pauli persecutiones ante conuersionem to.3.291.h i.& sequen.
pauli peregrinationes diuersæ tomo.3 316.m
paulo cur mutatum ex Saulo nomen fuit to.3 291.d e.& seq.
paulum Romæ uinctum susceperit,& uidit coronatum ac celebratum tom. 3 174.i
In Paulum utraque orbis pars idolatra Iudaica sæuiebat, tomo. 3.288.d e 289.l
paulo in amore nihil indulgentibus t. 3.251.k
paulus quantum fuerit in Christum gratiosus to.5.9.c d.qui tot mortes pertulit,quot dies post conuersionē suam uixit.d
paulus aliquādo de furto suspectus est to.5.25.d e
paulus Græcos philosophos & Iudeos superauit to.5.19.g.& seq.
paulus nullus maior est,aut cuiæquadis to.5.14.h
paulus ubi prospexit quæ in cœlis sunt contempsit quæ in terra sunt tomo. 5.103.e f
paulus eruditē erat naturæ cuius & nos ibidem.i 104.k
paulus tantum absens erat ab his quibus conuersabatur quantùm a mortuis uidemur absentes to.5.106.b cuius amor usque ad summū cœlū pene ranit.c d
paulus meminit etiam peccatorū quorum prius meruerat indulgentiam to.5.109.m
paulus per deprecationem,& assiduam obiecrationem omnes gentes saluas fecit to 5.113 h
paulus fide accepta longe fuit a pristina consuetudine immutatus tom.5 114.e
paulus magis glorificauit deum quàm tota machina cœlestis tom.5.126.m & sequen.
paulus ope adimpleuit quicquid egregiū edidere patriarchæ & prophetæ to.5.130.e d immo ipsis angelis est comparandus.e 131.f
paulus quanta passus sit to.5.163.c
paulus cur Timotheum non sanabat to.5.176.f.178.c & seq.
paulus in oībus deo gratias agebat to. 5.180.b
Paulus quotidie moriens,lætabatur,& exultabat to.5 199.d
paulus propter innumeras quas passus tribulationes gaudebat to.5.231.h
paulus inter tribulationes exultabat to mo 5 253.a
paulus nihil iniuriæ tulit ut lapidaretur to.5.263.c
paulus homo erat,seipsum humiliauit & præ omnibus exaltatus est tom.o. 5.277.i
paulus tunc uicit cū in tribulationem incidit to.5.324.h
paulus angelis ipsis atq; archangelis in nullo est inferior to.5.368.i
paulus anathema non inferebat, quicquid iniuriæ vel contumeliæ recipere to.5.419.e f
paulus suam utilitatem contempsit,ut alienæ conuleret to 5.449.k
pauli preces plus potuere quā preces & lachrymæ sequētium t.5.19.d e Moyses e f
pauli labores a conuersione sua tomo. 5.19.h i
pauli labores & calamitates tomo.5. 51.f
pauli Christi rethor,& mundi piscator to.5.85.f
pauli uestes morbos fuderunt: hic carcerem ingressus sola uoce fundamēta concussit,& uincula contriuit to. 5.130.b
pauli diuersa prospera illi præparabāt to.5.165.i
pauli abstinentia to.5.177.k
pauli nomen apud cœlos & ubique rerarum celebratum est to.5.225.l
pauli coram Festo declamatio ibid.m
pauli eminentiæ super cæteros tom.5. 242.g h
pauli animæ dignitas to.5.254.e f
pauli summa mutatio to.5.268.e
pauli uirtutes & labores nemo imitari cupit to.5.335.e.f g
pauli & Neronis collatio tomo.5. 367.h i
pauli charitatem nemo consecutus est to.5 419.e f
pauli labores & passiones tomo 5. 367.l m
paulo esse similem non est impossibile to 5.104.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

paulum distulit blasphemantem, vt penitentem ostenderet dei longanimitas to.5.81.b
paulo uincto in carcere & orante carcer quatiebatur to.5.138.i
Pauli Samosateni hæresis circa Christi deitatem to.1.266.e 353.a to.3.75.h
paulus Romanis quam ob reni scripsit to.4.4.d
paulus cur nomen suum epistolis præponit ibidem.3.h
paulus cur primùm generationem secundùm carnem tangit to.4.5.b
paulus ab adulatione alienus ibidē.f
paulus ob quæ deo gratias agit tomo.4.5.a
paulus cur Rom.initio iurauit ibid.d
paulus ecclesiæ columna,& spiritualis adamas to.4.6.b
paulus tabernaculorum texendorum artifex ibidem.7.g
paulus quæ spiritus sunt, eadem filio tribuit,& contra to.4.4.b
paulus cur a gratia & pace semper orditur ibidem.4.c
paulus in mediis afflictionibus gaudebat ibidem.5.d
paulus quos gentiles intelligat Romanorum to.4.2.c.15.d
paulus & prophetæ cur plerũque creaturas inanimatas loquentes inducãt to.4.54.g
paulus non propter opera Christũ, sed propter ipsum eius opa amabat to.4.61.i
pauli amor in Christum ibidem.h.i
paulus optans anathema esse a Christo quomodo intelligatur to. & sequen.
paulus non optauit anathema esse progentibus ibidem.k.l
paulus cur penulam habuit & Petrus sandalia to.4.110.h.i
paulus tentoriorum opifex tomo.5.120.k
paulus gratiam consecutus est quia, dignam gratia mentem exhibuit tom.4.126.k
paulus periculà formidauit t.4.127.d
paulus quomodo plus omnib.laborauerit to.4.210.m
paulus quare secundã ad Corinthios scripserit epistolam to.4.250.k
paulus aliquando ignorauit quid postulare debebat to.4.259.a.b
paulus quare non manifestè dicit suas reuelationes to.4.310.k
paulus quate raptus est ibidem.m
paulus propias laudes uix audet prædicare to.4.321.l.m
paulus coactus narrauit suas laudes t.4.321.a
paulus peccata sua nemine impellente narrat to.4.321.a.b
paulus multum temporis.suppressit reuelationes sibi facta,& raptũ in cœlum ibidem.d
paulus cur iratus Galatis t.4.323.c
paulus par Petro tom.4.330.c.332.b.i
paulus pugnat aduersus Arianos to.4.347.d
paulus quare iugiter se Gentium magistrum uocat to.4.560.d
paulus Cilix homo erat to.4.565.k
paulus uictor, Nero uictus ibid.
paulus catena vinctus diadematũ protrauit regem t.4.565.l.m & seq.
paulus sutor pellium fuit to.4.566.i
paulus capite truncandus erat.ibidem
paulus quare adduxit etha'corum poetarum testimonia t.4.111.a.b.c
paulus quare quæ de Ioue dicta erant, refert ad deum ibidem.c.d
paulu lingua supra solem illuxit; exteros exuperans to.4.3.l
paul z lus in totius orbem conuictionem to.4.3.e
paulu nomen quare immutatum ibid.h
pauli grauitudo ac modestia to.4.4.d
pauli munus quod erat to.4.6.f
pauli sapientia ibidem.m
pauli humilitas ibidem
pauli exemplo uoluntas diuina non est curiosè discutienda to.1.71.d
pauli cum Platone comparatio ibid.g
pauli grauitas ibidem.i
pauli prudentia mirabilis to.4.111.a
pauli stimulus to.4.156.e
pauli dilectio in cognatos flamma erat suelicentibr to.4.639.b
pauli prudentia in exponēda lege ibi.f
pauli ad altra collatio to.4.74.a
pauli laus to.4.108.l.m
pauli Samosateni hæresis to.4.242.i
pauli aduersari satanæ stimuli tomo.4.311.d

pauli dissimulatio tomo 4.331.c
pauli persecutionum causæ. t.4.342.m
pauli prædicationis sustentaculum. tomo 4.475.c
pauli vestimenta suauissimum spirabãt odorem tomo 4.515.h
pauli humilitas ibidem.m
pauli quàm Neronis melior. t.4.565.m
paulo duplex cura erat pro orbe terrarũ tomo 4.184.f
paulo reuelationes factę. tom.3.356.k
paulũ expugnare ecclesiã quid t.4.328.e
paulus Samosatenus to.4.404.f
Pauperem melius est pernoctare cum bona vita in cœlum, q̃ diuitem cũ mala in tenebras tomo 1.189.h.i
Pauperes multiplicant elee mosynam largientibus in cœlo tomo 1.49.b
Pauperes minus a grotant quàm diuites tomo 1.197.d
pauperes ob id habẽt pro obiecto & exẽplari tomo 1.226.e & seq.
Pauperes dicũtur Christiani. to.1.174.d & seq.
Pauper nõ est affic endus opprobriis. tomo 2.116.d
pauper inuitus impudens est. t. 2.116.e
pauper esse non potest qui animo diues est tomo 2.225.f
pauper spiritu quis. to.1.274.e t 2.271.l
pauper & dives diuersis modis tetantũr tomo 2.279.e.f
pauper spiritu quis tomo 2.294.e
pauper homo est sicut diues. t. 2.416.k.l
pauperis & diuitis in rebus principalibus nulla est differentia. to.1.320.b
pauper est q̃ multa cõcupiscit. t.2.444.i
pauperi multò melius est non dare q̃ vitras dare tomo 2.167.e
pauperem recipiens Christum recipit tomo 2.89.a.b
pauperem nemo vincere pôt. t. 2.231.g
pauperes spiritu sunt humiles mente, & contriti spiritu tomo 2.48.a
pauperes multa mendacia, & multas fabulas fingunt tomo 2.116.c
pauperes negligens crudelis. to.1.148.h
pauperes tam à clero quàm à plebe alẽdi sunt tomo 2.236.f
pauperes potius alendi quàm templa superfluis ornari to.2.358.l.m
pauperes fecit deus propter vilitatem diuitum tomo 2.361.g.h
pauperes in ecclesia non solùm corpora liter esuriẽtes, sed & spiritualiter. tomo 2.384.d
pauperes fuerũt omnes apostoli & discipuli Christi tomo 2.416.l.m
paupere in paupertate degentes nõ sũt iudicandi miseri tomo 2.444.e.f
pauperum impudentię venia iure concedit tomo 2.116.l
pauperibus data tributa à magnis pœnis liberant tom.2.192.a & seq.
pauperis & diuitis differentia. to.3.182.e & sequen.
pauperes quantum diuitibus commendentur tomo 3.45.h.i
pauperes damnibus egent, sicut damnes accipien ibus tomo 3.235.d
pauper plurimis efficitur. t.5.59.i & sequi hanc vita inferior est, in futura abundans.k
pauper tauro & leoni similis. t. 5.212.c
pauper quis est tomo 4.156.g
pauperi & subdito quare aliter oporteat respondere quàm diuiti & principibus tomo 4.479.b.c
pauperem esse cum virtute, quam regẽ cum malitia longè melius. tomo. 4.13.b
pauperem meliorem diuite multis tũ exemplis tũ rationibus probatur. tomo 4.151.d.e
pauperes necessitate mori multa sibipsis inferũt tum modo & hoc in medestus diuitum to.4.79.g.h
pauperes abundantiores sunt quàm diuites tomo 4.286.m.a.b
pauperes ad conuiuiũ vocandi. tomo 4.450.d
pauperes & subditi plerunque sunt ditibus & principib, sordidiores & rudẽtiores tom.4.476.e
pauperes quare ante ecclesiæ vestibula sedentes sunt tomo 4.508.f
pauperes, medici sunt vulnerum nostrorum tomo 4.558.b
paupertum vita non est curiosè scrutãda tomo 4.83.f
paupertum vitæ non licet esse curiosum enucleatorem tom.4.627.i
Per pauperes acquiritur regnum dei. tomo 4.671.g
paupertas faciliorem viam facit ad vitã quam diuitiæ to.4.79.g
pauper fiat qui vult dives fieri. tomo 5.303.f

pauper non est qui nihil habet, sed qui multa concupiscit. to.5 323.l sed pauper est qui pauper esse renuit. ibidem
pauperis & diuitis cõparatio. t. 5.185.a & sequen.
pauperem esse virtutibus, & ditescere opibus, miserrimum est to 5.54.e
pauperem contemnere, imo ridere, periculosum est tomo 5.273.c
pauperes non sunt obliuiscendi in testamento tomo 5.129.d e
pauperes & debiles deus hospitatur in vestibulis suis to. 5.259.k & seq.
pauperes pro benefactoribus quotidie cum diabolo precibus pugnant. to.5. 267.d
pauperes fingunt nuditatem, tremorem insaniã, & id genus multa, propter diuitum durituam. tomo 5.274. & seq.
pauperum iniuria dei implorat auxiliũ tomo 1.272. c
pauperum in manus qui dant numos ab omnibus statim peccatis absoluuntur tomo 5.504.i
pauperes sunt diuitibus prudentiores. to 5.305.l
pauperum negligentiam quantum maneat supplicium to. 5.138.k l m
pauperum figmenta. to.5.273. c & seq.
Pauperies prudenti solẽnis & festus dies est tomo 2. 225.e
pauperiei fornax non est horrenda. to. 2.17.k l
Paupertas ex sacra scriptura capit consolationem tomo 1.76.d
paupertatem auferendo vitæ auferri conseruationem tomo 1.197.m
paupertas potius eligenda est q̃ diuitiæ tomo 2.18.a
paupertas quantum sit affectanda. tom. 2.32.d & seq.
paupertas inuoluntaria belua est omniũ atrocior tomo 2.227.h
paupertas semper secura est. tomo 2. 317.b
paupertas non est timenda sed iniquitas tomo 2.415.i
paupertas Lazari omnem paupertatem superauit tomo 2.442.e
paupertas grauis est sine philosophia ibidem
paupertas non est molestè ferenda. tom. 2.444.i
paupertatis eminentiæ super diuitias. tomo 2 143.c d
paupertatem voluntariè amplectentes diuitias non optant to.2.124.e
paupertas non impedit sapientiam. to.5 92.l
paupertas cõmendatio, fortitudinis, & oĩs sapientiæ magistra est. tomo 3. 126.g
paupertas est securum præsidium, æreis muris, & expugnatu difficile. tomo 3.182.f
paupertas & ignorabilitas Paulo non nocuerunt tomo 3.282.i k
paupertatis quatuor gradus. to.2.252.l
paupertas iniuria malum est insatiabile tomo 5.13.m
paupertas non impedit hominem ad misericordiam tom.5.463.d
paupertas magna est possessio sapienter ipsam ferentibus tomo 5.185 m
paupertas quantò melior est diuitiis. to. 1.34.a
paupertas & diuitiæ sũt arma ad virtutẽ tomo 5.223.e
pauper mater philosophiæ. tomo 1. 246.k
paupertatis Christi cognitionis fructus tomo 1.296.g
paupertate sublata vitæ totius constitutio tolleretur tomo 5.4 & k
paupertatis exsectatio magnam potest afferre vtilitatem tomo 5.173.i k
paupertatem eligeres ne mammona odoremus, tam hic quàm illic eramus clariores tomo 5. 25. g
Sine paupertate inutiles diuitiæ. tom. 5. 213.e
pax quæ ex virtute in animo efficitur. tomo 1.246.i
pax externa nõ prodest, vbi intra nos est seditio, & tumultus to. 1.92.g
pax beneuolentiam dei cõciliat. t.1.107.i
pax quatenus quærenda to 1. 290.l
pax ex causa prosperitatis. to 1.335.d
pax in nobis abundans quæ sit. tomo 1. 341.a
pax est bonorum, & pax est malorum. tomo 1.382 m
pax non compatitur tempestatem, obscuritatem, noctem, & tenebras. tomo 1. 382.d
pax Christi quanta sit. to.1 383.l m
pacis amici & capaces eius. to.1. 383. e
pace nihil præstantius to f. 99. g
pax ex animo, & bona voluntate in domum venit to 2.106.c

pax

pax in aduentu Christi qũo fuerit. tomo 2.114.m & seq.
pax beata est quæ in corde posita est, nõ in verbis tomo 2.171.f
pax bona est, & pax mala. to. 2. 308.b e
pax inter hæreticos & Christianos non potest esse tomo 2.360.b
pacis amissio non parua iactura est. tomo 2.106.c
pacem perturbantia tomo 2 107 e f
pax nisi habeatur in corde, quasi in strenares agi videtur tomo 5. 100.i
pacis paradisi & vitæ præsentis comparatio tomo 5.270. c & seq.
prò pace filius dei descendit ad terras, tomo .5.327.f h & seq.
pax mater bonorum oĩum. to.4.457.d
pax nulla inter asinos to.4.371.b
pacem habere ergà deũ quid sit. t 4 31. f
peccate post veniam ingratitudo est. tomo 1.181.d e
peccamus sponte, & non à natura. to 2. 173. b c & seq.
peccare ex voluntate & ex ignorantia tomo 2.260.d e
peccare post baptisma non est defectus baptismatis tomo 2.261 a
peccare desinere, & benefacere, sufficit nobis ad placãdum deum. t. 2. 397.e
peccare nõ est tam graue facinus quàm post peccatum non pudere. t.5 56.k l
peccare magnum supplicium est, etiam si non puniamur to 5 200.b c
peccare, & peccantes non dolere, magis deum indignari facit, & suecensere. tomo 5.342.i
peccare quotidie sine doloris sensu extremus malitiæ terminus est. tomo 5. 370.f
peccat qui peccãtẽ nõ reuocat. t.5.427.b
peccasse, est humanum: perdurasse autẽ in flagitiis, penitus diabolicum. tomo 5.472.h
peccantes post legem grauius puniũtur tom.1 .41.c
peccantium consuetudo est se occultari velle, licet occultari non possint. tomo 1.137.h i
peccantibus supplicia proposita sunt, bene operantibus retributiones. tomo 1.53.i
peccantes non ita auersatur deus, sicut eos qui post peccata securi sunt. tomo 2.23.i
peccantes non deo nocemus, sed nobis tomo 2 362.d
peccans nõ intelligit qui sunt serui dei, & qui diaboli to.2.365.e
peccante alio alius non punitur. to.3. 89.g h
peccantes magis timere debent si non puniãtur, quàm si puniãtur. t.3.180.a
peccantium magna pars nullam gehennam, nullum esse suppliciũ asseuerat tomo 3.46.k
peccantibus sola relinquitur venia. to. 5.237.a
peccans sine scandalo minorem dabit pœnam, quàm peccans cum scandalo tomo 5.52.c
peccántes insciti a sunt tolerãdi. t.5.23.b
peccantes deterius afficimur quàm à dæmonio vexati tom. 3.245.c
peccantes, & non dantes pœnas maius expectant supplicium to.5.258.a
peccantes semper timere oportet. tom.5 289.a
peccantes non dolere magis irritat deũ quàm peccare tomo 5.289.l
peccantium turbam cur non licet publicare tomo 5.445. m.a
peccantes non desperandum. to.4.26. c
peccator hic tormentis afflictus melius habebit in futurum q̃ hic non afflictus tomo 1. 226. a
peccator ne desperet tomo 1.332.l
peccatores à catalogo expunguntur. tomo 1.50.h
peccatores purificantur aduersis. to. 1. 105.l
peccatores non auditu solo sunt condemnandi tomo 1.116.c
peccatores multi nolũt intelligere quod iniquè agunt tomo 1.338.l m
peccatores nil mali patientes maiores in futurum pœnæ expectant. to.1.226.a
peccatores super oĕs oderunt redarguentes tomo 1. 443. a b
peccator tam fidelis quàm infidelis suus index erit tomo 3. 260. e f
peccator in peccatorem aliquid potest tomo 2.267. f
peccator recogitans peccata sua non cognoscit se reum tomo 2. 382.i
peccator qui malam naturam habet, & voluntatem ibidem & seq.
peccator semper in dolore & tristitia est tomo 2.443.a b

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatore nihil miserius, q̃ quoties ac cusantur alii, ipse examinatur to.2. 454.l
peccatores credũt scripturis & nõ credunt to.2.253.a
peccatores deus non diuites fecit, sed locupletari permittit to.2.211.i
peccatores cast gabantur olim, non exterminabantur propter duas causas. to.2.258.d259.e. Nunc autem euertũtur propter duas causas.e.
peccatores in dignitate constituti grauius puniuntur to.2.211.l
peccatores, sicut diabolus, non sunt de regno dei to.284.d
peccatores nescit deus to.1.297.g
peccatores non numerantur to.2.307. fg & seq.
peccatores maiores solicitudines & labores habent q̃ serui dei. to.2.313.g
peccatores omnes dicuntur esse quinque uirgines fatuæ to.2.327.g
peccatores uoluntate sunt diaboli, conditione uerò Christi to.2.337.f
peccatores equi sunt diaboli, sancti autem Christi ibidem.k
peccatores conditione Christi sunt, uoluntate autem diaboli to.2.411.i
peccatores equi sunt diaboli, sicut sancti sunt equi Christi to.2.411.b
peccatoribus hinc abeuntibus nulla excusatio prodest to.2.452.hi
peccator quantum sit lugendus to.3. 202.g & seq.
peccatores in hac uita nihil aduersi patientes maioris in futura supplicii est argumentum to.361.b
peccatores probans & admirans inexcusabilis est to.3.70.i m
peccatores quidem propter impares suis delictis pœnas in negligentiam dilabuntur to.5.5.a
peccator cùm peccat, & cùm peccauerit, erubescere debet t.5.77.g
peccatores uoluntarii qui nolũt scire uias domini to.1.350.e
peccatorum remissio opprobrium diaboli to.1.293.b
peccatorum quædam sunt ad mortem quædam uerò non to.1.329.m
peccatores se uocant etiam viri optimi to.1.294.a
peccatorum radices excidit Christus to mo.1.11. f
peccatores lugendi, non tantum defuncti, sed & uiuẽtes t.5.328.d quia sũt omnibus miserabiliores e
peccatores plus possident quàm qui unquam ceciderunt t.5 477.l
peccatorũ incuri, & neglecta structura urbium mœnia solo æquarunt to. 5.139 h i
peccatoribus purgatio est post peccata commissa fateri to.5 430.c d
peccator phreneticæ similis tom.4.12.e
peccatores quare hic non omnes puniẽtur to.4 574.h i
peccatum contra naturam quouis supplicio deterius to.4.12.f
peccatum Sodomæ & similium, unde enatum sit. to.4.12.l
peccatum omne fugiendum to.4.29.c
peccatum supplicio deterius to 4.32.g
peccatum usq; ad legem fuisse, quo imputaretur to.4.33.c d
peccatum loco Regis fuit a principio to.4.35.c
peccatum radix mortis ibidem
peccatum senem efficit committentẽ ibidem.36.h
peccatum quo regnat to.4.38.a
peccatum quid sit to.444.b
peccatum lex uocatur to.4.47.b
peccatum est dæmone peius to 4.100.i
peccatum originale uocat primum peccatum to 4.407.c
peccatum nõ personatum differentia, sed ex uoluntate improba iudicatur to 4 563.i
peccatum lepra quauis deterius. tomo 4.587.a
peccatũ a pesse nihil differt, to.4.635.k
peccati cõtra naturam grauitas declaratur to.4.12. g & sequẽ.
peccati Adæ, & gratiæ Christi comparatio to.4.34.f & seq.
peccati potentia to.4.38.l
peccati & peccatorum descriptio to.4. 138.a & seq.
peccato contra naturam nullum aliud par to.4.12.g
peccata amplius animã affligũt, quàm ægritudines corpus to.4.11.l
peccata carnalia unde enascantur tom. 4.12.l
peccata non carnis esse sed cogitationis & malæ concupiscentiæ t.4.13.c
peccata lumbricis deteriora to.4.37.a
peccata etiam pusilla sedulò cauenda. tomo 4.45.l k
peccata remittere maius quàm corpora suscitare tomo 4 226.h
parua peccata fugienda. to.2.451 k
peccata quædam sunt quæ impetus arcere oportet tomo 4 590.e
peccata pro personarum qualitate differ nuntur tomo 4.595.f
peccata leuigantur cum alii improperãt tomo 4 659 g
peccatorum differentiæ. to.4.107.h i
peccatorum copia non trahit in desperationem tomo 4.135.h
peccatorum recordatio adhortatio est ad virtutem tomo 4.651.d
peccatum abstulit homini potestatẽ, & dignitatẽ inferas tomo 1.19.d
peccatum per confessionem cum proposito non recidendi, dimittitur. tomo 1 20.c
peccatum quantuncunque graue miseri cordia vincit, si pœnitentiam agatur, & venia petatur tomo 1.46.a
peccatum Cain quomodo sit inexpiabile tomo 1.46.d e
peccatum facit homines indignos suo nomine vocari tomo 1 60.l
peccatum ex libero facit seruum. tomo 1.79 m
peccatum aufert libertatẽ & infert seruitutem tomo 1.79 a
peccatum donec cõsumetur, obtenebrat mentem tomo 1.166.g
peccatum opere perfectam suam absurditatem ostendit ibidem
peccatum primorum parentum multa mala causauit tomo 1.178.e f
peccatum consequens diaboli fit ei præcedentis pœna peccati ibidem h
peccatum est pœna peccati. t. 1.178.h i
peccatum non est deo occultandum. to. 1.181.c
peccatum solicitè curatum, leue est: negligenter autem, grauissimũ. ib. 82.k
peccatum facit Regem timere subditũ tomo 1.334.a
peccatum quò ad dei misericordiam nihil est tomo 1.337. g
peccatum vnius toti populo vindictam accensit tomo 1 434 k l
peccatum non aliud habet præmium, quàm probrum obiurgationis. tom. 1.437.l
peccatum tanto grauius est, quanto in peccato duratur tomo 1.447.b
peccatum super omnia graue est & onerosum tomo 1. 447. d
peccati grauitatem ostendit euentus eius tomo 1.81.i
peccati natura est, post partum dolores incutere. to. 1 447. d & natum plus afficere mentem ibidem
peccatum agentes, se primum & maxime pessundant to. 1 50.h
peccatum fratris reuelare graue malum est tomo 1.78.e
peccato primorum parentum id totum quo egemus ad scribendum est. tomo 1.34 i
peccato nihil peius tomo 1.37.h
peccata in deum vlcisci curemus. tomo 1.67.e f
peccata parua cauẽs, nõ incidit in grauia tomo 1.29 h
peccata septem occidentis Cain. tomo 1 46.c d
peccata nostra corrigere paucis diebus possumus tomo 1.62.g
peccata negare grauius est ipsis peccatis tomo 1.47.a
peccatum in deum puniamus, in deum remittamus tomo 1. 67.e f
peccati captiuitas qualis to.1.386.k
peccatum solum lædit hominem. tomo 1.407.h
peccatum est causa malorum quæ quotidie patimur tomo 1.259.b
peccata communia quæ vix vllus effugit tomo 1.259.g
peccata reddunt diabolum potentem, & eum lætitia afficiunt to.1.178.a
peccatum excludit Dei cognitionem ibidem
peccatum solummodo in hac vita timẽdum tomo 1.293 a
peccata superare capillos capitis verè dici non tantùm hyperbolicè. t.1.296.b
peccata Pauli in baptismo remissa. to. 2.83 m & seq.
peccata quę scientes & voluntariè facimus, nos condemnant. to.1.123.g
peccata plurima accessione facultatum augentur tomo 1.154.c
peccata iustorum cedunt in bonum. tomo 1.442 d
peccata quæ Christus aduenies reperit tomo 1 337.a b

peccata tua dicito, ut tu deleas illa. tom. 1. 338. m & seq.
peccata sunt nobis propria. tomo. 1. 417. h
peccatorum magnitudinem scire non parua ad uitaris reditum uia est. to. 1. 11. i
peccatorum in deum & proximum tanta est differentia, quanta inter decem millia talenta, & centum denarios. t. 1. 72. m
peccatorum recordatio in lecto quàm utilis sit tomo 1. 338. b c
peccatorũ differentiæ. tomo. 1. 437. l. & seq.
peccatum uiri facit ipsum mulierem inseriorem. to. 2. 27. m, sed & irrationali bestia. ibidem
peccatum hominẽ irrationalibus æquat to. 2. 27. m, ibidem a
peccatum non est quod non cedat uirtuti pœnitentiæ to. 2. 78. d
peccatum est magnus dæmon. t. 2. 107. l
peccatum hic & in inferno deus non iniustè punit to. 2. 119. b c
peccatum ita fœdat, ut solis lachrymis, & confessione mundari queat. tomo 2. 122. m
peccatũ quàm intolerabile hominibus grauamen afferat to. 2. 124. c f g
peccatum in Spiritum sanctũ. t. 2. 130. b
peccatum ex eo ortum est quod est uelle & nolle to. 2. 174. f
peccatum grauissima paralypsis est, & paralysi peius to. 2. 194. f
peccatum uerborum satisfactione uerborum dissoluitur. to. 2. 276. b. & peccatum iniuriæ beneficio dissoluendum, c
peccatum est grandis dæmon tomo 2. 402. g
peccati grauitas non secundum actum, sed secundum personam diiudicatur tomo 2. 291. f
peccati abolitio quibus modis fiat tom. 2. 455. f
peccata dimittere solius est naturæ diuinæ tomo 2. 15. g
peccata non curantes vix remissionem eorum petunt to. 2. 47. f
peccata quæ per uerba fiunt. to. 2. 57. l
peccata quibus quotidie deum offendimus to. 2. 70. a b
peccata alia aliis sunt grauiora tomo 2. 91. i, & seq.
peccata plurima in uno complectuntur ibidem 91. k. 91. l
peccata sunt nobis non duabus, aut tribus, sed mille dignissima morbus. to. 2. 120. g
peccata nullam excusationem habent. tomo 2. 125. i
peccata mortalia merentur gehennam. tomo 2. 131. e f
peccata in unum colligere secundũ speciem, sufficiens est ad emendandum uita ibidem
peccata non sunt à natura aut necessitate to. 2. 139. f g
peccata quę superiora fuerant ad interos deprella sunt t. 2. 141. a b
peccata oris to. 2. 153. g
peccata sola culpantur quæ à uoluntate & non natura committuntur. t. 2. 173. b c. & seq.
peccata quantum inter se distant. to. 2. 178. c
peccata ex ebrietate nascentia tom. 2. 101. k l m
peccata maxima ex paruis fiunt negligentia nostra to. 2. 237. f. & seq.
peccata magna interdum non tanto studio sunt uitanda quanto parua, & uilia ibidem
peccata militum to. 2. 459. a
peccata peccantium sensus tenebrescere faciunt to. 2. 295. b
peccatorum in deum, & hominem discrimen to. 2. 404. k & seq.
peccatis aliorũ adesse est peccato se participem facere to. 2. 142. k
peccatis uiuens, mortuus dicitur to. 2. 321. d nec deo, sed diabolo uiuit, ibidem
In peccatis permanens non desidera misericordiam dei to. 2. 162. c
peccatum tenebræ, & notago profunda tom. 3. 12. b. quo nihil serpius, nihil ignominiosius. d
peccatum res grauis est to. 3. 60. m. eius effectus mirabiles. 60. a. 61.
peccatum quodcunque è stultitia ortum habet to. 3. 63. l.
peccatum duntaxat malum est to. 3. 89. i
peccatum quodcunque animam maculat to. 3. 116. h
peccatum res grauis est, & nimium onerosa to. 3. 142. f
peccatum manifestum & occultum non est idem to. 3. 159. l
peccatum quandiu parturitur habet pudorem tom. 3. 174. c. perfectum uerò impudentiores facit peccantes. ibidẽ.
peccatum nullum est quod non possit purgare eleemosyna tom. 3. 211. d e
peccatũ grauius est dæmone. t. 3. 244. m
peccatum dupliciter lædit. t. 3. ibidem. a 245. b, & relinquit in anima uenenũ. b
peccatum meticulosos facit, & omnia suspectantes to. 3. 265. m
peccato nihil sordidius & immundius. to. 3. 84. k
peccata multis modis remittuntur tom. 3. 16. d & seq.
peccata multa Christo debemus, tom. 3. 43. m
peccata cogitationis celãtis hominibus, sed non deo to. 3. 56. d e
peccata multis modis deleri possunt, to. 3. 65. l
peccata post baptismum grauius puniũtur quàm ante baptismum. tomo 3. 152. m
peccata presbyteri uel diaconi redundãt in caput eorum qui eos elegerunt. to. 3. 159. k
peccata & affectiones grauius sunt uinculo. to. 3. 271. l. quæ sine deo solui non possunt ibidem
peccata nostra nobis multa mala procurant to. 3. 335. b
peccata nostra nobis adeò officiunt, ut aduersa prouocent, prospera arceant, & bona diuina à nobis repellant. ibi.
peccatum omnes mensurantur non peccati magnitudine, sed peccantis dignitate. to. 5. 11. i
peccatum ad ignorantiam multam redigit animam to. 5. 75. a b
peccatum confusionem habet, impropetium, pudorem to. 5. 77. e f
peccatum & pœnitentia sunt in anima sicut uulnus & medicina in corpore. ibidem e
peccatum toties dimittitur quoties peccati pœnitet t. 5. 93. c d
peccatum graue est, sed multò grauius altum sapere in peccato to. 5. 64. b
peccatum conceptum coluber est, peccati conceptio serpens est in præcordiis latens. to. 5. 95. m, & multa alia mala facit ibid. & seq.
peccatum natum facit exitium nutrienti. to. 5. 96. a, cuius pondus deprimit desperantem ibidem b, & seq.
peccatum leuius comparatione peioris est leue, tamen leue non est tomo 5. 149. f k l
peccatum duo nobis peperit, tristitiam & mortem. to. 5. 358. b c. mors autem cum tristitia peccatum destruit. ibidem & c
peccatum minuimus, sæpe etiam delemus, si post ipsum patratũ tristemur to. 5. 201. i
peccatum consuetudo est omnia habere suspecta tom. 5. 203. b, nullo prodit arguente, nullo condemnat accusante, & pauidum facit peccatorem, c
peccatum deus prohibuit, & non docuit ipsum ab initio prohibitum tomo 5. 214. l m
peccatum si animæ rationes apprehendit difficile extinguitur to. 5. 248. b c
peccatum peius est dæmones. tomo 5. 262. f
peccatum grauis est paralypsis. tomo 5. 279. c
peccatum confusionem habet tomo 5. 342. f cui tamen fiduciam satanas adiecit ibidem
peccatum in principio facilius reuellitur quàm inueteratum to. 5. 342. f g
peccatũ sumpto initio, nisi impediatur, sternari non facile potest to. 5. 353. l
peccatum si ab hominibus tãtam habet confusionem quantũ à deo expectat supplicium to. 5. 397. l m
peccatum uitando cætera facilè uitãtur. to. 5. 414. c
peccatum nullum est quod medicinam refugiat tomo. 5. 467. g
peccati natura est quanto ulterius procedit tantò grauior fieri tomo 5. 352. i
post peccatum mitiore quàm debuimus plectimur pœna to. 5. 31. i k
In peccato stare nihil magis impium. t. 5. 74. a
peccato nihil onerosius ac grauius. ibi. 75. b c
peccata parua sacerdotum aliis magna uidentur to. 5. 11. i
peccata subditorum pereuntium, in caput prælati aggregantur. tomo. 5. 10. c

peccata separant à nobis deum, constituuntque illum nobis inimicum. to. 5.53 h
peccata etiam parua, de quibus nec suspicamur, deducentur ad iudicium. t. 5.108.c d
peccata plerique committere gaudent, peccatores tamen appellari nolunt. t. 5.129.i.130.k, & seq.
peccata Sodomorum, Pharaonis, Israelis, & Giezi perpetrant, qui non hic pœna eorum puniuntur, maiora expectantes supplicia to.5.258.a b
peccata agnoscere, & eorum semper meminisse, magnum bonum est. tomo. 5.281.b c
peccata peccatis accumulans præcidit non esse gehennam to.5.298.e f
peccata posteriora prioribus grauiora sunt to.5.352.i.353.k
peccata carnis uersa sunt in consuetudinem t.5.382.k. & seq. atque peccata contra naturam, ibidem, & 383. a & seq.
peccata secularis interdum magis sine ulla spe ueniæ admittuntur, quàm monachi to.5.387.k l
peccata monachi & secularis præter fornicationem, paria sunt. ibidē, & sunt omnibus communia, ibidem, 387. a 388.c f
peccata sananda potius quàm traducenda to.5.445 a
peccatorum discrimina quoad uitationem eorum to.5.56.h
peccatum omnium est causa malorum. to.5 83.f
peccatorum maxima Christus peregrinans in terra remisit to 5.86.a
peccatorum memoria nos reddit clariores quàm bonorum operum memoria to.5.98.a
peccatorum discussio quanta & quomodo sit facienda ibi. & seq.
peccatorum dolorem quare non sentimus to.5.288.i k
cum peccatis migrantium nulla spes est tomo 5.318.e. itaque lugendi sunt, ibidem
Pecunia in animam iuuenis fornicē accendit to.1.155.h
pecunia in dextra pauperis collocata melius seruatur to.1.137.g
pecuniæ in pauperes erogandæ, & non prodigè consumendæ tom.1.87.k. 98.l
pecuniarum insania multa infert mala. tomo 1.18.k
pecuniarum multarum accessio, curarū incrementa parit to 1.135.b
pecuniarum malum negocium tom. 1. 342.k
pecunia amentē facit & insanum. tomo 2.232.k
pecunia usuraria similis aspidis mortui est to.2.180 g
pecuniæ seruiens, & præsentibus compedibus stringitur & futuris paratur. tomo 2.42.e
pecuniæ seruientes non sunt uerè diuites, to.2.74.l
pecuniæ seruienti nihil amentius, tomo 2.154.a
pecuniā in hac uita colligere nihil amentius to.2.219.k
pecuniam mutuam dans, & legem implet, & gratiam to 2.279.6 & seq.
pecuniæ quantum periculosę sunt tomo 2.33 h i
pecuniæ greca lingua chremata dicūtur to.2.148.c
pecuniæ quomodo, & à quibus sint dispensandæ t.2 217.k l m
pecuniarum amor quo pacto coercetur tomo 2.65.c
pecuniarum copia crescente, paupertas augetur tomo 2.184.h
pecunias conseruare noli, & ueris diuitiis potieris tom 2.186.d
pecuniæ multis malis nos exponunt, tomo 3.128.i
pecuniarum cupiditas est omni tyranno grauior to.3 95.c
pecuniarum cupiditas dæmone grauior tomo 3.106.c. naturalis tamen nō est ibidem
pecunias deridentes dei flagrant desyderio, sed eas admirantes remissiorem in deum habent amorem. tomo 3. 17.a
pecuniarum copia nihil amplius affert possessoribus quàm curas, sollicitudines, timores & pericula to.3.499.d
pecunias amans innumeris malis proximum & seipsum afficit t.3.140.f g
pecuniis parcè utendum, non thesaurizandum est tomo 3.128.m
pecuniis non abutendum tom.3.140.h

pecuniæ ablatę nihil animam læserunt, to.5.240.c
pecuniarum cupiditas armat prædones in inopes, & uaria eorum supplicia, to.5.137.g, & seq. plus canum equorum, mulorum, auium, & supellectilium q̄ pauperum, imò Christi curā adhibet. h ibi 138.i. imò gehennæ supplicioru̇. ibi. & dei beneficiorum. i
pecuniarum amor multorum est causa malorum to.5.173.e
pecuniarum suarum homo est dispensator, non minus quàm qui Ecclesię bona dispensat to.5.267.g
pecunias contemnens in magna se tranquillitate constituit t.5.271.a
pecunias diligens innumera proximo mala patrabit t.5.320.d, nec amicos, nec inimicos diliget. ibidem. imò ipsam ignorat naturam, cōsanguineos, & familiares, ibi. & c e
pecunias diligens nunquàm eis uti poterit, sed seruus erit & custos. tomo 5.320.e
pecunias infinita mala sequuntur tom. 5.381.b c
In pecuniis non confidere quantum bonum sit t.5.323.k l
pecunia instrumentum malorū omniū. tomo 4.408.f
pecuniæ quando uanæ to.4.377.i
pecuniæ & possessiones, usus sunt, nō dominatio to.4.541.m
pecuniæ quare chremata dicta sunt. to. 4.415.a
pecuniæ in nuptiis non quærendæ. to. 4.481.b
pecuniæ genesis, fatum, obseruationes augutia, & uaricinia christianæ religioni aduersa tomo 4.526.i
pecuniarum concupiscentia malorum omnium causa tom.4.40.c
pecuniarū studium, omnia mala infert. tomo 4.55 i, k
pecunias qui dat pauperibus, uerè habet tomo 4.24.c
pecunias pauperibus dare cui præcepit deus tom.4.79.i
pecunias qui perdiderunt non confugit diuinatores tom 4.486.l
Pedagogus non aduertatur præceptori. tomo 4.318.f
pædagogus pueris sublimior, quàm animi agato prouidendus est. t.2.335.3

Pentecostes mysterium to.3.151.k
pentecoste quæ esset olim tom.3.159.d
pentecoste est festum adoptionis fideliū to.3.319.a
pentecostes figura ibidem e f
per quem pro, A quo, interdū accipitur tomo 2.124.1.k
per quem, dictum de patre, & de Filio, tomo 1.266.a
percutere animam grauius est quàm corpus tom.3.240.a
percussus repercutiēs negat se esse Christi discipulum tomo 2.379.l
percussus unam maxillam præbeat alteram, quomodo tomo 4.386.g
perditio iudæorum ab ipsorum obstinata uoluntate profecta tom. 4.72.m
perdimur apud deum, ut honoremur apud homines tomo 3.159.k
perditioni nostræ nosipsi causa sumus. tomo 2.78.d
perditionis uiæ multæ tom.2.142.k
perditionis nostræ nulla alia causa est quam negligentia nostra to 5.104 k
peregrinationem suscepturi, offeramus domino sacrificium precum. t.1.169.f
peregrinum se in hoc mundo nosse, in unam ad cœlū promouet. tom.1.379.l
peregrini sumus in hoc mundo. tomo 1.9.c
peregrinum esse mundi huius, & hospitem, prima est & precipua uirtus. to. 4.651.e f
perfectio seculorum fide comprehenditur, non ratione tomo 4.647.a b
perfectus esse potest quis, & tamen non persistere to.4.478.c
perfectus quis est to.4.622.c.643.g
perfecti sua perfectione nō abutentur, to.4.92.m
pericula Pauli tom.4.308.l m. item.a. & sequen.
perierunt multa de propheticis monimētis tomo 2.32.m
pereuntium in ignorantia, & in ueritate differentia to.2.370.g
pericula non sunt temerè subeunda, to. 1.142.k
pericula in aspectu mulierum. t.2.59.h 60 i, & uirginum cohabitatione i k
periculā succumbentes, a deo non derelinquuntur tom.2.239.c
pericula sunt introitus mortis, tomo 3.156.i

Universidad de Deusto
Biblioteca

pericula huius mundi semper imminen
tia tomo 5.471.a
Pertinoribus maior labor quàm imperi-
tioribus est propositus te.5.21.k
periurium quàm graue sit peccatum. to
mo 5.612.f
periurium ex iuramento generatur. to-
mo 2.278.e
periuria vbique sequuntur iuramenta
tomo 5.236.d
periurium vnum potest vniuersam no-
bis vltionem inferre to. 5.258. c
periurium non est vulgare malum ibi.f
Permissione dei diabolus fecit hæreses,
& errores tomo 2. 295.c
permittit deus multa fieri, quia nondũ
est tempus iudicii to. 2.211.i
permisit deus in deserto Iudæis dimidiũ,
ne perderet totum to.2.322 d
permittere aliud est quàm præcipere
ibidem.e
Persarum regnum à Macedonibus de-
structum tomo 4.515.k
Persecutionum Pauli cauſæ. t.4.342.m
persecutio non solùm pro fide vel verita
te, sed & pro correptione. tomo 2.
272.h.& seq.
persecutionis tempore nemo speret in
patronis, parentibus, aut amicis. to.
2.304.l m
persecutionẽ patiens Christianus est, fa
ciens autem inimicus. to.2. 396. g
persecutio magnum bonum est, & ge-
nerosæ animæ opus to.5.223.i
persecutiones atrocissimæ in patriarchis,
& prophetas tomo 3 333.c
persecutiones à diuersis infliguntur. to.
3.208.h 209.i.quarum quæ in delitijs
est, grauissima & difficillima est. ibid.
persecutio à dæmonibus grauior est. to
mo 5.273. e f
persecutio nec grauis est, nec esse puta-
tur ibidem.g
In persecutores benefícos nos esse opor
tet tomo 3.132.c
persequentes iustos clariores eos reddit
tomo 3.272.h 273 i.& seq.
perseuerandum semper est in oratione
tomo 1. 82. b
perseuerãdum in oratione donec postu-
lata consequamur. tom.2.402.e f
personæ certæ inquirantur cum quibus
diuina communicemus eloquia, to-
mo 1.34 a b
personæ tres in diuinis idẽ sunt, donũ,
& eadem potestas t. 3.138.e.139.f
personarum diuinarum distinctio. to.3.
5 l.6.m.& seq.
personarum attributa in diuinis. t.3.213.i
personarum respectus nullus est apud
deum tomo 4. 15. i
personarum dignitas, in veritate expen-
denda non recipitur te.4.327. k
persuasio à contrariis est magnæ virtu-
tis argumentum tomo 4. 122.b
persuasio duplex to.4. 460.m
persuadere orbem totum maioris virtu
tis est quàm cœlũ facere. to 4. 560.h
perturbationes animi vnde nobis con-
tingunt tom 5.53.b.c 54.d &c.
pes pro fide accipitur to. 2.287.e f
pedes Iacob duos populos designabant
tomo 1.344.d
pestis vnde gignitur tomo 4.547.d
petentes à deo non semper exaudiuntur
tomo 2.193 1.k
petens iustitiam, pudicitiam, mansuetu-
dinem, necessariò assequitur quod pe
tit tomo 5. 110.m
petens aliquid adductus exemplo alte-
rius, debet ei esse similis. to. 1.303.c
petendum à deo quod desyderamus, vt
accipiamus tomo 1.192.h
petere à deo qui debẽt, & quid petere. to
mo 2.284.a b.
petitor veniæ non fit exactor vindictæ
tomo 2.340.b
petra fundamentum Ecclesiæ. t.5.428.d
Petrus modo econtrario quàm domi-
nus crucifixus est tomo 1.171.l
petrus ob confessionem fidei vocatus est
Petrus tomo 1.336.i.k
petrus abstersit lachrymis quod ad vocẽ
ancillę contraxerat peccatum. tomo
1.338 b
petrus & Ioannes claudum sanauerunt
in ianua templi tom. 1.430.h i k
petrus vxorem habuit tomo 1.430.f. to
mo 3.145.c
petri pœnitentia breuis to.1.447.a b
petrus pastor & caput Ecclesiæ. tomo 2.
160.i
petrus interdum beatificatur à Christo,
interdum increpatur to.2.220.e
petrus permissus à Christo labi, vt disce
retur omnibus Christo parere. tomo
2.229.l
petrus cur tria volebat facere tabernacu
la tomo 2.418.G.& seq.
petri liberatio à carcere non erat custodi
imputanda tomo 2.30. m.20.a
petri virtutes to.2.160.l m. 65.c
petri duplex crimen fuit volendo resi-
stere traditioni Christi. to. 2. 229. m
petri vana constãtia ante passionem &
post tomo 2.229.m.& se.
petrus & Ioannes mutuo se amore præ
alijs diligebant to. 3.55.c
petrus os & princeps apostolorum. to-
mo 3.141 k
petrus omnium apostolorum erat os
tomo 3 161.b
patrui negat tetritus Christum. tomo
3. 294.d e.g.h
petrus reliquis discipulis præponitur. to
mo 3.375.d
petri & Platonis cæterorũque philoso-
phorum collatio. to.3 361. d. & seq.
peti magnanimitas in odes lectas philo-
sophorum. ibid.e. cuius mens multo
accommodatior erat ad philosophiam
quàm philosophorum. f
petri inconstantia negando dominum
tomo 3 302.b
petro commissa est totius orbis cura. to
mo 3.141.a b
petrus eadem nocte lapsus est & erectus.
tomo 5 74. m
petrus inter apostolos primus Christũ
prædicauit tomo 5.186.i
petrus apostolorum primus à deo con-
stitutus tomo 1. 391.a
petrus princeps apostolorum. to.1.350 f
petrus vrbem maximè regiam nempe
Romam occepauit to.1.323.k
petrus & Paulus nunquàm remissionẽ
assecuti sunt tomo 4 324.h
petrus eadem nocte lapsus est, resurrexit
tomo 5 342.g h i
petrus nullo accusante dixit peccatum,
& fleuit amarè tomo 5. 444 f g
petri mandatũ erga gregem pascendũ
to. 5.4.d & seq.
petri vmbra mortuos suscitauit. to.5.
545.e
petri pœnitentia super negatione sua. to
mo 5.93 d e.95.g.96.d
petrus & paulus rudes & illiterati fue-
runt tomo 4 120.h
petrus primus inter homines Christũ
resurgentem vidit to.4.219.g h
petri amor in Christum ardentissimus
to.4.17.h i
petri integra pœnitentia. to.4. 668. l m
Pharao si prima plaga emẽdari voluisset
posteriores non sensisset to.5.132.e
Pharaonem populo dei persequentem
deus cum suo exercitu perdidit. to.5.
361. a b
Phares legalem obseruationem ad Chri
stum usque significabat to.1.161.g h
phares interpretatur concisio uel diui-
sio tomo 2 11.h
pharisæi & publicani discrimen. tomo
1.129.i
pharisæus propter arrogantiam super-
nam scientiam amisit. to.2.187.h m
pharisæi alia voluntate quàm populi ad
Ioannem Baptistam veniebant. tom.
2.35.d
pharisæi cur & quomodo dicuntur ge-
nimina vipetarum to.2.258.a b
pharisæorum insidiæ aduersus Ioãnem
Baptistam to.2.36.k l
pharisæorum blasphemiæ in Christum
to.2.181.k
pharisæorum oblationes to.2.187.h i
pharisæus cum memoria bonorum ope
rum redit domum publicano inferio
rem to.5.98.a
pharisæus propter timorem factus est
publicano posterior to.5.275.i
philippus uxorem habuit t.1.360.
philemon quis to.4.594.i
philippenses unde dicti sunt. tomo 4.
497.i
philippis Paulus flagris cæsus est. ibid. i
philippensium amor erga Epaphroditũ
tomo 4.450 k
philosophia Græcorũ triobolaris & vilis
tomo 4.400.k
philosophia quid est tom 4.471 m
philosophiæ, deliciæ aduersantur. tomo
4.568.f
philosophi Græci Aegyptios præcepto-
res habuerunt to.4.10.d
philosophi oẽm stultitiam erga Deum
mutuerunt ibidem
philosophi cuiusdam respõsum quare
ferret mores prauæ & temulentę vxo
ris tomo 4.186. f
philosophi qui dicũtur. tomo 4 209. m
philosophorum antiquorum crimina
quatuor tomo 4.10.b
philosophorum plurimi egerunt Epheſi
tomo 4.347.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Philogonii laudes. tomo 3. 336.b & se.
philosophari verbis facile est, re autem id ostendere generosi & magni hominis est tomo 3.127.c
philosophia clariorem reddit quàm diuitiæ tomo 2 18.f
philosophiæ gentilium & apostolorum differentia tomo 2. 5.a b. & seq.
philosophia duplex. t.5.383 g. vera, ibi. Falsa, ibidem. & sequen. quæ omnes mores peruertit 384.h.& sequen.
philosophię solitudo fructus vberrimos germinat tomo 5 369.k
philosophorum vita & interitus discordes tomo 2. 109. m
philosophorũ priscorum inania studia t 3.5.c.& seque.
philosophi gẽtiles erubescãt super agrorum philosophos Christianos. tomo 5.233.a
philosophorum mores to. 5 19 g
philosophorum verba interdum factis interserunt tomo 5 428.a
Philistæi propter arcam vexati magos consulunt tomo 2. 22.1.k
Philistini pureos obruentes dicuntur hæretici ueritatem cooperiẽtes. t.1.343.l
philtrum nobis impressum. to.4 351.i
phinees homicida non fuit, sed zelotes. tomo 1 140.c
phinees paricidium Deum placauit. to. 5 489.l
phinees ob homicidium sacerdotio honoratus est tomo 5.424.e
phrenetieus est qui medicũ nõ agnoscit tomo 1 288.l
phylacteria quid significent. to.2.205.m
pictores imitantur arte naturam. to.1. 331.f g
pietas quid tomo 4.543.a
pietatis iura bestiæ conseruãt. t.1. 211 i
pietatis gradus duo, sanctitatem colete, deinde sanctos tom. 2 206.m
pietatis propriũ est in tenebris fulgere: impietatis autem in lumine tenebrescere tomo 3.304.e
pietatis & religio nostris quàm abrahæ temporibus inuentu facilior est tomo 5 136.m
pietas & mansuetudo maximæ sunt inter virtutes morales tomo 5.143.l
pietas conseruata plus omnibus aliis prodest tomo 5.191.e
pietas voluptatem stabilem asserre solet tomo 5. 228.l
pigritiæ nostræ adscribendum est quic quid perperam facimus. to 3.120.k
pignus hereditatis est Spiritus.t.4 35 .e
pilatus non tulit sententiam in Christũ tomo 4.247.b
pilatus cur somniũ non vidit, sicut vxor eius tomo 2.236.l
pilatus è manibus Iudæorum cogitabat eripere Christum tomo 3.134.f
pilatus multis de causis à iudicio Christi desistere debuit to.3.135 c d
piscatores nobis scripsere disciplinã viuendi tomo 2 6.e
piscatorum instituta aduersus potestates & mundi dominos prævalerunt. tomo 5.348.a b
piscatura non vituperatur. tom.2.99 c f
piscium reliquiæ non remanserunt in miraculo quinque panum. to.3 69 g
pium hic castigatum liberat deus in futuro seculo tomo 1.348 m
placere deo non ad solos monachos pertinet tomo 1.52 l
placere in carne quid tom.4 346.d
plagas formidare naturæ est. tomo 3. 285 c d
platonis gloria fini non respondit. to.3. 110.m
plato plenus erat ironiæ, & zelotypia laborabat in cunctos. tomo.3.261.g. cuius
platonis leges multæ refertæ sunt turpitudine Ibidem. 162. h i
plato sibi nec a vis contemnendas pecunias persuadere potuit. tomo 3.233.b & vanam gloriam non esse expetẽdã ibidem
plato Aristonis filius Dionysio tyranno clarior tomo 5 373.f g
plato consuetudini repugnare non potuit quamuis erroneæ to.4 132.g
platonis sententia de vatibus & sortilegis tomo 5 192.b
plangẽdum est duplici tricenario in hac vita tomo 1. 191 a
plenitudo benedictionis quid t 4.103 c
plenitudo Christi Ecclesia to.4. 154.d
pluuia ignita Sodomæ cum ipsorũ peccato conueniens tomo 4. 11.k
pluuiæ author Deus. tomo 1. 396.d
pluuia in vellus ostenditur prædicatio Christi in synagoga lata tom.o. 1. 341.k l

pœna

pœna in Aegyptios propter Saram to. 1.89 c d
pœna peccati est sæpe peccatum tom.1 178.h i
pœna a deo illatæ, & supplicia & beneficia sunt to. 1.66.b
pœnas merito luit qui ob ignauiã suã amittit salutem to.1.43.f
pœna quanto maior fuerit, tanto illustriorem reddit patiẽtem t.2.113.a b
pœna peccati futuri cõtemnitur dum pœna pœnitentiæ præsentis fugitur to.2.355 k
pœnæ uariæ in uno & eodẽ peccato cõsiderantur to.1.213 k.& sequẽ.213.a
pœna peccati quod est amplius, cedit in cumulum præmii to.1 293.b
pœna dilatia maior est quàm subita to. 2.413.b
pœna peccatorum creseit ex eo quod deus longanimis non ulciscitur to. 3.180.ã
pœnam sibi grauiorem præparat, qui supplicio non fit melior t.3 61.b
pœna similis non plectimur pro commissis manifestis & occultis ibi.62.l
pœnis uariis uarii affecti sũt uariis tpibus to.3.334.f g
pœna homini post præuaricationem inflicta, eum a tribus magnis sceleribus liberauit to.5.30.a b
pœna Cain cæteris sit in exemplum to. 5.31.h
pœna tantum erit longa quantum discordia to 5.100.h
pœna illata peccanti, non pro malo habenda est to. 5.126.f
pœna quã deus irrogat, nil damni dat, sed lucrifacit to.5.466.a
pœnam peccati quidam peccato peiorem putant to 5 321.k
pœnæ nos ad deum perducunt tom.5. 200.b
pœnæ inferni immortales to.5.245.m
pœnas effugere nullus poterit qui hic peccata non dissoluerit to.5.289.m
pœnas extremas post dei longanimitatem dedit Pharao, Nabuchodonosor, & diues epulo to 5.289.a
pœna gehennæ non omnibus eadem to.4.358.k
Pœnitet Dauid peccati, & remissione à deo meretur to.1.335.l
pœnitendi modus iuxta omnia peccata to.3.56.e
pœnitentes ut plurimum, corrigit pluri ma maximaque facinora to.5.474.a
pœnitentem quæ decent tom.5.281.m 164.a
pœnitentium mira transmutatio to.5. 81.b
pœnitentia non est differenda in finẽ to.1.45.m
pœnitentia post mortem non proderit ibidem
pœnitentia priusquam pœna inferatur ineffabilem habet uim ibidem
pœnitentia dei sup creatione hominis to.1.55.i k
pœnitentia in hac uita amplectẽda est to.1.118 i
pœnitentia quantum deo delectabilis to.1.190 h i
pœnitentia grandem apud deum prouidet fiduciam to.1.335.m
pœnitentiæ & lachrymarum nocturnarum utilitas to.253.d
pœnitentia post excessum ex hac uita haberi non potest to.1.293.e
pœnitentia nullum reddat securum, sed cautum tom.1.ibidem
pœnitentia dominus placatur t.1.349.l
pœnitentia peccata delentur tomo. 1. 448.b
pœnitentiæ tempus recusantes a domino præueniuntur tomo. 1. 63.c & sequen.
pœnitentiæ remedium post baptisma non denegatur tomo.2.69.e
pœnitentiæ ueræ modus tom.1.72.g h
pœnitentiam agens non adiiciat peccatum super peccatum to.1.335.b
ad pœnitentiam ueram quid aliud nisi ieiunium necessariũ est t.1.447.b
pœnitentia nõ solũ delet peccata, sed acquirit præmia to.2.35.d
pœnitentia in uirtutes mutat uitia ibidem & seq.
pœnitentia agenda est ad uitanda futura supplicia t.2.131. d & seq.
pœnitentia finalis parum prodest tom. 2.209 l m
pœnitentia correctio est uolũtatis, non emendatio malæ naturæ to.2.268.b
pœnitentia quomodo imponenda sit to.2.355.k l
pœnitentia in quinquagenario numero demonstratur to.2.429.c

pœnitentiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

pœnitentia sera post mortem tomo.2. 445.e
pœnitentiæ ardor & fructus tomo.2. 423.e f
pœnitentiæ fructus tomo 2.35. d. & sequen.
pœnitentiæ labor eligendus est tom.2. 195.h i
pœnitentiam spernens, ueniam impetrare non potest to.2.396.g
pœnitentiam in prius quã iustitiã prædicauit Christus to.2.427.b
pœnitentia sera est damnatis similis to. 3.296.c
pœnitentia ea demum est, ne amplius peccemus to.3.56.c
pœnitentiæ remedium non curantes, grauiora luent supplicia ibidem.b
pœnitentiæ magna sunt remedia tom. 3.208.g
pœnitentiæ fructus pretiosus est tomo. 3.295.h
pœnitentiæ conditiones to.3.338.d e quomodo agenda ibidem
pœnitentia quomodo agenda est to.5. 59.k l
pœnitentiæ breuis temporis longæui temporis peccata delere poterit tom. 5.74.l
pœnitentia sola non poterit tot sordes diluere tomo.5.76.b nisi iungatur illi dei clementia & pietas ibidem
pœnitentia fiduciam habet, ieiunium, iustitiam to.5.77.e f
pœnitentia reserauit, quod peccatum clausit tomo.5.96.b.& plurima alia bona facit.ibidem.& seq.
pœnitentia agro fructifero, vel uineæ, aut arbori comparatur ibidem
pœnitentia sufficiens ad deletionẽ peccati.ibidem.sine qua non est viuere, nec deo placere ibidem
pœnitentia perfecta quomodo fiat ibidem
pœnitentia delictorum fiat dum tempus adest to.5.357.g h
pœnitentia uera quæ sit to.5.281.l m
pœnitentia tandem saluare poterit, qui per totam uitam suam peccauit tomo.5.341.d sed nõ sine dei clemẽtia ibidem
pœnitentiam fiduciam possidet.ibid.f
pœnitentem ad se trahere idoneam ib. huic tamen satanas adiecit confusionem ibidem
In pœnitentia debent bona excedere uitia to.5.342.i
pœnitentia diiudicari solet iuxta affectum animæ to.5.446.c
pœnitentia breuis sufficit Niniuitis, latroni t.5.466.c Martyribus.Ibidem
pœnitentiæ conditiones & effectus to. 5.76.a
pœnitentiæ & peccati collatio . ibidem.e
pœnitentiæ excellentia,& eius effectus to.5.80.i
pœnitentiæ multæ sunt uiæ faciles to. 91.c.& seq.
pœnitentiæ via est flere peccata t.5.93. d.& seq.
pœnitentię sapor est ieiunium pro peccato to.5.97.h quæ multis aliis modis efficitur.ibidem.& i
pœnitentiæ remedia magna sunt to.5. 278.
pœnitentiæ uirtus tanta est, ut meruerit regnum Israel seruari tomo.5. 471.c d
pœnitentiam agens,a spe non recedas to.5.76.a
pœnitentiam agens non amplius attingat ea quorum pœnituit to.5.241.d
pœnitentiam egit Iudas,Esau, Dauid to.5.281.m
pœnitentiam egit Manasses to.5.342.l Petrus ibidẽ.Dauid.m.344.a & seq.
pœnitentiam corrumpit iterum isdẽ malis instituisse to.5.474.l
pœnitentis proprium to.4.668.a
pœnitentia non excluditur tomo 4. 622.f
pœnitentia est, sed baptisma iterum non est to.4.623.k
pœnitentia Esau. to.4.668.h i k
pœnitentia Dauid to.4.668.m
pœnitentiæ uires to.4.623.h
pœnitentiæ medicina ibidẽm l
pœnitentiæ uirtus magna tomo. 4. 629.m
pœnitentiæ locum non inuenit, qũo to.4.668.h i k
poetarum ac philosophorum sententia de gehenna consonant nobiscum licet non similiter to.4.277.a
podagræ & fluxus unde sæpissime to.4 225.c
politiæ cœlestis & terrenę discrimen tomo.1. mo 1.196.d
pompæ diabolicæ nuptiarum discordiã inter coniuges mouent. tom.1.246.c & seq.
pompa satanica quid tom.5 242.c d
pompa pro delictis gaudii clii, & non luctus tomo 5.330.f g 331.& se.
pompa diuitiarum non est laudanda. tomo 5.470.b c
populus sanguine eorum aspersus. tomo 4. 637.h
Non populus dei quis to.4.67.h
populus uitulum gignit principem, qualis dominus est tomo 1. 433.f g 434.h
populus Christi non solum Iudaicum sed & gentilem designat to.2.15.g
populus Israel detrendens in Aegyptum, & renuentes, Christum figurabat. to. 2.29.d
populus dei & populus diaboli. tomo 2. 258.m
populo peccante unusquisque pro peccato suo punitur, sacerdos uerò pro peccatis omnium tomo 2.376.m
populus multus in extremam perniciẽ ob unius hominis imperitiã præceps rapitur tomo 5.20.b
populus dei Israel primo fuit,sed tandẽ pro nihilo ductus est. tomo 5.453.h
populus tempore Chrysostomi exclamabat id quod habetur in psalmo.116. Hic est dies quem fecit dominus.t.1. 240.m
porci dicuntur qui uitam suam luxuriæ & uoluptatibus seculi manciparunt tomo 3 305.b
porta uitæ,Christus, perditionis uerò diabolus tomo 2.293.d
porta angusta Christus, lata autem diabolus ibidem.e f
possessionum cura maior quam filiorũ tomo 5.537.g h
possibilitas uincendi tentationes in domino nutu est tomo 4.477.c
possumus si uelimus & uirginitatem seruare & coniugare tomo 4.437.f
possumus si uelimus ad cœlum transcendere tomo 4.658.b c
potentia dei & ad salutem est, & ad exitium tomo 4.8.l
potentia charitatis dei to.4.472.f
potest quis perfectus esse & tamen non persistere tomo 4.478.c
In nostra situm est potestate vt nostri misereatur deus tomo 4. 504.m
possessio Dei quomodo dicatur populus tomo 1.395.m
potentiæ modi tres. tom.5.374.a 375.b
potestas Christi quanta sit.t.1.443.k l m
potestas homini data est imitari Christum,vel imitari diabolũ. t.2. 220.g
potestas grandis maiori semper timori subiecta est tomo 2.253.l
potestas summa nunquam sine periculi timore est tom.2.317.b
potestas non compunctioni cordis possibilis tomo 5.106.g.107.h
potestatis authoritas innumera generat mala. tomo 5.106.g 107. li. quæ non patitur cordis compunctionem. ibid.
precantem hominem qua decet alacritate impossibile est in peccatum incidere tomo 5.495.c
precantes qua ratione præsentis uitæ curam abiiciant, alasque sibi comparẽt, quibus supra humanas affectiones extollantur ibidem.f
Præceptum domini difficilia facit facilia tomo 1.65.c
præceptum à deo primis parentibus datum tomo 1.178.d
præcepti impletio gaudium gignere solet tomo 1.432.k
præcepta nouæ legis erant multo quàm in ueteri lege maiora to.2.50.g
præcepta dei metuentes humiles sunt tomo 2.48.b
præceptorum Christi comparatio inter se tomo 2.54.c d
præcepta utriusque testamenti sunt eiusdem prouidentiæ tomo 2.316.g
præcepta dei non sunt impossibilia. to. 264.c
præcepta diuina omnes ætates, & cõsuetudines excoluerunt. t.2.135.c 136.f
præcepta dei naturæ subiecta non sunt, sed natura præceptis obedit. tomo 2. 322.a
præcepta euangelica longe distant à legalibus tomo 2.392.m.& seq.
præceptorum dei comparatio. tomo 2. 274.a
præceptorum Christi ordo. tomo 2. 286.f g
præceptum regium necessariò cogit. tomo 3.182.d
præcepta dei contemnens non uult orationem suam exaudiri. to.3.147.f

Universidad de Deusto
Biblioteca

Per præcepta solùm deus diabolùsque monstratur tom 5.166 g
præcepta iudaica & nostra quantum differant tomo 3 337.f
præceptum dare longè maioris est dispensationis quàm nõ dare. to.5.32. f 33.g,& seq.
præceptum diuinum ad uirtutem prouocat,diabolicum ad uitia.to 5.57.c
præcepta diuina implentes ut plurimũ inani gloriæ,iactantiæ, uel deceptioni intendunt to.5.101.b c
præcepta necessaria & nostram uitam cõtinentia quę sunt. tomo 5.214.m, 215.f
præcepta legis non abrogata, sed adimpleta to.1.359.g
præcepta legis quomodo fiant facilia. tomo 1.365.e
præcepta nemo ita seruauit ut possit cũ Deo in iudicio contendere. tomo.1. 444.a
præceptorum multa genera. tomo 1. 359.g
In præceptis Christi nihil malum, nihil graue uel molestum to.5.322.f
præceptoris officium tomo.4.97.a
præceptores despicabiles reddere quid soleat to.4.7.h
præcepta dei non extenuanda tomo 4. 388 k
præcepta carnalia quæ to.4 630.e
præceptorum uirtus tom. 4.365.a
præceptis de secessu à malis non est proposita merces,illis uero quæ de bonis sunt lueri etiam addita est promissio. tomo 4.399.c
præcursor quis to.4 626.a
prædestinatio to.4.350 m
prædicamenta paupertatis. tom.4 641 c
prædicatores coguntur de igne, de gehenna, & inferno sæpe disserere propter indispositionem auditorum to. 4.423.1 k
prædicatores coguntur etiam aliquando inhonesta loqui tom.4.494.a & seq.
prædicationis euangelicæ uis. tomo 4. 6. b
prædicantes uerbum fidei colligunt animas to.2.384.l
præcationis efficacia tomo 1 317.1 k
prædicatio Ioannis Baptistæ alia erat à prophetarum prædicatione tomo 2. 34.d e,& seq.
prædicatio euangelii per totum orbem diffusa to.2.210.a,& seq.
prędicatio errorem expellit, & mentem illuminat to.3.14.a
prędicatio creuit Hierosolymis ubi occisus est Christus. tomo 3.184.k
prædicatio quãta habuit à principio offendicula tomo 3.227.d e
prædicatio est uia domini tomo 3. 243.a
prædicationis & doctrinæ diuinæ effectus tomo 3.8.a
prædicationis euangelicæ ueritas ex philosophis demonstratur tomo 3. 282.f g
prędicationis initio prælium uariũm in fideles tomo 3.307.f g & seq.
prædicatio accensa est per quæ putabatur prohiberi tomo 5.225.l
prædicator super auditorum promptitudine lætatur tom 1.1.a.2.a
prædicator cessare non debet, etiam si nullus auscultet tom.2.138.a b
prædicator uigilantior esse debet ad seruandum, quàm diabolus ad perdendum ibidem g
prædicatoris uita nil petrinet ad auditorem tomo 2.143.f
prædicatori si pereat opus, non peribit merces to.2.419.f g.440.b
prædonum furtumque miseria. 1.5.139. e & seq.
prægnans mortis peccato damnata, non prius quàm pepert, necatur, tomo.5. 81.a
præesse quomodo decet to.4 82.g
præfecti ecclesiarum, & sancti si eiunerint alendi sunt, si non egeant: minime tomo 4.411.k l
prælatura & subiectio unde colligi possunt to.4.375.c
prælium nobis est cum diabolo nunquã dirimendum tomo 2.89.i
præmia propter uulnera contingunt, & non uice uersa tomo 5 497.g
præmia bonorum incipiunt in hac uita tom.o 1.322.f
præmia ex uolneribus, non uulnera ex præmiis principium sumunt. tom.o. 1.197.k
præmia beatitudinum regnum cœleste designant to.2.95.a
præmia dei maiora erunt, quàm desideria sanctorum to.1.271.d
præmiis ampliotibus,amplior gratia,& maiora requiruntur certamina tom. 2.55.l
præmia proposita sunt post laborem. tomo 5.102.h
præmium accepimus pro nostro merito tomo 4.118.b
Prœoccupatus in aliquo delicto dignus est ut ei condonetur to.1.184.c
preparatio ad eucharistiã to.3.300.l m 300.a b
præparatio euangelii duplex. t.4.405.g
præpositis etiam malis obediendum.to. 4.327 g
præputium & Iudæi discrimen tomo 4. 19.l m
præputium duplex ibi.18.h 19.i
prærogatiuis à deo acceptis non est abutendum, ut per eas deus offendatur. tomo 5 16.i
præsentia bona quàm sint præ futuris spernenda tomo 1.97.g h
præsentia quę uidentur fugiunt. ibi k
præsens tempus coronis habet repositas tomo 4.489.i
præsentis uitæ pericula non timenda tomo 4 537.m
præses nihil utilitatis subditis afferens, miserrimus est tomo 3.330.m
præscientia non excludit opera, nec eo fit ut bene uel malè operemur. to.1. 402.k
præsules ecclesiis præferentes indignos magnam diabolo facultatem in ecclesiam dederunt tomo 1.140.b
præsules ecclesiæ nil præter uictum, & uestitum habere oportere.to.4.551.k
præsules ecclesiæ quales constituendi tomo 4.551.l
praui duabus de causis puniuntur. tom. 2.225.c d
prauitas uniuscuiusque rei quæ est. tomo 4.391.d
precatio Samuelis pro Israelitis.tom.4. 483.g
precatio multitudinis multum iuuat. to 4.516.1 k
preces aliorum iuuandę sunt operibus. to.4.483.f
preces quantum prosint to.4.483.f
preces communes multum uirtutis habent to.4.257.m
preces Sanctorum to.4.483.c
preces prosunt quando nos aliquid satagerimus: si desides & otiosi manserimus, non magnopere iuuabunt ibidem.f
precum efficacia ibidem g
precibus aliorum etiam si Paulo similes essemus indignemur ibidem e
precandi modus to.5.339.l
precandus non est deus ut supplicia a quouis exigat to 5 127.a b
precabitem congruo studio, deoq; continue supplicante, impossibile est peccare to. 5 339.k
precatio & ieiunium coniungi debent. tomo 1 82.l m
precationem contemptim offerens in domum suã, uix dominum recipiet.tomo 1.432.i
precationes breues, sed crebras ex paucis internallis fieri oportet. to.1.192.k l
precatio est lumen animæ tom.9.110.i
precatio assidua quantum sit necessaria Christiano to.5.110.i k
precatio peccatis refertos nos deprehendens, celeriter purgatos reddit. to.5. 111.c.& seq.sed & ingentia pericula repellit e f
precationem unam singulis horis deo offerri licet ibidem.i
precatio ingenium etiam malum facilè ad misericordiam & clementiam pertrahit to.5.112.e
precationum episcopi efficatia. t.5.123.a
preces sunt magnum bonum. to.1.82.a
preces, lachrymæ,& fides fuerunt generationis Samuelis principium. tomo 1.191.d
precum propria to.1.82.m
precum continuatio magnam in fine fiduciam præbet to.1.9 e f
precum continuitate uita nostra minuenda est tom.1 83.f
precibus continuis insistere nobis opus est ibidem
preces efficaces quę sunt to.3.177.d
preces nocturnæ quantæ sint efficaciæ. to.3.235.c
preces peccata soluunt ibidem aduersus quæ ipsę magna sunt arma.ibidem.e
preces ecclesię ad quæ sunt utiles tom.3. 235.d
preces principio mensæ fundendæ.tom. 5.142.c
preces si effuderis continuas,earum fructum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctum posset auferre nemo to.5.227.l
presbyter causa cui stat,& causa cui sedet to.2.106.c 107.d
presbyterorum curæ to.2.136.f
presbyteri & episcopi ferme idem tom. 4.540.b
presbyteri in quo differunt ab episcopis ibidem
pressura magnum quid est ad probandum uirum,& docendum patientiæ uirtutem to.5.34.c
pressuræ & tentationes dei prouidentiam & clemẽtiam indicant t.5.30.d
primatus non profuit Loth tomo.1. 96.g
primatus desiderium ex iactantia nascitur cordis tomo.2.334.d & fugientem se desiderat, & desiderantem fugit ibidem
primatus cœlestis, fructus est humilitatis terrestis ibidem.m
primatum desiderans in terra, confusionem inueniet in cœlo ibidem
primatum ecclesiasticum cõcupiscere, neque ratio est, neque causa tomo.2 335.a
primatus ecclesiæ omniũ linguis expositus est to.3.158.g h & seq.
primitiæ sunt quod primum offertur, non quod primum pullulat tomo.3 315.h
primogenituræ dignitas transit ad eũ qui uirtute præfulget to.1.134.a
primogenitura apud ueteres summus honos erat ibidem.f
primogenitus quis to.2.251.m
primogenitus mortuorum cur Christus dicatur to.3.73.b
primogenita Aegyptiorum cur deus ultima plaga occidit to.1.135.f
primogenita tam hominum quàm brutorum olim deo offerebantur ibidem.g
primogenitus quis to.4.456.h m
primus motus & impulsus ad malum superbia to.4.509.d
princeps quomodo a deo formatus to. 4.87.k
princeps aeris quomodo dicitur diabolus to.4.356.h i
princeps salutis,id est, causa salutis to. 610.h
princeps malus non paruum malũ est to.4.674.d
princeps malus in causa fidei fugiendus, si in uitæ moribus, non ita ibidem.e
principis officium to.4.519.h
principem in quo excellere oportet ibidem.g
principes a b antiquo uisum est sustentari debere communi omnium sentẽtia quare to.4.87.m
principes seculi qui to.4.129.g
principes seculi nõ cognouerunt quomodo to.4.130.m item.130.a
principes uigilãtes esse decet & sobrios to.4.674.f
principalibus maledicere quantum sit malum to.4.113.b c
principatus a deo, sed non omnis princeps to.4.86.e
principatus multi multæq; subiectiones ibidem.87.f
principatus necessarius in rebus corporalibus to.4.395.b
principatus & potentatus pulueris & unda to.4.446.i l
principatus desiderio cupidi hæc annotent quæ scripsit Chrysostomus to.4 582.a.583.b.& seq.
principatus ualde utilis tomo . 4. 674.c.d
principia & exordia difficilia.tomo.4. 623.b
principatus super omnia euehit in superbiam to.2.282.i
principatus hominem in insaniam impellit to.3.106.e
principatum hi quidem naturales, illi uerò electi to.5.201.m
principum negligẽtia sæpe nascitur ex culpa populi to.1.433.f g
princeps plures sacerdotũ indicabant rem iudaicam dissolui to.2.222.g
principum peccata to.2.173.i
princeps mundi & diabolus, & mali homines dicuntur to.3.113.f
princeps est malitiæ qui malitiam peperit to.3.172.l & princeps homicidii primus induxit ibidem
princeps uitæ est, qui a seipso uitã habet ibidem
princeps est, nõ qui uocatus est, sed qui uere est to.3.269.d quem nec literæ nec nomen principem faciunt e
principis cõditiones & authoritates ibidem & seq.
principis nomen habere, nõ est esse principem ibidem.e f
principis proprium est prodesse & benefacere subditis ibidem.g
principes terrestres habent uinculi potestatem, at non nisi corporum. to.5. 8.k l
principem lædens, nõ illi, sed sibi nocet tomo.5.327.h i
A principe supplicium magis exigitur, quàm à subditis tomo 5.26.i
principes gentium uulgus ducit esse beatos. to.5 363. m solitarios verò despicabiles ibidem
principibus non esse fidendum.tomo 1. 422.d
principium metus utilis est to.5. 360. g h 361.i
Priuari beatitudine quàm graue sit. tomo 2.82.b 83.c
priscilla & Aquila pessiones erant. tomo 4 110.g
probare quid tomo 4.485.f
probatio hominis unde to.4.379.c
probatica piscina erat figura baptismi futuri. tomo 3.58.h eiusdem descriptio ibidem & seq.
probare quomodo in deo accipiatur. tomo 1.453.i
probatio esse non potest, nisi præcesserit tentatio tomo 2.195.m
probatio uniuscuiuscunque fiet ante tribunal iudicii tomo 5.80.b
probi laudibus, improbi dedecore assiciuntur tomo 2.91.g
probos boni & mali admirantur. to.2. 227.m
procedere in deitate quid sit. tomo 3. 321.i k
procreator alicuius siue boni siue mali primus,aut illo bono fruitur,aut illo malo punitur tomo 4.601.g
prodigi luxus & peregrinatio. t.5.95.g
pœnitentia eius ibidem & h & sequ.patris misericordia h 196.k & fratris eius indignatio ibidem
prodigus quia pœniruit, in pristinam dignitatem commutatus est. t.5.466.f
proditor ueritatis quis to.2.305.h
profectus animæ uoluntarius est, corporis verò dei tomo 2.370.a
professio non tantùm sit per fidem, uerum etiam per opera to.1.196.f
professio desperatorum est uiuere more cauponum tomo 2 75.f
progenitorum uirtus non prodest minoribus, nisi crediderint t.4.78.m
promissio dei licèt sit ad omnes, non tamen nisi dignos saluare consueuit. tomo 4.73.h
promissionis robur filium peperit Abrahę: sic nos generamur p verba dei.tomo 4.64.g
promissiones spiritus duæ. to.4.361.c
promissiones Abrahæ factæ. to 3.95.i k
promissio facta Abrahæ in terra Chanaã tomo 1.99.d e
promissionis diuinę magna magnitudo tomo 1.94.e
promissiones actæ Abrahæ. tom.1.84.d & seq.87.b
promissionum dei magnitudo quãta sit tomo 1.100.f
promissionibus diuin non diffidendũ tomo 1.107.h
promissionibus diuinis super omnia fidendum tomo 1.144.l m
promissio dei creuit per ea per quę diabolus impedire attentat. tom.3.188.c
promissio etiam terrena implenda est.tomo 5.33.a
promissum consequi non potest, qui nõ adimpleuit præceptum. to. 1.189.e
promissa sua deus reuocat, si non obseruentur conditiones. tomo 1.389. m 392.m
promissa dei in genus humanum. to. 1. 74.i k
promissa à deo certissima sunt. t.1.94. d
promissa dei omnem transcendũt rationem ibidem.g
promissa sua deus interdum non adimplet, ne fiamus deteriores. to.1.102.i
promissa nobis à deo multa sunt. to.5. 34.e quibus tamen permittit deus cõtraria euenire ibidẽ ideo ne suspecta haberi debent d
In promissis diuinis nõ cõuenit turbari, aut de fine dubitare. tomo 5. 34. b & seq.
procœmia necessaria sunt. to. 3. 291.c d
prophetauerunt multi, sed indigni. to. 3.105.h
propheta quis tomo 4.192. b
prophetę duodecim non eo,quo scripserunt, ordine ponuntur. to. 4.4.b c
prophetæ non dixerunt, nec scripserunt tãtùm,sed & per res figuratũ.t.4.3.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetæ, & Reges & sacerdotes cur oleo uncti to.4.418.e
prophetarũ amor in Iudæos.t.4.561 m
prophetiæ duæ in resurrectione Lazari demonstratæ to.4.133 c
Prophetæ præterita pro futuris usurpãt to.1.211.g
prophetæ diuino spiritu afflati locuti sunt to.1.49.d
prophetæ plurimi supplicabant deo pro peccatoribus eũ affligeret eos.t.1.64.i
prophetę non solùm pro proximis, sed & extraneis dolent tom.1.77.i k
prophetæ pictores imitantur.t 1.178 g
propherarum mos est de non factis, ut de factis loqui t.1.21 f g
prophetarum silentium signum est iræ diuinæ tom.1.441.f g
prophetas dedit deus hominibus, doctores to.1.69.b
prophetas Iudęos steriles habere nõ cõgruit to.1.212 b
prophetę sępe loquuntur non ex sua sed aliorum persona to.2.401.m
prophetæ diuini & ĩmunis differentia.t. 1.308.g
prophetæ præsentia quantum valeat.to. 2.35.m
prophetæ singuli mores Iudæorum cæteris nationibus comparauerunt tomo 2.36.l m
prophetæ trophæa Christi decantant. t. 2.70.f g
prophetæ Christi passionem præuiderũt to.2.118.h
prophetę falsi post veros prophetas apparuerunt to.2.140.a
prophetæ doctores intelliguntur. to. 2. 309.l
prophetiæ est de Christo prædicare.tom. 2 310.m
prophetæ multæ sunt dignitates, & officia tom.2 310.m
prophetæ omnes ante Christum missi, angeli dicti sunt tomo 2.311.b
prophetæ cum scriptis suis rarò dum viuerent acceptí sunt t.2 348.g
prophetæ & Apostoli dicuntur ĩmæ quæ ducunt ad Christum to.2.349.a
prophetæ ad Iudæos missi, & occisi. to. 2.362.f 363.k
prophetæ qui sunt to.2.403 m
prophetarum magna fuit diligentia. to. 2.127.b c
prophetarum quidem fuerunt prophetæ. & sacerdotes: alii rãtummodo prophetæ to.2.348.h
prophetæ satores fuerunt, messores Apostoli to.3.456.a & seq.
prophetæ & patriarchæ cognouerunt Christum to.3.16.i
prophetarum mos est futura tanquam facta enarrare tomo 3.24.d e
prophetæ res suas pro desertis habuerũt to.3.160.k
prophetæ multi Israelis ingemuerũt mẽsarias to.5.40.m
prophetæ quanta diligentia Christi mysteria scripserunt t.5.67.i K
prophetæ duo pro Iudęis precãtes, nihil sunt consecuti to.5.145.m
prophetæ uxores habebant. to.5.310.a
prophetæ olim Iudæis prædicebãt quæ illis imminerent, seu bona, seu mala to.5.429.i, aliàs dæmonibus asciptissent ibidem
propheticorum monumentorum multa perierunt to.2.32.m
prophetia alia est ex præscientia, alia est ex iudicio operum t 2.251.i k
prophetia duplex mutabilis, & immutabilis ibidem
prophetia semper per mysteriũ dicitur to.2.365.a
prophetiæ mos est multa in aliis dicere, sed in aliis impleri t.2 29.c
prophetiæ aduentum Christi præcinentes to.2 21.l m
prophetia nulli crimini est obnoxia. to. 3.33.d
prophetia sublata Iudæis to.5.437.a b
prophetiæ in narrando alia ratio quàm Euangelii t.1.309.a
prophetiæ in tria tempora diuiduntur. to.1.236.i
prophetiæ aliquot historiis adiunctæ videntur habere nihil cum eis commune to.1.393.c
prophetia sub specie imprecationis.t.1. 350. f
prophetię quare Iudæis datę sunt. to.5. 430.k, & earum fides l
prophetiæ multæ de Christo. t 5.437.b
propensa voluntas quid to.0.4.68.d
propinquitas in terris nulla est certa, ni si quæ ex morum conuenientia conciliatur to 5.143.k
propinquiores nobis sumus, quàm proximo
ximo tomo 4.20.l
propositum bonum malum opus excusat to 2.296.m
propositum habenti benefaciẽdi præbet deus occasionem.to.2.361.f, & econtra ibidem.& g h
propria iustitia quid tomo 4.54.c
propria quæ sunt nostra to.4.179 m
proprietatis vitiũ quanta animaduersione in principio ecclesiæ sit punitum. to.3.179.c, & seq.
prosperæ temperantur aduersis t.1.110.i
prosperitas malorum non perturbet fideles tom.1.287.f
prosperitas homines reddit elatos, iracũdos, & oĩbus inimicos. t.5 303.i
prosperitatis incommoda t.1.271.c
In prostibulo fornicationis omnia mala sunt to.3.4.l
protectio dei securum facit, & lætũ habitare in terra to.1.342.h i
proteruitas quid to.4.204.i
De Protagora, Diagora Milesio, & Socrate to.4 123.h
prouidentia dei.t.4 392.m.itẽ.3 12.a b c
prouidentia, & cura dei erga nos tom. 4 413 d
prouidentia dei t.4 63.h i
prouidentia omnium rerum nostrarum deo committenda est to.2.197.c
De prouidentia diuina nullus dubitasset, si infinitis omissis peccatis dignè uixisset to.5.384.a
prouidentiam diuinam multi nullo affecti incommodo arguunt, alii affecti, laudant tomo 5.53.c
prouidentiæ signa nullo tempore defuerunt tomo 1.420.h
prouidentia dei quibusnam de causis à multis ignoretur tom.1.308 i
prouidentia dei uersari etiam in singularibus to.1.397.k
prouidentia dei laudatur & asseritur to. 1.416.l
prouidentia dei & terrendo & benefaciẽdo to.1.421.a
prouidentia adstruitur 245.c & infra in multis locis
proximus quomodo dicatur Samaritanus to 1.418.l
proximus charitate uincendus tomo 1.9 a
proximus quantum sit curandus tomo. 1.112.k
proximus ob nudam accusationem non est iudicandus tomo 1.116.c
proximus in peccato non est negligendus tomo 1.119.g h
proximum docere quantæ sit utilitatis. to.1.22.f g
proximorum eruditioni sine intermissione studendum tomo 1.17.b c
proximus quomodo conuertendus. to. 2.98.c
proximis nostris quantum teneamur. t. 2 175.d, & seq.
proximus noster, quis tomo 2.353.l 354.m
proximus noster Christus est, qui carnẽ nostram suscepit to.2. 414. b, & oĩs fidelis 415.c
proximi ædificatio præstat martyrio. to. 2.218 c d
proximum non diligit, qui aurum diligit.tomo 3.240.g, imò deum inimicum habet, h
proximo non potest non assequi plenã peccatorũ remissionem tom.3 234.f
proximis quantum esse viles deoemus. to.3 200.d e
proximo prodesse omnium est. tomo 5. 444. k
proximum supplantare, & mordere insaniæ est to.5.100.i
proximum negligendo nouem modis peccare contingit tomo 5. 378 g 379.g
proximi corrigendi cura pauca est. tom. 5.527.d
proximorum exhortationem, & correctionem procurare tenemur.tomo 5. 378.c d, & seq.
proximorum contemptus quantùm omnia peccata superat to.5.378.g
proximis condolere quantæ sit perfectionis tomo 5.301.b c
proximos tristitia afficere non debemus to.5.327.g h
proximum diligere nihil magnum. tó. 4.643.d
proximi qui sint to 4.625. c d e f
proximorum utilitatem perpetuo confectandam tomo 4.181.f
prudens sæpe non uidet, quod stultior inuenit tomo 4.85.f
prudentiæ est cognoscere quæ sunt timenda, & quæ non. tomo 1. 321.i

Universidad de Deusto
Biblioteca

prudentia hominis non tãtum quantũ conscientia placet tomo 2.376.a
psallere verbo, opere subsequi, fructus est inenarrabilis tomo 1.274.a
psalmi centum quinquaginta à Dauide compositi . tomo 1.235.c
psalmi non certo ordine siti sunt, tom. 1.236.k
psalmi Dauidis fugant dæmones, tomo 1.282.k
psalmi quomodo iuuent eos etiam qui libros non habent tomo 1.302.b
psalmi qui canuntur quàm vtilitatem & voluptatem afferant. to.1.351 k
psalmi canebantur ab omnibus, tomo 1.407.c
psalmorum vtilitas tomo 1.266.b
psalmorum liber periit tempore Babylonię captiuitatis: inuentus est autem sparsim tempore Esdræ to.1.236.k
psalmus 140. vespere quotidie dicendus & psalmus, Deus meus ad te de luce vigilo, manè tomo 1.408.c
psalmi dauidici de omni materia tractãt tomo 1.236.d & seq.
psalmi non oës à Dauide scripti sunt tomo 1.332.i
psalmos decantando magna acquiritur vtilitas tomo 1.237.e
psalmorum & hymnorum differẽtia, tomo 4.471.d
psalmorum vsus to.4 471. c
psalterium Dauidis contra omnia vitia remedium habet. tom.5 85.g & seq. & omnium virtutem seminarium ib.
pseudochristi primi tempore Apostolorum tomo 2. 365.b c
pseudoprophetarum mores. tomo 2. 396.e f
ptolemæus deo dispensante curauit uetus testamentum transferri 2.1.7.c
publicanus in templo orans descendit iustificatus tomo 1.206.k
publicani oratio breuis cordis ostendit contritionem to.5 68.m 69.a l
publicanus citò ab auaritia sanatus est tomo 5.311.l
pudicitiam is qui vxorem habet facilè seruare posse videtur. to.5.388.e
pudor luctum cohibet, idei metus non cohibet tomo 3.101.b
pudor conscientiam arguit. to.5 447.f
pudorem quendam omnibus mortalibus inditum tomo 4 418.c
pueri ab initio educandi sunt in erudi tione & correptione dñi. t.4 399.d
pueri assuefaciendi psalmis & sacris scripturis tomo 4.471.d
puerilitas Israelitarũ.t 4.459.k 460.l m
pueri Babylonici per fornacem clariores euasere tomo 1.136.d.137.e
pueri tres Babylonici præstantiores ex fornace exierunt to.1.161 c
pueri ab initio in lucendi sunt ad dici plenam cœlestem. to.1.146.c d
Trium puerorum Babyloniorum excellentiæ tomo 1. 359 m
puerorum trium præconia. to.2.446 d & seq.qui iaciuntur in flãmam, eliberantur ab ea.f g
pueros tres à fornace illæsos deus abire fecit tomo 1 26.i
pueri imperfectus sapientior est quàm perfectus vir to.2.324 c
Tres pueri Babylonici intrepidi regi obsistunt tomo 2 17 g. & seq.
pueri contemnentes regem Babyloni cum, rege clariores sunt to.2.18.c
Tres pueri Babylonis cõlati,& reuelati tomo 2.305.d e
pueri sæpius sunt sacerdotibus offerendi, vt illis manus imponãt. t.2 324 d
Trium puerorum constantia. t.2.111.d
puerorum affectus in paruis. t.3.129.h
Trium puerorum Babyloniorum nomina mutata sunt to.3.291 f
puerorum trium Babylonis victoria. tomo 3.336.l
puer quidam in obsidionem datus tyrãno, occisus est. tomo 5. 349.h.& seq. eius deploratio.i.& seq.
Tres pueri Babylonii ieiunio fornacem vicerunt . tomo 5.75.h
puerorum miraculum Osanna canentium tomo 1.263.m
puerorum quantam curam gerat deus. tomo 1.368.k
puerorum ingredi in regnum cœlorũ, quomodo intelligatur. to.1.405. a
Tres pueri,in quos tot illata sunt mala, lædi non potuerunt. t.5. 166.f 167.k
quos suæ mensæ princeps fecerat participes. g. quibus postea omnia fuerunt contraria.ibidem & seq.& ipsi in fornacem missi sunt. k. & electi illæsi l m
pueros Babylõios ignis lędere nõ potuit to.5.291.i k l m.199. i. & seq. 200. a
pueri babylonici maiorem gloriam ex fornace nacti sunt, quàm Nabuchodonosor ex statua to.5.250.d.& seq.
pueri quomodo in infantia educandi. to.5.389.d. & seq. in adolescentia. f. & seq.
puerorum vitia communia.tom.5 391. d.& sequen.
pueri Babylonii in ignem coniecti.tom. 5.465.l.à quo exierunt illęsi 466.m.
Puerilæ ætatis inconstantia.t.2.227.a b
pugiles & luctatores gentiles colebant. tom.4.591.k l
pugnæ unde ortum suum sumunt. to. 4.442.d
pugnantium de doctrina Pauli error.tomo 4.301.c & seq.
pugna quid sit to.5.261 b
pulchritudo concupiscentiæ & intemperantiæ causa est tom.1.53.a b
pulchritudo sine uirtutibus nihil est, to. 1.332.c
pulchritudo animæ æterna est, corporis autem ægritudine tabescit. tomo.1. ibidem
pulchritudo non est in culpa . t.1.333.l
pulchritudo non est causa peccati tomo 1.438.d
pulchritudo animæ est causa amicitiæ, sicut pulchritudo corporis est causa amoris to.3.242.g
pulchritudo mulieris quàm sit res utilis. to.1.307.m
pulchritudo corporis Pauli.t.4.148. e f & sequen.
pulchritudo uestimentorum Pauli. ibidem i
pulchritudo quæ uera t.4.320.f
pulchritudo externa, causa zelotypiæ.tomo 4.394.f
pulchritudo quæ colẽda.to.4.663.k l m
pulchritudinis notæ quæ ueræ tom.4. 394.g
Palmo quare suppositum est cotdi. tomo 4 615.d
punire in hominibus bonum est. to.5. 297.c.non punire uerò, scelus sit in deo ibidem
puniuntur quidam hìc, alii non puniuntur tomo 5.295.i
puniri malum non est, sed peccare malũ est . tomo 2.449 m
punitur quis unde alii fiunt meliores.tomo 2.451.d m
punitis hic remittuntur peccata, ibidem a b
purgantur mortuorum peccata per episcopi deprecationem to 5 23.c
A purgatorio cultores suos uirtus eripit tomo 1.56.i
puritas & ueritas sunt quæ deo placent. tomo 5.100.i
purgatorii locus hinc potest probari. tomo 4.316.a b
pusilla delicta non negligenda.tomo 4. 327.e
pusillanimitatis incommoda. tomo 4. 46.c d
pusillanimem diuitiæ non possunt iuuare tomo 5.225.f
De Pythia muliere tom.4.192.c
python dæmon unde dicitur. tomo. 3. 231.k

Q

QVadragesimæ tẽpus doctrinis valde idoneum to.1.2.c
quadragesimæ ieiunium omne genus hominum inflectit ibidem c 3.d
quadragesimæ sanctæ dies non sunt in uanum transmittendi to.1.24.c
quadragesimæ ieiunandę utilitas. to.5. 227.i k.& quomodo ieiunanda.k
quadragesimæ sãctæ dies quomodo sint transeurrendi tom.5.335.b
quadraginta dies an sufficiant ad pœnitentiam peccatorum. tomo 5 317.m 317.a d
Quadruplex crimen in fidelium contentionibus tomo 4.56.f
quæstionis friuolæ de gehenna solutio. tomo 4 107 k
quęstiones de scripturis utiles sunt, sed ita ut conquirendo cessent lites, iurgia, rixæ tomo 4.568.a
Quærentibus deum omnia elemẽta ministrant tomo 2.254 f
Quæstiones super generatione Christi. to 2.6.g.& seq.
Quatuor formæ euãgelistarũ, t.2.257.c
Quales episcopi esse debeãt.t.4 538.l m
quales esse oporteat qui desyderio prælaturæ renuntiant.tom.4.581.k l m. 582. b,& seq.
quibus hostiis placatur deus.tomo 4. 673.k l
quandiu uiuit homo habet potestatem sibi & aliis consulendi to.4 74.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

quantum dilectio dei, dilectionem parẽ tum erga liberos superet to.4.392.l
quare in epistola ad Romanos Paulus tot fideles salutauerit to.4.91.d
quare qui in omnibus Christo parebãt, legem eius uidentur transgredi. to.4. 111.1,& seq.
quare Christus contraria præceperit: nã interdum dicit, ne possideatis peram, interdum autem. Qui non habet mar supium tollat,& peram. tom.4.112.f
quis pauper to.4.413.g
quis diues ibidem
quid uetat ad fidem accedere. tom.4.9.c
quid agere debeat, cui mala yxor contigit to.4.186.f
quid formam plurimum iuuat tom 4. 225.d
quid erexerit Niniuitas à morbo tom. 4.264.c
quid magis ædificat seculares. t.4.305.l
quid est quod homines faciet deo similes to.4.364.g
quid quærendum in uxore. to.4.398.g
quid præcipuũ in penitentia. t.4.623.m
quod Christus non est passus in cruce, patitur in oblatione to.4.178.g
quo in statu tempore Chrysostomi uersabatur ecclesia to.4.373.c d e f
qui negligunt bene agere dum viuunt, mortui nullos habebunt aduocatos. tomo 4.75.i
qui sunt, qui ignorant utilia quæque. tomo 4.80.e f
qui fratri maledicit, à sacrarum scripturarũ lectione excludi debet t.3.113.b
qui non fert insurias, & si in iudicium quempiam trahat, quanuis cum superet, tamen tunc maxime uincitur. to. 4.155.m
qui prorsus non amant, longe maxima uoluptate fluuntur, q̃ qui uoluptãtur in ipsis uoluptatibus meretriciis. to. 4.217.a
qui indigni sacrorum librorum lectione to.4.256.d
qui sola fide nititur benedictus, quomodo to.4.337.g
qui sua rectè facta, & aliorum delicta in tuetur, duplici damno afficitur tomo 4.432.b
qui nouit quid Christus fecerit plus sapit q̃ angeli to.4.461.k
qui prohibent ne seculares, sacras literas legant, hæc animaduertant. tomo 4.471.a & seq.
qui bono animo vim ac fraudem illatã tolerat, magis extollitur quàm qui ultrò sua elargitur to.4.489.m
qui curiosè reprehendunt uitam sacerdotum hoc tempore uiuent quæ ait Chrysostomus tomo 4.239.a,& se.
quidã cecauerunt filios suos, ut in stupiditatẽ inuecherẽt diuites. t.4.170.f
quæ bona uel mala sunt, non sunt naturæ, sed mentis ac propositi. to 4 78.i
qua ratione non omnes hic puniuntur. to.4.49.m
quæ humanam excedunt rationem, fide tantùm indigent to.4.121.c
quæ imperanda & quæ docẽda sunt. to. 4.544.l
quæ à deo consequi uolumus ea prius proximis debemus impendere. tomo 4.599.m
quinq; sensus ad quid dati to.4.357.e f
quintuplex testimonium de resurrectione affert Paulus to.4.221.i
Qui est, sempiternum, & sine principio, & uerè, & propriè esse significat. tom. 3.27.c
Quinque uirgines prudentes omnes sãcti dicuntur, sicut quinque fatuæ, dicuntur peccatores t.2.409.f g
Quo seruanda est concordia to.4.85.g
quomodo orandum to.4.448.a

R

RAab dicitur ecclesia tom.2.369.e f
Raab nupsit Salmoni, quia erat figura ecclesiæ tomo 2.245.d e
Raab postquam nupsit Salmoni dicta est Rachab ibid.f
raab sola in Hiericho peccato urbis nõ communicauit to.5.83.a b c
raab ecclesiæ figura fornicatione demonum olim inuolutę ibidem c
raab meretricis fides to.4.658.h
raab meretrix quo salutem inuenit. to. 4.9.d
Racha quid sit tomo 2.57.k
racha & fatuus in quo differunt. to.2. 276.g h
Rachel iuxta Bethlehem in tribu Beniamin sepulta est tomo.2.231.h
Rachel parturiens peticitatur. t.5.17.d
Radix omnium bonorum humilitas, malorum superbia to.2.271.m
Radix malorum auaritia. tomo 4.40.c
rapere quid to.4.424.a b
Nõ rapinã arbitratus, quid. to.4.424.m
rapacitas præter damnum contumelio. sa res est tomo 2.156.g
Rapiens aliena & alii dans, non miseretur, sed lædit,& maximam facit iniuriam to.3.24.g
rapiens peior est furante to 5.266.l, & cæde peior rapina. to 3.25.m
rapientes impossibiliter saluantur, si difficilè saluantur. to.2.184.h i
rapere regnum cœlorum, bonum est. to. 3.87.f g
Repete ut miserearis nihil hac eleemosyna potius to.5.272.g h
Rapina multò peior quàm cæde. est. tomo 2.156.h
rapina est, non cõmunicare pauperibus tua bona tomo.2.446.k
rapinam exuere uolens, nõ è multis pauca tetigat to.5.328.a
contra raptores & auaros. tom.4.45.g h
raptores. quales esse debemus tomo 4. 579.f g
ratio quare hic diues est, & ille pauper, alter magis alter minus agitabatur in prophetis tomo 4.193.c
rationes multæ extant impetrandæ mortuo uenia to.4.230.a
ratiocinatio nihil in fide suffragatur. to. 4.647.m
Rationem reddituri sumus de his quæ ultra usum nostrum sunt. t.1.103.b
rationem creaturarum difficile est reddere to.176.a b c
ratione sola differimus à brutis. t.1.241.d
ratio sola animum in trãquillitatis portum reducit to.2.182.e
ratio in fine de quibus danda sit. tom.2. 289.h
ratio constituenda est nobis index pro peccatis occultis to.3.56.d
rationis excellentia tomo 1.323.a
ratio verborum & operum reddenda est to.4.63.f
ratio calculi facienda est de omnibus nostris conscientia vocata to.5.98.c d e
ratio humana capere non potest quomodo deus sit ubique, sine principio, nõ genitus, &c. to.5.278.m
Rebecca quare sterilis erat tom.1.133.c
rebecca consuluit sacerdotem super fatcina sui uteri ibidem 134.l
Recordatio peccatorum in lecto. tomo 1.338.b c
Rectum faciendum est in conspectu domini, nõ hominis. to.1.437.f
recreationem quærere alienũ est à christiano to.4.439.d
redargutio peccatorum futura, publica erit to.4.669.d e
redemptionis libertas quando puta erit to.4.351.f
redemptio nostra non est nummi, sed gratiæ non corporis, sed animę. tom. 1.287.d
redemptio non est absolute, sed adhuc opus est, vt vitam agamus dignã gratia to.1.360.k
regenerationis tempus quale sit tom.2. 409.h
reges terræ cur dicunt vt aduersus Christum conueniſſe cum unus res solus fuerit to.1.238.g
Regio mortis iste mundus. to.2.267.k
Reginæ Austri, & Iudæorum collatio. t. 2.317.a b
regimen animarum periculosum valde & onerosum t.4.581.k l m
regnum cœlorum pro tempore resurrectionis tomo 4.357.f
regnum Medorum à Babyloniis destructum est tomo 4.515.k
regnum Romanorum ab antichristo destruendum ibidem
regni cœlorum ubertas to.4.665.f
regna dei duo in scriptura to.4.224.d
regnorum destructio to.4.515.l
regnare cum Christo nemo potest, nisi passionem eius fuerit imitatus. tom. 2.333.d
Regnum cœlorum non est, propter temporalia negligendum tomo 1. 135.b
regnum non est, ubi est legum transgressio to.1.440.b
Regni utilitas nihil prodest ei qui superno est auxilio destitutus. tomo 1. 96.m
Regnum facilè seditione dissoluitur. to. 2.329.f
regnum cœlorum Christus promittit sequentibus se to.2.268.f
regnum dei quid t.2.284.c
regnum dei est retributio bonorum operum & malorum tomo 2.289.h

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regnum dei, omne bonum: regnum diaboli, omne malum t.3.315.e
regnum cœlorum dicuntur scripturæ tomo 2.356.i
regnum cœlorum nunquam legitur in lege Moysi to.2.417.i.419.i
regnum cœlorum cum tanta socordia non est adeundum tom. 3.152 k l
regnum spirituale in cœlis est. tomo 3. 165.i
regnum non proponeretur nisi esset supplicium tomo 3. 77.d
Regni cœlestis nomen auditum nõ erat à Iudæis ante Nicodemi quæstionem tomo 3 41.a
regnum pauci assequerentur nisi deus gehennam ruinatus fuisset, & pœnam tomo 2.201.b
Regnum uita sine tristitia redere non potest tomo 5.231.e
regnum tantum non potest, quantum pecunia tomo 5.260.c d
regnum deus pollicetur, & contemnitur tomo 5.260.d
regni cœlestis amissio, intolerabilior est gehenna tomo 5.293.g
regnum cœlorum ab exordio mundi propter nos adornatum est. tomo 5. 467.i
Regulus unde dictus erat talis. t.3.57.a
Religiosa nõ tacere lucrũ, tacere dispendium est tomo 2.391.h
religiosa olim apud Iudæos. t.5.436.l m quibus nunc carent. m.437. a & seq.
Reliquiæ spiritualium non sunt quales eduliorum tomo 1.109 a b
Reliquiæ apostolorum to.1.323.k
Releuantur mortui viuorum precibus & sacrificiis tomo 4 230. a
relicto capite, membris adhærere non licet tomo 4.465 c
remedia contra vanam gloriã. t.4.70.f
remedia aduersus æruinnas omnes. t.1. 100.a & seq.
remedia quæ omnibus medentur vulneribus tomo 4.164.h
remedia contra amorem obscœnum. tomo 4.273.i k l
Remedium aduersus omnia vitia est ieiunium tomo 1.1.d
Remedium contra concupiscentias & ceteras passiones tomo 2.218.h
remedium contra insidias diaboli. tom. 1.83.h i
remedium contra inuidiam. tomo 1. 205.b c
remedium contra fornicationem & adulterium tomo 1 335.b & seq.
remedium contra arrogantiam. tomo 1.497.e
remedia multa contra peccata nostra. tomo 1.70.c d
remedia ad omnia peccata. to. 2. 337.b & seq.
Remedia aduersus peccata. to. 1.348.h i
remedium contra iram to. 2.16.b e tomo 2.35.e f
remedium contra ebrietatem & delitias tomo 3.348.e
remedium contra inanem gloriam. to. 2.391 m
remedium contra tentationes. tomo 2. 42.h i.43.e f
remedium contra consuetudinẽ peccãdi tomo 2.79.i k
Remedium contra timorem. tomo 2. 220.i
Remedium contra insidias. to.2. 220. i
Remedium contra iniurias. to. 2.222. l m & seq.
Remedium contra auaritiam. tomo 2. 224.b
Remedium contra vituperantes. tomo 2.239.h i
Remedium contra ociositatem. tomo 2.330.m
Remedium cõtra suggestionem diaboli tomo 2 395.a
remedium contra scandalum. tomo 2. 403 l m
Remedium contra blasphemias. tom.2. 450.f & seq.
remedia contra omnia peccata reperiuntur in scripturis tomo 2.348.h i
remedia contra omnes tentationes. tomo 2.389.b & seq.
remedium contra imm to.3.11.g h i
Remedium contra iniurias. to.3.78.a b 82.h 83.i
Remedium contra iram ibidem
Remedium contra vlionem. tomo 3. 82.h & seq.
Remedium contra reprobationem. tomo 3.110.h i
Remedium contra iuramentum. to.3. 170.h i & seq.
Remedium contra delitias. tom.2.215.l m.215.a

Remedium

Remedium contra affectiones. tomo 3. 229.e f
remedium contra contumeliã. tomo 3. 222.l
Remedium contra inimicitias. tomo 3. 235. e
Remedium cõtra iram. to.3.259.c
Remedium aduersus contumelias. tomo 3.263.i
Remedium aduersus iram. tomo 3 263. k & seq.
Remedia contra dæmonis tentationes tomo 3 16.c f
Remedia omnium vulnerũ ex diuinis scripturis eliguntur tomo 3 3.9.d e
Remedium contra vitiorum alimenta tomo 5.27.a
Remedium contra mœrorem. to.5.52. d e & seq.
Remedium contra fatum. tomo 5.59.g & seq.
Remissio peccatorum fons salutis, & pœnitentiæ munus tomo 5. 81. l
Remedium cõtra omnia vitia ex psalterio tomo 5.85.f & seq.
Remedium contra iniurias. t.5.129.d m
Remedium contra calamitatem. to.5. 126 g h
Remedium contra desperationem. to. 5.144.g
Remedium contra iactantiam & inanẽ gloriam. to.5.146. k & seq. 147. h i
Remedium contra calamitates. tom.5. 186.k & seq.
Remedium contra iniurias. to.5.188.a & sequeu.
Remedium cõtra iuramenta. t.5.196.m
Remedium contra iuramentum. to.5. 218.g h
Remedium contra tristitias. t.5.232.b c
Remedium contra consuetudinem iurandi tomo 5. 255.a & seq.
Remedium contra cõtumelias. t. 5.300 h i & seq.
Remedium contra inuidiam. tomo 5. 301.e f h 302.i
Remedium cõtra omnia vitia ex scripturis sacris tomo 5.311.& seq.
Remedium aduersus tribulationes. tomo 5.321.m
Remedium contra aduersitates. to.5. 338.d e
Remedium contra tentationes diaboli tomo 5.339.b
Remedium contra calumnias. tomo 5. 339.b 340. c
Remedium contra malas consuetudines tomo 5.381.c d
Remedium contra concupiscentias. tomo 5.450.c d
Remedia contra diaboli tentamenta. tomo 5.33 a b
Remedia contra superbiã. to.5.285.h i
Remedia contra astutias diaboli. to.5. 453.a cuius sunt arma multa. ibidem
Remissio peccatorum opprobrium diaboli tomo 1.293.c
Remissio ab opere mala vbique est. tomo 5. 303. g
Remissio peior est persecutione. tomo 5.278.e f
Remissionis via non ducit ad cœlestem ciuitatem, sed tribulationis. t.5.324. h
Remittens proximo se prius quam illũ reatibus liberat tomo 2.79.b
Reminisci oportet præteritatum quia qui ex aqua sanguinem fecit, potest id & hodie facere tomo 4.460.l m
Renouari quid tomo 4.379.b
Renouatio per lauacrum regenerationis exclusa est baptizatis tomo 4.622.f
repetationes solus tomo 4. 659. b c
repercutiens percutientem perdit vindictam à domino deo to.2. 279.a
reprehensio qualis esse deber tomo 1. 411.l
Reprehensio vitiorum quid efficiat. tomo 1.330.e
Reprehensionem publicam quid sequatur incommodi tomo 1. 331.a
reprehensiones non ex malitia, sed cura proximi proficiscuntur. to.3.190.e f
Reprehensiones ferre magnum bonum est. t.3.190.h i & sũmæ philosophiæ præconium & laus est. 191.b
Reprobationis quæ causa est. tomo 3. 110.g h
Repromissionem paradisi nemo ante latronem accepit. to. 3. 304. f nec eam Abrahę aut patribus promiserat deus ibidem & g
Reptilia etiam ad vsum vtilitatem facta sunt tomo 1.15.h & seq.
Repudium antiquæ legis. t. 2 60.d 61.e
Repudium præter naturam est, & contra legem tomo 2.181.a
Repudiũ quare fuit in lege permissum tomo 2.277.b c & seq.

Repudium

Repudium dans secundum legem quatuor cõmittit iniquitates. to.2.278.c
Requies tribulationi succedit. to. 2.331.i
Requies quæ vera to.4.616.f
requiei veræ excellentia ibidem
res est beata, mulier obsequens viro suo tomo 4.393.l
res politicæ maiori diligẽtia quam spirituales nunc perficiuntur. to.4.450.c
res nostræ similes rotæ to.4.510.h
responsum mortis quid. to.4.254.d
res quædam aliquando sunt bonæ & licitæ, aliquando econtrario. tomo 2.62.b c
res quælibet per quascunque causas nascitur, per eas dissoluitur. to. 2.322.c
res mortalis & immortalis in quo differunt tomo 2.347.l
res quæuis naturalis habet aliquid quo lædi & corrumpi possit. to 5.161.d
res pauperum diuitibus creditæ sunt, quomodocunque possideant. tomo 4.267.h
Reipublicæ cœlestis & terrenæ propria & discrimina tomo 1.196.d e
respublica discipulorum Christi. tomo 3.167.c d
Resurgentes à peccato angelicæ militiæ connumerantur tomo 5.473.b
Resurrectio Christi spem nobis certam præbet nostræ resurrectionis. tomo 2.107.c
resurrectio Lazaro non sperata durum tomo 2.443.l
In resurrectione, alii eiiciuntur, alii perdunntur tomo 3.73.g
resurrectio futura probatur. tomo 3.73.l m.a b
resurrectio persuaderi non poterat, nisi plura quæ erant naturæ humanæ fierent tomo 3.151.a
resurrectio futura est. to.3.155.k & sc. 156.a & seq.
resurrectio est eius quod cecidit, & quid dissolutum est. to.3.310.f quæ omnibus communis est.g
resurrectionis dogma ledit vitæ improbitas t.3.257.a & multa mala inducit, ibidem & b
resurrectionis Christi magnalia. to.3.311.d & seq.
resurrectioni non credentes, nullam habent excusationem tom.3.107.m
resurrectionem non credens non potest pure viuere tomo 3.74.b
resurrectionem Christi esum & potum Petrus Centurioni probauit. t.3.206.a
resurrectionem defendit Paulus duabus rationibus tomo 3.268.g
resurrectio futura est. tomo 5.297.i k
resurrectionis nouus modus. to.5.407.l m.a
resurrectionis argumentum maximum tomo 1.362.b
resurrectio Christi collata ad opera dei tomo 4.158.k l
Nisi esset resurrectio, deus non tanta fecisset tomo 4.159.d
resurrectio Christi prænunciata multis in locis veteris testamenti. t. 4.378.d
resurrectio oĩbus cõmunis. to.4.278.k
resurrectionis modus tom.4. 228.a
resurgent oẽs, sed differenter. to.4.50.b
Retia diaboli tria quibus illiqueat alas tomo 2.265.c d
Retinentes aliena multis sunt homicidis fœdiores tomo 2. 109.d
Retributio pro periculis & maledictis à deo pollicetur tomo 2.250.a
retributiones magnæ ponitur sunt patientibus. t.5.481.c non minus ad tribulationes, quam ad virtutes pertinẽtes ibidem
Reuelanda in die iudicii. t.5.247.b c
Reuerentia magna exibenda est diebus magnæ hebdomadæ to.1.80.k l
reuerentia deo exibenda est, siue exaudiamur in rationibus, siue non. to.3.58.f
reuerentia in ecclesia dum sacra peragũtur, sacrificiis exhibenda. tomo 3.209 a & seq.
Reuelatio peccatorum domino facienda tomo 4.69.c
rex Persarum barbam habuit auream tomo 4.467.f
reges, sacerdotes & prophetæ cur oleo vncti sint tomo 4.418.c
Rex Aegypti cum tota familia fuit pœnæ obnoxius propter rapiam Saram tomo 1.88.b 89.c
Rex absolutè dictus, Deus intelligitur tomo 1.308.i
rex ante Nemroth nullus to.1.80.g
rex nihil mea substantia amplius habet tomo 1.337.f
rex sacerdotis vsurpat dignitatem. to.1.440.m
regis & sacerdotis discrimen tomo.1.442.l
regi nõ licet officium exercere sacerdotis to.1.441.b
rex est carnis suæ, qui iudicat terrã carnis suæ to.2.393.k
reges tres ex maledicto femine Ioram, a Christi genealogia prætermittũtur to.2.247.l
reges quicumque placuerunt deo diutius regnauerãt & prosperati sunt. tomo.2.249.d
reges, iudices & pontifices tres Christi dignitates figurabant to.2.249.f
regis optimi est pro communi utilitate nunquam recusare supplicium. tomo.3.302.g
rex in tribunali sedens nõ est tam splẽdidus quã fũgus erat beatus Iob infimo to.5.194.c
rex urbium, regionum, & multarũ gentium gerit præfecturam to.5.363.a
res pro diuitiis, locis opibusve raptis cum Barbaris pugnat ibidem.d
regis mores tom.5.363.e f & secundum bonus est aurum largitur, pauperta-tem soluit. g h
regis æterni pulchritudo omnem sermonem & mentem omnem excedit to.5.469.k
regi mors valde terribilis, philosopho non molesta to.5.364.k l
rege Babyloniorum nemo unquã sceleratior to 5.465.i
reges Hierusalem quod ærumnas passi sunt to.5.324.e
Rhama ciuitas erat Saulis in tribu Beniamin to.2.255.e
Ridentes patiẽter tolerare oportet tom. 3.245.f g h
Ridere flentes peccata quam sit graue peccatum to.3.91.d
ridere quidam semper optant t.2.23.i
Ridicula uerba sunt, uitanda tomo.2. 443.l
Ridicula in nuptiis assuecta abiectione digna to.4.145.l
ridicula in puerorum natiuitate tom. 4.146.e f
risus quare nobis inditus to.4.637.c
risus in ecclesia cauendus ibidem c
risus, non est malum ibidem
Risus licet paruum uitium, multa tamen maiora parit peccat t.2.238.g
Ritus iudaici non præstant uirtutem to.5.426.c
ritus iudæorum nũquam restituentur to.5.439.i k
ritus nephandi gentilium to.4.591.k l
Roboam in multitudine populi interpretatur to.1.248.c
Romanũ imperiũ si è medio sublatũ fuerit, uenier Antichristus t.4.515.i
Romani inexcusabiles to.4.151.f
Romani ũn pelati facti sũt t.4.494.m
Romanæ urbis laus to.4.109.k
romanorũ crædentiũ uarietas to.4.4.h
romanorum insania to.4.311.l
romanis Paulus quotẽ scripsit to.4.4.d
rotæ similes sunt res humanæ t.4.510.h
Ruben propter partis uiolatorum thorũ primogenitis priuatur to 5.44.c
rudiores uisu & sensu indigent tomo. 2.102.b
ruina omnem iactantiam subsequitur to.2.66.a
ruina præcedentium debet esse admonitio sequentium to.2.329.f
ruina Hierosolymitana prædicta à Christo iam cernit to.4.646.a
Rumores boni augendi t.5.445.b malitacendi ibidem e
Ruth alienigena non est Boaz propter paupertatem despecta tomo.2.111.k
Ruth Moabitis nupsit Boaz t.2.244.f g

S

Sabbatum sanctificare quid. tomo 1.22.d
sabbatũ secundo primum t.2.115.h i
sabbatũ corpale & spirituale t.2.370.b
sabbatum non otii causa datum, sed spiritalis negocii to.2.441.i
sabbati obseruatio magnas utilitates cõtulit populo iudæorũ t.2.426.d & sequent.
sabbatis duplex hostia immolabatur to.2.441.i
Sabbatum imago & typus fuit regni cœlorum to.4.614.h
Sabellius ex Libya to.4.421.c
sabellii error circa Christi incarnationem to.3.63.l
Sacerdos cœlebs esse debet. tomo 1. 219.k
sacerdos nihil aliud habet quàm mone re to.1.151.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

sacerdos medius inter deum & homi-
nem to.1.441.l
sacerdos quomodo debeat corripere
principio to.1.442.a
sacerdotis libera nox to 1.440.b
sacerdotis dignitas & thronus tomo.1
ibidem.442.l m
sacerdotis fiducia to.1.ibidem.m
sacerdotes mansuetudo to.1 422,a
sacerdotes uel saltem æqualem cum
sacerdotibus idolorum honorem ha
bere deberent to.1.170.d
sacerdotes per mandata sibi data apud
deum legatione funguntur tomo 1.
179.l m
sacerdotum dignitas to.1.170.d
sacerdotum maior dignitas, quam re-
gis to.1.441.a e
sacerdotibus honor exhibendus est,
propter illum cuius sunt sacerdotes
to.1.170.d
sacerdos eucharistiam offerens pro pre
sentibus, preteritis & futuris offert to.
1.88 f
sacerdos pariter cum cæteris peccans,
magis quàm ceteri punietur tomo.
2.91.k
sacerdos debitor est ueritatis prædican-
dæ to.2.305.k
sacerdos qui est secundum deum om-
nem sacerdotem timet offendere to.
2.342.h i
sacerdos facit cathedram, & non cathe
dra sacerdotem t. 2.354.f
sacerdos causa est bonitatis uel mali-
tiæ populi sui to.2.376.l m pro quo
puniętur, vel remunerabitur Ibidem
sacerdos debet esse fidelis & prudens,
laicus fidelis to.2.376.a
sacerdotis bona conuersatio crebris
tis in exemplum to 2 273.e
sacerdotis doctrinam ecclesiæ tempo-
re persecutionis habent necessariam
tomo 2.376.c
sacerdotis mores requisiti tomo. 2.
434.d
sacerdotem Christi honorans, Chri-
stum honorat, ipsum autē iniurians
Christum iniuriat to.2.291.g
sacerdotes propter bonam conuersa-
tionem sunt sal to.2.273.e
sacerdotes persequentes, iniuriātes aut
lædentes sunt gentiles, hæretici, aut
insensati to.2.291.f
sacerdotes sunt uicarii, & ips ibidem.g
sacerdotis excellentia, to.1.426.h
sacerdotis peccatum grauius est quàm
aliorum to.1.251.f
sacerdotes cor & stomachus ecclesiæ
intelligūtur to 2.338 d.& receptacu
la sapientiæ spiritualis.e
sacerdotes dicuntur ædificatores to.2.
346.c
sacerdotes sunt principes populi to.2.
348.h
sacerdotes digniores sunt quàm popu
lus, non tamen utiliores to.2.353.e
sacerdotes positi sunt ad ornamentū
populi to.2.345.m
sacerdotes nisi manifestauerint omnē
ueritatem, rationem reddent in die
iudicii to.2.357.k
sacerdotes sunt uenditores operū bo-
norum, & doctrinæ to.2.379.k
sacerdotes sunt digniores quàm popu
lus, non utiliores to.2.414.i
sacerdotes iudæorum ad fidem adduci
non possunt, plebei possunt tom.2.
427.e
sacerdotum magna est confusio quan
do laici inueniuntur fideliores tom.
2.343.g
sacerdotum auaritia maximè notatur
to.2.358.f
sacerdotibus peccantibus totus popu
lus conuertitur ad peccandum to.2.
338.f
sacerdos subiectos recte gubernat, si
cultus & debitus reddatur t.3.339.g
sacerdotis animus nihil differt a nauī
quæ fluctibus iactatur to 3 1.9.h
sacerdotis ore uerba consecrationis pro
feruntur, sed dei uirtute conse un
tur & gratia to.3 300.l
sacerdotes etiam indigni & male uiuē
tes, sunt à subditis honorandi to.3.
123.h i
sacerdos æquè purus esse debet, ac si
in cœlis inter angelos medius staret
tomo.3.8.h i.& eius dignitas ibidē.
& sequen.
sacerdos debet Paulum imitari tomo.
3 9.d e
sacerdos prohibeat accedentes ad eu
charistiam in peccato cuiuscunque
sunt dignitatis to.3 314.e
sacerdos eadem cum subditis peccata
committens, non eadem, sed multo
grauiora patietur to.3.337.d
sacerdotis ueteris ornamenta, & ea terri
bilia to.3.8.h
sacerdotis uinculum ipsam etiam ani-
mam tangit, & ad cœlos usque per-
uadit to.3.8.l
sacerdotis potestas quanta sit tomo.3.
8.l m 9 a & seq.
sacerdotis animum solaribus radiis pu-
riorem esse oportet to.3.23.i k cuius
maiori esse debet integritas, quam ere
mitarum ibidem 24.e
sacerdotes uulnera maiori medicamen
to & auxilio indigent, quam populi
to.3.26.i quia grauiora ibidem
in sacerdotes eos qui non debent eligi to.
3.25 a
sacerdotes christianos contemnentes
multo sceleratiores sunt, quam Da-
than cum suis to.3.9.a
sacerdotes nouæ legis solum animæ
sordes probāt purgatas, sed uere pur
gant ibidem
sacerdotes tū uerbis tum factis quos
erudiunt, ad beatam uitam perducūt
to.3.20.m
sacerdotes terræ sunt sales tom.3.24.e
sacerdotes orationibus præponit sunt
to.3.340.b
sacerdotum & parentum nostrorū col
lato to.3.9.b
sacerdotibus terram colētibus commis
sum est, ut dispenset ea quæ in cœlis
sunt tomo.3.8.k & data potestas quę
non angelis ipsis ibidem
sacerdotibus Iudæorum solis purgare
corporis lepram licebat to.3.9.a
Christianis uero animæ sordes, ibid.
Sacerdos quare angelus dicatur tomo.
4.5.d
sacerdos a subdito ubi non differt tom.
4.295.k
sacerdos est angelus domini tomo.4.
560.a
sacerdos symbolū implet tātummodo
ibidem.g
sacerdotis munus quid ibidem
sacerdotem qualem esse oportet tom.o.
4.169.h
sacerdotes & monachi sublimioribus
potestatibus subditi to.4.86.d
sacerdotes & subiecti imitari debent
corporis conglutinationem tom.4.
296.m
sacerdotes reges, & prophetæ cur un-
cti oleo to.4.418.e
sacerdotes honorandi tomo.4.504.cd
sacerdotes honorandi etiam mali to.4.
560.m
sacerdotū uita subditis non discutien
da to.4.398.a & seq.
sacerdotiū Aaron non idem cum sacer
dotio Melchisedec to.4.630.e
sacerdotalis dignitas maxima est in-
ter omnes, si quis ea immaculate cu
stodiat to.2.377.e g
sacerdotalis officii est posse docere po-
pulos to.2.425.l & respōdere de lege
ibidem.m
sacerdotium cœleste regnum tomo.
1.440.m
sacerdotio non detrahendum ob uitia
quorundam ibid. & sequen.
sacerdotium est populi fundamentum
quo dissipato, deus alia ponit funda
menta to.2.364.f
sacerdotii dignitas omnia continet to.
1.393.c
sacerdotis dignitate indigne sui quam
sit indignum to.2.128.m
sacerdotium sicut oportet implens,
omni est honore dignissimus tomo.
3.287.g
sacerdotium ipsum in terra peragitur,
sed in res cœlestes refertur tomo.5.
9.g h
sacerdotium Melchisedech non iussit
oues mactare, sed uirtutem animi cu
rare to.5 442.c
sacerdotii nauem assiduæ tempestates
circustant tomo.5.24 f non tantū
extrinsecus, sed & intrinsecus
ibidem
sacerdotii Christiani dignitas tomo.5
441.m.& seq.
sacræ literæ multo clarius non docent
quam mortui si resurgerent tom.2.
453.c
sacra indigne tractare quam graue sit
peccatum to.2.457.m
sacræ scripturæ uerba nō uult dens ut
simpliciter, sed multa cū prudencia
intelligamur to.3.26.i
sacra nostra quantum excēdat uetera
to.5.9.i
Sacramentum altaris non inquisitio-
ni pecuniarum uel simoniæ conue-
nit to.2.150.kl

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacramenta nouæ legis sine uita recta & peccato libera prodesse nobis non possunt to.4.407.a
Sacrificare nō est nunc uoluntatis dei 4.641.l
Sacrificiū eucharistiæ ibidem b c
Sacrificii spūalis eminētia. t.4.631.l m
sacrificia in lege quot sunt tom.4.267.l
sacrificia quare cōtinua ī lege.t.4.639.a
sacra scriptura, mala bonis assiduè temperat to.4.9.g
sacra oblatio quā offerunt sacerdotes eadem est quam dedit Christus ipse discipulis, quamq; sacerdotes modo quoq; cōficiunt: nihil habet ista quā illa minus to.4.561.h
sacram scripturā scire mundanis potissimum necessariū est to.4.361.d i
sacrā oblationē non sanctificant homines, sed Christus qui illam ante sacrauerat to.4.561.h
sacris lris uacare ēt fabris licet.t.4.126.l
sacris literis assuefaciēdi pueri.t.4.471.d
Sacrificium deo magis gratum erit, quando mortua membra fuerint.t.1.158.e impedientia illud e
sacrificium primum legis euangelicæ to.1.346.d e
sacrificia decem nouę legis to 1.346 e f
sacrificium dei erat cruciatio apostolorum to.2.304.h
sacrificia animalia cur Iudæis permissa sunt to.2.407.1
sacrificia Iudæorum oportebat cessare quando Ioannes Baptista concipiebatur to.2.430.a b
sacrificiū ꝓ omnibus offertur t.3.125.l
sacrificium altaris cibus spiritualis est to.3.300.m
sacrificia omnia sancta dicuntur tom. 130.b
sacrificii ueteris participes to 5.316.g
sacrificiorum & holocaustorum abrogatio to 5.440 a & sequ.
sacrificia non exigebat Deus a Iudæis principaliter to.1.305.e
sacrificia cur instituta to.1.327.f
sacrificium ubique gentium esse offerendum to.1.364.f
sacrificium matutinum & uespertinū to.1 409.m
sacrificium in primis reuerendum per linguam suscipi altaris scilicet tom. 1.410.h
Sacrilegium ualde graue, & contemptu plenum to.3.179.g
sacrilegium multo magis est quàm tēpore apostolorum ibidem.h
Sadducæi in Christum contra resurrectionem t.2.351.c & se.352.a & se.
sadducæorum apud Iudæos hæresis to. 2.201.e & seq.
Sagitta uolans, laus humana. tomo.1. 342.k
sagitta dei electa multos percussit tom. 5.101.f
Salis opera to.2 273.b c
Saliua Christi scientia est tom.2.423.c
Salomon nobilis inter filios israel to.2, 245.d
Sālome dicebatur mater filiorum Zebedæi to.2.332.h
Salomon omnium fœlitior, per negligentiam decidit in profundum to. 2.194.e
salomon pacificus interpretatur tomo. 2.245.b
salomonis mater ignobilis to.2.272.b
salomonis regnum Christianorū initiis simile fuit to.2.246.d
salomon non fuit melior patre, sed neque par tomo.3.191
salomon in curis dei uisione dignus est, in delitiis autem, in malinæ bathrum delapsus est to.5.324.i k
salomon ob mulierum gratiam a paterno ausus est recedere deo tomo. 5.475.k
salomoni pepercit pp patrē suū t.5.471.c
Saltātem probans & laudans peior illo efficitur to.3.70.l
Saltatio perfectæ sanitatis indicium tomo.3.220.b
Saltātū nemo adsit nuptiis to.4.481.c
saltationis præmium, caput prophetæ fuit to.4.591.a
saltationes, cantica sātanica, & odæ inhonestæ & huiusce modi cātus, uitari debent a Christianis.to 4.397.c
saltatores expellendi to.4.388.g
salus ex Iudæis quomodo to.4 103.b
salutis nostræ summa unde dependet to.4.515.b
salutis caulæ quid to.4.610.h
saluus erit pro perpetuò permanebit supplicio to.4.137.l
Saluari possumus per merita nostra si uigiles fuerimus to.2.20.f

Saluatorum & damnatorum differentiæ tomo 5 469.m.& seq.
Salus animarum præ oībus curanda est tomo 1.5.m & seq.
salus uera sanitatis mētis est, quæ febres non timet tomo 1. 288.k
salus est ab extremis terræ bene uiuentibus tomo 1.444 c
salutis nostræ inimicus nunquam dormitat tomo 1.6 e
salutem suam negligentes, in diaboli retia se inuiciunt tomo 1.11.f
salutis nostræ non simus negligentes. tomo 1.16.d
salutis nostræ materiā parum curamus tomo 1.114.d
salus hominum indubitata certaque super omnia dæmonem cruciat. tomo 2.128.f
salus hominum in Christi morte posita est tomo 2.331.m
salutis uias mille deus nobis proponit tomo 2.130.g
saluti nostræ duo necessaria sunt. tomo 2.142 h
saluti nostræ salutem proximorum adiiciamus tomo 2.175.e
salutem consequi non possumus, nisi alienum quæramus commodum. tomo 2.218.f g
Ad salutem necessaria reperiuntur in scripturis tomo 2.348.h i
salutis nostræ principium est credere deū assumpsisse carnem te.3.50.h
salus nostra eleemosynis emenda est. tomo 5.84.i
salutis uia una non est, nec unus modus tomo 5.380.i
salutis proximi debitor est unusquisque nostrum tomo 5.449.m
saluus fieri nequaquam poterit, qui proximi curam non impenderit. t.5.26.g
saluus fieri non potest, qui suæ uxori contentus non est to. 3.103.b
Salutatione fratres præuenire di sunt. tomo 2.6p.f
Samaritanus, quomodo dicatur proximus tomo 1.419.l
samaritani unde dicti & orti sunt. tom. 3.50 i
samaritani ex multis locis pentateuchi Christum cognouerunt, & futurum tomo 3.54.a b
samaritani doctrina tantùm, non signis Christo crediderunt to.3.57.m
Samaritani minus in lege & prophetis edocti quàm Iudæi, citius Christo crediderunt ibidem.h
samaritanæ cum Iesu colloquium. tomo 3 51.c & seq.52.a & seq.
samaritanorum & Iudæorum dissidiū tomo 3.50.k 51.l
samaritanorum fides de deo. to.3.54.k l
samaritani misericordia erga uulneratū tomo 5.444.h
Samor mons ubi constructa est samaria tomo 3.50.i k
Samson Nazirænus fuit, cuius gesta xpi signo figurabant. tomo 2.387.d 388.e
samordaci exterminandi. to 4.388.g
samuel quomodo expugnauit Ascalonitas tomo 4.516.f
samuelis amor in saulem to.4.56.l
Samuel habuit ortum propter matris fidem factus tomo 1.191.d
samuel presentatur in templum. tom.1. 194.f & seq.
Samuel ab ira Samuel liberare non potuit tomo 2.20.e
samuelis filios non iunit necessitudo parentis tomo 2.32.b
samuel quadraginta annos populum administrauit tomo 3.160.k
samuel uidens Heli mortuum israelis calamitates flere coactus est. to 5.48. k. Saulem constituit regem l & depositum perpetuò fleuit ibidem
samuel multum temporis exhausit pro Saulis salute, nec profecit. to. 5.82.k
quia non conueniebat pœnitentia peccatoris cum oratione prophetæ ibi
Sanctificatio est quod alterum sanctificat. to.2.298.m Sanctificatum nūq̄ alterum sanctificare nō pōt. t.2.291.m
sanctificatio dei quæ sit to.2.293.i
Sanctificatum & sanctificatio differunt tomo 2.292.a
Sanctitatis impostores circa mulieres facilè se constringunt to.2.356.g
sanctitas alia est dei, alia angelorū., alia hominum tomo 3.25.a
sanctificatio unde sit to.4.4.i
Sanctimonia quo modo perficiatur. tomo 4.286.k
sanctimonia uitæ quæ uera. to. 4. 348.k
sanctimonia quid tomo 4.491.e f
sanctus quis tomo 4. 328.k
sanctum seculare quid to. 4. 635.c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sancti propria facta pertinaciter contegunt, nisi necessitas urgeat. t. 4. 323. a
sancti non omnia sciunt to 4.490. f g
sancti quare non omnia sciunt. ibi. h
sancti aliorum malis condolentes. to. 4. 492. h
sancti non omnia potuerũt, ne quis existimaret supra id quod uideretur. to. 4. 578. l m
sancti qualiter, & qũo peregrini erant, & hospites to. 4. 651. b. 652. i
sancti sunt orandi tom. 1. 121. l, qui pro nobis intercedũt, si quæ nostra sunt, ponamus ibidem
sancti in patria patrocinantur uiuis. to. 1. 340. i
sanctorum conuersatio in diuinis scripturis à Spiritu sancto relicta est. to. 1. 24. h
sanctorum orationibus, lectionibus, & passionibus nobis est insistendum. t. 1. 219. a
sanctorum merita & gloria laudans, eorum mores imitetur to. 1. 430. d
sanctus dei fuit Christus, & nõ quisquã propheratum t. 2. 420. f. imò sanctus deus ibidem & g
sancti in cœlo quid canant. tom. 2. 67. h 68. a
sancti omnes dicuntur esse quinque uirgines prudentes tomo 2. 327. g
sancti comparantur coronæ. to. 2. 331. l
sancti non possunt esse amici illorum, quibus deus est inimicus. to. 2 360. a
sanctorum proprium est nihil anteferre proximorum saluti to 2. 17. i
sanctorum orationes habent maximam uim pro nobis t. 2. 20. d
sanctorum magnitudinem nec mors ipsa deprimere potuit to. 2. 190. f
sanctis non est concessum scire differentiam suam adinuicem t. 2. 335. b
Sanctus, nomẽ, non in omnibus eandẽ habet significationem tomo 3. 25. a
sancti aduersus peccatum dimicantes, laborando fortiores, & moriẽdo uictores facti sunt to. 3. 335. b
sancti patrocinantur in cœlis hominibus aduersus dæmones inuadentes. to. 3. 337. i
sancti omnes sunt eadem alacritate colendi to 3. 339. k l
sanctorum laudes nobis prosunt magis, q̃ illis tomo 3. 338. b
sanctorum tumuli, & reliquiæ inuisendæ, & venerandæ t. 3. 340. i
sanctis domini inimicum est seculum. tomo 3. 335. e
sancti verè qui sunt in hoc mundo to. 5. 121. f. & seq.
sancti sunt omnes qui ut rectè credunt, sic viuunt tomo 5. 121. h
sancti sunt omnes quotquot cum uita rectam fidem habent tomo 5. 312. b
sancti nolunt corollas sibi ex alienis bonis conteri. t. 5. 353. a, afflictiones pro domino magna cum alacritate suscipiunt d, 354. e
sancti omnes perpetuò inter se consentient to. 5. 468. h
sanctorum quanta sit uirtus t. 5. 130. a b
sanctorum patrum in proximos etiam infensos charitas & beneuolentia. to. 5. 132. f, & seq.
sanctorum uirorum orationũ fieri participem optimum to. 5 144. i
sanctorum merita defunctorum, uiuos iuuant tomo 5. 171. d
sanctorum uerba non tantùm gratia plena sunt, sed & ipsi aspectus. t. 5. 186. g
sanctorum uirtus quanta to. 5 203. c d
sanctorum animæ deo magis lætantur authore munerum, quàm ipsis muneribus to. 5. 497. f
sanctorum pedes magna potuerunt to. 5. 312. b
sanctorum sepulturas dæmones reformidant tomo 5. 355. e
sanctis sufficit in retributionem deum uenerari tomo 5. 179. m
A sanctis priscis exemplum oportet accipere to. 5. 311. e f
Sanctorum appellatione uocabant maiores pueros suos tomo 4. 146. e
sanctorum martyrum solẽnitates celebrare non est nouum t. 4. 240. e
sanctorum ossa mirabilem habent potestatem tomo 4 312. c d
sanctorum precibus frui bonum est. to. 4. 483. d
sanctorum uirtus quanta tom. 4. 659. b
sanctorum claritas ex tribulatione tom. 4. 664. h i
Sanitas animæ diligentius curanda est, quàm corporis t. 2. 210. a, & seq.
sanitas corporis faciliùs desideratur, q̃ animæ tom. 2. 310. d e
Sanguis est bruti anima to. 1. 71. c
sanguinis

sanguinis hominis & bruti differentia tomo 1 71. d e
sanguis Christi cum fiducia sumptus omni morbo succurrit to. 2. 16. c
sanguis Christi effusus est in remissionem totius orbis peccatorum. tomo 2. 228. f
sanguinis fluxus immundities secundũ legem iudicabatur to. 2. 102. c
sanguinis proprii effusio maius est, q̃ pecuniam contemnere to. 2. 184. h
sanguis Christi mysticus dæmones propellit. t. 3. 75. l & mirabilia multa facit ibidem & m 75 a
sanguis sanctorum habet suam uocem tomo 5. 340. h
sanguis & aqua ex latere Christi fluentes sunt fundamentum ecclesiæ to. 5 l 520. k
sanguis Christi mysticus dæmones expellit. t. 5. 315. b & angelos ad nos uocat. ibidem. effusis totum orbem abluit ibidem. Adyta & sancta sanctorum mundauit ibidem. Aureum altare sanctificauit, & peccata purgauit, & sacerdotes creabat. c. & pleraque egregia effecit ibidem & 316. d
sanguinis dominici figura, uis, & effectus tomo 5. 152. h i & mysterii eius institutio. ibidem
sanguinis Christi proprietates & excellẽtiæ tomo 5. 315. b. & seq.
sanguine plenam decet esse Christiani uitam to. 5. 326. i
sanguine Christi, uescimur qui nos regeneranit tomo. 1. 439 f
Sapiens laudatus in facie, flagellatur in corde tomo 2. 310. i
sapientes philosophi ita finierunt sicut cœperant tomo 2. 312. h i
sapientes, à quibus mysterium Christi absconditum est tomo 2. 312. k
sapientes sunt multiplices. to. 2. 362. a
sapiens metuens declinauit malum insipiẽs fiducia sua in uoluitur. t. 5. 173. k
sapientia est secundum eloquia dei uiuere, & non ea solùm scire. to. 2 312. h
sapientia in actu, scientia in sermone probatur tomo 2. 376. a
sapientia magnum bonum est. tomo 3. 101. f. quod consequitur qui pecumas contemnit ibidem
sapientia dei aliorum malignitate uitatur prout res postulat t. 3. 170. b
sapientiæ diuinæ sunt indicium quæ in nobis, sunt tomo 3. 89. l
sapientiã veram difficile est inuenire. tomo 3. 155. b
sapientia dei claret in formatione hominis tomo 5. 410. h. & seq in ordinatione membrorum. m. & seq.
sapientia Christi permittit, ne quid minus, ne quid plus iusto decertes. to. 5. 340. f
sapientiæ initiũ est dei timor. to. 5. 113. c
sapientia pro curiosa inquisitione. to. 4. 131 h
sapientiam dei perscrutari non licet. tomo 4. 158. c
Sarra farinam miscebat, & ministrabat. to mo 4. 105. b
Sarra bis emortua to. 4 340. k
Sarra typus ecclesiæ ibidem m
Sarę præclusio duplex tomo 4. 650. h
Sarra ridens à domino correpta est. tom. 2. 123. g
Sara cum Abraham certabat uirtutibus to. 1. 88. k
Sara addita à deo litera, uocata est Sarra tomo 1. 109 c
Sara uerum posfidebat ornatum. to. 1. 113. i k
Sarra ex sterili fit mater tom. 1. 183. f
Sarthæ uirtus & alacritas. tom. 1. 87. f pul chritudo. h i continentia 88. k l obedientia l k
Saræ querela in uirum & ancillam. to. 1. 105. g & seq.
Saleptana uidua suscepit Heliam. to. 2. 398. b 399. c & seq.
Sarhael dictus est primus angelus. to. 1. 178. g
Satanas armat puerum Heli aduersus Annam tomo 1. 193. d
Satanæ festum uoluptatibus dicatum. to mo 2 438. l m
Satanas angelus erat, seipsum exaltauit, sed plus omnibus humiliatus est. tomo 5. 276. i
Satan uolens euertere Christum, qua ua fricie usus est tom. 4. 218. h
Satan quid to. 4. 310. c
Satanæ stimulus & nuncius quis ibidem
Satanæ obseruationes i partub' t. 4. 146. h
Satanica uox est se excusare à correptione fratris, quia nil habet commune cum illo to. 5. 181. e
Satietas super omnia corpori nostro re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pugnat tomo 2.138.m
Satietas corporis robur, & animi minuit fortitudinem to.3.38.c
satietas est multorum causa bonorum, & fuga malorum to. 5. 305.l
Satisfacere tenemur pro seruis malefacientibus tomo 1.91.h i
Satisfacit Cain pro peccato. to.1. 421.c
Satisfactio post confessionem necessaria tomo 2.258.m
satisfactio & remissio peccatorum fit tribus modis tomo 3.338.g
Saturitas mater est ægritudinis & infirmitatis. tom. 5. 305.k. & multorum morborum ibidem l.a
Saucius curet vulnera sua.tomo quarto 561.f
saul victus inuidia, Dauid benefactori malum rependit tomo 2. 127.h
Saul Dauidem à deuicto hoste semper suspectum habuit. to.1. 199.b c. & se.
Saul lancea Dauidem infigere tentat. ibidem.f
saul post tot insidias in Dauidem multa incommoda passus tom. 1.206.f
saul reprobus fit euidenter. to.1.219.f
saul quantum ad vocem Dauidis immutatus tomo 1.206.m.& seq.
saule nemo deterior ibidem 205.c
saul armatus non præualuit contra Dauid etiam inermem to.2.132.a b
saul genere ignobilis to. 2.172.b
saul incõsideratè iurauit. t. 5.219. k l m & seq. 221.a
saul voluit iuramento addere homicidium. t.5.220.i.& aliud iuramentũ.l. cui contrarium populus bis iurauit ibidem & m
saul in Dauid irrationabiliter inuidebat tomo 5.286.c 287.l a b
saulis assumptio in regem to.1.16.c
sauli plus nocebat inuidia qua Dauidẽ persequebatur, quàm ipsi Dauidi tomo 5.129.f g
Scala Iacob tomo 4. 462.g
scandalizare quid to.2.171.l
scandalizantes alios quantùm sint puniendi tomo 5.22.g 23.h
scandalum præbere infidelibus graue peccatum est. tomo 1.13. m.& seq.
scandalum proximi quantum vitandũ tomo 1.14. a & seq.
scandalum quantum sit cauendum. tomo 2.153.c & seq.
scandalum quomodo est præcidendum tomo 2.277.a b
scandalum diaboli in omni opere bono est positum tomo 2. 281. h
scandalum crucis qui patiuntur. tomo 2.217.k l
scandalum quomodo vitandum, tomo 2.403.l m
scandali vitandi via est prauorum hominum fuga tomo 2.174.l
scandala quomodo necesse est venire tomo 2.173.m
scandala sunt vitæ confusio atque peruersio ibidem
scandala non effugiens, sibiipsa culpam attribuat tomo 2.133.a
scandalum proximi vitandum. tomo 3.91.a
scãdalum nulli per nostrum exemplum inferendũ est. to. 5.136 h.& seq.137. b.& sequen.
scandalum fugiendum, & scandalum tolerandum to. 5.449.f g & seq.
scandalum quando est vitandum, tom. 5.396. b c
scandalum quando timendum, & quando non tomo 1.331.a
scandali nullam demus occasionem. tomo 5.452.e f.& seq.
scandala quantùm sint vitanda. tomo 5.132.a b
scandala non sunt necessitatis sed voluntatis eorũ qui ea mouent. t. 4. 187.m
scandalizãdi non sunt.quantũ in nobis est,neque fratres, neque externi. tomo 4.181.d
scelera aliena vnusquisque in die iudicii punienda iudicabit to.3.56.d
scelera dum non resecantur,semper increscunt tomo 1. 211.h
Scenofactoria ars quid. t.4.104 k.105.l
Scenopegia fixio tabernaculi interpretatur tomo 2. 348.f
Scenopegia Iudæorum to.5 439.e
Scire quid creator, & quid creatura magnum bonum est to. 1.175.g h
scire bonum & malum in natura positũ est, facere autem in voluntate. tomo 2.355.g h
Schismatum natura to. 4.118.h
Scindere ecclesiam quid. to.4.376.b
Scientes nihil vtilitatis consequuntur, nisi sequatur operum impletio. tomo 1.1.c d

scientia

scientia boni & mali in nostra natura insita est tomo 1.141.d
scietiam virtutis in natura sua quisquis habet insitam to. 1.172.i
scientia quæ ex solis lectionibus est, ex ore procedit.to.2.292. f. quæ de spiritu sancto est, de corde procedit. ibidem.
scientia dei nascitur ex diligentia lectionum to.2.352.l
scientiam Christi verè habet, qui facit iustitiam eius to.2.381.e
scientiam & uerba habere non prodest, qui non habuerit opera to.2.425.a
scientia in Paulo tanta erat,quanta in vllo unquam fuerit t.3.283.d e
scientia maior maioris fit pœnæ materia to 5.136.d,& seq.
scientia quomodo in patria destruetur. to.5.402.h,& sequ. differentia autem quæ sit inter scientiam præsentem, & futuram k
Scissura quomodo fiat in Ecclesia tom. 3.314.a b
Scommata non sunt Christianorum to mo 5.298.l
scopus scripturæ attendendus,ut aliqua utilitas inde capiatur to.1.139.a
Scommatis mordere procul debet esse à christiano to.4 388 f
scopus Pauli considerandus pro intelligentia scripturarum t.4.223.b i
Contra scortatores tomo 4.45.f
Scortum ab vxore quo discernitur. to. 4.475.f
scorta nuptiis non introducenda,ibi.e f
Scribæ & pharisæi quomodo claudebãt ianuam ueritatis. to.2. 357.l m
Scripturę sacræ alio idiomate quàm Hebraico,Græco,& Latino scriptæ. to. 4.514.f
scripturæ sacræ manifestæ ibidem
scripturis vacent qui salutem consequi volunt to.4.128.a
Scriptura sacra non est sibiipsi alicubi aduersa to.1.5.b
scriptura imponit bestiarũ nomina his qui serui fiunt irrationalium affectionum to.1.57.g
scriptura diuina nil continet sine ratione dictum to.1.75.e f
scriptura diuina non in pulchritudine, & cõpositiõe verborũ cõsistit.t.1.106.k
scriptura nihil habet superuacaneum. tom.1.435.k
scripturæ sacræ abundantia. to.1.4.c d
scripturæ mos est, humanis vti verbis propter nostram vtilitatem.to.1.28.d
scripturæ diuinæ canonem non sequi, valde est absurdum to.1.30.a b
scripturæ diuinæ magna est uirtus. to. 1. 101.k
scripturæ diuinæ & humanæ diferimina ibidem k & l
scripturæ diuinę thesauro comparantur tom.1.34.h
scripturæ qũo audiendæ tom.1.425.f
scripturarũ tanto quis fructum accipit, quanto illis familiariorẽ est. t.1.27.h
scripturarum diuinarum peritia ingens bonum est tom.1.95. b c
scripturarum lectio cœlorum est relatio tom.1.435.g
scripturis diuinis non attẽdere, malum magnum est to.1.8.g
scriptura sctã hæret sibi tota.to.2. 418.f
scriptura diuina est refugiũ Christiani ad cognoscendam fidei ueritatem.to. 2.368.c d
scripturæ sacræ intelligentia acquiritur digna deo vita tom 2.352.m
scriptura prima,fides to.2.456.c
scripturæ sacræ aperiuntur baptizatis. t. 2.262.f
scripturæ prophetarum post mortem eorum susceptæ sunt tom.2.348.g
scripturæ sunt clausæ,ut cum labore inueniantur.t.3 56.i,& obscuræ multiplici de causa.357.k l m
scripturæ sacræ habent uenas carnesque suas to.2.422.i
scripturarum diuinarum lectio magis est necessaria ad seculares, q̃ ad monachos tomo 2.9.h
scripturas ut filiis suis legẽdas præbeãt, hortatur parentes to.1.303.c
scripturas qui uelit scire, bonus sit uita, & plurimũ studii adhibeat oportet. tom.1.305.g
scripturas vult curiosè ab omnibus legi,& qui dubitãt à suis episcopis sententiam petere to.1.407.c
scripturæ ab oĩbus legendæ. to.1.254.a
scripturarum diuinarum imperiti non erunt patresfamilias tomo.2.142.l
scripturarum occulta non sunt iniquis manifestanda to.2.253.b
scripturarum lectio magna est aduersus

Universidad de Deusto
Biblioteca

peccatum munitio. tom.2.449.c. ipsa rum ignoratio magna est salutis perditio ibidem
scripturas audire diuinas contemnere, diabolicæ inspirationis operatio est.to mo 2..10 m
scripturas legendo necessariò augeturfides tomo.2.381.c
scripturas sacras euoluere cuiusuis hominis est. to 2.447. l i.adueisus concupiscentias carnis.448.k
scriptura quæcunque à Spiritu veritatis originem duxit to. 3.326.k
scripturæ diuinæ sint nobis cæteris rebus preciosiores tomo 3.6 e f
scripturæ diuinæ summa indigent diligentia tomo 3.67.c d
scripturæ diuinæ nil continent temerarium tom.3.80.b
scripturæ non simpliciter, sed quàm diligentissimè legendæ sunt. to 3.91.b
scripturam sacram pauci admodum curant. t.3.52.e f.quæ nobis data est vt cordi insculpamus. f. & frequenter animo repetamus ibidem
scripturarum diuinarum maximũ præmium & vtilitas. to 3.59.c.& omniũ medicinarum thesaurus.d
scripturarum ordinem & proprietates intelligere oportet to. 3.65.b
scripturas per opera declarare lucrũ est tomo 3.219.b
scripturas ignorare, magnum malum est tomo 3.230.k
Ex scripturis diuinis remedia omnium vulnerum quæruntur. to 3.219.d e
scriptura sacra depingit gesta multorũ, vt offendat aliorum lapsus, aliorum coronas tomo 5.165.l
scripturæ creationis mundi quare post tot annos editæ sint. t.5.205. d & se.
scripturarum lectioni insudandum.to. 5.59.c. quia inde multa oriuntur bona.ibidem.& multa vitantur mala. d
scripta in diuinis scripturis, sunt ad nostram vtilitatem tom.1.76.c
Scrutando scripturas salutem consequi poterimus to.3.85.e.& seq.
scrutandum non est cur deus hunc sanitati restituat, illum verò interire sinat tomo 5.137.b
scrutari curiosè cũcta in parabolis non oportet tomo 2.186.c
Scrutatione in eleemosyna nõ opus est, sed omnibus ex æquo, maximè autẽ fidelibus benefaciẽdũ est.t.4.630.d e f
secularis homo non debet amplius habere excusationis in bonis operibus q̃ monachus tomo 4.618.a b
seculares cõparent sibi biblia, & si nihil aliud velint, vel nouũ testamẽtũ ac quirãt, apostolorũ acta, Euãgelia, cõtinuos ac sedulos doctores. to.4.471.a
seculum quid tomo 4.325.d e
seculum malum ibidem f
seculi principes qui to.4.129.g
scrutari significat apud Paulum, apertè scire tomo 1.259.d
scrutari qũo dicatur Deus. to 1.402.k
scurrillitas ex immoderato risu profiscitur to.2.238.g
scurrillitas non est audienda. t.2.244.d
seculum diligens non potest diligere Christum to.3.335.f
seculum futurũ coronarum & præmiorũ est, præsens verò laborũ, ac colluctationum tomo 5.39.c
seculi negociis plurimi dediti, quietè ac licenter viuunt tomo 5.34.d e
seculi fastus semper dubius. to.5.469.l
secularis homo facilè ad pœnitentiam venit tomo 2.344.m
secularia omnia nobis contemnenda sunt gratia spiritualium tom.3.55.h
secularia quo superantur.tomo 3.126.g
secularia vbicunque comprehenderis, lædunt tomo 3.141.e
seculares hisdem suppliciis cum monachis plectentur, si eadem peccata commiserint tomo 5.388. c & seq.
secũdũ mensurã accipere quid. t.4.619.f
secũdũ ordinẽ Melchisedech, quid. tomo 4.619.f
secunda epistola ad Chorinthios encomium est Pauli tom. 4.300.f
secunda lauatio impossibilis, duobus modis tomo 4.623.i
secundas nuptias quando licet contrahere tomo 4.238.m
In secundis aduersa prospicientes, inopinarum nihil patiuntur in aduersis.tomo 5.476.g
securitas diligentes homines negligentes facit to 2.378.f
Securum non se reddat, qui non dolet cùm peccat tomo 2.47.f
Securis applicatio ad arborem, periculũ fore proximũ hortatur.t.2.34.g.h

Sectæ

Sectæ vnde sint to.4.85.d
sedere à dexteris dei quid to.4.102.f
sedere à dextris quid tom.4.357.b
sedec, iustitia est to.4.618.a
sedere non est ministri to.4.631.m
Sedechias Hierosolymo. Rex pp uiolatũ iuramentũ vrbem suam perdidit t.5.234.e.& seq. excæcatus ductus est in Babylonem ibidem 235.l m
sedes Christi inaccessibilis est hominib. angelis, cæterisq; creaturis. t.2.188.i
sedes Christi sunt homines t.2.383.b c
Seditiosi nolunt habere deũ inter se medium tomo 5.124.g h
Seductio semper habet boni colorem. to 2.315.g
Sem benedictio à patre to.1.79 c.& seq.
Semei conuitia in Dauid to 5.351.h
seminis cadentis in terram tãtùm quarta pars salua fuit tom.1.4h
seminis iacti in terram, tribus perditis partibus, una tantũ saluatur.t.2.137.c
semen pro sepultura to.4.230.k
semper orandum t.4.448.a
sempiterna temporalibus præponentes, digni sunt qui utraque accipiant. to. 2.20.k
senatus ad patriã pertinẽtes.t.1.285.a b
senatus Romanus Christum noluit deorum numero ascribere to.2.384.l m
senectus bona quę est to.1.102.f g
senes qui veri sint ibidem l m
senectus quæ uera to 4.618.l
sensibilia præmia cur & à Deo iudæis, & à Paulo etiam aliquot in locis proponantur, & maximè in uirginitate. t. 1.389.l
sententia dei ad perdendum hominem per diluuium, etiam ad cætera se extẽdit tom.1.56.k
sententias dei reuocare possumus, si uelimus t.1.102.h i
sententiæ stultæ & ridiculæ philosophorum to 5.4.g
sententiæ diuinæ quò ad generationem potius quàm usui parẽdum. t 3.42.i
sensus oẽs unde initiũ habẽt. to.4.59.h
sensus quo pacto exercitati fiunt. tom.4. 620. e
sensus noster deceptu facillimus est. to. 2.229.e
sensus exterior est ostium per quod omnia bona vel mala super animam intrant tom.2.283.i k
sensus nostri sunt claudendi diabolo. to mo 2.375. g h
sensus quinque exteriores sunt fratres nostri. t.2.437.b c. ipsorum uitia. d e. & fructus, e
sensus quinque exteriores sunt secundũ deum tomo 2.352 k
sensus quædam tradit fidei to.3.154.d
sentire peccatum, & corrigere bonũ est, melius tamen non omnino peccare. tomo 5.288.k
separatio corporalis & spiritualis. to. 2. 308.g.& seq.
sepes quid tom. 4.359.h
septẽ quædã sunt apud nos. t.4.462.d e
septuaginta millia uirorum occisa propter Dauid peccatum tomo 4.93.k
septem peccata Cain tom.1.46 c d
septem sunt spiritus virtutum, sicut sũt septem spiritus viriorum to.2.318.e
septimanam habet præsens tempus deputatam t.5.107.k
septuaginta interpretes à Ptolemæo vocati omnes ueteris testamenti libros interpretati sunt tomo 1.5.b c
septuaginta interpretes sũt alijs digniores to.2.19.k
septuaginta septimanarum anni vsque ad regnum Herodis t.2.252.b c
sepulchrum diuitis uidetur, sed non sepulchrum animæ eius tom.1.437.h
sepulchrum quid sit to 2. 227.k
sepulchra sunt meretricum diuersoria. tomo 3.97.m
sepulchra martyrum quanta sint habita veneratione tomo 5.67.c d
sepulchra seruorum Christi etiam hactenus parent veneratione digna tom.5. 327. a b, sed & regis aulis sunt clariora. b
sepultura quantum sit curanda.tomo 1. 171.i k l
sepultura optima, vita optima.t.3.137.h
sepulturæ sumptus sepulto inutilis, & sepelienti damnosa t.3.138.d. & seq.
sequendus est Christus to.4.248.k
sequi dominũ quid sit to.2.162.c.163.f
sequi diabolum tomo 2.162.f
sequi dominum diligenter non parua retributio est to.2.183.g
seraphim beatitudo admirabilis. tom.1. 433.l
seraphim quare faciem & pedes uelent. to.1.433.a.& sequen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

seraphin à cãdente flagranteq; ore nomen inuenerunt to.5.410.i
Sermo melior est q̃ munus. to.1.114.c
sermones appetere spirituales, animæ sanitatem arguit to.1.434.a
sermo multas habet proprietates ad eticã tomo 2.347.m
sermo oblectans, non compungens, subuertit ecclesias tomo 3.221.i
sermo non paruam affert consolationẽ tomo 3.245.g
sermonem dei accipiẽs fit diues, nõ accipiens fit inops tom.3.326.l
sermo plurima & bona & mala operatur tomo 4.149.g h
sermo minister est cordis. to.5.149.h
sermo beatus est si iustificationi proficiat, infelix est, si damnationem incurrat tomo 5.149.g
sermones delectabiles multos occidere solent tomo 5.275.d e
sermo spurcus quid to.4.382.i k
sermo de gehenna vtilis. to.4.512.k
sermonis diuini susceptio cũ baptismate peccata omnia quantuncũque grauia delet tomo 4.8.m
sermones inanes qui tom.4.388.l
sermones animis, sunt tanquam flatus nauigiis tomo 4.512.a b
sermocinari de gehenna multum prodesse rit tomo 4.512.k l m
serpẽs quare vehemẽter punitus. tomo 4.88.g
serpens super omnia animantia maledictus est quia super oĩa animalia prudentissimus erat tomo 1.59.m
serpens soli persuasit mulieri, q̃d vtriq; obesset tomo 1.181.a
Serpentis verba ad mulierum erant verba dęmonis tom.1.34.l
serpentis astutia in Heuam. to.1.178.d
serpentis conditiones ex primo peccato ortæ tomo 1.182.l
serpenti cur deus maledictionem infligit tomo 1.59.i l m
serpẽtem deus in multis maledixit. ib.h
serpentis astutia tomo 2.108.f
serpens æneus qũo Christum figurabat tomo 3.45.c d
serua mandata dei vt deum videas. to.2.312.i
seruire dño cũ tremore quid. t.1.432.k
seruiendo domino cuncta nobis vt par prospera euenient tomo 3.335.b
seruitium nullum deo exhibere, & velle seruos nobis iugiter seruire, ridiculũ est tomo 3.7.i
seruitiũ peccati quidã nõ verẽtur, seruitium aũt hoĩum erubescunt. t.3.84.k
seruitus ex peccato orta est. to.1.79.a
seruitus misera, quæ generat libertatis excessum tomo 1.432.l
seruitutem peccati Xps abstulit. t.1.79.b
seruitus ab humana violentia, & non diuina dispositiõe adinuẽta. t.2.349.b
seruitute vitiorum nil vnquam vilius tomo 2.17.d
seruitus nostra nihil deo cõfert. t.3.7.i sed ad nostrã penitus redũdat vtilitatẽ. k
seruitus grauis est pecunias cumulare tomo 3.128.l m
seruitus prima Iudæorum habuit q̃ua dringentos annos: secunda, septuagin ta: tertia, tres cum dimidio quarta perpetua. to.5.451.& 435.a b
seruitutes iudæorũ tres pcipuę. t.5.430.l m.& seq.& restituendæ. 432.f. quarta autem non restituenda. ibid.& sequ.
seruitus vnde fit tomo 4.401.l
seruitus Chri. vera est libertas. t.4.409.h
seruitutis modi tres tomo 4.4.i
serui qũo erga dominos se gerant. to.4.553.d e
serui nocent Ioseph historiã. tomo 4.588.d e 589.f
serui peccãtes non despiciendi. t.4.597.k
seruorum multitudo reprehenditur. tomo 4.227.g & seq.
seruorũ genus impudens esse. t.4.688.a
seruorũ multitudo superflua. t.4.662.l
seruos verberare quãdo licet. t.4.384.b
Serui suam sępius obliuiscuntur conditionem tomo 1.105.f
serui nec debent esse contumaces & superbi tomo 1.288.a
serui dicuntur à seruando. to.1.377.g
seruus est diaboli quicũque sequitur diaboli voluntatem tomo 2.349.b
seruus fidelis domino absente probatur tomo 2.380.g
serui diaboli pessimè corrũpũt Christiãitatẽ quando se simulant Christianos tomo 4.294.l
serui fides mensuranda est secũdũ dilectionem domini tomo 2.301.m
serui dei & serui diaboli vnde distinguũtur tomo 2.315.f g
seruorum diaboli mores. to.2.395.k

seruus

seruus Christi magis à morum mititate dicendus quàm à nomine à parentibus sibi indito to.5.133.k
seruus solus est, qui facit peccatũ. to.5.350.b
serui Christi ẽt mortui sunt protectores regum orbis terrarum to.5.325.b
seth pro Abel mortuo suscitatus est. to.1.50.m
seuentas lenitate tẽperanda. to.4.323.b
sex hominis ætates to.1.190.m
sex mundi ætates ibidem
sexagenarius planctus ibidem
sicarii à sicis gladiis reconditis dicuntur to.3.255.g
Siccitas maxima in iudæa. to.1.212.c.& seq.m.213.a
De siccitate quæ inuasit quõdam regionem Chrysostomi to.4.224.h
signum epistolarum Pauli to.4.509.a
signa præsentiæ Spiritussancti. t.4.50.a
signa quare tempore Apostolorum vtilia erant nunc verò inutilia. t.4.128.i
signa ẽt nunc conspicua sunt, ibidem k
signa quare nunc non fiunt to.4.470.e
signa non fecerunt Petrum, celebrem tomo 4.642.g
signum Abrahæ à Deo datum super hæreditate Palæstinę. to.1.101.d & seq.
signũ de cœlo quid tom.2.137.c.& seq.
signum Ionæ prophetæ est scandalũ crucis tom.2.317.k
signum dicitur quod nouũ fit, nõ quod semper fuit in vsu tom.2.207.a
signum filii hominis to 2.373.m
signa tępore iuliani apostatæ. t.2.13.k l
signa olim facta suscipimus, licet visibilia non sint to.2.41.h
signa plurima deus plurimis olim monstrauit tomo 2.46.b c
signa Christi ex inuidia iudæorum multò magis apparuerunt to.2.98.h
signa non prosunt sine charitate, nec requiruntur cum charitate to.2.141.b
signa incredulis dantur tom.3.40.f
signa, & bñficia dei qũo differũt. t.3.107.a
signa falsa deus aliquando fieri concessit tomo 3.281.m
silentium veritatis non liberat auditores à supplicio to.2.167.b
silentiũ quod nam bonum to.1.292.i
silentiũ non est semper vtile, & quando sit eo vtendum t.1.410.i
silere pp Deus qũo q̃d posset. t.5.302.f
siloa missus interpretatur to 3.90.f
simile de statua expurgata tom.4.468.l
In similitudine hominum factus quid. tom.4.425.g
similitudo præceptorũ xpi. tom.2.54.c d
similitudo hois est ĩ arbore. to.2.412.h l
similis deo efficitur qui pro inimicis orat tom.1.73.b c
similis xpo qũo fiet aliqs. t.5.137.c.& sefimon leprosus, qui à Christo sanatus fuerat t.2.428.m
simonem à lepra Christus curauerat. tomo 2.223.d
simonia non tantùm pecunia patratur tomo 3.159.a
simplices veteris testamenti. to.3.168.f
simplicitas nihil aliud est q̃ prudẽtia. ib.
quæ via est ad philosophiam. ibidem.
simplicitas nõ debet impedire quin deũ agnoscamus tomo 4.96.g & seq.
simulatione bonitatis ad improbitatem tendens grauiori dignus est supplicio t.2.206.i
sinistra quid tom.2.383.g.392.d
sion speculatio dicitur tom.1.444.h
sobrietas causa est abstinentiæ, & castitatis to.1.315.d
sobrii inter malos conuersantes fiunt virtutis studiosiores to.1.53.f g
sobrii facilè sequũtur Abrahã. t.1.45.h i
societas inter socios perseuerat dum fides seruatur to 3.147.m
socios habere suæ miseriæ non minuit miseriam to.4.540.m
societas eorum qui mœroris nostri participes sunt doloris maximã partem aufert tomo.4.559.a
socordia quantum malum to.4.36.c
socrates in vinculis to.4.474.m
socrates Archelão illustrior. to.5.374.g
socratis oratio ad iudices Athenienses. to.5.385.h i
Socrus Petri statim curata fuit à febre, & reliquiis eius tom.2.93.g h
Sodomorum & Gomorrhæ iniquitates. to.1.116.b h i
sodomorũ miserabilis conflagratio. to.2.182.h i
sodomis præfertur Abrahæ tugurium. to.1.451.l
sodomorum conflagratio in vltionem peccati perpetuam to.5.234.b c
sodomitæ quantum abusi sint diuinis donis tomo 1.282.h

Sodomitæ retributionem erroris sui recipiebant ibidem.i
Sodomitarũ insania erga hospites Loth tomo 1.199.b.& seq.
Sodomitarum peccatum nulla venia diguum ibidem
Sodomitæ dicti sunt Iudæi. to 5.425 g
Sodomæ ignis, gehennę est effigie. to. 4.12 k
Sodomitorum peccatorum causæ quæ fuere tomo 4.225.b
De Sole tomo 4. 377.m
Solennitas quæ vera tom.4.189 f
Sola fides non sufficit to.4.77 g
Sola fides non sufficit electis. to 4.348.i
Sola fides iustificat, non est hæc hæretica sententia si mentem Chrysostomi probè intelligas tomo 4.527.c d
Sola fide ad salutẽ non satis est. t.4 175.c
Sol Græcè helios interpretatur. t.1 54 c
Solis discursus multum vtilitatis præstat tomo 1.12.a b
Solis vtilitas in laudes opificis ducit ibidem.b
Solem gentiles pro deo habuerunt quia creatorem eius ignorabant ibidem
Solem extingui facilius est quàm ecclesiam obscurari tomo 1.439 b
Sol quidã est hoĩbus Paulus. t 3. 288. d
Sol iustitię q̃do dicitur oriri. to. 5.160.d
Sol multis indiget, vt sua exerceat opera in terris tomo 5.209.k
Sol omnia ducit ad perfectionem suam tomo 5.213.d & seq.
Solamen verum est cũm passio vincitur tomo 1.223.c
Solaria licita & honesta. tomo 2. 122.c. 123.d
Solennitatem per totam vitã suam agẽs, non opus habet sabbato. t. 2.126.e f
Solicitudo animæ semper habenda est tomo 1.191
Solicitudo desperationis est filia. tomo 2.289.b c
Solicitudines vitæ præsentis spinæ meritò appellantur to 3.41.c
Solicitudines assiduæ mentis acumen hebetant tomo 5 25 d
Soliciti esse vetamur, & laborare iubemur tomo 2.448.c
Solitarius iræ, inuidiæ, auaritię, voluptati, cæterisque animi morbis imperat to.5.363.a b. dei timorem animi morbis præficiens b
Solitudo propter innocationem nominis dei gratior Abrahę erat quàm ciuitates tomo 1 90 d
Solitudo negligentiæ supino non prodest tomo 1 118.h
Solitudo, securior q̃ ciuitas. to 1. 127. c
Solitudo idoneus ad philosophiam locus tomo 3.19.a
Solitudo sancta, non turba, spiritum sanctũ assessorem habet. tomo 2 418 d
Solitudinẽ habitantium vita. t. 391 b c
Solus non dominus exotat, sicut cum suis fratribus tomo 5.410.m
Somnolentia dici potest cũm quis hebetior, & tardior ad virtutẽ. 5. 144.h
Sõnus plurimus in mulieribus. t.4.90.k
somnus quare malitia dicitur. t 4.501.a
somnus grauis vnde ibidem.f
somnium bonum tomo 4.413.c
Sõni philosophorũ de aia. t.4 497 a b
Sõnus duplex, virtutis & vitii. t 1.135.d
Somnus cibus est animor debilium. to. 1. 197.c
somnus mors est temporaria, & vnius diei interitus tomo 1.202.c
somnus imago est mortis & consummationis tomo 3.213.k
somnus in quo à morte differat. tomo 3.233 h
Soni diuersi quare fuerunt Iudæis permissi tomo 1. 430.c
Sors quid tomo 4 350 l
sordes corporum nõ execretur deus, sed animorum tomo 4.570.k
sordes peccati quàm magnæ sint, nemo est qui sentiat tomo 2. 122. m
sordities ab auribus expurganda. ibid.
species nulla honesta in diuitum ædibus aspicitur tomo 2.232.l m
species futurarum beatitudinum in præsentibus continetur t.3 113.c
Species consolationis due. to. 4664.b c
spectaculum mundo facti qd. t.4. 144.a
Spectacula vitanda to.1.378.b c
spectacula pernicioſa. t.1.433.c d & seq.
spectaculorum incommoda. ibidem
spectacula q̃ periculosa. to.2.24 a & seq.
spectacula quatenus vitanda. to. 2. 27.i & seq. 17.a b c
spectacula scenica a dæmonum sunt, nõ hominum tomo 3.53. h
spectacula & scenæ diuino sermoni à pleriſque præferuntur to 3 93.a
Sperare bona opera faciunt, & mala desperare

sperare tomo 2. 289 c
sperare vel credere in deum nemo potest, nisi qui bona opera facit. t. 2. 388. e
sperandum nõ est de salute post diuinã gratiam, nisi in solis suis virtutibus tomo 3.37.c
sperare in deum magnum bonum est tomo 5.200 a
Spes in vita recta, & sancta consistit. tomo 4 31.m
spes quid tomo 4. 55.d 246. b
spes esse debet ijs qui hic laborauerunt quoniam illis futura est merces & fructus & requies tomo 4. 614.f
spes firmissima ancora est. to. 4. 626.m
spes salutis in nullo præter quàm in se ipso post misericordiam dei cõstituẽ da est to.4.669.g
spe bona nihil suauius to.4.44.d
spem futurorum bonorum vnde colligamus tomo 4.32. a & seq.
sperare, & non hic omnia quærere oportet tomo 4 55.b
Spes futurorum bonorum præsentia incommoda leuius ferri facit. t. 1.40. d
spes maior in inuisibilibus quàm visibilibus ponenda est to.1.107.i
spes salutis cum superna gratia in propriis bonis operibus habẽda. t. 1.119.k
spes in deo nõ in hoĩe ponẽda. t. 1.149. h
Spes bona huius vitæ labores semper lenimuit tomo 1. 171.l
spes nostra longe differt à spe Abrahæ tomo 1.186.a b
spem salutis quantumcunque malus nõ abiciat tomo 1.76.c
spes nulla salutis est interpellant deum pro inimicis tomo 2.70.b
spes nobis præstat virtutẽ, vt carnalibus concupiscẽtiis resistamus. t.2. 288. k
spes salutis apud iudæos in operibus, & non in fide erat tomo 2. 324. h
spes hominis plena plenum est gaudiũ cordis ipsius tomo 2. 382. l
spes futurorum bonorũ & gehennæ metus, vix hominem in virtute continet tomo 3.46.e
spes gentilium vltra hanc vitam nõ prorogatur tomo 5 354.f
spes nulla salutis relinquitur, cũm pecuniarum præmia scelerati parentes filiis proponunt. t. 5. 381. b quos multa sequuntur peccata ibidem
spes est ancora tuta, qua in deũ ferimur tomo 5.466.b quam qui amittit, continuo decidit submersus in profundum malitiæ ibidem
spe nunquàm cadendũ. t. 5 94. m & se.
spe meliori nil insuauis to.5.138.c
Spinæ cum diuitiis colatæ. to.4.514.a
spinæ inscriptutis quid to.4.624.g h
spinarum combustio to.4 514.b
spiritualia spiritualibus comparare quo modo tomo 4.131.f
spiritualiũ nulla est nũc ratio. t.4.621 k
Spei in deum porentia to.1.274.i
Spes non est sine timore to.1.294.i
spes cur nobis potius data est quàm bona præsentia tomo 1.245. b
Spiritualium & temporalium distantia tomo 1.2.m
spiritale, lucrum habet maximum: mundana oĩa maximũ dispẽdiũ. t. 3.120.1
spiritalia humanis rationibus admiscẽs delirat tanquàm ebrius. to. 3.41.m.e
spiritalia primũ curare & deinceps corporalia oportet tomo 3.52.a
spiritalia terrenis legibus seruire non patiuntur tomo 3.76.m
spiritualis quis sit tomo 1.184.b
spirituali quãto diffusiora, tanto maiora tomo 2.31.c
spirituales viros seductio non consumit. tomo 2.360.b
spiritualia præferenda sunt secularibus tomo 2.197.e
spiritualia tractando, & de illis disputãdo nihil seculare, vel terrenum sit in animis nostris tomo 3.75.c
spiritualium rerum natura, est quo pluribus distribuuntur, hoc amplius crescunt tomo 5 502.f
Spiritus aerii mirabantur Heliam raptũ in æthera tomo 1.214.h
spiritus bonis operibus adest, quibus absentibus abest tomo 1.236.c
spiritus cum spiritu spiritum nostrum baptizat tomo 2.259.f
spiritus non ex differẽtibus constat substantiis tomo 3.52.k i
spiritus dei, & spiritus ex deo. to.3.321. & seq.323.k
spiritus nomẽ plura significat. t 5.417.k
spiritus non dignatur adesse animæ confusionis plenæ tomo 5. 105. k
spiritus sanctus propheræ Mosis linguã mouebat tomo 1.1.h
Spiritus sanctus non vult peccatoribus inferre

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferre vindictam tomo 1.390.f
ſpiritu ſancto decedente impurus adeſt tomo 1.236.d
ſpirituſſanctus cur in ſpecie columbæ apparuit t.2.41.h i
ſpirituſſancti gratia multis ſeipſam manifeſtauerat to.2.130.b
ſpirituſſanctus operatus eſt ubi Chriſtus habitat tomo 2.207.d
ſpirituſſanctus ſolam charitatis ſpeciem ſibi ſoli reſeruauit to.2.262.h
ſpirituſſanctus non permanet in nobis quando peccamus tom.2.418.d
ſpirituſſanctus non eſt uita.tomo tertio 12.c d
ſpirituſſanctus aderat principatibus iudæorum donec mitterent manus in Chriſtum to.3.105.h
ſpirituſſanctus quare nõ venit ante Chriſti diſceſſum to.3.124.e
ſpirituſſanctus qui fecit omnia non eſt factus tomo 3.143.d
ſpirituſſanctus quare non ſtatim miſſus eſt.t.3.151.d e.qui æqualis eſt filio 152.f
ſpirituſſanctus venit ſuper illos cẽtum uiginti,& manſit in illis. to. 3. 160.e
cùm inſtarent deprecationi, & inter ſe charitatem haberent g
ſpirituſſanctus non habitat vbi furor. tomo 3.192.e
ſpirituſſanctus receſſit à templo poſteaq̃ Chriſtus eſt crucifixus. t.3.304.i
ſpirituſſanctus quare poſt aſcenſionem decem diebus miſſus eſt. to.3.319.d
& quare in linguis ibidem,& e
ſpirituſſancti proprietates. tom.3.320.i
& ſeq.eiuſdẽ nomina.l.effectus ibi,& m.320.a b,& ſeq.322.a
ſpirituſſanctus quomodo vnitur ſpiritui noſtro to.3.321.c
ſpirituſſancti dona. tom.3.322.b & ſeq.
ſpirituſſanctus impleuit omnem carnẽ Chriſti t.3.324.b, & ſeq.
ſpirituſſanctus qũo erat in Chriſto homine ibidem
ſpirituſſanctus miſſus quomodo dicitur to.3.326.h i
ſpirituſſanctus præmõſtratus eſt in multis locis veteris teſtamenti. t.3.330.l
ſpirituſſancti arra tantùm, & ſtilla data eſt to.1.309.a
ſpiritus multis modis capitur. ibidem e
ſpiritus eſt perſona ſeu hypoſtaſis, ibid.
ſpiritus res eſt principalis in unctione, tomo 1.312.f
ſpirituſſancti gratia nos templa faciet ſi ſobri fuerimus,vt magna undiq; nobis precãdi facultas affluat. t.5.496.i
ſpiritus gratia accedente malo dæmoni inuincibiles erimus tom.5.503.c
ſpiritus auxilium quomodo allicere poſſimus ibidem
ſpiritus gratia qũo per bona opera nobiſcum maneat tomo 5. ibidem
ſpirituſſancti auxilio deſtitutis nihil imbecillius tom. 3.107.b c
ſpirituſſancti opus & effectus.t.3.120.h
ſpirituſſancti miſſio in die penteçoſtes, to.3.317.b,& ſeq.effectus eius in apoſtolos ibidem
ſpũs ſancti proprietates. to.3.330. d e f
ſpiritum ſanctum acceperunt diſcipuli poſt reſurrectionem, & in die pentecoſtes to 3 319.d
ſpirituſſanctus ſacerdotii ordinem in eccleſia diſponit t 5.8.g h
ſpũs ſanctus non eſt ſubiectus. t.5.62.b
ſpirituſſanctus vbique totus eſt, vbi vult ſpirat.t.5.150. e, cuius ſunt effectus multiplices ibidem
ſpirituſſanctus patris eſt,& filii t.5.150. h 151.i utrique coæqualis,ab utroque procedens i
ſpirituſſanctus non habitat vbi furor.t. 5.261.a
ſpũſſancti gratia nunq̃ eſt parua, ſed dãtis magnificentia digna. t.5.176.c
ſpiritus gratia quid nobis contulit to. 4.48.h
ſpiritus & caro in quo differunt.t 4.50.i
ſpiritus vita to.4.50.a
ſpiritus ſemper bonus to.4.50.i
ſpiritus diuerſa beneficia tom.4.53.g
ſpiritus ſeruitutis quid ſit ibidem k
ſpiritus ſapientiæ ibidem m
ſpiritus adoptionis ibi.h,& ſeq.
ſpiritus ſanctus probatur eſſe deus.to.4. 324.h
ſpiritus promiſſiones duæ leguntur.t.4. 351.c
ſpiritus pignus hæreditatis ibidem e
ſpiritus unitas quid tomo 4 371.l
ſpiritum extinguere quid t.4.506.l
ſpiritu duci oportet poſt baptiſma. to. 4 53.h
ſpirituum diſcretio quid t.4.193.l
ſplendidas ædes cõtemplantes quid aiũt to.4.505.b

ſplendor

ſplendor generis & magnifica familia in nuptiis non quærenda tomo.4. 481.b
ſplendor, character & forma, nomina ſunt ex quibus ſumpſerunt multi ſuos errores to.4 602.a b c d & ſeq.
ſponſus qũo debeat ſponſam alloqui to.4 397.e
ſponſus qualis inſtituendus tomo.4. 481.b
ſponſa quo pacto ornanda ibidem c
ſpoliatio quædam eſt cum aliena poſſidemus to.2.446.l
ſponſæ in ſponſorũ domibus antiquitus habebantur to.2.13.b c
ponſæ Chriſti excellentiæ tom. 5.27.b
ſponſus & pater Chriſtianorum idem, deus ſcilicet to.1.313.c
ſpurcus ſermo quis to.4 379 i k
ſtatutum legis & euangelii comparatio to.4.53.k l
ſtabile,nihil ĩ rebus humanis t.1.351.l
ſtabile nihil eſt ĩ hoc mũdo t.5.476.d e
ſtantibus datur lex,iacentibus non datur to.2.423.i
ſtare ſemper & nũquam cecidiſſe,diuinum eſt atque mirabile to.2.92.a
ſtatuæ Nabuchodonoſor dedicatio to. to.5.191.m
ſtatus præſentis ſeculi quantis lachrymis proſequendus to.3.231.m
ſtatus quiſque ſuam conqueritur conditionem to.5.326.b 327.c
ſtellæ qũo poſitæ ſint in cœlo t.1.13.e
ſtella Magorum a ſeptentrione in meridiem ueniebat to.2.21.d
ſtella Magis apparens in uera ſtella eſſet ibid.& ſeq.
ſtella Magis uſque ad Palæſtinam ſemper apparuit ibidem.e
ſtella Magis apparuit ut infidelitatem iudæorum conuinceret ibidem.f
ſtella opus habebant Magi, quæ ducerent eos ad locũ pueri nati t.2.26.b c
ſtella magis apparuit ĩ forma pueri ſuper montem uictorialem to.2.252.g
ſtellæ neminem compellunt ad bonum vel malum ibidem & ſeq.
ſtella duplici de cã Magis prope Hieruſalem occultata eſt to.2.254.e f
ſtella Magorum ab omnibus uidebatur, ſed non ab omnibus intelligebatur to.2.385.k
ſtellarum de cœlo cadentium nomina to.5.151.c
ſtephanus dignus erat exaudiri, tum propter futuram Pauli uirtutem, tũ propter illius cõfeſſionem t.3.292.k
ſtephani mors Iudæorum furorem nõ reſtrinxit to.3.192.e
ſterilitas a deo eſt to.1.147.b c
ſterilitas non eſt tribuenda peccatis to. 1.133.d
ſterilium chorus to.1.133.c
ſtephani quod erat munus to 4.5.f
ſtimul' carnis in Paulo qd erat t.4.56.e
ſtomachus bene ualens nullũ reiicit alimentum to.5.53.b æger uero bonos cibos corrumpit ibidem
ſtudium diuinarum ſcripturarũ quanta ſtudioſo bona facit to.1.95.c
ſtudium fidelium tam domi quam in templo to.2.39.i k l m
ſtudiũ maximũ prohibitis & ſupfluis reb.ĩpẽditur,nõ neceſſariis t.3.131.i
ſtudium ſtudium generat, & ignauia ignauiam to.3.169 g
ſtudio opus eſt ei qui dicendi peritia ualet to.5.21.l m
ſtudioſo uirtutis magiſtratus non eſt metuendus to.4.87.h
ſtudium ornandi malum tom.4.475.f
ſtudium omne nunc in his quæ ad uitã hãc pertinẽt euacuatur to.4.621.k
ſtultitia apud ſtultos altior ſermo uidetur to.3.87.i
ſtultitia propter Chriſtum olim prudẽtior omni ſapientia fuit to.5.404.e f
ſtultus a deo uocatur, qui ſermones audit & non peruenit ad opera t.1.4 b
ſtultus uir dicitur diabolus to.2.298.l
ſtulti ſunt qui pauperibus maledicunt to.2.232.l
ſtultum eſſe melius eſt quam inſolentem to.2.279.k
ſtultitia eorum qui uatibus utũtur to: 4.192.c
ſtultum dei, ſapientius eſſe hominibus quomodo to.1122.b c
ſtultum eſſe,homines a terrenis negotiis diſtinguere qui in ſpiritualibus ſunt æquales to.4.4.h
ſtupidiores lapidibus ſunt qui nil erogant pauperibus Chriſti to.3 61.m
ſtuprum a dæmonibus introductum to.5.448.m
ſuauitas quæ eſt in deo noſtro mirabilis eſt to.1.340.g

ſubdita

Universidad de Deusto
Biblioteca

Subditi non præsumant iudicare superiores quamuis indignos t.3.139.h
Subditi etiam si uiles sunt, nõ despicendi cùm utilia consulunt. to.4.296.b
subiectio principis nõ dehonestat christianæ cõditionis honestatẽ. t.4.88.b
subiectio & prælatura unde colligi potest to.4.375.c
Subiectionem uoluntariã diligit deus to.2.243.h
sublimes multus occupat tremor to.1.436.h
sublimis quis dicatur to.2.190.f
substantia hominis non est corpus, sed anima to.2.306.l
substantia prestantissima quæ sit. tomo 2.328.b c
substantia humana semper pauper est t.2.410.b
substantia spiritualis datur pro terrena ibidem
substantia rationalis ex æquo omnibus nascentibus confertur to.2.435.l m
substantia dei nullo potest modo deseribi to.5.403.d
substantiam cœli nescimus to.5.407.b nec eius naturam c
substantia carnalis dicitur facta tomo. 4.601.c
sudariolum Pauli fugabat dæmones to.4.148.i
sufficere nobisipsis non possumus. to. 485.c
suilla caro, & alia quedam ex animantibus quare in lege prohibita. tomo 4.586.i
summa uirtus est deo accepta referre omnia to.4.266.f
sumptuositas uestimentorum notatur to.4.475.d e
De subuersione Sodomorum tomo.4. 499.c.500.f g
summæ amentiæ est non tantum animarum nostrarum saluti inuigilare quantum diabolus perditioni tom. 3.38.e
sunamitis mansionem ædificauit Helisæo to.2.398.b
sunamitis erga Helisæum eleemosina to.5.117.c
supplicationes quàm feruentes & frequentes offerre deo debeamus tom. 2.47.g
supplicium graue manet illos qui male uiuunt to.1.202.l
supplicia alij dant hic & in futuro, alii hic tantũ, alii in futuro tantũ, alii nec hic nec ibi to.2.130.c 131.d
supplicia non eadem sed uaria sunt in omnibus peccatis to.2.211.k & seq. 211.a
supplicium sequitur fidem, nisi mores sequantur to.3 50.f
supplicia operum manent eos, qui nũ quam emendantur to.3.70.l
supplicia maiora meretur qui indignè sibi impositum administrat officiũ to 3.187.g
suppliciũ tanto grauius est, quanto dignior est qui peccat to.5.16.h i
supplicium æternum quàm sit horrendũ oratio nequit explicare to.5 368. b.vbi nemo suppetias feret ibidem. 469.c
supplicia in hac uita illata futurorum cruciatuum partem haud exiguam succidunt to.5.31.h i
supplicia nulla post hanc uitam credentes, habent confiteri non esse deum to.5 58.i
supplicia quæuis perlata, uel labores, nihil sunt ad futura bona to.5.295. l. nec umbra sunt ad illa tormenta ibidem & m
supplicia eadem legis diuinæ præuaricatæ à monachis & à secularibus to. 5.387.a & seq.
superbia nascitur, quia nescitur dominus to.1.362.c
superbia fecit, vt qui nõ erat diabolus, esset diabolus to 1.437.b
superbia circa naturam incorpoream, cætera uerò peccata contra corpoream uersantur ibidem
superbia est non nosse dominum ibidem c d
superbia modis omnibus fugienda. ibidem d
supbia hoc est in animis, quod in corporibus inflatio ibidem.f
superbia quantũ malum to.1.440.i k maximè cauenda iusto ibidem
superbiæ fructus to.1.384.c
superbia mentis maxima mala quæ toti fere orbi intulerunt pernitiem effecit to 2.48.b
superbia & arrogantia nihil pejus to. 2.171.m

superbia

superbia super omnia charitati repugnat to.2.173.c
superbia nihil differt, sed & quæ habemus corrumpit to.2.190.l
superbia est mater totius mali odii to. 2.271.l
superbia facit, ut qui uirtutis gradus ascendunt caligent t.1.378.c
superbiæ tollendæ causa uoluit deus principes opus habere auxilio ministrorum to.1.396.a
superbia corporalis & spiritualis tom. 2.185.c
superbia quanta mala mundo intulerit tom.2 389.g quæ est arx, & radix omnium malorum. h. & fons nequitiæ ibidem
superbia super omnia a deo amore hominem separat & in gehennam trudit to 3.18.l
superbia radix, fons, & mater peccati est ibidem
superbia angelos a cœlo deiecit tomo. 3.291 q omnes uirtutes & omnia animi bona corrumpit.g
superbia nonaliunde quam ex insania orta ducit ibidem
superbia omnium fons malorum est to.2.48.c
superbia non est sine pusillanimitate. to.3.113.c
superbia nihil scelestius, quodcunque opus faciat to 3.221.g.h
superbia & ira infirmitate difficiliora. to.3.364.a
superbiæ principium est peccatum to. 3.219.d
In superbiam quis tanto facilius effertur, quãto humiliori gradu ad dignitates assumitur to 3.51.b
In superbia est lapsus diaboli tomo. 5.101.c
superbiæ principium, est deũ nõ nosse to 5.145.c quæ extrema quædã est dementia d
superbia est radix & materia diuitiarum to.5.183.k
superbia quot mala parit to. 5.277.d & quas habet diuitias. m. & seq.
superbia est principium omnis peccati. tom.5.285.f. morbus est, qui finem nescit.g
superbia vel arrogantia non est apud monachos to.5.310.c
superbia præ nimio suo pondere uirtutem uincit deorsumque uersus detrahit to.5.417.c
superba semper cogitantes repentina humilitate obruuntur to.1.384.c
superbus, quem omnes admirantur, omnium humillimus est tomo.2. 190.c
superbus quærit laudem ab omnibus & omnes contemnit. to.2.190.f
superbus supplicia diaboli sustinet. to. 2.190.i
superbus semper contrarium quod optat, assequitur to 2.190.i ridiculus omnibus, & inimicus k
superbus neminem putat humilem to. 2.342.h
Superbus diabolus quocũque uelit, deducit to.2.330.a
Superbus sapientia caret to 3.68.K
Superbus quantum mœroris habet. to mo.3.190.a
Superbo homine nihil insanius t.5 29.g h. qui & miser est & infelix h pauper & mendicus ibidem
Superbus esse nõ potest qui fatuus nõ sit t.5.277.l. imò stultitia plenus est ibi animalibus comparatus inueniturposterior.m.& seq.
Superbus quantam habet tristitiam, cæteras id genus passiones tomo.5. 303.k l
Superbè sapere nullam habet excusationem to.5.311.e
Superbia radix est & fundamentũ malorum to.4.509.d
Superbus perpetuò tristis ibidem f
superfluum id est, quòd neque cùm fit prodest, neque si non fiat, officit to. 4.166.c
superfluum in bonis quid tomo.4. 298.c
superflua abscindenda to.4 662 l m
In superfluis deditos to.4.289.a
superiores inferiorum ope indigent to mo.4.196.h
Superfluitates comessationum tomo. to.2.202.m a
Superfluum nihil possidere sublimitatem philosophiæ ostendit tomo.2. 106.b
Superflua deponenda sunt. tom.2.75.i
Superflua sunt in pauperes spargenda. to.5.87.g

Superstitiones

Universidad de Deusto
Biblioteca

Superstitiones uitandæ sunt tomo 5. 406.c & seq.
Superstitiones Græcorum uarię to.4. 378.c & seq.
supplicium Sodomorum & Gomorræ adhuc perdurat to.4.500.g
supplicia in inferno non habitura finẽ to.4 94.a
Surdus apud deum quis. tom.2.329.k
Susæ Persidis est metropolis.t.5.432.c
Susannæ facinora egregia. to.1.446.h.
Suscipe xp̃ianũ uel quasi xp̃ianũ, quam mercedem accipiet to.2.306.l m
Suspitio auferenda est, non inferenda to.5.396.c
suspitiones malevolę sunt calũniantiũ t.1.447.l.benevolę gubernatiũ ibi.
Sutoris peccata to.2.148.f
syllaba uel etiam litera in diuinis non est prætereunda to.1.32.d
syllaba uel etiam apex non est in sacra scriptura cuius non sit grandis thesaurus to.1.49.d e
symbola prioris temporis to.4 635.b
symbola præsentis temporis ibidem
symbola mundi ibidem c
synagoga uetus habebat pro uiro legem tom.1.345.m & infra
synagoga quare fuerit uno circunscripta loco, & patria. to.1.345.a
synagoga Iudæorũ infructuosa aruit. to.2.364.g
synagoga primò uocata est ad salutem sed sua neglexit uocationẽ t.2.410.c tamen post ecclesiam credidit ibid.
synagoga tantùm uerba habet, & non intelligentiam scripturarũ t.2.426.f
synagogæ uariæ Iudæorum to.3.185.f
synceritas animæ requiritur ad eucharistiæ susceptionem to.4.354.l
syrus exercitus insidians Helisæo, captiuus ab eo ducitur in Samariam. to.1.215.h i
syrii bellum in Iudæos moliuntur minime profuturum ibi.f & seq.
syrii captiui in Samaria ab Helisæo pascuntur ibidem l

T

TAbernaculorum militũ & monachorum comparatio to.199.f
tabernaculum testimonii quare sit factum to.3.191.a
tabernaculum testimonii præsentabat ecclesiã Christi in terrenis t.1.283.b
tabernacula sanctorum solida sunt, & æterna tom.5.88.b.quæ manus paverum construunt ibidem
tabernaculi constructio tom.4.935.b c
Tabitha propter eleemosynas suscitari meruit to.1.145.1 h
tabitha propter eleemosynas suscitari meruit a Petro to.5.268.f g
tabulas quare fregit Moyses to.4.460.l
Tacens ueritatẽ ante aduersarios consentit eorum mendacio to.2.305.i k
Tactus maiorem struit flãmam, quam uisus
Talenta quomodo expendenda sunt to.1.112.g h
talentorum parabola de quibus dicatur ibidem f
talentum in terra abscondere. tomo.2. 380.c
talentum uerbi deponendũ apud mensarios to.2.359.g
talenti nomine intelligitur quicquid in proximũ charitate cõferẽ to.2.220.d
talenta dei quid significent t.2 389.c d
Talionis lex ad quẽ finẽ lata t.4.386.h
Tanquã, dictio similitudinem rei dicit non ueritatem to.5.2 419.c
Tantali fabula.to.5.448.d concubinariis aptata ibidem
Tartarus tanto inferior terra, quantũ hæc ipsa distat a cęlo to.5.377.g
Tauri flãmam ferentes intolerabiles. to.4. 83.b
Tecla ut Paulum uideret, aurum suũ dedit to.3 212.h
Temeritas quid sit to.3.212.b.& to. 4.420.k
Temperans cum angelis habet cõmercium to.112.b
Temperantia nunquam otio paratur to.5.450.c
Temperantia sola non potest homini salutem afferre, si cætera desint bona to.5.111.g
Temperati & uoluptuosi comparatio. to.4.51.d.& seq.
Templum dei quatenus orandum to. 1.196.b
Tẽplum vel altare ad dei gloriã pertinet, & ad hominũ salutẽ t.2.357.d
Templum dei & templum hominum differunt to.2.364.e f
Templa magnifica çonstraere bonũ est to.2.151.b

Tem-

Templum Salomonis prima ædificatione 20.annis, secũda uero.46.an. absolutum est to 3.39.m
Templũ Hierosolymorũ celeberrimũ erat toto orbe.t.5.74.b.ad qđ cõfluebãt Iudæi ex toto orbe aduenę ibi.
Templum domino consecratum non est polluendum to.5.157.m 158.f g
Templum Apollinis cur deus cõbussit & non imperatorem male utentem. to.5.360.d & seq.& quare non totũ templum.e.& seq.
Templum Iudæorum nũquam instaurandum.to.5.427.f.sicut prædicitur a Christo.g.& seq.
Templum uere sanctum est.to.5.443.c
Templum vnicũ destruxit deus Hierosolymis & innumera fabricauit. ibi.
Templi Hierosolimitani descriptio.to mo. 1.403.l
Tẽplũ qđ erat in monte referebat ecclesiã Chr̃i quæ est in cœlis.to.1.283 b
Templum dei qũo sint fideles t.1.395.f
Templum cur sit extructum, in quod omnes Iudęi conuenirent t.1. 395.h
Templi Hierosolymitani cõstructio & ornatus to.5.229.c d
Tẽpli Hierosolymitani instauratio miraculo interrupta to.5.434.d 435.b
templi magnificentia to.4.638.f
Tpalib reb.hõ seipm ignorat.t.2.88.l
Temporale est quod oblectat, sed æternum est quod cruciat. to.5.476.d
Temporalia sunt quæ uidentur, quæ non uidentur æterna to.5.471.m
tempus.120.annorum ante diluuium pœnitentiæ promissum, quare deus abbreuiauit to.1.63.c d e
tp̃s peregrinationis Abrahæ & seminis eius incepit a 75.an.eius to.1.102.h
tp̃is ordinatio ĩmobilis mãet t.1.71.m
tempora quatuor anni to.1.23.k
tempora scripturis necessaria non sinunt confundi res gestas to.1.436.a
tpum distĩct. & eorũ uicissitudo t.1.771
tp̃s aduẽtus Christi p Iacob p̃signatum. to.2.13.a b
tp̃s p̃sens luctus, est & ieiunii.t.2.163.a
tempus amissum difficulter recuperatur, cætera bona recupatur. t.3.93 c
tẽpus nobis datũ est, ut pietatem, vt recte uiuendi artem erudiemur ibid.
tempus laborum quieti dedicans, in fine lugebit to.5.39.d

tp̃s quieti deditũ deus tenebris inuoluit.to.5.103. c.ne hoĩes se & suos laboribus consumerent. ibidem
tempus præsens non est delitiarũ, sed lugendi. to.5.398.d
tempus acceptum quale sit to.4.282.f
tpum legis & euãgeli diserimẽ.t.4.49.f
temulẽtia mr̃ ẽ & ꝓcreatrix adulterii t.5.142.d.qa gñat luxuriã, quæ gñat adulterium, qđ gñat homicidiũ d
tenebræ sunt tabernaculum corporis to.1.198.g
tenebræ in passione Christi quid significabant to.2.240.a b
tenebræ mundi dicuntur iniqui, sicut lux dicuntur sancti to.2.284.d
tenebræ vel sunt Iudæi, uel parabolæ. to.2.305.e
tenebræ exteriores sunt hæreses, q̃ sũt extra ecclesiam t.2.382.l m
tenebratum multæ species to.1.415.d
tentare deus qũo dicatur. tom.3 69.c
tentantur amplius qui uersantur in ciuitatibus to.2.448.k
tentatio Christi triplex, triplici prudentia soluitur to.1 182.k l
tentatio prædicta est apostolis, & non Iob to.1.222 g h
tentatio Christi triplex. to.1.343.c d
tentationes præ se ferunt quod deus nostri curam gerit to.1.89.i.k
tentationes uiros uirtute claros faciũt in fine clariores. to.1.161.l
tentationibus uirtute prædíti clariores euadunt to.1.110.K l
tentationibus uirtute prædíti magnã adeo sunt cõsequuti gratiã t.1.170.g
tentatio nõ perdit, sed manifestat eos qui in pace nõ apparebãt t.2.360.c
tẽtatio est caro aĩæ inimica t.2.306.m
tentatio fideles magis, ædificat infideles magis destruit to.2.359.c
tẽtatio xp̃i olĩ ꝓphetata fuit t.2.388.d
tentatio triplex. to.2.394.b
tentatio non formidanda qui animã præparatam habet to.2.397.a
tentationis timor in hoc mundo semper est to.2.333.c
tentatio nem non sentit incorruptibilitas. to.2.250.k
tẽtationes xp̃i qd significẽt ad nostrã ædificationem to.2.266.k & se.
tentationes duas primas xp̃s sustinuit propter abstinentes, to.2.266 b

tenta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tentationum species t.2.259.m
tentationibus cur deus exercere permittit to.2.121.f g
tentationibus tribus electos dei tentate diabolus consuevit t.2.389.a,& seq.
tentationes multa pariunt bona tomo 3.273.i
In tentationibus & tribulationibus, omnibus omissis ad Christum confugiamus to.3.127.c
tentationis dissoluendæ tempus nouit, qui misit tentationem to.5.191.h
post tentationem cur lapsi sunt hi qui prius quàm tentarentur, rectè incedebant to.5.36.g
tentationem generosè & sapienter feramus to.5.326.g h
tentationum inflictus ruinam nõ facit, sed ædificantium stultitia. to 5.190.e
terra quomodo sit principium rerum uisibilium to 1.3.k.4.l
terra sine dei nutu nihil produceret to.1.10.l m
terra est qua pascimur, & ad quàm redimus to.1.18.l
terra est quasi optima nutrix to 1.23.m
terra quare pp Adę peccatum maledicta est, & nõ Adã qui peccauit, to.1.40.i
terræ nomine terrestres homines notantur tomo.1.59.k
terræ extrema quæ sunt tom.1.444.b c
terræ conditiones tom.1.176.e f
terram deformen quare creauit deus.to.1.4.m
terra uiuorum & mortuorũ. to.2.276.c
terræ status statim post diluuiũ t.5.40.a
terra plus q̃ sol in productione potest. tom.4.378.b
terrenum domicilium quid to.4.277.g
terreni quomodo sumus to.4.230.g
terribilissimum omnium, ac gehẽna grauius coram deo adstare, ubi eum offendimus to.4.16.d
terrena cœlestibus præferentes utroque priuantur t.2.20.k
terrena facilè spernunt, qui cœlestia sperant to.2.279.c
terrena omnia Christo uilia erant, to.3.70.i
terrena respectu spiritalium uana, & uilia sunt to.3.71.l.72.m
terrenis rebus inhians à cœlestibus decidit to.3.17.a
terrena vniuersa fluxa esse & mortalia, & ad suum vnumquodque properare terminum to.5.496.d
Ternarii numeri ratio cœlestibus & terrenis figuratur to.1.62.g h
Testamenti veteris libri primò Hebraicè compositi, deinde in Græcam linguam traducti t.1.7.b c
testamentum vtrunque sacerdotibus cõmittitur, violentis erogandum. to.2.434.c d
testamentum vtrunque testatorem hẽt vnicum to.5 90.g,& se.
testamenti ueteris promissio Palæstinæ: noui, cœli t.5 91.a
testamenti veteris ac noui concordia. tomo 5.424.h i
testamentum quando sit to.4.637.f
testamenti ueteris ad nouum concordia to 4.21.c
Noui & veteris testamenti differentia, to.4.628.m
Noui testamenti excellentia t.4 633.a b
In vtroque testamento quidam cõtinuò puniti sunt, quidam longo pòst tempore to.4.155.l
testamenta quo faciẽda.t.4.74.d,& seq.
testamenta vnde firma to.4.637.f
testamentorum confectio ibidem
testimoniũ sit ẽt p magnas minimas q; personas t.4.553.a
Testificari deum multis modis oportet. tom.3.257.l m
Testimonium in quibuscunque allegationibus adducendum est.t.1.348.i k
testimonium cuiuscuis artis accipitur à quocunque in arte perito.t.2.203.b c
testimonium inimicorum & si uerũ sit, tanq̃ suspectum reprobarunt.2.413.c
testimonia natiuitatis Christi ab omni creatura tom.2.24.e.25.f.& seq.
testimoniis dæmonum credere non licet to.2.420.g h
testimonium quod Christus de seipso perhibet, an sit uerum.t.3.66.c,& se.
testimonium uerborũ quærere vbi opera satis prædicãt, stultum est t.3.98.d
testimoniũ falsum in Stephanum. to.3.186.l m
testimonia multa de Christo. t.3.23.k l
testimonia operum Christi. to.3.98.c
testimoniũ dei de Dauide to 5.337.b i
testium est persuadere nescientibus. to.3.257.l
Thamar an peccauerit cum iuda socero suo tom.1.161.h i
thamar figurabat ecclesiam ex gentibus congregandam to.3.142.d.243.e
thamar intacta erat ante concubitum iudæ, sed nec meretrix fuit. ibidem g
Theatralis chorus omnium malorũ origo est to.2 197.a
theatralium mores.to.2.122. m.& seq.
Theatrorum pericula. tom.1.333.m
theatra perens omnia uidetur euertere to.2.122.a & seq.
In theatro omnia contraria.t.3.247.l m
theatra iniquitatis diebus festis ascendere non licet, tom.1.88.h, quæ sunt multorum causę malorum.b.& i,& seq.
theatra spectare infinita uitæ mala solet inferre to.5.223.g
theatri mala & scandala tom.5.318.h
Themistoclis consilium ad Athenienses tu 2.104 b
Theophilus Alexãdrinus Chrysostomi æmulus.to.5.460.i, & se.eiecit Chrysostomum ab ecclesia.ib.& tandem ab vrbe.ibid. sed reuocatus à rege. 461.a
theophil' media nocte aufugit.t.4.461.a.à rege uerò reuocatus noluit redire.b
Thesaurizans in terris dupliciter facit peccatũ.to.2.288 g.in cœlo aũt, dupliciter iustitiam facit ibidem
thesaurizantes in terra, thesauros in cœlo habere non possunt to.2.398.g h
Thesaurus spiritualis mentis diripi nequit to.1.9.e
Thesaurus virtutum filiis relinquẽdus. tom.1.172.g
thesaurus bonorum, thesaurus malorũ. to.1.346.g h
thesaurus tutius in cœlo quàm in tutissimo terræ loco to.2.73.d
thesaurus in cœlo seminatus germinat, in terra uerò minimè t.2.73.d e
thesaurus Thabitæ to.2.241 k
thesauri cœlesti æterni sunt t.2.394 h
thesaurum obruens diabolum aduersus animam suam inuitat to.2.199.f
thesauri nostri sunt ad cœlestia regna transmittendi to.3 335.g
thesaurus in manus Christi reponẽdus est to.5.292.h
Thomas post resurrectionem profectus est ad patriam Magorum.to 2.253.h
Thomas Apostolus de resurrectione dubius, pœnituit to.3.311.a b
Thymiama uerum sunt sanctæ preces. to.2.345.b
Time dominum patientem, ne seuerum sentias iudicem to.1.177.m
timere deum multipliciter t.2.296.b
timenda non timemus, & non timenda timemus to.2.122.m
Timentes deũ sine scientia nullum uidimus, sine timore dei multos.t.2.273.d
timenti deũ nihil graue est. to.3.187.b
timere & tremere semper debent christiani to.4 614.e f
timere debemus non gehennam, sed q deum offendimus tom.4.281.a
timor mulieris qualis debeat esse erga virum suum to.4.396 f
timor continuus unde possit nobis inesse to.4.122.h
Timor dei tanquàm nauclerus gubernaculis assidet to.1.191.g
timor dei tuta armatura t.1.232 i
timor nocturnus, tentationes diaboli. to.1.342.i
timor ditiores maximè terret. tomo.2.172.b c
timor sub necessitate est dilectio sub libertate t.2.414.k.353.g
timor perfectus soluit omnem pudorẽ. to.2.258.l
timor mortis est desperatio uitæ post mortem to.2.306.a
timor sub necessitate est, dilectio in libertate tomo.2.353.g
timor dei solus est qui nocentes corrigit tomo 2.400.m
timor murus est & turris inexpugnabilis to.5.222.m
timoris effectus vtiles.to.5.121.g.222.h
passiones exterminat g. Virtutes inducit.h & peccata consumit ibi.& i
timor dei tantã emittit lætitiam, ut nullus nos aliorum sensus malorum capiat to.5 331.f
timor dei est materia omnium quę patimur, uel facimus to.5.232.a
timorem dei habentes, nil nobis opus est.to.5.326.i, qui timor domini omnia ruperat ibidem
Cum timore viuentem impossibile est peccare to.5.222.h
timor domini quõ modo sit initium sapientiæ to.1.360.k & infra
timor dei omnibus pecuniis uberior est thesaurus tom.5.487.K

Universidad de Deusto
Biblioteca

Timothei pater non numeratur in sacra scriptura, quia impius erat. to.1. 186.c
timotheus cur seipsum nõ sanabat, qui tot aliis miracula faciebat. t.5.176.f. 178.c & sequen.
timoth. Pauli ex sorore nepos. t.5.143.k
timothei virtuti quid æquale. t.5.176 g
eius frequens ieiunium. i
timotheus quare à Paulo circunciſus tomo 4.331.d
timoth. mirabilis ĩdolis fuit. t.4 520.k
timotheus Paulo ualde charus. ibid. m
Titus talis erat qui pluribus uerbis non egebat tomo 4 580.a
De Tito Pauli discipulo. to. 4. 580. l
Torméta infetni ĩ ĩfinita secula. t.1.46.f
Tormenta immortalia sibi thesaurizat qui proximo nocet to.1. 161. a
Tolerantia fructũ habet præsentis uitæ & futuræ tomo 1. 343. c
tormentum animi mali aliquid machinantis tomo 1.261.f
Tormentorum in peccatoribus est differentia tomo 2.349.e
tradidit uerbum quid significet. to. 4. Ro.1.10.e
tradere pro permittere to.4.379.i
traditio ecclesiæ fide digna putanda. to. 4.515.c
traditiones ecclesiæ tenendæ ibidem
tranquillitas ac uera animi lætitia unde proueniat tomo 4.5.l
trangressores legis modò ad fidem accedant modò timeant. tomo 4. 68. g
translatio legis facta ex translatione sacerdotii tomo 4.630.a b c d
translatio sacerdotii ex tribu. t.4.630. d
transitus maris typus baptismi fuit. t.4. 241.d
Transfiguratio Christi. t.2.165.l & seq.
Transitus ad gẽtes necessarium habuit à Iudæis initium to.3.214.f
Non tribulari malum, sed peccare malum est tomo 3. 187 c
tribulari si necessarium est bene uiuentibus, multo magis peccãtibus. t. 3.289.a
tribulari in hac uita oportet, uel in altera sæuior manet tribulatio. t. 5.193.k
tribulari necessarium est to 5.324.l
tribuenda sunt deo nostra benefacta. to. 4.283 k. & nihil hoĩ tribuẽdũ. 125.l
tres requies tomo 4.614.f
tribulationes in matrimonio. t.4.239.l
tribulationes sanctorum claritatis causę, tomo 4.664.h.665 i k
tribulatio ex sacra scripeura inuenit auxilium tomo 1.76. d e
tribulatio tanquam omnium uirtutum mater est tomo 1.333.k
tribulationes quomodo appropinquare deo faciunt tomo 1 106.d
tribulationes cur permittit deus in bonis tomo 1.332.d
tribulatio iustis non deest. tom. 2 44.m
tribulationes Iudæi facit bona uoluntas tomo 2.81.f & seq.
tribulatio peior erit tempore Antichristi quàm tempore diluuii. to. 2.370.f nec in Sodomis ibidem
tribulatio operatur tolerantiam, ampliorem quę patientiam to.2.397. b
tribulationes inseparabiles sunt comites uirtutum tomo 2.28.l
tribulationes maximè conferunt ad uirtutem & pœnitentiam. to.2. 36. g h
tribulationes deus in nos irruere permittit, ne ociemur tomo 2. 42.f g
tribulationes passi coronãtur. tomo 2. 406.m
tribulatio quantũ pstat lætitiæ. t.3 189.i
tribulatio super omnia animum ad sapientiam præparat to.3.98.a
tribulatio propter paupertatem refrigerii causa est tomo 3.187.c
tribulatio multa corporum, maius est refrigerium animarum. to.5.171 d
tribulatio multa confert sanctis. to.m.5. 178 f l. 179.m
tribulatio ad studiũ reuocare consuecuit tomo 5.190. b de qua multum sequitur lucrum, ibidem & seq. 191.m
tribulatio fit ex remissione, sicut remissio ex tribulatione to. 5.191.i
tribulatio magnum bonum. to.5.303.g
tribulatio magnum bonum est. tom. 5. 318.k b est enim pædagogus noster. i & maiorẽ parit uoluptatem. m. 318.a & philosophię mater est. 319.d
tribulatio beatificauit Ioseph, & placere fecit. to.5 483.d e f g. 484.b & se, tribulationis effectus laudabiles. to.5. 324.h i & seq.
per tribulationem deus omnes sanctos agebat tomo 5.334.l
per tribulationem consummari nos oportet tomo 5.36 g
tribulationes feramus, nõ ad tribulationes sed ad lucrũ respicientes. t.5.322.c
tribulatio est uinculum indirupti. to.5. 323.b. unde multæ adducũtur tribulationes ibidem
tribulationes super omnia insigniũt hominem tomo 5. 483 d e
tribulationum natura inuitos corripit, & modestos facit tomo 5. 227.c
Tribunal dei corrupi nequit. t.5.451.a
tribus duodecim filiorum Israel eius gẽtibus conueniunt. to 2.3 7.g.328.h
Tribuum decem Israelis perpetua captiuitas tomo 3.50.k
tribus Israelis tredecim. to.5.441.g. quarum tribus Leui tantum fuit honorata sacerdotio. ibid. & h
tributum deberur principibus. to.4.87.a
tributum quod fidei & uirtuti obest, nõ Cæsaris sed diaboli uectigal est. tom. 2.201.d e
Trinitas in baptismo Christi apparuit tomo 2.262.g
trinitatis mysterium in baptismate xpi est tomo 2 418.b
trinitatis mysterii insinuatur. t.2. 425 i
trinitatis personarũ contra gentiles, Iudæos & hereticos. to.3.146.k & se.
trinitatis proprietates, to.2.329 h & se. & eius testimonia ibidem.i
trinitatis individuabilis unum est regnum tomo 3.329.m
trinitatis proprietates tom.3. 332.i
Tristari de lapsis, & si nihil profuimus, maximam nobis retributionem affert tomo 5.232.l m
tristemur tristitia gaudii genitrice. to.5. 324 g non lætima tristitiæ parente lætemur ibidem
tria sequentur bona si relictis quæ ad scenicum apparatum pertinent. domum bene rexeris to.4. 397.b
tria bellorum genera to.4. 533.h
trium puerorum amor in Iudæos. tom. 4 56.m
trium puerorũ ĩ forneae constantia. to mo 4. 161.l
tristitia sedm mundum quæ. to.4.288.f
tristitia secundum deum quæ ibidem. h
tristitię & curæ quando ultra mensuram animum distendũt suo illum robore priuant tomo 4.432.c
tristia quàm iucunda potius tractanda tomo 4. 511.l.b c
tristia propter Christum pati necessariũ est, uel ipsa eligere tomo 5.391 f g
Tristitia ex diuina scriptura accipit consolationem tomo 1.76.d
tristitia huius uitæ sola est quæ in futuro repræsentat perpetuã lætitiã. t.5.191.b
tristitia duplex, spũs, & mũdi. to.3.120 i
tristitia congrua bona res est, bona res egestas, bona res & cura. to.3.273.a
tristitia est peccati fructus. t.5.83. f quæ peccatum contriuit to.5.83.f
tristitia est destructiua pctĩ. to.5. 195.b
tristitia est animæ uulnus. to.5.197.f
tristitia est nulla, neque mortis, neque iacturæ pecuniarum, neque ægritudinis neque ignominæ deum timentẽ afficere potest to 5.231.g. & seq.
tristitia mundi non solùm, sed & lætitia damnum habet extremũ in spiritualibus contrà ibidem
tristitia secundũ deũ, mundi lætitia melior est & utilior. t.5.231.i 232.k.ab.a
tristitia carere non licet hanc mortalem uitam degentem to.5 326. m
tristitię quæ est secundum uirtutem, sola uulis est tomo 5.327.c
tristitia passio quid sit. to. c. 480.i & eius conditiones. ibidem & k l. 481.c d
tristitiæ multæ sunt causę differentes. tomo 5 326.m. & seq.
tristitiam nobis deus indidit pp solum peccatum. to 5 201. i. ideo pp solum peccatum tristandum est ibidem
Trophæa xpi ex profectis tom.2.70.f g
Tuba in sacrificiis Iudaicis to. 2.427.m
Tubæ qd ferniẽt in iudicio. t.5.191.e f
tumultus quę uitia ĩ aĩo excitãt t.1.252.k
Turturis natura. t.5 159.a se.160 c. & se.
tunc dixi ecce uenio. de quo dictum est tomo 4 640.k,
turpia loqui quantũ malum. to 4.269.d
typus aduentus xpi, nuptię sũt. t.4.480.l
typi uarii to.4.461.a.462 & seq.
Tyranni psequẽtes ecclesiã. to. 4.69.i k
magnum martyrũ numerũ impleuerunt. k nec præualuerunt. ibidem. &
tyranni multi agressi sunt impugnare multis tormentis ecclesiam, & non pualuerunt tomo 5.69.h

V

Valentinus tomo 4.404.f
valentinus defendus est in rectũ creatione tomo 1.176.d
Valetudo aduersa cum paupertate graue malum est tomo 3. 442.x f

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vallis Iosaphat deputata est ad examinanda peccata in iud cio. to. 5.636.f
vaniloquium quid est to.4.377.a
vanitas mentis quid to 4. 377.h
vanitas vanitatū & omnia vanitas qūo omnia vanitas to 4.377.h
uanitati qūo seruit creatura. tomo 4. 54.h 55.i
vanitas vitæ pſētis.t.5.147, i & se.148.a
vanitas ornatus deridenda est. t. 5.241. k & seq. 142.a & seq.
vanitates huius seculi to. 5.478.c d
Vanus sermo quantū noceat. t.2.275 i
vana gloria impedit fructū bonī opis tomo 2 281 g.& seq.
vanagloria ex oī bono ꝓceditt.2.286.g
vanæ gloriæ cōcupiscēta multa dat hoī virtutē ad laborandū. tomo 2. 297.c
Vana gloria morbus est grauis. t.4.69 d
vana gloria quouis barbaro crudelior tomo 4.318.m
variæ causæ sunt quare Chrs noluit per petuò immunes à periculis apostolos suos custodire to n.4.111.d
vas iræ quid tomo 4.46.c
vas futile quid tomo 4.568.k l
Vasa deo dicata non sunt in prophanos vsus applicanda tomo 2. 275. i k
Ad vates vel diuinos ire prohibitum est tomo 1.227.h i
Vates oracula & diuinos non esse interrogandos tomo 4. 575.a
vatis proprium tomo 4.191.a
vatis & prophetæ dria. t.4.191. a 192. b
vehemens Paulus aduersus Galatas. tomo 4 323 a
velle & non velle animæ est. to. 4.344.a
Velamen super oculos habent Iudæi, gentiles, & hæretici quando euangelium audiunt tomo 2.418.g
vellus sacrificia Iudæorum & eorū synagoga tomo 1.341 k
Venatio Esau, carnem voluptuosè sequentes figurat tomo 1.39.c
Vendere & emere sacra peccatum est. tomo 2.427.b c
vendentes gratiam dei quotidie Iesus eiicit de ecclesia to.2.338.m
Venerea res ante lapsum in vsu nō erat tomo 1.42.a
Venia per cōfessionē nascitur.t.1. 349.i
veniam vix impetrabit, qui aliis eā non vult concedere to-2.222.l
veniam dare nolentes in se peccantibus nolunt orare tom.2.285.l
veniam meruisse lationi est participasse scelus homicidii tomo 3.295.l
venia peccanti post agnitionem domini nulla est, nisi pœnitens reuertatur. tomo 5.159.h
venia nulla est eleemosynam non exhibenti to 5.281.f
veniam sperans, veniam præstet petenti tomo 5.297.l
Veniens ad xpm relicto diabolo, difficilè reuertitur ad diabolum.t.2.255.m
veniens à diabolo ad deum, nunquam debet per illam viam ambulare per q̄ uenerat ad diabolum ibidem
uenientes ad Christum tria tenetur relinquere tomo 2.269 k l
Venti non à natura sola. to. 1.396.h
uentris cōtēptū & eius seruitium parui pendere facta Christi nos admonerat tomo 3.51.a
uētris corp'est, q̄uis tenuissimū, t.3.43.g
Ventet pro gula & edacitate. t.4.317.g
uenter esuriens amorem non pōt procreare tomo 4.666.d
uentris necessitas quanta. to 4.627.h
Ver spirituale animarum est tempus iciuniorum tomo 1.175.f
Verbum dei audire & nil fructus referre, est penitus inutile to.1.77.g h
uerbo dei suscipiendo qualiter cor sit præparanda tomo 1.1.d
uerbo domini omnia facta sunt super terram tomo 1.10.l
uerbo illo ineffabili deus omnia fecit. tomo 1.273.k
uerba in diuinis sunt ualde ponderanda tomo 1.31.d
uerbum dei quo affectu sit audiendum tomo 2.9.h & seq.
uerbum quid sit tomo 2. 260. b
uerbū ueritatis traditum est principibus iniquis. t 2.332.e qui tradiderūt gentibus deludendum ibidem.& f
uerbum ueritatis audire quantæ sit utilitatis tomo 2. 332. g h
uerbū sacerdotibus ꝓdicātibus recipitur sēm dispositionē subiecti. t.2.338.e
uerbum ueritatis tam carnalibus quàm spiritalibus utile est tom.2.340.e f
uerbum duritiem cordis relaxat. tomo 2.345.g
uerbum dei qūo colitur. tomo 2.319.g
Cuius fructus duplex ibidem
verbum

verbum semper in aliquo fructificat.to. 2.359.e bonos reddit meliores.d
verbi minister ab officio nunquàm cessare debet tomo 2. 338. a b
verbo hominibus satisfacimus, conferēdia autem deo tom. 2.278.h
verba multa sunt grauia crecera. to.2. 132.a b
verba Christi in iudeos profecerunt ad confusionem tomo 2 352.c
verba dei quamuis incomposita, tamen vita sunt tomo 2. 363.l
verba secularia etsi tersa, tamen mortua sunt. t.2.364 l. Nec audiētē saluat ib.
verbū variis modis mutatur, t.3.101 k
Verbū est dei filius, nec tamē minor patre ibidem l
Verbum dei quàm neglēgēter audiatur tomo 3.93.m
verbum carōem factum fuisse non ignoramus, sed quō factum fierit omnis creatura ignorat tomo 3.144. h
verbi diuini auditionis vilitas. tomo 3.84.e f g
verba sacræ scripturæ non sunt nudè accipienda tom.2 3.26.i
Verba sacramentalia quem effectum habent & a quo to.3.300. l m
verba sæpe in scripturis tropicè intelligenda to. 1.310. e 316. l
verba ēt non intellecta iuuāt. t. 1.191.f
verba quæ in psalmis canimus, nos Deo obligant tomo 1.301.f.
verbi diuini potentia. t 1.350. d. 355.e
verbi christi efficacia. to.1. 309.e.321.i
verborum & orationis curiositas superflua est tomo 3.5. k
Verberare vxorem ne seruam quidem licet tomo 1. 185.c
verbositas vitanda tomo 4 647. h i
verbum abbreuiatum, fides est.t.4.467.h
verbum dei nullis subiacet vinculis.t.4. 564.f
verbum dei non manu sed lingua scribitur tomo 4.564.f
verba non sunt nuda consyderanda. tomo 4.329.h
veraces & non mendaces erant Petrus, & Paulus tomo 1.372.f
veritas etiā ipsis inimicis ora obturat. tomo 4.539.g
veritatis vnica via tom. 4 91.
verus in calice sanguis to.4.178.f
vera virginitas tomo 4. 272. c
vera viduitas ibidem
veri adoratores tomo 4.389.e
verē & natura bona quæ. to.4.656.m
veræ diuitiæ, & falsæ; verus mundus & falsus & exte. to.1.276.h
verbus domini quæ sit to.1.287.l m
veritas quę nos protegit, illa est, quæ est via & vita tomo 1. 342. i
veritas ab initio fundata est. to. 1.377.h
veritas tres habet syllabas, & septem literas tomo 1. 377. i
veritatis præcepta deo dispēsante per aduersarios semper crescunt. to.1.7.c
veritatem non amittit, qui viscera misericordię non amiserit to.1.378. l
veritatem quę est Christus, deus fundauit in æternum to. 1. 378. a
veritas vna est, quæ nec in multas scinditur partes tomo 2. 142. h
veritas cūctis fortior est. tomo 2 249.c
veritas quō inuenienda to.2. 357.a
veritas naturaliter nescit mūtiri. ibidē g
veritas loquitur veritatē ut viuat mendacium tomo 2. 223.h
veritatis prædicatio expugnatio est diaboli to-o 2. 269. l m
veritatis mysteria cordā pernersa non cognoscunt, sed veritas fugit ab eis. tomo 2 191. d e
veritatis debitores qui sunt. to 2 305.h
veritatis transgressor est, & qui palām negat veritatem, & qui eā tacet ibidem i
veritatis verbū cognoscere desyderans operū eius signa cōsyderet. t 2.332 g
veritatē xpi negans, xpm negat. t.2.292.h
veritas tā valida est, vt & inbecilles corroboret & claros reddat. tom. 3 92.h
veritas multum à vero differt. t. 3. 127.g
veritas extra ecclesiā non est. to.3. 146.e
veritas xpi per inimicos crescebat. to 3. 281.b
veritatis simulatores author nec amare potest, nec audire tomo 3. 146.c
veritatis rebellē se exhibens; à veritatis authore nihil merebitur impetrare ib. f
vertere depraūata multa absurda pariū tur tomo 3. 13. d
veritate nihil clarius & nihil potentius tomo 3.47. t.83.l
A veritate semel subuersus à diabolo semper in deteriora dogmata intrudi tur tomo 5 57.h. 58 i
veritas ipsa est Sole splēdidior. t.5. 136 l
veritate nihil validius to 5 349 c

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vera fides est respicere ad promittentis potentiam tomo 1.143.e
veri Christiani conditiones. t.2.297.i k
Vespere finis diei, & manè noctis, tom. 1.8.h.10.a
vespera finis est lucis, & principium noctis ibidem
Vestimẽrum nobis datũ est, quo memores simus vnde excidimus. to. 41.e f.42.g
Vestimentorũ supfluitas. to.1.103.b c d
vestimentum non ita est necessarium sicut alimentum tomo 2.76.l
vestimenta quatenus liceant. to.2.148.g
vestimenta ouilia, non sunt opera ouilia tomo 1.294.l
vestimenta veteris hominis & noui hominis tomo 2.349.d
vestis nuptialis & maculosa. t.1.378.b
vestes sordidæ significant impuræ vitæ maculas tomo 2.199.b
vestium multitudo pauperibus erogãda tomo 3.95.d e
vestes cur nobis datæ sunt. to. 5. 398.d
vestibus arcas parare, & nudum pauperem reliquere, furor est, & manifesta dementa tomo 5.273.c
vestimentorum superfluitas reprehenditur tomo 4.475.d e
vestimentorũ ratio haberi debet. to. 4. 662.a b
vetus fermẽtũ pro oĩ malitia. t.4.152.e
vetus hõ dat viuere, nouus uerò honestè viuere tomo 4.357.e
veteris ac noui testĩ collatio. to.4.465.b
veteris & noui testamenti differentiã. tomo 4.628.m
veteres philosophi quid de deo cogitare debebant tomo 4.10.c
via qua remittit deus peccata, non relinquẽdã, nec alia eligenda. t 4.264.d
via ad cœlum tomo 1.103.m
viæ bonæ præbens initium, duplicem mercedem recipiet to.1.146.f
viæ domini quæ sunt to.1.377.k l
viæ domini non amittunt veritatem. tomo 1.377.l
viæ diaboli quo cognoscendæ. to.1.6.c
vias multas perditionis diabolus pepetit tomo 1.28.k
via perditionis est oĩs iniquitas. tom. 2. 292.f. sed via vitæ omnis iustitia. ibi.
via perditionis adeò lata & spatiosa est, vt per eam omne hominum genus ambulet tomo 2.194.h i
via iustitiæ in qua multi ambulant. tomo 2.294.h i k
via publica interdum est Christus, interdum est diabolus to.2.349.i
via domini quomodo aspera, & non aspera tomo 2.250.c
viæ duæ ad vitam perducunt t.2.11.b
viæ variæ quæ ducunt in cœlũ, virginitas, martimonium, viduitas, eleemosyna, opera misericordiæ, patientia, oĩum bonorum vel patris renũciatio tomo 1.188.e
viæ domini in oĩbus hominibus sunt plantatæ tomo 2.257.b c
viæ professionis huius seculi ducunt ad diabolum tomo 2.349.a b
viæ in hoc mundo tot sunt quot actus. tomo 2.349.b
viã modestè viuendi ingreditur quẽ cõtinuus hic percellit timor. to.3.63.g
vias salutis multas dedit nobis deus. tomo 3.202.i
via paradisi timere non debet pericula, quãuis multa immineãt. t. 5.103.b c
via angusta à natura est laboriosa, volũtate verò nostra facilemot. t.5.320.b
via quæ secundum virtutẽ est, tribulationẽ quidem habet, sed vitam. to.5.327.c
viæ ad virtutem diuersæ. to.5.122.c d
viæ duæ viuendi optimæ. to.3.267.d
Viatica spiritualia nobis reponenda sũt tomo 1.9.d e
viatica spiritualia nobis viam aperiunt ad dominum ibidem
viatico multo nobis opus est. t.3.135.b c
Victrices deo grauissimæ q̃ sint. t.5.440.d
victoria militis, peremptio est hostis. to. 1431.g
victoria à patientia originem trahit. tomo 2.234.d
victoria est in tribulationibus. t 2.109.h
victoria alia est Sanctorũ q̃ bellatorum tomo 2.234.b
victoriæ optimus modus ibidem
victoriã nõ semp q̃rere debemus ibid. a
victoria contra iram est, cùm non vlciscimur iniurias to.3.11.h 12.i
victoriæ gloriam quærens inter stultos & amentes est annumerandus ibidem
Sine victoria nullus miles poterit coronari tomo 3.335.b c
victoria ferendo paratur. to.4.86.b c
victoriæ Christi modus to.4.48.k

victus

victus necessarius affatim doctoribus ministrandus to.4.551.i
Videns mala fieri & nõ impedieus, reus est peccati to.5.56.m
Videre, est oculi opus: malè uidere mentis to.1.54.b
videre deũ quot modis cõtingit. t.1.87.l
uidere ad libidinẽ temerariũ è. t.2.60.l
videre deum dupliciter contingit, & in hoc seculo, & in futuro t.1.271.e f
videt diabolus qui malè agit, & cogitat tomo 2.271.f
uidere deum uolens, videat priùs se ipsũ to 2.312.i
videre Christum, est ipsum in fide cognoscere to.2.363.b
videre mortem & gustare differunt. t.2. 423.i k
videre deum an sit possibile. to 3.36.k. & seq.27.a & seq.
uidere, mente cognoscere to.3.116.g
vidua euangelica duobus minutis oĩa negotiavit tom.1.174.c
vidua Sareptana Heliam suscepit hospitio to.1.212.f. & seq.213.d. & seq.
Viduæ Sareptanæ hospitalitas, & mutui cordis mutatio. to.1.117.a. & seq.
viduæ Sareptana panis libatio. t.2.341.b
viduarum cultus apud scripturas maxime commendantur t.3.112.a b
viduæ certamẽ cũ diuitibus. t.5.120.c d
viduarum delicta tomo 5.14.c
viduarum defensor & vitor est deus to. 5.51.g h
viduæ fugiant delicias to 4.547.e f
vigilãte soli Xpo mauritiũ. t.2.433.d
vigilans nunquam lætus est. t.5.248.b
vigilantia opus est ad excludẽdas dæmonis insidias tom.1.9.d
vigilãtia oĩa difficilia facit facilia. t.1.30.e
vigilãtia summa nobis est opus ad securitatem to.5.141.m
Vigilare est iustitiam facere, dormire est negligere eam to 2.378.d
Vigilare oportet ut pastores, milites, piscatores, & agricolæ t.5.247.e f. 248.b d
vigilia duplex, mortuus & vita. t.1.135.d
Villa habens ecclesiam paradisus dei comparatur to.3.195.c
Vinci sæpe præstantius est quàm vincere to.2.394.b
vincere malũ hoĩem malis potes locũ dando, quàm respondendo. t.2.340.f
vincere fœliciter quis dicatur. t.3.336.k
Vineiri pro Christo quàm honorificũ sit to.1.229.c
vinculorũ fortitudo maior est gloria q̃ mortuorum resurrectio t.1.229.i
uincula diuitũ & mũdanorum. t.2.37.i
vincula animæ quæ sunt to.4.120.k
vincula Pauli cur beata to.4.366.i
vincula quæ execranda to.4.367.b
vincula Pauli magnæ fiduciæ materia euangelio pdicãdo t.4.447.g h. 448.i
vincula Pauli uehemẽter amabat Chrysostomus to.4.474.i
vinculorũ magna uirtus to.4.368.d
vinculorũ Pauli memoria. t.4 478.g h i
Vindicta prohibita est to.1.206.g
vindicta diuina mẽsura, & regula, & trutina mensurata est tomo 1 347.a
vindicta mãsuetudĩe temperata t.1.474.f
vindictam quærens non potest tantùm alteri nocere quantùm sibi. t.2.180.d
vindicta in eos qui despiciunt sacerdotes to.4.438.i
vindictæ cupiditas multa mala facit. to. 5.327.c
vindictam inferre, est Christi tribunal vsurpare to.5.277.c 288.d
Vinea dei in nobis plantata est. t.2 329.d
Vinum ad mensuram bibere nihil malum est: sed ebrium esse, malum. t.1.20.m
uini bibendi. Noe primus fuit inuentor tomo 1.77.i
vini usus super omnia remedium est tristitiæ ibidem i
vini usus quare post diluuium, & non ante mundi ortus est tom.1.77.m
vini usus uarius est ibidem
vinum ad lætitiam, non ad mœrorem datum est to.2 170.l
vino non est tribuendum peccatum, sed ebrietati ibi.k
vinum à deo datum est, non vt inebriemur, sed vt sobrii simus to.5.177.a
vinũ est dei, ebrietas diaboli. ibid.b
vino indulgentium ægritudines. tom.5. 304.c, & seq
vinum est datum, ut delectemur &c. to. 5.332.k l
Vinea dñi, domus Israel est. t.4.422.b
uinea non facit ebrietatem. to.4.299.m
vinum vbi bonum tomo 4 391.f
vinũ cõstãtiã hẽt ex stercore. to.4 586.i
Vipera aluo qua portatur exesa in uirã prodit cũ morte gignentis. to.2 36.a
viperarum natura. t. 2. 258.a. b 358.m

Universidad de Deusto
Biblioteca

vir cum muliere non discordans veræ diuitiæ sunt tom. 1.105.k
vir misericos preciosa res est, to. 1.145.m
viri & vxoris quæ ta debeat esse concordia tomo 1.106.e.107.f
virum & mulierem non conuenit dissidere tomo 1.124.h
viri quidam sunt muliercul is molliores tomo 1.52.c
viri boni tristantur si viderint cæteros merita etiam pœna puniri. to.1.64.i
viris virtute claris tentationes fiunt occasio magnę lętitiæ to.1.161.l
vir p peccatū fit inferior vxore.t.2.21.m
vir non considerat hoīem quem deus fecit, sed ornatū quē fecit diabolus to.2.324.d sed puer oppositum ibidē
viri corpus vxoris est to.2.27.d
viri ornatum corporis vxorum ornatui animæ præferunt to 2.207.h i
viri nobiles ex ignobilibus procreati tomo 2.143.e
viro casto qualiscunque vxor videtur bona tomo 2.407.c
viri boni proprium est, continentem esse & vigilare to. 3.59.a
viri multi prouectæ etiam ætatis similes sunt pueris to. 3.129.h i
vir non potest castè cohabitare mulieri.t.5.453.b & seq. quia inde infinita sequuntur mala & incommoda. ibidē
viri vnius virtus pōt abūa dei saluare ciuitatem : vitium verò totā perdere tomo 5.539.a
virum muheri propinquare quàm periculosum sit to.5.484.m
vir & vxor unus homo to.4.480.h
viri cuiusdam sancti gratiarum actio tomo 4.473.f
virum domui suæ præesse oportet. to. 4.59.f
viri in causa sunt quare nūc mulieres tā curiosæ sint tomo 4.381.m
viri quid ferre debeant in mulieribus tomo 4.384.e
virorum & mulierum symbolæ traditæ tomo 4.183.m
virorum præclarorum uirtutes tanquā fragrātia vigenti odoniferi.t.4.484.l
virorum est diligere, vxorum eis obtēperare tomo 4.473.m
viris consilium quibus vxor molesta est tomo 4.186.d
viris & mulieribus sanum cōsilium pro seruanda concordia to.4.397.a b
Virgæ intelliguntur præcepta legis. to. 1.192.m & infra
virga Aaron præter cęteras germinauit, tomo 5.437.b
Virginis sine eleemosyna ne in vestibulum quidem thalami potest perdu cere tomo 5.504.e
virginitatis præmium non esse in hoc mundo tantùm, sed in futuro regni cœlorum tomo 1.389.a
virginitatis bonum nō statim floruit in ecclesia tomo 1.314.i
virginitatis bonum introductum, non quàm cognitum est, mortem esse somnum to.1.365.e
virginitas ab initio palmam principatus accepit tomo 1.42.a
virginitatis dignitas ibidem
virginitas accipit coronas, solū quæ est propositi, sed non quæ necessitati. tomo 1.348.a
virginitas melior est quàm coniugium. tomo 1.269.a
virginitatem eligentes nō medium, sed finem spectent tomo 1. 190.h
virginitas eleemosyna carens a sponsi thalamo eicitur tomo 2.218.e
virginitas non imperatur, sed voluntatu fidelium committitur ibid 214.h
virginitas eleemosyna, & piis operibus carens cum fornicatoribus eicitur. to.2.219.i
virginitas vera in quo consistat. to. 2. 377.i, & seq. quæ interdum anima, interdum corpore corrumpitur. ibidem
virginitas vera quæ sit to.2.216.a
virginitate oleo carente nihil tenebrosius tomo 2.219.m
virginitas sorori sociata, eleemosynę magna res est tomo 5.93.a
virginitas cum cōiugio comparata iem per primas partes tenuit to.5.393.f. quia res supra naturam est.ibi.& g
virginitas cum viris plus ab omnibus arguitur quàm stuprum. to.5.395.f
virginitas quanto eligibilior est connubio to.5.398.i k
virginitatis decor in noua lege fulget. tomo 5.66.k
virginitatis magnitudo & facilitas. tomo 5.91.l m
Virgo peperit, sicut sterilis & vetula. tomo 1.133.e

virgines

uirgines quinque fuæ castum non habebant tor to.1.445.c
virgines decem omnes homines sunt, quorum vita decem sensibus sustentatur to.2.379.k
virgines non sunt Gentiles licet & hæreticæ tomo 2.470.l m
virgo cœlestis philosophiæ æmulatrix debet esse to.3.14.c
virginitatem secum portat aut occisa. tom. 5.91.m
virginitatem difficile cohabitabit nisi cum humana to 5.450.d & seq.
virginis cadę pœnitentia.to.5.246.l exhibita plurimis
virginitatis portio sunt tres nummi, accepti à vidua in euangelio. t.1.24.h
virgines fatuæ virgines sortūr nomen, corrumpere non erubuit t. 5.80. eosque præuenit ibidem
virgines fatuæ eleemosynam non habentes, virginitati indigentes, à nuptiis sunt exclusæ to 5.92.g
virginitas quare sit secunda ab 461. c.262.d
virgines fatuæ propter virginitatem mi notes pœnas exceperunt to.5.388.c
virginum fatuæ quare à thalamo excluse sunt to.5.397.a
virginum certamina.t.5.14.g.l. Conditiones, qū fugiens virorum conspectum, ubi. Et quicquid virginalem decet honestatem ibidem
virginitatis tuæ virginitas nihil profuit. to.5.274.e
virginitas quæ vera to.4.663.m
virginitatem & cæ unitum non præcepit deus to.4.137.f
virginei partus typus quidam est sterilis tomo 2.462.d
virginis formæ descriptio. to.2.479.e
virginem qui vere facit tomo 4.545.e
virginum ornatus to.4.536.g
Virtus sita in oculis sui dæmonibus superiores efficit to.1.18.g
virtus quid ibid & h
virtus tanta est vt compescat linguas sibi infestarum to.1.19.h
virtus familiaris est is qui eam concupiscunt to 1.155.m
virtus nullis huius uitæ uarietatibus cedit tom.1.56.g
virtus hinc emigrantibus comitem se addit to.1.56.i
virtus per seipsam est admirabilis. tom. 1.56.k l
virtus dum patitur uincit to.1.57.a
virtus nuda est quam deus probat. tom. 1.61.i k
virtus tanta est vt uincat omnia. tom. 1.66.l
virtutes terribilia consciis. tom. 1.76.m
virtus non est nisi coniuncta habeat humilitatem tom 1.97.g
virtus etiam à deo remuneratur. to.1.115.m
virtus salutis causa est to 1.115.a
virtus patientum clarorum imitandorum. 1.116.k
virtus tam inuicta est, ut hæc patiatur, uincat tom.1.137.c
virtus tantæ fortitudinis est, ut clamor fiat cessus infestarum tom.1.150.a
virtus cum his vitiis dominetur & præualeat ibid.162.m
virtus est maximus diuitiarum thesaurus illis relinquendus to.1.172.g
virtus tot habet ubi certamen datur to 1.179.d
virtus diuinū cognitionis fons est & perennifer manans to.1.196.g
virtus in differentia ætatis non cognoscitur, neque malitia to.1.199.b
virtutis effectus mirabiles tom.1.58.g.h
virtutis cursum ad cœlum dirigēs, quæcunque terrena reliquit to. 1.76.m
virtutis & malitiæ uarius effectus. tomo 1.121.d e
virtus nihil pręest to.1.18.g
virtutem conantes ingressis ad vitæ inopinata extrema uenisse to.1.56.h
virtutem diligenter exercens, & laudem à deo expectans, non potest ab omnibus laudari to.1.57.c d
virtutē amplexati duplicem à deo mercedem accipiunt to 1.109.e
uirtutem exercētibus pp deum promittit ipse regnum cœlorum. t.1.137.h
virtute præstans famulos habet imitatores to.1.111.a
virtute in mediacitate seruare sicut in solitudine est possibile tom 1.128.g h
virtutem in iuuentute aggredi oportet ibidem h i
virtute præditi & in uita & post mortē sunt multis exēplar uirtutis t.1.123.k
virtus laborem habet breuem, fructum uerò cū hilaritate indefinitē t.5.294.g

virtutes

Universidad de Deusto
Biblioteca

virtutes continuatæ magnam apud iudicem inuenient misericordiam. t.1.9.c
virtutes doctrinâ augent, vitia minuunt tomo 1.33.d
virtutes cœlestes deum dignè celebrare non possunt to.1.69.k
virtutes Sanctorũ sacris scripturis celebrantur to.1.189.k
virtutes requsitæ ad viã cœlestẽ t.1.195.c
virtutis plures apud pauperes q̃ apud diuites inueniuntur to.1 198.g
virtutes priscorum patrum t.1.344.d
virtutes perducendæ ad finẽ to.1.437.d
virturũ labores ne spectemus, sed cœlestia lucra to.1.131.c
virtus clara latere non potest to.2 5.b
virtus nobis inest secundum naturam. tom.2 81.d
virtus cõpendiosa est atque facilis ibid.
virtus tantũ animã reddit sublimiorem quantũ vitiũ grauiorem. t.2.124.c d
virtus q̃ ingentes habeat vires. t.2.144 b
virtus quãta nobis bona apud deum, & homines faciat tom.2 159.m
virtus nos deo ita cõglutinat, sicut nos ab illo peccata disiungunt t. 2.161.g
virtus super omnia nobis necessaria est ad videndum deum to.2 39.c
virtus contraria vitiosis t.2.399 l
virtutis opera tã facilia sũt, q̃ dormire, comedere, bibere, respirare. t.2.40.a
virtutis splendor super omnia etiã cœlũ reddit hominem clariorem. to.2.51.c
virtutis cura exardescamus, t.2.107.k l
virtutis caput & facies, t.2.143.n, Cor eius, pedes, & manus ibidem
virtutis & vitii comparatio. t.2.224.d. 225.c
virtuti nihil põt dolorẽ iferre t.2.158.m
virtutẽ impugnan, subruitur. t.2.86.c
virtutẽ sctorũ ex nostra malignitate melius cognoscere possumus. t.2 183.a
virtutem amplecti debent tam iuniores quàm seniores to. 2.186.e
virtutes Aegypti post apostolicam prædicationem to.2 29.g 30.h & se.
virtutes præcipuæ sunt charitas, humilitas, misericordia to.2 14.a
virtutes magis necessariæ q̃ sũt t.2.218.b
uirtutes nobis salutares & proximo pernitiles sunt amplexandæ to. 2 218.e
virtutes magni precii sunt, quibus charitas continetur to.2 221.m
virtutes spũales res sũ ãgelicæ t.2.351.h
virtus super omnia reddit sapientiores. to.3.68.k, quæ est fons, radix, & mater sapientiæ ibidem
virtus difficilis, sed multum producit fructum t.3.122.c
virtus apud malos semper odium parit. t.3.130.d
virtus tanta res est, vt initio sumpta nũ quam subsistat to.3.169 f g
virtus perfecta est hominibus non dare mali occasione, & apud deũ esse sine offendiculo to.3.26. g
virtus voluntatis potest naturæ sortitudinem imitari to 3.285.f
virtutis impedimẽta plurima. t.3 95.c
virtus est proprũ bonũ hois. t.1.170.b
virtus est difficillima cũ quis solus eam exercet tomo.1.174.c
virtus vel per se habet suam remunerationem to.1 3 1.c 186.h
virtus ẽ à malis laudatur. tom.1.363.m
virtus quàm sit potens ibidem
virtus plana est & expedita. to.1.386.a
virtute prædituũ esse uerè liberis, improbum autem &c. to.1.325.d
virtus nec emenda, nec extorta obtinat tomo 3.120.K
virtutem labor brevis & gaudium sine pretium sequitur to.2.59.c
virtutem amplectens neminem formidat tomo 3.127.a
virtutem quis ne putet posse à cæteris quitia apprehendi to.3 259.b
virtute quecunque præstemus, superbia nos reddit immundos to.3.48.m
virtutes perficiuntur ex audituone uerbi dei to.m 3.8 19.& seq.
virtutibus nobis inuigilan tũ plus quam gentiles, inuigilent, ne penas illis inueniamur to 3.155.a
virtus perdiscenda est ab incolis montium, & eremi to.5.128.a.b
virtus p seipsa admirãda est. to.129.m
virtus humani animi quo pacto leuantur ac erigitur to.5.161.a, & seq.
virtus uera hominis quæ sit. ibi. 162. g ipsa est, rectè sentire de deo, & inter homines recte agere. i & h
virtus nõ in nox adiuuat ad futura, sed & hic. ã retributionem pbet. t.5.184 d
virtus de ita gubernat mundum, ut anima corpus to 5.168.c
virtus animi nõ ciuitatis magnificentiam magnũ est, & munimẽtũ. t.2.216.e
uirtus est oĩa humana despicere, & per oẽs horas futura cogitare t.5 333.g
uirtus nisi maius afferet crimen, si peccet to.1.336.c d & seq.
uirtus tanta res est, vt ẽ ulã impugnãtes admirentur to.5 463.g
uirtuti actione indigemus cupientes scandere cœlum to 5.110.a
uirtutis magna uis est, quæ dũ lædere lædentes superat to 5.131.i
uirtutis principia dura sunt, & laborio sa; quæ uero postea sequetur, valde facilia to 5.139.f
uirtutis colores qui sunt to.1.131.m
uirtutis multæ sunt opes & copiæ to.
uirtuti studes ad sanitatem animi est ibidem. e. & voluptatem ibid.
uirtutẽ exercere nemo potest nisi continentes adeat cum qui uirtutẽ oẽm suppeditat to.5.110.e
uirtutem quæ dei sunt, continent, hanc quæ diaboli, uitia to 5.55.d
uirtutem impedientia to.5.128.b
uirtutem commendamus, licèt eã non habeamus to.5 217.a.k
Ad uirtutem nullum est genius impedimentum to 5.241.f
uirtutem sectãtes non solũ ab amicis, sed ab inimicis laudamur t 5.397.k l & ab ignosis ibidem
Ex uirtute securitas omnis, & mutatio & ruina nulla to.5.242.a
In uirtute quædam sunt, quę labore non habent to.5.130.h
uirtutes magis ciuitatem cõmendant quã pulchræ domus to.5.288.k i
uirtutes a nobis grandes sunt per quas proximis podium' prodesse t.5 268.a
uirtutibus progenitorũ nõ est cõfidendum to 5.143 180 seq.
uirtutibus plerisq; dedita ad ipsum malitiæ barathrũ deuenerut t 5.223 a
uirtus facilis laborare uolentibus to. 4.44.c
uirtus uiæ diuersa to.4 1.7.i
uirtus secũ naturã est nobis to 4 151.f
uirtus præceptorum to 4 365.a
uirtus propria, non satis est ad salutem & si quis uitam suam rite disponat to.4.5.7.f
uirtus talis est ut ẽ apud illos q ea non sectãtur in admiratione sit to.343.h
uirtutis & uoluptatũ collatio tomo. 4 45.i g
uirtutis cognitio christianis insita est tom.4 118.b
uirtutis uiæ complures to.4.134.a
uirtutẽ liberis potius q̃ diuitias & acq rendã, & relinquẽdã to.4 44.k & se.
uirtutem ante bona opera deus nouit to 4.65.f
uirtutes futuri seculi quæ to.4.623.i
uirtutibus patrũ non fidendũ t.4.61.d
uis fidei to.4.69.k ibid.239.h i
uires eleemosynæ 4.498.d e f
uires humanæ quid to.4 623.b
uires orationis to.4.619.d
uisitationes sepulchrorum sanctorum to.4.312.b
Visio dei multipliciter dicitur to.3.27.a
Visus non est leue peccatum to 5.125.k
Vita beata dignus est q̃ accẽsus habet lampades & fulgentes o cũ to.1.124.h
uita militiæ est, quantum ad se, & quantũ ad proximum to.3.111.c
uita iustorum totius philosophiæ continet doctrinam to.1.142.a
uita pura, optima uita est to.1.157.d
uita æterna pro misericordia proponitur to.5 177.g.h
uita qbus modis intelligenda t.1.127.c
uita temporalis inter sũ parit tormentum, & pœnã sine fine to.1.287.k
uita nostra quo dicitur non esse credit to.1.417.i
uita dicitur de præsenti ubi nõ est una lingua, & una conscientia to.1 213.a
uita uere dicta quæ sit ibidem a b
uitam in uirtutibus agentes uere liberantur cum ex hac uita discedunt tomo 1.100.b
uitam in uirtutibus trãsmittens, uendax non est to 1.372.f
uita pius nõ differt a carcere to.2.47.i
uita mũda ẽ ipsa uita uigilior t.2.51.e
uita recta magis cæteris nuat t.2.86.d
m q̃ in multis consistit ibid.141.a
uita hæc nulla est, si misericordiam tollas to.2.155.d
uita nostra habet prospera & aduersa sibi succedentia to.2.158.d
uita hominis sine dolore in actu non potest ibidem
uita præsens bella, pericula, & necem continet to.2.188.h
uita monachorum & crucifixorum to. 2.196.g h
uita munda est luce splendidior, licet multi

Universidad de Deusto
Biblioteca

multi calumnientur to.2.391.g
uita non est data causa cibi, sed cibus causa uitæ to.2.442.c
uita nostra non pōt hic esse perpetua ibidem m
uitæ nostræ magna pars sensu quasi carere uidetur to.2.164.h
uitæ secularis & monasticæ differentia to.2.196.g & seq.
uitæ monachorū & angelorum discrimen to.2.196.i k
uitæ monachorum ad iuuenum scenicorum ibidem l m
uitæ huius ad futuram nulla comparatio est to.2.345.m
uitā nostram diligenter dispensare curemus to.2.51.f
uitam nostram iubemur informare ad similitudinem dei to.2.65.d
uitā in peccatis agentes nihil à mortuis differunt to.2.94.f g. & seq.
uitam nostram cōmendat uiuendi exquisita doctrina to.2.141.l
uita æterna non est humana ratione coniectanda to.3.15.m
uita optima nihil clarius tomo.3.24.e
uita humana pigra est, & ad perditionem proclivis to.3.51.l
uita ista nos deus donauit, ut totis uiribus ad futuram contendamus. to. 3.52.h i
uita longa in ueteri testamento promittebatur, nunc uita sine fine. tom. 3.76.f
uita bona nihil prodest cum praua doctrina. to.3.107.b & econtra ibid.
uita præsens quibus sit plena uoluptatibus ibidem d
uita perfecta cum uirtute magis uirum probat quàm miracula. tom.3. 15.k & sequen.
uita futura huic præferenda est, seipsum tamen interimere prohibitū est to.3.136.h i
uitæ huius actionum, paruorūque factorum reddendæ sunt rationes tomo 3.334.k
uitam dedit nobis deus, ut eam colamus tomo.3.93.b quam opus est in sacrificiis, & precibus impendere. ibidem
uitas duas, præsentem & futurā, deus nobis constituit to.3.46.k
uita tota in certaminibus & laboribus nobis agenda est, si cupimus æterna requie perfrui to.5.139.c
uita uoluptaria infinitis mortibus est grauior. to.5.721.l m. & multis iactu-ris dedita m
uita bona enim sine signis meretur coronam to.5.104.a
uita sanctorum est dei cultus to.5.71.l
uita hominis in ægra ipsius ēe diaboli ora obstruere poterit to.2.118.m
uita præsens somnus est, uti prorsus ab initio nostris aliena to.5.140.k l m
uita hæc se habet uelut somnus, & scena to.5.148.l m
uita hostium mare imitatur uelantes to.5.173.d
uita aspera & rigida cū uirtute diuites, finem desiderat to.5.198.e
uita præsens quot & quātas habet imperfectiones to.5.247.d
uita sine carens, præsentibus nō potest compatari to.5.270.c
uita præsens non est carcere melior to.5.180.m
uita præsens ludus est, & non ita futura to.5.290.m
uita præsens nidus est, ex festucis & luto coagmentatus to.5.296.a b
uita nullius sine tristitia inuenti pōt to.5.320.l sed neque uoluptatis expers ibidem
uita & mores non desiderant reuelationem, sed opinio & scientia. tomo 5.407.b
uita præsens q̄ breuis sit respectu pœnæ æternæ to.5.468.e f
uita beatorum nil fatilius, quā omnia læta comitantur. ibidem & seq.
uita in hoc seculo quæ ipsorum ante amittitur to.5.477.d
uitę præsentis utilitas & corruptibilitas to.5.270.g
uitæ nostræ maior pars est in insensibilitate to.5.310.m
uitam alteram post præsentem probat esse futuram t.5.58.l k
uitam nost.ā quare deus laboriosam effecit to.2.116.f
uitam sancti alteram præsenti meliorem & multo meliorem parāt tomo 5.179.d
uita cur deus nobis fecit laboriosam to.5.99.f & cur bonū sit nobis uita præsens ibidem

uitam

vitam præsentem deus nobis fecit laboriosam tomo 5 321.l
vitam agēs peruersā nunquàm saluatur tomo 5.451.b
In vita seculari plura sunt & paratiora quàm regulari naufragia. to.5.388.h
vita sanctorū considerare oportet ad memoriā peccatorū nostrorū. t.5. 109.b
vita pscus tanquàm schola. to. 4.35.m
vita Christiani quæ sit tomo 4.51.c
vita nona resurrectio est. tomo 4.35.g
vita spiritus quæ est tomo 4 50.a
vita præsens somnus est. tom. 4.90 h
vita qūo dicitur mala. t. 4.315.d & seq.
vita pscns nidus quidam est. t. 4.454.g
vita doctoris plus docet quàm sermo tomo 4.519.d
vita monachorum tomo 4.547.c
vita præsens scena quædā est. to 4.551.e
vita in mundo facit vt sæpe negentur dona diuina tomo 4. 607.c
vita pri ꝓris plēa fuit. t.4.660.c 661.d
vitæ pscntis & futuræ differimē. t.4.15.g
vitæ præsentis propria. to.4.316.h quæ etiam non sunt scelera ibidem
vitæ sanctimonia quæ vera. to.4 348.k
vitæ nomen multæ significationis est tomo 4.415.c
vitæ Christianę imagines mille inscriptis tomo 4.438.k l m
uitæ prioris pictura to.4.466.i
vitæ monachalis egregiæ laudes. tom.4. 548.e f.549.g
vitæ secularis negocia ibidem.i
uitam hanc cur deus laboriosam reddidit tomo 4.33.i
De vita dictum est non de fide, Noli e iudicare ne iudicemini. to.4 674.f
vitarū discussores esse nō licet. t.4 627.i
vitiosiras difficilior est quàm virtus. to. 2.124.c
Vitiosi omnes erubescunt tales uocari tomo 3 327.e f
vitium ēt à malis carpitur. to. 1. 10 g
uitium & uirtus est uoluntatis non naturæ tomo 1.186.c
uitium & uirtus non natura diiudicantur, sed animo to. 1.440.h
uitia uitutibus commutanda sunt. tomo 1.33.e f
uitium nec à deo, nec à natura nobis indicium est tomo 2. 174. c
uitia mutuantur à bestiis. tom. 2. 16. k
uitia nos perimunt in futuro si hic illa uiuere patiamur to.2.16.c
uitia hominem à se captum diabolo similimum faciunt ibidem
uitia duo inter se opposita in diuitiis sunt tomo 2.137.g
uitia ex mensarum superfluitate orta. tomo 2.608.b & seq.
uitia omnia deponunt ad infernum, uirtutes ad cœlos tomo 2.271.m
uitia carnalia iuuenilia sunt. to.2.324.g
uitia omnia facilè resecantur si auferas a clero ne uelint hominibus placere tomo 2.351.m
uitiis assueti non credunt opposita esse uirtutes tomo 2.75.b i
uitia multa animam occupantia ipsam pigriorem reddunt. to. 3.117.e.118.f
uitia communia & solita populi. tomo 3.170.k
uitiorum omnia genera aduenient Solis lumine prædicationis fugerunt. tomo 3.282.d
uitia minora ex quibus maiora oriuntur uitanda sunt. to.5. 138. h & seq.
uitium, licèt operemur, odimus. tomo 5.237.i k
uitiis occurrendū i principio. t.1.254.m
uitium est impedimento ne perueniatur ad Dei cognitionem. to.1. 244.a
uitium est animæ in primis inimicum tomo 1.175.d
uitium quàm imbecille. tom. 1.363.m
uitium est sibipsi supplicium. t.1.377.k 286.g
uitium ad agendum uirturem est impedimus tomo 1.386.g
uitium momentaneam uoluptatem habet, dolorem uerò perpetuum. tomo 5.494.g
uitia ex inuidia nascentia. t.5.285. l m. 286.a
uitiorum alimenta quæ sint. to. 5.28.m 29.a
uitiis ineſt summa confusio. to. 5.179.f
vitis usus nō fuerata ante diluuium notus tomo 1.77.l
uitiosiras excęcat, ne perniciei nostræ magnitudinem dignoscamus. tomo 4.39.a b
uitiorum principiis statim occurrēdum tomo 4.45.l
uitia quomodo uitabimus. to. 4.45.k l
uituperantes causam præbent philosophandi tomo 2.239.g

uituperari

Universidad de Deusto
Biblioteca

vituperari ab hominibus, & approbari à deo non nocet to.1.57.b c
vituperatur nullus nisi à seipso. tom.2. 239.k l
viuentes in delitiis sunt mendicis miseriores tom.1.197.d
viuens in pctis & iustitiã dei audiens, iudiciũ sibi & nõ salutẽ acquirit. to.2. 270.i
viuentes malè quidã nõ hìc puniuntur, post uitam puniendi to.2.215.h
viuẽtes malè bona ad præiudicium suũ percipiunt tom.2.280.b
viuentes in delitiis non saluantur.to.2. 450.c
viuentibus secundum Christi præcepta dabitur regnum to.2.321.c
viuentes bene uel malè iudicio hominũ vario subiacent .t.5.54.d, & seq.
viuentes nequiter & malè agẽte, potius laudantur quàm defleantur t.5.161.c
viuens secundòm deum à nemine superatur to.5.203.e
viuentes in Christo etiam istius mundi cõmoda consequuntur. t.5.477.m
Viuẽdo bene, domino nihil præstamus to.1.289.b
viuendo malè, nobis contrarii sumus. ibidem
viuunt malè qui plus diligunt carnem suã quàm creatorem carnis.t.1.417.i
viuendũ est continuè solẽniter.t.2.126.f
viuere ĩ tranquillitate animi nihil iucũdius to.2.197.a b
viuere bene prius est, deinde docere. to. 2.273.d
viuimus sine causa super terram si hæc sola facimus quæ ad nostrã pertinent utilitatem to 2 329.h
viuere rectè quid sit to.3.47.f
viuere secundum carnem malè viuere est tom.3.83.d
viuendi amor naturaliter animæ insitus est.tom.3.136.h. præsens tamen uita contemnenda est ibidem
viuere moderatè bonum esse naturaliter cognoscitur to.5.217.k
viuum comburi mors omnium tetterima to.4.244.b
vlciscendi modus tom.4.386.c d e
vltio deo relinquenda to.4.85.h
Vlcera habens in aĩa magis abominãdus est, quàm hũs in corpore t.2.443.c
vlciscentes nosipsos deus non defendit tom.5.302.c
vlcisci de inimico par pari referre quære re t.1.9.l m
Nõ ulcisci deo facit æqualẽ. t.3.245.h
vltio dei est vbicunque est impudentia. to.1.441.d
vltio diuina clemens ibid.& g
vlcionem animo cogitantes fratres sunt Esau to.1.221.h
vltio deo relinquenda est to.3.81.h
vltio erga peccatores tanto grauior erit quanto maior est erga illos dei benignitas t.3.153.b
vltio & lædentẽ & læsũ cõfudit.t.2.63.a
vltio magna delitiis ꝓposita é.t.5.267.h
vmbra & imago differunt tom.4.629.k
Vnanimitas & consensus incrementum affert diuisio, aũt incõmoda.t.3.178.k
Vnctio fuit apud veteres in usu.t.2.71.l
vnctio spũs qũo dicatur tom.3.152.h
In vnctione principalis & necessaria res est spiritus to.1.312.i
Vnguenta arguunt aĩam maleolentem. to.2.442.a
vniorum magna differentia.to.4.549.a
vnitas spiritus quid to.4.371.l
vnum corpus quid sit t.4.372.g
vnius uxoris vir quomodo to.4 538 l. 538.a, item 583.i
Vnus voluntatem dñi faciens melior est decem millibus præuaricatorũ.t.1 54.l
vocabulum filius quare præponatur vocabulo patris t.4.324.h
De vocandis ad conuiuium pauperibus to.4 450.d
vocatio non sufficit ad salutẽ. to.4.59.f
vocandi ad conuiuia to.2.146.b.& seq.
vocatur quilibet qui credere paratus est to.3.248.a b
Vocati à Christo sunt nobis exemplum to.1.337 b c
Vocationes Christi to.1.337.a &i
vocatio secũda Apostolorũ ex Matthæo to.2.46.l m
vocatio apostolorum uaria. to.2.99 e f
vocationes gentium tom.2.198 m
vocatio dei reluctãtes nullo modo coercet to.2.224.b c
vocatio Apostolorum.t.2 419.a. 427.b
vocatio prophetarũ uariis modis facta est to 3.160.i
vocatio gentiũ dei opus est. to.3 126.l
vocatio Pauli non importat necessitatẽ. to.3.280.a

Vocatio multum fecit ad salutem Pauli to.3.293.d
vocatio non sola Paulum adduxit, sed uoluntas eius to.3.293.h i
vocum nouitates uitandæ. to.4.566.k
volenti ꝓcepta dei facilia sunt.t.4.442.h
volucres cœli diluuio ẽ perierẽt.t.2.65.f
voluntas nesciens membris ut oportet uti, seipsam submergi facit. t.1 54.b
voluntas nostra omnium malorum causa est t.1.61.c
voluntas peruersa malorum omnium causa est to.1.91.l
voluntas à dño præparatur. t.1.377.k
voluntas beata est, quæ seruiendo cõparat libertatem to.1.410.l
voluntas negligentia ruinæ cã est, non aspectus oculorum to 1.17.b
uoluntaris & electionis est probum uel improbum esse tom.1.186.d
voluntate sua quilibet uel virtutem, uel malitiam eligit to.1.53.h
voluntas sola & virtutũ feruentissimus amor sufficiũt ad pfectionẽ. t.2.141.a
voluntas aĩæ & volũtas carnis.t.2.177.k
volũtas pctorũ est lex eorum. t.2.292.f
voluntas dei quæ sit to.2.299.d
voluntas nostra remuneratur, nõ opus. to.2.308.i
voluntas dei, rerum bonarum: diaboli, malarum to.2.316.d
volũtas hominis per peccatum ita necessitatem conuertitur to.2.317.d e
voluntas remuneratur ex bono, aut condemnatur ex malo to.2.361.e
voluntas dei patris quæ est to 2.393.k l
voluntas magna uis est to.2.456.m
volantatem deus coronat, uel punit, nõ indifferẽ ẽ factum to.2.66.l m
voluntate assequi possumus quod aues habent natura to.2.75.f
voluntate & negligentia nostra alligamur, sed per dei misericordiam absoluimur to.2.410.g
voluntates duas habemus: unã animæ, alteram carnis tom.2.276.g
voluntates bonæ suaues sunt apud deũ vr odoriferi flores to.2.341.a
volũtas patris & filii eadẽ est.t.3.65.g h
volũtas mali iudinis instabilis.t.3.65.d
voluntatis dei neglectores sunt iniuria afficiendi t.3.384.l.285.h i
voluntati dei non omnium volũtas obsequitur to.3.293.k
voluntatẽ dei unus faciens pluris faciendus est q̃ trãsgressores multi. t.3.95.f
voluntatẽ dñi unus faciens melior est, q̃ innumeri peccatores tom.3.170.a
voluntas patris à voluntate filii non separatur to.1.62.a
volũtas patris ꝓpitia est ab his q̃ uolũt eius hæreditatẽ accipere.tom.3.150.a
voluntas in eleemosyna iudicat, & non datum to.5.294.b
voluntas dei efficit, vt eadem bona sint vel mala to.5.424.b c
voluntates & diuites faciunt & pauperes non pecuniarum copia. t.5.323.l
voluntas dei erga nos unde colligenda. tom.4.32.a
voluntas quid to.4.47.l
voluntas dei duplex to.4.349.m
voluntas dei perfecta quæ to.4.80.g
voluntas in benefactis ponderatur.to.4. 602.K
voluntas propositum ꝙ in bonis & malis discernitur non factum ipsum.to. 4.563.h i
voluntas dei duplex to.2.642.m
voluntatẽ à nobis requirit tantùm deus to.4.675.d e f
voluntate quotidie mori possumus. to. 4.60.d
Velle & nolle unde ortum est peccatum à nobisipsis est to.2.174.f
velle efficit posse, ut nolle efficit nõ posse to 2.456.m
Voluptas à regni uestibulis eiicit. t.1.c
uoluptas brevis, dolor perpetuus. ibid.l
uoluptas temporalis perpetuum solet parere dolorem tom.1.55.a b
voluptas tẽporaria nõ prodest, unde perpetuus nascitur dolor to.1.205.i
uoluptates sunt carni negãdæ.t.1. 417.h
uoluptates generant omnia morborum genera t.1.448.i
uoluptas in eo quod satis potius quàm in deliciis inuenitur to.5.492.i
uoluptas quæ ex uariis & opiparis ciborum generibus apparatur quàm dere stabilis to.5.492.i & seq.
uoluptas nõ min⁹ malũ q̃ dolor 2.1129.c
uoluptas & dolor in nobis inuicem succedunt to.2.158.i
uoluptas delitiarũ uoluptati q̃ uirtutem cõsequitur cõparata amara ẽ t.2.159.a
uoluptas carnalis oẽm animæ virtutem & fortitudinẽ eneruat to.2.455.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

uoluptas peccati temporaria est dolor uero perpetuus to. 2.443.a
uoluptas non sinit sentiri peccatum esse perpetratur tomo 2.454.g
uoluptates corpus animamque corrumpunt tomo 2.457.k
voluptates conuiuiorũ t.2.101.l.202.m
voluptates cõtemnere qui possunt. t.2. 320.l
voluptatũ fructus est ægritudo corpus, & animam conficiens t.2.25 t.1232.k
voluptas duplex est to.3.141.i
voluptas q̃ graue sit onus. to.3 190 b c
voluptas uelut torrens omnia subuertit to.3.215.a
voluptas non est edere & bibere, sed in voluptate esse. to. 3.269.g.in quibus consistit ibidem.h
voluptas in frugalitate maior est & uberior quàm in abundãtia.t.5.71 t.72.d
voluptas hæc sola est, cùm quis desideriis suis fruitur to.4.164.a
voluptas ĩ q̃bus quærenda est. t.5.232.c
voluptas cani similis est to.5.245.m
voluptas quantum noceat. to.5.305.k
voluptas quid sit to.5.376.d.377.f
voluptatis diuitum & pauperum differentia to.5.184.i,& seq.
voluptate potiri qũo liceat. to.5.190 d
uoluptates uitam multis mortibus graniorem inducunt. to.5. 71.a & se.
uoluptates quibus emi ualeãt. tomo 5. 264 l m
uoluptates & doli quotidie occurrentes tomo 5.222.b
uoluptatibus seruiens cum dæmonibus familiaritatem habet to.5.112.b
uoluptas uera quæ sit tom.4. 11.m
uoluptas impedit mulieres ad summũ formæ peruenire to.4.225.c
uoluptatũ & uirtutis collatio.t.4.45.f g
uoluptatum incommoda. to. 4.51.c
uoluptate frui qũo possimus. to. 4. 5.l
Contra uoluptates to.4 44.d 45.e f
uoluptariorũ hominũ mores.t.4.225.d
uoluptuosi & temperati comparatio. tomo 4.51.d.& seq.
uoluptuosi & frugalis discrimina, quo ad uitã,studium,& mores. to. 5.72.i
voluptuosorum opinio circa delitias. t. 5.71.i,& seq.
voluptuosorũ conuersatio.to.5.309.a b
voluptuoso.uita miserrima. t.5.321.f g
Voracitas super omnia cutis hominem fauciat to.2.138.k
Vota sunt debita to.1.328.d
vota Deo reddenda to.1.413.e
vox sanctorum potestates elementorum immutauit to.1.207.c
vox laudis non est in ecclesia spernenda to.1.265.c
vox quid sit to.2.257.b
vrbanæ facetiæ prohibentur.to.4.388.c
vrbanis dediti facetiis exterminandi.to. 4 388 g
vrbes causant arrogantiam. t.4.85 d
Vrias ad Dauidem. to.1.334.c, in bello occubuit.m
vrbibus qui maximè prosunt.t.3.163.k
vsura intolerabilis to.1.112.h i
vsuræ in eleemosynã pauperum merces uitæ æterna to.1.6. e f
vsura vna regnum,altera gehennam acquirit to.2.20.h & se.
vsuræ quantum uirandæ to.2.52.h i
vsuræ sordes appellantur t.2.267.a
vsuratum sacrificia deus non accipit.to. 2.167.c
vsuratius super omnes mercatores maledictus est to.2.319.i
vsuratiorum delicta to.2.167.c,& seq. Supplicia 338.f 339.g
vsurpare opus quod non est à deo commissum illicitum est t.2.247.m
vsus carnis & uini eodẽ tempore introductus est to.1.77.m
vsus psalmorum t.4.471.c
Vt rei euentum aliquando denotat. to. 4.35.a
vt particula est non semper causalis sed sæpe rerum euentum significat. to.4. 187.a.Item 243.g
vtendum rebus suis ut oportet.tomo 4. 292.k
vtilitas discipulorum unde. t.4.478.b
vti lege legitimè quid to.4 524.a
Corporum an diuitiarum concupiscentia,uera grauior to.4.306.d
vtraque vnum fieri, quid to 4.359.f
Vtilitas magna est in coniunctione uiri & uxoris to.3.33.a b
vulnera in voluntate & in corporalibus differunt tom.2.44.a
vulnera corporis non solùm inducunt mortem, sed etiam ipsius animæ.to. 5.471.d
vulpeculæ sunt hæreticorum discipuli. to.1.349.c

Vulturum natura to.2.371.i
vxor Lotk conuersa est in columnam salis to.1.121.ei
vxor Iob quare non periit vnà cum pueris to.1.227.l
vxor Iob noua fuit Heua, sed ille non uerus Adam to.1.230.g
vxor Iob non est ei relicta ad cõsolationem, sed ad blasphemiam ibidem
vxor mala aut corrigenda aut ferenda. to 1.449.g
vxor Iob praua erat,nec nocuit uiro.ibidem & h
uxores abũdantes pecuniis magis q̃ uirtute, quæruntur t.1.131.h
vxores Iacob adhuc idolorum cultui addictæ erant to.1.150.h
vxores multi prophetæ habuere. to.1. 439.d e
vxoribus pluribus misceri olim licuit, nunc non licet to.1.147.i k
uxor neminem debet habere prudentiorem,fortiorem,formosiorem, &c.uiro suo tom.2.353.h i
vxor qualis ducenda sit.t.2.365.t.366.g
vxor neminem fortiorem, sapientiorem formosiorem putare debet q̃ uirum suum.tom.2.414.l.aliàs non perfectè amat ibid.m
vxor si alium virum amauerit,iam non amat suum to.2.414.m
vxoris plena dilectio qũo cognoscitur. to.2 354.h
vxoris Iob malitia in virum.t.2,598.k l
vxoris cœlans crimen, patronus est turpitudinis eius t.2.408.l
vxorem relinquere an liceat ibidem
vxore modesta atque liberis nihil potest esse suauius to.2.123.d
vxores quales antiquitus accipiebantur to.2.227.h i
vxores sæpius viros immites reddiderũt mites to.3.99.m
vxor non quæratur propter diuitias. to. 3.261.h i
vxorati etiam sancti à Paulo uocantur. to.4.348.e
vxor quomodo tractanda.tom.4 394.d
vxor à sorte quo nã discrimine discernitur t.4.378.f
vxor qua gratia ducitur. to.4.480.d
vxor & uir,unus homo ibid.h
vxoris officium to.4 394.g
vxorem ducere qualẽ oporteat.t 4 398.i
vxorem suam de adulterio suspectam seris deuorandam quidam exposuit.to. 4.445.a
uxores & filii à uiris instituendi sunt. to.4.471.c

X

XEnodochium in domo faciẽdum pro pauperibus to 3.253.g h

Z

ZAcharias arguens Ioas irreligionis, lapidatus est to.2.16.a
Zacharias pro populo orans angelico meruit perfrui colloquio.to.5. 404.f disputat cum angelo de nuncio. g h. ideo mutus effectus est.ibid. 405.i k
Zacheus reddendo alienum,redimit crimen suum.to.2. 455.i, multis modis fit filius Abrahæ.456.k l
Zachæi domus qbus rebus ornata erat. to.2.232.m
Zachæi conuersio.to.2.455.g.& se. qui omnem substantiam suam in duas diuisit partes.h i
Zamolxis magus & eius præstigia.tom. 5.348.i
Zaram cur positus est cum progenitoribus Christi to.2.11.g
Zara interpretatur Oriens to.1.161.g
Zara ante legalem obseruationẽ & post illam in patribus & euangelio ecclesiam figurauit ibidem h
Zara figuram spiritualis legis quam Christus humano generi largitus est. to.1.261.h
Zelare deum quid to.4.303.i
Zelotypia unde nascitur to.4.303.h
Zelotypiæ malum t.4.372.m
Zelotypiæ causa pulchritudo est externa to.4.394.f
Zelotypiæ natura to.4.72.m
Zelotypus quis to.4.303.h
Zelotypia laborantes bonum pacis amittunt to.1.105.k
Zelotypia graue malum est.to.1.93.b c
Zelotypia quàm impotens sit t.2.14.g
Zelotypiæ dolor & mœror. to.5.141.i
Zelotypię lex contra suspectas uxores. to.5.439.h
Zelus veniam negans,potius est furor quàm zelus to.1.168.l
Zelus q̃ grauis sit morbus to.2.14.g h

zelus in deum quantum valeat. tom:5. 177.m
zelus magis dulce quiddam est, quàm terribile to.5 396.c
zelus in deo non est affectio, sed indicibilis in nos amor to.5.396.d
zonis prisci prophetæ utebātur.t.2.35.l
Zoroastres magus, & eius præstigia. to.5.348.i
Zorobabel interpretatur quasi seminatus in Babel, uel Babylonia. t.2.25 g
Zorobabel quidem adscripserunt quæ de Christi natiuitate prophetata erāt. to.2.25.g
Zorobabel habuit sacerdotale, & regale genus mistum to.2.249.c
Zorobabel impetrauit à Dario restitutionem captiuitatis Israel. ibid. c d
Zorobabel interpretatur, hic doctor Babylonis to.2.249.d

Græcæ dictiones.

Arocaradokia quid significet to.4.54.g
Eudokia quid to.4.348.m
Eutrapelos quid to.4.388.f
Hypodicos quis dicatur to.4.11.d
Panurgi qui to.4.375.f

FINIS.

VITA D. IOANNIS CHRYSOSTOMI,

EX HISTORIAE,

QVAM TRIPARTITAM VOCANT, libro decimo magna ex parte concinnata:

Nonnullis adiectis ex dialogo Palladij, Episcopi Helenopolitani, qui fuerat Chrysostomi discipulus, & Theodori Romanæ Ecclesiæ Diaconi.

IOANNES Chrysost. patria Antiochenus, patrem habuit Secundum, inter eos qui in Syria militari dignitate præcellebant, cum primis illustrem: matrem Anthusam, iuxta nomē suum omni virtutum genere florētem, vtrunque nobilē lautaq; fortuna. Puer nondum sacro lauacro regeneratus, audiuit ingeniosum, sed insigniter impiū Libanium sophistam. Sic enim tum rhetores appellabantur. Iam annum ingressus. 18. aliisque liberalibus disciplinis strenuam nauauit operam, ætatis lubricum assiduis laboribus coercens. Philosophiæ doctorem habuit Andragathiū, iam tum Aegyptiorum opes ad domini ci templi structuram comparans, ut teneris statim annis eloquentiam cum sapientia coniungeret. Verum postea q̄ ante capitis canos, mentis caniciem induisset, maturè ad diuinarum literarum cognitionem studiumq; pietatis animū applicuit. Tam insignem adolescentis indolem uariis indicijs emicantem animaduertēs Meletius Antiochenæ ecclesiæ antistes, eum ad se accitum inter familiares habuit, quem quum fermè triēnio Christianæ fidei dogmatibus satis imbuisset, aqua regenerante tinxit, moxque lectorem ordinauit. At iuuenis haudquaquam tutum ratus in ciuitate celebri publicis functionibus implicari, in montes uicinos secessit, atque illic seni cuidam Syro adhæsit, ut ex eius contubernio continentiam utræque austeritatem disceret. Mansit autem apud hunc annos quatuor, diuinarum literarum uigilanti studio iuuenilis ætatis stimulos æstusque domans ac reprimens, ab hoc gradu tendit ad perfectiora, abdit se in remotiora deserti, ibique specluncæ inclusus biennium ferè peregit solus, noctes diesque uersans in meditatione sacrorum voluminum, eaque edi scens. Verùm dum hic humi cubat, saxo insidet, ieiuniis ac peruigiliis vtitur, carnis quidem rebellionem prorsus edomuit, sed corporis valetudinem vehementer offendit. Ea res illum compulit, vt uelut è graui tempestate ad ecclesiæ portum redire cogeretur, hęc omnia moderante prouidentia numinis ad publicam hominum utilitatem. Reuersus itaque à Meletio diaconus ordinatus, per quinquennium sacris ministrat altaribus. In qua functione quum ita se gessisset, vt & uitę continentia & egregia doctrina cunctis esset perspecta atque explorata, à Flauiano episcopo presbyter consecratur, præ singulari animi modestia tanti muneris dignitatem pro uiribus detrectans in hoc munere summa cum oīum laude summaq; ecclesię utilitate versatus est annis duodecim, nōdū episcopus episcopi uices agens, gregem dominicū mori integritate, sermonib.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac libris ad pietatem erudiendo. Sed vtiis aliquantisper intermissis, ad rudimenta illius recurram: iuuenis studiorũ sodali usus est Basilio Magno, quod ipse testatur in libris quos scripsit de sacerdotio: hoc est, de munere functioneque episcoporum. Nam id temporis soli episcopi sacerdotes dicebantur: presbyteri recitabant atque enarrabant scripturam canonicam, cæterisque sublimioribus functionibus episcopum adiuuabant. Destinatus erat causis forensibus, uerũ ille perpendens hoc uitæ institutum non solum esse turbulentum, multisq; molestiis obnoxium, uerum etiã inquinatum uitiis, parumq; conueniens ãio philosophico, ad pietatis professionem sese conuertit, Euagrii exemplo potissimum prouocatus, qui & ipse post prophanas disciplinas, quietũ ac solitariũ vitæ genus elegerat. Mox igitur Chrys. posito fastu mundi, atq; ipsa etiam uestitus ac morum simplicitate, mentis propositum præ se ferens, assiduus erat in euolendis sacris uoluminibus, non ignarus ex hisce fontibus petendã esse uerã sapientiam. Et ne sibi tantum magister esset, frequens erat in tẽplis sacras adiens conciones, à quibus non arcebantur nõdum in Christo renati. Porrò quemadmodum ipse tractus erat exemplo Euagrii, ita suo suasu ad idem institutum pertraxit Theodorũ ac Maximũ, quos apud Libanium habuerat cõdiscipulos: Quorũ vterq; post vocatus est ad episcopi munus, Theodorus apud Mopsuestiẽses, Maximus apud Seleuciam Isauriæ. Simul interim se tradiderãt literis sacris erudiendos Diodoro arq; Carterio, qui id tpis sacris monasteriis præsidebant. Nam in his solis tum docebantur sacræ literæ, ac iuuentus ad pietatem instituebatur. Siquidem scholæ multis pòst seculis inuentæ sunt: monasteria uerò, ni fallor, ea ætate dicebantur episcoporum ædes, in quas se recipiebant à popularibus seriati negotiis. Sed Diodorus post Tarsensis eps factus, et libris æditis inclaruit. Interea Ioannes versabatur cum suo Basilio, paribus animis quietam uitam meditante. Verum Christus nõ passus est illas lucernas diu latere sub modio. Nam Basilius à Meletio creatus est diaconus, deinde Cæsareã Cappadociæ pertractus, coactus est episcopi sarcinam susc̃ipere. Ab hmõi tyrocinijs olim non irruebant, sed perttrahebantur absoluti doctrinaque uiri ad ecclesiarum gubernacula: Ioannem verò Meletius Antiochiæ eps, vt antè dictum est, lectorem instituit. Miror autem quur quod Palladius refert à Meletio factum, Socrates in historia, quam Tripartitam uocant, dicat à Zenone factum: nisi fortè quem admodum Ioannes ob eloquii suauitatem dictus est Chrysost. ita Meletius ob insignem vitę continentiam dictus est Zeno; aut nisi Zeno præcessit Meletiũ: quanquam & aliàs in narrando magna uarietas est. Palladius ita refert quasi ab uno Meletio Ioannes fuerit lector, diaconus & presbyter ordinatus: quum ecclesiastica historia, cui magis fido, narret eum à Flauiano creatum diaconum: ab Euagrio, qui Paulino successit, ordinatum presbyterum. Verùm utrũque hoc habet, Ioannes iã lector in delegato munere egregium sui specimen dedit, edito libro aduersus iudæos, quem nos Latinum fecimus: paulò pòst à Meletio creatus est diaconus, in quo gradu scripsit opus de sacerdotio, multosque psalmos enarrauit. Posteaquam autem Meletius Constantinopoli decessisset è uita, Ioannes Chrysostomus ita recessit à Meletianis, Meletii cuiusdam Aegyptiæ ciuitatis epi ab ecclesia sua depulsi, peruersum dogma sequentibus, ut tamen nec Paulino, & Flauiano succederat, cõicare. Erat enim inter hos contentiosa quæstio de Ario & Origene: itaque neutri se parti admiscens trienniũ quietam egit uitam. Paulino successit Euagrius, à quo proiectus est Ioannes ad presbyterii dignitatẽ: quam ita gessit, ut Nectario defuncto, imperiali iussione Constantinopolim accitus sit, ac multorum episcoporum quos eò imperatoris authoritas euocarat, authoritate coactus fuit eius ecclesiæ gubernacula susc̃ipere: prouinciam sanè per difficilem multis nominibus, ob Thraciæ gentis barbariem, ob ciuitatem opibus, luxuque diffluentem, ob plebem, Arianorum & Origenistarum dogmatibus infectam. Nec minima malorũ pars erat illic aula Cęsarea, plurimam, ut solet, malorum lernã secũ trahens, præsertim quum adhuc pro ratione

tione temporum principis familia, ex paganis, iudæis, hæreticis, & orthodoxis esset permista. Ea rerum difficultas egregium quempiam & impigrum ducẽ requirebat. Porrò quanta vigilantia docuerit quanto studio pugnarit aduersus hæreticos, scripta uiri declararunt, de quibus mox suo loco plura dicemus. Sed interim inuehitur aliquis qui factum sit, vt eps tam rara doctrina, tã mirabili eloquentia, tã sanctis moribus bis depulsus sit ab ecclesia ac demũ in exilio mori coactus. Zelus domus dei quã amabat, conciliabat apud multos inuidiam inter primo præsuli. Nã præter sectarum dissidia, clerici, & epi ad mũdanos mores degenerarãt: unde factus est talis populus qualis sacerdos. Ergo dũ ille pro suo officio libera lingua iuxta propheticum sermonẽ euellit, destruit, dispergit, dissipat, ædificat & plantat: barbaricæ gẽtis, odiũ in se conuertit. Nec. n. vnius tãtùm ciuitatis curã gerebat, sed latissimè sese proferebat: ignea Chrysostomi charitas, per vniuersam Thraciã, quæ sea persecutus, erat diuisa, totãq; Asiã, quæ ab undecim præsidibus regebatur: hoc agens, vt sacerdotes iuxta ecclesiasticas constitutiones viuerent, ni facerẽ, ab ecclesiis arcerentur, indignũ esse prædicans eos apostolorum dignitatẽ vsurpare, qui nita illorũ nolluntimitari. Idẽ molitus est prouinciã Pontica, quæ & ipsa ab vndecim iudicibus gubernabatur. Nã hæreticorũ tyrannus, & ambitio vitiatas oẽs earũ regionũ ecclesias. Quin ubi cognouisset in Phœnice nondũ extinctã idololatriã, delegauit eò mõachos (pectatæ probitatis, imperialibus ẽt edictis armatos, qui pecuniis datis conducerent operas demoliendis paganorum templis. Eã pecuniã Ioannes nõ acceperat ex erario publico, sed à piis fœminis, ultrò in rem sanctã conferentibus. Nec his contentus, ubi sensit cohortem Celticam, hoc est Germanicã, q̃ sub imperatore merebat, Arianorum dogmatibus corruptam, Celticæ linguæ presbyteros, diaconos ac lectores aliquos creauit, cisq; vnam dedit ecclesiam. Hac arte plurimos eius gentis pellexit ad ecclesiasticã doctrinam. Vbi uero cognouit & apud Scythas esse qui sitirent euangelicã doctrinam, quũ ipsũ non esset integrum eò proficisci, selegit viros apostolico zelo feruẽtes, qui nationem efferam Christi iugo submitterẽt: quod & euenit. Rursus vbi resciuit in uicis aliquot adhuc spirare pestem Marcionis, scripsit eius loci pastoribus, ut ex Cæsaris edicto, qui Marcionis dogmata sequebantur, aut resipiscerent, aut in exilia relegarentur. Nonne hunc meritò dixeris alterũ Paulũ, tanta solicitudine prospicientem oĩbus ecclesiis? Sed quò plures ille lucrifaciebat Christo, hoc uehementius in illum exarsit inuidia diaboli, qui per organa sua moliebatur, ut ab opere sanctissimo depelleret. Primus in illum impetus ab ipsius cleticis exortus est, adeò uetus est, qd hodie quoque fit, vt collegis malè cõueniat cum ẽpo. Quidã hoc ævo conantur illius obscurare gloriam, q̃ quo rigidior fuerit ac prætractior, nõ solùm aduersus clericos & plebeios, uerum etiam aduersus magnates & ipsam adeò Augustã. Donec. n. tantùm clericis suis habebatur exosus, populi fauore facilè tutus erat. Sed excelsa fulmen abarce ventitat, populus undarum in morem, quocunque spirat aura principum, eò uoluitur. Immodicę seueritatis exempla hæc ferè commemorant. Eutropius eunuchus præfectus Cęsaris consulam dignitate, studens suppliciũ sumere de quibusdam qui ad templa confugerant, persuasit imperatori, ut lex conderetur, uetans nequis in periculo capitis ad templa confugeret: & si qui eò confugissent, liceret extrahere. Lata lex recidit in caput illius qui procurauerat, iuxta uetus Græcorum prouerbiũ, Malum consilium consultori pessimũ. Euenit enim, ut ipse offenso imperatore, ad templum confugeret. Is quum se præ nimio metu sub altare condidisset, Chrysostomus è suggestò vnde solet apud populum uerba facere, multa iurgiosè dixit in Eutropium. Ea homilia prodita, non parum inuidię cõflauit episcopo, quòd hominem in calamitate cõstitutum non solùm non subleuarit, uerum etiam oratione seuera grauarit. Ex tractus igitur ab imperatore Eutropius, capite plexus est: nomen eius è numero consulũ erasum. Ita cuius fœlicitas erat inuidiosa apud populum, eius calamitas cõflauit odium episcopo. Nã quòd Gainæ conatibus fortiter obstitit, fœliciter cessit.

Esa. 24. Ose. 4. Hier. 1.

Ex Cyrenensi lib. 5. c. 20.

c. 26. lib. i.

c. 20. Idẽ Theodoritus. σκυρι-κὸν μίλον. Scythicã turbam non Celticã. c. 13.

Idẽ Theodo. c. 32.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cessit. Is genere Celta, ingenio barbarus ac ferox, religione Arianus, tyrannidis affectator, magister militum, tanta potentia, vt ipsi etiam principi ob regni affectati suspicionem esset formidabilis, petit ab imperatore vt Arianis intra cuitatem daret vnam ecclesiam: Pollicitus est imperator se voluntati illius morem gesturum. Interim accitus ad se Ioannem Chrysostomum petens vt Gainæ postulationi concederet, ne magis irritatus pergeret affectare tyrannidem. Ibi præsul solita libertate, Noli, inquit, imperator sanctum dare canibus. Non enim potero dei gloriam celebrantes eiicere, & blasphemis tradere ecclesiam. Nec est quòd metuas hunc barbarum, quin potius ambos nos accersi iube: tu tacitus audies quæ dicentur, ego sic os occludam, homini, vt post hac non ausurus sit petere, quæ dare nefas est. Imperator delectatus hac præsulis fiducia, iussit ambos vocari. Quumque Gainas proposuisset suam postulationem, episcopus respondit: Non licet, ò Gaina, imperatori Christianam sectanti pietatem quicquam persuadere moliri, quod pugnet cum præceptis dei. Gainas respondit esse par, vt ipse quoque haberet orandi locum. Ad hoc præsul: Vbiuis tibi patet domus dei, neque quisquam te vetat orare. Tum Gainas, Adsum, inquit, diuersę religionis, itaque cum meis peculiare templum habere cupio: nec æquum est hanc meam postulationem contemni, qui tantum laborum pro Romano imperio susceperim. Ad hæc præsul: Præmia, inquit, quæ cepisti, longè superant tuos labores: tribunus militum factus es, consulari clano ornatus. Confer qui pridem fueris, & qui nunc sis. Confer pristinam inopiam tuam, cum opibus quas nunc possides: cogita quo cultu transieris Histrum, & quibus nunc vtaris vestibus, nec sis ingratus ei qui tibi tantum habuit honoris. His dictis episcopus Gainæ os obturauit. Ille tamen non desiit moliri quod moliebatur, quumque dolus parum succederet, cœpit aperte tyrannidem exercere, per totam Thraciam populans ac uastans omnia: quumque barbaricam feritatem expauescerent omnes, Ioanni periculosę legationis onus impo suere. Is nec veteris contentionis memor, nec hominis immanitate deterritus profectus est. Ibiquiddam accidit vix credibile. Gainas admiratus episcopi fortitudinem, nullum omnino periculum pro pietate recusantis, occurit in longo itinere, ac præsulis dextram oculis suis admouit, quin & filio suos iussit sacra illius genua osculari. Tãtũ ualuit etiam apud impium barbarum Christianæ fortitudinis admiratio. Apud clericos exasperauit odium episcopi. Serapio diaconus, qui præsẽtibus clericis (uelut omnium nomen loquens) clara uoce dixit, Nunquã episcope poteris hos corrigere, nisi uno baculo percusseris vniuersos: sed maximè grauabat illum Eudoxię Augustæ odium. Nam & hæc Ariana fuit, & Arianis ad nocturnos hymnos præbebat cruces argenteas, accereos argẽteos, cum quibus totam noctẽ obambulabãt per vrbem, canentes sui dogmatis hymnos, ac velut exprobrãtes orthodoxis erorem, qui tres crederẽt esse natura vnũ. Ea pompa diluculo exibant ciuitatem ad suam ecclesiam: nam intra mœnia, vt dictum est, illis habere non licuit. Horum cantiones, quoniam videbãtur celebriores, ne seducerent infirmos, Ioannes itẽ auxit hymnos. sed res in cruentam exiit pugnam, in qua Brison eunuchus Augustæ, præfectus hymnis exercendis, lapide ictus est in fronte, extinctis ẽt vtrinque nonnullis. Hac occasione vetuit Imperator ne pòst Ariani intra vrbẽ publicè canerent hymnos. Accessit oleum camino. Seueriano Gabalensi episcopo, viro docto, & ad populares conciones accommodato, fauebat Augusta: ei Ioannes in Asiam proficiscens, commendauit ecclesiam suam. At Seuerianus magis se studuit commẽdare multitudini, quàm Ioanni, cui in sinu malè volebat, vicunq; coram blandus. Reuerso ex Asia Ioanne, euenit præterea uti Seueriano Serapio data opera non assurgeret, 'velut nõ agnoscens pro episcopo. Ille hac exacerbatus contumelia, Si, inquit, Serapio mortuus fuerit clericus, Christus non est factus homo. Hanc vocem quum ceu blasphemam ad Ioannem detulisset Serapio, eius authoritate ciuitate pulsus est. Sed Augusta

Augusta Seuerianum Chalcedone reuocauit, quem tamen Ioannes non prius recepit in gratiam, quàm post multorũ contemptas preces Augusta in templo apostolorum, Theodosium filium episcopi genibus imponens, diu supplex obtestationibus extorsit, vt Seueriano reconciliaretur. Ac reuocatus ab exilio Chrysosto. suæque redditus ecclesiæ, nihilo mitior est factus erga peccantes, Eudoxiæ Augustæ statua argentea chlamyde amicta in columna Porphyretica posita erat, haud procul ab ecclesia Sophia. Ad eam publici ludi solent exerceri. Hoc episcopus ad ecclesiæ contumeliam pertinere ratus, solita libertate increpauit proceres qui talia fieri iuberent. Hoc Augusta sic interpretans, quasi in ipsius odium fieret, irritata procurabat, vt denuò aduersus Ioannem synodus congregaretur. Id sentiens episcopus homiliam supra modum liberam in ecclesia pronunciabat, cuius initium est: Rursus Herodias insanit, rursus turbatur, denuò saltat, denuò caput Ioannis in disco concupiscit accipere. Fuerunt qui & illud optimo præsuli vitio verterint, quòd quum inter episcopi virtutes Paulus recenseat hospitalitatem, ipse solitus sit solus cibum capere, nec inuitatus ibat, nec rogabat alios, ne cum clericis quidem suis mensam habens communem, quum id summæ laudis esse reat: siue hoc tribuebat corpusculi valetudini, quæ sepe numero etiam firmior periclitatur in conuiuiis. At eãm vir pius in eremo immodica vitæ austeritate vehementer attenuarat: siue modestiæ fuit, qui singularem ciborum, abstinentiam noluerit apud alios ostentare: siue temporis lucrum hac ratione captabat, vir tot distractus curis, tot distentus negociis, super hæc totus intentus meditationi scripturarũ, vt sæpe cibum differret in noctem. Quis enim nescit quantum temporis nobis pereat in frequentibus conuiuiis? in quibus vt à deliciis non corrumparis, vt sobrietatis ac pudicitiæ thesaurum serues illæsum: multos tamen offendis, quibus tua parsimonia videtur aliis ex probrare crapulam, tuumque bonum perperam interpretantur, quod pietatis est, hypocrisi tribuentes. Certè diutius accumbendum, apparatus lautior ob conuiuas apponendus, interdum & audiendæ fabulæ, nec gratæ, nec dignæ piis auribus. Quãtam temporis portionem nos perdimus qui ferè tres horas desidemus in prandio, totidem in cœna, quum reficiendo corpusculo sufficiat horæ dimidium. Ne commemorem interim quòd barbari lauticia tum ostentatores, pro hoste habent si quis non degustet appositas delicias, si quis calicem porrectum recuset, si quis vocanti excuset, quum apud alios egregium conuiuium. Nec ista hospitalitas quam commendat Apostolus vel assidere diuitum uel adhibere diuites lautis mensis: sed aduenas & egenos humaniter excipere hospitalitas est episcopo digna, quã ipsam tamen per alios rectius exercet quemadmodum Apostoli prædicando verbo dei toti intenti mensarum curam delegerunt diaconis. Quã to verò studio prosperexerit egentibus, scripta hominis vbique clamant. Quin & clericos habuit eius gentis moribus corruptos, qui tam sobrium vitæ modum nõ tulissent. Ob has causas maluit solus capere cibum. Verum interim episcopo soli accumbenti, adstabat diaconus recitans aliquid è sacris voluminibus: quo conuiuio quid esse potest lautius, quum simul & animus & corpus reficitur? Ego sic existimo, meram esse calumniam, quod de illius sæuitia præfatisque moribus iactatum est. Nam hominis scripta præ se ferũt admirãdam quandam humanitatem ac mansuetudinẽ quum ille & reprehendẽdis vitiis sit admodum moderatus, magisque videatur blanditi religionis amorem, quàm exigere. Quòd siquando seuerius segessit, dubitandum non est, quin illi constiterit sui consilii ratio. Minatur & Paulus interdum virgã: rebelles euangelio tradit Satanæ. Nec statim vituperandum est, quod à re laudata diuersum est. Sunt uarii ingeniorum habitus, nec omnibus omnia congruunt. Dubitari iure possit, vtrum plus contulerit Reipub. Romanæ, Catonis seueritas an Lælii mitis, vt ait Flaccus, sapientia. Augustini ciuilitas multum profuit ecclesiæ dei, nec minus tamen vtilis fuit. Hieronymi austeritas, vterque diuersis virtutibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

deo fuit gratissimus. Vitauit, inquiũt, turbam, raroque cõspectus est in populo, sed assiduus fuit ĩ ecclesia. At nec singulos, inquunt, aut paucos ad colloquiũ admittebat, & nimirũ & vnus & pauci ĩterdũ turba sũt. Sed quò ille nõ alacriter ibat, si qñ pietatis negotiũ agebat? Quid ille non faciebat, vt dissidia aut nõ orirent, aut citra grauẽ tumultũ componerentur? In magnis ac manifestis crimnibus fecit quod Ioannes Baptista erga Herodem, quod Christus erga phariſæos, quod Paulus erga Elymã, Hermogenem & Phigellum. Non igitur mirum quòd has procellas pertulerit Chrysostomus, quas omnes ipse nondum episcopus prospexit omnibus episcopis syncerè Christi negotium agentibus imminere. Illud mirum quòd per miros laudatos uir laudatissimus dignitate priuatus sit, & in exilium actus. Ego Theophilum Alexandrinum episcopum hominum egregiè doctum existimo, cæterùm ingenio uafro, & ad compescendos illorum tumultus fortassis accõmodũ. De sanctimonia nihil habeo cõperti. Certè in historia tripartita multa de illo narrantur, de studio congerendæ pecuniæ, de auaritie qua eluit monachos Anthromorphitas, rursus de impia uersutia qua decepit monachos Aegipti, de studio uindictæ, de uiolentia alisque huius generis, quæ non competunt misi in malum uirum. Nam epistolas illas Theophili ad Hieronymũ, Hieronymi ad Theophilum confictas esse non dubito, quũ ob breuitatem qua nõ solet uti Hieronymꝰ, tum ob characterem in utrisque similem: quũ Theophilus utique si scripsit, Græcè scripserit. Quod si uera sunt, vt sunt verisimilia, quæ de illo in dialogo narrat Palladius deque Theophilo ac cæteris partes illius sequentibus, nostrorum temporum episcopi præ illis sancti sunt. Epiphanius Cypri episcopus, quũ adhuc ageret eremitam ob uitæ austeritatem, multum honesti nominis meruisse legitur. Iam ut miracula recipiamus, de eo qui se mortuum simulauit, paulòque post uere mortuus repertus est quod ad Epiphanium attiner, nullum erat miraculũ sed erat uindicta dei in irrisorem, miraculum erat futurum si mortuum reuocasset in uitã. Et potuit esse symptoma cuiusmodi permulta accidũt in uita mortali, hoc non minus mirabilia. Itidẽ qd narrãt de auto coniecto in ædes œconomi, tale quiddam esse potuit, quale fecisse legitur diuus Nicolaus. Sed ad illius monimentum pellebantur, ut fertur, dæmones: Id magis arguit fidẽ uiuorũ quàm merita defunctorum, vt nequid hic tribuamus ĩpiorum spiritũ præstigiis, utq; demus esse vera quæ memorãtur. Nã monachorũ genus & simplex hominũ vulgus hoc genus fabulis solet impensius indulgere. Neque hæc eo dixerim, vt Epiphanium opinione sanctitatis spoliem, sed arbitror hominis in eremo educati simplicitati imposuisse Theophili calliditatem, vt epiphanius persuasus non alio animo persequutus sit Chrysostomum quã Paulus initiò persequutus est Christianos. Postremò vt centum miracula de Epiphanio proferãtur, plus apud me ponderis habet animus ille Chrysost. in tot illius monumentis tam uiuide spirans pietatem erga deum, charitatem erga proximum, mirabile quoddam studium erga Christi sponsam Ecclesiam. Denique inter sanctos quoq; deus permittit interdum humanos quosdã affectus incidere, ne pro diis habeantur. Etenim si inter Paulum & Barnabam tam acris incidit concertatio, vt alter ab altero discederet: quid mirum si tale aliquid incidit inter Epiphanium, & Chrysostomum? & fieri potest, vt simili astu Theophilus imposuerit Hieronimo abusus simultate, quæ illi fuit cum Ioanne episcopo Hierosolymitano, a cuius communione abstinebat Hieroymus, quod haberetur Arianæ factionis. Theophilus Dioscorum monachum, opinione sanctitatis celebrem, fecerat episcopum Hermopoli: duos illius fratres apud se detinuit, committens illis œconomiam ecclesię. Hi offensi opibus studioque congerendi auri quod deprehenderunt in præsule, Aegypti monasteria repetunt. Theophilus odoratus suam uitã illis displicuisse, si mul odisse cœpit & Dioscorũ episcopũ. Ardebat Theophilus cupiditate uindicãdi: uerùm quoniam hos omnes ob uitæ

tæ sanctimoniam suspiciebat populus ac monachorum cohortes, censuit rẽ astu tractandam, & iusta prouerbium, Vulpinam pellem assuẽdam, si leonina non assequeretur. Id ætatis quidam sub Origenis titulo hæresim Arianã instaurare conantes, (nam Arius dãnatus erat, Origenes nõ erat,) multũ inuidiæ cõflauerãt Origenico nomini. Porro q se quebantur Originem, asseuerabant deũ incorporeũ esse ac monachos secus sentientes cõtumeliosto nomine appellabant Anthropomorphitas. Hinc acris ĩter eruditos, & indoctos monachos contentio. Porrò Dioscorus hac in parte sequebatur Originem: Epiphanius quem apparet partim tulisse limatum, cum turba simplicium monachorum sentiebat vna de Theophilus quem in prioribus epistolis Hæresiarcham appellauerat, post aduersum Chrysostomum iuratum appellauit sanctissimum. Hinc homo vafer Theophilus insanis arripuit, quum ipse frequenter esset professus deum esse incorporeũ, tamen monachos nõ eos simplices minusque literis diuinis exercitatos misit in Aegyptum, qui sparserent deum esse corporeum, & ruta divinas scripturas, hominum more oculos, faciem, os, manus, & pedes habere, recedendũ esse a Dioscoro, & fratribus eius, qui sequentes blasphemũ Origenis dogma, negarent deum habere membra humana. Fuit tantam seditionẽ excitauit in Aegypto, vt Theophilus cum armatorũ cohorte Nitriam profectus sit, oppressurus Dioscorum & fratres illius. Ita factum est vt Dioscorus comitatus duobus fratribus & aliquo numero monachorum uenerit Constantinopolim: In his erat Isidorus, quem Theophilus ptius amicum ob huiusmodi causam cœpit habere exosum. Erat quidam Petrus Alexandrinæ ecclesiæ archipresbyter: hũc quum ob priuatas causas Theophilus haberet exosum, submouere tẽtauit ab ecclesia, crimen prætexẽs quòd mulierẽ Manichæam ad communionẽ recipisset, nondum abiurata hæresi. Id quum Petrus diceret esse factum iussu Theophili episcopi, isque inficiaretur, Isidorum citauit testem. Is Roma reuersus testimonium dixit pro Petro. Quare magis exasperatus Theophilus

Plutarchus tribuit Lysandro.

cis

Universidad de Deusto
Biblioteca

cis post diebus Epiphanius a Theophilo persuasus venit Constantinopolim, episcoporum decretum secum adferens, quo non ipse quidem Origenes, sed illius libri damnabantur. Nec legitimo more res gesta est ab Epiphanio, sed ex Theophili præscripto magis, quàm ex ecclesiastica disciplina. Nam quum Ioannes offerret hospicium cæteraque necessaria, ille recusauit, in suo sese diuersorio continens. Egressus vrbem in basilica sancti Ioannis, quæ abest ab urbem septem passuum milibus, celebrauit illic collectam, quasi Ioannis communionem cuirans: ibidem ordinato diacono, reuersus est in ciuitatem. Ibiconuocatis episcopis recitabat Origenicorum librorum damnationem, cui subscribebant nonnulli Epiphanii reueriti authoritatem. Plurimi tamen reclamarunt, præcipuè vero Theotimus Scythiæ episcopus. At ioannes quem faciunt tam rigidum, non quidē offensus est, quod Epiphanius in aliena ecclesia celebrasset ordinationem tantū inuitabat vt cum cæteris episcopis uteretur suo hospicio, ille uero negabat se uel ipsius vsurum hospicio, uel cum eo oraturum, nisi Dioscorum & illi adhærentes vrbe appelleret, atque ipse quoque dānatis Origenis libris subscriberet. Ad id Ioannes tergiuersabatur, negans esse quicquam temerè agendum ante catholicam cognitionem. Erat enim Origenes ob admirabilem scripturarum peritiam doctis omnibus gratiosus, quem & ipse Athanasius aliquot locis honorificè citat, distinguens sermonem disputantis, à sermone decernentis. Atque adeo Theophilus post damnatos Origenis libros compertus est illis legendis incumbere. Quin & diuus Hieronymus Origenis ingenio uehementer delectatus videtur, donec mutato nomine, Ariani redderent illum inuidiosum. Proinde videbatur iniquum eius libros qui vixerat ante ducentos annos, nec ulla hactenus synodo fuerant damnati, nunc infrequenti concilio condemnare. Ergo quum Chrysostomus detrectaret illico dānationi subscribere, callidi quidam Epiphanium animo simplici præditum huc instigant. Quum in ecclesia apostolorum esset celebranda collecta, efficiunt ut Epiphanius procedat coram vniuerso populo, & recitata Origenis damnatione, inter Origenistas pronunciauit Dioscorum cum suis comitibus: simul & ioannis nomen perstrinxit, ueluti Origenistarum patroni. Hæc cum Chrysostomo essent renunciata, quum postridie rursus Epiphanius uenisset ad ecclesiam, misit ad illum Serapionem, qui illi presulis verbis hæc diceret: Contra regulas ecclesiasticas multa gessisti. Epiphani, Primum quod in ecclesia quæ tui iuris non est, peregeris ordinationem: deinde, quod iniussu meo in ea sacra celebrasti: ad hæc, quòd inuitatus ad hospitium communionem recusasti, nunc rursus fidis ubi, Caue ne turbato populo periculum in tuum recidat caput. Hac oratione territus Epiphanius secessit, nec tamen peruenit in Cyprum, sed in naui mortuus est. Iam sperari poterat tranquillitas, uerū Chrysostomus vbi resciuit quicquid egisset Epiphanius instinctu Augustæ fecisse, concionem habuit apud populum detatam in uituperationem omnium fœminarum. Id Augusta interpretans in odium sui factum, imperatorem instigauit in episcopum, dicens eam contumeliam uxori factam magis in ipsum recidere. Ad hanc fabulæ partem accessit Theophilus, hoc agens cum Seuerino, vt quàm primum aduersus Chrysostomum synodus fieret. Coiere pene uiginti præsules à Theophilo prouocati, & in his episcopi quos Ioannes in Asia ob manifesta crimina, legitimè ab officio semouerat. Breuiter, quotquot Ioannis uariis de causis malè uolebant. Chalcedone primum conuenere, vbi Cyrinus eius loci præsul multa inimicè in Ioannem Chrysostomum effudit, at non impunè. Nam Maruthas Mesopotamiæ episcopus Cyrini pedem calcauit imprudens, quamobrem non licuit illi Constantinopolim traiicere, sed latius serpente malo coactus est pedem amputare, ac paucis post diebus uita defunctus est. Theophilus autem quum uenisset Constantinopolim, noluit ingredi ecclesiam, sed in placidiana, quæ erat domus Augustæ, uersabatur, ut agnoscas aulicam esse synodum, non ecclesiasticam. Hic non iam de libris

Attende

Origenis

Criminū Catalogus per calumniā intenta eorum Chrysost.

Origenis, sed de criminibus agebatur, quibus ioannem opprimerent. Quæ fuerint crimina, partim ex Palladio, partim ex Chrysostomi epistolis colligitur. Vnum erat, quod Origenistis cōmunicasset. Alterum quod sexdecim in Asia episcopos præter ius deposuisset: quum sex tantùm submouerit, eosque legitimè, nec nisi coactus, quorum præcipuus fuit Antonius Valentinopoleos episcopus. Tertium quòd non esset purus à consortio mulierum. Palladius affirmat omnia fuisse falsa, uno excepto, nempe quòd instituerat, ut qui accessissent ad mensam dominicam, mox aut aquam aut pastillos sumerent, nequid sacramentorum execrarent. in suburbano Chalcedonensi, quod Ruffini dicitur, ubi est Basilica in Petri, & Pauli honorem extructa, congregati Episcopi, citarunt Chrysostomum ad crimina responsurum. iusserunt simul adesse Serapionem, & Tigrium eunuchum presbyterum, & Paulum lectorem, quasi & hi criminibus essent obnoxii. At ioannes uidens à palam inimicis congregatam synodum, appellauit ad synodum frequentem, & generalem. illi contempta appellatione quater illum citarunt: qui quum non compareret, in absentem pronunciarunt, iam non aliud crimen intendentes, nisi quòd citatus non paruerit. Supererat exequutio, ut ab ecclesia extraheretur. id populus non sinebat: sed urgebat iussio principis. Hoc vbi resciuit ioannes, ne seditionis præberet causam, clam populo, se tradidit deportandum tertio à damnatione die. Amicos qui flentes aderant consolatus est, petiitque vt sibi darent paululum temporis ad quietem. iumentum illius stabat ad portam qua putabatur exiturus, ut eò confluueret populus, ipse clam per aliam portam euasit. Exulabat autem apud ostium Ponti, quod uocatur Hieronym. Sed interim populus odio, ut fit uerso in misericordiam, desiderio præsulis murmurabat aduersus imperatorem, & consilium episcoporum: sed præcipuè contra Theophilum, cuius odium in Chrysostomum priuatum hoc argumē to omnibus patefactum est, quòd illo depulso protinus cum Dioscoro eiusque fratribus rediit in gratiam. Cæterùm quum incruduisset populi tumultus adeò ut multitudo circum regiam vociferaretur Augusta metuens exorauit imperatorem ut Ioannem reuocaret. Ad id missus Bretson eunuchus. Addunt quidam nocturno terræmotu territos Constantinopolitanos, per multos legatos solicitasse Ioannem ut reuerteretur, ac precibus suis pericula depelleret. Passus est ut sanctus expugnari animum suum, & rediit, ad dignitatem nolens, ad benemerendum nolens, oblitus ingratæ multitudinis. Occursum est incredibili frequentia uenienti: Ingressus urbem, frustra detrectans adactus est improbis populi precibus ut in cathedra præsulis sederet, populo orationem pacis impenderet, & concionem haberet apud multitudinem. Existimabant enim quod inuidia contra regulas ecclesiasticas actum esset, actum non esse. iam uidebatur esse tranquillitas. Sed diabolus alias atque alias causas suppeditabat. Serapionem Ioannes constituerat Heracleæ Thracensis episcopum, quem simul cum Ioanne damnarat Theophilus. Hinc rursus odium incanduit. Accessit quod antè narrauimus, de ludis iuxta Augustæ statuam agi uetitis, qua occasione mulieris odium recrudu it. Coit igitur denuo synodus, in qua aderant Leontius Ancyræ Galatiæ, Ammonius Laodiciæ, Bretson Thraciæ philippensis, Acacius Beroeæ Syriæ episcopus, aliique nonnulli. Subornantur accusatores ueteres, ,oanne flagitante ut accusatio legitimè institueretur. Quorū minis quum nihil moueretur Chrysostomus episcopi nihil aliud intendebant. nisi quod per concilium abdicatus à munere, nihilo secius consedisset in cathedra. Quumque respondisset ioannes, quod post eam damnationem sexagintaquinque episcopi ipsi communicantes declarassent irritam esse depositionem, illi reclamarunt. Plures, inquiunt. ioannes, te deposuerunt. Ad hæc ioannes docuit eam regulam, ut numero æsti

Ibi Theo. c. 34.

maretur

Universidad de Deusto
Biblioteca

maretur decretum, Arianorum esse non orthodoxorum. Nam Ariani Antiochię congregati regulā cum studio prodierāt, quò damnarent Athanasiū: Quę si ualeret, oportet, inquit, & Athanasium pro damnato haberi, qđ pluribus damnatus sit quàm probatus. Sed episcopi non recepta hac satisfactione condemnarunt Chrysostomū. Negotio fauebat Imperator, dubium nō est quin Augusta ad auremobganniente. Sub natalem enim Christi, non uenit ex more ad templū, sed Ioanni denunciauit se non cōmunicaturum illi donec criminibus esset purgatus, idque prius quàm synodus in eū pronunciasset. Sub Paschæ uerò festum, quo tpe iam pronunciatum erat, rursus denunciauit ei Imperator, se non posse uenire ad illius ecclesiam, qui duobus conciliis esset cōdemnatus. Hoc accepto nuncio & Ioannes nequid tumultus oriretur, ab ecclesia abstinuit, cui qui fauebāt in thermis Cōstantinianis Pascha celebrarunt. Quod exemplum secuti complures episcopi, presbyteri, clerici, diuersis in locis collectas celebrarunt, qui postdicti sunt Ioannitæ. Ioannes autem uitans oēs tumultus occasiones per duos menses nusquam processitin publicum, donec imperator iuberet illū duci in exilium. Quo die ducebatur, quidam Ioannitarum incenderūt ecclesiam: quod incendium uento delatum etiam senatus basilicam corripuit. Palladius refert flammam ex ipsa cathedra in qua sedere consueuit Ioannes, erupisse. Is casus quoniā authore Ioanne putabatur accidisse, effecit vt in longinquius ac durius exilitū relegaretur. Hac de causa Optatus urbis præfectus hō paganus, in Christianos nactus occasionem, plurimos Ioannitarum uariis tormentorum generibus lacerauit. Intempestiuus itaque fauor læsit Chrysostomū, vt durius ac longinquius exilium sortiretur, in pusillum ac desertum Armeniæ oppidulū noīe Cucuson, deportatus. Quo ex loco scripsit Cyraico episcopo exuli exul ibi uixit annū vnū, plurimos interim sua uita linguaque ad euangelicam philosophiam pertrahens, & quoniam ea regionem premebat ualida fames, miro studio subleuauit egenos. Hinc acrior exarsit inuidiæ flāma. Itaq; Cucuso Arabissum deportatus est, hoc studio agentibus qui eū deportabant, vt tuneris incommodis extingueretur hō tenui corpusculo. Verūm ille spiritu inuicto, & illic plurimos ad Christi fidem cōuertit. Quid enim aliud potuit lucerna, spiritus igni accensa quàm ardere & lucere? Ea res mirè discruciauit Seuerianum & Porphirii, neque non aliorum aliquot è Syria episcoporum animos, dum perspiciunt viri gloriam afflictionibus inclarescere, Antiochenam ecclesiam in Armeniam demigrasse, ac rursus rerum in Armenia gestarum gloriā Antiochiæ prædicari. Quò se verterent inuidia diruptii? Impetrāt rescriptū atrociē, vt ī desertū angustūq; locū deportaret, vnde nō liceret prodire, Pityuntē vocāt, vbi fines sunt Ponti regionis, imperiique Romani, regio crudelissimis barbaris finitima. Milites præfecti prætorij, qui illum deducebant, non dissimulabant sibi promissa præmia magnifica, si Ioānes in itinere moreretur. Itaque mensibus tribus per imbres, per æstus sine vlla refrigeratione corpusculi durissimum iter pertulit. Neque enim Comanæ remoratus est, sed per eam perexit ad templum quoddam, quod milibus plus minus quinq; à Comana aberat. Ibi nocte Martyr Basiliscus, qui Comanæ ciuitatis episcopus cum Luciano Antiochiæ presbytero sub Maximiano coronatus fuerat, Ioanni apparuit dicens: Cōfide frater Ioannes, cras. n. simul erimus. Ferunt eum prius & eius templi presbytero apparuisse ac dixisse, præpara Ioāni fratri locum: venturus est enim. At ille nihil addubitans de oraculo, spiritūque exultans non aliter quàm accepto lætro nuncio postridie rogat milites, vt illic commorarentur vsque ad horam quintam. Qui metuentes ne refocillatus vires reciperet, aditer perurgebāt. Verum quum iam stadia ferme triginta peregisset, cōspicientes Ioānem iam febribus cōcuti, ad templum vnde discesserāt, redierunt. Hic protinus velut episcopum acturus candidis sese induit, vsque ad pedes, reliquum amictum in eos qui aderant, distribuit. Mox sumptis ecclesiæ sacramētis, & extrema oratione grauis deo actis, seipsum consignans expirauit. Quāquā autem in extrema barbariæ vrbe finiit, tamen mors eius prætiosa fuit in conspectu

Moritur Chrysost.

conspectu domini. Tanta.n. multitudo virginum, monachorum & aliorū vitæ testimonio insigniū, è Syria, Cilicia, Pōto, Armenia, eò confluxit, vt pleriq; crederent ex condicto cōuenisse. Corpusculum honorificè iuxta Basiliscū in eadē ecclesia conditū est, ac martyri iunctus est martyr. Quur. n. vererar illum appellare martyrē, q tot iniuriis, tot contumeliis, tot afflictionibus, nec ad impatiētiā perpelli, nec à propagāda Christiana pietate depelli potuit? Non percussus est securi, sed calumniis omni securi acutioribus non semel ictus est. Hoc præmii vir optimus pro tam præclaris in ecclesiam meritis retulit, per episcopos orthodoxos, & sub Imperatore xpiano. At dominus non passus est famulū suū diutius inter barbaros viuere, sed citò illū ad cęleste brauium euocauit. Tametsi secundam ad Innocētium epistolā scripsit anno exilii tertio. Nam & nos, inquit, tertium iam annum in exilio versamur, exposiri pestilentiæ, fami, bello, continuis incursionibus, solitudini inenarrabili, quotidianæ morti & Hauricis gladiis. Hanc calamitatem uir sanctissimus forti alacrique tulit animo, quę diliquet ex his quæ scripsit Cyriaco: Ego, inquit, cūm ciuitate eiiceret in exilium, nihil horum molestè ferebam, sed intra me dicebam: Si regina vult me exulem, agat in exiliam: Domini est terra & plenitudo eius si etsi vult secare, secet, &c. Tū tum doluit hac occasione turbari trāquillitatem & concordiam ecclesiarū. Nā Ioannitæ qui dicebātur, dum Arsacio, quē Augusta in Ioan. locum subrogarat, cōiçare nolunt, variis afflictionum generibus vexati sunt, adeò vt nonnulli presbyteri in carceribus ac tormentis mortui sint, multi præclari ciues, grauesque matronæ Constātinopolim reliquerint. Ad hos scripsit epistolā consolatoriā. Chrys. verò celebris fama, & facti indignitas effecere, vt per Orientis pariter & Occidētis ecclesias negotii rumor protinus dimanarit. Hinc & inter epos graue dissidium. Siquidem Europæ & illyrici præsules refugerūt illorum communionē, qui Ioan. damnationi consenserant: nec Occidentales ecclesiæ, Aegyptiorū, Orientalium, Bosphorensium, atque Thracensium communionem admiserunt, priusquàm egregii doctoris nomen qui iam decesserat, in episcoporum catalogum reponeretur. Atqui hoc erat palā rescindere, quod aduersus Ioan. fuerat actum. Arsacium verò qui electo Ioanni substitutus est, ne eloquio quidē dignati sunt, cum ætate maior esset annis octoginta, vir alioqui moderatus. Porrò qui successit huic Atticus, cum crebro missis legatis flagitaret pacem, nō priùs receperūt, quàm in tabulis inter episcopos scriberet nomen Ioan. Quanquàm in successoris nomine, scribarum, vt opinor, errore variant codices. Nam Chrys. epistola ad Cyriacum significat Nectarium sibi successisse. Sic. n. loquitur: Audiui. n. & ego de delro illo Nectario, quē regina in throno collocauit, quòd afflixerit fratres & virgines nolentes ipsi cōmunicare, quodque cōplures illorū propter me in carcere mortui sint. Incertum autem an scripta quispiā ex Arsacio fecerit Nectarium: nam in senem magis competit delirii conuitium: an quoniā procul aberat, rumor falsū nomē demerit ad Chrys. Quin & inter Orientales ecclesias erat plurimi, qui iudicium illud proinrito habebant, sed satius iudicabant inultam sinere vnius innocentis iniuriam, quàm scindere tot ecclesiarū concordiā. Chrys. exul scriptis ad Innocētium Romæ episcopum literis, per Demetrium, Pansophum, Pappum, & Eugenium implorauit illius sedis auxilium, non ad priuati doloris vltionem, sed ad coercendā eiusmodi licentiam, quæ semel recepta videbatur vniuersas subuersura ecclesias. Verum ille præter misericordiam nihil attulit opis, nisi quòd Chrys. damnationē non approbauit, nisi res per legitimam synodum ageretur. Postea verò & Alexāder Antiochiæ episcopus, vir ob multa præclara dei dona vehemēter laudatus, Ioan. Chrys. nomen retulit in præsulum catalogum. Tandem & huius reliquiæ Constantinopolim Imperatoris iussu deportatæ sūt, miroque totius populi gaudio ac celebritate exceptæ, existimantis eam ciuitatem incomparabili thesauro locupletatam. At nos prestosiorem tenemus thesaurum, illius sanctissimæ mentis viuas reliquias, in eius monumentis posidentes ac fruentes. De quibus nunc pauca mihi dicenda sunt, vt quod polliciti

Theo. sub finē. c. 34

Universidad de Deusto
Biblioteca

cieri fumus, absoluamus. In aliis ecclesię doctoribus alias diuini spiritus dotes admiramur: hic sic miscuit vtile dulci, vt nemo fœlicitus. Sed inter varia spiritus dona, præcipuè in illo eminet to didacti cō, quod potissimum in episcopo requirit beatus Paulus apostolus. Quis.n. docet euidentius? Quis hæreticos tefellit acrius? Quis in mores declamat, vel frequentius, uel liberius? At contrà, quis id facit popularius? Tanta charitatis suauitate condulcarent illa, quæ natura sunt amara. Quosdam vix ferimus adulātes, hunc & obiurgantem possis amare. iam quanta vbique cura prouidētiaque parerum, quàm solicita ad humanitatis officia cohortatio, quàm diligens monachorum commendatio, quos tum mundus, opinor habebat optimos. Omitto quòd uix alius plura scripsit, nec in his vllum est argumentum quod nō tractet ea q̄ sunt Christianæ pietatis, cùm Aug. noster, qui cum hoc polygraphia fortassis certare possit tantum operæ dederit grammaticæ, dialecticæ, musicæ, ac prophanæ philosophiæ quæstionibus. Harū disciplinarum cum Chrys. fuerit exactè doctus: Oratoriam enim puer, vt dictum est, sub Libanio rhetore, philosophiam didicit sub Andragario: nullā tamen vsquàm præbet ostentationis speciem, sed omnes humanas disciplinas cogit seruire Christianę pietati, sic admiscens quasi vinum generosum aquæ modica diluas. Nusquàm.n. est aquæ vel color, vel sapor, sed tamen sentis vinum esse suauius. Cùmque tātus esset, tum eruditione, tum eloquentia: tamen incredibili quodam iuuandi studio, quicquid serè scripsit, accomodauit auribus populi coque ad huius captum demisit orationis habitum, quasi præceptor cum puero discipulo balbutiat. Quòd si cuncta dixit apud populum, quæ hoc modo figuraque scripta sunt, vtrū magis admirari debeam, nescio, illum ne qui tam assiduo concionandi labori sufficerit, an populum qui tam auidus fuerit discendi, quæ sunt pietatis. Adhæc dubium videri potest, an inter dicendum excipi passus sit voces suas, quod in Aug. scriptis aliquod perspicuum est: aut quoniam hoc probabile non est, vtrum scripserit dicturus tan post dictionē, quę dixerat, in literas redegerit. Nam de scripto non dixisse, liquet ex ipsius homiliis, in quibus multa respondet iis, quæ casus fortuitus, aut tempus pter expectationem dabat, velut solito frequentior, alacrior que populi conuentus, indecore plebis acclamatio, aliudve simile. Fortasse quædam scripsit, tanquàm populo recitāda, qualia sunt Isocratis pleraque. Nec n. est verisimile lectori (nihil enim aliud erat cùm scriberet aduersus Iudęos fuisse ius apud concionem loquendi, nisi fortè tali lectori permissum est, vt extra ordinem sua scripta recitaret populo. Iam nihil est tam recōditum in diuinis literis, quod ille tractando non reddiderit theatricum, vt ita loquar, ac populare. Sic eruit quæ sunt abstrusa, sic ostentat, sic ingerit oculis, dicas esse quempiam, qui singularis artificii tabula spectatores remoretur: quàm quò diutius ac propius inspicias, hoc magis aperit sese subinde noui quippiam, quod oculos fefellerat, & animaduersum recreat. Tali reuera tabulæ similis est diuina scriptura, quam incomparabilis artifex Spiritus ille cœlesti penicillo nobis depinxit, vt in huius contemplatione iugiter versantes, & huius mundi tædia fallamus, & semper aliquid nouæ voluptatis percipiamus ex cognitione rerum æternarum. Atqui commonstrator idoneus huius tabulæ non possit esse, nisi qui sit ipse præclarus artifex, & insigniter oculatus. Velut hic noster Lazirum ac diuitem producit in theatrum: sit .n. hoc exempli cā propositum. Quis alius perspexisset, quæ ille ibi commonstrat? Cumque iam spectator credens nihil superesse parat abitū, ille reuocat, Heus inquiēs, superest aliud cùm primis annotatu dignum: deinde rursus aliud ex alio commostrat, nec te patitur à tabula discedere, tandem adhuc auidum & iubiātem dimittit. Metaphoris & collationibus quoniam plurimū conducunt, & ad lucem, & ad iucunditatem orationis, frequenter vtitur, in quibus inuenien dis quidem minus est, sed multò mirabilior artifex in tractandis. Tractantur autem ex circūstantiis, à pari, maiore, & minore. Hic mirum quos gradus inuenit, vel deprimendi vel exaggerandi. Addit subinde stimulos, nunc collaudans illorum docilitatem,

nunc obiurgans segnitiem, nunc pollicens se digna cognitu prolaturū, si conspiciat attentos & auidos, nūc aliis atq; aliis nominibus cōmendans argumentum, quod tractaturus est. Nonnunq̄ repetens quæ pridie dixerat, nec rarò faciens idē in eadē cōcione. Dedit hoc vir eloquentissimus multitudinis ingenio, rudi pariter atq; oblitioso, quæ nec intelligit, nisi dilucidè crassęq; tradas, nec meminit, nisi subinde repetitum infigas. Hoc admonui, ne quis loquacitatis nomine dānet, quod charitas, q̄ nihil aliud quærit q̄ ædificare, dedit auditorum imbecillitati. Sic & Paulus apud Thessalonicenses, ad illorum ruditatem submisit sese, factus ut paruulus in medio eorum, tanquàm si nutrix foueat filios suos. Nec sanctas argutas, nec epiphonemata captat vsq̄, quibus solet excitari cōcionis acclamatio, quod dictionis genus placuit Hieron. & Ambrosio: nec iocos admisceat in quibus frequens est, interim & immodicus Tertullianus, frequentior Hieron. sed perpetua quadam orationis iucūditate facilitateq; detinet auditorē, plerate delectans verius q̄ facetia. Ecclesiasticus orator facilè reperiet, quo delinitat auditorē, si perfecerit, vt norit, ameq; populus q̄ discit. Affatim est in ipsis arcanis literis quod voluptate demulceat pios animos, etiamsi nihil illecebratū ex poetarū, aut mimorum talibus accersatur. Si qui docet ardet, facilè accendet: si vehementer gaudet iis quę docet, facilè transfundet eundem affectum in animos auditorū. Hoc pectus, hoc os aureum foro prophano destinatum Christus ad euāgelij præconium interuertit. Vtinam tales oratores nunc haberet, vbiq; Christianus orbis. Ab his.n. præcipuè pendet totius Reip. disciplina, Ideo tam nihil penè tenemus de dogmatib. euangelicæ philosophiæ, ideo sic frigemus ad ea quæ sunt charitatis, ideo tam dubiè credimus, quæ debeant esse certissima, quia rarò populus audit concionatores euangelicos, rariùs idoneos. Et tamen hodie cōmodior est cōditio dicentium, q̄ olim fuit. Tum.n. paganitatis reliquiæ, gladiatorum paria, concursus equorum, athletæ, pugiles, aliaque theatri certamina, plebem auocabant à concione sacra, nec Episcopis vllum aliud ius erat, q̄ linguæ. Ad hæc in ipsis cōcionibus cogebātur quidam è theatro pati, sibilos, applausus, acclamationes, gesticulationes frequenter indecoras, quibus, vel corrumpi, vel interpellari poterat dicentis impetus. Et tamen Chrys. quotidie loquens populo, frequens habebat auditorium. Quis.n. non mallet talem virum audire, de rebus diuinis tanta suauitate disserentem, q̄ spectare gladiatores, aut equos cutrentes, aut ludere aleam? Nūc sublata sunt auocamenta publica, populus humilis, & quietus mala religione præbet aures, nihil obstrepens, etiam si quid absurdi proferatur è suggesto: & tamen concionatorum idoneorū mira est raritas, cū Episcoporum, sacerdotum, ac monachorum, tanta sit vbiq; copia. Hac in parte præcipuè vigilare oportuit principum, & Episcoporum prouidentiā, vt parentur idonei pastores, qui bona fide dispēsent populo euangelicæ doctrinæ dimēsum. Hoc officio multò citius demereātur Deum, q̄ extruendis monasterijs, aut instituendis canonicorum collegijs. Erat omni decorū, & opum genere florentissima Constantinopolis: verum Arcadius Imperator non existimabat suā ciuitatem, & imperii summi sedem satis splendidam, nisi & insignē haberet euangelii præconem, eoq; Ioan. Chrysostomum sacerdotii functionem, vnde Nectarius decesserat, Constantinopolim euocauit Antioch. Vtinā Arcadii exēplum æmularentur omnes principes, vtinam ad Chrysost. formam sacerdotes, quàm plurimi contenderent. Id si fieret, nec tot bellis, nec tot opinionum dissidiis concuteretur orbis, ac longiùs abessemus omnes, & à Iudaismo simul, & à paganismo: sed regnaret in nobis Christus, & sub illius vexillis fœlici tranquillitate frueremur. Denique latiùs sese præferrent Christianæ ditionis pomœria. Vereor enim ne nostri mores partim in causa sint, quò minus Turcæ, Mahumetani, Saraceni, Mochobitæ, Græci, & si quæ sunt aliæ nationes, vel semichristianæ, vel schismaticæ, sese adiungant ouili Christi, quò minus Iudæi resipiscant à sua

cæcitate, qua tot iam seculis detinentur, quos equidem demirabor, si tam diluci dæ Chrysi. rõnes, si tam urgentia scriptu rarum testimonia, non saltem huc adi gãt, vt pudeat pigeatque tam diutinæ ca lamitatis. Apostolo Paulo hoc debet in fœlix hominum genus, quod ad huc su pereſt, quod extat seminarium, vnde pos
Ioan. 10 sit restitui. Is. n. ad Rom. XI. spem bo nam nobis fecit, fore vt aliquando resi piscentes agnoscant nobiscum verũ Mes siam, & fiat vnus pastor, & vnum ouile.
Ro. 11. c. in hanc spem seruatur à nobis. Nolo. n. inquit, vos ignorare fratres, mystetium hoc, vt ne sitis apud vosmetipsos elati animo, quòd excecatio ex parte israeli accidit, donec plenitudo Gentium adue nerit, & sic totus israel saluus erit, sicut
Esa. 59. b scriptum est: Aduenier ex Sion, qui libe
Rc. 11. e ret, & auertat ipietates à Iacob. Ac mox, Quemadmodum. n. & vos quondã incre duli fuistis deo, nunc autem misericor diam estis consecuti per incredulitatẽ il lorũ: sic & isti nunc increduli facti sunt, ex eo quòd nos misericordiam estis ade pti, vt & ipsi misericordiam consequan tur. Rursus in eodem capite docet iudai cæ gentis ruinam nõ esse desperabilem.
Ro. 11. b Num ideo, inquit, impegerunt, vt con ciderent? Absit. Sed per lapsum illorum salus contigit gentibus in hoc vt eos ad æmulandum prouocaret. Quòd si lapsus illorum diuitiæ sunt mundi, & diminu tio illorum diuitiæ gẽtium, quantò ma gis plenitudo illorum? Vobis. n. dico gẽ
Ibidem. tibus quatenus ego quidem sum Apo stolus Gentium ministerium meum il lustro, si quo modo ad æmulandum pro uocem carnem meam, vt saluos reddam nonnullos ex illis. Si iudæis à Christo deficientibus nos recepti sumus, vt illos vicissim ad æmulationem prouocemus, conandum est, vt in omni vita nostra re
Mala. 2. splendeat veritas, puritas, & synceritas euangelica. Glorificemus & nos euange lium nostrum. id quidem in primis est episcoporum ac sacerdotum, qui dicun tur angeli domini, ex quorũ ore popu lus requirit legem dei sui: omnis tamen Christianus pro sua quisque portione glorificare potest euangelium, si spretis iis quæ sunt super terram, conuersatio nem habeat in cœlis. Sic n. futurum est, Phili. 3. vt Turcæ simul & iudæi videntes opera nostra bona, glorificent patrem nostrũ qui in cœlis est, cupiantque in tale con sortium asscribi. Ad Chryso. redeo, in
Ma. 5. b cuius libris oportet assiduos esse, qui su scipiunt curam ecclesiarum. Operum illius certum indicem nõ habemus: sal tem hoc beneficii nobis impendisset ec clesiastica historia. Apud Suidam, haud scio quis non indoctus, primam laudẽ tribuit operi de sacerdotio, quòd nõ alt bi stylo sit vsus grãdiore, nec magis ela borato, proximam commentariis in io annem, Matthæum, Marcum, & Lucam quos libros vtinam haberemus omneis. in catalogo scriptorumm ecclesiasticorũ hæc tantùm de illo Hyeronimus: ioan nes Antiochenæ ecclesiæ presbyter, Euse bii Emiseni, Diodoriq; sectator, multa componere dicitur, de quibus peri hie rosynes tantùm legi. Diuus Augustinus sex librorum contra iulianum primo re spondet loco cuidam per iulianum cita to ex humilia de baptizatis, cuius ini tium est: Benedictus deus, qui fecit mi rabilia solus: & ipse citatibidem testimo nium eius ex commentariis illius in epi stolam ad Romanos porrò cùm nullũ nomen apud Græcos fuerit vnquã plau sibilius quàm Chrysostomi, mirum est non plures libellos, illius prodisse nomi ne. Cæterũ quos Deus nobis elargiri di gnatus est, eos catholico sinu ac pio su scipere debemus. Idq; ad Dei gloriam, ad tanti præsulis venerationem, ad ma gnum totius populi fructum.

FINIS.

1

A D. IO. CHRYSOSTOMI ARCHIEPISCOPI COSTANTINOPOLITANI.

Sermo admonitorius, sub initium sanctæ quadrag. in qua opus sex dierum enarrare cœpit.

HOMILIA PRIMA.

GAVDEO & lętor, videns hodie ecclesiã dei, suorum filiorũ multitudine ornari, vosq; omnes multa iucun ditate cõcurrisse. Nam cum alacres vultus vestros intueor, quid voluptatis esse in animabus vestris, coniecturam capio maximam: quemadmodum
Pr. 15. b & Sapiens dicebat, Corde lætante viret facies. Eapropter & ipse hodie ingenti
B alacritate surrexi, vnà vobiscum lætitiæ illius spiritualis particeps futurus, & volens aduentus sanctæ quadragesimæ, remedij, inquam animarum nostrarum, vobis annunciator esse. Communis e
C nim nostri omnium dominus, veluti pater filios indulgenter amans, cupiens ea quæ vnquam peccauimus nobis abluere, hanc quæ per ieiunium fit, curationem adinuenit. Nullus igitur sit mœstus, nullus etiam tristis appareat, sed omnes exultent & gaudeant, ac glorificent animarum nostrarum curatorem, qui hanc optimam nobis aperuit viam, accipiant multa cum iucunditate illius aduentum. Confundantur Gentiles, itritentur Iudæi, videntes vestram charitatem hilari promptitudine illius aduentum salutantem ac excipientem, discantque per experientiam, quantum inter nos & ipsos interuallum. Et illi quidem ferias nominent, ebrietatem, omnemque aliam intemperantiam, ac turpitudines, quas verisimile est inde ipsos attrahere: at ecclesia dei, ea quæ illis aduersa sunt, nempe ieiunium, ventris despectum, & omnes alias virtutes illius comites, ferias appellet. Hæ enim veræ feriæ sunt, vbi animarum salus, vbi pax, & concordia est, vbi omnis huius vitæ apparatus abigitur, vbi cla- C mor & tumultus, & coquorum discursus, & pecudum mactationes è medio tolluntur: quies verò omnis & tranquillitas, & charitas & gaudium, & pax, & mititas, & innumera bona pro illis in vsu sunt. De illo igitur, pauca obsecro charitati ve stræ colloquamur, idque primum rogamus, vt sermones illos nostros placide susciptatis, quò domum, fructum quendam insignem assequuti, redeatis. Neque enim temerè & frustra huc conuenimus. vt vnus quidem loquatur, alius verò quæ dicuntur plausibus excipiat, & sic digrediamur: sed vt & nos frugiferum quiddam, & saluti vestræ conducibile loquamur, & vos lucro è dictis nostris accepto, & amplæ vtilitatis fructum nacti, hinc exeatis. Ecclesia sanè locus quidam est medicinæ spiritualis: & eos qui huc veniunt, decet, ne domum redeant, nisi congrua remedia acceperint, illaque suis vulneribus adhibuerint. Audi enim quomodo audire solum, & operibus nihil præstare, nihil valeat, beatum Paulum dicentem: Non enim auditores legis iusti Ro. 2. b apud deum, sed legis factores iustificabuntur. Et Christus concionando dicebat: Non omnis qui dicit mihi dñe domine, Mat. 7. intrabit in regnum cœlorum, sed qui fa- c cit voluntatem patris mei, qui in cœlis est. Igitur scientes, nullum porrò vtilitatem ex auditu esse, nisi & operum sequa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dtur impletio, ne simus auditores dũtaxat, sed etiam factores, quo ipsa opera, sermones sequentia, multæ nobis fiduciæ sint sulcimentum. Proinde explicitis vestræ mentis sinibus, sermones de ieiunio suscipite. Et quemadmodum castam quãdam & ingenuam sponsam ducturi, thalamis undique tapetibus ornatis, domoque tota purgata, & ingressu omnibus inhonestis Ancillis interdicto, in cubiculum illam introducunt, pari modo vellem etiam vos purificata vestra mente, valeque delicijs & voracitati dicto, matrẽ omniũ bonorũ & pudicitiæ, aliarũq; virtutum oĩum magistrã, ieiunium inquam, explicitis vestræ mentis sinib. suscipere, vt & vos maiori fruamini voluptate, & illud congruam vobis suam medicinam conferat. Nam si medici, pharmaca dare volentes, vt putridum & corruptum humorẽ expurgent, a corporali hac voluptate abstinere præcipiunt, ita vt pharmaci efficacię defit obstaculum, & operari, suamque vim illa declarare possint, multò magis nobis spirituale hoc remedium, hoc est vtilitatem, quæ ex ieiunio est suscepturis, tenuitate victus nostram mentem expurgate, & leuiorem reddere conuenit, vt
E tilem vtilitatem quæ ex illo est, efficiat.
Porrò scio quidem quòd multis ea, quæ hodie dicuntur, mira videntur: sed obsecro ne consuetudini temerè seruiamus, sed ratione res nostras instituamus. Nunquid enim lucri quidpiam ex quotidiana crapula, iugique ebrietate nobis accedit? Et quid dico lucrum? immo multum damnum & iactura intolerabilis inde spectatur. Quamprimum enim mens vinolẽtia multa fuerit obruta, statim & in ipso initio vtilitas quæ a ieiunio est, repellitur. Quid enim insuauius die obsecro, quid item turpius, quàm quando vsque ad mediam noctem meracum sorbentes, sub auroram, Solis iubare oriente, vinum quasi recens ingestum spirant, & occurrentibus, quidem iniocundi, ministris verò contemptibiles, & in summa cunctis ridiculi apparent sanè vel quidpiam intuentibus, & præ omnibus illis, quando propter nimiam illam & immodicam intempestiuamque ac inutilem intemperantiam, in se diuinam
1. Co. 6. b prouocant indignationem? Ebrij enim, inquit, regnum dei non possidebũt. Quid igitur illis miserius fuerit, qui ob paruam, & perniciosam voluptatem, a regni vestibulis eijciuntur? Absit autem nequis ex his F qui hic conuenerunt, hoc morbo implicitus sit: sed vtinam omni cum frugalitate, & continentia, etiam hoc die, conuiuæ, & a tempestate ac procella quam ebrietas generare solet, liberati, in portum animarum nostrarum, ieiunium inquàm pertingere, & multa cum vbertate illius bona cõsequi possimus. Enimuero sicut crapula humano generi innumerorum malorum causa est & adiutrix, ita etiam ieiunium vero risque neglectus omnium nobis bonorum semper causa fuit. Nam deus cum ab initio hominem cõdidisset, & sciret quòd hoc remedio ad animæ salutem multum haberet opus: statim & in principio hoc mandatum protoplasto dedit dicens: De omni ligno quod est in paradiso, comedendo comede, de ligno autem scientiæ bo Infra. 2. c
ni & mali ne comedes de ipso. Iam dicere hoc, comede: hoc, ne comedas: ieiunij figura erat. Porro hoc mandatum seruare oportebat, quod tamen non fecit: sed ventris intemperantia victus, & transgressionem operatus, ad mortem condemnatus est. Quoniam enim malignus dæmon, & nostri generis inimicus vidit protoplasti in paradiso conuersationem, vitamque illam miseriæ expertem, & quòd is qui corpori sic annexus erat, tanquam angelus super terram ageret, volens illum supplantare & deijcere, amplissimarum promissionum spe illum etiam his, quæ in manibus habebat, destituit. Tantum est malum nõ G
se continere intra proprios limites, sed maioribus inhiare. Et istucipsum sapiens quidam manifestans dicebat: Inuidia autem Sap. 2. d
diaboli mors intrauit in mundum. Vides dilecte, quomodo ab initio statim ex crapula mors ingressum habuit. Considera autem iterum & post hæc diuinam scripturam subinde delicias incusantem ac dicentem, alicubi quidem. Sedit populus man- Exo. 32.
ducare & bibere, & surrexerunt ludere. Ali d
bi vero, Et comedit & bibit, & impinguatus est, & incrassatus, & re calcitrauit dilectus. Quin & Sodomorum incolæ ineuitabilem illam iram cùm ex alijs malis, tũ hinc sibi acerserunt. Audi enim prophetam dicentem, Hæc iniquitas Sodomorum quod in satietate panum lasciuiebãt. Eze. 16. f
Morbus enim ille, quasi radix & fons quidam malorum omnium est, Vidisti crapulæ nocu-

læ nocumentum, vide etiam ieiunij præ-
Exo. 34. d. & De. 9. d
clara facinora. Quadraginta dies quum ieiunasset magnus Moses, tabulas in quibus leges latæ accipere potuit: & quoniam vt descẽdit, vidit populi iniquitatem, quas cum ieiunio tãto accipere potuit, eas abiectas contriuit absurdum esse cẽsens, ebrio-
H & præuaricatorem populum leges à domino conditas accipere: qua propter denuo quadraginta dierum ieiunio opus habuit: vt tabulas propter iniquitatem contritas,
3. Reg. 19. b & 4. Reg. 2. a
iterum receptas supernè deportaret. Tot dierum ieiunium & magnus Helias egit: & fugata mortis tyrannide, & curru igneo quasi in cœlum ascendens, etiam vsque in hunc diem mortem non est expertus. Vir quoque desideriorum, peracto multorum
Dan. 9. a
dierum ieiunio, admirandam illam visionem nactus est, & leonem furorem compescuit, & in ouium mansuetudinem vertit, non naturam commutans, sed feritate manente appetitum mutatum cohibens.
Ionæ. 3. b
Hoc ieiunio & Niniuitæ vsi, sententiam domini reuocarunt, efficientes vt tam iumenta quam homines illud susciperent, & sic abscedentes vnusquisque a malis studijs, ad clementiam vniuersorum dominum prouocarunt. Et quid circa seruos versor? Etenim possemus, & alios plurimos commemorare, & in veteri, & in nouo testamento habitos per illud probatos. Verum operæprecium est, vt ad com-
Matt. 4. a
munem nostri omnium dominum veniamus. Dominus enim noster Iesus Christus, & ipse quadraginta dierum ieiunio declarato, sic certamen contra diabolum
I aggressus est, omnibus nobis exemplar dans, vt per illud armemur, & ex illo robur sumamus, ac si aciem in prælio contra illũ instruamus. Porrò hic fortassis dixerit quispiã corũ qui acutius vident, & excitatiore animo sunt. Quare totidem, quot serui dies, dominus ieiunare videtur, & numerum illum non transcendit? Non hoc temere, neque frustra, sed etiam hoc sapienter, & pro indicibili illius benignitate factum est: nempe ne existimetur, apparenter tantum aduenisse, & non assumpsisse carnem, vel extra humanam esse naturam, propter hoc illum ipsum numerum ieiunat, & non apponit alios his diebus, sic volens contentiosorum obturare impudentiam. Nam licèt hoc factum sit, sunt quidam etiam nunc ista loqui audentes, iam si sua prouidentia hanc illorum occasionem non amputasset, quid non attentassent dicere propter, hoc noluit plures dies ieiunare, sed totidem quot serui: vt re ipsa nos erudiat, quod eadem cum nobis carne amictus, & à natura nostra extraneus non fuerit. Cæterum quoniam nobis manifestum factum est, quàm magna sit ieiunij vis, & quam multiplex ex illo vtilitas, idque per seruos ac dominum est ostensum: proinde obsecro charitatem vestram, vt scientes, quantum ex illo sit lucrum, ne vtilitatem tantam, quæ ex illo per desidiam repellatis: neque contristemini propter illius aduentum, sed gaudete & exultate iuxta beatum Paulum di- K
centem. Quanto externus noster homo 2. Co. 4. d
corrumpitur tanto internus innouatur. Ieiunium enim animæ nostræ alimentum est: & sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ita & ieiunium animã habitiorem efficit, & valentiorem. Leues illud pennas producit: vt in sublime ista feratur, & summa contemplari queat, voluptatibusque & omnibus, quæ in hoc mundo habentur suauia, ipsa sit superior. Et quemadmodum leuiores naues maria velocius transeunt, & multis oneribus grauatæ submerguntur: ita ieiunium quidem leuiorem reddens mentem, efficit vt facilius huius vitæ pelagus transmittat, & in cœlum ac ea, quæ in cœlis sunt respiciat, & nihil faciat præsentia, sed vt vmbras & siquid minus diffugere censeat. Verum ebrietas & crapula degrauans mentem & impinguans corpus, captiuam facit animam, vndiq; illam oppugnans, neq; sinit rationis iudicium firmum consistere, sed impetit, vt in præceps feratur, & omnia contra propriam salutem operetur. Igitur dilecti, ne segniter instituamus ea, quæ ad salutem nostram attinent, sed scientes quanta mala hinc nasci solent, fugiamus damnum quod ex illa. Neq; enim in noua lege solum vbi amplior frugalitas, & maiores labores, & magni sudores, & multa brauia, & ineffabiles coronæ, à delitijs L
euocant: sed etiam in veteri, quando Iudæi adhuc vmbræ assidebant, & lucernæ erant affixi, & velut pueri lacte nutriebantur, sic paulatim inducebantur, neque delicijs vacare permittebantur. Et ne existimetis quòd nos temere delicias accusantes ista dicamus, audite prophetam di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Amo. 6. b centem : Væ ijs qui veniunt ad diem malum dormientes in lectis eburneis, & lasciuiẽtes in stratis suis, comedẽtes hœdos ex gregib. & vitulos ex medio armentorũ lactantes, bibẽtes defęcatũ vinũ, & primis vnguentis vncti, tanquã stantia arbitrati sunt, & non tanquam fugientia. Vidistis quantã accusationem contra delicias afferat propheta, idq; cum Iudæis differẽs, insensatis, ingratis, & quotidie ventri deditis. Considerate.n. verborũ diligentiã. Taxans.n. illorũ crapulã & immodicam temulentiam, tunc subdit: Quasi stantia arbitrati sunt, & non quasi fugientia: tantummodo ostendens q; gutturis & labiorum tenus est fruitio, & vltra non progreditur. Veruntamen voluptas quidem breuis est ac temporaria, dolor autem perpe-
M tuus & fine carens. Et hæc, inquit, quum experientia didicerint, quasi stãtia arbitrati sunt, & manentia, & non quasi fugientia hoc est auolantia, & ne ad momentum quidem permanentia. Talia enim omnia quæ humana sunt & quæ carnalia. Nondum rectè aduenerunt & auolarunt, tale quiddam sunt deliciæ, & tale quidam humana gloria & potentia, tale quiddam & diuitiæ, tale quiddam vniuersa huius vitę prosperitas, nihil firmũ habens, nihil subsistens, nihil solidatum, sed magis q̃ flumen fluenta prætercurrunt, nudosq; ac solos reliquunt eos qui illis inhiãt. At q; spiritualia non sunt talia, sed secus ac diuerso modo habent q̃ illa. Sunt.n. firma, immobilia, vicissitudinẽ non accipientia, ad oẽ seculũ se extendentia. Quantæ nõ igit̃ fuerit desipientiæ, nutantia cũ immobilibus cõmutare: tparia cũ his quæ in seculum duratura sunt: perpetuo manẽtia cũ his q̃ auolẽt: & ea q̃ nobis illic graue supplicium paritura sunt, cũ his q̃ in futuro seculo fœlicitatem summã afferunt? Hæc obsecro omnia considerantes dilecti, magnamq; salutis nostræ curam habentes, aspernemur delicias, & inutiles & perniciosas, amplexemur ieiunium, oẽmq; aliã frugalitatem, & magnam vitæ faciamus nouationem, ac quotidie ad agenda bona opera festinemus: vt quum per omne tem-
A pus sanctæ quadragesimæ spirituales merces negociati fuerimus, & multas virtutum diuitias cõgesserimus, sic mereamur & ad dominicum diem pertingere, & cũ fiducia ad horrendam & spiritualem mensam accedere, participesq; fieri cum bona conscientia ineffabilium illorum & immortalium bonorum, ac impleri ea quæ illic est gratia, precibus & intercessione omnium qui deo placuerunt, idq; gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri ac spiritusancto gloria, imperium, honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia secunda.

IN principio fecit Deus cœlum & terram. Vestros ego hodie amabiles intuẽs vultus, ingenti voluptate impleor. Etenim patres, quamuis teneriter suos filios ament, non tantum gaudent ac lætantur, circunstantibus illis & alio quodam decore, ministerioq; voluptatem sibi afferentibus quantum ego nunc gaudeo & lætor: quia video vestram spirituale hanc congregationum tam compositis ornatisque moribus hic adesse, & immodico audiendi elo
B quia diuina desiderio flagrare: contemptisque carnalibus epulis, & spirituale conuiuium contendere, & re ipsa comprobare dictum domini, quod dicit: Non in Matt. 4
a pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod egreditur per os dei. Proinde & nos quoque agricolas imitamur. Quemadmodum enim illi sicubi agrum repurgatum, & ab herbarum nocumentis liberum viderint, vbertim seminant: ita, quoniam nunc spirituale hoc vestrum aruum, dei gratia, purũ est ab affectionibus, quæ interturbare solebant, sublatum quoque est è medio voluptatis studium, & nusquam procella, nusquam tempestas cogitationum: sed serenitas, & magna quies mentis, quæ spiritualia præ carnalibus sibi ꝓponens & conspectãs, quasi assumptis alis
C vsque in cœlum ipsum, vt ita dicam, subuolat. Ideo & nos paucis hodie apud charitatem vestram differentes, depromptas è diuinis scripturis nonnullas subtiliorum sensuum doctrinas ꝓponere conabimur. Nam si nunc hoc non fecerimus, quando esset ieiunium & gulæ contemptus, & tanta bonarum cogitationum serenitas: quomodo talia vestræ charitati apponere poterimus, quando deliciæ, comessationes, & magna desidia? Quin tunc neque ipsi, vt par est, hoc faciemus, neque vos aliquid eorum quæ dicuntur, accipere poteritis: vtpote a tenebris, cogitationumq; fluctibus submersi. Nunc autem, si quid aliud, tempus

tempus hoc hisce doctrinis maxime idoneum est: quandoquidem serua iam non insurgit aduersus dominam, sed libenter fert habenas, facile persuadetur, multam præ se fert obedientiam, incomposito cannis motus compescit, & intra suos manet terminos. Ieiunium enim est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adulescentum pędagogus, continentium magister, qui omnem ætatem & sexum quasi diademate quodam ornat. Nusquã hodie tumultus, vel clamor, vel carnium concisiones, vel coquorum discursus: sed omnia illa abierunt, & imitatur hæc ciuitas honestam quandam, continentem & sobriam matrem familias. Vnde quum mecum cogito repentinam mutationem, quæ hodie facta: & repeto memoria hesterni diei statum: admiror & obstupesco ieiunij vires & potentiam, quomodo in singulorum ingressum conscientias, transformauerit cogitationes, purificauerit mẽtem, non magistratuum tantum, sed & priuatorum, non liberorum tantum, sed & seruorum: non virorum tantum, sed & mulierum, non diuitum tãtum, sed & pauperum: non eorum tantum qui Græcam linguam edocti sunt, sed & barbarorum.
D Sed quid dico magistratuum & priuatorum? etiam eius qui diadema gestat, similiter, vt aliorum conscientiam ad hanc obedientiam inflexit. Et hodie nullum discrimen inter mensam diuitis & pauperis: sed vbique frugalis victus est alienus a luxu & apparatu, maioriq; hodie voluptate ad mensam tenuem quique accedunt, quam pridem, quum multa delicata edulia, vinumq; meracum proponebantur. Vidistis dilecti, ex ipsis præludijs ieiunij virtutem & potentiam? Ideireo & ipse maiori hodie alacritate, quam antea, sermones aggredior: scies me in pingui profundoq; aruo seminaturum, quod nobis multifarios fructus pro seminibus concreditis protinus reddere poterit. Discamus, igitur si placet, quid velit. tibi verba beati Mosis hodie lecta. Sed attendite, obsecro, diligenter his, quæ a nobis dicuntur. Non enim nostra in medium afferimus, sed illa ipsa quæ nobis diuina gratia in vestram concesserit vtilitatem. Quæ autem hæc sunt? *In principio fecit Deus cœlum & terram.* Merito hic dubitatur, quam ob causam beatus ille propheta, qui etiam ipse multis seculis post conditionem mũdi vixit, hæc nobis exponat. Sane non temere hoc agit, nec frustra. Etenim deus E
humani generis cõditor, ab initio per seipsum hominibus loquebatur, quomodo hominibus audire eũ possibile est. Sic.n. ad Adam venit, sic Cain increpauit, sic cũ Noe loquutus est, sic apud Abraham hospitatus est. At vbi in magnam malitiam omne hominum genus degenerauit, neq; tunc sese totum ab hominum genere auertit opifex omnium, sed quia sua familiaritate indigni facti fuerunt, iterum suã erga illos amicitiam innouare volens, quasi longe absentibus literas mittit, conciliaturus sibi vniuersam hominum naturam. Et has quidem literas dedit deus, attulit autem Moses. Quid igitur dicunt hæ literæ? In principio fecit deus cœlum & terram. Considera charissime, quam admirabilis & eximius sit ille propheta. Alij.n. omnes prophetæ dixerunt, vel quæ multis postea temporibus futura erant, vel quæ in futuro seculo euenient. Beatus autem ille natus quum iam multa mundi transissent secula, & ducem & directricem sortitus supernam dextram, dignus est habitus, vt illa nobis diceret, quę ante suam natiuitatem omnium dominus formauerat. Idcirco & sic incepit, dicens: In principio fecit deus cœlum & terram. Quasi ad omnes nos clara voce clamet, & dicat: Num ab hominibus doceor, vt hæc loquar? Mini- F
me. Sed qui hęc, quum non essent, fecit, vt essent, hic & linguam meam ad isthæc enarranda impulit. Igitur obsecro, ita auscultemus, ita nostris rationibus longum valere dicamus, quasi non iam a Mose, sed per linguam Mosis ab ipso omnium deo audiamus. Rationes.n. hominum timidæ sunt, inquit, & parum securæ adinuentiones eorũ. Magna gratitudine accipiamus quæ dicuntur, ne progrediamur vltra quã fert mensuræ nostrę tenuitas, ne ue curiosius quæ supra nos sunt, indagemus: id quod veritatis hostibus euenit, qui voluerunt proprijs rationibus vniuersa expendere, non cogitantes quod impossibile sit humanę naturę dei opificium penitus edisscere. Quid inquam, dei opificium, quum neq; hominis, qui nobis natura cognatus est, artes vndiquaq; disquiri possint? Die n. quęso, qũo per metallicam artem auri natura conflatur? vel qũo vitri puritas ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

arena fit? Verum non habes quæ dicas. Si igitur hæc, quæ ante oculos sunt posita, & quæ per dei misericordiam humana operatur sapientia edisci nequeunt: quę a deo ipso facta sunt, curiositate tua, inquires homo? Quam assequeris veniam, qua te tueberis apologia, ita insaniens, vt quæ supra naturæ tuæ captum sunt, speculeris? Dicere.n ea quæ sunt, ex præiacente materia esse facta, & non confiteri quod ex nihilo creauerit ea omnium opifex, defi-
G pientiæ extremæ signũ fuerit. Beatus itaque prophera ille, obturãdo insipientium ora, auspicaturus librum, sic cepit: In principio fecit deus cœlum & terram. Quum igitur audies, fecit, nihil aliud vltra curiosius quære: sed humum spectans, crede ei, qui dixit. Nam deus est qui omnia facit, & præparat, & iuxta volũtatem suam omnia apte componit. Et vide quantum docendo nostræ paruitati se attemperat. Nihil de inuisibilibus virtutibus disserit, neque dicit, In principio fecit deus angelos vel archangelos. Non simpliciter, neq; temere hanc nobis doctrinæ viam parauit. Iudæis.n.loquebatur, qui toti præsentibus rebus inhiabant. Itaq; eos a sensibilibus ad cognoscendum vniuersi opificem induc it, vt ex creaturis fabricatorem mundi discentes, adorent creatorem omniũ, & non in creaturis ipsis permaneant & quiescãt. Nam quum licet hæc ita facta sint, nõ intermiserunt ex creaturis deos facere, & diuinum honorem fœdissimis brutis exhibere: in quam nõ amentiam incidissent, ni tanta erga nos humilitate & attemperatione fuisset vsus? Nec mireris dilecte, quod Moyses hac via incesserit, qui in principio, & in præludijs, crassioribus lo-
H cutus est Iudæis. Et Paulus quoq; tempore gratiæ, quum tantum prædicationis esset incrementum, disputaturus cum Athenien sibus a visibilibus doctrinam cœpit,
Act.17. e & eis sic dixit: Deus qui fecit mundum, & omnia quæ in eo sunt, hic cœli & terræ quum sit dominus, non ita in manufactis habitat templis, nec humanis manibus colitur. Et ideo, quia talem eis congruere sciebat doctrinam, hanc docendi viam arripuit. Ad eos.n.qui suam suscipiebãt doctrinam, a spiritu ita dirigebatur & docebatur. Et vt scias huius causam fuisse personarum varietatem, & auditorum crassitudinem, audi illum ipsum. Ad Colossenses.n.epistolam scribens, non hac ambulat via, sed aliter cum eis loquitur, & dicit.
Quia in ipso creata sunt omnia, quæ in cę Col.1.c
lis sunt, & quæ in terra, visibilia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes, siue principatus, siue potestates, omnia per illum, & in illum creata sunt. Ioannes autẽ, tonitrui filius clamabat, dicens: Omnia p Mar.3.
ipsum facta sunt, & sine ipso factum est b
nihil. An nõ & Moses hoc docebat? Haud Ioã.1.a
dignum erat & congruum, vt solido pascerentur cibo, quibus adhuc lactis alimonia opus erat. Nam quemadmodum magistri ludi pueris, qui a matribus suis commendantur erudiendi, prima tradunt elemen- I
ta: quos qui ab illis postea suscipiunt, sublimioribus & perfectioribus doctrinis imbuunt: ita & beatus Moses, & doctor gentium, ac filius tonitrui fecerunt. Nam Moses quidem cum primus omnium instituẽdam suscepisset humanam naturam, docuit auditores prima elementa: Ioannes autem & Paulus his, quos a Mose acceperunt, postea perfectiora tradidere. Igitur iam quidem didicimus, quare ita se humiliarit ad nostram tenuitatem: & quod spiritu sancto loquens, prout auditoribus cõgruebat, exposuerit: verum interim & omnes hæreses, quæ sicut zizaniæ pullulaturę erant in ecclesia, eradicat per hoc quod dicit: In principio fecit deus cœlum & terram. Vnde si Manichæus te accesserit, dicens materiam præexistere, vel Marcion, vel Valentinus, vel gentilis, dic ad illum: In principio fecit deus cœlum & terram. Sed quid, si non credit ille scripturæ? Tu posthac ipsum auerseris, velut furibundũ & attonitum. Nam qui omnium opifici non credit, & veritatem mendacij arguit: qua vnquam dignandus est venia? Habet ille fucatum colorem, & mansuetorũ personas induit, tegitq; sub ouilla pelle lupum. Sed tu ne decipiaris, immo hac ipsa de causa illum magis exosum habe, quod mansuetudinem quidem erga proximum K
conseruum simulat, contra dominum aũt vniuersorum, bellum gerit, & cõtra suam ipsius salutem cutrit sensatus. Cæterum nos firmam teneamus petram, & ad principium iterum regrediamur: In principio fecit deus cœlũ & terram. Attende nunc qũo ex ipso opificij modo diuinæ naturæ dignitas eniteſcat. Nam deus præter humanum morem, suum perficiẽs ædificiũ, prius

prius cœlum extendit, postea & terrã substernit: prius culmen, & postea fundamentum. Quis tale quid vidit? quis audiuit? In hominum sane operibus nihil tale vnquã fuit. Sed iubente deo, volũtati eius parẽt, & cedunt omnia. Ne igitur humanis rationibus diuina opera curiosius excutiamus, sed ex operibus manuducti, admire-
Ro.1.c mur artificem. Nã inuisibilia eius ex creatione mundi, dum per opera intelliguntur, præuidentur. Quod si veritatis hostes adhuc dicunt, esse impossibile, ex nihilo aliquid fieri: interrogabimus eos, primusne homo ex terra formatus est, an forte aliunde? omnino dicent ac fatebuntur, quod ex terra. Dicant igitur nobis, quomodo ex terra facit sit natura carnis. E terra.n.lutum, & lateres & figulinum vas, &
L testa fieri solet: quomodo ergo natura carnis facta est? quomodo ossa, & nerui, & arteriæ; & medulla, & cutis, & vngues, & capilli, & ex vna præiacente materia diuersarum substantiarum qualitates? Sed ad hęc ne mutire quidem poterunt. Quid autem dico de corpore nostro? Dicant nobis de pane, quo quotidie reficimur, quomodo, quum vnius speciei sit, transmutatur in sanguinem, & phlegma, & choleram, &
I varios humores? Et panis quidem sæpe habet colorem frumenti, sanguis autem rusum vel nigrum. Si igitur hæc, quæ quotidie ante oculos videntur, nunquam nobis dicere poterunt, nullatenus & de alijs dei opificijs digna dicent. Quod si post tantã demonstrationum copiam, adhuc suam contentionem roborare volunt: & neque nos desistemus sæpe eadem ipsis objicere, dicentes, In principio fecit deus cœlum & terarm. Hoc.n.vnicum verbum sufficit nobis ad subuertendas omnes aduersariorum turres, & ad reuellendas ab ipsis fundamentis humanas rationes: atq; si vellẽt vel sero a sua cõtentione desistere, possent per hoc in veritatis viam manuduci. *Terra autem*, dicit, *inuisibilis erat, & inculta*. Cuius gratia, dic quæso, cœlum clarum & absolutum creauit: terram autem deformem effecit? Neq; hoc temere factum. Sed vt cum didiceris meliorem creationis partẽ ab eo formatam, & absolutam, postea ne-
M que de alijs dubites, neq; putes tale quid virtutis infirmitate factum. Ad hęc, & alia ratione deformem terram creauit, quo etiam ipsa est nutrix, & mater nostra, & ex ea facti sumus, ac educamur, ipsaq; nostra patria est, & commune sepulchrum (reditus.n.noster ad eam est) & varijs per eam bonis fruimur. Ideo vt ne homines ob vsus necessitatem, plus quam dignum est, eam venerentur, ostendit primum rudem & absq; forma & inexpolitam: vt ne bene ficia terræ, telluris naturæ imputes: sed ei tribuas, qui illam ex nihilo vt ellet, creauit, propter hoc ait: Terra autem erat inuisibilis & inculta. Forte statim & ab initio mentem vestram subtilioribus sententijs degrauauimus nimium, ideo hic sermonem sistere congruit. Rogamus, autem charitatem vestram, vt dictorum sitis memores, & semper horum memoria vobis insonet. Et post sensibilem mẽsam quum hinc abieritis, apponite & spiritualem mensam. Et dicat quidem vir aliqua eorum, quæ nũc hic sunt dicta: audiat autem mulier, discant pueri, discant & familiares, fiatque domus ecclesia, vt effugetur diabolus, in fugam vertatur malus ille dæmon, & inimicus salutis nostræ. Requiescat au A
tẽ ibi spiritus sancti gratia, & omnis pax & concordia muniat inhabitantes. Quod si eorum quæ iam dicta sunt, memores eritis, promptius etiam quæ posthac semina turi sumus, suscipietis. Et nos quoque maiori vbertate dicemus, quæ nobis suppeditabit gratia dei, si germinare viderimus, quæ nunc a nobis dicta sunt. Quandoquidem & agricola, videns semina nasci, maiori promptitudine arua considerat & excolit, paratus & alia seminare. Vt igitur alacriores nos reddatis, & iam dictorum certam custodiam demonstrate, & cum rectæ fidei dogmatibus viam quoque vestram diligenter curate. Fulgeat Matt.5.
enim inquit, lux vestra coram hominibus, vt videant vestra opera bona, & glorificent patrem vestrum in cœlis: vt & vita consonet fidei dogmatis, & dogmata prædicent vitam. Fides enim sine operi- Iac.2.d
bus mortua est, & opera sine fide mortua sunt. Nam tametsi sanam teneamus doctrinam, vitam autem negligamus: nihil nobis proderunt doctrinæ. Rursus, si vitæ curam diligentem gesserimus, in fidei autem placitis claudicauerimus, neq; sic nobis aliquid lucri fuerit. Ideo conuenit Matt.7.
vtrunq; ædificium nostrum spirituale cõmuniri. Omnis enim qui audit hos sermones, dicit, & facit eos, assimilabit viro B

prudenti. Vide, quomodo non ſolum audires nos vult, ſed & facere, & operibus monſtrare obedientiã. Et hunc prudentẽ vocauit, qui operibus ſermones ſubſequẽtibus cõſpicuus eſt: qui vero tm̃ ad ſermones peruenit, & non ad opera, eum ſtultũ vocauit merito: quia talis domum ſuã ſuper arenam ædificauit, propterea neq; vẽ torũ vim ferre potuit, ſed ſtatim corruit. Tales.n.ſunt deſides animæ, non ſolidatę ſuper firmam petram ſpiritualem. Nõ.n. de ædificio, & de domo nũc eſt ſermo: ſed de anima, quæ à tentatione quadam turbatur. Nam venti, pluuiæ, & fluuiorũ nominibus, tentationes nobis inſinuantur. Cęterum conſtans, & vigil, & ſobrius hac ratione magis firmus euadit: & quãto maiores intentantur afflictiones, tanto eius virilitas & fortitudo magis augentur. Deſes autem & ſupinus, ſi tenuis quædam tẽtationum aura afflarit, ſtatim commouetur, & decidit, non ob naturam tentationum, ſed ob volũtatis infirmitatem. Quocirca oportet ſobrios eſſe, & vigiles, & ad omnia præparatos, vt & in proſperitate modeſti ac non effuſi, & in afflictionibus quæ nobis infliguntur, ſobrij & prudẽtes, perpetuas gratias referamus miſericordi
C deo. Si ſic res noſtras inſtituerimus, multũ gratiæ diuinæ aſſequemur: poterimuſq́ue & præſentem vitam ſecure tranſmittere, & in futuram vitã magnæ fiduciæ opes reponere. Quod nobis omnibus concedat gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri ſimul & ſancto ſpiritui gloria, imperium, honor nũc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia tertia.

MErito theſauro cuipiam confertur diuinarum ſcripturarũ lectio. Nã ſicut ex illo, quiſquis vel paruum fructum capere valet, multas ſibi parat diuitias: ita & in ſacra ſcriptura, etiam in breui dictione variam ſententiarũ vim, & indicibiles diuitias inuenire licet. Et non ſolum theſauro ſimilia ſunt diuina eloquia, ſed fonti quoq;, largis, perennibuſq; ſcaturiẽti fluẽtis: id quod re ipſa heri omnes didicimus. Nam vt prooemia libri Geneſeos incepimus, explanando hoc dictum: In principio fecit deus cœlum & terram, totam horãm inſumpſimus, & neq; ſic totum comprehendere valuimus. Magna.n.eſt huius theſauri abũdantia, & larga fontis huius vbertas. Nec mireris dilecte, ſi nobis hoc accidat. Etiam qui ante nos fuere, pro viribus ſuis aquas inde hauſerunt: & ſimiliter qui poſt nos futuri ſunt, idem attentabunt, neq; ſic totum euacuare poterunt: ſed magis interim augeſcunt flumina, & in creſcunt. Hæc enim ſpiritualium flumi
D num natura eſt, vt hoc magis ſcaturiant, & accreſcat ſpiritualis gratia, quo quis magis ĩde haurire ſtudet. Propter hoc & Chriſti dicebat: Si quis ſitit, veniat ad me & bi Ioã.7.f
bat. Qui credit in me, ſicut dixit ſcriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuentis. Quibus horum fluminum dapſilitatem & largitatem nobis indicat. Quoniam igitur ſpiritualium fluminum natura talis eſt, age afferamus oẽs multa mentis noſtrę vaſa, vt impletis illis, domum redeamus. Nam quãdo videt gratia ſpiritus feruens deſiderium, & vigilem mentem: tunc & gratiam ſuam opulentam liberalius largitur. Abducamus igitur nos ab omnibus huius vitæ curis, & reſectis his, quę cogitationes noſtras velut ſpinæ ſuffocant, ad ſpiritualia deſideria mentem noſtram totam transferamus, vt magno inde lucro facto, & vrilitate percepta, domũ redire liceat. Cæterum vt manifeſtior fiat
E ſermo, pauca quędam ex heſternis dictis in memoriam charitati veſtræ referemus, vt ſic his quæ heri dicta, hæc quæ nunc dicenda, quaſi in vnum corpus cõiungamus. Oſtẽdimus.n. heri, vt meminiſtis, quomodo beatus Moſes, enarrans horum viſibilium elementorum creationem & opificium, dixerit: In principio fecit deus cęlũ & terram. Terra autem erat inuiſibilis & inculta. Et docui quidem vos cauſam, qua re deus terram deformem, & nullis figuris expolitam creauerit: quæ opinor, omnia mẽte tenetis. Neceſſarium igitur nos ad ea, quę ſequuntur, progredi hodie. Nã poſtquam dixit: terra erat inuiſibilis, ac inculta, ait: *Et tenebræ erant ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ſuperferebatur ſuper aquam.* Vide, hic quam nihil ſuperflui admiſcebat beatus propheta, & quomodo nõ omnia particulatim narret quę facta ſunt: ſed vt docuit nos de cœlo & terra, quæ pluri-
ma in ſe continet elementa, prætermittit alia. Nam quum de aquarum opificio nihil dixiſſet, ait: Et tenebræ erãt ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ſuperferebatur ſuper aquam. Hæc enim tegebant faciem terræ, de te-

de tenebris loquor, & abyſſo aquarũ. Didicimus hic, quòd omne quod videbatur, erat abyſſum aquarum tenebris velata: & opus habebat ſapiente opifice, qui omnẽ
F hanc informitatem diſcutere, & ornatum aliquem inducere poſſet. Et tenebræ, dicit ſuper abyſſum, & ſpiritus dei ſuperferebatur ſuper aquam. Mihi videtur hoc ſignificare, quòd affuerit efficax quædam & vitalis operatio aquis, & non fuerit ſimpliciter aqua ſtans & immobilis: ſed mobilis, & vitalem quandam vim habens. Nam quod immobile, omnino inutile eſt: quod verò mouetur, ad multa conducit. Vt igitur doceret nos beatus ille propheta, aquã illam magnam habere vim, & vitalem quandam, dicit: Et ſpiritus dei ſuperferebatur ſuper aquas. Idque non abſq; ratione ſcriptura diuina præueniendo dicit, eo q̃ poſtea dictura eſt nobis, quòd animalia ex aquis iſtis iuxta præceptum dei omnium conditoris producta ſint: propterea auditorem hic nunc decet, quòd non ſolum aqua illa ſit condita: ſed & quòd moueatur, & diſcurrat, & omnia alluat. Igitur poſtquam diffuſa fuit magna vniuerſi viſibilis informitas, præceptoque ſuo deus, optimus ille artifex, & quę informia erant, diſpulit, & immenſum lucis viſibilis pulchritudinem produxit: tunc tenebras fugauit palpabiles, illuſtrataq́ue ſunt omnia. *Et dixit, inquit, deus, Fiat lux: & facta eſt lux.* Dixit, & facta eſt: mandauit, & tene-
G bræ quidem fugatæ ſunt, lux autem producta. Vides in effabilem potentiam? Verum qui errore præuenti ſunt, non attendentes ad dictorum conſequentiam neq; audientes beatum Moſen, dicentem: In principio fecit deus cœlum & terram: & mox ſubdentem, Terra autem erat inuiſibilis ac inculta, eo quòd tenebris & aquis obtecta, Sic.n. viſum fuit domino ab initio eam producere, dicũt, quod antea fuerit materia, & præfuerint tenebræ. Quid hac amentia peius? Audis, quòd in principio fecerit deus cœlum & terrã, & quod ex nihilo quæ ſunt, facta ſint: & dicis quòd præfuerit materia? Quis eorum qui mentem habent, tantam ferret inſaniam? Nunquid homo eſt conditor, vt opus habeat ſubiecto aliquo ad demonſtrandam ſuam artem? Deus eſt cui omnia cedunt, qui verbo & præcepto ſuo omnia condidit. Attende.n. quod dicit ſolum. Productа eſt lux, & abſceſſerunt tenebræ. *Et diſtinxit deus inter lucem, & inter tenebras.* Quid eſt, diſtinxit? vnicuique loco proprium diſtribuit, congruumq́ue tempus definiuit. Et poſtquam hoc factum: tunc ſuum cuique vocabulum indidit. *Vocauit enim, inquit, deus lucem diem, & tenebras vocauit noctem.* Vidiſti optimam diſtinctionem & admirabile opificium quomodo id quod omnem rationem tranſcendit, vno ſermone & præcepto factum eſt? Vi- H
diſti quantum ſe noſtrorum ingeniorum paruitati attemperauit beatus ille prophe ta, immo miſericors deus per prophetæ linguam erudiendo omne hominum genus: vt videat eorum quæ facta ſunt ordinem, & quis vniuerſi opifex, & quomodo vnumquodque produxit. Quoniam enim adhuc imperfectius erat humanum genus, quam vt perfectiora capere poſſet: propterea pro auditorum imbecillitate, prophetæ linguam ſanctus mouebat ſpiritus, inque hunc modum nobis omnia ediſſerebat. Et vt diſcas, quòd propter mẽtis noſtræ imperfectionem hoc enarrationis attemperamẽto fuerit vſus: vide quòd tonitrui filius, cum iam creuiſſet ad virtutem hominum genus, non iam hac via ingreditur, ſed in ſublimiorem eruditionem auditorem ſubducit. Nam vt dixi in
principio erat ſermo, & ſermo erat apud Ioã.1.b
deum, & deus erat ſermo: mox ſubijcit: ibidẽ. a
Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum. Nam quemadmodũ hoc loco lux ſenſibilis præcepto domini producta, & tenebræ illæ viſibiles abſconditæ: ſic & lux mentalis tenebras errorum effugauit, & ad veritatem errabundos manuduxit. Suſcipiamus ergo magna gratitudine a diuinis ſcripturis doctrinas, & ne aduerſemur veritati, neque in tenebris maneamus: ſed ad lucem properemus operimurq́ue digna luce & die: ſicut & Paulus admonet dicens:
Sic vt in die honeſte ambulemus, & ne Ro. 13.
operemur opera tenebrarum. Et vocauit d
inquit, deus lucem diem, & tenebras vocauit noctem. Quod ferme nos prætereierat neceſſarium fuerit iterum repetere. Nam poſtquam dixit fiat lux, & facta eſt lux. Et vidit deus lucem, quòd bona eſſet. Vide, queſo hic, dilecte quanta verborum humilitas. Quid ait? Num priusquam fieret lux, neſciebat quòd bona, ſed poſtquam
produ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

producta fuit, oculus primum ostendit opifici pulchritudinem & bonitatem productæ? Et quis cui cor est, tale quiddam diceret? Nam si homo qui aliquid per artem operatur priusquam fabricet quod vult facere, & priusquam formet, scit vsum eius quod elaborare statuit: quanto magis omnium opifex, qui verbo omnia ex nihilo vt essent produxit, sciebat antequam lucem faceret, quod esset bona? Quare ergo hac dictione vsus est? Demittit se, & iuxta humanam consuetudinem hæc omnia loquitur beatus ille propheta. Et quemadmodum homines, cum magnum aliquid magno studio elaborauerint, & finem laboris suis imposuerint, tunc tandem probant quid fecerint, & opus laudibus extollunt: ita & diuina scriptura solet, & nunc cum se ad nostrarum aurium infirmitatem demisit & dixit: Et vidit deus lucem, quod bona: tunc subiecit, Et distinxit deus inter lucem, & inter tenebras: & vocauit deus lucem diē, & tenebras vocauit noctem. Et suam cuique regionem distribuit. Nam ab initio cuique suos terminos præfixit, quos perpetuo absque impedimento custodiret: id quod cuilibet, qui mediocriter sapit, contueri licet, quomodo ex eo tempore vsque in illud præsens, neque lux terminos suos transgressa sit, neque tenebræ suum ordinem præterierint, confusione deordinatione quadam introducta. Sane hoc vnū ingratis sufficere deberet, vt credant & obediant his, quæ a diuina scriptura dicta sunt: ita, vt vel elementa imitentur, quæ cursum suum perpetuo seruant, & mensuram suam non egrediuntur, sed agnoscūt propriam naturam: Exin postquam vtrique suum nomen dedit, vtrunque in vnum coegit: Nam dicit, *Et factum est vesperum, & factum est mane dies vnus*. Finem diei & finem noctis vnum signanter nominauit, vt ordinem aliquem & cōsequentiam statueret visibilium, nullaque fieret confusio. Verum scire & discere debemus a spiritu sancto per linguam beati huius prophetæ, quæ primo die condita sunt, & quæ alijs. Nam & istuc ipsum misericordis dei benignitatem declarat. Neque enim inops erat omnipotens illius manus, & infinita sapientia, vt non posset vno die producere omnia. Quid inquam, vno die? & simplici momento poterat. Nam quandoquidem res non ob suam vtilitatem produxit (nullius enim rei indignus est, qui sufficientissimus) sed ob suam benignitatem & bonitatem fabricauit omnia idcirco non simul, sed successiue per partes condidit, & doctrinam nobis manifestam de rebus conditis per linguam beati huius prophetæ tradidit vt hæc discentes, non accedamus eorum sententiæ, qui humanis rationibus monentur. Enim vero non desunt, qui fortuito res omnes factas esse asserant, quamuis hæc ita sint facta. Quod si non tanta misericordia, & docendi humilitate nos dignatus esset: quid non fuissent ausi, qui aduersus salutem suam quæque & dicere & facere student? Quid enim miserius & insipientius his, qui talia dicere attentant, & asserunt per se fieri, fraudantque omnem facturam diuina prouidentia? Quo pacto enim rationi congruum fuerit, dic oro, quod tanta elementa, & tantus ornatus absque aliquo moderatore, & omnia conseruante gubernentur? Et nauis nunquam poterit absque gubernatore maris fluctus transire: & miles nihil strenuum & egregium absque capitanei ductu, & auspicijs gerit: & domus nō extruitur, nisi sit qui ædificet: mundus autem ille immensus, & elementorum illorum ornatus, fortuito & temere ferri poterit, nullo existente qui omnia possit moderari, & per suam sapientiam sciat continere & conseruare? Porro quid contendimus illis monstrare ea, quæ & cæcis, vt in prouerbio est, manifeste proposita sunt? Veruntamen ne omittamus proponere eis doctrinas scripturarum, sed omne impendamus studium, vt ab errore liberati, ad veritatem reducantur. Nam licet in erroribus comprehensi sint, cognati tamen nostri sunt: & congruit, vt magnam eorum curam habeamus, nunquam torpescentes: sed diligentia summa facientes ea quæ in nobis sunt, vtilem illis medicinam adhibeamus, si forte vel tarde veram sanitatem redeant. Nihil enim ita gratum est deo, & ita curæ, vt animarum salus, sicut clamat Paulus, dicens: Qui vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis. Et iterum deus ipse ait: Nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Et propter hoc etiam creaturam hanc omnem produxit, & nos formauit, non vt pereamus, neque vt supplicijs nos torqueat: sed vt saluet, & ab errore liberatos, regno frui nobis concedat. Hoc enim nobis præparauit, non nunc postquam factum est, sed ante iacta fundamenta mundi, sicut ipse dicit: Venite benedicti patris mei, & in hæreditatem accipite præparatum vobis regnum ab initio mundi. Vide misericordiam domini, quomodo antequam formaretur mundus, & produceretur homo, infinita nobis bona ordinauit: ostendens quantam nostri generis curam faciat, & quod omnes vult saluari. Talem igitur habentes dominum, tam misericordem, tam benignum, tam mansuetum: cum nostræ, tum fratrum nostrorum salutis curam geramus. Nam & hoc nostræ salutis argumentum erit & occasio, si non solum pro nobis ipsis soliciti, sed & proximo vtiles fuerimus, ipsum ad viam veritatis manuducentes. Et vt scias quantum bonum sit, cum salute nostra & alios lucrari, audi prophetam ex persona dei dicentem: Qui educit pretiosum a vili, quasi os meum erit. Quid hoc est? Qui ab errore ad veritatem, ait, manuduxerit, vel a peccato ad virtutem proximum induxerit: pro virili humano me imitatur. Etenim ipse quum deus sit, propter nihil aliud nostram induit carnem, & alia humana omnia sustinuit, & crucem quoque susceptit, nisi vt nos peccato obnoxios a maledicto liberaret. Et hoc quoque Paulus clamat dicens: Christus nos redemit a maledicto legis factus pro nobis maledictum. Si igitur ipse, qui deus est ineffabilis essentiæ, ob misericordiam ineffabilem hæc omnia propter nos, & salutem nostram suscepit: cur non & nos erga fratres iusti sumus agnoscentesque eos vt membra nostra & eripientes ex diaboli faucibus in viam virtutis inducimus? Nam vt anima corpore melior est: ita his qui indigentibus pecunias & facultates suppeditant, maioribus præmijs digni sunt hi, qui admonendo & continue docendo in viam rectam supinos & desides inducūt, monstrando eis diuinarum virtutum fragrantiam, & vitiorum maleolentiam. Hęc omnia cum scimus, præ omnibus alijs huius vitæ curis, de salute animarum loquamur proximis, eandem illis solicitudinem ingerentes. Magnæ.n. bonitatis est, aīam cui hæc continuo insonantur, posse reduci ex abysso malorum, in quorum medio versamur: & compesci seditionem, quæ perpetuo animam nostram infestat. Idcirco nobis opus est magna vigilantia, qm̄ & continuum nobis est bellum, & inducię nullę: pp quod & Paulus dicebat, Ephesijs scribens: Non est nobis colluctatio aduersus sanguinem & carnē: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mūdi dominos rectores tenebrarū seculi huius, aduersus spirituales nequitias in cœlestibus. Ne existimeti, ait, vulgare nobis certamen proponi. Non aduersus cognatos nobis est certamen, neq; ex æquo exercitus noster instructus est. Nos.n. qui corporibus sumus annexi præceptum accepimus, vt cū incorporeis virtutibus cōfligamus. Sed ne timeatis, nam licet inæqualis sit pugna: magna tamen armorum nostrorum virtus est. Subiungit.n. hæc, quasi diceret: qm̄ nouistis bellatorum naturam, ne succumbatis, ne torpescatis ad pugnā: sed propter hoc suscipite armaturam dei, vt possitis resistere insidijs diaboli. Multæ enim eius sunt insidiæ, hoc est viæ, per quas negligentiores supplantare nititur: quas diligenter cognoscere operępretium est, ita vt effugiamus eius manus, & nullū ipsi ingressum permittamus: Quin & linguæ diligens habenda est custodia, & oculi muniendi sunt, & mens purganda, & in perpetuo certamine viuendum est, quasi fera aliqua nos inuadat, & lędere conet. Propter quod cœlestis illa anima, doctor gentium, lingua, orbis, nihil omittens p salute discipulorum, postquam dixit, Accipite armaturam dei: iterū subijcit, & nos vndiq; muniens, & inuictos faciens, sic dicit: State igitur accinctis lumbis vestris veritate, & induti thoracem fidei, & calceati pedes vestros in præparatione euangelij pacis. In omnibus assumite scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici ignita extinguere, & gladium spiritus, quod est verbum dei. Vidisti quomodo omnia mēbra muniuerit? Et quasi in prælium egressuros, primū zona cingat, quo expeditiores simus ad cursum: deinde induat nos thorace, ne a iaculis vulneremur. Sed & pedes muniuit, & vndiq; armauit fide. Hæc, ait, ignita tela hostis extinguere potest. Quæ autem sunt tela diaboli? male concupiscentiæ, immundæ cogitationes, pernicioſi affectus, furor, inuidentia, inuidia, ira, odium

Universidad de Deusto
Biblioteca

odium opum eō cupiſcentia, & omnis alia ignauia. Hæc, ait, omnia extinguere poterit gladius ſpiritus. Et quid dico, extinguere? etiam ipſum hoſtis caput amputare valet. Vidiſti quō roborauit diſcipulos? Quō eos qui cera molliores erant, ferro fortiores eſſecit? Quoniam.n. nobis bellum eſt E non aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus incorporeas virtutes: ideo neq; carnalibus nos armis muniuit, ſed arma noſtra omnia ſpiritualia ſunt, ſic radiantia, vt eorum fulgorem dæmon malus ferre nequeat. Talibus armis induti, ne horreamus ob pugnam, ne fugiamus congreſſum: ſed neq; ignaui ſimus. Nam ſicut, nobis ſobrijs, malignus dæmon nunquam armorum noſtrorum virtuti præualebit, ſi voluerimus irritas facere eius machinationes: ſic ſi deſides fuerimus, nulla nobis vtilitas erit. Quandoquidem inimicus ſalutis noſtræ nunquā dormitat, & omnia quæ ſaluti noſtræ ob ſunt, operatur. Vndiq; igitur armemus noſipſos, & a verbis & ab operibus abſtinemus, quæ nos offendere poſſunt & cum abſtinentia a cibis, cum aliarum virtutum, tum liberalitatis in pauperes ſpecimem exhibeamus: ſcientes quāta nobis merces ob curam illis exPro. 19. hibitam repoſita ſit: Nam qui miſeretur, c ait, pauperi, fœneratur deo. Vide vſuræ raram naturā, & admirabilem. Alius eſt qui F accipit, & alius qui ſe dandi ſenoris reum facit, & non hoc ſolum noīe: ſed quia in hoc vſuræ genere non eſt locus ingratitu-
Mat. 19. dini, neq; vlli alij dāno. Neq; ſicut hic, ſe d mel dare quis pellicetur, ſed centupla dantur, & nō ſolum centupla: nam aliqua dātur in præſenti vita, aliqua in futura, nēpe vita æterna. Et in præſenti quidem vita, ſi quis nobis ſolū duplicia polliceretur, pro his quę a nobis dantur, parati eſſemus illi omnem noſtrā ſubſtantiā afferre. Tametſi ibi magna ingratitudo, multæ & ſtupendæ auarorum fraudes: & multi qui boni habentur, fœnus non ſoluunt, vel ob maleuolentiā nolētes, vel ſæpe & propter inopiam non valentes. Quōniam autem nihil tale, oīum dño imputari pōt (nam & capitalis ſumma in tuto eſt, & centuplum hic promittitur eleemoſynam expendentibus, & in futurum vita æterna reponitur:) quæ igitur nobis defenſio erit, ſi negligentes fuerimus, & non feſtinauerimus centupla pro paucis accipere, & pro præſentibus futura, & pro temporalibus æterna? Atqui pecuniæ nunc ianuis & repagulis includuntur, & indigentibus non expenduntur, ſed in vanum duntaxat tibi ſine vſu iacent. Vt igitur in futuro ſeculo earū ſubſidia inueniamus: Facite, inquit, Luc. 16. vobis amicos ex mammona iniquitatis: vt c cum defecetitis, recipiant vos in tabernacula æterna. Iam ſcio, quod multi non adſtipulantur his, quæ a nobis nunc ſunt dicta, ſed ea vt delirium & fabulam auditū, immo neq; auſcultant. Vnde ego crucior & doleo, quōd neq; rerum experientia, neque tot & tales dei promiſſiones, neq; timor futurorum, neq; quotidianę admoni- G tiones noſtræ apud tales proficiunt. Non tamen ceſſabo, etiam ſic, ab hoc conſilio, donec cotidianitate importuna tandem victor reſipiſcere ipſos fecero: & a crapula & ab ebrietate, qua laborant, & a pecuniarū auiditate, quæ mētem eorum obtenebrat, eruere valuero. Scio.n. quod per gratiam dei, ſermonum noſtrorum ſi cquentia, & ieiunij ſtudium poterint ipſos vel ſero, a difficili hoc morbo liberare, perfectęq; ſanitati reſtituere: vt & ipſi a ſupplicijs, quæ eis parata ſunt, liberentur, & nos a triſtitia eruamur, & pro omnibus alijs gloriam referamus deo patri & filio, & ſpiritui ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

Homilia quarta.

VIdens ergo dilecti, alacrem & quotidianum veſtrum in hoc templo conuentum magnam percipio voluptatem, miſericordemq; deum in profectu veſtro glorificare nō ceſſo. Nam ſicut eſurire corporalis ſanitatis indicium: ita & ſtudio magno audire diuina eloquia, bonæ animi valetudinis certiſſimum eſt argumentum. Propter quod & dominus noſter Ieſus Chriſtus in ſuis beatitudinibus quas H in monte promiſit, dicebat: Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur. Quis igitur digne vos laudare valet, qui ſemel beatitudinem accepiſtis, & ab ea infinita bona expectatis? Is enim domini noſtri mos eſt, vt quoties videt animam aliquam multo deſiderio, promptitudineq; intēta ſpiritualibus inhiantem, liberaliter illam gratia, & opulētis donis ſuis locupletet. Vnde & ego in veſtrā vtilitatē, & ædificationē expecto, vt vberior, & mihi doctrinæ ſermo cōcedat.

Propter

Propter vos enim & propter veſtrum profectum, omnem hūc laborem toleramus: vt & vos ſtatim ad idem virtutis faſtigiū aſcendatis, futuri vitę diuinę magiſtri omnibus qui vos vident. Vnde & nobis maior dicendi fiducia accedat, qui videmus non in vanum, nec fruſtra nos laborare: ſed quotidie ſemen ſpirituale in vobis creſcere: & non ſicut in euangelio ſeminanti euenit, ita & nobis vobiſcum. Ibi enim vna tantum pars ſaluæ fuit, tres perierunt. Quia ſemen quod ſecus viam cecidit, ſterile manſit: & quod inter ſpinas, ſuffoca-
Luc. 8. a tum eſt: quod autem in petram, orto Sole, I etiam ipſum, fructum afferre nequiuit.

Hic in gratia dei ſpes eſt, omne ſemen in terram bonam cadere, & alios facturos fructum centuplum alios, ſexagecuplum, alios trigecuplum. Hoc noſtram alacritatem fouet, hoc mentem excitat, quod ſcimus non in vanum, nec fruſtra ſermones nos facere: ſed ſobrijs auribus & intenta mēte dicta noſtra accipi. Atq; hæc nō adulanter charitati veſtræ dico, ſed coniecto alacritatem ex his, quæ heri a nobis dicta ſunt. Videbam enim auidos doctrinæ, ab ore meo pendentes & omnia facientes, ne quid vos dictorum præteriret. Etenim continui plauſus maxime reſtabantur, quod dicta magna voluptate ſuſceperitis. Qui autem aliquid volupe audit, certum quod illud bene figit in animo: ibiq; reponens, facit ne eradi expungive queat. Quis igitur dignè nos beatos dicere, & vos laudare poſſet, qui in aures loquimur audientium? Beatus enim ait, qui loquitur in aures audientium. Hoc præclarum
Eccl. 25 opus ieiunio acceptum ferō, hoc remediū ſalutem operatur animarum noſtrarum. Quōd ſi ab initio ſtatim tantum nobis robur oſtendit, procedentibus diebus quantam non expectamus vtilitatem aſſuturam? Vnum hoc vos obſecto. In timore & tremore ſalutem veſtram operemini, & nullum aditum concedite inimico ſalutis veſtræ. Quia videns nunc ſpirituales diuitias, inſanit & ſerocit, & ſicut leo rugiens circuit, quæren quem deuoret. Verum ſi ſobrij fuerimus, nulli præualebit per gratiam dei. Talia enim ſunt arma no-
1. Petr. ſtra ſpiritualia, quibus nos induit ſpiritus 5. b gratia: ſicut heri charitatem veſtram docuimus. Si igitur his continuò membra K noſtra muniuerimus, nullum telum ab illo emiſſum ad nos pertingere poterit, ſed irrita ad ipſum reditura ſunt. Adamante enim ſolidiores dei gratia nos effecit, & ſi volumus, omnino inuictos. Itaque ſicut qui adamantem ſecat, nihil adamanti nocet, ſed ſeipſum fatigat, & robur ſuum imminuit: & contra ſtimulos calcitrans, ſuos pedes cruentat, in hunc modum res ſe habent noſtræ cum ſalutis noſtræ aduerſario ſi armis, quæ nobis ſpiritu ſancti gratia exhibet, continuò nos muniamus. Tanta enim illorum virtus eſt, vt radios inde fulgurantes aduerſarius ſuſtinere nō poſſit, ſed illis oculi ſui excæcentur. His oro armis ſemper nos muniamus, & ſic in forum nos conferamus: ſic apud amicos ſimus, ſic operā exquiediamur. Et quid dico in forum? etiam in eccleſia occurrentes, inſtructi illis ſimus, & demum redeuntes, & dormientes, & euigilantes, neque vnquam per omnem vitam noſtram illa deponamus. Commigrant enim nobiſcum, & poſt hanc vitam magnam fiduciam nobis præſtabunt. Non enim ſicut L ſenſibilia arma corpus grauant: ſed leuius reddunt & expeditius ac ſublimius, roburéque augent. Tantum curæ ſit, vt ipſa quotidie abſtergamus, ita vt fulgida ſint, & radijs excæcent oculos maligni dæmonis omnia contra ſalutem noſtram machinantis. Agè quoniam ſatis vos armis inſtruximus, conſuetam nunc vobis menſam apponamus, ex his quæ ſequuntur ea quæ hæri dicta. Proponemus autem iterum charitati veſtræ, ſed admirabilem illum conuiuij exhibitorem beatum Moſen, magnum prophetam, bonæ huius doctrinæ ducem faciemus. Videamus igitur quæ nam ſint ea, quæ hodie nos docere vult, & diligenter dictis eius attendamus. Non enim ſua virtute loquitur, ſed quæcunque illi ſpiritus ſancti gratia inſonat, ea per ſuam linguam docendo humanum genus, profert. Conſummato igitur de die primo ſermone, poſtquam formata luce dixit: Factum eſt veſperum, & factum eſt mane dies vnus: iterum dicit, dixitq; deus fiat *Firmamentum in medio aquæ, & ſic diſtinguēs inter aquam & aquam*. Attende hic clariſſimè doctrinæ conſe- M quentiam. Quoniam antea nobis dixit, poſt cœli & terræ creationem: Terra autem erat inuiſibilis, & inculta, & cāuſam appoſuit, quod propter hoc fuerit inuiſibilis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

bilis, quia à tenebris & aquis obtegebatur, omnia enim erant aqua & tenebræ, & nihil præterea, & postea, quod præcepto domini producta sit lux, factaq; distinctio lucis & tenebrarum: & illa quidem diei appellationem acceperit, hæ verò noctis, iterum nos docere vult, quod sicut tenebras separauit producta luce, & veritus cōgruum vocabulum indidit ita & multitudinem aquarum præcepto segreget. Et vide ineffabilem potentiam, quæ omnem humanam excedit rationem. Nam solum iubet, & accedit aliud elementorum, & aliud decedit. Dixitq;, ait, deus: Fiat firmamentum in medio aquę, & sit distinguēs inter aquam & aquam. Quid est, fiat firmamentum? Quasi quis dicat humana lingua, Fiat paries quidam & interstitium in medio diuidens, & separationem faciens. Et vt discas magnam elementorum obedientiam, excellentemq; virtutem opificis, ait: Et factum est ita. Dixit solùm & opus sequutum est. *Et fecit*, ait, *deus firmamentum, & diuisit deus inter aquam quæ erat sub firmamento, & inter aquam quæ erat super firmamentum.* Dicit, Facto firmamento, iussit aquas alias sub firmamentum ferri, alias autem supra dorsum esse firmamenti. At quid, si quis dicat, esse firmamentum vel aquam densatam, vel aerem constratum, vel aliam aliquam essentiam? Haud quis prudentium hoc temerè asseueraverit. Oportet enim magna modestia & gratitudine, ea quę dicuntur, à nobis accipi, & non vltra naturam nostram progredi, & scrutari, quæ supra nos sunt: sed hoc solùm scire & tenere apud nos, quod præcepto domini productum est firmamētum, separationem aquarum faciens, quod valeat alias sub se continere, alias verò in cō uexo suo ferre. *Et vocauit*, ait, *deus firmamentum cœlum*. Vide quomodo eadem consequentia etiam nunc diuina scriptura vsa est. Nam sicut dixit heri, Fiat lux: & postquàm producta fuit, tunc subiecit: Sit distinguens inter lucem & inter tenebras, & sic lucem diem vocauit. Ita & hodie dixit: Fiat firmamentum in medio aquę. Dein sicut de luce: ita & hic docuit nos vsum firmamenti, eò quod diuidat, ait, inter aquā & aquam. Et postquàm hunc eius vsum declarauit, tunc sicut luci nomen dedit, ita & firmamento suum nomen imposuit. Et vocauit, ait, deus firmamentum cœlum, hoc quod videtur. Et quomodo dicunt aliqui, factos multos cœlos? Nō ex diuina scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionib. vt ita dicant, impelluntur. Beatus autem Moses nihil his amplius docet: nam vt dixit, In principio fecit deus cœlum & terram: & dein causam docuit, quare terra sit inuisibilis, nempe quod obtecta a tenebris & aquis abyssi: post formationem autem lucis, ordine & consequentia quadam vtens, inquit: Et dixit deus, Fiat firmamentum. Det postquàm docuit diligenter vsum firmamenti, & dixit, vt distinguat inter aquam & aquam: ipsum firmamentum quod aquarum separationem faciebat, cœlum vocauit. Quis igitur post tantam doctrinam ferret eos, qui ex suo capite loqui, & contra diuinam scripturam multos cœlos dicere audent? Porrò dicunt illi: Ecce beatus Dauid laudem deo offerens, dixit: Laudate eum cœli cœlorum. Ne obstrepas dilecte, neque putes sacram scripturam sibi ipsi alicubi aduersam: sed disce potius dictorum veritatem, & tenens diligenter illius doctrinam, obtura aures illis contraria dicentib. Et quid hoc sit, quod dicere volo, audite magna attentione: vt ne facile moueamini à volentib. violenta & aliena dicere. Omnes diuini libri veteris testamenti Hebr. lingua ab initio sunt cōpositi, & in hoc nobiscum consentiunt omnes. Et non ante multos annos aduentus Christi, Rex quidam Ptolemæus, in conquirendis libris admodum studiosus, operæprecium putauit, vt & hos libros colligeret: eaque de causa quosdam Iudæorum Hierosolymitanum vocauit, qui eos in Græcam linguam verterent. Et perfectum est hoc eius opus. Factum autem est hoc diuinæ dispensationis opus, vt non solùm Hebraicæ linguę periti, sed & omnes qui totum orbem inhabitant, ex eo vtilitatem pereiperent. Est & rarum miraculum, quod vir qui Iudaica non curabat, hoc fecit, sed idololatrię deditus, & religioni damnatæ multum fauens. Hoc enim modo se habent omnia, quę à domino nostro dispensantur, vt per aduersarios semper crescant veritatis præcepta. Hæc autem non temerè uestræ charitati narrauerim, sed vt scire possitis, quod non hac lingua, nostra inquàm, sed Hebraica sint hi libri compositi. Dicunt igitur

tur qui linguæ eius guari sunt, Cœli nomen plurali numero ab Hebræis vocari, quod confitentur qui & Syrorum linguā sciunt. Et nemo ea lingua dicit cœlum, sed cœli. Et ideirco sic dictum est, quod à beato Dauid dictum, Cœli cœlorum: non quod multi sunt cœli (non enim hoc nos docuit beatus Moses) sed quia mos est linguæ Hebraicæ, vnam rem nominare plurali numero. Quia si multi essent, non omisisset spiritus sanctus per lingua prophetæ, quin & illorum formationem nos doceret. Hæc diligenter seruate obsecro, vt possitis obstruere ora eorum, qui cōtraria ecclesiasticis doctrinis afferunt. Et videatis virtutem eorum quæ in scriptura continentur, nam ideirco frequenter hic conuenitis: & nos vberiorem doctrinam communicemus, vt parati sitis omni petenti vos rationem reddere. Sed ad consequentia, & textum redeamus, si placet. *Et vocauit*, ait, *deus firmamentum cœlum. Et vidit deus, quod bonum.* Attende quanta verborum humilitas propter nostram infirmitatem. Nam sicut de luce dixit, Vidit quod esset bona: ita & nunc de cœlo dicit, hoc est de firmamento. Et vidit, inquit, deus quod esset bonum: docens nos per huius pulchritudinem, suam immensitatem. Quis enim non obstupesceret ac admiraretur, quod firmamentum tanto tempore vigescentem, & eandem seruat pulchritudinem: & quandiu accedit tempus, tandiu & suam custodit pulchritudinem? Quid enim speciosius eo, quod laudem ab ipso opifice accepit? Nam si nos hominis opus videntes absolutum, admiramur figuram, situm, pulchritudinem, proportionem, elegantiam, aliaque omnia: quod factum est à deo, quis dignè laudarit, præsertim quum ab ipso domino laudem accepit? Hæc enim dicta ita sunt, vt se attemperaret nostræ fragilitati. Vide bis autem hoc per singulas facturas dici, & ita confundi, & multis antea seculis confici linguas eorum, quæ acuturæ se erant contra opificium dei, & dicturæ: Quare hoc & hoc factum est? Talia igitur dicturos antè comprimit, dicens: Et vidit deus quod bonum. Quando autem audis, quod vidit deus, & laudauit: intellige dictum, prout dignum est de deo loqui. Nam qui produxit cœlum, etiam priusquàm formaret, sciebat formādi cœli pulchritudinem. Sed quia nos homines tanta sumus imbecillitate circundati, aliter hoc intelligere non potuimus: ideo sic direxit spiritus beati prophetæ linguam, vt ad erudiendum humanum genus, tanta verborum vteretur crassitudine. Quando igitur subleuas oculos, & spectas cœli pulchritudinem, magnitudinem, vtilitatem: tunc inde ad opificem ascende, sicut & sapiens quidam dicebat: Ex magnitudine & pulchritudine creaturarum vniuersi conditor decenter consideratur. Et vide domini tui virtutem, etiam ex horum elementorum formatione, quanta sit. Nam cui sagax est animus, si voluerit per singula visibilia scrutari (& quid dico per singula, quæ facta sunt) suam solam formationem si voluerit considerare, videbit ex paruis illis indicibilem, & ineffabilem dei potentiam. Quod si visibilia sola sufficiunt nobis ad docendam potentiæ conditoris magnitudinem, ubi & ad inuisibiles veneris virtutes, & mentem extenderis ad angelorum exercitus, archangelorum, supernarum virtutum, thronorum, dominationum, principatū, potestatū, Cherubin, Seraphin: quæ mēs, qui sermo sufficiet enarrare magnificentiam eius inenarrabilē? Nā si beatus propheta Dauid, quum dispositionem visibilium considerasset, exclamabat dicens: Quam magnificata sunt opera tua domine, si inquam vir tanto spiritu præditus, & cui incerta & occulta sapientiæ diuinę manifestata sunt, sic exclamabat: quid dicere debemus nos, qui terra & cinis sumus, & debemus continuò vultum submittere, & obtupescere vniuersorum domini indicibilem misericordiam? Et quid dico prophetam? Beatus ipse Paulus, anima illa cœlo vagari solita, corpore circundatus, & cum incorporeis virtutib. certans, terra ambulans, & mentis promptitudine in cœlo vagans, cum in vnam partem dispensationum dei incideret (de Iudæis & Gentilib. loquor, quod illi quidem eiecti, hi autem introducti fuissent, & secum dubitaret, & internorum oculorum vertigine laboraret, valde clamabat dicens: O profunditatem diuitiarum, & sapientię & scientię dei, quàm imperscrutabilia sunt iudicia eius, & impenestigabiles viæ eius. Sed hic blandè rogarim eos, qui de nactiuitate filij curiosius exquirunt,

& sancti

Universidad de Deusto
Biblioteca

& sancti spiritus dignitatem imminuere attentant. vnde vobis obsecro tantę audaciæ temeritas? à qua insipientia in tantam ruistis insaniam? Nam si Paulus tantus & talis, & iudicia eius (hoc est, dispensationes & gubernationes) imperscrutabilia, esse dicit: & non dicit incomprehensibilia, sed imperscrutabilia, ita vt scrutari ea nemo possit, & imperuestigabiles dicit vias eius: iterum idem dicens, vias, mandata vocat & præcepta: quomodo vos essentiam vnigeniti ipsam curiosius explorare, & spiritus sancti dignitatem, quantum in vobis est, imminuere audetis? Videte dilecti, quantum malum sit non diligenter attendere ad ea quæ in diuinis scripturis sunt contenta. Hi.n.si cum gratitudine doctrinas diuinæ scripturæ accepissent, & non sua ex proprio capite excogitassent, neutiquā in tantam veniissent amentiam. At nos neque sic cessemus diuinę scripturæ testi-
H monia ipsis obijcere, & aures nostras à pestilentib.eorum doctrinis munire. Et quia nescio qūo iterum ab orbita sermonis in hæc euecti sumus, & à contextu excidimus, ideo iterum ad priora redeat sermo. Et *vocauit*, ait, *deus firmamentum cœlum, & vidit Deus quod bonum. Et factum est vesperum, & factum est mane dies secundus*. Appellatione indita firmamēto, & laudato opere, finē imposuit diei secūdo, & dixit: Et factum est vesperū, & factum est mane dies secundus. Vidisti quanta diligentia nos docet, finem lucis vesperam vocans, & finem noctis mane, & totum illum diē? Ita ne erremus nos, neq; putemus vesperam finē esse diei; sed manifestè sciamus, quod vtriusque tempus vnum diem implet. Et vesperum finem lucis rectè quis dixerit, mane autem finem noctis, completionem autem diem. Quod enim ita impleatur, vult diuina scriptura, dicens: Et factum est vesperū, & factum est mane dies secundus. Forte prolixius sermonem extendimus non volentes, sed ab ipsa verborum consequentia, quasi rapido quodam amne, vi abstracti. Vosque huius causa estis, qui magna cum voluptate dicta nostra auditis. Nihil enim sic excitare potest dicentem, & sententiarum magnam copiam illi afferre, vt auditorum alacritas.
I Et sicut supini & desides auditores etiam multum eloquio valentem reddunt segniorem: ita vos per dei gratiam, etiam si lapidibus essemus humiliores, posletis nostrum stuporem emendare, & somnolentiam discutere, cogereque vt dicamus ea quæ vobis conducunt, & ad vestram ædificationem pertinent. Quoniam igitur tales estis, & quia deo docti, potentes, iuxta beatum Paulum, & alios admonere: agè obsecramus vos, vt si per quod aliud, maximè per ieiunij tempus magnam in rebus diuinis curam geratis: nec fiat vobis sermo fastidiosus, si quotidie vobis de eisdem loquamur. Eadem enim dicere mihi quidem non graue, secundum beatum Paulum, vobis autem securum. Opus enim habet anima segnis continua admonitione, & suggestione. Et sicut corpus hoc quotidie opus habet corporali alimento, vt ne in magnam ægritudinem incidens, nihil facere possit: ita & anima opus habet spirituali cibo, & optima dicta, vt in consuetudinem aliquam bonorum, & virtutem perueniens, inuicta sit, & resistere possit maligni hostis insidijs. Quotidie igitur eius virtutē operosè curemus, & nosipsos iudicantes, nunquam deficiamus. Rationarium quoque nobis faciamus eorum quæ accipimus, & quæ expendimus: quidnam vtiliter & bene loquuti simus, & quod ociosum verbum protulerimus. Et iterum: Quid vtile per aures in animam intromiserimus, & quid quod nocere possit. Præterea & linguæ regulas aliquas & canones ponamus, ita vt prius ruminentur, & librentur verba, & postea proferantur sermones. Mentem verò ita compescamus, ne quid nociuum prodeat: & si forte aliquid tale à foris inferatur, id statim vt superfluum & damnosum amoueamus: & si intrinsecus nascitur, statim pia cogitatione illud effugemus. Et ne existimemus inediam vsque ad vesperam ad salutem nobis sufficere. Nam si peruersis Iudæis dicebat deus misericors per prophetam: Ecce annis septuaginta non ieiunabitis mihi ieiunium. Et si comederitis & biberitis, nonne vos comeditis & bibitis, Hæc dicit dominus omnipotens: Iudicium iustum iudicate, misericordiam & miserationem faciat vnusquisq; cum proximo suo: & viduam, & orphanum, & aduenā, & pauperem non opprimite: & malum vnusquisq; erga fratrem suum nō cogitet in cordib. suis si igitur illis, qui in vmbra mortis sedebant, & tenebris errorū obuincti erant, nihil proderat solum ieiunium, quum cætera bona opera non facerent, & è corde malum erga proximum nō eliminarent: qualē habituri nos sumus defensio-
L nē, à quib. maiora exiguntur, & non solū hæc facere iubemur, sed & inimicos dilige-
Mar. 5. re, & eos demereri, & dñm pręcari, & orare, ut salutis illorum curam gerat. Hoc.n. nobis, immo omnib. in die illo terribili patrocinabitur, & redēptio maxima erit peccatorum nostrorum, si sic affecti fuerimus aduersus inimicos nostros. Licèt autē magnum sit & arduum pręceptum, si tamen pręmium cogites repositum benè agētib. nihil omnino vī, etiam si valde arduū sit.
Ibidē. g Et quod est hoc? Si hoc feceritis, ait, similes eritis patri vestro, qui in cœlis est. Et vt manifestius hunc sermonem nobis declaret, subdidit: Quod solē suum oriri facit super
Ibidem. malos & bonos, & pluit super iustos & iniustos. Imitare igitur, dicit, pro humanis viribus deum. Nā sicut ille nō solū iustis, sed & his qui mala operantur, Solem oriri facit: & pluuiā & imbres annuos nō bonis solū suppeditat, sed & malis: sic & tu si nō solum diligētes diligis, sed & inimicos, p virili dñm tuum imitaris. Vidisti quō in supremum culmen eduxit eum, qui hanc operari valet virtutē? Sed ne difficultatem rei solū cogites, sed prius supputa te cum
M quantum honorem habiturus sis. Et hæc honoris occasio leue faciet quicqd graue est & onerosum. An nō pro beneficio habēdum, quod occasio tibi prębetur dum inimico benefacis, vt aperiantur tibi ianuę fiducię ueniendi ad deum; & redimendi peccata tua? An fortè de inimico vleisci, & eū qui malis te afficit, paribus vel maioribus plecti vis? Et quid inde commodi? neq; tu aliquid inde vtilitatis habiturus es, sed pp hoc iudicaberis apud horrendum illud tribunal, ceu qui leges tanti iudicis obliteraueris & infringeris. Dic oro, si rex aliquis terrenus legē tibi posuisset, vt vel inimico rū tuorum curā geras, vel morte puniaris: an nō metu mortis corporalis oēs accurrent ad implendā legē? Quanta igitur occasione dignus fuerit is, qui ob corporalē mortē, q̄ alioqui naturę necessitas afferet, omnia facere paratus (mortē inquā q̄ hic nullā inuenit consolationē) minus curat dominum vniuersorum, si et ipse ponit legem? Sed mei oblitus sum dū hęc loquor his, qui nec benefacientibus parem gratiā rependunt. Quis igitur posthac è supplicio illo nos eripiet, qn non solum ab hoc mādato longè distamus sed neq; ea facimus,
quæ publicani? Si diligitis diligentes vos, Matt. 5. g
ait, quid magni facitis? nōne & publicani hoc idē faciunt? Quum igitur neq; hoc à nobis fit, quæ salutis nostræ spes? Ideo oro. ne simus immisericordes, sed nostras cogitationes domemus, & primū quidē discamus vincere proximum charitate: & iuxta A
beatum Apostolū: Honore mutuum præ- Rç. 12. c
cedamus, & quæramus vt illos superemus: neq; toleremus, vt succumbamus: sed vincamus, & non vincamur, & maiorem, & feruentiorē erga diligentes affectionē demonstremus. Hoc.n. maximè oīum vitam nostram continet & conseruat. Et in hoc bruta & feras antecellimus, q̄ possumus, si volumus congruū in nobis conseruare ordinē, & magnam in proximos cōcordiā declarare. Quoniam aūt strangulanda est nostra praua cogitatio, & mansuefacienda truculenta illa fera (iram dico) & certamē, quasi ante tribunal terribile staremus, aggrediendū: docendi sumus, quod si fortiter hosti resistimus, magna nos expectant bona: sin minus, graue sustinebimus iudiciū. Neq; temerè, & inutiliter tps expendere oportet: sed singulis diebus, & horis ante oculos nostros proponere iudicium, & quæ sint ea quæ magnā nobis tunc fiduciā afferre queant, quæ item quæ pœnam inferant. Et ita hæc versantes in nostris cogitationibus, superabimus affectiones, & compescemus carnis lasciuias: & mortificabi- Colo. 3.
mus, iuxta beatū Paulū, membra nostra q̄ a
super terrā sunt, stuprum, immundiciem, B
passionem, concupiscentiam malam, auaritiā, furorem, vanā gloriam, inuidētiam. Quòd si has affectiones in nobis mortuas fecerimus, ita vt in nobis nihil operari valeant: poterimus accipere fructus spūs, qui sunt charitas, gaudiū, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, cōtinentia. Hoc Christiani ab infideli discri- Gal. 5. d
men sit. His signaculis internosci possumus, ne sola appellatione ornemur, neque habitu externo inflemur & superbiamus, immo si possideremus omnia q̄ nunc enumeraui, superbiamus nūquàm, immo ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gis nos humiliemus. Nam, quũ omnia fe-
Luc. 17. a ceritis, ait, dicite, Inutiles serui sumus. Si ita soliciti nõstram salutem curauerimus, poterimus & nobis ipsis, pdesse plurimũ, & a futuro supplicio eripi, & his qui nos viderint magistri esse rerũ vtilium: vt diligenter exacta hac vita, assequantur eam, q̃ in futuro seculo erit, misericordiã: quam nobis oĩbus concedat gratia & benignitas dñi nostri Iesu Christi, cum quo patri, & sancto spiritui gloria, imperiũ, honor nũc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia quinta.

C AGè & hodie ex beati Moseos verbis conuiuium instruamus vestræ charitati, & quæ a domino facta sint die tertio, diligenter consideramus. Nam si hi qui in aurifodinis laborant, vbi diuites uenas quasdam conspicati fuerint, à fodiendo non desistunt, donec quæ obstant amouerint, & in profundum descendentes, copiam inde auri perceperint: multo magis nos non auri ramenta inquirentes, sed ineffabilem thesaurum inuenturos sperantes, decet quotidie illum inuestigare: vt multis spiritualibus diuitijs in sinum nostrum collectis, domum redeamus. Illic quidẽ diuitiæ sensibiles dominis suis multorum periculorum fuerant authores, multaq; ante voluptates pericula illis præstantes, statim auolarunt, vel sycophantis insidiantib. vel latronib. parietes effringentib. vel custodib. famulis furripientib. & fuga elabentibus. Hic autem nihil tale suspicari licet. Diripi enim spiritualis thesaurus nequit, & vbi in promptuaria mentis nostræ reconditus fuerit, ab omnibus insidijs est securus: modò non per ignauiam locum demus ei, qui illum nobis auferre cupit. Quandoquidem inimicus noster, malignus inquam dæmon, cum videt vos spirituales collegisse diuitias, furit & dentib. fremit, multumq; vigilat, vt opportunum tempus capter, quò furari queat intus reconditas: nullum autem accommodũ illi tẽpus est, modo nos ignaui ne simus. Ideo perpetua nobis vigilãtia opus est ad excludendas illius insidias. Nã eos quos viderit sobrios, & vigiles, & semel atq; iterum frustra aggressus fuerit, relinquit tandem, se videns confusum, & sciens quòd nihil proficit, si in custodia perstiterimus. Proinde quum sciamus, quòd per omnem hanc vitam nobis certandũ est, sic nos armemus, quasi assistentem semper habeamus inimicum, qui absq; intermissione obseruet, nũ aliquando vel parum dormiemus, insidiãdi occasionem ei præbentes. Non vides, opulenti cum hostium metuunt insidias, quanta cura & prouidentia res suas custodiant? nam alijs seris & repagulis ianuas muniunt & occludunt: alij in terrã abscondunt, ita vt nemo scire possit vbi lateat. Eadem diligentia, & modo collectam virtutum gazam custodire congruit, & non ante omnium oculos proponere: sed in tutissimo mẽtis promptuario reponere, & oẽs rapere volentis insidias excludere: vt quũ indepredabilem eam seruauerimus, sit nobis viaticum ad futurã vitam hinc migrãtib. Etenim sicut hi q̃ in terra aliena sunt, & in patriam suam redire cupiunt, multo tempore paulatim studeant, & curant tantum corradere viatici, quãtum ad viæ prolixitatẽ eis sufficere queat, vt ne fame seipsos perdant: ita sanè facere & nos oportet, quia peregrini hic sumus & aduenæ, vt prouideamus & reponamus nobis spiritualium virtutum viatica: vt quando præcepe- E
rit nobis dominus in nostram redire patriam, parati simus & alia quidem nobiscũ afferamus, alia aũt præmittamus. Horum enim viaticorum talis natura est, vt ea quę per bonorum operum actionem voluetimus ante nos præmittere, quum illuc nos præuenerint, ianuas nobis aperiant ad dominum, & introitum facilẽ, & absq; pauore, & magnam apud iudicem benenolentiam procurent. Et vt discas dilecte, quòd hæc in hunc se modũ habẽt, collige hinc, quòd qui liberaliter eleemosynam dispendit, & hic bona conscientia versatur: vbi hinc transierit, magnam apud iudicem misericordiam inuenit, auditq; verba illa beata cum cæteris: Venite benedicti patris Mat. 2
mei, accipite in hæreditatem regnũ, quod vobis præparatum est ab origine mundi: quia esuriui, & dedistis mihi manducare. Idipsum certè & in alijs virtutibus contingere inueniet quispiam. Sic & in confessio- F
ne peccatorum, & continuitate præcũ euẽturũ est. Quãdo enim in præsenti vita per confessionem peccata abluere, & remissionem à domino assequi poterimus: abibimus hinc a peccatis puri, & magnam quę nobis donatur, fiduciã inueniemus. Neq; enim qui in psenti vita peccata nõ abluerit, postea consolationem aliquam inuenturus

Psa. 6. b turus est. In inferno enim ait, quis confitebitur tibi? & merito. hoc enim est cauearũ tempus: & conflictuum & certaminum: illud verò coronarum, retributionũ, & præmiorum. Proinde certemus vti in stadijs versantes, ne in tempore, quo coronæ, & laborum retributiones sumuntur, confundamur. Hoc proœmio apud charitatem vestram non temerè, neq; in vanum vtimur: sed quotidie de bonis operibus vos admonere, cupimus, vt fiatis perfecti, consummati, virtutibusq; prædita vita spectabiles, irreprehensibiles, & synceri, immaculati filij dei: & appareatis sicut luminaria in mundo, sermonem vitæ habentes in nostri gloriationem, in die Christi: & vt his qui qualitercunq; ad vos veniunt, & sermone vobis communicant, luce & fragrantia spiritualis optimæque vestræ vitæ prositis. Etenim sicut mali consuetudine familia-
1. Cor. 15. d ribus suis multum nocent, quemadmodũ beatus Paulus inquit: Corrumpunt bonos mores colloquia praua: & sic bonorum familiaritas appropiantibus illis maxima commoda affert. Quamobrem & misericors dominus noster inter malos voluit bonos viuere, vt mali lucrum habeant ex ea consuetudine, nec semper in sua permaneant malitia: sed bonos continuo ante oculos spectantes, multum vtilitatis ex eorum, quorum recordantur, familiaritate capiant. Tanta enim virtutis potentia est, vt reuereãtur, & multum laudent eam, etiã qui illa carent. Sicut & vitium etiam abhis, qui mali sunt, subinde accusatur & carpitur. Hoc sanè omnibus est manifestũ & perspicuum, neq; vllum statim offendes qui refragetur: sed quod mirum est, mali ipsimet ea quæ operibus facere attentãt, verbis mala esse fatentur, multisque occulta vellent. Quod & ipsum diuinæ misericordiæ est, quę hominum generi concessit, vt vniuiq; nostrum insitum sit indepraubabile iudicium conscientię, habentis iustũ inter bonum & malum discrimẽ, id quod potissimum omnem nobis defensionẽ tollit, quod non per ignorantiam in peccata incidimus, sed per animæ desidiam, & virtutis negligentiam. Hęc singulis horis
H nostro versemus animo magnam salutis nostrę habentes solicitudinem, ne pręterente tempore, ignorãtes, nobis ipsis maximum inferamus damnum. Sed proœmiorum satis. Audiamus autem, si placent, q̃ & hodie nos docere vult spiritus sancti gratia per beati Mosi linguam. *Et dixit*, inquit, *deus: Congregetur aqua, quæ sub cœlo, in cõgregationem vnam, & appareat arida. Et factũ est ita.* Vide hic, obsecro dilectę, ordinem & consequentiam optimam, quia dixerat in principio, Terra erat inuisibilis & inculta, Hic su-
eo quod tenebris & aquis obtegebatur: & pr. a deinde iussit die secundo, vt esset firmamẽtum, quod aquarum separationem faceret, vocauitque firmamentum cœlum: nunc iterum docet nos, quod præceperit in die tertio aquę, quę sub cœlo, hoc est firmamẽto, vt in vnam congregationem cõueniat, & faciat apparere locum aridę. Et factum est sic. Quia enim omnia impleta erant, aquis, iussit in vnam congregationẽ, aquarum multitudinem cõcedere, vt sic appareret arida. Vide quomodo paulatim illius nobis pulchritudinem & ornatum ostendit. Et factum est, ait, ita. qũo? sicut præcepe-
rat dominus. Dixit solum, & opus subsequutum est. Hoc enim peculiare dei est, vt I
ẽm voluntatem suam facturas suas moderetur. Et congregata est, inquit, aqua, quę sub cęlo, in congregationes suas, & apparuit arida. Quemadmodum de luce dictũ, quod cum essent vndequaq; tenebræ, iusserit produci lucem, & separationem fecerit lucis ac tenebrarum: & hanc tribuerit diei, istas verò nocti, Similiter dictũ quod cum produxisset firmamentum, aquarum alias superiorem locum occupare, alias autem sub firmamento esse iusserit: sic & nunc illas ipsas aquas, quæ sub firmamento, in vnam congregationem iussit coire, vt appareat arida, & postea eodem modo suum illi nomen impositum: sicut de luce & tenebris dictum est. Congregatæ enim sunt, ait, aquę quæ sub cœlo, in congregationes suas, & apparuit arida: & vocauit deus aridam terram. Vidisti dilecte, qũo deus terram, quæ inuisibilis erat ac inculta, & aquis quasi velaminib. quibusdã obtegebatur, despoliauit, vt sic dicã, & faciem illius nobis mõstrauit, proprio ẽt nomine imposito? Et congregationes, ait, aquarum vocauit maria. Ecce & aquæ nomẽ suum sortitæ. Nam quemadmodum optimus artifex arte sua vas aliquod facturus, non antea illi nomen imponit, donec absoluat: ita, & misericors dominus nomina elementis non antea imponit, donec ea in proprias loca suo præcepto ponat. Igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

K postquam terra nomẽ ſuum accepit, & ad propriam formam peruenit, etiã aquæ cõgregatę proprio vocabulo nominatę ſunt. *Vocauit enim* ait, *congregationes aquarũ maria.* Subdidit iterum. *Et vidit deus quòd bonum.* Nam quia humana natura imbecillis eſt, & opera dei dignè laudare non ſufficit, diuina ſcriptura acceptã ab ipſo opifice laudem nos docet. Igitur quando diſcis, quod & ipſo conditori creaturæ probantur, & bonæ apparent: maius habiturus es miraculum, nihilq; amplius afferre poteris. Talem n. ſortitus es dominum, quia talia facit, quę a nobis neq; laudari ſatis poſſunt. Qũo enim vnquam opus dei pro dignitate laudare poſſet humana natura? Cęterũ per ea quæ ſubiunguntur, conſidera ineffabilem dei ſapiẽtiam, Quia poſtquã nobis apertam terrę faciem monſtrauit, cõſequẽter ſuo præcepto dicentẽ ei concedens ſpeciem, & ſeminum varietate eius adornat faciem. *Et dixit*, ait, *deus. Germinet terra herbam fœni, ſeminantem ſemen ſecundum genus, & ſimilitudinem & lignum frugiferum faciens fructum, cuius ſemen in ſemetipſo ſecundũ ſimilitudinem, ſecundum genus ſuper terram. Et factum eſt ita.* Quid eſt quod factum eſt ita? Præcepit, inquit dominus, & ſtatim terra ſuos partus maturans, ad germinanda ſemina ſeipſam ſolicitauit. *Et protulit terra herbã fœni*, inquit, *ſeminantem ſemen ſecundũ genus, & ſecundum ſimilitudinem, & lignũ frugiferum faciens fructum, cuius ſemen ſuum in ipſo ſecundũ genus ſuper terrã.* Hic aũaduerte dilecte, qũo verbo dñi omnia facta ſunt ſuper terram. Non.n. erat homo qui operaretur, nõ aratrum, nõ boũ cooperatio, nõ aliud eiuſmodi ſtudiũ: ſed ſolùm audiuit præceptum, & ſtatim quod ſuũ erat, fecit. Ex quo diſcimus, quod etiã nunc neq; cura, neq; labor agricolarum, neq; alię in colẽdis agris ærũnæ, fructuũ nobis prouẽtus concedunt: ſed prę his omnib. verbum dei, quod ab initio ad terram factũ eſt. Quin & futurã hoĩum ingratitudinem taxãs diuina ſcriptura, vt diligenter omnia, ita ẽt nobis ordinem factorum narrat, vt cõpeſcat nugacitates & deliramenta eorũ, qui vanitates ſuorum figmentorum cõmentãtur, & dicere audent, quod Solis cooperatione ad fructuum prouentum opus ſit. Sunt & alij, qui hęc aſtris aliquibus aſcribere nituntur. Propterea docet nos ſpũs
M ſanctus, quod ante formationẽ horũ elementorum ſermoni & præcepto dei obtẽperans tellus, omnia ſemina ędiderit, nullo alio ad cooperationem opus habẽs. Satis.n. ſufficiebat ei pro omnibus verbũ illud dei, quod dicebat. Germinet terra herbam fœni, Quocirca diuinæ ſcripturæ veſtigia ſequamur, neq; feramus eos qui aduerſa illis temere blatterant. Etiam ſit homines terram operentur, & iumentorũ auxilio fruantur, & magnam terræ curã habeant, & magna ſit cęli tẽperies, & oĩa alia concurrant, niſi nutus dñi accedat, omnia alia fruſtra & in vanum fierent: & nihil proficeret oĩs labor, & deſudatio, niſi manus dñi ſupernè adiuuaret, & perfectionẽ his quæ fiunt, tribueret. Quis non obſtupeſceret ac admiraretur, cogitans qũo verbũ dñi, quod dicit, Germinet terra herbam ſę ni: in ipſa olera terrę deſcẽdat, & quaſi admirabili peplo, terræ faciem varijs floribus adornet? Videre potuiſſes ſubito terram, q̃ antea informis & inculta erat, decore ſuo & ornatu quaſi cũ cœlo certare. Et ſicut cę lum paulò poſt ornandum erat aſtrorum varietate, ita & tellus florum multiiuga varietate ornabatur, ita vt & opifex in laudẽ eius prorumpere. Etenim didit, ait, deus quòd eſſet bonum. Vidiſti quomodo per ſingula quæ facta ſunt, oſtendit laudantẽ opificem, vt homines poſtea hæc diſcentes, ex facturis ad factorem recurrerent. A Nam ſi creaturæ ſuperiores ſint, quàm vt ab homine pro dignitate laudari queant: quid aliquis de opifice ipſo dicere poterit? Et vidit, ait deus quod bonum. *Et factũ eſt veſperum, & factum eſt mane dies tertius.* Vide qũo iterando frequenter doctrinã menti noſtræ dictorũ vim infigere vult. Oportebat enim dicere: Et factus eſt dies tertius. Sed vide qũo de ſingulis diebus ſic dicit: Et factum eſt veſperum, & factum eſt mane. Non ſimpliciter, nec abſq; cauſa: ſed ne ordinem confundamus, neque putemus veſpero ingruente finem accepiſſe diem. Sed ſciamus quòd veſpera finis eſt lucis, & principium noctis: mane autem finis noctis, & impletio diei. Hoc enim docere nos vult beatus Moſes. Et factum eſt veſperum, & factum eſt mane dies tertius. Et ne mireris dilecte, ſi hæc ſępe & continuo dicit diuina ſcriptura. Etenim poſt tã tam crebritatem adhuc ſunt aliqui errore præoccupati Iudæi, qui exęcato corde cõtendunt, & veſpera ſequentis diei eſſe opinantur,

nantur, decipientes ſemetipſos, & adhuc in vmbra ſedent, veritate omnibus manifeſtata: & ad lucernam aſſident. Solæ iuſtitiæ totum orbem vndiq; illuſtrante: niſi tanta diligentia docuiſſet, quis tam indocilium contentionem ferret? At illi quidẽ malitiæ ſuæ præmia expectent: nos autẽ, quibus donatum eſt Solis iuſtitiæ radijs illuſtrari, diuinarum ſcripturarũ doctrinas auſcultemus: & hunc canonem ſequẽtes. ſalubres doctrinas in mentis noſtræ promptuaria reponamus, & vnà cum his magnam curam noſtræ ſalutis facientes, ea q̃ animæ noſtræ ſanitatem lædunt, tanquam lethale venenum fugiamus. Multo maius enim hoc damnum, & tanto maius damnum, quanto anima corpore melior. Illa enim venena corporalem hanc mortẽ inducunt: hęc autem ſanitatem animæ offendentia, æternam nobis mortem afferunt. Quæ autem ſunt, quæ nos offendunt? multa & varia, maxime autem ad humanam gloriam ſpectare, & neſcire eam contemnere: hoc enim multorum nobis malorum cauſa fit: & ſi quas ſpirituales habemus diuitias, eas euacuat, & vtilitate quæ ex eis capi poteſt, nos deſtituit. Quid igitur fuerit
C damno hoc perniciosius? Quandoquidem
Luc. 18 c à nobis auolare facit etiam ea, quæ nos habere putamus. Sic phariſæus ille publicano minor factus eſt, eo quod linguæ ſuæ imperare non potuit: ſed per illã, ſicut per feneſtram aliquam omnes diuitias ſuas effudit. Tantum eſt inanis glorię malum. Dic obſecro mihi, & quare ita humana laude teneris? Neſcis, quod ſicut vmbra, & ſi quid illa vilius, ita illorum laus in aerẽ diffuſa euaneſcit? Alioquin inconſtans & mutabile eſt hominum genus, & illiipſi quem nunc laudant, non multò poſt vituperant. Quod in ſententia dei nunquã vſu euenit. Ne igitur ita deſipiamus, ne temere & abſq; fructu fallamus noſipſos. Nam & ſi bonum quoddam facimus, nõ autem propter hoc ſolum agimus, vt mandatum domini noſtri impleamus: eo ſolo conuincemur, laborem noſtrum fruſtra factũ, priuabimusq; nos fructu, quem aſſequi liceret. Nam is qui vt ab hominibus gloriam venetur, quid boni operatur, ſiue ea frui pò terit, ſiue non (ſępe autem & qui propter inanem gloriam multa facit, etiã ipſa fruſtratur) ſiue autem ea potiatur, ſiue non, ſatis hic retributionis accepit, & alibi nihil accipiet prẽmiorum. Quare hoc? quia prẽferens futuris prẽſentia, & iuſti iudicis calculo humanam gloriam: & honorem ſibijpſi tribuẽs, indignum ſe facit qui à iudice honoretur. Contra, ſi propter hoc ſolũ operemur ſpirituale aliquod bonũ, vt placeamus oculo illi ſoli, qui ſopiri neſcit, & cui nuda & aperta ſunt omnia: & theſaurus noſter indepredabilis, & incorruptę retributiones, & ſuauis expectatio manebũt. D Et hinc nobis multa conſolatio erit, dum in promptuario, quod nemo diripere poterit, illa nobis ſalua cuſtoditur retributio: ſequetur enim etiam vltrò gloria humana qua tunc multo vberius fruimur, quando eam deſpicimus, quando eam non quęrimus, quando eam non ſectamur. Et quid miraris, ſi hoc eueniat his qui ſpirituales philoſophos agunt, quum & hi qui huius mundi ſtudie ſectantur, hos maximè contemnunt & deſpiciunt, qui ab hominibus quęrunt gloriam: inueniesq; ab omnib. conuicijs inceſſi eos, qui humanę glorię inhiant? Quid igitur miſerius nobis, qui ſpirituales videri volumus, ſi ſimiles illis fuerimus, celebrari ab hominib. cupiẽtes, & ſi non ſuffecerit nobis laus à domino? ſicut & Paulus dicit: Cuius gloria non ex hominibus, ſed ex deo. Non vides dilecte, in equorum ludis, quomodo hi qui equos agitant, nõ aduertunt plauſum populi aſſidentis & celebrantis, neq; ex eo plauſu voluptatem capiunt: ſed ad vnum ſolum ſpectant regem in medio ſedentem, & ad nutum illius attendentes, totam multitudinem deſpiciunt: & tunc ſolum animo extolluntur, cum ille eos coronauerit? Hos E igitur & tu imitaberis, non magni momẽti facito hominum famã, neq; pp eã exerceas virtutẽ: ſed à iuſto iudice ſententiam expecta, & ad illius nutum intentus eſto. Sic oẽm vitam tuam diſpenſa, vt & hic cõtinuo bona ſpe paſcaris & illic ęternis fruare bonis. Vt hæc nos omnes aſſequamur, faxit gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri & ſpiritui ſancto ſit gloria, & imperium, honor, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

I. Theſ. 2. a

Homilia ſexta.

VOlo ſolitam tractare doctrinã, & moram traho ac recuſo. Mentem enim meam confudit: & conturbauit ſuperueniens triſtitię nubes: immo non ſolum triſtitię, ſed & irę, ita vt neſciam quid facien-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum: itaq; mentem tenet magna hæsitatio. Quoniam cum cogito, quòd oẽm illã nostram doctrinam, & quotidianã admonitionem ad modicum diaboli flatũ oblivioni tradideritis, & ad satanicum illum equestre ludum omnes concurreritis: qua
F alacritate potero iterum de prædictis vos docere, quæ tam statim animo exciderũt? Hoc enim est quod potissimum me contristat, & bilem mihi mouet, quòd cũ nostra admonitione, reuerentiam etiam, quã quadragesimæ debetis, ex animo vestro simul eieciſtis, vosq; sic diaboli retibus inuoluistis. Quo quis poterit, etiam cui saxeum cor, tantum contemptum non grauatim ferre? Confundor, credite, & erubesco, cum video vos frustra laborare, & in petra sementem facere. At mihi quidem, siue dicta mea auditis, siue audire contemnitis, merces mea integra erit. Nam omne quod meum est, feci: pecuniam dinumerau, admonitiones adhibui: timeo autem, & anxius sum, ne hoc vobis ad maiorem
Luc.12. accusationem cedat. Seruus enim, ait, qui
f scit voluntatem domini sui, & non facit, vapulabit multis. Nullum enim vobis ad ignorantiam erit refugium, cum nos quotidie insonamus, & ostendimus diabolicos laqueos, & magnam si sobrij esse voluerimus, virtutis facilitatem. An nescitis quod qui sic suam salutem negligunt, & aliquando huc veniunt, aliquando autem in dæmonum retia se injciunt, à scriptu-
Prouer. ra diuina canib. assimilantur? Homo. n.
26. b & inquit, qui conuertitur à peccato suo, &
2. Pe. 2. iterum in idipsum redit, similis est cani ad
d vomitum suum redeunti. Vides cui similes facti sunt, qui ad illicitum hoc spectaculum cucurrerunt? Non audistis Chrm,
Matt.7. dicentem: Oĩs qui audit sermones meos,
d G & non facit eos, similis erit viro stulto, qui ædificauit domum super arenam, & venerunt flumina, & flauerunt venti, & irruerunt in domum illã, & cecidit, & fuit ruina illius magna? Ad qui ad equestrem ludum ierunt, illo lõgè deteriores facti sunt. Illius enim domus deiecta, sed post validã impulsionem: flumina. n. & ventos tulit: quod dicit, non vt ventorum impetus & aquarum multitudines doceat, sed vt tentationum violentiam insinuet: & ruinam domus, non vt sensibilẽ domum, imagine mur. De anima. n. sermo est, quæ grauib. afflictionibus deijcitur. Neq; hic resistere poteris. Vos. n. neq; ventus afflauit, neque in vos fluuij irruerũt: sed duntaxat tenuis quædam aura diaboli vos aspirauit, & oẽs vos abstulit. Quid hac insipientia deterius fuerit? Quæ ieiunij vtilitas, dic oro? Quod lucrum ex illa congregatione? Quis nõ & vos vestro nomine deploraret, & miseros diceret? Vestro noĩe inquam, qui omnia q̃ collegistis, simul effudistis: & ianuas mentis vestrę diabolo aperuistis, vt facilis ei aditus esset ad offerendas omnes vestras spirituales diuitias. Nos quoque miseros quis
H iura dixerit, quòd tam mortuis aurib. con
cionamur & tantam iacturã facimus: quo tidie seminamus, & nullum percipere fructum possumus. Non enim hac sola de causa tam studiosi in dicendo sumus, vt aures vestras oblectemus, vel quod laudari à vobis cupiamus: nisi luerũ vobis sit ex sermonib. nostris, satius fuerit posthac silere. Nollem enim accusationem vestri maiorem fieri. Enimuero sicut negociator, qui cum multis mercib. & opib. congregatis nauem impleuerit, subito orta tempestate, & prævalente ventorum violentia, vacua in littus egreditur scapha, sit omnibus miserabile spectaculum, nudus repentè apparẽs, & post plurimas indicibilesque diuitias in extremam redactus egestatem: ita & vobiscum diabolus nunc egit. Nam quia inuenit nauem vestram multis spiritualibus diuitijs oneratam, & vidit grandem thesaurum, quem ex ieiunijs & continuis doctrinis colligere potuissetis: quasi tempestate quapiam immissa, inutile & pernicioſum illud, equestre certamen dico, omnibus vos diuitijs destituit & spoliauit. Scio quod vehemẽtiore increpatione vtor
I sed ignoscatis oro. Ita enim dolens anima
solet. Neque enim ex inimico pectore hæc loquor, sed ex sollicita, vestrique amantissima anima. Propterea ex seueritate remitto aliquid: & quia crustulam vlceris incidi, charitatem vestram iterũ bona spe animare volo, ne desperetis, ne despondeatis animum. Non enim sicut in sensibilibus rebus ita & hic vsu euenit. Illic. n. is qui ex diuitijs in extremam redactus fuerit inopiam, breui eas reparare nequit: hic autem per misericordiã dei (si mõ condẽnare facta nostra, & iã sistere ignauiam voluerimus) poterimus statim ad pristinã abundantiam redire. Talis. n. est dns noster, tamq; magnificus & liberalis. Vnde & clamat

Eze.18. mat per prophetam dicens: Nolo mortem
g peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Scio quod non stupidi estis, sentitis ruinã vestram. Non parua ad vitutis reditum via est, scire peccatorum magnitudinem. Iam nequis mihi iterũ diabolici illius erroris verbum afferat, dicens: Quare peccatũ est videre currentes, equos si volueris beneuolè omnia discere quæ ibi fiunt, inuenies nihil absq; satanica operatione fieri. Non enim videntur soli ęqui currentes, sed & clamores & blasphemię, & multi intempestiui, sermones audiuntur, & mulieres prostitutæ in medium prodeunt, & spectantur molles & effœminati. Num parua tibi hęc videntur, & quæ ad capiendas animas parum faciãt? Nam cũ fortuito occursu deijciunt, & supplantant, & in perditionis pro
K fundum sæpe trahunt non bene aduertentem: quid verisimile est accidere illis, qui illuc ea de causa veniunt, & oculos pascũt illicitis hisce spectaculis, & inde perfecti adulteri discedunt? Misericors enim dominus noster, sciens naturam nostram tentationi expositam, & dæmonis versutam & varia malitiam, bene nos muniens, & in il laqueabiles reddere volens, legem hanc po
Matt.5. suit, dicens: Qui inspicit mulierem, vt con
d cupiscat eam, iam adulteratus est eã in corde suo: adulterium consummatum vocãdo, aspectum cum curiositate factum. Ne igitur dic vltra: Quid mali ex illa frequẽtatione? Istuc ipsum enim videre equorum certamen sufficit ad inferenda animæ dãna. Nam cum in inutilia, & ea quæ animę nihil conducunt, sed & damnosa sint, tps insumimus, & dilapidamus, & innumera verba, & quæ loqui nõ oportet loquimur: quam habebimus veniam? quam excusationem? Et hic quidẽ si paulò prolixius docemus, multi succensent & ægrè ferunt & infirmitatem corporis & labores p̃texunt, licet & admirabile huius templi tectũ multum soletur, prohibeatq; frigus, pluuias, &
L ventorũ asperitatem, & alio tpe etiã æstua bundi solis feruorẽ: illic verò, licet cõpluãtur, & à ventis vexẽtur, & calore solis alio tpe æstuent, non vnam, neq; duas tantum horas, sed bonã die partẽ versanẽ. Et neq; senex canos suos reueretur: neq; iuuenis propter canos senem erubescit. Et tanta est hæc deceptio, vt cũ voluptate hæc esca animarum proueniat. Nec cogitatur, damnosam hanc voluptatẽ breuẽ esse, & tpariam, dolorem vero perpetuũ, & grauiter accusaturam conscientia. Video. n. nunc aliquorum facies, & coniecto qualis animę eorũ status, quantaq; nunc pœnitudine teneantur. Verũ, ne iterũ in eadem recidatis, neq; post tantam nostrã admonitionẽ iterũ ad diabolica illa concilia & spectacula curratis, necessarium est hæc testari. Neq; enim semper expedit pharmaca lenia adhiberę: sed quando vlcus durius est, oportet attractiua & mordacia admouere, quo morbo occurratur citius. Sciant igitur omnes his criminib. obnoxij, si post hanc nostrã admonitionem in ea negligentia manserint, non toleraturos, sed legibus ecclesiasticis vsuros, & magna austeritate docturos, ne talia posthanc negligant, neve tanto contemptu diuina audiant eloquia. M
Quanuis hæc non de omnibus hic congregatis dico, sed de reis. Omnibus quidẽ loquimur, sed suum auditores quiq; remedium capiant. Reus quidẽ vt a delicto desistat, & non vltrà progrediatur, sed studio suo seipsum reuocet, & errata corrigat: innoxius verò cautior fiat, vt ne capiatur, & aliquando reus fiat. Cæterum vt per hæc vestræ charitati psuadeamus, quod amore studioque vestri is nostri animi fuerit dolor, & quod multum saluti vestræ timentes, ad hæc dicenda impulsi simus: iterum vt vos bona spe foueamus, consuetam repetimus doctrinam, declarantes paternam, quam erga vos gerimus beneuolentiam: sed oro diligenter ausultate, vt maiore cum fructu domum redire liceat. Operæprecium autem, ea quæ nunc lecta charitati vestræ dicere. Dixit, inquit, deus: Fiant luminaria in firmamento cœli ad illuminationem super terram, vt diuidant inter diem & inter noctẽ. Et sint in signa & in tpa, & in dies, & in annos: sint ad illuminationem in firmamento cœli: ita vt luceant super terram. Et factum est sic. Post quam heri nos docuit beatus Moses, qũo informem terram ornauerit vniuersi conditor, herbis & florum varietate, & seminũ germine: hodie sermonẽ ad ornatum cœli vertit. Nã sicut terra ornatur per ea q̃ ex ipsa proueniunt, sic cęlũ visibile clarius & fulgidius fecit astrorũ varietate illud interpo A
lans: pſertim formatione duorũ magnorũ luminariũ, solis (inquam) & lunæ. Et fecit deus, ait, duo luminaria magna, luminare magnum in præsecturas diei, & lumi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nare minus in præfecturas noctis, & ſtellas. Vide ſapientiam opificis? dixit ſolum, & productum eſt hoc admirabile elementum, ſolem dico. Hoc enim vocat luminare magnum, & dicit ipſum factum eſſe vt præſit diei. Sol enim clariorem diē efficit, rutilans aureo ſuo iubare & radijs, & quotidie ſpeciem ſuam vigeſcentem oſtēdens: & ſimul atq; mane exortus fuerit, oē hominum genus ad ſuorum operum ſtudia excitans. Hujus formoſitatē declarans beatus Dauid, inquit: & ipſe tanquam ſpōſus egrediens de thalamo ſuo, exultabit vt gigas ad currendam viam. A ſummo cœlo egreſſus eius, & occurſus vſq; ad ſummum cœli. Vides qūo eius pulchritudinem, & in operando velocitatem declarauit? Quia vt dixit, A ſummo cęlo egreſſus eius & occurſus eius vſq; ad ſummum cęli: ſignificauit nobis, qūo in vno temporis momento per totum orbem diſcurrit, & a finibus in fines ſuos radios mittit, multum vtilitatis pręſtans. Nam non ſolum calefacit, ſed & arefacit. Et non ſolū arefacit, ſed & aduxit multosq; alios & varios nobis vſus prębet. Atq; adeo magnū eſt miraculū elemētum hoc, neq; eſt qui laudes eius pro dignitate prædicauerit. Hæc autem dico, & extollo ſermone elementum: non vt in eo ſubſiſtas dilecte, ſed inde aſcendas, & in elementi opificem miraculum transferas. Nā quanto maius oſtenditur elementum, tanto maius monſtratur opificis miraculum. Verū Gentiles admirantes, & obſtupeſcentes tantum elementum, hoc non cognouerunt, neq; eius conditorē laudauerunt, ſed in elemento cōquieſcentes, ipſum pro deo habuerunt: propterea & Paulus dicit: Et venerati ſunt, coluerunteq; creaturā magis quàm creatorem. Et quid inſipiētius illis, qui non potuerunt ex creaturis agnoſcere creatorem, ſed in tantum peruenerunt errorem, vt creaturā & facturam in ordinem creatoris referrent? Diuina quoq; ſcriptura præuidens propenſos ad errorem ignauos, docet nos, poſt tertium diem hoc elementum eſſe conditū, poſtquam terra omnigena ſemina protulit, & ſuū accepit ornatum: vt nulli poſthac dicere liceat, quòd ſine ſolis cooperatione non matureſcant fruges & prouentus terræ. Et idcirco monſtrat ibi, an equam ſol formaretur, omnia fuiſſe impleta, vt ne ſoli fructuum prouentus adſcribas, ſed omnium opifici deo, qui dixit ab initio: Germinet terra herbā fœni. Quod ſi dixerint, quòd ſolis vtilitas ēt aliqd operetur, vt fructus matureſcat, neq; ego contradico. Nā ſicut ſi de agricola dicunt, quòd cooperetur vnà cum terra: nō ideo tribuo vniuerſum agricolæ, etiam ſi ſexcenties ſuum agat officiū: niſi enim is qui ſuo mandato ab initio terram ad faciendos fructus idoneam fecit, ad hoc eā quoq; mouere vellet, nihil proficeretur laboribus. Similiter dico, quòd & ſi cum labore ruſtici conſpiret ſolis & lunæ operatio, & cęli tēperies, neq; ſic vtilitas aliqua erit, niſi ſupernè illos dextra domini adiuuerit. Volente igitur manu hac valida, etiā elementa plurimum conferunt. Hæc bene tenete memoria, & compeſcite eos qui adhuc errare volunt, & nō concedite vt creatoris honor creaturæ concedatur. Ea propter & diuina ſcriptura nō ſolum pulchritudinem eius & magnitudinē, & vtilitatē oſtendit, dicendo: Sicut ſponſus: & Exultabit ſicut gigas ad currendam viam: ſed & imbecillitatem & vanitatem. Audi enim quid alibi dicat: Quid ſole lucidius & hic deficit? Ne te decipiat, inquit, ſpectaculū. Nam ſi voluerit conditor ei imperare: quaſi nunquam fuerit, ita diſparebit. Hæc ſi cognouiſſent Gentiles, neutiquam in tantum incidiſſent errorem, ſed vidiſſent bene, quòd ex creaturarum contemplatione conueniat a creatorem ſe conferre. Propter hoc & quarto die ſolem fecit, ne putes illū diei authorem. Nam quod de ſeminibus à nobis dictum eſt, hoc & de die licet dicere, quòd fuerunt tres dies ante ſolis formationem. Voluit autē dominus & per hoc elementum clariorem diei lucem fieri: id quod & de minori luminari, hoc eſt de luna, dixerimus: factæ enim ſunt tres noctes ante eius formationē: attamen & hæc producta ſuam affert lucem: diſſipat enim noctis tenebras, & fermè (vt ita dicā) eadē quę ſol ipſe facit. Sol.n. ordinatus eſt ad hoc vt præſit diei, luna autē vt præſit nocti. Quid eſt in prefecturas diei, & in prefecturas noctis? Hoc eſt, vt ſol diem ſuis radijs clariorem reddat: luna aūt vt diſpellat tenebras, & hominū generi lumine ſuo prębeat cōmoditates vtendi ſuis ſtudijs. Tunc.n. viator fidentius iter facit, & nauta nauim regit, & mare tranſit, & ſua quiq; ſtudia metu poſito aggrediuntur. Deinde poſtquam docuit iſtorū luminariū vtilitate, inquit: *Et ſtellas,*

Pſal. 18. b

B

Ro. 1. c

C

Eccl. 17

D

E *Et ſtellas, & poſuit deus illas in firmamento cœli, ita vt luceant ſuper terram, & præſint diei ac nocti, & ſeparent inter lucem & tenebras.* Animaduerte hic quantum & iſtarū vſum nobis declarauit. Poſuit illas inquit in firmamento cœli. Quid eſt poſuit? Nunquid quaſi diceret aliquis, fixit? Abſit. Videmus enim ipſas vnico tpis momento magnum tranſire ſpatiū, & nunq̄ in vno loco ſtare, ſed ſuum, quem illis dominus præcepit, curſum perficere. Quid igitur eſt, poſuit? id eſt imperauit, vt ipſę eſſent in cœlo. Etenim hoc ex proceſſu ſcripturę licebit videre, quia alibi dicit: Poſuit deus Adam in paradiſo, non quòd infixerit eum paradiſo, ſed quòd præcepit vt eſſet in paradiſo. Similiter & de ſtellis quiſpiam dixerit. quòd imperauit eis vt ſint in firmamento cœli, & ſuum lumen ſuper terrā emittāt. Animaduerte (obſecro) dilecte, an non omnibus pratis & hortis iucundius ſit ſpectare in media nocte firmamentū cœli, & ſtellarum varietate quaſi florib. quibuſdam varie rigatum & ornatum, multum lucis ſuper terram effundere. Nam & in hoc ordinatæ ſunt. Cæterum lucere ſuper terram, & præeſſe diei & nocti, generaliter

F & de magnis luminaribus dictum eſt. Nā poſtquam docuit nos, qūo formata fuerint duo lumina magna, & de ſtellis omnibus in genere dicit: Et vt præeſſent diei ac nocti, & diſtinguerent in lucem & tenebras. Enimuerò ſicut interdiu ſtellæ in cœlo non videntur diſcurrere: illarum enim vſum lumen ſolis multa claritate obtegit: ita neque noctu ſol apparet, ſufficiente luna ſuo lumine ad illuſtrandas noctis tenebras. Itaque elementa quæque intra ſuos terminos manent, & nunquam ſuam menſuram tranſgrediuntur: ſed diſpoſitionem & ordinem domini cuſtodiunt, ſuum opus facientes. Quid autem ſi quis dicat, & alia omnia, quæ horum luminarium & ſtellarum vſus huma no generi conferunt? *Sint,* inquit, *in ſigna, & in tempora, & in dies, & in annos.* Quid eſt, in ſigna, & in tempora, & in dies, & in annos? Docere nos vult diuina ſcriptura, quòd horum curſus ſcientiam nobis concedit temporum, & viciſſitudinis verſionum, numerum dierum, anni curriculum. Et ex his poſſumus dignoſcere omnia. Etenim gubernator ad horum curſum ſpectans, & in cœlum videns, diligenterq; diſcens oīa, nauigare incipit, maria trāſit, & in dēſiſſima nocte, viſa ſtellā nauim dirigere, & ſua arte ſalutem naui gantibus dare ſolet. Sic & agricola ex illis diſcit, & videt quando congruit vt ſemina terrę cōmittat, quando terrā paſtinet, ac aret, quādo falcem acuat vt fœnum deſecet. Et in ſumma, non paucas vitę huius G commoditates temporum ſcientia, dierum numerus, & anni circulus adferunt: neque eſt, qui recenſere ſingulas poſſit: ex paucis tamen, quantus eorū ſit vſus, conie ctandum eſt. Iam cùm admirati fuerimus creaturas, earum opifex quoque adorandus eſt: & obſtupeſcenda & celebranda ineffabilis illius miſericordia, quam humano generi contulit. Quippe propter nil aliud hæc omnia produxit q̄ propter hominē, quem non mlutò poſt quaſi regem & principem omnibus a ſe cōditis, præfecturus erat. *Et vidit,* ait, *deus quod eſſet bonum.* Vides quòd ſingulis dieb. oſtendit diuina ſcriptura, deo placere creaturas, vt omnem amputet occaſionem eorum, qui accuſare audēt quæ ab illo ſunt facta: quia huius gratia vnoquoq; die, quod ſcriptura diuina aſſignat, certum eſſe debet. Sufficiebat alioqui de omnibus creaturis ſemel dicere, ꝙ oīa quæcunque fecit, ſunt bona valde: ſed ſciens quanta ſit mentium noſtrarū infirmitas, particulatim hoc facit, vt diſcas quòd ſapientia quadā omnipotenti, & miſericordia inenarrabili producta ſint omnia. *Et factum eſt veſperum, & factum eſt mane dies quartus.* Poſtq̄ ab- H ſoluit ornatum cœli, & ſtellis illud decorum fecit, duoque luminaria magna produxit, finem diei impoſuit, & dixit: Et factum eſt veſperū, & factum eſt mane dies quartus. Vides quòd & hoc per ſingulos dies commemorat, diuinas doctrinas frequenti admonitione nos commemorare volens. Hæc oīa bene cōmendemus memorię, ſcribentes ea in latitudine cordis, quò oēm negligentiam excutiamus. Et nos ſana teneamus dogmata: & Gentili errore præoccupatos, oī manſuetudine doceamus, ne ordinē confundant, neq; relicto creatore creaturas adorent, quæ ob noſtram ſalutem & vtilitatem factę ſunt. Et ſi id qđ doces peius habeat Gentiles: tu tñ clara voce clama, ꝙ propter humanū genus oīa hæc facta ſunt. Sufficientiſſimus enim opifex nullo iſtorū opus habet, ſed

vt circa

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt circa nos suam misericordiam ostẽdat, hæc omnia produxit, monstrans quanto honore prosequatur humanum genus, & vt his manu ducti, ad conuenientem sibi adorationem ascendamus. Magnæ.n. stultitię est, procidere ante pulchras creaturas, & eis assidere, & non sustollere oculum ad illum qui eas produxit, nec credere Paulo dicenti: Inuisibilia illius ex creatione mundi per opera intellecta peruidentur? Quid dicis homo? Cũ videris cœlum, admiraris eius formositatẽ astrorũ varietatẽ, claritatis eminentiã: ne ibi subsistas, sed ad opificem ipsum extende mentem. Obstupescere te facit solis lux, & admiraris eius multiplicẽ vsum: & quia vides radios illustrantes tuos oculos, admiraris elementi pulchritudinem: sed neq; hic subsistas. Quia si factura tam admirabilis est, & supra omnium opinionem & intellectum: quantus est qui ipsum solo verbo & præcepto produxit? Idipsum & de terra tecũ cõsidera, qñ vides eam florib. ornari, & sicut vestimentum, varia herbarum segete vndique tegi: ne adscribas potentiæ terræ ea quæ ex ipsa nascuntur, neq; solis cooperationi, vel lunę: sed cordatè cogita, quod ante illarum creationem, dixerit duntaxat, producat terra herbam fœni, & mox oĩs terræ facies claruit. Si hæc singulis dieb. nobiscum versaremus ipsi grati essemus: & domino, vt deceret, immò vt nostræ vires paterentur gloriam daremus. Glorificabimus aũt eum, non per hoc solum, sed & per optimam vitam, si non in eadem peccata recidamus: sed longũ valere dicamus diabolicis illusionib. si diligenti dei verborum attentione, multoque studio, & continua confessione supernam curam no
K bis conciliemus. Sufficit enim illi ob magnam suam misericordiã, vt desistamus à peccatis. Si enim hoc voluerimus, facilè & ad bonorum operum actionem impellemur. Ne quis, obsecro, postea in equestri ludo appareat, ne quis in conuenticulis illicitis diei partem dilapidet: ne quis talorum ludo, & clamori qui inde oritur, post hac se admisceat. Quæ enim vtilitas ieiunij, die obsecro, si toto die nihil comedis, ludis autem & nugaris, sępe etiã peieras, & blasphemas, & ita totum perdis diẽ? Ne ita negligentes simus, obsecro, in nostra ipsorum salute: quin potius sermo noster sit de spiritualibus. Et librũ diuinũ

Ro. 1. a.

accipiat aliquis in manus, conuocatisque proximis per diuina eloquia riget & suã & conuenientium mentem: vt sic diabolicas insidias effugere valeamus, & multos percipere ieiunij fructus, & frui misericordia dei. Quod nobis præstetur, oremus, gratia & miserationib. vnigeniti filij eius, cum quo patri & spiritui sancto sit gloria, imperium honor nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Homilia septima.

HEri, eos qui ad equestris ludi spectaculum abierunt, satis perstrinximus, L
demonstrata eis iacturæ, quam fecerunt, magnitudine: nempe quòd spiritualem thesaurum ex ieiunio collectum, simul effuderunt, & ex magna abundantia in extremam inopiam subitò seipsos coniecere. Age, leniore hodie vtamur remedio, & illorum spiritualia vulnera, quasi membra nostra essent, obligemus: quia & heri asperiora medicamina imposuimus, non vt quem contristare, & affligere velimus, sed vt vehementia vulnus ipsum attingere possemus. Etenim & medici, & partes sic facere consueuerunt. Medici enim primum apponunt cataplasmata magis efficacia: & dein rupto vulnere, ea quæ leniunt patres quoque cum viderint filios suos incompositis morib. prius grauiter verberib. corripiunt, & dein admonent & solantur. Hoc modo & nos, quamuis heri vehementiori sermone vsi fuerimus, hodie tamen blandius vobis loquemur, & sicut nostra ipsorum membra curabimus. Nam ut profectus vester maiorem loquendi fiduciam nobis conciliat: & spiritualis noster thesaurus est, videre vos spiritualibus esse deditos, & virtutib. spectabiles, & ab his quæ nocere valent, cauentes: sic quando videmus vos supplantari, & diaM
bolicis illusionib. seduci & subijci, mœstitia implemur, & confusio quædam, vt sic dicam, animam nostram deijcit. Iuxta beatum enim Paulum. Tunc viuimus, si vos 1. Thes.
statis in domino. Igitur vt perfecti, & re- 3. c.
pleti intellectu, sic eorum quæ retro sunt Phil. 3.
obliuiscamini, vt ad ea quę ante vos sunt, euitamini. Et fœdera quæ cum Christo in istis, renouata, stabilia & inuiolata posthac custodite: & prudenter excluso diabolicis machinationib. aditu, subsequente studio inscriptam vobis desidiæ maculam abstergite. Vincite, oro prauam & per-

& pernicioſam cõſuetudinem: & cogitate, quòd non hoc ſolum graue eſt, quòd qui illò confluunt, ſibi damnum adſciſcunt, ſed & quòd multis alijs ſcandalo ſunt. Quippe Gentiles & Iudæi videntes eos qui quotidie in templo verſantur, & doctrinas audiunt, ſimul ibi comparere, & ſibi cõmiſceri: quo res noſtras pro deceptionib. non habebunt, & non idem de oĩbus nobis ſuſpicabuntur? An non audis beatum Paulum admonentem, & conſulentẽ clara voce, Abſque offendiculo eſtote? Deinde, ne putes de noſtris tantum admonere. ſubdidit: Et Iudæis, & Gentib. Et tandem adijcit: Et eccleſiæ dei. Nihil enim ita offendit & nocet religioni noſtræ, vt ſcandali anſam præbere infidelib. Nã quando
A vident aliquos è noſtris virtute cõſpicuos, huius vitæ negocia & curas è ſublimi contemnere, multos ex ipſis malè habet: pleriq; admirantur, & obſtupeſcunt, quòd cum eiuſdem naturæ nobiſcum ſint, non concedantur ipſis eadem. Denique quando vident paruum aliquid delictum noſtrorum, ſtatim linguã exacuunt ſimul cõtra nos omnes, & ex vnius delicto totam Chriſtianorum gentem iudicant. Neque hoc contenti ſunt, ſed ſtatim aduerſus caput ſuum loquentes, ob ſeruorum delicta etiam cõmunem dominum blaſphemare audent, & putant velamenta errorum ſuorum aliorum deſidiam. Quod autem hoc maxime periculoſum ſit his qui blaſphemiæ occaſionem præbent, audiamus prophetam clamantem, & ex perſona dei dicentem: Vę vobis, quia propter vos nomẽ meum blaſphematur in gentibus. Terri-
Eſa. 5. bile hoc verbum eſt, & horrore plenum. Væ enim hoc eſt quaſi lamentantis ſupplicium illud non euaſuros. Porrò ſicut hos qui per ſuã negligentiam cauſam illis præbent blaſphemiæ, tanta pœna manet ac condemnatio: ita ediuerſo virtutum ſtudioſis ſit multarum coronarum materia: quod docens Chriſtus dicebat, Luceat lux veſtra corã hominibus, vt vi-
Mat. 5. b deant opera veſtra bona, & glorificent patrẽ veſtrũ qui in cœlis eſt. Nã quẽadmodũ
B illi delictis aliquorum offenſi, linguam acuunt cõtra dominum noſtrũ: ſic inquit, ſi virtutem exercueritis, videntes vos homines, non vos tantum laudabunt: ſed cũ viderint opera veſtra lucentia & facies veſtras illuſtrantia, ad glorificandum patrem veſtrum in cœlis prorumpent: cumque hoc ab illis fit, rurſum noſtræ retributiones augebuntur, & multa nobis bona concedet deus, eo quòd ab illis laudatur. Eos enim qui me glorificant, ait, glorifica 1. Reg.
bo. Omnia igitur faciamus dilecti vt glori 2.
ficetur dominus noſter, & nulli ſimus offendiculi occaſio. Id quod perpetuò nos docet magiſter orbis beatus Paulus inte- 1. Cor.
rim ſic dicens: Si cibus oſtendit fratrem 8.
meum, nunq̃ in æternum carnem comedam. Et iterum in alio loco inquit: Sic autem peccantes in fratres, & percutientes Ibidem
infirmã eorũ conſcientiam, in Chriſtũ pec a, b.
catis. Minę illę auſterę ſunt, & magnam ſecum condemnationem afferunt. Dicere enim vult: Ne opineris, ꝙ damnum hoc ad illum qui offenditur ſolũ pertineat, trã ſit etiã ad Chriſtum ipſum, qui propter illum crucifixus eſt. Igitur ſi dominus tuus propter illum crucifigi non detractauit, non tu omnia feres, ne quàm ſcandali occaſionẽ illi præbeas? Hoc vbiq; inuenies illum diſcipulis conſilium dare. Hoc enim eſt quòd vitam noſtram conſeruat: propterea & alibi ſcribens, dicebat. Ne quæ 1. Cor.
ſua ſunt ſpectent ſinguli, ſed quę aliorũ. 10.
Et iterũ alio loco: Omnia mihi licent, ſed 1. Cor.
non omnia ædificant. Vides apoſtolicã ſa- 6.
pientiam? Etiam ſi liceat, inquit, mihi ali- C
quid facere, nihilq; hinc mihi dãni accedat: ſed quia hoc non facit ad proximi ędificationem, nequaq̃ hoc fieri ſinam. Vides aĩam ſuauiter nos amãtem quomodo nuſquam, quòd ſuum eſt quærit, ſed omnibus modis oſtendit, virtutum longè maximã eſſe, magnam curam gerere quomodo proximus ædificetur? Hoc obſecro omnia ſcientes, obſeruemus, caueamusq; ab his, quæ ſpiritualem uirtutum theſaurum offendere poſſunt? & nihil vnquàm faciamus, quo incõmodetur proximus. Hoc.n. & peccatũ auget, & grauius nobis adducit ſupplicium. Neque vt rem paruam cõtemnamus frigida hæc verba, dicentes: Quid mea refert, ſi offendatur proximus? Dic obſecro, quid dicis? quid tua refert? Sic tuam fulgere vitam præcepit Chriſtus Matt. 5.
vt non ſolum videntibus te ſis admiratio- b
ni, ſed & dominus tuus glorificetur. tu verò omnino contrarium agis & pro gloria dei blaſphemias introduci facis, & hoc contemnis? Hoccine fuerit animæ piæ, legesque diuinas ſciẽtis? Cæterũ qui prius

hæc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc per malam consuetudinẽ dicere solitus fuit, susceptа nunc admonitione hac, desistat, oro, ab illicitis huiusce modi sermonib. & sic omnia facere studeat, vt neque ab oculo, qui nunquàm sopitur vel cę cutit, neque à conscientia sua condemnetur: neque eos qui se vident, in blasphemias aduersus dominum inducat. Quod si hac obseruatione dispensabimus ea quę nostra sunt, multa fruemur & apud dominum misericordia, & diaboli insidias effugiemus. Videns enim nos ita sobrios & vigiles, & cogitans se operam perdere, abscedet, & occultabitur. Sed lat fuerit præmiorum. Age charitati vestræ propositis his quę lecta sunt, spirituale conuiuiũ apparemus: vt & hodie aliquid discamus, quòd beatus Moses, immò spũs sanctus per eius linguã docere nos vult. Itaq; quid dicit? *Et dixit deus: Educant aquæ reptilia animarum viuentium, & volatilia volantia super terram secundum firmamentum cœli. Et factum est sic.* Vide misericordiam dñi, qño ordine quodam & consequentia omne opifi-
E cium suum nos docet. Prius docuit nos, qño ad fructuum prouentus suo mandato terram idoneam fecerit, postea, vbi docuit duorum luminarium formationem, apposuit & stellarum varietatem, per quas cœli pulchritudo facta est clarior: hodie consequenter ad aquas transit, & ostendit nobis, sermone & præcepto suo ex aquis ipsis animata animalia prodijsse. Educant enim ait, aquę reptilia animarum viuentium, & volatilia volantia super terrã secundum firmamentum cœli. Obsecro, quis sermo miraculi dignitatem potest assequi? Quæ lingua ad opificis præconia sufficiet? Dixit tantũ, Germinat terra: & statim illã parturire fecit. Nunc dicit: Educant aquę. Vide q̃ consonant præcepta: Illic, germinet: hic, educant aquę, inquit, reptilia aĩarum viuentium. Nam sicut de terra dixit solum, Germinet: & varia mox ac multiplex florum, herbarũ & seminum apparuit copia, vnoque sermone producta sunt omnia: sic & hic dixit, Educant aquę reptilia animarum uiuentium, & volatilia volantia super terram secundum firmamentum cœli: & continuò tot reptiliũ volatiliumque genera condita sunt, quot neque sermone recensèri possunt. Et ver-
F bum quidẽ breue est, & verbum vnum, genera aũt aĩaliũ diuersa & varia. Sed nulla te admiratio teneat dilecte. Verbum enim erat dei, & sermo ipsius his, quę fiebant subsistentiam largitus est. Vides qño omnia ex nihilo, vt essẽt producta sunt? Vides q̃ diligẽter docet? Vides quanta se attemperatione ad nostram vsq; humilitatẽ dominus demittit? Vnde enim nos hæc tam accuratè discere potuissemus, nisi ipse magna, & ineffabili misericordia sua humanum genus per prophetę linguam docere dignatus esset: vt scire possimus & factorum ordinem, & factoris potentiam, & quomodo sermo suus effecerit opus, & verbum suum subsistentiam, & essentię ingressum prębuerit. Verum sunt insensati non nulli, qui & post tantam doctrinam discedere non formidant: fateriq́ue nolunt esse aliquem istorum visibiliũ opificem: sed fabulantur, fortuitò ea & per se esse, & ferri. Alij verò ex pręiacente materia esse facta contendunt. Considera quanta diaboli illusio, quomodo abusus est facili errorib. seruientium credulitate. Ea propter beatus Moses, spiritu diuino afflatus, tanta diligentia nos docet, & hęc aurib. inculcat, ne idem & nobis eueniat: sed sciamus manifestè & creaturarum ordinem, & quomodo creatę sint. Nisi enim nostrę salutis curam habuis- G
set deus, & ita direxisset prophetę linguam: satis erat dixisse, Fecit deus cœlũ, & terram, & mare, & animantia: neq; posuisset ordinem dierum, & quid primò, & quid secundo factum fuerit. Sed vt in gratis, & malè sentientibus nulla relinqueretur excusatio, ita distinguit manifestè & factorum ordinem, & dierum numerum: & omnia nos docet tanta mansuetudine, vt cognita omni veritate, non vltrà erroribus implicemur, loquentes quę ipsi excogitamus: sed sciamus conditoris nostri inenarrabilem potentiam. Et factum est, inquit, sic. Dixit. *Educant aquæ reptilia animarum viuentium, & volatilia volantia super terram secundum firmamentum cœli. Et obtemperauit elementum, & impleuit præceptũ. Et factum est*, inquit, *sic vt imperauit dominus. Et fecit deus cete magna, & oẽm animã animaliũ reptilium, quæ produxerunt aquæ iuxta genera sua, & oẽ volatile pennatũ secundũ genus. Et vidit deus quod bona. Benedixitq; ea deus dicens: Crescite & multiplicamini, & implete aquas quæ in pelagis & volatilia multiplicentur super terram.* Iterum vide hic, obsecro,

ero, quanta sapiẽtia spiritus: quia vt dixit beatus Moses, quòd factum est sic, docet
H nos patticulatĩ, addens & dicens: Et fecit deus cete magna, & omnem animam animalium reptilium, quę produxerunt aquę secundùm genera sua, & omne volatile pennatum iuxta genus. Et vidit deus, quòd bona. Hic denuo temeritatẽ omnia absque ratione blatterantium comprimit. Nam vt nullus dicere possit, cuius gratia cete facta sunt, quàm nobis vtilitatem cõferunt? quid commodi ex eorum creatione, idcirco postquàm dixit, Fecit deus cete magna, & omnem animam animalium reptilium, & volatilia: statim addit, Et vidit deus quòd bona. Quasi diceret: Non enim quia tu rationem ignoras, factorum; accusat creaturas. Audisti dominum laudantem sententia sua, & dicentem quod bone sint, & quomodo tu insanis, dicere audes, quare factę sunt, quasi deum ob suum opificium accusans? Nam si cordatus esses, posses etiam ex horum creatione, & potentiam domini, & ineffabilem misericordiam addiscere: & potentiam quidem, quia sermone & precepto ex aquis talia animantia produci fecit: misericordiam autem, quia vt ea produxit, propriã eis regionem attribuit, innauigabilem maris partem illis decernens, ita vt nemini
I possint nocere: sed versentur in mari, & sui spectaculo supereminẽtem opificis potentiam doceant, nullumq́; humano generi damnum inferant. An paruam putas misericordię partem, geminam tibi vtilitatem hinc exoriri? Etenim sapere volentes, ad dei notitiam introducunt, & admirari faciunt misericordię eius magnitudinem: quòd ab eorum nocumentis humanum genus liberauit. Neq; ob nostram duntaxat vtilitatem ea omnia facta sunt, sed & ob immensam ipsius magnificentiã. Alia enim propter nostram vtilitatem fecit, alia propter suam magnificentiam, vt magis factoris prędicetur potentia. Audieus itaque, quòd deus vidit, quia bona: ne ausis vltra diuinę scripturę obumbrare, & curiosius inquirere, & dicere. Quare deus hoc vel illud fecit? Et benedixit illa deus, inquit, & dixit: Crescite & multiplicamini, & implete aquas, quę in pelagis: & volatilia multiplicentur super terram. Ipsa benedictio est, in magno numero & multitudine illa augeri & multiplicari. Nam quia animę creaturę erant animalia, volebatq́; illa perpetuò esse, ideo subdidit: Et benedixit illa deus, Crescite & mul tiplicamini. Verbum enim illud vsque in pręsentem diem illa conseruat, & tantum pręterijt tempus, neque vnum horum genus imminutum est. Nam benedictio dei, & verbum quod dicebat, Crescite & multi K
plicamini: ut subsisterent & durarent, illis contulit: *Et factum est*, inquit *vesperum & factum est mane dies quintus*. Vides quomodo diuina scriptura docuit nos quę die quinto facta sunt animantia? parumper expecta, & iterum uidebis domini tui misericordiam. Neq;. n. aquas solum animalium productione fœcundas fecit, sed ex terra denuo pręcipit, ut terrestria producantur animalia. Neque enim absurdum hodie attingere ea, quę die sexto sunt facta. *Et dixit*, inquit, *deus: Producat terram animam viuentem fœcundum genus, quadrupedes, & reptilia, & bestias super terram: & pecora secundum genus, & omnia reptilia terræ secundum genus. Et factum est sic.* Vide quomodo & terra iterum duplicẽ nobis affert fructum & mãdato dominico ministrat. Tũc quidem seminum ędebat germina, nunc aũt animata animalia, quadrupedalia & reptilia, pecora & feras. Ecce uerum est qđ dixi, quòd non omnia propter nostrã utilitatem ꝓduxerit, sed & propter suã magnificentiã: vt uidentes copiã & multitudinẽ creaturarum, opificis uirtutem obstupescamus, & sciamus sapientia quadam, & misericordiam inenarrabili, propter futurum hominem omnia esse producta. *Et fecit*, inquit, *deus bestias terræ secundum genus* L
suum, & pecora secundum genus suum, & omnia reptilia terræ secundum genus suum. Et vidit deus quod bona. Vbi nunc sunt qui dicere audent, Quare ferę, quare reptilia creata sunt? Audiant diuinã scripturã dicentẽ: Et vidit deus quòd bona Dic obsecro, ipse qui creauit, laudat facta: & tu audes reprehendere? Quantę hoc fuerit insanię? Quia & in seminibus, & in plantis non solum fructuosas arbores, sed & syluestres, & steriles: & non solum inutiles herbas, sed & incognitas nobis profert, sępe etiam nocuas. Sed propterea non sunt arguendę creaturę. Neque enim temerè, neque inuanum formatę sunt. Sanè neq; laudẽ apud conditorem inuenissent, nisi ad vtilitatem aliquàm conditę essent. Itaq; sicut in

arbori-

Universidad de Deusto
Biblioteca

arboribus non omnes fructuoſę, ſed & infructuoſæ multę: attamen illę ipſæ nõ minorem nobis, q̃ fructuoſæ vtilitatem, eãq; admirabilem, & quieti noſtræ ſeruientem conferunt. Etenim ex ipſis ędificia, & multa alia ad quietem noſtram pertinentia fabricamus. Et omnino nihil quod non ratione aliquã formatum eſt, etiamſi humanæ naturæ omnia illa exactè ſcire poſſibile non ſit. Proinde ſicut in arboribus, ita & in animalibus: alia quidem ad cibum noſtrum pertinent, alia ad miniſterium. Ferarum item & reptilium genera nõ minorem nobis præſtant vtilitatẽ. Et ſi quis vellet ſapiẽter cognoſcere, inueniet etiam nunc, cùm à principatu eorum ob primi parentis inobedientiam deſtituti ſumus, magnam ex illis nobis vtilitatem prouenire. Multa enim inde colligunt medici, quæ ad noſtrorum corporum medicinam & ſanitatem conducunt. Alioquin etiam quid nocumenti ex ferarum productione, quando ſicut domeſtica animalia, ſub poteſtate futura erant hominis, nõ multo pòſt formandi? Hoc.n. nunc dico, vt diſcas omnium domini ſupereminentem miſericordiam, quàm erga noſtrum genus declarat. Poſtquam enim expandit cœlum, extendit terram, condidit firmamentum, vt quaſi interſtitium aliquid diuiſionem inter aquas & aquas faceret: & deinde vt iuſſit aquarum fieri congregationes, eas mare appellauit: aridam autem terram, quàm ſeminum herbarumque prouentu ornauit. Indeq; tranſijt ad duorum magnorum luminarium formationem, & ſtellarum varietatem, quibus pulchritudinẽ cœli decentiorem reddidit. Poſtea autem productis aquatilibus animantibus & volatilibus, quæ volarent ſuper terram ſecundum firmamentum cœli: & impleto quinque dierum numero: quoniam oportebat & terreſtria animalia formari: imperauit vt & ipſa æderentur, & quæ ad cibum & quæ ad miniſterium conducibilia, & feræ, & reptilia. Deniq; vbi omnia ſuo ornatu excoluit, & conuenienti ordine viſibilia diſpoſuit, & menſam largam inſtruxit, varijs & omnigenis refertam edulijs, copiamq; & opes regias habentem, & quaſi quis dicat, & vndequaq; ſuprà & infrà varijs modis ſplendidam: tunc tandẽ fruiturum his omnibus format, cui viſibilium omnium poteſtatem tradat: & oſtendit quanto dignius cæteris omnibus animal formet, quandoquidem præcepit oĩa quæ fiebant ſub illius eſſe imperio & poteſtate. Verùm, ne prolixior fiat ſermo, his contenti dictis, in ſequentem diem reponamus ea quæ pertinent ad formationẽ admirabilis huius animalis, rõnalis & animati, hominem dico: nunc conſuetam admonitionem adhibentes, ita vt ne dictorum memoria elabatur: ſed ex omnibus viſibilib. ad glorificandum dominum noſipſos erigamus. Quod autem ad eum pertingere, & creaturarum omnium rationẽ comprehendere non poſſumus, ne ſit nobis incredulitatis occaſio, ſed potius glorificationis incitabulum. Quando enim deficit ratio, & mens non eſt capax, cogita quàm magnus eſt dominus tuus, & quanta eius virtus, cum neque rationem eorum quæ ab illo facta ſunt, ſcire queamus. Hoc fuerit grati animi, & ſobriæ mentis. Quoniam & Gentiles ſic errauerunt: ſuis.n. cogitationibus omnia permittentes, & ad imbecillitatem naturæ ſuæ non reſpicientes, ſed quæ vltra captum ſuum imaginantes, & limitum ſuorum fines egredientes, etiam a ſua dignitate exciderunt. Nam qui ratione inſigniti, primatũ acceperant præ facturis creaturisq; omnibus, vtpote omnibus viſibilibus digniores: hi in tantã abſurditatem deducti ſunt, vt canes & ſimias, & crocodilos, & fœdiora adorarint. Et quid dico bruta animalia? Multi eorum in tantum ſtuporem & amẽtiam inciderunt, vt & cepe, & allia, & his viliora colant. Propterea prophera illa deſignans, inquit: Comparatus eſt iumentis inſipientib. & ſimilis factus eſt illis. Qua ratione, inquit, inſignitus, & tanta ſapientia prędituſ, is brutis factus eſt ſimilis, fortè & deterior? illa enim vtpote irrationabilia, nullis pœnis obnoxia ſunt. Qui autem ratione pollet, & in illorũ inciderit abſurditatem, meritò pœnas luit, ingratus exiſtens poſt tot beneficia. Hinc denique & lapides & ligna deos appellarunt, & hæc viſibilia elementa deos dixerunt: quia mox vt ſemel à recta via aberrant, in præceps iuerunt, & in malitiæ profundum inciderunt. Veruntamen nos neq; ſic de ſalute illorũ deſperemus, ſed afferentes doctrinas noſtras, cum omni longanimitate & alacritate illis loquamur: moſtrantes tum rei abſurditatem, tum

tum damni grauitatem, & nunquã ſalutem illos aſſequi poſſe negemus. Probabile enim quòd proceſſu temporis Chriſto auſcultent, & maximè ſi nos ita viuamus, ne à nobis incommodentur. Multi.n. illorum cum viderint noſtrorum aliquos, verbo quidem & vocabulo Chriſtianos appellari, cæterum ſicut ipſos rapere, pecuniæ cupidos eſſe, inuidere, inſidiari, dolos plectere, aliaque omnia facere: crapulæ, voluptatique vacare: non iam nos audiunt, neque ſi rationabiles ſint admonitiones noſtræ, ſed exiſtimant omnia noſtra deceptiones, & ijſdem criminib. omnes obnoxios. Cogita obſecro, quãtis illi digni ſint ſupplicijs, quandoquidem non ſolum ſibijpſis inextinguibilem ignem coaceruãt, ſed & alijs authore, ſunt, vt in errore perſeuerent: & ne virtutem ad diſcant, obtu-
D rent aures: & ad hæc in cauſa ſunt, vt etiã virtutum ſtudioſi accuſentur, & reprehendatur, & (quod omnib. grauius) per ipſos dominus blaſphematur. Vides quanta malitiæ pernicies? Vide quomodo nõ vulgari pœnæ reos ſe faciunt, qui malum ſectantur: ſed & multo grauiſſima ſupplicia pro omnibus luituri ſunt, non ſolum pro ſua perditione, ſed & pro errantum ſcandalo, & pro ſugillatione iuſtorum, & pro blaſphemia in deum. Hæc omnia cogitemus, ne ſimus noſtræ ſalutis negligentes: ſed magna nobis ſit cura, vt iuxta deum viuamus, ſcientes nos inde vel conde mnã dos, vel illius miſericordia beandos. Sic omnia faciamus, vt & nos in pura cõſciẽtia verſemur, & eos qui adhuc errant, noſtra ad deum conuerſatione ad veritatem manu ducamus: vt & nos, & alij omnes, qui nobis connumerantur bona fama fruamur: & ante omnia glorificetur dominus noſter, maioremq; noſtri curam agat. Nam quãdo in nos reſpiciunt homines, & laudem in deum referunt, inde & nos plus diuinæ gratiæ aſſequemur. Quid.n. beatius homine, qui ſic viuit vt & homines obſtupeſcant, & dicant, Gloria tibi
E deus? Quàm multi ſunt Chriſtiani, quantam præ ſe ferunt philoſophiam, quomodo deſpiciunt præſentia, qũo omnia ipſis vmbra & ſomnium reputantur, & nulli viſibilium unt affixi: ſed omnia, ſicut hi qui in terra aliena agunt peregrini, & quotidie migrare ex hac vita cupiunt & anhelant? Quantam putas verba hęc his, qui ſic viuunt, etiam hic à deo rettributionem afferre? Et quod valde admirabile & rarum, etiam hi qui talia de nobis iudicant breui ab errore deſiſtunt, & ad veritatem redeunt. Hoc quantam illic fiduciam afferret, nulli non manifeſtum eſt. Proinde ſcientes quod & de damuo, & de lucro proximorum iudicabimur: ſic vitam noſtram inſtituamus, vt non ſolum nobis ſufficiat, ſed & alij inde erudiantur vt & hic magnam dei gratiam nobis conciliemus, & in futuro gloria per dei miſericordiam fruamur. Oremus, vt hæc nobis concedantur gratia & miſerationibus vnigeniti eius filij, cum quo patri ſimul, ſanctoque ſpiritui ſit gloria, imperium, honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia octaua.

F QVoniam alacres heri quæ diximus auditis, age & hodie, qui recens lecta ſunt, charitati veſtræ proponamus. Prius tamen vos obſecrauerimus, vt diligenter auſcultetis ea quæ dicuntur: & quæ prius dicta ſunt, bene in mente veſtra reponatis vt ne fruſtra & incaſſum laborem hunc feramus. Hoc enim ſtudium noſtrum eſt, vt vim ac ſenſum eorũ, quæ ſcripta ſunt accuratè ſciatis: atq; ita vt non ſolum teneatis, ſed & aliorum magiſtri poſſitis, iuxta beatum Paulum, Ro. 14. vnus alterum ædificare. Nam ſi vos pro- & 15. feceritis in domino, & in ſpiritualium do 1. Theſ. ctrina mactos & præſtantes oſtenderitis, 2. b. etiam nos ingenti afficietis lętitia. Hęc enim noſtra fuerit tota proſperitas, & ſumma feſtiuitas. Quę noſtra ſpes, vel gaudium, vel corona, inquit, gloriationis? an non & vos, & veſtrum in diuinis ſtudijs incrementum? Omnes.n. doctores, 1. Theſ. qui vident diſcipulos priorum lectionum 2. d. memoriam animo bene tenere operibuſque ipſis fructum aliquem afferre, maiore alacritate & ſequentium ſcientiam concredunt. Et nos quoque quanto magis mentem veſtram erigi, & deſiderium creſcere, rationemque alas aſſumere videmus, tanto alacriores reddimur, vt vberiorem doctrinam proponamus. Porro quanto plus profundimus fluentorum horum ſpiritualium, tanto nobis & fluenta ſunt auctiora: nimirum propter ędificationem veſtram, & propter veſtra- G rum animarum vtilitatem. Non.n. in hac cauſa

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa contingit, sicut in pecunijs. Illic.n. qui dinumerauit vicino, imminuit suam substantiam: & quanto plus expendit, tanto minus possidet pecunię. Hic autem plane secus agitur. Tunc enim facultatib. nostris plus accrescit, tunc spirituales hæopes magis augentur, quando audire volentibus, doctrinam liberaliter profundimus. Igitur quia nobis abundantius, & opes, & substantiæ affluunt, & vos spiritualib. alimentis satiari non potestis: age, videamus quid & hodie beatus Moses in his quæ lecta sunt nos doceat, immò quid gratia spiritus per eius linguam nobis dicat. *Et dixit*, inquit, *deus. Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundū similitudinem*. Ne simpliciter prætereamus chatissimi, dicta hæc, sed disquiramus verba singula: & ad infima descendentes, vim in breuiculis hisce verbis latentem inuestigemus. Nam licet pauca sint verba, magnus tamen thesaurus est in illis reconditus: atque decet, vt non tantum coram adstemus, sed & sobrij & vigiles adsimus.

H Quoniam & hi qui sensibiles thesauros effodere conantur, non in superficie solum fodiunt, sed in profundum descendunt, & penitiores terræ sinus scrutantur: ita arte sua aurum à terra segregantes, tametsi sæpe post labores sudoresque multos vix paucas quasdam portiunculas afferunt. Hic autem nil tale est, sed labor minor, & ineffabilis vbertas. Nam spiritualia omnia in hunc modum se habent. Ne igitur simus infeliciores his qui sensibilia respiciunt: sed inquiramus & nos diligenter thesaurum hunc spiritualem in verbis istis reconditum. Et primum videamus quid nouum & admirandum dicat: deinde quare tanta verborum variatione vtatur beatus hic propheta, immò misericors deus per prophetam loquens. Et dixit, Faciamus hominē secundū imaginē nostrā, & secundū similitudinē. Prius quidē, quū cœlum terramq; formasset, audiuimus illum dicentem: Fiat lux: & fiat firmamentum in medio aquę. Et iterum: Cogantur aquę in congregationem vnam: & appareat arida: &, Fiant luminaria: &, Educant aquę reptilia animarum viuentium. Vidisti sermone solo & præcepto omnem creaturam quinque dieb. formari? Vide

I hodie, quanta verborum diuersitas. Non enim iam dicit, Fiat homo: sed quid? Faciamus hominē secundum imaginem nostram, & secundum similitudinē. Quid hoc nouiquid rari? Quisnam ille qui formandus, ad quem faciendum opifici tanto consilio, & circumspectione opus? Ne mireris dilecte. Homo enim inter visibilia omnia dignitate præcellit, propter quem condita sunt hæc omnia: cœlum, terra, mare, sol, luna, stellæ, reptilia, iumenta, brutaq; animalia omnia. Et quare, inquis, tardius creatus est homo, si cæteris dignitate præstat? Merito. Nam vt ingressuro in ciuitatem aliquam rege, operępretium est premittere satellites, aliosq; omnes vt bene adornatis palatijs, rex honestius ibi agat: Ita simili modo, quasi regem & principem aliquem rebus terrenis præfecturus, prius omnem hunc ornatum fabricauit, & tandem pręficiendum hominem formauit: declarans factis istis, quanto honore animal hoc prosequatur. Cęterum rogemus hoc loco Iudæum: & videamus quid respondeat: ad quem dixerit deus, Faciamus hominem secundum Ioan. 5
imaginem nostram. Scripta enim sunt g
hæc à Mose, cui se credere dicunt quidem, non credunt autem: sicut & Christus inquit: Si crederitis Mosi, crederitis & mihi. Sed literæ quidem apud illos sunt, sensus verò apud nos. Ad quem igitur dictum est, Faciamus hominem? cum quo K
consilium hoc habuit dominus? Nunquid consilio & circumspectione opus habet? Absit. Quid ergo? Figura verborum declarare voluit, quàm excellentem honorem homini qui formabatur, impendat. Quid ergo dicunt hi, qui adhuc habent velamen super corda sua positum, & nihil eorum quę hic contenta, intelligere volunt? Ad angelum & archangelum, inquiunt, hęc dicta sunt. O insaniam, ò magnam impudentiam. Et quomodo rōni consentaneum est, bone vir, vt angeli consilium dent domino, & creaturæ creatori? Non enim est angelorum consilium dare, sed assistere, & ministerium adimplere. Et vt discas, audi vocalissimum Esaiam, dicentem de supernis angelicis virtutibus: Vidi Cherubin stantia à dextris dei, & Seraphim, & obtegebant facies pedesque suos alis. Quod ideo factum esse liquet, quia fulgur maiestatis diuinę inde egrediens, ferre nequiuerunt, stetērūtq; cū timore & tremore. Etenim creaturis

turis peculiare est domino adsistere. Verum illi nihil præsentium intelligentes,
L simpliciter quod occurrit, effutiunt. Et ideo refutatis illorum deliramentis, dictorum veritas ecclesiæ filijs dicenda est. Quis igitur hic, ad quem inquit, Faciamus hominem? Quis autem alius, quam ille magni consilij angelus, ille admirabilis consiliarius, potens, princeps pacis, pater futuri seculi, vnigenitus dei filius patri æqualis secundum substantiā per quē omnia producta sunt? huic dicit, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem. Hic Arianos tempestiue perstingit. Nō. n. imperando dixit, fac vt subdito & inferiori, vel vt minori secundum essentiam: sed par honor declaratur cum dicit, faciamus. Et quod sequitur, magnam substantiæ æqualitatem ostendit: Faciamus. n. ait, hominem secundum imaginem nostram & similitudinem. Iterum hic insurgūt, & pullulant hæretici alij, ecclesiæ dogmata depopulantes, & dicentes: Ecce dicit, secundum imaginem nostram. Et inde volunt deo humanam formam tribuere: id quod extremi fuerit stuporis, vt is qui forma speciesque caret, & nulli alterationi obnoxius
M est, sub humanam redigatur formam, & in corporeo membra & liniamenta attribuantur. Quæ huic insania par fuerit, quum non solum nihil lucri a scripturis diuinitus inspiratis deferunt, sed & plurimum inde offenduntur, simili modo affecti, sicut hi qui morbo laborant, & corporalibus oculis cæcutiunt? Illi. n. ob oculorum suorum infirmitatem solis luci aduersantur, & ob aduersam corporis valetudinem, etiam optimos saluberimosq; cibos auersantur: Ita & hi anima ægrotantes, & mentalibus oculis capti, ad lumen veritatis respicere non possunt. Idcirco nostro fungētes munere, manus eis porrigamus, magnaque eis mansuetudine loquamur. Nam & beatus Paulus ita nos monuit, di-
1. Ti. 1. cens: Vt in mansuetudine eruiant aduersarij, si forte det eis deus pœnitentiam in d
agnitionem veritatis, & emergant a laqueo diaboli, capti ab ipso in illius voluntate. Vides quomodo verbis declarauit, quod quasi ebrietate obruti sint? Nam quod dicit, emergant, ostendit quod ab aliquo mersi sint. Et iterum: Capti, inquit, a diabolo quasi diceret, laqueis irretiti sunt. Vnde & nobis gemina opus est mansuedine & longanimitate, vt possimus tuos eripere, & educere ex laqueis diaboli. Dicamus igitur eis: Emergite, & resipiscite paulisper, aspicite lumen iustitiæ, expendite vobiscum verborum diligētiam. Neq;. n. cum dixit: Faciamus hominem secundū imaginem nostram, & secundum similitudinem: hic sermonem finiuit: sed per ea A
quæ adiūgit, manifestum nobis facit, quo sensu nomen imaginis posuerit. Quid. n. dicit? Et dominentur piscibus maris, & volatilibus cęli omnibus reptilibus super terram imaginem ergo dixit, de principatu & dāio, non de alio aliquo: quia deus fecit hominem principem omniū quæ sunt super terrā, & nihil super terram homine maius est, & omnia sub potestate illius sunt. Quod si adhuc ea dicta esse contendant de formæ imagine, dicemus eis: Igitur deus non solum hō, sed & mulier erit: quia eandem formam vterq; habent. Verum hoc absurdū est & ratione caret. Audi. n. & beatum Paulum dicentem. Vir. n. 1. Co.
non debet velare caput, imago & gloria 11. b
dei existens. Mulier autem gloria viri est. Vir. n. imperat, mulier autem subiecta est: sicut & Christus ab initio ad eam dixit: Ad virum tuum conuersio tua, & ipse tibi dominabitur. Itaque qm̄ iuxta rationem dñij non formæ ad imaginem factus, est Gen. 3. e
ideo vir dominatur omnibus, mulier aūt subiecta est. Ea propter dicit de viro Paulus, q̄ imago & gloria dei sit, mulier autem gloria viri. Quod si de forma vel figura dixisset, non vtiq; ea diuisisset. Eadem B
enim figura est viri & mulieris. Vidisti plenam veritatem, quomodo nullum veritatis prætextum relinquit his, qui absque causa impudentes esse volunt? Veruntamen etiam illis ita se habentibus, ne cessemus magna suauitate cum ipsis agere, si forte det illis deus tempus ad agnitionem veritatis. Ne ergo torpescamus, si quo pacto per mansuetudinis studium possimus ipsos eripere a deceptione diaboli. Et si Act. 17.
placet citemus iterum beatum Paulum, f
qui Athenien sibus sic dicebat. Non debemus existimare, auro vel argento, vel lapidi, vel sculpturæ artis, vel inuēto hominis numem esse simile. Vidisti quanta diligentia omnem illorum errorem sapiens magister amputauerit? Nō solum. n. a corporali typo alienum dicit numen, sed &

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod tale aliquid nulla humana cogitatio effigiare queat. Hæc subinde illis dicentes, nihil quod vestrum est intermittatis, si forte ad veritatem respicere velint. Cæterum vt a bene vola illorum institutione vobis desistendum non est: ita oro, vt scita ecclesiastica probe teneatis, non confundentes dictorum consequentiam,
C sed cum Iudæis, vt oportet, loquamini: & demonstrate, quòd non sint dicta de angelis & virtutibus, quorum officium est ministrare: sed de vnigenito dei filio. Arianis quoq; hinc parem filij cum patre dignitatem indicate. Sed & his qui humanã formam numinis imaginantur, allatis in medium his, quæ a beato Paulo sunt dicta, euellite ecclesiasticis placitis pernicioſos morbos instar zizaniarum pullulantes: operamq; date, vt pia scita in eis plantentur & roborentur. Volo.n.& precor, omnes vos in doctorum ordine esse, & non solum auditores nostrorum esse dictorũ, sed & alijs doctrinam nostram afferre, piscariq; errantes, vt in viam redeant veritatis, sicut & Paulus inquit: Vnus alterum
1. The. 5.b ædificet: &, Cum timore, & tremore salutem vestram operemini. Sic deus nostram
Phi. 2.b multitudinem augebit, & vos vberius superna fruemini gratia magnam membrorum vestrorum curam habentes. Neq;.n. deus vult vt Christianus seipsõ tantum cõtentus sit, sed vt alios ædificet, non per doctrinam solum, sed & per vitam & conuersationem. Neq; sic nos inducit in veritatis viam, vt in vitæ curam. Nam neq; tam consideranrur ea quæ a nobis dicuntur, quam quæ a nobis aguntur. Et vt scias rẽ ita se habere, licet infinities tantum Philosophemur verbis, & de patientia disseramus, & cum tempus fuerit, eam operibus
D non demonstremus: non tantum proderunt verba, quantum nocebũt opera. Sin ante & post verba, operum specimen exhibuerimus: digni habebimur qui admonea mus alios eorum quæ per opera adimplemus: quia & Christus illos beatos dixit,
Mat. 5. 6 inquiẽs: Beatus qui fecerit, & docuerit. Vi de quòd opus præposuerit, & postea doctrinam. Atq; adeo præcedente opere, etiã si non sequatur doctrina, sufficiunt opera ipsa luce clarius ad docendum eos qui in nos respiciunt. Hoc igitur omnibus modis considerem us, vt prius operibus docea mus, & postea sermonibus: vt ne & nos audiamus a beato Paulo, Tu qui doces aliũ, teipsum non doces? Et cum volumus ad- Rom. 2
monere alium, vt aliquod ex his quæ necessaria agat honeste, prius studeamus & nos hoc ipsum agere, quo nobis & maior sit loquendi fiducia, & omnis nostra cura sit in animarum salute. Et quomodo poterimus? Lasciuias carnis refrænemus, & verum probemus ieiunium. Ieiunium autem dico, abstinentiam a vitijs. Etenim abstinentia a cibis propter hoc recepta est, vt rigorem carnis refrænet, & equum moderanti facilè parere faciat, Ieiunantem E
ante omnia oportet iram refrænare, mansuetudinem & lenitatem addiscere, habere cor contritum, & quod absurdas concupiscentias repellat: ante oculos continuo proponere oculum æterni iudicis, & tribunal indeprauabile, ex pecunijs fieri meliorem, & illis dominari: liberalem esse in dãda eleemosyna, nullum malum aduersus proximum in cor admittere. Hoc verum ieiunium est, sicut & Esaias ex persona dei
Esa. 58. a.b loquens, dicit: Non hoc ieiunium elegi, dicit dominus. Et si torqueas vt circulum ceruicem tuam, & saccum & cinerem sub sternas, neq; sic vocabitur ieiunium acceptum, dicit dominus. Sed quale die? Solue, inquit, obligationes violentiorum con Ibidem.
tractuum, frange esurienti panem tuum, pauperem absq; tecto induc in domum tuam. Et si hæc feceris, inquit, tunc erumpet matutina lux tua, & sanitates tuæ statim orientur. Vidisti dilecte, quale sit verum ieiunium: Hoc vobis curæ sit, & nõ vt pleriq; existimemus definiri in hoc ieiunium, sed ad vesperam vsque impransi maneamus. Non hoc est quòd quæritur, sed vt cum ciborum abstinentia & a cæteris abstineatur quæ nocere possunt, & spiritualibus magis vacetur. Ieiuniantem esse oportet demissum mitem, humilem, I
gloriæ huius vitæ contemptorem. Nam si cut animæ suæ curam despexit, ita & inanem gloriam despicere decet, & ad illum solum qui exquirit corda & renes, respicere, magnoq; studio preces & confessiones facere deo, & virtute eleemosynarum pro viribus seipsum iuuare. Hoc.n.mandatum maxime valet ad abolenda peccata, & extinguendum gehennæ ignem, modo ipsum liberaliter, & non ad ostentationem hominum fiat. Et quid dico, non ad ostentationem? Nam si recte sapimus, ob hoc

hoc solum quòd bonum est, & ob compassionem in cognatos, virtutem hanc exercere oportebit, non ob promissas, a deo mercedes. Verum nihil magnum vel sublime videri debet, etiam si hoc mandatum facimus, nullam ab hominibus venantes gloriam, vt ne & sumptus faciamus, & mercede pariter priuemur. Id qđ non solum in eleemosyna, sed in vnoquo que bono opere spirituali attendendum, vt nihil ad hominum præconia respicientes faciamus: alioquin nulla vobis vtilitas erit, siue ieiunamus, siue præcamur, siue miseremur, siue quoduis aliud facimus, nisi propter illum solum fiant, qui nouit & abscondita, & quæ profundo mẽ tis sunt recondita. Nam si ab illo præmia
G expectes, cuius gratia ab illo, qui natura tibi cognatus est laudari & admirari vis? Et quid inquam laudari? Sæpe is non laudat sed & inuidet. Sunt.n.multi ita male affecti, vt & ea quæ bene a nobis fiunt in contrarium interpretentur. Cuius igitur gratia, dic obsecro peruersum hoc iudicium tanti facis? Insopitum.n.& perpetuo vigilem illum oculum, nihil eorum quæ fiunt, latere potest. Et oportet hoc cogitantes, & tanto studio vitam nostram instituere t, perinde ac mox de omnibus verbis & operibus, & cogitationibus iudicandi essemus. Ne igitur salutis nostræ contemptores simus. Nihil enim virtuti par est charissime, quæ nos & in futuro seculo è gehenna eripit, & regno cœlorum nobis frui concedit, & in præsenti quoque seculo omnibus superiores constituit, qui nobis sine causa insidiantur: & non hominibus solum: sed & ipso salutis nostræ inimico diabolo fortiores efficit. Quid igitur illi par fuerit, quæ non solum hominibus insidiantibus sed & dæmonibus superiores, sui studioſos efficit? Virtus autem est, humana omnia despicere, futura singulis horis cogitare, nullis præsentibus addictum esse: sed scire omnia huma
H na vmbram esse: & somnium, & si quid his vilius. Virtus est, erga negocia huius vitæ non magis quam erga mortuum afficit: & ita vitioſæ operationis expertem, vt ad ea, quæ offendere animæ salutem possunt, quasi mortuus quis sit, viuat autem, & operetur tantum ea quæ spiritus
Gal. 2.d Ephe. 4 sunt: sicut & Paulus dicebat, Viuo autem non iam ego, sed viuit in me Christus. Proinde dilecti, & nos tanquam Christum induti, omnia faciamus, & non contristemus spiritum sanctum. Quando igitur turbamur a concupiscentia, vel affectione absurda, vel ira, vel furore, vel inuidia: cogitemus eum qui in nobis habitat, & expellamus procul omnem talem cogitationem. Reuereamur eminentem dei gratiam, quæ non obumbrat, & refrænemus omnes carnis affectiones, vt cum legitimè in breui hac & fragili vita certauerimus, coronas illas assequamur in futuro die illo, terribili quidem peccatoribus, desiderabili autem virtute vestitis. Et mereamur ineffabilia illa bona gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo sit patri & spiritusancto gloria, imperium, honor nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Homilia nona. I

AGricolæ studioſiores larga terræ semina concredunt, quam crassam, & pinguem vident: & magnam continuo diligentiam adhibentes quotidie considerant, num forte alicubi sit quod segeti nocere, & laborem ipsorum, quem habuerunt, inutilem facere possit. Simili modo & nos, spirituale desiderium vestrum, & ingens audiendi studium videntes, operam damus, vt quotidie sententias quasdam diuinæ scripturæ, vestræ menti inseramus quibus detegantur ea quæ spirituali semini nociua esse possunt: ne forte nocumentis & insidijs eorum, qui præter ecclesiastica placita, suorum capitum figmenta introducere tentant, sana doctrina intercipiatur, & turbetur. Vestrum igitur fuerit, deposita posthac diligenter seruare, & firma memoria custodire, vt facilius & sequentia tenere possitis. Nam nisi nunc ad profundiora scripturarum sensa descenderimus, & vos mentem vestram coaptaueritis, quando ieiunij tempus, quando ad natandum membra nostra sunt leuia, mentis autem oculus acutior, vt pote non turbatur damnoso voluptatis flore: spiritus quoque, ne male habeat, sufficientior: quando commode poterimus hæc facere? non quando delitiæ, & ebrietas, & voracitas, & crapula: & alia quæ inde nascuntur mala, regnant. Non videtis, quòd ij qui preciosos lapides K

Universidad de Deusto
Biblioteca

in mari quærunt, non ſedent iuxta littus maris, fluctus numerantes: ſed in profundum ſe demittunt, & vt dicam, quaſi in ipſos ſinus abyſſi deſcendentes, aſſequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis quid magnæ vtilitatis vitæ huic attulerit illorum lapidum inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda inferrent. Ex inſania enim & rabie quæ eſt in pecunias, innumera ſequi videmus mala. Atta men licet tanta inde naſcantur mala & damna, non eſt tamen quod grauet, ac deterreat eos qui in his occupati ſunt: ſed & laborem ſubeunt, & periculis ſe exponunt, vt inuenire poſſint quod quærunt. In diuinis autem ſcripturis, & in ſpiritua libus & præcioſis illis lapidibus, neque periculum ſuſpicari licet, neque multus eſt labor, ſed lucrum ineffabile: tantum ea quę noſtra ſunt cum alacritate afferamus. Gratia enim eſt parata, quæres eos qui ſe cum largitate ſuſcipiant. Ita enim ſe habet dominus noſter, quòd ſi viderit animam vigilem, & deſiderium feruens, & ip ſe ſuas diuitias largiter ſuppeditat pro ſua magnificentia, vltra etiam quam petere audeamus. Hæc igitur cum ſciamus dilecti, purificatis cogitatibus veſtris a ſeculaL ribus negocijs, & dilatata mentis veſtræ latitudine, magna alacritate ſuſcipite quę a ſpirituſancto ſuppeditantur: vt ſicut terra craſſa & fœcunda multiplicetis concre dita ſemina, & faciatis fructum, alius quidem cẽtuplum, alius ſexagecuplum, alius trigecuplum. Audiſtis ſuperioribus diebus ineffabilem ſapientiam eius qui viſibilia hæc omnia fabricauit, & quomodo verbo ſolum & præcepto omnia produxit. Dixit enim. Fiat: & factũ eſt. Statimque producta ſunt omnia elementa, & ſufficit verbum, vt ſubſiſtere poſſent omnia: non quoniam ſimpliciter erat verbum, ſed quia verbum dei. Memores eorum eſtote, quæ tunc a nobis mouebantur, contra eos qui ex præiacente materia res factas eſſe contendunt, & ad eccleſiaſtica ſcita, etiam ſua deliria afferre non verentur. Didiciſtis cuius gratia cœlum quidem perfectum, terram autem informem produxerit. Duas enim tunc cauſas diximus: vnam, in elemento hoc potiori potentiam domini agnoſcens, non vltra am bigas propter impotentiam illius factum M eſſe: alteram quia terra & mater & nutrix noſtra facta eſt, & ex ipſa paſcimur & ſumus, alijsque omnibus fruimur, & ad ipſam redimus: ipſa enim nobis eſt & patria, & ſepulchrum. Et ne quis ob vtilitatem & neceſſitatem illius maius aliquid de ipſa ſentiat, oſtendit ipſam ab initio informem conditam: vt erudiamur per res ipſas, prædicta omnia non naturæ telluris aſcribenda, ſed potius conditoris virtuti. Didiciſtis item, quomodo aquarum ſeparationem fecerit, producto viſibili hoc firmamento. Scitis, animantia & ex terra, & ex aquis ædita. Hæc non abſque cauſa temere nunc charitati veſtræ cogor repetere: partim vt auditorum animis hæc magis inſideant, partim vt his qui tunc non affuere, nihil damni abſentia ſua attulerit: quia benignus pater etiam abſentibus filijs reliquias menſæ reſeruat, vt cum aduenerint, ex earum reſeruatione ſuam cõſulentur abſentiam. Vnde & nos omnium qui huc confluunt, non minorem quam membrorum noſtrorum curã gerentes, & profectum veſtrum noſtram exiſtimantes gloriam, cupimus omnes perfectos & conſummatos fieri in gloriã domini, & laudem & eccleſiæ, & noſtram gloriationem. Et niſi hoc vos interturbet, paucis charitati veſtræ, & heſterna dicta commemorabimus. Vidiſtis quanta diuerſitate homo & creaturæ aliæ conditi ſunt. A Audiſtis, quanto honore principem noſtri generis dignatus ſit: & in formatione ipſa quomodo per verba dictionumque craſſitudinem declararit honorem formã do tribuendum, dicens, Faciamus hominem ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem. Didiciſtis, quid ſit ſecundum imaginem, nempe quòd nõ ſit ſubſtantiæ dignitas, ſed dominij ſimilitudo: & quòd non ſecundum imaginem formæ, ſed ſecundum rationem dominij dixerit: ideo & ſubdidit, Et dominentur piſcibus maris, & volatilibus cęli, & beſtijs, & reptilibus terræ. Verum hic gentiles in nos inſurgunt, & dicunt, quòd compertum ſit hoc non eſſet verum. Non enim dominamur feris, quemadmodum pollicitus eſt, ſed ipſæ nobis potius. Immo nõ verum eſt quod hi obijciunt. Nam mox vt apparuerit homo, feræ fugam capiunt. Quod ſi aliquando vel fame vrgente, ab illis nos inuadentibus lędimur, hoc non fit ideo, quod illis in nos ſit imperium, ſed ob

ob aliam cauſam. Nam & armamur, & defidiam excutimus, ne latrones nos impetant non quod illi noſtri domini ſint, ſed quod tanta nobis ſalutis noſtræ ſit cura.
B Audiamus autem nunc quæ ſint dicta: Faciamus hominem ſecundum imaginẽ noſtram, & ſecundum ſimilitudinem. Sicut imaginem dixit ob principatus rationem, ita & ſimilitudinem, vt pro viribus humanis ſimiles fiamus deo, manſuetudine (inquam) & lenitate, & virtutibus deo
Mat. 5. ſimiles efficiamur: quod & Chriſtus dicit,
g Similes eſtote patri veſtro qui eſt in cœlis. Nam quemadmodum in terra hac ſpatioſa & & lata, animantium alia manſuetiora ſunt, alia ferociora, ita in latitudine animæ noſtræ, cogitationum aliæ ſunt magis pecuniæ & irrationales, aliæ ferociores & agreſtiores. Domandæ igitur illæ ſunt, & rationis imperio magiſtrandæ. Et quomodo quis cogitationem ferociorem compeſceret? Quid dicis homo? Leonibus imperamus, & animos eorum manſuetos facimus: & dubitas, num mentis ferociam in manſuetudinem mutare poſſis? quamuis natura beſtiæ feroces ſint, & præter naturam manſuetæ: contra tu præter naturam ferox, natura autem mitis: & qui beſtijs id quod natura eis ineſt auferre, & quod eorum naturæ aduerſus, inſe-
C rere potes: id quod natura tibi præſtitit, conſeruate, non potes? En quantam hoc condemnationem meretur. Iam quod his admirabilius eſt, leonum naturæ & alia quædam difficultas ineſt. Rationis enim participes non ſunt, & nihilominus videmus ſæpe duci eos manſuetos per forum, multique ex officinis numos, vt mercedem artis & induſtriæ, manſuetario numerant, quod feram manſuefecerit: animæ vero tuæ ratio conceſſa eſt, & dei timor, & alia vndequaque adminicula: ne igitur prætextus, & incuſationes dei affer. Potes enim ſi vis, manſuetus eſſe, & placidus & æquus. Faciamus, inquit, hominem ſecundum imaginem noſtram, & ſecundum ſimilitudinem. Ad propoſitam quæſtionem iterum redeamus, Oſtendit enim dictis illis, quod ab initio homo plenum & perfectum ſuper beſtias principatum habuerit. Dominentur enim ait, piſcibus maris, & volatilibus cœli, & reptilibus terræ. Quod autem nunc terrori nobis ſint beſtiæ, & timeamus, & dominio exciderimus, neque ipſe contradico. Verum hoc non arguit falſam dei promiſſionem. Nam ab initio res non ita habebant, ſed timebant & tremebant beſtiæ & ſuſpiciebant dominum. Vbi autem per inobedientiam, libertatem & dignitatem noſtram amiſimus, etiam principatus noſter mutilatus eſt. Subiecta enim homini animalia omnia fuiſſe, accipe ex ſcriptura, quæ dicit: Adduxit deus beſtias, & omnia bruta ad Adam vt videret quid vocaret ea. Et cum videret iuxta ſe beſtias, non reſilijt: ſed tanquam dominus aliquis ſeruis ſubditis nomina impoſuit. Et omne quod vocauit Adam, inquit hoc nomen eſt illi. Quod vtique dominij ſignum. Et deus volens per hoc docere ipſum, ſubſtantiæ ſuæ dignitatem, nominum impoſitionem illi permiſit. Operæ pretium fuerit indicare, ab initio feras homini terribiles non fuiſſe. Eſt & aliud quiddam non minus: ſed & hoc argumento manifeſtius. Et quidnam hoc? Colloquium ſerpentis cum muliere. Nam ſi terribilis fuiſſent hominibus beſtiæ, mulier ſerpente conſpecto non manſiſſet, neque conſilium accepiſſet, neque in tanto pauore illi loquuta fuiſſet: ſed ſtatim ad aſpectum illius obſtupefacta, profugiſſet. Verum colloquitur, nec metuit: nondum enim erat timor ille: cæterum vbi peccatum intrauit, ablata eſt hæc poteſtas & dignitas. Et quemadmodum inter ſeruos fieri ſoler, vt probatiores: & honeſtiores conſeruis terrori ſint, alij autem ſocios & ſeruos timeant: ſic & de homine factum eſt. Nam E quandiu ſalua illius in deum fiducia, terribilis erat & beſtijs: vbi autem impegit, timere cœpit & conſeruorum extremos. Quod ſi quæ dicimus non fers, demonſtra tu mihi vbi terribiles fuerint homini beſtiæ, ſed non poteris. Quod autem poſtea ſubijt timor, etiam hoc diuinæ miſericordiæ maximum argumentum eſt. Nam ſi poſtquam homo mandatum præuaricatus eſt, integer illius manſiſſet honor & immobilis, haud facile a lapſu deſtitiſſet. Quandoquidem cum obedientes & inobedientes pari dignitate fruuntur, malitię aſſuefiunt magis, quam ſtatim ab ea deſiſtunt. Cum enim nunc ſub tot terroribus, pœnis & ſupplicijs non emendantur: quales fuiſſent, ſi nihil paſſi graue pro ſuis delictis? atque ita principatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis a deo ob magnam noſtri curam ablatus. Tu autem chariſſime, & inde miſericordiam dei ineffabilem conſidera, quomodo Adam totum mandatum ſubuerterit, & totam legem tranſgreſſus ſit: miſericors autem deus bonitate ſua noſtra vincens delicta, non omnem honorem abſtulerit, neque toto deiecerit prin-
F cipatu: ſed ea duntaxat animalia a noſtra poteſtate alienauerit, quæ non multum ad huius vitæ vtilitatem nobis conducunt quæ verò noſtræ multum ſeruiunt, & vtilia & neceſſaria, ea in ſeruitute & ſubiectione ſua reliquerit. Dedit itaque nobis bonum armenta, vt aratrum trahamus, ſeramus terram ſulcemus. Dedit & ſubiugalium multa genera, vt nos adiuuent ad vtilia quæque conuehenda. Dedit ouium greges, vt haberemus quæ ad veſtiendum nos ſufficerent. Dedit & alia animantium genera, vnde multa nobis ſuppeditantur commoda. Nam puniens
Gen. 3. hominem ob inobedientiam ſuam, dicebat: In ſudore faciei tuę veſcaris pane tuo. Vt ne ſudor & labor hic noſter in tolerabilis foret, ſudoris moleſtias, & laboris onus alleuiauit iumentorum multitudine, quæ vna nobiſcum laborant, & moleſtias ferunt: idem faciens quod benignus & prudens paterfamilias, qui flagellato ſeruo etiam curam quandam congruam, flagellis adhibet. Nam vt condemnauit peccatorem deus, leniorem etiam condemnationem eſſe voluit: quia ad laborem & ſudorem adiudicato, ſubſidiaria fecit multa brutorum genera. Atque ita, quod honorem nobis dedit, & abſtulit: & beſtiarum nobis metum immiſit, & omnia (ſi quis diligenter & cordate inquirat) offendet plena ſapientiæ, prouidentiæ & miſericordiæ. Quocirca pro his omnibus gratias eius agamus, qui tanta in nos beneficia collocauit. Neque enim gra
G ue aliquid & oneroſum a nobis requirit: ſed ſolum vt teſtemur & fateamur beneficia ſua, & pro his gratias referamus: non quod ipſe his egeat qui ſufficientiſſimus eſt, nullaque re indiget: ſed vt nos diſcamus authorem bonorum diligere, & non ingrati ſimus, ſed dignam tantis beneficijs & prouidentia virtutem afferamus. Nam ſic ipſum ad maiorem noſtri ſolicitudinem prouocabimus. Oro igitur, ne deſides ſimus, ſed vnuſquiſque ſupputet apud ſe ſingulis horis, non ſolum communia beneficia: ſed & priuata in ſe collata: non ea tantum quæ omnes fatentur, & quæ omnibus manifeſta, ſed & propria ac latentia. Hinc enim ad cõtinuam d
gratiarum actionem domino referendam incitabimur. Hoc maximum ſacrificium, hæc perfecta oblatio eſt, hoc fiduciæ noſtræ ad deum argumentum. Et quomodo dico? Qui hæc continuo in mente ſua verſat, & ſuam tenuitatem agnoſcit, & eminentem diuinam miſericordiam cogitat: quomodo res noſtras gubernans, & diſpenſans, non attendat quid mereantur noſtra peccata, ſed ad ſuam bonitatem: is nimirum mentem humilitat, cor
H conterit, omnem faſtum, & arrogantiam caſtigat: diſcit modeſte agere, contemnere præſentis vitæ gloriam, ridere viſibilia omnia, cogitare futura vitæ immortalis bona. Qui ſic afficitur animo, verum ac-
Pſa. 50. ceptum ſacrificium deo offert, ſicut propheta dicit: Sacrificium deo ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum deus non deſpiciet. Cordatos enim famulos non tam pœnæ & ſupplicia emẽdant vt beneficia & agnoſcere quod non iuxta delictorum merita pœnam luerint. Conteramus igitur pectus noſtrum, humiliemus (obſecro) mentem, & maxime nunc cum hoc ieiunij tempus multa nobis præbet ſubſidia. Nam ſi ita affecti fuerimus, poterimus & magna ſobrietate preces facere, & confitentes peccata multum gratiarum ſuperne obtinere. Et vt ſciatis tales animas deo placere, audi
Eſa. 66. a ipſum dicentem, Ad quem reſpiciam, niMat. 11. d ſi ad humilem & quietum, & trementum ſermones meos? Ideirco & Chriſtus dicit: Diſcite a me, quia mitis ſum & humilis
I corde, & inuenietis requiem animabus veſtris. Nam qui vere ſeipſum humilitat, nunquam poterit ira commoueri, & proximo ſuccenſere: quia anima eius in ſui conſideratione occupata eſt & humiliata. Anima autem quæ ſic ſe habet, quid eſſe poſſet beatius? Quicunque talis eſt, is in portu continuo ſedet ab omni tempeſtate liber, & oblectatur in ſerenitate cogitationum. Et ideo Chriſtus dicebat, Et in-
Ibidem. uenietis requiem animabus veſtris. Itaque ſicut qui affectiones illas ſopit, multa requie fruitur: ita deſes & ſupinus, & qui nequit ſeipſum, vt decet, moderari, perpe-

perpetuo perturbationibus, & affectionibus obnoxius eſt: domi bellum habet, nemine perſequente turbatur & grauem ſuſtineat tempeſtatem. Et propterea fluctibus ſe eleuantibus, & exorientibus malorum ſpirituum procellis, ſæpe nauis illius ob imperitiam gubernatoris demerſa, ſimul ſummergitur. Proinde decet nos eſſe ſobrios & vigiles, & perpetuam indeficientemque animæ noſtræ ſolicitudinem habere Chriſtiani enim eſt aduerſus concupiſcentias carnis ſemper in acie ſtare, & leges domini noſtri nobis datas, ſemper in auribus ſonare, & his muniri, & illius longanimitate non abuti: & non expectare, vt re ipſa iræ illius pericu-
Pſ.77.d lum faciamus, vt ne & de nobis dicatur, Quando occidebat eos, tunc inquirebant eum: Chariſſimi, adiumento nobis nunc eſt ieiunij tempus, omnes ad confeſſionem peccatorum noſtrorum
K feſtinemus, & ab omni quidem malitia
Pſ.36.a abſtineamus, exerceamus autem virtutes omnes. Nam ſic & beatus Dauid docet, dicens: Declina a malo, & fac bonum. Quod ſi in hunc modum vitam noſtram inſtituerimus, & abſtinentiæ ciborum abſtinentiam a malis adiunxerimus, poterimus & nos magna fiducia frui, & vberiorem a deo miſericordiam aſſequi, & in præſenti vita, & in futuro illo die terribili, precibus & interceſſionibus eorum, qui deo maxime placuerunt: gratia, & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri ſimul & ſpiritui ſancto ſit gloria, imperium, honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia decima.

QVidnam ſibi vult, quod minor eſt hodie veſter conuentus, & infrequens theatrum eorum, qui ad nos confluunt? Fortaſſis aliqui erubuerunt, poſt carnalem menſam ad ſpirituale hoc venire conuiuium. Et hæc eius abſentiæ cauſa. Sed audiant ſapientem quendam di-
Eccl.4.c centem: Eſt confuſio quæ inducit peccatum, & eſt confuſio ad gloriam & gra-
L tiam. Non eſt confuſione dignum, eum qui corporalis menſæ particeps fuit, quod veniat ad ſpirituale conuiuium. Non enim vt humanæ res, ita ſpirituales ad definita tempora diſtinctæ ſunt. Sermoni ſpirituali omne diei tempus idoneum ſure-
rit. Et quid dico diei tempus? Neque ſi nox ingruat, ſpirituali doctrinæ præiudicat. Propterea & Timotheo dicebat Pau-
2. Ti. 4. a lus, ſcribens: Inſta tempeſtiue intempeſtiue: argue, increpa, obſecra. Et iterum au-
Act. 20. b di beatum Lucam, dicentem: Diſceſſurus craſtino Paulus a Troade, diſſerebat eis, & ſermonem produxit vſque ad mediam noctem. Nunquid tempus obfuit, dic quæſo? num propterea doctrinæ ſermo impeditus? Sobrius auditor etiam pranſus, ſpirituali conuentu dignus eſt. Itaque ſicut ſupinus & deſes, etiam ſi ieiunus permaneat, nihil inde vtilitatis capiet. Et hæc dico, non vt ieiunij rigorem ſoluam. Abſit, nam multum laudo, probóque ieiunantes: ſed docuerim, ſobrio quodam modo, non conſuetudine ad ſpiritualia eſſe accedendum. Non enim turpeſuerit, eum qui cibum antea accepit, adeſſe ſpirituali ſermoni: ſed ignauo animo adeſſe, & ab affectionibus vexari, & carnis laſciuias non comprimere. Num
M comedere malum? abſit: ſed gula damnoſa eſt, & impleri plus quam ſatis, & diſtumpere ventrem: id quod ipſam etiam quæ ex cibo haberi poteſt, voluptatem offendit. Itaque nihil mali eſt vinum ad menſuram bibere, ſed ebrium fieri, & intemperantia, rationis ſubuertere iudicium. Etenim dilecte, ſi ob corporis imbecillitatem non potes ieiunus diem producere, nullus qui ſapit propter hoc te arguere poterit. Dominum enim habemus manſuetum & miſericordem, & nihil ſupra vires noſtras a nobis exigentem. Neque enim ieiuuium & abſtinentiam ſimpliciter a nobis exigit: neque hoc ipſum, vt ieiuni hucuſque permaneamus: ſed vt a ſecularibus operibus nos abdicantes, omne noſtrum ocium in ſpiritualia collocemus. Quod ſi ſobriamente vitam noſtram inſtituerimus, & quicquid ocij datur, in ſpiritualia impenderimus: & cibos ita ſumpſerimus, vt tantum ſatiemur quantum vſus exigit, & vitam omnem in bonis operibus diſpenſemus, iam nullo opus fuerit ex ieiunijs adiumento. Sed quia negligens eſt humana natura, & delicijs gaudet, & relaxationes quærit: idcirco miſericors pater, & dominus hanc ex ieiunio medicinam excogitauit, vt & delica-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ta è medio tollantur, & secularium curam ad spiritualia opera transferamus. Si igitur sunt aliqui præsentes, quos corporis
A verat infirmitas ieiunos & impransos permanere: eos laudo quod corporis infirmitatem curant, & spirituali hac doctrina non solum non priuantur, sed & pransi plus exhibent studij. Sunt enim sunt profecto viæ, quibus fiduciæ ad deum ianuæ aperiri possunt multo maiores, quam ciborum abstinentia. Igitur qui cibum accipit, & ieiunare non valet, largiorem det eleemosynam, feruentior sit in precibus maiorem habeat alacritatem in audiendis diuinis eloquijs, in quibus corporis infirmitas nihil obstare potest: inimicis reconcilietur, omne odium & vindictæ cupiditatem ex animo effuget. Qui hæc fecerit, verum ieiunabit ieiunium, quod a nobis exposcit dominus. Propter hæc. n. hanc a cibis abstinentiam fieri præcipit, vt refrænantes carnis lasciuias, eam obedientem faciamus, & ad mandata dei impiendа sequacem. Quod si ob infirmitatem corporis subsidium hoc, quod ieiunium præstat nobis, adhibere nolumus, & desidiæ deditiores sumus, maxima nobis ipsis damna afferimus. Iam si ieiunio absentibus aliis prædictis operibus nihil
B nobis prodest, quanto magis si etiam ieiunij pharmacum nobis deest? Proinde sciētes hæc, oramus vos, qui ieiunare valetis, vt ipsi quantumcunque possibile, bonam & laudatam hanc vestram intendatis, & augeatis promptitudinem. Quanto enim externus noster homo corrumpitur, tanto internus renouatur. Ieiunium corpus cōprimit, & lasciuias inordinatas refrænat, animam autem clariorem efficit, & sublimem & leuē facit. Fratres quoq; nostros, quotquot ob corporis valetudinem ieiunare nequeunt, exhortemini ne propterea spiritualem hanc mensam relinquant: & ad illos referte quæ a nobis didiceritis, docentes quod pransus non indignus sit hoc auditorio, sed deses & dissolutus. Et dicite
Ro. 14. b eis Apostolicum hoc dictum: Et qui manducat, domino manducat: & qui non māducat, domino non manducat. Igitur qui iuiunat, gratias agat domino, qui vires ei tribuit ad ferendos ieiunij labores. Et qui manducat, iterum gratias agat deo, quia nihil ipsum offendere potest, ne quam minus animæ salutem agat: modo velit. Neque dici potest, quot nobis vias pararit misericors dominus, per quas, si volumus, summam fiduciam assequi licet. Hæc propter absentes dixisse contenti simus, vt tollatur eis confusionis occasio: & sciatur, C
quod non oportet propter hoc confundi. Neque enim comedisse, confusionem nobis affert, sed male egisse. Peccatum magna confusio est: si hoc admittimus, non solum erubescere, sed & nos occultare, & miseros dicere, & reos, & ipsos qui offenderunt: immo neque tunc despondere animum, sed ad confessionem & gratitudinē festinare debemus. Is enim est dominus noster, vt nihil aliud requirat, admisso peccato, si quando per ignauiam delinquimus, quam vt errata confiteamur, nec vltra progrediamur, nec in eadem recidamus. Cæterum quum cibo nostræ mensuræ congruo vtimur, non opus vt erubescamus. Nam dominus nos huic corpori coniunctos esse voluit, quod alioqui consistere nequit, nisi cibo pascatur, tantum intemperantia ne admittatur: id quod nobis ad sanitatem, & corporis bonam habitudinem plurimum conducit. An non videtis quotidie, & sumptuosis mensis, & immodica ingluuie infinita morborum genera induci? Vnde podagræ? vnde capitis dolores? vnde corruptorum humorum abundantia? Vnde innumeri alij morbi? nonne ab intemperantia, & largiore vini ingurgitatione, quam oportet? Nam sicut nauis, quæ aquis ita impletur, vt exhauriri nequeat, statim submergitur: ita & homo quando crapulę & ebriati seipsum ex-
D ponit, in præceps vadit, & rationem suam submergit: denique iacet quasi viuum cadauer, ad mala quidem operanda sæpe potens, ad bona autem omnia nihil se melius habens quam mortui. Idcirco obsecro, vt secundum beatum Paulum, carnis Ro. 13. prudentiam ne feceritis in concupiscentijs: sed cum hoc quod desistitis ab his malis, & validiores efficimini, etiam cum maiori alacritate in spiritualibus studijs magnam exhibete diligentiam. Hæc omnia fratribus vestris dicite, & persuadete, ne fortè spirituali hoc alimento se priuent: sed si pransi sint, veniant omni cum alacritate: vt accepta hic spirituali doctrina, diabolicis insidijs fortiter resistere possint. Cæterum vobis consuetam spiritualem mensam nos apponemus, charitatis

vestræ

vestræ in audiendis diuinis studium sic remuneraturi, & debitum quod promisimus exoluturi. Scitis enim omnino, & meministis, quòd de hominis formatione dicere cœpimus, & angustia temporis
E præpediti, lectionem totam perficere non valentes, in doctrina de rerarum vtilitate finem fecimus: ostendendo quòd homo propter inobedientiam a principatu, quem prius super eas habebat, exciderit. Vnde hodie quod reliquum est, absoluemus, dictisque illis auditis vos dimittemus. Et vt manifestior sermo noster sit, operæprecium meminisse, vbi tunc missum fecerimus sermonem, vt inde facto initio, quæ reliqua sunt impleamus. Vbi igitur missum fecimus? Vt diximus de dicto, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem, & dominentur piscibus maris, & volucribus cœli. Quia tunc sermo prolixior fuit, & natum est nobis pelagus quoddam sententiarum, nec concessum vt vlterius progrederemur, sed subsistendum ibi erat, & sic sequentia non attigimus. Vnde nunc necessarium, vt charitati vestræ, quæ sequuntur, legantur: vt scire possitis quænam vobis dicturi simus. Statim igitur diuina scriptura subdit. *Et fe-*
F *cit deus hominem, secundum imaginem dei fecit illos. Et benedixit illis deus, dicens: Crescite, & multiplicamini, & implete terram, & dominemini ei: & dominemini piscibus maris, & volatilibus cœli, & omnibus pecoribus, & omni terræ, & omnibus reptilibus repentibus super terram.* Breuia sunt verba, sed magnus reconditus thesaurus in tam breuibus verbis. Spiritu enim loquens beatus hic propheta, nunc nos arcana quædam docere vult. Nam postquam dixit, Faciamus hominem & consilium, &, vt dicitur, studium adhibuit omnium opifex, vt ipsa formandi figura hominis dignitatem ostenderet, & ante formationem etiam doceret, quantum principatum formando homini daturus esset. Itaque vt dixit, Faciamus hominem secundum imaginē nostram, & secundum similitudinem: subdidit. Et dominentur piscibus maris. Vide quomodo statim ab initio latentem nobis thesaurum demonstrat. Spiritu enim loquens propheta, & quæ nondum subsistebant, quasi subsistentia & facta videt. Quare ergo, dic obsecro, vt dixit, Faciamus hominem: nunc dicit, Et dominentur? Occultum nobis sacramentum hic iam consequenter declarat. Qui dominentur. Vides quomodo nihil est in diuinis literis temere & absque causa positum: etiam verbum quod fortuitum videri posset, magnum thesaurum in se latentem continet. Et ne mireris quod dictum est. Mos enim hic est prophetarum omnium, de non factis vt de factis
G loqui: quia mentalibus oculis videbant, quæ post multorum annorum curricula erant futura: & idcirco quasi nunc ob oculos posita spectarent, ita narrabant. Et quo manifeste hoc scias, audi beatum Dauid dicentem, & ante hæc secula vaticinantem de cruce Christi, & clamantem: Foderunt manus meas, & pedes Psal. 21. d meos. Et iterum: Diuiserunt vestimenta mea sibi. Vides quomodo post longum tempus futura, quasi iam facta prędixit? Sic & beatus ille propheta iam insinuans nobis mulieris formationem, ęnigmatice & obscure dicit, Et dominentur piscibus maris. Et progressus vltra manifestius inquit: *Et fecit deus hominem, secundum imaginem dei fecit illum, masculum & fœminam fecit illos.* Animaduerte quanta vsus est diligentia, semel atque iterum idem dicens, vt in mentibus auditorum bene reponi possint, quæ dicuntur. Nam nisi hoc ei curæ fuisset, sufficiebat dicere, Et fecit deus hominem: sed iterum apponit, Secundum imaginem dei fecit illum. Postquam enim nos docuit per præcedentia, quid sit secundum imaginem: denuo ea de causa hic eundem repetit sermonem, & dicit: Secundum imaginem dei fecit eum. Et vt H
ne impudentem defensionis prætextum relinquat ecclesiæ dogmata impugnare volentibus paululum progressus idem iterum docet, quod ideo imaginis nomine vsus sit, quòd imperaturus, & sub se creaturas omnes habiturus esset. Iam videamus quid dicit: Et fecit deus hominem: secundum imaginem dei fecit illum, masculum & fœminam fecit illos. Id quod supra insinuauerat dicens, Et dominentur: hic manifestius dixit, idipsum autem reconditori modo nos docens. Nondum enim deformatione doceuerat, neque dixerat, vnde mulier producta. Masculum, inquit, & fœminam

fecit

fecit illos. Vidisti quomodo, quod nondum factum, quasi iam factum narrauit? Tantum valent oculi spirituales. Neque idem præstare possunt corporales illi oculi qui visibilia cernunt, quantum oculi spiritus, qui ea quæ non videntur neque subsistunt, videre possunt. Igitur vt dixit, Masculum & fœminam fecit illos: quasi vtrique benedictionem daret, dicit: Et benedixit illis deus, dicens: Crescite, & multiplicamini, & implete terram: & dominemini illi, & imperate piscibus
I maris. Ecce quam eminens benedictio. Nam hoc, Crescite & multiplicamini, & implete terram: etiam de brutis animalibus & reptilibus dictum est. sed, Dominemini & imperate de viro & muliere dictum. Vide misericordiam domini, Antequam mulierem producat, participem illam facit imperij, & benedictionis honore dignatur. Et imperate, ait, piscibus maris, & volatilibus cœli, & omnibus pecoribus, & vniuersæ terræ: & omnibus reptilibus quę repunt super terram. Vidisti inenarrabilem potestatem? Vidisti principatus magnitudinem? Vidisti condita omnia sub huius potestatem redacta? Ne post hac parum de rationali hoc animante imagineris, sed cogita honoris magnitudinem, & domini erga illud beneuolentiam, obstupescens illius insuetam & indicibilem misericordiam. *Et dixit deus: Ecce dedi nobis omnem herbam satiuam, afferentem semen, quod est super terram: & omne lignum quod habet in seipso fructum seminis satiui: vobis erit in cibum, & omnibus feris terræ, & omnibus volatilibus cæli, & omni reptili repenti super terram, quod habet in seipso animam vitæ, & omnem herbam viridem in cibum. Et factum est sic.* Vide obsecro charissime, verborum diligentiam, & ineffabilem dei misericordiam, & ne quid dictorum simpliciter prætereas. Et dixit, inquit deus, Ecce dedi vobis omnem herbam satiuam: quasi ad duos sermo fit, quanuis nondum muliere producta. Deinde vt discas excellentem bonitatem, vide quomodo eminentem bonitatem, & miram liberalitatem non in viro & muliere solum declarat, sed & in ipsis brutis. Nam vt dixit, Vobis erit in cibum: subdidit, Et omnibus bestijs terræ. Vide iterum aliam abyssum misericordiæ, non solum brutis domesticis, & nostro vsui seruientibus, vel pascendo, vel ministrando, sed & feris. Et quis pro dignitate attigerit immensam illam bonitatem? Vobis erit in cibum, inquit, & omnibus bestijs terræ, & omnibus volatilibus cœli, & omni reptili repenti super terram, quod habet in semetipso animam vitæ, & omnem herbam viridem in cibum. Magna Domini erga hominem quem condidit, ostenditur cura. Nam quia ipsum produxit, & omne ei dominium creaturæ tradidit: vt ne statim ab initio iumentorum multitudinem videns, stomachari posset, quasi non sufficeret ad alenda tot & tanta animalia: priusquam de hoc cogitaret, bonus deus præueniendo demulcet eum (vt ita dicam) & ostendit quòd tam ipse quam iumenta & bruta omnia, præcepto domini omnem copiam terra suppeditante sit habiturus. L
Nam postquam dixit, Erit vobis in cibum: mox subiunxit, Et omnibus bestijs terræ, & volatilibus cœli, & omni reptili repenti super terram, quod habet in semetipso animam vitæ, & omnem herbam viridem in cibum. Et factum est ita. Omnia quæcunque imperauit conditor, inquit, opere perfecta sunt, & omnia in congruo ordine sunt constituta, propterea statim subdit: Et vidit deus omnia quæcunque fecit, & ecce bona valde. Quis pro dignitate laudarit diuinæ scripturæ diligentiam? Ecce enim & hic verbo vno, (Et vidit deus omnia quæcunque fecit) linguam omnium contradicere conantium compescuit. Et vidit deus, inquit, quæcunque fecit, & erant valde bona. Et factum est vesperum, & factum est mane dies sextus. Quoniam de vna quaque creatura dicebat: Et vidit deus quoniam bonum: nunc quādo omnia completa sunt, etiam diei sexti opera finem acceperunt: & qui creaturis omnibus fruiturus erat, productus est, inquit. Et vidit deus omnia quæcunque fecit, & ecce valde bona. M
Considera quomodo creaturas omnes verbo, omnia simul complexus, omnes simul magna laude prosequutus est. Neque enim, vt dixit, omnia, contentus fuit eo verbo: sed subdidit, Quæcunque fecit. Et neque hæc tantum dixit: sed, Et ecce bona, & valde bona. Igitur cum deus, qui res ex nihilo vt essent produxit, eas bonas & valde bonas dicit: quis tam insanus,

nus, vt vel os aperire, & contradicere dei verbis audeat? Quoniam enim in visibilibus non solum lumen condidit, sed & tenebras aduersas luci: & non solum diem, sed & noctem contrariam diei: & in seminibus, quæ ex terra nascuntur, non solum herbas vtiles, sed & pernicio-sas, & arbores non solum fructuosas, sed & infructuosas: & animalia non solum mansueta, sed & syluestria & truculenta: & in his quæ aquæ produxerunt, non solum pisces, sed & cete, & alias marinas beluas. Terra non solum habitabilis est, sed & inhabitabilis. Et non solum planities sunt & campi, sed etiam montes & colles. Et inter aues, non solum domesticæ & altiles, sed & feræ, nullumq; commodum per se afferentes, & milui & vultures, & aliæ quædam. Præterea in his quæ terra profert, non sunt tantum mansueta & innoxia animalia: sed & serpentes & lacertę & dracones & leones & pardi. Quin & in aere non solum pluuiæ
A & venti vtiles, sed & grandines, & nines. Et si quis singula pertractare vellet, multa in vnaquaque creaturarum inueniet, quæ non solum non vtilia, sed & nociua existimentur. Et ideo vt nulli posthac liceat ob creaturas accusare conditorem, & dicere, quare hoc & hoc, ad quid istud, hoc bene factum est, hoc non bene: sacra scriptura omnes ingratos, & loqui tentantes compescitura, sexto die absolutis creaturis omnibus, inquit: Et vidit deus omnia quæcunque fecit, & ecce valde bona. Quid igitur, obsecro, par fuerit tam fidelibus testimonijs? cui iustius fides habenda, quàm conditori, qui ipse calculum suum affert, & dicit, omnia quæcunque facta sunt, bona sunt, & valde bona? Quocirca cum videris aliquem, qui suis rationibus moueri, & obloqui diuinæ scripturæ audet eum quasi insanum auersare: immo ne auerseris, sed misertus ignorantiæ eius, cita aliquid ex diuina scriptura, & dic: Vidit deus omnia quæcunque fecit, & dixit, Ecce valde bona. Fortassis indomitam illius linguam continere poteris. Nam si in humanis rebus, cum videmus aliquos qui in dignitate habentur, factis illorum non
B obsistimus, & adstipulamur, & illorum sententiam proprio iudicio & operi præferimus, quanto magis in his visibilibus, quæ ab omnium opifice facta sunt hoc fieri oportet, præsertim cum ab ipsomet suam de his acceperimus sententiam? Proinde sopiantur rationes nostrę, & nihil illi vltra præferatur: idoneis autem & crebris argumentis persuasum sit, quòd omnia ratione quadam & misericordia ab eo producta sint, & in summa nihil temere & absque causa factum. Verum licet nos, ob nostræ rationis imbecillitatem, ignoremus factorum causam: ipse tamen iuxta suam sapientiam & potentissimam misericordiam omnia produxit. Et factum est, inquit vesperum, & factum est mane, dies sextus. Fini diei sextæ etiam finem formandi creaturas addidit, & propter hoc subdit & dicit. *Et perfecta sunt cœlum & terra, & omnis ornatus eorum.* Considera quàm nihil sit superfluum, nihilque non amabile in diuinis literis. Vt complexim elementorum meminit, non vltra particulatim commemorat, sed vt dixit: Perfecta sunt cœlum & terra, inquit, & omnis ornatus eorum. Quo significat omnia, & quæ in cœlo, & quæ in terra. Ornatus enim terræ sunt ea quę ab illa proferuntur, vt herbarum germina, fructuum prouentus, arborum fruC ctus, aliaque omnia quibus illam deus ornauit. Ornatus autem cœli, sol, luna, stellarum varietas, creaturæque omnes intermediæ. Et idcirco sacra scriptura, cœlum terramque commemorans, omne dei opificium per hæc elementa complectitur. Et perfecit, inquit, deus die sexto opera sua quæ fecit. Considera quomodo semel & iterum idem dicit, vt discamus quòd intra sextum diem absoluta sunt omnia. *Et perfecit*, inquit, *die sexto opera sua quæ fecit. Et requieuit deus die septimo ab omnibus operibus suis: quæ fecit.* Quid est, quod dicit, Requieuit deus die septimo ab operibus suis quæ fecit? Vide quomodo humano more, & quadam attemperatione ad nostram imbecillitatem diuina scriptura loquitur: alio qui nisi hac ratione vsa fuisset, non possibile erat vt aliquid dictorum suorum intelligeremus. Et requieuit, inquit, deus die septimo ab omnibus operibus suis, quæ fecit. Quasi diceret, Substitit, & cessauit a formandis producendisque ex nihilo rebus vt essent. Omnia quæcunque oportebat, produxerat: & eum qui his fruiturus

Universidad de Deusto
Biblioteca

turus erat, formauerat. Et benedixit, inquit, deus diem ſeptimum, & ſanctificauit illum, quia in illo requieuit ab omnibus operibus ſuis, quæ cœperat deus facere. Nam poſtquam ſubſtitit opifex, & omnia quæcunque voluit, ſecundum miſericordiam ſuam produxit in medium ſuo præcepto, tunc finem formandi fecit die ſexto. Nihil enim aliud die ſeptimo producere voluit, eo quod omnia, quæ facere voluerat, iam perfecta erant. Et vt habeat etiam dies ille aliquod verbum, & nomen ſuum, & ne videatur minus aliquid habere, eo quod nihil in eo factum ſit, benedictione ipſum dignatus eſt. Et benedixit, inquit, deus diem ſeptimum, & ſanctificauit illum. Quid igitur, non erant & cæteri dies benedicti? Etiam profecto, ſed ſufficiebat illis pro omni benedictione, quòd in ſingulis illis creaturæ productæ fuerunt. Et ideo de illis non inquit, Et benedixit: in ſolo autem ſeptimo hoc dixit, & appoſuit: Et ſanctificauit illum. Quid eſt, & ſanctificauit illum? ab alijs illum, ſegregauit. Deinde docens nos diuina ſcriptura cauſam, propter quam dixit, Et ſanctificauit illum: adijcit, Eo quòd in illo requieuerat ab omnibus operibus ſuis, quæ cœperat deus facere. Iam hic ab initio doctrinã hanc nobis inſinuat deus, erudiẽs in circulo hebdomadis diem vnũ integrum ſegregandum, & reponendum in ſpiritualem operationem. Quippe ob hoc dominus completo in ſex diebus opificio ſuo, ſeptimum benedictione dignatus eſt, & ſanctificauit, eo quod in illo quieuerat ab omnibus operibus ſuis quæ facere cœperat. Verum hic iterum video immenſum nobis ſententiarum pelagus naſci, quod ſimpliciter præterire nolim, quin & vos harum ſpiritualium mercium participes fieri cupio. Quæ igitur illa eſt, quæ hic proſpectat quæſtio, diuina ſcriptura dicente, quòd deus requieuit ab operibus ſuis, in euangelijs Chriſtus inquit, Pater meus vſque nunc operatur, & ego operior? non videntur tibi ex verborum prolatione hæc dicta eſſe contraria? ſed abſit. Nihil contrarium in ſacris ſcripturis continetur. Nam hic quidem, cum ſcriptura dicit, Quod requieuit deus ab operibus ſuis: docet nos quòd a formando, & ex nihilo res vt eſſent producendo, requieuerit die ſexto: Chriſtus autem dicens, Pater meus vſque hodie operatur, & ego operor: continentem ſuam prouidentiam nobis declarat, & operationem vocat conſeruationem factorum, quibus largitur vt permaneant, dum totum gubernat mundum. Niſi enim hoc eſſet, quomodo vniuerſum ſubſiſteret ac duraret, non gubernante & dirigente ſuperna manu, cum viſibilia hæc omnia, tum humanum hoc genus? Et ſi quis voluerit prudenter & ſpeciatim inſpicere omnia, quæ quotidie in noſtrum beneficium ab omnium opifice perficiuntur, abyſſum inueniet miſericordiæ. Quis enim ſermo, quæ mens ad indicibilem hanc bonitatem pertingere poterit, quam humano generi perpetuo oſtendit: oriri faciens ſolem ſuum ſuper malos & bonos, & pluens ſuper iuſtos & iniuſtos, omnemque aliam copiam ſuppeditans? Forte prolixius quàm oportebat, ſermonem produximus: verum hoc non abſque ratione: neque temere factum eſt: ſed vt abſentes ex vobis diſcant, quantum ſibimetipſis damni fecerint, ob corporalem cibum ſemetipſos a ſpirituali cibo ſubducentes. Cæterum ne valde contriſtentur, fraterna illos beneuolentia proſequamini, recenſentes eis quæ a nobis dicta ſunt. Hoc enim germanæ charitatis argumentum. Nam ſi inter magna charitatis indicia habent, qui ita de ſenſibilibus edulijs hoc faciunt: multo magis qui in ſpiritualibus hoc agunt, magnum noſtrum præconium celebrant, reditque ad nos quicquid id eſt vtilitatis. Nam cuius ſtudium eſt docere proximum, is non tantum illi benefacit, quantum ſibiipſi magnam mercedem parat, dum duplicem percipit mercedem, retributionemque a deo maiorem aſſequitur. Denique is qui fratrem docere tentat, dum illi commemorat, & dicta ſecum repetit, & melius tenet. Igitur cogitantes tantum lucrum veſtrum, ne inuideatis fratribus veſtris, ſed a vobis diſcant quę nunc a nobis dicuntur. Vt autem plenius doceantur, ducite illos ad nos, perſuadentes ipſis, quòd nihil obeſt ſpirituali menſæ, ſi præcedat corporalis cibi ſumptio: ſed haberi debet omne tempus ſpirituali ſermoni idoneum. Hæc ſi rectè tenemus, poterimus & domi verſantes, & poſt conuiuium acceptis in manus diuinis libris, vtilitatem inde capere, & ſpiritualem cibum animæ

animæ præbere. Nam ſicut corpus indiget ſenſibili cibo, ita & anima quotidiana ſpiritualium ciborum refocillatione: vt robora ta aduerſus carnis inſultus & continuũ bellum, quo vrgemur, reſiſtere poſſit. Et periculum eſt, ne in ſeruitutẽ redigatur anima, ſi vel parum deſides eſſe voluerimus. Proinde Propheta Dauid beatum illum dixit: qui in lege domini meditatur die ac nocte. Et beatus Moſes Iudaici populi doctor dicit, Cum comederis & liberis, & ſatiatur fuetis, memor eſto domini dei tui. Vide, quomodo & tunc potiſſimum congruit, poſt ſumptum corporalem cibum, ſpirituale conuiuium proponi: vt nõ poſt ſatietatem cibi corporalis, anima torpere & deſes fieri incipiens, perniciem aliquã ſentiat, & locum det diaboli machinationibus, qui nullo non tempore obſeruat num ſerire commode queat. Et iterũ alio loco dicebat idem ille propheta, In lecto cubantes & exurgentes mementote domini dei veſtri. Vidiſti quòd nunqnàm vos deceat hanc memoriam ex anima veſtra excludere, ſed continentur in conſcientia habere, ac in perpetuo certamine viuere nullasq; vnquam admittere inducias: immo vt bene ſciẽtes, quatenus ſit furor inimici noſtri erga nos, ſobrios eſſe & vigilare, & omnes illius inſidias impedire, & nunquam ſpiritualem negligere alimoniam? Hæc noſtra ſalus eſt, hæ ſpirituales diuitiæ, hæc ſecuritas, ſi ſic nos ipſos quotidie munimus & per lectionem, & per auditum, & per ſpirituale verbum. Poterimus. n. ſic etiam ipſi inuicti fieri, & maligni dæmonis technas eludere cœleſtiaq; regna aſſequi, gratia & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri, ſimul & ſpirituiſancto ſit gloria, imperium honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia vndecima.

SCio quòd ſuperioribus diebus mẽtem veſtram grauioribus ſententijs intenderim, & exercuerim, eam ob rem hodie animus eſt faciliorem proponere doctrinam. Nam ſicut corpus ieiunio emaceratum nonnulla indiget refocillatione, vt vigeſcẽti alacritate ad ferendos ieiunij labores redeat: ita & anima veſtra recreatione indiget & quiete. Neq; n. ſemper intendere, neque ſemper remittere oportet: ſed nunc hoc nunc illud faciendum, ad regendum animæ ſtatum, & domandam carnis petulantiam. Nam ſicut ſemper intentum eſſe laboribus dolorem affert, & ſuccumbere facit: ita ſubinde remittere, ad ignauiam inducit. Id quod & in anima & in corpore vſu euenire, videre quis poteſt. Propterea modus vbiq; bonus eſt. Quod eruditos nos omnium deus, & per creaturas ſuas noſtram harmoniam temperauit. Diſcere hoc licet a die nocte, hoc eſt a luce & tenebris. Quandoquidem diem ſegregauit in opus humanæ naturæ, & noctem in requiem & remiſſionem laborum: menſurasque & terminos vtriſq; præfixit, vnde nobis beneficia quædam prouenirent. Nã & lux, diurnæ operationis eſt tempus, de quo audi Dauid dicentem: Egreditur homo ad opus ſuum, & ad operationem ſuã vſq; ad veſperam. Et bene, inquit. Vſq; ad veſperam: nam ingruente veſpere lux abſcendit, & ſuccedentes tenebræ humanã naturam ſopiunt. Et corpus quod laborauerat quieſcere faciunt, ac ſenſus omnes remittunt: & quaſi nutrix optima, ſenſorijs omnibus quietem a laboribus fatigationibusque concedunt. Cum vero menſura noctis impleta fuerit, approprians lucis aduentus excitat, & facit vt reuigeſcentes ſubtilioresq; facti, ſenſibus ad ſolis radios feruenti & iuuenili quadam promptitudine conſueta aggrediãtur opera. Illud etiam in anni verſionibus & partibus fieri cernimus. Hyemen. n. excipit ver, & exactæ æſtati ſuccedit autumnus: vt per viciſſitudinem tẽporum & mutati aeris, quieſcentia corpora noſtra neque frigore nimium congelata corrumpantur, neq; caloris vehementia nimium calefacta diſſoluantur: & vt ad hoc nos præparet, hyemi præmittit autumnum, & æſtati ver. Quod ſi quis prudenter hęc omnia ſecum expenderit, inueniet in omnibus creaturis ordinem & rationem quandam, & nihil temere & abſq; ratione factum. Hoc & in ſeminibus quæ ex terra naſcuntur, quis videre poteſt. Neq; n. omnia eodem tempore tellus profert, neq; omne tempus ad excolẽda terræ germina idoneum eſt. Nouit agricola congruum tempus, quod a ſapientia a deo data habet, quando ſerendum, quando plantandæ arbores, quando vites terræ ſinibus concredendæ, quando ad ſœnum acuendæ falces, quando decerpendi vinearum fructus, & botri demendi, quando & oliuarum

oliuarum bacæ colligendæ. Et inuenies, si hæc omnia diligenter volueris inquirere, magna sapientia etiam agricolas esse præditos. Iam non solum in terra hoc videre licet, sed etiam in mari. Ecce & hic aliam admirabilem sapientiam spectare potes. Scit. n. nauclerius, quando a littore soluenda sit nauis, quando transeunda maria. Et maxime in nautis deprehenditur intellectus, quem diuina sapientia humanæ naturæ indidit. Neq; n. qui per vias publicas currunt, ita diuerticula sciunt, vt hi qui in aquis certum iter faciunt. Propter hoc & scriptura obstupescens eminentem sapientiam dei, dicit: Qui dedit in mari
Sap. 14. a viam, & in aquis magnis semitam. Quæ humana ratio potest hæc pernoscere? Eandem rationem inueniet quispiam etiam
M in cibis, quos accipimus: nam singulis temporibus & anni partibus varia & diuersa nobis alimenta dominus largitur. Terra enim quasi optima nutrix dona sua nobis profert, præcepto dominico seruiens. Verum ne prolixius sermonem extendam, licebit intelligentibus per se recensere alia
Prou. 9. b omnia. Da. n. inquit, sapienti occasionem, & sapientior erit. Neq; in nostris duntaxat cibis hoc videtur, sed & in his quæ brutorum sunt. Et potestis, si vultis, etiam in multis alijs inquirere, & addiscere opti mi artificis dei indicibilem sapientiam & eminentem bonitatem, quomodo creaturæ singulæ ratione quadam conditæ sunt. Similiter igitur & in hac sacra quadragesima constitutum nobis inueniemus, Nam quemadmodum in vijs publicis sunt stationes & diuerticula, in quibus sessi viatores & respirant & quiescunt, vt alacrius postea iter suum conficiant: & sicut in mari littora sunt, & portus, vt in eos se recipiant nauigantes, & expectent donec ventorum impetus conquiescant: & sic iterũ nauigare incipiant: Ita & nunc his, qui in hac quadragesima ieiunij cursum suscepere, quasi stationes & diuerticula, & littora
A & portus, per duos hebdomadæ dies dominus quietem largitus est, vt & corpori aliquantulum ieiunij labores remittantur, & animam refocillent ieiunantes, & exactis duobus illis diebus in pulchre cœpto itinere alacriter pergant. Age igitur, quia hodie remissionis dies est, obsecramus vestram charitatem, vt magna diligẽtia lucrum ex ieiunio collectum custodiatis: & sumpta parũper respiratione, mox iterum priora nouis incremẽtis prouehite, & sic paulatim ad maiorem negociationem instructi, in dominicum diem occurrite, & spiritualem vestram nauim in portum sanctæ festiuitatis adducite. Nam sic omnia quæ a domino sunt facta, sicut & sermo testabatur, & res ipsa indicat, ratione & sapientia quadam facta sunt, suum congruum opus perficientia: ita & quæ a nobis fiunt, decet ne absque causa & frustra fiant, sed in vtilitatem & lucrum nostræ salutis, Quique quum secularibus negocijs dediti, adduci nequeunt vt rem aliquam incipiant, nisi prius aliquid lucri suboleat: multo magis iustum est, vt nos hoc faciamus. Et ne ita simpliciter ieiunio rum hebdomadæ prætereant, scrutemur suam quique conscientiam, & rationem examinemus, & consideremus quidnam B
in hac hebdomada probe actum sit, quid in alia, & quale augmentum fecerimus ad sequentem, quas in nobis affectiones correxerimus. Quod si nõ vitam nostram instituerimus, magnam animæ nostræ curam habentes, nihil nobis vsui erit ieiunium, vel inedia, quam toleramus, præsertim si comperti fuerimus inferiores his, qui tantum studium colligendis opibus impendunt. Nullum. n. horum inueniẽs, qui vel nõ summa vigilantia laboret, quo prioribus quotidie aliquid adijciat, vel nunquam satietur: sed quanto facultatem maior est accessio, tanto & curam & studium suum amplius intendit. Quod si vbi studiuum est inutile, & diuitiæ nonnunquam magnam salutis animæ iacturam faciunt, tanta vigilantia res aguntur: & præter hæc magna illic est formido, & instabilis opum possessio: non solum quod imminente morte, ipsæ hic manẽtes, nullam eis qui illas collegere, vtilitatem conferunt: sed quod manentibus hic illis, magna seueritate cogentur de ipsis alibi rationem reddere: quãuis sæpe & ante mortẽ post multos labores, & sudores, & ærũnas, quasi procella quadam ingruente negociorum difficultate, repente qui plurimas possidebat diuitias, pauperrimis factus est pauperior: qualia singulis diebus videre contingit, atqui in spirituali negociatione nihil tale formidatũ est vnquã: stabilis. n. & immota manet, talibus. n. bonis & hic multũ egemus, & alibi adiuuamur C

mur plurimum, igitur dum tempus habemus obsecro, vel saltem id studij impendamus spiritualibus mercibus conquirendis, quod alij in perituras collocant. Nec ab hac solicitudine cessemus, si recte quid actum fuerit: vel si aliquam affectionum nostrarum magna vigilantia expugnauerimus, vt conscientiæ digna certitudine habita, multiplicis voluptatis fructũ percipiamus. Neq; n. hoc solum quæritur, vt huc quotidie conueniamus, & de illis continuo audiamus, & totam quadragesimam ieiunemus. Quandoquidem si nihil ex hac congregatione, & admonitione, & ieiunij tempore lucraturi essemus: tunc non solum nihil vtilitatis afferrent hæc, sed & maioris cõdemnationis occasio fierent: si quidem in tanta diligentia ijdem permanemus, & neque iracundus sit mitis, neque indignabundus, mansuetus: neque inuidens, amicus: neque insania in diuitias correptus desistit ab affectionibus, & eleemosynis dispertiendis & alendis pauperibus vacat: neque intemperans, castus: neque vanæ gloriæ studiosus illam contemnere, & veram gloriam desiderare
D discit, neque charitatis in proximum ne-
Mat. 5. gligens, seipsum admonens, cognoscit nõ solum quod minor sit publicanis (nam si diligitis eos qui vos diligunt, inquit, quid amplius facitis? nonne & publicani hoc faciunt?) sed & vt seipsum doceat & inimicos humaniter aspicere, & magna charitate fouere. Quod si affectionibus illis, & alijs quæ in nobis subnascuntur mala, superiores non fuerimus, licet quotidie hic conueniamus, & continuo doceamur, & tantum a ieiunio adminiculum nobis datum sit, qualis erit venia? qualis defensio? Dic mihi obsecro, si puerum tuum quotidie videas in ludum ire, & nihil lucri facientem multo tempore, patienterne ferres? Nonne & puerum verberares, & magistrum argueres: & deinde discens quod magister omne suum officium fecisset, & plane intermisisset nihil, pueri autem ignauia causa sit omnium: nonne indignationem omnem in puerum transferres non iam accusans magistrum? Idipsum & hic iuste fieret. Nos. n. quia gratia diuina huic loco destinati sumus, quasi spirituales filios in hasce scholas vos quotidie vocamus, salutarem vobis doctrinam
E proponentes: & non quas ex nostra mente excogitauimus, sed eas quæ a domino per diuinas scripturas nobis donatæ sunt, doctrinas in medium afferimus, illasq; vobis inculcamus. Si ergo cum nos vigilanter omnem adhibemus diligentiã, & quotidie in viam veritatis ducimus, vos in ijsdẽ perseueratis opinionibus cogitate quãtus & noster sit dolor, & vestra condemnato, ne quid dicam acerbius. Qm̃ nos nihil prætermittimus, quod ad vestrã pertineat ædificationem, sed vestræ salutis curam gerimus: & ideo non possumus non grauiter ferre vestrã ignauiam. Quia & doctor cum videt discipulum, nullum studio suo fructum facere, non vulgariter dolet & gemit, videns se oẽm laborem perdere. Hæc nunc dico, non vt charitatem vestram cõtristem, sed vt excitem & instruam, non simpliciter ieiunijs corpus castigare, neq; temere & in vanũ dies quadragesimæ sanctæ transmittere. Et quid dico dies quadragesimæ sanctæ transmittere, cum prorsus nullam nos diem vnquam trãsigere oporteat, si possibile est per omnem vitam nostram, in qua nõ lucrum aliquod spirituale in nobis reponamus, vel per præces, vel
F per confessionem, vel per eleemosynas, vel aliqua alia spiritualia bona opera? Nam si Paulus tantus & talis, qui arcana illa verba audiuit, quæ vsq; in hodiernum diem nullus cognouit, clamabat dicens, Quotidie morior per vestra gloriationem: & docens nos, quod sic seipsum pro pietate periculis exposuit, quod quotidie morti vicinus esset: & quod natura non fert (vni. n. morti obnoxij sumus omnes) hoc ipse pertinaci suo instituto agebat, tametsi deus illum quotidie in aliorum salutem cõseruaret. Proinde si ille qui tot præclaris operibus excelsus est, & quasi angelus super terram apparebat, quotidie studebat lucrifacere, & pro veritate stare in acie contra pericula, & sibi colligere spirituales merces, & semper progredi: qualem habebimus non defensionem, qui non solum bonis operibus omnibus destituti sumus, sed & malis grauati, quorum vnum duntaxat in ipsum perditionis profundum detrudere nos sufficeret: nullumq; præterea studium nobis est, vt vel saltem hæc emendemus? Et quum idem sæpe non vno flagitio, sed pluribus est obnoxius: nempe & iracundus est, & intemperans, & auarus, & inuidos, & ferox? & neque hæc corrigere, 1. C. 15. d

gere, nèque virtutis opera attingere vult, qualis postea erit salutis spes? Hæc dico, & dicere non desinam, vt auditores suum
G quique remedium accipiant ex nostis dictis, & studeant, vt statim ab affectionibus mentem turbantibus liberentur, conualescentesque virtutum studijs posthac se accommodent. Sicut & in his fieri solet qui corporali morbo laborant: quamuis sexcenties medicus remedia afferat, & valetudinarius medicinæ curam respuat, & sæpe succenseat, si medicus imponat pharmacum, & impatiens doloris illud reijciat, nulla inde vtilitate suscepta: nemo prudens medicum arguerit qui suum egit officium. Eodem modo & hic nos medicamẽtum ex spirituali doctrina confectum imponimus. Vestrum autem posthac fuerit ferre dolores, & curam cum vtilitate admittere, vt a morbo liberati, ad veram regrediamini sanitatẽ. Sic.n. & ipsi magnã percipietis vtilitatem, & nos mirũ in modum refocillabimur, si viderimus eos qui prius laborabant, statim bona frui valetudine. Obsecro igitur omnes vos, vt vnusquisq;, si non antea, vel certe iam operam det, vt vitium quod affectiones suas magis interturbat, ex anima exsecet, & pia cogitatione, quasi spirituali quodam gladio vtẽs, seipsum ab affectionibus liberet. Dedit.n. nobis deus rationem quæ sufficiat,
H & possit, si velimus parũ respicere, ad edomanda omnia quæ in bonis nascuntur vitia. Propterea etiam sanctorum omnium vitas & cõuersationem in diuinis scripturis perscriptam spiritus sancti gratia reliquit, vt discentes, q̃ licet eiusdem fuerint naturæ, virtutibus tamen studuerunt, ne simus nos ignaui & desides in ijs exercendis. An non naturæ nostræ fuit & beatus Paulus? Flagro amore huius viri, & propterea continuo versatur ipse in ore meo: & quasi in archetypũ aliquod exemplar, ita in illius animam respiciẽs, obstupesco in hoc viro miram affectionum suppeditationem, fortitudinis excellentiam, amotis in deum feruorem: & arbitror quod vnus homo omnes virtutes congregarit, & perfecerit: verum nos ne vnum quidem bonum opus, vel mediocre facere volumus. Quid igitur nos eripiet a supplicio ineuitabili? Nam cum eiusdem ille nobiscum fuerit naturæ, & ijsdem obnoxius affectionibus & in tãta temporum difficultate quotidie, vt ita dicam, trahebatur, lacerabatur, & publice rapiebatur ab his q prædicationem oppugnabant, qui & sæpe ipsum mortuum existimabãt, & quasi destinatam animo eędem perpetrasset, ip- I
sum relinquebãt. Inueniturne aliquis nostrum, qui sic desides sumus, & tot peccatis impliciti, tantam virtutum magnitudinem præ se ferre? Verum quanta beatus ille præclara opera fecit, & fortitudinẽ quã pro religionis prædicatione quotidie declarauit, non a nostra audite lingua, sed ipsummet, audite dicentem: Quando.n. in eam deuenit necessitatem, vt propter pseudo Apostolorum imposturas res suas enarrare cogeretur, tam graue & molestũ ipsi erat, vt excusaret, & nunquam in medium ea afferre vellet: sed & seipsum audebat vocare blasphemum, & persequutorẽ. Quia autem magnum quid erat ita ab im 1. Ti. 1.
postoribus vituperari, & in os percuti, & discipulos interim pusillanimes fieri: sic fere cœpit post multa alia dicere: In quo autem si quis audet, per insipiẽtiam loquor, 2. Co.
audeo & ego. Consídera piam animã non 11.c
solum audet, sed & insipientiam, rem eã vocat: docens & nos ne vnquam citra necessitatem, & nullo vrgente, quæ a nobis facta sunt euulgemus, si quidem aliqui ex nobis sunt qui bonum aliquod sunt operati. In quo etiam si quis, inquit, audet, per Ibidem.
insipiẽtiam loquor, audeo & ego: hoc est, qm̃ ego multam video necessitatem, audere volo, & insipientiæ opus declarabo. Hebræi sunt, sum & ego: Israelitæ sunt, sum & ego: semen Abrahæ sunt, sum & ego. De hoc, inquit, sublime sapiunt & gloriãtur: ne putent ea nobis de esse, etiam nos eorũdem participes sumus. Deinde subiecit: Ministri Christi sunt, delirans loquor, K
excellentius sum ego. Vide hic quæso beatæ huius animæ virtutem. Nam postquã se audacem esse & insipiẽtiam dixit quod a se factum, quanuis in tanta esset necessitate constitutus, neq; sic tamen dictis contentus fuit: sed quum demõstraturus esset quod illos præcelleret ipse magno interuallo vt ne quis eum putet ob philautiam & suiipsius amorem hæc dicere, iterum delirium vocat quod a se dicebatur: quasi diceret, Bene scio quod rem facio quæ supra multos sit, & quæ neq; me deceat, sed me compellit magna necessitas, ideo ignoscite mihi insipientiæ verba loquenti. Huius

si vel

si vel vmbrã imitaremur nos, qui tantis p̃mimur peccatis, & sępe si parũ quiddã rectè facimus, neq; ipsum in prõptuario mẽtis nr̃æ repositum manere patimur, sed vt gloriosã aliquã ab hominib. venemur, in vulgamus, & ob intẽpestiuã nugacitatem diuina retributione nosmetipsos fraudamus. At nihil tale beato Paulo accidebat. Sed quid? Ministri Christi sunt: delirans, inquit loquor excellentius sum ego. Dein adducit in mediũ ea quib. pseudoapostoli
L planè carebãt. Neq;.n. ea habebant hi qui veritatẽ impugnabant, & prædicationi religionis obsistebãt: & ppter hocõa faciebant, vt mentes simpliciorũ subuertere possent. Igitur vt dixit, Excellentius sum ego: enumerat postea fortitudinis suæ præclara opera, & inquit: In laborib. copiosius, in verberib. supra modum, in mortib. frequenter. Quid dicis? Est hoc rarum & admirabile quod à te dicitur? Estne possibile, vt quis sępe moriatur? Etiã, inquit, quãuis non mortis experientia, attamen moriendi proposito: docens nos, quod subinde se illis exposuerit mortiferis periculis ob p̃dicationẽ, sed dei gratia in medijs periculis athletã seruarit, quò discipulis ma-
2. Co. 11.f
gis prodesset. In mortibus, inquit, frequenter: à Iudæis quinquies quadraginta vna minus accepi, ter virgis cęsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem ac diem in profundo egi, in itinerib. sæpe in periculis fluminum, periculis latronũ, periculis ex genere, periculis ex gentib. periculis ex falsis fratribus, periculis in bellis, periculis in solitudine, periculis in mari. Ne simpliciter prætereamus dicta hæc dilecti: nã quodlibet horum per se pelagus a-
M liquod tentationũ secum fert. Non.n. simpliciter inter vnũ dixit: sed, in itineribus sępe: neq; vnũ periculũ in fluuijs, sed multa & varia: & oĩa tulit magna quadã constantia. Et post hęc oĩa iterum, inquit: In labore & molestia, in vigilijs sæpe, in fame & siti, in frigore & nuditate, absq; his quæ extrinsecus accidunt. Vide iterum aliud pelagus tentationum nobis aperiri, Vt.n. dixit, Absq; his quę extrinsecus accidunt, insinuauit pr termissa plura esse verisimiliter, quàm q̃ dicta sunt. Et neque hic contentus, præterea alia nos docet, præsturas & curarum vortices, quas toleraunt, sic dicẽs: Incumbens mihi quotidiana cura omnium ecclesiarum. Ecce & hoc bonum opus vel vnicum sufficiens est vt summus ipsi virtutũ apex tribuat, cura omniũ ecclesiarũ, nõ paruæ vnius, vel duarũ, vel triũ, sed oĩum q̃ in toto orbe: & quantã terrã sol radijs suis illustrat, tantã curã & solicitudinẽ habuit Paulus. Vidisti latitudinẽ aĩę? vidisti mentis magnitudinẽ? iã quod subsequitur, omnia superiora obscurat. Quis enim infirmatur, inquit, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror? Papæ, quantus in filios amor & indulgentia, quanta vigilantia, quanta cura. Quæ mater sic luget viscera filij febrientis, & in lecto decumbentis, vt beatus ille pro quouis infirmo, quocunque ille loco est, immo infirmatur, & A
pro scandalizatis vritur? Considera quæso verborum latentem vim & emphasin. Non dixit, Quis scandalizatur, & ego non contristor? sed vror, inquit, intensum nobis dolorem declarans: quasi demõstraret, quòd intrinsecus accenderetur & vteretur pro his qui offendebantur. Scio quòd in magnam prolixitatem extẽdi doctrinam, quamuis statueram hodie breuior esse, vt paululum à ieiunij labore possitis respirare: sed nescio quomodo, vt in diuitias bonorũ operum huius sancti incidi, linguam mihi quasi rapidi fluminis vis rapuit, & propterea hucusque sermo profluxit. Oro charitatem vestram, vt continuè illum in mente circunferatis: & subinde cogitetis, quòd eadem nobiscum natura communicat, ijsdem affectionib. obnoxius, opifex vilis & contẽptibilis, pellium sutor, & in officinis frequens: quia voluit & decreuit virtutum studio se mancipare, & idoneum se constituere receptaculum spũs sancti, largius quoq; superna liberalitate potitus est. Et nos item, si voluerimus quod nostrum est facere nihil prohibebit eadem nos bona cõsequi. Liberalis.n. dominus, & vult oẽs homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Idoneos igitur nosipsos exhibeamus. & 1. Tim.
seruenti alacritate virtutem vel nunc sal- 2.b.
tem apprehendamus, & affectiones nostras corrigentes, efficiamus vt spiritus sancti accommoda simus habitacula. Quod B
vt mereamur, concedat gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre simul & spiritu sancto sit gloria, imperium & honor, & nunc, & semper, & in secula seculorum. Amen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homilia xv.

AGe promissum nostrum hodie impleamus: & consuetam doctrinam tractãtes, dicenda nunc his, quæ suprà dicta sunt, contexamus. Scitis enim quòd semel atque iterum hoc facere decreuerimus, & ad hoc properauerimus, sed linguam nostram cura fratrum, quam gerimus, in illorum admonitionem aliò rapuit. Quandoquidem interdum infirmis fratrib. quibus sumpto cibo corporali, sequestrare se ab hoc spirituali conuentu, & mutilare nobis sanctæ festiuitatis gaudia mos fuit: suasimus cõsulendo & exhortando, ne ab ouili Christi absint, & extra caulam hanc spiritualem aberrent: nomine quidem & appellatione nobis vniti, re vera autem Iudæos sectantes, qui orto sole iustitiæ adhuc vmbræ assident, lucernæque addicti sunt. Interdum obsecrauimus etiam eos qui adsunt, & parum adhuc de sacris instructi, vt in spirituali vocatione currant, excussoque ignauiæ somno, seruenti desiderio, & intenta alacritate paratos se ad susciendia regia munera præstent, & properent ad eum qui remissionem donat peccatorum & liberaliter innumera bona suppeditat. Itaque cum vulnerib. prout requirebat necessitas medicamenta imposuerimus, & nobis congruam curam impenderimus: partim arguentes illos qui de pascha festo malè sentientes labuntur, & obseruatiuncula quadã multũ se incõmodant: partim admonentes alioqui rudes, indoctos, & tepidos: nunc autem, qui à morbis qui vrgebant, discedimus, vtpote nostro impleto officio reliquum fuerit vt omnibus vobis spirituale paretur conuiuium. Nam sicut iure quis nos reprehendisset, vt temporis opportunitatem & rationem negligẽtes, si priusquàm fratrum nostrorũ curã habuissemus, infirmitate ipsorum contempta, cœptam materiam sectati essemus: ita nunc, quia nihil prætermissum est, quantum nostræ vires sinunt, verbum doctrinæ adhibuimus, pecuniam dinumerauimus, semina terræ spũali commendauimus: consentaneum est, vt iterum in mediũ afferãtur, quæ ex beato Mose sunt lecta, quo fructu inde colecto, domum proficisci liceat. Et quæ nunc hæc audiamus. *Iste est liber*, inquit, *Geneseos cœli & terræ, quando facta sunt quo die fecit deus cœlum & terrã, & omne virgultum agri, antequam oriretur super terram: omnemq; herbam agri, priusquam oriretur. Nõ enim pluerat deus super terram & hõ non erat qui coleret eam. Fons autem ascendebat de terra, & irrigabat vniuersam faciem terræ.* Considera obsecro, beati huius prophetæ admirabilem sapientiam, immo sancti spũs doctrinam. Nam postq̃ nobis per partes enarrauit creaturas omnes, & sex dierum pertractauit opera, & formationem hominis, potestatemq; visibilium omnium illi concessam: nunc iterum summatim oĩa recapitulans, inquit: Iste est liber generationis cœli & terræ, quando facta sunt. Operæpretium hic fuerit inquirere, quare scriptura librum hunc vocauerit cœli & terræ, quamuis multa alia in se contineat, & doceat nos de plurib. alijs, nempe de iustorum virtutib. & de misericordia dei, & indulgentia, quam erga protoplastum, & omne humanum genus declarauit: & de alijs multis, quæ huius temporis non fuerit declarare. Ne miteris dilecte, mos enim hic est sacræ scripturæ, vt non vbi quæ omnia particulatim enarret: sed cùm generalissima, & ea quæ plurima complectuntur, dicere cœperit, relinquat sequentia studiosis aurib. consideranda. Et vt discas, quòd ita sit, manifestum faciam ex his quæ nunc sunt lecta. Ecce enim in superiorib. cum nos docuit diuina scriptura particulatim formationẽ omnium: nunc non omnium meminit, sed inquit: Iste est liber generationis cœli & terræ, quãdo facta sunt, die quo fecit deus cœlum & terram & cætera. Vide quomodo totum sermonem ad cœlum & terram conuertit, in illis alia omnia nobis contuẽda relinquens. Cùm ergo dicit, cœlum & terram: omnes creaturas simul comprehendit, tam eas quæ in cœlo, quàm qui in terra. Sicut igitur in enarratione creaturarum non omnia quæ sequuntur dicit, sed maximè generalia tantum commemorat, & non adhuc sigillatim enarrat, ita & librum totum: libellum generationis cœli & terræ appellauit, nostræ memoriæ quod reliquum est coniectandum relinquẽs, contineri in hoc lib. de visibilibus, tam his quæ in cœlo, quàm quæ in terra. Et omne virgultum agri, antequam fieret super terram, & omnem herbam agri antequam oriretur. Non enim pluerat deus super terram, neque homo erat qui

qui coleret illam: sed fons ascendebat è terra, & irrigabat vniuersam faciem terræ. Grandis thesaurus in pauculis verbis illis reconditus est. Vnde magna prudentia, quæ dicuntur, iuuante nos dei gratia, congruit explicare, & facere vos spititualium harum diuitiarum copię participes. Spũs enim sanctus futurorũ pscius, ut nulli posthac contendere, & ecclesiasticis dogmatibus, ex proprijs sensibus aduersa diuinis scripturis immiscere liceat, etiam nunc denuo, postquàm creaturarũ ordinem docuit: quod hoc quidẽ primũ, istud autem secundo productum: & quod semina sua tellus verbo mandatoque domini ministrans ędidit, & producendi vim accepit: cùm neque solis cooperatione egeret, qui nondum erat, neque pluuiarum, neque hymbrium neque hominis cultura: nam & ille nondum in medium prodierat, ideo iterum repetit particulatim omnia, vt in domitæ impudenter blatterantium linguæ compescantur. Quid autem inquit? Die quo fecit cœlum, & terram, & omne virgultum agri priusquam fieret super terram, omnemq; herbam agri, priusquam oriretur. Non enim pluerat deus super terram, nec erat homo qui coleret illam. Fons autẽ ascẽdebat è terra, & rigabat vniuersam faciem terræ. Hoc vult dicere, quòd sermone & præcepto illius quæ prius non erant, vt essent prouenerunt, & quæ non erant, subitò comparuerunt. Herba est, quæ ex terra prouenit: hic autem herbam dicens semina omnia vocat. Et de pluuijs docens nos iterum scriptura subdit, Non.n. pluerat deus super terram: hoc est, nondum pluuiæ desuper sebantur. Denique ostendit, quòd neque hominis operatione habuit opus (non.n. erat homo qui operaretur terram) quasi clamans & dicens posteris omnibus: Audite hęc & discite qũo ab initio oẽs terræ prouentus sint producti, & ne terram colentium diligentiæ oĩa tribuite, neque eis hanc germinandi vim adscribite: sed mandato & præcepto quòd à conditore suo audijt. Hæc autem omnia fiunt, vt sciamus terram ad ædenda semina sua aliorum elementorum cooperatione non egere, sed conditoris mandato contentam esse. Est & hoc minimè vulgare & admirandum, quòd is qui nunc terram verbo ad tot semina producenda fœcundam faciens, declarauit potentiam suam, quæ humanæ rationis captum transcendit, hanc tam grauem & tantum ferẽtem ornatum super aquas fundauit, sicut & propheta dixit: Qui fundauit terram super aquas. Quæ humana ratio comprehẽdere hoc potest? Nam cum homines domus ędificant, & fundamenta iacere volunt, prius fodiunt: & vbi ad profunda peruenerint, si vel paruum humorem viderint, omnia faciunt, vt omnem ipsum exhauriant, & sic fundamenta locent. Propterea opifex omnium omnia secus q̃ homines facit, vt ex hoc discas ineffabilem potentiam. Et quãdocunque voluerit, elementa hæc planè contrarium quàm solent effectum iuxta conditoris præceptum ostendunt. Et vt id quod dicitur dilucidius nobis fiat, iam de hoc aliquid differamus, postea ad aliud transituri. Hoc enim contra aquarum naturam est, ferre corpus tam graue: & iterum contra naturam terræ, sedem suam in tali fundamento habere. Et quid miraris? In quæcunque creatura scrutari volueris, inuenies immensam opificis potentiam, & quòd sua voluntate gubernat omnia. Videre enim hoc licet in igne, cui assumptiua natura est: omnia enim domat, materiam lignorum, lapidum, corporum, & ferri, idque magna facilitate: at postquàm imperauit dominus, corpora tenera & corruptibilia non tetigit, sed illæsos pueros seruauit in medio camino. Et ne miremini quòd corpora illorum non tetigit, sed irrationale elementum tam composito ordine fuit, vt nullus dicere quæat: nam nec capillis illorum nocebat, sed circumibat illos, & vim suam intra se claudebat: ignis autem essentia tanq̃ obedientiã exhibens, & domini mandato seruiens, illæsos & intactos seruabat admirabiles illos pueros, qui quasi in prato & horto ambulantes, tanta fortitudine in camino versabantur. Et ne quis putaret visibilem hunc ignem operatione carere, idcirco misericors deus illius efficaciam & operationem non impediuit: sed vim illam vrendi illæsam seruauit, & seruos suos illo superiores fecit quàm vt illius nocumento læderentur. Cæterùm vt scirent qui pueros iniecerant, quanta esset omnium dei potentia, in illos ignis suam operationem exercuit. Et illis quidem qui intra caminũ erant, & circa quos stabat pepercit: eos au-

Pſ. 23. a.

Dan. 3. c. & seq.

tem qui foris erant, exuſſit & abſumpſit: Vidiſti quòd quando dominus vult, elementa omnia in contrariam mutat operationem? Cõditor.n.eſt & dominus, & pro ſua voluntate oĩa diſpenſat. Vultis & in
K aquis idipſum videre factum? Nam ſicut ignis hic his qui intus erant nihil nocebat, ſed illis parcebat, oblitus ſuæ operationis, in eos autem qui foris erant, ſæuiebat more ſuo: ſic & aquas videbimus alios quidem ſubmergere, alijs autem cedere & viam dare, ita vt abſque damno trãſeãt. Mementote hic Pharaonis & Aegyptiorum, & ex alia parte populi Hebræorum, qũo hi ad mandatum domini, magno Moſe duce, per mare rubrum, quaſi per aridam trãſierunt, Aegyptij autem qui eãdem viam cum Pharaone ire volebãt, aqs obruti ſubmerſi ſunt. Ita ſolent elementa reuereri ſeruos domini, & à ſuo ſe continere impetu. Audiamus nos, quotquot feroces, & iracundi, & alijs affectionib. ob noſtram ignauiam impliciti, noſtram ſalutem peſſundamus, & imitemur tantam ratione carentium elementorum obedientiam nos qui ratione inſigniti ſumus. Nã ſi ignis, qui ita edax, ita vehemens, corporib. corruptibilibus & tam teneris pepercit: quam meretur veniam homo, ſuũ refrẽnare furorem propter mandatum domini, & iram erga proximum è pectore ſuo eliminare nolẽs? Et quod maius, ignis
L tantam vrendi vim habet, & ſuam operationem non oſtendit: homo autem manſuetum aĩal, & rõnale, & benignum, contraria ſuæ naturæ facit, & negligentia mores ſuos in ferinos vertit. Idcirco & diuina ſcriptura propter affectiones illas interturbantes, ab irrationabilib. & à feris agnominationes his qui ratione inſigniti ſunt, imponit. Interdum canes ob impudentiam & impetum vocat dicens: Ca-
Eſa. 56. d nes muti, non valentes latrare. Interdum
Hier. 5. c. ob libidinem equos. Nam equi in fœminam inſanientes, vnuſquiſque vxori proximi ſui adhinniebat. Interdum verò aſ-
Pſ. 48. c. Oſe. 13. b nos, ob ſtupiditatem & ruditatem. Comparatus eſt.n. inquit ſcriptura, iumentis, inſipientib. & ſimilis factus eſt illis. Interdum etiã leones & pardos vocat, ob rapacitatem & habendi auiditarem. Aliquando
Pſ. 13. b & 139. a. autem aſpides, ob fraudulentiam. Venenum, inquit, aſpidum ſub labijs eorum. Nonnunq; ſerpentes & viperas, ob latens venenum & malitiã: ſicut & beatus Ioan. clamabat, dicens: Serpentes progenies vi- Matt. 3. b perarum, quis vobis demonſtrauit fugere à ventura ira? Inſuper & alia affectionib. reſpondentia nomina imponit, vt ſic vel tardè confuſi, ad ſuam aliquando redeãt nobilitatem, & ſuo generi conſœderentur, affectionibusque ſuis diuinas leges præferant, quibus ſeſe delinquendo permiſerunt. Sed neſcio quomodo à ſermonis orbita in hęc digreſſum ſum. Age nunc ad inſtitutum redeamus: etiam aliud quid docere nos vult beatus ille propheta. Nam M
vt dixit, Iſte eſt liber generationis: progreſſus vltrà, narrat iterum diligenter hominis formationem. Et quia ſuperius breuiter dixerat, inquit: *Et formauit deus hominem puluerem de terra, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.* Magnum eſt hoc quod hic dixit, & ſtupore plenum, ac humanam tranſcendens mẽtem. Et formauit, inquit, deus hominem puluerem de terra. Sicut de omnibus creaturis viſibilib. dicebam, quòd omnia præter naturæ morem agat oĩum opifex, quò & per hoc ineffabilis ipſius monſtretur virtus: ita & in hoĩs formatione inueniemus nunc factum. Vide enim qũo ſuper aquas terram fundauit, id quod citra fidem humana ratio non capit: & qũo quandocunque voluerit, ſicut oſtendimus, omnes ſubſtantiæ diuerſa earum naturæ vt agant, efficit. Simili modo & in hominis formatione nunc nobis quid factum ſit declarat. Formauit deus, inquit, hominem puluerem de terra. Quid dicis? Acceptone de terra puluere formauit hominem? Etiam, in- A
quit, & non ſimpliciter, nec quamuis fortuitò terram dicit, ſed puluerem: quaſi ſi quis dicat, tenuiſſimum & viliſſimum q̃ eſt in terra. Magnum tibi & admirabile videtur quod dictum eſt. Verum ſi cogites quis opifex, neutiquam diſcredes facto, ſed miraberis & adorabis conditoris potentiam. Quòd ſi hæc iuxta cogitationum tuamm imbecillitatem emetiri volueris, & curioſius explorare: probabile eſt quod tibi in mentem veniat, ex terra corpus nunquàm fieri, ſed vel laterem, vel teſtam, & non tale corpus. Vides, quòd ſi potentiam conditoris noſtra mente exiſtimare volumus, & ſi noſtris rationibus tam imbecillibus innitimur, non poſſumus dictorum

ctorum capere ſublimitatem. Nam quæ dicuntur, fidei oculis indigent. Suntq; hæc ob noſtram infirmitatem tanta verborum attemperatione deſcripta. Quandoquidẽ iſtucipſum quod inquit, Formauit deus hominem, & inſpirauit, indignum deo fuerit: ſed propter nos & propter infirmitatem noſtram hæc ſic narrat ſcriptura, ad noſtram ſe tenuitatem ſubmittens: vt quoniam nos tanta familiaritate dignatur, ad faſtigium illud redire poſſe confidamus. Et formauit, inquit, deus hominem puluerem de terra. Hinc ſi attendere
B volumus, non parua nobis humilitatis offertur doctrina. Nam cùm cogitauerimus vnde conſtitutionis ſuæ initium natura noſtra ſuſceperit, etiamſi ſexcenties ſupercilia ſurrigamus, ea reprimemus, & & humiliabimur, & ſubſtantiæ noſtrę qualitatem perpendentes, modeſtiam diſcemus. Et propterea deus, cui tanta ſalutis noſtræ cura, ad noſtri eruditionem prophetæ linguam ſic direxit, quippe cum ſuperius dixerat diuina ſcriptura. Et fecit deus hominem, ſecundum imaginem dei fecit eum: & dedit illi omnium viſibilium poteſtatem: vt ne ignorando quomodo conſtitutus ſit, magnus ſibi videatur, & præſcriptos ſibi limites tranſeat: propterea repetendo docet & formationis eius originem: & vnde primus homo productus ſit. Nam quum poſt hanc doctrinam, qua agnouit ſe è terra habere originem, ex qua & cætera animalia, quamuis formatio, animæq́ue ſubſtantia multò excellentior per miſericordiam Dei conceſſa ſit, eò quòd rationalis ſit & omnibus alijs domi
netur: quum, inquàm, poſt hanc doctrinã, & ſerpentis deceptione parem aliquàm cum Deo æqualitatem imaginatus eſt, qui de terra formatus: ſi priori narratione contentus fuiſſet propheta, & nõ repetitis
C omnibus diligenter nos docuiſſet, in quã non incidiſſemus inſaniam? Atq; adeo plurimum ad erudiendum nos conducit ſcire, vnde ſubſtantia noſtra primum originẽ acceperit. Et formauit, inquit, deus hominem puluerem de tetra, & inſufflauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Quoniã hominibus loquitur, aliter audire non valentibus, hac verborum ſimplicitate & craſſitudine vtitur, quam audire & accipere poſſemus. Et vt doceat nos, quòd formatum illum de terra, miſericordia domini & rationalem animæ eſſentiam habere voluerit, per quam animal hoc abſolutum, & perfectum fieret. Inſpirauit, inquit, in faciem eius ſpiraculum vitæ. Vitalem dicere vult operandi efficaciam ei, qui de terra formatus eſt, ſpiraculum datum eſſe, & hoc ſubſtantiam animæ conſtitutam. Vnde ſubdit: Et factus eſt homo in animam viuentem. Ille formatus, inquit, & de puluere ſuſceptus, inſpiratus ſpiraculo vitæ, factus eſt in animam viuentem: hoc eſt, efficaciter operantem, cui membra corporis ſeruiant, cuiusque voluntati ac efficaciæ auſcultent. Cæterùm haud ſcio, quomodo noſtrum ſubuerterimus ordinem, & vſque adeo inualuerit malitia, quæ intantum cogit carnis concupiſcentijs obſequi, vt deturbetur à throno ſuo regina, D
cuius erat præſidere, ordinare, & imperare. Cogimus enim illam carnis parere voluptatibus ignorantes ipſius generoſitatem, & quantam præ iſta eminentiam ſortita ſit. Nam cogita, obſecro, formationis ordinẽ: & expende tecum, antequàm inſpiraretur à domino ſpiraculum vitæ, quis erat formatus ille, ſimpliciter inanimis quædam imago, operatione carens, & ad nihil vtilis. At totum illud quod in tantum honorem ipſum prouehit, non eſt niſi ſpiraculum illud à Deo inſpiratum. Cæterùm vt hoc non ſolùm ex his, quæ tunc facta ſunt, & ex his, quæ nunc quotidie contingunt, videas: cogita tecum, quomodo poſt animæ emigrationem, corpus hoc tam inſuaue & iniucundum apparet. Et quid dico, inſuaue, & iniucundum? quomodo fœtore impletũ, & deformitate horrendum fugitur, quod antea cùm ab anima regeretur, clarum, amabile, iucundum, ſpecioſum, ad bona opera facienda valde accommodum. Hæc vtique omnia nobis cogitanda ſunt, & maximè animæ nobilitas quanta ſit, nequid ea indignum operentur, ne coinquinemus eam illicitis operibus, ne ſub carnis ſeruitutem eam ſubiugemus, ne tam nobilem, tantaque dignitate ſublimem, ſic cru E
deliter, & immiſericorditer tractemus. Nam propter illius ſubſtantiam nos qui corpore inuoluti ſumus, poſſumus cũ incorporeis virtutibus, adiuuante nos diuina gratia, certare: & in terra obambulantes, quaſi in cœlo viuere, & nihil minus Phli. 3.
quàm cœleſtes facere, & quodammodo

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquid amplius. Et quomodo hæc? Ego dicam. Quando enim quis inuentus fuerit corruptibili hoc corpore circundatus, eodem modo vitam agens, vt supernæ ille virtutes, quomodo nõ propensiorem dei gratiam sortitus fuerit, quia & corporeis necessitatibus obnoxius, incorruptam & inuiolatam animæ generositatem seruauit? Et quis vnquàm, dicis, poterit inueniri talis? Meritò impossibilis nobis hæc res videtur, ob immodicam virtutis arduitatem. At si vis dicere quòd non sit hoc impossibile, cogita oro omnes iustos, qui domino ab initio vsque ad præsens tempus placuerunt: magnum illum Eliam, & infœcundæ filium, & eremi ciuem Ioannem: Paulum quoque magistrum orbis, & omnem sanctorum numerum, qui eandem quam nos naturam habuere, ijsdem corporis necessitatibus obnoxij fuere. Et ne
F vltra impossibile esse opus puta, neque segnior fias ad virtutem, ad quam faciliter amplexandam tantas à domino nactus es occasiones. Sciens enim misericors dominus nostræ voluntatis infirmitatem & ad labendum procliuitatem, magna nobis medicamina in sacrarum scripturarum lectione reliquit: quæ cùm subinde vulneribus nostris imponimus, & vitam illorum beatorum virorum ante oculos proponimus, ad æmulandum prouocemur, & virtutem non negligamus, sed fugiamus peccatũ, & omnia faciamus, ne indignos nos ineffabilibus illis bonis exhibeamus. Qđ nobis, oremus, concedatur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri & spiritui sancto sit gloria in secula seculorum, Amen.

Homilia xiii.

VIdens vestrum inexplebile desiderium, & immo dicam auiditatem: mentemque intentissimam, necnon omnes ad spiritualem hanc doctrinam anhelantes, & accelerantes quamuis valde sim meæ inopiæ mihi conscius, quotidie tamen inopem & tenuem hanc mensam vobis proponere studeo, confidens quod flagrantes desiderio maiori promptitudine quæ dicuntur, susceputi sitis, quandoquidem &
G in sensibilibus edulijs hoc contingere viderit aliquis. Excitato enim conuiuarum appetitu, etiamsi paupercula mensa sit, & inops quidem qui conuiuio excipit, magna tñ cum voluptate sumuntur apposita. At si fastidiosus epulantium fuerit stomachus, etiamsi sumptuosum fuerit epulam & varia & copiosa edulia: nullum inde commodum, cùm nemo sit qui vti appositis queat. Hic autem quia gratia Dei alacres & famelici ad spiritualem mensam acceditis, & ipsi magno desiderio dicimus, scientes quod sobrijs auribus apponimus diuinas hasce narratione. Quoniam & agricola: qui pinguem & crassum agrum inuenit, nihil sui officij intermittit, sulcos secat, aratrum ducit, sentes exscidit, largiter seminat, spe pascitur: & quotidie agri fertilitatem considerans, sementis germen, segetem & messem expectat. Similiter & nobis, cùm videmus alacritatem vestram quotidie increscere, desiderium vigere, studium incrementa sumere, egregia ex vobis spes est. Vnde & maiori studio ac promptitudine, quantum vires nostræ suppetunt, in ædificationem vestræ charitatis, in gloriam dei, in gloriationem ecclesiæ dei aliquid afferre anhelamus. Age igitur, si placet, repetitis breuiter his quæ heri dicta sunt, consequenter hodie lecta tractemus. Quid autem est quod pridie tra- H
ctabatur, & quousque sermonem extendimus, & vbi missum facimus? Et formauit deus hominem puluerem de terra. Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, factusq; est homo in animam viuentem. Quod tunc dicebam, id & nunc dicam: & subinde memorare non cessabo, quòd magna & ineffabilis est misericordia communis omnium domini erga genus nostrũ, & ob salutem nostram vsus est multum nobis cõgruenti dicendi modo, magnoq; animal hoc, hominem dico, honore prosequutus est: necnon verbis & rebus declarauit, quod maiorem eius quàm visibiliũ omnium curam habuerit. Quid igitur prohiberet etiam hodie de ijsdem inuestigare apud charitatem vestram? Nam sicut thymiamata quantò magis digitis atteruntur, tanto maiorem natura sua fragrantiam reddunt: ita & in scripturis vsu euenit, quantò quis illis est familiarior, tanto magis videre potest latentem in ipsis thesaurum, pluresque percipere indicibilium diuitiarũ fructus. Et formauit, inquit, deus hominẽ, puluerẽ de terra. Animaduerte, obsecro, quanta statim varietas ex ipso verborum procemio. In omnibus eñ alijs creaturis docuit nos beatus Mo- I
ses modum formationis, dicendo: Dixit deus, Fiat lux, & facta est lux: fiat firmamentum, congregetur aquæ, fiant luminaria, germinet terra herbam fœni, producant aquæ reptilia animarum viuentium, & producat terra animam viuentem. Vidisti quomodo ratione omnia formata sint? Sed videamus quid postea, quum hominem format, inquit: Et formauit deus hominem. Vide quomodo per verba quæ nostræ paruitati congruunt, vsus est: simul & modum formationis, & in formando potentiam docens, & quasi vt humano more dicam, manibus Dei ipsum formari depingit: sicut & alius propheta inquit, Manus tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Pſ. 118.
Nam si imperasset simpliciter ex terra produci hominem, nonne productus fuisset, qui productus? Sed vt modum quo formauit, continuò memorijs inculcaret, & non supra quàm oportet de nobis sentiremus, ideo tanta diligentia singula enarrat, & inquit, Formauit deus hominem, puluerem de terra. Vide & in hoc huius dignitatem. Non enim simpliciter terram accepit, sed puluerem, & tenuissimum, vt ita quis dixerit, de terra, & hunc puluerem terræ, suo præcepto in corporis naturam vertit. Nam sicut ubitantiam terræ K
quum non esset, produxit, ita & nunc quũ vellet puluerem terræ in corpus vertit. Hic exclamare iuuat pulchrum illud beati Da- Pſ. 105. a
uid dictum: Quis loquetur potentias domini, & auditas faciet laudes eius, quia de puluere tale animal produxit, & tanto honore venustauit, tantisque beneficijs statim ab initio prosequutus est, monstrans per omnia suam misericordiam? Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Et factus est homo in animam viuentem. Hic insensatorum aliqui suis moti opinionibus, nihilque deo dignum cogitantes, neque verborum dispensationem animaduertentes, dicere audent, animam ex dei essentia esse. O insaniã, ò delitiũ. Quot perditionis vias diabolus peperit, siqui eas ingredi volunt? Et vt discas considera quomodo diuersis inter se vijs incedunt. Nam alij ansam ex verbulo, inspirauit, rapientes: asserunt, ex Dei essentia esse animas: alij autem, quòd animæ in brutorum substantiam transeunt. Quid hac amentia deterius fieret? Nam quoniam obtenebrata est ratio eorum, etiã veram scriptu-

ræ mentem ignorauerunt. Sicut capti oculis in diuersa præcipitia feruntur, & illi quidem supra dignitatem animã efferũt, L
alij autem contra dignitatem dehonestãt. Nam si ideo quòd scriptura dicit, inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ, hoc dicere volumus, necesse erit & deo os affingere, & manus tribuere, quãdoquidem inquit, Et formauit hominem. Sed ne illorum ineptias in medium proferentes, etiam ipsi indecora dicere cogamur: age ipsorum stultitiam & multifariam dementiam destruentes, ad ipsum diuinæ scripturæ scopum incedamus, quæ seipsam interpretatur, tantum ne crassis verbis addicti simus: sed cogitemus, crassorum illorum verborum causam esse nostram hebetudinem & infirmitatem. Nequeunt enim aliter humanæ aures quæ dicuntur accipere, nisi tantum adhibeatur temperamentum. Proinde animaduertentes tantam nostram imbecillitatem, & quia de deo sunt dicta, ita illa accipiamus, vt par est ea de deo accipere. Ne subijciamus deum membrorum compositioni, & figurarum deliniationi, sed honestè de deo, & vt de illo conuenit, imaginemur. Simplex enim & incompositus, & infigurabilis est deus. Nam si deo membra & lineamenta attributuri sumus, nostris opinionibus impulsi mox in gentilium impietatem incidemus. Igitur quùm audieris scripturam M
dicentem, Formauit deus hominem: cogita virtutem eandem, quam dum dicit, fiat. Et iterum quando audis, Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ: hoc iterum cogita, quòd visum est sibi. Et sicut incorporeas virtutes produxit: ita certè corpus illud ex puluere rationalẽ animã habere ius sit quæ corporeis membris vti possit. Formatum enim corpus hoc iuxta præceptum domini, quasi instrumentum erat quòd egebat aliquo se mouente: immò si sicut lyra, quæ opus habet aliquo, qui possit arte & scientia sua per membra quasi per fistulas, conuenientem illi melodiam domino offerre. Inspirauit in faciẽ eius spiraculũ vitæ, & factus est homo in animam viuentem. Quid est, inspirauit spiraculum vitæ? Voluit & imperauit, vt hoc corpus haberet vitalem vim, quæ facta est animali in animam viuentem: hoc est, efficaciter operantem, & suam artem membrorum motu ostendere valentem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et vide etiam in hoc ipso, quam variè hoc admirabile rationale animal, & cætera irrationalia formata sint. De illis enim inquit, Producant aquæ reptilia animarum viuentium, & prodierunt ex aquis animã tia animata. Sic & de terra, Producat terra animam viuentem. De homine autem
A non sic, sed prius de terra corpus format, & postea vitalis illi virtus datur, quæ. s. ani
Leu. 7. & 17. c. mæ est substantia. Et idcirco de brutis dicebat Moses, Sanguis eius anima eius est. In homine autem substantia quædam est incorporea & immortalis, multo interuallo corpus excellens, & tanto, quantò corporeis eminent incoporea. Et forte diceret aliquis: Quare si anima dignior est corpore, indignius primo formatum est & postea quod eminentius? Non vides dilecte, quod & in creaturis hoc idem vsu euenit? Sicut enim cœlum & terra, & sol & luna, & cætera omnia formata sunt, & irrationalia animalia, & post hæc omnia homo, horum principatum suscepturus: ita & in hac hominis formatione prius corpus producitur, & postea anima, quæ dignior. Et sicut animalia ministerio hominis vtilia futura ante hominem formantur, vt paratum haberet ministrum is ad cuius vsum creabantur; ita etiã corpus ante animam formatur, vt cum secundum ineffabilem conditoris sapientiam anima produceretur, posset suas potentias operari
B per corporis motionem. *Et plantauit deus hortum in Edem secundum Orientem, & posuit illic hominem quem formauit.* Postquam dominus vniuersam suam nobis declarauit benignitatem, & illum propter quem omnia visibilia formata sunt in medium adduxit, statim incipit in illum beneficia collocare. Et plantauit deus hortum secundum Orientem. Considera & hic dilecte, quòd nisi vt dignum est, de deo verba hæc recipiantur necesse est, vt in profunda errorum detrudamur. Quid enim dicere poterũt, & de his verbis, quæ omnia quæ de deo dicuntur, humano more accipere audent? Et plantauit Deus hortum. Quid? dic oro, fossorione opus habuit & agricultura, & alia cura, vt paradisi hortum excoleret? absit. Iterum enim etiam hoc loco verbum illud, plantauit, sic intelligendum, quod imperauit hortum in terra fieri, ita vt productus homo in eo versaretur. Hac enim de causa hortum produxit, de quo audi scripturam, dicentem: Et plantauit deus hortum in Edem, secundum Orientem, & posuit illic hominem quem formauit. Et idcirco nomen loci scripturis inseruit beatus Moses, vt non liceat nugari volentibus imponere simpliciorum auribus, & dicere, nullum esse in terra hortum quem vocant paradisum, sed in cœlo, & fabulas quasdam eiusmodi somniare. Nam cum diuina scriptura, tanta vsa est diligentia & non refugiunt quidam, loquacitate sapientiaque peregrina inflati, aduersa scripturis loqui, & dicere, non esse super terram paradisum: multaque alia præter ea, quæ dicta sunt introducentes, quod non sicut scripta sunt, sed alia ratione intelligenda: & quod ea, quæ de terra, de his quæ in cœlis sunt, dicta esse arbitrandnm fit: nisi humilitate, & congruenti nobis sermonum familiaritate beatus Moses vsus foret, spiritu sancto linguam eius mouente, quò non excidissent? Quãuis sacra scriptura, cum nos tale quiddam docere vult, seipsam exponit, & auditorem errare non sinit. Sed quia plerique non vt commodi quippiam ex sacris literis aucupentur, sed voluptatis gratia aures accommodant his qui demonstrata narrant, & propterea non eos qui magis prosunt, sed qui magis oblectant, vt audire possint, quærunt. Oro igitur, vt omnibus illis præclusis auribus, ad amussim canonem sacræ scripturæ sequamur. Et quando audis dilecte, quod plantauit deus hortum in Edem secundum Orientem: hoc quod dicit, plantauit vt decet de deo intelligas, nempe quod præcepit. Ad quod reliquũ est, crede quod & paradisus factus sit, & in illo loco vbi scriptura significauit. Cæterum non credere his quæ in diuina D
scriptura continentur, sed alia quædam ex propria sententia inferre, opinor plurimũ periculi secum aduehere his qui talia audent. Et posuit illic hominem, quem formauit. Vide quantum honorem statim homini dedit. Extra paradisum quidem formauit illum, sed mox introduxit, vt re ipsa sensu beneficiorum frueretur sciretq; quantus illi honor esset concessus. Et posuit hominem illic quem formauit. Verbum, posuit, iterum sic intelligamus, pro eo quod præcepit illi vt esset illic, vt & ex aspectu & conuersatione multam percipe-

ret voluptatem, prouocaretuŕque ad gratitudine, intelligens quantis sit affectus beneficijs, quum nullum adhuc boni specimem præbuisset. Ne mireris ergo verbum hoc, posuit. Perpetuus enim scripturę mos est, propter nos, & propter nostram vtilitatem humanis vti verbis. Et vt scias, vide quomodo superius cum de formatione stellarum ageret, eadem dictione sit vsus, cum dixit: Et posuit ea in firmamento cœli.
Non quod affixerit ea cœlo cogitandum
E (nam vnumquodque eorum suum perficit cursum, de loco ad locum transiens) sed vt discas, quod in cœlo ea esse præceperit, quomodo, & hominem in paradiso voluit versari. *Et oriri fecit deus præterea ex terra omne lignum pulchrum ad videndum, & bonum ad edẽdum. Et lignum vitæ in medio horti, & lignum ad sciendum notitiam boni & mali.* Ecce secundam beneficentiæ speciem & honorem, quem in hominem recens formatum collocauit. Nam postquam illum in paradiso conuersari voluit, præcepit varias arbores ex terra prouenire, quæ simul & oblectare illum possent, vtpote spectatu iucundæ, & esui accommodę. Omne enim inquit, lignum pulchrum ad visionem, hoc est ad spectaculũ, & bonum ad esum, hoc est, quæ poterant exhilarare aspectu, & voluptatem præbere esu: & quia erant tam multa, & quia concessa, mirificam fruituro contulissent voluptatem. Omnium enim lignorum quecunque dixeris, prouentum fecit. Vidisti miseriæ nesciam conuersationem? Quasi angelus aliquis vixisset homo super terram, corpore quidem amictus, sed extra corporis necessitates constitutus: & sicut rex paludamen
F to & diademate ornatus, & purpura vestitus, ita in paradiso impauide versabatur in magna rerum copia. Et lignum vitæ in medio paradisi, & lignum sciendi notitiam boni & mali. Postquam nos docuit, quòd terra produxit omne lignum iuxta mandatum domini, & iucundum visu, & bonum esu, tunc ait: Et lignum vitæ in medio paradisi, & lignum ad sciendum notitiam boni & mali. Misericors enim dominus, cum vt opifex præsciret ex multa copia, procedente tempore, nocumentum subnasci, produxit lignum vitæ in medio horti, & lignum sciendi notitiã boni & mali: & non multo post abstinere ab isto iussurus erat, vt scire possit quod gratia & liberalitate illis frueretur, esseṭq; dominus aliquis & naturæ suæ, & omniũ visibilium: propter hoc iam ligni memoriam fecit, & narrauit nobis consequenter fluminum nomina, & illorum separationem. De quibus dixerit aliquis, quod ex illis rigetur paradisus. Alij autem qui diuiserunt in quatuor origines, ita mundi climata nobis distinxerunt. Sed fortè sunt qui ex propria sententia quælibet dicere volunt: hi iterum, neque flumina, concedunt esse flumina: neque aquas: sed persuadere conantur ijs qui sibi aures accommodare volunt, vt aliud quiddam imaginentur. Cæterum vos obsecro, ne feramus tales, sed obturemus aures, credamus diuinæ scripturæ, & ea, quæ in illa dicuntur sectemur: sanas doctrinas in pectora G
nostra reponamus, & eũ his etiam vitam diligenter instituamus, vt vitã testificetur doctrinæ, & doctrinæ longè fidelioręvitã declarent. Nam neq; si recta sciamus fidei dogmata, vitam aũt negligimus, aliquid nobis profuerit: neq; si vitam habeamus, & rectas negligimus doctrinas lucrifacere aliquid quod ad salutem nostram sit vtile, profuerit. Nam si voluerimus & gehenna liberari, & regnum assequi, operæp recium est vtrinque ornari, & dogmatum rectitudine, & vitæ diligentia. Quid enim vtile fuerit, dic obsecro, arbori, quæ in summũ se extendit, & folijs frõdet, si fructu careat? Sic & Christiano nihil ꝓderint recta dogmata, si vitam suam non bene instituat. Matt. 5. c
Propter hoc & Christus tales beatos dixit, inquiens: Beatus qui fecerit, & docuerit. Multo enim fidelior, & certior doctrina operum, quàm sermonũ. Nã qui talis est, etiam silens, & cum nõ videtur, docere potest, & alios quidem qui illum vidẽt, alios vero qui de illo audiunt: & multa fiuetur dei gratia, nõ solũ propter se, sed & ꝓpter alios qui illum vident, & incitantur vt glorificent dominum suum. Talis per mille linguas, & multo plures, gratias & laudes H
referet deo. Neque enim noti soli testes sunt vitæ illius, & ipsum mirantur ac ipsum dominum: sed & qui non cognoscũt, & ab alijs discunt, & qui valde procul habitant, & diuisi sunt: & non amici soli, sed & inimici reuerebuntur virtutis eminentiam. Tanta enim huius virtus, vt & compescat ora & linguas eorum, qui virtuti infesti sunt. Et sicut ad solis radios

infirmi

infirmi oculis non audent respicere, ita neque virtutem malitia contueri audebit vnquàm, sed dorso obiecto discedet, victamq; se fatebitur. Id quod & persuasum nobis sit, vt virtutem arripiamus, & diligẽter nostram vitam instituamus, & a peccatis, cum adhuc parua apparent, siue in sermone, siue in opere statim desistere studeamus. Neque enim vnquam in maiora incidemus peccata, si a paruis nobis cauerimus: & sic procedente tempore poterimus, superna gratia fauente, & excelsam virtutem apprehendere, reconditamque effugere pœnam, & æterna consequi bona, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, spirituique sancto sit gloria nunc & semper, & in secula
I seculorum, Amen.

Homilia.xiiii.

ITerum, si libet, etiam hodie ex contextu eorum quæ heri dicta sunt, spiritualem vobis doctrinam vt contexamus, dabimus operam. Multa enim & in his quæ commodum lecta, reconditiora sunt: & opus est vt in profundiora descendamus: diligenterque scrutemur omnia, quo fructum aliquem lucrifaciamus. Nam si id agunt qui pretiosos lapides in mari inuenire cupiunt, magnum laborem & molestiam ferentes, periculoque indomitarum aquarum se exponentes, quo desideratis potiantur: multomagis nostrum fuerit animum intendere, vt visis quæ in profundo dictorum latent pretiosos illos lapides comprehendamus. Sed ne timueris dilecte, quum audis profunditatem. Non enim hic est tanta vis æstuantium vndarum, sed spiritus sancti gratia mentem nostrã illustrans, & facile inueniri desiderata concedens, omnem laborem alleuiat. Et gemmas alias inuenisse, inuentori non multum prodest, sæpe autem & nocuit, & innumerorum naufragiorum occasio fuit, neque tantam in inueniendo habuit lætitiam is qui inuenit, quantam inuentis illis iniucunditatem attulit, aduersus se inuidorum oculis concitatis, & auaris ad bellum armatis. Et adeo nequit nostræ vitæ prodesse tales reperire, vt & multorum bellorum sit argumentum. Auaritiæ enim materia est,
K & caminum cupiditatis succendit, captorumque animam expugnat. Atqui de spiritualibus nostris thesauris nihil talium formidare oportet: sed & diuitiæ quæ inde colliguntur ineffabiles, & voluptas immarcessibilis, & multo interuallo superat omnium hominum lętitiam. Et quod hoc verum sit, audi beatum Dauid dicentem: desiderabilia eloquia tua super aurum, & Ps. 18.c
lapidem pretiosum multum. Vides quod cum in medium attulerit materias, quæ pretiosiores reputantur non solum hac cõparatione non contentus fuit, sed & apposuit, multum: & postea excellentiam, quæ inde est, nobis manifestauit. Super aurum, inquit, & lapidem pretiosum multum: non quod in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hasce materias vidit apud homines in maiori precio haberi præ alijs: propter hoc addu
ctis illis in medium, ita excellentiam mon
strauit, quod desiderium eloquiorum spi-
ritus vehementius sit. Et vt sciatis quod
L semper is mos sit sacræ scripturæ, vtilitatem quæ hinc est, sensibilibus rebus conferre, & sic excellentiam ostendere, audi & quæ deinceps subdit. Et dulciora super mel & fauum. Et hic, non quod tantam, & non maiorem possit præbere voluptatem: sed quia nihil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diuinorum eloquiorum voluptati opponeret: idcirco cum hoc commemorasset, iterum sic excellentiam docuit, & maiorem dogmatum voluptatem esse docuit spiritualium doctrinarum. Ea- Mat.11
dem regula inuenies & Christum in euan d
gelijs vsum. Nam cum discipulis loqueretur, cupientibus discere interpretationem parabolæ eius, qui seminauit bonum semen in agro, & inimici zizania inter triticum seminantis: particulatim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui seminauit bonum semen, & quis ager, & quæ sint zizania, & qui alia interserit, & qui messores, & quæ messis. Et quando om Ibidẽ. f
nia illis manifeste detexit, tunc dixit: Iusti fulgebunt sicut sol in regno cœlorum: non quòd non maiorem claritudinem habituri sint iusti, sed monstrat quod multo maiorem. Tantam autem dixis, quoniam maiorem hac similitudinem in rebus visibilibus inuenire non licebat. Quando igi- M
tur tale aliquid audiuerimus, non tantum maneamus in his quæ dicuntur: sed in sensibilibus & visibilibus, spiritualium maximam eminentiam colligamus. Itaque & hic cum vehementius desiderium inueniri potest, & voluptas suauios & certior.

Diuina

Diuina enim eloquia sunt hæc & spiritualia, & quæ multo maiorem parere possunt lætitiam spiritualem, modo dictis attendamus magna promptitudine, vehementique desiderio, vt veras diuitias hinc nobis acquirentes, ad philosophiam Christi plurimis susceptis seminibus, tandem domum redeamus. Audiamus igitur quę ho die sunt lecta: sed obsecro, attenta sitis mente, & excussis curis secularibus, omniq; ignauia deposita, hæc quæ dicuntur accipite. Diuinæ enim leges sunt, & cœlitus allatæ ob salutem nostram. Iam si cum regię leguntur literæ, vbique est silentium, abestque strepitus & tumultus, omnib. adstantibus, & aures arrigentibus, vt sciant quę ragijs literis manifestẽtur: & quisquis vel parum tumultuatus fuerit, in magno periculo est: multo magis cum magno timore & tremore adstandum, & altum habendum silentium, & pellendæ cogitationes turbulentæ, vt quæ dicuntur intelligere possitis: quo rex approbata obedientia vestra maioribus vos muneribus remunerare dignetur. Videamus itaq; quid nunc nos doceat beatus ille Moses non sua lingua hæc dicẽs, sed a spiritu sancto afflatus.
A Et accepit dominus deus hominem quem formauit. Bene statim ab initijs duo hæc posuit. Non enim dixit, dominus, & tacuit sed adiunxit, deus: occultum aliquod mysterium hic nos docens, vt scire possemus, quod siue dicamus dominum, siue deum, nullam in nominibus esse varietatem. Hoc autem nunc non absque ratione cõmemorauit: sed vt cum audieris Pau-
1.Co.8. lum dicentem, Vnus deus pater ex quo
b omnia, & vnus dominus Iesus per quem omnia: ne putes in dictionibus esse diuersitatem, & hanc maius aliquid significare, istam minus. Et idcirco scriptura absque discrimine illis vtitur, vt contentiosis, ea quæ ex sua sententia excogitarunt, ad dogmatum rectitudinem afferre non liceat. Et quòd diuina scriptura neutrum horum cum singulari quadam observatione & superstitione enunciet, ex isthoc ipso quod nunc dicitur, diligenter considera. Et accepit dominus deus. De quo vult hæreticus esse dictum? De patre solum? Esto: sed audi Paulum dicentem:
Ibidem. Vnus deus pater ex quo omnia, & vnus dominus Iesus per quem omnia. Vides quomodo nomen domini filio attribuit? Quare ergo dicunt nomen, dominus, maioris esse momenti, quam nomen deus? B
Videte, quanta absurditas, & quanta blasphemia, quando quis non ipsum diuinæ scripturæ canonem sequitur, sed suis opinionibus locum dat, quæ mentem disturbent: & verborum pugnas: & infinitas quæstiones sanis rectisque dogmatibus immiscet. Et accepit dominus deus hominem quem formauit, & posuit illum in horto voluptatis, vt coleret illum & custodiret. Vide quantam formati hominis curam habuit. Postquam enim heri docuit beatus Moses, dicens: Plantauit deus hortum, & posuit illic hominem: id est, voluit illum illic habere domicilium, & versari ibi, ac horti delitijs frui, hodie iterum ostendit nobis ineffabilem misericordiam dei, quam in illum contulit: & repetens sermonem, inquit: Et accepit dominus deus hominem, quem formauit, & posuit eum in horto voluptatis. Non simpliciter dixit in horto sed apposuit, voluptatis, vt excellentem voluptatem, qua fruiturus esset inhabitando, nobis declararet. Et vt dixit, Posuit illum in horto voluptatis: addit, vt coleret illum, & custodiret. Etiam hoc magnæ curæ & prouidentiæ nostri argumentum est. Nam cum omnibus delitijs petirentur, ibi vitam agentes, tam oblectamentis eorũ quæ videbant, quam lætitia eorum quibus fruC
bantur, vt ne immodica prosperitate homo insolesceret. Omnem enim malitiam docuit ocium, propterea præcepit deus, vt Eccl.93
operaretur illum, & custodiret. Quid autem dicet aliquis, illius cura indigebat paradisus? Non hoc dico, sed voluit tum vt paruam quandam, sibique congruam gereret curam, parti custodiendo, parti operando. Erat autem operatio tunc citra laborem. Dederit enim occupationẽ quandam, quæ neque dolorem neque molestiam afferret. Cæterum quod dicit, custodiret: non absque causa appositum est, sed congruunt verba, vt planè scire possit, quod sub domino agat, qui hanc largitus sit fruitionem, & cum illa etiam custodiam commiserit. Deus enim omnia facit, & operatur propter nostram vtilitatem, & cum illa etiam fruitionem, & refocillationem præbet. Nam cùm ob excellentem suam misericordiam, etiam priusquam nos produceret,

ret, ineffabilia bona præparauit, sicut ipse
Mat. 25 c dicit: Venite benedicti patris mei, possidete in hæreditatem præparatum vobis regnum ab initio mundi: multo magis præsentia omnia largiter præbebit, quandoquidem tanta beneficia in iam conditum contulit. Primum, cum non esset, dedit
D illi vt esset, & ex puluere corpus formare dignatus est: & post hæc dominam, animam dico incorpoream, per inspirationē dedit. Dein paradisum fieri iussit, & illic illum viuere præcepit: post hæc iterum, sicut clemens pater tenero filio omni copia fruenti ne insolens fiat, paruam & cōgruā quandam curam excogitat: sic & dominus Adæ operationem & custodiam præcepit, vt cum voluptate vbertateque ac iucunditate placide hæc duo faceret, quæ procliuitatem illius morarentur & impedirent. Porrò vt hæc quæ iam erant condito homini, ita & quæ sequuntur magnam & excellentem dei in illum nobis declarāt misericordiam, quam sola bonitate sua exhibuit. Et quid est quod inquit scriptura. Et præcepit dominus deus Adæ? Ecce iterum hic etiam eadem consuetudine vtitur: vt cum sæpe idem inculcatur, diligentiori memoria doctrina suscipiatur neque vltra feramus temerè nomina discernentes, qui aliud patri, aliud filio tribuunt, quorum vna tamen est essentia. Et idcirco indiscriminati tribuit scriptura hanc appellationem nunc patri, nunc filio. Et præcepit dominus deus Adæ, dicens: Dignum & hic fuerit obstupescere misericordiam dei, quæ omnem transcendit rationem, quam
E breui hoc verbo nobis exhibet. Et præcepit, inquit, Vide statim ab initio, quanto honore hominem prosequitur. Neque enim dixit, imperauit, vel iussit: sed quid? Præcepit, Sicut amicus amico de rebus necessarijs præcipiens, loquitur, ita & deus humanæ naturæ, quasi hoc honore ad obediendum his, quæ à se præcipiebantur, attracturus. Et præcepit dominus deus Adæ, dicens, De omni ligno
Gen. 2. quod est in paradiso comedendo comede, de ligno autem sciendi bonum & malum, ne comedatis. Quocunque autem die comederitis ex eo, morte moriemini. Magna huius præcepti facilitas est. Sed dilecte, graue malum est desidia, facitque vt facilia omnia videantur difficilia: sicut studio & vigilantia, etiam omnia ardua & difficilia, facilia nobis fiunt. Quid enim, dic quæso, hoc mandato facilius? quid hoc honore maius? Concedebat versari in paradiso, & visibilium formositate oblectari, & aspiciendo exhilarari, & fruendo magnam voluptatem percipere. Cogita quam iucundum fuerit videre arbores fructibus oneratas florum varietatem, herbarum diuersitatem, foliorum comas, atque alia quæ veri simile est in paradiso esse, & in paradiso à Deo plantato. Propter hoc F
enim superius diuina scriptura dicit, Otirique fecit adhuc ex terra omne lignum pulchrum ad videndum, bonum ad comedendum: vt scire possimus, quomodo fruens tanta vbertate, per magnam intemperantiam & deliciam, datum sibi mandatum præuaricatus sit. Cogita obsecro honoris eminentiam, qua illum prosequutus est, data illi mensa propria, & segregata in paradiso, vt ne putet eandem sibi & iumentis instrui: sed haberet, quasi rex in paradiso agens, delitiarum copiam, & quasi dominus aliam quam ministri habitationem sortiretur. Et præce- Ibidem.
pit dominus deus Adæ, dicens. Ex omni ligno, quòd est in paradiso comedens comede: ex ligno autem sciendi bonum, & malum, ne comederitis ex eo. Nam quocunque die comederitis, morte moriemini. Quasi diceret ad illum, Non molestum aliquid & graue petam ex te: frui enim omnibus tibi permitto. Vnum præcipio, ne tetigeritis. Et magnam pœnam decerno, vt vel timore coercitus, datum a me mandatum custodias. Hæc faciebat, quasi dominos aliquis liberalis domum magnam alicui concredens, & vt dominium sibi saluum maneat, paruam tantum pecuniam dandam ab illo præscribat. Sic
G sanè & misericors noster dominus, concesso omnium, quæ in paradiso sunt fructu, ab vno tantum ligno abstinere iussit, vt scire debeat, quòd si sub domino cui obedire debeat, & parere siquid ille imperarit. Quis pro dignitate admirabitur communis omnium nostri patris liberalitatem? Quum nullum adhuc bonitatis specimem præ se ferret Adam, tanta à Deo beneficia accepit. Neque enim dimidiatam illi dedit rerum fruitionem, neque a pluribus abstinere iussit, & cæteris frui: sed participem omnium, quæ sunt in paradiso esse voluit:

ab vno

ab vno solo ligno abstinere præcipit, mostrans re ipsa, nullius alterius gratia hoc ipsum se facere, quam vt tantorum beneficiorum authorem agnoscere possit. Et considera cum alijs etiam hic bonitatem dei, quanto honore etiam mulierem prosequitur, quæ ex illo formanda erat. Nondum enim producta, quasi vtrique mandaret, dicebat, Ne comederitis ex eo: & quocunque die comederitis, morte morieminimanifestans suprà, & ab initio, quòd vnum sunt, vir & mulier, sicut & Paulus, inquit,
Ephe. 5. e Caput viri mulier. Et propterea quasi vtrique loquitur, vt posthac formata ex viro muliere, occasionem illi præbeat docendi
H illam præcepta. Iam scio quidem vulgatissimam esse de hoc ligno quæstionem: & quod multi temerè loquuntur, & culpam ab homine in deum transferre nituntur, audentque blatterare, Cuius gratia dedit mandatum, quod sciebat hominem transgressurum? Et iterum, Quare iussit lignum fieri in medio paradisi? Et multa alia. Sed ne nunc ante tempus præuaricationis videamur prosilire ad ea enarranda, operæprecium vt & nos expectemus beatum Mosen enarrantem: vt quùm ad eum locum peruenerimus, tempestiuè, quæcunq; dei gratia dederit, de ea re dicentes, verum scripturæ sensum, vestram doceamus charitatem: quo scientes scripturarum veritatem, debitam domino gloriam offeramus, & non peccatorum nostrorum culpam inculpatissimo deo imputemus. Iam autem si libet de præsenti lectione, quod sequitur prosequamur. Et dixit dominus deus, Non est bonum hominem esse solum. Ecce iterum similiter dicit sicut & prius, Dominus deus: vt bene figentes animo dicta, ne putemus diuina scriptura nostras opiniones præstantiores esse. Dixitq; dominus deus, Non est bonum esse hominem solum. Considera, quomodo non cessat bonus deus, sed beneficia beneficijs cumulat, & diuitias bonitatis omni honore circundat, & vult animali huic rationali præstare, vt non solum honestè, sed & commodè viuat. Et dixit dominus, Non est bonum hominem esse solum, faciamus illi adiutricem secundum illum. Ecce iterum etiam hic dicit, faciamus. Sicut enim in principio cùm de homine formando diceret, Faciamus hominem secundum imaginem nostram, & secundum similitudinem: ita & nunc mulierem formaturus, eodem verbo vtitur, & inquit, Faciamus. Cui hoc dicit? Non creatę alicui potentię, sed ei qui ex se natus est, consiliario admirabili, potenti, principi pacis, vnigenito fi- Isa. 9.
lio suo. Et vt sciret Adam, quòd animal formandum æqualis cum ipso dignitatis esset futurum, idcirco dicebat, Faciamus illi adiutorium simile sibi. Nolo, inquit, illum solum esse, sed producendum erit adiutorium sibi congruum, mulierem insinuans: & propterea dicit: Faciamus illi adiutorium simile sibi: vt cum viderit statim adduci bestias, & omnia volatilia cœli, ne putes de illis esse dictum. Nam licèt adiuuet illum in laboribus suis multa irrationabilia animantia, nullum tamen par est rationali mulieri. Vnde ob hoc quum dixisset, adiutorium simile illi, subdit: *Et formauit deus adhuc de terra omnes bestias agri, & omnia volatilia cęli,* K
& duxit illa ad Adam, vt videret quid vocaret illa. Et omne quodcunque vocauit Adam animam viuentem, ipsi ipsum est nomen illi. Non temerè, neque absque causa hoc factum est, sed propter futura. Deus enim præscius quid non multo post euenturum, ostendit vobis quantam sapientiam condito homini dedit, vt quum præuaricatio mandati à deo dati contingat: non putetur per ignorantiam peccasse: sed scire possis, quod lapsus ille ex desidia fuerit. Et quòd magna sapientia præditus fuerit, disce ex his, quæ nunc fiunt. Et adduxit illa, inquit, ad Adam, vt videret quid vocaret illa. Fecit hoc deus demonstraturus nobis magnam illius sapientiam. Et iterum, Quod vocauit, inquit, Adam, hoc est nomen illi. Factum autem hoc est, non vt discamus illius sapientiam solum, sed vt & symbolum dominij per nominum impositionem cognoscatur. Nam & hominibus mos est hoc facere in signum dominij, vt cum seruos emerint ipsorum nomina mutent. Vnde & Adam instruit, vt hominibus brutis tanquam dominus nomina indat. Ne igitur hic subito prætereas dilecte, quod dicitur: sed cogita quantæ fuerit sapientiæ, volatilibus, reptilibus, feris iumentis, & alijs brutis domesticis, & L
agrestibus, & in aqua vitā agentibus, & è terra productis, & in summa omnibus, cōgrua & cōuenientia suæ naturæ imponere nomina. Nam quodcunque vocauit Adā,

inquit,

inquit, hoc nomen est illi vidisti consumatam potentiam? vidisti dominij authoritatem? Perpende cum alijs etiam hoc, quod & leones, & pardi, & viperæ, & scorpij, & alia omnia etiam illis truculentiora, ad illum quasi dominum omni cum subiectione accesserunt. Ne igitur arguat aliquis, quòd a deo sunt creata, neq; contra opificem linguam acuat, immo cõtra suum caput, dicendo illa inutilia verba: Cuius gratia feræ productæ sunt? Nam omnia perinde ac mansueta seruitutem agnouerunt & dominium, id quod monstrat manifestè nominum impositio: Nomina quæ imposuit illis, vsque in hodiernum diem permanent. Ita enim hęc firmauit dominus, vt perpetuam habeamus memoriam: quem honorem initio, cum adhuc obediens esset Adam, à domino omnium accepit, & ablati huius causam illi adscribamus qui peccato suo hanc
M suam potestatem mutilauit. Et vocauit Adam nomina omnibus pecoribus, & omnibus volatilibus cœli, & omnibus bestijs terræ. Hic iam considera voluntatis libertatem, & sapientiæ eius eminentiam. Et nõ dic, quòd ignorarit quid bonum, quid malum. Nam qui potest congruis nominibus iumenta appellare, & volatilia cœli, & alias bestias, neque ordinem confundit, neque mansuetis animalibus conuenientia feris imponit: sed omnibus sua dat nomina, quomodo non omni sapientia & industria pollet? Expẽdite tandem, quanta huius spiraculi in illo potentia & quanta incorporeæ animæ sapientia, quã dominus illi dedit: quam admirabile sit rationale animal hoc, ex duabus naturis constitutum, & incorporea animæ substantia, corpori quasi optima artifex, instrumento coniuncta. Igitur cum tecum cogitabis tantam huius animalis sapientiam, obstupesce & admirare opificis sapientiam. Nam si cœli pulchritudo à cordato spectatore uisa, illum in conditoris glorificationem producit: quanto magis rationale hoc animal, cum suam formationem & gloriam à deo sibi datam, eminentiamque, & magnitudinem donorum, & ineffabilia beneficia considerat, authorem horum continuis laudibus præ dicare, & pro suis viribus glorificare deum poterit? Vellem & de sequentibus agere: sed ne multitudine eorum quæ dicuntur, dictorum obruam memoriam, operæpreciũ fuerit sermonem hoc loco claudere. Neq; enim hoc solum nobis curę est, vt multa dicamus: sed ideo dicimus, vt bene ea animis vestris commendentur, & solum sciantur quæ in diuinis scripturis cõtinentur: sed vt & alijs fiatis doctores, possitisque & alios admonere. Hoc oro, vt omnes, qui hinc egrediuntur, cum proximis de nunc dictis inter se mutuum conferant: & omnia colligentes, ac recẽti memoria tenentes, domum concedite, apud vosipsos ruminantes diuinas hasce doctrinas: vt huc omni cura vestra conuersa, menteque in his occupata, possitis facile & turbulentas animi affectiones vincere, & diaboli insidias effugere. Nam cum malus ille dæmon videt aĩam de diuinis reb. solicitam perpetuò illas versantem neque appropiare audet, a spiritus operatione, quasi à succenso rogo abactus. Vt igitur & nobis plurimum ht lucri, & illum vincere valeamus, & supernè nobis copiosior præstetur gratia his vacet animus noster. Nam ita prosperabuntur in manibus nostris omnia, & erunt facilia
B omnia quæ difficilia erant: & bonum exitum sortientur, quæcunque contristabant. Quandoquidem si nobis curæ fuerint diuina, & ipse quoque deus pro nobis solicitus erit, vt magna securitate per pelagus huius vitæ nauigemus, duce & gubernatore deo ipso, in illius misericordiæ portum occursuri. Cui gloria & imperium, cum vnigenito suo filio & deo, simulque sancto, & viuifico illius spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia decimaquinta.

INgentes vobis habeo gratias, quod tanta alacritate hesternam meam accepistis admonitionem, & dictorum prolixitate non solum non estis offensi sed & eodem rigoris tenore perpetuum audiendi desiderium, vsque ad finem seruastis. Vnde in magna expectatione sumus, quod opera ipsa, quæ à nobis consulta sunt, facturi sitis. Nam qui tanta voluptate audit, declarat ad opera quoque facienda se paratum. Alioqui creber ille vester conuentus, certum argumentum est quàm bene valeatis anima. Nam sicut esurire, signum est bonæ valetudiuis: ita amare diuina eloquia, spiritualis sanitatis
C

tis indicium fuerit maximum. Quoniam autẽ fructus vestri studij pollicetur, quòd & obediendo adimpleturi sitis: age & nos mercedem, quam heri pollicebamur hodie dinumerabimus. Spiritualem doctrinam mercedem dico, quæ potest & meam augere substantiam cum dinumerauero, & vos qui recipitis, ditiores efficere. Hoc enim modo se habent spiritualia omnia. Id quod in rebus sensibilibus non est. Nã in illis ij qui dinumerant pecuniam, suam imminuunt substantiam, & locupletiores fiunt qui recipiunt: hic autem non sic. Sed & is qui dinumerat suas facultates, magis auget, & recipientium diuitijs nonnihil accedit. Itaque cum & nobis prompta sit beneuolentia, & vos spirituales illas opes susceperturi, sinus mentis habetis capaces: age præstemus quod recipimus, & iterum in manus acceptis his quæ ex contextu beati Mosi, lecta sunt, inde vobis mercedem dinumeremus. Quæ igitur sunt, quæ hodie lecta in medium afferri debent, vt thesauros sensuum in verbis latentes, diligenter quæsitos, charitati vestræ proponamus? Audite nunc scripturam, dicentem, *Adæ verò non inuentus est similis illi.* Quid vult breuis hæc dictio, Adæ verò? quare apponit coniunctionem? an non sufficiebat dicere, Adæ? Non absque ratione, neque curiositatis gratia inquirendi talia nobis studium est: sed vt diligenter omnia vobis interpretantes doceamus
D vos neque dictionem paruam, neque syllabam in diuinis literis contentam, esse pretereundam. Non enim verba tantum sunt, sed & spiritussancti verba. Et ppea magnũ in his thesaurum inuenire licet, etiam in vna dictione. Auscultemus igitur obsecro magna diligentia: nullus deses, nullus somniculosus sit, omnes vigili animo adeste. Nullus externis occupationibus mentem distrahat, nullum seculares curæ sibi vendicent. Sed cogitet vnusquisque spiritualis huius congregationis dignitatem, & quod ea quæ audiuimus, deus per prophetarũ linguas nobis loquitur: atq; sic arrectas simul mentem & aures adhibeat, ne semen aliquod quod erogamus, in petram cadat, vel secus viam, vel inter spinas, sed integrum semen in terram bonam, latitudinem puto mentis vestræ, proiectum, largum nobis fructum afferre queat, & à nobis concredita multiplicet. Cæterum videamus quid sibi velit huius coniunctionis copula, Adæ vero non inueniebatur adiutor similis illi. Vide obsecro diuinæ scripturæ accuratam diligentiam. Nam postquam dixit, Adæ verò non inuentus est adiutor: non ibi substitit, sed adiecit, similis illi: additamento illo causam nobis declarans, ob quam coniunctionis copulam addiderit. Existimo acutiores con- E iectare posse, & præuidere quid dicturi simus. Verum quia nostri officij est, quoniam communem omnibus doctrinam proferimus, omnibus etiam manifesta facere quæ à nobis dicuntur: age docebimus vos cuius gratia sic dixerit, sed parumper sustinete. Nam postquam in superioribus dictis, sicut memores estis, scriptura diuina dixit, Faciamus illi adiutorium secundum eum: statim docuit nos bestiarum, & reptilium, & brutorum omnium formationem: inquit, enim. Et formauit deus adhuc de terra omnes bestias, & volucres cœli, & duxit illa ad Adam, vt videret quid vocaret illa. Et quemadmodum dominus omnibus imposuit nomina, & vnicuique bestiarum, & volucrum, & brutorum omnium generi, suum vocabulum iuxta concessam sibi sapientiam distribuit: vt scire possemus quod omnes illæ creaturæ, licet homini ministrent, & nos adiuuent cooperando nobiscum, irrationabilia tamen sunt, & homini longe inferiora. Vnde ne putemus illum de illis dixisse, faciamus illi adiutorium. Nam licèt adiuuent, & in multis minis- F terio suo seruiant, ratione tamen carent. Sanè quod iuuent nos, rerum docet experientia: alia enim vtilia sunt ad conuehenda necessaria, alia ad colendam terram. Quandoquidem bos aratrum trahit, sulcos secat, & varia agriculturæ opera exercet. Asinus autem ad conuehenda necessaria vtilis est, & pleraque animalia alia corporis nostri vsui seruiunt. Etenim oues lanam ad parandas vestes præbent, & capræ ex suis capillis aliquid nostro ministerio afferunt, lacteque, & alio quoque modo nos pascunt. Proinde ne existimes, quod suprà dicit: Faciamus illi adiutorium: ad hoc dictum. Ideo nunc sermonem incipiens, inquit, Adæ verò non inuentus est similis ei. Quasi doceret, nos beatus Moses, & hæc diceret verba. Hæc omnia,

quidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem producta sunt, & ab Adam sua acceperunt nomina, nihil tamen ex his omnibus dignum fuit inuentum illius adiutorio. Ideo volens nos docere producendi animalis formationem, & quod animal hoc producendum, istucipsum sit de quo dicebat, faciamus illi adiutorium secundū illum: id est, simile illi: inquit, hoc est eiusdem substantiæ, dignitateque illo nihil inferius: & hanc ob rem dicebat, Adę verò non inueniebatur similis illi: monstrans nobis beatus ille, quod quantumcūque nobis ministerium exhibent hæc bruta, aliud tamen quoddam adiutorium est
G multis numeris excellentius, quod à muliere Adę præstatur. Itaque omnibus animalibus iam productis, & suum nomen à protoplasto sortitis, misericors deus similem illi adiutricem vt produceret, inquirebat. Qui omnia à se facta, per se gubernat, & omnem visibilem creaturam produxit, is cum alijs omnibus & mulierem format. Et vide quàm diligēter formationem nos doceat. Nam postquam nos docuit, quod vellet producere illi adiutorium simile ipsi: nam superius dixerat, Faciamus illi adiutorium secundum illum: & hic inquit, Non inueniebatur similis illi: eam ob causam ex illius substantia ipsam format, & inquit, *Et immisit dominus deus excessum in Adam, & dormiuit: & accepit vnam costarum illius, & implenit carnem pro illa. Aedificauitque dominus deus costam quam accepit de Adam, in mulierem, & duxit illam ad Adam*. Magna verborum vis est, & omnem humanum captum transcendens. Non enim aliter possunt hæc magna intelligi quàm fidei oculis conspecta. Et immisit deus excessum in Adam, & dormiuit. Videte diligentiam doctrinæ: vtraque posuit beatus ille propheta, immo spiritus sanctus per illius linguam, docens nos fa-
H ctorum seriem. Immisit, inquit, excessum in Adam, & dormiuit. Quod tunc fiebat, neque excessus solus erat, neque somnus solus. Sed quia sapiens & potens nostræ naturæ opifex, vnam ex costis illius ablaturus erat: vt ne sentiendo dolorem, mulieri ex se formatæ postea doloris memor in sensus fieret: ea propter immisso excessu, tanto illum somno oppressit quasi crapula quadam corruptus, ne quem rei quæ fiebat sensum caperet: & sicut optimus artifex auferebat quod sibi videbatur: & supplebat vbi quid deerat, & quod inde sumpserat, iuxta suam formabat misericordiā. Immisit, inquit, excessum in Adam, & dormiuit: accepit vnam costarum illius: & impleuit carnem pro illa: vt ne posset discusso somno, quod factum erat, ex vacuitate sentire. Nam quanuis eo tempore quò auferebatur, ignorauit, postea tamē cognituras erat: Itaque vt ne illum in auferendo, dolore: neque ob ablationem, tristitia afficeret, vtraque sic dispensauit, vt & citra cruciatum illius auferret, & impleto eo loco vnde abstulerat, factorum sensum percipere non sineret. Igitur acceptam hanc
I costam, ædificauit dominus deus in mulierem. Admirabile dictum, nostram rationem nimia excellentia vincens. Eiusmodi enim sunt omnia, quæ à domino. Nam hominem è puluere formari, non erat illo miraculo minus. Et vide iterū quō diuina scriptura verbis nostrę infirmitati accommodis vsa sit. Et accepit, inquit, vnam costarum illius. Ne humano more accipias, quæ dicuntur, sed crassa verba hæc humanæ imbecillitati conuenire cogites. Nam nisi his verbis scriptura fuisset vsa, quomodo tam arcana mysteria discere potuissemus? Ne igitur verbis tantum addicti simus, sed omnia, vt par est, de deo sentiamus. Quandoquidem dum dicitur, accepit, & omnia talia propter nostram infirmitatem ita dicta sunt. Animaduerte autem quomodo & hic eadem via est consuetudine, qua suprà quum de Adam ageret. Nam vt ibi semel ac iterum, & sæpius dixit, Et accepit dominus deus hominem: & iterum, Et præcepit dominus deus Adæ: & iterum, Dixitque dominus deus, faciamus illi adiutorium simile illi: sic & nunc inquit, Et ædificauit dominus deus costā, quam accepit ad Adam in mulierem. Et paulò superius, Et immisit dominus deus excessum in Adam: vt discas quòd nullam patris & filij diuersitatem hæ dictiones indicent: sed quia vtriusque est vna essentia, indiscriminatim nominibus istis
K scriptura vtitur, Vnde & hanc consuetudinem, cum de formatione mulieris agit, similiter obseruauit, dicens, Et ædificauit dominus deus costam, quam accepit ab Adam, in mulierem. Quid ergo hic dicent hæretici, qui omnia curiosius explorare volunt, & conditoris omnium generationem comprehendisse se putant?

Quis

Quis sermo hoc explicare poterit? Quæ mens deprehendere? Vnam costam, inquit, accepit, & quomodo ex hac vnica costa totum animal formauit? Die obsecro, quomodo ablatio facta est? quomodo Adā, cum auferretur costa, non sensit? Sed nihil horum dicere poteris. Vnus enim tantum scit, qui ipse est conditor. Quod si hæc quæ in manibus sunt, & animalis illius quod nobis carne cognatum est, formationem non comprehendimus: quanti delirij, & amentiæ fuerit curiosius inquirere, quæ ipsius conditoris sunt, & dicere quod illa comprehenderis, quorum neque in corporeæ, & diuinæ virtutes iustam scientiam
L habent: sed cum timore, & tremore glorificantes, continuo humiliantur? Et ædificauit dominus deus costam, quam accepit ab Adam, in mulierem. Vide scripturæ diligentiam. Non enim, iam dicit, formauit: sed ædificauit, quia ex iam formato partem accepit, & quasi diceret aliquis, quod deerat dedit. Et propter hoc dixit, Et ædificauit: non aliam formationem fecit, sed ex eo quod iam formatum, accepta portiuncula quadam, hanc partem ædificauit, & perfectum fecit animal. Quanta optimi architecti dei potentia, quæ ex tantil la particula, tam elegantia membra cōcinnauit, tantos formauit sensus, & perfectū, & integrum, & absolutum animal fecit, quod posset & colloqui, & communione substantiæ viro multa afferre solatia. Nam ob eiusmodi consolationem animal hoc formatum est. Vnde & Paulus dicebat,
1. Cor. 11. Non enim formatus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Vides quō omnia propter virum fiunt. Condita enim creatura, productis brutis, & cibo, &
M ministerio vtilibus: quia formatus homo indigebat aliquo confabulatore, & eo qui particeps suæ substantiæ multū solatij afferre posset. Ideo ex latere illius hoc rationale animal format, & secundū industriā suam sapientiam perfectum, & absolutum hoc facit, per omnia homini simile, & ratione, & quod posset in necessarijs, & commoditatibus huius vitę subsidio esse. Deus enim omnia sapienti quadam ratione condidit & moderatur. Et nos qui tam imbecilli mente sumus, tametsi modum, quo facta, scire non possumus, credimus tamen quod voluntati illius omnia cesserint & paruerint, & quicquid imperauerit factum sit, *Et ædificauit deus costam, quam accepit ab Adā, in mulierem, & adduxit illam ad Adam*. Ostendens quòd propter illum istā condiderit, adduxit illam ad Adam. Quoniā nullus, inquit, in omnibus brutis adiutor sibi similis. Ecce hoc quod pollicebar: promisi enim tibi facturum me adiutorium simile tibi, nunc perfectum trado tibi. Adduxit illam ad Adam. Et dixit Adā, *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea*. Obsecro dilecte, vide hic quomodo cum ineffabili illa sapientia sibi à deo suppeditata, cuius nobis indicia demostrata sunt per nominum impositionem, quæ tot brutorum animalium generibus indidit, & propheticam gratiam accipit. Nam idcirco docuit nos beatus ille propheta, quod & somno, & ecstasi correptus sit, ita vt ne sensum quidem vllum, eius quod fiebat, acciperet: vt cum nunc discis, quod visa muliere diligenter factum enarrat, credas certo, quod spiritussancti doctrina afflatus, & accepta prophetica gratia hæc lo
A quatur. Quippe cum nihil de his, quæ facta erant sciret, postquam deus hanc illi adduxit, inquit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Alius quidam interpres, pro nunc, vertit semel. Manifestum quod semel tantū hoc factū est, neq; vltra erit talis formatio mulieris. Nūc, inquit, facta est ex viro mulier, posthac non sic erit: sed ex muliere vir, immo non ex muliere, sed ex vtriusq; cooperatione: sicut & Paulus inquit, Nō est. n. vir ex muliere, Ibidem.
sed mulier ex viro: & non conditus est propter mulierem, sed mulier propter virum. At istæcipsa, dicit aliquis, ostendunt nobis quæ sunt dicta, quòd mulier ex viro facta sit. Verū expecta, & vide doctrinam quam subijcit: dicit. n. Verum tamen, neq; vir sine muliere, neq; mulier sine viro. Quo docet nos, quod postea vtriusq; cōgressu, vtrorunq; & viri mulieris constitutio erit. Et idcirco & Adam dicebat. Hoc nunc os ex ossib. meis, & caro ex carne mea. Deinde vt scias huius prophetiæ certitudinē, & quō vsq; ad finem affulgeant illius dicta, audi sequentia. *Ista vocabitur mulier, quia ex viro suo sumpta est ista. Propter quod derelinquet vir patrem suum, & matrem suam, & adhærebit* B
vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Vidisti quō omnia nobis diligenter aperuit, & singula per prophetiam suam explanauit. Ista, inquit, vocabitur mulier, quia de

viro suo sumpta est. Iterum nobis ablationem costæ insinuat. Deinde manifestans cuēctura, inquit, Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam. Vnde dic oro, habuit ille vt hæc diceret? Vnde sciebat futura, quod multiplicandum humanum genus, & quod hoc viri mulierisque cōgressu futurum vnde nosceba? Congressus enim ille post præuaricationem fuit. Nam vsq; ad illam quasi angeli versabantur in paradiso, non concupiscentijs flagrantes, nō ab alijs affectionib. infestati, non naturæ necessitatibus obnoxij: sed prorsus incorruptibiles & immortales conditi, neq; vel vestimentorum amictu ibi egebant. Erant enim, inquit, ambo nudi, & non erubescebant. Peccato enim & præuaricatione nondum præsente, gloria, quæ supernè venerat, vestiti erant: & ideo non erubescebant. Post transgressionē
C autem præcepti, introgressa est & erubescentia, & nuditatis agnitio. Vnde igitur dic quæso, habuit, quod hæc sciret? Nonne propheticæ gratiæ particeps, omnia hæc spiritualibus videbat oculis? Hæc nūc nō absq; ratione prolixiorib. dico, sed vt etiā hinc immodicam dei misericordiam discatis, quam humano generi exhibuit. Data illi ab initio vita angelica, & innumeris in illum collocatis beneficijs, & cum alijs omnibus ēt prophetica dignitate concessa: vt cum videritis hoīem post tot beneficia delinquere, culpā in deum ne reiecceritis, sed ipsi totū imputetis. Ipse.n sibimetipsi omnium malorum author fuit, quod & postea discetis, tum ꝙ tantis bonis excidit, tum quod ob præuaricationem condemnatus est. Nam cum cogito vitæ illius statū, quē illi dominus dedit, tam multipharia in ipsum beneficia cumulādo: & primum quidem ꝙ ante ipsius formationē propter ipsum, totum hunc mundū, & creaturas condidit: & postea ipsum formauit, vt factus visibilibus omnibus frueretur, dein quòd vt iussit esse paradisum, in illo statim ipsum vitam agere voluit, animalia bruta ab illo separauit: omnium illi dedit potestatem, quasi dominum seruis & subditis nomina imponere iubendo postea, qui solis erat, cum indigeret aliquo adiutore, qui naturæ eius particeps esset: neq; hoc omisit, sed producta muliere, modo quo sibi placuit, illam ipsi in manus concredidit præter hæc omnia, propheticæ quoq; dignitate D illum insignimit, & quod summa, & caput aliorum est beneficiorum, donauit illi vt ab omnibus curis & solicitudinib. corporis liber esset: neq; vllis vestium indumentis, neq; alio aliquo indigere illū permisit: sed vt dixi, quasi angelis terrestris super terram versari voluit, cum igitur omnia hæc supputo, obstupesco & domini misericordiam in humanum genus, & hominis desidiam, & diaboli inuidentiam. Non enim ferebat malus ille dæmon videre in corpore hoīem angelicam vitam agentē. Cæterū ne nimia prolixitate sermonem extendamus, si placet, reponemus in posterum quę de diaboli insidijs sequuntur, vestram orātes charitatem, vt diligenter ea quæ dicta sunt memoriæ cōmendetis, & vobisēū expendatis ea omnia, vt profundius in cogitationib. vestris consideant. Nam si continuo beneficiorū dei, quæ in nostrū genus contulit, recordamur, & ipsi grati erimus, & ad virtutis viā magna erit extimulatio. Quippe manifestū, quod beneficia dei secum recogitās, operā dat ne illis indignus videatur: sed tanti studij & gratitudinis est, vt & alia consequenter mereatur. Ita li- E
beralis est dominus noster, vt quādo videt nos bene, & cum gratitudine vti his, quæ iam nobis concessit, vltra nos potiorib. maioribusq; munerib. impleat. Tantum nobis nostra salus curæ sit, ne ita incogitanter & absq; fiuctu tps trāseamus: neq; hoc attandamus, quod dimidiū quadragesimę trānsierit, sed siqua in hoc tpe à nobis bene gesta sunt, & si quas affectionū perturbationes correxerimus. Nā si quotidianis spūalibus doctrinis resocillari, semper ijdē manserimus, neq; in virtutib. creuerimus, neq; peccatorum genera à pectorib. nostris effugauerimus, non solū inde nihil erit vtilitatis, sed & plurimū nocumenti. Qūquidem, qui in tāta cura nihil lucrifacit, neq; proficit, maiorem sibi coacernabit gehennæ ignem. Ideo oro, vt reliquū ieiunij tps, in hoc quod tempus habemus, sicut oportet, insumamus, & singulis hebdomadis, imo singulis dieb. nos ipsos consideremus, & negligētiā ab aīabus nostris repellamus & bonorum operum possessionē cōquiramus, sicut ꝓpheta noster admonuit, Declinemus à malo, & virtuti studeamus. Hoc F Psa. 36 c
etenim verum est ieiunium. Iracundus ferocē perturbat onem pia cogitatione ab aīa eliminet,

eliminet, mansuetudinē autē, & lenitatem amplexemur. Deses & intemperans, & formosorū corporū curiosior spectator cogitationes suas refrenet, & in latitudine mētis suæ inscribat legem Christi dicentem, Matt. 5. d Qui inspexerit mulierē vt concupiscat illam, iam adulterium commisit cum illa in corde suo. Vnde incontinentiæ vitiū effugiat, & sobrietatis virtutē operetur. Qui p̄cipitis & temeratiæ linguæ est, & quęcūq; obuenientia effutit, imitetur beatum prophetam & dicat, Pone dómine custodiam Ps. 140. a ori meo, & ostiū munitionis labijs meis. Et nunquā temere & absq; vtilitate proferat verba, sed audiat Paulū, dicentē, Ephe. 4. g Omnis vociferatio, & furor, & blasphemia, & obscœnitas, & vrbanitas tollatur à vobis cū omni malitia. Et iterum, Si quis sermo Ibidem. bonus, ad ædificationē vtilis, vt det gratiā audientib. Iuramenta quoq; modis oībus Mat. 5. c fugiat: audiens sniam, quæ dicit, Dictū est antiquis, Non peierabis: ego autem dico vobis, non iurandum omnino. Ne igitur dicat aliquis, In re iusta iuro. Neq; enim in re iusta, neq; iniusta iurare licet. Purum a iuramētis seruemus os & his oīb. muniamus nostram linguam, labia & mentem, G ne vel quid malarum cogitationū intrinsecus nascatur, vel per linguam pronuncietur. Aures quoq; sepiamus, vt fecutæ sint, & ne vanas fabulas audiant. Sicut & beatus Moses præcepit, dicēs, Auditum vanū Ps. 110. a ne accipias. Et iterum beatus Dauid dicebat. Obtrectantem secreto proximo suo, hunc persequebar. Vidisti dilecte, quanta nobis vigilantia opus, quanta opus securitate ad virtutem, quo & patua particula ne Ps. 49. d glecta, totius periculum infert? Quocirca & alibi clamat beatus Dauid, accusans hoc facientem, & dicens, Sedens aduersus fratrem tutum obloquebaris, & contra filium matris tuæ ponebas scandalum. Si sic nostra omnia membra muniuerimus, poterimus ad virtutis opera excitari, & linguam in laudib. & glorificatione dei occupare: aures autem in auditu, & disciplina diuinorum eloquiorum, & mentem in spiritualibus dogmatibus contemplandis: manus verò non in rapina, & auaritia, sed misericordia & bonis operibus faciendis: & pedes non in theatris & spectaculis damnosis, equestribusque ludis, sed in ecclesijs, & domibus præcationum, & martyrum locis, vt ab illis benedictionem percipiamus, & nos à diabolicis laqueis irretiri non si- H
namus: Si sic soliciti nostram salutem curauerimus, poterimus & ex ieiunio lucrum facere, & dæmonis insidias effugere, & magnam supernè gratiam assequi: quam vt nos omnes assequamur, concedat gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, sanctoq; spiritui sit gloria, imperium, honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia decimasexta.

HOdie vobis, dilectissimi, spiritualem thesaurum aperire volo: qui licet inter multos diuidatur, nunquam tamen absumitur: omnes enim locupletat, non tantum nulla sui imminutione, sed & quodam augmento. Nam sicut, siquis de sensibili thesauro vel paruam acceperit portionem, multas tamen diuitias inde sibi parabit ita: & in diuinis scripturis, etiam in breui lectione, sensuum grauitas & inefabiles inueniuntur diuitiæ. Talis enim natura huius thesauri, vt abundare faciat eos qui se inueniunt, & nunquam deficiat. Fontis enim huius scaturigo est spiritus- I
sanctus. Reliquum, vestrum fuerit quæ proposita sunt summa seruare memoriæ diligentia. Cæterum, vt facile dicta assequi possimus, tantum quod nostrum est, magno studio afferamus. Gratia enim parata est, & requirit eos qui se largiter susciepiant. Audiamus igitur quæ hodie sunt lecta, vt discamus dei misericoidiam, & quanto, salutis nostræ gratia, sermonis tēperamento sit vsus. *Et erant ambo nudi tam Adam quam vxor eius, & non erubescebant.* Considera quæso, eminentem beatitudinem, quomodo superiores fuerint omnibus corporalibus necessitatib. quomodo terram quasi cœlum incoluerint: & quum essent in corpore, nihil corporale tulerint: neque tecto, neque veste, neque alio tali opus habentes. Porrò diuina scriptura non simpliciter & absque ratione hoc nobis significauit; sed vt cum didicerimus vitam iliorum tristitiæ doloriſque expertem, & angelicum quendam statum (vt ita dicam) & postea viderimus illos omnibus, illis destitui, & quasi è magnis diuitijs in extremam inopiam redigi, ipsorum peccato totum quod fit asscribamus. Operæprecium autem lecta ipsa audire. Nam vt dixit beatus Moses, quòd nudi erant, & non erubescebant, neq; enim scie-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bãt se nudos esse, mira gloria amicti, & maiori q̃ vllus vestitus posset ornare, inquit, Serpens aũt erat prudẽtissima oĩum bestia rũ super terrã, quas fecerat dñs deus. Et dixit serpens mulieri, Quid ꝙ dixit deus, ne
K comedatis ex omni ligno quod est in paradiso? Vide magni dęmonis inuidentiã, & multiplices technas. Q̃quidẽ siuit hoĩem formatum in summo esse honore, & nihil
Psal. 8. minus habere angelis ipsis, sicut & beatus Dauid, inquit, Minuisti eum paulò minus ab angelis. Atq; hoc ipsum paulò minus inobedientiæ peccatũ introduxit. Nã post prȩuaricationẽ hoc loquutus est propheta. Videbat igitur sup terrã angelũ terrestrẽ, & à sua rodebatur inuidia dæmon malorũ author. Q̃m cum ipse inter supernas virtutes esset, & ob voluntatis suæ nequitiã, & malitiã excellentẽ, è summo illo cœlo proiectus fuerit, magna vsus est machinatione: vt & hoĩem gratia dei priuare, & ingratũ factũ, à tantis bonis per diuinã bonitatẽ ipsi concessis, nudare posset. Et quid fecit? Inuento aĩali hoc serpentẽ dico, qui cætera calliditate sua vincebat, sicut & Moses testatus est, cũ dixit, Erat aũt serpẽs prudentissima omniũ bestiarũ super terram,
L quas fecit deus: eo quasi instrũ quodã vsus, per quod mulierẽ, vtpote simplicius & infirmius vas, illius familiaritate in errorẽ & deceptionẽ prouocaret. Et dixit serpẽs mulieri. Collige hic, quod ab initio nulla bestiarũ super terrã terrebat vel virũ vel mulierẽ: sed dñm & subiectionẽ agnoscebant oĩa. Et sicut nunc domestica aĩalia, ita & fera & immansueta tunc subdita erant. At fortè hic dubitauerit quis, & vt sciat q̃sierit, nõ & hoc aĩal rationis fuerit particeps. Non ita est: absit. Nã sequentes scripturam hoc expendere debent, ꝙ verba quidẽ sunt diaboli, quẽ sua inuidia concitabat, vt ita hoĩem falleret. Animali aũt hoc, vt instrũ accõmodo vtebatur diabolus, quo suarum fraudium esca detorata, supplãtare primũ posset mulierẽ, quę facilius decipi poterat, & postea per illã ẽt protoplastũ supplantaret. Itaq; hoc bruto vtitur ad insidiarum suarũ machinationes, & per ipsum mulieri loquitur, & inquit: Quare dixit deus ne comedatis ex omni ligno quod est in paradiso? Considera obsecro, malignitatis
M excellentem subtilitatẽ. Inducit enim sub ratione consilij, & interrogationis, etiam quod non erat dictum, quasi scilicet curã ipsorum haberet: id quod osteuditur, cũ inquit: Cur dixit deus, ne comedatis de omni ligno quod est in paradiso? quasi diceret malignus ille dæmon: Quare deus prohibuit vos tanta fruitione? cur non concedit vt participes sitis bonorum quæ sunt in paradiso? sed præstitit quidẽ vt visu frueremini, maiori tamen voluptate interdixit. Cur dixit deus? Quare, inquit, hoc? quæ vtilitas versari in paradiso, & nõ frui his quæ in illo sunt? Sed ideo maiorem fert is dolorem, quòd spectare quidem vobis licet, frui non licet. Vidisti qũo per verba, quasi per escam virus suum immittit? Debebat mulier ex ipso aggressu eminentem coniectare malitiam, tum quòd dicebat quæ non erant vtilia: tum quod quasi curam ipsorum gerat, vt scire posset quæ illis a deo præcepta, & sic ad præuaricationem ipsos trahere. Igitur cum posset statim illius impostura videre, & auersari verba vti nugacia, & seipsam in tantam humilitatem non reijcere noluit. Oportebat (inquam) initio colloquium illius non ferre, sed illi soli loqui, propter quem, & in cuius adiutorium facta particeps dignitatis illius. Quia autem, nescio quomodo, allecta, familiaritatem serpentis tulit: per quẽ, vt instrumentum, pernicioſa diaboli verba suscepit: congruum erat statim quum
A disceret ex verbis ab illo dictis, quàm diuersa a verbis dei essent: & quòd alia quidem conditor imperasset, alia autem ille, & planè contraria deo: diceret: vt ipsa auersaretur, & fugeret illius consuetudinem, abominaretur q̃; illum, qui suam linguam contra datũ illis mandatũ acuere audebat. Verũ quia non seipsã attendebat, nõ solũ non est illũ auersata, sed oẽ mandatum illi detexit, & margaritas porcis obiecit, impleturq; quod a Christo dictũ. Ne mitta- Matt. 7. a
tis margaritas vestras ante porcos: ne fortè conculcent illas pedibus suis, & conuersi vos disrumpant. Id quod & factũ est. Appo fuit. n. porco, huic malę bestię, dęmoni videlicet, qui per serpentẽ operabatur, diuinas margaritas: & non solũ illas conculcauit, sed & dictis se opposuit: & conuersus non ipsam solũ, sed cũ ipsa protoplastum quoq; in morbum inobedientię perduxit. Tantum malum est absq; delectu cuius diuina mysteria detegere. Audiant qui sine discrimine simpliciter cũ omnibus colloquuntur. Neque. n. ibi Christus de porcis
præcipit,

nis moribus denotat, qui sicut bruta illa in peccati luto inuoluuntur: docens nos,
B vt personarum diuersitatem, & vitæ rationes inquiramus, quando aliquid diuinorum eloquiorum exponere opus fuerit, ne & illos & nosmetipsos lędamus. Nam qui tales sunt, non solum nihil lucri ex dictis aucupamur, sed & bonas illas margaritas absque disquisitione illis propositas, secum in suæ perditionis profundum abijcimus. Ideo cũ diligentia obseruanda sunt hæc, ne eadem patiamur quę illi qui hic decepti sunt. Nam & nũc si voluisset mulier non proponere margaritas porco, neq; ipsa in ꝑcipitium ruisset, neq; virũ secũ traxisset. Sed audiamus quid illi respondeat. Nam vt dixerat, cur dixit deus, de oĩ ligno paradisi ne comedatis, inqt mulier serpẽti. *De omni ligno paradisi comedimus, de fructu autem ligni quod est in medio paradisi, dixit deus, ne comedatis, neque attigeritis ipsum, vt non moriamini.* Vidisti malignitatẽ, dixit quod nõ erat, vt in colloquium prouocaret, & disceret quod erat. Mulier enim postea cõfidẽs quod beneuolè erga se affectus esset, totũ mandatum detexit, diligenterq; recensuit omnia, & respõso suo oẽm sibimetipsi defensionẽ abstulit. Quid. n. potes dicere, ò mulier? Cur dixit deus, ne comedatis de oĩ ligno quòd est in paradiso? Oportebat te
C auersabundam ab eo, qui diuersa à deo dixerat, dicere, Apage, impostor es tu, nescis neq; mandati nobis dati potentiam, neq; quantis fruimur, neq; copiã eorũ quæ nobis suppeditantur. Nam tu quidẽ ais deũ dixisse, ꝙ nullum degustate debeamus lignum. Dñs aũt & conditor, ob immodicã suã bonitatem nobis permisit frui, & potestatẽ habere omniũ, & ab vno tantũ abstinere iussit, idq; nostræ curæ gratia, vt ne participes illius, morte occumberemus. Oportebat, si quidẽ prudens fuisset, his ad illũ dictis illum omnino auersari, nihilq; vltra illi loqui, neq; audire loquentẽ: sed reuelato præcepto, & narratis dei verbis, aliud letiferum, & pernicioſum cõsiliũ ab illo accipit. Nam postquam dixit mulier, De ligno paradisi edimus, de ligno autem quod est in medio paradisi, dixit deus, Ne comedatis ex illo, ne moriamini: Iterum malignus salutis nostræ inimicus contrarium deo consiliũ affert. Quippe cũ miseri cors deus, ob magnã nostri curam sumere prohibuerit, vt ne per obedientiã mortales
D fieremus: ille dicit mulieri, Non morte moriemini. Quali venia quis dignaretur mulierem? omnino. n. aures occludere potuerat, illo temeraria hæc dicente. Nam cum deus dixerat, ne comedatis, vt ne moriamini: ille, inquit, nõ morte moriemini. Dein non contentus, ꝙ dixerat contraria dictis dei, incusat eum etiã vt inuidum opificẽ, quò sic fraudes suæ procedant, & supplantata muliere propositum suũ impleat. *Non morte moriemini. Sciebat enim deus, quòd quocunque die comedetis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum.* Ecce nihil nisi escam: calicem. n. perniciali veneno plenum mulieri dedit, quæ letiferum hoc esse videre noluit. Poterat. n. si voluisset, ab initio hoc scire. Sed vt audiuit ab illo, quòd ideo esum hunc prohibuisset deus, quia sciret oculos nostros, apertos futuros, & nos sicut deos fore, scientes bonum & malum: diuinitatis spe inflata, magna quædam secum concipiebat. Tales enim sunt machinationes inimici, vt quãdo per deceptionem in sublime subduxerit, tandem & in profundum per præceps deijciat. Igitur vt diuinitatem mente sua imaginata est, ad esum properauit, & illuc postea fixit & cogitationem & mentem: Et nihil aliud considerabat, quàm vt calicem à maligno dęmone temperatum, epotaret. Nam ꝙ accepto pernicioſo illo serpentini consilij veneno, tale ipsi studium fuerit, audi scripturam dicentem. *Et vidit mulier,*
E *quòd bonum esset lignum ad vescendum, & gratum oculis ad videndum, formosumque ad contẽplandum, & accepit de fructu illius, & comedit.* Verè corrumpunt bonos mores colloquia 1. Cor.
praua. Quare enim non ante diabolicum 15. d
consiliũ, huius pulchritudinẽ vidit? sed timebat mandatũ dei, & subsequuturũ suppliciũ: nunc aũt postquam à mala hac bestia decepta est, ita vt crederet quod ꝑ hoc non solum non offendantur sed, & Deo æquales sint futuri: tunc illam spes promissionis, ad sumendum cibum impulit: neq; intra suos limites contenta, sed inimico & hosti salutis nostræ maiorem fidẽ habens, verbis dei: didicit experientia ipsa nõ multo post consilij perniciem, & quanta calamitas ipsos deprehensura esset. Nam vt vidit, inquit, ꝙ lignũ esset bonum ad vescẽdum, & ꝙ oculis gratum ad videndum, & formosum ad contẽplandum, cogitauit secum, forte ex diaboli deceptione, quã per

Universidad de Deusto
Biblioteca

serpentẽ ille afferebat, Si & ad vescendum bonũ est lignum, in quo tanta formositas, & quod tantũ oblectare põt oculos, etiam præbebit nobis eius sumptio summũ honorẽ, & habebimus eandẽ quã cõditor dignitatẽ: quare non sumeremus de eo? Vidi F
ti qño illam diabolus captiuam duxit, & allexit rationẽ, fecitq; vt quæ supra suam dignitatem erant, sapere auderet, quo inflata spe vana, & ab his quoq; quæ ipsi cõcessa erant, excideret. *Et accepit de fructu illius & comedit. Et dedit etiã viro suo, qui erat cum illa, & comederunt, & aperti sunt oculi illorum, & cognouerunt quod nudi essent.* Quid fecisti ò mulier? Quare pernicioso consilio accepto, legem à deo datam conculcasti & contempsisti, & in tantã venisti intemperantiã, vt non contenta tot tantorumque fruitione, ẽt vnicum hoc lignum, ꝙ ne comederes præceperat dñs, ausa sis contrectare, & fide habita his quæ à serpente dicta sunt, fidelius putasti illius cõsilium quàm mandatum à conditore datum, & in tantum decepta es, vt ne venia quidem digna dei sis: neq; n. eiusdẽ naturæ erat qui hoc consulebat: ex subditis erat & seruis, & sub tua potestate erat: quare sic teipsam confudisti? Quare illo relicto, propter quẽ formata es, ad cuius auxilium producta es, cuius dignitatum particeps, & cũ quo eiusdẽ es subitantiæ & vocis, in familiaritatẽ serpentis venire decreuisti, vt a diabolo per hanc bestiã acciperes consilium, quod manifeste contrariũ his, quæ a deo iniuncta: G
neq; hic auersata es illum, sed spe promissionis, de cibo illo sumere ausa es? Esto igitur teipsam in tantum præcipitium depuleris, & honore maximo priuaueris: quare & virum tantæ ruinæ socium facis? Et cuius te adiutricẽ esse oportebat, illius facta es insidiatrix, & illũ quoq; tecũ à gratia dei abalienas. Quæ te prodigiosa insania in tantã audaciã induxit? Non satis erat tibi beatã hanc vitam agere, & corpore quidẽ vestiri, neq; corporalis alicuius indigam esse: omnibus in paradiso frui, excepto vnico hoc ligno visibilia omnia sub tua esse potestate, & te esse omnium dominam? Sed vanis decepta promissionibus sperabas etiam in summum peruenire honoris fastigiũ. Idcir co discas re ipsa, quod non solum illã non assequeris, sed & omnibus iam à deo tibi datis priuabis & teipsam, & virum. Atq; in tantã pœnitudinẽ venietis, vt & serus ve-
ster dolor futurus, & malignus hostis (qui hoc damnosum vobis consilium suggessit) risurus, & super vos incessurus sit: vtpote iacentes, & eos quibus eadẽ quæ sibi obuenerint. Etenim sicut ille supra q̃ decebat de se sentiens, à concessa dignitate deturbatus, & è cœlis in terrã deiectus est: ita ut cipsum & vos facere, & per mandati præuaricationẽ in mortis venire pœnam voluit, ità H
suæ satisfaciens inuidiæ: sicut & sapiens quidam dicebat, Inuidia aũt diaboli, mors in mundũ intrauit. *Et dedit etiam viro suo, & comederũt: & aperti sunt oculi amborum.* Magnum & viri peccatum est. Nam licet ille eiusdem generis esset, & mulier, attamen oportebat virum maioris facere præceptum dei, quod continuo illi insonabat, quàm illicitam hanc concupiscentiam: & non fieri præuaricationis participem, neq; ob minimas voluptates tantis seipsum priuare bonis, & offendere benefactorem, qui illum tanta liberalitate amplexatus est, vitamq; doloris & laboris omnis expertem concessit. An non licebat omnibus alijs q̃ in paradiso erant frui? Quare tam leue mãdatum neq; ipse voluisti seruare? sed fortè audiuisti à muliere consilij promissionem, & spe etiam ipse inflatus, cibi statim particeps factus es, & idcirco vtriq; supplicium luetis. Docebitq; vos rerum experiẽtia, nõ esse fidelius maligni dæmonis consilium, quàm dei præceptũ. *Et dedit etiam viro suo, & comederunt, & aperti sunt oculi amborum,* I
et cognouerunt quòd nudi essent. Quæstio magna nobis hic nascitur, ea scilicet quam pridie pollicebar charitati vestræ. Merito enim quis rogauerit, quam virtutem habuerit hoc lignum, cuius esus illorum oculos aperuerit, & quare lignum scientiæ boni, & mali vocetur. Et si placet expectare, vt pauca etiam de his differens charitatem vestram doceam. Quod si voluerimus prudenter quæ in diuina scriptura dicuntur intelligere, nihil dictorum nobis difficile erit. Neque enim esus ex ligno oculos illorum aperuit. Nam & ante esum videbant. Sed quia gustus ille inobedientiæ erat argumentum, & præuaricatio mandati à deo traditi: ob quam causam postea ablata est gloria, quæ illos circumdabat, quia se indignos tali honore fecerant: propterea scriptura morem suum obseruans, inquit, Comederunt, & aperti sunt oculi amborum, & cognouerunt quòd nudi essent.

sent. Nudati propter peccatum, supernæ gratiæ amictu, & sensibilis suæ spoliationis sensum acceperunt, vt per erubescentiam, quæ inuadebat ipsos, certo scirent in quantum periculum se adduxisset mandati dominici præuaricatio. Qui enim antea fruebantur tanta fiducia, & neque sibi cõscij erant sese nudos esse, nec nudi erant, quandoquidem superna ipsos gloria quouis vestimẽto honestius tegebat: post esum
K autem, hoc est post præuaricationem præceptorum in tantam humilitatem redacti sunt, vt ob intolerabilem erubescentiã vestem tunc quærerent. Quippe mandati præuaricatio vt superuenit, vestem illam nouam, & admirabilem, gloriæ (inquam) ac supernam beneuolentiã, expoliauit, & tam confusione indicibili circundedit, quàm nuditatis sensum præbuit, Et consuerũt folia ficus, & fecerunt sibimetipsis succinctoria. Obsecro dilecte, cogita, qũo, & à quanto fastigio in profundum præcipitiũ deiecit illos diaboli consiliũ. Nã tanta gloria dudum circumdati, nunc folia ficus cõ suunt, & sibi succinctoria faciunt. Hoc diabolicæ deceptionis lucrum est. Hoc machinabitur illius consultatio, vt nõ solum maiora non conferret, sed & nudaret, & destitutos ab his quæ habebant, ostenderet. Itaque quia cibi occasio præuaricationem fecit: ideirco inquit, Et comederunt, & aperti sunt oculi amborum: non de sensibilibus oculis dicens, sed de sensu mentis. Quia postquam mandata transgressi sunt, deus eos sentire fecit ea, quæ ante ob singularem illius in se beneuolentiam nõ sentiebant. Igitur cum audieris quod aper-
L ti sunt oculi illorum: hoc cogita, quod fecit illos postea nuditatem sentire, & auferri gloriam illam, qua ante esum fruebantur. Quod autem hæc sit scripturæ consuetudo, audi illam alibi dicentẽ: Nam cum ancilla Saræ dominium fugiens, erraret, & posito iuxta abietem puero, à longe consideraret illius mortẽ, inquit, Aperuit deus oculos Agar, non quod antehac non viderit, sed quod mentem illius excitarit. Vides quòd verbum, Aperuit non de corporalibus oculis dicit, sed de sensu mentali. Idipsum & de altera quæstione dixerimus, quæ hic prospectat. Dicunt enim. Quare lignum scientiæ boni & mali vocatur? Sunt enim contentiosi multi qui dicere audent, quòd post esum ligni scientiam habuerit Adam ad discernendum bonum & malũ, id quod extremæ fuerit amentiæ. Nam propter hoc pridem cum præuiderimus hæc, de sapientia homini à deo tradita tã multis tractauimus, ostendentes hanc ex nominum impositione, quæ feris omnibus & volucribus cœli, & brutis indidit: & quod cum tam inenarrabili sapientia & prophetiæ gratiam fuerit assequutus, vt nequis hoc dicere ausit. Igitur qui nomina ani- M
mantibus dedit, quiq; admirabilem prophetiæ gratiam fuit assequutus, quã de muliere pronũciauit, sicut iam diximus, quomodo ignoraret quid bonum, & quid malum? Quòd si reciperemus, iterum blasphemias in conditorem transferemus. Nam qũo ignoranti præciperet, quod malũ sit transgressio? Verum non ita est, absit: sed sciuit clare. Enimuero hac de causa animal hoc ab initio, libero arbitrio esse fecit. Quod si non fuisset, neq; cum mandatum præuaricatus est, illum puniri: neq; si seruasset, remunerari oportebat. Factus enim mortalis est propter præuaricationem, vt ex hoc mandato, & his quæ sequuta sunt, claret. Audi enim mulierem ipsam loquentem serpenti, De fructu ligni huius in medio paradisi, dixit deus, ne comedatis ex eo, vt non moriamini. Itaq; ante præuaricationem immortales erant, alioqui post cibum non hoc supplicij loco imposuisset. Quis ergo ferret quod non post esum de ligno acquireret primo scientiã boni & mali, qui & antea tanta sapientia plenus erat, & cum scientia etiam propheticam gratiã assequutus fuit? Et qũo hoc rationi consonum, vt sciat caprarum, & ouium, & omnium brutorum natura, quæ herba salutaris, & cibo vtilis, & quæ perniciosa, vt illam inquirat, hanc fugiat: & hominem rationale animal nescire quid bonũ & quid malum? Sed ecce, inquit, scriptura lignum A
hoc vocat, lignum scientiæ boni & mali. Neque me hoc latet: sed si proprietates diuinæ scripturæ discere volueris, scies quare hoc nomen huic ligno tribuit: non enim quod homini scientiam dederit, sic vocatum est: sed quia per illud facta est transgressio mandati. Et ex illo postea intrauit scientia & erubescentia & propterea sic appellatum est. Mos enim diuinæ scripturæ est, a rebus cont. ngentib. nomina locis imponere, sicubi res contingant. Eaq; propter lignum hoc vocatum est li-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnum scientiæ boni & mali, quia circa illud obseruatio & transgressio mandati. Misericors. n. deus a principio docens hoiem, q̃ habeat conditorem & factorem eũ qui visibilia omnia produxit, ipsumq; formauit: per vnum tantum mandatum declarauit, se dominum esse. Et quasi liberalis dominus, magnam & admirabilem quandã domum alicuius vsui donans, nec recipere vult quod se decet: sed paruulam aliquam M partẽ accipit, vt dñij ius saluum sibi maneat: vt ille interim sciat quod non ædificij dominus sit, sed gratia & misericordia B domini fruatur huius vsu. Sic vtiq; & dñs noster, cum visibilia hæc omnia homini concederet, & præstaret illi vt versaretur in paradiso, & frueretur omnibus quæ in illo sunt: vt ne paulatim distracta mente putet visibilia hæc per se esse, sentiatq́ue aliquid supra se: iussit ab vno ligno abstinere, magna definita pœna, si hoc transgrediatur: vt scire possit, quod dominum habet, cuius beneuolentia & cæteris fruatur. Verum quia in magna inconsiderantia vixit, sicut & mulier in ruinam tantam cõcidit, vt præuaricaretur præceptum traditum, & lignum degustaret. Atq; ideo bene hoc lignũ scientię boni & mali nominauit, non quod antea ignorauerit. Nam sic nõ ignorauit. Serpẽti. n. mulier, inquit, Dixit deus, ne comedatis illo, ne moriamini: & sic sciebat quod mors pœna esset si mandatũ præuaricarentur. Sed quia post huius esum, & superna gloria spoliati, & sensibilem nuda tionem experti sunt: ideo vocauit lignum scientiæ boni & mali. Erat n. circa illud, quasi quędam obedientiæ dei exercitatio. Didicistis, quare dixit quod aperti sunt C oculi illorum, & cognouerunt quod nudi erant. Cognouistis, quare lignum hoc scientiæ boni & mali vocetur? Cogita. n. quanta confusione dicti facti sunt. Deniq; post huius esum, cum transgressi fuissent præceptum domini, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi succinctoria. Vide à quanta gloria in quantam vtilitatem deducti sumus, qui antea quasi terrestres angeli viuebamus. Tegmen sibi ex foliis excogitant: tantum malum est peccatum. Non solum. n. nos à superna gratia alienos facit, sed & ad multam confusionem & humilitatem deducit: & cum nos priuat à bonis quæ iã possidebamus, omnem etiam fiduciam aufert. Sed ne omnino tristem faciam sermonẽ, sursum deorsumq; versando peccatũ, quod per esum ligni & inobedientiã homi nem deiecit: agẽ ù placet, ab hoc ligno ad lignum crucis sermonem vertamus, & videamus quænam mala illud intulit, & quę bona istud cõciliauit. Immo neq; lignum attulit mala, sed voluntas peccans, & contemptus circa præceptũ habitas. Lignum illud mortem introduxit, nam post præuaricationem mors intrauit, sed istud immortalitatem largitum est, illud è paradiso eiecit, istud in cœlos nos reduxit: illud propter vnam transgressionem tanti supplicij reum Adam fecit, istud nos plurimis peccatorũ sarcinis exonerauit, fiduciamq́; ad dominum nobis concessit. Vidisti ligni & ligni differentiam? Vidisti diaboli malignitatem, & hominis peccatum, & domini misericordiam? Quoniam ipsum verum deũ nostrum decet gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. D

Homilia decimaseptima.

Satis, opinor, pro nostra virili voluntate heri locũ de ligno interpretantes, enarrauimus. Docuimus enim charitatem vestram, quare diuina scriptura lignum cognitiuum boni & mali vocet: pro inde hodie animus est ad sequentia pergere, vt discatis ineffabilem dei misericordiã, & quãta sermonis attemperatione vsus sit, nostræ naturæ prouidentiam & curam habens. Omnia enim fecit & operatus est, vt rationale hoc animal, à se conditũ, in omni honore esset, & in nullo angelorum vita minutior foret, sed & in corpore, illorũ possideret impassibilitatem. Cæterum vt vidit vtrosque peccando transgressos per negligentiam ea quæ à se præcepta erant, & quamuis minis eos munierat & retraxerat, neque nunc tamen à misericordia sua cessat: sed semper sibi similis, quasi clemẽtissimus pater, filium indignum quid nobilitate sua commisisse, & à summo honore in extremam vilitatem redactum videns, paternis visceribus commotis, non il E lum consilij inopem, & auxilio destitutũ finit: sed iterum suum agit officium, breui illum à leuitate liberatum, pristinæ restituens dignitati. Simili modo bonus deus miseratus est hominis cum vxore, suã circumuenti diaboli insidijs, cuius per serpẽtem consilium acceperat. Nam veluti medicus ad inualidum & ægrotantem iacentemq́ue, ac diligentem cura, & medici manu,

manu, protinus illũ accedit. Sed vt & ex verbis discas quàm ineffabilis sit dei benignitas, operæpreciũ fuerit audire quæ lecta sunt. *Et audierunt vocem domini Dei deambulantis in horto ad meridiem, & delituerunt tam Adam quam vxor illius à facie domini dei, in medio ligni paradisi.* Dilecti ne inconsideranter prætereamus quæ dicta sunt, neque in verbis ipsis hæreamus: sed consideremus, ob nostram imbecillitatem tantã hic esse verborum humilitatem, Nã si vellemus verba, vt sunt pronunciata, sectari, & non dignè, vt decet de Deo exponere: dic quæso, quomodo non multa simul comitabuntur absurda? Ecce enim sta tim ex his quæ principio lecta, spectare F hoc licet. Et audierunt vocem domini Dei deambulantis in horto ad meridiem, & delituerunt. Quid dicis? deambulat deus? pedes ipsi tribuemus? & de eo nihil sublime cogitabimus? Non ambulat deus, absit. Quomodo enim ambularet, qui vbiq; præsens est, & omnia implet? cui cœlum thronus, & terra scabellum, ipse in horto continetur? Quis cordatus hoc diceret? Quid igitur est, Audierunt vocem domini dei deambulantis in horto ad meridiẽ? Voluit illos hæc tali modo sentire, vt in mano mentis angore constituerentur: id & quod factum est. Nam postquàm ita illius visum, & ita senserunt, quasi adesset deus, & occultari cœperunt. Mox enim vt intrauit peccatum & præuaricatio, tumultuatio simul eos inuasit & erubescentia, Quippe iudex incorruptus, cõscientiã puto, cum aduersus hominem exurgit, clara voce clamat, & accusat, & ostendit & quasi ante oculos scribit peccatorũ magnitudinẽ. Eamq́; ob rẽ misericors deus principiò cum formaret hoiem, cõscientiã illi ididit accusatricẽ perpetuã, quæ decipi, & deceptionem ferre posset nunquam, Et licet qs admisso peccato, perpetratoq́; aliquo facinore illicito oẽs hoies celet, ab illa tñ accusatrice nõ poterit delitescere: nã hanc intrinsecus habentes, vbicunq; sumus circũferimus. Ipsa nos circumit, obturbat, laniat, flagellat, nunquàm quiescit: sed & do G mi, & in foro, & in templis, & in mensa, & dormientẽ, & surgentẽ adoritur, rõnẽ delictorum exigit, obq; oculos proponit, & delictorum grauitatem, & subsequuturam pœnam. Et quasi medicus optimus nõ cessat sua medicamenta apponere: & si semel depellatur, neque sic desistit, sed continuã curam gerit. Hoc & conscientiæ opus est, vt iugiter memoriam ingerat, nec permittat vnquam in factorum obliuionem nos venire: sed ob oculos proponat, vti vel hac ratione nos tardiores faciat, ne in eadem peccata prolabamur. Porrò si enim hinc tantum nobis est subsidij, & tantum adiutorij, & assidet nobis tam importuna accusatrix, quæ nostram mentem flagellet, & cor lancinet, & quouis carnifice grauius apprehendat, & plerique neque sic peccata vincimus: si hoc destitueremur subsidio, quorsum tunc non statim exciderem us? Et propterea protoplastus vt illum sensum accepit, aduentum domini secum cogitans, statim se occultauit. Quare dic oro? Quoniam videbat sibi trucem adstare accusatorem, conscientiam dico. Neque enim alium obiurgatorem & testẽ peccatorum, sed vnicum illum quem intrinsecus circunferebat. Docebant tamen peccati magnitudinẽ alioquin & nuditas, H & ablatio gloriæ, quæ illos antea quasi vestimentum fulgidum vestierat. Itaq; post graue peccatum illud, confusione amicti, delitescere tentauerunt. Audierunt enim inquit, vocem domini Dei deambulantis in horto ad meridiem, & occultauerunt se tam Adam quàm vxor eius à facie domini in medio ligni paradisi. Nihil peccato peius, dilecte. Ipsum enim vt introierit non solum cõfusione totos nos replet, sed & insipientes facit eos qui antea intellectu & sapientia multa prædi ti. Animaduerte obsecro, quàm insipienter agit nũc, qui antea tanta pollebat sapientia, qui re ipsa traditam sibi sapientiam nobis declarabat, qui talia prophetabat: audita voce Dei deambulantis in horto ad meridiẽ, occultauit se tam ipse quàm vxor ipsius à facie domini Dei in medio paradisi. Quãtæ hoc est insipientiæ, quod à Deo, qui vbique præsens est, qui ex nihilo res vt essent produxit, qui absconditа scit, qui finxit sigillatim corda hominum & nouit omnia opera eorum, qui scrutatur corda & renes, qui etiã ipsos cordis motus cognoscit, abscondere se tentant? Sed ne miseris dilecte: talis. n. peccantium consuetudo est, vt tametsi occultari non possint, occultari tamen velint, & studeant. Quandoquidem non ferentes confusionem, qua post peccatum vestiebantur, nudati incorrupti-

Pſ. 32. c
Et Hie. 17. b. & Apoc. 2. f
I

Universidad de Deusto
Biblioteca

ruptibili illa gloria, hoc faciebāt. Considera autem & vbi occultantur. Nam sicut flagriones & ingrati quidam famuli, cum non possint à domino suo occultari, huc & illuc in angulos domus currere solent, meru illorum conscientias conscientes: ita & hi nullum inuenientes effugium, in ipsa domo, paradiso (inquam) versantur. Nec absque ratione tempus assignatur. Audiuerunt enim inquit, vocem domini Dei deambulantis in horto in meridie. Sed vt discas domini misericordiam, quod neque, vt solet, differebat: sed mox vt vidit quod factum erat, & vlceris magnitudinem, ad opitulandum festinauit: vt ne vlcus grassando fieret incurabile vulnus: ideirco vt præueniat accelerat, & velociter crescenti vlceri adest, & pro sua bonitate, neque ad paruum tempus a cura sua illum destitutum relinquit. Nam sicut tantam præ se ferebat insaniam salutis nostræ inimicus, qui semper nostris bonis inuidet, vt mox sub initium moliretur insidias, & suo pernicioso consilio nos admirabili hac vita priuaret: ita contra optimus & oīpotens deus, qui sua sapiētia res
K nostras dispensat, videns diaboli malignitatem, & hominis peccatum, per quod cū muliere deceptus, in tantā incidit cōfusionem: mox assistit, & quasi mansuetus, & misericors iudex in tribunali terrore, & horrore pleno sedet, & examinat diligenter: per hoc nos docendo, nequem fratrū nostrorum condemnaremus, nisi causa antea diligenter cognita. Audiamus igitur, si placet, quæ iudex rogat, & quæ rei respondent, & quas pœnas ferunt: & cui cōdemnationi obnoxius fuit, qui in illos tantas insidias machinatus est: Sed obsecro mentem colligite, & cum timore dictis auscultate. Si enim cum videmus iudicem in sublimi sella sedentem, & reos in medium producentem, & supplicijs afficientem, non sine timore adstamus, audire volentes quidnam iudex dicat, & quid respondeat reus: Multo magis nūnc hoc nobis faciendum, cum videmus opificem naturæ pœnam suis creaturis intentare. Verum diligenter attendite, videbitis quantum interfit inter misericordiam Dei, & hominum inter se austeritatem. *Et vocauit dominus deus Adam: & dixit illi, Adam ubi es?* Vel ex ipsa interrogatione hac dignū est, vt obstupescamus ad eminentem Dei misericordiam: non solum quod vocauit, sed quod per seipsum vocauit. Id quod homines facere nunquam ferrent inter se, li- L
cèt eandem naturam sortiti sint. Scitis.n. cum iudices in alto solio sedent, supplicijsque malefactores afficiunt, nec suo eos responso dignantur: hoc ipso ostendentes illis, quanta ignominia sese asperserint suis flagitiis: & iudex quidem respondet sed alius quispiam à iudice hæc excipiens, reo annunciat, & iudici quoque quę reus dixerit. Et hic fermè vbique iudicantium mos est. Verum deus non sic agit. sed quomodo? Et vocauit dominus deus Adam: & dixit illi, Adam vbi es? Vide in breui hac dictione quanta uis recondita sit. Et ipsum vocare magnæ & ineffabilis est misericordiæ, tum ob benignam interrogationem, quæ erubescentē, & neque os aperire, neq; linguam mouere audentem animabat: tū quod ipsum dicere, Vbi es, plurimam habet misericordiæ vim. Significat.n. quasi ita diceret ad illū: Quid factū est? In alio te loco reliqui, in alio te inuenio: alia gloria vestitum te reliqui, nunc in nuditate te inuenio. Vnde tibi hoc accidit? Quis te in tantam induxit vicissitudinem? Quis latro, vel fur sic semel omnes diuitiarum substantias auferens, in tātam te inopiam deduxit? Vnde nuditatis sensus tibi contigit? Quis tibi author fuit, M
quod ablatum a te vestimentum illud admirabile, quo amictus eras? Quæ repentina hæc mutatio? Quæ tempestas ita subito omnes tuas merces demersit? Quid accidit quod ab eo qui tibi tanta beneficia præstitit, & in tantum honorem te euexit, occultari attentas? Quem nunc timens, delitescere studes? Nū adstat tibi qui accusēt? Num præmunt testes? Vnde tanta formido, tantusq; metus te inuasit. *Tuā, inquit, deambulantis in horto uocem audiui, & timui, quia nudus sum, & abscondi mē.* Et vnde tibi nuditatis tuæ scientia contigit? Dic obsecro, quid hoc noui & rati? Quis hoc vnquàm annunciare potuisset tibi, nisi ipse huius confusionis author esses factus, nisi à ligno de quo præcepi vt ab eo solo nō comederes, comedisses? Vide excellentem misericordiam, & patientiā domini. Nam cum poterat ne responso quidem dignari eum, qui peccauerat, sed statim pœnam infligere, quam prius statuerat præuaricatu-
ro: longanimis tamen est, & suffert, & interrogat.

terrogat, & responsum accipit: & iterū interrogat, quasi ad defensionem eum prouocans: vt arrepta occasione etiam post tantam preuaricationem, suam erga illum misericordiam declaret. Quo etiam nos do-
A cet, vt quando & vos reos condemnamus, non tam crudeliter illis loquamur, neque ferina in illos vtamur sæuitia: sed longanimiter & misericorditer agamus, vtpote nostra ipsorum membra condemnaturi, & cogitantes illos nobis secundum naturam cognatos: suppliciumque misericordia temperemus. Non enim frustra tanta verborum humilitate nostræ tenuitati congrua vtitur diuina scriptura, sed verbis crassis æmulari nos debere Dei misericordiam, docet. *Dixitq; ,Quis annunciauit tibi quòd nudus esses, nisi de ligno, de quo solo præcepi tibi ne comederes, de illo ipse comedisses?* Vnde, inquit, posses hoc scire, te tanta confusione vestiri, nisi multum intemperans fuisses, & mandatum meum contempsisses? Considera dilecte, bonitatis Dei excellentiam, quomodo quasi amicus amico loquitur, & quasi conqueritur ei qui mandata præuaricatus erat. Quis annunciasset tibi quod nudus esses, nisi de ligno de quo solo præcepi tibi me comederes, de illo ipso comedisses? Non caret emphasi, & latenti quadam vi, quod dicit, De quo solo: quasi diceret. Num adeò angustos fruendorum bonorum limites tibi præscripsi? Nonne oēm tibi copiā præbui? nonne oīm quæ in paradiso sunt potestatem tibi dedi? & duntaxat ab hoc vnico vt abstineres præcepi; vt scire posses te
B sub domino quodam esse, cui obedientiā debes. Quæ igitur negligentia illa, vt tantis fructib. non sis contentus: ab hoc vnico abstinere nolueris, & sic statim ad violandum mandatum quod dedi, prorumperis, temetipsum tantis malis immergendo? Quæ tibi inde vtilitas? An non hæc prædixi? Nonne metu pœnæ volui te coercere & munire? Nonne hac de causa, ne in tanta mala incideretis, hunc cibum prohibui? Quis te post tanta mandata adeò insensatum factum venia dignaretur? Nonne sicut pater germanum filium, de omnibus satis dilucidè & distinctè instruxi: & vt de alijs quidem gustares, ab hoc autem abstineres, vt ne omnia bona simul perirent? Sed fortè ratus es alterius consilium meo mandato melius & fidelius, & expectatione maiorum bonorum hæc feci-
sti: & offenso mandato meo, de ligno edere ausus es. Ecce quod tibi acciderit, nunc re ipsa didicisti, & expertus es quanta consilij illius pernicies. Vidistis iudicis misericordiam? vidistis mansuetudinem & tolerantiam domini? vidistis verborū attemperationem omni sermone & cogitatione superiorem? Vidistis, quomodo per in- C
terrogationem, & dicendo, Quis annunciasset tibi, nisi de ligno, de quo solo præcepi tibi ne comederes, de illo ipso comedisses? ianuas illi aperire vult defensionis, vt & misericordiam suam erga eum, qui tantum peccauerat, declararet. Audiamus & illum quid ad hæc respondeat. *Et dixit Adam, Mulier quam dedisti vt sit mecum, ipsa mihi dedit de ligno, et comedi.* Miserabilia scilicet verba, & magna miseratione plena, & digna quæ ad misericordiam dominum prouocent, tam mansuetum, & bonitate sua vincentem nostra peccata. Nam postquàm magna lōganimitate illius mētem commouit, & ostendit peccati magnitudinem, quasi defensione contexta, inquit Adam, Mulier quam dedisti, vt sit mecum ipsa mihi dedit de hoc ligno, & comedi. Scio, inquit, qui peccauerat: sed mulier quam dedisti, vt sit mecum, de qua ipse dixisti, Faciamus illi adiutorium secundum eum, ipsa mihi huius ruinæ causa fuit. Mulier quam dedisti vt sit mecum. Quando enim expectassem vt tanta confusione me respergeret, quæ ideo condita vt mihi solatio esset? Tu mihi istam dedisti, tu ipsam mihi adduxisti. Ipsa, nescio vnde mora, dedit mihi de ligno, & comedi. Videntur hæc quidem defensionē quandam præ se ferre: sed prorsus venia D
carent. Qua enim venia dignus es, inquit, qui mea præcepta obliuisceris, & quod mulieris datum meis verbis præferendum putas? Nam licèt mulier cibum dederit, sufficiebat tamen mādatum meū, & timor supplicij ad fugam escæ incautiendam. Num ignorabas? num nesciebas? Ideo curam vestri gerens prædixi, ne in hæc incideretis: vt licèt mulier tibi ad transgressionem mandati ministraret, vt propterea insons non ferres. Maiorem enim fidem mandato meo te habere oportebat, & non solum vt tuipse ab esu caueres, sed & vt mulierem doceres peccatorum magnitudinem, Caput.n. es mulieris, &

tis, & propter te illa producta est: tu autē ordinē inuertisti, & non solum illam non correxisti, sed & ipse simul abreptus es. Et oportebat corpus reliquum capiti obsequi: sed diuerso modo res euenit, corpori-que reliquo caput obsequutum est, & quæ sursum erant, in infimum locum venerūt. Propterea quoniam omnem ordinem inuertisti, hoc loco nunc es qui antea tanta gloria vestitus eras. Quis te satis dignè deplorarit, cui tot & tanta bona ablata sunt?

E Veruntamen licèt omnia hæc tibi acciderint, nulli tamen alteri causam ascribe, sed tibi ipsi & tuæ ignauiæ. Neutiquam enim te nolentem mulier in tantam induxisset ruinam. Num obsecrauit? nū disseruit? nū decepit? Dedit tantū, & statim, tamq; facile ad sumendum cibum adductus es, nullam mandati vel memoriam fecisti: putasti à me te deceptum esse, & propterea cibum hunc tibi non dedisse, vt ne maiorib. fruereris. Et quomodo rationi cō sonum, quod ego te fallerem, qui tot in te beneficia contuli? Et istuc ipsum quanta beneficentiæ magnitudo erat, vt prædicendo distinguerem à quo abstinendum esset, quo non incideres in quæ incidisti? Sed hæc omnia nō magni faciebas. Ecce nunc experientia te docet, quanta peccatorum sit magnitudo. Reliquum, ne soli mulieri culpam adscribas, sed negligentiæ tuæ. Igitur cum satis Adæ dictum est, & confessionem ille fecit commissorum, vt putabat, peccato in mulierem translato: vide bonum dominum, quanta iterum verborum humilitate dignatur ētilllam suo responso. Et dixit deus mulieri, Cur hoc fecisti? Audisti virum in te culpam transferentem, & omnia tibi ascribentem quæ

F ipsi in adiutricem data es, atq; ideo condita vt tuis solatijs ipsum foueres, vtpote eandem naturam cum ipso sortita. Cur hoc fecisti ò mulier? cur & tibi & viro tantæ confusionis facta es author? Quæ vtilitas ex hac intemperantia tibi accreuit? Quod ex hoc errore lucrum tibi accessit, quod sponte decepta, etiā virum eius mali participem facere voluisti? Quid ergo ad hæc mulier? Serpens decepit me, & comedi. Vide ēt hæc q̄ natura meticulosa, perui cax est, & pctā sua defendit. Nam sicut vir culpam in mulierem reijcere videtur dicens: Mulier coegit me, & dedit, & comedi: sic & ipsa nullum effugium inueniens fatetur factum, & inquit: Serpens decepit me, & comedi. Mala illa, īquit, bestia hūc nobis lapsum attulit. Illius pernicioſum consiliū, in hāc nos confusionem adegit. Ille me decepit, & comedi. Dilecti, ne transeamus simpliciter quæ nunc dicuntur, sed diligenter scrutemur. Nam plurimā inde voluptatem percipiemus. Terribile enim iudiciū est, & horrore plenū. Et sanè quisquis bene audierit, magnum thesaurum menti suæ inferet. Considera igitur & virum dicentem, Mulier, quā dedisti vt sit mecum, ipsa mihi dedit, & comedi. Quin & ipsa quoque apologiam concinnans non dixit, Serpens coegit me, & comedi: sed quid? Serpens decepit me. Nusquàm ne cessitas, nusquàm violētia, sed volūtas & arbitratio. Dedit solū, non coegit, nō vim G fecit. Inimicus. n. nostræ salutis opa huius malæ bestiæ vsus, consilium dedit & decepit: non vim fecit, neque coegit, sed pernicioso consilio fraudes suas opere completi fecit: quoniam mulierem offendit, quæ deceptionem facilè admissura erat, nulla venia dignam. Serpens decepit me & comedi. Vide igitur bonum dominum, illorum verbis contentum, & ad plura dicenda non cogentem. Quandoquidē hæc non ignorans interrogabat, sed conscius, & valde conscius. Cæterum vt suam declaret misericordiam, ad illorum se infirmitatem demittit, & ad peccatorum confessionem prouocat: Atq; hac de causa nihil vlterius ex eis quærit. An non & species impostura discenda erat? Verum vt nobis ostendat, quòd non ignorans interrogauerit, contentus fuit dictis. Nam dicendo, Serpens decepit me, & comedi: aperuit pernicioſum consilium, quod à diabolo per serpentem accepit. Vidistis quanta diligentia Adam interrogatus est, cum quāta tolerantia in iudicium adducta est mulier, quomodo vterq; se defendit? Vide cō sequenter hic ineffabilem misericordiæ iudicis excellentiam. Quia postquàm mulier dixit, Serpens decepit me, & comedi: H non iam serpentem dignatur vt audiatur, & locum habeat defendendi: neque rogat sicut virum, & mulierem: sed acceptā ab illis defensione, in illum, quasi malorum authorem, impetum facit. Et quia deus, cui etiam ineffabilia, & arcana nota sunt, sciebat quòd serpens ministrauerat diaboli insidijs, & inuidiæ, qua

hominem

hominem persequebatur: vt discas suā bonitatem, quō cùm de illis diceret, ad Adā quidem ait, Vbi es. Quis annunciauit tibi, Euæ autem dixit, Cur hoc fecisti, de hac mala bestia nihil tale dicit. Sed quid? Et dixit dominus deus serpenti. Quia fecisti hoc. Vidisti differentiam? Mulieri dixit. Cur hoc fecisti? Serpenti autem, Quia fecisti hoc. Quia hoc malum, inquit, operatus es: quia pernicioſum hoc consilium induxisti, quia huic inuidiæ ministrasti, quia inuidiam acuisti aduersus creaturam meam: Maledictus tu præ omnibus pecorib. & præ omnibus bestijs terræ. Super pectus tuum & ventrem tuum gradieris, & terrā comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et inimicitias ponam inter te, & inter mulierem: & inter semen tuum, & inter semē

I illius. Ipsa obseruabit caput tuum, & tu obseruabis eius calcaneum. Attende oro hic, quanto ordine sequentia turgeant misericordia. Nam interrogans à viro incepit, deinde ad mulierem transijt. Et postquàm ipsa dixit, quis sibi autor fuerit: vt ventum est ad serpentem, non iam illum dignatur vt responsum ex eo audiat, sed pœnam intentat, & talem quæ omni tempore duret, & sui spectaculo oībus posthac futuris doctrina sit, ne vltra pestilens illud audiatur consilium, neque locus concedatur dolosis ipsius insidijs. Sed fortè dixerit aliquis. Cùm diabolus serpentis opera vsus, malum attulit consilium, cur bestiæ illi pœna infligitur? Est & hoc ineffabilis misericordiæ Dei opus. Nam sicut clementissimus pater punieus eum, qui filiū suum occiderit, & gladium & ensem, per quæ filius suus occisus, destruit, & in multas partes diuidit: eodem modo & deus egit. Quippe serpens quasi gladius quidā diabolicæ seruiuit malitiæ, vnde & perpetua ipsi pœna intentata est. Quò per visibile & sensibile hoc ratiocinemur & expē damus, in quanta ignominia sit & diabolus. Nam si is qui vt serpens ministrauit, tantam expertus est indignationem, quale supplicium verisimile est susceptурum diabolum? Immo hoc nos iam docuit in diui

Ma. 25. d nis euangelijs Christus, dicens ad eos, qui à sinistra steterunt: Discedite à me male-

K dicti in ignem, qui præparatus est diabolo, & nuncijs eius. Illi enim olim præparatus est inextinguibilis ille ignis. Quid ergo miserius illis, qui negligendo salutem suam, seipsos supplicio illi reos statuunt, quod diabolo præparatum est? Nam nobis, si voluerimus virtutem amplexari, & leges à Christo statuta sequi, paratum est regnum, de quo ipsum audi loquentem. Venite benedicti patris mei, in hæreditatem accipite regnum, quod vobis præparatum Ibidē c est à constitutione mundi. Vidisti illi extinguibilem ignem præparatum: nobis autem nisi desides fuerimus regnum? Hęc igitur cogitantes, & vitæ nostræ curam agamus & malitiam fugientes, nunquam diabolicis artibus decipiamur. At si & vos volueritis, iterum in medium afferamus pœnam quæ serpenti inflicta est, vt paulatim ad finem iudicij properantes, videamus diuinæ misericordiæ magnitudinem. Nam si homines iudicem videntes publicè sedentem, & contra reos sententiam pronunciantem sæpe toto die ibi manent, nec inde abscedunt donec surrexisse viderint iudicem: multo magis nunc nos decebit iudicem videre bonum deū, quomodo serpenti grauem pœnam impo- L suerit, vt per sensibilis huius bestiæ pœnas, qua quasi organo vsus est malignus ille dæmon, intelligamus quas illi perpetuas in futuro seculo inflicturus est. Quomodo item congrua & misericordi correptione virum & mulierem castigat, quæ admonitio potius sit quàm punitio: vt his omnibus diligenter animaduersis, admiremur misericordis dei prouidentiam, quam illæ nostræ naturæ exhibet. Quid ergo illi dictum? *Et dixit dominus deus serpenti. Quia fecisti hoc, maledictus tu præ omnibus pecoribus, & præ omnibus bestijs quæ sunt super terram. Super pectus tuum & ventrem tuum gradieris, & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et inimicitias ponam inter te & inter mulierem, & inter semen tuum, & semen eius. Ipsa tuum tenebit caput, & tu tenebis eius calcaneum.* Grauis indignatio, sed magna etiam & eminens impostura, quā per illum malignus dæmon intulit. Et dixit dominus deus, Quia fecisti hoc. Quia tali, inquit, malitiæ ministrasti, vt impostura illa opere compleretur, malum consilium afferendo, & letale poculum tempe- M rando: quia sic ministrasti, & à mea beneuolentia excidere voluisti creaturas meas ministerio maligni dæmonis sententiæ exhibito, qui ob excellentem inuidiam & superbiam suam è cœlis in terram deductus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus est: & propterea quia te in his vt instrumẽto est vsus, perpetuam tibi pœnam impono, vt per ea quæ tibi fiunt, & ille scire possit quam ipse expectet pœnam, & futuri homines erudiantur nõ accedendum ad diaboli consilia, neque illius fraudes accipiendas, vt ne in eadem incidant pœnas. Propterea maledictus es tu inter omnia pecora, quia calliditate malè, & non vt oportebat es vsus: sed priuilegium quod super omnia animantia possidebas, hoc tibi in omnium malorum cessit occasionem. Inquit enim, Serpens erat prudentissima omnium bestiarum super terram. Propterea maledictus tu inter omnia iumenta & omnes bestias terræ futurus es. Et quia maledictio non erat sensibilis neque oculis videri poterat, propter hoc & sensibilem illi pœnam infert, vt continuò ante oculos videre possimus supplicij eius monimenta. Super pectus & super ventrem gradieris, & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Quia & staturæ tuæ formatione abusus es, & in familiaritatem rationalis animalis à me conditi venire nõ formidasti. Sicut igitur diabolus, qui per te operatus, & te vt instrumento vsus est, è cœlis deorsum depulsus est: quia plus
A quam dignitatis suæ erat, sapere volebat: ita similiter impero, vt & tu aliam formationis figuram habeas, & super terram repas eaque alatis: atque adeo ne liceat tibi posthac suspicere: sed semper in hoc maneas statu, & solus ex animalibus terra pascaris: neque hoc solum. Nam & inimicitias ponam inter te & inter mulierem, inter semen tuum & semen eius. Neque hoc contentus ero quòd super terram reptes, sed & inimicam fœderisque nesciam faciam tibi mulierem: neq; eam solam, sed & semen eius semini tuo hostem perpetuum faciam. Ipsa tuum seruabit caput, & tu eius seruabis calcaneum. Tantum enim illi robur concedam, vt continuò immineat capiti tuo, te autem faciam sub pedibus eius iacere. Vide hic dilecte quomodo per pœnam huic bestiæ deputatam quanta humani generis cura deo sit demostretur. Et hoc quidem de visibili serpente. Licet autem volenti post hoc considerare scriptorum tenorem, & cognoscere, quod si de sensibili serpente hæc dicta sunt, multo magis accipienda sunt hæc de spirituali serpente. Etenim & illum pedibus nostris subiecit humiliatum. Et nos incumbere illius capiti fecit. An non hoc significat, dicens, Calcabitis super Euc. 10
serpentes, & scorpiones? Deinde enim ne c
putemus de sensibilibus serpentibus esse dictum, subdit, Et super omnem virtutem B
inimici. Vidistis ex his, quæ dicta sunt de pœna, instrumento diabolico inflicta, ingentem Dei misericordiam? Veniamus iterum, si placet, ad mulierem. Serpens quia in posturam intulit, propterea & pœnam ipse primus accepit. Et quia primò mulierem decepit, ideo & ipsa prior plectitur pœna magnam admonitionem habente. *Et mulieri dixit. Multiplicans multiplicabo tristitias tuas: & gemitum tuum. In tristitiis paries filios. Et ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur.* Vide bonitatem domini, quomodo post tantam præuaricationem mansuetudine vtitur. Multiplicans multiplicabo tristitias tuas. Ego quidem volebam, inquit, te citra dolorem & grumnam viuere, liberamq; ab omni mœrore & tristitia, & omni voluptate repleri, & licèt corpore circundatam, corporalium sensu non affici. At quia non vis es vt oportet tanta prosperitate, sed affluentia bonorum in tantam te ingratitudinem inuexit propterea tibi frenum impono, vt ne amplius lasciuias, ad tristitias & gemitus te condemnant. Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitum tuum. In tristitijs paries filios. Rem inquit, magnæ C
lætitiæ & filiorum propagationem à tristitia te incipere faciam, vt & ipsa, quanta peccati & inobedientiæ magnitudo, perpetuam habeas memoriam ex perpetuis doloribus, & præsertim tempore partus. Et ne processu tẽporis obliuioni tradas quod factum est, quòd hæc imposture horum tibi causa facta sit, propterea multiplicans multiplicabo tristitias tuas & gemitum tuum. In tristitijs paries filios. Hic significat parturientium dolores, multiplicemque illum laborem, quem ferre necesse est: vt pote tot mensibus gestare vterum, velut sarcinam pueri, & sentire singulares quiinde oriuntur dolores, & membra distendi, & fere intolerabiles illos dolores, quos solæ illæ sciunt quę expertę sunt. Verumtamen doloribus tanta solatia simul admiscuit misericors deus: vt fermè conferendum sit gaudium, quod ex nato puero habetur, cum doloribus illis, qui tot mensIoã. 16
sibus

sibus ventrem dissecant. Nam tantum laborem, totq; dolorum cruciatus ferentes: & vt ita dicam, penè de ipsa vita desperantes, postquàm peperierit, & doloribus fuerint solutę, lętitiaq; frui cœperint, iterum quasi oblitę laborum omnium, seipsas filiorum generationi accommodant: sic dispensante misericorde deo vt hominum
D saluetur genus. Semper enim futurorũ bonorum spes, præsentia incommoda leuius ferri facit. Id quod in negociatoribus quis viderit, qui remota maria transeunt, & naufragia ferunt, & piratas, & prędterea pericula multa, quibus illorum spes frustratur: neque sic tamen desistunt, sed iterum eadem attentant. Hoc etiam de agricolis possemus dicere. Etenim & illi cùm profundè secuerint terram, & diligenter excoluerint, ac sementem fecerint, sæpe aridi-
tate, vel immodicis pluuijs, vel tandem quando manipuli colligendi, rubigine vel calamitate superueniente, spe sua excidũt: veruntamen neque illi sic desistunt, sed iterum vt tempus apetierit, agriculturam exercent. Et in quibuscunque studijs hoc obuium est. Sic mulier quoque & ipsa sæpe post menses illos post intolerabiles labores, post noctes insomnes, post membrorum distensiones, paruo quodam interuallo facto, licet, ante statutum tempus partum abortiuerit informem, & nõdum liniamentis figuratum: vel etiam formatũ quidem, non integrum autem neque sanum, vel etiam sæpe mortuum, vix è periculis elapsa: attamen quasi oblita horum
E omnium, eadem quæ antea sert & tolerat. Et quid dico? sæpe cum fœtu nato cõmori eas contingit, & neque hoc cæteras terret, neque persuadet vt rem fugiant: tãtum deus tristibus illis inseuit dolorem simul & voluptatem. Propter hoc dicebat, Multiplicans multiplicabo tristitias tuas, & gemitum tuum. In tristitijs paries filios. Hoc etiã Christus dicebat discipulis suis, monstrans tã doloris magnitudinẽ,
Ioã. 16. quã lætitiæ excellentiam, Mulier quando parit, tristitiam habet, quoniam venit hora eius. Deinde volens nobis commendare, qũo tristitiæ simul è medio tollantur, gaudium autem & lętitia succedant, inquit, Quando autem pepererit puerum, non iam memor est afflictionis, propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Vidisti prouidentiam, & curã nostri eximiam? Vidisti pœnam admonitionis plenam? In tristitijs paries filios: deinde, Ad virum tuum conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Quasi se defendens apud mulierem, hæc dicit misericors deus. Ego, inquit ab initio honore parem te formaui, & eiusdem dignitatis in omnibus participem. Et sicut Adæ, ita & tibi omnium principatum concredidi? cæterùm quia abusa es honoris dignitate subijcio te viro: & ad virum tuum conuersio tua. Quia F
relicto eo qui dignitate par, & cuius naturæ particeps, & propter quem formata es, familiaritatem cum serpente mala illa bestia habere, & eius accipere consiliũ voluisti: propterea posthac illi te subijcio, & illum dominum tuum affero, vt illius scilicet dominium agnoscas. Et quia nesciui sti imperare, disce bene regi. Ad virum. n. tuum, inquit, conuersio tua, & ipse dominabitur tui. Melius est vt tu sub illo sis, & illum dominum habeas, quàm impauidè & liberè viuens per præcipitia feraris. Itaque considerans quod tibi vtile, ad illum te habere volo conuersionem: & sicut corporis est caput sequi, dominium eius suauiter agnoscere. Scio quod dictorum prolixitate fatigamini, sed excitemini aliquãtulum oro, ne imperfectum iudicium relinquamus, neque relicto adhuc iudice sedente discedamus. Et iam fermè ad finem peruenimus. Videamus itaque quid post sermonem mulieri factum, viro dicat, & quam illi pœnam intentet. *Adæ autem dixit. Quia audisti vocem vxoris tuę, & comedisti de ligno, de quo mandaui tibi vt ex eo solo non comedas, de illo ipso comedisti: maledicta terra in operibus tuis. In tristitiis comedes illam omnibus diebus vitæ tuę: spinas & tribulos oriri tibi faciet, & comedes fœnum agri. In sudore faciei tuę vescęris pane tuo, donec reuertaris tu in terram, de qua sumptus* G
es. Quia terra es, & in terram abibis. Plurima & ineffabilis etiã hoc loco ostenditur dei erga hominem prouidentia, & cura. Sed audiamus diligenter vnum quodque dictorum. Adæ autem dixit, Quia audisti vocem mulieris tuæ, & comedisti de ligno, de quo præceperam tibi vt ex eo solo non comedas, de illo ipso comedisti. Quoniam, inquit, audisti mulierem tuam, & comedisti de ligno, & consilium illius meo mandato maioris fecisti: & noluisti ab vnico hoc ligno abstinere,

de quo

de quo ſolo præcepi tibi ne comederes (nō enim tibi præcepi vt à multis abſtineres, ſed de vno ſolo, & neq; ab illo abſtinuiſti, ſed oblitus mandatorū meorū, à muliere perſuaſus es) idcirco re ipſa diſcas quātum malū ſis operatus. Audiant viri, audiant mulieres: & illi quidē, vt ne ferant mala cō ſulentes: hæ autē, vt ne talia conſulant. Nā ſi hic culpa in mulierē reiecta, nullā veniā aſſequutus eſt, qualē quis haberet veniā, dicens, Propter vxorē hoc & hoc peccaui, & hoc & hoc feci? Ea.n.de cauſa ſub tua po teſtate facta eſt, & dñs eius pronunciatus es, vt illa tibi pareat, & non caput pedes
H ſequatur. Verùm non rarò videmus contrarium vſu euenire, vt is qui ſuo ordine caput eſſe deberet, neque pedū ordinē ſeruet: & ea quæ in pedum loco eſt, in caput conſtituatur. Idcirco & beatus Paulus ma giſter orbis, hæc omnia præuidens, clamabat. Qui nāq; ſcis mulier, an virū ſis ſalua
1. Cor. 7.d. tura? Aut qui ſcis vir, an vxorem ſis ſaluaturus? Veruntamen viri eſt, vt diligenti opera malè conſulentem repellat: mulier verò ſemper in auribus ſonans habet ſupplicium quod Euæ irrogatum, quæ peſtiferū illud cōſilium viro ſuggeſſerat: ne audeat talia conſulere, neq; imitetur Euam: ſed illius exemplo prudentior fiat, & talia conſulat, quę & ipſam, & virū omni ſupplicio liberatura ſunt. Porrò ad inſtitutū redeamus. Adæ autē dixit deus. Quia audiſti vocē mulieris tuæ, & comediſti de ligno, de quo præcepi tibi de eo ſolo ne comederes, de illo ipſo comediſti. Quoniā, inquit, tanta tibi negligentia in obſeruando meo mā dato, neq; timore te coercuit, neque quod prædixi futurum ex vſu huius ligni, quod tunc ab alijs internoſci faciebam: ſed in tā tam malitiā perueniſti vt neque ab vnico hoc ligno tibi tēperaueris tametſi tot & tantis tibi frui liceret: atq; ideo maledicta
I terra in operibus tuis. Vide miſericordiā domini, quomodo ſerpentem punit, qūo item & rationale animal. Illi.n.dixit, Maledictus tu de terra: hic autem non ſic. Sed quid? Maledicta terra in operibus tuis. Et meritò. Nā quia proprer hominē producta eſt vt ille poſſet frui his quæ ex ea naſcuntur: ideo iterū propter hominē peccantē maledictum ei inditur: quia maledictū terræ eueniens, hominis ſecuritati & felicitati obeſt. Maledicta terra in operibus tuis. Exin vt diſcamus quid ſit, maledicta, ſubdit, In triſtitijs comedes eā omnibus diebus vitæ. Vide quod nunc ſeculis hāc pœnā luimus: vt non ſolū illis vtile ſit, ſed vt poſteri ijſdem rebus doceantur, vnde illis hæc ſupplicia ſunt inuecta. In triſtitijs comedes eā omnibus diebus vitæ tuæ. Poſt hoc diligentius docens nos maledicti ſpeciem & triſtitiæ cauſam, ſubdit: Spinas & tribulos oriri tibi faciet. Ecce maledicti monimēta. Spinas, inquit, & tribulos proferet terra: itaq; multis laboribus & ærumnis operandū tibi, & oī tēpore cū triſtitia viuere te faciam, vt hoc tibi frēnum ſit, ne quid ſupra dignitatem de te ſentias: ſed cō tinuò cogites tuā ipſius ſubſtantiā, neq; ſe ras vt poſthac ſic decipiaris. *Et comedes fœnum agri. In ſudore faciei tuæ veſceris pane tuo.* Animaduerte quo pacto poſt peccatū & inobediētiā oīa ſecus contigerunt q̄ antea, & planè diuerſa: quaſi diceret, Ego qui dē cùm in hunc mundū te prodire feci, volebā te degere abſq; doloribus, laboribus ſudoribus, & ærumnis, & oī felicitate frui. neq; corporalibus neceſſitatibus obnoxiū eſſe, ſed ab oībus illis liberū. Quia verò nō profuit tibi tanta ſecuritas, ea propter & terræ maledicā, ita vt abſque ſatione & aratione non proferat ſuos fructus ſicut antea: ſed & cum multo labore, moleſtijs, & ęrumnis afficiā te triſtitijs, & continuis ſatigationibus. Sudoribus itē totū humiliabo, vt his exercitatus perpetuā doctrinam habeas, modeſtè agendi, tuāque ipſius naturā agnoſcendi. Neque hoc ad modicū & breue tēpus erit, ſed omni tēpore vitæ durabit. In ſudore.n.faciei tuæ veſceris pane tuo, donec reuertaris tu in terram, de qua ſumptus es. Quia terra es, & in terrā abibis. Hæc ſuſtinebis vſq; ad finē vitæ tuæ, & donec in illam reſolueris ex qua formatus es. Nā quanuis tibi corporis dederim naturā, ob meā bonitatem, ipſum tamen hoc corpus ex terra exiſtens, iterū erit terra. Terra.n.es, & ī terrā abibis. Enimuero Gen. 2.
vt ne hęc fierent, dixi, ne comedatis de hoc ligno. Quocunq;.n.die comederitis, morte moriemini. Non.n.hoc volebam. Sed quia eorum, quæ adme attinebant, nihil intermiſſum eſt: tu autem teipſum in hæc conieciſti, ne in alium cauſam retuleri, ſed tuæ ipſius deſidiæ totum adſcribito. Iam denuò alia nobis quæſtio hic naſcit, qua, ſi placuerit breuiter abſoluta, finem ſermonis hic faciam. Dixit, inquit, deus. Quocunque

Ibid. cunque die comederitis, morte moriemini: multorum autem annorum numero oſtenditur vixiſſe illos poſt inobedientiā, & cibi eſum. Et quęſtio quidem aliqua eſſe videtur his qui a ſuperfice ſalutant diui nas literas. At ſiquis magno ſtudio aures adhibeat manifeſtum eſt, quod dicitur, neque quæſtio fuerit attendenti. Nam licet multos annos vixerint, attamen a quo tempore audierunt, Terra es, & in terram abibis: & ſententiam acceperunt mortis mortales fuerunt: & ex illo tempore fuerunt perinde ac ſiquis illos dicat mortuos fuiſſe. Hoc igitur & ſcriptura ſignificans,
Ibid. dixit, Quocunque die comederitis morte moriemini: hoc eſt, ſententiam accipietis,
M mortales poſthac vos futuros. Sicut.n.in humanis iudicijs, quando quis ſententia lata vt capite mulctetur, iterum in carcerem conijcitur & licet ibi multo tempore agat, nihil melius tamen habet defunctis & mortuis, vtpote iam per ſentētiam mortuus: eodem modo & illi, ab eo die a quo mortalitatis ſentētiam acceperunt, tametſi lōgo tempore durauerint, nihilominus ſententia mortui erant. Scio quod hæc doctrina pluribus prolixioribusque tractata ſit, ideo quia gratia dei, pro noſtris viribus omnia in medium prolata ſunt lectis ſunt finem imponamus. Poſſent quidem & alia proferri, & iterum monſtrari, infictam hanc pœnam, & mortales nos factos multum habere diuinæ miſericordiæ. Sed ne multitudine dictorum mentem veſtrā obruamus: age, obſecramus vos, vt cū hinc abieritis, ne in conuenticula inſipiētium vos conferatis, neq; intempeſtiuæ nugacitati vacetis: ſed intellige & colligite nobiſcum quæ dicta ſunt, & in memoriam referte, quidnam iudex reſponderit, quid rei pro ſe dixerint quomodo Adam quidem culpam in vxorem trāſtulerit, illa vero in ſerpentem: & quomodo deus etiam hunc punierit, & pœnam illi toto ſeculo duratu
A ram inflixerit, grauemq; in illum indignationem declarauerit: atq; ex hoc oſtendit ſuam in deceptos curam, propter quos impoſtorem ita vltus eſt. Manifeſtum, quod hic eos deceperat, qui deo valde grati, & pro quibus multum ſolicitus erat. Deinmentorte ſupplicij mulieris, & pœnæ quæ illi intentata, immo potius admonitionis. Et ſic quoq; recordemini, quæ ſint Adæ dicta. Sententiaque in mente veſtra ſcribatur, Terra es, & in terrā abibis, Hinc obſtupeſcite ineffabilem dei miſericordiam. Quod nos, qui ſuper terram ſumus, & in terram diſſoluimur, ſi voluerimus virtutem amplexari, & vitia fugere, aſſequi
1. Cor. 2 poterimus ineffabilia illa bona quæ para
Iſa. 64. uit & promiſit diligentibus ſe. Gratias igitur illi multas debemus, noſtrum confitēdo dominum, pro tot talibusq; beneficijs & nequaquam ex memoria dimittendo, per bona opera, & diligenti malorum fuga ipſum mitigemus. Quomodo non omnis ingratitudinis ſignū fuerit, ſi ipſe qui dem cum deus ſit, & immortalis naturæ, non refugit aſſumere mortalem, & terreſtrem noſtram ſubſtantiam, vt & ab antiqua morte nos liberaret, ſupra cœlos eueheret honore quo patri confidet, exaltaret
B & ab omni cœleſti exercitu adorari faceret, Nos autē contraria illi retribuere non erubeſcimus, ſed & immortalem animam, quaſi dixerit quis carni agglutinatam, terrenam ipſam & mortuam, & nihil operari valentem, facere curamus? Obſecro ne ſic fiat, ne ſic ingrati ſimus erga beneſacto rem noſtrum: ſed illius præceptis obedientes, quæ ipſi grata ſunt & probantur, operemur: vt & ęternis bonis dignos nos oſtē dat? Quæ nos omnes aſſequi cōtingat gratia, & miſericordia Domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum patre & ſpiritu ſancto ſit gloria nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia xviiii.

VIdiſtis heri iudicis miſericordiam? Vidiſtis examen benignitate refertum? Vidiſtis ſuppliciorum diuerſitatem, quomodo punitus ſit doloſus ille ſupplantator: quomodo etiam deceptis pœna ſit intentata, quæ magnam dei præ ſe ferret miſericordiam? Vidiſtis quomodo nobis cōmodorum occaſio fuit, adſiſtere tribunali, & videre quomodo proceſſerit examen? Cognouimus enim quantis ſeipſos bonis C
mandati tranſgreſſione priuarint Adam & Eua, nudati gloria illa ineffabili, & vita non inferiore quam angelica. Cognouimus patientiam domini, didicimus quantum malum ſit deſidia, quomodo & præſentibus ſpoliet, & magna ignominia denigret. Idcirco obſecro, ſobrij ſimus, fiātque nobis illorum lapſus, remedia, & illorū deſidia, ſecuritatis cā, quia maior pœna eſt eorum qui poſt illos peccant, & tantis

exemplis emendare se nolunt. Non enim qui postea eadem peccant, quæ primi, in eandem pœnam incident. Id quod breuiter ab orbis doctore sapientissimo (beato Paulo, inquam) discere possumus, qui dicit, Quicunque.n. sine lege peccauerunt, Ro.2.b
sine lege & peribunt: & quicunq; in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. His verbis dicit, non eandem luituros pœnã eos qui ante legem, & eos qui post legem. Grauius enim punientur qui post legem datam peccauerunt. Nam quicunque sine lege peccauerunt, etiam sine lege peribunt. Proficiet illis ad leuiorem pœnam, quod legis doctrina & adminiculo caruerunt. Et quicunque sub lege peccauerunt, per legem, & iudicabuntur. Istis dicere vult, quia & legem habuerunt magistram, & neq; sic emendati sunt: sed eadem quæ illi peccauerunt, grauiorem quoque pœnam dabunt. Porrò audiamus, quæ hodie sunt lecta. *Et vocauit Adam nomen vxoris suæ Eua, id quod est vita: quia ipsa est mater*
D *omnium viuentium*. Vide diuinæ scripturæ diligentiam, quomodo neq; hoc præterit, sed docet nos, quòd mulieri nomen Adã imposuerit. Vocauit, inquit, nomen vxoris suæ Eua, id quod est vita: quia ipse mater est omnium viuentium: hoc est, ipsa est origo eorum, qui ex illa sunt futuri, radixq; & fundamentum posteritatis. Dein postquam docuit nos quo mulieri impositum nomen, iterum ostendit nobis Dei bonitatẽ, quæ non despexit suas creaturas in tanta nuditate & ignominia versantes. *Et fecit*, inquit, *dominus deus Adæ & vxori illius vestes pelliceas, & induit illos*. Sicut misericors pater filium habens bona indole præditum, & omni cura educatum, & fruentem omnibus delicijs, & veste nitida & sericis amictum, & paternis opibus securè vtentem, cum viderit eum nimia prosperitate in malitiæ præcipitium prolapsum, priuat illis omnibus, & suæ potestati subijcit, & veste spoliat, & vilem serui lemq; togam illum induit, ne omnino nudus sit & turpis, ita & misericors deus, quoniam Adam & Eua indignos sese exhi
E buerunt indumento glorioso illo & nitido, & quod tegendo nullis corporalibus eos necessitatibus obnoxios esse sinebat: exuit nunc omni illa gloria & fruitione, qua ante grauem hanc ruinam gaudebãt: multamq; erga illos declarauit misericoidiam, misericordia motus ob tantam ruinam, quia videbat magna confusione circumamictos, & nescios quid facerent. Tales enim sunt diaboli machinationes, vt si quando aliquem inuenit qui sibi pareat, eum voluptatula quadam supplantatum, & in profundum malitiæ proiectũ, omniq; confusione & ignominia plenũ, iacere relinquat, miserabile omnibus qui illum vident spectaculum. At animarum nostrarum curator videns illos in tantis difficultatibus, ipsos non omnino destituit præsidio, sed velamentũ illis excogitat, vestem frugalem: ostendens qualibus se vestimẽtis dignos fecerint. *Et fecit dominus deus Adæ & mulieri illius uestes pelliceas, & induit illos*. Vide, oro, quantã sermonis humilitatem nobis attemperat diuina scriptura. Id quod sæpe dixi, id & nunc dico, vt omnia ita intelligamus, sicut par
F est de Deo intelligi. Et verbum, fecit, accipe pro eo quod est, imperauit vt essent. Iusit enim togis pelliceis vestiri ĩ perpetuam memoriam, quod inobedientes fuerimus domino. Audiant opulenti, & qui luxuriant in vermium operibus, & vestiuntur sericis, discantq; quomodo ab initio humanam naturam misericors dominus docuerit. Quia propter trasgressionem, pœnæ mortis reus erat factus protoplastus, opusq; habebat veste, quæ confusionem tegeret, pelliceas fecit vestes: quo docuit nos vt mollem & dissolutam vitam fugiamus, neque inertem, & remissam sectemur, sed magis austeram amplexemur. Sed fortè grauatim ferentes hæc diuites, dicent. Igitur pellib. vestiri nos iubes? Non hoc dixerim. Nam neque illi perpetuò vsi fuerunt his vestib. Misericors enim dominus prioribus beneficijs recentiora quædam superaddit. Nam postquam sese corporalibus necessitatib. obnoxios fecere. & ab immortalitate illa & angelica vita exciderunt? dispensauit deus, vt ex ouium velleribus indumenta sibi pararent, non alia de causa, quàm vt tegumentum habeant, & ne rationale animal hoc similiter nudum & inhonestum inter bruta illa versaretur. Itaque vestium amictus continuum nobis sit monimentum, quo memores simus, quantis bonis exciderimus, & discamus quanto supplicio humanum genus ob inobedientiam sit affectum. Dicant igitur nobis, qui tanto vtuntur apparatu,

ratu, vt iam vsum lanæ prorsus audire no-
G lint, sed serico vestiantur, eoque insaniæ peruenere, vt aurum vestibus intexant. In primis autem mulieres huic mollitiei deditę sunt. Quare, dic obsecro, corpus ita ornas, & gaudes eiusmodi amictu? Non cogitas quod pro magno supplicio, propter transgressionem tegmen hoc excogitatum est? Et quare non audis Paulum, di-
1.Ti.6. b centem, Habentes victum & amictum, illis contenti simus? Vides quod vnius duntaxat rei habenda sit hic cura: videlicet, ne corpus nudum sit, sed vt tegatur. Num adhuc de varietate vestium oportet solicitum esse? Cæterum ad sequẽtia veniamus. *Et dixit dominus deus, Ecce Adam factus est si cut vnus ex nobis, sciendo bonum & malum. Et nunc ne forte extendat manum suam, & accipiat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in se culum. Et emisit illum dominus deus ex horto deliciarum, vt operaretur terram, de qua sum ptus erat*. Hic quoque vide quam congruis & idoneis infirmitati nostræ verbis vtatur deus. Et dixit, inquit, deus, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Vidisti quanta dictionis humilitas? Hæc autem vt decet, digne de deo intelligamus. Vult enim hic per verba hæc in memoriam referre, quomodo decepti fuerimus a diabolo per
H serpentem. Quandoquidem ille dicebat si comederitis eritis vt dij, & spe potiendæ diuinitatis cibum hunc sumere ausi sunt. Atque hac de causa deus iterum illos monere volens, vt sentirent quam grauiter essent lapsi per inobedientiam & deceptionem inquit. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis. Ita acriter verbum hoc vibratur, vt transgressorem attingere valeat. Propterea, inquit, quod contempsisti mandatum meum, ecce factus es quòd expectasti: immo non quod expectasti, sed qualem te fieri dignum erat. Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis, sciens bonum & malum. Hoc enim impostor diabolus dicebat per serpentem, aperientur oculi vestri, eritisq; sicut dij, scientes bonum & malum. Et nunc ne forte extendat manũ, & tangat lignum vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Vide oro hic misericordiam domini. Oportet enim quod dictum est diligenter scrutari, vt nihil eorum quę in fundo iacẽt, latere nos queat. Quum deus Adæ mandatum daret, a nul-
I lo alio abstinere præcepit, quam ab vnico ligno: de quo, quia edere fuit ausus, pœna capitalis irrogata est: id quod cum præciperet illi definiuit, si auderet. De ligno autem vitæ nihil signanter præceperat. Quandoquidem, vt existimo, & est verisimile, immortalem illum fecisset. Potuisseque ipse, si voluisset, cum alijs etiam de hoc vesci, quod perpetuam illi contulisset vitam, eo quod nullum mandatum de illo acceperat. Si autem curiosulus aliquis rogat, quare lignum vitæ appellatum est: sciat, si nostris rationibus innitamur, non posse hominem omnia Dei opera contueri. Visum enim fuit domino, vt meditationem quandam obedientiæ, & inobedientiæ haberet homo a se factus, & in paradiso degens. Et hęc duo duobus illis lignis monstrabantur, nempe ligno vitæ, & mortis. Nam esus, & trasgressio mandati, mortem illi attulit. Itaque vbi de hoc accepit, mortalis factus est, corporisque necessitatibus obnoxius. Et originem accepit peccati ingressus, propter quod & mors à domino vtiliter dispensata est. Non posthac in paradiso relinquit Adam, sed exire inde iubet: monstrans quòd propter nihil aliud hoc faciat, quam propter misericordiam erga nos. Et vt hoc discamus, operæpretium fuerit verba diuinæ scripturæ denuo legere. Et nunc, inquit, ne quando extendat manum, & accipiat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Nam, quia magna intemperantiæ, inquit, indicia exhibuit, præuaricandoque mandatum mortalis factus est, ne K
nunc & lignum, quod vitam præbet continuam, attingere audeat, peccaturus perpetuo: satius fuerit hinc ipsum eijci, ita vt magis prouidentiæ, quàm indignationis fuerit illa eiectio. Hic enim mos est Domini nostri, vt puniens non minus quàm benefaciens suam erga nos declaret prouidentiam. Quippe & hanc pœnam admonitionis gratia nobis irrogauit. Quia vtique si scisset nos non peiores fieri impune peccando, neutiquam vltra punisset: sed vt reprimat nostrum ad deteriora progressum, & tollat malitiam vlterius grassantem suam seruando misericordiam, punit: id quod & nũc facit. Curã.n. agens protoplasti, eijci ipsum è paradiso præcepit. Et emisit illum dominus deus ex horto voluptatis, vt operaretur terram, de

Universidad de Deusto
Biblioteca

qua ſumptus eſt. Iterum oro, vt hic diuinę ſcripturæ diligentiam videas. Emiſit illũ, inquit, dominus deus ex horto voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt. Nec temere dixit, de qua ſumptus eſt: ſed vt perpetuo memoriam faceret, quanta humilitate operari debeat, ſcireque poſſit quod inde ſit conſtitutus, & ſubſtantiã habeat ab initio. Et illam ipſam, inquit,
L operetur terram, ex qua & conſtitutus eſt. Nam hoc quod in ſententia dicebat, in ſudore faciei tuæ veſceris pane tuo: idipſum & nunc dicit, eo quod inquit, vt operetur terram de qua ſumptus eſt. Poſthac vt diſcamus quãto ſpatio ipſum a paradiſo habitare fecit, etiã illud ipſum ſcriptura nos docet. *Eiecitq; dominus deus Adam, & habitare fecit eum è regione horti deliciarum*. Animaduerte quod dominus noſter in ſingulis operibus miſericordię argumentũ oſtẽdit, & ſingulæ pœnarum ſpecies bonitate plenæ ſunt. Non.n. hoc ſolum miſericordiæ & benignitatis argumentum erat, qđ emittebat & eijciebat: ſed & quod contra paradiſum illum habitare faciebat, vt iugem dolorem haberet, quotidie cogitans vndę exciderit, & in quem ſtatum ſe conieccrit. Et quamuis grauiſſimi doloris ſpectaculum erat, eſt tamen magnæ vtilitatis occaſio, vt dolens continuo aſpectu, munitior & cautior eſſet in alijs, ne iterum in ea peccata incideret, qui hominis (vt plurimum) mos eſt. Nam quoniam cum bonis frueremur, neſciuimus ipſis vt oportet vti, illorũ priuatione emendati ſumus, & tunc experientia ſentire cœpimus noſtram deſi
M diam. Itaque tanta rerum mutatione docemur & a quibus excidimus, & quibus noſ ipſos malis iniecimus. Itaq; quod prope, & è regione paradiſi nos habitare iuſſit, maximę prouidentiæ & noſtri curæ ſignum fuit, vt & ſpectando memor eſſet, & inde lucrum faceret, & neq; immodica viuendi auiditate concupiſcere, neque foris exiſtens de ligno comedere præſumeret. Diuina.n. ſcriptura omnia nobis, prout noſtræ infirmitati congruunt, narrat. Et præcepit vt Cherubim & flammeus gladius cuſtodiant lignum vitæ. Quoniam tã negligens iam fuerat in mãdato tradito, hinc factum eſt, vt tanta diligentia ingreſſus muniretur & præcluderetur. Obſecro animaduerte hic, qđ miſericors deus non ſolum contentus fuit, hominem è regione paradiſi habitare, ſed præcepit etiam; quod flãmeus gladius ille verſatilis, & virtutes illæ Cherubim cuſtodirent viã, quæ illuc inducit. Nec abſq; cauſa addidit, verſatilis ille: ſed vt doceat nos, quod omnis via illo ducens præcluſa ſit, eo quod gladius ille dum verſatur, obturet & præmuniat omnes vias, quæ illuc ferunt, vt continuam memoriam & timorem incutere illi poſſit. *Adam autem cognouit Euam vxorem ſuam*. Conſidera quando hoc factum ſit. Poſt inobedientiam, poſt paradiſi amiſſionem, tũc primum vſus rei Venereæ cœpit. Ante inobedientiam.n. angelicam vitam imitabantur, & nullus de re Venerea ſermo erat. Vel quo pacto, cũ neque corporalibus neceſſitatibus obnoxij fuerint? Itaque ab initio virginitatis palmam principatus accepit: ſed poſtquã per deſidiam peccatum intrauit, & aditus patefactus ex his quæ peccati ſunt, & illa quidem auolauit, vt pote ab his qui indigni tantæ virtutis magnitudine facti erant. Subintrauit autem rei Venereæ lex. Cogita igitur dilecte, quanta virginitatis dignitas, quàm ſublimis & magna poſſeſſio, & quæ ſupra humanã naturam, & quæ opus habeat manu ſuperna. Quãdoquidem qui virginitatem alacriter arripiunt, in corpore ea agunt quæ incorporearum ſunt virtutum. Audi Chriſtum Iudæis dicentem. Nam de reſurrectione quæſtionem mouẽtes, & in ſermone capere volẽtes dicebãt: Matth. 22.d
Magiſter, erant apud nos ſeptem fratres, & primus vxore ducta defunctus eſt, non Luc. 20. f
habens pueros, & dimiſit vxorem ſuã fratri ſuo. Similiter & ſecundus, & tertius, & & Mar. 12.
quartus, & quintus, & ſextus, & ſeptimus. In reſurrectione ergo cuius è ſeptem illis
erit vxor? omnes enim habuerunt illam. B
Quid igitur dicit illis Chriſtus? Erratis, ne ſcientes ſcripturas, neque virtutem dei. In Ibid.
reſurrectione enim neque matrimonium contrahunt, neque elocantur, ſed ſunt ſicut angeli. Vidiſti quomodo in terra ambulantes, & corpore circundati angelicam vitam imitantur, qui Chriſti amore virginitatis ſortem acceperunt? Nam quanto hæc maior eſt & ſublimior, tanto maiores ſunt & coronæ, & retributiones, & repromiſſa bona eorũ, qui cũ hac in alijs bonis operibus ſe exercent. Adam autem cognouit Euam vxorem ſuam, & vt concepit peperit Cain. Poſtquam per inobedientiam intrauit

Cap. 4

A

intrauit peccatum, & ſententia mortales illos fecit, conſequenter omnipotens deus ſecundum ſuam ſapientiam humani generis durationem gubernans, cõceſſit per coitum auctum iri noſtrũ genus. Et dixit, *Poſſedi virum per deum*. Vide quomodo pœna inflicta mulierem emendauerit, melioremque reddiderit. Nam puellum natum non naturæ, ſed deo acceptum tulit, ſuamque gratitudinem declarat. Vidiſti quomodo pœna admonitionis loco illis fuerit? Poſſedi hominem per deum. Non natura, inquit, puerum mihi dedit, ſed diuina gratia. *Et adiecit iterum pariendo fratrẽ illius Abel*. Quia pro nato puero grata fuit,
& prius beneficium agnouit, aſſequuta eſt
C & aliud. Talis enim eſt dominus noſter, quando in primis gratitudinem declaramus, & benefactorem agnoſcimus, largius ſua dona nobis erogat. Itaque quia & iſta deo partum adſcripſit, propterea & alium accipit puerum. Summa enim poſtquam ſubintrauit mortalitas conſolatio erat filiorũ ſucceſſio. Et idcirco miſericors deus, puniendi ſeueritatem imminuens, & mortis perſonam auferens, liberorum ſucceſſionem largitus eſt: & perinde quis dicat imaginem reſurrectionis per hoc ſubindicans, & diſpenſans, vt pro cadentibus alij reſurgant. *Et factus eſt Abel paſtor ouium, & Cain operabatur terram*. Docuit nos diuina ſcriptura, quam vterque artem exercuerit. Nam Abel paſtoralem, Cain agricultu
ram delegit. *Et factum eſt poſt dies: obtulit Cain de fructibus terræ ſacrificium deo*. Conſi
dera, quomodo naturæ conditor ſcientiã animæ indidit. Quis enim illum, dic oro, ad hanc cogitationem perduxiſſet? nullus alius quàm, quæ in animo conſcio ſcientia. Tulit inquit, de fructibus terræ ſacrificium domino. Sciebat enim, & clare ſciebat, quod congruum eſſet ex ſuis poſſeſſionibus aliquid deo offerendum: non q eo dominus indigeat, ſed vt ſuam gratitu-
nem declaret, qui tali beneficio fruitur.
D Nulla enim re indiget deus, nulliſque noſtris opus habet. Quia ob ineffabilem miſericordiam ita noſtræ infirmitati ſe attẽperat, & propter ſalutem noſtram hæc fieri tolerat, vt dei agnitio humanæ naturæ virtutis ſit ſchola. *Et Abel etiam ipſe tulit de primogenitis ſuarum pecudum*. Non abſq; ratione in ſermonibus prioribus veſtram docui charitatem, quòd dominus noſter varietatem perſonarum ignoret: ſed à voluntate examinans, mentem & intentionem coronat. En & nunc attende idem factum: ſed auſcultemus diligenter dictis, & videamus quid de Cain narret ſcriptura, & quid de Abel: & ne inconſiderate tranſeamus. Nihil enim temere, vel fortuito loquitur diuina ſcriptura, ſed & ſyllaba, & apiculus vnicus reconditum habet theſaurum. Nam in hunc modum ſe habent ſpiritualia omnia. Quid igitur inquit? Et factum eſt poſt dies, tulit Cain de fructibus terræ ſacrificium domino, & Abel tulit etiam ipſe de primogenitis ouium ſuarũ, & de adipibus illarum. His, qui acutius valent intueri, iam ex lectione ipſa liquidum eſt, quid dicatur. Verum quia omnium communiter habenda eſt cura, & reſpectum perſonarum neſcit ſpiritualis doctrina: age manifeſtius vobis detegamus, quæ dicta ſunt, iterum ea repetente. Cain, inquit, tulit de fructibus ter- E
ræ ſacrificium domino: deinde volens & de Abel docere nos ſcripturas diuina, dicit quod & ipſe de ſua arte, nempe paſtoritia, ſuum attulerit ſacrificium. Tulit.n. inquit, & ipſe de primogenitis ouium ſuarum, & de adipibus illarum. Obſerua quo modo nobis pientiſſima illius mens ſignificatur, & quòd nõ tantum de ouibus obtulerit, ſed de primogenitis, hoc eſt de prætioſiſſimis, & maxime eximijs. Deinde & ex illis ipſis primogenitis prectioſiſſima quæque. Et de adipibus, inquit, illarum, hoc eſt de pinguiſſimis, & optimis. De Cain nihil tale adnotatum eſt. Sed quid obtulit? de frugibus terræ ſacrificium: quaſi diceret: qualiacunque obuenichant, nulla ad delectum adhibita opera, vel diligentia. Iterum dico, & dicere non ceſſabo, Non quia deus his indiget, ſed vult, & per hęc oſtendit noſtram gratitudinem. Nam eum, qui deo offert, & offert ex his, quæ dei ſunt, & intelligit quantum differat natura, & cum homo ſit, tantum ſit honorem ſortitus: oportebat, quantum ſibi conceditur, ſuum teſtari officium, & prectioſiſſima offerre. Sed vide obſecro dilecte.
Habes hic occaſiones, vt, quod oportet, cõ F
templeris merito pœnas luere eum, qui ſuam ob ignauiam amittit ſalutem. Neque ille doctorem aliquem habuit. Neque hic ſuggeſtorem, & conſiliarium: ſed vterque conſcientiæ ſuæ magiſterio, & ſapien-

tia diuinitus humano generi suppeditata, ad hanc oblationem incitatur: sed varietas mentis, & voluntatis segnities, illius quidem acceptissimam fecit oblationem, huius autem repudiatam. *Et aspexit deus ad Abel, & ad dona ipsius.* Vide quomõ impletur hic quod in euangelio est dictum: Primi erunt vltimi, & vltimi primi. Ecce enim qui ob primogenituram priuilegiũ habebat, & sicut vere primus offerebat, minor visus est fratre. Nam vtrisque offerentibus, dicit diuina scriptura: Et aspexit deus ad Abel, & ad dona eius. Quid est, Et aspexit? id est approbauit, laudauit mentem, coronauit voluntatem: & quasi quis dicat, facto contentus fuit. Nam etiam de eo loquimur, & de immortali natura aperire os audemus: sed cum homines simus, nõ possumus hæc aliter, quàm per linguã significare. Attende rem miram: Aspexit, inquit, deus ad Abel, & ad dona ipsius. Ouium oblationem dona vocauit: quia preciosa, eximia & immaculata obtulerat, G non quòd nullis notis aspersa, sed quæ vi dequaque preciosa erant, tum ob mentem eius qui obtulerat, tum, quòd primogenita erant, & ex illis electissima, & ex adipibus ipsis, hoc est ex optimis optima. Et aspexit deus ad Abel, & ad dona ipsius: ad Cain autem, & ad sacrificia ipsius non attendebat. Quã recta intentione, & syncera mente obtulerat. Aspexit, inquit, deus ad Abel, accepit, gratum habuit, laudauit. Ceterum oblata vocauit dona, vt per hoc offerentis animo maiorem honorem haberet. Ad Cain autem, & ad sacrificia illius non attendebat. Ne pigeat vdere scripturę diligentiam. Nam cum dicit, non attendebat, monstrauit reprobationem oblatorũ. Et iterum aliud nos docet vocando oblationes fructuum terræ sacrificia. Ecce quomodo per facta, & verba ipsa docet dominus, quòd hæc omnia à nobis vult fieri, vt animi nostri per ea, quæ a nobis fiunt, manifesti conspiciantur, & vt sciamus, quòd dominum habemus, & conditorem eum, qui ex nihilo nos, vt essemus produxit. Oues enim nominando diuina scriptura munera, terræ autem fructus sacrificia appellando, docet nos, quòd deus, neque vt bruta adducantur, neque terræ fructus offerantur, sed tantum mentis affectionem H quærit. Vnde & nunc ille cum donis approbatus est, & gratus fuit: at hic cum sacrificio suo reiectus est. Quòd autem aspexit ad Abel, & ad munera ipsius: ad Cain autem, & ad sacrificia illius non attendit intelligamus, vt decet digne. Vult enim discere, quòd agnoscere illos fecerit, se illius approbare voluntatem, huius autem repellere ingratitudinem. Et talia sunt, quæ ad deum spectantia egerunt: Videamus autem & sequentia. *Et tristitia affecit Cain valde.* Duplex illi tristitia facta est, & quòd solus ipse repudiatus fuit, & quòd fratris donum acceptum fuit. Et tristitia affecit Cain valde, & concidit vultus illius. Quid affecit illum tristitia? Vtraque hæc valde tristitia affecerunt, & quod dominus non attendit sacrificium ipsius, & quòd donũ fratris acceptum fuit. Igitur opus erat, vt delictum corrigeret is, qui ex his, quæ egerat cautæ conscius erat. Nam dominus noster, cum misericors sit, quando delinquimus non sic nos auersatur ob delictum, quàm quando perseueramus in delicto. Et vt hoc euidenter scias, & misericordiæ suę magnitudinem ineffabilem videas, vide ex his, quę nunc fiunt, bonitatis illius excellentiam, & patientiæ magnitudinem. I Nam postquam vidit illum supra modum mœstum, & vt ita dicam, à tristitiæ fluctibus submersum iri, non despexit: sed quã erga patrem ipsius misericordiam declarauerat, dando illi satisfaciendi occasiones, & fiducię ianuam aperiens: & dicens: Vbi es, post grauem illam ruinam, misericordiam, & nunc ergo ingratum illum declarat, manum illi quasi in præceps euntí porrigens, & occasionem præbere volens, vt delictum corrigat, dicit. *Quare tam mœstus es? & quare concidit vultus tuus? Nonne, si recte obtuleris, recte autem non diuiseris, peccasti? Quiesce. Ad te conuersio illius, & tu illius dominaberis.* Expende oro dilecte ineffabilem misericordiam, & in docendo nobis congruam humilitatem. Quia postquam vidit illum ab inuidentiæ affectione oppugnari, vide quomodo pro sua benignitate congrua ipsi remedia apponit, vt statim educatur, & aquis non obtegatur. Quare tristis factus es, quare cõcidit vultus tuus, quia & in facie mœroris magnitudinem ostendis? quare ira te inuasit? quare non à teipso, quod oportebat fieri, considerasti? Num homini sacrificium obtulisti, qui salli possit? ignoras, quòd mihi non est opus, vt aliquid offeratur, sed sanam offe-

Matth. 20.b
Matth. 10.c

rentium

rentium mentem volo? Quare concidit vultus tuus? Nonne si recte obtulisti, non K autem recte diuidas? Hoc quidem quòd in animum accepisti, esse offerendum, laude dignum est: quòd vero non recte diuidis, oblati repudiationem operatum est. Oportet enim offerentem deo, in discernendo magnam adhibere diligentiam. Et quantum differunt, qui offert, & qui accipit, tanta & in discretione facienda diuersitas. At horum nihil tu cogitasti, sed vt fortuito contigit, obtulisti. Atque iccirco non potuerunt esse accepta. Nam sicut intentio tua, cum qua oblationem fecisti, nihil distare existimans, reiectanea fecit, quæ à te sunt oblata: sic fratris tui animus, qui rectus fuit, & dignum in discernendo studium habuit, accepta illius dona fecit. Veruntamen, neque sic pœnam delicti repeto, sed ostendo duntaxat delictum, & consilium affero, quod si accipere volueris, & peccatum emendabis, & teipsum grauioribus malis non inuolues. Quomodo? Peccasti, & grauiter peccasti, sed non punio Eze. 18. propter delictum. Misericors enim sum. g & nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur, & viuat. Igitur quia peccasti, quiesce, tranquillitatem facito tuarum cogitationum, & libera mentem à procellis fluctuum innundantium: cohibe tumultus L illos tuos, ne addas priori peccato grauius aliud. Ne consilium arripias, vt medicina posthac nihil prosit. Ne teipsum maligno dæmoni captiuum tradas. Peccasti, quiesce. Sciebat ab initio, quòd fratrem hic adoriturus esset, & ideo antea verbis reprimit. Deus enim, cui etiam arcana sunt cognita, quia sciebat cordis illius motus, multum admonendi, & verba illius infirmitati accommoda proferendo, congruam ipsi narrationem protulit, sua omnia faciens, tametsi ille repulso medicamento, in fratricidij profundum se præcipitarit. Peccasti, quiesce. Ne putes, inquit, licet tuum auersatus sim sacrificium ob prauam mentem, fratrisque oblationem acceptam habuerim ob sanam intentionem, quod ideo primatu te destituam, & primogenituræ dignitatem à te auferam. Nam licet honore ego illum prosequutus fuerim, acceptaque fuerint illius dona: veruntamen ad te conuersio illius, & tu ipsius dominaberis. Atque post peccatum hoc permitto, vt primogenituræ priuilegijs gaudeas, illumque sub tua potestate, & dominio esse iubeo. Vide misericordiam domini, quomodo furorem & insaniam illius demulcere, & verbis his impetum auferre nititur. Quippe motus M mentis illius videns, & crudelem ac sanguinariam illius voluntatem sciens, nunc præmitigare eius rationem vult, & serenitatem menti inducere, subijciendo ipsi fratrem, & potestatem ipsius nihil minuendo. Veruntamen post tantam curam, & tãta remedia, nihil commodi amplius inde sensit. Tantum agit mentis peruersitas, & malitiæ excellentia. Proinde obsecro, vt caueamus ne illum imitemur, & relicta omni malitia, mandata domini perficiamus, præsertim post tanta taliaque exempla. Nam si, hic, Cain inquam, nullum ante se inuenit, qui tale quiddam egerit, nihilominus tamen intolerabilem, & grauem sustinuit pœnam, quam & vos postea scietis: quid verisimile est nos passuros, qui eadem, vel etiam grauiora peccauimus, idque post tantam gratiæ largitatem? nonne certum, quod ignis æternus, vermis qui non interibit, stridor dentium, Matth. tenebræ externæ, gehenna ignis, & aliæ 25. ineuitabiles pœnæ nobis intentabuntur? & Isa. 6. Nulla enim defensio nobis relicta erit, si b ita negligentes, & ignaui fuerimus. Non- & Mat. ne scimus omnes, quæ sint facienda, quæ 13. non facienda? Et qui faciunt, quę oportet, & Luc. principales coronas assequentur, alij au- 12. tem extremæ extremorum suppliciorum pœnæ addicentur. Oremus, vt illa omnes effugiamus, & accepta domini gratia, bo- A na acquiramus æterna in Iesu Christo domino nostro, cui gloria, & imperium cum patre, & sancto spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia decimanona.

QVemadmodum incurabilia vulnera, neq; austeris medicamentis cedũt: ita & anima semel captiua, si se peccato cuipiam obnoxiam fecerit, considerare non vult, quæ sibi sunt vtilia: etiam si quis innumerata inculcet illius auribus nihil proficiet: sed quasi mortuæ essent aures, nullam ex admonitione suscipit vtilitatem: non quia non potest, sed quia non vult. Non enim sicut in corporalibus vulneribus videri solet, ita & in voluntate est. Nam in corporalibus naturæ affectiones sæpe immobiles sunt, in voluntate autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ita se res habet. Sæpe enim si voluerit, etiam qui malus est mutatur, & fit bonus: & qui bonus per ignauiam excidit, & fit malus. Quia liberi arbitrij esse nostram naturam fecit omnium dominus. Ipse.n. quæ sua sunt, omnia pro sua misericordia semper exhibet. Et sciens abscondita in
B profundo mentis, & arcana, laudat, consulit, conatusque nostros primum reprimit. Et necessitatem vtique non imponit, sed congruis remedijs appositis totum iacere in ægrotantis sententia dimittit. Hoc igitur & in Cain factum est nũc. Vide enim post tantam prouidentiam, & sui curam in quantam inciderit insaniam. Oportebat conscium peccati sui in emendando postea occupatũ esse. At ille quasi ebrius, affectioni, & vulneri priori aliud vlcus cõiungens, & medicinam tanta diligentia adhibitam non admittens, sed destinatam cædem in opus perducere festinans, à dolo, & malitia exorditur, & fallacibus verbis fratrem decipit. Tam efferus, & pecuinus est homo, qui in peccatum declinauit. Nam sicut magnum, & venerandum est rationale hoc animal, & maxime quando in virtutis viam contendit: ita quando in malum declinat, truculentarum bestiarum imitatur crudelitatem. Quin & cum feroces illarum mores assumpserit, quauis rationale, & mansuetum animal sit, multis tamen nominibus illarum superat ferociam. Videamus igitur & de illis quid
C acciderit. *Et dixit Cain ad Abel fratrem suum: Egrediamur obsecro in campum.* Verba quidem fratris, mens autem homicidæ. Quid facis ò Cain? nescis cui loqueris? Non cogitas, quod tibi cũ fratre colloquium est? Non reputas, quod eodem, quo tu vtero natus est? Non expendis abominabiles conatus? Non times iudicem, qui falli nequit? Non horret mens tua facinus? Quamobrem in campum prouocas fratrem? & foris à paternis vlnis abducis? Quare ipsum paterno auxilio destituis? Quid noui accidit, quod nunc fratrem in campum trahis, & id quod prius non feciſti, nunc facere attentas, & amicitiæ occasione fraternam beneuolentiam prætexendo, hostilia quæq; perpetrare deliberas? Quæ insania? Quæ rabies? Esto excæcatus vt mẽte fraternæ affectionis nullam rationem habeas, neque naturam agnoscas? cur aduersus illum ad bellum te instruis, qui nulla te iniuria affecit? Quid item habes, quod parentibus obijcis, quos tanta mœstitia affligere deliberas, & actor terribilis tragœdiæ, vt primi violentam mortem videant? Has illis retributiones reddis suæ educationis? Quæ diaboli ars in hoc te flagitium impulit? Habesne quod dicas? An gratia Domini erga illum, ipsum aduersum te extolli fecit? Nonne prius ob hanc sanguinariam tuam mentem subiecit illũ tibi, & sub tua potestate esse fecit? Et dixit, Quia ad te conuersio illius, & tu ipsius dominaberis. Nam hoc de fratris subiectione accipiendum est. Sunt enim ali D
qui dicentes, quod de sacrificio oblato ab eo deus dixerit talia, Ad te conuersio, inquit, doni & tu ipsius dominaberis: id est, eo frueris, Et ideo vtrunq; sensum dixi relinquens vestræ prudentiæ id, quod dictis magis congruum videtur eligendum. Mihi enim videtur de fratre esse dictum. *Et factum est, cum essent ipsi in campo, surrexit Cain contra fratrem suum, & occidit illum.* Horrendum facinus, periculosi ausus, abominabile opus, incondonabile peccatum, efferatæ animæ sententia. Surrexit, inquit, contra Abel fratrem suum, & occidit illũ. O abominabilem manum, ò dexteram miserabilem: immo non manum oportet vocare abominabilem, & miserabilem, sed mẽtem, cui membrum seruiuit. Dicamus igitur sic, O audacem mentem, & abominabilem, & miserabilem, & quicquid dici potest, non satis dicetur. Quomodo non obduruit manus? quomodo potuit tenere gladium, & intentare plagam? quomodo non euolauit à corpore anima? quomodo valuit operari tam nefandum facinus? quomodo non inflexa est, & mutauit mentẽ? E
quomodo nõ cogitauit naturam: quomodo nõ expendit antequàm adoriretur nefas, operis finem? quomodo ferre potuit post facinus, vt videret corpus fratris spiritum efflãs super terram? quomodo potuit videre corpus mortuum super terram, & à spectaculo non statim perijt? Nam quum nos post tot annorum numerũ, cum quotidie morientes videmus, quauis vulgari morte, & sanguine nihil nobis iunctos, viribus destituimur: & inimicus sit, inimicitiarum finis est: quanto magis verisimile est has dissolutas esse, & hunc statim expirare debuisse animam, cum videret fratrem, qui paulo antea loquebatur, eadem matre

matre natum, eodem patre genitum, eiusdem vteri partu æditum, dei singulari gratia acceptum, subdito absq; spiritu, & operatione iacentem, & super terram palpitãtem? At videamus post nefarium illud facinus, & post flagitium nulla venia dignũ quanta iterum verborum humilitate, quã taq; misericordia omnium vtitur. *Et dixit deus ad Cain.* Idipsum, vel solum quantæ bonitatis fuerit, quod eum, qui tanta commiserit, colloquio dignatur? Nam cũ nos
F sæpe cognatos nostros abominamur, si quando viderimus eos tale quoddam facinus perpetrasse: quanto magis bonũ deũ obstupescimus, tanta vti tolerantia? & valde merito. Medicus enim est, & clementissimus pater. Nam & sicut medicus nihil non facit, vt graui morbo impliciti confirmentur: & sicut clementissimus pater filios, qui nobilitatem suam ignauia amisere, paterna indulgentia ad pristinam facilitatem reducere cupit. Proinde quia immensæ bonitatis est, iterum misericordiã suam illi, qui talia fuerat ausus, ostendere vult. Dicit enim illi, *Vbi est Abel frater tuus?* Multa, & immensa dei patientia est. Non enim interrogat quasi ignoret: sed idipsum agit, quod & patri illius fecerat. Nihil enim obstat, quin idem denuo dicatur. Nam quemadmodum illum, cum se præ cõfusione nuditatis tegeret, rogabat, Vbi es, non ignorans, sed fiduciæ occasiones illi præbens, vt per confessionem peccati, delictum ipsius abluueretur, hunc.n. morem habet, vt ab initio à nobis peccatorum exigat confessionem, & veniã præbeat, rogat & nunc Cain, & inquit. Vbi est Abel frater tuus? Ignorantiam simulat misericors deus, hac interrogatione eum, qui talia commiserat, præparãs, vt ad peccati confessionem adduceretur, posset que veniam fortè, & misericordiam assequi.
Supr. c. 3 Vbi est Abel frater tuus? Quid igitur ad hæc ingratus, & impudens? Debebat cogitare quod deus non ignarus rei rogaret, sed ab ipso confessionem criminis exigeret: & nos doceret, nunquàm causa non examinata sententiam contra fratres de
G bere ferri, & memori mente seruare consilium domini: & quod hunc illius conatũ reprimens, & conscius etiam antequam eueniret, quid ille hẽbat in animo, præseruatorijs vlus est. Opottebat his omnibus cogitatis finem esse insaniæ, & dicere qd factum, & ostendere medico vlcus, & accipere ab illo pharmaca. Verum ille iterum disrumpit vulnus, & vlcus increscere facit, & dicit. *Haud scio.* Vide responsi impudẽtiam. Num homini loqueris, quem forte decipere posses? Nescis infelix, & miser, quis est qui tibi loquitur? Non cogitas, quod ob bonitatem magnam quærit, occasionem quandam inuenire cupiens, per quam suam tibi declararet misericordiã, & vt postea indicatis à se omnibus nullã habens defensionem, pœnæ teipsum obnoxium cõstitueres? *Et dixit,* inquit, *Haud scio. Num custos fratris mei sum ego?* Cogita hic, obsecro, conscientiæ accusationem, & quomodo qui cõscientia impellebatur (vt ita dicam) non potest dicere, Haud scio: sed subdit, Nũ custos fratris mei sum ego? quasi seipsum reprehẽdens. Tametsi, quia grandior ætate, etiam secundum naturæ leges custodẽ fraternæ salutis esse te oportebat. Hoc.n. natura decreuit, & oportet H
eos, qui ex eodem vtero nati sunt, mutuo esse custodes. Quod si hoc nolebas, & noluisti custos esse fratris: quare ergo illius interfector es factus? & eũ qui te nulla affecit iniuria pdidisti, & putasti nec fore aliquẽ, qui te de hoc reprehensurus esset? Sed expecta, & videbis accusatorem tuum fore interfectum, & te viuente & ambulante, clara voce clamaturum. *Et dixit deus: Quid fecisti hoc?* Magna huius verbi recondita vis est, & emphasis. Quare, inquit, hoc operatus es? Quare feciſti nefarium hoc facinus, abominabile opus, factum inexpiabile, insaniam intolerabilem, cædem nouã, & raram, iam primum hominũ vitæ tua dextra inuectam? Cur feciſti hoc tam magnum, tam terribile, quo non est peccatũ aliud grauius? *Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Num homo sum, inquit, qui solam illam vocẽ audiam, quæ per linguam profertur? Deus sum qui possum, & per sanguinem audire clamantem, & alicubi prostratum, & in terra iacentem. Ecce quousq; volat vox sanguinis huius. Et vsq; in cœlum à terra ascendit, & prætercurrẽs cœlum, cœloq; superiores virtutes, regio throno assistit, & tuum deplorat homicidium, ac nefarium hoc scelus denunciat. Vox sanguinis fratris tui clamat ad I
me de terra. Num, inquit, in alienum & hospitem iniquitatem hãc patrasti? in fratrem tuum, illũ qui nulla te iniuria affecerat,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cerat, sæuisti. Sed forte mea beneuolentia hanc illi cædem peperit, & cum nõ posses mecum pugnare, in illum effudisti furorẽ tuum indomitum. Ea pp talem tibi pœnã infero, vt quæ in te fiũt, omnibus posthac sequuturis castigatio, & admonitio sint. Et nunc, quia hoc fecisti, & opere perfecisti, malaq; probasti, & per inuidiã cædẽ cõmisisti: *Maledictus tu de terra.* Vides maledictionis diuersitatem, dilecte? Ne igitur inconsideranter hinc transeas, sed ex maledicti magnitudine, flagitij immanitatẽ expende, iam quanto maius peccatũ hoc præuaricatione protoplasti, ex maledictionis varietate scire volenti licet. Illic.n. inquit, Maledicta terra in operibus tuis: & in terram effusa est maledictio, ostensa sua in hominem cura. Hic vero, quia res pernicioſa, facinus iniquũ, & inexpiabile fagitium, ipse pœnam luit. Et nunc maledictus, inquit, tu de terra. Nã quia ferme eadem egit, quæ serpens, & quasi organum seruiuit diaboli sententiæ: & sicut ille fraude malitiam introduxit, sic & hic deceptũ fratrem, & in campum eductũ, armata in illum manu, cædem compleuit. Et ppea sicut illi dixit, Maledictus tu inter omnes bestias terræ: sic & huic, quia eadem, quæ ille operatus fuit. Nam sicut diabolus, qui odio, & inuidia mouetur, ferre nõ potuit tot ineffabilia beneficia, quæ in hominẽ collocata sunt, & inuidia ad deceptionem extimulatus est, quæ mortem induceret: ita & hic deum erga fratrem suum videns beneuolentia magna affici, ex inuidia ad homicidium prosilijt. Idcirco dicit illi: Et nunc maledictus tu de terra. *Maledictus*, inquit, *eris & terræ illi, quæ aperuit os suum, vt sanguinẽ fratris tui de manu tua exciperet.* Et terræ illi, inquit, eris maledictus, q̃ sustinuit tali sanguine irrigari, qui tanta abominatione effusus est. Dein scriptura diuina maledictionem interpretans, manifestius dicit: *Quando operaris terram non adiiciet vt det tibi robur suum.* Magna pœnę species, & graue indignationis põdus. Laborẽ quidẽ, inquit, iustinebis, & q̃ tu facere potes, omnia facies: & operaberis terram tali sanguine coinquinatam: non senties autem aliquem fructum tam multorũ laborum, sed inutilis erit omnis labor tuus quem feceris. Neque hic finis erit pœnæ, sed & gemens, & tremens eris super terrã. Quia enim, inquit, abusus es robore corporis, & membrorum viribus, propter hoc continuum hunc tremorem, & motum tibi infero, vt non solum ipse habeas iugem admonitionem, & memoriam huius nefasti sceleris: sed vt, & omnes, qui te vident, viso te, quasi clara illis voce annunciaretur, discant ne talia audeant: & pœna tua alios doceat omnes, ne vltra tali sanguine terram incestent: & præterea non breui te morte plectam, vt ne factum oblivioni tradatur: sed vitam morte grauiorẽ sustinere te faciam, vt per hæc discas qualia perpetraueris. *Et dixit Cain domino: Maior est iniquitas mea, quam vt dimittar ego.* Magnum aliquid, & saluti nostræ plurimum conducibile hic licebit addiscere. Et dixit Cain, Maius est peccatum meum, q̃ vt dimittar ego. Magnum aliquid, & valde vtile saluti nostræ licet hic addiscere, si voluerimus attendere. Et dixit Cain: Maius est peccatum meum, quam vt dimittar ego. Ecce absoluta confessio. Tale tantũq; est, inquit, peccatum quod commisi, vt nõ possim accipere veniam. Ecce, inquit, confessus est, & sic cõfessus est, vt omnem excederet diligentiam: sed nihil inde lucri, dilecte. Intẽpestiua. n. confessio est. Hoc. n. facere oportebat tempore congruo, quando adhuc impetrari poterat à iudice misericordia. Memores nunc estote oro, quod ante breue tempus dixi, quod terribili illo die, & iudicium illud non poterit depraui, & vnusquisque nostrum ob peccata desperabit, videsne ante oculos terribilia illa tormẽta, & ineuitabiles pœnas nullã inde habiturus vtilitatem, tempore destitutus. Pœnitentia. n. priusquam pœna inferatur, tempus habet, & ineffabilem vim. Proinde obsecro, cum adhuc efficax est mitificum hoc pharmacum, commoda, & fructus inde percipiamus, & cum adhuc sumus in præsenti vita, pœnitentiæ medicamen non aspernemur, scientes liquido, quod nihil tunc nobis pœnitudo proderit, cum solutũ fuerit spectaculum, & tempus certaminum ablatum. Verum ad institutum redeamus. Oportebat enim tunc cũ interrogaretur à domino, Vbi est Abel frater tuus confiteri peccatum, & procidere, & orare, & veniam petere. Et tunc quidem medicinam reiecit: nunc autem post sententiam post finem, post omnia, postquam clara voce accusatus à sanguine in terra iacentis, confitetur, nihilq; inde lucrifacit.

erifacit. Vnde propheta dicebat: Iustus suijpsius accusator, in principio sermonis. Et hic quoque si præuenisset domini reprehensionem, omnino misericordiam consequutus fuisset, propter immensam domini benignitatem. Nullum enim peccatum, quantumcunque graue sit, quod illius misericordiam vincat: modo tempore debito pœnitentiam agamus, & veniam petamus. Et dixit Cain, Maius est peccatum meum quam vt dimittar ego. Sufficiens confessio, sed intempestiua. Et dixit: *Si ieceris me hodie à facie terræ, & a facie tua abscondar, & ero gemens, & tremens super terram. Et erit, omnis qui inuenerit me, occidet me.* Vide, quàm miserabilia verba, tũ quia intempestiua, tum quia tempore elapso nullum fructum afferentia. Et dixit: Si ejcis me hodie à facie terræ, & à facie tua abscondar, & ero gemens, & tremens super terram. Et erit, omnis qui me inuenerit, interficiet me. Si in terra, inquit, maledictum me feeisti, & ipse me auersaris, tantęque pœnę tradidisti me, ita vt gemã, & tremam: nihil prohibebit postea, quin quisquis in me, vel fortuito inciderit, nudatum tua gratia, interficiat. Facile inuadere me poterit, inquit, siquis interficere volet. Neque enim ipse obluctari potero, tam dissoluta imbecilliaque membra circumferens, & vndiq; tremiscens: insuper, & hoc, quod sciunt omnes tua me gratia destitutum, siquis vult occidere, vt ad cædem meam prosiliat, armabit. Quid ergo misericors, & bonus dominus? *Et dixit illi dominus deus: Non sic.* Ne pute, inquit, hæc ita fieri. Neque enim licet, vt te quisquis volet, interficiat: Extendam. n. vitam tuã, maiorq; & inde tibi dolor erit, & relinquam te posteritati magistrum, vt tui spectaculum illi sit admonitio, & castigatio, nullusque exemplum tuum sequatur. *Et dixit dominus deus: Non sic. Omnis qui occiderit Cain, septies vltione exquisita soluet.* Fortassis multa sunt, quæ dixi, & prolixitate corpori molestiam attulimus. Sed quid patiar? Quia video vestram in audiendo auiditatem, & ingens desiderium, reliqua etiam pertractabo, & pro viribus meis interpretabor. Quid est, septies vltione exquisita soluet? Iterum vereor ne dictorum memoriam his, quæ dicuntur adobruam, & videtur nobis sufficere sermo. Sed si non fatigamini, sustinete, & absoluto hoc contextu, sermonem finiemus. Et dixit illi dominus deus: Non sic. Omnis qui occiderit Cain, septies vltione exquisita soluet. *Et posuit dominus deus signum in Cain, ne omnis qui inueniret, illum occideret.* Hoc timuisti, inqt, ne occidere: Confide, hoc non erit. Nam quisquis hoc facere attentauerit septuplici pœnæ se faciet obnoxiũ? & idcirco hoc signum tibi impono, vt nullus ignorans interfecto te, pœnis illis se obnoxium faciat. Et hanc ob causam signum hoc tibi impono. Sed decet, vt manifestius vos doceam, quomodo qui Cain occidit, septem pœnarum reus sit. Vos precor attẽdite. Nã si nunc, sicut & in superioribus diebus sæpe charitati vestræ diximus, cũ ieiunij tps est, & tanta tranquillitate fruimur, & liberati à cogitationibus, quæ mẽtem nostrã perturbant, non summa diligentia addiscimus, quæ in diuinis scripturis continentur, qñ ea alijs temporibus discere poterimus? Ideo oro, & peor, & supplico, & quasi genua vestra contingo, intenta mente his quæ dicũtur auscultemus, vt fructu aliquo nobili, & præcipuo accepto, domũ postea redeamus. Quid igitur est, septies vltione exquisita soluet? Primum quidem septenarius numerus de multitudine dicitur in diuina scriptura: id quod sæpe in scripturis occurrit, vt quod sterilis peperit septem: & similia. Coniectare autem hic licet peccati magnitudinem, & quod non vnum peccatum commiserit, sed septem, quorum quoduis per se magna pœna luendum. Igitur quo hæc numerabimus? Primũ inuidet damnum allaturus. Secundo, fratrem suum occidere destinat. Tertio, fraudes cõ fuit. Quarto, eadem opere implet. Quinto, fratrem occidit. Sexto, primus mortem operatus est. Septimo, deo mẽritus est. Obseruate dicta, si vultis ea iterum recensebimus, quo sciatis quo vnumquodq; per se sufficiebat vt maxima plecteretur pœna. Nam quis vel venia dignaretur alteri inuidentem quod plus diuina gratia potiatur? Ecce vnũ maximũ, & inexpiabile peccatum. Deinde hoc maius ostẽditur, quia frater erat cui inuidebat, & nulla illũ prorsus iniuria affecerat. Ecce & hoc quoq; nõ vulgare peccatum est. Iam tertium, q̃ dolos nexuit, decepto & in campum tracto fratre, neq; ipsam naturã reueritus. Quartũ peccatum ipsa erat cædes, q̃ pperauit. Quintũ qđ fratrẽ occidit, eodem ex vtero pro-

Universidad de Deusto
Biblioteca

prognatum. Sextum, quod primus cædis faciem introduxit. Postremum, q̃ rogatus à deo omnium domino. Vbi est Abel frater tuus mẽtiri, illi ausus est. Dicit igitur. Qui te occidere attentauerit, septem maximis pœnis seipsum reum faciet. Ne igitur hoc metuas. Ecce.n.& signũ in te pono, ita vt nullus, qui te inuenit, ignorans
E tua morte capiatur, & reum se faciat, septẽ horum peccatorum. Nam totius vitæ tuæ productio posteritati vtilis erit: & id quod solus nullo præsente operatus es, hoc discent omnes qui gementem, & trementẽ vident, & quasi clamantem, & omnibus dicentem: Nullus talia audeat, qualia ego, vt ne in eandem pœnam incidant. Hæc audientes dilecti, quæ dicta sunt, non inconsideranter prætercurramus, neque hoc solum spectemus, vt huc quotidie conueniẽdo spirituali mente fruamur. Nulla enim solius auditus vtilitas fuerit, nisi assint obedientia & opera. Sed cogitantes vnde in hoc inexpiabile & graue peccatũ Cain seipsum impulerit, vt innoxium, ac fratrem aggrederetur dolo, & occideret: ne fugiamus aduersa & mala pati, sed potius cauea mus ne alijs mala per nos inferantur. Ille enim est, qui vere male affligitur, qui proximo suo negocium facit. Et vt verum hoc esse scias, vide hic obsecro, quis est qui ma
F la patitur, an occidens vel occisus? manifestum quòd occidens. Et vsque ad nostra
Heb.11. a tempora, in ore omniũ decantatur & prædicatur, & coronatur, vt veritatis primus testis. Sicut dicit & beatus Paulus: Mortuus Abel adhuc loquitur. Et qui occidebat, etiam tunc vitam agebat: miserabiliorem quam vllus homo, & postea ab omnibus male audit, vt abominabilis, & vt a deo maledictus à diuina scriptura traducitur, & hoc quidem in præsenti vita, quæ
Ro.1.a & d semel intercidet. Quæ autem in futuro seculo occurrere debeant, cum vnicuiq; pro suo opere reddet iustus iudex, quis sermo dicere posset, quę bona, vel quę mala? Nullus nullus plane, neque iucunda, neq; tristia narrauerit. Enimuero Abelis quidem est regnum cœlorum, & perpetua habitacula, & chori patriarcharum, prophetarũ, & Apostolorum, & omnium sanctorum congregatio illum suscipient simul in immortalitate regnaturum, in Christo Iesu domino nostro, vnigenito dei filio & deo. Huius autem, Cain inquam, est gehenna ignis, aliaq; immortalia omnia tormenta ipsum excipient, vt puniant in infinita secula, & cum illo oẽs qui similia egerũt, & maxime turpissimis affectionibus captos, quanto & maior pœna à dño omniũ pronunciatur. Audi.n. beatum Paulum dicentem. Quicunq;.n. sine lege peccauerunt, si ne lege peribunt: hoc est, leuiorem ferent pœnam, eo quod non habuerint legẽ, quę minaretur, & corrigeret. Et quicunq; in legem peccauerũt, per legem quoq; iudicabuntur. Hi autem, inquit, qui eadem faciunt, quæ illi, & legis adminiculũ habuere, grauiores, & intolerabiliores sustinebũt cruciatus. Et merito: quia, neq; lex, neque quod alios modestiores, & meliores reddidit, hos emendare potuit. Quocirca obsecro, vt vel saltem nunc aliorum correptionibus nosipsos emendemus, & vitam nostram corrigamus ad domini obedientia, illius obtemperãtes legibus, & neq; liuor, neq; inuidia, neq; corporalis amor, neque huius vitæ gloria, & potentia, neq; ventris voluptas, neq; alia quædam absurda concupiscentia dominetur animæ nostræ: sed expurgati ab omni materia, voluptateq̃ue temporali, & valedictis omnibus fœdissimis absurdissimisq; affectionibus ad beatam illam vitam, & ineffabilia illa bona, quæ deus se diligentibus promisit, introducamur. Oremus, vt hæc omnibus nobis Iac.1. concedantur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, simul & spiritui sancto sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ro.2.b

Homilia xx.

AGe iterum hodie in manus sumentes, quæ in contextu lecta sunt, inde vobis doctrinam apponamus, & solitum ex libris beati Mosi colloquium habeamus, H immo ex sancti spiritus eloquijs, quæ per prophetæ linguam diuina gratia nos docuit. Sed quo manifestior sermo noster fit, operæprecium fuerit, vt in memoriam vobis referamus, vbi doctrinam nuper absoluerimus, vt eadẽ hodie repetita, & de nũc lectis dicere incipiamus. Scitis.n. quod argumentum de Cain & Abel narrauimus, ostendentes tam ex his, quę facta sunt, quã ex his de quibus obtulerunt domino, quo modo faciendorum agnitio animis nostris insita sit, & quod omniũ opifex nos liberi arbitrij fecerit, & vbique, vel coronat,

nat, vel condemnat secundum quod nostra est intentio. Ob hoc enim sacrificiũ Cain repudiatum fuit, dona vero Abel accepta. Et quod hinc inuidia orta Cainem in cædem fratris extimulauit, qui & post impium facinus, volente deo prouocare se ad confessionem peccatorum, neque remedium sanitatis accepit, sed scelesto homicidio mendacium coniunxit, & grauem illã pœnam sibi conciliauit, supernaque gratia se nudauit, posteris in correctionis exẽplum propositus. Quia ob sententiam in
I se acceptam, omni hominem generi loquitur quasi clamans & dicens: Ne tale quid vllus vestrum vnquam audeat, nequis in similes incidat pœnas. Vidistis domini misericordiam, quomodo sua in illum pœna non ipsum solum castigare, sed per ipsum simul posteros omnes modis omnibus fugiendum tam temerarium facinus docere voluit? Age nunc sequentia attingamus, videntes quid hodie nobis narret beatus ille propheta spiritus sancti operatione nostris auribus insonans. Nam postquàm a domino sententiam accepit: *Egressus est*, inqt, *à facie dei*. Quid est, exijt à facie dei? hoc est, nudatus est præsidio dei, propter abominabile & pernicioſum facinus. *Et habitauit in terra Naid è regione Edem*. Narrauit nobis diuina scriptura & locum, in quo postea habitauit. Et docet quomodo & hic non procul a paradiso versatus sit, vt è regione illius existens continuo memor esset, tum eorũ quæ patri suo ob præuaricationem contigerunt, tum magnitudinem eorum, quæ ipse perpetrauerat, propter quæ tanta sibi neque patris correptione emendato, pœna irrogata est. Et locus ille in quo habitauit, perpetua memoria fuit non illi soli, sed & seculis posterioribus ob tremorem & motionem. Nomen enim Naid, Hebraica dictio est, & vocatur motio. Itaque crimen illius notum & a loco, quasi in columna ærea scriptum esset. Deinde inquit: *Et cognouit Cain vxorem suã,*
K *& vt concepit, peperit filium, cui nomen Enoch.* Mortales tunc facti homines, merito de filiorum successione curam habebant. Sed forte dixerit aliquis: Quomodo, cum scriptura nusquã alterius mulieris meminit, dicit quod Cain habuerit vxorem? Ne miteris dilecte. Nusquam enim catalogum mulierum diligenter facit, sed scriptura superuacuum nõ commemoratus, neq; omnes viros commemorat: sed succinctius nobis narrat, dicẽs, quod genauerint filios & filias, & mortui sint, Verisimile igitur ẽt nunc Euam filiam peperisse post Cain. Nam quia initia erant, debebatque augeri humanum genus, sorores vt acciperent, concedebatur. Et ideo cõsectanea. hæc nobis cõiectanda relinquit scriptura, & hoc solum narrat, dicens: *Et cognouit Cain vxorem suam, & vt concepit peperit Enoch. Et erat ædificans ciuitatem in nomine filii sui Enoch.* Vide quomodo res nostræ paulatim deteriores, fucatioresq̃ue fiunt. Quippe hominibus factis mortalibus studium fuit, vt immortalem suam memoriam facerent, partim ex filijs quos generabant, partim ex locis, quibus filiorum nomina imponebant. Hæc omnia recte quis diceret peccatorum & ruinæ primæ monimenta, qua è L. pristina glotia exciderunt, in qua quum essent, nihil horum agebãt Adam & Eua, vtpote affectionibus superiores, & nihil obnoxij. *Porro Enoch ipsi natus est, vt* inquit, *Gaidad, & Gaidad genuit Meleleel. & Meleleel genuit Mathusala, & Mathusala genuit Lamech.* Vide quam cursim trãsit genealogias. Et virorum tantum memor est beatus ille, nusquam vero mulierum meminit. Sed quemadmodum de Cain dictum est, quod Cain cognouit vxorem suam, cũ nusquam nos docuerit, neque dixerit vnde habuerit vxorem: sic sane & ibi iterum inquit: *Et accepit sibi Lamech duas vxores nomen vni Ada. & nomen secundæ Sella. Et peperit Ada*, inquit, *Iobal: hic fuit pater habitantium in tabernaculis, atque pastorum. Et nomẽ fratri illius Iubal: hic fuit is qui demonstrauit psalterium, & citharam.* Vide scripturæ diligentiam: docuit nos & nomina eorũ, qui nati sunt ex muliere Lamech, & docuit nos quæ studia illorum fuerint: nempe quod vnus alendis pecoribus fuerit deditus, & alter excogitauerit psalterium & citharam. *Sella autem*, inquit, *& ipsa peperit Thobel, & erat malleator, & faber æris & ferri*. Iterum & artẽ illius qui ex Sella natus erat nõ obticet, quia ferrariam exercebat. M
Vide quomodo, quæ ad vsum humani generis, quo melius subsistere queat, spectãt paulatim extructa sint. Et primum Cain a filio suo ciuitatem ędificatam nominauit. Deinde eorum qui ex vxoribus Lamech nati, vnus pascendis pecoribus occupabatur, alius ferrariam exercebat, alius etiam psalte-

Universidad de Deusto
Biblioteca

psalterium & citharam demonstrauit. *Soror autem*, inquit, *Thobel Noemã*. Quid hoc nouum sibi vult, quod nunc primum nũcupatim mulieris memoriam indicat? Nõ simpliciter, neque temere: sed vt occultum quid nobis hic declaret, hoc fecit beatus propheta: id quod in aliud tempus reponemus, nunc historiam sequamur: neque enim fortuitum quiddam est, quod subditur, & plurimo labore habet opus & diligentiore inquisitione, ita quòd si possent omnia ad amussim a nobis perquiri, multum hinc vtilitatis nobis accederet. Dixit, inquit, *Lamech vxoribus suis Adæ et Sellæ: Audite uocem meam uxores Lamech, auribus percipite sermones meos: quia uirum occidi in uulnus mihi, et adolescentulum in cicatricem mihi. Quia septies ultiõ sumpta de Cain, de Lamech uero septuagies septies.* Obsecro mente intenta estote, & omnia quæ ab seculares curas pertinent, seponite: cum diligentia quæ dicuntur perserutemur, vt nihil eorũ nos lateat, sed quantum possibile ad profundum ingressi, cultum thesaurum vena
A ri possimus in paucis illis verbis latẽtem. Dixit autẽ, inquit, Eamech vxoribus suis Adæ & Sellę: Audite meam vocem vxores Lamech, & auribus percipite sermones meos. Considera obsecrò statim ab initio, quantum illi profuerit pœna Cain irroga ta. Non solum.n. non expectat vt ab alio arguatur, quòd in idem & grauius peccatum lapsus sit: sed nullo vel accusante vel increpante ipse semetipsum manifestum facit, & confitetur quæ facta sint, mulieribusque narrat delicti magnitudinem: quasi illud quod a propheta dictum est, im-
Prouer. 18.c plens: Iustus suiipsius accusator est in principio sermonis: Plurimum enim ad emendanda peccata valet confessio. Itaq; sicut grauius est peccatis ipsis, post peccata cõmissa, peccata inficias ire: id quod fratricida ille agebat, & rogatus a misericorde
Hier. 2. deo, non solum nõ confessus est, quod ausus fuerat: sed & vt prolõgaretur vita sua, fecit, cæterum & hic in illa sua ipsa pecca ta inciderat: sed animo expendens, quod negatio grauiorem ipsi pararet pœnam, vocatis mulieribus suis, nullo reprehendẽ
B te vel arguente, ipse sua lingua & confessionem peccatorum facit, & cõferens quæ à se facta erant cum his quæ à Cain pœnam definit. Vidisti prouidentiam domini, quomodo pœnę illius occasio sunt misericordiæ, & quòd misericordia sua non solum ad illum pertingit, qui pœna plectitur: sed & multis alijs vtile efficit inde remedium, modo velint inde aliquem fructum capere? Vnde.n. aliunde, dic quæso, Lamech ad hanc confessionem adductus est, nisi eorum quæ illi cõtigerunt memoriam haberet, quæ illius continuo mentẽ decutiebant? Dixit, inquit: Audite vocem meã, & auribus percipite sermones meos. Vide quomodo contra seipsum iudicium considere facit, & eas hoc modo hortatur ne dicta negligenter acciperent. Dicendo enim. Audite vocem meam, & auribus percipite sermones meos. Mẽtem vestram, inquit, intentam præbete, & diligenter auscultate quæ dicturus sum. Non.n. de fortuitis vobis loquar, sed occultas quasdam res vobis aperiam, & cõfitebor & quæ nullus alius scit: sed solus ego, & oculus ille q sopiti nescit, quem timens festino & anhelo, vt vobis manifesta faciam, quæ a me sunt acta, & quantis pœnis ego meipsum nefarijs obnoxiũ fecerim operibus. Quia
C virum occidi in vulnus mihi, & adolescentem in cicatricem mihi. Quoniam septies vltus est de Cain, de Lamech autẽ septuagies septies. Magnum quid dictum est, & valde magnum. Multiplex piaq; viri prudentia: non solum.n. factum cõfitebatur, & cædes in medium afferebat, quas operatus erat: sed & pœnam sibi inferebat, comparans peccatum suũ peccato Cain. Qua enim venia, inquit, fuerit dignus, qui alterius pœna emendatior nõ fit: & perpetuo memor eius rei est, & admonetur, & insuper duplex homicidium patrauit? Quia virum, inquit, occidi in vulnus mihi, & adolescentem in cicatricem mihi. Non tantũ, inquit, nocui illis, quos occidi, quantum me ipsum. In pœnam.n. quam effugere nõ possum, meipsum conieci, peccata operatus tanta, quæ veniam non merentur. Nã si ille pro vna cæde septem pœnis obnoxius factus est, ego dignus fuerim septuagies pœnam luere. Cuius gratia, & quare? Nam licet cædem ille operatus sit, & fratris, attamen nullo vnquam antea conspecto, qui hoc fecerat, neq; alio viso qui pœnam dederat eiusmodi facinoris, & à tanta ira tentato, quę vtraque mihi pœnas ar
gent. Quia & ante oculos habens quod ab illo perpetratum, & pœnam videns sic immedicabilem esse, cautior factus nõ sum.

Pro-

D Propterea licet septuagies septies magis, quam ille puniret, attamen neque sic dignam luerem pœnam. Vidisti dilecte, quo modo nostram deus mentem fecit liberi arbitrij? Et sicut desides supplantamur, ita & si resipiscere voluerimus, contuemur qđ oportet. Quis.n. dic obsecro, talem ad confessionem adegit? nullus alius quàm conscientia, & incorruptus ille iudex. Nam si mul ac in peccatum declinauerat, & opere perfecerat malum conatum: statim insurrexit conscientia, inclamansque, & ostendens peccatorum magnitudinem, omnibus seipsam pœnis obnoxiam facit. Ita enim se habet peccatum, vt priusquã fiat, & ad opus perueniat, obtenebret & decipiat mentem: postquam autem consummatur, manifeste suam nobis absurditatem proferat & ostendat. Vnde breuis illa & absurda voluptas continuum menti dolorem inserit, conscientiæque fiduciam auferens confusione captam perfundens. Misericors enim deus eiuscemodi nobis accusatorem affistere voluit, vt nunquam soli relinquamur: sed indesinenter ille congrediens clamet, & pœnam exigat delictorũ.
E Et hoc quis viderit manifeste ex factis ipsis. Scortator enim vel adulter, vel qui aliud tale quiddam admisit, etiam si omnium obliuisci queat, nunquam tamen sic in solitudine versatur, quin habens acrem illum accusatorem suspitiones timeat, vmbras tremiscat, & eos qui conscij sunt, & qui non sunt: perpetuaque in animo eius tempestas est, & reciprocantes ac contrarij fluctus. Insuper neque somnus ei suauis, sed terrore & formidine plenus: neque cibus voluptatem præbet, neq; amicorum colloquia talem refocillare, vel liberare ab vrgente anxietate possunt: sed quasi carnificem circumgestaret, se lancinantem, & flagellantem cõtinuo, ita post absurdum facinus obambulat nullo conscio, sustinens intolerabiles pœnas illas, & iudex sui ipsius factus, & accusator. Iam qui hæc fecit, si voluerit, vt decet, vti conscientiæ adiumento, & ad confessionem facinorum festinare, & medico ostendere vlcus qui curet & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia, facile peccata sua emendabit. Con
F fessio.n. peccatorum, abolitio etiam est delictorum. Vnde cum Lamech illi suis mulieribus cædes a se commissas detegere & confiteri non refugit: quali erimus venia digni, si ei qui omnia nostra accurate nouit delicta, cõfiteri non volumus peccata? Nũ quia ignorat, discere vult? Nequaquã, quia ignorat confessionem à nobis requirit, qui omnia scit antequam fiant: sed volens per confessionem nos quoq; peccatorum habere sensum, & gratitudinem erga se ostendere. Num opes alique hic sunt expendendæ? Num via prolixa eũda est? Nũ dolorẽ, & cruciatus affert hæc medicina? Absq; sumptu & cruciatu est præsens pharmacum, in pristinæ valetudinis firmitatẽ restituens. Sic & remedia vulnerum largitur dominus. Igitur qui vult statim ad sanitatem suam redire, animæq; curare vlcera, resipiscens medicum adeat, ab omnibus secularibus curis se abdicans, calidas lachrymas profundat, sedulitatem plurimam præ se ferat, fidem firmam afferat, & medici confidat arti. Vidisti medici gloriam, ad quam si omnium patrum amor conferatur, non tam erit conspicuus. Nũ graue aliquid & molestum à nobis requirit? contritionem vult cordis, compunctionem mentis, confessionem ruinæ, sedulitatem continuam: & nõ solum largitur vulnerum curam, & à peccatis mundos ostendit: sed & eum qui antea innumeris peccatorum sarcinis grauabatur, iustum efficit.
G O misericordiæ magnitudinem. O bonitatis excellentiam. Qui peccauit, quando confitetur peccata, & veniam petit, accipit posthac securitatem, repẽreq; iustus apparet. Et quo clare hoc discas, audi prophetã
Esa. 43. d dicentem? Dic tu prior iniquitates tuas, vt iustificeris. Non simpliciter inquit, Dic tu iniquitates tuas: sed adiecit, prior: hoc est, ne expectes te arguentẽ, ne pstoleris actorẽ. Ipse pueni, & rape sermonis principiũ, vt accusatoris linguã obmutescere facias. Vidi iusti iudicis mĩam? In humanis quidem iudicijs siquis hoc faceret, & ante accusationẽ facinora confiteretur, quamuis apud humanũ iudicem, is snĩam capitalẽ oĩno in suũ caput accrescere: at misericordis dei, & aĩarum nostrarum medici tãta est tãq; ineffabilis bonitas & clemẽtia, vt oẽm ẽt rõnem transcendat. Nã si aduersatiũ nostrum puerterimus, diabolũ dico, q in die illo ob faciẽ nostram stabit: & iã in psenti vita, anteq; ad tribunal ingredimur facinora cõfessi fuerimus, dicendiq; prin-

cipium

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipium rapuerimus, nostri ipsorum facti
H accusatores, in tantam misericordiam pro
uocabimus dominum, vt non solum no-
bis donet liberari a peccatis, sed & in iusto
rum catalogo numerari. Enimuero si La-
mech ille, qui neque legem habuit, vnde
hoc discere posset, neque prophetas audi-
uit, neq; alia quadam admonitione, ex iu-
dicio quod naturæ datum, conscius eorũ
quæ ausus fuit: & in medium affert, quæ
patrauit, & seipsum condemnauit: quomo
do aliquam defensionem nos habere pote
rimus vulnera non omni diligentia domi
no ostendere, eorum iam medicinam in-
de susceputi? id quod nisi nũc fecerimus,
quando ieiunij tempus est, quando tanta
mentium tranquillitas, quando luxus abla
tus è medio, quando ad cogitanda facino
ta nostra vt veniamus, vocabit? Ideirco sp
vos obsecro, vt sobrij sitis & vigiles, & præ
sentem vitam omnem in hoc insumatis,
vt sedulitate, perseuerantiaque in bonis
operibus intolerabile illud iudicium effu-
giamus, & ignem gehennæ non ingredia
mur. Maxime autem, maiorique nunc stu
dio id curandum, quando propter ieiunij
tempus continuis maioribusque fruimini
I admonitionibus. *Cognouit autem*, inquit,
*Adam Euam vxorem suam: & vt concepit, pe-
perit filium, & appellauit nomen illius Seth, di-
cens: Excitauit mihi deus semẽ aliud pro Abel,
quem occidit Cain.* Postquam scriptura diui
na genealogiam vsque ad Lamech dedu-
xit, iterum ad Adam, & vxorem illius re-
greditur: & dicit, Cognouit autem Adam
Euam vxorem suam: & vt concepit, pepe-
rit filium, appellauitq; nomẽ illius Seth,
dicens: Excitauit mihi deus semen aliud
pro Abel, quem occidit Cain. Peperit, in-
quit, filium, appellauitque nomen illius
Seth, dicens: Excitauit mihi deus semen
aliud pro Abel, quem occidit Cain. Pepe-
rit, inquit, filium, appellauitque nomen il
lius Seth. Nec contenta quòd imposuisset
illi nomen, dicit: Excitauit mihi deus se-
men aliud pro Abel, quem occidit Cain.
Vide hic quomodo, & mater natum sibi
filium nominãdo, memoriam scelesti hu-
ius operis continuam mentibus inserit, vt
& posteri sciant quid Cain patrare ausus
fuerit. Dicit, pro Abel, quẽ occidit Cain.
Dolentis animæ verba sunt, & confusę ob
facinoris memoriam. Partim autem gra-
tias agit Eua pro nato puero, partim ap-
pellãdo puerum, quasi infamat Cain, qui
verè luctum non mediocrem parentib. at-
tulerat, armata aduersus fratrem dextra tã
chatum & amabilem, quem illis ostendit
humi iacentem, mortuum, & sensu caren-
tem. Nam licèt sententiam acceperit A-
dam, Terra es, & in terrã abibis, Et quo- Gen. 3.
cunq; die comederitis, morte moriemini, Gen. 2.
sententiam tamen tunc è verbis quidem
cognoscebant, & nondum sciebant qualis
esset mortis species: sed hic primus ob o-
dium in fratrem, & liuorem qui intrinse-
cus illum rodebat, in fratricidium ruit, K
graue parentib. spectaculum exhibens.
Proinde mater, quæ parum respirauit, &
vix tandem aliquando tanti luctus conso
lationem inuenit, gratias affert domino
ob natum puerum, & fratricidæ scelus in-
famat: hac maxima illum pœna afficiens,
vt factum illius perpetuæ commendaretur
memoriæ. Vidistis, quantũ malum sit pec
catum, & quomodo peccantib. confusio-
nem & opprobrium inurat: Vidistis quo
propter hoc diuina gratia spoliatus & om
nibus ridiculus factus sit? Vidistis quomo-
do & parentibus, natura ad amandos fi-
lios propensis, propter pessimum hoc faci
nus abominabilis fuerit? Igitur fugiamus
obsecro peccatum, quod tantis nos malis
inuoluit, & virtutem arripiamus, vt & dei
nobis gratiam conciliemus, & supplicium
affugiamus. *Et Setho*, inquit, *factus est filius.
Appellauit autem nomen illius Enos: hic spera-
uit inuocando nomen Domini Dei*. Vide hic,
qũo postea fermè docent in appellatio-
nib. filiorum suæ gratitudinis indicium.
Quia & hic dicit, quod Seth nati filij no-
men appellauit Enos, & deinde scriptura
volens nobis nominis appellationem in-
terpretari: Hic sperauit inuocando nomẽ L
domini Dei. Ex hoc enim posthac beatus
propheta & genealogiæ memoriam factu
rus est reiecta memoria Cain, & eorũ qui
vsq; ad Lamech ab eo descenderunt. Nam
quia primatũ natura sibi datum, primo-
genituræ dignitatẽ inquàm, suæ voluntа-
tis malitia dehonestarat, & ipse & qui ex
eo nati, catalogo eijciuntur. Seth vero qđ
sibi natura negatum erat, id mentis dexte
ritate consequitur, nempe in se translatum
primogenituræ ius. Et quanuis non natu-
ra, attamen ob voluntatis intentionem ac
iudicium, etiam qui ex eo nati sunt, in ge-
nealogijs recensentur. Et sicut his Enos

vocatus

vocatus est, eò quod inuocauit nomen do-
mini dei: sic & qui ex eo ducunt originẽ,
eandem sortiuntur appellationem. Et pro-
pterea beatus propheta narrãdo subsistẽs,
aliud iterum principium facit. Cæterùm
ne incepta lectione, aliquanto prolixiorẽ
faciamus sermonem: hic etiam nos cum
beato Propheta sermoni finem impone-
mus, sequentem interpretationem in aliũ
M sermonem reponentes. Iam autem admo-
nitã charitatem vestram vellem, quò am-
pliorem quendam ex dictis nostris fructũ
percipiatis, vt quotidie vos examinetis,
quid ex hoc sermone, & quid ex alio lucri-
feceritis: & non solum autib. percipiatis
nostra dicta, sed & menti vestræ bene com
mendetis, & quotidiana meditatione me-
moriam vestram firmetis. Vellem enim
vos, non vobis tantum proficere, sed & a-
liorum fieri magistros, ita vt potentes sitis
ad admonendum etiam alios: neque hoc
verbis duntaxat agere, sed & operib. eru-
dire vicinos ad virtutis correctionem. Co-
gitate oro, quod si vos, qui hic affuistis,
quotidie portiunculam tantum accepisse-
tis ad emendandas affectionum perturba-
tiones, iam ad summum aliquod fastigiũ
peruenissetis. Nam non cessamus quoti-
dianis sermonib. inculcare aurib. vestris,
quæ ad instituendam optimam vitam at-
tinent, vt eradicentur mali isti affectus,
iram dico, inuidiam, & liuorem: quib. su-
blatis, facilius & insania illa in colligen-
dis pecunijs emendationem admitteret:
& cessante insania auaritiæ maiori poten-
tia illicitæ, fœdęque cogitationes compri-
1.Ti.6. merentur. Radix enim omnium malorum
est auaritia. Quod si radicem funditus ex-
tirpauerimus, facilius ramos licebit am-
putare. Arx enim malorum, & colophon,
vt ita dicam, peccatorum, est rabies illa col
ligendarum diuitiarum: quam si domare
A voluerimus, nihil vetat, quin simul & hæc
insania liberemur, & cum hac euellamus,
& eradicemus omnes pernicioſos affectus.
Iam ne existimetis magnum aliquid esse.
opum contemptum. Quia cum mecum
reputo, quòd tam multi ob inanem, &
inutilem gloriam multa auri talenta ef-
fundunt in nullam vtilitatem: sed vt à fo-
rensib. & triualib. homunculis aucupen-
tur nonnunquam nominis celebritatem,
quæ ad vesperam finem sumit: & sæpe nõ
vsq; ad vesperam durat, sed & priusquam
dies compleatur, in numeris malis circun-
datur, alij autem gentilium errore præoc-
cupati, etiam ipsi ad humanam respicien-
tes gloriam, quam maximi faciunt, abie-
ctis simul omnibus, & pallio tantũ, atq; ba
culo seruatis, omnem vitam cõterunt, om
nem laborem illum, & miseriã ob vani no
minis celebritatem amantes, cum igitur
hæc mecum reputo, nescio quam habituri
simus vel excusationem, vel veniam, neq;
ob mandatum à domino traditum, neque
ob gloriam illam immortalem, & intermi
nam, vt multis illis digniores simus, non
ferentes, quin & deteriores illis reddimur,
neq; quãtum præcellant, cogitamus. Nam
illi ob hominum, qui eiusdẽ naturæ sunt, B
inutilem gloriam, eò vsq; peruenerũt: nos
autẽ propter dominum nostrum, qui sup-
peditat ea, quæ possidemus, & ineffabili-
bus suis donis conciliatur, sæpe neque pa-
rum quiddam inopib. erogare volumus. Et
qualib. oculis videbimus iudicem, negli-
gentes mandatum illius tam facile? Non
enim adhortor, vt omnia vestra abijciatis.
Fruere omni prosperitate, & cum satisfe-
ceris tuo vsui, quæ superuacua tibi, & ocio
sa iacent, necessariaq; sunt alijs, distribue
fame laborantibus, & gelu tigescentib. &
per illorum manus in tuam patriam trans
mitte, in quam propediem tibi pergen-
dum, vt tibi accipias. Illi enim plurimum
tibi prodesse poterunt ad transuehendas
illuc opes: vt quando abieris, omnia illic
inuenias bene dispositа, maiorique illic
fruaris abundantia, videns ea à transuehẽ-
tibus immò à misericordia dei ita multi-
plicata. Nullum laborem habet id nego-
cij, nullam curam, nullam solicitudinem.
Ad hæc transuehenda nullo tibi opus est
iumento, non custode, neque vllo alio.
Nullus enim latro, vel fur hac via vadit,
vt nocere queat, quæ à te mittuntur illuc:
sed ea, quæ reposueris in egenorum ma- C
nus, illa in securum promptuarium, nem-
pe manum dei reposita erunt: quę inuio-
lata, & custodita præbebit, cùm redieris in
patriam. Quin illis redditis etiam prædica
bit laudes tuas, & coronabit, & te in lati-
tudine constituens, securum, & felicem fa-
ciet. Effundamus ergo præcor, reposita in
pauperum ventres, & seminemus dum tẽ- Gala.6.
pus est, vt opportuno tẽpore & metamus,
& ne transmissa temporis commoditate,
posthac frustra pœniteamus. Haccine de

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa misericors deus plura tibi largitus est, vt in tuum solius vsum impendas, quæ dedit, & reliqua in arculis, & promptuarijs reconda: non ea de causa, sed vt iuxta apostolicam admonitionẽ, abundantia tua
2. Cor. 8. aliorum inopiã suppleat. Et tu quidẽ forsi tan etiam plus quàm opus est his frueris, in delitijs, vestibus, alioq; luxu, seruis quo que, & brutis argentum diuidens: pauper autem nihil horum à te petit, sed tantum vt famem mitiges, vt quotidianum illi cibum, ac necessarium vsum tribuas, vt viuat, & non pereat: & neque vt hoc facias te accommodas, neque cogitas quòd sæpe dereptis omnibus, omnia quæ collecta sunt, hic relinques, & interim in hostes, & inimicos transferuntur, ipse autem peccatis omnibus, per quæ hæc collegisti, tecum receptis hinc migras. Et quid tunc dices in die illo terribili? Quomodo te accusabis, qui ita negligenter vitam tuam instituisti?
D Propterea mihi obtempera, & cum adhuc tempus habes, opes superuacuas distribue, vt prius illic in tuam reposita habeas salutem. Sed oremus, vt nobis concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul, & sancto spiritui sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xxi.

Dicinequit, charissimi, quàm multiplex thesaurus ī verbis cõmodũ lectis reconditus sit. Et scio quidẽ, quod opinantur aliqui nihil amplius dici, quàm illorũ nominum enumerationem & appellationem: spectant enim tales ad solam superficiem. Ego autem omnes vos obsecro, ne simpliciter ea, quæ in scripturis sacris contenta sunt, transeatis. Nihil enim hic scriptũ est, quod non multas sensuũ habeat diuitias. Quãdoquidem diuino spiritu afflati prophetę loquuti sunt, ideo vti à spiritu scripta ingentem in se continent thesaurũ. Et ne miremini, quod in hac nominũ enumeratione, multas, latentesq; diuitias
E sententiarum vobis me ostensurum pollicear. Neque.n. vel syllaba, vel apiculus est in sacris literis, in cuius profundo non sit grandis quispiã thesaurus: proinde nobis opus est, vt diuina gratia ducamur, & spiritusancto illustrati ello quia diuina adeamus. Neque opus habet diuina scriptura, hominum sapientia, vt intelligatur, sed revelatione spiritus, vt hausto inde vero sensu, magnum nobis hinc lucrum accrescat. Nam si inseriptis, quæ de secularib. negocijs ab hominibus conficiuntur, sæpeque tempore corrumpuntur, vel vnam procemij syllabam deesse, multum momenti habet: quanto magis hoc in scripturis diuinis à spiritusancto compositis inuenitur, modo sobrij simus, & non temerè progrediamur: sed intenta mente diligenter oĩa consideremus, & nõ negligentiores simus alijs, qui hoc studio in prophanis vtũtur. Enimuerò qui metalla effodunt, non in superficie manent, sed cũ valde profundè descenderint, & auri ramenta habere potuerint, magno labore, & constantia ea à terra sepatant, postq; multum illum laborẽ, breuem aliquã laborũ inueniunt cõsolationem. Veruntamen licet hi sciant quòd sæpe vtilitatem percipiunt laboribus non respondentem, vtpote minorẽ: & qđ F sæpe post tot vigilias, & labores, etiã expectatione sua frustrentur: neq; sic desistũt, sed spe aluntur, & sensu laboris carent. Quòd si illi tantum præ se ferunt studium incorruptibilib. incertis, & noxijs: multò magis decet, vt nos, vbi diuitiæ auferri nequeunt, & thesaurus absumi non potest, & spe non aberratur, par, vel maius studium adhibeamus: vt hinc aliquo fructu percepto, desiderata assequi possimus, agnitaque ineffabili misericordia dei, gratias agentes domino nostro, eius nobis fauorem conciliemus, ne diaboli retib. non illa queamur. Age ergo prolatis in medium, quæ nunc lecta sunt, diligenter singula perscrutemur: vt solita resocillati doctrina, domum iterum concedatis. *Iste est liber generationis hominum, die quo fecit Deus Adam, secundum imaginem Dei fecit illum, masculum, & faminam fecit illos. Et nominauit nomen illorum Adam die, quo fecit illos.* Attende, obsecro, prophetæ huius admirabilem sapientiam, immò sancti spiritus doctrinam. Ab illo enim, vt sæpe dictum est, afflatus, nobis hæc omnia loquitur. Et linguam quidem propheta commodauit, gratia autem spiritussancti per illam omnia humanum genus manifestè docet. Vide ergo quomodo ad originem sermonem reducit, & superiora iterum resumit. Quare, & propter quam causam? Quia vidit eos, qui tunc erant, magnam præ se ferre ingratitudinem, nec meliores fieri ex his, quæ primo parenti facta, sed in idem malitiæ G

litiæ profundum præcipitari. Nam cum ex illo natus statim concitante inuidia, ad fratricidium ruit, & ideo grauissimam pœnam tulit, sicut superius charitatem vestram docuimus, & posteritas eius nihil ea castigatione profecit, sed peior facta est, sicut audiuistis heri, Lamech suum peccatum suis mulierib. enarrantem, pœnamque aduersus se decernentem: itaque quia paulatim vidit increscere malitiam illorum, quasi malum humorem per totũ corpus defluentem, sistit malitiæ impetũ, & generationes alias, quam quæ ex Cain vsque in Lamech, ne memoria quidem dignatur: sed quasi principium quoddã faciens, & luctum Adę, & Euę demulcere volens, in quem illos iniecerat fratricida, armata contra Abel dextra: sic narrationem exorditur, & inquit: Iste est liber generationis hominum, die quo fecit deus Adã, secundum imaginem Dei fecit illum, masculum, & fœminam fecit illos. Considera, quo ijsdem verbis vsus fuerit, quib. &
H in initio, vt doceret nos, quòd generationes illas quasi reprobas factas, neque memoria posthac dignetur: sed ex Seth, qui nunc illic natus est, genealogiam orditur, vt ex hoc discas quantam deus humani generis rationem habeat, & quomodo illos auersetur quib. sanguinaria mens est. Nã illorum memoriam, quasi nunquam vixissent, ita silentio præterit: mostrando no bis quã graue malum sit peccatum, quod qui agunt, se primum, & maxime pessundant. Ecce enim illi è catalogo expunguntur, & eatenus memoriam assecuti sunt, vt infametur ipsorum malitia, & posteriorib. seculis emendationis sint occasio. Atqui iniustè occisus, & fraterna manu interremptu, ex eo tempore vsque in hoc nostrum, omnium decantatur ore. Et neque tempus huius memoriam extinxit, neq; illius crimen imminuit: sed & hic quotidie prædicatur, & iste continuè infamatur. Vidistis quantum malitiæ damnum, & quantum virtutis robur? Et quomodo malitia etiã si insestet, & dominetur, extin
I guitur tamen, & aboletur: virtus autem licet insestetur, & innumera grauia sustineat, ea occasione illustrior fit, & clarior. Et liceret quidem hoc etiam alijs operib. quæ similiter eueniunt, charitati vestræ ostendere, sed ne ab instituto nostro digrediamur, age denuò quæ dicta sunt, repetamus. Iste est liber generationis hominum, die quo fecit deus Adam, secundum imaginem dei fecit illum, masculũ, & fœminam fecit illos. Et appellauit nomen illorum Adam die, quo fecit illos. Vide qũo iterum narratione superiori cœpta, diuina scriptura nobis commemorat, quãtum honorem à conditore sortitus sit homo. Die quo, inquit, fecit Adam, secundũ imaginem dei fecit illum: hoc est principem illum cõstituit omniũ visibilium. Hoc.n. est, secundum imaginẽ, secundũ rationem dominij, & principatus. Nã sicut omnium deus principatũ habet, super oĩa tã visibilia, quàm inuisibilia, oĩumq; conditor, & opifex est: sic & cum formauit tõnale hoc aĩal, voluit oĩum visibilium præfectura insigne esse. Proinde & animæ substantiam illi largitus est, volens ipsum immortale esse, & perpetuum: verum vbi per desidiam excidit, & transgressum est mandatum sibi traditum, neque sic omnino ipsum auersatus est: sed pro sua misericordia, immortalitatem quidem illi ademit, morti ante adiudicatum, fermè ita reliquit, vt principio conditum est. Deinde cum ex illo natus in tantam prorupit insaniam, vt & primus mortis speciem inueheret, violẽ tam illã mortem monstrando, & magnam ingratitudinem præ se ferret, cœdi menda cium cõiungendo, diuturna castigatione emendari illum voluit, vt non solum ille lucrũ faceret ex his, quæ ipsi contingebãt, K sed & posteros doceret cõmissorum magnitudinem, & sceleris absurditatem. Cæterum quia magna ignauia, & posteri illius paulatim grauius peccabant, volens, vt ita dicam, solari Adamum, qui non solum ob suam trangressionem tantum mœrebat, sed & ob flagitium Cain luctum grauissimum habebat, eò quod videbat mortem suis oculis (neq; enim mortis speciem scierant, tametsi lata esset sententia) vnde & duplex eorum, ac triplex luctus est factus, quia & primum vidit mortẽ in vitam introductam, & violentã mortem, & à filio perpetratam, & in fratrem eodem patre, eadenq; matre natum, & qui in nullo nocuerat. Volẽs ergo misericors deus parem protristitia afferre consolationem, alium illi dat filium, Seth videlicet. Quo vt ipsum satis solatus est, ab illo postea generationis initium ducit. Propterea & beatus propheta sic exorsus est, dicens: Iste

est liber generationis hominum. Deinde vt promisit se narraturum natiuitatem hominum, vide qua consequentia vtitur. *Vixit Adam annis triginta, & genuit secundum speciem suam, & secundũ imaginem suam. Et appellauit nomen illius Seth. Et fuerunt ipsius anni octingenti, & genuit filios, & filias. Et facti sunt omnes dies Adam, anni nongenti triginta, et mortuus est.* Num bene dicebam in exordio sermonis, nihil esse simpliciter, & absque vtilitate in sacra scriptura positum? Ecce enim & nunc quanta diligentia vsus est beatus ille propheta: Genuit, inquit, Adam secundum speciem suam, & secundum imaginem suam, & appellauit nomen illius Seth. Cùm de priore loqueretur filio, Cain dico, nihil tale assignauit, nimirum iam antea significans illius in malum procliuitatem. Et meritò: non enim seruat paternos characteres, & mores, sed protinus ad malitiam confugit. Hic autem inquit, secũdum speciem, & secundum imaginem suam, hoc est eorundem morum, quibus ille, qui genuerat, & qui seruet paternos characteres, operibusque paternos mores exprimat, qui reparare possit sua virtute prioris peccatum. Neque enim de corporalib. picturis, & characterib. scriptura nobis disserens, hoc dicit: Secundum speciem suam, & secundũ imaginem suam: sed de statu animæ, vt discamus, quòd hic non erit talis. Ideo & mater nomine imposito filio, cum gratiarum actione hoc nomen indidit: & neque naturæ, neque partui ascribit, natum puerum, sed Dei virtuti. Illa enim natutam fœcundauit, ad partum, & dicit: Cognominauit nomen illius Seth. Excitauit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Vide verbi diligentiam. Non dixit, Dedit mihi deus: sed, excitauit mihi. Vide quomodo obscurè nobis hoc verbo resurrectionis exordia hic ostendit. Nam dicebat, quasi diceret aliquis: Pro eo qui cecidit, excitauit mihi huc. Ille, inquit, in terram dexterã fratris percussus cecidit, & mortis periculum fecit: sed dei virtus pro lapso hunc mihi suscitauit. Sed quia nondum tẽpus erat resurrectionis, nũ lapsum suscitauit, an alium pro illo? Suscitault mihi, inquit, deus semen aliud pro Abel, quẽ occidit Cain. Vidisti gratitudinem mulieris? Vidisti misericordiam domini, qũo acceleratam illis consolationem excogitauit? hanc imitemur omnes, & totum superne gratiæ tribuamus. Nam licèt natura operetur non tamen sua virtute, sed præcepto illius, qui ipsam fecit, obediens operatur. Et nunquam doleant mulieres quãdo non pariũt, sed gratitudinem mentis præ se ferentes, ad naturæ opificem confugiant, & ab illo petant, qui naturæ dominus est. Et neq; cohabitantiũ cõgressui, neque alteri alicui filiorum imputent generationẽ: sed conditori oĩm, qui ex nihilo naturã nostrã produxi, tvt esset, & claudicantem corrigere potest, Itaque & ita ex affectionis occasione glorificãdi deum sumpsit argumentum, & domino totum tribuit, dicens. Excitauit mihi deus semen aliud pro Abel, quem occidit Cain. Vides quomodo non solum non grauatim tulit, neque triste aliquid loquuta est? Non enim intermisisset diuina scriptura, siquidẽ tale quiddam ab illa dictum foret, Verum generosè ferens, quod fiebat, consolationem statim meretur, & maiorem gratitudinem præ se fert. Nam datur illi non solùm filius alius, sed & virtute præditũ fore antea ostenditur. Genuit enim inquit, secundum speciem suam, & secundũ imaginem suam. Et vt statim discas nati virtutem, vide quia & ipse statim per appellationem sui nati ostendit suæ mentis pietatem. *Et Setho*, inquit, *fatus est filius, et appellauit nomen illius Enos: hic sperauit, inuocando nomen domini dei.* Vidisti appellationem diademate clariorem, purpura nobiliorem? Quid fuerit illo beatius, qui inuocatione Dei ornatur, idque pro nomine possidet? Vides quomodo id quod ab initio dicebam, & in paruis appellationib. magnas sententiarum diuitias reconditas esse, non solum enim hic parentum mostratur pietas, sed & magna erga pueros diligentia, & quomodo statim, & à principio erudiebant pueros, qui ipsis nascebantur, admonentes appellationib. quas illis imposuerant, vt virtutem exercerent, & non sicut nunc fortuitò, & absque causa nomina siunt? Dicunt enim iuxta nomen aui, vel abaui nominetur puer, at prisci non ita, sed omnem operam adhibebant, vt talib. natis imponerent nomina, quæ non solùm ilos, qui nomina sortiebantur in virtutes adducerent, sed & alios omnes etiam, qui sequẽtib. seculis futuri sunt, nullam non sapientiam docerent. Id quod sciemus, si sermo aliquanto amplius proceesserit. Igitur nos neque vulgaria nomina pueris indamus, neque auorum, & abauorum, & eorum qui genere clari fuerunt nomina tribuamus: sed sanctorum virorum, qui virtutib. fulserunt, plurimamque erga deum habuerunt fiduciam. Immò neque horum nominibus fidant, vel parentes, vel pueri, quib. talia nomina contingunt. Nihil enim prodest alicui vocabulum, quo virtus non cõmendatur, sed habenda est salutis exspectatio in omni virtutis operatione. Et neque in appellatione sublimè sapere, neque in cogitatione sanctorum virorum, neq; in aliquo, sed in fiducia bonorum operum, immò neq, in illis multum de se sentire: sed tunc magis humilẽ, & modestũ esse oportet, cum magnas virtutũ diuitias cõgerere possumus: sic.n. & ipsi collectas diuitias custodiemus, & gratiam dei nobis cõciliabimus. Enimuero propter hoc, & Christus discipulis suis dicebat: Cum oĩa feceritis, dicite, inutiles serui sumus. Igitur in omnib. inflationes, & fastus nostros humiliemus, & discamus modesti esse, & non extolli in operibus, & scire maximam virtutũ esse in bonis operibus modestè, & humiliter se habere. Porrò ad cõtextum sermonis redeamus, & videamus eos, qui postea nati sunt. Probabile.n. est qd paulatim procedẽdo maiores inueniamus thesauros, & diuitias. *Et vixit Enos ille, Sethi filius, annos nonaginta centum, & genuit Cainan: & Cainan genuit Malael, & Malael genuit Iareth, & Iareth genuit Enoch. Et vixit Enoch annos centum, sexagintaque, & genuit Mathusala. Placuit autem Enoch deo. Et vixit Enoch, postquam genuit Mathusala annis ducentis, & genuit filios & filias. Et fuerunt dies Enoch trecenti sexagintaquinq;. Et placuit Enoch Deo, & non inuentus est, quia transtulit illum Deus.* Num bene dicebam, quòd procedendo magnũ thesaurum in illis nominibus inuenturi simus? Animaduerte enim obsecro hic dilecte, & iusti virtutum, & Dei bonitatem eminentem, & scripturæ diligentiam. Et vixit Enoch annis centum sexagintaquinque, & genuit Mathusala. Et placuit Enoch Deo, postquàm genuit Mathusala. Audiant viri, & mulieres, & discant iusti virtutem. Nec putent nuptias in causa esse, quò minus quis deo placeat. Nam idcirco diuina scriptura semel, & iterũ assignauit, dicens: Genuit Mathusala, & tunc placuit. Et idem ingeminat ac repetit, dicens: Et placuit, postquàm genuit: vt ne quis arbitretur obstaculũ virtutis esse cõiugium. Quia si sobrij sumus, neq; educatio, neque coniugium, neq; aliud, quid nobis oberit, quo minus placeamus deo. Ecce enim & hic eiusdem naturę est, cuius & nos sumus: & neq; lex tradita erat, neq; scripturæ docebant, neq; aliud quiddam ad honestatis, sapientięq; studium impellebat. Domi sibi natum est, & ex voluntate profectum quod deo placuit, vt vsq; hodie sibi sufficiat, ne vsq; nunc mortis gustum experiatur. Nam si nuptię, dilecti, vel puerorũ educatio, impedimentum forent in virtutum itinere, nequaquam in hanc nostram vitã nuptias introduxisset vniuersorum dominus, vt ne tẽporalib. & maximè necessarijs nos læderet. Sed quia nõ solum nihil nobis obstat ad philosophãdum deo, si voluerimus esse sobrij, sed & magnã affert cõsolationem, dum comprimit insanum naturæ impetũ, nec turbari quasi mare finit, sed efficit, vt scapha feliciter in portum appellat, & ideo consolationem hãc humano generi tribuit Quod q̃ verum sit, ostendit iustus ille. Quia postquàm, inquit, genuit Mathusala, placuit deo Enoch. Neque paruo tẽpore in virtutũ meditatione perseuerauit, sed vixit (inquit) annis ducentis. Et quia post transgressionẽ Adæ inuẽtus est hõ, qui ad virtutũ culmẽ ascẽderet, & primi parentis peccatum reuocaret, ob suam, quã apud deum habebat gratiã: vide boni dei excellentẽ misericordiã. Nã quia inuenit aliquẽ, qui potuit peccatum Adæ reuocare: monstrando re ipsa, quia non volens mortem humano generi inuehere, propter mandati transgressionẽ, eum qui mãdatũ acceperat condemnauerit, nunc viuentem illum transfert. Et placuit, inquit, Enoch deo, & nõ inuentus est, eò quòd transtulit illum deus. Vides sapientiam domini? Nõ immortalitatem largitus est, vt peccandi metum eneruaret, sed morti ĩ humanum genus suum ius reliquit. Propter hoc iterum obscurè, vt ita dicam, & latenter reuocare vult sententiam, quam contra Adam protulit, sed manifestum hoc non facit, vt timor illius emendationi seruiat. Et idcirco Enoch, cum sibi multum placeret, transtulit. Iam siquis curiosius rogare, velit, & dicere: & quo ipsum transtulit?

Nominum impositio recẽs natis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& num vsq; ad præsens vixerit: discat, non conuenire humanis mentib. curiosius ea, quæ à deo siunt explorare, sed credere his, quæ dicuntur. Nam quando deus aliquid pronunciat, dictis ipsius contradicendum non est, sed digniora habenda sunt quæ à deo pronunciantur, etiam si oculis nostris non videantur. Enimuero scriptura dixit, quod transtulit illum, & quod viuentem transtulit, nec mortem expertus sit, sed ob suum, quem apud deum habebat fauorem, superior factus sit diuina sententia, contra humanum genus prolata. Quòd autem illum trãstulerit, & quomodo nunc agat: hoc non adiecit. Vidisti bonitatem domini, quomodo inuentum virum, qui virtutem operatus est, non fraudauit dignitate, quam protoplasto ante mandati transgressionem largitus erat: docens nos quod & illum, nisi dæmonis deceptionem maioris fecisset quàm traditum mandatum, eodem vel maiori honore dignatus fuisset. *Et vixit Mathusala annos centum, & octoginta septem, & genuit Lamech: & vixit Lamech annos centum octoginta, & genuit filium, & appellauit nomen illius Noe, dicens: Hic debet nobis quietem præstare à laborib. nostris, & à molestiis manuum nostrarum, & à terra, quam maledixit dominus deus.* Vide iterum per nominationem nunc nati ex Lamech, sacramentorum magnitudinem, & vaticinij excellentiam, & boni dei ineffabilem misericordiam. Quoniam. n. præsciëtia sua præuidebat futura, vt vidit malitia hominum in dies magis, atq; magis increscere, prædicit per appellationẽ pueri mala, quæ totum humanum genus deprehensura essent, vt vel timore castigati, abarcerentur a vitijs, & amplexarentur virtutem. Et vide longanimitatem domini, facientis ante tantum tempus vaticinium præcedere, vt & suam ostenderet misericordiam, & omni priuaret defensione eos, qui pœnæ futuri erant obnoxij. Sed fortè quis dixerit: Vnde Lamech hoc habuit, vt tantum vaticinium prædiceret? non enim meminit scriptura, quòd multa virtute claruerit admirabilis. Ne mireris dilecte. Dominus enim noster sapiens, & omnipotens. H & per indignos sæpe concedit prædici magnas, mirabilesq; res: id quod non in vetere solũ, sed & in nouo videre quis poterit. Ioã. 11. Audi enim Euangelistam de Caipha Iudæorum põtifice dicentem: Hoc aũt a semetipso non dixit, sed cum esset pontifex anni illius prædixit, quòd moriturus esset Iesus non solum pro populo, sed vt gentes dispersas congregaret in vnum. Inuenies item & a Balaam tale quod factũ: vocatus. n. vt malediceret populum, non solũ non maledixit, sed & prædixit multas, mirasque res, tam de aduentu saluatoris nostri, quàm de populo. Non igitur mireris, si etiam nunc ita puerum appellarit, sed deo totum tribue, qui per omnipotentem suam sapientiam omnia ministrat. Et vocauit nomen illius Noe. Apud nos hoc nomen, siquis interpretetur, quietem dicit. Quietem autem vocat, generalem illum interitum post multos annos futurum. Sicut & Iob dicit: Mors viro quies. Quoniã valde magnus labor est malitiæ. Abolitionem, & sublationem per diluuium, quietem vocat. Et vocauit nomen illius Noe. Consequẽter appellationem nominis interpretatur, & dicit: Hic vtiq; quietem nobis præstabit ab operibus nostris: a malitia, inquit, desistere faciet, & a molestijs manuum nostrarum: & iterum hoc ipsum ab operibus, inquit, malis: non quòd manus malè habuerint: sed quia per illarum opera, & malas actiones, molestiæ, & tristitiæ auctæ sint. Et a terra, quam maledixit dominus deus. Liberabit nos, inquit, ab omnibus malis præmentib. Et terram maledictam dicit, quæ cum labore exercetur, & colitur, propter protoplasti transgressionem. Hic obsecro animaduertite dilecti, qũo puellus iste paulatim crescens, oĩbus ipsum videntibus discendi occasio fuit. Nam mox vt quis nomen pueri scisciatus est, ex interpretatione vocabuli didicit euenturum generalem interitum. Siquis diuino spiritu afflatus simpliciter hoc futurum dixisset, & statim fuisset obliuioni traditum, & grauitas pœnæ non fuisset tota cognita. Nunc autem quia hic ante omnium versatur oculos, tempestiuè, & intempestiuè diuinam commemorat indignationem. Porrò vt certo sciamus, quanto tempore vixit filius, suo nomine omnes admonuit, vt desistant, & a peccato, & virtutem amplexentur, quo iram hanc effugere valeant. Dicit: *Et erat Noe annorum* Cap. 6. *quingentorum, & genuit tres filios*. Vide iterum alium iustum cum vxore, & filijs, qui bene operando placuit deo, & displicentem omnibus virtutis viam elegit, & neq; nuptijs,

Nu. 22. & 23. & 24.

G

I

nuptijs, neque filiorum educatione prohibitus est. Porrò obstupescenda est ineffabilis misericordia Dei, & prodigiosa hominum, qui tunc erant, ingratitudo. Ecce enim quingentis annis vixerat iustus ille, clamans, & testificans suo nomine futurum per vniuersum orbem diluuium, ob nimias hominum malitias, & neque sic a malitia abstinere voluerunt. At misericors deus neque post tantum vaticinium, neq; post tot annorũ numerum pœnam inducit: sed denuo suam aucturus longanimitatẽ, & alios non paucos annos iuæ tolerantiæ adiungit. Neq; enim ideo produxit humanum genus, vt puniret, sed plane e diuerso. vt donaret nobis innumera bona, quib. frueremur. Et propterea ipsum vbiq; vides cessantem, & moras nectentem in pœnis infligendis. Veruntamen ne dictorum multitudine memoriam vestram obruamus, hic sermone missum facto, cætera vsque in crastinum reponamus. Hoc autem chariratem vestram rogauerimus, ne simpliciter, & inconsideranter hæc audiatis: sed eruditè vosipsos, & virtutum curam agite, & maximo loco habueritis, deo bene placere. Et neque domus gubernationem, neque vxoris curam, neque filiorum diligentiam, neque aliud quiddam prætexamus: quod putemus satis esse ad excusandam nostram negligentem, desidemq; vitã. Neque frigida illa verba proferamus, & dicamus: Mundanus sum, & mulierem habeo, & puerorum curam gero: qui multis mos est, vt ita dicant, si quãdo eos rogamus, vt ad virtutũ labores ingrediantur, vel studium adhibeant in sacris literis legendis. Non est hoc meum, dicit. Nunquid renunciaui seculo? Nũquid monachus sum? Quid dicis homo? An hoc ad solos monachos pertinet, vt bene deo placeant? Omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, nullumq; virtutem negligere. Audi. n. eum per prophetam dicentem: Nolo mortem peccatoris, sed vt cõuertatur, & viuat. Nunquid, dic oro, iusto huic vxoris consuetudo, vel puerorum cura fuit obstaculo? Oro igitur, ne nosmetipsos fallamus, sed quanto magis huiusce modi curis implicamur, tanto magis remedia ex lectione diuinarum scripturarum suscipiamus. Nonne & illi eiusdem, cuius nos sumus, fuerunt naturæ? & neque has habuerunt commoditates, quæ ad operandum virtutes eos iuuabant. Qua ergo erimus venia M digni, qui tali fruimur doctrina, & tãtam gratiam assequuti sumus, & supernè subsidium habemus, & ineffabilium illorum bonorum missionem accepimus, si non ad mensuram virtutum peruenimus, quibus patres pollebant? Nam si voluerimus sobrij esse, sufficiunt vel ea, quæ hodie dicta sunt ad virtutis amorem nos excitare, ne vllum putemus ad illius viam esse impedimentum. Nam si hi, qui ante legem, à doctrina naturæ suæ insita, ad tantam pertigerunt virtutem: quid nos poterimus dicere, qui post tãtum adminiculum, & post Christi aduentum, & innumera eius miracula, adhuc tam procul à virtute sumus? Proinde obsecro, ne ad ea, quæ ĩ sacris scripturis contenta, simpliciter ingrediamur, sed cum attẽtione legamus, vt ex illis percepta vtilitate, vel saltem tardè aliquando virtutem, quam deus probat, in manus accipere valeamus. Nam si spirirualem hãc doctrinam etiam nos quotidie vobis clamaturi sumus, vosque in eadem manetis ignauia, quæ vestra erit vtilitas ex continua doctrina? An nobis solatio erit, cum videmus nos in tantum laborare frustra, & nihil proficere tanto studio? Dic mihi. Nonne ex duabus substantijs cõstituti sumus, ex anima dico, & corpore? Quare nõ parem vtrique curam dispensamus, sed corpus quidem omnibus modis curatur, A & accersuntur medici, & nos quoque diligentes sumus. Vestitu precioso tegimur, & cibum supra quam sat est sumimus, & in continua prosperitate esse volumus: & si fortè quid obturbet, omnem mouemus machinam, vt mœror emendetur. Et hoc de corpore dico, quod secundum substantiam minus est. aut quid minus, anima ne, an corpus? Nam si vis videre diuersitatem, vide quia nullius momenti est corpus, si anima à corpore discesserit. Igitur qui tantam habet corporis curam, cuius gratia, & propter quod tantum animæ contemptum admittit, & neque congruum illi cibum impartitur? admonitionem dico ex sacris scripturis. Neque vulneribus, & vlceribus, quæ illius robur debilitant, & fiduciã subueruant, idonea remedia apponit: sed fert, vt despecta, & fame corrũpatur, & ab vlceribus putrefiat, & obiecta quasi canibus liceat sic dicere, à malis

L

Eze. 18. & 1. Tim. 2. b.

& illicitis cogitationibus dilaceretur, omnisq; firmitatis dissoluatur. Quare non sicut visibilis corporis gerimus curã, ita & animæ, quæ incorporea, & inuisibilis præsertim cum cura eius leuis sit, & facilis, & Mat.11. nihil insumatur, neque laboretur: cum tamen in corpore curando, & sanandis morbis corporum, necesse sit magnam pecuniã impendere, nunc in medicos, nunc in alia
B necessaria, vtpote in vestes, & alimenta: & nondum dico de his, quæ præter necessarium vsum luxu absumuntur, aĩa autem nullo horum indiget? Sed si volueris, sicut quotidie corpori cibum suppeditas, ita & animam non despicere, vt ne fame pereat: sed dare ipsi congruum cibum, admonitionem videlicet ex lectione scripturarum, & spiritualis adhortationis, nõ enim in pane, dicit, solum viuet homo, sed in oĩ Matt.& verbo, quod egreditur per os dei, & si hoc Luc. 4. feceris, vt sicut corpori varia præbes indu- & Deu. menta, & rationem habes temporis: simi- 8. liter neque animam despicito, vt ne nuda bonis operibus obambulet, sed decentibus illam vestibus indue, statim eam reparabis, & ad naturalem sanitatem reduces. Et quæ sunt animæ indumenta? eleemosyna, & largiras in pauperes: hoc.n. maximũ animæ vestimentum est, hoc & clarum illius indumentum. Si autem vis non solum vestimenta parare, sed illam ornare etiam, sicut corpus solet, appone adiutorium, quod ex precibus est, & peccatorum confessionem, & continuis lachrymis faciem tuam lauare ne cesses. Nam sicut faciem corporis tui quotidie abluis, ne qua
C forte macula faciei inhærens, fœda appareat: sic & animæ curam habe, quotidie lachrymis eam abluens calidis. Hac enim aqua maculæ deponuntur, fitque facies admodum luculenta. Et quia mulieres pleræque ob mollitiem, apostolicum mandatum contemnentes, quod iubet ne tortis crinibus, vel auro, vel margaritis, vel ve- 1.Tim. 2. & 1. ste sumptuosa se ornent, magno hoc luxu Pet.3. faciunt, neque mulieres tantum, sed & viri quicunque molles vilibus mulierculis similes fiunt, annulos digitis gestant, & magnis, grauibusque lapidibus se ornat, de quibus erubescere oportebat, (Ità ne comparere audes,) igitur illi & viri, & mulieres, si meis parerent sermonibus, aurea hæc viris, & mulieribus damnosa, in ornatum animæ redigerent, & istis illam adornarent. Nam sicut corpori circumposita etiam si formosum sit, ipsum deforme reddunt: ita si animæ circumponantur, etiam deformi summam pulchritudinem afferrent. Et quomodo, dicis, possunt animæ circumponi aureæ? iterum dico per manus pauperum. Illi enim accipientes, formosam illam faciunt. Illis trade, & aurum in illorum ventrem dispensatũ, tantamque tibi vicissim dabunt pulchritudinem, vt verus ille sponsus te sibi accipiat, multaque dona propter hoc concedat. Quòd si pulchritudine sponsum dominum allexeris, D suppeditabuntur tibi bona omnia, & inefabili possessione abundabis. Vt igitur amabiles simus domino, iam non ad ornatũ corporis spectemus, sed aĩæ formositatem quotidie magna diligentia curemus, vt & gratiam misericordis dei nobis conciliemus, & ineffabilia bona consequamur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul, & spiritui sancto gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia vigesimasecunda.

RElIquias hesternæ mensæ vobis hodie proponere volo, sed ne ægreferas dilecte, quòd reliquias dico. In sensibilibus quidem alimentis ita se habet, vt post vnum, & alterum diem marcida fiant edulia, & ad pascendum inutilia. In spirituali verò mensa nihil tale veteri oportet. Ipsa enim quanto plus temporis præterit, tanto maiorem gratiam habet, & recentior, atque vegetior est. Age igitur promissionem, quam heri pollicíti sumus, impleamus, & debitum doctrinæ cum gratitudine aliqua dinumeremur. Non.n. hoc vtile est accipientibus duntaxat, vt in alijs debitis, sed & mihi dinumeranti. Et quid dico mihi dinumeranti? Talis est E spiritualis debiti natura, quòd quanto magis soluitur, tanto magis augetur, & substantiam magis multiplicat, & ineffabiles diuitias affert tam danti, quam accipienti. Vidisti nouam debiti naturam, & raram solutionis speciem? In hunc enim modum se habent spiritualia, vt distributione magis crescant, & cum multi sunt participes, vberior sit abundantia, & qui dinumerauit, non sentiat se aliquid dinumerasse: quandoquidem eius opes crescunt, & qui acceperunt, etiam ipsi abundantiores fiunt. Quia igitur talis est spiritualium

tualium istorum natura: magna alacritate etiã nos ad solutionẽ festinemus, & vos ad susciendũ aures accõmodetis, vt omnes cũ sumpseritis lęti animi sinibus, quę a nobis dicuntur, tandẽ domũ proficiscamini. Iterum autem argũ de iusto Noe in medium affetre volo, vt iusti magnam virtutem, & ineffabilem dei misericordiam, & longanimitatem, quæ oẽm animi captum trãscendit discatis. Didicistis heri, quo modo à natiuitate sua iustus ille accepto à patre nomine, obambulabat, omnibus, qui tunc erant, doctor calamitatum, quasi clamans, & dicens per nomen suũ: Desistite a
F malo, operemini virtutẽ, timete præparatã pœnam. Cõe diluuiũ in toto orbe erit. Magna & excellẽs dei indignatio est, quia & magna in malitiam procliuitas. Et hoc non duobus, vel tribus tantum annis faciebat, sed quingentos annis vixit hæc admonens. Vidistis longanimitatẽ domini? vidistis bonitatis excellentiã? vidistis ineffabilem patientiam? vidistis malitiæ incremẽta? vidistis ingratitudinis magnitudinem? Hucusq;.n. vt scitis, heri sermo noster processit, opæreprecíũ, vt hodie discamus qũo misericors deus p̃ sua bonitate, neq; quingentis annis ad tolerantiã contentus fuit, sed addidit annos alios ad superiores eis, qui tantum peccauerant. Erat Noe, inquit, quingentorũ annorũ. Ad vtilitatem nostrã diuina scriptura, numerũ annorum iusti assignauit, vt discamus, quanto tẽpore vixerit, admonẽs illos, & quomodo illi, qui malitiæ viam sectati, in eã cõsumpti, sunt, iustus autẽ secus, quàm alij ambulãs, tam magna virtute polluit, vt & sibi Dei, gratiam, conciliaret: & cũ omnes alijs pœnis obnoxij fierent, ipse solus cum his, qui sibi attinebant effugere. Hic discimus, quòd si sobrij fuerimus & non desides, nõ solum nihil nobis nocet inter medios ma-
G los versari, & misceri: sed & multo nos facit virtutum studiosiores. Nam ideo misericors deus sic dispensauit, vt simul essent boni, & mali, quod malorum subneruaretur malitia, bonorumq; virtus clarius elucesceret, & desides a studiosis plurima commoda lucri facerent, modo velint. Cogita hic obsecro, quantæ vrtutis fuerit ille iustus, qũo in tanta multitudine, quæ multo impetu in malum ruebat, solus ipse diuersa ambulauit via, virtutem malitię prę-
ferens: neque enim aliorum consensus, & tanta frequentia reddebat eum segniorem ad virtutis iter: sed iã prius implebat quod beatus Moses olim dicturus erat: Ne sis cum multis in malitia. Et quod magis ad- Exo.23. mirabile, multos habebat, immo oẽs, qui ad malum, & ad praua opera inhortabantur, & nullus illi erat, qui ad bonum induceret. Tam domestica illi erat strenuitas, vt viam diuersam à vulgari, quam omnis multitudo inambulabat, iret: & neq; timeret, neq; suspicaretur aliquid tale, quale verisimile est ignauis accidere: qui si qñ viderint multos simul conspirare, hoc velamẽ, & hanc occasionẽ suæ ignauiæ prætexunt ac dicunt: Quid ergo nouum & singulare post illos oẽs facturus essem, aduersarius H tantæ multitudinis, & cum tanto populo bellũ susceperus? Nunquid illis omnibus ego admirabilior essem? Quæ vtilitas foret tãtarum inimicitiarum? Quod cõmodum tanti odij? Nihil talium cogitabat neq; in animũ sumebat. Sed & hoc, quod postea a propheta dictũ, prius ipse implebat: Melior est vnus faciens voluntatem domini, Eccl.16. quàm innumeri præuaricatores. Nũ socie a tas, inquit, multitudinis ad malũ tuentis, & simul rapientis, a cruciatu me eripiet? Sciebat.n. sciebat liquido, q̃ pro sua quiq; salute rationẽ redditurí sunt: neq; vniquã fiet, quòd alio peccante, alius pœnã sustinebit, vel retributionem sortiatur. Et idcirco iustus quasi scintilla, q̃ in medio mari est, non solum non extinctus est: sed quotidie fulgidiori luce prodibat, oẽs suis operibus docens. Vidisti qũo sui iuris naturam nostram dominus, formauit? Vnde enim, dico, illi ad malitiam properabant, & seipsos pœnis faciebant obnoxios: iste autem virtutẽ eligebat, & fugiens eorum societatẽ, p̃nã nõ gustauit? Nonne manifestum, sua quemuis voluntate, vel malitiã, vel virtutem eligere? Nam nisi ita esset, & naturę nostrę potestas insita esset, neq; illos punire, neq; istos virtutum retributiones accipere oportebat. Verum quia in nostra vo- I luntate totum post gratiã dei relictum est, ideo, & peccãtib. supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones. Et erat, inquit, Noe annorum quingentorum, & genuit tres filios: Sem, Cham, & Iaphet. Considera diuinæ scripturæ diligentiam. Postquam numerum annorum iusti nobis narrauit, mostrans excellentem domini lõganimitatem, iterum tolerantiam eius auctissimum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimam, & malitia hominum propensissimam declarare vult. Sed audiamus, quę a Mose dicta sunt: spiritu enim loquens omnia nos diligenter docet. *Et factum est*, inquit, *quando cœperunt homines multiplicari super terram, & filiæ natæ sunt illis*. Non absq; ratione addidit. Et filiæ natæ sunt illis: sed vt multitudinē sic insinuet. Nam vbi tanta radicum est multitudo, necesse est etiam multos ramos enasci. *Vt viderunt*, inquit, *filii dei filias hominum, quòd pulchræ essent, sumpserunt, sibi vxores ex omnibus, quas elegerant.* Singulas dictiones, diligenter consideremus, ne quid in fundo latēs nos prætereat. Operæpretium enim bene scrutari hoc loco, vt subuertamus fabulas omnia inconsiderate loquentiū. Et primum dicenda ea, quæ dicere audent, & monstrata eorū, quæ
K ab illis dīr absurditate, germanus quoq; scripturæ sensus vestræ charitati aperiendus est, vt ne simpliciter, & facile aures accommodetis tam blasphema dicentibus, & aduersum capita sua blatterate audentibus. Asserunt enim quòd non de hominibus hoc dictum sit, sed de angelis. Hos.n. filios dei appellauit. Primum ostendant, vbi angeli filij dei appellati sint: sed non
Ps.103. a poterunt vsquàm monstrare. Homines quidem filij, dei dicti sunt, angeli autem nunquam. Atquī de angelis dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos
Psa. 81. b flammam ignis: de hominib. autem, Ego dixi dij estis. Et iterū: Filios genui, & exal-
Esa. 1.a taui: Et iterum: Primogenitus meus filius
Exo. 4.f Israel. Angelus autē nusquam vocatus est filius dei. Cæterum quid dicunt? Profecto angeli quidē sunt, sed quia ad iniquū hoc opus descenderunt, dignitate sua exciderunt. Eniterum fabulosius aliud. Quid igitur? Ne exciderunt, & hæc ruinæ illorum causa. Verū scriptura nos aliter docet, quòd antequam formaretur protoplastus, a sua dignitate exciderunt, & diabolus, & qui cū eo maiorē dignitatē ambiebant. Sicut, &
Sap.2. sapiens quidā inquit: Inuidia autē diabo-
L li mors intrauit in mundū. Dic oro mihi,
Sup.2.d si non ante factum hominem excidit, qūo in tanta dignitate manens inuidit homini? Qūo rationi consonum est, angelū incorporeum, & in tali dignitate constitutū, homini inuidere corpore circumamicto? Sed inuidit, quia à superna gloria in extremam ignominiam deiectus est, licèt esset incorporeus: videns autem formatum hominem, & in corpore tantum honorē cōditoris beneuolentia fortitū, inuidia exarsit, & deceptione ad quam serpentis opera vsus est, hominem mortis supplicio obnoxium fecit. Talis.n. malitia non potest nō grauiter ferre aliorum felicitatem. Manifestum, q& & diabolus, & omnis eius cohors olim à gloria illa exciderūt, & ignominiosi facti erant. Alias item quanta dementia plenum fuerit, dicere angelos deiectos, vt cum mulieribus rem habeant, & incorporea illa natura copuletur corporibus? An non audis dominum dicentem, de angelorum substantia: In resurrectione neque Mat.22
matrimonium contrahunt, neq; elocātur, d
sed sunt sicut angeli dei. Neq; n. possibile est incorpoream naturam, talem vnquam concupiscentiam habere. Ad hæc etiam cogitare oportet, quod hoc omnibus modis absurdissimum fuerit ptobare. Nam si sanM
cti, & qui spiritū sanctum assequuti sunt, neque visionem angelorum videre potuerunt, enimuero vir desideriorum fermè animam expirasset conspecta angeli præsentia, non substantia, quo pacto enim videri posset incorporalis substantia: sed parum aberat quin, & animam relinqueret, defectis viribus, ita tantus, ac talis vir pœne absque spiritu iacebat. Quis valde insanus, comprobaret talia verba dementiæ plena, quòd incorporea, & spiritualis natura corporis complexum ferret? Sed ne pluribus terere tempus videamur, age quia sufficientibus argumentis charitati vestræ declarauimus, quam sit hoc impossibile: doceamus nunc quæ rei sit veritas, iterum tamen lectis, quæ in diuina scriptura sunt dicta. Et factum est, inquit, quando cœperunt homines multiplicari super teram, & filiæ natæ sunt illis: vt viderunt filij dei filias hominum, quòd pulchræ essent, sumpserunt sibimetipsis vxores de omnibus, quas elegerant. Prius docuimus vos, morem esse scripturæ, vt homines filios dei vocet. Et quia isti à Setho originem trahebant, qui filio suo nomen Enos indidit, dicit enim. Iste sperauit inuocando nomen domini dei: ab illo postea nati, vocati sunt
A filij dei in diuinis scripturis, eo quod parentes eorum illius virtutem imitati sunt. Filios autem Cain, & qui ex eo nati, & qui ante Seth geniti fuerunt, filios hominum vocat. Factum est, inquit, cum cœperunt hoīes multiplicari super terrā, & filiæ natæ

tæ sunt illis, vt viderūt filij dei, qui a Seth & ab Enos progeniti, filias hominum illas, quæ ab alijs natæ sunt: de quibus dixit, quod filiæ natæ sint illis, & quod pulchræ essent. Vide qūo per verbum hoc, omnem nobis eorum intemperātiā insinuat. Non enim ob desiderium procreādorum, filiorum conueniebant, sed ob voluptatē, & intemperantiam. Vt viderunt, inquit, filias hominū, quod pulchræ essent. Concupiscentia illos in hanc induxit perniciem: pulchritudo aspectus, & scortationis, & intemperātiæ eis occasio fuit. Et neq; hoc contenta, addit: Sumpserunt sibijpsis vxores de omnibus, quas elegerant: quod etiā magnam illorum intemperantiā insinuat, quod a pulchritudine victi sunt, & frēnū, imponere inordinatæ concupiscentiæ suæ non voluerunt: sed spectando capti, submersiq; sunt, & ob impium hoc opus in-
B dignos se fecere, quorum supernè deus curam ageret. Et vt discamus quod non lege nuptiarum, neque procreandorum filiorū gratia hoc fecerunt, propter hoc dicit: Vt viderunt, quod pulchræ essent, sumpserunt sibimetipsis vxores de omnibus, quas elegerant. Quid igitur? Reprehendetne aliquis aspectum oculorum? Non neq; enim oculus ruinæ causa fuit, sed voluntatis negligentia: & irrefrænata concupiscentia. Nam oculus propterea factus est, vt dum
Psal.91. videt creaturas dei, ipsarum conditor glorificetur. Itaque oculi opus est videre: male autem videre, à mente est, quæ intrinseus gubernar. Nam membra nostra, vtpote vtilia, ad facienda bona condita sunt a domino, & gubernari possunt ab incorporea substantia, de animo dico. Postquam autē hæc negligens esse, & habenas laxare cœperit, quasi auriga, nescius indomitorum equorum ferociam compescere, permissis frenis, & equos currum trahentes, & seipsum in præceps ire facit: sic plane & voluntas nostra quandoquidem nescit membris,
C vt oportet vti, indulgens inordinatis concupiscentijs, seipsam submergi facit. Propterea dominus Christus, sciens fragilem nostram naturam, & voluptatis negligentiam, legem posuit, quæ muniret, & prohiberet curiosam considerationem: vt nascēs in nobis incendium, cum adhuc a longe est, extinguat, & inquit: Qui aspicit mulierem, vt concupiscat illam, iam adulte-
Matt.5. rium commisit cum illa in corde suo. Propter hoc, inquit, interdico vobis illicitum visum, vt ab opere illicito vos liberem. Neputes, inquit, quod congressus solum pecca tum faciat. Animus est, qui condemnatur. Igitur, & hi uisę pulchritudinis spectaculo capti sunt. Viderunt.n. inquit, q& pulchræ essent, & sumpserunt sibi vxores ex omnibus, quas elegerant. Sed videamus, & post illicitam illorum operationem, & intemperantem animum, domini dei bonitatē. Dixit, inquit, dominus deus: Neutiquam permanet spiritus meus in hominibus his in seculum, eo quod ipsi carnes sint. Erunt autem dies ipsorum centum viginti anni. Hic in breuibus verbis abyssus misericordiæ videri potest. Spiritū.n. hic vocat vim suam, qua curam nostri agit, quæ illorum interitum prænunciat. Et vt scias, quod de hoc sit sermo, vide quid subdatur. Eo quod ipsi, inquit, carnes sint: hoc est, eo quod carnalibus operibus seipsos totos dedunt, & animæ substantia abutuntur, & quasi sola carne circundati anima carerent, sic vitam suam absumunt. Perpetuus enim scripturę mos est, carnem vocari carnales: sicut & vir D
tute præstantes, carnis expertes nominat: quemadmodum Paulus dicit, Vos aūt nō estis in carne: non quod non carne circun Ro. 8.c
dati, sed quia carne circundati superiores erant carnalibus affectionibus, & sensibus. Nam sicut dicebat: Vos autem non estis in carne, eo quod carnalia despiciebant: ita & de illis dicitur, quod sicut carnes, eo qđ carnalibus rebus continuo erant occupati, Et quia ipsi sunt carnes, non iam cōcedam eis peccatis suis coinquinari. Vidisti indignationis magnitudinem? Vidisti minarū excellentiam? considera etiam qūo indignationi, & interminationi misericordiā admiscuit. Talis enim est dominus noster, minatur sæpe, non vt opere compleat minas, sed vt correctis nobis minas non ad opus perducat. Alioqui si punire vellet, cur prædiceret? Sed quia non vult, semper cessat, & moram nectit, & differt, & prædicit occasionem reis præstans, vt fugiendo malitiam, & apprehendendo virtutem, pœnas non experiantur. Itaque postquam interminatus est illos se exterminationi generali traditurum: hoc enim est, Non permanet spiritus meus in hominibus istis, E
eo quod ipsi sunt carnes: pro eo, Non finā illos posthac viuere: non contentus quingentorum annorū longanimitate, qua per

omnem

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnem vitam Noe, audito illius nomine docebãtur nunc iterum produceus, & differens indignationem, aliud illis tempus præscribit, & dicit: Interminatus sum, & dixi, & manifestaui meam indignationẽ, quam ob multitudinem peccatorũ, q̃ operati estis, vobis inferri iustum est. Sed quia etiam eos, qui incurabiliter peccauerunt, saluari volo, nullumq; perire: idcirco vobis indulgeo, & tempus centũ viginti annorum: vt si volueritis, & peccata abluenteris, resipiscendoq;, & in meliora vos conuertendo, virtuti studueritis, vt pœnas, & pericula effugiatis. Erunt.n. inquit, dies eorum anni centum viginti. *Gigantes autẽ*, inquit, *erant super terram in diebus illis. Et postea quam ingressi sunt filii dei ad filias hominũ, illæque genuerunt, illi erant gigantes, qui a seculo viri nobiles.* Gigantes hic a scriptura dici, opinor, robustos corpore: ex illis, inquit, F generatio illorũ aucta est: id quod, & alio loco videre licet dictum: Gigantes, inquit, veniunt, vt furorẽ meũ placent. Hunc aũt centum viginti annorũ numerum, aliqui putant terminũ vitæ esse. Non hoc aũt significat, sed nunc longanimitatẽ ostẽdere vult, quã & post hæc peccata in ipsos ostẽdet. Igitur vt discamus, quod illi post indignationẽ & minas, & tãti tpis longanimitatẽ, quã ipsis in pœnitentiã dederat, non solũ nihil profecerunt, sed in ijsdem moribus perseuerauerunt: propterea dicit, postquam ingressi sunt filij dei ad filias hominum, illęq; genuerunt, isti erant gigantes, quia seculo viri nobiles. Vidisti ingratitudinis excellẽtiã? vidisti stupidas & doloris sensu carentes animas? Neq; pœnæ timor, neq; lõganimitatis tps destituit illos à malis operibus: semel in præceps deiecti, & mentis oculo excæcati a mala cõcupiscentia, quasi ab ebrietate quadã demersi, redire vltra noluerunt: quẽadmodũ, & sapiens quidã dicit: Impius cũ in profundũ cecidit malorũ, contẽnit. Graue.n. graue est dilecti, capi laqueis diaboli. Anima.n. postea quasi in retibus cõprehensa, & quasi sus in luti volutabro oblectatur: & in mala consuetudine deprehensa, neq; sentit peccatorũ fœtorẽ. Ideo opus est vt sobrij, & vigiles simus, ne ab initio diabolo ingressum cõcedamus, vt ne dũ obtenebrata fuerit nostra ratio, & excæcata mentis perspicacia, faciat quasi priuatos huius solis lumine, ne valeas in radios solis iustitiæ contueri,

Pro. 18. b

Pro. 26. & 2. Pe. 2.

& ita in ꝓceps feraris: id quod, & illis tũc G accidit. Audi.n. iterum bonitatis dei tolerantiã. *Vt vidit aũt*, inq̃t, *dominus deus quòd multipiicatæ sunt malitiæ hominum super terrã.* Quid vult hoc dictũ, Vt vidit autem? Nũ ignorauit dominus? absit, sed nostræ infirmitati omnia narrat diuina scriptura, vt nos doceat, quod & post tantam suam longanimitatẽ in ijsdem manserunt malis, si non & in peiora se coniecerunt, dicit: Vt vidit autem dominus deus quod multiplicatæ sunt malitiæ hominũ super terram. Ex hoc.n. malo opere, quasi è fonte quodã multa ẽt alia suboriebantur peccata: & ideo dicit, malitiæ hominũ. Nã vbi scortatio, & luxuria, & tanta intemperantia, verisimile est ibi, & ebrietatem, & crapulã, & magnã iniustitiã, & auaritiã, & innumera alia nasci mala. *Vt vidit autem*, inquit, *dominus deus quod multiplicatæ sunt malitiæ hominum super terram, & quod vniuersi quique cogitat in corde suo diligenter ad mala omnibus diebus.* Vide qũo singula, quæ dicuntur, peccatorum ostendunt magnitudinẽ. Quia enim in genere dixit, q̃ multiplicatæ sunt malitiæ hominũ super tertã: subdidit. Et vnusquisque. Magna huius verbi emphasis, & vis est. Non, inquit, adolescens: solũ, sed & H senex eadem agit, q̃ adolescens neq; vir solũ, sed & mulier: neq; seruus solum sed & liber: non diues solũ, sed & pauper. Et verbum, cogitat, multũ habet momenti. Non enim ex subreptione hoc illis accidit, sed in corde cogitant, & hæc per singulas horas volunt, in hęc studiũ suũ colligant. Et neq; semel & iterũ vel fortuito supplantati à peccato, a malitia sibi temperant, sed diligenter eam exercent, & mala operantur: hoc est, magno studio, nihil obiter, nihil negligenter ab eis fit: neq; breui tpe, sed omnibus diebus, oẽm suam vitam in hoc impendunt. Vidisti malitiæ immanitatẽ? vidisti qũo dedita opera rem fecerunt, diligenter oĩa mala operantes: & omnis ętas ad agendũ malũ sua spõte accesserit? Vnusquisq;, inquit, neq; ętas intẽpestiua, & alio quin in experta, malorũ expers erat: sed statim & ab incunabulis oẽs malum hoc prælium certabant, contendentes, vt malis operibus alter alterum superaret. Hic, oro animo expende miram huius iusti Noe sapientiam, qui in tanta malorum conspiratione malitiam effugere valuit, & nihil inde damni, sed quasi ex alia natura constitutus,

stitutus, sic valido recepto sensu, & non
I aliunde adiutus, virtutis operationi deditus, & malam eorum conspirationem effugit, & a communi omnium perditione est exemptus. *Et animo retractauit*, inquit, *dominus deus, quòd fecit hominem de terra.* Vide iterum verbum crassum, & nostræ paruitati idoneum. Animo retractauit, inquit, pro pœnituit, non quod pœnituerit deus, absit: sed iuxta humanam consuetudinem loquitur nobis deus, quod enormia illorum peccata misericordem deum indignari fecerunt. Et animo retractauit, inquit, dominus deus quod fecit hominem super terram. Non enim propter hoc ipsum produxi, inquit, vt tanta ruina lapsus, sibijpsi perditionis fieret author. Nam hac de causa primum tanto honore eum insigniui, & tantam eius curam me habere declaraui, vt virtuti vacans, alienus a perditione fieret. Quia autem misericordia mea abusus est, satius posthac fuerit malos eius conatus impedire. Et cogitauit, dixitq̃ue dominus deus, inquit, Et delebo hominem, quẽ feci a facie terræ, ab homine vsque ad pecus, a reptilibus vsque ad volatilia cœli: quia animo retractaui, quod feci eum. Quæ mei officij erant, inquit, omnia exhibui, Ex nihilo, vt esset, illum produxi, naturæ illius scientiam faci ndorum, & non faciẽdorum indidi, liberum arbitrium donaui. Ineffabili longanimitate vsus sum, & K post longum illud tempus, & post indignationem, & minas quas dixi, & aliud præfiniui tempus, volens vt sua peccata illo sentiente, indignatio mea reuocaret. Et quia etiam sic nihil lucrifacio, nec proficio, cogit necessitas, vt minas opere compleam, & omnibus modis deleri illos faciã, & sicut malum quoddam fermentum abolcam totum illorum genus, vt ne posteritoribus seculis peccandi authores, & doctores fiant. Et dixit dominus deus: Delebo hominem, quem feci, ab homine vsque ad pecus. Iam fortè dixerit aliquis: Quare cũ homo in malum declinauit, etiam bruta eandem pœnam sustinent? Num propter suum ipsorum vsum producta sunt bruta? propter hominem facta sunt. Hic igitur cum a medio aufertur, quis illorum vsus esset? idcirco & istam pœnam communem ferunt, vt interim pœnę grauitatem addiscatis. Et sicut ab initio cum peccasset protoplastus, terra maledictionem accepit: sic & nunc cum abolendus esset homo, bruta quoque participia fiunt. Sicut etiam cum homo gratus sit deo, creatura quoque humanæ felicitatis particeps est, quemadmodum beatus Paulus inquit: Et creatura hęc Ro. 8. d liberabitur a seruitute corruptionis in li- L bertatem filiorum gloriæ dei, sic & nunc cum homine ob multitudinem peccatorum puniendo, vniuersali perditioni simul traditur. Et iumenta, & reptilia, & volatilia cœli simul pereunt diluuio, quod totum orbem inuasurum erat. Et sicut in domo, quando is, qui præest, in indignationem domini incidit, verisimile est cooperarios ei condolere: ita & hic, quasi in domo hominibus pereuntibus, omnia quæ in domo, & quæ sub illius sunt dominio, necesse est eandem pœnam incidant. *Et animo retractaui*, inquit, *quod feci illos.* Verbo hoc quantum se nostrę humilitati attemperat? Num volebam, inquit, tanta illos pœna plecti? ipsi me peccatorum immanitate in tantam inuexerunt indignationem. Cæterum ne putemus omnimodam abolitionem humani generis fieri, surpitusque naturam nostram eradicandam: sed discamus quantum malum sit peccatũ, & quantum bonũ virtus: & quòd melior sit vnus faciens voluntatem domini, quam decem millia præuaricatorum, dicit: *Noe autem* M *inuenit gratiam coram domino deo.* Tametsi multitudo omnis, inquit, in tantam malitiam exciderit, iustus tamen hic scintillam virtutis seruauit. Et his omnibus omni tempore, loquitur, & dum adhortatur, vt a malitia desistant, simul se interim libe rum ab illorum mœrore seruauit. Insuper sicut illi malis operibus misericordẽ deũ ad indignationem prouocauerunt: sic ipse virtute pollens, gratiam inuenit coram domino deo. Non est enim personarum Ro. 2. & acceptor deus. Verum & si in tanta mul- 2. Para- titudine inueniat hominem qui sibi pla- lip. 19. cita sunt facientem, non despicit: sed sua illum dignatur cura, & tanto maiorem illius rationem habet, quanto cum tot, tantique sint, qui ad malum eum trahunt, ipse constantius virtutis viam sectatur. Id scientes, ad id vnum spectemus, quod ipsi placet, & efficit vt suam gratiam nobis cõciliemus. Neque hominum amicitiæ, neque consuetudini ita seruiamus, vt virtutis faciamus iacturam, sed dei longanimitate, prout decet, vtamur: & dum adhuc

tempus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tempus habemus, oẽm deponentes ignauiam, virtutem amemus, peccatumq; odio habeamus. Nisi.n. & ad istam amore, & desiderio quodam nos contulerimus, & ignauiam valde oderimus: neq; huius damnũ effugere, neq; illam amplexari poterimus. Enimuero virtus familiaris est his, qui eam concupiscunt, & eius desiderio exardescũt.

Ps.18.c De quo prophetam audi dicẽtem: Iudicia domini vera, iustificata in semetipsa, desirabilia super aurum, & lapidẽ pretiosum multum. Non quòd tantum desiderabilia, sed quia apud nos non inueniuntur alia, quæ his materijs sint prętiosiora: propterea subdit, Dulciora super mel, & fauum. Et hic quoque, quia non inuenit quòd natura melle dulcius esset, hac similitudine vsus est. Igitur sicut hi, qui in opibus colligendis insaniunt desiderio, & concupiscentia quadam, in hoc incumbũt magno studio, & conatu, & nunquam explentur, Auaritia.n. insatiabilis ebrietas, & sicut ebrij quãto plus vini ingurgitant, tanto magis ad sitim inflammantur: sic & isti quoq; insaniam hanc indomitam nunquam sistere possunt, sed quanto magis suas opes augeri vident, tanto & concupiscentia magis flagrant. Neque antea a pessimo appetitu hoc absistunt, donec in ipsum malitiæ profundum descenderint. Igitur si illi pernicio-

1.Ti.6. siam hanc concupiscentiam malorum omnium causam cum tanta constantia curant: quanto iustius nos mandata domini, quæ super aurum sunt, & argentum, semper in mente nostra versare, nihilque pretiosius virtute ipsa existimare, sed excin-

B dere ex animo nostro affectiones illas pestiferas omnes, & scire quòd temporalis illas voluptas perpetuum parere solet dolorem, & fine carentia tormenta. Ne decipiamus nosipsos, neque putemus, ꝙ hic finẽ habituræ sint res nostræ: id quod sentiunt plerique, licet verbis non loquantur: quia credere se dicunt resurrectionem, & futuram retributionem. Sed ego non attendo verba, sed ea, quæ quotidie fiunt. Nam si resurrectionem expectas, & retributionẽ, quare ita præsentis vitæ gloriæ deditus es? Quare, dic mihi, quotidie crucias te pecunias plures, quàm arena sit colligens, & agros, domos, & balnea emens, atque hæc sæpe per rapinam, & auaritiam corraden-

Esa. 5.b do, & illud prophetæ dictum implendo: Væ qui coniungunt domum ad domum, & agrum agro copulant, vt vicino auferãt aliquid. An non hæc quotidie videri possunt? Et ille quidem dicit: Huius domus obscuram, & tenebrosam meam facit, & infinitos prætextus excogitat, vt eam rapiat. Alius autem raptum a paupere agrũ, suo coniunxit. Hoc autem multo maius, & magis admirabile, minusque venia dignum, quòd vnus vno, eodemque loco habitans, & sedens, sæpe alio transire neque G si vellet, posset, vel ob varias occupationes, vel corporis valetudine alligatus: vbique tamen, & in omnibus ciuitatibus, vt ita dicam, monimenta suæ auaritiæ possidere, & immortales suæ malitiæ columnas statuere vult. Et peccata quidem, ex quibus omnia hæc collecta sunt, suo imponit capiti, ferensq; grauem, ac ingestabilem molem non sentit. Alijs autem vsus, qui ex his haberi potest, concedit non solũ post emigrationem ex hac vita, sed etiam antequam hinc egrediatur: etiam si non inuitus eis nudetur, a familiaribus dissipãtur, & vt ita dicam, dilacerantur omnia hæc. Et neque ipse vel millesima eorum parte fruetur. Et quid dico fruetur, quomodo cũ illi non sit nisi vnus venter, sufficeret ad tot opum multitudinem absumendam? At malorum omnium causa est vana gloria, quia vult apud se nomen aliquod manere, agrorum, balneorum, domuũ. Quæ tibi hinc vtilitas homo, cum non multo post vbi febrecula quapiam corripieris, anima subito euolans nudum, & vacuum te faciet? Immo virtute quidem nudatum, vestitum autem iniustitia, rapina, auaritia, gemitibus, eiulatibus, lachrymis orphanorum, insidijs, dolis quomodo poteris gran-

D des, prementesq; illas sarcinas peccatorum ferens, per angustam hanc portam intrare, quæ capere nequit molem tantæ magnitudinis. Necessariũ itaque foris manere, & oneribus illis grauatum dolere, ꝙ nihil hic egeris, cum ante oculos parata videbis tormenta, & ignẽ illum terribilem, ac nunquam extinguendum, vermẽq; incunsumptibilem. Cęterum siquã nostrę salutis habemus rationẽ, dum adhuc tps habemus, desistamus à peccatis, sectemur virtutem, vanã gloriam despiciamus. Nã idcirco vana dicitur, quia euanida est, & nihil habet stabile, neq; firmum: sed solum est oculorũ deceptio, & priusquã appareat euolat. An non, & videmus sæpe, ꝙ is quẽ hodie præcedunt

cedunt lictores, & stipant satellites, cras in carcerẽ conijcitur, & cum malefactoribus versatur. Quid hac vana, & inani gloria fallacius? Quòd si in hac vita præsenti vicissitudinẽ hanc euadit, omnino mors veniẽs fœlicitatem resecabit. Et quem hodie in foro magna pompa comitabantur, & qui in carcerẽ conijciebat, & super thronũ residebat, & inflabatur, & homines alios quasi vmbras spectabat, is subito postea iacebit mortuus absq; spiritu, fœtulentus, petitus innumeris cõuitijs, & ab his, quos pridem iniuria affecit, & quos nulla affecit iniu-

E ria: condolentibus tamen his, qui ab isto iniuria afflicti fuerunt. Quid hoc miserabilius fuerit? Item collecta omnia sæpenumero inimici, & hostes inter se partiuntur, & distribuunt, peccata autem per quę hęc coaceruata sunt, secum aufert, de quibus diligens, & accurata ratio exigetur, Ideo obsecro, vt fugientes vanam hanc gloriã, veram desideremus, & quæ omnibus duret seculis: & neq; opum amor nos supplãtet, neq; concupiscentiæ flamma exurat, neq; liuor, & inuidia corrumpant, neq; furor, & ita nos incendant: sed has oẽ malas, & pernicioſas affectiones rore spiritus extinguẽtes, despiciamus præsentia, desideremus futura. In memoria habeamus futurã diem, magnaq; diligentia vitã instituamus. Neque.n. hac de causa in hanc vitam nati sumus, vt solũ comedamus, & bibamus. Nõ vita est propter cibum, & potum, sed propter vitã cibus, & potus. Ne ergo inuertamus ordinem, neq; sic ventri, & ventris voluptatibus seruiamus, quasi eã ob causam facti simus, sed reputantes damnum, quod inde nascitur, castigemus motus carnis: ne simus segnes, ne pmittamus illis, vt aduersus animam insurgant. Nam si Paulus ille

F talis, & tantus, qui quasi alatus per totum orbem transcurrebat, & corporalibus necessitatibus superior factus, & arcanorũ illorum verborum auditor, quæ vsq; in hũc diem alius audiuit nullus, scribens dicebat: Castigo corpus meũ, & in seruitutem

1.Cor.9. d redigo, ne forte alijs prædicans ipse reprobus inueniar, si igitur ille, cui tanta contigit gratia, post tanta, & talia opera, opus habebat, vt castigaret, & in seruitutem redigeret, & subijceret potestati, & domino animæ corporis lasciuias: castigat enim qs, quod insurgit, & in seruitutẽ redigit, quod fræna reijcit: Quid dicemus nos, qui omnibus virtutibus destituti, omnibus peccatis onerati sumus, & præterea magnam ignauiam præ nobis ferimus? Num inducias habet hoc bellum? Num tempus aggrediendi dilatum? Omnes uos vigilare, & sobrios esse oportet. & nunquam in securitate esse: quia non est præfinitum tẽpus, quando nos aggressurus est hostis. Igitur semper nobis cura sit, semper soliciti simus de salute nostra, vt sic nunquam capiamur: & hostiles effugientes insidias, misericordiam à deo assequamur, gratia & miserationibus domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul, & sancto spiritui sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

G

Homilia vigesimatertia.

VIdistis in his, quæ dicta sunt, quanta diuinę misericordiæ magnitudo, quã excellens longanimitas? Vidistis hominũ, qui tunc erant, portentosam malitiam? didicistis quanta fuerit in media ista multitudine iusti virtus, & quàm nihil eum nocuerit vel illorum in malum conspiratio, vel quòd solus in medio istorum relictus longe diuersa incesserit via, sed quasi gubernator aliquis, mentis clauum magna vigilantia arripiens, nauim suam ab irruẽtibus malitiæ procellis submergi non est passus: sed factus tempestate potentior, quasi in portu sederet, quatiebat mare: virtutis gubernaculum dirigebat, & à diluuio totum orbem deuastaturo se eripiebat. Tanta res est virtus, tam immortalis, tam inuicta, tam nihil cedens huius vitæ varietatibus, sed super malitiæ retia volitans, quasi à sublimi specula quadam, sic omnia humana despicit, nihil quod alijs molestum est sentit, sed sicut is, qui super excelsam petram stat fluctus ridet, quos videt ad petram magno impetu irrumpere, & protinus in spumam solui: ita & virtuti vacans in securo constitutus loco nihil insuaue fert à rebus turbulentis, sed H tranquillos animo, & quietus sedet, intelligitque res huius vitæ, nihil differre ab animum fluentis, tam rapido cursu transeuntibus. Nam sicut videntur marini fluctus nunc quidem in altum extolli, mox autem & deprimi: ita & videmus eos, qui virtutẽ contẽnunt, & malitiã operantur, nũc quidem sublime sapere, & supercilia surrigere, & huius vitæ curis intentos esse, subito

ad ex-

Universidad de Deusto Biblioteca

ad extremam venire inopiam, & abiectionem. Quos beatus Dauid notans, dicebat. Ne timueris cum diues factus fuerit, homo, vel cum multiplicatur gloria domus eius: quia cum mortuus fuerit, non sumet omnia hæc. Et bene dixit, Ne timueris. Ne te conturbet, dicere vult, diuitis abundantia, & celebris gloria. Videbis enim nó multo post, humi iacentem, & operari valentem nihil, mortuum, cadauer vermibus in cibos obiectum, nudumq; ab his omni bus fieri. Omnino enim nihil horum auferre potest, sed hic relinquit omnia. Ne igitur anxius sis, cum videris præsentia: neque beatum dicas eum, qui post breue tempus ab his omnibus destituetur. Eiusmodi enim est præsens felicitas, & diuitiarum natura, vt non commigrent vbi hinc fuerit abeundum. Diuites enim his omnibus relictis, nudi hinc migrant, tantũ malitia vestiti, & peccatorum oneribus inde collectis. At longè secus habet virtus, quæ potentior est insidiatoribus, & planè inuictos facit suos, continuamq; præbet voluptatem, & ne sentire quidem sinit rerũ istarum inæqualitatem: sed & hinc emigrantibus comitem se addit, & tunc potissimũ, eũ eius subsidio egemus. Ad hęc in die illo terribili magnum nobis præstat auxiliũ, placans iudicem. Et sicut hic ab ingruentibus infortunijs, ita & in futuro se colentes à tormentis illis eripit. Neque hoc solum agit, sed & ineffabilia nobis bona, quibus, fruamur, conciliat. Et vt scias hæc ita sese habere, neque nos inuanum, & frustra ad blandiendum his verbis vti, tentabo nunc ex his, quæ proposita sunt charitati vestræ, ostendere. Vide enim quomodo beatus ille, Noe dico, vniuerso hominum genere aduersus semetip. misericordiam domini ad iracundiam prouocante: ille inquam solus sua virtute potuit & indignationis periculum effugere: & magna dei gratiam sibi conciliare. Aut si placet, loquamur de his, quæ in præsenti vita eueniunt. Sunt enim fortassis aliqui parum futuris, & inuisibilibus credentes. Videamus itaq; ex his, quæ hic fiunt, qualia contingunt his qui in malitia ambulant, & qualia accipit, qui virtutem sectatur. Postquam bonus deus ob malitiæ nimietatem sententiam tulit, quod vniuersali perditione humanum genus sit puniendum, & dixit: Delebo hominem, quem feci à facie terræ, & monstrans indignationis suę magnitudinem, non contra humanum duntaxat genus sententiam protulit: sed & contra omnia iumenta, & reptilia, & volatilia. Periturus enim, & submergendis hominibus, propter quod hæc facta sunt, dignum, vt & illa quoque pœnæ consortio paria fierent. Igitur cum sententia nõdum præfinita esset, qua alij ab alijs secernebantur (vt discas, quàm non sit personarum acceptor deus, sed in corda nostra ingrediens nos non despiciat, & si vel paruam quandam occasionem nos afferimus, ineffabilem suam declarat misericordiam) dicit scriptura, vt ne totum genus humanũ abolendum putemus: sed sciamus, quod ob suam bnnitatem relinquat scintillam, & radicem quandam saluam, vt iterum humanum genus in proceros extendi possit ramos. *Noe autem*, inquit, *inuenit gratiam coram domino deo.* Vide scriptuę diligentiam, quomodo ne syllabam quidem vnam inutilem contineat. Nam postquam nos docuit grauitatem peccati hominum, & pœnæ magnitudinem malis inferendam: docet nos, quod etiam in tanta multitudine potuerit syncera seruari virtus. Est enim virtus per seipsam admirabilis. Quod siqui illam in medio prohibentium colat, multo admirabiliorem se ostendit. Et propterea diuina scriptura, quasi admirando iustum dicit, quod in medio illorum, qui indignationem dei sensuri erant, Noe inuenerit gratiam coram domino deo. Inuenit gratiam, sed coram deo: non simpliciter inuenit gratiam, sed coram domino deo: vt nos doceat, quod vnum ille habuerit scopum, vt ab illo oculo laudaretur. qui dormitare sopiriq́ue nescit, nihilq́ue curauerit humanam gloriam, vel ignominiam, vel irrisionem. Verisimile enim est, cum, prꝛter morem, omnem virtutem coleret, eum fuisse subsannatum, & irrisum a malis omnibus, qui consueuerant arguere suã fugientes malitiam, & virtutem amplexantes: id quod & nunc sæpe fieri solet. Et videmus multos qui risum, & subsannationem ferre nequeunt, sed præferunt humanam gloriam veræ, & immortali, abstracti, & allecti ab hominum malitia. Animæ enim fortis, & constantis est, posse oblectari his, qui auellere moliuntur, & nihil facere, vt hominibus placeat: sed oculum suum intendere ad illum insopitum oculum,

Psal. 48. d

1. Ti. 6.

Iob. 1.

I

Ezec. 18 g

L

K

lum, & ab eo solum gloriam expectare, & hæc despicere, nulliusq; pili facere humanam laudem, vel conuitia, sed transire vt vmbras & somnia. Iam hic sæpe multi non ferentes conuictum hoĩum viginti, vel decẽ, vel etiam paucorũ, supplãtantur, & ruunt. Est.n. confusio ducens in peccatũ. Neq; partium est despicere irridentes, & opprobrantes & salib. incessentes: at iustus ille non tantum decem, & viginti, & centum hoĩes, sed & oẽm hominum natu ram, & tot myriades despexit. Verisimile enim omnes illos ridere, reprehendere, subsanare, & debacchari: & forte etiam, si possibile fuisset, dilacerare voluisse. Semper enim contra virtutem insanit malitia. Atqui non solum nihil illi nocet, sed & infestando fortiorem reddit, Tantum.n. virtutis robur, vt patiendo superet negocium sibi facientes, & cũ impugnatur, hostib. fiat potentior. Atq; id in multis videmus. Cæterum vt vobis occasiones præbeamus. Da.n. inquit, sapienti occasionẽ, & sapientior erit operæprecium fuerit, & ex veteri, & ex noua vobis afferre exẽpla. Itaque cogita obsecro de Abel: nonne occisus est ab Cain? nonne in pauimentum prostratus? Sed ne spectes, quod prævalue rit, occideritque eum, cui inuidebat, etiam innoxium, sed sequentia expende. Ecce occisus ille vsque nunc prædicat, & coronatur, & tantum tempus memoriam nõ obscurat. At qui occidebat, & prævalebat, etiam tunc vitam morte grauiorem substinuit: & ex eo tempore vsq; in hodiernum infamatur, & ab omnibus accusatur, cum ille omnium ore celebretur. Et hæc quidẽ in præsenti vita fiunt: in sequenti quæ futura, quis sermo, quæ mens narrare possit? Et scimus quod vos, vtpote intellectu prædíti, multa talia in scripturis contenta venemini. Nam illæ hæc de causa in vestram vtilitatem sunt scriptæ, vt hæc discentes, malitiam quidem fugiatis, virtutẽ autem colatis. Vis & nouo idipsum videre? Audi beatum Lucam istucipsum de apostolis narrantem, qui flagellati a concilio discesserunt gaudentes, eo quod digni fuissent habiti, qui pro nomine Christi ferrent ignominiã. Tametsi flagella nõ gaudij sint occasiones, sed tristitiæ, & mœroris: nihilominus flagella propter deum, & causa propter quã flagellabantur, gaudiũ eis pariebant. At ij qui flagellarãt, in magna animi consternatione, & hæsitatione nesciebant, quid facerẽt. Audi.n. illos qũo post flagellationem animo fluctuent, & dicunt: Quid faciemus hominib. istis? Quid dicis? flagellastis, innumera mala suborna stis, & adhuc dubitatis? Tam fortis inuictaq́ue res est virtus, & dum patitur affligentes vincit. Sed ne prolixior fiat sermo, necessarium, vt iterum ad iustum nostrum redeamus, & cum stupore admiremur illius præstantiam qũo tantum populũ ridentem, ludificantem, subsannantem, obiurgantem (iterum.n. eadem dico, & dicere non cessabo) despicere, & superare poterat. Qũo? Ego dico. Quia continuò ad oculum illum, qui falli, sopiriq; nequit, respexit, ad hunc suæ mentis oculum direxit, atq; postea hæc omnia, quasi non essent curauit. Et profecto sic res habet, vt cum quis hoc amore saucius fuerit, & in deum desiderio suo rendit nihil visibiliũ videat: sed continuo eum, quem desiderat imaginetur, & in nocte, & in die, & dormiẽs, & surgens. Ne igitur mirum tibi sit, si & iustus ille semel eo mente sua intenta, non curauit supplantare volentes. Nã adhibito studio suo, & diuinã gratiam nactus, his omnibus potentior factus est. Noe.n. inquit, inuenit gratiam corã domino deo. Tametsi oĩ hominũ generi, quod tunc erat, non esset gratus, neq; amabilis, eo quod nolebat eandem incedere viam, quam illi: fauit tamẽ illi is, qui corda scrutatur, qui & illius mentem approbauit. Et quid damni, dic oro, hinc nascitur viro, quod ab hominibus subsannatur, & irridetur: cum is qui finxit corda hominum, & intelligit omnia opera eorum, prædicat illum, & coronat? Et quæ vtilitas homini, si ipsum totus orbis admiretur, & laudet: conditor autẽ omniũ, & iudex qui decipi nequit, in die illo terribili condemnaturus sit? Itaq; dilecti, cum hæc nobis comperta sint, nullius pensi faciamus hominũ laudem, neq; ab illis celebrari quouis modo quæramus. Sed & propter illũ solum, qui probat corda, & renes, virtutis opera faciamus, & pctã fugiamus. Nã & Christus eiu diens, vt ne captandis hominum laudibus inhiemus, post multa alia tãdẽ, & hoc iutulit, dicens: Væ vobis quando benedixerint vobis omnes homines. Considera, qũo per Væ, nobis declarat quotuplex illos pœna maneat, Væ enim lamẽti nunci

M

Eccli. 4. c

B

A

C

Prou. 9. b

Gene. 4.

Psal. 32.

Acto. 5.

Luc. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

verbum est. Vnde quasi miseros eos vocans, dicit: Væ vobis, quando benedixerint vobis omnes homines. Et vide quàm cautè dictum. Nō simpliciter dixit, hoīes; sed, oēs hoīes. Impossibile.n.est, vt qui angustam, & arctam virtutis viam ambulat, & mandata sequitur Christi, ab omnibus laudetur, & in admiratione sit. Est enim, & illa excellens malitia virtuti aduersari. Proinde dominus sciens quod impossibile sit, vt is qui virtutem diligenter exercet, & a se solo laudem, vt accipiat præstolatur, ab omnibus hominibus laudetur, & bene audiat: miseros vocat, qui propter humanam laudem virtutem negligunt. Nam celebrari ab omnibus, maximum fuerit argumentum non magni haberi virtutis rationem. Qūo enim ab omnibus probari poterit, qui vult iniuria affectos eripere ab his, qui iniuria afficiunt, & iterum si vult corrigere peccantes, & laudare bene agentes? Nonne verisimile est, quòd ab alijs laudabitur, ab alijs verò audiet conuitia? Et propterea inquit: Luc. 6. d Væ vobis, quando vobis benedixerint omnes homines. Quomodo igitur nunc erit admiratione, & laude dignus iustus ille, qui ea, quæ Christus adueniens docuit, prius ipse a lege naturæ edoctus, deditissima opera adimpleuit, laudemque humanam per virtutem contemnendo, gratiam apud deum inuenire studuit? Noe.n.inquit, inuenit gratiam coram domino deo. Cæterum quòd propter virtutes, quas habebat, inuenerit gratiam coram domino Deo narrauit nobis admirabilis ille propheta, spiritu sancto afflatus. Operæpretium itaque, vt & sequentia discamus, & vi E deamus, quid de illo sentiat. *Istæ autem*, inquit, *sunt generationes Noe. Noe homo iustus, perfectus in generatione sua deo placuit Noe.* Rarus, & alienus genealogiæ modus: nam vt scriptura dixit, Istæ sunt generationes Noe: & aures nostras spe quadam impleuit, quasi genealogiā illius narratura, & quis eius pater fuerit, & vnde genus duxerit: & quomodo in hanc vitam æditus, & alia, quæ mos est genealogias narrantibus recensere: relictis tamen illis omnibus, & etiam superiori cō suetudine, inquit: Noe homo iustus, perfectus in generatione sua, Deo placuit Noe. Vidisti admirabilem genealogiam? Noe, inquit, homo: cōe nomen pro laude iusti vsurpat. Nam cæteri ob carnales voluptates, quibus immersi erant, amiserant esse homines. Iste inquit, in tanto populo hominis imaginem seruauit. Tunc.n.homo est, quando virtutē colit. Neq; enim speciē habere hominis, & oculos, & nares, & os, & genas, & cætera membra, hominem esse ostendunt. Hęc enim membra sunt corporis. Hominem illum dicimus, qui imaginem hominis saluam retinet. Quæ autem est imago homi F nis? Rationalem esse. Quid ergo? an non, & illi fuerunt rationales? Verum non hoc solum fuerit hominem esse, sed & virtutib. esse deditum, & vitia fugere, & illicitis affectionib. imperare, & mandatis dominicis obtemperare. Porrò vt discas morem esse scripturæ, quod vitijs studentes, & virtutem negligentes, hominem nomine vocare non dignetur, audi deum loquentem sicut heri dicebamus. Non permanet spiritus meus in hominibus istis, eo quod ipsi carnes sunt. Ego enim (dicere vult) substantiam ex carne, & anima illis dedi: ipsi autem quasi sola carne circundati, ita virtutes animi negligunt, & solā carnem sectātur. Vidisti quomodo ob malitiam, carnem eos vocat, & nō homines? Et iterum vbi processerimus, statim audietis terram eos nominari a diuina scriptura, eo quod terrenis cogitationibus pereāt, dicit enim. Corrupta autem erat terra coram deo. Nō de terra in sensibili loquitur, sed inhabitatores terram vocat. Alio autem loco, neque terram neque carnem nominat: sed neq; esse eos putat in præsenti hac vita, eo quod virtute careant. Audi.n. prophetam clamantem, & dicentem in media Hierosolymitanorum metropoli: vbi tot millia millium, & tot multitudines innumeræ. Veni, & non erat homo: Isa. 50 vocaui, & non erat qui audiret. Non dicit, quia non aderant, sed quia præsentes nihil meliores erant, q̄ si non fuissent præsentes. Et alio quoque loco: Discurrite, & Hier. 5. videte, si est vnus qui faciat iudicium, & in c stitiam, & propicius ero. Vidisti quomō G illum solum scriptura sancta hominem vocare solet, qui virtutem colit: cæteros autem neque esse putat, sed aliquando vocat terram, & aliquando carnem? Hac de causa genealogiā iusti narraturam se promittens diuina scriptura, dicit: Noe homo. Hic enim solus homo, cæteri autem non homines, sed humanam gerētes formam

mam, & ex hominibns in bestias mutati, malitia voluntatis generositatem naturæ amiserunt. Quia cum in malum declināt, & serui fiunt irrationalium affectionum, imponit illis bestiarum nomina. Audi, vt Hie. 5. b quodam loco dicit: Equi mulierum amac tores facti sunt. Vide quomodo ob immodicam falacitatem hanc cognominationē Ps. 13. b acceperunt. Alibi autem: Venenum aspi- & 139. dum sub labijs eorum: vbi eius bestiæ do a lum, & fictionem imitari eos docet. Ca- Es. 56. d nes quoque mutos alios vocat. Et iterum Ps. 57. a eos, qui aures ad doctrinam obturant, vocat quasi aspides surdas, & obturantes aures suas. Et multa alia quis nomina inueniet imposita a diuina scriptura his, qui in brutorum affectus per ignauiam transeunt. Et non in veteri solum, sed & in no Mat. 3. b ua lege. Audi Baptistam dicentem Iudęis: & 12. c Progenies viperarum quis vobis monstra H uit, vt a futura ira fugiatis? Vidisti quomodo, & hic dolum mētis illorum, bestiæ nomine significauit? Quid ergo miserabilius fuerit peccatoribus, qui & ipso hominis nomine priuantur, & propter hoc maiorib. pœnis digni sunt, quòd acceptas a natura plurimas occasiones, ad bnefaciēdū monētes, nostra sponte ad malum progredimur? Itaq; qui tunc erant, omnes ea se appellatione indignos præstabant: iustus autem ille in tanta virtutis obscuritate, tā excellenti virtute polluit, vt scriptura cū cœpisset narrare viri genealogiam, dixerit: Noe autem homo. Est & alius iustus quidam, cui hoc nomen pro summo encomio contigit, & præ alijs omnibus hoc L nomen prædicatur, vt sic virtus illius diligēter exponatur. Quis ille est? Beatus Iob, ille pugil pietatis, athleta orbis, qui solus incurabilia illa sustinuit, & acceptis innumeris a diabolo telis, vulnus non accepit: sed sicut adamas quidam omnes impetus ferre potuit, & a tantis fluctibus non solū non est submersus, sed & prævaluit, & acceptis in corpus suum omnibus, qui in mundo doloribus, multo clarior euasit. Non solum enim nō prostrauit illum ingruentium dolorum continuitas. sed & ad maiorem gratiarū actionem euocauit, I Vnde in omnibus suā gratitudinem declarās, tempestiuè diabolo plagam dedit, Iob. 1. b quò ille intelligeret sese frustra moliri, & contra stimulum calcitrare. Hunc igitur sanctum, quem antequā certaret, tantum laudauit misericors deus, & prædicans dixit diabolo. Animo tuo aduertisti famulum meū Iob, quod non sit homo similis illi super terrā, homo, inculpatus, iustus, verax, deum colens, abstinens ab omni opere malo? Vidisti, & hunc a communi natura nomine prædicari? Aduertisti, inqt, quod non sit similis illi homo? Et similes vtiq; omnes sumus, sed non secundū virtutem, sed secuudum formæ rationem. At hoc non est homo, sed quando abstinens a malitia, virtutem operatur. Vidisti, quos diuina scriptura homines appellare solet? Quocirca, & ab initio, cum vidisset deus factum a se, dicebat: Faciamus hominem secundum imaginem nostrā, & secundum similitudinem hoc est, vt imperet, & visibilibus omnibus & passionibus suis. Imperet, non ferat imperium. Itaq; quia amissa dignitate magis subditus est, & imperium fert potius, quàm imperat: amisit, & nomen, quòd sit homo, & brutorum in se nomina transtulit. Atque hac de causa nunc diuina scriptura virtutem illius commen- K dare volens, dicit: Istæ sunt generationes. Noe. Noe homo iustus. Ecce & aliam maximam præconij speciem, Iustus, hac appellatione omnem virtutem cōplectitur. Hoc.n.nomen, iustus, consueuimus dicere de his, qui omnigenā exercent virtutē. Postea vt discas quomō ad summum fastigium peruenerit, id quod, & tunc exigebatur a natura nostra, inquit: Iustus, per- A fectus existens in generatione sua. Omnia, inquit, impleuit quæcunque facere conuenit eum, qui virtutem amplexatur. Hic.n.est perfectus. Nihil enim intermisit, in vno claudicauit. Non in hoc benefaciebat, in illo verò peccabat: sed in omni virtute perfectus erat, qua tunc pollere illum congruebat. Præterea, vt ex tempore quoq;, & ex collatione cum alijs illustriorem nobis iustum exhiberet: inquit: Perfectus in generatione sua, in tempore illo, in generatione illa peruersa, quæ adeo in malum declinauit, quæ neq; vestigium virtutis præ se ferre voluit. In illa igitur generatione, in illis temporibus iustus ille non solum virtutem præ se tulit, sed & in tantum peruenit virtutis culmen perfectus, & in omnibus absolutus. Et id quod antè dixi, bene agere inter virtutis hostes, & inter eos, qui virtutem prohibent, maius semper virtutis pondus testa- L

tur. Vnde hac ratione iustus ille maiores laudes nactus est. Neq; hic finem laudandi illum facit diuina scriptura, sed adhuc virtutis illius excellentiam demonstrat: & quod diuino calculo probatus fuerit. Quia postquam dixit, perfectus in generatione sua: addit, Deo placuit Noe. Tanta erat virtutis illius gloria, vt & a deo laudari promeruerit. Deo enim inquit, placuit Noe vt scias qd approbatus fuerit a deo: placuit illi oculo, qui falli non potest, per sua bona opera. Et illius sibi fauorē tantū conciliauit per bonæ vitæ opera, vt eum non solum ab indignatione in oēs effundenda liberarit, sed & alijs præesse fecerit. Deo enim inquit, placuit Noe. Quis hoc beatior fuerit, qui tantam præ se ferre potuit virtutem, vt dominū vniuersi habeat laudum suarum præconem? Hæc ab eo sunt facta, quæ quibusuis diuitijs, quauis abundantia, quauis gloria, & potētia, quauis humana fœlicitate prætulerit, quisquis mentem habet. Hæc regno magis desiderabilia fuerint ei, qui deum syncero amore diligit. Verùm. n. istud est, posse nos optima vita propitium, & clementem nobis facere deum. Vt. n. gehennam timere non debemus, propter ignem illum inextinguibilem, & pœnas terribiles, & perpetuos cruciatus: sed quia offendimus tam bonum
M dominum, & ab illius gratia sumus alieni: ita, & ad regnum nobis festinandum non nisi propter amorem in illum, vt eius gratia fruamur. Nam vt regno desiderabilius est, misericordem dominum nostrum beneuolum esse nobis: ita gehenna grauius, ab illius beneuolentia excidere. Vidistis quantæ nobis vtilitatis fuit argumentum appellatio iusti, & quantum thesaurum peperit admirabilis huius viri genealogia? Sequamur igitur & nos diuinæ scripturæ regulas, & aliquorum genealogiam enarrando, non patres, & auos, & abauos in mediū afferamus, sed eius solū, cuius est genealogia, virtutem detegamus. Hic optimæ genealogiæ mos est. Quæ. n. vtilitas, ex claris, & probis parentib. originem ducere, te aūt bonæ vitę esse expertē? Aut quod dānū fuerit si parentes, & progenitores fuerunt ignobiles, & obscuri, ipse aūt virtutib. floreas? Quia & iustus ille talis fuit, & conciliauit sibi gratiā dei, nō qđ a talibus fuerit parentibus. Neq;. n. ita eos cōmemorat scriptura, vt virtute nobiles. Nihilominus cum tanta essent obstacula, & a tantis impediretur, in tantū peruenire potuit fastigiū: vt discas quod eū, A
qui vigilat, & sobrius est, & suæ salutis curam agit, nihil est, quod prohibeat. Nam vbi negligentes cœperimus esse, etiam a reb. minimis offendimur: sic si voluerimus sobrij esse, quanuis innumeri sint, qui ad malitiā trahant, neutiquam nostrum studium poterunt offendere: sicut neque illum iustum, tametsi tot essent irridentes, segniorem in exercenda virtute facere potuerunt. Proinde nullus alium arguat, & in alios culpam transcribat sed suæ ignauiæ totum imputet. Et quid dico in alios? Neque diabolum ipsum quis tantum putet, vt prohibere quempiam possit, quo minus in viam, quæ ad virtutem ducit, eat. Supplantat quidem, & decipit soccordiores, non cogit autē, nec prohibet, id quod rerum experientia docet, quod nunc quidem, si volumus sapere, tantæ constantiæ specimen, exhibemus, quod neque si multi essent ad malitiæ vitam nos inhortantes, eorum serremus consilium: sed omni adamante firmiores, aures obturaremus tam praua consulentib. At si negligentes fuerimus, etiam si nullus sit, qui consulat, vel supplantet, nostra sponte ad malitiam prosiliemus. Nam si hoc non esset situm B
in voluntate nostra, neque in potestate mentis, neque deus sui iuris naturam nostram fecisset: oportebat, vel omnes malos esse, qui naturæ nostræ participes sunt, & ijsdem obnoxij sunt affectionib. vel omnes bonos, & virtute præditos. Cum autem videmus cognatos nostros, & ab affectionib. non obturbari, & non eadem quæ nos ferre: sed & valida ratione gubernare naturam, & inordinatos motus dolere, & refrēnare cōcupiscentias, imperare furori, & iræ, fugare inuidiam, eliminare inuidentiā, contemnere rabiosam in conquirendis pecunijs cupiditatem minorem gloriæ curam habere, ridere omnem præsentis vitæ fœlicitatem, spirare ad gloriam, præponere visibilibus omnibus laudem, quæ a deo est: Nōne manifestum est, quod per gratiam dei suo studio bene agere possunt, & nostra ignauia nostrā amittimus salutem, & eius gratia nos spoliamus? Quapropter obsecro, vt hæc cogitantes, & in mente nostra continuò versantes, nunquam diabolum, sed nostrā

leuem

1. Pe. 5. b leuem, ignauamq; mentem arguamus. Et
C hæc dico, non quod diabolum à suo crimine absoluere velim, Absit: vadit enim sicut leo, vt rapiat, & rugiens, & quærens quem deuoret. Sed & vos cautiores redde re volui, vt ne existimemus carere nos culpa, siquidem tam facilè ad malitiam prorumpimus: & ne friuola illa dicamus verba, Quare deus dimisit illum, cum talis esset, malum fieri, & supplantari, ac prosterni? Sunt enim hæc verba ingratitudinis summæ. Verum tu hoc tecum considera, quod tales nos propter hoc potissimum reliquit, vt timore compulsi, & inimici insidias expectantes, simus perpetuò sobrij & vigiles, laboremq; ne virtutis imminuamus spe retributionum, & expectatione ineffabilium illorum bonorum. Et quid miraris si ob hanc causam reliquit diabolum deus, cui tanta nostræ salutis cura, & qui ita nostra somnolentiam excutit, materiamq; coronarum nobis præparat: ipsam etiam gehennam propterea condidit, vt metus pœnæ. intolerabilisq; cruciatus ad regnū nos cogat? Vidisti mire industriam domini misericordiam, quo modo omnia facit, & tractat, vt nō solum eos, qui ab se conditi sunt, saluet, sed & ineffabilibus bonis ditet. Et propterea liberum arbitrium nobis datus est, & in natura, conscientiaq; nostra reposita scientia boni, & mali, & dibolus vt esset permissus, non vt gehennum experiremur, neq; regno priuaremur. Et quid miraris si ista omnia propter hæc facta sunt, & innume-
D ra alia? Qui in sinu patris est, formam
Luc. 1, serui susciperе voluit, & omnia alia sustiLuc. 2. nere, quæ ad corpus pertinent: ex virgine
Luc. 3. nasci, nouem mensibus in vtero gestari,
Matt. 4 & panniculis inuolui, patrem suum putaIoan. 4. ri Ioseph sponsum Mariæ, Paulatim cre-
scere, circuncidi, sacrificium offerri, esurire, sitire, fatigari, & tandem etiam mortem
Phil. 2. sustinere: & mortem nō vulgarem, sed eā, quæ ignominiosissima habebatur, crucem dico: & hęc omnia propter nos, nostramq; salutem susceрit omniū conditor, qui inaterabilis, qui omnia ex nihilo, vt essent pro
Gen. 1. duxit, qui respicit super terram, & facit eā
Ioan. 1. tremere: cuius gloriæ fulgurantem maiestatem neque Cherubim, & incomparabiles illæ virtutes videre possunt: sed auersæ facies tegunt obiectis alis, quem semper laudant angeli, & archangeli, & innumeræ myriades. Hic propter nos, & propter nostram salutem homo fieri voluit, & optimæ vitæ nobis viā parauit, per quā & ipse transijt, hac ipsa nra natura assumpta. Quę igitur post hac nobis erit excusatio, si cum tot adiuuant salutem nostram, in reb. inutilibus nos occupamus, sola negligentia E
nostram amittentes salutem? Proinde obsecro, vt sobrij sitis, & non temerè aliorum sequamini consuetudinem, sed vestram ipsorum vitam quotidie diligenter excutiatis, videatisq; quid peccatum, quid ve rectè à nobis gestum sit: vt sic peccata nostra emendemus, supernamque nobis gratiam conciliemus, exemplo iusti illius, & denique regnum assequamur cœlorum, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, spirituque sancto sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia vigesimaquarta.

HAud vulgarem vtilitatem heri nobis, attulit iusti Noè genealogia. Nam & cognouimus mirabilem genealogiæ modum, & vidimus iustum laudari non à parentum claritudine, sed à suarum virtutum moribus propter quas, & tantum accepit testimonium à diuina scriptura. Noe enim inquit, homo, iustus, perfectus in generatione sua deo placuit Noe. Totum enim sermonem in verba hæc breuia insumpsimus heri. Quandoquidem diuinorum eloquiorum natura in paucis ver- F
bis multas sententiaurm affert diuitias, & ineffabilem diligenter scrutari volentibus thesaurum largitur. Proinde obsecro, ne quid in sacris literis aut contemnatur, aut obiter prætereatur, etiam si nomina recenseantur, vel historiæ narrentur, recondirum inuestigemus thesaurum. Nam & Christus dicebat: scrutamini scriptu- Iaan. 5.
ras. Quia non vbique in superficie scri- & 7. 1.
pturæ, mens scripturæ inuenitur: sed opus est scrutinio. vt ne quod in profundo latet, nobis remaneat absconditum. Quòd si sola naturæ appellatio hoc nomen, Homo dico, tantæ nobis vtilitatis argumentum heri fuit: quantum lucrum percipiemus, si attenta, ac vigili mente singula adierimus? Etenim misericordem habemus dominum, & quando videt nos solicitos, & magnum desiderium ad coguoscenda diuina eloquia habere, non permittit nos vila re indigere: sed statim il-

Universidad de Deusto Biblioteca

luſtrat mentem noſtram, & ſuum fulgorẽ largitur, & pro ſapientia illa ſua mire induſtria omnem veram doctrinam animæ noſtræ inſerit. Ea propter cum nos ad iſtucipſum adhortaretur, & alacriores faceret, beatitudinem decreuit ijs, quibus tale eſt deſiderium, dicens: Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quia ipſi, ſaturabuntur. Vide ſapientiam doctoris, non ſolum nos per beatitudinem hortatur, ſed & dum dicit: Qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: docuit audientes, quanta alacritate ad ſpiritualia eloquia inueſtigãda ire congruat. dicere enim vult, Quãdmodum qui fame duce mira promptitudine ad cibos feſtinant, & qui ita ſitiunt, vt prę ſiti flagrent, ad potum eunt: eodem modo ad ſpiritualem doctrinam, tãquam eſurientes, & ſitientes accedere par eſt. Tales enim non ſolum beatitudinib. digni, ſed & quæ cupiunt aſſequuntur. Etenim ſatiabuntur, inquit, hoc eſt explebuntur: explebunt ſuum ſpirituale deſiderium. Igitur quia tam bonus, tamque liberalis dominus nobis eſt: age & nos ad ipſum confugiamus, & eius nobis gratiam conciliemus, vt & ipſe pro ſua miſericordia illuſtret noſtram mentem ad videndam diuinarum ſcripturarum virtutem. Et vos quoque multa alacritate ſpiritualem doctrinam quaſi eſurientes, & ſitientes ſuſcipite. Forte enim forte bonus, & omnipotens dominus, etiam ſi nos humiles [ſimus, propter vos, & veſtram vtilitatẽ ſuppeditabit nobis ſermonem in apertione oris in gloriam ſuam, & in ædificationem veſtram. Proiecta igitur cura noſtra omni in deum, cuius gratiam expectamus, & inuocato eo, qui, & ſapientiam dat paruulis, & illuminat cæcos, & expedite loqui concedit balbis, dudum lecta tractemus: vt quæ ipſe pro ſua miſericordia nobis ſuppeditarit, charitati veſtræ proponamus. Sed intenta, obſecro, adſitis mente, & diligenter ijs, quæ dicunt attendite, omnesque huius vitæ curas ſeponite, vt ſpirituale ſemen, quaſi in pinguem agrum, exuſtis ſpinis, & herbis, proijciam. Iſtæ autẽ, inquit, generationes Noe. Noe homo iuſtus, perfectus in generatione ſua deo placuit Noe. In ijs nuper finem dicendi faciebamus, ideo ſequentia in mediũ proponenda ſunt. *Genuit autem* inquit, *Noe tres filios. Sem, Chã, Iaphet.* Non abſq; cauſa diuina ſcriptura, & tempus, & numerum nobis aſſignauit filiorum iuſti: ſed & hic nobis latẽter inſinuare vult excellentem, multiplicemq; eius virtutem. Nam poſtquàm ſuperius dixit quod Noe erat quingentorũ annorũ tunc ſubdidit. Et genuit tres filios. Docendo nos ſummã continentiæ illius magnitudinẽ tunc fuiſſe, cũ tantæ intemperantiæ dediti eſſent omnes homines, tantaq; ſalacitate oẽs ętates, vt ita dicã, ad malũ ruerẽt. Audiſtis. n. ſcripturam dicentem: Vt autem vidit dominus, quod impletæ ſunt malitiæ ſuper terram, & nullus non cogitaret mala diligenter in corde ſuo a iuuentute. Vbi manifeſte declarat, quod & iuuenes vincebant prouectiores ætate, & ſenes non minus quàm iuuenes inſaniebant. Et ad malum multa procliuitate propenſa erat ętas etiam malorum inexperta. Vt igitur diſcamus, quo pacto ijs omnib. tãtam inſaniã, ac rabiem præ ſe ferentib. iuſtus ille manſerit ſolus continentiæ virtutem cum alijs ſtrenuè ſeruans, donec ad quingenteſimum annum peruenit: tunc inquit: Et genuit Noe tres filios. Vidiſti dilecte excellentem iuſti temperantiam? Ne hoc ita perfunctorie tranſeamus, ſed & tempus illud expendamus, & malitiã, quæ ſuper omne hominum genus ob eorum deſidiã ſe extenderat, conſideremus quantæ ſit virtutis, in tantã tẽporis longitudinem concupiſcentiæ rabiem refrænare viamq; longè ab alijs diuerſam ingredi: & non ſolũ ab illicito coitu ſe cohibere, ſed & a legitimo, & inculpato. *Et genuit*, inquit, *Noe tres filios: Sẽ, Cham, Iaphet. Corrupta autẽ erat terra coram deo, & repleta eſt terra iniuſtitia.* Mihi videtur diuina diſpenſatione factũ, quòd iuſtus iſte etiam nunc a coitu abſtinet, & pueros iſtos habet. Quia enim ob malitiæ magnitudinem, & excellentem prauitatem generali diluuio totum orbẽ deleturus erat miſericors deus, quaſi radicem aliquam, & fermentum voluit iuſtum illum ſupereſſe, vt abolitis illis origo quædam eſſet futurorum. Huius gratia, cùm iam quingentorum eſſet annorum, haberetq; filios iſtos tres iſtis cõtentus fuit: declarans hoc factũ, vt diuinæ inhumanum genus miſericordiæ ſeruirer. Et quòd ſcias hoc non eſſe temeraria coniectura dictum, conſidera ſcripturæ diligentiã. Nam poſtquàm dixit, quod iuſtus ille tres habuerit

habuerit filios ſtatim ſubdidit, Corrupta eſt autem terra coram deo, & impleta eſt terra iniuſtitia. Vidiſti in eadẽ natura, & magnã & ineffabilẽ varietatẽ. De iuſto. n. dicebat ſcriptura: Noe hõ, iuſtus perfectus in generatione ſua. De reliquijs aũt omnib. inquit: Corrupta eſt terra corã deo, & impleta eſt terra iniuſtitia. Nomine. n. terræ, hominũ multitudinẽ vocat eo, qđ omnia eorum opera terreſtria erant: & idcirco terræ nomine, & eorũ vilitatem, & malitiæ excellentiam ſignificat. Nã ſicut de protoplaſto, qui vbi legem tranſgreſſus, gloriam, qua tegebatur amiſit, mortis pœnæ obnoxius factus fuit, dicebat: Terra es, & in terram abibis, ita & hic, quia plurimũ inualuerant peccata, inquit, Corrupta autem erat terra. Neque ſimpliciter dicit, Corrupta aũt erat terra: ſed coram deo: & impleta eſt terra iniuſtitia. Dicendo. n. Corrupta eſt, omnigenã illorũ malitiam emphaſi quadã dixit. Non. n. vnius, vel duorũ peccatorum tantum rei erant, ſed omnes iniquitates abſq; mõ cõmittebant: ideo, & ſubdit, Et impleta eſt terra iniuſtitia. Non obiter, neq; vulgariter malitiæ ſtudebant, ſed pctã quæq; ferueuti cõtentione agebant. Et vide qũo illos poſtea ne tenui quidem memoria dignatur, ſed nominæ terræ vocans, ſimul iudicans, & dei indignationem, & peccatorum grauitatem. Corrupta eſt autem terra, inquit, corã deo: hoc eſt: ſecus q̃ p̃ceptũ erat a deo omnia faciebant, mãdata dei cõculcãtes, & magiſtrum naturæ humanæ inſitum amittentes. Vidiſti dilecte quantũ malũ ſit pctũm, qũo hoĩes facit, vt ſuo nomine vocari non ſint digni? Audi nunc quæ ſequuntur, *Et vidit dominus deus terram, & erat corrupta.* Vide iterum qũo eos terram vocet: & poſtea cum ſemel, atq; iterum, & tertio nominauit terrã, vt ne quis de terra ſenſibili eum dixiſſe ſuſpicetur, inquit: Quia corrupit oĩs caro viã ſuam ſuper terram. Neq; nunc hoĩs appellatione eos dignatur, ſed carnem vocat: quo nos docere voluit, quod non de terra hæc dicat, ſed de hominib. carne amictis, & terreſtribus negocijs ſeſe totos impendentib. Mos. n. ſcripturæ eſt, vt ſæpe charitati veſtræ dixi, carnalia ſapientes, & nihil ſublime cogitantes, carnis nomine appellare. Sicut & beatus Paulus inquit: Qui autem in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Quid igitur? non fuit in carne, & is, qui hæc dicebat? Non hoc dixit, quod qui carne circundati ſint, deo placere nõ poſſint: ſed de his qui nullam virtutis rõnem habent, & nihil niſi carnale ſapientes, carnis voluptates ſectantur, nullamq; aĩæ incorporeę, & ſpiritualis curam gerunt. Itaq; quia dictis iſtis diuina ſcriptura docuit nos pctõrum multitudinem, malitiæ in crudeſcentiam, indignationis diuinæ magnitudinem, & quod ob ſtudiũ malorum operũ, ſemel atq; iterũ ac tertio terram eos, qui tunc viuebant nominauit, carnisq; noĩe vocauit ſpoliatos cõis naturæ vocabulo: nunc per ea, quæ ſubdit, ineffabilem dei miſericordiam, & dignationis eius excellentiã oſtẽdit nobis. Quia conſequenter iuſto huic ſicut amicu amico cõicat, qũã pœnã humano generi ſit intẽtaturus, & dicit: *Tempus omnis hominis uenit coram me, Quia impleta eſt terra iniuſtitia ex illis. Et ecce ego corrumpo illos, & terram.* Quid eſt, tps omnis hominis venit corã me. Magnã, inquit, oſtendi longanimitatem: volens hanc inferre pœnam, quam illaturus ſum: ſed quia immodica peccatorum illorum multitudo in hoc tẽpus eos adduxit, & finem ijs imponere oportet, exſcindiq; illorum malitiã, ne vlterius progrediantur. Tempus. n. inquit, omnis hominis venit corã me. Vide, & hic, qũo ſuperius dicebat, Vnuſquiſque cogitat: ita & nunc omnis hoĩs, Oẽs conſonãt, omnes ad iniquitatem pergunt, inquit, & in tanta multitudine non inueniri poteſt aliquis, cui virtutis ſit cura. Tempus enim inquit, omnis hominis venit coram me. Tempus, hoc eſt, aduenit tempus, quo ſecandum erit, & papilla vlceris contrectanda. Tempus omnis hominis venit coram me, quaſi nemo videret, rationemq; delictorum ab ipſis exacturus eſſet, ſic ſeſe malis operib. manciparunt, nõ cogitantes, quod me nihil latere queat, qui vitam, animamq;, & corpus dedi, totq; bona ſuppeditaui. Tempus igitur omnis carnis venit corã me. Dein quaſi ſatisfacturus, rationemq; redditurus iuſto, mõſtrat quòd in tantam ſe indignationem prouocarint homines pctõrum nimietate, inquiens: Quia impleta eſt terra iniuſtitia ex illis. Num prętermiſſum eſt aliquid, inquit, ab eis, ita ad peccatũ cõtendentibus? Tantam malitiæ magnitudinem videre licet, vt & exunder, & affluat, totãq; terram

Universidad de Deusto
Biblioteca

ram impleat: propterea, & ipsos corrũpo, & terram. Ecce, inquit, ego corrũpo illos, & terram. Quia priores ipsi malis suis operib. seipsos corruperunt, ideirco generalem interitum inducã, aboleriq; faciam, & ipsos, & terram, vt purificationem accipiat terra: & a peccatorum maculis emũdetur. Cogita nunc obsecro, qualem tunc habuisse putas aĩum iustum istum, cùm hæc a domino audiret? Nam licèt multarum virtutum suarum conscius esset, non tamẽ absque dolore quæ dicebãtur accepit. Amicũ, & indulgentissimum dilectionis est iustorum genus, & pro aliorũ salute iusti quæque ferre eligerent. Quomodo igitur eximius ille se continuit, cum mente sua omnium interitum, & totius naturæ abolitionem tractaret, & fortassis nec sibijpsi iucũdum quiddam polliceretur? Vt igitur mente non turbaretur, sed paruam quandã cõsolationẽ in tanta mœroris magnitudine accipere posset, postquã docuit eum malitiæ illorũ grauitatem, & ꝙ tempus vrgeat, exigens, vt profunda sectione incidantur, dicit ei: Illi quidem communi perditione interibunt. *At tu fac tibiipsi arcam.* Quid est, At tu? Quia non communicasti eorũ
C peccato, sed omnem in virtutibus vitam peregisti: ideo tibi impero vt extruas, arcam ex lignis quadratis incorruptis. *Mansiunculas per arcam facias, & glutinabis intrinsecus, & extrinsecus eam bitumine. Erit autem trecentorum cubitorum longitudo, & quinquagintorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo. Supra contrahens facies arcam, & in cubitum consummabis eius summitatem. Iamuã autem facies ab obliquis, cubiculis bicameratis, & tricameratis facies eam.* Considera dignationem dei, & ineffabilem virtutem, misericordiamq; omnem rationẽ transcendentẽ. Simul declarat, & suã erga iustum prouidentiam, vt fabricet arcam illi imperãs: ordinansq; interim modum, in quem construenda, nempe in quam longitudinem, latitudinem, & sublimitatem, & maximã ei cõsolationem affert, spem salutis per arcæ cõstructionem subscribẽs. Volebat aũt illos quoq; qui tam grauiter peccauerant, fabricatione arcæ admoneri, vt secum cogitarent, quæ fecissent, resipiscendoq; indignationem non experirentur. Neq; n. parum illis tempus denuo cõcessum, donec fabricaretur arca: sed planè multũ, & sufficiens fuisset, nisi adeo ingrati, & stupidi fuissent ad erratorum emendationem. Vẽ risimile. n. quod quicunq; ex eis vidit iustum, qui fabricabat arcam, & causam extructionis scisciatus sit, & postea cognouerit diuinam indignationem, vnde si voluisset, potuisset ad suorum peccatorum agnitionem venire. Verum hæc illis nullã vtilitatem attulerunt, non quia nõ potuerunt, sed quia noluerunt. Igitur postquàm de construenda arca iusto præcepit, communicat, & narrat ei etiam pęnę speciem, quam illaturus erat, & dicit: Tu quidem hanc para, sicut præcepi: ego autem vbi tu ædificium cõpleueris, etiam ea, quæ ad te attinent, tuta faciam. *Ego autem,* inquit, *inducam diluuium aquæ super terram, corrumpat omnem carnem, in qua est spiritus vitę, subter cœlum, et quęcunque fuerint super terram, consumentur.* Vide quo, & per minas ostendit quàm grauia illi peccauerint, & inqt: Etenim eandem pœnam induca, tam rõnalib. q̃ rõnis expertibus. Quia cum a sua dignitate, qua brutis præfuerunt, excidere: dignum est vt inter illos, & ista nulla sit pœnarum differentia. Inducam enim diluuium aquæ, vt corrũpat omnem carnem, in qua est spiritus vitæ subter cœlum. Et iumenta, inquit, & volatilia, & feras, & quadrupedia, & quæcunque sub cœlo conspiciuntur. Et vt discas quòd nihil relinquatur, inquit: Et quæcunque sunt super terram consumentur. Nam purificatione or
E bis opus habet, sed hoc te non conturbet, neque mentem tuam confundat. Nam quia video vlcera eorum incurabilia, sistere volo malitię fluenta ut ne grauiorib. pęnis obnoxios se faciant. Idcirco etiam nunc pro sua misericordia cum indignationem bonitate temperat, talem pœnam infert, quæ sine dolore sit, & non sentiatur. Neque enim respiciens ad ea, quæ peccauerant, vel quæ meruerant: sed præuidens futura, (& in hos cõgrua pęna animaduerte) & posteros ne ab his offendantur liberare volo. Ne igitur mœstu sis, neue turberis hæc audiens. Nam licèt illi dignam peccatis suis pœnam luent, sed statuam testamentum meum tecum. Nam quia omnes priores indignos sese præstiterunt, neque de mandatis meis bene senserunt, tecum posthac statuam testamentum meum. Etenim protoplastus post tot beneficia impositurum passus, mandata mea transgressus est: & qui ex illo natus est,

est, ipse in idẽ malitię profundum incidit, vnde, & continuã maledictionis pœnã accepit. Verum neq; illius pœnis posteriores emendatiores facti sunt, sed mala sua ita coaceruarunt, vt & genealogiã ipsorũ re-
F probarẽ. Sane post hæc, vt inueni Enoch, qui virtutis imaginem seruauit, quia valde mihi charus fuit, eũ transtuli: monstrans omnib. virtutis cultorib. q̃ãtas mercedes, & retributiones adipiscantur: volebant. n. vt cæteri illius imitatores fierent, eãdemq; viã ingrederentur. Cæterũ quia alijs oĩbus postea malitiã sectantib. te solũ inueni in tanta multitudine, qui primi parẽtis transgressionẽ reuocare possit, tecũ statuã testm meum. Nã bonæ tuæ vitæ opera declarant fidelẽ te in susciendis mãdatis meis. Deniq; ne adhuc iustus hæc audiens mœreat, quasi solus ipse liberandus sit, iterũ consolatione eum, vt dicitur, demulcens, dicit: *Ingredieris autem in arcã tu, et filii tui, et uxor tua, et uxores filiorum tuorum.* Nã licèt multũ a virtute iusti, illius abfuerint, alieni tamen erant a grauiorib. sui seculi peccatis. Alias quoq; ob duas cãs salute potiti sunt. Vna in honorẽ iusti. Consuetudo, n. misericordis dei est, honorẽ hunc dare seruis suis, vt pp eos saluentur, & alij. Id quod & beato Paulo cõcessum est, magistro illi orbis, qui vsquequaque suæ doctrinæ radios emitte-
Act. 27. bat. Q̃nquidem cũ ille Romã nauigaret, orta in mari tẽpestate magna, ita vt multi saluti suæ timerent, nullãq; bonã spem pp procellarũ magnitudinẽ haberent, vocatis
G omnib. dicit: Bono animo estote viri. Amisso. n. aĩæ nullius erit ex nobis, præterquã nauis. Astitit. n. mihi nocte hac dei, cuius sum, angelus, dicens: Ne timeas Paule: dedit. n. tibi deus oẽs, qui tecũ nauigant. Vidisti qũo virtus viri salutẽ illis concilianit? immo non virtus tãtum, sed misericordia dñi. Ita simili modo, & hoc loco factũ est', & hæc prima causa est. Altera vero ista: Volebat semen aliquid, & radicẽ ad posteritatis constitutionẽ relinquere: non ꝙ imposs sibile esset deo iterum formare hoĩes, & ex vno genere iterum augmentum facere: sed quia hoc suæ bonitati probabatur. Attende igitur dei bonitatẽ, etiam pp posteros. Nã sicut interminando pœnam, cũ hominum genere, & iumenta, & reptilia, & volatilia, & feras peritura dixit: ita & hic pp iustum imperat, vt introducantur in arcã ex vno quoq; illorum genere par vnum, vt sit semen, & primitiæ multitudinis postea futuræ. *Et ex omnibus,* inquit, *iumentis, & ex omnibus feris, & ex omni carne, bina ex omnib. induces in arcam, vt pascas apud te, masculus,* H *& fœmina erunt. Ex omnibus auibus volatilib. secundum genus, & ex omnibus reptilibus repentibus super terram, secundum genus bina ex omnib. introibunt ad te, vt pascantur apud temetipsum, masculus, & fœmina.* Ne obiter hæc prę terieris dilecte, cogita quantum pepererit iusto curarũ tumultũ, cogitãti apud se quã tam hæc oĩa curã exigerent. Non. n. sufficiebat ei cura mulieris, & puerorum, & nutruum, sed & solicitudo tot brutorũ, & educatio annectebatur. Verũ paulisper expecta, videbisq; dei bonitatẽ, qũo incumbentem iusto curã exoneret. *Tu autem accipies,* inquit, *tibi ipsi de omnibus cibis, de quib. comedetis, & cõgregabis apud teipsum, & erunt tibi, & illis in cibum.* Ne existimes, inquit, destitutum te mea prouidẽtia relinqui. Ecce. n. præcipio, vt quæ vestę alimonię sufficiũt, & quæ ad alenda bruta spectant, omnia in arcã inferantur: ita vt nullã, vel famem, vel penuriã experiamini, & nec bruta pereant, vtpote cibũ non habẽtia sibi conueniẽtẽ. *Et fecit,* inqt, *Noe omnia quęcunq; sibi præcepit dominus deus, sic fecit.* Videas & hic encomiũ amplum. Fecit, inquit, omnia quæcunque præcepit ei dñs deus. Non aliud quidẽ opere exequebatur, aliud autẽ negligebat: sed oĩa, quæ p̃cepta erant, fecit. Et sic fecit, vt p̃- I cepta erant ei, nihil intermisit, sed oĩa impleuit. Et operib. suis probauit, ꝙ iuste beneuolentiã dei assequutus sit. Quantis nõ coronis dignũ fuerit testimouiũ hoc, quo a diuina scriptura fruitur iustus ille? Quis hoc fuerit beatior, qui oĩa opere cõpleuit, q̃ sibi a deo p̃cepta fuerunt, & tantã in ijs, q̃ sibi imperata erãt obedientiã declarauit? Et vt scias quanta ab oĩum cõditore p̃dicta sint, audi q̃ sequunt. *Et dixit,* inquit, *dominus deus ad Noe: Ingredere tu, & omnis domus tua* Cap. 7. *in arcam.* Deinde vt sciamus, ꝙ gratia non solũ saluat iustũ, sed & laborũ retributiones dat, & virtutũ præmia: dicit, Ideo tibi impero, vt tu & domus tua oĩs in arcã ingrediamini: quia te vidi iustũ corã me in generatione ista. Magnũ, & fide dignũ testimoniũ. Quid. n. hoc maius esset, cũ ipse conditor, & qui eũ, vt esset produxit, talia de iusto pronunciat? Quia te vidi iustũ, inquit, corã me. Vera hæc virtus est, q̃n corã deo, quis illã accipit, q̃n oculus ille, qui de-

cipi

cipi nequit, suũ fert calculũ. Exin docens nos misericors deus mensurã virtutis, quã-
tam tunc ab iusto exigebat (non.n.eandẽ virtutis mẽsuram ab omnibus afferri vult,
sed pro varietate temporum, & virtutes differentes requirit) dicit: Quia te vidi iu-
stum coram me in generatione ista, quę tã
mala, quæ in tantam malitiam declinauit,
K quæ tantam ingratitudinem præ se fert, te
vidi iustum, te solũ inueni gratum, te inue
ni virtutis rationẽ habere: tu solus coram
me iustus apparuisti, omnib. alijs pereun-
tibus te iubeo ingredi cũ omni domo tua
in aream. Ex animalibus puris iubeo te in-
troducere septena. Quia prius indistinctè
præceperat, ex omnibus par vnum introdu
ci: propter hoc nunc didicit: *Ex puris autem
septena, ex impuris vero bina masculum, & fœ-
minam*. Postea autem cãm docens subdit:
Vt seruetur semen super omnem terram. Ope-
ræprecium aũt hoc loco fuerit inquirere,
& videre, vnde sciebat iustus, quæ nã pura,
vel impura. Nondum.n.erat distinctio hęc
facta, quam postea Moses Iudæis in legib.
suis statuit. Vnde ergo sciebat? a seipso ne,
& ab insita naturæ suæ doctrina? num &
ratio dictauit? Nihil.n. immundum ex ijs,
quæ Deus fecit. Quo pacto.n. immundã vo
caremus vllã creaturã, quæ semel supernè
a conditore approbata? Dixit.n. diuina scri
ptura. Quia vidit deus oĩa quæcunq; fecit,
& ecce bona valde. Sed postea natura a seip
sa ita dijudicauit. Et quod hoc sit verum,
L considera qũo in nonnullis locis, ab aliqui
bus abstinent aliqui vt immundis, & non
probatis, aliqui illis ipsis vescuntur consue
tudine se ad hoc inducẽte: sic & tunc quo-
que erat. Ipsa scientia iusto insita, docebat,
quænam ad cibum accõmoda, & quæ im-
munda, non vt ita sint, sed vt pro immun-
dis habeantur. Qua de causa, dic oro, asi-
num immundum censemus, quanuis legu
minibus tãtum pascatur, alia autẽ quadru
pedia cibo conuenientia putemus, etiamsi
immundo alimento pascantur? Ita scien-
tia à deo nobis suppeditata, horum est do-
ctrix. Posset aũt, & aliter dici: Quia deus,
qui præceperat, idẽ & scire ea manifeste fe
cit. Cæterũ de mundis, ac immundis satis
dictum est. Verum interim alia prospectat
quæstio: quare ex immundis bina, ex mun
dis autẽ septenna: & hæc quoq;, quare nõ
vel sex, vel octo, vel decem paria. Fortassis
prolixius sermo ille se extendit: sed si non
piget, & vultis, breuibus de ijs charitatem
vestrã docebimus ea scilicet, quę nobis di-
uina gratia concesserit. Multi.n. varias de
ijs fabulas narrant, & hinc occasione sum-
pta, obseruationes numerorũ ostendũt. At
non obseruatio, sed intẽpestiua hominum
curiositas talia fingere molitur, vndæ & M
multæ hæreses ortæ. Quod statim scietis:
etenim frequenter (vt videamur quasi ex
abundantia eos, qui ex suis opinionibus
noua afferunt, compescere) inuenimus in Mar. 6.
scripturis coniugij numerũ seruatũ: quip- & Luc.
pe qñ misit discipulos, binos eos misit. Ipsi 10.a
autem oẽs duodecim erant, & Euangelia
quatuor numero. At superuacaneũ fuerit
hæc apud charitatẽ vestram cõmemorare,
quæ satis didicit huiusmodi dictis obtura-
re aures. Necessarium autẽ vt posthac do-
ceamus quare septena ex pluris afferri præ-
ceperit. Plura quidem præcepit ex mundis
introduci, vt iustus, & qui cum illo erant,
inde consolarentur, ex illis vsum habẽres,
Quod aũt septenna, & hoc quoq;: si cãm
discideretis, summum indiciũ est piæ mẽtis
iusti. Nam quia cognouit misericors deus
viri virtutem: & quòd vt iustus, & tanta
domini fretus misericordia, vbi tantæ tem
pestatis effugisset periculum, liberatusq́ue
fuisset à periculo, suam gratitudinem de-
claraturus, & pro gratiarũ actione hostias,
& sacrificia oblaturus esset, vt ne hoc faciẽ
do mutilaret paria: ideo dominus prescius
huius gratæ mentis, iubet septena introdu-
ci ex singulis auium generibus, vt cum
cessaret vniuersalis interitus, & suam men
tẽ declararet, & coniugia volatiliũ, cætero A
rumq́; animaliũ non læderentur: id quod
& priori sermone didicistis. Vbi aũt in eũ
locũ peruenerimus, videbitis iustum illum
hæc facere. Didicistis cãm ob quã septena
introducere præceptum fuit? Num posthac
tolerabitis eos, qui fabulari, diuinæq́; scri
pturæ ordinẽ turbare, & quæ ex suo capite
finxerũt introducere nituntur? Igitur post
quam omnia clare mandata fuerunt, & de
auib. & de mundis, & de immundis, & de
alimentis, dicit iusto. *Adhuc septem dies sunt
& ego induco pluuiam super terram, quadragin
ta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo
omnem substãtiam a facie terræ ab homine vsq;
ad iumentum*. Attende obsecro, etiam ex ijs,
quæ nunc dicta sunt bonitatis diuinæ ex-
cellentiam, quomodo post tantam longa-
nimitatem etiam nunc ante septẽ dies prę-
dicit:

dicit: volens metu emendatiores illos red
dere, & ad pnĩam reducere. Nã ideo prædi
cit, vt ea, quę dicit super eos, inducat. Cogi
ta hic & Niniuitas, & attende quanta ho-
rum, & illorum varietas. Quia cum tot an-
nis audissent, quòd ante fores esset interi-
tus, neque sic à malitia sua cessarunt. Et
consueuimus quidem negligentiores esse,
B si incerti sumus quando futura punitio.
At si vicini simus his, quæ offendere pos-
sunt, tunc humiliamur, & plurimam ostẽ-
tamus conuersionem: id quod & in Nini-
Ionæ.3. uitis contingit. Quandoquidem vbi au-
b dierunt, quod adhuc tres dies, & Niniue
subuertitur: non solum non desperauer-
unt, sed & ad dictum hoc exurrexere, tan-
tamq; malorũ fecerunt missionẽ, & tã di-
ligentem confessionem declarauerunt, qđ
& ad bruta vsque extenderent ea, q̃ attine-
bãt ad pnĩam. Et quid hæc ad bruta, & ser
mone carentia? sed vt per hoc misericordiã
boni dñi sibi cõciliarent. Prædicato.n. ieiu
nio, inquit, regis purpurati, mandarunt vt
neque oues, neque boues, neque alia bruta
pabulum vel aquam acciperent: sed oẽ ho
minum genus tunc saccis amictũ, & ipse
quoque rex sublimi throno sedens, ma-
gnam, & parem cum alijs egere pnĩam: fe-
ceruntq́; hæc, licèt ignorarẽt an pœnã ef-
Ibidem. fugerent. Dicebant.n. Quis scit si fortè pę
niteat deus super malitia, quam vt nobis
faciat loquutus est? Vidisti barbarorũ gra-
titudinem? vidisti qũo neque dierum an-
C gustia segniores fecit? Vide & illos post nu
merum tot annorũ, vbi audiuerunt, qđ ad
huc septem dies & diluuium iuducitur, ne
que sic conuersos. Vnde ex confessio fue-
rit, qđ voluntas nostra malorum oĩum cau
sa est. Ecce.n. & hi, & isti fuerunt homines,
& eiusdem cuius alij naturæ, sed non eius-
dem volũtatis. Propterea nec idem eorum
euentus, sed Niuiuitæ subuersionem sub-
terfugerunt, cum bonus deus eorum con-
tentus esset pnĩa pp suã misericordiam: sed
isti submersi, in communi abolitione pe-
rierunt. Adhuc.n. inquit, septem dies, &
ego induco pluuiam super terram. Dein-
de magis augere volens terrorem, inquit,
Quadraginta diebus, & quadraginta noctibus,
Quid? non erat ei possibile, vt vno die to-
tam pluuiam induceret? Quid inquã vno
die? Vno momento posset: sed hoc dedita
opera facit, volens simul & timorem incu-
tere, & occasionem præstare, qua possent
pœnam quæ in foribus, effugere. *Et delebo*,
inquit, *omnem substantiam quam feci a facie
terræ, usque ad pecus*. Vide qũo & semel, &
& iterum prædicit, & neque sic sibi supplie-
catur. Omnia autem hæc faciebat, vt nos
doceret, quod iustè eis tantam pœnam in-
flixerit. Et nullus tam insipiens, vt arguere
& dicere possit: Si longanimior fuisset, for
tè pnĩam egissent, fortè à peccatis abstitis-
sent, & ad virtutem rediissent. Eaq; de cau
sa annorũ quoque numerum manifestum
nobis facit, & arcã fabricari iussit. Et post D
hæc omnia ẽt ante dies septem prædicit,
vt omnium temerè loquentiũ impudẽtes
linguas compescat. *Et fecit*, inquit, *Noe om-
nia, quæcunque mandauit ei dominus deus*. Vi-
de qũo, & nũc prædicat iusti gratitudinẽ,
& obediẽtiam diuina scriptura: docẽs nos
qđ nihil, qđ imperatum erat, pterm̃iserit:
sed omnibus impletis, ẽt per hoc virtutis
suæ specimen præbuerit. Illũ igitur & nos
imitemur iustum, & mandata à deo tradi-
ta implere studeamus, & leges à Chro no-
bis lata non despiciamus. Sonent autẽ con
tinuò in mente nostra, festinemus ad bo-
na opa, lõganimes simus in his, quæ ad sa-
lutem nostrã pertinent, præsertim cũ nunc
longe maior virtutis mensura à nobis exi-
gatur, q̃to & meliora bona sortiti sumus.
Ideo & Christus dicebat: Nisi abundãtior Matt. 5.
fuerit iustitia vestra, q̃ scribarum, & phari- c
sæorum, non intrabitis in regnum cœlo-
rum. Consideremus hoc dictum, & non p-
functorie transeamus: sed cogitemus quan
ta pœna futura eorum, q non solum operã
dant vt illos transcendant, sed & minus il
lis habent: neque hoc præstant, vt iram re-
mittant proximo, vel linguam a iuramẽtis E
seruent purã, vel occisum muniat à nociuo
spectaculo. Et cum dñs percipiat, non solũ Matt. 5.
fortiter ferre si quam iniuria fuerimus affe f
cti, sed & beneficia in inimicos largiter col
locare, Et qui tecum iudicio contendere, in
quit, & pallium tollere vult, dimitte & tuni
cam, nos autem sæpe & proximo iniuriam
facere nitimur, vel ẽt vlcisci eum, qui no-
bis negocium facit, quamuis nobis impe-
ratum sit nõ solum diligentes diligere (nã
hoc, inqt, & publicani faciũt) sed & bñ, &
amice affectos eẽ in eos, q nos hostiliter in
festãt: qui neq; amicis starernã charitatẽ
exhibemus. Ea pp doleo, & lugeo, quia vi-
deo in nobis tantã virtutis raritatẽ, mali-
tiam autẽ quotidie inualescere. Neq; mo-

ratur

ratur gehennæ timor noſtrũ in mala curſum, neq; regni deſiderium adhortari ſufficit, vt in via virtutis ambulemus. Sed oẽs, vt ita dicã, quaſi oues erramus, & neq; cogitamus terribilẽ illam horã, vel leges à domino nobis datas. Sed oẽs ad hominũ opiniones ſpectamus, & gloriolam ab illis venamur, neq; audimus Euangeliũ, dicens:
Ioan. 5. Qũo vos poteſtis credere, gloriã ab hominib. accipientes, & gloriam, quæ a ſolo deo eſt, non quærentes? Quẽadmodum. n. qui
F illam humanam deſiderãt, diuina prorſus excidunt: ita qui diuinã ſectanter, cõtinuò
Matt. 6. d neq; hac priuantur: id & ipſe prius ptomiſit, Quærite regnum cœlorum, & hæc omnia vobis adijcientur. Etenim eum, qui huius deſiderio tenetur, ſequũtur omnia. Nã qui illuc mente ſua celer volat, oẽm preſentem voluptatẽ quaſi non eſſet, contemnit. Oculi. n. fidei, quando vident ineffabilia illa bona, neq; viſibilia ſentiunt: tantum inter hæc, & illa intereſt. Sed neminẽ video, qui inuiſibilia viſibilibus præferat. Idcirco mihi mœror eſt, & indefinens dolor cordi meo: quia non experientia docti eſtis, & operibus. Neq; dei promiſſiones, neq; munerum magnitudo regis deſideriũ, & amorem nobis ingenerant. Verũ adhuc reptantes præelegimus terrena cœleſtibus, preſentia futuris, & ea, quæ prius auolant, quàm ſpectentur his quæ omnibus durant ſeculis: & momentaneam voluptatem, perpetuæ voluptati: breuem hanc præſentis vitę felicitatem, æternis illis, & ſine carentibus bonis. Scio quod aures veſtras offendunt, & vellicant verba hæc, ſed ignoſcite. Auidus veſtræ ſalutis hæc loquor, malens vos hic aliquantiſper affligi ęternam pœnam effugientes, quàm cum parua reſocillatione perpetuam ferre pœnam. Nam ſi
G ſermo meus in vobis proficit, & priorẽ triſtitiam repelletis, & nunc maxime dũ adhuc ſanctę quadrageſimę tps vobis relictũ, poteritis peccata abſtergere, magnamq; a deo miſericordiã vobis conciliare. Non. n. multis diebus opus habet dominus, neque tempore: ſed ſi voluerimus, & in duab. hebdomadis corrigere peccata noſtra poterimus. Nã ſi Niniuitas trium dierum pnĩam agẽtes, tãta dignatus eſt miſericordia, multo magis nos non deſpiciet. Tantum verè pœniteamus, & deſiſtentes a peccato viam, quæ ad virtutẽ ducit, ingrediamur. Enimuero de illis, Niniuitas puto, ſcriptura docit, beatos eos prædicans: Quia vidit deus, quod diſceſſit vnuſquiſq; a via ſua mala. Ioną. 3. d
Igitur ſi viderit, quod & nos nunc virtuti iunxerimus, & a malo deſtiterimus, feſtinemuſq; ad bonorũ operationẽ, approbabit & noſtrã conuerſionẽ, & ſarcinis peccatorum exoneratis ſua largietur dona. Neque nos ſic a peccatis liberi eſſe, & ſaluari cupimus, ſicut ipſe cupit, & adeſſe feſtinat, vt & ab illis liberos nos faciat, & ſalute potitã concedat. Eapropter obſecro, excitemus noſtras mẽtes: ſui quiſq; ſcrutator ſit, an quid amplius à ſe prætetito tpe geſtum ſit, vel H
quam vtilitatem habuerit ex cõtinua hac doctrina: vel quid quod proximo ſeruiat, fructuum collegerit, vel quæ à ſe prætermiſſa, & negligentius geſta correxerit, vel quã adhortationem melioris vitæ ex his noſtris quotidianis acceperit admonitionibus, vel quid bonis ſuis operibus adiecerit. Nunquam enim quieſcendum eſt a bona hac operatione. At ſi quis viderit conſuetudinem ſuam adhuc prævalere, & ſe in ijſdem perſeuerare, cogat mentem ſuam ſuæ deſidiæ rationem reddere: ne ſinat progredi vlterius, ſed ibi conſuetudini finẽ imponat, moretur concitatum curſum, coerceat cogitationes, in mente reuoluat horrendum illum diẽ. Cogitet quid horror ille pariat, & impetũ ignis inde reſiliẽtis, & conflagrantẽ vim, & qualem conueniat eſſe proficientis mentem? Ab omni miracula, ab omni labecula ſit pura, & illicitarum cogitationum aſſultus repellat, & familiaritatem ſubuetat: vt ſic diebus illis noſipſos queamus moderari, ac vt, quantum fieri poteſt, purificati, participes fieri tã præſentium, quam ineffabilium illorum bonorum, quæ promiſit diligentibus ſe gratia, I
& miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti cum quo patri ſimul, & ſpiritui ſancto ſit gloria, imperium, honor nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia vigeſimaquinta.

ARgumentum do quo heri charitati veſtræ diſſerui, denuo attingam, & iuſti Noe hiſtoriam iterum in mediũ afferam. Magnę enim virtutum iuſti diuitiæ ſunt, noſtriq; officij eſt omnibus pro noſtra virili voluntate diſquiſitis, curare vt veſtræ opes hinc auctiores fiant. Cæterũ obſecro attenta mente adſitis, vt ne ſententias, quę hic latent, ignoretis. Operęprecium autem fuerit, prius charitati veſtræ commemorare,

rare, vbinam heri miſſum fecerimus ſermonẽ, vt inde hodie ſermone repetito, dicenda dictis recte contexamus. Sic enim manifeſtiora nobis erunt etiam ea, quæ nunc dicuntur. Vbi ergo, quæ docebamus heri, finem ſumebant? Dixit, inquit, dominus deus ad Noe: ingredere tu, & omnis domus tua in arcam: quia te vidi iuſtum corã me in generatione iſta. Ex iumentis tuis mundis induc ad te ſeptena: & ex iumentis, quæ non ſunt munda, bina. Adhuc. n. ſeptem dies, & ego inducam pluuiam ſuper terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo omnem ſubſtantiam à facie terræ, ab homine vſque ad pecus. Et fecit Noe omnia, quæ præceperat ſi
K bi dominus deus. Hucuſq; procedebat ſermo, hic docendi finem faciebamus. Fortaſſis & ipſi meminiſtis: quàm charitati veſtrę cauſam reddiderimus, quare deus ex mundis ſeptena, ex immundis bina introduci iuſſerit. Age ergo hodie accedamus ad ea, quæ conſequenter lecta ſunt, & videamus, quid nobis diuina ſcriptura dicat poſt ingreſſum Noe in arcã. Nunc. n. maximè, ſi vllo alio tpe, decet, vt amplius ſit noſtrũ ſtudiũ, eũ ob ieiunij tps, & dulciſſima veſtra conſuetudine magis fruimur, & à voluptatibus voracitateq; liberamur, excitatiſque mentibus dictis diligenter attendere poſſumus. Dicendũ igitur, vnde hodie lectio ępta eſt. *Noe autem erat annorum ſexcentorum*: inquit, *& diluuium aquæ factũ eſt ſuper terrã*. Attendite obſecro, & ne perfunctorie dictum prætercurratis. Habẽt. n. latentes diuitias breuia hæc verba. Quod ſi mentem intenderimus, licebit ex iſtoe ipſo miſericordiæ dñi excellentiam, malitiæq; hominum, qui tunc erant, abundantiam deprehendere. *Noe autem annorum erat*, inquit, *ſex centorum*. Non abſq; cauſa annorum Noe
L numerum nos docuit, neq; vt iſtuc ipſum diſcamus quot annorum fuerit iuſtus: ſed quia prius nos docuit ſcriptura, dicens: Noe autẽ erat annorum quingentorum: & poſtquã nobis annorũ manifeſtauit numerum, tunc narrauit immodicã hominũ in malum propenſionẽ. Et quia incumbebat cogitatio hominũ diligenter in mala a iuuẽtute, ideo dixit deus, Nõ permanet ſpũs meus in hominibus iſtis, eo quod ipſi ſint carnes: prænunciando eis indignationis, ſuæ excellentiam. Deinde vt daret eis idoneũ tps, quod ſufficeret pœnitentię, vt effugerent, & indignationẽ non experirentur: dicit: Erunt autem dies eorum anni cẽtũ, & viginti: hoc eſt, adhuc longanimis ero ẽt poſt quingentos illos annos, in quib. iuſtus iſte ſuo nomine ſatis admonet, & inducit, ſi quidem attendere vellent, quo & a malitia deſiſtant, & virtuti vacent. Veruntamẽ, & nunc polliceor me annos centum viginti longanimem futurum, vt tempore hoc quod intercedet, non abutantur, malitiam fugientes, & virtutem amplexantes. Et non ſolum contentus fuit centum viginti annorum promiſſione, ſed iuſto præcepit, vt
M arcam conſtrueret, quo & ipſe aſpectus arcæ ijs ſufficientem memoriam ſuggereret, & nullus ignoraret inferendæ pœnæ magnitudinem. Nã iſtuc ipſum, quod iuſtus ille, & qui in ſummum virtutis peruenerat faſtigium, tanto ſtudio extruebat arcam: ſatis eſſe debebat ad inijciendum omnibus, quibus mens erat, angorem, & formidinem, & perſuadendum, vt placẽt tam manſuetum, & miſericordem dominum. Nam ſi barbari illi, Niniuitas dico, quos iterum in medium adducere operæpreciũ eſt, vt etiam hac ratione magis demonſtretur, & horum exceſſens malitia, & illorum ingens gratitudo, etenim dominus noſter in die illo terribili, iudicij inquam, ſeruos & ſeruas in medium producens, condemnationem facit, quando monſtrantur ij, qui eadem bona ſortiti erant, & eorundem participes non eandem exercuerant virtutem, ſæpe autem ex inæquilibus comparationes facit, vt magis deſide, & peccatores condemnet, quapropter, & in euangelio di Mat. 12 & Luc. 11. d
cebat: Viri Niniuitæ reſurgent in die iudicij cum generatione hac, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt, Et ecce plus, quàm Ionas hic, quaſi diceret, Barbari quorum nulla cura eſt habita, qui prophetarum doctrinas non audierunt, qui ſigna non viderunt, qui miracula non ſpectarunt: ſed auditis tantum vnius hominis in naufragio ſeruati verbis, quę eos magnam deſperationem afferendo conſilij inopes facere poterant, ita vt prorſus cõtinerent, quæ dicebantur: non ſolum non deſpexerunt prophetæ verba, ſed & in trium dierum anguſtia deprehenſi, tam diligentem, & ſtudioſam facere pœnitentiam, vt & ſententiam domini reuocarent, Illi igitur, inquit, condemnabunt generationẽ hanc, cui tanta cura cõtingit, q̃ prophetarum

Universidad de Deusto
Biblioteca

phetarum libris enutrita, quæ signa, & miracula quotidie spectauit. Deinde, vt & istorũ incredulitatis eminentiã ostenderet, et horum ineffabilem virtutem subdit: quia pœnituerunt ad prædicationẽ Ionæ, & ecce plus, quàm Ionas hic. Niniuitæ quidẽ, inquit, viso abiecto homine Iona, & eius susceperunt prædicationẽ, & consummatã fecerunt pniam. Isti aũt videtes multo maiorẽ, quàm Ionas erat, ipsumq; vniuersi domino secũ simul versantẽ, tantaq;, ac talia miracula operantẽ, leprosos mundantem, mortuos suscitantẽ, cæcitates naturæ corrigentẽ, dæmones expellentẽ, morbos curantem ptãte multa, peccatorũ remissionẽ præbentẽ: non illã, quã barbari, declarauerunt pœnitentiã. Verũ ad sermonis nostri
B contextum redeamus, vt videas q̃ immodica illorũ fuerit ingratitudo: & q̃ Niniuitæ in triduum coartati, neq; sic de salute sua desperarunt, sed ad pœnitentiam accelerauerunt, & peccata abluerunt, misericordiaq; domini sese dignos exhibuerunt. Illi autem, de quibus nunc sermo, tẽpus centum, & viginti annorum ad pniam acceperant, neq; aliquid inde lucrifeceruut. Proinde dominus videns in multam illos excidisse malitiam, celerem ipsis inducit correctionem, aboletq;, & e medio abijcit peccandi furorem. Propter hoc dicit: Noe aũt erat annorum sexcentorum, & diluuium aquæ factum est super terram. Iam didicimus, quòd quando indignatio, & prædictio domini facta est, Noe fuit annorum quingentorum: quando autem inductum est diluuium, sexcentorum: ita interceſſerunt anni inter prædictionem, & diluuiũ, centum: & in ijs annis ne tantillum quidem profecerunt, licet tantum docerentur a Noe arcam fabricante. Iam si fortè quis quærat: Quare cum dixerit dominus, centum viginti anni erunt dies eorum, promiseritque se tanto tpe longanimitate vsurum, antequam implerentur anni promissi, vniuersale introduxit excidium, etiam
C hoc suæ misericordiæ maximum est argumentum, & indicium. Nam quoniam vidit quotidie incurabiliter illos peccare, & non solũ nihil ex indicibili longanimitate sua proficere: sed & incrudescere vlcera, propterea succidit tps, vt ne maiori. ſ. pœnæ se obnoxios facerẽt. Et quæ (inquit aliquis) hac maior esset pœna? Est planè, est dilecte, pœna, & maior, & terribilior, & dutrans: nempe, quæ in futuro seculo. Nã qui pœnam hic sustinent, & illic nõ effugiũt; sed leuiorem sortiuntur ob eam quam hic tulerunt, ij magnitudinem eorum, quę illic sunt tormentorũ minuunt. Audi Christum dicentem, & miserã vocantẽ Bethsaida: Væ tibi Chorozaim, inquit, Væ tibi Luc. 10.
Bethsaida: quia si in Sodomis factæ essent c
virtutes illæ, quę factæ unt in vobis, olim in sacco, & cinere pœnitentiam egissent. Ideirco dico vobis, quia tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæ in die iudicij, quàm vobis. Vides dilecte, quomodo cum dicit, tolerabilius erit, ostendit quòd licet tantam hic pœnam dederint, & incendium illud nouum, & rarum tulerint, & alibi pœnam sustinebunt, veruntamen leuiorem, eo quòd prius hic tantam experti sint indignationem. Vt igitur, & ij peccata coaceruantes, maioribus se pœnis obnoxios non facerent, dñs misericors, & D
benignus miseriã eorum videns, tẽpus quo se longanimen futurũ promisit, abbreuiauit. Nã sicut eis, qui admonitionibus suis prõptè parent, ob bonitatẽ sibi peculiarẽ sententias suas reuocat, & conuersis appropiat, ab imminentib. pœnis eos liberãs, ita quoq; cũ promittit, vel bona aliqua se præbiturum, vel pniæ tps, videt aũt fieri indignos, et tunc quoq; suas promissiones rescindit. Quocirca, & per prophetã dicebat: Finẽ loquar super gentes, & super regna, Hie. 18
vt perdã, & effodiã: & si pœnitentiam egerint, agã & ego pniam super his, q̃ loquutus sum, vt facerẽ. Et iterum, finẽ loquar sũper gẽtes, & regna, vt reædificẽ: & si peccauerint, pniam & ego agã super his, q̃ loquutus sum, vt facerẽ eis. Vidisti qũo, & à nobis occasiones accipit, tã misericordiæ, quã erga nos declarat, q̃ indignationis? Idcirco etiam nunc tps resecat, cuius longitudine aũtebantur. Beatus quoq; Paulus ad stupidos illos, qui pp pniam datam nobis sa- Ro. 2.
lutem nõ aduertunt, dicebant: An diuitias benignitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans q̃ benignitas eius ad pniam te prouocat: ſm autem duritiã tuam, & cor pœnitentiæ nesciũ, the- E
saurizas tibimetipsi irã in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei? Vidisti qũo, & eximius ille doctor orbis clarè nos docuit, q̃ qui longanimitate dei ad pœnitentiã nobis concessa abutuntur, maiori pœnæ, & supplicio semetipsos obæratos faciunt? Et

hac

hac de causa misericors deus, quasi satisfacturus nobis, rõnemq; reddẽs, quare antẽq̃ promissum tps impleretur diluuium induxerit, annorũ iusti numerũ ponit, & dicit: Noe aũt erat annorũ sexcentorũ. Nã qui in centum annis conuerti noluerint, quid amplius proficerẽt ex annis viginti, quàm q̃ plura adijcerent peccata? Enimuero mõstrans ineffabilẽ suam misericordiã, & excellentem bonitatẽ: non refugit etiam ante septem dies, quin prædicet eis diluuium mox inducendum, vt vel angustia tpis correpti, conuersionem aliquam ostendant. Et vide misericordiam domini, qũo quasi bonus aliquis medicus, varijs vijs morbũ eorum curare tentat. Nã qm̃ incurabilia eorum erant vulnera, tam prolixũ eis tẽpus, præscripsit, volens etiã si in tanto tpe agnoscerent, & resipiscerent, reuocare indigna-
F tionis suæ sniam. Semper. n. mos suus est, quoniã nostræ salutis curã agit, prædicere quas pœnas sit illaturus, ob hanc tantum cãm ne inferat, quas si inferre vellet, neutiq̃ diceret: sed studiosè prædicit, vt cum nos didicerimus, & timore emendatiores facti conuertamus ipsius indignationem, & sententias irritas faciamus. Nihil. n. est, quod ita illum exhilaret, atq; conuersio nostra, & a peccato ad virtutẽ regressus. Animaduerte igitur qũo, & istorum valetudinem industria quadã curare nititur. Nam prius tantum tpis ad pœnitentiã dedit, dein vbi vidit eos, quasi insensati essent, ita se gerere, nihilq; proficere temporis longitudine, iam cum in foribus ipsis esset, vt dicitur diluuium, iterum prænunciat, nõ ante tres dies, sicut de Niniuitis dicitur, sed ante septem. Et fidenter dixerim, excelleutiã misericordiæ dñi nostri sciens, si vel in septẽ diebus iustam pœnitentiã agere voluissent, effugissent vtiq; diluuij periculum. Itaque quoniam neq; productio tanti tpis, neque coarctatio a malis eos abducere potuit, induxit diluuium in sexcẽtesimo anno Noe. *Noe autem*, inquit, *sexcentorum annorum erat, & diluuium aquæ factum est super terram.* Vidistis dilecti quantæ nobis vtilitatis materia facta sit, cognoscere numerum annorum iusti, & quot annorum erat quando
G diluuium venit? Age progrediamur ad ea, quæ consequenter dicuntur. Nam vt cœpit diluuium, inquit: *Ingressus est autem Noe, & filii eius, & vxor illius, & vxores filiorum illius in arcam, propter aquam diluuii: & ex volatilib. mundis, & ex iumentis, & ex reptilib. bina. Ex omnib. intrauerunt ad Noe in arcam, masculus, & fœmina, sicut præceperat dominus Noe.* Non absque causa addidit, Sicut mandauit dominus Noe: sed vt iterum augeret laudem iusti, quod omnia impleuerit sicut præceperat, & quòd nihil ex dictis prætermiserat. *Et factum est post dies septem, sicut promiserat*, inquit, *dominus, & aqua diluuii facta est super terram primo, & sexcentesimo anno vitæ Noe, mense secundo, vicesimo & septimo mensis.* Vidæ scripturæ diligentiam, quomodo nõ solum nos docuit quo anno, sed & quo mense, & die. Et vt maiori narratione emendatiores reddat posteros, terrorem quoque factorum latius dicit: *In die isto rupti sunt omnes fontes abyssi, & cataractæ cæli apertæ sunt, & facta est pluuia super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.* Vide quanta dicendi attemperatione vtitur etiam nũc sacra scriptura: omnia enim iuxta humanam cõsuetudinem loquitur: non quod cataractæ, & fenestrę sint in cœ- H
lo, sed omnia per familiaria nobis verba loquitur, quasi diceret: Præcepit tantum dominus, & statim aquarum natura mandato conditoris obediuit, & vt consluxit, totum orbem illuit. Iam quòd quadraginta diebus, & quadraginta noctibus inductum est diluuium, & istucipsum bonitatis maximum genus est. Volebat enim propter magnam misericordiam, etiã aliquos ex eis castigatos generalem hanc internecionem effugere, cum ante oculos viderent proximos suos perire, & imminere sibi cõem interitum. Verisimile enim est primo die bonam aliquam partem diluuio perijsse, & secundo die accreuisse aliquid diluuij: & similiter die tertio, & quarto, & reliquis. Atq; ita in quadraginta dies, & quadraginta noctes produxit, vt omnem defensionis prætextum adimeret. Nã si voluisset, ac imperasset, potuisset omnia in vno momento perdere diluuio, sed pro sua misericordia tanta dierum productione vsus est. Deinde dicit. *In die illa intrauit Noe in arcam, & Sem, & Cham, & Iaphet, & vxor Noe, & tres vxores filiorum illius, & omnes bestiæ, secundum genus sicut præceperat dominus deus Noe.* Quando, inquit, cœpit diluuium, secundum præceptum I
Domini, intrauit Noe in aream cum filijs, & vxore sua, & vxoribus filiorum suorum, & omnes bestię secundum

genus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

genus. *Et clausit*, inquit, *dominus de foris eius arcam.* Animaduerte etiam hic verbi ad nostram infirmitatem accõmodationẽ. Clausit dominus forinsecus illius arcam, vt doceat, quod securum fecerit iustũ. Quòd autem adiecit, forinsecus ita, vt ne posset videre iustus generalem omnium interitũ, qui fiebat, vnde maiori dolore cõficeretur. Nam si expendisset secum atrocissimã illã tempestatem, descripsissetq; in mentẽ humani generis perditionem, cõem brutorũ omnium interitum, & hominum, & iumẽtorum, & ipsius terræ (vt ita dicam) abolitionẽ, mœstitia correptus, & valde turbatus fuisset. Bonorũ.n. virorum animę magnam compassionem habere solent, si qñ vident puniri homines, etiam si mali sint, qui pereunt. Et inuenies oẽs prophetas, & iustos plurimum pro illis deo supplicare, sicut patriarcha pro Sodomitis faciebat, si-
Gen.18. c.d cut & prophetę continuo facere solebant.
Eze.9.d Etenim vnus quidẽ dicebat, Heu mihi domine, delebis tu reliquias Israel? Alius aũt,
Habac. 1.d inquit: Facies homines sicut pisces maris, nõ habentes ducem? Igitur quia alioquin
K iustus cõfundebatur mente, & turbabatur, vt non, & spectaculi tristis aspectu magis cruciaretur, in arca illum quasi in carcere includit, vt ne oculis prospiciens metuere inciperet. Verisimile.n.est, si vidisset inundationẽ tot aquarum, anxium futurũ fuisse, ne & ipse aquis periret. Eius igitur curã gerẽs misericors deus, non permisit ipsum vel aquarũ spectare ſeuitiam, vel videre hominũ excidium, & cõem orbis internecionem. Ego autem qũ reputo mecum, in arca iusti huius vitã, obstupesco, & miror, & iterum dei misericordiæ totũ adscribo. Nãnisi illa confirmasset illius mentẽ, & difficilia leuia feeisset, qũo, dic oro, ferre potuisset? Erat.n.ibi inclusus, quasi in carcere, & custodia. Et qũo potuisset, dic, aduersus tãtos fluctuum impetus obsistere? Homines enim, qui in naui sunt, & velo vtuntur, & gubernatorem ad clauum sedentẽ vident, & sua arte ventorũ vi obsistentẽ, si quando fluctuũ vident insaniã, enecantur metu, & saluti suæ (vt dici solet) timent. Quid igitur dicet aliquis de iusto hoc, qui quasi in carcere (vt dixi) sedens, hinc & inde circunsebatur, neq; cœlũ videre, neq; aliquo oculos vertere valens: sed intus tenebatur, nihilq; prorsus videre poterat, quod consoL lationem afferret? Et ij, quidem qui in mari nauigant, etiam si exurgant alti fluctus, possunt subinde in cœlum suspicere, & cacumina montium videre, & ciuitates magnas spectare, sicq; aliquantam consolationem capere. Quod si grauior, intolerabilior fuerit tempestas, vndecim vel paulò pluribus diebus, & post multas illas tempestates, & pericula in terram eiecti, & paululum refecti, omnium illarum molestiarum obliuiscuntur. Hic autem nihil tale, sed anno toto nouum, & rarum illum carcerem inhabitat, neque aerem respirare valens. Qũo? Vndequaq;.n. arca munita erat. qũo substitit? qũo durauit? dic mihi. Nam si ferrea, & adamãtina illis fuissent corpora, qũo potuissent, qui neq; aere fruebantur, neq; vento, qui non minus, quàm aer ad refocillanda corpora nostra factus est: neq; oculos pascere poterant, aut cœli, aut terræ floribus pictę spectaculo? Quomodo non excæcati oculi eorum, qui tandiu ibi egerunt? Et si humanis rationibus hæc deprehendere volumus, & illud cogitandũ quãtum fluuialis aquæ, copiam habebant in arca viuentes. Et vt hæc pręteream, quomodo potuit iustus ille cum filijs, & vxoribus, conuersationem cum feris, & alijs animalibus ferre? Quomodo tulit fœtorem? Qũo M
tulit cohabitationem? Et quid dico? quomodo bruta ipsa potuerunt durare, & non perire in tanta temporis longitudine, quę neque aerem attrahere valebant, neq; moueri, sed in vno loco coercebantur? Scitis enim clare, ꝙ & nostra, & brutorum natura, etiam si aere fruamur, alijsq; omnibus, continuo autẽ in vno loco simus inclusi, perit, & corrumpitur. Vnde igitur potuit iustus cũ omnibus, qui in arca erant, tanto durare tpe? Nõ aliunde, quàm ex superna gratia, cui omnia sunt possibilia. An non arcã hinc, & inde moueri, & non submergi à tanta aquarũ vi, cũ nullus esset gubernator, supernę erat gratiæ? Non.n. dicere potes, ꝙ fuerit ad modũ nauis, vt arte quadã illius iter dirigi potuerit. Arca erat vndequaq; munita: & propter præceptũ cõditoris, non solũ eã lędere non potuit aquarũ impetus, sed & sublimior illis facta, inhabitantes admodum securos fecit. Qñ.n. deus operatur aliquid, dilecte, noli humana ratiocinatione exquirere, quæ fiũt: trãscendunt.n. mẽtem nostram, & nunquam põt humana cogitatio attingere, & cõprehendere, eorũ, quæ a deo condita sunt, rationem

A tionem. Proinde par est, nos audientes, quod deus imperauit, obedire & credere ijs quæ ab illo dicuntur. Nam cum conditor sit naturæ, omnia componit & transformat, prout sibi videtur. Et clausit dominus forinsecus illius arcam. Magna huius iusti virtus fuit, & fidei excellentia. Illam ipsam enim arcam fabricari fecit, & cohabitationem æquo animo tulit, coarctationemq́ue sustinuit, & conuersationẽ cum alijs animalibus. Hinc est quòd & beatus Paulus in eius memoriam veniẽs,
Heb.11. b & prædicans illum, clamabat, dicens: Per fidẽ oraculo admonitus Noe, ea quę nondum videbantur, veritus apparauit arcam ad salutem domus suæ, per quam condemnauit mundum, & eius quæ secundum fidem est, iustitiæ factus est hæres. Vidisti quomodo fides in deum, quasi secura quędam ancora, fecit vt arcam fieri curaret, & in habitationem sustineret? Nam hæc illi & salutis fuit occasio, per quam, inquit, condemnauit mundum, & eius quæ secũdum fidem est, iustitiæ factus est hæres: nõ quòd ipse fuerit iudex, sed comparationis gratia, condemnationem dominus inducit. Cum enim eadem habuerint, quæ iustus, non tamen eandem veritatis viam ingressi sunt. Fide qua præditus fuit, condẽ-
B nauit eos, qui tantæ fuerunt incredulitatis, vt prædictioni non crederent. Ego autem supra omnia virtutem iusti admiror, dominiq́ue bonitatem & ineffabilem misericordiam, quomodo potuerit versari in medio bestiarum, leonum dico, & pardorum, & aliarum immitium ferarum. Recordare hic dilecte, obsecro, quantæ dignitatis fuerit protoplastus ante inobedientiam: & dei bonitatem animo obserua, quòd prævaricatio hanc potestatem nobis datam mutilauerit & imminuerit. Inuenit autem deus alium virum: qui potuit innouare imaginem pristinam, & seruare virtutis characteres, magnamq́ue in mandatis dei obedientiam præ se tulit, & ad primum suum honorem iterũ redijt, quasi docens nos operibus, quantam potestatem Adam ante inobedientiam habuerit. Virtus itaque iusti, diuina misericordia adiuta, primum reparauit dominũ, agnoueruntque bestiæ iterum subiectionem. Cum enim ij viderint iustum, obliuiscuntur naturæ suæ: immo non naturæ, sed ferociæ, & naturæ insitam ferociam in mãsuetudinem conuertunt. Et vide interim quid & Danieli euenerit. Hic enim cum à Da. vlt.
leonibus circundaretur, quasi ab hominibus stiparetur, sic intrepide viuebat. Quan doquidem iusti fidẽtia ferarum naturam frænabat, nec sinebat vt agerent ea quæ ferę solent. Simili modo etiam egregius il- C
le magna facilitate ferarum ferebat conuictum, & neque loci angustia, neque temporis productio, neque quòd sic inclusus erat, & aerem respirare non posset, morosum & difficilem reddebant: sed ob fidem in deum omnia ipsi facilia videbantur. Et versabatur in graui illo carcere, sicut nos in pratis & lucis. Præceptum enim domini, difficilia, familia sibi videri faciebat. Talis enim iustorum mos est, vt quando aliquid propter deum ferunt, non res ipsas quæ fiunt spectent, sed causam secum expendentes, facile omnia ferant. Quia & Paulus gẽtium doctor, vincula, ad tribunalia abductiones, quotidiana pericula, multas illas & intolerabiles afflictiones, leues vocabat: non quod natura tales essent, sed quia causa propter quam fiebant talem ei sententiam ingenerabat, vt neq; aduerteret, siqua grauia talia obuenirent. Audi.n. illum dicentem: Nam momentanea leui- 2. Cor.
tas afflictionis nostræ, mire, supra modũ, 4.
æternum pondus gloriæ parit nobis. Expectatio, inquit gloriæ quam assequemur, & perpetuæ illius felicitatis, leuiter nos facit ferre continuas illas afflictiones, leueſque eas haberi, scientes quomodo amor in
deum grauitatem molestiarũ imminuit, D
neque sentiri finit, cum nos inuaserit. Sane ob hoc & beatus ille omnia suauiter sebat, vtpote qui fide & spe in deum pascebatur. *& clausit*, inquit, *dominus deus desoris illius arcam, & factum est diluuium quadraginta diebus, & quadraginta noctibus super terram, & superferebatur arca.* Attende iterum quomodo narratione augeat terrorem, & aggrauet factum. *Factum est enim*, inquit, *diluuium quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & multiplicata est aqua, et eleuauit arcam, et exaltata est a terra: et inualuit aqua, et multiplicata est valde super terram, et superferebatur arca super aquam: aqua autem inualescebat valde valde super terram*. Vide qũo diligenter narrat magnam aquam, vim, & quotidianum sæuitiæ illarum incrementum. *Inualescebat enim aqua*, inquit, *valde valde: et occultauit omnes montes excelsos, qui*

erant sub cœlo. Quindecim cubitis in sublime exaltata est, aqua, & operuit omnes montes. Merito ordinauit deus claudi aream, vt ne videret iustus quæ fiebant. Nã si nos post tot annorũ numerum, & post tot secula, audiẽtes dunta xat scripturæ narrationem, metu & stupore corripimur: quid verisimile est iustum illum fuisse passurum, siquidẽ oculis
E vidisset intolerabilẽ illam abyssum? Quo enim potuisset vel ad breue tempus, an nõ statim primo aspectu defecisset aïa illius tota, & tam graue ac molestum spectaculũ ferre vltra non potuisset? Cogita hic dilecte, qũo nunc cum paruus imber ingruit, in angore sumus, & de vniuerso, deq; ipsa (vt dici solet) vita desperamus. Quid igitur verisimile erit, iustum illũ tunc fuisse passum, si ad tantum sublimitatẽ vidisset exaltatas aquas? Super montes. n. inquit, quindecim cubitis exaltata est aqua. Recordare igitur hic dilecte, quæ a domino dicta fuerint, quando dicebat: *Non permanet spiritus meus in hominibus istis eo quòd ipsi sunt carnes.* Et iterum: *Corrupta est terra, & impleta est terra iniustitia. Et vidit dominus terrã, & erat corrupta: quia corruperat omnis caro viam suã.* Itaq; quia plenus erat malitia, purificatione orbis indigebat, & opus erat ab eo omnem maculam ablui, & omne fermentum prioris malitiæ sustolli, & neque vestigium malitiæ relinqui, & quasi releméntationem quandam fieri. Et sicut bonus artifex, si quando videt vas aliquod inueteratum a rubigine (vt dicunt) consumi, iniecto
F eo in ignẽ, facit vt quicqd habet rubiginis deponat, & transformans in pristinum decorem reducat: Ita & dominus noster totum orbem hoc diluuio purgauit, & à malitia hominum (vt ita dicam, & a coinquinatione, & corruptione multa liberauit, & denuo eius clade monstrata facie pulchriorem fecit, ita vt non permiserit vel vestigium prioris deformitatis relinqui. *Exaltata est*, inquit, *super montes quindecim cubitis aqua*. Non abs re narrat hæc scriptura, sed vt discamus quòd non solum homines & iumenta, & quadrupedia, & reptilia submersa sint, sed & volucres cœli, & quæcunque in montibus degunt, feras dico, & alia bruta animalia: Et idcirco dicit: Exaltata est super montes quindecim cubitis aqua: vt discamus sententiam domini opere impletam, dixerat enim: Adhuc septem dies, & inducam diluuium super terram, & delebo omnem substantiam quam feci à facie terræ, ab homine vsq; ad pecus, a reptilibus vsque ad volatilia cœli. Hæc nobis a scriptura narrantur, non vt tantum sciamus in quantam altitudinem aquæ peruenerint, sed vt simul videamus nullum omnino animal, vel feram, vel iumentum relictum esse, sed omnia cum humano genere deleta. Quoniam propter ipsum omnia producta erant, vnde abolendo eo, merito, & hæc abolenda erant. Postea vbi docuit nos in quantam altitudinẽ sublimata fuerit aquarum natura, nempe quòd transcenderit alta montium cacumina quindecim cubitis solitam suam diligẽtiam seruans dicit: *Et mortua est omnis caro, quæ mouebatur super terram, volatilium, & iumentorum, & ferarum, & omne reptile, quod mouebatur super terram: & omnis homo, & omnia quæcunque habent spiritum vitæ, & quicunque erat super aridam mortuus est.* Neque hoc simpliciter, & absq; causa dixit: Et omnis, qui erat super aridam, sed vt te doceat, & omnes quidem perierint, iustus autem solus cum omnibus ijs, qui in arca erant seruatus sit. Nam isti (iuxta mandatum domini) relicta arida, aream conscenderant. *Et deleuit omne surgens quod erat super faciem omnis terræ, ab homine vsque ad pecus, & reptilia, & volatilia cœli, & deleta sunt de terra.* Vide quomodo, & semel, & iterum atque sæpius cõem oĩum interitum docet factũ, & nihil, quod erat effugit: sed sub aquis suffocatum est oẽ, tam hominum, quàm brutorum genus. *Et relictus est*, inquit, *solus Noe, & qui cũ illo in arca. Et exultata est aqua super terram, centum quinquaginta diebus.* Tot diebus mansit sublimis illa aquarũ altitudo. Iterũ ẽt hic cogita iusti magnanimitatem, & excellentẽ fortitudinem. Quid non passus est aïo concipiens, ac videns (vt dicitur) mente corpora hoĩum, & iumentorũ, mundorum, & immundorum, cõem mortem sustinentia, nullumq; in omnib. discrimen? Præterea quid passus est, quãdo apud se recogitabat solitudinem, vastitatem, vitam illam doloribus plenam, omni solatio vndequaque destitutam, neque colloquio, neque aspectu iucundã: & ignorabat quanto tempore ferenda in illo carcere conuersatio. Sic enim strepitus aquarum, & æstus timorem in illo, quotidie crescentem generabant. Quid enim iucundi suspicari ipse poterat, qui videbat centum quinquaginta dies aquas in eadem quantitate manentes, & in altũ eleuatas, & nõ subsidere? Veruntamen ferebat fortiter, sciens domini omnipotẽtiam, & quod ipse conditor naturæ omnia facit, & trãsformat prout vult. Neq; egrè tulit, quod illic esset conuersandum. Nam cooperatrix dei gratia roborabat illius alacritatem, & sufficientem præbebat consolationem, neq; sinebat labi mẽtem, & cogitare aliquid aut
I parũ virile, aut minus generosum. Quippe qui prius quod suum erat adhibuit, vtpote virtutis diligẽtiam, iustitiæ vigorem, fidei excellentiã, ẽt assequutus est ea quæ à deo magna suppeditabãtur vbertate: vtpote patientiam, fortitudinem omnia mãsuete ferendi, sustinendiq; arcæ inhabitationẽ citra dãni corruptionisq; sensum, & bestiarum conuictus fastidium, neq; bestiarum conuictum fastidiendi. Illum igitur iustũ (obsecro) imitemur & nos, operamq; demus, vt afferamus q̃ nostra sunt, vt dignos nosipsos paremus ijs q̃ à deo dantur. Nam idcirco expectat occasiones ex nobis, vt multam exhibeat liberalitatem. Itaq; ne propter desidiam priuemus nos illius donis, sed festinemus & vrgeamus, vt principium apprehendamus, & viam quę ad virtutem inducit: vt superno adiuti subsidio, ẽt ad finem peruenire valeamus. Neq; n. possibile est bonum aliquod nos rectè agere, non habita superna gratia. Igitur tales simus, qui appendamus nos in spem quæ in deum est, quasi in ancoram aliquam tutam & stabilem, & ne ad laborẽ videamus virtutis, sed magis considerantes retributionem laboris leuiter oĩa feramus. Quis & negociator, siquando egressus in mediũ maris venerit, non iam piratas, nõ naufragia, non marinas feras, non ventorum immissionem, & continuas tẽpestates, & multa
K infortunia cogitat solum: sed & qũo illa effugiat, spelucrorum acquirendorũ pascitur, & omnes prædictas ærũnas animose excipit, vt auctis opibus suis domum redeat. Et agricola num agriculturæ tantũ labores cogitat & imbres, & terræ sterilitatem, & rubiginis insidias, & locustarũ dãna? sed & aream, & manipulos animo secũ describens, fortiter fert omnia, & præ bonorum expectatione neq; labores sentit. Et quamuis incertæ spes sint veruntamen spei maiori suauitate pascitur, nec renunciat laboribus: sed omnia quæ ad se pertinent ferens, expectat vt aliquando labotũ accipiat mercedes. Et miles quoque assũmit arma, & in prælium egreditur: non cogitat vulnera tantum & cædes, & hostium insidias, & alias ærumnas, sed & victorias & triumphos sibijpsi præfingens omni armatura se munit: & cum pauor & infortunia nunciantur, repulsis ijs omnibus ex animo, proposita bona spe ponit omnem torporem, & receptis armis contra hostiũ progreditur insultus. Igitur dilecti, si negociator, & miles, & agricola, vbi, & incerta spes & plures frustrationes, pluraq; impedimenta, sicut audistis multa & varia, non ita damnat labores, vt à meliori propterea L spe desistat: quali nos venia digni erimus, ita negligentes ad capescendam virtutem, & non omnem laborem sponte subeũtes, cum tam secura nostra spes sit, tantaq; bona nobis reposita, vincantq; magna abundantia retributiones & mercedes, omnia quæ à nobis facta sunt? Audi igitur beatum Paulum dicentem, post tantas & tales afflictiones, & ad tribunalia abductiones, & carceres, & mortes quotidianas: Nõ sunt pares afflictiones præsentis tẽporis ad futuram gloriam in nobis reuelandam. Etiam si quotidie, inquit, mortibus nos exponeremus, id quod naturam non capit, licet mens vincens naturam, per misericordiam domini coronatur. Nihil, inquit, feremus par tantis, quæ nos accepturos speramus bonis, gloriaq; in nobis reuelanda. Vide quanta glorię magnitudine fruantur virtutis assectæ. Atque adeo, tanta est virtus, vt vincat omnia, quæcunque nobis ostendere aliquis poterit, etiã si summa ostendat, & tunc quoq; deficiet. Quid enim tantum ostẽdere potest homo, quod certet cũ domini liberalitate? Quod si Paulus talis & tantus dicebat, non pares esse afflictiones præsentis seculi futuræ gloriæ in nobis reuelandæ: qui alias dicit, Quoti M die morior, plus omnibus laboraui: quid 1.Cor. nos diceremus qui neque vulgarem labo- 15.d rem pro virtute suscipere volumus, sed recreationes sectamur, & hoc vnum considera mus ne quid triste nobis accidat, quamuis sciamus, quod non sit possibile aliter assequi beatitudinem cœlestẽ, nisi per præsentes afflictiones ad eã prius anhelemus? Afflictiones. n. nos inducunt, vt operemur bona, deoq; grata opera. Et hic vel parum laborare, alibi nobis magnam fiduciam Ro. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præbet: tantum velimus iuxta consilium illius magistri orbis ambulare. Considera, quod licet tristitia sint, quæ accidunt, sunt tamen momentanea. Verum bona quę alibi susceпturi sumus, immortalia sunt, & æterna. Feramus ergo fortiter hæc temporalia, neque desistamus à virtutum studijs, & æternis, & semper manentibus bonis fruamur. Quæ oremus, vt nobis omnibus concedantur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sancto sit gloria, imperium honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia vicesimasexta.

MAgna & ineffabilis dei misericordia, excellensque eius bonitas ex iam lectis ostenditur, quam non solum erga rationale hoc animali hominem dico, sed & erga brutorum animalium declarauit naturam. Nam cum omnium sit conditor, in omnia quæ à se sunt condita suam ostendit bonitatem: per omnia notum faciens quantam humani generis curam gerat, & quod omnia olim & ab initio propter salutem nostram fecerit. Itaque etsi puntat, etsi in nos animaduertat, ex bonitate sua facit. Non enim vel affectione, vel ira pœnam infert: sed malitiam morari vult, ne vltra progrediatur. Quia & nunc, sicut auditis, diluuium ob nihil aliud induxit, quam vt curam agat eorum, qui iniquitate vacabāt toti. Et qualis, inquit, cura hęc, Omnes aqua suffocari? Ne temere loquaris homo, sed grato animo accipe ea quæ à domino sunt facta. Et scias quod etiam hoc est maximæ curæ argumentum. Nam eos qui sic incurabiliter peccant, & quoti die vulnera sibi inferunt, & vlcera omni cura grauiora faciunt, ex tanto malo liberasse nonne summæ fuerit prudentiæ? Et hic puniendi modus, nonne omni misericordia plenus est? Et sic mori, vt solitum alioqui naturæ debitum non sentias, sed absque dolore & cruciatu supplicij loco vitam deponas, quantæ fuerit sapientiæ, & bonitatis? Quin siquis animo pio
B expendat factum deprehendet, quod non solum his, qui puniti sunt beneficia sunt facta, sed & posteris, qui duo maxima inde perceperunt bona: quantum gratiarum pro illis debetur deo? Etenim posteriores pœna illorum, & metuentes ne eadem, quæ illi paterentur eruditi sunt, maxime quod omne malitiæ fermentum sublatū, & nullus relictus fuit eis malitiæ, & iniquitatis magister. Vides quomodo & pœnæ, & supplicia beneficia sunt, & dei erga hominem prouidentiam declarant? Et siquis vult hæc à primis, & ab initio repetere, inueniet omnes pœnas hac occasione homini intentatas. Quia & Adam peccantem non puniens tantum, sed & beneficio prosequens paradiso eiecit. Et quale dicis beneficium, etiam paradisi vita excidisse? Dilecte ne simpliciter attendas ad verba, neque obiter quæ à deo fiunt addisce: sed profundum illius bonitatis intuere, & inuenies propter hoc fieri. Dic enim mihi, si Adam postquam sic transgressus est, ijsdem adhuc frui potuisset, quo non excidisset? Nam si tantis promissis acceptis, serpentem deceptorem audiuit, & insidias approbauit, quas per eum diabolus intulit, spe videlicet obtinendæ diuinitatis inflatus, etiam in tantum præuaricationis peccatum iniectus: si in eadem conuersatione mansisset, quomodo non multo fideliorem putasset malignum illum dæmonem, quàm rerum omnium conditorem, deque se sublimiora quam dignitas sua ferabat animo concepisset? Etenim talis hominum natura est, vt si quando peccans non refrænatur, sed securè agit, vlterius procedat, & in præceps feratur. Alia tamē via possum ostendere, quod misericordiā præ se ferens Adamum paradiso iusserit excedere, & mortis pœnæ fecerit obnoxiū. Nam eiectione, & propinqua habitatione castigatiorem, & in posterum securiorem faciens, re ipsa docuit quantus impostor fuerit dæmon. Mortisque supplicium propter hūc intulit, vt ne posthac per inobedientiā peccato fieret obnoxius, & perpetuo peccaret. Non videntur tibi hæc esse maximæ misericordiæ, & eijci à paradiso, & pœna hac puniri? Possum autem & aliud præterea afferre. Et qualenam hoc? Hanc indignationem illi inferendo, non in ipsum duntaxat beneficia collocauit, sed & posteros per ipsum corrigere voluit. Nam si is qui ex eo natus est, Cain inquā, qui præ oculis videbat patrem ex paradiso eiectum, ineffabilem illam gloriā amissam, maledictionem illam miram, quæ dicebat: Terra es, & in terram abibis: melior factus nō est, sed grauioribus se infixit malis, si non vidisset, quæ patri contigerant,

in quam non peruenisset insaniā? Et hoc
D sanè valde admiratione fuerit dignū, quod & illū qui talia peccauit, & nefario homicidio dextrā polluit puniens, misericordia pœnā miscuit. Et vt manifestè scias diuinę bonitatis, quæ & isti exhibita est, magnitudinē quandoquidem cū deum graui contumelia afficerer, offerendo sacrificium, & magnū præ se ferendo contemptū (non. n. diuidebat iustè, sed offerebat simpliciter, & absq; delectu) nihil vel graue, vel molestum aduersus illum loquutus est deus, quanuis peccatum ipsum non esset paruum, & vulgare, sed valde magnum. Nā si hominibus quos veneramur, prima, & prępcipua damus, illaque offerre maximè volumus, quæ præ omnibus illis digna videntur? quomodo autem hominem offerrentē deo, non oportebat deo pretiosiora, & magis eximia offerre? Igitur cum tantum peccaret, & tantum præ se ferret contemptum ille, deus tamen non petiuit pœnam, neque pro factis supplicium expoſcit: sed quasi amicus amico, cum omni lenitate loquens, sic di-
Gene.4. xit: Peccasti: quiesce. Peccatum duntaxat illi indicauit, & consuluit ne vlterius pro-
E grederetur. Vidisti bonitatis excellentiā? Sed quia ille non solum nihil ex tanta patiētia lucrifecit, sed & grauiora primis adiecit, ad fratris necem festinās, & deus quidem in eum adhuc magnam ostendebat lenitatem, quærens primum dare illi satis factionis locum: sed quia mansit impudens, tunc pœnam intulit ei emendationis gratia, quæ etiam ipsa multum habebat misericordię admixtum. Vides quomodo deus, quando in ipsum peccauit, peccatumq; nō vulgare, dimisit: quando autem in fratrem armauit dextram, maledictum intulit, & increpauit. Sic nunc, & nos faciamus, & imitemur dominum nostrum, & dimittamus siquid in nos peccatum fuerit, & remittamus his qui in nos deliquerunt: quādo autem in deum peccatum refertur, tunc pœnas exigamus. Sed nescio qui fit, vt omnia secus faciamus, omnino peccata, quæ ad deum pertingunt, inulta esse sinimus: siquis autem parum, quid in nos peccauerit, eius graues sumus vltores & accusatores, non ignorantes quod ea ratione misericordem dominum magis exacerbamus. Sæpe enim mos est deo, vt dimittat, quę in
F se peccata fuerint: verum, quę in proximū, ea cum magna seueritate exquirat. Audi beatum Paulum, dicentem: Siquis vxorem habet infidelem, & sibi gratum fuerit cohabitare illi, non dimittat illam. Et siqua mulier habet virum infidelem, & gratum fuerit sibi cum illa cohabitare, non dimittat illum. Vidisti quanta illi verborum attemperatio pro humana imbecillitate? Etiam si gentilis fuerit, etiam si infidelis, probet autem cohabitationem, non refugiat. Et iterum: Et si gentilis fuerit mulier, & infidelis, vulque cohabitare, non repellat. Qui scis, inquit, mulier, num virum saluatura sis? Vide quomodo non prohibet infidelem quempiam, vel quampiam in conubernij legem assumi. Audi iterum ipsum Christum dicentem discipulis: Dico enim Mat.5.f vobis, omnis qui dimiserit vxorem (excepta stupri causa) facit illam adulterari. Quā excellens misericordia, etiā si infidelis fuerit, vel pagana, retine. Si autem in te peccauerit, & fœderum obliuiscitur, & magis aliorum prætulerit communionem, licet tibi illam eijcere, & repellere. Hæc cogitantes, studeamus etiam domino par rependere, & sicut ipse vult dimittere ea, quæ in se peccata sunt: quæ autem in nos, vleiscitur, idque magna seueritate: eodem sanè modo, & ipsi faciamus, & quæcunque in nos peccant proximi, remittamus: quæ autem contra deum, ea magno studio curemus vltum iri. Quod & vobis proderit plurimū, & eis qui corriguntur non minus. Fortassis hodie prolixius iusto proœmium fecimus. At quod accidit, præter sententiam mihi contingit, verborum fluxu rapto. Quoniam autem omnis sermo noster de di G luuio est, opus nobis erat charitati vestræ ostendere, quod pœnæ à deo nobis illatæ, misericordiæ magis sunt quàm pœnæ: sic quoque erat, & diluuium. Nam sicut benignus erga filios pater, omnia ob curam ingenus nostrum fecit. Vt autem ex ijs, quæ nunc proposita, & hodie lecta, discatis misericordiæ illius magnitudinem audiamus ipsa diuinæ scripturæ verba. Nam quia heri docuit nos beatus Moses, dicens: Quòd exaltata est aqua super terrā diebus centū quinquaginta: & eo vsq; docēdo processimus, hodie dicit: *Et recordatus est deus Noe, & omnium ferarum, & omnium iumentorum, & omnium volatilium, & omnium reptilium quæcunque erant cum illo in arca.* Vide hic obsecro iterū, quàm se attēperat nostræ infirmitati diuina scriptura. Et recordatus est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, deus. Dilecti intelligamus hæc, vt
dignũ est de deo intelligere, & crassa hæc
verba naturæ nostræ infirmitati adscribamus. Nã quantum ad ineffabilẽ naturam
attinet, indignum fuisset hoc verbũ: quan
H tum aũt ad nostrã imbecillitatem, appositum est dictũ. Recordatus, inquit, est dominus deus Noe. Quoniã narrauit nobis in iã dictis sicut prius charitati vestræ diximus, quod quadraginta dieb. & totidẽ noctib. fuerit pluuia, & diebus centũ quinquaginta eadẽ durauerit aqua, quindecim cubitis super mõtes exaltata: & quod (cum hæc fierent) iustus manserit in arca, neque aerem spirare valens, habitantibusq; cum eo brutis vniuersis. Et idcirco, inquit: Et recordatus est deus. Quid est recordatus est? misertus est, dicere vult, iusti in arca agentis. Misertus est, quod in tãta eẽt angustia, & rerũ difficultate cõstitutus, ignoraretq; quãdo nam molestiæ illæ finẽ habituræ essent. Cõsidera hic queso, quales tunc illius fuerit cogitationes post quadraginta dies, & quadraginta noctes, quib. impetu magno pluuiæ ingruebant, quũ videret diebcentũ quinquaginta in eadẽ parte manere aquas: neq; oĩno desistere: & qđ multo grauius, neq; oculus videre potuit q̃ facta sunt: sed inclusus, quũ non posset aliquo loco oculis assequi quãta essent mala maio
I rem sustinebat dolorẽ, grauioraq; quotidie suspicabatur. Ego vero admiror, quomodo præ tristitia non fuerit absorptus, cum mẽtem illius subirent humani generis interitus, sua solitudo, & difficilis illa vita. At causa bonorum omnium fuit sua in deũ fides, per quã, & restitit, & omnia fortiter tulit: cũq; spe pasceretur, nihil triste sentiebat. Et quia quod suũ erat præstitit, tã patientiã monstrando, quàm copiosam fidẽ afferendo, necnon, & mirã fortitudinẽ prę se ferendo: vide quãta sit, & quã multiplex dei erga ipsum misericordia. *Et recordatus est*, inquit, *deus Noe*, Non simpliciter, & absque causa dixit, Et recordatus. Sed quia prius diuina scriptura manifestauerat nobis testimoniũ de iusto illo, dicẽs: Ingredere in arcam, quia te vidi iustum in generatione hac: Eapropter nunc, inquit, Et recordatus est deus Noe, hoc est, testimonij quod cum illo pepigerat. Neq; valde neglexit iustũ, sed distulit, quousq; ferre potuit, & tunc ei suum beneficium, & gratiã impartitus est. Nã sciẽs infirmit atẽ nostræ naturæ siquando permittit tentationẽ inferri, eo vsq; sinit quousq: scit nos posse sustinere: vt & retributionẽ q̃ nostrę cõgruat fortitudini tribuat, & suã mĩam declaret: sicut & Paulus inquit: Fidelis aũt deus, qui 1. Co. 10
non sinit vos tentari supra quam potestis, c
sed faciet cũ tentatione, & exitũ, vt ferre possitis. Quoniã igitur iustus ille fortitudinem, & patientia præ se ferebat, sua in deũ fide arcæ tedia sustinẽs: & propter hoc, inquit, Et recordatus est dominus deus Noe. Deinde vt discas abyssum diuinæ miseri- K
cordiæ, addidit diuina scriptura: *Et omniũ ferarũ, & omniũ iumentorum, & omnium volatilium, & omnium reptilium.* Vide qũo oĩa in honorẽ hominis facit: Nã sicut de his qui diluuio perierunt dictũ est, quod cũ illis oẽ brutorũ animaliũ genus perdidit: ita hic suã erga iustũ illũ misericordiã declarare volens, in honorem eius suam, & bonitatem, ac curã etiam in bruta, & feras, & volatilia, & reptilia vsque extendi voluit. *Et recordatus est*, inquit, *Deus Noe, & omnium ferarum, & omnium iumentorum, & omnium volatilium, & omnium reptilium quæcunque erant cum illo in arca. Et adduxit deus spiritum super terram, & cessauit aqua.* Et recordatus est, inquit. dominus Noe, & omniũ quæ cũ illo erant in arca, præcepitq; aquæ impetum detineri, vt paulatim suã cõmõstret misericordiam, & postea respitare faciat, & a turbatione cogitationum liberatum, in tranquillo statu constituat, concesso, & lucis vsu, & aeris respiratione. *Et addixit Deus*, inquit, *spiritum super terram, & cessauit aqua. Et reuelati sunt fontes abyssi, & cataractæ cœli.* Vide quomodo more humano loquitur nobis omnia. Reuelati sunt, inquit, fontes abyssi, & cataractæ cœli, & L
cohibita pluuia cœli, Quasi diceret, quod placuerit domino, vt iterum in sua regione maneant aquę neque vltra abundent, sed paulatim desinant. *Et cedebat aqua de terra, et minuebantur aquæ post centum quinquaginta dies.* Quę ratio poterit hoc vnquam comprehendere? Sterit pluuia, cohibiti fontes, non iam abnndauerant, & cataractę cœli cohibitæ sunt. Aqua tanta quomodo desijt? Omnia abyssus erant, quomodo igitur tantus aquarum impetus subitò minor factus est? Quis hoc humana ratione inuenire poterit vnquam? Quid igitur est? Dei præceptũ, quod facit omnia. Ne igitur

tur nos curiosius exploremus qũo, sed tãtũ credamus, quod iussit, & exaltata est abyssus: & præcepit, & iterum suum continuit impetum, & ad propriũ concessit locum, quem solus ipse dominus scit, qui cõdidit. *Et sedit arca mense septimo, vicesimaseptima mẽsis super montes Ararat. Aqua autem ibat, & decrescebat vsque ad decimum mensem.* Vide quanta simul facta mutatio, & quanta simul aquarum natura desierit, vt supra mõtes arca resideret. Supra. n. dixit, quod quin
M decim cubitis super montes exaltata est aqua: nunc dicit, quod sedit aqua super mõtes Ararat, & paulatim postea aqua decimo mense decrescebat, & tandem decimo mẽse visa sunt cacumina montium. Considera obsecro, iusti constantiam, qũo durare potuerit tot mensibus, qui quasi in tenebris erat inclusus. *Et factum est*, inquit, *post quadraginta dies, & aperuit Noe ianuam arcæ quam fecerat, & emisit coruum, vt videret nũ cessasset aqua.* Ecce iustus ille nondum per se audet videre, sed coruum mittit, ac per illum discere vult, an bona rerum mutatio aliqua sit expectanda. *Et egressus*, inquit, *non rediit, donec siccaretur aqua a facie terræ.* Et adiecit scriptura verbum hoc donec, nõ quod postea redierit, sed idioma est scripturæ diuinæ. Et hanc consuetudinem sæpe, quis inueniet, & possent multa talia inueniri, ac in medium afferri: sed ne omnia à nobis discentes faciam negligentiores, vobis relinquimus, vt scripturam scrutemini, & inuenietis scio, vbi proprietatibus & idiomati, huiusmodi vtatur. Iam autem operæprecium, vt dicatur causa, quare non redierit hæc auis. Fortassis auis illa vti est immunda, cum desijssent aquæ, incidit in cadauera hominum, & brutorum, quibus inuento sibi congruo cibo, insedit. Quod etiam ipsum non paruum bonæ spei argumentum fuit iusto. Quod si minus, & neque consolationem inuenisset aliquam, reuersa vtiq; fuisset. Postea iustus meliore spe
A concepta, emittit columbam, auem mitem & familiarem, quæ miram præ se fert sapientiam, & non nisi seminibus pasci solita, ex puris est auibus. *Et emisit*, inquit, *post illum columbam, vt videret num cessasset aqua a facie terræ. At columba non inuenta requie pedibus suis, rediit ad ipsum in arcam: quia aquæ erat super omnem faciem terræ.* Par est vt hic disquiramus quomodo cum supra dixerit scriptura sancta, quòd cacumina montiũ fuerint visa: nunc dicit, quòd columba nõ inuenta requie, ad ipsum in arcam redierit: quia aqua erat super omnem faciẽ terræ. Diligenter legamus, quid sic dictum, & sciemus causam. Non enim simpliciter dixit, non inuenta requie: sed apposuit, pedibus suis, vi doceat nos, quòd licet desierant ex parte aliqua aquę, & cacumina mõtium appatuerint, sed adhuc ob abundantiam aquarum, etiã cacumina plena erant. Et ideo columba nondum stare, neq; conuenientem sibi cibum inuenire valens, reuersa est, reditu suo docens iustum, esse adhuc magnam aquarum copiam. *Et extenta*, inquit, *manu, accepit illam, et introduxit illam ad se in arcam.* Vidisti quanta auis gratitudo, quomodo rediens iustum docuit, vt
aliquantisper adhuc longanimitatem ha- B
beat? *Ideo et sustinent*, inquit, *adhuc septem dies, emisit columbam ex arca, et reuersa est ad ipsum columba ad vesperam, et habuit folium oliuæ siccum in ore suo.* Non absque ratione, neque temere adiunxit, ad vesperam: sed vt discamus, quòd tota die fuerit facta, & inuento sibi conuenienti cibo, ad vesperam redijt, in ore ferens siccum folium oliuæ. Animal est mite, & nostra familiaritate gaudens, & idcirco redijt, & sicco oliuæ folio multum solatij iusto attulit. Sed siquis fortè dicat: Et vbi inuenit folium oliuæ? Totum hoc factum est dispensatione diuina, & quòd columba inuenit, & quòd ore receptum ad iustum redit. Alioquin & arbor hęc semper virens est, verisimile est, quòd cũ aquæ redierint, arbor, hæc adhuc habuerit foliorum comam. *Et vt continuit*, inquit, *adhuc septem dies, emisit columbam, et non adiecit, vt ad illum rediret.* Vide qũo iustus in omnib. consolationem iustam accipit. Nam vt bona spe recreatus est, cum rediret, & oliuæ folium in ore ferret: ita & nunc cum egressa non redit, maximum illi indicium fuit, quod sufficientem inue- C
nerit refocillationem, & aquæ in vniuersum defecerint. Et hoc ita esse, audi ex sequẽtibus. *Et factum est*, inquit, *in vno et sexcentesimo anno vitæ Noe, primo mense defecit aqua a facie terræ. Et reuelauit Noe tectũ arcę quod fecit, et vidit quod defecit aqua a facie terræ.* Iterum hic me inuadit stupor, vt admirari cogar iusti huius virtutem, & dei misericordiam. Quomodo enim (dic mihi) post tantum tempus, vt se aeri comisit, & oculos ad cœlum spectandum intendit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non captus est oculis, & excæcatus? Scitis enim bene quòd solet hoc contingere hominibus, ēt ad paruam diei partem in tenebrosis caliginosisq; locis habitantibus quũ subito in lucis fulgorē aspicere volunt. Iustus aũt ille anno integro, & tot mensibus in arca, quasi in tenebris agens, etiam nũc viso lucis iubare, nihil tale expertus est. Dei enim gratia erat, & patientia ab ea illi concessa, quæ etiam corporis sensus firmiores reddiderat, & potētiores quàm qui à corporalibus necessitatibus vincantur. *Inmense autem secundo arefacta est terra vicesimo, et septimo die mensis.* Non absque ratione tantam diligentiam facit diuina scriptura, sed vt discamus quod primo die anni illius completio fuerit facta, quo monstretur iusti patientia, & totius orbis purgatio facta. Postquam quasi ab inquinante quodam abluta est omnis creatura, & depositi omnem maculam, quam ex humana contraxerat malitia, faciesque ei pura reddita est: tunc denique præcipit, vt iustus ex arca
D exeat, liberq́ue à graui illo carcere fiat. & inquit: *Dixit dominus deus ad Noe Egredere tu, et vxor tua, et filii tui, et vxores filiorum tuarum tecum, et omnes bestiæ quæcunque sunt tecum, et omnis caro, à volatilibus usque ad pecora, et omne reptile quod mouetur super terram educ tecum, et crescite, et multiplicamini super terram.* Expende hic dei bonitatem, quomodo per omnia iustum cōsolatur. Nam quia ĩpauit illi, vt exiret ex arca ipse, & mulier, & filij, & vxores filiorum, & bestiæ omnes, vt ne, & istuc ipsum mœrorem aliquem ei afferret, & anxium relinqueret cogitantem quomodo in solitudine esset futurus, tantam terræ latitudinem solus inhabitās, nullo iam alio viuente: ideo postquam dixit: Egredere & educ tecum: addit, Crescite, & multiplicamini super terram. Vide quomodo iustus ille denuo supernam accipit benedictionem, quam ante transgressionem acceperat Adam. Nam sicut quan
Gene. 1. do ille formatus est, audiuit, & benedixit deus, dicens: Crescite, & multiplicamini, & dominamini mari: ita & illi nunc dicitur. Crescite, & multiplicamini super
E terram. Quippe sicut ille origo, & radix fuit omnium qui nati sunt: ita & iustus hic fermentum quoddam, origo & radix est omnium qui post diluuium fuere, & hinc postea humanæ constitutionis principium fuit. Creatura quoq; omnem suum accepit ornatum. Et terra ad ferendos fructus idonea fit, aliaq́ue omnia, quæ propter hominis ministerium sunt condita. *Et egressus est Noe,* inquit, *& vxor illius, filii illius, & vxores filiorum illius, & omnes bestiæ, & omnia pecora, et omne volatile, et omne reptile quod mouetur super terram, iuxta genus suum exierunt ex arca.* Postquam accepit mandatum à domino, & benedictionem dicentem, Crescite, & multiplicamini: exijt ex arca cum alijs omnibus. Et posthac in tota terra solus viuebat iustus ille cum vxore, & filijs, & vxoribus illorum. Mox autem, vt egressus est, suam declarans gratitudinē, tam pro ijs, quæ præterierant, quam quæ futura erant gratias domino referebat. Verum si placet, ne sermo fiat prolixior, reseruabimus in diem posterum, quæ ad gratitudinem iusti pertinent, missum hic facientes sermonem: & obsecrantes vestram F
charitatem, vt continuo beatum tantum in memoria vestra geratis, & illius virtutis pulchritudinem bene discatis, quo melius eum imitemini. Animaduerte enim obsecro, quantus virtutis illius thesaurus, quia per tot dies nunc de illo disseruimus, & nondum finem imponere narrationi potuimus eorum, quę de illo polliciti sumus. Quanuis autem, & nos, & qui nos sequuntur, multa de illo dicere possumus, nondũ tamen totum dicere poterimus. Tanta res est virtus. Porrò si, & nos naturam nostrā sic docere voluerimus, poterit ad naturæ imitationem, & ipsa induci. Nam si ille qui in medio tot molestiarum iactatus, neque habens familiarem aliquem, in tantũ virtutis fastigium peruenisse inuentus est: quę nostra erit accusatio, cum nec talia nobis sint præpedimenta, & negligentes sumus ad bona opera? Nolo enim dicas mihi solam illam quingentorum annorum vitam, quando subsannabatur, & irridebatur, versabaturq́; in medio flagitiosorum: sed & annum illum narra, quem totum in arca transegit, qui sanè conferendus mihi videtur toti tempori superiori. Tantam ibi afflictionem ferre cogebatur iustus ille, in tāta existēs angustia, & neq; auram recentē capta re valens, & ferarū brutorumq́; conuictū ferens: qui & in omnibus mentem suam solidā declarabat, & volūtatē flecti nesciā, & fidem erga deū, per quā facile, & leuiter omnia sustinebat. Atq; idcirco, quoniam quod suum erat, totū afferebat: & eorum,

quæ

G quæ deus dat, abunde potitus est. Quanuis enim multam ferret in arca angustiam, attamē terribilem tempestatem, & communem omnium internecionem effugiebat. Et propterea post angustiam illam & intolerabilem carcerem, securitatem & quietē adeptus est vna cum diuina benedictione. Et iterum suam gratitudinē operibus indicauit, & vbiq; inuenies primatum illū obtinere. Nam sicut per ætatem primam omnem virtutem sectatus est, & à vitijs se alienauit, quibus qui tunc viuebant, infecti erant: vnde neque pœnarum particeps fuit, & cum alij omnes suffocarentur: ipse solus seruatus est: ita quia fidem quoq; habuit, & cum gratiarum actione suam in arca habitationem tulit, iterū diuina dona copiose illi concessa sunt. Et cum egressus ex arca, & in pristinum statum restitutus esset, statim benedictionē cōsequutus, & iterum solitam prę se tulit gratitudinē, factaq́; gratiarum actione etiā tunc maioribus beneficijs diuina gratia ipsum cumulauit. Mos enim diuinæ misericordiæ est, vt si nos tenuia quædam & vtilia obtuleri
H mus, si tamen offerimus, multa liberalitate nos remuneret. Et vt discas, quanta sit humana tenuitas, & quanta dei magnificentia. Nā si voluerimus offerre, quid amplius offerre possumus, quam quantū verbis gratias referimus? Ea sanè q̄ ipse exhibet, opere præstat. Quam imparia autem sunt verba & opera? Et dominus nullarū rerum indigus est, nullaq́; rerum nostrarum eget quam verbis: atq; hanc ipsam in
Col. 3. c sermonibus gratiarū affectionem exigit, non quòd ea ipse opus habeat, sed vt nos doceat gratos esse, & agnoscere tantorum bonorum suppeditatorem. Et illā ob causam Paulus quoq; scribens, dicebat: Grati estote. Nihil sic requirit a nobis dñs, vt isthuc ipsum. Proinde ne simus ingrati, ne que dum operibus bonis occupamur, grauemur offerre domino verbis nostris gratiarum actionem: redundat. n. lucrum in nos. Quod si de primis grati fuerimus, cũ eo, quòd maiot ananciscimur, etiam fiduciam nobis magnam comparamus. Vnũ hoc obsecro, singulis diebus, & horis supputemus nobiscum, non communia tantum beneficia, quæ toti naturæ omnium opifex contulit, sed & priuata, & quotidia
I na, & q̄ ignorantibus nobis confert, proq; his gratias agamus. Q̄quidem pro salute nostra solicitus, multa etiā in nos nescios beneficia collocat, sæpe ita, & è periculis eripit, atq; alia beneficia præstat. Fons. n. est misericordię, sua fluenta semper humano generi profundens. Igitur si hæc cogitamus operamq́; damus, vt & pro primis suis donis gratias offeramus domino, & pro posterioribus dum nos non videmur indigni suis beneficijs, statim vitam egregiam instituemus, & malitiæ periculum effugiemus. Beneficiorū. n. memoria, idonea nobis est magistra ad vitā virtute præditam, non relinquens nos in torporem obliuionemq́; incidere, & malum sectari. Mens sobria, & vigilans, non solum cum feliciter res succedunt, sed etiam q̄n̄ præter sentētiam nostram omnia aduersa eueniunt, non minus gratiam agit, nihiloq́; ex rerum vicissitudine remissior fit: sed magis roboratur, & ineffabilem domini misericordiam considerat, qui quasi industrius mercator aliquis rebus aduersis, etiam si hoc intelligere non possumus, suam declarat prouidentiam. Igitur sic, & nos omnia nostra faciamus, vt qualitercunq; cadant, 1. Cor.
vnicum nostrum opus sit continuo pro il- 10. c
lis gratias agere. Hæc enim ratione a brutis differimus, vt laudemus, celebremus, glorificetur iugiter dominum omniū conditorem. Ea propter, & animam nobis inspirauit, & linguam dedit, vt sua in nos beneficia animis percipientes, dñm agnoscea
K mus. Nam si homines, cum quibus eadem est natura nobiscum, paruum aliquando nobis beneficium præstiterint, expectant a nobis gratitudinem, non ob nostrā gratitudinem per se, sed vt ipsi inde celebriores fiant: quanto magis id nobis faciendū in ijs, quæ a deo accepimus, qui hoc solū ob nostram vtilitatem vult fieri? Et sicut cum grati fumus hominibus, qui nobis benefecerunt, clariores reddimur: ita & si in deum fuerimus grati, nosipsos illustriores facimus. Quoniam non, vt nostra celebratione opus habens, hoc fieri vult: sed vt quicquid id lucri est iterum ad nos redeat, & dignos faciamus nosipsos maioribus subsidijs. Quāuis aũt non possimus id facere, vt dignū est. Vel qūo hoc fieri posset, cũ tam fragiles natura simus? Et quare dico humanam naturam? ipsæ ēt incorporeæ, & inuisibiles virtutes, & principatus, & potestates, & cherubim, vt dignum est, glorificare illum non possunt, etiam si iuxta

vires

vires suas gloriam illi offerant. Nihilominus iustum fuerit pro viribus gratiarum
actionem offerre, & indesinenter glorifica
re dñm nostrum, & per benedictionẽ cre-
L brã, & per vitam optimam. Ista.n.est cla-
rissima dei magnificat io, qñ per innume-
ras linguas glorificationem offerimus. Nã
Matt.5. qui virtute præditus est, facit, vt oẽs, qui
intuentur eum, dñm suum laudent: & glo
rificatio hæc ei, qui occasionem præbuit,
magnam, & ineffabilem dei misericotdiã
conciliat. Quid igitur nobis beatius foret,
si glorificaremus nõ solum nostris linguis
bonum deum, sed & proximos quoque, vt
nostro nomine eum glorificent, incitare-
mus? Tantum.n.virtutis robur est, vt in-
numeris linguis conditorẽ laudare queat.
Ibid. Dilecte, nihil vtiq; vitæ virtutis studiosæ
comparari potest. Vnde, & Christus dice-
bat: Luceat lux vestra coram hominibus
videant vestra bona opera, & glorificent
patrem vestrum, qui est in cœlis. Vidisti
qũo lumen, cum apparuerit, dispellit tene
bras? ita & virtus, si conspicua fuerit, & ma
litiam effugat, & erroris tenebras abigit,
mentemq; videntium excitat ad eum glo
rificandum. Quocirca satagamus, vt sic lu
ceãt opera nostra, quo, & dominus noster
M glorificetur. Hęc autem dixit, non vt ad o-
stentationem aliquid faciamus: sed vt dili-
genter, & vt sibi probatur, vitam agamus,
non blasphemiæ cuipiam locum concedẽ
tes: sed bonis operibus in laudem dei pro-
rumpere facientes omnes, qui nos vident.
Tunc.n.tunc ipsius nobis gratiam maio-
rem conciliabimus, & pœnam effugere,
bonaq; ineffabilia adipisci poterimus gra
tia, & misericordia domini nostri Iesu
Christi, cui cum patre, & spiritu sancto si-
mul sit gloria, imperium, honor nunc, &
semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia vicesima septima.

VIdisti heri misericordis domini boni-
tatem, quomodo ex arca iustum, è tri
stiillo, & molesto carcere liberauit, & pa
tientiam illius remunerauit, dicens: Cre-
scite, & multiplicamini? Discamus hodie,
quam beneuolus, & quã gratæ animæ fue
rit Noe, & vnde ipse sibi multo vberiorem
dei erga se beneuolentiam elicuerit. Nam
quando deus talem aliquem videt, qui gra
tus est de prioribus, largius, & cumulatius
sua dona in illum profundit. Demus igi-
tur, & nos operam, vt gratiarum actiones
pro virili volũtate dño offeramus, pro do-
nisq; ab eo pridem nobis prestita, vt & ma
iora inde consequamur, & non obliuiscа-
mur dei beneficia in nos collocata: sed sp
ea in mente nostra versemus, vt ad contin-
uam gratiarum actionẽ mentem nostrã
compellant, tametsi tot sit, vt mens nostra
non sufficiat ad comprehendendũ, & enu
merandum magnam, q̃ nobis contingit, il
lorum vbertatem. Quomodo.n.quis cogi-
tare sufficeret ea, quæ in nos iam sunt col- A
lata, quæ item promissa, quæ & quotidie
conferuntur: quod ex nihilo produxit, vt
essemus, quod corpus, & animam dedit,
quod rationales nos formauit, quod aerẽ
respirationi concessit, quod creaturam om
nem propter humanum genus produxit:
quod ipse quidem ab initio voluit homi-
nem in paradiso vitam agere citra omnem
dolorem, & laborem, & nihil minus habẽ
tem angelis, & incorporeis illis virtutibus,
existentem in corpore, & corporalibus ne-
cessitatibus nõ obnoxium? Deinde qñ ob
negligẽtiam deceptione diabolica per ser-
pentem allata supplantatus fuit, neq; sic
relinquens eum, qui peccauerat, benefecit
præuaricatori: sed & per illa ipsa per, quæ H
punierat, sicut heri diximus, excellentem
suam misericordiam declarauit. Atq; mul
tas alias innumeras beneficiorum species
in illum collocauit. Et postea procedente
tempore, & crescente genere, ac in omnẽ
malitiam vrgente: quia videbat incurabi-
lia esse se vulnera, operatores malos, quasi
fermentũ quoddã inutile aboleuit, relicto
iusto illo, qui radix, & origo fieret generis
humani. Et vide iterum, quantam erga iu
stũ illũ declaret liberalitatẽ, totũ humanũ B
genus ab eo, & filijs eius instaurãdo. Et ele
ctos deinceps patriarchas præceptores de-
dit reliquo hominũ generi, qui sua virtu-
te oẽs nos instituere, & quasi medicos, qui
ægrotantes curare possint. Et interim eos
in Palæstinã, interim in Aegyptum deduc-
it, simul, & seruorũ suorũ patientiã exer-
cens, & suã virtutẽ clariorẽ monstrans, mã
sitq; semper eodem modo humanæ salu-
tis curã gerens. Monstrauit prophetas, &
per illos signa, & prodigia fecit. Postea, vt
succinctius dicam: quemadmodũ.n.maris
fluctus, quãuis cogamur, enumerare nun-
quã poterimus: ita neq; beneficiorũ dei,
q̃ in nostrã cõtulit naturã, varietatẽ. Tãdẽ
vbi vidit post tãtã suã prouidentiã adhuc
multa

multa, & ineffabili misericordia indigere
humanum genus, & nihil profecisse, vel pa
triarchas, vel prophetas, vel signa admirabi
lia, vel pœnas, vel admonitiones illas quo
tidie adhibitas, & captiuitates illas, vna al
teri superuenientes quasi miseratur genus
nostrum misit ad nos animarũ corporum-
que medicum, vnigenitum suum filium,
ex paternis suis sinibus exurgẽtem, fecitq;
susceptа serui forma, è virgine nasci, & no-
C biscum conuersari, & omnia nostra ferre,
vt genus nostrum peccatis oppressum ia-
cens, à terris in cœlum subuehere possit. Et
hoc obstupescens tonitrui filius, confide-
ransq; charitatis diuine excellentiam, quã
erga genus nostrum declarauit, clamabat,
Ioã.3.b. & dicebat: Sic enim dilexit deus mundũ.
Vide quanto miraculo plena hæc dictio,
magnitudinem expendens quam dicturus
erat, exorsus est: Sic dilexit. Dic igitur no-
bis beate Ioannes quomodo sic? die mensu-
ram, die magnitudinem, doce nos excellen
tiam. Sic enim dilexit deus mundum, vt fi-
Ibidem. lium suum vnigenitũ daret, vt omnis qui
credit in illum, non pereat, sed habeat vitã
æternam. Vidisti causam aduentus filij hãc
esse, vt per fidem in illum ij, qui perituri
erãt, salutis occasionem inuenirent? Quo-
modo cogitarit quis magnam, & admira-
bilem illam, & quæ omnem rationem vin
cit, liberalitatem, qua naturæ nostræ per
donum baptismi, omnium peccatorum
nostrorum remissionem donat? Ea quid di
co? neque mens sufficit, neque sermo valet
cætera enumerare. Nam quantumuis dixe-
ro, multo plus prætereo. Iam quis pœniten
tiæ viam cogitauerit, quam humano gene-
ri nostro ob ineffabilem misericordiam suã
concesserit, & post baptismi gratiam, mirabi
lia illa mandata, per quæ, si vellemus, pos-
D semus gratiã nobis conciliare? Vidisti dile-
cte abyssum illius beneficiorum. Vidisti
quod nunc numerare cępimus, sed nondũ
multitudinẽ dicere potuimus. Quomodo
enim humana lingua, quæ à deo nobis fac-
ta, pertractari possent? Et licet tanta ac ta
lia sint, multa maiora, & ineffabiliora sunt
beneficia, quæ in futuro seculo per virtutũ
viam incedentibus, & hinc migrãtibus da-
turum se promisit. Quorũ magnitudinẽ,
vt paucis verbis nobis cõmendaret beatus
Paulus, inquit: Quæ oculus non vidit, &
1.Co.2. c auris non audiuit, & in cor hominis non
ascenderunt, præparauit deus ijs, qui dili-
gunt se. Vidisti dona excellentia? vidisti be
neficia illius oẽm cogitationẽ transcenden
tia? In cor hominis non ascẽderunt. Si igi-
tur volumus supputare, & pro viribus no-
stris gratias agere, poterimus multo maio-
rem illius gratiã nobis conciliare, & ad vir
tutẽ magis idonei fieri. Memoria.n.benefi
ciorũ dei sufficiens est, quæ ad virtutum la-
bores nos adhortetur, & præparet; vt præ-
sentia omnia despiciamus, & vt ei qui tan
ta in nos beneficia contulit, adhæreamus,
amorem in illũ singulis diebus augeri de-
clarantes. Hinc etenim beatus iste tantam
dei gratiam sibi conciliauit, quia de priori
bus valde gratus fuit. Sed, vt manifestior E
vobis ille sermo fiat, operæpretium est, vt
initium eorum, quæ hodie lecta sunt, cha-
ritati vestræ proponã. Nam postquam ex
arca exiuit iuxta mandatũ dñi cum filijs,
& sua vxore, & vxoribus filiorum suorum,
& omnibus feris, & volatilibus, & accepit
post egressum à deo benedictionem illam
tantum sibi afferentem solatij, & dicentẽ:
Crescite, & multiplicamini, docens nos scri
ptura iusti gratitudinem, dicit: *Et ædificauit
Noe altare, & accepit de omnibus pecoribus
mundis, & de omnibus volatilibus mundis, &
obtulit holocaustum super altare*. Cõsidera ite
rum diligenter charissime ex præsentibus
verbis, qũo in natura nostra conditor om-
nium insecuit certã virtutis scientiã. Vnde
.n.die oro, iusto venisset? Nullus erat alius,
quẽ videbat, vel à quo discebat. Sed sicut
principio dixi, Abel ille protoplasti filius à
seipso cõmonitus, magna diligentia obla-
tionẽ perfecit: sic vtiq; nunc, & iustus ille,
sua voluntate, & arbitrio sano, quantũ hu
manis viribus potuit, censuit dño per sa-
crificia gratiarũ actionẽ offerendã. Et vide
ipsum quanto studio operatur oĩa. Neq;.n.
amplo opus habebat ædificio, neque tem-
plo, neq; domo admirabili, neq; alio quo-
piam. Sciebat.n.sciebat certo quod mentẽ
solã requirat dominus, & extructo tumul- F
tuaria opera altari, eũ accepisset ex iumen-
tis mundis, & auibus mundis, holocaustũ
obtulit, suæq; voluntatis gratitudinẽ quã-
ta potuit facultate ostendit: quã approbãs
misereors deus, & voluntatẽ coronauit, &
iterũ suam liberalitatem erga illum decla
rauit. Dicit.n.scriptura: *Et odoratus est do-
minus odorem fragrantiæ*. Vide qũo animus
offerentis fumum, & nidorem. & omnem,
quæ inde nascitur insuauitatem, multa
fragran-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fragrantia impleuit. Idcirco, & Paulus dicebat, scribens, quod bonus odor Christi sumus, & ijs qui saluantur, & ijs qui pereũt, & ijs quidem odor mortis in mortẽ, illis autem odor vitæ in vitam. Odorẽ fragrantiæ. Ne offendaris verbo crassiore: sed huius verbi attemperationem tuę infirmitati ascribe. Intellige hinc, quod accepta fuerit deo oblatio iusti, vt & per res ipsas sciatur dñm nullius indigere, & quod pp nihil aliud hæc fieri permisit, quam vt gratitudinem ad omnes adduceret. Et propterea concessit, vt igni consumerentur: vt ex ijs, quæ fiũt, discant etiam ij, qui offerũt, quod omnia propter suam vtilitatem fiãt. Quare autem, die oro, hæc fieri omnino permittit, & in hoc nostræ infirmitatis habetur ratio? Quia n. homines paulatim à vero dei cultu defecturi erant, & proprios deos effecturi, quibus sacrificia immolarent, prius voluit, vt sibi dona offerrentur: quo vel sic a proposito depelleret pernicioso, errore illiciendos. Et quod hæc omnia indulta, & concessa sint ob nostram infirmitatem: attende qũo postea tempore procedente, voluit circũcisionem pro lege statui, non quod ad animæ salutem perficere hæc possit aliquid: sed vt hoc gratitudinis indicium, quasi signum, & sigillum circũferent Iudæorum pueiri, & ne liceret eis commisceri gentium commixtionibus. Hinc beatus Paulus signum hoc vocat, dicens: Et signum dedit, circuncisionem, sigillum, nam ad iustitiam ipsa nihil cõducit. Ecce, & hic iustus, nondum statuta circuncisione, ad eandem peruenit virtutem. Et qd dico? Ipse patriarcha Abrahã priusquam circuncisionem acciperet, iustificatus est. Nam ante circuncisionem, inquit: Et credidit Abraham deo, & imputatum est illi in iustitiam. Quid igitur superbis Iudæe in circuncisione? Disce, quod ante hanc fuerunt iusti multi. Etenim Abel fide oblationem fecit, quemadmodum, & Paulus dicit: Fide vberiorem hostiã obtulit Abel deo, quàm Cain, & Enoch translatus est. Et Noe ob multam iustitiam tempestatem illam grauissimam effugit. Et Abraham ante hanc ob suam in deum fidẽ prædicatus est ius. Sic ab initio per fidem humanum genus salutem assequutũ est. Sane ppea permisit misericors deus sacrificia sibi offerri, vt quoniam natura nostra imperfectius se habebat, simul, & suã gratitudinem declarare, & idolorũ pernicio-
sum cultum effugere posset. Nam cum tm nobis permiserit deus, multi tm à ruina sibi non cauerunt: si hoc non fuisset factũ, quo pacto, quis damnum hoc effugisset? Et odoratus est dñs deus odorem fragrantiæ. At non ita est de ingratis Iudæis, sed quõ: audi prophetam dicentem: Thymiama in abominationem mihi est: quasi ostendat voluntatis offerentium malitiam. Quemadmodum hic iusti virtus fumũ, & odorem fecit odorem fragrantię: sic apud illos offerentium nequitia, bene olens thymiama in abominationem conuertit. Igitur vbiq; studeamus mentem afferre incorruptam. Ista. n. causa est omnium bonorũ. Bonus. n. dñs non consueuit attendere ad ea, quæ a nobis fiunt, sed ad internam mẽtem, a qua, vt hæc faciamus, impellimur. Et ad hanc spectans, vel approbat ea, quæ à nobis sunt, vel auersatur. Itaq; siue precemur, siue ieiunemus, siue eleemosynam faciamus (illa. n. sunt spirituales nostræ hostiæ) siue aliud spirituale quoddam opus facimus, hoc faciamus bona mente incitati: vt & laboribus dignam referamus coronam, quamuis esset perabsurdum, laborẽ nos sustinere, & retributione fraudari, qñ non contra leges ab illo nobis datas virtutem exercemus. Fieri autem solet ob magnam dei misericordiam, vt opere nondũ completo, coronam, quis accipiat a sola pia mente. Et, vt hoc discas, aduerte obsecro hoc in eleemosyna. Nam si quando vides iacentẽ in foro, & extrema inopia detentum, & condoles mente in cœlum sublata, quæ gratias agat domino, tum propterea, quæ tibi concessa sunt, tum propter inopis patientiam: etiam si nõ possis explere, & soluere illius famẽ, propter mẽtem piam, consummatam recipies mercedem. Et ea de causa dominus quoq; dicebat: Siquis potauerit calicem, aquæ frigidæ vnum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Num quid poculo, aquæ frigidæ tenuis? sed animus pius mercedem inde sibi conciliat: hoc & in oppositio inuenimus. Operæpretiũ. n. est, vt de ijs loquamur charitati vrę, quo vobis hæc tenentib. maius gratitudinis studiũ sit. Audi. n. qd dicat Chrs: Qui spectat mulierem ad hoc, vt cõcupiscat eã, iam adulteratus est eã in corde suo. Vides & hic iterũ malũ mẽtẽ sequi condẽnationem,

2. Co. 2. d

Ro. 4. b

Re. 4. b

Gen. 15.

Rom. 4.

Heb. 11. a

H

Isa. 1.

I

Matth. 10. f

K

Mat. 5. d

nem, & ob inconsideratum intuitum, quasi completum esset opus, pœnam inferri? Itaque cum hæc scimus, vndequaque mẽtem nostram bene muniamus, vt per eam fiant accepta quę facimus. Nam si fumum & nidorem fecit fieri odorem suaueolentiæ: quid non è spiritualibus nostris faceret cultibus, & quantum non gratiam cœlitus nobis procuraret? Et odoratus est, inquit, dominus deus odorem fragrantiæ. Vidisti quæ fecerit iustus, quomodo, quantum ad externum spectaculum pertinet, rem paruam: quãtum autem ad animum, per magnam? Attende autem, & vltra immensam misericordis domini bonitatem. Et dixit dominus deus in mente sua: *Non adijciam vltra vt maledicam terræ, propter opera hominum, quia incũbit mens hominis intente in mala opera a iuuentute.* Non igitur adijciam vt percutiam omnem carnem viuentem, sicut feci, vltra omnibus diebus terrę. O magnum beneficientiæ pondus, ò plurimam misericordiæ magnitudinẽ, ò inestimabilem tolerantiæ excellentiam! Et dixit dominus deus in mẽte sua. Iterum humano more loquitur, & quasi ad nostrum genus. Non adijciam vltra, vt maledicam terræ propter opera hominum. Et de protoplasto dicebat, quum illi malediceret. Spinas & tribulos oriri faciet tibi: & de Cain. Similiter. Quia autem nũc communem omnium inuexerat interitum, vt con solationem det iusto, & fiduciã ei addat, ne forte cogitet apud se, quæ vtilitas factę benedictionis, quod dixit, Crescite & multiplicamini: cum iterum vbi multiplicati fuerimus, pereundum sit nobis, nam olim & ad Adam dixerat, Crescite & multiplicamini: & superuenit tamen diluuium, vt ergo ne cogitãdo secum talia in perpetuo angore esset, vide misericordiam domini, Non adijciam, inquit, vltra maledicere terræ propter opera hominum. Vide quomodo assignauit, quòd propter horum malitiam maledictionem terræ inuenit. Deinde vt ne putemus quòd ideo hanc promissionem fecerit, quia ipsi iam in melius se conuerterint, inquit: Quia incumbit mẽs hominis intente in mala opera à iuuentute. Rara misericordię species. Quia, inquit, incumbit mens hominis diligenter in mala opera à iuuentute. Propter hoc inquit: Non vltra adijciam, vt maledicam terræ. Ego. n. inquit, quæ ad me pertinent, semel atque iterum exhibui. Quia autem video malitiam ita increscere, promitto me non vltra maledicturum terræ. Deinde ostendens suæ misericordiæ magnitudinem, Non adijciam igitur vltra, vt percutiam omnem carnem viuentem, sicut feci, omnibus diebus. Vide obsecro, quantam consolationem affert iusto: immo nõ iusto, tantum, sed & propter suam bonitatem etiã vniuerso hominum generi post illum futuro. Nam quod dicit. Non adijciam igitur vt percutiam omnem carnem viuentem: & quod dicit, Sicut feci: item quòd dicit, Omnibus diebus: per hoc nobis demonstrare vult quòd non sit vltra tale diluuium venturum, & quòd neque talis hominum communis interitus totum orbẽ inuadet. Deinde etiam indicat beneficentiæ suæ perpetuitatem. Omnibus enim inquit, dies us. In omnia secula promitto me non inducturum huiusmodi indignationem, neq; factu um tantam confusionem & intemperiem temporum, & qualitatum aeris. Ideo subdit: Sementis & messis, frigus & æstus, æstas & ver, dies & nox, non requiescent. Immobilis, inquit, erit hæc ordinatio: terra nunquam desinet suppeditare quæ hominum generi necessaria, neque cessabit proferre laborum & agriculturæ retributiones, neq; anni partes alijs versionibus mutabuntur: sed & frigus, & calor, & æstas & ver, in anni circulo erũt. Quia per diluuij tempus fuit cõfusio quædam totius istius ordinis, & iustus ille in arca erat toto illo tempore, quasi cõtinua nocte, neque nox, neque dies suum relinquent cursum, sed ad vsq; seculi consummationem immotum illorum permanebit ministerium. Vidisti dignam consolationem, quæ potuit iusti mentem refocillare? vidisti qualem retributionem acceperit iusti gratitudo? Sed & ex sequentibus iterum audi ineffabilem liberalitatem. *Et benedixit*, inquit, *deus Noe, & filios illius, & dixit eis: Crescite & multiplicamini, & implete terram, & dominemini ei. Et tremor timorque vestri erit super omnes bestias terræ, & super omnes volucres cæli, et super omnia quæ mouentur super terram, et omnes pisces maris in manus vestras dedi. Et omne reptile quod est viuens, vobis erit in cibum. Quasi holera herbarum dedi vobis omnia. Verumtamen carnem in sanguine animæ ne comedatis.* Dignum est vt hic admiremur excellẽtem domini dignitatem.

Gen. 3. &. 4.

Gen. 2.

L

M

A

Cap. 9.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem. Vide enim hic quomodo iustus ille iterum hic eandem benedictionem consequitur, quam olim Adā: & ablatam reuocat originem virtute sua, immo ineffabilis domini misericordia. Nam sicut de illo dicebat, Crescite & multiplicamini, & domi namini terræ, & imperate piscibus maris, & reptilibus & volatilibus & feris: sic nūc inquit: Et tremor & timor vestri erit super omnes bestias terræ, & super omne, inquit, reptile quod est viuens, vobis erit in cibum. Quasi olera herbarum dedi vobis omnia. Veruntamen carnem in sanguine animæ ne comedatis. Attende eandem regulam, quæ aliter seruanda tamen. Nam vt protoplasto dictum est, postquam ei traditum est dominium super omnia, vt frui possit omnibus quę sunt in paradiso, abstineret tātum ab vnico ligno: ita & hic post benedictionem, & postquam terribilis factus est bestijs, & sub manus eius venerūt aues & volatilia, inquit: Omne reptile viuens vobis erit in cibum: vt olera herbarū vobis dedi omnia. Hic est initium edendarum carnium: nō vt nos ad ventris in gluuiē paret & instruat, sed quia ex ipsis erat. Noe sacrificaturus, & deo gratias acturus, vt ne videamur quasi ab execratis abstinere: idcirco edendi facultatem concedit, & valde securos reddit. Quasi olera herbarū vobis dedi omnia. Dein sicut de Adam dictum est, vt de vno ligno ex omnibus non ederet: ita hic dictum est, cum illi omnia valde licēter permissa sunt. *Veruntamen carnem in sanguine animæ ne comedatis.* Quid est caro in sanguine animę? hoc est suffocatū. Bruti.n. anima sanguis est. Quia igitur sacrificia perfecturi erant ex brutis, quasi doceret illos dicens: Quia sanguis mihi segregatus est, vobis caro. Hoc autē faci: ideo, vt primis illis temporibus comprimat illorum impetum, & propensionem ad homicidia. Et quod hoc sit verum, quia per hoc eos magis pios facere voluerit, audi q̄ sequuntur. *Etenim ipsum sanguinem*, inquit, *animarum vestrarum exquiram, de manu omnium bestiarum exquiram illum*. Et de manu hominis fratris exquiram animam hominis. Quid ergo? Animane hominis sanguis est? Non hoc dicit, absit: sed humana consuetudine vsus est, quasi quis dicat alicui: Sanguinem tuum porto in manibus meis: hoc est, potestatem habeo interficiēdi te. Nam quod anima hominis non sit sanguis, audi dicentem: Ne timueritis ab eis qui occidunt corpus, animam. n. occidere non poterunt. Et vide quantam fecerit diuersitatem. *Qui effuderit*, inquit, *sanguinem hominis, pro sanguine eius effundetur sanguis illius: quia in imagine dei feci hominē*. Cogita obsecro, quantus hic terror verbo adstructus est. Et si quod eiusdem naturæ est, inquit, non te auocat, neq; à tā peruerso conatu repellit naturæ communio: sed etsi totus impie flagitiosus fraternum fœdus & compassionem non agnoscis, cogita quòd ad imaginem dei formatus est, & quantis eum deus dignatus sit prærogatiuis, & quod omni creaturæ præfectus sit, & quiesces à mala voluntate. Quid ergo si innumeras quis patrauerit cædes, & tantum sanguinis effundat, qūo dignam dabit pœnam sanguinis effusi? Non hoc cōsidera hō, sed tale non multo post accipiet corpus incorruptibile, quod poterit continuam & æternam pœnam ferre. Illud itē considera, q̄ diligenter præceptum sit. Nā de homine, inquit: Ne effundas sanguinē: de brutis autem nō dixit, ne effundas: sed, veruntamen carnē in sanguine animæ ne comedatis. Illic dicit, Ne effundas: hic, ne comedas. Vides quam nihil molestum habeant eius leges, qūo leuia & facilia mandata, qūo nihil graue, neq; onerosum requirit à nostra natura? Dicunt aliqui, brutorum sanguinem, grauem, terrestrem, & multarum ægritudinum causam, si comedatur. At nos pp prædictum sermonē magis piè philosophicum, & domini mandatum id obseruare debemus. Deinde vt discas quare tam diligenter hoc præceptum statuit, cohibens hominum cædis auidas mentes, dicit: Vos autem crescite, & multiplicamini, & implete terram, & dominamini ei. Non temere, & absq; causa dixit, Vos autem: sed quasi diceret, Vos qui pauci, & in paruo numero, omnē terram implete, & dominemini ei: hoc est, dominiū habete & potestatem, & fructum. Vide obsecro dei misericordiam, quomodo prius magna beneficia donat, & tandem vnicū & leue mandatum dat. Et sicut de Adam dictum est, postquam ei concessit, vt habitaret in paradiso, & tot ac tantis frueretur, tandem ei præcepit, vt ab vnico ligno abstineret, ita & hic postquam promisit non vltra talem se illaturum generalem stragē, neq; ita indignaturum: sed vsque ad consumma-

Gen. 1.

Matth. 10.c

Gen. 9. Ibid.

summationem mundi immota permansura omnia elementa, ita vt quæq; suum cursum & ordinem impleant: benedictionem autem ipsos consequuturos, donandosq; pristina super bruta omnia potestate, ac carnium esu securè permisso, tunc inquit: Veruntamen carnem in sanguine animæ ne comedatis. Ineffabilem liberalitatem præ se ferens, & tunc primum præcipit id quod inter homines nunquam fieri solet. Homines. n. primum volunt ea quæ præcipiunt opere compleri, magnaq; obediētia & beneuolētia erga se vt subditos mādata suscipientes. Non ita se gerit communis omnium dominus: prius. n. benefacit, & multitudine beneficiorum nostram naturam ad se allicit, & postea imperat facilia atq; leuia, vt facilitate mandatorum & beneficijs prioribus excitati, ad ea implenda inducamur. Ne igitur negligentes simus dilecti circa mandatorum obedientiam: sed beneficia priora cogitantes, & mandatorum facilitatem, & præmiorum post impleta mandata promissam magnitudinem, sobrijq; simus, & festinemus ad facienda mandata à deo nobis tradita: & ne dimittamus vias quas ad perficiendam animarum nostrarum salutem præscripsit, sed tempore nostræ vitæ quod reliquum bene vtamur, & peccata abluamus, & in hac vita nobis fiduciam quandam reponamus, maximeq; nunc cum adhuc est relicta quadragesimæ pars. Neq;. n. parum est dierum numerus qui relinquitur, si voluerimus parumper resipiscere. Hoc autem dixi, non quòd solum tanto tempore opus habet peccatorum correctio, sed quia dominum habemus misericordem, & benignum, & non indiget magno tempore, tā tū magno feruore, & sobrietate ad ipsum accedamus, reiectis secularibus curis omnibus, & supernæ gratię innitamur. Nam & Niniuitæ tanta peccatorum multitudine aggrauati, quia magnam & veram pœnitentiam egerunt, non indigebant ampliori quam trium dierum tempore ad prouocandam dei bonitatem, & irritandam quę aduersum se lata erat sententiam. Et quid dico Niniuitas? latro in cruce neque vno die opus habebat. Et quid dico, die vno? neq; breuiora. Tanta est dei erga nos misericordiam. Nam vbi viderit voluntatis nostræ firmum propositum, & feruēti nos desiderio ad se accedere, nō retardat, neq; differt: sed accelerat, suamq; solitam liberalitatem exhibens, dicit: Adhuc loquēte, dicam: Ecce assum. Itaq; & nos, si voluerimus in paucis diebus illis studij specimem quoddam afferre, & seiunij subsidio non abuti, & excussa socordia continuis precibus placare dominum, calentes profundere lachrymas, delicta nostra sedulo confiteri, & quasi medico proponere nostra vulnera, & animarum vlcera, nec abijcere quam ille dat medicinam, necnon & alia quæ à nobis exigūtur afferre: animo inquam cōteri & compungi, eleemosynā dare largam, affectiones quæ mentem nostram interturbant refrænare, & ex anima eliminare: ita vt neq; ab diuitiarum cupiditate expugnemur, neque injurias illatas vindicare cupiamus, neq; hostiliter in proximū affecti simus. Nihil. n. omniū deus ita odit, & auersatur, vt hominem vltionis auidum, & in animo sūo perpetuas seruantem inimicitias. Tantū. n. eius peccati dānum est, vt misericordiam dei reuocet, nec locum habere sinat. Quod vt sciatis. Euangelicam vobis parabolam refero. Ille decē millium talētorum debitor, remissionem omnium à dño consequutus, eo quod supplicabat & orabat. Dns. n. noster, inquit, misertus est eius, & fœnus ei remisit. Vidisti misericordiam dñi? Ille procidit, supplicat, orat, vt longius sibi tempus præfiniatur. Longanimis esto in me, inquit, & oīa tibi reddā. Sed bonus dns, misericors, nostriq; curam agens, supplici bene volens, non solum quantum petijt, sed quantum ne cogitare quidem ausus fuit, dedit. Is. n. eius mos est, vt vincat & præueniat petitiones nostras. Ita & hoc loco illo orante, vt seueritatem dns remitteret, & promittente soluturum se omnia, dns bonitate sua vincēs nostra delicta, misericordia motus, inquit, Dimisit eum, fœnusq; totum ei dimisit. Vidisti quid seruus orauerit, & quātum ei dns dimiserit? Vide iterum & seruī insolentiā debebat. n. iuxta tantā mīam & indicibilē beneficientiā sibi exhibitā, & ipse proximo fuisse compatientissimus. Verū ipse plane diuerso mō egit. Egressus. n. inquit, ille decem millium talentorū debitor, & remissionem assequutus, audite obsecro, diligenter: nam quæ illi acciderunt, sufficiunt, ad corripiēdas animas nostras, & ad persuadendum, vt tollatur grauis ille morbus è mente nostra, hic igitur, inquit,

Esa. 65. d

Matth. 18.c

Ion. 3. Luc. 23.

Universidad de Deusto
Biblioteca

inquit, egressus inuenit vnum è conseruis suis, qui debebat sibi centum denarios. Vide quantum intereſt. Hic conseruus debebat centum denarios, illic dominus erat, qui repetebat decem milia talentorum. Nihilominus quia vidit supplicantem & orã tem, dimisit. At iste apprehensum seruum strangulabat, dicens: Redde mihi si quid debes. Et quidnam conseruus, qui supplicabat, dixit? Vide quomodo subinde Euãgelista verbum, conseruus, versat non temere: sed vt discamus quod pares illi nihil
K differebant. Veruntamen debitor ei supplicabat, eodem modo vt ille antea domino: Longanimis esto in me, & omnia tibi reddam. Ille autem, inquit, egressus, conie cit hunc in carcerem, donec omne debitum sibi dinumeraret. O summam ingratitudinem: habebat adhuc in recenti memoria quanta dominus liberalitate secum egerat, neque sic aliqua compassione motus est, sed prius quidem suffocabat, nunc vero in carcerem conijcit. Cæterum vide quid sit. Vt viderunt, inquit, conserui illius, contristati sunt? & vt venerunt ad dominum, rem omnem manifestarunt. Non ille quidem qui ita male affectus erat, aut quomodo potuisset ille, qui in carcerem coniectus? Sed alij conserui, & qui nulla iniuria affecti, quasi iniuria affecti, ita mœsti erant, dominoque quem accesserunt narrauerunt. Iam vide & domini indignationem. Tunc accersito eo, inquit, dicit, Serue male. Vere hic videre licet, quantũ malorum sit iniuriarum reminiſci. Quoniam cum decem milia talenta consumpsisset, non vocauit eum malum: sed nunc quia conserno crudelis fuit. Male serue, inquit, omne debitum illud remisi tibi, quia rogasti me. Vide quomodo declarat excel-
L lentem eius malitiam. Num aliquid amplius feeisti? inquit. Nonne paucula tantũ verba dixisti, & suscepta petitione tua totum illud grande & indicibile debitum remisi? Nonne & te misereri oportebat cõserui tui, sicut ego tui volebam? Qua dignus eris venia? Ego dominus tantum põdus debitorũ propter pauca illa nuda verba dimisi: tu autem conseruo tuo, qui est eiusdem naturæ, non es misertus, neque inflecti potuisti, neque recordatus eorum, quæ a me tibi concessa, vllam compassionem præ te tulisti: sed inhumanus fuisti, & crudelis, conseruoque misereri noluisti, idcirco hic tandem disces quantorum tibiipsi malorum autor fueris. Et iratus dominus illi, tradidit illum tortoribus. Vide & nunc ipsum irasci inhumanitatem erga seruum, & seruis illum tradere: id quod prius non fecit cum tot debitorum reus esset, nunc fieri iubet. Tradidit enim illũ tortoribus, donec omne debitum redderet: donec, inquit, decem millia talenta, quæ iam remissa erant, dinumeraret. Magna & ineffabilis dei misericordia, cum in se quidem peccatum est, ad nudas tantum preces totum remittit: cum autem in conseruum videt crudelem, & inhumanum, suam reuocat liberalitatem, monstrans illi M re ipsa quòd non tantum offensus fuerit quantum dum seipsum offendisset. Et sicut conseruum in carcerem coniecit, donec debitum redderet: ita & ipse tortoribus traditur, donec quod debebat rependat. Hæc de talentis & denarijs non absq; causa diximus, sed de peccatis erat sermo, & delictorum magnitudine: vt discamus quod nos quidem infinitorum peccatorum pœnas domino debẽtes, propter inefabilem illius misericordiam, remissionẽ ab ipso accipimus. Si vero erga conseruos & proximos, & eos qui eandem quã nos naturam sortiti sunt, crudeles & inhumani fuerimus, & quæ in nos commissa sunt non dimittimus, sed pro re friuola importuni fuerimus (quantum enim interest inter centum denarios, & decem millia talẽta: tantum & inter ea, quæ nos in dominum, & ea quæ alij in nos deliquerunt) tũc & nos in indignationem domini incidemus, & ea quæ iam antea dimissa erãt soluere iterum in tormentis rogemur. Porrò vt diligenter discamus parabolam hãc ob animarum nostrarum salutem dictam, audi quæ inferuntur. Sic & pater vester cœ Matth.
lestis faciet vobis, inquit, si non vnusquis- 18.
que fratri suo remiseritis è cordibus vestris delicta illorum. Magnum parabolę lucrũ, modo attendere voluerimus. Quid enim tantum poterimus dimittere, quãtum nobis à domino dimittitur? Et nos quidem si A
hoc voluerimus, conseruis remittimus, ipsi vero à domino remissionem accipimus. Et vide, vt diligenter singula sunt dicta. Non enim dixit simpliciter, si non dimiseritis hominibus peccata: sed, si non vnusquisque fratri suo è cordibus vestris delicta illorũ. Aduerte quomodo vult cor nostrum

Ibid.

strum in quiete, & tranquillitate esse, & mentem nostram a perturbationibus aliena, affectionibusq; omnibus liberam, plurimumque nos erga proximum misericor
Matt. 6. b dia studium declarare. Et alio quoq; loco iterum dicit, Si dimiseritis hominibus delicta illorum, dimittet, & vobis pater vester cœlestis. Ne igitur putemus aliud, cum benefacimus alijs, quàm quod magnum quoddam beneficium apud illum deponamus. Nam ipsi sumus qui beneficio fruimur, & multum lucri inde nobis cõciliamus: sicut etiam si hoc non fecerimus, omnino nihil eos lædere poterimus, nobisipsis autem intolerabilem gehennæ pœnam paramus. Idcirco obsecro, vt cogitantes, hæc, nunquàm admittamus, vt eorum, qui nos contristarunt, vel alias offen
B derunt, iniurię reminiscamur, vel inimico animo erga illos afficiamur. sed considerãtes, quanta hoc nobis afferat beneficia, & quantam ad dominum fiduciam: & ante omnia, quòd reconciliari cum ijs, qui nos iniuriam affecere, peccatorum nostrorum assumptio quędã est: festinemus, & anhelemus ad hoc, maxime id lucri cogitantes, vt tam officiosi in eos simus, qui nos offendere, quàm sumus in eos, qui verè nobis benefaciunt. Nam si sapimus, non ita nobis prodesse poterunt, qui candidi in nos sunt, dum illorum curam gerimus, atq; ij, per quos diuino fauore digni efficimur, & peccatorum sarcinis exoneramur. Cogita obsecro dilecte, quanta sit virtutis magnitudo, & disce, vel ex præmijs, quæ propter illam vniuersi dominus pro-
Matt. 5. & Lu. 6. d misit. Nam cum dixisset, Diligite inimicos vestros, benedicite eis, qui persequũtur vos, orate pro calumniantib. vos: quia sublimia sunt præcepta, summumque vertícem tangentia, inquit, vt efficiamini similes patri vestro, qui in cœlis est: qui solem suũ oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos. Vidisti, quantum homo potest, cui similis fiat, cũ non solum non vlciscitur eum qui offen-
C dit, sed & pro eo orare studet? Ne igitur negligentia nostra talibus nos fraudemus bonis, & præmijs, quæ etiam rationẽ transcendunt: sed modis omnibus bonorum operum nobis cura sit, cogaturque & erudiatur mens, vt pareat dei præceptis. Nam propterea hanc admonitionem, & ego nunc feci, & parabolam in medium attuli, & quanta sit boni operis magnitudo, & quantum inde lucrum nobis accrescat, vt cum adhuc tempus est, si quis ex vobis est, qui inimico in quempiam sit animo, opera det, se reconciliet. At nequis mihi dicat, Semel atq; iterum oraui, & non assensit. Si hoc syncerìter facimus, nõ prius quiescamus donec multa sedulitate victoriam adepti, illum nobis conciliemus, & a suis in nos inimicitijs abducamus. Neque enim illi quid largimur, sed in nos transeunt beneficia. Dei fauorem hinc assequimur, peccatorum nostrorum maculas detergi facimus, magnam apud deum fiduciam accipimus. Si hoc fecerimus, poterimus pura conscienria ad sanctam terribilẽq; hanc mensam accedere, & verba illa quæ precib. nostris inserta sunt, fidenter dicere. Sciunt initiati illi quid dicatur. Proinde vniuscuiusque conscientiæ relinquo, qũo mandato illo impleto, per illud terribile tempus dicere possimus. Quòd si D
negligentes fuerimus, quanta hinc nobis condemnationis causa, qui diuersa facimus, & dicimus? Audemus temere verba præcum pronunciare, & maiorem nobisipsis ignem exciuere, iramq; dei in nos prouocare? Gaudeo, & lætor, quia video vos tanta voluptate, quæ dicimus audire, & plausu tanto excipere, promptosq; esse, & ad dominici mandati adimpletionem paratos. Hæc enim animarum nostrarum medicina est, hoc vulnerum nostrorum pharmacum, hæc optima deo placens via. hoc certissimum piæ animæ indicium, suscipere omnia propter legem domini, & a cogitationũ infirmitate nõ retrahi, & affectiones magistrari, animo quotidie versare beneficia a deo nobis exhibita: & quæ, quod nunquàm satis narramus, obtinere possumus, & quæ olim in nos collocata, & quæ quotidie accipimus, & qnæ in futurum reposita sunt bona, si voluerimus mãdata domini opere complere. Igitur hic bene agant quique, & quasi ad thesaurum maximum festinantes, neque differant, vt fieri solent. Etiam si labore, vel inquisitione, vel longo itinere opus sit, etiamsi molestiæ multæ sunt, omnia hęc auferamus impedimenta. Vnica nobis cura sit, qũo mãdatum domini adimpleamus, & obedientiæ nobis afferatur merces. Scio quòd gra E
ue, & molestũ videtur, ad eũ qui hostiliter in te effectus sit, abire, cũq; eo stare & lo-

qui. At si mandati cogitaueris dignitatẽ, & retributionis magnitudinem: & quòd nõ in illum, sed in te recurrant beneficia, omnia tibi leuia, & facilia videbũtur. Hęc igitur in mentib. nostris versantes, consuetudinem nostram vincamus, piaq; mente dominica mandata adimpleamus, quò & à Christo remunerari mereamur, gratia, & misericordia bonitatis eius. Cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen,

Homilia vigesimaoctaua.

CVm heri proposita benedictione, quam consequutus est à domino iustus, qui post egressum ex arca, altare ædificauit, & oblatis hostijs suam declarauit gratitudinem, vlterius neque progredi, neque lectionem totam enarrare, neque quantum se humiliati nostræ misericors deus attemperet, ostendere potuimus: nam sermonẽ nostrum, quia prolixius se extendebat, celeriter succidimus, vt ne multitudine vestra memoria adobrueretur, non sine iactura eorum, quæ dicenda erant, nõ enim hoc solũ nobis curæ est, vt multa dicamus: sed tanta, quę vobis facilè sit mẽte capere, quò cum lucro hic abire liceat, nam si nos plura, q̃ par sit dixerimus, & vos nihil inde percipitis, q̃ vtilitas? scitis enim quòd propter vestram vtilitatem hunc laborem suscepimus, & iustam nos mercedem accepisse credimus, si vestrum videamus profectum: & quòd diligenter, quę dicuntur, teneatis, infinib. animi vestri reposita, cõtinuò ea memorantes & ruminantes, memoria enim olim dictorum, faciet, vt maiori commoditate, & dicẽda capere possitis, in hoc enim inuigilamus, & incũbimus, vt omnes vos perfecti, & cõsummati fiatis, & nihil eorũ, quæ in diuinis scripturis continentur, vos lateat, etenim eorum notitia, si vigiles, sobrijque esse volumus, & ad melioris vitæ frugem plurimum nobis confert, alacriores q; ad virtutum labores facit, nam cum erudimur, omnibus iustis magnam apud deum esse fiduciam, qui afflicti, & tentati p omnem vitã suam, patientiam, & gratitudinem declararunt, & sic præmia sunt adepti: quomodo nõ & nobis curæ erit, vt eãdem incedamus viam, quò, & eadem præmia obtineamus? Ideo obsecro, vt quotidie aliquid accedat boni operis, & creseat vestrum ædificium spirituale, & bona opera quæ olim fecistis, diligenter custodiatis, & siqua adhuc desiderantur adijciatis, & sic G in summum virtutis peruenietis fastigiũ, in vestram gloriam, in ædificationem ecclesiæ, in honorem Christi. Sanè ego videns inexplebilem vestram spiritualium doctrinarum auiditatem, etiam satis conscius magnæ meæ tenuitatis, non intermitto quotidie apparare ex diuinis scripturis conuiuium, & quæcunque dei misericordia propter suam misericordiam & vestram vtilitatem suppeditauerit, proponere, age igitur & hodie indicabimus charitati vestræ eminentem dei misericordiam, quam humano generi demõstrauit, & ob id verba, quę deus ad Noe dixit, afferimus. Et dixit deus ad Noe, & filios illius, post quam benedixit illum, & filios illius, & dixit, Crescite, & multiplicamini: & tradidit illis dominium super bruta omnia, potestatemq́ue dedit hisce quasi oleribus herbarum vesci, necnon & mandauit, vt carnes in sanguine non comedant: adhuc gerens curam iusti & posteritatis, beneficijsq́ue nostrum genus adobruens, denuò maiora adijcit beneficia, & inquit, *Dixitque dominus deus Noe, et filiis illius cum ipso, dicens, Ecce statuam testamentum meum vobiscum, et cum semine vestro post vos, et omni animæ viuenti vobiscum, et omnibus quæ egressa sunt ex arca, et statuam testamentum meum vobiscum. Et non morietur vltrà omnis caro ex aquis diluuii, nec erit vltrà diluuium aquæ, H quod omnem terram corrumpat.* Quia verisimile erat iustum adhuc in angore esse, & mentem illius formidine teneri: & siquando ingrueret paruus aliquis imber, futurum tristem, & attonitum, quasi denuò talis tempestas mundum inuolutura sit: ideo vt & ipse fidere possit, posteritasq́ue omnis, optimus deus bene sciens, quòd & paruus mœror turbare queat, Nam præteritorum experientia ad formidinem incautiẽdam multum habet momenti, itaque quia verisimile erat, & à parua pluuia formidaturum, idcirco misericors deus, quasi fiduciam illi adhibiturus, & ab omni formidine solutum, in magnam securitatem, & iucunditatem inducturus, promittit ipsi, quòd eiusmodi pœnam vltrà non sit illaturus. Et hoc quidem pridem, & ante benedictionem promiserat, dicens, quemadmodum audiuistis, Non adijciam vltrà, vt maledicam terram, etiam si hominũ malitia

litia increscat, non tamen ego humanum genus tali subijciam pœnæ. Nam monstrando ineffabilem suam misericordiam, idipsum nunc denuo promittit, vt bene confidat iustus, & non cogitet apud se, ac I dicat. Et olim benedictionem generi nostro dedit, & vt valde multiplicaretur effecit: sed postea communem illam omnium internecionem subiunxit. Quocirca, vt omnem è cogitationib. illius tumultum expelleret, copiosis argumentis certum ipsum fecit, non futurum vltra tale diluuium: Quasi scilicet diceret, diluuium ex misericordia induxit; vt & malitia impediatur, neq; vlterius progredi possit: ita & nunc eadem misericordia polliceor me nõ vltra facturum, vt sepositio omni mœrore, præsentem viam transigatis. Et ideo dixit, Ecce statuo testamentum meũ, hoc est pactum facio. Nam sicut in humanis negotijs siquis promittit aliquid, pactum facit, & certis argumentis, & indicijs securum alium facit: ita, & benignus dominus, inquit. Ecce statuo testamẽtum meũ, Et bene dixit, statuo, pro eo quod est, Ecce ego instauro ea, quæ ex peccatorum ruina acciderant: & statuo testamentũ meũ vobiscum, & cum semine vestro post vos. Vide misericordiam domini: quasi diceret, Non tantum vobiscum statuo pactũ: sed & ijs, qui vos sequentur stabile, & firmum fore pronuntio. Postea vt suam declaret liberalitatem, inquit, *Et omni animæ viuenti vobiscum, a volatilib. & a pecorib. & omnib. bestiis terræ, quæcunque vobiscum ex* K *omnib. quæ egressa sunt ex arca, & statuo testamentum meum vobiscum, et non morietur omnis caro vltra ab aqua diluuii. Et non vltrà erit diluuium aquæ, ut corrumpat omnem terram.* Vidisti pactorum magnitudinem? vidisti promissionum ineffabilem liberalitatem? Considera quõ misericordiam suã denuò facit vsque ad bruta, & feras pertingere; & merito. Id quod, & sæpe dixi, hoc, & nunc dico. Nam quia propter hominẽ bæc producta sunt, ideo, & illorum beneficiorum partem habent, quæ homini concessa sunt. Et videtur mihi commune esse testamentum, & homini, & brutis. Nam & hoc homini solatio fuerit, vt scire possit in quanto sit honore, quòd non solum in se collocentur beneficia, sed propter se in alia quoque animalia extendatur liberalitas. Et non morietur, inquit, oĩs caro vltra ab aqua diluuij, & non erit vltra diluuium, vt corrumpat omnem terram. Vidisti quomodo, & semel, & iterum, & sæpius pollicetur se non vltra immissurum communem omnium internecionem, vt ex mẽte iusti hanc solicitudinem adimat, & de futuris, vt bonam spem ille habeat. Dein non ad suam naturam spectans, sed L nostram infirmitatem: non contentus est promissione sua, quam verbis dedit: sed iterum ostendit, quomodo se nostræ infirmitati attemperat, tali metu humanũ genus liberans, vt etiã si sæpe pluuiæ deferãtur, & violentæ tempestates fiant: & si aquarum magna sit inundantia, neque sic metuendum, sed confidendum, nobis ad miraculum respicientib. *Et dixit dominus deus ad Noe, Hoc est signum testamenti, quod ego do inter me, & te.* Vide quanto honore iustum dignatur, ita cũ eo paciscitur quasi homo homini loquens, & dicit, hoc est signum testamenti, quod ego do inter me, & te, & omnem animam viuentẽ. quæ vobiscum est in generationes æternas. Vide quõ signum dandum omni viuenti duraturum in generationes æternas: Non solum communiter omnib. viuentib. dat signum, sed & perpetuum, & æternũ illud facit, quo ad mundus subsistit. Quod ergo signum? Arcum meum pono in nube, & erit in signum inter me, & terram. Ecce post pollicitationem verbo factam, & hoc signum do, iridem dicens, quam aliqui fieri dicunt sole radios suos contra nubes nittente. Si sermo meus, inquit, nõ sufficit, ecce, & signum do, nunquam vlterius talẽ me pœnam inducturum. Hoc ergo si M gnum videtes, a formidine liberemini. *Et erit cum nubilauero* (inquit) *nubes super terram, & apparuerit arcus meus in nube, & recordabor testamenti mei, quod est inter me, et vos, et inter omnem animam viuentem super omnem terram.* Quid dicis ò beate propheta? Recordabor, inquit, testamenti mei, hoc est pacti mei, promissionis, pollicitationis. Non quia ipse opus habeat recordatione, sed vt nos ad illud signum respicientes, nihil durum suspicemur: sed statim recordemur diuinæ promissionis, & roboremur, & confidamus, vtpote nihil tale passuri. Vidisti quantum deus verbis se propter nostram infirmitatem humiliet, quantam curam gerat nostri generis, quantam misericordiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnitudinem declaret: non quia hominum conuersionem vidit, sed vt per omnia nos doceat excellentem suam bonitatem? Et non erit vltra aqua in diluuium, ita vt deleat omnem carnem: quia sciuit hoc timere humanam naturam. Vide quomodo continuo hoc pollicetur, quasi dicens, Etiã si videritis multos imbres fieri, neque sic aliquid duri vobiscum concipite. Non enim erit aqua in diluuium, ita vt deleat omnem carnem. Talis imber non erit vltra, tantam indignationem non vltra experietur humanum genus. Et erit, inquit, arcus meus in nube, & videbo, vt recorder testamenti æterni inter deum, & inter animam viuentem in omni carne. Considera quomodo volens humanam naturam ad fidem, & firmam credulitatem inducere, quanta verborum vsus sit humilitate. Et videbo, inquit, vt recorder. Ergonè visus ipsum in memoriam ducet? absit. Non enim vt hoc suspicemur, ita dicit, sed vt quando videmus signum hoc, dei promissioni confidamus, certi quod non sit possibile dei promissiones intercidere. Et dixit dominus deus, inquit, ad Noe, Hoc signum testamenti mei, quod posui inter me, & inter omnem carnem, quæ est super terram. Accepisti, inquit, signum id, quod dedi inter me, & omnem carnem, quæ est super terram. Nec vltra confundaris mente, ne turberis animo: sed ad hoc respice, & ipse bonam spem habeto, & omnes, qui post te futuri sunt, hinc consolationem accipiant. Et aspectus signi fiduciã eis præstet, quod nunquam talis tempestas terram inuadet. Nam quanuis peccata hominum crescent, ego tamen, quæ promisi adimplebo, & nunquam talem indignatio
B nem in omnes faciam. Vidistis quàm excellens domini bonitas? Vidistis quantum ad nostram humilitatem verbis se demittat? Vidistis quanta suæ erga nos curæ magnitudo? Vidistis, quanta promittentis liberalitas? Non enim beneficiũ suum vsq; ad duas, vel tres, vel decem generationes extendit, sed promisit quoad subsistit mundus: vt ex vtroque emendatiores reddamur, & ex eo quod illi propter multitudinem peccatorum tali pœna puniti sunt, & ex eo quòd nos tanta promissione dignatus est. Nam cordatos beneficia magis, quàm pœnæ alliciunt ad mandatorum obedientiam. Igitur ne simus ingrati. Nos enim antequam vllum bonitatis specimen exhibuerimus, immò etiã cum pœnis digna fecerimus, tanta dignatus est beneficentia. Si grati fuerimus, & de prioribus graritudinem indicauerimus, conuerterimusque nos ad meliora, quanta tum denique nos dignabitur liberalitate, & gratia, qui indignis ita benefacit, & tam misericors est peccatoribus? si a peccatis destiterimus, & virtutem sectemur, quæ non consequuturi sumus? Enim vero hac de causa priori ipse multa in nos beneficia collocat, & cum peccauerimus iterum nobis veniam impartit, & supplicia non è vestigio infert: vt per omnia nos alliciat, & dum nobis benefacit, & dum C
longanimis est. Sæpe etiam dum aliquos punit, alios per hoc inducere vult, vt illorum metu castigati supplicij periculum effugiant. Vidisti sapientissimi dei misericordiam, qũo omnia quę per ipsum fiunt, propter vnum solum, nempe humanã salutem, fiunt? Idcirco cum hæc cogitamus, ne simus desides, ne aduersus virtutem cessemus, ne prætereamus leges ab illo statutas; Nam si videnit nos conuerti, & quiescere, & principiũ aliquod facere, ipse quo que sua simul afferet, facietq; nobis omnia leuia, & facilia, & non permittet, vt laborem sentiamus. Nam quãdo anima ad deum cogitationem suam intendit, non iam decipi potest a visibilium aspectu: sed præteriens omnia ea, quæ non videntur corporalib. oculis, quæ nullam sciunt vicissitudinem, sed perpetuo manent, fixæq; sunt ac immota, diligentius speculatur q̃ ea, quæ ante pedes sunt posita. Tales enim mentis sunt oculi, qui ad illorum spectaculum continuo intendunt, & supernis radijs illustrati, omnia, quæ in hac vita sunt quasi vmbram, & somnium transeunt: non illi vltra deceptioni obnoxij sunt, neque ipsis imponi potest: sed etiam si opes viderint. statim derident: scientes quod fugitiuo quouis infideliores, ab vno ad a-
lium transeant, & nunquam apud eun- D
dem subsistant, & infinita mala possidentib. afferant, quos, & in ipsum malitiæ, vt dicitur, præcipitium impulsos deturbant. Et si corporis formositatem intuiti fuerint, neque illam magnificiunt, cogitantes tam fragilem, ac instabilem, quod superueniens morbus repente omnem illam formositatem obscutet, & quòd non-

nunquam

nunquam ante morbum, si inuaserit senectus, quæ antea formosa erat fiat indecora, & iniucunda: mors autem superueniẽs, omnem corporis pulchritudinem corrumpat. Et siquem viderit gloria, & potentia inflatum, & qui in summum dignitatum verticem peruenerit, omniq; felicitate fruitur, etiam illum præterit quasi nihil stabile, & solidum habentem, sed de illis gloriantem, quæ fluminibus ipsis ocyus prælabuntur. Quid enim omni huius vitæ
1. Pet. 1 d gloria vilius, quæ flori herbæ confertur? Omnis enim gloria hominis, inquit, sicut flos fœni. Vidistis, dilecti, quomodo q̃ acutè videant oculi fidei, siquando in deum mens intenta fuerit? Vidistis quomodo à nulla re visibili decipi possunt, sed rectum habent doctrinæ iudicium, neque in vno falluntur? Sed si gratum est, iterum ad cõtextum sermonis reuertamur, & paucis
E propositis finem sermonis faciamus. Nam postquàm scriptura sermonem de diuino miraculo finiuit, voluit iterũ nos docere alia, quæ ad iustũ illũ, & filios illius pertinent, & dicit: *Erant autem filii Noe, qui de arca egressi sunt, Sem, Cham, Iaphet. Cham autem erat pater Chanaan. Tres isti sunt A quibus dispersi sunt super omnem terram.* Dignum hic fuerit, vt inquiramus, quare diuina scriptura hos tres filios commemorando, subdit, Cham autem erat pater Chanaan. Ne putetis, obsecro, hoc absque causa fuisse adiectum. Nihil enim in diuina scriptura continetur, quod non aliqua ratione dictum sit, quod non, & latentem in se habeat vtilitatem. Quare ergo assignauit, Cham autem erat pater Channaan? Voluit autem per hoc nobis illius intemperantiæ nimietatem insinuare, & quod neque calamitatis magnitudo illum coercere potuit, neque tanta in arca angustia irrefrænatam illius concupiscentiam sedauit: sed quannis senior nondum filios procreauerat, hic incontinentiæ deditus, in
tempote tantæ indignationis, & generalis interitus, quo orbis comprehensus est
F Rei venereæ deditus fuit, iam statim ab initio mentis suæ malitiam monstrans. Itaque non multo post, propter contumeliam in parentẽ, maledictionẽ suscepturus erat eius filius Chanaã, ideo scriptura diuina nomen eius prius assignauit, pariter & filij nomen, docens, & patris intemperantiam: vt cum eum postea videris magna ingratitudine erga patrem vti, scire possis, quod iam olim talis fuerit, vtpote neque a tanta calamitate humiliatus. Sufficere n. debebat ad extinguendam libidinem tantus luctus. Et nihil flammam, & insaniam hanc ita comprimere potest, vt tristitiæ vehementia, & calamitatis excellẽtia. Igitur qui in tanta malorum magnitudine tantæ rabiei, & insaniæ in procreandis puetis fuit, quàm venia dignus fuerit? At hic nobis alia quæstio nascitur, celebrata, & quæ vbiq; circunfertur, Quare patre peccante, filius maledictum accipit. Sed ne longum sermonẽ hunc faciamus, in crastinum diem illum reponemus, vt cũ ad eũ locum peruenerimus, tunc & solutionem afferamus, quam deus donauerit. Nihil enim in sacra scriptura (sicut dixi) inueniri licet, quod absque ratione aliqua sit scriptum. Iam hoc sciamus, quòd nomen filij non absque causa fuit a Mose commemoratum, cum dixit, Cham autem erat pater Chanaan. Tres sunt ij filij, inquit, Noe, & ab ijs dispersi sunt in omnem terram. Neque hoc dictum obiter prætereamus di G
lecti, sed cogitemus ex illo ipso virtutis dei magnitudinem. Tres, inquit, erant ij filij Noe, & ex illis dispersi sunt super omnem terram: Qũo ex tribus tanta multitudo succreuit? qũo potuerunt durare? Quomõ ex paucis illis totus mundus constitutus? Qũo eorum permanserunt corpora? Non medicus erat, qui medicinam adhibebat, neque erat aliqua alia cura. Nondũ enim erant ciuitates conditæ, sed post tantam miseriam, & vitam illam in arca, è qua salsuginosi, & incuruati ob compressionem exierunt, & in tanta solicitudine existentes, & indicibili vastitate, quomodo non corrupti sunt? quomodo non perierunt? Timorem enim, & metum, dic oro, non non putas commouisse eorum mentem, & concussisse animam? Ne admireris dilecte: deus. n. erat q̃ omnia faciebat, & deus naturæ opifex erat, qui omnia præpedimenta auferebat mandato suo, quo dixit, Crescite, & multiplicamini, & implete terram. Hoc enim incrementum dedit. Exo. 1. & seq.
Quia & Israelitæ cum in Aegypto in luto, & latere confi ciendo onerati essent, in tanto maiorem multitudinem excrescebant, quo magis opprimebantur. Et neque immisericors, & crudele præceptum H
Pharaonis, quod præcipiebat masculos in

Universidad de Deusto
Biblioteca

flumina proijci, (& alioqui mirè vexabãt præfecti operarum) valuit imminuere illorum multitudinem, sed in maiorem multitudinem increscebant. Erat enim diuina gratia, quæ omnia diuerso modo operatur. Quando igitur dominus præcepit, ne quæras, vt iuxta humanum morem opera perficiantur. Potentior enim quàm natura, non eget naturæ ministerio, sed per ea, quæ alioquin impediunt res augmentat. Eo modo, & nunc: per tres illos totum orbem impleuit. A tribus enim illis, inquit, dispersi sunt in vniuersam terram. Vidisti dei potentiam? vidisti quomodo, & si sint multa obstacula, nihil tamen illius moratur voluntatem? Idipsum, & in fide licebit videre. Cum enim tales sint, qui infestent, tanti sint qui insidientur, & reges, & tyranni, & populi seditiosi, & omnia facientes, vt extinguant scintillam fidei per insidiatores, per eos qui vetare volebant tanta pietatis flamma erupit, vt totum orbem habitatum, & inhabitatum inuaserit. Etiam si ad Indos abieris, & ad Scythas, & ad fines orbis terræ, etiam si ad ipsum Oceanum, vbique inuenies Christi fidem illustrantem omniũ
I animos. Hoc admirabile, & stupore plenum, quòd effera barbarorum corda demulsit, & placida fecit pietatis sermo, didiceruntque philosophari, & abiecta pristina consuetudine ad pietatem translati sunt. Et sicut per tres illos hominum genus multiplicauit vniuersi conditor: ita quoque, & in fide per vndecim piscatores illiteratos, & idiotas, qui neque os aperire audebant, oẽm sibi orbem conciliauit. Et illiterati isti, & idiotæ, & piscatores, philosophorum obturauerunt ora, & transcurrerunt orbem quasi alati, seminantes veritatis sermonem, & spinas execantes, & pristinas affectiones reuellẽtes, Christiq; leges vbiq; plantantes. Et neq; quòd pauci essent, neq; quòd priuati, & illiterati, neq; quòd austera, & insolita docerent, neq; quòd veteri consuetudine humanum genus præuentum esset, obstaculo eis esse potuit: sed præuia gratia sustulit hæc omnia, magnaque facilitate operati sunt omnia, per ipsa obstacula maiorem accipientes alacritatem. Enimuero interdum flagellati decedebant gaudentes, nõ
Act.5.g propter flagella simpliciter, sed quia pro nomine Christi digni habiti sunt ignominiã pati. Interdum aũt in carcerẽ conecti, quia ab angelo educti fuerunt, iterum Ibid.c
eadem continuauerunt: & in templum abeuntes, doctrinæ sermonem seminauerunt, piscati multitudines ad pietatem. Et K
iterum detenti, non solum non segniores inde facti sunt, sed & maiorem libertatem præ se tulerunt, in medio insanientis populi, & dentib. frementis stantes, ac di- Ibid.c
centes, Obedire oportet deo magis, quàm hominibus. Vidisti libertatis magnitudinem? vidisti illiteratos piscatores contemnere tot furentes populos, & ad cædes, ac mactationes paratos? At tu dilecte audiens hæc omnia, quæ fiunt, ne tribue illis: sed diuinæ gratiæ, quæ confirmat, & instruit illorum alacritatem. Quia & ille beatus Petrus, cum ex vtero matris claudum rectum faceret, omnibus obstupescẽtib. & admirantibus, suam ipse gratitudinem declarans, inquit, Viri quid in nos Act.3.d
intenditis, quasi qui propria potentia, vel & seq.
pietate fecerimus illum ambulare? Quare, inquit, sic obstupescitis, & stupefacti estis in hac re? Num nos sumus hoc operati, vel propria virtute incolumitati illum restituimus, & ambulare fecimus? Quid in nos intenditis? Nihil amplius nos attulimus, quàm quòd linguam nostram cõmodauimus. Qui autẽ omnia fecit, dominus est, & ille naturæ conditor, deus Abrahã, Isaac, & Iacob, quos patriarchas censetis. Ille, quem vos tradistis, & negastis coram L
facie Pilati, iudicantis illum dimittendũ. Mat.27
Ille est qui omnia operatus est, quem vos b.c
sanctum, & iustum negastis, & petistis vi- Mar.15
rum homicidam vobis tradi: principẽ autem vitæ condemnastis, quem deus exci- Luc.23.
tauit a mortuis, cuius nos testes sumus, & b
in fide nominis illius, hunc quem vide- Ioã.18.
tis, & vidistis, solidauit nomen illius, & g.& 19.
fides, quæ per ipsum dedit huic incolumitatem coram omnib. vobis. Magna & multiplex liberi huius sermonis excellentia. Ineffabilis potentia virtutis, quæ superne illis collata. Manifestissima resurrectionis demonstratio beati illius sermo fuerit. Mat.26
Quod enim maius miraculum illo quis g
quæreret, cum is qui ante crucem etiam Mar.14
abiectæ puellæ minas ferre non potuit, g
nunc tantus, & talis aduersus Iudæorum Luc.22
populum insurgit, tantaque fiducia, & f
cum vnicus esset, contra tam incomposi- Ioã.18.
tam, & tã rabidam multitudinem se op- e
ponit,

ponit, & loquitur, quæ insaniam illorum magis exasperare queant? Vidisti dilecte id, quod in proœmio dicebam, etiam nũc declaratum? Quòd siquis amore in deum accendatur, non fert postea, quæ ad corporales illos oculos pertinent, sed alios ocu-
M los possidet, oculos inquam fidei: illa semper speculatur, & ad illa mentem habet intentam. Ambulansq; in terra, municipatum habet, & conuersationem in cœlis: ita omnia agit, nullis humanis præpeditus à virtutis cursu. Nam qui talis est, non posthac respicit ad secunda huius vitæ, neque ad dura, & aspera, sed omnia illa prætercurrit, ad patriam suam festinans. Et sicut qui sensibilem cursum magna cõtentione peragit, nullum occurrentium videt, etiam si sæpius in ilum incidat: sed animo suo ad cursum intento, facilè omnia transit, festinans ad destinatum scopum: eodem modo, qui cursum virtutis vt currat, festinat, & à terra in cœlum redire concupiscit: omnia enim, quæ videntur deorsum relinquit, & totum se cursui dedit, neque prius subsistit, donec in verticem ascendere poterit. Et qui sic affectus est, etiam quæ videntur esse terribilia in præsenti vita, contemptibilia fiunt: quin & talis neque gladium timet, neque præcipitium, neque ferarum dentes, neque tormenta. neque lictorum manus, neque aliquid, quod triste in hac vita: sed & si carbones videat substratos, quasi prata, & paradisos videns transilit. Et si aliam quandam tormentorum speciem intentari spectat, non deficit ad aspectum, neque
A auersatur. Desiderium enim futurorum mentem ipsius transtulit. Et quasi frustra corpore amictus, ita affectiones suas magistratur, & superna gratia munitus, corporis dolores ne sentit quidem. Quocirca obsecro, vt facilè virtutis labores ferre possimus, magnum habeamus in deum amorem, & desiderium, & illuc mente nostra intenta, à nulla re huius vitæ supplantemur in cursu illo: sed futurorum bonorum fruitionem continuò cogitantes, omnes huius vitæ molestias manfuetè feramus. Et neque ignominia nos contristet, neque inopia grauet: neque morbus corporis mentis sensum laxet: neque contemni à multis, & inter viles haberi, segniores nos faciat in virtutis studio: sed omnibus ijs, quasi puluis essemus, excussis, assumptoque generoso & sublimi spiritu, magnum per omnia fortitudinis specimen exhibeamus. Et sicut heri vestram charitatem obsecraui, cum inimicis magna alacritate conciliemur, & ex animabus nostris affectionum eliminemus reliquias, & siqua concupiscentia interturbet, eam effugemus: & si furor ad iram extimulet, B
emendemus inflammationem cantu spiritualium admonitionum, quæ mõstrant quàm pniciosæ sint affectiones. Vir enim inquit, iracundus, non honestus est. Et item, Qui irascitur fratri suo sine causa, Pro.26.
reus erit gehennæ ignis. Et si pecuniarum cupiditas incessat, demus operam, vt b.& 29.
mens vitet tantam perniciem, & sicut ra- d
dicem malorum omnium excindamus. Ecc.28.
Sic studeamus singulas affectiones malas b
corrigere, quò & abstinendo à malis, & Mat.5.c
sectando opera bona, possimus in die illo tremendo à deo misericordiam assequi, gratia & miserationibus vnigeniti eius filij, cui cum patre & spiritusancto sit gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia vigesimanona.

AD finem tandem atgumenti, quod de hoc iusto est, venimus: ideo obsecro mente intenta adesse, & diligenter, quæ dicuntur auscultate. Nam & ex ijs, quę hodie lecta sunt, non paruum, neque vulgarem percipere licet fructum: quandoquidem quæ priscis euenerunt, si discere voluerimus, maximæ nobis doctrinæ sunt occasio. Hac enim ratione non solum opera sanctorum bona nobis scripta, sed & peccata, vt illa quidem fugiamus, ista verò imitemur. Neque hoc solum, sed monstrat insuper diuina scriptura, & iustos sæpe lapsos, & peccatores magnam agentes pœnitentiam, quò vtrinque sufficiens nobis esset securitas: & neque qui stetit confidentior sit, videns, & iustos cecidisse: neque qui in peccatis est, desperet, visis tot, qui resipuerunt, & ad summum virtutis apicem peruenire potuerunt. Itaque nullus, tametsi multorum bonorum operum sibi conscius, præsumptuosus sit, sed anxius, & solicitus: & audiat beatum Paulum admonentem, & dicentem, Qui stare sibi videtur, videat ne cadat. Nullus item, 1.C.10.
qui in profundum ipsum malitiæ descendit, salutis suæ spem abijciat: sed ineffabilem dei misericordiam cogitans, audiat c

Hic.8.b iterum deũ per prophetam dicentem: Nũ
Eze.18. qui cadit, non resurgit: & qui auersatur,
g non reuertitur? Et iterum, Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat. Vidisti dilecte, quod omnia in diuinis scripturis scripta, non alia de causa memoriæ sunt tradita, quàm propter nostrã vtilitatẽ, & humani generis salutẽ? Hæc secũ quisq; expendat, suisq; congrua vulneribus pharmaca imponat. Propterea.n.tot cuiuis sunt proposita, & licet volenti conueniens suis affectionibus remedium apponere, & sanitatem accipere celerrimam, tantum medicinæ curam nequis reijciat, sed suam declaret gratitudinem. Nulla e-
D nim est in humana natura, vel corporis, vel animæ passio, quæ medicinam hinc accipere nequeat. Quomodo? dic obsecro. Ingreditur quis huc, tristitia, & negocio rum solicitudine oneratus, & ingressus huc, ita mœrore adobrutus, statim vt au
Ps.41.b diuit prophetam dicentem, Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me, spera in deum, quoniam confitebor ei: Salutare vultus mei, & deus meus: sufficienti consolatione susceptа abit, & omnem illam mentis tristitiam excutit. Alius item extrema præmitur inopia: grauatim fert, & mœret, videns alios diuitijs affluere, & valde inflari, & magno apparatu, & pompa stipari: audit, & hic eundem prophetam dicentem, Iacta in dominum solicitudinem tuam: ipse te enutriet. Et ite-
Ps.54.d rum, Ne timeas cum ditatus fuerit ho-
Ps.84.d mo, vel cum multiplicata fuerit gloria eius: quia cum morietur non accipiet omnia. Est & alius quoque qui insidias, & calumnias suttinẽs dolet, & insuauem putat vitam, nusquam humanum inuenire valens auxilium: docetur, & ab eodem
E propheta, in talib. angustijs non ad humanum præsidium confugiendum. Audi
Ps.108. quid ipse dicat, Ipsi detrahebant mihi, e-
a go autem orabam. Vidisti vnde quærat auxilium? Alij, inquit, dolos plectebant, & calumnias, & insidias: ego autem ad inexpugnabilem murum confugio, ad tutam ancoram, ad portum fluctuum expertem, preces inquam, per quas oĩa difficilia leuia, & facilia mihi fiunt. Insuper alius ab ijs qui prius sibi ministrabant, despicitur, & contemnitur, & ab amicis relinquitur, & hoc est quod mentem eius maxime conturbat, & confundit: sed & hic si huc venerit, audit beatum illum dicentem, Amici mei, & proximi mei adierunt me appropinquauerunt, & steterunt. Et proximi mei à longe steterunt, & Ps.37.b
vim faciebant, qui quærebant animam meam: & qui quærebant mala mihi, loquebantur vanitates, & fraudulentias tota die meditabantur. Vidisti struentes insidias vsq; ad mortem ipsam, & perpetuũ bellum gerentes? Nam hoc indicat, cum dicit, Tota die, quia per totam vitam. Quid ergo ille interim, dum insidiantur, & varia instruunt, egit? Ego autem, in- F
quit, quasi surdus non audiens, & quasi mutus non aperiens os suum. Et factus Ibidem
sum quasi homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones. Vidisti excellentem philosophiam, quomodo diuersa via vicit? Illi dolos struebant, ipse aures obturabat ne audiret. Illi omni tempore non cessabant linguam acuere, & vanitates, & fraudulentias meditari: hic autem silentio illorum insaniam comprimebat. Et quare sic se gerit, & illis hæc apparantib. ipse sic se disponit quasi surdus, & mutus, & quasi neque aures, neque linguam habeat? Audi ipsum tantæ philosophiæ
Ps.140. causam dicentem, Quia in te speraui domine, quia a te pendet spes mea, inquit, & in te me proieci, nulla mihi cura est, qd illi agant. Tua enim gratia satis potens est ad dissipanda hæc omnia, & irritanda illorum machinationes, & insidias, vt nihil eorum impleatur, quod apparant. Vidisti quo quacunque calamitate humanam naturam præmente, conueniens ex scripturis antidotum accipere liceat, & omnis vitæ huius repellatur cura, neque ab vllo quod accidit, grauemur? Propterea obtecro, vt subinde huc veniatis, & diuinæ scripturæ lectionem diligenter auscultetis: non solum cũ huc venias, sed & domi diuina Biblia in manus sumite, & vtilitatem in illis positam, magno studio suscipite. Inde enim multum lucri nascitur, primum quidem, vt lectione lingua reformetur: deinde aĩa pennas assumit, & eleuatur, iubareque solis iustitiæ illustratur, perque tempus illud ad im- G
mundarum cogitationum illecebris liberatur, multa quiete, ac tranquillitate fruẽs. Insuper, quod ad agendas vires corpori sensibilis ille cib. facit, id animæ lectio præstat. Spirituale enim alimentum est, & fortem

tem reddit animam, & constantiorem, & & magis philosophicam: non permittens vt à cogitationibus absurdis capiatur: sed leuem & alatam faciens, in cœlum ipsum, vt dicitur, transfert. Tantum igitur lucrum, oro, ne per negligentiam amittamus, sed etiam domi vacemus diuinarum scripturarum lectioni, & hic præsentes nõ in nugis, & inutilibus colloquijs tempus decoquamus. Et propter quod conuenimus, attendamus quæ legantur, vt maiori inde fructu pcepto discedere liceat. Quòd si huc ingressi, ad intempestiuas, & inutiles confabulationes vos conferetis, & absque ampliori fructu hinc abitis, quæ vtilitas? Quo pacto non absurdum, eos qui ad seculares nundinas veniunt, solicitos esse, vt antequam redeant, omnia quæ ex nundinis oportet, capiant, licet pecuniæ impendendæ sint: huc autem in spirituales has nundinas venientes, non omne studiũ impendere, vt acceptis vtilibus, & in ani-
H ma depositis, redeant: maxime cum nullo pecuniarum sumptu hic opus sit, sed alacritate sola, & attenta mente? Vt igitur ne deteriores fiamus ijs, qui ad seculares mercatus vadunt, operam demus, vt perquàm vigilantes simus, ne desint hinc migraturis viatica: immo vt habeamus, quæ non solum nobis sufficiant, sed & quæ suppeditare possimus, & alijs, & vxorem corrigendo, & famulos, & vicinum, & amicũ, & etiam inimicum. Tales enim sunt spirituales doctrinæ, vt communes omnibus proponantur, nullaque sit in eis diuersitas, nisi quando, quis magis intentam affert mentem, & feruentiori desiderio alium transcendit. Itaque quia tantum est è nostris doctrinis lucrum, age hodie lecta in medium proponamus, & fructu quopiam inde collecto, domum redeamus. *Et capit*, inquit, *Noe homo agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit de vino, & inebriatus est.* Vide quantæ vtilitatis occasio est huius lectionis procœmium. Qũ enim audimus, q iustus ille, & perfectus, & qui tantum superius accepit testimonium, bibit & inebriatus est: qũo nos posthac, qui tantis, &
I tam varijs peccatis immersi sumus, nõ magna firmitate damnum ebrietatis effugere studebimus? quanuis non sit simile iustum illum hac affectione capi, & nos in eandẽ incidere. Multa enim sunt, quæ iustum illum venia dignum declarant: quæ non dico quasi ebrietatem illius excusaturus, sed monstrans quòd non ex intẽperantia supplantatus sit, sed ignorans magis. Et quod non ita simpliciter vini potationem inuenit, audi scripturam eius apologiam afferentem, cum dicit: *Et cœpit Noe homo agricola terræ*. Istucipsum quod inquit, Cœpit, ostendit quod ipse vini bibẽdi primus inuentor fuerit: sed per ignorantiam, & nesciens sumendi mensuram, in ebrietatem inciderit. Neq; hoc solum est in causa, sed quia magna tenebatur tristitia, & sibijpsi consolationem inde excogitare volebat, sicut & sapiens quidam dicit, Date vinum Pro.31.
ijs, qui in tristitia, & siceram ijs, qui in do- a
lore: monstrans, quòd nullum est tã præsens tristitiæ remedium, atq; vini vsus, tantum vtilitatem eius ne perdat intemperantia. Quod autem in tristitia, & mœrore fuerit iustus ille, videns seipsum in tanta solitudine, & illorum hominum corpora ante oculos proiecta, & commune omniũ sepulchrum hominibus, & brutis factum, quis contradiceret? Mos enim prophetarum, & iustorum omnium, non solum pro
K ijs duntaxat dolore, qui sibi proximi sunt, sed & pro reliquis omnibus. Et siquis reconsere vellet, inueniet omnes hanc compassionem præ se ferre: & audiet Esaiam quidem dicentem: Non valebitis consola- Psa. 22.
ri me in contrario ne filiæ generis mei. a
Hieremiam autem, Quis dabit capiti meo Hier.9.
aquam, & oculis meis fontem lachryma- a
rum? Ezech. vero, Heu mihi domine, dele- Eze.9.d
bis tu reliquias Israel? Et Danielem lamen Dan.9.
tantem, & dicentem, Pauculos nos fecisti vltra omnes gentes. Et Amos, pœniteat te
domiue super hoc. Et Habacuc, Quare Hab. 1.
ostendisti mihi labores, & molestias? Et ite a
rum, Et facturus es homines, quasi pisces Ibid.d
maris. Et beatum illum Mosen quoque di- Exo.32.
centem audiet, Siquidem dimittis ei pec- c.& g
catum, dimitte, aut & me dele. Et iterum, Ibid.e
cum promisisset illi deus maiori populi ducatum se traditurum, & dixisset, Dimitte me, & delebo homines istos, & faciam te in gentem magnam: neque hoc voluit, sed præesse istis maluit. Item orbis doctor beatus Paulus, Optabam ipse ego anathema Ro. 9.a
esse à Christo, pro fratrib. meis cognatis secundum carnem. Vidistis qũo iusti omnes magnam compassionem erga proximos, præ se ferebant? Considerate nunc, quomodo & iustus ille se habuerit, quomodo verisimile

Universidad de Deusto
Biblioteca

risimile est eum fuisse affectum, & quo a tristitia deprimebatur, videns tam immensam solitudinē, & terram illam, quæ antea tam varijs luxuriabat plantis, & florib. ornabatur, repente quasi desectis comis, & nudam, & solitariam. Qui ergo tam inualuerat mœror, paruam quandam sibi consolationem excogitans, terræ colendæ sese dedidit: & idcirco inquit, Et cœpit Noe homo agricola terræ, & plantauit vineam. Sed iure hic quæritur, an ipse nunc plantam inuenerit, vel antea & ab initio fuerit producta. Verisimile est, quòd antea & ab initio fuerit in sex illis diebus creata, quando vidit deus omnia, quæ fecit, & erāt valde bona. Et quieuit, inquit, deus die septimo ab omnib. operibus suis, quæ fecit. Non dico, quòd fuerit notus ab initio plātæ vsus, vel fructus ex illo manifestus. Nam si fuisset ab initio notus, omnino Abelis tempore inter oblatas hostias, & vinum libassent. Verum quia ignorabāt adhuc fructus vsum, planta hac vsi non sunt. Hic autem agriculturæ studiosus, & magnæ diligentiæ, forte etiam lignum degustauit, & contritis botris vinum fecit, eoque vsus est. Et quia neque ipse gustauerat prius, neque alium sciebat qui gustauerat, ignarus quamensura vti debebat, per ignorantiam in M ebrietatem incidit. Præterea, quoniam carnis esus in vitam hanc introductus fuit, postea & vini potus accessit. Vide autem dilecte quomodo paulatim mundi status dispensatur, & quilibet iuxta sapientiam à deo naturæ inditam, initio artis alicuius inuentor fit. Sic in hanc vitam artium studia sunt introducta. Primus enim agriculturam inuenit, secundus artem pastoralē, alius fabrilem, alius musicam, hic autem iustus vineaticam naturali solertia excogitauit. *Et cœpit*, inquit, *Noe homo agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit è vino, & inebriatus est.* Considera quo hoc quod erat tristitiæ medicamentum, & sanitati cōducit ei, qui modum per ignorantiam transcendit, non solum nihil profuit, sed & statum eius offendit. Iā forte quærit aliquis, Quare planta tot malis plena, in hanc vitam producta est? Ne ita temere loquaris homo omnia, quæ in buccam incidunt. Non est planta hæc mala, neq; vinum malum, sed illius abusus: quia non propter vinum, sed propter peruersam voluntatem nefaria scelera fiunt, & cum in eo sit vtilitas, vt noceat in causa est intemperantia. Quocirca nunc post diluuium ostendit tibi vini vsum, vt ostendat quòd, & antea in immodicam luxuriam humanum genus inciderit, multisq; peccatis se contaminauerit, cum adhuc vini vsus nesciretur: vt & quando videris vsum vini, non vino totum tribuas, sed corruptæ voluntati sua sponte ad malum ruenti. Alia quoq; ratione considera, quo vinum fuerit vtile, & horrescito. Nam per hoc materia bonorum salutis nostræ perficitur. Sciunt initiati, & eruditi quid dicatur. *Et cœpit*, inquit, *Noe agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit de vino, & inebriatus est, & nudatus est in domo sua.* Grauissimum quiddam est ebrietas dilecti, & quod potest excæcare sensus, & submergere mentem, & hominem rationale animal, qui super omnia dominium suscepit, iniectis vinculis insolubilibus, quasi mortuum, & operationem carentem iacere facit: immo deterius habentem, quàm mortuum. Nam mortuus neque bona, neque mala operari potest: ebrius autem nihil boni valet operari, ad malum tamen faciēdum non omnino impotens est, iacetque ibi ridiculus omnibus, & vxori, & pueris, & famulis. Amici enim suam ignominiam cogitantes, sese abscondunt, & confunduntur: inimici autem oblectantur, & irridēt, & execrantur, quasi hæc dicentes verba. Huncecine oportebat viuere? & huncecine B oportebat spirare aerem? ò pecus, ò porcum: & adhuc grauiora loquuntur. Qui ex prælijs redeunt, cæde coinquinatis manibus, & prædam ducunt, non tam attroci aspectu sunt, vt illi. Sunt enim fortasse, qui illos laudibus extollunt, propter trophæa, propter victorias, propter vulnera, & cædes: ebrios autem miseros proclamāt, eorum nosos vocant, & innumera eis mala imprecantur. Quid eo miserius fuerit, qui ebrietati quotidie deditus est, & vinum profundit, & mentis suæ iudicium corrumpit? Ea propter & sapiens quidam admonebat, dicens. Principiū vitæ hoīs, panis, & aqua, & vestis, & domus tegens turpitudinem. Et siquis ebrietate vincitur, ne euulgetur: sed a suis contegatur: & non sit omnibus risus, & turpitudinis argumentum. Et cœpit, inquit, Noe agricola terræ, & plantauit vineam, & bibit de vino, & inebriatus est. Ebrietatis nomen charissime, in sacra scriptura non vbique de temulentia dictū est,

est, sed & satietatem significat. Hoc itaque fortè quis de iusto hoc dicet, quòd non vt intemperans inebriatus fuerit, sed ob sa-
Psal. 35. b cietatem hoc ei contigerit. Audi enim Da uid dicentem, Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ: hoc est, implebuntur. Aliter vero. Nam ebrietati vacantes, nunquam satiantur, sed quantum ingurgitant, tantum & siti flagrant, & inflammatio quædam est eis vini vsus: & voluptates quidem euanescunt, sitis autem inexplebilis in præcipitium ebrietatis eos, qui illi seruiunt deducit. Et plantauit, inquit, vineam, & bibit ex vino, & inebriatus est, & nudatus est in domo sua. Considera quòd hoc non foris illi accidit, sed in domo sua. Idcirco enim assignauit diuina scriptura, In domo sua: vt ex ijs, quæ sequuntur, malitiæ vehemens studium videas, eius qui nuditatem euulgare fuerit ausus. *Et vidit*, inquit, *Cham pater ille Chanaam, nuditatem patris sui, & egressus annunciauit duobus fratribus suis foris.* Fortassis si & alij quidam fuerunt, & illis nunciauit patris sui turpirudinem: tanta erat pueri nequitia. Propterea enim vt discas iam pridem, & ab initio eum corruptæ mentis fuisse: non simpliciter dicit scriptura, Vidit Cham nuditatem patris sui? sed quid, Et vidit Cham, pater Chanaam. Quare dic mihi, & hoc loco filij vocabulum assignat? vt discas illum fuisse intemperantem, & incontinentem etiam mēte, qua in tanta turbatione procreandæ proli vacauit, eadem etiam nunc in contumeliam patris prorupit. Et egressus, inquit, an D nunciauit duobus fratibus foris. Vide obsecro hic dilecte, quòd non in natura sita sunt vitia, sed in arbitrio, & voluntate. Ecce. n. omnes fratres fuerunt, & eiusdem naturæ, & eundem habuerunt patrē, eodem vtero fuerunt æditi, eadem diligentia fuerunt educati, sed non eandem mentē declarauerunt. Sed ille quidem in malitiā incidit, ij vero parenti debitum impenderunt honorē. Fortassis aūt, & irrisit, ac subsanauit patrem, turpitudinē illius nunciando. Et non audiuit sapientem quendam, dicen-
Eccli. 3. b tem, Ne glorieris in ignominia patris. Verum fratres non sic egerunt. Et quomodo? *Cum hæc audiuissent, acceptis*, inquit, *vestibus super humeros suos, Sem & Iaphet ingressi autem retrorsum, & nuditatem patris sui non viderunt.* Vidisti beneuolentiam filiorum? ille euulgauit, isti neq; videre potuerunt: sed retrorsum ibant, vt ne recta adirent patris contegentes nuditatem. Et vide illorum cum magna beneuolentia, & mansuetudinem. Neque increpant, neque verberant fratrem, sed vt audierunt, mox curarunt, emendari, & honestari factum. Faciesque illorum auersę erant, & nuditatem patris E sui non viderunt. Magna puerorum reuerentia, quam nobis scriptura monstrat, q̄ non solum tegunt, sed & videre nō possunt. Erudiamur hinc, & ex vtriusq; luctifaciamus aliquid: & hos quidē imitemur, illius autem mores fugiamus. Nam qui sensibilem nuditatem euulgauit, maledicto se fecit obnoxium, & excidit ab honore, quē parē̄ habuit cum fratribus condemnatus, vt illis seruiret: licet aūt non ipse, omnes tamen, qui ex ipso serui facti sunt. Quid patientur, qui peccata fratrum euulgant: & non solū non contegunt, & excusant, sed magis ea faciunt manifesta, multaque ex hoc operantur peccata? Quando enim manifestas fratris peccatum, non illum tantū ignominiosiorem fecisti, & segniorem forte ad virtutis viam: sed & eos, qui audiunt facis negligentiores, & ad socordiā inducis: neq; etiam hoc solū, sed & deum blasphemari facis. Quod quātum affert suppliciū, nemo est mentis compos, qui ignoret. Fugiamus igitur obsecro mores Chā, nec imitemur. Imitemur aūt gratorū illorum filiorū pudorē, quē in contegenda parentis nuditate declararunt. Et ita adumbremus fratrū peccata, ne ipsos negligentiores per hoc reddamus, sed vt hac ratione maiorem illis occasionē p̄beamus, vt statim ab hoc F malo liberentur, & in virturis viam redeant. Nam sicut non habere multos testes suorum delictorum, resipiscenti faciliorem reditum præbet: sic si frontem perfricuerit anima, & viderit q̄ nemo ignoret, quæ mala admiserit, non facile desistere solet, sed quasi in profundū lutum incidisset, & subtus ab innumeris raperetur fluctib. difficile emergere poterit. In desperationem enim cadit, & nullū sibi reditū promittit. Idcirco precor, ne detegamus proximorū lapsus, & si ab alijs eos didicerimus ne satagamus, vt nuditas videat: sed sicut grati illi pueri obtegamus, adūbremus, admonitione, & cōsilijs lapsam aīam erigere studeamus, misericordię dei magnitudinē docen- 1. Ti. 2.
tes, & bonitatis eius excellētiā, & misericor b dię īmensitatē: vt maiorē q̄ illi būdictionē

ab om-

ab omnium domino consequamur, qui vult oēs homines saluos fieri, & ad agni-
Eze.18. tionem veritatis venire: qui non vult mor
tem peccatoris, sed vt conuertatur, & vi-
uat. Et nuditatem patris sui non viderunt.
Vide quomodo per legem naturæ inditam
G prius impleuerunt, antequàm ad erudien-
Exo.20. dum humanum genus in lege scripta fue-
b runt. Et id quod lex dicebat, Honora pa-
Exo.21. trem tuum, vt bene fiat: &, Qui maledicit
b.& Le. patri, vel matri, morte moriatur: hoc iam
20.b operibus impleuerunt. Vidisti quo natura
prius sufficientem habuit doctrinam? *Et vigilauit*, inquit, *Noe a vino, & cognouit, quæ fecerat sibi filius iunior.* Sui autem factus cō
pos, inquit. Audiant qui totis diebus in cō
uiuijs versantur lapsus grauitatem, fugiāt-
que quod ex ebrietate est damnum. Sui au
tem factus compos, inquit. Quid est, Sui
autem factus compos? Id quod nos dicere
solemus de mente captis, si quando in ex-
cessu fiant, vel siquis sibi restituatur, qui a
dæmone vexatus, & ab illius tyrannide li-
beratur: hoc & hic vocat scriptura. Verè
enim ebrietas voluntarius est dæmon, &
grauius, quàm dæmon mentem obtenebrat, & captum omnium benevolentia de-
stituit. Sæpe enim dæmoniacum cum vi-
demus misericordia mouemur, & condo-
lemus, magnamque erga illum benevolen
tiam declaramus. Contra autem facimus
apud ebrios: indignamur enim importu-
ni sumus, innumera imprecamur. Quare
H & quæ causa est? quia ille, qui à dæmone
agitatur, inuoluntarius operatur, etiamsi
recalcitret, etiamsi rumpat vestem, & ob-
scœna quæpiam loquatur, venia dignus
est. At qui ebrius est, quicquid fecerit, non
est venia dignus: & valde incusant illum
familiares, amici, & vicini, & in summa o-
mnes: quia sponte, & voluntario in hoc
transijt, & ebrietatis tyrannidi seipsum de-
didit. *Sui autem compos factus Noe*, inquit, *a vino: & cognouit quæcunque fecit sibi filius suus iunior*. Et hæc dico non, vt iustum incu-
sem: multa enim erant propter quæ illi
venia debebatur. Et cum primis, quòd non
in id vitij postea relapsus est, id quod ma-
ximum fuerit indicium, quòd ignorantia,
non negligētia prius deliquit. Nam si hoc
fuisset negligentiæ, oportebat iterum eo-
dem peccato capi: id quod non euenit.
Nam si denuo id accidisset, scriptura vtiq;
non obticuisset, sed significasset nobis.
Vnus enim scopus, & finitio scripturæ di-
uinæ est, nequid factorū intermittat, sed ve
ritatem nos doceat. Neq; propter inuidiā,
iustorum virtutes præterijt, neq; propter
gratiam peccata adumbrat: sed omnia in
medium nobis proponit, vt monimenta,
& doctrinas quasdam habeamus: & vt qñ
etiam nos per socordiam in id vitij incide- I
rimus, cautiores simus postea, & denuo nō
incidamus. Neque enim tam graue est pec
care, quàm in peccatis perseuerare. Itaque
non attende solum quòd inebriatus est iu-
stus, sed quòd postea non iterum hoc ei ac
ciderit. Iam considera eos, qui in tabernis
vinarijs quotidie consumuntur, & vt ita
dicam, quotidie fermè moriuntur: etiam si
quando sui compotes fuerint facti, neque
sic sibi cauent ab eodem periculo, sed qua-
si ad opus, quoddam strenuum redeūt. In-
super, & hoc quis iure cogitabit, quòd iu-
stus ille, quia prius non expertus erat na-
turam vini, nec sciebat qua mensura vten-
dum erat, non mirum si bibens inebriatus
sit. Sed quia iustus, & bonis operibus pol-
lebat, peccatum adumbrare potuit. Nos
autem cum ab innumeris alijs affectioni-
bus infestamur, hoc addimus, vt & ab
ebrietate submergamur. Quid excusabit,
vel qs, dic oro, nos dignabitur venia, quos
nulla experiencia facit castigatiores? *Sui au
tem compos factus est Noe*, inquit, *a vino, & cognouit, quæ fecit sibi filius suus iunior*. Vn-
de cognouit? forte fratres significaueunt,
non accusationis quidem gratia, sed rem
vt facta erat docentes, vt conueniens ille
suo vulneri remedium acciperet. Et cogno
uit, inquit, Noe quæ fecerat sibi filius suus
iunior. Magnam, & intolerabilem rem di- K
cere vult, fecerat sibi. Animaduerte enim
quomodo intus in domo visa patris turpi
tudine, quod debebat obtegere, egressus
euulgauit, & risui, & subsannationi pa-
trem (quantum in ipso erat) exposuit, fra
tresque praux suæ voluntatis socios fieri
voluit: cum deberent, si omnino produ-
ros erat, illos intra domum vocare, & sic
nuditatem effari: sed ipse foras exijt, quasi
si etiam alia adesset multitudo, & eam fa-
cturus esset paternæ turpitudinis conscia,
propter hoc inquit: Quæ fecerat sibi. Con
tumelioſus patri fuit, oblitus est honoris,
quem debent parentibus filij, prodidit
peccata, fratres voluit allicere, & socios
facere suæ contumeliæ. Quæ fecerat,
sibi,

sibi, inquit, filius suus iunior. Secundus. n.
erat, & maior natu quàm Iaphet: licet au-
tem ætate illo prior erat, voluntate tamen
minor, & temeritate illum excessit. Nam
quia noluit intra suos limites manere, ami
sit honorem sibi a natura traditum. Et si-
cut ille id, quod natura habuit, nequitia vo
luntatis amisit: ita Iaphet, quod natura
L non habuit, saniorem ob mentē accepit,
Vidisti quō nihil temere, & fortuito in di-
uina scriptura continetur? *Quæ fecerat sibi*, inquit, *filius suus iunior, & dixit: Maledictus Chanaam filius, seruus erit fratribus suis*. Ecce
peruenimus ad quęstionem illam vbiq; ce-
lebrem multos. n. audimus dicentes: Quare
cum peccauerit pater, & prodiderit nu-
ditatem, filius maledictum susciat? Ob-
secro, attendite diligenter, & solutionem
sumite. Illa enim dicemus, quæ videlicet
suppeditauerit diuina gratia propter ve-
stram vtilitatem. Et dixit: Maledictus Cha
naam filius, seruus erit fratrum suorum.
Non simpliciter, neque in vanum comme
morauit filium, sed ob latentem rationem.
Volebat enim, & corripere filium propter
peccatum, & contumeliam qua se affece-
rat, & simul nolebat præiudicare benedi-
ctioni, quæ illi pridem facta. Benedixit
enim, inquit, deus Noe, quando exiuit ex
arca, & filios illius. Vt igitur ne videatur
maledicere, quem deus semel benedixerat,
præterito illo, qui se contumelia affecerat,
filio maledictum intulit. Noe hoc quidem
ostendit, quòd propterea Cham non est
maledictus, quia prius à deo benedictio-
nem acceperat. Quare autem cum alijs pec
cauit, ille pœnam luit? neque hoc absque
ratione factum est. Quia pater non minō-
M rem pœnam, & cruciatum habuit, quam
filius. Scitis enim quomodo sæpenu-
mero patres orant, vt filiorum pœnas ipsi
ferant: & quomodo grauius illis est vide-
re filios supplicio affici, quam si ipsi ijs, fo-
rent obnoxij. Factum igitur est hoc, vt ille
ob naturalem in puerum amorem, maio-
rem sentiret dolorem, & benedictio dei
seruaretur inuiolata, & puer accepta male-
dictione, suorum propriorum pœnas pec-
catorum lueret. Nam licet propter patris
peccatum, nūc maledictioni sit obnoxius,
attamen verisimile fuit, quod & propter
sua delicta dederit pœnam. Non enim so-
lum propter peccatum patris maledictio-
nem accepit, sed vt propter se ille maiorem
pœnam penderet. Nam neque patres pro
filijs, neque filij pro patribus, pœnā luunt,
sed vnusquisque pro suis peccatis pœnam
luit. Vbique hoc a prophetis dictum inue-
nimus, sicut cum dicunt: Comedētis vuas Hie.31.
acerbas, dētes obstupescunt. Et anima, quæ & Eze.
peccauerit, ipsa & morietur. Et iterum: 18.a
Non morientur patres pro filijs, neque fi- Eze.18.
lij pro patribus. Nullus igitur nostrum, a
quasi ignorans diuinas scripturas, audet Deu.24
scriptis hunc scopum reprehendere, sed c
grato animo, quæ dicuntur accipiat,
admireturque diuinæ scripturæ miram di-
ligentiam, & expendat quantum malum
sit peccatum. Ecce enim fratrem eadem na
tum puerpera, eodem egressum vtero, vt si- A
bi vindicauit peccatū, seruum fecit, & abla
ta libertate, subiectionē illi iniunxit: vnde
postea seruitus, sumpsit originem, neq;. n.
antea solebant ita molliter agere, deliciari,
& aliorum ministerijs indigere, sed sibijp-
sis ministrabant quiq;. Eratq; par omniū
honor, & ablata è medio omnis honorum
diuersitas. Peccatum autem, vbi intrauit, li
bertatem perdidit, & corrupit ptātem na-
turæ datā, seruitutemq; introduxit, vt cōti
nua sit doctrix, & admonitrix humanę na
turæ, vt fugiamus seruitutis peccatum, &
ad virtutis libertatem redeamus. Hinc. n. si
volunt, & dñs, & seruus continuā habent
vtilitatē. Cogitet itaq; seruus ideo seruitu-
tem incepisse, quia Chā in tantā puenerat
temeritatē: & dñs quoq; cogitet, quod nō
alinnde subiectio, & seruitus ceperint, quā
quod ille peruersam habuerit voluntatem,
& a pari fratrum dignitate exciderit. Verū
si sobrij simus, & prudētes, nihil nos offen
det, qđ hæc pp peccata parentum nr̄orum
introducta in hāc vitā, cum res in noībus
solis versetur: quia & primus parens ppter B
transgressionem, mortis pena, vitamq; in
laboribus. mœroribusq; consumendam intu
lit, & hic seruitutem. Verum superueniens
dñs Christus hæc oīa sustulit, ad nomina
vsq; tantum, si volumus. Neq; enim mors,
mors vltra est, sed nomen tantum habet
mortis, immo & ipsum nomen sublatum
est. Nam neque mortem ipsam vltra dici-
mus, sed soporem, & mortem: proinde &
Christus ipse dicebat: Lazarus amicus no
ster obdormiuit. Et Paulus Thessaloni- Ioā.11.
censibus scribens, inquit: De dormienti- b
bus autem nolo vos ignorare fratres. Et ser 1. The.
uitus quoq; similiter nomen est: ille enim 4.d
est seruus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

est seruus, qui peccatum operatur. Et quod etiã hanc abstulerit aduentu suo Christus, non nisi nomen esse permiserit, immo & vocabulum ipsum deleuerit, audi Paulum
1.Ti.6. a dicentem: Qui autem fideles habent dominos, non contemnat eos, quia fratres sunt. Vides cũo vbi virtus subintrauit, eos in fraternitatis nomen congregauit, qui prius seruitutis nomine erant obnoxij? *Et etit*, inquit, *Chanaam filius seruus fratrum suorum*. Abusus es, inquit, honore, non bene te gessisti, cum par esses dignitate: propterea
C subiectione emendari te volo. Hoc ab initio, & mulieri contingit. Quoniam.n. par erat viro dignitate, & honore abusa est, propterea ablata est ab illa potestas, & dictũ
Gen. 3. est ad illã: Ad virum tuum conuersio tua, & ipse tui dominabitur. Proinde etiam hic nunc, vt se emendet, pœnam fert, & propter puerum quoq; cruciatur, vt discas, quod & si senex nunc esset, attñ quia pœna in filiũ transijt, id ipsi luctuosam, & insuauem vitã faciebat, cogitanti quod etiam post suam mortem filius pœnã luiturus esset. Nã quod filius per se malus, & oẽs qui ab illo nati fuerint abominabiles, & ad malum perpẽse declinarint audi scripturam dicentẽ per modũ maledicti: Pater tuus, Amorrhæus,
Eze.16. a & mater Cethæa. Et alius quidam increpans: Semen, inquit, Chanaam, & non
Dan.13 f Iuda. Porrò operæpretium fuerit audire nunc post pœnã, quàm accepit is, qui nuditatem inuulgauit, quos honores, & retributiones assecuti sunt alij, pro honore, quem patri impenderunt. Et dixit, inquit, benedictus dominus deus Sem, & erit Chanaam seruus illius. Hoc forte quis dixerit, non est benedicere Sem: immo valde benedixit illum. Quando enim dominus benedicitur, & aguntur illi gratiæ ab hominibus, tunc vberior ab illo solet istis benedictio dari, propter quos ipse benedicitur. Nam qui benedixerit, inquit, debitorem ipsum facit maioris bñdictionis, authorq;
D fuit Sem maioris retributionis: quia deus pp Sẽ benedicitur. Sicut.n. qñ benedicitur propter nos, multum id nobis conciliat fauoris: ita & contra, qñ pp nos alij illum blasphemant, maior hinc nostra fit condẽnatio. Quocirca obsecro, demus operam, vt ita viuamus, & tantæ virtutis specimen adhibeamus quo oẽs, qui nos viderint, benedictionis laudes afferant domino deo. Nã quia bonus, & misericors est, per nos vult glorificari: non quod ipsi aliquid ad suam gloriam accedat (nullius rei indigus est) sed vt occasiones ipsi præbeamus, vt maiorem nobis gratiam impartiatur. Benedictus dominus deus Sem, & erit Chanaam seruus illius. Attende hic, cũo paternã pœnam profert quę tamen emendatio potius erat, quàm pœna. Pater.n. erat, & clemens pater, neq; iustam pœnam volebat inducere, sed ita vt diu malitiæ obesset, ideo ait: in seruitutẽ te condemno, vt ingẽ, & indelegabilem habeas facti memoriã: *Dilatare deus Iapeto, & habites in tabernaculis Sem, & fiat Chanaam seruus illius*. Iterum hæc quoq; maxima benedictio est, forte latentem aliquem habens thesaurum. Dilatare, inquit, E
deus Iapeto. Non aberrabit quis, si dixerit benedictionis iusti prophetias esse. Nam si pater Noe non simpliciter, neq; frustra vocabulum indidit Noe, sed vaticinatus est per nomen futurũ diluuium: multo magis iustus ille non simpliciter, neq; frustra benedictiones protulit. Opinor.n. quod bene dicendo hos duos, duorum populorum vocationem significare voluerit: & per Sem quidem Iudæos, ex illo.n. & Abraham, & Iudæorum genus multiplicatum est: per Iaphet autem gentium vocationem. Vide autem, quod & benedictio hanc prænunciet. Dilatare.n. inquit, deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem. Hoc in gentib. adimpletum videmus. Dicendo enim, Dilatare, oẽs gentes significauit. Sed dicendo, Habitet in tabernaculis Sem: quia gentes frui cœperunt ijs, quæ Iudæis parata: & erit Chanaam seruus eius. Vidisti quales & ijs gratitudinis acceperuunt mercedes, & quã ta ille propter temeritatem, & impudentiã ignominia punitus est? Sint hæc perpetuo in nostra mente scripta, vt horum æmulatores, & imitatores fieri possimus huius autem excellentem temeritatem, & nequam F
voluntatem fugiamus. *Et vixit*, inquit, *Noe post diluuium annos trecentos quinquaginta, & fuerunt omnes dies Noe, nongenti quinquaginta anni, & mortuus est*. Neque hoc putes absque causa assignasse scripturam, sed vide & hoc loco iusti continentiam. Quia cum tanta frueretur vbertate, & prosperitate, superuiueretque tanto annorum numero, post egressum ab arca, noluit vltra indulgere puerorum procreationi. Non enim commemorat scriptura illum alios præter tres istos habuisse pueros. Hic iterum cogita

gita magnam salacitatem Cham, quia neque patrem videns tantæ continentiæ, castior ipse factus est, sed omnia diuerso modo quam pater agebat. Proinde omne suũ
Cap.10. genus in seruitutem condemnatum est, vt malæ voluntatis frænum habeat. Deinde hic narrat scriptura eos, qui ex filijs nati sunt, & inquit: *Cham autem genuit Chus. Et iterum Chus genuit Nemroth, qui cœpit esse gigas super terram*. Hic fuit gigas venator coram domino. Quidam dicunt hic, coram domino, id est aduersarius deo: ego autem non puto scripturam hoc insinuare, sed quod robustus quis fuerit, & virilis. Et quod dicit coram domino: hoc est, à domino cõstitutus, eo qđ acceperat aliquam ab illo diuinam existimationem: vel quod deus per hunc esset in admiratione habendus, qđ talem produxisset, & super terram monstrasset. Sed hic iterum proauum suũ
G imitatus, & abusus naturæ priuilegijs, aliũ seruitutis modum adinuenit, & princeps atq; rex fieri attentauit. Rex.n. nondum erat cum mõdum essent subditi. Ista autem magis videbatur esse libertas. Seruitus aũt grauissima est in ordine libertatis, præsertim si liberis imperetur. Et vide habendi auiditatem, quę faciat. Vide corporis robur non manens intra suos limites, & gloriæ appetentẽ naturam. Non.n. vt defenderet illos, imperabat: sed & ciuitates ædificabat, vt imperaret bellatoribus, *Inde enim*, inquit, *exterrã illa exiuit Assur, & ædificauit Niniue*. Animaduerte hic quoque, quòd nihil offendit naturam nostram progenitorum malitia. Hi.n. Niniuitas dico, misericordiam dei pœnitentia sibi conciliarunt, reuocata illius sententia. Hi quidem interptimos progenitores habuerunt Chã parricidam, deinde Nemroth hominẽ tyrannum peruicacẽ, nepotẽ quoq; Assur. Dicũtur autẽ certè, & alij fuisse inter illos molles, & delicati, & dissolutam, & corruptam agentes vitã, ebrietati, & risui, & subsannationibus, & scommatis dediti. Sed quia ma
H nifestã præ se tulerunt pœnitentiam, nihil ipsis obfuit progenitorũ malitia, sed tantũ sibi cœlestis fauoris conciliarunt, vt vsque
Mat.12. & Luc. 11.d nunc celebretur præclara eorum pœnitentia. Proinde illos, & nos imitemur, & cum sciamus, quòd neq; parentum malitia nos offendit, si voluerimus resipiscere: neq; parentum virtus nobis proderit, si fuerimus
I negligentes: magnum itaque nobis sit studium virtutis, vt gratam voluntatẽ ostendãmus, quo eandẽ cum Sem, & Iaphet consequamur benedictionem: & vt a maledictione, & seruitute, quam Chanaam accepit liberemur: & ne simus serui peccati, sed verã possidentes libertatẽ, ineffabilia bona adipiscamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & spiritu sancto sit gloria, imperium, & honor, nunc & semp, & in secula seculorũ, Amẽ.

Homilia tricesima.

ECce tandem ad finem sanctæ quadragesimæ venimus, & ieiunij nauigationem perfecimus, appulimusq;, dei gratia, in portum. Verum non ideo negligentes simus, sed hac de causa iterum maius studium, maiorem diligentiam, maioremq; vigilantiam exhibeamus. Nam & naucle-I
rici cum per multa maria transierint, & plenis velis, oneratisq; mercibus in portum ingressuri sunt, tunc maximam curam, & solicitudinem gerunt, ne in scopulum, vel petrã quandã impingant, quæ oẽs priores labores simul disperdat. Et cursores quoq; ita faciunt: cum enim ad finem stadiorum peruenerint, vehementiorem seruant cursum, vt metam attingant, & præmia mereantur. Athletæ quoq; post plurima certamina, & victorias, cum pro corona certandum est, maiori nisu omnia faciunt, vt coronati abeant. Itaque quemadmodum nauclerij, & cursores, & athletæ, vbi ad finem venerunt, magis enituntur, & vigilant, eodem modo, & nos facere oportet. Quia in magnam hanc hebdomadam peruenimus dei gratia, nunc maximè, & ieiunij cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendaq; diligens, & pura peccatorum confessio, & in bonis operibus sedulitas, eleemosyna larga, æquitas, mansuetudo, aliæq; virtutes: vt talibus ornati virtutibus, vbi in diem dominicum venerimus, domini liberalitate fruamur. Magnã autem vocamus hebdomadã, nõ quod plures horæ in ea sint, neq; qđ plures dies habeat. Est.n. idem numerus in hac, alijsq; omnibus. Quare ergo illam vocamus magnam? quia magna quędam, & ineffabilia bona contigerunt nobis in illa. In illa enim solutum est bellum diutinum, extincta mors, maledictio interempta, diaK
boli tyrannis dissoluta, vasa eius direpta. Deus hominibus reconciliatus est, cœlum penetrabile factum, angeli homini-

bus

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus conuiuunt, distantia coniuncta sunt, sepes sublata, fenestra remota. Deus pacis pacifica fecit omnia, quæ in cœlis, & quæ in terris. Et hac de causa magnam hebdomadam vocamus. Quia tantam nobis donorum multitudinem, in illa largitus est dñs. Et idcirco fideles, & ieiunium intendunt, & vigilas, & pernoctationes sacras. & eleemosynas faciunt, vt hebdomadæ huic honorẽ habeant. Nam si dñs talia bona in illa nobis donauit, qũo non, & nos debemus quantum possumus, reuerentiã, & honorem ostendere? Enimuero, & reges ipsi declarant, q̃ venerabiles illos dies habeant, mandantes, vt omnibus sint inducię, & feriæ, qui ciuilibus funguntur negocijs, claudendo fores iudiciorũ, & auferendo oẽs litium, & contentionum species, quo magna tranquillitate, ac quiete liceat ad spiritualia recte perficienda festinare. Et non hoc solum, sed & aliam liberalitatem ostendunt. Habitantes. n. in carceribus à vinculis soluunt, & pro humano virili dñm suum imitantur. Quia sicut ipse graui nos peccatorum carcere exoluit, & innumeris bonis suis fecit: eodem modo, & nobis faciendum est, vt simus imitatores misericordiæ domini dei nostri. Vidistis qũo singuli reuerentiam, & honorem exhibeamus diebus ijs, qui nobis tot bonorum sunt authores? Proinde rogo tunc, si vnquam alias, vt repulsis vanis cogitationibus, & mente purgata, ac vigili assimus. Nullus ecclesiam ingressus seculares curas aduocet, vt digna laborum mercede recepta, iterum domum proficisci liceat. Age igitur consuetam vobis mensam iterum proponamus, & vestram charitatem resocillemus, prolaturi in medium, quæ lecta sunt ex beato Mose, & indicaturi diuinæ scripturæ diligentiam. Nam postquam historiæ de beato Noe finẽ imposuit, genealogiam consequenter à Sem exorditur, & dicit: *Et Sem nati sunt duo filii, nomen vni Phalech: quia in diebus illius diuisa est terra.* Considera qũo signi non multo post futuri præscientiam, vocabulo nati pueri indidit, vt cum videris rem opere adimpletã, nõ vltra mireris, videns diuinitus hoc puero nomine prædictum. Nam postquam catalogum eorũ fecit, qui postea nati sunt, inquit: *Et erat omnis terra labium vnum, & vox vna omnibus.* Non de terra loquens, sed de hominum genere, vt nos doceat vnam linguam omni hominũ fuisse naturæ. Et erat omnis terra labium vnum, & vox vna omnibus. Labium vnum sermonẽ dicit, & idipsum iterum per vocẽ, significans oẽs vsos eadem voce, & lingua. Et quod de loquela dictum sit, & fuerit omnis terra labium vnum, audi scripturam alio loco dicẽtem: Venenũ aspidum sub labijs eorũ. Ita solet scriptura labiorũ nomine loquelam appellare. *Et factum est cum mouerent illi ab Oriente, inuenerunt campum in terra Sennaar, & habitauerunt illic.* Vide qũo humanum genus non potest subsistere intra suos limites, sed amplius concupiscens, maiora supra se appetit. Atq; hoc est, quod humanum genus potissimũ perdit: quia non vult naturæ suæ mensuram agnoscere, sed semper maiora desiderat, & quæ supra suã sunt dignitatem votis concipit. Hinc & qui ad mundana respiciunt opera, si quãdo multo abundauerint auro, & potentes fuerint, quasi obliti suæ naturæ, in tũ se fastigium efferri volunt, vt vsq; in prosundum ipsum deducantur. Et hoc videmus quotidie contingere, quanuis nec hac ratione emẽdatiores euadant alij. Et si ad paruum tẽpus corripiantur, subito tamen omnium aboliti, iterum eandem vadunt viam, & in eadem præcipitia deferuntur, ad quod, & nunc videre licet apud illos factum. Et factum est, cum mouerent illi ab Oriente, inuenernnt campũ in terra Sennaar, & habitauerunt illic. Vide qũo paulatim docet nos lubricam illorum voluntatem, Quoniam viderunt, inquit, campũ, migrantes, & relicto priori loco illic habitauerunt. Deinde dicit: *Dixit homo proximo suo, venite, conficiamus lateres, & coquamus eos igni. Et facti sunt illis lateres in lapidem, & bitumen erat illis cœnum. Et dixerunt: Venite ędificemus nobis ciuitatem, & turrim, cuius caput erit vsque in cœlum. Et faciemus nobis ipsis nomen, priusquam dispergamur super omnem terram.* Vide quomodo abutuntur vocis æqualitate, & quomodo vanum viuendi consilium sit multorum malorum occasio. Venite, inquit, faciamus lateres in lapidem, & bitumen in cœnum. Vide quanta securitate volunt ædificare, nescientes qđ nisi dominus ædificauerit domum, frustra laborant, qui ædificant. Et ædificabimus, inquit, nobis ciuitatem: non deo, sed nobis ipsis. Vide oro quam inualuit malitia, habentes adhuc recentem memoriam generalis

L

M

A

Pſ. 13. b & 139. a

Pſ. 126.

B

neralis in diluuio interitus, in tantam inciderunt insaniam. Et ædificabimus, inquit, nobis ciuitatem, & turrim, cuius caput erit vsque in cœlum. Nomine cœli, audacem illorum temeritatem per hyperbolem docet. Et faciamus, inquit, nobisipsis nomen. Vidisti radicem mali? vt, inquit, perpetuam memoriam consequamur, vt nostri perpetuò memores sint posteri: tale erit nostrum opus, vt vnquam obliuioni tradatur. Et hoc faciemus priusquam dispergamur super faciem omnis terræ. Adhuc, inquit, congregati, gloriam nostram operemur, vt posteritati perpetuum nomen relinquamus. Sunt multi etiam hodie, qui illos imitantur, & talibus operib. celebrari volunt. Alij splendidas domus ædificant, & lauacra, & porticus, & deambulacra: quorum si aliquem rogaueris, quare ita laboret, tam miser sit, tantosque pecuniarum faciat sumptus, eosq; inutiles: nihil aliud audies, quam hæc verba, vt immortalem seruet memoriam, & audiat quod illius est hæc domus, hic ager. Sed hoc non est tam laudem, quã crimen sibi parare. Nam statim ad hęc subiũgentur plurimarum contumeliarum verba: Domus hæc huius est, huius auari,
C huius rapacis, huius viduarum, & orphanorum spoliatoris. Igitur hoc non est memoriã assequi, sed perpetuis obijci criminibus, & etiam post mortem infamari, & spectatorũ linguas acuere in blasphemiã, & accusationem eius qui illam possidet. Quòd si omnino æternam memoriam amas ego tibi viam monstrabo: qua poteris semper celebrari, dabitq; tibi fiduciã in futuro seculo. Hoc pacto igitur poteris, & commemorari, & celebrari quotidie, encomisq; euehi, & post hanc vitam, si has pecunias in manus inopum dispenses, relictis lapidibus, & splendidis ædificijs, & villis, & balneis. Hæc memoria immortalis, hęc memoria a farcina peccatorum alleuiat, hæc multam tibi fiduciã apud deũ conciliat. Cogita obsecro, & hæc verba, quæ singuli dicturi sunt: Hunc misericordem, & benignum, hunc mansuetum, hũc suauem, hunc tam largum dispensatorẽ.
Pſ. 111. b Dispersit enim, inquit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum. Pecuniarum ita dispersæ diuitiæ expendentem non relinquunt, sed expectant: retentæ autem, simulque incluſę, etiam se seruantem secum perdunt. Dispersit enim, inquit, & dedit pauperibus. Sed audi quod sequitur: Iustitia eius manet in seculum. Vno die diuitias dispersit, & iustitia eius manet in seculum, & memoriam fecit immortalem. Vidisti memoriam, quæ se in omne D seculum extendit? vidisti memoriam magnis, & ineffabilibus plenam bonis? Tali ædificio nostri memoriam relinquere studeamus. Nam lapidibus ædificasse non solum nihil nobis prodesse poterit, sed nos continuo, & clara voce infamabit. Et nos hic abimus, deferentes peccata vnde hæc parta, & ædificia hic relinquimus: quin nec frigidam, & inutilem memoriam consequimur, sed potius probris deturpamur, nomenque statim transit ad alterum. Etenim sic res habent, vt ab hoc ad alium transeant, & ab illo iterum in alium. Et hodie quidem domus dicebatur huius, cras, vel alio die, & mox dicetur alterius. Interim sponte nosipsos decipimus, putantes nos dominium quoddam possidere, nescientes quod solum vsu fruimur, & siue velimus, siue nolimus, alijs concedemus: & iam prætereo, quòd ijs etiam quibus non fauemus. Omnino tamen si memoriam concupiscis, & hoc tantum studium est: audi quomodo viduæ memores sunt Tabithæ, & quomodo circunstant Petrum flentes, & demonstrantes to- Act. 9.
gas, & vestes, quas faciebat illis, cum ad- f
huc superesset Dorcas. Vidisti domus animatas, vocem emittentes, & tantæ virtu- E
tis, vt à morte, ad vitam reuocare queant? Nam postquam circunsteterunt Petrum, calidas lachrymas profundentes, cibumq;, & quibus opus habebant quærentes, Petrus eiectis omnibus, & positis pedibus orauit: & cum excitasset illam, vocauit sanctos, & viduas, & assignauit istis viuam. Si memoriam quæris, si veram gloriam amas, hanc imitare, tales domus extrue, noli sumptus tuos inanimatis impendere, sed cum illis, qui eiusdem sunt generis misericordiam facito. Hæc laude digna est memoria, hoc magnum lucrum affert. Cæterum ad institutionem redeamus, & videamus illorum virorum, qui tunc erant, audaciam. Illorum enim affectiones, nostræ, si sapere voluerimus, emendationi seruiunt. *Et ædificemus*, inquit, *nobis ciuitatem, et turrim cuius caput erit usque in cœlum. Et faciamus nobisipsis no-*

Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

men, priusquam dispergamur super terram. Vide quomodo superbiam mentis illorum ostendit. Et ædificemus, inquit, nobis ciuitatem. Et iterum: Faciamus nobisipsis nomen. Etiam post diluuium, & generalem omnium interitum non minoribus malis occupantur. Quid ergo fiet? quomodo ab insania sua reprimentur? Pollicitus est deus
F se non vltra facturum diluuium, nimirum misericordiæ suæ consuetudinem seruans. Illi autem neque pœnis emendatiores facti sunt, neque beneficiis meliores. Audi quæ sequuntur, vt discas ineffabilis misericordiæ dei magnitudinem. *Et descendit,* inquit, *dominus deus, ut uideret ciuitatem, et turrim, quam ædificabant filii hominum.* Vide quomodo humano more scriptura loquitur. Et descendit, inquit, dominus, non vt humano modo intelligamus, sed vt per hoc erudiamur, nunquam temere fratres condemnandos, neque auditu solo iudicandum, nisi pluribus argumentis prius certi reddamur. Omnia enim à deo ideo fiunt, & ob hoc tanta ad erudiendum humanum genus vtitur sermonis attemperatione. Descendit, inquit, dominus deus, vt videret ciuitatem, & turrim. Vide quomodo non statim ab initio illorum reprimit insaniam, sed longanimi lenitate vtitur, & expectat, donec malitiam suam opere declarent, & tunc conatus eorum impedit. Ne enim quis dicere possit, uoluisse quidem illos, sed quæ decreuerant, opere non cœpisse, præstolatur donec animo destinatum opus aggrediantur: & tunc monstrat eis, quàm inutilia attentarint. Descendit, inquit dominus deus, vt videret ciuitatem ac turrim eorum. Vide misericordiæ excellentiam, permisit illos laboribus sese affli-
G gere, vt rerum experientia, præceptoris loco illis esset. Et quoniam vidit malitiam inualescere, & morbum increscere, non vsque ad finem permittit, sed suam declarat bonitatem: quemadmodum medicus bonus, videns morbum augeri, & vlcus incurabile fieri, statim sectione vtitur, vt omnem morbi causam aboleat. *Dixit,* inquit, *dominus deus, ecce genus vnum, & labium unum omnium: hoc est uox una, & lingua una. Et hoc cœperunt facere, & nunc non cessabunt ab iis, quæ decreuerunt facere.* Attende domini misericordiam. Quoniam conatus illorum impediturus erat, primum cum illis expostulat, & quasi ostendit peccati eorum magnitudinem, & ingratitudinis excellentiam, & quòd abusi sunt linguæ, & vocis vnitate. Ecce enim, inquit, genus vnum, & labium vnum omnium. Et hoc cœperunt facere, & nunc non cessabunt ab ijs, quæ decreuerunt facere. Hic enim dei mos est, vt puniturus prius indicet quam magna sint peccata, & quasi expostulans etiam ipse satisfacit nobis, ac tunc tandem corripere incipiat. Nam & cum terribile illud diluuium interminaretur, dicit scriptura: Vt autem vidit deus, quod multiplicatæ sunt malitiæ hominum, & vnusquis-
que cogitat in corde suo diligenter in ma- H
la à iuuentute. Vidisti quomodo prius monstrauit malitiæ eorum excellentiam: & postea dicit, Delebo hominem: ita & nunc, Ecce genus vnum, & labium vnum omnium, & hoc cœperunt facere. Si in tanta concordia, & linguæ vnitate in tantam inciderunt insaniam: vbi tempus processerit, quomodo non deteriora attentabunt? Non cessabunt enim ab his, quæ decreuerunt, vt faciant nihil eorum impetum, & ardorem morari poterit, sed omnia, quæ statuerunt secum, studebunt perficere, ni statim pro attentatis pœnam luant. Id quoque inueniet aliquis, & de protoplasto dici. Eiecturus enim illum deus à paradisi incolatu: age, inquit, quis annunciauit tibi, quòd nudus esses? & iterum: Ecce Adam factus est, quasi vnus ex nobis, vt sciat bonum, & malum, & nunc ne fortè extendat manum, & accipiat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in seculum. Et emisit illum dominus de paradiso. Etiã nunc, inquit: Ecce genus vnum, & labium vnum omnium, & hoc cœperunt facere, & nunc non cessabunt ab ijs, quæ decreuerunt facere. *Venite, & cum descenderimus, confundamus illorum linguas, vt ne audiat vnusquisque vocem proximi.* Vide iterum verborum humilitatem. Venite, inquit, & I
cum descenderimus, quid volunt sibi verba hæc? Opus ne habet cooperatione dominus ad correctionem, & subsidio ad illorum destructionem? Absit. Sed sicut iam dixit scriptura, Descendit dominus: docens nos per hoc, quòd euidenter malitiæ illorum vidit excellentiam: ita & hic dicit, Venite & cum descenderimus. Dictũ est ceu ad honore pares. Venite, inqt, & cum descenderimus, confundamus illorum linguas, vt ne audiat vnusquisque vocem

vocem proximi. Pœna hac quasi perpetua nota sigillabo illos, quæ eos omni seculo comitabitur, neq; huius vllo tempore obliuiscantur. Nam quia abusi sunt vocis vnitate, ideo vocis diuersitate castigare volo. Sic enim vbique facere consueuit dominus. Hoc ab initio, & in muliere factum est. Abutebatur honore conceilo, vnde subiecta est viro. Et similiter Adæ contigit: quia enim ex mula prosperitate, paradisique incolatu nihil lucrifecit, sed præua ticando pœnæ obnoxius est factus, eiecit eum ex paradiso, & pœnam ei perpetuam iniunxit, dicens: Spinas, & tribulos germinabit tibi terra. Hi quoque honore pares, & eiusdem linguæ, in pœnis abusi, quam grauiter peccarint ex linguarum varietate sunt experti. Et confundamus illo-
K rum, inquit, linguas, vt ne audiat vnusquisque vocem proximi. Vt sicut linguæ vnitas cohabitationem fecit, ita linguæ diuersitas dispergat. Nam quibus non est idem sermo, & lingua quomodo cohabitare possunt? *Et dispersit illos,* inquit, *dominus deus ab illo loco super faciem uniuersæ terræ, & cessauerunt ædificantes ciuitatem, & turrim.* Considera domini misericordiam, in quantam animi hæsitationem impulit. Amentibus enim postea similes fuerunt. Et ille quidem imperabat hoc, & alius suppeditabat aliud, in vtilisque fuit omnis illorum conatus: ideo cessauerunt etiam ædificare turrim, & ciuitatem. *Et idcirco vocatum est nomen illius confusio, quia illic confuait dominus deus labia omnis terræ.* Vide quot fiunt, vt memoria huius facti in omnia secula producatur. Primum linguarum sit diuisio, immo ante hoc nominis appellatio. Phalec enim nomen, quod Heber puero impo
fuit, partitionem significat: deinde loci agnominatio: confusio enim vocatus est, id quod Babylon sonat. Postremum Heber ipse mansit, idem seruans idioma quod & antea habebat, vt manifestum diuisionis huius signum foret. Vidisti per quot immortalem, nullaque obliuione delendam huius facti memoriam seruari voluerit? Hinc enim pater postea cogebatur dicere causam tam diuersæ vocis. Et puer a patre discebat quare Babylon à confusione nomen sortita fuerit, nempe quòd illic dominus deus confudit labia vniuersæ terræ, & ab illo loco disperfit illos. Nam vtrunq; loci appellatione mihi significare videtur, & quòd linguas confudit, & inde dispersio orta sit. Audiuistis dilecti, vnde dispersionis, varietatisque linguarum orta sit causa. Fugiamus obsecro, ne hos imitemur: & ijs, quæ nobis deus concessit, ne abutamur: & naturam humanam considerantes, ea consultemus, quæ mortales deceat: & considerata præsentis vitæ fragilitate, quia breue est tempus vitæ nostræ, reponamus, & thesaurizemus prius fiduciam, operando bona opera, & non solum per hos dies seruemus ieiunij seruorem, eleemosynæ largitatem, precum continentiam. Etenim ieiunio preces semper coniunctas esse oportet. Et quòd hoc verum sit, audi Christum dicentem: hoc genus dæmoniorum non egreditur, nisi in præ- Ma. 17.
catione, & ieiunio. Et iterum de apostolis dicitur. Nam cum orassent, inquit, & c, & Mar. 9.
ieiunassent, commendauerunt eos domi- d
no, in quem crediderant. Et iterum, in- Act. 14.
quit apostolus: Ne fraudetis inuicem nisi d
in præcatione, & ieiunio. Vidisti quo- M
modo ieiunium hoc subsidio indigebat? 1. Co. 7.
Tunc enim potissimum præces sobriæ a
sunt, cum expeditior est mens nostra, neque grauara, neque malo delatiarum onere præssa fuerit. Magna arma sunt præces, magna securitas, magnus thesaurus, magnus portus, indeprædabile prædium modo sobrij, & vndequaque mente nostra collecta, inimicoque nostræ salutis nullo aditu permisso, dominum adeamus. Scit enim hostis noster, quod per tempus illud possumus de ijs, quæ ad nostram salutem attinent, loqui, & peccata confiteri, & vulnera medico ostendere, & sanitatem consequi: ideo maximè obsistit, omniaque facit, & tractat, vt nos supplantet, negligentesque faciat. Proinde sobrij simus obsecro, & scientes illius insidias, maximè tempore isto operam demus, vt illi quasi præsentem illum, & ante oculos stantem videntes, obluctemur: & cogitationem omnem, quæ nos interturbare possit, repellamus: totisq; nitamur, & loquamur, vt non solum verba, sed mens verborum comes deum accedant. Nam si lingua quidem proferat verba, mens autem foris sit, sua tractans negocia, & imaginãs, quæ in foro agantur, nulla nobis vtilitas est, fortassis autem, & maior condemnatio. Enimuero si cum homines accedimus, tanto studio nostri curam agimus, vt propè A

stantes sæpenumero non videamus, sed colligimus mentem, & ad eum solum spectamus quem accedimus: quanto magis apud deum idem facere continuo, & iugiter precibus insistere congruit? Propter hoc & Paulus scribens dicebat: Orantes in omni
1. Cor. 14. & 1. Thes. 5. & 1. Tim. 2. tempore, orate & in spiritu: non lingua tantum, & cum perpetua, inquit, vigilantia, sed & in spiritu. Spirituales enim, inquit, sint vestræ petitiones, sobria sit ratio, & ijs, quæ dicuntur, mens intendat. Talia petite, qualia à deo petere conuenit, vt & petita obtineatis. Et in illud incumbentes, & toti expergefacti, sobrij, & mente solliciti, non oscitantes, & vt somniculosorum mos, & vos fricantes, & hinc, & inde
Phil. 2. tem vertentes, sed magno timore, & tremore salutem vestram operemini. Beatus enim qui propter reuerentiam metuit omnia. Magnum bonum sunt preces. Nam si homini quis loquatur virtute prædito, nõ paruum inde fructum percipiet. Quantis ergo bonis fruetur is, cui cum deo colloquium fuerit? Oratio enim colloquium est cum deo. Quod vt scias, audi prophetam dicentem: Iucundum sit deo eloquiũ
Ps. 103. d meum: hoc est, sermo meus appareat deo. An non præstare potest priusquam petamus? Verum propter hoc differt, & expectat, vt occasionem accipiat, qua iustè
B nos sua cura dignos faciat. Siue autem consequamur, quod petimus, siue non consequamur, perseueremus semper in oratione. Et non solum gratias agamus si consequamur, sed etiam si repulsam passi fuerimus. Nam cum deus aliquid nobis denegat, non minus est quàm si concessisset. Nescimus enim nos, quæ nobis conducant, sicut ipse nouit. Itaque siue voti compotes siue impotes simus, gratias agere debemus. Et quid miraris, si nos nescimus quid nobis prosit? Paulus talis, & tantus qui ineffabilia illa consecutus fuit ignorabat, & quæ non expediebant precabatur. Nam quia videbat se tot molestijs cingi, ac circundari crebris tentationibus, orabat, vt ab eis liberaretur: & non semel,
1. Cor. 12. b neque iterum, sed & sæpius. Tertio enim inquit: dominum rogaui. Tertiò autem vocauit sæpe, & non vulgariter. Videamus quomodo affectus fuerit. Num grauatim tulit? num segnior fuit? num languescebat? Non. Sed quid inquit? Dixit sufficit tibi gratia mea. Virtus enim mea in infirmitate perficitur. Non solum non liberauit illum præsentibus malis, sed in
2. Cor. 12. c ipsis perseuerare permisit. Vnde autem manifestum, quòd non tulit grauiter? Audi C ipsum qui dicit, postquam didicit probari domino: Voluptè igitur gloriabor in infirmitatibus meis. Non solum, inquit, postea liberali non requiro, sed & magna voluptate gloriabor in illis. Vidisti gratam animam? Vidisti eius in deum amorem? Audi etiam dicentem. Quid enim precemur, vt oportet, nescimus. Impossibile, Ro. 8. c inquit, est, cum nos homines simus, id certo scire. Relinquendum ergo hoc est omnium conditori, sumendaque sunt cum gaudio, & voluptate quæcunque ipse voluerit: nec spectandum ad speciem eorum, quæ fiunt, sed quid acceptum sit domino. Magis enim scit, quid nobis prosit, quam ipsi nos. Ipse nouit quomodo salus nostra paranda. Nostrum ergo sit opus, continuis insistere precibus, & non ægreferre si differatur quod petimus, sed longanimes esse. Neque enim renuens preces nostras differt: sed hac arte sedulos nos efficiens, ad semetipsum attrahere vult. Nam & pater, quanuis benignus, cum à puero rogatur, abnuit, quasi non volens dare: non vt neget, sed vt ardentius petat, & sibi magis concilietur. Hæc itaque legentes, non desperemus, non deficientes accedamus ad eum, & preces dicamus. Equidem cum crudelem, & inhumanum illum iudicem, qui
D neque deum timebat, neque homines reuertebatur, mulieris sedulitas coegit, & Lu. 18. prouocauit, vt sibi succurreret: quanto ma a gis nos si voluerimus illam imitari mulierem, ad opitulandum nobis prouocabimus mansuetum, & misericordem nostrũ dominum, compatientem, & ad saluandum nos occurrentem? Discamus ergo, vt ipsi à precibus auelli nequeamus, sed perpetuo incumbamus illis, tam diu, quàm noctu: & magis noctũ, quando nullus interturbat, quando magna cogitationum tranquillitas, quando absunt turbulentiæ, quando nullus est, qui ab accessu prohibet, & abducit, quando coacta mens omnia diligenter referre potest animarum medico. Cum enim beatus Dauid, rex simul, ac propheta, tantis implicitus negocijs, purpura, Ps. 118. & diademate amictus, dicat: Media no- b cte surgebam ad confitentum tibi super iudicia iustitiæ tuæ: quid nos dicemus, qui priuatam,

priuatam, & ociosam vitam agimus, neq; eadem, quæ ille facimus? Nam cum in die multis circundaretur curis negocijs, & tumultibus, nec tempus inueniebat aptum suo ad deũ accessui: relaxationis tempus, quod alij somni tempus faciunt, in mollibus stratis reccumbentes, & hinc, & inde
E se versantes, rex tantis vinctus curis, accedendi ad deum tempus faciebat, seorsim deo loquens. Et synceræ intentæq; precationi deditus perficiebat, quæcunque volebat, & orationibus suis bella instruebat, triumphosq; statuens, victoriam victoriæ copulabat. Habuit enim inuicta arma, superna. s. præsidia, quæ non solum ad humana bella conficienda sufficiunt, sed etiam ad dæmonum cohortes peruincendas. Igitur, & nos hunc imitemur priuati. & idiotæ regem, ociosam, & quietam vitam agentes, eum qui in purpura, & diademate monachorum vitam transcendit. Audi enim
Ps. 41. a eum iterum alibi dicentem: Factæ sunt mi
Ibidem hi lachrymæ meæ panes die ac nocte. Vidi
Psa. 6. b sti animam in continua compunctione? Alimonia mea, inquit, panis meus, cibus meus, conuiuium meum, non erant alia quam lachrimæ tam die, quàm nocte. Et iterum: Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum. Quid dicemus, vel quid respondebimus, neq; eam compunctionem declarare volentes, quam
F rex tot obseptus negocijs egit? Quidnam, dic oro, oculis illis formosius, perpetuo lachrymarum imbre, & quasi margaritarum decore ornatis? Vidisti regem, qui noctibus atque diebus lachrymis precibusque deditus fuit? Specta, & doctorem orbis in carcere compeditum, vna cum Sila orantem tota nocte, neque dolore, neque vinculis prohiberi: sed eo magis ingentem feruidumq; amorem declarare erga dominum.
Act. 16. c Paulus enim, inquit, & Silas media nocte orantes, laudabant deum. Dauid in regno, & diademate, lachrymis, & precibus totã vitam insumebat, Apostolus, qui in tertiũ
2. Cor. 12. a cęlũ raptus, cui arcana sunt reuelata mysteria, media nocte in vinculis pęs, & laudes offerebat domino. Et rex media nocte expergefactus confitebatur, & apostoli media nocte continentes preces, & laudes reddebant. Illos imitemur, & nos, & precum continuitate vitam nostram muniamus, & nullum nobis vnquam erit obstaculum. nihil enim est, quod obesse nobis potest, modo sobrij simus. Num loco, & tempore nobis opus est? Omnis locus, omne tem-
1. Ti. 2. b pus huic accessui conuenit. Iterum audi magistrum orbis dicentem: In omni loco leuantes sanctas manus absque ira, & disceptatione: si mentem habueris purgantem se ab illicitis affectionibus etiamsi in foro, etiamsi in domo, etiamsi in via, etiãsi in carcere, etiamsi in mari, etiamsi in diuersorio, etiamsi in officina, & vbi, vbi fueris
G constitutus, poteris inuocato deo precum fieri compos. Quod cum scimus, obsecro, vt cũ ieiunio preeũ faciamus diligentiam, subsidium nobis inde parantes: quò & supernam assecuti gratiam, & præsentem vitam ita agamus, vt deo probetur, & in futuro misericordiam aliquam adipiscamur, gratia, & miserationibus domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, & spirituisancto sit gloria, imperium, & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia tricesimaprima.

INgentes vobis habeo gratias, quod hesternum de oratione sermonem tanta voluptate suscepistis, & tanto studio in auditorium confluitis. Facit enim hoc etiam nos alacriores, vt spirituale conuiuium largius vobis proponamus. Quia & agricola si quando videt agrum seminatum virescere, & germinare, nihil quod ad se attinet, intermittit, quotidie congruam illius curam agens: & die noctuque considerans, ne fortè quid labores suos ledat. Simili modo, & ego spiritualem hunc agrum ve- H strum florere, & semen hoc in sinibus vestræ mentis vtiliter recondi videns, gaudeo, & lætor, multumq́ue sum anxius, non ignorans quàm malignus sit hostis, qui vestræ saluti insidiatur. Et quemadmodum piratæ, quando vident nauem multis mercibus oneratam, & plurimas adducentem diuitias: tunc potissimum varijs molliũtur insidijs, vt possint mercibus omnibus nauigãtes illos spoliare, ita sanè, & diabolus, cum viderit spirituales diuitias coaceruatas, alacritatem feruidam, mentem vigilẽ, & quotidie diuitias augeri cruciatur, & dẽtibus fiendet, & quasi pirata circumit, & innumeras excogitat artes, vt siqua, vel parum inueniat aditum, quicquid nobis est spiritualium diuitiarum deprędetur. Igitur sobrij simus, obsecro: & quanto magis spirituales nostræ facultates crescũt, tanto, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

vigiliæ noſtræ intendantur, vt vndequaq; excludamus eius inſidias,& gratiam dei vita optima nobis conciliantes, ſuperiori loco ſtemus, q̃ vt illius iacula nocere queant. Mala enim beſtia eſt,& multiplices machinationes ſtruit. Et quando non poteſt recta nos facientes ad vitia allicere,& ſuis dolis meſcare (nõ enim cogit, vel vim facit, Abſit,ſed decipit tantum,& quos negligẽtes videt ſupplantat) quando igitur ſalutem noſtram manifeſtẽ lædere nequit, ſæpe per opera carnis quæ agimus, clanculò eſca illata, diuitias noſtras auehit omnes. Quid igitur? Hoc quod dico, operæpretium fuerit manifeſtius explicare, vt illius cognitis inſidijs, damnum quod inde naſcitur, vitare poſſimus. Quando videt nos à manifeſtarijs vitijs abhorrere, & fugere intemperantiam, continentiam verò amplexari:& iterum auerſari auaritiam, odio habere iniuſtitiam: ridere & contemnere delitias, ieiuniis autem & precibus vacare, ac eleemoſynis dare operam:tunc alium comminiſcitur dolum, quò peſſundet omnes noſtras opes, operaq; noſtra faciat inutilia. Nam eos qui magna conſtantia machinationes ſuas vicerunt facit vt bonis operibus inflentur, & ad humanam ſpectẽt gloriam, quò.ſ.à vera eos gloria faciat excidere. Quippe ſpirituale quid faciens, & humanam reſpiciens gloriam, mercedem ſuam hic accipit,& iam vltrà deum nõ habet debitorem. Accepit enim laudes ſuas, à quibus vt glorificetur quæritur,& ſe priuat illis quas dominus promiſit, vtpote maioris faciens momentaneam hominum laudem, quàm dei omniũ cõditoris: id quod Chriſtus de precibus, eleemoſynis,& ieiunijs antea docuit, ſic dicens: Quando ieiunas, vnge caput tuum, & laua faciem tuam, vt ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo qui eſt in occulto: & pater tuus qui videt in occulto, reddet tibi: Et iterum: Quando facis eleemoſynam, ne tuba canas, inquit, ante te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis & plateis, vt videantur ab hominibus. Amen dico vobis, acceperunt mercedem ſuam. Vidiſti quomodo, qui hanc inquirit, illam amittit? Qui autem virtutẽ ita operatur, vt latere velit homines, in die illo terribili in manifeſto accipiet à domino retributionem. Nã pater tuus, qui videt in occulto, reddet tibi in manifeſto. Quaſi diceret: Ne cogites, nullus homo laudabit te, & virtutem clam facis: ſed hoc cogita, tanta erit domini liberalitas, quod non ſinet hoc clam vel in occulto eſſe: ſed præſente omni hominũ genere, ab Adam vſque ad conſummationẽ ſeculi te prædicabit,& coronabit, & retributiones laborum virtutis dabit tibi. Qua igitur excuſatione digni erimus,& laborẽ virtutis ſuſtinentes, & propter momentaneam, euanidamq́; & vilem hominum gloriam, æterna illa noſmetipſos priuantes? Obſecro igitur, vt nos bene muniamus,& quodcunque ſpirituale opus aggredimur, ſtudeamus in promptuarijs animi noſtri recondere, & facere non ad gratiam hominum, ſed vt laudet nos oculus ille qui nunquam dormitat: non vt ab hominib. celebremur & laudemur, & ita indigni efficiamur quos dominus laudet. Ambo.n.hæc pernicialia ſunt, & ſaluti noſtræ detrimentoſa,& ſpirituale aliquid operando ad humanam ſpectare gloriam, & bene aliquid operando ſublime de ſe ſapere. Idcirco ſobrios eſſe oportes ac vigiles, & conquirere nobis quotidiana è ſacris literis pharmaca ita vt perniciosis affectionib. iſtis non irretiamur. Nã etſi quis innumera bona opera fecerit, virtutemq́; omnem abſoluerit, ſi tamen magnum quid de ſe ſentit, maximè omnium miſerabilis eſt & miſer. Quod nobis manifeſtum eſt ex ijs, quæ phariſæo ac ciderunt, qui vt magna de ſe ſenſit, & publicanum contemplit, ſubito deterior factus eſt publicano, & omnes virtutum diuitias lingua ſua effudit: & ſe nudans exhauriẽsq́; pertulit rarũ, & nouum naufragium: apprehenſo.n. littore oẽs merces ſuas ſimul perdidit. Nam ſi ita accidat aliquid propter preces indignè dictas, perinde eſt ac ſiquis in portu naufragiũ faciat. Propterea & Chriſtus diſcipulis ſuis præcipiens, dicebat: Quando omnia feceritis, dicite: ſerui inutiles ſumus. Quo dicto munire eos vult,& quàm longiſſime a perniciosis illis affectionibus alienare. Vidiſtis dilecti, qũo neq; qui humanã gloriã ambit eius gratia virtutis agens opera, vtilitatem aliquam percipit, & quòd qui omnibus virtutibus præditus eſt, ſi poſt bona opera infletur, & magnum aliquẽ ſe exiſtimet, nudus omnino fiat, & omnium vacuus? Fugiamus igitur obſecro, pernicioſas illas affectiones,& ad illũ ſemper vigilẽ oculũ ſpectemus tantũ: & nihil quantũ ad hoc

ad hoc attinet, cõe habeamus cum hominib. neq; ab eis laudari quæramus: ſed contẽti ſimus dominica laude. Cuius laus, inquit, non ex hominib. ſed ex deo. Et quo magis virtutib. locupletamur, & creſcimus hoc magis modeſti ſimus, & humiliemur. Nã etſi ad ſummum virtutis apicẽ pertigerimus, & ſupputauerimus iuſta gratitudine dei in nos beneficia, bene videbimus, quod nihil obtulerimus, adeo multa ille in nos cumulauit. Hinc.n. omnes ſancti probati fuerunt,& deo accepti. Hoc vt ſcias, audi doctorem orbis, animã illam quæ in cęlo verſata fuit, qũo poſt tot præclara opera, poſt tãtum de cęlo teſtimoniũ. (Vas.n. inquit, electionis eſt mihi hic) non obliui ſcitur ſuorum dilectorum, quomodo vtriſque manibus, vt alunt, verſat, & neque eorum memoriam obliterari patitur, de quibus certiſſimus erat, quod per baptiſmum fuerant dimiſſa: ſed clamat,& dicit: Minimus ſum apoſtolorum, & non ſum dignus, vt voce Apoſtolus. Et poſtea, vt excellentem eius diſcamus humilitatem, addit: Eo quod perſecutus ſum eccleſiã dei. Quid agis ò Paule? dominus per miſericordiam ſuam deleuit, & ignouit omnia peccata tua,& tu ea adhuc ſubinde verſas, & memoras? Etiam. Scio enim dicit,& non ignoro, quod ea dominus meus dimiſerit: ſed dum mecũ conſidero, quæ fecerim, & video diuinæ miſericordiæ pelagus: bene diſco, quod gratia,& miſericordia dei ſum, quod ſum. Nam cum dixiſſet, non ſum dignus, qui vocer Apoſtolus, eo quod eccleſiam dei ſum perſecutus: ſubdidit, Gratia autem dei ſum id quod ſum. Ego quidem, inquit, tanta ferebar inſania. Ineffabilis autem eius bonitas, & gratia remiſſionẽ dedit. Vidiſti animam contritam,& circunſerentem continuo memoriam peccatorum, quæ ante baptiſmum cõmiſerat? Illum & nos imitemur, & eorũ quæ poſt baptiſmũ admiſimus, quotidie ſimus memores, continuo ea in mente verſantes, nunquã permittamus, vt ipſorũ obliuiſcamur. Hoc.n. frænum ſufficiet ad humiliandum nos, & modeſtiam ingenerandã. Et quid dico Paulum tantum,& talem? Vis videre etiã eos, qui in vetere lege hinc maxime claruerunt, quòd poſt innumera bona opera, & indicibilem ad deum fiduciam, humiles fuerunt? Audi quid dicat patriarcha, poſtquam conſuetudinem cum deo habuit, & facta eſt ei promiſſio: Ego autẽ, inquit, terra ſum & cinis. Cęterumquia in patriarchæ mentionẽ incidimus, ſi placet, hodie lecta proponamus charitati veſtræ, quo illis explicatis videamus excellẽtem iuſti virtutem. *Et accepit, inquit, Thara, Abram, et Nachor filios ſuos, & Loth filium filii ſui, & Saram nurum ſuam, vxorem autem Abræ filii ſui: & eduxit eos ex terra Chaldæorum, vt proficiſcerentur in terram Chanaan, et venerunt vſq; ad Charran, & habitauit illic. Et fuerunt omnes dies Tharæ in Charran, anni ducenti quinque, & mortuus eſt in Charran.* Attendamus diligenter obſecro, quæ ſint lecta, vt mentem eorum, quæ in ſcriptis latent, deprehendamus. Ecce enim in principio videtur eſſe quæſtio. Nam cum beatus ille prophęta, Moſes, inquã, dixit: accepit Thara, Abrã & Nachor, & eduxit ex terra Chaldæorũ, vt proficiſceretur in terram Chananæorũ: & venit vſque ad Charran, & habitauit illic. Beatus autem Stephanus Iudæos laudans, inquit: Deus gloriæ viſus eſt patri noſtro Abraham, cum eſſet in Meſopotamia, priuſquam habitaret in Charram, & illinc poſtquam mortuus eſt pater eius, migrare eum fecit. Quid igitur? diſſidentne a ſeipſis diuinæ ſcripturæ? Abſit: ſed ex hoc animaduertere licet, quod cum patriarcha deo acceptus eſſet, viſus ei deus, imperauit vt inde migraret. Quod vt agnouit Thara pater eius, licet infidelis eſſet, ac tamen ob amorem in filium, ſocius illic peregrinationis eſſe voluit. Et, vt venit in Charran, ac illic habitauit aliquandiu, vita hac exceſſit. Patriarcha autem tunc ad imperium dei in Chananæam conceſſit. Denique non antea cum deus inde euocauit donec mortuus eſt Thara. *Tunc enim illo defuncto, inquit. Et dixit dominus Abram, Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi. Et faciam te in gentem magnam, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, et eris benedictus, et benedicam benedicentes te, et maledicentes te maledicam, et benedicentur in te omnes tribus terræ.* Singula dicta perſcrutemur, vt religioſam, & piam patriarchę mentem videamus. Et dixit, inquit, dominus Abræ. Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monſtrauero tibi. Nè præteramus obiter dicta, ſed aĩaduertamus quãtũ imperij põdus. Egredere, inquit, de

Universidad de Deusto
Biblioteca

terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quàm monstra uero tibi. Quasi diceret: Relinque certa, & omnibus confessa, & elige magis incerta, & Non apparentia. Considera quomodo ab initio exercetur iustus, vt præeligat non apparentia præ apparentibus, & futura præ ijs, quæ in manibus sunt. Neque enim vulgare, & paruum aliquid erat id, quod ei, vt faceret præcipiebat deus: nempe, vt terram relinqueret, quam inhabitarat tanto tempore, & omnem cognationẽ, & totam patris domum: iretq; nesciens, & ignorans quorsum. Non enim dixit ei, in quam regionem transferre eum velit, sed mandato indefinito pium patriarchã exercuit. Veni enim, inquit, in terram, quam monstrauero tibi. Considera quæso dilecte, quantam mentem requirebat hoc mandatum, & quæ planè nulla, vel affectione, vel familiaritate impediri potuit. Nunc enim quanuis tanta sint religionis incrementa, multi adeo sunt consuetudini suæ alligati, vt potius multa, & si necessitas vrgeat, omnia ferre velint, quàm loca mutare in quibus prius habebant domicilium. Id quod
E non solum vulgo fieri videmus, sed etiam ab ijs qui è medio tumultu fugere, & monasticam vitam delegerunt: quanto magis verisimile erat iustum illum ad hoc mandatum tardiorem, & difficiliorem potuisse fieri? Egredere, inquit, & relinque cognatos, & domum paternam, & veni in terrã quam monstrauero tibi. Quem non turbarent verba ista? neque locum, neque regionem certam ei designat, sed indefinito præcepto mentem explorat iusti. Nam siquis è vulgo fuisset, dixisset vtique: Age, iubes relinquam terram quam inhabito, cognationem domum paternam: quare non, imperando, vt locum hunc relinquam, certiorem me reddis quãtum sit iter? Vnde enim mihi illud innotesceret, quòd hac quam relinquo vberior, & præstantior sit illa? At iustus nihil horum, vel dixit, vel cogitauit: sed respiciens ad magnitudinem eorum, q̃ imperata erant ijs, quæ in manibus habebat, incerta præferebat. Quanuis autem si nec tam generosum spiritum, nec tam philosophicam mentem habuisset, vtpote eruditam per omnia deo parendum esse: erat tamen ei, & aliud etiam ipsam nõ paruum
F impedimentum, nempe mors patris. Scitis enim quòd sæpenumero propter sepulchra cognatorum in illis locis mori deligunt, vbi parentes eorum mortui sepulti sunt. Verisimile igitur erat, & iustum hunc, nisi deũ plurimum amasset, talia potuisse cogitare. Ecce pater propter suum in me amorem, è domo sua profectus, pristinas cõsuetudines despexit, & contemptis omnibus hucusq; hic fuit: & quasi diceret, pp me in aliena terra vita defunctus est: ego autem non daturus sum operam, vt post mortem par ei reddam, & relicto cum cognatione patris sepulchro, hinc abeam? At qui nihil horum promptitudinem eius remorari potuit: sed omnia leuia, & facilia ei apparere faciebat suus in deum amor. Fortassis, & illud mente tractasset, siquidem humanis rationibus res suas moderari voluisset, in hac ætate, qua nunc ad postremam senectã tendo, quorsum abiturus sum? Non fratres mecum ducens, neque cognatos mecum habens, sed ab optimis quibusq; amicis sequestratus, vt solitarius, & peregrinus in terra aliena versabor, nescius vbi errandi finis futurus. Qã si in medio itinere contingat me vita defungi, quæ tantæ miseriæ fuerit vtilitas? Quis me sepeliret senem, peregrinum, carentem ciuitate, carentem domo? Fortassis vxor vicinos exorabit, vt compassionem quandam in me declarent, & iusta ex mercede, & collatione quadam faciet. Quanto satius, vt ipse breui quod su
G peresset tempore, hic residens vitam terminem, quam quòd senex hinc, & inde vager, & omnium scommatis incessar, qui neque in ætate illa quietus viuam, sed loca locis mutans nullibi subsistam? Cæterum iustus ille nihil horum cogitauit, sed præcipienti obedire festinauit. Sed fortè dixerit quispiam: Ad exhortandum sufficiebat ei, Veni in terram quam tibi monstrauero, & faciam te in gentem magnam, & benedicam te. Verum istuc ipsum, nisi pius fuisset, satis erat ad reddendum eum segniorem, & ad obedientiam magis cunctabundum. Nã si fuisset ex magno illo numero, dicere potuisset? Quare me peregre proficisci iubes, & in alienã terrã abducis? Quare si me magnũ facere vis, non hic magnũ facis? Quare in domo paterna versantem, tua benedictione non dignaris? Quod si contingat priusquam perueniam in locum quem iubes, defatigatũ me itineris laboribus perire, & vitam finire, quę mihi ex promissis vtilitas? At nihil horum, vel in

mentem suscipiẽdum censuit, sed sicut voluntarius seruus ad solum imperium obediuit, nihil curiose quærens, nullùmq;
H aliud negocium prætexens: certissimus. n. erat, neutiquam mendacia esse dei promissa. Et faciam te in gentem magnã, inquit, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum, & eris benedictus. Magnum promissionis pondus. Faciam te, inquit, in gentẽ magnam, & benedicam te, & magnificabo nomen tuum: non solum genti magnæ te præficiam, & nomen tuum extollã: sed & benedicam te, & eris benedictus. Ne putes dilecte, tautologiam esse, & idem bis dici, cum dicitur: Benedicam te, & eris benedictus. Tanta. n. te, inquit, benedictione dignabor, vt illa in omne seculum sit duratura. Eris. n. benedictus, ita vt omnes summi honoris loco habituri sint, si eis cum Abram familiaritas contingat. Vides quo modo antea, & ab initio ei prædicit claritudinem, quam illi daturus erat? Faciã te, inquit, in gentem magnam, & magnificabo nomen tuum, & benedicam te, & eris benedictus. Idcirco, & Iudæi in patriarcha superbientes, volebant se in eius familiam
Ioã. 8. e intrudere, & dicebant? Filij Abraham sumus. Sed vt discant, quod propter malos mores indigni sunt ea familia, & genere,
Ibid. dicit eis Christus: Si filij Abrahæ esletis,
I opera Abrahæ faceretis vtiq;. Ioannes quoque, Zachariæ filius, cum ad Iordanem cõfluerent baptizari cupientes, dicebat eis,
Matt. 3. b Progenies viperarum, quis monstrauit vobis, vt fugeretis à futura ira? Facite igitur fructum dignũ pœnitentia, & ne præsumatis dicere: Patrem habemus Abrahã. Dico. n. vobis, quod potest deus ex lapidibus istis excitare filios Abrahæ. Vidisti quõ magnum apud omnes eius nomẽ fuerit? sed ante euentum iusti pietas monstratur, quõ dictis dei crediderit, & omnia, q̃ videbãtur esse grauia, magna facilitate susceperit: *Et benedicam*, inquit, *benedicentes te, & maledicentes te, maledicam: & benedicentur in te omnes tribus terræ*. Vide quomodo attemperat sermonem deus, & quãtæ amicitię mõstrat argumenta. Illos, inquit, amicos faciam, qui germane erga te sunt affecti: & illos inimicos habebo, qui erga te diuerso modo habẽt: id quod vix filij patrũ nomine faciendum putarent, vt fiant inimici, & amici. Maxima dilecte in patriarcham dei est hæc beneuolentia illos. n. in-
quit, benedicam, qui benedicunt tibi: & illos maledicam, qui maledicunt tibi: & benedicentur in te omnes tribus terræ. Ecce, & alterius liberalitatis argumẽtũ. Oẽs. n. tribus terræ enitentur, vt in tuo nomine benedicãtur, & res suas tua agnominatione honestiores faciãt. Audistis dilecti, qualia imperauit dominus Chaldæo vetulo, K
qui neq; legem sciuit, neq; prophetarum audiuit vaticinia, neq; vllam aliam doctrinam didicit? Vidistis quanta præceptorũ moles? quomodo ad ea perficienda sublimi, & iuuenili animo habebat opus? Videte posthac, & patriarchæ gratitudinem ac obedientiam, quomodo nobis eam scriptura manifestet. *Et profectus est*, inquit, *Abram sicut locutus est ei dominus, & iuit cum eo Loth*. Non simpliciter dixit, Et profectus est Abram: sed, sicut locutus ei dominus, Omnia, inquit, fecit, quæ ad præceptum hoc pertinebãt. Dixit, quod reliquerit omnia, dimiserit cognationem, & domum. Dixit, quod iret in terram, quam nesciret: & munere suo functus est. Promiserat deus facturum eum in gentem magnam, & benedicturum: credidit Abram etiã hoc euẽturum. Sicut locutus est ei dominus, ita profectus est: id est, credidit ijs, quæ sibi à deo sunt dicta, nihil fluctuans, nihil cedens, sed firmato animo ita profectus est: idcirco, & à domino magnã obtinuit gratiam. Et iuit, inquit, & Loth cum eo. Quare cũ dominus dixerit: Egredere de terra L
tua, & de cognatione tua, & de domo pr̃s tui: hunc assumpsit? non fuit inobediens domino? Sed forte, quia iuuenis erat, & patris loco ille præfectus: & ille ob singularẽ amorem, morumq; suauitatem à iusto diuelli noluit. Et hac de causa Abram eũ assumpsit, & filij loco postea habuit, præsertim, quod tam grandæuus nullum adhuc habebat filium, propter Saræ sterilitatem. Aliter etiam dicere licet: Mores adolescentis non multum à iustitia aberant. Nam cum propositi ei erant duo fratres, & ipse iustiori adhærebat. Quantæ. n. prudentiæ erat, diiudicare, & probare, cui patruorum sui curã permittere deberet? Insuper, & peregrinationem eligere, honestatis morum erat indicium. Nam licet tandem in quibusdam errasse videatur, quando primis dignitatibus excidit, attamen vestigiũ iusti subsequi proxime studebat. Atq; ideo iustus illum in socium itineris accepit,

& ipse

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ipſe magna alacritate alienam vitã domeſticè prulit. Porrò, vt ſciamus hęc a deo fuiſſe imperata patriarchæ, non cum iuuenis eſſet, ſed iam ad ſenectã vergenti, quando plerique hominum ad peregrinandum difficiliore ſunt, inquit: *Abram autem erat annorum ſeptuaginta quinque quando exiuit ex Charram*. Vidiſti quomõ, nec ætas ei fuit
M obſtaculo, neq; aliud quiddam, quod potuit eum detinere, vt domi reſideret: ſed vicit omnia ipſius in deum amor. Anima.n. vigilans, & ſobria, cuncta diſſecat impedimenta, totaq; fit e.us, quod amat, & a nullo, quod in medio apparet difficile, remorari ſe patitur: ſed omnia pręterit, nec ſubſiſtit, priuſquã re deſiderata potiatur. Propterea, & iuſtus iſte, neq; ſenectute, neque alijs maiorib. cauſis prohiberi potuit, quin omnibus diſruptis vinculis, quaſi iuuenis, & iuuenеſcens, ac a nullo prohibitus, feſtinabat, & anhelabat domini præceptũ perficere. Neq;.n. poſſibile eſt, vt rem ſortem, & egregiam, quis vnquam aliter faciat, niſi antea aduerſus omnia, quæ obſiſtere poſſunt, ſe armet, & inſtruat. Hoc vtiq; clare ſciens, & iuſtus ille, omnibus pręteritis nõ curabat, vel conſuetudinem, vel domũ paternam, vel ſepulchrum, vel ſenectutem ipſam: ſed in hoc duntaxat figebat mentem, quomodo implere poſſet, quod à domino fuerat imperatum. Licebat hic videre rem multis miraculis plenam, quod hõ in profundiſſima ſenecta, cum vxore, ẽt ipſa ætatis prouectę, & multis famulis ſe alio trãſferat, maxime, quod neſcius vbinam erran
di futurus finis. Quod ſiquis, & illud prudenter expendat, quantæ per illud tps viarum difficultates erant, neq;.n. ſicut nũc licebat impauide verſari, & tã facile profectiones ſuſcipere, nã ſingula loca proprijs
A ducibus diſtincta erãt, eratq; neceſſe iter agentibus a ducibus ad duces tranſire, & quotidie de regno in regnũ progredi, erat igitur, & hoc nonnihil obſtaculi iuſto, niſi tantum habuiſſet diuina mandata perficiẽdi deſiderium. Verum omnibus illis impedimentis, quaſi araneæ tela eſſent, diſruptis, menteq; fide roborata, bene fidens dignitati promittentis, iter aggreſſus eſt. *Et accepit*, inquit, *Abram Saram vxorem ſuam, & Loth filium fratris ſui, vniuerſamque ſubſtantiam, quam poſſederant in Charram, & exiit, vt proficiſceretur in terram Chanaam*. Vide ſcripturæ diligẽtiam, qũo nobis omnia narrat, vt per omnia diſcamus iuſti pietatẽ ac religionem. Accepit, inquit, vxorẽ ſuã, & Loth, vniuerſamq; ſubſtãtiam, quã poſſederant in Charran. Non ſimpliciter dixit: Omnia quæcunq; poſſederãt in Charrã: ſed vt diſcamus, & nihil ex bonis Chaldaeis accipiebat patriarcha, ſed paternis illis omnibus relictis fratri, exijt, ea ſolum ſecum ferens, quæ & in Charran poſſidebat. Et hoc faciebat, non quod vſqueadeo illa magnifaceret, ſed vt ex facultatibus illis poſſet omnibus teſtari, quanta dei erga ſe fuiſſet prouidentia. Qui.n. ex terra Chaldæorum eum euocauit, & iterum inde migrare iuſſit, ipſe, & ſubſtantiam illius quo- B
tidie augebat, & omnem moleſtiã auferre
bat. Itaq;, quod hæc ſecum ferebat, & per omnem viam ſic procedebat, ſpecimẽ erat piæ religioſæq; mentis. Quicunq;.n. videbant, merito cauſam requirebant quare iuſtus ille peregrinus: Dein reſpondens ille, quod iuſſu dei in alienam terram, relictis proprijs tranſiret, operibus ſuis docebat, & dicebat, quam pia eſſet iuſti obedientia, & quam excellens dei erga illum cura. *Et exiuit*, inquit, *vt proficiſceretur in terrã Chanaan*. Vnde ſciebat, quod in terra Chananæa futurus eſſet ſuæ peregrinationis exitus? Quanuis præceptum ita continebat: Veni in terram, quam monſtrauero tibi: attamen deus ei, & hoc ſignificauit, indicans menti eius terram, in qua ipſum conſtituere volebat. Propterea.n. cum præciperet ei, inde finite dicebat: Veni in terram, quam monſtrauero tibi, vt nobis iuſti virtutem detegeret. Deinde poſtquam ille, qđ ſuum erat magna largitate attulit, mox deus ei ſignificauit, in qua terra vellet eum domicilium habere. Quia.n. eximias iuſti virtutes præuidebat, idcirco eum ex domo euocauit, & neq; fratrem, vt acciperet iuſſit: quoniam volebat illum doctorem fieri, nunc ijs quidem omnibus Palæſtinis, C
paulo poſt autem etiam Aegyptijs. Vidiſti quomodo non in natura, ſed in voluntate mentis noſtræ ſita ſunt, tam, quę ad virtutem, quam, quæ ad vitia pertinent? Ecce natura quidem fratres erant, voluntate autem non item. Sed ille, licet frater ad tantas virtutes peruenerat, adhuc errore præoccupatus fuit: hic autem omnibus quotidie monſttabat virtutis ſuę erga deum incremẽta. *Et venit*, inquit, *in terram Chanaã, & pertranſiuit Abram terram in latitudinem eius*

eius, vſq; ad locum Sychem, ad quercum excelſam. Docet nos ſcriptura locum regionis, in quo nunc iuſtus habitaculum facit. Deinde, vt ſciamus quomodo ſe illic res habebant, inquit: *Chananæi autem tunc inhabitabant terram*. Neq; hoc ſimpliciter, & abſq; cauſa beatus Moſes aſſignauit, ſed vt diſcamus etiam illinc mentem philoſophicã, & bene inſtitutam. Quia cũ loca illa præoccupata eſſent a Chananæis, cogebatur quaſi vagus, & peregrinus, & quaſi abiectus, & vilis aliquis diuerſari, vt forte obtingebat. Et forte, neq; diuerſorium facile inueniebat: attamen, neq; ſic ægreferebat, neq; impatiẽs inter ſeipſum dicebat: Quid hoc? Ipſe ego, qui tanto cum honore, & tãta cum obſeruatione agebam in Charran,
D nunc cogor ſicut ciuitate carens, & peregrinus, & aduena obambulare, idq; gratiæ loco ducere, & quietem in vili quærere diuerſorio, & neq; hoc inuenire poſſum, ſed in tabernaculis, & tuguriolis verſari, aliasque neceſſitates ferre cogit me neceſſitas. Hoc cine eſt, quod dicebat: Veni, & faciãte in gentem magnam? Pulchra.ſ. præludia, quid ſuaue poſthac expectandum? At nihil tale dicebat iuſtus, neq; fluctuabat, ſed integra mente, & perfecta fide, bene fidens dei promiſſis, immoto perſtitit animo, vnde ſtatim, & ſupernam conſolationem accipere meruit. Verum ne ſermonẽ producamus longius, hic ſermoni finem imponamus, illud vnum orantes charitatem veſtram, vt mentem iuſti illius imitemini. Etenim abſurdiſſimum eſſet, quòd iuſtus ille, cum de terra in terram vocaretur, tantam præ ſe tulit obedientiam, & neque ſenectus, neq; alia, quę enumerauimus præpedimẽta, neq; temporum difficultas, neq; vlla alia, quæ remorari ipſum poſſe videbantur, ad obediendum tardiorem eum facere potuere: ſed omnib. vinculis ruptis, cucurrit, & feſtinauit ſenex, quaſi iuuenis reſumptis viribus, cum vxore, & fratris filio, & famulis, vt perficeret opere, quod ſibi a deo demandatum erat. Nos autẽ, qui
E non de terra in terram vocamur, ſed de terra in cœlum, nõ eandem, quam ille iuſtus alacritatem obediendo exhibemus, ſed frigidas plerunq;, & inutiles prætexim cauſas. Et, neq; nos promiſſorum magnitudo, neq; viſibilium rerum vilitas, neq; qꝑ terrenæ ſunt, & momentaneæ, neq; vocantis dignitas attrahit: ſed tantæ ſumus negligentiæ, vt præferamus momentanea ſemp manentibus, terram cœlo: ea quæ auolant anteq̃ habeantur, ijs, quę nunq̃ finem accipere poſſunt. Quouſq;.n. dic quæſo, ita inſanimus in colligendis pecunijs? quæ rabies cogit quotidie à tam moleſta concupiſcentia infeſtari, & nunquam ſatiari, ſed deterius habere, quam ebrij? Nam ſicut illi quanto magis mero ſe diſtendunt, tãto magis flagrant ſiti, & caminum ſuccendũt minus tolerabilem: ita nimirũ, & iſti, qui ſeſe tyrannidi auaritiæ ſubiecerunt, nullũ cõcupiſcentiæ finem ſciunt: ſed quãto plura affluunt, tanto magis flãma creſcit, & caminus ardet validius. Nõ videmus, qꝑ ij, qui ante nos fuere, quanuis totius orbis victores eſſent, vt ita dicam, nudi, & ſolitarij ex hac vita abrepti ſunt? neq; pluribus licuit eis frui, niſi quantum rõnes, & pœnæ pro omnibus ab eis exigentur. Et ſæpenu- F
mero inimici facultates eorum inter ſe diſtribuerunt: peccata aũt, quæ ex illis contracta, ipſi ſolum ſecũ ferentes, abiere, & pro ijs magnæ indignationis ſupplicia ſuſtinentes, cõſolatione vndiq; deſtituũtur. Quare igĩ, dic oro, tã negligẽtes ſalutis noſtræ, ita cõſultamus de anima noſtra, quaſi aliena eſſet, & nõ noſtra? Nõ audis Chriſm Matth.
dicẽtem: Quam dabit hõ commutationẽ 16. &
animæ ſuæ? Et iterũ? Quam vtilitatem ac- Mar. 8.
cipit hõ, ſi totum mundum lucrifacit, ani d
mæ aũt ſuæ detrimentum patiatur? Num Ibid. &
habes, qđ pro hac rependatur digne? Etiã Luc. 9.
ſi totũ orbem dixeris, nihil dices. Quæ.n. d
vtilitas, ſicut dixit Chriſtus, totum mũdũ lucrifacere, animam autem detrimentum pati, qua nihil nobis magis familiare? Verum eam, quæ tam pretioſa eſt, cuius tantam curam agere debemus, vt nihil illi prę
ferri debeat, ſic deſpicimus, vt quotidie diſcerpatur, & interim ab auaritia expugnetur, aliquando à luxuria excorietur, interdum ab ira confundatur, & à quibuſuis affectionibus multipharia vexetur: attamen ita erga eam affecti ſumus, vt nullam illius geramus curam. Quis nos poſthac dignabitur venia, & poſthac ab imminente pœna eripiet? Idcirco obſecro, vt cum tempus habemus, detergamus eius ſordes largis eleemoſynis, & illis peccata noſtra, G
extinguamus. Ignem enim dicit, extinguit aqua, peccatum vero eleemoſynæ. Nihil enim prorſus ita nos eximere poteſt

poteſt a gehenna ignis, atque largitas eleemoſynarum. Iſtam ſi præſtiterimus iuxta leges a domino traditas, nempe nihil ad oſtentationem facientes, ſed ob amorẽ in deum, poterimus, & peccatorum noſtrorũ maculas abluere, & diuinam miſericordiã aſſequi, gratia & miſerationibus vnigeniti filij dei, domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cũ patre ſimul, & ſancto ſpiritu ſit gloria, imperium, honor nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia triceſimaſecunda.

PLurimus & ineffabilis in recens dictis theſaurus latet dilecti, & opus eſt intẽta mente, ſobriaq́ue, & vigilanti ratione, ita vt nihil eorum, quæ in breuibus verbis latent, nos prætereat. Nam propter hoc & miſericors deus non facili, & perfunctoria lectione voluit nobis omnia manifeſta, & perſpicua eſſe, vt excuſſa ſomnolentia noſtra, vigiles ipſi multam decerpamus vtilitatem. Solent enim ea quæ labore, & inquiſitione aliqua inueniuntur, magis infigi
H noſtræ menti: ea vero, quæ facile conquiruntur, citius e corde noſtro auolare. Obſecro igitur ne ſimus negligentes, ſed excitemus mentem noſtram, & in ipſam ſcripturarum profunditatem intueamur, vt maiori inde lucro accepto, domum redire liceat. Eſt enim eccleſia dei mercatus quidam ſpiritualis, medicorumq́ue officina animabus: & par eſt, vt ſicut qui ad nundinas veniunt, inde multis mercibus conquiſitis redeamus: vel quaſi è medici domo, receptis, quæ animab. noſtris cõgruũt medicamentis, exeamus. Non.n. ideo quotidie conſtituimus, vt duntaxat conuentus fiant ſimpliciter: ſed propterea congregamur, vt vnuſquiſque pharmaco ſuis affectionibus congruo ſuſcepto, domum concedat. Qũo.n. non fuerit abſurdiſſimum, quod a puellis noſtris quotidie a ſcholis redeuntibus petimus, quid amplius diſcendo profecerint, & adiecerint (neque enim ſineremus eos fortuito, & abſq; vtilitate in ludum ire, niſi fructum ampliorẽ inde cõſecuturos videremus) nos autem, qui iuſtam ætatem habemus, & in ſpiritualibus ſcholis ſumus, non par illis ſtudium exhibemus, maxime cum hæc in lucrum, & ſa-
I lutem animarum ſpectent? Igitur obſecro, vt ſeipſum quotidie ſcrutetur vnuſquiſque, quid ex hodierna quid ex proxima lectione vtilitatis retulerit, vt ne videamur, & nos temere atque ſtuſtra adeſſe. Quod ſane nos extra culpam facit, offerimus quicquid noſtri eſt officij, & nihil prorſus quod poſſumus intermittimus: quod etiam ijs, qui nobis ſuccenſent, nec occurrunt, nec dicta diligenter auſcultant, maioris condemnationis erit occaſio. Audi Chriſtum, dicentem ei qui talentum defoderat: Maligne ſerue, oportebat te pecuniam tuam apud numularios depoſuiſſe, & veniens ego repetiſſem eam cum vſura. De Iudæis autẽ: Si non veniſſem, & locutus ſuiſſem eis, peccatum non habuiſſent: nunc autem excuſationem non habent. Cęterum nos hoc modo non agimus, vt prorſum crimine careamus, & in nullo arguamur, ſed veſtrum profectum viuere cupimus. Et noſtram lætitiam imminui arbitramur, etiam quantumuis innocentes ipſi ſimus, niſi & vos ſtudium laboribus noſtris dignum exhibueritis. Hæc enim noſtræ lætitiæ ſubſtãtia eſt, ſi veſtra in ſpiritualibus incrementa videamus. Et ſcio quidem quod gratia dei tantum polletis intellectu, vt & alio valeatis exhortari: ſed iuxta beatum Paulum, memoriam veſtram refrico, & prouoco veſtrum zelum, & promptitudinem animi, ſubinde hæc admouens, & cupiẽs vos perfectos, & abſolutos fieri. Nihilo minus etiam argumentum nihil eſt hoc veſtri in diuinis profectus, quod tanta promptitudine quotidie huc conuenitis, & ſpirituali doctrina expleri non poteſtis. nam quẽadmodum corporalis cibi appetitus, indiciũ eſt bonæ valetudinis: ita deſiderium ſpiritualis doctrinæ, manifeſtiſſimum argumẽtum eſt animæ bene habentis. Quapropter & ego bene conſcius veſtri deſiderij, quod licet quantumuis producã ſermonem, non poſſim vel ſic explere deſideriũ, & alimẽto ſpirituali vos ſatiare, non deſiſto pro mea virili voluntate, ea q̃ dei gratia ſuppeditat in veſtrã vtilitatẽ quotidie vobis proponere, & diuinæ ſcripturæ doctrinã mentibus veſtris inſerere. Age igitur, & hodie miſericordem deum obſecremus, vt linguã noſtram dirigat ad inueniendum, quod quærimus, & pro more noſtro afferamus doctrinam, propoſitis primum his, quę lecta ſunt charitati veſtræ. *Et viſus eſt*, inquit, *dominus Abræ*. Nunc primũ inuenimus in ſcriptura dictũ, quod viſus ſit. Et dixit ei. Non ne bene dicebam ab initio, latere in paucis illis verbis magnum theſaurũ? Ecce.n. ſtatim

Mat. 25 e
Luc. 19. d
Ioã. 15. d
Ro. 11. b
K

ſtatim rarum, & admirabile proœmium. Et viſus eſt, inquit, dominus deus Abræ.
L Neque.n. ſcriptura diuina verbo hoc vſa eſt, cum de Adam, vel de Abel, vel de Noe, vel de alio quopiam locuta eſt. Quid igi-
Exo. 33. tur eſt, quod dicit: Et viſus eſt? Et quomodo alibi dicit: Nullus videbit deum, & viuet? Quid igitur dicemus nunc ſcriptura dicente: Et viſus eſt? Quomodo viſus eſt iuſto? Num ipſam ſubſtantiam vidit? Non,
a abſit. Sed quid? Sic viſus eſt, vt ipſe ſolus ſit, & vt illi poſſibile erat videre. Sapiens enim, & miſericors dominus noſter multas ſcit vias, quibus ſe humanæ attemperat naturæ, & ſemetipſum his, qui ſe an-
Eze. 12. tea præparauerunt digne manifeſtat. Idq́; demonſtrat per prophetam, dicens: Ego vi-
Eſa. 6. a ſiones multiplicaui, & in manibus prophetarum aſſimilatus fui. Quoniam, & Eſaias vidit eum ſedentem: hoc autem deo indignum. Deus.n. non ſedet. Aut quomodo,
Dan. 7. b cum ſit incorporea, & locis incomprehenſa natura? Et Daniel quoq; vidit eum, vt
Zac. 13. antiquum dierum. Zacharias autem aliter
Ezec. 1. eum contuitus eſt. Sed & Ezechiel aliter, vnde dicebat: Ego viſiones mnltiplicaui: hoc eſt, vnicuiq; apparui pro ſua dignita-
M te. Et nunc quoq;, quia iuſtũ à domo eius euocarat, & imperauerat, vt in alienã iret terram, in qua agebat vagusq́;, & peregrinus, vtpote Chananæis illic adhuc habitãtibus, inquireret vbi domicilium haberet: (Bonus igitur dominus conſolari eum, & eius ſolidare alacritatem volens, vt ne torpeſceret, neq; dubitaret ad promiſſionem iam ſibi factam, qua dixit: Veni huc, & faciam te in gentem magnam, quandoquidem diuerſa à promiſſione videbat fieri, & ſe obambulare vti abiectum, & vilem, & omni præſidio deſtitutum, neq; habentẽ vbi diuerteret, vt igitur mentem eius excitet, inquit: *Et viſus eſt dominus Abrę, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc*. Eſt, & hæc pollicitatio magna, & aſſimilis illi per quam eum a domo euocarat. Dixerat.n. Magnificabo nomen tuum: & ppea nunc iterum dicit: Semini tuo dabo terram. Nã cum iam ſenex eſſet, filioq́; careret ob Saræ ſterilitatem, promittitur ei, quod terrã acceptarus ſit ex eo naſcendus. Miſericordiã dei hic, oro, conſidera, qũo cum præſciret iuſti virtutem, vult eũ omnibus manifeſtum facere, & ita elaborare, vt quaſi margarita aliqua clareſcat. Vnde cũ promiſſionem promiſſionibus adiunxiſſet, iterũ paruam moram facit, & differt, vt hac potiſſimum ratione patriarchę pietas monſtretur: quia res ſecus, quam promittebantur euenire videns, nõ inquietus erat, nec impatiens, nec turbabatur, ſed immotum habebat animum, certus ea, quæ ſemel à A deo ſibi promiſſa rata, & firma fore. Paulatim perſcrutemur ſingula, vt ſic, & artificioſam optimi dei ſapientiam, & ſimul curam, quam erga iuſtum hũc declarauit, & patriarchæ in dñm amorem addiſcamus. Et viſus eſt, inquit, dñs deus Abræ'. Qũo viſus eſt? Sicut ipſe ſolus ſcit, & ille videre potuit. Non.n. hoc dicere deſinam, q̃nquidem modum ignoro: audio.n. ſolum ſcripturam dicentem: Et viſus eſt dñs deus Abræ, & dixit ei: Simini tuo dabo terrã hanc. Diligenter memores eſtote promiſſionum, quæ à deo fiũt, vt cum audieritis iuſtum varijs premi, diſcatis, quam fuerit excellentis ſapiẽtiæ, q̃ ſolidæ fortitudinis, q̃ firmi, & immoti in deum amoris. Et ex ijs, quę iuſto illi contigerunt, erudiamini, vt ne exiſtimetis derelictũ eſſe à deo, ſiq̃n videritis ſtudioſum aliquẽ, tentationibus, vel alijs huius vitæ afflictionibus vexari: ſed cogitantes multiplicem diſpẽſationũ dei varietatem, relinquatis hoc incompræhenſibili eius prouidentię. Nam ſi iuſtum illum tam pium, tantamq́; præ ſe ferentẽ obedientiam permittit tẽtari talibus, quæ ſtatim bene ſcietis: non deſpiciens famulum ſuum, ſed alijs omnibus volens illius B detegere virtutem. Solet.n. ita cum iuſtis omnibus agere, & quotquot diuinarum lectionum eſtis ſtudioſi, poteritis ex ſuperioribus diſcere, & inuenire, quod ita famulorum ſuorum vitam diſpenſet. Qũo igitur non fuerit extremæ ingratitudinis, & maleuolentię, non habere pro maximo ſigno magnæ curæ, & ineffabilis miſericordiæ dei, ſed pro derelictione talem permiſſionem? Monſtrans igitur eminentem ſuam virtutem, duo hæc iſto loco efficit, & vt ſeruorum ſuorum tolerantia fortitudoq́; manifeſtetur omnibus, & ſuæ prouidentiæ ſapientia ẽt in medijs periculis, difficultatibuſq́; ſummis colliqueſcat. Nã cum prope deploratæ ſint res, tunc quorſum vult, dirigit omnia, neq; aliquid difficultatis in medio eſt, quæ impedire, queat. *Et viſus eſt*, inquit, *dominus deus Abræ, & dixit ei: Semini tuo dabo terram hanc*. Magna, & deſiderabi

lis

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis promissio, præsertim iusto. Scitis enim quomodo, qui iam prouectæ senectutis sunt, & omnem vitam absq; pueris transegerunt, optant pueros. Itaq; dñs obedientiæ mercedem ipsi daturus, quia mox, vt
C audiuit: Egredere de terra tua: non moras nexuit, non distulit, sed obediens imperãti, quod imperatũ erat mox facit, inquit: Semini tuo dabo terram hanc. Vide qũo per verbum mentem eius erigit, & sufficiẽtem ei tribuit laborum retributionẽ. Proinde, & iustus suam gratitudinem declarans, statim ad gratiarum actionem conuertitur. *Et extruxit illic*, inquit, *altare domino, quem viderat*. Vide præ mẽtis specimen. Et locum ipsum, ob suam cum deo cõsuetudinem ibi habitam, consecrauit, & gratiarum actionem pro viribus declarauit. Hoc.n. quod dicit, Extruxit altare: idem est, quod gratias pro promissis egit. Et sicut homines nonnunquam amicitia mouentur, vt domos ædificent ijs, qui synceriter, & amice sibi afficiuntur, & nonnunquam etiam ciuitates condiderũt, quibus familiarium nomina indidere: ita, & iustus ille, visionem dei aslecutus, altarium illi consecrauit. *Et extruxit*, inquit, *illic altare domino, quem uiderat, & discessit inde*. Quid est, & discessit inde? Quia deo locus ille segregatus, & sanctificatus erat. *Discessit, & transiit in montem uersus Orientem Bethel, et erexit ibi tabernaculum suum*. Tumultuarium, inquit, domiciliũ fecerat. Vide qũo erat frugalis, & luxum fugiebat, qũo tam expeditus, vt cum vxore, & famulis tam facile migraret. Audiant viri, audiant mulieres. Nam sæpe in villam tantum exire volentes, multa indigemus mechanica, valdeq; actuosi sumus, vt multa nobiscum at
D trahamus, quæ non solum non sunt nobis vsui, sed & superuacanea, & inutilia, & põpæ gratia apparata, & tñ, vt ea nobiscum circunferamus. Verum iustus ille non sic egit, sed quia dominus dignatus est, cum ipso habere familiaritatem, vt locum consecrauit, & altarium extruxit, migrauit magna facilitate alio. *Et erexit illic tabernaculum suum Bethel iuxta mare, et Aggè, uersus Orientem. Et ædificauit*, inquit, *altare domino, et inuocauit in nomine eius*. Vide qũo per oĩa religiosam mentem præ se fert. Illic.n. ob promissionem sibi à deo factam aram extruxit, & a loco cõsecrato discessit: hic aũt quia tabernaculum fixerat, iterũ ædificauit, inquit, altare dño, & inuocauit in nomine dñi. Vidisti mentem bene institutã, & sapientiæ deditam? Vidisti qũo, qđ scribens admonuit admirabilis orbis doctor beatus Paulus, & dicit: In omni loco leuãtes sanctas manus: id patriarcha priu opere cõpleuit, in singulis locis altaria cõdẽs, & dño gratias agẽs? Sciebat.n. sciebat manifeste, qđ nihil aliud reqrat ab humano genere dns vniuersi, post innumera, & ineffabilia beneficia sua, q̃ aĩam gratiarum E
actioni studentem, & scientẽ fateri gratiã pro ijs, q̃ iam aderant. Cæterũ videamus, qũo, & hinc iustus migrat. *Et discessit*, inquit, *Abram, et profectus castrametatus est in solitudine*. Vide iterũ religiosam eius mẽtem, & sapientiæ studiosam. Iterũ, inquit, discessit, castrametatusq; est in solitudine. Quare illinc discesserit? Forte videbat qbusdã incolis non placere suũ aduẽtum, proinde eximiã suã mansuetudinẽ declarans, & qũo tranquillitatẽ magnificaret, & ne cum homine aliquid haberet negocij, solitudinem apprehẽdit. Profectus, inquit, castrametatus est. Aliena dictione vsa est diuina scriptura. Nam quemadmodum de militib. solemus dicere, ita & de iusto hic dicit, quod castrametatus sit, vt ostendat expeditum patriarcham, quod sicut milites absq; difficultate nunc huc, nunc illuc tentoria sua erigunt: ita & iustus ille, quãuis secum duceret vxorem, & fratris filiũ, & tantum seruorum numerum: maiori tamen facilitate migrare solebat. Vidisti frugalem senis, cum vxore, & tot seruis vitã? F
Mihi magis admirabilis videtur mulieris fortitudo. Cum enim cogito muliebris sexus infirmitatem, & animaduerto quomodo tam facile tanta alacritate, cum iusto peregre vadit, & subinde migrat, neque ipsa moleste fert, neque iusto negocium facit: obstupesco, & censeo, quod non minorem spiritum, & fortitudinem, quam Abram possederit, & ipsa. Et hoc maxime sciemus, cum ea, quæ consequenter lecta sunt pertractauerimus. Vidisti quod postquam audiuit, Semini tuo dabo terram hanc: qũo non quieuit iustus ille, & nunc huc, nunc illuc transiuit: sed vide qũo iterum à solitudine exigitur, non ab hominibus, sed necessitate famis. *Et facta est*, inquit, *fames super terram*. Audiant qui temere, & incircunspecto loquuntur, & diuinant, dicẽtes, quoniam quispiam aduenit,

nit, fames facta, & quoniam adfui, hæc contigerunt. Ecce etiam in aduentu iusti fames, & fames valida, & non turbatur iustus, neq; aliquid humanũ patitur, & suo aduentui tribuit famis causam. Sed quia vidit naturam argui, & inualescere famẽ: *Descendit*, inquit, *in Aegyptum Abram, ut habitaret illic, quia inualuit fames super terram*. Attende quomodo ampliora fiunt iusto septa, & remotior fit meta. Dispensabat.n. dominus, vt non solum Palæstinam in co
G lentibus esset doctor, sed & ijs, qui in Aegypto erant, & lux suæ virtutis manifestaretur omnibus: quasi.n. luminare quoddã, eum, qui in Chaldæorum delituerat terra, illinc euocarat, vt eos, qui in tenebris errorum sedebant, ad veritatis viam intro duceret. Sed forte diceret aliquis: Et quare non potius eos, qui in Chaldæa erant, vt ad religionem venirẽt, sua pietate effecit? Verisimile quidem est, illorum salutem
Mat. 13. g per aliorum prouidentiam procuratam. Attamen audi Christum dicentem: Non
Mar. 6. a est propheta absque honore, nisi in sua patria. Vt igitur opere impletet promissionem, quam illi fecerat dicens: Et magnificabo nomen tuum, propterea, & famem oriri permittit, & cogente necessitate in Aegyptum eum ire facit, vt discerent, & qui illic erant, quanta viri virtus. Nam fames quasi lictor, qui vincula iniecit, ita vi è deserto in Aegyptum eum abstraxit. Sed videamus, quæ hic sequuntur, & in quantas difficultates iustus incidit: vt, & eius fortitudinem discamus, & vxoris illius sapientiæ studiosam mentem. Postquam igitur multum itineris processerunt, & proxime Aegyptum erant, iustus angore mentis afflictus est: &, vt ita dicam, de vita sua
H timẽs, & tremẽs, dicit vxori suæ. *Factũ est*, inquit, *quando Abram appropinquabat, vt intraret in Aegyptum, dixit Saræ uxori suæ: Scio quod formosa sis mulier, futurum itaq;, ut cum te viderint Aegyptii, dicant: Ista est uxor eius, et occident me, te autem uendicabunt. Dic igitur, soror eius sum, ut mihi propter te bene fiat, et uiuat anima mea propter te*. Vidisti ex verbis, in quanto angore, & metu constitutus fuerit iustus, & neq; turbabatur animo, neq; cogitans intra se, dicebat: Quid hoc? num derelicti sumus? num decepti sumus? num nos prouidentia sua destituit dominus, qui dixit: Magnificabo te, & semini tuo dabo terram hanc? Num ille nos relinquit nunc de extremis timere, & in manifestum incidere periculum? Nihil horum, vel in mentem accipiendum existimauit iustus, sed vnum hoc curabat, quomodo arte aliqua excogitata posset, & famis consolationem inuenire, & Aegyptiorum manus effugere. Scio, inquit, qđ formosa mulier sis. Vide quanta mulieris erat formositas: nam, & cum in senectam iam vergeret, & post tot annorum numerum adhuc durauit vigor pulchritudinis I
in facie, etiam post tantam miseriam, & malorum sustinentiam, quam in via fuit experta, de locis in loca transeundo, & à Chaldæorum regione in Charran, & à Charran in Chanaan, & iterum inde in Chananæam, & iterum huc, & nunc iterum in Aegyptum. Quem non fortium virorum defatigarent tot continuæ peregrinationes? Verum egregia hæc mulier, etiã post tot exantlatas ærumnas, luculenta adhuc est facie, vnde, & vehementem, ac congruam curam afferebat iusto? Ideo, & dicebat, Scio quod mulier formosa sis: futurum itaq;, vt cum te viderint Aegyptij dicant: Ista est vxor eius, & occident me: te autem vendicabunt. Considera, quantum confidebat personæ mulieris, non timens ne forte laudibus remissior fiat, quin & tale inducit consilium dicens: Vt ne me quidem occidant, te autem vendicẽt: dic igitur, Soror eius sum, vt mihi bene fiat, & viuat anima mea propter te. Quoniam non vulgare erat, quod imperabat, propterea verbis, quæ subdidit, allicere, & ad misericordiam flectere, persuadereque eam volebat, vt prompte actum suum recitaret, Futurum itaq;, vt cum te viderint Aegyptij, dicant: Ista est vxor eius, & occident me, te autem vendicabunt. Non dixit, contumelijs te afficient: nõ vult enim eam nunc contristare, propter eum, qui famem fugit, operaberis manibus apud Aegyptios, erisque mihi salutis causa, vt mi- K
hi bene sit propter te. Miserabilia sunt hæc verba, sed & multus erat timor propter insaniam Aegyptiacam. Et quia nõdum mortis erat soluta tyrannis, propterea in adulterium vxoris consentit iustus, & quasi seruit adulterio, in mulieris contumeliam, vt mortem effugiat. Erat adhuc terribilis facies mortis, nondum erant æreæ portæ confractæ, nondum erat aculeus eius hebetatus. Vidisti vincu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

vinculum charitatis viri, & mulieris? Vidisti virum qualia mulieri suggerere sit ausus, & quale cõsilium acceperit mulier? Et non renuit, neq; grauatim fert: sed omnia facit, ita vt actus, & fictio illa lateant. Audiant viri, & mulieres, & imitentur horũ concordiam, vinculum charitatis, pietatẽ insignem, & beatam Saræ continentiam, quæ & vetula in tanta venustate permanens: certabat cum iusto virtutibus: ideo & tantam eius curam habuit deus, tantũque supernè illi retributum est. Nullus igitur accuset pulchritudinem, nullus inutilia verba hæc dicant: Hanc perdidit forma, huic pulchritudo causa fuit interitus. L Non pulchritudo in causa est: Absit, opus dei est, & ipsa: sed peruersa voluntas malorum omnium causa est. Vidisti admirabilem hanc mulierem vtinq; relucentẽ, & ob pulchritudinem animæ, vestigia iusti proxime sequentem, & ob formositatẽ faciei? Hanc imitentur mulieres. Ecce & venustatis decor, & sterilitas, & tantum tempus, & facultatum abundantia, & tot migrationes, & peregrinationes, & continuæ, crebræq; tentationes, & quicquid tale, mentem eius mouere non potuerunt: immobilis enim mansit. Vnde ob patientiam, dignam mercedem reportauit. In extrema enim senectute, ex vulua sterili, & vtero emortuo parere potuit. Vt mihi, inquit, bene fiat propter te, & viuat anima mea propter te. Quasi diceret: Nihil aliud relictum est, quo saluer, quam vt dicas: Soror eius suum, Fortassis. n. effugiam periculum, quod expecto, & posthac propter te viuam, & tibi, quod reliquum vitæ fuerit, acceptum feram. Sufficiebant hæc verba ad compassionem vxori mouendam, & ad persuadendum. Hoc vere est coniugiũ, M quoniam non solum in prosperitate, sed & in periculis simul obambulãt. Hoc germanæ charitatis indicium est, hoc signo certissime internoscitur amicitia. Non sic diadema in capite positum regem præclarum ornat, atq; obedientia illa, qua cõsilio iusti paruit, beatam, & illustrem, & claram demonstrauit. Quis non obstupesceret hanc parendi facilitatem? Quis non obstupesceret, si recte recogitet, quod post tantam continentiam, & in tali ætate ad hoc, vt iustum seruet, quantum in sua voluntate pendebat, etiam adulterio se expo suit, & barbarorum tulit congressum? Sed parum expecta, & videbis mirifice sapientem dei prouidentiam. Nam propter hoc deus tantam, præ se tulit longanimitatem, & opitulari distulit, vt iustum clariorem faceret, & per ea, quæ illic fiebant, nõ solum Aegyptij, sed & Palæstini erudiebantur, quantam beneuolentiam domini omnium experitur patriarcha. *Factum est*, inquit, *quando intrauit Abram in Aegyptum, vt viderunt Aegyptii vxorem, quod esset valde pulchra. Et viderunt eam principes Pharaonis, & laudauerunt eam apud Pharaonem, & introduxerunt eam in domum Pharaonis, & Abram bene vsi sunt propter illam. Et fuerunt ei oues, & vituli, & asini, & serui, & ancillæ, & muli, & cameli*. Vide quomodo ea, quæ prius iustus suspicabatur, re ipsa euenerunt. Nam vt in Aegyptum intrauit, vt viderunt Aegyptij mulierem, quòd pulchra esset valde, non simpliciter inquit, pulchra, sed excellenter, ita vt omnes, qui A eam videbant, allicerentur, & vt viderunt eam principes Pharaonis, laudauerunt eã coram Pharaone. Oro dilecte, ne temere prætereas, quod dictum est, sed admirare quomodo nullus Aegyptiorum mulieri, vtpote peregrinæ, & a terra aliena aduentanti aliquid fecerit, neq; contempserunt virum: sed ingressi, regi omnia nunciarũt. Cæterum hoc factum est, vt res fieret manifestior, & vltio non in priuatum, & plebeium aliquem, sed in regem sæuiret, vt vbique diuulgaretur hoc factum. Et introduxerunt eam in domum Pharaonis. Protinus ab vxore iustus abducitur, & ipsa ad Pharaonem introducitur. Considera quãta Dei longanimitas, quomodo non ab initio, neque a procemijs suam declarauit prouidentiam: sed permisit omnia fieri, & quasi in fauces bestiæ mulierem incidere, & tunc tandem manifestam facit omnibus suam virtutem. Et introduxerũt eam in domum Pharaonis. In quo statu putas per illud tempus erat mulieris mens? quomodo turbata erat ratio? quomodo fluctus eleuabantur? quomodo naufragium non fecit, sed mansit quasi immobilis petra ad cœlestem gratiam semper spectans? B Quid autem dicam mulierem? qualem animum verisimile est, fuisse iusto, illa in domum Pharaonis intraducta? *Et Abram*, inquit, *bene vsi sunt propter illam. Et fuerunt ei oues, & vituli, & serui, & ancillæ, & muli, & cameli, et asini*. Hæc autem ipsa, quæ hono-

honoris, & ministerij gratia data sunt ei, quo non magnum rogum in eo succenderunt? quomodo autem non eius exussit mentem, & deflagrari fecit rationem cogitatio causæ tantorum donorum? Vidisti quomodo prope ad finem venerint pericula? Vidisti quomodo nulla iuxta humanam cõsequentiã spes correctionis relicta? Vidisti quomodo iuxta humanam opinionẽ res deploratæ? Vidisti quo quasi in gulam bestiæ mulier inciderit? Vide consequenter ineffabilem Dei misericordiam, & obstupesce patientiæ eius excellentiam. *Et examinauit*, inquit, *Deus Pharaonem examinibus magnis, & grauibus, & domum eius, propter Saram vxorem illius*. Quid est, examinauit pœnam, inquit, expoleit flagitij, & mali conatus examinationib. magnis. Non simpliciter puniuit regem, sed pœnis magnis. Nam quia flagitium non erat vulgare, sed valde magnum, ideo, & pœna magna. Et domum eius, inquit: non ipsum solum, sed & domum eius. Et qua de causa, cum rex peccet, omnes de domo eius pœnæ sunt participes? Non absque ratione hoc fit, sed vt C per hoc regis insania compescatur. Grauiori enim plaga indigebat, ita vt ipse exterreretur. Et vbi, inquit, hoc iustum, propter illum alios puniri? Non propter illũ solum pœnam sustinuerant, sed verisimile est eos cooperatos fuisse, vt aliquando committeretur iniquitas. Audisti enim supra scripturam dicentem: Quia vt viderunt eam principes Pharaonis, laudauerunt. & introduxerunt eam in domum eius. Vidistis eos lenonis agere officium in regis gratiam, auferendo iusti vxorem? Quapropter non ipse solus, sed & omnes qui adhærebant, pœnæ fuerunt participes: vt discant quòd non in peregrinum simplicẽ furorẽ suum exercuerint, neque in hominem è medio vulgo, sed in virum, cuius tutor deus, tanta illum cura dignans. Et idcirco acerbissima pœna concutiens eius mentem, discedere fecit ab nefario flagitio, coercuit ab irrationali impetu, cohibuit incontinentem mentem, alligauit cõcupiscentiam indomitam, refrænauit furoris insaniam. Propterea consequenter vide quanta lenitate loquitur rex tyrannus, hospiti, quasi vago obambulanti, cui, & vxorem auferre ausus fuit. Et bene dixit scri D ptura, quòd examinauit Pharaonem, & domum eius ob Saram vxorem Abræ. Sensum ei pœnam præstat, quòd sit vxor iusti. Etenim & in domum introducta, mã sit vxor iusti. *Cum vocasset autem Abram Pharao, dixit ei: Quare hoc fecisti mihi?* Vide qualia verba rex profatur: Cur hoc feci sti mihi? Inquit, Egone tibi feci, qui peregrinus, qui nulli notus, qui propter famẽ adsum: tibi regi, tytanno, & imperanti super Aegyptum? Cur feci tibi? Tu abstulisti vxorem: nonne sicut peregrinum, & hospitem despexisti, contempsisti, nullius momenti me habuisti? Omnino intemperanti concupiscentiæ tuæ obsecutus es, & quæ tibi placebant, opere volebas cõpleri. Quidnã feci tibi? magna mihi fecisti, & grauia in me cõmisisti. Vide quanta rerum vicissitudo. Rex priuato dicit: Cur fecisti mihi? Deum dicere vult inimicum mihi reddidisti, iram eius super me induxisti, pœnæ obnoxium me fecisti. Fecisti vt pœnam lueret tota mea domus, eorũ quæ in te admiserunt. Cur hoc fecisti? Quare nõ annunciasti mihi quod vxor tua esset? Quare dixisti? Soror mea est, & accepi eam mihi vxorem? Ego, inquit, quasi sororem tuam volebam ducere. At vnde didicisti q; vxor fuit iusti? Vltor tantæ iniquitatis ille mihi rẽ indicauit. Cur fecisti mihi hoc, E & non indicasti mihi quòd vxor tua esset? non accepissem eam mihiipsi vxorem peccaturus. Quasi sororem tuã habiturus hoc feci. Attende qũo supplicij grauitas concussit eius mentẽ, ita vt & iusto rationem redderet, & omne erga eum declararet officium. Quanuis nisi dei fuisset gratia, quæ mentem eius emolliebat, consentaneum erat quòd in maiorem furorem inductus, quasi deceptornem puniuisset, & extremis affecisset supplicijs. At nihil horum fecit: timor enim supplicij inflammatam eius iram humiliauit, & restrinxit. Vnde vnum hoc curat, vt iu iustum officiosus sit. Resciuit enim tandem, quòd nõ esset possibile eum vulgarem quempiam esse, qui tanta superna gratia fruebatur. *Et nunc ecce vxor tua coram te, accepta ea ocyus vade*. Nunc, inquit, quia cognoui quod non est soror tua, sed vxor, ecce habes eam. Neque enim offendi in aliquo coniugium vestrum, neque priuaui te vxore tua, Sed ecce vxor tua coram te, accepta ea ocyus vade. Quæ lingua, quæ mens poterit dignæ, quæ facta sunt admirari?

Mulier præfulgida forma, simul cum viro
F Aegyptio, & rege, & tyranno, & sic insano, & incontinenter affecto concumbens, intacta egreditur, seruata castitate sua. Talia enim sicut prius dixi, sunt quæ a Deo dispensantur, rara semper & admirabilia: & quando apud homines desperatum est, tunc potentiã, & sapientiã suam deus declarat. Enimuerò sicut admirabile, & rarum erat videre virum desideriorum stare in medio feratum, & nihil pati: sed quasi oues eum circumire, ita illæsum egredi è
Dan. 3. lacu. Et tres pueros in camino, quasi in prato, & paradiso versari, & nihil ab igne lædi, sed egredi inde vt virorum fortissimos: ita admiratione dignum est, & hoc facinus, quòd iusti vxor nullam contumeliam experta a rege Aegyptio, tyrãno, intemperante, exiuit salua. Deus.n.erat qui faciebat oĩa, & in vijs viam dabat, & spem bonam semper in rebus deploratis afferre valet. Et nunc inquit: Ecce mulier tua coram te, accepta ea ocyus vade. Ne existimes, inquit, a nobis violatam illam. Nam licet per ignorantiam attentauerimus, quę facta sunt: sed nũc, quia cognouimus, quæ sit, & quem habeat defensorem, indignatio.n.quæ in nos desæuit, docuit nos quãtum gratiæ tibi sit apud deum omnium. Accepta igitur vxore ocyus vade. Terribilis postea erat eis iustus, & propterea magnis officijs vrgebant, vt inde mitterentur, placantes ipsius dominum propter ea,
G tur, placantes ipsius dominum propter ea, quæ in illum commiserant. Vidisti dilecte, quantum bonum est patientia, & fortitudo? Hic quæso memor esto verborum illorum, quæ dicebat Aegyptum ingressurus: Scio quòd mulier pulchra sis: futurũ itaque, vt cum te viderint Aegyptij, me quidem occidant, te autem seruent. Illis igitur in mentem resumptis, considera etiam quę nunc fiunt, & admirare simul iusti intolerantiã, & misericordis dei virtutem, quanta cum gloria redire facit iustũ, qui cum tanto timore, & metu descenderat. *Et præcepit*, inquit, *Pharao viris super Abram, ut inde deducant eum, et uxorem eius, et omnia, quæ eius erant, et Loth cum eo.* Magna cum claritate, & gloria, locupletatusque diuitijs redit iustus: & fit non solũ doctor per ea, quæ contigerunt Aegyptijs, sed et omnibus qui in itinere erant, & qui in Palæstina habitabant. Nã quotquot viderant eum quando descendit fame coactus, cum timore, & tremore, nunc verò redeuntem cum tanta claritate, & facultatib. & diuitijs, discebant virtutem prouidẽtiæ dei erga illum. Quis vidit vnquàm? quis audiuit? Abijt vt famen suam mitigaret, & diuitijs abundans, ineffabiliq; gloria redit. Ne admireris dilecte, ne factum H
hoc ita rarum tibi videatur: immo admirare, & obstupesce, & glorifica communis omnium domini virtutem. Et vide etiam illius nepotes ob eandem famis necessitatem in Aegyptum descendisse, & ibi in graui seruitute viuentes, multas exãthlasse ærumnas, magna tamen fœlicitate tandem redijsse. Talis enim est sapientissimus, & optimus deus noster, quando permittit augeri, & coaceruari molestias, tũc iterum discussa tempestate, serenitatem rerumque miram vicissitudinem facit, docens nos suæ potentiæ magnitudinem.
Ascendit autem Abram ex Aegypto, ipse et Cap. 13
uxor eius, et omnia, quę eius erant, et Loth cum eo, in solitudinem. Opportune hic quis accommodarit verba illa, quæ beatus Dauid ijs qui a Babylonica redibant captiuitate dicebat: Qui seminant in lachrymis, in Psl. 125.
exultatione metent. Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient in exultatione, gestantes manipulos suos. Vidisti descẽsum anxietate, atq; timore plenum, habentem secum, & mortis formidinem? Vide nũc reditũ claritate, & dignitate conspicuum. Omnibus posthac venerabilis erat iustus ille, tam ijs I
qui in Aegypto, quàm ijs qui in Palæstina. Quis.n.non reueritus fuisset eum, qui sic a deo custoditus, & tantã beneuolentiã assecutus? Neminem.n.forte latebat ea, q̃ regi, & domui eius acciderant. Omnia enim deus ꝓpterea permisit, & eousq; duraruerunt tentationes iusti, vt eius patientia clarior fieret, & facta eius in totum orbem diuulgarentur, ita vt nullus esset, qui iusti virtutem ignoraret. Vidistis dilecti, quantum ex tentationibus lucrum? Vidistis quantum patientiæ præmium? Vidistis, & virum, & mulierem, & senem, & vetulam, quantũ philosophiæ præ se tulerunt, quantũ fortitudinis, quantum mutuæ dilectionis, quantum charitatis vinculum demonstrarunt? Illũ omnes imitemur, & nunquàm tristemur. Ne existimemus esse signum ꝙ nos dereliquerit, & despiciat dominus, si tentationes nobis inferantur:
sed

sed hoc maximum sit nobis indicium ꝙ deus nostri curam gerat. Nam & si habeamus peccatorũ sarcinas, q̃ nos ꝑmant, poterimus magnã patientiã, & gratitudinem declarando leuiores eas facere: & si non multa habeamus peccata, iterũ maiori fruemur gratia, si grato animo tulerimus. Quia.n.deus noster liberalis est, & nostræ salutis curam gerit: ea de causa quasi luctam, & exercendi materiam nobis
K proponit, & pro theatro tentationes inferuntur: vt si quod nostrum est declaremus, largiore dignetur nos cura. Quod cum scimus, ne tristes simus in tentationib. neque afflictiones grauatim feramus: sed vt gaudeamus, iuxta beatum Paulum: Nunc.n.
1. Thes. 1. c. inquit, gaudeo in afflictionib. Vidisti animam gratam? Nam si in afflictionibus gaudebat, qũo potuit vnquàm in tristitia esse? Si quę alios afficiunt tristitia, ipsi pariant lætitiæ occasionem. Cogita, oro, in quo statu illius erat anima. Et vt discas quod non sit possibile aliter nos promissa bona assequi, & regno cœlorum dignos fieri, nisi per afflictionem vitam præsentem transeamus, audi Apostolos dicentes eis qui nuper ad fidem conuersi erant: Et cum docuissent, inquit, multos, reuersi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiã, denuo confirmantes animas discipulorum, exhortantesque, vt perseuerarent in
Act. 14. d fide, & quòd per multas afflictiones oporteat nos intrare in regnum cœlorum. Qualis igitur posthac erit nobis excusatio, si noluerimus fortiter ferre quæ, inferuntur: præsertim scientes quod non sit possibile aliter salutem nos assequi, nisi
Ioã. 16. 8 hanc iuerimus viã? Audi & Christũ dicentem: In mundo afflictionem habebitis,
L sed confidite. Vt ne audita tristitia, spe excidant, statim fiduciam eis affert, & suam
Ibidem pollicetur gratiam. Sed confidite, ego vici mundum. Habes, inquit, cum qui grauia alleuiet, qui non permittet te submergi ab illatis tentationibus, qui cum tentatione,
1. Co. 10 c & exitum præbet, & non permittet supra nostras vires inferri grauia. Quid tristaris? quid mœres? quid impatiens es? quare tam abiecto animo es? Num si quæ nostra sunt attulerimus, patientiam dico, & fortitudinem, & mentis gratitudinem, nos si net despici? Num etsi desperatæ sunt res, vincere possunt sapientiam domini nostri? Nos quæ nostra sunt exhibeamus, & synceram habeamus fidem, scientes q̃ sint hæc facilia animarũ nostrarũ præsidi. Et ipse prorsus melius nouit quàm nos, quid conducat: & ita res dispensat, vt sibi honorificum, & nobis vtile: quò & patientiæ mercedem accipiamus, & eius gratiam cõsequamur, gratia, & miserationib. Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul, & spiritui sancto sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia trigesimatertia.

CVm alacrem vestrum conuentum, & M
ingens audiendi desiderium hodie videam, æs alienum, quod charitati vestræ debeo, dinumerare volo. Et scio eius vos oblitos esse, eo quòd multi dies interciderint, sermoque noster ad alia interim sit egetsus. A dicendorum enim consequentia impediuit nos sanctarum feriarum aduentus. Incongruum enim erat, vt festa crucis dominicæ celebrantes, de alijs sermonem afferremus. Mensa autem vobis proponenda erat suis congrua temporibus. Et idcirco quando venit dies traditionis, & passionis, continua docendorum serie resecta, præsentib. quæ vrgebant nos accommodantes, primũ in proditorem linguam laxauimus. Deinde de cruce aliqua in medium protulimus. Postea, illucescente resurrectionis dei, necessarium erat, vt de resurrectione domini charitatem vestram doceremus. Et sequentib. diebus, propter miracula, quæ tunc facta sunt, resurrectionis demonstratio iterum afferenda erat. In quibus etiam in manus accepimus Apostolorum acta, inde vobis continua proponentes conuiuia, & crebris quotidianisque admonitionibus eos qui nuper baptismi gratiam acceperant, exhortantes. Nunc autem necessarium, vt debiti memor sim, & vobis satisfaciam, tametsi vos debiti genus ignoretis, vtpote curis multis impliciti, & A
soliciti pro mulieribus, & pueris, & quotidiana alimonia, multisque alijs negocijs. Verum nos qui nullis id genus curis turbamur, & vobis debiti memoriam suggerimus, & ad restituendum nos paramus. Neque admiremini hanc nostram gratitudinem. Huius enim alieni æris genus a corporalib. pecunijs diuersum est, in illis enim nunquam debitor tantũ gratitudinis præ se fert, scit enim quòd dinu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

merando pecunias, ſuam imminuat ſubſtantiam, & accipientis augeat facultates. Non autem ita eſt in ſpirituali debito, ſed in eo, & dinumerans dum ſoluit, magis abundat, & accipientibus maiores accreſcunt opes. Et idcirco illic magna ingratitudo eſſe ſolet, hic autem vtriſque lucrum eſt, & dinumeranti, & accipientibus. At-
Ro. 13. b que id, quod de charitate admonit beatus Paulus, dicens: Nemini quicquam de beatis, niſi, vt diligatis inuicem, quo indicat, hoc debitum ſemper ſolui, & nihilominus durare ſemper. Et quia vos ad capiendum parati ſemper eſtis, iſtucipſum, & nos debitores locupletiores facit, & vobis magnę vtilitatis eſt materia. Igitur quoniam talis
B eſt huius debiti natura, vt quanto magis denditur, tanto auctiores noſtras reddat opes: age doceamus nunc, & debiti materiam, vt & ipſi alacriores dicenda ſuſcipiatis, & noſtram gratitudinem boni conſulentes, nos diligenti auſcultandi ſtudio remuneretis. Quænam igitur debiti materia? Scitis, & memores eſtis, quando de patriarcha quædam in medium attulimus, quomodo demonſtraueribus deſcenſum eius in Aegyptum propter famem, & rapinam Sarę à Pharaone factam, & indignationem dei, quam in Pharaonem, & domum eius ob ſuam erga iuſtum curam immiſit, & reditum patriarchæ ab Aegypto magna cum gloria. *Mandauit*, inquit, *viris ſuper Abram, vt deducant eum, & uxorem eius, & omnia, quæ habebat, & Loth cum eo. Aſcendit autem Abram ex Aegypto, ipſe, et uxor ſua, et omnia, quę erant illius, et Loth cum ipſo in ſolitudinem*. Hic ſermonem miſſum fecimus, & eum medijs diebus tranſtulimus in doctrinam, quam requirebant tunc occurentes feriæ. Ideo hodie fuerit operæprecium, vt dicenda cum dictis con-
C texamus, & quaſi in vnum corpus eaptemus, quo ſermo fiat magis perſpicuus. Et quo manifeſtiora ſint, quæ dicuntur, operæpretium fuerit, vt charitati veſtræ proponatur principium eorum, quæ hodie ſunt lecta. *Abram autem*, inquit, *erat dives ualde pecoribus, et argento, et auro: et profectus eſt unde uenerat, in ſolitudinem uſque ad Bethel, uſque ad locum in quo prius fuit tabernaculum eius, inter Bethel, et inter Agge ad locum altaris, quod illic principio fecerat: et inuocauit ibi Abram nomen Domini Dei*. Ne præteramus obiter lecta, ſed diſcamus clare divinarum literarum diligentiam, quomodo nihil nobis ſuperuacuum narret. Abrā autem, inquit erat dives valde. Conſidera primum iſtucipſum, quòd non fruſtra aſſignauit. Neque enim temere, & inuanum diuitem nunc vocat, id quod nullibi alias meminit, ſed nunc primum dicit, quod dives fuerit. Quare hoc, & quā ob cauſam? vt diſcamus diuinæ ſapientiæ ſolertiam, & ſuæ in iuſtum prouidentię immenſam, & excellentem potentiam. Nam qui famis neceſſitate in Aegyptum peregrinari coactus fuit, & anguſtias, quas in Chananæa experiebatur ferre nō poterat, is ſubito dives factus eſt: & dives non tantum pecoribus, ſed & argento, & auro. Vidiſti quanta dei prouidentia: abit, vt aliquam famis conſolationem inueniat: & redit, non ſolum fame mitigata, ſed, & diuitijs, & indicibili gloria cōſpicuus. Erat omnibus manifeſtum qualis ptidem fuerat, poſtea autem, & Chananeæ inhabitatores clare iuſti virtutem didicerunt, videntes rerū mutationem tam repentinam, & tantis diuitijs afluentem, qui vt peregrinus, & quaſi fugitiuus, & vagus in Aegyptum deſcenderat. At tu vide quomodo hic neq; proſperitate, neq; diuitiarum afluentia remiſſior, vel negligentior factus eſt: ſed iterum contendit ad eum locum, vbi prius fuerat priuſquam in Aegyptum concederet. Venit enim, inquit, in ſolitudinem, vſque ad locum vbi prius fuit tabernaculum eius, ad locum altaris, quod fecerat ibi principio, & inuocauit nomen domini dei. Cogita obſecro, quantus erat quietis, & tranquillitatis amator, & in diuino cultu quā ſedulus. Ad eum. n. locum, inquit, acceſſit, quem prius ædificauerat, & in quo nomē domini inuocauerat. Ecce iam multis antea ſeculis impleuit hoc, quod poſtea à Da- Pſ. 83. c
uid dictum eſt: Elegi abiectus eſſe in domo dei mei magis, quam habitare in tabernaculis peccatorū. Solitudo enim propter inuocationem nominis domini Dei gratior ei erat quam ciuitates. Sciebat. n. ſciebatq; clare, quod ciuitatis magnitudinem non facit ædificiorum pulchritudo, neque inquilinorum multitudo: ſed inhabitantium virtus propter quam, & ſolitudo ciuitatibus dignior eſt, quæ virtute iuſti ornatur, & orbe toto ſit fulgidior. *Et Loth*, inquit, *qui cum Abrā ibat, erant, et oues, et boues, et pecora, neque capiebat eos terra, vt ſi-*

E *vt ſimul habitarent*. Erat quippe ſubſtantia eorum multa, & non poterant habitare ſimul. Non ſolum patriarchæ facultates auctæ ſunt, ſed & Loth, inquit, erant oues, & boues, & pecora. Fortè partim Abram, vtpote liberalis, illa Loth fratris filio donauerat, partim alij dederant in patriarchæ gratiam. Et non capiebat, inquit, eos terra erat quippe ſubſtātiam eorū multa. Vide quòd facultatum multitudo ſtatim cauſa ſit diſceſſus, diuiſionē operatur, concordiam impedit, & cognationis vinculū dirimit. *Et facta eſt pugna inter paſtores pecorum Abræ, et inter paſtores Loth Chananæi autem, et Pherezæi tunc inhabitabant terram*. Attende quomodo valde familiares diſceſſionis initium faciunt. Hinc enim ſemper omnia mala pullulant a famulorū nequitia. Facta eſt enim, inquit, pugna inter paſtores. Hi diuiſionis occaſionem præbuerunt dicere vult, ij concordiam dirimebant, ij multam morum inciuilitatē præ ſe ferebant. Chananæi autem, & Pherezæi tunc inhabitabant terram. Quare nobis
F hoc aſſignauit? quoniam dixerat, quòd nō capiebat eos terra, vt habitarent ſimul cauſam quoque docere voluit diuina ſcriptura, quod ideo eos non capiebat, quia a gentibus illis præoccupata erat. Verum nos religioſam patriarchæ mentem videamus, quomodo ſua lenitate exarſurum incendiū reſtinguit, *Dixit autem*, inquit, *Abram ad Loth: Ne ſit rixa inter me, et te, et inter paſtores meos, et tuos, quia homines fratres ſumus nos*. Vide inſignem modeſtiam, vide ſublimen philoſophiam, ætate, & dignitate ſenior, iuuenem fratris filium fratrem appellat, & in eandem in qua ipſe erat dignitatem euehit, nihilque minus illi quā ſibi tribuit: ſed dicit, Ne ſit rixa inter me, & te, inter paſtores meos, & tuos. indigne enim hoc fieret, quoniam fratres ſumus.
1. Cor. 6 Vidiſti quomodo Apoſtoli legem implet, quæ dicit. Itaque iam quidem omnino delictum in vobis eſt, quod lites habetis inter vos inuicem, Cur non potius iniuriam patimini? cur non potius damnum accipitis? immo vos iniuriam facitis, & damno afficitis, idque fratres. Hæc omnia operibus implens patriarcha, dixit: Ne ſit rixa inter me, & te, & inter paſtores meos, & tuos quoniam homines fratres nos ſumus. Quid hac anima pacatius? Proinde nō fruſtra, neq; temere principio dicebam, quòd amore quietis, & tranquillitatis ſolitudinem locis frequentibus præ G
tulerit. Attende enim quomodo, & nunc videns paſtores confligere, ſtatim in initio tentat reſtinguere incendium, quod eruptuum erat, & contentionem ſedat. Debebat enim ipſe, vtpote miſſus omnibus Palæſtinæ cultoribus, ſapientiæ doctor, nullam ſcandali dare occaſionem, vel anſam concedere: ſed morum lenitate, tuba clarius omnes erudire, & ſuæ virtutis facere imitatores. Ne ſit, inquit, rixa inter me, & te, inter paſtores meos, & tuos, quoniā homines fratres ſumus. Multa verborum lenitas, inter me, & te. Conſidera quomodo ei loquitur cum honore pari quanuis opinor nō aliunde rixas fuiſſe exortas, quam quod paſtores patriarchæ non permiſerunt illis eadem copia frui, qua ipſi. Sed iuſtus æquabiliter omnia facit, ſpecimen præbens eminentis ſuæ ſapientiæ, ac docens non tantum præſentes, ſed poſteros etiam omnes, nunquam cum proximis eſſe litigandum, etiam ijs qui nobis præſtantiores non ſunt. Nam eorum contentio magnam nobis affert ignominiam, & non illis imputātur, quæ fiunt, ſed in nos transfertur quod reprehendendum. Quō
H enim rationi conſentaneum, quòd homines qui fratres ſunt qui eandem naturam ſortiti qui eiuſdem ſunt familiæ, qui eodem loco habituri ſunt, quos manſuetudinis, lenitatis, & omnis philoſophiæ doctores eſſe oportebat, inter ſe contendant, & digladientur? Audiant hæc qui ſe extra crimina putant eſſe quando propter familiaritatem ſuis miniſtris permittunt, & conuiuent rapere, decipere, multa mala machinari, & in ciuitatib. & in agris, & auferre vi a vicinis, nunc agrum, nunc domum. Eaque de cauſa maiori tales bene uolentia proſequuntur. Nam licèt iniuſtitiæ illæ opus alienum tibi ſint, tamen, & ipſe negocio communicas: non ſolū qđ oblectaris facto, & credis inde facultatibus tuis incrementum accedere: ſed quod non prohibes, ne facinus committatur. Nam qui prohibere poteſt eum, qui iniuriam facit. & non prohibet, is non minorem luet pœnam, quam qui iniuriam fecit. Obſecro igitur, ne ſeducamus noſmetipſos: ſed & ipſi fugiamus rapinas, & fraudes, & ex iſtiuſmodi artib. emolumēta, & lucra: & familiares noſtros erudiamus ne

Universidad de Deusto
Biblioteca

quid tale operentur. Non enim hoc nos insontes facit, sed potius maioris condemnationis obnoxios: quia in nostri gratiam illi suam amittentes salutem iniustitiam audent, & ipsi intereuntes nos secum rapiunt. Quòd si prudentes esse voluerimus, & ipsi ab eo damno liberabimur, & illos a malis conatib. abarcebimus. Porrò nolo mihi dicas friuola illa verba: Nihil mihi curæ est. nunquid ego rapui? nihil mihi ea de re constat: alius fecit, non sui particeps iniustitiæ. Prætextus illa sunt, & inane commentum. Si vis declarare, quod non communicaueris iniustitiæ, neque auaritiæ fueris operarius, emenda factum, solare eum qui iniuria affectus est, redde ablata. Sic enim & teipsum a criminib. liberabis, & iniuria affectum eriges. Si declaraueris, quòd non sunt hæc facta iuxta voluntatem tuam, & obsecraueris pauperem, non sines eum a tristitia absorberi, quam ablatis bonis suis passurus erat. Ne sit, inquit, rixa inter me, & te, inter pastores meos, & tuos: quia homines fratres nos sumus. Vidisti mansuetudinem: vidisti lenitatem? audi & sequentia, vt discas excellentem eius philosophiam. Quomodo rixa dirimitur, & contentio restinguitur? *Ecce an non omnis terra*, inquit, *coram te est? Discede a me, si tu ad sinistram, ego ad dextram: si tu ad dextram: ego ad sinistram.* Considera optimos mores, & insignem modestium huius iusti. Sed ante hæc obsecro, cogita quãtum ex diuitijs damnum, en & multæ substantiæ varietas. Aucta sunt armenta, multiplicati greges, affluxerunt diuitiæ multæ, & statim discinditur concordia. Antea erat pax; & charitatis vinculum nunc rixa, & contentio. Vbi enim meum, & tuum, illic omne litium genus, & contentionis occasio: vbi autem hæc nõ sunt, ibi secura versatur pax, & concordia. Et vt
,, discas, audi quid dicat beatus Lucas de
,, ijs, qui ab initio ad fidem conuersi sunt.
Act. 4. f Erat, inquit, omnium cor, & anima vna: non quod vnam animam habuerint omnes: quõ enim hoc, cum in diuersis corporibus fuerint, sed concordiam illorũ nobis demonstrat. Iam nisi plurimæ æquanimitatis fuisset iustus ille, & insignitã præ se tulisset philosophiã, succensuisset forsitan, & ita ei dixisset: Quis furor ille? Ausine sunt familiares tui os distringere aduersus operas meas? non cogitarunt, quãtum inter nos distet? Vnde tibi illa abundantia? nonne ex mea curã? Quis te apud hominem tantum apparere fecit? nonne ego qui pro omnibus tibi sui? Patris ego vices egi per omnia, & has mihi pro tot ministerijs mercedem reddis? Haccine spe vbique te comitem itineris habui? Esto nihil eorum, quæ a me habes in mentem tibi veniat, nonne saltem, vel senectã meã, & canos reuereri oportebat. Sed conniuẽdo permisisti pastores tuos in meos debachari, nescius quod sicut contumelia, qua illi affecti, in me transit, ita & tuorum temeritas tibi adscribitur. Sed nihil horum iustus, vel in mentem acccepit, sed omnib. illis a mente repulsis, vnum hoc agebat, quomodo quod erupturum erat incendium extingueret, & suaui separatione excogitata, absque turbellis habitet: dicit enim. Ecce, nunquid omnis terra coram te est? discede a me, situ ad sinistram. ego ad dexteram: si tu ad dexterã, ego ad sinistrã. Vides mansuetunẽ iusti? operibus enim monstrabat, quid non facit hoc sua sponte, neque separare vult: sed ob contentionis necessitatem vt ne in domo sit perpetuum bellum, Vide quomodo verbis illius bilem mansuefacit, & ei electionis potestatem dat, & proponit omnem terram, & dicit. Ecce nunquid omnis terra coram te? quanuis eligẽ: & ego, quam tu relinqueris, magna cum voluptate accipiam. Magna est iusti huius philosophia. Per omnia non vult esse onerosus fratrueli: quasi diceret, Quoniam fit id quod nolebam, & vt cessent contentiones necessarium est, vt separemur: propterea te dominum electionis, & arbitrum constituo, & omnem tibi potestatem do, vt terram quam melio rem censes, tu eligas, & reliquam sinas esse meã, Num hoc quis vnquam, vel æquali, vel fratri faciendum censuit, id quod fratueli patriarcha? Nam si ipse electionem retinuisset, & primum locum sibi seruasset, cõcessisset q; illi quæ reliqua, nonne, & hoc magnũ quiddã fuisset? At excellentis virtutis suę exhibẽs specimẽ, desideriũ iuuenis explere volebat, ita vt nulla ex separatione nasceretur mœrendi occasio: vnde ei proposita ptãte omni, dicit: Ecce omnis terra coram te. Separare a me, & qualẽ volueris terrã, elige. Oportebat igitur flatruelẽ, cũ tantã experiretur æquitatẽ patriarchæ, parem rependere honorẽ, & ei potius volun-

voluntatis electionem concedere. Solemus enim fermè cuncti homines, si obluctantes videamus, & contra nos litigaturos, ac contendentes, in primum locum ascendere, non ferre nos inferiores esse, neque eis cedere: quos si cedere viderimus, & verbis idoneis potestatem omnem nobis permittere, quasi reuerentes magnam mansuetudinem, & a contentione desistimus, & iterum obsistentes omnem vicissim potestatem concedimus, etiamsi minores esse videantur ij qui nobiscum litigant. Debebat igitur, & Loth hoc facere, vtpote iuuenis, & cui negatum concupiscere plura posse. Atqui ipse primas partes, vt putauit, arripuit, & electionem facit. *Et sublatis*, inquit, *Loth oculis suis vidit omnem regionem circa Iordanem, quod tota esset rigua, ante quam dominus subuerteret Sodomã, & Gomorrham, quasi hortus dei, & sicut terra Aegypti, usque dum venitur in Sogora. Et elegit sibi Loth omnem circa Iordanem regionẽ. Et recessit Loth ab oriente, diuisique sunt uterque a fratre suo.* Vidisti virtutem iusti excellentẽ, qũo radicem malitiæ ne germinare quidem permisit, sed statim cum iam oriretur funditus exsecuit & aboleuit, multa vsus lenitate, & indicibilem temporalium contemptum præ se ferens, declarauitque omnibus, quomodo pacem habere, & a contentione liberari, omni substantiæ suæ præferret. Nam vt ne quis condemnet iustum, quasi ingratum circa Loth futurum, & quod quem è domo sua eduxerat, in terra aliena nunc ab habitatione eijceret, neq; putet ipsum inimicitiarum gratia hæc facere: sed vt discamus omnes quod pacis studiosus hæc faciat, ideo & electionem ei cõcessit: neque molestè tulit quòd prima ferret; vt omnibus notum foret, quomõ mẽs sua ad pacis charitatisque scopum spectaret potissimum (præterea & aliud quoddã mysterium iam antea dispensabatur, qũo multa sunt facta) & quod Loth rebus ipsis eruditetur quam indigne electionem sumpsisset, & vt discerent Sodomitæ virtutem Loth, & separatione facta promissionem patriarchæ datam euentu compleri, qua dictum est ei: Tibi & semini tuo dabo terram hanc: id quod paulatim procedendo vtdebimus, diuina scriptura nobis ea faciente manifesta. *Et Abram*, inquit, *habitauit in terra Chanaan. Loth autem habitauit in ciuitate quæ sita circa Iordanem, & tabernaculum habuit in Sodomis. Qui autem homines Sodomis agebant, mali erant, & peccatores coram deo valde.* Vides Loth tantum spectantem terræ natura, & non aduertentem inhabitantiũ malitiam. Quæ enim vtilitas, dic oro, si terra sit fructuosa, & ferax, homines autem adeo mali? Quid damni è solitudine ei infrugifera terra, si homines sint humaniores? Caput enim & summa bonorum est, inhabitantium gratitudo. Cæterum Loth ad vnum tantum respexit, nempe fertilitatem terræ. Et idcirco scriptura manifestare nobis volens habitantium illic malitiam, dicit: Qui autẽ in Sodomis agebant homines mali erant, & peccatores coram deo valde. Non solum, inquit, mali, sed peccatores: & non simpliciter peccatores, sed & coram Deo: hoc est, prodigiosa erat eorum iniquitas. Ideo & subdidit, coram deo valde. Vidistis malitiæ magnitudinem? Vidistis quantũ est malum primum locum capere, & non quod vtile est considerare? Vidistis quantum bonum sit humanitas, & primo loco cedere, & inferiorem fieri? Ecce in processu doctrinæ videbimus nihil profuisse ei qui primum locum elegerat: & eum qui inferiorem se fecit, clariorem quotidie factum, opesque illius per omnia auctas, omnibusque factum spectabilem.
Cæterum, vt ne prolixiores simus docendo, hoc loco subsistat sermo, & quod reliquum est, in sequentem seruetur sermonem. Illud autem vos rogauetim, vt imitatores sitis patriarchæ, & nunquam concupiscatis primatus: sed obtemperate beato Paulo dicenti? Honore alius alium præcedentes, & date operam, vt in Ro. 12. e
omnibus humiliemini. Hoc est enim primatum habere, sicut, & Christus dicit: Lu. 14. & 18. c
Qui seipsum humiliat, exaltabitur. Quid illi par fuerit, vel æquale, quando per ea in quib. alijs cedimus, ipsi maiori fruimur honore: & per quæ alios veneramur, ipsi in summum honorem euehimur? Itaque obsecro, vt studeamus ita imitari patriarchæ virtutem, & sequi vestigia eius, qui ante legem tantam philosophiã præ se tulit, nos qui in gratia versamur. Ista. n. vera est humilitas, quam eximius ille vir declarauit erga eum qui multo se fuit inferior, non solum ob virtutis rationem, sed & propter ætatem, & alia omnia, Cogita. n. quod senex iuueni cessit, & patruus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nepoti: & qui tantam à deo sortitus gratiam, ei qui in nullo magnum aliquod spe cimen præbuit: & ea, quæ oportebat illum dicere, vt iuuenem ad senem ætate, & dignitate, & patruum, illa patriarcha ad iuuenem dicebat. Igitur nos quoque non eis tantum qui ætate nobis sunt maiores, vel etiam æquales, honorem exhibeamus. Non est enim humilitas, facere quod necessitate debes, vel cogeris: hoc, inquam, non est modestiæ, sed debiti. Vera autem modestia est, quando cedimus ijs, qui nobis videtur esse minores, & eos veneramur qui nobis videntur esse magis indigni quàm nos. Quòd si rectè sapimus, nullos etiam nobis esse minores arbitrabmiur: sed nos excelsi ab omnibus hominibus dicemur. Et hoc dico non de nobis, qui innumeris immersi
E sumus peccatis: sed etiam si quis sibi plurimorum bene gestorum conscius sit, nisi apud se sentiat, quod omnium sit postremus, nulla ei futura vtilitas ex omnibus bonis suis operibus. Hæc est humilitas quando quis occasiones habet, vt extollatur, & seipsum humiliat, & supprimit, & modestè se gerit: tunc enim ad verum subueherur fastigium, iuxta promissionem do
Ibidem mini, quæ dicit: Qui se humiliat, exaltabitur. Satagamus igitur, obsecro, verticem illum omnes apprehendere per modestiam, vt eandem illam, quam iustus ille à domino gratiam consequamur, & ineffabilia bona mereamur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia tricesimaquarta.

CHarissimi, didicistis heri eximiam patriarche modestiam, vidistis lenitatem egregiam. Neque.n. erat res vulgaris, quod senex (quem omnium dominus tantis prosequutus fuerat beneficijs, tantaque gratia frui fecerat) pari honore dignaretur iuuenem, & fratris filium, & primatu illi cederet, inferioraque ipse diligeret, nihilque non faceret quò bellum impediret, & contentionis materiam è medio tolleret. Hũc omnes imitari studeamus, & nunquam super proximum extollamur, nunquam de nobis sublimia sentiamus: sed modestia conspicui cedamus alijs, & inferiores haberi conemur, tam verbis, quàm operibus

Neque enim vnquam eis, qui nobis iniuriam faciunt aduersemur, etiamsi prius multum in illos contulerimus beneficiorum. Hæc.n. optima est philosophia. Neque contumelia affecti feroces simus, etiãsi cõemptiores, & magis inopes nobis sint, qui nobiscum contẽdunt: sed mansuetudine, & lenitate furorem comprimamus. Nihil enim illa potentius, nihil illa fortius. Illa animam nostram in perpetua tranquillitatẽ, & quasi in portu constituit, & omnis recreationis ac quietis occasio nobis est. Ea propter, & Christus diuina illa Matth.
docens, dicebat: Discite à me, quia mitis 11.d
sum, & humilis corde: inuenietisque requiem animabus vestris. Nihil enim animam ita in tranquillitate, & quiete esse facit, vt mansuetudo, & modestia. Hæc omni diademate se possidenti est vtilior. Hæc omni claritudine, & gloria conducibilior. Quid enim beatius, quam intestino liberari bello? Nam quamuis plurima pace, & cura externa fruamur, si intra nos cogitationum nascantur tempestas, tumultus, & G
seditio, nihil externa pax nobis proderit: sicut, & neque miserabilius est aliquid ciuitate, quæ licet præsidijs, & muris bene sit munita, intus tamen ciues foueat proditores. Hoc igitur obtecro, vt ante omnia nobis sit curæ, quomodo animam à turbulentia vindicemus, & in tranquillum statũ educamus, & ab omni liberemus amaritudine, quo, & ipsi multa fruamur quiete, & ijs, qui familiaritatem nobiscum habent, simus blandi. Hoc enim certissimum signum, quo internoscitur honore insignitus, si mansuetus fuerit, si lenis, si mitis, si modestus, & quietus: si nõ quasi seruus ducatur, & trahatur, aut ab ira, aut ab alijs affectionibus: sed ratione vincat inter nos illos incompositos motus, nobilemque suam generositatem seruet, ne in brutorũ ferociam negligentia degeneret. Et, vt discas quantum mansuetudinis, & lenitatis sit robur, & quod sola hæc virtus sufficiat se colentem diligenter ineffabilibus laudibus dignum reddere, audi beatum Mosen hinc potissimum prædicari, & ex hac ei coronam plecti. Et Moses, inquit, erat mitis- Nu.12.
simus omnium hominum, qui super ter- a
ram. Vidisti encomij magnitudinem? Om H
ni eum humano generi parem pronũciat, immo omni hominũ generi præfert. Et ite Ps.131.
rũ de Dauid dicit scriptura: Memẽto dñe a
Dauid,

Dauid, & omnis mãsuetudinis eius. Hinc patriarcha sibi maiorem cœlitus conciliauit beneuolentiam, & afferens, quæ sua erant, à misericorde deo maiora assequutus est. Hoc scietis & vos, vbi attulerimus in medium ea quæ hesterna dicta sequuntur, & quæ prius sunt lecta charitati vestræ declarauerimus. Nam qui Abram multam præ se tulit mansuetudinem, ideo Loth suo primatu cessit: & omnem ei eligendi facultatem dans, voluit minorem partem, modo auferretur omnis contentio. Vide quan tam statim mercedem a deo consequitur, & quomodo adhuc maiori retributione, vt per omnia multũ abundet, patriarcham dignatur deus? Talis enim est dominus noster, vt si quando vel paruum quid attulisse nos viderit, largissimas suas nobis remunerationes suppeditet: tantamq; præ se ferat liberalitatem, vt ea quæ nobis sunt facta,
I multis numeris a nouis suijs beneficijs vincantur. Et hoc in omnibus nostris factis inueniet, quis ab eo fieri. Quid enim, dic mihi, vilius duobus obolis? Attamen quia vidua illa duos obolos in corbonam misit,
Mat.10. inde celebris facta est ab eo tempore vsque
d in præsens toti mundo. Et quid dico duos obolos? Etiam si quis calicem aquæ frigidę præbeat, & pro eo magnæ decernuntur retributiones. Semper enim coronat eos, qui virtutem operantur, iuxta operantium voluntatem. Similiter in precum assiduitate istuc ipsum ab eo fieri videre licet. Nam si
Esa. 65. quis alacriter eum adit, statim ei dicit: Ad-
d huc loquente te, ecce adsum. Quod siquis ampliorem sedulitatem teneat, & magno desiderio, feruentiq; mentis alacritate fiãt petitiones: iterum liberalitate certat, & ante petitionem prędicat, & coronat: id quod & in Chananæa muliere declarauit. Quoniam enim vidit infatigabilem eius constantiam, & perseuerantiam, primum eam prædicauit, & præconijs (vt ita dicam) coronauit, totiq; mundo celebrauit, postea liberalitate magna preces eius etiam supera
Mat.15 uit. Nam, vt dixit: Mulier, magna est fides
c tua: tunc subdidit, Fiat tibi sicut vis. Et si vellemus singula scripturæ diuinę exempla afferre, vbique magnam domini munificentiã esse mus visuri. Sciebat hoc patriarcha ille, cedentẽ minorib. assequuturũ maiora, sicut heri audiuistis. Et cessit Lotho, regionẽq; deteriorẽ elegit, vt cõtentionis resecaret occasiones, & seruata virtute sua peculiari totã domũ pacatã redderet. Cęterũ K
videamus ex recens lectis, quid ei retributũ sit a domino pro tanta mansuetudine. *Et dixit*, inquit, *deus Abræ, postquam separatus est ab eo Loth: Eleuatis oculis tuis cerne a loco in quo tu nunc es, ad Aquilonem, & Aphricum, & orientẽ, & mare: quia omnem terrã quã tu vides, tibi dabo eã, & semini tuo vsque in seculum.* Vide qũo diuina scriptura acceleratam dei prouidentiam, & retributionem iusto factam demonstrat: volens nos docere, quantum approbata fuerit a misericor de deo patriarchæ humilitas. Postquam, dixit, separatus est Loth, & abijt in terram quam elegit, vt in præstantiorem: statim subdidit, Et dixit deus Abræ, Deinde vt diligenrer discamus, quod deus remunerauerit eum pro ijs, quæ in Loth collocauerat, hæc addidit: Et dixit deus Abræ, postquam separatus est ab eo Loth, quasi manifeste hæc ei verba dicens: Cessisti ob tuam mansuetudinem regione meliore, & amœniore fratris filio, & eximiam præ te tulisti humilitatẽ, tãtamq; pacis habuisti curã, vt nihil non potius delegeris, q̃ esse inter vos cõtentiones, ea propter largas il las a me retributiones accipe. Eleuatis, in- L
quit, oculis tuis, vide a loco in quo tu nũ es, ad Aquilonẽ, & Aphricũ, & Oriẽtẽ, & mare: quia oẽm terrã quã tu vides, tibi dabo eam, & semini tuo vsq; in seculum. Vidisti retributionẽ, facti genus multis modis præcellentẽ? Ijsdem verbis vtitur misericors dominus, quib. & patriarcha cessionem fecerat: Nam sicut patriarcha dicebat: Ecce, an non omnis terra coram te? separare a me: si tu ad dextram, ego ad sinistram: si tu ad sinistrã, ego ad dextram. Ita & dominus dicit: Eleuatis oculis tuis vide a loco in quo tu nunc es: quia omnem terrã quam tu vides, tibi dabo eã, & semini tuo vsq; in seculum. Hic quæso aãduer te excellentem munificentiã. Dicit.n. Tu quidem dato illi electionis arbitrio: ea, quam ille voluit eligere, terra cessisti, relictã autem ipse apprehendisti: ego vero tanta te liberalitate prosequar, vt oẽm quam
ante oculos tuos terrã vides sitã, ex vtroq; M
latere dextro, & sinistro, à Septentrione, & Meridie, ab Oriente, & occidente, & in summa, omnem terrã quã vides, tibi sum concessurus: neq; tibi solũ, sed & semini tuo vsq; in seculũ. Vidisti dignã diuina bonitate munificentiã? Vidisti quantis cessit,

&

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quanta est assequutus? Hic erudiamur vt magna in dandis eleemosynis largitate vtamur, quo datis paruis, adspicamur magna. Quomodo enim paria sunt, die obsecro, dare parum argenti, & obtinere peccatorum remissionem, pascere esurientem, & in die illa horribili fiduciam assequi, & audire verba nulli regno conferenda: Esurui, & dedistis mihi quod comederem? Nũ qui tibi tantam rerum dedit vbertatem, potuit & illius inopiam leuari & solari. Hac de causa reliquit illum inopia vexari, vt & ipse patientia multũ mercedis acquireret, & tu per eleemosynam tibi fiduciæ materiam illuc præmitteres. Vidisti misericordiam domini, qũo propter nostram salutem dispensat omnia? Itaque dum cogitas, quod propter te & propter tuam vtilitatem, ille cum inopia conflictans fame perit, ne absque misericordia transeas, sed esto fidelis eorum, quæ tibi a domino concessa sunt, bonorum dispensator, vt adiutus illius penuria, tibi supernam cõciliens gratiam. Et glorifica dominum tuum, quòd propter te & salutem tuã permittat illum in paupertate versari, vt tibi via pateat per quam peccata possis abluere: & dispensatis bene ijs, quæ a domino tibi sunt concessa, laudes illas mereare, quæ omnem sermonem, & rationem transcendunt. Audies enim. Serue bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te cõstituam, ingredere in gaudium domini tui. Talia animaduertentes, ita respiciamus pauperes, quasi operarios, qui occasiones salutis dare nobis possunt, & eis largiter, illariq́ue prõptitudine cõmunicemus, nunquam renuentes dando, sed magna lenitate cum eis colloquentes, & multam mansuetudinem declarantes, Inclina, inquit, pauperi aurem tuam, & responde ei pacifice in mititate, vt & antequam des, verborum clementia deiectum eius animum erigas. Adeo etiam verbum animam roborare, consolationemq́ue multam afferre solet. Igitur non tantum attendentes eum, qui accipit, in dandis eleemosynis simus liberales: sed ratiocinantes potius, quis ille sit, quia ea, quæ in pauperem collocata, vt sibi facta vindicat, & pro datis solutionem pollicetur. Hoc modo animo illum intuentes, magna promptitudine dare studeamus & largam, dum adhuc tempus est, sementem faciamus, vt & vbertim metamus. Nã qui seminat parce, inquit, parce & metet. 2.Co.9.
Manu igitur minime parca, semina illa bona spargamus, vt suo tempore multum metamus. Nunc enim seminandi tempus est, quod ne prætereamus obsecro: vt in die retributionis pro ijs, quæ hic seminauimus, fructus percipiamus, & domini misericordiam assequamur. Nullum enim omnino aliud bonum sic poterit restingue re peccatorum nostrorum incendium, vt eleemosynæ largitas: ista & peccatorum nostrorum abolitionem operatur, & magnam nobis fiduciam conciliat, & præparat, vt ineffabilibus illis bonis frui tunc liceat. Et de ijs, quidem satis dictum est charitati vestræ: & demonstratum, quòd si parua dederimus, à domino nostro magna cõsequamur. Hîc enim sermo in eleemosynæ admonitionem digredi cœpit, quod patriarcha dum partem terræ meliorẽ Loth concessit, & viliorem ipse retinuit tantã a domino consequutus est gloriam, vt omnem cogitationem transcendat promissio, quam ei dominus fecit. *Eleuatis enim oculis tuis*, inquit, *vide a loco tuo, in quo tu nunc es, ad Aquilonem, & Africum, & Orientem et mare, quia omnem terram quam tu vides, eam tibi dabo, & semini tuo vsque in seculum*. Parte terræ, inquit, cessisti. Ecce ego totam tibi terram polliceor, neque hoc solum, sed & semini tuo polliceor eam vsque in seculum: hoc est, perpetuo. Vidisti quomodo certat beneficijs? Sciebat enim deus quod hoc maxime cuperet patriarcha, & nihil eius alacritatem ita roboraret, inquit, Et hoc tibi concedam, vt qui ex te nascentur, tibi succedent, & similiter terra fruentur, habebuntq́; perpetuã illam potestatem. Deinde, vt ne respiciẽs ad naturam & senectutem suam Saræque sterilitatem, promissionem minus curaret, sed bene fideret pollicentis virtuti, inquit? *Et faciam semen tuum sicut arenam terræ*. Siquis potest numerare arenam terræ, & semen tuum numerabitur. Vere supra naturam humanam est hæc promissio: non solum promisit se facturum eum patrem inter tot impedimenta, sed in tantam multiplicaturum filiorum numerositatem, vt arenæ maris coæquentur. Et innumeram multitudinem, ac valde præstantem ore, tali similitudine declarare voluit. Attende quomodo misericors, deus paulatim virtutem exerceat. Nam cum superius dixerit,

Mat.25 e

Mat.25 b

A

C

Tob.4. & 12.

dixerit, Semini tuo dabo terram hanc: nũc iterum dicit, Et semini tuo vsque in seculũ dabo, & faciam illud quasi arenam maris. Et tunc sermonibus tantum facta est promissio, interceditq́; inter rem, & promissionem multum temporis, vt religiosam patriarchæ mentem, & ineffabilem dei virtutem discamus. Data. n. opera differt ac moratur, vt cum in profundam peruenerit senectam, & de humanis viribus, vt ita dicã, omnino desperauerint, tunc suam sciant
D infirmitatẽ, & cognoscant inenarrabilis potentiæ dei eminentiam. Hoc loco expendas quæso, à tpis tanta intercapedine, quã solida fuerit prophetæ mens qũo humanis omnibus præteritis, ad potentiam eius qui pollicitus erat respexerit. Non impatiens erat, non turbabatur. Scitis. n. q́ plerunque quando quis semel atq; iterum pollicetur, & promissa implere tardat, segniores sumus ad credendum ijs, quæ iterum promittit: id quod in homine non iniuria locum habet. De deo autem, qui res nostras maxima dispensat sapientia, siqua semel promissa fuerint, etiam si innumera intercedant obstacula confidendum est ad magnitudinem potentiæ suæ respicientibus firmandaq́ue est ratio, & sciendum quod omnia, quæ ab illo sunt dicta, euenire modis omnibus oporteat. Nihil enim est quod morari queat eius promissiones, quoniã deus est, cui omnia sunt possibilia, & idcirco quorsumcunq; vult, res transfert: & vbi nõ sunt viæ, inuenire scit vias: & desperatos in bonam spem adducit, quò excellentia potentissimæ suæ sapientiæ nobis manifestio fiat Dicit. n. *Surge, & perambula terram in longitudinem eius, & latitudinem, quia tibi*
E *dabo eam*. Vide quomodo in rebus omnibus certitudinem summam, & ineffabilem iusto inserit. Dicit enim: Surge, & circumi, & addisce tã latitudinem quàm longitudinem, vt scire possis, & magnitudinem terræ qua fruiturus es, & antequam fruaris, spe pastus, magnam inde animi voluptatem haurias. Nam quantumcunque terræ circumieris, tibi dabo: vt scias quòd non tantum dimiseris, quantũ accepturus es. Ne igitur putes quòd minorem terram tu sortitus sis, quoniã ille arripuit, quæ prima sibi visa est, & potior. Sies. n. non multo post rebus ipsis, quàm nihil profuerit ei potioris terræ electio, & ipsusmet discet quantum malũ est primatum amare. Tu autem nunc accipe modestiæ, & clementiæ, quã erga fratris filium declarasti mercedem: & iam cognosce terram oẽm, cuius dominus es, & non multo post, & ipse tu, & semen tuum in æternum possidebitis. Et semini tuo, inquit, vsque in seculum. Magna diuinę promissionis magnitudo magna nostri omnium domini, vt vincat beneficijs, liberalitas. Magna mercedis præstantia, quam dat misericors, & clementissimus dominus beato illi, & ex illo nascendo semini. Vt hæc audiuit patriarcha, de ineffabili bonitate dei obstupefactus, *Motis tabernaculis*, inquit, *venit, & habitauit iuxta quercum Mambre, quæ est in Chebron*. Postquam, inquit, accepit promissionem, & separauit se Loth, tunc transtulit tabernaculum suum ad quercum Mambre. Vide mentẽ optimis moribus præditam, vide spiritus sublimitatem, qũo facilè inde migrat, nec grauatur de locis in loca transire. Inuenies. n. eum nulla familiaritate præuentum, & allegatũ: id quod multis euenit, etiã ijs qui se philosophos, & è medijs liberatos tumultibus iactant: & si qñ tempus vocet spiritualis negocij gratia, vt in alium locum concedant, sæpenumero morosi sunt, tristes, & migrationem ægre ferentes, eo quòd consuetudine præoccupati sint. Verum non ita iustus, sed prius ab initio (nondũ fulgente Euangelij luce) philosophum agebat: & quasi peregrinus, & hospes, ita nũc hinc illuc, & nũc illinc huc transmigrabat, & per omnia religiosam suam mentem declarare studebat. Nã postquam tabernaculum fixit apud quercum Mambre, statim ibi extruxit altare dño. Vidisti mentẽ gratã, quia mox, vt tabernaculum fixit, statim pro facta sibi promissione, gratiarum actiones obtulit domino. In singulis locis vbi tabernaculũ fixit, inuenies, G
hoc præ omnibus ei fuisse curæ, vt extructo altario preces offerret, & Apostoli præ- 1.Ti.2. b
ceptum impleret, iubentis, vt in omni loco oretur, & eleuentur sanctæ manus. Vidisti animam diuino amore succensam, & ad diuina promptã, perq́; omnia gratias agentem. Non. n. expectauit, donec promissa complerentur: sed & mox pro promissione gratias egit, & faciebat quod in se erat, vt de præuijs dignam, & synceram gratitudinem præ se ferens, dominum suum prouocaret ad promissionem suas implendas. Illum sanè, & nos imitemur, & promissio-

F

Universidad de Deusto
Biblioteca

missionibus diuinis fidamus,& neque alacritas obsoleſcat tempore,neq; mens remiſſior fiat præpedimentis,quæ interueniũt: ſed virtute diuina fidentes, quaſi iam ante oculos videremus promiſſiones impleri, ita puram, & inadulteratam declaremus virtutem. Magna enim,& immenſa promiſit dominus,& quæ noſtram tranſcendunt rationem,nempe participes regni, & ineffabilium bonorum fore, vtpote conuerſationem cum angelis,& liberationem à gehenna. Cæterum neque diffidamus ideo, quòd ea non videntur corporalibus, oculis,ſed cogitemus mentiri non poſſe eum, qui promiſit. Et potentiæ ſuæ magnitudi-
H nem oculis fidei metiamur, & ex ijs, quæ iam conceſſa, etiam de futuris bonam ſpẽ habeamus: ea enim de cauſa, & hic multa nobis donata ſunt, vt ex ijs adiuuemur, manuq; ducamur, vt illa quoque bene credamus. Nam qui filium ſuum tradidit pro pter ſuam in nos charitatẽ quomodo non omnia nobis,& reliqua largiturus eſt? Si-
Ro. 8.f cut & Paulus, inquit: Qui non pepercit proprio filio ſuo, ſed pro nobis omnibus, tradidit illum,quomodo nõ,& omnia nobis cum illo tribuet? Si filium ſuum expoſuit pro peccatis noſtris, ſi baptiſmatis donum largitus eſt, ſi priorum peccatorũ remiſſionem tribuit,ſi pœnitentiæ viam nobis aperuit, ſi innumera alia ad ſalutẽ noſtram tractauit,manifeſtum quod, & futura bona nobis repoſita præbebit. Nam qui propter ſuam bonitatem, antea quam eſſe inciperemus hæc præparauit,quomodo nõ & frui concedet? Quod autem prius hæc bona nobis præparauerit, audi quid dicat ſtantibus a dextris. Venite benedicti patris
Mat.25 mei, hæreditate accipite regnum paratum vobis ab origine mundi. Vidiſtis bonitatis excellentiam, quanta erga noſtrum genus miſericordia vſus ſit, vt & ante iacta fundamenta mundi nobis regni cœlorum fruitionem præparare dignatus ſit? Igitur ne
I ſimus ingrati,obſecro, neq; indignos talibus nos donis cõſtituamus: ſed diligamus, vt decet, dominum noſtrum, nihilq; faciamus, quod eius erga nos beneuolẽtiam impediat. Nonne ipſi antea dæmonibus, ſeruiuimus? Ipſe prior magnam, & indicibilem charitatem erga nos declarauit: quomodo igitur non abſurdum fuerit, ſi eum qui ſic dilexit non diligamus omnibus noſtris viribus? ipſe propter ſuam erga nos charitatem omnia cum voluptate ſuſtinuit: & ex ipſis paternis ſinibus exhiliens, vt ita dicam, ſerui formam aſſumere voluit, & experiri omnes hominum moleſtias,& ferre a Iudæis contumelias, & opprobria, denique & crucem,& mortẽ ignominioſiſſimam,vt nos, q̃ humi trahimur, & infinitis peccatorum ſarcinis oppreſſi ſumus noſtra in ſe fide liberos faceret. Vnde omnia hæc mente recogitans beatus Paulus,feruidus Chriſti amator,& quaſi alatus in vniuerſo orbe currens, in corpore incorporea facere ſtudens,clamabat dicens: Charitas dei detinet nos. Vide gratitudinem, vide omnis charitatis excellentiam. Cha- 2.Co.5.c
ritas detinet nos: hoc eſt,compellit, cogit conſtringit. Deinde volens interpretari, quòd a ſe dictum,inquit: Iudicantis hoc, K
quoniam vnus pro omnibus mortuus eſt, Ibid.
vt & viuentes poſthac non ſibi ipſis viuãt, ſed illi, qui pro eis mortuus eſt & reſurrexit. Vidiſti quòd iure dixit, quia detinet nos charitas Chriſti? Si enim pro nobis, inquit, omnibus mortuus eſt, propter hoc mortuus eſt, vt nos viuentes poſthac non nobiſipſis viuamus, ſed ei, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit. Audiamus igitur apoſtolicam admonitionem,& non nobiſipſis viuamus, ſed ei, qui mortuus eſt, & reſurrexit. Et quomodo, dicet quiſpiam, Gal.2.d
poterimus non nobiſipſos viuere? Audi eum iterum dicentem: Viuo autem, non iam ego, viuit autem in me Chriſtus. Vidiſti quomodo ſuper terram ambulans, & carne circundatus, quaſi cœlum inhabitans,& inter incorporeas virtutes conuerſans afficiatur? Proinde alibi iterum di- Gal.5.d
cebat, Qui autem Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum affectionibus, & concupiſcentijs. Hoc igitur eſt non ſibi ipſis viuere, ſed ei, qui pro nobis mortuus eſt, & reſurrexit: quando quaſi mortui ſumus præſenti vitæ,& ad nihil eorum, quæ videntur reſpicimus. Nam idcirco dominus noſter crucifixus eſt, vt hãc vitam pro illa commutemus, immo per hanc illam L
nobis negociemur. Præſens enim vita, ſi volumus eſſe ſobrij, & vigiles, ducit nos ad fruitionem vitæ æternæ, & poterimus, ſi parum voluerimus vigilare,& aperire mẽtis oculũ,& quietis illius ſemper apud nos meminiſſe,& ita præſentia pterire,& ſuperuolare, ad futura aũt, & ſemper durantia mentẽ intẽdere, ſicut beatus ille, q̃ nos erudiuit,

Gala.2. diuit,dicens: Quòd autem nũc viuo in car
d nem, in fide viuo filij dei: qui dilexit me,& tradidit ſemetipſum propter me. vide animam ignitam, vide mentẽ alatam, vide rationem incenſam dei amore. Quòd.n.inquit,nũc viuo, in fide viuo. Non.n.inquit, putetis me facere aliquid huius vitę cauſa. Nam licet carne veſtitus ſim, neceſſitatibuſq; carnis alligatus: in fide tamen viuo, quæ in Chriſtũ, deſpiciens omnia præſentia,& ſpe,quæ in illum eſt, omnia prætercurrens, intentam in cœlum mentem habeo. Deniq; vt diſcas excellentiam amoris ſui dicit: In fide viuo filij dei, qui me dilexit,& tradidit ſemetipſum pp me. Conſidera quàm eminens gratitudo. Quid dicis ò beate Paule? paulo antè dicebas. Qui pro
Hom.8 M prio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum,& nunc dicis. Qui dilexit me: & vt proprium vſurpas cõe beneficiorum. Profecto, inquit: Nã licèt pro omni hominum genere ſacrificium oblatum ſit, tamen propter amorem in eum, id quod factum eſt omnibus, proprium mihi facio. Ita,& prophetis mos eſt facere,& dicere: Deus deus meus, quanuis totius orbis
Pſa. 17. ſit dominus. Sed peculiare hoc eſt amori,
& 117. vt ex communibus propria faciat. Filij dei,
& 142. inquit, qui dilexit me. Quid dicis? te ſolum dilexit? Omnem, inquit, hominum naturã dilexit, ſed ego ei gratias debeo, quaſi me ſolũ dilexiſſet,& tradidiſſet ſemetipſum pp me ſolo. Quid igitur, pro te ſolo crucifixus eſt? an nõ dicit. Quãdo exaltatus fuero, tra-
Io. 12.c ham ad me omnes? Nõne tu dixiſti, q̃ pro nobis omnibus tradidit ſemetipſum? Profecto, inquit, non loquor pugnantia, ſed meum amorem ita ſolor. Iam vide iterum aliud, quid dictis illis nos doceri velit. Cum enim ſuperius dixerit de patre, quòd pro nobis omnibus illum tradiderit: hic dicit, Semetipſum tradidit: & illic quidem, vt concordiam indicet, & parem honorem patris, & filij, quia & alibi dicit: Fa-
Phili.2. b ctus pro nobis obediens, vſq; ad mortem: vbique diſpenſationem fideliter docens. Hic autẽ verbum, tradidit, idem eſt, quod ſeipſum poſuit, vt indicet, quòd voluntariè
A paſſionem ſuſcepit,& non neceſſitate, neque vi, ſed volens,& ſponte, vt totius humani generi ſalutem operaretur crucem ſuſtinuit. Qualem igitur viciſſim gratiarum actionem exhibere poterimus, tam diuitem erga nos charitatem declarãti? Etiamſi animam ipſam impendamus pro ſuis legibus, & obſeruatione mandatorum, quæ ab ipſo ſunt data: neque ſic ad charitatis modum pertingere poterimus, quam erga noſtrum declarauit genus. Ipſe enim deus exiſtens, pro hominibus hoc ſubijt, & dominus ꝓ ſeruis, & nõ pro ſeruis ſimpliciter, ſed pro ingratis,& perpetuis inimicis. Et ipſe prior in indignos, & toties lapſos tantam contulit beneficentiam. Nos autem, etiamſi nos facimus, quæcunq; facere poterimus, nihil magnũ faciemus, vt ei quis nos tãtis beneficijs præuenit, aliquid repẽdamus. Noſtra enim, ſiqua ſequuntur, retributio quidem ſunt,& debitum: illius autem ſunt gratia, & beneficia,& largitionis magnitudo. Hęc igitur omnia cogitantes, diligamus Chriſtum, ſicut Paulus ipſum dilexit, nullam præſentium rationem habeamus, ſed perpetuum eius amorem animæ noſtræ inſidentem ſeruemus. Ita enim,& omnia, quæ B
in hac vita ſunt deridebimus,& terrã quaſi cœlum inhabitabimus, neque fœlici huius vitæ ſucceſſu remiſſiores erimus, neque aduerſo, & triſti conſternabimur: ſed omnibus præteritis, ad amabilem dominum noſtrum hinc feſtinabimus, neque præſentia conturbabunt, neque dilationem grauatim feremus, ſed nunc, & nos ſicut beatus ille dicemus. Quod nunc viuimus in car-
Gala.2. d ne, in fide viuimus filij dei, qui dilexit nos, & ſemetipſum tradidit pro nobis: vt & præſentem vitam abſque mœrore perficiamus,& futuris bonis frui mereamur, gratia, & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cum quo patri, & ſancto ſpiritui gloria, imperium, honor nunc,& ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia triceſimaquinta.

INgens bonum eſt dilecti, diuinarum ſcripturarum peritia. Hæc enim facit animam optimis moribus præditam, hæc in cœlum mentem tranſfert, hæc gratitudinis ſtudioſum reddit hominem. Hæc facit, C
ne ad aliquid præſentium reſpiciamus: ſed vt perpetuò in alia vita mente noſtra verſemur, & ad domini mercedem reſpicientes, omnia operemur, alacritateque magna virtutum labores aggrediamur. Ex ipſis dicere licet dei celeriter ſuccurentis prouidentiam, iuſtorum fortitudinem, domini bonitatem, retributionẽ, magnitudi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

eudinem. Hinc possumus ad æmulationem, & imitationem optimæ generosorũ virorum vitæ excitari, vt non torpescamus in virtutis certaminibus: sed confidamus, etiam antequam eueniant, diuinis promissionibus. Proinde magna diligentia diuinarum scripturarum lectioni vacemus. Ita enim & scientiam assequemur, si ad eã, quæ ibi sita sunt continuo accedamus. Neque enim fieri potest, cum qui in diuinis scripturis magno studio, feruentique desiderio vacat, semper negligi: sed licet desit nobis hominis magisterium, ipse dominus supernè corda nostra intrans illustrat mentem rationi iubar suum infundit, detegit occulta, doctorque fit eorum, quæ ignoramus, tantum no, quæ a nobis sunt afferre velimus. Non vocabitis enim, inquit, magistrum super terram. Quando igitur in manus spiritualem librum capimus, omni seculari cura repulsa, cogitationes nostras cogamus, & mentem ne distrahatur, cohibentes lectioni vacemus magna pietate, & attentione, vt possimus sancto spiritu ad scriptorum intelligentiam duci, & multum inde fructum percipere. Barbarus ille reginæ Aethiopum eunuchus, qui in tanta erat gloria, & curru vehebatur, illo tempore lectionem non negligebat: sed prophetam in manibus habens, magnum adhibebat studium, idque nescius, quid in libris contineretur: & asserebat quicquid in se erat, nempe studiũ, alacritatem, attentionem. Cogita enim obsecro, quantum erat, neque in itinere lectionem negligere, & præsertim sedentem in curru. Meritò male audiunt ij, qui neque domi, vt hoc faciant, persuaderi possunt, sed putantes superuacuam esse horum lectionem, quia vel mulieri cohabitant, vel militiæ asscripti sunt, vel puerorum, & seruorum aliorumque negociorum agunt curam, non conuenire sibi opinantur, quòd diuinæ scripturæ lectioni incumbant. Ecce eunuchus, & Barbarus erat, quæ vtraque ad reddendum negligentiorem sufficiebant, & ad hæc dignitatis amplitudo, & opum abundantia. Adde quod & in itinere erat, & curru ferebatur. Hoc enim modo iter facienti non est facile lectioni esse attentum, immo valde molestum: attamen desiderium, & ingens studium omnia obstacula è medio auferens, in lectione retinebat. Vnde non dicebat

Mat. 23 a

D

Act. 8. c

E

ea, quæ nunc plerique dicunt: Non intelligo ea, quæ scripta sunt, non possum intelligere profunditatem scripturarum. Quare frustra, & incassum laborem sustinerem? lego, & non habeo qui manuducat. Nihil ijs simile cogitabat ille, lingua quidem barbarus, mente autem Philosophus: sed cogitauit potius se non contemptum iri, sed superna gratiam adiuuari, modo quod suum erat afferret, studium inquam, & diligentiam. Quem & nos imitemur, & quæ hodie lecta sunt, quid sibi velint, diligenter discamus. Sed lectionem primum in medium afferre operæprecium fuerit. *Factum est autem*, inquit, *in regno Amarphal regis Sennaar, Arioch rex Elasar, & Chodollogomor rex Aelam, & Thargal rex gentium, fecit bellum cum Balla rege Sodomorum, & cum Barsa rege Gomorrhæ, & cum Semaar rege Adama, & cum Symobor rege Seboim, & rege Balach, ipsa est Segor. Omnes ii conspirauerunt in valle Salsa: quæ nunc est mare salis. Duodecim annis seruierunt Chodollogomor, tertio autẽ decimo anno defecerunt. Porro quarto, & decimo anno venit rex Chodollogomor. Et tertio decimo anno receſſerunt. Quarto autem & decimo anno venit Chodollogomor, & reges, qui cum eo erant, et trucidarunt gigantes in Astaroth, et Cernain, et gẽtes fortes, et una cũ ipsis Someos, qui erant in Saue ciuitate: et Chorræos, qui erant in montibus Seir, vsq; ad Therebinthum Pharan, quæ est in eremo. Et reuersi venerunt ad fontem iudicii, ipsa est Cades, et occiderunt omnes principes Amalech, et Amorrhæos, et habitantes in Asasonthamar.* Ne prętereamus obiter dilecti, quæ dicta sunt, ne putemus inutilem esse narrationem. Dedita.n. opera diuina scriptura diligenter omnia nobis narrat, vt discamus quãtum fuerit robur, & quanta potentia barbarorum, & quanto impetu in bellum venerint, qui & gigantes, hoc est proceros, & fortes corpore debellarint, oẽsq; gentes in fugã verterint. Nã sicut torrens, qui valde excurrit, & inundat, omnia secũ rapit, & perdit: ita & barbari illi inuaserunt oẽs gentes, & omnes prorsus perdiderunt, ita vt & principes Amalechitarum, & alios omnes in fugam verterint. Et fortè dixerit quispiam: Et quę vtilitas, scire Barbarorum robur? Non temere, neque frustra narrationi talia immiscuit scriptura diuina. Alioqui, neque vos, vt eorum memores essetis inhortaremur: sed vt discatis, & excellentem Dei

In exẽplarigręco aliqua desiderabantur.

F

potẽ

G potentiam, & patriarchæ virtutem: id quod procedendo docebimus. Contra illos igitur, qui tanto robore præditi erãt, & tot gentes in fugam verterunt. *Egressus est*, inquit, *in prælium rex Sodomorum, & Gomorrhæ, & rex Adama, & rex Seboim, & rex Balax, ipsa est Segor: & direxerunt aciem in prælium in valle Salsa, contra Chodollogomor, & Thargal regem gentium, & Amarphal regem Semaar, & Arioch regem Elasar. Quatuor reges contra quinque. Vallis autem illa Salsa, putei bituminis.* Deinde vt discamus quomodo confracto eorum robore, & consternata magnanimitate, infugam versi sunt, inquit. *Et fugit rex Sodomorum, & Gomorrhę, et ceciderunt illic vbi fontes erant: qui autem reliqui, fugerunt in montana.* Vidisti quanto robore pollebant isti viri, quomodo hostes suos etiam aspectu suo in fugam verterũt? Vide consequenter quomodo illis fugam ineuntibus, isti ablatis omnibus, quæ illorum erant, redierunt. *Acceperunt autem*, inquit, *omnes equos Sodomorũ, et Gomorrhæ, et omnes comeatus eorum, et abierunt. Acceperunt quoque, et Loth filium fratris Abræ, et suppellectilem eius, et abierunt. Habitabat enim in Sodomis.* Ecce id quod heri dicebam, id

H nunc euenit: nihil.n. profuit Lotho primatus, & electio. Nam ex hoc non solum nihil vtilitatis ei accreuit, sed ecce captiuus etiam abductus est, & didicit re ipsa multo satius ei fuisse vti consuetudine iusti, quam separatum in libertate viuere. Ecce enim, vt diuisus est à iusto, & putabat se in maiori esse rerum vbertate, & copia, & potiora se assequuturum, & abundare, repente factus est seruus, carens domo, carens, & foco: vt discas quãtum malum sit diuisio, & quantum bonum concordia: & quod conuenit nõ maiora temere capessere, sed potius humilitas diligenda est. Tulerunt, inquit, Loth, & sarcinas eius. Quanto melius erat eum cũ patriarcha viuere, & omnia ferre, vt ne cõcordia solueretur: quam separatum, & electis potioribus, in tanta repente pericula incidere, & in Barbarorum venire potestatem? *Venit autem quidam*, inquit, *ex ijs, qui seruati erant, & nunciauit Abræ transitori. Ipse autem habitabat iuxta quercum Mambre, Omori fratris Eschol, & fratris Aman, qui erant coniurati Abræ.* Quomodo tantum bellum conflatum ignorauit patriarcha? Fortassis magna distantia aberat, & ideo ignorauit. Aduenies autem quidam annunciauit I Abræ transitori. Hoc dicit, vt nos memores faciat quomodo ex Chaldæa exierit. Nam, quia trans Euphratem domicilium habuerat, dictus est transfluuialis, vel transitor. Et antea etiam ab initio parentes ei hoc nomen indiderant, iam antea significantes eum inde migraturum. Vocatus.n. est Abram, quia migraturus erat trãs Euphratem, & in Palæstinam venturus. Attẽ de quomodo, & parentes eius, licet infideles forent, ductu potentissimæ sapientiæ dei nomen puero imposuerunt, sicut, & Lamech suo, Noe. Est.n. & hoc diuinæ misericordiæ, futura per infideles dicere. Adueniens itaque quidam, inquit, nunciauit transitori, quæ acciderant, captiuitatem videlicet filij fratris, & regum illorum magnam potẽtiam, Sodomorumq; expugnationem, & fœdam fugam. Ipse autem, inquit, habitabat iuxta quercum Mambre, Omori fratris Eschol, & Aunan, qui erant coniurati Abræ. Iam forte hic aliquis interrogauerit: Quare cum effugerint Sodomitæ alij, iustus Loth in captiuitatem abducitur? Non simpliciter hoc, neq; frustra: sed vt discas his euentibus, & patriarchæ virtutem, & quòd propter ipsum seruãtur & alij, & vt erudiaris primatum non appetere, sed maioribus cedere. Audiamus igitur consequenter, quæ sequuntur, vt discamus, & iusti virtutem, & indicibile subsidium dei. Verum diligenter dictis auscul- K tate, mentemq; recolligite. Multum.n. lucrifacere hic poterimus, & ex his, quæ Loth euenerunt discere, nunquam ægrefe rendum, siquando iusti incidant intentationes, improbi vero, & mali euadant: neque vllo modo prima quærenda, neque ali quid iustorum familiaritate, & conuictui præferendum: & seruitutem apud bonos viros, libertate apud malos vtiliorem habendam. Et interim discamus, & patriarchæ insignem tolerantiam, propensum in Loth amorem, & beneuolentiam, fortitudinis magnitudinem, opum contemptum ineffabilem diuini erga illum adiutorij virtutem. *Nam vt audiuit*, inquit, *Abram, quod captus esset Loth fratris sui filius, numerauit proprios vernaculos suos trecentos decem & octo, & persequutus est illos vsque Dan, & irruit super eos nocte ipse, & pueri eius, & percussit eos, & persequutus est, eos vsque Chobam, quæ est in sinistra Damasci. Et reduxit*

Universidad de Deusto
Biblioteca

duxit omnem equitatum Sodomorum. Et Loth filium fratris sui reduxit, & substantiam eius, et populum, & mulieres. Considera hic dilecte magnitudinem, & fortitudinem iusti, quo modo bene fisus misericordiæ dei, nō perculsus est animo, cum audisset virorum fortitudinem, & stragem quam fecerant, primum in omnes gentes irruptione facta, de bellatisque Amalechitis, & cæteris omnibus. Deinde quòd irruerint in Sodomos & in fugam ipsos verterent, omnemq; eorum diripuerant substantiam. Et idcirco superius hæc omnia narrauit nobis scriptura, & qualia sua virtute strenue gesserunt, vt scias, quod non corporali robore eos deuicerit patriarcha, sed sua in deum fide, & superno præsidio adiutus omnia illa gesserit, non arma mouerit, nec tela, nec lanceas nec arcus intenderit, nec scura obiecerit, sed solum, cum vernaculis. Et quare numerauit trecentos decem ac octo vernaculos? dicet quis, quare non simpliciter omnes accepit, & vernaculos, & qui cū Loth educati erant, vt vltionem sponte, & benuole facerent, vtpote serui pro suo certantes? Et vide obsecro miram dei potentiam, quanta velocitate contigit victoria: Irruit enim, inquit, super illos nocte, ipse & serui eius, & percussit eos, & persequutus est eos. Erat enim manus superna, quę adiuuabat, & commilitabat. Et ideo neque armis, neque machinis opus habebant: sed tantum vt comparuit cum famulis, & alios quidē percussit, alios autem fugam inire fecit, & vtrunque impauide, cum nullus esset, qui obturbaret, & tam equos regis Sodomorū reduxit, quam Loth fratris sui filium, & omnes eius substantias, & mulieres. Vides quare alijs fuga elabentibus, Loth captiuus abductus est? nempe, vt & patriarchæ virtus elaceſceret, & propter ipsum alij multi salutem assequerentur. Redijt autem magno, & præclaro triumpho insignis, cum Loth equos, & mulieres, & cæteras substantias reducens, & clara ac plena voce prædicans, tubaque vocalius clamans, quod non humana virtute, neq; corporali robore, & illos fugarit, & victor euaserit: sed superna manu faciente omnia. Vidisti per omnia iustum clariorem fieri, & quotidie magis declarari dei erga eum prouidentiam? Vide consequenter, quomodo studet vt Sodomitis diuini cultus doctor fiat. *Dicit enim egressus est rex Sodomorum in occursum ei, postquam reuersus est a strage Chodollogomor, & regum qui cum illo.* Attende quanta sit virtus, aliquem diuino frui adiutorio. Rex peregrino, & seni in occursum egreditur, & omnem honorem impendit. Iam enim didicerat, quòd nihil profit regni vtilitas ei, qui superno auxilio destitutus: & quòd nihil potentius sit eo, qui manu dei adiuuatur. *Et Melchisedech rex Salem protulit panes, et vinum. Erat autem sacerdos dei altissimi.* Quid vult hæc obseruatio rex Salē, & sacerdos dei altissimi? Illum enim nobis & beatus Paulus, scribēs ad eos, qui ex Hebræis crediderant, cum in medium adduxisset, & nomen eius tractaret, ciuitatem simul interpretatur cum significatione nominis eius, vsus etymologia quadam: Melchisedech rex iustitiæ. Nam iuxta Hebraicam linguam, Melchi regnum significat: & sedek, iustitiam. Et cum ad nomen ciuitatis venit, rex pacis, inquit. Salem enim idem quod pax est. Sacerdos autem erat, forte a semetipso ordinatus: sic enim tunc erant sacerdotes: vel quòd quia ætate prouectior erat, a suis colebatur: vel quòd & ipse sacrificare studuit, sicut & Noe, Abel, Abram, quando sacrificia obtulerunt. Alioquin, & typus Christi futurus erat, vnde & Paulus ipsum extollens, sic dicit: Absque patre, absque matre, absque genealogia, neque initium dierum, neque vitæ finem habens: assimilatus autem filio dei, manet sacerdos in perpetuum. Et quomodo, dicis, possibile est hominem absque patre, & matre, & genealogia esse, & non habere, vel initium, vel finem vitæ? Audisti, quod figura fuit: ne ergo admirare, neque omnia require in typo. Neque enim typus esset, si omnia quæ veritati accidunt, haberentur. Quid igitur est quod tibi dico? Igitur sicut ille, inquit, eo quòd non sit memoria eorum qui genuerunt, dicitur sine patre, & sine matre: & quia non recensetur eius genealogia, dicitur sine genealogia: ita & Christus, quia non habet, vel in cœlo matrem, vel in terra patrem, absque genealogia dicitur. Et vide propter honorem in patriarcham collatum, quomodo sacramē tum insinuatur. Extulit enim illi panem, & vinum. Vides typum, cogita oro, & veritatem, & admirare diuinarum scripturarum veritatem, quomodo superioribus seculis, & ab initio futura præsignata sint. *Et benedixit*, inquit, *Abramum, et dixit: Benedictus*

benedictus Abram deo altissimo, qui condidit cœlum, et terram: et benedictus deus altissimus, tradidit inimicos tuos in manus tuas. Non solum ipsum benedixit, sed & deum glorificauit. Vt dixit enim Benedictus Abram deo altissimo, qui condidit cœlum, & terram, & à creaturis virtutem dei nobis declarat. Si enim deus est ille qui produxit cœlum, & terram, non sunt iam dij qui ab hominibus coluntur. Dij enim, inquit, qui cœlum, & terram non fecerunt, pereunt. Benedictus, inquit, deus qui tradidit inimicos tuos in manu tuas. Vide oro, quomodo non solum iustum prædicat, sed & dei præsidium agnoscit. Neque enim absque illius gratia potuisset tantam eorum quos circundabat potentiam vincere. Qui tradidit, inquit, ipse est qui totum operatus est, ipse est, qui fortes fecit infirmos, ipse est, qui per inermes armatos deiecit: ab eo est gratia, quæ tantam tibi virtutem concessit. Vide quomodo ostendit deus concordiam, & propensam amorem in Loth, quòd pro suis proprijs inimicis habuit, propter ea, quæ in fratris filium fecerant. Et dedit ei, inquit, decimas de omnibus. Hoc, & Paulus dicit. Considerate autem quantus ille, cui decimas Abram dedit de primitijs patriarcha, videlicet ex spolijs, quæ adduxit. Remunerauit Melchisedecem, & decimas ei segregauit de omnibus, quæ attulit. Hoc loco doctor fit omnibus, vt declarantes gratitudinem, primitias eorum, quæ sibi à deo concessa, offerant. Post hæc Sodomorum rex patriarchæ magnanimitatem obstupescens, dicit ei: *Da mihi viros, æquitatum autem tolle tibi.* Honesta regis gratitudo, sed vide, & optimos mores iusti. *Dixit autem Abram regi Sodomorum: Extendam manum meam ad deum altissimum, qui fecit cœlum, & terram si à funiculo vsque sphæroterem calceamenti accipiam de omnibus suis: vt ne dicas, Ego ditaui Abram.* Magna patriarchæ in contemnendis diuitijs virtus, & cuius gratia abiurat, & dicit: Extendam manum meam ad deum altissimum, qui fecit cœlum, & terram. Duo simul docere vult Sodomorum regem, & id quod præstantius erat ijs, quæ ei offerebantur. Nam, & vitæ honestæ, & formam indicauit, & pietatis doctor ei fieri studet, quasi docens eum. Illum tibi testem adhibeo, quod nihil tuarum rerum accipiam, illum qui omnium est conditor, vt scire possis deum omnium, & ne credas esse deos ea, quæ ab hominum manibus fabricantur. Ille. n. cœli, & terræ conditor, ille, & nobis in hoc bello victoriæ, & triumphi author. Ne igitur expectes me permissurū, vt mihi des quippiam. Neq; enim mercedis gratia vindictam feci, sed primum ob amoris affectum quem erga fratris mei filium gero: deinde, & proprius ipsius iustitiæ officiū, vt è barbarorum manibus eriperem iniustè abductos. Si à funiculo, inquit, vsq; ad sphæroterem calcei accipiam de tuis omnibus: hoc est, nihil tam vile, nec tam contemptibile existimatum, quod accipiam. Nam sphæroterem solent vocare apicē calcei qui in acumen desinit. Quo calceorum genere barbari consueuerunt vti. Exin, & causam, quare accipere detrectet dicit: Vt ne dicas. Ego locupletaui Abram. Habeo deum, qui innumera mihi suppeditet bona, supernæ gratiæ innitor: non opus mihi diuitijs tuis, non indigeo humanis facultatibus contentus sum dei in me beneficētia. Scio illius largitatem. Paucis, & vilibus tesli meo Loth, magnas, & ineffabiles promissiones assequutus sum, & nunc maiorum diuitiarum negociatio mihi est, & maiorem eius gratiam mihi concilio, quare opes tuas non accipio. Ideo autem opinor, & iuramentum adhibuit, & dixit: Extendam manum meam ad deum altissimū, vt ne putes eum, ita simulare, vt probabile est sæpe contingere: sed vt sciat hoc ita plane decretum apud Abram, vt ne, vel minimum quid inde sibi seligeret. Atque ita imperabat mandatum illud, quod à Christo discipulis dictū: Gratis accepistis, gratis date. Non. n. ego, inquit, aliud quid ad belli rem attuli, præterquam voluntatē, & promptitudinem. Victoriam autem, & triumphum, ac cætera operatus est ille ineffabili virtute. Deinde, vt ne putet rex quod propter contemptum, & despectionem, quæ ab eo dabantur non acciperet, declarans suam, & in hoc humanitatem, & benemoratam mentem, inquit, *Non accipiam, exceptis iis, quæ comederunt iuuenes, & portione virorum qui mecum venerunt Eschol, Aunan, Mambre, ii accipient portionem.* Hos, inquit, permittam accipere portionem aliquam, qm̄ ingentis amicitiæ specimē declararūt. Hi enim erant, dicit, coniurati Abræ: hoc est, amicitia coniuncti: quod ostendit, quia voluerunt periclitari cum eo. Vnde remu-

nerare volens eos, facit, vt partem aliquam accipiant, Apostolicam legem etiã in hoc
Luc.10. implens: Dignus est operarius alimento suo. Nihil.n.vltra vsum suũ accipere permittit. Dicit.n.exceptis ijs, quæ comederũt iuuenes, & portione eorum, qui mecũ venerunt Eschol, Aunan, Mambre, ij accipient portionem. Vidisti euidentẽ patriarchæ virtutem, quomodo, & philosophiam exercuerit, opes contemnẽdo, & modestiã præ se ferendo, vt nihil per arrogãtiam, & contemptum facere videatur, neq; è victoria superbiat? Talem imitemur, & nos obsecro, & operam demus, vt inuictos nos custodiamus, & neq; prætextu virtutis arrogantes, vanam gloriam quæramus, neque prætextu modestiæ virtutem negligamus:
G sed vbiq; modum seruemus, & bonis operibus nostris humilitatem, quasi fundamẽtum, & scabellum, substruamus: vt secure virtutes superextruere valeamus. Virtus.n. non est, nisi coniunctam habeat humilitatem. Qui hoc fundamentum recte iecerit, poterit in quantam voluerit altitudinem structuram excitare. Hæc est inexpugnabilis turris, hæc omne continet ædificium, non sinens ipsum, vel a ventorum violentia, vel ab imbrium impetu, vel a spirituũ vi deijci: sed omnibus insidijs inaccessum facit, & inuictum, quasi ex adamante constructum esset, magnasque nobis diuinæ largitatis retributiones affert. Per hanc, & patriarcha tantarum promissionum accepit magnitudinem. Scietis enim, permittente deo, & ex ijs, quæ in contextu dicenda, quomodo nunc, vt contempsit ea, quæ daturus erat Sodomorum rex, magna, & ineffabilia dei dona consequutus est. Per hanc, non ille solum, sed, & iusti omnes deo fuerunt grati: id quod, si volueritis diuinarum scripturarum lectionis studiosi, addiscere poteritis. Misericors enim domi
H nus, quando nos videt despicere præsentia, etiam ipsa largius suppeditat, reponitque plurima quibus olim fruemur. Videre hoc potes in diuitijs, in gloria huius vitæ, & in omnibus alijs temporalibus rebus. Despiciamus igitur præsentes diuitias, vt veras diuitias inuenire valeamus: despiciamus vanam hanc gloriam, vt veram illa, & solida fruamur: despiciamus præsentem prosperitatem, vt præ ineffabilibus illis nihili faciamus præsentia, vt ad futura præmia excitari valeamus. Neque enim possibile est, vt qui præsentibus est mancipatus, ineffabilium bonorum desiderium accipiat vnquam. Sicut enim lemę quædam oculos opplentes, ita præsentium cupiditas intellectum obscurat, & non permittit videre, quid oporteat facere. Cõtra non est possibile, vt qui solida, & immobilia illa bona ament, momentanea illa, & quę antequam appareant marcescũt, concupiscant. Nam saucius amore diuino, & futurorum desiderio tenetur, alijs oculis videt præsentium statum, & videt quòd omnis præsens vita figura est, & deceptio, & à somnijs nihil differt. Idcirco, I
& Beatus Paulus dicebat, scribens: Præte- 1. Cor.
rit figura mundi huius: monstrans, quod 7.f
omnia humana in figura tantum sunt, & sicut vmbra, & somnium transeunt, nihil solidum, nihil verum habentia. Quomodo igitur non fuerit mens puerilis, ad vmbras spectans, & de somnijs superbiens, & alligata ijs, quæ paulo post præteribunt? Præterit enim, inquit, figura huius mundi. Itaq; cum audieris, quid præterit, post- Ibid.
hac amplius quæris? Quando audis, figura solũ sunt humana omnia, veritate destituta: quare voluntarius impostura fers, & non cogitas, quàm sunt instabilia, & mutabilia, & ea præteris: ad illa autẽ, quæ semper durant, semper immobilia, semper stabilia, nullius vicissitudinis capacia, quare desiderium non transfers? Nam, vt scias intellectum doctoris orbis, vide quomodo iterum etiam alio loco omnia præclara huius vitæ, nullius esse momenti demonstrare volens, quali vtitur dictione, cum dixis- 2. Cor.
set: Quæ enim videntur, momentanea 4.
sunt, etiamsi diuitiarum abundantiam dicas, etiamsi gloriam, etiamsi claritudinẽ, etiamsi principatum, etiamsi potentiam, etiamsi regnum, etiamsi diademate redimitum illum, etiamsi thronum summum: omnia hæc, quæ videntur, in breue tempus dispensata, non admodum diuturnũ sui fructum nobis sinunt. Quæ igitur nos inquirere vis, si omnia momentanea sunt?
Illa, inquit, quæ non videntur, non hæc, K
quæ videntur, sed ipsa ista, quæ oculis corporalibus non spectantur. Et quis hoc consuleret, vt quæ videntur prætereantur, & q̃ non videntur, inquirantur? Ipsa rerum, inquit, natura doceat nos. Nam hæc quidem licet videantur, statim tñ præterfluunt: illa autem licet nunc ea videre non possimus,
sunt

sunt tamen perpetua, continuo durant, terminum nesciunt, finem non accipiunt, vicissitudinem ignorant, stabilia, & immobilia sunt. Fortassis tandem, & molestus esse videor, quotidie frustra consulens. Sed (vt afficior) magnum malitiæ damnũ est, magna pecuniarum tyrannis, magna virtutum raritas. Et idcirco vellem admonitione cõtinua vincere, & incolumitati integræ huc conuenientes restitui. Eam ob rem, & scripturas enarrandi tantum nobis est studium, ideo iustorum virtutes in medium afferimus, nec piget eadem sæpius repetere, vt per omnia vos inducere ad æmulationem iustorum valeamus. Saltem, vel tandem salutis nostræ curam faciamus, &
L bene vtamur statuto huius vitę tempore nobis dato: & dũ adhuc tempus est, ad pœnitentiam, & lapsuum correctionem festinemus, & pecuniarum abundantiam in animarum nostrarũ salutem expẽdamus, superfluaque indigentibus insumamus. Quare.n.dic mihi, permittis filium aurum, & argentum prodigere, quæ oportebat in pauperum ventres euacuare, reponendo intutum promptuarium, vt tempore, quo maxime opus habes, eorum adiutorio cõsolationem inuenias: & qui a te hic pasti sunt, alibi fiducię fores tibi aperiant, & accipiant te in æterna sua tabernacula? Vestes quoq; non sinamus à vermibus rodi, & absq; vsu in arculis putrescere, cũ tot sint, qui indigeant, & obambulant nudi: sed veneremur, honoremque demus nudo Christo potius, quam tineis: & induamus eum, qui propter nostram salutem nudus
Matth. obambulare vult, vt cum ipsum induerimus, audiamus in die illo: Nudus eram, &
25.d me vestiistis. Num onerosa sunt præcepta? num molesta? Ea quæ pereunt, inquit, quæ a vermibus arroduntur, quæ absq; vsu, & frustra consumuntur, hæc dispensa, vt tibi fiant vtilia, vt & detrimenti damnum effu
M gias, & ex ipsis lucrum maximum tibi pares, Excellentis.n. & magnæ inhumanitatis est post tot spirituales admonitiones, ar culis, & muris includere superflua, & non illis subleuare proximorum inopiam: sed finere a rubigine, & tinea potius corrumpi, & ante prædonum iacere manus, & propter illa supplicijs potius plecti, quam dignam pro eis remunerationem accipere. Obsecro, ne simus tam negligentes salutis nostræ, sed expensis in pauperes superfluis, magnam nobis fiduciam antea reponamus: vt ineffabilibus olim bonis frui mereamur, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto, & viuificatore spiritu, gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia tricesimasexta.

THesauro cuipiam assimilatur iustorũ virtus, in quo plurimæ, & ineffabiles diuitiæ continentur. Nam sicut, qui ex illo, vel paruam quandam partem capere potest, breui sibi copiam rerum quanta satis est, parat, ita euenire, & in virtutibus patriarchæ, videre quis potest. Ecce fere quotidie ex historia eius, proposita vobis doctrina, magna largitate conuiuium præbemus, & hucusque nondum paruam bonorum illius operum partem enarrare potuimus, tantis abundat virtutibus. Et sicut
A à fonte largis fluente riuis, etiam si omnes hauriant, non solum non imminuuntur fluenta: sed quanto plures sunt, qui inde hauriant, tanto magis aquarum natura scaturit: Ita etiam in patriarcha nostro fieri videmus. Quot enim a tempore quo fuit, vsque in præsens ex fonte bonorum illius operum hauriunt: & non solum non euacuarunt flumina, sed tanto abundantior est scaturigo bonorum operum. Narrationem enim de illo in diuina scriptura, quasi catenam auream inuenimus contextam. Et omni tempore primum quidem ipse, præ se fert optime moratam vitam, statim autem subsequitur diuina remuneratio. Et, vt discatis, quod ita se res habeat operæpretium fuerit breuiter vobis enarrare, quæ superius dicta, vt sciatis eximiam iusti fidem, quam in promissionibus illius declarauit, & liberales dei retributiones, quas ei misericors deus reddidit. Sufficit enim vnus ille iustus, vt omnes nos erudiat, vt alacriter aggrediamur virtutis certamina, confidentes supernis remunerationibus, & scientes misericordis Dei nostri liberalitatem, & vt suscipiamus omnia magna felicitate, quæ dura, & ardua in hac vita videntur, spe remunerationum nutriti. Attendite itaque obsecro, quomodo ab initio, quando a sua domo, vt vo- B
cant, quæ sua erant obtulit, ex scientia,

quę in natura nostra sita est, nullum externum sortitus doctorem: sed & ab infidelibus parentibus educatus, diuinam illustrationem acceperit. Quia non prima ætate sequutus est errorem paternum, sed pietatem diuini cultus seruauit, ideo supernam visitationē statim obtinuit, adhuc in Chal
Act. 7. a dæa existens: & hoc nobis beatus Stephanus exponit manifestius, sic dicens: Deus gloriæ visus est patri nostro Abraham, cū adhuc esset in Mesopotamia, priusquam habitaret in Charran. Vidisti quomō eum inde visio euocauit? Verisimile enim quod cum sedula in deum pietate, eximiā quoq; parentibus reuerentiā exhibuerit: tantoq; amore parentes sibi conciliauerit, vt inde ad relinquendum amore filij suam patriā, & ad quærendum alienam moti sint. At diligenter vide obsecro, quomodo & hæc, qu[illegible]a deo fuit ob priorem virtutem, eius visitatio, iterum clariorem ipsum reddidit.
Elegit paternam regionem relinquere, & alienam inhabitare, vt præceptum dei perficeret: & paratus erat etiam absq; familiaribus, vt mihi videtur, peregrinus fieri: sed
C vt dixi, viri virtus, & insignis erga parentes pietas, effecit, vt pater comes fieret itineris. Deinde occupata Charran postquam illic tabernaculum fixerunt, & morte functus est Tharra (hoc enim patri eius nomen erat) iterum præceptum est ei a deo, vt exiret inde. Egredere enim inqt, de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Nam postquam cum tota domo in Charran migrarunt, ibi imperans ei, dicit: Egredere de terra, & cognatione tua: manifestans quod ipsum solum per se vult peregrinationem susciperе, neque fratrem, Nachor dico, neque alium quenquam necessariū, De terra autem tua dicebat, quia non paruo tempore ibi habitarant, & quasi in propria patria illic habebant domicilium. Et cum in lugendo parente maxime foret occupatus, erantque difficultates aliæ multæ, tunc præceptum peregrinandi magna perfecit alacritate, idq; ignorans vbi nam futurus errandi finis. Veni. n. inquit, non in hanc vel illam terram, sed in eam, quam monstrauero tibi. Nihilominus licet indefinitum esse mandatum, omissa curiosiore percontatione, imperatū faciebat.
Porro & fratris filio assumpto, suam demō strauit virtutem: quem, quia iuuenem acceperat, paulatim suæ virtutis imitatorem
D effecit. Vnde eum relinquere noluit, sed peregrinationis socium fecit. Quasi diceret: Si pater, qui in fidelis fuit, ob suum in me amorē, domum paternā, in qua nati sumus & adoleuimus, relinquere, & me comitari voluit, vitaque in aliena terra defunctus est: multo magis ego fratris filium, iuuenem, indole sua pollicentem paulatim virtutis incrementa, non permiserim hic relinqui. Itaque monstrans modis omnibus suam religionem, etiā istam peregrinationem fecit. Quando in Palæstinam venit, & Chananæorum fines intrauit, apparuit ei deus, volens eius alacritatem confirmare, & manum porrigere: dicit ei, Semini tuo dabo terram hanc, eo quòd filios sibi succedere valde optabat, ac desiderabat: quod & statim promittit, retribuens tantis laboribus mercedem. Quoniam natura infœcunda erat, & ætas quoque prouectior, ne sibi quid polliceri posset, faciebat. Promissione deus excitat, & erigit athletam, & alacrem fieri, & reiuuenescere facit in sequentibus certaminibus. Proinde vide quo modo post hāc promissionem iustus aliud certamen aggreditur. Inualescente enim fame, & Chananæa magnis pressa necessitatibus, & angustijs, in Aegyptum contendit, fami illic mitigationem quærens, maioribus sese periculis inuoluit. Vxoris enim venustas, & pulchritudo mortem ei quasi ante oculos monstrabat. Ideo cum iam in confinijs esset Aegypti, ingressurus dixit vxori. *Scio quod mulier formosa fis, scio tuæ pulchritudinis speciem, & timeo Aegyptiorum intemperantiam. Nam si te viderint, & cognouerint, quòd vti vxorem te meā ducam: te quidem in vita asseruabunt, vt sui furoris impetum opere compleant: me autem occident, quo liceat eis impune suam libidinem explere, vt nemo sit qui adulterium eorum prodat. Dic igitur, Soror illius sum.* Vide adamantinam animam, vide mentem ferro solidiorem: non turbauit eius mentem calamitas quam expectabat. Non cogitabat, neque dicebat intra semetipsum: Ideone propria relicta patria tantum præ me tuli obedientiam, inque alienam veni terram, vt hisce malis implicarer? Nonne paulo antea promisit mihi: Semini tuo dabo terram hanc? En & adulteri, & mortis timor mentem meam concutit. Sed nihil horum, neq; in mentē accipere dignatus est.
E Vnum

Vnum ei duntaxat curæ erat, quō molestum hunc actum simulans, duobus hinc
F inde periculis vrgentibus, vel vnum saltem effugere posset. Igitur, quia ipse, quæ sua erant attulit, consilio videlicet vtens, & animi fortitudine: mulier quoq; singularē erga virum affectionem, & obedientiam declarabat, cooperata est, & his quæ decreuerant ministrauit. Vbi igitur quod suū erat perfecerunt, ita vt iuxta humanum morē desperaretur, & fere opere completa fuisset Aegyptiorum malitia, tunc magna dei in eum prouidentia declarata est. Mulierem enim Deus non solum a contumelia eripuit, indignatione sua in regem, & in domum eius immissa: sed & patriarchā cum magna gloria in Palæstinam ex Aegypto redire fecit. Considera quomodo misericors dominus in medijs auxilium afferens tentationibus, athletam suum ad ferenda sequentia certamina fortiorem reddit: nunquam eum suo destituit adiumento, sed in omnibus monstrat ei, quòd semper parua illa, quæ faciebat patriarcha, magnis & mirum in modum magnis, humanumq; captum transcendentibus remuneret. Vidisti iusti patientiam? Vidisti item post reditum ex Aegypto humilitatis magnitudinem, & insignem mansuetudinem? Nam cum rediisset ab Aegypto, multamque possideret substantiam, tam ipse quàm fratris filius, non capiebat, inquit, eos terra, vt ha
G bitarent simul, quia multas facultates habebant: vnde & rixa orta est inter pastores Loth, & Abram, tunc iustus animæ suæ mansuetudinem, & præclaram sapientiam monstrans, vocato Loth, dixit: Ne sit rixa inter me & te, & inter pastores meos, & pastores tuos quasi diceret? Nihil pace præstantius, nihil contentione damnosius, & grauius. Vt igitur è medio faciamus omnem rixandi materiam, elige quam voluеris regionem, & reliquam mihi relinque, vt a litium, & contentionum molestia simus alieni. Vidisti viri virtutem? cessit iuniori primatu, & electione, & amauit ipse viliorem terram. Sed vide hic etiam quantam mercedem nactus sit pro ijs suis officijs. Statim enim separatione facta, inquit, ei deus: Eleuatis oculis tuis vide omnem terram ab omni parte: quia omnem quam tu vides, tibi dabo, & semini tuo vsque in seculum. Considera quantis beneficijs certare dignatur ob modestiam, quam erga fratris filium declarauit: & ipse quidem, vt paruis cessit, multo maiora consequutus est: Ille autem tanta auiditate potiorem partem deligens, non multo post in peri- H
cula incidit: & non solum nihil commodi ab electione accepit, sed & captiuus, & domo, atque foro repente simul priuatus est: rebusque ipsis didicit, quàm eximia virtus iusti, & ipse postea dedit operam, ne quid vnquàm tale attentaret. Nam postquam Sodomis habitaret cœpit, statim excitatum est graue bellum: nam vicinarum gentium reges insurrexerunt, & omnem regionem simul depopulati sunt gigantibusque occisis, & Amalechitis, expulsis, etiam Sodomorum, & Gomorrhæ regem in fugam verterunt: & montanis omnibus occupatis, & equitatu regis Sodomorum auecto, vna cum Loth captiuo, & vxoribus, & omnibus sarcinis, abierunt. Sed vide iterū ingentem dei prouidentiam. Volens enim simul, & Loth a captiuitate liberum reddere, & patriarchæ gloriam magis illustrare, excitat iustum, vt fratris filio succurrat: nā vt didicit, quæ erant facta, cum vernaculis suis impetu facto in reges illos, eos paruo labore perculit, & Loth, & vxores, & omnem equitatum regis reduxit. Quibus tam claris triumphis, omnibus patefacta est ingens dei erga illum beneuolentia, & quod
I ille non sua virtute tantam stragem confecisset, sed superna virtute munitus. Et ipse quoq; patriarcha enitebatur, vt Sodomitis doctor diuini cultus fieret, verbis illis, quæ regi loquebatur. Quia cum occurrisset rex, & pro exhibitis gratias egisset, ac omnem equitatum ei se donaturum dicebat, hominesque duntaxat accepturum: vide iterum iusti magnanimitatem, quomodo optimæ suæ vitæ specimen exhibet, quòd melior sit ijs, quæ ab illo dabantur, & illos ad veræ religionis notitiam inducit. Non enim absque causa dicitur: Non patiar, vt aliquid tuorum munerum ad me redeat, non mihi tali mercede opus est, sed quid? Extendo manus meas ad deum altissimum (quasi docens eum: Non sunt dij, qui a te coluntur, sed ligna, & lapides: sed vnus est dominus super omnia, qui creauit cœlum, & terram) quòd non accipiam de funiculo vsque ad sphræroterem: vt ne existimes me illorum gratia vltionem sumpsisse, & ne dicere possis, quod mihi abundantiæ factus sis author. Nam qui me triumphare,

& vincere fecit, idem & diuitias abunde mihi suppeditat. Vidisti quomodo, siquidem lucrum facere voluisset, rex authorē agnoscere victoriæ ex propheta potuisset? Docebat enim posthac non fidendum propria sua virtute, sed agnoscendum authorem omnium tidēdosq; manufactos deos, & colendum deum, qui super omnia, qui omnia condidit, qui, & bonorum omniū fons est. Et in summa, discebat ex omnib. patriarchæ virtutem. Nam ne existimes, ꝙ per arrogantiam, & fastum data contēneret, idcirco dicit ei: Ego quidem nihil sumam. Neq; n. opus habeo, neq; indigeo, vt meæ facultates augeantur ab alijs: eis autem, qui periculorum meorum fuerunt socij, permitto, vt suas portiones accipiāt, quo paruam aliquam suorum laborum cō solationem habeant. Ita Sodomorum regi respondit iustus. Postquam autem, & Melchisedex rex salem panes, & vinum attulit (erat. n. sacerdos, inquit, dei altissimi) ab illo accepit oblata. Dein, vt rependeret benedictionem, quam ab eo acceperat, & glorificationem in deum (dixerat. n. Benedictus Abram deo altissimo, & benedictus deus, qui tradidit inimicos tuos in manus tuas) decimas ei dedit de omnibus spolijs, quæ attulerat. Vidisti quantam pietatem, & religionem in omnibus præ se ferat iustus, & quomodo à rege Sodomorum à funiculo vlq; ad sphæroterem accipere nihil voluit? accepit autem ea, quæ à sacerdote sunt oblata retribuens, & sua. Quibus nimirum nos doeuit, habendum aliquē delectum, & non passim ab omnibus dona accipienda. Nam quāuis Sodomita ille quātum ad liberalitatem attinebat, sapiebat: erat tamen alioquin incredulus, & institutione multa indigebat. Proinde patriarcha dona quidem despexit, omnem autem curam adhibuit: & per ea, quæ accipere restauit, & per ea, quæ dixit, curauit, vt illum ad pietatem induceret. A Melchisedex autem non iniuria accepit. Viri. n. virtutem diuina scriptura assignauit, dicens: Erat autem sacerdos dei altissimi. Quanuis alias etiam, quę fiebant, Christi typus erant, & oblata sacramentum quoddam præsignāt ideo, & protulit. Cæterum, vt accepit, vicissim illum suis remunerando, docebat virtutis suæ magnitudinem. Decimas enim ei dedit, etiam hac ratione piam suam mētem significans. Fortassis prolixius sese extendit sermo noster, atqui non caret causa, neque frustra erit. Cognouimus enim paucis ab initio vsque ad hodiernam lectionem, quæ iusti huius fortitudo, magnanimitas, excellens fides, mens optimis moribus prædita, insignis modestia, admirabilis diuitiarum contemptus diuinæ erga eum prouidentiæ perpetua prouidentia, quæ eum iugi adiutorio firmans, quotidie clariorem, & illustriorem reddidit. Nunc autem si volueritis, & non defatigamini, ad ea, quæ recens lecta sunt accedamus, & paucis quibusdam propositis, absoluamus sermonem, vt discatis quāta denuo ei rependatur merces, eo, quod contempserat donata sibi a rege. Quid igitur? inquit. Post hæc autem verba factum est verbum domini ad Abram. Quare sic incipit, post hæc autem verba? num indicat verba, quæ cum Sodomorum rege colloquutus? Post contemptum illum, inquit, postquam ea, quæ ab illo data sunt repulit, post doctrinam illam, quam reiectis donis pronunciauit, vt pietate, & agnitione conditoris omnium regem initiaret, post hæc verba, postquam decimas Melchisedex obtulit: quando, inquit, omnia, quæ ex se erant impleuit, tunc post verba hæc. *Factum est verbum domini ad Abram in visione noctis, dicens: Ne timeas Abram, ego protego te, merces tua multa valde erit.* Vide misericordiam domini, quam statim, & è vestigio sequens, beneficijs suum athletam remunerat, & ad vlteriora certamina iterum instruens vigore nouo roborat. Factum est verbum domini in visione noctis. Quare in nocte? vt in silentio, & quiete melius, quæ dicuntur accipiat. Et dicit ei: Ne timeas Abram. Attende immensam dei curam. Quare dixit, ne timeas? quia tantas opes contempserat, non curatis his, quæ rex dabat: hoc est, Ne timueris, quòd despexisti tanta dona, neque anxius sis quasi imminutiores sint tuæ facultates. Ne timeas. Deinde, vt animum magis excitet, adiecit verbo, & appellationem, & inquit: Ne timeas Abram. Non parum ad expergefaciendum facit, cum quempiam proprio nomine compellamus. Ego protego te. Multam habet, & hoc verbum emphasin. Ego, qui a Chaldæis te euocaui, ego, qui te huc duxi, ego, qui te a periculis Aegypti liberaui, ego, qui semel, atque iterum promisi tibi, atque semini

Ca. 15.

tuo datutum me terram hanc, ego te protegam: ego, qui in dies magis, & magis omnibus te clarum ostendo, ego protego te: hoc est, ego scuti vice tibi ero, ego pro te certo, ego propugnator fio, ego curam gero, ego omnia difficilia facilia tibi reddam, ego protego te. *Merces tua multa erit valde.* Noluisti mercedem accipere pro laboribus, quos sustinuisti, tantis periculis teipsum obijciendo, sed contempsisti, & regem, & munera eius. Ego tibi mercedem dabo, non tantam, quantam accepturus eras, sed multam, & valde multam. Vidisti liberalitatem domini? vidisti verborum pondus? Vidisti quomodo excitat pietatis athletam? vidisti quomodo animam eius confirmauit? Ipse enim, qui arcana cordium nouit, sciebat illi opus esse huiusmodi verborum consolatione. Et vide, quid inquit, patriarcha: dicit, *Domine, quid mihi dabis? ego autem sine liberis dimittor.* Postquam mercedem ei valde copiosam promisit, exponit animæ suæ dolorem, & tristitiam propter prolis inopiam, quæ interim in pectore eius toto illo tempore fuit, dicit: Domine, quid tale mihi dabis? Ecce enim ego vsque ad senectam perueni, & prole carens dimittor. Vide quomodo priscis illis seculis iustus ille philosophabatur. Nam, qui vitam honeste, & in virtutibus egerunt, quando ex hac vita emigrant, vere liberantur, & quasi soluuntur a certaminibus, & a vinculis relaxantur. Est enim mors his, qui bene viuunt, translatio quędam ad meliora: a momentanea vita ad perpetuam, & immortalem, finemque non habentem. Ego autem dimittor, inquit, prole carens. Et, vt misericordem dominum sibi conciliaret, non ijs contentus fuit verbis. Et, quid dicit? *Filius autem Masex vernaculæ meæ, hic Damascus Eliezer. Et dixit Abram. Quoniam non dedisti mihi semen, ille hæres meus erit.* Ingentem dolorem animæ eius declarant hæc verba, quasi dicetet deo: Neque ea sum assequutus, quæ ancilla mea vernacula: sed ego quidem abibo sine prole, & sine filio: hic autem vernaculus meus hæreditatem accipiet, quæ a te mihi data, idq; cum semel, atque iterum promissionem a te acceperim, dicente: Semini tuo dabo terram hanc. Considera obsecro, & hoc loco iusti virtutem, quod cogitationes in animo versans, nunquam aliquid durum loquutus est: sed, & nunc instigatus verbis, quæ loquutus est ei dominus, magna fiducia dominum alloquitur, manifestamque facit internam cogitationum perturbationem, ostendens animæ suæ vlcus, vnde, & acceleratum accepit medicamentum. *Et statim vox dei facta est ad eum.* Vide quomodo signanter scriptura loquitur. Statim, inquit. Non permisit iustum ad paruulū tempus egre se habere, sed festinatam ei consolationem affert, & grauitatem mœroris emendat verbis, quæ tunc ei loquutus. *Et statim*, inquit, *vox dei facta est ad eum, dicens: Non erit hic hæres tuus, sed qui egredietur ex te, hic hæres tuus erit.* Hoccine timuisti? hoccine mentem tuam turbauit? hoccine tristitiam tuam auxit? Scias igitur, quod non erit hic hæres tuus, sed, qui egredietur ex te, hic hæres tuus erit. Ne igitur ad humanam spectes naturam: ne tuam senectam, Saræue sterilitatem cogites: sed eius, qui tibi promisit potentiæ bene fide, & tristitiam ponens, consolationem, quæ tibi sufficiat, accipe, persuadeq; tibi, quod hæredem habiturus sis, qui ex te nascatur. Porrò, quia supra naturam erat promissio, & vincebat humanam rationem (magnam enim in eo turbationem excitabant tot naturæ præpedimenta, senectus eius, &, quod Sara sterilis, ac vtero emortuo erat) auget dominus promissionum magnitudinem, vt iustus ad promittentis liberalitatem respiciens, bene speraret, confideretq; sic euenturum. *Eduxit autem eum foras, & dixit ei: Eia suspice in cœlum, & numera stellas, si poteris numerare eas. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Et credidit Abram deo, & reputatum est illi in iustitiam.* Quare assignauit, quòd duxit eum foras? Postquam superius dixit, quod in visione noctis apparens ei, verba illa ei loquutus sit: nunc vult ei ostendere, quam innumerabiles sint stellæ, & inquit: Eduxit eum foras. Suspice in cœlum, & numera stellas, si poteris eas dinumerare. Et dixit ei: Sic erit semen tuum. Magnum promissum, varia promissionis magnitudo: sed si ipsam promittentis virtutem cogitabimus, nihil nobis apparet magnum. Qui enim de terra corpus formauit, & condidit omnia, quæ videntur, ille etiam dare poterit, quæ super naturā. Vidisti domini liberalitatem, q̄ certet beneficijs. Postq̄. n. dixit, absq; ple dimittor, quasi apud portas

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferni existēs, & nihil amplius operari valens, vt procreentur pueri: sic verba illa protulit, dicens: Filius Mesech vernaculę meę, hæres meus erit, Ideo volēs spiritū eius ergere, & nouum vigorē menti addere, ab imminēte timore eum liberat, promissioneq; ac doni magnitudine mentem eius erigit, & ostendendo stellarum multitudinem, & promittendos nascendo ex eo illis pares futuros, in bonam spē adducit. Videns enim dei promissionem, reiecta omni humana ratione, & neq; ad seipsum, neque ad Sarā minus procreationi aptam, respiciens: sed præteritis humanis omnibus sciens, quod potēs est deus etiam ea, quæ supra naturā sunt largiri: fidem dedit dictis, nullam dubitationem admittens, neq; cum dicta fuerunt hæc, ambiguus fuit. Hoc enim veræ fidei est, quando promissiones nō iuxta solitum morē, & hominibus cognitū fiunt, nos promissionis virtute fidimus. Fides.n.
Fidei definitio. est eorum, quæ sperantur substantia, rerū, quæ non videntur argumentum. Et iterū:
Heb. 11 a Quod autem videt quis, cur & sperat? Hoc igitur est fides, quando illis credimus, quæ
Ro. 8. e non videntur, & mentem ad dignitatem
F eius, qui promisit intendimus: id quod profecto, & iustus ille fecit, syncerā, & eximiā promissis fidem habens: Ideirco, & prædicatur: Credidit Abram deo, & reputatum est ei in iustitiam. Vidisti quō, & ante cuētum, & impletionem promissorum, eo ipso quod credit, iustam mercedem accipit? Nam in iustitiam ei reputatum est. Credidit promissioni diuinæ, & nō humana ratiocinatione curiosius ea, quæ dicta sunt, explorauit. Discamus igitur, & nos obsecro a patriarcha dei credere dictis, & eius promissionibus fidere, neq; ea cogitationibus nostris indagare, sed magnā gratitudinem exhibere. Hoc.n. nos & iustos declarare poterit, & assequi promissa faciet. Atqui Abræ promissum est, quod ex semine eius maxima futura esset multitudo, erātq; præter solitum naturæ modum, quæ promissa erant: proinde, & fides in deum iustitiam ei attulit. Nobis autē, si sapimus, multo maiora promissa sunt, quæ & ipsa multis modis humanas cogitationes transcendunt, vt ex fide iustitia reportemus, & adipiscamur bona promissa. Ea enim, quæ nobis maxime promissa, humanam transcendunt rationem, & omnium cogitationem excedunt: tanta promissionem est magnitudo. Neque in præsenti vita soluti nobis promisit huius vitæ statum, & visibilium fruitionem: sed & postquam hinc emigrauerimus, & post corporis corruptionē, qñ G
in cinerem, & puluerem nostra dissoluentur corpora, tunc resurrectura ea promisit, & in maiori gloria futura. Oportet enim (inquit beatus Paulus) corruptibile hoc
1. Cor. induere incorruptionem, & mortale hoc
15.g induere immortalitatem. Et post corporū resurrectionem regno frui, daturum se nobis pollicitus est, & conuersationem cum
1. Co. 2. sanctis, & in perpetuo seculo quietem, &
c ineffabilia illa bona, quæ oculus nō vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis nō ascenderunt. Vidisti quāta promissionum excellentia? Vidisti donorum magnitudinem? Hæc cogitantes, & scientes quod mē tiri nequit is, qui ea promisit: magna alacritate præparemus nos ad virtutis agones, vt & promissis bonis frui possimus: & ne præferamus saluti nostræ, & tantis bonis momentanea: neque cogitemus labores virtutis, sed retributiones in aīma ponamus: neque pecuniarum sumptus tantum spectemus, si quando opus est eas pauperibus erogare, sed potius quantum inde nobis accrescat. Ea enim de causa semini elee-
mosynam comparauit diuina scriptura, vt cum gaudio, & multa alacritate eam operemur. Nam si ij, qui semina terræ concre- H
dunt, & vnica, & intus reposita spargentes, ita negociantur, & bona spe fouentur, & nunc manipulos imaginantur ac plenas areas: multo magis quibus datum est semē hoc spirituale seminare, gaudere & exultare conuenit, quod messuri sint in cęlo hoc quod in terra serunt: & nummos expendunt, peccatorum autem remissionem accipiunt, & fiduciæ materiam inueniunt, conciliantes sibi per ea, quæ hic dant, perpetuā quietem, & cum sanctis conuersationem. Et continentiam eligere volentes, non spectemus quòd laborem habet virtus, neque quod virginitas magnum habet certamē: sed quietem quæ nos excipiet, cogitemus: hanc semper ante oculos nostros depingentes malæ concupiscentiæ refrænemus rabiem, vincamus carnis motus indecentes, & retributione mercedis laborum difficultatem abbreuiemus. Sufficit enim bonorum spes, vt etiam pericula contemptim aggrediamur: quanto magis, vt virtutis labores fortiter feramus? Quando enim animo

animo versas, quod si ad breue tempus certaueris, & fulgidam seruaueris virginitatis lampadem (nam beata vita censeberis di-
I gnus, & cum sponso intrare poteris, modo accensas habeas lāpades, & sufficiens oleū, bonorum operum actionem inquam) quō non cum omni facilitate difficilia omnia transcurrere poteris, cogitans illud, quod
He. 12, d a beato Paulo dictum est: Pacem sectemini cū omnibus, & sanctificationem absq; qua nullus videbit dominum? Vidisti quō sanctificationi pacem coniunxit. Nam, vt sciamus, quod non solum corporis requirit puritatem, sed, & pacē, opportune meminit, vtrinq; volens munire, & de vtroq; solicitas esse cogitationes, ita, vt nulla sit in nobis turbatio, nullusq; tumultus: sed in tranquillitate, & quiete versemur, & cū omnibus pacifice agamus, & mansueti simus, & mites, & humani, atq; adeo, vt omnes virtutis colores in facie nostra reluceāt. Ita.n. deinceps, & gloriam præsentis vitæ poterimus despicere, veram gloriam præferentes, & humilitatis maiorem habentes curam, ridereq; omnium præsentis vitæ
Ma. 5. c prosperitatem, vt vera, & solida felicitate
e fruamur, & Christum videre mereamur. Beati.n. inquit, puri corde, quoniam ipsi deum videbunt. Purificemus itaq; nostrā consciētiam, & magna cura vitam nostram gubernemus: vt cum præsentem vitam in omni virtutum genere transierimus, horum laborum præmia mereamur
K accipere in futuro seculo, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia trigesimaseptima.

MAgna diuinæ scripturæ virtus est, & multæ in verbis latent sententiarum diuitiæ. Ideo congruit, vt diligenter intendamus, & solicite scrutemur, quo amplio-
rem vtilitatem inde percipiamus. Nā pro-
Ioā. 5. f pter hoc, & Christus præcepit, dicens: Scrutemini scripturas: vt non tantum nudæ lectioni vacemus, sed indagatis profundis, verum veritatis sensum percipere valeamus. Talis enim scripturę mos est, vt, & in paruis verbis plurima sæpe multitudo sensuum inueniatur. Diuinæ enim sunt doctrinæ, non humanæ, & propter hoc omnem illam videre licet secus se habere, quā humaniam. Et quomodo hoc? ego dicam. Illic enim in humana sapiētia, omne stu-
dium concinnandis verbis adhibitum est: hic vero prorsus aliter. Nullus scripturæ sermo de pulchritudine, vel compositione verborum: habent.n. domesticam gratiam effulgentem, & pulchritudinem, quæ dicū
tur. Et illic post longam, & indicibilem nu
gacitatem, vix dignæ aliquæ sententiæ ve- L
nantibus occurrunt: hic autem, vt scitis, et parua dictio sæpe totum nobis sermonem contexit. Propterea, & heri quamuis initia lectionis attigerimus, quia tamen tantum inuenimus sensuum thesaurum, non potuimus vltra progredi, vt ne dictorū multitudine memoriam vestram obrueremus, & his dictis obesse mus. Ideo ea nunc attingamus, dicendaq; heri dictis copulemus, vt ita enarrata lectione tota, vos hinc dimittam. Sed oro, ea, quæ dicuntur, auscultate diligenter. Nam, & si labor noster, vtilitas tū vestra, immo communis. Et quid dico labor noster? donū est gratiæ dei. Cū attentione igitur suscipiamus, & nos ea, q̄ a deo donantur, vt hinc lucrifacientes aliquid in animatum salutem, inde habeamus. Hanc ob rem quotidie spiritualem hanc apponimus mensam, vt admonitione continua, & multa diuinarum scripturarum exercitationes, omnes maligni dæmonis excludamus insidias. Cum.n. nos viderit multū in spiritualibus occupari, nō solum non inuadit, sed neq; aspicere audebit: sciens, quod inuanum moliatur, & aduersus caput suū ausus suos declaret. Age
igitur heri dictorum repetito contextu, qđ M
reliquum fuit enarremus. Quid autem, qđ heri fuit dictum? Promissionem, quā deus fecit Abræ descripsimus, vbi imperauit ei, vt susciperet in cœlum, & spectaret stellarum multitudinem. Numera.n. inquit, stellas, si poteris eas numerare, & dixit ei: Sic erit semen tuum. Deinde cum demonstraret nobis diuina scriptura religiosam mentem patriarchæ, & quod ad promittentem videns, & virtutem promittentis cogitās, crediderit dictis dicit: Et credidit Abram deo, & reputatum est ei in iustitiam. Hucusq; heri sermonem produximus, neque vlterius progredi potuimus: ideo operæpretium est, vt addamus sequentia. Quid ergo dicit? *Dixit autem ei deus, Ego sum deus, qui eduxi te de terra Chaldęorum, vt darem tibi terram hanc, vt in hæreditatem possideas eam*. Vide quomodo sermonem nostræ infirmitati attemperet, quomodo fidem illius

Universidad de Deusto
Biblioteca

illius corroborare velit, & persuadere copiosis argumentis de his, quæ nunciata sunt: quasi diceret, Memor esto, quod ego te a domo tua euocaui. Ecce, quæ a domino deo dicuntur, consona sunt beati Stephani dictis, qui & de domo, & de Chaldæa domini præcepto euocatum eum dicit. Et eius sententiæ obsequutus pater, magnum argumentum habens amoris copulam, ipsum sequutus est, & simul exijt. Itaque reminiscei eum facit hoc loco quan
A tam ab initio eius curam gesserit, declarans ei, quod volens eum ad magna prouehere, tanta videlicet promittendo, & implendo, tantum itineris transire fecerit. Ego sum deus, qui eduxi te de regione Chaldæorum, vt darem tibi terram hanc, vt in hæreditatem possideas eam. Num te absque causa illinc euocaui? Num frustra, & inuanum te illinc eduxi? Propter hoc ego iussi, vt te in Palæstinam conferres, & relicta paterna domo ires in terram hanc, vt in hæreditatem eam possideas. Cogitans igitur quantis fruaris nunc per meam prouidentiam, ex eo tempore, quo Chaldæam reliquisti vsque in præsens, & quomodo clarus es factus, & per meum subsidium, & curam in te, quotidie clarior euadis, confide, & meis dictis. Vidisti excellentem misericordiam? Vidisti, quam congruat huius imbecillitati diuinus sermo, quo eius animam corroborare, & fidem confirmare voluit, vt ne posthac ad naturæ obstacula spectare possit: sed eius cogitare potentiam, qui promisit, & ita credere, & confidere, quasi iam impleta essent promissa? Verum iterum attende, & patriarcham, quomodo post fiduciam ex dictis acceptam certiora inquirat argumenta. *Dixit enim Domine⌣ domine, secundum quid cognoscam, quòd in hæ-*
B *reditatem⌣ accipiam eam⌣*. Tametsi scriptura prius testata fuerit, quòd credidit dictis dei, & ideo reputatum est ei in iustitiam, veruntamen, quia audiuit: Propter hoc te eduxi, vt darem tibi terram hanc, vt in hæreditatem possideas eam: dicit, His quidem, quæ à te dicuntur, impossibile est, vt discredam: attamen vellem, & hunc modum discere, quomodo eam in hæreditatem sum possessurus. Video enim me nunc propemodum ad extremam senectutem peruenisse, & vsq; in hunc diem ambulare quasi erroneum. Et non possum humana ratione deprehendere, quomodo hoc sit futurum. Nam licet prius crediderim dictis tuis, quod potes ex nihilo res producere, & omnia facere, & transformare. Non igitur, vt incredulus hoc interrogo, sed, quia iterum mihi hæreditatē nominas, volebam & crassius, atq; clarius signū accipere, quod possit infirmas meas cogitationes solidare. Quid igitur bonus dominus? morem gerit suo famulo, & volens eius corroborare animam, quoniam vidit confitentem suam imbecillitatem, & credentem quidem promissioni, cupientē autem certiora quædam argumenta accipere, dicit ad eum: *Sume mihi vaccam trien* C
nem, & capram trimam, & arietem, & turturem, & columbam⌣. Vide quomodo more humano init cum eo fœdera. Quando aliquid promittimus, & volumus certum reddere eum, cui promissio fit, ita, vt de promissis nihil ambigat, signum aliquod damus, & pignus, vt ad illud spectās scire q̃at promissa omnino euentura: Ita, & misericors dominus postquam dixit Abrā: Qūo cognoscam, inquit, Ecce, & hoc tibi præbeo, sume mihi vaccam triennem, & captā trimam, & arietem, & turturem, & columbam. Attende obsecro, in quātam crassitudinem descendendum sibi duxerit bonus dominus, quo patriarcham argumentis copiosis certiorem reddat. Nam, quia olim eis ita mos erat paciscendi, & pacta firmandi, ideo, & ipse via hac ingreditur. *Et accepit*, inquit, *& diuisit ea in duas partes*. Obseruandum, quòd non absque ratione, neq; inuanum assignauit. Triennia enim accipere iussit: hoc est, perfecta, & absoluta. *Et diuisit ea in duas partes, & utrasque partes inter se⌣ posuit obseruas: aues autem⌣ non diuisit: Et sedens obseruabat, vt ne possint diuisas partes lædere aduolantes aues: & per totum diem hoc facere perseuerabat⌣*. *Descenderunt autem aues in corpora, & diuisiones eorum, & assidebat apud eas Abram. Cumque sol* D
iam occumberet, irruit ecstasis in Abram, & ecce timor magnus, & tenebrosus inuasit eum⌣. Quare tempore occasus solis, cum iam ad vesperam inclinaretur dies? Quia omnibus modis attentiorem eum facere vult, ideo ecstasis, & horror magnus, & tenebrosus inuadit eum, vt per omnia, quæ fiunt, sentiat se videre deum. Eum enim morem deus vbique habet. Nam, & quando Mosi in mōte Sinai daturus erat legem, & mādata:

2ro.19. c Ps.103. d data: Tenebræ, inq̃t, & caligo erat, & mōs fumigabat. Propter hoc, & scriptura inquit, Qui tangit montes, & fumigant. Enimuero incorporeum videre per sensibiles hosce oculos non est possibile, ideo aliter suā nobis operationem significare vult. Igitur quoniam attonitus, & perculsus erat animo iustus ille, & concusserat eius mentem timor, & actus, qui fiebat, Dixisti (inquit, ad eum) quomodo cognoscam, & signum voluisti accipere, quo pacto terram hāc in hæreditatem possessurus sis, Ecce do tibi signum magna reuerendum fide, vt scias, quod possim ex desperatis rebus quoslibet in spem bonā adducere. *Et dixit ad Abrā: Cognoscens scies, quod peregrinum erit semen tuū in terra non sua, & redigent eos in seruitutem, & affligent, & humiliabunt eos annis quadringentis: Gentem autem cui seruiēt, iudicabo ego: postea egredientur huc cum sarcina multa⌣*. Magna sunt hæc dicta, & quæ ad animum masculum pertinent, qui transcendat, deorsumq̃ue relinquat humana omnia. Nisi
E enim generosum, & fortem, & optimis moribus præditum habuisset patriarcha, tanta erant hæc, vt perturbare potuissent. Sciens enim, inquit, scito, quòd peregrinum erit semen tuum in terra non sua, & redigent eos in seruitutem, & affligent, & humiliabunt eos annis quadringentis: Gē tem autem, cui seruient, iudicabo ego: post hæc egredientur huc cum sarcina multa. Ne admireris, inquit, apud teipsum, videns & senium tuum, & Saræ sterilitatem, & vterum eius emortuum: & ne putes magnum aliquid esse dictum, quòd dixi, Semini tuo dabo terram hanc. Non solum enim hoc tibi prædico, sed addo, quòd & illud semen tuum in alienam abducetur. Et non dixit, in Aegyptum, neque indicauit terræ nomen: sed dixit, in terra non sua, & seruitutem ferens, ac miseriam. idque non ad breue tempus, neque ad paucorum annorum numerum, sed vsq; ad quadringentos annos. Vltionem sanè eorum ego faciam, & gentem illam in seruitutem ducendam ego iudicabo, & sic eos magna, cum sarcina huc redire faciam, Interim & prædicens ei, quæ posthac certo euentura
F essent, & seruitutem declarat, & descensum in Aegyptum, & indignationem, quam propter eos Aegyptij sensuri erant, & gloriosum eorum reditum. Et ostendit ei, quòd non in ipso duntaxat ea, quæ super naturam erunt, & post tanta impedimenta, quæ a deo promissa implebuntur, sed & in toto semine eius hoc continget. Hæc autem, inquit, iam tibi dixi, vt priusquam vitam finias, scire possis, quæ & nepotibus, & posteris euenient. Tu autem, inquit, abi bis ad patres tuos, conuersus in pace in senectute bona. Non dixit, morieris, sed abibis: quasi peregrinaturo eo, & migraturo a patria in patriam. Abibis, inquit, ad patres, tuos. Non carnales dicit: vel quomodo. Incredulus enim erat pater eius, & nō erat possibile, vt eundem locum caperet, quem ille. Chasma enim, inquit, magnum est inter nos, & vos. Quare dixit ad patres Luc.16.
tuos? iustos īsinuās, vt eos, qui apud Abel, g
& Noe, & Enoch. Conuersus enim, inquit, in senectute bona. Et qualis hæc senectus bona, ad quam tantis affectionibus per omnem vitam venitur? Verum ne hoc attendas homo, sed specta, quæ illi omni tempore fuerit gloria, & quomodo glorioſus vixerit peregrinus, qui ciuitate focoq̃ue carebat, & frui ei datum est omni tempore dei subsidio. Non igitur iuxta præsentem opinionem iudica res, neque G
senectutem esse bonam censē, versari in luxu, delitijs, & crapula, & possessione diuitiarum, & magna pecorum, & mancipiorum multitudine. Non enim fecerint senectutem bonam, sed & multam condemnationem attulerint, neque in senectute continentiam nouisse, neque ad extremos spiritus de his, quæ dicebant consulere: sed quotidie indulgere ventri, & sectari cō uiuia, & ebrietates: de quibus omnibus non paulo post reddendæ sunt rationes. Sane, qui in via virtutis ambulauit, hic vere conuersus in senectute bona, vita defungitur, & laborum præsentium inuenit mercedes, & retributiones. Et idcirco, inquit, Tuis enim nepotibus talia euenient, tu autem abibis conuersus in senectute bona. Considera obsecro, quomodo (nisi multiplex fuisset fortitudo, & virtus eximia) & hæc quoque conturbare eius mentem potuissent. Quare.n. dicit, promittis mihi tātum semen ex me futurum, & propagandum, si tantis erunt malis, & calamitatibus obnoxij, seruitutemq̃; tot annis toleraturi? Quæ hæc mihi vtilitas? Verum nihil horum iustus cogitauit, sed quasi gratus famulus, omnia, quæ a deo fiebant dilexit, & quæ deo videbātur, suæ præferebat H
sententiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sententiæ. Deinde, & tempus ei significat, quo a seruitute sunt redituri. Nã quia annos quadringentos seruituros dixit, subdit: Generatione autem quarta reuertentur huc. Verum hic siquis addubitet, quomodo quadringentis annis dicit seruire eos, quamuis, neq; dimidium eorũ fuerint ipsi in Aegypto. Et propterea non dixit, quòd in Aegypto futuri sint annis qnadringentis, sed in terra non sua: ita, vt possint connumerari cum annis in Aegypto, & tempus patriarchæ, quo ei imperatum est, vt ex Charran egrederetur. Ab illo. n. tempore, tempus annorum nobis manifestum fecit scriptura, quæ dixit, quòd septuaginta quinque annorum fuerit Abram, quando exiuit ex Charran: ex eo igitur tempore vsq; ad exitum de Aegypto, inueniet, quis numerum saluum, & integrum. Dici potest etiam aliter, q; cum dominus sit misericors, & imbecillitati nostræ respondentes facit pœnas, cum vidit eos ita labore pressos, & Aegyptios magnam in eos crudelitatem exercere, ante definitũ tempus vltionem fecit, & ad libertatem eos reduxit. Dei. n. mos est, quoniam in omnibus salutem nostram operatur, vt etiamsi minetur se puniturum, & nos voluerimus cõ
I uersionis exhibere specimina, possimus eius reuocare sententias. Et ediuerso si pollicetur aliquid suaue nobis daturum, nos autem nõ attulerimus, quod ex nobis est, neque ipse promissum adimplet, vt ne nos ea ratione deteriores fiamus. Atque hæc inuenire poterunt studiosi sacrarum literarum omnes. *Quarta autem generatione reuertentur huc. Nondum. n. completæ sunt iniquitates Amorrhæorum usque nunc.* Tunc, inquit, erit tempus, vt, & illi reducantur in libertatem, & ij pœnam luentes pro multitudine peccatorum è terra expellantur. Ambo itaque fient tempore opportuno, & illorum instauratio, & horum excidiũ. Nondum. n. impletæ sunt iniquitates eorum: quasi dicat aliquis. Nondum in tanto numero peccata fecerunt, vt talem ferãt pœnam. Deus. n. cum misericors sit, non solum indicit pœnas peccatis grauiores, sed, & valde minores. Atq; propter hoc tãtam ostendit longanimitatem, vt cum sibijpsis pœnarum sint authores, nullam posthac excusationem habeãt. Vidisti quo modo patriarchæ, vt vndequaq; eius roboraret fidem, & ex his, quæ ad eum dixerat habere posset fidẽ, clare significauit, quòd etiam hæc posteritati eius ita accident, & vt de dictis iterum firmam habeat fidem, quod necesse sit fieri, quod de eo dictum? Postea vbi compleuit prophetiam, accepit K
ille signum, quod ei factum. *Postquam fuit sol ad occasum*, inquit, *facta est flamma, & ecce clibanus fumigans, & lampades ignis, quæ transierunt inter diuisiones illas.* Et flamma, & clibanus, & lampades sunt, vt signum habeat iustus firmiorum fœderum, & aduentus diuinæ operationis. Deniq; postquam completa, & perfecta sunt omnia, igne consumente, quæ proposita erant, *Testatus est*, inquit, *dominus in die illo Abræ testamentum dicens: Semini tuo dabo terrã hanc, à fluuio Aegypti vsque ad fluuium magnum Euphratem: Cinæos, & Cenezæos, & Cedmonæos, & Chettæos, & Pherezæos, & Raphaim, & Amorrhæos, & Chananæos, & Aeuæos, & Gergeseos, & Iebusæos.* Vide qũo adhuc pseuerat, vt confitmet suam in illum promissionem. Testatus est. n. inquit, testamentũ: Semini tuo dabo terram hanc. Deinde, vt ex latitudine terræ, & magnitudine terminorum scire possit, quantum extendatur eius semẽ, inquit: A flumine Aegypti, vsq; ad flumen Euphratem, tm̃ erit semen tuũ. Considera quomodo semper excellentiam multitudinis declarare ei vult. Superius enim dixit, se sicut innumerabilem stellarum numerum illud facturum: hic, & latitudine finium idipsum declarat, vt, & hinc discas, quàm sit se dilatatura multitudo futura. Neque hoc solum, sed, & iuxta genera gentium memorat, qualem promissionem semini eius sit daturus, quo copiosis argumentis vndique fulciatur iustus. Et cum tantæ promissiones essent factæ, adhuc mansit Sara sterilis, & senectus eius appetebat, vt allata maxima fidei suæ coniectura, sciant, & humanæ naturæ infirmitatem, & diuinæ virtutis magnitudinem. Verum ne iterum aliquanto prolixius sermonem extendamus, hic finem imponamus: attamen obsecrauerimus vos, vt imitatores sitis huius patriarchæ. Cogita enim dilecte regem Sodomorum, quomodo propter verba illa, quæ faciebat, immo, & propter virtutem aliam omnem, quam per omnem vitam suam declarauit, tanta mercede eum dignatus sit, & quam congrua humilitate cum eo agere deus voluerit: mõstrans per ea, q̃ in patriarchã cõ-
L
tulit

tulit nobis omnibus suæ liberalitatis immẽsitatem. Quod, & si quid parum quiddam antea facere poterimus, nõ paruum, vel contemnendum ipse superstruit, magnis donis remunerans, si synceram fidẽ,
M sicut iustus ille, declarauerimus, & nunquam mente fluctuauerimus, sed munitã habeamus. Hinc enim, & ille probatus fuit. Audi igitur beatum Paulum dicentẽ de eius fide, quam ab initio ostendit: dicit enim. Fide vocatus Abram, obediuit, vt
He. 11. exiret in locum, quem occupaturus erat: & exiuit, ignorans quo iret. Illud nobis insinuans, quod a deo dictum est: Egrede-
Ge. 12. re de terra tua, & veni in terram, quam monstrauero tibi. Vidisti fidem firmam? vidisti mentem synceram? Hunc, & nos imitemur, & egrediamur mente, & alacritate à præsentis vitæ negocijs, & eamus in cœlum. Possibile enim est, si voluerimus, & hic versantes eo pergere, qñ digna cœlis operamur, quando non spectamus ad ea, quæ sunt huius mundi, quando non gloriam vanam huius vitæ inquirimus: sed hac cõtempta, illam desiderare studemus, veram illam & eo, & semper manentem. Quando non in luxu vestium occupati sumus, neque corpus ornare studemus: sed omnem illum externum cultum in animæ transferimus curam, & non permittimus eam nudam, & spoliatam ab indumẽtis virtutum: quando ridemus delitias, quando gulam, & crapulam fugimus, quãdo non conuiuia, & cœnas sectamur: sed frugalitatem habemus iuxta apostolicam
A admonitionem: Habentes victum, & in-
1. Ti. 6. dumentum, his contenti simus. Quę enim vtilitas superfluorum, dic mihi, ita vt ventrem distendas præ nimia voracitate, & mentis iudicium destruas præ immodica potatione? An non inde corporis, & animæ mala nascuntur omnia? Vnde enim multiplices illæ ægritudines, & membra distorta? nonne hinc, quod plus quam vtile est, ventrem oneribus grauamus? Vnde autem adulteria, stupra, rapinæ, auarorum fraudes, cædes, latrocinia, & totius animæ destructio? nonne, quia plus concupiscimus, quam nobis congruit? Sicut enim
Ibid. Paulus radicem omnium malorum auaritiã vocauit: sic non, quis aberrauerit, si fontem omnium malorum dicat immoderantiam, & quod transgredi volumus suum quisque vlum. Nam si velimus in alimentis, & vestibus, & domicilijs, & alijs corporalibus cunctis vsibus, nihil immodice concupiscere, sed necessaria tantum quærere, multis damnis liberaretur humanum genus. Verum nescio, qui fiat, quod omnes, & singuli pro suis viribus auaritiç morbo laboramus, nunquam enitentes, vt intra nostros maneamus limites, sed plane contra apostolicum mandatum, quod Ibid. B
dicit, Habentes victum, & amictum: omnia facimus, nescientes, quod de omnibus, quæ vltra vsum nostrum sunt rationem daturi simus, quod abusi simus diuinis muneribus. Non. n. hæc nobis tantum concessit, vt nos tãtum eis vtamur, sed & vt proximorum indigentiam subleuemus. Quali igitur venia dignandi sunt, qui & in vestimentis multam vanitatem ostentant, & vt vermium texturas gestent soliciti sunt: &, quod grauissimum, in his superbiunt? Oportebat tremere, & se abscondere, & veteri præ confusione, quod ipsi quidem ob nullam vtilitatem, neque necessarijs vsus gratia: sed tantum ob vanitatem, & inanẽ gloriam, & vt vulgo ac forensibus admirationi sint, talibus induantur: obambulat autem eiusdem naturæ consors, nudus, qui neque plena veste amicire se potest: & neque natura ad compassionem ducũtur, neque conscientia ad opitulandum proximo incitat: neque memoria horrendi illius dei, neque gehennæ timor, neq; promissionum magnitudo, neq; iusticiæ ipsum, quod communis dominus noster, vt sibi facta vsurpat, quę proximis fiunt: sed quasi lapideum cor habentes, & non eiusdem naturæ forent, ita se putãt ob vestium cul C
tus etiam alijs hominibus superiores esse, non perpendentes secum quãris malis seipsos reos constituant, qui concredita sibi à domino male dispensant, & nolunt conseruis partem concedere: sed potius à vermibus consumi permittentes, grauiorem gehennæ ignem sibi præparant? Nam si omnia, quæ intus reposita habent, indigentibus diuites distribuerent, neq; sic supplicium effugerent eorum peccatorum, quæ in delitijs, & vestium, & conuiuiorũ admittunt. Quo enim supplicio non sunt digni, qui modi omnibus dant operam, vt fericis, & auro intertextis induantur, & post se pompam trahunt in foro: Christũ autem despicere nudum, & neque cibum necessarium impetrantem? Maxime au-
tem

tem sermo ille aduersus mulieres congruerit. Maiorem enim apud eas inuenimus ornandi cupiditatem, & intemperantiam, cum auratis vestibus, & auro in capite, in ceruice, & in alijs corporis partibus ornantur, & in his quoq; superbiunt. Quot pauperum ventres poterant inde pasci, & quot corpora nude agentium poterant contegi ex his, quæ a solo collo, & humeris pendent, nullius alterius vsus gratia, quam in damnum, & nocumentum animæ? Propter hoc, & doctor orbis, cum dixisset: Habentes victum, & amictum: vertit statim ad mulieres sermonem, & dicit: Non in sertis, vel in auro, vel margarita, vel veste D sumptuosa ornent se. Vides quomodo nō vult eas talibus ornari, neq; auro circundari, neq; margaritis, neque veste sumptuosa: sed verum ornatum in animam inducere, & per bonorum operum actionem, pulchritudinem animæ lucere: & quod ab illa, quæ in talia respicit, contemnatur ordida, squalida, pannosa, famelica, geluq́ue rigescens? Hoc enim studium in ornando corpore internam indicat deformitatem, & huius delitiæ illius manifestam faciunt famem: & huius vestium sumptus illius indicat nuditatem. Impossibile enim est aliquam agere curam animæ, & tanti facere corporis pulchritudinem, & ornatum: sicut, & impossibile, in externo illo cultu tantopere occupatum illius agere curam. Quomodo enim posset anima talis aliquid vtile contemplari, vel in cogitationem spiritualium venire, quæ semel terrenis ita dedita cœpit esse, & humi, vt ita dicam, trahitur, & nunquam renuere potest, & obstipa innumeris peccatorū sarcinis, seipsam grauat? Nam quot inde nascantur mala, non possum nunc sermone complecti: sed satis est, vt relinquam conscientiæ eorum, qui in ijs occupati, quantas inde quotidianas molestias experiūtur. Etenim E si quid deciderit ex aureo illo cultu, magna tempestas, magnusq; tumultus obortitur in tota domo: vel famulus furripuit, & omnes flagellantur, & verberantur, & in carcerem conijciuntur: vel inuidi quidam insidiati sunt, & subito spoliarunt, quantus tunc, & quam intolerabilis mœror? vel rerum difficultas ingruens in extremam inopiam redegit, & grauiorem morte vitam eis attulit: vel aliud quidam incidēs multam tristitiam peperit. Et in summa, nunquam inuenies animam istiusmodi occupatam, a turbationibus alienam. Sed sicut maris fluctus, neque terminari queunt semper nouis succrescentibus: ita & turbationes inde orientes nemo dinumerarit. Idcirco obsecro, fugiamus in omnibus habēdi cupiditatem, & modi transgressionem. Veræ.n. diuitiæ sunt, & inexhaustæ facultates, desiderari tantum quantum vsui satis, & ea, quæ ad vsum pertinent recte dispensari. Neque enim ille, qui hoc facit, inopiam timere poterit, neque calumniam sustinet, neque turbationem sentit: sed & extra calumniā erit, & liberabitur ab insidiantibus, & summatim dicam, in perpetua tranquillitate erit, & quiete, ac ocio fruetur: & quod ma- F ius est omnibus, caputque bonorum, & deum habebit propitium, & superna fruetur gratia, vtpote factus dispensator pecuniarum domini. Beatus enim dicit, seruus Luc.12. ille, quem cum venerit dominus, inuenerit facientem, & sic dispensantem conseruis, & non arcis, & vectibus includentem, & vermibus escam fieri permittentem: sed inopum miseriam subleuantem, bonumq́ue, & fidelem dispensatorem factum eorum, quæ a domino suppeditantur. Vt, & pulchræ huius dispensationis magnam mercedem assequi, & promissa bona obtinere mereamur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor nūc, & semper, & in secula seculorū, Amē.

Homilia tricesimaoctaua.

ETiam hodierna lectio linguā nostram denuo in memoria patriarchæ vocat, neque vos admiratio teneat, quod nunc tot diebus historiam eiusdem toties in medium afferimus: nam nec hodie illam absoluere poterimus. Magna.n. abundantia est virtutum iusti, & eximia sunt illius bona opera, atque adeo, vt omnem humanā linguam vincant. Quem.n. deus superne prędicauit, & celebrem fecit, quis hominū digne laudare poterit? Quamuis autē longe inferiores simus, quam exposcāt illius merita, nos tamē, vel saltem pro nostris viribus, quæ de illo scripta sunt in medium afferentes, ad æmulandum, & imitandum G virtutem illius, vos inducere cupimus. Sufficit enim huius viri philosophia ad omne hominum genus erudiendum, & ad trahendum diligēter auscultantes in virtutū viam.

viam: Cæterum obsecro, vt intendatis his, quæ dicuntur, quo liceat etiam ex nuper lectis iusti vitam, quam fuerit bonis moribus prædicta, addiscere. Potest enim hic locus docere, & viros, & mulieres, vt magna inter se concordia viuant, & coniugij vinculum indisruptum seruent: & neque vir insurgat aduersus mulierem, sed vt vasi infirmiori maiorem illi veniam tribuat: neq; mulier viro se opponat, aut ab eo dissideat, sed vt vicissim alter alterius onera ferre certet, domesticamque pacem omnibus bonis præferant. At operæprecium fuerit audire verba ipsa, vt fiat nobis doctrina manifestior. *Sara autem*, inquit, *uxor Abræ, non peperit ei: cæterum habebat ancillam Aegyptiam, cui nomen Agar.* Considera dilecte hoc loco indicibilem dei tolerantiam, & eximiam fidem, & gratitudinem iusti, quā in factis sibi promissionibus declarauit, quibus promittebat deus se daturum semini eius ter- H ram, & in tanto multiplicaturum numero, vt multitudini stellarū adæquetur, Videns propheta quod nulla promissionum opere impleretur, sed ex promissionib. nihil præterquam verba acciperet, non turbabatur ratione: non cōmouebatur mente: sed māsit immotus, & inflexus, credens potentiæ promittentis. Et idcirco etiam hic assignauit scriptura diuina, dicens: Sara autem vxor Abræ non peperit, quasi hoc declarans. Post pacta cum eo inita, post pollicitationē innumeræ multitudniis ex eo procreandæ, nihil fluctabat secum, videns nihil dictorum opere impleri, sed omnia contrario modo sese habere: & propterea dicit, Post illa omnia Sara vxor eius non peperit: vt discas quod non aliter se habuit post tantas promissiones, quānis Sarā sterilem, & vtero emortuo esse, in mente iusti multam hæsitationem ingenerare poterat. Verum patriarcha nō spectabat ad impedimenta naturæ, sed omnipotentiam domini, qui naturæ dominus, & conditor est, viamque in inuijs potest inuenire: sicut gratus seruus non, quærit curiose modum eorum, quæ fiunt, sed relinquit incomprehensibili domini prouidentiæ, & credidit I dictis: idcirco, inquit, Sara autem post tantas promissiones non peperit ei. *Habebat autem ancillam Aegyptiam, cui nomen Agar.* Non absque causa etiam hoc loco scriptura diuina nobis ancillæ memoriam facit, sed vt sciamus, vnde babuerit illā. Et idcirco adiecit, quod Aegyptia fuerit, vt ad superiorem historiam recurramus, & qđ fuerit ex his, quæ Pharao Abræ donauerat, quando tanta vltione ab oīum deo potitus est, redeundo etiam hanc accepit. Studiose.n. nobis, & nomen, & gētem significauit diuina scriptura. Verum vlterius hic considera, quo modo, & Saræ mēs bonis prædita fuerit moribus, & mitū in modum continens, & supra quam dici potest patriarchæ obediens. *Dixit autem Sara*, inquit, *Abræ in terra Chanaan: Ecce conclusit me dominus, ne parerem: ingredere igitur ad ancillam meam: vt ex ea prolem procrees.* Vide beneuolentiam mulieris: nihil tale dixit, quale post hæc Rachel, inquit, ad Iacob: Da mihi filios, quod si minus, morior. Sed quid dicit? Ecce conclusit me dominus, vt ne pariam. Et quia, inquit, sterilem me fecit naturæ conditor, & priuauit me filiorū procreatione, vt ne propter meam sterilitatem, cum in profundam veneris senectam, postea maneas absque liberis: ingredere ad ancillam meam, vt ex ea filios procrees. Multiplex, & indicibilis mulieris probitas. Quæ enim vnquam mulier hoc elegit fa- K cere, vel viro consulere, vel ancillæ coniugali thoro cedere? Vidisti quomodo ab omni affectione fuerint alieni? Vnus erat ei scopus, ne absq; pueris hinc decederent, & spectabant, qūo & præsentem consolationem possiderent, & indissolubile pacis vinculum seruarent. Obserua igitur hic patriarchæ insignem continentiam, admirabilemq; mansuetudinem. Neque enim grauiter tulit de vxore propter ancillam, vt nōnulli: neq; amor eius erga mulierē, & immunitior factus est. Scitis enim multos hanc potissimum ob causam mulieres despicere. Admodum stolide, & imprudenter agunt, qui vxoribus ascribunt sterilitatē, vel fœcunditatē, quasi nescientes, q̄ a naturæ conditore fiant vniuersa: & q̄ neq; coitus, neq; aliud quidđā ad procreandos pueros sufficere potest, nisi cooperetur manus superna, quæ naturā ad procreandum excitet. Quæ sanè iustus ille sciens, vxori non imputabat, quod carebāt filijs: sed cōgruū honorem semper ei tribuebat. Atq; hanc ob causam, ipsa gratitudinis studiosa, volensq; declarare quanto amore erga virum afficiatur: non quod suijpsius erat, spectabat, sed quomodo illi consolationem quādam sterilitatis excogitare, quasi manibus L suis

Universidad de Deusto
Biblioteca

filis acceptam puellam Aegyptiam, in lectum induxit. Vnde, & verbis ipsis ostendit, qua de causa faciat, & quis eius sit scopus. *Nam quia ego*, inquit, *inutilis visa sum, & ad generandum non idonea. Conclusit enim me dominus, vt no pariam*. Vide prudentem animam, quomodo nihil asperũ loquitur, sterilitatem non deplorat: sed solum hoc nobis declarare vult, quod naturæ domino, & opifici hoc ascribens, fortiter, & leniter ferat, malens, quod deo placebat, quam quod cõcupiscebat: & hoc vnũ spectans, vt virum soletur. Quoniam, inquit, dominus me conclusit, vt ne parerẽ. Quanta huius verbi emphasis est, quam ineffabilem ostendit dei porẽtiam, & prouidentiam? quasi diceret, Sicut nos aperimus, & claudimus domos: ita, & dominus in natura operatur, & suo præcepto clausit, & iterum quando vult aperit, & iubet naturam, quod suum est operari. Quoniã igitur conclusit me dominus, vt ne parerem, ingredere ad ancillam meam, vt ex ea prolẽ procrees. Scio, ϕ ego sum causa quare nõ habeas pueros, propterea nolo te priuare eo solatio. Fortassis suspicabatur, & Sara sterilitatem illam, non à se sola esse, sed etiam ex patriarcha: ideo volens re ipsa illum cortis coniecturis docere, ancillæ cedit, & illam in lectum illius ducit: vt discat se solam in causa esse, sibiq; soli ascribendam sterilitatem. *Obediuit autem Abram voci Saræ*. Magna iustus virtus. Id quod dixi, hoc, & nunc dico: quia neq; prior hoc consuluit, quamuis in extrema senectute esset, & nunc à Sara admonitus, prõpte obediuit: docens, quod non concupiscentiam, vel affectiones sectando, congredi illi voluerit, sed vt seminis relinqueret successorem. *Et vt accepit Sara vxor Abrę Agarem Aegyptiam, ancillam suam, postquam decem annos cohabitasset viro suo in Chananæa, dedit eam Abræ viro suo in vxorem*. Attende obsecro scripturæ diligentiam: vt .n. discamus, qd non mox post hæc verba, quæ ad eũ fecit Sara, in opus prosiluerit: ideo dicit, Et accepit Sara vxor Abræ Agarem Aegyptiam ancillam suam: quasi mõstrãs nobis, quod vxorem suam consolatus, & obedire ei volens, hanc rem fecerit. Nam, vt euidenter scias patriarchæ continentiam, & eximiam temperãtiam, dicit: Postquam decem annis cohabitasset viro suo in terra Chanaã. Non absq; causa tps assignauit, sed vt scire possimus quot annis iustus fortiter infœcunditatẽ tulerit, & affectionibus superior, magnã declarauerit cõtinentiã: neq; hoc solũ, sed vt & aliud quiddam inde discamus. Propter hoc.n. adiecit. Postquàm decem annis cohabitasset viro suo in terra Chanaan: vt significaret quod non omne tempus cohabitationis nobis declararit, sed solum quod in Chananæa consumptum. Quare, & ob quam causam hoc? Quia statim vt venit in Chananæam misericors dominus dicens: Semini tuo dabo terram hanc: & post hęc quoque semel atq; iterum promissiones ei fecit: vt scias dilecte, quod quanto tempore dominus distulit, & promissa non impleuit, patriarcha non fuerit animo turbatus, sed prætulerit suæ sententiæ diuina dicta. Propterea dicit postquam decem annos cohabitasset viro suo ĩ terra Chanaã. Vidisti masculum animum? Vidisti philosophiæ huius exercitationẽ, qũo dominur vt eam magis declaret, cessat, ac differt? Nam quia plurimum ei curæ sunt famuli sui, non ita simpliciter in eos conferre beneficia, sed simul etiam claros facere, fidẽque ipsorum omnibus manifestare vult. Si enim statim, vt promisit se daturum semini eius terram hanc, aperuisset Saræ vuluam, & successores dedisset pueros, neque tam magnum monstrasset miraculum, neque tam clara apud omnes fuisset virtus iusti. Virtus enim dei, & tunc manifesta quidem fuisset. Nam emortuam naturæ officinam, & inutilem ad procreandos filios factam, suo præcepto iterum viuificasset: at non ita suarum laudum corona redimitus fuisset propheta, promissionem accipiens, vt nunc cum tanto tempore sua probata est virtus, & quotidie facta est clarior. Et vt scias quod deus non solum benefacere vult, & dona sua dare: sed solitus sit sua beneficia accepturos facere clariores: vide quomodo hoc, & in Chananæa faciat, & idcirco cessat, & differt, vt non solũ petitionem illius exaudiat, sed & vt illam ipsam in toto orbe nobilem faciat. Quandoquidem cum supplicaret ac diceret: Miserere mei domine, quia filia mea malè a dæmonio torquetur: neque responso eam dignatur misericors, & clementissimus dominus, alioqui præces nostras semper pręueniens. Et discipuli quidem nescientes quid futurum, & quod curam ageret mulieris,

lieris, nolletque thesaurum latere, ac ideo non responderet: quasi compatientes accesserunt, inquit, & obsecrabant eũ, dicẽtes: Dimitte eam, quia clamat post nos: quasi monstrarent se iam non ferre illius molestiam. Dimitte.n.eam, inquiunt, nõ quia tam ærumnosa est, non quia preces eius rationabiles, sed qa clamat post nos. Quid igitur dominus? Volens & paulatim illius thesaurum detegere, & docere quantum apostoli a sua misericordia abesse sent, responsum dat quod & mulieris occæcare mentem, nisi tanto succensa desiderio alacritatęque viguisset, & apostolos ab interpellatione deterrere potuisset: Non sum missus, inquit, nisi ad oues domus Israel, quæ perierunt. Et hoc quidem dictum illos abcreuit ne pro muliere intercederent: sed illam segniorem nõ fecit, immo fecit, vt magis vrgeret. Ita.n.se habet anima dolens, & feruenti affectione accedens, nihil attendit quod dicitur, sed vnum solũ spectat, qũo ea, quæ sibi curæ sunt assequatur: id quod & ista fecit. Auditis.n.his, iterum, inquit, adorauit eum, dicens: Miserere mei. Sciebat domini misericordiam, & proinde magna sedulitate vtebatur. Sed vide sapientem illum, & solertem, quomodo neq; sic annuat, sed aspernius, & vehementius illam concutiens, responsum det. Sciebat.n. fortitudinẽ mulieris, & volebat non solum ne sui obliuisceretur beneficij, sed & vt discipuli discerent ex facto dilationis causam, quam alios omnes docerent, quanta sit longanimitatis potentia, & mulieris virtus. Nam dicit: Non est bonum sumere panem filiorum, & objcere canib. Hic obsecro animaduerte, quæ fuerit mulieris constantia, quanta alacritate succensa, quanta in deũ fide alata fuerit, cum interim viscera ipsa, vt ita dicam, præ dolore dissecarentur, & multum filiæ compateretur: non auersatur, nec retrocedit ob verbi contumeliam: sed audito canis nomine boni consulit, & fatetur se catellum, vt a canum liberetur brutitate, & in filiorum allegaretur ordinem. Audi quid ad hæc mulier dixerit, vt discas quantum differente deo lucrum concedatur. Non solum.n.non abercuit mulierem dictorum asperitas, sed in maiorẽ alacritatẽ excitauit, nempe postquã audiuit hæc verba, inquit: Etiam domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadũt à mensa dominorum suorum. Vidisti quare hucusq; distulerit. Et per verba mulieris, fidem illius eximiam discamus. Vide enim quomodo statim eam laudauit, & prędicauit dominus, dicens: O mulier, magna est fides tua. Quã p rincipio, neque responso dignabatur, cum admiratione, & laudibus dimittit. Magna, inquit, est fides tua. Erat.n.reuera supra naturã magna, quod cum videret semel, atque iterum, & sæpius auersantem preces, non segnior fuerit facta, neque retrocesserit: sed perseuerantia sedula prouocauerit dominum ita, vt voti compos fieret. Fiat enim tibi, inquit, sicut vis. Vidisti quomodo qui prius illam, neque responso dignatus fuerat, nunc largitionibus certat? Nõ.n. simpliciter annuit precibus illius, sed prædicauit, & celebrauit illam. Nam dicendo, O mulier: monstrauit qũo fidem eius obstupescat: dicendo autem. Magna est fides tua: diuitias quoque mulieris ostendit. Deinde inquit: Fiat tibi sicut vis. Quantum vis, quantum animo concipis, tantũ præbeo. Tanta.n.tua perseuerantia dignãte declarauit tua petitione. Vidistis mulieris constantiam? Vidistis diuinæ dilationis causam. Redeamus autem, si placet, ad propositam historiã, & discamus quod propter nihil aliud promissiones patriarchæ factas, tot annis implere distulit, quàm, vt multa cum gloria eas illi concederet, omnibusq; monstratet iusti fidem: & idcirco dicit, *Postquam decem annos cohabitasset viro suo in terra Chananæa*, vt discat quantum præterierat temporis a quo promissiones accepisset. Statim.n.vt venit in Chanaam, audiuit. Semini tuo dabo terram hanc: & tanto interuallo temporis absq; pueris manserat, minusque apta generationi Sara fiebat. Et dedit, inquit, Agar Abræ, viro suo in vxorem. vide quantum etiam olim virtutis studium apud veteres exercebatur, quomodo, & viri temperati erant, & magnam continentiæ habebant rationem, & mulieres Zelotypiæ carebant vitio. Dedita enim opera dicit scriptura. Et vt tulit Sara Agarem ancillam. Et iterum: Dedit eam in vxorem: vt discas qũo absque affectione negocium egerit, & quantum apud eos virtutis studium. *Et ingressus est*, inquit, *ad Agar, & concepit*. Vide quomodo discit Sara ϕ non iustus in causa fuerit quare caruerint fi-

lijs, sed sua potius sterilitas: statim enim congressum cum ancilla subsequuta est cõceptio. Cæterum vide, & ancillæ ingratitudinem, & muliebris sexus infirmitatẽ: vt discas etiam hoc loco patriarchæ miram lenitatem. *Et vidit*, inquit, *quòd vterum gereret, & contempta est domina coram ea*. Ille enim ferme seruorum mos est, vt cum parum prosperitatis eis aspirauerit, nequeant intra suos limites manere: sed statim sui ordinis obliuiscantur, & in ingratitudinẽ propensi sint: id quod, & huic ancillæ accidit. Nam vt vidit sarcinam, neque dominæ admirabilem honestatẽ, neque suæ conditionis vilitatem cogitauit: sed inflata, & superbiens contempsit dominam, quæ illam tam commendatam habe
G bat, vt, & in viri thalamum admitteret. Quid igitur Sara? *Dixit*, inquit, *ad Abram: Iniuria à te afficior. Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum, quæ quia vidit quòd vterum gerit, contemptui coram ea habita sum. Iudicet deus inter me, & te.* Hic quæso animaduerte incredibilẽ longanimitatẽ, & reuerentiã iusti, quam erga Saram declarauit, veniam ab ea petens tam absurdæ causæ. Quæ enim manibus ancillam viro tradiderat, & dixerat, Ingredere ad ancillam meam: quæ a semetipsa, & sua sponte ad congressum hortata fuit, ista nunc mutato animo, inquit, Iniuria à te afficior. Mulier, nunquid ipsæ ad ancillæ congressum festinauit? Nunquid intemperantia impellente, ad rem habendam cum ancilla accelerauit? A te persuasus, & tuo mandato obtemperans, hoc tandem fecit. Qua te iniuria maritus affecit: Ecce dedi ancillam meam in sinum tuum. Quare iniustitiam improperas? Etiam, inquit: nam quamuis ego dederim, sed videns eius temeritatem, debebas cohibere mentẽ tam petulantẽ. Nam vt vidit se vterum gerere, contẽpsit
H me. Iudicet deus inter me, & te. Verè hæc mulieris verba sunt, & infirmi illius sexus, quasi enim hæc inquit ad eum: Ego quidem volebam tuum mœrorem solari, quem habes ex prolis inopia. Tam officiosam ea in re me gessi, vt & ancillam meam meis manibus traderem, & ad congressum inhortarer: tu autem videns hanc inde fieri temerariam propter vteri sarcinam, & magno fastu inflari, debebas reprimere, & vlcisci eius in me iniurias: quasi omnium priorũ oblitus, me despicis etiã tu me, quæ tibi tot annis cohabitaui, & ab Aegyptia ancilla mea contemnor. Iudicet deus inter me, & te. Dolentis animæ verba. Et nisi tantis virtutibus præditus fuisset patriarcha, & in tanta reuerentia Saram habuisset, egrè tulisset hæc verba, & ex dictorum asperitate dolorem concepisset. Verum eximius ille ad sexus fragilitatem spectans, omnem dedit ei potestatem. Iudicet deus inter me, & te. Cogita quantam rem egerim, vt te consolarer, volens te, vel in senectute patrem fieri, & ancillam meam in locum meum adduxi: tu autem videns illam tam ingratam, non vltus es, non rependisti mihi vices beneuolentiæ, quam in te declaraui. Iudicet
I deus inter me, & te. Ille, inquit, qui absc̃o dita omnium cordium nouit, ipse erit iudex inter nos. Et quomodo ego quidẽ victis oĩbus affectionibus tuã consolationẽ meæ prætuli, & in lectũ meum ancillam meã induxi. Ipse aũt nihil horũ quę a me facta sunt, in mentẽ accipiens, permittis illi, vt contra meam insurgat lenitatẽ: nec audaciam reprimis, neque ingratam castigas. Quid igitur adamas ille, fortis ille athleta, qui vndequaque coronas sibi plectebat: monstrans etiam in hoc suam virtutẽ, vide quid dicat ei. *Dixit autem Abram ad Saram: Ecce ancilla tua in manibus tuis, vtere ea, vt tibi libitum fuerit*. Ingens iusto virtutis studium, mira æquanimitatis excellentia. Non solũ. n. non egrè tulit ea, quæ Sara dixerat, sed & oppidò mansuetè respondit, & inquit: Suspicaris me authorem esse contumeliarũ quibus affecta es, & putas me oblectari in his, quæ ancilla aduersum te ausa fuit, quoniã semel cõmunicauit mihi in lecto: disce quod & primum, nisi hoc suscepissem, vt tibi gratificaret, nunquã admisissem ancillã in lectũ meum: veruntamen, vt re ipsa certior fias, ecce in manibus tuis est vtere ea, vt tibi placuerit. Num quis poreſtatem tuam minuit? Nũ dominium tuũ à te ablatũ est? Nam licèt cum ea congressus fuerim, salua tamen adhuc est potestas tua, ipsa sub manib. tuis est, puni, castiga, increpa: vt vis, & tibi placuerit, sic facito cum ea, tantum ne succenseas, tantũ ne mihi imputes, quæ illa temere egit. Neq; n. meis affectionibus incitatus rem cũ ea habui, vt illi tibi afficiar quò cõtra æquitatẽ ei patrociner. Scio quem tibi debeam honorem.

Non

Non ignoro familiarium gratitudinem. Nulla mihi eius rei cura, vel ratio. Vnum tantũ est cui studeo, vt tu mœrore careas, & turbatione ac in omni sis honore. Hoc est verum conturbernium. Ita vir quando non magna diligentia ad mulieris spectat verba, sed imbecillitati sexus veniæ nonnihil concedit, hoc vnum satagat, vt è medio tollatur tristitia, & pax atque concordia constringantur arctius. Audiant viri, & imitentur iusti lenitatem, & tantũ honorem ac reuerentiam mulieribus tribuant, vt & imbecilli vasculo parant, & concordiæ vinculum crescat. Illæ enim verè sunt diuitiæ, illæ maximæ sunt facultates, si vir cum muliere non discordet, sed coniuncti sunt, vt corpus vnum. Etunt. n. inquit, duo in carnem vnam: tales & si in paupertate sint, etsi in vilitate, omnium sunt beatissimi, veram percipiunt voluptatem, & in continua consistunt tranquillitate: Sicut contrà, qui hac nõ fruuntur, sed
L Zelotypia laborant, & bonum pacis amittunt, etiamsi magnis affluant diuitijs, ẽtsi sumptuosas habeant mensas, etiamsi clari fuerint ac nobiles, miserrimi ommũ sunt: turbelas, & fluctus sibi quotidie excogitant, & vicissim suspicantur, nullamque voluptatem habere possunt, interno bello omnia confundente, multamque eis amaritudinem inuehente. Verum hic nihil tale, sed patriarcha indignationem matris familiàs sua placauit lenitate, & data ei cõtra ancillam potestate, domum pace repleuit. *Et afflixit eam*, inquit, *Sara, & ausugit a facie eius*. Postquàm puniuit eam, ob temeritatem dominæ fugam inijt ancilla, Qualis. s. seruorum mos est, quando nõ permittitur eis more suo vti, & impediuntur eorum conatus, statim dominorum ruptis frenis, fugam capessunt. Cæterũ vide, & hoc, qũo ancillæ superna prouidentia non deest, quò iustus in maiori sit honore. Nam quia iusti semen intra se gerebat, ideo & angeli aspectum videre meruit. Inuenit enim eam, inquit, angelus domini prope fontẽ aquę in solitudine in via Sur. Considera misericordiam domini, qũo nullum despicit, etiamsi seruus sit, vel an-
M cilla, suam erga eum declarat prouidentiã. Non ad dignitatum videt eminentiã, sed ad animæ affectionem. Hic aũt nõ propter ancillæ dignitatem assistit, sed ob honorem iusti. Nam sicut dixi, digna erat, quæ non negligeretur, ob dignitatẽ seminis iusti, quod in ea cõceptum. *Et vt inuenit eam angelus, dixit ei: Agar ancilla Sarę, vnde venis, & quò vadis?* Vide quomodo angeli dicta, eam in memoriam suæ dignitatis inducunt. Nam vt attentiorem reddat, statim appellationem nominis eius in medium affert, & dicit. Agar. Solemus diligẽtius auscultare, quando nostris nominib. vocamur. Deinde dicit, ancilla Saræ: quo recordari eam facit dominæ suæ, vt sciat quod licèt particeps fuerit herilis lecti, attamen dominam agnoscere debet Sarã. Et vide angelum interrogantẽ, vt eam ad respondendi necessitatem cogeret. Vnde, inquit, nunc in solitudinem hanc aduenisti, & quò contendis? Atque ob hoc in hac solitudine comparet angelus, vt ne putet aliquem ex vulgaribus præterire. Solitudo enim erat, & nullus alius aderat: & idcirco, vt sciat non esse vulgarem aliquem, qui sibi colloquitur, ea propter, vt in eremo apparuit, rogauit ex ea. *Et inquit illa: A facie Sarę dominę meæ ego fugio*. Vides qũo non negat dominam, sed confitetur verè omnia. Non est, inquit homo, vt possim decipere, Primùm dixit nomen meũ, & dominæ meæ meminit, congruum est, vt & ego vera dicam. A facie, inquit, Saræ A dominæ meæ ego fugio. Vide qũo citra odium meminit dominæ. Non dixit, male me afflixit: non dixit, grauia mihi fecit, non possum ferre molestiã eius, & ideo fugam inij: nihil asperum loquuta est, sed solum seipsam, vt fugitiuam accusauit. Vidisti eius gratitudinem? Vide quid iterũ angelus ei dixit. *Dixit autem ei angelus domini*, inquit, *Reuertere ad dominam tuam, & humiliare sub manibus eius*. Ad hoc quidem, quod dicit: A facie dominę meæ fugio: inquit, Reuertere, & ne sis ingrata erga dominam tuam, quæ de te tam bene merita est. Deinde quia ex fastu, & superbia mentis dominã suam in iram excitauerat, inquit: Et humiliare sub manib. eius, subiecta esto ei: hoc enim tibi proderit. Agnosce seruitutem, ne ignores dominium, nihil sublime sapito, ne plus de te quam oportet senti. Humiliare sub manu eius, magnã præ te fer obedientiam. Satis eius animam demulserant angeli dicta, satis eius spirirum compresserant, satis frænauerant eius furorẽ, multam in cogitationibus serenitatem fecerant. Cæterum ne putaret

Universidad de Deusto · Biblioteca

temere, & absque causa id curæ in eam, impensam, sed discat quòd propter semen
B iusti tantam beneuolentiam assequuta sit: vide quomodo eam consolatur, & mētem eius erigit, & consolationē dat, quæ abunde sufficiat, cum ita subiungit: *Et dixit ei angelus domini, Multiplicans multiplicabo semen tuum, & præ multitudine nō numerabitur.* Et tibi, inquit, prædico tantum fore semē tuum, quòd neque numero subiaceat. Negi ur mœsta sis, neq; succumbas, ne turberis animo, sed præ te fer omnē obedientiam. *Ecce enim vterum geris, & paries filium, & vocabis nomen eius Ismaèl.* Ideo, inquit, & partum tibi prædico, & nomen iam impono puero qui nascetur, vt certior magis sis, viam repedes, & emendes quod deliquisti: quia audiuit dominus humilitatem tuā. Hinc discamus, quantum sit in afflictionibus lucrū, quanta calamitatis vtilitas. Postquā.n.fecessit, & dolor auctus est, multisque circundata est afflictionū molestijs in solitudine, in vastitate, & angustijs versans, post tantam prosperitatem, & in parem cum domina sua dignitatem euecta: ideo acceleratum nacta subsidium. Hæc enim tibi erunt, inquit, quę promisi, & paries filium, & semen tuū innumerabile erit, quia probauit dominus humilitatem
C tuam. Ne igitur grauatim feramus, si molestijs præmentibus humiliemur. Nihil enim ita nostræ naturæ conducit, vt mentem subducere, & humiliare superbum spiritum, & inflationem mentis deprimere. Tunc enim nos magis audit dñs, quando cum dolore animæ, & corde contrito ipsum inuocamus, maiorem in precibus sedulitatem adhibentes: quia audiuit dominus humilitatē tuā. Postea prædicit pueri qui nasciturus erat studium. *Hic erit, inquit, agrestis homo, manus eius contra omnes & manus omnium contra eum: contra faciem omnium fratrum suorum tabernacula figet.* Prædicit ei ꝙ virilis, & fortis erit, qđ bellator, quòd agriculturę vacabit. Vidisti propter patriarchæ honorem quanta sint, & ancillæ facta? Quicquid.n.illi impensum est, ad honorem patriarchæ pertinet. Hæc vbi cōsuluit, & felicia annunciauit, recessit. Cæterùm vide iterum ancillæ gratitudinem. *Et vocauit, inquit, nomen domini, qui loquebatur sibi. Tu es deus qui uidisti me: quia dixit, Coram uidi eum, qui uidit me. Propter hoc uocauit puteum, puteum ubi coram uidi, inter Cades & inter Barad.* Vides quomō, & hæc vult perpetuam memoriam infigere loco per vocabuli impositionem. Vocauit enim locum, puteum vbi coram vidi. Viditi & ancillam crescentibus afflictionibus aliquanto castigatioribus moribus fieri, & magnam gratitudinem declarare erga eam propter quam tanta ei collata D
beneficia? *Et peperit, inquit, Agar Abræ filium, & uocauit Abram nomen eius, quem peperit sibi Agar, Ismaèl.* Hic discimus quantum bonum sit mansuetudo, quantum lucri habeat, & quanti fructus ex afflictionib. proueniant. Nā māsuetudine patriarcha placauit Saram indignabundam, & famulæ potestatem ei dedit domūq; pace repleuit: afflictionis autem fructus in ancilla videre licet. Quia postquam a domino afflicta fugit, & multum ærumnosa fuit, dolenteque anima dominum inuocauit, statim superiam visitationem assequuta est. Vt.n.discat quod per humiliationē, & afflictionem tantam beneuolentiā inuenerit, dicit angelus ei: Vterum geris, & paries filiū, & vocabis nomen eius Ismael, quoniam audiuit dominus afflictionem tuam. Itaque dilecti cum sciamus quòd si sobrij, & prudentes fuerimus, tribulationes nos magis domino appropriare facient, & tunc poterimus eius gratiam nobis conciliare, quando dolente anima, & feruidis lachrymis ipsum accedimus: ne doleamus in afflictionibus, sed lucrum ex afflictionibus facientes, omnia quæ nobis eueniūt placido feramus aīo, & discamus humani esse, & mansueti erga omnes qui E
dem, maximè autem mulierū nostrarum curam agamus, vt siue iuste, siue iniuste nos arguant, ne ita ad viuum, & accurate excutiamus causas: sed vnius rei nobis cura sit, vt tristitiæ causa è medio tollatur, crescatque ac roboretur pax domestica: vt & illa erga virum suum habeat conuersionem, & vir ab externis ac forensibus negocijs, & turbationibus ad eam quasi ad portum confugiat, & omnigenam inueniat consolationem. In adiutorium enim data est, vt contentus eius consolatione, q̄ occurrunt agredi queat alaerius. Nā si fuerit ornata virtutibus, & mansueta, non solum viro suo præbebit consolationem, sed & alijs omnibus multum fit vtilis omnia illi leuia, & facilia reddit, & percipere non sinit illas externas malitias, neque difficul-

difficultates, quæ quotidie domi nascuntur, sed quasi gubernator optimus omnem eius tempestatem in serenitatem sua sapientia conuertit intelligentiaq; sua maguam confert consolationem. Enimuero qui sic coniuncti fuerint, a nulla rerū difficultate male habebunt. Quando.n.concordia, & pax, & vinculum dilectionis cū muliere, & viro fuerit, omnia simul affluūt bona, & nullis insidijs expositi sunt,
F magno, & inexpugnabili quodam muro circundati, sua iuxta dei præceptum concordia: Hoc ferro fortiores eos reddet, hoc omnibus diuitijs, & abundantia magis locupletabit, hoc supernam gloriā eis conferet, hoc & dei beneuolentiā eis vbertim conciliabit. Proinde oro, ne quid illo præferendum existimemus: sed omnia faciamus, & agamus, ita vt tranquillitas, & pax sit cohabitantibus. Tunc.n.& filij qui
M nascuntur, virtutem sequentur, quos imitabuntur, & serui, & vndequaque domus virtute florebit, eritque multiplex rerum prosperitas. Quando enim diuina præferimus, facilè alia omnia prosperè nobis succedent, & nihil difficile putabimus, suppeditante nobis omnia largiter diuina gratia: Vt igitur etiam ipsi absque tristitia, & temporis istius vitam transigamus, & maiorem domini beneuolentiam nobis conciliemus, concordiam, & pacem in domum nostram introducere conemur: amplexantesque virtutem, cura nobis sit, vt honestè enutriantur pueri, curæ nobis sint mores famulorum: vt pro omnibus largis acceptis remunerationib. mereamur, & promissa bona, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui cū patre, & spiritu santo sit gloria, imperiū,
G & honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia triceſimanona.

SAtis vidistis dilecti, quomodo nihil otiosè in diuina scriptura positum. Scitis, quantum vtilitatis heri percepimus, cum de Agar ancilla fugitiua disseremus? Dicimus enim magnam patriarchæ lenitatem, eximiam continentiam, reuerentiam, qua Saram complexus est, & quomodo concordiam bonis omnibus præferendam duxerit. Vidistis Dei ineffabilem misericordiam, quomodo in honorem iusti non solum reduxit. Agar, quæ in solitudine errabat, & ob timorem dominæ aufugerat, sed & ei Ismaelem prolem dedit, inde iusto magnum solatium excogitās, tantæque patientiæ mercedes ei tribuens. Et postquam natus est Ismael, vult nos docere scriptura tempus, & numerum annorum patriarchæ. Vnde assignauit, dicens: *Quando natus est Ismaèl, annorum octoginta sex erat Abram.* Videamus autem, & hoc loco, id quod, & ex sequentib. discemus, eminentiam iusti, & ineffabilem, atq; eximiam misericordiam domini. Sciemus autem vtraq; euidenter, si iterum tempora vitæ iusti addiscere poterimus: & quomodo bonus deus, quæ ad H
se attinent omni tempore dispensat, probans suum famulum, & piam eius mentē detegens. Ipse enim clare præsciebat famuli sui gratitudinem, & animę eius pulchritudinem sciebat, margaritamque euidenter agnoscebat. Sed quia voluit omnib. tūc præsentibus eum manifestare, vt & posterioribus seculis ad imitationem ac zelum, eos, qui æmulari uolunt, prouocaret: idcirco paulatim mentem iusti tam opulentam nobis detegit, vt discamus, & nos diuinis promissionibus non diffidere, neque dilationem grauatim ferre: sed maiorem spem in inuisibilibus quam visibilibus ponere, quæ dominus omnium promiserit: & scimus, quòd non possibile, vt vnquam excidant promissa dei: sed & si longo tempore eueniant aliqua diuinis promissis diuersa, ne propterea mens turbetur, sed cognoscamus eius, qui promisit inuictam virtutem, & sapientiam: & quandocunque voluerit, opere quæ probantur complere poterit, omnia ei cedent, & obtemperabunt. Nam quia dominus est naturæ, & opifex, potens etiam est dare ea, quæ supra naturam sunt. Ne igitur ad propriā imbecillitatem respicientes, curiosius quæ a deo fiunt inquiramus, neq; ad naturæ ordinē I
intendentes, mente claudicemus: sed sicut grati famuli immensam domini nostri potentiam non ignorantes, credamus eius promissionib. & humanis viribus superiores facti promissa assequamur omnino: & cum eius fruimur beneuolentia, pro nostra virili deum quoque veneremur. Maximus enim hic est noster honos, quem offerre possumus, vt virtute sua fidamus, etiam, si præ oculis videamur diuersa. Et quid admiraris apud deum honorem maximum esse, cū apud nos maximum ho-

norem sibi impensum putent homines, quando aliquid vile, & modicum promittunt, nosq; de promissis nos fluctuamus, sed promittentibus bene fidimus? Quòd si hoc in hominibus, qui tam crebrò fallere solent, vel ob infirmitatem præstare nihil valent: quanto magis dei promissis credere debemus, etiamsi interim multũ temporis interfluat? Quæ nunc non absq; causa dicta sunt, vt scire possimus, cum veneri mus ad principium eorum, quæ hodie nobis sunt proposita, quomodo misericors deus volens apud omnes nobilem reddere patriarcham, qui tot annis suam longanimitatem seruauit: & vt iustus non ægreferat, nec segnior fiat, nec desperet: sed bona spe vegetatus, religiosum animum in omnibus præ se ferat. Sciemus autem liquidò
K omnem patriarchæ virtutem, si didicerimus quantum tempus interfuerit. Oīa.n. beatus Moses spiritusancto afflatus docebit. Quid igitur ille dicit? Quando obediuit mandato dei, & migrans à Charris, in Chananęam contendit, annorum erat septuaginta quinque. Et statim vt venit in Chananęam, dominus promisit ei, & semini eius daturum omnem terram: & in tãto numero multiplicaturum, vt innumerabile fiat sicut stellæ, & arena. Et post promissionem hanc multa interim acciderũt iusto, nempe descensus in Aegyptum propter famem, rapina Sarę, & statim diuina consolatio. Iterũm post reditum ab Aegypto, aliæ molestiæ à rege Geratorum, & statim subsidium. Atq; hæc omnia videns iustus, post promissionẽ, quæ ei euenerat, non turbabatur animo, neque curiosius disquirebat, quare accepta promissione tali, in tantas, tales que tentationes quotidie incidat, & tanto tempore maneat absque prole. Noluit enim vtpote pius humanis
I rationib. ea, quæ à deo fiebant concredere, & amabat, magnaque voluptate suscipiebat, quæcunq; à deo fuerant arbitrata. Et post decimum annum accipit Ismaelẽ ex ancilla, & in illo putat quod reliquum
L erat promissionis adimplendum. Erat.n. patriarcha quando natus est ei Ismaël, annorum octogintasex: & iterum tredecim annis exercetur à misericorde deo in patientia, donec eius promissio impleatur. Nã quemadmodũ vidisti aurum in conflatoria fornacula purgari, ita temporis accessione iusti virtus clarior fit, & illustrior. Quando.n. dicit: Factus est Abram annorum nonagintanouem, apparuit ei Deus iterum. Et quare nam tanto tempore distulit? vt nõ solum iusti patientiã, & virtutem discamus, sed & immensam suam potentiam videamus. Cùm enim nihil spei, & expectationis esset in natura, quæ ad procreandam prolem inutilis erat, & mẽbra præ senectute languida, & frigida essent, tunc tandem iusti virtutem detexit, & suã potentiam indicauit, promissionem implendo. Sed operæprecium, vt iterũ audiamus ea ipsa, quæ cum illo deus loquutus est verba. *Cum factus enim esset*, inquit, *nonagintanouem annorum, apparuit ei deus, & dixit ei.* Cnm aũt audieris, apparuit, nihil humile suspiceris, neq; putes oculis carnalibus videri diuinã illã, & incorruptibilẽ substantiam, sed piè omnia intellige. Apparuit, inquit ei deus: hoc est, visitatione sua illum dignatus est, & dignum duxit M
eum, cuius curam ageret, vsus magna sermonis attemperatione. *Dicit enim* inquit, *ad eum: Ego sum deus tuus, esto probatus coram me, & esto irreprehensibilis, & ponam testamentum meum inter me, & inter te, & multiplicabo te valde. Et procidit Abram super faciem suam.* Magna iusti gratitudo, excellẽs item clementissimi Dei in illũ misericordia. Ego sum, inquit, deus tuus: quasi diceret, Ego sum qui vsque in præsens res tuas varijs modis dispensò. Ego sum, qui te è domo tua euacuaui, & huc duxi, qui omni tempore propugnator tuus sum, & qui te inimicis præualere feci. Ego sum: & nõ dixit simpliciter: ego sum deus: sed, ego sum deus tuus. Vide miram bonitatem quomodo hoc etiam additamento amorẽ suum erga iustum declarauit. Nam qui totius mundi est dominus, & vniuersi opifex, creator cœli, & terræ, dicit: Ego sum deus tuus. Magna grauitas dignitatis, quę iusto tribuitur. Sic, & pphetis loqui mos est. Nam sicut ipse nunc, cum est dominus cõmunis omniũ, a seruo, vt peculiaris vocari voluit, & inuenimus eũ post hæc dicentẽ, Ego sum deus Abrahã, deus Isaac, deus Iacob, ita & prophetæ dicere cõsueuerunt: Deus deus meus: nõ cõcludentes eius dominiũ, sed amorem immensum declarãtes. Non igitur mirũ si homines hoc faciant, cum & ipse idem faciat. Cæterùm A
ne miremur dilecti, sed audiamus prophe Eccl. 16
tam dicentem. Melior est vnus faciens a
volun-

Exo. 3. b
Ps. 72. a

voluntatem domini, quàm decẽ mille peccatores. Et iterum audiamus Paulum dicentem: Obambulauerunt in melotis, in pelli
Hęb. 11 g bus caprinis, egentes, angustiati, afflicti, quibus non erat dignus hic mundus. Sic propheta quidem pronũciat vnũ bonum impijs decem millibus meliorem. Beatus verò Paulus doctor orbis, memorẽs annos omnes in afflictionib. hic agentes, inquit:
Ibidem. quibus non erat dignus hic mundus. Ita cùm dixisset totum mundum, mundo opposuit eos, qui hic vexãtur, & affliguntur, vt discas quanta virtutis magnitudo. Atq; ob hoc dominus deus, inquit, ad patriarcham. Ego sum deus tuus, sis probatus coram me, & esto irreprehensibilis. Neque.n. contemnam tuæ virtutis sudores, sed ponã testamentum meum inter me, & inter te, & multiplicabo te valde. Non tantum faciam te in multitudine magna crescere, sed valde: manifestans augmentationem plurimum. Quod suprà dicebat, cum dicet arenam, & stellas: id hic per aduerbiũ:
B valde significauit. At gratus, & religiosus famulus, videns tantam dei erga se misericordiam, & obsequium, atq; curam, obsequi pefactus, animoq; versans, & naturã suã, & bonitatem, immensamq; misericordiã dei. Cecidit, inquit, in faciem suam. Qua figura suam indicauit gratitudinem. Non solum enim tunc non tuit factus arrogantior, neque superbiebat propter fauorem dei, quem experiebatur, sed & multo magis humiliabatur. Et cecidit, inquit, in faciem. Ita enim gratæ animæ, quanto maH iori fruuntur fiducia, tanto maiorem deo reuerentiam exhibent. Cecidit, inquit, in faciem suam. Et quiã post tãtam fiduciam iustus seipsum, & naturæ suæ imbecillitatem videns, neq; oculis nutaræ ausus fuit? sed deorsum videns, suam declarauit reuerentiam: vide iterum boni dei ineffabilem liberalitatẽ. *Loquutus est*, inquit enim, *deus dicens: Ecce ego, & testamentum meum te cum, & eris pater multitudinis gentium, & non vocabitur vltrà nomen tuum Abram, sed erit nomen tuum Abraham: quia patrem multarum gentium constitui te, faciamque te crescere valde valde, & ponam te in gentem, & reges ex te egredientur.* Considera dilecte, quomodo
C prædicit & nunc manifestè omnia, & vt maioribus eum argumentis certum reddat, & literam addit nomini eius, & in-
Abram. quit: Eris pater multitudinis gentium. Nõ vocabitur enim nomen tuum Abram, sed Abraham: quia patrem multarum gentiũ constitui te. Nam sicut prius nomen eius transitum indicabat, iuxta Hebræorum linguam: & hoc sciunt qui linguæ illius sunt periti: quia parentes eius nomen hoc indiderant, eo quod à patria sua in Chanaãnæam transiturus erat. Iam fortasse dixerit quispiam: cum parentes eius infideles fuerint, vnde illa scientia, vt quod multo tempore postea futurum, nomine complecterentur? Sed est etiam hoc omnipotẽtis sapientiæ dei argumentum, quæ sæpenumero per infideles eiusmodi res dispensat: & multa similia inuenimus, etiam in alijs facta statim enim occurrit nobis, & Noe vocabulum: neque enim absque causa & inuanum etiam huic nomen indiderunt parentes, sed præsignarunt subsequuturum diluuium. Enimuero & pater huius non ideo nomen puero indidit, quod ipse iustus esset, audi scripturam dicentem: Noe solus inuentus est iustus, perfectus in generatione ista. Neque obticuisset scriptura, neq; dixisset, Noe solus iustus erat, si & Lameech pater eius virtutem iusti suisset imitatus. Impositurus itaque puero nomen, inquit. Et vocabitur nomen eius Noe, hic faciet nos requiescere ab operibus nostris, & à molestijs manuum nostrarum, & à terra quam maledixit dominus deus, D
Vnde illi esset præscientia eorũ, quæ post tot secula erant euentura? dicit enim, Vocabitur Noe, hic nos quiescere faciet. No- Noe.
men autem Noe, lingua Hebræorum, quies dicitur: Itaque quia ingruente diluuio hic solus mundum seruaturus, & posterioris seculi futurus author erat: idcirco, inquit, hic faciet nos requiescere: requiem diluuium vocans. Nam omnem terram fatigatam, & valde deteriorem factam inhabitantium malitia, superueniẽs diluuij aquarũ inundãtia, quæ finem malitiæ malorum istorum hominum faciebat, & terram repurgauit, quam fecerat immundam inhabitantium malitia, & illos puniendo quiescere fecit. Vidisti quomodo & per incredulos multa sæpe præsignari facit? Eodem modo & patriarchæ nomen parentes indiderant, statim ab initio declarantes quod peregrinus erat futurus, & transiturus flumen in terram alienam. Inquit igitur: Quoniam nomen à parentibus tibi inditũ illud præsignauit,

accipe, & eius elementi additionem, vt scias quod hoc tibi declarat te multarũ gentium fore patrem. Et vide euidentiam verborum. Non dixit omnium gentium,
E sed multarum gentium: quia erant, & aliæ gentes expellendæ, vt semen iusti hæreditatem acciperet: ideo dicit, Patrem multarum gentium constitui te. Dicit: Scio tuæ virtutis magnitudinem, multarum gentium doctorem te faciam, & crescere te faciam, ac multiplicari valde valde: & ponam te in gentes, & reges ex te egredientur. Dilecti, ne perfunctoriæ transeamus, quæ dicuntur. Nam si cogitauerimus patriarchæ ætatem, quod ille in extrema senecta audijt, stupescemus iusti virtutem, & misericordis dei eximiam potentiam: quia ex homine prope modum mortuo, & mẽbris inualidis, qui & quotidie mortem præ oculis imaginabatur, in tantum auctum iri significauit semen, vt & in multas gentes fiat, & ex eo reges egrediantur. Vidisti quomodo crescant promissiones? Faciam te crescere, inquit valde valde. Duplicationem huius aduerbij non frustra adiecit, sed vt significet iusto miram multitudinem dandam. Proinde in nomine, quasi in columna quãdam indelebili promissionem ei insculpsit. Iterum dicit: *Statuam testamentum meum inter te, &*
inter semen tuum post te in generationes eorum,
F *in testamentum sempiternum, vt deus tuus.* Non solum erga te hanc meã declarabo prouidentiam, & curam, sed & erga semẽ tuum, & post tuam mortem. Vide quõ refocillat animam iusti, promittens ei quòd & seminis eius multam curam sit habiturus. Et quæ virtus testamenti? Vt sim deus tuus, inquit, & seminis tui post te. Hoc enim erit tibi summa, & caput bonorum. *Et dabo tibi, & semini tuo post te terram in*
qua peregrinus es, omnem terram Chanaan in
possessionem sempiternam, & ero eorum deus. Propter tuã, inquit, virtutẽ, & posteri tui erunt mihi commendatiores, & dabo eis in possessionem æternam terrã Chanaan, & ero eorum deus. Quid est, Et ero eorum deus? hoc est, multam me eorum curam habere ostendam, & meum subsidiũ illis præstabo. Et dixit deus ad Abraham: Tantum tu testamentum meum obserua, tu, & semen tuum post te in generationibus eorum. Nihil aliud a vobis requiro, quàm obedientiam, & gratitudinem, & ego omnia quæcunque pollicitus sum, opere complebo. Insuper volebat eos, qui ex ipso nascendi erant, facere suum peculiarem populum: & vt postea cum multitudo propagaretur, non se gentibus illis, quarum hæreditatem occupatura erat, commisceret. Et aliter: Quia iuxta prædicationem suam in Aegypto seruituri erant. Vt igitur ne gentibus se commiscerent in Aegypto, circun-
G cisionem, signi gratia, iusto præcipit, & inquit: Hoc est testamentum quod seruabis inter me, & vos, & inter semen tuum post te in generationibus illorũ. Circuncidetur in vobis omne masculinũ. Circuncidetis carnem præputij vestri. Deinde vt doceat & illos & oẽs nos, quare hoc iniunxit, & quod non alterius cuiuspiam gratia, q̃ vt esset assignatus, & sibi segregatus populus, inquit: Et erit in signum testamenti inter me, & vos. Et postea etiam de tempore imperat, quo conueniat hoc fieri. Puellus enim inquit, octo dierũ circuncidetur, & vernaculus, & emptitius: & oẽs in summa, vt ita dicam, qui apud vos sunt
H hoc signum suscipient. Et quisquis nõ circunciditur in die eõstituto, perdetur: quia testamentum meum dissipauit, quia transgressus est (inquit) præceptum. Vide sapientiam domini, quomodo cũ sciret paruas eorum mentes futuras, signum circuncisionis quasi frænũ quoddam imposuit, vt ne gentibus commiscerẽtur. Nam quia sciebat eorum lasciuiam, & quod licèt infinities ijs insurretur, vt se ab illicito contineant, non parerent. Ideo dato eis perpetuo memoriali, iniecit eis circuncisionis signum, quasi vinculum quoddã: deditq; eis terminos, & regulas, vltra quas transire eis non liceat, & in nullo cum gentibus se commiscerent: sed sua gente contenti essent, vt patriarchæ semen impermistum maneret, vt sic & promissa in eis compleri possent. Et quemadmodum vir aliquis
K prudens & lenis, ancillam habens petulantem mandata, illi dat ne vnquam extra vestibula prodeat, neque cum præteuntibus conueniat: ita & misericors dominus circuncisionis signum carni eorum indidit, quasi pedibus vinculum quoddã: vt domesticum habentes signum, nou vltra doctrina aliorum opus habeant. Atqui ingrati, insensatiq; Iudæi etiã hoc tempore circuncisionẽ seruare volunt, puerilẽq;

declarant

declarant mentem. Cuius enim gratia, dic mihi, circuncidi volunt? Nam tunc quidẽ, vt ne impijs gentibus se commiscerẽt, hoc in mandatis acceperunt: nunc autem propter beneficium veritatis, quæ omnes ad lucem adduxit, quæ circuncisionis vtilitas?
I Nunquid ad animæ libertatem confert carnis depositio? Non audierunt manifeste deum dicentem: Et erit in signum testamenti: quasi demonstrantem, quòd ob multam insipientiam tali signo indiguerint. Ita enim, & in humanis rebus nonnunquam fieri solet. Quando non habemus aliquibus fidem, curamus vt ab ipsis signum pignoris loco recipiamus. Similiter & omnium dominus, sciens mentium inconstantiam: hoc ab eis signum petere voluit: non vt maneat signum hoc, sed vt quando signata finem accipiunt, & signi vsus auferatur. Nam sicut qui signum repetunt, & pignus accipere volunt, cum negocium perfectum fuerit, tunc, & signum tollunt: ita etiam hic cum signaretur populus patriarchæ, signum hoc apud vos introduci oportebat, quoad gentes illæ, propter quas signum accepistis, esse cessarent: & cum ad veritatis lucem accelerent, vestrum est non iam propriæ ingratitudinis indicium circumferre: sed liberum esse, & ad pristinam generositatem redire. Considera enim quòd eximius ille patriarcha, priusquam acciperet circuncisionis mandatum (nonaginta enim, & nouem annorũ erat, quando hoc ei præceptum est) & acceptus fuerit deo, & multis modis a domino prædicatus est. Et quia propediem promissiones erant implendæ, nascendusq; Isaac, & augendum genus, & patriarchæ emigrãdum ex hac vita: nunc accipit mandatum circũcisionis, & in tali ætate circunciditur vt posteris omnib. lex quędam & regula fie
K rent ea, quæ patriarcha prior fecerat. Et vt euidenter discatis dilecti, quod hoc nihil ad animæ virtutẽ conducat, ex his, q̃ fiunt videri potest. Cur. n. inqnit, octo dierũ circunciditur? Tempus autẽ definitũ a misericorde deo duab. de causis opinor. Vna, vt in ætate immatura facilius circuncisionis in carne laborẽ ferre queat: alia, vt rebus ipsis discęremus, quod factũ animæ nihil cõducat, sed hoc fit signi gratia. Pueri. n. immaturi, cũ ea, quę fiunt ignorãt, neq; sensum eorũ habẽt: quam inde in aĩa sua vtilitatẽ accipere possunt? Illa enim sunt vere bona opera animæ, quę ex electione fiunt. Animæ enim bonum opus est virtutem eligere, & malitiam fugere. Animæ bonum opus est, vt ne plura quam oportet concupiscat, & facultates tribuat indigentibus. Animæ bonum opus est, non addictum esse rebus præsentibus, sed eas quidem despicere, futuras autem continuo in animo habere. In carne vero signum accipere, quale bonum opus fuerit? Verum ingrati illi, & insen ati Iudæi: quanuis iam illuxerit veritas, adhuc in vmbra sedent: & quanuis sol iustitiæ insulserit, qui lucis suæ radios
L vndique emisit, adhuc candelari luci, sunt addicti, & quanuis sit tempus, vt solido pascantur cibo, ipsi adhuc lacte nutriuntur. Neque beatum Paulum audire volunt clamantem, & dicentem de patriarcha: Et signum accepit circuncisionis, signaculum Ro. 4.b
iustitiæ fidei in præputio. Vide quomodo vtraque nos docuit, & quod acceperit signi loco circuncisionem, & quod cum præputiatus erat, iustitiam a fide declarauerit: quippe ne impudenter Iudæus dicat, Non ne circuncisio ei iustitiam conciliauit? Idcirco beatus ille ad pedes Gamalielis eruditus, & in lege apprime institutus, inquit:
Ne putetis impudentes Iudæi, quod cir- Act. 22.
cuncisio nobis aliquid ad iustitiam confe- a
rat: nam cum tempore præputij fidem præ se ferret, audijt: Credidit autem Abraham deo, & reputatum est ei in iustitiam. Cum igitur esset iam iustus ob suam in deum fidem, in signum circuncisionem accepit. Et prius quidem nomini eius littera additur, deinde autem circuncisio imperatur: quo ostendit deus, quod ob multam virtutẽ iustum iam peculiariter possederit, & propter illum etiam eos, qui illi nascituri erant.
Et quemadmodum siquis seruum possidet, M
nomen eius, & figuram sæpe immutat, omniaq; facit, vt sciatur suus esse, & dominiũ suum innotescat: ita nimirum, & omnium dominus, quasi posthac separare eos volens ab alijs hominibus, adiecta quidem litera, declarauit quod multorum populorum esset pater: circũcisione autem, quod electus eius populus futurus esset, & ab alijs gentibus sequestratum semen ex eo nasciturũ. Quòd si & illi ob cæcitatem suam adhuc seruare volunt circuncisionem, non audiẽtes iterum Paulum dicentem: Si circuncidimini, Christus nihil vobis proderit. Nã Gal. 5.a
propter hæc affuit dominus, vt omnia illa

toleret,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tolleret, atq; propter legem impleuit, vt lè gis obseruatio finem habeat. Et idcirco dicebat beatus Paulus: Quicunq; in lege iu-
Ibidem. stificamini, lege excidistis. Verum nos credamus beato huic, & non manufactam circuncisionem suscipiamus. Dicit enim, In
Colo. 2. b quo circuncidamini circuncisione nō manufacta, in despoliatione peccatorum carnis, in circuncisione Christi. Deinde docens nos diligentius, quid sit circuncisio, subdit: Consepulti ei in baptismo. Sicut enim illos circuncisionis signum ab alijs
Ibidem. & Ro. 6.a gētibus segregauit: & demonstrabat, quod peculiariter ad deum pertinerent: Simili modo etiam apud nos, circuncisio per baptismum, euidētiorem facit separationem, & discretionem fidelium, & infidelium. Dicit enim, In quo circuncidamini circun
A cisione nō manu facta, in despoliationem peccatorum carnis. Nam id quod illic operatur circuncisio in depositionem carnis, hoc hic agit baptismus in depositionem peccatorum. Igitur, qui semel carnis peccata exuimus, & puram induti sumus vestē, māneamus dilecti in puritate, magistri sumus affectionum carnis, virtutem amplexemur. Et qui sub gratia sumus, eā, qui in lege, immo ante legem fuit, æmulemur: vt cum vestigia eius sequendo, vitam nostrā rexerimus, mereamur in illius sinus occurrere, & sempiternis frui bonis, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & spirituisancto sit gloria, honor, imperium nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xl.

AGe reliquias hesternæ mensæ vobis, proponamus, & finem hodie imponamus sermoni, immo benedictioni, & promissioni quem vniuersorum dominus cum patriarcha habuit. Verum audiens reliquias mensæ, ne quid sensibile suspiceris.
B Neque enim quales sunt eduliorum sensibilium, tales sunt spiritualium reliquiæ. Ita enim licet variæ sint, non tamen parem voluptatem conuiuatoribus præstant: nam si in diem posterum fuerint reseruatæ, inutiles fiunt omnes. Istæ vero non solum, si in vnum, & alterum diem, sed & quantouis tempore relictæ fuerint, eandem seruāt voluptatem: diuinæ enim sunt & spirituales, neque vllum eis a tempore nocumentum imminet: sed quotidie nouum vigorem afferunt, & eos qui illis frui volunt, multa implent lætitia. Proinde quia talis harum reliquiarum vis est, age alacriter, & vos magnam inde voluptatem auferte, & nos fidentes earum efficaciæ, proponamus eas vestræ charitati. Verum vt nobis sermo ille manifestior fieri videatur, operæprecium fuerit meminisse finis heri dictorum, vt sic facto contextu doctrinam attingamus. Heri præceptum circuncisionis adduximus in mediū, & quod dixit deus patriarchæ: Circuncidatur omne masculinum vestrum, & erit in signum testamenti inter vos, & me. Et puer octo dierum circuncidatur. Et qui non circuncisus fuerit, peribit anima illa: quia testa- C
mentum meum dissipauit: ibi sermonem finiuimus in circuncisionis argumento: & ne multitudine dictorum vestram adobrueremus mentem noluimus vltra progredi. Neque enim hoc solum curamus, vt multa dicamus antequam habeatis, sed nostri sermonis doctrinam vestris viribus cupimus esse adæquatam, & vt fructu quopiam inde percepto ex his, quæ dicuntur, domum redeatis omnes. Age igitur ad ea, quæ dicta sunt, adiungamus, & relicta: & videamus post circuncisionis præceptum, quid misericors deus patriarchæ loquatur, & proponat. *Et dixit*, inquit, *deus Abrā: Sarai vxor tua non vltra vocabitur nomine suo Sarra, sed Sarram erit nomen eius.* Quemadmodum, inquit, nomine imposito significaui, quod pater sis futurus multarum gentiū: ita & vxori tuæ similiter appono literam, quia nunc tempus adest, vt olim à me promissa impleantur. *Erit enim*, inquit, *nomen eius Sarra. Benedicam autem eam, & dabo tibi ex ea filium, & benedicam illum, & erit in gentes, & reges gentium ex eo exibunt.* Et idcirco prius literam adieci, vt scias, quod omnino fient, quæ a te facta sunt. Ne igitur ad infirmitatem naturæ spectaueris, sed potius ad virtutis meæ magnitudinem, fidem habe ijs, quæ a me dicta sunt. Benedicam enim eam, & dabo tibi ex ea filium, & benedicam illum, & erit in gentes, & reges exibunt ex eo. Excedunt humanam naturā promissa. Et simile fuit, quasi aliquis polliceretur ex lapidibus hominem se facturum. Nihil enim a lapidibus differebant, quantum ad generationem attinet. D
Et patriarcha præ senectute prope actione carebat

carebat, & ad filiorum procreationem omnino inutilis erat. Et Sara ad hoc quod natura sterilis erat, laborabat, & ætatis, & senectutis vitio. Cæterum iustus hæc audiens, & putans olim dei promissionem impletam in Ismaele, quando dixit, Tibi & semini tuo dabo terram hanc: non existimabat autem, quòd hoc tribueretur ei, qui è Sara nasciturus erat: sed cogitabat secum, quod promissiones impletæ essent. Nunc autem audiens dominum deum dicentem: Benedicam Saram, & dabo tibi ex ea filium, & benedicam illum, & erit in gentes: & iterum: Ex illo reges gentium egredientur, cum nesciret quid diceret: neque enim discredere potuit tam religiosus, ad suam respiciens ætatem, & Saræ sterilitatem, vsque ad illam ætatem consilij anceps, & obstupescens promissionem dei: Cecidit, inquit, in faciem suam, & risit. Videns excellentem promissionem, & magnitudinem eius, qui promiserat cogitans, cecidit in faciem suam, & risit. Quum voluptate perfunderetur, & in animo cogitaret
E quomodo iuxta humanum morē hoc fiat aliquando, & num centenario nascatur filius, & num sterilis, & nonagenaria repente possit idonea fieri ad partum: & cum hæc animo cogitasset, non audebat tale quiddam lingua effari: sed monstrata sua gratitudine, orauit pro Ismaele: quasi diceret: Domine satis me consolatus es, & dolorem quem ex prolis inopia gerebam, dato Ismaele, in lætitiam vertisti. Nato enim illo, neque in mentem postea accepi, vel cogitaui aliquando, quod è Sara sit mihi futurus filius: sed neque ipsa hoc expectauit, eo quod Agar mihi tradidit, omnem sibi spem denegans. Satis consolationum accepimus nato filio Ismaele. Hic igitur, qui a te datus est, viuat oro te, & abunde satis recreati erimus, & senectutem nostram illius vita solabitur. Quid igitur ad hæc misericors dominus? Quia satis piam iusti mentem tanto tempore probauerat, & Saræ fidem: quia viderat vtrumque nihil sibi de suis promittentem viribus, Abrahā
F quidem propter senectutem, Saram autem propter sterilitatem, & annos, dicit: Nunc quia omnino, vobis hoc esse videtur impossibile, idcirco & ego tandiu distuli, vt ostendam, quod longe vltra naturam sit donum, quod concedo, quo & vos alijque omnes his factis discant, quod naturæ sim dominus, & ad quodcunque libuerit ea vtar, & ipsa obedit, & cedit meis præceptis. Qui enim eam ex nihilo produxi, multo magis quum iam sit, & claudicet, erigere possum. Vt igitur melius confidere possis, audi & expergiscere, & repulsis cogitationib. mentis tuæ, accipito ex his, quæ tibi afferuntur certum argumētum. Ecce enim Sara vxor tua, quam putas, tum propter sterilitatem, tum propter ætatem parere non posse, ipsa pariet tibi filium: & vt nihil hæsites, ecce tibi, & nomen eius, qui nascetur prænonstrabo. Eum enim, qui nascetur vocabis Isaac. Et ponam testamentum meum ad eum in testamentum sempiternum, & semini eius post eum. Hic enim est quem primum, & ab initio tibi promisi, & in hoc promissiones meæ implebūtur. Proinde & omnia tibi prædico, non solum, quòd nascetur, sed & quomodo eum vocabis, & quòd ei constituam testamentum meum. Et ad hæc, quòd & semini eius post eum. In super dominus omnino accumulare volens beneficia, & excedere amplius, quàm petierat: quoniam mentem iusti erexerat, & per ea, quæ promisit fere iuuenem ex sene fecerat, & eum, qui mortuus erat, vt ita dicam, verbis fecundarat, beneficijs eum largissimis prosequens, inquit: G
Et hæc quidem, quæ scilicet, promisi, opere complebo: etiam quod de Ismaele rogasti, concedam tibi. Audiui enim orationem tuam. Et ecce benedixi eum, & augebo eum, & multiplicabo eum valde valde. Duodecim gentes generabit, & dabo eum in gentem magnam: Quandoquidem enim, inquit, semen tuum est, sic augebo eum, & multiplicabo valde, vt duodecim gentes ex eo procedant. Cæterum testamentum meum statuam cum Isaac quem tibi Sara pariet tempore, hoc anno sequente. Vide obsecro hic dilecte, quomodo iustus in vno temporis, momento mercedes omnis temporis accepit, & impletum est illud, quod Christus discipulis
Mat. 19 a & Mar. 10.d suis dixit: Quisquis reliquerit, vel patrem, vel matrem, vel domum, vel fratres, propter nomen meum, & hic centuplum accipiet, & illic vitam æternam in hæreditatem accipiet. Considera enim, quoniam iustus ille prompte: præcepto domini obaudiuit, & relicta domo paterna, prætulit alienam natali: quomodo paulatim multam, præ se ferens patientiam, in sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

in fastigium virtutis progressus, ita illustris, & spectabilis factus est, vt ex eo nati astris cœli adæquentur. Fortasse siquis bene velit intueri, non solum centuplum accepit hic iustus, sed decies millies millecupla. Quod si hic tanta cõsequutus est, quis sermo narrare posset, quibus post hæc frui turus sit ille? immo etiam hoc, quantum nobis possibile, sermo ostendere poterit. Quando maudis, quòd omnes iusti ab illo tempore vsque nunc, & vsque ad consummationem eius, opus orationis faciunt, vt in sinus patriarchæ occurrant: quem aliũ hoc maiorem honorem commẽdare, quis poterit? Vidisti quanta res sit patientia, quanta virtus, quãtum sit esse religiosum, & magnam præ se ferre gratitudinem in beneficijs dei? Quia enim quando oportebat sua attulit, magna gratitudine omnia ferens, tam iucunda, quam iniucũda, propterea misericors deus caput bonorum, & id, quod iustus maxime concupiscebat, largitus est. Considera enim quomodo viginti quatuor annis probauit iusti virtutem. Quando enim exiuit a Charris, & obediuit præcepto domini, septuagintaquinque annorum erat: nunc autem postquam hæc audiuit, nonaginta, & nouem annos excesserat. Hæc audientes dilecti, discamus promptam exhibere obedientiam, & nunquam in laboribus virtutum, vel dormitare, vel torpescere: sed sciamus, quod dominus noster benignus est, & munificus, & pro paruis laboribus magna reddit præmia: non solum in futuram immortalia bona reponens, sed, & in præsenti vita, nostræ naturę infirmitatem consolans. Quãdoquidem semper aduersis temperantur prospera. Vniuersorum enim Deus nostri curam agens, non semper in aduersis nos manere relinquit, vt non opprobretur nostris nostra infirmitas, sed celeriter, & ipse opitulatur, firmans nostram alacritatem, & mentem excitans. Neq; semper in prosperitate nos esse relinquit, vt ne fiamus negligentiores, alioquin ad malum procliues. Humana enim natura quando multum prospere ei succedit, suæ obliuiscitur nobilitatis, neque intra suos limites subsistit: Idcirco quasi clementissimus pater aliquando nobis indulget, aliquando castigat, vt varijs vijs nostræ animæ salutem curet. Quoniam, & medicus quando infirmum curat, neque semper fame detinet, neque semper larga mensa frui sinit, vt nõ voracitas febrim pariens augeat morbum, fames vero infirmiorem eum efficiat: sed coniectans apud se quantæ sint ægrotantis vires, & diligẽter vtens arte, omnia sua in medium affert. Similiter, & misericors deus sciens, quid cuiuis expediat, aliquando concedit nobis prosperitate frui, aliquãdo autem exercitationis gratia tentationibus nos circundat. Nam si virtute præditi sunt, qui tentationes experiuntur, clariores euadunt, abundantiorem sibi supernã gratiam conciliantes: si autem, vt nos, peccatores fuerint, & magna gratitudine tentationes ferunt, grauem deponunt peccatorum sarcinam, multaque venia, & ipsę potiuntur. Ideo obsecro, cum sciamus potentiam, & sapientiam medici animarum nostrarum, nunquam curiose eius dispensationes inquiramus. Enimuero cum ea, neq; mens nostra comprehendere valeat, magis obstupescamus, & glorificemus deũ pro omnibus: quòd talem habemus dominum, qui mentis nostræ captum excedit. Et si sciremus, quomodo res dispensaret: attamen, neque sic sciremus, quid nobis vtile foret, vt ipse scit. Neque sic nostra nos curamus, vt ipse salutem nostram: & omnia facit, & tractat, vt ad virtutem nos inducat, & a diaboli manibus eripiat. Et cum videt nihil prodesse nobis prosperitatem, tũc sicut bonus medicus, qui animad uertit habitiores fieri eos, quorum curam gerit, propter crapulam, ad sanitatem per continentiam reducit, ita, & eximius animarum nostrarum medicus dimittit paulisper nos tentari, vt sentiamus quantum damni ex prosperitate acceperimus: & quando scit profutura remedia, tunc celeri nobis subsidio concedit, vt a tentationibus liberemur, & suæ prouidentiæ curam vbertim declarat. Itaque etsi aliqui prædditi virtute in tentationes incidant, ne turbentur, sed hinc meliorem spem cõcipiant: quia afflictiones, & tentamenta præmiorum eis sunt materia. Quod si in peccatis fuerint, & aduersa eis eueniant, ne propterea grauatim ferant, scientes, quia semper peccatores purificantur aduersis, modo grato animo suscipiamus ea, quæ eueniunt. Grati enim famuli est, non solum gratum esse domino, quando vbertim pro sententia omnia succedunt: sed, & vt in aduersis eãdem gratitudinem declaret.

declaret. Sic enim patriarcha ille gratus fuit deo, & tantam apud deum obtinuit fiduciam, & dona accepit, quæ supra humanam sunt naturam. Operæprecium est, vt ad institutum sermonem redeamus, & videamus iusti obedientiam: & quomodo fecit quòd à deo imperatum est, non quærens causam, sicut multi insipiẽtes faciũt, & de his, quæ a deo fiunt curiose quærunt, & dicunt: Quare hoc, & quare illud, & quæ hinc, vel quæ illinc vtilitas enascitur, sed sicut famulus diligens dominum, quæcunque præceperit implere studens, nihil vlterius percontans: & vt discas, audi quæ sequuntur. Postquàm enim dominus promissionem ei fecit, & compleuit sermonẽ suum, statim iustus, quæ imperata fuerunt perfecit, & signum hoc quod a deo erat datum indidit Ismaeli, circuncisionem dico, & omnibus vernaculis, & emptitijs, sicut loquutus est ei deus. Circuncisus est autem & ipse. Nonaginta enim & nouem annorum erat quando circuncidit carnem præputij sui: Ismael autem erat annorum tredecim. Ne putes absque causa scripturam proponere nobis numerum annorum. Nã vt ex hoc discas iusti magnam obedientiam, quòd cum iam in decrepita esset ętate, leniter tulerit dolorem propter præceptum dei, & propterea facit illam enumerationem, & non ipse solum, sed & Ismael, & omnes vernaculi circunciduntur. Neq; hoc fortuitum fuerit. Non enim idem est carnem sanam, & male habentem secare. Nam licet medici quoque membra infirma aliquando incidunt, at non est similis dolor. Emortuum enim membrum, vt ita dicam, ferme & vitali operatione destitutum tunc incidunt. Hic autem senex, & decrepitus (centum enim annorum erat) cruciatum suauiter tulit, simul & præceptum dei implere volens, & filium & vernaculos omnes promptiores reddens, vt ne cederent, sed magis alacritate dei præceptum implerent. Vidisti quanta res sit vir præstãs virtute qũo ministros oẽs docet, vt sua vestigia sequãtur? Nã id quod heri dicebam, hoc item & nunc dico, q̃ propter hoc ferè ex illo die præceptum fuit a deo, vt immatura ętate hoc ferrent pueri, quo absq; sensu incisionẽ carnis ferrent. Verum considera dei misericordiã, & ineffabilem eius erga nos beneficentiã. Illa.n. circuncisio dolorem habet & laborẽ. Et nulla alia ex circuncisione fuit vtilitas, quàm hæc sola, q̃ ex hoc signo essent cognobiles, & ab alijs gentib. sequestrarentur. Nostra aũt circuncisio, vel baptismatis inquam gratia medicinam habet citra dolorẽ, & innumera bona nobis affert, & spiritus sancti gratia nos implet, & nullum definitum habet tempus sicut illic: sed licet & in prima, & in media, & in vltima ætate hanc non manufactam circuncisionem recipere, in qua non sustinetur labor, sed peccatorum deponuntur onera, & remissio inuenitur omnium peccatorum, quæ per totam vitam gesta sunt. Quippe cum deus vidit grauẽ nostram infirmitatem, & q̃ ægrotaremus incurabiliter, summaq; indigeremus medicina, ac indicibili misericordia dispensans nostrã salutem, largitus est nobis per lauacrum regenerationis innouationem: vt deposito homine vetere, hoc est operibus malis, & induti nouum, in viam virtutis eamus. Verum iterum oro, ne deteriores simus ingrãtis, & insensatis, deteriores Iudęis dico. Illi enim susćipiẽtes circuncisionis signaculũ, bene se muniunt, & cauent ne vltra cum gentibus se misceant, quantum ad cõionis rationem pertinet: quantum autem ad impietatem, sæpe illos ingrati etiam excedũt. Atqui nos cum semel susćipimus baptismi circuncisionem, ita secure nostra corrigamus. Non dixerim, q̃ non liceat nobis versari inter gentes: sed licèt cum illis versemur, nostrã tamen custodiamus virtutem: sic eos ad nostram trahentes religiones, & propter bonorum operum administrationem, doctrinæ eis authores simus. Ea enim de causa cõis omniũ dominus permisit simul versari bonos, & malos, pios & ĩpios, vt boni lucrifaciant malos, & qui in malitia adhuc sunt detenti, manuducantur ad pietatem. Nihil.n. adeo gratum est deo, vt salus animarum. Proinde obsecro, ne simus negligentes, neq; nobis, neq; alijs. Quantum ad nos attinet, ita instituamus vitam, vt visum est, & probatur deo: quantum autem ad proximum, sic luceamus virtutibus vt etiam silẽtibus nobis, omnes quotquot nos vident, satis doceantur. Nam sicut si virtute prædditi sumus, maxima & ipsi lucramur, & infidelibus vsui sumus: ita si negligentes fuerimus, & ipsi magnam feremus pœnam: & alijs argumentum scandali sumus. Et sicut virtutem amplexati, duplicem mercedem a deo accipiunt, tum quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod ipsi virtutem exercuerint, tum quòd alios ad virtutis communionem traxerint: ita & in peccatis, non solum punimur quod ipsi peccauimus, sed, & quod alijs scandalo fuimus. Verum absit vt aliquis eorũ, q hic sunt talis fiat, sed oẽs nos ad ædificandum eos, quinos vident, vitam instituamus, vt possimus magna fiducia stare apud tribunal Christi, & ineffabilia illa bona consequi. Quæ nobis omnibus cõcedantur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri & sancto spiritui sit gloria, honor, & imperinm, nũc, & semper, & in secula seculorũ, Amẽ.

D

Homilia xli.

GRauor hodie, & moror in enarrando sermone. Nam cum mente repeto, quòd nobis quotidie insonantibus, admonentibus, & spirituale hoc vobis conuiuium apponentibus, multi ex his ipsis, qui assunt, & spiritualis huius doctrinæ, & horrendæ atque terribilis mensæ participes, totos dies in spectandis ludis equestribus, perdunt, esse perinde, atq; non doceremus, tam nihil proficimus: & quasi consuetudini cuipiam seruientes, si tantum annuat eis diabolus, sua sponte accelerant ad impia illa spectacula, & seipsos voluntarij maligni dæmonis illaqueant retibus. Et neq; nostra admonitio, neq; periculum ipsum, neque inutilis ipsa conuersatio, docere eos possunt. Qua ergo post hac promptitudine docebo viros, quibus non est animus, vt ex ijs, quæ dicuntur proficiant? Et ne mireris. Siquidem, & agricola, cum post multos labores, & ærũnas sterilem videt agrũ, neque digna laboribus mercede respondentem, non pari alacritate illum seminat & colit. Et medicus quoque videns infirmum suis mandatis non obtemperare, sed vacantem quotidie his, quæ morbũ increscere faciunt, sæpe numero in sua illum ægritudine relinquit, vt experientia ipsa vtatur magistra. Similiter, & qui disciplinas pueros docent, videntes illos priora respuere, & abijcere eorum, quæ antea docta sunt memoriam, sæpe auersantur: sic negligentiam eorum correcturi, & ad maius studium reducturi. Veruntamẽ agricola tardior quidem fit, quia videt damnum suum maius fieri, vtpote qui laborem, & sumptus ferat, & fructibus destituatur. Medicus autem non immerito ægrum sæpe relinquit: corpus enim est quod curatur, & propter hoc dimittit, vt doloris accessio morbum sentiri faciat, & sic tandem medicinam non respuat. Magister autem ludi, vtiliter nonnunquam plagis pueros erudit. Verum nos hodie præcellentes illos omnes, hoc agemus, vt paternum erga nostros amorem declaremus: & doceamus, si in illa negligentia manserint, eos inde maiorem condemnationis causam habituros. Agricola quidem nõ pari alacritate seminat, cogitans sumptus hactenus fuisse inutiles: nos autem ab hac cura liberi sumus. Nam licet iacto spirituali semine, ob auditorum ignauiam fructum non capiamus, perfecta nobis tamen futura merces: pecuniam enim concreditam expendimus, & mandatum domini impleuimus: cæterum posthac auditores rationem reddent ei, qui repetiturus est concredita. Verum hoc nos non consideramus, quod extra damnum sumus, & quod nostrum est implemus: sed volumus, vt & vos ex dinumeratis pecunijs multum negociemini, vt ne obnoxij fiatis supplicij, quod fert ille qui talentum recondidit, & dominicam pecuniam non solum non multiplicauit, sed, & ipsam in terra defodit. Tales enim sunt, qui sermones audiunt talentũ: enim vocat, & pecuniã, neq; operam dant, vt fructum afferant. Sed forte dixerit quispiã, parabolã istã talentorum de doctorib. esse dictam: & ego hoc dicã. Verum si diligenter eam intueamini, scietis quòd doctores qui dẽ debent dinumerare pecuniã: sed vos nõ solum eam seruare, sed, & similiter negociari debetis. Atq; vt discas, operæprecium fuerit eam in medium afferri. Paterfamilias quidã, inquit, peregre proficiscens vocauit seruos suos, & dedit vni quidẽ talenta quinque, alij aũt duo, alij vero vnum. Post multum aũt tps, cum aduenisset ipse, venerunt serui, & ille quidem, qui acceperat quinq; talenta, accessit dicens: Domine, quinq; talenta tradidisti mihi: ecce alia quinq; superlucratus sum. Magna serui gratitudo, larga etiã dñi misericordia. Et quid dicit? Euge serue bone, & fidelis, super pauca fuisti fidelis, super multa te constituã: ingredere in gaudium dñi tui. Quoniã, inquit, in ijs, quæ tibi credita sunt, multam præ se tulisti gratitudinẽ, dignus es cui, & maiora tradantur. Accessit autem, & qui duo talenta acceperat, dicens: Nõne duo talenta mihi tradidisti? ecce alia duo lucratus sum in eis.

E

Mat. 25 b

F

G

in eis. Habuit, & ille in pecunijs domini sui debitam curam, & beneuolentiam, vñ & eadem, quæ superior meritus est. Et quare ille, qui duo attulit talenta, eundem cõsequitur honorem, quem ille, qui talenta qnq; attulerat? merito: Augmẽtationẽ. n. & imminutionem, non, vel huius diligentia, vel illius negligentia fecit, sed concreditorum quantitas. Nam, ꝙ ad diligentiam ambo pares fuerunt, proinde, & eãdem dignitatem nacti sunt. Verum alius nihil tale fecerat: sed quid? Accessit, dicens: Cognoui te, ꝙ austerius homo sis, metens vbi nõ seminas, & congregans vbi non spargis: & reueritus abij, & occultaui talentum in terra. Ecce habes, quod tuum. O malitiam famuli, ò immensam ingratitudinem. Nam non solum cõtempsit, & nihil negociatus est talento sibi concredito, sed, & pro talento accusationẽ attulit. Ita. n. solet malitia, obtenebrat rationem, & eum, qui semel a via est auersus, in præceps ferri facit. Hæc autem omnia de magistris dicta sunt, vt talenta sibi concredita non abscondant, sed omni diligentia discere cupientibus apponant. Verum vltra audi dilecte ex indignatione erga illum, qũo, & discipuli rei sunt: & non solum illa repetuntur, quæ concredita, sed, & cum lucro operatio quæritur. Quid igitur dicit illi dñs? Serue maligne. Terribilis indignatio, & minæ valẽtes per se percellere animum. Sciebas, inquit, ꝙ metam vbi non semino, & congregem vbi nõ dispersi: oportebat igitur te pecuniam tuam dinumerare mensarijs, & ego cum venissem, cum lucro repetissem illam. Pecuniam dicens eloquia preciosa: numularios autem vos, qui suscipitis. Tuum quidem fuerat, ait, tantum dinumerare, meũ autem repetere ab illis non solum dinumerata, sed, & vsuram. Videtis dilecti, quantus in dictis terror. Quid ergo dicent, qui concredita seruare negligunt, quando, & lucrum ab eis requiritur? Et vide misericordiam domini. In his sensibilibus pecunijs prohibuit nequis vsuram acciperet. Quare, & ob quam causam? quia vterque magno damno afficitur. Nam debitor quidẽ inopia atteritur, creditor autem augens diuitias, & peccatorum accumulat sibi multitudinem. Proinde ab initio olim Iudæis crassioribus tale dedit præceptum, dicens: Non fœneraberis fratri tuo, & proximo tuo. Qua igitur excusatione digni erunt, qui Iudæis sunt inhumaniores, & post gratiam, & tantam a dño misericordiam inueniũtur his, qui sub lege fuerũt inferiores, immo peiores? In spiritualib. autem repeturum se promittit vsuras. Quare? quia omnino diuerso mõ se habent spiritualis vsura, & sensibilis. Illic. n. a quo requiritur seueriter, subito in extremam inopiã deseritur: hic autem a quo exigitur, qñ gratitudinem præ se tulerit, quanto maiorem vsurã afferet, tanto largiori fruetur remuneratione. Quocirca dilecti cum nobis concredita dinumerauerimus, vobis necessarium erit duplicem afferre laborem, & vigilantiam, tum, ꝙ dinumerata custodienda sunt, vt fixa maneant: tum, ꝙ operandum, vt, & alijs communicentur, & multos in viam virtutis inducant: vt bisariam vobis lucrũ accrescat, tum pro salute vestra, tum pro aliorum vtilitate. Quod si hoc feceritis, & vos reddetis beatos. Beatus. n. inquit, qui dicit in aures audientium: & facietis, vt largior vobis apponatur mensa. Igitur fratres vestros nolite negligere, neq; solum specta te, quæ ad vos attinent: sed vnicuiq; cura sit qũo proximum suum è diaboli faucib. eripiat, & ab impijs illis spectaculis in ecclesiam adducat, monstrando ei multa lenitate, & mansuetudine tum damni grauitatem, quod illic fert, tum bonorum, quæ hic conceduntur magnitudinem. Et nõ solum semel, atq; iterum hoc facite, sed semper. Nam etsi hodie verbis tuis non obtẽperat, postea obtemperabit: etsi neq; secundo, vel tertio admonenti obtẽperauit, iterum tñ te videns vrgẽtem, forte erubescet: & reueritus tuam curam, ab his, quæ offendũt desistet. Et nunq̃ dic, quia semel, & iterum, & tertio, & sæpius dixi, & nihil perfeci. Ne quiescas dicere: nam quanto magis tu perseueraueris, tanto magis, & merces tibi crescet. Non videtis quanta omnium deus non lõganimitate tolerat, & qũo quotidie negligimus obtemperare eius mandato, & neque sic cessat a cura nostra, sed omnia sua suppeditat: solem oriri facit, pluuias concedit, aliaque omnia? Simili modo, & nos erga fratres nostros bene affecti, magnam faciamus diligentiam, & obiectemur maligno illi dæmoni, vt irritos eius faciamus conatus. Nam si singuli, qui adsint, vnum lucrifacere possent, cogita quantam nobis lætitiam ecclesia multitudine filiorum suorum ostenderet: & diabolus

H

I

Deuter. 23.

L

Universidad de Deusto
Biblioteca

holus confunderentur, videns inuánum, & frustra extendi sua retia. Quod si hoc feceritis, audietis & vos in die illo: Serue bone, & fidelis, in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: Cæterum bona spes sum vos hoc facturos: Video enim vultus vestros, & coniecturam summo, quòd admonitionem nostram magna voluptate acceperitis, atque hinc spero vos, quod vestrum, fuerit facturos. Proinde hanc admonitionem hic finiamus. Proponemus autem vobis tenuem nostram ac pauperem mensam, vt cum solitam acceperimus doctrinam, domum concedamus. Operæpretium igitur, & hodie in medium afferre patriarcham Abraham, vt discatis quantam ab hospitalitate mercedem acceperit. *Apparuit autem ei deus*, inquit, *apud quercum Mambre, sedente ipso ad ianuas tabernaculi sui meridie*. Singula verba diligenter excutiamus, & requirendo thesaurum, omnes in eo latentes diuitias discamus. Apparuit autem ei deus, inquit: Quare sic exorsus est? Specta domini misericordiam, & considera famuli gratitudinem. Postquã enim superius apparuit ei, & post cætera etiam circuncisionis mandatum præcepit: eximius autem ille semper, quæ a deo præcepta erant, diligenter perficere, reiecta omni mora, curauit: & circuncisus est ipse, implens mandatum domini, & Ismaelem circuncidit, & vernaculos omnes, & in summa miram declarauit obedientiam: iterum ei apparet. Talis enim dominus est dominus noster, vt si quando viderit nos in prioribus gratos, accumulet beneficia, & nunquam à sua beneficentia desistat, remunerans obedientium gratitudinem. Propter hoc, quia obediuit, iterum apparuit ei. Qua de causa sic dixit beatus Moses: Apparuit autem ei deus apud quercum Mambre, sedente eo ad ianuam tabernaculi sui meridie? Considera, oro, hic virtutem iusti. *Sedente*, inquit, *ad fores tabernaculi sui*. Tantopere curabat hospitalitatem, vt nollet horum venationem cuiquam familiarium committere: sed trecentos decem, & octo habens vernaculos, homo senex, & nunc decrepitæ ætatis (centenarius enim erat) apud ianuam sedebat. Et hic quidem hoc opus faciebat, & neque senectus illi obstaculo erat, neque suæ quietis lecto recumbebat, sed ad ostium sedebat: alij autem sæpe non solum tantũ studium non faciunt, sed & plane diuersum, & horum congressus fugiunt, & cuitant, vt ne inuiti cogantur excipere. Verum nõ iustus ille ita agebat, sed sedebat ad ianuã meridie. Hoc valde auget hospitalitatem, & virtutem iusti. *In meridie*, inquit, *hoc faciebat*. Merito, quoniam sciebat, quòd quibus est itineris necessitas, eo tempore maxime indigent cura: proinde tempus hoc vt idoneũ elegit, & sedens eos qui præteribant venabatur, pro sua quiete ducens ministrate viatorib. & eos qui calore æstuabant sub tectum introducere studebat, nõ curiose explorans eos, qui præteribant, neque requirẽs an noti, vel ignoti essent. Neque enim hospitalitatis fuerit diligenter singula perscrutari, sed omnibus simpliciter suam communicare benignitatem. Et quia hospitalitatis sagenam expanderat, meruit & vniuersitatis dominum cum angelis suis suscipere. Eaproprer & Paulus dicebat: Hospitalitatis ne obliuiscamini. Per hanc enim quidam nescij angelos exceperunt hospitio, patriarcham insinuans. Atque ob hoc Christus dicebat: Qui susceperit vnum ex his minimis in nomine meo, me suscipit. Audiamus dilecti, & hospitio excepturi nunquam quæramus quis & vnde. Nam si patriarcha in rogando fuisset curiosus, forte peccasset. Sed sciebat, inquis, aduenientium dignitatem. Vnde hoc tibi liquidum? Quomodo, si ita est, admiratus fuisset? Neque enim sic admirabile erat, si suscipiendo hospites curiosius explorasset, qui essent, sicut nunc cum ignorans, qui nam aduenerint, tanta alacritate, & honore accedit, verbis suis, quasi seruus domino eis vincula injeit, & supplicat eis, vt ne renuant, neque maximo damno afficiant. Sciebat enim quid faceret, quod propter hoc, & abundantiam magna voluptate pereiperet. Sed audiamus scriptorem ipsum, vt videas in extrema senecta iuuenilem alacritatem, & senem quasi iuuenem exultantem, & putantem se inuenisse thesaurum quendam hospitum aduentum. *Eleuatis autem*, inquit, *oculis vidit, & ecce tres viri steterunt supra eum: & vt vidit, occurrit in occursum eis ab ostio tabernaculi sui*. Currit, & volat senex. Vidit enim prædam quã venabatur, & nulla infirmitatis suæ ratione habita ad venationem cucurrit, & non vocauit famulos, neque imperauit puero, nihilque rusticitatis neque desidiæ præ

M

He. 13. a

B Mat. 18. & 25.

A

C

præ se tulit: quasi diceret, Magnus thesaurus est, magna negociatio: p memetipsum hãc mercẽ iferre debeo, ne elabatur tm lucrũ. Et hæc faciebat senex, hoes obscuros, & viatores susc ipere se existimans. Discamus, & nos, ac imitemur iusti virtutem. Nam si hoc fecerimus, verisimile est, & nos aliquando eiusmodi præda potiri, immo semper assequimur si attendimus. Ob illam. n. causam misericors dominus, vt ne ad talem benignitatem segnes simus, neque cutiosius eos qui aduenium scrutamur, inquit: Qui acceperit vnum ex minimis in meo nomine, me accipit. Ne igitur ad vilitatem venientis spectes, neque vilem ex his, quæ vides putes: sed cogita p per ipsum dominũ tuum susc ipias. Quãdo enim propter eius nomen ministeriũ tuum in illum declaraueris, mercedem accipies quasi illum susceperis. Esto sit deses, & negligentioris vitæ, qui tua fruitur benignitate, non sit tibi eius rei cura: plena enim tibi, & perfecta merces dabitur, in domini honorem hoc facienti, & imitanti patriarchæ virtutem. Et vt vidit, inquit, accurrit in occursum eis ab ostio tabernaculi. Bene, & hoc verbũ, accurrit, quadrat, vt discas quòd quasi ignoti affuerunt, & qui non sua sponte ad tabernaculum venerunt: propterea ne subterfugeret eum spirituale lucrum, qui senuerat, inca nuerat, & centenarius erat, accurrit, & cursu promptitudinem declarat. *Et conspicatus eos*, inquit, *adorabat super terram: & dixit: Domine, si inueni gratiam coram te, ne transeas seruum tuum. Sumatur sanè aqua, & lauent pedes vestros, & refrigerabimini sub arbore, & accipiam panem, & comedetis, & posthac præteribitis, cuius gratia declinastis ad seruum vestrum*. Verba iusti sublimia valde sunt. Neque tantum miraculum, quòd eos susc epe rit, quantum quòd cum tanta promptitudine, & studio, & non attenta aut sua aut aduenieutium ætate. Nam fortassis vi debantur sibi iuuenes, neque existimauit sufficere, vt verbis duntaxat adhortaretur, adorabat, inquit, super terram: quasi supplicans, & efficacem exhortationem afferens, vt ne putetur persunctoriè adhortari. Et ideirco diuina scriptura monstrans nobis iusti virtutem, inquit: Adorabat super terram, & gestibus, & verbis magnum seruorem, egregiam animi humilitatem, summam hospitalitatẽ declarabat. Et cum adorasset, inquit dicit: Domine, si inueni gratiam coram te, ne prætereas seruum tuum. Quis pro dignitate laudauerit iustum hunc, vel quo pacto eũ quis innumeris etiam labijs prædicet? Dicere enim Domine, est captantium beueuolentiam: dicere autẽ, Si inueni gratiã in oculis tuis, hoc est admirabile. Beneficinm, inquit, das, non accipis. Verè enim eiusmodi res hospitalitas est, qua magis accipit, quàm dat qui illam promptè, & alacriter exercet. At ne quis auditorum eleuans iusti virtutem, existimet quòd conscius, quales sue rint præsentes, hęc locutus sit (neque enim magnum quiddam tale fuisset, si sciens dixisset) sed admirabile, & rarum est, quòd quasi homines alloquens, talia verba loquitur. Ne admireris autem, quòd cum tres exceperit, ad vnum se conuer erit iustus, dicens, Domine. Fortassis enim vnus glorioſior cæteris apparebat, ad quem exhortationem suam conuertit. Deinde autem cùm progreditur, communem facit sermonem, & inquit: Sumatur aqua, & lauent pedes vestros: & iterum refrigerabimini sub arbore, & comedetis panem, & postea transibitis, cuius gratia declinastis ad puerũ vestrum. Vides quomodo ignorans qui sint, quasi hominibus loquens transeuntib. ita communi exhortatione vtitur, & semel atq; iterum seruum se vocans. Et vide qũo prædicit, & mensæ suæ tenuitatem, immo lauticias, Sumatur, inquit, aqua, & lauent pedes, & refrigerabimini sub arbore. Quia enim fatigati estis, & multum tulistis æstum, ideo oro ne prætereatis seruum vestrum. Num magnum quiddam est quod ego exhibeo? aquam vobis solum præstare possum, qua loti pedes vestros sub arbore fatigationem deponatis. Insuper, & mensæ dicit speciem. Ne putetis, inquit, me splendida vobis appositurum, vel condimentorum diuersitatem, vel assatorum varietatem. Panem comedetis, & sic transibitis, cuius gratia declinastis ad seruum vestrum. Vidisti quomodo varijs vtitur modis, precibus vincere prætereuntes, & gestibus, & verbis, & operibus attrahere eos uolens. Primum enim inquit, adorauit, deinde dominos vocat. Postea dicit quæ illis exhibiturus sit, extenuans res, & nihili esse vocans. Aquam enim tepidam, inquit, habeo ad lauandos pedes, & panem, & tectum ab arbo-

Ibidem

D

E

F

arbore. Ne parui feceritis mihi tabernaculum, ne despexeritis senectutem, ne renuatis ad exhortationem meam. Scio quantum fertis laborem, coniecto quãtus sit caloris æstus, & propterea paululũ vos refrigerare volo. Qualem pater, filios suos tenere diligens, filijs exhibet benignitatẽ, G talem ille ignotis, & peregrinis, & nunquam sibi cognitis. Verum, quia magna alacritate processit ac constantia, assequutus est venationem, & prædam intra retia concludere potuit. *Et dixerunt*, inquit, *Sic fac, vt dixisti.* Senis excitatus est iuuenilis vigor. In manibus, inquit, habeo thesaurum, diuitias hinc sumam, senectutis obliuiscar. Et vide eum exultantem in opere, & quasi præ gaudio saltantẽ, perinde, atque multa bona in manib. afferret, ita se oblectantem. *Et festinauit*, inquit, *Abraham in tabernaculum.* Sicut quando ad venationem cõtendebat, significauit eius alacritatem, & laborem diuina scriptura, dicens: Accurrit autem in occursum eorum, ita & nunc quia adduxit viros, & id quod optabat perfecit, neque sic ab alacritate desistit: sed magis feruentem declarat amorem, neque quia securus fuit, ideo fit negligentior. Id quod nobis frequenter euenit, & principio valdè studiosi sumus: quando autem in negocium ventum est, non par studium afferimus. Verum iustus non sic, sed quid? Iterum festinat, & anhelat, & currit senio confectus in tabernaculum ad Saram. Accelera, & misce tres H mensuras similæ. Considera quomodo, & Saram venationis sociam facit, & qũo eã erudit, vt suam imitetur virtutem. Etenim & illam incitat ne officio suo negligenter fungatur, sed acceleret. Magnam, inquit, negociationem assequuti sumus, ne perdamus thesaurum. Accelera, & misce tres mensuras similæ: Quoniam sciebat boni operis magnitudinem volebat vitæ suæ sociam etiam retribuendarum mercedum esse participem. Quare enim dic mihi, nulli famulorum hoc præcepit, sed mulieri tam prouectæ ætatis? Nonaginta enim annorum erat. Non rebellat mandato Sara, sed parem alacritatem etiam ipsa affert. Audiant viri, audiant mulieres. Viri quidem, vt sic suos contubernales erudiant, quod siquando spirituale lucrum incidat, ne per famulos hoc perficiatur, sed per seipsos faciant omnia. Mulieres autem, vt accelerent iuuare viros in tam bonis operibus, & non erubescant, aliquos accipiendo hospites propter Christum, illis congruũ præbere ministerium, & per seipsas afferre: sed imitentur Saram vetulam, in tanta senecta laborem libenter susI cipientem, & filiorũ opera perficientem. Verùm scio, quod nullus feret ea, quæ a nobis dicuntur. Nunc. n. oẽs plane contraria via incedunt, & multa mulierum est mollities, & omne studium in cultu vestium, in auratis, & collaribus, & externo ornatu, animæ vero nulla est cura. Neque Paulus eas humiliat, dicens: Non in co- 1. Ti. 2. ronis tortis, vel auro, vel margaritis, vel c sumptuosa veste. Vide animam hanc in cœlo vagantem, quomodo non putauit indignum se, & vile, etiam de ijs per sermonem admonere, & de sertis admonere. Merito: omne enim ei studium erat in bene colenda anima. Quia igitur sciebat q; hæc maximæ animæ perniciem generent, propterea non refugit, quæ conueniebant ad docendum sic ægrotantes, sed inquit: Si vis ornari, vero te ornatu cole, quo decet mulieres pias. Bonis te operibus orna, hic animæ cultus est, hic à nullis externis commendatur, hunc nullus deprædari poterit, hic perpetuo manet indireptus. A cultu autem externo innumera fiunt mala. Et nondum dico animæ nocumenta, arrogantiam, quæ intrinsecus nascitur, de spectum proximi, fastum spiritus, animæ corruptionem, voluptatum illicitarum somitem. Quid quod facilè diripitur ille cultus, & famulorum malignitate, & latronũ insidijs, & sycophantarum calumnijs? Et infinita mala inuenire, in eo licet ac perpetuas amaritudines. Atqui Sara talis nõ erat, sed verum possidebat ornatum: ideo K & digna fuit patriarcha: & sicut ille festinauit, & in tabernaculum cucurrit, ita & ipsa magno studio fecit, quæ imperata erant, & miscuit tres mensuras similæ. Nam quia tres erant qui aduenerant, tres mensuras iussit misceri, vt citius panes pararentur. *Et vt hoc præcepit, ad boues ipse iterum cucurrit.* O senis iuuentutem, ò animæ constantiam, currit ad boues, & non permittit aliquem famulorum eo trãsire: per omnia monstrans his qui aduenerãt, quanta voluptate perfusus sit, & quanti faciat eorum præsentiam, & quòd hunc pro thesauro haberet honorem. *Et accepit*, inquit,

inquit, *vitulum delicatum, et bonum.* Ipse per semetipsum electionem fecit, & optimum qui ad erat accepit, pueroque dedit, & illum detinuit, non remorando, sed multum studij declarãdo. Animaduerte, quomodo omnia cum velocitate, cum feruenti alacritate, cum hilaritate, cum gaudio, cum magna iucunditate facit. *Et festinauit puer, vt hoc faceret*, & neque hic senex quiescit, sed iterum in ministrorum ordinem transit. Et vt accepit butyrum, & lac, & vitulum, apposuit quod fecerat. Sic per L semetipsum omnia facit, & apponit. Et neque dignum semetipsum censuit qui consideret eis, sed illis comedentibus adstabat ipse sub arbore. O magnitudinem hospitalitatis, ò humilitatis excellentiam, o mentem oppido piam. Adstabat centenarius comedentibus illis. Mihi videtur tunc præ gaudio alacritateque multa imbecillitate sua factus superior, & robur quoddam accepisse. Sæpe enim cõsueuit alacritas animæ, siquando roborata fuerit, vincere corporis imbecillitatem. Adstitit igitur patriarcha quasi famulus, summum honorem suum existimans, quod præsentibus ministraret, & solaretur itineris eorum laborem. Vidisti quanta iusti hospitalitas? Neq; n. hoc solum considera, quod panes proposuit, & vitulum: sed illud cogita, cum quanto honore, & quanta modestia declarata sit hospitalitas. Nõ sicut multi faciunt, & superbiunt, & despiciunt susceptos, eo quod ministeriũ illis exhibeant. Hoc autem perinde est, ac siquis diuitias congreget, & circunferat: & cum collegerit, omnia simul è manib. labi finit. Quisquis. n. cum arrogantia operatur quippiam, sic facit quasi plus præbe- M ret quàm acciperet: nescit quod faciat, proinde, & mercedẽ, quæ hinc, disperdit. Verũ iustus ille sciens quid operaretur, p omnia, quæ faciebat ostendit alacritatem mentis. Et postquàm largiter, & magna hilaritate seminauit hospitalitatem, statim & manipulos vberrimos messuit. Nã vbi ea, quæ ex se erant impleuit, & nihil intermisit, & finem acceperunt, quæ ad hospitalitatem pertinebant, declarataq; fuit virtus iusti. Vt postea discas quantorum, & qualium bonorum causa fuerit iusto hospitalitas, manifestat se qui affuit, & paulatim iustum suæ magnitudinem potentiæ docet. Quia vbi vidit eum stantem apud quercum, & stando magnum honorem, & ministerium afferre, dixit ei: Vbi est Sara vxor tua? Statim aũt per interrogationem indicauit ei quod non esset ex vulgarib. aliquis, quandoquidem, & mulieris illius nomen sciuit. Ille aũt inquit: Ecce in tabernaculo. Et quia statim pollicitus erat ei, quæ supra naturã, propter hoc, & dicendo nomen Saræ, significauit quòd super hominẽ esset qui in tabernaculum eius diuerterat. *Reuertens enim*, inquit, *ueniam ad te secundũ tẽpus hoc, in horas, et hæbebit filium Sara uxor tua.* Ecce hospitalitatis fructus, ecce alacritatis illius miræ merces, ecce laborum Saræ retributiones. *Illa autem*, inquit, *audiuit iuxta ostium tabernaculi, stans post illud. Et vt hoc audiuit, risit secum dicens: Nondum quidem mihi fuit usque nunc dominus autem meus senex.* Et vt respon- A deat diuina scriptura pro Sara, prius assignauit, Abraham autem, & Sara profecerant in dieb. suis. Et neque hoc contenta, adijcit: Et defecerant Sarę fieri muliebria. Arefactus erat, inquit, fons, excæcatus oculus, officina erat inutilis facta: ad quæ respiciens Sara, cogitabat apud semetipsam, & senectutem patriarchæ. Verum dum illa iuxta tabernaculum ita cogitat, is qui scit arcana mentis, demonstrare volens, & virtutis illius excellentiam, & quòd nullum occultum se lateat, dicit Abrahæ: *Cur risit Sara apud seipsam, dicens: Nunquid verè pariam, ego autem senui?* Hæc enim illa apud semetipsam cogitabat. *Num impossibile*, inquit, *apud deum verbum*, Ecce manifeste seipsum detegit. Non scitis, inquit, quòd naturæ dominus existẽs, omnia possum quando voluero, & emortuam vuluam fœcundam, & partui idoneam facere? *Num impossibile*, inquit, *apud deum verbum?* Nonne omnia facio, & transformo? num vitæ, & mortis potestatem habeo? num impossibile est aliquid apud deum? Nonne prius hoc pollicitus sum? Num a me dictum prodijt aliquod, & opere non perficitur? *Audi igitur quod in tempore hoc reuertar ad te in horas, & erit Saræ filius.* Post- B quàm reuertero, inquit, tempore illo, tũc sciet re ipsa Sara, quod neque senectus ei obstaculo fuerit, neque sterilitas: sed verbum meum non poterit irritari, & partus eam docebit eorum, quæ a me dicta sunt potentiam. Cæterum, vt illa audiuit, q; neq; illa, quæ cogitarat essent a præsen-

te occulta, negauit dicens: *Non risi. Timor enim concusserat eius mentem.* Et propterea scriptura tribuens hoc infirmitati suæ totum, inquit: Timore enim perterrita fuit. Verùm patriarcha dicit ei: non, sed risisti. Ne putes, inquit, licèt in animo hæc tractaueris, & quòd in occulto riseris, quòd possit abscondi a præsentis virtute, & scientia. Itaq; negare factum noli, ne addas ad peccatum: magna enim ab hac hospitalitate nobis prouenient bona. Hunc imitemur omnes, & magnam geramus hospitalitatis curam: non vt momentaneam, & corruptibilem retributionem solum accipiamus, sed vt reponamus nobis etiam immortalium bonorum fruitionem. Nam si hoc facimus, suscipiemus, & nos hic Christum, & suscipiet etiam ipse nos in mansionibus illis quæ ab æterno præparatæ sunt
Mat. 25 c diligentibus se. Et audiemus ab eo. Venite benedicti patris mei, in hereditatem accipite præparatum vobis regnum ab origine mundi. Cuius gratia, & propter quid?
C Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & potastis me: peregrinus fui, & collegistis me: in carcere fui, & inuisistis me. Quid minus molestum quàm hæc? non enim præcepit nobis curiosè scrutari, & inquirere quibusnam deberemus curã exhibere. Tu quod tuum est, inquit, declara, licet abiectus, & vilis sit, vt apparet, quem foues. Quæ enim in illos facta sunt, ego vt mihi ipsi facta agnosco. Propterea addi-
Ibidem dit: Quatenus fecistis vni fratrum meorum minimorum, mihi fecistis. Igitur cũ tanta ex hospitalitate sint lucra, non contemnamus, sed quotidie huius bonæ negociationis merces inferte studeamus, scientes quòd dominus noster alacritatem magnam, non ciborum pondus requirat, non mensam sumptuosam, sed mentem hilarem, non tantum ministerium à nudis verbis, sed charitatem à puro syncerogue corde. Idcirco, & sapiens quidam dice
,, bat: Melior sermo, quàm munus. Sæpe enim sermonis obsequium magis recreat accipientem, quàm donum ipsum. Proinde scientes hæc, ne simus difficiles erga eos qui nos accedunt. Quòd si non poterimus eorum inopiam subleuare, hoc faciamus cum gaudio lætitiaque magna:
D non vt præbentes aliquid, sed vt ab eis accipientes. Quòd si nõ possumus, ne simus asperi in eos: sed vel verbis eorum curam agamus, & in mansuetudine respondeamus eis. Quare enim duræ compellas eũ, num cogit? num vim facit? orat, supplicat, obsecrat. Qui autem hæc facit, contumelia dignus non est. Quid dicet? orat, & supplicat, innumera bene apprecatur, & hæc omnia facit pro vno obolo, & neque illum erogamus. Et quam assequemur veniam? quam habebimus defensionem? Ipsi quidem quotidie lautam mensam apponentes, & sæpe plus quàm vsus requirit insumentes, illis, neque paruum quod communicamus, idque cum innumera bona per hos nos habituros expectamus. O magnam desidiam. Quantum hic damni facimus? quantum lucri è manib. nostris excidere permittimus? Materiam nostræ salutis à deo nobis datam amandamus, neque in mentem accipimus, neq; cõsideramus, neque paruitatem eorum, quæ damus, neque immensitatem eorum, quæ accipimus: sed omnia arculis includentes, & aurum quidem a rubigine absumi permittimus, immo furum manibus proponimus: vestes quoque varias a tineis arrodi sinimus, nolumus autem, vt ea, quæ absque vsu iacent, bene dispensentur, & vt iterum E
nobis custodiantur, ac per ea etiam ineffabilia bona mereamur assequi. Quæ nobis omnibus concedat gratia, & misericordia sua dominus noster Iesus Christus, cui cũ patre, & sancto spiritu sit gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xlii.

DIdicimus ex hesterna lectione charissimi, eximiam iusti hospitalitatem: age, & ea, quæ sequuntur tractantes, hodie discamus benignitatem, & compassionem patriarchæ. Possedit enim iustus ille virtutes omnes. Neque enim tantum bene affectus erat in proximos, neque hospitalis tantum, & compatiens, sed & alias virtutes omnes vbertim declarauit. Nam siue patientiam discere opus, inuenies eum in summum illius verticem progressum: siue humilitatem requiris, videbis, & in hac nulli cedentem, sed omnes transcendentem etiam si fides declaranda sit, & in ea præ omnibus alijs probatus est. Est enim anima eius imago quædam animata: varios virtutum colores in se ostentans. Quæ igitur nobis posthac relicta est excusatio, cum vnus homo cunctas in se virtutes possideat, nos ita im- F
munes

munes earum sumus, vt ne vnam quidem perficere iuuet? Quod n. non ex eo quod non possumus, sed quod non volumus, a bonis omnibus sumus alieni: manifestè indicat quod multi vicinorum nostrorum inueniuntur virtutibus cõspicui. Et istuc ipsum quod patriarcha, qui ante gratiæ tẽpus, & ante lẽgẽ fuit a seipso, & à scientia (quæ naturæ insita est) in tãtum peruenit virtutis fastigium, sufficit, vt omnes nostras excusationes refutet. At fortè dicent aliqui quòd vir ille multã à deo gratiam consequutus sit, & omnium dominus, eius singularem habuerit curam. Fateor ita esse, & ego. Verum nisi primum, & ipse qd suum erat fecisset, non tanta a domino obtinuisset. Eapropter non hoc solum vide, sed in vnoquoque diligenter attende quomodo primum in omnib. virtutis suæ indicium exhibuerit, atque sic diuinum meruerit præsidium. Atque hæc sæpe vobis declarauimus: quando à patria sua migrabat, quòd neque a progenitoribus semen fidei acceperit, & a seipso valde religiosam, atque piam mentem obtulerit, & homo ille cum nuper a Chaldæa translatus esset, iterum subitò iubetur, vt alio pergat, & alienam terram suæ præferat: non
G fluctuauit animo, non distulit, sed statim imperata fecit: idque nesciens vbinam errãdi futurus esset finis, festinabat, & anhelabat, vt in ijs, quæ planè incerta erant, mandatum dei omnibus præferendum duceret. Vidisti quomodo ab initio, quæ a semetipso erant attulerit, & propterea diuina quotidie vbertim susceperit. Eodem modo dilecti, ẽt nos, si voluerimus superna frui gratia, imitemur patriarcham, & ne cunctemur ad obeundam virtutem? sed quotidie ita eam exerceamus, vt oculum illum qui sopiri nescit, conciliemus nobis ad mercedem tribuendam. Etenim qui scit arcana mentis nostræ, cum viderit sanam mentem nostram, & nos conari, & eniti ad virtutis agones, statim, & nutu suo nos adiuuat, simul, & labores nostros alleuians, & infirmitatem nostræ naturæ confirmans, vberesque retributiones suppeditans. Sane in Olympicis certaminibus neutiquam quis tale quid inueniet: sed subsistit adornator, & magister, fitque spectator tantum, vt cæteri, neque in vllare potest adiuuare, sed expectat, vt fiat victoria. Dominus autem noster non sic, sed simul nobiscum certat, & manum porrigit, & simul adiuuat, & quasi vndequaque aduersarium nostrum nobis tradit, & H
omnia facit, & causatur, vt in certamine duremus, & vincamus, quò nobis immarcessibilem imponat coronam. Coronã enim, inquit, gratiarum accipies in capite tuo. Iam in medijs illis Olympicis certaminibus corona post victoriam nihil aliud est, quàm folia lauri, quàm applausus, & clamor vulgaris, quæ tamen ofa vespera ingruente marcescunt, & pereunt: at corona, quæ pro virtute, & eius sudoribus datur, nihil habet sensibile, neq; in hoc seculo nobiscum dissoluitur, sed perpetua est, immortalis, extendens se in omnia secula. Et labor quidẽ parui temporis: merces aũt laborum, finem non habet, neque cedit tempori, neq; marcescit. Et vt discatis, ecce quot anni præterierunt, quot generationes, a quo Abraham hic fuit: Et sicut heri ac hodie, ita fulgent eius pro virtute coronæ, & vsq; ad cõsummationẽ seculi oĩbus qui recte sapiunt, argumentũ est sermonis, & doctrinæ. Proinde quia talis est virtus iusti, ad æmulandum expergiscamur, & vel tandem nostram agnoscentes generositatem, patriarcham imitemur, & de salute nostra cogitemus, multa adhibita diligentia: ita, vt non solum corpus sanum sit, sed, & vt diuersi ani- I
mæ morbi curentur. Nam si voluerimus sobrij esse, & vigiles, facilius morbos animæ quàm corporis emendabimus. Nam siquando nos affectio quępiam perturbat, si volumus pia religiosaque mente cogitare iudicium diei illius terribilis, & non ad præsentia spectare, sed ad cruciatus, quos propter illas feremus, statim ab anima nostra resiliet ac reuolabit. Ea propter ne simus negligentes, sed scientes quod agon est, & certamina, & vt in prælio hostibus nos objciamus oportet, quotidie recẽtetur ac rigorem iuuenilem recipiat animus noster, vt superno freti præsidio, malæ huius bestiæ, insidiatoris dico salutis nostræ, caput statim conterere valeamus. Ipse enim dominus nobis promisit, di- Luc. 10
cens: Ecce do vobis potestatem ambulandi super serpentes, & scorpios, & super omnem virtutem aduersarij. Sobrij igitur simus obsecro, ac prudentes, vt cum vestigia huius patriarchæ sequimur, omnigenam virtutem amplexati, easdem ec-

ronas mereri possimus, & in eius occurrere sinus, & effugere gehennæ pœnam, & assequi bona illa ineffabilia. Verum, vt amplior fiat nostra æmulatio, & magis ad imitandum hunc iustum prouocemur .age iterum ex historia iusti illius cum vestra charitate colloquentes, sequentia aggrediamur. Igitur post largam illam hospitalitatem, quã fecerat, non qualitate fercu
K lorum, neq; quantitate, sed promptitudine, & liberalitate mentis existimatam, statim hospitalitatis mercedem obtinuit: & didicit quis nam præsens ille esset, & quãta eius virtus. Abituri illinc erant ad subuertenda Sodoma, comitatur eos patriarcha, & deducit, vt inquit. Vide domini misericordiam, quanta obsequela vsus est. Simul, & iusto honorem impendit, & virtutem in anima eius latentem detegere voluit. *Cum surrexissent autem*, inquit, *viri, respexerunt in faciem Sodomorum, & Gomorrhæ*. de angelis dixit. Nam hic quidem in tabernaculo Abrahæ, & angeli, & eorum dominus per idem tempus visi sunt: postea verò illi quidem, vt ministri missi sunt ad subuersionem illarum ciuitatum, ipse autem dominus mansit, & quasi amicus amico iusto communicabat quænam facturus esset. Vnde cum illi profecti sunt, dixit, inquit, dominus: *Num celabo ab Abraham puero meo, quę ego faciam?* Mirum in modum deus obsequitur iusto, & plurimo eũ honore dignatur, Nam quasi homo homini loquens, monstrat nobis, quanto honore dignos ducit virtute præditos. Et vt ne
L putes, honorem tantum iusto concessum solius diuinæ esse bonitatis, vide quomodo diuina scriptura docet nos, quòd ipse sibijpsi honoris sibi fuerit author, obediendo mandatis diuinis magna sedulitate. Quia postquàm dixit: Non celabo ab Abraham puero meo, quæ ego facio: non statim dicit futurum: consectaneum enim erat, quod adderet, & diceret se incensurum Sodoma. Verum dignum est, vt neq; illud prætereamus: neque.n. syllabam: neque apicem in diuina scriptura præterire oportet. Quantæ enim dignitatis esse putas, quod dicit Abraham puerum suum? quantæ affectionis? quanti amoris? Hoc enim potissimum mõstrat eximiam dignitatem, & honorem in iustum. Deinde id quod dicebã, cũ dixit, Non celabo: nõ statim affert, & dicit quod futurũ. Sed quid? Vt discamus quòd non absque causa, neque temerè deus tantum erga illũ declarans studiũ, inquit. *Abraham autem futurus est in gentem magnam, & populosam. Et in ipso benedicentur omnes gentes terræ. Noui enim quòd constituet filiis suis, & domui suæ post se, & custodient vias domini dei, vt faciant iustitiam, & iudicium, vt adducat dominus super Abraham omnia quæcunq; locutus est ad eum.* Pape, quanta misericordis domini magni M tudo? Qũ postea inducturus erat excidiũ Sodomorũ, nũc prius patriarchã animat, & confidentem facit, simul pollicens ei benedictionem maximam, & quòd in magnam multitudinem futurus sit: docens eũ quod mercedem hanc piæ suæ mentis accipiat. Cogita.n. quanta est patriarchæ virtus, quomodo deus dicit: Scio.n. quòd constituet filijs suis post se, & custodient vias domini. Magna hæc est virtutis augmentatio. Non enim tantum mercedẽ accipit, quia ipse bene egit: sed & quia præcipit natis suis, largas retributiones accipit. Is.n. qui principiũ præbet ac initia, et eorũ, quæ postea fiunt author est. Et vide domini bonitatẽ, non solũ pro præterita virtute, sed & pro futura remunerat. Scio enim inquit, ꝙ constituet filijs suis. Qũ dicere vult, prænoui iusti mentem, idcirco remunerationibus præuenio. Scit.n. abdita cordis nostri, & quando videt volentes, quæ oportet, ac sanam præ se ferentes mẽtem, manum porrigit, & ante labores remunerat, alacriores hac ratione efficiens: id quod in iustis omnibus fieri inuenies. Nam cum sciat imbecillitatem humanæ naturæ, vt non in arduis, & difficilib. nihil se posse putet, inter laborandum ita suum auxilium, & remunerationes præ- A bet, vt & labor alleuietur, & feruor crescat. Noui.n. inquit, quod constituet filijs suis, & custodient vias domini Dei. Non solũ de ipso prædicit, quod constituet, sed & de filijs eius, quod custodient vias Domini dei, Isaac, & Iacob insinuans. Vias domini, hoc est, mandata, & pcepta. Vt faciant, inquit, iudiciũ, & iustitiã: nihil præferẽdo iustitiæ, & viuendo citra oẽm iniustitiam. Hæc enim maxima virtus est, ac propterea eueniunt omnia, quæ locutus est ei dominus. Opinor autem quod, & aliud quiddam significet, cum dicit: Abraham autem futurus est in gentem magnam, & populosam: pro eo, Tu quidem qui virtu-

virtutẽ amplexatis, & meis obtẽperas pceptis, obedientiamque præ te fers, in gentem magnam, & populosam eris. Impij autem illi Sodomorum regionem inhabitantes, disperibunt omnes. Nam sicut virtus salutis causa est eam operantibus, ita & malitia interitus. Porrò postquam benedictionibus, & laudibus fiduciam, ac animos dedit iusto, incipit quod dicturus erat argumentum. *Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ apud me multiplicatus est, & peccata eorum magna valde. Cum igitur descendero, videbo vtrum iuxta clamorem suum qui ad me venit, proficiunt, an non,*
B *ut sciam.* Terribilia verba. Clamor, inquit, Sodomorum, & Gomorrhæ. Quanuis, & aliæ ciuitates simul perierint, sed quia hæ fuerunt clariores, eas solum commemorauit. Multiplicatæ sunt apud me, & peccata eorum magna valde. Vide quomõ mala coaceruentur, non solum magna est multitudo clamoris, & iniustitiæ. Nam quòd clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est, opinor significare, quod cum indicibili iniquitate illa etiam omni virtute priuati sint, multasq; iniustitias quas commiserunt demonstrauit, & insurrexerunt potentiores contra inualidiores, ditioresque contra pauperes. Proinde nõ solum, inquit, magnus erat planctus clamoris, sed & peccata ipsorum non vulgaria fuere, sed magna, atque valde magna. Insolitum enim iniquitatis modum excogitauerunt, & alienas, & illicitas coeundi leges inuenerunt. Atque tanta erat malitiæ procliuitas, vt omnes omni malo repierentur, & nullam postea correctionem admitterent, totique abòleri digni essent: neque enim incurabiles illi morborum medicos ferebant. Postea docet omne hominum genus, quod licet magna valde, & confessa sint peccata, non antea tamen
C pronunciandum sententiam, quam manifestæ demonstrationes fiant, inquit, Cum descenderim autem videbo vtrum iuxta clamorem suum, qui ad me venit, perficiant, vel non, vt sciam. Quid sibi vult, quod sermonem suum ita attẽperat, cùm descenderim, inquit, videbo? Nunquid de loco, in locum transit vniuersorum dominus? absit. Non hoc dicit: sed vt dixi, per verbum crassius docere nos vult, quod opus sit magna diligentia: & non auditu solo peccatores condemnandi sint, neq; sententiæ ferẽdę, nisi comprobatio præcedat. Audiamus hęc omnes: non.n. solum ij qui pro tribunali sedent obseruare hanc legẽ debent, sed & nullus vnquam ob nudã accusationem proximum condemnet. Idcir co enim, & post hæc beatus Moses spiritu sancto afflatus admonet, dicens: Auditum vanum ne accipias. Et beatus Paulus, Exo. 22.
scribens, clamabat: Tu autem cur iudicas & Ro. 2
fratrem tuum? Et Christus quoque præci- b. 14.
piens discipulis suis: Nolite, inquit, iudicare, vt ne iudicemini. Cur enim, inquit, Matt. 7.
ante tempus inuadis iudicis ius? Cur præ- a
uenis diem illũ terribilem? Vis iudex esse, cognosce temetipsum, & tua delicta. Nullus est qui vetet: sic.n & peccata tua emendabis, & nihil ex facto incõmodaberis. Quod si relictis reb. tuis sedes ad iudicandum alios, maiores te tibiipsi colligere peccatorum sarcinas non sentis? Idcirco D
obsecro, fugiamus omnino ne condemne mus alios. Nam & si iudiciariæ potestatis non sis particeps, attamen iudicasti mẽte, & peccato fecisti te obnoxium: præsertim quod nulla demõstratione audita, sed sola suspicione, & tenui accusatione condemnas. Quapropter beatus Dauid clamabat, Ps. 100.
dicens Detrahentem clàm proximo suo a
hunc persequebar. Vidisti virtutis eminen a
tiã? Non solum non recipit, quæ dicũtur, sed & abigit volentem fratri suo maledicere. Igitur si, & nos peccata nostra imminuere volumus, hoc maximè omniũ seruemus, ne condemnemus fratres nostros, neque detrahere cupientes accedamus: immo iuxta prophetam abigamus, & omnino auersemur. Hoc.n. opinor, & prophetã Mosen insinuare cum dicit: Auditum vanum ne acceperis. Et hac de cã etiã nunc dominus tam crasso verbo vsus est, in vtilitatem animarum nostrarũ. Dicit enim. Cùm descẽdero autem, videbo. Cur enim, Num sciebat? Ignorabatne peccatorum magnitudinem? Nesciebat lapsos correctionem non suscepturos? Verum quasi satisfactionem quandam affert ijs, qui post- E
hac impudenter accusare volunt: & monstrando peruicaciam, & virtutis penuriam, tanta vsus est longanimitate Fortassis autem non propter hoc solum, sed, & vt iusto detur occasio declarandi mentem suam condolentem, & bene in alios affectam. Angeli enim (vt dixi) abierant in Sodoma patriarcha, vero stabat

coràm domino. *Et vt appropinquauit*, inquit, *Abraham, dixit: Nunquid perdes simul iustum cum impio, & erit iustus sicut impius?* O quanta iusti fiducia, immo ò quanta animi compassio. Quodammodo compassionis ebrietate grauatus, nescit, quid dicat. Et monstrans diuina scriptura, quod magno timore, & tremore preces faciat: Vt appropinquauit, inquit, Abraham, dixit: Nunquid perdes simul iustum cũ impio? Quid facis ò beate patriarcha? Quid opus habet tua exhortatione Dominus, vt ne hoc faciat? Verum ne hoc cogitemus: non enim quasi domino hoc facturo dicit, sed quia manifeste propter fratris filium dicere non audebat, communes pro omnibus facit preces, volens cum alijs, & hunc seruare, & cum hoc etiam alios eripere: incipitq; patrocinari, ac dicit: *Si fuerint quinquaginta iusti in ciuitate, perdes eos? Non parces toti loco propter quinquaginta iustos, si fuerint in ea?* *Nequaquam facies verbum hoc, vt* F *occidas iustum cum impio, & sit iustus sicut impius. Nequaquam. Qui iudicas omnem terra, nõ facies iudicium?* Vide quomodo, & in hac oratione suam religiosam, & piam mentẽ declarat, & iudicem omnis terræ confitetur, precaturq́ue ne pereat iustus cum iniusto. Postea mitis, & misericors dominus annuit petitioni, & dicit: Facio id quod dixisti, & accipiam tuam petitionem. Si inuenientur quinquaginta iusti in ciuitate, propter illos parcam omni ciuitati, & toti loco. *Dabo hoc*, inquit, *quinquaginta iustis, si inuenti fuerint, & alios saluabo, & petitionem tuam implebo.* Verum videamus iustum illum, quomodo arrepta fiducia, & agnita misericordia dei, iterum aliam petitionem affert, & inquit: *Nunc cœpi loqui ad dominum meum, ego autem sum terra, & cinis.* Ne putes, inquit, domine ignorare meipsum, & transgredi me mensuram, & tanta vti fiducia. Scio.n.quod terra sum: & cinis: sed
Ps.32.a Ro.10.c 1.Ti.2.b sicut hoc scio, & manifeste scio, ita neq; illud ignoro, quod copiosa est tuæ misericordiæ magnitudo, & quod diues es in bonitate, & quod vis omnes homines saluos facere. Nam quos ex nihilo produxisti, quomodo factos perderes, nisi tanta esset peccatorum nostrorũ grauitas? *Idcirco iterum oro, & precor si pauciores quinquaginta inuenti* G *fuerint, & quadraginta quinque fuerint in ciuitate iusti, num saluabis ciuitatem? Et dixit: Si inuenti fuerint quadraginta quinque, non perdam.* Quis pro dignitate dominum omnium laudarit, ob tantam longanimitatẽ, & obsequelam: vel iustum beatum prædicaret, cui tãta est fiducia? *Et adiecit*, inquit, *vltra loqui, & dixit: Si inuenti fuerint ibi quadraginta? Et dixit, non perdam propter quadraginta.* Exin quasi reueritus indicibilem dei longanimitatem iustus, & timens ne forte videatur transcendere modum præcando, dicit: *Nunquid domine si loquar, Si inuenti fuerint ibi triginta?* Et quia paratum inuenit ad misericordiam: non quinque iustos assumpsit, sed decem, & sic affert patrocinium. Si inuenti fuerint illic triginta? *Et dixit: Non perdam, si inuenti fuerint illic triginta.* Animaduerte, quanta iusti constantia, quasi ipse foret obnoxius sententiæ, ita eripere studet a pœna Sodomitis inferenda. *Et dixit quoniam possum loqui ad dominum: Si inuenti fuerint ibi viginti? Et dixit: Non perdam propter viginti.* Omnem sermonem transcendit, & omnem cogitationem Domini bonitas. Quis.n.nostrum, qui in medio infinitorũ malorum versamur, vellet ferendo sententiam contra proximos tanta vti misericordia, & obsequela? Veruntamen iustus ille H videns diuitias misericordiæ dei, non subsistit, sed iterum dicit: *Nunquid domine, si loquar adhuc semel?* Nam quia ineffabilis erat longanimitas, propter hoc reueritus ne, & indignationem aduersus se moueret eius, qui rogabatur, dicit: Nunquid domine? Num temerarium quiddam facio? dicit. Num impudentiam præ me fero? num opus condemnatione dignum facio, si loquar adhuc semel? pro magna, & inenarrabili misericordia tua adhuc vnam orationẽ accipito a me. *Si autem inuenti fuerint illic decem? Et dixit: Non perdam propter decem. Et quia prius dixit: Adhuc semel loquar, Abiit*, inquit, *dominus postquam cessauerat loqui Abrahæ, & Abraham reuertitur in locum suum.* Vidistis Dominum ad nostram infirmitatem se humiliantem? Vidistis, & iusti erga alios affectionem? Didicistis, quanta virtus sit eorum, qui virtutem exercent? Si.n. inuẽti fuerint, inquit, decem iusti, propter illos omnibus remissionem concedo peccatorum. Num bene dicebam, quod hæc omnia facta sunt, vt nulla relinquatur impudenter loquentibus cõtradicendi occasio? Sunt.n.multi insanientium, qui infræni lingua, & reprehendere, & dicere volunt. Quare incensa sunt Sodoma? si tulisset eos I domi-

dominus lõganimiter, forte pœnituissent. Propter hoc ostendit tibi malitiæ nimietatem, & quod in tanta multitudine tãta raritas fuit virtutis, quod alio quodam diluDeu.23.b uio indigeret, & quale prius in mundo fuit. Sed promissio dei est, vt non vltra tale inferat suppliciũ, propterea alium pœnæ modum excogitat, simul, & illos in pœnã ducens, & posteris omnibus perpetuã præbens doctrinam. Quoniam.n.naturæ leges irritarant, & alienos, & illicitos excogitarant coitus, idcirco insolitum supplicij modum induxit propter illorũ iniquitatem: & ventre terræ inutili facto, & relicto posteris monimento perpetuo, vt ne eadem attentantes in easdem incidant pœnas: & liceat volenti ad loca illa pergere, videre ipsam terram (vt ita dicam) clamantẽ, & ostendentem supplicij vestigia, & firmata quasi heri, vel hodie facta: tam manifesta ostenditur indignatio, Ideo obsecro, vt per illa, per quæ alij pœnam dederũt, nos castigemur. Sed forte dixerit aliquis: Quid ergo, quod illi sic puniti sunt? nonne sunt, & nunc multi, qui eadem committunt, q̃ illi, attamen non puniuntur? Etiã: sed hoc potissimum maiorem pœnam eis conciliat, his qui talia perpetrant. Quando.n. non castigamur ex his, quę illis acciderũt, & non est nobis lucro longanimitas dei, K cogita quomodo illum inextinguibilem ignem nobismetipsis succendimus, & acerbum vermẽ paramus. Aliter quoq;. Quia propter gratiam Dei sunt, & nunc multi virtute prædicti, qui placare possunt dominum, sicut tunc patriarcha. Tametsi nos, cum nosipsos attendimus, & nostram videmus desidiam, putamus miram virtutis raritatem: attamen propter illorum virtutem, longanimitatem deus in alios seruat. Et vt scias, quod talium fiducia nobis longanimitatem dei conciliet, audi ex hac ipsa historia: dicit.n.patriarchæ: Quod si decem iustos inuenero, non perdam ciuitatem. Et quid dico decem iustos? nullus inuentus illic ab iniquitate alienus nisi solus Loth iustus, & eius duæ filiæ. Vxor.n. propter illos forte pœnam ciuitatis effugit, postea tamen pœnam dedit, propter suam malitiam. Nunc autem propter inefabilem dei misericordiam, quia pietas incremẽtum sumpsit, multi etiam in medijs ciuitatibus ignorati possunt placare deũ, & alij in montibus, & speluncis. Aliorũq; virtus multorum tegere valet malitiam. Multa.n.domini bonitas est, & sœpe solet etiam propter paucos multis dare salutem. Et quid dico, propter paucos iustos? Sæpe quando non inuentus est in præsenti vita L iustus, propter defunctorum virtutem, viuentium miseretur, & curam habet: vnde clamat dicens: Protegã ciuitatẽ hanc propter me, & propter Dauid puerum meum: 4.Reg. quasi diceret: Licet ipsi indigni sint, & nul 19.g & lam salutis habeant occasionem: verum 20.b quia solitus sum misericorditer agere, & ad miserandum promptus sum, propter meip sum faciam, & propter puerum meum Dauid: qui ante hos annos è vita migrauit, hic author erit salutis his, qui sua esse pdiderunt desidia. Vidisti misericordiam domini, quomodo eos, qui virtute pollent, to ti multitudini opponit, & rependit? Quapropter, & Paulus dicebat: Obambulaue- Heb.11. runt in ouillis caprinisq́; pellibus, destituti, præssi, afflicti, quibus indignus erat mundus. Ille dicit: Omnis mundus, & totus orbis non est conferendus his, qui in afflictionibus, & præsturis, & nuditate agunt, & obambulant, & in speluncis versantur, propter deum. Igitur dilecte, quando videris virum vili externo habitu vestitum, virtute verò iutrinsecus amictum, ne vilipenderis quòd apparet: sed animæ diuitias disce, & internam gloriam, & videbis vndequaque fulgentẽ virtutem. Talis erat beatus Elias, qui melotem tantum habuit, & M purpura vestitus Achab, illius melote indignebat. Vidisti Achabi inopiã, Eliæ autem diuitias? vide & quãta ptãte distẽt. Melote huius cœlum aperuit, pluuiarum descensum sistit: Et lingua prophetæ frenum fuit cœlo, & annis tribus & sex mensibus pluuia non fuit: purpura autem amictus & diademate, circumibat quærens prophetã, & nihil lucri ex sua potestate habebat. Cæterum vide domini misericordiam, quia vidit prophetam multo zelo & feruore moueri, & magnam hanc pœnam inferri contra totum mundũ, ne & ipse simul in sup- 3.Reg. pliciũ incideret cum illis, dicit ei: Surge, 17.b & vade in Sarepta Sidoniorũ. Illic enim præcipuam mulieri viduæ, vt te pascat. Et vt exurrexit, abijt. Vide spiritus gratiam dilecte. Etenim & heri vobis totus sermo de hospitalitate fuit, & hodie hospitalis ista vidua sermonem illum complebit. Et venit, inquit, ad viduam, & inuenit eam colligen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

colligentem ligna, & dicit ei: Da mihi parum aquæ, & bibam. Illa audiuit. Et dixit ad eum iterum: Fac mihi subcinericios panes, & comedam. Illa vero postea detexit immodicam suam egestatem, immo inenarrabiles diuitias. Magna enim paupertas indicat diuitiarum illius magnitudinem. Et dicit: Non est ancillæ tuæ nisi pugillus farinæ, & parum olei in amphora, & comedemus ego, & pueri, & moriemur. Miserabilia verba, quæ & lapideam animam inflectere possent. Nulla posthac nobis spes salutis. Mors in foribus est. Hoc solum nobis relictum est ad vitam, quod vix sufficiet mihi, & pueris: id quod erat mihi possibile feci, aquam communicaui. Verum vt discamus, & mulieris hospitalitatem, & iusti magnam fiduciam, vide quid sit. Vbi propheta didicit diligenter hæc omnia, vt detegeret nobis virtutem mulieris. Nam deus qui dixerat: Præcepi mulieri, vt te pascat: ipse erat, qui tunc per prophetam operabatur. Dicit ei: Fac mihi primum, & comedo, & tunc filijs tuis, Audite mulieres, quæ diuitijs affluitis, & in multa inutilia vestras facultates insumitis, & post illa omnia duos, vel tres obolos indigentibus, vel viro cuipiam virtute prædito, propter deum famelico, impendere non vultis. Ista autem nihil horum possidens, sed tantum pugillum farinæ, & paulo post iuxta suam opinionē, puerorum mortem spectatura, vt audiuit a propheta, Fac mihi primum, & tunc tibi, & pueris tuis: non ægre tulit, non neglexit, sed fecit imperata: erudiēs omnes nos, præferendos nostra resocillatione seruos dei: & non simpliciter talia lucra prætereunda, sed attendēdum, quod multa hinc nobis erit merces. Vide igitur hanc viduā, pro pugillo farinæ, & pauxillo oleo, quomodo perpetuum oleum possederit. Nam postquam pauit prophetam, neque pugillus farinæ defecit, neque amphora olei, cū interim fame terra omnis corrumperetur. Est autem, & hoc admirabile, & rarum, quod neque laboribus postea opus habebat, sed parata perpetuo erant farina, & oleum: & neque agricultura indigebat, neque boum cooperatione, neque vlla alia cura, sed super naturam eueniebant omnia. Et cum rex, qui coronam capite gestabat, anxius esset, & fame laboraret: pauper vidua omnibus destituta, quia prophetam susceperat, in perpetuam venit abundantiam. Propterea & Christus dicebat: Qui susceperit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ recipiet. Vidisti heri, quod propheta meruerit dapsilij sua hospitalitate, & feruida alacritate: vide & nunc hanc Sidoniam repente diuitias possidentem. Lingua enim prophetæ, quæ cœli habenas moderabatur, farinæ pugillum, & olei amphoram iugiter scaturire fecit. Hanc omnes imitentur, & viri & mulieres. Ego quidem vellem nos prophetam imitari, & eius possidere virtutes. Sed quia hoc onerosum nobis videtur esse, quamuis, & ille homo erat, carnemque sicut, & nos circumferebat, & eandem quā nos habebat naturam, verum, quia quæ sua erant largiter attulit, atque virtutem amplexatus est, supernam quoque gratiam assequutus est. Cæterum si vel mulierem hanc imitamur, & sic paulatim eo veniemus, vt etiam prophetam imitemur. Aemulemur itaque eius hospitalitatē, & nullus posthac inopiam prætexet. Nam quantumuis inops sit aliquis, non erit hac egestosior, cui ad vnum tantum diem erat alimentum: & neque sic fuit segnis ad petitionem prophetæ, sed magna promptitudine celeriter ei respōdit. Talia enim sunt, quæ a deo fiunt. Mos ei dare magna pro paruis. Quid enim dic oro, tantum attulit, quantum accepit? Verum dominus noster, non quanta dentur consueuit attendere, sed voluntatis largitatem: & ob hoc parua etiam magna facit, & magna sæpe attenuat, quando non hilari promptitudine, quæ fiunt, insumuntur. Et ea propter vidua illa euangelica, multis multa in gazophylacium mittentibus, proiectis duobus minutis omnes vicit: non quod immiserit plura alijs, sed quod liberaliorem voluntatem ostenderit. Alij enim, inquit, ex eo, quod sibi abundabat eleemosynam faciebant: ista autem omnia quæcunque possidebat, immisit. Omnem enim victū, inquit, iniecit. Tametsi salutem mulieres imitaremur viri, & non inferiores eis videremur: sed studeamus non solum ad nostrum vsum omnem substantiam nostram impendere, sed & egenorum magnam habere curam, idque cum alacritate, & hilaritate. Etenim, & agricola, terræ concredens semina, non hoc tristi facit vultu, sed gaudens, & lætabundus, & quasi iam spe manipu-

Mat. 10 d

Luc. 21 a

D

manipulos videns, in terram seminat. Et tu dilecte, non solum respexeris ad eum, qui recipit: sed cogita, quod ipse quidem est visibilis, qui a te accipit: alius autem, quæ in illum fiunt, sibi facta dicit: neque ille vulgaris quispiam est, sed omnium dominus: cœli terræque conditor. Et sumptus ille accessio fit, & non solum non minuit tuam substantiam, sed auget magis, si cum fide, & promptitudine hilari hoc feceris animo hanc caput donorum. Nam cum huius accessione, & peccata condonantur, quid huic par fuerit? Si igitur volumus vere locupletari, & cum diuitijs etiam peccatorum inuenire remissionem, effundamus res nostras in egenorum manus, præmittamus eas in cœlum, vbi neque fur, neque latro, neque parietum effossor, neque famuli malitia, neq; aliud quicquam nocere poterit diuitijs nostris. Regio enim illa omnibus istiusmodi damnis superior est. Tantum ne vanam gloriam sectemur, sed vt iuxta leges a Christo traditas, nō ab hominibus laudes percipiamus, sed a communi omnium domino: vt ne & sumptus faciamus, & lucro destituamur. Nam licet non diripi possint diuitiæ per manus pauperum alio translatæ, vana tamen gloria absumuntur. Et vt tinea, & vermes vestes corrumpunt, ita & inanis gloria diuitias, quæ misericordię colliguntur. Idcirco obsecro, ne solum faciamus eleemosynas, sed & caute faciamus, vt magna percipiamus pro paruis, & pro fragilibus incorruptibilia, & pro temporalibus æterna, & cum his omnibus etiam peccatorū remissionem assequi possimus, bonaque illa ineffabilia: quibus nos omnes potiri oremus, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & spiritu sancto, & viuificatore sit gloria nunc, & semper, & in secula, seculorum, Amen.

Mat. 6. e

E

F

G

H

Homilia xliii.

QVemadmodum floridum quoddā pratū varios, & omnigenos flores oftentat, ita & diuina scriptura iustorum virtutes nobis demonstrat: non vt sicut illorum florum fragrātia paruo tempore fruamur, sed vt perpetuam inde vtilitatem recipiamus. Illic manu tantum accipimus flores, & protinus marcescētes suam gratiā amittunt: hic autem non sic: sed quando aurib. iustorū virtutes accipimus, & eas in sinus mentis reponimus, per omne tempus (si volumus) eorum suaueolentia frui poterimus. Itaq; quia tanta sanctorum in diuina scriptura fragrantia est, hodie Loth bonū odorem inquiramus, vt sciamus liquido, quod iustum hunc in tantum virtutis apicem euexit patriarchæ consuetudo, quæ effecit, vt vestigia illius sequeretur, & peculiariter hospitalitatem exerceret. Verum vt manifestior sit sermo noster operæpretium fuerit scripturæ verba audire. *Venerunt autem*, inquit, *duo angeli Sodoma vesperi.* Quare sic incipit, & dixit: Venerunt autē duo angeli Sodoma vesperi? Quoniā postquam diuersati sunt apud patriarcham, & inde surgentes abierunt misericorsq; dominus, & curator pro sua bonitate in humana figura visus, mansit apud patriarchā loquens cum eo sicut heri audiuistis: volēs omnes nos docere, & excellentem suā longanimitatem, & patriarchæ charitatem. Angeli autē contendebant tunc versus Sodoma. Seruans igitur scriptura suum ordinem dicit iterum: venerunt aūt duo angeli Sodoma vesperi, facientes, quod imperatum erat. Et vide diligentiam, & obseruationem diuinæ scripturæ, qūo & tēpus nobis declararit, quando venerint eo: dicit.n. vesperi. Et quare tēpus significauit? & quare ad vesperam eo venerunt? vt ostēderetur nobis magna Loth hospitalitas. Sicut.n. patriarcha sedens tpe meridiei, obseruabat aduentantes, & venationem suam exercebat, & occurrebat, & magno gaudio viatores susciebiat, ita simili modo, & iustus ille, quoniam sciebat peruersitatem eorum, qui in Sodomis habitabant, neq; vesperi discedebat, sed manebat, ne forte thesaurū amitteret quendam ex hospitalitate, vt fructum decerpere posset. Vere admirari licet vehementer iusti huius virtutem, quod cū uersans in medio tam impiorum, non solum non fuit inde negligentior factus: sed & maiorem virtutē præ se tulit: & cū oēs (vt ita dicam) in præceps ruerent, ipse solus in tanta multitudine rectam ambulauit viam. Vbi igitur sunt qui dicunt, quod non sit possibile in media ciuitate versantem seruare virtutē: sed opus esse secessu, & montana quadam conuersatione, & non posse domui suæ præfectū, & habentē mulierē, & filios curantem ac famulos, virtute præditū esse? Videant iustū illū cū muliere, & pueris, & famulis, & in ciuitate degētem, & inter tam malos ac impios cōuersantem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

santem, & quasi scintillam quandã in medio lucentem, & non solum non extingui, sed & quotidie lucem clariorem emittere. Et hęc dico, non prohibens secessum ab vrbibus, neque interdico montium, & solitudinum conuersationem: sed monstro, volẽti sobrie agere, & vigilare, nihil inde obstaculi esse. Sicut igitur negligenti ac supino nihil prodest solitudo: neque enim locus nos virtute facit præditos, sed mens, & mores: ita & prudens atque vigil non offenditur, etiam in media ciuitate viuens. Quocirca vellem, sicut beatum illum, virtute præstantes in medijs ciuitatibus esse, vt quasi fermentũ facti alijs, multos ad sui imitationem trahant. Verum quia hoc difficile videtur esse, quamuis, & ipsum fiat. Transit enim figura mundi huius, & breuis est vita præsens. 1.Co.7. Et nisi nunc, cum adhuc intra caueam sumus, labores virtutum aggrediamur, & laqueos malitiæ effugiamus, postea inuanum nosmetipsos reprehendemus. I Nulla enim pœnitudinis seræ vtilitas. Nam quandiu in præsenti vita fuerimus, possibile est, vt pœnitentes inde fructum accipiant, & ablutis prioribus misericordiam domini assequantur. Quòd si præterierit tẽpus præsens, repenteq; abrepti fuerimus: pœnitentia quidem ducemur tunc, nullam autẽ vtilitatem inde capiemus. Et vt discas, audi prophetam dicẽtem: In inferno autem quis confitebitur tibi? & iterum: Frater nõ redimit, redimet homo? Nullus, inquit, erit illic postea, qui eripiat eum, qui sua desidia perijt, neque si frater fuerit, neque si pater. Et quid dico pater, & mater? neque iusti, quibus tãta apud deum fiducia est, poterunt nobis tunc aliquid prodesse, si nunc desides fuerimus. Dicit enim. Si steterit Noe, & Iob, & Daniel, filios suos, & filias non eripient. Et vide minarum grauitatem, & quales iustos in medium adduxerit. Quoniam, & illis suis temporibus etiam alijs salutis causa fuerunt. Noe enim cum terribilis illa diluuij tempestas terram occupasset, & mulierem, & filios saluauit. Et Iob similiter alijs salutis author fuit. Et Daniel multos eripuit a morte, quando barbarus ille inquirebat, quæ supra humanam sunt naturam, & interimere volebat Chaldæos, & Magos & Gazarenos. Vt ne putemus in sequenti seculo fore talia, & quod qui virtutem præditi, & fiduciam habent in deum, eos qui

Psal.6.b
Psa. 84.

Eze.14.
c

hic neglgenter vixerunt, liberare illic a supplicio possint sui studiosos: propterea adduxit nobis iustos illos, terrorẽ nobis inferẽs, & docens in proprijs bonis operibus cum superna gratia spem salutis nostræ habendã, & non in progenitorum virtutibus superbiendũ, vel confidendũ, si nos in peccatis esse non desinimus. Sed hoc vnũ curandũ, vt si parentes habuerimus virtute claros, imitemur eorum virtutẽ. Et si ediuerso accidat, & ex improbis simus parentib. nõ putandũ nobis aliquid accidere nocumenti, sed vt exerceamur ad virtutum labores: nullum.n. hic nobis damnum erit. Nam vnusquisq; per ea, vel coronatur, vel condẽnatur, quæ ipse peccauit, quemadmodũ, & beatus Paulus, inquit: Vt reportet vnusquisque in corpore suo, quæ opatus est: siue bonum, siue malũ. Et iterũ: Qui reddet vnicuiq; iuxta opera sua. Quæ omnia cum scimus, excussa omni negligẽtia, virtutis maximã habeamus rationẽ. Et cum adhuc intra caueã sumus, & certãdi tẽpus est, priusquam dissoluatur spectaculũ, procuremus nostrã salutem, vt in breui illo tpe virtutes exercendo in seculo perpetuo illarũ mercedes recipiamus, sicut & iustus ille. In medio enim tot malorum habitans, & nullũ habens, qui suam imitetur virtutem, sed videns oẽs irridentes, & subsannantes, nõ solum non factus est segnior, verum & tanta virtute emicuit, vt & angelos susciperemeruerit: & cum illi simul oẽs perirent, solus ipse cum filiabus effugit pœnam, quæ illis illata est. Cæterum ad seriem sermonis redeamus. *Venerunt autem duo angeli in Sodoma vesperi.* Iusti huius virtutẽ tempus hoc potissimum indicat, quia & ingruente vespera permansit, & non destitit. Nam quia sciebat lucrum, quod inde nascebatur, ideo propter hoc diuitias assequi cupiens, valde sedulus erat, & neq; die impleto discedebat. Ita enim se habet anima feruida, & vigilans, vt nullis impedimentis præpediatur, quo minus suam declaret virtutem. Quin & istæc ipsa, quæ prohibent maximè, magis efferuescere faciunt, & maiorem cupiditatis flammam accendunt. *Vt autem vidit,* inquit, *Loth, surrexit in occursum illis.* Audiant hi qui aduenas orãtes, & supplicantes, & sedulo se coram eis humiliantes, multa inhumanitate auersantur, & repellunt. Vide enim qũo iustus ille nõ expectauit donec ad se venirẽt, sed sicut patriar-

K

2.Co.5.c
Ro. 2.2

L

M

cha,

cha, ignorans qui essent hospites, & suspicans viatores quosdam esse quasi præ gaudio saltabat, quia assequutus erat quęsitam prædam, & non aberrarat ab eo, quod cupiebat. Vt autem vidit, inquit, exurrexit in occursum illis, & adorabat facie super terram. Gratias egit deo, quod dignatus eum prætereuntium susceptione. Animaduerte illius animæ virtutẽ, magnum dei beneficium arbitrabatur, incidisse in hos viros, vt susceptis illis suum perficeret desideriũ. Iam nedixeris, quod angeli fuerint. sed hoc potius tecum expende, quod iustus ille nõ dum hoc sciebat, sed quasi homines ignotos, & prætereuntes suscipiens, ita afficiebatur. *Et dixit: Ecce domini, diuertite in domũ pueri vestri, & quiescite, et lauate pedes vestros, & diluculo facto proficiscemini viam vestram.* Sufficiunt hæc verba ad detegendam virtutem, quæ in pectore iusti latebat. Et quod mirum siquis obstupescat eximiam humilitatem, & promptitudinẽ quam in hospitalitate declarabat? Ecce, inquit, domini, diuertite in domũ pueri vestri. Et illos dominos vocat, & seipsum seruum vocat. Audiamus hæc verba, & discamus. Gloriosus, nobilis, tam abundans, tantus paterfamilias: viatores hospites, ignotos, vt apparebãt viles, & nihil ad se attinẽtes dominos nominat, & inquit: Diuertite in domũ pueri vestri, & quiescite. Vespera.n. inquit, ingruit. Morem mihi gerite, & lassitudinẽ diei solemini. Nunquid magnum vobis promitto? lauate pedes vestros itinere longo fatigatos, & facto diluculo pergetis in viã vestram. Hanc gratiam donate mihi, & petitionem meam ne frustremini. *Et dixerunt: Minime, sed in platea quiescemus.* Etiam post tantam exhortationem quam fecerat, cum vidit eos renuere, non fuit negligens, neq; ab instituto suo destitit, neq; fecit vti nos interdum facimus. Etsi quando aliquẽ admonere dignamur, & postea videmus parumper derectantem, & renuẽtem, statim desistimus: id quod contigit, quia citra desiderium, & seruorem hoc agimus, & maxime, quòd putamus sufficere defensionem, si dicere possimus fecisse nos officium nostrum. Amisisti in venatione prædam, aberrasti a thesauro, & tam parui facis? Tunc magni fecisses, si non abiecisses è manibus thesaurum, si non præterisses in venatione prædam, si non parua duntaxat libatione, & verborenus tantum hospitalitatem indicasses: at non iustus ille sic. Sed quid? Videbat obluctantes suis precibus, & in plateis manere volentes. Hoc autem faciebant angeli, virtutem iusti manifestare volentes, & nos docere quanta iusti fuerit hospitalitas. B Postea autem non iam verbis contentus est exhortari, sed & vim facit. Propterea & Christus dicebat: Violenti rapiunt regnũ Mat.11 cœlorum. Vbi spirituale affulserit lucrum, b tempestiua fuerit violentia, & laudabilis coactio. Et compulit eos. Mihi autem videtur, & inuitos eos trahere. Deinde vbi viderunt iustum ita feruentem, & nolentem desistere, nisi voti compos fiat, *Declinauerunt,* inquit, *ad eum, et intrauerunt in domum eius. Et fecit eis conuiuium, et coxit infermentatos, et comederunt antequam irent cubitum.* Vidisti & hic non in sumptuosa mensa hospitalitatem, sed potius in liberalitate mentis. Nã statim, vt eos induxit in domum suã, nullum hospitalitatis officium prætermisit. Et ipse quidem in ministerio occupatus erat, & cibos apposuit, & omnem honorem impendit hospitibus, homines eos, & viatores quosdam esse putans. *Viri autem ciuitatis Sodomitæ circundederunt domum a iuuene vsque ad senem, omnis populus simul: et euocauerunt Loth, et dixerunt ei: vbi sunt viri, qui sunt ingressi ad te nocte? educ eos ad nos, ut coeamus cum eis.* Dilecti ne perfunctorie trãseamus quę dicta sunt, & non solum videamus insaniam nulla venia dignandam: sed & cogitemus qũo iustus in medio tam truculentarum bestiarum habitans, ita excellẽti virtute fulserit, qũo ferre potuerit iniquitatẽ eorum, quomodo non fugit eorum ciuitatem, quomodo eis loqui potuit. Quomodo? Ego dicam. Vniuersi dominus prævidens miram illorum malitiam, dispensauit vt iustus eo loci domicilium haberet, vt sicut optimus medicus morbos eorũ emendaret. Verum videns se curæ sua nihil proficere, & illos non emendari, non propterea a cura destitit. Habet enim hunc morẽ medicus, quanuis videat morbos esse graviores, quam vt arte curari possint, non omittit tamen officium suum: sed omnem artem suam profert, an forte possit ægrum, vel longo tempore reparare: quod si nihil amplius proficit, habet excusationem maiorem, eo quòd nihil prætermittit, quod ad se pertinet. Id sane, & hic factus est. Iustus enim, qui vesabatur in medio talium, etiam sic mansit iustus, vitamq; optimam

C

A

egit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

egit. Illi autem propterea omni venia sunt destituti, quod nõ solum a malitia nõ cessarunt, sed & magis auxerunt peccata. Vide enim: Circundederunt domũ a iuuene, vsq; ad senem, omnis populus simul. Summa malitiæ conspiratio, vehemens male agendi studium, inenarrabilis peruersitatis magnitudo, conatus nulla venia dignus.

D A iuuene, inquit, vsq; ad senem. Non solũ, inquit, iuuentus hæc mala inquirebat: sed & inquit, prouectæ ætatis erant, & omnis populus simul. Neq; erubescebant tã turpe, tamque impudens flagitium: neq; infallibilem oculum cogitabant, neq; iustum reuerebantur, neq; hospitibus parcebant: sed absq; rubore, & nudo, vt dicunt, capite, libidinis suæ verba dicentes, accesserũt. Et vocato iusto, dixerunt ei: Vbi sunt viri, qui ingressi sunt ad te nocte? educ eos, vt abutamur eis. Propter hunc eorum illicitum conatum, & impiam peruersitatẽ, opinor iustum, vsq; ad vesperam sedisse: ita vt ne sineret viatores ignaros incidere in illorum laqueos. Et iustus quidem cum hospitalitate, & tantam præ se tulit continentiam, vt omnes prætereuntes susciperet, nullusq; eum lateret, etiam eos tunc non angelos, sed homines esse putans. Impij autem illi præter hoc, quòd nihil tale agebant, quòd iustus ille, tantam etiam perpetrarunt malitiam, vt ad obtegenda alia ipsorum scelera sufficere possit. Propter hoc autem in platea volebant manere, vt darẽt iusto occasionem declarandi hospitalitatẽ erga se: & mostrarent ei re ipsa quã digne

E supplicijs in illos animaduertatur, qui tam stupendã impietatem agebant. Sed videamus amplius magnitudinẽ virtutis iusti. *Vt exiuit igitur*, inquit, *ad eos ad vestibulum, ianuam quidẽ adaperuit post se dixitq; ad eos*. Vide quomodo timuit iustus, & tremuit pro hospitum salute. Neq; enim tantum ianuam adaperuit post se: sed sciens eorum insaniam, & audaciam, & suspicans eorũ temeritatem, Deinde, inquit, ad eos: *Nequaquam viri fratres*. O iusti longanimitatem, ò excellentem modestiam. Hæc vera virtus est, ita mansuete alloqui illos. Nullus enim ægrum volens curare, & insanientẽ castigare, cum furore, & austeritate hoc facit. Et animaduerte quod eos, qui tam absurda patrare volebant, fratres vocat: & eorum conscientias tangere, & a nepharia flagitio volens abducere. Minime, inquit, fratres, nolite inique agere, nihil tale cogitetis, ne ponatis tam graue scelus in mentem vestram, ne naturam ipsam traducatis, ne illicitos excogitetis coitus: sed si vo lueritis insaniæ vestræ furorem demulceri, ego quid præbebo quo flagitium vestrum leuius fiat. *Sunt mihi duæ filiæ, quæ viros non cognouerunt*. Adhuc, inquit, inexpertæ sunt nuptialis congressus, intactæ sunt, luculen F tæ sunt, & adhuc in flore ætatis: eas omnibus expositas do, & vtimini eis sicut vobis placet: vt accipiatis eas, inquit, & expleatis vestram in eis libidinem, & impleã tur vestræ malæ concupiscentiæ: tãtum in viros illos ne feceritis iniustitiã cuius gratia intrauerũt sub tecta tignorum meorũ. Quoniam, inquit, coegi eos, & induxi sub tectum meũ, vt ne mihi adscribatur iniquitas, quæ eis cõtigerit, & ego eis author sim contumeliæ: idcirco pro eis duas meas filias do, vt illi a manibus vestris liberentur. Quanta iusti virtus? omnem virtutem hospitalitatis superauit. Quid enim quis iusti huius benignitate sat dignũ attulerit, qui neq; filiabus parcere voluit, vt seruaret hospitibus honorẽ, & liberaret eos a peruersitate Sodomitarũ? Et ille quidem filias suas prostituit, vt hospites viatores (iterum cadẽ dico) omnino ignotos eriperet ab impiorũ contumelia: nos autem videntes sæpe fratres nostros in ipsum impietatis profundũ & quasi dicerẽ, in fauces diaboli cadere, neque sermone eos dignamur, neq; cõsulere, neq; verbis admonere, & eripere a malitia, & ad virtutẽ manuducere. Qualẽ igitur habebimus defensionem, cum iustus, neq; filiabus parcit, vt hospitum seruet curã: nos autem ita immisericorditer erga fratres nostros afficimur, & sæpe tam frigida, & absurditatis plena verba proferimus? Quid.n. G inquit, mihi cum eo cõe? mihi non est curæ, nihil mihi negocij cum eo. Quid dicis homo? Nihil tibi cõe cum eo? Frater tuus est, eiusdẽ tecũ naturæ, sub eodẽ estis dño, sæpe etiã eiusdem participes mensæ, spiritualis illius (inquã) & terribilis, & dicis, Nihil cõe habeo cum eo: & immisericorditer præteris, & non porrigis iacẽti manũ? Et Iudæis quidem lex imperabat, ne inimicorum lapsa iumenta negligerent: tu autẽ fratrem tuum a diabolo sæpe faucium, & iacentem, non super terram, sed super peccati barathrum videns, tua exhortatione non reuellis, nõ admonitionem tuam ad-

hibes,

hibẽs, non alios in auxilium vocas, vt a fauce bestiæ membrum tuum eruere valeas, & ad suam reducere nobilitatem: vt & ipse, si quando ceciderit (quod absit) in laqueos mali dæmonis illius, possis habere aliquos, qui te iuuent, & liberent a manibus diabo

Gal. 6.a li. Sic & Paulus excitare volens Galatas, vt suis prouideant membris, inquit: Considerans temetipsum, ne & tu tenteris: quasi diceret, Si absque compassione, & misericordia fratrem præteris: forte & te, si ceciderit, alius similiter præteribit. Si igitur vis non

H despici, sicubi labaris, ne ipse despexeris alium: sed magnam præ te fer benignitatẽ, & thesaurum crede maximum, si serues fratrem. Nihil enim huic vnquam par fieri poterit, de virtute sermo est. Nam si solũ mente cogitaueris, quod ille quem despicis, & prẽteris, a domino tanto in honore habitus est, vt propter ipsum non refugerit, &

1.Co.8. c sanguinẽ effundere: sicut & Paulus dicit: Et perit infirmus frater in tua scientia, propter quem Christus mortuus est: quomodo nõ præ pudore sub terra te absc̃ondis? Si igitur propter illum Christus sanguinẽ effudit, quid magnum facis, si tuam in eum declares beneuolentiam, & exhortatione verborum iacentem erigas, & animã mersam forte, & summersum refers ex profundo malitiæ, & facis vt videat veritatis lucẽ, ac non recurrat ad vitiorum caligines? Imitemur igitur, obsecro, iustum illum, & si periclitandum etiam fuerit pro salute proximi, non hoc subterfugiamus. Nam tale periculum nobis salutis fuerit occasio, multamq; conciliabit fiduciam. Considera.n. obsecro, quomodo iustus ille toti populo, qui ita in malitiam conspirauerat, se oppo

I suerit: & magnam clementiã, indicibilẽq; fortitudinem prẽ se tulerit: quamuis, neq; sic corrigere potuerit indomitam illorum insaniam. Quippe post verba illa, & tam eximiam mansuetudinem, cum verbis suis quasi manibus prostituisset filias: quid dicunt ad eum? Absiste hic. O grauem ebrietatem, ò immodicam disipientiã. In hunc modum se habet efferata, & mala bestia cõ cupiscentia, quando rationem vicerit, nihil quod oportet videre sinit, sed quasi in tenebris, & pugna nocturna omnia facit. *Recede illinc, dicunt venisti vt esses aduena, num & iudicandi authoritatem vsurpas? Itaq; nunc te affligemus magis quam illos*. Vide quo modo iustus mansuete cum ei loquitur, illi autem quanta ferocitate respondent. Enim vero quasi a diabolo exagitati, & eo ducatum præbẽte, ita contra iustum insurgunt & dicunt: Venisti vt aduena esses, num & iudicãdi authoritatẽ vsurpas? Aduenã te, inquit, suscepimus, nũ & iudicẽ nostri te facis? O excellens ingratitudo: oportebat eum bescere oportebat reuereri cõsiliũ iusti. Verũ sicut insani ẽt medicũ impedire conant ita & illi. Te aiunt, magis affligemus quã illos. Si non vis, inquit, silere & quiescere: disces quod patrocinio tuo nihil aliud effi cies, præterquam, quòd illi quidem periculum effugient tu autem in ipsum incides. *Faciebant autem uim ualde*. Vide iustum il- K lum quantam fortitudinem declarat, & tãtæ multitudini opponere se attentat. *Et appropiarunt*, inquit, *ut contererent ianuã*. Quia exiturus adaperuit post se ianuam: non ferentes impij scelesti illi admonitionem iusti ipsum vi primebant, & ianuam conterere moliebantur. Sed quia operibus satis demonstrata fuit iusti virtus, & cura eorũ, qui hospites putabantur, & conspiratio totius populi in malum: tunc & ij, qui aderant manifestarunt se. Et quia viderant iustum omne officium suum impleſſe, suam declarantes potentiam, suppetias ferebant iusto cui vis fiebat ab illorum insania. *Itaque*, inquit, *viri manibus extensis attraxerunt Loth ad se in domum, & ianuam domus clauserunt. Viros autem qui erant apud ianuam, percusserunt cæcitate a paruo usque ad magnum, et dissoluti sunt, quærentes ianuam*. Etiam iustus ille statim hospitalitatis accipit mercedes, & impij illi digna plectuntur pœnã. Dicit enim: Attraxerunt Loth in domum, & ianuam clauserunt: viros autem percusserũt cæcitate, a paruo vsque ad magnum, & dissoluti sunt quærentes ianuam. Quoniam mentis eorum oculus excæcatus erat, propter hoc, & visu priuati sunt: vt discant, L quòd nihil sibi prosint corporales oculi, si oculi mentis fuerint excæcati. Et, quia conspirauerant in malitia, & a malo conatus, neque senes, neque iuuenes abstinebant, ideo omnes excæcati sunt? & non solum excæcati sunt, sed & viribus, corporis destituti sunt, quandoquidem potiorem hominis partem animam corruperant: & qui prius ianuam conterere nitebantur, & multum minabantur iusto, statim steterunt luxatis membris, & ante oculos sitam ianuã non videntes. Tunc quasi

respirauit

Universidad de Deusto
Biblioteca

respirauit iustus, videns quales hospites essent, & quod magnæ virtutis. Etenim dixerunt ad eum viri: *Est quis tibi hic gener, vel filii, vel filię, vel alius, quis in ciuitate?* Vide quomodo iusti hospitalitatē remunerant; & quomodo ei largiri volunt suorum omnium salutem: *Si quis est tibi*, inquit, *in ciuitate, si quem saluare cupis, si quē scis ab hoc crimine alienum, educ ex hoc loco, & de terra. Omnes qui tibi iuncti sunt educ: perdimus enim nos locum hunc.* Deinde, & causam afferunt, iustum omnia diligenter docentes, *Quia*
M *exaltatus est*, inquit, *clamor eorum coram domino, & misit nos dominus, vt extereremus eos*; Hoc fuit, quod dictum est patriarchæ: Clamor Sodomorum, & Gomorrhæ multiplicatus est ante me. Exaltatus est, inquit, clamor eorum coram domino. Grandis peruersitatis eorum magnitudo, & idcirco, quia incurabilis morbus, & vulnus hoc nullam curam recipit, misit nos dominus, vt extereremus eos. Et hoc est, quod dice-
Ps.103.a bat Dauid: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammā ignis. Quia, inquit, aduenimus, vt regio vndique delea tur: propter malitiam. n. inhabitantium, etiam terra pœnam accipit: Egredere tu hinc. Hæc, vt audiuit iustus, & dicit causam propter quam affuerunt viri quidem, vt apparebant, angeli autem reuera, & ministri dei omnium. *Egressus autem Loth, dixit generis suis, qui acceperant filias suas.* Et supra dicebat impijs, Ecce duas filias habeo, quæ nondum cognouerunt viros: quomodo igitur hic dicit, Ad generos suos, qui acceperant filias suas? Ne putes diuersa esse hæc illis, quæ superius a iusto sunt dicta. Mos. n. ille veteribus erat ante multū tempus sponsalia facere: sæpe item, & cohabitare desponsatis, & simul cum parentibus conuersari id quod, & nunc sæpe fieri solet. Quia igitur iam desponsatio facta erat, ideo vocat eos generos. *Et dixit, qui acceperant filias suas, proposito videlicet ac com promissione: & dicit, Surgite, & exite de hoc loco: quia exterit dominus ciuitatem. Visus est autem ridiculus coram generis suis.* Vide quomodo è malo hoc fermento erant, & illi. Et propterea volens deus statim liberare iustum ab illorum affinitate, non permisit eis commiceri filiabus iusti: sed cum impijs etiam illos perdidit, vt egressus iustus cum filiabus effugeret eorum cognationē. Itaq; cum auduent à iusto terribiles illas minas, quasi subsannabant, & putabant deliramenta esse, quæ dicebantur: verunta men iustus, quod suum erat faciebat. Et, quia semel illis filias despōsārat, voluit eripere eos a plaga: at illi noluerunt, sed in moribus suis manserunt, & re ipsa didicerunt, quod magno suo damno consilium iusti reiecerunt. *Vbi autem*, inquit, *mane factum est. studiose adhortati sunt angeli Loth, dicentes: Surge, accipe vxorem tuam, et filias tuas quas habes, et exi, vt ne, et cum iniquitatibus ciuitatis pereas. Et turbati sunt.* Ne differ, inquit. Iam. n. illis pernicies infligenda est: teipsum igitur, & vxorem, & filias serua. Illi. n. qui noluerunt admonitioni tuæ parere, non longe post participes erunt communis interitus. Ne igitur differ, vt ne, & ipse internecionis istorum impiorum particeps fiac. Et turbati sunt. Hæc, vt audierunt Loth, & vxor, & filię, turbati sunt, in B
quit: hoc est, attoniti fuerunt, & in nimiū pauorem inciderunt, & propter minas anxij fuere. Et ideo angeli curam agentes iusti, apprehenderunt, inquit, manum eius. Iam non, vt de viris loquitur de eis scriptura diuina, sed, quia plagam inflicturi erāt, angelos eos nominat, & dicit: *Apprehenderunt manum eius, et manum vxoris eius, et manus filiarum eius, eo quòd parceret ei dominus.* Animabant eos manuum contactu, & roborauerūt eorum alacritatem, vt ne timor eorū dissolueret robur: propterea adiecit, eo quòd parceret ei dominus. Quia enim dominus iudicauit eum salute dignum, idcirco, & angeli volentes eorum alacritatē roborare, manum eorum apprehendunt, & educentes eos foras, dixerunt: *Salua animam tuam: ne respicias post tergum: ne stes in omni loco per circuitum: in monte saluum te fac, ne forte simul abripiaris.* Quoniā liberamus te ab impijs illis, ne vltra circūspicias post tergum, ne velis videre, quæ illis eueniāt: sed festina,, & longe fias, vt effugere queas pœnam eis infligendā. Exin iustus timēs, ne forte non posset designatum locum assequi, & in montem peruenire, inquit: *Oro domine, quia inuenit puer tuus misericordiam* C
coram te, et magnificasti iustitiam tuam, quod facias mecum, vt viuat anima mea: ego autem non possum saluari in monte, ne apprehendant me mala, et moriar: ecce ciuitas ista prope, ad quam confugiam ego, parua est, ibi seruabor, et viuet anima mea propter te. Quia. n. inqt, semel iudicastis salutem mihi dandā: ascēdere

dere autem in montis verticē, vires meas transcendit, ampliorem misericordiā mihi exhibete, & laborem meum alleuiate. Ne quando igitur apprehendat à pœna, quæ infligitur illis, & particeps fiam interitus istorum, ciuitatē hanc vicinā, & paruā segregate mihi. Nā licèt vilis sit, & parua, at tamen illic seruatus, securè postea agere potero. Et dixit ei: *Ecce admiratus sum tuam faciem, & in verbo hoc, vt ne subuertam ciuitatē de qua loquutus es. Accepi tuas preces*, inquit, *& faciam hoc: & petitionem tuam tibi exhibebo, propterque te etiam ciuitati parcam. Festina igitur, & occupa locum, & saluare. Neq; enim faciam aliquid donec illuc uenias.* Non potero, inquit, facere rē, vsquequo tu illuc ingrediaris, quia curam ago tuæ salutis. Expecto donec illuc abeas, & tunc eis infligam pœnam. *Soli situr egressus est super terram, & Loth intrauit in segor.* Circa solis ortum, inquit, venit in ciuitatem, & statim cum ipse esset intra ciuitatem, illi pœnam acci-
D piebant. *Pluit enim*, inquit, *dominus super Sodoma, & Gomorrha sulphurem, & ignem a domino de cœlo, & subuertit ciuitates illas, & quicquid circa eas habitabatur, et omnes qui habitabant in ciuitatibus, et omne quod exoriebatur de terra.* Dilecte ne tenearis admiratione proprietas enim est scripturæ, & indifferenter sic sæpe ponit verba: id quod & nūc videre licet. Pluit. n. inquit, dominus sulphur, & ignem a domino de cœlo: vt dicat, quod dominus pœnam inducat: & nō solum ciuitates subuertit, & omnem circa regionem, & oēs inhabitantes: sed & quæ exoriuntur de terra, aboleuit. Quia. n. homines, qui tātam ciuitatem inhabitabāt, multos impietatis fructus protulerunt: id circo, inquit, & inutiles fructus terræ facio, vt & illis abolitis perpetuum sit monimentum sequentib. generationibus: oēs oēs, quanta fuerit inhabitantiū malitia. Vidisti quanta res sit virtus, & quanta res malitia: & quō iustus saluatus sit, alij autem dignam sua malitia pœnam recepe-
rint. Et sicut iustus per suam virtutem, & filias saluauerit, & ciuitatis illius subuersionem prohibuerit: ita & illi propter immodicā suam malitiā, non solum ipsi pe-
E tierint, & corrupti sint, sed & effecerint terram inutilem in futurum. *Et respexit*, inquit, *uxor eius post tergum, et facta est columna salis.* Nā quoniam audiuit angelos præcipientes iusto, vt ne se cōuerterent retrorsum, sed cum magna festinantia secederēt: neglexitq; verba, & præcepta non custodiuit, propterea suæ negligentiæ dedit pœnam. Cæterum nos audientes illa, nostræ salutis curam diligentiorē habeamus, & vitia illa imitari caueamus. Imitemur iusti illius hospitalitatē, & alias virtutes, vt possimus, & supernā irā depellere. Neque possibile est, vt qui virtutem hanc magno studio exerceat, non grandē inde reportet thesaurum. Etenim iusti illi hic supernam gratiam consequuti sunt. Item patriarcha, & Loth, & qui homines suscipere se putauerunt, meruerunt suscipere angelos, & angelorum dominum. Nobis quoque, & nunc, si voluerimus, suscipere licet. Ipse. n. est qui dixit, Qui suscipit vos, me suscipit. Sic hospites suscipiamus, & non ad externam vilitatē respiciamus. Enimuerō, si tali mente hospitalitatem etiam nos exercuerimus, digni erimus, & nos qui tales F
excipiamus qui videntur viri, angelorum autem virtutes operantur. Tantum ne curiosi exploratores, & inquisitores simus, vt ne thesaurum perdamus. Quando quidē, & beatus Paulus tales iustos insinuat, Heb.13
& docet nos, quomodo tales, vt susciperent; eis euenerit. Hospitalitatis, inquit, a
ne obliuiscamini: propter hanc enim nescientes quidam hospitio exceperunt angelos. Hoc enim eos potissimum fecit admirabiles, quod curam eorum quos nescirunt egere. Et nos quoque fide ac pietate rem obeamus, vt sic thesaurum assequi possimus. Quod nobis omnibus concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xliiii.

HEri vos argumentum de muliere Samaritana satis docuit ineffabilem domini longanimitatē, & excellentem erga illam prouidentiam, atque illius gratitudinem. Vidistis quomodo, vt aquam sensibilē hauriret, aduenit, & ex spirituali fonte diuina flumina hausit, ac domū redijt, Ioā.4.b
imples quod dictum est a domino: Aquā quam ego dabo, erit in eo fons aquæ saliē tis in vitam æternam. Impleta enim ipsa diuino illo, & spirituali fonte, non detinuit intra se flumina: sed superscaturiens, vt ita dicam, effudit & in habitatores ciuitatis concessit doni gratiam. Et præco- G

Universidad de Deusto
Biblioteca

nis officium egit mulier Samaritana, & alienigena. Vidistis quantum bonum sit animæ gratitudo? Vidistis dñi misericordiam, qũo nullum cõtemnit: sed etiam in muliere, etiam in paupertate, & vbicunq; inuenit animam excitatam, & vigilem ac feruidam, statim, gratiã suam illi largitur? Imitemur igitur, obsecro, & nos mulierẽ hanc, cumq; magna attẽtione accipiamus doctrinas à spiritu. Neq;.n. nostra sunt, q̃ dicũtur, neq; ex propria lingua loquimur quęcunq; dixerimus, sed dñi misericordia afflati propter vestram salutem, & ædificationem ecclesiæ dei. Dilecte, ne igitur ad me dicentem respicias, neq; ad tenuitatẽ meam: sed quoniam hęc a domino affero, ad eum, qui me misit habens attentã mentem, collecto animo, quæ dicuntur accipe. Quandoquidem, & in humanis negocijs, quando rex diademate coronatus literas mittit, tunc is, qui eas affert, per se nullius momenti est, sed humilis quidam, læpe ne
H que progenitores numerare sciens, obscurus, & ex obscuris sed nõ ad illum spectãt, qui literas susceпturi sunt, sed propter regis literas, magna reuerentia, & silentio recipiunt. Si igitur is, qui hominis literas affert, & chartam tantum apportat, sic omnibus acceptus est: multo magis vos, si fueritis iusti, eloquia, quæ à spiritu vobis per nos missa, magna attentione susципite, vt magnam gratitudinis recipiatis mercedẽ. Nam si viderit dñs omnium, animarũ nostrarum promptitudinem: & nobis largiores sumptus suppeditabit propter vestram ædificationem, & vobis maiorem præbebit intellectum, ita vt, quę dicuntur intelligere valeatis. Liberalis.n. est spiritus gratia, & se in omnes effundẽs, nullam partionem sustinet: sed cum distribuitur magis crescit, & quando plures sunt eius participes, tanto & beneficium magis extenditur. Age igitur, si videtur, & hodie ad seriem eorum, quæ prius dicta sunt veniamus: & videamus vbi sermo manserit, & vnde eum repetere hodie cõgruat. Vbi igitur nuper sermonem in litus appulimus, & a doctrina cessauimus? De Loth vobis narrabamus, & de Sodomorum incendio: illic sermonem suspendimus, vbi iustus in
I Segor seruatus est. Sol.n. egressus est super terram, & Loth intrauit in Segor, & tunc ira a deo immissa Sodomitas apprehẽdit, & terram illam aboleuit. Quando, & mulier iusti, obliuiscens dictorum ab angelis, vt spectauit retrorsum, facta est columna salis, perpetuum monimentum posterioribus seculis suæ negligentiæ præbens. Necessarium nunc, vt dicamus vestræ charitati pauca ex his, quæ sequuntur, vt iterum videatis charitatem, & compassionem patriarchæ, & dei erga illum beneuolentiã. Nã vbi orto sole iustus Loth in Segor seruatus est, qui autem Sodomis erant, pœnã luerunt: patriarcha simul, & illorum interitum miserans, quem propter suum peccatum sustinuerunt, & de iusto valde solicitus, mane veniens spectabat, quæ ibi fierent. *Diluculo autem venit*, inquit, *Abraham mane ad locum, vbi steterat coram domino, & respexit in faciem Sodomorum, & Gomorrhæ, et in faciem circumiacentis regionis. Et vidit, et ecce ascẽdit flamma de terra, quasi fumus camini.* In eo, inquit, loco', in quo colloquutus est cum dño, & pro Sodomitis rogauit: vidit terribilis illius pœnæ vestigia, & de iusto discere aliquid volebat. Is.n. sanctorũ mos est, vt plurimum afflictis afficiantur, & cõpatiantur. Et, vt doceat nos diuina scriptura, quod statim ipsi huius scientiam cõcesserit spiritus gratia, & iustum cura, quam pro Loth gerebat liberarit, inquit, *Cum contereret omnes ciuitates circæ regionem Iordanis, recordatus est deus Abrahæ, et emisit Loth è*
K *media subuersione*. Quid est, recordatus est deus Abrahæ? hoc est, petitionis, quam fecit, dicens, Ne simul perdas iustum cũ impio. Cur igitur, dixerit aliquis, propter orationẽ patriarchę iustus seruatus est, & non propter suam iustitiam? Ita certe propter orationem patriarchæ. Quando.n quod ex nobis est simul afferimus, & accedit intercessio sanctorum, plurimum nobis confert. Quod si ipsi negligentes fuerimus, & spem in illis solis collocamus nostræ salutis, nihil amplius nobis prodest non quod infirmi sunt iusti, sed quia propter nostrã desidiam nosipsos perdimus. Et vt discas, quod quando negligentes sumus, etiamsi iusti sint, qui pro nobis orãt, etiamsi prophetæ, nulla nobis inde fiat vtilitas. Illi.n. suam virtutem, & per hoc demõstrant, nobis autem nulla erit vtilitas propter mores nostros. Audi deum omnium, ad eũ, qui de vtero matris sanctificatus est, Hieremiã Hie.7.d
prophetam dicentem, Ne ores pro populo hoc, quia non exaudiam te. Vide domi 11.c.14
b
ni misericordiã, prædicit prophetæ, vt ne L
quum

quum post orationem non exaudiatur, tribuat hoc suis demeritis: & ideo iam prædicit ei populi malitiã, & prohibet ne precetur, vt & ipse scire queat immodicam Iudæorum peruersitatem: & illi sciant, quod nihil eis prodest propheta, nisi, & ipsi, quę sua sunt proferre velint. Id scientes dilecti, confugiamus ad sanctorum preces, & oremus, vt pro nobis intercedant: sed non illorum precibus tantum confidamus, sed & ipsi nostra, vt oportet, dispensemus re-
Hie.7.d cte, & ad meliora semper conuertamur. Hoc, & ad alium prophetam dicit dñs omnium: Nun vides, quid ipsi faciunt? incendunt adipem, & placentas faciunt exercitui cœli: quasi dicens ad eum, Pro illis me rogas, qui a peccato non desistunt, qui carent sensu infirmitatis suæ, qua laborant, sed sic absq; dolore sunt affecti? Non vides plurimum eorum cõtemptum? non vides eorum magnam insaniam, qũo nondum satientur impietate, sed se volutent in suis iniquitatibus, quasi in luto? Nunquid si vellent conuerti, audirent inhortantes? Nõne ego sum per prophetas clamans, &
M dicens, Et dixi, postquam ipsa omnia hæc
Hie.3.c admisit scortando, ad me conuertere, & nõ est conuersa? Num aliud, quæro, quam, vt quiescat a peccato tantum, & sistat mala? Num pro præterito rationem exigo, si vi-
Ezc.18. deam resipiscentes? Nonne quotidie cla-
g mo, dicens, Nolo mortem peccatoris, sed vt magis cõuertatur, & viuat? Nonne propterea omnia facio, vt ab interitu eripiam eos, qui ab errore præoccupati sunt? Num si videam conuertentes, differo? Nõne ego sum, qui dico, Adhuc te loquente dicam,
Esa. 65. ecce adsum? Num sic ipsi suæ salutis auidi
d sunt, vt ego, cui maxime peculiare est vel-
1.Ti.2. le omnes homines saluos fieri, & ad agni-
b tionem veritatis peruenire? An non vos ex nihilo produxi, vt perdam? an non regnũ futurum, & innumera ideo bona præparaui? An non propter hoc, & gehennam minatus sum, vt in regnum cęlorum per hãc intrare vos faciam? Ne igitur ò propheta illos relinquens, mihi afferas orationem: sed hoc tuo studio facias, vt illorum morbus vincatur, & in sensum infirmitatis suæ, & ad sanitatẽ ipsi reducantur, & meã omnino sequantur. Neq;.n. moror, vel differo, quando video animam gratam: vnũ enim tantum requiro, nempe vt confiteãtur peccata, & ab eis abstineant, & non vltra infero pœnam peccatis. Num graue, & molestum est, quod à me proponitur? Nisi scirem deteriores fieri quando priora peccata non confitentur, neque idipsum requirerem. Verum, quia scio hominum genus magis ad peccatum vergere: propte A
rea volo, vt confiteantur priora peccata, & confessione prohibeantur ne in eadem recidant peccata. Hanc igitur dilecti, domini misericordiam in animo versantes, ne simus desides: sed magnam nostri ipsorum geramus curam, & peccatorum maculas purgemus, atque sic sanctorum precibus, nos commendemus. Nam si sobrij esse voluerimus, & expergefacta, atque strenua mente etiam nosipsos orantes, plurimum nobis proderimus. Quia enim misericors est dominus noster, non sic annuit quum oratur ab alijs pro nobis, vt quum a nobisipsis. Vide bonitatem eximiam: nam si viderit nos, qui offendimus, & ignominiosi facti sumus, nullam habentes fiduciam, parumq; strenuos, ad misericordiæ tamen suæ diuitias confugere volentes: statim precibus annuit, & manum porri- Ps.40.b
gит iacentibus, & lapsos excitat, clamatq; dicens: Nunquid, qui cadit, non resurget? Verum vt discatis etiam reipsa, qũo multi per semetipsos, id quod cupiebant assequi valuerunt, vt & nos imitemur, & ad æmulationẽ prouocemur: audiamus igitur, qũo Chananæa illa mulier, quũ esset alienigena, & anima valde cruciaret: vbi vidit medicũ animarũ, & solẽ iustitiæ, qui exortus B
est his, qui sedẽt in tenebris, accessit ad eũ feruida, & alacri prõptitudine: neq; ideo segnior facta, q̃ vel mulier, vel alienigena esset: sed omnib. impedimentis repulsis, vt accessit, inquit, Dñe miserere mei, quia fi- Matth.
lia mea male a dæmonibus torquetur. Ve- 15.c
rum, qui scit abscondita cordium, tacet, & nõ rñdet, neq; sermone eam dignatur: neque miseretur mulieri, quam videbat tãto cum eiulatu accedere: sed differt, volens occultum mulieris thesaurũ omnibus manifestum facere. Sciebat.n. recõditã margaritã, quam latere nos nolebat: & idcirco differebat, & nec rñso dignabatur, vt posteris oĩb. mulieris sedulitas magna foret doctrina. Et vide ineffabilem dei bonitatem. Ipse.n. inquit, non respondebat ei. Discipuli autem, qui misericordiores, & maioris cõpassionis esse videbantur, non audent manifeste dicere, Da ei, q̃d petit: miserere ei:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ibid. esto ei clemens. Sed quid? Dimitte eam, quia clamat post nos quasi dicentes, libera nos a molestia, libera nos à clamore quem excitat. Quid igitur dominus? Putatis me, inquit, absq; causa tacuisse, & responso eã non fuisse dignatum? Audite, Non sum missus nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel. Nescitis, inquit, quod alienigena
C mulier est? nescitis, quod & vos iam docui, ne irẽtis in viam gentium? Quare tam temere compassionem erga eam declaratis? Considera multifariam dei sapientiã, qũo & quum respõderet, mulierem magis perstringebat, quam silendo: & quasi lętalem plagam dabat, prouocare paulatim eam volens, vt discerent ignorantes discipuli quãta in ea lateret fides. Sed neq; sic tardior negligentiorve facta est visis discipulis a cœpto suo desistentibus, neque dixit intra semetipsam: Si non potuerunt illi dominum pro me exorare, quare ego frustra sequerer, & continuo instarem. Sed quasi ab igne calefacta, & succensa, visceribus, & ratione conturbatis, accedit adorans, & dicens, Domine, adiuua me. Ille autem, neq; sic adiuuat mulierem, sed responsum dat superiore grauius. Non est, inquit, bonum vt tollatur panis filiorum, & detur canib.
Matth. 10.a Considera dilecte, & animaduerte hic animæ eius desiderium, & fidem eximiam. Vt audiuit se canem dici, non grauatim tulit, non retrocessit: sed magna ingenuitate inquit, Etiam domine: nam, & catuli edũt de micis mensæ dominorum suorum. Cõfiteor, inquit, catulum me esse, igitur sicut catulum dignare me micis mensæ. Vidisti
D mulieris fidem, & prudentiam? Suscepit, quod dictum est, & statim id pro quo solicitabat tanto studio, obtinuit, obtinuitq; magnis cum laudibus. Quid, n. dicit Christus? O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis. O mulier, admirationis verbũ, & dictum laude plenum, Magnã, inquit, declarasti fidem, propterea tanta tibi ersit quanta vis. Vide liberalitatis gloriam, & admirare domini sapientiam, an non ab initio putabamus, quum sic repelleret eã, compassione carere illum? Et primũ quidem non dignabatur responso, postea autem per primum, & secundum responsum quasi abigebat, & eam, quæ cum tanto aduenerat desiderio, & feruore a comitatu segregabat. Verum a fine discas dei bonitatem, quod volens eam clariorem fieri, tanta dilatione fuerit vsus. Equidem si statim annuisset, nesciuissemus nos mulieris virtutem: quia autem paumper distulit, & domini cognouimus misericordiam, & illius fidem eximiam. Totam autem hanc historiam in mediũ afferre coacti sumus, vt discamus, quod non tantum perficimus per alios orantes, vt per nosipsos, siquidem cum alacri, & vigili mente accedimus. Enimuero illa, & discipulos habens pro se oraute, nihil profecit, donec per se assiste E ret, misericordiam domini sibi concilians. Atque parabola illa amici intempesta nocte venientis, & tres panes petentis, idem hoc significat. Nam licet non exaudiat eo, quod amicus sit, attamen, vel propter importunitatem, quum surrexerit, ei dabit. Itaque quum videmus ineffabilem misericordiam Domini nostri, accedamus ad eum, dicentes, & quasi ante oculos nostros propositis singulis peccatis nostris, etiam pro præteritis peccatorum veniam petamus, vt in futuris maiori diligentia viuentes, vberiorem eius gratiam assequamur. Verum redeamus, si placet, ad lectionis seriem. *Ascendit autem*, inquit, *Loth in Segor, et sedit in monte, et duæ filiæ eius cum eo. Timuerunt enim habitare in Segor, et habitauit in spelunca ipse, et duæ filiæ eius cum eo.* Iustus inualescente adhuc timore, quem conceperat à plaga Sodomis introducta, procul abit iustus, & in monte, inquit, habitat cum filiabus suis: & in solitudine, & vastitate extrema postea fuit cum filiabus, in monte habitans. *Dixit autem*, inquit, *ma-* F *ior natu ad iuniorem: Pater noster senex est, & nullus est super terram, qui ingrediatur ad nos, vt congruit vniuersæ terræ: veni, & potabimus patrem nostrum vino, & dormiemus cum eo, & excitabimus semen ex patre nostro.* Cum reuerentia, & timore multo audiamus ea, quæ in diuinis scripturis continentur: non. n. temere, & absque causa scripta sunt, sed omnia vtiliter, & nobis proficua etiam si nos quædam ignoremus. Non enim omnia possumus euidẽter scire: sed si, & causas attentauerimus reddere pro nostro captu, habet tamen adhuc latentem quendam thesaurum, a multis absconditum, nec inuestigabilem. Considera igitur quomodo scriptura omnia manifeste narrarit, & nobis scopum ad finem ostenderit filiarum iusti: & nunc quidem pro illis, nunc vero pro iusto dignam satisfactionem afferens:

vt nul-

vt nullus ad factum respiciens, vel iustum condemnet, vel iusti filias, quasi congressus ille propter incontinentiam fuerit.
Quomodo igitur pro filiabus respondet? Dixit, inquit, maior natu ad iuniorem: Pater noster est senex, & nullus est super terram, qui ingrediatur ad nos iuxta morem vniuersæ terræ. Vide scopum diligenter, & omni eas liberabis crimine. Putauerunt generalem totius orbis factum interitum, nullumque amplius superstitem: deinde, & patris viderunt senectutem. Vt igitur, inquit, non aboleatur genus, & pereat nomen. Hæc enim erat priscorum ma
G xima cura, quomodo genus suum filiorum successione dilatarent: proinde dicit, Ne, & nostri generis tota fiat abolitio, præsertim iam senio patre confecto: & nullus inueniatur vir, qui nobis iungatur, vt possimus extendere, & relinquere seminis nostri propagationem. Veni, inquit, vt ne hoc fiat, potemus patrem nostrum vino. Quasi dicere vult, nunquam ferret, vel auribus hoc pater, vino decipiamus eum. *Potauerunt autem patrem suum — vino nocte ista, & ingressa est senior, et dormiuit cum patre suo: et nescisit quando ille accubuerit, uel surrexerit.* Vidisti, quomodo diuina scriptura, & pro iusto rationem dederit semel, atque iterum? & prius quidem, quod filiæ vino ei imposuerunt, declarauit: & quod non aliter potuerint persuadere patri, quam sic faciendo: Nunc autem opinor, & superna dispensatione esse factum, ita fuisse eum aggrauatum vino, vt omnino ignoraret, ne scilicet, fieret criminum reus. Ea enim peccata nos condemnant, quæ scientes, & voluntariè facimus. Vide quomodo testimonium præbet iusto, quod omnino factum nescierit. Verum iterum quæstio surgit de ebrietate. Oportet enim omnia inuestigare, vt nulla rudibus, & impudentibus calumniãdi relinquatur occasio. Quid
H igitur, & de hac dicemus? Non ex ebrietate, vel incontinentia hæc facta sunt, sed tristitia. Nullus igitur audeat, aut iustum, aut iusti filias condemnare. Quomodo enim non esset extremæ dementiæ, & desipientiæ, vt eos quos diuina scriptura ab omni liberat crimine, immo pro quibus tantam apologiam componit, nos, innumeris peccatis pleni condemnemus, & nõ audiamus Paulum dicentem: Deus, qui iustificat, quis est, qui condemnat? Et vt discas, quod hoc non inuanum, & simpliciter factum sit: sed tristitiæ nimietas accedente vino nullum ei reliquerit sensum, audi quid dicat: *Et factum est die sequenti, dixitque maior natu ad iuniorem, Ecce dormiui heri cum patre nostro: potabimus eum uino, et nocte ista, et ingressa dormi cum eo, et excitemus ex patre nostro semen.* Vides quomodo recta sententia hoc faciebant; Nam, quia potui, inquit, ego quod quærebam implere, necessarium, & te idem facere: forte enim votorum nostrorum compotes erimus, & non in æternum genus nostrum peribit. *Potauerunt autem, et nocte ista patrem suum uino, et ingressa est iunior, et dormiuit cum patre suo. Et ignorauit ille quando ipsa, uel accubuerit, vel surrexerit.* Considera dilecte, quod to- I tum factum fuerit diuina dispensatione, sicut, & protoplasto euenit. Nam sicut illic ex dormientis latere portio sumpta est, eo non sentiente: sed qui finxerat latus illud, inde vxorem Adæ produxit: ita simili modo, & nunc. Nam cum lateris ablatio, excessu mentis a deo immisso, absque illius sensu fuit: multo magis, & quod nunc est factum. Nam id quod dixit illic diuina Gen. 2. scriptura, quod immisit ecstasim in Adã, & dormiuit: hoc, & hic significauit, dicendo, Nesciuit quando, vel accubuerit, vel surrexerit. *Et conceperunt*, inquit, *de patre suo. Et peperit, maior natu filium, et uocauit nomen eius Moab: dicens, Ex patre meo. Hic pater est Moabitarum. Peperit autem, et iunior filium, et uocauit nomen eius Ammon: dicens. Filius generis mei. Hic pater est Ammanitarum.* Vides, quod non fuerit incontinentiæ opus? Nomina enim statim natis indiderunt quibus factum significabant, & in filiorum nominibus quasi in columna quadam memoriam facti inscribebant, & iam præsignantes, quod gentes ex eis futuræ essent, & in multitudinem se propagaturum natorum genus. Nam ille quidem, inquit, pater erit Moabitarum, iste autem Ammanitarum. Verum tunc quidem, quoniam origo, & initia erant, propter generis successionem memoriam suam volebãt conseruare: tantum eius rei studium iusti K filiabus. Nunc autem, quia per gratiam dei religio maiora sumpsit incrementa, & iuxta beatum Paulum, præterit figura mũdi huius: bona opera agendo, memoriam 1. Cor. 7. nostri relinquamus, vt quum hinc migra- f uerimus, vitæ nostræ diligens, & accurata

Universidad de Deusto
Biblioteca

conuersatio sit monimentum, & doctrina omnibus, qui in nos spectant. Nam, qui virtute prædi ti sunt, & castam vitam ducunt: non solum quum in hęc vita sunt, sed, & post vitæ exitum, plurimum prodesse potetunt his, qui in se respexerint. Et, vt discas, vide obsecro quantus annorum numerus transijt, & vsque in hodiernum diē, quoties voluerimus aliquos in æmulationem continentiæ prouocare, Ioseph in medium afferimus: speciosum, formosum, adolescentem, in ipso ætatis flore tantam castitatis constantiam præ se ferentem: & sic ad imitationem iusti huius auditores prouocare studemus. Quis enim nos admiraretur beatum illum, qui in seruitute existens, & in ipso flore ætatis, quando maxime fornax concupiscentiarum accenditur, quum videret dominam suam se inuadentem, & insanientem in se, tantam
L ostendit fortitudinem, & ita ad castitatis agones se exercuit, vt ab intemperata illa muliere nudus quidem vestibus profugeret, castitatis autem indumentum seruaret. Licebatque videre rem nouam, & admirabilem. Agnum in lupi, immo leænæ vngues incidisse, & saluari potuisse. Et sicut columba aquilæ damnum effugit, ita,
Dan. 3. & iustus ab illius manibus euasit. Non sic tam admirabile mihi videtur esse, tres pueros illos in medio Babylonicæ fornacis ignem vicisse, illæsis eorum corporibus: vt mirabile, & rarum est, quod iustus iste, qui in fornacem hanc Babylonica multo grauiorem, in incontinentiam inquam Aegyptiæ incidit, & intactus permansit, puroq; castitatis indumento seruato, exijt. Et ne mireris dilecte: quia enim, quod suum erat attulit, habuit supernam gratiam comitē, quæ incendium illud restingueret, & in media fornace rorem spiritus daret. Vidisti quomodo virtutes, & quum hic adhuc sunt ac præsentes, & post migrationem ex hac vita magnæ vtilitatis authores nobis sunt? Atque ob eam causam, & iustum illum in medium adduximus: hunc omnes imitemur, & concupiscentias nostras vincamus, scientes, quod non est nobis pugna
M aduersus sanguinem, & carnem: sed aduersus principatus, & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarum huius seculi. Sic nosipsos armemus cogitantes, quod corpore circundati, aduersus incorporeas virtutes certare cogimur. Muniamur armis spiritus. Propter hoc enim misericors dominus, quia carne vestiti sumus, & est nobis aduersus inuisibiles virtutes certamen, inuisibilia nobis præparauit arma, vt auxilio armorum naturæ aduersarios expugnemus. Bene igitur fidentes armis, quod a nobis est afferamus, & poterimus hac spirituali armatura muniti, ipsam diaboli faciem ferire. Neque enim ferre poterit fulmen, quod inde egreditur, sed etsi conetur stare ex aduerso, excæcabitur. Hic enim cōtinentia, & honestas, aliarumq; virtutum concursus: illic, & larga spiritus gratia adiuolat: quapropter, & Paulus dicebat, Pacem sectemini cum omnibus, & sanctificationem. Purificemus igitur, obsecro, conscientias nostras, & extergamus mentem; vt omni mala cogitatione liberati, spiritus gratiam nobis conciliemus, superemusq; diaboli machinationes, vnde mereamur ineffabilibus illis bonis frui, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, nūc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Heb. 12 d

Homilia xlv.

QVoniam frequentes vos in auditorio A magna cum voluptate doctrinam nostram suscipere video, gaudeo, & in dies maiori alacritate pauperem hanc nostrā, & tenuem mensam proponere studeo. Vestra.n. ciborum immodica appetentia, mē sæ nostræ vtilitatem honestat, paruaq; facit, vt magna appareant: id quod, & in sensibilibus edulijs videre licet. Nam sicut cū magna sumptuosaque fercula apponuntur, præcedens conuiuarum satietas facit, vt aliquid decedat splendori appositorum: & magna nonnunquam nullius videantur momenti, eo quod conuiuę absq; edēdi auiditate aduenerunt. Contra, qui susceperunt famelicos, & esurientes, licet illi tenuem proponant mensam splendida tamen apparebit conuiuis, prompte apposita auide comedentibus. Sic eodem modo, & nos bene fisi spirituali vestro appetitu, non grauamur pauperem, & vilem hanc mensam vestræ charitati continue apponere. Hoc, & sapiens quidam dicebat, Melius est conuiuium herbarum cum charitate, quam bos de præsepio cum odio. Quo do-
cet, charitatē aliter videre apposita, illius-
que oculis vilia apparere sumptuosa, & B
parua

parua magna. Quid igitur beatius nobis, qui apud tot, tamq; feruēti, & solicita charitate disserimus? Nihil enim tantopere dicenti necessarium est, vt auditoris beneuolentia. Quandoquidem cum videt auditores feruere desiderio, firmatur, & ipse: & sæpe robur, vt ita dicam, accipit, sciens, quod quanto sumptuosiorem mensam proponit, tanto, & abundantiæ suæ magis accedit. Secus enim se habent spiritualia, quā sensibilia. Illic.n. mensę largitas sumptum facit, & conuiuium exhibentis imminuit substantiam: hic autē omnino aliter: quāto plures.n. sunt participes, tanto plus substantiæ illius accrescit. Neq;.n. nostra dicimus, sed ea, quæ in vestram vtilitatem dei gratia per suam misericordiā suppeditat. Age igitur, quia tanta adestis alacritate, & frequētia, iterum iam lecta indagabimus, faciemusq;, vt & quod hic est lucrum, percipiamus. Nam, quia iuxta magnā exhor-
Ioā. 5.f tationem Christi, dicētis, Scrutamini scripturas, thesaurus magnus in scripturis est reconditus, & in profunditate latens: idcirco scrutatione opus, vt cū didicerimus
C virtutem, quæ in profundo latet, multam inde vtilitatē accipere queamus. Et enim propterea iustorum omnium virtutes, spiritus sancti gratia, & dispensatione scripturis sunt traditæ, vt nos continuam habentes doctrinam, & ad æmulationem, & imitationem iustorum vitam nostram instituamus. Audiamus igitur diuinam scriptu-
Ca. 20. ram quid, & hodie nobis de patriarcha narrare vult. *Et mouit*, inquit, *illinc Abrahā in terram uersus Africum, et habitauit inter Cades, et inter Sur, et peregrinus fuit in Geraris*. Et mouit, inquit, illinc. Vnde mouit? à loco vbi tabernaculum fixerat, vbi, & vniuersi conditorem cum angelis suscipere ei concessum erat. Illinc, inquit, vt mouit, & profectus est peregrinus fuit in Geraris. Vide iustorum conuersationem, quam correpta illis fuerit, & minime superuacua supellex: quomodo facile transmigrabant, vitamque suam instituebant sicut peregrini, & aduenæ: & nunc hic, nunc istic tabernacula erigebant, quasi in peregrinatione agentes: non sicut nos facimus, habitantes in aliena terra, quasi in patria, & domus extruimus splendidas, & vestibula, & deambulacra, & villas possidemus, & balnea facimus, aliaque plurima. Sed vide quomodo iustus subitantiam suam in ver-
naculis tantum, & pecoribus possidens, & nunquam in eodem loco stans: & aliquando quidem in Bethel figit tabernacula, interim autem apud quercum Mambre. Interdum in Aegyptum descendit, nunc autem in Geraris tabernaculum figit, & om- D
nia facile sustinet, & gratitudinem erga suum dominum per omnia manifeste declarat: & post tantas promissiones, quæ ei a deo factæ erant, videns se in tantis versari difficultatibus, & in diuersas ac multiiugas tentationes incidere, quasi adamas immotus persistit: piamq; suam mentem ostendens, nullis obstaculis fiebat negligentior. Vide.n. & nunc dilecte, qualis tentatio eum in Geraris inuadit, & admirare fortitudinem, & virtutem iusti, quomodo quod omnibus intolerabile, & quod neq; auribus suscipere, quis vellet, hoc ipse sustinuit: non ægre ferens, neq; exigens a domino, vt vlciscereturea, quæ fiebant, sicut pleriq; homines faciunt, hique innumeris peccatorum sarcinis pressi. Nam cū in difficultates quasdam inciderint, statim obmurmurant, & curiosius inquirunt, & dicunt, Quare hoc, & hoc euenit? & quare hoc permissum est? At iustus ille non sic: vnde, & amplior ei superna gratia concessa est. Hoc enim vere grati serui fuerit, vt nunquam obmurmuret, & curiosior sit in his, quæ a domino fiunt, sed in silentio, & gratitudine suscipiat omnia. Et animaduerte, quomodo etiam per illas ipsas, quæ E
sequuntur tentationes, iusti virtus magis emicuit, deo clarum illum semper ostendēte. Nam sicut qñ in Aegyptum descendit, vt ignotus, & peregrinus, & nulli agnitus, subito magno cum honore inde redijt: Ita & nunc, cum peregrinus esset in Geraris, in ipsis quidem initijs, quod suum erat fecit: postea vero tāto dei subsidio munitus est, vt & rex, & omnes, quia in ea regione habitabant, omni studio ministrare iusto studerent. *Dixit autem*, inquit, *Abraham de Sara uxore sua, Soror mea est: ne forte occideret eū uiri ciuitatis propter illā*. Vide qūo a violētissimis affectionibus anima iusti impugnetur, & timor eū incessat. Et quamuis prior timor, ne mulierē amittat, grauis fuerit. timor tñ mortis illū expulit. Vt.n. hūc effugeret, sustinuit suis oculis, vt socia vitę suæ in regis manus incideret, q̄ sit autem hoc toleratu difficile, sciunt, qui vxores habent. Vnde, & sapiens quidam dicebat,

Plenus zelo furor viri eius, non parcet in
„ die iudicij, nullo precio mutabit inimicitias. Verum graue hoc, & omnibus intolerabile, vide quomodo propter mortis metum iustus ille tulit. Hoc sane, & incorporalibus affectionibus contingere solet: si
F quando morbi simul infestant corpus nostrum, vnius incrementum tegit aliud, & totos nos ille grauior dolor sibi vindicat, ita, vt minorem dolorem non sentiamus. Eodem modo iustus quoq; ille nunc vidēs vrgere dolorem mortis, omnia acerba toleranda censebat. Cæterum hæc audiens dilecte, ne condemnes iustum ob pusillanimitatem, quod mortem timuerit: sed potius admirare conditorem vniuersi, quitã tæ erga nos est misericordiæ, quod mortẽ iustis illis, & sanctis tunc terribilem, eandem nunc, ita cõtemptibilem fecerit Christus, vt quam formidabant illi virtute clari, & tanta erga deum fiducia freti, nunc derideant, & iuuenes, & teneræ virgines. Nihil enim mors est vltra, quàm somnus, & peregrinatio, & transmigratio à deterioribus ad meliora. Mors enim domini immortalitatem nobis donauit, & vt descendit in infernum, eripuit, dissoluit eius neruos, & robur destruxit: & quod antea terribile erat, & implacabile, hoc nunc cõtemptibile fecit, adeo vt, & multi exiliant, & festinent cum hinc migrandum. Proinde, & Paulus clamat, dicens, Dissolui cupio, & cum Christo esse multo melius. Ve
Phi. 1.c rum hæc quidem nunc post Christi aduẽtum, postquam confractæ sunt portæ inferni æreæ, postquam sol iustitiæ vbiq; terG rarum affulsit. Tunc autem terribilem adhuc habebat faciem, concutiebatque iusto rum illorum virorum mentem: ideo & omnia alia ferebant leuiter, etiam quæ intolerabilia esse videbantur. Hinc est, quod & iustus ille, timens eorum, qui in Geraris habitabant insidias, domicilium ibi habuerit: non vt vxorem, sed vt sororem secũ habens. Et sicut cum in Aegyptum eum descendere permisit deus volens, & rudes illos, & insensatos discere iusti virtutem: ita & hic differt dominus, vt iusti patientia in omnibus eluceat fiatq; dei in ipsum benignitas manifestata omnibus. *Misit autem Abimelech rex Gerarorum, ut afferrent Sarram.* Cogita hic quæso tempestatem cogitationum, quam tulit iustus, videns vxorẽ suam abduci, & se nihil posse iuuare eam. Silenter. n. ferebat omnia, sciens, quod se non esset despecturus dominus, sed accelera tum adhibiturus subsidium. Admirabilis quoq;, & Sarræ charitas est, quæ periculo mortis iustum eripere voluit. Poterat. n. ipsa detegendo factum, contumeliam effu
gere: sed pertulit omnia fortiter, vt viro sa- Gen. 2.
lutem pararet. Et impletum est illud dictum, Erunt duo in carnem vnam. Ita mutuæ salutis curam vicissim agebant, & tan
tam declarabant concordiam, quasi vnum H
essent corpus, & vna anima. Audiant hæc viri, audiant, & mulieres: & istæ quidem, vt eandem erga suos viros charitatem declarent, & nihil aliud illorum præferant saluti: viri autem erga vxores habeant beneuolentiam, & quasi vnam animam, & vnum corpus possiderent, omnia faciant. Hoc. n. verum est coniugium, quando tãta inter eos est concordia, quando vinculo charitatis ita sunt concatenati. Sicut enim corpus nunquam a semetipso dissidebat, neque anima aduersus seipsam: ita virum, & mulierem, non conuenit dissidere. Tũc enim bona infinita sibi coacernare poterunt. Vbi enim concordia, ibi bonorum confluxus, ibi pax, ibi charitas, ibi spiritua lis lætitia: nullum bellum, nulla rixa: nusquam inimicitiæ, & contentio: sed hæc omnia è medio tolluntur per cõcordiam, bonorum omnium radicem, quæ omnia il la simul abolet. *Misit autem Abimelech rex Gerarorum, & accepit Saram. Et intrauit deus ad Abimelech in somno noctu, & dixit, Ecce tu morieris propter uxorem, quam abstulisti: ista autem cohabitatrix fuit uiro.* Vide dei misericordiam: quomodo, quia vidit iustum, propter metum mortis, Saræ ablationem I
fortiter ferre, & regem eam, vt sororem iusti abducere: suam postea declarat prouidentiam, iustum quoque illustriorem reddit, & Saram ab iniuria, regem vero a peccato liberat. Et intrauit, inquit, deus ad Abimelech in somno noctu. Circiter ipsum, inquit, somni tempus, eripere eum volens ab iniquitate, dedit menti eius scientiam, & occulta manifestauit, multumque meũ auxit interminando mortem: Dicit. n. Morieris propter mulierem, quam abstulisti: ista autem cohabitatrix fuit viro. *Abimelech autem non tetigerat illam.* Hæc autem omnia facta sunt, vt dei promissio facta patriarchæ impleretur. Enimuero, quia paulo antea promiserat, Isaac esse nascẽdũ, & prope

prope aderat tempus: vt ne officeret promissioni dei, tantum timorem in Abimelech immisit, vt perculsus animo Saram attingere non auderet. Propter hoc. n. adiecit diuina scriptura, Abimelech non tetigerat illam, sed, & de facinore se defendit, ac dicit, *Domine, gentem iustam, & ignorantem perdes?* Nunquid scienS, inquit, mulierem eius esse, hoc feci? nunquid iniuria peregrinum afficere volens? nunquid, vt vxorem eius auferens? Vt sororem eam accepturus eram, ratus hoc nomine, & hunc, & illam honorari, Gentem igitur iustam, & ignorantem perdes? Deinde manifestans, quod dicebat, inquit: *Et ipse mihi dixit, Soror mea*
K *est: & ipsa mihi dixit, Frater meus est.* Vide quomodo habuerint concordiam, & conspirationem. Et ipse, inquit, hoc mihi dixit, & ipsa adstipulata est dictis eius. *In corde puro, & in iustitia manuum feci hoc.* Non, vt iniquum facturus, inquit, sed, vt legitimum, & licitum, irreprehensibileq; hoc feci. Quid igitur misericors deus? *Dixit autẽ ei deus in somno.* Vide quantam obsequelã exhibet omnium dominus, suam bonitatem per omnia declarans. *Et ego scio quod corde puro hoc feceris. Scio*, inquit, quod ipsi hũc actum instruxerint, & quod deceptus eorum dictis hoc feceris. *ob hoc, ut ne propter deceptionem hanc pecces: cohibui ne tu peccares in me.* Magna verbi est attemperatio, maxima domini est misericordia. In me, inquit, redituru est peccatum. Nam sicut in hominibus, quando, quis aliquem in multo honore apud dominum suum iniuria quadam afficit, sibi iniuriam factam putat dominus: & dicit, Mihi iniuriam fecisti per ea quibus a te seruus iniuria affectus: ea. n. quæ in illum committuntur, in me transeunt, eodem modo, & bonus dñs, cohibui te, inquit, vt ne peccares in me. Mei, inqt, famuli sunt, & adeo mihi commendati, ꝙ
L vt mea habeam quæcunq; illis fiunt, siue bona sint, siue non bona: *propterea non dimisi te ut tangeres eam.* Qm magnam eorum curam gero, sciens, quod per ignorantiam hanc eis contumeliam facturus eras, cohibui te, vt ne peccares in me, Ne simpliciter, vt quempiam vulgarium attende hũc virum: sed disce, quod est ex his quorũ ego maximam curam gero, & qui peculiariter mei sunt. *Redde igitur uxorem uiro, quia propheta est, & orabit pro te, et uiues*, Vide quomodo virtutem iusti detegit, prophetã ipsum vocat, quasi præparans regem, vt precatorem eum faciat pro se. Orabit. n. pro te, & viues. Ille erenim, inquit, veritus ne occideretur a te, hanc comœdiam instruxit, & quasi cooperatus est in contumeliã Saræ: scias autem, quod illius preces vitam tibi præbebunt. Deinde, vt ne concupiscẽtia flagrans, & pulchritudine Saræ victus, minus faciat mandatum: immittit ei timorem, & maiorem pœnam minatur se indu cturũ. *Quòd si non dederis*, inquit, *scias quod morieris tu, et omnia tua.* Non solum tu inobedientiæ pœnam lues, sed, & omnia tua M
propter te mors perdet. Ob hoc autem per tempus noctis hæc omnia deus ei loquitur, vt in quiete accepta admonitione, magno timore imperata faciat. *Statim enim*, inquit, *orto diluculo Abimelech uocauit pueros suos, et loquutus est omnia uerba hæc in aures eorum.* Vide quomodo rex fuit preco virtutis iusti, & eum omnibus manifestum facit. Narrauit omnia sibi a deo manifestata, vt omnes sciant, & dei erga illum benignitatem, & quãtum sit deo curæ illius propter eius mores, & virtutem. *Timuerunt autem omnes homines valde*. Vidisti quomodo non frustra, & absq; causa toties transmigrat iustus? Nam si in tabernaculo suo primo mã sisset, vnde potuissent Geraritæ scire quantam iustus apud deum haberet fiduciam? Timuerunt autem omnes homines valde. Magnus in eos timor immissus, de rerum summa faciebat anxios. Postea sequitur. *Vocauit Abimelech Abrahamum*. Considera in quanta gloria iustus postea apud regem agit, qui paulo antea ab omnibus habebatur contemptibilis, quasi erro, & peregrinus. Igitur cum omnes conuenissent, vocatur statim patriarcha, qui nihil horũ sciebat, & discebat postea a rege ipso, quæ propter se a deo illi facta erant. *Dixit enim ei, Quare hoc fecisti nobis? quid peccauimus in te, quòd induxisti super me, & super regnum meum peccatum magnum? Rem quam nullus faceret, fecisti nobis. Quare in tantum*, inquit, *uoluisti me incidere peccatum? Quid cogitasti, quod hoc* A
fecisti? Vide quomodo per verba sua indicat minas, quæ a deo sibi sunt factæ. Quoniam. n. dixerat ei, Quod si non reddideris morieris tu, & omnia tua, hoc ipsum interpretatur Abimelech, & dicit, Quid peccaui in te, quod induxisti super me, & super regnum meum peccatum magnum? Non satis erat, si ego punirer? omne regnũ

meum

Universidad de Deusto
Biblioteca

meũ simul pdendũ est ex deceptione quã fecisti. Quid vidisti in nobis, vt hoc faceres? Cõsidera hic dilecte iusti prudẽtiã quo satisfactionis loco, in agnitionẽ dei illos induxit. *Deinde enim*, inquit, *dixit, Num forte non est timor dei in loco isto? meque occident propter uxorem.* quasi diceret, Valde mecum anxius fui, ne forte, eo quod adhuc erroribus tenemini, nulla vobis iustitiæ cura sit: propter hoc simulaui, vobis parcens: vt ne, si intelligeretis eam vxorem meam fuisse, capti eius amore, occidere me tentaretis. Vide quomodo per pauca illa verba docet quòd oportet eum, qui deum in mente habet, nihil iniquum agere, sed timere iudicem illum, qui falli nequit: & ob pœnam,
B quæ alibi infligetur, omnis iustitiæ facere rationem. Postea volens pro se defensionem afferre: *Ne putetis*, inquit, *me etiam sic mentitum esse. Etenim soror mea est ex patre, sed non ex matre. Data autem mihi est in uxorem.* quia eundem patrem vocat, quem & ego, ideo & sororem ipsam vocaui. Ne igitur condemnetis me. Nam etsi metus mortis in hanc me necessitatem coegerit, & quod timui ne forte, propter eam me occideretis, ipsam autem in vita conseruaretis: attamen neque sic est mendacium quod a me dictum. Vide quàm diligenter agit iustus, vt monstret, quòd neque in hoc mentitus. Et vt omnia, inquit, diligenter a me sciatis, audite & consilium, quod inter nos iniuimus. *Quando enim eduxit me dominus de domo patris mei.* Considera, obsecro, hic magnam iusti sapientiam, quomodo in serie narrationis docet eos, quòd a principio fuerint peculiariter addicti deo: & quòd deus se a domo sua euocarit, & in eum locum duxerit: vt sciat rex, quod ex eorum numero sit Abraham, qui magnam in deo habent fiduciam. *Quando enim*, inquit, *euocauit me deus ex domo patris mei, dicebam ei: Hanc iustitiam facies in me, in omni loco in quẽ uenerimus, dic, Frater meus est*, Quia enim
C superius dixerat: Dixi enim fortassis non est timor dei in loco isto. Et videbatur eos nimium carpere, volens mitigare asperitatem verbi, hic dicit, Ne puteris me hoc solum vestri gratia fecisse. Statim.n.quando eduxit me dominus de domo patris mei, dicebam ad eam, Hanc iustitiã facies mihi in omni loco in quem vẽturi sumus. De omnibus, inquit, qui terram hãc inhabitant, mandatum ei dedi: & quod etiã sic extra mendacium sit hypocrisis. Mortis.n. timor ad hoc nos compulit. Hæc vt dixit iustos, & itam eorum demulsit, suamq; detexit virtutem, & sufficientem religionis veræ cultum eis tradidit: reuerĩtus rex magnam iusti mansuetudinem, magna liberalitate remunerat patriarcham. *Dicit enim Accepit Abimelech mille didrachmas, & oues, & uitulos, et seruos, & ancillas, & dedit illi Sara uxorem suam.* Vidisti dilecte omnipotentem, & variam dei sapientiam? Qui in mortis periculo constitutus erat, & omnia faciebat, vt mortem posset effugere: non solum mortem effugit, sed & magnam obtinuit fiduciam, & repente gloriosus factus est. In hunc enim modum agere solet deus non solum a tristibus liberat eos, qui fortiter se gerunt in periculis in, quæ incidunt: sed & tantam in aduersis præbet lætitiam, vt in eorum obliuionem omnino veniant, & in multa sint bonorum affluentia. Et vide insuper erga iustum illum officium. D
Non solum enim tantis muneribus illum appræmiat, sed etiam potestatem ei dat, vt in terra sua habitet. *Ecce enim*, inquit, *terra mea coram te est, vbicunque tibi placuerit habita.* Nam quia didicit, quòd propter illum, & propter illius preces vita sibi data sit, ideo ita in vagum, erronem, & antea nulli cognitum, quasi in benefactorem, & tutorem aliquem officiosus fuit. Saræ autem, inquit, dixit. Ecce dedi mille didrachmas fratri tuo. Vide quomodo accepta a iusto doctrina, vt credidit eius dictis, etiam ipse fratrem huius illum vocat. *Ea quæ dedi*, inquit, *fratri tuo, tua erunt in honorem vultus tui, & omnia vere dic.* Quid est in honorem vultus tui, & omnia vere dic? Pro his, quæ per ignorantiam attentaui, te quæ es vxor iusti, in domum meam introducendo: pro hoc solum, quia contumeliæ tibi author fui, mille dedi didrachmas, resarcturus ea, quæ a me in te sunt admissa. Verũ omnia alia vere dic. Oẽs, inquit, a te discant, q; nihil factum est a me iniquum: quia intacta exiuisti de domo mea. Doce, inquit, virum tuum, quod innocẽs sum a peccato: discat a te, quod nihil a me factum sit. Quare hęc dicit? Vt cum iustus ab ea didicerit, multisq; fuerit rationibus, edoctus, pro eo preces domino offerat: Nam postquam ille dixit, Omnia vere dic: hoc est, doce virum tuum ea, quæ facta sunt: statim subdidit scriptura: *Et orauit Abraham deum. Et sanauit*

uit deus Abimelech, & uxorem eius, & ancillas eius, & pepererunt. Quia concludens concluſit extrinsecus omnem vuluam in domo Abimelech propter Saram uxorem Abraham. Vide quo dominus volens iustum per omnia reddere illustriorem, precibus patriarchæ salutẽ regis, & omnium quæ in domo illius, donat. Orauit enim, inquit, Abrahã ad deum & curauit deus Abimelech, & vxorẽ eius, & ancillas eius, & pepererunt: quia concludens concluserat dominus omnem vuluã in domo Abimelech. Propterea quamuis alienus esset a peccato rex, plagam hanc induxit dominus, vt precibus iusti annuẽs eam soluat, & iustum clariorem, & illustriorem efficiat. Nam semper omnia ita facit, & tractat, & singula dispensat, vt qui sibi seruiunt quasi luminaria reluceant, & eorum virtute vbique manifestam faciat. Et vide obsecro, postquam iustum ita liberauit a molestijs, quo iterum corona bonoF rum iusto traditur: nempe quòd nunc eue
Cap. 21 niunt, quæ olim a deo promissa sunt. *Et dominus*, inquit, *uisitauit Saram, sicut dixit, & fecit Saræ sicut locutus est: et ut concepit, peperit Sara Abrahæ filium in senectute, in tempore sicut loquutus est ei dominus.* Quid est, sicut loquutus est? Quemadmodum, inquit, promisit, quando hospitio exceptus est cum angelis apud quercum Mambre. Nã quod dixit, Quia in tempore hoc veniam, & erit Saræ filius: hoc nunc opere impletum est. Et quæ natura denegabat, ei videbant euenisse: non iuxta humanum, & solitũ morem, sed per diuinam gratiam. *Et uocauit nomen filii sui, quem peperit sibi Sara, Isaac.* Nõ absq; causa assignauit, quẽ peperit sibi Sara. Non.n. dixit simpliciter, vocauit nomẽ filij sui: sed adiecit, quem peperit sibi Sara, infœcũda illa, & vetula. *Et circumcidit eum*, inquit, *die octauo, sicut præceperat dominus.* Sic enim præceptum acceperat, vt die octauo circunciderentur, qui posthac nascerentur. Porro vt vlterius discamus ineffabilem misericordiam dei, quod quæ apud homines impossibilia sunt, apud deum sint possibilia, idcirco nobis tempus assignauit iterum diuina scriptura, & post partum docet nos. Abraham erat annorum centum, quando natus est ei Isaac filius suus. *Dixit autem Sara, Risum fecit mihi dominus: nam qui audiet, gaudebit mecum.* Quid est, Risum fecit mihi dominus? lætitiæ occasio mihi partus est. Et quid mirum, si mihi gaudium? omnes etiam, qui audunt habebo G
congratulantes: non quia peperi, sed quia sic peperi. Tam admirabilis rarusque partus omnes in admirationem adducet, & maiorem omnibus voluptatem afferret, cum sciuerint, quòd ego, quæ nihil a mortuis differebam quantum ad generationem, subito mater facta sim, & e vulua exsiccata puellum peperi, & lactare possum, & fontes lactis emittere, quæ nullam spem pariendi habebam. *Et dixit, Quis annunciabit, quòd lactat puerum Sarra?* Nam propter hoc & lactis fontes concessi sunt, vt partum magis credibilem faciant: & nequis suppositicium esse putet puerum. Fontes enim lactis omnibus prædicabant præter humanam expectationem hoc euenisse. Quis annunciabit, quòd lactat puerum Sarra? quod peperi filium in senectute mea: quòd ego, quæ senui, parere potui, & in hac ætate filium alere possum? *Et creuit*, inquit, *puer & ablactatus est. Et fecit Abraham conuiuium magnum die quo ablactatus est filius suus.* Vidisti dei ineffabilem sapientiam, quomodo patientiam iusti modis omnibus probauit? quando ipse & omnes qui ipsum videbant, humanæ naturæ vires sectantes, nihil polliceri audebãt, tunc ipsa promissio completa est. Igitur dilecti, & nos eandem, quam iustus ille patien H
tiam habeamus, & nunquam desides simus: sed spe bona recreemur, scientes qđ neque rerum difficultas, neque aliud, quid humanum obstaculum nobis esse poterit, siquando gratia dei suam declarare voluerit liberalitatem. Quoties enim ille annuit, omnia sibi cedunt, & obtemperant, & difficilia facilia sunt, & impossibilia possibilia: tantum firmam in ipso fidem conseruemus, & ad magnitudinem potentiæ suæ spectantes, humanis omnibus superiores fiamus. Nam qui futura bona, & ineffabilia illa promittit his, qui cum virtute vitam hic peregerint, quanto magis, & ea quibus hic opus est præbebit: & maxime si nos illa desiderantes, præsentia despiciamus? Tunc enim eis maxime & vberrimum fruemur, quando ea contempserimus. Proinde hæc scientes, illa desideremus bona, quæ manent & immobilia sunt, & quę finem nesciunt: vt & præsentem vitam, citra tristitiam transmittamus, & illa assequi valeamus, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cũ patre & spiritu-

Spiritusancto sit gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xlvi.

AGe, & hodie dilecti, heri dictorum seriem repetentes, conuiuium hoc spirituale instruamus: vt iterum, sicut heri, discamus, & boni dei ineffabilem benignitatem, qua nostra curat, nobis se attemperans, & magnam patriarchæ obedientiam atq; gratitudinem. Vidistis quomodo natiuitas Isaac Saram exhilarauit? *Dixit.n.* inquit, *Risum fecit mihi deus. Nam qui audierit, gaudebit mecum*. Omnes dicit, auditores participes gaudij mei faciam. Magnũ enim donum mihi à deo concessum est, & quod humanam transcendit infirmitatẽ. Quis enim, inquit, non obstupescat, vidẽs me lacte meo enutricãtem puerum in extrema senectute, quæ huc vsque non peperi? Et quasi admirans & attonita de facto, subdidit, *Quis annunciabit Abrahæ, quòd lactat puerum Sarra, quòd peperi filium in senectute mea?* Quoniam, inquit, super naturam est hoc factum, propterea quis annunciabit, quis mente concipiet? quæ mens comprehendere poterit? quæ ratio sufficit vt inueniat facti huius euidẽtiam? Nõ sic admirabile fuit, quod ex petra in deserto scaturierint fontes aquarum. quando il lam Moses virga percussit: sicut de vulua iam emortua puerum nasci, & lactis fontes scaturire. Nam vt omnibus partus manifestus esset, & omnes tam eos qui tunc aderant, quam qui postea audierunt, ad fidem miraculi introduxit: & idcirco ipsa puerum alit, & lacte vult enutricari, & inquit, Quis annunciabit Abrahæ, quod lactet puerum Sarra? Quia hoc nouum & admirabile, & præter expectationem mihi concessum, quod peperi filium in senectute mea, quòd præter sterilitatem sufficiebat senectæ tempus, ne mihi prolem polli cerer. Veruntamen impedimenta hæc omnia è medio tulit dominus, & pueri partũ, & lactifluos fontes mihi concessit. Verum videamus & sequentia. *Postquam impletum est & lactandi tẽpus, vidit*, inquit, *Sarra filium Agar Aegyptiæ, qui fuit Abrahæ, ludentem cum Isaac puero suo. Et dixit Abrahæ, Eiice ancillam hanc, et puerum eius. Nequaquã enim hæres erit filius ancillæ cũ filio meo Isaac. Durum autem apparuit verbũ hoc corã Abrahã super filio suo.* Vide obsecro hic dilecte. Sarrã iterum non ferentem Ismaelis licentiã, neque patienter sustinere volentem ancillæ filium cum suo Isaac conuersantem. Sicut igitur prius superbum spiritum Agar humiliare volens, vehementi indignatione fugam inire eam fecit: ita & nunc volens ab initio reprimere Ismaelis temeritatem, & non ferens vt videat puerum suũ, & ex ipso dei dono, cum ancillæ Aegyptiacæ filio simul versari, dicit Abrahæ, Eijce ancillam, & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ huius cum filio meo. Quoniam & se in extrema ætate esse videbat, & patriarcham quoque decrepitum. (Erant enim ambo, inquit, pleni dierum) suspicans ne fortè repentè morerentur, illum, eo quod ex patriarchæ concubitu natus esset, attentaturum vt se in hæreditatem intruderet, particepsq; fiat & æqualis Isaac: idcirco dicit, Eijce ancillam hinc & filium eius. Discat, inquit, iam, quòd nihil cõmune habebit filius ancillæ, cum filio meo Isaac. Neque enim congruũ vt filius Aegyptiæ & ancillæ, cum filio meo & dominæ simul versetur. Cæterum Sarra non immeritò rem hãc egit, sed oppidò decenter, atque ita decenter vt & deus collaudarit eius dicta. Patriarchaverò bene affectus erga Ismaelem, molestè accipiebat quæ à Sarra dicebantur. Durum.n. inquit, apparuit verbum hoc coram Abraham de filio suo. Neque enim de Agar tãtum curabat, sed erga puerũ ita afficiebatur, vtpote adhuc adolescentẽ. Sed considera, obsecro, hic misericordis dei miram ad nostrã paruitatem humiliationem. Nam quia vidit & Sarram pati aliquid humanũ, & ægreferre parem filiorum honorem: idq; meritò, Abrahamautem nõ ferre æquo animo eiectionem Ismaelis & ancillæ (nam licèt nõ obluctaretur Sarræ ob singularem mã suetudinem, attamen durum ei videbatur: hoc est, graue, molestum, & onerosum) tũc suam solitam seruans misericordiam, & concordiæ illorum copulam constringẽs, dicit ad Abrahã: *Ne durum sit coram te verbum hoc, de puero et ancilla. Omnia quæcũque dixerit tibi Sarra, audi vocẽ eius.* Ne accipias, inquit, grauiter qđ ab ea dictũ est sed oĩa quæcunque dixerit tibi Sarra audi uocem eius. Hæc omnia, inquit, quæ nunc tibi dixit de Ismaele, & de Agar, accipe, & audi vocem eius. Ne velis, inquit, cõtristari eam, quæ tanto tempore tantum amorem

amorem ergà te declarauit: quæ non solũ semel, sed, & secundo, vt te a morte eriperet, seipsam pro tua salute exposuit, & author tuæ istius gloriæ fuit. Primum quidẽ te fecit cum tantis diuitijs ab Aegypto redire, postea vero iterum in causa fuit, vt ita te veneraretur ac obseruaret Abimelech. Ne igitur diuersa ab his, quæ locuta est cõsulas: enimuero nõ aliter eueniet. In Isaac enim eius filio tuum semen vocabitur, & ipse erit tuus hæres. Filium autem illum ancillæ crescere faciam, & in gentem magnam faciam eum, quoniam semen tuum est. Fac igitur, quæ illa tibi dixerit. Obedi voci eius. Cogita hic, obsecro, quanta subito concordia, & pax in contubernium eorum concesserit, bonitate diuina vinculũ eorum constringente. *Surrexit enim*, inquit, *mane, et accepit panes, et utrem aquæ, et dedit Agar, et imposuit super humerum eius, et puerum misit cum ea*. Vide obsecro hic iterum religiosam iusti mentem: nam quando audiuit Sarram dicentem, Eiice ancillam, & filium eius: durum ei videbatur, eo quod bene afficiebatur erga Ismaelem: verum vbi dominus præcepit, statim fecit, quod imperatum est: & genuini amoris oblitus, quasi diceret: Vbi, quid præcipit dominus, faceßant omnes affectiones: qa naturæ dominus est, qui præcipit. *Vt accepit igitur*, inquit, *ancilla panes, et utrem aquæ, egressa est cum puero*. Verum (obsecro) vide iterum, propter gratiam, quam habebat iustus apud deum, quomodo hæc quoque superna cura digna habetur. Vt ergo abijt, vagabatur per solitudinem, & cum aqua consumpta nullam vsquam inueniret consolationem, *abiecit puerum*, inquit, *subter unam abietem*. Disrumpebantur eius viscera, & dolebat multum ob immodicam erga puerum affectionem. *Sedit*, inquit, *aduersus eum, quasi ad iactum arcus. Dicebat enim. Non uideo mortem pueri mei. Et sedit è regione pueri. Clamans autem puer, flebat.* Cæterum miserator, & misericors deus, patris, & matris erga nos curam sua transcendens pietate, inquit, *Exaudiuit uocem pueri de loco ubi erat*. Miserius est, & pueri, & calamitatum Agar. Permisit tantum eam sentire, quid sit solitudo, & statim suum concessit præsidium. *Et vocauit*, inquit, *angelus Dei Agar de cælo, & dixit ei: Quid est Agar? Ne timeas: exaudiuit enim deus uocem pueri de loco ubi est. Surge, accipe puerum, & apprehẽde manum eius: in gentem.n. magnam faciam eum*. O misericordiam domini, non quia ancilla erat, obseruauit eam: sed quia patriarchę promiserat, & illius semen erat, tãtam quoque curam erga eam declarare dignatur. Dicit: Quid est Agar? Ne timeas, exaudiuit enim dominus vocem pueri. Surge, & accipe illum, & apprehende manum eius. In gentem enim magnam faciam illum. Ne mœreas, inquit, eo quod è domo ejectasis. Tãtam enim curam ego pueri agã, vt & in gentem magnam fiat. *Et aperuit*, inquit, *oculos eius*, non quia antea non viderit, sed quia nihil proderant ei aperti oculi ante supernam visitationem. Propterea cum vellet suam prouidentiam declarare, inquit: Aperuit oculos eius: id est indicauit ignoranti, & mentem eius excitauit viamque ei ostendit, vt videret locum in quo fontes aquæ scaturiebant. *Et vidit*, inquit, *fontem aquæ uiuentis, & iuit, & implenit utrem, & potauit puerum*. In inuijs viã præbuit: & perplexæ menti, nullamque salutis spem habenti suam misericordiam exhibuit, simul eam consolans, & pueri curam agens. Sic quandocunque voluerit deus, licet in solitudine simus, & in extremis afflictionibus, nullamque spem salutis habeamus, nullo alio opus habebimus, diuina gratia nobis omnia suppeditante. Nam si eius gratiam nacti fuerimus, nullus nobis præualebit, sed nos potentiores omnibus erimus. *Et erat deus cum puero*, inquit, *& creuit, & habitauit in solitudine*. Sic quando amicum, & beneuolum habemus deum, etiamsi in deserto fuerimus, multo securiores viuemus, quam ij, qui in ciuitatibus versantur. Maxima enim securitas, & inexpugnabilis murus est gratia dei. Et vt discas, quomodo, qui in solitudinibus agit, securior sit, & potẽtior his, qui in medijs ciuitatibus versantur, ingenti hominum præsidio freti: videamus quomodo Dauid de loco in locum transiens, & quasi erraticus vagans, manu superna munitus fuerit. Saul autem cum esset in medijs ciuitatibus, & tantum secum duceret exercitum, & satellites habens, & armigeros, & quotidie timebat, & tremebat inimicorũ insidias. Et ille quidem solus erat, nullumque alium secum habebat, non indigebat humano præsidio: hic vero coronatus, & purpura indutus: illius auxilio indigebat, & regi opus erat pastoris opera: & diadẽmate

Universidad de Deusto
Biblioteca

mate redimito priuati adiumentum necessarium erat. Sed si vultis, aliquanto superiora de serie huius sermonis petamus, vt omni hac historia in mediũ producta, discamus nihil fortius esse munito superna gratia, & nihil infirmius eo qui hac priuatus est, etiã si innumeris circundet exercitibus. Igitur Dauid ille cũ adhuc adolescens ob immaturã ætatem in paterna domo versaretur, quoniam tẽpus aliquando exposcebat, vt clarior eius fieret virtus, admonitus a patre, vt fratres suos inuiseret missus est ad eos. Porrò cum ad illos venisset inuisendi gratia, vbi vidit instructam aciem contra alienigenam Goliath,
E & omnem populum iuxta Saulum formidine perculsum, regemque ipsum in summo constitutum periculo, spectator volebat fieri, & abijt, vt videret nouum, & rarum spectaculum, quòd vnus homo aduersus tot milia se opponeret. Verum fratres eius non ferentes fortitudinem spiritus,
1.Re.17 prouocati sunt in inuidiã, & dicũt ad eũ: Num alia de causa venisti, quàm vt bellũ videres? Num venisti nostri causa, vt nos inuiseres? At tu vide huius prudentiam, & mansuetudinem: nihil temerarium, neque asperum eis loquitur: sed reprimens eorum flammam, & demulcens inuidiam, inquit: Nunquid non verbum est? nunquid, inquit, vidistis me arma arripere? nũ quid vidistis me adordinari cæteris in acie? Tantum videre volui, & interrogare vnde huic tantum insaniæ? Quis enim est alienigena ille, qui exprobrat exercitũ dei viuentis? Postea cũ audiret illius blasphemias, & arrogantiã, & videret trepidationẽ eorũ qui cũ Saul erant, inquit? Quid erit viro, qui illius caput execuerit: Et magnũ animi robur his verbis ostẽdebat, oẽs in admirationẽ adducens. Hæc vt cognouit Saul, mittit ad iuuenem, qui præter pastoritiã artẽ sciebat nihil: & vt vidit eius
F ætatẽ, vilipendit eũ. Deinde cũ didicisset ex eo, qũo cũ vrsis egisset qui greges suos inuaserant coactus, n. fuit admirabilis ille vir hæc narrare, nolens hinc vanam gloriam aucupari, sed in necessitate constitutus, & vt illi animos adderet, & ne spectaret ad vilitatẽ eius quod apparebat, sed ad fidẽ, quæ intrinsecus latebat, supernumq; auxiliũ quo adolescens inermis viris armatis, & pastor exercitibus fortior erat, deinde vbi rex vidit mentis eius fidem, suis illũ armis induere volebat, indutus autem ea ferre non potuit. Hoc aũt factum est, vt virtus Dei nudè monstraretur: & non armis, quæ fiebant, mira ascriberentur. Nam quoniam indutus illis grauabatur, & minus expeditus erat: deposuit arma, & accepta pera pastorali, & silicib. contra carneam illam turrim egressus est. Et vide iterum alienigenam ad vilitatem ætatis spectantem, & vide ex verbis vilipendentem iustum, & quasi contra puerum humilem exurgentem. Nam postquàm vidit eũ cum pastorali pera contra se contendentem, & glebulas solum afferentem, in hũc fermè modum ad eum dicebat: Putasti te adhuc apud oues esse, & canes quosdam persequi: & ita aduersum me, quasi contra canem instrumentis illis instructus, in pugnam venisti? statim experientia disces non tibi cum homine vulgari bellum esse. Et vsus magno verborũ fastu, tumultuabatur, armaturãq; suam oẽm mouebat, ac
G arma exerebat: Et ipse quidem armorũ virtute fidens, pugnam accessit: Dauid aũt fide, supernoq; præsidio munitus. Et prius verbis superbi elationem, & superciliũ decutiens, vt dixit ad eũ. Tu venis ad me in armis, & lancea, & tua virtute victurum te putans: ego aũt in noĩe dni Dei, vt hæc inquam dixit, sumpto ex pera pastorali silicẽ, quasi reueræ canem aliquem gregem inuadentem abacturus, funda iaculatus est: statimq; in fronte percussum alienigenam, deiecit: & festinanter educto illius gladio, caput eius amputauit, & regi attulit, finemq; bello imposuit. Atq; illius opera, & rex salutem inuenit, & omnis illius exercitus respirauit. Vidisses tunc inopinatas admirabilesque res, armatũ ab inermi deiectum, reiq; militaris peritũ ab eo qui præter pastoralem nihil sciebat cadentẽ. Quare, & ob quam causam? Quia hic quidem habuit supernam gratiam se adiuuãtem: ille aũt ea carens, in huius manus venit. Iam vide hic, q̃ absurda operatus sit inuidiæ morbus. Postquàm enim rex vidit iustum hunc tanta gloria celebrari, & tripudiantes clamare, vicit Saul in millib. 1.Re.18
b Dauid autem in decem millibus: non ferens mansuetè, quæ de hoc dicebantur,
H quanuis iuxta rationem iusti ei magis tribuerant q̃ Dauid, victus inuidia benefactori malum rependit. Et quem oportebat, vt saluatorem, & benefactorem agnoscere,

scere, eum interficere quærebat. O excellẽtem insaniam, ò stuporis magnitudinem, eum, qui vitã sibi seruarat, & omnem suũ exercitum ab alienigenæ Goliat furore liberauerat, vt hostẽ despexit: & immemor beneficij, ab affectione vincebatur: sed mẽte sua obtenebratus ab inuidia, perinde ac ab ebrietate quadam, benefactorem, vt hostem spectabat. Ita. n. se habere solet huius affectionis malitia, primum corrumpit eũ a quo generatur. Sicut. n. vermis, qui a ligno producitur, lignum primo consumit: ita, & inuidia illam primo animam corrũpit a qua nata est, & ei, cui inuidetur plane diuersa, q̃ vult affert. Ne igitur vide ad
I principium eorum quib. inuidetur, sed ad finem respice, & attende, quia malitia inuidẽtium, eos quib. inuidet clariores efficit. Nam is, cui inuidetur, subsidiarium habet dei auxilium, & gratia fruitur: qui autem inuidet, gratia spoliatur, & facile vincitur ab omnibus: & antea a suis affectionib. q̃ externis hostibus infestatus quasi consumitur, & quasi occultis mox illis deuoratur, & absumptus (vt ita dicam) submergitur. Quæ cum nobis comperta sint, obsecro fugiamus affectionis huius damnum, & omnibus viribus ab animabus nostris eliminemus. Pernicios̃issima. n. est omnium affectionum, nostramq; salutem corrumpit. vtpote diaboli inuentum: propterea, & sa-
Sap. 2. piens quidam dicebat, Inuidia autem diaboli mors intrauit in mundum. Quid est, inuidia diaboli mors intrauit in mundũ? Nam postquam mala hæc bestia primum hominem vidit immortalem, per suã malignitatem ad transgressionem mãdati induxit, per quam fecit, vt morti fieret obnoxius. Inuidia igitur deceptionem operata est, deceptio transgressionem, transgressio inobedientiam, inobedientia mortẽ. Propterea dicit: Inuidia autem diaboli mors intrauit in mundum. Vidisti quantum affectionis huius damnum? immortalitate insignem, mortalem fecit. Verum inimicus quidem nostræ salutis, sua inuidia immortalem protoplastum, in mortem condemnari fecit: misericors autem, solicitusque pro nobis dominus, per mortem suam iterum immortalitatem nobis largitus. Vnde, & maiora, q̃ amisimus inuenimus:
K paradiso eiecit, & in cœlum induxit: mor-
Ro. 5. te condemnari fecit, & immortalitatẽ nobis donauit: paradisi delitijs priuauit, & regnum cœlorum nobis præparauit. Vidisti solertem domini tui sapientiam? & quo modo ea, quę per inuidiam diaboli contra salutem nostram facta sunt, in caput illius conuertit? non. n. solum nos maioribus dignatus est, sed & ipsum illum nobis subiecit, dicens: Dedi vobis potestatem calcan- Luc.10.
c di super serpentes, & scorpios. Proinde hęc omnia cogitantes, & inuidiam ex animabus nostris effugemus, & studeamus, vt diuinam consequamur gratiam. Næc. n. nostra armatura solida, & inexpugnabilis, hæ nostræ maximæ diuitiæ: per hãc, & Ismael, quanuis adolescens, & in solitudine, rerumq; omnium inopia, statim creuit, & in gentem magnam factus est. Quia deus erat, inquit, cum puero. Hinc sermo noster egressus est. Despiciamus igitur, oro, præsentia, desideremus futura: gratiam dei omnibus præferamus, & per vitam optimam multam fiduciam nobis antea reponamus: vt & præsentem vitam citra mœrorem transigamus, & futura bona consequamur, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui cum patre simul, & spiritu sancto sit gloria, nunc, & semper, & L
in secula seculorum, Amen.

Homilia xlvii.

INgens lucrum, grandisq; thesaurus in verbis, quæ hodie lecta, tametsi pauca sint, latent. Eo. n. modo se habent diuina eloquia, vt multas diuitias non in multitudine verborum, sed breuitate sermonum contineant. Age igitur aperiamus, quæ dicta sunt, & discamus diligẽter eorum, quæ hodie lecta, vim, & mentem. Nam sic iterum sciemus, & patriarchæ copiosam virtutem, & dei excellentem misericordiam. *Et factum est*, inquit, *post verba hæc deus tentabat Abraham*. Quid volunt subito verba hæc, Et factum est post verba hæc tentabat deus Abraham? Considera obsecro, diuinã scripturam: quomodo iam vult detegere nobis iusti virtutem: & quia narratura est, quomodo Abraham a Deo tentatus sit: prius vult, vt discamus tempus, quo hæc patriarchæ præcepta sunt, & quando iussus est offerre Isaacum: vt scias magnam patriarchæ obediẽtiam, & quomodo nihil præferendum sit his, quæ Deo placuerint: Quid igitur est. Factum est autem post verba hæc? Quoniam posq̃ natus est Isaac, M
qñ vidit Sarra Ismaelem simul versari cũ

Isaac

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isaac sicut heri vobis diximus, ægreferens hoc, dicebat Abrahæ: Eijce ancillam, & filium eius. Non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo. Cumque hoc videretur durum patriarchæ, volens eum deus consolari, ait: Audi Sarram vxorem tuam, & fac, quod ab ea dictum: neq; videatur tibi durum, quod dictum est de puero hoc, & ancilla. In Isaac.n.vocabitur tibi semẽ, & illum quoq; faciam crescere in gentem magnam, quia semen tuum est. Et omnis promissio, quam a deo habebat, eo tendebat, vt nati ex Isaac in magnum populum propagarentur. Itaq; aliquandiu bona spe alebatur iustus, & vicissim affligebatur ac tentabatur, & afflictionum præmia recipiebat: nunc autem præ oculis videbat successurum hæredem, magnamq; inde voluptatem percipiens, impauide, & secure agebat. Verum, qui abscondita cordium nouit, volens nobis iusti huius detegere virtutem, & magnum amorem, quem erga se gerebat, post tot promissiones, & hanc quoq; quæ recens facta, & cuius memoria adhuc in auribus illis sonabat, cum iam adoleseceret Isaac, & in ipso ætatis flore esset, crescereturq; patris erga illum dilectio, post verba promissionis, & postquam dixit: In illo vo
A cabitur tibi semẽ, & ille erit successor tuus,
Ca. 22. *Post verba hæc*, inquit, *tentabat deus Abrahã.* Quid est, tentabat? non quòd ipse ignoraret, tentatione illum probauit, sed vt & hi, qui tunc erant, & qui ab eo tempore vsq; ad præsens, istucipsum patriarchæ desiderium, & obedientiam in præceptis dominicis præ se ferre discant. *Et dixit*, inquit, *ad eum: Abraham, Abraham. At ille dixit: Ecce ego.* Quid vult verbi duplicatio? Magnæ beneuolentiæ erga patriarcham argumentũ est, & monstrabat ei vocatione ipsa, quod magnum aliquid ostensurus esset. Vt igitur attentiorem redderet, vocationem geminabat, & dixit: Abraham, Abraham. *Ille autem dixit: Ecce ego. Et dixit: Accipe filiũ tuum dilectum, quem dilexisti Isaac, & vade in terram excelsam, & offer eum in holocaustum super vnum montium, quem tibi dixero.* Magnũ præcepti pondus, & res humanam transcẽdens naturam. Accipe filium tuum dilectum, quem dilexisti, Isaac. Vide quõ per verba ista maius incendium succendit: & fornacem amoris, quo iustus in Isaac affectus erat, violentius excitat. Accipe filium tuum dilectum, quem dilexisti, Isaac. Vnũ quodque verbum per se sufficeret ad saucia dam animam iusti. Non enim simpliciter dixit, Isaac: sed addidit, filium tuum, quẽ præter omnem expectationem genuisti, &
B in ipsa senecture habere potuisti: dilectũ, desiderabilem tuum, quem tam immodice diligis Isaacum, quem successurum tibi expecta, ex quo, & semen tuum multiplicandum promisi: & in tantum multiplicandum, vt stellarum multitudini, & arenæ, quæ est iuxta littus maris adæquetur. Illum ipsum accipe, & vade in terram excelsam, & offer eum ibi in holocaustum super vnum montium, quem tibi dicam. Admiror ego, quomodo hæc iustus auribus ferre potuerit. Illum enim ipsum, inquit, tam desiderabilem tibi, offer mihi in holocaustum super vnum montium. Quid igitur iustus? non turbatus est animo, non cõfusus est mente, non consilio destitutus est: in tam graui præcepto non cogitabat, non ratiocinabatur secum, Cur hoc? Qui mihi præter omnem expectationem beneficium exhibuit, qui per misericordiam suam emortuam Sarræ vuluam generationi idoneam fecit: nunc post quam ablactatus est & creuit, & in flore ætatis est, occidere, & in holocaustum offerri præcipit, qui paulo antea dixit, In ipso vocabitur tibi semen: nunc diuersa præcipit. Et quomodo implebuntur, quæ ab eo præcepta? Quo pacto enim fieri potest, vt radice
G execta rami pullulẽt, vel succisa arbore fructus proueniant, vel fonte arefacto fluuij reddantur? Iuxta hominis rationem talia fieri non est possibile, deo autem volente fieri possunt omnia. Cæterum horum nihil cogitauit secum iustus ille, sed sicut gratus famulus, omni ratione humana vnam tantum rem curabat, vt imperata opere impleret: & quasi factus ab humana natura alienus, & postponendam ducens diuinis præceptis omnem affectionem, & dilectionem, ad implenda bona festinauit. *Et cum surrexisset*, inquit, *Abraham mane, strauit asinam suam: accepit autem secum duos seruos, & scissis lignis in holocaustum, cum surrexisset profectus est. Et venit in locum, quem dixit ei deus: die tertio.* Vide quomodo misericordem dominum, quomodo & interuallo loci, iusti probauit virtutem. Cogita autem, quid probabile fuerit triduo illo sustinuisse iustum. Reputabat enim secum, sibi præceptum esse, quòd suis manibus tam dilectum

filium occidere debeat, & nec rem illi cõmunicare, & detegere audeat. Et obstupesce pium religiosumq;, & prudentẽ animum. Quia enim sciebat magnitudinem præcepti, prorsus hoc significauit, neque pueris, neque ipsi Isaac: sed solus secũ agonem illum decertabat, & quasi adamas manebat inuictus, robur cogitationum tantum declarans, & non multa cau
D satus obtemperabat magno cum desiderio nutui diuino. *Sed postquam ad locum illum peruenit, vt respexit*, inquit, *Abraham oculis suis, vidit locum a longe, & dixit seruis suis. Sedete hic cum asina*, Vide & hic iusti magnam prudentiam, & pueris vult esse occultum: per omnia declarans, quòd cũ feruenti alacritate, & intento desiderio implere vellet, quod deo probabatur. Nam, quia sciebat, quod nouum, & inauditum esset, neq; ab vllo vnquam tale quiddam factum erat antea, facit, vt lateat pueros. *Et relictis eis cum asino*, inquit, *Hic expectate. Ego enim, & puer ambulabimus, usque illuc, & cum adorauerimus, reuertemur ad uos*. Ignorans futurum, quod dicebat, sed prophetauit quidem ignorans tamen fortassis. Dice
R bat autem hæc pueris, forte, vt imponeret eis, & faceret, vt ibi manentes non sequerẽtur. *Accepit autem Abraham ligna holocausti, & imposuit Isaac filio suo. Tulit quoque in manibus ignem, & gladium, & perrexerunt duo illi simul.* O animæ fortitudinem, ò spiritus soliditatem. Et imposuit, inquit, Isaac ligna holocausti: ipse autem gladium, & ignem accepit, & iuerunt ambo simul.
E Qualibus oculis spectabat puerũ ligna afferentem, super quæ non multo post illum impositurus erat? Quomodo manus ferre potuit ignem, & gladium? Et manus quidem ferebat ignem, qui sensibilis erat, intus autem accendebat ipsius mentem, & rationem absumebat, & persuadebat, vt vinceret amor in deum: faciebatque cogitare, quod ijs, qui iam dederat supra humanam naturam factum esse patrem, iterum posset, & nunc, quæ humanam transgrediuntur rationem operari. Cæterum vide obsecro præterea, ante sensibilem ignem, incendium, quod paulatim exardescebat, & iusti mentem concremabat. *Dixit autem*, inquit, *Isaac ad Abraham patrem suum: Pater.* Sufficiebat hoc verbum ad lancinanda iusti huius viscera. *Ille autem dixit: Quid est fili?* Patrem vocas, paulo post futurum orbum: & ego filium appello, qui nõ multo post altare ascensurus est, meis occidendus manibus. Deinde puer, inquit: *Ecce ignem affers, & ego ligna, ubi est hostia immolanda? ubi est ouis ad incensum?* Considera obsecro hic, quomodo probatur iustus, quomodo tulit auribus: quomodo potuit respondere puero, quomodo non est confusus mente, quomodo futura occultauit a
F puero, sed inquit generoso spititu, & forti anima: *Deus uidebit sibimetipsi de oue ad holocaustum fili.* Vide etiam hic, ignarus insinuat iterum, quòd futurum. Videbatur.n. per responsum decepturus Isaac, sed illum quidem verbis interim solatur: ipse autem maiorem grauioremq; dolorem pertulit, verba in anima versans, & cogitans pueri elegantiam externam, internamque pulchritudinem, obedientiam, gratiam, ætatis florem. Cumque irent ambo, venerunt ad locum, de quo dixit ei dominus. Venerunt, inquit, ad montem excelsum, quem scilicet ei dominus indicaret. *Et ædificauit ibi Abraham altare.* Iterum obstupesco iusti fortitudinem, quomodo potuerit extruere altare, quomodo valuerit, quomodo nõ defecerit præ angustia: sed, & altare ædificauerit, & imposuerit ligna. *Et ligatum filium suum Isaac imposuit super altare. Et extendit Abraham manum suam, ut acciperet gladium, & occideret filium suum.* Ne simpliciter prætercurramus, dilecti, quæ dicta sunt: sed cõsideremus, quomodo non auolarit a corpore anima, quomodo potuerit suis manibus colligare, & lignis imponere tam dilectum, tam amabilem vnigenitũ. Et extendit, inquit, Abraham manum suã, vt arriperet gladium ad occidendum filiũ suum. O religiosam animã, ò fortẽ mentẽ ò ingens desideriũ, ò rationem vincentẽ humanam naturam. Accepit, inquit, gla-
G diũ, vt occideret filiũ suũ. Vtrũ admirer, & obstupescã iustius, fortemne spiritũ patriarchæ, an pueri obedientiam: quod neque reluctatus est, neque factum ægre tulit, sed cessit, & obtemperauit his, quę a patre facta sunt? Et sicut agnus, cum silentio super altare accubuit, expectans patris dexteram. Verum vbi illa pia mens sua omnia consummauit, & nihil intermisit: monstrans bonus dominus, quod non occidere puerum, sed potius iusti detegere virtutem volens hæc imperauerit: coronato iusto ob voluntatem suam, & accepta

Universidad de Deusto
Biblioteca

consummata hostia ex mente patriarchæ, nunc, & suam declarat misericordiam. *Et vocauit*, inquit, *angelus domini de cælo, dixitque Abraham, Abraham.* Nam quia videbat iustum iam accinctum, & paratum ad immolationem, & volentem implere mandatum dñi, ideirco vocat eum de cælo, & dicit: Abraham, Abraham. Bene, & hic geminatione vsus est, vt superetur impetus iusti, & quasi per vocem detineatur iusti dextera, iam tendens ad pueri cædem. *Et dixit: Ecce ego. Et dixit: Ne iniicias manus tuas in puerum, neq; facias illi quicquam. Nunc enim*
H *cognoui, quia times deum tu, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me.* Ne injicias, inqt, manum tuam in puerum. Non hoc præcepi, vt opus perficiatur, neque volo, vt occidatur puer tuus: sed vt obedientia tua manifesta fiat omnibus. Igitur ne feceris ei quicquam. Contentus sum voluntate tua, & ex hac te corono, & prædico. Nunc.n. cognoui, quia times deū tu. Vides qūo humiliter se nostrę infirmitati hoc verbo attemperat? Quid igit? ignorabat ne ante hoc iusti virtutē, & nūc cognouit oīum dñs: Nō hoc inquit, dicens nunc ipse cognoui. Sed quid dicere vult? Nunc, inquit, omnibus declarasti, qūo syncero timore deū colas. Nā ego sciui famulum meū. Quę aūt nūc a te facta sunt, in doctrinam sunt tam præsentibus, quàm futuris. Innotuisti enim nunc omnibus quòd timeas deum, & mā data eius opere cures implere, quia non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Illi qui tam dilectus, quem teneriter, tamq́ue germanè amas, nō pepercisti propter me; propter mādatum meum: propterea quia ego tibi præcepi, prætulisti mandatum meum filio tuo: proinde, & filium tuum accipe. Propter hoc enim præcepi tibi, vt & semen tuum extenderetur: redimitus ergo obedientiæ tuæ corona, abi. Ego enim voluntatem coronare soleo, & propter mentem præmia præsto. Opere impleri congruit, quæ a te dicta sunt, & pueris tuis, & Isaac: illis enim promisisti. Cum adoraue-
I *rimus, redeamus. Ecce hoc nunc erit:* & puero tuo rogāte, Vbi ouis est ad holocaustum? deus videbit sibimetipsi de oue ad holocaustum, dixisti, ecce cum respexeris, inquit, oculis, vide non procul à te.ouem, quam scilicet pro puero sacrificabis. *Vt respexit enim*, inquit, *vidit: et ecce aries vnus detinebatur cornibus in arbusto Sabex: & abiit Abraham, & accepit arietem, & obtulit illum in holocaustum pro Isaac.* Vide religiosam tuam mentem, ecce id quod prius dixisti puero, hoc tibi præparaui. Et accepit, inquit, & obtulit in holocaustū pro Isaac filio suo. Vidisti dei misericordiā? Et sacrificium consummatum est, & patriarcha religiosam suam mentem declarauit, & à voluntate coronam reportauit: & Isaac accepto redijt cum innumeris coronis. Hæc autem omnia figura fuerunt crucis, propter ea, & Christus Iudæis dicebat: Abraham pater vester exultauit, vt videret diē meū: Ioā.8.g
& vidit, & gauisus est. Quomō vidit, qui temporibus præcessit? per figuram, per vmbram. Sicut enim hic ouis oblata est pro Isaac, ita & rationalis agnus oblatus est pro mundo. Oportebat enim in vmbra describi, & præsignari antea veritatem. Vi-K
de obsecro hic, quomodo omnia per vmbram præfigurata sunt: vnigenitus illic, & vnigenitus hic: dilectus illic, & germanus, dilectus, & hic ac germanus. Hic enim est Matt.3.
filius meus dilectus, in quo mihi bene cō- d
placui. A patre ille in holocaustum offer- Luc.9.c
tur, & hunc pater exposuit. Et clamat Paulus, dicens: Qui sanè proprio filio suo non Ro.8.f
pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non, & cum illo omnia nobis data sunt? Hucusque vmbra, postea rerum veritas magna excellentia monstratur. Agnus enim hic rationalis pro toto mundo oblatus est, totum orbem terrarū purificauit homines ab errore liberauit, & ad veritatem adduxit: terram cœlum fecit, non elementorum immutata natura, sed conuersatione cœlesti hominibus super terram degentibus allata. Propter hunc omnis dæmonum cultus solutus est, Propter hunc non adorantur lapides, & ligna ab hominib. & ante insensata insigniti ratione non procidunt, sed omnis absit error, & veritatis lux orbe illustrauit. Vidisti veritatis excellentiam? vidisti quid vmbra, quid veritas? *Et vocauit*, inquit, *Abraham nomen loci illius. Dominus uidit: ut dicant hodie, in monte dominus uisus est.* L
Vide iusti religiosam mentem, qūo vndequaque ex his, quæ acciderant appellationes locis imponit. Visitationem enim à deo factam, volens quasi in columna ærea insculpere loco per appellationem, vocauit nomen loci, Dominus vidit. Sufficiebat quidem iusto pro pramio, q̄ viuus rediret

diret Isaac, & quòd meritus erat illā eximiam laudem, nempe quòd dicit: Nunc cognoui, quòd times deum tu, veruntamē his qui donis certare cupit, & beneficijs semper vincit mentem nostram, coacernat etiam nunc iusti voluntatis remunerationes, & inquit iterum ad illum. *Vocauit enim angelus domini Abraham secundo de cælo dicens: Per memetipsum iurauī (dicit dominus.) eo quòd fecisti verbum hoc, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me: profectò benedicēs benedicam te, & multiplicans multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut arenā, quæ est in littore maris. Et hæreditate possidebit semē tuū ciuitates hostium. Et in semine tuo benedicētur omnes gentes terræ, eo quòd audisti vocē meam.* Quia inquit, implesti præceptum meū, & tuam obedientiam per omnia declarasti, propterea audi: Per memetipsum iura-
M *ui dicit dominus.* Vide quomodo in sermone se demittit dominus: per metipsum, inquit, iurauī, vt confidas oīno euentura tibi, quæ a me dicta sunt. Quandoquidem enim homines promissis iuramenta adhibent, vt stabiliorem accipiant promissionem ij, quibus promittitur: eapropter, & dominus humana vsus consuetudine, inquit: Per memetipsum iuraui, eo qđ feçisti verbum hoc, & non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Considera obsecro misericordiam domini. Non pepercisti filio tuo dilecto propter me, & sanè viuum reducit. At nondum finē vides dilecte sed voluntatem, & mentem disce, qua faciebat mandata citra ratiocinationem curiosam. Quantum enim ad voluntatem attiner, cruentauerat dextram patriarcha, & per cutem pueri immiserat gladium, perfectumq́ue obtulerat sacrificium: ideirco, & dominus, quasi sacrificio re ipsa consummato, laudat iustum, & dicit; Non pepercisti filio tuo dilecto propter me. Tu quidē non pepercisti propter meum mandatum, ego autem peperci propter tuam obedientiam. Propter hanc tuam obedientiam remunerans te. Benedicens benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. vide cumulatam benedictionem. Hic qui per voluntatem tuam occisus est in tantam multitudinem propagabit semen tuum, vt stellis, & arenæ adæquetur. Et omnes gen-
A *tes in semine tuo multiplicabuntur, eo* quòd audisti vocem meam. Hæc omnia, inquit, tibi propter obedientiam erunt. Nonne plurima nobis bona conciliat, quod obedimus Deo, & præceptis eius obtemperamus? Ideo sicut patriarcha ille, ne curiosius inquiramus quare talia ab eo imperata sint: & vt grati serui impleamus mā data, rōnemq́; eorum relinquamus domino. Si sic docuerimus nosmetipsos, poterimus, & eadem obedientiam declarare, quā iustus ille, easdemq́ue consequi coronas. Quomodo autem obediemus? si mandata eius opere adimpleuerimus. Non enim auditores. inquit, legis iustificantur, sed facto Ro.2.b
res. Quæ enim vtilitas, si quotidie audiamus, & opera negligamus? Ideo oro, vt ad agenda opera festinemus, neque enim aliter saluari nos possibile est: vt & peccata nostra abluamus, & misericordiam Dei consequamur gratia, & miserationib. domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, & spiritusancto sit gloria nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia xlviii.

Vldistis heri patriarchæ fortitudinem? B
vidistis animam adamante solidiorem, quam ille habuit ob magnam in Deum charitatem? Sacerdos pueri factus est, & proposito quidem cruentauit dextram, sacrificiumq́ue obtulit, per ineffabilem autem misericordiam Dei saluo, & sano filio suo recepto redijt: & propter voluntatem prædicatur, coronaq́ue fulgida redimitur, & summum agonem certauit, & per omnia pietatem mentis suæ declarauit. Videamus autem, & hodie iustum illum, quantam filij habuerit curam. Nam postquam a sacrificio illo nouo, & admirabili redijt, excepit eum Sarræ luctus: cum autem petiisset a filijs Chet possessionem sepulchri, empto loco imposuit mortuum. Hoc primum principium possessionis fecit patriarcha propter Sarræ mortem: monstrans nobis scriptura diuina virtutem patriachæ per omnia, & quod sicut peregrinus, & aduena toto tempore egit: atque hoc assignauit, vt discamus quod tanto superno præsidio fruens, & sic illustris factus, & in tantam multitudinem diffusus, proprium sepulchrum non possedit, sicut nunc multi faciunt, agros, & villas, infinitamq́; aliam substantiam possidere studentes. Habebat C
enim sufficientes diuitias mentis, & de alijs non erat anxius. Audiant qui repente, & in vno tēporis momento oīa corra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dunt, & vbiq; (vt ita dicam) suæ auaritiæ concupiscentiam extendunt: imitenturq; patriarcham, qui nullibi habuit locum, quo Sarræ collocaret reliquias: tunc primum, qnãdo ab ipsa necessitate cõpulsus est, emit agrũ, & speluncam à filijs Chet. Nam quòd spectabilis erat apud Chananæos, audi filios Chet ad eum dicentes.

Cap. 23 *Rex à deo es tu in nobis, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum: nullus enim nostrum prohibebit te à sepulchro suo.* Cæterùm vide iustum, quomodo operibus suis doceat optimæ vitæ mores, & non prius vult accipere monumentum, priusquam iustum dinumeret pretium. Nam licèt vos, inquit, ita benevoli erga me sitis: at ego non patiar, nisi prius debitum pretium dependerim: & sic accipiam sepulchrum. Et data, inquit, pecunia, accepit sepulchrum. *Fuit autem, inquit, vita Sarræ centum vigintiseptem annorum, & mortua est, & sepeliuit Sarram vxorem suam in spelunca agri duplici, quæ est è regione Mambre.* Et qui tam clarus, & spectabilis, & tantam apud deum habens fiduciam, & apud omnes qui ibi agebant in tanto honore erat, vt & à filijs Chet rex nominaretur, neque gradum pedis possidebat. Propterea, & beatus Paulus prædicans virtutem iusti, scribens dicebat. Per fidem peregrinus fuit Abraham in terra promissionis veluti aliena, cum in tabernaculis habitasset cum Isaac, & Iacob cohæredibus eiusdem promissionis. Deinde docens nos, quomodo fide peregrinus fuerit subdidit: Expectabat enim habentem fundamenta ciuitatem, cuius opifex, & cõditor est deus. Spe, inquit, futurorum despiciebat præsentia, & expectatione maiorum bonorum, minus curabat ea, quæ in præsenti vita sunt: atque hæc ante legem, & ante gratiã. Qualem igitur habebimus nos excusationem, dic oro, qui post tot annunciationes, & promissiones ineffabilium bonorum inhiamus præsentibus, & emimus agros, & vbique clari esse studemus, colligimusque hæc omnia per auaritiam, & rapinam? Et id quod beatus propheta cum lamento dicebat: Væ his qui coniugunt domum domui, vt quid à proximo auferant: hoc nos operibus implemus. An non quotidie fieri videmus spoliari orphanos prædæ patere viduas, infirmos à fortioribus opprimi? Verum iustus ille nequaquam sic, sed sepulchrum emere cum voluit, quoniam vidit eos à quib. petijt, dare volentes, non prius accepit, quàm iustum dependisset pretium. Hæc itaque mente versantes dilecti, nos qui sub gratia eum, qui ante legem imitemur: & ne multa possidendi cupiditate accensi, maiorem, & grauiorem augmentemus ignem inextinguibilem, & flammam intolerabilem. Audiamus enim si in huiusmodi, & auaritijs manserimus, ea, quæ dicta sunt diuiti illi: Stulte, ista nocte animam tuam auferent: quæ autẽ præparasti cuius erunt? Quare (dic mihi) tantopere studes, vt colligas ea, quæ non multo post hinc abripiendus, hic relinques, & ex eis non solum nihil vtilitatis percipere valens: sed, & onus peccatorum in humeris propijs ferens, & inutili pœnitudine ductus: nam ea, quæ a te collecta sunt, in ostium deuenient manus, tu autem pro his rationem, & pœnam dabis? Quantæ igitur est dementiæ alijs laborare, & te propterea pœnam dare? Esto autem hactenus ita negligenter nos gesserimus, nunc saltem quod decet, consultemus: & non tantum operam demus, vt nobis opes affluant, sed vt, & iustitiæ magnã rationem, & curam geramus. Neque enim res nostræ intra hanc vitam totæ conclusæ sunt, neque semper in aliena hac regione erimus: sed non multo post in propriã remeabimus patriam. Omnia igitur faciamus, ne alibi egeni simus futuri. Nam quæ vtilitas, in aliena regione multas diuitias relinquere in propria aũt, & in patria necessarijs eare re? Itaque oro, festinemus dum adhuc tempus est, vt illuc transferamus etiam, quæ in hac aliena habemus. Enimuero licèt multum inter se distent, facilis tamen est transuectio. Et securè illuc transferimus, & in thesauro indeprædabili reponimus quæcumque per pauperum manus præmittimus. Eorum enim manus in cœlestia promptuaria sibi data reponunt? Quoniam igitur tanta, & facilitas, & securitas: quare moramur, & non omni studio hoc facimus, vt ibi ea inueniamus vbi eis maxime opus erit? Propterea patriarcha ille quasi alienam inhabitat Chananæam: quia illam expectabat ciuitatem, cuius opifex, & conditor est deus. Si igitur voluerimus iustum hunc imitari, & nos in illa occurremus, & in sinus patriarchæ veniemus. Operum enim

D Heb. 11 b

Esa. 5. b

E

L uc. 12 c

F

enim communio, & fruitionis cõmunionem præstat. Verum si placet redeamus ad sermonis seriem, & videamus post Sarræ

G mortem quantam iustus curam agit pueri. Isaac dico. Audiamus igitur diuinam

Cap. 24. scripturam nobis narrantem. *Et Abraham erat senex, qui profecerat diebus. Et dominus benedixit Abraham per omnia.* Quare hæc nobis assignauit scriptura: quia patriarcha diligenter curaturus erat, vt sponsa Isaaco adduceretur, ideo nobis eius ætatem assignauit. Quando enim inquit ad extremã senectutem peruenit, volens Isaacum a Chananæorum cognatione liberum esse: ita ne inde vxorem duceret, vocato, inquit, famulo prudentiore, commendat ei negocium hoc, & dicit: *Pone manum tuam subter femur meum.* Lingua Græcha habet subter femur: Hebraica verò, subter lumbum. Et quare sic dicit? Mos ille veterum erat. Aliter autem dic, quod hinc principium natiuitatis Isaac fuit. Et vt discas, quod hoc facere consueuerint, vide: quia ipse imperat, vt manum ille eo ponat. Statim autem, vt apposuit, *Et adiuro,* inquit, *te per dominum deum cœli, & deum terræ.* Vide quo, & famulum docet, vt sciat vniuersorum conditorem. Nam qui dixit, deũ cœli, & deum terræ, omnem creaturam comprehendit. Et quod iuramentum? *Vt non accipias vxorem filio meo Isaac de filiabus Chanaan, inter quos ego habito: sed in terram meam in qua natus sum vade, & ad cognationem meam, & inde accipies vxorem filio meo Isaac.*

H Vidisti mandatum patriarchæ, quod famulo dedit? At ne perfunctorie prætereas dicta, sed cogita mentem, & propositum iusti, & quo spectarit, & attende quomodo veteres non quærebant substantiam multam, non diuitias, non seruos, & iugera agri tot, & tot, non externæ venustatis formam, sed animæ pulchritudinem, & morum nobilitatem. Nam quoniam videbat malitiam eorum, qui in Chananæa habitabant, sciens quantum bonum sit sortiri coniugem ijsdem moribus viuentem, præcipit seruo, & iuramentum adhibet, vt ex sua cognatione vxorem adducat Isaac, & neque interuallum locorum, neque aliæ difficultates segnem eum in his reddant: sed sciens rei necessitatem, omni cura mittit seruum. Cæterum patriarcha habens respectum virtutum animæ, & abhorrens a vicinorum malitia, ita quidem se gerit: at nunc omnes tale quiddam ne cogitarent quidem. Nam etsi malis innumeris plena sit, hoc solum inquirunt, quantum abundet pecunijs, cætera omnia posteriore loco habent, nescientes quod cum mens peruersa sit, licet indicibiles affluant diuitiæ, facilius in extremam venient inopiam: & nihil proderunt opes, cum nõ sit ibi mẽs, quæ bene illas dispensare queat. Verum patriarcha seruo satis magnum mandatũ dedit, & iuramento eum adstrinxit. Vi- I deamus autem nunc, & serui probitatem, quomodo imitatus sit pietatem domini. Nam postquam vidit tanto serio iustum sibi præcipere, dicit ei: *Si non voluerit vxor venire mecum, vis filium tuum in terram vnde existi inducam?* Vt ne, inquit, si difficultas aliqua incidat, transgrediar mandata tua rogo, quod oportebit me obseruare? & num placet tibi, vt illuc abeat Isaac, & accepta sponsa redeat, si non voluerit (vt mãdasti) venire mecum? Quid igitur iustus? denegat hoc, & dicit: *Ne reducas filium meum illuc.* Non erit hoc tibi opus. Qui enim mihi hoc annunciauit, & promisit semen eius ita multiplicandum, etiam hoc prospere faciet succedere. Ne igitur abducas illuc filium meum: dominus deus est cœli, & terræ. Vide quomodo superius iurans, seruum de omnium condi ore docet: & nunc præcaturus, iterum eadem verba dicit: per omnia docẽs, vt seruus profecturus in illo fiduciam habeat, & de bono rei exitu bene speret, Docet enim eum quantam olim ab initio beneuolentiam dei inuenerit, & quod ille qui a domo paterna euocauerit, & vsq; ad hoc tẽpus ita gubernãt, iamq; in tam prouecta senecta Isaac dederit, prospera etiam, quæ adhuc restant faciet. *Dominus enim,* inquit, *cœli, & terræ, qui assumpsit me de domo patris mei, & de terra in qua natus sum, ille ipse qui loquutus est mihi: Tibi dabo terram, & semini tuo.* Ille qui tantam erga me declarauit benignitatem, & curam, ipse mittet angelum suum ante te, & inde accipiet filio meo vxorem, Bene animatus, inquit, abi: certus .n. sum quod qui tantis me beneficijs hactenus prosequutus est, prioribus etiam illud adder, & mittet angelum suum ante te. Ipse, inquit, præcedet te, & viam præparabit in omnibus, vxoremque tibi notam faciet, vt accepta ea huc redeas. Quod si contingat, quod absit, vt reluctetur vxor venire

Universidad de Deusto
Biblioteca

huc, alienus eris à maledictione iuramenti. Nam filium meum illuc non reduces. Nullum enim mihi dubium est, quin dominus secunda tibi faciat omnia. Declarat itaq; quomodo virtute diuina bene fidat, & prohibet seruum, ne filium illuc inducat. Postea, cum diligenter mandasset seruo, curaq; eum liberasset (verebatur enim ne mandato non impleto periurij reus fieret.) [Posita, inquit, manu sua subter femur, iurauit ei sup verbo hoc, qđ filiũ suũ illuc nõ abduceret.] Vidisti qũo ab initio seruus indicauit suam erga dñm beneuolẽ
L tiam? Vide nunc quomodo ex patriarchę dactrina melior euaserit, & imitatus fuerit domini pietatem, atque religionem.
[Acceptis enim inquit, decẽ camelis: & de omnibus quæ domini sui erant, surrexit, & profectus est in Mesoporamiã, in ciuitatem Machor, & stabulari eos fecit extra ciuitatẽ iuxta puteum aquæ vesperi, qñ egrediũtur aquaturæ. Et dixit: Dñs deus dni mei. Abrahã.] Vide serui sapiẽtiã, orbis domi nũ à patriarcha nominat. Domine enim inquit, deus domini mei Abraham, qui tãta in illũ beneficia collocasti. Et quid miraris, si seruus eum vocat deum Abraham? ipse omnium deus, monstrans quomodo iustorum virtutem magni faciat, inquit,
Exo.3. Ego sum deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. & dicit: Domine deus domini mei Abraham fœliciter occurre mihi hodie, & fac misericordiam cum seruo tuo Abraham, quasi diceret, Fac vt impleantur quæ ille vult, & iuxta eius sententiam prospera fac omnia, Fac misericordiam cũ domino meo Abraham. Quid est, fac misericordiam? voti compotem eum fac. [Deinde, inquit: Ecce ego steti prope fontem aquæ, filiæ autem habitantiũ ciuitatẽ, egrediuntur, vt hauriant aquã, & erit virgo, cui ego dico, Inclina hydriã tuã, vt bibã: & di
M xerit mihi, bibe, & camelos tuos potabo, vsquequo bibere cessẽt. Illã pparasti puero tuo Isaac: & in hoc cognoscã quod fecisti mĩam dño meo Abrahã.] Vide serui prudẽtiã: Nã qa sciuit patriarchæ hospitalitatẽ, & quia virginẽ inde ducendã cõgruebat ijsdem essẽ præditam moribus, quibus iustus: nullam aliam coniecturam inquirit, sed characterẽ virginalis animi hospitalitate colligere vult, & inquit: Siquando ego aquam ab ea petiuero, dicens, Inclina mihi hydriam: & non solum faciet quod petiui, sed & cãdorem, ac liberalitatẽ mentis suæ declarabit, & dicet: Etiam camelos tuos aquabo, Morum suorum mititatem satis, ex aquæ præbitione ostendendo. Animaduerte obsecro, quantum fuerit, quòd virgo tenera aquam non solum annuerit eius petitioni, & deposuerit ab humeris hydriam, & satietatem præbuerit petenti, viro peregrino, & prorsum ignoto: & non solum illi dederit, Sed & camelos oẽs aquauerit, & per ea quæ fiebant monstrauerit animæ suæ ingenuitatem. An ne scitis quod multi etiam viri denegant sæpe petentibus talia? Et quid dico de aqua quæ præbetur? Interdum cum faces tenent, & ab accedentibus orantur vt paulisper expectent, quò lumen accendant: id facere renuunt, tametsi nihil inde minuatur ignis, & multi sint qui accendere possint. Hic autem & mulier & puella, & hydriam super humeros ferens, non solum A
non grauatim tulit quòd ab ea peteretur: sed & plusquam petitum erat, concessit: & potum dedit vt petebat, & ex seipsa etiam camelos potare festinat. Annuerat enim misericors deus patriarchæ precibus angeloq; sibi misso omnia illa disposuit fieri, sicut seruus petiuerat. Dein postquã vidit reipsa preces patriarchæ efficaces, & obtinuit imaginem, quam optabat, illiusq; eximiam vidit hospitalitatem: vide quid fit, dicit enim: [Festinauit, & euacuauit aquã in cannales, & cucurrit ad fontem, vt hauriret aquã, & aquauit oẽs camelos eius.] Vide locupletissimã prõptitudinẽ. Et euacuauit hydriã, & cucurrit. Quo mõstratur puellæ indicibilis alacritas: qa neq;, vt aliena ausugit, neque prætextu continentiæ petitioni renuit: sed cum multa mititate inquit, Bibe domine. Cogita, obsecro, quanta etiam ea ætate fuerit continentiæ diligentia, & modestiæ eminentia, hospitalitatisq; frequentia. Quibus non opibus hæc sunt precios̃iora? Quibus non thesauris hæc sunt præferenda? Hæc summados, hæc innumera bona, hæc thesaurus qui non cõsumitur. Videns igitur prudẽs B
seruus efficacem dei prouidentiam. [Discebat eã, inquit, & silebat, vt sciret prospere ne fecisset dñs iter suũ an nõ.] Quid ẽ, discebat eam? Verba puellæ diligenter cõsiderabat, aspectum, incessum, habitum, aliaq; omnia: & expectabat, vt sciret an prosperum fecisset dominus iter suum, an non.

non. Nam quæ iam facta erant, dictæ insignitam, & plurimam virginis indicabant virtutem. Et ideo remunerans eius obedi
H tiam, & aquæ suppeditationem, [Apponit ei inquit, inaures aureas, & duas armillas, & diligenter addiscebat, vt se heberet. Et rogabat, cuius filia esset: & nũ eẽt apud patrem eius locus diuersorij.] Cõsidera, & hic puellæ respõsum. Nam sicut cũ aquã peteret, non solũ eã dedit, sed, & camelos illius potauit: ita, & hic rogante seruo nũ esset locus, & cuius esset filia: inquit, [Filia sum Bathuelis, Melcha quem genuit. Nachor.] Dicit, & patrem, & auũ, vt illis cognitis fiat alacrior. Vide prudentiã puellæ: de patre rogatur: & non solum hoc indicat, sed, & patrem patris. Et cũ rogasset seruus solum an esset locus diuertendi, illa addit: [Et fœnum, & pabulum multũ apud nos.] Hæc vt audiuit seruus, & ad-
C miratus est mirã, & largã puellæ hospitalitatem. Et vt didicit ꝙ nõ ad ignotos quosdam venisset, sed in domum Nachor, qui frater erat patriarchæ. [Quod cùm probaret, inquit, homo adorauit dñm, exhilaratus in his, quæ cognouerat, & q̃ ei puella dixerat.] Adorauit dñm, & gratias illi egit, eo ꝙ in patriarcham, & in ie tantam declarasset prouidentiam, & ꝙ omnia tã prosperè, & facilè successissent: [Et dixit, Benedictus dominus deus domini mei Abraham, qui nõ abstulit misericordiã, &
I iustitiam a dño meo. Postquam vidit puellæ beneuolentiã, & ab ea oĩa manifeste dicit, tunc, & ipsæ puellæ significat quis sit: & per gratiarum actionem in deũ, manifestum ei facit, quod nõ ax aliena domo veniat, sed frater Nachor sit, qui huc eum miserat. Hæc vbi didicit puella, cum magna voluptate cucurrit, inquit. Vide quomodo in singulis declaret nobis hospitalitatis alacritatem, cursu, verbis, mansuetudine. [Cucurrit, inquit, & annunciauit in domo matris suæ iuxta verba hæc oĩa, ea, quæ audiuerat a seruo, parentib. significauit: Et cucurrit inquit, Laban ad hoĩem foras ad fontem. Vide qũo, & hic cursu desiderium suum monstret. Et vt vidit hoĩem stantem apud fontem cum camelis, dixit ei: Veni, ingredere, benedictus dominus. cur foris stetisti? Ego dispositi domum, &
D locum camelis. Vide, & hunc benedicentem deũ in aduentu peregrini, & antequã hospitalitatem impleuit opere, multis eũ exhortatus est. Veni, inquit, ingredere. Prius enim præparaui, & locum, & domum camelis. Deinde ingresso eo, inquit: [Destrauit camelos, & dedit paleas, & fœnum, & aquam, vt lauarentur pedes eius.] Vide quomodo hi, qui adhuc in errore tenebantur, magnã hospitalitatis curã agebant. Et dedit aquam, vt lauarentur pedes eius, & pedes virorum, qui cum eo erant. Et apposuit eis panem ad comedendum, Sed hic attende obsecro, magnam famuli prudentiam. Quare? dicit enim, [Non comedam, donec loquar verba mea.] Vos quidẽ, inquit, officiũ vestrũ in me declarastis: ego aũt nequaquã antea quietis meæ rationem habebo, donec causam vos docuero propter quam in hanc viam sim missus, & quare a Chananæa huc venerim, & quomodo in domum vestram huc ductus sim, vt cum omnia didiceritis, tunc, & vos vestram erga dominum meum beneuolentiam declarare poteritis. Et incepit narrare: & dixit: [Seruus Abrahę sum ego: dñs aũt benedixit dñm meũ valde, & dedit ei oues, & vitulos, aurũ, & argentũ, seruos, &
ancillas, camelos, & asinos. Et genuit Sarra E
vxor dñi mei filiũ vnũ dño meo cum ipse iã senuisset, & dedit illi oĩa, quæcunq; habuit.] Vide qũo cum diligentia oĩa eis narrat. Illius sum, inquit, Abrahæ seruus, quẽ scitis. Discite itaq; quantam ab oĩum dño mĩam cõsequutus sit, ita, vt valde sit ditatus. Deinde docet, & diuitiarũ abundantiam, inquiens: Oues, & vitulos, argentum, & aurum, seruos, & ancillas, camelos, & asinos acquisiuit. Audite diuites, qui tot, & quotidie emitis prædia, & balnea, ac deambulachra, & splendidas domus ædificatis. Videtis, in quibus diuitiæ iusti fuerint constitutæ? Quisquam ager, nusquam domus, & superuacanea sumptuositas: sed oues, & vituli, cameli, & asinæ, serui, & ancillæ. t vt discas, seruorum multitudo vnde ei contigerit, addidit? alio loco: Vernaculi omnes erant. Hic igitur, inquit, dominus meus, qui in tanta substantia fuit, & multam supernè gratiam inuenit quando iam senuit Sarra filium peperit ei, hunc habens vnigenitum, eũ hæredẽ omniũ suorum constituit quæcunq; habuit. Dein postquam narrauit domini gloriam, & Isaac partum, dicit insuper, & mandata, q̃ acceperat, vt in Charras pficiscereţur. Et adiurauit me, inquit, domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus meus, dicens: *Non accipias vxorem filio meo Isaac de omnibus filiabus Chananæorum, inter quos ego habito: sed in domum patris mei vade, et ad cognationem meam, et inde accipe vxorem filio meo.* Et ipse quidem hæc mihi mandauit, ego autem difficultatem negocij mecum perpendens, rogabam dominum meum, Si non voluerit vxor venire mecum, [Et dixit mihi: Dominus cui complacui coram eo, ipse mittet angelum suum tecum, & accipies vxorem filio meo ex cognatione mea, & domo patris mei, & tũc innocẽs eris a maledictione mea.] Igitur dominus quidem hæc mihi mandauit, & talibus precibus factis, viatico me instructum huc misit. Ego autẽ fretus illius precibus, vbi ad fontem veni, hæc verba loquutus sum, & dixi: [Domine deus domini mei Abraham, si tu prosperum facis iter, quod nunc habeo, Ecce ego sto apud fontem aquæ, filiæ autem hominum huius ciuitatis egredientur ad ferẽdas aquas. Et erit virgo, cui ego dixero: porrige mihi parum aquę ex hydria tua: si dixerit mihi, & tu bibe, & camelos tuos aquabo: ipsa erit vxor, quam præparasti seruo tuo Isaac. Et in hoc sciam, quod feceris misericordiã domino Abraham.] Hęc ego quidem, inquit, apud memetipsum deum rogaui, nõdum autem finem acceperant, quæ a me dicta sunt, & confestim adimpletum est.
G Nam priusquam ego dicendi finem facerem, ecce Rebecca exijt aquam ferens in humero suo: dicebam autem ei, Da mihi potum. Et accelerans deposuit hydriam suam, & dixit mihi: bibe, & tu, & camelos tuos aquabo. Et cum viderem iam euidentem fieri dei prouidentiam, interrogabam cuius esset filia. Et, vt didici è quibus esset nata, dixi quod non ad alienos veniſlem, sed in domũ Nachor fratris domini mei. Vnde sumpta spe bona, appendi ei inaures, & armillas: & cum hoc placeret, adoraui dominum, & benedixi deum domini mei Abraham, quia prosperum me fecit, vt assumerem filiam fratris Domini mei. Verum hæc ita a domino dispensata sunt, & ad preces domini mei ita euenerunt. Cęterum vos si quam ipsi declarabitis, & facietis misericordiam, & iustitiam cum domino meo, annunciate mihi. Iam mihi, inquit, significate, vt scire possim, quid oporteat me facere. Quod si minus placet, & idipsum dicite, vt alio iter faciam, & me conuertam, vel ad dextram, vel sinistram. Postea quoniam deus erat, qui omnia propter preces patriarchæ secundabat, dicunt ei pater virginis, & frater: *A domino exiit* H *verbum hoc: non possumus tibi contradicere, vel bonum, vel malum. Ex narratione tua satis intelligimus, totum hoc diuina dispensatione fieri. Ne igitur putes nos velle aduersari his, quæ deo probantur. Ecce habes virginem, tolle eam, & proficiscere, & erit vxor filio domino tuo sicut loquutus est dominus.* Vidisti quomodo solebant olim filijs suis vxores ducere, quomodo magis animæ generositatem, quam opum abundantiam inquirebant? nusquam instrumenta, nusquam pacta, & alia ridicula, quæ nunc apud nos fiunt, & verba illa, quæ in literis continentur. Si absque liberis, inquit, moritur, si hoc, & hoc contingat. Verum apud illos nihil tale, sed maximæ, & securissimæ literæ erant virginis mores: nusquam cymbala, & choreæ. Et hoc scies, quando ad sponsum virginem videris introduci. *Vt ergo audiuit seruus hæc a patre, & fratre, adorauit deum super terram.* Vide quomodo in omnibus, quæ fiebant, vniuersorum domino gratias offert. Ipse enim erat, qui antea præparabat omnia, & iuxta verbum patriarchæ præmittebat angelum ante illum, qui omnia fœliciter ordinabat. Denique, quia certior factus de negocio bene perfecto: *Prolata*, inquit, *vasa aurea, & argẽtea, & vestes dedit Rebeccæ.* Nũc cũ fiducia ministrat ei, quasi iam verbis despõsatæ Isaac. Honorat autem donis, & fratrem, & matrem: & quum vidit negocium, & mandatum impletum, tunc tandem refici se passus est. *Comederunt*, inquit, *& biberunt ipse, et viri, qui cum eo erant, et dormiuerunt. Cumque mane surrexisset, dixit, Emittite me, vt vadam ad dominum meum.* Quoniam omnia mihi tam fœliciter successerunt, & nihil est, quod restet, sed vobis bene placet: dimitte me, vt abeam ad dominum meum. *Dixerunt autem*, inquit, *fratres, & mater: Maneat nobiscum virgo diebus quasi decem, & post hæc abibitis. Ille autem dixit ad eos: Ne me detinea tis, etenim dominus prosperum fecit iter meum: dimittite me, vt abeam ad dominum meum.* Quare, inquit, differtis, quum deus tantam facilitatem mihi in omnibus dederit? Dimittite me, vt abeam ad dominum meum. *Illi autem dixerunt. vocabimus. Puellam, & interrogabimus eam. Et vocauerunt eam, dixeruntque ei: Ibis cum homine? Illa autem dixit, Ibo, Et dimiserunt Rebeccam sororem suam, & substantias eius, & seruum Abraham, & eos qui cum eo erant. Et benedixerunt,* I inquit, *Rebeccam, & dixerunt ei: Soror nostra es, fias in mille decem millium, & hæreditate possideat semen tuum portas inimicorum tuorum.* Vide qũo, & illi ignorantes virgini, quæ futura sunt, dixerunt: deo mentem eorum ad K hoc dirigente, & incitante. Vtraq; enim ei prædicta sunt, tum quòd in mille myriades fieret, tum quòd semen eius hæreditate possessurum esset portas inimicorum. Vidisti per omnia euidentem dei prouidentiã relucere, quomodo per infideles futura, vt prædicantur, dispensat omnium dominus? *Cum surrexisset autem Rebecca, & ancillæ eius, ascenderunt super camelos,* Vidisti qualem sponsam ducat patriarcha? aquantem, & hydriam super humeros ferentem, & nunc iterum ascendentem super camelos. Nusquam mulæ argento fulgentibus cerucibus, neq; famulorum turba, neq; magna mollities, quæ nunc fieri solet: sed tantum erat priscarum mulierum robur, vt & in camelos suos ascenderent, & sic iter facerent. [Et profectæ sunt inquit, cũ homine. Isaac aũt egressus erat, vt meditaretur in agro ad crepusculũ: & ibi eleuatis oculis, vidit camelos venientes. Rebecca autẽ, vt vidit Isaac, desilijt a camelo, & dixit seruo: Quis est hõ ille, qui vadit in campo nobis obuiã?] Vide puellæ generositatẽ, post quam uidit Isaac, quærebat qs esset. Et ubi didicit quòd ipse esset sponsus, uelauit se L theristro: & ueniẽs seruus omnia clarè annunciauit Isaac. Hic considera oro, qũo nusquã superflua illa, & inutilia, nusquam diabolica põpa, nusquã cymbala, & tibiæ, & choreæ, & satanica illa conuiuia, & scõmata omni obscœnitate plena: sed omnis honestas, omnis sapientia, omnis mitita. *Intrauit autem Isaac*, inquit, *in domum matris suæ, & accepit Rebeccã: & fuit ei vxor, & dilexit eam, & consolationẽ accepit Isaac super Sarra matre sua.* Hãc imitentur mulieres, hũc æmulentur viri. Sic sponsas ducere curent. Quare enim, dic oro, statim ab initio sordibus impleri finis puellæ aures, tam turpibus cantilenis, tam intempestiua illa põpa, nescius quomodo adolescentia per se in malum propensa? Cur honesta nuptiarum mysteria inuulgas? oportebat omnia hæc depellere, & verecundiam principio docere puellam, & sacerdotes vocare, & precibus, & benedictionibus concordiam coniugij constringere: vt amor sponsi augeatur, & puellæ continentia crescat, & omnia, quæ fiunt eo spectent, vt virtutis opera ingrediantur in domum illam, tollanturque e medio omnes diaboli insidiæ: & M ipsi gratia dei vniti, iucunde vitam perficiant: qua nobis omnib. frui detur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cũ patre, & spiritu sancto sit gloria, in secula seculorum, Amen.

Homilia. xlix.

ITerum vos ad consuetam mensam ducere volo, & ex verbis Mosi conuiuium proponere, immo ex verbis sancti spiritus. Neque enim a seipso hæc nobis exposuit, sed spiritu sancto afflatus. Videamus igitur, quid & hodie nos docere velit. Neque enim simpliciter, neq; inuanum vitas sanctorum exponit: sed vt imitemur eorũ virtutem, & imitatores simus bonorum operum, quæ illi fecerunt. Nam postquam nobis diligenter narrauit ea, quę ad sanctum patriarcham Abraham attinent, & docuit postremum illius certamen in immolatione filij, quod & si non opere, voluntate tamen perfecit, finemq; imposuit narrationibus illis: nunc exponit nobis, quæ ad Isaac occisum, & non occisum pertinent, factum enim ænigmati simile est. Audi enim Paulum dicentem: Fide obtulit Isaac, cum tentaretur. & vnigenitum obtulit in quo pro- Heb. 11.
missiones acceperat. Deinde vt discamus d
quomodo fide hæc omnia acta sunt, & diuersa videns promissioni, quæ iubebatur A
facere, non perturbabatur: vnde illum & in parabola, & typo portauit. Quid est, & in parabola portauit? Nam postquam eum in sacrificium obtulit, & mentem perfectam declarauit, ipse corona redimitus est, & accepto puero rediit, & sacrificium per quẽ impletum est. Et ostẽdit per omnia vniuersi conditor suæ misericordię excellentiam, & quod hoc imperando non occidi Isaac, sed iusti exercere obedientiam voluerit. Cæterum sicut vidimus patriarchæ virtutem in omnibus relucentem: age, & quæ de Isaac dicta sunt hodie in medium afferentes, videamus qũo, & ipse piam, & religiosam mentem in omnibus præ se tulerit. Dignum autẽ est, vt ipsa scripturæ verba audiamus. *Ille autem sunt*, inquit, *generationes Isaac filii Abrahæ, Abrahã genuit Isaac.*

Isaac

Isaac autem erat annorum quadraginta, quando accepit Rebeccã filiam Bathuelis Siri ex Mesopotamia, sororem Laban Syri, sibi in vxorem. Considera obsecro dilectæ, diuinæ scripturæ diligentiam, qũo nihil superuacue ponat. Quare nobis tempus Isaac ponit, & dicit: Erat autem Isaac quadraginta annorũ quando accepit Rebeccam? Non absq; causa, neque temere: sed quia nobis Rebeccæ sterilitatem narraturus erat, & quod ex precatione iusti procreatio prolis concessa sit. Vult autem docere nos magnitudinem patientiæ Isaac, & clare indicare quanto tempore liberis caruerit: vt & nos æmulantes iustum, assidui simus in diuinis precibus, si quando aliquid a deo petierimus. Si enim iustus ille ita virtute præditus, & tantam apud deum gratiam habens, tantam præ se tulit constantiam, & studium, continuo deum orando, ita vt solueretur Rebeccæ sterilitas: quid dicemus nos, qui tantis peccatorum oneribus premimur, & neq; tam variam virtutis iusti partem ostendimus: sed & si aliquid bene egerimus, statim torpescimus, & resilimus, nisi statim exaudiamur? Propterea oro, vt ex his, quæ iusto illi euenerunt eruditi, nunquam cessemus orare deum, vt ignoscat nobis peccata, feruẽsq;, & æstuans desiderium ostendamus: & non egræferamus, neq; segniores fiamus, si non statim audiamur. Fortassis enim dominus continuam nostram sedulitatẽ blanda arte inducens, ita differt, vt mercedem patientię quoq; afferamus: & quia ipse tẽpus scit quando nobis vtile, quod quærimus. Neque enim nos ita scimus, quid nobis vtile, vt ipse euidenter nouit, qui etiam abscondita mentis nostræ cognoscit. Proinde par est, vt nihil curiosus quæramus, vel incusemus in his, quæ a deo fiunt: sed gratissimus, & admiremur iustorum virtutes. Nam postquam dixit nobis diuina scriptura, quot annorum fuerit Isaac: dicit & de Rebecca vxore eius, quod sterilis fuerit. Vide obsecro iusti religiosam mentem. Quoniam enim vidit naturam claudicantem ad naturæ conditorem cõfugit, & vincula naturę precibus soluere festinauit. *Deprecatus enim est*, inquit, *Isaac super Rebeccã vxore sua, quia sterilis erat*. Vnum hoc in primis operæpreciũ, vt quæramus: Quare, cum & ipsa, & vir eius vitæ fuerint, eximiæ, & ambo continentiæ studiosi, sterilis fuit? Non possum capere eorum vitam, & dicere, quod sterilitatem illam peccata fuerint operata. Et vt discas rem miram, quia non solum ipsa sterilis fuit, sed & mater iusti Sarra: neque mater eius sola, sed & sponsa Iacob vxor Rachel. Quid sibi vult ille sterilium chorus? omnes iusti, omnes virtute præditi, omnes a deo testimonium habentes. Nam de ipsis dicebat: Ego sum deus Abraham, deus Isaac, deus Iacob. Beatus autem Paulus: Ideo non confunditur deus, vt inuocetur eorum deus. Multæ ipsorum laudes in nouo, multæ in veteri, vndique clari, & nobiles, & omnes steriles habuerunt vxores, multoq; tempore caruerunt liberis. Quando igitur videris virum, & mulierem virtuti deditos, carereq; pueris: quando videtis pios, & religionis studiosos non habere liberos, ne tribuas hoc peccatis. Multi enim diuinæ dispensationis sermones nobis sunt arcani. Et pro omnibus gratias agere oportet: & solos illos miseros dicere, qui in peccato viuunt, non eos, quibus filij desunt. Quippe sępenumero multa deus dispensat, quorum nos causam nescimus. Eapropter vndequaq; sapiẽtiam eius admirari oportet, ac glorificari ineffabilem misericordiam. Sed hæc quidẽ ad vtilitatem vestram dicta sunt, ideo vt multam gratitudinẽ exhibeatis, neque de dispensatione diuina curiosè rogetis. Dicamus tamen, & causam, propter quã mulieres illæ steriles fuere, vt cum videris virginem nostrum dñm parientem, ne sis incredulus. Exeree enim hic tuos sensus, inquit, in vulua sterilium, vt cum didiceris ligatam, & emortuam vuluam diuina virtute ad procreationem aperiri, inde copiosis argumentis acceptis, nõ admireris audiens, quod virgo pepererit: imo admirare, & obstupesce & ne sis incredulus miraculo. Qñ igitur tibi dicit Iudęus, qũo peperit virgo, dic ei: Quomodo peperit sterilis, & vetula? Duo impedimenta tunc erant, & ætas intempestiua, & natura vitiata: in virgine autem vnum impedimentum fuit, quod non est particeps concubitus. Sterilitas igitur iam viam parat virginitati. Et, vt scias, quod propter hoc steriles prius fuerunt, vt credatur virginitatis partus: audi verba Gabrielis, quæ ad virginem dixit. Postquam enim venit, & dixit: Concipies in vtero, & paries filium, & vocabis nomen eius Iesum: obstupefacta est, & admirata ac dixit: Quomodo erit mihi istud,

Exod. 3.

Heb. 11.

Luc. 1.

istud, quia virum non cognosco? Quid igitur angelus? Spiritus sanctus superueniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ne quæras, inquit, naturæ modum, & ordinem, quando super naturam sunt, quę fiunt. Ne spectes coniugij dolores, quando maior, quam in nuptijs natiuitatis modus erit. Et quomõ fiet istud, inquit, quoniam virum non cognosco? Sane propter hoc erit, quoniam virum non cognoscis. Nam si cognosceres virum, non fuisses habita digna, vt huic ministerio seruires. Atque adeo, quod incredula es, per hoc crede: non quia malum nuptiæ, sed quia melior virginitas. Hunc autem ingressum nostri omnium domini digniorem esse oportet, quam nostrum Regius. n. fuit introitus. Oportebat autem, & partim cum nostra natiuitate cõmunicare, & partim alienum esse: & vtraque hæc fuerunt. Et quomodo? audi. Nam de vtero prodire, commune habet nobiscum: absque nuptiali autem congressu nasci, supra nostram est natiuitatem. Naturale est, quod humana natura est in vtero: supra naturam humanã est, absque commixtione esse prægnantem. Et propterea vtraque, vt per excellentiam, etiam communionem, quam habet tecum, discas. Considera autem quanta sapientia hæc facta sint, neque eminentia obfuit assimilationi, & affinitati suæ nobiscum: neque nostra affinitas, & similitudo, eius obscurauit excellentiam: sed operibus vtraque ostensa sunt, & alia perfecte habuit nobiscum: alta non habuit, sed ab eis totus liber fuit. Verum, vt dixi, propter hoc steriles fuerunt istæ, vt credatur virginitatis partus, vt ipsę nos manuducant ad fidem promissionis. Audi enim, quid dicit angelus dei: Spiritus sanctus veniet super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Sic, inquit, poteris parere. Totum enim operatione spiritus erit. Ne igitur spectes ad terram, è cœlis operatio venit. Spiritus gratiæ est, quod fit, ne quæras naturæ modũ, ne iuxta nuptiarum leges intelligas. Verum, quoniam maiora sunt verba hæc, quam vt illa caperet, vult, & aliam ei præbere demonstrationem. Tu autem, obsecro, attende quomodo sterilis istam manuducat ad fidem partus. Quoniam prior demonstratio maior erat cogitatione virginis, audi quomodo, & humiliorem sermonem affert, per sensibilia ipsam manuducens. Et ecce, inquit, Elizabet cognata tua, & ipsa concepit filiũ in senectute sua: & hic mensis sextus est ei, quæ vocatur sterilis. Vides, quod sterilis pp virginem? Qm cuius gratia alioqui retulisset partum cognatæ, cuius item gratia dicebat, quę vocatur sterilis? Plane per omnia manuducebat eam ad credendum annũciationi: ppea, & tps dixit, & naturæ sterilitatẽ: ppea, & tps distulit conceptionis. Nõ. n. statim a principio ei annunciatum est, sed pręterito tpe semestri, vt vteri sarcina conceptionem doceat. Et vide quãta Gabriel vtitur solertia. Non. n. in memoriam ei reducit, vel Sarã, vel Rebeccã, vel Rachelem. Quare, & quã ob causam? Et hæ fuerunt steriles, & vetulæ, & magnum miraculum fuit: sed quia erant antiquæ narrationes, adduxit eã ad hoc, quod nup cõtigerat, vt mentẽ eius ad credendum prouocaret. Sed necessarium est, vt ad institutum sermonem redeamus, & significemus iusti virtutem, qũo precib. sterilitatem Rebeccæ soluit, & vincula naturę superauit. *Deprecabatur autem, dicit, pro Rebecca uxore sua quoniã sterilis erat, & exaudiuit eum deus.* Non quia mox ita subditur, & scriptũ est, putes è vestigio, & protinus assequutũ esse, quod optabat, & quærebat. Nam viginti annis mansit orans, & deprecans deum, & tunc tandem assequutus est, quod desiderabat. Et vnde sciemus hoc? Si diligenter ingredimur ad ea, quæ in diuina scriptura continentur. Non. n. tempus a nobis absconditum est, sed significauit quidem, latenter tamen, ita, vt prouocet desiderium nostrum, & ad dignam inquisitionem incitet. Nam sicut docuit nos annorum numerum, quot habuerit quando Rebeccam duxit, ita, & hoc nobis manifestũ fecit. *Erat. n.* inquit, *annorum quadraginta: quando accepit Rebeccam filiam Bathuelis Syri.* Didicisti diligenter tempus? deinde postquam dixit: Deprecatus est Isaac pro vxore sua, quia sterilis fuit: vt discamus annorum numerum, assignauit nobis, quot annorum fuerit Isaac, quando nati sunt ei filij de Rebecca. *Erat autem Isaac*, inqt, *annorum sexaginta, quando peperit Rebecca.* Si igitur quadraginta annorum erat quando duxit, sexaginta autem, quando peperit vxor: manifestum quod annis viginti perseuerauit orans deum, & vterum Rebeccæ inutilem generationi, idoneum fecit. Vidistis orationis vim, quod & naturã superet?

Ibid.

ret? Hunc omnes imitemur, & ita in precibus simus assidui, & anima sobrij, & humiliata mente: audiamusq; Paulum admonentem, & dicentem: Leuantes sanctas manus absq; ira, & disceptationibus, & studeamus semper liberari a perturbatione, vt mens sit in tranquillo, maxime autem precum tempore, quãdo multa nobis opus est a deo misericordia. Nam si nos viderit onerari iuxta leges quas ipse dedit, statim nobis donorum suorum largitatem liberaliter cõcedet. Quod nobis assequi liceat, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri sit gloria simul, & sancto spiritui, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen. 1.Ti.2. b K

Homilia l.

VLtis etiam hodie apponamus charitati vestræ ea, quæ in lectione hesterna relicta sunt? Ad finem.n. perducere totum argumentum nequiuimus, sed ostẽdimus, quod per suas continentes preces Isaac valuerit Rebeccæ vuluam filiorũ generationi reddere idoneam, naturamq; ipsam inutilem factam (vt ita dicam) reparare. Hæc omnia heri satis vos docuimus, monstrantes annorum numerũ, quibus, vt hoc impetraret beatus ille, orans & deprecãs permansit: & in sermonẽ de sterilibus egressi, dicta vobis causa propter quam iustorum vxores sterilis fuere, sermonem missum feeimus. Operæ precium autem, vt & hodie discatis Rebeccæ religiosam mentẽ, vt nõ solum lucrũ nobis a virtute iusti accedat, L sed ex historia, quæ de Rebecca nũciatur, ad æmulationem prouocare possimus auditores. *Postquam enim deus exaudiuit orationem iusti, & vterum gessit Rebecca, colludebant*, inquit, *pueri in ea, & magno eam dolore affecerunt. Dixit enim* inquit, *si sic mihi futurum, cur mihi hoc*? Neq; enim vnus erat nascendus, sed duos simul in vtero pueros gestabat, & ex angustia multum cruciatũ sentiebat. Sed vide obsecro, hic mulieris pietatem, & religionem. Nõ.n. fecit sicut mulieres multæ, quæ negligenter viuunt, facere consueuerunt. Non ad humanum cõfugit subsidium, non ad eos, qui talia suis coniecturis, suæq; rationis obseruationib. iudicare volunt: neq; se exposuit deceptioni curiosorum, & eorum qui polliceri audent, quæ supra humanam sunt naturam: sed abijt, inquit, vt consuleret dominum. Vide mulieris sagacitatem, qm̃ vidit quod is qui vuluam eius reserarat, is naturæ esset dominus, & infœcundum ventrem repentè ita fœcundum effecisset, & videbat vteri sarcinam magna quædam promittentem, *Perrexit*, inquit, *vt consuleret dominum*. Quid est, perrexit vt consuleret dominum? Cucurrit ad veram scientiam, & festinauit ad sacerdotem dei ministrum, per quem latentium scientiam volebat discere: & enarr ns omnia, quę sibi contigerant, didicit diligenter omnia, misericorde deo per sacc dotis linguam detegente ei omnia manifeste, & alacriorem eam reddente. Et vide quanta, & tunc erat sacerdotum dignitas. Nusquam.n. dicit, quòd sacerdos ei re- M sponderit, sed postquam dixit, Abijt vt cõsuleret dominum: & dixit dominus ei, nẽpe per sacerdotem: Duæ gentes in vtero tuo. Etenim, & alio l. co angelum vocat sa Mal. 2. cerdotem diuina scriptura, monstrans, qđ b illa loquatur, quæ inspirat ac suggerit spiritus gratia. Dixit igitur dominus ei. *Duæ gentes in vtero tuo sunt, & duo populi in ventre tuo diuidentur, & populus populo præstabit, & maior seruiet minori.* Vide quia vaticiniũ p̃dicit ei omnia futura. Saliẽtes.n. pueri in vtero, & incompositis gestibus se mouentes, iam omnia liquido prædicebãt. Et nũc didicit mulier, quòd non duos solum pareret pueros, sed quod illi in gentes propagandi sint. *Et quando postea appropiauit tempus pariendi: exit*, inquit, *primus rufus quasi pellis hispidus. Agnominauit autem nomen eius Esau. Et postea exiit frater eius, & manus eius comprehendit calcaneum Esau. Et vocauit nomen eius Iacob.* Quasi iam, & ab initio mõstret deus, quod prædicebatur. Maior seruiet minori: dicit.n. Tenebat manu calcaneum Esau: id quod erat signũ defatigãtis eum, qui sortis videbatur. Et considera diuinã scripturã, qũo propter ea, quæ postea futura, iam prædicit: & ab initio monstrat nobis vtriusq; studium: & quòd ille quidẽ venationi deditus, hic vero rusticus erat homo futurus. *Simplex erat*, inquit, *domum* A *inhabitans, propterea Rebecca diligebat Iacob, Isaac autẽ Esau: quoniã venatio eius*, inquit, *cibus erat illi.* Vide qũo pueros distribuit. Et mater quidẽ erga Iacob maiorẽ declarabat beneuolentiã, eo q̃ simplicem videbat, & domi versantem: pater autem diligebat Esau, tum quòd primogenitus (naturalem dilectionem sequens) esset, tum quòd venanione eius vescebatur. Hæc quidẽ faciebat,

bat, vaticinium autem paulatim implebatur, dicens: Maior seruiet minori. Vide enim statim. *Coxit*, inquit, *Iacob coctionem: venit autem Esau ex campo deficiens. Et dixit Esau ad Iacob: Da mihi gustare de edulio hoc rufo, quia deficio: propterea vocatum est nomen eius Edom. Da mihi hodie primogenita tua. Ille autem dixit: Quid mihi hisce opus cum mors iam me inuadat, nisi accepero cibum? Alius autem iuramentum exigebat, vt fiabilis ei fieret illa concessio.* Ecce nunc hic inuersus est ordo, & primogenituræ dignitas transijt ad eum, qui virtute animi præfulgebat. *Et dedit*, inquit, *Esau primogenita.* Hoc est, vendidit cibi gratia dignitatem natura sibi datam, ideo & subdidit. *Et parui pendit Esau primogenita.* Quasi diceret. Ingratus erat B ac indignus ea, quam sibi natura dederat, dignitate. Hoc autem totum factum est, vt illius demonstraretur ingratitudo, & dei oraculum adimpleretur. Hæc audiẽtes, discamus nunquam negligere dona a deo nobis data, neque perdere magna propter parua, & vilia. Quare.n. dic mihi, proposito regno cœlorum, bonisq; illis ineffabilibus, ita in diuitiarum cupiditatem insanimus, & momentanea, & quæ sæpe nõ vsq; ad vesperã permanent, perpetuis semperq; duraturis præferimus? Et quid hac amẽtia deterius fieret, qñ & illis priuamur ob nimium in ea amorẽ, & nunquã his frui pure possumus? Quæ.n. vtilitas magnarum facultatum? An nescitis, quod accessio multarum pecuniarum nihil aliud nobis affert, quàm curarum incrementa, occupationes mentis, & vigiliã? Nõ videtis, quod hi omnium potissimum serui sunt, quibus plura affluunt: & quotidie vmbras ipsas timent? Inde.n. nascuntur insidiæ, inuidentia, odiũ graue, & innumera alia mala. Et sæpe vides eum, qui habet decẽ millia talenta auri reconditi, beatũ vocare eum, qui in officina C operatur, & ex labore manuũ cibum acquirit. Qualis igitur voluptas, & quale lucrũ, quando neq; his fruimur, & propter hanc concupiscentiã etiã maioribus priuamur? Quid aũt dico maioribus, cum post mala, quæ hic nos apprehendunt, & a bonis, q̃ alibi sunt excidimus, & ad gehennã ipsam mittimur? Et nondũ dico innumera peccata, quæ hic colliguntur, dolos, calumnias, rapinas, & fraudes: verũ sermo meus de eo est, qui ab oĩbus illi liber, id quod perquã difficile, & rarũ. Qui aũt opibus abundat, & ipse solus eis vtitur, & his qui opus habent non communicat, gehennæ ignẽ expectabit. Quos nos docet manifestè parabola in Euangelio posita, statuens alios a dextris, alios vero a sinistris: declarans illis Mat. 25 præparatum esse regnum cœlorum ob cu- c ram egenis impensam. Dicit.n. Venite benedicti patris mei, in hæreditatem accipite præparatum vobis regnum ab origine mundi. Quare, & qua de causa? Esuriui.n. & dedistis mihi, vt comederem. His vero ignem æternum: dicit.n. Discedite a me in ignem æternum, qui præparatus est diabolo, & ministris eius. Magnũ verbi pondus, omnium dominus conditor, & suppeditator dicit: Esuriui, & non dedistis mihi vt comederem. Cuius animam non mordebunt hæc verba, etiamsi lapidea sit? Dominus tuus esuriens obambulat, & tu es in D delitijs: neq; hoc solum, sed in delitijs ipsum despicis, tametsi nõ multum sit, quod a te petit? nam panem solum, quo famen possit subleuare. Et ipse quidem frigore rigescens, tu autem sericis indutus, ne spectares quidem, nullã compassionẽ præ te fers, sed immisericorditer pteris. Et qua venia, sunt hæc digna? Ne igitur sit hoc studium nostrum, vt multas quibuslibet artibus opes conquiramus: sed illud desideremus, qũo & hæc bene disponamus, & egenis consulamus: & ne ab illis excidamus, quæ semper manent, & quæ nullam admittunt vicissitudinem ac mutationem. Quocirca diẽ mortis nostræ incertum esse voluit, dominus, vt nos præpararet continua sobrietate, & vigilantia: & ita magis ad virtutũ studium nos prouocaret. Dicit enim. Vigila- Mat. 25 te, quia nescitis neq; diẽ, neq; horã. Atqui & Luc. nos plane diuersum operamur, & dormi- 21. g mus somnum grauiorẽ, quam sit naturalis ille. Nam qui naturali somno quiescit, nec bonũ nec malum operatur, nos aũt alium somnum dormimus, dormientes in virtutibus, vigilantes in vitijs: strenui in malis, desides in bonis: idq; facimus videtes quotidie multos hinc ad iudicẽ abduci: magnas aũt aliorũ esse vicissitudines, & neq; tanta rerũ mutatio ad virtutis amorẽ nos E adducit, neq; disponit, vt despiciamus præsentia, & desideremus futura, præferamus somnijs, & vmbræ veritatem. Non.n. differunt præsentia ab vmbris, & somnijs. Proinde ne decipiamus nosmetipsos, ne sectemur vmbras: sed vel tarde aliquãdo salutis nostræ

nostræ curam habeamus, & opes indigis euacuemus, vt pro illis remunerationem à misericordi deo accipere mereamur æternam: qua nobis omnibus frui concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, & spirituisancto, sit gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula, seculorum, Amen.

Homilia li.

ITerum ex hesterna lectione doctrinam vobis afferam, & vt liquido sciatis, vbi heri sermonem missum fecerimus, & vnde hodie resumendus sit: ea quæ supra dicta sunt, vestræ charitati in memoriam referre operæprecium fuerit. Fortassis.n.vos, quia multis curis distrahimini, eorum obliti estis, & meum est, vt in memoriam vobis reducam ea, quo fiat manifestior sermo hodie dicendus. Scitis enim, quod &
F heri Rebeccę pietatem enarrantes, inde ad Esau, & Iacob deuenimus: & reliquimus, vbi primogenita Esau, vt cibum haberet, Iacob dedit, & propter cibi cupiditatem se metipsum suo honore priuauit. Hoc autē non temere factum, sed vt prophetia com-
Mala.1. pleretur, quæ dicit: Iacob dilexi, Esau autē
a odio habui. Nam cum deus futurorum sit præscius, prædixit, & illius virtutē, & mentis illius malitiam. Quæ sunt illæ primogenituræ? Igitur, quia tunc tempus non permittebat charitati vestræ dare, nunc necesse est, vt doceam. Apud veteres summus honor erat primogenituræ: & quod ita sit, hoc argumento collige. Cum deus Israelitarum gentem ex Aegypto liberare, & iuxta promissionem patriarchæ factam a tyrannide Pharaonis asserere vellet, obluctāte, & detinere volente tunc Aegyptio: post
Exo.12. varias plagas etiam hāc postremam eis in-
d tulit, quam faciens, vt Aegypti suis manibus extruderent Israelitarum genus. Nam simul omnia Aegyptiorum primogenita occidi fecit: vidisse.q; in singulis domibus eiulatus, & lachrymas. Neq; sic putabant finiri plagam, sed expectabant, ne mors in via vadens super omnes veniret. Itaq; quia in Aegypto vna omnium primogenitorū mors fuit, Israelitæ autem (diuina freti gratia) illæsi permanserunt: monstrabatque etiam per hoc omnium deus suam erga illos beneuolentiam, & imperabat postea, vt
G Exo. 13 propter interfectionem primogenitorum
n, b & Aegypti primogeniti Iudæorum pueri si-
22.d bi offerrentur. Hinc & tribus. Leui in sanctum ministerium segregata est, & ex illo Leu.27
c non solum primogenita hominum oblata
sunt deo, sed & brutorum, & in vniuersum Nu.3.b
omnium. Et præceptū erat, pro hominib. & 8.c&
& brutis, & immundis animalibus precium c
dependi. Quanuis autem legislatio hæc de primogenitis posterior fuerit: attamē iam supra, & olim videbantur aliquid habere priuilegium, qui vuluam matris primum adaperiebant. Hanc igitur dignitatē, quā a natura habebat Esau: propter intemperantiam suam transtulit in fratrem. Et ille quidem perdidit quod a natura habebat; hic autem, & quod non habebat a natura, accepit. Et quia hæc antea oraculo promissa erant, ideo & Rebecca appellatione ei indita, Iacob eum vocauit: quod supplantationem interpretari potes, Sicut & Esau post patris benedictiones eiulans dicebat, Ge.27.f
Recte vocatum est nomen eius Iacob: supplantauit.n.me iam secundo, & primoge- Nomen
nita mea accepit, & nunc tulit benedictio- proprio
nem meam. Vide quantus errat priscorum rum im
intellectus, vt & mulieres natis nomina positio.
non temere nec fortuito imponerent, sed appellarent filios iuxta futurorum prædi- H
ctionem. Et raro inuenies aliquos eodem nomine appellantes filios, vel forte nusquam: sed siue mater, siue pater nomen filio impositurus erat, rarum quoddam, & nouum imponebat. Ita & Lamech filium vocauit Noe, dicens: Hic nos requiescere faciet. Ita si singula nomina scruteris, omnino in omnibus inuenies aliquid insinuari: non sicut nunc faciunt simpliciter, & vt forte euenit, a parentibus agnominare solent: sed omnino illuc spectabant, vt perpetuam memoriam filijs inderent. Cęterum videamus nunc post primogenitorū permutationem, quid iterū nobis narret beatus Moses de patre illorum, & quō. Sicut de patriarcha dictum est, ita & de hoc legimus, quod fame ingruente multā dei curā sensserit, propter promissionem patriarchæ factam, & propter virtutem propriam. *Facta est autem fames super terram, præter famem priorem, quę fuerat tempore Abraham.* Vt ne putes de illa fame eum dicere, propterea subdidit: præter famē, quæ erat tpe patriarchæ, alia similis nunc iterū fames venit super terram tpe Isaac, qualis erat tpe patris illius. Et quia necessariorum raritas oēs in summam angustiam concludebat: è suis migrare, & ad illa loca transire anhelabat,

vbi

I vbi rerum necessariarum copiam inueniret. Vnde cum iustus ille famem videret, *Profectus est*, inquit, *ad Abimelech in Gerara: eo enim, & Abraham post reditum suū ex Aegypto venerat.* Verisimile autem, & hūc propterea illuc abijsse, quòd inde in Aegyptū contendere vellet: & quòd hoc ita sit, audi scripturam dicentem. *Visus est enim ei*, inquit, *deus, & dixit: Ne descendas in Aegyptum.* Nolo te, inquit, longam illam viam proficiscī, sed hic manere volo. Neq; permitto, vt angustiam experiaris, sed promissionem patri tuo factam implebo, & quæ illi promissa sunt, in te euenient: & tu illius promissionum, quæ illi factæ sunt, impletionem accipies. *Ne descendas in Aegyptum; habita autem in terra quam tibi dixero, & peregrinus esto in terra hac.* Deinde, vt ne puter iustus, quod hoc imperet quasi volēs eum famis angustiam experiri, & nō permittere ei trāsitum in Aegyptum, inquit, *Ne sis anxius, neque curam habe: sed hic mane, ego enim ero tecum.* Igitur cum suppeditatorem bonorum omnium habeas, ne-sis so licitus: ego.n.dominus omnium ero tecū. Et præterea benedicā te, hoc est gloriosum te faciam, & benedictionem meam præbebo. Quid hoc iusto beatius, qui talem pro-
K missionem a deo accepit? *Quia ero tecum, et benedicam te.* Hoc te declarabit omnibus feliciorem, hoc te affluentem rebus omnibus faciet, hæc est summa gloria, hęc est vera securitas, hæc est summa, & caput bonorum: quia ego tecum sum. Quō autem benedicam? *Tibi et semini tuo dabo omnem terrā hanc.* Tu haberis, quod in hac regione versaris quasi hospes, & vagus: scias autē, quod tibi, & semini tuo dabitur omnis terra. Et vt bene confidas, disce, quod iuramentum illud, quod iurans iuraui Abrahæ, tecū statuam. Vide quō sermonem suum deus iterum attemperat nostræ infirmitati. Non dixit simpliciter, pacta quæ feci cum patre tuo: neq; promissiones quas promisi, sed quid? Iuramentum, quòd iurans iuraui, ip sum complebo, & tecum statuī: & teneor, vt opere perficiam, quod iuraui. Vides dei misericordiam? nō ad propriam dignitatē videns loquitur, sed ad nostram condescendens infirmitatem. Nam quia homines (fere semper) illa opere perficere student, nō quæ simpliciter promiserunt alicui, sed quæ cum iuramento promiserunt: simili modo, & deus multas dat iusto certas conie-
L cturas, q̄ omnino fient, quæ a se dicta sunt: quasi dicat, Scis ea, quæ a me iuramē to firmata sunt, opere implenda. Quid igitur? Deus iurauit, inquit. Et p quē iurare potuit? Vides, quòd hoc erat suæ humiliationis: firmationem iuramenti, vocauit iuramentum. *Et statuam*, inquit, *iuramentum meum, quod iurans iuraui Abrahæ patri tuo.* Deinde docet eum, quæ sunt illa, quæ promisit, & de quibus ei iurauit. *Et multiplicabo semen tuum sicut stellas cœli.* Hoc & patriarchæ in principio dicebat: Tantum erit semen tuum, vt & stellis, & arenæ adæquetur. *Et dabo*, inquit *semini tuo omnem terram istam, & benedicentur in semine tuo omnes gentes terræ. Propterea promissiones, quæ illi factæ sunt, in te implebo, quod audiuit Abrahām pater tuus vocem meam, & custodiuit mandata mea, & iustificationes meas, & omnia legitima.* Vide dei sapientiam, qūo erigit mentem iusti, & alacriorem reddit: & vt patris imitator fiat efficit. Nā si ille, inquit, quia meæ obediuit voci, tanta pollicitatione dignus habitus est, & propter illius virtutem in te, qui ex eo natus es, sum impleturus: si & ipse illius imitator fueris, & eadem qua ille via incesseris, cogita quantam apud me
M beneuolentiam habiturus sis, & quanta mea cura te dignaturus sim. Nam sicui ob alterius virtutem bene futurum est, si & ipse virtute præditus fuerit, multo maiore dignus habebitur cura. Quid autem est: Eo quod obediuit voci meæ, & custodiuit mandata mea, & præcepta mea, & iustificationes? Dicebam ei, inquit: Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram quam demonstrauero tibi: relinque, quæ in manibus, & incerta sequere. Et non fluctuabatur secum, neq; negligens erat: sed cum ab omni alacritate mādatū implebat, & obediebat voci meæ. Iterum, quæ super naturā sunt, ei promisi, & cū iā ætas eum a spe deijceret, & vltra neq; ipse, neq; mater tua procreandæ proli idonei essent, cum audiret a me, quod semē eius in tantū propagandū, vt oēm terram esset impleturum, neq; tunc turbatus sub ratione, sed credidit, ideo & in iustitiam ei reputatum est: quia virtuti meæ credendo, & in promissionib. meis spē habendo, humana infirmitate superior fuit. Et postquā tu natus es, cum mater tua succenseret Ismaeli ex ancilla nato, & vellet eum abigere a domo cum Agar, ita vt nihil commune

illi

illi tecum esset, licet & illi patriarcha paterna, & genuina dilectione bene afficeretur: audiens tamẽ a me, vt faceret, quod visum esset Sarræ, oblitus naturalis dilectionis, eiecit ancillam cum puero, & semper
A obediuit voci meæ, ac custodiuit præcepta mea: Denique cum iussissem eum, vt mihi in sacrificium offerret filium in senectute sibi concessum, & tam dilectum, nihil causatus est, neque curiosius de præcepto, inquisiuit, neque turbatus est mente, neque rem communicauit matri tuæ, neque pueris, neque tibi ipsi a se sacrificando: sed forti mente, & contenta alacritate festinauit, vt mandatum meum impleret: proinde voluntatem eius coronaui, opus autem, vt perficeretur non admisi. Ea propter, quia in omnibus declarauit magnam obedientiam, & mandatorum custodiam, propterea te ex illo natum, promissionum q̃ illi facta sunt facio hæredem. Imitare igitur illius obedientiam, & his, quæ a me dicta sunt crede, vt multo pluribus remunerari dignus habeare, & pro patris tui virtute, & pro tua obedientia: & ne descendas in Aegyptum, sed hic mane. Vidisti misericordiam, quomodo per mentionem virtutis patris, huius mentem roborauit? *Habitauit autem Isaac in Gerari.* Vide quomodo ferme in eadem pericula incidit ille, in
B quæ & pater eius. Nam cum domicilium haberet in Geraris, *Rogauerunt*, inquit, *viri loci illius de vxore eius: & dixit, Soror mea est.* Timuit enim ne forte occiderent eum, victi pulchritudine vxoris, dicit enim. *Ne forte occidant eum viri loci propter Rebeccam, quia pulchra facie erat. Fuit autem illic longo tempore. Abimelech autem, cum prospiceret per fenestram, vidit Isaac ludentem cum Rebecca vxore sua, & vocauit eum, & dixit ei: Profecto vxor tua est. Cur dixisti, Soror mea est?* Postquam ex coniecturis deprehensus est iustus, non vltra negat: sed fatetur, & causam manifestam affert, quare sororem vocandam censuerit. Dixit enim inquit, ne forte moriar propter ipsam. Mortis timor me hoc agere coegit. Forte autem edoctus erat, quòd & pater talem actum instruxerat, & se saluarat, cuius viam, & ipse sequutus est. Sed rex adhuc habens recentem memoriam eorum, quæ tempore patriarchæ rapta Sarra tulerat, increpabat eum, reũq; arguens dicebat: *Cur hoc feci sti? fere concubuisset quispiam de genere meo cum vxore tua, & induxisses super nos ignorantiam.* Hanc deceptionem, inquit, & olim sustinuimus a patre, & nunc nisi in tempore prospexissemus, eadem laturi eramus. Et induxisses super nos ignorantiam. Etenim & tunc per
C ignorantiam peccaturi eramus, & nunc quoque propter ignorantiam ferme in causa fuisses, vt in peccatum incideremus. Præcepit autem Abimelech populo suo, dicens: *Omnis qui tetigerit hominem hunc, & vxorem eius, mortis reus erit.* Vide dei prouidentiam, & ineffabilem curam. Nam qui dixerat ei: Ne descendas in Aegyptum & habita in terra ista & ero tecum: ille erat qui hæc omnia dispensabat, & iustum in tanta constituebat securitate. Considera enim regem procurantem, vt impauide ibi agat, liberq́ue sit ab omni cura. Mortem enim, inquit, interminatus est omnibus quicunque tetigerint aut eum, aut vxorem eius. Quia enim hic erat timor, qui concusserat eius mentem, propterea, & illum auferri fecit misericors dominus, vt postea omnino secure ageret. Et vide quomodo variæ viæ sint sapientiæ dei, & quomodo omnia iuxta suam voluntatem faciat, & in inuijs viã inueniat, per illa ipsa, quæ maxime aduersa videntur, salutem seuorum suorum conseruans. Hinc enim est
A quòd rex ille tantam habet curam iusti, quasi prædicans eum omnibus ciuitatis suæ inhabitatoribus, & declarans, quàm gloriosus sit, & summo honore dignus, quem & maximi faciebat. Sic & Nabucho Dan. 3.
donosor postquam pueros in fornacem iniecerat, & re ipsa comprehauerat captiuorum adolescentum virtutem, tunc prædicare eos cœpit, & vbique lingua sua fe-
D cit illustres. Hæc enim potissimum magna dei virtus est, quando facit, vt per inimicos celebrentur serui dei. Et qui cum furore accendi fecerat fornacem illam: quoniam vidit, quod per supernum auxilium puerorum virtus ignis actionem vinceret, repente mutatus clamauit dicens: Serui Ibid. g
dei excelsi. Vide, non solum illos excelsos prædicat, sed, & dominum vniuersorum. Egredimini. Quid factum est? nonne tu eos tormento tradidisti? nonne tu in tantam fornacem flagrare præcepisti? Profecto, inquit, sed nunc video res admirabiles & nouas. Elementum enim hoc suæ operationis oblitum, quasi vinculis quibusdam ligatum, tantam exhibuit obedientiam,

etiam, vt neq; contingerentur illorũ capilli. Vnde videre possumus quod factum supra humanã naturã est, & ineffabilis quędam ac diuina vis, quæ hæc operatur, tantam puerorum habet curã. Vidisti dei misericordiã, qũo nũquã derelinquat seruos suos? permittit ĩ fornacẽ inijci, sed eos volens clariores facere, & suã virtutẽ demonstrare. Vnde, & barbari demulsit mentem. Neq; n. tam admirabile erat, si à principio prohibuisset eos in caminum inijci: sicu-
E ti nunc admirabilius, & rarius factum est, cũ in medio ignis existente, nihil in suaue ferre permittit. Nã quando vult, etiam eos qui in medijs sunt periculis, & pœnis, potentiores facit: & eos qui patiuntur, his qui illos affligunt. Hoc & in apostolis factũ est. Nam qui eos vrgebant, & adducebant in mediũ, & quasi dentib. fremebant inter se, dicentes: Quid faciemus viris istis, in manibus illos habebant, & dubitabant secum, quid cũ eis facerent. Tãta, tãq́ue valida res est virtus, tamq; imbecillis malitia: vt illa quidẽ, licèt patiatur, vincat hæc vero, & siquid faciat, nihil proficit, q̃q; suam prodit infirmitatem. Id sciẽtes dilecti, magnam virtutis habeamus rõnem, & vitia fugiamus: ita. n. & supernam gratiam nobis conciliabimus, & futura consequemur bona. Quæ nobis omnibus eueniãt, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui sit, & gloria, & imperium cum patre, & spiritu sancto, & nũc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia liii.

RElíquias heri dictorum operæpretium est hodie reddere vestræ charitati, & repetita sermonis serie iterum videre quantum, & iustus Isaac superis gratus, & curæ
F fuerit. Nam qui ei prohibuerat descensum in Aegyptum, & dixerat: Habita in terra hac, & ero tecum: ille in omnibus tam clarum eum fecit, vt non multo post inuidio sus foret apud regem Gerarorum. Videntes enim eius substantiam quotidie augeri, ægre tulerunt viri ibi habitantes eius cohabitationem, & transmigrare inde coegerunt. Dignum autem est, vt ipsa scripturæ verba audiamus, & per omnia videamus dei beneuolentiam, quam erga famulos suos declarat. *Seminauit autem*, inquit, *Isaac in terra illa, & inuenit centuplicans hordeum in anno illo.* Considera obsecro, Dei sapientiam, qũo ostendat iusto quòd ipse naturæ conditor sit, & in rebus difficilib. facilia omnia facere queat, & qui ab initio terram suo mandato fecerit idoneam ad proferendos fructus, idem nunc efficiat, vt centuplices reddat pro satis manipulos: & interim illum in tanta affluentia constituit, vt nullius indigeat: atque alij per opera discant quanta superna gratia iustus fruatur. Omnipotens enim, & sapiens deus re ipsa comprobat quàm benefaciat suis: & facit, vt hi etiam qui adhuc in gentilium errore versantur, suam virtutem, & potentiam addiscant. Hoc postea, & in Aegypto fecit: illis enim pœnas irrogabat, Israelitas vero illæsos conseruabat. Discebant enim non solum per indignationem dei, qua ipsi puniebantur omniũ G
opificis virtutem: sed & per misericordiã, quam in illos exhibebat. Et illi iterum nõ ex sola misericordia, & prouidentia, quam experiebantur, dicebant immodicam Dei bonitatem: sed etiam per eos: quib. videbant tot plagas irrogari. Nam & in secundis, & aduersis reb. diuina monstratur virtus. Et elementa ipsa suo ministerio, & obedientia conseruis monstrabant, quàm benuole dominus erga illos afficiebatur. Et hoc vtique viderit aliquis in iusto contingere. Id enim quod alioqui natura terræ non susceptit, hoc propter mandatum vniuersorum dei nunc profert tanta vberta te, vt repente valde abundans effectus sit Isaac. *Benedixit enim*, inquit, *eum Deus, et exaltatus est homo, et proficiens maior factus est, donec magnus factus est nalde.* Nam quia tunc abundantia iustorum erat in fertilitate terræ, & in multitudine pecorum: propterea dixit, Benedixit eum deus, & exaltatus est homo. Et non simpliciter abũdauit, sed & maior, inquit, factus est, donec magnus factus est valde. Considera quantum sit, pro his qui seminabat, centuplũ accipere. Quòd si hoc tibi ma- H
gnum videtur, considera immensam Dei clementiam, quam processu temporis erga nos declarauit. His enim qui bona in eum fiducia virtutem exercent, non solum centuplum promittit, sed & vitã æternam, & fruí regno cœlorum. Vidisti misericordiã domini? vidisti beneficentiæ augmentum? vidisti quantum nobis largitus est vnigeniti filij Dei aduentus, & quomodo ineffabilem operum commutationem operatus est? Hæc igitur vnusquisq; apud se ex-

pendens, & videns diuersitatẽ, & quæ illis ante gratiæ tẽpus promitti solebat, & quę nunc post gratiæ tempus: glorificet etiam in hoc immensam eius misericordiam, & nemo temporũ mutationi totũ asscribat: At iustum est, vt ad seriem sermonis redeamus, & videamus quomodo Gerari videntes affluere iusto opes, in æmulationem prouocati, abigere eum inde conati sunt. *Aemulati sunt enim eum,* inquit, *Philistiim.* Deinde monstrare volens scriptura diuina, in quo æmulationem declararunt, subdidit: *Et omnes fontes, quos effoderant serui tempore patris eius, obturauerunt, & impleuerunt terra.* Considera quanta illorum malitia, qui, & aquas iusto inuident, & neque rex qui in tanta potestate erat, inuidiam continere potuit: sed dicit, Abi a nobis, quia potentior nobis factus es tu. Magna
I maleuolentia. Cuius gratia abigis iustum? num aliqua in re tibi nocuit? num iniuriã intulit? Sed ita se habet inuidia, nihil cũ ratione operatur. Oportebat eum spectare, & attendere, quem omnium deus tanta gratia prosequebatur: & dei exemplo magis fouere, ei seruiendo: vt honore in illũ collocato, etiam ipsi diuinum sibi fauorẽ conciliarent. Illi autem nõ solum hoc nõ faciunt, sed expellere tentant, ac dicunt, *Abi à nobis, quia multo potentior factus es, quam nos sumus.* Ita agere solet inuidentia, non potest benigniter videre aliorum fœlicitatem: sed fœlicitate proximi suam putat infœlicitatem, & tabescit bonis proximi: id quod, & hic fuit. Rex enim, sub cuius potestate tota ciuitas erat, & habens oẽs sub manu sua: peregrino, vago, huc, & illuc migranti, dicit: Abi a nobis, quia potentior factus es, quàm nos sumus. Et vere potẽtior erat, supernum psidium habẽs in omnibus, dexteraq; dei munitus. Quò igitur abigis iustum? ignoras quòd quocunque eum ire coegeris, semper erit in his, quæ domini sui sunt? Non docuit te rerum experientia, quòd dei manus est, quæ illustrem facit, & conseruat iustum? Quare igitur abigendo iustum, erga dominum ingratitudinem declaras? & neque magna viri mansuetudo tuam domare potuit inuidiam, sed victus, inuidiam opere comples,
K & iterum migrare eum cogis, qui in nullo te læsit? Nescis quòd licet in ipsissimam solitudinem eum fugaris, habebit tamen potentem dominum, qui se iuuare (sicut, & illic factum) & multo clariorem facere nouit? Nihil enim fortius, q̃ frui superno prę sidio: sicut nihil infirmius, quàm eo auxilio destitui. Vidisti dilecte, & regis Gerarorum, & omnium qui ibi habitabant mentis malitiam? Vide, & iusti magnam mansuetudinem, quomodo non superbiuit: neque, videns diuinam sibi gratiam assistere, contra regem, fretus commilitantis virtute, insurrexit: sed quasi vir omni patrocinio carens, & nullum auxilium alicunde expectãs, faciebat quod sibi prę cipiebatur, & statim illinc discessit: & vlterius progressus, repressit affectionum flammam, simul, & eximiam suam mansuetudinem declarans, & suam affectionem consolans. *Et abiit inde, & habitauit in valle Gerarorum.* Et id quod discipulis suis omnibus Christus aduenies præcepit, dicens: Quando persequentur vos, fugite in alium locum: hoc ille iam operibus declarabat. Et sicut Dauid Saulis magnam inuidiam reprimebat, secedens, & subducens se, & illius refrigerabat calorem: eodem sanè modo, & iustus ille apostolicum illud implebat: Da te locum iræ. Et relicta ciuitate, exijt in vallem. Cęterum vide, quantam iterũ mansuetudinem præ se tulit. Neq; n. hic finis est molestiarum: nam cum etiam illic eẽt, & fontes effodere vellet, rixari tentauerũt. *Foderunt enim, inquit, puteos, quos antea pueri patris eius fecerant, & obturauerunt eos Philistiim, postquam mortuus est Abraham pater eius: & imposuit eis nomina, quæ pater suus imposuerat. Et foderunt,* inquit, *pueri Isaac, & inuenerunt puteum aquæ viuentis: hoc est, de fubtus scaturientis, & litigauerunt pastores Gerarorum, dicentes suas esse aquas.* Et nihil hic contendit iustus, neque obluctatur, sed etiam pastoribus cedit. Hæc enim vere mansuetudo est, nõ quando quis offensus mãsuete fert: sed quando quis ab his etiã qui inferiores putantur offenditur, cedit. Sic recte cognoscitur mãsuetudo eius qui inuaditur. Nam alias contradiceret quis, quòd mansuetudinem simulasset: quia non posset potentiæ offendentis resistere. Et vt discas, quòd regi cesserit non propter potentiam eius, sed suo more: vide quomodo idem apud pastores facit. Et sicut ille dicebat, Recede a nobis: & statim accepto mandato abscessit, Ita, & nunc, pastorib. lædere cupientib. & puteum sibi vendicantibus, recedit. Et vt perpetuo posteri

Mat. 10 c
1. Re. 8. & seq.
L
Ro. 12. d
M

fieri scirent hanc iniustitiam, nomen imponit fonti ex eo quod acciderat. Enimuero quia manifestam admiserant iniustitiam, vocauit nomen fontis loci huius, iniustitia. Et erat postea, quasi in columna ærea, posteris nomen loci doctrina, & mãsuetudinis iusti, & maleuolentiæ illlorum. Nomen loci faciebat, vt quisquis rogaret quarenã sic diceretu, addisceret, & huius virtutem, & multã illorum malitiam. Et aĩaduerte quomodo ẽt hic suã auget virtutẽ, per oĩa declarans suũ mansuetudinẽ: & illi excellentia malitiæ, ẽt inuiti iustum illustriorem reddere attentant. Neque. n. contenti sunt his quæ fecerant, sed iterum insidiantur, cum alium fodisset fontem. *Profectus enim,* inquit, *illinc, fodit fontẽ aliũ: litigabant autem de illo, & nominauerunt eum inimicitias.* Hic iterum animaduette iusti prudentiã. Nõ omnino puteũ (vt videtur) abstulerunt, sed cõtendebant: & visa manifesta iniustitia, discesserunt, propterea inimicitias eum appellauit, quod inimicitiarum fuisset occasio. Cæterum quotidie (vt sic dicam) talia ferens ab his qui regionem incolebant, non grauatim tulit, non abiecto fuit animo, non cogitauit secum, neque dixit: Ecce ne fontis quidem vt sim dominus, mihi datur, an nõ superna gra-
A tia destitutus sum? an non dominus abiecta cura, mei oblitus est? Nihil talium vel dixit, vel cogitauit: sed omnia magna cum mansuetudine tolerauit, & idcirco dignus fuit habitus qui ampliori diuino auxilio adiuuaretur. Nam ea quæ euenerunt (vt ita dicã) exercitatio quædã fuit virtutis iusti. Dicit: *Profectus illinc fodit fontẽ aliũ, & non cõtenderunt super illo: & agnominauit nomẽ eius latisundiũ, dicens: Propterea nunc dilatauit nobis dominus, & crescere nos fecit super terram.* Vide gratitudinẽ iusti. Nã cũ priores fontes diripere tentarent, nõ ægrè tulit, nõ obluctatus est: sed in sola fontiũ appellatione malitiæ illorũ indelebilẽ reliquit memoriã. Hic verò quia nulla fuerunt obstacula, sed absque omni pauore laboribus suis frui licuit, totũ tribuit deo. *Vocauit enim,* inquit, *fontem illũ, latifundiũ: & deinde interpretatus vocabulum, dicit: Propter hoc latifundiũ voco, quia dilatauit dominus, et auxit nos super terrã.* Vidisti piã mentem, qũo nõ facta mẽtione tam atrocium difficultatũ quæ obstiterãt, bonorũ tantũ meminit, & pro illis gratiam deo offert, & dicit: Quia dilatauit dominus nobis, & auxit nos super terrã. Nihil enim tam gratũ deo, vt anima grata & gratias agens. Nam cũ innumeris beneficijs quotidie omnes nos prosequatur, siue ea sciamus siue ignoremus, siue velimus siue nolimus: nihil tamen aliud à nobis exigit, q̃ habere gratias p his quæ nobis facta sunt, vt pro illa ipsa gratiam actione ad ampliora danda prouocetur. Et vt scias qũo iustus ille, ob magnam suam gratitudinem iterum supernè meruerit illustrari, nam qm̃ condignũ suę virtutis specimen exhibuerat, & apud Geraros, & cùm rex eum expelleret, & cũ pastores puteos auferrent: misericors dominus, veluti cõfirmaturus eius alacritatem, iam ob insignem illam mãsuetudinẽ eum charum habens: postquàm venit illinc ad fontem iuramenti, visus est ei dominus in nocte illa, & dixit: *Ego sum deus Abraham patris tui, ne timeas: tecum enim sum, et benedixi te, et multiplicabo semen tuum propter Abraham patrem tuum.* Visus est ei, inquit, in nocte illa. Considera dei solicitudinem: vt illum resocilleret ac fidentiorem faciat, apparet ei, & dicit: Ego sum deus Abraham patris tui, qui patrem tuum glori- C
ficaui: & peregrinum ac aduenam, illustriorem omnibus incolis feci. Ego sum ille, qui hunc ita crescere feci, & in omnibus curam eius gessi. Ego sum, ne igitur timeas, ne te perturbet, & mirum videatur quod ab Abimelech sis expulsus, quod à pastoribus sis iniuria affectus. Multa talia & pater tuus pertulit, & inde gloriosior effectus est. Ne igitur hoc te terreat: ego enim tecum sum. Idcirco fieri hæc permitto, simul volens, & declarare tuam virtutem, & manifestari mentis illorum prauitatem, vt & propter hæc te coronem. Tecum enim sum, ideo & inuictus eis, & inteſtantibus potentior, & inuadentibus fortior. Et tantam tui curam habebo, vt inuidiosus illis sis futurus: Ego enim tecum sum, & benedicam te, & multiplicabo semen tuum, propter Abraham patrem tuum. Considera misericordiam dei. Nam cum dixisset, Ego sum deus Abrahæ patris tui: ostendit quomodo sibi vendicauerit, & proprium fecerit patriarcham. Et ita dignatu est deus se vocare deum Abrahæ. Et dominus orbis ac conditor, vnius hominis Deum se dicens, non con-

cludit, & abbreuiat eum patriarchæ appellatione suum dominiū, sed magnā in illū suam beneuolentiam mōstrat. Ita, inquit, cum mihi feci proprium, vt apud me reputetur tantus quanti alij oēs. Ideo, & multiplicabo semen tuū propter Abraham patrem tuum. Multas, inquit, illi debeo retributiones ob suam in me obedientiam: igitur propter illum multiplicabo semen tuum. Interim, & iustū ad æmulationē patri: sui prouocauit, monstrando similem illi virtutem postquàm aūt tanta ei bona promisit. [Aedificauit, inquit, ibi altare, & inuocauit nomen dñi, & fixit illic tabernaculū suū. Quid est, ædificauit illic altare? Gratiarū actiones, inquit, illic dño obtulit, qđ tantam pro se gesseret solicitudinē. [Et foderūt illic pueri Isaac fontem.] Et fit securus iustus: nam qui dixerat, Ego tecū sum, & benedicā te, & multiplicabo semen tuū: ipse simul eū, & illustrauit, & oībus feci spectabilem. Itaq; vide Abimelech illū qui abigere eū cognatus est, & dixit: Abi a nobis: nūc ad eū venientē: dicit enim. [Iuit Abimelech, & præfectus gynæcei, & dux exercitus, & dixit eis Isaac. Quare venistis ad me? vos aūt odio me habuistis, & expulistis a vobis.] Vide obsecro, quāta māsuetudo iusti. Videns eos a quibus fugatus erat, & qui tanto eū odio fuerāt, plequuti: nunc cū supplices ad se venirēt, nō superbiuit cōtra eos, non elato fuit animo, sed memor eorū quæ sibi à domino fuerunt dicta, neque virtute domini fretus insurrexit cōtra regem: sed iterum consuetā mansuetudinē præ se ferens, cū magna lenitate, verborū dixit eis. Quare venistis ad me, vos aūt odio me habuistis, & à vobis expulistis, Quare, inquit, cēsuistis, vt vobis veniendū sit ad me abactum, & odio habitum? Et dixerūt: [Videntes vidimus quia dominus tecū, & diximus: Fiat iuramentum inter nos & inter te, & disponemus fœdus tecum, vt ne feceris nobiscum malū, sicut nos nō abominati sumus te, & qūo te bene sumus vsi, & dimisimus, te cū pace, & nunc benedictus tu à domino.] Vide quantū māsuetudinis robur, & quāta virtutis potentia Nā qui pridem abegerant, nunc veniūt ad peregrinū, ad virum ciuitate carentem, ad erronē: & nō solum satisfaciunt, & excusant se de his quę commiserāt, sed & peccatorū veniā petunt, & prędicāt iustū, & indicāt vnde suus metus, & cōfitentur suam infirmitatē, & iusti magnā testātur virtutē. Quid enim fortius eo qui secum habet deū? Videntes, inquit, vidimus quod dominus tecum est. Vnde vobis illa scientia? Profectò, dicunt, res ipsæ nos docuerūt. Vidimus quod abactus abigentib. fortior factus es, & ex rerum serie cōtēplati sumus quod superno auxilio niteris. Hoc aūt diuinæ dispensationis opus est, quod mēs eorū obstupuerit iustum, & quod hoc cognouerint. Qm igitur, inquit, dominus tecū: fiat iuramētum inter nos. Vide qūo impellēte cōscientia semetipsos repræhēdere festināt, cum nullus alius cogat, vel facta objiciat. Nā nisi iniuriā feciſ setis, quare à iusto petitis vt cōponatur fœdus vobiscum? Sed ita se habet iniustitia, quotidie cōsciētia mordet, & sīlēte eo qui offensus est, pœnā & rōnem exigi putant qui iniustitiā sunt operati: & quotidie anguntur, & quasi sibimetipsis præscribunt peccatorū suorū exquiri rōnē: id quod & illis euenit. Sit, inquit, iuramentum inter nos & inter te. Deinde dicunt & quale iuramentū fieri volūt. Et ineamus fœdus tecum, vt ne feceris nobis malū, sicut nos nō sumus te abominati. Vide qūo pugnantia inter se præmentis angore & turbatione loquūtur: ne fiat nobis malē. Quare sic timuistis iustū, videntes quod tantā præ se ferat māsuetudinē erga eos qui lacessebāt? Sed incorruptus iudex mentē eorū excitauit, & animaduerterūt quod erga iustum tam ingrati fuerint: ppterea præ timore & formidine nō attendunt, quod diuersa & pugnātia loquātur. Ne feceris, inquit, malū, sicut nos te nō abominati sumus. Quare igitur abegistis? Verū iustus nō petit rōnem, neque expostulat, neque arguit ea, q̄ ab illis dicta. Et qūo, inquit, bene te vsi sumus, & dimisimus te cum pace, & nunc tu benedictus à domino. Vides quod supernā pœnā timuerunt? Sciuerunt enim quod licèt ipse propter humanitatem suam non vlciscereturquæ fecerant, sed is qui tātam eius curam agebat, repetiturus esset rationem eorum quæ in iustum facta sunt: ea propter placant iustum, & cōponi cum eo studeant, simul & pro his quæ facta erant rationem reddentes, & in futurum securitatem sibi conciliantes. *Et fecit eis*, inquit, *conuiuium, & comederunt & biberunt, & cum surrexissent mane, iurauit vnusquisque proximo suo, & dimisit eos Isaac, & discesserunt ab eo cum*

eo cum salute. Vide iusti benignitatem, quo modo cū eis absque vindicandi cupiditate loquitur: & non solum obliuiscitur eorum quæ in se facta, sed magna hospitalitate illos excipit. Fecit enim eis conuiuiū, & comederunt & biberunt. Conuiuio satis certa dat argumenta, se non fore memorē eorum, quæ in se commiserant. Et dimisit eos, inquit, & abierunt cum salute. Significauit per hoc diuina scriptura, quod magno cum timore aduenerant, periculū expectantes: & de salute sua omni (vt ita dicam) anxij vt excusarent se, ad iustum contenderunt. Vidisti quomodo nihil fortius virtute? nihil potentius supernis auxiliis freto? Postea dicit: *In die illo abierunt pueri Isaac, et foderūt fontem, et dixerūt: Non inuenimus aquam. Et vocauit eum iuramentum. Et idcirco vocatur locus ille: puteus iuramenti, vsque in hodiernum diem.* Vide & hic, ex his quæ facta sunt loco nomen impositum. Nam quia effosso fonte nihil inuenerunt in die illo, quo iuramenta inter se fecerunt, Puteum iuramenti vocauerūt nomen loci, vt factorum duraret memoria. Vidisti quomodo iustus ille, qui neque à lege eruditus fuit, neque ad aliquem virtute præditum respicere potuit, sed patris vestigia sequutus, & ductus à conscientia humanæ naturæ insita, Qam bonis morib. præditam egit vitam? tuæ enim ab eo facta sunt, non solum mansuetudinem indicabant iusti, sed & præcepta Christi suis illum operibus implere ostendebant. Nam id quod Christus discipulis suis præcipiēs, & admonens dicebat, ne solos diligentes diligerent, sed & inimicis charitatem exhiberent: hoc ille nunc multo antea implet, & tanta hospitalitate tractat eos, qui ita oderant: omnemq; vindictæ cupiditatem animo suo excluſit. Qua igitur nos venia digni erimus, qui post tātam doctrinam, & saluatoris præcepta, neque ad huius iusti mensuram peruenire valemus? Et quid dico, ad eius mensuram. neque propè adstare possumus. Tanta enim nunc malitię abundantia obduxit omnia, vt rarum nūc sit, & diligentes diligere. Vnde igitur nobis salutis spes, si publicanis deteriores fuerimus. sicut dicit Christus: Si diligitis diligentes vos, quid amplius facitis? nonne & publicani hoc faciunt? Et Christus quidem volens nos ad summum venire fastigium, illis superiores vult esse, nos autem inferiores sumus. Et quid dico, publicanis? deteriores & latronibus, & sepulchrorum direptoribus, & homicidis. Etenim & hi oēs diligunt eos qui erga se bene affecti sunt, & sæpenumero etiam pro dilectis periclitantur. Quid igitur fuerit nobis miserabilius, qui tantam à domino misericordiam nacti sumus, & innumera mala facientibus deteriores inuenimus? Obsecro igitur, vt cogitemus & supplicij magnitudinem, & confusionis quæ alibi futura est grauitatem, & vel saltem nunc nostram agnoscamus generositatem, & obtēperemus doctrinæ Christi: & non solum diligentes diligamus germanè, omni odio & rancore ab animabus nostris eliminato: sed & eos qui hostiliter nos persequuntur, diligere studeamus: neque enim aliter saluari nos possibile erit. Et hac incedentes via, etiam magis illos diligere studeamus, vtpote eos qui nobis innumerorum bonorum sunt authores. Sic enim & peccatorum nostrorum remissionem inuenire, & humiliata mente & contrita anima deo præcari poterimus. Quia cùm anima ab omni odio libera mente tranquilla est, dominumq; sedulò inuocat, multam sibi supernè gratiam conciliat. Quæ nobis omnibus concedatur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium cum patre & sancto spiritu nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Homilia. liii.

AGe & hodie, si placet, aggrediamur ea quæ heri dicta sunt: & singula, quantum nobis conceditur aperiamus. vt domū cum vtilitate aliqua redire possimus: Videamus igitur, quæ primum lecta sint. *Erat autem Esau*, inquit, *annorum quadraginta, & accepit Iudith filiam Beoth Chettæi in vxorem, & Basſemath filiam Elon Enæi: & exasperabant Isaac, & Rebeccam.* Vide quanta ex paucis verbis addiſci possunt. Quare enim nobis numerum annorum signauit? non absque causa, sed vt discamus decrepitam ętatem Isaac: quia iam prouectus erat ætate. Nam si memores fuerimus eorū, quæ antea dicta sunt, & quod quando accepit Rebeccam, & ipse quadraginta annorum fuerit, quando autem nati sunt ei pueri, fuerit annorum sexaginta: scimus quòd nunc centenarius sit, & in profundiſſima senectute. Quoniā posthac

Universidad de Deusto
Biblioteca

narraturus est, quo præ senio hebetatos oculos habeat: ideo numerũ annorũ Esau signat, vt inde tẽpus Isaac scire possimus: propterea dicit, Erat autem Esau annorũ quadraginta. Vt sciamus pueri temeritatem, quòd vxores ducebat à gẽtibus, à quibus non oportebat, declarat nobis, quòd vna fuerit ex genere Chettæorum, alia autem ex genere Euæorum, quamuis saltem didicisse eũ oportebat ex his, quæ patriarcha tanta diligentia fecerat, præcipiens seruo suo, vt de cognatione sua filio Isaac adduceretur vxor, & quod mater ipsorum Rebecca nihil tale voluerit, quæ ex Charris venerat. Verũ vt statim in initio suos mores indicet, prior illas duxit. Et vt sciamus
M quam malè moratæ mulieres fuerint, dicit scriptura: Et erant exasperantes Isaac, & Rebeccam. Et quid est hac malitia peius, quando illæ quæ omnem honorem impẽdere debebant, nõ solum hoc non faciunt, sed & ad cõtentionem paratæ sunt? Hæc aũt omnia nõ absque causa historia nobis tradit: sed vt postea cũ videris Rebeccã Iacob maiori benevolentia prosequi, discas quod nõ iniuria rem eam fecerit. Iam aũt ne seriem cõtextus præueniamus, scripta
Cap. 27 ipsa sequamur: *Factum est autem postquam senuit Isaac, & hebetati sunt oculi eius ad videndum.* Iam.n.inquit, præ senio videre nõ poterat. *Et vocauit Esau filium suum natu maiorem, & dixit ei: Fili mi, ecce senui, et nescio diem mortis meæ: nunc igitur sume vas tuum, et pharetram, et arcum, et egredere in campum, et venare mihi venationem, et fac mihi edulia, sicut ego amo, et affer mihi vt comedam, quò benedicat tibi anima mea priusquam ego moriar.* Hic obsecro dilecte, animaduerte indicibilem dei sapientiã, & quo pater quidem geminam præ se ferens dilectionem, hæc imperauit Esau. Deus autem, sapiens & omnipotens dominus, per Rebeccam suam præ
dictionem impleri facit docens nos, quantum valeant virtus & morum suauitas. Ille enim & ob ætatem, & ob primogenituram, & ob patris erga se affectionem primatum se habere putãs, simul destitutus omnibus inuentus est: quia quæ in se erant, afferre
A noluit: hic autem, quia & domestica erat virtute præditus, & virtutem supernam habuit subsidiariam, etiam inuito patre illius benedictionẽ arripit. Nihil enim fortius eo qui dextra illa adiuuatur. Vide igitur diligenter omnia, vt discas dispensatio nis excellentiam. Et quomodo hic quidem illa gratia fretus, magnum in omnibus auxilium & cooperationem adipiscitur, vt patris in eo impleatur benedictio: ille autem omnia amittit, perdens semetipsum propter morum iniquitatem. *Rebecca autem,* inquit, *audiui loquentem Isaac cum filio suo. Iuit autem Esau in campum, vt venaretur prædam patri suo. Dixit autem Rebecca ad filium suum iuniorem.* Quare adiecit iuniorẽ? quia superius dixerat, Vocauit Esau filium suum natu maiorem, vt discamus cui nũc loquatur Rebecca inquit: iuniorem, hoc est, Iacob. [Audiui, inquit, patrem tuum loquentem, Affer mihi venationem, & fac mihi edulia, vt cum comedero benedicam te coram domino, priusquam moriar ego. Hæc quidem audiui patrem tuũ cum fratre tuo Esau loquentem. Nunc igitur fili audi me, sicut ego tibi præcipio, & vade ad oues, & sumito mihi inde duos hœdos teneros & bonos, & faciam ex eis edulia patri tuo, vt amat: & inferes patri tuo, & comedet, vt benedicat te pater tuus priusquã
B moriatur ipse.] Vides magnum matris amorem, immò dispensationem dei? Ipse enim est, qui ei hoc consilium dedit, & omnia bene agere fecit. Vidisti matris optimum consilium? Vide & Iacob prouidentiam: & quo respondens, suorum morum indicat mansuetudinem. *Dixit autem matri suæ: Est frater meus vir hispidus, ego autem vir leuis: ne forte contrectet me pater meus, & ero ante eum quasi contemnens, & inducam mihi ipsi maledictionem, non benedictionem.* Magna pueri gratitudo, & in patrem reuerentia. Timeo inquit, ne in diuersum eueniant studia mea, ne videar aduersari patris sententiæ, & pro benedictione maledictionem mihi adducam. Quid igitur Rebecca, admirabilis illa & amans filij? Quia non ex
C sua tantum sententia faciebat, sed & diuino ministrabat oraculo, ideo omni studio conatur eximere puero metum, & addere animos, vt consilium perficiat: & non promittit ei quod possit deludere patrem, & latere. Sed quid? *In me recidat maledictio hæc fili mi: tantum obedi voci meæ, & vadens affer mihi.* Et si fuerit aliquid tale, inquit, nihil tibi nocebit. Ne igitur timeas sed bene fidens obedi voci meæ, & fac, quæ tibi consuluntur. Hæc verè materna dilectio est, vt pro puero parata sit omnia ferre. His dictis puerum à timore

more liberauit. [Cum igitur abijsset, sumpsit, & attulit matri suæ, & fecit edulia, sicut amabat pater suus. Et vt sumpsit Rebeccha, inquit, stolam filij sui senioris pulchrã, quã habebat domi, induit Iacob filiũ suum iuniorẽ, & pellibus hœdorum brachia eius, & nuda colli eius circundedit, & dedit edulia, & panes quos fecerat in manus filij sui, & obtulit patri suo. Vide, obsecro, hic Rebeccæ cũ magna dilectione cõiunctã rarã sapientiã. Nã quia superius dixit, ꝙ ille quidẽ hispidus esset, hic verò lenis: Stola, inquit, Esau induit eũ, & pelli
bus circundedit eũ, & cùm vndiq; eũ ad deceptionem instruxisset, datis edulijs, & panib. in manus, effeci, vt patri afferret. Considera hic, quo omnia superna gratia euenerint. Nam quando quod a nobis est offerimus, largitur diuinam operationem consequimur. Nam vt ne desides, & supini simus, vult etiam nos aliquid conferre: quò sic sua declaret, & non totum sit superni auxilij, sed oporteat etiam nos aliquid simul afferre. Neque a nobis iterum exigit totum: sciens infirmitatis nostræ excellentiam, & suam seruans misericordiam. Et volens occasionem aliquam offerre, vt suam declaret liberalitatem, ex-
D pectat, vt afferamus, quæ a nobis sunt: id quod & nunc factum est. Nam quia Iacob, & Rebecca fecerunt ea, quæ a se fieri oportebat: & ille quidem obediuit consilio matris, hæc autem omnia, quæ ad se attinebant impleuit: tunc vltra bonus dominus perfici fecit magna facilitate quod omnium erat difficillimum, ne fieret actus istius impostura manifestus Isaac. [Postquam autem attulit edulia patri: dixit ad eum, Quis tu es fili? Et dixit Iacob ad patrem suum: Esau primogenitus tuus: feci tibi sicut loquutus mihi es. Surge ergo, sede, & comede de venatione, vt benedicat me aĩa tua.] Cõsidera hic obsecro, quanta cum anxietate verba hęc loquutus sit Iacob, qui principio dixerat matri. Timeo ne inducam super me maledictionẽ, & non benedictionem: nunc in quanto timore constituatur verisimile est, qui tantum actum simulat. Verum quia deus erat qui cooperabatur his, quæ fiebant, omnia opere sunt impleta. Quid igitur? cooperatusne deus est mendacio? Dilecte ne indages tantum quod fit, sed attende etiam scopum, & quòd non factum sit temporalis commodi, vel auaritiæ causa, sed quòd patris benedictionem sibi comparare studeret. Alioqui si ita simpliciter, quæ fiunt E
exquisiturus es, vide ne, & patriarcham puericidam, & Phinees homicidam dicas verum, neque Abraham pueri homicida, sed & valde ei affectus, siquis alius: neque Phinees homicida, sed zelotes. Vterque enim quod deo probabatur, faciebat: atque ille per obediẽtiã multam a deo remunerationem promeruit, hic vero propter zelum prædicatur. Dicit enim: Stetit Phinees, & placatus est. Si igitur homici- Ps. 105.
dium, & puericidium placuerunt, quia e
iuxta dei sententiam fiebant, ne attendamus ad facta, sed ad scopum eorum, quæ fiebant, & ad voluntatem eorum qui fecerunt: multo magis, & hic expendendum fuerit. Ne igitur hoc considera, quod mentita fuerint, quæ dicebantur a Iacob; sed illud cogita, quod volens deus prædictionem impleri, omnia, vt sic fiant dispẽsauit. Et tu scias, quod deus omnia facilia reddebat, etiam quæ difficilia: vide quomodo iustus non potuit subolere fraudem, sed persuadetur dictis Iacob, & cum edulia ita comedisset, benefactionibus eum remunerauit. Et non prius a venatione affuit Esau, quousque omnia sunt impleta: vt per omnia sciamus, voluntate Dei hæc gesta esse. [Dixit autem, in- F
quit Isaac: Quid hoc, quòd tã statim inueniſti fili? Ille autem, dixit, Quod tradidit dominus deus tuus coram me. Adhuc in anguſtijs stabat Iacob, augebaturque plurimum timor eius. Verũ hæc oĩa propterea facta sunt, vt discamus rebus ipsis quod nõ simpliciter dominus suam declaret solicitudinem, & prouidentiam, nisi viderit, & nostrum accedere seruorem. Ne enim prætereas obiter hunc agonem. sed considereś ꝙ causæ totius, atq; salutis erat periculum: & timebat, & tremebat, ne propter benedictionem fieret omnis maledictionis reus. Deinde, inquit, [Appropinqua mihi, & contrectabo te fili, an sis filius meus Esau, vel non.] Etenim ob vocem placidiorem dubitabat iustus: sed quia dispensatio implenda erat, non permisit deus, vt dolus sentiretur. Appropiauit aũt, & contractauit eũ, & dixit: [Vox quidem vox Iacob, manus autem manus Esau: & non agnouit eũ.] Vide quo ostẽdit quod vniuersum a dei gratia erat: quia

efficiebat, vt ipse nihil horum attenderet, & Iacob paterna frueretur benedictione. Et non agnouit eum, inquit, *Erant enim manus eius sicut manus Esau*. Vide iterum quo ostendit diuina scriptura quòd dubitauerit iustus. [Dixit enim, inquit, Num tu filius meus Esau? Vt ex hoc quoq; sciamus, quòd pater victus naturali affectione, omnia fecerit. Deus autem futura prægnoscens, & ex morum virtutib. inter nos, & seruos suos res disponit. Et dixit Iacob, Ego. Postquàm dixit, Num tu es Esau filius meus, & dixit, ego: dixit igitur, Affer itaq; mihi, & comedam de venatione fili, vt benedicat te anima mea. Vix tandem a cura soluitur Iacob, & attulit patri edulia, attulitq; vinũ, & bibit. Et dixit ei, [Appropria mihi, & osculare me fili. Et vt appropiauit, osculatus est eũ; & odorauit odorem vestimentorum eius, & benedixit eum, ac dixit.] Vide diuinæ scripturæ obseruationẽ. Postquàm interrogauit, Num tu es Esau, & dixit, Ego, & iterum contrectauit eum, & subdubitabat, & ex voce penè simulationem attendisset: iterũ interrogauit, Nonne tu es filius meus Esau? Et dixit, Ego. Et postea attulit ei, & comedit. *Tunc*, inquit, *osculatus est eum, et benedixit eum*. Nam vt nequis opinetur quòd in personam Esau benedictionem fecerit, sed in illum a quo osculatus est: propterea commemorat diuina scriptura, quòd osculatus est, & benedixit illum a quo osculatus est. [Odoratus est enim odorem vestimentorum eius, & benedixit eũ, & dixit: G

H Ecce odor filij mei, sicut odor agri pleni, quẽ benedixit dñs. Et dabit tibi deus de rore cœli, & de pinguedine terræ, & multitudinem frumenti, & vini. Det inquit, dominus deus tibi, qui edulia attulisti, qui a me osculum accepisti: & seruiãt tibi gẽtes. Vide quo necessariorum copiã adduxit, deinde principatum gentiũ prædicens, & futurã eius religionẽ, & incrementa, quæ inde nascuntur. *Et adorent te principes*. Non solũ ei apprecatur gentes subdi, sed & principes: *Et sis dominus fratris tui*. Vide quo seruit iustus, & ignorans, dei voluntati. Oĩa enim hæc propter hoc dispensabantur, vt hic propter virtutem dignus recipiat benedictionem. *Et adorent te filii patris tui*. Filios consueuit scriptura vocare oẽm generationem: sicut & hic, filios patris tui: quasi diceret aliquis, eos qui ex semine Isaac futuri. Non enim alios filios habuit Isaac quàm hos duos solos. [Qui maledicit te: sit maledictus: qui benedixit te, sit benedictus.] Ecce & coronas benedictionis, ecce summam omnium bonorum esse benedictũ. Vidisti dei misericordiam? Qui timuerat ne maledictionem acciperet pro benedictione, non solum cum tanta largitate benedictiones a patre reportat: sed & illi maledicuntur, qui attentant eum maledicere. I

Hinc discamus, quando quis iuxta voluntatem domini sua dispensare vult, tanto superno subsidio adiuuatur, vt hoc plane re ipsa experiatur. Quis enim nõ admiretur, & obstupescat dei ineffabilem dispensationem, quòd non prius. Esau de venatione aduenit quousque solueretur actus illius argumentum, & ille accepta benedictione a patre discessit? Hoc enim nos docere vult beatus Moses. [Et factum est postquam cessauit Isaac benedicere Iacob filium suum: & factum est quando exiuit Iacob a facie Isaac patris sui, & Esau frater suus venit de venatione.] Vide quo post illius exitum ille statim aduenit. Nõ hoc absq; cã, vel temere factum, sed vt ignoras afferret, & ipse edulia, & a patre addisceret rem totam, vt acta erat. Nam si prius nouisset, & in fratrem incidisset, forsitã, & ipsum interemisset, victus ira. Nam qui hoc postea deliberauit, multo magis ĩ negocio medio attentasset. Sed manus dei erat, quæ puerum saluabat, & hunc quidem dignũ benedictione effecit, illum aũt, & benedictione priuauit, & primogenitura. Vt autem, aduenit, inquit, fecit, & ipse edulia, & attulit patri suo, & dixit: [Surgat pater meus, & comedat de venatione filij sui, vt benedicat me anima tua. Vide, obsecro, iterum iustum perturbari, & mente cruciari: dicit enim vt audiuit, dixit. [Quis es tu? Ille autem dixit 'Ego sum filius tuus primogenitus Esau.] Vide quo superbit incausa. Non est contentus quòd dicat, ego sum Esau: sed addidit, primogenitus. [Obstupuit autem Isaac stupore vehementi, & dixit: Quis igitur venatus est venationem meam, & attulit mihi, & comedi de omnib. antequã tu venires: & benedixi eũ, & benedictus erit? Vide quo in perplexitate constitutus iustus, & narrans factũ, grauiter illius animum vulnerauit. Et benedixi eum, & benedictus erit. Hoc autem faciebat iustus, sapientia dei illius linguam diligenter, K

dirigente; vt cum ille omnia diligenter didicerit, scire possit nihil ei proficere, vel primogenituram, vel venationem. *Auditis sermonibus patris. Esau clamauit voce valde magna, et acerba.* Indignationem significauit per verbum, & iram qua succensus, cum hæc didicisset: & dixit, *Benedic, obsecro, et me pater. Dixit autem ei, Frater tuus venit cum dolo, et accepit benedictionem tuam*. Prior, inquit, frater tuus benedictionem omnem vbertim, & copiose eripuit. Et vt scias, quòd superna gratia fuerit cooperata in hoc, vt iustus deciperetur, vide quomodo ipse hoc fateatur, dicens: Venit L frater tuus cum dolo: quasi excusset se apud puerum, & doceat, Ignorans illi benedictiones impendi, & paratus eram tibi eas largiri: sed ille venit cum dolo, & accepit benedictionem tuam. Hæ tibi præparatæ erant, sed ille præripuit, non hoc mea culpa factum est. *Et dixit*, inquit, *Esau: Recte vocatum est nomen eius Iacob, supplantauit enim me iam secundo: et primogenita mea tulit, et nunc accepit benedictionem*. Non inuanum, inquit, nomen hoc fortitus est: supplantationem enim interpretamur nomẽ eius: id quod hic in me declarauit, & primogenitis, & benedictione priuans. Quid igitur ad patrem Esau? *Nun reseruasti, et mihi benedictionem pater? Respondit autem Isaac, et dixit, Esau: Disce*, inquit, *quòd omnes benedictiones in eum effudi, cum eum fecerim dominũ tuum*. Vide quo statim ab hoc exorditur. Nihil enim aliud ei, quàm seruitutem significat, & subiectionem, ac dicit: Cum eum fecerim dominum tuum, & omnes fratres eius seruos, frumento, & vino stabiliui eum: tibi autem quid faciam fili? nihil aliud vltra relictum est: quia dominum feci tuum, & omnes famulos fratres, & rerum necessariarum vbertatẽ ei auxi. Quid aliud vltra relictum est? *Dixit autem Esau ad* M *patrem suum: Num benedictio vna tibi est pater? benedic, obsecro, et me*. Quoniam audiuit patrem dicentem: Et benedixi eum, & benedictus erit: tunc, inquit, Benedic, obsecro, & me pater. num, vel vna tibi benedictio est? Non potes, & mihi, vel vnã benedictionẽ impartiri, qui ita a te diligor, q primogenitus, qui a te in venationem missus sum? Adobruit patrem verbis. *Compuncto autem Isaac*, inquit, *clamauit voce magna Esau, et flenit*. Vidit patrẽ consilio destitutũ, & non posse neq; velle reuocare, q̃ facta sunt: & clamori ẽt adiecit ploratũ, ad maiorem cõpassionem. Misertus itaq; eius Isaac, inquit, dicit ei. *Ecce de pinguedine terræ erit habitatio tua, et de rore cœli desuper, et in gladio tuo viues, et fratri tuo seruies: erit autem quando depones, et exolues iugum a collo tuo*. Quoniam, inquit, & ipse meam benedictionem desideras, disce, quod non est possibile, vt agam, quæ diuinæ voluntati aduersa sunt: sed & tibi quidẽ apprecor, vt rore cœli fruaris. Scias aũt, quod militarẽ vitam acturus es, & in gladio tuo viues, & fratri tuo seruies. Cæterũ nullus audiens hoc miretur, videns post hæc fratrẽ vagum factum ob illius metũ, & in terrã alienã contendẽtem'. Neq; initia attendens, existimet vaticiniũ excidere. Nam qñ dominus aliquid pollicetur, etsi diuersa his, quæ pollicetur videa A mus in principio euenire, non turbemur neque enim possibile est vt ad finem vsque aberrent. Hoc autem fit, vt dum iusti per omnia fulgidiores redduntur, abundantiam virtutis dei manifestam nobis omnibus fieri efficiant. Et in vnoquoque sanctorum hoc inuenies, si volueris historias singulas diligenter animaduertere: quod sanè nunc quoq; factũ. Ne hoc attendas, qđ nũc statim profugus fit, sed cogita gloriam q̃ posthac sequetur, quia tẽporis processu hic ipse sic terribilis illi factus, vt ille magnam erga eum declararet reuerentiam, in tantamq; venit gloriam post erumnas, quas in terra aliena tulit, vt qui ex ipso nati in immensam multitudinem propagentur, & eius nomine tota gens cognominetur ac sit discreta. Nunc autem docens nos diuina scriptura fratris indignationem, & quod homicidium spectarit inquit. *Et odio graui prosequebatur Esau Iacob propter benedictionem, qua benedixerat eum pater suus*. Et vt sciamus, quod non fuerit simplex & subitanea ira, per verbum nobis significauit malitiæ eius excellentiam. Graui enim odio persequebatur dicit: hoc est, insidebat & perdurabat odium, ita vt & mentem in profundo latẽtem manifestaret per B verba, inquit: *Dixit enim in corde suo, appropinquent dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrem meum*. Nonne, & irascens insanientibus illis non minus insanus est? Confidera. n. quomodo dæmon ille subingressus, mente destituit correptos, & quasi insanientes facit, & persuadet, vt faciant plane alia, quam apparet. Neq; enim vident illi, neq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

neq; aliud quiddã vtile faciunt: sed quasi corruptis sensorijs, & diiudicãdi vi amissa, faciunt omnia. Ita sanè, & qui irascuntur, non agnoscunt præsentes, non memores sunt amicitiæ: non amicitiã, non cõsuetudinẽ, non dignitatẽ, neq; quicquam aliud in mentẽ accipiũt, sed ire vi præsti, in præceps miserabiliter feruntur. Quid igitur illis fuerit miserius, qũ victi, & capti ab affectione etiam homicidium meditãtur? Propterea beatus Paulus radicẽ huius mali volens extirpare, admonet, & scribens sic dicit: Omnis ira, & indignatio, & clamor
Ephe.4. g auferatur a vobis cum omni malitia. Non solum, inquit, nolo vos succensere & indignari, & irasci, sed neq; cum clamore proximis loqui: clamorẽ hic dicens, qui ab ira nascitur. Quando. n. affectio hæc intrinsecus nascitur, & cor tumet, non iam sinit, vt lingua vltra placidè loquatur: sed affectio-
C nẽ cordis demonstrans, efficit, vt clamosè cum proximo loquatur. Volens. n. beatus ille, sibi obtemperantes in perpetua versari tranquillitate, dixit: Omnis ira, hoc est, a
Ibid. qualicunq; causa moueatur: & omnis indignatio, & omnis ira tollatur a vobis. Deinde radicẽ huius mali volẽs arefacere, & inutilẽ reddere, dicit: cum omni malitia. Nam qui sic afficitur, semper in portu sedet a fluctibus liber: & neq; tempestatẽ timet, neq; naufragium, sed quasi in tranquillitate nauigans, vel in littore sedens, ita præsentem vitam trahit non solum ab omni turbatione liber, sed immortalium, & ineffabilium bonorum fructus sibi per omnia cõcilians. Qui nobis omnibus concedãtur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cũ patre, & sancto spiritu sit simul gloria, honor, & imperium, nũc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia liiii.

VIdistis heri dilecti, & publicani magnã gratitudinẽ, & domini ineffabilem misericordiã, & Iudæorum stupiditatem immẽsam? Vidistis quomodo omnes nos erudierit beatus Matthæus, dum statim obediens, & tantam morum mutationem præ se ferens: eo quòd in voluntate nostra, comite superna gratia, sitæ sunt, & virtutes,
D & vitia: & qd opera adhibita possumus fieri virtutibus conspicui: & desides facti, in peccati præcipitium deferri? Hoc enim est, quo a brutis differimus, quia ratione insigniti sumus a misericordi deo, & in natura nostra insita est scientia boni, & mali. Nullus igitur prætexat, quòd ignorans viam tutem negligat, vel quod nõ habeat aliquẽ vię ducem, & demonstratorem, sufficientem enim magistrum habemus conscientiam. Et fieri non potest, vt quis illo adiumento priuetur. Nam simul cum formatione hominis, implantata est scientia faciendorũ, & non faciendorũ: vt nostra gratitudine declarata, in præsenti vita, quasi in palęstra, quadam exercitati, ẽm virtutum labores præmia reportemus: & breui tempore laborantes, perpetuas coronas mereamur, & in momentaneo illo seculo virtutẽ amplexati, æternis bonis in infinita secula fruamur. Id sanè scientes fratres nostrã ne perdamus generositatem, ne simus tantis operibus ingrati: ne sectemur voluptates, quæ tam breui tempore durant, perpetuũ dolorẽ nobis accersentes: sed ante nos semper videntes oculum, qui nunquã sopitur, qui & abscondita cordis nouit: res nostras ita instituamus, & moderemur, & muniti armis spiritus nostram declaremus gratitu E
dinem, vt & gratiã, & auxiliũ supernè nobis accipiamus, ad vincendum cõem salutis nostræ hostẽ, & ad irritandas eius machinationes, & ad promerendam illorum bonorum fruitionẽ, quæ promisit diligentibus se. Ne ergo spectet, quis ad laborem virtutum, sed cœlestia lucra cogitantes prõpte labores obeamus. Nam si hi, qui in terrenis versantur negocijs, & in colligendas opes insaniunt, omnia prompte suscipiunt facienda: & videntes ante oculos pericula maris, piratarum insidias, & naufragia nõ franguntur, nec segniores fiunt, quamuis (quod plus est) de fine nihil certi habeãt: qualẽ nos habituri sumus defensionẽ, si nõ omni studio, & alacritate accingamur ad virtutũ studia, & agones, propter æterna, illa bona? Quare ita ingrati sumus benefactori nostro, & neq; quæ iam donata sunt, versamus animo, neq; ꝓmissa cogitamus: sed omnium (vt ita dicam) obliti, frustra & in vanum, quasi pecudes, vitam totam trahimus, animæ quidẽ nullam facientes curam, ventrem autẽ solum impinguantes, atq; etiã propter hoc corpori multum nocentes? Etenim corpori ob voracitatem, & F
immoderantiã multa paramus, animã vero fame perire sinimus: tametsi potentior anima sit quam corpus, & ablata illa hoc mortuũ relinquatur. Oportet igitur, & huic

& illi congrua, & conuenientia prębere alimenta. Intemperati, & hic, & illinc vtriq; nocemus: hoc plus quã oportet saginãtes, hanc autem fame perire cogentes. Et quod omnium dominus loco maximè indignationis aliquando interminatus est Iudæorum populo, dicens. Dabo vobis nõ famẽ panis, neq; sitim aquæ, sed famen audiendi sermonẽ domini: docens nos, quòd illa quidẽ fames corpus emaciat, hęc autẽ animam attenuat: in hoc nunc nos sponte incidimus, idq; postquam deus tantã nostri curam declarauit, & dispensauit, vt post sacrarum scripturarũ lectionẽ habeamus, & a doctoribus admonitiones. Ideo oro vestram charitatẽ, vt excussa desidia expergiscamini, & studium oẽ in animæ salutem transferatis. Sic. n. & a deo beneuolentiam vberẽ habebitis, & nos alacriores ad docendum, vos erimus, quos videbimus consilio nostro parere. Quoniam, & agricola, quando videt terrã fœcundam, & feracem, parat etiam ipse, vt maiori studio illam colat. Eodem modo & nos, si viderimus vestrum in diuinis profectum, & quòd ea, quę a nobis dicuntur, alacriter susceipiatis, maiorẽ docendi laborem exhibebimus: vtpote scien-
G tes, quòd non in petris seminemus, sed in pingui, & crassa terra. Ea. n. de causa quoti die vobis concionamur, vt aliquid lucri faciatis, & virtutes vestræ crescãt, & lætemur videntes vestrum profectũ. Num quid tantũ, & in uanum dicere volumus, vt a vobis laudum fructus recipiamus, & vt plaudentes manibus recedatis? non hoc spectamus, absit. Sed vestra vtilitas, mea maxima laus est: & sumus plausus, siquis a vitijs ad virtutem conuertatur: si qui antea desęs, nostra adhortatione studiosus fiat. Hoc & mihi maximum affert solatium, & laudem, & vobis lucrum, & diuitias spirituales. Iam non ambigo, quin multum studij declaraturi sitis. Scio enim quòd a deo docti estis potentes etiam alios admonere. Propter hoc hic sistens meum consilium, pergã ad solitam doctrinã verborum beati Mosis immo dictorum, a sancto spiritu: vbi pauca quædam proposuero, hodiernum vobis cõ uiuium apponam. Audistis nuper, quomodo Iacob omnia faciens iuxta consilium. Rebeccę, patris benedictionem atripuerit, laudatumq; furtum commiserit? Ideo, & cooperatorem deũ habuit, & conatus eius
H bene succesſit: sed quia Esau valde inuidebat, & se ad cædem præparabat. Ita enim se habet mala hæc affectio, non ante desistit, donec a se captum in præceps deijciat, & ad homicidij currat scelus. Radix enim homicidij inuidia, & fructus inuidiæ homicidiũ: ita & a principio fuit inter Abel, & Cain. Ille. n. nihil habens, vel paruum, vel magnum, de quo accusaret fratrem, vbi vidit illum domino probari propter oblationem munerũ, se verò ob negligentiam suam reijci, ad cædem statim prouocatus est: & nata inuidię radice in mente eius, statim & pernicioſum illũ fructum attulit, & homicidium commisit. Ita sanè etiã Esau, cum accepisset frater benedictionẽ a patre, ab ira, & inuidia ad homicidiũ profectus, meditabatur mortem fratris. Verum admirabilis illa mater hoc sentiens, iterum maternum amorem erga filium declarauit: & consilium affert, quo possit è fratris manibus eripi: Vocato. n. inquit, filio suo iuniori, dixit ei: *Ecce Esau frater tuus minatur tibi mortem, nunc igitur audi vocem meam.* Experientia te doceat, quòd vtilia consulo. Et sicut dudum audita voce mea, magnas illas a patre benedictiones assequutus es: ita & nunc audi vocem meã, vt effugere possis fratris manus. Sic. n. & temetipsum a pe I
ricułis liberum reddes, & me a luctu. Verisimile enim quod ille, si hoc ausus fuerit, pœnam exacturus sit, & ita vndequaq; mihi grauis dolor, & cruciatus erit. [Audi igitur vocem meam, & surge, statimq́ue vade ad Laban fratrem meum in Charris, & habita cum eo ad aliquod dies, vsquequo auertatur ira, & indiguatio fratris tui erga te, & obliuiscatur, quæ ei feciſti: & mittam, & reducam te inde, ne forte vno die vobis ambobus orber. Abi, inquit, ad fratrem meum Labã, & habita illic cum eo.] Verisimile enim, quòd separatio, & temporis processus poterit mitigare iram, & finire inuidiam, & obliuionem afferre eorum, quæ in furto benedictionis gesta sunt. Et obliuiscatur, inquit, quæ feceris ei. Verisimile est, inquit, eum irasci: ideo congruit, vt iram eius declines, si forte, per tempus obliuiscatur, & postea cum libertate possis hic domicilium habere. Et ne puer grauatim ferat. quod cogatur in alienam terram abire: vide quomodo soletur pueri animam. Primum quidem dixit: Abi ad Laban fratrem meum. Num ad extraneum, & alienum ire te iubeo? ad

fratrem meum ibis, & habita cum eo ad dies aliquot: breue, inquit, tempus, paucos dies, quousq; quiescat ira. Nunc.n. feruet indignatio eius, & aliqñ ab affectione superatus, neq; patris habebit reuerentiam: neq; quantum fraternæ necessitudini debeat, in mentem accipiet: sed vnum hoc
K aget, vt furorem suum expleat. Et mittens reducam te. Statim autem, inquit, inde reducam: nam de vtroq; anxia sum, & vtriq; timeo, ne forte vtroq; priuer. Vide sapientiam matris, quæ a se ipsa mouetur, immo dei prædictioni etiam nunc seruit. Illa consulit puero, quæ Christus discipulis suis consulebat, ne temere periculis se immisceant, sed secessu insaniam male affectorum demulceant: hoc etiam illa puero cõsulit, primũ mentem animans, & firmans: cum autem successum ille nõ detrectaret, nec ægreferret, tunc, & causam honestam profectioni eius excogitat, ita, vt non manifeste videatur propter fratris inuidiam cedere, neq; pater sciat veram peregrinationis causam, Esau scilicet indignationẽ contra illum. *Et ingressa*, inquit, *ad Isaac Rebecca, dixit: Grauis mihi vita est propter filias Chet. Si acceperit Iacob vxorem de filiabus terre istius, ad quid mihi vita?* Considera, quomodo honestum inuenit prætextum. Quãdo enim nobis superna gratia cooperatrix est, & difficilia facilia fiũt, & grauia leuia. Quia igitur, & hæc habuit deum sententiæ suæ annuentem, omnia, quæ ad futuram dispensationem, & salutem pueri con
L ducere poterant suggessit eius menti: Grauis mihi, inquit, est vita mea propter filias Chet. Si acceperit Iacob vxorem de filiabus terræ huius, ad quid mihi vita? Hic mihi significare videtur pessimos vxorũ Esau mores, & quod ei fuerint multæ amaritudinis causa. Etenim de Esau superius narrauit nobis diuina scriptura, quod accepit a Chettæis, & Euæis vxores, & exasperabãt Isaac, & Rebeccam. Hæc igitur in memoriam ei suggerere volens quasi eadem dicit ei. Scis quomodo vitam meam amaricarunt vxores Esau, & quomodo propter illarum malitiam in omnes filias Chet male afficior, & propter illas omnem illam gentem exosam habeo? Si igitur contingat, & Iacob ex illis vxorem ducere, quæ mihi postea salutis spes? ad quid mihi tum vita? Nam si illas ferre non possumus, si ẽt Iacob ex filiabus terræ huius vxores acceperit, actum est de vita nostra. Quibus auditis Isaac, accepit in mentem illarum malitias, & accersito Iacob, benedixit eum, & præcepit ei, dicens: [Non sumes vxores de filiab. Chananæorum, sed surge, & vade in terram Mesopotamię, in domum patris matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de M
filiab. fratris matris tuæ.] Neq; his cõtentus verbis, voluit, & alacriorem eum reddere in peregrinatione, & eum iterum in benedictionibus cõfirmat, ac dicit: [Deus meus benedicet te, & augebit te, & multiplicabit te, & eris in congregationes gentium, & dabit tibi benedictionem Abrahę, patris tui, tibi, & semini tuo post te, vt in hæreditatem accipias terram peregrinationis tuæ, quam dedit deus Abrahæ.] Vide quõ iustus prædicit ei omnia, & bona ei viatica dat, & solatia, prædicit.n. ei reditũ, & hæreditatem terræ, & ϕ non solum in multitudinem crescet, sed, & congregationes gentium ex semine eius egredientur. Quę, vt audiuit puer, impleuit iussa patris, & profectus est in Mesopotamiã ad Labã matris fratrẽ. Et iterũ, vt hoc didicit Esau, & ϕ benedictus fuerit a patre Iacob, contenderitq; in Mesopotamiam, & ϕ mandatum sit ei ne accipiet vxorem ex filiabus Chananæorum: quasi corrigere volens erratum suum, & placare patrem. *Addidit*, inquit, *et accepit vxorem ad duas vxores suas, filiam Ismael filii Abrahæ.* Vidisti dilecte, quãta prudentia, & quibus affectionibus filiũ suum Iacob è periculis mater eripuerit: decenter pallians peregrinationis causam, & neque Esau malitiam prodens, neq; patri causam manifestam faciens: sed, & filio conueniens dans consilium, vt propter metum admoneri possit ne se opponat suis dictis, & patri congruam sententiam suggerens? Vnde, & iustus accedens eius dictis, viatico benedictionis instructum Iacob dimisit. Cæterum si placet, & non defatigamini, videamus quomodo peregrinationẽ obiuerit Iacob. Non paruam.n. & hinc cõmoditatem accipere possumus, si attenderimus. Iustorum.n. conuersatio, & vita, totius philosophiæ continet doctrinam. Vide igitur saltem, vel hunc iuuenem, qui domi educatus, qui antea nunquam in peregrinatione fuerat, neque magnum iter fecerat, neque graue aliquod expertus erat, quomodo iter arripiat. Et disce, quam excellentibus præstiterit moribus eius vita.

Et

Et egressus Iacob à fonte iuramenti, profectus est in Charras, & occurrit loco, et dormiuit illic. Occidebat enim sol, et accepit de lapidibus loci, et posuit ad caput suum, et dormiuit in loco. Vidisti ineffabilem vitæ philosophiam? Vidisti quomodo veteres iter faciebãt? Vir domi educatus, tantæq; assuetus curę: simplex.n. erat, inquit, & domi habitans: pe-
B regrinaturus, neq; iumentis egebat, neque ministris, neque viaticis: sed apostolicum morem imitatus, iter facit: & cum occumberet sol, ibi dormiuit vbi eum nox comprehendit. Accepit, inquit, lapides, & posuit ad caput suum. Vide pueri robur, lapide pro puluinari vsus est, & super pauimentum dormiuit. Igitur, quoniam bene moratam animam habebat, & masculum spiritum, & ab omni vanitate liberum admirabilem visionem illam meruit. Hoc.n. more agit dominus noster, quando videt animam præsentia non magnifacientem, plurimam sibi illius curam esse declarat. Vide igitur iustum illum super solo cubantem, & visiones videntem, immo visione domini dignum haberi: dicit enim. *Obdormiuit, & ecce scala erat firmata super terram, cuius caput pertingebat in cœlum: & angeli dei ascenderunt, & descenderunt super eam.* *Dominus autem innixus est super eam, & dixit: Ego deus Abraham, & deus Isaac patris tui: ne timeas.* Considera obsecro, hic eximiam curam misericordis dei. Quia videbat iuxta consilium matris propter timorem fratris susceptum peregrinationem, & quasi erronem quẽdam viam facere, & solum, ac ab alijs abstractum nullamque habentem consolationem vllo ex loco: sed totum
C in supernum auxilium proiectum: statim in ipso initio volens confirmare alacritatem eius, apparet, ac dicit: Ego sum deus Abraham, & deus Isaac patris tui. Ego, & patriarcham, & patrem tuum in tantam gloriam crescere feci. Ne igitur timeas, sed crede, quod ego, qui impleui illis suas promissiones, & te mea cura, & prouidentia dignabor. Ne timeas, sed confide: & omni timore depulso, crede his, quæ a me dicuntur. *Et enim terram in qua tu dormis, tibi dabo, et semini tuo, et erit semen tuum sicut arena maris.* Ne putes, inquit, quia in terram alienam nunc vadis, priuandum te terra in qua natus es: vbi educatus, vbi adoleuisti. Etenim tibi dabo eã, & semini tuo: quod sicut arenam matris augeri faciam, & dilatabitur ad mare, & Africum, & Septentrionem, & Orientem: hoc est, vbique propagabitur. *Et benedicentur in te omnes tribus terræ, et in semine tuo.* Vide quomodo iam omnia ei, quæ post longum tempus euentura erant, prædicit. Hic enim mos est omnium domino, & opifici. Atq; hoc de omnibus iustis dici inuenies, vt polliceatur quidem, non autem continuo promissiones impleat: sed exerceat iustorum obediẽtiam, & patientiam, atque sic impleat promissa. Deinde vbi pollicitus est ei futura, & indigebat iustus non vulgari consolatione: vide benignum dominum, & futura pollicetur, & per illa ipsa, quæ nunc in eum declarat, fidentem facit. Dicit enim: Ne putes, quòd hæc sola tibi polliceor: D
sed, & nunc tecum sum, custodiens te in omni via, quo vadis. Ne putes, inquit, qđ solus iter facias: me habebis itineris comitem, me habebis custodem in omni via, omnia tibi difficilia facilia reddentem. Exin magis augens consolationem, iam prædicit ei reditũ ad sua. *Et reuerti faciam te*, inquit, *in terram hanc*. Ne formides, inquit, quasi in aliena terra conuersaturus: quoniam reducam te in terram hanc, & minime te derelinquam, donec fecero omnia, quæ loquutus sum tibi. Non despiciã te, neq; te consilij inopem sinam: sed quęcũq; tibi promisi, faciam. Quomodo quis pro dignitate admirabitur, & obstupescet diuinam misericordiam, & insignitum obsequelæ eius studium? Vides quantum pondus promissionum dat iusto, & quomodo spiritum eius erexit? Cogita item, & iusti huius gratitudinem, & quod post illas promissiones apud Labam viginti annis laboribus afflictus, non grauatim tulit, nõ segnior fuit tanto tempore: sed omnia fortiter sustinuit, expectans promissionum tempus, & sciens, quòd non sit possibile intercidere, quæ à deo dicta sunt: & E
maxime si, & nos afferre nostra studeamus fidem, & obediẽtiam, & ita bene fidamus his, quæ a domino promissa sunt, atque si iam impleta essent. Hæc enim vera fides est, non attendere ea, quæ videntur, etiam si omnino sint aduersa promissioni, sed solam promittentis potentiam. Iam vero videamus iusti huius gratitudinem. *Euigilauit*, inquit, *Iacob de somno suo, & dixit, Dominus est in loco isto, ego autem nesciui. Et timuit, & dixit: Quam terribilis est locus iste. Non est*

hoc

hoc aliud, quã domus dei: & hæc est porta cœli. Stupescẽs iustus pp magnam misericordiã dei, timuit, inquit, & dixit: Non est hoc nisi domus dei, & ista est porta cœli. Hic locus mihi post hac pro domo dei reputabitur. Tãta ille gloria dignus est habitus, & ipse, vt ita dicam, quasi cęli porta visus est. Iustum fuerit, vt debitam hic gratiarum actionem dño reddam, & offeram. *Et surrexit Iacob, & accepit lapidem quem posuerat ad caput suum, & statuit eum in columnam, & infudit oleum super summum eius, & vocauit Iacob nomen loci illius, Domus dei.* Aliud.n.erat nomen loco antea. Postq̃ autem per visionem tam magnam consequutus fuit, vocabulo memoriam loco inscribere vult, posterisq; eum facere celebrem, lapide pro columna erecto, superfusoq; oleo. Verisimile.n.est quod illud solum secum tulerit, vtpote iter faciẽs. Votum affert misericordi deo, omni plenum philosophia. Et si vultis, etiam ipsa audiamus verba: *Vouit.n.votum, dicens: Si fuerit dominus deus mecum, & custodierit me in via hac qua ego ambulo.* Qm̃ dixerat, Ego tecũ sum, & custodiam te in via hac qua ambulas: pp hoc, & ipse dicit: Illa mihi eueniant, quæ.s.daturum promisit. Deinde, & petitionem suam affert, dicens: *Si dederit mihi dominus panem ad mãducandum, et vestem ad tegendũ.* Non diuitias, non abundantiam quandã petiuit: sed panem, & vestem: & hanc ad contegendum corpus, illum vero in necessarium alimentum. Considera qũo nobis apostolicũ character petitione sua significauit, tanto sapientiæ studio plenus erat iusti animus. Nam id quod Christus dicebat, Ne possideatis aurum, vel argentum, vel duas tunicas: hoc iste nondum a quoquam doctus, sed a seipso, & ab insita natura (magistra nostra) didicit, & optauit a dño suo præberi panem ad concedendum, & vestem ad tegendum. *Si hæc mihi fuerint*, inquit, *in terra aliena, et reduxerit me dominus saluum in domũ patris mei, sicut promisit: erit dominus mihi in deum, et lapis ipse quem erexi in columnam, erit mihi domus dei: et omnium, quæ mihi dederis, decimas tibi offeram.* Vide iusti gratitudinẽ: petebat quidem, at nihil pretiosum, sed panem, & vestem: promittebat autem, & sua dño. Sciens autem quam certet numerib. & quod nostras cogitationes retribuendo transcendat, inquit: Et columnam hanc in domum dei habebo, & omnium, quæ mihi suppeditabuntur decimas dabo. Vidisti mentem piam ac religiosam? nihil adhuc acceperat, & promisit se deo eleemosynas oblaturum. Dilecti, ne simpliciter pręterea mus, quæ dicta sunt, sed æmulemur omnes hunc iustum: & nos, qui in gratia, eum q̃ ante legem: & nihil temporale petamus a domino. Neq; n.expectat donec a nobis admoneatur, sed & non petentibus nobis largitur ea, quæ ad vsum pertinẽt. Oriri.n. facit solem super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos. Et credamus ei admonenti, & dicenti: Quærite regnum dei, & hæc omnia apponentur vobis. Vide qđ nobis ipse etiam illa præparauit, vt concedat, & hæc in lucri, & auctarij parte datum se promittit? Ne igitur ea, quę sunt accessoria, quasi primaria pete: ne inuertamus ordinẽ, sed quæramus illud sicut præcipit, vt & hæc, & illa habere liceat. Ea.n. de causa in orationis nostræ verbis limites, & regulas nobis dñs præscripsit, quate nus petenda sint temporalia. Verba illa iubet nos dicere, quę omni philosophia sunt referta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: diei alimentum, inquit. Id q̃ iustus ille, tametsi nihil hotũ audierat, præcatus est, dicens: *Si dederit mihi dñs panẽ ad comedendum, & vestem ad tegendum.* Ne igitur tẽporale aliquid ab eo petamus. Indignum.n.valde est, a tam liberali, & tãta virtute prestanti huiusmodi petere, quę in præsenti vita dissoluuntur, & magnam vicissitudinem, & versionem experiuntur. Id genus.n.sunt humana omnia, siue diuitias dixeris, siue potentiam, siue humanam gloriam: sed petamus semper manentia, sufficientia, vicissitudinis nescia. Et sciẽtes domini nostri bonitatem, nihili pendamus præsentia, sed omne nostrum studium in super cœlestium desiderium trãsferamus. Nam si solem suum oriri facit super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos: multo magis abstinentes a malitia, & iniustitiã fugientes non despiciet: sed multa dignos ducet prouidentia, & sua solicitudine omni tẽpore dignabitur. Id scientes, dilecti, ne discedamus diuinis pollicitationibus: neq; diuersa, q̃ ille promisit, faciamus. Enimuero quantum ad ea quæ nunc a nobis fiunt, nihil ab infidelibus differimus. Quando enim ipse quidẽ futura nobis promittit, nos aũt nolumus confidere illius promissionib. & p̃sentibus

Matt. 5. g

Ibi. 9. b

Matt. 6. b

Ma. 10. & Luc. 9. d

F

H

I

sumus affixi: quod aliud incredulitatis indiciũ adhuc requiritur, rebus ipsis tam clara voce attestantibus, & Christo iubente nos nihil petere fragilium horum temporalium? Sed nos magis aduersamur ei: & quæ non iussit, illa quærimus: & quę iussit quęri, illa non quærimus. Et hæc faciẽtes, & tam pigre nostra instituentes, & exacerbantes mitem, & humanum dominum, quasi obliti, quæ nos fecerimus, causam quærimus suæ erga nos indignationis, & quare nos sępe despiciat, in varia incidentes tentamenta: & non cogitantes, peccatorum nostrorum magnitudinẽ, nosmetipsos decipimus voluntario. Idcirco obsecro, vt his omnibus repulsis, nihil saluti nostrę

Mat. 16 Mar. 8. & Luc. 9. d

præferamus. Quid.n.vtile fuerit homini, si totum mundum lucretur, & animæ suæ detrimentum patiatur? Et superuacuas diuitias iam euacuemus in pauperes, & magnum sapientiæ studij specimen in omnibus exhibeamus, vanam gloriam despiciẽtes, humanum fastum conculcantes, & omne charitatis studium virtutibus impendentes: vt & præsentibus, & futuris bonis perfrui mereamur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

K

Homilia lv.

SAtis heri ex præludijs peregrinationis iusti edocti sumus quanta sit eius philosophiæ magnitudo, propter quam causam tantam promissionem a deo consequutus est. Iterum autem propter preces, & votũ, quæ fecit vniuersorum domino, doctrinã nobis omnibus dedit, si vellemus ad imitandam virtutem illius excitari. Etenim admiratione dignum est, quomodo virtutem sciens promittentis, & audiens magnitudinem sibi promissorum, neque sic magnum aliquid, & sublime postulare attentauerit: sed illa duntaxat petijt, q̃ audistis heri: nempe ea, quæ ad quotidianũ alimentum sibi sufficere possint: videlicet panẽ in cibum, & vestimentum ad tegendum: & promittit, si reditum sibi in sua concedat deus, sicut sibi promiserat, daturum se omnium quæ ab eo accipiet, decimas: per omnia monstrans religionem suam, & ipsi asscribit, vt datori omnia, & docet nos, vt ei habeamus gratiam. Iam enim iustus inesfabilem immensamq; misericordiã sciens, & cogitans quanta in patrem suum, & patriarcham exhibuerat, quod & sibi magnã abundantiam concedat, & horum quidem ipse nihil petit a domino, neq; vult de his precari: sed ex eo quod decimas omnium daturum se pollicetur, monstrauit omnib. qũo confidebat eius, qui promiserat, virtute. Propterea, & ipse quando cum eo loquebatur, dicebat, Ego sum deus Abrahã, & Isaac patris tui, ne timeas, Cogita, inq̃t, quod, & patriarcha quasi peregrinus, & ignotus in terram hanc aduenerit, & in tã tam venerit gloriam, vt omnium ore celebretur. Cogita item, & patrem tuũ, quod in extrema senectute patri tuo natus est, ac ita opibus auctus, vt & inuidiosus fieret indigenis. Eadem igitur, & ipse expecta, omnemq; timorem, & anxietatem depone, peregrinationemq; obi. Hæc secum cogitãs iustus, non ad præsentem respiciebat statum: nihil.n.omnino secũ afferebat. Qũo enim qui solus, & iter facere cogebatur: sed iam fidei oculis non multo post futuram præuidens abundantiam, suam declarabat gratitudinem: & qui nihil adhuc acceperat, vouet, digniorem fide existimans promissionem domini, quam rerum possessionem. Neq; enim ita fidere debemus his, quę in manibus habemus, & videmus, vt promissionibus dei, etiam si nõ eueniãt statim primo tempore. Iustus igitur sumpta ex his, quæ deus dixerat fiducia maxima, peregrinationem obijt. Quo pacto.n. nõ fisurus esset, cui dictum erat, Ecce ego tecum sum, custodiens te in omni via, qua iturus es: & multiplicabo semen tuum, & reducam te iterum in terram hanc: & non te derelinquam, vsquequo compleantur promissa omnia? Verum vt heri dixi, cogita & omnipotentem dei sapientiam, & iusti illius magnam sustinentiam, & gratitudinem. Surrexit enim post promissiones ille s, & in Charras cõtendit. Et iterũ agit vt peregrinus, & vagus & in oĩb. diuina gratia fruitur, misericorde deo omnia ei præ disponente, & suam promissionem adimplente. Qui enim dixerat. Tecum sum, custodiens te in omni via, qua iturus es: ita duxit iustum ad fontem aquę, vbi aquabant pastores terræ incolæ: à quibus cum interrogaret de Laban fratre matris suæ, & didicisset omnia, quæ circa illum gerebantur: deinde cum, & huius filiam, & greges oculis spectasset, videretque pastores

M

I

A stores non sufficere, vt lapidem a fonte ipsi amouerent, & aquarent oues, accurrit: & id quod illi facere non valebant, ipse superno auxilio roboratus, præueniens beneficijs Laban, amouit lapidem, & adaquauit oues, quas pascebat Rachel. Dein vbi osculatus est puellam, & significauit quis esset, & vnde venisset, mansit ipse apud fontem. Verum deus, quia deus erat, qui iusto disponebat omnia hic, & puellam excitauit, vt celeriter curreret, ac annunciaret hæc patri, qui frater erat huius matris: narraretq; beneficium, quod ab eo factum, & in ipsam, & in greges: & quod neque peregrinus sit, neq; ignotus, sed fratris filius. Considera obsecro dilectæ, diuinæ scripturæ euidentiam, quomodo nobis omnia manifeste recenseat, docendo nos mores veterum, & quantæ in excipiendis hospitibus fuerint alacritatis. Nam vt puellæ indicaret alacritatem, nõ simpliciter dixit, quòd abijt, & annunciauit quæ facta sunt, sed quod cucurrit præ magno gaudio. Deinde, & de Labam, qui pater illius erat dicit, quod auditis his a virgine, cucurrit & ipse in occursum Iacob, & salutauit eum, & induxit in domum suam. *Postquam autem Laban omnia diligenter didicit ab eo, dixit*, inquit, *ei: Ex ossibus meis, et ex carne mea es tu*. Sororis, inquit, meæ existẽs filius, nihil aliud
B quàm caro nostra es, & frater noster. Et erat cum eo, inquit, ad mensem dierum. Dein quasi in domo propria apud eum immanide, & ab omni cura liber agebat. Cæterum quoniam deus erat, qui omnia ad vtilitatem huius iusti dispensabat, & in omnibus ei suam præbebat cooperationem, ipse alacritatem Laban excitauit: & videns viri mansuetudinem, dicit ei: *Quoniam frater meus es tu, & non seruies mihi gratis: dic mihi, quæ merces tua sit*. Vide quomodo ipse quidem petebat nihil, Laban autem a se hoc proponit iusto. Et attende obsecro, quomodo ei cui diuina manus assistit omnia fœliciter succedant. Non seruies mihi, inquit, gratis: indica mihi, quæ merces tua sit. Quanuis beatus. Illæ magnæ charitatis loco habebat, vel simpliciter quotidiano alimento frui multamque pro eo gratiam referebat: verum quia miram humanitatem præse ferebat, ideo Laban prior mercedem ei pollicetur, quam ipse proposuerat. Quid igitur iustus: Vide obsecro, & hic excellentem eius sagacitatem, & quomodo nullã congregandarum opũ habuerit curam. Non enim sicut mercenarius aliquis cum Laban conuenit, & opera suam exquisitiore mercede locat, & C
aliud quid petit: sed memor patris, & memor matris, & mirificam continentiam, præ se ferens dicit Laban: *Seruiam tibi septem annis pro Rachel filia tua iuniore*. Hanc enim mox, vt apud fontẽ vide, amauit. Et vide beneuolentiam viri, sibijpsi & tempus præscribit, & tanto tempore sufficiens argumentum suæ continentiæ præbet. Et quid admiraris dilecte, audiẽs quod septem annis seruiuit pro dilecta puella? Vt enim ostendat nobis scriptura, quomodo amor magnus, & laborem, & temporis longitudinem succidit, & breue videri fecit, dicit: Et seruiuit Iacob pro Rachel annis septem, & erant coram eo quasi dies pauci, eo quòd ipse illam diligeret. Septẽ, inquit, anni, pauci dies videbantur ob ingentem erga puellam amorem. Quando enim quis sauciatur charitatis desiderio, nihil difficile spectat: sed id quod fuerit plenum periculis, & multa miseria, leuiter fert, ad vnum hoc videns, quomodo suo potiatur voto, & desiderio. Audiamus nos ignaui, & supini, magna ingratitudine in deum viuentes. Nam si iustus ille propter puellæ amorem septennium seruire, ferreque pastoralium laborum ærumnas decreuit, & non sentit, vel labores, vel temporis longitudinem: sed omnia ei leui, & facilia videntur, expectationemque, & spe fru- D
ctus aliter, ita vt dies paucos longum illud tempus putet: qualem nos habebimus excusationem, qui non pari studio erga dominum nostrum, & benefactorem, & curatotem, & qui nobis fit omnia, afficimur? Sed quando proponitur lucrum temporale, omnia alacriter sustinere, volumus, etiãsi laboriosum sit, & valde ærumnosum, & sordidum, & pœnam in præsenti, & futuro seculo præbens: propter nostram autem salutem, & vt supernam nobis salutẽ conciliemus remissi, & supini, & dissoluti videmur. Et qualis nobis erit venia, qualisve excusatio sic negligentiæ deditis, qui neque quantum beatus ille pro puella amorem desiderauit, tantam in deum charitatem habemus: idq; cum tanta possumus numerare beneficia in nos collocata, & q̃ quotidie collocantur? Sed etsi nos tam ingrati, verum non ita Beatus Paulus, qui

tanta

tanta feruebat, & ignitus erat charitate in deum, vt verba illa, tanto viro digna loqueretur, & clamaret, dicens: Quis nos separabit a charitate dei? Vide dictionis emphasin, & latentem vim: vide amoris violenti furorem, vide charitatem incensam. Quis
Ro. 8.g nos separabit? Quid, inquit, est, quod po-
E test nos a charitate dei separare? quid inter visibilia, quid inter inuisibilia? Deinde volens, & particulatim omnia enumerare, & omnibus nobis manifestum facere irrefræ nabile desiderium, quod erga dominum possidebat, subdidit dicens. Num afflictio? num angustia? num fames? num persequutio? num nuditas? num periculum? num gladius? ò animam insaniasq; continentiæ mater est) furentem. Quid, inquit, ex his, quæ nobis inferri possunt, nos auferre a charitate, quæ est in deum, poterit? Afflictiones quotidianæ? minime. Angustiæ? neque illæ: num persequutiones? neque illæ. Sed quid? fames? num nuditas? num pericula? Verum, quid dico famem, & nuditatẽ, & pericula? num gladius? num mors ipsa, si infligatur, hoc poterit efficere? impossibile est. Nullus alius sic dignatus est diligere dominum, vt beata illa anima.
Quasi enim liberatus a corpore, & sublimis factus (vt sic dicam), & neque super terram ambulare se putans, ita loquitur. Amor enim in deum, & succensa charitas mentem eius a sensibilibus ad spiritualia transtulit, & a præsentibus ad futura, & a visibilibus ad non visibilia. Eo modo se habẽt fides, & charitas in deum. Et, vt discas
F magnam eius gratitudinem, vide eum, qui sic dominum dilexit, & in eius charitate exarsit, fugari, persequutionem pati, flagellari, innumera grauia ferre, & dicere: In laboribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequẽter: a Iudæis quin
2.Co.11. quies quadraginta vna minus accepi: ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, nocte, & in die in profundo maris fui, in itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis in falsis fratribus, in labore, & ærumna: & talia parens, gaudebat, & exultabat. Sciebat enim, & argumentis multis certus erat, quod labores præsentes maxima sibi præmia conciliarent, & pericula ac coronas parerent. Nam si Iacob propter amorem in Rachelem quasi pauculos dies septennium putabat: multo magis beatus ille omnia nihili faciebat, succensus simul amore in deum, & propter Christum dilectum omnia ferens. Studeamus igitur obsecro, & nos diligere Christum. Nihil.n. aliud, inquit, Christus requirit a te, quam, vt ipsum diligas ex toto corde, & facias mãdata eius. Qui.n. diligit, sicut oportet deũ manifestum, quòd, & mandata eius facere nititur. Quando.n. quis erga aliquem fraterne afficitur, omnia facere studet, vt dilectum attrahere possit in amorem suũ. Et nos quoq;, si dominum fraterne dilexerimus, & mandata eius implere, nihilque G
eorum, quæ exacerbare poterunt dilectum facere studebimus. Hoc fuerit regnum cœlorum, infinitaq; bona, & fructus bonorũ assequi, si germane, & sicut oportet eum dilexeris: & propter charitatem in eum, & erga conseruos multam declarauerit dilectionem. In his enim duobus mandatis, Ma. 22.
inquit, lex, & prophetæ pendent: nempe, d
vt diligas dominum tuum ex toto corde, & proximum tuũ sicut teipsum. Hæc omnium virtutum summa, hoc fundamentum. Simul.n. cum charitate in deum, ingreditur dilectio proximi. Nam, qui deum diligit, non despiciet fratrem: neq; opes diuinis præferet, sed magnam præ se feret be Ma. 25.
nignitatem (memor eius, qui dixit: Quise d
cerit aliquid vni horum minimorum, mihi fecit) & cogitans, quod propter ministerium in conseruum, deus ipse sit, qui sibi vẽdicet factum magna cum alacritate hoc operabitur, magnumq; studium habebit eleemosynæ: non ad vilitatem respiciens pauperis, qui apparet, sed ad magnitudinem eius, qui promisit se habiturum perinde, ac sibi factum esset quæcunq; illi facta fuerint. Ne igitur prætereamus simpliciter, oro, lucrum nostrarum animarum, & remedium nostrorum vulnerum. Hoc.n. H
hoc maximum pharmacum ita curabit, & abolebit vlcera animarum nostrarum, vt neq; cicatrix, neq; verruca aliqua apparitura sit: id quod in corporis vulneribus, non est possibile. Nã licet, quis infinities cataplastra accepta a medicis superponat, necesse est cicatricem in corpore manere, & merito, corpus.n. est, quod curatur. Hic autẽ, quia anima est, quando quis suam gratitudinem declarat, multo melius incipit sese habere, quam antea habuerit: & sic omnia vlcera depellit, vt ventus vehemens pulueream deturbat. Atq; his omnib. plenæ sunt scripturæ. Ita Paulus Apostolus factus est Acto. 9.

ex perſequutore: & qui prius impugnabat eccleſiam: poſtea factus eſt eius pro nubus. Vidiſti quanta rerum viciſſitudo? Vidiſti quanta translatio? Sic & latro, cum multa fecerat homicidia, in vno temporis punćto, propter pauca illa verba ita omnia abluit pćtā, vt audiret a domino: Hodie
Luc.23. mecum eris in paradiſo. Sic & publicanus
Luc.18. qui percuſſerat pectus, & ſua peccata confeſſus erat, deſcendit iuſtificatus magis
c quam phariſeus. Verum, omnes hi animæ ſuæ gratitudinem declararunt, & priora confeſſi peccata, remiſſionem obtinuere.

I Videamus autem & mandati robur, & quantam abundantiæ vim poſſideat larga eleemoſyna, vt cū didiceris lucrum, quod inde naſcitur, alacriter eam facias. Fortè.n. tanta eius ptās, vt nō ſolum pćtā purgare, ſed & mortē fugare valeat. Et qūo? Ego dicā. Et quis, dicet aliquis, eleemoſynā faciēs, ſuperior morte factus eſt? ſanè omnes vidimus ſub mortis poteſtatem veniſſe. Ne turberis dilecte, ſed rebus ipſis diſce quomodo eleemoſynæ vis, & mortis vicit tyrānidem. Tabitha erat mulier, cuius nomen ſi quis interpretatur dicitur Dorcas: hęc quotidie faciebat opus, colligendo ex miſericordia diuitias. Et veſtiebat, inqt, viduas,
Acto.9. & alios ſumptus eis præbebat. Factum eſt autem, vt infirmata ipſa moreretur. Sed vide quomodo hæ, quæ ab illa curabantur, & quas veſtiebat, benefactricem remunerarint. Stabant.n. circa Apoſtolum, & monſtrabant, inquit, ei veſtes, quas faciebat, cū adhuc in humanis ageret Dorcas: & alumnam dicebant: & forte etiam lachrymas profundebant, adq; miſerationem apoſtolum prouocabant. Quid igitur beatus Petrus? Genibus poſitis, inquit, adorauit: & conuerſus ad corpus, dixit: Tabitha ſurge. Illa autem aperuit oculos ſuos, & vt vidit Petrum, reſedit. Data autem ei manu, erexit eam: & accerſitis ſanctis, & viduis com
K mendauit illis eam viuam. Vidiſti virtutē Apoſtoli, immo operantis per eum dñi? Vidiſti quanta retributio beneficientiæ in viduas, ēt in præſenti vita? Quid.n. tm̄ prębuit illa viduis, quantum illę ei rependūt? Veſtes prębuit, & alimenta, ſed illę ad vitā hanc reduxerunt, & mortem fugere fecerunt: immo non illæ, ſed miſericors deus gp curam, quā illis impendit. Vidiſti pharmaci potentiam? Hoc oēs nobiſipſis paremus: neq;.n. ſumptuoſum eſt, quāuis tātæ ſit virtutis, ſed, & vili emitur, nec multo ſumptu indiget. Magnitudo.n. eleemoſynæ, non in multitudine pecuniarum, vel opum ſita eſt, ſed ex alacritate dantium iudicatur. Propter hoc, & qui potum aquæ Ma. 10.
frigidæ dedit, acceptus eſt: & quæ duo mi- d
nuta in corbonam miſit, grata eſt: vt diſca Mar.9.
mus, quod vbiq; mentem requirit dñs. Fie Luc.21.
ri poteſt, vt qui parum habet, magnam prę a
ſe ferat liberalitatē: vtpote ſi valeat, & alacritate: & qui multa poſſidet, minor videatur his, qui parum habent, propter ſordidi animi tenacitatem. Effundamus igitur facultates noſtras in indigos mente liberali, ex his, quæ nobis dñs dedit, & quæ ab eo data ſunt, ipſi iterum demus, vt ſic iterum
L noſtra cum lucro fiant. Tanta.n. eius eſt liberalitas, quod licet accipiat de his, quę ipſe dedit, non putet tamen propria ſe accipere, ſed magna munificentia nobis ea redditurum ſe pollicetur, tantum nos, & quæ noſtra ſunt facere velimus: & ſic pauperibus errogamus, quaſi deponētes ea in manus dñi: ſcientes, cp quæcūq; acceperit manus eius, ea non ſolum reddit, ſed multipli catiora nobis iterum largitur, ſuæ liberalitatis gloriam declarans. Et, quid inquam, cp ea reddat multiplicata, manus illa? non enim illa ſolum reddit, ſed cum illis regnū cœlorum donat, & celebrat, & coronat, & innumera bona largitur, modo ex datis paruum quiddam inferre voluerimus. Nū graue aliquid, & oneroſum a nobis requirit? Ea, quæ abundāt, & ſuperuacanea ſunt nobis, neceſſaria facere vult: & quæ fruſtra ac in vanum repoſita ſunt, ea vult bene diſtribui, vt occaſione accepta hinc nos coronet. Anhelat.n. & vrget, ac omnia facit, vt dignos faciat his, quæ ille promiſit. Ne igitur noſipſos priuemus tantis bonis. Nā ſi agricolę penu ſuum euacuant, & femina terræ concredunt, idq; cum voluptate faciunt, ſpe maiora recipiendi ſe ſolantes: & quanuis ſciant, cp aeris intemperies, nonnunquam, & terræ ſterilitas, & alia multa accidentia, vt locuſtarum exercitus, & ru- M
biginis inſidiæ, ſpe excidere faciant: attamen bona ſpe ſeſe alentes, ea quæ in promptuarijs collecta, terræ concredunt: Multo magis nos, quæ abſq; vſu recondita ſunt, diſpergere in pauperum vſus, & educationem conuenit. Hic nunquam ſpes eluditur, neq; timēda aliqua terræ ſterilitas. Di Pſ.111.
cit.n. Diſperſit dedit pauperibus, iuſtitia b
eius

eius manet in ſeculum ſeculi. Breui tempore diſtribuit, & ppetuo ſeculo iuſtitia eius permanet. Quid hoc beatius vnquam fuerit? & idcirco, oro, vt iuſtitiam, quæ ex eleemoſyna eſt arripiamus: vt & de nobis dicatur, Diſperſit dedit pauperibus. Nā poſtquam dixit, Diſperſit dedit pauperibus, vt ne putes diſperſa perire, ideo ſtatim ſubdidit: Iuſtitia eius manet in ſeculum. Illis, inquit, diſperſis, iuſtitia eius manet in ſecula, & in oē ſeculum ſe extendit. Iam cū eleemoſyna etiam alias virtutes diligenter curemus, & affectiones carnis reprimamus & eliminemus ex anima oēm illicitam cō cupiſcentiam, oēm malam cogitationem, iram, ſtomachationem, inuidiam: & ornemus omnibus modis animæ generoſitatē, vt claritate pulchritudinis ſuæ cōciliemus nobis vniuerſorum dominum. Nam vbi viderit animæ venuſtatem, ſtatim aſſiſtet.
A Dicit.n. Super quem alium reſpiciā, quam
Eſa.66. ſuper manſuetum ei, quietum, & trementem ſermones meos? Vidiſti qūo nos docuit omnes colores, quibus animæ pulchritudo poteſt decorari? ſuper manſuetum, inquit, & quietum, & humilē. Deinde quod hæc omnia efficit, addidit: & trementem ſermones meos. Quid eſt trementem ſermones meos? obedientiam operibus implentem: quod & alibi dicit, Beatus qui timet omnia propter pietatem. Nam ſi nos cum videmus famulum qui noſtra cum diligentia timoreq; multo curat, maiorem erga illum declaramus beneuolentiam: multo magis bonus dominus: propter hoc dicebat. Super illum reſpiciam qui tremit ſermones meos. Tremamus igitur oro, & cum magno timore ſermones eius impleamus. Nam eius ſunt ſermones. Et cum dicerimus, quæ illi placent, & quæ probat, ea obeamus, & tales quales vult fieri ſtudeamus. Quietem, manſuetudinē, humilitatē magnam exhibeamus, & omnia quę ab eo mandata ſunt, cū reuerētia adimpleamus, vt cū approbarit affectionē mentis noſtrę, placatus noſtra obedientia, reſpicere etiam ſuper nos dignetur. Quod ſi nobis contiget, erimus per omnia ſecuri: dicit.n. Reſpiciam, hoc eſt cura mea dignabor manū
B portigam, in omnibus auxiliator ero, vbertim in eum meam liberalitatem profundam: Hæc igitur omnia faciamus, vt reſpiciant ſuper nos dominus, quo & præſentē vitam abſq; triſtitia tranſigamus, & futura bona conſequi poſſimus, gratia, & miſericordia domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum patre, & ſancto ſpiritu ſit gloria, imperium, honor nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Homilia.lvi.

HEri cum a dilectione Iacob, quam erga Rachelē declarauit, ad Pauli charitatem, & magnitudinē amoris, quem erga Chriſtū gerebat, tranſiuimus: quaſi ab impetuoſo quodam torrente rapti, non potuimus ad ſeriem, & contextum ſermonis regredi, ideo ſi placet, hodie ſequentia aggreſſi, ea quæ nuper relicta impleamus: vt ex his, quæ hodie dicuntur, percepta vtilitate aliqua domum repetatis. [Igitur poſtquam impletus eſt ſeptem annorum numerus, & fuerunt coram Iacob quaſi dies pauci tot anni, ob amoris vehementiam: dixit C
ad Laban. Da mihi vxorem meam, impleti enim, ſunt dies mei, vt ingrediar ad eam. Congregauit autem, inquit, Laban omnes viros loci, & fecit nuptias: factum eſt veſpere, & accepit Laban Liam filiam ſuam introduxitq; eam ad Iacob.] Vidiſti cū quāta olim honeſtate nuptias egerint? Audite qui ad ſatanicas pompas ſpectatis. Nū tunc tibie? num tunc cymbala? num tunc choreæ diabolicæ? Quare.n. (dic mihi) tantum ſtatim ab initio damnum inducis in domum tuā, & eos qui in ſcenis, & orcheſtris operam locant vocas, vt cum intempeſtiuo ſumptu virginis lædas continentiā, & iuuenē impudentiorē facias? Satis.n. arduum erat, abſq; illis ſufflationibus illam ætatem poſſe ferre æquiter tempeſtatē affectionum: cum aūt, & hæc accedunt, tam quæ videntur, quā quæ audiuntur, maius accenditur incendium, & fornax concupiſcentiarum magis inflammatur, qūo non peſſumit adoleſcentis anima? Hinc.n. omnia pereunt, & corrumpuntur: quia ab initio caſtitas oppugnatur eorum, qui inter ſe conuenturi ſunt, & ſæpe primo die iuuenis oculis videns incontinentibus, telo diabolico in anima vulneratur: & puella per ea, quæ audit, & videt captiua fit ab eo die poſtea creſcunt vulnera, maiusq; fit malū. Etenim illinc ſtatim diſcūt, vt & mutuam concordiam dilacerent, & amorē corrumpant. Quando enim ille mentem ad aliam verterit, huc & illuc diuidens cogitationē, & a diabolo ſuo inſtigatur, multa ama- D
ritudine domum implet. Quod ſi, &

illa comperitur ita affecta esse, ex ipsis fundamentis omnia(vt ita dicam)euertit. Postea mutuum se fugiunt, & latere volunt, & ille quidem suspicioſe obſeruat vxorem, Gen. 2. & similiter illa virum. Et vbi oportebat cõ cordiam esse, & copulam, & qui debebant esse caro vna, (Erunt enim, inquit, duo in carnem vnam)hi in tanta viuunt diuisione quasi dissecti sint. Diabolus enim subin gressus, tantum in eis damnũ facit, vt quotidianæ pugnæ inter eos nascãtur, & a malis nunquam habeant quietem. Quid.n. quis dixerit, quomodo postea a famulis cõtemnantur, quomodo a vicinis rideantur, quam fœda operentur? Nam sicut quando gubernatores inter se dissident, etiam, qui in naui feruntur, periclitantur, ac timent ne submergatur nauis: Ita, & hic, si discordes sint vir, & mulier, verisimile est omnes, qui apud illos sunt, participes esse malorum. Propterea oro, vt hæc omnia præuidentes, consuetudinem nõ sectemur. Scio enim, quod multi hanc prætexant, neq; tolerant, quod hęc a nobis dicuntur: attamẽ necesse est, vt nos vtilia dicamus, & quæ illos a futuro supplicio liberent. Vbi.n.tantum animæ damnum, qua de causa mihi E consuetudinem prætexere audes? Ecce.n. & ego tibi cõsuetudinem meliorem obijcio, quam veteres habuerunt, quando nõdum tanta pietatis erat agnitio. Et ne iustum hic Iacob tantum cogites, sed, & Labam adhuc idolorum cultui deditum, & tantam præ se ferentem philosophiam. Neque.n.hęc honestas eius erat, qui ducturus puellam, sed patris eam tradentis. Ideo, & illum feci sermonem, non ad sponsos tantum intendens, quantum ad parentes, & ad patrem sponsi, & ad tradentem virginẽ. Quomodo.n.non absurdum si nos, qui tã tam accepimus gratiam, & misericordiã, & tam terribilium ineffabiliumq; sacramentorum participes sumus, hac in re inferiores sumus Labam, qui cultui idolorũ adhuc erat deditus? An non audis Paulum Eph. 5. dicentem, quod sacramẽtum sunt nuptiæ, & imago dilectionis Christi, quam erga ecclesiam declarauit? Ne igitur confundamus nosipsos, & honestatem nuptiarum corrumpamus. Nam siquidem bonum, & vtile fuerit consilium, etiam si non sit con F suetudo, fiat: Sin damnosum, & perniciosum est, quod nunc asserimus: etiam si consuetudo sit, reijciatur. Nam si hoc admiserimus, & fur, & adulter, & quãtumuis malus alius ad consuetudinem prouocabit: at nullum hinc illi luctum est, vel venia, sed maior potius accusatio, quod malam consuetudinem superare non valuit. Si.n.voluerimus prudentes esse, & habere curam nostræ salutis, possumus, & a mala consuetudine desistere, & in bonam consuetudinem nos reducere, & sic posteris nostris nõ parua dabimus occasionem eandem imitandi, & accipiemus etiam nos mercedem eorum, quæ ab his aguntur. Nam, qui initium bonæ vitæ præbuerit: hic author est eorum, quæ, & ab alijs fiunt, & duplicem recipiet mercedem, tam pro his, quæ ipse recte facit, quam quibus alios in optimam illam inducit philosophiam. Ne prętexatis, obsecro, frigida, & ridicula verba hæc dicentes: Legitima quædã esse hæc, & propterea impleri oportere. Nõ hæc legitimũ faciunt coniugium, sed si iuxta leges dei, cum castitate, & honestate fiat conuentus, & si concordia magna cohæreant hi, qui conueniunt. Nouerunt hoc etiam externę leges: & audies, qui his studuerunt, dicere: Coniugium nihil aliud constituere, quam consuetudinem. Ne igitur diuinas leges cum humanis transgrediamur, ne præferamus diabolicas leges, & pernicioſam hanc consuetudinem. Illius.n.lex sunt hæc, qui G gaudet de interitu nostro. Quid igitur hac consuetudine magis ridiculum, quãdo vir, & vxor innumeris conuitijs, & scommatis a seruis, & triobolaribus hominibus incessuntur, & nemo est, qui increpet? sed licet cuiuis volenti ad vesperam omnia loqui, & conuitia iacere in sponsum, & sponsam? Et in alio die siquis conaretur ita salibus mordere, pielitaretur, ad tribunal adduceretur, & puniretur. Tunc autem, quãdo plurimam oportebat esse reuerentiam maioremq; honestatem, & castitatem, obscœnitate implentur omnia illa, vt probabile sit a diabolo hæc omnia inuenta esse. Verum ne ægre feratis, oro: non.n.absque causa in hunc sermonem digressi sumus, sed curam habens vestræ salutis, & honestatis, vellem optimam hanc mutationem fieri, vosq; optimæ huius consuetudinis esse duces. Nam si solum principium, & via fiat operis, paulatim vno alterum inuitante, laudabili hoc zelo omnes laudatores habebitis: & non tantum, qui ciuitates habitant imitabuntur optimam hanc innouationem,

tionem, sed & eos, qui procul habitant, cõciliabitis, & imitatores vestros constitue- H tis: & insuper longe ampliorem a deo reportabitis mercedem, quod propter dei timorem, & eius mandatum, diabolicã hãc superaueritis consuetudinem. Sed, quod suscepturi sitis magna alacritate hoc nostrũ consilium, & opere impleturi, valde persuadeor. Video.n.vos magna cũ voluptate audire ea, quæ dicuntur, idq; ex applausu, & laudibus coniecto, quod etiam operibus idem sitis comprobaturi: ideo contentus dictis ad contextus seriem gredior. *Et factа est*, inquit, *vespera, & accepit Laban Liam filiam suam, et introduxit eam ad Iacob*: Ne obiter etiam hoc prætereamus: nam etiam hic multa considerari possunt: primũ simplicitas Iacob, & quomodo ab omni malitia alienus, deceptus sit. Secundum, quod tanta facilitate omnia fiunt, & nusquam lampades, choreæ, & faces, præter vsus necessitatem: ita vt, & deceptio Laban locum habuerit. Possumus autem, & hic videre, quomodo Laban hic magna affectione dilexerit Iacob. Hoc.n.commentus est, vt diutius apud se iustum retineret. Sciebat equidem, quod alterius amore flagraret, & si vori compos fieret, non eligeret posthac I seruitutem propter Liã sustinere, vel eius coniugium. Et propterea, quia vidit Labã virtutem viri, & cogitauit, quod non aliter cum vinceret, & persuaderet: ita ei imposuit, & dedit ei Lian cum Zelpha ancilla. Deinde cum argueretur a iusto quare eum decepisset, honestam attulit excusationẽ. Nam postquam dixit Iacob: [Quare mihi hoc feciſti, nonne propter Rachel serui ui tibi, & quare decepisti me, Quid ergo Laban? Non est sic in hoc loco, vt elocetur iunior priusquam maior natu. Perfice igitur hebdomadam istius, & dabo tibi etiã hanc pro labore, & opere, quod operaberis apud me adhuc annis septem.] Vides, q ea de causa omnia hæc commentus sit. Nã quia vidit amorem quem erga puellã habebat, inquit: Ne putes iniuria te affici, quoniam sic apud nos lex est, vt primum nuptui tradatur maior natu: propterea hoc quidem factum est: accipies autem, & hanc, quam amas, si similes septem annos pro ea seruieris. Quibus auditis iustus prõpto animo suscepit. *Et post annos septem, dedit*, inquit, *Laban Rachel filiam suam ei vxorem*. Vides iterum, quod nuptiæ fiunt cũ magna honestate. Sed audiens, quod accepit maiorem natu, & postea minorem, ne turberis: neq; iuxta statum, qui nunc est, opera, quæ tunc facta iudices. Tunc enim, quia principia erant, permissum fuit cum duabus, vel tribus, vel pluribus vxoribus misceri: vt humanum genus propagaretur, & pietas incrementum acciperet. Adueniens.n.Christus, & virtutem in homi- K nibus plantauit, & angelos (vt ita dicam.) ex hominibus fecit, omnemq; illam veterem consuetudinem aboleuit. Vides quo- Consuetudo. modo non oportet consuetudinem prætexere, sed quod iustũ est inquirere? Ecce.n. quoniam mala erat hæc consuetudo, explosa est, & non licet vlli eam prætexere. Nusquam igitur, obsecro, consuetudinem inquiramus, sed vbiq;, quod vtile, & siqd est bonum, etiamsi non sit cõsuetudo fiat, a nobis: & si pernicioſum est, etiamsi consuetudo sit, fugiamus, & auersemur. *Dedit*, inquit, *Rachelem cum Balla ancilla*. Vidisti, quam bonis moribus præditi fuerint? Nũ seruorum greges? num syngrapha, & instrumenta, & conditiones illæ ridiculæ: si hoc fuerit, & hoc euenerit? & priusquam conueniant nescientes an vsq; ad vesperã maneant, quæ post multa tempora ventu ris in literis suis consignant. Si liberis carens, inquit, desuncta fuerit: si filios habuerit: & quæcunq; talia: ac hic nihil tale, sed cum vtrique suam ancillam dedisset, filias elocauit pater. *Dilexit autem*, inquit, *Rachelem magis, quam Lian: et seruiuit ei septem annis aliis*. Quia.n.ab initio magis dilexit propter venustatem formæ puellam, & difficilius eam consequutus est: ideo eam magis dilexit, quam Lian. Etenim illius ve- L nustas allexit eum ad magis amandum. Verum hic iterum vide domini ineffabilem misericordiam, & quomodo ex eo tẽpore promissa paulatim complet. Nam qui dixit: Ero tecum, custodiens te in omni via tua qua ambulaueris: & augebo, & multiplicabo te: ipse etiam nunc omnia dispensat: Et, vt scias, audi ipsam diuinam scripturam hoc manifeste dicentem: *Vt vidit autem dominus deus, quòd odio haberetur Lia, aperui vuluam eius: Rachel autem erat sterilis, et concepit Lia, et peperit filium Iacobo*. Vide omnipotentis dei sapientiam, quoniam illa quidem pulchritudine sua conciliarat sibi gratiam viri, qua altera priuata fuit, odio haberi visa est: hanc idoneam facit

Universidad de Deusto
Biblioteca

partui, illã verò inutilẽ: ambo hæc ſua miſericordia diſpenſans, vt & hæc per liberos, qui ex ea naſcebantur, ſolatiũ haberet, in ſui amorẽ virum alliciens: & illa non propter pulchritudinẽ, & formoſitatẽ, aduerſus ſororẽ inſurgeret. Et aperuit, inqt, vuluam eius. Diſce hic dilecte, quod conditor
M omnium ipſe etiã omnia moderatur ac diſpenſat, & naturã ipſam ad partũ excitat: & quod nulla ſit vtilitas cuncubitus, ſi abſit diuina cooperatio. Propterea dixit, qđ aperuit vuluã eius: vt ſciamus, quod voluit Liam procreandis liberis aptam fieri, quo eius mœror leniretur. Ipſe.n. eſt qui in vulua figurat, & animat ſętus. Sicut & Dauid
Pſ.134. dicit: Suſcepiſti me de vtero matris meæ.
c Et vide qũo monſtrat nobis diuina ſcriptura naturæ conditorem, vtraque ſua virtute efficientem: & alterius vuluam idoneam reddentem, Rachelem autem conſtringentem. Qui enim naturæ dominus eſt, omnia facile operatur. [Et concepit, inquit, Lia, & peperit filium Iacobo, vocauitque nomen eius Rubem, dicens. Quia vidit dominus humilitatẽ meam nunc diliget me magis vir meus.] Vide quàm grata mulier, dicit, dñs viſa humilitate mea prębuit mihi partum, propter quem diligar. Et ſpecta hic iterum, qũo deus muneribus certare contendit cum eo, & beneficia accumulat: ſimul & iuſti ſemen augeri, & hãc magis Iacobo amabilem fieri vult. [Et concepit, inquit, iterum, & peperit filiũ ſecundo Iacobo, & dixit: Audiuit dominus, qđ odio habeor, & appoſuit mihi & hunc: & vocauit nomen eius Symeon.] Attende qñio per ſingulos pueros gratias agit domino, & ob beneficia gratitudinem declarat, Audiuit enim, inquit, dominus, quod odiò habeor, & appoſuit mihi etiam hunc: propter ea vocauit nomen eius Symeon. Vidi
A ſti qũo non ſimpliciter neq; temere nomina natis indiderit? Vocauit eum Symeon, quoniam audiuit, inquit, dominus. Nobis enim Hebraico idiomate per hoc nomen ſignatur, ꝙ audita ſit. Et concepit iterũ, & peperit filiũ: & dixit, *Nunc temporis apud me erit vir meus, peperi enim ei tres filios: propter hoc uocauit nomen illius Leui.* Videtur mihi hic ſignificari, quod natis duobus filijs, nõ dum potuerit allicere virum, qui adhuc in Rachelem propenſior erat: ideo dicit, Nũc temporis apud me erit vir meus. Fortaſſis acceſſio tertij virum meum reddet beneuolum, & melius mihi affectum. Ecce enim tres filios ei peperi. Et concepit adhuc filium, ac peperit, & dixit: *Nunc adhuc iſtud confitebor domino: propterea uocauit nomen eius Iudam.* Quid eſt, Nunc adhuc confitebor domino? Gratias agam, & glorificabo eũ, quia & quartum mihi adiecit filium, & tã tam mihi abundantiam conceſſit: & quæ ob corporis deformitatem de viri erga me beneuolentia periclitatura eram, nũc procreatione filiorum a deo mihi data, & mœroris nimietate diſcuſſa, accepi ſolatiũ deformitatis, & in locũ ſororis meæ tranſlata ſum. [Vt peperit autem Iudã, inquit, ceſſauit parere. Cum autẽ vidiſſet Rachel, quia non peperiſſet Iacobo, æmulata eſt Lian ſororem ſuam, & dixit Iacobo, Dã mihi filios: quòd ſi minus, moriar ego.] Inconſiderata, & muliebris eſt hæc petitio, animæq; ab æmulatione impugnatæ. Da mihi, inquit, pueros. Nõ audiſti, quod nõ viri concubitus ille hoc prębuit: ſed dominus deus: quia vt vidit, inquit, quod odio fuit habita, aperuit vuluam eius? Quare a viro petis ea, quę ſupra naturam ſunt, & relicto naturæ domino virum arguis, qui ad hoc nihil conferre tibi poterit? Da mihi, inquit, pueros: quod ſi minus, moriar ego. Graue malũ eſt zelotypia, & deſinit in inſipientiã: id quod, & huic euenit. Videns.n. chorum filiorum ſororis, & cogitans ſuam ſterilitatẽ, non ferebat dolorem, neq; continere poterat cogitationem, quę ſe turbabat, ſed illa inſipientiæ verba loquebatur, Da mihi filios: quod ſi minus, moriar egõ. Fortaſſis vidit viri erga illam amorem, & putabat ea de cauſa illam tot filios habuiſſe, & ſe nondum peperiſſe: vnde dicit, Da mihi filios. Deinde terrere volens virum, ſubdit: Quòd ſi minus, moriar ego. Quid
C igitur pius, & religioſus Iacob? Succẽſuit, inquit, ad verba hæc: & dixit ei, *Nunquid pro deo ego ſum, qui fructibus uentris te priuauit?* Quare derelicto naturæ domino reprehenſionem mihi inducis? Ille qui eſt priuauit te fructu ventris. Quare non ab illo petis, qui poteſt aperire naturæ officinam, & fœcundam facere vuluam? Diſce quod ille, qui te priuauit fructu ventris tui, ſorori tuæ tantam fœcunditatẽ pręſtiterit: ne igitur a me quæras, quæ prębere nõ poſſum, & cuius non ſum dominus. Nam ſi hoc in me fuiſſet, omnino te ſorori prætuliſſem, maiorem erga te bęneuolentiam habens.

Quanuis

Quanuis etiam in infinitum maiori te cõplectar beneuolentia, nihil tibi in hoc prodeſſe potero: ab illo quære, qui & ſterilitatem afferre, & ſoluere poteſt. Vide iuſti intellectum, qũo & ſuccenſens, reſponſum illi dat ſapientiſſimis verbis: docens diligenter omnia, cauſamque manifeſtat, vt non relicto domino, quærat ab alio ea, quæ ille ſolus præſtare poteſt. Igitur, vt didicit, quod ſterilis facta eſſet a deo, & videns ſororem liberis florere, vel mediocre ſolatiũ requirens, dicit ad Iacob: Quoniam nunc me docuiſti, quod non culpa tua liberis careo, ancillam meam accipe, filiosque ex ea procrea, vt paruum aliquod ſolatium inuenire poſſim, mihi vendicans quæ ab illa naſcuntur. [Et dedit ei, inquit, Ballam ancil
D lam ſuã vxorem, & intrauit ad eam, & cõcepit, & peperit filiũ Iacobo, & dixit Rachel: Iudicauit mihi Deus, & exaudiuit vocem meam, deditq; mihi filium: propter hoc vocauit nomen eius Dan.] Habuit aliquo modo pariente ancilla, vel breuẽ conſolationem: ideo & nomen puero imponit, & gratias agit Domino pro nato. [Et concepit, inquit, iterum Balla, & peperit filium, & dicit Rachel: Coaſſumpſit me Deus, & conuerſata ſum cum ſorore mea, & inualui: & vocauit nomen eius Nephthalim.] Et didicit poſtea manifeſte pan cillã, qđ Iacob non fuit in cã quare liberis careret. Ideo natos quaſi ſuos filios educauit, & noĩa eis impoſuit maximam ſibi ipſi conſolationẽ excogitãs. [Vt aũt vidit Lia quod ceſſaſſet parere, & ipſa ancillam ſuã, Zelphã dedit Iacob vxorẽ, & cõcepit, & peperit. Et dixit Lia: Fortunata fui, hoc eſt aſſequuta ſum, quod ſpectabã, & vocauit nomen eius Gad.] Et quia voti cõpos facta eſt, nomen eius vocauit Gad. Et concepit adhuc, & peperit aliũ: dixitq; *Lia, Beata ego quia beatam me dicent mulieres: & uocauit nomen eius Aſer.* Vidiſti qũo, & hæc natos ex ancilla pro proprius habebat, & beatam ſe eſſe dicit, & beatitudine dignam ob pro
E creationẽ filiorum. Sed vide hic quoq;, & poſt hęc, vt diſcas, qũo zelotypiæ affectio huc, & illuc tranſibat: & nunc hæc, nunc illa impugnabatur. [Et iuit, inquit, Rubẽ in diebus meſſis triticeæ, & inuenit mala mandragoratum, & attulit ea matri ſuæ. Dixitq; Rachel Liæ: Da mihi de mandragoris filij tui. Dixit aũt Lia: Non ſatis tibi quod accepiſti virũ meum? nũ & mandragoras filij mei accipies?] Vide qũo affectionem animæ verbis manifeſtã facit. Dixit autem Rachel: *Non ſic, dormiat tecum nocte hac pro mandragoris filii tui. Da mihi de mãdragoris, & accipe hodie tecum virum.* Vide qũo monſtratur totus beneuolentiæ Rachelis deditus. Nam tanto choro filiorum Liæ nato, fuit adhuc amore magis propenſus in Rachelem, ſi hoc nõ fuiſſet factum, qũo ferre potuiſſet Lia ſororis cõiugium, oẽm viri poteſtatem habentis? Ita permittit pro mandragoris ei virum, & dicit: Dormiat hodie tecum pro mandragoris. Satis fac, inquit, meo deſiderio, & accipe virum. [Adueniente autẽ, inquit, Iacob, regreſſa in occurſum eius Lia, dixit: Ad me ingredieris hodie, mercede enim conduxi te mihi pro mandragoris filij mei: & dormiuit
F cum ea nocte illa. Et exaudiuit deus Liam, & concepit ac peperit Iacobo quintum filium. Et dixit Lia: Dedit mihi deus mercedem meam, eo quod dedi ancillam meam viro meo: & vocauit nomen eius Iſachar, quod eſt merces.] Exaudiuit deus Liam, quia videbat eam dolentem, neq; valde inter illas probatam. Exaudiuit eam, inquit, deus, & peperit, ac dixit: Tuli mercedem, eo quòd dedi ancillam meam: propterea vocauit nomen eius Iſachar. [Et concepit adhuc Lia, & peperit filium ſextum. Et dixit Lia: Donauit mihi deus donum bonum. Nunc temporis me eliget vir meus, peperi enim ei filios ſex: & vocauit nomẽ eius Zabulon. Poſt hac, inquit, amabilior ero, & ego, quia peperi ſex filios. Peperit autem, & filiam, & vocauit nomen eius Dinam. Recordatis autem deus Rachelis, & exaudiuit eam, & aperuit eius vuluam, & cõcepit, & peperit filium. Dixit autem Rachel: Abſtulit a me deus meus opprobriũ meum: & vocauit nomen eius Ioſeph dicens: Appoſuit mihi deus filium alium.] Abſtulit, inquit, opprobrium meũ, ſoluit ſterilitatẽ: liberauit me, & idoneam fecit ad procreandũ filios vuluam, & liberã me fecit ab opprobrio meo: & vocauit nomen eius Ioſeph, dicens: Appoſuit mihi deus filium alium. Vidiſti, qũo paulatim promiſſiones dei in opus egreſſæ ſunt? Ecce enim ſtatim quantum chorum filiorum habuit iuſtus, & vidit manifeſtam dei in ſe prouidentiam. Quoniam enim magnam præ
G ſe tulit patientiam, quatuordecim annis ſeruitutem ferens: propterea & vniuerſo-

rum dominus, remunerans iusti pietatem, in tantum eum crescere fecit, vt & posthac inuidiosus alijs fieret, sicut ex sequentibus discemus, quæ vellem pertractare. Verũ ne prolixius sermonem extendamus, grauareque videar charitatem vestram, si placet, quæ reliqua sunt in sequentia reseruaturi, finiamus hic sermonem. Illud interim charitatem vestram admoneamus, vt eorum, quæ dicta sunt memores, imitemur priscorum virtutem, filias elocando, pueros nuptui tradendo, nostra virtute dei gratiam conciliare nobis studendo. Nam cum ille nobis amicus fuerit, etiam si in aliena terra fuerimus, etiamsi ab omnibus destituti, etiamsi nullis cogniti, omnib. erimus clariores. Nihil.n. beatius viro superna manu adiuto. Et beatus Iacob illo fretus præsidio, in tantam paulatim gloriam sublimatus est, vt & his, qui exceperant tam amice, inuidiosus sit factus. Hoc igitur, & nos studeamus, vt supernum acquiramus auxilium, & non ad humanam cõfugiamus potentiam, neq; ambitionem sectemur: nihil.n. periculosius, id quod rerum experiẽtia satis discimus. Etenim videmus quotidie res se tanta velocitate ad mutationem H inclinare, & verti in diuersum omnia, & eum, qui in summa prosperitate est, subito in extremam infœlicitatem deijci, & condemnari, vt reum. Quantæ igitur insipientiæ fuerit, quærere, vt præficiare rebus tam incertis, presertim cum non sufficimus res nostras secure disponere? Ideo ne confidamus in humanis præsidijs, memores etiam prophetæ dicentis: Maledictus homo, qui Hie.17. spem ponit in homine. Vides, quod talis non solum insipiẽs, sed etiam maledictus: vtpote, qui relicto domino omnium, ad cõ seruum currit, qui semetipsum iuuare nequit. Fugiamus igitur maledictionem hãc, oro, & omnem spem in deum transferamus. Ista.n. solida est, & immobilis, & nescia vicissitudinis, cuius plena est illa, quã in hominibus habemus. Vel.n. mors tollit humanum præsidium, & eos, qui ad hoc confugiunt, solitarios, & nudos relinquit: vel etiam ante mortem mutatio rerum fit. Plena est hæc vita exemplis talibus. Ideo hi post tantam experientiam nulla venia sunt digni, qui adhuc humano nituntur præsidio, & sæpe ab illis, qui eis opitulari videntur, infinita mala ferunt. Eousque.n. creuit malitia, vt mala rependant etiam ij quorum est curam aliorum habere. Verum de deo secus est: nam licet quotidie ingrati I simus, benefacit tamẽ, & suo præsidio nos non destituit, non ad nostram videns ingratitudinem, sed in omnibus pro sua agens misericodia: qua nobis omnibus frui concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia lvii.

RElIquias heri dictorum, nostrũ est hodie vestræ charitati reddere, vt ex his, quæ nunc dicuntur, discentes, & prouidentiam dei, quam erga Iacob declarauit: & iusti pietatem spectantes, imitemur eius virtutem. Neq; absq; causa sancti spiritus gratia scriptas nobis reliquit hasce historias: sed, vt ad æmulationem, & imitationem tantorum virorum prouocet. Quando.n. audimus huius quidem obedientiã, istius autem continentiam, illius vero in hospitibus colligendis promptitudinem: & quomodo singuli claruerint: ad similia facienda excitamur. Age igitur ad ea, quæ relicta sunt in historia illius iusti, hodie accedentes, finem imponamus sermoni. *Factum est autem*, inquit, *postquam peperit Ra-* K *chel Ioseph, dixit Iacob ad Laban: Dimitte me, vt abeam in locum meum, & in terram meam: redde vxores, & filios meos pro quibus seruiui tibi.* Vide iusti magnam gratitudinẽ, quomodo videns manifestè deum sui habere curam, non superbiuit contra Laban, sed cum magna mansuetudine dixit. Dimitte me, vt abeam. Vere nihil mansuetudine validius, nihil potentius. Vide igitur quomodo primum mansuetudine vsus effecit, vt, & Laban magna ei benevolentia respondeat. Dixit.n. ei, inquit, Laban: *Si inueni gratiam coram te (coniectans.n. coniectare certo possum, quod benedixerit me deus ingressu tuo) indica mihi mercedem tuam, & dabo.* Non ignoro, inquit, quòd præsentia tua locupletior mihi diuina virtus contigerit: igitur, quia sentio beneficia, quæ mihi propter aduentum tuum data sunt, quamuis mercedem indica, & ego prompte præstabo. Considera quantum valeat mititas. Et ne persunctoriè dictum transeas: sed attende, quod iustus, neque cogitauerit, neque memoriam fecerit, neque requisuerit mercedem laborum: sed hoc solum dixerit,

Redde

Redde mihi vxores, & liberos pro quibus
L seruiui tibi, vt abeam. Ille reuertitus iusti magnam æquitatem, inquit: *Dic quamuis tibi mercedem à me dari, et illam prompte dabo.* Nunquid cum ipso erant mulieres & pueri? Quare dixit, Redde mihi vxores, & pueros? Digno honore eum prosequutus est, suumque morem per omnia obseruat, & libere discedere vult. Vide igitur ex verbis ipsis quomodo attraxit Laban, vt se mercedẽ daturum sponte promittat, & electionem ei permittat. Quid igitur iustus? Et vide excellentem eius mansuetudinem, quomodo neque sic onerosus, & molestus est Laban, sed ipsum testem facit suæ gratitudinis, & fidelitatis, & quanto tempore benevolentiam in seruiture illius declararit. [Tu nosti, inquit, qualiter tibi seruierim, & quanta fuerint pecora tua mecum: parua enim erant coram me, & aucta sunt in magnam multitudinem, & benedixit te dominus ad pedem meum: nunc igitur faciam, & ego aliquando mihi domum.] Te facio testem laborum meorum. Vidisti enim quanto studio, & fide omnia administrarim, & quomodo in paruo numero acceperim pecora tua: quæ diligentia vigilantiaque mea in tantum numerum crescere fecit. Deinde monstrans suam re-
M ligionem, inquit: Benedixit enim te deus ad pedem meum: nunc igitur faciam, & ego aliquãdo mihi domum. Vidisti etiam ipse, quòd post meum aduentum gratia diuina tuas auxerit facultates? Quoniam & ego mea omnia, magna animi promptitudine faciens, ministerium perfeci, & gratia dei manifestata est: iustum est, vt & ego mihijpsi faciam domum, id est, in liberalitate postea verser, & curam domus meæ habeam. Hæc vt audiuit Laban, dixit ei: Quid tibi dabo? quid vis a me tibi dari? Cõfiteor enim, & ego, & inficias non eo: scio enim quanta mihi fuerint a deo data, & quod benedixerit me deus ad ingressum tuum. Dixit autem ei Iacob: [Non dabis mihi quicquam, si feceris verbum istud. Iterum pascam oues tuas, nihil volo a te mercedis nomine reportare: sed hoc tantum, quod dico, suscipere, & iterum pasco oues tuas: quod autem volo hoc est.] Vide iustum, quia sperabit in gratia diuina, qualia proponat Laban. [Prætereant, inquit, oues tuæ hodie, & segrega illinc omnem ouem fuscam in agnis: & omnis subalbicans, & sparsa in agnis, & in capris erit mihi merces, & exaudiat me iustitia mea in die crastino, quia est merces mea coram te, ouis quæ non fuerit sparsa, & varie albicans in capris, & quod rufum in agnis, furata sint a me.] Considera iusti prudentiam, quoniam sciebat quanta sibi superne gratia affulgeret: & videbatur sibi secundum naturæ ordinem, vel difficile esse, vel omnino impossibile. Rarum enim est varium esse colorem pecudum: hæc pe- A tit ab eo, vnde petitioni eius Laban statim accessit, & inquit: [Sit iuxta verbum tuum: & diuisit in die illa hircos maculosos, & subalbicantes, & omnes capras maculosas, & subalbicãtes, & omne quod erat in eis candidum, & omne quod erat rufum in ouibus, & dedit per manum filiorum suorum, & fecit distare viam trium dierum inter ea, & inter Iacob.] Separauit, inquit, greges iuxta propositionem Iacob, & dedit filijs suis: Iacob autem pauit pecudes Laban reliquas. Quales nam hæ? nullam. s. habentes colori varietatem. Hoc autem totum factum est, vt iustus re ipsa cõpertam haberet dei erga se prouidentiam, & Laban videret quantam dei gratiam haberet Iacob. [Accepit autem Iacob, inquit, ad se virgam styracinam, viridem, & amygdalinam, & platani, & decorticauit eas in decorticationem albam, abradens quod viride: apparebat autem in virgis album, quia decorticarat varium, & apposuit virgas quas decorticauit in cannales aquatorias, vt cum venirent pecudes ad bibendum, virgis obuenientibus eis inter bibendum, conciperent pecudes secundum virgas: & pepererunt pecudes variæ albas, maculosas, & cineritio colore sparsas.] Hæc faciens iustus non a seipso mouebatur, sed inspirante menti eius superna gratia: ne- B que iuxta naturæ ordinem erat, quod fiebat, sed valde admirabile, & naturæ modum transcendens. Et agnos, inquit, distinxit, & statuit coram ouibus arietem subalbicantem, & omne varium in ouibus & separauit oues suas, & non miscuit eas cum ouibus Laban. Postea, quia omnia, quæ nascebantur, fiebant talia qualia proposuit, separauit ea, & fecit sibi greges singulares. *Factum est autem in tempore quo concipiunt oues grauidæ, posuit Iacob virgam coram ouibus, vt in cannalibus positis conciperent iuxta virgas. Quando autem pariebant oues, non ponebat.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nebat. Facta autem sunt non signata Laban, signata vero Iacob, & ditatus est homo valde valde. Quid vult sibi duplicatio? abundantiam multam significat: & quòd non tantum ditatus est, sed, & valde ditatus est. Facte n. sunt ei, inquit, pecora multa, & boues, & pueri, & ancillæ, cameli, & asini. Sed vide hic iterum iusto inuidiam nasci.

Ca. 31. [Audiuit.n. inquit, verba filiorum Labã, dicẽtium: Accepit Iacob omnia, quæ sunt patris nostri, & ex his, quæ sunt patris nostri fecit omnem hanc gloriã.] Vide quo modo inuidia in ingratitudinẽ eos inducit: non eos autem solum, sed, & ipsum Laban. [Vidit.n. inquit, Iacob faciem Laban, & ecce non erat sicut heri, & nudius tertius.] Verba.n. puerorum mẽtem eius turbauerant, & oblitus est, quæ pridem dixerat ad Iacob. Qui.n. dixerat: Benedixit me deus ad ingressum tuum, & gratias egerat domino, quòd propter aduentum iusti facultates sux auctæ fuerant: nunc subuersa mente a pueris, & inuidia flagrante, forte, quia videbat iustum valde abundare, nõ eadem protulit verba, quæ antea. Vidit.n. inquit, Iacob faciem Laban, & ecce non erat erga se sicut heri, & nudius tertius. Vidisti iusti magnam mansuetudinem, & illorum ingratitudinem, & quomodo cum inuidiam ferre non possent, patris mentem perturbauerunt? Vide obsecro nunc, & dei ineffabilem misericordiam, & quanta obsequela vsus fuerit. Videns enim iustum ab illis odio haberi, dicit ad Iacob: [Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, & ero tecum: satis diu versatus es in terra aliena.] Nam quæ pridem tibi promisi, dicens: Reducam te in terram tuam, ea nunc opere implere volo: reuertere igitur nihil timens, ego enim ero tecum. Vt igitur iustus segnior non fiat in proficiscendo, sed magna fiducia iter arripiat: ideo dicit. Ero ego tecum, qui hucusque res tuas gubernaui, & augeri feci semen tuum, ego, & in posterum ero
D tecum. Hæc, vt audiuit iustus a deo, non fuit negligens, sed ad iter se accinxit. [Misit enim, inquit, & vocauit Lian, & Rachel in campum vbi erant greges.] Proponere vult mulieribus profectionis negocium, & significare eis opus dei, & patris erga se odium. [Dixit enim, inquit, eis: Video ego faciem patris vestri, quod non sit erga me sicut heri, & nudius tertius. Deus autem patris mei fuit mecum. Ipsæ autem scitis, quòd seruiui patri vestro pro omni virili mea: pater autem vester decepit me, & mutauit mercedem meam decẽ agnis, & non dedit ei Deus, vt me affligeret. Et cum sic diceret: Varia erunt merces tua, & pariebant omnes oues varia. Cum autem diceret, Candida erunt merces tua: & pariebant omnes oues candida: & tulit Deus omnia pecora patris vestri, & dedit mihi ea.] Vide qũo vtrunq; docet, & patris ingratitudinem erga se, & suum studium, quod in seruitute declarauit. Vidistis enim, inquit, quod pro virili mea seruiui patri vestro? Et declarauit quantam sui curam deus habuerit, monstrans, quod superno auxilio omnia fuerit operatus, & facultates Laban in se transtulerit. Tulit enim Deus omnia pecora patris vestri, & dedit mihi ea. Quando autem concipiebant oues, & vidi oculis meis in somno, & ecce hirci, & arietes ascendebant super oues, & capras, subalbicantes, & varij, & cinericio colore sparsi. [Et dixit mihi angE lus in somno: Iacob. Ego autem dicebam: Quid est? Et dixit: Aspice oculis tuis, & vide hircos, & arietes ascendentes super capras, & oues, subalbidos, & varios, & cinericio colore sparsos, Vidi enim quæcunque Laban tibi facit.] Vides, quod omne, quod tunc fiebat, superna contingebat operatione, & iusti labores remunerabantur? Nam quoniam ille ingratus erga eum erat, benignus dominus iustum vbertim remunerat. Vidi enim quæcunque Laban tibi facit. Hic discimus, quod quando iniuria nobis fit, nosque mansueti, & mites ac tolerantes fuerimus, maiori, & largiori auxilio diuino fruimur. Ne igitur oblu-
ctemur his, qui nos præmunt, & calumniari volunt: sed feramus generose, scientes, quod nos omnium dominus non despiciet, tantum nos eius beneuolentiam agnoscamus. Mihi enim, inquit, vindicta, Deu. 32 f
ego retribuam. Propter hoc, & Iacob dicebat: Non dedit ei deus, vt affligeret me. Ezc. 9. a
Nam, quia ipse priuare me laborum mer- Ro. 12. d
cede voluit, Dominus tam vberem in me declarauit misericordiam, & prouidentiã, vt omnis eius substantia in me translata fuerit. Sciens enim, quod ego omni studio seruierim, ille autem non responderit mihi officio suo, tantam nostri habuit curã. F
Et, quod non hæc absque causa, & vane dicam,

dicam, neque temere accusem, etiam deum habemus testem, eorum, quæ pater vester egit erga me. [Vidi enim, inquit, quæcunque tibi Laban fecit: quòd non solum mercedem aufert, sed, & quod non, vt antea erga te nunc affectus sit, sed alienauerit animum. Ego sum deus, qui apparui tibi in loco vbi innunxisti mihi columnam.] In memoriam ei referre vult, quæ tũc pollicitus fuerit: dicens: In multitudinem te crescere faciam, & custodiam te, ac reducam te in terram tuam. Ego igitur, inquit, qui tunc apparui tibi, & promissiones tibi feci, ego etiam nunc, quando tempus venit quo ea, quæ tunc promisi opere complenda sunt, & regredi te iubeo absque omni mentis angore: tecum enim ero. Ego sum deus, qui apparui tibi in loco in quo iniunxisti mihi columnam, & vouisti mihi votum. Recordari eum facit voti, & promissionis, quam receperat. Quod autem erat votum? De his, quæ mihi dederis, decimas tibi offeram. Quoniam tunc nihil tecum afferebas, quasi profugus iter faciens: cum autem tibi apparerem, vouisti votum, dicens: De omnibus, quæ mihi dederis, decimas dabo tibi. Voto, & promis-
G sione potentiam meam præsignans, & fidei oculis præuidens futuram abundantiam: nunc, quia euenerunt, & impleta sunt, quæ a me prædicta, iustum fuerit, vt, & votum tuum impleas. [Nunc enim, inquit, surge, & egredere de terra ista, & vade in terram natiuitatis tuæ, & ero tecum.] Ego te vbique comitabor, ego tibi facilem ostendam viam, & nullum a quopiam dãnum feres. Dextera enim mea vbique te proteget. [Hæc audientes Rachel, & sue, dixerunt ei: Non est nobis pars, vel hæreditas in domo patris nostri. Nonne, vt alienæ reputatæ sumus apud eum? vendidit enim nos, & deuorando comedit pretium nostrum. Et deus abstulit omnes diuitias, & gloriam a patre nostro, nostræ erunt, & filiorum nostrorum: nunc igitur quæcunque dixerit tibi deus, fac.] Vide, & has sequentes dei arbitrium, & afferentes rationem cui contradici non potuit. Non est aliquid commune nobis, dicit, cum patre nostro: semel enim nos alij dedit. Diuitias & gloriam, quam abstulit deus a patre nostro, & dedit tibi, nos habebimus. Necessa igitur, neque differ, sed fac, quæ tibi a deo tuo sunt imperata. Nunc igitur quæcunque dixit tibi deus tuus, fac. [Hæc, vt audiuit Iacob, surrexit, & accepit vxores suas, & filias, & ascendere fecit super camelos, & abduxit omnia, quæ habebat, & supellectilem suam, quam acquisierat in H
Mesopotamia, & omnia sua, vt abiret ad Isaac patrem suum.] Considera, obsecro, fortitudinem animæ iusti, & quomodo repulso omni mentis angore ac metu, mandato dominico obtemperauit. Quoniam enim vidit male sanam mentem Laban: non vltra, sicut prius, interrogare eum voluit: sed, quod imperatum erat a domino, implebat. Et acceptis mulieribus, & pueris, iter arripuit. Laban autem, inquit, abierat ad tondendum oues suas. *Furata autem est Rachel idola patris sui.* Neque hoc absque causa nobis propositum est, sed, vt sciamus, quomodo adhuc paternam habentes consuetudinem, idolorum cultui addictæ erant. Animaduerte enim quantum in hoc studium impenderint, cum nihil aliud a patre auferre voluerint, quam idola eius, idque faciebant ignorante viro: neque enim ille hoc permisisset fieri.
[Occultauit autem, inquit, Iacob a Laban Syro, ne annunciaretur ei, quod fugeret: & abscessit ipse, & omnes sui, & transito fluuio contendit ad montem Galaad.] Vide, obsecro, etiam hic magnam dei prouidentiam, quomodo iustus tam procul a fugit, & non conceditur Laban, vt illius secessum sciat. [Tribus enim diebus, inquit, præteritis, Laban innotuit. Et I
assumptis omnibus fratribus suis secutus est eum via dierum septem, & consequutus est eum in monte Galaad.] Obsecro hic quoque attendas dei prouidentiam. Nam qui dixit, Reuertere in terram tuam, & ero tecum: ille etiam nunc suam declarat prouidentiam. Quia enim vidit Laban eum multa indignatione persequi iustum, & pœnam furtiui secessus (vt ita dicam) sumpturum, apparuit Laban nocte insomno. (Venit enim, inquit, deus ad Laban Syrum in somno nocte, & dixit ei.) Vide dei obsequelam, quomodo ob suam in iustum prouidentiam cum Laban colloquitur: vt territa eius mente, impetum eius a Iacob coerceat. (Serua te, ne loquaris cum Iacob mala.) Magna Domini benignitas: quia enim sciebat ad pugnam contendentem, & contra iustum insurgere volentem, verbo mentem,
ei quasi

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei quasi aufert, & dicit: Serua te, ne loquaris cum Iacob mala: perinde ac diceret. Cauе ne, vel verbis offendere Iacob coneris; sed serua teipsum, contine malum tuum impetum, comprime furorem, refræna iratum tuum animum, & ne, vel verbo ipsum contristari velis. Et considera dei prouidentiam. Non imperauit Laban, vt ad propria reuerteretur, sed solum prohibet, nequid durum, vel molestum cum iusto loquatur. Quare, & propter quid? vt discat per opera
K ipsa iustus, quantam sui curam gerat deus. Nam si reuersus fuisset Laban, vnde sciuisset Iacob, & vxores? Ideo permittit ei, vt abeat, & lingua sua confiteatur, quæ deus dixit ad se, quo & iustus maiorem alacritatem habeat proficiscendo, fiduciamq; accipiat: & vt filiæ suæ discant, quanto studio deus omnium dominus Iacobum curet, reijciantq; errorem paternum, & imitentur iustum, notitiæ dei sufficientem doctrinam inde accipientes. Neque. n. sic fide digna erant, quæ Iacob dicebat, vt quæ a Laban dicebantur, qui adhuc idola colebat. Semper. n. infidelium, & aduersantium religioni testimonia, maiorem habent fidē. Et hoc est ex omnipotenti sapientia dei, vt inimici veritatis fiant ipsi testes veritatis, & sua lingua prædicent. *Consecutus autem Laban Iacobum: Iacob autem fixit tabernaculum suum in monte: Laban vero constituit fratres suos in monte Galaad. Dixit autem Laban ad Iacob: Cur fecisti?* Vide quomodo præceptum dei magnum illius calorem repressit, & furorem refrænauit: & idcirco cum
L magna mansuetudine colloquium habet eum eo, qua sese excusat, & paternam dilectionem erga illum declarat. Quando. n. superna prouidentia nobis assistit, non solum malorum hominum insidias effugere possumus, sed etsi in bestias ipsas incidamus, nihil aduersi nobis euenit. Omnium enim dominus suæ virtutis abundantiam declarans, & bestiarum mutat naturam, & in oues mansuetas transformat: non quòd bestialem eis naturam immutet, sed relicta natura eas ostendere facit ouium morem, & naturam. Idq́, non solum in feris hoc, quis videre poterit, sed, & in elementis ipsis: quando. n. vult, tunc, & elementa ipsa naturæ suæ obliuiscuntur, & neq; ignis facit, quod ignis solet. Et hoc quoq; discere
Dan. 3. & 14. poterit aliquis tam in tribus pueris, quam in Daniele. Nam hunc leones sicut oues circundabant, & superna gratia retusa eorum ferocitate, nihil illum incommodabant. Nam, quod ferocitatem non exercerent feræ, hi qui feris truculentiores erant, re ipsa discebant. Hoc autem ad maiorem illorum accusationem factum est, quia ratione insigniti, crudelitate bestias ratione carentes vincebant. Tandem didicerunt cum in lacum coniecti fuerunt, & non esset apparentia vana, quod leones iusto pepercerant, quasi reuerti eum, & non audentes eius contingere corpus. Nam in illo imitabantur ouium mānsuetudinem, & M
naturæ obliuiscebantur, in istos autem ferociam suam declarabant. Similiter, & in fornace ignis factum est: nam eos, qui intus erant, inq; medio igni æstuabant, reuerebatur elementum, & non vrebat ignis: sed quasi ligata operatione sua, ita nihil nocebat illorum corporibus, & neq; capillos eorum attingere ausus fuit, quasi mandato alicuius elementum propriam declarare virtutem prohiberetur: hos autē, qui extra fornacem erant, absumpsit. In vtroq; magna dei potentia declaratur, & quia illi intus manserunt illæsi: & quia, qui foris erant, perierunt. Sic quando superna gratia munimur, non solum effugimus inimicorum insidias, sed etsi in bestias ipsas incidimus, nihil patiemur graue. Dei. n. manus potentior est omnibus, ipsa nos vndequaque satis munit, & inuictos facit: id quod & in iusto hoc declaratum est. Nam qui tā to impetu comprehendere Iacob, & pœnam fugæ de eo sumere volebat: non solū nihil asperum, & durum aduersus eum loquitur, sed sicut pater filium compellat, ita blandis verbis conuenit: dicit. n. Cur fecisti? Quare clandestino abscessisti? Vide quanta mutatio, vide quomodo is, qui vt bestia insaniebat, ouium imitatur mansuetudinem. *Quare clanculo discessisti, & mea furtim abstulisti, & abduxisti filias meas quasi captiuas gladio?* Quare, inquit, hoc fecisti? quid tibi visum fuit? quid præ te tulisti? quare sic occulto parasti abitionem? Nam si annunciasses mihi, cum magno honore, & lætitia fuissem te prosequutus. Enimuero si hoc sciuissem, cum musicis, & tympanis, & cithara prosequutus fuissem te: nunc autem insipienter egisti. Vides quomodo nunc semetipsum arguit, & per linguam suam fatetur: quia ipse quidē iustū male afficere paratus fuerit, A

rit, dei autem prouidentia a molimine suo se impediuerit. *Valeret*, inquit, *manus mea te affligere, deus autem patris tui hodie mihi dixit: Serua teipsum, ne forte loquaris cum Iacob mala.* Cogita hic quanta consolatione iusti facta fuerint verba hæc: & considera quomodo hic effatur, quæ aduersus istum decreuerat, & qualiter eum comprehendere voluerit, & quod timor dei a malis consilijs impediuerit. Deus patris tui, inquit. Vide quomodo & ipse Laban nō partū vtilitatis hinc perceperit, maximam inde virtutis dei faciens demonstrationem, ex his quæ sibi dicta fuerunt. Verum, quia & tu, inquit, hoc decreuisti, & deus est, qui tantam tui curam gerit, nunc igitur vade. Ma
B gno enim desiderio petis abire in domum patris tui. *Quare furatus es deos meos?* Esto, inquit, hoc decreueris, vt abeas in domū patris tui: quare deos meos furatus es? O excellentem insipientiam. Tales sunt dij tui, vt quis eos furari queat? Non erubescis dicens: Quare furatus es deos meos? Vide quanta fuit erroris grauitas, hi qui ratione præditi colunt lapides, & ligna. Et sunt hi dij tui ò Laban, qui neque cum furaturi se quidam erant, iuuare se potuerūt? vel quomodo, qui lapidei? Deus autem iusti, & ignorante iusto impetum tuum coercuit: & non cogitas erroris magnitudinem, & iustum furti arguis? Quare iustus illos furari voluisset, quos abominabatur, immo quos sciebat esse insensatos lapides? Porro, hæc cum audisset Iacob, primum magna mansuetudine de obiectis criminibus se purgat, & vt inquirantur dij, iubet. [Dixi enim, inquit, ne forte auferas filias tuas a me, & omnia mea. Quia, inquit, videbam te non bene erga me animatum, anxius fui, ne forte conareris auferre filias tuas, & facultates tuas, & priuare me meis, sicut quondam fecisti. Ista igi-
C tur causa timoris fecit, vt clam te abirem. Cæterum apud quem inueneris deos tuos, non viuet coram fratribus nostris.] Vides quod ignorabat Iacob furtum a Rachel commissum? Vide enim quanta austeritate supplicium decernit ei, qui furtum admiserat. Apud quem, inquit, inueniuntur, non viuet coram oculis nostris. Non solum, inquit, quia ablatum est, sed & quia furtim, qui fecerit manifestam sui flagitij pœnam feret. Scias si quid est tuorum apud me, & accipe. Scrutare, inquit, siquid abstuli, quod non oportebat. Nihil aliud in me arguere poteris, quàm quòd clam, abierim: & hoc non voluntario fecerim, sed suspicatus iniustitiam, & timens ne vellis auferre filias tuas, & alias meas facultates vbi rescires. [Et non agnouit apud eos aliquid. Ne sciebat autem Iacob, quòd Rachel vxor sua furata fuisset ea. Ingressus autem, inquit, Laban, scrutatus est domum Liæ, & non inuenit. Ingressus est autem, & in domum Rachel. Rachel verò accepit idola, & posuit ea subter stramenta camelorum, & sedit super ea. Et dixit patri suo: Ne grauiter feras domine mi, Nō possum surgere coram te, quia secundum consuetudinem mulierum mihi est. Scrutatus autem est Laban in tota domo eius, & non inuenit.] Magna Rachelis solertia, per quam deludere potuit Labanem. Audiant, qui adhuc erroribus sunt addicti, & idololatriam magnificiunt. Posuit ea subter stramenta cameli, & sedit super ea. Quid his magis ridiculum? quid his stultius? Ratione præditi, & tantam a misericordia dei assequuti dignitatem, lapi- D
des insensatos putant colendos: & neque in mentem suam accipiunt absurditatem, & a consuetudine sua quasi oues abducuntur. Et idcirco Paulus quoque scribens dicebat: Scitis quando gentes eratis, ad idola muta quomodo euntes abducebamini? 1. Cor. Cap. 12
Et recte dixit, muta. Qui vocem, inquit, habetis & aures, & sermonis estis participes, ad ea, quæ nullum sensum habent, sicut bruta, abducimini. Et qualem, qui talis est, veniam mereretur? Sed videamus quomodo iustus nunc fiduciam acceperit ex his, quæ Laban confessus est, & quoniam nullum crimen contra se inuenerat reprehensione dignum, quid dicit. *Iratus est autem*, inquit, *Iacob, & contendit cum Laban, & dixit.* Vide quomodo etiam expostulando animæ suæ virtutem detegit. *Quæ iniustitia mea, vel quod peccatum meum*, inquit, *quòd persequutus es me?* Quare, inquit, tanto impetu insectatus es me? qualem iniustitiam mihi potes opprobare? quale peccatum? Neque id satis, nisi & tantam superinduxisses contumeliam, vt scrutareris omnia, quæ in domo mea. *Quid inuenisti de omnibus vasis, quæ in domo mea pone hic coram fratribus tuis, & fratribus meis, & iudicent inter nos duos.* Tanto, inquit, scrutinio facto, potuistine aliquid inuenire, quod ad E
me

Universidad de Deusto
Biblioteca

me non attineat, vel quod tuum sit? Si inueneris, profer in medium, vt qui hic assunt apud me, & te iudicium faciant. Quoniam vidit se irreprehensibilem in omnibus, magna sumpta fiducia, enumerat beneficia, quæ illi per omne tempus exhibuit, & inquit: *Hi sunt viginti anni, quibus tecum sum.*? Pro labore tot annorum hisne dignus eram? haccine, inquam, contumelia? Hi mei viginti anni? Hodie viginti annorum compleui in domo tua numerum, [Oues tuæ, & capræ tuæ steriles non fuerunt, arietes ouium tuarum non comedi, captum a fera tibi non attuli, ego satis feci de meo, furta diei, & furta noctis. Die vrebar æstu, & nocte gelu, & discedebat somnus ab oculis meis.] Obliuisceris, inquit, laborum quos exantlaui pasces oues tuas, & capras? Num potes arguere, quod vnquã oues, vel capræ tuæ fuerint steriles? Vide quantam demonstrat a deo beneuolentiã contigisse domi Laban propter suum aduentum. Hoc enim est, id quod, & supra docebat. Benedixit te deus ad pedem meum.
F Hoc enim nullus a pastore exigeret. Neque enim pastoralis artis hoc opus est. Propterea ante omnia hoc ponit, prouidẽtiaque superna factum hoc fuisse in pecudibus ostendit. Arietes ouium tuarum non comedi. Nõ potes, inquit, dicere, quod ali quando comederim arietem de gregibus tuis: qui scilicet multorum pastorum mos est. Bestia captum non attuli tibi: neque ipse, inquit, aliquando comedi, neque bestia aliquando rapere potuit. Num attuli aliquid a bestia captum? An non quotide vides eos quibus greges crediti sunt, capta a bestijs afferre dominis? At tu nihil tale, vel demonstrare, vel obijcere factum potes in viginti annis. Et, quid dico captum a fera? sed neq; si furto ablatum quid, vt sæpe cõtingit, ad noritiam tuam venire feci: sed ego pro his, quæ furtim ablata fuerunt satis feci, siue die, siue nocte accidisset. Et cũ æstus flagraret, ferebam fortiter, similiter, & frigus noctis, vt illęsi conseruarentur greges tui: & non hoc solum, sed & ipse somnus propter multã curã discedebat, ab oculis meis. Vidisti pastoris vigilantiam? vidisti intentum studium? Qualem habebũt excusationem ij, quibus rationales greges crediti sunt, & magnam præ se ferunt negligentiam: & quotidie, iuxta prophetam, pecudes alias mactant: alias a bestijs captas contemnunt: aliàs vero ab alijs raptas, reducere non curant: tametsi minor sit labor, & cura facilis? Anima enim est, quæ docetur. Illic autem multus est, & corporis, & animæ labor. Vide enim, inquit, G
Ge. 34. factus sum die adustus æstu, & gelu nocte, & discedebat somnus ab oculis meis. Quis hæc nunc potest dicere, quod propter eos, quos pascit, tot ferat labores, & pericula? Et hoc quidem nunc nullus dicere audet. Paulo autem soli licebat hoc fidenter dicere, atque his maiora. Et vbi, inquis, Paulus hæc sustinuit: audi eum dicentem: Quis 2. Cor. 11
infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? O pastoris dilectionem indulgentissimam. Alienæ ruinæ meos dolores augent, aliena scandala fornacem doloris mei succendunt. Hunc omnes imitentur, quibus rationales oues creditæ sunt: & ne deteriores fiant hoc, qui tantæ in brutis pecudibus custodiendis vigilantiæ fuit, idque tot annorum numero. Et illic quidem, si incuria quædam accidẽs, nullum damnum: hic autem si ouis rationalis perierit, vel a bestia fuerit capta: graue damnum, maximum detrimentum, ineffabilis pœna. Nam si dominus noster sanguinem suum proprium effungere pro illa non declinauit: qua venia dignus fuerit, qui sic honoratam a domino despicere voluerit, & non omnia, quæ potest in H
curanda ouicula adimpleuerit? Cæterum ad seriem sermonis redeamus. [Hi mihi, inquit, viginti anni, quibus sum in domo tua. Seruiui tibi quatuordecim annis pro filiabus tuis, & sex annis pro ouibus tuis, & mutasti mercedem decem agnis: & nisi deus patris mei Abrahæ, & deus Isaac fuisset mihi adiutor, nunc forte me vacuũ dimisisses. Humilitatem meam, & laborem manuum mearum vidit deus, & arguit te heri.] Vides, quomodo ea, quæ confessus est Laban, animarunt iustum, & fiduciæ argumentum præstiterunt? Vidisti, inquit, quomodo viginti annorum numero seruiui tibi: pro filiabus quatuordecim annis, reliquis autem pro ouibus: tamen priuare me voluisti mercede, & non te super hoc argui? Verum ex illis ipsis, quæ tu confessus es, scio, quod nisi deus Abraham, & Isaac fuisset mihi adiutor, nunc me vacuum dimisisses, & nudum: omnia forte abstulisses a me, & iniustitiam, quam proposueras, opere com-

compleuisses. [Sed Deus, qui scit humilitatem meam, & laborem manuum mearum.] Quid est, humilitatem, & laborem manuum mearum. Quoniam, inquit, scit Deus, quomodo ego magno
I studio seruitutem meam perfecerim, & quantum laborem sustinuerim, pascens oues, die noctuque in curis versatus: ad illa, inquam, respexit misericors Dominus, & heri arguit te: coercuit iniustitiam, quam aduersum me struebas, & irrationabiles tuos conatus. Satis defendendo se, taxarat Laban, & reprehendens illius in se iniustitiam, sua in illum beneficia recensuit. Ideo ille erubescens de his, quæ dixerat, nunc in timore assistit, & fœdera inire vult cum iusto. Vide prouidentiam Dei, qui tanto impetu ad persequendum exierat, timore coactus est, vt ab eo, & fœdera quæreret. (Respondens autem Labam, inquit, Iacob: Filiæ tuæ, filiæ meæ: & filij tui, filij mei: & pecora tua, pecora mea: & omnia quæcunque tu vides, mea sunt, & filiarum mearum: quid facerem illis hodie, vel pueris, qui ab eis sunt nati?) Scio, inquit, quod filiæ meæ sunt, & omnia quæcunque habes, ex substantia mea accesserunt. Quid igitur facerem illis hodie, vel pueris, qui ab eis nati? [Nunc igitur veni, & ineamus fœdus ego, & tu, & erit in testimonium inter me, & te.] Pacta, inquit, faciemus, & erunt in testimonium inter me, & te: in iudicium, & demonstrationem. [Dixit autem ei: Siquis transgredi attentauerit, quæ nunc a nobis sunt proposita. Ecce nullus nobiscum, Deus autem testis inter me, & te.] Considera quomodo paulatim, & Laban ad cognitionem Dei ducitur. Nam ante
K hoc arguebat iustum desurto deorum suorum, & tantam propter eos scrutationem faciebat: nunc, inquit, quia nullus est inter nos, qui possit siquid posthac testandum fuerit his, qui nunc apud nos sunt, deus testis sit inter me, & te. Ille, inquit, adest, qui omnia videt quem nihil latere potest, qui vniuscuiusque mentem agnoscit. (Tulit autem, inquit, Iacob lapidem, & statuit in columnam, & comederunt super collem. Et dixit ei Labam: Collis hic testabitur inter me, & te. Quid est, collis hic? id est, verba, quę fiunt in hoc colle, memoria perpetua erunt. Et vocauit nomen eius loci, Collis testimonij. Deinde, inqt, *Aspiciat deus inter me, & te.* Attende quomodo pœnam iterum a deo præcatur Laban, *Aspiciat*, inquit, *deus inter me, et inter te, quia secedimus alter ab altero.* Nunc, inquit, separamur, & tu quidem ibis in domum propriam, ego autem redibo in domum meã: *si humiliaueris filias meas, si acceperis vxores ad filias meas. Vide, nullus nobiscum est, qui videat, deus testis.* Considera quomodo semel, & iterum, atq; sæpius deum in testem vocat. Quia prouidentia, quam expertus erat Iacob, docuit eum quanta esset eius potentia, & quod impossibile sit aliquid occultum esse oculo, qui dormitare nequit: propterea, inquit: Etiamsi separemur, etiam si L
nullus alius assit, qui testificari possit, hic testis erit vbiq; præsens: per singula verba docet, quod totius terræ sit dominus. (Et dixit, inquit, Iacob, Ecce collis ille testatur. Deinde iterum Laban, inquit, Si. n. ego non transiero ad te, neq; tu trãseas ad me collem hunc, & columnam hanc, in malitia, deus Abraham, & deus Nachor iudicabit inter nos. Vide quomodo cum patre, & auum suum coniunxit, qui frater fuit patriarchę, suus autem auus. (Deus Abrahã, & deus Nachor iudicet inter nos. Et iurauit Iacob per timorẽ dei patris sui Isaac, & sacrificauit sacrificium in monte: & vocauit fratres suos, & comederunt, & biberunt, & dormierunt in monte. Surrexit autẽ Labã mane, & osculatus est filios suos, & filias suas, & benedixit eos: & reuersus Laban abijt in locum suum.) Vidisti dilecte quanta dei sapientia, quomodo vno facto, & suam erga iustum declarat prouidẽtiam, & illum ab iniustitia abduxit, & in diuinæ notitiæ viam paulatim inducit Labanem, interminando ei nequid malum contra Iacob loqueretur: & quasi bestia accurrens, & comprehendere volẽs, & interficere: desinit in defensionẽ, & in filiorum filiarũq; deosculationẽ, & sic domum redit? Forte prolixius sermo se extendit, sed M
ignoscite: non hoc sponte admisimus, sed coegit nos historiæ rõ. Ideo hic missum facientes sermonẽ, oramus vestrã charitatẽ, vt oĩa faciamus, & tractemus, quo supernã nobis cõciliemus gratiã. Quod si deũ habuerimus amicũ, oĩa nobis facilia erunt: & nihil nos in p̃senti vita cõturbari poterit, q̃uis iniueũdũ esse videatur. Tanta. n. superuæ virtutis est excellentia, vt ẽt ea, q̃

tristia

Universidad de Deusto Biblioteca

ristia sunt, iucunda facere queat: sic & Paulus in afflictionibus existens, gaudebat, & exultabat, expectatione repositorũ honorum animatus. Propterea, & prophe-
2. Cor. 12. Psal. 4.a ta dicebat: In afflictione dilatasti me: docens nos, quod in ipsa afflictione securos, & beatos faciat. Talem igitur habentes dominum, tam potentem, tam sapientem, tamq; misericordem, & nos, quod nostrum est afferamus, virtutisque magnam habeamus rationem, vt non solum præsentia, sed & futura bona consequamur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre gloria, & imperium simul cum sancto spiritu nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia. lviii.

SCio quòd heri defatigati fueritis, nobis sermonem prolixius extendentibus. sed bono estote animo, labor vester non est inanis: In domino enim spes est, quòd
A & breuis labor magnam mercedem vobis allaturus sit. Nam licet corpus fatigaretur, anima tamen magis confirmabatur. Ideo & ipse videns vestrum feruens desiderium, & studium, volebam quidem abbreuiare sermonem, sed antequam finiretur historia, nolui, sciens me vobis hac ratione magis gratificaturum. Multitudo enim dictorum satis declarabat inexplebile vestrum desiderium, & studium audiendi auidum: propterea, & ipse cum maiori alacritate vos docere incipio, videns vestram quotidie appetentiam crescere. Age & hodie, quæ sequuntur hesternam lectionem, pro virili nostra pertractemus, consuetum vestræ charitati conuiuium proponentes. Et videamus post dissessum Laban, quomodo iustus iter arripiat. Nihil enim superuacaneum in diuina scriptura positum est, sed omnia, quæ a iustis fiunt, maxima vtilitate plena sunt. Quoniam enim vniuersorum dominum continuo habuerunt comitem, & itineris difficultates reddentem faciles, multum etiam nos vtilitatis ex paruo eorum itinere possumus percipere. Nam postquam Laban in domum suam abijt, & Iacob viam suam perrexit, & eleuatis oculis, vidit castra dei castrame-
B tata esse, & occurrerunt ei angeli dei. Postquam enim cessauit, & finem habuit timor Laban, excepit eum timor fratris: propter hoc misericors dominus animare iustum volens, & omnem eius metum discutere, fecit vt angelorum videret castra. *Occurrerunt enim*, inquit, *ei angeli dei. Et dixit Iacob, Castra dei sunt hæc. Et vocauit nomen loci eius, Castra.* vt ex ea appellatione perpetua maneret memoria visionis, quæ illic contigerat. Deinde post visionem hanc, *Misit*, inquit, *ante se nuncios ad Esau fratrem suum, & mandauit ei, dicens: Sic dicetis domino meo Esau.* Vide, & post visionem, quantus adhuc timor vigebat iustum. Timebat enim fratris violentiam, & angebatur animo, ne forte memoria eorum, quæ olim facta sunt impelleret illum ad insidias.
[Dicite, inquit, domino meo Esau. Sic dicit seruus tuus Iacob: Peregrinus fui cum Laban, & longo tempore ibi moratus sum vsque nunc, & factæ sunt mihi boues, & asinæ, & oues, & serui, & ancillæ, & misi, vt annunciaretur domino meo Esau, vt inueniat puer tuus gratiam coram te.]
Attende quomodo timuerit fratrem: & propterea placare eum volens, præmittit: significans ei, & reditum suum, & substantiam, quæ sibi contigerat, & vbi tanto tempore moratus fuerit, vt placato eius furore, clementem facere possit: id quod & factum est, deo cor illius demulcente, & tractabilem extincta ira faciente. Nam si Labanem, qui tanta concitatione persequebatur, timere fecit per ea, quæ ad ipsum dicebat: multo magis fratrem mansuetiorem fieri erga iustum fecit. *Reuersi sunt autem*, inquit, *dicentes: Venimus ad fratrem tuum, & veniet in occursum tuum, & quadringenti viri cum eo.* Vide quomodo, & istucipsum auget metum iusti. Neque enim sciebat euidenter mentem fratris: sed vt didicit multitudinem venientium cum illo, formidauit, suspicans ne quasi in bellum contra se veniret, & ita vellet occurrere. Timuit enim, inquit, Iacob, & perplexus erat, & formido mentem eius turbauerat, & nesciebat quid faceret, sed mansit perplexus: propterea timuit quasi de salute sua, & mortem ante oculos habens.
[Diuisit autem in duas turmas omnem populum, qui secum erant. Dixit enim. Si venerit ad turmam vnam, & percusserit eam, erit adhuc altera quæ saluabitur.]
Talia suggerebant ei timor, & magna formido. Videns autem se quasi in reti comprehensum, ad inuictum dominum con-
C fugit,

fugit, & promissiones, quæ ei factæ erant repetit ab omniũ deo: quasi dicens ad eũ, Nunc venit tempus in quo, & propter pri-
D mogenitorũ virtutẽ, & propter promissionẽ, q̃ a te facta est mihi, dignus habeat qui tuo adiuuet psidio. *Dixit enim Iacob: Deus patris mei Abraham, & deus patris mei Isaac tu es, qui dixisti mihi, Vade in terram natiuitatis tuæ.* Qui euocasti me, inquit, de terra aliena, & præcepisti, vt reditem ad patrem meũ, & in terra natiuitatis. Satis mihi sit de omni iustitia, & veritate, quam fecisti puero tuo. Sufficis mihi, inquit, ad subsidium in præsenti tempore. Qui enim vsque ad præsens tempus tantam erga me declarasti prouidentiam, potens es etiam nunc eripe me ab vrgentib. periculis. Non.n. ignoro, quòd in isto baculo meo transiui Iordanem. Nunc ergo propter tuam de me solicitudinem, qui baculum solum gestan. abiui in terram alienam, & nunc cum duabus turmis aduenio, tu igitur domine, qui tantam mihi substantiã concessisti, qui tantum augeri me fecisti, nunc eripe me de manu fratris mei Esau: *Quia timeo ego eum, ne forte percutiat me, & matrem, cum pueris. Tu dixisti: Benefaciam tibi, & ponam semen tuum sicut arenam maris, quæ numerari nequit, præ multitudine.* Vide iusti religiosum animum, & magnam gratitudinem: quomodo non in alio dominũ
E precatur, quàm vt suas promissiones adimpleat. Et de priorib. demonstraturus gradiarum actionem, confitetur quod ex nudo, & omnib. destituto in tantam peruenerit abundantiam: & supplicat, vt de periculo se liberet. Dixisti enim inquit, Ponã semen tuum sicut arenam maris, quæ dinumerari nequit. Cum igitur orationem suam ad deũ fecisset, & supplicationẽ precũ obtulisset, facit, & suum officium. Et acceptis muneribus, quæ afferebat, misit fratri, cùm segregasset, quæ mitterentur, & mandata dedisset ita, vt placaretur animus fratris, & suus nunciaretur aduentus. *Dicite enim*, inquit, *Ecce puer tuus aduenit post nos. Et vt primum reddatur amicus, & tunc in faciem eius occurram.* Post hac enim inquit, videbo faciem eius. Forte enim accepta erit ei facies mea, & antecedant dona secundum faciem eius. Verum vide, obsecro, ineffabilem Dei misericordiam. & quomodo semper congruo tempore suam declarat prouidentiam.
Nam vt de Laban dictum est, quoniam iustus nihil talium suspicabatur, neq; sciebat quòd Laban cum tanta vi inuadere se vellet, vt vleiscereturclancularium suum abscessum: apparuit angelus nocte Labã, & repressit eius impetum, mandatumque
F dedit, ne vel asperum verbum loqueretur Iacob: dicit enim. Ne loquaris cum Iacob mala, et hoc ita dispensabat, quod per illius linguam notum fieret iusto, vt fidentiori esset animo, comperta tanta dei in se prouidentia, nunc quia fiater temporis longitudine mitigatus erat, quieueratque ira, & indignatio contra Iacob: hic autem anxius erat, timens, & tremens fratris occursum: bonus dominum non iam Esau præcipit, nihil enim contra fratrem meditabatur, sed iustum solatur. *Nam postquam misisset offerentes munera, & dormiuisset surrexit in media nocte, vxores duas, & filios trãsmisit in transitu Iaboth, & accepit eos, & transiit fluuium. Relictus est autem Iacob solus, & colluctatus est homo cum eo.* Magna Domini misericordia quoniam occursurus erat fratri, vt sciret reipsa quod nihil asperum laturus esset, in figura hominis luctari cum iusto voluit: deinde videns se vinci, apprehendit, inquit, latitudinem lumbi eius. Totum, hoc factum est, vt se illius humilitati attemperaret, & formidinem ex anima iusti eximeret, & persuaderet eum, vt citra angorẽ fratri occurreret. *Nam cum tenuisset latitudinem lumbi Iacob, emarcuit neruus qui super latitudinem lumbi Iacob, cum colluctaretur ille cum eo.* Deinde, vt sciret Iacob virtutem eius quem secum luctari putabat, dicit ad eum. *Dimitte me, af*
G *cendit enim aurora.* Sentiens igitur iustus magnitudinem virtutis eius qui hæc sibi dixerat. dixit, *Minime te dimittam, nisi me benedixeris.* Magna enim cõsequutus sum, & quæ supra meam sunt dignitatem: non prius re relinquam, donec benedictionem a te accipiam, Deinde dicit, *Quod nomen tuum est?* Vide iterum quantum sese humiliet, & attemperet. Nam si non interrogasset, nesciuisset iusti nomen? Sed vult eius siduciam solidare, & docere quis sit qui ei loquatur. *Et postquam dixit Iacobo. Non vocabitur nomen tuum Iacob, sed Israel eris nomen tuum. Quoniam si contra deum fortis, multo magis contra homines potens eris.* Vidisti quomodo ostendit totam causam, propter quam adeo se humiliauit? Et si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mul docuit iustum per nominis impositionem, quis esset, & quem viderit, & cõprehenderit. Non vltra enim vocaberis Israel. Iacob, sed Israel erit nomen tuum Israel autem siquis interpretur, sonat mens videns deum. Quoniam sicut videre homini possibile est, videre meruisti; propterea, & hanc appellationem tibi impono, vt omnibus posteris manifestum sit quam visionem assequutus fueris. Et subijcit: H Quoniam prævaluisti contra Deum, & contra hominem potens eris: nihil amplius time, neque damnum aliquod expectes, quod ab aliquo feras. Nam qui tantam virtutem accepisti, vt cum Deo luctari valeris: multo magis homines superabis, & inuictus omnibus eris. His auditis iustus, obstupescens magnitudinem eorum, quæ ad se dicta erant, dicit ei: [Annuncia mihi nomen tuum. Et dixit: Cur quæris nomen meum? Et benedixit eum.] Intra tuos limites mane, & ne trãsgrediaris mensuram tuam. Vis meam benedictionem obtinere? ecce eam tibi dodicit enim. [Et benedixit eum: Et vocauit, inquit, Iacob nomen loci huius, Speciem dei. Vidi.n.deum facie ad faciẽ, & salua facta est anima mea.] Vides quantũ ei fiduciæ a visione cõcessum? Salua facta est aĩa mea, quæ propemodũ mortua præ timore: qm̃ videre mihi datum est facie ad faciem deum, salua facta est anima mea. Ortus est aũt ei sol, quando præterijt visio dei. Vidisti qũo infirmitati humanæ dominus sese attemperans, oĩa agit, & tractat, vt suam misericordiam declaret? Et ne admireris, dilecte, qnòd tanta humilia tionis illius magnitudo: sed cogita quod, & patriarchæ, cùm apud quercum sederet, in hominis figura cum angelis hospes fuerit: præsignãs nobis iam multo antea, & ab initio quòd humanam naturam suscepturus esset, vt sic omnem humanã naturam a diabolo tyrannide liberaret, & ad salutem reduceret. Verùm tunc quidem, quoniam initium, & principia erãt, I in figura vnicuique illorum apparebat, sicut ipse per alium prophetam dicit, *Ego* Osc. 12 c *visiones multiplicaui, & in manib. prophetarum assimilatus sum*, quando autem dignatus est Dominus humanam formam suscipere, & primitias nostras recipere, non putatiuam, neque apparentem tantum carnem, sed veram induit. Et ea propter voluit per omnia nostra transire, & ex muliere nasci, & infans fieri, & panniculis inuolui, & lacte pasci, aliaque omnia ferre, vt dispensationis veritas credibilior esset, & hæreticorum ora dissueret. Propterea, & dormit in naui, & iter facit, & fatigatur, & omnia humana sustinet, vt per res ipsas certisque argumentis persuadeat: propter hoc etiam tribunali assistit, & crucifigitur, & mortem sustinet ignominiosissimam, & in sepulchro ponitur, vt sua incarnatio per omnia fiat manifesta. Nam si nõ vere carnem nostram assumpsit: neque crucifixus est, neque mortuus, neque sepultus: neque resurrexit. Quòd si non resurrexit, omnis de incarnatione sermo subuersus est. Vides in quantam absurditatem incidunt, qui diuinæ scripturæ canonem imitari nolunt, sed suis cogitationib, permittunt omnia? Verum sicut hic perspicua est veritas, ita apud iustum illũ apparentia quædã erat. per quam iustus multis argumẽtis certior fieret, quantam sui curam deus habiturus, & quod inuictus sit futurus ab omnib. q̃ sibi insidiantur. Deinde, vt posteritati nota fieret visio ei facta: [Claudicauit, inquit, fœmore suo. Propter hoc non comedũt filij Israel neruũ, qui emarcuit q ẽ sup latitudinẽ fẽmoris, vsq; in hunc diẽ: quia attigit neruum super latitudinẽ fœmoris Iacob, & emarcuit. Qm̃ enim iustus imple tis vitæ suæ annis, emigraturus erat ex hac vita: oportebat autem prouidentiam dei in illum, & tantam dei dignationẽ, oĩ hominũ generi manifestari: ideo inquit, Non comedunt filij Israel neruum latitudinis fœmoris, quod emarcuit: sciens eorũ magnam ingratitudinem, & quod obliuiscantur dei beneficia, perpetuo artib. quibusdam inducit eos, vt habeant memoriã eorum, quæ a se facta sunt, taliaq; excogitat monimenta per illas obseruationes, id quod per scripturam totam inuenies. Hæc enim maxima causa est plurimarũ obseruationum, & quòd vult perpetuo futuras L generationes meditari beneficia Dei, & non oblitione vnquàm obliterantes ad suos errores recurrere: qui mos fuit Iudæorum genti peculiaris maxime. Nã qui in beneficijs sæpe summam præ se tulerũt ingratitudinem, multo magis nisi hoc fuisset factum, omnia, quæ a Deo in ipsos facta sunt, è mente sua abiecissent. Cæterum

terum videamus nunc, qũo fratri suo Iacobus occurrerit. Postquàm enim ex his quę facta sunt iustam accepit exhortationem, & sufficiens solatium, & promissionem, quòd fortis futurus esset, & potens etiam Cap. 33 contra homines. [Eleuatis oculis vidit, & ecce Esau frater eius, & quadringenti viri cum eo. Et diuisit Iacob pueros Liæ, & Rachel, & duarum ancillarum. Et posuit duas ancillas, & pueros eorum in principio, & Liam, & pueros eius postea, & Rachel ac Ioseph postremos, & adorauit super terram septies, donec appropiauit ad fratrem suum.] Vide quomodo diuisione facta, ipse præ omnibus occurrit: & adorauit super terram, inquit, septies, donec appropiauit ad fratrem suum: prouocans & per gestus, & per adorationem frattem in sui beneuolentiam: id quod & factum est. *Nam vt Esau occurrit*, inquit, *amplexatus est eum, & osculatus est, stringens collum eius*: M *& flebant vterque*: Vide dispensationem dei. Quia quando vult omnium dominus suam erga nos declarare prouidentiam, & eos qui atroci in nos animo sunt, ouibus mansuetiores facit. Considera igitur quãtam mutationem declarat Esau. Accurrit enim, inquit, in occursum eius, & amplexatus eum, osculatus est, & fleuerunt ambo. Vix tandem iustus respirauit, & timorem excussit, animosior factus. *Eleuatis autem oculis*, inquit, *vidit mulieres & pueros. Quid? hæc tua sunt?* Videns iusti facultatũ abundantiam, in admirationem adductus est, ideo & rogare voluit. Quid igitur iustus? *Pueri*, inquit, *sunt quibus misericorditer donauit deus seruum tuum.* Vide quantum mansuetudinis robur: & quomodo per verborum modestã humilitatem, illius indignationem fregit & mitigauit. *Et appropiauerunt*, inquit, *ancillæ & filii, & adorauerunt Lia, & Rachel. Quid? hæc tua sunt? quæ autem turmæ illæ quæ mihi obuiam venerunt? Ille autem dixit: Vt inueniat seruus tuus gratiam coràm te.* Confidera, obsecro, quomodo humilitate excellenti fratrem deuicerit: & quem putabat affici erga se hostiliter & atrociter, ita inuenit mansuetum, vt voluerit in ministerium eius omne officium suum declarare. *Dixit enim*, inquit, *sunt mihi multa, frater: sint tibi tua.* Verùm neq; hoc A permisit Iacob, sed monstrans quanti faciat eius amicitiam, inquit: *Si inueni gratiam coràm te, accipe dona de manibus meis.* Nam propter hoc videbam faciem tuam, quasi aliquis videat vultum dei. Accipe, inquit, dona, quæ à me tibi afferuntur. Cum tanta enim iucunditate vidi faciem tuam, cum quanta quis viderit dei faciem. Hoc magni obsequij gratia dictum est à iusto, vt eum demulceret, & ad fraternam beneuolentiam duceret. Beneplacitum mihi facies, hoc est, gratũ mihi facies. Accipe igitur benedictiones quas attuli tibi, quia mi sertus est mei deus, & sunt mihi omnia, Ne detrectes, inquit, accipere, Hæc enim omnia à deo mihi donata sunt, & hic mihi horum omnium suppeditator factus est. Per quæ placidè & illum docuit, quanta erga se fuerit dei prouidentia, & effecit vt magnam sibi reuerentiam exhiberet. *Et coegit eum, & accepit.* Vide nunc mutationẽ. *Et dixit Esau, Profecti eamus in rectum*: hoc est, nunc communiter & simul iter faciemus. Ille autem caulatus honestum prætextum, dixit: *Dominus meus*, inquit, *scit quòd pueri mei teneriores, & oues, & boues fœtæ sint: si igitur sequi ea cogam, vno die morientur.* Nõ possum, inquit, acceleratius facere iter: sed B cogor lentè & pedetentim progredi, tã propter pueros, quam propter pecudes, vt non labore plurimo pereãt. *Vade igitur*, inquit, *tu, ego autem parcens labori puerorum & pecudum, conueniam te in Seir. Quibus auditis, frater: si vis*, inquit, *relinquam aliquos meorum apud te.* Faciebat hoc in signum magni honoris & officij. Ille autem nihil tale accepit. Sufficit enim mihi, inquit, quòd verè inueni gratiam coram te. Hoc vnum mihi curæ erat, vt amicũ te inuenirem. Quoniã igitur hoc assequutus sum, non alterius cuiuspiam indigeo. *Et profectus*, inquit, *Iacob, fecit sibipsi, & iumentis suis tabernacula: propterea vocauit locum illum Tabernacula.* Hæc audientes imitemur iustum illum, & eandem declaremus humilitatem animi: & si qui sunt qui malè nobis afficiuntur, non magis eorum accendamus iram, sed magna mansuetudine & humilitate tam verborum quàm operum, reprimamus eorũ inimicitias, & afflictas eorum curemus animas. Vide enim sapientiam huius iusti, quomodo magna verborum cõstantia ita Esau demulsit, vt ad se colendum festinaret, faceretque omnia quæ ad sui pertinebant honorem. Hoc verè summæ virtutis est, vt non solum eos qui bene C nobis afficiuntur, magno studio diliga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, & eis omnibus modis seruiamus: sed vt etiam eos qui nobis infesti esse volunt, assiduitate officiorum nobis conciliemus amicos. Nihil enim mansuetudine violentius. Nam sicut rogum cum valde accendi tur aqua iniecta restinguit: ita & animũ camino magis exardescentem, verbũ cum mansuetudine prolatum extinguit. Et duplex inde nobis lucrũ accrescit, tum quòd nos mãsuetudinem declaramus, tum quòd fratris indignationem cessare facimus, & mẽtem eius à turbatione liberamus. Quid enim dic mihi: Num reprehẽdis fratrem tuum, & accusas indignationem, & quòd hostiliter se gerit erga te? Cur igitur non diuersa via studes incedere, sed ipse magis irasci vis? Non potest igni ignis extingui. Repugnat enim hoc naturæ. Sic neque furor furore alio demulceri poterit vnquam.
Mat. 5. g Verum quod igni est aqua: hoc est iræ mansuetudo & mititas. Propterea & Christus dicebat discipulis: *Si diligentes vos diligitis, quam mercedem habetis?* Deinde magis ad hoc inhortari, & reprehendere negligentes volens, dicit: Nonne & publicani idem faciunt? Quem enim dices qui tam deses sit, & non hoc faciat? Nonne publicani magno studio faciunt? Quid autem publicano deterius? attamen inuenies
D eum hoc omnibus modis obseruare. Et nõ est possibile, vt non redamet qui amatur. Ego autem quia & excelsiores vos esse volo, & aliquid amplius habere: non hoc admoneo, sed vt inimicos diligatis. Id quod beatus ille ante legem, ante doctrinã aliorum, sponte sua fecit: & propter excellentem mansuetudinem prius superauit Laban, nunc autem & fratrem. Nam licèt superno præsidio fretus fuerit, attamen quod & suum est declarauit. Ita sanè & nos persuademus nobis, quod licèt infinities enitamur, nihil tamen prorsus rectè agere possumus, nisi superna gratia adiuti: Sicut autem nisi illam habeamus, nihil vnquã possumus rectè agere: ita nisi quod nostrum attulerimus, non poterimus supernum acquirere fauorem. Demus igitur operam vt & nostra afferamus, & supernum fauorem alliciamus, vt & ex nostro studio, & ex dei misericordia virtutes nostræ quotidie crescant, multaq; superna fruamur gratia.
Quod nobis omnibus concedatur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.
E

Homilia. lix.

VIdistis heri & nostri omnium domini eximiam misericordiam, & discipulorum philosophiam, & Iudæorum ingratitudinem? Vidistis quanta cum patientia eorum impudentem audaciam obmutescere fecit, cum suos excusaret discipulos, mõstrans quod ipsi qui legem vindicare volebãt, legis voluntatem ignorarint, & quòd irradiante veritate, adhuc vmbræ assidere voluerint? Vidistis quomodo supernè, & iam ab initio obseruationes legales auferre studebat, docens eos quod exorto sole iustitiæ, non iam à candelis possit lumen accendi? Iubar enim solaris luminis quod accedit, hoc tegit, & videri non sinit. Didicistis quomodo possibile sit, vt feriæ perpetuæ agantur, & à temporum obseruatione liberemur. Nam propter hoc venit dominus noster, vt nos liberaret à temporũ necessitate: & excellentiores faceret, etiam in cœlo habẽtes municipatum: & cũ adhuc homines sumus, angelorum imitemur vitam, rideamusq; res humanas omnes Age
F hodie si videtur, seriem verborum beati Mosis sequentes, ea quæ superioribus diebus diximus tractemus, & inde vobis apponamus cõuiuium. Scitis omnino quòd cum redijsset ex Mesopotamia Iacob, & occurreret fratri, & iterum ab eo separatur: & illo quidem in Seir montem contẽdente, Iacob autem tabernacula figente, & locum ab euentu. Tabernacula vocante, sermonem missum fecimus: ideo opus est vt sequentia pro viribus nostris tractantes, doctrinam vobis relinquamus spiritualẽ. Securus enim tandem factus est iustus & ab omni mentis angore liberatus. *Venit*, inquit, *in ciuitatem Sycimorum, & possedit partem agri ab Emmor patre Sychem, centum agnis: & erexit ibi altare, & inuocauit deum Israel.* Ne prætereamus obiter ea quæ in diuinis scripturis sunt contenta. Nam si auri glebas ex terra effodientes nulli labori parcunt, & omnia grauia ferunt vt possint aurum è terra euellere: multo magis iustum fuerit vt scrutemur eloquia Christi, & vtilitatem quæ inde est percipiamus, & sic inde exeamus. Cogita, obsecro, eximij istius viri philosophiam, quomodo tanta gratia supernè fruitur; & videns augeri suas

suas facultates, pecora dico, & tantum numerũ filiorum circunstantem, non in extrũdis ædificijs amplis, & præclaris fuit occupatus, neque villas & agros emere curauit, qui sufficere poterant vt distribuerẽ
G tur filijs. Hæc enim, & similia agere solent qui alios opibus antecellunt: & sæpe qui vnum tantum habet filium, decem millia talenta auri colligere quærit, vt agros emat, & domus claras extruat: & vtinam ex iustis laboribus tantam affluentiam colligeret: sed graue, & quod omnibus grauius est facit, ab alijs rapit, alios circumuenit dolis, alijs negocium facit, & ita alienas substantias suas facit. Et si quis dixerit: Ad quid tãta in colligendas opes insania? statim puerum prætexit, & dicit se talia operari ob suum in illum amorem. Et ille quidem tametsi puerum prætexat, hæc vix
A delibat fruſtra, & in vanum. Sunt autem qui neque pueros habent, & insaniunt vt pecunias colligant: & mallent grauissima ferre, quàm vnum obolum indigentibus expendere. Sed iustus ille nihil taliumcõ sultauit, neque cogitauit: sed cum opus haberet agro, cẽtum agnis datis, partem agri emit ab Emmor, patre Sychem. Et vide pietatem, religionemq; viri, qua de causa agrum emere studuerit. Et erexit ibi, inquit, altare: & inuocauit deum Israel. Vidisti quare & agri partem emat? vt gratias ageret communi nostri omnium domino.
H Oportebat imitari omnes qui sub gratia sunt, hunc qui ante legem, & non sic insanire in opes. Quare enim dic mihi, & tibiipsi hæc onera spinarum congregas, & filijs tuis materiam & occasionem malitiæ te relinquere non sentis? Nescis quod dominus maiorem curam pueri tui gerit, tu autem plurimam tuiipsius occasionem illi relinquere studens, quæ submergi animam eius faciant? An nescis quòd iuuentus per seipsam ad ruinam procliuis est, & ad malitiam leui momento inclinatur: quando autem & opum affluentiam acceperit, multo magis ad malum prorui?
Sicut ignis cum fomitem inuenit, validioribus flammis exurgit: ita & quando in inuenem materia pecuniarum inciderit, tantam accendit fornacem vt animam iuuenis totam flagrare faciat. Nam quando poterit talis continentiæ curam habere, & intemperantiam fugere, & laborem pro virtute, vel aliud spirituale quid-
dam suscipere? an non audis Christum dicentem: Curæ huius seculi, & deceptio diuitiarum suffocat mentem, & sterilis fit: quas & spinas nominauit? Nam Lucæ. 8
cum dixisset in parabola seminis, quòd aliud ex seminibus in spinas incidit, dein- I
de discipulis aliquibus interpretans: Sunt spinæ, inquit, solicitudo huius seculi, & Mat. 13
deceptio diuitiarum quæ suffocant mentem, & sterilis fit. Et bene spinis comparauit solicitudinem huius seculi. Sicut enim spinæ non sinunt semen emicare, sed densitate sua seminatum supprimunt; ita & curæ temporales, spirituale semen, quod in anima seminatur, non sinunt fructum afferre? sed adurunt & suffocant sicut spinæ, profectum eius retardantes. Et deceptio diuitiarum inquit. Bene dixit deceptionem diuitiarum. Etenim verè deceptio est. Quæ enim vtilitas tot talentorum, & tantæ affluentiæ diuitiarum? Profecto, inquit, magnam præbet voluptatem, & lætitiam possessio. Qualem lætitiam? Et quid dico lætitiam? Nonne maximè intempestiuas tristitias & mœrores nasci facit? Et nondum dico magnam, & propter ipsas pœnam: sed iam illam in præsenti vita neque voluptatem habere potest, sed potius quotidianas turbationes, & amaritudines. Et mare fluctibus, non ita intumescit, vt talem animam à cogitationibus, & affectionibus infestari, & in omnes tam suos quam alienos malè affici videmus. Et si quando partem illorum auferat aliquis: multa enim accidunt, & multi insidiantur, vtpote famulorũ malignitas, & potẽtium violentia: tunc vtique tũc inuenies tales vitã agere absque vita.
Qualibus igitur lamentis tales non fue- K
rint digni, qui omnia facere student quæ contra se sunt, & in perniciem animæ suæ talia colligere volunt? Verum si videtur, talibus relictis, ad historiam iusti huius redeamus, & videamus sequentium seriem. Erexit, inquit, altare in parte agri, & inuocauit deum Israel. Et postea in Sichimis domicilium habere voluit. Sed vide iterum, quomodo iustus, & hic suam mansuetudinem declarat. Et quid dicit? *Egressa est autem*, inquit, *Dina, vt videret filias indigenarum. Et vt vidit eam Sychem filius Emmor dormiuit cum ea: et dilexit virginem, et loquutus est ei iuxta mentem virginis.* Vidistis quantum sit iuuentus, ma-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum, quando rectæ rationis frænò caret? Vidit enim virginẽ, & totus proprer aſpectum captiuus factus eſt, & concupiſcentiam opere compleuit, & loquutus eſt ei iuxta mentem virginis. Quoniam iuuenis erat puella, eiuſmodi verba inquit, cum ea loquutus eſt, quæ ſufficiebant ad conciliãdam ſibi eam. Et inquit ad patrem: *Da mihi filiam hanc in vxorem. Audiuit autem Iacob factum, & tunc leuiter tulit, expectans fratrũ eius aduentum. Erant enim in paſcuis. Et ſiluit inquit, Iacob donec venirent illi, cum autem*
L *veniſſet Emmor ad Iacob, venerunt, & fratres Dinæ, & cum audiuiſſent quæ facta erant ſorori ſuæ, compuncti ſunt.* Quid eſt, compuncti ſunt? contriſtati ſunt, & rem intolerabilem eſſe putauerunt, & grauiſſimam, eratq; eis mœrendi magna occaſio. Magna enim eos triſtitia afficiebat, quod rem turpem fecerat in Iſrael Sychem, qui dormierat cum filia Iacob. Vides filiorum continentiam, quomodo turpitudinem maximam hoc factũ reputabant? Vidiſti quomodo iuſtus pueros ſuos erudit ad virtutem? Quomodo autem filius Emmor ſuã concupiſcentiam opere complens, fit patri, & toti ciuitati perditionis author? Sed prius audiamus, quæ Emmor ad eos dixerit, & poſtea ſcietis fratrum Dinæ malitiã, & quomodo vindicare ſtudebant quòd in ſororem erat commiſſum. *Et loquutus eſt eis Emmor, dicens; Sychem filius meus præelegit animæ filiam veſtram.* Vide quomodo iam præſignat, quòd pernicies eum comprehẽ ſura ſit. Præelegit enim, inquit, animæ: hoc eſt, animam ſuam expoſuit pro filia veſtra. Ille quidem dicebat concupiſcentiam ſuam, quam erga puellam habebat: paulò poſt autem didicit, qnòd ſuæ &
M omnium qui ibi erant, perditionis fuerit occaſio. Quia igitur ille virginem ſic deperibat, *Date, inquit iſtam illi vxorem, & erit gener veſter: filias veſtras date filiis noſtris, & inter nos habitate. Et ecce terra lata eſt coram vobis, habitate & negociamini in ea, & in ea poſſeſſiones habete.* Vide patrem quomodo propter filij amorem quantam habet erga peregrinos benignitatem, & quomodo eos conciliare ſibi volens, data eis in omni regione ſua poteſtate. Et hæc quidem egit pater. Filius autem quia vidit patris erga ſe ſtudium, & quomodo omnia facere paratus fuerit, vt impleretur quod cupiebat, adijcit quod ſuũ eſt, & dicit ad Iacob & ad fratres puellæ: [Inueniam gratiam coràm vobis, & quicquid dixeritis, dabimus: multiplicate dotem, & dabo ſecũdũ quod dixeritis mihi, & date mihi puellam hanc in vxorem.] Vidiſti, & patrẽ propter ſtudiũ, & curã in filiũ valde adhortare, & iuuenẽ promptè omnia ꝓmittere, vt puella potiretur? Hæc enim, hæc pernicioſa affectio omnia ſuſcipienda capto perſuadet donec in inferni profundum ducat. Et vide, obſecro, ſenior quidem Iacob hæc audiens ſilet, & pro ſua manſuetudine nihil loquitur: ſed vim filiæ factam patienter fert. [Filij autem Iacob dixerunt Sychem, & Emmor patri eius doloſè, & locuti ſunt illis, quòd coinquinarint Dinam ſororem ſuam.] Conſidera hic quomodo propter vnius intemperantiam, vnam ciuitatem habitãtes, pœnarum ſocij fiunt. Sicut enim accenſa pyra, & qui propè habitant periculi ſunt participes, igne omnia depaſcente: eodem modo, & nunc adoleſcentis intemperantia nõ ſolũ patrem, ſed & omnes ciues ſimul perdit. Quid igitur pueri Iacob? doloſè eis reſponderunt. Dignum eſt auditu, vt diſcatis qũo propter ſororem doluerunt. [Dixerunt enim, inquit, Symeon & Leui fratres Dinæ, filij autem Liæ: Non poſſumus facere verbum hoc, vt demus ſororem noſtram homini qui habet prꝑputium. Si igitur circuncidamini carne præputij veſtri, dabimus filias noſtras vobis, & de filiabus veſtris accipiemus, & erimus quaſi genus vnum.] Hæc quidem propoſitio honeſta erat, & rationi conſentanea, ſed cum dolo, inquit, dicta eſt. [Et ſi nolueritis, inquit, hoc facere, acceptis filiabus noſtris abibimus.] Hæc quidẽ Symæon & Leui, cædẽ omniũ ſecum meditantes, propoſuerunt. Illi aũt ſpectantes ad hoc quod propoſuerãt, & vt virginẽ repetentes cõſenſerunt in dicta, & placuerũt eis ꝓpoſita, dicit enim. [Placuit corã eis ſermo, & nõ neglexit adimplere dicta adoleſcens. Deperibat. n. filiã, inquit, Iacob.] hoc eſt totũ ſe in puellæ amorẽ effuderat. [Et venerũt ipſe, inqt, & pater eius ad portã, & locuti ſunt oĩbus qui in ciuitate habitabãt, & cõſuluerũt vt circunciſionem ſuſciperent iuxta illorum propoſitionem, & vt illos ad cohabitationem acciperent. Et implebant illi ſtatim, quæ ab Emmor & Sychem dicta ſunt, & omnes ſimul circũciſionis ſignũ in corpore accipiebant. *Hoc ubi reſciuerunt Symeon ac Leui, quæ iam dudũ ſecum meditabantur, opere compleuerunt. Et acceptis gladiis ſuis, ingreſſi ſunt ciuitatem ſecure.* Quid eſt, in ciuitatẽ ſecure? quia cũ ſolũ duo eſſent, tantæ multitudini ſe oppoſuerunt. Sed magnã eis ſecuritatẽ præſtitit, qđ oẽs illi ſaucij iacerẽt. Quod vt nobis manifeſtaret ſcriptura, Factũ eſt, inquit, in die tertio, cũ eſſent in labore. Hoc illos ſecuros reddidit, & duos fortiores multis fecit. [Occiderunt, inqt, oẽ maſculinũ, hoc ẽ oẽs viros, qui propter circũciſionẽ iacebãt: & parati erant, vt ita dicã, vt occiderentur: & cũ alijs ẽt in iuuenẽ irruerunt, qui puellã vitiauerat. Et non cõtenti hac vindicta: ẽt oues, inquit, eorũ, & oĩa pecora, & oĩa corpora in captiuitatẽ duxerũt, & ciuitate viris deſtituta, & di
C repta redierunt. Vidiſti dilecte quantũ malũ operata ſit vnius iuuenis temeritas? Vidiſti quãtã attulit pernicieẽ oĩbus ciuitatẽ habitantibus? Hæc ſcientes, refrænemus puerorũ noſtrorũ impetus, magnũq; furorẽ adſterrẽdo, & admonendo cõpeſcamus: & curemus eorũ caſtitatẽ, & oĩa faciamus & tractemus, vt abſurdas concupiſcentias iuuenilis ætas effugere poſſit, Nã propter hoc, & cõis dñs noſter, ſcieus humanæ infirmitatis naturã, nuptias dedit, & ſanciuit, vt ab illicito cõcubitu abſtineret. Ne igitur negligamus iuuenes, ſed ſcientes fornacis incendiũ, priuſquã in luxuria implicentur, ſtudeamus eos iuxta legem dei nuptijs copulare, vt, & cõtinentiã ſuã cuſtodiant, nullumq; damnũ laſciuiæ ſuæ habeant, remedio illinc ſumpto, vt poſſint carnis indomitos motus reprimere, & pœnam effugere. Sed videamus qũo ea, quæ a pueris facta ſunt, ſenem affecerint, [Dicit, inquit, Iacob ad Symæonem, & Leui: Exoſum me feciſtis, ita vt malus ego ſim habitatoribus terræ] Quare, inquit tãtam feciſtis vindictam? [Nam quæ a vobis facta ſunt, odium mihi maximũ peperterũt apud oẽs habitatores terræ huius.] Deinde monſtrans timorẽ, in quo erat conſtitutus. [Mihi autem, inquit, paruus numerus
D eſt, & congregati contra me, percutient me, & exterar:] quaſi diceret: Neſcitis q pauci ſumus, facile eadem, & nos patiemur, quibus vobis illos afficere placuit. Et ſicut Sychem patri, & omnib. ciuitatẽ habitantibus huius interitus fuit author, ita, & vos mihi. Nam propter vos, & ego exoſus ero, & nihil prohibet quin delear propter veſtram audaciam. [Illi autem dixerunt, inquit: Nunquid, vt ſcorto abutentur ſorore noſtra? Vide pueros eontinẽtiæ gratia vltionem ſumpſiſſe. Excuſant enim ſe patri, & dicunt: Confuderunt nos, veluti ſcorto abuſi ſunt ſorore noſtra: & propterea hoc facere coacti ſumus, vt & cæteri diſcerent ſimilia non audere. Sed vide, obſecro, hic ineffabilem Dei curam erga iuſtum. Quia vidit eum formidantem propter filiorum facinora ibi habitantes, dixit ei deus: *Surge, & aſcende in locum Bethel, & ibi habita.* Quia, inquit, eos qui hic habitant times, recede hinc: & habita in Bethel, & fac illic altare deo, vbi apparui tibi cum fugeres a facie Eſau fratris tui. [Et dixit inquit, Iacob domui ſuæ, & omnibus ſuis: Tollite Deos alienos è medio veſtri, & purificemini, & mutate ſtolas veſtras, & ſurgite, & aſcendamus, & faciamus illic altare Domino, qui
E exaudiuit me in die afflictionis: qui fuit mecum, & ſaluauit me in via qua ambulaui. Animaduerte hic iuſti obedientiam, & pietatem in Deum: quia audiuit: Aſcende in Bethel, & fac altare: vocatis, inquit, omnib. ſuis dixit: Tollite deos. Quales, quis dixerit, Deos? Nuſquam enim videmus quod ipſe habuerit Deos. Ab initio enim dei cultor fuit iuſtus. Significans forte deos Laban, quos Rachel ſubtraxerat, hoc dixit: Quoniam gratias acturi ſumus vero deo, qui ſemper tantam mei curam geſſit, auferte ſiqua ſunt in vobis idola, & purificemini, & mutate ſtolas veſtras, & ſic ad ciuitatem pergamus, & intus, & foris mundati ſimul ibitis. Non ſolum veſtium nitore puritatem declarate, ſed cum abiectione idolorum purificatis cogitationibus mentis redeamus ad Bethel. *Et dederunt*, inquit, *Iacob Deos alienos (non enim erant ſui) & inaures, quæ in auribus earum.* Fortè enim, & hęc ſigna quædam erant iſtorum idolorũ, ideo, & hęc cũ dijs afferũt Iacob. *Et abſcondit ea ſubter terebinthũ in Sychimis, et perdidit ea vſq; in preſentem diẽ.* Abſcõdit, inquit, ea, & perdidit: vt & ipſe ab hoc erroris damno effugeret, & nullus etiam alius ex eis damnum accipere poſthac. *Et cum hæc omnia feciſſet iuſtus: abiit*, inquit, *à Sychimis, & cõtendit ad Bethel.* Iterum hic attende, quantam eius curam habuerit deus, & quam diligẽ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter scriptura nos omnia doceat. Cũ egressus.n.esset iustus ex Sychimis, factus ẽ timor dei super omnes ciuitates in circuitu eorum, & non persecuti sunt filios Israel, Vides quanta prouidentia, & quàm euidens eius susceptio. *Irruit enim*, inquit, *super eos metus, & non secuti sunt illos*. Quia hoc timebat iustus, & dicebat: Mihi paruus numerus est, & delebor, inquit, quod timore eos inuadente, ipsos persecuti non sunt. Nam quando deus suam gratiam asserre voluerit, inualidos fortiores potentibus, & paucos potentiores pluribus facit, nihilque beatius est eo, qui supernam gratiam assecutus est. *& abiit*, inquit, *Iacob in Luzam, quæ est in terra Chanaan, quæ est Bethel, & omnis populus qui erat cum eo: & ædificauit ibi altare, et vocauit nomen loci illius Bethel: ibi enim apparuit ei deus, cum fugeret a facie Esau fratris sui*. Postquàm venit, inquit, in Bethel: fecit sicut ei præceptũ erat. Et ædificato altari, vocauit nomen loci Bethel. *Mortua est autem*, inquit, *Debbora nutrix Rebeccæ, et sepulta est ad radices Bethel, apud quercum: et vocauit nomen eius, Quercus luctus*. Vide quõ semper ab euentibus nominat loca vt, perpetua seruetur memoria. Et quõ dixerit quispiam, nutrix Rebeccæ fuit, cum Iacob iam primum veniret a
G Mesopotomia, & nondum occurrerat fratri suo: Forte hoc dicẽdum, quòd quando a Laban redijt, hæc simul cum Iacob venire cupiuerit, & adducere eum, vt propter longum tempus Rebeccam inuiserit: sed priusquam illi occurreret, defuncta est. Si placet, & nos hic finiamus sermonem, contenti his, quæ dicta sunt. Illud autem vestram charitatem rogauerimus; vt, & vos virtutis curam geratis, & continentiam filios vestros doceatis. Hinc enim, vt ita dicam, omnia mala nascuntur. Consuetudo enim malitiæ, processu temporis inualescens, tantum facit malum, vt postea non possit aliqua vinci admonitione, Et cum semel a malitia fuerint amissi, quasi in captiuitatem essent abducti, quoquò diabolus iusserit, eunt. Ille.n.eis imperat, & pernicioſa illa dat mandata, quæ iuuenes libenter perficiunt, præsentem tantum voluptatem spectantes, & futurum dolorem non cogitantes. Ideo oro, vt præbeatur manus pueris nostris, vt ne etiam pro his, quæ illi peccarunt, pœ-
H nas sustineamus. An nescitis quid seni Eli acciderit, cũ non debite emendaret filiorum delicta? Quemadmodum enim medicus, si morbum sectione indigentem cura re cessat ac moratur, statim incurabilis erit morbus, & inutile, alioqui vtile, remedium faciet: Ita, & senex ille, cum deberet filios suos pro peccatorum qualitate emendare, nimia vsus lenitate illos arguit. Proinde oro, exemplo hoc timeamus, & habentes filios prouideamus eis de honesta educatione, & in summa vnusquisque curam eorum agat, qui apud se habitant: & lucrum maximũ ducat vtilitatem proximi, vt vnusquisque discens ea, quæ ad vitutẽ pertinent, & peccati periculum effugere, & virtutem amplexatus gratiam sibi conciliare valeat. Quæ nobis omnibus concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, & imperium, & honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

1.Re.2 d

1.Re.2 c

Homilia lx.

AGe, & hodie, si libet, repetitis his, quæ pridem diximus, ad sequentia tractanda accedamus. Nam etiam hodie historia Iacob habet, quòd nos erudiat multiplicem dei, in illum prouidentiam: & quo
I modo illum suis promissionibus iterum firmauerit, remunerans eius gratitudinem. Postquam enim superius narrauit nobis, quomodo iuxta præceptum Dei, relictis Sychimis propter facinora filiorum suorum, ad Luzam contendit. *Et ædificato*, inquit, *altario, vocauit nomen loci Bethel*. Illic enim apparuit ei deus, cum fugeret a facie Esau fratris sui. Quo imperio deus iustum liberauit a timore quem habebat, propter occisos Sychimitas, & immisit in habitatores illarum ciuitatum metũ, ita vt illum non persequerentur. Vide prouidentiam dei, & quantam habeat solicitudinem pro Iacob, *Concussit*, inquit, *timore animas eorum, qui vicinas ciuitates, inhabitabant, vt ne persequerentur illum*. nam fortassis vlcisci volebant Sychimitas. Et quoniam iuxta sententiam iusti eueniebat, & Symeon ac Leui sororis violatam continentiam vlciscentes hæc fecerant: non solum eum, & filios eius a timore mortis liberauit, sed alios etiam qui vlturi erant, a conatu persequendi retraxit. Vidisti quantum

quantum sit niti diuino præsidio? Nam quando deus nobis bene voluerit, è medio tolluntur terribilia omnia. Sicut enim iusto fiduciam dedit, ita illis dedit metũ. Enimuero dominus existens, omnia prout voluerit vertit, & omnipotentem suam
K sapientiam in omnibus declarat. Et nihil fortius est eo, qui superna munitur opitulatione: sicut etiam nihil infirmius eo, qui illa priuatus est. Ecce enim iustus ille, cum paucis existẽs, quia custoditus est a dextra dei, & fiduciam accepit, & insidias effugit. Illi autem, cum multi essent, & conglobati conspirassent, nihil eorum, quæ volebant operibus complere potuerunt. *Factus est enim*, inquit, *timor dei super ciuitates in circuitu eorum*. Postquam igitur iustus a timore istorum liberatus est, vide iterum eximiam dei misericordiam, quam erga eum declarauit. *Visus est ei iterum in Luza*. Quare adijcit hoc verbum iterum? Non absq; causa: sed, vt discas, quod prius etiam in hoc loco apparuit ei deus, quando fugiens fratrem, in Mesopotamiã contendebat. Itaque, & nunc ait: Sicut tũc visus est ei abeunti, ita, & nunc redeunti apparet in hoc loco, & confirmat promissiones, quas quando abijt cum eo fecit: hoc præstans, vt iustus firmius in suis promissionibus confidat, & ne propter tempus medium fluctuet. *Et benedixit eum, & dixit ei: Nomen tuum Iacob non vocabitur*
L *vltra Iacob, sed Israel erit nomen tuum*. Quãuis iam pridem nomen ei dederat, cum transiret in Iobath, Verum maioribus indicijs certiorem volebat reddere, & nunc eandem benedictionem ei dat, & dicit: *Israel vocabitur nomen tuum, & crescæ, & multiplicare, & gentes, & congregationes gentium erunt ex te, & reges ex lumbo tuo prodibunt*. Vide magnitudinem benedictionis? non solum facit, vt in tantam multitudinem propagetur, sed, & gloriosum sit semen. Reges enim, inquit, ex lumbis tuis egredientur, prædicens ei gloriam eorum, qui ex ipso nascebantur. [Et terram, inquit, quam Abrahę, & Isaac dedi, tibi dedi eam, & semini tuo post te dabo terram hanc.] Quoniam propter facta in Sychimis à Symeone, & Leui, dicebat: In paruo numero sum ego, & congregati super me percutiẽt me, & delebor ego, & domus mea: & per omnia monstrabat pusillanimitatem, & metum quo tenebatur: propterea miseri-
cors dominus nunc dicit ad eum: Quoniã dixisti, in paruo numero sum: disce, quod crescas. Et multiplicabitur semen tuum: & ita erit gloriosum, vt congregationes gentium, & reges ex eis prodeant. Et non solum non deleberis, sed, & semen tuum omnem terram hanc in hęreditatem accipiet. Et factis ei promissionibus istis, ascendit deus ab eo, a loco, vbi deus est locutus cũ il M
lo. Vide quantum attemperant se nostræ infirmitati diuinæ scripturæ verba. *Ascendit enim*, inquit, *deus ab eo*, Non, vt loco con
B cludi existimemus deum, sed, vt per hoc etiam eius ineffabilem discamus misericordiam. Spiritus enim gratia se ad infirmitatem nostram submittens narrare solet. Descendere enim, & ascẽdere, indignum deo est: sed maximum est ineffabilis misericordiæ suæ indicium, quod propter nostram eruditionem talibus vti verbis dignatur. Et propterea humanis dictionibus vsus, quia alioquin impossibile erat humanas aures ferre dictorum sublimitatem, si iuxta dignitatem domini dicta essent. Quod cogitantes, nunquam in humilitate verborũ hæreamus, sed, & propter hoc admiremur ineffabilem eius misericordiam, quod neque ab hac humilitate abhorreat, propter imbecillitatem naturæ nostræ. Vide igitur iustum illum iterum suam gratitudinem declarare. [Erexit.n. inquit, Iacob colũnam in loco in quo locutus est cum eo, & libauit ei libationem, & superfudit oleum, & vocauit nomen loci in quo locutus est cum eo, Bethel.] Considera, oro, quomodo in nominibus locorum memoriam immortalem beneficiorum reponat, vt, & posteris manifesta fiat visio, quę facta ibidem
A iusto. *Et profectus*, inquit, *Iacob, fixit tabernaculum suum vltra turrem Gader*. Vlterius iterum procedit iustus, anhelans paulatim venire ad locum vbi habitabat Isaac. *Deinde*, inquit, *Quando appropinquauit, vt intraret in Ephrata, Rachel laborabat in partu: & factum est cum difficulter pareret, dixit ei obstetrix, Confide: etenim hic tuus est filius*. Ne sis anxia, inquit, paries enim filium. Nam licet te crucient dolores veruntamen habebis filium. *Factum est autem*, inquit, *cum exhalaret animam suam, moriebatur.n. uocauit nomen pueri, Filius doloris mei: pater autem eius uocauit eum Beniamin*. Illa quidem nomẽ ei dedit ex his, quæ sibi acciderant, pater autem Beniamin vocauit. *Et postquam peperit*,

Universidad de Deusto
Biblioteca

perit, inquit, *mortua est, & sepulta in uia Ephrata: hæc est Bethelem. Et erexit Iacob titulum super sepulchrum.* Mœrorem quem ex morte Rachelis conceperat, mitigauit natus puer, & effecit, vt iustus magis æquo ferret animo: sed hinc succedit Rubim temeritas. *Abiit enim*, inquit, *& dormiuit cum Bala concubina patris: & audiuit Israel, et malum visum est coram eo.* Erat.n. valde nepharium facinus. Propterea, & postea legislator Moses prohibuit, ne pater, & filius cũ
Leui.18. eadem rem habeant. Nam, vt ne eadem
B via procederent, iam antea legislator repti mit eos pœnæ obnoxios denuncians. Attamen etiam nunc mansuetus est iustus, naturali amore victus. Postea autem cũ emigraturus esset ex hac vita, puerum suggillat, & flagitium eius inuulgat, maledicens ei, vt, & cæteri illius pœna emendarentur. Hic nobis postea enumerat filios Iacob, beatus Moses: & per ea, quæ narrat, iusti virtutem nos docet: (enimuero ne putes fortuito simpliciterq;, vt contingere solet, ipsum concubuisse cum Rachel, & Lia, & duabus ancillis) monstrans, quod per dispẽsationem ministrarit illarum consuetudini, vt duodecim tribus ex eo nascerentur: & propterea non vltra meminit scriptura, quod ei alius nascatur filius: vt discas, qđ non simpliciter, neq; absque causa factum sit hoc. *Erant autem*, inquit, *filii Iacob duodecim.* Et separat postea, & primum eos, qui Liæ erãt, dein eos, qui Rachelis, denique, & eos, qui ancillarum erant numerat, & dicit: *Hi sunt filii Iacob, qui nati ei in Mesopotamia.* Et sanè tunc natus est Beniamin, quando venit Bethelem. Quare igitur dicit scriptura, qui nati sunt ei in Mesopotamia? quia Rachel ante egressum ex Mesopotamia conceperat. *Et venit*, inquit, *Iacob ad Isaac patrem suum.* Considera (obsecro)
C hic, quomõdo in omnibus certis indicijs misericors deus iustos suos confirmat.

Quia n. venit post tot annos ad patrem suum Iacob, maxima vtrinq; facta est consolatio, & filio ex patris conspectu, & patri videnti tantam filij substantiam, & chorũ filiorum ex eo natorum. *Tunc*, inquit, *mortuus est Isaac senex, et plenus dierum.* Nam cum Iacob benedictionẽ susfuraretur, hebetes erãt oculi eius, vnde, & deceptus est: cogita post tot annos, quantum senuerit. *Et sepelierunt*, inquit, *Esau, et Iacob.* Sed iam sepultura patris facta, Esau acceptis vxoribus, & filijs, & omnibus suis, & omnibus, quæ possidebat, in terram Chananæorum profectus est. *Non poterat enim eos ferre terra peregrinationis præ multitudine facultatum: & habitauit postea in monte Seir.* Et vbi narrauit nobis diuina scriptura eos, qui ex Esau nati sunt, & gentes, quæ ex eo genitæ, dicit. *Peregrinus autem fuit Iacob in terra, qua peregrinatus fuit pater eius in terra Chanaan.* Sed hinc excipit nos alius tractatus, qui de admirabili Ioseph agit. Et si libet hic finiemus sermonem, historiam filij Iacob in alium sermonem reponentes. Illud tamen rogauerim vestram charitatem, vt ea, quæ dicuntur, diligenter auscultetis, & ex singulis scripturæ dictis maxima vobis accrescat vtilitas, nullumq; eorum temere præ
D termittatur. Thesaurus.n. sunt diuina eloquia. Et sicut, qui de sensibili thesauro sæpe vnam gemmam recipiens, magnas sibi parat diuitias: ita, & hic iustorum virtutes modo attendere voluerimus, tantam nobis vtilitatem afferre possunt, vt ad imitãdum eos incitemur. Sic enim poterimus, & nos eundem, quem illi, fauorem dei cõsequi. Neque enim personarum acceptor est deus, sed in omni gente, qui timet deũ, & operatur iustitiam, acceptus ei est: ita, vt si voluerimus, nihil sit, quod prohibeat, quin tanta, vel etiam maiori potiamur gratia. Nam si nos duntaxat viderit afferre, quæ ex nobis sunt, & præferre humanis ea, quæ sibi placent, tantam, & ipse nostri curã declarabit, vt in omnibus inuicti simus. Scitis enim, quod hostem habemus perpetuum, & fœderis nescium. Vnde nobis magna vigilantia opus est, ita, vt eius fraudes vincere, & superiores eius telis constituti possimus. Non aliter autem vincemus, quam si per vitam optimam supernũ nobis auxilium conciliemus. Optima enim vita est, vita pura. Hoc enim fundamentum est virtutis, quod, qui recte iecerit,
E consequetur facile alia omnia. Neque illum superabit, vel pecuniarum cupiditas, vel gloriæ amor, vel inuidia, vel aliqua affectio mala. Et quomodo? Ego dicam. Quando enim, quis munda fuerit conscientia, & ab omni libera macula, poterit Dominum vniuersi habere inhabitantem. Beati enim, dicit, mundo corde, quoniam ipsi deum videbunt. Quòd siquis illum inhabitatorem habere meretur, quasi simpliciter, & sine impedimento cor-
Mat. 5. a

to corpore vestitus esset, ita postea afficietur, & humanarum rerum vmbram facile contemnet. Humana enim omnia, vmbra illi, & somnium apparent, & sicut cœlestis ciuis præsentia non oprabit. Talis erat beatus Paulus doctor orbis, & propterea clamat, dicens: Num experimentum quæri-
2. Cor. 13. a tis eius, qui in me loquitur Christi? Et iterum: Viuo autem, non iam ego, viuit au-
Gal. 2. d tem in me Christus. Et iterum: Quod au-
Ibid. tem nunc viuo in carne, in fide viuo. Vidisti virum corpore circundatum, quasi incorporea quiete fruentem, loqui omnia? Hunc omnes imitemur, & trucidemus mẽbra carnis, vt & ad operandum virtutes idonea reddere studeamus: poterimus autem si offeramus deo sacrificium beneplaF placitum. Vidisti, quòd nouum, & admirabile hoc sacrificium quando mortua fuerint membra, tunc magis gratum erit deo sacrificium. Quare & quomodo hoc? Quoniam spiritualis est hostia, & nihil habet sensibile. Nam in sensibili quidem hostia, quod mortuum est, abijcitur: sed neque viuum, quod vitiatum fuerit, sacrificijs idoneum esse, ab initio lege cautum fuit, vt per irrationabilium obseruationem paulatim inducamur ad spiritualem hanc, & rationalem hostiam offerendam. Quod enim illic est vitiosum, vtpote amputatum auribus, vel mutilum cauda, hoc hic est mala concupiscentia, luxuria, opum amor, & & omnis malitia: & id quod est illic sanũ, & ab omni macula alienum, hoc est hic, mortuum mundo: ita ad spirituale sacrificium temetipsum idoneum exhibe. Hæc non simpliciter prætereamus, sed bene figentes ea in memoria nostra, studeamus, ne simus minores Iudæis, qui in vmbra tãtam declarant obseruationem. Sicut enim illi adhuc candelæ assidentes, tantopere illa obseruarunt: ita nos postquam sol iustitiæ nos illustrare dignatus est, & relicta vmbra ad veritatem manuducamur, similem obseruationem circa spirituale hoc sacrificium declaremus. Et neq; peccata quæ nobis videntur parua, contemptim prætereamus, sed quotidie a nobis rationes repetaG mus, & verborum, & spectationum: & pœnas de nobisipsis sumamus, vt nos a futuro supplicio liberemus. Nam propter hoc, & Paulus, inquit: Nam si nosipsos iudi-
1. Cor. 11. g cauerimus, non vtiq; iudicabimur. Ita si nosipsos hic condemnauerimus propter quotidiana peccata, imminuemus supplicium, quod alibi futurum est. Quòd si ignaui fuerimus, qui iudicamur, inquit, a domino Ibid. erudimur. Prius igitur nosmetipsos cõdemnemus magna cum gratitudine, & nullo sciente in tribunale cõscientiæ sedeamus: & sic examinemus nostras ipsorum cogitationes, & rectam sententiam proferamus, vt mens timens magnum illum terrorem, non patiatur amplius decipi, sed impetum refrænet: & ante videns illum indeceptum oculum, præcludat diabolo ingressum. Propter ignauiam enim ferimus omnia. Ipsa rerum experientia clamat. Nam quẽadmodum si, vel parum excitari voluerimus, omnes illius insidias, quasi puluerem repellemus: sic quando supplantamur, nõ propter illius tyrannidem hoc sustinemus, sed propter ignauiam nostram. Neque enim vi sua, & necessitate nos vincit, sed deceptione sola. Non autem decipiemur, si parum esse vigiles voluerimus, & nosmetipsos attenderimus: non quòd nostra tan H ta sit potestas, sed quia tunc superna gratia nobis affulget. Nam si quæ a nobis sunt fecerimus, sequentur & omnia, quæ domini sunt. Sobrij igitur simus, obsecro, scientes artes maligni: perpetuo vigilemus, & oremus, vt nos adiuuet certare nostrum certamen. Sic enim & nos inuicti erimus, & machinationes illas effugiemus, & diuinam consequemur gratiam, bonamq́ue æterna adipiscemur. Quæ nobis omnibus oremus concedantur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri, & spiritu sancto sit gloria, imperium, & honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia. lxi.

ITerum pro consuetudine mea mensam proferre volo: repetens igitur ea, quæ pridem vobis dicta sunt, ex his, quæ nunc lecta sunt, conuiuium vobis proponam spirituale. Sufficiunt enim, & I quæ hodie lecta sunt, ad docendum nos omnes, quantum inuidiæ damnum sit, & quomodo inuidiæ, pernicies, etiam vsque ad cognatos se extendat. Verum, vt videatur iuxta consequentiam sermo progredi, operæprecium fuerit initium lectionis tangere. *Hæc autem sunt*, inquit,

generatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

generationes Iacob. Et vide admirabilem illum prophetam, quomodo cum promittat nobis genealogiam, statim ad historiam pueri recurrat, & cum dicat: Hæ sunt generationes Iacob, derelicta consequenter narratione, quinam ex illo nati, & iterum qui ex natis ab eo nati (sicut supra cum de Esau sermo esset, fecit) ad Ioseph illum statim festinauerit, adolescentem, omnium fratrum, vt ita dicam, postremum, & dicit: *Ioseph decem septem erat annorum, pascens cum fratribus suis oues*. Et quam ob causam nobis annorum designat numerum? vt scias, quòd adolescentia non est virtutis præpedimentum: & vt plenius scias adolescentis erga patrem obedientiam, in fratres beneuolentiam, illorum autem inhumanitatem: & quòd neque cohibere eos potuit, quod ita in eos affectus erat, & quòd in tã tenera ætate, quæ debebat eos ad commiserationem prouocare: sed mox ab initio, videntes, & pueri bonam indolem, & patris erga illum beneuolentiam, in inuidiam contra eum excitati sunt. *Detulerunt enim*, inquit, *Ioseph de pessimo crimine apud Israel patrem suum*. Vide malitiæ eminentiam, etiam patris charitatem perturbare attentabant, & quæ non erant, fingunt cõtra fratrem: tantum malum perficientes, solũ vt inuidia sua expleri possit. Et vt discas, quòd nihil inde lucri fecerint, quàm quod manifestam fecerint suam ipsorum, prauam mentem, vide patrem post eorum accusationem magis effundi in filij amorem, & iam præferre eum omnibus: *Iacob autem dilexit Ioseph super omnes filios suos, quoniam filius senectutis erat sibi. Fecit autem ei tunicam variam*. Quid est, Dilexit Ioseph super omnes filios suos, quoniam filius senectutis erat sibi? quia postremus, & in ipsa senecture natus est ei, propter hoc magis dilexit. Nam magis amabiles sunt pueri: qui in senectute ipsa generantur, maioremq; patrum beneuolentiam assequuntur. Sed vt sciamus, quòd non hoc solum erat, quod patrem illi conciliabat, & præferri eum alijs faciebat docet nos scriptura, quòd post illum, & alius natus sit: & si iuxta naturalem amorem dilectio fuisset, postremus fuisset magis dilectus, vtpote vere senectutis filius existens, & tunc natus, quando ad postremam senectutem peruenit iustus. Quid igitur est dicendum? superna quædam gratia fuit, quæ iuuenem amabilem reddebat, & propter animæ virtutem cunctis præferri faciebat. Hæc autem in scriptura adiecta est causa, quòd filius senectutis fuerit, & ideo magis eum dilexerit, vt non manifeste augeat odium fratrum. Grauis enim hæc affectio est, & quando animam inuaserit, non prius eam relinquit, donec in extremam absurditatem eam inducat: & lædens animam: a qua nata est, omnino aliter eum cui inuidet, efficit, quam vult: nempe clariorem, nobiliorem, illustriorem reddit: vnde iterum alia grauior inuido plaga nascitur. Proinde considera hic, quod admirandus ille ne sciebat, quidem quod fiebat. Loquebatur cum illis, vt cum fratribus, & quasi eodem vtero natis omni cum fiducia, & simplicitate: illi autem inuidiæ malo capti, odio eum prosequebantur. *Viderunt enim*, inquit, *fratres, quod pater præ omnibus filiis diligebat eum: oderunt eum, & non potuerunt ei loqui aliquid pacifice*. Vide quomodo odio prosequi nituntur eum, qui in nullo offenderat. Et nihil, inquit, potuerunt loqui ei pacifice. Quid est nihil potuerunt ei loqui pacifice? Quid affectio dominabatur eis, & inuidia quotidie crescebat, quasi captiui facti, & tyrannidem huius mali ferentes, in dolo loquebantur, & nihil pacifice loqui poterant. Et attende quomodo causam odij significauit, quod ab inuidia exordiũ habuit. Vt viderunt enim, inquit, fratres, quod pater cum præ omnibus filijs suis diligeret. Non amor patris inuidiam ei peperit, sed patris beneuolentiam virtus pueri conciliauit. Igitur oportebat illos imitari fratrem, & æmulari mores, vt sic, & ipsi patrem sibi conciliarent. At hoc ne in mentem quidem acceperunt, sed communi odio filium a patre dilectum prosequebantur. Et illi quidem, quasi expugnati, intus nascentem malitiam pariebant, nihil pacifice ei loquendo, sed cum dolo loquebantur: ille autem admirabilis, fraternam beneuolentiam cum ei seruans, nihilque suspicans, vt fratribus bene fidens, omnia, quæ in se erant faciebat. Hic morbus ab initio, & Cain, vt fratrem occideret armauit. Et sicut isti propter beneuolentiã patris, quã erga puerum declarabat, & odio illum prosequebantur, & impugnare moliebantur, & quotidie ipsius cædem parturiebant: eodem sane modo, & ille, vt vidit quod fratris dona deo magis accepta fuerunt,

runt, ad eum occidendum prouocatus est, & inquit: egrediamur in campum. Vides, quod & hic nihil suspicatur, sed confidit fratri, & exit, & præter animi sententiam in nephariam illam dextram incidit? Sic sane, & admirabilis Ioseph, nesciens malam fratrum suorum mentem, tanquam cum fratribus, cũ eis loquebatur, & insomnia ipsa, quæ sibi deus reuelauerat, præsignando gloriam, & fratrum subiectionem sibi obuenturam, in medium proponebat. Cum insomnium habuisset, somnium, inquit, annunciauit fratrib. suis, & dixit eis, Audite insomnium hoc. (Putabam vos manipulos ligare in medio agro, & surrexit manipulus meus, & erectus est: circunstantes autem manipuli vestri, adorauerũt manipulum meum. Dixerũt autem ei fratres: Num regnans regnabis super nos, aut dominans dominaberis nostri? Et apposuerunt adhuc eum odio prosequi propter insomnia, & verba sua.) Propterea prius quoq; docuit, quod odium erga eum declarauerunt, vt ne putemus eos hinc sumpsisse odij sui contra eum exordium. Apposuerunt. n. adhuc eum odio prosequi: hoc est, multo magis augebantur odium, & inimicitiæ contra eum. Et vide miram illorum cæcitatem: ipsi. n. somnium diiudicant. Nõ. n. est dicendum quod pp ignorantiam eorum, quæ futura erant, inuidiã gerebant contra eum, sed, vt didicerunt ex insomnijs futura, auctum est odium eorum. O excellentem amẽtiam. Oportebat hoc scientes, maiorem erga illum beneuolentiam declarare, & è medio tollere odij causam, & effugare inuidentiæ affectum. Obtenebrati mente, & non videntes, quod contra semetipsos omnia faciant, multo maiore odio in eum exarserunt. Quare ò miseri, & calamitosi, tantam declarastis inuidiam, non cogitantes, neq; fraternũ vinculum, neq;, q̃ insomniorũ reuelatio manifestam dei erga illum declarat beneuolẽtiam? Nũ existimatis, quòd quæ a deo præsignata sunt, possint subuerti? Nam sicut somnium diiudicastis, ita erit post multũ temporis, etiamsi innumera excogitare volueritis. Omnipotens. n. & sapiens est omnium dñs, & suæ virtutis declarans affluẽtiam, sæpe facit, vt in medijs impedimentis fiãt ea, quæ sibi placent, & quibus summam virtutis suæ declarat eminentiã. Verum, vt se habet inuidia, nihil eorum cogitare potest: sed omnino (vt ita dicã) vbi inuidus captus ab hoc morbo fuerit, contra, suã ipsius salutem facit omnia. Et illi quidem narratione somnij odium auxerunt, admirabilis autem Ioseph vbi, & aliud insomnium vidit, non ipsis solum, sed, & patri narrat. *Quasi sol, & luna, & undecim stellæ adorabant me. Et increpauit eum pater suus, & dixit ei: Quod est insomnium hoc, quod somniasti? Nunquid euntes ibimus ego, & mater tua, & fratres tui, vt adoremus te super terram? Aemulati autem sunt eum fratres sui, pater vero obseruauit verbum*. Sciens pater, quod fratres inuidebant ei, propter hoc increpauit puerum, & indicauit etiam ipse somnium, & coniectans a deo reuelationem ei factã, obseruabat verbum. Verum non ita sciebãt, & fratres: Sed quid? Iterum multo magis emulabãtur. Cur insani fuistis? cur stupidorum opera fecistis? Non cogitastis, qđ secundum insomnium non temere, neque fortuito factum sit, sed vt cum didiceritis, quòd omnino futura sunt, quæ prædicta, cessetis meditari fratricidium, vtpote rem molientes impossibilem? Igitur oportebat quidem vos, cum cogitaretis, & in mentẽ acciperetis fraternam vestram habitudinẽ, in mente, gloriam fratris pro vestra ducere. Qm̃ autem ad hoc non respiciebatis, cõsequens fuit illud cogitare, quod non contra eum, sed contra omnium dñm, qui hoc ei iam reuelauit, pugnetis. Verum illi quidem, sicut dixi, neq; naturæ vinculum reueriti, neq; in mentem accipientes, quãta ille superna gratia munitetur, odiũ quotidie auxerunt: & nescij intra semetipsos rogum accenderunt, neq; patre, neq; filio tale quippiam suspicantibus, neq; cogitantibus, quod in tãtam insaniam essent properaturi. Ideo vbi profecti sunt fratres in pascua: *Dixit*, inquit, *pater Ioseph, Nonne fratres tui pascunt oues in Sychem? Veni mittã, te ad eos, dixitq; ei: Ecce ego*. Vidisti patris erga filios dilectionem, vidisti filij obedientiã? Dixit aũt ei: Vade, & vide, num sani sunt fratres tui, & oues, & annuncia mihi. Hæc autem omnia facta sunt, vt & Iosephi erga fratres monstraretur beneuolentia, & illorum sanguinaria mens fieret manifesta. Factum est autem, & in figuram futurorum, vt in vmbra multo antea veritatis res describerẽtur. Et sicut Ioseph ad fratres abijt inuisens eos, & illi non sunt reueriti, neq; fraternitatem, neque aduentus causam,

sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed primum quidem occidere voluerunt, postea autem vendiderunt barbaris: Ita & dominus noster suam seruans misericordiam, aduenit inuisens humanum genus, & susceptor nostræ formæ carne dignatus fieri frater noster, affuit. Et clamat Paulus, dicens: Non enim angelos assumpsit, sed semen Abrahæ: vnde debuit per omnia fratribus similis fieri. Sed ingrati Iudæi, animarum corporumq; medicum, innumera miracula quotidie facientem occidere conati sunt, & opere complerunt animi sui propositam cædem: & crucifixerunt eum qui propter nostram salutem serui formam susceipere dignatus est: & apprehenderunt, & cruci traditum occiderunt. Illi autem consultabant quidem, sed opere, quod consulebant, nō impleuerunt. Oportet autem figuram minus habere, quam veritatem: quia alioqui non fuisset figura eorum, quæ posthac futura. Propterea illic quidem quasi in vmbra præfignata sunt. Et considera negocium. Non occiderunt, sed vendiderunt, & vestem hœdi sanguine inquinantes, dederunt patri, persuadere volētes, quod occisus sit filius. Vides quòd omnia hæc facta sunt, vt quasi in vmbra imago illa rerum fieret, & veritas custodiretur? Sed ad seriem sermonis redeamus. [Et misit eum, inquit, pater, & venit in Sychem, & inuenit eum homo errantem in agro. Rogauit autem eum homo, dicens: Quid quæris? Ille autem dixit: Fratres meos quæro. Annuncia mihi, vbi pascunt oues?] Considera quomodo hic magno studio de fratrib. suis inquirit, & multa inquirit, & causatur, & omnia facit, vt eos videre possit. [Dixit autem ei, inquit, homo: Audiui eos dicentes, Ibimus in Dothain. Et iuit Ioseph, & inuenit eos. Prius autem viderunt eum a longe, antequā veniret ad se, & malignè cogitabant, vt occiderent eum. Considera hic quæso dei omnipotentē sapientiā, qūo illi quidem concitati erant in cędem eius: ille autē omnia faciens, & præparās, permittit interim omnia impedimenta fieri, vt facto athleta suo clariore, postremum somniorum adducat euentū. Prius aūt viderunt eum, inquit, & & malignè cogitabant vt occiderent eum. [Dicebat aūt vnusquisq; ad fratrem suū: Ecce somniator ille venit, nunc igitur venite occidamus eum, & proijciamus eum in lacū vnum ex his, & dicemus, Mala bestia deuorauit eū, & videbimus, quæ sint somnia eius.] Vidibi, quod somniorum euentū expectantes, occidere eum conati sunt? Sed vt discant, quod non sit possibile ea, q̄ a deo sunt prædicta, non opere cōpleri: consultant, & attentant, & suā declarāt malitiā. at sapiens, & omnipotens deus insidiatores ministrare etiam inuitos facit dispensationi futurorū. Quoniam conspirauerant in mortē eius, & proposito iam occiderant. [Vt audiuit, inquit, Rubim eripuit eum ex manibus eorum, & dixit, Nō percutiamus eum in animā: non effundite sanguinē, abijcite eum in lacum illum in solitudine, manum autem non injicite in eum: vt eum eriperet ex manibus eorum, & redderet eum patri suo.] Vide & illum, quomodo non audet manifestè eripere fratrem, sed iam occidendi conatum, & impetum refrænare volens, dicit: Non effundite sanguinem, sed abijcite eum in lacum. Docere.n. nos volens diuina scriptura scopum, & mētē Rubim, dicit: Hęc aūt faciebat, vt eriperet eum, & & redderet patri suo. Et cū illi hęc vellent, nondū Ioseph aduenerat, sed postquā colloquium hoc absoluerunt. *Venit*, inquit, *Ioseph ad fratres suos*. Oportebat igitur illos occurrere fratri, & amplexari, & qūo se pater haberet inquirere: verū illi quasi bestiæ quędā, vbi aguū conspicati fuerint assiliūt. [Et exuerunt, inquit, Ioseph vestē variā, & acceptū eū proiecerunt in Lacū, Lacus autē erat vacuus, aquā non habens: quemadmodū cōsulūerat Rubim, fecerunt. Et iniecto illo, sederunt ad comedendum panē.] O crudelitatē, ò inhumanitatē. Ille quidē tantū itineris confecerat, & tanto studio de eis inquisierat, vt videret, & annunciaret patri qūo se haberent res illorū: verum illi quasi alieni, & barbari, & inhumani: quia consuluerat eis Rubim ne effunderēt sanguinē: fame occidere volebant. Sed misericors deus statim eum liberauit ab insania fratrū.] Cum.n. consedissent ad comedendū panē, viderunt Ismaelitas viatores venientes, & Aegyptū versus euntes. Et dixit Iudas: Quid prodest si occiderimus fratrē nostrum, & occultauerimus sanguinē eius? Venite, tradamus eum Ismaelitis istis: Manus aūt nostræ non sint super eū, quia frater noster, & caro nostra est.] Vide qūo, & prius Rubim minore malo maius prohibuit: & nunc quoq; Iudas consulit, vt ven-

datur frater, quo eum ab interitu eripere queat. Hoc autem totum factum est, vt etiam inuiti dispensationi diuinæ seruirent, & facerent ea, quæ à deo sunt prædicta. *Et probato*, inquit, *consilio Iudæ, eduxerunt eum de cisterna, & tradiderunt Ismaelitis viginti aureis*. O iniquam commutationem, ò damnosum lucrum, ò iniustissimum opus. Eum qui uobis sanguine coniunctissimus erat, quem pater maximè amabat qui ad visendum vos venerat, qui nunquam vos, vel in paruo, vel in magno offenderat, vendere attentatis? & vendere hominib. barbaris, & in Aegyptum descendentibus? Quæ tanta insania? quis liuor? Nam si hoc metu somniorum facitis, vt persuasi, q̄ omnino euētura sint: quare impossibilia attentatis, & factis vestris cōtra deum bellum assumitis, qui hæc ei prædixerat? Quod si nihil putastis somnia, sed existimastis esse delirium: quare hæc operati estis, quæ perpetuam vobis maculam inurant, & luctum indesinentē patri vestro afferāt? Sed ò grauem morbum, immo mentem sanguinariam. Nā qui peccato exponit se, & nepharium opus aggreditur, is & obtuitur à cogitationibus absurdis, neq; proponit ante oculos oculum illum, qui non quiescit: neq; reueretur naturam suam, neq; attēdit aliquid quod ad commiserationem se possit inducere: id quod, & illis euenit. Non enim cogitabant quod frater esset, neq; quòd adolescens, neque quòd tam amabilis patri, neque quod nunquam in terra aliena vixisset, & apud exteros nunquā ante conuersatus, & nunc in terra tam semota inter barbaros habitaturus esset? sed omni honesta cogitatione abiecta, vnum dumtaxat curabant, quo invidiam suam, vt putabant, opere explerēt. Et illi quidem mente fratricidæ erant: qui autem hæc ab eis passus est, omnia fortiter tulit. Custodiebat enim eum manus domini, & omnia difficilia faciebat ei facilia, & leuia. Quando enim supernam gratiam habemus, etiam inter medios barbaros, & in aliena regione melius, & commodius versari possumus, quam domi habitantes, & hi quibus summa cura ministratur. Sicut etsi in domo versemur, & omni prosperitate frui videamus, destituti autem simus superno præsidio, omnibus videmur miseriores. Magnum.n. & virtutis robur, & malitiæ infirmitas. Et hoc maxime ostendit nobis historia, quam in manibus habemus. Dic enim quos miseros, & innumeris lachrymis dignos esse putamus, illosne, qui tanta mala fecerunt, an fratrem, qui in potestatem barbarorum venerat? Manifestū, quod illi cogita enim obsecro, hic admirabilem illum, qui tanta ministrorum cura educatus, & in vlnis paternis semper habitus fuit, qūo repente coactus est ferre grauem seruitutem apud viros barbaros, non meliores ipsis bestijs. Sed omnium dominus erat, qui & illos humanos reddebat, & isti in omnibus dedit patientiam. Et cum vendidissent fratrem, quasi perfecissent propositum suum, affecti fuere, ablato videlicet è medio cui inuidebant. [Reuersus est autem, inquit, Rubim ad cisternam, & nō vidit fratrem, & dissupit vestimenta sua, & redijt ad fratres suos, & dixit: Puer nō est, ego quò ibo vltra? Quoniam supra docuit diuina scriptura, quod propterea consuluerat eum in cisternam conijciendum, vt ex sanguinarijs manibus illū eriperet, & redderet patri: nunc, inquit, vbi vidit se a sententia sua excidisse, dissupit vestimenta sua, & dixit: Puer non est, ego autem quo vadam? Qualem habebimus defensionem, & maxime ego, qui vobis præesse videor? Putabat enim, quod eum occidissent. At postquam factum est, quod quærebant, & miserunt in Aegyptum quem odio habebant, & inuidiam suam aliquo modo mitigarunt: postea magna industria cogitarunt, vt deluderent patrem, ne mala sua cō spiratio illi manifesta fieret. [Et occiso hœdo caprarum, inquinauerunt vestē sanguine, & attulerunt vestem patri suo, & dixerunt. Cognosce, num vestis filij tui sit, an non.] Quod decipitis vosmetipsos ò insensati? nam licet patrem illum decipere possitis, non tamen falletis iudicem illum qui decipi nequit: non ignorabit oculus ille, qui nunquam dormitat, quem maxime omnium formidare oportebat. Sed ita se habet humana natura: immo ita se habet multorum desidia, vt humanum timorem, & præsentis vitæ confusionem maximi faciat: in mente autem non versetur terribile illud tribunal, & intolerabilem pœnam: sed hoc vnum curat, quomodo effugere possit humanam reprehensionem: id quod, & illi egerunt, dum patrem suum decipere moliuntur. *Agnouit.n.* inquit, *uestē pater, & dixit: Vestis filii mei est, fera mala deuoranit*

deuorauit eum, fera rapuit Ioseph etenim vere quasi in malas bestias incidisset, omnia crudeliter sustinuit. Discrupit autem vestimenta sua, & posuit saccum super lumbos suos, & luxit filium suum diebus multis. Quantis fuerint illi digni lachrymis, qui non solum fratrem barbaris vēdiderunt, sed & patrem in extrema senectute in tantum luctum iniecerunt? [Congregati autem sunt filij eius, & filiæ eius, vt consolarentur eum, & noluit, dicens: Descendam ad filium meum lugens in infernum.] Opinor, & hoc illis aliam fuisse plagam. Videbant enim quod pater tantum, tamq; feruentem amorem declarabat erga eum, qui non aderat, immo & putabatur a bestijs discerptus: maiori tabescebat inuidia. Sed illi quidem erga fratrem, & erga patrem crudeles fuere, nullaque venia digni. Madenæi autem, & ipsi diuinæ seruiunt dispensationi, & denuo Iosephum vendunt Perephri archimagiro Pharaonis. Vidisti quomodo paulatim procedit, & per omnia suam virtutem, & patientiam declarat, vt sic quasi athleta fortiter certans, redimiatur corona regni, & euētus somniorum impleatur: quo doceantur ij, qui eum vendiderant, quod nihil commodi ex sua malitia deportent. Tantam enim fortitudinem habet virtus, vt clarior fiat cum infestetur. Nihil enim ea fortius, nihil validius: non quòd ipsa tantum habeat robur: sed is, qui eam possidet, & supernam gratiam habet, & inde præsidium assequitur omnibus est, fortior, & inuictus, & capi nequit: non solum hominum insidijs, sed & dæmonum machinationibus. Id scientes, ne fugiamus malè affligi, sed male agere: hoc enim est vere male affligi. Nam qui proximum affligere tentat, illi quidem omnino nihil nocet. Nam licet ad paruum tempus noceat, & in hoc tantum seculo facit, sibi autem immortalia tormenta thesaurizat, & pœnas ineffabiles: quas non aliter effugere possumus, nisi parauerimus nos ad ferendas afflictiones, & iuxta doctrinam domini, præcemur pro his, qui nos male afficiunt. Hoc enim nobis magnam parabit mercedem, & concedet dignos effici regno cœlorum. Quod nobis oremus concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria imperium, & honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

A

Matt. 5. g

B

Homilia. lxii.

SAtis pridem ex historia Ioseph didicimus, quantum damni nascatur ex inuidia, & quomodo perniciosus ille morbus animam primum corrumpat, a qua nascitur. Vidistis quomodo propter affectionem fratres Ioseph, & cognationis obliti sunt, & bestiarum crudelitatem erga eum, qui in nullo offenderat exercuerunt? Malitia enim sua fratri suo non tantum nocuerūt, quantum seipsos ignominiosos fecerunt. Nam licet barbaris eum vendiderint, & illi reuendidere Archimagiro Pharaonis: nihilominus, quia habuit supernam gratiam se in omnibus adiuuantem, omnia leuia, & facilia visa sunt. Et volebam etiam hodie illam historiam tractare, indeque contexere sermonem: verum in medio alia quædam narratio interiacet, quam indignum est præterire. Sed opus est, vt quantum possibile est præsertutemur, & sic iterum ad argumentum Ioseph redeamus. Quænam igitur illa, quæ interseritur narratio? Illa de Iuda. Hic enim accepta in vxorem filia Chananæi, Saua nomine, susceptisque ex illa tribus filijs: duxit, inquit, primogenito suo Her vxorem Thamar. Quia autem ille malus erat coram domino, occidit eum deus. Et præcepit Annan, C vt ducta vxore fratris sui, excitet semen fratri suo. Id quidē lex iussit, quæ dicit, quod mortuo fratre sine liberis, frater, ducta vxore excitet semen fratri. Verū, & hunc quia b malus erat, occidit dominus. Hoc Iudam terrore perculit, videntem duos filios tam statim interisse: & volens Thamar consolari, promisit se alium filium ei daturum: sed non implebat promissa, veritus ne, & ipse eandem pœnam ferret, quam fratres. Talibus promissionibus pascebatur Thamar, inque domo patris sui sedebat, expectans quando soceri promissio impleretur: & videns Iudam non velle implere promissa, mansuete tulit, non eligens aliorum cōiugia, sed amans viduitatem, & tempus cōgruum expectans: festinabat enim, vt filios procrearet ex socero. Et quia vidit socrum mortuam, & Iudam venire in Thāna ad tondendas oues, furari volens soceri concubitum, & ex illo filios procreare, nō libidinem explere concupiscens (absit hoc) sed ne videretur esse sine nomine, alioquin & dispēsatio erat quod fiebat, vnde & opere com-

Deu. 25

re completa sunt ea, quæ illa deliberauit, depositis.n. vestib. viduitatis suæ, & induta theristro, & ornata sedit apud portas. Deinde quasi excusans eam scriptura, dixit: Vidit.n. quòd creuerat Selom, ipse aūt D nō daret ei vxorem, & propterea ad deceptionem illā properauit. Iudas.n. cùm putaret eā esse scortum (velauerat.n. illa faciē ne agnoscereturr) diuertit ad eam. [Illa autem dixit: Quid mihi dabis? Ille aūt pollicitus est hœdum expecudib. se missurū. At hæc dixit: Si dederis arabonē, donec mittas. Et dedit annulū, & armillā, & baculū, & intrauit ad eā, & grauida facta ē ex eo.] Nullus hæc audiens cōdēnet Thamar: nā vt dixi, dispensationi ministrauit, & ppea neq; vllā inde reprehēsionē meretur, neq; Iudas criminibus fuit obnoxius. Etenim hac via procedens, inuenies ex pueris inde natis Christū secūdū carnē ducere genus. Præterea duo isti fili per eū nati, duorū populorū figura fuerunt, & prædictio q̄dam vitæ Iudaicæ, & spūalis. Sed nunc videamus post recessum Iudæ, qūo paruo tēpore exacto, & opere in apertū producto, Iudas semetipsum cōdēnat illā a criminibus liberans. Nā postquàm impleuit Thamar quod voluit, iterū mutato habitu inde qui dē recessit, & venit in domū suā. Iudas aūt nihil eorum sciens. promissionē impleuit. & hœdum misit, vt arrabonē suū illi datū reciperet: sed nusquā inuēta muliere, redijt E puer, significans Iudæ qđ nusquā inuenire mulierem potuerit. Quibus cōpertis, Iudas dixit, inquit, ne forte rideamur, vt habiti ingrati. Neq; n. sciebat factum. Verū præteritis mensibus tribus, & sarcina ventris partū prædicente, & nullo alio furtiuū sciente cōcubitū: annunciatū, inquit, est Iudæ, quod vterū gereret ex adulterio. [Et vt didicit, inquit: Educite eam, & comburatur.] Magna indignatio, grauis pœna, quia & peccatū grande esse videbat. Quid igitur Thamar: productis his, q̄ in arrabonem Iudas reliquerat, inquit: [Si quis est cuius hæc sunt, ab illo ventris sarcinā accepi. Attende qūo silens, fide dignos testes affert qui loquantur, & satis eā criminis innoxiā demōstrent. Quia.n. tribus testibus egebat, q̄ in tali cā arguebatur: idcirco, & hæc quasi claro testimonio dato, tres arrabonum spēs mittit, annulū. armillā, & baculū: & domi sedens, & tacens, in cā vicit. Iudas.n. cum agnouisset, dixit: Iustificata est ipsa magis, quam ego. [Quare non dedi ei filium meum Selom?] Quid est, iusti ficata est ipsa magis, quā ego? Illa quidem, inquit, innoxia est, ego aūtē meipsum cōdemno, & nullo arguente meipsum prodo: immo sufficiunt, quæ arguant, q̄ data illi in arrabonem. Et deinde iterum Thamarem excusans, dicit: Quare non dedi eā Selom filio meo? Forte autem hoc factum est ob hanc cām, dicturus. n. sum propter quā. Nā quia Iudas putabat illius cā mortuos. Er, & Annan, idq; metuens, eā nō dedit Selom, quantus ei promisisset: vt igitur manifeste ac euidēter sciret q̄ nō illa istis cā fuerit mortis, sed Propter suā malitiam pœnam dederint, Occidit. n. eum, inquit, deus. Et iterum, Occidit eum, inquit, ēt secundo. Propterea ignarus ipse cum nuru sua rem habet, & clare dicit quod non ipsa fuerit eā, sed illorum malitia reos eos pœnæ fecerit: Et confessus pctm suum, etiam illā a peccato liberauit. [Non adiecit, inquit, vt cognosceret eā.] qđ declarat neque primum cum earem habiturum fuisse, si agnouisset eā. Deinde postq̄ diligenter narrauit nobis diuina scriptura deceptionem quā fecerat Thamar, consequenter docet nos qui filij ei sint nati. [Factū est autem, inquit, cum pareret, erant gemelli in vētre eius. Et cū pareret vnos protendit manū: apprehensam aūt obstetrix coccino ligauit, dicens. Hic egredietur primus.] Vide hic, obsecro, sacramētū, & p̄dictionē futurorū. Nā postq̄ ligauit obstetrix manū coccino, ita vt cognosci posset exiturus, retraxit manū, & exiit frater eius. Cessit, inq̄t, fratri, vt prior egrederet: & qui posterior putabat, prior exit: Et dixit, inquit: Quare diuisa est ppter te sepes? & vocauit nomē eius Phares. Dissectionē. n. & quasi partitionē hoc nomen signat. [Et post hunc egressus est frater eius qui signū in manu dextera acceperat, & vocauit nomen eius. Zara, quod interpretat Oriēs. Et quod nō temere, & absq; cā hæc facta sint, sed figura futurorum fuerint, res ipsæ declarāt. Neque iuxta naturæ ordinē hoc factum est. Qūo. n. erat possibile, q̄ postq̄ manus ligata fuit coccino, iterū contraheretur, & daret posteriori transitum: nisi diuina q̄dam virtus hæc prius dispēsasset, & sicut in vmbra quadā prefiguralset quod statim ab initio Zara, quod est. Oriens. Sic. n. figura ecclesiæ prospectare cœpit: nam in eo quod

F

G

Universidad de Deusto
Biblioteca

paululũ præcessit,& succeſſit legalis obſer
uatio per Phares ſignificata ſubintrauit,
tpe multo durãs .Iterũ in eo qđ ſucceſſit,
& prior(Zara inquã)prodijt,receſſit oĩs Iu
H daica cõſuetudo. Sed forte nũc fuerit ne-
ceſſariũ idẽ breuius dicere: Fuerunt, ſicut
Zara qui manũ protulit, Noe,& Abrahã,
immo ante illos Abel,& Enoch,q̃bus ma-
gnũ ſtudiũ fuit,vt placerent Deo. Deinde
poſtq̃ in multos propagati multa pc̃tõrũ
collegerunt:opus aũt erat,vt vel paruã ali
quã cõſolationẽ hẽrent: data eſt lex,vt vm
bra aliqua,nõ peccata tollẽs,ſed ea demõ-
ſtrans,& manifeſta eis faciens, vt tanq̃ im
perfecti filij qui lacte paſcuntur,adoleſce-
re poſſent. Verũ quia neq; hoc eis profuit,
ſed lege pc̃tõrũ magnitudinẽ monſtrante,
ipſi iterũ ijſdem infermentati ſunt adue-
niens cõis dñs noſter, ſpũalem hanc, &
virtutibus claram vitam humano generi
largitus eſt, cuius figurã Zara implebat.
Et idcirco Euangeliſta etiã meminit Tha
Mat. 1. a Thamar. Ne igitur ſimpliciter progrediamur ea,q̃ in diuinis ſcripturis ſunt prodi-
ta, neq; ea,quę dñr a ſuperficie ſalutemus:
ſed ingreſſi ad ipſum profundũ, cum diui
tias,quæ ibi latent didicerimus,glorifice-
mus dñm noſtrum,qui cum tanta ſapiẽtia
diſpenſat oĩa. Nã ſi noluerimus mentẽ, &
cãm oĩum,q̃ facta ſunt exquirere, nõ ſolũ
hanc cõdemnabimus;quod cũ ſocero ſuo
dormiuerit,ſed & Abrahã reprehẽdemus,
vt puericidam aĩo factũ,& Phinees,vt ge-
mini homicidij reũ, Sinautem vniuſcuiuſ
que cãm diligenter didicerimus, & illos a
I crimine liberabimus,& nos multam a re-
pc̃henſione vtilitatem percipiemus. Cæte
rum nos,q̃ ad hiſtoriam hanc attinent,ꝑ
virili noſtra pertractauimus charitati ve-
Cap. 39 ſtræ. Quòd ſi non fatigamini, & volueri-
tis,etiam ſequẽtia attingamus, Et iterum
ad narrationẽ admirabilis Ioſephi venia-
mus, vt diſcatis ẽt ex his, quæ hodie dicta
ſunt,quæcunq; generoſus ille athleta,poſt
ſomnia illa regnum ſibi promittentia, &
principatũ fratrũ ſuſtinuerit, & qũo poſt
illa certamina,& tentationes aliæ exceperint. Increbreſcebant naufragia, nec ſub-
mergebatur gubernator : & cum validior
inſurgeret tempeſtas.quaſi ad gubernacu-
la ſedens, nauim regebat, Dignum autem
fuerit, & verba ipſa audire, vt diligenter
omnia diſcere poſſimus. *Ioſeph aũt deduc-
tus eſt in Aegyptũ, & emit eum archimagirus,
de manu Iſmaelitarum.* Deinde poſtq̃ barba
ri illi,qui a fratribus eũ emerãt, Aegyptio
archimagiro Pharaonis vendiderunt, va-
rios dominos ſortitus eſt qui inter vlnas
patris educatus. Vt ne admiremur,qũo tu
lerit grauẽ illã ſeruitutẽ adoleſcens, & oĩs
K duræ vitæ expertus, domiq; magna patris
beneuolentia enutritus : ſubdidit ſcriptu-
ra dicens: *Et erat dominus cũ Ioſeph, & erat
vir aſſequens.* Quid eſt, erat dñs cum eo?
Comitabatur eũ, inquit, diuina gratia, &
reddebat ei facilia omnia quæ grauia e-
rant. Hæc diſpenſauit omnes eius res hæc,
manſuetiores ei reddidit negociatores, &
vendere archimagiro coegit, ita vt paula-
tim hac via procedens, & per tentationes
illas vadens,ad regium tronum aſcendere
valuerit. Verum tu dilecte audiens q̃ ſuſti
nuit ſeruitutẽ apud negociatores, deinde
quod ſeruiuit apud archimagirũ, cogita
qũo non turbatus eſt, neq; cogitauit, neq;
hæſitauit ſecum dicens: Quæ ſomniorũ il
lorũ deceptio,quæ tãtam gloriã docet? Ec
ce.n.poſt ſomnia illa ſeruitus, & ſeruitus
grauis,& dñi varij. Ab hoc tranſit ad illũ,
ab illo ad aliũ, & cogitur barbarorum aſ-
ſueſcere moribus. Nunquid derelicti ſu-
mus? nunquid cõtempti ſumus a ſuperna
gratia? Nihil tale, vel dixit, vel cogitauit,
ſed tulit oĩa fortiter, & manſuetè. *Erat.n.
dominus cum Ioſeph, & erat vir aſſequens.*
Quid eſt vir aſſequẽs? Oĩa ei proſpere ſuc
cedebãt, vbiq; pręcedebat eũ ſuperna pro-
uidentia. Et ita manifeſtata erat gratia, q̃ L
florebat ſuper eũ, vt ẽt dño ſuo archimagi
ro manifeſtum hoc fieret. *Sciebat enim,* in-
quit, *dominus eius, quod dominus eſſet cum eo,
& oĩa quæcunq; faciebat, dominus proſpera
reddebat in manibus ſuis. Inuenit aũt Ioſeph gra
tiã corã domino ſuo, & conſtituit eum ſuper do-
mum ſuã: & omnia quæcunque habebat, dedit
in manus Ioſeph.* Vidiſti quantũ ſit ſuperna
manu adiuuari? Ecce.n.& inueni,& pere-
grino,& captiuo, & ſeruo, a dño tota do-
mus creditur. Dicit.n. Et omnia quæ ha-
bebat dedit in manus Ioſeph. Quare? quia
cũ ſuperna gratia, & ſuos obtulit mores,
gratus.n.ei erat: hoc eſt, cũ magna gratia
faciebat oĩa. Deinde volens eũ deus miſe-
ricors in maiori ſecuritate conſtituere,
non liberauit a ſeruitute, neque libertatẽ
ei dedit. Hic enim mos eſt deo, vt non li-
beret

beret à periculis viros virtute claros, neque
à tẽtationib. liberet: ſed in ipſis tẽtationib.
tantã ſui declarec virtutẽ, vt tentationes
ipſæ eis fiant occaſio lætitiæ magnæ. Pro-
Pſal. 4. a pter hoc & beatus Dauid: In tribulatione
dilataſti mihi. Nõ tribulationẽ, inquit, ab
M ſtuliſti, neq; ab ea liberatũ in relaxatione
eſſe voluiſti: ſed id quod eſt miraculum,&
perq̃ rarum, in medio tribulationis conſti
tutũ abſq; pauore eſſe me feciſti : illud ſa-
nè, & hic fecit dominus. *Benedixit.n. domum
Aegyptii propter Ioſeph. Et didicit poſſe a barba
ro, quod is qui vt ſeruus habebatur, deo pecu-
liariter gratus eſſet: & permiſit omnia quæ ha-
bebat, in manibus Ioſeph, & nõ ſciebat quicquã,
præter panẽ quẽ comedebat.* Quaſi dñm to-
tius terræ cõſtituit. En ſeruus, & captiuus
ſub manu ſua habet oĩa q̃ erant dñi: tanta
res eſt virtus. Nã vbicũque illa apparuerit,
oĩbus dominatur & prævalet. Etenim ſi-
cut oriẽte ſole tenebræ diſcutiunt, ita & ap
parente virtute, è medio tollitur oĩs malti-
tia. Sed mala beſtia eſt diabolus, vt primũ
viderit iuſtũ gratũ eſſe, & p ea q̃ putantur
eſſe aduerſa clariorẽ fieri, fremit dentib. &
inſanit: neq; videre põt iuſtũ quotidie ma
gis, & magis clareſcere, ſed ꝓfundũ bara-
thrũ effodit, & præcipitiũ parat, quò illũ
maximo, vt arbitrat, damno afficiat: & tẽ
peſtatẽ excitet, & violentũ naufragium fa
ciat: ſed diſcit nõ poſt longũ tẽpus qđ con
tra ſtimulũ calcitret, & cõtra ſuum caput
opereť omnia. *Et erat Ioſeph pulcher ſpecie,
& formoſus aſpectu.* Quare nobis corporis
A pulchritudinẽ narrat? vt diſcamus qđ non
ſolũ aĩa pulcher erat, ſed & corpore. In ip-
ſo.n.flore ætatis erat : iuuenis erat,& pul-
cher ſpecie.& formoſus facie. Hęc ãt prius
narrauit de eo ſcriptura, vt doceat nos qđ
Aegyptia adoleſcẽtis pulchritudine capta,
ad illicitũ eũ cõcubitũ irritarit. *Et factum
eſt poſt hæc.* Quid eſt, poſt hæc? Poſtq̃ ei cõ
credita poteſtas totius domus, poſtq̃ tm̃ ho
norem à dño ſuo cõſequutus eſt. *Iniecit vxor
domini oculos ſuos in Ioſeph.* Vide intem-
perantiam laſciuæ mulieris, nõ accepit in
mentem ꝙ haberetur domina, non ꝙ ille
erat ſeruus, ſed à formoſitate capta,& dia-
bolico incendio ſuſcepto in iuuenem, po-
ſtea inſilire tentat: & malam illã cogitatio
nem in mente ſeruans, tempus inquirit,&
ſolitudinem, q̃ poſſent ei cooperari ad illi-
citum ſuũ conatum. Verũ ille noluit, neq;
paruit, neque verba illius ſuſcepit. Sciebat
.n. hinc ſibi magnam perniciem enaſci. Et
nõ ſolum res ſuas ſpectabat, ſed operã da-
bat vt & illam, quãtũ poſſibile erat, ab inſa
nia hac liberaret,& ab illicita iſta concupi
ſcentia: & conſilium ei afferret, quod ſuffi
ciebat ei vt pudefieret, & quid ſibi prodeſ- B
ſet cognoſceret. *Dixit enim,* inquit, *vxori do-
mini ſui.* Domina à ſeruo cõſilium accepit.
*Nomne propter me nihil ſcit in domo ſua, & o-
mnia quæcunque habet, dedit in manus meas?*
O gratitudinem viri. Vide qũo enumerat
beneficia domini, vt doceat quantam illa
gratitudinem erga coniugem habere de-
beat. Num ego, inquit, famulus ſum? num
peregrinus? num captiuus? tanta fruor e-
ius ſecuritate, vt omnia ſua ſub manũ meã
tradiderit: & nihil eſt quod excepit de ma
nu mea, præter te: & omnibus alijs ego prę
ſum, ſoli autem tibi ſubijcior, & es extra
meã poteſtatem. Deinde vt lætalem ei pla
gam daret,& recordari faceret viri beneuo
lentiæ,& perſuaderet ei ne tam ingrata eſ-
ſet erga coniugem ſuum, inquit: *Et tu pro-
pterea extra poteſtatem meã es, eo quòd tu vxor
eius ſis. Cũ igitur vxor eius ſis, qũo faciam hoc
malũ verbũ, & peccabo corã deo?* Qm̃ enim il
la ſolitudinem obſeruabat,& tempus expe
ctabat quo latere poterat virum, & omnes
qui in domo erant, dicit: Qũo poſſum fa-
cere malum,& peccabo coram deo? Quid
enim putas? etiam ſi fecerimus vt res clãm
ſit omnibus, ab oculo tamen illo qui dor-
mitare nequit, latere nõ poterimus : illum C
ſolum timere oportet, & tremere ac pauere,
vt ne in conſpectu eius malè quippiam
faciamus. Et vt diſcamus iuſti excellentem
virtutem, & quod nõ ſemel neque bis, ſed
& ſæpius certamen hoc ſuſtinuerit, & col-
loquium hoc tulerit, conſulereq; non ceſ-
ſauerit, ſubdit ſcriptura : *Cũ aũt loqueretur
de die in diẽ, & nõ obediret ei : vbi obſeruauit
in domo faciẽtẽ aliquid, aſſiliit in iuuenem ſicut
beſtia dentib. frendẽs, & attractis veſtimentis
cohibuit.* Nõ ſimpliciter hoc prætereamus,
ſed cogitemus, quãtum certamen ſuſtinue
rit iuſtus ille. Non enim tam admirabile,
vt mihi videtur in fornace Babylonis eſſe Dan. 3.
tres pueros, & illæſos permanere, & nihil
ab igne pati : vt admirabile hoc, & ra-
rum, quod admirabilis ille iuuenis reti-
netur veſtimentis ab polluta illa, & laſciua, & non detinetur: ſed & veſtibus reli-
ctis in manibus illius, reſilit. Sicut autem
tres pueri illi propter ſuã, virtutem ſuper-

Universidad de Deusto
Biblioteca

na freti gratia, igne præstãtiores visi sunt: ita & ille, quia quod in se erat offerebat, & continentiæ certamina cũ magna declarabat cõstantia, magno supernoq; præsidio muniebatur. Neq;.n. potuisset, dextera dei nõ cooperãte ei, tantũ certamen certare, & à retibus illius libidinosæ mulieris aufugere. Et licebat postea videre admirabilem illum, nudũ quidẽ vestib. exire, indutũ aũt continentiæ vestimentis, & quasi ab incendio, & fornace illæsum effugere; & nõ solũ nõ adustum, sed & multo fulgidiorem, & clariorẽ factum. Sed vide post tantã victoriam, postq̃ tantam fortitudinem, propter quæ illum oportebat coronari, & ꝓpter q̃ oportebat illum prædicari: iterũ quasi reũ & obnoxium innumera sustinentem mala. Nã Aegyptia illa non ferens confusionem, & opprobrium, in quæ seipsam iniecerat, impossibilia attentauit: primum quidem cõuocauit eos qui in domo erãt, accusans adolescentem: & dicit ꝙ ille dixerit q̃ ab ipsa magno furore proposita erant, atq; ita oẽs decipere tentat. Hoc.n. modo se habet malitia, semper cõtra virtutẽ pugnat, & ei sua peccata affricare, & impingere vult: id quod & hæc faciebat, adolescẽtem quasi intemperantẽ criminans, & se continentiæ larua induit, & dicit, ꝓpter hoc & illum vestes reliquisse, & se retinuisse illas. Et misericors deus fieri hæc permittit, vt ꝑ omnia famulum suũ clariorem efficiat. Nã hæc omnia venięti viro cũ magna malitia dixit, & adolescẽtem accusauit, dicẽs:

E *Introiit ad me puer Hebræus, quem duxisti ad nos, vt illuderet mihi.* O misera, & calamitosa, nõ ipse introductus est, vt illuderet tibi: sed diabolus te induxit, vt nõ solum adultera fieres, sed & vt homicidium ꝓcurares. Et ostendit postea ad cõprobationem eorũ quæ dicta erant, adolescentis vestes. Considera, obsecro, hic cõis omniũ domini misericordiam: quia sicut à fratribus eripuit, volentib. cum interficere: & effecit primũ quidem ꝙ iuxta consilium Rubim in cisternam immitteretur, & postea iterum iuxta cõsilium Iuda negociatorib. vendẽreẽ, vt somniorum euentus complerentur: & fidem facerent iusto, quod nõ frustra, neq; temerè hæc præsignata essent: Ita & nunc superna manus erat quæ barbarum detinuit, & nõ permisit ad cædem iusti festinare. Quid.n. prohibuisset eum hoc facere, cum intelligeret illum attentasse violare suum lectum? Verũ omnipotens deus tam tam fecit illi exhiberi clemẽtiã, vt iniectus in carcerẽ, ẽt illic suã declaret virtutẽ, & sic ad principatũ regni veniat. *Succensuit enim dominus eius, & misit eũ in custodiam, vbi vincti regis detinebantur.* Nã si quidem non credebat, nõ oportebat eum in carcerem cõij cere: sin credebat verum esse, quod Aegyptia dixerat, tunc neque carcere dignus erat, sed plecti capite, & extremã pœnã pati debebat. Verum quando suum auxilium dextra superna ostendit, omnia leuia, & facilia fiunt, & feroces mansuescunt. Tunc aũt superna gratia vbertim nobis assistit, quãdo multã, & nos declarauerimus virtutem. Nã hic, qñ multum certauit, ꝓpterea etiã magnas retributiones consequitur. Et post tantã fortitudinem abducitur in carcerẽ, & silenter fert omnia. Scitis.n. ij qui non sunt sibi conscij malitiæ, quando sicut rei condemnantur, quanta vtantur sæpe fiducia, & dicendi libertate superbiẽtes: & inflati, & insurgentes cõtra eos qui insontib. crimen intentant. Verum ille non sic: sed silet, & omnia mansuetè fert, & sustinet cum magna patientia voluntatẽ domini. Vide enim qũo, & in carcere principatũ oẽm accipiat à custode carceris. *Erat enim dominus cum Ioseph,* inquit, *& defundebat ei suam misericordiam* Quid est, defundebat suã misericordiã? Ad miserationẽ inflectebat, & mirè erga illum beneuolentiã suã declarari curabat. *Dedit enim ei gratiam coram illis.* Verè nihil beatius eo, qui dei gratiam habet. *Dedit enim,* inquit, *præfectus carceris carcerem in manus Ioseph.* Vide, qũo custos carceris aliquid honoris ei defert, & authoritatẽ ei permittit, & omnes qui in carcere erant, esse iubet sub potestate eius. *Et nesciebat præfectus carceris aliquid. Omnia enim erãt in manu Ioseph, eo quòd dominus erat cum eo. Dominus prosperè agebat in manibus eius.* Vide qũo comitabatur eum perpetuò superna gratia, & omnia quæ faciebat erãt plena gratia. Hoc igit̃, & nos studeamus, vt nobiscum semper habeamus dominũ: vt quæ à nobis fiunt, ab illo prosperentur. Nã qui illius gratiam assequitur, & in mediis vinculis existens ridebit, ac nihili putabit omnia, domino omnium faciente, & disponente cuncta, vt prosperè succedant omnia. Qũo autem poterimus nobiscum habere dominum, ita vt ab ipso secundentur omnia? si sobrii nosmetipsos attenderimus,

rimus, & vigilantes fuerimus, & imitabimur iuuenis illius continentiam, aliasq̃ virtutes, ac fortẽ spiritum: videbimusq̃, quod sic oporteat oĩa diligẽter fieri, ne forte a dño condemnemur. Neq;.n. possibile est, vt occultetur aliquid ab oculo illo, qui dormitare nequit. Verum necesse oĩno est, vt is, qui peccat, supplicijs obnoxius fiat.

H Itaq; ne maioris faciamus timorẽ hoĩum, q̃ indignationem dei, sed memores simus ꝙ verborum Ioseph dicentis: *Qũo faciam verbum hoc malum, & peccabo coram domino?* Igitur qñ nos cogitatio perturbat, hoc in mente versemus verbum, & statim effugiet oĩs illicita concupiscentia. Itaq; siue quis corporum cõcupiscentia capiatur, siue alia quadam, statim hoc verbum cogitet: qđ ille est, qui nos condẽnet, a quo non est possibile nos occultari, etiam, quæ in mẽte nostra versentur: & oĩno effugiemus ẽt diabolicas machinationes, magnoq; adiutorio superno iuuabimur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperiũ, & honor, nũc, & ꝙ, & in secula seculorũ, Amẽ.

Homilia lxiii.

RElinquias eorum, quæ heri dicta sunt, volumus hodie reddere charitati vrę: & iterum attingere historiam Iosephi. Scitis.n. ꝙ hesternus sermo profusior fuerit, & non potuimus vlterius progredi: sed sermoni finem imposuimus, qñ ꝓp Aegyptię

I calumniam ab archimagiro in carcerẽ est coniectus. Ideo hodie operæprecium fuerit docere vestram charitatem, quæ in carcere ei acciderint. Nam postq̃ in carcerem est iniectus, & traditus præfecto carceris, ẽt illic tantam dei gratiam assequutus est, vt totius carceris principatus a ꝑfecto carceris sibi concrederetur. *Et nesciebat aliquid præfectus carceris propter Ioseph.* Vidisti, qũo in ipsis afflictionib. existens, aduersitatem ne senserit quidem, sed omnipotens sapiẽtia dei, oĩa aspera vertebat in iucunda. Et sicut, licet quis margaritam in luto conculcet, nihilominus illius demonstrat pulchritudinem: sic, & virtus quocunq; eam proieceritis, suam declarat virtutem, ẽt in seruitute, etiam in carcere, etiam in afflictione, etiam in prosperitate. Quia, & in carcere illi conciliauit præfectum carceris, & super omnes, qui ibi erant potestatem concessit. Videamus, & hic qũo vim gratię sibi concessæ manifestarit. *Factum est.n.* in-

Ca. 40.

quit, *post verba hæc.* Qualia? quæ narrauit post factam calumniam, postquam condẽnatus est in carcerem: & non hoc solum, sed, & postquam significatum est nobis, ꝙ dñs cum eo fuerit, & quod præfectus carceris omnia, quæ ibi erant commiserit, vt per illum administrentur. *Factum est,* inquit, *post verba hæc, postquam iniectus est in carcerem. Cum peccassent præfectus pincernarum, & præfectus panificum, condemnati sunt a rege, vt in carcerem mitterentur, quos præfectus carceris Iosepho commendauit.* Neq;.n. vt vinćto vsus est illo, sed, vt curarum participe, immo, vt eo, qui ibi detentorum curas bene consolari queat. Et adstitit eis, inquit, Quid est, adstitit eis? hoc est, consolatus est eorum mentes, erexit eorum animos, & non permisit absorberi præ tristitia. Erant autem diebus multis in carcere, & viderũt vterq; insomnium in nocte vna: præfectus pincernarum, & præfectus panificum. Sed beatus ille, cui curæ erat quomodo consolarentur illi, vt vidit eos ob visionem insomniorum turbari, & mente confundi, dicit: *Cur facies vestræ hodie tam obnubilæ, & mœstæ?* Ostendebant.n. facies eorum intus latentem turbationem. Propterea, & sapiẽs quidam dicebat: Corde lætante exhilarat̃ facies: in tristitia autem existente, mœret. Pro. 15. b

Igitur, quia vidit eos tristitia affectos ꝓp insomniorum visionẽ, cãm discere volens rogauit. Vide qũo, & in carcere existẽs suã declarauerit virtutem, & aliorũ mœrores alleuiare studuerit. Quid igitur illi? [Insomnium vidimus, & nõ est, qui diiudicet L illud.] Ignorabant sapientiã eius cum quo loquebantur, sed quasi vulgarem aliquem existimabant, & ꝓpea somnium ei non dicunt, sed tm̃, ꝙ viderint, & inquit: Nullus est, qui diiudicet illud. Verum admirabilis ille vir dicit eis: [Nõne a deo manifestatio eius est? Narrate igitur mihi.] Non a me promitto vobis aliquid me dicturũ, Deus est, qui reuelat. Narrate igitur mihi. Vide intelligentiam, & humilitatis excellentiã: non dixit, Ego vobis diiudico, ego vobis dico somniorum euẽtũ. Sed quid? Deus.n. est solus, qui talia reuelat. Et narrauit ꝑfectus pincernarũ. [Vt aũt audiuit Ioseph, inquit: Hæc est diiudicatio eius. Tres propagines, tres sunt dies, & recordabit̃ Pharao tuæ pincernarum ꝑfecturæ: & hinc restituet te, & dabis poculũ Pharaoni in manum suam iuxta pristinum officium tuũ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt solebas vinũ infundens. Sed recordare mei, qñ tibi bene erit, & facies mihi misericordiã, & memor eris mei, apud Pharaonẽ, & educes me ex carcere hoc: quia furtiuè abductus sum ex terra Hebræorum, & hic feci nihil, & immiserunt me in lacum illum. Ne perfunctoriæ hoc præterea mus, sed consideremus quàm bonis moribus aĩa eius fuerit prædita, qũo inuenta opportunitate temporis, & scien s ꝙ præfectus pincernarum in fœlicem statum restitutus, posset omne negocium suum regi significare, non Aegyptiam reprehen-
A dit. Iterum enim eadem dicam: non dominum affert in medium, non dicit causam propter quam condemnatus sit in carcerem, neque scelus in se commissum narrat: sed hoc vnum curat, non vt illos condemnet, sed vt pro se solo dicat. Et fratrum quidem causam adumbrabat, dicens: Furtò abductus sum ex terra Hebræorum. Quæ autem Aegyptia illa fecerat, non profert in medium, neque iniustam Domini sui erga se indignationem. Sed quid dicit? Hic feci nihil, sed immiserunt me in carcerem hunc. Hæc audientes, discamus si in talia inciderimus, vt caueamus conuicijs illos qui nos iniecerunt in cæssere, & ad accusationem illorum lin-
M per remetipsum, qñ fœlicitatem tuam obtinueris, mentionẽ faciendo eius qui hęc tibi prædixit, & facies mihi misericordiã. Hoc audiens, dilecte, ne condemnes pusillanimitatẽ iusti: sed hac rõne potissimum obstupesce, quod tam fortiter, & grato aõ tulit grauem illam inhabitationẽ. Nam licèt magnam a custode carceris potestatem acceperit, attamen grauabatur in tãto pœdore cũ sordidis, & luridis agẽdo. Nã vide quàm bene morata mẽte fuerit prædituς, & qũo fortiter tulerit oĩa, in oĩbus magnã declarans animi humiliratem. Et facies, inquit, in me misericordiam, & recordaberis mei apud Pharaonem, & educes me ex carcere illo. Attende obsecro hic quomodo nihil dicat contra scelestam illam adulteram, neque arguat dominum, neque narret fractum in se inhumanitatem, sed tectis omnibus, dicit: Recordare mei, & fac educi me ex carcere hoc: quia furtim abductus sum de terra Hæbreorũ, & hic nihil feci, sed immiserunt me in lacum illum. Ne perfunctoriæ hoc præterea mus, sed consideremus quàm bonis moribus aĩa eius fuerit prædita, qũo inuenta opportunitate temporis, & scien s ꝙ præfectus pincernarum in fœlicem statum restitutus, posset omne negocium suum regi significare, non Aegyptiam reprehendit. Iterum enim eadem dicam: non dominum affert in medium, non dicit causam propter quam condemnatus sit in carcerem, neque scelus in se commissum narrat: sed hoc vnum curat, non vt illos condemnet, sed vt pro se solo dicat. Et fratrum quidem causam adumbrabat, dicens: Furtò abductus sum ex terra Hebræorum. Quæ autem Aegyptia illa fecerat, non profert in medium, neque iniustam Domini sui erga se indignationem. Sed quid dicit? Hic feci nihil, sed immiserunt me in carcerem hunc. Hæc audientes, discamus si in talia inciderimus, vt caueamus conuicijs illos qui nos iniecerunt in cæssere, & ad accusationem illorum lin-

guam acuere: sed solum demonstremus in mansuetudine, & mititate nos innoxios? & admiremur admirabilem quia neque in calamitate existens voluit, vel verbis petulantiam, & libidinem Aegyptiæ inuulgare. Scitis enim quòd multi cum de criminibus arguuntur, magna impudentia in alios sua delicta transferre nituntur. Hic autem sole clarior existens, & potens omnia cum veritate dicere, & illius insaniam manifestam facere, & semeptipsum manifestiorem demonstrare, nihil illorum in medium affert. Neque enim humanam venabatur gloriam, sed sufficiebat ei glo- B
ria superna, & oculum illum qui non dormitat, habere volebat laudatorem factorum suorum. Ideo silente eo, & omnia obtegere moliente, misericors Dominus in tantam eum gloriam duxit, quando vidit Athletam rectè certasse. Iam autem discamus, & ex his, quæ postea sequuntur viri sustinentiam, & quomodo non grauatim fert dilationem: neque a sua alacritate excidit, sed magna gratitudine omnia fert, & prompte gratias agit Domino suo, qui hæc fieri permittebat. His auditis, princeps panificum ratus, & suum sibi somnium boni aliquid præsignare, narrat ei somnij visionem. Quod vt audijt Ioseph, accepta etiam ex superna reuelatione eius diiudicatione, prædicit illi interitum imminentem, & dicit: [Adhuc tres dies, & auferet Pharao caput tuum a te, & suspendet te in ligno, & comedent volucres cœli carnes tuas a te.] Propter hoc prius dicebam, inquit, quòd non a meipso vobis prædico, sed quæcunque deus reuelauerit: vt siue bonum aliquid, siue malum præsignet somniorum visio, non mihi adscribatur. Non enim a me hæc loquor, C
sed illa vobis declaro quæcunque superna gratia mihi manifestarit. Cæterum cum adessent statuti dies, opere impleta sunt, quæ Ioseph dixerat: & sic vt diiudicarat Ioseph, ita contigit vtrique: Et ille quidem ad pristinam redijt securitatem, hic autem pœnam luit. [Porrò præfectus pincernarum, qui tantam consolationem acceperat, nõ est recordatus Ioseph, sed oblitus ẽ eius.] Vide iterũ iustũ in palestra aliqua certantẽ, & suæ virtutis exhibentem specimina, non perturbari, neq; commoueri, neque ægrè ferre. Nã siquis ex vulgaribus fuisset, dixisset fortassis ita intra se:

Quid

Quid hoc rei? præfectus pincernarũ mox vt iudicaui ei somniorum visionem, pristinam securitatem accepit: & nõ est memor eius qui sibi prædixit. Ille quidem solita fœlicitate fruitur, ego autem qui nihil mali operatus sum, hic concludor cum homicidis, cum furibus, cum latronibus, cũ his qui innumera mala commiserunt. Nihil horũ vel dixit, vel cogitauit: sciebat enim quòd amplior caua fieret in qua decertãdum, vt legitimè certando clariori redimi retur corona. Considera, qũo post restitutionem illius duo anni præterierint. Oportebat enim expectari tempus opportunũ, vt maiori cum gloria inde educeretur. Si quidem præfectus pincernarum ante somnia Pharaonis recordatus fuisset, fortassis authoritate sua eum liberasset, & non tam
D perspicua fuisset alijs eius virtus. Nunc autem omnipotens, & sapiens deus sciens, sicut optimus artifex, quanto tempore in igne debeat aurum teneri, & iterum inde reduci: permittit ad tempus duorũ annorum præfectum pincernarum illius obliui sci, vt & tempus somniorum Pharaonis veniat, & compellente necessitate ipsa, iustus ille in toto regno Pharaonis notus fiat. *Nam post duos annos vidit*, inquit, *somnia Pharao: & factum est mane, & turbata est anima eius. Et misit, & vocauit omnes coniectores Aegypti, & omnes sapientes suos, & narrauit eis Pharao somnium, & non erat annuncians Pharaoni*. Vide multiplicem dei dispẽsationẽ, prius permittit omnes qui ibi habebantur sapientes, tentari, vt monstraretur eorum ignorãtia: & tãdem hic vinctus, captiuus, seruus, Hebræus in medium adductus est, & nota facit multis ignota, quò omnibus manifesteτur superna gratia in illo resulgens. *Cum omnes*, inquit, *sapientes venissent, & neque dicere aliquid, neque os aperire possent: tunc princeps pincernarum recordatus est Ioseph, et recensuit Pharaoni ea quæ sibi in carcere contigerant, & inquit: Peccatum meum reminiscor hodie*. Et narrat qũo in carcerẽ conE
iectus sit ipse, & præfectus panificum: & vt derint somnia, & diiudicationem eorum à Ioseph acceperint, & quod iuxta illius prædictionem euenerint omnia. *Hæc cum audisset rex, misit ad Ioseph, & eduxit eum ex carcere, & totonderunt eum, & mutauerunt vestimentum eius, & intrauit ad regem*. Vide sta tim ab initio quantus nunc honor. Posiq; enim purgatus per patientiam, sicut aurũ rutilans, exijt de carcere, & ductus est ad regem. Vidisti quantum sit à superna gratia adiuuari? Vide quanta dispensata sunt, vt res Iosephi complerentur. Nam postq; summum illud certamen certasset, & scelestæ illius Aegyptiæ pedicas effugisset, & in carcerem eius coniectus esset, permisit vt præfectus pincernarum, & præfectus panificum Pharaonis per illud tempus in carcerem inijcerentur, & per diiudicationem somniorum discerent viri sapientiam, vt nunc tempestiuè memor eius, in medium ducat. *Dixit autẽ*, inquit, *Pharao ad Ioseph: Somnium vidi, et non est qui diiudicet illud: ego autem audiui de te dicentes, quod audierint te sua diiudicasse somnia*. Videqũo confusus Pharao, non dicit manifestè quod nullus suorũ sapientium potuerit diiudicare somnia. Sed quid? Somniũ vidi, & non est qui F
diiudicet illud. Audiui aũt de te dicentes, quòd audierunt te sua somnia diiudicasse. Considera, obsecro, hic magnam prudentiam, & pietatem Ioseph, qũo Pharaoni respondeat. *Ne suspiceris*, inquit, *me aliquid dicturum, vel iuxta humanam sapientiam diiudicaturum. Neque enim possibile est sine reuelatione, quæ supernè uenit, talium notitiam habere. Scias igitur, quòd absque deo non iudicabitur quod salutare Pharaoni*. Vt igitur didicit, quòd omnium dominus est qui reuelat, non ab hominibus quærit, quæ solius dei est manifestare. Vide qũo respõso suo docet Pharaonem, q̃ sint infirmi, & inutiles sapientes eius, & quãta sit potentia dei. Igitur quoniam cognouisti ex me, quod neque ex humana sapientia, neque ex prijs rationib. hæc loquor, dic quæ à deo tibi manifestata. Pharao vbi hæc audijt, narrat somnia: & primum, & secundum: & inquit: *Dixi coniectoribus, & non erat quì annunciaret mihi*. Non audisti, inquit, à me, quòd non est humanæ sapientiæ talia significare? Ne igitur illis succenseas: nunquam enim poterunt talia comprehendere, quæ sunt solius reuelationis quæ supernè datur: *Et dixit Ioseph: Insomnium Pharaonis, unum est: ut autem credas, quòd uerum erit quod à deo tibi præsignatum*. Repetitum enim est secundò, vt tu videres quòd faciẽ hoc faciat deus. Repetitio enim inquit, confirmatio est visorum, & copiosior G
probatio quòd omnino hæc futura sint. Et postquàm diiudicauit numerum septem boum, & septem spicarum, & dixit

Universidad de Deusto
Biblioteca

magnã futurã abundantiã, & quàm grauis sequutura fames, consequenter, & optimũ consiliũ affert, & dicit. [Constitue virum super Aegyptũ, qui possit colligere fertilitatẽ septẽ annorum, ac sic dispẽsare, vt pos simus in tpe famis solatiũ inuenire, & nõ fiat omnimoda cõsumptio.] Placuerunt hæc Pharaoni, & oĩbus seruis suis. Et nunc seruit Pharao ipletioni somniorũ Ioseph, quę viderat qñ apud patrem agebat. Et ipse quidẽ somnia Pharaonis diiudicabat. Pharao autẽ ad finẽ somniorũ euentum ducebat, ignorans. Nã vt hæc audiuit dixit seruis suis: *Non inueniemus hominem talem, qui habet spiritum dei in semetipso.* Vidisti qũo cognouit, & ipse, ꝙ ex superna reuelatione hæc ei manifestata fuerint? Qũo.n. inquit, inuenire poterimus, qui tantã consequutus sit gratiã, vt spiritũ dei in se habeat? *Et dixit,* inquit, *ad Ioseph: Quia monstrauit tibi deus omnia hæc, non est homo prudentior quàm*
H *tu.* Attende hic qũo, quandocunq; voluerit omnipotens deus, opere complere, quæ sibi visa fuerint, nihil eorum, quę in medio obstare videntur, impedire põt. Ecce enim a fratribus factus erat, vt ita dicã, prope hostia, & merces, & iterũ merces: & accesserat calũnia in extremũ periculũ adducens, & in carcerẽ tanto tpe, & post hæc omnia ferme in ipsum regis thronum euectus est. [Qm̃ ostendit tibi deus hæc omnia, & nõ est hõ prudentior, & intelligentior te, tu eris super domum meã, & in ore tuo audietur omnis populus: veruntamẽ throno ego te antecellam.] Vide qũo captiuus repente cõstituitur rex totius Aegypti, & qui ab archimagiro in carcerẽ coniectus est, a rege in summũ locũ exaltatus est. Et qui fuerat eius dñs, repente vidit, quẽ vt adulterũ in carcerem miserat, totius Aegypti suscepisse imperiũ. Vidisti quantũ sit, ferre cum
Ro. 5.a gratiatũ actione tentationes? Propterea, & Paulus dicebat: Afflictio patiẽtiã operatur, patientia probationẽ, probatio spem: spes non pudefacit. Vide igitur, Afflictiones patienter tulit, patientia probatũ eum fecit, probatus factus in magna spe agebat, spes
I non pudefecit. [Dixit autem ad eũ: Ecce constituo te hodie super oẽm terrã Aegypti. Et Pharao, ablato annulo de manu sua posuit eum in manu Ioseph, induitq; eum veste byssina, & circundedit collũ eius ramo aureo, & fecit eum ascendere super currum sm̃ sibi proximũ. Et promulgauit coram eo præco, & constituit eum super totã Aegyptum.] Nam deus quem habebat secum, ei omnia bene disposuit, & eum in tã tam claritudinem euexit. *Dixit autem Pharao: Absq; te nullus leuabit manum suam in omnem terram Aegypti. Et vocauit Pharao nomen Ioseph Psomthomphanech*, appellatione nominis volens sapientiam eius perpetua memoria testatã: hoc enim significat, occultorum cognitor: eo ꝙ omnibus occulta manifestauit, propterea ex his, quæ facta sunt appellationem ei imponit. Et vt accumulet honorem, dat ei filiam in Petephræ in vxorem. Deinde quia eiusdẽ nominis erat cum domino suo, dicit sacerdotis Heliopoleos. Et vt discamus, in qua ætate fuerit ad mirabilis ille, qui tantam assequutus mercedem, & tanta certamina ostendit, inquit: *Ioseph autem erat triginta annorum, quando stetit coram Pharaone.* Ne temere putemus assignatum esse numerum annorum, sed discamus, quòd negligenti virtutem nulla sis excusatio: neq; enim licet alicui obijcere iuuenturem, vbi virtus exercenda est. Ecce K
ille non solum iuuenis erat, sed etiam pulcher specie, & formosus facie. Contingit enim iuuenem esse, & nulla corporis pulchritudine præditum. Hic autem cum iuuentute, & pulcher erat facie, & quasi in ipso iuuentutis flore seruus, & captiuus factus est: Decem enim, & septem habebat annos, quando deductus est in Aegyptum. Deinde in ipsa fornace iuuentutis calumniata est eum petulans Aegyptia domina eius, & neque sic superatur fortitudo iusti: denique in carcere tanto tempore ærumnosus fuit, & mansit quasi adamas, non solum non factus infirmior, sed & plus roboris assumpsit. Habuit enim solidantem se supernam gratiam. Quoniam prius quod suum erat totum attulerat, & propterea e carcere ad principatum totius Aegypti accersitus est. Hæc audientes, in afflictionibus animam nunquam despondeamus, neque proprias rationes sequentes morosi simus, & difficiles: sed magna patientia clari, spe bona foueamur, scientes omnipotentiam domini nostri: & quòd sinens nos experiri aspera, non relinquit, sed vult vt certantes clariori corona cingamur. Ita L
omnes sancti probati sunt. Propterea, & Act.14.d
Apostoli dicebant: Per multas afflictiones Ioan.3.
oportet nos in regnum Dei intrare. Et ipse 16.g
Christus dicebat discipulis suis: In mundo affli-

do afflictionẽ habebitis. Ne igitur mœreamus in afflictionibus, sed audiamus Paulũ
1.Ti.3.e dicentem, ꝙ volentes pie viuere in Christo Iesu, persecutionem patiuntur. Et ne admiremur, neque agre feramus, sed omnia cum fortitudine, & patientia toleremus: non ad afflictiones respicientes, sed ad lucrum quod inde congregamus. Spiritualis enim quædam negociatio est. Et sicut qui pecunias colligere volunt, & huius seculi negociationem exercent, non aliter possunt augere suas opes, nisi multa pericula terra mariq́ue sustinuerint, necesse enim vt ferant latronum, & piratarum insidias, attamen omnia magna alacritate suscipiunt, & ob expectationem lucri vix sentiunt amara, quæ ferunt, Eodem modo, & nos cogitantes diuitias, & spirituales merces, quæ nobis hic colligere licet, oportet gaudere, & exultare, & non contemplari, quæ videntur, sed quæ non videntur, sicut
M & Paulus admonet, dicens: Non considerantibus, nobis ea quæ videtur: Fidei enim
2.Co.4.b est, non corporalibus oculis contentos esse, sed oculis mentis imaginari ea, quæ nõ videntur. Nam illa fide digniora credenda sunt, quàm ea quæ corporalibus oculis videntur. Sic patriarcha gratus fuit deo, quia credidit promissioni dei, & superior natura factus, & humanis rationibus, ideo & reputatum est ei in iustitiam. Cõsidera, quod iustitia est credere his, quæ a deo dicuntur. Quando enim ille aliquid promiserit, non mihi iuxta humanam consequentiam res expende, sed superior rationibus illis fias, & confide eius, qui promisit, virtuti. Ita vnusquisque iustorum probatus fuit: ita & admirabilis ille Ioseph, cum tanta inter insomnia fuerint impedimenta, non turbatus est anima, non commotus est, sed robusta mente fortiter tulit omnia, sciens, quòd non sit possibile ea, quę deo visa sunt non euenire. Ideo & post seruitutẽ, & post carcerem, & tanta calumnia principatum suscepit Aegypti. Hæc igitur omnia cogitantes, fortiter suscipiamus ea, quæ inferuntur, gratiasq́ue agamus pro omnibus misericordi deo, & eius expectemus opitulationem. Quod nobis omnibus concedatur, gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia lxiiii. A

VVltis vt, & hodie historiam Ioseph tractemus, & videamus qũo vir ille, suscepto totius Aegypti principatu, concessa sibi intelligentia oẽs consolatus fuerit? *Exiit enim,* inquit, *a facie Pharaonis, & transiuit per omnem terram Aegypti, & fecit terra annis septem sterilitatis manipulos, & congregauit frumentum sicut arenam maris.* Susceptа prius a rege potestate omni, collegit, inquit, prouẽtus, & in ciuitatibus reposuit, prouidens iã multo antea, quo futuræ penuriæ succurri possit. Vidisti quales retributiones fortitudinis, & patientiæ, & aliarum virtutum etiam, hic acceperit iustus à vinculis transiens? Nati sunt autem illi duo filij, inquit, priusquã aduenerint anni penuriæ, & vocauit nomen prioris Manasse: qm̃ obliuiscі me fecit deus oĩum laborum meorum, & omnium, quæ sunt patris mei. Attende hic viri religionẽ, & pietatem, qm̃ vocabulo filij memoriã omnium indidit, vt perpetuo gratias ageret, & qui ex se natus erat, propter suã appellationem scire posset certamina, & patientiã, quæ iustus præferens in tã tam peruenerit gloriam: obliuiscі fecit om B
niũ laborũ meorũ, & omnium quę tulerit pater meus. Quid est, omniũ laborũ meorum, & patris mei? Hic coniectare mihi videtur primam, & secundã seruitutẽ, & miseriam quam in carcere tulit. Et omnium, quæ tulit pater meus: segregationẽ significat, quam sustinuit abreptus ab vlnis paternis, qñ in immatura ætate tam liberaliter educatus, libertatem seruitute cõmutauit. *Et nomen secundi vocauit Ephraim, quia crescere fecit me deus in terra humilitatis meæ.* Vide & huius nomen gratiarum actione plenũ. Non solum enim, inquit, aduersitatis oblitus sum, sed & magnificatus sum in terra in qua tantam sustinui humilitatem, vtpote in extremis periculis etiam de vita anxius. Verum nunc dignum est audire, quæ sequuntur. Nã post fertilitatẽ septẽ annorũ, venerunt, & septẽ anni penuriæ, & famis, iuxta prædictionẽ Ioseph. Rerum.n. euentus omnibus concessam viro sapientiam detegebat, faciebatq́ue vt omnes eius videndi desiderio tenerentur. Et cum fames valida facta esset, primum penuriam sentire non permisit. In omni enim terra C
Aegyptiorum erant panes. Sed cum molestia famis inerudesceret, clamauit populus ad Pharaonem, magna præssus indigen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia: a fame enim coacti, ad regem cucurrerunt. Porro vide huius benevolentiam. *Dixit autem Aegyptiis: Ite ad Ioseph, et quicquid dixerit vobis, facite.* quasi diceret: Quid me vrgetis, non videtis, quod ego tantum regis habitum gesto, ille vobis salutis author factus sit: ne igitur illo relicto ad me curratis, sed abite ad illum, & quæcunque dixerit vobis, facite. Aperuit autem Ioseph horrea, & vendidit Aegyptijs. Et quoniam omnes depascebatur famis necessitas, *Omnes*, inquit, *provinciæ veniebant in Aegyptum, vt emerent frumentum: invaluerat enim*, inquit, *fames super omnem terram.* Vide obsecro, qualem euentum accipiant somnia Ioseph. Nã vbi fames invaluit, venit etiam in terram Chanaã, in qua habitabat Iacob huius pater, qui postquam ibi intellexit ibi frumentum venundari, dixit, inquit, pueris suis: *Quare negligitis? Ecce audiui quod frumentum sit in Aegypto. Descendite, vt comparetis nobis pauca cibaria, vt vivamus, et non moriamur.* Quid, inquit, hic sedetis? abite in Aegyptum, & alimenta nobis afferte. Hæc autẽ omnia facta sunt, vt visioni seruirent fratres Ioseph: & interpretationẽ somnij, qd iudicarunt, cũ audirent Ioseph somnium narrantẽ, implerent. Descenderunt autẽ decem fratres, & Beniamin non acceperunt, qui erat frater Ioseph ex eadẽ matre. Dicebat. n. patet eius, ne forte accidat ei contritio: parcens ei, eo q̃ ætate immatura erat. *Venerunt autem, et Ioseph sicut principem Aegypti adoraverunt super faciem suam in terra.* Et nunc ignorantes quidem, omnia faciunt. Et quia multum tpis interceſserat, faciem fratris non agnouerunt. Verisimile enim est iuuenem olim, nunc immutatum faciei suæ effigiæ. Idq; totum opinor diuinæ dispensationis fuisse, ita vt non potuerint, vel ex sermone, vel ex aspectu fratrẽ agnoscere. Vnde. n. unquam in hanc opinionẽ venissent? Etenim putabant eum apud Ismaelitas factũ seruũ, seruireq; apud barbaros, vnde non agnouerunt Ioseph. Ipse statim, vt vidit, agnouit eos: & vt ignorare tur studuit, eisq; quasi alienis locutus est. Abalienabat. n. se ab eis, & locutus eis dura, & dixit: Vnde venistis? Simulat omnimodã ignorantiã, vt omnia diligenter ab eis discere queat. Desiderabat. n. scire de rebus patris, & fratris. Et primum, quærit ex qua regione sint, & dicunt: *Ex Chanaan, vt emamus frumenta.* Famis, inquit, necessitas in causa est, quare id itineris confecimus, & propterea relictis propriis huc venimus. Et recordatus est, inquit, Ioseph somniorũ, quæ ipse viderat. In mentẽ venerũt ei somnia, & videbat euenire ea. Volens diligẽter omnia discere, magna cum austeritate eis respondet, & dicit. *Exploratores estis, et ad considerandã vestigia terræ venistis.* Non recta, inquit, mente aduenistis. Videmini arte, & malignitate quadam huc profecti. Illi autem anxij dixerunt: non domine. Et id quod discere studebat Ioseph, hoc a semetipsis docens, & dicunt: *Serui tui venimus, vt emamus frumenta. Omnes filii sumus vnius viri, pacifici sumus, non sunt serui tui exploratores.* Adhuc pro seipsis satisfaciebant, & timore attoniti mente nondum, quæ ad Ioseph pertinebant, dixerant, ideo perseuerans dicebat: Non, sed venistis, vt vestigia terræ exploretis. Superuacue, inquit, hæc mihi dicitis, etenim hoc habitus aduentus vestri declarat, quod malitia quadam excita huc venistis. Illi autẽ necessitate coacti, & volentes eum ad misericordiam flectere, dicunt: *Duodecim sumus fratres serui tui.* O verborum deceptionem. etiam eum quem negociatoribus vendiderant, in numero suo recensent. Et non dicunt, duodecim fuimus, sed duodecim sumus fratres, & ecce iunior cum patre nostro. Hoc erat, quod scire cupiebat, num & frarrem similiter afflixissent. Et ecce iunior cum patre nostro, alius autẽ nõ supereſt. Nec dicunt rem manifeste, sed tantum, non supereſt. Ex hoc in suspicionem venit, ne forte, & Beniamin simili modo affecissent. [Hoc est, inquit, q̃ dixi vobis, quod exploratores sitis. Nequaquã hinc mihi exibitis, quousq; frater vester iunior venerit huc, illum videre volo.] Cupio videre eum, qui ex eodẽ vtero natus est: suspicor. n. ex his, quæ aduersus me egistis, mentẽ vestrã fraterno odio laborare. Si igitur vultis, mittite vnum ex vobis, & adducat eũ, vos autem manete in carcere, donec ille venerit. Ille, n. cũ aduenerit, docebit num vera sint, quæ dicitis, & liberabit vos ab omni suspicione. Nã si hoc non fuerit, manifestum est, quod exploratores sitis, & propterea huc veneritis. Posuit autem eos in carcere. Vide quomodo ipsorum probat animum, & per ea, quæ illis facit, suam erga fratres declarat benevolentiam. [Post tres autem dies vocatis illis, dixit: Hoc facite, & viuetis, deum enim

enim egõ timeo. Si pacifici estis, vnus fratrum vestrum detineatur hic in carcere, vos autem proficiscemini, & auehite mercimoniũ frugũ q̃tis indigetis, & fratrẽ vestrũ iuniorẽ ducite ad me, & credibilia erunt verba vestra: q̃ si minus, moriemini.] Cõsidera sagacitatẽ. Volens suã erga illos benevolentiã declarare, & patris penuriã cõsolari, deq; fratre veritatẽ discere, vnũ retẽto alios abire iussit. Sed vide, nũc qũo cõscientia eorũ, incorruptus ille iudex aduersus eos insurgat, & nullo arguente, vel in mediũ quippiã afferente, ipsi sui ipsorũ accusatores fiunt. [Dixit. n. inquit, vnusquisque ad fratrẽ suũ, Merito. In peccatis. n. sumus pp fratrẽ nostrũ: quia despeximus afflictionẽ animæ eius, qũ deprecabat nos, & non exaudiuimus eum, pp hoc accidet super nos oĩs afflictio hæc. Ita. n. se hẽt peccatũ, qũ cõsummatũ est, & opere perfectũ, tunc suę absurditatis ostendit excellentiã. Et sicut ebrius, qũ multum vini ingurgitat, nullũ sentit a vino dãnum, postea aũt sentit, q̃tũ sit damnum: ita, & pcũ, donec consummetur, obtenebrat mentẽ, & quasi densa nubes, ita mentẽ corrũpit: deinde cõscientia insurgit, & quouis accusato: ẽ mẽtem grauius arrodit, monstrans absurditatẽ facti. Enimuero, & hic videre licet, q̃ illa nunc in mentem veniunt, q̃ fecerunt. Et cũ de summa salutis periculũ immineret, tunc tandem confitentur, quæ fecerant, & dicunt, Merito: In peccatis. n. sumus propter fratrem nostrum, quoniã despeximus afflictionem animæ eius. Non simpliciter, neq; sine causa sustinemus, sed iuste, & valde iuste pœnas luimus inhumanitatis, & erudelitatis, quam erga frattrem nostrum declarauimus, quoniam despeximus afflictionem animæ eius. Quoniam, inquit, absq; compassione eramus, & multum declaraueramus crudelitatem: propterea nũc nobis eadem eueniunt, & propter hoc venit afflictio hæc super nos. Et hæc quidem illi inter se differebant, putantes nihil horũ audiuisse Ioseph. Nã quasi ignorans, & nesciẽs eorũ linguã, per interpretẽ loquebat eis, qui ea, q̃ illi loquebantur sibi interpretaret, & ea, q̃ ille eis. Audiens autẽ hæc Rubin, dixit eis: [Nonne locutus sum vobis, dicens: Ne iniuria afficiatis puerũ, & nõ exaudistis me? & ecce sanguis eius exq̃ritur.] Nõne tũc, inquit, consulebã? nõne obsecrabam, ne q̃ peccatum in eum admitteretis? nam quantum ad propositum vestrum, occidistis: licet. n. non per gulam gladium trãsmiseritis, barbaris tñ viris eũ vendidistis, & difficiliorem ei viam excogitastis. Cogita quantum sit a cõscientia sua accusari, habere perpetuo vrgentem, & clamantem, & scelus cõmemorantem. *Et hæc audiit quidem Ioseph, ipsi autem nesciuerunt, eo quod interprete vtebatur: sed non vltra ferre potuit, natura fraterna, & compassione eum urgente. Et auersus, inquit, ab eis, fleuit, vt non fieret eis manifestus. Et iterum accessit ad eos, & dixit eis. Et accepit Symeonem, & vinxit eum coram eis.* Vide qũo oĩa faciat, vt incutiat eis tetrorem, videres vincula Pharaonis: vt certior redderetur, an cum fratre aliquam cõpassionem haberent. Oĩa n. hæc facit probanseorum mentem, & scire volens num, & contra Beniamin tales fuerint, ppea, & Symeonem coram eis vinciri iubet, vt diligenter eos probet, vt sciret num, quam dilectionem erga illum haberent. Nam seueritas in illũ faciebat, vt citius Beniamin adducerent, & aliqñ aduentũ fratris liberarent. *Et mandauit*, inquit, *vt sacci eorum implerentur frumento, & reponeretur pecunia uniuscuiusq; in saccum suum, & daretur eis viaticũ in itinere: & ascensis asinis suis, abierunt.* Vide, q̃ religiose eos remuneret, etiã inuitis eis benefacit: non frumẽtum solum dedit, sed etiam pecuniam. [Cum autem vnus ex eis aperuisset saccum suum, vt daret pabulum asinis, vidit pecuniam, & dixit fratrib. suis. Propter hoc attonitum est cor eorũ, & turbati sunt, mutuum dicentes: Cur hoc fecit nobis deus?] Iterũ magis anxij facti sunt, suspicantes ne, & hoc augmẽtum eis esset criminum, & a conscientia accusati oĩa tribuebant pcõ, q̃ in Ioseph admiserant. Cũ venissent autem ad patrem, & oĩa ei manifeste declararent, narrauerunt indignationem principis Aegypti, quam experti sunt: & q̃ posuerit eos in custodia, quasi speculatores. [Diximus autẽ ei, q̃ pacifici simus, & q̃ duodecim simus fratres, & q̃ vnus nõ supersit, minimus autẽ cum patre nostro. Dixit autem nobis: In hoc declarabitis, q̃ pacifici sitis, si fratre vno hic relicto, adducetis fratrem vestrum minorem: vt sciam, quod non sitis exploratores. Hæc iterum exasperauerunt iusti mœstitiam. Post narrationem autem hanc tristem, cum euacuassent omnes saccos suos, inuenit vnusquisque pecuniam suam, & timuerunt.

ipse, &

ipſe,& fratres. Et vide,oro,iterum hic ſenẽ plorantem. Et quidnam dicit eis? [Me abſque liberis eſſe feciſtis, Ioſeph non eſt, Symeon non eſt, & hunc Beniamin accipietis. Super me facta ſunt hæc omnia.] Nõ ſufficit mihi, inquit, luctus Ioſeph, ſed adiciſtis ei,& Symeonem: & neq; hic dolorũ meorum finis eſt, ſed,& Beniamin accipere vultis. Super me facta ſunt hæc omnia. Sufficiunt hæc verba, vt videatur, q̃ diſrupta fuerint patris viſcera: quia ſibi omnis ſpes de Ioſeph adempta erat, putabat.n.eũ a beſtijs deuoratum: ita,& neq; de Symeone ſpem ſibi pollicebatur, nunc quoq; idẽ de Beniamin formidat. Veruntamen adluctabatur adhuc,& non dabat puerum. [Dixit autem ei Rubin primogenitus eius. Duos filios meos occide, ſi non reducam ad te. Da eum in manum meam,& ego reducam eum ad te.] Mihi, inquit, eum crede, mihi trade, ego tibi eum reducã. Hoc autem faciebat Rubim, cogitans, q̃ nõ eſſet poſſibile eos deſcendere,& ad Aegyptũ redire, & quæ ad alimenta eius pertinebãt emere. [Et non cedit pater, ſed dicit: nequaquam deſcẽdit filius meus vobiſcum.] Deinde, & cauſam dicit, quaſi rationem reddẽs pueris, [Quia frater ſuus mortuus erat, & ipſe ſolus erat relictus. Et continget, q̃ adoleſcens forte peribit in itinere, & deducetis ſenectam meam cum triſtitia ad inferos.] Timeo, inquit, ætati adoleſceus: & ſuſpicor ne etiam hac conſolatione priuatus, cum dolore vitam finiã. Quãdiu.n.ille mecum eſt, videor mihi habere aliquam conſolationem, & huius conſuetudo minuit mihi dolorem quem ex fratre eius concepi. Et amor quidem erga Beniamin, non ſinebat patrem, vt illum a ſe mãdaret. (Violentior autem fuit fames, & deficiebant eis cibi. Et dicit eis pater: Abite iterum, afferte nobis pauca edulia. Dixit autem ei Iudas: Teſtando atteſtatus eſt nobis homo, dicens: Non videbitis faciem meam, niſi frater veſter iunior vobiſcum fuerit, Itaq; ſi mittis nobiſcum fratrem noſtrum iuniorem, deſcendemus,& ememus frumenta: ſin minus, nõ ibimus. Nam homo dixit nobis: Nõ videbitis faciem meã, niſi frater veſter iunior fuerit vobiſcum. Ne putes, inquit, ſine fratre nos poſſe deſcendere illuc. Si.n.vis noſtrum deſcenſum,& omnino periculis inuolui, viam noſtram abimus: ſcias autem, q̃ proteſtatus eſt ille, q̃ non viſuri ſimus faciem eius, niſi frater iunior nobiſcum aduenerit. Angustiæ vndique erant Iacob, ideo plorans dicit ad eos: (Quare afflixiſtis me, quod annunciaſtis viro, quod ſit vobis frater?) Cur me afflixiſtis, quare mihi horũ malorum autores facti eſtis? Nam ſi hoc non ſignificaſſetis, nequaquam Symeone priuatus eſſem, nec illum a vobis requiſiuiſſet. (Illi autem dixerunt: Interrogauit nos homo, num adhuc pater noſter viuat, & num ſit nobis frater,& annunciauimus ei. Neſciebamus, quod dicturus eſſet nobis, adducite fratrem veſtrum.) Ne putes, inquit, ſponte nos confeſſos eſſe viro, vt ſe habeant res noſtræ. Quoniam.n.quaſi exploratores nos vinxit, interrogauit autem diligenter de reb. noſtris, vt vere omnia teſtaremur talia diximus. [Dixit autem Iudas ad patrem ſuum: Mitte puerũ mecũ, & ſurgentes ibimus, vt viuamus,& nõ moriamur.) Meæ, inquit, fidei illum credito, vt accingamus nos itineri. Conſumptis.n. cibis nulla nobis ſalutis ſpes erit, neq; aliunde cõſuli nobis poterit. Ego accipio eũ a te, niſi reduxero eum, & ſtatuero coram te, obnoxius ero omnib. dieb. Niſi.n.tandiu morati fuiſſemus, iam ſecundo reuertiſſemus. Cõpaſſio, quam exhibemus puero, nobis omnibus erit cauſa interitus. Fame.n.peribimus, niſi eum nobiſcum mittas. Vide nunc hic dilecte, quomodo famis neceſſitas patris amorem vicerit. Videns autem, quod non aliunde famis conſolationem habere poſſet, & fames in dies magis,& magis increſceret: Si ita eſt, inquit,& oportet hoc omnino fieri, & non poteſtis deſcendere, niſi hunc acceperitis: debetis,& dona afferre viro, & referre pecuniam, quam in ſaccis veſtris inueniſtis. Accipite autem, & pecuniam aliam, vt emere poſſitis frumenta, & fratrem veſtrũ accipite. (Surgite igitur,& deſcendite ad hominem. Deus autẽ meus det vobis gratiam coram homine,& mittat fratrem veſtrum vnũ,& Beniamin. Ego autem quaſi liberis careã, liberis orbus ſum. Vide quomodo eximiam ſuam dilectionem declarat, quã erga Ioſeph habuit, vt ne, quis exiſtimet de Symeone, vel de Beniamin hoc eſſe dictum. Ego.n.inquit, quaſi filijs orber. Deus autem meus det vobis gratiam, & mittat fratrem veſtrum illum vnum,& Beniamin. Nam licet illi, inquit, ſalui fuerint,

rint, ego quaſi liberis careã, orbus ſum. Cogita hic, quomodo totus amori Ioſeph deditus ſit. Videns.n. tantum chorum liberorum ſe circunſtantem, abſque filijs ſe eſſe putauit, quia illo priuatus erat. [Acceperunt autem viri dona, & pecuniam duplicem, & Beniamin, & deſcenderunt in Aegyptum,& ſteterunt coram Ioſeph. Vidit autem Ioſeph,& Beniamin fratrẽ ſuũ, quem deſiderabat.] Vidit tam optatum. Vidit opere compleri ſui ſtudium. [Et dixit præfecto domui ſuæ: Introduc homines in domũ,& occide victimas: me cũ.n. comedent viri. Vt viderunt autem, quod introducti ſunt in domum Ioſeph, dixerunt: Propter pecuniam, quæ redijt in ſaccos noſtros, inducimur, vt calumniam nobis intẽtet,& accipiat nos in ſeruos,& aſinos noſtros.) Ioſeph quidem ſuam erga illos benignitatẽ declarans, omnia diſponebat. Illi autem anxij fuerunt, ſuſpicãtes ne pecuniarum gratia pœnas luant, quòd etiam in hoc male fecerint. Et propterea cum acceſſiſſent, cauſam triſtitiæ proferũt præfecto domus,& narrant quõ pecuniam in ſaccis inuenerint,& dicunt: *Propterea duplicem nunc attulimus pecuniam nobiſcum, vt & priorem reſtituamus,& nunc denuo emamus frumenta.* Vide quomodo calamitates mentem eorum fecerint ad miſericordiam prõptiores, & eos mãſuetiores. *Dixit autem eis: Propitius vobis eſt deus. Non timete, deus veſter,& deus patrum veſtrorum, dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris, pecuniam veſtram bene probatam habeo.* Ne timeatis, inquit, neq; huius gratia anxij ſitis. Nullũ vobis inde crimen imponetur, pecuniam enim plene accepimus. A deo putate hoc eſſe factum, & theſauros vobis in marſupijs veſtris eſſe monſtratos. (Et cum hæc dixiſſet, eduxit Symeonem, & attulit aquã vt lauarentur pedes eorum,& pabula dedit aſinis eorũm.] Vide quomodo preces patris omnia eis proſpera faciunt: & ſicut ille eis apprecatus eſt, cum dixit, Deus patris mei gratiam vobis det: ita omnia facta ſunt. At præfectus domus etiam ante aduentum Ioſeph omnem eis benignitatem exhibuit. [Parauerunt autem dona Ioſeph, & obtulerunt ei cum ingreſſus eſſet,& adorauerunt ſuper terram. Et iterum interrogauit eos, num bene habet pater veſter ſenior, quem dixiſtis viuere? At illi dixerunt: Sanus eſt pater noſter: Et dixit. Benedictus homo ille deo, & curuati adorauerunt. Vidit autem fratrem ſuum vterinum,& dixit: Hic eſt frater veſter iunior, de quo dixeratis mihi, vt duceretis ad me? & dixit Deus miſereatur tui fili.] Conſidera quantam fortitudinem præ ſe ferat, & adhuc ignorantiam ſimulet, vt poſſit habere mentem eorum, quales ſe poſtea ſint habituri,& quõ ſint affecti erga Beniamĩ. Quia vincebatur, a natura ſua, & cõturbabãtur viſcera eius, quærebat, vt fleret. (Ingreſſus autem in promptuarium, fleuit illic,& abluta facie exiuit,& poſtea ſuam demonſtrat benignitatem,& dicit: Apponite panes. Et appoſuerunt ei ſoli, vtpote regi,& principibus Aegypti,& illis, qui cum illo erant,& Aegyptijs, qui ſimul cœnabãt cũ ſeorſum. Non.n. poſſunt Aegyptij comedere cum Hebræis: abominatio.n. ſunt Aegyptijs. Sederunt autem coram eo: qui primum ſecundum ſenium ſuũ, & iunior ſecundum iuuentutem ſuam.) Hoc illos in ſtuporẽ adduxit, & valde dubio animo fuerunt, vndenam ei cognitio tam varię illorum ætatis. Et cum daret omnib. partes, Beniamin ſeptemplices dat. Et neq; ſic ſentiunt. quæ fiebant, ſed putabant fortuito quodam euentu ab eo fieri,& quod adoleſcentiori,& inferiorem menſæ partem tenenti daret. (Vocauit autem Ioſeph eum qui domui ſuæ præerat,& mandauit ei, dicens: Imple ſaccos hominũ cibarijs quãta ferre poterũt, & pecuniam ſimiliter in ſaccos ſingulorum, & poculũ argẽteum mitte in ſaccum iunioris.) Vide iterum qualem artem excogitet, vt diligentiſſime mẽtem fratrum exploret, quã erga fratrẽ ſuũ Beniamin habeant. (Et his factis, dimiſit eos. Et cũ iã arripuiſſent iter, dixit pfecto domus ſuæ. Surge perſequere eos,& dices. Quare retribuiſtis mala pro bonis? Quare ſurati eſtis poculũ argenteum? Nõne hoc eſt è quo bibit dñs meus? Ipſe aũt augurat' in eo mala, q̃ perfeciſtis.) Poſtquã inuenit eos, dicit eis. Quare benefactori mala reperditis? quare malitiam veſtram couſque extendiſtis, vt ad eum quoq; pertingeret, qui erga vos tantam declarauit benignitatem? Quare non reueriti eſtis viri erga vos benecuolentiam? Quæ tanta malitia? quæve inſania? Neſcitis, quod hoc ſit vas, in quo auguratur? Malum eſt hoc opus veſtrum, pernicioſum propoſitum, incondonabilis conatus, magna audacia, & omnẽ tran-

Ca. 43.

Ca. 44.

Universidad de Deusto
Biblioteca

transcendens malitiam. *Illi autem dixerunt: Quare loquitur dominus iuxta verba hæc?* Quare, inquit, obijcis nobis hoc crimen, a quo omnino sumus immunes? Absit, vt serui tui verbum hoc faciant, vt tale, quid vnquam attentemus. Nam, qui pecuniam duplicem attulimus, quo pacto furaremus argentum, vel aurum? (Quòd si hoc putas, apud quam inuentum fuerit vas, quod inquiris, ille quidem moriatur: vt, qui tale fecerit opus, nos autem serui erimus.) Conscientiæ bonæ fiducia faciebat eos tam fidenter loqui. (Ille autem dixit: Et nunc sicut dixistis, erit, Apud quem inuentũ fuerit poculum, hic solus meus seruus erit, vos autem dimittemini. Et cum hæc dixissent, permiserunt ei, vt scrutinium faceret: & scrutatus initio a seniore facto, donec veniat ad Beniamin, & illius aperto sacco, inuenit poculum.) Hoc confudit eorũ mẽtem. (Et disruperunt, inquit, vestimenta sua: & imposuerunt iumentis iterum saccos, & reuersi sunt in ciuitatem. Et ingressus Iudas, & fratres sui ad Ioseph, cecide-
G runt coram eo super terram.) Vides quoties adorationem faciunt. *Dixit autem eis Ioseph: Quare hoc feciſtis? Nesciebatis, quod augurãdo in hoc auguratur? Dixit autem,* inquit, *Iudas: Quid contradicemus, vel quid loquemur domino, vel quo iustificabimur? Deus inuenit in iustitiam seruorum suorum.* Iterum recordantur eorum, quæ olim contra illum fecerũt. *Ecce simus serui domino nostro, & nos, & ille, apud quem inuentum est poculum.* Iam magnã declarant beneuolentiam, & seipsos cum fratre in seruitutem subijciunt. *Dixit autem Ioseph: Absit ne hoc faciam, homo apud quem inuentum fuerit poculum, ille erit meus seruus: nos autem ascendite cum salute ad patrem vestrum.* Vide, quod timebat pater, hoc eis cõtigit: & in tam magnam deuenerunt turbationem, vt quid facerent nescirent. *Appropinquauit autem Iudas, & dixit:* Quia ipse erat ille, qui, & a patre eum acceperat, & dixerat: Nisi reduxero eum ad te, ero tibi obnoxius omnibus diebus. Idcirco, & propior factus diligenter narrat ei omnia, vt in commiseration eo adducto, liberari faceret puerum. *Appropriauit.n.* inquit, *ei Iudas, & dixit: Oro domine, loquatur seruus tuus.*
H Attẽde, qũo per omnia, vt domino seruus loquitur, & in memoria habe somnia manipulorum, propter quæ maiorem erga eũ inuidiam acuerãt, & obstupesce omnipotentem dei sapientiam, qũo tantis obstaculis in medio positis omnia opere sunt impleta. *Loquatur,* inquit, *seruus tuus coram te. Domine tu interrogasti seruos tuos, dicens: Habetis ne fratrem, uel patrem, & diximus: Est nobis pater senex, puerum senectutis iuuenem habet, et frater eius mortuus est.* Cogita hic, qũo se habuerit Ioseph hęc audiens. *Ille solus relictus est patri suo, pater autem eum diligit.* Quare autem, & hic mentitur, sic dicens: Frater eius mortuus est: quanuis eũ negociatorib. vendiderant? Verum, quia sic patri persuaserunt, quasi occisus esset, & a bestijs deuoratus. Aliter etiam: Quia non putauerunt eum potuisse ferre barbarorum seruitutẽ, & iam esse mortuum, & idcirco dicit: Frater eius mortuus est. (Dixisti autem seruis tuis. Deducite eum ad me, & diligenter cõsiderabo eum. Et dixisti: Nisi descendat frater vester vobiscum, non apponatis, & videatis faciem meam. Factum est autẽ, qñ ascẽdimus ad puerum tuum patrẽ nostrũ, annunciauimus ei verba dñi. Dixit autem I
pater noster nobis: Ite iterum, emite nobis pauca cibaria. Nos autem diximus ei: Nõ poterimus descendere, nisi frater noster descendat nobiscum. Dixit autem puer tuus pater noster: Vos scitis, quod duos peperit mihi vxor, & egressus est vnus a me: & dixistis, quod a bestia sit deuoratus.) Considera, qũo per excusationẽ Iudę, Ioseph oĩa diligenter didicerit, quæ post suam venditionem egerint domi, & qualia patri de se narrauerint. (Nunc igitur, inqt, si, & hũc tuleritis, & acciderit ei aduersitas aliqua in via, deduceris senectutẽ meã cum mœrore ad inferos.) Ita ergo patre nostro erga filiũ affecto, qũo poterimus faciem eius videre, puero non existente nobiscũ? Pẽdet.n. aĩa eius ex huius aĩa, & deducent serui tui senectutẽ pris nri serui tui cũ mœrore ad infernũ. Ego seruus tuus accepi puerũ a pre suo, dicẽs: Nisi ipsum ad te reduxero, obnoxius ero oĩb. dieb. Has ꝓmissiones feci pri, vt puerũ possim adducere, & implere, q̃ tibi videbantur, monstrareq; quam vere dixerimus, & nullum mendacium a nobis sit prolatum: Nunc igitur manebo seruus pro puero, famulus domini, puer autem ascendat cum fratrib. (Qũo.n. ascẽdemus ad patrem, cum non sit nobiscum puer, vt ne videam mala, quę inueniẽt patrẽ meũ. Confuderunt hæc Iosephum, & satis ei de monstrarunt, quod, & patrẽ digne colerẽt, & fra-

K & fratrẽ multum amarent. (Et non vltra
Cap. 45 potuit ferre, neq; continere, sed repulsis omnibus circunstantibus se, solus inter eos relictus, emissa voce cum fletu, notum se fecit fratrib. Et hoc innotuit in toto regno, & in domo Pharaonis, & dicit fratrib. suis: Ego sum Ioseph. Viuitne adhuc pater meus?) Admirari hic, & beati huius constantiam tantam, & quod sustinuerit hucusq; simulationem, & quod conditionem suam non declarauerit: & illos plurimum obstupescere solemus, quomodo potuerint stare, vel os aperire postea, quomodo non auolarit ab eis anima, quomodo non obstupuerit tota eorum mens, quomodo non ceciderint interram. *Et non potuerunt,* inquit, *fratres eius respondere ei turbati enim erant.* Merito, cogitantes qũo eũ afflecerant, & qualis ipse erga se fuerat. Et cogitantes gloriam in qua cõstitutus erat, de sua salute (vt ita dicam) anxij erant: propterea volens eos animare, *Appropinqua te,* inquit, *ad me: ne elongetis vos.* Ne cogitetis, ꝙ proprio consilio hęc contra me egeritis. Non est tanta vestra iniquitas contra me, sicut est diuinæ sapiẽtiæ ineffabilis misericordia: vt huc aduenientes, nunc tempo-
L ris, & vobis, & huic regioni possim suppeditare alimenta. *Et dixit: Ego sum Ioseph, quẽ vendidistis in Aegyptum. Nunc igitur, ne sitis tristes.* Ne vos, inquit, hoc conturbet, ne aspe rum vobis videatur, quod factum est. Dei enim dispẽsatione cotigerunt hęc. Deus.n. me misit in vitam ante vos. Nam hic secundus annus famis super terram, & adhuc restant quinque anni, in quibus non erit aratio, neq; messis. *Misit enim me deus ante vos, ut relinqueretur uobis portio super terram. Nunc igitur non uos me misistis huc, sed deus.* Vide quomodo ipsemet, & iterum, & tertio consolatur illos, dicens: ne sibijpsis asscriberent causam sui ingressus in Aegyptum, sed deum hoc fecisse sciant, & ita se in hanc venisse gloriam. *Deus,* inquit, *misit me, & fecit me quasi patrem Pharaonis, & dominũ totius domus illius, et principem totius Aegypti.* Illa, inquit, seruitus principatũ mihi conciliauit, illa venditio in hãc me gloriã euexit, illa afflictio huius mihi honoris occasio fuit, illa inuidia hanc mihi claritudinem peperit. Hęc nos non solum audiamus, sed & imitemur: & ita solemur eos, qui nos afflixere, non imputantes eis, quæ in nos admiserunt, & omnia magna ferentes beneuolentia: sicut ille admirandus: Igitur, inquit, vt credatis, quod non vobis M
asscribam, quæ contra me a vobis facta, sed quòd liberem vos criminibus: deo autem totum tribuam, qui illa ita dispensauit, vt præsentem gloriam sic acquirerem. (Ideo festinate, ascendite ad patrem meum, & dicite ei: Hæc dicit filius tuus Ioseph: Fecit me deus dominum totius terræ Aegypti, descende ad me, & ne differas, & habitabis in terra Gesse, & eris apud me tu, & filij tui, & oues, & boues, & quæcunq; habes, & alam te. Adhuc enim quinque annis fames, vt non exulceris tu, & filij tui. Ecce oculi vestri vident, & oculi Beniamin fratris vestri, quòd ore meo vobis loquor. Annunciate patri meo omnem gloriam meã, quæ in Aegypto, & quæcunque vidistis, & festinantes deducite eum.) Postquam hæc omnia dixit, & satis eos consolatus est, & mandatum dedit, vt de rebus, & statu suo patrem certiorem redderent, statimq; adducerent, recidit in collum Beniamin fratris sui, & flevit: & ille rursum flevit super eo, & oscultatus est omnes fratres suos, & flevit super eos. Deniq; post tantum colloquium, & lachrymas, & consolationem, & consilium, ꝙ eis dedit, vix potuerunt cum eo loqui. *Post hęc enim,* inquit, *loquebantur ei. Hæc autem omnia inuulgata sunt, & celebrata in domo Pharaonis, & gauisus est, & omnes qui in domo eius.* Exhilarauit, inquit, omnes agnitio fratrũ Ioseph. (Et dixit Pharao Ioseph: Dic fratribus tuis, hoc facite, A
Implete, vehicula vestra frumento, & abite, & assumpto patre vestro redite ad me, & dabo vobis omnia bona Aegypti: tu autem manda, vt accipiant plaustra pueris, & vxoribus.) Vide & regem quomodo iam curam agit de reditu Iacob. (Et assumpto, inquit, patre vestro venite, & ne dimittatis oculis quicquam supellectilis, vestræ. Omnia enim bona Aegypti vestra erunt. Fecerunt autem sic filij Israel. Dedit autem Ioseph eis currus: iuxta mandatum regis, & omnibus quidem dedit binas stolas. Beniamin autem dedit trecentos aureos, & quinque stolas eximias, & patri suo misit similiter, & decem asinos ferentes de bonis Aegypti, & decem mulas ferẽtes panes in via. Quib. omnibus datis misit fratres suos, & profecti sunt: dixitque eis: Ne irascamini in via.) Vide mẽtẽ moribus optimis præditam: non solum ipse di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

se dimisit iram, & a criminibus liberauit, sed & ipsos admonet, ne irascantur in via, neque inter se de factis contendant. Nam cum steterunt mane apud Ioseph, dicebant inter se, Merito: in peccatis enim sumus propter fratrem nostrum, quia despeximus eius afflictionem, & exurgens Rubim dicebat: Non dixi vobis, ne iniuria afficiatis filium, & non exaudistis me? Multo magis verisimile erat, quod in via inter se rixaturi essent: propterea comprimens eorum iram, & contentionem mutuam, dicit: Ne irascimini in via, sed cogitate, quòd ego non habuerim pro crimine, quę in me admisistis, ipsi etiam vos beneuolentia vicissim prosequamini. Quis pro dignitate admiraretur viri huius virtutem, qui nouæ legis philosophiam magna adimpleuit diligentia? Et id quod Christus admonet discipulos? Diligite inimicos vestros, orate pro persequentibus vos: hoc ille & multo magis fecit. Neque enim solum tantam declarauit charitatem erga eos, qui se occidere volebant, quantum in eis erat: sed omnia facit, vt demonstraret eis, quod nihil in se peccarint. O sapientiæ excellentiam, ò beneuolentiæ coactuationem, & dilectionis dei largitatem. Nō vos, inquit, hæc mihi fecistis, sed dei erga me prouidentia hæc fieri fecit, vt mihi somniorum euētus concedatur. Ita in afflictionibus, & intentationibus esse, diuinæ prouidētiæ est, si sobrij simus, & bene nosmetipsos attendamus. Ne igitur in omnibus prosperitatem, & affluentiam inquiramus, sed & siue in prosperitate simus siue aduersitate similiter gratias offeramus domino, vt visa gratitudine nostra, largiorem suam erga nos declaret prouidentiam. Quod nobis oībus concedatur, gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Luc. 6. d

Homilia lxv.

VIdistis ex his, quæ heri dicta sunt dilectionem Ioseph, & inenarrabilem clementiam, quam erga fratres suos declarauit: non solum non faciendo memoriam eorum, quæ in se admiserant, sed & redituris ad parentem consulendo admonens, inter se iurgētur, sed dimissa omnīū ira, ne pacificè ambulent. Operæprecium est autem, & quæ sequuntur recensere, vt videamus, & horum ad patrem reditum, & descensum Iacob in Aegyptum: & quomodo eum reflorere fecerint ea, quæ de Ioseph cognouit, & quasi (vt sic dicam) de sene iuuenem reddiderint. Quis enim sermonem complecti posset voluptatem, in qua tunc fuerit cum disceret, Ioseph viuere, & in tanta dignitate cōstitutum? Inexpectata enim bona maiorem voluptatem afferre solent. Quem enim putabat ante tot annos fuisse a bestijs deuoratum, vt intellexit tenere imperium totius Aegypti, quomodo nō præ magnitudine gaudiorum mente excessit. Idem enim facere solet immodicum gaudium, quod excellens tristitia. Et videre licet multos effundere lachrymas præ gaudio immenso, alios etiam sæpe obstupescere quando fieti vident, quæ non expectauerant: & quos mortuos esse putabant, repente uiuos vident. Sed vt manifestior fiat sermo noster, audiamus lecta. [Et ascenderunt, inquit, ex Aegypto, & venerunt in terram Chanaan ad Iacob patrem suum, & annunciauerunt ei dicentes: Filius tuus Ioseph viuit, & ipse dominatur toti terræ Aegypti. Et excessit mente Iacob: nō enim credidit eis.) Vides id quod dicebam, & incredibile ei visum esse, quod de Ioseph annunciabatur? & merito. Qui enim tunc attulerant vestem sanguine hœdi inquinatam, & patri persuaserant, quod a bestijs esset deuoratus: nunc dicunt, quod viuat, & dominetur in tota Aegypto. Et turbata mente cogitabat apud se, quomodo rationi esset consentaneum. Nam si verum hoc quod prius dictum, quomodo hoc poterat credi? Si autem hoc credendum & verum, illud necessario fuerit mendacium. Turbauit autem eum maxime, quod a filijs antea audierat, & alia nunc ab ijsdem discere. Videntes igitur patris turbationem, & volentes ei pluribus argumentis persuadere, quod verum dicerent, locuti sunt ei omnia, quæ a Ioseph dicta erant, & quæcunque dixerat eis, & postea protulerunt plaustra, & dona, quæ a Ioseph missa erant. Vix faciebant fidem patri, nō esse mentita, quę illi dicebant. Nam videns plaustra, quæ missa erant, vt descenderent in Aegyptū, inquit: *Reexcitatus est* (inquit) *senex, decrepitus, terram spectans*. Quid est, reexcitatus est? Sicut ignis in ampulla, quando deficit olei alimonia, & iam extinguitur, si parū, quis olei infuderit, repente quod extingui putabatur, & clariorē emittit lucē; ita & senex ille præ tristitia iā extingui videbatur. Noluit. n. inquit, consolationem accipere dicens: Descendam lugens in infernum. Vbi autem cognouit quod viueret, & quod dominaretur in tota Aegypto, & vidit plaustra, reaccensus est, & iuuenis ex sene factus. Deposuit mœroris nebulam, dispulit cogitationum tempestatem, tranquillus postea fuit. Hæc autem omnia deus dispensabat, vt iustus horum laborū consolationem inueniret, & particeps fieret fœlicitatis pueri: & præterea, vt somnium impleretur id quod ipse interpretatus erat dicens: Num quid veniemus ego, & mater tua, & fratres tui, vt adoremus te? Et credidit dictis, atque factis, & dixit, inquit: [Magna mihi sunt, si adhuc viuit Ioseph, ibo igitur, & uidebo eum priusquam moriar. Magna sunt mihi inquit, & excedūt oēm cogitationē, & obscurāt omnem humanā lætitiā. Si adhuc filius meus Ioseph viuit, ibo & videbo eum. Festinemus igitur, vt eius colloquio potiar priusquam moriar. Nunc, inquit, iuuenis ille erexit mentem, & fugauit senectutis infirmitatē, & roborauit rationem. Quòd si, & colloqui contingat, perfectam lætitiam assequutus, moriar. Et nihil moratus senex itineri se accinxit, festinans, & vrgens, vt videret tam desideratum filium, & ante tot annos mortuum, & (vt putabat) factum cibum bestiarum, videre nunc regem Aegypti factum. [Et cum venisset ad fontē iuramenti, preces (quib. gratias agebat) obtulit domino, & sacrificauit sacrificium deo patris Isaac.] Hæc audientes, discamus qñ facturi, vel negociū aliquid cœpturi, vel peregrinationē suscepturi sumus, vt offeramus domino sacrificiū precum, & eius adiutorium inuocemus, & sic institutum aggrediamur, imitantes illorum iustorū pietatem sacrificauit sacrificium Deo patris sui Isaac. Hic discamus, quod vestigia patris sui sequutus sit, & hoc in cultu diuino declarauerit, sic, vt Isaac. Et quia suā gratitudinem prius per gratiarum actionē ostendit, statim subsecura sunt etiā ea, quæ supernæ gratiæ fuerunt. Nam quia videbat tantum itineris spatium, & cogitabat suam decrepitam ætatem, verebatur ne morte præoccupatus a colloquio, & aspectu filij destitueretur precatur dñm, vt tantā sibi vitæ mensuram concedat, vt perfecta voluptate fruatur, Sed vide, qūo bonus dominus multis argumentis iustum securum reddat. Dixit enim deus Israel in visione noctis: Iacob Iacob, ego sum Deus patrum tuotum, ne timeas descendere in Aegyptū. In magnā. n. gentē faciā te illic: ego descendā tecū, & reducā te in finē, & Ioseph imponet manus super oculos tuos. Vide qūo, ea quæ iustus ille desiderabat, ea illi deus pollicetur: imò & multa maiora. Liberalitate enim sua nostras petitiones transcendit, seruans solitam suam misericordiam. Ne timeas, inquit, descendere in Aegyptum. Quoniam anxius erat ob viæ: prolixitatem ideo dicit: Ne respicias ad infirmitatem senectutis in gentem enim magnam faciam te illic, & descēdam tecum in Aegyptum, ego te comitabor, & omnia tua prospera reddam, Aduerte quo modo verba humilitati nostræ attemperet. Quid hoc beatius fuerit, quam deum ipsum habere comitem itineris: Sequitur postea consolatio, qua plurimum indigebat senex. Et Ioseph, inquit, imponet manus super oculos tuos. Ille dilectus tuus, ipse te fouebit, & manus imponet super oculos tuos, Gaudens itaque, & totus securus iter ingredi cœpit. Cogita hic obsecro iustum, quàm iucundum fecerit iter, acceptis tam certis dei promissionibus, [Surrexit autem Iacob, & filij eius, & acceperunt omnem possessionē suā, & venerūt in Aegyptū. In sexaginta sex aīabus descēdit Iacob in Aeyptum, & Ioseph ac filij eius, qui nati sunt ei in Aegypto nomen erant, & ita cum Ioseph erant oēs aīæ septuagintaquinq;. Quare scriptura numerū tanta diligentia annotauit? Vt scire possimus, qūo dei prædictio impleta sit, dicens: In gentē magnam faciam te illic. Nā ex his septuagintaquinque animabus in sexcenta millia genus Israel propagatum est. Vidisti qūo non frustra, neque temere numerum eorum, qui in Aegyptum descēderunt, nos docuerit: sed vt scire possimus quam multi ex tam paucis facti sint, & diuinis promissionibus ne minus credamus. Nā quando cogitas, quòd post mortem Iacob, & Ioseph tanta machinatione vsus Aegyptiorum rex, vt numerū eorum minueret, & paruum faceret, ne in tantam propagaretur multitudinem nihil potuerit, sed magis, & magis creuerit populus: admirare, & stupesce misericordiam dei,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& quod non fit possibile cessare, quæ ipse arbitratus fuerit, etiam si infinita machinentur alij: Cæterum videamus contextū totum, vt scias, quō occurrerit Iacob. [Quū asit appropinquauit in terrā Aegypti, misit Iudam ante se ad Ioseph, vt significaret illi patris aduentum. Igitur Ioseph, vt didicit, iunxit currus, & ascendit in occursum patri. Et mox, atq; vidit eum, recidit in collum eius, & fleuit fletu multo.] Hoc erat, id quod initio dicebā, quod sæpe ingens voluptas profundere lachrymas facit. Recidit, inquit, in collum eius, & fleuit, fletu: non dixit hoc simpliciter, sed fletu magno. Statim enim in mentem sibi venerunt, quæ interim patri propter se acciderant, & cogitans tam prolixum intercessisse tempus, & quòd præter omnem expectationem, & ipse patrem, & pater se videret, fontes emisit lachrymarum: simul, & magnam declarans lætitiam, & gratias agens
K pro benefactis. Et dixit ad Ioseph: [Moriar nunc, quia vidi faciem tuam. Adhuc enim tu viuis.] Votorum, inquit, compos factus sum, assequutus sum, quod nunquam expectaui: euenerunt mihi, quæ nunquam sperata. Reliquum contentus sum vita. Vide enim quem desideraui, & sufficit mihi ad lætitiam omnem, vidisse, quod tu adhuc viuis, qui pridem mortuus, & a bestijs deuoratus es habitus. Paterna vox, & plena dilectione, satisq́ue affectionem animæ eius declarans. Dixit autem Ioseph fratribus suis: [Descendam, & annunciabo Pharaoni, quod fratres mei venerint, & sint pastores: Viri enim sunt armentarij, & secum adduxerunt pecora, & boues: Si igitur vocauerit vos Pharao, & dixerit: Quod est opus vestrum? dicite: Pecorum pastores sumus. Abominatio.n. Aegyptiorum est omnis opilio.] Vide prudentiam, & quale consilium ei det, non simpliciter, neq; fortuito hæc inducens, sed volens eos simul in maiori securitate, & abundantia agere, neq; commercium habere cum Aegyptijs. Nam, quia illi abominabantur, & contemnebant pastoritiam agentes vitam, vtpote ipsi disciplinis Aegyptiorum vacantes, pio
L pterea admonet studium suum prætexere, vt sic rationabili, & honesta occasione optima terræ portio eis segregetur, quo in summa tranquillitate, & abundantia viuere possint. [Et acceptis quinq; fratribus suis. Introduxit eos ad Pharaonem. Et interrogauit eos: Quod est opus vestrum? & dixerunt. Armentarij sumus, nunc igitur habitabimus in terra Gessem. Dixit autē Pharao: Si scis quos ex eis, qui sint viri potentes, constitue eos magistros meorum pecorum. Sicut consuluerat Ioseph, ita responsum dederunt fratres Pharaoni: & cō cessum est eis habitare in terra Gessem.] Cęterum Pharao declarans suam erga Ioseph beneuolentiam, dicit: Si nosti in eis, aliquos potentes, etiam meorum pecorū magistros constitue. *Introduxit autem, & patrem ad Pharaonem. Et dixit Pharao ad Iacob, Quod sunt anni dierum vitæ tuæ?* Quoniam vidit senem profundissimæ senectutis, quæ rit annorum numerum. *Et dixit Iacob: Dies annorum vitæ meæ, quibus peregrinus sum.* Vide quomodo omnes iusti in hac vita ita affecti sunt. Audies enim, & Dauid post hęc dicentem: Quia peregrinus ego sum, & aduena, hic dicit, Dies annorum vitæ meæ, M
quibus peregrinus sum. Propterea, & Paulus dicebat de iustis illis, quod confitebantur quasi peregrini, & aduenæ sint super c
terram. *Dies, inquit, annorum vitæ meæ, centum triginta anni, pauci, & mali fuerunt, & nō peruenerunt ad dies annorum vitæ patrum meorum.* Quibus diebus, inqt, peregrinus fui, pauci, & mali fuerunt. Significat hic annos seruitutis, quam sustinuit apud Labā, propter fugam, quam propter fratrem fecit: deinde post reditum ab eo loco, luctū quem tanto tēpore habuit, & propter mortem Ioseph, & alias miserias. Quantum enim timorem cum habuisse putas quando propter sororem Symeon, & Leui omnes ciuitatis viros occiderunt, & omnes, qui in Sychimis erant, captiuos duxerūt? Dicebat enim, & tunc, indicans animi angorem in quo erat: Inuidiosum me fecistis, ita, vt malus sim inter habitantes terram. Ego autem in paruo numero sum, & congregati super me, perdent me: & excul cabor, & ego, & domus mea. Propterea dicit: Pauci, & mali dies annorum vitæ meę. [Et Ioseph habitare fecit patrem suum, & fratres suos, & dedit possessionem in terra Aegypti in meliori terra, in terra Ramesse, sicut præceperat Pharao: & frumentum metiebatur Ioseph, & fratribus suis, & omni domui patris sui frumentum secundū corpus.] Hoc erat, quod dicebat fratribus, q̄ misit me deus añ vos, vt relinqueretur

retur vobis portio super terram, & quòd
A in vitam misit me Deus ante vos. Frumeta metiebatur eis secundum corpus. Quid est secundum corpus? quantum sufficiebat vnicuique. Mos enim est scripturæ aliquando ab anima totum hominem nominare, aliquando a corpore. Et sicut superius dicebat, in septuagintaquinque animabus descendit Iacob in Aegyptum: vt dicat septuagintaquinque viros & mulieres: sic & hic pro singulis hominibus. Et tota quidem Aegyptus & Chananæorum regio fame laborabant, ipsi autem prosperè agebant, habentes quasi ex fontibus profluentia frumenta. Frumentum enim, inquit, non erat in omni terra. Inualuit enim fames super modum. *Relicta est autem terra Aegypti & terra Chanaan præ fame.* Vide ineffabilem dei solicitudinem & prouidentiam: quomodo antea quam increscesceret fames, iustū in Aegypum deduxerit, ne quam sentirer angustiam, quę vētura erat in Chanaan. Et omnibus illuc decurrentibus. [Congregauit, inquit, Ioseph omnem pecuniam, tam eorum, qui erant in Aegypto, tam eorum, qui erant in Chanaan, & sic frumenta eis dispensauit. Et defecit postea pecunia. Importauit.n. omnem in domum Pharaonis. Venerunt
B autem Aegyptij omnes, & dicebāt: Da nobis panes: & cur morimur añ te? Defecit.n. pecunia.] Non sunt nobis, inquiunt, plures pecuniæ, vt emamus, & iō fame perimus. Ne igitur despicias nos, qui a fame, ita infestamur, sed prębe nobis panes, vt viuamus, & ne moriamur. *Dixit autem eis Ioseph: Afferte pecora vestra, & dabo vobis panes.* Si non suppetit vobis pecunia, inquit, accipio, & pecora. Defecit pecunia, afferte pecora vestra, & accipietis panes. [Adduxerūt autem pecora, & dedit eis prō equis, & ouibus, & bobus, & asinis, & aluit eos p pecoribus suis. Venerunt autem ad eum, & anno sequenti, & dixerunt ei: Ne forte pereamus, neq; pecunia nobis supperit, neq; pecora: omnia.n. apud te dñm nostrum sunt, nihil.n. nobis aliud relictum est, quā proprium corpus, & terra nostra: vt igitur non pereamus, posside nos, & terram nostram pro panibus, & erimus etiam nos, & terra nostra pueri Pharaonis: & da semen, vt seminemus, & viuamus, & terra non redigatur in solitudinem.] Seipsos in seruitutem subiecerunt, & terram vendiderūt, ita, vt ali possint: tanta famis necessitas facta est. *Et possedit Ioseph terram Aegyptiorum Pharaoni. Vendiderunt enim tam fame coacti.* C
Et facta est terra Pharaonis, & populum sibi in seruos subiecit ab extremis finibus Aegypti, vsque ad extremos: excepta terra sacerdotum. Illis enim dedit Pharao certas donationes, & comederunt, & propter ea non vendiderunt terram suam. Vide quantus intellectus, & quanta sapientia Ioseph fuerit. Illos neque famem experiri permisit, & omnem terram acquisiuit Pharaoni. Postquā autem Aegyptij omnes in seruitutem fuerunt subiecti vide (obsecro) hic iterum eximiam diligentiam, & prouidētiam, quam erga illos habet. Dixit enim Aegyptijs, Ecce possideo vos, & terram vestram Pharaoni. Accipite igitur vobis semen, & semina te terram, & si fuerint prouentus, date quintam partem Pharaoni. Quatuor autem partes erunt vestræ in semen terræ, & in cibum vobis, & toti domui vestræ. Magna liberalitas, ingens prouidentia, ineffabilis solicitudo. Ideo, & illi experti beneficia, dicunt: [Saluasti nos, inuenimus enim gratiam coram domino nostro, & erimus serui Pharaonis.] Vidisti liberalitatem? Nam, quia vidit eos constrictos nimia penuria, cogitans quantum laborem, & ærumnositatem sustinere cogantur colendo terram, dicit: Semen vobis ego suppeditabo, vos autem omnem aliam curam exhibete. Et si fuerint vobis prouentus dabitis partem vnam, quatuor autem D
vestræ erunt, & merces laborum, & alimoniæ sumptus. Hoc autem mandatum posuit eis Ioseph, vt ita tributum penderēt Sacerdotum dignitas.
Pharaoni, excepta sola sacerdotum terra. Audiant, qui nunc viuunt, quantam olim sacerdotum idolorum curam habuerint, & discant, vt vel saltem parem habeant honorem his quibus omnium dei ministerium creditū, & sacerdotio insigniti sunt. Si enim errantes illi, & tantam idolorum curam habentes, quia ex hoc putabant idola magis coli, si ita eorum ministros colerent: quanta condemnatione digni, qui nunc imminuunt, quod ad illorum spectat cultum? An nescitis, quod honor ad deum ipsum pertinet? Ne igitur respicias eum, cui honor confertur. Non enim prōpter illum debes, quod tuum est facere, sed propter illum cuius sacerdos est, vt, & ab illo rettributiones vbertim accipias.

Mat.25 d
Mat.10 d

pias. Propter quod & dicebat: Qui fecerit vni horũ, & mihi fecit: & qui accipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem & prophetæ accipiet. Num à dignitate vel vilitate ministrorum tibi retribuet dominus? Ob alacritatem tuam vel coronat, vel
E condemnat. Et sicut honor qui propter ipsum impenditur, multum parit fiduciæ (propria enim sibi facit deus, quæ in seruos suos collocantur) ita & illorum contemptus multam è supernis pœnam nobis deferet. Igitur sicut suũ esse honorem, ita & contemptũ dicit: id quod scientes, nunquam negligamus cultum, qui sacerdotibus dei debetur. Et hæc dico, non tantam illorum rationem habens, quantam vestræ charitatis, cupiens vos in omnibus lucrifacere. Quid enim? tantum das, quantum accipis à domino? Quantum autem cultum affers? Attamen & pro illo vili, & in eum qui in præsenti vita simul dissoluitur, immortales accipies mercedes, & ineffabilia bona. Hæc mẽte versemus, & properemus ad eorum obsequia, non attendentes sumptum, sed lucrum, & accessionem quæ inde nascuntur. Nam si videtes viri alicuius seculari dignitate insignis familiarẽ, operam damus vt quantũ possibile est illi præ
F stemus obsequium, cogitantes quòd quæ illi fiunt, eius domino accedant: & quòd ille familiaris, vbi significarit patrono suo, maiorem nobis apud eum fauorem conciliet: multo magis hoc erit apud vniuersorum dominum. Nam siquis in vulgarẽ alicuem & abiectum, benignitatem & compassionem aliquã declararit: dominus quæ fiunt sibi propria faciens, promittit se in regnum introducturum eos qui aliquid
Mat.25 c boni illi fecerint, & dicturũ: Venite benedicti patris mei, qa esuriui, & dedistis mihi quod comederem: multo magis eos, qui propter deum affliguntur, & sacerdotio insigniti sunt, si quis obseruauerit non solũ parem assequetur retributionem, sed multipliciter maiorem, misericorde deo ex abundantia misericordiæ semper ea quæ à nobis fiunt, vincente. Ne igitur simus deteriores infidelibus, qui propter idolorum errorem adhuc tantum cultum exhibent illorum famulis: sed quantum distat error & veritas, tãtum distant, & illorum, & dei sacerdotes. Tam excellentem igitur, & honorẽ impendere debemus, vt multo plures è supernis, nobis retributiones accrescant.

Habitauit autem Iacob in Aegypto, & auctus est, & multiplicatus valde. Erat enim, & hęc promissio dei ei facta. Faciam te illic in gentem magnam. *Et superuixit Iacob decem & septem annis. Et facti sunt dies Iacob centũ quadraginta septem.* Propterea deus dimensus est ei hoc tempus vitæ, vt consolatione magna accepta hinc migraret. Verũ si vultis vt non multitudine dictorum memo- G
riam vestram obruamus, quæ reliqua sunt reseruabimus, & finẽ sermonis faciemus. Vestram autem charitatem hoc rogauerimus, vt diligenter his quæ dicuntur intendatis, & ipsa perpetuæ memoriæ commendetis, continuoq; in mente vestra versantes, & cogitantes quantam patientiam iusti sustinuerint, quamq; longanimitatem, & fidem in promissionibus dei habuerint, nõ animo fluctuãtes propter ea quæ post promissiones eueniebant: sed fidentes eius qui promiserat virturi, & propterea probati fuerint. Ecce.n. & iustus ille Ioseph um, postquàm tot annis luxit, quasi mortuum, vidit regnum Aegypti tenere. Et admirabilis Ioseph, post seruitutem, post carcerem, post alia omnia quæ sustinuit, principatũ totius regionis suscepit. Et si accedere volumus ad eas quæ in sacra historia continentur historias, inueniemus omnes virtute prędditos per tentationes ingressos, & sic magnam à deo assequutos gratiam: quam si & nos conciliare nobis volumus, ne simus tristes in tentationibus, ne grauatim feramus quæ nobis obueniunt: sed magis gaudeamus & lætemur, scientes quod hac ratione potissimũ diuina prouidẽtia fruamur, si cum gratiarum actione omnia fer- H
re meditemur. Vt omnes nos, & præsentẽ vitam in virtutibus transigamus, & futura cõsequamur bona, concedat nobis per misericordiam, & gratiam suam dominus noster Iesus Christus, cui cũ patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, honor nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia. lxvi.

AGe & hodie finem imponamus narrationi, & historiæ Iacob, & videamus quænam sint illa, quæ iam moriturus disponat, & ordinet. Verũ nullus ad præsentium rerum statum spectet, ac talia exigat ab his qui tunc fuerunt iusti, qualia nunc in vita sapientiæ studiosa præstare conuenit, sed secundum tempora, & res iudicet. Hæc autem dicta opera prius dixerim, propter

propter ea, quę de patriarcha Ioseph dicentur. Qualia autem sint audiamus. [Appropinquauerunt autem dies Israel, vt turbaretur, & vocauit filium suum Ioseph, & dixit ei: Si inueni gratiam apud te suppone manum tuam subter femur meum, & facies mecum misericordiam, & veritatẽ, vt non sepeliar ego in Aegypto, sed dormiam cum patribus meis: & auferas me ex
I Aegypto, & sepelias me in sepulchro eorum. Ille autem dixit: Faciam secundum verbum. Dixit autem: Iura mihi, & iurauit ei, & adorauit Israel ad fastigium virgæ suæ.] Multi abiectioris animi, quando a nobis admonentur ne magnam curam sepulturæ habeant, neque rem multo studio dignam arbitrentur, ab aliena terra in suam patriam mortuorum reliquias reduci: hanc nobis prætexunt historiam, dicentes, etiam patriarcham huius rei tantam fecisse curam. Verum primum quidem, sicut dixi, cogitare oportet, quod non tanta tũc exigebatur philosophia, quanta ab his, qui nunc viuunt: deinde, quòd & patriarcha hoc non simpliciter voluerit fieri, sed spem bonam illam pollicens, quòd & sui, vel sero aliquando redituri essent in terram pro
Ge. 50. d missionis. Et quòd ob hanc causam hoc præceperit, manifestius nos docet illius puer, dicens: Visitando visitabit vos deus, & simul feretis ossa mea hinc. Qui enim oculis fidei futura præuidebant, audi illum iam vocare mortem suam dormitionem: dicit enim. Dormiam cum patribus meis. Propterea, & Paulus dicebat: Iuxta
He. 11. c fidem mortui sunt hi omnes, non accepta promissione: sed procul eam viderunt, & salutarunt, quomodo? oculis fidei futura videbant. Nullus igitur putet hoc pusillaK nimitatis esse testamentum, sed a tempore, & a præuidendo futurum reditum, omni culpa excusset iustum. Nam, quæ ad sapientiorem vitam attinent, post aduentum Christi aucta sunt. Merito, quis reprehenderit eum cui talia sunt curæ. Ne dicat, quis miserum in alieno solo vitam finientem, neque eum, qui in solitudine ex hac vita decedit. Neque enim ille dignus, vt miser dicatur: sed qui in peccatis mortuus est, etiam super lectum, etiam si præsentibus amicis omnibus spiritum exhalet. Et ne mihi frigida illa verba, ridiculaque, & insipientiæ plena dicat aliquis, quòd ille cane vilius est mortuus, nullo familiarium præsente, neque sepulturæ, & funus ei contigerunt: sed collectitia stipe iusta facta sunt. Non est hoc, ò homo, cane ignominiosius mortuum esse. Quod enim ille damni sensit? sed si caret virtutis amictu se tegente. Nam, quòd hoc non offendat iustum virtute præditum, disce: quia plerique iustorum, prophetas dico, & Apostolos, vbi siti sint, paucis exceptis, ignoramus. Et alij quidem capite truncati, alij lapidati, mortui sunt, & alij innumeris, & varijs pœnis seipsos exposuerunt propter pietatem, omnes propter Christũ martyres facti sunt: & nullus de illis dicere ausus fuerit, quòd ignominiosa sit eorum mors: sed sequetur diuinam scripturam, dicentem: Preciosa in conspectu do- Ps. 115. a
mini mors sanctorum eius. Et sicut mortem sanctorum preciosam vocauit, audi quomodo, & mortem peccatorum malam vocet. Mors enim inquit peccatorum ma- Ps. 33. d
la. Atque etiamsi domi suæ moriantur, & muliere, & filijs præsentibus, & familiaribus, & notis adstantibus: virtute autem careant, mala horum mors est. Sic etsi in aliena terra, etsi super pauimentum, quis iacens: & quid dico, si in aliena? etiamsi in latrones incidat, etiamsi a bestijs deuoretur, virtute autem præditus sit, preciosa eius mors erit. Dic enim obsecro, Zachariæ Mat. 14.
filius nonne decollatus est? Stephanus au a &
tem primus martyrij corona redimitus, Mar. 6.
nonne lapidatus vitam finijt? Paulus au- c
tem, & Petrus, nonne ille quidem capite Act. 7. g
truncatus, hic autem modo contrario, quam Dominus crucifixus, ita hac vita excessit? Nonne propter hoc magis in toto mundo celebrantur, & prædicantur? Hæc autem omnia cogitantes, neq; eos, qui in aliena terra moriuntur, miseros dicamus: neq; domi suæ morientes beatos prædice- M
mus: sed diuinæ scripturæ canonem sequẽtes, & claros virtutibus hinc migrãtes beatos dicamus: & eos, qui in peccatis moriũtur miseros prædicemus. Sicut enim, qui virtute præditus in meliorem vitam transijt, accipiẽs laborum suorum præmia: ita, & qui ea caret initia, & præambula suppliciorum iam accipit, & ab ipso factorum pœnæ exigũtur malis incurrabilibus prorsus obnoxio. Ideo oportet hæc cogitantes virtutum habere curam, & in præsenti vita quasi in palæstra certare, vt cum solutum fuerit theatrũ, splendida redimiri co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rona quęamus, ne ſtultè pœnitentes inue
niamur: Quandiu: n. durat certamen, poſ
bile eſt (ſi voluerimus, & deſidiam excute
re, & virtutem exercere) metam, & propo
ſitam aſſequi coronam, Cæternm, ſi vide
tur, redeamus ad ſermonis ſeriem. Nam
poſtquam commiſit filio de ſepultura, &
dixit Ioſeph: [Ego faciam iuxta verbum
tuum. Deinde addit, Iura mihi, & iu
rauit ei. Adorauit, inquit, Iſrael ad faſti
gium virgæ illius.] Vide ſenem, decrepi
tum, patriarcham, adoratione honorem
Ioſeph declarare, & reipſa implere viſio
nis euentum. Quando. n. narrauit Ioſeph
viſionem: dixit, inquit, Nunquid ego, &
mater tua veniemus, & adorabimus te ſu
per terram? Sed ſorte dixerit aliquis. Et
A quo impletum ſomnium in matre, quæ iã
ante defuncta erat, & filium nõ adorauit?
Gen. 2. Perpetuus ſcripturæ mos eſt, a magis prin
cipali totum ſignificare. Quũ igitur caput
mulieris vir (erunt. n. inquit, duo in carnẽ
vnam) cum adorauit caput, manifeſtum, ꝙ
corpus totum hac ratione attigit. Multo
magis illa, niſi ex hac vita prærepta fuiſſet,
hoc feciſſet. Et adorauit, inquit, ad faſtigiũ
He. 11. virgæ eius. Propterea, & Paulus dicebat: Fi
d de Iacob moriens ſingulos filios Ioſeph be
nedixit, & adorauit faſtigium illius. Vides
Ca. 48. quod iſtucipſum fides faciebat, præuidens
futurum, quod regij generis futurus eſſet
is, qui ex ſemine illius natus. [Itaq; cum
imperaſſet quæcunq; volebat puero, non
multo poſt, vt didicit Ioſeph, quod ægrota
ret pater ſuus, & iam in foribus eſſet mors:
quia appropinquauerãt dies mortis illius,
acceptis duobus filij ſuis, venit ad Iacob.
Annunciatum eſt autem hoc Iacob, & cor
roboratus Iſrael ſeder ſuper lectum.] Vides
qũo amor erga filios ſenẽ firmabat, & ala
critas vincebat infirmitatem? Audita. n. il
lius pñtia, ſedit ſup lectũ. Et, vt vidit illũ,
paternã dilectionem ei exhibet. Et qa mo
B riturus erat, benedictione ſua firmat pue
ros, maximas has facultates relinquens, &
diuitias, quæ nunq̃ abſumi poterant. Et vi
de qũo incipit. Primũ narrat beneuolẽtiã,
quæ ſibi a deo facta erat, & tũc benedictio
nes in filios facit, & dicit: *Deus meus appa
ruit mihi in Luza, in terra Chanaan: & benedi
xit mihi, & dixit mihi: Ego creſcere te faciam, et
multiplicabo te, & faciam te in congregationem
gentium, & dabo tibi terram hanc, et ſemini tuo
poſt te in poſſeſſionem æternam.* Pronuncia
uit mihi, inquit, deus qñ in Luza à me vi
ſus eſt, in tñ ſe multiplicaturum ſemen
meum, vt congregationes gentium fiãt ex
eo. Et terram mihi, & ſemini meo, ſe datu
rum promiſit. *Nunc igitur duo illi filii, qui na
ti ſunt tibi in Aegypto, mei ſunt: Ephraim, &
Manaſſes: ſicut Rubim, & Symeon erunt mei.*
Hos, inquit, quos habuiſti ante aduẽtum
meum, ego in meorum filiorum numerũ
allegam, & his, qui ex me nati ſunt ſimilẽ
a me benedictionem accipient. Quoſcũq;
autem poſtea genueris, ij tui erũt: in noĩe
fratrum ſuorum vocabũtur in illorum ſor
tibus. Scias autem, quod, & mater tua Ra
chel in Bethlehẽ mortua eſt, & defodi eã C
in via Hippodromi. *Et vidit duos filios Io
ſeph, dixit: Qui ſunt hi? Ille aũt: Filii mei, quos
dedit mihi deus. Et dixit Iacob: Adhuc mihi eos,
vt benedicã eos. Et appropinquare eos illi fecit.
Et oſculatus eſt eos, & amplexatus eſt eos.* Vi
de obſecro, ſenem qũo feſtinat, & vrget, vt
benedicat filios Ioſeph. Et appropinquare
eos fecit illi, & dixit ad Ioſeph: *Ecce facie
tua non ſum priuatus, & ecce monſtrauit mihi
deus ſemen tuum.* Magna mihi, inquit, præ
ſtitit dei miſericordia, & plura quam expe
ctaui. Non. n. ſolũ non ſum priuatus, facie
tua, ſed ecce etiam vidi eos, qui ex te nati
ſunt. [Et eduxit eos Ioſeph a genibus, &
adorauerunt eũ ſuper faciẽ, ſuper terram.]
Vide qũo, & pueros ſtatim ab initio debi
tũ ſeni honorẽ reddere docuit. Et Ioſeph,
inquit, ſcdm dignitatem primogenituræ
adduxit Manaſſen, & tunc Ephraim. Vide
obſecro, hic iuſtum corporis oculos præ ſe
nectute nunc infirmos habere. Grauati. n.
erant oculi eius præ ſenio, & non poterãt
videre: valebat aũt oculis mẽtis, & fide præ
uidebat futura. Neq; n. tulit Ioſephũ, ſed
mutatis manibus benedicens, dignitatem
iuniori cõtulit, pferens Manaſſi Ephraim,
& dixit: *Deus cui bene placuerunt patres mei.*
Attende modeſtiam Iacob, vide animam
piam, & religioſam: non audebat dicere:
Deus cui bene placui, ſed quid? Cui bene
placuerunt patres mei. Vidiſti animã gra
tã? quanuis paulo antea narrãs dicebat: In D
Luza apparuit mihi, & promiſit daturum
ſe mihi, & ſemini meo oẽm terram, & in
congregatione gentium facturum ſemen
meum: & tam euidentia habens indicia di
uinæ erga ſe beneuolentiæ, adhuc tamen
humiliatam habuit mentẽ. Et dicit. Deus
cui bene placuerunt patres mei coram ip
ſo,

ſo, Abrahã & Iſaac. Deinde iterũ. *Qui paſcit me a iuuentute mea.* Accipe, & ex hoc ex
hoc excellentem eius gratitudinem. Non
dicit propriam virtutem, ſed ea, quæ ſibi a
deo fuerunt facta. Qui paſcit me de vtero
matris meæ a iuuentute mea, vſq; in diem
hanc. Ipſe. n. inquit, eſt. Ipſe. n. eſt, qui ab
initio vſq; ad præſens tes meas diſpenſa
uit, & moderatus eſt. Ita, & prius dicebat:
In virga mea hac tranſiui Iordanem, & ec
ce factus ſum in duo caſtra. Et nunc iterũ
alijs verbis dicit: [Qui paſcit me in iuuẽ
tute mea, vſq; in diem hunc angelus, qui li
berauit me de omnibus malis.] Gratę ani
mæ ac piæ, & bene memoris beneficiorũ
dei verba: Ille, inquit, cui patres mei bene
placuerunt, qui me a iuuentute mea, vſq; E
in præſentẽ diem educauit, qui me ab ini
tio ab omnibus malis liberauit, qui tantã
erga declarauit prouidentiam, [Ipſe be
nedicat hos pueros: & inuocetur in eis no
men meum, & nomen patrum meorum,
Abrahã, & Iſaac, & multiplicẽtur in multi
tudinem magnam ſuper terram.] Vidiſti
ſimul, & intelligentiã, & modeſtiam? Intel
ligentiam quidem, quia fidei oculis præui
dens, Ephraim prętulit Manaſſi: Modeſtiã
vero, quia nuſquã ſuæ virtutis memoriam
facit: ſed ex probata patrum vita, & ex be
neficijs in ſe collatis filios benedicit. Verũ
Iacob præuidẽs futura, ita illos benedixit.
[Ioſeph vero videns iuniorem prælatũ ſe
niori, graue, & indignũ eſſe putans, dicit:
Hic eſt primogenitus, pone manum ſuper
caput eius: & noluit, ſed dixit: Scio fili,
ſcio: & hic erit in populum, & exaltabitur:
ſed frater eius iunior maior eo erit, & ſe
men eius erit in multitudinẽ gẽtium.] Ne
putes me, inquit, ſimplici quodam euentu
hoc feciſſe, vel per ignorantiã. Scio. n. & p
uidens futura ita ei benedictionẽ faciam.
Nam licet natura dignitatẽ habeat Manaſ
ſes, ſed iuuenis ille maior eo erit, & ſemen
eius in multitudinẽ gentium. Hoc autẽ to
F tum factum eſt, quia huic regnum demon
ſtrabatur, ppea prædicens futura, ſic eum
benedicit. Et benedixit eos, dicens, [In vo
bis benedicetur Iſrael per dicentes: Faciat
te deus ſicut Ephraim, & Manaſſe. Et po
ſuit Ephraim ante Manaſſen.] Ita, inqt,
ambo erunt glorioſi, vt oẽs, qui precantur,
iuxta illorũ pcentur gloriã: attamen prior
erit Ephraim Manaſſe. Vide qũo gratia
dei prædicit futura, & prophetico afflatus
ſpiritu, pueris Ioſeph benedixerit: & quod
tantis tpibus ab erat, tanq̃ præſens, & ante
oculos ſitũ viderit. Hoc. n. mõ ſe hẽt pro
phetia. Nã ſicut oculi corporales nihil am
plius præter, q̃ viſibilia ſpectare poſſunt:
ita, & oculi fidei non, quæ videnẽ ſpectãt,
ſed illa vident, q̃ multo poſt futura ſunt. Et
hoc manifeſtius ſcietis ex benedictionib.
quas ſuis filijs dat. Cæterum ne longũ ſer
monẽ faciamus, multoq; vos oneremus la
bore, contenti dictis in ſequentẽ ſermonẽ
reſeruabimus filiorum eius benedictionẽ.
Illud tñ obſecrauerim veſtram charitatẽ,
vt imitemini iuſtum hunc, & tales hæredi
tates filijs veſtris relinquatis, q̃ a nullo vn
quam damnũ accipere poſſint. Diuitiæ. n.
ſæpe etiam accipientibus perniciem pepe
rerũt, & inſidias, & multa pericula: hic au
tem nihil talium ſuſpicari poterit vnquã.
Theſaurus. n. eſt, qui nunquam valet con
ſumi. Theſaurus non hominum dolis, nec
latronum inſidijs, non famulorum mali
cia, non alio quopiam imminui valens, G
perpetuo manet: ſpiritualis. n. eſt, humanis
nõ cedens inſidijs, ſed cum his, qui illum
accipiunt, & ſobrij eſſe volunt ac prudentes, in futuram vitam migrabit, & eis æter
na præparabit tabernacula. Ne igitur ope
ram noſtram in colligendas opes collocemus, quas relinquamus filijs: ſed docea
mus eos virtutẽ, & benedictionem dei illis
imprecemur. Iſtę maximæ ſunt facultates.
Iſtæ ſunt ineffabiles diuitiæ, quæ non ab
ſumuntur, q̃ quotidie ſubſtantiã noſtram
augent. Nihil. n. virtuti par, nihil virtute
potentius: etiamſi mihi dicas eum, qui re
gnum habet, ac diadema gerit: niſi hãc ha
beat, quouis pãniculoſo paupere miſerior
erit. Quid. n. illi prodeſſe poterit purpura,
qui virtutẽ ſua deſidia perdit? Nũquid dñs
externas dignitates ſpectat? nũquid perſo
narum gloria permouetur? Vnum eſt illic
quod quæritur. Nam, vt qui per operatio
nem virtutum apertas inuenire poteſt ia
nuas fiducię in Chriſtum: ita, qui nihil fi
duciæ hinc deſert, inter ignominioſos, &
deſperãtes locum habebit. Hoc igitur om
nes conſideremus, & noſtros filios docea- H
mus, vt virtutem rebus omnibus præferãt,
nihilque faciant pecuniarum abundan
tiam. Hæc enim hæc eſt, quæ virtuti pluri
mum obſtat: quandoquidem neſciunt pe
cunijs vti iuuenes, vt oportet. Et ſicut
pueri ſæpe quando cultellos, & gla

dios arripiunt, eo quod nesciunt bene illis vti, periclitatur(vnde matres non permittunt illis eos impunè attingere). Ita profectò & iuuenes, qui pecuniarum abundantiam susceperint, cum nolunt ei bene vti, in periculum certum se præcipitant, sarcinam peccatorum sibi inde colligentes. Nascuntur enim inde luxus, delitiæ, & absurdæ voluptates. Non simpliciter de pecuniis dixerim, sed ideo quia receptis nesciunt illi rectè vti. Propterea & sapiens quidam dicebat: Bonæ diuitiæ, cui non est peccatum. Quia & Abraham diues erat, & Iob diues erat, & non solum nihil damni eis accidit à diuitiis, sed & magis probati fuerunt. Quare? quia non in vsum suũ tantum has possidebant, sed vt eis iuuarent etiam alios, quorum succurrerent inopiæ,
Iob.19. b & esset domus sua aperta omnibus. Audi enim vnum eorum dicentem. Si aũt egressus est quis de domo mea, sinu vacuo? Cæterum, & impotentes viribus, siquando indigebant, subsidio non priuabantur. Et
Ibidem. non solum ministerium indigentibus exhibebat opibus, sed & solicitudinem eorũ gerebat. Et erat, inquit pes, claudis, oculis cæcis, & è medio dentium eripui rapinam. Vides illum & curam agere eorum qui iniuria afficiuntur, & pro inutilibus membris omnia fieri? Hunc omnes oportet imitari: hunc, inquam, qui ante legem fuit, & ante gratiam tam bene moratam vitam gessit: idque cum nec præceprorem habuerit, neque progenitores virtute præditos, sed à semetipso à sententia recta in bonam hanc vitam prodierit. Vnusquisq; nostrum in natura sua habet insitam sciẽtiam virtutis: & nisi quis eam voluerit per suam perdere generositatem, nunquã ea priuabitur. Vtinam autem eam omnes nos eligamus, & cum diligentia exerceamus, ita vt bona quæ diligentibus illum promissa sunt consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & sancto spititu sit gloria, imperiũ, honor nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Homilia. lxvii.

PRidem pollicebamur finem nos imposituros historiæ Iacob, sermoneque prolixius se extendente, ad finẽ quod promittebamus perducere non valuimus. I-
K deo volo quæ pridem relicta fuerunt in medium proponere, vt sic nunc, si Deus dederit, finem imponamus. Operæprẽcium autem primum vestram commonefacere charitatem, & ostendere vbi sermonem nu per missum fecerimus: Scitis vtique, & memores estis, quod cum Iacob benedictu rus esset filios Ioseph, Ephræm Manassi præposuerit, idque etiam patre eius non probante: cui & dixit: Scio fili, verumtamen & hic erit in populum, & hic exaltabitur: sed frater eius iunior maior eo erit in multitudinem gentium: & benedixit eos in die illa, dicens: In vobis benedicetur Israel per dicentes: Faciat te Deus sicut Ephræm & Manassen. Et hucusque processimus, & ne sermonum nimietate vestram obrueremus memoriam, cessauimus à doctrina: sed si videtur, hodie sequentia videamus. Dixit autem Israel Ioseph. *Ecce ego morior, & erit Deus uobiscum, & reducet uos Deus ex terra hac in terram patrum uestrorum. Ego autem do tibi Sycima electa præ fratribus tuis, quæ accepi in gladio meo & arcu.* Postquam filios benedixit, & L
futura præuidens, iuniorem præposuit seniori: volens persuadere Iosepho, quod nõ simpliciter, neque temerè hoc fecisset, sed prædicens futura prædicit ei & suam mortem, & quòd rediturí sint ex aliena terra in Chanaan, in terram patrum suorum: & bonam eis spem auget, ita vt expectatione alleuientur. Nam spes bona, huius vitæ labores semper imminuit. Et monstrãs etiam tempore mortis, quam dilectionem erga Ioseph habebat, dicit ei: Ego autem do tibi Sycima electa præ fratribus tuis: quasi per hoc declarans, Hoc omnino erit, & iuxta meam prædictionem redibitis, & in hæreditatem possidebitis terram patrum vestrorum. Quia & Sycimorum ciuitatem tibi do hæreditatem electam præ fratribus tuis, quã accepi de manu Amorrhæorum in gladio meo & arcu. Quidnã hoc est? Quæ à Symeone & Leui facta, in personam propriam transfert: & propter hoc dicit, Quæ accepi in gladio meo, & arcu. Sed hic opportunè quęsierit quispiam: Et quare hoc facinus suum facit, cum postea testaturus accusatione clarè scripta eos arguat? num secum pugnat iustus? monstrans mansuetudinẽ mẽtis suæ, & quòd præter suæ mentis sententiam hoc factum sit. Non solum enim nõ probat factum, sed & arguit: propterea volens monstrare suam erga Ioseph dilectionem, M
ei con-

cedit Sycima, & dicit: Quæ accepi in gladio meo & arcu. Nam licet illorum fuerit opus, in sua tamen potestate positum erat. Si enim filiorum dominus pater, multo magis eorum, quæ a filijs possidentur: si autem dominus, & cui volebat dare poterat. Itaque declarare volens suam erga Ioseph beneuolentiam, non solum Ephraim, & Manassem benedixit, sed & Sycimam electam hæreditatem relinquit
Ca. 49. filio. [Et vocauit, inquit, filios suos, & dixit: Congregemini, vt annunciem vobis, quid euẽturum sit vobis in nouissimis diebus. Congregemini, & audite Israel patrẽ vestrum.] Vide iusti intelligentiam, quia præsciebat mortis tẽpus, vocauit filios suos ad se, & dicit: Congregemini, vt vobis iam prædicam, quid vobis euenturum sit in vltimis diebus. Congregemini, & audite Israel patrem vestrum. Venite, inquit, & discite a me, non præterita, non quæ post paruum tempus euentura, sed quod accidet in vltimis diebus. Et hæc vobis non a memetipso annuncio, sed afflatus a spiritu: & idcirco, quæ multis postea generationib. contingent, prædico. Etenim è vita hac migraturus, volo vnicuiq; vestrum, quasi in titulo, & columna ærea, memoriam insculpere. Considera autem iustum, qũo congrega
A tis pueris, natiuitatis seruato ordine, vnicuiq; cõgruam det vel maledictionem, vel benedictionem: & in hoc monstrans suæ virtutis eminentiam, incipiat a primo. *Ruben*, inqt, *primogenitus, fortitudo mea, & principium filiorum meorum. Durus ad ferendum, durus, & peruicax.* Vide quanta sapientia iusti. Volens. n. accusationem magis intendi; prius dixit priuilegia ei a natura concessa, & dignitatem quam tenebat, quod principium filiorum, & primogenituræ honore clarus sit: & postea voluntatis peccata illius quasi in ænea columna inscribit: monstrãs quod nihil proderint nobis ea, quæ a natura insunt, nisi & voluntatis bona opera sequantur: hęc enim sunt, quæ & laudem habent, & vitium. Durus, inquit, ad ferendum: durus & peruicax. Naturæ, inquit, dignitatem tibi datam amisisti propria tua temeritate. Deinde & speciem peccati bene scriptam reliquit, ita vt illum ita esse redargutum, & posteris magna sit eruditione similia attentent. *Contumelia affecisti, sicut aqua non efferuescas. Ascendisti enim*, inquit, *super lectum patris tui: tunc polluisti stratum quod ascendisti.* Significat concubitum eius cum Baila. Vide quomodo per sapientiam a spiritu sancto sibi datam, prius di- B
xit id quod postea Moses inter leges recen Leu.18.
siturus erat, non licere cum eadem muliere patrem, & filium rem habere. Et nunc b
ob hoc ipsum filium corripit, & sic prohibet. Polluisti, inquit, stratum, & ascendisti super lectum patris tui. Rem peruersam fecisti. Propter hoc quod ita contumelia me affecisti: sicut aqua non efferuescas. Inutilis erit, inquit, ille conatus tuus; quod neque patrem reueritus polluere eius lectum ausus fuisti. Vt igitur nunc in sequentibus generationibus talia nemo imitemur, reprehensionem spiritus sancti ordinauit, vt literis commendentur hæc accusatio, & omnes qui audiant eruditantur, sciantq; manifeste, quod nihil prosit dignitas naturæ concessa, nisi & voluntatis accedant ornamenta. Deinde quia satis traduxerat nefarium hoc opus, venit ad Symeonem & Leui. *Compleuerunt*, inquit, *iniustitiam ex voluntate sua.* Contentio sua, quam propter sororem suam declararunt, eos impulit. Deinde declarans, quòd se ignaro rem fecerint dicit: *In consilium eorũ non veniat anima mea, & in cœtu eorum non firmentur iecora mea.* C
Absit, inquit, vt communicem eorum sententiæ, & obsequar eis in his, quæ iniuste egerunt. *Quia in furore suo occiderunt homines.* Irrationabilis, inquit, fuit eorum indignatio. Nã licet peccarat Sychen, attamen non oportebat tantam stragem facere, & omnes perdere. *Et in concupiscentia sua subnerauerunt taurum.* Filium Emmor hic significat: Nam quia in florenti ætate erat, taurum eum nominauit. Deinde, vt dixit, quæ fecerant, etiam maledictionem apponit, & dicit: *Maledictus furor, & impostura eorum, quia peruicax & ira eorum, quia obdurata est.* Dolum significat, quo illos circumuenerunt. Peruicax (dicit) furor eorum, temerarius, impetuosus, ratione carens. Et ira eorum, quia obdurata est. Quãdo enim Sycimitæ putauerunt eos sibi valde amicos, tunc graui ira, & bello eos oppresserunt. Et dicto eorum peccaro, dicit, & supplicium quod luituri erant. *Partiar eos in Iacob, & dispergam eos in Israel.* Vbique, inquit, dispersi erunt, vt istucipsum manifestum fiat, quod propter facinus commissum hoc illi passi fuerint. *Iuda te laudabunt fratres tui.* Benedictio quæ Iudæ data, mystica

Universidad de Deusto
Biblioteca

stica est, præsignans omnia quæ ad Christum attinent Iuda, inquit, te laudarunt fratres tui. Quia enim ex hac tribu apparituru erat Christus, iuxta dispensationis ratione, propter ea spiritu sancto afflatus Iacob, prædicit per ea, quæ in Iudam dicuntur, non solum discensum domini ad homines, sed & sacramentum, & crucem, & sepulturam & resurrectionem: & vt semel dicam, omnia. *Iuda enim, dicit, te laudarunt fratres tui manus tuæ in tergo inimicorum tuorum: et adorabunt te filii patris tui.* Quibus declarat, quòd subijciendi illi essent, *Catulus leonis Iuda, de germine, fili mi, ascendisti.* Regnũ eius prædicit. Semper enim scripturæ mos est, per figuram huius animalis, regiam authoritatem insinuare. *Recubuisti, et dormiuisti, vt leo, et sicut catulus. Quis excitabit eum?* Crucem, & sepulturam hic significat. Quis excitabit, inquit, eum? Sicut enim leonem, vel catulum nullus audet excitare, ita dormiuisti, vt leo, & vt catulus. Quis excitabit eum? Ipse enim est, qui dicit: Potestatem habeo ponere animam meam, & potestatem habeo iterum recipere eam. Postea & tempus quoque manifeste declarat, quo aduenturus sit Christus. *Non deficiet,* inquit, *princeps de Iuda, neque dux de femore eius, donec veniant reposita ei: et ipse erit expectatio gẽtium.* Tandiu, inquit, durabunt Iudaica, & principes Iudæorum, quoad ille venerit. Et benedixit, quoad ille veniat, cui repositum est: quasi dicat, illi cui præparatum est regnum: propterea ipse est expectatio gentium. Vide quomodo iam dicit etiam gentes saluandas. Et ipse erit, inquit, expectatio gentium. Huius aduentum gentes expectant. *Ligans ad vitam asinam suam, et ad palmitem filium asinæ suæ.* Per pullum iterum gentium significat adductionem. Nam quia asinus immundum erat animal, propterea dicit: Illæ immundæ gentes cum tanta facilitate adducentur, quasi quis ad palmitem vitis asinum alliget: simul insinuans, & potestatis excellentiam, & gentium obedientiam. Magnæ enim mansuetudinis est, quòd asinus sustinet se ad palmitem vitis ligari. Viti autem suam doctrinam comparat. Ego enim sum, inquit, vitis vera, & pater meus agricola est. Palmites autem vocauit teneritudinem præceptorum, & facilitatem legis ferendæ: & iam præsignat gentes magis credulas fore, quàm Iudæos. *Lauabit in vino stolam suam, et in sanguine vuæ amictum suum.* Vide quomodo nobis totum sacramentum insinuauit. Sciunt qui initiati sunt, quod dictum est: Lauabit in vino stolam suam. Stolam puto corpus dici, quod propter dispensationem ferre dignatus est. Deinde, vt diligenter discas vinum, quod appellauit, subdit: *Et in sanguine vuæ amictum suum.* Vide quomodo sanguinis nomine crucẽ nobis, & occisionem significet, & omnem sacrorum dispensationem. *Iucundiores oculi eius vino, et candidiores dentes eius quam lac.* Hic gloriam nobis demonstrare vult, per metaphoram vini, & oculorum. *Et candidiores dentes eius, quam lac:* Iustitiam signat, & claritatem iudicis. Nam per dentes, & lac, nihil aliud significare vult, quàm fore candidum, & manifestum iudicium, vt est lactis, & dentium qualitas. *Zabulon,* inquit, *in maritimo habitauit, et ipse apud stationem nauium, et extendet vsque ad Sidonem.* Vide quomodo, & huic prædicit vbi domicilium habiturus sit, & quòd vsque ad Sidonem extendetur. *Isachar bonum desiderauit, recumbens inter duos: & vidit requiem quod bona, & terram quod pinguis: supposuit humerum suum ad laborandum, et factus est vir agricola.* Laudat hunc, quod operationem terræ elegerit, & hanc omnibus alijs prætulerit. *Dan iudicabit populum suum sicut, & vna tribus in Israel. Et fiat Dan serpens in via, insidens insemita, mordens vngulam equi, & cadet equus retrorsum, salutem expectans domini.* Dignum, vt quis admiretur, & obstupescat, quomodo oculus spiritus omnia præuidens, filijs suis prænunciauerit, quid vnicuiq; euenturum sit, etiam post multum temporis. *Gad, tentatio tentabit eum, ipse autem tentabit illum ad pedes. Aser pinguis eius panis, & ipse dabit cibum principibus. Nepthalim, stirps emissitius, multiplicans in germine pulchritudinem.* Et quia paucis transit illos, venit consequenter ad Ioseph. *Ioseph filius auctus, & amabilis. Ioseph filius auctus, filius meus iunior, inuidiosus factus ab ipsis initiis, quem consilio communicato conuitiis incesserunt.* Fratrum significat: conspirationem contra eum. Et id quod supra dicebat scriptura, quod crimine malo detulerant Ioseph apud patrem suum: hoc iste dicit: Quem communicato consilio conuitijs incesserunt, *Et insidiati sunt ei viri sagitationum,* Sanguinarium illorum significat animum. *Et contrita sunt cum fortitudine telæ eorum.* Vide quomodo postquam dixit ea, quæ contra Ioseph attentarunt, dicit, & quæ eis contigerunt. *Contriti enim,* inquit, *arcus eorum, & dissoluti sunt nerui brachiorum manuum eorum.* Quasi diceret, Ipsi enim occidere te conati sunt, & quanrum ex ipsis pendebat, complessent: sed & arcus eorum contriuisti, & dissoluti sunt eorum nerui. Sic enim eis accidit, quando audierunt Ioseph dicentem: Ego sum frater vester Ioseph, quem vendidistis in Aegyptum. Tunc enim tunc maxime saluti sunt nerui eorum per manum potentis Ioseph. *Illic,* inquit, *corroborasti Israel a deo patre suo, & audiuit te deus meus.* Vide germanam iusti erga dominum dilectionem, quomodo orbis dominum suum solius deum esse dicat: non concludens eius dominium, neque priuans eum potestate vniuersali, sed suum declarans amorem. *Et benedixit tibi benedictione cæli è supernis.* Non solum, inquit, adiuuit te, sed & benedixit te benedictione terræ, omnia continentis propter benedictionem vberum, & vuluæ, benedictione patris tui, & matris tuæ. *Confortatus es benedictionibus montium firmorum, et desiderabilibus camulorum æternorum.* Per cumulos æternos, gloriam, & maiestatem, & regnum Aegypti: per montes, & cumulos, sublimitatem, & fortitudinem designans, & in summum fastigium principatus euectum esse hic insinuat. [Hæ enim, inquit, benedictiones erunt super caput Ioseph, & inuertice fratrum, quorũ dux est.] Hæ scilicet, inquit, benedictiones erunt super caput tuum. [Beniamin lupus rapax, mane comedet, & ad vesperam distribuet prædam.] Et hic præsignat, quod longo post tempore futurum erat, & quòd grassaturus esset sicut lupus rapiens, occidens, & innumera mala faciens. Quoniam autem omnibus filijs congruas benedictiones præsignauit. [Et benedixit, inquit, singulis iuxta benedictionem suam, qua benedixerat eis:] Hoc est, vnicuique prædicebat, quæ decebat, & quæ in vnaquaque tribu euentura prædixit. Postquam autem ordinauit ea, quæ a spiritu præsignata, dicit eis: [Ego apponor ad populum meum, & sepelietis me cum patribus meis.] Vide quomodo propter visitationem hanc, maximam eis consolationem afferat. Considerabant enim, quod iustus hoc non mandasset, nisi omnino sciuisset reditum suum futurum, & liberandos se a seruitute Aegypti. Postea locum quoque dicit: [In spelunca, inquit, quæ est in agro Ephræm Chettæi. Et vt hæc dixit, cessauit imperare filijs suis, & subleuauit Iacob pedes suos super lectum, & defecit, & appositus est ad populum suum.] Vide mortem iusti etiam magno miraculo plenam. Nam postquam imperauit pueris suis, ait: Subleuauit pedes in lectum suum, quasi cum voluptate rem aggrederetur. Ita impleris omnibus, pedes sustulit: hoc est, planos, & rectos fecit, & extendit. Defecit, hoc est finiuit vitam. Et appositus est ad populum suum. [Et recidit Ioseph super faciem patris sui, & fleuit super eum, & osculatus est eum.] Vidisti pueri dilectionem? vidisti ignitam charitatẽ? Et post animæ recessum recidit Ioseph super faciẽ eius, & osculatus est, & fleuit super eo. His factis, Ioseph, quæ a patre mãdata erant, exequi curauit. Et mox mandauit pollinctoribus, vt aromatibus ad sepultura cõdirent patrem. [Et ipse quidẽ quadraginta diebus. Aegyptus autem septuaginta diebus eum luxit. Et postquam iusta omnia persoluta sunt, significauit Pharaoni, & his, qui cum eo erant, quæ illi pater adhuc viuus demandarat, & dixit: Iurauit pater meus, dicens: In sepulchro, quod fodi mihi in terra Chanaan, illic me sepelies. Nunc igitur ascendam, & sepeliam patrem meum, & redibo.] Aequum est, inquit, vt, quæ ab eo præcepta, impleam. Vbi igitur ea fecero, quæ iusserit, redibo. [Hæc vt audijt permisit Pharao. Et ascendit, inquit, Ioseph, vt sepeliret patrem suũ, & simul ascenderunt cum eo omnes serui Pharaonis. Et cognationem, & boues, & oues reliquerunt, & simul ascenderunt cũ eo currus, & equites. Et facta est turba magna valde.] Vide quantum officium declarent Aegyptij in honorem Ioseph. [Et venerunt cum Ioseph, ita vt fieret turba magna. Et vt venerunt ad locum quendam, planxerunt eum planctu magno, & valde vehementi. Et fecit planctum patri suo septem dies. Et viderunt habitatores Chanaan, & dixerunt. Planctus magnus est Aegyptiis. Propter hoc vocauit nomen loci, Planctus Aegypti

Universidad de Deusto
Biblioteca

pii, qui est trans Iordanem'. Verùm tu hæc audiens dilecte, ne simpliciter prætercurre, sed tempus cogita, quo facta sunt, & ab omni culpa libera Ioseph. Nondum enim fuerunt portæ inferni confractæ, neque inferni vincula dissoluta, neque mors dicebatur domitio. Et idcirco quia timuerunt mortem, hæc faciebant: nunc autem propter gratiam Christi, quia mors facta est somnus, & consumatio quies, & certa multaque sunt resurrectionis indicia, quasi de vita in vitam transferendi, sic exultemus, & lætemur. Et quid dico de vita in vitam? de deteriori ad meliorem, de temporali ad æternam, de terrena ad cœlestem. *Et peractis omnibus, inquit, reuersus est Ioseph in Aegyptum, ipse & fratres sui, & omnes qui cum eo erant.* Vide consequenter fratrum Ioseph timorem hic, & terrorem eorum mentem concutientem. *Vt uiderunt autem fratres Ioseph, quod mortuus esset pater suus, dixerunt: Ne forte memor sit iniuriæ nostræ Ioseph, & retribuat retributionem nobis, & omnia mala quæ in eum commisimus.* Terror validus eorum mentem
M perculerat, & a conscientia stimulati, nescierunt quid facerent: propterea dicit, Cum vidissent patris mortem, ne dignam de se pœnam sumeret Ioseph ob ea quæ in illum peccauerunt, aduenientes ad eum dixerunt: *Pater tuus adiurauit nos priusquã moreretur dicens: Dicite Ioseph, dimitte eis iniustitiam hanc, & peccatum eorum.* Vide iterum quomodo ipsi accusatores suiipsorum sint. Vide quanta est conscientiæ reprehensio. Et omnino scitis, quòd iniustitiam, & peccatum operati estis, quod mala ei exhibuistis: *Et nunc accipe iniustitiam seruorum dei patris tui.* Vide quomodo nullo cogente sui peccati sunt testes, & dicũt: Dixit pater tuus, dimitte eos, quia mala tibi exhibuerunt, & accipe iniustitiam seruorum dei patris tui. Sed beatus & totus virtutibus clarus, in tãtum modestus fuit, ne permitteret illos facere vllam memoriã eorum quæ in se fecerant, quia & ad verba eorum confusus est. *Et flevit, inquit, Ioseph, loquentibus illis secum: & venerunt, & dixerunt, Ecce nos serui tui.* Vide quantum valeat virtus, quàm valida, & inexpugnabilis, & quanta malitiæ infirmitas. Ecce enim ille, qui hæc quidem passus est, regnat. Qui autem ita afflixerunt fratrem, tamuli eius esse orant, quem in seruitutem exposuerant. Verum tu vide clementiam Ioseph in fratres, non recordantis iniuriarum, & qũo omnibus modis eos consulari velit, & eis persuadere, quasi nihil in se peccauerint, dicit enim: *Ne timeatis, dei enim sum ego. Vos cogitastis contra me mala, deus autem cogitauit pro me bona, quomodo factum, sicut hodie videtis, vt pascatur populus multus.* Ne timeatis, inquit, neque anxij sitis: dei enim sum ego, & dominum meũ imitor, & beneficia rependere studeo his qui irreparabilia contra me fecerunt: dei enim sum ego. Deinde cùm monstrasset quanta eum deus benevolentia prosequutus esset, dicit. Vos mala mente hæc contra me fecistis, deus autẽ in bonum mihi omnia vertit. Idcirco & Paulus dicebat: Ro.8.c
Diligentibus deum omnia cooperantur in bonum. Omnia, inquit: quid est, omnia? & quæ contristant, & quæ non contristant, in bonum mutat. Hoc vtique & in iusto factum est. Nam quæ à fratribus facta sunt, ea maximè regnum cõciliarunt propter omnipotentem dei sapientiam, quæ omnia mala in bonum commutat. *Vt pascatur*, inquit, *populus multus*. Non solum vestra causa hæc in bonum vertit, sed L
vt & omnis ille populus pasci possit. Et dixit eis: *Ne timeatis ego pascam vos, & domus vestras. Et consolatus est eos, & loquutus est in cor eorum. Quid igitur*, inquit, *timetis? ego suppeditabo alimenta vobis, & omnibus qui vobiscum sunt.* Et consolatus est eos, & loquutus est in cor eorum. Non simpliciter eos rogauit, sed tanto vsus est officio, vt eis omnem tristitiam è corde eximeret. *Et habitauit Ioseph in Aegypto, ipse & fratres eius: & vidit Ioseph filios vsque in tertiam generationem. Et inquit Ioseph fratribus suis, dicens: Ecce morior, Visitatione autem visitabit vos dominus, & simul deportabitis ossa mea hinc.* Vide quomodo & ille, eadem quæ pater, curat: volens vt simul auferrentur inde ossa, quò magis eorum confirmaretur mens, & bonam spem haberent de reditu suo. Prius hoc designat quòd redituri essent, & tunc dicit: Simul feretis ossa mea hinc vobiscum. Hoc autem faciebat, non tantum etiam hic: duo enim agebat. Vnum, ne Aegyptij memores beneficiorum eius, cum pro more suo facilè ex hominibus deos appellent, corpus iusti haberent in impietatis occasionem. Alterum, vt securi, & certi omnino sint se redi-

C sse redituros. Nam nisi hoc firmatum fuisset, non iussisset, vt secum reciperent ossa. Et videre licebat rem nouam, & admirabilem, eum, qui omnem Israel in Aegypto pascebat, illum, & ducem reditus, & interram Israel inducentem. *Et mortuus est Ioseph, annos habens centum, & decẽ.* Quare nobis, & illius annos significauit? Vt discas quot annis Aegypti principatum tenuerit. Septem, & decem annorum erat, cum veniret in Aegyptum: & triginta annorum factus comparauit coram Pharaone, & diiudicauit insomnia. Deinde octoginta annis præfuit toti terræ Aegypti. Vidisti quomodo maiora sint præmia, quàm labores, retributionesque multipliciores? Tredecim annis certauit in tentationibus, ferens seruitutem, & calumniam illam impiam, & afflictionem in carcere. Et quia generosè, & cum gratiarum actione tulit omnia, propterea larga præmia accepit etiam in hac vita. Considera enim, q̃ pro breui illo tempore, quo seruitutem, & carcerem sustinuit, octoginta annis regnum administrauerit. Et quod fide omnia disposuerit, & propter hoc etiam de transuectione ossium mandarit, audi Paulum dicentem: Fide Ioseph moriens, de egressione filiorum Israel meminit. Et nõ fuit his contentus, sed, vt discas causam, He.11.
propter, quam iniunxerit ossium transue- d
ctionem, dicit, & de ossibus suis mandauit. Forte pluribus hęc dicta sunt, sed ignoscite. Nam quoniam ad finem libri per- D
uenimus, hodieque totum librum finire voluimus, ita finiendo sermonem, & solitam exhortationem adijciendo. Omnes igitur magna solicitudine, curaque singulari operam demus, vt memores simus dictorum, & imitemur iustorum illorum virtutem, & iniuriæ obliuionem erga eos, qui nos iniuria affecerunt, clementiamque in eos, qui nos calumniantur seruemus. Hinc enim, & iustus ille tantam sibi dei gratiam conciliauit. Vt igitur, & diuinam gratiam assequamur, summam virtutis habeamus rationem. Sic enim, & spiritus gratia nobis concedetur, & præsentem vitam magna iucunditate transigemus, & futura bona consequemur. Quæ nobis omnibus concedat dominus noster Iesus Christus, cui cum patre simul, & spiritu sancto sit gloria, imperium, honor nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homiliarum diui Ioannis Chrysostomi in Genesin, finis.

DIVI IOANNI CHRYSOSTOMI, E

Constantinopolitani quondam Archiepiscopi homilię aliquot in vetus testamentum confusanèe prius per Tomos totius operis disparatę, nunc in suam quęque classem ordine concinno digestę, & conciliatę. (Quod hic mihi dicitur de primo, idem puta dictum de cęteris. 4. Tomis.)

In his, quæ toto opere conuisuntur insigniri ad marginem signo ✳

De Ieiunijs, & Geneseos Lectione, sermo incerto interprete.

F IVcundum quidem nautis est ver, iucundum quoq; & agricolis: sed neq; nautis, neq; agricolis, ita iucũdum est. Veris tempus, vt his, qui philosophari volunt iucundi sunt ieiuniorum dies, spirituale animarum ver, & fidissima tranquillitas animorum. Nam agricolis ver idcirco iucundum est, quia delectat aspicere tunc depictam florib. terram, & varijs frondib. virgulta comantia: nautis vero acceptum est ver, q̃ dorsum maris deductis nauib. tuto licebit ascẽdere, nec vndarum pericula formidare, nobis autem iucundum est ieiunorum ver, q̃ tunc non vndarum, sed cogitatio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tationum, & concupiſcentiarum carnis fluctus ac turbines mitigantur, & coronæ nobis non florum, ſed ſpiritualium gratiarũ parantur. Sic.n.ſcriptum eſt? Coronam, in
Ecc. 6. d quit, gratiarum accipiens tuo capiti. Non
32. a ita ergo apparens ſuis hirundo vernaculis fugatam hyemem nunciat, vt ieiuniorum dies fugari ex viſceribus noſtris vitia carnis, & cupiditatis oſtendunt. Ceſſat pugna carnis aduerſus animam, & animæ aduerſus carnem, nec vltra inſurgit ancilla in dominam, nec ſerua ſuperbit in liberam: ſed vniuerſa hæc prælia ieiuniorum preſentia cõquieſcunt. Quia igitur nobis quietum,
G & tranquillitatis ips aduenit, & nos deducamus in mare, doctrinæ nauigiũ, & dicendi vela ſoluamus: ſi tñ tranquillus, & tutus eſt aurium veſtrarum portus, in quo verbi dei nauis abſq; metu naufragij collocetur. Altum.n.nobis pelagus incedendum eſt, volentib. de cœli ac terræ, & maris corporibus philoſophari. Hæc.n.nobis hodie lectio recitata eſt. Sed quid ad nos, inquies, creaturarum pertinet rõ? Et valde quidem, chariſſime: ſic.n.ex magnitudine, & decore creaturarum competenter earum conditor agnoſcitur: q̃to autem ad earum intelligentiã fuerimus intenti, tanto magis via nobis pateſcit ad intuitũ conditoris. Magnũ, crede mihi, bonũ ſcire eſt, q̃d ſit creatura, & quid creator, & quæ ſunt opera, qs vero opifex. Si.n.hoc diligenter ſcirent diſcernere hæretici, nunq̃ vtiq; oĩa cõfunderent, & q̃ ſurſum ſunt, facerent deorſum. Nõ dico, q̃ cœlũ, & ſtellas deorſum, terrã aũt ſurſum ducerent: ſed q̃ regẽ ab excelſis ſedib. deducentes, cum creaturis, & operibus collocauerint: creaturã vero diuinis honoribus affecerint. Si de creaturis ſciſſent philoſophari Manichæi, nunq̃ mate-
H riã corruptibilẽ, & mutabilẽ, q̃ cum nõ eſſet effecta, eſſe ingenitã, deoq; dicerẽt coe-
Ro. 1. c ternam. Si de creaturis ſciſſent recte philoſophari gentiles, nunq̃ coluiſſent, & ſeruiſſent creaturæ potius, q̃ creatori. Bonum vides cœlũ, ſed ppea, vt illud aſpiciens adores conditorẽ eius: pulchrũ ſolẽ, ſed, vt illũ intuens, factorem ipſius veneris. Si.n.creaturarum pulchritu dine detẽtus inhæreas, nec ex earum ſpecie magnitudinẽ conſideres creatoris, conuerſum eſt tibi lumen in tenebras. Vides q̃tum boni ſit ſcire creaturarum rõnem? Non igitur negligamus hęc lucra, ſed attentius intendamus his, quę lecta ſunt, quia non ſolum cœli, & terræ, ac maris, ſed, & noſtræ. i. hoĩum originis rõ nobis ex his, q̃ leguntur, exponitur: & vñ mors, vnde, & labor mortalium vitæ, vnde curæ, vnde triſtitiæ ſubierint, declaratur. Pro his.n.oĩbus uelut ſatisfactionem quã dam ſcriptam, librum hunc deus miſit ad homines. Neque.n. ſatisfacere dedignatur hominibus, qui per propheta dicit: Veni te, & diſputemus, dicit dominus. Et nõ ſo- Eſa. 1.
lum diſputare cum hominibus, & ſatisfacere nobis uult, ſed quo modo culpam fu- I
giamus oſtendit. Antè.n.quam diceret, uenite, & diſputemus: docuit quid loqui, uel agere oporteat, & ita uenire ad iudicium. Audi denique, quæ in ſuperiorit. propheta præmiſerit. Lauamini, inquit, mũdi eſto Ibid.
te, auferte nequitias ab animis ueſtris: diſcite bonũ facere, iudicate pupillo, & iuſtificate uiduã: & tunc addit. Venite diſputemus, dicit dominus: nõ.n.nos ad diſputandum, hoc eſt ad iudicium, ubi de cauſa noſtra eractandum, & diſputandum eſt, uult nudos, & inanes uenire, ſed habere aliqua documenta iuſtitiæ. Si.n.faciamus ea, quę ſuperius præcepit, tunc ad diſputãdum de cã noſtra, & de actibus noſtris, audacter, & fiducialiter ueniemus. Denique, & alias dicit: Dic tu prior iniquitates tuas, ut iuſtifi- Eſa. 43.
ceris. Habes.n.accuſatorem acerbiſsimum d
& immitẽ, præueni eum, & obtura os eius impudentiſsimum, propria ſponte confitendo delicta. Sed intuere paululum magnificentiam dei: ex initio per ſemetipſum loquebatur hominibus deus, ſecũdũ quod audire eis poſsibile erat. Sic denique cum Adam locutus refertur, ſic increpaſſe eum, ſic cum Noe ſermocinatus, ſic apud Abraham hoſpitio ſuſceptus, & conuiuij con- K
fabulatione uſus. Verum vbi humanũ genus procliuius in malitiam declinauit, & à parente, & à cõditore ſuo, quaſi lõga quadam peregrinatione diſceſsit: cõfabulatione ceſſante, literis ad eos tanquam longè à ſe poſitos, & epiſtolis utitur, quibus eos ueteris cuiuſdam amicitiæ, & familiaritatis admoneat. Primam quidem epiſtolam ad homines per Moſen direxit deus. Quid ergo hæc epiſtola contineat: uideamus. In principio, inquit, fecit deus cœlum, & terram. Requiris forſitan, cur nõ prius de angelis nobis, uel archãgelis, indicat. Si.n.ex frequentia, & magnitudine creaturarũ cõditor intelligatur, multo magis ex uirtutum

tum cœleſtium cõditione põt agnoſci. Magnum eſt cœlum, ſed non ita, vt angelus. Decorus eſt ſol, ſed excelſior Archangelus. Et iõ excelſam illam, & arduam viã relinquens, per hanc planiorem, & humiliorẽ nos ad rerum ſcientiam ducit. Cõſidera.n. qui erant, quibus hæc recitabatur epiſtola, nonne illis, qui educebantur ex Aegypto, vbi dei cultũ in crocodilis haberi, & canibus ac ſimijs viderant? Non ergo cõſequẽs
L videbatur, eos tunc per excelſiorem viã ad agnitionem conditoris adducere: & iõ iſta planiore, & faciliore vtitur, ceſſũ eis terrã q̃; oſtendit, & mare, atq; oẽm viſibilẽ creaturam. Deniq; vbi paululũ iam ex ea inſtitutione profecerant, audi qũo eis aliã epiſtolam per prophetã mittit, in qua de ſupernis virtutibus docet, & dicit: Laudate dñm
Pſ. 148. de cœlis, laudate eũ in excelſis. Laudate eũ oẽs angeli eius, laudate eum oẽs virtutes eius: quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Nã de illis epiſtolis, quas per Paulũ Apoſtolũ mittit deus, q̃d opus eſt dicere, vbi iam ſecretiora multa, & excelſiora referuntur? & ſcribitur nobis tanq̃ iam altioribus, qui philoſophiæ poſ-
Col. 1. c ſumus inſtitura ſuſcipere: quia per Ieſum Chriſtũ facta ſunt oĩa viſibilia, & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dñationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates: & quia oĩa p ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe ſit ante oẽs, & oĩa in illo conſtent. Referũtur tñ ẽt in his, quæ per Paulũ referuntur eadem ipſa, quę Moſes ſcribit. Nam cũ apud Athenienſes concionaretur Paulus, nõ eis de angelis loAct. 17. quitur, & archãgelis: ſed de cœlo, & terra,
f & mari, ita dicens: Deus cum feciſſet mun-
M dum, & oĩa, q̃ in eo ſunt, cęli ac terræ dñs,
Ioan. 1. non in manu factis templis habitat, & cætera. Sed, & Ioãnes tanq̃, & ipſe ſcripta perfectioribus deferens, non ſolum cœli, & terræ creaturam adſcribit vnigenito filio dei, ſed dicit, quia oĩa per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. i. tam ea, quæ videntur, q̃ illa, quæ non videntur. Sicut ergo apud magiſtros literarũ fieri videmus, quorum alius puerulum de gremio matris acceptum, & ignarum oĩum, atq; incapacem maiorum, primis tantummodo imbuit elemẽtis: quem rurſus alius magiſter accipiens, perfectioribus inſtituit diſciplinis: ita, & Moſes ignaram omnium, & rudem hoĩum naturam, & (vt ita dicam) nuper a lacte depulſam, prima diuinæ cognitionis edocet elementa. Ioannes vero, & Paulus velut à Moſe iam, quæ prima ſunt imbutos homines, ad excelſiora, & perfectiora deducunt, non vt quæq; prima ſunt deſtruentes, ſed tanq̃ fundamento competenter poſito ſuperponentes totius ædificij celſa faſtigia. Vidiſti denique vtriuſque teſtamenti ſtructuram vnius lineæ modulatione directam. Vidiſti totius ædificij cõ ſonam quadraturam, audiſti à Moſe, quomodo facta ſit viſibilis creatura, audiſti, & a Dauid, quomodo, & intellectualis illa A
cœleſtis, atq; inuiſibilis creatura ſit, dicente: Quia ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit, & creata ſunt. Simili modo, & in nouo teſtamento verbum dei audis exponi viſibilium, & inuiſibilium conditorem. In principio fecit deus cœlum, & terram. Sermo hic quidem breuis eſt, & ſimplex, ſed omnium aduerſariorum ſubruere machinas põt. Deniq; conſidera qũo Manichęo aſſerenti, quod infecta ſit materia, & deo coæterna, occurrit, & dicit: In principio fecit deus cœlum, & terrã: & oẽm ſtructurã falſæ eius doctrinæ ſubuertit. Sed non credit Manichæus ſcripturæ noſtræ, ergo, & pp hoc ipſum vitãdus nobis eſt, & alienus penitus habendus. Qui.n.non credit deo, & veritatem mendacium ponit, non tam errare, q̃ inſanire iudicandus eſt. Sed qũo, inquit, ex nihilo fieri aliquid potuit? Die mihi, & tu qũo ex materia aliquid fieri potuit? Certum eſt.n.q̃ de terra factum hominẽ vterq; noſtrum credit, licet tu ipſam terram neges a deo factã. Dic ergo mihi, qũo de terra facta eſt caro? De terra.n.lutum fieri videmus, aut laterem, aut tegulã, vel aliquot tale figmentũ carnẽ vero de terra nullus vnquã fieri vidit. Qũo ergo facta B
eſt natura carnis, qũo oſſa formata ſunt, quomodo nerui, & venæ, quomodo cutis, & membra viſcerum ſecretorum, quomodo vngues, & capilli, & ſingulorum varietas, diſtinctioq́ue membrorum, quomodo iſta diuerſitas ex vna terræ natura formata eſt? Sed certum eſt, quod dare non poteris rationem, quomodo ergo cum iſta, quæ apertiora ſunt, & faciliora explicare non poſſis, de difficilibus, & ineffabilibus pronunciare auſus es? Vis adhuc, & facilio ra tibi proponam, atque ea, quæ per momenta habemus in manibus? Panem quotidie ſumimus, & exinde corporalis vitæ ſubſtantiam conſeruamus. Dic ergo mihi, quomodo natura panis intra nos mutatur in ſanguinem? Quomodo ex ipſo

phlegma,

Universidad de Deusto
Biblioteca

phlegma, ex ipso etiam fellis substantia fiat, & diuersi humores generentur: cum vtique natura panis densa quædam sit, & compacta, hæc vero in quæ mutatur, remissa sint, & fluida: tũ deinde color panis, vel candidus est, vel ad frumenti speciem redactus: color vero sanguinis rubens, & fellis nigri, vel flaui, cæterorumque humorum longe diuersus, & varius. Quomodo
C ergo fiunt hæc? dic mihi, & horum redde rationem. Sed certum est, quod non solum hæsitabis, sed & tacebis. rectumne tibi videtur, vt cum rationem eorum, quæ quotidie in nobis sunt inuestigare non valeas, diuini operis, & conditionis dei audeas secreta discutere, & contradictionem impossibilitatis ostendere? Si nostri similis est deus, bene operis eius secundum communem sensum expetis rationem. Quinimmo nec sic quidem. Multa enim sunt, quæ arte quidem hominum fiunt, quomodo tamen, vel qua ratione fiant, explicare non possumus. Verbi gratia, quomodo de venis terræ aurum fiat: hoc fieri quidem videmus, rationem vero immutatæ glebæ reddere non valemus: sed & ex arena arte hominum fit vitrum lucidissimum, & multa alia his similia humana quidem experientia fiunt, qua tamen ratione fiãt, mortalis sermo non explicat: dei vero opus, quem vtique humanas artes innumerabili ter præcellere etiam tu fateris, cuius virtutem, & potentiam absque vlla comparatione, non solum inter homines esse, sed inter cœlestes virtutes nemo, vnquam dubitauit, quomodo in singulis quibusque figmentis suis discutiendum credis, & humanæ artis infirmare pensandum? quin potius derelinquentes hæc, quæ abiectæ, & fragiles cogitant mentes, redeamus ad illam
D stabilem, robustamque sententiam, quæ dicit: In principio fecit deus cœlum, & terram. Sta super illud fundamentum, ne commouearis, nec in cogitationum fluctus, atque animorum turbines corruas.
Sap.9. Cogitationes enim mortalium timidæ, & incertæ adinuentiones earum. Noli ergo derelinquere, quæ firma sunt, & conuerti ad infirma, & incerta, atq; his salutem animæ tuæ credere: sed permane in his, quæ didicisti, & credita sunt tibi, & dic: Quia in principio fecit deus cœlum, & terram: etiam si tibi Manichæus occurrat, etiamsi Valentini discipulus, tu semper vtere hoc sermone: etiam si illi irrideant, tu eos, vt insanientes defleto. Sint licet pallentes in vultu, & tristes ac seueri videantur, atque obductis supercilijs: sint licet sermonum varietate subtiles: sed tu noli aspicere ad istam, quæ extrinsecus est ouium pellem, sed considera, & intuere lupum, qui intrinsecus latet: & propterea maxime eum execrari debes, quia ad conseruum suum mitem se simulat, & humilem: ad dominum autem omnium nostrum canis est rabidus, in cœlum latrans, & ipsi quodammodo diuinitati inferens bellum. Negat enim creatorem deum, sed alium nescio, quem
E contrarium prædicat. Fuge ergo ab his talibus, & vita tendiculas: vita huiusmodi verbum, tanquam venena. Custodi hæreditatem, quam a patribus suscepisti per fidẽ, & doctrinam scripturæ diuinæ, quæ dicit: In principio fecit deus cœlum, & terram. Cur autem primum cœlum fecit, deinde terram, ante tectum, quàm solum? Vides, & in hoc nihil esse simile humanis artibus nec hominum regulis voluntatem seruari diuinam. Apud nos adminiculis, & fulcimentis opus est, ibi vero voluntas opus efficit, & præbet sermo virtutem. Terra autem erat inuisibilis, & incomposita. Quam ob causam cœlum perfectum condidit, terram vero paulatim compositam esse refert Moses? vt audiens tu, quia melioribus elementis perfectum extitit opus eius, certus sis, quia & terram perfectam poterat producere, sicut & cœlum: sed propter te, & propter salutem tuam non fecit. Si requiris, quomodo, ausculta. Patriam tibi, & nutricem, & matrem, & mensam, & domum posuit terram: sed & sepulchrum tibi hanc eandem dedit. Nam, & corpora nostra ex ipsa sunt, & ex ipsa etiam corporum nutrimenta, & ex ipsa quoque, & in ipsa nostra habitatio est, & post mortem in ipsam rursum redimus: ne forte ergo ex his omnibus, quæ ex ea videris consequi beneficijs,
F fragili, & lubrica cogitatione in impietatem delapsus, ipsam esse vitam ne putares, & vituperes authorem: propterea imperfectam eam, atque incompositam producit, vt tu intelligens, quòd indiguit etiam ipsa opere, & beneficio conditoris, cultum venerationemque diuinam creatori omnium referas deo, & glorifices eum, qui ad vsum ministerij humani generis tanta patauit, ac talia. Verum dei cultus non solum in fide

in fide recta, sed in optima conuersatione consistit. Ait, n. dominus: Luceat lux vestra inter homines? ut videntes opera vestra bona, glorificent patrem vestrum qui
Mat.5. b in cœlis est. Et ideo velim ad ea, quæ dicta sunt, addere aliqua de operæ misericordiæ, nisi superfluum videretur vos docere, qui alios operum vestrorum docetis exemplis: maximè cum medius omnium nostrum sedeat pater, communis, & magister noster, cuius domus (tanquam ad hęc relicta) etiam maioribus suis, pegrinis, & aduenis patet: omnes qui vndique, vel ad tribulationes abijciendas, vel veritatis discendæ causa conueniunt, hanc sibi hospitam domum inueniunt, hanc ministram, & ita in omnibus famulantem, vt nesciam vtrum huius an peregrinorum magis dicenda sit domus. Imò vero propterea magis
G huius est, quia peregrinorum est: nam & omne quod nostrum est, tunc magis nostrum erit, si sit nobis commune cum fratribus. Melius enim seruatur pecunia, quæ in dextera pauperis collocatur. Hanc mihi non calumniator, extorquebit. non inuidus criminabitur, non latro auferet, non fur nocturnus diripiet, non seruus fugam meditans vastabit, sed semper est tuta, semper integra, semper salua. Nullius alius locus ita munitus est ad conseruandam pecuniam, sicut pauperum vẽter. Denique frequenter etiam si extrinsecus quis potest damna vitare, aut effugare calumnias, effugere tamen in pecuniam domesticas insidias non valebit: quãuis claustra postis valida, quanuis signacula exquisita circundet, seruile tamen ingenium non euadet: & ideo certissimum est illam nobis magis seruari pecuniam, quam pauperibus commendamus. Non solum. n. salua nobis manebit reposita in talib. claustris,
Pro.19. sed & fœnore multiplicato reddetur. Ingens enim reditus conferet pecunia largita pauperibus. Nam si hominibus in fœnus dederis eam centesimam tibi reddẽt: si verò dei pauperibus fœneretur, centuplum restituet, insuper, & æternam con-
H feret vitam. Quid ergo mauis agere de pecunia tua: centesimam ab hominibus, an centuplum recipere a Deo: imo quod est super omnem pecuniam, vitã æternã promisericordia, & immortalẽ beatitudinem consequi? Vide ergo vbi magis velis congregare fructus tuos. Si in terra semines, quando fœliciter, decuplum colliges, & hoc cum multo labore, cum multis molestijs; in cœlo autem seminanti, qua neque bobus, neque aratro, neque colonis, aut alijs huiusmodi laboribus opus est tibi non grando metuitur, non solis adustio, non rubigo consumens, non locustarum exercitus formidandus est, non vicini prauitas, non potentis deprædatio, non exactoris iniuria: sed seminum tuorum seges tuta, & illæsa consurget, afferens fructum immortalitatis, & lætitiæ sempiternę fructũ, quem oculus non vidit, nec auris audiuit, Isa. 64. nec in cor hoĩs ascendit. Quo ergo non 1. Cor. extremæ ignauiæ est, certa relinquere, & 2. incertis adhærere: maiora deserere, & minora sectari: tuta, & tranquilla non exequi, periculosis, & fragilibus assidere? Et quæ erit venia hæc agentibus? Quæ excusatio tam iniquo iudicio viuentibus? Quod siquis forte pauperem se dicat, certus sum quòd quanuis ille sit pauper, non erit pauperior vidua illa, quæ duo minuta sola habebat, & ipsa obtulit Deo. Imi- I temur ergo, & nos diuitias eius, diuitias Luc.21 dico, non census, sed mentis: non pecu- a niæ, sed fidei: & magnanimitatem eius sequamur, vt possimus, & meritis eius adiuuari per gratiã domini nostri Iesu Christi, cũ quo est deo patri cũ spũ sancto gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

¶Idem argumentum tractatur tomo. 5. homi. 7. Ad populum Anthio.

QVOMODO PRIMVS HOMO omni prælatus sit creaturæ, sermo Incerto interprete.

DIgnitas humanæ originis facile agnoscitur, considerata sublimitate authoris: neque enim facile poterat esse, vel leue, quod manus facta confinxit, & cœlestis status in vitale substantiam animauit: maxime cum idem artifex Deus potestatem suam in omnem fabricam eidem homini fuerat traditurus: vt quẽ secundum præsidem post se facere disponebat, eundem faceret plenum, atque perfectum, habentem in se, & dignitatẽ qua præcelleret, & potestatem qua cunctis animantib. imperaret: soli seruiens illi, a quo ei cuncta fuerant subiugata, vt imperaret mundo, seruiret deo, creatorem suspiceret, creaturam sibi parere compelleret, tan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tumq; ditionis sese domino debere perspi
ceret, quantum ipse a creatura exigeret, ha
bens in propria potestate, & obedientiã,
& contemptum: obedientiam, qua viue-
ret: cõtemptũ, quò digne pro meritis inte
riret. Vnde effectũ est, vt contẽnendo mor
tem incideret, qui obediendo viuere pos-
set: vnde potestatem concessam dum in
contemptum protulit, & vitæ priuilegium
perdidit, & mortis sibi sententiam acquisi
uit. Et tamen adhuc creatura eius seruat
imperium, licèt ipse creatori suo denega-
rit obsequium. Vnde apparet quid suæ fœ
licitati detraxerit. quũ pctõrũ merita eius
statum adhuc mutare non possint. Gra-
uaris homo? iuste grauaris, & inexcusabili
pœna astringeris. contemnis creatorem,
& eius imperas creaturæ despicis domi-
num, & de eius creatura exigis obsequiũ:
beneficijs dei perfrueris, & eius potentiam
non extimescis. Et cum tibi per eũ cuncta
deseruiant, solus ipse illi non seruis. Bis
delinquis, & geminum ac duplex crimen
incurris, dum nec pro conditione, vt ser-
uus obsequeris, nec pro potestate data do-
mino famularis. Tibi cœlum in die lucis
splendore vestitur, & solis fulgorib. deco-
L ratur: in nocte clarissimo lunæ speculo,
& astrorum fulgore vario polus ipse illu-
stratur, vt diei noctisque vicissitudine, &
numerositas temporum dignoscatur, &
post diurnum laborẽ requies miseris mor-
talib. præbeatur. Tempora alternis vicibus
immutantur, frondescunt syluæ, amœnan
tur campi, prata virescunt, animantia cũ-
cta diuersis vsibus procreata ædunt fœtus,
parent imperio, obsequia seruant, scatent
fontes, amnes fluunt, institutis terminis
maria coercentur. Gaudet post hyemem
verna temperies, æstatis flagrantia deco-
quit messes, autumnitas temulenta suas
exhibet vbertates, hyeme maturantur im
bribus terræ, suis institutis cuncta deser-
uiunt, solus homo deo non seruit. Quid
si tibi vniuersa natura cõttanter ediceret:
ego tibi a domino rerum parere præcepta
sum, ego circa tu iussa implere, instituta
seruare, nascentia cuncta tribuere genito-
ris imperio iussa sum: deniq; pareo, obtem
pero, seruio, & cum mutato non mutor.
Pareo inquàm rebelli, obtempero procaci,
deseruio contemptori. Cæterum si mihi
instituta mutare, iussa peruertere, necessa-
ria denegare, rerum dns præcepisset: crea-
tura cuncta viduata homine remaneret,
nec qui cõtemneret vlterius esset, quia cõ- M
temptor homo digne de merito interiret.
deniq; quis talis es, qui in hoc contemptu
consistis: qui creaturæ imperas, & creato-
ri non seruis: qui dominatum exerces, &
dominum non agnoscis? Time dñm pa-
tientem, ne seuerum sentias iudicem. Cor
rigat te dilatio differentis, ne censura pu-
niat iudicantis. Facile enim obsequio tuo
facies deum propitium, si cõuersus iã mu-
taueris vitiũ. Vsuratũ. n. redditur, qcquid
dilatione temporis fœneratur: necesse iam
præterit impunitum, cui mora temporis
non potuit dare remedium. Quid retribuã
domino, si humana conditio genitori
quid debeat, noscat, atque eius beneficio
rum innumeram multitudinem momen-
tis omnib. retractando intelligat inue-
niet suæ seruitutis obsequia continuis
laudibus iugi gratulatione æquare non
posse? Neque enim beneficia ab eo præsti-
ta, atq; collata, vel modum poterunt ha-
bere, vel numerum, certe nec terminum:
quippe cum nec sensus ad inuestigandum
sufficiat, nec scientia suppetat ad laudan-
dum: immensitas enim beneficiorum supe
rat cogitationes sensuũ, & innumera mul
titudo donorum vincit volubilitatem ver-
borum. Nec si totum vitæ tẽpus oris obse
quia occupẽt, laudes teneãt, gratiarũ actio
nes insistant, poteris pensare quod debes.
Qua in re danda nobis est opera, vt totis A
viribus deuotio mentis in diuina obse-
quia exerceatur, & laudum glorias os no-
strum per oẽ tẽpus frequentare cogatur,
non quò in istis debitum compensetur,
sed vt nostræ deuotionis voluntas his co-
natibus dignoscatur: vt quicquid fragili-
tas detrahit ad cõplendũ, hoc deuotio cõ
ferat ad promerendum, vt iã quia vis, non
quia perficis, expungaris: nec quia debita
compensas, sed quia parere desideras. Vel-
le enim expungitur, quia per immensita-
tem rerum ad ipsum quod cupimus, ex- Psl. 115.
plicare non datur. Quid retribuã, inquit, a
domino pro oĩbus q̃ mihi retribuit: Quæ
rit propheta sanctissimus, quibus meri-
tis beneficia diuina compensẽt, quo fa-
mulatus genere munera percepta coæ-
quet, quibus obsequijs tantis possit mune-
ribus respondere, quo seruitutis genere
innumera debeat dona, & infinita bene-
ficiorum genera comparare. Sit licèt ex-
cellens

cellẽs hominum meritum, sit naturæ iura
conseruans, sit legum iussis obtẽperans, im
pleat fidem, iustitiam teneat, virtutes exer-
ceat, damnet vitia, peccata repellat, semet
B exemplũ imitantibus præbeat: siquid gesse
rit, parũ est: quicquid fecerit, minus: omne
enim meritum breue est comparatione do
norum. Numera beneficia si potes, & tunc
cõsidera quid mereris. Cũ beneficijs cœle-
stibus tua facta perpende, tum diuinis mu
neribus actus ppprios meditare: nec dignũ
te iudicabis eo quod fueris, si intelligas qd
mereris. Igitur de beneficijs innumeris di
uina in te pietate collatis, elige quod libue
rit vnum, hinc tuum cõpensari totum nõ
poterit meritum. Cæterũ obtunditur sen-
sus, confunditur animus, spiritus perturba
tur, vt ab homine deus noscatur, nec hu-
mana poterunt pensari obsequia, si diuina
beneficia compares: & tamen de illo loqui
mur, qui semet peccare nõ patitur, qui iudi
tium suæ mentis examinans contendit, vt
placeat: vt promereatur, instat: vt seruiat,
elaborat. Cæterum quem peccare delectat,
aut propria mentis segnitia, aut inconside
rati actus, aut vanitas vitę sic mancipat vi-
tijs, vt sit materia delictorum minister cul-
parum, seminarium peccatorum, ita vt in
se duplex scelus, & geminũ crimen admit-
tat, & quod debita domino seruitutis non
C teddit obsequia, & quod innumera bene-
ficia peccando eius pensare nititur contu-
melia. Quare nitatur iustus merita ppria
beneficijs cœlestibus coæquare, nitatur &
peccator vitia quæ exercebat horrere. Ille
incrementis sanctæ vitæ increscat, hic pec-
cata damnando, iustitiam, quam non ama
bat, exerceat. Ille bonis tribuat salutare
exemplum, hic malis ostendat correctio-
nis remedium. Ille præmia meriti sancti
expectet, hic supplicia semet corrigẽdo de-
clinet. Sic fit vt & iustus gloriam bene vi-
uendo acquirat, & peccator correctus in-
dulgentiam diuina pietate percipiat.

[Idem tractatur loco superius inducto.

Diui Ioannis Chrysostomi de Adam, & Heua, homilia. Incerto interprete.

Psal. 32 b DEus institutor mũdi, omnia ex nihilo
faciens. qui dixit, & facta sunt: man-
dauit, & creata sunt: fecit cœlum & terrã,
& omnia quæ in eis sunt. Perfectis omni- Gen. 2. a
bus atque ordinatis, fecit hominẽ ex limo
terræ, sibilauit in animam viuentem, & fa
ctus est homo. Et ne solus habitaret in ter
ra, fecit illi adiutorium: euulsa costa è late-
re, impleuit carnem: applicuit ad Adam,
vt ei nomen imponeret. Tanta fulgebat in
ruditate primi hominis gratia, vt nomen
illi imponeret, & futura prophetaret, di-
cens, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro Ibidẽ. d
de carne mea: ꝓpter hoc vocabitur Heua,
id est, mater viuorũ. Erantq; ij homines. s. D
masculus, & fœmina nudi in paradiso, &
nõ confundebãtur. Vbi simplicitas regna-
bat, malitia ibi locũ nõ habebat, Deus prę
scius futurorũ, dedit præceptũ, vt ex omni
ligno paradisi manducarent, ex arbore di-
gnoscentiæ boni, & mali ne tangerent: &
in qua die tetigissent, morte morerentur.
Serpẽs ille diabolus venenosa astutia sua,
persuasione callida, sexum fragilem fæmi-
neum, falsa suggerens, decepit, dicens: Qđ
vobis dixit deus de arbore hac non tanga- Gen. 3.
tis, ideo præcepit, ne aperirentur oculi ve- b
stri, & essetis sicut dij. Illa audiens, & vi-
dens speciosum esse oculis ad videndum,
& dulcem fructum ligni ad escam, & esse
volens sicut deus, licèt ipse inde deceptus
est, quia ipse voluit esse vt deus, dicens, Po
no sedem meam ab Aquilone, & ero simi- Esa. 14.
lis altissimo, & ipso ergo veneno malè per- d
suadens propinauit mulieri, ergo tollens
de fructu arboris dedit Heuæ, Heua Adæ
viro suo. Aperti sunt oculi eorum, & cœpe
runt confundi, quia nudi erant. Consue-
runt folia ficus, fecerunteq; sibi succinctо-
ria. Ideo ergo confusio facta est, quia cupi-
ditas, quæ est radix omnium malorum, in E
cor eorum venerat. Et ipsa transgressio pec 1. Ti. 6.
cati totum labefecit mundum, factũ alum
num peccati, quia omnis qui facit pecca-
tum, seruus est peccati. Omnis quoque ho- 2. Pet. 2.
mo de eo natus, natus est illi obnoxius, d
quia seruus seruum generat. Et nisi per il
lum liberatorem acciperet genus humа-
num libertatem, omnes in seruitute hu-
cusque detinerentur, sicut ait Apostolus,
Per vnum hominem peccatũ in hunc mũ Ro. 5. b
dum intrauit, & p peccatũ mors: & ita in
omnes homines pertrãsijt, in quo oĩs pec-
cauerunt. Nam vnde est illud, quod cla-
mat propheta, dicens: Ecce in iniquitati- Psal. 50.
bus cõceptus sum, & in delictis mater mea b
in vtero me habuit? De isto peccato venit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

de quo dixit verus dei cultor, homo sine querela, abstinens se ab omni malo cui ne
Iob. 25 b mo similis super terram: Non esse sine pec cato nec infantem vnius diei natum super terram. Dicit item, Graue iugum super fi-
Eccl. 40 lios Adæ, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ, quæ est mater omnium. Insuper ipse alibi dixit, Quis
Iob. 14. a poterit mundus esse de immundo cõceptus semine? Quid agimus? ipse ecce Apostolus assumpsit personam ipsius primi homi
F nis, vt totum obligatum in peccatis demõ straret mundum, dicens, Cõcupiscentiam
Ro. 7. b neſciebam, nisi lex diceret, Non concupi-
Exo. 20. & Deu. 5. e scres. Lex ergo erat, quando audijt primus hõ. Ex omni ligno paradisi edes, ex arbore autẽ dignoscentiæ boni, & mali ne teti-
Gen. 2. c geris. Hoc est dicere, non concupiscres. Occasione autem accepta, peccatum per man datũ sefellit me, & per illud occidit. Itaque
Ro. 7. b lex quidem sancta, quam præcepit deus Adæ, & mandatum sanctum, & bonum, & iustũ. Hoc Apostolus dicit in persona primi hominis. Quod ergo bonum est, mihi
mors factum est? Absit: sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi ope-
Ge. 3. b ratum est mortem. Id est, vt diceret, Aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij. Per hoc bonum operatum est ei mortem, vt fiat supra modum peccator, vt ipse diabo-
lus esset supra modum peccator, vt in eo caderet peccatum per mandatum. Et fortè dicturus est aliquis. Ergo deus non est præ
scius futurorum? Nesciebat posse per mã datũ cadere rudem hominem? Vnde opor tuerat, vt eum permitteret non cum præce
pto, sed simpliciter viuere in paradiso, vt nõ peccatum committeret per mandatũ. Et nos contra calumnias eorum hæc dici-
mus: quia deus sciuit posse tangere primũ hominem de arbore prohibita. Sed quia vndique confitetur vniuersa lingua deum præsagum esse futurorum antequã essent
vniuersa quæ in mundo sunt, præsciuit
G præuaricaturũ primum angelũ, & ipsum hominẽ. Angelos ergo fecit in spiritu sine carne, præceptũ dedit eis nullũ. Vnus an-
gelus primus: qui Sathahel dictus est mali gnã & nephariã præsumptionẽ assumẽs,
Esa. 14. d dixit, Pono sedem meam in Aquilonem, & ero similis altissimo. Et ita pro tali præ-
sumptione cecidit irreparabiliter, vt angelus primus præcipitatus de culmine ange-
lico, diabolus nominaretur. Ecce sine præ-
cepto ita cecidit irreparabiliter, vt conse-
quentes sibi hodie, hodieq; occidat. Sed
æquè dicturus est aduersarius fidei catho-
licæ, Et in ipso angelo præscius non erat,
q̃ hanc præsumptionẽ assumere habebat? Nos nunc respondemus ei: Omni ra ione
sciuit futurum irreparabilem casum eius,
sicut sciuit quanta bona facturus esset de
malo eius. Nam tolle persecutores, & non
erunt martyres: tolle ebriosos, & non lau-
damus sobrios: tolle tenaces, & non præfe
rimus in eleemosynis largos. Ex compara-
tione ergo peioris oboritur laus melioris.
Deus noster faciẽs hominẽ ad imaginem,
& similitudinem suã, dedit præceptum in
creatura: id est, in arbore, eligens vt p trãs-
gressionem in creaturam peccaret, quã si-
ne mãdato in creatorem offenderet. Et si H
cut angelus qui sine præcepto elatus cecidit, ita & homo si præceptum non accipe
ret, æquè & ipse diceret, Pono sedem meã in Aquilonem, & ero similis altissimo: & caderet irreparabiliter. Prœuidit per omnia
deus, quanta habuit facere bona de trans-
gressione primi hominis. De ipso ergo pec
cato transgressionis pullulant omnia pec-
cata. Cum ergo dicitur homo tradi desi- Ro. 1. c
derijs suis, ex ipsa propagine sit reus: quia de
fectus à deo, cedit cupiditatibus, atque con
sentit, vincitur, capitur, trahitur, possidetur. A quo enim quis deuictus est, huic & 2. Pe. 2.
seruus addictus est: & sit ei peccatum con d
sequens præcedentis pœna peccati. An nõ est peccatum, & pœna peccati, vbi legitur: Dominus enim immisit eis spiritum erro-
ris, vt faciant quæ non conueniunt, sicut seducitur ebrius? An non est peccatũ pœ- Ro. 1. d
na peccati, vbi deo dicit propheta, Quid errare fecisti nos de via tua, obdurasti cor- Esa. 63.
da nostra, vt nõ timeremus te? An non est d
peccatũ, & pœna peccati, vbi dicitur deo, Ecce tu iratus es, & nos peccauimus: pro- Ibi. 64.
pterea errauimus, & facti sumus sicut im- b
mundi omnes? An non est peccatum, & pœna peccati, vbi legitur de gentibus, quas I
debellauit Iesus Naue, quia per dominum Ios. 10. c
factum est confirmari cor eorum, vt obuiã & Eccl.
irent ad bellum Israel, vt exterminarentur? An non est peccatum, & pœna pecca- 46. a
ti, quòd non audiuit Roboam rex plebem 3. Reg.
bene monentem? quia sicut scriptura lo- 12. c. &
quitur erat conuersio à domino, vt statue- 2. Para-
ret verbum suum quod ei locutus est in lip. 10. c
manu prophetæ. An non est peccatum, &

pœna peccati in quo scriptum est, Amasiã regem Iuda noluisse audire regem Israel
2. Para- bene monentem, ne procederet ad bellũ? lip. 25. f Sic enim legitur. Et non audiuit Amasias, quia à deo erat vt traderetur in manus e-
ius, quoniã quæsierat deum Edom. Et mul ta alia cõmemorare possumus, in quibus li quidò apparet occulto dei iudicio fieri pu-
ersitate cordis, vt non audiant quod verũ dicitur, & inde peccetur, & sit ipsum pecca tum præcedentis etiã pœna peccati. Nam
credere mendacio, & non credere veritati, vtique peccatum est. Venit tamen ab ea cæ citate cordis, quia occulto iudicio dei (sed
2. Th. 2 tamen iusto) etiã pœna peccati monstra- c tur, quale est illud, quod ad Thessalonicẽ-
ses scribit Apostolus, Pro eo quod dilectio nem veritatis non receperunt, vt salui fie-
rent: & ideo mittit illis deus operationem erroris, vt credant mendacio. Ecce peccati
pœna peccatum est, vtrunque claret, breui K ter dictum est, apertè dictum est. Ab eo dictum est, cuius alia verba in veritatis sen-
tentiam frustra hæretici retorquere conan tur. Ergo ideo prædicat ecclesia catholica vbique diffusa debere paruulos baptizari
propter originale peccatũ, quia filios pro creare ex præcepto dei venit: cupiditas ve-
Psal. 50. b rò quæ facit filios procreare ex pœna pec- cati venit. Ideoq; ille clamabat sanctissi-
mus, & bene clamabat: In iniquitatibus conceptus sum: quia sine cupiditate nullus
hominum concipitur, Bona sunt ergo cõ iugia & sancta, & à deo ordinata vt creſcãt
homines, & multiplicentur, & impleãt ter ram. Sed quia ipsa cõceptio sine carnis cu
piditate nõ fit, ideo dixi de transgressione peccati: venio in originale cupiditatis, vt
baptismus paruulorum abluat omne origi nale peccatum. Accepta ergo gratia, creſcit
cum hominibus compunctus: demonstran te gratia, ex lumine sapientiæ efficitur ho-
mo castus. Pugnat contra cupiditates car-
Gal. 5. c nis, pugnat contra transgressionem Adæ: quia spiritus cõcupiscit aduersus carnem,
caro aduersus spiritum. Hæc enim inuicẽ aduersantur. Et ne in ipsa vita bona extol
latur genus humanum, & propijs viribus victoriam sibi vendicet, in eo quod supe-
rat affectus carnis æquè redarguit Aposto I lus, dicens, Gratia salui estis per fidem, &
Eph. 2. b hoc non ex vobis, sed donum dei est, Non 1. Cor. 4 b ex operibus, ne fortè quis extollatur. Aeq;
alio loco dicit, Quid habes, quod non ac-
cepisti? Itaque & si accepisti, quid glo-
riaris, quasi bene viuens non acceperis? Nam quis castum se gloriatur habere
cor, aut mundum se esse à peccatis? Et si Pro. 20. dixerimus, quia peccatum non habe- b
mus, nosipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Quia quod ipse dominus 1. Ioã. 1.
dicit, Sine me nihil potestis facere æquè c dixit, Nemo venit ad me, nisi pater traxe- Ioã. 15. a
rit eum. Item dixit, Non omnes capiũt ver Ioã. 6. c
bum, sed quibus donatum est æquè dixit, Mat. 19
Confiteor tibi domine pater cœli, & terræ, b
quia abscondisti hæc à sapientibus, & pru Mat. 11
dentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater & Luc.
quia sic fuit placitum ante te. Item dixit, 10. d
Vobis datum est nosse mysterium regni Mat. 13
dei, illis autem non est datum, Sed ne ali- b
quis dicat, quod non accepi, quid à me exi
git deus, non habet excusationem, quia o-
mnis accipiens gratiam, iam in eadem gra tia accipit & lumen. Quod si malè fecerit,
assignet sibi: si autem bene fecerit, assignet deo, à quo venit omne donum optimum, Iac. 1.
& lumen perfectum. Cum enim sanctæ ple M bis sacerdotes per mandata sibimet data,
legatione funguntur, apud diuinam cle-
mentiã, humani generis causam, totamq; secum ecclesiam aggregantes, atque conge
miscentes postulant, & præcantur, vt infi-
delibus donetur fides, vt ab idololatria, & impijs erroribus liberentur, vt Iudæis ab-
lato cordis velamine, lux veritatis appa-
reat, vt hæretici catholicæ fidei perceptio-
ne resipiscant, vt schismatici spiritu rediui uæ charitatis accipiant, vt lapsis pœniten-
tiæ remedia conferantur: cathecumenis ad regenerationis sacramenta perdũctis,
cœlestis misericordiæ aula reseretur. Hæc non manifestè à domino peti, rerum ipsarũ monstrat effectus: quãdoquidem ex omni
errorum genere plurimos dignatur deus attrahere, quos erutos de potestate tene-
bratum transfert in regnum filij charita-
tis suæ: & ex vasis iræ facit vasa misericor- Coloſ. 1
diæ: quod adeò totum diuini operis esse b
sentitur, vt hæc efficienti deo gratiarum Ro. 9. d
semper actio, laudisq; cõfessio pro talium correctione referatur. Illud etiam quod cir
ca baptizandos in vniuerso mundo sancta ecclesia siue sint paruuli, siue iuuenes vni-
formiter agit, non ocioso contemplemur, intuitu. Quod cum ad regenerationis ve-
niunt sacramentum, non prius fontem vi-
tæ, ingrediuntur, quæ exorcismis, & exuf- A

flationib. clericorum ſpiritus ab eis immundus abigatur, & deinceps vaſa eius eripiantur, in poſſeſſionem tranſlata illius
Pſ.67.d & Epheſ 4.b victoris, qui captiua duxit captiuitatem, dedit dona hominib. His ergo eccleſiaſticis regulis, & diuina ſumptis authoritate documentis, ita adiuuante domino, confirmati ſumus, vt omnium bonorum effectuum, atque operum, & omnium ſtudiorũ, omniumq; virtutum, quibus ab initio fidei ad deum tẽditur, deum profiteamur authorem, & non dubitemus ab ipſius gratia omnia hominis merita prouenire per quem item fit, vt aliquid boni, & velle inueniamur, & facere. Quo vtiq; auxilio, & munere dei nõ auſertur liberum arbitriũ: ſed liberatur, vt de tenebroſo lucidum, de prauo rectum, de lãguido ſanũ, de imprudente ſit prouidum. Tanta. n. eſt erga oẽs bonitas dei, vt noſtra velit eſſe merita, quę ſunt ipſius dona, & pro his q̃ largitus eſt, æterna præmia ſit daturus. Agit quippe in nobis, vt quod vult, & velimus, & agamus.
3.Ioã.b Nec occioſa in nobis eſſe patiatur, q̃ exercenda, non negligenda donauit: vt & nos cooperatores gratiæ dei ſimus, & in his, quæ in nobis ex noſtra viderimus remiſſione languere, ad illum ſolicite recurramus,
B qui ſanat omnes languores noſtros, & redimet de interitu vitam noſtram, cui quotidie dicimus, Ne inducas nos in tentationem, ſed libera nos a malo. Profundioresverò difficilioresq́ue partes incurrentium q̃ſtionum quas latius pertractarunt, qui hæreticis reſtiterunt, non neceſſe habemus aſtruere: quia ad confitendam gratiam dei cuius operis digni, nihil penitus ſubtrahendum eſt, Satis ſufficere credimus quicquid ſecundũ prædictas regulas apoſtolica ſcripta nos docuerunt, vt ꝓrſus non opinemur catholicum, quod apparuerit præfixis ſententijs eſſe contrarium.

Ge.2.& 3. *Diui Ioannis Chryſoſtomi de Geneſi, & interdictione arboris ad Adã, ſermo. Incerto interprete.*

IVbetur Adam de interdicto arboris fructu non tangere, iubetur ab vnius ligni naſcentib. abſtinere: vna arbor excipitur, ſed vniuerſæ diuinitus tribuuntur. Pars ſubtrahitur, ſed totum quod deus fecerat, ſamulatur. Idem prohibet, q̃ cuncta cõſtituit: idem imperat, qui vniuerſa donauit. Qui dedit, adimit, qui plãtauit ſubtrahit: qui cõdidit, interdicit. Sed dicet aliquis. Vt quid plãtauit, qui interdixit? Nõ. n. debuit interdicere, qui plãtauit, cũ poſſet nõ plan C tare, qui interdicturus fuiſſet, ne fruſtra interdiceret, q̃d plantaret. Quaſi bonum. n. plãtauit, & quaſi nõ bonũ interdixit: cum poſſet nec plãtare, nec interdicere, ne plantatio, & interdictio q̃nem aliquam haberet. Sed qui mouetur quærat: & q̃ q̃ęrit, oret vt inueniat. Et qui inuenit, cũ dei metu q̃d inuenit, exerceat: ne arrogantia turbet, q̃d dei pietas reuelauit. Igitur propter hoc, & plantauit, & interdixit. vt poſſet eſſe, per q̃d voluntas hominis monſtraretur. Dat mandatum, vt ꝓbet obſequium: imponit legem, vt exploret hominis voluntatem, inſinuat præceptum, vt eius noſcat arbitrium. Stabat ergo arbor in medio, hoſtis voluntatem explorans. Explorabat. n. an hõ dñm cõminantem, quã diabolum perſuadentem audiret. Nõ. n. in arboris fructu ſed in hominis cõtemptu mors ipſa pendebat. Stabat, & hõ inter dñm, & hoſtem, inter vitam, & mortem, inter interitum, & ſalutem. Nunc deus cõminatur, vt ſaluet: nunc ſerpens perſuadet, vt vexet. Nũc per deum, ſeueritas vitã: nunc per diabolum, blãditia mortem intentat. Et vtique (proh nephas) minatur deus, & cõtẽnitur: perſuadet diabolus, & auditur. Apud deũ eſt ſeueritas, ſed benigna: apud diabolum autem blãditia, ſed nociua. Deniq; diabolus aut blandimento perſuadet, vt noceat: aut credulitate deterret, vt perdat. Sic. n. D deus Adã cum diabolo certare voluit, ſic eum victoriã perpetrare optauit: vt maiora præmia victor acciperet, quam acceperat a deo formatus: vt qui ſine certamine mundum poſſederat, poſt certamen regna cœleſtia poſſideret. Fuerat. n. condignum, vt talis circa creatorem homo fuiſſet, qualem ſe eius creaturam agnoſceret: vt pareret deo, qui illi cuncta parere præceperat: ſeruiret domino, qui illum dominum mſi do effecerat: certaret cum hoſte, vt inimicum deuinceret: denique præmia Deo reddente perciperet. Torpeſcit enim virtus, vbi certamen defuerit: & facile hoſtis malitia coaleſcit, ſi pigreſcat animus repugnantis. Sine labore autem vincitur inimicus, ſi ſit, qui dimicat vigilãs, & intentus. Adeo roborantur vires exercitatione frequenti.

quenti. Cæterum laboris deſidia, inſoleſcit hoſtis ſæuitia. Inimicus enim citò deuincitur, ſi qui dimicaturus eſt, prælia meditatur. Nemo enim vnquam non ſolicitus hoſtem deuincit: nemo ſine certamine victoriam perpetrauit. Adam enim protoplaſtus nec ſtuduit ſeruare iuſſa, nec vigilauit, vt ſerpentis malitiam præcaueret. Simplex
E tantummodo fuit, aſtutus contra diabolũ non fuit. Dum enim potius diabolo pſuadenti, quam domino comminanti conſentit: ſic & vitã, quã habuit, perdidit: & mortem quam ignorabat, accepit. Dignè quidẽ homo delapſus in mortẽ eſt: qui & dominũ prouidentem contempſit, & diabolo nocenti conſenſit. Nemo itaque, nemo protoplaſti culpam in deum conuertat: nemo cõtemptum hominis deo genitori adſcribat. Diabolus enim perſuadere homini potuit: aſſentiendi voluntatem dare non potuit. Nã manifeſtũ eſt deum Adam noluiſſe peccare, qui voluit eum ante delictũ præſtruere, quia & Adam potuit ſerpentẽ contemnere, qui deo noluit obedire. Potuit Adam & deo parere, quod noluit, qui conſentire diabolo maluit. Vtrũque enim in ſua habuit poteſtate, & deo parere quod noluit: & diabolo nõ conſentire, quod voluit: vnde & vitæ gloriam perdidit, & mortis periculũ acquiſiuit. Sed deceptum Adã & diaboli fraudibus circunuentum clemẽtiſſimus liberat deus: vt per Chriſtum credẽdo acciperet, quod per diabolum cõtemnendo amiſerat: & quibus modis mors in ſeculum venerat, iiſdem modis vita ſeculo proueniret. Lignum enim per Adam operatum eſt mortem: lignum per Chriſtum
F operatum eſt vitam. Et quẽ diabolus perſuadendo deiecit, eum dominus liberando ſaluauit. Sed diuerſis temporibus iſta omnia geſta ſunt, principio & fine, initio & vltimo, primo & nouiſſimo, in exordio & ſupremo. Seruitus initio, libertas in vltimo: luctus principio, gaudium in poſtremo: in primo mors, in nouiſſimo vita: in exordio interitus, gloria in ſupremo. Per Adam, & Chriſtum: per Heuam, & Mariam: per ſerpentem, & angelum. Mors p Adam, vita per Chriſtum: Heuam ſerpens ſeduxit, Maria Gabrieli conſenſit: ſed ſeductio Heuæ attulit mortem, conſenſus Mariæ peperit a ſeculo ſaluatorem. Reſtauratur per Mariam, quod per Heuam perierat: per Chriſtum redimitur, quod p Adam fuerat captiuatum: per Gabrielem promittitur quod per diabolum fuerat deſperatum. Denique peccatum aboletur p Chriſtum, quod per Adam fuerat antè contractum. Redditur per Mariam vita, quæ per Heuam fuerat interempta: Adeò nunc effectus eſt homo ex reo iudex, ex abiecto filius, ex hoſte amicus, ex alieno proximus,
ex mortuo ſuſcitatus: vt iam angelos iudi- 1.Co.6.
cet, qui ab angelo fuerat iudicatus. Vnde cœleſtia iam, & terrena lætanᵗ: quia redimit Chriſtus, quẽ captiuauerat diabolus: viuificauit deus, quem occiderat inimicus: reducitur ad paradiſum victor, quẽ victum
G de paradiſo ſerpẽs eiecerat: aſcendit in cœlum, vnde hoſtis nocendo deiectus: eſt, perimitur ſententia diabolus, qua hominem iãdudum peremerat: recepit gloriã Adã, quam per hoſtem amiſerat: gaudent ſancti omnes, quia redempti triumphant, ꝙ & hoſtis perierit diabolus: & quod Adam, qui perierat, diuina ſit indulgentia reſtitutus.

¶Habes nonnihil in vlti. tomo ad populum Antiochenũ. homilia. vij. ſuper illud Gen. cap. 3. b. Adam vbi es? & ibidem homilia ſeq. nẽpe octaua, ſuper illud, Deambulabat deus in meridie in paradi.

De lapſu primi hominiſ, homilia. Incerto interprete.

DEus ſine initio ſempiternus, ſine fine perpetuus, præſcius omnium futurorum, non ab initio aliquid facere inchoauit, quod anteà non diſpoſuerit. ſed ita oĩs creatura in eius fuit diſpoſitione, vt initiũ ea q̃ facta ſunt in deo nõ habeãt quia ſemper fuit in dei diſpoſitione, q̃d poſtea factũ eſt in operatione. Fecit ergo deus angelos miro, & ineffabili mõ, dicẽte ꝓpheta.
Qui facit angelos ſuos ſpũs, & miniſtros Pſa.103
ſuos ignẽ vrentẽ. Factis ergo angelis, præce a
ptũ eis nullũ dedit. In q̃bus angelis Satha
hel angelus principatũ tenebat. Hic ex de
fectu boni fecit initiũ mali, quia malũ deus nõ fecit. Ergo q̃ ei obortum eſt, vt dice H
ret, Pono ſedẽ meã in Aquilone, & ſimilis Eſa.14.
ero altiſſimo: receſſit à bono, vt faceret, vt d
dixi, initium mali. Pro tali errore, & tyranica præſumptione præcipitatus, cecidit
irreparabiliter. Deus æquè præſcius futu- Gen.1.c
rorum, fecit hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem ſuã, dans ei præceptũ, præuidẽs de eius trãſgreſſione quanta bona facturus

Universidad de Deusto
Biblioteca

esset. Nam tolle persecutores, & non erunt martyres: tolle cõgeriem malorum, & non erit plenitudo virtutũ: tolle adulterij amatores, & non etit perfectio castorum. Ergo ex comparatione malorum fit laus bonorum. Quòd si ei præceptum nõ daret, sine dubio, & ipse diceret, Pono sedem meã in Esa.14. d Aquilone, & ero similis altissimo. Ergo dedit ei præceptum in arboris creatura præscius quia etiam exinde tangere habuit. Elegit dato præcepto, vt peccans in creaturam esset vnde sanaretur, q̃ nõ dato precepto superbia elatus ita caderet, vt non esset per quod repararetur. Præterea ille calidus serpentina cogitatione diabolus in specie serpentis assumens mendacium, Ioan:8. f Quia semper, & ab initio mendax fuit, venit ad fragilem sexum, rudem, & incautũ dicens ei: Quod vobis dixit deus, nolite tangere ex ista arbore: ideo vobis hoc dixit, ne aperirentur oculi vestri, & essetis sicut dij. Et decerpsit de fructu arboris, & dedit mulieri. Et vidit mulier, quia suaue est lignum ad escam, & speciosum oculis ad videndum, & comedit, & dedit viro suo. Et vtrique manducauerunt, & aperti sunt oculi eorum. Quasi ante clausi erant, anteq̃ de arbore ad prohibita tãgerẽt. Patebãt, sed ĩ bono, clausi erãt ad cõcupiscẽdũ malũ: quando tetigit, aperti sunt oculi ad cupiditatem, & facta est ea cupiditate confusio, ita, vt folia ficus consuerẽt, & cooperirent verenda sua, Et in isto transgressionis peccato in lumbis eius totus est vitiatus mundus, & in illo peccato primi hoĩs facta est de vna cupiditate trina cupiditas: ita, vt omne quod est in mundo, vt ait 1.Ioan. 2.c. A postolus, concupiscentia sit vẽtris, quod est lignum suaue ad escam: concupiscentia oculorum, quod est speciosum oculis ad videndum: & ambitio seculi, quod est Ro.5.b esse, vt deus. Ergo quia per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Quia sicut in Adam omnes moriũtur, sic, & in Christo omnes viuificabuntur Aduenies ergo dominus noster Iesus Christus, voluit sanare labem primi hominis, in quo principale peccatũ ceciderat.
K Nam cum ieiunaret quadraginta dieb. & Mat.4. quadraginta noctibus, cum esuriret diabolus accessit tentare eum æstimans quod sicuti primi hominis rudimenta deceperat, ita Christum deijceret. Nam qui tentat, ad perfectum nescit quid sit verum. Credo, apud se dicebat inueteratus: Iste quis est, qui venit nõ per regionem meam? ego cupiditatem in amplexu maris, & fœminæ misi, istum video nasci qũo nullus hominum natus est. Ne forte ipse est Christus, de quo ora prohetarũ in toto mundo clamitarunt. Accedo, tento eum. Aut iste est, vt primus homo, & decipio eũ: aut si ipse est Christus confusus recedo. Intantum dubius erat quis esset, vt diceret, Si filius dei es, dic, vt lapides isti panes fiãt. Et ille, vt deijceret tentationem eius, & sanaret primi hominis peccata, quæ est concupiscentia ventris, repulit eum, dicens. Nõ in solo pane viuit homo, sed in oĩ verbo quod procedit ex ore dei. Secunda itidem tentatio oboritur, ita vt leuaret eũ in mõtem excelsum valde, ostendẽs, ei omnia regna mundi, & ait ei: Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraueris me. Hæc tentatio dicitur concupiscentia oculorum. Et ille repellens etiam istam tentationem ait, Deu.6. c Vade retro satana, scriptum est: Dominũ deum tuum adorabis, & illi soli seruies. L Tertia in elatione, quod est esse, vt deus, est ambitio seculi eleuauit eum similiter in pinnam templi, & ait ei. Mitte te deorsum, quia angelis suis mandauit de te, vt Ps.90.c custodiant te in omnibus vijs tuis: in manibus tollent te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondit ei dominus. Non tentabis dominum deum tuum. Ecce trinam tentationem istam vicit saluator mundi, vbi primus homo peruersa suasione malè deceptus erat. Nam quomodo ille deceptus est, qui suaue lignum ad escam ostẽdit: sic Christus vicit, dicẽs: Nõ in pane solo viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore dei. Ille speciosũ putauit oculis ad videndũ, Christus regna mundi, & diuitias comtemnens, vicit in quo ille victus est. Quod illi persuasit esse, vt deus, hoc isti dictum est: Angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnib. vijs tuis, in manibus tollẽt te, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum. Ista omnia facta sunt in primo homine decepto, vt impleretur quòd ait Apostolus. Ro.5.d Vbi abundauit peccatum, superabundauit, & gratia

De lapsu primi hominis, Sermo. Incerto interprete.

MNEmo, qui nesciat principio hominem sic ædeo plasmatum, vt instrueretur prudentia, consilio formaretur, rationis capax diuina prouidentia redderetur. Instrueretur, inquam, prudentia, quam hostis calliditatem vitaret: consilio, quo salutaria ac rectè perquireret: ratione, quam deo genitori parendum esse cognosceret. Etenim Dominus Deus videns hominem quem fecerat innocentem, instruxit, monuit, & armauit: quippe, qui cum diabolo fuerat pugnaturus, velut quibusdam armis, hoc est, prudentia, consilio, ratione fuerat instruendus. Addit præterea legem, qua Dei voluntatem agnosceret, & quid contemnenti euenire posset, addisceret. Quiquidem homo incautus, dum diabolo persuadenti, quam deo iubenti consensit: sic, & vitam quam habuit perdidit, & mortem, quam ignorabat accepit. Stabat Adam inter vxorem, & diabolum, inter Heuam, & hostem, inter mulierem, & serpentem: diabolus persuadet, vt noceat, Heua consenserat, vt pareat, diabolus mulierem astutia fallendi circũuenit, mulier incauta serpentinum virus accepit. Diabolus, quòd per se non potuit, per vxorem Adam protoplastum circũuenit: Adam vero per vxorem inuenit interitum, quam a deo acceperat in auxilium. Proh dolor prospera in contraria cedunt, vtilia perniA ciem operantur. Denique plus Adam domesticis, quàm inimici iaculis læditur, plus proprio, quàm hostili ense perimitur, plus mulieris, quàm externo gladio vulneratur. Accessit enim serpens subtilis, vt falleret, & accessit, non vt viro, sed vt mulieri serpentinum virus infligeret. Accessit, inquam, vt vnius consensu vtrique nocere potuisset. Soli persuadet, quod ambobus obesset, vtique obfuit, quod vnius animum malicia serpentis infecit. Denique consentiens mulier, talis circa virum extitit qualem circa se maliciam serpentis inuenit, adeo persuasa est, & persuasit: infecta est, & infecit: decepta est, & decepit. Quæ quidem mulier feritur sententia duplici, altera propria, altera communi: propria, qua filios parere in dolore præcepta est: communi, qua cum viro morti addicta est. Altera, quia serpenti assensit, altera, quia marito persuasit. De consensu e- Gen. 3. c nim mortis sententiam incidit: de persuasu, in dolore filios parere meruit. Hanc igitur sententiam, & qui non nouit, dum patitur discit: & qui nescit, dum expungitur sentit: & qui ignorat, dum experitur agnoscit. Proh nefas, præceptum domini contemnitur, & persuasio serpentis auditur: despicitur deus prouidens, & serpens auditur decipiens. Spernuntur salutaria monita, & recipiuntur venenata colloquia. B Vnde addicitur homo ex contemptu mori, qui maluit obedire serpenti. Spoliantur gloria, dignitate priuantur, facti sunt, quod non erant, dum amittunt, quod fuerant. Adeo gaudet serpens perpetrasse, quod voluit, lætatur hominem amisisse, quod optant: exultat maliciæ affectus hominis deceptionem implesse, & nescit infœlix vulneratum semet, dum vulnerat: trucidatum dum trucidat: dum hominem perimit, seipsum esse peremptum. Contristatus est deus hominem potius sententiam mortis meruisse, quàm vitam, meruisse potius interitum, quã salutem, potius gloriã contempsisse, quam mortem: sed tamen plus malicia serpentis, quam hominis contemptu commotus est: plus fallaciam diaboli, quam hominis per inuidiam denotauit: adeo dominus deus, & sæuitiam execratus est hostis, & casum miseratus est hominis. Crudelitatem hostis exhorruit, & deceptum hominem paterna pietate condoluit: inimici atrocitate permotus est, & hominem clementer doluit, qui deceptus est. Deniq; dominus deus, Vbi es, inquit, Adam? Ad confessionem prouocat, dum interrogat. Vult eum fateri peccatum, dum Ibid.b ab eo inquirit admissum. Quærit misereri, dum cum reo de culpa colloquitur. Veniam cogitat, qui causam contemptæ legis inculat. Obiurgat culpam, vt possit retribuere veniam, vt quos formare instruen C do non potuit, eos possit confitendo purgare. Accipiunt indumenta pellicea, vt qui confessi iam delictum fuerant, veniam cultus humilitate perciperent. Ostendit dominus quibus officijs possint delicta purgari ostendit confessione, & deformitate cultus veniam posse facillime impetrare. Vt enim contumacia est eclare, quod deo teste commiseris: sic periculosum si splendore cultus, animi innocentiam mentiaris. Nemo

itaque

itaque nemo peccator vitia desperata lætitia contegat, nemo infectus delictis, animo dissimulationis virtus infundat. Animi vitia, corporis mœrore monstrentur. Si vexatus est animus, lugeat corpus: quoniã quoties corpus in causa est, animus mœstitia condolescit. Certe corporis vitia sine animi scimus compassione esse non posse, animi vitia sine corporis compassione non priuari: pariter contristentur, vt veniam pariter consequantur: quoniam vtrosque simul aut beneficio foueri, aut iniuria vexari necesse est. Nec enim aliud homo est, quàm corporis animique concretio. Hæc enim duo quantum definitionibus; differunt, tantum hominem, dum iungun tur, efficiunt. Vt enim in vita separari non possunt, ita nunquàm boni maliq́ue merito separantur. Vt enim non potest à corporis bonis animus separari, ita ab animi malis corpus non potest dissociari. Si enim in dei iudicio vtræque substantiæ aut supplicio, aut præmio compungentur:
D cur non, & in isto seculo pariter aut mœstitia, aut lætitia perfruuntur? Vnde tibi Christianæ excusatio nulla est, qui post seruitutem liberatus es, post captiuitatem redemptus, post vexationem curatus, post interitum restitutus: habes in monitis, quod exerceas, habes exempla, quæ timeas. Adam enim nec fallaciam diaboli norat, nec decepti cuiusquam causam defleuerat. Qui quidem forsitam posset euadere, nisi prior cum hoste dum confligit, occumberet. Te iam instituit dominus, tibi gesto-
Ioã. 5.c rum exempla proposuit. Ecce, inquit, sanus factus es, noli iam amplius peccare, nequid tibi deterius fiat. Noli, inquit, pec care post veniam, noli vulnerari post curam, noli sordidari post gratiam. Cogita, inquit, ò homo grauiorem culpam esse post veniam, renouatum vulnus peius dolere post curam, molestius hominem sordidari post gratiam. Quare indulgentiæ ingratus est, qui post veniam peccat: sanitate indignus est, qui semetipsum postquàm curatus est, vulnerat: nec mundari meretur, qui seipsum post gratiam sordidat. Porrò, qui post absolutionem non peccat, meretur & præmium: qui post curam cautus est, sanitatis possidet donum:
E qui gratiam illæsam tenuerit, æternitatis accipiet regnum. Graue est enim hominem instructum delinquere, grauius absolutum peccare. Seruo peior est, qui patronum post datam libertatem offendit. Beneficijs ingratus est, qui datorem tumoris arrogantia despicit. Quare aut salutem de exemplo acquire, aut de consortio similem sententiam metue, ne seuerum sententias iudicem, qui benignum contempseris persuasorem.

Diui Ioannis Chrysostomi, de Adam, Sodomitis, Achab, & pœnitentia, Sermo.

QVoties mecum temporis cursum, vitæque huius quotidianum defluxum recogito, vitæ Iobi tragœdia mentem meam subit, quam ipse de seme- Iob. 9.c
tipso in suis calamitatibus, declamabat. Vita mea, inquit, cursore leuior. Nam cursor interdum diuertit, sed cursus vitæ cursor est, non requiescens. Quis non misereturr eorum, qui per huius vitæ spatium de angustia vitæ, & quod quasi in morte sint, disputant: & non cogitant, quod in vsuram vitam acceperint, vt forte præsentis temporis futuras diuitias lucrifaciant, & nec saltem, vel hac doctrina vtuntur? Fœnerator longanimis quidem est, ingratitudinem autem nostram expertus, du- F
rus. Iraque manifesta quidem est eius lenitas, & vel ex his saltem initijs, quæ humano generi demonstrata sunt, cum deus legem dedit primo homini, & legislator ab illo contemptus est, non fulmine illum vltus est, non induxit, quam minatus est sententiam: sed finxit quasi indignabundus strepitum, ita vt Adam celeris fugæ Ge. 3.d
tempus haberet, interrogationisq́ue actus institueretur. Itaque cum in media fuga esset, adstans deus clamabat: Adam vbi es? Simulat se non videre quem fugarat. Vbi es? vbi imago mea primum formata? Vbi paradisi prætiosissimus ornatus? vbi manuum mearum artificium? vbi imago regni mei nuper depicta? vbi nunc familiaris meus amicus? Comparere non audentem animat, mortuum ad verba adhortatur. Cogitur vocans, vt respondeat. Palpat voce, quasi febre laborantem, vt dicto morbo, valetudinario se committat. Nomine vocat occultatum,
vt voca-

vt vocationis mansuetudine animetur, & timore mortuus cogitationes resocillabundas assumat. Adhuc mihi sermone communicat? adhuc voce me dignatur? adhuc me, vt pater aduocat, & vt præuaricatorem non perdit iniudicatum? Nondum implet sententiam, quam antea minatus est, sed dat responsis locum? Quid igitur manifestatus non respondebo? Quid? non dicam, quod contigit, vt miserabili? Propter hoc figura huius interrogationis, qua simulat se nescire, quod factum est, deus vtitur: vt cum seipsum redarguat ille, discat Domini suaG
uitatem, a seipso quidem amictus nuditate, a domino autem tecta eius turpitudo. & quid diuinam bonitatem, quæ se in omnia secula, & populos effundit, in vnum tempus concludo? Mansuetus enim est, & etiam inimicis misericors. Et alicubi prior etiam occurrit, vt conciliet inimicos: & vt ament hi, qui impegerant, studet artibus quibusdam efficere. Ex multis autem vnam hanc narrabo. Israelitas electos varijs miraculorum operationibus fouebat, & præclaros præ omnibus monstrabat, omnem (vt ita dicam) creaturam propter illos alterans, & elementorum ministeria mutans, transiri faciens nauigabilia, desuam ostendens petram, præparans terram in absorptionem, retrocedere faciens Solem ad occasum festinantem, regulas naturæ nouas præscribens: eaq́ue omnia in gloriam ingrati Israelis. Cum vero idolis seruire cœperunt, pessimè retribuentes Deo, habuit quidem ad vltionem fulmina, sed natura ad mititudinem vergebat. Abstinebat quidem ab vltione omnium, sed curabat, vt amaretur ab his,
Hie. 3. qui offenderant. Hieremiam meditatorem facit. Vade, inquit, & lege sermones illos, & dices eis: Conuertere ad me peregrinatio Israel, & non irascar vobis in æternum. Promittit per mediatorem,
H & donum, si obtemperet, vt secum pacem habeant. Tantum apud illum est misericordiæ pelagus, sed longanimis, quidem, vt exordiens dicebam: ingratitudinem autem expertus, durus: sicut bonus gratis, rationem duram exigit, & dona sua aufert. Dederat vitam ad vsuram Sodomitis, terram in illorum vsus, creaturas in agriculturam conduxerat: illi autem neque mercedis, neque vitæ concessæ curam habentes, disperserunt in luxum tempus, insumpserunt in delicias dies, prodegerunt vitam in voluptates, luxuriæ impenderunt viuendi statuta tempora. Bonus autem fœnerator adhuc, ferebat ingratitudinem, & mittit Loth ad eos, vt memores faciat debitorum. Loth enim erat, pietatis memor, operibus suis docens, quantum debebant, Deo. Vt autem vl- Ge. 19.
cus luxuriæ mansit immedicabile pharmaco longanimitatis, cadenti ferro, quasi putredo eguit, & omnem ignem statim, & flammam suscepit. Fumigabat cœlum igniferum, fluebant ex aere scintillæ, incendebant fulgura quicquid tangebant: strepebat fundamentum tactum, in carbones redigebantur tecta, scrutatio fiebat fundamentorum, fugientibus occurrebat ignis, latentium vestigia I
inuestigabat. Oblambebat vndique agros, pecora tota incendebat, deuorabat pueros, incinerabat adolescentes, omnium erat incendium quasi lignorum, spectaculum horribile, & admirabile. Ignis eructans imbrem, imber caminum manans, flamma in flumen soluebatur, & pluuia flamma reaccendebatur. Retributionem enim erroris sui in seipsis recipiebant. Erat autem iusta quædam retributio hic, qui naturæ subuerterant leges, fœminas in masculis quærentes, vt inuertatur, & in eis naturæ ordo, & fiat eis naufragium ex igni quasi ex æqua. Idq́ue futurum erat, igne quasi succendente Sodomitas, cum non solum hi, qui tunc erant perderentur, sed & locus in perpetuum corrumperetur. Deuorat enim omne, quod videtur. Terræ vteros perdit, tantum sibi vsurpans profunditatis, quantum, quis fodiendo capiat. Non solidat fundamentum ædificijs, ita vt vbicunque est Sodomitarum terra non possit agricultura esso, vtpote in cinerosa terra: neque domus, vtpote fundamentum ad ædificium non habente. Quia enim incultas animas ad pietatem præbuere, quia ad virtutem visi sunt inædificabiles, ea ipsa passi sunt, quæ fecerunt, & ob sua mala condemnati sunt. Vnicuique enim deus, quã seminauit messem reddit. Rapuit Achab vineam, & alienos vindemiait labo-
res:

Universidad de Deusto
Biblioteca

res: vidit iniustitiam deus, tulit misericordi
K ter. Nam, qui correptus deplorauerat, & vt
lachrymauit, veniam obtinuit. Contentus
enim est iudex misericors, & lachrymis,
sed Achab conuersus est ad cœnum pristi
num. Quid igitur? qui cum innocente in-
nocens, cum peruerso peruertens, cõuersus
4. Reg. 10. b est ipse in vindictam? Et vide qũo retribu-
tio pcõ par. Filij, inqt, Achab erant septua
ginta viri, & occiderunt septuaginta, & po
Ps. 118. c suerunt capita eorũ in corbes, & miserunt
eos in Israel. Profecto iustus es dñe, & re-
3. Reg. 21. d & 22. f ctum iudicium tuum. In Israel Nabutha
occisus est, in eundem locũ occidentis ge-
nus occisum missum est in sportis. Achab
Nabuthæ peccauit botris aliquibus in cor
bes coniectis. Tale.n. est pcõrum debitum,
vt si soliciti simus, ad soluendum leue sit:
sin negligentes, erit grauissimum. Totã. n.
simul mergit debentium substantiam. Nõ
curabant Sodomitæ debita, neglexerunt
quotidie: neglectu crescente, creuit debitũ.
Repetitionis chirographum auctum est,
fœnera peccati aucta sunt, factum est tps re
petitionis. Non habuerunt aliquid in prõ
ptu, quod redderent, non erant soluendo.
Imperauit dominus debiti, vt ipsi traderẽ-
tur igni, & mulieres eorum, & filij eorum,
& omnia, quæ habuerunt in satisfactionẽ
cederent, Non.n. mendax Paulus, qui testi
L monium præbet: Benignitas dei ad pœni
Ro. 2. a tentiam te ducat. Secundum duritiam, &
cor pœnitere nescium, thesaurizas iram in
die iudicij. Vtam laudatam agamus, cohi
beamus animæ negligentiam, germanam
teneamus pietatem: ipe detineamur iudi-
cij, proba ornemur voluntate, vitæ opera
operemur, thesaurizemus virtutis fiduciã,
materiam gehennæ ne demus, bonitatis
æternæ operarij constituamur: repellamus
peccatum adulationis, memores simus do-
mini iudicantis peccatum, quique reddet
vnicuique secundum opera sua: cui gloria
in secula seculorum, Amen.

Gen. 3. c

Sermo diui Ioannis Chrysostomi super illud Geneseos, Inimicitias ponam inter te, & mulierem. Incerto interprete.

CHristiano cum hoste certamen in ori-
gine ipsa monstratur, & in ipsius mũ
di exordio inuenitur, dum diabolus serpẽs
deceptor hominis, præuaricator mundi,
origo mortis, delicti materia, seminarium
sceleris, culparum genus, inuentor pœnæ,
vitæ ablator cœlesti sententia addicitur, &
inter ipsum, & mulierem, & inter vtriusq;
semen inimicitiæ diuina authoritate fir-
mãtur, vt exinde homo sociare cognoscat,
cum hoste amicitias non debere, nec fœde M
ra cum serpente coniungere, nec amoris
cum inimico consortia copulare. Nunquã
enim cum hoste concordia iungitur, nisi
imperator proprius offendatur, nec Impe-
ratoris aliter iussa seruantur, nisi hostis de
creta soluantur. Vnde, qui amicitias cum
hoste coniungit, & Imperatoris voluntа-
tem offendit, & inimico sese ipse addicit:
renunciat enim amicitijs Christi, qui se
amicitijs coniunxerit diaboli: & diabolũ
habebit perditionis authorem, qui Chri-
stum contempserit saluatorem. Inimici-
tias, inquit, ponam inter te, & mulierem,
& inter semen tuum, & semen illius. Male
cum hoste coniungitur, qui separari sen-
tentia diuina præcipitur: nec sine vtilitate
ab inimico separatur, qui perniciose ho-
sti coniungitur. Duplex enim malum in
ipso contemptu cõsistit: quod separari ius-
sus se hosti coniungit, & quod adiunctus
hosti sine periculo esse non poterit. Certe
quale est, vt diuersa ista hominum peruer-
sitati conueniant, vt, & charitas cum do-
mino fœderata rumpatur, & amicitiæ ho
stiles diuinitus interdictæ pernicioſa con-
cordia copulentur? Nam etsi nunquam no
bis hostilis malitiæ nocuisset audacia, do-
mini tamen fuerant obseruanda præce-
pta, aut si parentibus id est, protoplastis ser
pens tantummodo nocuisset, & nobis no-
cere non posset: pro affectu, pro charitate,
pro ipsa deniq; causa naturæ, inimicitijs,
& simul tate parentum fuerant iniurię vin
dicandæ. At cum nos cum parentibus no- A
strtis occidit, nec vlli nostrum aliqñ pepe-
rcit, cur inimicum, cur hostẽ diligimus, cur
cum serpente antiquo fœdera illicita cõmi
scemus? Nã si separemur ab illo, & nocet:
qualis erga nos esse poterit, si ei contra in-
terdictum domini copulemur? Nullus ini
micum suũ homo hominẽ diligit: nullus
odientem se pia benignitate assumit. Nã,
& si diligere inimicos præcipimur: tamen
eos, vt caueamus, admonemur. Tũc. n. ini
micus diligitur, cũ eius blandimẽta seruã-
tur,

tur, & iussa cœlestia contemnuntur. Nun-
quam enim contraria impune iunguntur,
nec diuersa sine pernicie copulantur. Vt. n.
neque lupus agnum, aut hœdũ pardus pa-
titur: ita nec peccator fert iustum, neque
pauperem diues. Siquidem hæc aut sepa
ta durant, aut fortiora infirma dilaniant.
Cogita homo principia ipsa. Inde quid de
clines, inuenies. Nonne cum mulierem in-
terrogat serpens, & mulier serpenti respon
deat, familiaritate sermonis mulier afflata
decipitur, & colloquendi consortio iugu-
latur? Cuius si colloquia mulier deuitasset,
& serpens fallendi astutiam perdidisset, &
mulier mortis sententiam declinasset. Col-
loquium serpentis, venenum fuit mulieris.
B Vt. n. conceptũ virus in fœminã colloquen
do serpens effudit: sic mulier virum, persua
dendo contraria, decepit. Neque. n. virum
aliud mulier posset effundere, nisi quod eã
constat serpentis colloquio concepisse. Vn
de iam cum hoste inimicitiæ constitutæ,
vt amor dei præceptorum obseruantia te-
Ioã. 14. b neatur. Si me amatis, inqt, dominus, mea
præcepta seruate. Nemo se fallat, nemo se
decipiat, dominus, & diabolus ab vno pa-
riter amari non possunt, aut enim diabo-
lus oditur, vt dominus diligatur: aut si di-
ligitur diabolus, dominus, necesse est, con-
Luc. 16 c temnatur. Non potestis domnis seruire.
Quid acturus es homo, si instructus contẽ
pseris, quod in origine mulierem instructã
decipit: aut deceptus, quomodo te vindica-
bis, qui ne decipiaris, instrueris? Pendet edi
ctum, inimicitias cum hoste, & simultates
cum serpente firmari. Cur iungis, quod do
minus separauit: aut cur non separas, quod
dominus iungi vetuit? aut cui tutum est
iungere, quod constat dominum in origi-
ne separasse? Adeo inimicitiarum istarum
pugnam dominus incontinenti prosequi-
tur: & certamen atrox inter mulierem, &
serpentem sua authoritate præfatur. Nam
Gen. 3. c postquam dixit ad serpentem, Inimicitias
ponam inter te, & mulierẽ, & semen tuũ,
C & semen illius: addidit, dicens: Illa tuum
obseruauit caput, & tu obseruabis eius cal-
caneum. Magnum inter mulierem, & ser-
pentem certamen attendo, magnum bel-
lum, bellum dispositum esse considero, ma
gnam solicitudinem habendam esse co-
gnosco. Directa est inter vtrumque acies,
paratum bellum certamen compositum.
Statur comminus, proprius consistitur, ab
vtrisque intentio prouocatur, vt cautela ad
sit, solicitudo intendat, securitas conquie-
scat. Stat enim muliet in procinctu, serpen
tis caput, & obseruans, & vitans, obseruãs,
vt calcet: vitans, vt serpentis morsus decli-
nes. Adest paratus, & serpens, callidus, &
subtilis. Callidus, ne mulieris pede calce-
tur: subtilis, vt eius morsu incauta mulier
prosternatur. Hanc pugnam lætus aspicit
deus, libenter attendit dominus Christus:
si tamen illæsa mulier serpentem calcando
deuincat. Sed hoc prælium ad te iam Chri
stiane conuerte, quod mater ecclesia in fi-
lijs quotidie egerit. In confessoribus vin-
cit, in martyribus triumphatrix existit.
Hanc intentione etiam ipsi momentis om
nibus dimicamus, assidue congredimur,
continuatim ac iugiter prælíamur, vt cum
victoribus in Christo, in æterna secula
triumphemus.

Gen. 15 b. & 22. D

De fide Abraham, & de immolatione Isaac, Sermo. Incerto interprete.

Fides est religionis sanctissimæ funda-
mentum, charitatis vinculum, amoris
subsidium. Hæc sanctitatem firmat, casti-
tatem roborat, dignitatem exornat. In pue
ris splendet, in iuuenibus floret, in perfe-
ctis apparet: guberna sex, gradus proue-
hit, officia cuncta custodit: in paupere grã
ta est, in mediocri læta, in locuplere hone-
sta. Fides amicitias seruat, collegia copulat,
artes commendat: nullum despicit, nul-
lum contemnit, nulli deest, nisi ei, qui for-
te defuerit. Fides mandata tenet, præcepta
seruat, promissa consummat Christo. Neq;
enim quisquam fidei promissa percipiet,
nisi professionem actibus seruet: aut præ-
miorum potest compos existere, qui pro-
missam fidem conseruare noluerit, vt iam
aut impletæ fidei merces homini recom-
pensetur, aut violatæ pœna competens tri
buatur. Huius fidei Abraham ducamus
exordium, qui cum in occidua constitutus Ge. 15.
ætate filium a deo promissum se crederet d
accepturum, & fidei precium in filio con-
spexit, & in stellarum suam sobolem nume
rum redundantem, fide comparauit eadẽ: Ibidem.
denique vnus filius Abrahæ exoptatur, &
immensa ei multitudo promittitur: sola-
tium vnius hæredis conquiritur, & innu-
merabilis soboles destinatur. Nescis, in- E
quit, dominus, nescis Abraham, quid de-
stinatum

Universidad de Deusto
Biblioteca

stinatum sit tibi: sed idcirco nescis, quia quid mereatis non respicis: Tantum.n.de me tua meruit fides, tantum tua obsequia valuerunt, vt & quid desideres nori, & facere quod mereris decreuerim. Namq; tibi nascetur filius, cuius semen diffunditur in milia, vt & similitudini syderum coæquetur, & arenæ immensitatibus comparetur. Credo, inquit Abraham, domine, credo quia potes, facturum te confido quod spondes. Nec.n. confectam senectutem marcescentis meæ ætatis considero, aut Saræ cõiugis sterilem, affetàmque conditionem attendo, sed tuæ maiestatis potentiam tracto: nec cui talia promittantur, sed à quo promittantur, agnosco. Generare enim filios senilis ætas non patitur, sed tua domine iussione completur. Steriles filios habere non possunt, sed hoc posse tuæ virtutes efficiunt. Natura quidem negat, sed potentia imperat: ætas prohibet, sed tua potestas ostendit. Impossibile quidem istud videtur nobis, non tibi: homini, non tuæ domine maiestati: naturæ, non Deo: seruis, non domino. Vnde credo pater, credo domine istud te facturum quod dicis, quia his virtutibus cunctis gentibus innotescis.

F Tunc Sara concepit in vtero, & peperit filium patrem multarum gentium destinatum. Nascitur Isaac ornamẽtũ generis, parentũ gloria, propinquorũ lætitia, familiæ decus, hæreditatis spes, fidei preciũ, promissæ sobolis testimonium. In cuius natiuitate & dominus promissum reddidit, & Abrahã votũ quod optauit accepit: gaudent omnes, cuncti lætantur. Fit.n. Isaac dulcis cũ nascitur, dulcior cum nutritur: nec.n. poterat esse non dulcis, quẽ & patris fides, & propria innocentia cõmendabat. Fit & Sara ex sterili mater, fœcunda in filiò, fœcundior futura ex ipso. Redit inuentus in senem, marcẽs ætas reparatur in iuuenẽ, & manente senectutis ætate, iuuenilia gerunt à matre, deniq; blanditur, nutrit & lactat, & consequentia complet officia quæ iam forsitan obliuisceretur, si suo tpe Saræ parere concederetur. Tunc locutus est dominus ad Abraham, dicens: Accipe filium tuum quem diligis Isaac, & vade in vnũ montium, & offer mihi illum in sacrificium. Mox Abraham tam celeriter decernit iussis celestibus esse parendum, quam fuerat diuinitus imperatum. Verebatur ne vorum mora offenderet, aut iussionem tarditas impediret. Denique properat quod iussum est perficere, festinat quod præceptum est adimplere. Fuit enim lætus cùm eum G acciperet, lætior cum eum immolandum dominus postularet. Ostendit Abraham charissimum quidem sibi esse filium, sed multò chariorem filio existere dominum: ne dulcedinem, aut effectus pignoris respiciebat, qui iussionem vt perficeret cogitabat. Totos affectus conuertit in Deum, cui iam se nouerat mancipatum. Denique illam fidem seruabat in sese, cùm filium iuberetur offerre, quam Deum promeruerat, cùm eum mereretur accipere. Adest Isaac patri quidem ætate dissimilis, sed fide ac deuotione æqualis. Adest inquam, Isaac, qui si quid pater disponeret, ipse fieri libenter optaret. Ita enim filius paruit patri, vt pater diuinæ obtemperaret iussioni, vt de cõsensu filij pater securus existeret, & voluntati patris sese filius manciparet. Erat enim in vtrisque vnus animus, par sensus, & similis circa Deum affectus, vt generositatẽ patris in filium transfusam conspiceres, & innocentiam filij patri non deesse videres: vt & paternæ fidei particeps filius extitisset, & simplicitati filij patris sublimitas redundaret. Qua securitate Abraham fretus, sternit sibi asinam, ad sacrificium ligna cõcidit, pueros secum adducit. Cumque ad ci H uitatem venissent: estote isthic, inquit, ego & puer iste ibimus soli: & cum adorabimus dominum, reuertemur ad vos. Statim pater cum filio proficiscitur solus, ad quem idem filius: Pater, inquit, ligna video, cultrum & ignem video, hostiam quã Imolaturus es quæro. Desine, inquit, desine istud quærere fili, quod sibi dominus ad horam procurabit: desine quærere, quod sibi dominus iam præuidit. Magnum præsagium promittentis, magna innocentia inquirentis. Isaac hostia, de hostia patrem interrogat, sacrificij effectus desiderat. Ouis ab eo quæ deerat quæritur, ne ipse qui loquitur, immoletur. Ast ubi ad locum ventum est, vterque montem ascendit. Aram pater extruit, ligna composuit, filiũ colligauit: Patere mi, inquit, fili, patere votum perficere: patere, inquit, per te iussionem domini explere. Deus enim qui te condidit, expetit: quæ dedit, quærit: qui te creauit, te sibi desiderat immolari: non est enim hoc parricidium, non est crudelitatis admissum, quia votum est, nec tibi fili

fili à genitore mors miseranda infertur, sed vtrisque nobis salubriter prouidetur. Tantò eris acceptabilis hostia, quanto libenter glorioſæ mortis exceperis beneficia. I Quod iussus pater es, perfice, inquit, qđ disponis, constanter adimple. Ego.n. nec renuo, nec recuso, quod volueris: volo quod optas, exopto: quod desideras, & ipse desidero. Denique eo voto istam mortem excipio, quo te eam mihi inferre velle cognosco. Hæc & si vterque non dixit, tamen cũcta ista in actu ostendit. Mox pater extensa manu gladium sumit, dexteram erigit, iugulare filium, sacrificium perficere, iussa domini voluit deuotus implere, & pendente iam atque imminente mucrone: parce, inquit dominus, parce, fidem tuam quæsiui, non filium vt iugulares optaui: nec amabile pignus tibi subtrahere, sed deuotionem tuam volui pertentare. Nunc cognoui quia amas dominum magis, quã filium: imò magis amas filium, quia diligis dominum: quia dum non pepercisti filio propter Deum, eundem tecum consti tuisti domino gloriosum: quare te benedictionibus cumulem, & infinitam filiorum multitudinem ex eo tibi prouenire confirmem. Statim procuratur aries, qui pro Isaac sanctissimo mereretur occidi. Nec enim fas erat, vt Isaac, qui typũ Christi portabat, à patre hoc in tempore mactaretur: quia perfecta sacrificij hostia Christo domino seruabatur. Procurabatur inquam, aries, qui pro Isaac mereretur occidi, vt & promissum patris de hostia cõpleretur, & perfecto sacrificio patri Isaac incolumis redderetur. Tunc vterque lætus K de monte descendit: pater, q̃ sacrificij votum saluo filio perfecerit: filius, quòd iussa patris libenter optasset. Gaudet de patre filius, de filio pater. Gaudent propinqui, familia cuncta lætatur: gaudent inquam, quòd & opus tantum perfectum sit, & quod patrẽ cum filio incolumes illis dominus reuocarit.

Diui Ioannis Chrysostomi de Habenda cura salutis proximi: & quare Abram uocatus sit Abraham, homilia.

HAud difficile foret ex cõsequentia nuper dictorum, præsentis sermonis sumere proœmium: siquidem vobis possibile esset scire, quid nuper à nobis dictum, & quomodo finitus fuerit sermo. Verùm quia plerique ex his, qui nuper absuere, hodie nõ assunt, & ex his qui nunc assunt nuper absuere, cogit auditorum varietas, vt repetenda sint, quæ nuper dicta. Vnde & hi, qui prius sermonem audierunt, melius dictorum memoriam firment: & his qui absuerunt, non tam damnosum sit L absuisse, si & ipsis innotescat doctrina prius habita. Et fortassis dicent, qui semper sunt præsentes, quòd propter illos nuper dicta non sint resumenda, vt hi qui cũ aliis conuenire contempserunt, hoc damno emendentur, & fiant posthac diligentiores. Equidem laudo, quòd fratrum doletis ignauiam, & admiror zelum. Vellem autem pos zelum temperare misericordia. Zelus enim veniam negans, potius furor est quam zelus: & admonitio misericordia carens, tortura quædam est. Quapropter magis vos obsecro, ne amare vicinorum iudiceris peccata. Nam sicut is qui absque compassione vulnera fratrum spectat, nullum inueniet qui se dignetur venia, si quando & ipse peccauerit: ita qui cũ misericordia lapsum proximi iustificat, si quãdo & ipse supplantabitur, multos videbit manũ porrecturos. Et hæc nunc dico, non quòd velim eorum qui rarò huc conueniunt negligẽtiam augeri, sed quid maiorem, exterioremque curam nostram erga illos cupiam, ita vt cum ratione, & amoris affectu geratur. Alioquin & nos superioribus diebus multos, & longos sermones aduersum illos pronunciauimus, & neque hominum nomine dignos diximus: sicut meministis nos in hoc produxisse prophetas duos præcipuos contra illos, quorum vnus dicit: Veni, & non erat homo: vocaui, & non erat qui audiret. Esa. 5.c. Alius autẽ declamat & dicit: Cui loquar M & testificabor? incircuncisæ aures eorum

Universidad de Deusto Biblioteca

rum, & non possunt audire. Quibus verbis mentem eorum satis acriter perstrinximus, nunc vero iterum obsecramus. Sic.n. & Paulus iussit: Argue, inquit, increpa, 2.Ti.4. a obsecra, Neque enim hoc semper solum agere oportet, neque semper illud solum: sed vtrunque alternis vicibus, quo maior inde sequatur vtilitas. Nam si semper argueremus, impudentiores illi fierent: si semper obsecraremus, ignauiores redderentur. Quapropter, & medici non solum secant, sed & vulnera obligant: neq; semper amara, sed nonnunquam, & lenia pharmaca infundunt: vt per priora purificentur sanies, & putredo, per posteriora autem mitigetur dolor. Et idcirco, & alibi, inquit, Gal.6.a Paulus: fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis corripite illum: considerans temetipsum ne & tu tenteris. Optima admonitio, perfectum consilium, quod paterna viscera declarat, & eius qui magnam nostri curam gerit. Verè linguæ Paulinæ verba, Fratres. Satis eximio nomine beneuolum reddidit auditorem: quasi dicturus: Eiusdem vteri partu, & doloribus prognatus es, eundem habuisti patrem, ijsdem alimentis edu
A catus es, communi casti ei in natiuitate spirituali, cognationem & fraternitatem hãc etiam in corrigendis proximi erratis declara. Si præoccupatus. Non dixit, si peccet, sed ad genus peccati cõfugit, quod maiorem meretur veniam. Si præoccupatus fuerit, si grauiter tentatus succubuerit, si errauerit, neque cum qui dedita opera peccauit dicit, sed eum qui studuit bene agere, supplantatus tamen est a pestate diabolico, & victus. Nam talis non tam accusationem, quàm veniam meretur. Si præoccupatus fuerit homo. Iterum ad aliam veniæ speciem confugit, nempe naturæ infirmitatem, quam nomine hominis insinuat. Sicut & magnus Iob veniam a deo impetrare volens, dicebat: Quid est homo Iob.7.d quod reputas eum, & visitationem peccatorum eius fecisti? Sic & nos faciamus, quando cum peccatore aliquo expostulatur, continuo dicamus, Homo est: & naturæ recordatione ad misericordiam stomachantes prouocemus. Et ea de causa Paulus ad naturam, & eius infirmitatem confugit, cum dixit: Si & præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto. Non simpliciB ter magna peccata dicit, quę maiora quam vt compassionem, & misericordiam mereri videantur, sed parua, & deordinata. Vos qui spirituales. Is qui peccat, homo: qui vero bene operantur, spirituales dicuntur. Hic virtutis vocabulum posuit, illic naturæ nomen dixit. Multum autem differt homo, & spiritualis. Vos qui spirituales. Si spiritualis es, ostende mihi virtutem tuam: non a tua, sed mea salute, sed a subsidio quod lapso fers. Hoc enim spiritualis est, non despicere sua membra periclitantia. Instruite talem. Facite, ait, ne capi possit, ne certando defatigetur, ne præliando aduersus diabolum succumbat. Considerans temetipsum, ne & tu tenteris. Hoc summum consilium est, & admonitio maxime cogens. Etiamsi saxeus fueris, & audias, verbum hoc sufficiet ad terrendum, & prouocandum, quo fera. auxilium lapso. Non vis, ait, vt frater misereri, non vis vt hominibus concedere veniam, non vis, vt spiritualis maoum porrigere, considera conditionem tuam: neque indigebis consiliario, sed per temetipsum iacentem iuuabis, & a temetipso admoneberis. Quo pacto & quomodo? Considera temetipsum ait, ne & tu tenteris. Non dixit: Nam omnino C & tu peccabis, ne molestior esset: sed quomodo dixit? Ne quando & tu tenteris. Fieri enim potest, vt pecces: fieri etiam potest, vt non pecces. Et quia incertum est futurum, para tibi misericordiæ sportulas, quas illi dones, vt per illa, quæ proximo impendis, si & tu aliquando lapsus fueris, inuenia promptuaria compassione, & miseratione referra. Non dixit, nequando & tu pecces, nequando, & tu cadas. Attendite diligentia ad vim verborum suorum. Sed nequando, & tu tenteris, Quo simul indicatur, quod habemus inimicum tentatorem. Et tentator non statum insidiandi tempus habet. Plerunque enim nobis dormientibus, & negligentibus imponit: & idcirco præoccupatus ille magis dignus, est, vt ei condonetur, quoniam a tentatore captus est. Non enim erat ei manifesta pugna, neq; dictus dies belli, sed per ignorantiam deceptus, & superatus est. Sic nautæ quoque faciunt cum per magnum, & spacioſum mare nauigant: licet nauis secundo vento feratur, licet omni fruantur securitate, cum tamen viderint alios, vel a longe naufragium facere: non ad propria spectantes vtilitatem, illorum contemnunt calami-

tatem sed fistunt nauem, & eiciunt ancoram, detraunt vela, eiciunt funes, proijciũt tabulas, vt ille qui a fluctib. mergitur forte aliquo illorum arrepto, emergat. Imitare, & tu nautas homo: nam & tu mare nauigas magnum, & speciosum, D nempe vitæ præsentis mare, quod multas habet beluas, piratas, petras, & latentes scopulos, crebrisque turbatur fluctibus, & in eo naufragantur plurimi. Cum igitur videris nauigantium aliquem diaboli insidiis circumuallari, & amittere diuitias salutis, natare in fluctibus, & iam submergi, relictis negocijs tuis, statim illius proside saluti. Neque enim moram sustinet, neque dilationem, qui submergi incipit. Igitur statim accurre, & quantocyus è fluctibus eum eripe. Age, & moue, quicquid ei prodesse credis, atque ita ipsum ex profundo interitus extrahas, etiamsi te plurima negocia aliorsum vocent, & trahant, nihil ducas magis necessarium salute sic laborantis, Nam si paruper differre volueris, pendetur tempestate rapida. Vnde in tantis periculis magna acceleratione opus est, & studio. Audi quomodo Paulus, viso homine quodam, qui in profundum rapiebatur, solicitus, & anxius erat, & a2.Co.2. b lios excitabat. Valeat in illum charitas, inquit, ne forte tristitia abundantiore absorbeatur ille. Et propter hoc habet statim præbere manum, vt ne interim dum differimus, præuentus ille absorbeatur. Curam E igitur geramus fratrum nostrorum. Hæc summa vitæ nostræ est. Hoc signo internoscimur an Christiani simus, cum non solum, quæ nostra sunt spectamus, sed & membra nostra peruersa corrigimus, & in Ioã.23. d struimus. Hoc maximum indicium fidei. in hoc cognoscent omnes, inquit, quod discipuli mei estis, si diligitis mutuum. Charitatem autem synceram declarat non cõmunio mensæ, non breue colloquium, nõ verborum adulatio, sed studium, & sedulitas in considerando, quid proximo conducat, vt erigatur qui cecidit, & porrigatur lapso manus, vt ante bona propria, inquiratur, quæ proximi sunt. Hæc est germana charitas. Nam charitas non spectat, 1. Cor. 13. quæ sua sunt, sed prius videt ea, quæ proximi, quam quæ sua. Et ego nunc nõ propter memetipsum tam prolixis sermonibus vtor, sed propter vos. Igitur, & vos audit, non propter vosmetipsos, sed pp alios a vobis erudiendos. Quippe ecclesiæ corpus per membrorum cohærentiam, & mutua subsidia nutritur, & seruatur: & sicut membrum, quod apud seipsum cibos onneis reseruat, vicinoque non communi- F cat, & seipsum offendit, & reliquum corpus corrumpit: vt de stomacho videmus: is enim si cibum solus continuerit, & reliquum corpus fame corrumpit, & seipsum sua inexplebili improbitate perdit: si autem acceperit quantum pro sua portione satis, & reliquum alijs membris transmiserit, & seipsum, & reliquum corpus in bona valetudine conseruat. Ita, & tu tunc, si ea, quæ a nobis audis, detinueris, alijsque non communicaueris, & illum incommodabis, & teipsum iam corrupisti: quia ignauiæ, & inuidiæ grauissimos morbos foues. Satis enim ad perditionem tuam fuerit, vel ob malitiam, vel ob inuidiam, vel etiam ob ignauiam non communicare alijs. Contra si, citra inuidiam, & ad alios transmiseris alimoniam, & tibijpsi, & alijs profuturus es. Et de his dictum est satis. Nunc operæprecium fuerit, venire ad contextum eorum, quæ nuper dicta fuerunt, Quæ erant ergo illa? De Saulo, & Paulo tunc exquirebamus, quare aliquando Saulus, & aliquando Paulus vocatus sit: Et inde digressi sumus in multorum nominum historiam. Verum quia semel hinc soluimus. non videtur dignum esse, vt cum vtilis adhuc occurrat negotiacio, temere eam prætereuntes negligamus. Nam licet per Paulum in hoc argumentum deuenerimus, nihilominus, & aliorum nominum rationes hac negotiacione inuenire possumus: Sicut, & mer G catores, qui mare nauigant, & propter minuta quædam in longinquas terras proficiscuntur: cum venerint in petitam ciuitatem, & viderint copiam aliarum rerum sibi conducibilium, præter eas propter quas a patria exierunt, multa plura quam decreuerant mercantur, sic dicentes: Longa via venimus, multas tempestates multaque pericula pertulimus. Quid igitur vetat negociationem nostram fieri ampliorem? Talia vtique, & nobis dicere licet. Nam inquirentes de nominibus Pauli, inuenimus consequenter, & nundinationẽ Mat.4. aliorum nominum. Nempe Petrum antea c Simonem dictum: & filios Zebedæi Ioan Mar.3. nem, & Iacobum, filios tonitrui nũcupa- b

Universidad de Deusto Biblioteca

Ge. 17. tos. Inuenimus, & in veteri, Abraham, qui
Ibi. 3 2. f antea Abram vocatus fuit: & Iacob Israe-
Ibi. 17. c lem nominatum, & Sarai Saram. Inuenimus autem quod, & alij non fuerint agnominati, sed a principio sibi indita nomina retinuerint, sicut Ioannes Baptista, Isaac, & Adam. Absurdum igitur fuerit, & extremę desidiæ tantum è manib. thesaurum abijcere. Nam propterea longiorem fecimus sermonẽ, & quia nuper diximus de his, qui suum primum nomen retinue-
H runt, hodie de dionymis dicere mens est. Quorum vnus est Abraham. Adam eodem semper nomine vocatus est. Et Isaac quoque aliam appellationem non acce-
Ibidẽ. a pit, sed ab initio vsque ad finem semper Isaac dictus est. Pater autem Isaac Abram, & Abraham dictus fuit. Dixit enim ad eum deus: Non erit vltra nomen tuum Abram, sed Abraham vocabitur nomen tuum. Etenim Abram vocabatur prius: sed hoc nomen non est Græcum, neque nostra, sed Hebræorum lingua sic vocatur,
Abram. Quid igitur sonat nomen hoc cum interpretatur? Transitor. Nam Abram Syrorum voce idem est quod trans, vel vltra. Et sciunt qui linguæ eius periti sunt: Magna quoque Syrorum cum Hebræa lingua cognatio est. Sed dicis, quare transitor vocabatur: Iudæa regio, hoc est, Palæstina omnis, quæ ab Aegypto vsque ad Euphratem è regione iacet Babyloniæ, vnde erat Abraham: & fluuius communis terminus vtriusque terræ, medius vtramque secat. Et quia Abraham non Palæstinus erat, sed ab vlteriori ripa fluminis venerat, nempe a Babylonia: ideo a loco, & fa-
I cto nomen accepit, & dictus est Transitor quia a loco vlteriori fluminis venit, Quare autem fluuium transijt? quia deus iusserat. Et quare deus iussit? vt ostenderetur obedientia iusti. Et quomodo ostensa fuit obedientia iusti? quia propter præceptum Dei domum suam quam reliquit, pro aliena commutauit. Vides quãta catena rerum in appellatione iusti nectatur? Vides quàm ingens historiarum pelagus nomen hoc nobis aperiat? Discę igitur eius nomen primum, vt cum videris eum Palæstinam incolentem, appellatione nominis in memoriam patriæ eius, & causæ propter quam eam reliquit, manuducaris, & ita ad imitandum eum admoneare. Ecce enim vir ille ante legem, & sub lege vitam agens, philosophiam, quæ nobis tempore gratiæ tradita, susce-
pit implendam, & ante tempus gratiæ fecit, quod postea discipulis Christus dixit: Amen dico vobis, quod nullus est qui re-
linquit aut domum, aut fratres, aut soro- Mat. 19
res, aut patrem, aut matrem, qui non centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Non solum autem hinc apparet, quàm sapienter vixerit iustus, sed etiam Dei promissio hoc declarat. Veni enim inquit, in terram, quam monstrauero tibi. Nam tametsi vtræque illæ regiones Chaldea, & Palæstina erant corporales, illa tamen sua erat, hæc aliena: illa certa, hæc incerta: illa in manibus, hæc in spe: ipse autem relictis certis, manifestis, & K
his, quæ in manu erant, festinauit, & transijt ad incerta, incognita, & ad ea in quibus sibi non licebat dominari, vt persuadeat, eruditque neque contradicendum, neque cunctandum, quando deus certa relinquere iubet. Non enim tam certa, quæ in manibus, atque ea, quæ in spe. Non sic manifesta est præsens hæc vita, vt futura illa. Hanc enim videmus nostris oculis, illam videmus oculis fidei: hanc videmus in manib. nostris positam, illam videmus in manib. dei custoditam. Promissiones autem dei multo certiores sunt, quàm, quæ in nostris sunt manibus. Vis discere quomodo hæc quidem vita in incerto sita est semper, futura autem illa, quæ videtur incerta esse, hac præsenti certior sit, & solidior? Inquiramus, si placet, quæ sunt illa præsentis vitæ præclara. Diuitiæ? gloria? potentia? magnum existimari ab hominibus, sed videbis nihil illis esse incertius. Quid enim infidelius diuitijs, quæ sæpe nec vsque ad vesperam nobis permanent. sed sicut ingratus transfuga, ab hoc ad illum, & ab illo ad alium subin de transeunt? Quid & gloria est minus fidele? sæpenumero qui clarus erat, & nobilis, repente contemptibilis fit, & ignobilis: & è diuerso quoque, sæpe obscuri subito clarescunt. Et sicut videri nequit in L
rota, quæ continuo versatur, aliqua pars eius, eo quod crebra circumferentia semper summa fiunt ima, & ima summa: ita & nostrarum rerum, impetus, dũ cõtinuo vertuntur, summa facit infima: vt videre licet in diuitijs, potentijs, ac alijs. Nunquã enim in eodem statu manent, sed semper instabi-

instabiles, fluminũ fluxus imitãtur. Quid igitur his incertius, quæ tam crebro transferuntur, & priusq̃ recte appareant, auolant: priusquàm aduenient, tesiliũt? Vnde & propheta de delicijs, & diuitijs talibus differens, & spectans vacantes talibus quasi permaneant, dicit: Reputatunt quasi stãtia, & non quasi fugientia. Non dixit, quasi prætereuntia, sed quod multo minus, quasi fugientia. Non enim paulatim recedunt sed mira celeritate. At patriarcha ille non sic egit, sed relictis omnibus illis, tantum ad promissiones dei spectauit, viam nobis parans ad futurorum fidem: vt cum promiserit tibi deus futura, & quæ non videntur, ne dicas quod hæc incerta sint, & obscura. Incerta enim illa, certiora sunt his, quæ videntur, modo oculos fidei ha-
M beamus. Quid autem, quod ipsa non videmus? Deus ea promisit, & pollicitus est. Quando deus promittit, nulla variatio promissionibus adiungitur, atque adeo illa maxime manent, quæ in manu Dei sunt. Ex manu enim dei, inquit, nullus ra-
Ioã. 10. pere põt. Igitur quia nullus rapere potest f ex manu dei, certus ille thesaurus semper manet. Præsentia autem omnigenis variationibus, & vicissitudinibus sunt obnoxia, & propterea pro eis sæpe laborem ferimus, & fine eorum frustramur. In his aũt, quæ speramus nõ ita est, sed is qui laborauit, necessario coronas, & præmia cõsequitur. Nã spes non pudefacit, quia dei ẽ promissio: & dona promissa sequũtur eius naturam qui promisit. Relictis igitur incertis, apprehende ea, quæ cõspicua sunt: Cõspicua autem sunt non præsentia, sed futura. Iam quod aliqui ad psentia spectãt, & futura respuunt, nõ ideo respuunt, q̃ obscura, & incerta, sed quod sublimia sunt, & supra suam imbecillitatem. Cõsidera igitur quanta sit virtus iusti. Promiserat ei deus corporalia, & ipse spũalia quærebat. Vbi, dices, promisit ei deus corporalia, &
Ge. 12. a ipse spũalia quæsiuit, Egredere, inquit, de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terrã, quã mõstrauero tibi. Corporalis erat terra prior, sed & futura, quæ illi danda erat. Quid ergo ille? immo non illum, sed Paulum audia-
A mus de illo dicentem. Nam licet hanc promiserat deus, relictis tũ præsentibus, fe-
Heb. 11. c stinabat ad futura. Quid igitur Paulus dicit: Iuxta fidem mortui sunt hi omnes cum nõ accepissent promissiones, sed procul eas vidissent. Quid dicis? Non obtinuit Abraham promissiones? non venit in Palæstinam? Falsa ergo ea, quæ dicta sunt. Venit quidem in Palæstinam, non hanc autem spectauit, sed aliam, quæ in cœlis, desiderauit. Cuius rei, & Paulus te-
stis, cum adijcit: Et confessi sunt se hospi- Ibidem
tes, & peregrinos in terra. Hospesne est, qui tantam accedit patriam, & tantam regionem? dic obsecro. Non enim hanc, sed cœlum spectauit. Nam qui hæc dicunt, inquit, declarant quòd aliam inquirant patriam, cuius artifex, & opifex est deus, illam inquam Hierusalem cœlestem, & quę supra est. Vidisti quomodo promiserit illi deus corporalem, & ipse quæsierit supernam Hierusalem? Itaque corporalis est promissio, spirituale autem iusti desiderium. At nos plane diuersa facimus. Deus illi promiserat Palæstinam, sed ille spectabat cœlum, Nobis promissum est cœlum, & ad terram tendimus. Hæc lu-
cra ex Abraham nobis contigerunt, quia B
nomen eius didicimus, & quare Transitor dictus sit, & quod relicta terra sua in alienam concessit, præteritisque certis ad incerta se conuertit, & abiectis his, quæ in manibus, & corporalibus, aspirauit ad ea, quæ spe concipiebat, idque ante gratiam, & ante legem, atque ante prophetarum doctrinam. Vnde manifestum, quòd præceptore caruerit, sufficeritque ei natura mouens cogitationes conscientiæ eius, vt sic inueniret opificem vniuersi, & propter hoc dicebatur Abram, quod nomen ei, & parentes ea de causa indiderunt. Sed forte statim dixerit aliquis: Mendacium hoc est, & confictum. Parentes enim Abrahæ iniusti fuerunt. & neque placuerunt Deo, neque sciuerunt futura, neque pollicitationem a domino dandam præcognouerunt. Certe impii erant, & idololatræ, & Barbaris magis Barbari. Scio, & ego, & propterea laudo iustum, quòd tales parentes habens, talis ipse factus sit. Etenim valde rarum, & admirabile est, ex agresti radice dulcem fructum produci. At non aceu sandi sunt ob parentum maliciam filii pie viuentes, sed & vt admirabiles habendi, eo quod cum pietatem a parentibus C
non acceperunt, nec habuerunt qui manuducerẽt, quasi in eremo, & inuio eũtes, viã

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæ in cœlum fert, inuenire potuerint. Nec igitur crimen est, habere patrem impium, sed imitari patris impietatem. Et crimen est maximum, non quòd habemus improbas parentes, sed quòd illorum non agimus curã, & non offerimus omnia quæ ab eis habemus, vt ab impietate sua eos eruamus. Hæc autem dixi, vt ne turberis dilecte, cum audis quòd Abraham impiũ patrem habuerit. Nam & Timotheus impium patrem sortitus fuit: filius enim Iudeæ mulieris erat fidelis matris, patris autem Gentilis. Et quod pater eius manserit in impietate, & non fuerit conuersus, manifestum est ex hoc. Laudans enim Timo
2. Ti. 1. b thei fidem Paulus sic dicit: Quæ habitauit in auia tua Loide, & matre tua Eunice, confido autem quòd, & in te. Nusquam hic patris nomen legitur. Et quare? quia in impietate perseuerans, non erat dignus qui cum filio numeraretur. Et apo-
Mat. 12 c stolos malos habuisse parres manifestauit Christus, cum dixit: Si ego in Beelzebub eijcio dæmonia, filij vestri in quo eijciũt? propter hoc ipsi erunt iudices vestri. Sed ne turbet hoc neque offendat. Nã ex hoc discimus, quod non naturæ, sed voluntatis est vitium & virtus. Enimuero si naturæ
D esset, omnino mali malos parerent, & boni bonos: Sed quia electionis, & voluntatis est probum vel improbum esse, idcirco sæpe malis patribus boni filij, & ignauis filijs studiosi patres sunt, vt non naturæ, sed voluntati semper illa imputemus. Verum cum parentes Abrahæ, vt dixi, fuerint impij, quomodo ei hoc nomẽ, indiderunt? Fuit hoc opus diuinæ sapientiæ per incredulam linguam dispensantis, vt puero nomen imponeretur, habens in se futu-
Nu. 23. c.d rorum historiam. Sicut eandem virtutem & in Balaam declarauit, cogens eum futura prædicare: quo manifestat, quod non solum in suis, sed & in alienis dominari potest. Et vt discas, quòd parentes etiam nonvalde pij, sæpius nescij imponunt nomina filijs, quæ multam futurorum dispẽsationem declarent, docebimus etiam alio exemplo. Lamech qui fuit pater Noe, nõ
Gen. 6. b erat gratus deo. Nam si fuisset probatus apud deum, non dictum esset, Noe solum perfectum inuentum in generatione sua. Neque nos transiuissemus iusti patrem in commemorandis nominibus, si iustus fuisset, Quid igitur ille? Imposuit nomen pue-
ro, quod præcipuam futurarum rerum haberet historiam, eratq; appellatio iusti prophetia: Significabat enim nomen eius fu- E turum diluuium. Nomen eius Hebraica lingua vocauit Noe, quod interpretatum est, quies. Niah enim Syrorum voce quies est. Sicut igitur Abraham ab abar quod est trans vel vltrà dicitur: & Adam ab Aedem, quod est terra, dictus, eo quòd sit terrenus: ita hic à Niah vocatus est Noe, hoc est author quietis: declarat autem hoc & adiecta particula. Vocauit enim eũ Noe, Gen. 5. dicens: Hic nos quiescere faciet. Quietẽ diluuium vocans, eo quòd sub illo futurũ diluuium. Diluuium autem mors fuit: Mors verò quies viro est. Et idcirco homi nem, sub quo diluuium factum, quietis authorem vocauit. Et quòd non torqueam scripturas, ex scriptura ipsa audiamus hoc. Vixit Lamech annos centumoctoginta, & genuit filium; & vocauit nomen eius Noe, dicens; Hic nos quiescere faciet. Et quare non dixit: Hic occidet nos, hic faciet diluuium fieri: sed dicit, Hic faciet nos quiescere? Creatura omnis resoluitur, a- Ibidem. byssi de subtus erumpunt, cataractæ superius aperiuntur: omne pelagus erat mirũ, & admirabile, & horribile, & in luto quasi communi sepulchro promiscua hominũ, F & equorum ac ferarum corpora occultabantur: & tantam calamitatem, tantaque mala quietem vocas? Profectò dicit: Nam Ibi. 6. 2. homines in magna malitia viuebant. Diluuium autem, quia malitiam resecuit, ideo liberati illi à malitia, quiescere dicuntur. Generationem enim illorum quasi corpus incurabiliter languescens, & malis multis nullam consolationem admittentibus obnoxium, superueniens diluuium eripuit, & quiescere fecit. Nam si mors viro quies, multò magis his, qui inemendabiles in malitia viuunt, mors quies est, liberans eos à laboribus, nec finens vlterius iniquitatis consuetudinem progredi. Non est enim grauius, ingestabiliusve pondus, quàm peccati natura: nihilq; ita labores & ærumnas nobis affert, vt malitiæ species, & delicta. Et propterea Christus his qui in peccatis viuunt, dicebat: Venite Mat. 11 d qui laboratis, & onerati estis, & ego vos quiescere faciam. Et idcirco Lamech diluuium quietem appellauit, eo quòd superueniens malitiæ finem impositurum erat. Volebam sermonẽ hunc prolixiorem facere

facere: multa enim omitto, quę ad nomen Noe pertinent: sed hæc nunc memoria retinete, & fratribus vestris qui absunt, dicite: vt ne cogamur iterum productioribus vti proœmiis, & dictorum repetere con-
G sequentiam Sermonem in precibus finiamus, gratias agentes deo, qui hæc vt dicerem, dedit: Cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

Sermo diui Ioannis Chrysostomi de Iacob, & Esau. Incerto interprete.

* Ge. 25. POrtabat Rebecca geminos in vtero fratres ante ortus principia bellatores: certantes, filios mater ante sentit, quam nouit: ante patitur, quàm videt: ante sustinet, quam agnoscit. Licuit filiorum bella sentire, quos nondum licuit generare. Certamen inter fratres in vtero geritur: bellum inter natos committitur. Materna viscera quatiũtur, nec ad ortus principia properatur: sed ante principia, noua certamina celebrantur: Velim causas tanti certaminis nosse, velim istius pugnæ negocia tractare. Quid intercesserat, quid factum fuerat, quæ pugnandi ratio, quæ causa vincendi, quo spectatore id geritur, quo iudice celebratur, quid victo ri permittitur, quid victo è contrario denegatur? Quis certare docuerat: quis pugnare monstrarat? Sed notum est cunctis, istorum certamine fratrum, causas duorum exprimi populorum. Vult enim
H deus ante ostendere futura, quàm veniant: ante ventura monstrare, quã fiant. Etenim præiudicare non potest pugna, si pugnæ non consentiant merita. Sed futurorum præscius deus qui monstruosum certamen voluit exerceri: dat certandi affectus, vincendi vota ostendit, & spectatorem se constituit, se iudicem demonstrauit. Adeo certamen geritur præsente domino, qui genuit: & matre teste, quæ sensit. Sed mater certamen sentire potuit, videre non potuit: Denique interrogat dominũ. Quid est, inquit, domine quod geritur? quid est quod in vtero meo te teste tractatur? Quid facturi sunt nati, qui sic luctantur innati, aut, quæ natorum vota suscipiam, cum sic in luctamine nõdũ natorum concutiar? Duo sunt, inquit dominus populi in vtero tuo: & duæ gentes de ventre tuo diuidentur. Et populus popu-
lum superabit, & maior seruiet minori. O veneranda præscientia Dei. Designantur in vtrisque fratribus gentes in singulis, populi declarantur, immo ipsi gentes, & populi nuncupantur. Futurarum sobolum nomina in natos conferuntur: & adhuc innatorum nomina ignorantur. Dicuntur enim parentes, qui necdũ filii nomen acceperant: appellantur patres, qui I nati non fuerant: vt fierent genitores, antequàm filii, fierent patres, antequàm nati. Ostenduntur amborum merita: & operationis nondum est causa. Quid quisque mereatur, edicitur: & meritę causæ silentur. Sententia a deo profertur, & adhuc qui meretur, non nascitur. Iudicium diuinitus celebratur: & adhuc in vtero, qui iudicatus est, detinetur. Præcedit mores iudicium, sententia actibus prior est. Non expectatur tempus, vt merita dispungantur: quia dispunctoris potentia ante nouit omnia, quam nascantur. Interea certamen nec nascentibus defuit: dum maioris plantæ innixus, aut prior nasci desiderat, aut se victorem tali gestu demonstrat. Maior tamen properat in lucem, & adhuc tenetur in ventre: quærit prior nasci, ne, & in hoc possit a fratre deuinci. Cupit pudorem properantia tegere, desiderat ignominiam festinatione mutare, timet videri victus, antequàm natus: sed iam matri prouentus certaminis iudicauerat Deus. Iudicat & nascentium ortus: unde dignè Iacob supplantator vocitatus est. Sed diuidit in amorem vterque parens vtrunque nascentem: sic pater maiorem, sic mater minorem assumit. Pater in vtero victum amore solatur: mater veto victorem diligit, quem pugnã- K tem non vidit. Optat pater victori victum æquari: si victi mores possent à malitia immutari. Sed iam seruatur sententia, quia sententiam prouocauerant causæ, nec in aliquo potuit bonitas in innocente corrumpi: vt malitia in reo nõ potuit immutari. Igitur properant impleri prædicta: festinant geri, quæ fuerant diuinitus nunciata, Denique coquit Iacob pulmentum cõstitutus in domo, desiderio rapitur veniens Esau de campo. Sed malè desideratur, quod in damnum salutis assumitur: quia contrariè esuritur, quando salus manducando deperditur, aut in vitæ interitum or-

dinatur. Molesta enim est fames, quæ ad hoc saginatur, vt perdat: pernicioſa eſuries, quæ idcirco excluditur, vt peior in homine nutriatur. Quoniam damnosa mercatio est: si salus pro cibo impenditur, aut magnis vilia comparantur. Adeo Esau primatus desiderio lentis addixit, eosdemque Iacob intemperantia desiderantis accepit: quandiu Esau possidere non potuit, quod in vtero constitutus, amisit. Denique reddit Esau aliena, Iacob recepit sua. Fit Iacob, benedictione iam primus qui fuerat natura postremus. Primatus reddidit causa, quos negauerat aliquando natura. Nec L diu eius gratiam indignus potuit vsurpare, quam Iacob meruit, antequàm nasceretur, accipere. Interea hæreditaria benedictio a patre in Esau disponitur, & ab eo ciborum delectatio postulatur Facito, in- Ge. 27. quit, mihi fili cibos, quos amo: vt manducans benedicam te, antequam vita ista decedo: sed ignorat Esau illum placitum in cibo, qui iam placuerat merito: nescit esu benedictioni aptissimum, cui tradiderat ipse primatum. Denique pergit venatum, vt imperata perficeret: remoratur, & tardat. Fit difficile, quod quæritur: vt in Iacob paterna benedictio compleretur. Quærit Esau inuenire, quod pater fastidiat: desiderat capere, quod genitor iam saginatus exhorreat. Hortatur, & mater Iacob amantissimum filium, narrat verba patris ad fratrem, refert imperata ciborum, benedictionis promissæ compotem dicit: si quæ fieri iussa sunt, implere festinet. Cogitur Iacob profiteri, quod non erat: mentiri, quod fuerat. Cogitur, inquam, simulare se fratrem, mentiri maiorem. Adeo pergit ad gregem, duos hœdos adducit: quorum pellibus brachia nudamque ceruicē absconderet, & hirsuti fratris præsentiam simularet. Itaque parat cibos delectabiles M mater, infert filius patri: pater miratur aduentum tam celerem filij. Quid est hoc, inquit, quòd tam citò venisti fili? Quod dominus dedit, ait, attuli tibi. Surge, manduca quod desiderasti, vt benedictionem conferas quam promisisti. Accede, inquit, ad me fili, vt palpem te. & videam si tu es Esau filius meus. Accede, inquit ad me, vt sentiam tactu, quod oculis videre non possum; palpando intelligam, quod visu non cerno. Duo sensus, id est auditus, & tactus in patre sancto contendunt, quisnam co-

Primatus pluratiui numeri nouè ponitur.

tum, quod latebat, ostenderet: sed auditus indicat, quod tactus ignorat. Fallit enim habitus patrem, sed vox indicat veritatem. Refert vox, quod habitus refellebat: nudat lingua, quod tegmina simulabant. Indumento quidem fratrem mentitur: sed verborum sonitu, qui fuerat, indicatur. Vnde Iacob sanctissimus diuiditur apud patrem in duo, dum mentitur: alium habitus, sed vox indicat verum. Vestitus maiorem simulat, sed sermo minorem nō celat. Ita enim alienum est, quod simulatur: & proprium est, quod per vocem dignoscitur; vt benedictione sit dignum, q̄ est proprium: exhæredari enim meruerat, quod fuerat alienum.

Sermo diui Ioannis Chrysostomi Constantinopolitani, de Ioseph, vbi a fratribus venditur: Incerto interprete, A

Illij autem Iacob pascebant oues patris * Ge. 37. c
sui in Sichem: & dixit Iacob ad Ioseph filium suum minorem: Vade fili, & vide, quomodo se habeant fratres, & oues: & renuncia mihi. Ioseph autem abijt. Illi autem cum viderent eum venientem, dixerunt? Ecce somniator ille venit. Venite, occidamus eum: & videamus, quid significent somnia eius. Mittitur a Iacob patre sanctissimo Ioseph sanctus ad fratres, qui salutem patris ad illos, & ipsorum ad patrem afferret: vt inter absentes medius vtriusque salutis nuncius existeret: vt quod per semetipsos absentes scire non poterant, Ioseph referente, cognoscerent: & disiunctos huius relatio iungeret, quos locorum diuersitas separauerat. Quem cum venientem de longe conspicerent: ecce, inquiunt, ecce somniator ille: venite itaque, & occidamus illum: & videamus, quid portendant somnia eius. O nefanda rabies iniquorum. Non licet Ioseph, non licet, inquam, impunitum esse, quòd bonus est? Non licet meliorem tutum B esse cum malis, & quasi inuidi aliquid perdant, aut dispendium alicuius rei incurrant: sic bonorum vita detrimentum est pessimorum. Zelant mansuetum

suetum inuidi, modestum superbi probum improbi, mitem tumidi, inimica æmulatione lacessunt. Patitur Ioseph sanctus innocentis vitæ inuidiam, & æmulos in se fratres sancta excitat vita. Bonum mali videre non possunt: denique venientem ad se, lacerant, sæuiunt, necare festinant. Nolunt meliorem viuere, ne degeneres ipsi possent improperia sustinere. Cur innocentem zelas inimica fraternitas? Cur inuides bono? Cur pati simplicē non potes? Cur modestū persequeris? Cur probū nō diligis? Cur rea innocentis sanguinis inueniris? Saltē distractus aliquatenus viuat, ne in te accusator innocēs sanguis, vt in Cain, aliquando existat. Serua tibi, serua inimica fraternitas viuum, quem sentias aliquando placatum. Serua incolumem, quem necessitatis tempore inuenias prouisorem. Forsitan enim aduenient tempus, quo cum seruum feciſſe pœniteat quidem, parricidium perpetrasse minus collibeat. Leuius crimen est sanctum seruituti addici, grauius nihil est innocentē animā C iugulari. In seruo q̄d curetur, inuenies: in parricidio nō reperies, quod excuses. Multis prouides, si istum distraxeris: tibi nocueris, si innocentem animā iugularis. Distractus igitur Ioseph sanctus in Aegyptum, accepturus totius prouinciæ dominatum, venundatur in seruum, in famulum addicitur, in innocentem fraterna crudeliras operatur. Suscipit seruitutis notam, quam dominus præparabat ad gloriam. Humiliatur ad tempus, imminenti necessitate regnaturus. Ministrat vt seruus, vt famulus paret, domestica complet officia: nec obsequēdo, deest in aliquo: vt humilitate perciperet, quicquid illi ingenuæ necessitatis præstitisset. Adeò tantum sublimatur in domo, tantum famulis cunctis præfertur, tantum à seruis omnibus honoratur: vt quantum ei dominus, tantum ipse familiæ imperaret. Fit rector, & præpositus domus, fit cunctis imperans: solus fit domesticæ curæ aptissimus. Sed his bonis cœlesti dono concessis, tentatio inimica non Ge. 39. c defuit. Pudicum iuuenem matrona apperit impudica: vt diabolus, qui in eius necem fratres armauerat, contra eum armaret, & fœminam. Sed tam hæc dei iudicio concidit, q̄ fratres deus ab eius parricidio separauit. Deinde solum sola aggreditur: & cum casto puero incesta mulier fabulatur. Tandem, inquit, quærens D optatum tempus inueni: & ad cupiditatē voluptatis implendæ, aptissimum silentiū reperi. Nullus inter nos arbiter testis existit, nec maritus domum repetit, nec familia recognoscit, nec aliquis de externis interuenit. Inter nos solummodo causa est. Nullus potest existere, qui possit, quod gerimus, indicare. Fac, quæso, quod peto. Exple animū cupientem tui, vt posco. Desiderantis preces, ne asperneris, exoro. Ego te munerib. honorem, ego marito commendem, ego te libertate condonem: nec quisquam mihi te charior poterit inueniri, si mihi, quod desidero contigerit adipisci. Frustra, inquit Ioseph, frustra mentis inimica tentatio: frustra me innocentē appetis: frustra mihi castissimo lasciuiæ verba immittis. Ego. n. quod loqueris, fugio: q̄d quæris, nolo: quod desideras, perhorresco. Solum metuo in cœlestib. deum, cuius disciplinam seruo, integritatem diligo, castitatem custodio. Si. n. domus totam potestatem accepi, si nihil mihi præter te, meus dominus denegauit: quō faciā istud, quod dicis, vt & dominatorem dominum, & patronum tam liberalem offendam? Nam si in me per mendacium crimen conuerteris, & quod nolo, me voluisse contenderis: dei erit liberare, quem in præsenti desidero non offendere. Igitur postquam Ioseph E mulieris blandientis illecebras, & serpentini oris colloquia aspernatus, respuit: detentus ab eadem, relictis vestibus fugit. Quæ cum se publicatam conspiceret, vociferata clamauit: & facinus, quod vitiosa mente conceperat, in innocentem ipsa cō uertit: & eum voluisse, quod ipsa non potuit, accusauit. Fugit igitur Ioseph, inquā nudus, pudicitia & castitate vestitus: fugit relictis vestibus innocentia, qua vicerat, tectus. Et cui impudica mulier indumenta detraxerat, eum sanctitas ipsa tegebat. Habe tu mulier detestanda vestimenta quæ tenes: habe exuuias, quas in argumentum defensionis falsè tulisti. Habe apud te testimonium pudici victoris. Confinge falsas calumnias, nec te marito persuade. Conscientiam tuam non fallis, qua superatam te ab innocente cognoscis. Lætabatur interea Ioseph pudicitiæ perfecisse bella, peregisse castitatis prælium, pugnā innocentia superasse: in qua pugna alciuia vincitur, calcatur petulātia, omnis

impudicitia detruncatur, triumphat castitas, integritas gaudet, victrix innocentia
F collætatur. Sed postquã maritus aduenit: detestanda mulier, quam libido nuper in perniciem innocentis accenderat, in eius mox accusationẽ exurgit. Gestabat nãque in facie teterrima mulier dubios, & ancipites vultus, & alterna coloris intentio, rubor pallori immistus, diuersos mẽtis æstus verbis trementibus præferebat, vt videres, & conscientiam victi facinoris aperiri: & innocenti accusationẽ, rabido furore aptari. En, inquit, quem nobis seruum induxeras, en cui vniuersam domum, & omnia tua gubernanda credideras. Hic mei pudoris latro, hic pudicitiæ hostis, hic castitatis prædo extitit: quem vix luctando expuli, vociferando caui, pugnando deuici. Putauit me quoque sibi denegandã non esse: cui totum, quicquid possides, tradidisti. Tunc maritus furias in se incestæ trãsfert mulieris, tunc inflammatur insania, tunc fœuicia excitatur. Vix ab iniuria abstinet manus, vix sese regit, vix cohibet. Cogitat digna causæ tormenta: meditatur conuenientia sceleri tanto supplicia. Obtinet apud eum falsitas, veritas exulat. In custodia innocens, quia reus esse noluit, religatur. Cur in innocentem grassaris importuna tentatio? Cur appetis iustum? Cur sanctum persequeris? Ioseph enim innocentia reus est, non culpa: castitate non adulterio, offendit. Custoditi pudoris, non violati hostis est. Vim passus est ipse, non fecit:
G iniuriam accepit, non irrogauit. Peccauit, quia peccare noluit, non quia peccauit, quinimmo pœnam meruit, quia peccare pertimuit. Eat licèt in carcerem, iustus cõijciatur in vincula, in custodiam religetur: iniuria iniurioſi est, non innocẽtis: pœna lædentis est, non læsi. Supplicium si merui, patior: si non merui, ille patitur qui irrogauit. Reus quem peccatum non pœna castigat, spectat suũ supplicium. Qui quod patitur non meretur, sine pœna torquetur: quia tormentum non meretur, quod patitur. Adeò tormentum quod irrogas, pateris: quod tribuis, sentis: quod infers, ipse torqueris. Nec vlla tibi solatia poterũt subuenire, nisi iustum à pœna volueris reuocare. Interea Ioseph in carcerẽ trraditur, in custodia religatur, exultat & gaudet. Exultat, inquam, victor & liber. Exultat domesticam calcasse calumniam: exultat pudicitiæ obtinuisse victoriam. Licet in carcere morari illæsum, quem lasciuia mulier fecerat reum. Licet hic sine periculo diuersari, quoniam apud suos non licuit domi. Fit Ioseph in custodia tutus, in carceris loco securus. Domi enim non nunquam calumnia aptatur, in custodia innocenti se- H
curitas inuenitur. In carcere enim nullus appetitur, nullus alieno crimine oneratur: innocens isthic tempus expectat, reus iudicium. Nec aliena quemquã opprimunt crimina: quia nec bona malis, nec mala bonis deputãtur aliena. Intrat Ioseph sanctissimus custodiam, visitator magis quàm reus, prouisor nõ socius, medicus nõ ægroti. Adeò fit cunctorum præpositus, fit prouidens omnibus solus, fit in reorum solatium procurator. Gaude innocẽtia & exul Innocẽ-
ta. Gaude, inquam, quia vbique illæsa es, tiæ ἐγκώμιον.
vbique secura. Si tentaris, proficis: si humiliaris, erigeris: si pugnas, vincis: si occideris, coronaris. Tu in seruitute, libera es: in periculo, tuta: in custodia, læta. Tibi omnis reatus addicitur: tibi vniuersa militia subiugatur. Te potentes honorant, suscipiunt principes, magnates exquirunt. Et iam illi te non, inquã, desiderant, qui impugnãt. Tibi boni parent, mali inuident: zelant æmuli, inimici succumbunt. Nec vnquam poteris victrix non esse, etiam si tibi inter homines iudex iustus defuerit.

D. Ioannis Chrysostomi sermo in Ioseph de continentia. Incerto interprete.

I Mihi quidem semper vtilissimus videtur, & Christi seruis dignus sermo de cõtinentia, maximè autem tempore hoc, quando Christũ induti pueri ecclesiæ præ alijs bonis continentiam possidere maximè debent. Nemo iniustè vel intempestinè, de fortitudine, & certamine factum diserit sermonem, cum athletæ iuxta olympicas leges exercentur. Itaque & nos nũc, athletas Christi quos vidimus accepisse virtutẽ à spũ propter diuina sacramenta, ad agonẽ spũalẽ missuri, meritò de cõtinentia disserimus. In mundanis enim certaminibus post victoriam coronæ, in Christi autem stadiis ante victoriã coronæ. Quare autem coronatos in agonem mittit nos Christus? vt metum incutiat aduersarijs, sensusque nostros erigat, vt ad honorem
à deo

à deo nobis datum spectantes, nihil indignũ domino, vel loquamur, vel faciamus. Nam si rex aliquis purpura amictus, coronaque caput ornatus, & victus naturæ affectionibus indignum quiddam regia maiestate fecerit, mox vt in regiã stolam aspexerit, emẽdat se, operamq; dat ne posthac a fœdis vincatur cupiditatibus. Et tu quoque indutus Christum, visa turbis animę concupiscentia, ad diuinam statim stolam respice, meliorque statim eris, neque maligni artibus offenderis. Igitur pulchrum quidem continentiam commendare laudi
K bus, pulchrius autem possidere. Et sanè nõ parum ad continentiam incitantur, qui multum de ea loquuntur, & audiunt. Atque eam ob rem virtutes sanctorum celebrare sacris scripturis voluit deus, vt omnes homines in illorum trahantur imitationem, vestigiaque illorum diligenter sequendo, persuasi continentiam parent. Etenim si in gymnicis certaminibus plerique visis athletis coronatis, accensi, etiam ipsi se exuerunt, & multos sudores laboresque pertulerunt, vt ramis, vel oleæ, vel lauri coronarentur: quanta ergo nos conuenit alacritate pro continentia sudores ferre, quãdo alios a deo coronatos videmus, vt cœlestibus redimiamur coronis, propter bona salutariaq; facinora? Quomodo non graue, & multa ira dignũ, si athletas allectet folium lauri, vel oliuæ, & gloria transitoriæ huius vitæ: nos autem nihil moueant Christi munera, vt omnem voluptatẽ amoueamus, & timorem dei præferamus concupiscentijs? Porrò non in solis hominibus videmus similium imitationem, sed & in brutis. Nam, & columbæ sæpe visa vna auolante, statim sequuntur omnes. Et pullus generosus in equorum armẽto exiliẽs, secum rapit omne armẽtum. Et inter vos,
L vt in armento Christi, bonus est pullus, Ioseph continentissimus cœlestibus exultationibus ad sui imitationem nos conseruos vocãs. Saltemus igitur cum bono adolescente spiritualem choream, laudantes ipsius continentiam, non verbis solum, sed & operum imitatione. Ille igitur ille erat diligens, & perpetuus continentiæ custos, cum posset reginę ipsi imperare, & in delitijs, atque luxu diuitem, & voluptariũ agere. Veruntamen quamuis talium, & tantorum dominus futurus, cum cogitasset, quòd diuitiæ quidem, & potentia ac gloria cum præsenti vita transeant, & temporalium lucrum duntaxat habeant, solius autem virtutis nullus sit finis, ideo voluptatibus timorem Christi, vt frænum quoddam iniecit. Diuitias autem, & delicias, ac promissiones dominæ derisit, miseriam in carcere dulciorem censens præclaris domicilijs, tametsi his, qui excellenter formosi sunt, difficile est imperare voluptati. Hic autem tantum specimen exhibuit continentiæ, vt pulchritudine animę pulchritudinem corporis occultaret, stellæ cuidam pulchræ formositate corporis, angelis autem venustate animæ cõferendus. Nos autem decet admirari, non solum adolescentis continentiam, sed & pericula, quæ pro illa sustinuit, qui morte grauius, ac terribilius iudicauit seruire voluptati- M
bus. Admirabitur autem, qui virtutem ipsius diligenter cognouerit, & tempora expenderit in quibus animam puram seruauit. Nam priusquam in terra, & dominus, & opifex vniuersi apparuit, libertatem custodiuit mentis. In domo impiorum educabatur, multos habebat ad deteriora adhortantes, carebat continentiæ magistro. Omnes voluptati seruiebant, ventri indulgebant, nihil pium, nihil sanctum faciebant: attamen in tantorum taliumque impiorum corona, videns dominam intemperantem iacere, cœlestium thesaurorum proditor non est factus, sed spiritus templum indeprædabile custodiuit, malens mori, quàm seruire voluptatibus.
Non audierat Paulum dicentem, corpora 1. Cor. 6
nostra membra Christi esse: & priusquam d
audiret vocem diuinam non minor apparuit his, qui cœlestibus promissionibus honorati sunt, docens nos in ecclesijs, quam oporteat nos certare, & incorruptã seruare animam. Nam si ego, dicere potest Ioseph, qui ante natum Christum fui, nec audiui excelsum Apostolum Paulum clamãtem, corpora nostra membra esse Christi, putaui dei seruos decere, vt imperent voluptati: nec inuentus sum continentiæ decoctor, quamuis multa pericula parata A
viderem: quantum vos conuenit cum timore, & tremore viuere in continentia, vt ne appareatis indigni honore, & ne membra Christi fiant membra scorti? Hoc verbum potest omnem animam continentia munire, hoc verbum ardentes concupiscentias facile restinguit. Neque imber
in

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ignem cadens, ita facile flammam deprimit, vt malas concupiscentias marcescere facit sermo ille in animam admissus. Eosdem sermones nobis loqui, & magnus Iob potest, qui non solum diligens continentiæ fuit exercitator, sed & legem oculis suis posuit, ne in virginis viderent faciem, ne forte mentẽ illius irradians raperet pulchritudo. quanuis quis non admiraretur, & obstupesceret, videns virum hunc cum diabolo quidẽ viriliter certare, & oẽs maligni machinas vincere, virginis autem faciem fugere, & a formosæ puellæ aspectu oculos subducere? Diabolum quidem videns accedentem non fugit, sed mansit sicut leo viribus fidens: virgine aũt visa nõ stetit, neq; moratus incontuenda pulchritudine, sed statim secessit. Censebat nimirum in prælio contra dæmones virili, & audaci animo opus, In continentię autem
B præparatione victoriam concedi: non ex virginum consuetudine, sed secessu. Quisquis igitur promittit virginitatẽ, accipiat consilia continentissimi omnium hominum, qui & ipse ante Christum incarnatũ tam diligens cõtinentiæ fuit custos. Neq; enim negligenter audiẽdum, q̃ ante Christum incarnatum apparuerint iusti tantũ continentiæ specimen exhibentes. Non. n. erat quod tanta vi ad virtutem illam virgo ret, neq; virginibus crimen erat, neglecta continentiæ possessio. Qũo autẽ hoc? quia huius causæ gratia deus excelsus vniuersorum opifex nostram accepit formam, vt angelorum sanctimoniã ex cœlo deduceret. Quando igitur homines post tantũ honorẽ voluptatibus se mancipant, dici nequit temeritatis magnitudo, qua mẽbra Christi membra meretricis facientes, domini misericordiã afficiunt, & quantũ in eis est vanam reddunt. Audiunt dęmones, & timẽt, quia deus non conniuet, vt coniungantur sibi, nos autem sibi adiungat. Et audẽt fideliũ quidã abscindere se a Christo, & iungere meretricibus? Non tantum est malũ
C e cœlo in lutum cadere, quantum malum fuerit membrum Christi factum a diuino honore excidere, & membrum fieri scorti. Quando igitur concupiscentia mala inflammat animam, statim recordare Christi, cogita adstare tibi Paulum adhortantem, ac dicentem: Nescitis quod corpora vestra membra sunt Christi? Gerens membra Christi facies ne membra scorti? Si illorum verborum fueris recordatus, statim fugientem videbis voluptatẽ. Nam si ancillas domina casta, & pudica turpitudini deditas statim solo aspectu pudicas facit, quid mirum si titillantem voluptatẽ Christi memoria statim sopit? Semper crucẽ habe ante oculos tuos radiantem, & purus a peccatis per id temporis abibis. Nam sicut columna nubis figura nostræ crucis, Hebræorum multitudinem protegebat, nequid mali ab Aegyptijs pateretur: ita crux ante oculos visa, omnem statim abigit malam voluptatẽ. Hæc enim salus est animæ, fœcundarumq; concupiscentiarum salubre antidotum. Etenim infirmitates corporis medicorum artes sanant, animam autẽ ægrotam curant statim eloquia Christi. Eapropter, & eos qui peccarunt, & adhuc carnis seruiunt voluptatibus, oramus, & precamur, vt excitentur ac resipiscant, nẽ omnino ab affectionibus vincantur, neue impetu ferantur, neue in amaram seruitutem sponte se subiiciant, sed se in acie opponant, & timore Christi mentem corroborent, ac eijciant ex arce grauem dominam: vt abiecta omni macula, & peccantium turba, cum sancta, & incorrupta anima possimus accedere ad diuina, & reuerenda sacramenta magni Dei, & saluatoris Iesu Christi, cui gloria, & imperium, in seecula seculorum, Amen.

Iob. 31. a

Exo. 13. & nu. 14. c

D

Sermo diui Ioannis Chrysostomi Constantinopolitani, de Moyse. Incerto interprete.

STabat Moyses in monte non armis, sed precibus pugnaturus: stabat extensis manibus ad cœlum, deuoto orans affectu non de terra, sed de cœlo auxilium postulabat. Pugnabat cum hostibus absens, cum externis sine bello decertat: vt quem loci diuersitas ab inimicis seiunxerat, orationis effectus bellatorem præsentem hostibus exhiberet. Fit Moyse orante occulta pugna, sed manifesta victoria: latenter dimicat, vt euidenter deuincat. Solus orat, vt multi saluentur. Stabat Moyses in monte proximus iam cœlo, iam vicinus syderibus. Et quanto eũ sublimitas montis extulerat, tanto oratio deo proximum exhibebat. Fit Moyse orante victoria, cessante mœstitia: potentior hostis

E stis efficitur, iusti corpore fatigato. Definit Israel vincere, Moyse desistente in prece: vt dum diuersa populis exhiberentur, orationis potentia nobis monstraretur. Deniq; tandiu ista diuersitas valuit, quandiu oratio desuit: perseuerante prece, perseuerans victoria roboratur. Iam geritur pugna cum hoste, iam Amalech precibus debellatur. Commendatur Hebræorum populus deo, quem hostilis immanitas prouocarat ad bellum. Oratio in vltionem inimici dirigitur, cuius scelera iam interitum prouocabant: nedum Moysi oratio circa victoriæ effectus minus valeret, inimici virtus in populum dei potentior esset: & non iam cœleste, sed humanum certamen ab omnibus putaretur. Quis enim iustorum non orando, pugnauit? Quis hostem non orando, deuicit? Orationibus Danieli visa panduntur, sopiuntur flammæ, feræ hebetescunt, cadunt hostes, inimici vincuntur. Quanto enim purior frequentiorq; fuerit celebrata oratio, tanto celerior veniet inimico vindicta. Licet colloqui cum deo orando, licet cum eo fabulari, cũ velis: licet precibus mercari, quod optas. Et quanuis vocem eius audire non possis: tamen dum id, quod petis, accipis: colloqui tecum, etsi non verbis, tamen beneficijs dignatur. Et factum est, inquit, cũ leuaret manus Moyses, prævalebat Israel: vbi autem submiserat manus, inualescebat Amalech. Bellum Christianis indictum, hoc exemplo monstratur: belli effectus, orationis instantia aperitur. Orat enim Moyses, & vincit: cessat, & vincitur. Didicit Christianus, quid gerat: inuenit, quid fugiat. Didicit, inquam, vnde, aut vincatur, aut vincat: quamuis instantius Christiano orandum sit: & quia periculosior hostis est, & pro se ipso, non pro altero pugnat. Moyses enim, & contra hominem, & pro alijs orando pugnabat: Christianus vero, & pro seipso, & contra diabolum pugnat. Nec quisquam poterit excusari, qui hostem vincere noluit, dum orando cessauit. Et tamen in Moyse corpus deficiebat: non voluntas aliquando cessabat. Si ergo fragilitatis causa in Moyse excusari nõ potuit: quemadmodum in nobis voluntas poterit excusari? Vnde apparet vires hosti illum dare qui cessat: & sese ei subijcere, qui nõ orat, quod totum est odisse sua, & diligere aliena: sibi ipsi hostem existere, dum contra hostem nolit iugiter exorare. Hostis enim dum oras, premitur: dũ cessas, erigitur. Iniuriã nobis ab homine nonnunquam illatam impatienter, quod non licet, ferimus: & maiorẽ cõtumeliam G in illum, qui intulit, reuocamus. Tu contumeliam tuam a te tibi illatam, qũo in te ipsum poteris vindicare, qui ab alio illatam non potes sustinere? Aut tu in te vltionem cui mandabis: cum contra te ipsum hostem erigis, dum eum in te non orando admittis? Oratio iugis, infirmitas hostis. Cæterum ipse contra se tela ministrat, qui hostem precum instantia non fatigat. Quare orationis instantia, hostis sæuitia debelletur: non resumat vires, dum parcimus: non erigatur, dum aliquando cessamus. Oportet, inquit, semper orare, & non deficere. Dum, oportet, dicit: ne a cessitatem inducit. Necessitas autem tanta vi astringitur, vt quod necesse est, & si nolis, præterire non possis. Deniq; manducã di bibendi, vestiendi necessitas a natura illata præteriri non põt: sine quibus geri vita ista non poterit. Aut prætermitte ista, & viue: sine quibus viuere non potes, si prætermittis. Igitur si prætermitti ista nõ possunt, sine quibus vita ista non põt celebrari quẽadmodum tutus ab hoste esse poterit qui, quod oportet semper, orare contẽpsit? Petite, inquit, & dabitur vobis. Optat dare, qui precipit petere. beneficia ingerit, Matt. 7. b qui poscendi hortamenta exprimit: cupit largiri qui desiderat postulari: ille suadet, H qui præstat: ille hortatur, qui donat: occasiones ille dandi exquirit, qui beneficia tribuere consueuit. Petite, inquit, quod vultis, & faciã: postulate, qđ desideratis, vt cõpleã. Talẽ me sentietis in dando, qualem nunc in promittendo conspicitis. Magna fœlicitas hominis, si beneficijs respõderit creatoris. Habe fiduciã Christiane, vt petas: pete, quod desideras, vt accipias: si tñ te actus indignũ non faciant: si facta, qđ vocaris, ostendant. Deus. n. tibi & petendi fiduciã tribuit, & voluntatẽ dandi se habere ostendit. Cæterũ cessant beneficia, vbi mala nõ cessauerunt facta. Tunc. n. tribuitur, quod optatur, si bonos actus morum habitas cõitetur. Ipse se amabilẽ facit, qui causas, q̃bus obsequatur, inquirit. Etenim odio dignatus est, qui aliud, quam quod profitetur, exercet. Sed si peccatorem se quispiam nouit: damnet vitia, delicta horreat,

Orationis vis, quã efficax, attẽde.

F

Luc. 18. a

Universidad de Deusto
Biblioteca

reat, peccare desistat. Plus enim deus vnius pœnitentia commouetur, quam iustorum merito delectatur. Sic erit gaudium in cœlo, inquit, super vno peccatore pœnitentiã Luc.15. b agente: quam super nonaginta nouem iustis, quibus non est opus pœnitentia. Nemo ad eum aliquando flens accessit: qui non, quod postulauit, accepit. Nullus ab eo beneficia dolenter optauit, qui non impetrauit, quod voluit. Ipse est enim, qui cõsolatur flentes, dolentes curat, pœnitentes informat. Detestare peccata, si officia pœnitentis inuadis. Aut si peccare delectat: quare sic pœnitentiam, quam profiteris, infamas? Contumaciæ crimen est: quod oderis, facere, quod dãnaueris, velle: quod horrueris, exercere. Amare probatur, qui quod odit, exercet: & odisse vicissim, qui quod se amare mentitur. Neque enim poterit excusari, cuius verba aliud sonant, & aliud facta demonstrant. Doleat peccator aliud se esse, quod fuerat: lauet lachrymis, quod delictis infecit: curet fletibus, quod peccando vexauit: gemitibus purget, quod contemnendo commisit. Si pœniter, corrige: si dolet, quiesce. Curet pœnitendo, quod fecit: vt possit recipere, quod amisit,

De eo quod scriptum est in lectione Iudicum capite vndecimo: Iepthe perrexit ad pugnam, & votum vouit domino dicens: Si reuersus fuero in pace, &c. homilia. Incerto interprete.

K DEus, qui voluit nihil abscondi a populo suo, quod erat velatum in lege, in euangelio reuelauit. Omnia.n.patrib. quæ contingebant, in figura contingebãt. Scripta sunt autem ad eruditionẽ nostrã, in quos fines seculi obuenit. Nunc aggre- 1.Co.10 diamur lectionem ex libro Iudicum, quæ c nobis a lectore apposita est, & ex ferculo oris sui fores nostræ pulsatæ sunt. Hæc lectio de Iepthe lecta est, vbi iudex populi factus perrexit ad præliandũ pro victoria populi, proponens propositũ, vt regrediẽs gloriosus victor siquid ei occurreret, primum offerret deo. Hic vnicam filiã hũs, occurrit ei præ nimio gaudio exultans, quod patrem susceperit sospitem, victorẽq; populi. Iste cum vidisset pignus vnicum vi scerum suorum, scidit vestimenta sua, dicens: Heu filia decepisti me, & ipsa decepta es. Aperui enim os meum ante domi- Iud.11.f
num, vt siquid mihi occurrisset de prælio reuertenti, immolarem domino. Et illa obtemperans patri, postposita dulcedine præsentis vitæ, ait: si aperuisti os tuum, fac & imple quod promisisti. Sed tantum obsecro te, vt dimittas me duobus mensibus plangere virginitatem meam. Transactis ergo ijs diebus oblata est domino. Ista secundum historiam lectionis facta. Sed in sinu secreti habebant difficultatem interpretationis, quod dominus aperiet mihi, L
& vobis, orantibus vobis pro nobis. Ergo vnusquisque nostrũ debemus esse Iepthe, qui deuictis inimicis cupiditatum nostrarum, & voluptate carnis nostræ, offeramus vnicam animam nostram, de qua dicebat propheta: Erue a frama animam meam, Ps.21.d & de manu canis vnicam meam. Occisis in nobis omnibus delectationibus carnis, victores redimus ad deum, offerentes (vt dixi) animam nostram, quæ est singularis, & vnica. Sed scissis vestimentis malarum cogitationum temporalium, quæ velant animam, offeramus illam occidendam in malis, viuificandam in bonis. Vnde dicebat dominus in euangelio: Qui Mat.16.
perdiderit animam suam, inueniet eam. d & Lu.
Nam sexaginta dies plangere virginitatẽ: 9.c
quid significabat, nisi congeminatus trigenarius numerus demonstrat nobis baptismum Christi, qui triginta annorum baptizatus est, & alius trigenarius numerus pertinet ad ecclesiam in trinitate baptizans, decalogum implens? Nam ipse sexagenarius numerus conquadratus, & bis trigeni sexagies facit, & ter vigeni sexagies facit, & quater quindeni sexagies facit, & sexies deni sexagies. Ergo iste conquadratus nu- M
merus demõstrat nobis planctũ præsentis vitæ, dicente domino: Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Desertũ er- Mat. 5.
go plangimus huius mundi. Desertum.n. a
dicitur res, vbi non manetur. Quia ergo hic non permanetur, desertum dicitur. Sed tales sunt conserui nostri cultores dei, filij sapientiæ, germen bonitatis, qui nobiscũ vnum, & vnicum amant, quos vna vulua fontis ex semine verbi in fide baptismi, produxit. Ideo ergo quia sexagenarius iste sacratus semper inuenitur, eo quod per sex dies deus constituit omnia, q̃ in mũdo sunt: & sex ætates esse voluit, id est, infantiam,

tiam, pueritiã, adolescentiam, iuuentutem gravitatem, & senectutem. Quæ infantia agnoscitur ab Adam vsq; ad Noe: pueritia a Noe vsq; ad Abraham: adolescentia ab Abraham vsq; ad Dauid: iuuentus a Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis: grauitas a transmigratione Babylonis vsq; ad Ioannem Baptistam, & incarnationem domini: senectus vsq; ad finem mundi. Nam & generis humani sex ætates agnoscuntur, hoc est, vt dixi superius, infantia, pueritia, adolescentia, iuuentus, grauitas, & senectus. Decalogum ergo omnes
A ætates implentes omnib. dieb. nostris, q̃a sexies deni sexagies facit: & quia videntur duo mẽses impleri, & bis trigeni sexagies: ideo duplex iste numerus pertinet ad duo testamenta, vel dilectionẽ dei, & proximi. Plangendum est ergo in vita ista caduca, ruinis plena, casibus obuoluta: vt cũ plangimus, suscipiat deus immolatione animę nostræ, & vnicã offeramus victores, dicentes cum Apostolo, Bonum certamen cer- 2.Ti.4.
taui, cursum consummaui, fidem seruaui: b
de cætro superest mihi corona iustitiæ, q̃ reddet mihi dñs iustus iudex in illa die: nõ tantum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt manifestationẽ eius. Adhuc istũ Iepthen existimo esse, dũm nostrũ Iesum Christum, victorem mundi, qui obtulit filiam suam vnicam ipsam ecclesiã tpe persecutionis malis pontificib. non agnorũ, Mat.10.
sed luporum, dicente ipso: Ecce ego mitto b
vos sicut oues in medio luporum. Obtulit ergo ecclesiam per immolationem martyrũ tpe persecutionis, & victima vnica obla ta est deo, vt sacrificiũ acceptabile esset patri ex lucri vnigeniti. Offert vnicus vnicã, sponsus sponsam, pater filiam. Quid.n.po
B test inueniri fortius integritate, & virgini tate, quæ concipit in incorruptione, creat in integritate? Virgo est ista, quæ virũ nõ nouit. Plangit aũt sexaginta diebus virginitatem suã, id est, omnibus diebus suis. Nec.n.mittit ad dñm, qui in ipsa ꝓficiũt, nisi ex magna tribulatione, nisi ex plãctu, & fletu, & lachrymis. Hæc ecclesia cultoribus suis lætitiã non promittit, neq; in præsenti seculo securitatem: quia reuera omnis lætitia periculosa est, omnis securitas casib. plena, omnis iocunditas laqueis impeditur. Gaudete ergo, quia dñs noster reuelauit nobis, quod absconditum Iudæis inimicis suis esse voluit. Si.n.vellet manifestare secreta eis, in parabolis non loqueretur: sed ideo locutus est Iudæis in parabolis, quia præsciuit eos futuros crucifixores suos. Et nec alius ordo erat, quo transi- Mat.13.
retus ad nos, nisi vt animã nostram offera & Luc.
mus contribulatam: quia prope est domi- 8.b
nus, qui contritos corde, & humiles spiritu saluabit. Nullus asperã habeat præsen- Psal.33.
tis vitæ tristitiã, quia sola est, quæ in futu- d
ro repræsentat perpetuã lætitiam. Vos, qui fortes estis, infirmitatem infirmorum tolerate, & pro inuicem, vt salutemini orate. Chatitatẽ diligite, pacem possidete, iram Iac. 5. d
temperate, oculum pudicitius agite: huma C
nam gloriã appetere nolite, innocentes, & recti in deo permanete: vt ibi de vobis gaudeat mater ecclesia, quæ deo quotidie mittit proficientium lucra, vt venientes in sanctum locum illum secretum tribunalis, Christi, dicat de vobis filius, Ecce ego, & pueri quos dedisti mihi. Ioã. 17.
a b

De Iepthe, vide in vlti. tomo ad populum Antiochẽ. Hom. 14.

De fide Annæ, deque philosophia, hoc est animi moderatione, de humanitate, de honore deferendo sacerdotibus, & quòd tum in initio tum in fine prandij sit orandum. 1. Reg. 1. & seq.

NVlla profecto res est charissimi, quæ Primæ
possit æquari deprecationi, neq; quic oronis,
quam est fide potentius. Vtrunque vobis tantũ fi
heri declarauit Anua: cum his enim mu- nis exta
neribus accedens ad deum, ad omnia quæ bat.
voluit effecit. Siquidem, & naturam mancam ac sterilem correxit, & vuluam, quæ erat concluſa aperuit, & probrum sustulit, & conuicia æmulæ dissoluit. Seque ipsam ad magnam restituit fiduciam, dum è petra infrugifera spicam messuit eo mantem. Omnes audistis quomodo fleuerit, quomodo precata sit, quomodo, orarit, & exorarit. Concepit, peperit, educauit, & consecrauit templo Samuelem. Ita- D
que nequaquam aberrarit, qui hanc mulierem pueri simul, & matrem, & patrem appellarit. Quanquam enim & vir addiderat semen, huius tamen deprecatio vim efficaciamq; semini præbuit, effecitque, vt Samuel auspicatioribus exordijs nasceretur. Neque enim quemadmodum in cæteris

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis hominibus somnus, & congressus tantum parentum, verumetiam preces, lachrymæ, fidesq; fuerunt huius generationis principia. Eoq; cæteris illustriorē habuit ortum propheta propter matris fidem factus. De hac muliere forsitan aliquis nō ab
Ps.125. surdè dixerit: Qui seminat in lachrymis, a
in exultatione metunt. Hanc æmulemur viri, hanc imitemur fœminæ: nā vtriusque sexus magistra est mulier. Quæ steriles sunt, ne desperent: quę matres sunt, sic educent natos liberos. Sed omnes simul imitemur mulieris philosophiam, quam habuit ante partum, fidem quā habuit in partu, curam studiumq; quod habuit post partū. Quid enim esse possit illa muliere magis philosophicum animisque moderatioris, quæ calamitatem adeò intolerabilem, placidè fortiterq; tulit, nec prius destitit, donec eam molestiam discussit, maliq; finem reperit, tum admirandum, tum incredibilem, nullo è terrenis accito adiutore, & opitulatore? Nouerat enim humanitatem domini, eoq; sola illum adijt, & quicquid voluit impetrauit. Neque enim humanum auxilium, sed diuinam gratiam requirebat, illius desperationis correctio: quæ nō nascebatur ex iactura pecuniarum, vt aliquis allato auro, diluere posset angorem: neque ex aduersa corporis valetudine, vt accitis medicorum filijs morbū posset abigere. Natura erat maledicto obnoxia, cœlestem manum desiderans. Eoq; sanè prætermissis omnibus terrenis ad naturæ dominum confugit, nec prius destitit, quàm illum flecteret exoraretq; vt orbitatem tolleret ac vuluam aperiret, eq; sterili faceret matrē. Itaque beata est, & ob hoc, non quòd mater facta sit, sed quòd quum non esset, facta sit. Siquidem illud est naturæ commune, hoc autem erat eximium fœminæ meritum. Beata quidem igitur, & propter nixus illos, nihilominus tamen beata, propter omnia illa quæ partum præcesserunt. Scitis enim profectò omnes, siue mulieres, siue viri, nihil grauis aut intolerabilius accidere posse fœminæ, quàm vt liberis careat, adeò vt si mille prosperitatibus alioqui fruatur, dolorem ex hoc vulne
F re natum haud vnquam ex animo valeat depellere. Quòd si id nunc post euangelij lucem adeò est intolerandum, quum ad maiorem philosophiam vocati sumus, quumq; ad cœlum tendentibus nullus est rerum præsentium respectus, sed ad alterā vitam adornamur, quumq; multis laudibus effertur virginitas: cogita quantæ insę licitatis ea res visa tum fuerit, quum futurorum nulla esset spes, ac ne cogitatio quidem, veteris illius legis alumnis, sed omnia fierent rerum præsentium gratia: quū id temporis sterilem, & orbam esse fœminam, execrabile quiddam erat ac damnabile. Nemo posset eloqui, nec vllo sermone consequi, doloris magnitudinem ex hoc vulnere venientis. Testes verò sunt fœminæ, quæ quum in cæteris omnem præstiterint philosophiam, hanc infelicitatem nō pertulerunt æquo animo, sed quædam maritis indignatæ sunt, aliæ sibi vitam iudicarunt esse iniucundam. Hanc verò fœminam non anxietas modò à sterilitate proueniens, verūm & aliud quoddam obsidebat malum, ita videlicet, propter æmulæ opprobria. Et quemadmodum ventis ex aduerso inter sese concurrentibus, mediamq; scapham dum inter se depugnāt, G
corripientibus ac multis fluctibus partim à prora, partim à puppi insurgentibus, gubernator clauo assidens seruat nauim, vndarum incursus gubernādi prudentia depellens: sic & mulier tum illa, quum ira, & angor in animū ipsius facerent impetū, ratione illius perturbantes, multosq; fluctus excitarent, non iam biduum aut triduum, aut dies viginti, sed ad totos annos. (nam hoc, vt ait scriptura, ex multo tem- 1.Re.1.
pore factum est) fortiter pertulit tempesta a
tem, nec passa est rationem demergi. Siquidem dei timor tanquam nauclerus gubernaculis assideus, persuasit eam tempestatē magno animo perferendam esse, nec prius destitit mentem illius gubernare, donec in tranquillum adduceret portum, onere plenam, hoc est vterū pretioso thesauro onustum. Neque enim aurum argētumve portabat, sed prophetā, sed sacerdotem. Eratq; gemina eius vteri sanctificatio, & quòd tali puero prægnans esset, & quòd cōceptionis initium, per deprecarionem ac cœlestem gratiam accepisset. Onus autem illud non solum erat inopinatum, & admirabile, verum & importationis modus fuit admirabilior: neque enim illud hominibus vllis vendidit aut negociatoribus, sed pro- Pf
tinus vt expositum erat è scapha, deo vendidit. Tantum autem hac negociatione lucrum fecit, quantum facere par est eam quæ

quæ cum deo habuerit commercium. Etenim posteaquam eum fœtum acceperat, deus reddidit illi alterum filium: Imo potius, non vnum, neq; duos, neq; tres, neq; quatuor tantum, sed his multo plures, vt iam vsura sortem excederet. Talis enim est negociatio commerciumque, quod cum deo geritur. Non ille quantulamcunque scortis partem, sed multis partibus conduplicatam reddit. Neque solum dedit illi proles fœmineas, sed ex vtroque sexu lucrum illius cumulauit, vt illi iam plenum ac perfectum contigerit gaudium. Hæc eo commemoro, non vt laudemus tantū, sed & æmulemur huius mulieris fidem ac tolerantiam, quam ex parte quidem audistis hesterno die. Verum, vt reliquias persoluamus, concedite mihi pauca commemorare de sermonibus post primam deprecationem cum sacerdote eiusque ministro habitis, vt perspiciatis mitem ac placidum huius mulieris animum. Et factum est, inquit, quum multiplicaret precationem in
I uit os illius. Geminam scriptor hic virtutem in fœmina suo testimonio comprobauit: in præcibus assiduitatem instantiāq;, & animi vigilantiam: illam quidem quum ait, multiplicauit: hanc, quum addit, in conspectu domini. Nam omnes quidem oramus, sed non omnes in conspectu domini. Etenim quum corpore in terra prostrato, & ore frustra delirante, mens vbique per domum ac forum circumuagatur: quo ore talis posset dicere, quod oraueris in conspectu domini? Nam in conspectu dei orat, qui orat vndequaque colligens suam mentem, nihil habens cum terra cō mercij, sed ad ipsum deum totus commigrans, omni cogitatione humana ab animo depulsa. Quemadmodum id temporis hæc fecit mulier: totam enim sese collegerat ac mentem intenderat, atque ita deum inuocauit, animo dolente. Sed quomodo dicit, quòd multiplicauerit precationem, quando exiguus est modus precationis, quam fudit mulier? Neque enim in longum produxit sermonem, neque in multum temporis extendit supplicationem,
1.Re.1. sed pauca nudaque verba proloquuta est. b
Adonai domine, eloi Sabaoth, si respiciēs respexeris ad humilitatem ancillæ tuæ: meique memor fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque ancillæ tuæ prolem masęculam, offeram illam dono in conspectu tuo, vsque ad diem mortis ipsius. Vinum, b
& quicquid inebriat, non bibet, & ferrum K
non ascendet, super caput eius. Quæ est hic verborum multitudo? Quid igitur innuit, quum ait, multiplicauit? Assidue sonabat eadem, nec destitit ijsdem verbis irrandis multum temporis absumere. Ad hunc modum, & Christus in euangelio docuit orare. Quum enim iussisset discipulis ne more Gentium orarent, vtentes multiloquio, etiam modum præcationis do- Matt.6.
cuit: ostendens, vt exaudiamur, non esse a
situm in verborum multitudine, sed in vigilantia mentis. Quomodo igitur, dixerit aliquis, si paucis orandum est, parabolam eis proposuit, admonentem semper esse orandum? Vidua quædam erat, quæ assi- Luc.18.
due appellando crudelem, & inhumanum a
iudicem, neque deum timentem, neq; homines reuerentem, frequenter adiens flexit. Quin nos, & Paulus hortatur dicens, precationi instantes. Ac rursus, indesinenter orate. Vtrunque faciendum est, vt nec Ro. 12.
in longum verba proferamus, & tamen as- c
sidue deprecemur. Hoc, inquies, cum illo 1.Thes.
pugnat, sed non inter se pugnant ista. Ab 5.c
sit hoc: sed magnopere inter se cōgruunt. Siquidem, & Christus, & Paulus iussit breues, sed crebras fieri præcationes ex paucis interuallis. Nam si in longum exten- L
deris verba, quum frequenter parum sis attentus, multam audaciam diabolo suppeditasti, vt accedat supplantetque, ac mentem ab his, quæ dicuntur auocet. Quòd si frequenter ac subinde orauerit, tempus omne crebris dirimens interuallis facile poteris esse sobrius ac vigilans, vt præcationem multa cum attentione perficias. Quod sanè hæc fecit, dum non sermone prolixo, sed crebris ac frequentibus precibus adijt Deum. Deinde posteaquam 1.Re.1.
sacerdos illi occlusit os: nam hoc est, quod b
ait, obseruabat os eius, & labia eius mouebantur, vox autem illius non audiebatur: coacta est obedire sacerdoti, & ab orando desistere. Et vox quidem illi intercluſa est, at non est exclusa fiducia, sed vehementius etiam cor clamabat intus. Nam illa potissimum, est deprecatio, quum ab intimis voces sursum feruntur: hoc præcipuè mentis est exercitatæ, non intentione vocis, sed animi feruore præcationem absoluere. Sic

orauit,

Universidad de Deusto Biblioteca

Exo.14. orauit, & Moses: cui quum nihil voce resonaret, deus tamen quid, inquit, clamas ad me? Homines quidem externam hanc vocem tantum audiunt, at deus, & ante hãc intus inclamantes audit. Itaque fieri potest, vt etiam, qui non clamant audiantur, M vt per forum ambulas, quis oret accuratissimè, vt in concessu amicorum aliorumque, quiduis aliud agens vehemẽti clamore inuocet deum, clamore inquam interno, etiam si nihil faciat, quod a quoquam præsentium sentiatur. Quod sanè cum hęc fecit mulier, vox, inquit, illius non audiebatur, & exaudiuit illam deus. Tãtus erat illius clamor internus. Et dixit illi puer Heli, quousque eris ebria? Discute vinum tuum abs te, & recede à conspectu domini. Hic potiillimum licet huius mulieris philosophiam perspicere, Domi exprobrabat æmula, venit in templum, & sacerdotis puer afficit illam contumelia, & increpat ipse sacerdos. Effugerat domesticam tẽpestatem, venit in portum, & rursus inuenit vndas, venit acceptura medicamen, & vulnus exasperatum est. Scitis quomodo animi in mœrore constituti, aduersus contumelias, & conuicia sint affecti. Quemadmodum acerba vulnera ne leuem quidem manus contactum fuerunt: sic, & animus perturbatus difficilis est ac morosus, & ad omnia indignatur, quousque verbo mordetur, & offenditur. Verum hoc non accidit huic mulieri, ne tum quidem quum a puero conuicijs peteretur. Nam si sacerdos fuisset conuiciatus, non erat perinde mirãda tolerantia, propterea, quod dignitatis magnitudo, ac magistratus authoritas, vel inuitam illam compulisset ad modestiam. A Nunc vero, nec aduersus sacerdotis puerũ indignata est: quo magis etiam sibi conciliauit deum. Sic enim res habet, quoties opprobrijs milleque malis affecti, conuiciantes excelso ferimus animo, maiorem nobis a deo beneuolentiam conciliamus. Et vnde hoc liquet? ex his, quæ euenere Dauidi. Quid autem illi euenit? Exulabat aliquando è patria, simul, & de libertate, & vita sua periclitans, & exercitu aduersus intemperantem illum iuuenem tyrannum ac patricidam instructo, errabat in desertis. Nec tamen indignatus est, nec despondit animum apud deum, neq; dixit: quid tandem hoc rei est? permisit, vt filius insurgeret aduersus illũ, a quo progenitus est: qui etiam siquid haberet, de quo iuste quęri posset, non oportuit tamen id facere. Nunc vero, nec in paruo, nec in magno lęsus a nobis, obambulat cupiens dextram paterno sanguine polluere, & deus hæc videns patitur. Sed nihil horum dixit. Quin quod prosecto maius est, & admirabilius, 2. Reg. errãtem, & vndique expulsum Semei quidam vir improbus ac scelestus insectatus est, homicidio pollutum, & impium appellans, alijsque innumeris conuicijs impetens. At ne sic quidem fuit exasperatus. Quod siquis dixerit: Quid miri, si non vltus est, quum propter imbecillitatem vlciscendi potestatem non haberet? Primum illud dixerim: Non perinde mirarer eum, si diadema gestans, & regno potiens, inq; throno sedens conuiciantem pertulisset, vt nunc illum, & laudo, & admiror tempore calamitatis philosophantem animoque moderantem. Nam illic, & imperij magnitudo, & conuiciantis vilitas, sæpenumero persuasit, vt contumeliam negligerẽt. Multi reges frequenter similem animi moderationem præstiterunt, qui insignem conuiciantium insaniam acceperunt pro excusatione. Neque enim æque nos in rerum prosperitate, atque in aduersis opprobria mordere solent. Sed vbi concidimus, tunc magis pungunt nos, acriusque mordent conuicia. De hoc porrò, & aliud quiddam licet commemorare, videlicet, quod illi fuerit in manu vindictam sumere. Atque vti perspicias eam animi moderationem non fuisse impotentiæ, sed patientiæ, quum id princeps exercitus cuperet sibi committi, vt ad conuiciantem transiret, eiusque caput amputaret, non solũ non permisit Dauid. Verũetiã indignatus est, dicẽs: Quid Ibid. mihi tecum fili Saruiæ, finite illum male- B dicere, vt videat dñs humilitatem meam, C & reddat mihi bona pro maledictis huius in die hoc. Quod quidem, & euenit. Vides quod iustus intellexit magno animo perpeti cõuicia, occasionem esse maioris probationis. Hanc ob causam, & Saulem aliquando nactus inter geminum parietem, quum esset occidendi facultas, pepercit, idque quum comites hortarentur, vt stringeret gladium. Sed neq; tam prompta occidendi facultas, neque comitum, qui aderant prouocatio, neque multarum iniuriarum, quas perpessus fuerat memoria. Neque enim illũ perinde miror, priusquã esset

λείπει esset ab vxore instigatus, vt post illud pernicioſum consilium. Verum ne cui videatur incredibile, quod narro, frequenter quos ipsa rerum natura non subuertit, verbum corruptaque exhortatio deiicit. Quod quum non ignoraret diabolus, post inflictum vulnus ipsa malorum experientia, etiam per sermones fecit insultum. Nimirum hoc est, quod fecit in Dauide. Posteaquam enim vidit illũ infracto animo tulisse filij rebellionem, & impiam illius tyrannidem, volens supplantare Dauidis mentem, atque ad iracundiam perpellere, aggressus est illum amarulentis Semei verbis, hoc agens, vt morderet, & exasperaret animum illius. Hoc ipsum, & in beatum D Iob astu molitus est. Vt enim perspexit, & illum sua deridere iacula, neque secus, atque turrim quandam adamãtinam aduersus omnia fortiter consistere, obarmauit in eum vxorem, quo videlicet non esset suspectum consilium, & venenum verbis fœminæ texit calamitatem exaggerãs. Quid igitur beatus ille ac magnanimus? Quur Iob.2.c locuta es, inquit, sicut vna de stultis mulieribus? Si bona accepimus de manu domini, mala non excipiemus? Nam si non esset, inquit, dominus, neque tanto nobis excellentior, sed amicus aliquis pari loco, & conditione, quam haberemus excusationem, si tot tantisque affecti beneficijs, diuersa nolimus perferre? Vides, vt vir deũ diligens, excelso est pectore, nec effertur animo, nec gloriatur, quod plagas illas humanam naturam excedentes fortiter toleret, neque suæ sapientiæ tribuit, non insolescit tam insigni tolerantia, sed perinde quasi debitum exoluisset, nihilque præter æquum accidisset, ita ex superfluo mulieri os occlusit. Idem factum est in hac muliere. Nam simul, vt Satanas perspexit eã magno animo ferre sterilitatem, adijt sacerdotis puerum, qui magis illam exacerbaret. At nihil horum accidit mulieri. Sed E domi præparata ad perferenda maledicta, æmulæque conuicijs exercitata, intrepide iam aduersus eiusmodi assultus colluctabatur. Quapropter, & in templo multam præstitit humanitatem, admodum viriliter magno animo scommata perferens, dũ audit temulenta ac vinolenta. Nihil autẽ 1. Reg. 1.b vetat, & ipsa mulieris audire verba. Quum enim puer dixisset, digere vinum tuũ abs te, & recede a conspectu domini: respondit Anna, & dixit, nequaquam domine. Qui contumelioſe loquutus fuerat, eum appellat dominum. Non dixit, quod pleriq; solent homines. Ista ne sacerdos. Ista, qui alios docet, temulentiam ac vinolẽtiã mihi exprobrat. Sed illud spectabat quomodo suspicionẽ depelleret, licet falsam. Nos cõtra, si quãdo conuicijs appetimur, quum oporteret excusare, & in gratiam redire, frequenter excitamus incendium, ac ferarum in morem insilimus in conuiciatores, præfocantes, obstricto collo trahentes, pro dictis supplicium reposcentes. Atqui his ipsis factis suspicionẽ de nobis confirmamus. Nam si cupis exprobrantibus ostendere, te non esse temulentum, ostẽde per mansuetudinem, ostende per humanitatem, non per contumelias, & conuicia. Nam si percussetis eum, qui te affecit conuicijs, temulentiam tuam condemnaturi fuistis: Sin magno pertuleris animo, fa- F ctis ipsis depuleris malam de te suspicionem: id quod tum hæc fecit mulier. Quũ enim diceret, nequaquam domine: re nimirum ipsa declarauit, falsam esse illius suspicionem. Vnde autem hoc, vel suspicari potuit sacerdos? Neq; n. ridentem vidit, neque saltantem, neq; vertigine concidentẽ, non audiuit vllum verbum obscœnũ, aut illiberale sonantem. Vnde igitur concepit hãc suspicionem? Haud ille quidem temere nullaq; de causa conceperat eam: sed ex diei tpe, erat. n. meridies quum præcaretur illa. Vnde liquet? Ex his, quæ locum hunc præcedũt. Surrexit, inquit, Anna, postquã Ibid. illi comederant, & biberant in Silo, & constitit in conspectu dñi. Quod oẽs faciunt tempus relaxationis, illa fecit tempus deprecationis: post conuiuium accurrens ad supplicationem, fontes lachrymarum emisit, mentemq; præ se tulit sobriam ac vigilantem: ac post epulas adeo intẽte orauit, vt donum acciperet supra naturam, soluereq; sterilitatem, ac naturæ imbecillitatẽ corrigeret. Hoc igitur a fœmina lucro consequuti sumus, vt sciamus, & post cõuiuiũ orare. Quisquis. n. ad hoc præparatus fuerit nunq; inebrietatem, aut vinolentiam incidet, nunquam edacitate distẽdetur: sed qm̃ expectationem precationis habet pro fræno impositam animo, conueniente mẽsura attinget ex omnibus, quæ fuerint apposita, multaq; benedictione tum animã tum corpus implebit. Siquidem conuiuiũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod à precatione cœptum, in precationē
desinit, nunquam deficiet, sed quouis fon-
te vberius nobis omnia adfert bona. Ne
igitur tantum negligamus luctum. Absur
dum.n. fuerit, si quum famuli nostri, si qñ
parrem aliquam eorum, quæ nobis appo-
sita sunt acceperint, nobis gratias agant,
beneq; nobis præcantes habeant: nos quū
tot tantisq; fruamur bonis, ne hoc quidē
honoris deo persoluamus, præsertim quū
hinc multā simus allequuturi securitatē.
Vbi enim precatio, & gratiarum actio, eo
sancti spiritus aduenit gratia, abiguntur
dæmones, & omnis aduersaria potestas dif
fugit ac discedit. Qui se cōuersurus est ad
orandum, non audet quicquam absurde
loqui, ne in medio quidem conuiuio: aut
si loquutus fuerit, mox resipiscit. Proinde
oportet, tum in initio tum in fine conui-
uij gratias agere deo, ob hāc præcipue cau
sam, quòd quemadmodum dicere cœpe-
ram, haud facile prolabemur in ebrietatē,
H si nos ipsos in hanc consuetudinem con-
stituerimus. Quin si quando surrexeris cra
pula potuq́ue grauatus, ne sic quidem abij
cies consuetudinem: sed quamuis habea-
mus grauatum caput, quamuis vertigine
circunferamur, & concidamus, nihilo se-
cius tamen orabimus, nec abolebimus con
suetudinem. Etenim si præcedenti die ad
hunc oraueris modum, postridie corriges
dedecus pridie commissum. Quoties igi-
tur prādebimus, meminerimus huius mu-
lieris, & illius lachrymarum, nec non præ-
clare eius ebrietatis. Nam ebria erat mu-
lier, non è vino, sed ex abundantia pieta-
tis. Etenim si post prandium talis fuit, qua
lis erat sub aurorā? Si tam instanter orauit
post cibum, & potum, qualis erat ieiuna?
Redeamus igitur denuo ad verba illius,
verba multa plena philosophiæ, multaq́ue
referta mansuetudine. Quum.n. dixisset,
nequaquam domine, subtexit: Mulier in
1. Reg. duro die sum ego, vinū, & quod inebriat
1.c non bibi. Obserua quomodo, nec hic com
memorat æmulæ conuicia, neque traducit
illius malitiam, nec domesticam calamita-
tem exaggerat euulgans, sed hactenus ape
rit suam anxietatem, vt tantum esse apud
I sacerdotem purgaret. Mulier in duro die
ego sum: Vinum, & quicquid inebriat, nō
bibi, sed effundo animam meā corā dño.
Non ait deprecor dñm, supplico domino,
sed effundo animam meam coram domi-
no: hoc est, meipsam totā cōuerti ad dñm,
mentem meam exinaniui apud illum, to-
to animo totaq́; virtute precationem meā
peregri. Deo narraui calamitatem meam,
ostendi vulnus, ille potest dare remedium.
Ne des ancillam tuam in faciem in filiam
pestilentem. Rursus ancillam appellat seip
sam, multam adhibens curam, ne a sacer-
dote malam referat opinionem, nec apud
se dixit, Quid mihi curæ est istius calum-
nia, ignoranter ac temere accusat, suspica-
tur vbi nihil erat opus, mea cōscientia pu-
ra esto, & omnes me traducant, sed aposto
licam illam impleuit legem, quæ iubet, vt 2. Co. 8.
prouideamus bona, non tantum coram d
domino, sed etiam corā hominibus. Atq;
omni modo suspicionem depulit, quū ait, 1. Reg.
ne des ancillam tuam in faciem, in filiam c
pestilētem. Quid autem est, in faciem? Ne
me existimes effrontem, & impudētem es-
se. Angoris non vinolentię est hæc audā-
cia, mœroris non ebrietatis. Quid igitur
sacerdos? Considera, & illius prudentiam.
Nō inquisiuit curiose de genere calamita-
tis: non exactius scrutatus est angoris cau-
sam. Sed quid ait? Vade in pace, dabit tibi
dominus deus Israel omnem petitionem, K
quam ab eo petisti. Mulier ex accusatore
fecit patronum. Tanta res est humanitas
ac mansuetudo prō contumelia, copioso
accepto viatico discessit, eum que nacta est
propugnatorē, & intercessorem, quem ha
buerat obiurgatorem. At ne sic quidem de
stitit, sed rursus ait, Inueniat ancilla tua
gratiam in oculis tuis: hoc est, vtinam è si
ne rerumq́; exitu discas, quòd hanc depre-
cationem obsecrationemq́; fecerim nō ex
vinolētia, sed ex angore. Et quum abisset,
inquit, non amplius concidit. Vides mulie
ris fidem? priusquā acciperet, quod postula
ret, perinde cōfisa est, quasi iam accepisset.
in causa erat, quòd oraret multo cum fer-
uore, multoq; studio citra vllam hæsitatio
nem, aut diiudicationem. Hanc ob rem
abijt animo pacato, quasi totum impetras
set. Quin in super deus iam totam anxieta
tem illi excussit ex animo, largiturus do-
num, quod petebat. Hanc fœminam imi-
temur, & nos, & in omnibus afflictionib.
ad deum confugiamus. Et si nobis nō fue
rint liberi, ab illo postulemus: quos si acce
perimus, multa cura educamus: adolescen
tes quum ab omni vitio seuocemus, tuum
præcipue a lasciuia, quod hoc difficile sit

bellum,

bellum, nec alia res molestior est illi ætati,
L quam hic morbus. Vndiq; igitur circun-
uallemus illos consilijs, adhortationibus,
terroribus, minis. Si hanc deuicerint con-
cupiscentiam, nec ab alijs facile expugna-
buntur, sed & pecunijs erūt superiores, &
temulentiam vinolentiamq́; superabunt,
& improbos conuictus omni studio discu-
cient, & amabiliores erunt parentibus, &
omnibus hominibus magis reuerēdi. Quis
enim nō reuereatur iuuenem caste sobrie-
q́ue viuentem? Quis non amplectatur,
exosculeturq́; eum, qui cupiditatibus fræ-
num imposuit? Quis non, vel è numero p-
R uiditum multa cum gratia volet illi loca-
re filiam suam, etiam si fuerit omniū pau-
perrimus? Sicut è diuerso, luxuriose viuen
tem, etiam si fuerit omnium opulentissi-
mus, nemo tam miser est, nemo tam abie-
ctæ fortunæ, vt sibi generum velit ascisce-
re. Contra nullus adeo stultus est, vt so-
brium ac pudicum reijciat, & hoc hono-
re iudicet indignum. Vt igitur filij nascan
tur, & hominibus reuerendis, & deo ama-
biles, exornemus illorum animos, cūque
pudicitia ad cōiugium perducamus. Hoc
enim modo tum illis velut è fonte proue-
M nient omnia, & deum habituri sunt propi
tium, deniq; tum huius præsentis, tum fu
turæ vitæ gloria perfruentur. Quam asse-
qui contingat nobis omnibus gratia, &
bonitate domini nostri Iesu Christi, cum
quo patri gloria simul cum sancto spiritu,
in secula seculorum, Amen.

Eiusdem de Anna, deq́, Samuelis edu catione, & quod vtilis sit in pa- riendo tarditas, & quod periculosum sit libe ros negligēter habere.

NIsi videor aliquibus fastidio esse satie-
tatem adferens, volo idem argumen-
tum rursus attingere, quo de vobis heri
disserui: vosq́; ad Annam introducere, at-
que in pratum virtutū illius inducere ser-
monem, pratum inquam, non quod rosa-
ria profert, aut alios flores, qui marcescūt,
sed quod deprecationē, ac fidem, magnāq́;
tolerantiam. Siquidem hæc sunt longe ver
bis floribus redolentiora, vt qui non aqua

rum fontibus, sed lachrymarum imbre re-
gātur. Neq;.n. perinde animum fontes flo
ridos reddunt hortos, vt planta deprecatio
nis fontes lachrymarum irrigantes faciūt
in summam altitudinem excurrere. Quod
huic contigit mulieri. Simul.n. vt loquuta
est, subuolauit in cœlum eius deprecatio,
ac fructum ipsi produxit tēpestiuum, san-
ctum videlicet Samuelē. Nolite igitur mo
leste ferre, si rursus idem argumentum tra- A
ctare incipimus. Neq;.n. vetera dicemus,
sed noua quædam ac recentia. Nam in cō
uiuio corporali, ex eodem obsonio multa
ediliorum genera potest aliquis cōficere.
Quin, & aurifices videmus ex eadem auri
massa, & armillas, & inaures, aliasque mul
tas res aureas fingere, quāquam enim eius-
dem generis est materia, ars tamen est va-
ria, nec coarctatur similitudine materiæ
subiectæ, quod ipsa sit copiosa, varijq; ar-
tificij, multo vero magis spiritus gratia.
Nam quod gratiæ mensa sit varia multi- 1. Cor.
formis, & opipara, audi Paulum dicentē, 12. b
alij quidem per spiritum datur sermo sa-
pientiæ, alij vero sermo cognitionis, alij
rursus fidelis, alij vero dona sanationum,
subuentiones, gubernationes, genera lin-
guarum. Hæc autem operatur vnus, & idē
spiritus, diuidens seorsum cuique, vt vult.
Multa inquit, flumina, sed vnus est fons.
Varia sunt edulia, sed vnus est conuiua-
tor. Ergo quum tam magna tamq́; multi-
plex sit spiritus gratia, ne defatigemur.
Scimus eam fuisse sterilem, scimus eam fa B
ctam matrem, scimus lachrymasse, scimus
gauisam esse. Ac tum simul cum illa indo-
luimus, simul cum illa gaudio afficiamur,
& hodie. Sic & Paulus iubet gaudere cum Ro. 12.
gaudentibus, flere cum flentibus. Id vero c
faciendum est, non solum super his qui
nostris viuunt temporibus, verumetiam
super his qui olim nati fuerunt. Ac nequis
mihi dicat, quid fructus capiā ab Anna, &
ab illius cōmemoratione? Siquidē, & orbę
hinc poterūt discere, qūo valeant fieri ma-
tres, rursus matres scient, q̄ sit optima rō li
beros educādi. Nec fœminæ tm̄, sed, & vi-
ri plurimum ab hac historia fructus ause-
rent, si hinc didicerint, placido mitiq́; er-
ga vxores esse aīo, ēt si sterilitatis vitio la-
borent, quemadmodum Helcana erga An
nam fuit affectus. Nec vero hoc solū, sed
& aliud quiddā boni lucrifaciēt, quū dicti
cerint pr̄es oēs oportere liberos, q̄ nati sue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rint educare deo. Ne igitur quoniam pecunias, & argentum accipere ex hac narratione non licet, existimemus sermonem nobis infrugiferum esse: sed ob id ipsum arbitremur lucrosum, & vtilem, quod non aurum argentumve, sed quod his longe
C maius est animi pietatem, cœlestesque thesauros nobis ostendit, docens quo pacto periculum omne depellamus. Siquidem præbere numos, & hominibus in procliui est: cæterum corrigere naturam, ac talem mœrorem excutere, talem animi cruciatum tollere, animum iamiam collapsurum erigere, nulli quidem hominum, sed soli naturæ domino in manu est. Tu vero si quum morbo laborares insanabili, percursa tota ciuitate, pecunias impendisses, pluribus vtens medicis, nec vllum mali solatium reperisses: incideres in mulierem, quæ quum eodem morbo teneretur, liberata sit, haudquaquam desineres obsecrare, rogare, exhortari, vt eum tibi demonstraret cuius opera fuisset satana. Nunc vero quum videas Annam in medio stantem, suumque morbum enarrantem, & eiusdem remedium commemorantem, ac medicum vltro commonstrantem, nullis obsecrationibus, nullis precibus adducta, non accedes acceptura remedium; nec audies tota cum attentione historiam? Hoc si piget, quid vnquam boni poteris consequi? At alij frequenter magna etiam emensi sunt maria, longinquas peregrinationes susceperunt, pecunias impenderunt, labores perpessi sunt, vt medicum cõmõstratum in peregrina regione conspicerent, idq; quum non admodum certa esset fiducia, vt prorsus a morbo liberarentur. At tu ò mulier, quum non sis initura profectionem transmarinam, nec vltra patriæ fines demigratura, nec vllum labo-
D rem similem perpessura: & quid dixi, vltra patriæ fines, quum nec ipsum domus limen transire cogaris, sed vel in ipso thalamo possis conuenire medicum, citraque internuncium vllum cum illo colloqui de quibuscunq; volueris, (deus omnium, in-
Hic. 23. quit, appropinquans ego sum, & nõ deus procul) differs, & cunctaris? Et quam habitura es excusationẽ, quam consequeris veniam, si quum procliuem, & vndiquaq; facilem viam inuenire possis, qua ab vrgentibus malis libereris, per socordiam tuã ipsius salutẽ prodideris? Hic enim medicus non sterilitatem, sed & omne morborum genus, tum corporis, tum animi sanare potis est, si velit tantum. Neq; id solum mirandum est, quòd citra laborem sine peregrinatione, sine impendijs, absq; intercessoribus curationem adhibet, verumetiam quod citra dolorem. Neq; enim ferro ignique nouit tollere malum, quemadmodum cæteri medici faciunt: sufficit vel simplex nutus, ac protinus omnis angor, omnis dolor, omne malum fugit atque exulatum abit. Nec cunctemur igitur ac procrastinemus, licet pauperes simus, & ad extremam redacti egestatem. Neque enim hic numeranda est pecunia, vt inopiam possimus E obtendere. Hic nimirum medicus non argentum pro mercede petit, sed lachrymas, preces, ac fidem. Hæc si portans ad illum accesseris, quicquid omnino postularis accipies, multoq; cum gaudio discedas. Atq; id sanè, quum multis ex rebus cognoscas licet, tum vero præcipue ex hac muliere, quæ non aurum non argentum exhibuit, sed preces, fidem & lachrymas obtulit: atque ita quicquid petijt consequutã discessit. Proinde ne putemus hãc narrationem nobis infrugiferam esse, quandoquidem scriptura hæc commemorat ad correptionem nostram, in quos fines seculorum de- 1. Cor. 10.c
uenerunt, sed adeamus eam, discamus quo liberata sit a malo, & quid egerit morbo leuata, & quo pacto fuerit vsa munere a deo dato: Sedit, inquit, & lactauit Samuelem. 1.Re.1.d
Ergo conspiciebat deinceps infantem illum, nõ tantum vt infantem, verumetiam vt rem deo consecratam: coq; matri geminus amoris stimulus insitus est, alter a natura, alter a gratia. Ac mea quidem sententia, etiam reuerebatur puerum suum. Etenim siqui phialas poculaue aurea deo di- F
caturi sunt, posteaquam ea iam consecta acceperint, domiq; reposuerint. nequaquã ea quasi prophana vasa intuentur, sed tanquam deo sacra, nec audent ea temere citraque causam attingere, quemadmodum cætera: multo magis hęc mulier simili animo attendebat, ad puerum etiam priusquam illum in templum induceret: & diligebat impensius, tanquam filium, & curabat tanquam deo dicatum, existimans se per illum sanctificatum iri, quando domus ipsius iam erat facta templum, vt quæ prophetam ac sacerdotem intra se contineret. Non solum autem ex eo, quod illum

deo

deo spopondit, verumetiam ex hoc, quòd non ausa sit ascendere in templum priusquam ablactasset infantem, fœminæ pietatem licet perspicere. Ait enim viro suo, Ibid.
non ascendam donec ascendat puer mecum: quum autem ablactauero illum, offeretur in conspectu domini, & sedebit illic in æuum. Non existimabat esse tutum relicta domo ascendere in templum, quod quum accepisset donum, non sustineret absque dono comparere. Rursus adducto illo ac mox recepto, descendere verebatur: coque tanto tempore remansit, vt cum dono compareret. Adduxit, ac reliquit, nec puer a mamma diuulsus moleste tulit, quum sciatis, quàm soleant indignari pueri quoties a lacte depelluntur. Verum nec ipse puer ægrè tulit a matre diuulsus, sed
G ad dominum respexit, qui matrem creauerat: nec ipsa mater doluit a puero seiũcta, propterea quod naturalem affectum, vicit interuenieus gratia: & vterq; se alteri contiuere existimabat: quemadmodum eodem in loco fixa vitis, in longum producit palmites, & vua multo interuallo pendens, cum radice hanc commercium. Itidem, & in hac accidit fœmina, quæ in vrbe manens vsque ad templum extendit, suum palmitem, atque illic vuam suspendit maturam: nec interuallum illud vllũ attulit impedimentum, quum charitas, quæ secundum deum est puerum matri copularet. Quanquàm enim puero ætas erat immatura, virtus tamen aderat matura: nam ascendentibus in templum omnibus multæ religionis ac pietatis magister factus est. Siquidem illi dum inquirunt discuntque modum natiuitatis illius, abunde magnum solatium accipiebant spei, quæ est erga deum. Neque quisquam viso puero tacitus descendebat, sed omnes glorificabant illum a quo præter spem datus erat. Hanc ob causam deus distulit partum, vt hãc augeret voluptatem, vt mulierem redderet illustriorem. Nam quicunq;
H calamitatem eius nouerant, ij testes facti gratiæ dei: & quod longo tempore manfit in orbitate, effecit, vt & ipsa multis esset notior, & ab omnibus beata prædicaretur, esset q; apud omnes in admiratione. Postremo in causa fuit, vt per illam deo gratias agerent quamplurimi. Hæc ideo loquor, vt etiã si nos fœminas sanctas nouerimus in orbitate degentes, ne molestè feramus, neve indignemur, neq; ita loquamur apud nosipsos. Quare tandem deus despexit mulierem, tanta pietate præditã, nec dedit prolem? Neq; enim ista sunt negligentis, sed hoc nobis expedire melius scientis, quàm nos ipsi scimus. Ascendit igitur in templum, & agnellum induxit in ouile, ac vitulum perduxit ad armentũ, & in pratum deduxit rosam à spinis liberam, rosam inquam, quæ nunquàm marcescit, sed floret perpetuo quæq; possit ad ipsum vsq; cœlum exilire, cuius fragrantia in hodiernum vsq; diem iuuantur, ac reficiuntur omnes, qui terrarum incolunt orbem, tantus annorum numerus præterijt, & tamen virtutis illius fragrantia semper augescit, nec tanta temporis magnitudine facta est languidior. Talis enim est rerum I
spiritualium natura. Ascendit igitur præclarum illud germẽ transplantans: & quẽadmodum industrij agricolæ, primum semen in terram deponunt, cupressi, aut aliarum arborum similium: deinde vbi cõspexerunt è semine factam arborem, non relinquunt in eadem terra, sed inde reuulsam plantulam in aliud, transferunt solum, vt terra in recens gremio suo exceptã illius radicem, puram, & integram, vim suam proferat, ad nouam educationem: Itidem, & hæc fecit mulier, quæ puerum præter spem proseminatum in illo vtero, a domo transtulit, & in tẽplum transplantauit, vbi perpetuæ, sunt fontium scatebræ, & irrigationes spirituales, vt videre licuerit illud propheticum in illis impleri, quod Dauid dixit ita canens, Beatus vir, qui non ambulauit in cõsilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & super cathedram pestilentiæ non sedit: sed in lege domini voluntas eius, & in lege eius, meditabitur die ac nocte: & erit tanquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Neque enim post malitiæ experientiam venit ad malitię remissionem, sed ab ipsis cunabulis ad virtutem transijt, non habuit consortium cum consessi- K
bus iniquitati obnoxijs, neque communionem habuit cum conuenticulis impietate plenis: sed prima statim pueritia, a mamma matris venit ad mammam spiritualem. Et quemadmodum arbor perpetua irrigatione in magnam excrescit altitudinem: sic & hic diuinorum eloquio-

Universidad de Deusto Biblioteca

rum doctrina assidue irrigatus, ad virtutis fastigium peruenit. Age videamus quō illum plantarit, assectemur mulierem, simul
1. Reg. cum illa templum ingrediamur. Ascendit,
1.d inquit, cum illo in Silom, in vitulo trienāte. Iam geminum fit sacrificium: & erat vitulus hic irrationalis, ille rationalis: & illum quidem sacerdos immolauit, hunc vero dedicauit mulier. Eratq; mulieris victima melior, quam hostia, quam obtulit sacerdos, ppea q hæc suorum viscerum facta est immolatrix. Imitata est patriarchā Abraham, cumq; illo certamen suscepit: sed ille quidem filiū receptum reduxit de monte, hæc vero reliquit in templo, vt illic ppetuo maneret. Quin potius ille quoque totū dedicauit, caue iam illud spectes, quod non occidit, sed quod animo totum peregerit. Vidisti fœminam cum viro de-
Ibid. certantem. Vidisti nihil a sexu vetitā, quo minus æmularetur Patriarcham. Sed videa
L mus quō illum consecrarit. Adijt, inquit, scriptura, sacerdotem, ac dixit illi: In me dñe. Quid tandem est illud, in me? Auscultа, inquit, diligenter, quæ loquar. Qm multum temporis iam interceserat, studet illa, quæ prius dicta fuerant in memoriam reuocare. Eoq; dicit, In me dñe. Viuit anima tua. Ego sum mulier, quæ constiti in conspectu tuo, deprecans dominum pro puero hoc. Effudi preces ad dominum, & ille dedit mihi petitionem quam petebam ab eo. Et ego commodo illum domino, vt seruiat domino omnibus diebus vitæ suę. Non dixit, ego sum illa mulier cui tu exprobrasti, quam maledictis impetisti, quā velut temulentam, & ebriam derisisti, coque deus tibi declarauit me nō esse vinolentam, te vero crimē hoc temere mihi impegisse: nihil huiusmodi verborum aspero rum dixit, sed multa cum mansuetudine loquitur quanquam quum haberet rerum euentum sibi patrocinantem, iure potuisset exprobrare sacerdoti, quod id temporis ipsam temere ac citra causam incusasset: nihil horum facit, sed tantum commemo rat dei erga se beneficentiam. Considera
M vero gratum ac prudentem ancillæ animum. Quum affligeretur, nemini suam aperuit calamitatem, ne sacerdoti quidem dixit: æmulam habeo mulierem, quæ mihi exprobrans conuicianq; chorum habet liberorum: ego verò, quæ modestiam mansuetudinēq; colo, ad hunc, vsq; diem nondum potui fieri mater: sed deus concluſit vuluam meam, quumq; videret afflictionem meam, non est misertus. Nihil horū dixit, sed suppressio calamitatis genere, tantum indicauit se animo angi. Dicens mulier in duro die ego sum, ne illud quidem dictura nisi sacerdos huc compulisset, suspicans eam esse temulentam. At posteaq; id vulnus sustulit, deo dante, quod postularat, tum demum dei beneficentiam aperit sacerdoti, cupiens illum in agendis gratijs habere consortem, quemadmodum prius habuerat in precādo. Aitq; pro puero hoc precabar, deditque mihi dominus petitionem meam, quam petebam ab eo. Et nūc commodo eum domino. Vide quā sit modesta. Ne putes, inquit, me magnam rem, aut admirandam facere, quòd infantem dedico: non ego huius benefacti sum author, sed persoluo debitum. Depositum accepi, & hoc ei restituo, qui dedit. Atq; hæc dum loquitur, seipsam quoque dedicauit cum puero quasi solido quodam naturæ affectu seipsam templo alligans. Etenim si Mat.6.c vbi est thesaurus hominis, illic est, & cor eius: multo magis vbi puer mulieris, ibi, & mens illius erat, atq; vterus illius rursum implebatur benedictione. Nam simul, atque hęc dixerat, orauerat q; que, audi quid lo
A quatur sacerdos Elcanæ: Reddat tibi dominus semen alterum ex muliere ista pro
1. Reg. 2.b fœnore, qđ domino fœnerasti. Initio non dixerat, reddat tibi: sed quid? Det tibi dominus, quicquid postularis. Verum posteaquam illa deum fecerat debitorem, ait: reddat tibi, bonam de futuris spem præbens. Etenim si dedit, quum nihil deberet, multo magis redditurus est postquam accepit, & hic primus ex predicatione, & post hūc cæteri è benedictione duxerunt originem, totus autem mulieris fructus sanctificatus est. Atq; hic primogenitus fœminæ virtuti debebatur, alter verò mulieris ac sacerdotis erat communis, nec secus, quam terra pinguis ac fertilis, postquam accepit felicia semina, ostēdit nobis segetes: sic, & mulier hæc quoniam cum fide excepit verba sacerdotis, alias nobis lætas aristas produxit, veteremque maledictionem Heuæ mutauit, pariens ex deprecatione ac benedictione. Et tu igitur ō mulier hanc æmulare, & si sterilis fueris, talem præcationem exhibe, sacerdotem accerse, vt tecum suscipiat apud deum legationem. Omnino si cum

B cum fide verba exceperis, patruum benedictio in fructum exibit præclarum ac maturū. Quòd si mater fueris ad huius exemplum consecra filium tuum deo, & in tem
1.Cor.6 plum adducito. Quin ipsum potius tem-
d plum deo regale para. Membra, inquit, vestra corpus Christi sunt, ac tēplum sancti ſ; iritus qui est in vobis. Ac rursus, in-
2.Cor.6 habitabo, inquit, in vobis, & inambula-
d & Le- bo. An non absurdum est nos domum ve-
uit.2.b terem, ruinam minitantem fulcire, pecunias impendentes, fabros accersentes, denique nihil non facientes: domum autē dei (nam dei domus esse debet adolescentis anima) ne vulgari quidem dignari cura? Vide ne idē audias, quod olim audiere Iudæi. Nam illi posteaquam è captiuitate templum materiale conspicientes neglectum, priuatas ædes suas exornarunt, adeò deum exasperarunt, vt mitteret eis prophetam, qui famem minitaretur, magnamq; rerum necessariarum penuriam, atque hanc comminationis causam eloqueretur. Vos quidem in domibus vndiq; habetis māsiones, domus autem mea deserta est. Quòd si illius templi neglectus tantam excitauit iram numinis, multo magis huius templi neglectus ad iracun-
C diam prouocauit dominum. Siquidem hoc templum tanto est illo honoratius, quo plura habet sanctimoniæ symbola caue igitur committas, vt templum dei fiat spelunca latronum, ne & alteram audias
Luc. 19 g obiurgationem, quàm Christus obiurgauit Iudæos, dicens: Domus patris mei, do
Isa. 56. mus deprecationis est, vos autem fecistis eam speluncam latronum. Sed quomodo fit spelunca latronum? Quum patimur illiberales ac seruiles concupiscentias intrare, sedemq; figere in adolescentulorū animis. Tales enim cogitationes grauiores ac perniciosiores sunt latronibus, quę puerorum ingenuitatem vertunt in seruilitatem, ipsosq; brutis cupiditatibus dedunt in seruitutem, vndiq; confodientes illos, ac mentem illorum multis implentes vulneribus quapropter super his quotidie dispiciamus, & verbis prosecutica vtentes, omnes id genus affectus ab illorum animis depellamus, quo videlicet filij nobiscum cœlestis ciuitatis valeant esse participes, & vniuersum cultum qui celebratur illic rectè peragere. An non videtis frequenter quod qui in vrbibus versantur, pueros nuper à lacte depulsos faciunt Thallophoros, aut agnothetas, aut certaminum præfectos, aut chorearum magistros faciunt? Idem, & nos faciamus, à primis statim annis inducamus eos ad disciplinam reip. cœlestis. Siquidem hæc terrena, quum im D pendium adferat, fructum tamen nullum habet. Nam quęso te, quis fructus esse possit è populari applausu? Simul, vt vespera nos occuparit, ilico plausus ille totusque tumultus emarescit: ac festo peracto, perinde quasi in somnis fuerint deliciati, ita omni voluptate destituti cum sistunt, dū nec à corona, nec à magnifica veste, nec à reliquo fastu vniuerso conceptam voluptatem, si quærant inuenire valeant, quòd omnia illa quouis vento celerius prætercurrant. Cæterum in cœlesti politia omnia secus habent, citra impendium lucrū adferunt. & copiosum, & stabile. Nam illic non homines ebrij, sed angelorum populus iugiter applaudit rem gerenti. Sed quid dixi, angelorum populus? ipse angelorum dominus, laudabit, & comprobabit illū. Nec vno alteroue die, aut tertiò, sed in æternum triumphat illic, gestans coronam, nec vnquam caput illud videbis ea nudatum gloria: neq; enim illius celebritatis tempus certis diebus circunscriptum est. Huic culti nunquam paupertas esse possit impedimento, sed vsque ad futuri seculi immortalitatem extenditur. Verum, & pauperi licet hoc celebrare festū, imo pauperi maxime, quippe qui ab omni mundi fastu strepituq; sit liber: ne- E que. n. opus est pecuniarum impendijs, & opulentia, sed aīo puro, ac mente sobria. Hæc enim est, quæ illius politiæ vestes texit animæ, hæc quæ coronas concinnat, quæ nisi virtutis officijs fuerit exornata, nulli vsui fuerit auri magna copia, sicut è diuerso, nec damno erit paupertas, si diuitias intus habeat repositas. Hanc celebritatem non modo masculi liberi, sed filiæ nobis celebrent: neq;. n. quemadmodum in externa administratione viris tm imperatū est hoc festum peragere, verum, & fœminas illud recipit theatrum, & scenes, & iuuenes, & seruos, & ingenuos. Vbi enim animi spectaculū est, ibi non sexus non ætas, non dignitas huius seculi, non aliud quicquā impedire potest. Eoq; vos oēs exhortor, vt à teneris statim annis, & filios, & filias huiusmodi functio-

nibus dedatis: & huic administrationi cõgruentes diuitias eis addatis, non aurum defodientes, non argentum cõgregantes, sed modestiam, sobrietatem ac pudicitiã, reliquasq; virtutes omnes in animis eorũ reponentes. Hos.n. sumptus exigit illa functio. Si hanc igitur opulentiam tum nobis, tum filijs collegerimus, & in præsenti F vita multum splendoris consequamur, & in futura vita beatam illam vocem audiamus, per quã Christus omnes, qui ipsum professi fuerint, suo ornat præconio. Professio autem non tantum fit per fidem, verumetiam per opera, adeo, vt si hæc absint veniamus in periculum ne cum abnegantibus pœnas luamus. Neq;.n.vnus est abnegandi modus, sed multi ac multiplices, quos Paulus nobis describẽs, ita loquitur, Tit.1.d profitentur se nosse deum, sed factis negãt, & rursus. Si quis suorum, & maxime domesticorum, curam non habet, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Et iterum. Col.3. Fuge auaritiam, quæ est idolorum cultus. Quum igitur tot sint abnegãdi modi manifestum est totidem esse profitẽdi, ac multo etiam plures quibus omnibus profiteri studeamus, vt & ipsi in cœlis honorem cõsequamur, munificentia, & bonitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cũ quo patri gloria, simul cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

Super orationem Annæ: & quod vtilis est paupertas, & maiorem habet: quam diuitiæ voluptatem, & securitatem, Homilia. Bernardo Brixiano interprete.

G QVi thesaurũ effodiunt in mundo charissimi, licet infinitas inde capiant diuitias, non prius absistunt, quàm totum exhauserint. Non.n.vt multa tollant, sed nihil relinquant, hæc eos præcipue cura tenere solet. Si vero circa pecunias insanientes, tanto circa pereuntia, neq; permanentia studio fungũtur: multo magis hoc nos in diuinis facere thesauris oportet, nec prius retrocedere, quam totum exhauserimus apparens. Apparens autem dixi, quoniam omnia exhaurire non datur. Fons enim est perenniter manans, diuinarum virtus cogitationum, nunquam deficiens, nunquam consumpta. Ne fatigemur itaq;, nec.n. de paruis est nobis oratio, sed de oratione, spe nostra: oratione per quam sterilis, mater est facta, & fœtuosa, quæ filijs carebat: & mœrens læta, per quam læsa natura reparabatur, & clausa reserabatur matrix, & impossibilia quæq; fiebant possibilia. Quapropter omnia paulatim perscrutemur per singulas explicantes dictiones, vt ne minimum quidem nos, quantum fieri potest, effugiat. Propterea quidẽ duos inte gros sermones in duas dictiones solas assumpsimus. Primam dicentem, Confirmatum est cor meum in dño, & secundã post illam: Exaltatum est cornu meum in deo meo, consequens igitur est hodie, ad tertiã venire. Quæ vero hæc est? Dilatatũ est os meum super inimicos meos, lętata sum in salutari tuo. Animaduertite dictionis perfectionem: non dixit, Acutum factum est os meum super inimicos meos: non.n. ad contumelias, & cõuicia præparatum erat, non ad accusationem, & opprobria, sed ad consilium, & admonitionem, ad correctionem, & instructionem: propterea non dixit, Acuta facta est lingua mea super inimicos meos: sed, dilatatum est os. Remissionem, inquit, assecuta sum, possum libere loqui, nunc pudorem excussi, ad libertatem suã reuersa. Nec hic nominatim mulierem dixit rivalem: sed simpliciter dixit indefinita nũcupatione, quasi quadã persona tantæ tristitiæ authorem abscondit. Non dixit, quod multæ dicunt mulieres: Confudit eam deus, dissipauit, & deiecit sceleſtam, arrogantem, & magniloquã: sed simpliciter, Dilatatum est os meum super inimicos meos, lætata sum in salutari tuo. Vide, qualiter eandem legem per totã orationem conseruat: sicut.n. in principio dicebat, Cõfirmatum est cor meum in dño. Exaltatum est cornu meũ in deo meo: Dilatatum est os meũ super inimicos meos: itidem, & hic, Lætata sum in salutari tuo. Non simpliciter in salutari: sed, in salutari tuo. Non.n.qm̃ saluata sum, sed qm̃ per te saluata sum, ꝓpea lætor, & exulto. Tales sanctorum animæ, de deo, qui dedit, magis, quàm de donis gaudent. Nõ.n. ipsum ꝓp ipsius dona, sed hæc pp illum diligunt. Hoc est, famulorum se recognoscentium. Gratorum, hoc est, seruorũ, omnibus suis suum præponere dñm, ita nos quoq; parati simus. Cum peccauerimus, non doleamus, quia punimur, sed qm̃ dñm exacerbauimus. Hi sermones non extant. 1. Reg. 2.a H I

bauimus. Et si quid boni fecerimus, non gaudeamus propter regna cœlorũ, sed qm̃ rem cœlorum regi tantam gessimus. Mentem.n. habenti, gehenna quaq; formidolosius deum offendere, & omni regno desidabilius deo placere: nec admireris si circa deum esse sic affectum oportet, cum, & in homines multi sic affecti sint. Filios certe frequenter habuimus legitimos, & si, vel inuiti quopiam eos affecerimus malo, nos vlciscimur ipsos, & punimus: & in amicos idem facimus. Sed si in amicis, & filijs, illos lędere multo grauius, quam pœnas luere putamus: multo magis erga deum sic affici decet, & omni gehenna peius esse putã K dum est, aliquid ex his, quæ non illi sunt Ro.8.a grata, fecisse. Talis erat beatus Paulus, propterea dicebat: Certus sum, q᷑ nec angeli, neq; principatus, neq; potestates, neq; præsentia, neq; futura, nec altitudo, neq; profundum, nec alia creatura poterit nos separare a charitate dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro. At & martyres cum beatos vocamus, ex vulneribus primum beatificamus, & tunc ex præmijs: ex plagis, & mox ex coronis repositis. Nã ex vulneribus præmia, non ex præmijs vulnera principium sumũt, atq; materiam. Itaq; beatus quoq; Paulus ante reposita bona in molestijs sibi propter Christum irruentibus gaudebat, Col.1.d clamabatq; dicens: Gaudeo in passionib. Ro.5.a pro vobis: & iterum: Non solum autem, Phili.1. verum, & gloriamur in tribulationibus. Et rursum. Quoniam nobis donatũ est a deo, vt non solum in eum credamus, sed etiam pro eo patiamur. Etenim gratia vere maxima, dignum censeri propter Christum ali quid pati, & corona vere pfecta, & merces futura retributione non minor. Et hoc norũt, qui legitime, seruenterq; Christum diligere sciunt. Talis erat, & hæc mulier, ardentissimum habẽs in deum desiderium, & ignitum amorem, propterea dicebat: Lę L tata sum in salutari tuo. Nihil.n. ipsi cum terra fuit commune, sed omne humanum despiciebat auxilium, & erat eleuata spiritus gratia, & sublimis constituta, & in omnibus ad deum respiciebat, & incumbentium molestiarum solutionem inde petebat. Nouerat enim plane nouerat, quod humana quidem, qualiacunque sint, dantium imitantur naturam. Opus autem nobis diuino semper est auxilio, si velimus anchoram intuto firmare. Quapropter ad deum in omnibus confugiebat, & accepta gratia magis de datore gaudebat, & gra- 1. Reg. tias agens dicebat: Non est sanctus, vt est 2.a dominus: & non est iustus, sicut deus noster. Et non est sanctus præter te in cõprehensibile nanque iudicium eius, inquit, & munda, infallibilisq; sententia. Vidisti gratæ cogitatum animæ? Non intra se dixit, Quid enim mihi magni factum est, quid vero maius, quam alijs? quod olim æmula suscepit, & cum magna quidem copia, hoc ego post multum temporis cum labore tamen, & lachrymis, & precibus, & supplicatione, multaq; fatigatione, sed quoniam bene sentiebat de dei prouidentia, factorũ rationes a domino non reperit, quod multi faciunt hominum, per singulos dies deũ iudicantes. Si viderint hunc quidem opulentum, hunc vero pauperem, innumeros contra ipsius prouidentiam sermones cõ- M mouent. Quid ais homuncio? conseruum te iudicare nõ permisit Paulus, sic inquiẽs: Nolite ante tempus iudicare, donec veniat 1.Co.4. dominus, & dominũ in iudiciũ trahis, & a gestorum exigis rationem, & nec horres, nec expauescis? Et quam assequeris veniã? quam rogo excusationem, tot quidem per singulos dies, & horas ipsius prouidentiæ probationes capiens: ex ea vero, quæ diuitiarum, & paupertatis esse videtur, inequalitate, bonum in omnibus ordinem damnans? & hæc iniuste. Nam si congrua mente, laboriosaq᷑ue voluisses hæc scrutari meditatione, si non etiam aliud dei commendans prouidentiã occurrisset, diuitiæ hãc, & paupertas manifestissime demonstrassent. Si nanque paupertatem abstuleris, omnem vitæ sustuleris conseruationem, vitamq᷑ue nostram corruperis. Nec nauta, neque gubernator, non agricola, nec ædificator, neque textor, aut calceamentorum sutor, non faber, nec ærarius, aut coriarius, pistorue, nec alius quis horum erit artificũ: qui si non fuerint, omnia vobis transibũt. Nam nunc quidem quasi magistra quædã optima paupertatis necessitas singulis in- A stans ad opera, vel inuitos compellit. Si vero diuites omnes esse deberẽt, omnes quoque deberent in ocio viuere, & omnia perijssent, atque fuissent corrupta. Citra vero dicta, & aliter eos ex ipsis, quæ obijciunt, obmutescieri facile. Cur enim quęso, dei prouidentiam accusas? quoniam hic quidem plures, ille vero pauciores possidet pecu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

pecunias. Quid igitur si in necessarijs, & multo maioribus, nostramque continentibus vitam, omnibus insitam hominibus æqualitatem ostenderimus? Attestatur dei prouidentiæ necessitas omnis. Nam si nõ omnes æqualiter vna re, pecunijs. s. potiri, probationem facit, nullam esse prouidentiam: si visi fuerint omnes æqualiter potiẽtes non vna re, neq; tam vili, sed pluribus, & multo maioribus: clarissimum est, quod inde, vel inuitus dei prouidentiæ cogeris adstipulari. Age ad ea, quæ nostram continent vitam, sermone progrediatur, eaq; diligenter inquiramus: & videamus, an in illis plus paupere diues habeat. Puta diues habet thasium, & alia multa hmõi medicata pocula, & cum multa delectatione cõ
B posita, sed aquarum fontes omnibus propositi cõiter sunt, & diuitibus, & pauperibus. Forte riseris hanc audiens æqualitatẽ. Igitur audi, q̃to dignior est omni vino aq̃ natura, magisq; necessaria, & vtilis, tũcq; temetipsum condemnabis, & veras paupertum diuitias intelliges. Nam vino quidẽ sublato non multum fuerit detrimentum, præterq̃ solis ægrotantibus: siquis autem aquarum fontes restinxerit, atq; sustulerit elemẽtum, vitam omnem nostram subuertit, & omnes pdiderit artes: neq; duos tm̃ dies sufficere poterimus, sed statim oẽs moriemur morte quadam miserabili, atq; grauissima. In necessarijs, itaq; vitam nostrã continentibus pauper non superatur. Sed si quid admirabile dicere fas est, & diuitẽ superat. Multos. n. diuites cernere possumus corporis valetudine pp delicias orta, vt plurimum ab aquæ potibus abstinere: pauper autem per omnem vitam his fluentis libere vescitur: tanq̃ ad mellis fontes, sic ad aquarum currẽs riuulos, & inde syceram, & puram hauriens voluptatẽ. Quid autem ignis natura, nonne numerosis vtilior thesauris, & humanis omnibus diuitijs? Et hic quoq; thesaurus vtilitatis diuiti pariter, & pauperi propositus est. Quæ vero nascitur ab aere corporib. nostris vtilitas, & lux splendoris, nunquid diuitib. magis, pauperibus vero minus exhibetur: & eam illi quidem quatuor, hi vero duobus
C tantum oculis inspiciũt? sed nec hoc quisquam dicere possit. Nã & diuitibus æqua delectationis est portio definita, immo vero, & hic pauperes præstare diuitibus quis viderit, quanto, & efficaciores habent sensus, & acutiorem oculum, & perfectiores habent quasq; susceptiones. Quapropter, & veraciorem hauriũt voluptatem, & creationis contemplatione delectãtur magis, & perfruuntur: nec in his solis autem elementis, verum, & in omnibus alijs nobis a natura collatis multam videbis æqualitatem, immo superabundantiam pauperib. attributam. Nam somnus omnibus suauior delicijs, magisque necessarius, omniq̃ vtilior nutrimento, pauperibus est, q̃ diuitibus facilior: nec tantum verò facilior, sed etiam syncerior. Nam illis quidẽ n ultæ deliciæ, citra famem cibus, potus absque siti, carensque dormitatione somnus, in omnibus voluptatem dissoluere cõ sueuerunt. Non enim ita rerum natura, sicut necessitatis vsus horum quodque nobis iucundum constituit. Non ita certe suauis vini, merique potus, sicut potantis sitis delectare solet. Non ita placentas comedere, sicut cum esurie cibum sumere. Non ita moli recubare strato, vt dormitã D tes dormire. Quæ omnia magis apud pauperes sunt, quam apud diuites. Quæ verò pertinent ad corporis valetudinem, & omnem aliam bonam habitudinem, non cõmunia diuitibus, & pauperibus proposita sunt? Nemo dicere potest, aut ostendere, quod pauperes quidem tantum ægrotant, diuites autem semper in syncera permanent valetudine. Contrarium quidem videri potest: pauperes quidem insanabilibus morbis non facile capi, hoc autem passim in diuitum corporibus germinare. Pedum certe dolores & capitis grauedines, & remissiones, incurabilesque neruorum torturæ, & maligna cuiusque generis corruptaque rheumata, præsertim illos vexare consueuerunt, qui delicijs vacant, olent vnguenta: in laborantibus, & ærumnas patientibus, & ex quotidiana opera necessarium quærentibus nutrimentum, huiusmodi nihil inuenitur. Quapropter, & mendicis miserieres in delicijs viuentes. Et hoc, nec ipsi delicijs potientes negarẽt. Frequenter quippe diues molli lectulo stratus, seruis præsentibus, & ancillis, ab omnibus multum accipiens obsequium: pauperem per vicum audiens clamantem, & panem pententem, fleuit, & ingemuit, & E talis cum sanitate fieri precatus est potius, quam cum diuitijs contrariam habere valetudinem. Nec tantum autem in valetudin

dine, sed rursum, & in filiorum procreatione, nihil quispiam videbit diuitem paupere plus habentem: sed similiter, & apud hos, & apud illos, & numerosa soboles, atque sterilitas: quin potius, & hic diuitem viderit inferiorem. Pauper enim licet pater non efficiatur, haud multum sentit dolorem: diues autem quanto magis auctam rem videt, tanto magis ex sterilitate cruciatur, propter hæredis priuationem, nullam sentiens voluptatem. Et pauperis quidem hæreditas, licet absque filijs obeat, cum non habeat vnde pugnetur, propter tenuitatem, ad amicos transit, atque cognatos. Diuitijs autem multos vndique in se trahens oculos, ad inimicorum defuncti manus sæpe deuenit. Et hæc viuens ille in alijsque fieri videns, vitam omni morte degit molestiorem, in se quoq; expectans idem factum iri. Sed ad mortem spectantia, nonne communia? nonne tam in diuitibus, quàm in pauperibus immaturæ mortes accidunt? Et post mortem vero, nonne tam his, quam illis omnibus similiter corpus dissoluitur, sauillaque fit, & puluis, & vermes gignit? At funeralia, inquit, non similia, sed quænam vtilitas? Cum enim defuncto multam inculcaueris vestem pretiosam, & auratam, nihil a-
F liud nisi maiorem inuidiam, & accusationem attuleris, & aduersus defunctum omnium ora referaueris, & innumeras attraxeris maledictiones, & accenderis actionem auaritiæ accusationem, singulis lacerantibus, & suffocantibus defunctum ac maledicentibus, quod neque mortuus circa pecunias insaniam dissoluit: nec hoc tantum est graue, verum, & quod furum oculos aperit. Itaque maius officium maioris illi fit turpitudinis occasio. Pauperis quidem corpus iam nemo spoliare quæsierit, vestimentorum enim vilitas corporis amictui fit custodia. Hic autem obices, & feræ, fores atque custodes, & omnia in cassum adhibentur, & frustra, pecuniarum cupiditate talia maleficia committere doctos, omnia audere persuadente. Itaque maior honor maiorem infert defuncto cõ tumeliam. Et qui vilia quidem accepit funeralia, iacet, honorem conseruans: qui vero pretiosa, spoliatur, & afficitur contumelia. Si verò nullum horum fiat, neque sic illi plus erit, nisi largiorem vermi mensam apposuisse, & maiorem fieri corruptionem. Hæc igitur, quæso, beatificatione sunt digna? Et quis tam miser, & ærumnosus, vt ex his hominem arbitretur inuidio G sum? Verum, & alia singula percurrentes, diligenterque scrutantes, pauperes plus diuitibus habentes inueniemus. Hæc igitur omnia cum sedulitate considerantes, & omnia reliqua percurrentes (dicitur enim. Da sapienti occasionem, & erit sapientior) & illud continue seruan- Pro. 9. b
tes memoria, quod nec ex ipsa pecuniarum superabundantia quippiam amplius erit possidentibus, nisi curæ, & solicitudines, atque timores, & pericula, nihil diuitibus nos minus habere putemus.

Nam si vigilemus, etiam plus habebimus, tam in diuinis, quam in cunctis præsentibus. Nam, & voluptatem, & cautelam, bonamque gloriam, corporis valetudinem, & animi philosophiam, atque bonam spem, difficultatemque peccandi magis apud pauperes, quam diuites quispiam inueniet. Nolimus itaque iuxta seruorum ingratos murmurare, aut condemnare dominum: sed in omnibus gratias agamus, & vnum duntaxat malum esse putemus, peccatum, & bonum, iustitiam. Si sic enim sentimus, non ægritudo, non inopia, non ignominia, aut quicquam aliud eorum, quæ grauia esse videntur, nos afficiet molestia: sed puram ex omnibus nacti voluptatem, futuris fruemur bonis, gratia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, simul, & sancto spiritui, in secula se H culorum, Amen. 1. Reg. 13. & se.

¶ *De Ionatha, & Saule, vide in vltimo Tomo ad populum Antiochenum: Homilia decimaquarta.*

Diui Ioannis Chrysostomi episcopi. Constantinopolitani, homilia de Dauid & Saule, deq; tolerantia, & quod oportet inimicis parcere, nec de absentibus male loqui. Domine miserere.

QVoties diutina quæpiam ac dura inflatio corporibus inhæsit, tum, & longo

longo tempore, multoque labore, & multa sapientia in admouendis remedijs est opus, vt collectus tumor, absque vitæ periculo dissoluatur. Idem videre est in anima. Quoties enim aliquis morbum, qui iam radices egit in anima, multoque tempore concretus sit, radicitus euellere voluerit, non satis est ad correctionem vnius duorumve dierum admonitio: verum oportet frequenter ac diebus compluribus in hac cura versari: si modo non ad ambitionem ac voluptatem, sed ad fructum, & vtilitatem munus hoc publicum gesturi sumus. Eoque quemadmodum de iurando fecimus, multis ordine diebus vobis de eodem differentes argumento: itidem de ira nunc faciemus, continuamque de ea faciemus exhortationem pro nostra quidem virili. Nam hic mihi videtur optimus esse docendi modus, si non prius desistamus consulendo quacunque de re, quàm viderimus admonitionem ad effectum peruenisse. Etenim, qui hodie de eleemosyna, cras de orando, perinde de humanitate, deinde rursus de animi modestia disserit, nihil horum in auditorum animis perficere recte poterit, ab hoc ad illud, rursus ab illo semper alio transiliens. Sed necesse est, vt qui velit orationem in auditorum animis fructum destinatum assequi, non ante desistat ijsdem de rebus admonens consulensque, nec prius ad aliud quippiam transiliat, quàm conspexerit superiorem admonitionem in eis bene fixam ac radicatam. Idem hoc facere solent præceptores. Non prius ad syllabas, hoc est, literarum coniunctionem adducunt pueros, quàm elementorum cognitionem in eis viderint recte cõfirmatam. Hesterno igitur die parabolam vobis de decem denarijs, ac decem milibus talentorum enarrantes, ostendimus quantum esset malum, iniuriarum meminisse. Quem enim decem milia talentorum non perdiderant, hunc centum denarij exitio demerserunt, ac veniam pro debitis concessam, in irritum reuocarunt, debitæque pecuniæ condonationem dissiparunt: eumque, qui fecerat a criminibus liberatus in iudicium retraxerunt, atque ipsum debitorem in carcerem coniecerũt, denique immortali supplicio tradiderunt. Sed hodie de diuerso argumento dicere tentabimus. Oportuit enim de humanitate ac mansuetudine verba facientem, è domo, atque ex sese istius præclaræ philosophiæ exempla præbere, atque ita demum simul, & verbis eam docere, & factis ad eam instituere. Quoniam autem nos ab hac virtute longo absumus interuallo, vno quopiam è numero sanctorum in medium producto oculisque vestris subiecto, perspicuam quandam ac potentem vobis admouebimus exhortationem, admonentes, vt dum velut ad archetypi cuiusdam æmulationem adhortamur, admoneamus & nos ipsos. Quis igitur in medium proferendus est, de humanitate dicturo? Quis vero alius, quàm is, qui cœlesti testimonio laudari meruit, ob hoc ipsum maxime suspiciendus? Inueni, inquit, Dauid filium Iesse, virum secundum cor meum. Porrò posteaquam Deus pronunciauit, nulla contradicendi reliqua est occasio. Nam illius calculus incorruptus est, eo quod deus, nec ad gratiam, nec per odium iudicat, sed pro mera animi virtute fert suffragium. At non ob id tantum hunc in medium produximus, quod numinis suffragio fuerit laudatus, verum etiam, quod sit de numero eorum, qui sub vetere lege sunt educati. Siquidem sub lege gratiæ extitisse quempiam ab ira purum, & inimicis delicta condonantem, ac parcentem ijs a quibus fuerit molestia affectus, nihil sanè mirum, videlicet post Christi mortem, posteaquàm ille tam clementer nobis omnia peccata remisit, post tot præcepta referta euangelicæ philosophiæ. Cæterum in vetere testamento quum lex permittere oculum pro oculo effodere, ac dentem pro dente extundere, eumque, qui læsisset talionis æqui librio vlcisci, aliquem extitisse, qui præceptorum fines transilierit, atque ad apostolicam peruenerit philosophiam, quem hominum si audierit, non adducet in stuporem? Quem si quod audiuit, nequaquam imitetur, non priuet omni venia, omnique excusatione? Sed vt exactius pleniusque huius Dauidis virtutem cognoscatis, concedite mihi, vt orationem paulo altius repetam, eiusque benefacta commemorem, quæ beatus ille vir in Saulem contulit. Nam non vlcisci eum, qui simpliciter inimicus læsit, nihil miri est. At qui hominem a se multis affectum beneficijs, sed qui pro benefactis beneficium semel, atque

1. Reg. 16. & Act. 13.

atque iterum immo frequenter interficere conatus sit, posteaquã in manus incidisset vt iam liceret occidere, sustinuit, non ipsum dimittere tãtum, verumetiam ex aliorum insidijs eripere, præsertim quum sciret illum post eadem moliturum, quid is reliquum fecit, quod ad summam philosophiam possit adiungi? Quibus autem beneficijs Dauid affecerit Saulem, quando, & quo pacto, paucis enarrantem me sustinete. Quum aliquando Iudæi bello difficillimo premerentur, adeo, vt omnes pauore essent consternati, nec quisquam auderet erigere caput, sed in extrema desperatione esset ciuitas, singulis mortem præoculis habentibus, quotidieque mortem expectantibus cunctis, vt vitam agerẽt mi seriorẽ ijs, qui degunt in tetterrimo carcere, hic ab ouibus veniens ad exercitũ, quũ per ætatem, nec artem bellandi callere posset, ac laborum militarium rudis esset, ipse pro vniuersis bellum in se recepit, ac seliciter rem gessit, supra quam quisquam speraſſet. Quanquam etiam si virtuti defuisset euentus, tamen ob solam animi promptitudinem egregiumque propositum coronandus erat. Iam si quis è numero militum ætate vigens facinus hoc designasset, nihil fuisset mirum, videlicet id postulante militari lege. At hic, qui vsque adeo nullam videbat necessitatem huc adigentem, vt multos etiam haberet dehortantes: Nã, & frater illum increpauit, & rex pspiciẽs illum nondum ætate maturum ac periculis perferendis inhabilem cohibuit, ac manere iussit dicens: Non poteris ire, quoniã puer es: ille vero vir est bellator ab adolescentia sua: attamen quum nulla illũ prouocaret occasio, suapte sponte, & ex sese diuino accensus zelo, patriæque charitate, perinde quasi oues cerneret verius, quã homines, & quasi canes inuasurus esset, potiusquam tam numerosum hominum exercitum, adeo intrepide ad Barbaros cucurrit: Idque temporis tantam erga regem solicitudinem declarauit, vt illum etiam ante prælium ac victoriam in faciem prostratum erexit. Neque enim factis modo iuuit illum, sed ante factum etiam verbis hortatus est bono animo, vt esset, ac persuasit, vtque de euentu bonam conciperet spem effecit, ita loquens: Ne concidat cor domini mei in ipso, quoniam seruus tuus ibit, pugnabitque cum alienigena hoc. Quæso num hoc parum videtur, nulla necessitate compulsum, suam ipsius vitam prodere, & in eorum vtilitatem a quibus nihil vnquã acceperat beneficij in medios hostes irruere? An non par erat, hunc post tale facinus ornare titulo domini columnis inscripto, & publicum ciuitatis seruatorem appellare, qui & regni decus, & ciuitatum fundamenta, & omnium vitam opitulante dei gratia seruarit? Quod esse poterat aliud beneficium hoc maius? Neque enim in gloriam aut potentiam, sed in ipsam ipsius vitam beneficium hoc contulit, & ab ipsis mortis portis reuocauit. Atque hoc beneficium peruenit ad hominem. Per illum deinde vicit rex, ac principatum obtinuit. Et postea, quam illi reposuit gratiam? Nã si quis perpendat præclare gestorum magnitudinem, etiam si rex a suo capite detractam coronam Dauid capiti imposuisset, nunquam parem retulisset gratiã, sed ampliorem debuisset. Hic enim, & vitam & regnum illi donauit, ille vero huic regnum tantum erat cessurus. Veruntamen consideremus relatam pro benefactis gratiam. Quæ tandem erat illa? De cætero, & ab illo die suspectum habuit Dauid, & ab illo metuit sibi. Quur, & quã ob causam? Nam, & suspicionis causa commemoranda est. Neque enim protinus quicquid aliquis dixerit, idem dicet esse iustum. Quanquam erga eum, qui animam impendit, vitam dedit, quæ poterat esse iusta suspicionis causa? Sed tamẽ ipsam inimicitiæ causam inspiciamus, vt aliquid discatis, quod nec ipsa victoria sit inferius: quodque Dauid sit honore dignus, ob ea ipsa propter, q̃ deinceps venit in suspicionẽ, & infidijs appetitus est. Quæ igitur erat suspicionis causa? Posteaquã Barbari illius caput abstulit, & spolia gestans redijt: Exierunt, inquit, mulieres canentes ac dicentes: Percussit Saul in milibus suis, & Dauid in decẽ milibus suis. Et iratus est Saul, & suspectũ habuit Dauid ab eo die ac deinceps. Cuius obsecro rei gratia? Etiam si hæc præter meritum fuissent dicta, ne sic quidẽ oportebat hostilem in Dauidem gerere animũ. Sed posteaquam ex rebus gestis, illius erga se beneuolentiam habebat compertam, quippe, qui nullo cogente, aut compellente, suapte beneuolentia tantum subisset diſcriminis, non oportebat deinceps quicquam de illo suspicari mali. Nunc autem

1. Reg. 17. d

Ibid.

Ibi. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecce etiam ipsa laus dabatur pro merito, & si fas est vera proloqui, in Saulis gratiã ista dicta sunt potius, quàm in Dauidis. Debebat autem esse sua laude contentus, D quod illi tribuissent mille. Quur igitur indignatus est, quod Dauidi tribuerint decẽ millia? Etenim si rex ad bellum finiendum vel paululum aliquid momenti contulisset, recte tum dictum fuisset, Saul in milibus. Dauid in decem milibus. Quod si ipse quidem pauidus ac tremens domi desedit, in singulos dies mortem expectãs, hic autem totum facinus peregit: at nõ absurdum erat eum, qui nihil ad depellenda pericula contulerat, ob id indignari, quod hic plus laudis tulisset? Nam si indignandum erat, Dauidem potius conueniebat, indignari, quod quum solus totum gessisset, alterum haberet laudis participem. Sed horum nihil dico. Verum illud dixerim: vt donemus non recte fecisse mulieres, easque fuisse crimini obnoxias, & accusatione dignas: quid hæc ad Dauidem? Neq; n. ipse composuerat cautionem, neq; illas iusserat ea dicere, quæ dicebant, neq; adornarat illum laudationis modum. Proinde etiamsi indignandum erat, mulieribus oportuit indignari, non publicitus, de rep. benemerito, & infinitis digno coronis. At Saul omissis illis in Dauid ferebatur. Iam si ea laude sublatus ille beatus E inuidisset rerum potienti, fuissetq; in illũ contumax, & aspernatus fuisset eius imperium, forsitan aliquam fuisset inuidendi causa. At si factus fuit humanior ac modestior mitiorq; , si in subditorum ordine se continuit: quæ tandem erat iusta dolendi causa? Siquidem quum is, qui honore afficitur, attollitur aduersus eũ a quo promouetus est, nec desinit in illius contemptũ honore abuti: habet dolor nonnullam excusationem. Cæterum, vbi persistit in honorando illum, aut potius magis obsequitur cediq; in omnibus, quem postea potest habere prætextum inuidiæ? Itaq; etiã si nihil aliud præclare gestum fuisset, ob hoc ipsum tamen magis erat diligendus, quod quum tantam nactus esset occasionem occupãdi regni, perstiterit in sua modestia. Neq; enim quæ prius gesta sunt tantum, verum nec ea quæ consequuta sunt
1. Reg. superioribus illis multo præclariora, sustu
18.a d lerunt illi animos. Quæ tandem illa? Erat, inquit, Dauid prudens in omnibus vijs suis, & dñs omnipotens erat cum eo, vniuersusque Israel, & Iuda diligebat Dauid, quoniam ipse ingrediebatur, & egrediebatur ante conspectum populi, & Melcho filia Saul, & vniuersus Israel diligebat illum, & sapiebat supra omnes seruos Saul, & honorabatur nomen illius valde. Et Ionathas filius Saul diligebat Dauid vehementer. Veruntamen quam vniuersum populum ac regi familiam sibi conciliatam haberet, quũ vbiq; in bellis vinceret, nec vsquam frustraretur successu, quumq; pro bene gestis rebus illis, talem gratiam reciperet: non erexit cervicem, nec regnum affectauit, nec hostem vltus est, sed perseuerauit in benefaciendo, & in bellis pro rege feliciter gerendis. Quis est tam efferatus, & crudelis, cui ista non fuerint persuasura, vt inimicitiam deponeret, & inuidiam abijceret? At crudelem illum, & in humanum nihil horum flexit, sed ad hæc omnia cæcus, & inuidiæ permittens animum, conatus est illum è medio tollere. & quid obsecro facientem? nam id maius est, ac stupendum. canentem cithara, & ipsius insaniam sedentẽ. Dauid, inquit, psallebat manu sua quotidie, & hasta in manu Saul: ac sustulit Saul lanceã dixitq; , infigam in Dauid, 1. Reg.
& fixit in parietem: & declinauit Dauid 19.b
a facie eius bis. Age, potest ne huic malitiæ quicquam adiungi? Qui nuper hostes abegerat, per quẽ ciuitas sibi fuerat reddita, cunctis pro victoria victimas immolantibus; Saul bene meritum, & seruatorem, ac bonorum illorũ authorem conatus est interficere, idq; psallentem: ac ne beneficiorum quidem memoria furentem illum G
ac delirantẽ coercuit, sed iterum atq; iterũ torsit in illum lanceam, cupiens occidere. Et hmõi mercedem illi pro suspectis periculis reposuit. Idq; fecit non vno die, sed sæpius. At sanctus ille post hæc omnia per seuerauit curare regis negocia, proq; salute illius suscipere pericula, & in acie stare in prælijs omnibus, suoq; periculo seruare trucidatorẽ suum: deniq; nec dictis nec factis contristauit immitem illam bestiam, sed concessit in omnibus, dictoq; audiens fuit. Cumq; victoriæ præmium non accepisset, sed omnium illorum periculorum mercede fraudatus esset, ne verbo quidem expostulauit vnquam, non cum militibus, non cum rege, propterea quod hæc non gessisset spe mercedis, cœlitus expectãs retribu-

tributionem. Nec id solum est admiratione dignum, quòd nõ poposcit præmium, sed quòd etiam quum daretur, ob eximiã animi modestiam recusauit. Siquidem posteaquam Saul, omnia molitus, & omnib. tentatis, non potuit illum interficere, consuit illi dolum per nuptias, ac nonã quandam dotis ac dotalium formam commen
H tus est. Nõ enim cupit, inquit, rex dotem, sed vt centum præputia exoluat ab hostibus regis. Quod sentit, tale est: Occide mihi, inquit, centum, viros, atque hoc erit mihi dotis vice. Hæc autem dicebat, cupiens illum obtentu coniugij hostibus obijcere. Nihilo secius Dauid pro sua modestia res æstimans, recusauit coniugium, non deterritus periculis aut hostium metu, sed quod existimaret sese indignum affinitate regia. Atq; his verbis respondit ad seruos
1. Reg. illius: An leue est in oculis vestris me fa-
18.f cere generum regis, quum ego sim vir humilis, & inhonoratus? Atqui debebatur hoc honoris, vt merces ac pensatio laborum. Verum vsq; adeo cor habebat contritum, vt post tot res cum laude gestas, post adeo splendidam victoriam, post expressam promissionem, indignum se iudicaret qui debitam reciperet mercedem, idque quum denuo esset se periculis obiecturus. Posteaquam autem hostes deuicerat, ac filiam regis acceperat, rursus psallebat Dauid, & quærebat Saul eum lancea percutere: Dauid autem declinauit, & hasta impacta est parieti. Quem non ista, vel exactè philosophiæ gnarum animiq; moderatissimi ad iracundiam excitassent? Quem, vt
I nihil aliud, certè quo familiæ suæ incolumitatem prouidentia tueretur, non perpulissent ad occidendum præter meritum insidias molientem? Neq; iam res intra metum constiterat. Etiãsi cõstitisset, sic quoq; vindictæ modũ a lege præscriptũ mansuetudine superasset. Nã illa oculum pro oculo iussit effodere. Saul aũt occidebat etiã,
Exo. 21. c vt Dauid pro tribus homicidijs, vnũ fuerit exacturus, pro tribus inquã homicidijs nulla probabili de causa tentatis. Nihil tamen horum tentauit Dauid, sed potius habuit fugere, & a patris ædibus exulare, atque erronem profugumq; agere, & in calamitate sibi necessarium parare victum, quàm regi cædis occasionem dare. Nec. n. eo spectabat, vt seipsum vlciscereturi, sed vt illum ab eo malo liberaret. Hanc ob causam ab oculis inimici subduxit sese, vt subsidere faceret vomicam, contraheretq; tumorem vlceris, & inuidiam mitigaret. Satius est, inquit, me miserum esse, innumeraq; pati acerba, quam hunc apud deũ de innocentis cœde condemnari. Hæc nõ audiamus tãtum, verum etiam imitemur, nihil non tum faciamus, tum patiamur, vt inimici simultate erga nos deponant, nec illud inquiramus, vtrum merito, an immerito maleuolum animum erga nos gerãt: sed hoc modo spectemus, qui fieri possit, vt nobis inimici esse desinant. Siquidem hoc spectat medicus, vt morbo liberet ægrotum, non vtrum merito an immerito sibi morbum contraxerit. Tu quoque igi- K
tur medicus esto et, qui re læsit, vnum hoc quære, quo pacto illi morbum adimas. Id quod fecit hic beatus, egestatem præ diuitijs, solitudinem præ patria, labores periculaque præ delicijs ac securitate, perpetuũ exilium præ terrarum orbe elegit, vt Saulem ab illo in ipsum odio maleuolentiaque liberaret. At ne sic quidem melior factus est Saul, sed persequebatur, sed vbique circumibat, quærens eum, qui non solum nihil læserat, sed quum esset læsus, tũ maxima, tum innumerabilia pro iniurijs bona rependerat. Ac Saul imprudẽs post incidit in retia Dauidis. Erat. n. inquit, ibi
1. Reg. spelunca, & ingressus est Saul, vt exonera-
24.a ret aluum. Dauid autem cum comitibus suis in interiore speluncæ parte sedebat. Dixeruntque viri Dauid ad illum. Ecce dies de quo dixit dominus. Tradam inimicum tuum in manus tuas, faciesque illi, quod placitum erit in oculis tuis. Et surrexit Dauid, sustulitque laciniam chlamydis Saulis clanculum. Et post hæc percussit Dauidem cor ipsius, quod abstulisset laciniam clamydis, dixitque Dauid ad viros suos: Auertat a me dñs, ne faciam verbum L
hoc dño meo, Christo dñi, mittamq; manum meam in illum, qm̃ Christus dñi est. Vidisti tensa retia? vidisti venatorem insidiantẽ? vidisti venatorẽ erectũ? vidisti oẽs adhortantes, vt ensem in hostis pectus immergeret? Nunc mihi specta philosophicã animi moderationẽ, specta luctam, victoriã, coronã. Nam spelunca illa cãpus erat, in eo lucta quædam admirabilis dictuque incredibilis facta est. Luctatus est Dauid, pugilem egit iracundia. Saul positus erat certaminis materia, Agonothetes erat deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deus. Quin potius, non ipsi mō aduersus seipsum propriāq; cupiditatē erat prælium, sed & aduersus milites qui aderāt. Etenim si voluisset animo moderari, ac parcere ei, qui læserat, consentaneum erat, vt & illos metueret ne fortè ipsum, contrucidarent in spelunca, tanquam qui illorum salutem prodidisset, exitiumq́ue attulisset, ac publicum ipsorum hostem seruasset. Probabile enim est illorum vnumquenq; dolore percitum, hæc suo cum animo dicturos fuisse: Errones exulesq́; facti sumus, domo, patria, cæterisq́ue omnibus excussi, omniumq́; difficultatum tuarum consortes
M sumus. Et tu eum, qui horum malorum tibi est author, in manus tuas traditum cogitas dimittere, ne nobis vnquam liceat ab his calamitatibus respirare, ac proditis amicis hostem seruare studes? Et quo pacto ista sunt æqua? Nam si tuam ipsius salutem negligis, nostræ certe vitæ parcas. Non tibi dolent anteacta, neq; memor es eorum, quæ ab illo perpessus es mala: certe ob ea, quæ futura sunt tolle hostem ne maiora, & acerbiora perpetiamur mala. Hæc vt verbis non sint proloquuti, tamen animo secum voluebant, quum ista, tum istis etiam alia maiora. Verum nihil horū iustus ille apud se perpendebat, vnum illud spectans, quo possit redimiri tolerantiæ corona, ac nonam quandam admirabilemq́; philosophiam philosophari. Neque enim perinde mirum erat, si quum esset solus, & absque comitibus pepercisset illi a quo fuerat læsus, atque nunc est, quòd hoc idem alijs præsentibus fecit, eo quòd militum illorum præsentia geminum adferat obstaculum iræ moderandæ. Nobis ipsius frequenter euenit, vt quum statuerimus vindictam remittere, & commissa cōdonare, post vbi viderimus aliquos nos irritantes, & ad vltionē concitantes, mutemus sentētiam, & illorum dictis obtemperemus. Verum hoc non accidit huic beato, sed etiā post illorum consilium, & exhortationē, perseuerauit in animi sui decreto. At ne
A hoc quidem tantum est admiratione, dignum, quòd nec aliorum admonitu dimotus est a proposito, quodq́; non est illos veritus, sed quod perfecit, vt & illi eandem animi moderationem sumerēt. Magnum quidem, si quis suis cupiditatibus imperet: sed multo maius est, & alijs persuadere posse, vt & ipsi mentem eandem sumant cum ipso: alijs, inquam, qui nec modesti sunt homines, neque temperantes, sed milites, qui multis difficultatibus iam in desperationem erant adducti, a quibus paululum respirare cupiebant, haud ignari nō modo totam malorum dissolutionem in hostis nece sitam esse, verumetiam plurimorum bonorum acquisitionem, quando nihil obstabat, quo minus illo trucidato protinus regnum transiret ad Dauidem. Attamen quum essent tam multæ res, quæ milites irritabant, tantum valuit ille generosus, vt satellites his omnibus fuerint superiores, hostiq́ue parcerent. Operæprecium vero est, etiam ipsorum militum audire consolationem, eo quòd exhortationis versuta malitia, illustrat iusti mentem solidam, & inconcussam. Non enim ita loquuti sunt: Ecce qui multa in te molitus est mala, qui necem tuam concupiuit, qui nos immedicabilibus vellauit difficultatibus: sed vbi perspexerunt, quòd hæc om- B
nia negligeret Dauid, nec magnam haberet rationem in se commissorum, allegant illi diuinam authoritatem, deus inquientes illum trādidit, quo videlicet iudicium, a deo profectum reueritus, promptius iret ad homicidium. Non enim inquiunt, tuā ipsius vicem vleiscēris, deo subseruis, ac minister es, illius sententiam comprobas. Sed quo magis hæc illi dicebant, eo magis hic pepercit hosti. Intelligebat.n. quòd deus ideo tradiderat eum, vt ipsi maiores occasiones probandæ virtutis suppeditaret. Proinde tu quoque si quando hostis tuus inciderit in manus tuas, caue putes esse datam vleiscendi opportunitatem, sed seruandi hostis oblatam occasionem. Eoq́; tum maxime parcendum est inimicis, quum illi forte venerunt in potestatem nostram. At hic fortasse dixerit aliquis: Et quid magni, aut quid miri, parcere ei, quem habes in tua potestate? Complures enim, & alij reges ad principatum euecti, sese indignum iudicarunt in tanto regni fastigio ab ijs pœnas exigere, a quibus olim fuerant offensi. Nam ipsa potentiæ sublimitas causam adfert reconciliationis. Verum in hoc negocio tale nihil possis dicere. Neque enim Dauid ad principatum euectus, neque regnum auectus, ac Saulē C
in manibus habens ita demum illi pepercit, nequis causari possit regni magnitudine dilutam fuisse iram: sed quum sciret fore,

re, vt ille seruatus rursus ad eadē rediret, & ipse in grauiora pericula conijceretur, ne sic quidē occidit. Profecto hunc cū illis ne conferendum quidem duximus. Siquidem illi quoniam habent certum tutūq́; pignus futurę deinceps securitatis, merito parcunt, hic vero quū sciret se hostem in suam ipsius perniciem amittere, ac salutem dare inimico, haud tamen illum occidit, idq́; quum haberet multa ad eam cædem impellentia. Etenim solitudo regis ob absentiam eorum qui possent Sauli esse auxilio, dein exhortatio militum, præterea anteactorum memoria ac futurorū metus: ad hæc quòd si interfecisset inimicum, non posset damnari cædis, quodq́ue post eędem peractam liceret ipsi violare legem: hæc, inquam, cumq́ue his alia plura vrgebant compellebantq́; gladium in illum stringere. Ast horum incitamentorum nulli cessit, sed adamantis inuicti more perstitit, philosophiæ immoderatio nisq́ue legem seruans. Cæterum ne dicas illum nihil eorum sensisse affectuum quibus nos illi per coniecturam tribuimus, sed
D id quod accidit non fuisse philosophiam sed stuporem: considera q̄ vehementer exasperatus sibi temperarit: Siquidem quod iracūdiæ fluctus in animo illius intumuerint, multaq; cogitationum iactatio concitata fuerit, sed eam tempestatem refrænauit timore dei, animosq́; repressit, ex ijs, quæ facta sunt perspicere licet. Surrexit, inquit, & obstulit oram clamydis Saulis clanculum. Vides quanta iræ tempestas coorta fuerit? At non processit vlterius, neque fecit naufragiū, meo quòd gubernatrix illico sentiens periculum, videlicet pia ratio, tempestatem vertit in tranquillitatem. Percussit enim inquit, Dauidem cor ipsius, ac velut æquum subsilientem ac ferocientē, reuocauit irā. Hmōi sunt sanctorū animæ, priusquā concidant, refurgunt; priusquam ad peccatum perueniāt, refrænantur, eo quòd sobriæ sint, semperq́ue vigilent. Et tamen quantulum erat in terualium inter corpus, & chlamydem? At tamē ille seipsum cohibuit, ne progredere
tur vlterius. Quin insup, & ob hoc ipsum
1.R.24 a.b. grauiter seipsum cōdemnauit. Percussit.n. inquit, illum cor ipsius, quòd abstulisset extremum chlamydis, dixitque ad viros.
Nequaq̄ hoc mihi sit a domino propitius
E inquit, sit mihi, si hoc voluissem. Ne concedat vnquam, vt hoc faciam deus, neque permittat me ad tantum deuenire scelus. Quoniam videbat hanc philosophiam superare pene naturam humanā, cœlestisq́ue opus habere momento, seq́; propemodum collabefactū ad cædem, præcatur, vt dns conseruet illi manum impollutā. Quid tā dem hoc aīo possit esse mitius? An hunc posthac dicemus hoīem qui in natura humana vitā pstitit angelicā? Verū id nō passuræ sunt diuinæ leges. Quis enim obsecro te, facile sustineat a deo eiusmodi petitionem petere: Quid dixi, hmōi? Quis sustineret, non præcari aduersus eū qui molestius fuisset? Quis hoc, quæso, facile perferret? Nā plerique mortales eo feritatis abrepti sunt, vt quum sint adeo imbecilles, vt non queant eum a quo lacessiti sunt vllo incommodo afficere, deum ad vltionem inuocent, obsecrantes, vt ipsis donec ijs a quibus læsi sunt manus injicere. Hic vero illis omnibus velut ex diametro contraria præcādo, rogat ne permittat, vt manus inijciat, loquens hunc in modū: Ne mihi hoc Ibid. c
accidat, ò dñe, vt injiciā manū meā in illū, perinde quasi de filio ita de hoste loquitur, quasi de prole germana. Neque pepercit tantum, verum, & excusationē pro eo F
cōponit. Vide verò q̄ prudenter quamq́ue sapienter. Siquidem quum vitam Saulis perscrutans nihil inuenisset boni, vt dicere posset, non sum ab illo læsus, nec vllo affectus incommodo; (protinus.n. his reclamaturi erant milites qui aderant, regisq́ue malitiam experimento cognouerant) alia ex parte circumibat studens probabilem inuenire excusationem. Id quū nō posset, nec ab illius vita, nec a factis, ad dignitatē illius confugit, dicēs, Qm̄ Christus domini est. Quid ais, inquiūt, quòd scelestus, quòd scelerib. opertus, ac vitijs innumerabilibus refertus, & in nos extrema cogitans? Non. Sed rex est, sed princeps, sed præsidentiā in nos susceptit. Neque tamen dixit, rex est, sed Christus domini est, non ab humano honore, sed a cœlesti iudicio sumpto honorifico testimonio. Contemnis, inquit, conseruum tuum, reuerere dominum. Aspernaris electum, metue eum qui elegit. Etenim si vulgares istos principes ab imperatore designatos, etiam si sint improbi, si fures, si prædones, si iniusti si denique quodcunque aliud fuerint: timemus cum horrore, nō propter

Universidad de Deusto
Biblioteca

malitiam despicientes eos, sed propter dignitatem illius a quo electi sunt, reuerentes: multo amplius id facere conuenit, in his quos elegit deus. Nondum, inquit, G deus abdicauit illum principatu, nondum fecit eum ex rege priuatum. Itaque ne inuertamus ordinem, neque rebellemus Deo, Apostolicum illud dictum factis præstantes: Quoniam quisquis resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Quicunque autem resistunt, sibi ipsis accipient damnationem. Non solum appellauit illum, Christum: hoc est, vnctum, & regem; verumetiam suum dominum vocat. Non est profecto mediocris philosophiæ, hostem honoris, & obsequij vocabulis appellare. Atque id rursus quàm sit magnum, ex his, quæ cæteris accidunt, queat aliquis perspicere. Plerique siquidem inimicos suos ne nudis quidem ac simplicibus nominib. appellare sustinent, sed alijs vocabulis accusationem habentibus eos nominant: puta illum impium, illum insanum, illum mente captum, illum delirum, illum pestilentem: aliaque multa conexunt, hisque notis designant hostem. Id esse verum, exemplo non eminus petito, sed è proximo sumpto docebo: nimirum ab hoc ipso Saule, qui iustum hunc ob vehemens odium non sustinuit proprio vocare nomine, sed quum aliquando festum quoddam celebraretur, requirens eũ dicebat, vbi est filius Iesse? Sic autem appellauit eum, partim odio proprij nominis, partim genitoris humilitatem notans, sperans fore, vt hoc pacto iusti fama contaminaretur, haud intelligens hominem nobilem illustremque reddi solere non progenitorum claritate, sed animi virtute. At non itidem fecit beatus Dauid. Neque enim patris cognomento vocauit illum, quanquàm is quoque fuit admodum humilis, & contemptus: neque nudo simplicique nomine designauit, sed dignitatis, & principatus titulo. Vsque adeo purum ab omni maleuolentia gerebat animum. Proinde tu quoque charissime, hunc imitans, illud in primis discito, ne vnquàm inimicum famosis nominibus, sed honorificis potius appelles. Etenim si os assueuerit eum qui læsit, honoris obsequiique nominib. appellare, & animus hæc audiens a lingua doctus, non refugiet cum illo redire in gratiam. Nam ipsa verba remedium erunt optimum ulceris in corde tumescentis. Hæc nunc loquutus sum, non tantum, vt laudemus Dauidem: sed vt æmulemur quoque. Hanc igitur historiam in suo quisque corde sibi depingat, contemplatione I veluti manu assidue proponens oculis, speluncam illam, illam chlamydem, ipsum Saulem intus dormientem somnoque perinde, vt catena vinctum, eumque qui grauissime læserat dextræ subiectum, Dauid imminentem dormienti, præsentes milites, & ad cædem adhortantes, beatum illum philosophantem: hoc est, & illorum animos, & suam ipsius iram cohibentem, eumque qui tam multa peccauerat excusantem ac defendentem. Hæc, inquam, non solum in animo depingamus, verumetiam in consessibus inter nos assidue loquamur: has apud vxorem, has apud liberos frequenter renouemus narrationes. Etenim siue de rege loqui voles, ecce rex: siue de militibus, siue de re familiari, siue de publicis ciuilibusque negociis, videbis in scripturis horum omnium magnam copiam. Huiusmodi commemorationes maximam adferunt vtilitatem. Impossibile est enim, impossibile, inquam, est, animũ in hoc genus historiis versantem, a cupiditatibus superari: Ergo ne tempus inutiliter consumamus, neve vitam nostram frustra teramus, in nugis ineptis ac superuacaneis, sed fortium virorum discamus res gestas, de his assidue disseramus. Quòd siquis voluerit, aut de spectaculis aut de cursu equorum, aut alioqui de rebus nihil ad te pertinentibus verba facere: ab illa materia facem reuoces, & K in huiusmodi narrationem inducas, quò simul, & purgatis animis, & voluptate, quæ periculo careat delectati denique ipsi mites ac placabiles erga cunctos male de nobis meritos facti ex hac vita migremus, & in futuro seculo nullum habentes inimicum bonis etiam æternis perfruamur, gratia, & bonitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria in omne æuum, Amen.

Magnum

Ro. 13. a

1. R. 20 c

H

Magnum esse bonum, non tantum exercere virtutem, verumetiam laudare, quodq; Dauid magnificentius trophæum erexerit, parcendo Sauli, quã prostrato Goliath. quodq; hęc faciens magis profuerit sibi quam Sauli, deq; excusatione ipsius apud Saulem.

VOs quidem hesterno die laudastis Dauidem ob malorum tolerantiam, ego vicissim admirabar vestram erga Dauidem beneuolentiam ac charitatis affectum. Nõ enim oportet expetere modò, & æmulari virtutem, verumetiã eos qui virtutem amplectuntur laudibus vehere, & admirãdos prædicare, nobis fructum aliquem eumq; haud vulgarem adfert. Quemadmodũ ex aduerso prauitatem non æmulari tãtum, L verumetiam in ea viuentes laudare, suppliciũ haud mediocre nobis conciliat: & si fas est quiddam nouum, & admirandũ dicere, grauius supplicium q̃ manet illos ipsos qui malè viuunt. Id declarãs Paulus posteaquàm omnem malitiæ speciem enumerarat, accusasset q; omnes qui leges dei con- Ro. 1. d culcãt, de illis ipsis mox subijcit: Qui quũ dei iustitiã nossent, quod qui talia faciũt, digni sunt morte, nõ solum ea faciunt, sed & comprobant illa facientes: demonstrans hoc esse grauius illo. Nam collaudare insuper delinquentes, quod ad supplicij pertinet æstimationem, longè plus est q̃ delinquere. Idq; iure optimo, propterea quòd hoc suffragium proficiscatur ab animo plane corrupto, & insanabili morbo laborante. Si quidem is qui dum peccat, condemnat interim peccatũ suum, poterit aliquando temporis progressu ad se redire: cæterũ qui laudat malitiam, is seipsum priuauit curatione quam adfert pœnitentia. Proinde meritò Paulus pronunciauit hoc illo esse grauius. Itaque sicuti qui praua non tantum faciunt, verumetiam tales collaudant ac prædicant, eandem aut etiam gra- M uiorem pœnam sortiuntur: ita qui bonos laudibus vehunt ac suspiciunt, coronarum illis repositarum fiunt participes. Quod ipsum ita esse, è scriptura licet perspicere, Gen. 12 Deus enim ita loquitur Abrahæ: Benedicentibus tibi benedicam, & maledicentibus tibi maledicam. Idem in Olympiacis certaminibus accidere videbit aliquis. Neque enim athleta tantum coronam gestans, quiq; laborem ac sudorem pertulit modò, verùm & is qui admiratur victorẽ, non minimam laudis illius ac voluptatis partem decerpit. Quapropter & ego non solum generosum illum, ac magnanimum ob animi moderationem effero beatumq; prædico, verum & vos ob beneuolum erga illum animum. Ille quidem certauit ac vicit, coronamq; tulit: vos autem qui victoriam collaudastis, nõ mediocrem coronæ laudisq; partem vobis tuliſtis. Vt igit vberior sit vobis ista voluptas, ac fructus abundantior, agedum reliquas quoque huius historiæ partes vobis persoluamus. Quum historiæ scriptor commemorasset verba, quibus Dauid abhorruit à cæde, subiecit: 1. Reg. Non permisit illis vt surgerent, & occiderẽt Saul: simul & illorum animos ad cædem promptos, & huius fortitudinem demõstrare volens. At isti sanè qui videntur per philosophiam habere moderatos affectus, etiam si ipsi in se non recipiunt homicidium, nolunt tamen alios occidere parantes cohibere. At non ita Dauid, sed perinde ac si depositum ac pignus aliquod suæ fidei concreditum accepisset, pro quo rationem foret redditurus, ita non tantum ipse non attigit inimicum, verumetiam alios occidere volentes coercuit, satelles optimus, & corporis custos pro hoste factus. Itaque nequaquam aberrarit à vero qui dicat, Dauidem id temporis in grauius incidisse discrimen, quàm ipsum Saulem. Neque enim leue certamen periculumq; sustinebat, dum omnibus modis conatur illũ ab insidijs eripere, quas ei parabant milites: neque perinde metuebat, quum ipse esset occidendus, ac formidabat, nequis militum iræ obsequens perderet hominem: eamq; ob causam eiusmodi commentus est excusationem. Atque illi quidem accusabant, accusabatur autem Saul dormiens, sed defendit inimicus, Deus verò iudex erat, ac Dauidis sententiam confirmauit. Neque enim absque dei præsidio valuisset illos furentes deuincere: sed hæc erat dei gratia, in prophetæ labiis residens, quæ veluti suadelam quandam addebat illius verbis. Tametsi non leue momentum, & Dauid huc attulit, qui quoniam illos superiore tempore sic instituerat, idcirco in ar- B ticulo certaminis paratos illos ac morigeros reperit. Præfuerat enim illis non vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

belli dux militibus, sed vt sacerdos, iamq; spelunca illa erat ecclesia. Neque enim alitęr atque aliquis episcopi sortitus munus, ad illos cōcionem habebat: ac peracta hac concione sacrificium obtulit, idq; admirabile quoddam dictuq; incredibile: haud quidem mactato vitulo, aut occiso agno, sed quod his erat multò honorificentius, mansuetudinem, & humanitatem offerēs deo, atque irrationabili animi motu mactato, occisaq; iracundia, videlicet mortificatis membris quæ sunt super terram. Et
Col. 3. factus est idem, tum victima, tum sacrificus, tum altare. Siquidem & ratio quæ offerebat mansuetudinem atque humanitatem, & ipsa humanitas ac mansuetudo, denique cor in quo hæc offerebatur omnia erant eiusdem hominis. Posteaquàm igitur hanc immolasset præclarā victimā, posteaquàm victoriā tulit, neque quicquā præter
1. Reg. misit quod ad trophæū faciebat, surrexit tandē horum certaminū materia Saul, &
24. b egressus est è spelunca ignarus omnium q̄ gesta fuerant. Egressus est aūt post illū, &
C Dauid, liberis deinceps oculis cœlum intuens, ac tum tēporis magis exultans, quā
Ibi. 17. quum Goliath deiecisset, ac Barbari caput
g amputasset. Siquidem hæc illa magnificentior erat victoria, hæc magnificētiora spolia, hæc prœda illustrior, hoc glorioſius trophæum. Siquidem illic, & funda, & lapidibus, & acie habebat opus. Hic verò cuncta prudentia rationeq; peracta sunt, ac sine armis contigit victoria, atque incruentum trophæum erectum est. Itaque redijt, non Barbari illius caput gestans, sed animi commotionem mortificatam, sed iram eneruatā. Neque hæc spolia reposuit Hierosolyme, sed in cœlo inq; superna illa ciuitate. Nunc laudquaquam in choris obuiam veniebant fœminæ excipientes illū cū laudibus: sed angelicus populus è sublimi applaudebat, admirans eius philosophiam, & humanitatem. Ascendit enim hoste vulneribus innumeris sauciato, vt qui tametsi seruasset Saulem, tamen illum reuera hostem diabolum multis plagis cōfixit. Quemadmodum enim nobis per iracundiam inter nos pugnantibus, & mutuo conflictu collisis, ille tum gaudet, tum floret: ita nobis pacem habentibus, & concordibus, iraq; moderantibus, rursus cōtrahitur ac deijcitur, nimirū hostis pacis, rursus contrahitur ac deijcitur, nimirum hostis pacis, & inimicus cōcordiæ, & inuidię pater. Egressus est igitur Dauid, dextrā illā totius orbis precio parem, simul cū ca D
pite coronatā gestans. Quēadmodum. n. sæpenumero fit, vt imperatores eorum qui egregiè sese in pugillū certamine, aut in reliquis certādi generibus gesserunt, ante caput coronent dextrā: ita & deus manum illā coronauit, quæ gladiū purū potuerit educere, ensēq; deo nullo sanguine cōtaminatū ostendere, denique aduersus tantam iracundiæ ꝓcellam restitere. Non egressus est gestans Saulis diadema, sed egressus est gestans coronā iustitiæ. Nō egressus est gestans regis purpureā vestē, sed egressus est amictus humanitate, naturā humanā superante, qđ palliū est quauis stola magnificentius. Egressus est è spelunca, tāta cū gloria, cū quāta tres pueri egressi sunt è camino ardente. Nā quēadmodū illos nō exuſ Dan. 3.
sit ignis, ita hic nō cōflagrauit iræ incen- f. g
dio. Et illis quidē foris nihil ignis in quo versabant nocuit, hic verò cū intus haberet carbones accēsos, quū foris videret diabolū caminū incendentē, idq; varijs modis, ab inimici conspectu, ab exhortatione militū, à facilitate pficiendi cædē, à solitudine eorum, qui Sauli possent auxiliari, à præteritorū memoria, à futurorū periculorū metu: siquidē & hæc, & sarmentis, & E
stipulis, ac cęteris omnibus q̄bus caminus ille Babylonis incendebatur, lucidiorē excitabāt flammā: tamen nō exarsit Dauid, neque vllo pacto sic fuit affectus, quēadmodum consentaneū erat hominē affici tot modis irritatū: sed exiuit purus, & intuitus inimici faciem, hinc maximè sumpsit animum fortem ac philosophicum. Cum enim videret illum manere immobilem, neque quicquam posse facere, suo cum animo loquutus est Dauid. Vbi nunc ille furor? vbi illa malitia? vbi tot technæ, tot insidiæ? Abierunt omnia illa, perieruntq; exigui somni incursu. Iacet alligatus rex quum nihil horum nos neque cogitauerimus, neque perfecerimus. Conspiciebat illum dorma dormientē, ac de morte oībus cōi philosophabatur. Somnus. n. nihil aliud est quàm mors temporaria, & vnius diei interitus. Haud tempestiuum fuerit siquis hic meminerit etiam Danielis.
Quemadmodum ille ascendit è lacu su- Dan. 14
peratis feris leonibus: itidem hic è specu c
prodiit, aliis bestiis longe sęuioribus deuictis.

ctis. Nam sicut iusto illi leones hinc, atq; hinc assidebant, ita hunc omnibus leoni-
F bus efferatiores ac validiores animi motus inuaserunt, hinc indignatio, de præteritis, hinc futurorum metus: verum horū vtrunq; hic coercuit, ora bestiis occludēs, ipsis factis docens, nihil esse tutius quàm parcere inimico. Contra nihil periculosius, quàm velle vlcisci ac vindictam sumere. Alter igitur qui statuerat inuadere, nudus, & inermis, omnibusq; destitutus auxiliis, non aliter quàm captiuus in manus inimici traditus iacebat: hic vero dum cedit, & vbique dat locum, dumq; ne iuste quidem vult manus iniicere, sine machinis, sine armis, sine æquitatu, sine militibus, hostē in potestatem suā accepit, & qđ est omniū maximū deū, erga se beneuolentiorem teddidit. Non. n. eo beatū prædico sanctum illum, quòd hostem viderit sub pedibus suis iacentem, sed quod illi in manus dato pepercerit: quorum alterum fuit opus diuinæ potentiæ, alterum Daui dicæ philosophiæ. Quomodo milites deinceps illum obseruasse consentaneum est, quanta erga illū beneuolentia fuisse affectos? Nam si mille habuissent vitas, an nō prompte impendissent pro suo duce, iam ex reuerentia quā hosti præstitit reipsa pspectum habentes, quā beneuolū animū gereret erga suos? Cæterum qui mitis ac mansuetus est in eos a quibus molestia affectus est, multo magis erit erga beneuolos eum affectum gesturus, quæ profecto
G res fuit illi maximum securitatis pignus. An non in ipsum modo beneuolentiores erant, verumetiam aduersus hostes promptiores: quod scirent se deum habere propugnatorem, qui semper adesset duci, omnes illius actiones prosperans. Idcirco postea Dauid, non iam, vt homini, sed vt angelo parebant. Itaq; Dauid, & priusquàm deus ipsi mercedem rependeret, etiam in hac vita maius accepit præmium, ac illustriorem tulit victoriam seruato Saulæ, q̄ si eum mactasset. Quod. n. tanti precii lucrifecisset præmium occiso hoste, quantum nunc tulit, illi parcendo? Hæc igitur. & tu tecum expende, vbi ceperis eum qui te læsit, multo esse maius ac lucrosius parcere quàm perdere. Siquidem is qui occidit inimicū frequēter, & ipse sese cōdēnabit dū prauā gerit cōsciētiā, dūq; in singulos dies, & singulas horas, a pctō illo vrgē-
te affligitur. At qui pepercit, breuique tpe vicit affectus suos, post exultat ac delectatur optima spe fultus, ac tolerantiæ brauia expectans a deo. Quod siquando in aliquod acerbum inciderit, multa cum fiducia præmium a deo reposcet: quemadmodum, & hic magna miraque in hostem exhibitæ reuerētia præmia deinceps H
diuinitus recepit. Sed q̄ sequuntur videamus. Exiuit Dauid è spelūca, post Saulē, clamauitq; post illum ita dicens: Domine mi rex. Et respexit Saul post tergum suū, 1. R. 24.
& vidit Dauid in facie prostratum in ter- b
ram, & adorauit eum. Hæc non minus ad ferunt ornamenti Dauidi, quàm seruatus hostis. Neq;. n. vulgaris erat animi, nō inflari beneficiis in proximum collatis, perinde, vt mancipia supercriliis adductis despiciendo quos beneficio iuuarint. At nō ita beatus Dauid, quin potius, post impensa beneficia, pleniore mensura effudit beneficentiam. Nihil autem eorum, quæ præclare gesta fuerant suæ ipsius industrię ferebat acceptum, sed totum diuino numeri ascribebat. Eoque qui seruarat, idē adorabat seruatum: rursumq; regē nominat, videlicet ob illius dignitatem animi tumorem reprimens, iramq; mitigans, & inuidiam submouens. Audiamus porro, & excusationem ipsam. Quur audis verba populi dicentium tibi, ecce Dauid quærit Ibidem.
animam tuam? Et tamē qui hāc cōscripsit historiā prius dixit qđ totus populus esset cū Dauid, quodque gratiosus esset in ocu- I
lis seruorum regis, & quod principis fi- 1. R. 18
lius vniuersusque exercitus animo starēt b
a Dauide. Quo pacto igitur hic ait fuisse qui deferrent ipsum, ac Saulem in eum prouocarent quum nō aliorum instinctu, sed ipse ex propria mente malitiā hāc peperisset, vt bellū gereret cum iusto, idque declarauit qui volumen conscripsit, quum ait, è laudibus Dauidis natam esse inuidiā, quodq; progrediens creuisset in dies. Quā igitur ob causam, crimen transtulit in alios, dicens: Quur audis verba populi tui, dicentiū, ecce Dauid quærit animam tuā, nisi, vt illi præbeat occasionē excutiendi malitiā: Hoc nimirū, & parentes sæpenumero faciunt erga filios, dū quispiā corripiens filiū suū corruptū, multaq; operatū mala, quāuis sibi pluasum hēat, illū ex propria malitia ad perditos mores exorbitasse freqnēter tñ in alios culpā reijcit, ita

Universidad de Deusto
Biblioteca

loquens: Noui non fuisse tuũ delictũ, sed alii te corruperunt ac seduxerunt. Illorum est totum hoc peccatum. Nã hæc audiens filius poterat paulatim a malitia resipiscens facilius ad bonã frugem reuerti, dũ pudefit erubescitque, hac laude videri indignus. Idem fecit Paulus scribens Galatis. Post multos illos ac prolixos sermones, postquàm non commemorandas accusationes, quibus illos accusarat sub epistolæ finem, uolens ab illis amouere culpam. vt aliquantulum a criminibus recreati ad
K excusationem venire quæãt, hũc in modũ loquitur: Ego confido de vobis, quod nihil aliud sentietis. Cæterum qui vos per-
Gal. 5. b turbat, feret iudiciũ quisquis ille fuerit. Itidem fecit, & Dauid hic: cum enim ait, Quur audis verba populi dicentis, ecce
1. R. 24 b. Dauid quærit animã tuam: indicat alios esse qui prouocarent, alios qui animum illius inficerent, modis omnibus studens illi porrigere excusationis occasionẽ. Mox suã ipsius causam agens ait: Et ecce viderunt
Ibi. oculi tui hodie, quod tradiderit te dominus in manus meas in spelunca, quòdque noluerim occidere te, sed pepercerim tibi, dixerimque; Non injiciam manum meam in dominum meum, qm̃ Christus domini est. Illi quidem, inquit, verbis calumniantur, at ego re ipsa me purgo, ipsisq; factis depello crimen. Mihi nihil opus est verbis, quum ipse rerum exitus quauis oratione clarius possit te docere. Qui porro illi, & quis ego? & qũo facta est aduersum me mendax delatio, & calumnia? Harum rerum non alium, sed temetipsum testem
L inuoco, teipsum inquam, qui meo beneficio seruatus es. Sed qũo potuit Saul harũ rerum esse testis, qui quum hæc fierent dormiebat, ac neque verba audiuit, neque Dauidem vidit tum præsentem, neq; cum militibus colloquentem? Qũo igitur, vt euidens esset declaratio, ad testimonium citat eos, qui id temporis cum ipso fuerant? Nam Saul suspectum habuisset eorũ testimonium, eosq; iusto gratificantes ea loqui putasset. Quod si ratiocinationibus ac probabilibus argumentis tentasset excusare sese futurũ erat, vt minus ipsi crederetur, quippe iã corrupto iudicis ãio. Qũo enim is qui tot beneficijs affectus nihilo secius bello persequebatur nihil cõmeritũ suspicari potuisset, quòd aliquis iniuria affectus, eum qui fecerat iniuriam nactus in manus, pepercisset? Plerunq; n. vulgus hominum ex suo ãio de alijs iudicat. Velut qui assiduè inebriatur, haud facile credere posset esse quempiam hominem sobriæ frugaliterq; viuentem. Qui scortis indulget, etiam pudicè viuentes habet pro incontinentibus. Rursus qui res rapit alienas, nõ facile persuadebitur, esse homines qui sua quoq; profundãt. Similiter, & hic semel occupatus ira, haudquaquàm facile credidisset esse hominem vsque adeo suis M
affectibus superiorem, vt non modo nihil læderet, verũ, & eum qui læserat seruaret. Quoniam igitur, & animus iudicis erat corruptus, & testes si producti fuissent in suspicione erant futuri, consilio prudenti reperit probationẽ quandã, quæ posset, & vehementer impudentibus obturare os. Quænam est hæc? Lacinia clamydis quã Ibid. c
indutus dicebat, ecce lacinia clamydis tuæ in manu mea, quam abstuli, nec occidi te. Mutus quidem testis, sed omnibus vocem habentibus euidentior. Neque. n. si non fuissem, inquit, proximus, ac corpori tuo vicinus stetissem, potuissem clamydis amputare partem. Vides quantum fit ortum boni ex eo quod initio commotus fuerat. Dauid? Nisi enim ad iram commotus fuisset, neque philosophiam hominis cognouissemus, sed plerisq; quod accidit, stupor potius fuisset visus q̃ clementia, neque chlamydis partem amputasset. Quod si non amputasset, non poterat alijs argumentis inimico fidem facere. Nunc vero, quoniam, & commotus fuit, & amputauit suæ prouidẽtiæ certissimum prębuit argumentum. Qm̃ igitur hunc in modum verum, & indubitabile testimonium exhibuit, ipsum mox inimicum, & iudicem, & testem facit suæ erga regem reuerentiæ, loquens hunc in modum: Cognosce, & vide hodie quod non est in manu mea iniquitas, neque contemptus tui, & alligas A
animam meam, vt capias eam. Hinc vel maxime quis admirari debeat illius magnanimitatem, q̃ non sumit excusationẽ nisi ab ijs, quæ eo die acciderãt. Nam hoc innuit quum ait, Cognosce, & vide hodie. Nihil. n. loquor de anteactis: Mihi ad 1. R. 24
c
pbationẽ satis ẽ hie dies: tametsi poterat multa magnaq; enumerare beneficia, quæ prius in illũ cõtulerat, si voluisset; poterat cõmemorare singulare certamẽ, quod cũ Barbaro susceperat, ac dicere: Quũ bellum

Barbari-

Barbaricum ceu diluuium quoddã vniuersam ciuitatẽ esset dissipaturũ, consternatis vobis ac metu trepidi, quotidieq; mortem expectantibus ego accedens adeò nemine cõpellente, vt tu quoque prohiberes ac retineres dicens: nõ poteris ire, qm̃ puer es, ille aũt vir bellator à iuuentute sua: nõ me
1. Reg. 17. d cõtinui, sed vnus pro omnibus insilij, hostem excepi, caput amputaui, ac veluti torrentis impetũ quendã, Barbarorũ illorũ insultus depuli, rempublicã vacillantem cõstabiliui: ac p me tu quidem regnum ac vitã, cæteri verò oẽs præter vitã, ciuitatem ac domos, liberos & vxores obtinent. Ac
B post illud rursum trophæũ, & alia bella q̃ fortiter ac feliciter gesserat commemorare, hoc non inferiora. Ad hæc quòd quum semel atque iterum, immo sæpius tentasset ipsum è medio tollere, lanceamq; in caput illius torsisset: non tũ meminit malorum, neque refricuit, quòd post illa gesta, quum Saul deberet prioris pugnæ reddere præmia, poposcit dotem non aurum, nõ argẽtum, sed cædem, & exitium ipsius. Ac ne id quidem abnuit Dauid. Nec ista tantum, sed his ẽt multò tũ plura tum maiora dicere poterat. Verum nihil horum dixit, neque ei erat animus illi exprobrare beneacta, sed tantum persuadere, se esse vnum ex eorũ numero, qui ipsum, & amarent, & reuererentur, non qui rebellionem aut insidias molirentur. Eoq; prætermissis illis omnibus, tantum quod eo acciderat die, in excusationem adduxit. Vsqueadeò purus erat, & ab omni inani gloria immunis, nec aliò respexit, q̃ ad vnius dei voluIbi. 24. c tatem. Deinde ait, Iudicet dominus inter me & te. Hoc verbum dixit, non quòd cuperet puniri Saulem, aut de illo pœnas sumi, sed vt illi formidinem injiceret, venturæ condemnationis commemoratione: neque vt timorem incuteret tantum, verũ vt seipsum à criminis suspicione purgaret.
C Præcipuam quidem, inquit, probationem ex ipsis habeo factis: quòd si non credis, ipsum deũ inuoco testem, qui & cuiusque mentis arcana nouit, & scrutari potest conscientias. Hæc autem loquutus est, declarans, quod nequaquam ausus fuisset appellare iudicem illum cui non potest imponi, & in sese condemnationem accersere, nisi certissimũ haberet, quòd ab omni insidiarum crimine purus esset, quodq; ea quæ dicebat non essent coniecturæ, sed simul, & sese purgare cupiens, & illũ ad sobrietatem reuocare illius iudicij fecit mentionem. Atque illa quidem quæ iam gesta fuerant, sufficiebant ad innocentiæ declarationem: non minus autem his, & illa quæ postea acciderunt, huius rei fidem facere possunt. Nam quum rursus Saul incidisset in manus ipsius, post datã salutem imminens illi, & occidere volens, quumq; posset hostem cum vniuerso exercitu concidere, dimisit illum integrum, & incolumẽ: idq; quum sciret morbum regis immedicabilẽ esse, neque illum vnquã hostilem in se animum positurum, submouit sese ab oculis illius, & apud alienigenas ac Barbaros vitam agebat, seruitutem seruiens, honore priuatus, pudore suffusus, labore ac miseria sibi ipsi parans ad victum necessaria. Atqui nõ hoc tantum est quod miremur, sed illud quoque, quòd posteaq̃ audierat re D
gem in acie cecidisse, & discidit vestimenta sua, & cinere cõspersus est, & eo luctu luxit, quo quis lugeret amisso primogenito germanoq; filio: subinde nomen illius inclamans, vna cum filij nomine composito etiam in defuncti laudem encomio: ac voces acerbi doloris testes emittẽs, impastus durauit vsque ad vesperam, execrans & ipsa loca, quę Saulis sanguinem exceperant. Montes, inquit, Gelboe, ne cadat super vos 2. Re. 1. d
neque ros neque pluuia, montes mortis, quoniam illic sublata sunt tabernacula potentium. Quod sępenumero patres faciũt, vt domum etiam auersentur, & limen dolenter aspiciant per quod extulere filium: hoc & hic fecit, eos montes deuouens, qui cædem illã exceperant. Odi, inquit, ipsum etiam locum, propter mortuos illic ꝓstratos. Ne igitur irrigemini posthac cœlestibus pluuijs, quia semel irrigati estis amicorũ meorũ sanguine, eaq; nomina subin de repetebat ita loquens: Saul & Ionatha, Ibidem.
amabiles ac speciosi, qui vt in vita sua non fuerant disiuncti, ita nec morte sua separati sunt. Quoniam enim præsentia illorum corpora non licuit amplecti, nomina illorum coniuncta complexus est, suũ dolorẽ hisce modis quatenus licuit lẽniens, & ca- E
lamitatis magnitudinem mitigans. præterea qm̃ vulgò malum putabatur insanabile, ambos eodẽ cecidisse die, hoc ipsum arripuit in cõsolationis argumentum. Nã quod ait, in vita sua non fuerant disiuncti, nec ĩ morte sunt separati, verba sunt nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliud agẽtis, q̃ vt hoc cedat in ſolatiũ doloris. Iam enim, inquit, non poteſt dici, ꝙ filius orphanum eſſe ſe lugeat, neq; quòd pater orbitatem ſuã deploret: verum quod nullis, inquit, obtigit, illis contigit, videlicet vbo eodemq; die è viuis eripi neutro alteri ſuperſtite. Exiſtimabat enim vitam iniucundam fore, ſi alter ab altero fuiſſet diuulſus. Commouemini ne nunc? lachrymamini ne nunc, & animo perturbamini? Equidem vſque ad lachrymarum effuſionem, mutabiles facti ſunt oculi veſtri. Nũc mihi quiſque recordetur inimici qui læſit, dolore etiam nunc in animo æſtuante, atque hunc, & viuum obſeruantia proſequatur, & vita defunctum deploret, haud quidem ad oſtentationem, ſed ex animo, veroq; corde, etiam ſiquid perferendum ſit incommodi. Nequid offendat eum qui læſit omnia, tum faciat, tum patiat, magna à deo expectans præmia. En hic noſter Dauid, etiam regnum adeptus eſt, nec tamen
F inquinauit cæde manus, ſed dextram habens puram, ſic corona redimitus eſt, ſic thronum aſcendit, honeſti nominis argumentum geſtans, purpura ac diademate magnificentius, videlicet quod hoſti peperciſſet, quod eundem extinctum luxiſſet. Atque ob hæc nõ viuus modò, ſed & mortuus hominum memoria celebratur. Quapropter ò homo ſi cupis, & hic perpetuam conſequi gloriã, & illic ſolidis perfrui bonis, huius iuſti virtutẽ imitare, huius æmulare philoſophiam, oſtende factis ipſis hãc iniuriarum tolerantiam, vt eoſdem cum eo labores ſuſtinens, eadem cum hoc bona conſequaris. Quæ vtinam contingat nobis omnibus adipiſci, gratia & benignitate domini noſtri Ieſu Chriſti, cui cum patre vnà cum ſancto ſpiritu, gloria, imperium, honor nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

G *Periculoſum eſſe adire ſpectacula, quodq; ea res adulteros perfectos facit, & hinc ſocordia, bellumq; naſcatur: tum quòd omne tolerantiæ genus Dauid in his quæ fecit erga Saulem ſuperarit: poſtremò quòd rapinam æquo animo ferre, non minor virtus ſit quàm largiri eleemoſynam.*

EQuidem arbitror multos ex his qui heri nos deſtituerãt, & ad iniquitatis ſpectacula diſceſſerant, hodie præſentes eſſe: optarim aũt iſtos qui ſint palàm noſſe, vt eos à ſacris veſtibulis arceam, nõ vt perpetuo foris maneãt, ſed vt correcti denuo redeant. Q̃nquidẽ, & patres filios delinquẽtes frequẽter ex ædibus exigunt, & à mẽſa ſubmouent, nõ vt ſemper illinc exulẽt, ſed vt hac correptione redditi meliores, cũ debita laude in paternum redeant contubernĩũ. Idem ſanè faciũt & paſtores, dũ oues ſcabie oppletas, à ſanis ſegregant, vt miſero morbo leuatæ, denuò tuto ad ſanas reuertantẽ, potius q̃ ægrotæ gregem vniuerſum ſuo illo morbo impleant. Has ob res cupiebamus, & iſtos noſſe, ſed quãuis eos oculis dignoſcere nõ valeamus, verbũ tamen dei filius eos prorſus agnoſcet, correptaq; illorum conſcientia facilè perſuadebit, vt ſua ſpontè volentesq; redeant, docens quòd ille ſolus ſit intus, qui mentem hac exercitatione dignã largiatur: veluti contrà, qui corruptè viuens huius congregationis particeps eſt, etiamſi corpore hic aſtiterit eiectus eſt, veriusq; ſubmotus eſt, q̃ hi qui ſic foras excluſi ſunt, vt nondum H
liceat illis ſacræ menſæ participes eſſe. Siquidem illi ſecundũ diuinas leges expulſi, foriſq; manẽtes hactenus ſpei bonæ ſunt, ſi modò velint corrigere delicta ſua. Per ecclefiam eiecti ſunt, poſſunt denuò cum pura cõſcientia reuerti. At qui ſeipſos contaminant, & admoniti ne prius introeant, donec maculam è ſcelerib. contractam repurgarint, dein pudet agere pœnitẽtiam, vlcus animi reddunt acerbius ac maius. Neque enim tam graue eſt delinquere, q̃ poſt delictum de remedio erubeſcere, nec parere ſacerdotibus talia iubentib. Et qd hic, inquiunt, adeò magni ſceleris cõmiſſum eſt, vt ab iſtis ſacris cancellis arcendi ſint? Immo quod delictũ his grauius quæris? quum ſeipſos planè adulterio contaminarint, impudenter ac rabientium more canum, ad ſacrã hanc menſam irruunt? Quòd ſi auetis adulterij modum cognoſcere, non mea verba vobis referam, ſed illius qui de tota hominis vita iudicaturus
Mat. 5. d eſt. Qui viderit, inquit, mulierem ad cõcupiſcendam illam, iam mœchatus eſt eã in corde ſuo. Quòd ſi mulier ſpontè ac fortè in foro obuia, & neglectius culta I
ſæpenumero curioſius intuentem cæpit ipſo vultus aſpectu: iſti qui non ſimpliciter neq; fortùito, ſed ſtudio, & tãto ſtudio, vt ec-

clefiam quoq; cõtemnant, & hac gratiam pergunt illuc, ac totum ibi deſidentes diem in facies fœminarũ illarum nobilium defixos habent oculos, qua fronte poterunt dicere, quòd eas non viderint ad cõcupiſcendum? vbi verba quoque accedunt fracta laſciuiaq;, vbi cantiones meretricię, vbi voces vehementer ad voluptatem incitantes, vbi ſtipio picti oculi, vbi coloribus tinctæ genæ, vbi totius corporis habitus fucorum impoſtura plenus eſt, aliaq; inſuper multa lenocinia ad fallendos ineſcãdoſq; intuentes inſtructa: vbi ſocordia ſpectantium multaq́ue confuſio, & hinc naſcens ad laſciuiam exhortatio, tum ab ijs, qui ſpectaculis interfuerunt, tum ab illis. qui quæ viderunt in ſpectaculis, poſt alijs enarrant. Accedunt huc irritamenta per fiſtulas ac tibias aliaq; huius generis modulatiõ, in fraudem illiciens mentiſq; robur emolliens, ac meretricum inſidijs delectatione præparans illic deſidentiũ animos, efficiensq; vt facilius capiantur. Etenim ſi hic, vbi pſalmi, vbi diuinorum verborum enarratio, vbi dei metus multaq́ue reuerentia, frequenter ceu latro quiſpiam verſutus clam obrepit cõcupiſcentia, qũo
K qui deſident in theatro, qui nihil ſani neque audiunt, neq; vident, qui vndiq; obſidionem patiuntur per aures, per oculos, poſſint illam ſuperare concupiſcentiam? Rurſum ſi non poſſunt, qũo poterunt vnquam ab adulterij crimine abſolui? Tum, qui non liberi ſunt ab adulterij crimine, qũo poterunt abſq; pœnitentia ad hæc ſacra veſtibula accedere, huiuſq; præclari cõuentus eſſe participes? Quapropter equidẽ hortor rogoq; vt prius confeſſione ac pœnitentia, alijſq́ue remedijs omnibus ſeſe à peccato ex theatricis ſpectaculis cõtracto, perpurgent, atq; ita diuinos audiant ſermones. Neq; enim hic mediocriter a nobis delinquitur, id quod vel ab exẽplis cuiuis perſpicue videre licet. Nam ſi famulus in aculam vbi herilia veſtimenta pretioſa aureaq; recondita ſunt, ſeruilem tunicam ſordib. ac multis pediculis refertam imponat: age dic mihi, num eam contumeliam æquo animo ferres? Quid aũt ſiquis in vaſculum aureum, in quo ſemper vnguenta ſeruari conſueuerint, ſtercus ac cœnũ infundat: an nõ, & plagas infligeres, qui ſcelus hoc commiſiſſet? Et poſt hæc ſeriniorum ac vaſorum, veſtium, & vnguentorum tanta cura ſolicitabimur, animam vero noſtrã, omnibus iſtis vilioré eſſe putabimus? atq; vbi ſpiritus infuſum eſt vnguentum, L.
eo diabolicas pompas immittemus? eo fabulas Satanæ, eo cãtilenas meretriciæ turpitudinis plenas? Agendum dic mihi, quo animo iſta feret deus? Atqui non tantum eſt diſcrimen inter vnguentum, & cœnum, inter veſtes heriles, & ſeruiles, quantum eſt inter ſpiritus gratiam, & iſtam peruerſam actionem. Non metuis, non expaueſcis, dum oculis quibus illic lectum, qui eſt in orcheſtra ſpectas, vbi deteſtandæ adulterij fabulæ peragunrur, ijſdem hanc ſacram menſam intueris, vbi tremẽda peraguntur myſteria, dum ijſdẽ auribus audis, & ſcortum obſcœnè loquens, & prophetam apoſtolumq; ad arcana ſcripturæ introducentem. dum eodem corde, & leta lia ſumis venena, & hanc hoſtiam ſanctã ac tremendam? An non hæc ſunt vitę ſubuerſio, coniugiorum corruptelæ, bella pugnæq́ue, & rixæ in domibus? Quum enim ſpectaculis illis diſſolutior ac mollior laſciuiorq́ue omniſque pudicitiæ hoſtis factus, domum redieris, vxoris aſpectus minus erit iucundus, qualiſcunque etiam illa fuerit. Siquidem inflammatus illa concupiſcentia, quam in ſpectaculis hauſiſti, & ab illa noua ſpectatione, quæ te demeantauit captus, ſobriam ac modeſtam vxorem, victuq́ue plebeio contentam deſpi- M
cis, contumelia afficis innumerisq́ue probris operis, non quod quicquam habeas, quod in illa culpes, ſed quod erubeſcas, confiteri morbum, quod pudet vulnus, oſtendere quo in ſpectaculis ſauciatus rediſti domum: aliàs nectis cauſationes, inquas inimicitiæ quærens occaſiones, omnia quæ domi gerenda, ſunt faſtidiens, & ad ſceleſtam illam, & impuram inhians concupiſcentiam, a qua vulnus accepiſti: dumq́ue ſonitum vocis geris in auribus tinnientem, cumq́ue his, vultus, motus, breuiter omnia illa meretriciæ libidinis, ſimulachra, nihil eorum, quæ domi, ſunt cum voluptate intueris. Et quid loquor de vxore aut familia, quando ipſam etiam ecclefiam poſtea minus libenter viſurus es, cum tædio audies ſermonem de pudicitia deq́ue modeſtia? Neque enim iam ea quę dicuntur tibi pro doctrina ſunt, ſed pro accuſatione, teq́ue paulatim in deſperationem adducent: tandem & abrumpes

teipſum

Universidad de Deusto
Biblioteca

ecipſum a diſciplina ad publicam in omnem vtilitatē adhibita. Quapropter rogo vos omnes, vt & ipſi prauas in ſpectaculis commemorationes vitetis, & alios ab his deductos retrahatis. Quicquid enim illic geritur, non eſt oblectatio, ſed pernicies, ſed pœna, ſed ſupplicīū. Quid prodeſt illa
A tēporaria voluptas, dū hic perpetuus naſcitur dolor, dumq; nocte pariter ac die a concupiſcentia ſtimulatus omnibus mole ſtus es, & inuiſus? Excute igitur teipſum, reputans qualis fias ab eccleſia rediens, rurſus qualis a ſpectaculis, atq; hos dies cum illis conferas: ſi feceris, nihil opus erit meo ſermone. Satis.n. fuerit, hūc diem cū illo comparaſſe, ad oſtendendum, & quam magna ſit hinc vtilitas, & quanta ſit illinc noxa. Hæc nunc ad veſtram charitatem dicenda putaui, nec vnquam dicere ceſſabo. Sic etenim, & eos, qui huic morbo obnoxij ſunt, admonebimus: & qui ſani ſunt, confirmabimus, vtriſque enim fuerit vtilis hæc oratio, alteris quidem, vt deſiſtant, alteris vero ne incidant. Cæterum quoniam oportet, & increpationem eſſe moderatam, hic admonitioni finem imponemus, quæ de ſuperiore reſtant argumento perſoluemus, redeuntes ad Dauidem. Siquidē hic pictoribus mos eſt quoties imaginem aliquam ad vnum expreſſam abſoluere cupiunt, non vnum tantum diem ac duos, ſed & complures dies aſſident ijs, quos effingunt, vt aſſidua contemplatione citra errorem exacteque ſormarum exB primant ſimilitudinem. Itaque, & nos nō corporalis formæ imaginem, ſed animi pulchritudinem, ac ſpiritualem decorem cupimus, vobis hodie proponere, ipſum videlicet Dauidem, vt omnes in eum intuentes, in ſuum quiſque animum imitatum referramus pulcherrimum, huius iuſti imaginem, manſuetudinis, tranquillitatis, in ſumma virtutum omnium. Etenim ſi corporis imagines, nonnullum intuentibus ſolatium adferunt, multo magis idem facient mentis imagines. Atque illas quidem non licet vbiuis intueri, ſed eodem in loco conſiſtas oportet: hanc vero nihil vetat, quo minus quocunque velis tecum circunferas. Nam poſteaquam eam in animi penetralibus repoſuiſti vbicunque locorum fueris, poteris contempla ri, plurimumque ex ea vtilitatis capere. Et quemadmodum, qui laborant ab oculis, ſi ſpongias ac veſtium cyaneo colore pannos tenentes frequenter in ea intueantur, ex eo colore nonnullum capiunt, morbi leuamen: ſimiliter & tu, ſi Dauidis imaginem præ oculis habeas, & in hanc aſſidue defigas oculos, etiam ſi milies obtunderet ira, mentis oculum perturbans, ad hoc virtutis exemplar reſpiciens, perfectam cō ſequeris ſanitatem, puramque animi philoſophiam ac tranquillitatem. Ne quis igitur mihi dicat, inimicum habeo ſceleſtum, improbum, corruptum, incorrigibilem. Quicquid dixeris, non eſt tamen Saule deterior, qui ſemel, & iterum, immo ſæpius ſeruatu a Dauide, quum ipſe mille modis illis ſtruxiſſet inſidias, tamen pro tot beneficijs acceptis, perſeuerauit in ſua malitia. Quid tu igitur habes, quod incuſes inimicū? Quod terræ partem ademit? quòd in agris fecit iniuriam? quòd domus limites tranſgreſſus eſt? quòd mancipia tua rapuit? quòd vim attulit? quòd tua præter ius occupauit? quòd ad paupertatem redegit? At nondū eripuit vitā, quod molitus eſt Saul: quòd ſi & vitam eripere conatus eſt, fortaſſe ſemel id auſus eſt, non ſemel atque iterum, non ſæpius, quemadmodum fecit Saul. Quòd ſi etiam ſemel, ſi bis, ſi ter, ſi ſæpius hoc tentauit, at non tot affectus abs te beneficijs, at non quum ſemel atque iterum incidiſſet in manus tuas, ſeruatus eſt. Et ſi hocque factum eſt, ſic etiam rurſus ſuperat ipſe Dauid. Neque enim paria ſunt, ſub vetere lege degentem, & nunc poſt illuſtratam euangelij gratiam talia condonare gratis. Non audierat Dauid parabolam de decem mi- Mat.18. b
libus talentorum, neque de centum denarijs. Non audierat precationem dicentem, D
Remittite hominibus debita ipſorū, quē- Ibidē. b
admodū, & pater veſter cœleſtis: non viderat Chriſtum crucifixum, non viderat ef- Ioā. 19.
fundi precioſum illum ſanguinem, nec au Matt. 5.
dierat innumerabiles domini ſermones de b, & 19.
refrænandis animi cupiditatibus. Non cō tigit illi guſtare talem hoſtiam, neq; particeps fuerat ſanguinis dominici, ſed legibus imperfectioribus educatus, neque tale quicquam exigentibus, tamen ad euangelicæ philoſophiæ faſtigiū peruenit animi moderatione. At tu frequenter præteritarum iniuriarum memoria offenderis: hic vero quum, & de futuris metueret, certo ſciens fore, vt ſi hoſtem ſerva-
ret, &

ret, & ciuitate exularet, & vitam egenā calamitoſamq; ageret, non deſtitit tamen illius habere curam, ſed omnia fecit, hunc talem hoſtem fouens. Quis commemorare valeat tolerantiam hac maiorem? Porrò vt non tm ex præteritis, verū ex his quoq; quæ nunc fiunt diſcas fieri poſſe, vt cum quouis homine animum in te hoſtilē gerēte redeas in gratiam, quid leone ſæuius? Et tñ hunc cicurem manſuetumq; reddūt homines, arte naturam ſuperantes: ſitque quauis oue mitius animal beſtijs oīb. immitius regaliusq;, adeo, vt per forum ambulet, neminem expauescens. Quā igitur
E habituri ſumus excuſationem, quam impetrabimus veniam, ſi quū feras beſtias cicuremus, negauerimus hoīes vnquā poſſe placari, beneuolosq; erga nos reddi? Atqui beſtiæ quidem præter naturam eſt eſſe mā ſuetum, homini vero prēter naturam eſt feritas. Ergo quum in illis naturā vincamus, qua fronte nos excuſabimus, ſi in homine cauſemur, animi propoſitum nō poſſe corrigi? Quod ſi adhuc contendis, illud dixerim, quauis inſanabili morbo ægrotet hō, quo plus fuerit laboris, hoc tibi merces erit amplior, ſi aſſideas, curans immedicabili morbo laborantem. Vnum igitur illud ſpectemus, non ne quid mali patiamur ab inimicis, ſed qua ratione fieri poſſit, neqd illis mali faciamus. Ita nihil patiemur mali etiāſi innumera perferamus mala: quēadmodum, nec Dauid, dum eijcitur, dum in exilium agitur, dum vſq; ad vitæ diſcrimen inſidijs appetitur, quicquam acerbi paſſus eſt: quin potius, tū hoſte ſuo factus eſt illuſtrior honorabiliorq;, tum cæteris omnibus amabilior, idq; non hominibus tm, ſed ipſi etiam deo. Quid.n. detrimenti cepit ſanctus ille, quum tam multa perpeteretur a Saule? An non in hodiernum vſque diem canitur, illuſtris in terra, illuſtris in cœlo? An non illum inenarrabilia manēt bona, nonne cœlorū regnum? Rurſus
F quid commodi cepit infœlix ille ac miſer, tot inſidias molitus Dauidi? nonne regno
1. Reg. vſi. b excuſſus eſt? Nonne miſerāda morte perijt vna cum filio? Nonne ab omnibus vituperatur? & quod his grauius eſt, æterna luit ſupplicia. Poſtremo quid tandem eſt quod incuſas quamobrem non vis cum illo redire in gratiam? pecunias eripuit? ſed ſi fortiter perferas rapinam, tantundem accipies mercedis ac ſi eas in manus pauperum reposuiſſes. Siquidem, & qui dedit egenis, & qui aliena vſurpanti, neque parat illi inſidias, neque male precatur, ambo propter deum id faciunt: proinde quum impendij cauſa ſit eadem, perſpicuum eſt, & vnam eandemque fore coronam. Sed vitæ inſidiatus eſt, & conatus eſt occidere. Et res tibi pro martyrio imputabitur, ſi inſidias molientem, & ad tantam prouectum maleuolentiam, inter bene meritos numeraris, non deſinens orare pro illo, deum obſecrādo, vt illi fiat propitius. Ne igitur illud reputemus: quod deus vetuit ne Dauid occideret Saulem: ſed illud conſidera, q̄ ex inſidijs Saulis tripla quadruplaque martyrij corona redimitus eſt. Etenim, qui ſeruauit hoſtem, eum, qui ſemel, atque iterum immo frequenter lanceam in caput illius G
vibrarat, quum eſſet occidendi poteſtatem nactus, tamen pepercit, idque cum ſciret poſt eam præſtitam clementiam fore, vt denuo ab illo impeteretur: perſpicuū eſt, quòd milies coronam meruit animi propoſito, miſſies autem interfectus pp deum, plurimas tulerit martyrij coronas: qui quē admodum, & Paulus, ait. Quotidie mortuus eſt propter deum. Quum.n. poſſet ho
1. Co. 15 d ſtem ſibi inſidiantem è medio tollere, propter deum noluit, maluit quotidie periclitari, quam iuſta cæde a tot mortibus liberari. Quod ſi vſq; ad ipſius vitæ periculum inſidiantem vlciſci, atq; odiſſe fas non eſt, multo minus licet eum, qui vulgariter læſit vindicare. Pleriſque ab inimicis afficiconuicijs, aut in ſuſpitionem adduci, videtur omnibus mortibus intolerabilius. Age igitur, & iſtud expendamus. Aliquis tibi maledixit, adulterum ac ſcortatorem appellauit, hoc ſi vere dicit, corrige: ſin falſo irride. Si tibi ipſe conſcius es eorum, quæ obijciuntur, reſipiſce: ſi non es, deſpue. Immo potius non ſolum deride ac neglige, verum etiam gaude, atque exulta iuxta do H
mini ſermonem, qui nos iubet ita facere. Luc. 6. d
Quum, inquit, exprobrauerint vobis, & dixerint omne malum verbū aduerſum vos, mentientes, gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Ac rurſum, Gaudete, & exultate, quum ejecerint Ibid.
vos nomen malum mentientes. Cæterum vbi conuiciator quidem vera dixerit, tu vero modeſte perruleris ea verba, non regetens contumeliam, neque conuicia conuicijs retalians, ſed amare ingemueris damnans

Universidad de Deusto
Biblioteca

nans tua delicta, haud minorem feres mercedem, quam ille prior, idque vobis è scripturis approbare conabor, vti pernoscatis, quod quantum vtilitatis non adferūt amicidum laudant, & ad gratiam loquuntur, tantum vtilitatis adferunt inimici vituperando, etiam si vera dixerint, tantum, vt nos reprehensionibus illorum ad id ad qđ oportet vti velimus. Nam amici frequenter ad gratiam adulantur, cōtra hostes delicta proferunt in medium. Quoniam cū nos nostra peccata non videmus ob amorem nostri nobis insitum, illi quia propter odium ea melius, quam nos perspiciunt, opprobrando nos ad correctionis necessi- I tatem impellunt: vt illorum maleuolentia nobis cedat ad maximam vtilitatem, non ob id tantum, quòd per illos admoniti intelligimus errata nostra, sed quòd ea deponimus quoq;. Itaq; si inimicus opprobrauerit tibi crimen, cuius tibi conscius es, tu vero audiens, non cōuiciaris illi vicissim, sed cum amaro gemitu deum imploras protinus omnem culpam deposuisti. Rogo, quid hoc esse poterit felicius? quid ad criminum abolitionem facilius? Sed ne videamur vos verbis humanis excitare, è diuinis scripturis super hac re proferemus testimonium, ne quid præterea dubites.

Ex plutarcho.

Erat pharisæus quidam, & publicanus: quorum hic quidem ad summam progressus erat malitiam, alter ad summam peruenerat iustitiam, vt, qui facultates suas dissiparet in pauperes, assidueque ieiunaret, purus a rapinis. Contra alter in rapinis ac violentijs vitæ tempus omne consumpserat. Ambo ascenderunt in templū

Luc.18.c

orandi gratia. Mox ille stans dicebat, gratias ago tibi domine, quoniam non sum sicut cæteri homines, rapaces, auari, neque velut hic publicanus. At publicanus procul stans non regessit contumeliam, neq; vicissim dixit conuicium. Non protulit ista vulgaria verba: Tūne audes meæ vitæ mentionem facere? tūne audes mea facta reprehendere? An non sum te melior? Referam tua peccata, faxoque ne vnquam in

K hæc sacra conscendas atria: nihil inquam, istiusmodi frigidorum verborum loquutus est Publicanus, quibus vtimur quotidie nos, conuicijs ac maledictis aspergentes: sed amare suspirans pectusque percutiens, hoc tantummodo dixit, propitius esto mihi peccatori, & descendit iustificatus, vides celeritatem? Accepit probrum, & abluit probrum. Agnouit peccata, & deposuit peccata, & criminum accusatio, facta est illi criminum remissio, & hostis inscius factus est beneficus. Quot labores erāt Publicando subeundi, ieiunando, humi dormiendo, vigilando, bona sua egenis impartiendo, longo tempore in sacco, & cinere sedendo, vt illa tam multa peccata posset deponere? At nunc quum nihil tale fecerit, simplici verbo omnem deposuit iniquitatem, ac probra conuiciaq; pharisæi, qui videbatur illum cōtumelia afficere, pepererunt iustitiæ coronam, idq; sine sudoribus sine laboribus, & absq; longi temporis mora. Videsne, quod etiam siquis vera de nobis prædicet, quorum nos ipsi nobis conscij sumus, nos vero ista prædicantem non vicissim impetierimus maledictis, sed amare ingemiscētes, deum pro delictis nostris imploraverimus, omnia peccata deponere possumus? Hoc pacto, & hic iustificatus est, quoniam Pharisæum non repetijt conuicijs, sed pro suis peccatis ingemuit, L descendit iustificatus præ illo. Vides quantum adferat vtilitatis inimicorum exprobratio, si modo eam philosophico pertulerimus animo. Quod si patiter, & mentientes, & vera loquentes nobis prosunt, quamobrem dolemus: quam ob causam vrimur? Ni teipsum læseris ò homo, neque amicus, neq; inimicus, ne ipse quidem diabolus poterit te lædere. Etenim quum, & ij, quam nos contumelijs afficiunt, qui traducunt, qui vsq; ad ipsius vitæ descrimen insidiantur, vtilitatem adferunt, dum alij martyrij coronam nobis plectunt quemadmodum ostendimus: & alij rursus dum peccata nobis exprobrant, ea subducunt, nosque ex iniustis reddunt iustos, quemadmodum accidit in publicano: quur in illos efferimur, & incandescimus? Ne dixerimus itaque, ille me atrociter irritauit, ille me lacessendo perpulit, vt dicerem inhonesta verba: nos vbique talium causa sumus. Nam si velimus philosophari, ne dæmon quidem poterit nos ad iram concitare, idque liquet, quum ex alijs compluribus, tum ex hac ipsa, quæ nunc in manibus est historia, de Dauide: quam operæprecium fuit, & hodie in medium adferre, quanquam heri super ea charitatem vestram admonuerimus, quum absoluere- M mus concionem. Vbi igitur eam absoluimus?

mus? in excusatione Dauid. Proinde necesse est, vt hodie vobis Saulis verba referamus, quo videamus quid hic ad iustissimā illius excusationem responderit. Neq;. n. videlicet è verbis tantum, quæ Dauid loquutus est, verumetiam è Saulis oratione, Dauidis virtutem perspiciemus: eo quod si Saul aliquid placide mansueteq; responderit, huius causam Dauidi imputamus, qui immutarit hominem, quiq; erudierit, & ad sobrietatem composuerit illius animum. Quid igitur, ait Saul? posteaquam audierat Dauid loquentem. Ecce lacinia chlamydis tuæ in manu mea, aliaque cuncta, quæ in excusationem attulit: Vox, inquit, ista tua fili Dauid? Quanta subito facta est mutatio, qui nunquam sustinuerat illum, vel simplici vocare nomine, ipsam etiam appellationem habens exosam, nūc adoptat eum in cognationem, appellans eum filium. Quid igitur Dauide felicius, qui ex homicida fecit patrem: è lupo ouē, qui fornacem iracundiæ multo impleuit rore, quique tempestatem vertit in tranquillitatem, quique tumorem omnem ira exæstuantis animi restinxit? Verba quippe Dauidis ingressa in animum istius efferati, totam hāc perfecerunt immutationem,

Ibid.d

A quod è Saulis verbis deprehendas licet. Neq;. n. dixit, sermones tui isti fili Dauid: sed, vox tua ista fili Dauid: adeo mox ad ipsam vocem incaluit. Et quemadmodum pater ex longo interuallo audita fili reuertentis voce, non ad conspectum modo illius, verumetiam ad ipsam vocem excitatur: sic, & Saul simul, vt accepit verba Dauidis in animum ingressa, abiecit inimicitiam, iamque sanctum agnouit, positoque affectu, recepit affectum. Siquidem posita ira recepit tranquillitatem, & condolescentiam. Et quemadmodum quandiu nox adest, sæpe ne præsentem quidem amicum agnoscimus, at mox, vt exortus est dies, etiam emimus conspectum agnoscimus: itidem, & in iracundia solet vsu venire. Donec inter nos maleuolum gerimus animum, & vox audita nobis aliter sonat, & ipsam faciem corrupta mēte aspicimus. Cęterum vbi posuerimus iram, & vox, quę prius erat inuisa, atq; hostilis, placida nobis ac iucundissima videtur, & aspectus ipse prius inimicus, & iniucundus, tunc fit amabilis, & iucundus. Idem accidit in tēpestate. Non patitur nubium concursus nobis conspicuam esse cœli pulchritudinem, sed quanuis milies habeamus oculos perspicaces, & acres, nequaquam pertinge- B re possumus ad illam supernam iucunditatem. Cæterum vbi iam radiorū calor, perruptis ac discussis nubibus Solem ostēdit, rursus, & cœli decorem ostendit. Idem accidit in nobis ira feruentibus, dum simultas velut densa nubes, ante oculos, & aures stat, facit, vt voces aspectusq; videantur aliter, quam sunt. Verum simul, atque aliquis animi robore posuerit odium, nubēque diruperit ægrimoniæ, tūc demum incorrupta mente, & videbit, & audiet oīa: quod, & huic euenit Sauli, qui simul, atq; nubem maleuolentiæ disrupit, agnoscens voce Dauidis ait, vox tua ista fili Dauid? Quænam ista? quæ Goliath deiecit, quę ciuitatem periculis eripuit, quæ cunctos in seruitutis ac mortis periculo constitutos, in libertatem restituit, & in tuto cōstituit, quæ Saulis furorem sedauerat, quæ multa magnaque beneficia in eum contulerat. Siquidem hæc barbarum illum, & alienigenam prostrauit, eo quod priusquā mitteret lapidem, eum precationis robore fuerat aggressus. Neque. n. vulgari more proiecit 1. Reg. lapidem, sed prius dixerat, tu venis ad me 16.f in dijs tuis, ego autem venio ad te in nomine domini Sabaoth, cui exprobrasti hodie: Atque hæc loquutus, emisit lapidem, atque hæc vox lapidem veluti manu direxit in Goliath, hæc pauorem incussit barbaro, hæc hostis confidentiam fregit. Et quid miraris, si vox iusti, & furorem mitigāt, & hostes deijcit, quum impios quoq; Spiritus expellat? loquebantur tantum apostoli, & fugiebant aduersariæ potestates. C Vox sanctorum frequenter, & elemēta stare fecit, & potestates illorum immutauit. Loquutus est tantum Iesu Naue, & constitit sol, & luna. Sic & moses mare ingressus Iosu.10. c est, & cessit: sic tres illi pueri ignis vim ex Exo.14. tinxerunt hymnis illis suis ac voce. Itidē, c & Saul ad eandem vocem incaluit, dicēs, Dan.3.c Vox tua ista fili Dauid? Quid igitur Dauid? Seruus tuus domine, mi rex. Posthac certamen oritur, & contentio vter alterū maiore prosequatur honore. Saul quidem ad cognationem asciuit, filium appellans: Dauid autem dñm eū appellat. Quod aūt dicit tale est: vnum, inquit, vnū illud quæro, salutem tuam ac virtutis profectū filiū me appellasti, mihi vero satis est, si me pro famulo

Universidad de Deusto
Biblioteca

famulo habeas, tantū vt iram ponas, tantum vt nequid de me suspicere mali, neu me ducas hostem aut insidiatorem. Impleuit illam legem apostolicam, quæ iubet, vt
Ro. 12. c nos ipsos vincentes honore inuicem præueniamus, non iuxta plurimorum morem
D qui peius affecti sunt, quam ipse pecudes, qui proximum ne affari quidē priores sustinent, existimantes sese contumelia affici, & dignitate deijci, si quē vel affatu simplici impertiant. Quid ista dementia possit esse magis deridiculū? quid hac arrogātia fastuq; fœdius? Tunc.n.tunc inquā dignitate deiectus es ò hō, tunc iniuria affectus es, tunc contumelia affectus es, quoties expectas, vt proximus te prior alloquatur. Quid.n.arrogantia deterius? quid fastu, & inani gloria magis deridiculū? Nā si prior alloquaris, & deus ipse collaudabit, quod est omniū maximū, & homines insuper cōprobabunt, tuq; illius appellationis mercedē totā accipies. Quod si expectaris, vt prior honoratus, tum deniq; proximum honores, nihil iā magni feceris. Nā is vnde honoris cœpit initiū, idem relati abs te honoris totam mercedē accepturus est. Proinde ne expectemus, vt alij priores nobis honorē deferant, sed accurramus ad exhibendū proximo honorē, semperq; a nobis oriatur salutationis initiū: neq; putemus hoc officiū esse contemnendum, vt
E vulgare, si libenter, & amanter salutemus. hoc prætermissum multas amicitias disrupit, multas peperit simultates: quemadmodum è diuerso idem studiose exhibitum, & veteres inimicitias dissoluit, & amicitias priores confirmauit. Noli igitur charissime his in rebus studium negligere, sed (si fieri potest) obuios qualescunque fuerint, tum in salutando, tum in cæteris omnibus priores deliniamus. Quod siquis te præuenerit, repende honorē cum fœnore. Nam & hoc admonuit Paulus, ita loquēs: inuicē alius alio se existimet præstantiorē. Ita fecit Dauid, qui & prior honorē detulit, & honoratus maiorē honorē reposuit dicens, Seruus tuus domine mi rex. Vide vero quantum fecerit lucri Dauid hæc loquutus: non iam sustinuit Saul hanc vocē audire sine lachrymis, sed plorauit amare animi sanitatē ac philosophiā, quā Dauid inseuerat, lachrymis declarans. Quid esse possit hoc propheta beatius, qui breui tpis momento sic hostem è furore ad sobrieta-

tem composuit, & animum nactus sanguinis ac cædis sitientē, repēte ad lamenta, &
Exo. 17. b F ejulatus compulit? Nō perinde miror Mosen, quod è saxo prærupto fontes elicuit aquarum, vt admiror Dauidem, quod ex oculis lapideis fontes eduxerit lachrymarum. Siquidem ille quidem vicit naturam, at hic vicit animi decretum: ille virga percussit lapidem, hic sermone pepulit cor, non vt contristaret, sed vt purum mansuetumq; redderet. Quod etiam perfecit, maiore beneficio regem afficiens quam antea fecerat. Et quidem, & illud laude summaque admiratione dignum, quod ensem nō tinxerit sanguine, nec caput illud hostile resecuerit: sed longe maiore corona dignum erat, quod ipsum, inimici propositum immutauit, eumque reddidit meliorem, idq; priusquam ipse suam immmutaret humanitatem. Hoc beneficiū illo præstantius est. Neq; enim paria sunt condonare culpam, & ad animi sobrietatem adducere. Non sunt paria, liberare a morte, & liberare ab ira cædem iniustam spirante: eximere a cæde, & eximere a furore adtantum properante nephas. Dum.n.satellites suos Dauid cohibet ne Saulem occiderent, præsenti quidem vitæ profuit: cæterum quum mitibus verbis malitiam ex animo depellit, futuram illi vitā æternaq; largitus est bona: quod quidem erat in ipso. Quoties igitur Dauidem laudas ob ipsius mansuetudinem, magis illum lauda, quod Saulem immutarit. Siquidē multo minus est proprijs temperare cupiditatib. quàm alienum vincere furorem quam cor ita intumescens compescere, eq; tanta tempestate tantam facere tranquillitatem, quā oculos homicidium præ se ferentes calidis implere lachrymis. Atq; hoc est stuporis ac miraculi plenū. Etenim si Saul fuisset homo moderatus, & æquus, nō admodum magni erat negocij, ad sohitā reuocare virtutem. At efferatum, & ad extremam prouectū malitiā, iamq; ad cædem properantem breui tpis momento sic afficere, vt omnem illam amaritudinem euomat ex animo, quem non obscuret omnium, qui vnquam super philosophię doctrina clarū, promeruere nomen. Et tu igitur siquando hostis inciderit in manus tuas, ne illud specta, qūo illum vlciscaris innumerisq; conuicijs conspersum emittas, sed qūo sanes, quomodo ad sobrietatem reducas: neque prius

prius desistas omnia tum facere tum pati, donec tua mansuetudine superaris illius truculentiam. Nihil enim humanitate potentius, quod ipsum quidam declarauit, dicens: sermo mollis confringit ossa. Atqui
Pro. 25. b quid osse durius? Et tamen siquis æque durus sit, & rigidus ac præfractus, nihilominus facile vicerit, qui illum mansuete tra-
Ibi. 15. a H ctet. Ac rursus: Responsio submissa auertit iras. Vnde liquet, vt hostis iritetur, aut reconcilietur, magis in tua potestate esse, quàm illius. Non.n.in ijs, qui ira cōmoti sunt, sed in nobis situ est, vt vel extinguatur illorum ira, vel ad maius iritetur incendium. Et hoc itē, qui priora dixit simplici declarauit exēplo: quemadmodū.n.inquit si infles in scintillā ignis, excitas incēdiū: contra si inspuas, extinguis, & vtrunq; tibi in manu est, quoniam vtrunq;, inquit, ex ore tuo proficiscitur, Idem fit, & in inimicitia proximi, si inflatos ac vecordes ingeras sermones, excitas ignem illius, accendis carbones: sin mites ac moderatos admoueas sermones, priusquam exardescat, iram omnem extinxeris. Ne dixeris igitur hæc aut hæc audiui, quum hęc omnia sint in tua potestate. Hoc enim pacto iram veluti scintillam, vel extinguere, vel accendere, furoremque, vel excitare, vel contra sedare in te situm est: quum videris inimicum, si in mentem veniat, quàm multa tum audieris, tum perpessus sis molesta, fac omnium horum obliuiscaris. Etiam si recorderis, tamen fac ea calumniatori imputes. collige vero siquid vnquam humaniter, vel dixit, vel fecit. Si in horum recordatione cōmoratus fueris, ocyus dissolues inimicitiā. Quod si est animus illum incusare, cumq; inimico expostulare: fac prius abijcias animi motum, iramq; extinguas, ac tum eum illo expostula, tū argue, & facile poteris vincere. Siquidē ira commoti nihil sani poterimus vnquam, vel dicere, vel audire. Sed a perturbatione liberi, nec ipsi verbum asperius vnquam emittemus, nec alijs acerbe loquentibus, eodem modo audiemus. Neq; enim ipsa perinde natura, eorum, quæ dicuntur, atque animus odio occupatus, nos exasperare solet. Frequenter enim fit, vt cum eadem conuicia audimus ab amicis iocantibus facetijsve ludentibus, aut a pueris paruulis, non sclum nullam sentiamus molestiā, neq; indrudescamus, sed rideamus etiā atq; exhi-

láremur, eo quod illa non audimus animo affectu corrupto, neq; mente ira præoccupata: Itidem in inimicis, si extinxeris irā, si odium ejeceris, nihil eorum, quæ dicuntur te poterit offendere. Quid autem loquar de verbis? Ne facta quidem offenderint, quemadmodum ne beatum hūc quidē quam horum offendit: sed quum videret inimicū aduersus ipsius incolumitatē belli gerantem, huiusq; gratia nihil intētatum relinquentem, non solum non est exasperatus, verum magis illius indoluit malis, K quo vehementius insidiabatur ille, hoc impensius eum defleuit. Nouerat enim nouerat inquam certo, non eum, qui patitur iniuriam, sed qui facit, lachrymis ac lamētis esse dignum, vt qui lædat seipsum. Eoque prolixa apud illum excusatione est vsus, nec prius destitit, quam & hostem cō 1. Reg. moueret ad excusationem cum lachrymis 24 ac lamentis. Posteaquam enim plorauit, vocemque amaram emisit, posteaquā clare eiulauit, quid dicat audi: iustior tu mes, quoniam tu mihi retribuisti bona, ego vero reddidi tibi mala. Vides, vt suam ipsius damnat malitiam, ac iusti virtutē prædicat, nulloq; cogente sese purgat. Idem tu facito, quum hostis inciderit in manus tuas, noli accusare illum, sed teipsum purga, vt illum perpellas ad sui ipsius condemnationem. Nam si nos accusemus, exasperatur: sin nos excusauerimus, ille reueritus nostram humanitatem, mox seipsum condemnabit. Hoc pacto simul, & redargutio fit carens suspicione, & ille omnem exuit malitiam. Quod, & hic euenit: quum tacet is, qui affectus erat iniuria, is qui fecerat multa cum vehementia seipsum accu- L sat. Neq;.n.simpliciter dixit, feciſti mihi bona: sed, retribuisti mihi bona. Hoc est pro insidijs, pro cæde, pro malis illis innumerabilibus magna mihi rependisti beneficia. At ego ne sic quidem factus sum melior, sed post illa tua benefacta perseueraui in malitia: tu vero ne sic quidem es immutatus, sed constanter tuum obtinuisti morem, nos iterum, atq; iterum tibi insidiantes, beneficijs prosequens. In hisce singulis verbis, quot coronis dignus apparuit Dauid? Quanquam.n.os Saulis ista sonabat, sapientia tamen, & ars Dauidis ea in animum illius inseuerat. Renunciasti, inquit, mihi hodie, quæ mihi feceris bona, quum me dominus hodie concluserit in manus

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus tuas, nec occideris me. En rursus de aliena virtute perhibuit testimonium, videlicet, quod benemeritus, non tacuerit, neque dissimularit, sed accedens narrarit: nõ quidem ad ostentationem, sed ipsis factis illum docere cupiens, se de numero eorũ esse, qui regi bene cuperent, eiusque commodis prospicerent, non eorum qui tenderent insidias. Tum enim fas est propria commemorare benefacta, quum insignis hinc speratur vtilitas. Nam quoties nulla
M data occasione iactat, quis ac deprædicat sua in alium beneficia, nihilo potior est exprobrante, cæterum quoties id facit, vt correpto persuadeat, & malam de ipso opinionem habentem flectat in diuersum, is & curator est, & beneficus: quod sane fecit, & hic Dauid, haud quaquam a Saule gloriam captans, sed iram in illo radicatam euellere studens. Atque hoc nomine Saul collaudauit eum, & benemeritus esset, & merita sua commemorasset. Dein quum Saul referre gratiam cupiens non inueniret vllam parem, ipsum deum illi,
1.Rc.24 d pro se constituit debitorem, ita loquens, Si inueniet aliquis inimicum suum in angustia, & dimittet illum in via bona, & dominus reddet illi bona, quemadmodum fecisti tu hodie. Quid enim poterat Saul reponere dignum meritis, etiam si regnũ dedisset, cum omnibus oppidis? neq; enim oppida modo, & regnum, verum & vitam ipsam donarat illi Dauid: ille vero non habebat alteram vitam, quam rependeret: eoque illum relegat ad deum, & ab illo manaturis præmijs honorat: pariter, & hunc laudans, & vniuersos erudiens, quod tum maiora nobis apud deum præmia reposita sunt, quum pro innumeris beneficijs in hostem collatis, diuersa recipimus.
Ibid. Post hæc ait, Ecce agnosco, quod regnans regnabis, quodque regnum Israel constituetur in manu tua: Et nunc iura mihi per dominum, quod non aboliturus sis semen meum post me, nec extingues nomẽ
A meum de domo patris mei. Sed dic obsecro, vnde istuc scis? penes te sunt exercitus penes te sunt pecuniæ, arma, ciuitates, equi, milites, breuiter vniuersa vis apparatus regij: hic contra desertus ac nudus, nec ciuitatem, nec domum, nec familiam habens. Vnde igitur, te quæso, ista loqueris? Nimirum ex ipsis Dauidis moribus. Neque enim nudus, & inermis ac destitutus me armatum, tantaq; circunuallatum potentia superasset, nisi deum haberet adiutorem. Porro qui deum habet fauẽtem, omnibus est potentior. Vides ad quantam philosophiam Saul post insidias deductus sit? vides qui fieri possit, vt inimicus omnem expuat malitiam, immutatusque ad meliora se se recipiat? Ne velimus itaque nostram ipsorum salutem per iracundiam deuouere. Quandoquidem etiam si ad ipsa malitiæ barathra fuerimus deducti, fieri potest, vt nos ipsos inde reuocemus, & omni deposita malitia ad meliorem frugem redeamus. Deinceps quid ait? Iura mihi per deum, quòd non abolebis semen meum post me, nec obliterabis nomen meum de domo patris mei. Rex priuatum rogat: qui diademate cinctus est, supplicem agit pro filijs suis, obsecrat exulem.
B Et hoc ipsum arguit virtutem Dauidis, quod hostis ausus sit hæc ab hoste petere. Nam quod iusiurandum exigit, non eo facit, quod diffidat Dauidis moribus, sed quod reputet quod malis illum affecisset. Iura mihi te non aboliturum semen meũ post me. Hostem filijs suis relinquit tutorem, suasque proles in illius deponit manus, dum his verbis filiorum ac Dauidis manus apprehendens, deum sequestrem inducit. Quid igitur Dauid? Num vel leuiter dissimulatione, & ironia ad hæc vsus est? nequaquam, Sed protinus annuit, quodque petebatur concessit: ac mortuo Saule, non modo non occidit illius posteros, sed tum plura præstitit, quam erat pollicitus, siquidem filium eius quum esset claudus ac debilis cruribus, in suam ipsius domum induxit, suæq; mensæ fecit participem summo illum honore dignatus, nec erubuit, nec occultauit, nec arbitratus est regiam mensam claudicatione pueri dehonestari, sed decorari potius ac lautiorem fieri. Quotquot enim eum illo discumbebant, abibant magnam philosophiæ doctrinam consequuti. Cum enim viderent Saulis filium, illius qui tanta mala patrarat aduersus Dauidem, tanto in honore haberi apud ipsum, etiam si feris omnibus
C fuissent immitiores, pudore tamen ac rubore cum omnibus inimicis redibant in gratiam. Quanquam si etiam ipse aliunde illi cibum dari iussisset, certumque victus modum ordinasset, valde magnum erat: sed illum ad suam ipsius mẽsam recipere,

eximiæ

eximiæ cuiusdã ex philosophiæ. Scitis profecto, non esse facile, hostium filios diligere. Quid dixi diligere? nõ odisse, nõ psequi magnum est. Itaq; multi, defunctis inimicis, in illorum liberos, ità quã in eos habebant, effuderunt. At non ita generosus ac magnanimus iste, sed & viuentem inimicum obseruauit, & illo defuncto, benuolentiam quã erga illum gesserat, filiis exhibuit. Quid illius mensa sanctius, quã cingebant filij hostis, hostis inquã occidere conati? Quid illo conuiuio spiritualius, in quo tam multæ abundabãt benedictiones? Angelo potius quã homini erat plausibile. Siquidem inimici filios amplecti, & amare, & illius filium qui toties ipsum tẽtasset è medio tollere, atq; id moliens excesserat, è vita, facit, vt ille chorus celebretur. Hoc tu quoque facito charissime, & viuentium, & mortuorum filios fouens: viuentium quidem, vt hoc modo parentes illorum tibi cõcilies, defunctorum vero filios curans, vt a deo multum tibi pares fauorem, plurimisq; coronis decoreris, vtq;
D innumera ab omnibus vota precesque cõsequaris, nõ ab ijs tantum qui tuis beneficijs adiuti sunt, verumetiam ab ijs qui viderunt. Hoc pro te stabit illo die magniq; tibi futuri sunt patroni in articulo iudicij, hostes tuo beneficio adiuti; magnaque ex parte a peccatis liberaberis, & repolces mercedem. Etiam si innumera commiseris
Matt.6. peccata, si proferas illã precationẽ, quę dicit: remittite inimicis vestris, vt pater vester remittat vobis peccata vestra: multa cum fiducia commissorum omnium remissionem consequeris: atq, hic interim, bona cum spe viues, habiturus omnes amanter erga te affectos. Quum enim viderint q̃ inimicos, & inimicorum filios sic diligis, qui fieri poterit, vt non affectent tibi amici tuiq; studiosi fieri, & omnia tua causa cum facere, tum pati? Porrò quum tantum apud deum tibi paras fauorem, quum cunctos habeas omnia bona tibi comprecantes, quam sensurus es molestiã, aut quis te vitam viuat fœliciorem? Hæc in hac vita non tantum miremur, verumetiam factis exæquamur, ac obambulãtes, inimicos perscrutãdi gratia. suos quisque
E sibi reconciliemus, & ex inimicis synceros reddamus amicos. Quòd si etiam excusatione fuerit opus veniaque ab ipsis petenda fuerit, ne recusemus etiam si ipsi fuerimus iniuria affecti. Hoc pacto copiosior nobis erit merces, hoc pacto maior fiducia hoc pacto cœlorum regnum haud dubie consequemur, munificentia, & bonitate domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul, & sancto spiritui, gloria, imperium, honor nunc, & semper & in secula seculorum, Amen.

HOMILIA DIVI IOANNIS *Chrysostomi de Dauid vbi Goliath immanem hostem deuicit.*

DOminus deus cum Dauid regem populo destinasset, cumque primo singulos homines ac diuersos attingeret, examinaret cunctos, plurimosque peruideret, è quorum numero eligeret regem, rectorem præponeret, ducem populo præ- 1.R.13 c
fecisset, inuenit Dauid cuius meritum trã Magnũ
siri non potuit, cui, & testimonium reddi- Dauid
dit, dicens: Inueni mihi Dauid virum se- meritũ.
cundum cor meum, qui faciet omnem
voluntatem meam. O beatum Dauid sanctissimi meritum quod laudat deus, prædicat dominus, iudex præfert summus.
F Dum enim Dauid sanctissimus homo secundum cor dei quicquid deus cogitat, gerit: quicquid mente concipit, perficit: Dũ enim, inquam, Dauid cordi dei cor proprium iungit, & menti eius mentem suã adnectit: hoc est, vt quæ vult deus, velit: & quæ non vult, similiter nolit, sic eum dominus indiuiduo amore, & coniuncta charitate dilexit: Denique deus Dauid elegit obsequentem, & Saulem reprobat 1.R.15
contemptorem. Dauid qui notus populo f
non erat promouetur, & Saul qui regnauerat, spernitur. Hic ab ouibus ad regnum deligitur, ille à regno ad gladium destinatur. Hunc sancta vita promouit, illum mandatorum despectio reprobauit. Dauid adhuc pastor debellat leonem, interfi-
cit vrsum, Saul contemnendo dominum, Ibid.7.
malum in se prouocat spiritum. Regnat d
Dauid sanctisimus, sed latenter: Saul reprobus efficitur euidenter. Hic iam rex est, ille putatur: hic iam obtinet, ille tantummodo dicitur: hic occultam possidet dignitatem, ille habet publicam regni imaginem. Adeo Dauid sancto spiritu inundatur, Saul vero spiritu isto deseritur. Denique Saul Dauid persequitur innocẽ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tem, Dauid verò traditum sibi illæsum exhibet peccatorem: vt & in Dauid spiritus sanctus miteſceret, & in Saule malus ſpiritus innocentem ſæuiret, vt vitæ diuerſitas diuerſa iam merita demonſtraret, & cauſæ iſtæ hominibus deputarentur non deo, qui male, vel bene gerentibus regnum, aut tollerent, aut cõferrent. Interea ab Allophylis Saul prouocatur ad bellum, diſponitur acies, præparatur exercitus, pugna dirigitur. At contra hoſtes haud aliter pparantur, ardeſcunt ira, tolluntur inſania, furore ferueſcunt, pẽdet in inuicem vterq; exercitus, expectat ſignum, ſuſtinet iuſſum, & cum nondum aut lituorum ſonitus, aut tubarum clangor, aut ſtrepitus armorum colliderent, proſiluit in medium de Allophylorum caſtris vir corpore immani valtiſſimus, horrendus ſtatu, mirabilis viſu criſtato, vertice galeatus, coruſcus armis, fulgẽs gladio, vmbone tectus, lorica veſtitus, nomine Goliath. Qui ſtupentibus cunctis, vos vos, inquit, exercitus Saulis admoneo, vobis mea verba depromo. N lite, inquit, nolite pugnare nobiſcum, vt pugnatur in bello: nolite contra nos ſolita exercere bellorũ arma, nemò cõtra alterũ pugnet, nullus communis hoſtem ſolito more debellet, eligite ſi poteſtis vnum ex vobis, qui mecum fortiter pugnet. Eligite vnum, qui contra me potenter dimicet, cuius virtus virtutem totius mõſtret exercitus, cuius potentia potentes exhibeat cunctos, cuius victoria, aut nos vobis ſeruos efficiat, aut ſi fuerit victus vos nobis in ſeruitutem ſubiiciat. His dictis Saul rex populusque terretur, formidant cuncti, trepidant omnes, vniuerſos inuadit metu, formido occupat, poſſidet tremor. Non in forti virtus, non in audace animus, non ſalus in bellatore conſiſtit. Fuit enim Goliath metuendus viſu, metuendus armis, metuẽdus, & verbis: & tremẽtibus cunctis ſolus Dauid conſiſtit intrepidus. Non eum immanitas hoſtis exterruit, non amorum enormitas fregit, aut ſuperbia verborum imminuit, ſed fortiorem cunctis virtus diuina conſtituit. Noli, inquit, ad Saulem, noli rex domine formidare, noli eius immania verba, aut armaturæ potentiam pertimeſcere. Iſte enim quod minatur leue eſt, quod loquitur facile, quod oſtentat mortale. Ego con-

1. Reg. 17. a & ſeq.

G

H

Goliath cunctis metuendus.

tra illum exeam, ego pugnam contra eum inſtituam, & iactantiam eius, & ſuperbã vocis inſaniam Deo mitigante conſternam. Nam cum paſcerem gregem in campo, ouem mihi à leone, & vrſo arreptam, his beluis interemptis prædam excuſi, ouem eripui, nocentes beſtias interfeci. Hoc exemplo etiam iſtam immanem beluam prouocem bello, pugna congrediar, dei populum de eius manu eripiam, & ipſum, vt nocentiſſimam beluam dei virtute percutiam. Non poteris, inquit, Saul, non poteris pugnare cum eo. Tu enim puer es, ille bellator: tu inſuetus es, ille peritus: tu paſtor es ouium, ille rex, & imperator eſt populorum. Pugna iſta, inquit, Dauid, quam loqueris dei eſt: bellum quod geritur cœleſte atque diuinum. Nihil iſthic humanum inuenies, nihil quod hominis virtus conficiat, aut potentia bellatoris exerceat. Adeſt dominus, adeſt inquam qui me in prælium cogit procedere. Adeſt qui me bellum deſiderat gerere, & hoſtem immaniſsimum iugulare. Induitur Saulis armis Dauid ſanctiſsimus puer, vt quaſi potentibus armis rex potentiſſimus vinceretur. Sed tam iſta arma, vt puer geſtare non potuit, quam Goliath his armis non meruit interire. Denique iſtis armis abiectis, noua, & inopinati generis Dauid arma conquirit, quinq; lapides eligit, fundam ſumit, ſitulam paſtoralem corripuit, contra Goliath debellandum exiuit. Quem Goliath cum contra venientem aſpiceret, irriſit ætatem, irriſit arma, irriſit, & puerum. Irriſit, inquam ætatem, ſed nõ intellexit in Dauid eſſe dei virtutem: irriſit, & puerum, nec tamen ſciuit dimicare in puero dominum: lapides, & fundam irriſit, ſed vno ſe lapide moriturum neſciuit. *Quaſi ad canem*, inquit, *Goliath, exiſti cum lapidibus, & virga*. Tu, inquit, Dauid, ſi canis fuiſſes, nũquam in hac pugna dimicare auderes, nunquam conſtanter in hoc prælium proceſſiſſes, nunquam dimicandum contra te dominum prouocaſſes: ſed vt canis bellum fugeres, prælium declinares, interitum tibi futurum, & dignum ſupplicium metuiſſes. Peior es autem cane, qui nec virgam metuis, nec lapidem quo moriturus es, extimeſcis. *Et maledixit alienigena Dauid in diis ſuis, & dixit: Veni, inquit, veni ad me, & faciam te volucrum cibum, et pabulũ beſtiarũ.*

1. R. 17 d

Ibidem.

Noua Dauid arma.

K

Et

Et Dauid dixit ad eum: Tu venis ad me fidens in gladio, ego in deo. Tu terrenis dimicas, ego cœleſtibus pugno. Tu in lancea, ego in fide. Tu inclypeo, ego in pce. Tu venis ad me in armorum virtute, ego in potentiſſimo genitore. Denique in te tua arma vertentur, in te tuus gladius exeretur. Dei eſt. n. hæc pugna, dei erit, & ipſa victoria. Interea in vtrunq; ducẽ vterq; pendet exercitus, ſtupet metu, formidine tremit, vicinitatem mortis horreſcit. Proceduntad inuicem cõtra ſemet ijdem puguaturi duces, & excitati in ſeſe iam quærunt dilatum bellum confícere, iam deſiderãt alternam victoriam perpetrare. Sed Dauid propere lapidem de ſitula rapit, fundæ apponit, & contorto vertice in Goliath exuſſit. Qui lapis per inane volans verberat aures, aerem ſcindit, & violento impetu Goliæ frontem inuadit. Qui nutabundus ac tremens totam molem corporis cum armorum potentia ſecum ipſe deiecit. De hinc Dauid feſtinans accurit, hoſtis gladium ſumit, caput eius abſcidit, & de tam immani belua hactenus victoriã perpetrauit. Quem cum extinctum ſocij vidiſſent, in fugam verſi, & Iſraelitarum ſunt cęde mactati. Reuertentis populi laudes, & glorias Dauid ſanctus excepit dicentis, Percuſſit Saul in milibus ſuis, & Dauid in denis milibus ſuis. Quibus ego te laudibus, quibusque glorijs præferam ſanctè ac religiosè puer, qui innocẽtia pares, virtute fortes, ſenes merito præueniſti: qui potuiſti deſiſtentibus cunctis immanem beluam vincere, hoſtem proſternere, inimicum populi detruncare? Tu. n. deficiẽte rege, rex ipſe, & dignitate, & merito extitiſti. In deſiſtentibus fortibus fortiter in prælium proſiliiſti. Tu formidanti populo, & Goliæ ſæuitiam molienti dũ fortiſſimè geris, victoriam de hoſte dei populo tradidiſti. Tu hac pugna monſtraſti, nec pueros eſſe poſſe imbelles, nec à gloria maiores immunes, nec ſenes vnquam eſſe degeneres quoniam in omnibus ætatibus victor ſi pugnauerit deus, victus iacebit, & deficiẽs inimicus. Ideoq; pro his omnibus gratias agamus domino p Chriſtum dominum noſtrum, cui eſt gloria, & poteſtas cum ſpiritu ſancto, per immortalia ſecula ſeculorum, Amen.

Religio ſi pueri Dauid præconium.

L

M

De eo quod ſanctus Dauid dixit, Quis ſum ego, quòd talem gratiam inuenerim ante faciem tuam? Ego &c. 2. R. 7. a

IMitatores Chriſti lineas tenent humilitatis, & ſola eſt, quæ charitatem acquirit, pacem inuenit ſereno corde totum intendit: humilitas non habet vnde cadat, communio non inuenit, quod diſſipet, concordia bonitate plena eſt. Et quia de humilitate propoſuimus, dictionem hanc ſequamur. Dixit propheta, vt modo cantauimus. Quis ſum ego domine mi, quòd talem gratiam inuenerim ante faciem tuã? Ego enim minimus fui in tribu mea & elegiſti me ex ouibus, & aſſumpſiſti me. Attendiſtis hominem gratia plenum, & deo non eſſe ingratum? Videtis quomodo agnoſcit ſe quis fuerit, quis eſt, & quid erit? ibi eſt ergo plenitudo gratiæ, vt ſe in omnibus vnuſquiſque agnoſcat. Primo, quia mortalis eſt. Secundò, quia caſibus vita humana plena eſt. Tertiò, quia tribulationes, & dolores ĩ ſeculo inuenit. Quartò, vt ſciat, quia patientia pauperum non peribit in æternum. Quintò, vt norit, qa perſeuerantia perducit ad deum. Sextò, vt intendat, quia quanto magnus eſt, humiliatus ſi fuerit, & humilitatis vias tenuerit, inueniet gratiam in cõſpectu dei. Septimò, quia nõ eſt ſine peccato, nec infans vnius diei natus ſuper terrã. Octauò, quia contra inſidias diaboli oportet ſemp orare, & non deficere. Nonò, vt in oõne non captiuemur terrena cogitatione. Decimò, vt in ſpe non deficiamus. Vndecimò, vt cõtemplemur delectationem dñi, & protectionem ſperemus diuinitatis. Duodecimò, quia non tacebimus trino illo clamore dicẽtes: hagios, hagios, hagios ſine ceſſatione. In his omnib. qui ſe agnoſcit, vt in capite poſuimus, viam tenet humilitatis. Nam oẽs patriarchæ, prophetę, apoſtoli, martyres, eremitæ in monaſteriis conſtituti, clerici, & epiſcopi has tenuerunt ſemitas, in quib. potuerũt ad deũ puenire. Si voluerimus ſingulorũ verba dicere, qũo clamauerũt ad deũ in humilitate cordis, ſyluoſum eſt. Sed, quod non credo, faſtidium ingeret auribus ad verſiculos reuertamur, quos nunc propoſuimus. Diximus, Quis ſum ego dñe mi?

Pſal. 9. Eccl. 13. Iob. 25. Luc. 18. a Eccl. 2. Heb. 12

A

B

Universidad de Deusto Biblioteca

Gen. 18 d

Agnouerat iste sanctus, quod dixit Abraham deo: Ego sum terra & cinis. Et singuli ita deo dixerunt, vt forma esset perfectæ humilitatis. Ergo quis sum ego domine mi? Ecce nihil se esse dixit, & seruum se esse non negauit: quia omnis qui confitetur seruitutem, meretur gratiæ libertatem. Ergo dicit, Quis sum ego domine mi? Videtis vbique regnare gratiam, vbique pia viscera possidere cor humile illustrare, benignos sibi redigere, cõfessores suos ditare. dixit enim. Quis sum ego domine mi, qđ talem gratiã inuenerim ante faciem tuã? Nouerat se pastorem esse ouium, & nõ genere nobilitatum. Sed quando factus est nobilis, agnouit se ex nihilo fuisse subleuatum: & quia nõ est oblitus quis natus erat, pseuerauit in culmine regali. Inuenit gratiam, vt & regnum perciperet, & inimico
C persequenti se Sauli, malum pro malo nõ redderet. Videtis quanta calumnia procedunt de radice humilitatis, quàm vberem fructum deo offerret? Inde omnes virtutes, inde omnes bonæ actiones, inde cunctæ potentię ascendunt, ideſt totum posse. Ergo dixit: Quis sum ego domine mi, qđ talem gratiã inuenerim ante faciẽ tuam? Ego enim minimus fui in tribu mea, & elegisti me ex ouibus, & assumpsisti me. Videte quomodo subiunxit humilitati: innocentiam, vt cum esset homo, diceret; Elegisti me ex ouibus. Demonstrauit, quia hoc
Ioan. 10 b genus pecudis innocens est. Significabat enim illum pastorem bonum, qui animã suam ponit pro ouibus suis. Illum agnum dei qui venturus erat, vt tolleret peccatum
Ibi. 1. d. mundi. Electus ergo ex ouibus, vt pastorẽ ostenderet, & innocentiam non negaret, dicit. Ego enim minimus fui ĩ tribu mea. Quam suaue est, quàm dulce in auditione veræ confessionis, vt diceret se minimum in tribu sua: nõ erubuit quod erat, vt esset quod non erat. Confessio eius adduxit ei non peccatum, sed gloriam & misericordiam. In ista confessione confusio non est dicenda, sed gloria & exultatio. Quod dixit. Minimus fui in tribu mea, significabat perfectã domini humilitatem in mundo venientis, qui formam nõ ingenui, sed serui assumere voluit. Quid humilius ser-
D uo? tamẽ hoc dominus esse dignatus est,
Phil. 2. vt ex seruis liberos faceret, vt seruitus ipsius nobis ingenuitatem donaret. Hoc significabat, quod dixit, Minimus fui in tribu mea. Eia nũc erigite mentes genus electum, & nolite esse pigri, neque superbi, neque de vobis aliquid sentiẽtes: quia quicunque putat se aliquid scire, cum nihil sciat, quemadmodum oportet scire. Nullus in morbum superbiæ cadat, Quia deus Iacob. 4
superbis resistit. Sed orandus est ille deus, b
vt ipsa superbia quando in corde cadit, agnoscat ille interior homo, & excutiat à se & dicat: Nihil mihi conscius sum. Dicat quod ait Apostolus. Non sum dignus 1. Cor. 4
vocari apostolus. Aequè alio loco audi qđ Ibi. 15. b
dicat: qui prius fui blasphemus, & persecu 1. Ti. 1.
tor, & iniuriosus, sed misericordiam con- c
secutus sum. Videtis quomodo muneratur omnis qui non obliuiscitur quod erat, & efficitur quod non erat? Nam sanctus Cyprianus in epistola sua ita loquitur: De humilitate ad summum ascẽdimus, dicimus vnde placeamus. Hoc dicere debet omnis Christianus. Ecce quanta est humilitas, q̃ dulcis, q̃ radicata, quæ nulla tẽpestate mouetur, quia non habet vnde cadat. Humilis homo omnibus subditus est, non alio
E inuidet. Quando videt meliorem sibi, non
Ephe. 1. possideri spiritu zeli, sed laudat deum in
a homine sibi meliori, & dicit: Diues es domine, & in me facere misericordiam. Non attendere vnusquisque debet, quod in tempore isto, sed quod in futuro bene viuentibus reseruatur. Imitatores ergo debemus esse bonorum, non carnalium, non eorum qui ornant corpus suum, vt videantur ab hominibus, qui satiant carnes suas delitijs & ebrietatibus, qui numum numo reponunt, & viscera sua pauperibus claudunt, qui propter habere viuunt, & nesciunt habentem. Ipsi sunt qui dicunt, non in lin- 1. Cor.
gua, sed in opere: Manducemus, & bibamus, cras enim moriemur. De ipsis clamat & Isa. 5.
propheta: Nolite fieri sicut equus, & mu- Psal. 31.
lus, quibus non est intellectus. De ipsis dicit Apostolus: Animalis homo non perci- 1. Co. 2.
pit quæ sunt spiritus dei, stultitia enim est d
illi. Isti in limo seculi hæserunt, in via dei ambulare non possunt, quia tenentur: Ipsi sunt, qui pro re aliqua temporali viuunt, & nõ propter æternitatẽ promissam. Separemur ergo à talibus, quia scriptum est de
nobis: Separamini separamini, qui fertis Esa. 52.
vasa domini. Quæ sunt vasa domini, nisi c
corpora sancta plena dei gratia accepta? qũo dictum est de illa sancta domini matre: Aue gratia plena, dominus tecũ. Fugia Luc. 1. c
mus

mus ergo caducos mores, temporales, &
F terrenos, carnales, & superbos seipsos amã-
Rom. 1 tes. Amatores pecuniæ, procaces inuentores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectu, sine misericordia, tales fugiendi sunt. Qui ergo sunt appetendi? Sancti, & humiles corde, benigni, & pacifici, misericordes, lugentes in isto mundo, quia ipsi in æternũ
Matt. 5. consolabuntur. Misericordes misericordiam consequentur, pacifici filij dei vocabuntur. Istos ergo imitari debemus, illos fugere. Illi dicturi sunt in futuro: Quid
Sapi. 5. nobis profuit superbia, aut quid diuitiarum iactantia contulit nobis? Imputabũt sibi in illa vita, vbi iam non erit mĩa. Ecce dicturi sunt ij, quos habuimus in risu, & quorum vitam æstimabamus insaniam, qũo computati sunt inter filios dei, & inter sanctos sors illorum est, gementes, stridentes, plangentes, in ipsa regione, vbi iã
non erit indulgentia, sed plenissima sñia,
Gala. 6. quia vita aut hic tenetur, aut hic amittitur. Cum tps habetis, imitatores estote bonorum laudantes deum summę bonitatis patrẽ, vt cum ista obseruaueritis, & doctrinam nostram non neglexeritis, deus pacis. & humilitatis sit vobiscum. Amen.

Sermo diui Ioannis Chrysostomi de Absalon, vbi patrem persequitur, & de prælio fugiens, obligato gutture, arboris ramo suspenditur.

G PErdidit Absalon scelestissimus mentẽ,
2. Reg. perdidit sensum, amisit consilium in-
17. & 18 sectatus patrem, fugat innocentem, insequitur genitorem, vsurpat imperium, po-
* testatem arripit, regnum inuadit, non vt cum patre societatem regni iniret, sed vt totum regnum patris sanguine possideret. Perdidit, inquam, Absalon consilium, dum parricidio cupit mercari imperium: amisit sensum, dum per exitium patris cõsequi desiderat regnum. Festinat, properat, quærit innocentem opprimere reus, patre superstite moriturus. At contra Dauid humilis ac mitis cedit domo, persequentem fugit, declinat hostem. Reliquit affectus, ne aut parricidæ interitus ei luctum afferret, aut peremptio eius reum filium exhiberet. Vult furorem filii fugiendo compescere, desiderat, declinando, parricidæ sæuitiam temperare, sed crudelitas mente concepta iam sedari non potuit, quam immani sæuitia ad perficiendum H
facinus prouocauit. O innocentia, quantum apud reos, periculi susceptis: quantum malitiæ, per flagitiosos incurris? Dauid sanctissimus tot dementes exercitus, quia non deliquit, offendit: tot populorum rabiem, quia non læsit, incurrit Absalon vnus est reus, & vniuersus contra patrem conspirat exercitus. Armantur in cædem funestæ multorum manus, prouocantur in innocentẽ vlcisci facinus alienum. Vnius parricidæ furor tot milia insanire cõpellit, vnius dementia dementes efficit multos. Offendit. n. Dauid filium, quia fratris in eũ voluit vlcisci parricidiũ. νεῶμη
Semper. n. sceelera, dum non resecantur, increscunt, & in augmenta facinorum prosilitur, quoties secura impunitate peccatur. Dum. n. in Absalon fratris occisi facinus non vindicatur, in parricidium patris reciduum facinus iteratur. Vos, vos, inquam exercitus infelices admoneo, vos affectum pietatis exhorter. Cur in alienũ facinus ruitis? cur furentis insaniam adiuuatis? cur parricidæ similes ac dementes existitis? Deserite: quæso deserite reum, deserite nouo supplicio moriturum. Forsitan enim si deseritis, cessabit, qui vt auderet, vester numerus prouocauit. Certè solus pereat, qui naturæ iura debellat. Solus concidat, qui pietatem patris impugnat. Aut. n. cessabit, dũ pœnitet, aut per- I
seuerabit, & periet. Ego doleo reum, doleo impium, dolee nouo supplicio moriturũ. Quis te in hoc facinus prosilire, parricida deterrime docuit? Quis te furor audere tam immane facinus prouocauit? Si offendit, pater est: si læsit genitor. Quinimmo nec offendit: nec læsit. Vincat furorem pietas, affectus insaniam superet: crudelitatem natura debellet. Aut nunquid te pater, quia non læsit, offendit: aut ideirco te offendit, quia non læsit? Qui forsitan non offenderet, si læsisset. Sed de affectu exhibe pietatem. Tibi parcis, dum à patre manus auertis: quẽ defendere deberes, si quod audes, alterum audere cognouisses. Vbi iam solatium patres, vbi præsidium genitores inueniẽt, si filios senserint parricidas? Aut qñ externa tuta sunt, si domestica nobis obsistunt? Bestiæ, & mutæ pecudes pietatis iura cõseruant, & quibus na-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tura denegat rationem, non tamen denegat pietatem. Innocentem perimere, nefas est: patrem occidere, scelus: prophetam iugulare, facinus inauditum, & ante hoc tempus mortalibus cunctis ignotum. Cessa iam ab isto scelere: cessa, cessa, inquam, ne te boni omnes semper exhorreant: ne audaces ex te, quod non nouerant, discant. Cessa, inquam, ne qui post te tantum facinus perpetrarit, te vtatur authore. Cur mundo nouum facinus tradis? Cur doces, quod natura non nouit? Cur cupis, quod pietas ipsa horrescit? Cur audes perficere, quod nouo supplicio cogatur deus vindicare? Interea parricidæ furor non minuitur, nō frænatur. Ardescit in peius, in maius accenditur. Cupit facinus conceptum festinanter implere, desiderat scelus dispositū instantissimè perpetrare: properāti ad nefas, tarda sunt cuncta: festinanti ad facinus, videntur remorari disposita. Cupit parricidium ante complere, quàm gerat: festinat patrem ante intercipere, quàm occidat. Sitit sanguinem patris. cruorem appetit genitoris. Timet differre, vel modicum: ne aut ira remota deficiat, aut furia dilata langueſcat. Disponitur propere bellum, acies dirigitur, pugna paratur: cognatæ classes in semet ardescunt. Inde parricida exercitum contra patrem inflammat: hinc Dauid, vt parcant filio, abeuntes duces exorat. Parcite, inquit, filio meo Absalon. Inde dementia, contra genitorem exurgit: hinc elementia, vt parricidæ parcatur exposcit. Inde furor, hinc pietas operatur. Inde insania, hinc misericordia interponitur. Inde crudelitas, hinc bonitas ostentatur. Parricida non læsus insanit, Dauid læditur, & miteſcit. Debellatur ab impietate pietas, nec mouetur: pietas patris, nec gladio vincitur, nec terrore mutatur. Parricida, nec ratione frangit, nec imminenti interitu deterretur. Obduratur in pœnam, in supplicium cogitur, nec salutem in aliquo iam meretur, qui patrem salute spoliare connititur. Respice iam scelestissime hostis ac nephande, iam respice parricida: respice, inquam, vsquequaque in te cuncta conuerti: respice contra te ab ipsa natura repugnari. Et quanuis contra te dimicet cœlum, moueatur terra, exercitus pugnet tamen aliud te ignotum, & inopinatum sustinet bellum, aliud tibi iam paratum prælium est, quod fugientem excipiat properantem interimat, festinantem occidat. Non enim isti exercitus, quos cernis, quos conspicis aut tuus furor contra patrem armauit, aut patris contra te necessitas prouocauit, qui quanuis dignè contra te exerant gladios, vibrent enses, lanceas torqueant, vt dolor læsi patris tuo interitu diluatur: tamē te fugientem arbor excipiet, rami interiment, ligna suspendent. Adest, inquam, arbor in campo ramorum telis ornata, quæ te excipiat fugientem, properantem rapiat, patris iniuriam in parricidam defendat. Adest, inquam, arbor, quæ nec patrem, vt tibi parcatur, audiuit, & iussa dei instanter implere contendit. Nec poteris hoc bellum impunitus euadere, qui genitori necem conatus es irrogare. Igitur commisso bello, prosternuntur hostes, aduersarij cadunt, inimici vincuntur, nudatur hostis, deseritur parricida: iam suam in suis conspicit pœnam: iam supplicium debitum sibi suorum interitu recognoscit. Iam timet, iam formidat, iam proprium meditatur interitum. Denique animal petit, mulum conscendit: dat se in fugam præcipitem. Paratam properè festinat ad arborem, cui est traditus, & ictu violēto immissus, animali subducto, & subter in campos elapso, inseritur ramis: obligatur lignis, transfixo gutture colligatus. Pendens iam mortuus, ab hominibus inuenitur, quem iam nec cœlum potuit conspicere viuum, nec terra vlterius sustinere. O nefandum meritum parricidæ. Iniuriam patris non pugnantis gladius, non hostilis manus, non iaculantis ictus defendit: sed vindicant lingua, arbor vlciscitur, rami defendunt. Nec est vlla creatura, quæ mota non fuerit, cū ipsum dominum senserit moueri authorem. Igitur redeunt cuncti de bello, parricida authore belli prostrato, cuius sanguine scelus diluitur, cuius supplicio immanis crudelitas sepelit. Gaudent oēs, cuncti lætantur: solus Dauid plangit filium, parricidæ lamentat interitū. Quid plāgis gloriose pr, quid lamentaris, qnasi Absalon, qđ ausus est, cōprobaris? Quid fles scelestū quasi eum parricidiū perpetrare voluerit? Frangis gloriā victoris exercitus, si fletur hostis interitus, nec lætitia esse poterit in victoria, si parricidæ plangitur pœna. Ille tuus non fuit filius, qui sic violauit paternos affectus. Ille tuus dici non meruit, qui ius

2. Reg. 18. c

Exo. 21 c

[Habet tamē. ij. Re. 18. qđ Ioabillus cor trāsfixerit tribus iuxta, & Hebræos & L. xx.

ius patris sanctissimi violauit. Te nō contempserunt exercitus, non duces, quibus parci scelesto mandasti, sed illa arbor, illa te primum vlta est: illa defendit, illa læsi patris iniuriā, qui te non audierat, vindicauit. Defensio tua securitatē patribus attulit, & parricidarum audaciā reuocauit. Per te, & iniuria naturæ defensa est, & patrum pietas reuocata. Nouo. n. supplicio debuit interire, qui seculo nouum scelus, per patris exitum, voluit inferre.

B *Diui Ioannis Chrysostomi in Heliam prophetam, sermo.*

GLoriosus olim pphetarū possessione, vti peculiaris quædam illorū agricultura erat Iudæorū populus: sed plaudite, Gloriatio hęc nunc ab eis in eccliam trāslata est. Ecce apud nos, & pphetarū corpora. Neq; n. congruit, vt prophetas agricolas adhuc hēat sterilis ille ppls. Neque decet, vt apud illos seruentur prophetæ, q eum, quem isti prædixerunt, crucifixere, p mortuis quos apud illos excitauit, pro cæcis quos apud illos viso donauit, pro esurientibus quos apud illos pauit, pro violentia quā beato Heliæ deus oīum dns pp illos fecit, & ratis modis, vt dicemus, ad reuocandum, quā cōtra illos tulerat sniam, coegit. Quem præcor, vt & nunc mihi in commemorandis prophetæ huius factis dux sit, & doctor. Igitur Helias ille, zelo dei insignis, vt vidit Iudæorū gentē contempta dei misericordia, perpetuo in delicijs viuere, & idolorū cultui deditam: & à deo quidem impietatē tolerari, ipsos autē longanimitate ista, ad maiorem nitæ impiam abuti: volens eos punitū iri, cogitabat quidnam aduersus eos diuinæ bonitati opponeret, quę paruis lachrymis statim mouetur, vt iram ponat: decernit tandē, vt ad conceptā contra eos pœnam, deum iuro adstringat, quo ligatus, sniam in eos non facilè solueret. Non ignorabat. n. & iustorum zelo deum placari. Dicebat itaque, Bonus erga illos deus est, paucisq; eorum flectitur lachrymis: verum, bonitas illa populo malè cedit longanimitate. n. abutentes, pdiré viuunt, & simulacra colūt atq; ita, & deus ipse cōtemnit, Viuit dns, inquit, & non erunt p annos illos ros, & pluuia. Deinde, cum deus ei rūderet: Quid ergo, si pœnitentes illi mihi blandientur, si lachrymas afferentes spectē, si ā delictis resipiscentes videam, statimne dare debeo pluuiā? Minimè, inquit, vidit dns, nisi per os meū. Non, viuit dns. Illi idolis se addixerūt, ego per deitatē tuam iuro. Ostende mihi, q̄ iūm hoc, & contra te valeat: vt & p hoc idolorū infirmitas declaretur. Non, viuit dns, non erunt trib. annis ros, & pluuia, nisi per sermones oris mei. Non, qn tibi videbitur, pœnæ finem facias. Tibi. n. pro clementia tua sp vr misericorditer agendū. Sed tunc, qn ego pro eis orauero, & iudicauero, q̄ dignam animæ suæ curā gerant, probeq; resipiscant. Igitur prophetica sniam reuerit est deus, & honorē iuro illi dedit. Rem tñ moderatus dns sic est, vt per prophetam simul reuereri videretur, & populi, quem fame puniebat misereretur. Et quid facit? Prophetā vna cum populo punit, vt dum etiam ipse infamis supplicio comprehenditur, aliquid miseri cordiæ in relaxando sniæ suæ iuro addiscat. Et punit quidē prophetā cūm populo, leuiori tñ pœna eum corripit, & mirabili sapientia misericordiæ opus complet. Prophetam. n. per illas potissimum aues, quibus sui fœtus inuisi, nutrit. Odit. n. p- Ps. 146. lem suam coruus, & natam non educat. Id quod propheta insinuans dixit: Et pullis coruorum in vocantibus eum. Q̄m. n. pulli coruorū, immo oēs auiū pulli, recēs nati, infirmiores sunt, q̄ vt ipsi cibum sibi parent, vnde adhuc implumes a parentib. suis enutriuntur. Sed ab ea parentū cura coruorum pulli destituti, attamen ab illis non curatum permanet coruorū genus. Vnde Dauid diuinam nobis misericordiā subinde commostrans, eorum educationē deo adscribit. Expositis enim ad aerem, vtpote à parentibus neglectis, obuolitant animalcula quædam, diuina prouidentia suppeditata, quæ captantes illi, crescunt, & aluntur. Vnde dicit: & pullis coruorū inuocantibus eum. Proinde per patres illos filiorū suorum osores, apud Heliam, qui Iudæis, vt filijs malæ frugis succensebat, deus intercedit, quasi ad eum silenter ita diceret: Ne tanto Iudæorum filiorum tuorum odio teneare, quanto erga pullos suos corui. Et ecce illi nunc conuersi sunt, vide vel eorum misericordiam. Qui natura pullis sunt immisericordes, & inhumani, illiipsi, vt hospites tibi seruiunt. Absurdum est ò Helia, quod apud te mi-

3. R. 17. a

Universidad de Deusto Biblioteca

ſericordiæ meæ patrocinantur corui: tu au
tẽ ꝓ Iudæis, in quos ſæuio, nõ intercedis.
Erubeſce, & vel coruorũ exemplo Iudæis
eſto clementior. Ego. n. vt tuæ ſnĩæ hono
rẽ do, ita, & illorũ, qui afliguntur miſereri
velim. At Helias quũ deo nondũ cederet,
reuocatur alũni corui beneficiũ, & alia re-
conciliandi via q̃ritur: nempe, vt fame vi-
ctus, ſnĩam ipſe ſoluere cogatur. Verũ ille
coruorũ miniſterio deſtitutus, nihilo mi-
tior inediã ẽt ipſe ſuſtinuit, & inquit: Nõ
ingratũ eſt, ꝙ fame crucior, tm̃, vt impios
F puniri videã, pereat ẽt corpus meũ cũ his,
qui fame affliguntur. Itaq; cũ deficiente p
coruos alimonia, ttãſitet multum tpis, ite-
rum corripitur Helias, & in aliũ trãſire lo
cum iubetur, vt famelicus ipſe, famelicæ vi
duæ, q̃ & ethnica erat, ſupplex eſſet. Quod
Ioã. 4. a hoc conſilio dñs fecit. Nã cũ Iudęis inter-
dictũ ſit habere cõmercium cũ Gẽtilibus,
volens eũ ad mĩam prouocare, prædixit ei
futurum, vt a muliere Gentili, & vidua pa
ſcatur. Quo, mox, vt audiret Gentilis no-
mẽ, ab alimẽto ab ea ſumẽdo abhorreret,
& vel ſic deũ pro effundendo imbre implo
raret. Surge, inquit, hinc, & vade in Sare-
3. Reg. pta Sidoniorũ, vt ꝑcipiam illic mulieri vi
17.b duæ ac Gentili, vt te paſcat. Ille aũt, neque
ad hanc vocem mitior factus, cucurrit ad
ethnicæ mulieris alimoniã. Iam, qđ maius
eſt, excitat deus viduã, vt eſurienti verba a-
ſpera loquatur, ita vndequaq; ipſum ad be
nignitatẽ compellens. Et quidnã, inquit,
Ibid. mulier ethnica ad illũ? Viuit, ait, dñs deus
tuus. Et vnde mulierculę Gentili hæc vox,
vt dicat? Præuenerat deus, & ei per viſionẽ
prophetam oſtendit. Hoc. n. eſt, quod deus
prophetæ dicit: Præcipiã illic viduæ, vt te
paſcat. Oſtenderat. n. deus mulieri figurã,
formam, ætatem, & futurã petitionẽ pro-
phetæ. Vnde ipſa reuelationis diuinæ con
G ſcia, ſtatim, vt aduenit propheta, & cibum
3. Reg. poposcit, clamabat: Viuit dñs deus tuus:
17.b non eſt mihi ſub cinericius panis, niſi ꝙtũ
pugillus farinæ in hydria: & parũ olei in
amphora, vt cũ intrauero, faciam illũ mi-
hi, & pueris meis, vt comedamus, & moria
mur. Nihil. n. nobis, inquit, reſiduum, quã
mors, vbi pugillũ hunc farinæ inſumpſeri
mus. Ad hanc tandẽ vocẽ affici aliquo mõ
cępit Helias. Et in maiori anguſtia eſt hęc,
inquit, q̃ ego ſum. Ego ſolus eſurio, illa cũ
puero fame laborat, non ſim hoſpiti mor-
tis author. Quid tũ? Ad hanc vocẽ relaxa-
tur ſeueritas eius. Incipit mitelcere, & in-
tra ſe mĩam exercere. Dicit: Non deficiet Ibid. c
oleum cadi, neq; farina hydriæ, donec det
dñs pluuiam ſup terrã. Iã tandẽ ſubmemĩ-
nit imbris dandi. Anteq̃ fame domaretur,
mĩam in danda pluuia deo permittere no
lebat, dicens: Non erunt tribus annis plu- Ibid. a
uia, vel ros ſup terrã, niſi iuxta verba oris
mei. Nunc aũt permittit, & ſoluendo iuſo
præludit: & ſubmeminit quidem, petitio-
nẽ tũ nondum adhibet. Quid igitur mĩæ
fons ad hæc? Tertiã ei mĩę machinam ad-
mouet, ꝓcipiens aĩam pueri viduæ ẽ corpo H
re migrarę. Saluus manet ꝓphetæ honor,
benedictio nõ ſoluitur, hydria, & cadus nõ
deficiunt. Atq; adeo hinc magna mĩæ ne-
ceſſitate propheta cõſtringitur. Erat. n. cõ
tumelia prophetæ, ſi benedictio Gẽtilis vi-
duæ, apud q̃ agebat, periret, & obſuiſſet vi
duæ fidei, ſi ex hac conſuetudine non ma-
ioris benedictionis ſenſiſſet cõmodum. Ea
pp deus benedictionẽ quidem non irrita-
uit, prophetam aũt tertia machina oppu-
gnat. Faciens. n. mori filiũ viduę, in eã ne-
ceſſitatẽ induxit prophetã, vt ſe orare coge
retur. Nã vidua mortui pueri mr̃, lachry-
mabunda ſtabat apud prophetã, & dice-
bat: Vtinã pridẽ fame mortua eſſem, & aĩ
hãc benedictionẽ emigraſſem, & nõ eſſem
miſera filij mortui ſpectatrix. Quo euentu
cõſuſus propheta: Hæ ſunt, inquit, viduæ
hoſpitalitatis mercedes? Anteq̃ me in do-
mũ ſuã ſuſcepit, erat ei proles: poſteaq̃ aũt
me ſuſcepit, dilectum filium mortuũ plan
git, & lamentatur. Hoc euentu, vt dixi, cõ
fuſus propheta, & apud ſeipſum expendẽs
factum, ſenſit opus dñi, ſenſit technas diui
nas, & exclamat: Heu mihi, dñe teſtis vi-
duæ apud quam ego habito. Quid autem
eſt, quod hic vult dicere? Habeo, inquit, do
mine penes me teſtimonium tuũ de mu-
liere hac. Tu. n. dixiſti: Præcipiam mulie- I
ri viduæ, vt te alat: teſtificans mulieris piã
voluntatem. Ad hanc ex illis me locis huc
tranſire feciſti, & quam prius teſtimonij
tui honore dignatus es proſequi, eam nũc
filij morte punis? Heu mihi, dñe teſtis vi-
duæ apud quam ego habito, tu occidiſti
filium eius. Non eſt mors illa naturæ euen
tus: tuum opus eſt, tuæ technæ, quibus me
in miſericordiæ neceſſitatem adigis: vt ſi
dicere tibi voluero, Domine miſerere fi-
lio viduæ mortuo: tu mihi ex aduerſo re-
ſpondeas, miſerere filio meo Iſrael.

Ad

Ad miſericordiã me cõpellis. Sentio artes
tuas. Hoc agis dñe, vt ſi dixero tibi, Salua
filium viduæ mortuũ, Tu mihi ex aduer-
ſo reſpondeas, Filiũ meum Iſrael tu fame
occiſum miſericordia dignare. Petis à me
gratiã, petitur viciſſim, & a te gratia. Solue
famis ſententiã, & ſoluã mortis calculum.
Poſtquã igitur vidit deus Heliã bene do-
mitum, & aliquanto miſericordiorẽ reddi
tum, tandẽ & ipſe miſericordiores cum eo
confert ſermones. Neq;. n. ſoluiſſe vltionẽ,
vltra iniuria erat. Proficiſcere, inquit. Ver-
K ba legationis dei ſunt. Deus ipſe per ſeme
ipſum de miſericordia apud ſeruũ lega-
tionis munus obit, & intercedit. Proficiſce
re, inquit, quia factus es miſericordior, de
clara, quã miſericordes ſint ſermones tui.
Quia me agnouiſti, age & ego parturio
miſericordiã, audias poſthac de care me
manifeſtius. Parturio vindictæ ſolutionẽ,
vrgeo vt recõcilientur, reuereor lachrymas
eorũ, qui puniũtur. Oẽs peccatores, ò pro-
pheta, miſericordiæ meæ chirographũ ha
bent. Ne mendacij apud illos me argui fe
ceris, audi aũt, & ipſe chirographi vocem,
quã certe, & ipſe noſti. Nolo mortẽ pecca-
Ezc. 18. toris, ſed vt cõuertatur, & viuat. Arrigit ad
g hæc aures Helias, & animã his, quæ a deo
3. Reg. dicebantur, accommodat. Proficiſcere, in-
18.a quit, & cõpare apud Achab Reconciliari
eis volo, ſed abſq; te non reconciliabor: tu
gratiã illis prębe, qui nunc caſtigãtur. Ego
clã apud te pro illis intercedo, tu aũt ma-
niſeſtus amicitiæ reſarctę ſis author. Vade
& cõpare apud Achab, & dabo pluuiã ſu-
per terrã tu cõcilia, tu ſignifica, tu pluuiã
conceſſam pronuncia, & ede: ego autẽ tuis
L ſententijs ſubſcribã. Currit igitur volens,
& nolens, & imbres futuros prædicat. Ve-
rũ impietatẽ eorũ adhuc videns, iterũ tri-
ſtem quandã in eos meditabatur ſentẽtiã.
Et quid tunc ad ea deus? Videns pertinacẽ
Heliæ animum, adhuc a miſericordia ab-
horrẽtẽ, a peccatorib. ipſum ſegregat. Ego,
dicit, ſcio zelũ tuũ, grata eſt mihi anima
tua. Verũ interim, & peccatoribus miſeri
cors ſum, cũ ſupra modũ puniuntur, tu ve
ro valde ſeuerus es pietatis exquiſitor. Vn
de, quia peccatores ob zeli nimietatẽ ferre
non vales, aſcende quaſi in cœlum, ego au
tẽ in terra peregrinus ero. Nam ſi diu tibi
manendũ in terris, propediẽ humanũ ge-
nus, qđ a te cõtinuo plectitur, aboleretur.
Dein tranſi in cœlos ò Helia. Nõ põt co-
habitare ignis calamo. Impeccabiles con-
tuberniones poſthac habiturus es: inter
angelorũ choros habitare te faciã, ego aũt
cũ peccatorib. peregrinabor, qui in hume
ris ouẽ erraticã baiulare poſſum, q̃ clamo Mat. 11.
peccatorib. omnib. Venite ad me oẽs, qui
laboratis, ego non punio vos, ſed reqeſcere
vos faciam. Illi ſit gloria in ſecula, Amen.

Sermo diui Ioannis Chriſoſt. de Helia. M

CVm geſta peccata recenſemus, & virtu *
tes domini, auida cupiditate tracta-
mus: & officiorum ſtudijs accendimur, &
in obſequia debita excitamur. Neq; enim
alia de cauſa, iſta conſcripta ſunt nobis, q̃
vt prouocemur, dũ legimus: dũ legmur,
excitemur. Hoc. n. mõ, & virtutũ laudes,
& geſtorum dñi glorias immolamus: dum
nos ipſos gratiarũ actionibus cõpotes eſſe
cognoſcimus. Dignum. n. ſeſe geſtorũ lau
dibus deputat ſemper, qui geſta laudibus
digna ſilentio ſe non patitur præterire: vt
dũ iſta aſſiduè frequentamus, mentẽ no-
ſtrã in amorẽ dñi prouocemus. Et locutus
eſt, inquit, Helias ad populũ, dicens: Viuit
dñs, ſi erit his annis ros aut pluuia, niſi ꝓ 3. Reg.
verbum oris mei. Cumq; Helias prophe- 17.a
ta ſanctiſſimus populũ præuaricatũ aſpi-
ceret: cumq; Baal, & lucos, deſpecto dño,
coli à ſacrilegis perꝺideret: cumq; creatore
deſpecto, figmentis ſeſe; nemoribusq; om-
nis populus addixiſſet: zelo dei cõmotus,
Iudæam terrã ſiccitatis ſententia, & pluuia-
rum ſterilitate addixit. Tunc ſubito anhe-
lat terra, ſiccatur cœlum, ſitiũt amnes, fon
tes areſcunt, Omnis humor imã petit, ſu-
pera deſerit, aer feruet, ſerenitas torquet,
trãquillitas pœna eſt. Aeſtuant noctes, dies A
areſcunt, ſata torrentur, arbuſta ægrotant,
prata deficiunt, nemora languent, campi
ieiunãt, ſqualleт terra, herbas, quas produ
xit, interimit: iram dei vniuerſa creatura
teſtatur. Moleſta eſt fames, vbi quod eſurit
neceſſitas, deeſſe inuenit. Tandem pœna,
quod torqueat: & culpa meruit competens
aliquando ſupplicium, ſera vltio fœnera-
tam meruit pœnam: & diu dilatum eſt,
quod quandoque digne ac merito interue
niret. Proh nefas, nulla ex pœna correctio,
& quaſi aduerſis, hominum malitia prouo
cetur: ſic creſcit quotidie, quod puniatur.
Amant pœnam, ſupplicium diligunt: no-
lunt recordari, vt viuant: nolunt corrigi, vt

euadant,

Universidad de Deusto
Biblioteca

euadant, & quasi frugẽ mẽtis sterilitas arefecerit siccitatis, sic arescente terra aruerãt, & holum corda. Interea solus Helias altior mundo, proximus cęlo, montis habitaculo, & dei colloquio fruebat, ne illorũ pœnã perspiceres, quorũ scelera videre nõ posset. Tunc dñs ad eũ loquit, dicẽs: Exurge, inquit, & vade in Sarepta Sidoniæ. Ecce præcepi ibi mulieri viduæ, vt te pascat. Ad 3.Re.17 b
quã, cũ Helias venisset ignotus ad ignotã, B
ad inopẽ indigens, ad religiosam deuotus: victũ petit, pabulũ quærit, modicũ panis exposit. Nec cunctatur vidua, qđ hẽbat: offerre: vt sufficientiã possit, quã non habebat, accipere. Neque.n. vidua victu potuit indigere, q̃ nepharijs in scelere nunquã potuit consentire. Aut in eã famis potuit dñari sententia, quã iniquorũ prouocauerat cã, vt diuersa merita fames discerneret, & iustitia in necessitatibus non egeret. Nunquã.n. diuersa merita vna astringit sinia: nec iusti potuerunt cum iniusto coniungi, quos constat vitæ diuersitatibus separari, quia nec potest par exerceri iudiciũ, vbi dispar esse constitit meritum. Horrea.n. diuitũ finiuntur, apothecæ scelestorum deficiunt, & capsæ iustorum non minuuntur. Opulentos fames occidit, & viduæ filios dñs per Heliam pascit. Fidelia farris, qđ etogat, accipit: quod commodat: sumit, quod tribuit, dño reddẽte acquirit. Nec.n. aliquo pacto potuit finiri, qđ dñs iusserat per famis tpa dispensari. Interea perseuerat in populum fames, malis perseuerantibus populi. Crescit malitia populorum, crescit, & inopia rerum. Sæuit cunctorum impietas, sæuit in cunctos necessitas. Vniuersi deficiunt victu, & ab idolorũ C
non deficiunt cultu. Et quasi diuersitas ista inuicẽ concertaret, sic sese ista superari cõtendunt, vt putarent dementes sceleribus famem vincere, facinoribus necessitatem auertere, peccatis inopiam superare. Sed postquam dñs populum quassatum vidit, miseratus, iubet Heliam de monte descendere: iubet eum vniuersum populum congregare, vt sacrificio perfecto, pluuias venire faceret, quas scelerato populo antea denegasset: afferendisq; pluuijs Helias author existeret, vt qui, & cõmoti dei iram ostenderet, idẽ & placati beneuolentiã demonstraret. Deniq; stabat Helias medius inter deum, & populum. Stabat, inquam, inter sacrilegos sanctus, inter peccatores iustus, inter prophanos deuotus: aduocationẽ populis cunctis præstaturus, obiurgat populum, exorat deum, iram dñi auertit, & errantem populum a dei cultura, ad dei latriam reuocauit. Coniungit dñm populos, & deo populum. Fit per Heliã vna concordia inter deum, & hominem, inter populum, & genitorẽ. Et vt vniuersi dicerent, vere dñs deus ipse est deus: clauis cœli sit sermo Heliæ sanctissimi. Iubet enim & clauditur orat postmodum, & aperitur. Claudit, inquam, cœlum, & aperit: ligat & soluit, reserat, quod cõclusit: vt sanctorum meritum monstraretur, non solum in terris posse, quod voluit: sed & in cœlestibus posse impetrare, quodcunque petierit. 3.Re.18 g Iac.vlti. d D

De ascensione Heliæ. Homilia.

APud quosdam veteres reges moris erat vt siquis sortiter pro rege fecisset in bello, & corpus, & animam periculis obijcere non timuisset, curru, atq; alijs regiæ dignitatis insignibus donaretur Igitur reges terreni, atq; mortales ita sibi deuotissimos remunerare consueuerunt. Quanto magis omnipotens deus, quia rex regum, & dominus dominorum est, Heliam suũ tota se corporis, & animæ deuotione zelantem, post multorum laborum sudores, post dirarum persecutionum grauissimas, fatigationes, post tantorum bellorum magnas, illustresq; victorias, opima de mundo, & diabolo spolia referẽtem igneo, curru, atque equis flammantibus impositum triumphali gloria præfulgente, ad sua regna voluit peruenire? Oportebat nanq; errantis populi rectorem, gubernatorem sacrorum moderatorem discrepantium voluptatum, Israelis aurigam, qui ad iugum timoris dei: quoniam ad lasciuos, & vagos animos reuocauit, frænis, lorisq; adstrinxit, & ad iter disciplinę recto tenore currendum concordi quadã copulatione cõposuit, ad regna cœlestia curru, atq; equis transuolaret euectus. Hinc poetas, atque pictores in figuranda Solis imagine exempla credo sumpsisse. Qui curru, atq; equis fulgentibus ipse rutilans, atq; radians, & fluctu Oceani subleuatus inter præruptos montium scopulos euadens quasi ad cœlestia videtur ascendere in similitudinẽ luminis eius inductus. Sol enim Græco sermone Helios appellatur. Vnde Helias verẽ 4.Re.2. a b E

re Helios, quoniam curru, atq; equis fulgentibus igne de Oceani fluctu, id est, de mundi cõmotione: per mõtium scopulos, id est, per magnorum laborum difficultates progrediens ad cœlestia deuectus ascendit. Huic cęlestis ignis non modo currum quadrigarũ subpræpuit ad superna, verũetiam iussis eius obsequutus sæpe mõstratur. Armatum deniq; militem, qui ad aeci piẽdum eum ab improbissimo rege fuerat F
destinatus, eius successione cœlo lapsus 4.Re.1. bc
ignis assumpsit, ad puniendos idolorum quoq; sacerdotes veræ diuinitatis index de cœlo ignis hoc orante descendit. Quantũ iste ergo gehẽnæ ignibus illusisset, qui sic cœlestibus assueuerat temperare? Igitur postremo currus ignei simul, & equi prouecturũ de seculo propheram præstolantur. intenti. Qui opifex hunc currum, quæ manus illas totas in orbis volumine circumegit, temonem protendit, iugum insuper aptauit, cæteraq; cõposuit, cum materias omnium vnus ignis arderet? Quæ regio illos equos, quave stirpe progenitos, quorũ natura ignis destinauit? Si animalia dixeris, ignis occurrit: si ignẽ credideris, forma se aĩalis opponit, Aliud tibi forma, aliud tibi natura demonstrat. Si animalia contre ctare velis, ignis vrit: si ignem refugis, animalia non credis. Ridiculosa sane gentiũ semper opinio diuersas animaliũ formas, currus, atq; alias res in theatris feruentissimas semper natura singulari quadã prædita soliditate constituit. Sed nos tam vere currum, & equos fuisse, quàm vere fuerit, & ignis credentes ac profitẽtes, nequaquã Gentilium vanos confirmare videmur errores. Quæ autem apud nos istius igneæ formæ natio fuerit, vel origo, paulopost dicemus. Interim ex improuiso currus, & ęq apparuere flãmantes. Quis hos ad Heliam perduxerit equos, qs illi tã subito cursum statuit, quis iter suũ in aere currentib. demõstrauit, quo currũ dirigerent, vbi aer ille onus exponeret? nullus omnino prætерquã qui sapit. soli aũt equi subito veniũt, Heliã, vt viderunt subsistunt, & vt ascensu G
ro currũ præberent, terga sponte conuertũt. Statim vero pio onere suscepto, in auras, ventosq; prosiliunt, & rapidis p inane passib. aeris spatia corripiũt. Hoc illis aer, quod cãpus erat: hoc inane, qđ terrenum: quod dicas, an aliter dicas. Vbi rogo alternos figunt pedes, dũ citis saltibus glomerant cursus? quod est in aere solũ, qã duro calcibus cornu feriunt? Vbi rotarũ instabilis illa fic currit inuersio, vt impetu globoso cõtinuo in semet volubilitate redeunte, radiorum tibi discrimine velox vertigo cõfusa luce surripiat, vt oĩno dubitare possis an currant? Mitũ prorsus. & incredibile pene spectaculũ eqs currere supinis vtiq; ad regna cœlestia tendentibus. Stat secus auriga, nec funditur, sed omnia ignis erat, qui leuitate naturæ, & per inane discurrit, & ad superna semper insurgit. Hoc ipsum H
magis mirũ est, tenue ac liquidum corpus ignis solidũ auferre potuisse, aut ambulare non potuisse. Stat intrepidus sup ignẽ, ac ratem, nec incaleſcũt omnino vestigia. Totum corpus ignis ambit, nec læditur, per colla, per latera, flãma discurrit innoxia. Mira prorsus ratio hominẽ, & illicita itinera petentẽ ignis cuchit, & munit, & quicquid cœlestis naturæ est iustorũ itinera semper obsidere nosceuntur. Cõtra quos apostolus nos Paulus instruit: Non est vo Ephe. 6
bis, inquit, luctatio aduersus carnẽ, & sanguinem, sed aduersus principes harum tenebrarum, aduersus spiritalia nequitiæ in cœlestib. Quis itaq; putat hos oẽs spiritus vagos, inquietos, ac semper exsomnes cum tanto, & tã præfulgente triumpho Heliã per aerẽ transeuntẽ ignorare potuisse? Ac currunt oẽs, nouũ mirãtur spectaculum, hoĩem vident, dubitant, cominus accedere cupiunt, ignẽ metuunt: & siquis improborum fuerit, plus in eum custos, & vector exarsit. Quodcunq: deinde currus impetũ tulerat, spiritus nunc metu densantur in agmina, nunc dispersi venienti locũ turpi fuga citius derelinquunt. Ignis est ista natura, an aliqua illa censura versat, vt vnus atq; idẽ ignis prophetæ voluptatẽ tribuerit, hostibus minaretur incẽdia? Hoc quo magis credas Babylonius te caminus edoceat, qui vno, eodemq; momento iustis refrigeria, iniustis vero mouebat incendia. Quin etiam ille ipse latro, ipse princeps in summa aeris arce residens, veluti peregrina sua transeunte miratur, stupet, ac sic deinde secum ipse volutat, & quærit. Verumne istud, quod video, an aliquid erit, quod meos fallere possit obtutus? equos at I
que currũ video coruscantes, ignes rutila luce fulgentes, & qđ magis mirãdum sit, hoĩem desuper insistere, equos agitare, nec lædi. Quid tamen istud est, quod sic mihi

mens

Universidad de Deusto
Biblioteca

mens confusa turbatur, vires torpẽt, conatus omnis infringitur? Obuiã procurrere cupio, non possum: solita tela torquere conor, non valeo. Non sine cã est, ꝙ sine contestione afficior, ꝙ solo vincor aspectu. Quis tñ iste sit, curru propiquante iam cognoico: ipse eum fulgor, qui celabat, ostendit. Heliam video, Helias est iste. Agnosco fortissimũ bellatorẽ, sed de me, fateor, sæpe victorẽ. Quoties ego illi, & qm̃ fortiter in bellum congressus, quoties in eum milites quoq; meos iratus armaui, quoties armis pressi, pepuli, fugaui, fame, siti, solitudine fatigaui, vincere tñ non potui. Quinimmo aerior redit ad pugnã, & ineptas, K
inermesq; legiones meas crudeli strage deiecit. O regis mei misera ac semper deflenda conditio, ò virtus ipsa suis se armis frequẽter expugnãs. proh dolor, hostes meos ipsa, quæ dedero, vulnera faciunt sæpe victores. Quod si meũ vincere perdere est: num tibi satis est Heliã toties in terris regem famosum vicisse? Nunquid & hæc regna me iterum expugnaturus inuadis, me iterum petis, me terribilis, ac metuendus inquiris? Tibi cedens, tuæq; robur virtutis effugiens ad hanc aeris arcem, tãquam ad tutissimũ præsidium, vbi nullus vnquã mortalis accessit, conuolaui, nec hæc mihi iam tuta sedes est, nec hic licet iam sine timore consistere. Quòd si quod credere magis libet, quia hoc iter ad cœlum est, summum regem visurus ascendis, nõ inuideo, nec tibi iam toties victus obsisto. Felix deme ppetuo triũphaturus in regno. Nunc iam dilectissimi currus, equorumq; igneorum, vt superius proposuimus, rationẽ breuiter exponamus. Scriptũ de deo est: Qui
Ps. 103. facit angelos suos spũs, & ministros suos c
ignem vrentem. Horũ natura cum sit conL uertibilis, in eas se formas vertũt, quæ prosint causis, ob quas diriguntur necessariæ. Diximus iã quibus ex causis opportuerit Heliam sic ad superna transferri, & ideo hic ignis est, qui ministri dei, & ipsius iussione Heliam leuaturus ad cælum, currus, & equorum forma executurus iussa suscepit. Igitur si Helias curru, atq; equis igneis ad cœlestia transuectum se gloriatur: quãto magis maior hæc, quã credidimus gloria est, ipsum. s. dominum de inferis, de diabolo, de mundo, omnib. mundanis virtutibus, tam glorioſum trophæum ferẽtem, nulla angelorum opera, nullo adminiculo ministrorum, non ad cœlum, sed vltra omnes cœlos sola suæ maiestatis ascendisse potentia? Quod, & vos quidem, qui ad consequendũ dei munus acceditis, tota fidei deuotione credentes, percipietis ea, quæ deus pater daturum se credentibus, promisit, per Christum dominum nostrũ, cui est gloria, & imperium, in secula seculorum, Amen.

Sermo diui Ioannis Chryſoſt. de Naaman Syro, ab Heliſæo curato.

CVm Naaman regis Syrię princeps per M
fusus lepra fuisset, cumq; horrẽdæ pla- *
gæ maculoso affectus contagio, & sibi iã, 4. Reg. 5.
& cunctis horreret: dolebat rex Syriæ talis se viri priuatum auxilio, per quem plurima confecerat bella, gentes domuerat, victorias perpetraret: & de manu hostium, Syrorum populum liberauerat. Tunc audit Naaman apud Israelem populum, Heliſæum esse prophetam sanctissimum mirandis virtutibus præditum, & stupendis operibus nominatum, per quem possit, & causæ periculo liberari, & pernicioſa varietate detergi. Mox suum pergit ad regem, commendari se literis Israelitarum regi 4. Reg. 5.
deposcit. Confestim, in hunc modum, ad b
regem literas mittit: Misi, inquit, ad te Naaman seruum meum, vt cures eum a lepra ipsius. Has literas cum rex a rege missas acciperet, & legisset: scidit vestimenta sua, dicens: Videte, inquit, videte quoniam malitiam iste conquirit. Misit enim ad me, hominem, vt curem eum à lepra ipsius. Nunquid deus sum ego, vt mortificare, aut viuificare possim? O fides Naaman principis. O istius perfidia regis. Naaman Syrus, fideliter festinat ad deum: & rex perfidus, suum scidit vestimentum. Diffidũt, qui nouerant: & qui non nouerant, credunt. Domestici repugnant, & externi fe- A
stinant. Rex Syriæ credit posse fieri, quod audierat: & rex Israel non credit fieri posse, quod nouerat. Alieni currunt ad auxilium, & proprij cœleste denegant donum. Qui prædicare debuit, destruit: & qui destruere potuit, festinauit: vt tanto gloria potior esset externis, quanto perfidia innotuerat regis. Tunc ad Heliſæum cum regis commotio perferretur, mitte, inquit, ad me: mitte Naaman Syrum: vt sciat, quia est deus Israel. Adducitur itaque ad hoad hospitium hominis dei Naamã Syrus cum quadrigis, & equitibus, & potentatu magnifico: ad quem misit hõ dei, dicens:
4. Reg. 5.c Vade, & baptizare in Iordane septies, & mundaberis. Quo audito Naaman commotus, proripuit se, dicens: Ego dicebam, qm̃ exibit ad me homo dei, & imponet super me manum suam, & inuocabit dominum deum suum, & curabit me a lepra mea. Si. n. aquis me mundari oportet: nõne meliores sunt aquæ, penes nos? Tunc dixit ad eum quidam ex suis: Nunquid difficile verbum est, quod locutus est prophe-
B tà ad te? Quare non facis, quod dixit? Tũc reuersus est Naaman, & descendit in Iordanem: & baptizatus septies, ascendit inde mũdatus: & facta est caro eius quasi caro infantis pueri. Tunc miratur Naamã, tunc stupet, tunc prophetam conspicit, tunc cœlum attendit, miratur vno iussu assistẽtes virtutem, miratur operatum dominum, miratur detersum tanti temporis vitium, miratur sese corpore inutatũ, & mente. Pernicioſa ab eo contagio pellitur, & optata sanitas reparatur. Totus hõ naturę redditur: quia perfecta virtus in propheta sanctissimo operatur. Gaudet Naamã, propheta lætatur, ab vtroq; dominus collaudatur. Gaudet Naamã se, quod optauerat, percepisse: & quod crediderat, inuenisse. Gaudet propheta in opere, & lætatur populus in virtute. Gaudet Iudæa, quod venientibus ad se præstet auxilia: dicunt, & gentes in Israel esse, quod apud se inuenire non possunt. Seminatur per omnes gentes gloria dei. Qui curatus est, prædicat: q
sensit, annunciat. Nec iam dubium habetur, quod dicitur: quando Syria, quod in Naaman conspicit, protestatur. Tunc lætus Naaman Heliſæo offert munera: tunc sanitatis voto dona, vt accipiat, deprecatur. Accipe, inquit, accipe munera, quæ offero tibi: quæ domo tuli, libenter assume.
C Non. n. precium curationis est istud, quod tribuo, nec sanitatem perceptam isto munere redimo: quippe cum sanitas ista, quã merui, nec precio poterit redimi, nec vllo munere inueniri. Mihi, inquit, Heliſæus, quod offers, non accipio: quod ingeris, vt alienum recuso. Nec ipse tibi sanitatem, qua lætus es, præstiti: nec pernicioſum vitium in te ego ipse correxi: nec naturæ, vt æstimas, reddidi: sed est potens in cœlestibus deus, cuius imperio seruio, officio pareo, seruituti insisto: cui soli tuus dicandus est animus, præparandus est sensus, tribuẽdus famulatus. Huic. n. si soli seruieris, aut si obsequia illi debita manciparis, quanta mereberis, conijce: qui antequã seruieris, tantam merueris sanitatem. Mox Naamã cultus sibi diuinos indicit, superstitioſos abscondit: mox se deum venerari testatur, & detestari idolum profitetur. Mox, se quẽ agnouerat, deum colere: & figmenta, quæ coluerat, abhorrere proloquitur. Nunc, inquit, cognoui, quia dominus colendus est solus: nũc primum addidici, quia vnus est venerandus deus: cæteri dij gentium, nec saluare potuerũt, nec nocere: quippe cum humano indigentes auxilio, auxilia ipsi p̃stare non possint. Nec. n. seruare potuerũt, qui non seruantur: aut vitam tribuere, qui non viuunt: aut sanum quempiam se colẽtium facere, qui se non possunt de non colentibus vindicare. Tunc Naaman profici D
scitur lætus in Syriam: tunc ad suos properat sanus. Lætantur omnes, qui cum eo triſtes aduenerant: gaudent cuncti, qui eius valetudinẽ exhorrebant. Magnalia dei, secum cuncti loquuntur: virtutes eius, vniuersi inuicẽ fabulantur. Statim Giezi prophetæ puer secum loquitur, dicens: Qm̃ dñs meus a Naaman Syro noluit quicquã accipere: ego pergam, vt quod ille noluit, sumam. Pergit propere, festinanter accurrit: quem cum post se festinãtem pueri Syri cõspicerent, ac domino nũciarent: mox Naaman, suos sistit currus, vehementer retrahit, animalia flectit, ipse properus, & se stinans in obuiam redit. Causas exquirit ad se properandi: rationes exposcit. Ille simulator ac fallax aptat mendaciũ, falsum componit: dicit a propheta sibi esse mãdatum, quasi argenti aliquid mitteret, quod ad se aduenientibus prophetarum liberis tribueret. Instanter Naama puero duplũ, quam petierat, dedit, quod prophetæ supplex ipse ac deprecans dare non quiuit. Quo accepto in sequestri depoſito, Heliſæo apparuit: atq; in eius conspectu solito more consistit. Vbi, inquit, propheta, fuisti: vel E
quid rei, aut negocij gessisti? Nusquam, inquit, istinc discessi: nusquam a tuis conspectibus abfui. Tunc propheta sanctissimus erumpit in vocem: Nõne, inquit, cor meũ 4. Reg.
fuit tecum? Et scio quemadmodũ Naamã 5. g
properarit in obuiam tibi, a quo accepisti argentum, & possidebis ex eo agros, & vineas,

Universidad de Deusto
Biblioteca

neas, & oliueta, & seruos, & ancillas. Sed & lepra Naamã Syri applicabitur tibi, & semini tuo, vsq; in ęternũ. Et statim discessit ab eo, sicut nix. O admiranda potentia dei. O sublime meritum Helisæi. Vno in tpe duplex virtus ostenditur, & gemina potestas propheta sanctissimum demonstrat. Curatur Naamã Syrus, & lepra Giezi perfunditur seruus. Syro fides attulit gloriã, & seruo perfidia intulit pœnã. Ille de Syria veniens, quod desiderauit, accepit: hic de prophetæ exiens domo, plagã sibi de perfidia acquisiuit. Naamã curatur, & gaudet: Giezi vulneratur, & deflet. Alius suis redditur sanus, alius cunctis ostenditur maculatus. Alius exẽplum virtutis ostẽdit alius meritũ fallaciæ demonstrauit. Curatur fide, qui fuerat maculatus, & maculatur perfidia, qui fuerat sanus. Naamã inuitat ad deũ, Giezi proferẽ singulis in perfidię exẽplũ. Per Naamã, deus collaudatur: per Giezi, iudiciũ cęleste metuitur. Inde salus nascitur, hinc metus: inde gloria petit, hinc fraudis molestia formidatur, vt his exemplis, & fidei precium, & perfidiæ suppliciũ cunctis gentibus monstraretur.

F

Sermo diui Ioannis Chrysostomi de Helisæo, & Syrorum insidijs detectis.

4. Re. 6. * ET si frequẽter populorum meritis, aut bella nascuntur, aut fames iuducitur, aut exitialis vastitas irrogatur: quibus aut frangatur malitia, aut superbia resecetur, aut increscens vitiositas cõprimatur: tamẽ isthic diuinæ ostẽdendæ virtutis, & demõstrandæ potẽtiæ genitoris Helisæi sanctissimi tẽporibus, filijs Israel a Syrijs bellum indicitur, & futura pugna instãtissimè nũciatur: in qua pugna tenduntur in campo ab inimicis insidiæ, doli ab hostibus præparantur, deceptionũ latebræ disponũtur, & populus dei non tã bello, q̃ insidiarum fallacia deuincatur. Hoc nudat Helisæus propheta sanctissimus, mittens ad regẽ Israel. Obserua, inquit locũ fili mi, quia in ipsum Syri cõfidunt: cuius vitatio loci, & Israelitas fecit incolumes, & Syros reddidit strictiores. Tunc Syrorum rex cõuocat suos: Dicite, inquit, mihi: dicite quisnam
G me Israelitis detulerit, quis cõsilia insidiarum nudauerit, aut deceptiones, quas contra eos fecimus, indicarit. Nullus te, inquiunt, detulit: nullus tua consilia denudauit: sed est in istis propheta sanctissimus: qui, siquid cogitas, nouit: qui, siquid loqueris, scit: & quæcũq; occultè disposueris, recognoscit. Idẽ illis totum retulit: idem, qđ disposueras, indicauit. Sedebat namq; Helisæus in monte altior mundo, propior cęlo. Sedebat, inquã in ædito iacentia infra sese despiciens, superna iã deuotus attendens: nec humano colloquio deditus, qui per precũ colloquia, deo fuerat copulatus. Tunc itaq; Syrię rex mittit exercitus, multitudines aggregat, armatos instigat, vt circundato monte hominẽ dei adducerẽt sibi. Irrisit se nequissimus hostis: irrisit, & stulto consilio de homine dei aliud, quàm debuit, sensit. Si.n. Helisæum, dei hoẽm non putauit: cur multitudinem misit? Aut si dei hominem sciuit: cur eum, contra se, armatũ dei virtute nesciuit? Aut primatũ hominẽ adducere pauci non possent, aut contra hominem dei valere eius exercitus potuisset. Debuit enim stultus iam credere, contra eum ire non posse, quem latentes insidias audierat denudasse. Cogitabãt igitur Helisæi indaginẽ hostes, & ille ad deum dirigit præces. Multitudo cõtra sanctum armatur, & ille in mõte deprecatur. Circundat locũ, ambiunt montem, nõ vt dei hominem captiuarent, sed per eũ ipsi captiui in Samariam deuenissent. Quem montẽ cum prophetæ puer armatis circũdatum conspexisset: O, inquit, domine surge: quia circundati sumus. Sede, inquit, fili, sede intrepidus: sede, inquã, vt dixi securus, quia quod non vides, video: quod nescis, aspicio: quod non putas, recognosco: plures.n. sunt, qui nos tuentur, quàm illi, qui contra nos missi, venerunt. Domine, inquit, aperiantur istius pueri oculi, & videat quanta sit multitudo nobiscum. Confestim videt angelorum exercitus puer: & quadrigã igneam stantem ante Helisæũ. Dehinc descendit Helisæus ad illos, & inuocato domino, dixit: Percute domine gẽtem istam cæcitate. O admiranda diuersitas rerum. Helisæi precibus diuersi cedunt effectus. Pueri enim oculi aperiũtur, & nephandi exercitus excæcantur: videt puer, I quæ videre non poterat: & exercitus non videt, quæ videbat. Alterius reseratur visus, & alterius excæcatur obtutus. Ita enim fuerat dignum, vt puer inconcessa videret: & prophetæ

H

4. Re. 6. d

prophetæ oratio inimicis concessa denegaret. Interea descendit ad eos Hæliszus, & dixit, venite, inquit, venite post me, & ego vobis, virũ quẽ quæritis, demonstrabo. O virtus admirabilis dei. Dicuntur captiui, qui prophetã venerant captiuare: detinentur, vt rei, qui dei hominẽ voluerant detinere. Propheta sanctissimus nõ pugnat, & vincit, non dimicat, & subigit. Fit sine sanguine victor, sine gladio triũphator. Vna enim prece, & inimicos, qui nocere venerant exæcauit: & prophetę victoriã de hostib. acquisiuit. In reos suas vertũtur, in hostes ꝓpria retorquentur: nec se esse cæcos agnoscũt, dõec reddito visu, & se captiuos conspicerent, & prophetã authorẽ supplices adorarent. Mox, vt captiui exercitus ciuitatẽ ingressi sunt, clauduntur portæ, accurrit populus, rex festinat, stupent oẽs, cũcti mirantur. Stupent, inquam, sine pugna hostes adductos, & inimicos sine prælio in dagine cinctos: quos non potuerunt facere in bello captiuos. Domine, inquit, Helisæus, qui virtutes semper ostendis, & mirãdis operibus innotescis: quiq; prodigijs, & signis salutaria semper, & vtilia operaris, referentur istorum hominum visus: &
K nuper illis clausa, quę fuerant, in apertam lucem, & manifestos aspectus resplendeãt: vt illa, quæ non vident, videant: & quæ videre debeant, recognoscant. Tunc reddito visu lamentantur, & plangunt. Tunc se captiuos, tunc reos, tunc se morti iam proximos recognoscunt. Statim rex Helisæo locutus est, dicens: Si percutiã illos, pater? Et dixit ad eũ Helisæus: Non percuties, quos non cepisti in gladio, & lancea tua: sed appone illis panẽ, & aquam. Manducent, & bibant, & eãt in regionẽ suam. Non percuties, inquit, quos nec in pugna cepisti, nec in prælio superasti. Alia est.n. conditio belli, alia est virtus dei: alius est ordo pugnantis, alia est causa virtutes, & signa monstrãtis. In bello salus adimitur, gladius timetur, arma tractantur, in portentis, & signis vitæ vtilitas exhibetur. Illic timor est, hic admiratio. Illic metus, hic gloria. Illic formido hominem concutit, hic lætitiam dei cultus indicit. Illic effectus victoriæ, cæde hominum constat: hic signorum ostensio dei potẽtiam prædicat. Intercipitur enim
L virtus, si virtutis relator extinguitur: frustra signum apud nos, quod gestum est, remanens ostenditur, si ipse signifer abolebitur. Discant, qui nesciunt, referant qui senserunt: pergãt ad suos, ad proprios redeãt, virtutes indicent dei, potentiã referent domini. Nuncient inquã, qui senserunt: qui nunciare non poterunt, si ijdem, qui senserant, occiduntur. Discant hostibus parcere, qui innocentes persequi consueuerant: discant parcendo vincere, & ignoscendo terrere, furias hostium humanitate lenire. Igitur postquam apponi mensas aspicĩt, & dapibus se inuitari cognoscunt, mirantur, & stupent sibi pro morte victum, pro interitu cibum, cõuiuium pro pœna offeri. Aut isthic, inquiunt, aliquæ latent insidiæ: aut si simplicia ista, & vera sunt, quales se exhibent suis, cũ tales se exhibeant alienis? Aut qũo ciues diligunt, qui hostes taliter tractant? Aut quẽadmodũ accepta referunt beneficia, apud quos humanitate expungit pœna? Deniq; postq̃ portis aptis ad suos cũcti dimissi: tunc secũ inuicẽ tractãt tũc secũ diuersa apud suos aĩos cogitãt. Recolunt subito se visu mulctatos, ac M hoc in ciuitatẽ hostiũ venisse captiuos, de hinc reddito visu, nec qđ fecerĩt, meminisse, & qđ euadere potuerint, perdidisse. Postea à rege petitos ad mortẽ, sed prophetã illis fecisse pro morte tribui humanitatẽ. Gaudent se sensisse tot pericula, quot virtutes: tot signa aspexisse, quot mortes: quibus liberati, & cognouisse, qđ non nouerant: & euasisse, qđ meruerant, gaudẽt. Fit tunc propheta sanctissimus gloriosus in suis, gloriosior in alienis. Exhibet suis signa virtutũ, & alienis causas exhibet gloriarum. Docuit prior inimicos soueri, docuit primus debere hostib. parci, docuit adu ersarijs ꝓ pęna, epulas exhiberi. O dñm Chrm, & in veteribus nouum, & in nouis exẽplis veterẽ figuratum. Helisæus sanctissimus clausit visum, & reserat: cæcos efficit & illuminat: aspectũ adimit, & condonat: persequentibus adimit, & se sequentibus tribuit: cæcos efficit alienos, & videntes efficit in ciuitate inclusos. Qui captiuare prophetam venerant, excæcantur: & qui capti iam fuerant, oculantur. [Huius vtriusque veritas completur, vt & figura Christi, & exemplum futuri populi monstrarentur, vt iam fierent ex alienis proprij, ex inimicis amici, & ex hostibus sui. Dimittit Helisæus exercitus istos ad suos. Dimittit, inquam, tot prædicatores, quot habuit hostes: tot relatores virtutum,

[Nouẽ qdem, pro visum recipiunt, dixisse videtur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum, quod homines hostium. Iam apud
A gentes deo negocium geritur, iam apud exteros comperta veritas demonstratur. Fragrant, inquam, magnalia dei, virtutes in Iudæa gestæ: ab ipsis, qui senserant, prædicantur. Nulla natio ignorat, quod didicit, nulla gens est, quæ nesciat, quod audiuit: vt quod tunc temporis defuit, per apostolos postmodum compleretur, dicente
Psa.18.a scriptura: In vniuersam terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Cui tutum est ignorare, quod gentes iam manifestum est nosse? Quis sine periculo nescit, quod cum metu, qui sensit, exponit? Cui expedit talia de deo non credere, quæ gentes iam conspexit demonstrare? Virtutes dei, & qui sensit, prædicat: & qui audiuit, cum alacritate frequentat. Nec sine periculo poterit tacere, qui didicit, quando qui sensit hæc gaudia, tacere non nouit.

Pulchre habes infra de Ozia rege, in homiliis de verbis Esaiæ: et maxime homilia iii. in illud ii. libr. Paralip. cap. xxvi. vbi dicitur, Elatum est cor Oziæ.

B LÆLII TIFERNATIS IN *Sequentes diui Ioannis Chrysostomi homilias præfatio.*

COnsueuerunt pater beatissime, qui sub cæteris prædecessoribus tuis fideles militauerunt, diuersis studijs diuersos imitari. Et, vt se probet quisque in ecclesiæ corpore, quasi membrum capiti conforme illorum moribus se debet exhibere. Fuerunt nanque in illorum numero, qui decretis condendis, litibusq; sopiendis admodum sudarunt. Quidam paci subditorum tantummodo consulere: alij dogmatibus diuinis apostolicam munire ecclesiam: alij sedem hanc illustrare ceremonijs, indultisque honorare, scissuras euitare: atque alij in vnum resarcire statuerunt. Ita passim dum se quisque rei vnius perfectioni adhibet, eius vtilitatis princeps, & quasi magister quidam est habitus. Te vero tenentem librum, euangelistæque simillimum intuemur. ipsæque tuæ actiones eo conueniunt, quòd sibi fidelis quisque pro accepta gratiarum diuisione ad imitamentum statuere debeat, iam satis nouimus. Librum ipse lectionis euangelicæ nisi offerre studerem ad imitamentum, meas nõ admodum partes implerem. Ioannis igitur Chrysostomi Græci sermones, quo- C
rum aliquot quidem in Iob de patientia, aliquot vero de pœnitẽtia conscripti sunt: cum in meas nuper venissent manus, & de bito meo conuenire visi sunt: atque ipsi etiam tempori congruere, quo Iubileo appropinquãte, & pati primum velle, & ipsas per passiones pœnitentiam agere sicq; remissionis, indulgentiæque tempus subire monemur. Hos ergo Latinos facere, bea Mat.25
titudinique tuæ offerre curaui: euitans si- c
mul, & vnicum acceptum talentum fodiens in terra abscondere: & cũ vidua properans, duo saltem æra in dominicum gazophylacium mittere Quo quidẽ in ope- Luc.21.
re, sicut ille, inquit: Et verbum de verbo, a
& sensum quoque de sensu, aut ex vtroque commixtum, & medie temperatum genus translationis expressi, quædamque de sacris mutuata scriptura iuxta Græcam ædi tionem traduxi, quę tametsi nouissima nostra discrepent, consilium tamen non fuit eadem à Græca dimouere sententia, quo a Chrisostomo quæ disputantur, clarius conuenientiusque consentiant.

DIVI

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI, Archiepiscopi Constantinopolitani, de patientia Iob, Lælio Tifernate interprete.

HOMILIA PRIMA.

D MAgnus ad nos hodierna die certator orbis aduenit, venit ad nos peregrinus, atque angelis par: qui permultum a diabolo pulsatus, & permultum a deo testimonijs comprobatus: qui permultum a diabolo tritus, & multa brauia ab angelis spectatoribus consecutus: qui ab inimico mirum in modum cæsus, & magnus vir magnis dignus coronis, in orbe a deo ostensus. Hic enim ipse secum disputans, inquit: Nunquid vanum putasti iudicium meum, sed vt videaris iustus? Quis
Iob.40. a igitur bellatorem talem extollere præconijs pro dignitate poterit? Quis brauia fortibus eius condigna gestis audebit extexere? Quis tentabit immensum laudum pe-
E lagus ascendere? Quemadmodum enim sanæ mentis nemo audebit vnquam maris pelagus humanis pertransire pedibus: sic nec ex sapientibus quisquam, summeque peritis tentabit quandoque nobilis illius, ac beatæ animæ laudes audientibus enarrare. Omnem enim humanam sapientiam officiosa eius facta superexcedunt, eiusque luctatio humanam omnẽ diadematis authoritatem superat. Igitur euangelica lingua nobis mire necessario accedat, quo summis, vt ita dicam, digitis, vnguenti ala bastrum tangentes, ecclesiam, simul replea mus: solum enim vas Iob, si tangere cœperimus, idque paulisper dimouerimus, illico vnguenti fragrantia ecclesia replebitur. Audiamus historiam de ipso, dicentem:
Iob.1.d In omnibus his, quæ euenerunt ei, nihil peccauit Iob labijs in conspectu domini. Audisti testimonium angelorum, commẽdationem excitans: vidisti testimonium diaboli suis eum conatibus lacerans. In omnibus his, quæ euenerunt ei, nihil peccauit: hoc dei testimonium, nõ secus, quã vnguentum admodum precio sum per om
F nem ecclesiam audientes lætificat. O vas summi pretij, vno in Arabiæ loco recon-

ditum, per totum orbem suauem vnguenti odorem transmittens. O vas lapidibus, & plagis, & telis a diabolo ictum, vnguentum non effundens. Plurimum itaque laboris diabolo accidit, quo vas illud contereret, vnguentumque boni odoris perderet, qui & statuit per vlcerum fœtorem, vnguenti odorem denigrare. Nam & huius corpus sanie vulnerum efferuescere fecit, sed & mansit vas vulneratum, & non amissum vnguentum, vt & nos fidenter ipsi dicamus: Vnguentum effusum nomen tuũ. Cant. 1.
Opportunũ est ergo modum ipsum, quẽ- a
admodum ipse dimicauerit bellator, considerare, vt in admirabilẽ illã imaginẽ prospicientes, intelligamus, quoniam deus diabolo ostendere volens super terram homines iustos habere, non iam per adulationem veluti Adã seductus, sed mille per cruciatus, milleq; flagella Iob tentare permisit. Et licet apostata Adam decipiens, & Gen. 3.
mulieri per blanditias prævalens, de paradiso eiecerit: hunc tamen hominem non b
potuit euertere. Ecce Iob sine mandatorũ scriptura viuens, legemque naturæ nõ scriptã, mente recte gerens. Adhibe mille blandimenta, adulationes mille, totidem cruciatus, si poteris optimam hanc, beatamq; G
animam, vel dimouere, vel obliquare. Ecce primum eiecisti hominem de paradiso, nunc tenta, si vel a sterquilinio pugilem supplantare poteris. Sed paulo altius in ipsam recurramus historiam. Vir erat in terra Hus, nomine Iob, & erat vir ille irreprehensibilis, ac timens deum, & recedens a malo. Talis erat Adam, priusquam a muliere seduceretur. Ille indutus fuit incorruptione, sed vt mulieri credidit, nudus effectus, & condemnatus est: Iob vero nudus erat, & mulieri non credidit: & quia mulieri non credidit, corona per angelos allata indutus est. Ille vt mulieri credidit, a paradisi delitijs cecidit, in terram spinarum mortemque incidit, quam & tanquam hæreditatem consecutus est: hic quia non credidit mulieri, & a sterquilinio plagisque

liberatus, regnum hæreditauit cœlorum.
Gen.3.c Ille respondens deo, inquit: Mulier quam dedisti mihi, illa mihi dedit, & comedi. O responsum indulgentiam non habens, illa inquit, comede: deus dixit, Ne comedas: quare ergo mulieri obsecundas, & deum
Iob.2.c spernis? sed nō eiusmodi fuit sanctus Iob.
H Qualis ergo? cum terrore, inquit, ò mulier quare quasi vna de stultis mulieribus locuta es? dicit ergo historia: Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Cuius rei grā prouinciā nominauit? vt disceres non peruersorum commercia agere id posse, vt iustus vir pecet: sed piorum, deoque deditorum propositum firmum, stabilemque oportuit habere mentem. Nam & Arabyæ prouincia impurorum corruptorumque hominum habitaculum est: omnes iniqui erant, omnes deo odibiles, omnes iniqui, & facinorosi, omnes superbi ab Esau descendentes, peccatisque non secus quam conuiuijs gaudētes: sed tantum impietatis pelagus, pietatis luculentam faciem nequiuit extinguere. Tantus malorum locus, continctiæ decorem denigrare nō valuit. Ideo huic proximus accedere diabolus cœpit: quoniam quidem eleemosynis ipsum magis, quam pecunia ditescere vidit. Audi eum sine mē
Iob.29.c dacio dicentem: Oculus fui cæco, & pes claudo. Et iterum: Ego super impotente fe-
Ibi. 30.d ui, & ingemui virum in necessitate videns. Et non modo rebus supra modum ditescebat, sed etiam operibus thesauros beneficij egentibus largitus est. Alibi. n. dicit:
Ibi.31.c Non exiuit de domo mea indigens sinu vacuo, os viduæ benedixit mihi: de vellere-
I ribus ouium mearum calefacti sunt humeri pauperum. Manifestum itaque, quod ex diuersis ditescebat thesaurus suus, & operibus, & sermone, & eleemosyna, & assistētia pauperum, & subuentione indigentiū. Sed vide quid diabolus facit, omnium primo ab eo substantiam vniuersam diripit, postremo, & liberos aufert. Camelorū primum armenta sustulit, & ouium gregem: asinorum magnum illum numerum, & maximum boum arripuit hęc vniuersa, & vltimo loco liberos. Obsecro omni cum diligentia attendendum: primum diripuit vniuersam eius substantiam, postmodum liberos: diripuit hæreditaria bona, postmodum hæredes ipsos perdidit. Quo enim per liberos totaliter plecteret, primum cœpit substantiam perdere: primum cœpit hæreditaria bona viuis hæredibus arripere, quo filijs filiabusque existentibus, per iumentorum amissionem lerale accipiat iustus mœstitiæ vulnus. Considerauit enim prauus dæmon, liberis fortasse prius extinctis, nullo mouendum sensu, amissione iumentorum. Sed qui prorsus adamas, nobilisque dimicator, qui multis cęsus flagris, atque in omnibus coronatus, qui multa accipiens in se tela, & ipsis cum telis diabolum confodiens, qui per arma cō fortatus iustitiæ a dextris, & a sinistris nō doluit, non lachrymas fudit, non motus est, sed neque ad iumentorum perditionē K
curuatus, neque in liberorum morte pietatis fraudem fecit. Mansit quasi turris minime nutans, sub terra inserius detenta, ac radicitus fundata, atque ad ipsos vsus cœlestes base munita. Venit prior nuncius, &
Iob.1.c dixit Iob: Boues sub arabant, & asinæ pascebā tur iuxta eos, venerunt prædones, tulerūt omnia, & pueros interfecerunt gladio. Adhuc eo loquente, venit alius nuncius, & dixit Iob: Ignis cecidit de cœlo, & tactas oues puerosque consumpsit. Respice, quid facit diabolus. Vt enim vidit eum ad primam secundamque plagam generose stantem, neque suis omnino cruciatibus dimotum, neque stebellatum, tale quid machinatur: ignem ex aere iacit, vt opinetur is de cœlo ignem demissum, & quo putauerit deum se de cœlo expugnare, blasphemet deum, quem putauerit se sic sine peccati vllius nota iniuste debellātem. Et, inquit, ignis de cœlo cecidit, & tactas oues puerosque consumpsit. Etiam hoc adhuc loquente venit alius nuncius, & dixit Iob:
Ibid.d Chaldæi fecerūt tres turmas, & circumierunt camelos, & tulerunt eos, necnon, & pueros percusserunt gladio. Sed perstitit in omnibus his beatus Iob, veluti columna quædam immobilis: quasi turris, quæ
L non quatitur: velut luctator inuictus, vulnerans magis, quam vulneratus. Nam cū quis inutilibus laborat, in multis quidem dimicās, in nullo vero proficiens: sæpe pugnans, neque omnino superans: ipse est, qui magis flagella contra vanos suos conatus suscipit, quam quod flagellet. Etiam hoc loquente venit alius nuncius, continuum bellum, sed vanum, indicens: densiora tela, sed lætiora brauia intulit, non sinit eum vsque ad horam respirare: immisit omnia tela, neque repugnantem vicit,

suam euacuauit pharetram, sed nec ipse
Ps.24.a dolore euacuatus est. Confundantur omnes inique agentes superuacuè. Igitur vbi ille aduersarius est humiliatus, confusus, qui multa quidem conatus est, per cuncta vero victus: immisit enim aduersus pastores tela sua, aduersus oues, aduersus camelos, aduersus natos, aduersus domum, aduersus corpus, per amicos, & domesticos, per vulnera, & saniem: omnia vana existimauit vir sanctus, pietatemque non soluit. Murum perfodit inimicus, thesaurūque non minuit, nec abstulit. Quotquot habuit mundi tyrannus iacula mouit: per ignem, per enses, per ruinam, per captiuitatem, per sanguinem: hæc omnia tetendit, & virilem magis bellatorem effecit.
M Quare, & propheta exclamat, dicens: Ini-
Psa.9.a mici defecerunt framea in finem. Fortas-
Act.9.a sis, & ad ipsum dicitur: Durum tibi con-
Iob.1.d tra stimulum calcitrare: diripuit vniuersa, pecuniam, iumenta, substantiam. Et vltimus nuncius, ait: Filijs tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt. Vt quid putas dilecte? homo non erat, qui hæc Iob narrabat, sed ipse diabolus, homi nis in speciem transformatus. Cum omni diligentia aduerte, quod dicitur. Filijs tuis inquit, & filiabus tuis vescentibus, & bibentibus vinum in domo fratris sui primogeniti, repente ventus vehemens irruit a regione deserti, & concussit quatuor angulos domus, quæ corruens oppressit liberos tuos, & mortui sunt. Vnde nouisti, dic mihi, quoniam ventus venit è deserto, & concussit quatuor angulos domus? Si homo es, & intra domum fueras, quomodo quæ extra facta erant, videras? Si autem spiritus eras, homo non eras, sed in hominis effigiem transformatus. Filijs, inquit, & filiabus tuis vescentibus apud fratrem suum seniorem. Vide quomodo omni in-
A telligentia sapientiaque repletus erat san-
Gen. 4. b ctus Iob, Putabat enim, quoniam Cain & Abel duo fuerunt fratres soli per orbem existentes, nullas habentes belli causas: omnis enim terra communiter ambobus subiecta erat: sic par honori Abel Cain inuidus interfecit fratrem. Huius rei gratia
Iob.4.b. beatus Iob, pro occultis filiorum quidem deo sacrificium faciebat quotidie, surgens, hæc atque his similia, dicens: Ne quando cogitauerint mala filij mei, ad deum in cordibus suis. Pro his vero, quæ, vel verbo ipsis alterutro, vel contentione contigissent, continuo vesci ad inuicem faciebat. Existimans, quoniam, & si, quicquam liuoris vicissim contraxissent, mensa, panisque appositio eos conciliaret vnanimes, intercidentemque faceret exultare malitiam: optime sciens, quoniam ex mensa continua maligna quæque intercidentia soluerentur. Sed boni totius aduersarius, inuidusque diabolus obseruauit tali eos tempore necare, (qui nullatenus peccauerunt) pueros tempore scilicet meridiano, quo cum omnes læti simul erant, cum ad pacem coniungebantur, tunc perfidum contra eos bellum relaxat. Et illi quidem amicitiam, hic vero gladium acuebat: illi charitatem B
ædificabant, hic domum subuertit: factaque est eadem honora domus sepulchrum, & mensa calamitatis cymba, & naufragium, & pastoralis statio, cunctaque dissipata. Quid ergo generosus ille? non confusus est, non decidit, quid deus maior laudatio? qualis sermo sufficiet: qualis sufficiet ad eam narrationem sudatio? O nobilem beatamque animam, ò patientiam magnam, nihil sublimius habentem: profecto dilectissimi confundor spiritu, conscientia turbor in his coronatum videns Iob. Sed magis confundor, eum diademate videns indignitum. Si tunc ille sufferre potuerit filiorum crudelem casum coram intuens, confundor anima. Puto autem, & vos itidem sapere. Quomodo ergo talem tantamque tragœdiam explicauero, non satis noui, ex hoc quidem quorumcunque præconiorum, laudumque magnitudinem in lingua ferens. Qui enim secundum carnem parentes sunt, cum natum vltimo spiritu laborantem habuerint, circunsedent, vltimaque eius audiunt verba, manus circumpalpant, adhortationes, fomentaque alia de industria adhibent. Os deosculantur vltimo parentum osculo. Exin de cum reddiderit puer animam, quemad C
modum desiderant, iubent parentes officia adhibere. Manus componunt, oculos claudunt, caput directo statuunt, pedes reducunt, lauant, sepulchroque condigno

Universidad de Deusto
Biblioteca

dignis funeralibus condunt, atq; propria calamitate solantur. Sed, quid generoso huic pugili? Abijt ad domum funestram, q̃ ipsis vna, & eadem hora domus, & sepulchrum, conuiuium, & tumulus, festum, & fletus facta est. Circunfodit, & quæsiuit liberorum membra, inuenitq; vinũ, & sanguinem, panem, & manũ, & puluerem. Et excepit quandoq; quidem manum, q̃sque pedem, quandoq; caput cum puluerulenta materia, quam abstrahebat cum lapidibus, cum lignis: & quandoq; quidem ventris, quandoq; intestinorum partem, viscera cum macerie confusa. Sedit autem cęlo celsior ille luctator, dispersa liberorum mẽbra legens. Sedit componens membra ad membra, manus ad brachium aptans, caput ad humeros, genu ad femur. Neq; vna erat illius casus calamitas, sed diabolica operatione, & tyrannide omnẽ sermonẽ excedens subuersio. Sedit itaq; verus fortisq; adamas beatus Iob, discernens liberorum suorum membra, cauensq; ne forte in masculinis membris fœminea coniungat. O beatam, profectoq; generosam felicemque
D animam, celebrem angelorum famam superantem. Quare? quia in omnibus, quæ
Iob.1.d superuenerunt ei, non peccauit Iob in cõspectu domini. Sed pro his omnibus perfectam gratiarum actionem sacrificij loco obtulit, dicens: Sit nomen domini benedictum, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia secunda.

MAgnum rerum pondus, magnarum narrationum dignitatem postulat: splendidisque iustorum historijs splẽdida lingua, splendidaque mens conuenit. Et mens quidem diuinas literas syncera iugi terq; contẽplans, lingua vero diuina interpretans. Idq; potissimũ in subiecto nobis, sumptoque sancti Iob laborum opere, qui oẽm peragrantem sub cœlo regionẽ, patiẽtiæ sermonẽ, coruscãtiũ morem vibrauit. Sed noui gratiam dei præbituram fore verbum, non pro dicentis authoritate, sed patrum interueniente legatione sanctorum.
Ibid.a Cęterum in eam veniamus historiam. Vir erat in terra Hus. Necessarium est omniũ primo, qualem vim proœmium ipsum habeat inquirere, cuiusq; rei gratia historicus ab hac facit dictione principium. Vir erat. Quoniam quidem vitam narraturus E erat virtuosam, nostramq; vim supra modum vincentem: ne quis ad agonis sublimitatem respiciens, putaret non humanã, sed peregrinam esse naturam, describit naturam, vt propositionem admireris. Quod homo existens, supra hominem viuendo conuersatus sit: & communi quidem natura omnibus communicans, animã verò in sublimi superiorem adducens. Vir erat in terra Hus. Prædicat eum, & a natura prædicat, & a prouincia: vt quemadmodũ miraris hominem, audiens supraq; hominẽ viuentem, & prouinciam ex qua tãtus fructus floruit, vere miteris, qualisque rosa in spinarum medio germinauerit diligenter attende. Prouincia namq; Hus, Esau prouincia erat: etenim ab Esau Hus nominat, aut prophani; prauiq; Esau sedem, sicut inquit apostolus: Ne quis fornicator, aut pro
phanus, vt Esau. Quo discas, quibus ex ma Hc. 12.
litiæ scholis quintus veritatis fructus eruperit. Sed hunc nõ modo Esau prouincia tulit, sed & radix ipsa praua: pronepos. n. abiecti, repudiatique erat. Nam scriptura quintum ab Abraham dicit de Iob. Quo autem quintus sit, audi: Abraham genuit Isaac, Isaac, Esau, Esau Raguelem, Raguel Zaram, Zara Iob. Successionem ergo ab F
Abraham habuit per Esau. Ostendit igitur scriptura radicem, quo fructum admireris. Quis. n. Esau erat, fornicator, & prophanus: quis erat Iob, qui a fornicatore descendit, hinc vide. Mirandus vir nũc nobis in narratione subiectus dicit: Si deceptum est cor meum super mulierem, & si Iob.31.
ad ostium amici mei insidiatus sum, scor- a
tum sit alterius vxor mea. Esau ad multas mixtionem habuit mulieres, insatiabilis ad luxuriam existens. Iob vero modum tã tummodo vitæ habuit, tantumque abstinuit, vt alienis formis non circumlaboraret: atq; a fornicatione adulterioque tantum absuit, vt nec alienis mulieribus iungeretur. Vnde & oportet mansueta magis oratione vti: tantum absuit ab alieni thori insidijs, vt neque ad innuptam virginẽ in qua nihil periculi fuerat, impudentem oculum deflexerit. Vnde inquit, Pepigi fœdus cum oculis meis, vt nec cogitarẽ quidem de virgine. Vide ad quam disciplinæ Ibid.
sententiam hunc virum pietatis partes vexerunt. Instituit oculum ad pietatem, instruit ad iustitiam: & membra, quæ a fornicatore

nicatore successionem duxerunt, maxima pudicitia claruerunt. Esau quo ad propositum parricida fuit: nam & si actus non processerit, propositum tamen accusatur,
G dixit nanque Esau in corde suo, Venient
Gc.27.g dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meum. Radix itaque parricida, qui vero de radice floruit, iustitiæ triumphator: ille cum natura pugnauit, fratremque alienum esse dixit: hic, & alienos
Iob.29. fratres esse putauit, qui dicebat, Factus
c sum fratribus tanquam pater, atq; omnia aliena suorum loco habet, qui ab Esau successionẽ habuit, ex eo scilicet, quia aliena sua faciebat. Esau mente sua Iacob interficere cogitabat: Iob vero sacrificium offerebat pro filijs, cogitãs ne forte quid mente peccassent: quandoquidem ille mente parricidium patrasset. Timens magnus hic generosusque miles, ne quando, & hi
Ibi.1.b mente suscipiant peccati virus offerebat sacrificium, & vitulum vnum pro peccatis: dicebat enim Iob, Nequando filij mei ad deum mala cogitauerint. Cogita ad quale quantumq; studium eum peruenire faciebat moris disciplina: & quid facit, quandoquidem progenitores Esau, & Iacob vicissim se expugnantium, non Iacob in malitiam consentiente, sed Esau primum ad
H malitiam inuecto, progenitorum discordiam mensæ consilio soluit, liberosq; facit mutuo per dies singulos conuiuari, quo assueta mensa resoluit malitiæ virus. Ad alterutrum accedebãt mutuo filij Iob, & assensu instructi, à priore ætate, pace exerciti, concordia educati, ad inuicem concedebãt, & bibebant. Suscipiebant autem, & tres eorum sorores, vt comederent cum eis, & biberent, & quid ad vtilitatẽ hæc audienti? Quare, & fororum addidit esum? Vt ostendatur scilicet, q̃ ad pudicitiam conuiuium agebatur: quodq; ibi nõ risus intercedebat dissolutus, immodestiaque effusus mensam iniurians. Inducit ergo, & comedentes virgines, quo speciem figuramq; conuiuij ostendat, non ebrietatẽ deformatã, sed concordia ornatam. Vir erat in terra Hus, nomine Iob. Columba in medio accipitrum, quis in medio luporum, stella in medio nubium, lilium in medio spinarum, germen iustitiæ in oppido
Ibi. 1.b & 2.a iniquitatis. Et erat vir ille irreprehensibilis. Attende diligenter, quæ ab extra sunt, hominem definire consueuerũt. Quid est homo? Homo est, inquam, animal rationale, mortale, de his philosophorum ter- Homo
mini consultantur, scriptura aũt non eos- quid.
dem dat terminos: Sed quid homo? irreprehensibilis, iustus verax, & recedens ab I
omni opere malo. Si quis ergo te interrogauerit, quid est homo, dic ad eum: irreprehensibilis, iustus, verax, & recedens ab omni opere malo: adeo, vt qui talium perfectorum officiorum testimonijs non fuerit comprobatus, homo non sit. Etenim talis, quanuis naturæ caracterem ferat, hunc tamen malitiæ propositum deformat. Audi à prophera: Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumen- Ps.48.d
tis insipientibus, & similis factus est illis. Et erat ille vir irreprehensibilis, non parua hæc laus, examina verbum, quo propositionem admireris. Aliud est crimẽ, aliud Crimen
reprehensio: nam crimen quidem grauis- & reprẽ
simis peccatis committitur, reprehensio sio diffe
vero leuioribus culpis. Ostendere igitur runt.
voluit scriptor non modo à crimine longe fuisse iustum, sed etiam a reprehensione. Quomodo enim magna quis sibi obiecisset, vbi nec locum quidem in minoribus videbat? hoc autem magnum est argumentum eius, cuius sine crimine media vita. Quem enim de adulterio, & homicidio accusare non habes, talis sine crimine: cui autem sine iniuria reprehensiones irrogaueris, detractiones, maledicta, ebrietas, talis crimine quidem vacuus sub reprehensione currit. Vult ergo scriptor ostendere, & a paruis, & a minimis quibusque culpis procul fuisse virum sanctum, & in-
quit: Et erat vir ille irreprehensibilis, iu- K
stus, verax, timens deum, recedens ab omni opere malo. Ex quo etiam deus Abraham ostendit primum irreprehensibilem, & virtutem habere, dicens ei: Tu placuisti in conspectu meo, & factus es irreprehensibilis: hoc autem irreprehensibile pro modi excellentia suscipitur. Paulus. n. apostolus, vbi ad gentes proficiscitur, summũ virtutis põdus illis non imposuit: sed vbi in orbe adulterijs fornicationibusq; repleto, voluit orbis pastores cõstituere: & quoniam virtutes rarò inueniebantur, episcopos ordinans, Tito dixit: Constitue epi- Ad T.1.
scopos, sicut ego tibi disposui: si quis est b
sine crimine. Porro irreprehensibile tunc locum non habuit, quandoquidem pietatis vigor deficiebat. Magnum irreprehen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sibilem esse: medium autem sine crimine esse: magnum malum in hominibus, vel exiguum bonum, & propterea dixit: Et vnius vxoris virum: non ea ratione, quod id nunc in ecclesia obseruetur. Oportet enim omni prorsus castitate sacerdotem ornatum esse. Sed quod id, quandoque ad eos, qui in fornicatione erant magnum fuit, ideo dicit: Constitue episcopos, sicut ego disposui tibi: Si quis est sine crimine, vnius vxoris vir: non quod id legis loco posuerit, sed quod errori ignoscebat. Sciebat enim quoniam florente pietatis verbo, sua industria bonum sibi natura vendicabat. Electioque melior fit, quum irreprehensibilis, iustus, ac verax deligatur (primum igitur non est iustum, fieri irreprehensibilem, non sanctum) vultu, non facie figuram quandam præ se ferat, aliumque habens mentis habitum: nec is qui prudentia obumbratus, incontinentia verò indutus: non iustitiam quidem extrinsecus ferens, malitiam verò intrinsecus fouens, hic verax, atque illico deum colens: cum enim fuerit irreprehensibilis, cum iustus, cum verax, tunc vera religio, verusque dei cultus perficitur. Recedens ab omni opere malo. Quoniam quidem inuiti recedunt a multis malis, ab omnibus autem, non recedunt, iterum culmen iustitiæ ostendere volens dicit: Recedens ab omni opere malo. Vnde & Dauid dicit: Qui diligitis deum, odite malum: non enim possibile est deum diligere, & operari malum. Exponit autem, & eius substantiam. Quoniam ouium habuit septem milia, camelorum tria milia, quingenta quoque iuga boum, & quingentas asinas. Quare scriptor hæc exponit? non Iob diuitias admiratus, sed tibi auditori relinquens in obiectum substantiæ multitudinem: quo si eũdem videris post hæc vniuersis nudatum bonis, minimeque ingemiscentem, mireris quantum priuatus bonis donatorem, non repulerit, neque conditorem maledictis incesserit. Hęc itaque scripta sunt, non quoad diuitias in admiratione habeas, sed quo iusti constantiam, patientiamque laudes, atq; præ oculis deum semper habeas. Sequens verò orationis ordo in aliud tempus contemplandus seruatur: & enim diabolus quandoquidem eum diteſcẽtem eisdem temporalibus diuitijs vidit, atq; ex eisdem æternas sibi thesaurizare diuitias putauit. Quoniam, quemadmodum eo diteſcente diteſcebat iustitia: sic ad paupertatem ductus, eadem quoque virtus paupercula apparebat. Tentat eum igitur pecunijs nudare, quo claris eundem facinoribus nudet. Hic, aduertant diligenter, qui dicunt: Nõne Iob dives fuit? quare igitur nobis ipsa rerum proponitur renunciatio? Dicam ego ad te. Fias iuxta Iob dives, atque ego tibi maiores diuitias exoptabo: fias iuxta Abraham, atq; omnis terra diuitias coaptabit. Dic & tu, sicut ille dicebat: Ianua aperiebatur omni tribulato: dic, humeros pauperum calefeci: dic, ex velleribus ouium mearum calefacti sunt humeri pauperum: dic, os viduæ benedixit mihi, atq; diuitijs quibusuis diteſce. Nam pauperibus necessaria præbendo, ianuamq; omni tribulato apertam exhibendo, tibijpsi benefacis. Imitare hunc summæ paupertatis amatorem, zelum patientiæ, viriliter contra aduersarios age: sed de his hactenus. Fiat autem in nobis zelus, patientiamque habentibus cohabitatricem, eorum quæ relinquimus non sentiemus dolorem. Excutiamus amissorum memoriam, ac nos nobisipsis impendamus, voluentes sequentes contemplationes. Fiat & nobis, syncere festum diẽ celebrantes, passionibusq; sanctorum communicantes, & passioni Christi. Vere. n. fiatres, ad Christi passionem fulserunt sanctorum passiones, fulserunt, & sicut fulgura passiones iustorum, quo post hæc appareat Christus, sicut inquit Apostolus: Qui omnibus comparitur, & omnibus glorificatur. Orationibus igitur, lectionibusque sanctorum patrum, & prædictis intendentes: quodq; reliquum est expectãtes, gloriam referamus patri, & filio, & spiritui sancto, in secula seculorum, Amen.

Ibid. Sacerdos cœlebs esse debet.

Iob. 1. a

Psal. 96.

M

L

Iob. 31. b

c

A

B

Homilia tertia.

IAm nos omnes promissum auditum attingamus, atque in Iob rerum serie conueniamus, nosque metipsi verbo patientiæ fideliter adhortemur. Etenim indignũ est, in sterquilinio quidem sedentem Iob ad pietatem abundantius excitari? nos verò quasi choreis in ecclesia persistentes ad veritatem pigritari: & hunc quidem mille suæ calamitatis fletibus intonatum, animo non frangi: nos verò hymnis, diuinisque scripturis, & canticis spiritualibus sonoritate plausibusque excitati, per desidiã propositum perdere. Iob corpore a vermibus consumpto, pietate animam custodiuit vulneratam. Illum vermes non vicerant, & nos sudores deijciunt. Sumus, & ipsi nos homines iuxta datam paulo ante definitionem. Hominem enim format, quod irreprehensibile, quod iustum, quod verax, quod dei cultus est. Et quemadmodum in communi consuetudine, quis siquando, vel filium, vel domesticum, ad destinatum opus transmiserit, modum dat discens, sicut hominem decet hanc, & illam actionem aggredere: communeque nomen proprium admiratio facit. Sic etsi omnes appellantur homines, solus ille vetus homo, qui imaginem seruauerit, eum dixi hominem. Vt & a communi natura patriam laudes, de terra Hus dixit, quo de infidelitate fornicantis prouincię fructum superextollas: dixit iumenta, quo fortia eius gesta in admiratione habeas: dixit diuitias, non quod substantiam laudes, sed quod hac nudatum maiori habeas in celebritate: omnibus enim exutus est, atque in deum pietate vestitus. Sed erat quemadmodum obsessa ciuitas, solis autem muris custodita nudatis liberis, nec pietatis fructus amisit: habuit enim filios, modos: & filias, virtutes: Tres ei filiæ iuxta carnem, tresque ei virtutes iuxta spiritum, quẽadmodũ inquit Apostolus Paulus: Manent tria hæc, fides, spes, charitas, maiorque horum, charitas: nudatus est omnibus, & naturæ conditorem non negauit. Scribit enim liberos solatium esse successionis: cultorem verò radicis non auersum, qui fructus repudiaret. Sciebat ipsum cultorem radicis in seculum seculi permanere. Nudatus est ouibus, & ipse ouis erat a deo custodita. Nudatus est bobus, & iuga quidem boum sublata sunt: animæ autem, corporisque iugum haud erat incisum, sed concors tamen anima, caro ad pietatem trahebat aratrum: pro patientiæ vero modo, patientiæ fructus accipit, quò patientię fructus multiplicare. Erant ei igitur camelorum tria milia, quingentæque asinæ, & ego existimo parua admodum quædam, & hæc possedisse. Si enim cuique pauperi impendebatur quemadmodũ ipse dicit: Oculus fui cæco, pes claudo, pater profecto substantia ad propositum, qđ habuit fuerat: pluris erat hospitalitatis mensa, quam prouentuum abundantia. Pauper erat Iob, bonæ non sufficiens voluntati: & possessione quidem dives. Pauper verò dato proposito erat: erant autem ei, inquit, opera magna super terram: quęnam? paupertatis hospitalitatisque amor, summa humilitas, incomparabilis eleemosyna, & quotquot ad virtutem proficiunt: sed hic quidem sic in delicijs non tam diuitiarum, quàm pietatis versabatur. Alius autem ex sapientibus verbum communi modo loquendi suscipiens: magna esse opera dicit vineta, oliueta, sata, iugera, & quotquot sunt his similia. Vere magna ei erant opera super terram, delicijs semper sibi cœlestibus diuitijs parturientib. Diabolus autem, veluti hesterna die diximus, omnium sceleratissimus suspicans, quemadmodum virtus diteſcebat, sic quoque ad paupertatem ipso declinante, simul quoque virtus declinaret. Nudat eum iumentis, quo & virtutis munimentis nudet. Postulat autem a deo aduersus iustum dæmõ tentandi authoritatem: vt scias contra Christianum propria virtute prævalere, non posse: nec aduersus virum timentem deum, vbi nisi fuerit assensus, vel pro disciplina desuper, vel ex permissione fiat. Deus enim cum disciplinæ correctiones addiderit, dat aut peccatorum pœnam, aut certe virtutem diuinis profectibus exercebit. Igitur diabolus Iob debellare non potuit, quod id permissum non fuit à deo. Neq; mireris si aduersus Iob non habuit potestatem, permissu non præueniente: neque enim aduersus porcos potestatem habet. Audi quomodo legio deprecabatur, dicens: Si eijcis nos, permitte nos abire in porcos. Si ergo in porcos non habuit non permissus potestatem, in his, quæ contra deum fiunt, quomodo nisi permissus potestatem habet? Factum est autem, vt eodem die, & angeli dei venirent assistere domino, & diabolus stetit in medio eorum. Ergo cum angelico ministerio assistit, & diabolus, atq; in medio sanctorum spirituum immundus spiritus assistet? Neque enim deo sancti angeli corporaliter adstiterunt, neque satan corporaliter: sed omnis ministratio summi & dei, assistentia dicitur: quemadmodum Helias super terram versatus, deo assistere dicebatur, sic inquit, Viuit Dominus cui assisto in conspectu eius hodie: non, quia in cœlum ascen-

1. Co. 15. d

Iob. 29. c

Matt. 8. d

D

E

F

Universidad de Deusto Biblioteca

3. Reg. 17.a dens adstiterit, sed quod diuino præcepto ministrabat. Sic, & diabolus adstitit, non in cœlesti choro, neq; cum supernis mundi potentijs: sed vt dei creatura congruentia sibi facere iuberetur, & quomodo? audi. Neq; enim meum arripueris verbum, & dixeris: Igitur diabolo ministro vtitur deus? Sicut enim in hominum potestatibus, manifesti quidã sunt milites, qui honoribus ministrando insistunt, atque certissimi sunt milites, qui ad exigendas pœnas segregantur: Sic & hoc in loco ad ministeria quidem bona, atq; ad hominum dispensationes, sancti angeli: ad malorum verò hominum pœnas postulandas dæmo
He. 1. d nes transmittuntur. Et quomodo? audi. Cum sanctorum angelorũ meminit Paulus: Nonne omnes administratorij sunt spiritus, propter eos, qui hæreditatem accipient salutis? Ex quo manifestum, sanctos quidem angelos hominum saluti ministrare: malos vero spiritus his, quæ aduer-
Ps. 77. e sus malos inferuntur pœnis. Misit enim,
G inquid Dauid, in Aegyptum iram indignationis, immissiones per angelos malos. Praui itaque, & immundi dæmones, & si proposito defecerunt, iugo tamen seruitutis subiacent: atque vt carnifices quidam iubentur mandata perficere. Et miraris deum præcipere dæmonijs? apostoli veluti carnifice vtuntur dæmonio: dicit. n.
1. Ti. 1. Paulus: Quoniam ergo aliqui circa fidem
d naufragauerunt, hos tradidi satanæ, vt discant non blasphemare. Et iterum de quodam, qui fuerat fornicatus, pœnamque de-
2. Co. 5. bente ipse idem Paulus dicit: Congrega-
b tis autem vobis, & spiritu meo, cum virtute domini Iesu iudicaui, tradens huiusmodi satanæ in interitum carnis, vt spiritus salutis sit in die domini nostri Iesu Christi. Nam ne putent dæmones aduersus diuinam potentiam, tyrãnico se prorsus more habere posse, iubentur mandata facere, non quidem seriosas res, atque ad vbertatem lætitiamque tẽdentes, sed ad pœnam trahentes. Nõne & eos, qui apud nos sunt principes, vidisti quomodo cum honore quidem quosdam ad se vocari iubent? Cursores Romam linguæ vocatos mittunt,
H quandoque vero cum decore alios emittũt crudeles, & duros milites: Sic & deus sanctis suis ad salutem angelos mittit. Cum
3. Reg. vero punire vult, id dæmonijs permittit.
22. d Propterea deo aduersus Achab sententiã latu-

laturo, & dicente: Quis ibit, & cadet, respondit spiritus nequam: Ecce me. Sciebat enim ad id se deputatum ipse diabolus. Ignosce quæso mihi, de inuisibilibus, & non visibilibus disputanti. Sed neque ab initio quidem tale aggressi essemus, nisi occasio nobis ex sancta scriptura processisset: neque enim humanæ est mentis inuisibilia a sensibilibus separare: sed quoniam his, quæ deus dixit, refragari, inquã, non est locus, cum scripturis incedimus, & initimur: itaque pessimi dæmones mittuntur quidem, præcipue ad exigẽdas malorum pœnas. Mittuntur autem, & ad iustos, non vt puniant, sed vt tentent. Quandoque sanctus angelus tentationi ministrare non iubetur, neque enim deus angelo mandat, quod indignum: ideirco dæmonijs ipsa tentatio permittitur, nec mirum si dæmones ad iustos mittuntur. Nam, & Mat. 4
omnium quandoque dominus ab Iorda- a
ne in desertum ductus est, vt tentaretur a I
diabolo: & omnium itaque dominum, & saluatorem diabolus tentauit. Quid mirum si contra iustum pro patientiæ exercitatione dæmon transmittitur? Transmittitur non iubente, sed deo permittente. Figurat aũt scriptura sermonẽ, veluti in imitatione personarum. Non enim vox a deo ad prauum dæmonem procedit, neque vero hac habetur digna præuaricatrix illa præsumptio. Natura enim bona, præsumptio vero mala. Et iniquis hominibus le- Ps. 49. e
gitur dominus locutus fuisse. Vnde Dauid: Peccatori dixit deus, quare tu enarras iustitias meas? Vocem ergo ad peccatorem fingit? non, sed pro eo quod loquitur, per ipsas res ad indignos loquitur. Et dixit dominus cæco: ergo vocem emittens, aut mandata roborans, mandauit deus verniculo. Sic si sermo figurauit deum diabolo fuisse locutum, non ex honoris æqualitate processit, inhonoratam hanc præuaricatricemque substantiam ad domini cõspectum perductam: sed steterunt angeli iuxta destinatum ordinem. Voluit autem & diabolus adesse in medio angelorum, vti discas, angeli quidem naturam suscepisse, proditoris vero mentem ostendisse. Nã diabolus non naturæ nomen, sed præsumptionis: non enim diabolus factus a principio, sed angelus creatus est. Diabolus vero, quia detrahebat, & deo apud homines, & apud deũ hominibus, appellatur, quasi deum

deum contra homines, hominesque con-
K tra deum: dominum aduersus seruum iritans, & seruum aduersus dominum. Cum enim suggerit diabolus nobis, & dicit: Quot mala in mundo, vbi deus quatenus non dominatur, sic detrahit cõditori apud nos, illud. n. negocij diabolo a principio fuit. Detraxit deo apud Adam, dicens: Scit
Ge. 2. c enim deus, quod in quocunq; die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, quod detrahẽdo dixit: hic & Iob coram deo detraxit, cum dixit: Num gra-
Iob. 1. b tis colit Iob deum? videlicet, quia sub mercede id facit, nõ virtute mercedem tibi beneficij rependit: abstulit pecuniam, atque eius propositum mutatum est. Cum ergo vidit Deus iustum iniuriatum, per illius versutiam, & iumenta tollit: quo suspicionem auferat peccati, nudatam pietatem ostendit: ac vide praui dæmonis propositum. Dixit, inquit, dominus diabolo: Vnde venis? Hinc superbus, & tumens, neque sui locum, & statum sciens, neq; interrogãtis dignitatem, dicit: Circumiui terram, &
Ibid. quæ sub cœlo sunt perambulans, assum.
L Quasi diceret se hostis his, quæ sub cœlo sunt dominari. Et ab eo quoque terrestria quæq; calcantur, atque sub pedibus habet vniuersos homines: circumiens terram, & perambulans, quæ sub cœlo sunt, assum. Sed iam rescinditur diaboli superbia. Nã cum putauit se imagini dei dominari, exclusus est de terra, vt non iam eandem perambulet, exulareq; ipsum facit omniũ dominus. Ipse. n. qui prædicit: Quomodo habitabo in eis, & ambulabo, & ero eorum deus. Priora quidem illa perambulauit diabolus, tunc. s. cum idololatria vndiq; diffusa, cum luxuria in dominio erat cum vniuersa malitiæ germina pullulabãt, perambulauit diabolus. Cum autem sanctitudo, & veritas, ab his, qui veritatem custodiũt, deus inhabitabat, atq; perambulabat. Nũquid cõsideraſti seruum meum Iob, quod non est ei similis in terra, homo irreprehẽsibilis, iustus, verax, recedens ab omni malo? Postquam dixit. Et quæ sub cœlo sunt omnia perambulaui: atque sic elatus est superbia, tãquam vniuersis dominaretur: hanc soluẽs veritatis sermo, dicit ad eum: Vidisti hominem a te minime suppedita-
M tum? quandoquidem dicis te omnibus dominari, vidisti eum, qui vniuersam tui malitiam vicerit? vidisti conculcantem te, qui omnes conculcas? vidisti eum, qui soluit tyrannidem, atque iniquitatem iustitia resoluentem, impietatemque pietate? Hic autem circunstans deo dicit: Non gratis colit te, objicit iumenta, vt eius vituperet modum: & quo eius versutia imbecillem ostendat virtutem. Tu ei dedisti abundantiam, si nudetur, hypocritis apparebit: dicit ei deus. Tange vniuersa, quæ habet. Sciebat enim quoniam ad auaritiam insatiabile propositum habet, ideo dicit: Ecce Iob. 1. b
omnium do tibi potestatem, tantum in eum manum non extendas: terminis describit malitiam diaboli. Cæterum vide qualem rendit arcum aduersus iustũ, qualia mittit tela. Et primum ipse mali operator, semetipsum malorum nuncium præbet. Ipse iumenta percutit, atq; idem percussionem annunciat. Dixit nanque dia- Diabolus nuncius ad Iob.
bolus Iob: Boues arabant, & asinæ pascebantur iuxta eos, & irruerunt prædones, tuleruntque omnia, necnõ, & pueros percusserunt gladio, & quasi ego solus euasi, vt annunciarem tibi. Prima diaboli tentatio, primum telum aduersus iustum generosumq; dimicatorem. Sed oppositum est aduersio fidei vm bonem, qui potuit omnia tela ignita extinguere. Iuga boum perdidit, & anima non est diuisa. Asinæ perierunt, nobilisque pullus pietatis frænum non negauit. Vidit amaram nunciationẽ perditionis iumentorum, & permansit veluti firma turris insuperabilis. Diabolum prauitate crudelem existentem, crudelem- A
que facti proposito pœnituit, & pœnituit sic nunciasse. Atque diligenter attende, ne te prauitatis suæ intentio fugiat, quam, &
Apostolus prospiciens: Non enim, inquit, 2. Co. 2.
ignoramus versutiam eius: vt ergo sibi nũ c
ciauit, quod & iuga boum arabant, & asinæ pascebantur, & venerunt prædones, vidit autem Iob auditam rem tolerare generoso animo, pœnituit, quod male nunciauerat, & ad semetipsum sermẽ conuersus, dixit diabolus: Male nunciaui, dicens homines secum pugnare. Potest ex hoc iste cogitare, quoniam si me homines expugnauerunt, affeceruntque quid apud deũ interrogatio? Malo, inquit, arcu sum vsus, non pro intentione eieci, sagittæ in emissione fefelli, errauerũt tela. Vt ergo ab hominibus eius mentem ad deum traducat, atque ostendat non homines, sed deum bellum suscipere, dicit ei: Ignis de cœlo

cœci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cecidit, vt non homines, & hostes videantur iniuriari, sed ignis de cœlo cecidit. Quare ergo seruis iniurianti? quare iumenta tu consumenti fœneraris? Ignis de cœlo cecidit, audit Iob, & iterum fortiter tulit: nam patientia illa vera patientia erat vsque in finem præparata, de qua inquit, Saluator: Qui autem sustinuerit vsque in finem, hic salu erit. Ignis de cœlo cecidit, quotidie laborãter offerens pro liberis sacrificium. Quod etgo quotidie laborans ferebat, repente aũt simul deu in sacrificium susceptit: Ignis de cęlo cecidit, si ergo solus inductus essem, iuste dolerẽ: si autem pauperes induebantur, nunqu d poterit deus pauperes despicere? nouit quoniam in sacrificium susceptit, reddet centuplum, non enim ex iniquitate parta sunt iumenta, neque.n.per auaritiam oues acquisiui. Ex velleribus ouium mearum calefacti sunt humeri pauperum, os viduæ benedixit mihi. Noui quid facit dominus, nunc veluti sacrificium meam accipit substantiam, eandem mihi augebit cum additamento virtutis non me mouent exteriores sagittæ, interioribus vallatum cõfirmant me magis intro dei sagittæ, potẽtis acutæ, de quibus dicebat Dauid: Qm sagittæ tuæ infixæ sunt mihi quales sagittæ? Sagittæ pietatis, sagittæ iustitiæ, sagittæ desiderij ad deum, sagittæ zeli virtutis. His diuinis sagittis anima vulneratur, vbi autem omnem industriã adhibens diabolus, iumentisq; illum nudans, virtute minime nudauit, Refugit de cætero ad aliã naturam, agriculturamq; naturæ violat, & ramos a radice diuellit, boniq; luctatoris pueros conterit, tollitq; circulatim fructus, quo genitorẽ tristitia afficit. Et quid facit? respice praui nunciationem qũo est ironia plena, atq; ad seductorẽ repens, potensq; illius generosi animum frangere: dicit ergo ei: Filijs tuis, & filiabus vescentibus, & bibentibus vinũ in modo fratris sui primogeniti, repente venit ventus vehemens, irruit è deserto, & concussit quatuor angulos domus, quę corruens oppressit pueros tuos, & mortui sunt. Et verbũ fictum potens excitare fletum, non dixit super filios tuos, sed super pueros: vt simul audiens misericordia vulneretur, atq; miserabundus compassiones flectatur. Venit spiritus magnus è deserto? iterũ iudici detrahit. Spiritus.n.nõ hominibus, sed deo est subditus. Corruens oppressit pueros tuos, & mortui sunt. Tunc Iob surrexit, sic.n.scriptum est: Bonũ surrexit, non.n. decidit plaga, sed surrexit pietatis virtute. Surrexit, & adorauit. Merces calamitatũ adoratio pulsatus ærumnis benedicit, oppressus gratias agit, & circuntotondit comam. Nunc in nobis flentibus multi nutriunt comã, ille aũt circumabstulit. Qua re id quod quæritur, flenti contrariam in formã constituit habitum. Ibi.n.signum fletus vbi honoratur coma: vbi vero tõdit à fletibus contraria sumitur figura. Et scidit tunicã suam. Figura quidẽ ipsa ad dolorem tractus, reuera ad virtutem exuitur tunica: qui veluti nudus luctatur, adstantem aduersarium circumplectetur atque mirabili lucta pro brauo iustitiã reportet. Exuit tunicam iustitia vestitus. Et inquit, magnus iste religionis splendor: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum in secula. Nobilis animæ eadem ipsa vox sagitta diabolo fuit, fragit hostium aciem. Nudos exiui de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Apostolica vox, temporibus apostolicis virtutis ad profectum veniens. Nudus exiui de vtero matris meæ, & nudus reuertar. Quemadmodum apostolus, inquit. Nihil intulimus in hunc mundum, manifestũ quoniam nihil efferre possumus. Dominus dedit, dominus abstulit. Omnia, vt breuibus vtar verbis, auferuntur: sola mulier relinquitur, antiquum diaboli organum. S. ibi ipsi vetulam seruans. Quoniam quidem sciebat, quoniam per mulierẽ primum hominem subegerat, ideo mulierẽ sibi reseruat, quò ad versutiam, vt eiusdem armis vtatur: sed ibi Adam inuenit, hic autem Adam non inuenit, ibi Adam inuenit, & Heuam, hic Heuam inuenit, Adam verò non inuenit. Dicit ei mulier, quousque tu sustines? vere diaboli verba sunt hæc: quousque torquentis vxorem. Ego torqueor, tu dicis quousque: ego flagellor, tuque ad plagas addis flagellato, quousque sedes expectans de die in diem salutem tuam. Inuitè diabolus Iob virtutem laudat, prædicat eius potentiam, quoniam sub spe certauit. Exinde vide scribentis sapientiam. Et prospiciens in eam Iob dixit: non dixit respiciens eam: sed prospiciens. Quare: ignorabat nanque suam vxorem?

Mat. 10 b & 24. c — Amisũ obtulit Iob pro sacrificio. — Pſ. 37. a — Ibi. 1. d — Iob. 1. d — 1. Ti. 6. d — Gen. 3. b — Iob totõdit comam.

vxorem? num secum sedebat? num ex eadem liberos genuerat? Quare ergo prospexit? prospicere ostendit, quod non eam vidit, sed eum, qui in eam prospexit: diabolum Iob cognoscebat, qui in serpente fuerat locutus, & nunc in muliere loquentẽ, & dicit: Vt quid quasi vna de stultis mulieribus locuta es? quare non dixit, quasi vna de impijs. quasi vna de infidelibus? Sciebat enim eam non infidelem, sed ad insipientiam simul arreptam. Secus autem, atque aliter deum neganti insipientis vox datur. Dixit enim, inquit, insipiens in corde suo, non est deus: quasi vna de stultis, veluti si quis diceret, quasi Heua locuta es, deinde. Si bona suscepimus de manu dñi, mala quare non sustineamus? O nobilem animam, hic mihi eius animam proba: nã nouit Iob se pro virtute certare, non nouit se pro patientia coronandum, sed existimauit esse tantummodo calamitatem a deo latam. Mala esse putauit, atque mala putans sic certauit: si nouisset coronã, multo magis certasset. Quare ergo puniens deus sibi non dixit. Vide quam rem agis, futurum est, tibi prælium per diabolum paretur: decerta, potenter age, quo ne tuã mentem in fugam vertat, ne sacrilegij more tuos diripiat cogitatus, ne tuam animam prædæ habeat loco, sed neque alienum deesse dicas, deceptiones, erroremque dimicatori nunciare. Nam Petro dicit dominus: Petre, ecce expetiuit vos satanas, vt cribraret sicut triticum. Apostolis prædicit tentationes, Iob autem dimicationem non prædicit: nunquid iniquitas apud deum? absit. Sciebat enim deus diaboli malitiam, sciebat inuidiam, sciebat versutiam, qui interficere virtutem poterat: si dixisset ei deus: Caue tibijpsi, & certa: si sustinueris in finem, substantiam tibi duplo magis restituam, regnum cœlorum hæreditabis, immortalitatis accipies coronam, vniuersus orbis tuis laudibus resonabit. Si hoc dixisset, certasset vtique iustus sed iterum diabolus occasionem cepisset. Et si quidem certans ille vicisset, deo dixisset: Nunquid gratis certauit? Promisisti ei immortalitatem, promisisti regnum, promisisti coronam. Si enim, qui temporalia ex eiusmodi consequuntur, non vtique iusti, sed quasi mercenarij habentur: si cœlestium promissionem recepisset, num diabolo multo maior accessisset occasio? sed occultat coronam, quo dimicatorem ostẽdat. Quare ergo, inquis, & apostolis non occultauit? Si.n.nõ dixit Iob, quare ratione pari apostolis dimicationẽ non tacuit? Solus Iob certauit, pro semetipso de sudauit, apostoli autem erant præcones terræ, orbisque doctores: ipsis occultari poterat, sed res mundo detrimentum fuisset. Potuerat Paulus sine coronæ promissione certare: sed non vbiq; Paulus, non vbiq; Petrus. Multorum animæ infirmæ sunt, multorum animæ vacillãt. Si enim hodie regno prædicato, fruitione futurorum bonorũ, angelica conuersatione paradisi delicijs, multi promissa despiciunt, ad præsentia anhelãtes: cum de re prorsus tacitum fuisset, quis ad pietatem euolasset? Merito ergo dilecto Iob ventura non ostendit, quo auditorum animum excitet, quo mundi roboret mentem. Multi nunc regnum, & audiunt, & despiciunt, prauitatemque induunt, multi a malitia non recedunt, honorant hodie ieiunia multi, & dicunt: hodie aduersario meo nihil dico, transibit passionis Christi dies, causamq; peragam, vlciscar iniurias, multam faciam. Nonne igitur frater es Esau? hæc cogitans, eadem ipse, quæ & Esau dicis. Etenim tũc, & Esau fratrem interficere voluit, sed venerabatur patrem. Et quid dixit? Venient dies luctus patris mei, & occidam Iacob fratrem meũ transeat patris mei mors, & tunc interficiam. Et tu quid dicis? Transeat Christi passio, & tunc contra aduersarium meum litigabo. Vide ne frater Esau sis, audi quid Paulus dicit: Nequis prophanus, & fornicator, vt Esau. Hæc a nobis non irritatione fratrum, sed susceptionis auxilij loco, atque ad eorum salutem dicta sunt. Contingat autem nos, & verbo instructos, & historijs edoctos, sanctorumque patrum, & prophetarum certaminibus ad perfectionem dirigentibus, & opere perficientibus, continuo deo gloriam reddere, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Iob. 2. c — Pſa. 13. & 52. a — Luc. 22. e — Apostolis, quare prædicta tentatio. — Ge. 27. g

Homilia quarta.

VBique quidem, ac omni (vt ita dicam) in diuino sermone rebus inferiora sunt verba, materia inferiores dictiones, præcipueq; in his, quæ summe perfectęq; a beato Iob acta sunt. Nemo vnquam potuit

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuit sermone sancti huius præconia abunde dilucidare: etenim tametsi mille de eo, decemque milia dicantur, sermo tamen a condigna veritate relinquitur, tum verò cum præcesserunt a nobis pro virtute, quãuis mediocriter dicta sunt, Nihil hodie impediet, quo minus eisdem ipsas narratione attingamus: nec quisquam existimet materiæ iniuriam fieri, si narrationem consideremus. Nam neque Iob incisus dolet: si enim merso corpore non doluit, quomodo narratione concisus? Cognouimus ex præmissis quemadmodum vniuersa amisit, magis autem vniuersa inuenit. Cuncta enim læta amittens, Lætitiæ radicem non amisit: amisit liram, sed artifex remansit: amisit abundantiæ fructus, sed beneficentiæ fructus superfuit, Nudatus est omnibus iumentis, atqui haud est virtute nudatus. Abiecit diabolo iumenta, vitæ commoditates abijciens
K quemadmodum Ioseph pallium impudi-
Ge. 39. cæ mulieri, in passione non patiebatur.
c Oportet enim naturæ passionem fateri, atque animæ virilitatem laudibus celebrare. Ostensa sunt naturæ iudicia, & virtutis fortia ostensa sunt. Audiuit liberorum exitum, & scidit vestimenta, quo naturæ
Iob. 1.d compassionem ostenderet. Nisi enim passus fuisset, fortasse veluti virtutis amator non laudaretur, sed veluti insensibilis damnaretur, sed passus quidem fuit, vt homo, sustinuit autem velut amator dei: & naturæ infirmitatem reprehendendam prodidit, sed non pietatis modum. Scidit vestimenta, sed adorauit. Igitur diabolus non tam intulit, quam accepit plagas: non tantum vulnerauit, quantum vulneratus est: sed primum ad agonem bene certantem adducit deus, quo clariori eum patientiæ diademate coronet. Item ex secundario angeli assistunt, & diabolus in medio, interrogatur ab eo, qui omnia nouit: Vnde tu venis? Num sapientiam diuidens nouerat vnde venit, quod victus a iusto venerat? Vult ergo dicere: si optime scienti suã fateatur fugam, pandere nanque confundebatur: eadem ipsa prima voce vtitur: Circumiui terram, & quæ sub cœlo sunt
L perambulans, assum. In hoc enim exiuisti, hæc postulasti: nonne tu dixisti: Da mihi Iob, & vniuersa, quæ possidet? quare certamen abscondis, quo iusti coronam occultes? Dic certamen maledicte, dic luctam, quo victoriam iudicet. Sed quod occultabat inuidens diabolus, id eximia philosophia extollit omnium dominus. Nũquid considerasti seruum meum Iob? quod occultas, ego palam facio. Interrogat deus sæpenumero, non vt discat: sed quo interrogatorum mentem experientia intueatur, si vere scienterq; fateantur. Sic interrogauit Cain, vbi est Abel frater tuus? Voluit Ge. 4
nanq; eum, qui malum fecerat, vel sui ipsius accusatorem stare, quo sui accusatione facinoris magnitudo leniretur. Omnis enim, qui seipsum accusat, iudicis iram mitigat. Quemadmodum igitur tunc interrogabat Cain: vbi est Abel frater tuus? Ille autem putans interrogationem ab iustitia
M procedere, dicit: Nescio, nũquid custos fratris mei sum? atq; vbi mentem probauit, tunc increpauit facinus, dicens: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Sic, & nunc vbi diabolum interrogans fugam, quam pertulerat ab eo, non didicit: ipse tandem edidicit fugam, victoriamq; iusti laudibus celebrat. Nunquid considerasti seruum meum, quod non est similis ei super terram, & adhuc retinens innocẽtiam? Hic mihi diligenter attende, neque transeas diuinarum scripturarum verba. In primo testimonio minime dictum est, & adhuc retinens innocentiam, sed in secundo. In primo dixit deus: Nunquid considerasti seruum meum Iob? Quoniam nõ Iob. 1.b
est ei similis in terra, homo irreprehensibilis, & timens deum, iustus, verax, & recedẽs ab omni malo opere. Et adhuc, retinẽs innocentiam, non apposuit, post certamen vero, postq; victoriam quasi coronam adducit famæ celebritatem suis certaminib. Conuenientem. Cum.n. mille, decemque milibus modis patiens, absq; malitia tulisset calamitatem contra dominum nõ blasphemans, cuncta iudicans bonitate, & di- Ibi. 2. c
cẽs: Si bona suscepimus de manu dñi, mala quare non suscipiamus, cum sine malitia fuisset verbum, coronam sibi plectit Ibi. 1. d
malitia vacuam, & dicit: Quoniam nõ est hõ ei similis, retinens innocentiã. Tu aũt quare incassum dixisti, perde vniuersa, quę possidet, inuanum suæ inuidisti substãtiæ? Dixisti.n. hominem pecuniarum occasione deum colere, nudatũs est pecunia, atq; haud virtute nudatus. Tu vero diabole in
A uacuum dixisti: perde vniuersa, quæ possidet. Nõ stupet malitia in sui prauitate. Itẽ
mali-

Iob. 2. b malitiam aliam competit, quæ iusti virtutem superare, ac prosternere posset. Dicit ergo deo: Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua. Nihil inquit, magnum, si pecunia excidit, libenter omnia spreuerit, quo se seruet. Sed si vis hunc ipsum probare, carnes eius tãge: si in faciem benedicat tibi. i. maledicat, etenim scriptura benedictis maledicta velauit. Et quare hęc scripta sunt? vt tu fidelis discas, cum alieni mali turpia narraueris, eadem verborũ honestate velare: neq; honesteris turpibus operam præbens, sed turpium locutionem fugiens. Propterea, in-
Col. 3. b & Eph. 4. f quit Apostolus: Omne verbum turpe non exeat de ore vestro. Hinc deus iustum secũdæ dimicationi tradit, & dicit. Nõ ipse ea ex tentatione discens, qualis sit dimicator sed ex tentatione diabolum vituperans.
Iob. 2. c Deus.n. prius vniuersa cognouit. Egressus autem diabolus à facie domini, percussit Iob vlcere pessimo, a planta pedis vsque ad verticem eius. Totum eius corpus vnum vulnus effecit, vnam cicatricem: oportue-
B rat enim totum, ac per totum coronari luctatorem, a pedibus vsque ad caput. Saluta re vulnus, victoriosum vlcus, vlcus quidẽ apparent, & scaturiens sanie, quantum vero, quis intellectu consequi potest, famæ celebritate plenum. Sanies vlceris affluit paruo pro tempore, eadem vero famę celebritas, quam lucta peperit, nullis deficiet. Percussit eum vlcere pessimo, a pedibus, vsque ad caput, quo totus per totum ac membra coronatus appareat: hinc vbi eum corpore tam inualide se habentem, nullus contingit, qui caperet locus: sed omnis domus, veluti corruptelam quandam eiecit: neque enim secus erat vulnus Iob, quã fœda corporis quædam corruptio, exiuit ciuitatẽ, non humanum habens certamen, sed vim nostram valde superans: nam, & extra ciuitatem esse ẽt Christi imago erat: propterea
He. 13. Paulus dicit: Quorum enim animalũ infertis sanguinem in sancta, horum corpora cremantur extra castra. Propterea Iesus, vt sanctificaret populum, extra portam passus est. Christus extra portam, Iob extra ciuitatem sedet in stercore, expectat suscitantem de terra inopem, de stercore erigentẽ pauperem. Videbat proprium corpus la-
C bẽs, animam vero stabilitam. Videbat corpus vermibus ebulliens, animam vero pietatem parturire: videbat corruptum ferreũ vas, atque ante Paulum recordatus est verborum Pauli, licebat enim sibi dicere: Sed 2. Co. 4. d
licet is, qui foris est noster homo corrumpatur, tamẽ, qui intus est renouatur de die in diem. Testam accepit qua sanies seruaretur: Testa quidem saniem ebulliebat, hostis vero patientia frangebatur. Decuit, & ipsum dicere habentem testam: Habemus thesaurum hunc in vasis fictilibus. Sedit Ibid. b
in stercore, qui multos de stercore erexit: testam suscepit, qua saniem ebullire faceret in mortuo luto viuentem, lutum ebulli
re faciebat. Venerunt tres amici, trahunt Iob. 2. c
ad solamen aduersa: venerunt Eliphas Baldath, & Zophar, tres reges ad regem. Rex enim erat ante hęc, qui dicebat: Cum sederem quasi rex, circumstante exercitu. Et se- Ibi. 29.
derunt, inquit, septem diebus, ac septem d
noctibus, & nemo loquebatur. Mediocres enim calamitates solamen recipiunt, magnitudo verò calamitatis silentio honoratur. Id enim verum est solamen, cum passio vincitur. Et quemadmodum morbi ipsa in summa potentia diffugiunt medelã, sic supremæ calamitatis passiones omne solatium fomentumque repellunt: siluerunt taciturnitate passioni communicantes. Et quid facit? Cum enim illos calamitas superasset, nemoq; ausus fuisset solatij vocem frangere, primus ipse verba incipit, ianuã aperit, patiens nõ patientibus. Scimus om- D
nes, quoniam his qui passionibus, qui tribulationibus, aut alio mœstitiæ malo laborant, prius vocem rumpere quisque pudore tenetur, ne importunus aliquis virtuti, aut exempli magister videatur. Si autẽ viderit incipientem, sine periculo, & pudore sequetur, hoc fratres, & consuetudo docet, & re ipsa exercitatio suggerit. Vt vidit passionem amicorum solatium excludere, portam aperit patiens, & quam primum incipit veluti tragædijs quidem de calamitate dicere, prorsus vbique blasphemię sen
sum fugietis. Prima vox Iob: Pereat dies il Iob. 3. b
la in qua natus sum, & nox in qua dictum est, natus est homo. Non impie agens hæc dicit, sed patiens. Et vide quid facit. Quemadmodum siquis apostematis morbo circunuentus, ferro recidatur à medico: non habens quomodo recidenti aduersetur, circunstantia tangit, atque adstantes mordet, illis quidem inferre nihil habens, ad medicum autem extendere manum non volens, sic & Iob blasphemiæ magnitudi-
nem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Enem timens, facit inanimatis iniuriam, atque fiduciam passione adauget, non contra deum audens, sed se denique accusans. Maledicit autem non creaturam, sed sui ipsius diem, potestatem, inquit, habeo diei mei, non maledico conditorem, mei ipsius diem maledico. Pereat dies in qua natus sum, & nox in qua dictum est, natus est homo. Hæc dicit, & Hieremias: Heu mihi mater, vt quæ me talem peperisti virum iudicatum, & damnatum, maledicta dies in qua natus sum. Hæc omnia quasi mœsta quædam tragœdijsque simillima sancti exprimunt: vt tu postea discas, non in delicijs egisse vitam, sed mala innumera tolerantes, in agone certasse. Fleuit ergo Hiere. dicens: Heu mihi mater, vt quæ me peperisti virum. Et patiebatur quidem veluti homo, sustinebat autem quasi dei amicus. Moses pari modo magnus dei legislator, qui tabulas sacras susceperit, qui eorum qui conducunt in vitam, prior magister fuit, ac ipse multitudine calamitatum deo dicebat: Domine tu dixisti, quoniam inuenisti gratiã apud me, & noui te super omnes. Si ergo inueni gratiam in conspectu tuo, tolle animam meam a me, non possum ferre onus populi huius, penè me lapidabant. Nunquid ego eos genui? nunquid ego eos peperi? quoniam dicis, porta eos quemadmodum nutrix portat puerũ: non possum ferre populi defectus. Tamen ingemiscens, & flens, vt homo, non vt infidelis blasphemauit: sed ostendebat naturæ passiones, quasi per ipsas argueretur. Sic ex perfectis quisque ingemiscit. Similiter Abacuc dicit: Vt quid mihi labores ostendisti, & labores inspicere miserias hominum? In conspectu meo factum est iudicium, & contradictionem potentiarum iudex accipit, & propterea egredietur iudicium prauum: princeps postulat, & iudex accipit, & laceratur lex. Sic oẽs passi sunt iusti, summaque laborant modestia aduersus mundi difficultates, sed hæc loquens, haud ad tuæ intentionis conuenientiam trahas, neque dixeris: Nunquid ego sum melior Hieremia contra mundum clamitantem? neque sanitatis verba vulnera tibi fiãt. Hęc autem scripta sunt, vt discas qualem agonem pertransiuerunt, vitamque quibusdam periculis plenam duxerunt. Vis discere qualis esse debes, disce quæ post gratiam fuere passi sancti prophetæ, passi, & Apostoli. Sed illi quidem patientes dolebant, hi vero patientes gloriabantur. Venit Paulus in medium patiens quidem, ingemiscens, verberatus, sed non plorans: tormentis afflictus, sed gaudens. Et quid dicit? Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationẽ, probatio spem, spes autem non confundit. Et iterum: Verberati ibant gaudentes apostoli, quoniam digni habiti sunt pro nomine Christi contumeliam pati. Ne ergo suspiceris, quæ ante gratiam fuere, sed gratiæ consequentiã. Dicta vero sunt nobis, vt discamus ex laboribus spem: sic, & Iob maledicit diei, & anima patitur, neque animam torquet impietate, sed suffert vulnera: neq; animam blasphemia vulnerat, hinc quoniam expedit ocyus recedere, Iob nobis seriem breuius perstringam. Deo excepto, vniuersi quo id certamen tenderet, ignorabant. Iob cuius rei gratia dimicaret, nesciebat, quoniam ei gymnasium palæstra fuerat proposita, amici ignorabant dei intentionẽ, diabolus ignorabat futurum: si.n. sciuisset sibi succumbendum fore, nequaquam tentasset Iob, nesciebat quonã agonis huius finis tenderet, quoniam quidem deus permissione id concedebat. Sciebat Iob non præsciens, sed a deo edoctus: diabolus autem nesciebat quemnam finem certamen respiceret. Non.n. tentasset, ne maiorem secum confusionem traheret, sed, & quæ in sanctis passus est martyribus, eadem, & in Iob: trucidauit martyres, quo deleret ecclesiam, nesciens, quod post martyres flore ret ecclesia. Omnes ignorabant amici, deo excepto, dei consilium, ignorantes Iobque probationem, trahebantur veluti in comparationem ignorantiæ. Magis damnum est Iob, quasi digna patientem, quam dicere contra deum iudicantem indigna. Attende diligenter, trahebantur in condemnationem hominis, veluti digna peccato suo patientis, quam aduersus deum dicere quod iniuste iudicauerit. Et parte quidem vna pro intentione ducebantur, deum. s. ab iniustitia vendicantes: parte autem peccabant, innocentem damnantes. Ista autẽ ignorantia pro ignorantibus respondet. Et fatentes se ignorantiam philosophati, sententiam non ferunt videntes dei iustitiam: iustitiam quidem Iob proscribunt, dei

dei autem iustitiam laudant. Hinc Iob ab amicis reprehenditur, & dicunt ei: Quando radicati in veritate perierunt, quando vidisti iustos funditus deletos? nisi peccasses, inquiunt, & peccato dignus fuisses, non te iniustè iudicasset iustus. Multa tua sunt peccata si vero non peccasti, vnde tibi hoc, nisi filij tui peccauerint? sępenumero viduis iniusta, orphanis tristia fecisti. Si autem hæc ita sunt, iuste te hac deus plectit pœna. Iob se quidem sciebat nihil egisse tale. Vbi ergo vidit Iob quoniam apud homines quidem damnatur, propria verò conscientia ipsum non damnat. Neque eum deus negligit, quoniam hominibus suadere non posset, sermonem ad iudicem vertit, animæq; oculum ad alta dirigit, non blasphemans, sed rogans cum lachrymis, dicit ad eum: Qui nouisti mentem hominum, vt qui me posuisti contrarium tibi? tu fecisti me compotem iustitiæ tuæ, nouisti cor meum. Hinc magnum quoddam Iob, non malitia, sed puritate loquitur, atque vt plura in vnum complectar, multa enim est materia sermonis iustitiæ, dicit: Quis mihi dabit iudicem, medium inter me, & te, vt cognoscas quot sunt peccata mea, quoniã sic me iudicasti? Horridum verbum, sed absque malitia: prævenions.n. dies, inquit, quoniam non est ei similis sine malitia, ei autem qui est sine malitia, nemo verbum ad malitiam reputabit. Semper enim omnes nos, sicut deus homines, non modo rebus, sed ipso operantium proposito iudicamus. Iniuriatur filius patri, factum intolerabile, & patienti, & audienti: qui erit huiusmodi, patricida vocabitur, sceleſtusque impius, quod patri contrariam vocem fregerit, quòd ausus fuit vituperare suam radicẽ. Hoc iste patitur, & tacet, & qui perfecto fuerat sensu. Porrò insans, vel sine malitia puer tametsi patremue offenderit, omni lętitia desiderabilis. Sępe matres irritant filios ad iniuriam trahentes, non iniuria, sed absq; malitia, integritate, & obseruantia moris admonitæ: Sic, & deus sciens, quoniam non malitia, sed puritate loquitur, testimonium ei reddit, dicens: Et adhuc perseuerans in innocentia. Suscipit verba Iob ab eo vocatus, tremendum verbum: dominum seruus in iudicium trahit, homo deum, factura factorem. Sed quemadmodum paulò ante diximus, puritatis non malitiæ verbum fuit, veruntamen fratres eadem non sunt sine intellectu puritatis, sed omni sapientia referta. Vis autem diligentius intueri? nihil petiit Iob quod non fecerit: sciebat sese dei domesticum, sciebat deum sui ipsius dominum. Sed quoniam Iob ipse sæpenumero inter seruos suos iudicandos disputans, in iudicio permisit eis paris sermonis potestatem: atque si quando secum seruus experiretur, non veluti seruo obstruebas os, sed iusto sermone vtebatur. Quod ipse fecit, ab alio sibi fieri petiit, verbo illo suasus: Quoniam eadem mensura quàm mensi fueritis, remetietur vobis. Et dixit, quis dabit iudicem? Et quando seruo paris sermonis fecisti potestatem, audi eum cum virtutes dinumerat, & eas non honoris cupiditate, sed puritate dicentẽ: Non contempsi iudicium subire cum seruo meo, & ancilla mea, cum disceptarent aduersum me. Dabo responsum deo: Nunquid, & non in vtero fecit me, qui formarent eum? hoc cogitans, nautæ communi communem dicendi tribui potestatem. Nos autem fratres non tales: admiraris iustum, teipsum damna. Quoniam sæpe cum quis accusat, non dico seruum, sed se paulò inferiorem: si responderet iusta, audacia inhonesta putaretur: pro paritate honoris loqui decet: postulat quod iustum est, & tu iustam accipe dicendi paritatem. Accusat superbus, & neque iustum accipit sermonem, neque silentij veneratione mouetur. Si tacuerit qui accusatur, damnatus est, inquit, labia nesciuit aperire: si loquetur, ausus est, inquit, aduersus dominum verbum frangere. Alius arrogantia tumens, si à iusto, si à nobili viro rogatur alteri sermonem reddere, egrediq; ad parem, & charitate conculcare malitiã, illico superbia arreptus dicit: Ego ad hoc cõdescendam? O superbia, vbi stetisti, vt descendas? Ego ad hoc condescendam, veluti cœlũ perambulans, & nubes, sic loquitur. Eadem perambulas terram, ex eadem nutritis, in eadem reuerteris, in eandem tumulaberis, & quo descendis? Non pudore confunderis ad conseruum dicere. Ego in hoc? condescendam? Non erubescis eadem dicens, sciens quoniam Iesus propter te descenderit? Ad tales ergo snias, similemq; superbiam eũ Salomone clamare licet: Quid superbis terra, & cinis? Tñ ad nobis subiectum opus reuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

reuertamur. Quis dabit medium iudicem inter te, & me? Apparet ei tandem iustus iudex, & de turbine ei, nubibusq; apparet futurus imbrem benedictionis effundere, apparet ei ex nubibus stercoratum semen irrigaturus, atque excitat Iob, nutuq; solo passiones dissipat, nutuq; eum etigit, qui ceciderat, & dixit ei: Exurge atq; præcinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo, & Iob.38. respondebis mihi. Quandoquidem in iu- & 40.a dicium vocasti me, & dixisti: Quis dabit Ibi.9.d iudicem medium inter me, & te? Surge ò generose miles, qui aduersitatis ictu non cadis. Si.n.quis correctus generose tulerit correctionem, audit à deo, Exurge: veluti eum ad Hierusalem dicit, Exurge Hierusa Esa.51.f lem, quæ bibisti de calice iræ. Accinge sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & re- A spondebis mihi. Non.n. vocasti, inquit, me vt tecum iudicarer: inter me, & te, iudicium postulasti, tu sis iudex nunquid vanum putasti iudicium meum? Sed vt videaris iustus putas à me, inquit, hanc aduersum te permissam esse calamitatem, q̃ vt te iustum ostendam? Et inde eisdem diligenter attende verbis, non dixit secus se visitasse, q̃ vti fiat iustus: non.n.aduersitas iustum eum effecit, sed iustum esse ostendit. Existimas me secus visitasse te, q̃ vt appareas iustus? mihi quidem, inquit, & ante ipsum agonem notus eras, mundo autem per aduersitatem innotesces, mundo per certamen prædicaberis: propterea visitaui te, non vt noceam, sed vt coronem: vt illustrarem, non deturparem. Verum q̃m ex puritate ipsa naturæ mensuram egressus, tuæ parco integritati. Nam etsi quispiam puritate peccauerit, deus ad rectum redigit ex puritate factum. Cum verò prorsus deum in iudiciũ vocaueris, dic mihi, qualem habes apud me honoris paritatem: vocasti me, vbi eras cum ponebam fundamẽta terræ? Cœtaneus factori fuisti, quod eũ B in iudicium vocares? Hic quidem ante secula, tu autem post multa secula. Cum formarem terram, non aderas: omnis creatura facta erat, & tu nusquam eras. Antiquiorem ergo seculis creatoris condõnis in iudicium vocasti: cum extenderem funiculum super terrã, cum fundarem columnas eius, eũ eduxi de ventre matris eius', cum pariebatur mane, vbi eras? cum eandẽ nubes operuerunt, caligine autem circũdedi, vbi eras? Admonet eum tãquàm indigniè fuerit locutus, puritatem quidem, veruꝝ & ignorantia. Et quid facit? Non pro omnibus eundem increpat, sed quasi amicum inter se, & illum corripit. Vbi ergo hæc, hisque similia dixit (non.n. nobis est tps Iob.42. oẽm dictionem interpretari) & Iob in sui a notitiam veniens: nã iustus prius ex reprehensione lapsum corrigit: dicit, Domine auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus vidit te, & examinaui meipsum, puto me terram, & cinerem: vnum locutus sum, & secundum non addam. Vide quõ reuocat peccatum vir bonus, correptionẽ suscipiens? Semel locutus sum, & id non malitia, sed puritate, secundo non addam. Qui enim sum ego iudicatus in conspectu domini: quæ non nouerat Iob per puritatem, per correptionẽ didicit: hinc quid C deus non concedit ei excusare iudicium, sed dicit: Modo accinge, vt vir lũbos tuos, sta inquit, sicut vir: ne putaueris quod te propterea deterruerim ponere iudicium fugiens, sed quo tuam puritatem in melius reformarem. Iudicium quidem non effugi, iustè me iudica, rationemq; gestorum expectula. Iustificatus es, vt sanctificeris in omni regione sub cœlo. Ante passionem vnus te terræ angulus nouerat post passionem omnis te sub cœlo regio cognoscet. Sterquilinium tuum omni regali diademate illustrius, qui diademata ferunt videre cupient: & agonem tuum, & laborem certaminis, paradisum feci, sterquilinium tuum colui, ad pietatem plantam cœlestem ostendit: susceptisti cœlestia, accipe, & æterna suscipe omnia duplicia. Hic tuam Christiane spem disce, excellentiãq; promissionis tuæ. Duplum quidem Iob promisit, & duplicia dat: saluator autem suis discipulis dicit, Qui reliquerit patrẽ, Mat.19 vel matrem, fratres, vel sorores, ppter me, d centuplum accipiet, & vitam æternã possidebit. Sed illud diligenter attende, quõ seorsum quidem, ac priuatim corrigit amicum: Iob verò amicos publicè redarguit. Iob.42. Dicit.n. eisdem deus: Vt quid non estis recta locuti aduersus seruum meum Iob? I Sed ò iustæ iudex, pro te sermonem fecimus, tuam prædicauimus iustitiam: condemnauimus hominem, sed tuam iustitiã D innocuam ostendimus. Hic ergo iustum dei iudicium attende. Si.n. pro secundum iustitiam dicentem non recipit, eos qui iniustè contra proximum dicunt recipiet?

Ergo

Ergo eius amicos corripit, & dicit. Et nũc nisi propter seruũ meũ Iob morti vos fortasse tradiderim. Simul ergo, & corripit. Saluat quidem, eo quòd nihil mali contra deum dicatur: corripit autem iustum, integritate in melius reformans. Et honorat quidem amicos per illum, honorat autem iustum per certamen, datque ei duplum, atq; de tenebris ei lumen, & tunc illuxit, & nunc. Vnum etiam addentes rei ad excellentiam, ostendemus. Suscepit oues in duplum, decem autem amittens liberos, viginti non recipit. Hic exquirendum est, quõ iumenta quidem in duplum, in simplum vero restituuntur liberi. Bestiæ quidem, & iumenta, quoniam quidem amissa perierant, homo autem viuẽs in vita reseruatur, non ei liberos in duplum dat: ne per eos, qui obeunt spem tollat: sed vt ostẽdat, quoniam illi tametsi prærepti sint, vi- E uunt tamen, ac illi quidem omnes sancto Iob lætitia sunt, cohæredesq; applaudunt quamobrem ei non dat præter decem, quo Iob inueniatur, non a vita in mortem, sed a domo in domum transiens. Cum eum decem filij vitæ terminum finiẽtem ad tumulum, vsq; duxerunt, decem eũdem iterum in resurrectionis die à tumulo in regnum suscipient, atque ineffabilibus illis, sempiternisq; bonis, simulq; parili lætitia perfruetur. Quibus omnes nos dignos fieri contingat, gratia, & pietate domini nostri Iesu Christi, cui gloria, & imperium, cum patre, & sancto spiritu, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Homilia quinta.

PRoponamus igitur vobis dilectissimi, si placet, pro patientiæ solatio, iusti Iob fortia gesta. Hic est enim qui amplitudine gloriæ tanta dignatus, armisq; multorum vallatus, atque vbique plurima in nobilitate, plurimaq; in celebritate prædicatus, magna repente tactus paupertate, & morbo, & liberorum interemptione, hostium prædatione, amicorum impari fide, pesteq;, & carnis doloribus, calumnijsque laborauit. Et id intolerabilius, quod inecgitato, sibi omnia eadem inexpertoq; ingruerentur. Nam qui parentibus quidem F egenis, talique in domo nutritus, quod & exercitio eadem, & cogitatione pẽsauerit, facile onus paupertatis tulerit: qui vero lautus affluẽtia, totq; pecuniarũ delicijs gaudens, si repente patiatur ab his casum, nõ facile sustinuerit talem mutationem. Iterum, & qui liberos amittit, tametsi omnes amiserit, non tamen vno atq; eodem tempore, reliquos solatio sabeuntium tenet: atq; prioris amissionis deficiente dolore, si secunda post tempus amissio acciderit, id sibi tolerabilius fiet malum: non enim vlceri obuiat recenti, sed dormienti iamdudum, & extincto, quod non parum doloris amputet: hic autem vniuersum sibi totaliter chorum in vno momento, atq; modo mortis amarissimo surreptum vidit, conuiuij hora: atq; ea domus, quę aduenis hospitarijs erat aperta, tumulus facta est illis. Quis autem dixerit, famem illam nouam, & interpretatu difficilem, voluntariam an inuitam nescio. Quõ enim appellem? Voluntariam? sed nolebat apposita degustare. inuitam? sed aderant cibi, nemoq; impediens erat, appositę sedebat mẽsæ, visosq; nõ tangebat cibos. Nam is, qui circa corpus ab vlceribus erat fœtor, decerptioni accidens, desiderium resoluebat, ipsamq; mẽsam ærumna quadam replebat. Putores, inquit, meos cibos esse video. Et famis quidem necessitas apposita tangere cogebat. Fœtoris vero magnitudo è carne G proueniens, vim famis superabat. Quomodo enarrauerim dolores, quõ vermium fontes, scaturientem saniem, amicorum Iob.19. improperia, domesticorum neglectum? b & 30. Non enim pepercerunt, inquit, domestici a mei a sputis faciei, & nunc deridentme iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere, cum gregibus patris mei. Nũ igitur arma hæc esse videntur? Nam & arma, & intolerabilia, tamen cum dignatus est amator hominum deus dicere ei certaminis hmõi causas, quòd vti iustus appareas, contra te hæc permissa sunt: sic respirauit, quasi ex illis malis nihil triste sensisset. Quemadmodum.n.in desudatione luctatorem sudore, & puluere, & calore multo, & laboribus, & miserijs pugnare decet: sic iusto multa hic tolerare expedit, generoseque ferre vniuersa, si claram hinc coronam sit accepturus. Nam & si corpus illud laudamus, quod & frigora illęse & calores ferre posset, egestatemque, & famen, itineraq;, & miserias alias: multo magis animam dicere beatam decet, quæ fortiter generoseq; dolorum inuasiones quasque

Universidad de Deusto
Biblioteca

sufferre, mentemq; suam in cunctis potest
H seruare liberam. Sicut igitur ea, quæ ocio,
& licentia victitat anima, facile a passioni
bus vincitur: sic quæ continuo in agone,
pro pietate versatur, robusta, inuictaq; per
seuerare consueuit. Neq; ocium egit eadē
ipsa cogitans, cura ab illis eā ad certamen
traducente. Non modo.n. facere quid bo-
num, sed & quid malū pati, mercede mul
ta rependitur: atq; Iob ipse passionibus vi-
detur magis, quàm virtutis actionibus pro
feciſſe. Nam neq; ita illustris est habitus,
cum pecuniā possidebat, cū domum pau-
peribus reserabat, substantiamq; erogabat
quàm, q̄ audiens ruinam non se acerbe
egit. Non adeo tum clarus erat, cum de vel
leribus, ouium nudos vestiebat: quem illu
stris probabilisq; cum de cœlo ignem ce-
cidisse, consumpsisseq; omnia audiebat cū
gratiarum actione. Tunc amator homi-
num, nunc amator sapientiæ fuit: tūc pau
perum miserebatur, nunc domino gratias
soluebat. Neq; ipse dixit, Quidnam hoc
est greges? consumpti sunt quorum ope de
cem mille enutriebantur pauperes: & si in
dignus ipse eram in rerum affluentia assi-
stens, propter eos certe, qui longe ab eo di-
stabant, parci oportuerat. Nihil dixit tale,
neque cogitauit: sed deum nouit: cuncta
I & vtiliora dispensantem. Atque vt discas,
q̄n maiorem postmodum diabolo plagā,
intulit, cū sublatis sibi bonis gratias egit,
quàm cum possidens miserabatur pauperū, audi. Cum possidebat, vel suspicionem
diabolus habuit, q̄n non gratis, te colit
Iob: vbi vero vniuersa surripuit, omnibusque nudauit eum, hic vero eandē deo ser-
uauit mentē, tunc obstructū est rurpe il-
lius os, nec tūc quid habuit dicere: clarior
nanq; quàm in prioribus iustus erat, clarior
inquā, quàm in delicijs viuens, eleemosy-
nasq; prębens: surrepta.n. bona, generose
ac cum actione gratiarum tolerare multo
maius est. Nā secundis quidem sese rebus
habentibus gratias referre deo, nō admo-
dum mirabile: porro cum multis fuerit flu
ctus, cymbaq; circumacta periclitatur, tūc
magna atq; excellens est patientiæ, atque
bonæ voluntatis ostensio. Si.n. infinitorū
malefactorum sibijpsis cōscij, cum parum
quid auri amiserunt, & id plerunque ex
præda habentes, acerbam sibi atq; intole-
rabilem vitam esse dicunt: quantis quibus
que coronis dignus fuerit Iob, cui iustissi-
me parta, simpliciter a se diripi videre con
tigit, subireq; mille alias procellas post il-
la omnia, atq; in cunctis sese immobilem
reddere, debitasq; propensius domino gra
tias agere? Nam & siquis cætera omiserit, K
sola mulieris, vel saxum mouere poterant.
Si enim his qui iucunde viuunt, nihilque
æruminosum patiuntur, mulieres sępenu-
mero suadere potuerunt: puta quàm vali-
da erat anima, quæ illam post tot arma re-
pulerit. Cum enim mulier sic verba mise-
randa dicat, Tempus accommodatum at-
que comparatio simul facta, vulneraque,
& cicatrices, milleq; calamitatum fluctus:
qūo, quis omni adamante duriorem eam
animam negauerit, quę tanta in tempesta
te non succubuerit? Data mihi pace, opor Iob nō
tet dicere, quoniam etsi non maior aposto minor
lis, minor beatus ille non fuit. Hos enim apostolis.
eadem pro Christo pati solabatur, ille au-
tem hoc solatio destitutus, quodque ma-
ius, multis in delitijs educatus, nequaquā
de piscatoribus, & colonis, atq; ex his, qui
tenuiter viuunt, sed tot honoribus dignus
effectus, passus est omnia. Et grauissimum
in apostolis videbatur, quod ab amicis, do
mesticisq; atq; ab his, qui sua beneficia su
sceperant: sic & Iob non ab inimicis odio
& injuria affectus. Quòd vero sic se hæc ha
bebant, iam ergo & gestorum cum digni-
tate fortitudineq; passionum simul com-
parationem dicamus, quo & manifeste pa
teat, non bene factorum modo, sed & pas- L
sionum manere meritum: & meritum qui
dem admodum magnum, neq; merito be-
nefactorum inferius. Introducamusque, si
pla et, ipsum hunc magnum patientiæ lu
ctatorem Iob, hinc atq; inde illustrem, si-
mulq; videamus compatientes. Quando
fuit illustrior, cū domum cunctis aperuit,
aut eadem cadente, cum benedixit deum,
nulloq; amaro sermone locutus est? Quan
do alacriot fuit, dic mihi, cum pro natis
agebat sacrificium, atque concordiam ad-
ducebat, aut quando ipsis contumulatis,
factisque vita amarissimo mortis genere,
multa cum philosophia casum sustulit?
Quando magis claruit, cum de velleribus
agnorum suorum calefacti sunt nudorum
humeri, aut cum audiens de cœlo ignem
descendisse, gregemque consumpsisse cum
pastoribus, nec est turbatus, non tumul-
tuans, quid peregit, sed mansuete tulit ca-
amitatem? Quando maior fuit, cum ad
oppresso-

oppressorum defensionem corporis sani-
tate vtebatur, conterens molares iniquo-
rum, & è medio dentium eorum prædam
eripiens: aut eū hoc ipsum corpus oppres-
sorum scutum consumi vermibus videbat,
sedensq; in sterquilinio, idem ipse saniem
M radebat, testam accipiens? Et illa, quidem
omnia præclara gesta, hæc autem patibu-
la, tormentaq; erant: sed tamen plus hæc,
quàm illa Iob clariorem ostenderunt. Si-
quidem cum illa fiebant, quanuis turpiter
Iob.1.b valdeq; atrociter, contra dixit tamen dia-
bolus, dicens, Nunquid frustra colit deum
Iob? His vero contingentibus, se occultās,
terga dedit, neq; turpis sermonis alicuius
causas, vmbramve inferre habuit. Igitur si
quando virum iustum, magnorum ope-
rum profectu fulgere videris, multisque
subesse malis, ne mireris. Nam è diuerso
mirari oportuerat, si multas accipiens dia
bolus plagas taciturus fuisset, mansueteq;
vulnera perlaturus. Neque enim si serpens
assidue stimulatus indignetur, atque resi-
liat contra stimulantem, mirandum fue-
rit: & a prælio victoriaq;, & cæde redeun-
tem, pugnare necesse est, sæpenumero au-
tem, & vulnera habere. Cum ergo videris
quempiam eleemosynas facientem, aliaq;
mille operantem bona, precidentem dia-
boli vires, postea tentationibus periculisq;
circumduci, idcirco ne turberis. nam pro-
pterea in tentationem cecidit, quòd dia-
bolo plagas vehementer infligeret. Et qūo
id deus, inquis, permisit? quò magis, scili-
cet coronetur, quo plures ille recipiat pla-
gas. Magnum quidem secundis se rebus
A habentibus, & misereri, vel florere virtute:
longe autē maius male patientem, inui-
ctum sese, maioriq; cum proposito præsta
re pro virtutis laborib. Quemadmodū. n.
in peccatoribus cotingit, qui nihil hic pa-
tiuntur mali, maiorem illic subeunt vltio
nis pœnā: sic & hi qui se officiose gerunt,
qui multa hic tolerāt aduersa, multo illic
honore dignantur. Et quēadmodum pec-
catorib. duobus existētibus, alter quidem
hic tormentis affligatur, alter non: affli-
ctus ille nō afflicto melior erit: Sic & duo
bus iustis hic existentibus, siquidem alter
pauciores erumnas sufferat: oui plures su-
stinuerit beatior erit. Qui. n. dei disciplinā
cum gratiarum actione non sufferunt de-
dignantes, & ex hoc nullū sequi fructum
contingit, & calamitatibus vltimis se im-
plicant. Si in paupertate degis, & fame, iu-
numerisq; periculis, disce vel ab egenis do
mino gratias reddere. Si autem vitā eorū,
mendicando terentes non blasphemant,
non turbantur, non indignantur: sed cum
gratiarum actione tolerant. Quid. n, tale
es passus, quale ille? Oculo priuatus es, ille
ambobus. Morbo diuturno laborasti, sed B
ille insanabili. Amisisti liberos, sed ille, &
proprij corporis sanitatē. Damno magno
plecteris, at nec ad id peruenisti, vt alijs in
digeas. Sed neq; satis tibi sunt hæc. Consi
derabo Iob patientiæ, turrim minime nu
tantem. Quis. n. hoc pauperior? qui publi-
ca ad balnea abiectis pauperior fuit, his
qui super fornacis sedent cinere, atq; om-
nibus prorsus hominib, miserior. Hi nāq;
vel vestimentum lacerum habent, ille vero
nudus sedebat: & quod habuit indumen-
tum à natura, carnis scilicet velamen, sa-
nie acerba diabolus corrupit. Et pauperes
quidem, vel sub tecto sunt, stipulaque vel
saltem operiūtur: ille vero sub dio noctur
nus semper agebat, neq; tugurij tenuis so-
lamen habens: atq; quod maius, quoniam
multorum malorum pro exacta iam vita
sibi conscij sunt. Neque patuum ad sola-
tium ingruentis calamitatis, se sibi con-
scium esse, iusteq; punitum. Hic autem &
eo priuatus solatio erat, vtpote qui conso-
lationem, cōuersationem, virtutem plenā
ostenderet: eorum qui vltima audent ma-
la pœnas pendebat. Et illi quidem olim &
a principio de ærumna calamitateq; cogi
tauerunt: ille vero calamitatem inopinatā
subijt, repentinam accipiens ex diuitijs C
mutationē. Vidisti eum in vltimam veniē
tem paupertatem, & eam post quam non
est aliam inuenire? Quid enim vel nudo,
vel tectum non habente pauperius? non
enim in terra, sed in sterquilinio sedebat.
Itaq; cum temetipsum videris paupertate
vrgeri, cogita huius iusti tormēta, atq; ili
co exurges, paruipendesq; propriam cala-
mitatem. Si autem vis bellum a natura ve-
hementia multa, multaq; violentia gene-
roso huic illatum audire, ad ea quæ dico,
aduerte. Decē amisit liberos, decem repen
te, decem ipso in ætatis flore, decem multa
fultos virtute, non communi lege naturæ,
sed nece violentia ac miserāda. Quisnam
poterit talem calamitatem explicare? quis
vel ferrēs homo, qui adamas tot mala per-
tulerit? nam est nemo. nā si horum quod

Universidad de Deusto
Biblioteca

libet intolerabile per se est, cogita cum simul vniuersa coiuerint, qualem excitauerunt tumultum. Cum filium amiseris, filiamve, refuge ad iustum illum, solatiumque tibi prorsus summum inuenies. Memento eius in miseranda illa liberorum, calamitate verborumque mille coronis angustiæ sanctum id caput ornauerunt. Cogita calamitatis magnitudinem, nouumque id naufragium, extraneamque illam inopinatam tragœdiam. Tu quidem fortasse vnum amittes, vel secundum, vel tertium: ille vero tot natos, natasque: & qui multis abundat liberis, repente liberis orbatus est, neque sibi sensim viscera carpserunt, sed omnis repente fructus arreptus est: neque assistenti assidentive, quo vel vltima audiens verba, vllum haberet funeris tam acerbi solatium, sed repente prꝛter spem omnem, horum alterum lugubræ, alterum horribile, superauit. Non.n.mors importuna solum, sed & in ætatis vigore omnes consistere, omnes virtute præstare, amabiles omnes simul, omnesque sexus vtriusq; esse, non communi lege naturæ, post talem tantamq; iacturam, quòd nullius mali nec sibi, nec illis erat conscius, quo eiusmodi pateretur. Horum quodque potuerat, & a semetipso turbare. Cum verò vna concurrere apparuerunt, cogita fluctuum altitudo quanta fuerit, quanta hyemis procellæ illius exuberrima fluctuatio. Miranda quidem hæc, vel auditu solum accepta. Si autem solerti eadem, diligentique indagine perscrutatus fueris, tunc magis admodum esse ꝓspicias. Cogita enim quod non quidem diabolus surripuit, dimidiamq; reliquit, sed prorsus, atq; omnino fructum omnem legit, arboremq; non E deiecit: omne superinduxit mare cum fluctibus, cymbamq; non demersit: omnem euacuant virtutem, turrimq; vel quatere nequiuit, sed stabat assiduè ictus, minimeque nutans. Multitudo telorum ferebatur, neque territus erat: magis autē mitebantur quidem, non autem vulnerabāt. Excogita quantum est tot liberis orbari. Quid enim? satisne fuit lachrymis vti? nonne in ipso ætatis flore, nonne multa virtute præstantes, atq; modo vltionis tam acerbo finiuere vitam? Nonne post tot plagas nouissima hæc illata est? Num pietatis amore feruebat, qui genuerat? nū abesi tes tot optabiles? Cum enim malos, quis amittit liberos, passione quidem mordetur, sed acerbitate, vehementiaq; minori: nam decedentium malitia, acerbiorem non sinit esse dolorem. Cum autem virtute præstiterint, permanens vulnus, fit non modo a natura, sed a virtutis honesto desiderium faciente. Cęterum cum partim surripiuntur, eadem passio, aliquod solatium facit: nam & reliqui qui sunt, abeuntium tristitiam obumbrāt. Cum vero funditus obierit vniuersus chorus, ad quemnam respicere poterit, qui in multis filijs repentè filijs orbatus. Si enim tribus, aut F quinq; diebus quibusdam decedentibus, mulieres, & proximi quiq; id maxime plorant, quod cito repenteq; ab illorum moriens captus est oculis: multo magis hic doluerit, cui non diebus duobus tribusve, aut vno, sed hora vna sic omnes surripiuntur. Cogitatum nanq; tempore malū nō iam valde fuerit intolerabile expectatione id leue fortasse de facili faciente: contra vero spem, quid contingere, ac repente fieri, intolerabile, omnemq; sermonē superat. Non ipsos enim lectulo expirantes, animam reddentes vidit, sed domo cumtumulatos omnes. Cogita igitur, quis erat ille maceriam effodiens, & nunc quidem lapidem, nunc fili membrum retrahens, & manum videns adhuc phialam tenentem, dexteramque alteram recumbentem cyatho, & ipsam corpore corruptam siliam, capite dissipato, nasoque contrito, oculis extinctis, cerebro dispersō, vulnerumque varietate non permittente faciei desideratæ formam nosse. Confusi estis hæc audientes, & lachrymas funditis. Cogitate igitur quis ille erat hæc videns. Si enim post tantum temporis, sine lachrymis nequiuimus tragœdiæ huiusmodi ferre auditum, hæc alienam audientes calamitatem: qualis ille adamas fuit, coram hæc accipiens, non in alienis, sed proprijs philosophans in malis, neque tamen iracundia auersus est, neque dixit: Quidnam hoc est? ea est G pietatis continentiæ merces? Aduenis idcirco domum aperui, eam vt viderem liberorum sepulturam? omnem in eos idcirco virtutis modum exercui, quo talem subirent exitum? Nihil horum dixit, neque cogitauit: sed tale tantumque post studium orbatus, cuncta generosę pertulit: Igitur si sola hæc contigerunt mala? Et amicorum desertio, proditioque, increpationes, & iniuriæ, subsannatio, & derisus, & distrahi a cunctis: tolerabilia ne hæc, & solatio digna hæc non modo rebus ipsis, sed ne quidem auditu ferenda? Neq; enim talis calamitatū natura, vt sint qui etiam nobis improperet, nostramque cōsuescunt mordere animam. Respice mihi consequenter, vel hoc in loco mansuetudinem, ad deumq; religionem, generosæ illius adamantinæ animæ. Vbi.n.semetipsum implicitum malis vidit, qui totius virtutis summam impleuerat: malos autē homines, & veneficos vitā secundis agentes rebus, non dixit, quid tale, quale quidā ex infirmioribus consueuerunt, Ad hæc filios educaui, eumq; solertia instruxi omni? ad hæc meam pauperibus domum aperui, quo illos post cursus pro egenis susceH ptis, pro nudis, pro orphanis id me sequa-
Iob.1.d tur meritum? Sed horum loco etiam omnis sacrificij meliora verba protulit, illa dicens: Dominus dedit, dominus abstulit. Si autem scidit vestimenta, comamq; totondit, ne mireris. Pater enim erat, & amator, pater piusque: & oportuit quidem naturæ passionem ostendi, mentisq; philosophiā. Si vero neq; id feciſſet, fortasse quis, & in sensibilem hanc putasset esse philosophiam. At tu qui pecuniam si amiseris, nec ira, aut alio perturbationis malo conciteris, sed viriliter tolerans, gratias agas deo, & Iob verba loquaris: Dominus dedit, do-
Dominus abstulit, q̄ dęmon. minus abstulit: lucrum per hoc damnum facies. Quid dicis, dominus abstulit? fur abstulit, & tu dicis dominus abstulit? Nemireris: nam & Iob, quæ diabolus surripuit, eadem & dominum abstulisse dixit, & quo hæc fur eripuerit, tu dicis quoniā dominus abstulit. Nam neq; illam gratiā minime habeo. Non mea, suum factum: neq; scienti, neq; volenti hæc facta sunt. Quo enim sed tum nihil minus habet eis
Advates ite prohibitū. qui dant eleemosynas, ille qui tunc non dat. Si autem, & ad vates te hortabuntur quidam, tu verò dei timore, qm̄ quidem I prohibetur, eliges magis non accipere pecuniam, quàm deo aduersari: eorum merito, quæ in pauperes contulerunt mercedē habes, qm̄ amittens gratias egisti, potensque ad vates abire, contines non accipere magis, quàm sic accipere. Quemadmodū enim ille dei timore actus, pauperibus impēdit: sic & tu dei timore, expertos numos ereptos non recepisti. Priuauit te ille pecunia, vt teipsum salute minime priuaueris. Dolens.n.in his, quæ a cæteris male es passus, ipse pluribus temetipsum implicabis malis. Ille te fortasse paupertate circumdedit, tu te funestis offendis. Ille author mali, tuis te exterioribus priuauit bonis, tu æternis temetipsum diuitijs priuas. Tristitia te diabolus confecit pecuniam surripiens, confice, & hunc ipsum gratias agēs, neque gaudio eundem accumulaueris. Si ad vates abieris, lætum effeceris: si gratias egeris deo, mortalem illi plagam intuleris. Et respice quid fiet: neque eam inuenies ad vates abiens, non enim illorum est videre. Si autem quid dixerint rei quomodo libet compotes, & animam ipsam perdes, & fratribus tuis derisio eris, atque iterum eandem male amittens. Nam dæmō sciens vnam te non ferre tentationem, atque pro hac tuum negare deum, iterū prębebit pecuniam, quo sibi occasio accedat iterum seducere te, atque abducere. Et quemadmodum nos aduersus hostes illa K exponimus arma, quibus eos dolore afficiamus: si vero eos minus dolere viderimus, recedimus quasi non habentes, quo ipsos mordere possimus: Sic ergo diabolus, si viderit deridentem te ac despiciētem suos conatus, cedit ex via hac, non iam vlterius propinquans. Licet ergo tibi sufferenti, mercedem accipere tantam, quantam si pecuniam volens proieceris, Atqui non immerito admirabuntur magis eum, qui cum gratiarum actione tentationes tulerit, quàm qui vltro dederit. Quid enim quoniam hic quidem laudibus enutritur, & conscientia, bonasq; habet spes, & primo viriliter ferēs pecuniarum penuriam, tunc abiecit eas? Illi etiam annexæ violenter arripiuntur. Neque verò æquè est, eum qui prius paratus atque suasus erat a pecunia recedere, hancque sic à se emittere, atque eum, qui amore huius etiam tenetur, eadem illico esse priuatum: neque iterum multo tempore pecuniam despicere, & repente cōtingens damnum tolerare posse. Qui enim poratus ad ingruentia mala fuerit, illara facilius tulerit: qui autem cadēs animarum sese cogitationibus inuoluerit, L siquid tale contigerit, duplici turbatur malo, ex insperato, scilicet quòdq; omne studium suum pereat, omnisq; ad id præparatio non parum ad dolorem intereſt. Sed omnium est intolerabilius, siquis mali se

Universidad de Deusto
Biblioteca

exutum putans, atque ipsum peruenisse ad finem, & curam omnem, cogitationem que deposuerit, iterum principium aliud malorum inueniet. Quare enim vxorem Iob cum liberis non extinxit diabolus? Quoniam viderat, scilicet magna se cum illa operaturum ad illius insidias. Si enim inquit, paradiso eieci Adam, multo magis a sterquilinio Iob supplantare potero. Et respice malitiam. Neque enim bobus pereuntibus hac machinatione est vsus: neque asinis, neque camelis, neque domo diruta, neque liberis macerie tumulatis. Sed tacet tandem, atque silere permittit, dimicatorem videns. Cum autem vermium fons erupit, pellemq; corrumpi, atque dilabi, vidit, exesam carnem sanie multis, scilicet putoribus plenam, cumque torqueret eum, & sartaginis, & fornacis omni flamma acerbior consumens diaboli manus, omniq; fera truculentior, continuo comedens, atque excedens corpus, & pleraque tempora tali in calamitate transirent: proprerea sitiens liberationem, moriq; cupiens, vtpote qui respirare non poterat, Si possem dicebat memetipsum vindicare, vel alterum, qui mihi id conferat deprecari, Tunc ipsam introducit, & inquit, vsquequo expectas, dicens: Ecce sustineo tempus, adhuc paululum expectans spem salutis meæ: & molestantem semper ille solans, ac repellens, talia dicebat: Paululum adhuc expecta, & celeriter horum erit finis. Improperans igitur sibi, inquit: Nunquid & nunc idipsum dices? Multum iam tempus præterijt, horumque non videtur finis: perijt enim memoria tua de terra, filij tui, & filiæ ventris tui labores, & dolores, quibus inuanum cum gemitu laboraui, atque errabunda ego, & serua quædam locum ex loco, domum ex domo petens: neque enim mendico solum, sed errans vado, seruitioque nouo, & insueto seruio, vbique circumiens, pignusque calamitatis meæ mecum ferens, cunctos edocens mala mea. Et quod omnium est miserius, Solisque plerumque occasum præstolor, quo vel ab ærumnis meis, atque ab his, qui me circundederunt laboribus quiescam. Sed dic aliquod verbum ad dominum, & morere. Quid autem beatus, hic adamanteque durior? respiciens in eam amarè. O mentem castam, ò morigeratam, atque ante vocem ab ipso prospectu machinamenta repulit. Illa quidem visa est lachrymarum mouere fontem, hic autem leone truculētior factus, furore plenus, & iracundia, & inquit: Vt quasi vna de insipientibus mulieribus locuta es. Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustineamus? Quibus ex causis illa nobis dedit deus? qualem rependis mercedem? nullam. neque enim meritis præeuntibus nos in terra beatos hactenus effecerat dominus, sed vltro, atq; sua de bonitate solum, humanitateque. Nudus exiui de ventre matris meæ, nudus reuertar illuc. Fingite igitur vobismetipsis dimicatorem ipsum, atque existimate summum illum videre, sinuque medio sedentem statuam auream preciosam. Quomodo eum nominem nescio, nequeo tam preciosam inuenire materiam, vt comparare queam percussum illud, vulneratumque corpus: adeo preciosa omni materia, valde supraque, modum carnis illius natura clarior apparuit, vulneraque solaribus radijs lætiora: hi enim corporis illustrant visum, illa vero mentis nostræ illuminant oculos. Quis vidit, quis audiuit, tales, tamque mirandas dimicationes? nam exteriorum agonum pugiles, cum aduersariorum capita ceciderunt, tunc demum vincunt, & coronantur: hic autem cum iusti corpus deiecit, tunc & victus fuit, & abijt. Quid factum est ò diabole? cuius rei cedis gratia? Num cuncta, pro nutu sequuntur? Num eius perdidisti greges? Num boum, equorum, mulorumque armenta? num chorum illum liberorum perdens, & vniuersam insuper carnem vicisti? Quoniam factum est, inquit, omne quod volui, quod autem fieri maxime volueram atque ob id cuncta fueram conatus, id minus factum. Neque enim blasphemauit: id dum minus fit, nihil magis ab illa pecuniarum iactura accedit liberorum interemptione, & corporis plaga: quinimmo contra, quod minime volebam contigit, hostem lætiorem, aduersarium clariorem effeci. Nostri quale tribulationis sit lucrū? Bonum quidem erat, corpus sanitate vigere, multo tamen preciosius, vel vulneribus consciscum. Quoniam vero, & vellera pulchra quidem, etiam dum illota perdurant, cum vero lauatoris opera demersa, atque exersa fuerint, incomparabilem pulchritudinem, decoremque suscipiunt.

Quare vxor Iob nō vna cū pueris, aut reliqua eius substātia perijt.

M

A

Iob. 2.c

B

Ibi. 1.d

Nisi

Nisi enim eundem spoliasset, nunquam optimam coronandi huiusmodi nouisset
C habitudinem. Nisi enim vulnerum stimulis eius fodisset corpus, nusquam interiores radij reluxissent. Nisi in stercore sedere coegisset virum, nequaquam eius diuitias cognouissemus. Neque enim rex tam illustris in throno sedens, quam ille tunc in sterquilinio erat, sic insignis, & celsus. Nam post regalem thronum mors, post vero sterquilinium illud cœlorum regnum. Propterea enim eius ille sacrilegus bona surripuerat, non quo afficeret morbo, sed quo virtutem in eius anima supplantaret. Sed tamen vniuersa remouens eius machinamenta, & pauperem pro diuite faciens: hicque quod magis horridum cunctis videtur, & cum qui multorum fuerat liberorum pater, orbatusque omnino, vlcereque feriens eius totum corpus crudelius his carnificibus, qui publicis versantur in iudicijs: neque enim illorum vngues sic effodiunt eorum latera, quos pœna in suas dederat manus, sicut eius lambebant corpus vermium ora. Et pellens eum non vrbe solum, & domo, atque in aliam transferens vrbem: sed stercora sibi pro domo, pro vrbe statuens. At eo modo nusquam existimauit, sed & per eas, quas tetendit insidias splendidiorem reddidit, totq; & tanta diripiens, maioris sibi virtutis diuitias cumulauit. Tu igitur siquis tibi ipsam surripuerit pecuniam, ac generose tuleris ipsam eorum, qui pauperibus erogant, vniuersam mercedem accipies. Quemadmodum studiosi, etiam ab iniuriantibus lucrari consueuimus: sic &
D pigritantes neq; ab his, prosunt meliores efficimur. Si.n. Iob tot, tātaque passus est, non ab homine, sed a dæmone, omnibus hominibus peiore: quis ergo ex eorū est nota, qui dicunt, hic mihi est iniuriatus, ille me spreuit? quale responsum habebit? Si.n. diabolus tanta redundans malitia, vniuersa eius mouēs organa, vniuersa mittens tela, atque quotquot in hominib. erāt mala atrocitate multa, multaq; cum vehementia, & in domū iusti, & in corpus nullam intulit viro iniuriam, sed magis profuit: quō poterunt alij illum, & illum accusare, quasi ab his, non vero à semetipsis iniuria affici? Mitaris tres pueros? & ego qm̄ cōtra caminum ignis sunt ausi, quoniam
Da. 3.c contra tyrannum insurrexerunt, Deos tuos (dicentes) nō colimus, & statuam aream quam erexisti non adoramus: sed grande illis erat solamen manifeste scire, quoniam propter deum hęc eadem patiebantur. Beatus vero ille nesciebat certamina, & palęstrā esse, quę patiebatur, si enim sciuisset, nequaquam omnino, quæ fuerūt facta sensisset. Cum igitur audiuit, Nunquid vanum putasti iudicium meum, sed Iob. 40.
vt appareas iustus, cogita quō nudo ex ore a
respirauit, quō exinaniuit sese, quomodo E
se nihil passum fuisse putauit, ex his, quæ pertulerat, sic dicens: Quid etiam iudicor correptus a domino, & reprehēsus audiēs hæc? Imitemur igitur huius sancti modestiam, & dignitatē discētes quotquot à patientia germinant bona. Sicuti enim in communi orbis theatro stans beatus ille, gloriosusq; uir, omnesq; sibi pertingentes passiones mouet, nouitq; omnes contingentes tolerare casus, neq; vsque ingruentibus malis cedere: haud enim in humanis est passio, quę solatiū inde accipere nō posset. Quę enim in omni orbe sparsæ passiones sunt, si in vnum coeant, facile in illius corpore apparuerint. Quę igitur erit illorum excusatio, qui nequeunt, vel partem hanc illatorum malorum cum gratiarum actione ferre, qui non modo partē, sed vniuersa amisit? Alij naufragijs incidētes, ad paupertatem redacti sunt: itē alij infirmitate, & morbo, à nullo neq; vllum auxiliū susceperе. Et quid hoc? recordare eorum, quæ Iob euenerunt, gratias age domino prohibere potenti, & non prohibenti. Si F
in paupertate degis, & fame, milleq; periculis: Lazari recordare paupertatis, solitudinis, millæque alijs hmōi dimicantis, & hæc plurimā præstabunt virtutē. Memento apostolorū, qui in fame, & siti, nuditateq; viuebant, prophetarū iustorum: atq; oēs ipsos inuenies, non diuitū, nō in diuitijs positorū: sed pauperū, sed tribulationibus, suspirijs afflictorum, partes sustulisse. Hæc autem hmōi apud te colligens, redde deo gratias, qui te ad hanc sortem vocauerit, non iā odiens, sed vehementer amans. Qui quidē non illos odiens, tot permittebat aduersis laborare, sed qm̄ vehementer diligebat eos, p ipsa mala splendidiores illos reddidit. Si enim homines, qui in eorum causa insudant, sine mercede, sine rettribution abire non sinunt: multo magis deus eos, qui tot insudauerunt laboribus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non permittet quandoq; suorum laborum repensatione fraudari. Sed necesse quoddam alterum tempus esse post mortē, quo laborum mercedem accipiant. Nā, & multos audiui dicentes, ille & ille mansuetus quidem, mitisq; existens homo, ab altero iniquo quodam maloq; quotidie in iudicium trahitur, alter inique calumniatus, alter aduersus est, inquit, alter præcipitatus, & deus hæc fieri permisit. Quare? ne cito in insaniam eleuentur mirabilium magnitudine, ac operum perfectione: permisit
G eos deus affligi: atque ne maiorem de humana natura cæteri habeāt suspicionem, deos non homines eosdem esse, dicentes. Et vti dei virtus appareat, per infirmos, per victos vincens, & superans, prædicationem suam adaugens, atque vti illorum ipsorum patientia manifestior fiat, non pro mercede seruientium, sed ad bonam tam abunde voluntarem ostendendam. Et vti post tot mala tempestiue, atque opportune, sancta eorum mens appareat, omnesq; stimulati aduersis abundantius, & solatium habeant, & fomentum, ad illos respicientes, atq; memoriam habentes eorum malorum, quæ sibijpsis contigerunt. Atque vti quando exhortamur vos ad illorum virtutem, & ad vestrū dicimus vnū quemque, imitare Paulum, zelo Petrum sequere, nequaquam existimetis gestorū excellentia, perfectioneq; altera eos participasse natura, propterea ad imitationem pigrius excitemini: atq; cū oportet aliquot vos, vel beatos dicere, vel miseros, dicamus quos quidem, & beatos existimari decet, quodve in ærumna, miseriaq; constitutos. Si autem discere volueris, quoniam non malefacere hoc fortiores facit, sed inferen-
G tes mala, tolerare: respice Iacob, quomodo
Ge.31.c quantumcunq; a Laban iniuriatur. Quis ergo fortior erat, qui eum in manus acceperat, non audens tangere, sed timens: aut qui sic absq; armis, & exercitibus mille regibus sibi terribilior factus? nonne hic?
Desiderans offendere, seipsum lædit. Quemadmodum enim calcans, semetipsum excoquit: & adamantem percutiens seipsum lædit: & qui contra stimulum calcitrat, seipsum vulnerat: Sic qui offendere cogitat, seipsum offendit, omniq; luto fit infirmior. Excidit quandoque patria, & sanctus Dauid, atque de libertate, deque
1.Re.15 c anima ipsa periclitabatur, & exercitum aduersus impudentem adolescentem tyran-

nū illū, & patricidam parans, errabat per desertum, neq; exasperabatur zelo, neq; a deo auersus est: neq; dixit, Quidnam hoc est? Permisit puero aduersus genitorem insurgere, tametsi pro iustis habuit incusare, non sic fieri oportuisset: nam in paruo a Noe iniuria lacessitus, circuit dexterā patrio sanguine inquinare, & hæc deus videns sustinet. Sed nihil horum dixit, neq; cogitauit: quòdq; magis admirabile, quoniam erranti sibi, & vniuersis nudato, Semel homo quidam malus, & contaminatus sese exposuit, virum sanguinum eum I
appellans, & impium, milleq; malis infectum, neq; sic irritatus est: quinimmo imperatorem exercitus rogantem, vt descendere permitteret, & illius truncare caput, non modo non permisit, sed & insuper ira concitus, dixit, Quid mihi, & tibi fili Sarui? Dimitte eū, vt maledicat, si forte aspi- 2.Re.16
b ciat dominus afflictionem meam, & reddat mihi bonū pro maledictione hac hodierna. Vides quō nouit iustus quoniam generoso animo perferre maledicta, occasio maioris sit meriti? Etenim res sic se habebat. Nam maledicta, & mille perferrentes aduersa, eos qui nobis improperant, si fortiter toleramus, maiorem in nobis dei gratiam cumulamus. Voluit & Moses in- Exo.2.b
iuriaro cuidam opem ferre, atq; vltimis se rè implicatus est periculis: patriaque excidit deo permittente, vt & tu sanctorū patientiam discas. Si enim prouidentes, quo nihil patiamur mali, sic ad spiritualia concedamus, nihil magni facere videbimur. Dan.3.
b hoc & tres pueri dicebant, Est deus in cælo potens eripere nos de manibus tuis, tametsi incognitum tibi sit: quoniam dijs tuis non sacrificamus, & statuam quā erexisti non adoramus. Et tu igitur si quando ea, quæ secundum deum sunt attingere volueris, multa proinde pericula, multa detrimenta, multas mortes sustinebis. Nec quidem arbitreris extraneum, neq; turberis his contingentibus. Fili, inquit, si accef K
seris seruire domino, præpara aīam tuam Eccle.2.
ad tentationem. Nemo certare volens, sine a
vulneribus coronari expectat. Cum ipse igitur, quid boni egeris, atq; contraria receperis, vel alterum idipsum videris patiē- Non ce
tem, lætare, & gaude. Iure.n.maior exigi- dēdum
tur tribulatio: neq; à proposito concidas, malitr.
neq; fias desidior, sed magis cum maiori proposito superincumbe, tametsi millies

videris

videris diabolum recidentem tuos gressus, nunquam aut deficiat, aut recidas. Quoniam quidem, & apostoli cum prædicabant, verberati continuo, mancipati vinculis, non post periculorum euasionem; sed ipsis in periculis maiori cum proposito veritatis annunciauerunt prædicationem. Atq; videre Paulum licet in vinculis ipsis, in catena habitantem, docentem, atque in iudicio idipsum facientem. Intuereq; beatam ipsam animam, in quibus gloAct.20. riatur, in vinculis, in tribulationibus, in ca
c tena, in stigmatibus. Vado, inquit, & in Hierusalem alligatus spiritu, quæ in ea vētura sunt mihi ignotans, nisi quod spiritus sanctus per omnes ciuitates protestaL tus est mihi, quoniam vincula, & tribulationes me manēt. Quid igitur abis in vincula, si te tribulationes manent? Ob idipsum, vt pro Christo vinciar, vt pro Christo moriar: non.n.solum alligari, sed etiā mori paratus sum pro nomine Domini Iesu Christi. Quid igitur, pudore nō superaris? non times orbem circumiens victus? nō times, nequis dei damnet infirmitatem, ac propterea nullus accedat? Non ciuismodi, inquit, mea vincula. Vt, inquit, mea vincula nota fierent in omni prætorio, & plerisq; ex fratribus in domino, confidens meis vinculis abundantius, audientibus sine timore loquebat verbum. Vides vinculorum fortitudinem, magis quàm resurIbi.22. rectionis mortu rum esse gloriam? Vinc
g tus est Romæ, & plerosque attraxit: vinctus est Hierosolymis, atque ligatus concionans regem exterruit, præsidi timorem incussit. Timens, inquit, soluit eum. Vinctus nauigauit, naufragium soluit, hyemē
Act.28. superans, eo in vinculis existente. Bestiam
b illam tetigit, quæ nihil nocens cecidit: atque aspice id vbique cum fieret, cædebatur, & fortiter cædebatur: multas ei, inquit, plagas infligentes: & ligatus est, & id
M ipsum fortiter: in interiorem, inquit, carcerem miserunt eum, plurimaque cum firAct.16. mitate: atque in his tot tantisque existens
c circa mediam noctem, tunc cum quietissimi quique dormiunt, cantabat, & psallebat domino. Quid hæc fuerit anima constantius? Sciebat enim quoniam pueri in igne cantabant, & in camino: fortasse cogitabat, quoniam nihil tale sum passus. Sed bene faciens sermo iterum in alia vincula traducit, carceremq; alium. Quidnā est, quod patior? volo tacere, sed nequeo; Alium inuenerunt carcerem illo valde mirabiliorem, magisque tremendum. Volo sermonem præcidere, neque permittor: quiescere nequeo, tacere nequeo, vehementer me circuntrahit: quid prius dicam, nescio, quid secundo, quamobrem nequis a me ordine exigat oro, multa nanq; rebus nobilitas inest. Longa fuit Pauli catena, propterea tandiu me tenuit. Sed non ideo tacebo: nam si in vinculis ipse non tacuit, neque in flagellis, ego sedens tacebo iam die existente, multaq; cum quiete loquēs? atque quomodo hæc sermonem habuerint? Multa enim multis in locis Pauli mirabilium signa sunt, sed nulla stigmatibus desiderabiliora. Nec in scripturis tantum me reficit gaudio mirabilia operans, quantum quod male patiens, flagellatus, tractus, lapidatus. Lapidantes autem eum, in
Act.14. quit, trahebant extra ciuitatem, & iterum
d verberatum, & plagas inferentes ciecerunt
A in carcerem. Quanta gloriatio, quanta voluptas, quisnam honor, quis splendor videtur? Quoniam pro Christo victus est: sed admirabilem intellige. Et motus est, inquit, carceris locus victi Pauli, & vniuersa vincula soluta sunt. Vidisti vinculorū naturam vincula soluentem? Expergefactus autem custos carceris, & vidēs ianuas carceris apertas, euaginato gladio volebat se interficere. Quid ergo Paulus? clamabat Act.16.
voce magna, dicens, Nihil tibi feceris ma- e
li, vniuersi enim hic sumus. Vidisti ne omni inani gloria vacuum, omni superbia? vidisti pietatem? Non inquit, quoniam propter nos hæc facta sunt: sed tanquam vnus ex vinctis inquit. Si enim siluisset, atque magna voce non clamasset, illius manus per guttur fortasse gladium transegisset. Clamauit autem, quoniam quidem in interiorem carcerem fuit missus. Contra temetipsum, inquit, id egisti, interitus eos mittens, qui te a periculo liberaturi erant. Vidisti Pauli humanitatem, & ad proximum curam? Elegit vinciri, & ipse periclitari, quam illum despicere pereūtem. Quē nam non exterruisset ea, quæ circa se vinculorum erat potentia? & tamen eos, qui vinxerant, ad vincti pedes adegit, eosdemque illos quasi seruos huic effecit. Cecidit, B
inquit, carceris custos ad pedes Pauli, & Ibid.f
qui ligauerat ad ligati pedes erat: idemq; rogabat ligatum a timore solui. Nonne tu liga-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tu ligasti, dic mihi? non in interiorem misisti carcerem? non in ligno firmasti pedes? quid tremis? quid paues? quid lachrymas? quid gladium eduxisti? Nesciebam, inquit, tantam esse victoriam, Christi potentiam. Quid dicis? Cœlos aperiendi cepit potestatem, & carcerem aperire non debuit? Vinctos à dæmone soluerat, & ferreum quid sibi præualere debuerat? Animas igitur alligatas soluens, proprium nō poterat corpus soluere? Qui per sua vestimenta cæteros illis à vinculis soluit, à dæmonijsq; liberauit, ipse per semetipsum sese non soluerit? Idcirco primum vinctus est, & tunc vinctos soluit, quò discas seruos Christi ligatos, vim supra ligantes habere multo maiorem. Sic enim sancti fortitudo clarior ostenditur, cum non semetipsum modo, sed & ipsos ligantes soluit. Quæ nam murorum vtilitas? quid magis in interiorem carcerem mittere? quoniam quidem, & exteriorem aperuit. Sed
Eph. 4.a audiamus ipsum in hoc ipso gloriantem, & dicentem, Obsecro igitur vos vinctus
C in domino: nam magna dignitas, & multa regno, & consulatu vniuersisq; maior,
Vinciri pro xpō quā honorificum. pro Christo ligari. Nihil enim tam clarū est, q̄ pro Christo vinctum esse, ita vt catenæ circundatæ sanctis illis manibus, apostolatu, & doctoratu multum sint illustriores, maioriq; veneratione dignæ. Siquis amat Christum, nouit quod dicitur: siqs insanit atque aduritur domini amore, vincit potentiam vinculorum: eligeret fortasse vinctus esse pro Christo, quàm cœlos inhabitare. Nam fortè, vel in dextris eius sedere, hoc clarius, hocque clarius q̄ super duodecim sedes sedere. Siquis me cœlo condonet omni, vel ea qua Pauli manus vinciebatur catena, illam ego honore præponerem. Siquis me cum angelis statuat, aut cum Paulo vincto, vincula eligerem. Si quis me cum illis faciat potestatibus, quæ circa thronum sunt, aut vinctum talem: talem eligerem potius, etiā vinctum. Etenim nihil melius, quàm mala pro Christo pati. Siquis mihi mortuos suscitare dederit nunc, non iam id, sed catenam eligerem. Vellem nunc locis in illis versari, quibus vincula illa manent, & catenas videre, quas timuerunt quidem dæmones, & horrent, & angeli venerantur. Si ecclesiasticis curis essem vacuus, corpusque robustum haberem, nequaquam peregrinationem tantam facere recusarem quo catenas solum viderem, carcerem quo Paulus vinctus. O beata vincula, ò beatas manus, quas ornauit catena illa Paulo circundata: non tam pretiosæ erant manus, quæ claudum in Lystris erexerunt, quàm vinculis circundatæ. Si per illa tpa ipse fuissem, tunc potissimum soluissem eas, & ante meas oculorum pupillas ponens, nusquam desiissem deosculari manus, dignas effectas pro domino meo vinciri. Non eum sic dico beatum, quod 2. Co. 12
tertium vsque ad cœlum, in paradisum raptus est, quemadmodum quod in vincula sit coniectus. Non eum sic beatum, dico Ibidem.
quod audiuerit arcana verba, quemadmodum, quòd vincula sustinuerit. Etenim hæc illis longe maiora. Eligibilius nanque mihi est male pati pro Christo, quàm honorari pro Christo. Paulus cogitabat, & merito. Si ipse propter me factus seruus gloriamque euacuans, non sic in gloria esse putabatur, quàm cum pro me affigebatur cruci, quid me pati non oportet? Audi. n. ipsum dicentem, Glorifica me pater. Quid dicis? Ad crucem duceris cum Ioan. 17
latronibus, tumulorumq; fossoribus maa
ledictam sufferre mortem, conspuendus, cædendus colaphis, & hæc gloriam appellas? Ita, inquit, pro dilectis ipse patior, meritoque hæc eadem gloriam existimo. Si E
enim dominus meus miseros, & ærumnosos amans, gloriam rem vocat, etiam id patrio throno magis adijcit glorię: multo ipse magis hæc gloriam existimare debeo. Terrent, quæ in Iob dicuntur cunctos homines, pro patientia, pro vitæ puritate, pro dei testimonio, & forti illa pugna, & mirabili post pugnam victoria. Sed Pauli patientiam, quænam adamantina anima offendere poterit? Non enim menses multos sic decertans deguit, sed annos multos: non terræ glebas liquefaciens, ac sanie macerans, sed in os ipsius intelligibilis leonis continuè incidens, milleq; dimicans tentationibus. Neque ab amicis tribus quatuorue, sed cunctis ab infidelibus improperatus, consputus, iniuriatus, maledictus, milleque tentationum globos sustinēs. Et nunc quidem flagellis corpus distendens, nunc lapidibus obrutus, fameq; assidua, & asperitate liquescēs. Sed Iob hospitalitas magna, neq; id nos inficiamur, sed Paulo tanto inue-

niemus egeniorem, quanto corpus animæ cedit. Quod. n. ille ad eos, qui secun-
F dum carnem infirmabantur fecit: hic ad eos, qui in anima iacturam acceperant, ostendit. Et ille quidem ouibus, bobusque numero immenso sibi existentibus eadem egit: hic autem nihil supra suum possidēs corpus, ex hoc ipso indigentibus satisfaciebat, & clamabat dicens, Necessitatibus
Act. 20. meis, & eorum, qui erant mecum, subministrauerunt hæc manus. Hos amplectamur zelo. hos imitemur omnes, quò pares ipsis laudes assequamur, in Christo Iesu domino nostro, cui gloria in secula seculorum, Amen.

De beato Iob, Homilia.

VEruntamen fratres charissimi, intendat charitas vestra quid dico: q̄n audiuimus librum sancti Iob, percepimus, q̄ perditis rebus, perditis filijs, nec ipsam carnem, quæ illi sola remanserat, saluam potuit obtinere: sed percussus graui vulnere à capite vsq; ad pedes, sedebat Iob in stercore, putrescens vlcere, sanie fluens, vermibus scaturiens, tormentis acerbissimis dolorum cruciatus. Si nobis sic nunciaretur vniuersa ciuitas, nullo ibi sano in grauissimo vulnere, cum sic putrescere vermibus viuos, q̄o mortui putruerunt, quid esset grauius hoc? in ea illud bellum tam graue esse puto, quod mitius in carne humana ferrum feuiret, q̄ vermis: tolerabilius de
G vulneribus sanguis erumperet, quàm de putredine sanie distillaret. Cadauer corrumpi respicis, & horrescis: sed ideo minor pœna, imo ideo nulla pœna, quod absens anima. At vero in Iob præsens anima, quæ sentiret, ligata ne fugeret, subiecta, vt doloret, compuncta, vt blasphemaret: sustinuit tamen tribulationem Iob, & deputatum est ei ad magnam iustitiam. Non ergo quisquam attendat quid patiatur, sed quid faciat homo: in eo quod pateris, potestas tua non est: in eo quod facis voluntas tua, vel nocens, vel innocens est.
A Patiebatur Iob, & stabat mulier relicta sola: non ad consolationem, non quæ afferret medicinam, sed quæ moueret blasphemiam: dic aliquid in deum, & morere.
Iob. 2.c Videte fratres charissimi, quemadmodum illi mors beneficium fuit, & tale beneficium nemo illi dabat. Sed in his omnibus, quæ sancta anima sustinebat, patientia exercebatur, fides probabatur, mulier confundebatur. Spectaculum magnum, & in illa fœditate putredinis præclara pulchritudo virtutis: vastabat latenter inimicus, aperte malum suadet inimica, adiutorium diaboli, non mariti. Hcua noua, sed ille non vetus Adam. Dic aliquid in deum, & morere, blasphemando extorque, quod præcando non potes impetrare. Locuta es, inquit, tanquam vna ex H
insipientibus mulieribus. Attendite verba foris putrescentis, intus integri. Locuta es, inquit, tanquam vna ex insipien- Ibidem.
tibus mulieribus. Si bona percepimus de manu domini, quare, & mala non sustineamus? Pater est, nunquidnam amandus est blandiens, & respuendus corripiens? Nonne ipse est pater, & imponens disciplinam? Cogita quoslibet cruciatus extende animum in quaslibet in hac vita pœnas humanas, compara gehennas, & leue est omne quod cogitas. Hic temporalis, ibi æternus. Et qui torquentur, nunquid adhuc patiuntur, qui illo tempore passi sunt? Diues autem ille adhuc apud
Luc. 16 inferos patitur, arsit, ardet, ardebit, viuet c
vsque ad iudicium, recipiet carnem, non non ad beneficium, sed ad supplicium. Illas pœnas timeamus, si deum timemus. Quicquid hic passus fuerit homo, si corrigatur, emendatio est: si non corrigatur, duplex damnatio est. Et hic enim luit pœnas temporales, ibi experietur æternas. Dico charitati vestræ fratres: Martyres sanctos laudamus, glorificamus, admiramur, dies eorum pia solennitate celebramus, merita eorum venetamur, & si possumus imitamur. Est profecto magna martyrum gloria, sed nescio vtrum minor gloria fuit sancto Iob. Nec tamen ei dicebatur: Thus pone, idolis sacrifica, & dijs alienis, nega Christum: dicebatur tamen, si I
blasphemaueris, putredo omnis abscessura, sanitasq; reditura est: sed si blasphemaueris, dicebat inepta, & insulsa mulier, morieris, & moriendo tormentis carebis, quasi verò morienti blasphemo non æternus dolor succederet. Mulier fatua præsentis putredinis horrebat molestiam, æternam fiammam minime cogitabat. Ferebat ille præsens incendium, ne incurreret in futurum. Tenebat cor à mala cogitatione, linguam à maledicto seruabat

animæ

animæ integritatem imputredine corporis. Videbat quidem, & iudicium de se futurum euadebat, præstante Christo domino nostro, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

Diui Ioannis Chrysostomi in beatos Iob, & Abraham, sermo.

ATHletam in certamen impellit erecta victori statua, armigerũ in plium prouocat decreta fortibus gloria: Christianos aũt confirmant in patientia, eorum qui strenuè certarunt pconia. Quis aũt tam strenuus, & fortis, vti beatus Iob? quem vidit quidem diabolus, aggredi tñ primum detractauit. Vnde sapiens agonotheta fi-
K dens athletæ suo, aduersarium irritat, & ad certãdum mouet: & idcirco beato Iob testimonium dans, præfert hunc suum, & apostatam inferiorem facit. Nam posteaq̃ diabolus circuisset omnia, tantasetq; omnes, ab vno autem hoc forti fugisset, cum eo congredi timens, ne proderet se ignominiosè victum, ipsum cauillatus est. Dicebat igitur diabolo deus, qui omnia videt: Animo aduertistine seruum meum Iob, quòd non sit ei similis super terram, vir inculpatus, verax, iustus, pius, abstinens ab omni malo? Testificatur deus, vritur diabolus. Non permittitur ei aliud aduersus superiorem. Irridet ergo, & cauillatur,
Iob.1.b dicens: Nonne tu muniuisti omnem domum eius intus, & foris? Tanta concedis, & admiraris, si gratias agat? Accipe quod dedisti, & accipiam quod habet. Nam si in calamitates inciderit, desistet ẽt ipse à gratiarum actione. Dixit coniectans, nec consequutus est quod sperabat. Quemadmodum præsentia scire, ita futura ignorare ostensus est. At deus sciens athletæ sui gratitudinem indeprædabilem, irritauit
L fugientem, vt coronaret vincentem. Magnum præconium Iob, quòd tam gratus in felicitate: sed amplius, quod sui similis inuenitur in aduersitate. Itaque in bonũ cedunt tentationes. Et diabolus certat, vt victus confundatur. Iob autem dum tentatur, apparet scientia, quæ post multa tẽpora danda erat, spiritu sancto erudiente, edoctus. Quo pacto demonstrabitur hoc?
In argu mẽto libri Iob. Nondum erat lex, & longe ante euangelij prædicationem præcessit. Quintus enim erat ab Abraham, & nepos Esau, & legem seruauit sacrificando, & euangelium cum cogitationibus certando. Vitulum.n. sacrificabat, quasi legem videns, & de internis cogitationibus solicitus erat, quasi euangelium spectans. Dicebat.n. Iob: Ne Iob.1.b
fortè filij mei mala cogitarint in corde suo contra deum. Quis.n. legem posuit cordi, nisi qui dicit alibi: Qui videt mulie Matt.5.
rem, vt concupiscat, iam mœchatus est eã d
in corde suo, & qui dicit: Omnis qui irascitur fratri, reus erit iudicio? Vidit futura, qui ita mentis curam habuit, vidit euangelium ante datam legem. Oportebat au- Ibid.c
tem vt is, qui proficiebat, & ad perfectionis apicem ascendebat, & propria rectè ageret, & pro pueris solicitus esset. Amabat autem pueros, quibus ornatus erat, & M
honestè educabat eos, offerebatq̃ue pro incertis eorum peccatis sacrificia: Melius existimans offerre, cum non debeas, q̃ ingratum esse, cum debeas. Diues erat ex benedictionibus, vtebaturq; pro necessitate diuitiis, ita vt satiando pauperes diabolũ mirum in modum contristaret. Bona.n. opera humana plagæ, & vulnera sunt dæmonibus. Portò audiuit deus, quæ sciebat, ab eo, qui quæ diceret nesciebat. Opinabatur.n. satan, quod si auferretur possessio, auferretur, & gratiarum actio, & tolleretur patientia. Verum, deus sciens cui confidebat, permisit diabolo, vt abraderet beati facultates, quò comprobaretur perpetuò vigens eius gratiarum actio. Vide autem dei prouidentiam. Imperfectum petit diabolus, sed non obtinet. Vnde saluator, & Simoni dicit: Satanas expetiuit vos vt cribraret sicut triticum: Ego autem ora
ui pro te, vt ne deficiat fides tua. Quandiu Luc.22.
imperfecti sumus, nobis paretur: quãdiu c
lactamur, paterne fouemur: vbi aũt perfectiores facti fuerimus, perfectorum certamina etiam suscipimus. Dicit.n. Ablactati à lacte, auulsi ab vbere: afflictioñe sup affli
ctionẽ susc̃ipe, spem sup spẽ. Nõ dixit ablati ab vbere: sed, auulsi. Proficiens.n. ad perfectionem cogitur, vt cedat à lactendo. Sciebat suum athletam agonotheta, videbatq; eius futura, de cuius præsentibus te A
stabat, & dicit diabolo: Ecce omnia quæcunque habet do in manum tuam, sed ip
sum ne attigeris. Saluus sit accusatus, tollantur ab eo, quę existimantur gratiarum actionis causæ, diues gratiarum actione appareat. Et exiuit diabolus à domino,

Et

Et factum est, cum filij Iob, & filiæ eius biberent vinum in domo fratris sui senioris. Honestum conuiuium erat, id quod ostendit omnium fratrum præsentia, soroIob.1.c res cum fratribus, honestatis chorus sunt. Aetasque natu maximi apud eos in honore est. Et ecce nuncius venit ad Iob, & dicit ei: Iuga boum arabant, & asinæ iuxta pascebantur, & venerunt latrunculi, abegeruntque eas, & pueros trucidarunt gladijs: saluus autem mansi ego solus, & veni vt nunciarem tibi. Seruatus est vnus, non miseratione eius, qui tantam substantiam abstulerat, sed, vt grauius affligat: & ne ignoret is quem tristitia afficere cupiebat nuncium saluum reliquit. Adhuc eo loquente venit nuncius alius, & dixit ad Iob. Tu interim attende quomodo con-
B tinentes sunt tentationes, Fluctus fluctum impellit, sicut in vndis marinis. Adhuc illo loquente, venit nuncius alius. Vt sanctus conturbaretur, & quamuis fert, quod prius dictum, non ferat tamen, quod toties dicitur. Hæc autem enarramus, non sicut ij, qui veteres fabulas annunciant, sed monstramus rerum etiam, quæ nunc contingunt vestigia. Adhuc illo loquente, venit alius nuncius, & dixit ad Iob: angelus nuncius, a nunciando, non a natura. Nam angelus a natura angelica, quomodo dicere posset, Saluatus sum ego solus, cum ab interitu alienus sit? Quid dicit nuncius? Ignis de cœlo decidit, & combussit oues, & pastores similiter deuo-
Ibid. rauit. Vide insatiabilem diaboli furorem, vide extremam insaniam, vide compassionis expertem tyrannidem, vide quomodo iuxta ferentis vires permittuntur omnia. Saluatus sum ego solus, & veni, vt nunciarem tibi. Adhuc illo loquente, nuncius alius venit ad Iob. Vide nuncios super nuncios, tristia super tristia, vide adamantem indiuisibilem, vide petram immobilem. Equites fecerunt tres acies, & circundederunt camelos, & abegerunt eos, & pueros gladijs trucidarunt.
C Quid prodest dicere, & pueros gladijs trucidarunt? commemorantur gladij, vt ad misericordiam moueantur viscera. Adhuc illo loquente, alius nuncius venit ad Iob, dicens: Filijs, & filiabus tuis comedentibus. Hoc versute postremo loco nunciari facit, vt si prima fortiter ferret Iob, quasi extraria: his saltem auditis, & motis super filiorum morte visceribus, nouis conficeretur doloribus, & indignam aliquam æderet vocem, quam tentans se auditurum sperabat. Ad prima enim nihil respondit, semper posterioribus adobrutus. Audiuit tertium, & quartum, & vt sapiens expendebat secum, fieri posse, & soluere, quod equites vere latrocinati essent, iniusti vere rapuissent. Verum, quod oues absumptæ erant igne, non perfunctorie cogitabat, sed manifeste agnoscebat eum, qui hoc permittebat. Non enim potestatem habuissent dæmones, nisi permissum eis fuisset a deo. Argumentum autem, quod superne eis concessum esset, erat quod ignis descendebat. Vnde enim missus? è cœlis. Inde scilicet venit, vnde, & iudicium. Igitur propter diuinam permissionem tolerabiliora erant. Ignis cecidit de cœlo. Vere iniusti iniuste egerunt, & auari rapuerunt. Quis autem ignem detulit? Ostendit mihi ignis, qui descendit, quid velit, & spectet agonothetes. Nam licet
D diabolus aliquid possit, nihil tamen po-
test, nisi quando potestas ei fuerit conces- Iob.1.d
sa. Potestas enim ei non est propria, sed à deo illi concessa. Dixit itaque opportuno loco filijs tuis, & filiabus tuis comedentibus, & bibentibus apud fratrem suum natu maiorem, repente validus spiritus venit ex solitudine, & concussit quatuor angulos domus, corruitque domus super filios tuos, & mortui sunt. Factus est ergo symposij locus, sepulchrum, & cœnaculum communis mortuorum tumulus. Saluus ego vnus euasi, & veni, vt nunciarem tibi. Quid igitur fortissimus ille? quid victor ille inclytus? quid vtraque dextra valens armatus ille, ad hæc agebat? Vicerat armis iustitiæ a dextris, agens in fœlicitate, & diuitijs, vicit, & a sinistris. Habens filios gratias agebat, ablatis eis non minus gratus est. Pro viuentibus solicitus erat, pro mortuis solicitus non est. Non iam pro peccatis sacrificia offert. Neque enim habebat, quæ offerret: sufficiebant autem eius voluntati pro sacrificijs preces. Ibid.
Tunc surrexit Iob, & discidit vestes suas. Surrexit, & discidit. Tu ne somniculosus supinoque sensu hæc audieris, sed mente excitata, & vigili. Discidit enim E
vestem, non ingratus, neque indignam vocem emittens præ animi impotentia: sed insultans diabolo, & inexplebilem

eius

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius qui omnia abstulerat, rapacitatem confundens. Vnam quam habebat vestem, & qua indutus erat, disrumpit, & deponit, gloriaturque contra tentantem, ei ostendens; quòd maiora illis sustinere quæat. Dicet autem mihi, tenui coniectura hæc loqueris, & suspicaris: videntur hæc quasi ad gratiam à te composita. Haberem, qua aduersus hos me defendere possem. apologiam. Disrupit, ait, vestimenta sua, & abrasit comam suam: non more gentilium euulsit, neque comam neglectam, sicut lugentes, habuit: sed abrasit, & abiecit. Quorsum hæc spectant? In terram cecidit, & adorauit ac dixit: Nudus exiui de vtero matris meæ, nudus, & abibo illuc. Non hæc, vt ingratus, vel obmurmurans, vel impius dixit: sed insultans diabolo, & abijciens etiam quod reliquum erat, exuit veste: declarans, & robur suũ, & quod promptu, & paratus aduersus fugientem esset. Ego nudus exiui, nudus, & reuertar illuc. Illuc, quorsum? vbi præmia expecto, vbi coronam spero. Dominus dedit, dominus abstulit. Nullus enim è manu eius, qui omnia continet, me rapiet: nullus vim faciet virtuti omnipotentis: quamuis equites prædati sint, auarus tapuerit, diabolus incenderit, non tamen absque voluntate eius, qui permisit, factum est aliquid. Sicut deo visum, ita & factum: Sit nomen domini benedictum. Vide, & imitare. Aduersa fert, & gratias agit. Magnitudo perquam gratæ mentis in tristibus apparet. Vides, quòd si in prosperitate gratias egeris, sycophanta diabolus factum tuum extenuat, & dicit: Non frustra colit Iob dominum. Igitur, vt pateat, quòd gratis colas dominum, tentationibus exploraris, & sic strenuus, & fortis comprobaris. Et nos, quia dominicum Pascha perficimus, azyma synceræ fidei habeamus: oportet autem gustare, & agrestes lactucas. Agrestes lactucas spontaneos labores intellige. Cum illis autem, & ea, quæ diuina permissione nobis accidunt. Infert enim nonnunquam afflictiones perquam amaras. Verum tu quando amaritudinem plagarum degustas, dic sicut ille: Viuit dominus, qui ita me secuit: viuit omnipotens, qui amaram fecit animam meam: futurum est olim amarum hoc antidotum, animæ salubre. Et quia intestino malo laboramus, nociua illa amaritudinis gustu expellamus, quò bona valetudine vegeti, dominicarum carnium cœna expleamur. Pascha enim comesturi sumus. Poposcit olim deus Isaacum ab Abraham, quem ille quidem alacriter dedit: deus autem non accepit, vtpote saluti nostræ non sufficientem hostiam. Attamen typus ille vtilis fuit, præsignans quod posthac veritas præstitit. Colligatur Isaac, & non occiditur. Dicit deus Abraham Abraham, non extendas manum tuam super puerum. Quare non dixit filium: sed, puerum? Vilior erat vtpote homo. Opus autem erat non seruo, vel puero, sed filio. Ne extendas manum tuam super puerum, contentus esto figura, veritatem expecta. Et Abraham quidem prophetat. decipitque seruos. Vide veritatem in dictis, quæ eueniunt. Et quid dicit? Sedete, ait, hic cum asino, ego autem, & puer transibimus vsque illuc, & postquam adorauerimus, reuertemur ad vos. Dixit quidem ita, sed non ita in animo habebat: accidit autem, vt dicebat, non vt sentiebat. Cæterum seruos relinquit, vt ne cogatur aliqua ex parte facere quod ingratum deo. Timebat enim ne illi existimarent passum eum senile aliquid, & ita a sacrificandi conatu abstraherent, dicentes: Quid ò domine? eumne, qui ex promissione tibi datus est immolas? sacrificasne dilectum illum a deo datum, senectutis alumnum, hæredem, nostrum dominum, tuum successorem, Saræ filium, vnicum ex ipsa, & iam tantum ac talem? Quid facias considera, communica id consilij, vel generationis, & vitæ consorti, quæ propter ipsum tot dolores partus tulit: detinemus te, nos occide. Eapropter sapiens ille senex obsistentes non accepit, sed fecit, vt sacrificium sua portaret ligna essetque figura saluatoris crucem gestantis. Porro gestat puer, & loquitur, mouentur paterna viscera, & ab obedientia dei pater non desistit. Quid, inquit, puer? Pater inquit. Cogita qualis sit hæc vox apud patrem amantem filium. Nos balantis ouiculæ, quæ inarticulatam vocem emittit, miseremur sacrificaturi: cogita quantum hæc ouis moueret, si cum pusillo animo, ita loqueretur? Pater inquit, ecce ignis, & ligna, vbi ouis sacrificio destinata? Erat autem ipse ouis, quæ iuxta spiritus sancti sententiam loquebatur, quò

Ibi. 1.d

Ibidem. F

Ibidem.

G

H

quò ad misericordiam sacerdos moueretur. Verum ille iam didicerat: Qui diligit patrem, vel matrem, vel filium, vel filiam, plus quam me, non est me dignus, & imitabatur patrem illum, de quo dictũ est, quòd proprio filio suo non pepercit deus. Vbi est ouis, inquit, sensatus puer. Quid igitur pater dicit? Deus prouidebit sibiipsi ouem in sacrificium, fili. Non seruum, sed filium: non famulum, sed filium. Scito igitur quare Pascha perficias. Ne fermentes azyma, ne hæretica malitia permiscueris, habe pura azyma. In azymis enim synceritatis, & veritatis, festa celebramus. Festa autem non intellige relaxationem solam. Sit, & ieiunium bene sensatæ animæ festum: sint, & afflictiones, & castigationes festa. Pro teipso ieiuna: propter cibum fuisti inobediens, per ieiunium obedis. Cibus è paradiso eiecit, ieiunium te reducit. Hoc nos præceptum diuinum sancta scriptura docet, quæ solui nequit, & cœlo ipso præferenda est. Cœlum enim, inquit, & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Ne timeas hominũ minas, sed dei. Tuta armatura est dei timor, inexpugnabile scutum pia fides. Ne simus timidi, ne simus inconstantes. Mine indoctum facile transferunt, si matum autem scientia, non ignis, non gladius, nõ præsentia, non futura, non periculum, non diabolus, modo diuina adsit gratia.

Mar. 10

I Rom. 8.

1. Co. 5. c

Mat. 24 c

In rem nostram sunt tentationes. Probati fuimus in fœlicitate, probati simus, & in aduersitate. Alacres simus eritq; vt non affligamur. Deus enim alacritatem mentis videns, contentus erit sola voluntate. Quòd si deus nos etiam affligi voluerit, hoc erit in gloriam, & probationem nostri, vt dicamus ei etiam nos: Hæc omnia venerunt super nos, & non sumus obliti tui. Si enim nobiscum deus, quis contra nos? Momentanea est afflictio, sed perpetua gloria. Ad vesperam demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Qui imitato res fuerint patientiæ beati Iob, & fidei Abrahæ hæredes, & pietatis vtrorumque successores, in eundem quoque sanctorum adnumerabuntur chorum. Quorum enim similis ordo, & par fides eorum, & idem honor, Deus qui coronauit beatum Iob, & confudit diabolum, credentibusque virtutem eius monstrauit, is omnes nos conseruet immaculatæ vitæ studiosos, & piam fidem toto pectore amplexantes, in Christo Iesu domino nostro, cum quo patri, & spiritui sancto sit gloria, & imperium, in secula seculorum, Amen.

K

Pf. 43. e

Ro. 8. f

Pf. 29. b

[De patientia, & tolerantia ab exemplo Iob: vide in vltimo tomo ad populum Antiochenum homilijs. 4. & 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

D. IOANNIS CHRYSOSTOMI

vere aureæ in Psalmos homiliæ, quibus nihil nec eloquentius, nec ad Christianam vitam instituendam aptius dici, aut fingi potest, quę nunquam græce editæ, nunc primum sunt in linguam latinam versæ, præter homilias quatuor, & viginti casq; per breues, tam olim typis excusas hic suo loco positas, quarum principia sunt, vt infra. 1

Gentiano Herueto Aurelio interprete.

HOMILIARVM QVAE IN ALIQVOT PSALMOS iam impressæ fuerunt principia hæc sunt.

In Psal. 9. Creatoris, & omnium rerum.
In eundem Deus generi nostri.
In Psal. 22. & 116. Circulo consecrato anno reuoluto.
In Psal. 24. Victores arte, & angustæ.
In Psal. 25. Filij lucis in libertatem.
M In Psal. 26. Ex plenitudine verbi formamus.
In Psal. 29. Celebritas confessionis.
In Psal. 33. Sermo diuinus peragrans.
In Psal. 50. Miserere mei Deus secundum.
In eundem Reliquas hesternæ mensæ hodie.
In Psal. 68. Qui orationibus insistere.
In Psal. 71. Dominus virtutum, & plenitudo.
In Psal. 84. Omnis qui se agnoscit.
In Psal. 90. Psalmum nonagesimum Deo.
In Psal. 93. Aduersus fluctus, & impetus.
In Psal. 95. Egregium vereque mirandum hymnum.
In Psal. 96. Ictus à vipera Paulus manu.
In Psal. 106. Spiritus sanctus medelam.
In Psal. 115. Narrant quot apiculæ.
In Psal. 118. Benignitas Dei, & domini nostri Iesu Christi.
In eundem Veritatem præcandam angustia.
In Psal. 121. Dominus noster Iesus Christus.
In Psal. 122. Ad te leuaui oculos meos.
In Psal. 142. Iudicia domini sicut.

MAR-

MARCELLO CERVINO SANCTÆ

Crucis Cardinali amplissimo Gentianus Heruetus.

S. P. D.

QVI alicui Principi aliquod munus offerunt, Marcelle in primis Reueren. solent id quam pulcherrimis possunt verbis, ornare, vt & à se non nequicquam donatum, & eo cui datur non indignum videatur. Hoc ne in Chrysostomos nuper à me latine verso, quem tibi in præsentia dedico, & per te latinis omnibus vtendum, fruendum publico, faciam, in causa est quod cum sit alioqui Chrysosto. tibi satis cognitus hic in psal. eius commentarius ex Ferrariensi Dominicanorum, & Cesennati Franciscanorum bibliothecis tuo sumptu haud ita pridem descriptus, & ex sanctissimo tuorum librorum ærario mihi ad traducendum depromptus sit, non est quod in tuis opibus laudandis immorer, mihiq́ue magis timendum est, ne dum illud os aureum in linguam alienam transfundo putissimi illius auri notæ interpretis vitio aliquid decesserit, quam committendum, vt dum eum conor laudare qui vel tacens seipsum satis laudat, & ad quem laudandum opus esset ipsius eloquentia tam amplo argumento nihil dignum offerens, in iustam omnium reprehensionem incurram. Quanquam enim sedulo annixus sim, vt quæ græce ab eo eloquentissimè dicuntur fideliter verterem, non me tamen fallit fieri non posse quin ea primaria sua lingua longè plus dignitatis, ornamenti, & splendoris habeant. Is enim fuit Chrysosto. qui cum diuinarum, & humanarum rerum cognitione nulli fuerit inferior, incredibili certè orationis suauitate, & appositissima ad persuadendum, & ad bonos mores incitandum dicendi ratione Grecos: omnes longo interuallo superauerit. Quod facile intelligent qui sua eum purissima, & vel in primis attica dictione loquentem audierint. Cuius gratia, vt neminem hominem alia posse lingua assequi ausim asserere, ita possum affirmare eum adeò apertè, plane, & dilucide mea nunc opera latine loqui, vt illud eius aureum quouis Tago, & Pactolo pretiosius eloquentiæ fluentum quiuis in eo legendo aliquantulum versatus statim, cognoscat, nec sanctissima illa anima, quæ à se græce præclarissime scripta sunt, aliena esse lingua ædita ægrè ferat. Quod quidem eo mihi facilius persuadeo, quòd cum quæ populo olim sibi credito summa cum omnium admiratione in concione dixerat, ad posterorum vtilitatem literarum monimentis mandauerit, eum non tam suam quam nostram omnium vicem, consentaneum est, dum ea à tineis, & blattis erosa in vno, aut altero angulo tot iam seculis delitescere, & nemini pœnitus. prodesse videret, quæ omnibus omnium gen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium linguis in vulgus esse emissa totus Christianæ reipub. magnopere interesset. Plurima quidem certè scripsit diuus Chrysostomus in quibus summam diuinarum scripturarum intelligentiam, facilem abstrusorum arcanorum explicationem, efficacissimam ad vitia declinanda sequendamque virtutem exhortationem omnes iure mirantur. In hoc autem in psal. commentario, quantum in alijs cæteros, tantum seipsum longè lateque superauit. Atque hoc quidem in eo in primis laudandum est, quòd cum cæteri fere omnes, qui in psal. scripserunt, rem ita tractauerint, vt dum perpetuas persequuntur allegorias, quod quidem in explicanda quoque Homeri poesi nonnullis vsu veniisse scribit Eustachius, si cum diuinis humana conferenda sint, nihil aut parum admodum relinquunt historiæ. Chrysosto. autem cum allegoriæ fundamentum esse intelligat historiam, quod quidem nisi recte iactum sit, reliqua corruunt: tum demum postquam rei gestæ seriem, & quæ ad eam pertinent explicauit, ad sublimium rerum, quæ in ea latet contemplationem erigit auditorem eaque historiæ adeo pulchre cohæret, & congruit, vt nihil ab ea alienum, nihil longe remotum, nihil durius detortum quenquam possit offendere. Quid, quòd quoties in moralem aliquem locum excurrit, & vel de virtute ac vitio disputat, vel ad bonorum cœlestium desiderium inflammat, opesque terrenas, & omnia, quæ ad hanc mortalem vitam pertinent vilipendit, & eleuat, auditorem ita rapit, immutat, ac propemodum transformat, vt qui se eius dictis ad pietatem, & bonam vitam commoueri non senserit, is vel quouis lapide durior, vel quolibet dæmone immanior dicendus sit? Quid quod quoties se offert occasio, pro ecclesiasticis decretis ac dogmatibus ita pugnat, vt Gentilium, Iudæorum, & qui ad suam vsque ætatem fuerant, & erant hæreticorum impetum non solum sustineat, sed frangat, infirmet, & longissimè propulset? Quam pulchre gentium dæmones conuellit, & è cœlo detrahit? Quam præclare Iudæos suis ipsorum armis confodit? Quam fortiter Manichæos, Arianos, Eunomianos, & cæteras hæreticorum cateruas fundit, fugat, ac prosternit? Aduersus eos autem qui nostris temporibus exorti sunt, multiplices hæreticos etsi argumentis non contendat, vt quos ne futuros quidem suspicari poterat, sue tamen authoritatis tela abunde orthodoxis subministrat. Sunt (O infelicia, & miseranda nostra secula) qui sedis apostolicæ authoritati detrahant. At Chrysosto. Petrum, & primum apostolorum à Christo dicit esse constitutum, eumque principem apostolorum atque adeò græce κορυφαῖον appellat. Sunt aliqui quibus nihil potest fingi impudentius, qui Petrum Romę vnquam fuisse negent. Os eorum impudens testimonij sui mucrone perfringit Chrysostomus, qui eum in vrbem maximè regiam, Romam scilicet, venisse, ibique sedem fixisse asserit.

serit. Sunt qui post baptismum asserant remanere peccatum originis. Eos quoque ferit Chrystomus telo suæ sententiæ, cum baptismum omnia peccata delere pronunciat. Ex profundis Orci latebris emersere alij qui negant in Eucharistia esse verum corpus, & sanguinem domini. Importunam eorum, tanquam immanis alicuius Goliath, frontem funda verberat Chrysostomus, dum dicit, Corpore, & sanguine domini nutrimur qui nos regenerauit. Inficiatur impius apostata Lutherus eucharistiam esse sacrificium. At hoc sacrificij in eucharistia vocabulum sæpissime vsurpat Chrysostomus. Sunt qui se fidem tanti facere præ se ferant, vt omnia omnino bona opera excludant. At Chrysostomus cum vno in loco in hoc opere dixisset, Fidem solam iustificare, quæ est virtutum fastigium, vt facile intelligatur eum illam fidem dicere à qua cætere virtutes proficiscuntur, in aliquot alijs dixit nunc fidem solam non sufficere nisi adsit bona vita, nunc verò nos seruari per fidem, & virtutem. Aliqui gratiæ tantum tribuunt, vt omnia merita nostra tollant. Chrysostomus autem ea, vt pulcherrimo ita longe firmissimo ac perpetuo vinculo coniungit. Reliquias sanctorum nonnulli abijciunt. Chrysostomus autem ad eas venerandas populum suo tempore frequentem conuenisse asserit. Quidam miracula mirum in modum eleuant. Chrysostomus autem affirmat nulli vnquam ætati sua defuisse miracula stupidi aliqui, & vix vllo sensu prediti libero arbitrio detrahunt; At apud eum vix inueniri potest vlla pagina, quæ non eius honorificam faciat mentionem. Hæc pauca exempli gratia tantum adduxi, vt omnes intelligant vix esse hodie vllam hæresim, quæ non tanti viri authoritate in hoc nostro commentario, (De alijs enim quid opus est dicere?) reprobetur. Qui si hodie viueret, & ex professo aduersus eos decertaret, cum summa doctrina, & eloquentia cum vita sanctissima in eo coniuncta esset, quæ hęreticorum phalanges non solum vehementem eius aciei impressionem sustinere, sed vel tantæ maiestatis aspectum ferre possent? Atque vtinam essent permulti his nostris turbulentis temporibus episcopi, qui eius vestigijs insistentes, & quodnam suum sit munus in memoriam reuocantes, quem à Christo suæ curæ commissum gregem acceperunt, & sermone Dominico pascerent, & vitæ suæ exemplo à vitio reuocatos ad virtutem traducerent. Ego certè in hac sum sententia, vt existimem omnium horum malorum principium hinc esse natum quod in ecclesiasticis mandandis muneribus exigua, atque adeo ferè dixerim, nulla virtutis, & doctrinę ratio habeatur, & qui ea susceperunt, priuatis suis commodis non reipub. vtilitate omnem procurationis suę finem metiuntur. Cui rei si diuino aspirante auxilio remedij aliquid afferatur, spes est fore, vt

re, vt propediem grauis hæc tempestas, sedetur, & in orbem Christianum fraterna concordia, quæ tandiu exulauit, veluti postliminio reuertatur. Hoc, vt procurent facile adduci poterunt ij ad quos ecclesiasticarum rerum summa delata est, modo sit in eis vlla Christianæ pietatis scintilla, si cum in cæteris præclaris diui Chrysostomi scriptis, tum in hoc plane diuino in psalmos commentario assiduè versantes, & quanta sit episcopi dignitas recordantes, eum, quo ad eius fieri poterit, & dictis & factis conentur exprimere. Qui vtinam inueniretur integer, & non ad complendum totum psalmorum numerum tertia circiter ei pars deesset. Nihil enim video quod ad psalterij intelligentiam posset deinceps magnopere desiderari. Sed quoniam reliqua temporum iniuria indignè periere, hæc certe, quæ diuino quodam beneficio in hunc vsque diem reseruata, & tua primum ope impensisque è tenebris carcerisque situ, & squallore eruta sunt, & mea, si nihil aliud fideli certe, & diligenti opera omnibus qui latine sciunt communicata sunt, legamus, reuoluamus, noctu diuque versemus. Et certè si Romani tres illos, qui ex nomine reliqui erant Sybillinos libros in tanto olim pretio, & honore habuerunt non aliam ob causam quàm quòd suæ reip. salutem ijs contineri crederent: Quid quàm Christianos Chrysostomum iure pluris faciamus, qui non quomodo terrenum aliquod imperium conseruetur, sed quomodo regnum cœleste acquiratur nos instruit, non qua terrena, caduca & momentanea bona parentur, sed qua ad ea, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec vlla hominis cogitatio comprehendit, perueniatur, viam, & indicat, & munit? Qua detur nobis tandiu feliciter ingredi donec ad eum, qui est via, veritas, & vita, & peregrinationis nostræ scopus, terminus est feliciter perueniamus, Vale in Christo Iesu felicissimæ. Bononiæ Cal. Febr. M. D. XLIX.

SANCTI

SANCTI IOANNIS CHRYSOSTOMI, PSALMORVM PROOEMIA.

A POST Mosem, & eius successorem Iesum Naue, & eos, qui dicebantur iudices in Israel, cum regnum Israeliticum deinceps suscepisset Saul, fuissetq; reprobatus, excitauit eis Deus regem virtute præditum, iustumq;, & prophetam, qui librum centum, & quinquaginta psalmorū, diuino spiritu motus metrice ex proprijs propriæ linguæ modis, composuit, concinne, cum numero, & diuersis instrumentis, & saltationibus, & canticis, eos canens. Ipse.n. tenebat cytharam. Habebat autem etiam sub se diuersos choros paruorum prophetarum. (Ita enim eos vocabat, qui manebant apud prophetas: sæpe autem eos etiam filios prophetarum nominabat) qui habebant diuersa instrumenta, hic quidē cymbala: ille verò tibias: alius autem tympana: alius vero tubas: alius autem psalterium, & cytharam, alius verò ea, quæ dicūtur Bubulcorum cantica. Vnusquisq; autem chorus habebat principem. Quorum alius quidem dicebatur Asaph, alius autē Idithum. Alius filij Core. Alius Etham Israelitæ. Alius Mosis hominis Dei. Quādo ergo a spiritu incitabatur ad prædicendū, vel de captiuitate populi, vel de eorum redditu, vel de doctrina morum, vel de prouidentia, vel de Christo Domino: vnumquē que psalmum numerosè componebat tendentem ad vnum argumentum. Propterea enim sunt parui, & magni psalmi, & eum vni choro tradebat. Quod si ei rursus visum esset in medio psalmi id quod psalmi reliquum erat alij choro tradere, tunc ipsa psalmi successio vocabatur diapsalma. Quare quando etiam volebant ijs, qui dicuntur cantores, seu bubulcis in medio psalmi tradere, tunc vocabatur canticum diapsalmatis, quoniam cantores per successionem, quod reliquum erat psalmi canendū suscipiebant. Id autem, qui velit scire potest ex eo, quod sic scriptum sit in libris paralipomenon, seu eorum, quæ in libris Regum prætermissa fuerant. Et cecinit hoc canticum in manu Asaph Prophetę. Postquam autem ipse primus psalmum tradidisset, deinceps vnusquisque chorus, & per se, & concorditer, in eundem, & numerose, hi quidem in his instrumentis, illi vero in illis, sibi inuicem respondentes in dei gloriam, & laudem saltando psalmum ea nebant. Hoc autem rursus quoque fieri potest, quod ipse Dauid, cum arcam accepisset ab alienigenis per se ante ipsam saltauerit, & cum cum probro insectata esset eius vxor Michol, dixerit. Ludam, & ridebo coram domino. Non solum enim non cessauit, sed ea etiam se magis facturum professus est. Nonnulli autem cum ordinem, & rem ipsam exacte non attendissent, nec ab ijs, qui sciebant hęc discere voluissent, conuersi sunt ad allegorias, & nec omnes quidem psalmos esse Dauid pronunciarunt, sed eorum, qui ab ipso accipiunt: nec interea dixerunt vbinam, vel dominus, vel Apostolus aliquis in vllo psalmo alterius, quam Dauid meminerit. Describamus ergo eum sedentem, & choros eius a dextris, & sinistris, vt cognoscat quispiam eius etiam ordinis spectaculum. Deinceps autem dicamus, quos ipse psalmos prædicere dignus est habitus. De domini carnis susceptæ œconomia, eos varia compositione, & diuersis figuris immutans. De passione, & resurrectione eius humanitatis. Similiter etiam, quod diuinitate est æternus, & omnium opifex, & vniuersi renouator ac instaurator, ad quem tendit omnis scopus scripturæ diuinitus inspiratæ. Chorus Idithum. Chorus filiorum Core. Chorus Etham Israelitæ. Chorus Asaph. Chorus Mosis hominis Dei. Hi sunt chori Prophetarum, qui ei suberant, diuersis instrumentis canentes, & psallentes, & saltantes ad dei gloriam psalmos centum quinquaginta, qui facti erant a sancto spiritu.

ἀντιφω-νος

2. Reg. 6.

B ἰδιος λεγομένους βουκολους

Par. 16. C

D

ALTERVM
PROOEMIVM.

2. Ti. 3. Omnis ſcriptura à deo inſpirata, Vt ait beatus Apoſtolus, eſt vtilis ad docendum, ad arguendum, ad corrigendum, ad diſciplinam, quæ eſt in iuſtitia. Docet enim, quæ ſunt vtilia, arguit autem peccata, & quæ deſunt corrigit, & hominem ita perfectum reddit. Subiungit enim, Vt ſit integer homo dei, ad omne opus bonum perfectus. Nec errauerit quiſpiam ſi vniuerſam hanc diuinæ ſcripturæ laudem in hoc libro pſalmorum ſimul eſſe dixerit. Iuſtitiam enim leniter docet, & comiter eos qui diſcere voluerint: Inſolentiores autem diligenter, & non aſpere increpat. Rurſus autem corrigit delicta, quæ forte noſtra ſponte à nobis admiſſa ſunt. Sed hæc quidē non perinde intelligimus quādo canimus, vt quando in ipſis ſeorſum verſamur negotijs, & pſalmis nobis opus fuerit. Beati itaque ſunt exiſtimandi ij qui ijs ſolis pſalmis indigēt, quibus agun tur gratiæ propter vitæ proſperitatem. Sed quoniam fieri non poteſt, vt qui ſunt homines non difficultates ſentiant, & atterantur afflictionibus, & in neceſſitates tam externas, quàm quæ à nobis in nos cooriuntur incidant, vtiliſſimum medicamentum agnoſcunt, animæ eorum qui ſunt cum deo locuturi, in vanitates prom ptiſſimam in pſalmis enunciationem ipſius ſancti ſpiritus, qui res quidem omnes humanas prælegit, per baptiſmum autē Prophetam Dauid expoſuit voces malis conuenientes, per quas curati poſſint qui in ea inciderunt. Ita ergo, quæ prius forte canentes percurrimus, & leuiter tantum, & in ſuperficie attingimus, cum in neceſſitates, & afflictiones inciderimus, tūc ſcimus, & cognoſcimus ipſa re, quæ eſt in nobis, conueniens medicamentum naturaliter attrahente, & ipſo etiam medicamento conuenientem affectionem tanquam propriam ſibi aſſumente, & amplectente. In primis ergo neceſſariæ pſalmorum ſcripturæ, æquum eſſe exiſtimaui ſicut quoq; accepi, argumentorum compendioſam tradere explanationem, quæ pſalmis ſingulis conueniunt, & dictionum interpretationes, ne tempore pſallendi fratres à vocibus diſtrahantur, nec ex eo, quòd ea non intelligant, mentem ad alia conuertant. Sed vt agnoſcentes conſequentiam eorum, quæ dicuntur, prudenter canant prout ſcriptū eſt ex profundo cordis ſui, & non in ſuperficie tm̄, & ex ſummis labris. Vniuerſum itaq; pſalmorum argm̄ diuiditur in omnes partes. In morale, & quod ad dogmata decretaue pertinet. Sed morale rurſus hanc habet ſectionem. Aliqui.n.eorū, mores vniuſcuiuſq; corrigūt: aliqui autem, gentis Iudæorum tm̄. Aliqui vero, communiter quoq; omnium hominum. Qui nam autem ij ſint, ſingulorū explanabit interpretatio. Rurſus autem id quod ad dogmata pertinet, in duo diuiditur. Aliqui.n.pſalmi cum eis agunt qui ea, quæ ſunt caſu eſſe, & fieri dicunt. Alij autem cum eis qui dicunt non regi prouidentia. Qui enim res eſſe, & fieri caſu ſtatuit conſentaneum eſt, vt eas etiam nulla regi prouidentia exiſtimet. Qui autem dicit nulla regi prouidentia, non omnino etiam dicit ea eſſe ac fieri fortuito. Sed opificem quidem fatetur vniuerſi, quecunq; is fatetur: eius autem prouidentiam, vel omnino tollit, vel ad res vſque cœleſtes circūſcribit. Eos ergo qui ſic ſentiunt pſalmi reſellunt, probantes quod quæ ſunt, eundem habeat, & deum, & opificem: & quod eius prouidentia, vel minima peruadit, & quod nihil eorum, quæ ad hoc, vt eſſent deduxit, eſt deinceps expers eius prouidentiæ. Neq;.n.fieri potuit, vt Deus quidem potuerit efficere, vt ea eſſent, quæ ſunt parua, & vilia, tenuiſſimarum autem rerum prouidentiam abiecerit, & propter ſummam ſuam dignitatem ea curare neglexerit, quorum non eſt dedignatus eſſe opifex. Id autem cognoſcet ex pſalmis, qui eorum interpretationem ſigillatim perſequitur. Eſt autem etiam aliud argumentum pſalmorum, captiuitas babylonica, in quo eſt etiam multiplex diuiſio. Alij enim pſalmi dicti ſunt, vt eorum qui eſſent abducendi captiui. Alij vero, vt eorum qui ſperarent reuerti. Alij autem, vt eorum qui iam eſſent reuerſi. Porro autē ſunt etiam alij pſalmi narratorij rerum iam præterirarum, narrante Propheta ea, quæ in Aegypto, & quæ in ſolitudine facta ſunt, ad poſterorum vtilitatem. Iam vero ſunt etiam quidam ex ijs Maccabæici, qui ex perſonis proprijs priuatim dicti ſunt, vt Oniæ, & ſi quis eſt eiuſmodi. Alij vero à communi omnium ſimul Iſraelitarum

cum, qui adhuc laborabant. Sunt etiam alij qui Hieremiæ, & Ezechiæ peculiariter conueniunt. Sunt autem hi etiam ex genere eorum, quæ prædicunt. Hi.n.ſignificant futuras genti calamitates propter multitudinē peccatorum. Alij verò narrāt etiam miracula incredibilia, quæ res eorū aduerſas ſunt conſecuta. Hi vero rurſus varie inſtructi ſunt ad futurarum rerum varietatem, cum ſpiritus ſanctus ægritudinem affectis iam paratam medelam recondidiſſet. Sed ne eis moleſti ſimus qui cupiunt accedere ad minutam ſingulorum in pſalmis explicationem, dum eos retinemus in exponenda varietate argumentorum, hæc quidem ita habeant: veniamus autem ad ipſa vera pſalmorum, ſi fratres, licet hoc ſcientes, prius adhuc admonuerimus vniuerſum genus prophetiæ triplici- Ge. 1. & tribus ſequentibus. Act. 5. ter diuidi, in futurum, præſens, & præteritum. Prophetia.n.eſt, Moſis quoq; prophetia, narrantis de Adamo, & de temporibus ab alto repetitis. Quinetiam prophetia eſt eius quod eſt occultum inuentio. Vt à Petro factum eſt, qui furtum Ananiæ, & Saphiræ detexit. Eſt autem magis proprie prophetia, quæ futura prædicit, eaq; eſſe euentura poſt multas generationes, quemadmodum dixerunt prophetæ de Chriſti aduentu, & Apoſtoli de gentiū ad fidem obedientia, & Iudæorum reiectione. A pſalmis ergo iam incipiendum eſt, ordine qui inuenitur in libro pſalmorum vtentes, non autem rerum ipſarum ordine. Neque enim pſalmi ſiti ſunt per ordinem, ſed vt vnuſquiſque inuentus eſt. Et id oſtendetur per multos pſalmos. Quadrageſimus enim tertius pſalmus habet inſcriptionem. Canticum aduerſus Goliath. tertius autem pſalmus habet inſcriptionem, pſalmus Dauid quando fugiebat a facie Abſalon filij ſui. Quis autem neſcit, quàm ſint antiquiora, quæ aduerſus Goliath facta ſunt ijs, quę aduerſus Abſalom? Id autem pſalmis accidit, eo quòd liber perierit in captiuitate babylonica, poſtea autem inuentus ſit tempore Eſdræ, non totus ſimul liber, ſed diſperſus. Vtpote, vel vnus, vel duo, vel tres forte pſalmi, & fuerit compoſitus ita vt fuerunt inuenti, non autem vt ab initio dicti ſunt. Et hinc factum eſt, vt multæ inſcriptiones eorum qui pſalmos compoſuerunt falſæ ſint, & tamen quoad eius fieri a nobis poterit, interpretationem pſalmorum afferemus, & a veritate ipſorum non recedemus: ſed eam, & hiſtoria, & ex ipſa dictione exponemus, & nec ſenſum anagogicum, nec ſublimiorem contemplationem vetabimus. Non enim aduerſatur hiſtoria ſublimiori contemplationi: ſed contra ea eſt baſis, & fundamentum altiorum intelligentiarum. Illic autem ſolum eſt animaduertendum, ne contemplatio videri poſſit ſubiecti euerſio, quod quidem non fuerit amplius contemplatio, verum allegoria. Quod enim explicatur aliter quàm ſit poſitum, eſt & contemplatio, & allegoria. Apoſtolus enim nuſquam euertit hiſtoriam, Gala. 4. licet contemplationem introduxerit, & hanc contemplationem vocarit allegoriam, non quòd nomina quid ſibi vellent ignoraret: Sed docens quòd licet ſententijs allegoriæ nomen attribuerit, per contemplationem tamen id ſufficiat accipere, nuſquam lædentes naturæ hiſtoriam. Sed diuinæ ſcripturæ innouatores, & qui ſibi videntur ſapientes, de hiſtoria, vel dubitantes, vel in eam ſe improbe gerentes, introduxerunt allegoriam, non ex ſententia Apoſtolica, ſed ex vana ſua gloria, facientes, vt qui legunt, alia pro alijs accipiant, quemadmodum pro abyſſo quidem Dæmones, pro dracone autem diabolum, & ſiquid eſt eiuſmodi, ne cogar nugari, dum nugas cogor refellere. Hæc ergo omnino eijcientes, non vetamur grauiter, & honeſte contemplationes afferre, & mentis cogitata extollere ad ſenſa ſublimiora, quemadmodum conferre Cain, & Abel ſynagogæ Iudæorum, & eccleſiæ, & conari oſtendere reiectam quidem eſſe ſynagogam, vt Cain ſacrificium: accepta autem eſſe dona eccleſiæ, vt tunc fuerunt dona Abel. Vel agnum immaculatum, qui offerebatur ex lege, transferre ad dominum. Hæc enim nec infirmant hiſtoriam, nec expellunt contemplationē. Sed hæc moderatio, hiſtoriæque, & contemplationis peritia, & a gentilitate liberat, quæ alia dicit pro alijs, & aliena inuehit: nec ad Iudaiſmum nos attrahit, & impellit cogens ſoli hærere dictioni, illamque colere, & obſeruare, nihil autem vlterius, nec altius quidquā cogitare permittens. Hæc breuiter eū ſcire neceſſe eſt, Gen. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui ad diuinorum psalmorum interpretationem est acceſſurus. Est itaque primus psalmus moralis,& moralis vniuersus: nõ enim quempiam docet hominem, sed vniuersum genus hominum. Si autem legis meminit,id non cogi, vt scriptam solam intelligamus,sed eam etiam, quæ in natura sita est,quæ non vim affert, vt dicunt Manichæi, sed eum docet qui vult
A discere. Ne æquiuocatio ergo errorem asferat. Dicitur enim lex naturalis, & ea etiam,quæ est coniuncta naturæ,quæ quidem non potest transiliri, vt hominem esse ridentem,bipedem,& canescere in senectute. Ita in omnibus,& in singulis hominibus insita est. Ea nec transiliri, nec commutari potest. Est etiam alia lex naturalis,per quam,& discere possumus, & id quod est melius à peiori discernere,quemadmodum scire deum esse, & honestum esse honorare parentes, & alium non lædere. Hæc enim, vel ipsa vniuscuiusque docet natura, propemodum, præcipiens
Mat. 7. ne faciat alij, quæ vnusquisque non vult
Tob.4. sibi fieri ab alio. Quando enim dicit. Et in lege eius meditabitur die, & nocte, eam dicit scilicet per quam id quod est melius ac deterius discernimus. Quòd si nominis communio legem quoque scriptam inducit, sensum nihil lædit,cum recte se gerat si vel vtranque, vel alterutram etiam legem meditetur. Sciendum autem quòd postquam area fuit in Hierusalem à Dauid restituta, accepta tribu Leui, elegit quatuor principes canticorum, Asaph, Aeman, Eethan, & Idithum, vnicuique autem tribuit cantores septua-
B ginta duos, nonnulli autem dicunt vsque ad ter mille, pro septuaginta duabus gentibus, quæ congregatæ fuerint in turris ædificatione,prædicens fore, vt in vltimis temporibus omnis lingua laudet do-
Psal.84 minum. Et psallebant, ille quidem hoc
Esa.vlt. instrumento, hic vero alio. In quorum medio stabat Dauid cum psalterio vnusquisq; spiritu sancto incitatus hymnum canebat,& reliqui quiescebant, solum autem acclamabant alleluia. Sunt autem ἐπαλέγοντες psalmi 150.omnes Dauid. Ex multis autem, hi qui dicunt, in honorem sanctæ, & viuificæ trinitatis. Numerus enim quinquagesimus est in honore apud Hebræos. Sicut enim dicunt, multos etiam alios psalmos fecit Dauid. Quinetiam ipsi principes cantorum multos fecerunt. Omnes autem ad ipsum referebantur, quòd ipse deum gloria, & honore hoc modo asficiendi author fuerit, & quòd ipse eiusmodi psalmorum genus inceperit. Quod autem apud nos Psalterium, ab Hebræis Nabla dicitur. Est autem psalmus quidem, melodia, quæ fit per musicum instrumentum. Canticum autem, numerosa, quæ fit per os cum verbis elocutio. Præcatio autem, supplex pro ali- C quo conducibili bonorum verborum conceptio. Hymnus autem, quæ pro bonis, quæ nobis adsunt,Deo offertur bonorum verborum conceptio.Laus autem seu laudatio,diuinorum miraculorum commendatio. Laus enim nihil est aliud quam eius quod laudatur amplificatio. Diapsalma autem, cum alicuius musici cantus, vel numeri facta esset conuersio,vel mutata,sententia, diapsalma scripserunt interpretes, vt dicit doctissimus Hippolytus. Psalmus autem cantici dicitur, quoniam cum canticum præcesserit, idem pulsatur cantus per psalterium. Canticum autem psalmi,contra. Alleluia autem interpretatur, laudate eum qui est, seu deum, vel sic etiam. Al, venit, El deus. Via. ipsum glorificate.

DAVIDICA CANTICA
diuersis subseruiunt nostris consolationibus & meditationibus: sermo.

QVemadmodum cibo vita hæc sustentatur quem mox eadem illa subministrat: sic, & si bonis actionibus adnitamur,spiritu potiemur, quo parto, & bonis operibus abundabimus: quibus contra si caruerimus,idem à nobis spiritus a- D
uolabit, quo destitutos necesse erit circa res gerendas claudicare, siquidem spiritu hoc decedente impurus succedet: quod liquido potest in Saule cognosci, quo spiritu quid refert si non adeò ipsi vrgemur, quemadmodum Saul vrgebatur, quando ex malefactis ipsi, & flagitijs, & angimur, & strangulamur? Opus itaque nobis Dauidica cithara, vt animæ diuina carmina, tum à propheta, tum bonis actionibus desumpta incinamus horum vtrouis modo egerimus, vel Dauidico cantico occœpto, vel optimis

mis initis facinoribus, non secus dæmonem impugnabimus, ac Dauid solebat
1. Reg. 16.c Saulis vesaniam lenire, eritque eiusmodi nobis ad iustitiam medela. Quinetiam dæmonum furor efferatius concitabitur, cum se nobis praua suggerentibus, nihil ipsi ad malum flectimur: verentur enim vel initio statim impuriores illi, & malefici,nec ex suis nepharijs suggestionibus, ad laudabile, aliquod facinus conuertamur: cumque nos viderint immotos perstare,& timore pristino vacui erunt,& cura. Idcirco re bene gesta canticum decan-
E temus, vt dæmoniacum illud, vel vrgentissimum propulsemus scelus. Dæmones, quidem non prorsus priuare nos cœlo possunt, quin iuuent plerunque nos oppugnando: vigiles tamen, & sobrios ad cœlos capessendos,è quibus delictis, & scelere plerique deijciuntur: nam qui volens deliquit,vel sponte furit,dæmon est: præterea, neque veniam ab homine, neque misericordiam promeretur. Incinamus itaque animæ hoc se pacto habenti, cum alijs sacrarum literarum scriptis, & Dauidica,& ita,vt os canendo mẽtem erudiat: neque enim tenue illud, & exiguum videri debet: siquidem cum linguam ad cantum instruimus,pudebit animam,vel contraria sentientem non saltem canentem illa imitari. Qua ex re neque id solum vtilitatis assequemur, quin & pleraque alia, quæ nobis conducent, referemus. Dixit quippe propheta ille non solum futura, sed de visibilibus his, deque inuisibili cœlorum structura disputat,cupientique tibi forsan edoceri,vtrum hoc cœlum eodem,
F sit statu perpetuo permansurum: nonne respondebit Dauid,dicetque: Cœli quem admodum vestimentum veterascent, ac ve-
Pſ. 101. d lut amictum mutabis eos, & mutabuntur? Item de forma cœlorum siquid optaueris audire, illud intelliges: Extendo cœlum sicut pellem. Insuper si de cœli
Ibi.103. a dorso volueris, quid amplius nosse, dicet
Ibid. tibi: Qui obtegis aquis superiora eius: neque his contentus, quin etiam de latitudine mentionem facit, ostendens vtraq; hæc pari esse mensura: Quantum,inquit,
Pſ.102. c distat Ortus ab Occidente,elõgauit a nobis iniquitates nostras, secundum altitudinem cœli à terra obfirmauit dominus misericordiam suam super timentes se. Accedit etiam si terrarum fundamenta conquiras, neque illa te clam sit habiturus, cum psallentem illum huiusmodi audie- Pſ. 23.a
ris: Quoniam super maria fundauit eam. Item si terræ discursus cognoscere causas concupisces,intelliges: Qui respicit ter-
ram,& facit eam tremere. Hoc modo om- Pſ.103.
nem ex animo ambiguitatem eximes. Noctis præterea si rationem requiris,vel hanc
referes ab eo edoctus: In ea enim pertran Ibid.c
sibunt omnes bestiæ syluæ. Ad quam etiã Ibid.
sint montes vtilitatem effecti respondebit: Ibid.b
Montes excelsi ceruis. Quid opis,& lapides ferant exponit: Petræ refugium erina-
cijs. Quid vel arbores sint infœcundæ G
creatæ:Ibi enim,& passeres nidiculabunt. Ibid.c
Quid insuper sibi velint in solitudine son Ibid.b
tes: In his quidem inhabitabunt bestiæ agri. Quid vinum, vt non solum eo in potu vtaris,quando ad id, vel aqua facere satis potuisset, quin vt te faciat iucundiorem: Vinum,inquit, lætificat cor homi- Ibid.
nis, vt intelligas quousque vini vsus progredi debeat. Vnde autem,& aues,& feræ bestiæ nutriantur, audies ab eodem hoc pacto dicente: Omnia ad te respectant domine, vt des illis escam in tem- Ibid.
pore opportuno. At si de beluis quæras, respondebit, vel has tui gratia fuisse creatas, hoc modo: Qui educit herbas bestijs, & virentia in seruitutem hominum. Quid Ibid.b
luna sit corpus, audi dicentem illum: Qui fecit lunam in tempore. Quid præterea Ibid.c
quæ visuntur vniuersa, & quæ nusquam apparent creata sint,clare edocet: Ipse dixit,& facta sunt: ipse mandauit, & crea- Pſ. 148.
ta sunt. Quodque mortis futura sit æter- a
næ solutio, hoc pacto te instruit: Deus liberauit animam meam de manu infe- Ib.48.d
ri, cum me susceperit. Vnde etiam nostrum hoc corpus ortum cœperit,explicat: Recordatus sum,quoniam puluis sumus, Pſ.102.
quove sit,& in posterum rediturum,ita do c
cet: Et in puluerem suum reuertetur. H
Vtque vniuersa sint in tui gratiam creata, Pſ. 103.
ita differit: Gloria, & honore coronasti d
eum domine, & constituisti eum super Pſal.8.b
opera manuum tuarum. Quid vero mortales ipsi commune cum angelis habeamus,ita explicat: Minuisti eum paulo mi Ibid.
nus ab angelis. De diuino autem in nos amore illud affert: Quemadmodum pater Pſ.102.
filios seruaretur,sic se timentium misertus c
est dominus. De his etiam, quæ nos in futurum manent, deque vitæ huius fine

quietiori

quietiori ita dicit: Reuertere anima mea in requiem tuam. Cur autem tam vasta
Psl.114. sit cœlum magnitudine hoc, inquit: Cœli enarrant gloriam dei. Cur nox, & dies sint facti, non vt lucem duntaxat præbeant & quietem, sed etiam vt eruditant. Non
Psl.18.d sunt, inquit, loquelæ neque sermones, quorum non exaudiantur voces eorum. Quo demum pacto, & mare, & terras obeat. Abyssus sicut vestimentum amictus eius,
Psl.103. ita quidem apud Hebræos habetur. Ex his itaque enarratis sumentes initium, & reliqua pernoscetis, de Christo sc licet, deque eius resurrectione, de futuris supplicijs, deque his, quæ bonis moribus a uersantur, de legibus ita, vt multiplici bono refertos, vobis liceat Dauidicos codices cõuenire. Nam si in molestiam aut aliquam animi perturbationem incideris, plurimum hi ad te consolandum valebunt: si
I fueris in peccata prolapsus, quàm multa ibidem inuenies ad medelam: si paupertate eris, vel præsluris grauatus, multos tibi ex his ad tranquillitatem portus videbis offerri. Si iustus, non mediocrem eris securitatem nactus: si crimini obnoxius,
Psl.43.d fiduciæ plurimum. Quippe si pro iustitia sis mala perpessus, illum audies prædican-
& Ro.8 tem: Quoniam propter te tota die mortificatus sum. Et illud: Aestimati sumus
g sicut oues occisionis: hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus tui. At si ex re bene gesta insolescere cœperis, audies eundem dicentem: Ne ingrediaris in iu-
Psl.142. dicium cum seruis tuis domine, quoniam non iustificabitur coram te omnis viuens: si mox humilitatem sectaberis. Quinetiã si quippiam commiseris, vel desperatione capieris, intelliges illum frequentius id incinentem: Hodie si vocem eius audieritis,
Psl.94.b nolite obdurare corda vestra, quo audito
K statim resipisces. Porro si regio fueris diademate insignitus, elatus, insuper, & tumi
Psl.32.d dus, illud edisces, non saluatur rex magnis viribus, nec gigas suæ virtutis magnitudine. Sic poteris modum superbiæ ponere. Si opibus præterea affluës, & gloria, rursus audies modulantem: Væ qui confi-
Psl.48.b dunt potentiæ suæ, & multitudine diuitiarum suarum gloriantur, & illud: Nam homo sicut fœnum dies eius, nec descendet cum eo gloria eius: hoc pacto nihil duxeris fore in terris magnificiendum, siquidem gloria, & potentia fulgore cuncta excedunt: quæ duo si fuerint per te neglecta, quid esse aliud potest cuius apud te ratio constet? Quo si in aliquo fueris animi mœ
rore constitutus, inrelliges: Quare tristis Psl.41.b
es anima mea, & quare conturbas me? spera in domino, quoniam confitebor illi. At si nonnullos videris probari, immerito id Ib.36.a
dices: Noli æmulari in malignantibus, quoniam quemadmodum fœnum exarescent, & tanquam olera virentia concidẽt. Si iustos spectaueris æque atque iniustos pœna affici, senties haud parem fore supplicij causam. Pleraque sunt, inquit, peccantium flagra, quæ tamen iustis inferri propheta non asserit, quando Multæ, in- Psl.33.d
quit, iustorum angustiæ, & ex his omni- L
bus liberauit eos dominus, & rursum: Ibid.
Mors peccatorum pessima: & honorabilis coram domino mors sanctorum eius. Hęc itaque frequentius repente, instructusque istiusmodi erudire: nam verbis hisce, vel singulis per nos simpliciter ex transcursu prolatis, patentissimus inest sententiarum pelagus. Quod si libuerit prophetica hæc dicta diligentius persecutari, videbitis maximam in diuitiarum copiam fluxisse. Licebit interea volenti cuiq; ex dictis hisce, quæ inhæserint vitia repurgare: si nequæ inuidiam facile admittat, neque mœrorem, si diuitias contempserit, si angustias, anxietates, egestatem pro nihilo duxerit, si vitam denique ipsam nihil esse existimauerit. Eiusmodi à te opinatio vitia propulsabit: pro quibus omnibus, & gratiæ sunt deo agendæ, vt his rebus contemptis gazas attrectemus cœlestes, & per aduersantium rerum tolerantiam, perque sacrorum scriptorum consolationem, spẽ habeamus, & futura beatitudine potiamur.

SANCTI PATRIS NOSTRI M
Ioannis Archiepiscopi Constantinopolitani qui Chrysostomus, id est, aureo ore, dictus est, in psalmos interpretatio.

Psalmus primus.

Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum. Beatitudo est omnium bonorum basis ac fundamentum, quæ necessario in psalmis proposita est pro coronis, eius amatores ad victoriam præparans, & incitans. Vt qui vult in fine esse beatus, impiorum consilium toto animo fugiat, in via

via autem peccatorum pedem non figat, *nec vnquam in cathedra pestilentiæ sedeat.* Cõ
Esa.7.8. 28. silium enim impiorum cadet, vt ait Esaias per id ipsum diabolum significans. Ipsum enim consilium primum homicidam instigauit, & fraternorum viscerum obliuionem iniecit, & coniunctum par bonorum
Gene.4. amore seiunxit: & eos lugere docuit, qui erant alieni a tristitia, & terram, quæ sitiebat pluuiam sanguine irrigauit. Vnde etiã dignum fructum nempe execrationem, & maledictionem produxit. Sanguine enim inebriata tremorem genuit, & cæde sata planctum, & eiulatum peperit, laboribus, dignas spicas prose ferens. Piorum autem consilium est Christus, quod inuenitur, &
A via, & cathedra. Via quidem, vt quæ ducit
Io.14. ad ipsum patrem. Cathedra autem, vt quæ facit quiescere eos, qui afflicti sunt in vita. Venite enim, inquit, omnes qui laboratis,
Mat.11. & onerati estis, & ego reficiam vos. Illud quidem consilium consuluit, vt Ioseph in Aegypto venderetur. Hoc autem venditũ
Ge. 37. Regem fecit. Illud docuit Paulum perse-
Ge. 41. qui: Hos autem iussit eum ipsum prædi-
Acto.9. care, & ideo illud quidem est fugiendum, hoc vero expetendum. *In lege domini habentes voluntatem, & in lege eius meditantes die, & nocte.* Et quænam est ea lex nisi Christus, qui inenarrabiliter est ex patre genitus, nec est scriptus in tabulis lapideis? Ex
Esa.2. Sion enim egredietur lex, & verbum domini ex Hierusalem. Qui lex quidem dicitur, vt qui in se ferat paterna consilia. Verbum autem seu ratio, vt qui a patre sit inseparabilis. Ipse autem est etiam. *Lignum quod plantatum est secus decursus aquarum.* Quod pater absq; vllo interceßore, ferax frugiferum, belle germinans, alticomum frondosumque progenuit. Hoc lignum sponsa desiderans, dicit in Cantico Canticorum. Dixi ascendam in palmam, & teneno ramos eius, palmam quidem ipsum vocans, propter carnis turpitudinem, in-
B fra, fertilitatem autem diuinitatis, supra.
Cant.7. Huius ligni esum cum recusasset Adam, in contrarium incidit, nos autem nunc mystice comedentes, transgressionem ex ipso exterminamus. lignum enim vitæ est Christus, lignũ mortis diabolus. Hic enim hominem expellit ex paradiso. Ille vero latronem dicit in paradisum. Ramos enim habet Apostolos: fructus, eos qui salui fiũt: foliorum comam, orationes: radicem baptismum: Agricolam, patrem, qui ipsum, & supra, & infra, absq; intercessore peperit. Vis etiam videre eius fructum, *Quem dedit in tempore suo?* Vide eum crucifixum, & latus eius compunctum ex quo sanguis & aqua scaturijt. Sanguis, quidem ad repræsentãdum martyrium, aquam vero in signum baptismi. Quoniam enim compunctum latus Adam supplantauit, necessario punctum quoque latus eum regenerauit. Humidum lignum vnum deiecit, lignum autem siccum mundum rursum erexit. Esus illius mortem peperit. Esus eius vitam fecit rursus germinare. De illo enim dictum est, Non comedite ex illo. De hoc Gen. 2. C
autem, Gustate, & videte, quòd benignus Psal.33.
est dominus. Speciosus, est vt malum: suauis est, vt vinum, fructifer vt olea, qui multa habet tegumenta, sicut malum punicum fructu abundans, vt palma, maturus, vt botrus. Gustate, & videte. Et fructus crucis, floruit in Patriarchis, germinauit Ibid.
in prophetis, dedit odorem in aduentu, ἐρίμα-
maturuit in passione, comeditur post re- σεν.
surrectionem. Gustate ergo, & videte, quã sit suauis, quam solidus, quàm maturus, quam floridus, quam omni specie ac decore plenus. Hunc fructum nos quoq; decerpamus. Est enim a ratione omnino alienum, eos quidem, qui sensilem ingrediuntur vineam, ex vna quaque vite, quod est vtile inexplebiliter colligere, cum oculorum desiderio alacriter concurrentes: nos autem qui talem ac tantum paradisum, id est hortum, ingressi sumus, vbi est vitis vni genita, quæ palmites pandit Apostolicos, & botros fert Patriarchicos, non colligere inexplebiliter ea, quæ sunt vilia, licet vinea, quo maior decerpitur vindemia, eo magis abundet. Eam ergo vindemia insaturabiliter, non lædens vineam. Omnibus enim sufficiet, & obtinebit plenitudinem, & mundum satiabit, nec fructus deficiet. Nam cum sit fons bonorum, ex inanita
D restagnat, torum dans, & totum continens, quæ etiam nunc nos delectat, & tunc nos afficiet gloria in suo aduentu. Quoniam eum decet gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN SE-

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN SECVNDVM PSALMVM

Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania.

QVemadmodum, qui in Solem iaculatur, & in cœlum iacit lapides, tem va nam, & inanem, aggreditur: & quicunque eum aspicit, vel ingemiscit, vel ridet, ingemiscit quidem, vt aduersus peccantem ridet autem, tanquam ebrium, quod cũ terra sit, in cœlum bellum gerit, quòd cum sit
Esa. 40. lutũ, aduersetur ei, qui ipsum finxit, quòd cum sit fœnum, cum igne pugnet, scriptũ
Dan. 4. est enim, Omnis homo fœnum &, Deus
Heb. 12 noster ignis consumens, ita beatus prophe ta, cum vidisset spiritu, & Iudæos, & Græcos seu gentiles aduersus Christum belligerantes, & aduersus suum factorem tan-
E quam hominem arma cupientes, dixit ingemiscens, per psalmum propositum.
Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum. Aduersum quem? Dic cito, vt qui audiuerint, pertimescant. *Aduersus dominum, & aduersus Christum eius.* Opus aduersus opificem, figmentum aduersus fictorem. Lutum aduersus figulum, fœnum aduersus ignem. Vidisti cęcũ bellum, pugnam quæ non potest committi. Quemadmodum enim cæcus vna virga pugnat cum diuite, & paupere, cum seruo, & libero, & cum non habeat oculum, viæ ducem, dextra aberrat: ita aliquando Iudæi, & Græci, & gentes incredulitate cæcutientes, in prophetas, & Christum bellum similiter gesserunt. Quare fremuerunt gentes, populi, Reges, & principes, currus vitij ac sceleris, cuius est auriga diabolus? Interrogat autem propheta, non vt discat ab ipsis, sed vt lapsos esse conuincat: vel de impudenter se gerentibus, triumphum agat, vel vt non habentes, quid loquantur, ac respondeant, maleficij arguat, quando gentes, & populi, Reges, & principes, hi inquam quatuor ordines
Act. 4. deum quatuor finium crucifixerunt. Cru-
F cifixerunt autem, quoniam sustinuit, qui crucifigebatur. Hoc enim nos aperte docuerunt Apostoli, dicentes. Domine tu es deus, qui fecisti cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, qui spiritu sancto per os patris nostri Dauid pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania. Astiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, aduersus dominum, & aduersus eius. Deinde quinam fuerint interpretantes dicunt. Conuenerunt enim vere aduersus sanctum filium tuum Iesum, quem vnxisti, Herodes, & Pontius Pilatus cum gentibus, & populis Israel, ad faciendum, quæ manus tua, & consilium tuum, decreuerunt fieri. Quas ergo personas interpretati sunt Apostoli, fieri non potest vt aliter interpretemur. Sed dicet quispiam, Certe ecce gentes, & populus Israel ostendunt, quod Christo crucifixo Iudæi, & milites, & custodia concurrerunt. Cur ergo cum pluraliter dictum sit, Astiterunt Reges terræ, & principes conuenerunt in vnum, Apostoli vni Regi Herodi, vni principi Pilato id dictum, attribuerunt, dicentes, conuenerunt enim vere in hac ciuitate Herodes, & Pontius Pilatus. Nunquid Herodes Reges? Nunquid Pilatus principes? Sed non errarunt Apo-
G stoli, qui sic sunt interpretati. Cum rege enim Herode peccati quoque regem diabolum ostenderunt, & cum Principe Pilato dæmonum potestates, & principatus significarunt. De quibus dicebat Apo-
Ro. 6. stolus. Ne regnet ergo peccatum in mor-
Eph. 6. tali vestro corpore. Non est enim nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus potestates, & principatus, aduersus rectores mundi. Quia enim Deus in carne erat, qui crucifigebatur, & qui sub visum non cadebat, in eo, quod videbatur afficiebatur iniuria: Dæmones cum hominibus, & qui carnis erant expertes, cum carnalibus, aduersus eum conuenerunt. Vis videre reges, & principes conuenisse aduersus Christum? Quando Christus ascendit in montem, vt tentaretur à diabolo, tunc Archidæ-
Matt. 4. mon in puncto temporis, omnia regna mundi, & gloriam eorum coegit, & cum omnibus visus est, vt cum omnibus euanescere, & de omnibus contendebat, vt in omnibus caderet, & vinceretur, faciebat enim, quod nesciebat, & passus est, qđ ignorabat, & qui prius quærebat adorari,
H retro ejiciebatur audiens. Vade post me satana. Scriptum est enim diabolum ab ipso ad tempus abscessisse, obseruantem tempus crucis. Quando ergo venit tempus passionis, tunc reges, & principes, dæmones, & mali principes cum Herode, & Pilato conuenerunt aduersus Christum. Astiterunt reges terræ, & principes
Mar. 5. conuenerunt in vnum, aduersum dñm, &
Matt. 8. aduersus Chrm eius. Et principes conuenerunt in vnum. Quando? Quando bis millæ dæmones, & legio in vnum hominem ingressi, in eo habitarunt. Illud ergo, Cur fremuerunt gentes, pro eo, quod est, Cur gentes insolẽtes euaserunt, & supercilium erexerunt? Quænam gentes, & populi, & quãdo maxime meditati sunt inania? Qñ Iudæi, & gentes, Herodes, & Pontius Pilatus, & custodia, & milites Iesum tanquam mortuum seruabant, qui erat inter mortuos liber. Cum viuo bellum gesserunt, & a mortuo victi sunt. Cui fremuerunt gentes cur mortuum seruare non potuerunt, qui mortuus dicebatur. Deus autem cernebatur? Quando lapidem obsignarunt, & perram non tenuerunt. Cur fremuerunt gentes? Thecam tuto custodierũt, & quod in ea reconditum erat non habuerunt. Cur fremuerunt gentes. Mors enim tunc
I dominans fecit resurrectionem, & sepulchrum, accepto corpore deposito, territum quod patris thesaurum accepisset depositum cum timore reddidit. Cur fremuerunt gentes? Et milites, quidem lapidem, vt lapides seruabant. Angeli autem sepulchrũ dei monimentum ostenderunt. Quemadmodum enim milites sepulchrum priuati non custodiunt, ita sepulchrum hominis minime seruant Angeli, neque enim Christum obseruabant, qui iam resurrexerat, sed propter hæc tria, Angeli ad sepulchrũ manebant. Primum, vt ostenderent deum fuisse sepultum, ad sepulchrum tanquam apud cœlum manebant. Secundo, vt mu-
Luc. 24 lieribus resurrectionem annunciarent, dicentes. Quid quæritis viuentem cum mortuis? nõ est hic, sed surrexit. Nisi enim Angeli hoc dixissent mulieribus, suffumigaturæ erant sepulchrum, quod nihil continebat, & honoraturæ lapidem, qui petram non habebat, & vncturæ thalamum cum non adesset sponsus, & præconio resurrectionis allaturæ impedimentum. Tertio ad sepulchrum propterea manebant Angeli, vt insidias omnes, & machinationes
K disturbarent, ne Iudæi cũ audijssent Christum resurrexisse, alium mortuum in sepulchro ponerent, & interdiu dicerent. Quid erratis existimãtes Christum resurrexisse? ecce testatur sepulchrum, quod mortuum retinet. Quem videtis tãquam mortuum, qui resurrexerit, visum est seu spectarum, & vos decepit. Vos facimus iudices, an nõ in nouo monumento sepelierunt Iesum? scrutemini sepulchrum. Si non habet mortuum, resurrexit, vt dicunt. Et ne tibi videatur incredibile, qđ dicitur. Qui enim militibus permultum pecunię dederunt, vt dicerent eum fuisse surreptum a discipu Mat. 28
lis, non dubitassent alium mortuum sepelire in sepulchro, & dicere visum, vel dæmonium, vel spiritum esse, qui resurrexerat, si id fuisset eis permissum. Sed a seipsis proditi sunt, cũ dixissent eum fuisse surreptũ. Nisi enim Iudæi hoc disseminassent, postquam a pluribus audierant eum resurrexisse, & multis apparuisse, quod spiritus appatet, non autem resurrexit Christus, quòd surreptum fuit corpus, non autem resurrexit, qui fuerat sepultus, non dixisset dominus Apostolis post resurrectionem. Palpate me, & videte, quod ego ipse Luc. 24
sum, quòd spiritus carnem, & ossa non ha L
bet, sicut me videtis habere, propterea milites, & Angeli sepulchrum seruabant. Nemo autem alienum existimet, quòd propositum psalmum resurrectioni Christi attribuimus. Apostolicam enim regulam secuti sumus, & Pauli interpretationem tanquam legem tenemus. Paulus dicit in Acti
bus. Et nos vobis annunciamus promissio Act. 13.
nem factam patribus, quòd hanc Deus impleuit filijs suis, nobis resuscitans Iesum. Et mentionem faciens resurrectionis Iesu, propositum psalmum accepit dicens. Sicut, & in psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te, quemadmodum ex virgine non satum, ita ex sepulchro incorruptum, neque enim caro eius nouit corruptionem. Hinc dicitur regeneratio ex mortuis resurrectio. Sed nũc etiam ecclesia, videns gentes multorum deorum cultui deditas, dicit, Quare fremuerunt gentes, Græci scilicet, qui elemẽta deos appellauerunt, terram quidem Cererem, aquam vero Neptunum, aerem autem Iunonem, ignem autem Vulcanum, pluuiam vero Iouem? Si enim sunt elemẽta Dij, quomodo pugnãt inter se? quomo- M
do armantur ad bellum inter se gerendũ? Aqua enim est igni inimica: Ignis autem aquam perimit, & consumit, & quemadmodum in acie conflictuque bellico, vbi sunt

Pueri tui. παῖδός σου. seruitui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt vires superiores, illic exultat victoria: ita etiam in pugna ignis, & aquę, vbi sunt maiores copię illic canuntur epinicia. Terra vero ab aere frigido flagellatur, aer autem a terræ vaporibus pestilentem affectionem suscipit. Si dij sunt elementa, quis nouit deos cum seipsis bellum gerere? Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Et in creatione quidem mundique opificio, quæ sunt inimica natura, concordiam amplexa sunt, & mundum perfecerunt, nutui opificis parentia, in vniuersi autem prouidentia sunt sibi inuicem infesta, impium multorum deorum cultum refellentia, vt omnes sciamus, quòd quæ bello impetunt, & impetuntur, Dij esse non possunt. Et populi meditati sunt inania. Hæretici qui scripturas conculcarunt, & opera elementorum tanquam legis proferunt. Et quinam sunt qui dicunt? Spiritus sanctus, & Dauid, & Apostoli. De quibus autem dicunt? De Herode, Pilato, & Iudęis, & militibus, qui Chri
Acto. 4. stum crucifixerunt. Quis est huius testis?
A Liber Actuum. Quod autem spiritus sanctus & Dauid, & Apostoli hęc dixerint, ille quidem respondens, hic vero prædicęs, illi vero propheriæ exitum respicientes;
Acto. 3. audi. Quando Petrus, & Ioannes claudum in templo curarunt, & tanquam sacrilegi in ius vocati examinabantur, absoluti venerunt coapostolos, & ipsis renunciarunt, quæ sibi dixerunt pontifices, & presbyteri. Illi vero eum audissent, concor
Ibid. diter sublata voce dixerunt, Tu Domine deus qui fecisti cœlum, & terram, qui spiritu sancto per os patris nostri pueri tui dixisti. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Astiterunt reges terræ. Vides quomodo spiritus, & Dauid, & Apostoli, dixerunt ea, quæ sunt proposita. Quinam Reges? Atqui solus Herodes in
Luc. 23. passione eum examinauit. Quinque reges aduersus Christum in humanæ eius naturæ susceptione astiterunt. Primus diabo-
Mat. 2. lus, secundo mors, tertius peccatum, Quartus Herodes, qui propter ipsum infantes interfecit, & quintus alius Herodes, sub quo passionem sustinuit. Quoniam ergo
πάντας ἀ πάντε pentas Regum, & egregia pentapolis aduersum cœlestem Regem insurrexerunt,
vt a tri- Astiterunt reges terræ. Quod autem Sata-
b. trias. nas ferens nomen alienum, & tãquam fugitiuus, Domini susceptо nomine, Rex di
B ctus sit, audi. Quando dominus fugauit dæmones, & curauit dæmoniacos, dicebant Iudæi: in Beelzebub principe dęmoniorũ ejcit dæmonia. Deinde dominus. Luc. 11.
Omne regnum in se diuisum desolatur. Et subiungit. Si ergo satanas quoque in seipso diuisus est, quomodo stabit eius regnum? Cum autem eius regnum dixit, eum dici regem ostendit. Quod autem rex est etiam mors impietatis, dicit Paulus. Rom. 5.
Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Mosem. Quod autem etiam, quod malum facit peccatum, Rex sit audi: Ne regnet ergo peccatum in mortali vestro corpore. Quòd vero etiam qui infantes interfecit Herodes rex sit, scriptum est. Cum autem audisset rex Herodes famam Iesu, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum ipso. Mat. 2.
Quod autem cum hic mortuus esset Herodes, & Archelaus eius filius regnasset, post Archelauum alius Herodes regnauerit, scriptum est. Audiuit autem Herodes Rex famam Iesu. Quia ergo quinque re- Luc. 19.
ges aduersus regem vnigenitum conspira- Mat. 14.
runt, Astiterunt reges terræ, & principes C
conuenerunt. Viæ duces, rerum administratores, regulæ reipublicæ, vitæ medici, conuenerunt diabolicum cœtum aggregantes, conuenerunt improborum ecclesiam cogentes. Quare fremuerunt gentes. Qui erant mortales, creatorem immortalem voluerunt de medio tollere. Quamnam inde capturi vtilitatem, & quãdo potest manus hominis aduersus deum aciem instruere? Quanuis enim pati sustinuerit, diuinam tamen potestatem non amisit. Quanuis in ligno penderet, Angeli eum admirabantur. Quanuis cum Iudæi male dictis insectarentur, patri tamen spiritum Esa. 63.
commendabat. Quanuis esset in monumento sepultus, inferorum tamen penaria Luc. 23
exinaniit. Quanuis esset mortuorum vinculis illigatus, mortis tamen vincula con- Zac. 9.
fregit. Quanuis ab infidelibus fuerit condemnatus, venit tamen iudex viuorum, & mortuorum. Quid ergo commodi accepe- Acto. 2.
runt impij, qui erãt homines, & cum deo Ephe. 4.
pugnabant? Quare fremuerunt gentes, & Act. 10.
populi meditati sunt inania? Quanuis enim crucem susceperit ò Iudæi, ne imbecillitati eam rem adscribatis, sed patientiam potius admiremini. Qui enim verbo. D
ficum fecit arescere, & Lot vxorem in co- Mat. 21
lumnam conuertit, potetat vel solo aspe- Ge. 19.
ctu vos

ctu vos cum vniuersa ciuitate in profundum terræ hiatum deturbare. Sed non fecit, ne de hominum interitu lætaretur diabolus, & alioqui quoniam accesserat seruator vniuersorum, non æquum existimauit eo ipso tempore de improbis supplicium, sumere. Si enim orbis terrarum chirogra-
Colo. 2. phum non tunc fuisset deletum, quomodo potuissent tunc reddere rationem, qui erant obnoxij? Et quemadmodum rex, qui publicum festum celebrat, eos quidem, qui sunt in carcere liberat, illo autem tempore nullum, qui in ipsum aliquid admittit morte afficit: ita etiam Christus cum publicum festum passionis perageret, & mundo impatibilitatem procuraret, nõ solum reos absoluit, sed eos etiam, qui ipso tem-
Iob. 3. pore peccabant non perdidit. Quemadmodum enim qui sunt apud nos principes, tempore paschæ nullum quidem puniunt, eos autem, qui sunt in carcere absoluunt, hoc prius fecit Christus. Sed dices, Non dederunt pœnas, qui Christum crucifixerunt? Non amiserunt ciuitatem? non conflagrauit eorum templum? non ex eis innumerabiles perierunt myriades? Quomodo ergo dicis non animaduertisse in eos, qui crucifixerunt? Sed si eo quidem tempore, vel paulo post obsessa fuisset Hieru-
E salem, recte contra diceres. Sin autem multis post annis pœnas luerunt, ne eum accuses, qui punijt, sed eos accusa qui tot annis nulla ducti sunt pœnitentia. Qui
Ro. 2. enim tot annis fuit patiens, ostendit, quòd ne deinceps, quidem quidquam remisit de patientia, crucifixus autem fuit patiens, vt vocaret eos ad pœnitentiam immanes homicidas. Quoniam nunc ei gloria, & potentia nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

IN TERTIVM PSALMVM

Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me.

De veibus exercitus victoriam assecutis Reges ponunt statuas in honorem victoriæ: Aurigis vero, & athletis columnas, & imagines eorum victoriæ testes excitant Principes, & in scriptione tanquam
F ore esse iubent, vt materia victoriam prædicet. Alij rursus in libris, & scriptis victorum laudem describunt, suas in laudando vires ijs, qui laudantur maiores volentes ostendere. Et pictores, & statuarij, & sculptores, & populi, & Principes, & ciuitates, & pagi, victores admirantur. Nemo autem fugientis, eiusque qui non bellum gessit, de scripsit imaginem, vt nunc Dauid. Est enim Psalmus Dauid, dum fugeret a facie Absalon filij sui. Et quando laude dignus 2. Reg.
habitus est qui fugit? Quando dignus est 11.
habitus exul cuius nomen inscriberetur? Fugitiuos scriptis literis persequuntur, non honorant inscriptionibus. Sed disce, ò frater, causam inscriptionis, & animam tuam confirma, & in tuto colloca. Sit tibi historiæ narratio, vitæ tuæ correctio. Sit iusti persecutio, mentis stabilimentum. Disce enim cur Dauid persequeretur Absalon, vt cum rei fundamentum inueneris, timore domini ædificeris. Quemadmodum enim absque fundamento inualida, & imbecilla est ædificatio: ita nisi inuento scopo ac instituto scriptura est inutilis. Beati Dauid fuit hoc institutum, per propositum psalmum vitam docere, & castigare, vt nihil vnquam mali faciat, nec leges dei contemnat, ne peccatori ea eueniant, G
quæ sibi euenerunt. Fugiebat filium suum Dauid, quoniam castitatem fugerat, fugiebat filium, quoniam matrimonium pudicum violauerat. Fugiebat filium, quo- Exo. 20
niam legem dei, quæ dicit, Non occides, Mat. 19
non adulterabis, fugerat. Quoniam Mar. 10
enim alienam agnam in domum suam, introduxerat, & eius pastorem interfecerat, qui erat è domo sua agnus, pastorem cornu petebat. Alienæ domui bellum intulit, & ex domo sua in ipsum bellum incitatus est. Non est meum cogitatum, ipsius dei dictum est. Vbi autem deus est, qui interpretatur, nemo est, qui contradicat. Quod enim aduersus Dauid filius suus ideo insurrexerit, quoniam Vriam interfecit, & vxorem eius accepit, audi deum per prophetam, Nathan Dauid dicẽtem. Ego vnxi te Regem super Israel, & erui te de manu Saul. Ego dedi tibi domum domini tui, & vxores domini tui in sinu tuo, dedique tibi domum Israel, & Iuda, & si parua sunt hæc, adijciam tibi multo maiora. Quare ergo contempsisti verbum domini, vt faceres malum in conspectu meo. Vtiam Hæthæum percussisti gladio, & vxorem illius accepisti in vxorem tibi, & interfeciſti eum gladio filiorum Ammon. H

2. Reg. 12. Ita legit Chtylo, ἔδωκά σοι τὰ πάντα τοῦ κυρίου σου

Quam-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quamobrem non recedet gladius de domo tua in æternum. Alienam domum gladio diuisisti: gladium aduersus te fundam in domo tua. Ecce ego suscitabo aduersus te mala de domo tua. Non aliunde, nec foris, sed ex domo tua. Vnde est fons peccati, illinc est plaga supplicij. Quia ergo a præcepto domini fugitiuus exulque fuerat, propterea filium fugiebat Psalmus David dum fugeret a facie Absalon filij sui, bellique narratione melior est causa belli suscepti, vt cum iusti lapsum viderimus, caueamus, ne cadamus, & eiusmodi suppli cium fugiamus. Multi enim, vel in hodiernum vsque diem bella habent in ædibus, & hic quidem oppugnatur ab vxore, ille vero obsidetur a filio, alius autem a fratre, & alius domatur a famulo, & vnusquisq; angitur, & afflictatur, & pugnat, & bellum gerit, & bello vexatur, & nemo subducta ratione apud se cogitat, quod nisi peccata seminasset, non in domo sua spinæ, & tribuli succreuissent, nisi peccatorum scintillas occultasset, domus non conflagraret.

1 Quod enim peccatorum fructus sunt mala propria, & domesticos lictores deus in peccatores eligit testis est scriptura, qua ad faciendam fidem nihil est validius. Vxor tecum bellum gerit, ingresso tanquam feta occurrit, linguam tanquam gladiam acuit. Res quidem valde molesta ac difficilis, quod auxiliatrix aduersaria facta est, teipsum tamen examina nunquid in iuuẽtute in mulierem noui, quid attentaris, & quod mulieri a te vulnus inflictum est, curetur per mulierem, & alienum vlcus propria vxor Chirurgi officio fungens medicetur, & quanuis, quæ secat ignoret, nouit tamen deus medicus. Ipse enim ea tanquã ferro aduersus te vsus est, & quemadmodũ ferrum nescit, quid agat, futuram autem per ferrum medelam nouit. Medicus, ita etiam licet ignoret vxor, quæ ferit, & maritus, qui feritur, causam ictus: deus tamen vt medicus nouit, quid conferat. Quod autem mulier mala sit peccatorum pugnus, testis est sacra scriptura. Quid enim dicat, audi. Mulier mala viro peccatori dabitur. Ei dabitur tanquam amarum antidotum, quod peccatorum malos humores consumat. Quod autem etiam obsideri a filijs, sit peccatorum supplicium, testis est Dauid qui propter nefarium coniugium a suo filio Absalon bello impetitur, vt superius ostendimus. Quod autem etiam fratres aduersus fratres propter peccata bellũ gesserunt, testis est liber Iudicum. Quando enim in viatoris concubinã fornicati sunt, qui erant tribus Beniamin, illa autem cũ immensam non tulisset contumeliã, mortua est, vndecim tribus aduersus vnam bellum gesserunt, & quia vndecim tribus à deo defecerant, & fornicati fuerant in idola, vndecim tribus ab vna tribu victę sunt, & sæpe ab vna victæ semel illam vicerunt, & fratres in fratres bellum gesserunt, quandoquidem deus propter peccata eorum in termediam peccati maceriã sustulit. Quoniam enim vna tribus in mulierem fornicata, vndecim autem tribus in idola fornicatæ fuerant, & hi, & illi a deo exterminati sunt, sicut scriptum est. Exterminasti omnem, qui fornicatur a te. Fratres ergo aduersũ fratres propter peccata bella gesserunt. Si te fratres oppugnant, non tantum de illis ingemiscas, quantum apud te ipsum rationem ineas, & inquiras propter quænam peccata tui fratres tui sint hostes. Non quod omnes propter peccata a fratribus oppugnentur. Ioseph enim oppugnabatur a fratribus, & non omnino propter peccata, & Iob vxor insidiabatur, & non omnino propter peccata, sed quod longe plures homines propter peccata habemus bella domestica. Nonnunquam etiam amici in inimicos conuertuntur propter peccata, & qui olim amabant, oderũt & auersantur, deo tale odium immittente propter eas quas nouit rationes. Ita enim in psal. 104. scriptum est de Aegyptijs. Cõuertit cor eorum, vt odirẽt populum eius. Non datum autem esset a deo odium, nisi prius male amassent. Quibus amicitia cõparabat exitium, ijs odium erat occasio virtutis. Iam vero serua quoque, & obediẽtia corpora sæpe propter peccatum insurrexere in dominum. Vide enim Adam cũ nondum peccasset, bestias tanquam seruas, & obedientes habentem, & eis tanquã seruis nomina imponentem: Postquam autem aspectum peccato commaculauit, tunc bestię eum non cognoscebant, & quę seruæ erant ei hostes euaserunt, & quemadmodum canis, qui in domo est ei seruit, qui eum alit, & eum timet ac reueretur, sed si eum repente viderit vultu fuligine atrato, vel personarum aggreditur tanquã alienum, & cogitat eum dilacerare: ita etiã

Gen. 2. Iud. 19. & 20. Dan. 6. 3. Reg. 13. Psa. 72. Ge. 3. Iob per totum. Ge. 1. & 2. Ecc. 7. Sap. 3.

κόνδυλος pugnus

K L M

Adam quandiu purum seruauit vultum factum ad imaginem Dei, bestiæ ei tãquã seruæ parebant. Quando autem vultum fœdauit inobedientia, non agnoscentes dominum, tanquam alienum eum odio habebant. Seruorum itaque insurrectio est peccatorum retributio. Iustus Daniel, & leones agnouerunt dominum. Viderũt eum non gustasse peccatum, & eum supplicij expertem reliquerunt. Peccauit propheta mentitus, & leo eum in via inuentum morte affecit. Erat mendacij fuligine atratus, & leo eum non cognouit. Si prophetam vidisset, vt Danielem, eum honorasset, inuenit pseudoprophetam, & tanquam alienum inuasit. Dominus mentitus est, & seruus negauit dominum. Et, quid dico de malis domesticis, quando ipsum etiam nostrum corpus, quod est nobis omnibus familiaribus, & charius, quã doque nobiscum peccantibus bellum gerit, per febres, & morbos, & dolores nos oppugnans, & serum corpus dominam animam, quæ peccauit flagellat, nõ quod hoc velit, sed quod hoc iubeatur facere? Huius testis est Christus, qui curato dicit Paralytico: Ecce sanus factus es, noli amplius peccare nequid deterius tibi contingat. Cum ergo didicerimus fratres, quod & domestica, & intestina, & seruilia bella, & morbi etiam corporis sæpe fiunt per peccatum, peccatum fontem malorum reprimamus, & si torrentes animi perturbationum non fluunt, fluuij tamen aquarum dei oblectãt animum. Quoniam ergo Dauid mulierẽ, quæ erat in mariti potestate tanquã alienum regnum occupauerat (Cuilibet enim vito regnum est concors coniux), & non sic rex purpuram, & diadema, vt vir vxorẽ diligit (propterea, qui ex vxore natus ei erat filius, insurrexit Tyrannus, volens arripere regnum patris. Vi rapuit, & vim passus est, & qui clanculum peccauerat, de eo palam triumphus actus est, & qui erat occulto vulneratus, Chirurgi manum coram omnibus passus est, propter deum, qui dixerat. Tu fecisti abscondite, ego autem faciam in aperto, & in cõspectu solis huius. Absalonis tamen scelus non ei ad finem vsq; processit, & merito, ne patricidæ hoc facinus tenerent pro lege patricidij. Cum autem tanquam lictor deseruijsset, interfectus est, vt qui esset damnatus: & quemadmodum, quæ sunt in theatris beluæ, alios quidem inuadunt, ab alijs verò interficiũtur: ita etiam Absalon Dauid aggressus, à Ioab occisus est, & in alto ligno suspensus est, qui aduersus patrem erigebatur, & ab arbore detinebatur, qui cum radice pugnabat, & vinctus erat a ramo ramus, qui erat a paterna affectione abruptus, & capite tenebatur, qui genitoris caput auferre contendebat, & tanquam fructus pendebat ab arbore, qui naturæ agricolam volebat exscindere, & in corde iaculo confessus est, illic occisus, vbi cædem parabat. Et tunc videri poterat spectaculum admirabile. Mulo enim equitans, ex pilorum coma à coma arboris tenebatur, & coma tenebat coma Tyrannum, illic eum contundens vbi diadema paternum gestare contendebat. Poterat ergo videri Absalon suspensus in medio cœli, & terræ. Cœlum eum non admittebat. Si enim primum insurrectorem eiecit diabolum, quomodo ipsum insurrectorem secundum admisisset? Terra eum auersabatur, nõ ferens pollui passibus parricidæ. Si enim Dathan deuorauit, qui cõtra Mosen erat locutus, & os suum aperuit aduersus eum, qui os improbe aperuerat: quomodo potuisset ferre pedes currentes aduersus genitorem? Cum ergo sublimis in arbore penderet, eum aggressus est Ioab primus dux exercitus, & in cor excordis tres sagittas infixit, illic eum feriens vbi erat receptaculum iniquitatis, & cum in arbore sublimis penderet, pulchrum epitaphium ei Dauid cecinit. Vidi impium superexaltatum, & elatum tanquam cedros libani: & transiui, & ecce nõ erat: psalmus Dauid quando fugiebat a persona Absalon filij sui. Fugiebat autem, non vt qui timeret, sed vt qui filium caueret occidere. Ei enim parcebat tanquam filio, sed qui cum eo erant, non pepercerunt tanquam insurrectori. Vnde Dauid, cum filius eum persequeretur, & propter ipsum, Semei eũ maledictis insectaretur, ipse quidem patiẽtia vsus est. Quoniam autem multi aduersus eum offendebãtur, & maxime, qui vna cum Absalone insurgebant, & deinceps aduersus eum erigebantur tanquam cuius nulla esset cura ac prouidentia, dicentes, desertus est nunc Dauid absque auxilio pœnitus, nunc discessit ab eo Deus, vt etiam aliquando a Saule, quemadmodum enim tunc discessit a Saule, & fuit cum Dauid: ita nunc discessit a Dauid, & est cum

Gen. 2. 2. Reg. 18. Dan. 6. 3. Reg. 13. Esa. 14. 2. Pe. 2. Nu. 16. Psa. 36. 2. Reg. 16. 2. Reg. 12.

A B C D

Absalone: insurgamus, inuadamus, nō est ei salus in deo, qm autē hæc dicebant, hęc ægrius ferens Dauid quam filij insultus, deum interrogat, *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me?* Circunseptus sum tentationibus, circundor torrentibus malorum, descendit periculosus laqueus, venerunt flumina hostium, venti spirarunt, in meam domū irruperunt, volentes animā meā a te dimouere, sed fundatus supra petram fidei, non cado, sed procūbo vt discā. Dūe quid multiplicati sunt, qui tribulant me? Qui ex me genitus est, contra me est, sed tu es pro me. Mea mecū viscera bellum gerūt, meus populus. Post Absalonē meus contra me armatur exercitus. Oues męę lupi facti sunt, & leones agni, & canes rabie perciti agnelli, & tauri cornu petentes arietes, non propter meipsum afficior tristitia, sed illorum doleo exitium.

IN IIII. PSALMVM,
Cum inuocarem, exaudiit me deus iustitię meæ.

NOn hæc dicit propheta, vt solum intelligamus eum fuisse exauditum: sed vt discamus qūo ipsi quoq; deū inuocantes, cito poterimus exaudiri, & ante finem orationis postulatū consequi. Nō dixit. n. Postquam ego inuocaui, exaudit me, sed Cum inuocarē. Nam ipsius quoq; dei est ciusmodi promissio, dum alicubi dicit ei, qui inuocat. Te adhuc loquente dicā. Ecce
Isa. 65. ad sum. Non solet. n. deo persuadere verborum multitudo, sed pura anima, & rectę factorum, seu bonorum operum ostēsio. Eis itaq;, qui improbe quidē viuunt, verborū aūt prolixitate se eum placare existimant,
Esa. 1. vide quid dicat. Qū multiplicabitis oratio
» nem, non exaudiā vos. Si extenderitis ma-
» nus, auertā oculos meos a vobis. Ante alia itaq; oīa oportet eū, qui precatur habere
παῤῥησίαν διὰ πάντος fiduciam, & postulatum omnino consequatur. Et ideo non dixit propheta, Exaudit me, sed, Iustitiam meam, suam in deum fiduciam ostendens, & quod cum ea omnino ad eū accedit. Nec vero putet quispiā cum dum hæc dicit se iactare, & glorioſe loqui. Nō. n. hæc dicit se volens extollere, sed doctrinam quandam, & admonitionē valde vtilem afferens. Ne dicat. n. quispiā, Ille fuit exauditus, qm erat Dauid, ego vero non exaudiar, qm sum pusillus, & abiectus: ostēdit q; nec illum audit qūocunq;; F
nec te non audit temere, & nulla ductus ratione, sed spres, & facta exacte contemplatur. Quæ si habueris, & corū possis vti defensione, omnino exaudieris. Quemadmodum si non habueris, nec si Dauid quidē fueris, poteris deo persuadere, & quemadmodū auari, qui studio tenentur pecuniæ, nec dignitatē, nec aliquid aliud respiciūt, nisi eos tm, qui habent pecuniā, & ad eos, tanq; nihil non effecturi; accedunt: Ita etiā deus, qūquidem est amator iustitiæ, quicū que cum ea ad ipsum accesserit, non recedet vacuus, quemadmodū, qui erat caret, & ijs, q̄ sunt illic cōtraria inquinatur, quā tūuis prolixe oret, & obsecret, nihilo plus efficiet, cū non sit penes eum persuadere. Quamobrē si apud deū velis aliquid efficere, ea accepta proficiscere. Iustitiam aūt ne hic esse partem virtutis existimes, sed integram, & vniuersam, & omnibus numeris G
absolutam. Ita etiam erat Iob iustus, vt q̄ humanam omnem haberet virtutem, non qui ab hoc quidem malo abstineret, illud vero retineret. Ita etiam nos iustam statetam esse dicimus, quę omni ex parte æqua est, nō si aurum quidem possit ex æquo stature, secus autem plumbum, sed quæ in quauis materia æquitatem exhibet, & rutus mensura, quæ est omni ex parte æqua. Ita etiam erat Iob iustus, qui erat æquus ex omni parte. Neq;. n. in pecunia solum eam seruabat æquitatem, sed etiam in alijs omnibus, modum nunquam excedens, ne posit dicere quispiam, q̄ in pecunia quidem diligebat æquitatem, in congressione autem, & sermone cum propinquis modum excedebat, vt qui esset superbus, & arrogās. Hoc. n. summo studio fugiebat. Et ideo di Iob. 31.
cebat. Quod si etiam contempsi iudicium »
serui mei, vel ancillæ, vel non sicut ego sui »
fuerunt, & ipsi. Et hoc ergo etiam iniusti- »
tia est, esse superbum, & arrogātem, & plura habendi cupiditatis, seu auaritiæ vitiū. Quemadmodum. n. auarum esse dicimus, qui vult in ea, quæ sunt aliorum inuadere, nec suis est contentus, ita etiam superbum, & arrogantem, quando plus exigit, quam quod homini debetur a proximi, quando quis seipsum quidem in omni honore collocat, alium vero habet despectui. Hoc autem non aliunde oritur, quam ex iniustitia. Quod enim hoc sit iniustitia, ex hoc considera. Et te, & illum fecit deus, & tibi

tibi omnia dedit cum illo communia, & ex æquo. Quomodo ergo eum expellis, & spolias honore, & quem deus dedit, & ad societatem non admittis, sed omnia tibi tribuis, & nō solum in pecunia, sed etiam in honore eum facis pauperem? Deus dedit vnam vtique essentiam, æqualis principatus, æqualis scilicet creationis hono-
Gene. 2. re dignatus est. Illud enim, Faciamus hominem, est commune vniuerso generi. Quomodo ergo eum exturbas a bonis paternis, ad summam humilitatem redigēs, & quod est commune tanquam tibi proprium vendicans? Sed talis non erat beatus propheta, & ideo audacter, & libere dicebat, Exaudijt iustitiam meam. Ita etiā Paulus seipsum adducit in medium, non se efI ferens, nec intumescens, sed se alijs exem-
1. Cor. 7 plar propouens, quemadmodum quando
1. Reg. dicit, Volo omnes homines esse sicut, &
17. meipsum. Ita etiam Dauid in tempore, qđ postulabat fortitudinem suam, quæ ei diuinitus obtigerat in medium adducit, dicens, se, & vrsos suffocasse, & leones superasse, non seipsum quidem sic extollens, absit, sed ea ratione procurans, vt sibi fides haberetur. Et si habeu iustitiam, dicet fortasse quispiam, quid opus est oratione, cū, & res ipsa ad omnia recte gerenda sufficiat, & qui daturus est sciat quibusnam opus habemus? Quoniam oratio nō est parvum vinculum dilectionis in deum, quæ cum eo colloqui nos assuefacit, & ad sapiē tiæ studium nos deducit. Si enim, qui cū magno aliquo, & admirabili viro multum versatur, ex eius consuetudine maximum fructum accipit, quanto magis, qui cum deo perpetuam habet consuetudinem? Sed nescimus, vt oportet quodnam sit commodum orationis, quandoquidem, nec eam exacte attendimus, nec ea ex ei legibus vtimur. Sed homines quidem aliquos alloquuturi, qui sunt nobis superiores, & habitum, & incessum, & amictum, & omnia composuerimus, ita, vt oportet alloquimur, ad deum animum accedentes, hiamus, fricamus, nos huc, & illuc versamus,
K negligentes ac socordes sumus, humi genibus flexis, in foro oberramus? Quod si cum ea qua par est reuerentia, & tanquam cum deo locuturi accederemus, tunc sciremus etiam antequam acciperemus, quę petimus, quantum luci facimus. Homo. n. qui cum deo loqui didicit, vt par est cum, qui cum deo loquitur, erit deinceps angelus, ita liberatur anima a vinculis corporis, ita ei ratio in altum tollitur, ita è terris migrans in cœlis habitat, ita de victu curā omnem abijcit, & quæ ad victum pertinēt despicit, ita apud ipsum thronum sistitur, etiam si sit pauper, si famulus, si priuatus, si indoctus. Non quærit. n. Deus linguæ 1. Cor. 2
elegantiam, nec verborum compositionē, sed animæ pulchritudinem, & si illa ea, q̄ ipsa placent loquatur, tota re effecta recedit. Vides quanta facilitas. In hominibus quidem, oportet eum, qui ad aliquem accedit, esse & dicendi facultate præditum, & posse blanditijs sibi conciliare omnes aulęas principis, & multa alia excogitare, vt gratus, & acceptus esse possit. Hic autē nullo alio præterquam sola sobria, & vigilanti mente opus est. Et nihil est, quod pro L
hibeat quo minus probe Deum simus. Hie. 23.
Deus enim appropinquans ego sum, & nō »
Deus procul. Quamobrem, quod lōge abest a nobis proficiscitur. Ipse enim semper prope est. Et quid dico nos non opus habere dicendi facultate? Sæpenumero ne voce quidem opus habemus. Nam si, vel in corde locutus fueris, & eum, vt oportet vocaueris, vel tunc quoque facile annuit. Ita, & Mosem audiuit. Ita etiam Annam. Non Nu. 14.
adsistit miles, qui expellat, non satelles, qui 1. Reg.
tempus interrumpat. Non est, qui dicat, 1.
Non est nunc tempus accedendi, veni postea. Sed quando veneris, stat audiens, etiā si tempore prandij, etiam si tempore cœnæ, etiam si nocte intempesta, etiam si in ἀωρίαν foro, etiam si in via, etiam si in cubili, etiam si intus in iudicio apud Magistratū fueris, & eum vocaueris, nihil vetat quo minus tuam petitionem audiat, si rite vocaueris. Non potes dicere. Vereor accedere, & orare, adest meus inimicus. At hoc etiam impedimentum ablatum est. Neque enim inimicum tuum attendit, nec tuam interrumpit petitionem: sed semper, & assidue eum potes interpellare, & nulla adest difficultas, neque enim opus est ianitoribus, qui te introducant, non dispensatoribus, procuratoribus, custodibus, aut amicis, sed quando ipse per teipsum accesseris, tunc maxime te audiet, tunc, M
quando neminem rogaueris. Non ita ergo eum per alios placamus orantes, sicut per nos ipsos. Cum enim nostram expetat amicitiam, omnia etiam facit, vt nos

Universidad de Deusto
Biblioteca

ei confidamus. Quando viderit nos hoc per nos ipsos facientes, tunc maxime annuit. Ita etiam facit in Chananæa, & cum Mat.15 Petrus quidem, & Iacobus accederent, nõ annuit. Cum ea autem permaneret, quod petebatur dedit protinus. Et si enim visus est patum differre, non hoc fecit, vt protelaretur muliercula, sed vt eam magis coronaret, & eius assiduitatem magis sibi familiarem redderet. Meditemur ergo nos quoque deum interpellare. Discamus quo modo ea sit facienda interpellatio. Non est eundem in Musæum, non sunt consumendæ pecuniæ, nec sunt conducendi pædagogi, rhetores, & sophistæ, neque verò multum temporis consumendum est, vt hanc dicendi artem discas, sed solum voluisse sufficit, & ars perfecta euasit. Et nec pro te solum poteris dicere in eo iudicio, sed etiam pro multis alijs. Et quisnam est A scopus, quod institutum artis huius iudi-
Sapi. 8. cialis? Modus orationis. Sobria mente, ani-
Psa. 50. mo contrito, cum fontibus lachrymarum
Thr. 2. ad eum accedere, nihil quod ad hanc vi-
Heb. 5. tam pertineat petere, futura concupiscere,
Mat. 6. pro spiritalibus interpellare, inimicis non
Ro. 12. male precari, acceptam iniuriam memoria non tenere, omnes perturbationes ex animo expellere, conterentem cor ita accedere, cupiditates contrahere ac moderatum esse, mansuetudinem exercere, & linIudit. 9. guam ad bene loquendum conuertere, cũ
Ephe. 4. nullo pro rebus improbis conspirare, nihil
Col. 1. habere commune cum cõmuni orbis ter-
2. Co. 6. rarum hoste, cum diabolo, inquam. In eũ enim, qui pro alijs cum Rege loquitur, & cum eius inimicis communicat, externæ etiam leges animaduertunt. Et tu ergo si vis, & pro te, & pro alijs dicere, fac, vt hac in re maxime te recte geras, vt nihil commune habeas cum communi hoste orbis terrarum. Ita enim fiet, vt sis iustus, & cum sis iustus, audieris, vt qui talem habeas patronam. *In tribulatione dilatasti mihi.* Non dixit, Non adduxisti afflictiones, neque stulisti tentationes, sed stare permisisti, & B dilatasti mihi. Quanta sit enim dei solertia, & quam facilis liberandi facultas hinc maxime ostenditur, nõ solum in eo quòd non inducat afflictiones, sed etiam in eo, quod his manentibus eas non toleratu difficiles efficiat. Hoc & dei ostendit potentiam, & qui in eas incidunt sapientiæ reddit studiosiores, quando & latitudo fuerit, quæ afflictam animam solatur, & afflictio non dissoluitur, quæ & negligẽtem astringit, & ab omni contemptu liberat. Et quomodo in afflictione, inquit, fuerit dilatatio? Quemadmodum in trium puerorum fornace, quemadmodum in lacu leonum. Dan. 3. Non enim extinxit flammam, & tunc fe- Dan. 6. cit, vt ipsi essent in campo libero, & aperto. Neque occidit leones, & tunc securos eos reddidit, sed, & illic fornace vehementer ardente, & his feris manentibus, iusti difficultatis molestiam non senserunt, sed tuti, & securi fuere. Potest etiam aliter accipi dilatatio, vtpote quando anima a tentationibus oppressa liberatur a perturbationibus, & multis ægritudinibus, tunc enim maxime libero, & aperto campo frui tur. Multi enim, quandiu manent in rebus secundis, grauissimis ac turpissimis tenentur amoribus, qui affligunt eorum animam, pecuniarum, corporum, & eiusmodi aliorum, quæ sunt absurda, & valde aliena, sed postquam in afflictionem inciderint, liberantur ab illis omnibus, & in liberum, & apertum campum euadunt, & quẽ admodum, qui febre laborant, quandiu quidem intempestiuis fruuntur voluptatibus, lauta, inquam, & referta mensa, & vino mero, & huiusmodi alijs, in maiores coguntur angustias. Sed si voluerint paulisper seipsos affligentes sustinere, lati & liberi canipi magnum fructum percipiunt, & eo quod eos angebat depositò, iucunde deinceps in pura sanitate versantur. Ita etiam in rebus, & negotijs vsuuenit. Nihil enim æque relaxare consueuit, vt afflictio quæ abducit ab omnibus, quæ ad hanc vitam pertinẽt, quomodo existimas Iudæos fuisse in afflictione, etiam quando erant res eorum secundæ. An non hæc febricitãtis animæ ægritudineque confectæ, & vexatæ, dicere, Fac nobis deos, qui nos præcedent. Moses enim hic, qui eduxit nos de Exo. 32. terra Aegypti, nescimus, quid ei factum sit: aut non illa verba animæ, quæ tenetur studio sapientiæ, & a perturbationibus ad hanc vitam pertinentibus respirat, quãdo afflicti tam vehementer orarunt, vt ipsum Dei auxilium attraxerint? Iam vero D hic ipse quoque propheta, quando versabatur in remissione, & quiete: quodammodo affligebatur, ab improba cupiditate in angustias coactus, & laceratus. Quando autem versatus est in afflictione, scitis quomodo

modo fuerit in remissione, & animi quiete: neq; enim eum ignis attigit, sed etiam flamma vniuersa extincta est. Nihil enim æque affligit, ac si anima obsideatur a perturbationibus. Aliæ enim extrinsecus incidunt, hæ vero intus nascuntur, & hæc est maxima afflictio. Etiam si nos vexet mundus, nos autem ipsos non vexemus, nihil nobis fuerit molestum. In nostra potestate situm est, vt vel affligamur, vel non affligamur. Vt autem discas etiam ex voce Apostolica, quam latus, & liber campus oriatur ex afflictione, audi ipsum Paulum
Ro. 5. dicentem fructum afflictionis. Tribulatio
,, autem patientiam operatur. Patientia au-
,, tem probationem. Probatio vero spem. Spes autem non confundit. Ineffabilem vidisti latitudinem. Vidisti portum lætitiæ. Patientiam, inquit, efficit afflictio. Quid
E enim homine fortissimo, & qui omnia facile ferre potest, patientius? Quid probato autem fuerit fortius? Quid autem conferri potest cum ea, quæ hinc oritur delectatione? Dicit enim nos tres voluptates, quæ hinc oriuntur, patientiam, probationem, & spem futurorum bonorum. De his nũc philosophans propheta dicebat. In tribulatione dilatasti mihi. Quoniam enim di-
,, xit, Exaudijt me deus, dicit quoniam mo-
,, do exaudijt. Non in pecunijs, nihil enim petebat eiusmodi. Non, vt vinceret inimicos, nam neque hæc postulabat. Sed relaxatione, quæ in medio afflictionis exorta est. *Miserere mei, & exaudi orationem meam.* Quid dicis? Meministi superius iustitiæ, hic miserationis, & misericordiæ, & quamnam hæc habeant consequentiam? Pulchram, & prioribus admodum connexam. Nam etiam si innumerabilia recte fecerimus, a miserationibus, & clementia audimur. Etiam si ad ipsum virtutis fastigium peruenerimus, seruamur a misericordia. Hinc discimus, quod cum iustitia mente quoque contrita opus est. Etenim licet si peccator, cum humilitate orauerit, quæ
F est pars virtutis, magna poterit efficere, & licet sit iustus, si cum arrogantia accesserit, a bonis omnibus excidet. Vtrunq; exẽpla nos docuerunt publicanus, & pharisæus. Oportet itaq; scire etiam modum orandi.
Mat. 18 Quo autem sit orandum, disse a Publicano. Nec te pudeat eo vti magistro, qui hac in re adeo se præclare gessit, vt solis verbis vniuersum effecerit. Quia n. erat mens ei recte patata, sufficit, vel verbum vnum ad cœlum ei aperiendum. Quo autem erat parata? seipsum miserum clamabat, pectus tundebat, ne cœlum quidem aspicere audebat. Si tu quoq; ita orueris, vel penna leuiorem reddes orationem. Si. n. peccator, iustus ab oratione factus est, considera cuiusmodi erit iustus, si talem orationem offerre didicerit? Et ideo ne hic quidem seipsum absolute posuit, sed orationem suam, superius iustitiam, hic orationem meam. Ita etiam exauditus est Cornelius, quoniã eius patrocinio vsum est. Orationes tuæ, & eleemosynæ tuæ, inquit, ascenderunt corã Deo. Et merito. Opera. n. sunt, quæ exau- Act. 10.
diuntur, & recte facta. Non absolute autẽ ,,
orationes, sed orationes, quæ fiunt ex lege ,,
Dei. Et quænam sunt eæ? Quæ ea petunt, quæ Deo dare conuenit, quæ ab ipso non G
postulant, quæ sunt eius legibus repugnantia. Et quis est, inquit, adeo audax, vt ea velit Deum facere, quæ repugnant eius legibus? Qui aduersus inimicos eum rogat, hoc. n. est præter legem, quæ ab eo lata est. Ipse. n. dixit, Dimittite debitoribus vestris. Tu autem eum ipsum, qui tibi iubet con- Matt. 6.
donare, aduersus inimicos inuocas, & qd hac amentia fuerit deterius? Oportet eum qui orat habere habitum, mentem, & sensum supplicijs: cur aliam ergo personam induis, nempe accusationis? Quomodo. n. poteris veniam tuorum peccatorum assequi, quando rogas, vt deus puniat peccata aliorum? Sit itaq; oratio mansueta, placida, iucundo, & molli vultu prædita. Talis est, quæ cum lenitate, atq; adeo pro ipsis ẽt fit inimicis, quemadmodum contraria, ebriæ, & deliranti cuipiam mulieri, & iustar Apri efferatæ est similis. Quo circa ad cœlum ei nõ datur aditus. Sed nõ est eiusmodi ea, quæ fit cum mansuetudine: sed habet aliquid canorum, & lene dignumq; Regijs auribus, suaue, concinnum ac numerosum. Quamobrem non expellitur è theatro, sed corona redimita recedit, etenim habet auream citharam, vestem au- H
ream. Qua de causa delectat etiam Iudicẽ, & habitu, & aspectu, & voce. Propterea nullus eam exturbat a cœlestibus circulis. Vbi ἀπσι-
uersum. n. illud theatrum incredibili lætitia afficit. Hæc est digna cœlis oratio. Hęc δων.
est lingua Angelorum, quando nihil acerbum, iucunda autem omnia loquitur, quando pro ijs, qui faciunt iniuriam, & probris persequũtur, venit supplicans, tũc adstant etiam Angeli magno audientes si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lentio, & postquam cessauerit, ei applaudentes, laudantes, admirantes. Talem nos quoque afferamus orationem, & omnino exaudiemur, & quando ad Deum accedimus, id esse existimemus theatrum, sed ex vniuerso orbe terrarum, vel potius ex supernis populis cœlestibus collectum: & regem in medio sedere, qui vult nostram audire orationem, & faciamus, vt res sit comparata ad demonstrationem. Nullus sit eytharœdus, nullus Lyricen, qui ita se exerceat scenâ ingressurus, timens ne quid in
I suaue, & inconcinnũ canat, vt nos ingressuri theatrum Angelorum. Plectrum autẽ sit nobis lingua, quæ nihil iniucundum, sed numerosum, & modulatum dicat, cum ea qua par est cogitatione, & ad Deum accedentes, & rogantes, & orãtes, pro inimi-
Matt. 5. cis primum fide pulsemus, ita.n. pro nobis quoq; ipsis exaudiemur. Hæc vox Dæmones pudore afficit. Hæc dat nobis liberam loquendi potestatem. Hæc pudore afficit Diabolum, & facit, vt secedat. Neq; enim Dæmon ita eum metuit, qui eum expellit, & eijcit ex alio homine, vt hominem, qui iram vincit, & animo imperat, nam hoc ipsum quoq; est sæuus Dæmon, & ij potius, q̃ qui a Dæmone vexantur, miseri ducendi sunt. A Dæmone.n. vexari, non immittit in gehennam. Irasci autem, & acceptæ iniuriæ meminisse, expellit ab ipso regno cœlorum. Si orationem ita composuerimus, poterimus nos quoque Deo fidenter dicere, Exaudi orationẽ meam. Quare nõ solum teipsum iuuabis, & promouebis tua supplicatione, sed Deum etiam audientẽ delectabis, ut qui eius præceptis aliquid di
,, gnũ petas. Quocirca etiam facile annuet.
,, Hoc illa adoptione dignum est, hoc illum
Luc. 6. maxime characterem ostendit. Estote, in-
K quit, misericordes, sicut, & Pater vester, qui est in cœlis. Et rursus. Orate pro ijs, qui vobis insultant, & vos iniuria afficiunt, vt sitis similes patris vestri, qui est in cœlis.
Mat. 5. ,, Quid ergo potest cum hac oratione conferri? Hæc non Angelis, nec Archangelis, sed ipsi Regi facit similem. Qui autem regi, quantum licet, fuerit factus similis, considera quanta vtetur fiducia, & loquendi libertate in orationibus. *Filii hominum, quousque graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Ad quosnam dirigit orationem, & increpat, & subiungit consilium? Quosnam vocat filios hominũ? Eos qui viuũt in improbitate, qui sunt procliues ad vitium. Quamobrem? Nos quidem non filij hominum, natura quidem homi Io. 1. &
num filij, gratia autem non amplius, sed 8.
dei filij. Si ergo etiam eius imaginem, quę est ex virtute conseruauerimus, erit nobis donum integrum. Eos.n. qui dei filij facti sunt per gratiam, etiam per vitæ suæ institutionem eam oportet imaginem exprimere. Quod autem eos, qui vitæ curis paulo plus dediti, & sunt ad vitium propensi, vocat filios hominum, audi. Videntes au- Gen. 6.
tem filij dei filias hominum. Atqui contrarium, inquit, dixisti. Nequaquam, dei.n. filios hic vocauit, eos qui antea ex viris bo- L.
nis nati fuerant, & dei honorem perceperant, deinde mutati erant, & euaserant deteriores, & suum honorem perdiderant. Vt.n. magis amplificaret eorum reprehensionem, eorum honorem reuocauit in memoriam, maximum esse crimen ostẽdens, M
ꝙ cum tales essent, & orti ex talibus, ad tãtam præcipitassent improbitatem. Et rursus deus. Ego dixi dij estis, & filij altissimi Psal. 81.
omnes. Vos autem, vt homines morimini. Et considera prophetæ prudentiam. Cum prius ostendisset dei potentiam, facultatẽ, solertiam, benignitatem, & clementiam, ꝙ in afflictione dilatat, ꝙ miserans annuit. Deinde mente agitans effusum in hominibus vitium, & tyrãnidem impietatis, tãquam animi mœrore coactus, cõuertit sermonem ad eos, qui in vitijs vitam degunt, propemodum dicẽs, Cum talem habeatis deum, adeo benignum, adeo clementem, adeo potentem, qũo declinauistis ad impietatem? Vide aũt quanta ẽt cum ira lenitate, quãta philosophia admonitio plena sit. Quid.n. dicit? Filij hominũ, quousq; graui corde? Hoc est eius, qui grauiter inuehitur etiam ex temporis diuturnitate. Si.n. dei beneficentiam ab initio non considerasse scelus est: qũo vllam veniam cõsequetur, in veritate tãdiu hallucinari? Quid est autẽ esse graui corde? Graues corde sunt, qui sunt crasso corde, carnales, affixi terrę, vitium persequentes, improbitatem exercẽtes, libidine, & voluptate corrupti ac marcidi. Talis est.n. homo carnalis, & vitam eorum reprehendens, ostendit fontem impietatis, significans hoc eis esse maximo impedimento quominus ad alta dogmata perueniant. Nihil.n. facit cor adeo gra- κατα-
ue, vt libido, & ad ea, quæ ad hanc vitam πόμενος
pertinent affectio, & terræ affixum esse. Quod tale est, non erraverit, qui cor luteũ
appel-

appellauerit, & ideo & id graue vocauit, & id dixit esse causam malorum, quod cũ aurigæ locum teneat, non solum equum non cohibeat, sed etiam cum eo trahente deorsum præcipitet, & cum oporteat carnem alatam, & se in altum erigentem efficere, & in cęlum sustollere, id vero cũ ęgritudinum grauissimo onere pessundatur. Quando ergo, vel auriga, vel gubernator
A talis fuerit, quænam est spes salutis? Quem
Mat. 6. admodum quando dicit, Si lux, quæ in te est, tenebræ sunt, quantæ sunt tenebræ? Quãdo est Gubernator ebrius, & fluctuũ ac ventorum imitatur inconstantiam ac perturbationẽ quomodo fieri potest, vt nauis seruetur? Quid ergo potest leuem animam efficere?
Colo. 3. Vita admirabilis ad nihil eorum, q̃ hic sunt aspirare, nec pedib. suis quidquam alligare eorum, quæ deorsum, & feruntur, & ferunt. Ex corporibus enim alia quidem deorsum ferri solent, vt lapides, & ligna, & quæ sunt eiusmodi. Alia vero sursum, vt ignis, & spiritus, & alarum natura leue quid est. Siquid ergo eorum, quæ deorsum feruntur ei quod leue est alligaueris, nulla est alarum, nec spiritus vtilitas, cum commoderationem excedat, vincat, & superet grauitas. Ita etiam si quis pedes habuerit aggrauatos, vel ꝓpter malos affluentes humores, vel propter aliquã aliam ægritudinem, nihil eum iuuerit si sit reliquum corpus leue. Si autem hoc est in corporib. multo magis in corde. Ne faciamus ergo id graue, ne quẽadmodũ nauigia, q̃ nimiũ hũt saburrę, demergat. In
B nostra.n. hoc potestate situ est. Non est.n. talis natura: sed leuis natura, & sursum tẽdens facta est: nos aũt ipsam prẽter naturã grauẽ facimus, & iõ ꝓpheta quoq; reprehendit. Si esset aũt naturale, nequaquã reprehendisset. Quamadmodum ergo ꝑm naturam nobis est ingredi, sed si agrauata fuerint nobis genua, res fit propter naturam, cum nos simus impediti, ita etiam in pedibus mentis, dico autem cogitationibus, vsuenire solet. Vt quid amatis vanitatem, & quæritis mendacium? Hic & simulachra, & vitam, quæ improbitate versatur, vt mihi dicere. Vanum enim illud dicitur, quod est inane, qñ nomen quidẽ fuerit, res nequaquã. Ita apud Græcos nomina quidem deorum multa, res vero minime, & in alijs similiter, nomen diuitiarum, res autem minime, & nomen gloriæ
res vero minime, nomen potentiæ, & remanet solum nomen. Quis est ergo adeo excors, vt quærat nomina, quæ rebus defecta sunt, persequatur inania, quę oportet fugere? An nõ vitæ voluptates, & felicitates tales sunt? Non omnia mentiuntur, & decipiunt. Etiamsi dixeris gloriam, etiã C
si diuitias, etiam si potentiam, omnia sunt vanitas. Et ideo dixit etiam Ecclesiastes. Ecclc. 1.
Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Propterea dolore afficit propheta, dũ in vita videt tantã amentiam perinde enim ac si quis, cum videat quempiam lucem fugientem, tenebras autem persequentẽ, ei dicit, Cur hoc facis adeo absurdum, & præter rationem? Ita etiam ipse, Cur diligitis vanitatem, & quæritis mendacium. *Et scitote quoniam mirificauit dominus sanctum suũ.* Aliud interpres dicit, sed scitote quoniam fecit admirabilẽ. Vidisti prophetæ sapientiam. Vnde nam eos adducit ad dei cognitionem? a quadam parte manifestissima, & moribus magis cognitis, nempe seipsum in mediũ adducẽs. Ego, inquit, seruus sum dei, veri, a me ergo eius discite potẽtiam, virtutem, prouidentiã. Non est.n. hoc parum, quod etiam ex creaturis euadit manifestum. Propheta, quando de eius prouidentiã disserit, cum ad Solem, & cœlum, & terram, & aerẽ feratur, & ex ordine eorum, quæ videntur opificẽ prædicet, eam quoq; tractat orationem, quæ ab eius seruis, & ijs, quę ex eo accidunt sumitur. Qđ quidem ẽt in Abraham vsuuenit. Ei.n. dicebant. Scimus ꝙ a deo venis nobis Rex. Vnde scitis? Ex victoria, ex triumphis, ex bellis. Hoc ẽt in Iudæis accidit. Miracula enim quæ pro eis facta sunt, vniuersæ terræ timorem attulerunt, quod etiam tunc, didit meretrix illa Hierechuntina, Cecidit in nos timor vestrum, & tremor. Vna est ergo via ea, quæ est ꝑ creaturas. Alia vero, eaq; vel manifestior, q̃ est per seruos. Et hanc deus a multis retro sæculis disseminauit in vnaquaq; gñatione. Aegyptios itaq; docuit ex Abraam, Persas rursus, ex eodẽ. Ismaelitas, ex eius nepotib. & alios innumerabiles, & ꝑ Iacob, eosq habitabãt in D
Mesopotamia. Vides vniuersum orbẽ terrarũ futurũ fuisse a sanctis doctũ, si mõ ipsi voluissent. Quinetiã ante eos, diluuiũ linguarum confusio, ad excitandam eorum mentẽ satis fuerant. Ne.n. quod euenerat, tẽporis diuturnitate obliuioni tra- ἐθαυμά-
τωσεν
fecit admirabilem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deretur, locus appellationem accipit, & exinde Babylon, ex linguarum confusione dicitur, vt auditor ab ipsa appellatione deductus, ad eorum, quæ euenerunt principium deueniat, & dei virtutem intelli-
E gat. Ita etiam, qui habitabant in occidente omnes omnia discebant, cum mercatoribus Aegyptijs versantes. Quanquam alio qui in principio ne multæ quidem gentes erant in illa regione: sed maxima horum frequentia ac turbæ multitudo erat in partibus Orientis. Etenim, & Adã illinc egressus est, & genus Noe illic versabat, & post turrim illic erant, vt & plurimũ versaban t in Oriente. Sed tamen in vnaquaq; generatione deus illis doctores constituit, Noe, Abrahã, Isaac, Iacob, Melchisedec. Quamobrem hic quoq; propheta, ex ijs, quæ in sanctos fiũt, eos qui in improbitate ac scelere viuũt, excitat, dicens, Scitote quod mi
,, rificauit dominus sanctum suum. Quid
,, est, mirificauit? fecit admirabilem, insignẽ, clarum, conspicuum eum, qui est ipsi dedicatus Ex seruo ergo, & ijs quę ipsi accidũt, domini discite potentiam. Non dixit solum, Bonum dedit, sed admirabilẽ fecit, significans eum dedisse cum magno miraculo, & præter fidem, & opinionẽ. Ita etiã in Abraham factum est. Non solum enim dedit vxorem intactam, sed eum etiã reddidit admirabilem. Vt non solum donum
F in eo consisteret, quòd nihil graue passus sit, sed etiam in eo, quòd clarus in Aegypto euaserit. Propter eius enim iustitiam factum est, vt nihil illi molestum fieret: Propter aliorum autem vtilitatem, vt admirabiliter, & præter opinionem illinc rediret. Hoc in tribus pueris, hoc in leonib.
Ge. 20. accidit, hoc in cœto, & vndequaq; seruat
Dan. 3. cum miraculo, sed non quemlibet absolu-
Dan. 6. te, sed sanctum. Vidisti quo cum dei cognitione, ad vitam quoq; exactã exhortatur, docens non solum in dei benignitate, sed in propriorum etiam factorum virtute, spẽ salutis ponere. *Dominus exaudiet me cum clamauero ad eum*. Postquam dixit, quòd eum fecerit admirabilem, non in his substitit: sed dicit etiã aliud genus felicitatis. Quod nam autem hoc est? Deum habere perpetuo adiutorem, & auxiliatorẽ, & vbique præsentẽ. Non enim hoc semel facit, & bis, & ter, sed perpetuo, inquit, si ipsum inuocemus. Et vide rursus hic etiam celeritatem. Quemadmodum enim dixit superius, Cum inuocarẽ, exaudiuit deus meus, iustitiam meam: ita etiam hic, Dũ clamauero ad eum. Quomodo ergo, inquit, non audiuntur multi? Quoniam petunt inutilia. Hic enim melius est non fuisse exaudi- G
tum. Quare etiamsi exaudiamur, non propterea lætemur, sed & quando non exaudiamur, etiam propterea deum glorificemus. Vel enim inutilia petentes non exaudimur, & eo', ꝙ non accepimus lucrifacimus. Vel negligenter petimus, & in dono differẽdo Deus vt nos illi adsideamus subtilem init rationem, & hoc etiam non est exiguum lucrum. Si.n.vos, inquit, nostis dare bona filijs vestris, multo magis deus, Matt.7.
qui scit dare. Nam Paulus etiam petiuit, & 2.Co.12
non accepit. Petebat.n.inutiliter, & Mo- Exo.33.
ses, & nec illi quidem deus annuit. Ne ergo deficiamus, qñ non exaudimur, nec tristitia afficiamur, & torpeamus, sed permaneamus. Agit enim deus omnia vtiliter. *Irascimini, & nolite peccare. Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris cõpungimini*. Quod ante dixi, id etiam nunc dico. Quoniã ad dei cognitionẽ eos est deducturus, H
liberat animũ ab ægritudinibus. Scit.n. vitam corruptam ac deprauatam esse impedimento quominus perfectionẽ decretorum assequamur. Quod quidem Paulus
quoq; innuens dicebat. Non potui loqui 1.Co.3.
vobis tanquam spiritualibus, sed tãquam carnalibus. Et rursus. Tanquã infantibus in Christo lac vobis potum dedi, nõ cibũ. Heb.5.
Et rursus de quo est nobis multus sermo, τυφλοί
& explicatu difficilis, quoniam estis hebetes auditu. Et Esaias. Scire vias meas cu- Esa.58.
piunt, vt populus qui iustitiam, fecerit, & Ose.10.
dei iudicium nõ reliquerit. Et Osee. Semi- Io.3.
nate vobis ipsis in iustitiam, illuminate lu Io.5.
cem cognitionis. Et Christus. Omnis qui Ioan.9.
mala facit, odit lucem, & non venit ad lu- Io.12.
cem. Et rursus. Quomodo potestis credere, gloriam a vobis inuicem accipiẽtes, & gloriam quæ est à solo deo non quærentes? Et rursus. Hæc dicebant parentes eius, quia timebant Iudæos, ne expellerentur a synagoga. Et rursus. Multi autem crediderunt in ipsum, & propter Pharisæos non confitebantur. Et vbiq; videri potest, vita praua ac corrupta ad perfectionem dogmatum afferre impedimentum. Quemadmodum enim leuia perspicuæ oculorum pupillæ, insidens id, quod illustrat obscurat, & ob- I
tenebrat, ita etiam ratio, quam obsedit, & occu-

& occupauit vitium. Quocirca cum id etiam sciret propheta, dicit, irascimini, & nolite peccare. Non tollit enim iram, est nanque vtilis, nec exscindit excandescentiam. Prodest.n.aduersus eos qui faciunt iniuriam, & aduersus negligentes, sed irã, quæ iniuste mouetur excandescentiam, quæ nulla ratione regitur. Et quemadmo-
Exo.20. dum Moses cum in sermonem de moribus incidisset, ex eo primo, quæ ferebatur legis ducit initium, dicens, Non occides: Ita hic etiam, sed hic amplius, quo magis ei erat nota uera pietas. Ille enim euellit cædem, hic vero iram, quę cędis mater est, fons, & radix. Quocirca Christus etiam iram comprimes ac restenans dicebat,
Mat. 5. Qui irascitur fratri suo temere, erit obnoxius in gehennam ignis. Vidisti vbiq; modum. Irascimini, & nolite peccare. Qui ira
Act.13. scitur temere (licet etiam iuste irasci. Nam
Act.5. & Paulus Elymę succensuit, & Petrus Sapphiræ. Sed id non iram dixerim absolute, sed philosophiam, curam, & œconomiam. Irascitur etiam pater filio, sed eius curam gerens.) Ille est qui temere irascitur, qui seipsum vlciscitur. Qui autem aliena corrigit, is est omnium mansuetissimus. Nã deus etiam quando dicitur irasci, non seipsum vindicans irascitur, sed nos corri-
K gens. Eum ergo nos quoq; imitemur. Ita enim se gerere, diuinum est, aliter vero humanum. Sed deus non eo solum a nobis differt, quòd iuste irascitur, sed quod nec in deo quidem ira est perturbatio. Nec nos ergo temere irascamur. Ita enim in nobis ideo insita est, non vt peccemus, sed vt alios peccantes prohibeamus, non vt fiat animi perturbatio, & ægritudo, sed vt sit ægritudinum, & perturbationũ remedium. Cogita apud te quam sit insigne vitium, quando medicamentum venenum efficitur, quando per quod aliorũ vulneribus medendum est, per id vulnera infligimus, quemadmodum siquis accepto ferro, vt quæ in alijs putrefacta sunt exscindat, seipsum vbiq; concidat, se per totum corpus sauciãs. Vel gubernator per clauum cymbam submergat, per quẽ ventorum impotentium impetum oportebat cohibere. Huiusmodi est etiam ira, vtile instrumentum, vt nostram excitet somnolentiam, vt animum nostrum intendat, viresque, & robur addat. Vt nos acriores efficiat, vt pro his indignemur qui sunt affecti iniuria. Vt ad pœnas de insidiatoribus sumendas nos moueat. Ea de causa L
dicit, Irascimini, & nolite peccare. Quòd si hoc fieri non posset, minime pcepisset. Quæ.n.fieri non possunt nemo præcipit. Legem itaq; afferens Apostolicam, & philosophiam Euangelicam, cum eadem dixisset, quæ Christus, aliam adijcit admonitionem, quæ sic dicit. Quæ dicitis in cordibus uestris, in cubilibus vestris compungimini. Quid est quod dictũ est? Videtur κατανύγητε
enim esse obscurum. Post cœnam, inquit, pungites.
quando itis dormitum, quando estis decubituri, & nullo præsente multa quies, & silentium, & nemine interturbante profunda tranquillitas, excita iudicium tuæ conscientiæ, ab ipso rationem exige, & q̃ interdiu mala cepisti cõsilia, vel dolos constituens, vel propinquum circunueniens, vel praua desideria suscipiens, ea cum in illius quietis tempore in medium adduxeris, & improbis illis cogitationibus conscientiam iudicem dederis, eas fodica, & dilania, & de eis pœnam sume, occide cogitationem, quæ peccauit. Id enim sibi vult illud, Compungite pro eo quod est, M
Pungite, stimulate, quæ in cordibus vestris dixistis interdiu. Hoc est, mala quæ cogitastis consilia, ea in cubilibus vestris, in tempore illius quietis punite, in ea animaduertite, quando neque amicus interturbat, nec famulus iritat, nec turba negociorum vrget, tunc vitæ interdiu actæ rationem exigite. Et cur non dixit, verborum, & factorum, sed malarum cogitationum? Hoc docens ex abundantia. Si.n. ἑ'κτερα
mala sunt castiganda consilia, vt non in οὐσίας
opus exeant: emulto magis pro factis, & dictis oportet angi animo. Hoc fiat singulis diebus, nec prius dormieris ò homo, priusquàm mente versaueris, quæ à te interdiu peccata sunt, & die sequẽti eris omnino tardior ad ea ipsa rursus aggredienda, & qđ facis in pecunia, nec sinis, vt duo dies ptereant, qui cum famulo rõnem ineas, ne confusionem inducat obliuio, hoc etiam fac in actionibus: singulis diebus vesperi ab anima rationem exige, & cogitationem, quæ peccauit condemna eam veluti in ligno suspende, & torque, & iube ne amplius ea aggrediatur. Vidisti optimã medendi rationem, qsio & pręseruatorijs, & correctorijs medicamentis vsus est. Præcipere.n, ne in peccata incidas, præseruatorijs

A net, nempe itaſcimini, & nolite peccare. Illud aũt, q̃ dicitis in cordibus veſtris, in cubiculis veſtris cõpungite, correctorij. Poſtq̃.n. peccauit, adhibet rurſus medicamẽta, ab ipſo, q̃ peccauit accepta medicina. Hac ergo vtamur medicina, q̃ nihil hẽt omnino difficultatis. Sin aũt nõ ſuſtinet anima meminiſſe pcõrum, erubeſcens, & pudore ſuffuſa, dic illi. Nihil lucri facis ſi nõ memineris, ſed magnũ potius dãnũ accipis. Si.n.non nunc apud te memineris, tũc ante oĩum oculos tua ſtatuentur peccata. Sin aũt nunc ea reputaueris: & ab illis cito liberaberis, & in alia nõ facile incides. Anima.n.heſternum verita iudicium, ne eãdẽ rurſus ſubeat ſñiam, & pungatur, & flagel
etur, redditur ad pcm tardior, & ex ea re
lm̃ erit emolumentũ, qđ ſi id vno ſolo mẽ
te fecerimus, in pfecto virtutis habitu nos
ipſos conſtituemus. Ne tm̃ itaq; bonũ ne-
glexerimus. Qui hoc.n.hic iudiciũ ſtatue
2.Co.11 rit, acerbas illic pœnas nõ dabit. Si.n.nos
ipſos iudicaremus, non vtiq; iudicaremur.
A Dño autẽ iudicati erudimur, inquit, ne
B cũ mũdo condẽnemur. Ne ergo condẽne-
mur, hoc faciamus. *Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino.* Vidiſti conſequẽ
tiã optimi conſilij. Vidiſti perfectã admonitionem. Poſtq̃.n.pp peccata pupugit, & ad eadem rurſus aggredienda tardiores effecit, & iudicium, q̃ non põt corrumpi cõſtituit, & actæ vitę rõnem exegit, ita ad virtutis actionem deducit. Neq;.n. ſufficit ſi a malis abſtineamus, ſed oportet ẽt bonorũ accedere actiones. Quocirca ẽt progrediẽs admonet, dicens, Declina a malo, & fac bonũ. Non ſolũ.n.improbitatis actio, ſed ẽt a virtute ceſſatio, vt puniamur efficit. Nã,
Mat.25 & qui eſurientẽ non pauerunt, & ſitienti potũ non dederunt, & qui nudũ nõ veſtierunt, non furati ſunt, nec auari fuerũt, nec bona aliena ceperunt: ſed quia nõ fecerũt eleemoſynam, ppea pœnæ immortali dati
Eſa.1. ſunt, & ſupplicio cuius nullus eſt finis. Ex quo intelligimus, qđ abſtinere a malis nõ ſatis eſt nobis ad ſalutem, niſi adſit ẽt bonorũ poſſeſſio, & virtutis actio. Propterea ergo ẽt propheta, cum & ab improbitate p
C cõpũctionẽ abduxiſſet, & ad virtutis actionem aptionem feciſſet, & duritiam mẽtis emollijſſet, & eã per compũctionẽ tenerã reddidiſſet, incipit verba facere de iuſtitia, & dicit, Sacrificate ſacrificiũ iuſtitię, & ſperate in dño. Quid eſt, ſacrificate ſacrificiũ iuſtitię? Perſequimini iuſtitiã, offerte iuſtitiam, hoc eſt maximũ deo donũ, hoc eſt acceptum ſacrificiũ. Hæc oblatio valde grata eſt, non oues, & vitulos ſacrificare, ſed q̃ ſunt iuſta facere. Vides eccleſiæ vitæ inſtituẽdæ rõnem multis retro ſeculis fuiſſe añ deſcriptã, & pro illis ſenſilibus ea q̃ri q̃ cadũt ſub intelligentiã. Iuſtitiam aũt hic, ſicut ante dixi, nõ ſingularẽ aliquã dicit virtutem, ſed vniuerſam, quẽadmodũ ẽt virtũ iuſtum vocamus, qui oẽm in ſe virtutẽ cõtinet. Hoc ſacrificium nõ eget pecunia, nõ gladio, non altari, non igne, nõ reſoluitur in fumum cinerem, & nidorem, ſed animo eius, qui offert contentũ eſt. Ei nec eſt pau
pertas obſtaculũ, nec mẽdicitas impedimẽ
tum, non locus, nec aliquid eiuſmodi, ſed
vbicunq; fueris, id offerre poteris cũ ipſe
ſis, & ſacerdos, & altare, & gladius, & hoſtia. Talia.n.ſunt, q̃ ſunt intelligentia ac
ſpiritalia, plurimũ habent facilitatis, vt q̃ D
nulla externa operatione egeant. Et ſperate in dño. Alius dicit, Et confidite in dño. Qui.n.per iuſtam vitę inſtitutionẽ deũ ſibi propitiũ, & clementẽ reddiderit, maximã hẽt opitulationem, auxiliũ inexpugnabile, & plurimũ, q̃ illinc dependet momẽtum. Vidiſti fructũ ſacrificij, qui eſt in foribus. Vidiſti celerrime germinãtẽ denſum, & cõſtipatum bonorum theſaurũ. Qui.n.
deũ hẽt auxiliatorem, quẽnã timebit amplius? Nullum. Iam vero hoc quoq; eſt nõ parua virtus, ipſo fretũ, bono animo eſſe, & in ipſo cõfidere, ſed cum iuſtitia, & a nobis hanc virtutẽ exigit, vt in eo ſperemus, vt in nulla re, q̃ ad hanc vitã pertinet cõſidamus, ſed nos ab omnibus ſeiũgentes, eo
Iob.8. &.14. gitationem oẽm illic deſignamus. Res.n. vitæ p̃ſentis ſunt vmbris, & ſomnijs ſimiles, & ſunt ẽt ijs imbecilliores, vt q̃ ſimul appareãt, & euolent, & interea dũ adſunt, ijs qui illas habent multũ turbæ ac moleſtiæ afferunt. Spes aũt in deum eſt immortalis, immutabilis, immobilis, q̃ nullã ſuE
ſcipit conuerſionẽ, q̃ omni ex parte tutum reddit, & inexpugnabilẽ eũ efficit, qui ea cum qua par eſt exacta cura, & affectione vtitur. *Multi dicunt quis oſtendet nobis bona?* Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Dne. Poſtq̃ de moribus pfecit admonitionem, & ad dei adduxit cognitionẽ, & oẽm verſauit rõnem, q̃ põt erigere mentẽ eorũ, qui aberrarunt, & maxime ex ijs, qui illi ſunt dedicati, & ex eius in eos prouidẽtia curam

curam eius oſtendit, ponit quãdã obiectionem, q̃ fiẽt ab imbecilliorib. ac craſſioribus, & dicit, Multi dicunt, Quis oſtẽdet nobis bona? Nõ pauci, qui ſunt veri probi ac ſinceri, & norunt philoſophiã, hæc dicũt, ſed confuſa, & promiſcua multitudo, q̃ ignorationi, & ſtultitiæ affixa &. Quid eſt autem q̃ dicit, quis oſtẽdet nobis bona? Sũt quidam, qui dicunt, alij quidem dei prouidentiam accuſantes, alij vero voluptatis amatores, ſocordiæ, opũ, gloriæ, & potentiæ, q̃ ẽt hæc amantes, dicunt talia, vbi ſunt bona dei? Ego ſum in mẽdicitate, & morbo, & calamitate, & extremis malis, probris, & cõtumelijs. Alius aũt in felicitate, volu
F ptate, delicijs, potẽtia, gloria, & diuitijs, & alij quidẽ hæc bona tm̃ requirunt, ea q̃ vere ſunt bona p̃termittentes, virtutẽ, inquã, & ſtudiũ ſapientiæ. Alij vero, vt ante dixi, Dei ẽt prouidentiã ex eo criminãtur. Vbi eſt dei prouidentia, cum tãta ſit in vita cõfuſio, cum plures in mendicitate, & inopia & in extremis malis degant? Qđ eſt ſignũ eius curationis? Qui aũt hæc dicunt perinde faciunt ac ſi quis meridie q̃rat ſolẽ videre, & dubitet de luce. Quod oſtendens Propheta, & q̃ primum afferens ſolutionem, dixit, *Signatum eſt ſuper nos lumen vultis tui Domine.* Non dixit, apparuit, non dixit, Reſplenduit, ſed ſignatum eſt, ſignificans, q̃ quemadmodum, q̃ in frõte ſignatum eſt, eſt omnibus manifeſtum, nec fieri põt, vt id aliquem lateat: nec viſum luce plenum, & radios põt quis ignorare, ita, inquit, nec tuam prouidentiam. Quemadmodum.n. lux ſignata, hoc eſt impreſſa, & inſculpta, eſt manifeſta omnibus: ita etiam prouidẽ
G tia tuæ benignitatis. Lucem.n.hic dicit, defenſionem, curationem, auxilium, prouidentiam. Deinde cum pronũciaſſet, ſubiũgit ẽt probationem. Quanam aũt? *Dediſti lętitiam in corde meo.* Poſtq̃ inconſideratam reprehẽdit multitudinẽ, ex ijs qui ſapiũt, & ſani ſunt dei probat prouidentiã, & dicit, Dediſti lętitiam in corde meo, hoc eſt. Docuiſti me philoſophari, res, q̃ ad hanc vitã pertinent aſpernari, ea ſcire, quæ ſunt vera ac permanentia, vt bona ſpe duceret effeciſti, ad futuram vitã manu duxiſti, ante bonorum perceptionem, me ſpe bonorũ, pennatũ reddidiſti, ſiquis.n. pecuniæ, vel ẽt alicuius maximi regni hæres futurus, non ſolũ tpe perceptionis, ſed ẽt antequam ea experiatur, erigitur expectatione, ex ſpe magnam voluptatẽ perpetuo capiẽs cogita qualem eum eſſe conſentaneũ eſt, qui expectat regnum viuẽs, & immortale, & bona illa, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcẽderũt. 1.Co.2.
Propterea, inquit, dediſti lætitiam in corde meo. Quod maximæ erat prouidẽtiæ, H
illa tunc prouidiſti, & præparaſti. Quod ſi ij qui ſunt craſſiores, caro, & terræ affixi, hæc non attendunt, non ex eo, qui eſt pollicitus, ſed ex illorũ vecordia turba, & tumultus oritur. Et non dixit ſimpliciter, & abſolute, Dediſti lętitiam, ſed, In cor meũ, oſtendens non eſſe in rebus externis lætitiam, nec in mancipijs, nec in auro, nec in argento, non in veſtibus, non in lauta, & opipara menſa, nec in potentiæ magnitudine, nec in domus laxitate. Hæc.n. lætitia nõ eſt cordis, ſed ſolum oculorũ. Multi ergo eorum, qui hæc poſſidẽt, vitam nõ eſſe vitalem exiſtimant, & angoris fornacẽ in animo circunferunt, a curarum multitudine exhauſiſti, & continuis timoribus oppreſſi. Sed mihi, inquit, non eſt in his lætitia, ſed in corde intelligente, in mente incorporea, & ea quæ ſunt incorporea cogitãte. Quare ſi te delectant præſentia, & ex ijs dei prouidentiam cognoſcis, multo magis eam diſce ex futuris, quo ſunt illa, & p̃ſtantiora, & diuturniora, & quę auferri nõ I
poſſunt. Si quod diuitijs affluas, & proſpere agas, id tibi perſuadet eſſe dei prouidentiã, multo magis id tibi perſuadeant, quæ ſunt in cœlo diuitiæ. Si autẽ dicas, Quare ſunt hæc in ſpe ſita, & non apparent? hoc dixerim, quod maxime nos quidẽ fideles ea quæ in ſpe ſita ſunt, his quæ ſunt manifeſta, manifeſtiora ducimus. Talis.n. eſt fidei certitudo. Quod ſi rurſus dicas, Qua de cauſa hic illa non accipimus? illud dicam. Hoc eſt quidem tps laborum, & certaminum. Illud vero coronarum, & p̃miorum. 2.Ti.4.
Quin ẽt, & hoc quoq; dei eſt curationis effectus, labores quidẽ, & ſudores breui hac & fluxa vita circunſcribere, præmia aũt, & 2.Co.4.
coronas in vitam æternam extẽdere. Alioqui autem etiam quando multi erant imbecillioris animi, ſenſilia quoq; hæc eis bona dedit. Populũ itaq; Iudaicũ per eã vitæ agẽdæ rõnẽ deduxit. Etenim eis affluebãt Deu.28. diuitiæ, & ad ſenium vſq; vita produceba- & Eſa.1
tur, & omnis morbus procul aberat, & hoſtium internecio, & pax alta, & triumphi, & victoriæ, felixq; bonorum liberorũ multitu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

titudo, & quæcunq; eiusmodi aderant, ijs qui deo parebāt. Postquam autem ascēdit
Mat.19. Dñs noster Iesus Christus in cœlum nos
Mar.10 vocans, & quæ hic sunt despicere persua-
Luc.18. dens, illorumq; nobis amorem immittēs,
K & ab ijs quæ ad hanc vitam pertinent nos seiungens, hæc merito in angustum cōtracta sunt: in illis autem vniuersæ sunt sitæ diuitiæ, vt qui iam perfecti euaserimus. Nā etiam in pueris, ijs quidē, qui sunt adhuc paulo minores patres præbent ciusmodi, calceos, vestes, aureas quasdam bracteas, & armillas. Postquam autem creuerint, illis eis ablatis, dant alia maiora, benedicendi in suggestu gloriam, in ciuitate splēdorē, in aula Imperatoria loquendi libertatem', magistratus, & principatus, eos ab omni puerili ambitione abducentes. Ita ēt fecit Deus, nos a paruis illis, & puerilibus abducens, ea quę sunt in cœlis pollicitus est. Ne hæc ergo, quæ fluunt, & prętercurrunt admireris, nec sis pusilli, & abiecti animi. Quanquam, nec ijs quidem te omnino defectum reliquit. Quoniam.n.eos, qui carne tecti erant, & in corpore versabantur, ne ijs quidem penitus priuatos esse oportebat, hęc quoq; nobis affatim suppeditat. Et ideo Propheta cum altam illam, & philosophicam prouidētiæ speciem agitasset,
L & dixit, Dedisti lætitiā in corde meo, sub meo, subiungit dicens. *A fructu frumenti vini, & olei sui multiplicati sunt.* Hoc autem cū
Act.14. dicit, non paruam inde tangit partem eius prouidentiæ, quæ cernitur in ijs, quæ sub aspectum cadunt. Quando.n.dicit frumētum, vinum, & oleum, & quæ est in his, abundantiam dicit, & pluuiam, & bonam temporum temperationem, & terræ in vtero conceptionem, & pariendi nixum, & partū, & aerem diffusum, & solis cursum, & lunæ ambitus, & numerosam stellarum choream, & æstatem, & hyemem, & autūnum, & ver, & agricolendi artem, & instrumentorum aptitudinem, aliarumq; artiū examen. Nisi hæc.n.omnia concurrerint, fieri non potest, vt fructus perficiantur, & ad maturitatem perueniant. Quādo ergo dicit frumentum, vinum, & oleum, dat sapienti occasionem, vel ex parte totum intelligendi, aperto mari prouidentiæ, q̄ apparet in sensilibus. Quocirca ēt Paulus alicubi concionans, & de eius prouidētia differens, hinc verba facere aggreditur, dicēs. Qui dat pluuias, & tpa fructifera, qui implet nutrimento, & lætitia corda nostra. M
Qm autem propheta fuit, quæ sunt superuacanea, prætermissis alijs omnibus, fructibus, bacis, generibus plantarum, generibus seminum, generibus herbarum, pratorum, florum, hortorum, & quæcunq; sunt alia, ea ponit, quæ sunt continentia, & ad vitam nostrā necessaria, ex his illa quoq; manifesta faciens. Quæ nec dat nobis solummodo, sed cum magna copia ac multitudine, & singulis annis. Quod si ea ēt qñque contrahit, & dat parcius, in eo ēt rursus ostendit suam prouidentiam, multorū socordiam expergefaciens, & eos excitans ad hæc bona ab ipso petenda. Sin autē dicant aliqui non esse dei dare pluuiam, sed simulachrorum: eos interrogemus vndenā hoc constabit, quia Poetæ, inquiunt, dixerunt Iouem esse, qui pluit. Sed illi ipsi dixerunt eum esse, & adulterum, & pædiconem, & parricidam, & alia nō minora his crimina. At nō sunt, inquit, vera. Ergo, nec ꝙ pluat. Si hoc.n.admittis, illa quoq; admittere necesse est. Si illa autem reijcis, & hæc quoq; cum illis. Nos.n.qm̄ testes præbemus illius potentiæ, quæcunq; ab eis dicuntur susċipimus. Necesse est ergo te admittere illum quoq; esse adulterum, & ex eo discere, quod eiusmodi crimina sunt lōge a diuina potestate remota, & qui talis
A est nequaquam fuerit Deus, sed fabula ipsa sibijpsi repugnat, & mendacium a seipso conuincitur ēt si nolimus, & poetas eijcit. Quod illis autem eiectis omnia vestra sint peritura clarū est. Ipsorū.n.noīa inuenerunt illi, & imposuerunt, qđ ēt ex vestris quidā dixit philosophis. Qđ si illis relictis ad allegorias cōfugeris, te illud interrogabo. Quid est Iuppiter? Est feruens, inquit, substātia, & pars, q̄ superat aerē, & q̄ appellant ætherē, ex eo ꝙ feruerat, & viat. Nō est ergo ratiocinādi, nec discernēdi ptāte prędita; sed expers rōnis. Qđ.n.natura aeris, nec rōnem habeat nec ratiocinationē, cuius est apertū, & nemo est, qui hoc nesciat, ēt si minus, q̄ lapis sensus hēat. Quare iam de medio sublatus est Iuppiter. Si aer.n.est Iuppiter, aer autem est id quod iam diximus, ex eo quoq; in teribit fabula. Si autē est aer, nec fuit alicuius pater, nec aliquam peperit substantiā, cuiusmodi confingunt Solem, quem etiā vocāt Apollinem, & eū dicunt esse eius filium. Neq; enim sol hēt
B rationem, nec mentem, nec cogitationem.

ζεὺς ἀπὸ τοῦ ζεειν, id est, a feruēdo dictus.

Sed

Sed ipsum etiam est opus naturale, quod agitur, & circunfertur lege quam ei deus in principio posuit. Quanquam alioqui nec pluere est ætheris, sed nubium, quæ aquam susċipiunt, vel ex mari, vel ex aquis, quæ ab alto super cœlum seruntur,
Psa.17. & 148. 1.Pe.1. vt dicunt prophetæ. Sin autem fidem nō habes prophetis: signa aperta, & manifesta præbemus, quæ maxime ostēdunt eos fuisse a deo inspiratos, & nihil nobis differuisse, quod e domo sua affertent, sed diuina illa gratia, & supercœlesti afflatos. Quæcunque.n.ab eis dicta sunt, finem sunt assecuta, & omnia ad rerum veritatem euenerunt, seu vetera, seu noua velimus accipere. Nam & q̄ de Iudæis a Prophetis dicta sunt, omnia finem ceperunt, quorum ēt exitus fuit omnibus manifestus, & quæ de Christo in nouo, quæ maxime ostendunt diuinā esse vtranq; scripturam, si aūt sunt diuina, q̄ de deo in ea dicta sunt, ea vera sunt omnia. Ne dubita igitur de Dei prouidentia, sed eius cu-
Matt.5. ram, quā gerit admirare, ꝙ cum sint boni, & mali, orbem terrarum, & solē omC nibus pmittit, & omnibus dat pluuias. Quòd si finit aliquos degere in mendicitate, & inopia, id facit, vt animam illorū corrigat, sapientię studiosiorem animam efficiens. Sciatis.n.sciatis aperte, ꝙ diuitiæ, quidem ijs, qui non attendunt, sunt vitiorum ministræ: paupertas autem, mater philosophiæ, eaque res ipsæ indicant qnotidie. Quot pauperes sunt diuitibus prudentiores, & sapientiæ amantiores, & corpore saniores, cū paupertas eis, & carnem, & animam corrigat? *In pace in idipsum dormiam, & requiescam. Quoniam tu domine singulariter in spe constituisti me.* Vide ēt aliam non paruam speciem prouidenPs.118. tiæ, ꝙ pace fruantur, qui sunt deo dedicati. Pax est.n.ijs, qui legem tuam diligūt, & nō est ipsis offendiculum. Nihil.n.æq̄ solet pacem facere, ac dei cognitio, & vir tutis possessio, q̄ animi perturbationum internum bellū domo procul eijcit: nec permittit, vt hō cum seipso seditiones agitet. Sane si hac pace non fruatur, ēt si sit extrinsecus summa pax, ētsi nullus eum hostis inuadat, est omnium, qui viuunt in terra miserrimus. Neq;.n. Scythę, nec
D Thraces, nec Sarmatę, nec Indi, nec Mauri, nec q̄cunq; sunt feræ gentes, tā atrox bellū gerunt, q̄ improba ac nefaria cogitatio, q̄ versatur in penetralib. animi, & q̄ non castigatur intemperans libido, & amor pecuniæ, & potentiæ vehemens desideriū, & in res, q̄ ad hanc vitā ptinēt affectio. Et merito. Illud.n.est bellū externū, hoc vero est internū plūs. Quod aūt, q̄ intus nascuntur, sunt ijs, q̄ extrinsecus inuadunt grauiora, & interitū magis afferre solent, hoc licet videre in omnibus. Etenim, & ligni naturā vermis, qui est intus magis corrūpit: & vires, & sanitatē corporis, morbi, qui intus procreantur, plus lædūt, q̄ q̄ extrinsecus aduenium, & ciuitates non tā externi, q̄ interni, & qui sunt eiusdē generis hostes perdunt, ita ēt animæ, non tā externæ, q̄ in eā inuadunt machinationes, q̄ q̄ intus oriuntur ægritudines, pernicię afferunt. Sed siquis timorē dei habens hoc E
bellū perfecte sedauerit, & perturbationes animi cōposuerit, & varias illas improbarū cogitationū beluas suffocans nō permiserit, vt in antris delitescat, is pūrissima, & altissima pace fruetur. Hāc pacē Chīs ve- Luc.2.
niens largitus est. Hāc ēt Paulus p̄catus est Ephe.1.
fidelibus dicēs in singulis epistolis. Gratia vobis, & pax a deo pre nostro. Qui hāc.n. hēt pacē, nō solū barbarū, & hostē, sed ne ipsum quidē diabolū extimescit, sed vniuersam ridet dęmonū phalangē, & est oīb. hoībus tranquillior, & aīo alacrior, vt qui non paupertate premat, nō morbo, & mala valetudine grauetur, non aliquo corū, q̄ hūmanitus inopinato accidūt perturbet, ppea ꝙ valentē, & sanā habeat animā, quæ hæc pōt p̄clare, & facillime administrare ac tēperare. Et vt sciatis hoc esse verum. Sit aliquis inuidus, & nemo cū eo bellū gerat, quid iuuat? Ipse.n.cum seipso bellū gerit, quouis ense penetrantiores in se cogitationes acuens, in omnibus, q̄ videntur offendens, & in singulis, qui occurrunt hoībus seipsum sauciās, in nullū beneuolo, & grato animo p̄ditus, sed oēs illos tanq̄ hostes intuens. Quæ est ergo illi pacis externę vti F
litas, qñ ille furens, & rabie percitus, & cōmunis naturæ hostis, circuncursat tantum internum bellū gestans, & mille telis acsagittis cōfodi, atq; adeo potius millies mortem pati optans, q̄ videre quempiam ex ijs qui sunt eiusdem generis, in bona esse existimatione, aut paulo felicius agere. Teneatur rursus alius pecuniæ cupiditate: innumerabilia bella, pugnas, & seditiones in sua cōflat aīa: & tumultu ac perturbatione

exa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

exagitatus, ne potest quidem paululũ respirare. At non is qui est liber eiusmodi perturbationibus, hoc mõ affectus est: sed in tranquillo portu sedet, se studij sapientiæ voluptatib. explens, & nullã eiusmodi. molestiã sustinẽs. Quocirca hac quoq; prouidentia fruens, ꝓpheta dicebat, In pace in idipsum dormiã, & requiescã, innuens ꝙ ei, qui hanc non habet pacem, ne cõis quidẽ oĩum portus est apertus, sed is quoobstructus est, nẽpe quietis & noctis. Huiusmodi.n. perturbationes ẽt eam, quæ a natura datur securitatem profligant, alia grauiori tyrannide somni tyrannidẽ oĩno deturbãtes. Inuidi.n. auri, & raptores hoc bellũ vndiquaq; circunferentes, & intus
G sedentes inimicos habentes quocunq; recesserint, pugnam non possunt effugere. Sed etsi domi moneãt, & si in lecto iaceãt, telorũ nubes, & tumultus vndis violentiores, cędes & vociferationes, querelas, & eiulationes, & alia multo ijs, quę inter hostes accidunt grauiora sustinent. At non sic iustus. Sed & vigilans delectatione fruitur, & nocturno tpe cũ magna voluptate somnum capit. Quid est aũt, In idipsum? In meipsum, inquit, totus coactus, & conuersus, non in curas innumerabiles diuisus, non q̃ sunt huius, vel illius cogitans, nec in orbẽ terrarũ solicitudines dispertiẽs, sed q̃ mea sunt cogitans, & q̃ mihi vtilia, & q̃ sunt homini maxime conuenientia. Quia tu dñe singr in spe constituti me. Qđ aũt dicit est eiusmodi. Propter spem futurorũ, & expectationẽ, q̃ est in te, oẽs animi mei perturbationes cõpressi. Sicut ẽt dicit Pau
2. Co. 4 lus. Quod est.n. in præsentia admodũ leue afflictionis, insigniter æternũ pondus gloriæ nobis opatur, non considerantibus nobis, q̃ vñr. Nulla.n. res est adeò difficilis, q̃ nõ fiat facillima spe futuræ a deo bo
H næ existimationis propterea dicit, In spe constituisti me. Et illud, singulariter, non est parua virtus doctrinæ. Quid est aũt singulariter? seorsum ab improbis. Hanc.n. pacem, inquit, apud te ꝑlare habui, & seꝑatim habito, fugiẽs hoĩes improbos ac corruptos. Et iure ꝑfecto. Quemadmodũ .n. corpora sæpe à corrupti aeris luc infecta pereunt: ita ẽt anima sæpe damnũ accepit ex malorum congressione, & quemadmodum sanus oculus, q̃ laborantem aspexerit, afficitur, & qui est scabie refertus, ijs ẽt qui sani sunt eam impetit: ita ẽt sæpe contingit in consuetudine improborum hoĩum. Et ideo etiam suasit Christus non solũ eos qui sunt tales fugere, sed ẽt exscindere, sic dicẽs. Si oculus tuus dexter Matt. 5
te scandalizat, erue eum, & eijce a te, non dicens de oculo, quid.n. mali fecerit oculus, si sit sanus animus, sed de amicis necessarijs, & qui sunt nobis loco horũ mẽbrorum, & nos lædunt, hæc constituit, iubens eorum ẽt amicitiã cõtemnere, vt sua salus efficiatur tutior. Quãobrem ipse ẽt
I rursus progrediens dicit, Non sedi cũ cõcilio vanitatis, & cum iniquè agentibus Psal. 25
nõ ingrediar. Quinetiam Hieremias eũ Hier. 3.
dicit beatum, qui sedet separatim, & tollit iugum ab adolescentia. Iam verò ẽt prouerbia multa de ea re verba faciunt, dicentia & suadentia omnibus, non solum declinare sed ẽt resilire ab iis qui mala consulunt, & non cum illis versari. Si.n. quæ sunt naturalia, sæpe mutant naturam ex mala consuetudine: quanto magis quæ sunt arbitraria & nostræ volũtatis? Color enim & sanitas inest nobis natura: sed ea nonnunquã corrũpuntur ex alio habitu contrario, & rursus appetitus ciborum, & eum sæpe perdidimus vitio ægritudinũ, multa ẽt alia licet videre eiusmodi quæ accidũt. Quòd si ea quæ sunt naturalia, mouentur, multo magis ea quæ sunt voluntatis, quo facilius mutantur ad vtrumlibet. Ne paruum damni afferre existimemus malorum cõsuetudinem: sed ante oĩa eos qui tales sunt vitemus, ẽtsi sint uxores, ẽtsi amici, etiamsi quilibet. Nam hoc ẽt malos illos perdidit, Solomonem, inquam, & Sampsonem. Quinetiam totũ genus Iudaicum sic periit. Neque.n. feræ ita pugnant, vt hominum improbitas. Illæ enim K
venenum apertè præ se ferũt, hi autem insensiliter & absq; vllo strepitu virus quotidie immittunt, de animi robore quotidie paulatim detrahentes. Quocirca ẽt impudicum aspectũ deus amolitur, dicẽs. Qui Mat. 5
respexerit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo, propterea ꝙ sit facile & procliue exitium. Tu aũt si in ciuitate aliqua sis habitaturus, de aere curiosè inqres, an nõ sit salubris, nõ tẽperatus, non siccus. De aĩa aũt rõnem διάγνωσιν ποὸ
initurus, non es solicitus. De eorũ cõsuetudine q cũ ea sunt cõgressuri: sed temere & inconsideratè eã omnibus permittis. & die mihi qũo veniam assequens qui eã sic negligis? Vndenã. n. existimas eos, qui deserta incoluerũt, admirabiles, & claros euadere? non qđ strepitus, & sora fugiunt, nec ꝙ lõge a fumo, qui est in medio se collocarent. Eos ipse quoq; imitare, in media ciuitate solitudinẽ persequens. Qũo aũt hoc erit? Si fugias improbos, & si bonos sequaris. Ita.n. maiorẽ percipies securitatẽ, q̃ qui in desertis habitant, non solũ in ijs fugiẽ-
I. dis, qui lædunt, sed ẽt in cõicando cum ijs qui prosunt. Si.n. malos quidem fugias, bonos aũt sequari, vtrinq;, & virtus augescet, & decrescet vitium. Vt hoc ergo fiat, hęc faciamus, parentes psalmographo, qui dicit, Tu dñe singulariter in spe constituisti me.

EIVSDEM IN QVINTVM

Psalmum. In finem pro hæredẽ. Psalmus Dauid. Verba mea auribus percipe domine intellige clamorem meum.

VIdeamus primum, q̃ sit hæreditas, & si ea ad nos quoq; pertinet, deinde tps quo datur. Est.n. absurdũ si deferatur, quidem nobis ex testõ hæreditas, tanq̃ quę ad nos pertineat de ea esse solicitos, & curiose indagare, & scripta inquirere, & pecuniã soluere, & ad tabulas accedere, & q̃ in ijs scripta sunt exscribere, & oẽm adhibere diligentiã: hic aũt productis in mediũ testamẽtis, & oĩb. libris apertis, esse socordẽ ac negligentẽ idq; cũ non sit sensibilis hæ
M reditas. Accedamus ergo, & aperiamus scripturas, & ijs, quæ scripta sunt incũbamus, & videamus quibusnã de causis hæc nobis relicta sit hæreditas, & q̃ sit natura hæreditatis. Non.n. reliquit nobis hæreditatẽ pure, & absolute, sed sub quadam cõditione.
Ioñ. 14. Quænã aũt ea est? Qui me diligit, inquit,
,, p̃cepta mea seruabit. Et rursus. Qui nõ tol
Mat. 10. lit crucẽ suã, & sequitur me, & plura alia,
,, q̃ in testõ scripta sunt. Discamus ẽt tẽpus quo eã sumus accepturi. Non est.n. ꝑsens,
,, sed futura, vel potius, & præsens, & futura.
Luc. 12. Quærite.n. regnum dei, & hęc omnia adijcientur vobis, tunc aũt perfecta, & integra dabitur, hæreditas. Qm.n. præsens vita est incerta, & instabilis, & sumus adhuc imperfectiores: qđ externi faciũt legislatores, vt ijs, qui ad plenam ac perfectã ætatẽ peruenerint, paterna bona tradant, hoc ẽt facit deus. Postquã in vitum perfectũ, & mẽsuram ætatis occurrerimus, & ad vitam ab omni interitu alienã tranſierimus, tunc illam nobis tradit hæreditatẽ. Interea autẽ testatus est, & scripturas nobis reliquit, & dixit quænã facientes assequemur hæredi
tatẽ, vt ab ea nõ excidamus, neq; ex hĩdes A
efficiamur. Quod.si perturbetur quispiã, ꝙ nos nondum sumus perfecti, & suspecta ei sint, quæ dicta sunt, audiat Paulum dicen i. Co. 13
tem. Qñ erã paruulus, sapiebam, vt paruu ,,
lus, cogitabam, vt paruulus, qñ aũt factus ,,
sum vir euacuaui, quę erant paruuli, loquẽ Ephe. 4.
do de præsenti, & futuro sęculo. Et rursus. ,,
Donec occurramus oẽs in virum perfe- ,,
ctum, in mensuram ætatis. In vita.n. p̃sen
ti veluti apud nutricẽ q̃dam creatura hac
alimur. Qñ aũt in domũ dñi deducemur,
exuentes veĩes corruptionis, & assumẽtes
incorruptibilitatẽ, ad aliam vitæ conditionẽ tunc traducemur. Hoc testñ multos ẽt
exhæredes futuros minatum est, si cõditionibus in eo scriptis indigni fuerint. Sed vi
deamus deinceps q̃nã sit hæreditas. Quæ i. Co. 2.
nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in ,,
cor hominis ascenderunt. Qũo ergo in p̃- ,,
senti vita eorum sumus vsum percepturi,
quorũ, vel cognitio nostrã cogitationem
superat? Propterea ea illic nobis sunt repo
sita. Vide aũt curam eius ac prouidẽtiam. B
Labores, quidẽ vitę p̃senti attribuit. Vt eius
breuitate vna ẽt terminaretur molestia, bona aũt in futurum sæculum reseruauit, vt
remunerationes extenderentur cũ æternitate, q̃ est expers senij. Illam conditionem
vocat ẽt regnum. Etsi.n. rationem superãt,
q̃tũ tñ licet audite, ænigmatice futura significauit, nunc quidẽ, vt iam dixi, regnũ
vocans, nunc autem nuptias, nunc autem
imperium, ex splendidis, q̃ sunt apud nos
nominibus ad illa cogitãda nobis viã aperiens, æternam gloriã, ab interitu alienam
beatitudinem, cũ Christo conuersationẽ,
cui nihil põt conferri. Quænã sunt aũt cõ Mat. 7.
ditiones? Quæ nihil habent difficultatis. ,,
Quæ vultis, inquit, vt faciant vobis homi ,,
nes, ea vos etiam ipsis facite. Vides qũo nihil alienum attulerit, sed ea, quæ natura
prius constituerat. Quæ vis, inquit, vt propinqui tui in te faciant, ea ipse quoq; fac.
Vis laudari? lauda. Nõ vis aliquid tibi furto surripi? ne furare. Vis honorari? honora.
Vis misericordiã assequi? miserere vis amari? ama, vis non male audire? nec tu male
dixeris. Vide autem q̃ accurate locutus est.
Non dixit, Quæcunq; non vultis, vt faciãt C
nec vos facite, sed, quæ vultis. Quoniam
duæ sunt viæ, quæ ducunt ad virtutẽ. Vna qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidem liberatio a vitio: alia vero, virtutis actio: hanc proponit: per hãc illam etiam manifestans, & illam quidem significauit cum dixit, Quod odisti, alij ne feceris: hãc vero, Quæcunq; vultis, vt faciant nobis homines, & vos ipsis facite. Est etiam alia conditio. Quænam ea est? Diligere proximũ, sicut seipsum. Quid eẽ possit hoc facilius? Odisse enim graue est, & turbas ac tumultus excitans. Amare autem, facile est, & expeditum. Si enim dixisset, Vos cum homines sitis, diligite bestias, præceptum fuisset difficile. Si autem, qui homines sunt, homines amare iussit, vbi & substantiæ similitudo, & cognatio, & ipsius naturæ admonitio plurimum momenti afferunt ad diligendum, quidnam habeat difficultatis? Quod insit etiam in leonibus, & lupis. Nã apud illos etiam naturæ cognatio conciliat amicitiam. Quamnã ergo poterimus afferre excusationem, qui leones quidem mansuefacimus, & in ijsdẽ nobiscum ædibus collocamus: quod est autem eiusdem generis non attrahimus? Nõ videtis, quod
D multi propter hæreditatem senes venantes circũcursant, & senectutis omnia mala tolerant, cum sint iuuenes vegetoq; ac luxurianti corpore podagram, & alios qui senectuti accidunt morbos, muccũ ac screatũ, ꝙ illis perpetuo assideant? Atqui illic sunt pecuniæ, & spes incerta, hic autem cœlum & ante cœlum deo fuisse gratũ. Quę est autem hæres? Inscriptio enim dicit, Pro hęre de Ecclesia, & eius plenitudo. De qua dicit
2. Cor. 11. Paulus. Despondi vos vni vito virginem castam exhibere Christo. Et Ioannes. Qui habet sponsam, sponsus est. Ac spousus quidẽ
Io. 3. post primos dies remittit amoris vehementiã, sponsus autem noster nos amat perpetuo, & auget desideriũ. Quod innuẽs Ioãnes vocat sponsum, qñ sunt summa desideria. Non solũ autem propterea spõsam vocauit: sed etiam quod vult oẽs vnum esse corpus, & vnam animã, ratione virtutis & amoris, & ꝙ quemadmodum sponsa omnia facit, vt viro placeat: ita nos etiam tales esse oportet per totam vitam. Quemadmodũ sponsa in illo die sedet in cubili, id
E vnum tantummodo cogitans qũo viro placeat: ita etiam nos in hac vita sedente, vnũ solum, nempe sponsi virtutem consideremus, & sponsæ modestiam ac decorẽ conseruemus. Huius sponsæ Dauid quoq; me
Mal. 44. minit, dicens. Astitit Regina a dextris tuis in vestitu deaurato circundata varietate. Vis videre eius calceos? Audi Paulum Paranymphum qui dicit, Calceati pedes in præparatione Euangelij pacis, Vis etiã videre eius zonam, & qũo composita est ex veritate. Ille ipse docebit. Accincti lumbos vestros in veritate. Vis etiam videre eius pulchritudinem? Id ab eodẽ quoq; discesEphe. 6. Ephe. 5. Can. 6. Ro. 10. F Gen. 2. Ephe. 5. G
Cum ergo venisset in eius habitaculũ, & eam inuenisset sordidam, squallidam, nudam, sanguine inquinatam, lauit, vnxit, aluit, & quod in nullo alio potest inueniri, cum ipse ipsi fuisset indumentum, eã sublatam sursum ducit. Ei parata est hæreditas. Quid ergo de ipsa dicit ꝓpheta? Multa, est enim eius patronus, & multa eorum quæ ei, sunt euẽtura prædixit, & proclamauit, quemadmodum de sponso, de sponsalibus, & deductione ad sponsum, de bonis quæ ei sunt euentura, & hic etiam pro ipsa loquitur, & incipiens, sicut hi, qui causas defendũt oratores, dicit quemnam sua oratione defendat, dicens se verba facere, pro hærede. Quid autem petat hæres, audiamus. *Verba mea auribus percipe domine.* Sponsum vocat dominum, hoc est enim sponsæ prudentis officium. Si enim hoc fit in ijs, qui sunt eiusdem substantiæ, & vxor maritum vocat dominum: multo magis in Christo, & ecclesia, vbi est etiam natura dominus. Ita ergo eum vocat dominum, non tantum, vt sponsum, sed etiam, vt vere dominum, & eum ad preces audiẽdas attrahit. Quoniam enim est ei proposita hæreditas, hæc autem hæreditas non alias effectum sortitur, quam si quæ sibi sunt præcepta recte fecerit, orat & obsecrat vt ei opẽ ferat, vt quæ sunt proposita perficiat,

ficiat, & non excidat ab hæreditate: dicit itaque, Verba mea auribus percipe domine, & hoc dicit audacter, & libere, quoniã ea petit quæ ipse etiam dare vult. Quemadmodum siquis ea petat, quæ eo, qui sit daturus indigna sunt, non potest eam petere gratiam. Quando oratur aduersus inimicos, quando aduersus eos, qui molestia aliqua affecerunt, ea non sunt verba homi
Matt. 5. nis, sed diaboli. Si iurare enim est ex diabolo (quod enim est his amplius, à malo est) clarum est, quod etiam precari aduersus inimicos. Si ergo dicas, Verba mea auribus percipe, dic ea verba, quæ sunt hominis mansueti ac humani, & qui nihil habet diabolicum. *Intellige clamorem meum.* Clamorem hic dicit, non vocis intensionem, sed mentis affectionem. Nam Mosi etiam tacenti dixit, Quid clams ad me?
H Non dixit, Quid oras ad me, sed quid clamas ad me? quoniam cum vehementi affectione ad eum accesserat. Vt ergo scires, quòd hic quoque non dicit clamorem, sed mentis affectionem, & intẽsum studium, non dixit, Auribus percipe clamorem meum. Sed quid? Intellige hoc est, discefeu cognosce. Etsi enim humanis, verbis vsus est, sed in ipsis tamen verbis humanis quod rectè repræsentatur significat. *Intende voci supplicationis meæ.* Dicit rursus vosem internam. Ita etiam clamabat Anna. Et non dixit simpliciter, & absolute, Intende voci orationis meæ, sed supplicationis meæ. Eum enim, qui orat oportet, & habitum, & mentem supplicis induere. Qui est enim supplex, non susçipit, verba accusatoris. Qui autem inimico male præcatur, est accusator potius, quèm supplex. Vidisti, quomodo orationem attulit, quando eam fecit dignam, quæ audiretur: ita etiam, nos quando oramus, & volumus, exaudiri, eam primum ita comparemus, vt sit oratio, & non accusatio, & latis ab eo legibus conuenienter eam introducamus. *Rex meus, & deus meus.* Quod frequenter dicit propheta, vel potius, quod
I Heb. 11. erat Abrahæ, vt eximium attributum, vt dicit Paulus, Qua de causa non erubescit deus, deus eorum vocari: hoc ipsa sibi adsumpsit, & desiderio impulsa prælare vsur patuit. Non etiim dixit, rex absolute, sed Rex meus, & deus meus, amorem suum indicant. Deinde affert etiam causas, propter quas vult eam exaudiri. Quænam autem sunt eæ? *Quoniam ad te orabo domine.* Quis, inquit, deum non orat? Multi fiden
tur quidem deum orare: sed id faciunt, vt Mat. 6. se ostendant hominibus. At non hæc, sed ad deum ferebatur, humanis rebus omnibus dimissis. *Mane exaudies vocem meam.* Vides vehemens studium, & contritum animum. A principio diei, inquit, hoc ago. Audiant, qui post innumerabilia opera tandem veniunt ad orationem. At non ipse, sed ab initio diei dabat deo primitias. Oportet enim, inquit, ad tibi gratias agendas solem præuenire, & ante ortum lucis te interpellare. Tu autem in Imperatore quidem minime patiaris eum, qui est inferior ante te adorare: nunc autem sole adorante ipse dormis, & cedis primo loco creaturæ: nec omnem creaturam præuenis, quæ propter te facta est: nec ei agis gratias, sed cum surgis manus, & faciem lauas, animam autem immundam negligis. Nescis, quòd sicut corpus aqua, ita oratione mundatur anima? laua ergo ante corpus animam, multæ illi insident vitiorum maculæ, eas expellamus per orationem. Si enim os nostrum ita munierimus, diurnæ actionis pulchrum iecerimus fundamentum. *Mane adstabo tibi, & videbo.* Adstabo tibi, non loco, inquit, sed factis. Qui enim est eiusmodi, is prope esse potest. Vt enim prope simus, vel procul, ex eo euenit Sap. 7. & 8. deus enim est vbique. *Quoniam non deus volens iniquitatem tu es.* Alius interpres dicit, Et considerabo, quòd non deus volens iniquitatem tu es. *Neque habitauit iuxta te malignus.* Simulachra hic innuit, quod his delectarentur, & omni iniquitate, & rebus improbis. Neque habitabit iuxta te mali. Non erit tibi amicus, non erit tibi vicinus. *Neque permanebunt iniusti ante oculos tuos.* Ostendit hic deum odisse malos, docens eos, qui illi propinqui esse volent, seipsos tales reddere, nempe quòd non alia ratione prope eum esse liceat. Si enim viro bono non possit esse propinquus, qui ab eo discrepet moribus: ei multo magis. Quòd enim improbi non possint esse pro
L bis propinqui, audi quid dicant de iusto, Grauis est nobis etiam dum videtur. Ita Ioannes, vel agens in carcere, cum ne videretur quidem, molestus erat Herodiadi, licet tantum ab ea aberat, post mortem autem, etiam illius, qui tunc erat tyranni vexabat conscientiam. Nemo ergo eorum,

πονηρόμενος. male agit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui ex virtute viuunt, se graue aliquid pati existimet, etiam si improbi eis insidientur. Qui enim faciunt, ij patiuntur. *Odisti omnes, qui operantur iniquitatem, perdes omnes, qui loquuntur mendacium.* Virum sanguinum, & dolosum abominatur dominus. Hæc dicuntur non, vt solum audiamus, sed etiam, vt doceamur hæc assidue audientes, & sponsi moribus congruere, & ei esse propinqui. Si hæc enim non fiant, superno auxilio deficimur, quo nihil potest esse deterius. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem. Siue seruus, inquit, fueris, siue liber, siue rex, siue quicunque fueris, Non enim ex dignitate, sed ex virtute solet deus amicos eligere. Sed quoniam nonnulli paulo crassiores odium nihil esse existimant, audi quomodo etiam supplicij timorem induxerit. Perdes omnes, qui loquuntur mendacium, ad id M quod est in, peccatoribus crassius orationem transferens. Non enim vsque ad odium subsistit supplicium, & si hoc quoque sit punitio ineffabilis, sed etiam perdet omnes, qui loquuntur mendacium. Quanquam prius quoque graue est, & gehenna deterius, sed ad eos quidem, qui possunt intelligere, illud posuit, ad crassiores vero hoc quoque adiecit. Ne ergo perturberis ò homo, neque obstrepas quãdo, videris aliquos mentientes, rapientes, in bona aliorum inuadentes, qui tamen nihil mali patiuntur, hoc enim erit omnino. Talis est enim dei natura, auersatur improbitatem, eam odit, & abhorret. Loquentes autem mendacium, hic dicit, eos qui male viuunt, eos qui res fallaces persequuntur, eos qui libidini gulæ, & auaritiæ sunt dediti. Hæc enim omnia appellat mendacia, seu falsa, pseudos enim vtrunque significat. *Virum sanguinum, & dolosum abominatur dominus.* Hominem hic dicit, qui cæde delectatur, qui insidiatur, qui est fraudulentus, & versipellis, qui ὕπαλος aliud, quidem habet in ore, aliud in pectore, qui mansuetudinis, quidem accomitatis personam induit, sed se factis lupum ostendit, quo nihil possit esse deterius. A Apertus enim inimicus potest facile caueri. Qui autem malitiam, quidem celat, & vtitur malitia, cum non possit facile deprehendi, plurimo mala facit. Quocirca Christus etiam, quando illi acceserint, sobrios, & attentos esse iubet. Veniunt enim ad vos, inquit, in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces. Mat. 7. *Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ, introibo in domum tuam.* Quoniam ex eiusmodi hominibus collecta erat ecclesia, gentilibus, magis, homicidis, præstigiatoribus, mendacibus, impostoribus, dixerat autem, Odisti, & auersaris: ostendens quòd ipsa non est iustitia, & recte factis, sed ex illius clementia ab illis liberata in penetralia introducta est, subiunxit, Ego autem in multitudine misericordiæ tuæ introibo in domum tuam. Nequis enim dicat. Quomodo ergo tu, quæ hæc, & illa fecisti, seruata es? dixit modum salutis. Propter magnam, inquit, clementiam, propter ineffabilem bonitatem, seruata sum, sed sunt nonnulli, qui nec misericordiam, quidem admittunt, immedicabili morbo affecti, eiusmodi sunt Iudei. Gratia enim, & misericordia, & si sit gratia, & B misericordia, volentes tamen, & gratiam habentes seruat non eos, qui effrænata audacia repugnant, & donum non volunt suscipere, quales fuerunt Iudæi, de quibus etiam dicit Paulus, quòd ignorantes dei iustitiam, & propriam iustitiam quærentes statuere, iustitiæ Dei non fuere subiecti. Deinde quoniam de deo dixit, de se- Ro. 10. ipsa quoque loquitur. *Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Vbi enim gratiam accepero, tunc, inquit, mea offeram, hoc tibi sacrificium afferam. Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo. Non sicut, inquit, multi, qui orant, fricantes, hiantes, torpescentes, sed cum timore, inquit, & tremore. Qui enim sic orat, omne vitium deponit, ad omnem virtutem deducitur, deum sibi reddit propitium, *Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos.* Dixit laudes dei, dixit in malos odium, benignitatem, clementiam. Dixit suam salutem. Dixit quo seruata sit. Dixit postquam seruata fuit, quænam attulerit, vitia auersata est, ad virtutem deduxit, ijs etiam qui malè viuunt bonam spẽ dedit, si voluerint conuerti, vt qui possint miseri C cordiam consequi: conuertit sermonem, ad petitionem, quæ deinceps dicit. Domine deduc me in iustitia tua, per hæc docens auditorem prius hymnos ac laudes, deo offerre, & pro beneficijs acceptis gratias agere, & tunc quæ vult petere, & pro ijs, quæ acceperit rursus agere gratias. Sed videamus

videamus quænam ea, sunt quę petit. num aliquid eorum, quæ ad hanc vitam pertinent? num quid temporale ac momentaneum? num quid eorum, quę præterfluũt? Num de diuitijs loquitur? num de gloria? num de potentia? num de vleiscendis inimicis? Nihil horum. Sed quid? Domine deduc me in iustitia tua propter inimicos meos. Vides quomodo nihil petit fluxum, & caducum, & quomodo supernum rogat auxilium? Qui enim ea via ingrediuntur, eo maxime auxilio indigent. Iustitiam autem hic dicit, vniuersam virtutem. Et recte dixit, Tuam iustitiam. Est enim etiam hominum iustitia, quæ ex externis legibus proficiscitur, sed vilis, & quę nihil habet perfectum, & absolutum, & cõstat ex humanis cogitationibus. Ego autem tuam peto iustitiam, quæ a te delata est, quæ deducit in cœlum, & auxilium, vt hanc iustitiam attraham. Recte autem dixit illud, Deduc me, Præsens enim vita D via est, quæ vt a manu superna deducatur opus habet. Si enim vrbem ingressuri opus habemus aliquo, qui viam nobis indicet: multo magis in cœlo peregrinaturi opus habemus superno auxilio, vt indicet confirmet, & deducat. Multæ enim, sunt semitæ, quæ diuertunt. Propterea dextram dei teneamus. Propter inimicos meos. Multi, inquit, conspirarunt inimici volentes gressus meos diuertere, & in errorem abducere aliam viam ducere. Quia ergo tales, sunt insidiæ, tales inuisiones, ipse me deduc. Tuo enim auxilio egeo. Sed vt in via, quidem deducamur, eius est. Vt autem digni simus, vt illa manu teneamur, nostræ sit diligentiæ. Si fueris enim immundus, non te tenet illa manus, si fueris abarus, si aliquam aliam habens maculam. *Dirige in conspectu tuo viam meam.* Hoc est fac mihi eam clarã, apertam, notam, fac vt ea sit apud me certa, & recta. Alius autem interpres dixit, Complana ante me viam tuam, hoc est, redde planam ac facilem. *Quoniam non est in ore eorum veritas: cor eorum vanum est.* Mihi videtur hæc dicere, & de ijs, qui in errore versantur, & os, & mentem accusans, vt omni bo E no defectam, & de ijs, qui viuunt in scelere, *Sepulchrum patens est guttur eorum.* Vel hominum cæde delectati, vel mortua, & male olentia dogmata proferre hic dicit. Non aberrauerit quispiam si etiam eorum qui obscœna, verba loquuntur ora sepulchra appellauerit. Ille enim fœtor est sensili multo grauior, qui quidem ex animæ putrefactione oritur, sunt etiam auarorum ora talia, quando nihil aliud proferunt, quam cædes, & rapinas. Ne sit ergo os tuum sepulchrum, sed thesaurus. Thesauri enim multum à sepulchris differunt, quod illa quidem corrumpunt quod ac cę perint. illi verò conseruant. Habe ergo tu quoque diuitias studij sapientiæ, quæ perpetuo permanent, sed non malè olentiam aliquam & putrefactionem. Et non dixit simpliciter & absolutè sepulchrum, sed patens, vt etiam significet maiorem esse abominationem. Cum enim oporteret eos huiusmodi verba celare, illi etiam proferunt, vt suum magis morbum ostendat. Et in mortuis quidem corporibus contrarium facientes, terræ tradimus. Hi autem in his verbis faciunt contrarjum, & quod in F immo celare oporteret proferentes, & multos offendentes, & omnibus videnda proponentes, sed eos qui tales sunt abigamus. Si enim mortua corpora extra vrbem sepelimus, multo magis eos qui verba mortua, & qui talia proferunt, & ne tegere aut obumbrare quidem volunt, longe amandare oportet. Huiusmodi enim ora sunt communis ciuitatis pernicies. *Linguis suis dolose agebant.* Vidisti aliud genus improbitatis. Hi quidem dolum in mente sua celant, blandis verbis vtentes. Alij autem adeo sunt vafri, & astuti, vt in ipsis, verbis improbitatem obtegant, fraudesque, & insidias construant. *Iudica illos deus, excidant a cogitationibus suis.* Vide hic etiam, quàm sit mitis oratio. Non enim dixit, puni, sed iudica eos, & fac cessare a vitio, fac vt sint irrita eorum consilia, quod etiam pro ipsis licet orare, vt non vltra progrediatur eorum improbitas. *Secundum multitudinem impietatum eorum expel le eos, quoniam irritauerunt te domine.* Hoc est, Non sunt mihi curæ ea, quę mihi facta sunt: sed doleo propter ea, quæ tibi fecerũt Hoc est enim in primis pij, & sapiẽtis animi suos, quidem nolle vlcisci, sed dei iniurias vehementer persequi. Multi faciunt his contraria, quæ in deum quidem facta, G sunt contemnentes, quæ in se autem peccata, sunt acerrime vindicantes. At non sic sancti, sed eorum quidem quæ in deum fiebant erant, acerrimi vindices, quæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

in se autem negligebãt. *Et lætentur omnes, qui sperant in te*. Vide luerum orationis. Et illi meliores euadent, & desistent a vitijs: & alij magna voluptate afficientur, videntes illorum mutationem, & ad id quod est melius conuersionem, & alios ea ratione fieri meliores. *In æternum exultabunt, & habitabis in eis*. Hoc est maxime gaudium perpetuum. Alia enim gaudia nihilo, sunt stabiliora, quàm fluuiorum fluenta, quæ simul ac videtur superfluunt. Quæ est autem ex deo lætitia, manet, firmisque hæret radicibus, & est sufficiens perpetua ac stabilis, quæ nullis inopinatis ac inexpectatis casibus interrumpitur, sed per ea, quæ prohibent maior, & sublimior redditur. Nam & Apostoli flagellis cædebantur, & gaudebant, & Paulus affligebatur, & exultabat. Moriturus erat, & gaudij participes appellabat. Sed etsi delibor propter sacrificium, & ministerium fidei vestræ, gaudeo, & collætor cum vobis omnibus. Itidem, & vos gaudete, & mecum collætemini. Cum ijs, qui ita lætantur deus cohabitat. Quamobrem ipsa quoque dicit, In æternum exultabũt, & habitabis in eis. Hoc ipsum Christus etiam significans docebat, ostendens voluptatem minime posse cessare. Rursus videbo vos, & gaudium vestrum nemo tollit. Et rursus Paulus, semper gaudete, assidue orate. *Et gloriabuntur in te, qui diligunt nomen tuum*. His enim solis licet maxime gloriari, his gaudere, his lætari. Nam, qui de ijs, quæ ad hanc vitam pertinent gloriatur, ac sibi placet, is nihil differt ab ijs, qui in somno voluptate fruuntur. Quid enim (dic mihi quæso) ex rebus humanis est eiusmodi, vt de eo, quis possit vere ac solide gloriari? Vires corporis? Sed vt eas validas habeamus non est nostri arbitrij, & ideo non est, quod gloriemur, & alioqui flaccescunt, & excidunt, & sæpe etiam lædunt eum, qui est, ijs præditus, si ijs non, vt oportet vtatur. Hoc etiam videri potest, & in pulchritudine, & in diuitijs, & in potentia, & voluptate, & omnibus, quæ ad hanc vitam pertinent. In deo autem gloriari, & in amore in ipsum, est ornatus omnium maximus, & splendor, qui innumerabilia superat diademata, etiamsi sit captiuus, & in vincula coniectus, qui gloriatur. Hic ornatus, non morbo, non senio, non rerum vicissitudine, non temporum varietate, non ipsa denique morte interrumpitur: sed tunc etiam magis resplendet. *Quoniam tu benedices iusto*. Quoniam multi ex ijs, qui ita affecti, sunt probris ac maledictis ab hominibus appetuntur, ac irridentur, & maxime, qui virtutem prosequuntur, nequis excrassioribus propterea animum abijciat, vide quomodo eius mentem fulcit, & sustentat, dicens, Quoniam tu benedices iusto. Quid enim damni accipit, si homines contemnant, & vniuersus orbis terrarum, quando dominum angelorum eum laudat, & prædicat? quemadmodum si ipse non benedicat, etsi omnes laudent, qui terram, & mare habitant, si nihil prodest. Hoc ergo omni ratione consideremus, vt ipse nos prædicet, ipse nos coronet. Quod si fiat, sumus omnibus excelsiores, etiamsi in paupertate, etiã si in morbo, etiam si in extremis malis simus. Nam etiam beatus Iob, & in sterquilinio sedẽs, & vulnerum sanie exulceratus, & innumerabilibus scatens vermium fontibus, & illa indignissima patiens, vt qui a seruis conspueretur, eique ab amicis, & inimicis & ab vxore insidiæ tenderentur, & ad inopiam, famen, & immedicabilem ægritudinem illam esset redactus, erat omnium beatissimus, quoniam deus ei benedicebat, dicens, Homo a reprehensione alienus, iustus, verus, pius, ab omni re mala abstinens. *Domine, vt scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos*. Rursus desijt in gratiarum actione, quibus gratiæ agũtur hymnos offerens. Quid est autem arma bonæ voluntatis? Arma optima, Arma quæ sunt ex dei sententia, arma optima ac pulcherrima. Quod autem dicit, tale est, nos optimo auxilio munijsti. Alius autem interpres, qui dicit, Coronabis ipsum, de iusto dixit, vt doceret, Coronabis ipsum iustum, hoc est, Bona tua voluntas est illi pro armis, ijsque præstantissimus, vel illud, Optimo auxilio iustum munis, & neque eius pulchritudo priuata est securitate: neque eius securitas gloria deficitur. Quid enim fortius, quid rursus formosius eo viro, qui a superna dextra munitur? Hæc corona etiam ex misericordia contexitur, quemadmodum ipse Dauid dicit alibi. Qui te coronat in misericordia, & in miserationibus. Hæc etiam ex iustitia, quemadmodum, dicit Paulus, de cætero mihi est reposita

Act. 5.
Ad Phi. 2.
H
Io. 16.
1. Th. 5
2. Ti. 5.
περιάστεφανος.
Iob. 1.
Scuto, ὁπλῳ armis.
I
K
L
Ps. 102.
2. Ti. 4.

posita iustitiæ corona. Est etiam corona gratiæ, sicut dicit alius. Corona autem gratiarum defendet te. Iam vero est etiam corona gloriæ, sicut dicit Esaias. Erit corona spei, ex gloria contexta. Corona enim habet hæc omnia, benignitatem, iustitiam, gratiam, gloriam, decorem. Est enim dei donum, quod variam producit gratiam. Est ẽt incorruptionis, quẽadmodum dicit Paulus. Illi quidẽ, vt corruptibilẽ coronã, accipiãt nos autem immortalem. Hoc est ergo quod hic dicit, securitate, & gloria nos coronasti. Talia sunt enim dei dona, valida, & pecore plena. Tales sunt coronæ. At in hominibus non ita est. Sed qui est quidem in gloria, non est omnino securus. Qui est autem in securitate, non est omnino in gloria, nec hæc facile euenerint. Quod si etiam euenerint, celeriter auferuntur. Dico verbi gratia. Qui sunt potentes, & summos gerunt magistratus, sunt quidem splendidi, & illustres, sed non sunt securi, immo vel eo maxime nomine in lubrico, periculoso loco versãtur, propter gloriæ magnitudinem. Qui autem, sunt abiecti, & viles, sunt quidem securi, eo quod non cognoscantur, sed eo ipso, sunt vel maxime inglorij, quod sint in securitate. In deo autem non ita est: sed vtraque insigniter concurrunt. Considerantes itaque bonorum magnitudinem, & ante omnia sit bonum deo esse gratum, quod est, & arma, & gloria, & securitas, & alia innumerabilia, ad certamen, nobis propositum curramus cum tolerantia, nec vnquam animo deficiamus, nec vnquam videamur inermes. Hoc enim belli genus non patitur, vt miles videatur, sine armis, sed tunc demum dimittitur apparatus, quando fuerit theatrum dissolutum, soluitur autem theatrum, quando anima soluitur a corpore. Quare quandiu hic sumus, pugnare necesse est, & domi sedentes, & in forum euntes, & prandentes, & ægrotos, & sanos, Morbi enim tempore, huius maxime pugnæ tempus est, quando dolores vndique conturbant animam, quando tristitiæ obsident, quando adest Diabolus incitans, vt acerbum aliquod verbum dicamus. Tunc tunc maxime nos muniri oportet, tegit lorica, clypeo, galea, & armis cæteris, & perpetuo deo gratias agere. Hæc sunt grauissima, quæ in Diabolum torquentur tela, hic est

Ecc. 32.
Esa. 28.
iuxt. 70 interpretatio.
1. Co. 9.
M
A

ictus in Dæmonem, certissimus, tunc sunt coronæ splendidissimæ. Nam etiam beatum Iob, nihil enim vetat, quo minus ad eum rursus confugiamus, hoc maxime clarum reddidit, hoc maximus laudibus, affecit, hoc coronauit, quod tempore tentationis, morbi, & paupertatis immutabili animo apparuerit, & mente immobilis, quibus gratias ageret deo verba obtulit, & spirituale illud sacrificium. Erant enim sacrificium verba eius, quæ dixit. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit ita factum est, sit nomen Domini benedictum in secula. Quod quidem nos quoque semper faciamus in tentationibus, in calamitatibus, in insidiis, deum gloria & honore afficientes, & perpetuo benedicentes. Quoniam ei gloria in sęcula sæculorum. Amen.

Iob. 1.

IN PSALMVM VI.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Quando surorem & iram audieris, nihil humanum suspiceris. Sunt. n. verba quibus se accommodat, & ad captum nostrum demittit Deus enim ab his omnibus liber est. Ita autem loquitur, vt in crassiorum cadat intelligentiam. Nam nos quoque quando loquimur cum barbaris, illorum lingua vtimur, & si cum puero loquimur, vna cum ab eo balbutimus, & vt millies docti simus, ad humilitatem illius nos demittimus. Et quid mirum si hoc in verbis facimus, quando id etiam in rebus fit a nobis? Vt qui, & manus mordeamus, & iram simulemus, vt infantem corrigamus. Ita etiam deus, volens reprehendere, talibus verbis vsus est. Non enim pro sua dignitate loqui studuit, sed pro auditorum vtilitate. Nam se non esse iræ obnoxium alicubi rursus ostendens, dicebat, Nunquid me ad iram prouocant, non autem seipsos? Tu autem quomodo velles ipsum differre eum Iudæis, cum neque irascatur, nec odio habeat malos? Odium enim est animi perturbatio, nec humana respicit. Videre enim ex corpore sumptum est, neque audit, nam hoc quoque est ex carne, sed si ei attributę non essent, quæ sunt hominibus propriæ affectiones, ex hoc malum aliud dogma inductum esset, nempe non regi omnia a dei prouidentia, & dum ta-

B
συγκατάβασις.
Hic. 7.
C

Universidad de Deusto
Biblioteca

lia de deo audire recusaretur, multi ex ijs, qui tunc erant, omnino Deum esse ignorassent eo autem ignorato, omnia perijssent. Illo autem humanarum, inquam, affectionum Deo attributarum, dogmate introducto, eius celeriter fieri poterat correctio. Cui enim persuasum est Deum esse, & si non habeat eam, quam par est de deo sententiam, sed quid de eo crassius suspicatur, tempore quidem certe ei persuadebitur nihil tale in Deum cadere. Qui autem habet persuasum eius nullam esse prouidentiam, nec vllam eorum, quæ sunt curam gerere, immo ne esse quidem, quid eum iuuerit si tractetur de Dei impatibilitate? Illa ipsa de causa, cum prius cum illis disseruisset, postquam eis persuasit, vt eum esse opinarentur, paulatim eos rursus expurgat, ad hoc dogma euehens, de eo loquens sublimius, & eum esse ab affectione remotum oratione perttractans. Dicit enim, Non esuriet, neque laborabit, & qui eum iratsci dixerat, idem rursus osten-
Esa. 40. dens Deum esse impatibilem, subiungit,
Hier. 7. Nunquid me ad iram prouocant, non au-
D tem semetipsos? & qui dixerat, eum esse in templo, rursus dicit, Non est homo in te sanctus, & non ingrediar in ciuitatem, hoc est, loco non contineor. Quod si non omnibus conceditur, ac prudentiori, quidem certe reliquit cogitandum, quòd qui a tyrannicis liber est affectionibus, & sine quibus non licet viuere, ab alijs multo magis liber est. Dicit, itaque, num eris, vt homines dormiens? & vbique tractat ac loquitur de impatibilitate. Quare hic quoque quando furorem aut excandescentiam audieris, ne putes esse affectionem. Si enim homines, qui sapientiæ studium meditantur, quoad eius fieri potest, ab ira alieni permanent: multo magis illa substan-
1.Ti.6. tia, quæ est ab interitu, & corruptione libera, & quæ nec dici nec comprehendi potest. Non vides, quod etiam medici dum secant, vel urunt, non ira adducti id faciunt, sed vt quod male affectum est corrigant scopum sibi proponentes, non irascentes ægrotis, sed eorum miserentes, & a morbis liberantes? Quando ergo dicit,
Ne in furore tuo arguas me, hoc dicit, Ne
E pœnas sumas de meis peccatis, nec mea delicta persequaris. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum*. Hac voce omnes egemus, etiamsi innumerabilia recte, & ex virtute fecerimus, & vel ad summam peruenerimus iustitiam. Quocirca ipse etiam procedens rursus dicit, Non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Psl.142.
& illud, si iniquitates obseruaueris, quis Psl.129.
sustinebit? & Paulus, nihil mihi con- 1.Co.4.
scius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Pro.20.
Et alius, quis gloriabitur purum habere cor: vel quis asseret se esse mundum a sorde? Omnes ergo egemus misericordia: sed non omnes, digni sumus misericordiam assequi. Nam etsi sit misericordia, dignum tamen requirit, quemadmodum
ipse dicebat Mosi. Miserebor cuius mi- Exo.33.
serebor, & miserabor quem miserabor. Qui ergo fecit aliquid propter, quod sit dignus misericordiam assequi, dicit, Miserere mei. Qui autem ab illius gratiæ assecutione ne se deturbauit, frustra dicit, Miserere. Si enim esset peruentura ad omnes misericordia, nemo supplicio afficeretur. Quanquam habet ipsa quoque aliquod iudicium, & eum, qui dignus, & aptus est, vt ea fruatur requirit. Multi ergo sæpe eadem peccata admiserunt, & non
F easdem tamen pœnas dederunt, vt qui alias haberent culpas, quæ ea præcesserant, & si vultis, in hanc nunc immoremur oratione. Peccarunt Iudæi omnes, & fuerunt Idololatræ, sed non omnes eas dem pœnas dedere, sed alij quidem ceciderunt: alij vero veniam sunt assecuti. In peccatis enim non quæritur solum natura eius, quod factum est, sed etiam animus & tempus, & causa, & post peccatum, si hi quidem perseuerarunt, illos vero pœnituit, & si casu, si ex amore, & si dedita opera. Et multa sunt, quæ quæruntur, & temporis differentia, & status reipublicæ. Vt exempli gratia. Peccarunt, qui erant sub veteri, peccant etiam, qui sunt sub nouo, sed non dederunt vtrique easdem pœnas, immo hi grauiores. Et hoc Paulus significans dicebat, Qui legem Mosis fecit irritam, sub duobus, vel tribus testibus mori- Heb.10
tur: quanto putatis deteriori supplicio dignus habebitur, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti communem existimauerit? Quando autem dicit, quando, intensum ostendit supplicium. Peccarunt, qui legem præcesserunt, & qui erant in lege. Rursus priores pœnas leuiores luerunt. Hoc autem significans, dicebat, Quicunque.n. sine lege pecca-

G peccarunt, sine lege, & peribunt. Illud, sine
Ro.2. lege, significat leuius, non grauius. Et, Qui cunque in lege peccarunt per legem iudicabuntur. Quare? Quoniam illi quidem habent, quæ eos accusant, naturam. Hi verò cum natura etiam legem, & quo plus doctrinæ acceperunt, eo maius subibunt supplicium. Rursus etiam ex authoritate
Leui.4. licet hoc videre euenire. Idque perspici potest ex sacrificio. Pro vniuerso certe, qui peccarat populo tantum offerebatur sacrificium, quantum pro solo sacerdote. Id autem significat, quod quo maior est authoritas, eo est grauius eorum, qui peccant
Leu.21. supplicium. Ea de re, quæ simpliciter quidem fornicabatur, de medio tollebatur. Sacerdotis autem filia comburebatur. Possumus etiam aliunde videre, & veniam, & grauitatem augeri supplicij, vt cum quisque peccauit hic pœnas dederit, alius autem se voluptate expleuerit. Ille enim illic maiores: hic vero minores pœnas dabit, si non hic fuerit omnino absolutus. Et id
Luc.16 significans Christus, inducit Abraham dicentem diuiti. Recepisti bona tua: hic vero mala, & nunc hic consolationem acci-
H pit, tu vero cruciaris. Sed hic quidem sibi integrum reseruauit supplicium, & ideo grauiter fuit punitus, alij autem non integrum, sed ex parte, & ideo leuius puniuntur. Viderit etiam quispiam supplicij differentiam ex magna intelligentia, &
Luc.12 ex simplicitate, vt quando dicit. Seruus qui nouit voluntatem domini sui, & non fecit, vapulabit multis. Qui autem non nouit, nec fecit, vapulabit paucis. Multa etiam alia inuenerit quispiam, quæ faciunt differentiam punitionis, & differentiam misericordiæ, & benignitatis. Considera autem id etiam in eo, qui primus ho-
Gen. 3. mo, fictus est. Peccauit Eua, peccauit etiam Adam. Vnum autem erat peccatum. Ambo enim de fructu comederunt. Ambo autem non easdem pœnas dederunt. Occi-
Gen. 4. Nu. 15. dit Cain, & occidit Lamech, & hic quidem
2. Reg. misericordiam est assecutus. Ille vero pu-
12. nitus est. Collegit quispiam ligna sabbato, & nullam veniam est assecutus. Dauid occidit, & adulterium commisit: & salutem est consecutus. In his ergo quærendis immoremur, multo est enim melius hæc inquirere, quam nugas, & conuen-
I tus, qui fiunt in foris attendere. Non solum enim hæc inuenisse, sed etiam quærere, magnum est lucrum, etsi non inuenerimus. Cogemur enim in his immorari, & vniuersum tempus in his consumere. Cur ergo, (Oportet enim ad prius institutam Exo.32.
redire orationem) cum omnes Iudæi vitulum cõflassent, alij quidem puniti sunt: alij vero minime? Quod illi quidem pœnitentia ducti sunt, & ipsam naturam ignorarunt propter simplicitatem: illi vero perseuerarunt. Quare fuit quidem peccatum æquale: sed quæ consecuta sunt, nõ fuere æqualia. Quare autem, & in Adam & in Eua non fuit idem supplicium, & si fuerit idem peccatum? Quod non idem est a muliere deceptum esse, & a serpente. Itaque Paulus illud appellauit deceptio- 1.Ti.2.
nem, dicens. Adam non fuit deceptus. Mulier autem decepta fuit in transgressione. Cur autem is qui ligna collegerat, non est
assecutus veniam? Quoniam erat maximæ Nu.15.
iniquitatis præceptum statim ab initio transgredo: & oportebat alijs magnum timorem immitti. Hoc etiam in Saphira, & Act.5.
Anania accidit. Et nos itaque, quando peccamus, consideremus an simus digni misericordia, siquid fecimus, vt misericordiam assequamur, si pœnitentia ducti sumus, si meliores euasimus, si destitimus.
Nam, qui dum pœnitentia ductus est sa- K
lutem est assecutus, eo ipso seruatus est a dei misericordia. Ita ergo hic etiam vult ex eo seruari, ex lachrymis, ex lamentationibus ac planctibus. Lauabo enim, inquit, per singulas noctes lectum meum, lachry- ,,
mis meis stratum meum rigabo. Id est, ex ,,
compunctione, conturbata sunt ossa mea, ,,
& anima mea turbata est valde. Non hoc statim dicit, sed ad naturæ ad labendum proclinitatem confugit, dicens, Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum. Ita dicit ostendens hoc non solum sufficere, si enim sufficeret, omnes ex eo seruati essent, omnes enim sumus homines. Mihi autem, si de eo aliquid exactius dicen- ,,
dum est, fortasse ne hoc quidem videtur dicere, sed significat imbecillitatem, quæ proficiscitur ex tentationibus, ad misericordiam assequendam, & clementiam hanc quoque non paruam rationem afferens. Hoc quidem certe etiam in progressu significauit, dicens. Inueteraui inter omnes inimicos meos. Afflictio enim, quæ offertur cum gratiarum actio- ,,
ne solet magnam præbere ansam miseri- ,,

Universidad de Deusto
Biblioteca

cordiæ,& deum reddere propitium. Hanc
L ergo mihi etiam videtur significare, dicēs, *Sana me domine quoniam conturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde*. Non dixit, Remitte mihi, neque condona mihi, sed sana. Rogat enim, vt priora delean tur vulnera. Ossa autem hic dicit vniuersam virtutem. Turbationem autem, ictū,
,, pœnam, supplicium. Sana me domine
,, quoniam conturbata sunt ossa mea, & ani
,, ma mea turbata est valde. Quemadmodum ergo in medicis tria sunt, vel potius quatuor, vel etiam quinque, medicus, ars, ægrotus, morbus, vis medicamentorum, & existit quædam pugna ac conflictus. Si enim cum medico, arte & medicamentis accedit etiam voluntas ægroti, morbum vincunt. Si autem cum illis stare in acie desierit, ad infirmitatem seipsum educit: cui seipsum tradidisset, etiamsi non cum alia aduersus artem stetisset in acie. Ita etiam in nobis accidit, immo potius non sic, sed multo admirabilius. Sub medicis enim, sæpe etiam cum morbo, & cum arte, & cum medicamentis stat ægrotus, & tamen nihil prodest, cum & natura imbecilla facta sit, & ars hæsitauerit, nec exitū
M inuenerit, & vis medicamentorum aliquo casu effugerit. In deo autem hoc non est, sed si cum medico steteris, vlcus omnino curandum est. Non est enim ars humana, vt dubitet: sed diuina facultas, quæ & naturas, & morbos, & improbitatem, & omne denique vitium superat. Et ideo hic, quoque cum ad deum, tanquam ad medicum accessisset, dicebat. Sana me domine, quoniam conturbata sunt ossa mea. Non
,, nulli autem dicunt, eum hic dicere conturbationem, illam quæ sit ex peccato. Quemadmodum enim, quando venti vehementes mari incubuerint, omnia turbant, & quæ est in profundo arena sursum fertur, & qui nauigant in magno versantur periculo: ita etiam in nobis turbatur anima: mouetur corpus: omnia complentur tempestate, & plena est nobis deinceps cymba tumultus ac perturbationis: & densæ tenebræ, & pereunt omnia prorijs locis relictis, & est maxima confusio. Hoc maxime, & in libidinosis solet cupiditatibus euenire, hoc etiam in ira, & in calamitatibus. Hæc enim omnia conturbant, & ossa, & animam, & pupillæ inuertuntur: & nec oculi, quidem ritè intuentur, sed quemadmodum perturbato auriga equi insolenter feruntur: ita etiam con A
turbata ratione omnia confunduntur: omnia inuertuntur, & proprium locum amittunt. Quomodo autem hæc fiat perturbatio, dicere etiam necesse est. Non enim quemadmodum, in mari ex ventorum impetu, ita etiam in anima ex inopinato casu, sed ex nostra socordia euenit. Nam, vt vel fiat, vel non fiat ipsi in causa sumus. Vt, verbi gratia, excitata cupiditate, nisi tu flammam accenderis, fornax nō excitatur, nisi materiæ dederis alimētum, non accenditur autem fornax, nisi de speciosis vultibus curiose inuestigatoris, nisi 2. Reg.
de aliena pulchritudine fueris nimium so 11.
licitus, nisi in theatra iniquitatis ascenderis. Nisi enim carnem delitijs ac lautitijs pinguefeceris, nisi vino rationem obrueris, flamma non excitatur, fornax non accenditur, non euadit belua ferocior, non tanquam a ventris immanibus exscinditur cogitationis puritas. Hæc ergo, inquit, sufficiunt? Non sufficiunt hæc sola, sed oportet etiam alia accedere, oratione assiduas, sanctorum consuetudinem, ieiuniū commoderatum. Victum tenuem, necessaria exercitia, ante alia autem omnia, Dei timorem, futurum iudicium, supplicia in- B
tolerabilia, bonorum promissiones. Per hæc omnia refrænanda est cupiditas rabie exagitata, & sedandum est mare commotum fluctibus. *Sed tu domine vsquequo? Conuertere domine, & eripe animam meam, saluum me fac propter misericordiam tuam*. Ponit assidue illud, domine, veluti quandam rationem adducens gratæ condonationis, est enim hæc nostra spes maxima eius ineffabilis clementia ac benignitas, & quòd suapte natura sit propensus ad condonandum. Illud autem, Vsquequo, non est grauiter ac moleste ferentis, sed dolentis ac mœrentis, & non ferentis molem tentationum. Conuertere Domine, & eripe animam meam: Duo hic ponit, & ipsum conuerti, & eripere animam. Hoc enim a iustis maximo studio contenditur, vt ipse reconcilietur, & sit benignus ac propicius, & non auertatur. Hoc enim etiam aliud consequitur, nempe, vt seruetur anima, non quemadmodum multi, homines, & maxime crassiores, vnum solū requirunt, vt præsenti fruātur prosperitate. At non illi sic, sed vt salutem

C lutem animæ consequantur, qua nihil est eis antiquius. *Quoniam non est in morte qui memor sit tui, in inferno autem, quis confitebitur tibi?* Vide quod affert causas salutis. Quoniam infirmus sum, inquit, quoniam conturbata sunt ossa mea, quoniam hæc peto a domino, quoniam non est in morte, qui memor sit tui, non hoc dicens vitam nostram vltra id quod præsens est non progredi: & extendi: absit, nouit enim re-
Luc.16. surrectionem, sed quod, postquam hinc ex
Mat.25 cesserimus, non datur locus pœnitentiæ. Diues enim, & confitebatur, & ducebatur pœnitentia, sed nihil ei proderat, quoniā tempus præterierat. Voluerunt etiam virgines accipere oleum: sed nemo eis dedit. Hoc ergo vult hic etiam, vt hic peccata eluamus. Vt in terribili tribunali libere ac fidenter loqui possimus. Deinde docens auditorem, quod cum Dei clementia oportet etiam nostra consequi, nam etsi imbecillitatem adducamus, si turbationem, si dei bonitatem, si hoc etiam ipsum, quod dixit: nostra autem his non accedant, nobis nihil prodest: Vide quidnam subiungit. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per singulas noctes lectum meum, in lachrymis meis stratum meum rigabo*. Audiant qui sunt humiles, & abiecti, qua
D lem rex, & purpura indutus offendit pœnitentiam, audiamus, compungamur. Non solummodo laborauit, sed laborauit gemens, non tantum lachrymatus est, sed etiam lachrymis lectum lauit, non vno aut duobus, aut tribus diebus, sed etiam singulis noctibus, & non solum dicit præteritum, sed etiam futurum. Ne putetis enim, quod cum hæc semel fecisset, deinceps quieti tradiderit, & laxamento vsus sit: sed hoc assidue fecit pro totam vitam, non sicut nos, qui vno die, vt plurimum laborantes, atque adeo ne vno quidem, nos ipsos risui, voluptati, & otio tradimus. At non ille: sed in lachrymis perpetuo age bat. Hanc nos etiam imitemur confessionem. Si enim noluerimus hic flere, illic omnino necesse est flere, & eiulare: illic quidem inutiliter, hic autem cum emolumento: & illic quidem cum ignominia ac dedecore: hic vero decore, & honeste. Qā enim necesse sit hoc fieri, audi quid dicat
Matt.8. Christus. Illic erit fletus, & stridor dentiū.
Luc.18. At non ij, qui hic flent: sed magnam con-
Matt.5. sequentur consolationem. Beati enim, qui lugent quoniam hi consolationem acci- E
pient. Væ vobis diuitibus quoniam acci- Luc.6.
pitis consolationem vestram. Audiant qui lectos habent argenteos, qualis erat lectus regis, non ex gemmis conflatus, non auro cōtextus, sed ablutus lachrymis. Ei noctes erant, non quietis, sed noctes fletuum, & lamentationum. Quoniam interdiu eum multæ curæ circunsistebant, quod alijs quietis ac relaxamenti tempus sumunt, id ille ducebat tempus confessionis, tunc acrius lamentans. Bonum est enim semper flere, maxime autem tempore noctis, quando nullus est, qui hanc admirabilem voluptatem excutiat, sed licet volenti ea libertimè expleri. Sciunt qui eius quod dico fe cere periculum, quantam lætitiam habeāt hi fontes lachrymarum. Hæ lachrymæ possunt extinguere ignem inextinguibilem, fluuium illum, qui trahitur ante tribunal. Act.10.
Propterea Paulus etiam triennio fleuit no ctu & diu, alienas affectiones corrigens, nos autem ne nostras quidem, sed non ipsos risui ac voluptati dedentes, tota nocte graui somno, & crapula obruimur. Et hi quidem somno morti simili sunt affixi: alij vero agunt morte grauiores vigilās, fœnera, & vsuras enim alios insidias eo tempore animo agitantes. At non ij, qui sunt sani, & sobrij, sed suas colunt animas, his lachrymis tanquam iubere vtentes, & semina virtutis augētes. Nulli vitio, & libidini erit aditus ad lectū, q lachrymas eiusmodi susciperit. Qui eas. n. fundit, nihil ducit, quæ sunt in terra, sed liberat animum ab omni obsidione: mentem reddit, vel sole clariorem. Nec me, existimaueritis solis hæc dicere Monachis, etiam ad eos, qui rebus ad hanc vitam pertinentibus attenti sunt, habetur hæc exhortatio, & ad hos potius quam ad illos. Hi enim sunt qui maxime indigent pœnitentiæ pharmacis. Qui hoc modo lamentatur, surget animo melius affecto, & composito, quam sit portus tranquillus, omnes animi perturbationes expellens, omni refertus lætitia, in domum dei libere, & secure ingredietur, cum propinquo iucunde colloquetur, non eum vexat ira in internis penetralibus, non inflammat cupiditas, non amor pecuniæ, nō inuidia, non aliquid aliud eiusmodi. Hæc enim omnia tanquam beluæ in cauernis delitescunt, nocturnus ille gemitus, & lachrymæ te ad hæc obruenda præparauit.

Turbatus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Turbatus est à furore oculus meus. Vidisti
G contritam animam. Postquam dixit pœni
tentiam, dicit rursus perturbationes ani-
mi, conturbationem, quæ est in mente, ti-
morem qui ex ira dei ꝓcedit. Oculum. n.
hic dicit oculum animæ, perspicacitatem
illã, & ratiocinãdi facultatem, quam solet
perturbare suorum peccatorum cogitatio.
Quia. n. sua delicta ante oculos perpetuo
habebat, Dei etiam iram apud se cogita-
bat timore affectus, non omnis doloris pe
nitus expers, sicut multi: sed horrens, &
contremiscens. Talis conturbatio est ma-
ter tranquillitatis. Talis metus est funda-
mentum securitatis. Qui ita est contur-
ἀνεκμά- batus, omnem tempestatem expellit. Qui
τιτον. tali non est anima præditus, graues fluctus
subdit, & quemadmodum nauigium gu-
bernaculo defectũ, violentorum ventorũ
impetui relictum celeriter submergitur:
ita etiam anima, quæ nullo doloris sensu
tãgitur: exposita est innumerabilibus per-
turbationib. Quocirca ẽt beatus Paulus di
Ephe. 1. cebat ostendens hãc affectionem. Qui om
ni doloris sensu priuati seipsos tradiderũt
impudicitiæ in operationem omnis im-
munditiæ, in auaritia, & quemadmodum
gubernator, quandiu pro nauigantibus so
H licitudine vexatur, omnes reddit quietos
ac tranquillos, sed si ab ea liberatus dor-
miat, magnam affert perturbationem: Ita
etiam homo, qui horret quidem, tremit,
& perturbatur, quietam reddit suam co-
gitationem. Qui autem socordiæ somno
seipsum tradidit efficit, vt cymba obruat.
Inueteraui inter omnes inimicos meos. Quid
est inueteraui? Debilitatus sum, inquit,
Iob. 7. ab inimicis meis. Vita enim nostra versa-
tur in certamine, & innumerabilibus ini-
micis plena est, qui etiam efficiuntur po-
tentiores quando in peccata inciderimus.
Quamobrem omnia sunt facienda, vt eo-
rum manus effugiamus, & ne eis vnquam
reconciliemur. Hoc est enim nobis securi
Ephe. 6. tatis maximæ fundamentum. Horum ini
micorum phalangem Paulus significans,
dicebat. Nõ est nobis colluctatio cum car
ne, & sanguine, sed cum dominationibus,
cum potestatibus, cum rectoribus tenebra
rum huius seculi. Cum ergo talis sit pha-
lanx inimicorum, semper & perpetuo in
armis esse oportet, & fugere peccatorum
insultus. Nihil. n. facit adeo inueterare, vt
natura peccati. Quamobrem Paulus quo-

que volens inueterationem, quæ ex eo fit
amoliri, dicebat, Ne conformemini huic Ro. 12.
seculo, sed transformemini renouatione I
mentis vitæ. Quando ergo à peccato in ve
teraueris, renoua teipsum per pœnitentiã.
*Discedite à me omnes qui operamini iniquita-
tem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus
mei. Exaudiuit dominus deprecationem meam.
Dominus orationem meam suscepit*. Non est
hęc quoq; parua via ad virtutem deducẽs,
malos fugere, quod quidẽ Christus quoq;
a nobis cum tanta hyperbole exigit, vt e-
tiam amicos qui maxime necessariorum
nobis membrorum loco sunt iubeat ex-
scindere, quando nos scandalizant, & no-
bis aliquid damni affert eorum consue-
tudo. Si oculus, inquit, te scandalizat, erue Mat. 5.
ipsum, & si manus scandalizat, exscinde Mar. 9.
ipsam, & eijcẽ a te, non dicens de mem-
bris, absit, sed de veris, & necessarijs ami
cis, quorum sunt aspernandæ amicitiæ,
quando nec nobis, nec ipsis sunt vtiles,
sed damnosæ. Ex hac virtute se recte ge-
rens hic quoque, non solum non perse-
quebatur tales familiaritates, & congres-
siones, sed etiam eis iubebat a se resilire.
Hic est fructus pœnitentiæ, hoc est lu-
crum lachrymarum. Mens enim quæ ita K
est contrita, nulla deinceps libidine tene-
tur. Hoc ipsum nos quoque faciamus, &
si sit quispiam, vel ipso diademate redimi-
tus, nos autem lędat, aspernemur eius ami
ciciam. Nihil est enim viro vilius, etsi sit
rex, quando est vitio deditus, quemadmo-
dum nihil est, vel captiuo regalius ac ma
gnificentius, quando virtutem possederit.
Quoniam exaudiuit dominus vocem fle-
tus mei. Non dixit, Exaudijt vocem meam
simpliciter, sed vocem fletus mei. Vides
quomodo sua large, & copiose proferat,
Vocem hic dicens, non intensionem cla-
moris, sed affectionem animi: & fletum
non eum solum qui profluit ex oculis, sed
etiam eum qui ex anima. Qui enim indu Puto
cit pœnitentiam, & a deo exaũditur, hoc leg. Nõ
etiam bonum potest præclare consequi, exaudi-
vt consuetudinem improborum amoueat. tur.
*Erubescant, & conturbentur omnes inimici,
convertantur, & erubescant valde velociter*.
Hæc oratio maximam habet vtilitatem
pudefieri, inquam, & retro cedere. Quem-
admodum enim si viderimus hominem
in præcipitio ingredientem, ne vlterius
procedat retinebimus, dicẽtes, Homo quo

ferris,

ferris, occurret tibi præcipitium quod an-
te est: ita etiam hic vult malos retrocede-
L re. Ita etiam furentem equum nisi quis ci
to represserit, cito peribit. Ita etiam medi-
ci, serpentis alicuius venenum sæpe ser-
pens, & emanans maxima celeritate, ne
vlterius progrediatur sistunt, eius vitium
incidentes. Hoc autem nos quoque fa-
ciamus, & quod in nobis est vitium ma-
xima celeritate reprimamus, ne vlterius
progrediens morbum augeat neglecta. n.
peccatorum vulnera sæpe maiora euadũt,
& nec vsque ad vulnera solum sistit mor-
bus, & infirmitas, sed sæpe etiam mortem
parit immortalem, quemadmodum etiam
si ab initio parua sustulerimus, nec ma-
gna consequemur. Considera autem. Qui
meditatus est nõ facere iniuriam, nec sciet
pugnare, qui pugnare nescit, se etiam re-
cte geret in amicitia. Qui se in amicitia
recte geret, non habebit inimicum. Qui
autem non habet inimicum, sed habet
Ephe. 3. charitatem, habebit omnem virtutem. Ne
Colo. 3. priora ergo negligamus, ne mala in ma-
ius crescant. Iudas si pecuniæ amorem co-
ercuisset non venisset ad sacrilegium. Si
illud compressisset, non ad colophonem,
M vt aiunt, malorum prosiluisset. Et ideo
Mat. 5. Christus quoque non solum fornicatio-
nem, & adulterium, sed impudicum e-
tiam obtutum reprimit, raditem ab imo
euellens, vt facilius superari vitium. Hoc
etiam faciebat Iudæis crassius quidem, &
tanquam per ænigma. Loquebatur enim
Deu. 22 cum carnalioribus, sed tamen facie-
bat. Quomodo? Non permittebat, vt in
Deu. 12 bestijs vlla esset coniunctio ex diuersis ge
Deu. 24 neribus, non sinebat comesse sanguinem
brutorum, non permittebat tenere pigno
ra post vesperum, magna per hæc mala re-
primens. Per primum quidem initum ma
sculorum, per secundum autem, cædes per
tertium autem crudelitatem, & inhuma-
nitatem. Sed nunc omnia passim, & im-
pudenter fiunt, & ideo omnia susque, de-
que aguntur, & feruntur. Quando ergo
paruam animi perturbationem susceperis
ne eam neglexeris quod parua sit, sed con
fidera quõd id quod ex ea alitur, maxi-
ma mala parit. Etenim postquam in do-
mo aliqua parum stuppæ accensum videri
mus, conturbamur & tumultum mouemus,
non enim attendimus initium: sed
ex initio finem considerantes, moue-

mur, & concurrimus, vt totum caminum
extinguamus. Hoc igne vehementius,
animam exedit vitium. Oportet itaque
præuenire. Nam si fuerimus negligentes,
id correctu euadet difficilius. Hoc vide- A
rit quispiam euenire etiam in nauigio,
& conturbari nautas, non quando mare
iam superare, sed quando id facturum es-
se viderint. Ne simus ergo in paruis pec-
catis socordes, sed ea reprimamus cum
magna vehementia, vt liberemur a mai-
oribus, & bona futura consequamur.
Gratia, & benignitate domini nostri Ie-
su Christi. Cui gloria in secula. Amen.

IN PSALMVM SEPTIMVM.

*Domine deus meus in te speraui, sal-
uum me fac ex omnibus persequentibus
me, & libera me*. Oportet quidem scriptu-
rarum, & historiarum adeo exacte habe-
re cognitionem, vt non egeremus longio-
ri oratione ad earum doctrinam, sed quo-
niam alij quidem in rebus, quæ ad vi-
ctum pertinent occupati, alij vero seip-
sos socordiæ dedentes, ea non audierunt,
necesse est paulo longiori vti oratione,
psalmi argumentum dicentes, sed attẽ-
dite diligenter quodnam sit argumen
tum. Psalmus Dauid quem cecinit domi-
no. Alius. Psalmus pro ignorantia Dauid. B
Alius, Ignoratio Dauid, & pro Chusi
Aethiope, inquit. Sed sic etiam obscura
sunt, quæ dicta sunt, quòd vos ignoretis
historiam. Sed quoniam non oportet so-
lum reprehendere, sed etiam docere,
necesse est aggredi narrationem. Quis
est ergo hic Chusi, filius Iemeni, & quæ- 1. Reg.
nam sunt verba eius pro quibus deo ce- 15.
cinit hoc canticum Dauid, hinc deinceps
dicendum est ab initio ducta oratione.
Absalon fuit filius Dauid. iuuenis incon-
tinens, & perditus. Is aliquando insur-
rexit aduersus patrem, eoque regno, &
domo, & patria electo, pro illo ipse te-
nebat omnia, & neque naturam, nec edu-
cationem, nec ætatem, nec quæ præces-
serant respiciebat, aut reuertebatur, sed
erat adeo, ut semel dicam, crudelis, &
immitis, & belua potius quàm homo,
vt his omnibus perruptis rationibus, ip-
sis naturæ insultaret legibus, & turba
omnia ac tumultu compleret, tunc

enim

Universidad de Deusto
Biblioteca

enim omnia euertebantur, decreta naturæ, hominum reuerentia, in deum pietas ac religio, humanitas, & misericordia, alimentorum remuneratio, & in senectutem
C reuerentia. Nam etsi nolebat eum reuereri, vt patrem, saltem reuereri oportebat, vt senem. Quòd si canos negligebat, certe vt benefactorem. Quod si nec sic quidē, vt eū quidem certe qui nullam fecerat iniuriam: sed amor principatus hanc omnem eiecit reuerentiam, & vt homo fera esset effecit. Et hic quidem beatus, qui & genuerat, & aluerat, tanquam qui è patria migrasset errabat in alienis finibus, & quæ ex his sequuntur malis opprimebatur: ille vero in bonis paternis voluptatem explebat. Cum res ergo ita se haberent, & cum illo instructi essent exercitus, & tyranno vrbes parerent, quidam Chusi vir probus, Dauid amicus, suam in eum amicitiam perpetuo conseruauit in hac mutatione temporum, & cum sæpe eum vidisset errantem in solitudine, dirupit tunicam, aspersit se cinere, acerbe fleuit, & miserabiliter, & cum nihil aliud posset, lachrymarum affert consolationem, non erat enim amicus temporum, nec potentiæ, sed virtutis, & ideo licet regno euersus esset non mutarat amicitiam. Cum ergo videret Dauid eum hæc ita facientem, dicit ei. Sunt hæc quidem amici, & eius qui in nos sincere affectus est: sed nihil nos iuuabunt, sed consultandū est, & ali-
D quid excogitandum, vt quibus impliciti sumus mala expediantur, & inueniamus rationem nos liberandi ab his calamitatibus. Hæc cum dixisset, talem illi suam dixit sententiam. Vade ad filium meum, & amici susceptā persona disturba mihi illius consilia, & fac ut sit irritum Achitophelis consilium. Hic autem Achitophel, apud tyrannum tunc omnia poterat, rei quidem militaris ualde peritus, & qui in bello & prælio Imperatoris partes præclare poterat sustinere, & ideo Dauid eum plus timebat quam tyrannum, tantum ingenio valebat, & prudentia. His auditis ille paruit, nec vllam pusilli, aut abiecti animi cogitationem suscepit, nec humile, aut ignauum qui dixit vtpote, Quid si fuero deprehensus? Quid si detecta fuerit mihi persona? Quid si fuerit deprehensus actus simulationis? Callidus Achitophel hoc fortasse conuincet, & deprehendet, & remere ac frustra illic peribo. Horum nihil reputans, se in castra tyranni proripuit, vniuersæ rei cura in deum coniecta: & seipsum in media immisit periculā. Hæc omnia a me dicta sunt, non solum, vt laudemus, sed vt & quæcunque Dauid tristia euenerunt, quæcunque pas- E sus est discamus, & quęcunq; alia cōmoda possunt ex historia percipi, ea etiā in medium adducamus. Vide enim quòd assidue a multis inquiritur, Cur iusti affliguntur, improbi autem in quiete ac ocio versantur, hoc hic inuenire possumus. Iustus enim versabatur in calamitatibus: sceleratus autem, & patricida, & ipsius naturæ inimicus, & hostis, in felicitate agebat, & palatijs regijs, sed nec quicquam ex eo lucrabatur, neque hic lædebatur, sed ille quidem euasit maioribus obnoxius afflictionibus: hic autem clarior, & splendidior factus est, vt aurum in fornace, redditus afflictione purior. Hinc ergo primum hoc discę, ne conturberis in huiusmodi rebus aduersis, cum videas etiam iustis id euenire. Aliud autem postea, ne muteris pro tempore, sed noris leges amicitiæ. Tertium, vt etiam pericula audeas adire pro virtute. Quartum vt etiam in rebus dubijs, & afflictis bona spe sis præditus, Dei auxilium expectans. Ille enim Chusi non castra respiciebat, non tyranni timorem, non equorum multitudinem, non armatorum phalanges, non quòd vrbes iam an F te captæ fuerant, non Dauid solitudinem, & imbecillitatem, sed vnum solum respiciens inexpugnabile dei auxilium, & illius beneuolentiam, ita vtrasque partes diiudicauit: & illas quidem inuenit impotentes, & inualidas, has vero firmas, & potentes. Ille enim iniuste faciebat, hic vero cum iusto seipsum seruabat, cum ergo staret non vbi multitudo hominum, sed vbi erat virtutis præsidium, opem dei ad se attraxit. Hæc dico, vt nos quoque, etsi sint imbecilli a quorum parte stat ius illorum partes tueamur, licet sint potentes qui faciunt iniuria, societatem illorum fugiamus. Vitium enim, etsi secum habeat vniuersum orbem terrarum, est omnium maxime imbecillum. Virtus autem, etsi sola sit, est omnium potentissima, habet enim deum se cum stantem. Quis ergo seruare potest eum qui a deo oppugnatur? Quis autem potest perdere eum cui

cui ipse fert auxilium? Hæc autem omnia sapienter considerans Chusi, bona spe concepta venit quo mittebatur, & postquàm adstitit, cum vidisset tyrannum, ad æquitatem accessit. Ille autem cum frequenter eum vidisset, & esset imperandi cupiditate ebrius, non diligenter examinauit, sed
G illum irridens, & probris impetens, Abi, inquit, cum tuo amico, ne in animum quidem inducens, vt nomen diceret, tantum erat odium, & inimicitiæ. Cui Chusi
2. Reg. cap. 16. nihil commotus, nec conturbatus dicit. Quando deus erat cum ipso illi beneuolebam, quoniam autem nunc tecum est, consequens est vt tuas partes sequar. Hoc tyranno magnos spiritus fecit, tumidumque reddidit, & re non diligenter examinata, nam vir leuis credit sermoni cuilibet, quod illi etiam vsuuenit, & inimicis
τετραχηλισμένος. apertus, ipsum statim inter intimos admittit, & in primorum amicorum refert numerum. Deus autem præsens, & quæ fiebant regens, omnia dispensabat, & propositō de bello consilio, cum alij alia diceremt de eo quo consultabatur an statim inuadere, an parum differre oporteret, accedens ille Achitophel, qui consilio plurimum valebat, & indicenda sententia prudens erat, hanc dicit sententiam, dicens. Afflictum nunc, & pertubatum patrem tuum inuadamus. Nam si ei respirandi nullum tempus dederimus, ita eum de medio tollemus. Si enim cum imparatum
H nunc aggrediamur, res citra vllum laborem à nobis transigetur. Hæc cum audiisset tyrannus, vocat etiam Chusi qui ad ipsum transfugerat, per simulationem, & eum facit eius quod petebatur consilij participem, quod non erat humanæ rationi consentaneum, vt eum qui recenter venerat tanto honore assiceret, & fide dignum existimaret, vt etiam de rebus eiusmodi eum esse vellet consiliarium, sed sicut ante dixi, quando deus est ductor, etiam quæ sunt difficilia euadunt facilia. Introducitur Chusi, & facit ei liberam dicendi potestatem, & vult eum dicere de eo quod proponitur. Quid vero Chusi? Nun
2. Reg. 17. quam, inquit, aberrauit Achitophel, nostri viri prudentiam. Non reprehendit statim eius sententiam, sed cum laude. Eum enim amiratus quòd opportunum antea consilium dedisset, ita præsentem vituperat sententiam. Quod autem dicit, tale est. Miror quomodo nunc errauerit, non mihi enim videtur esse vtile cōsilium. Si eum enim nunc inuaserimus, tāquàm vr sus rabie percitus, ira plenus pater tuus, & de vita desperans, & cum summa pugnās indignatione, suæ salutis nullam ducet ra I tionem & maximo impetu in nos irruet. Quòd si parum cesserimus, eum cum maioribus & instructioribus copiis aggrediemur, & longe tutius, & citra vllum laborem, & cum maxima facilitate, cum veluti laqueo implicatum capiemus & adducemus. Laudat Absalon sententiam, & hæc dicit esse sibi vtiliora. Hæc autem dicebat Chusi, Dauid volens dare tempus vt se parū recrearet, ac respiraret, & cogeret exercitū. Ita ergo repudiata Achitophelis sententia, per viros aliquot secretos mittens, omnia Dauid renuntiauit, q̄ Tyrannus
2. Reg. 18. suam confirmarat sententiam, quæ Dauidi afferebat victoriam. Quod ita etiam accidit. Cū enim illi patum spatij dedisset, paratus Dauid eum inuasit, fusisq; ac fugatis hostibus victoriam retulit. Quod cū pro sua prudentia & ingenij solertia videret Achitophel, & ex eo exitum intellexisset, nempe quod hæc sententia Absaloni afferebat exitium, nō ferens contumeliā, recedēs aptato laqueo se suffocauit, & ita vitam finiit. Hæc itaque omnia cum didicisset Dauid, psalmum scribit, quibus gratias agit, deo hymnos offerens, & totum K stratagema Deo tribuens. Quocirca inci- piens sic dicit: *Domine Deus meus in te speraui, saluum me fac.* Non in Chusi, nec in humana sapientia, nec in illius prudentia, nec in meo consilio, sed in te. Ita nos etiā faciamus, etiam si per homines à nobis aliquid præclare geratur, deo gratias agamus tam pro iis quàm per nos quàm quæ per alios nobis euenerunt beneficiis. Si enim ita faciamus, nihil erit graue, nec difficile, quod etiam faciebat Dauid, propemodū dicens. Non in verbis Chusi habebam spē salutis, sed in tuo auxilio. Vide autem cū quanta loquitur affectione, sicut solet facere. Non enim dixit, Dominus Deus, sed Psal. 62. Domine Deus meus, & alibi. Deus deus meus ad te de luce vigilo. Etenim cum omnibus eo opus habebat: seorsum autē ac separatim propter insigne desiderium. Ita etiam Deus hoc ipsum facit iniustis,

&

& cum sit omnium Deus, se dicit separatim esse Deum iustorum. Ego Deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob. Vide autem sapientiam. Cum dixisset, Domine deus meus in te speraui, non dixit, Puni hostem, tolle de medio inimicum, sed quod suum est tantum quærit, & dicit, saluum me fac, hoc est, ne permittas, vt male patiar ab omnibus persequentibus
L me, & libera me. Vide quomodo ne male quidem patiens, nominatim meminit parricidæ, & naturam in calamitate agnoscens, & in bello respiciens filium, & in periculis non obliuiscens viscerum. Tanta erat in filios pietas, & charitas, vel potius tanta erat eius sapientia. Non enim tyrannis naturæ, sed animi potius mansuetudo eum talem reddebat, & plus exercitui imputabat quàm tyranno, & ideo dicit. Ab omnibus persequentibus me, & libera me. Vides quo non meminitillorũ. Non.n.dixit, Ex ijs qui mecum belligerãtur ex ijs, qui me diripiuntur, Ex ijs qui per summam libidinem aulæ meæ regiæ insultant, & se omnibus explent voluptatibus, sed, A persequentibus me. *Ne quando rapiat, vt leo animam meam, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat*. Atqui collegit exercitum, & multos secum habuit. Quomodo ergo dicit, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat? Quoniam ne vniuersum quidem orbem terrarum auxilij loco habet, nisi opem diuinam fuerit assecutus, nec se esse ducit in solitudine licet solus sit, si illius auxilij
M particeps. Et ideo dicebat. Non soluatur Rex per multam potentiam, & Gigas nõ saluabitur in multitudine virtutis suæ. Nonnulli autem hoc dictum anagogice accipientes, leonem, & persequentes dicunt esse diabolum, & dæmones. Quoniam enim videbat filium ab ipso raptũ, & deuoratum, rogat ne idipsum quoque ei accidat, & dicit etiam causam propter quàm hoc illi accidit. Quænam est autem causa? Propter vitium, inquit, à se dei auxilium auertit. Propterea dicit, dum non est qui redimat, neque qui saluum faciat. Quòd autem Leo dicitur diabolus, audi ex scriptura, quæ dicit. Inimicus noster diabolus circuit, vt Leo rugiens, & quærens quàm deuoret: Quinetiam ipse propheta dicit alibi. Et conculcabis Leonem, & Draconem. Est enim Belua multiplex, sed si sapuerimus, hic Leo, & Draco erit quotus luto vilior, & nec aduersus nos quidem diriget aciem. Sin autem direxerit conculcabitur. Ambulabitis enim, inquit, super serpentes, & scorpiones. Circuit enim eum multa ira tanquam Leo, sed si eos inuaserit qui Christum habent, & crucem in fronte, & ignem spiritus, & lampadem, quæ nunquam extinguitur, ne aspectum quidem ferre poterit, sed verso tergo recedet, ne
A conuerti quidem audens. Et ne gloriosa tantum putes verba esse, quæ dicta sunt, considera mihi Paulum. Nam ipse quoque homo erat, sed eum ita in Leo pertimescebat, vt vestes eius, & vmbram fugeret. Christi enim fragrantiam ex eo spirantem, & ascendentem non ferebat, & ad lampadem respicere non poterat. *Domine Deus meus si feci istud, si est iniquitas in manibus meis*. Hoc perpetuo seruandum est, vt non solummodo oremus, sed ita oremus, vt etiam exaudiamur. Non .n. sufficit oratio ad efficiendum id quod est propositum, nisi eam composuerimus sicut Deo videtur. Nam orauit etiam Pharisæus, & eum nihil iuuit, & Iudæi rursus oratunt, sed orantibus ipsis deus auerteba tur. Neq; enim orabant, vt orare oportet, & ideo iussi sumus eam afferre orationem quæ maxime possit exaudiri. Hoc etiam ostendit in præcedenti oratione, se non simpliciter, & absolute rogare, vt audiretur, sed postquam sua attulisset. Quæ nam autem erant ea? hoc lauabo per singulas noctes lectum meum, in lachrymis stratum meum rigabo, & illud, Laboraui in gemitu meo, & hoc, discedite a me omnes qui operamini iniqui-
B tatem, & illud, Conturbatus est a furore oculus meus. Hæc enim omnia ad deum attrahendum satis sunt, luctus lachrymæ, gemitus, resilire ab improbis, eiusque pertimere, & horrere sententiam. Et alibi dixit. Si audiuit deus iustitiam meam, in tribulatione dilatasti mihi. Hac enim ratione fit, vt exaudiamur. Primum quidem ex eo, quòd digni simus accipere. Deinde ex eo, quòd ex Dei legibus oremus. Tertio, ex eo quòd assiduè. Quarto, ex eo quod nihil petamus eorum quæ ad hanc vitam pertinẽt.

Quinto,

Exo. 3.

Luc. 10.

Act. 19.

Luc. 18

Esa. 1.

psal. 4.

1. Petr. 5.

Psal. 90.

Quinto, ex eo quòd petimus ea quæ sunt vtilia. Sexto, ex eo quòd quæ nostra sunt omnia afferamus. Vide ergo multos qui
Act. 10. sic exaudiuntur. Cornelium, ex vita, Syro
Mat. 15 phœnissam, ex assiduitate. Salomonem,
3. Re. 3. ex modo petionis. Propterea enim, in-
Luc. 18 quit, quod non petijsti pecunias, neque animas inimicorum tuorum. Publicanum, ex humilitate, & alios ex alia ratione. Quemadmodum ergo efficitur ex his, vt audiamur, ita etiam alia ratione fit, vt non exaudiantur, licet iusti sint qui petant. Quid enim fuit Paulo iustius? Sed
C quoniam petiuit, quæ erant inutilia, non fuit exauditus pro eo, inquit, ter dominũ rogaui, & dixit mihi sufficit tibi gratia
2. Co. 12 mea. Quid vero Mose? Sed nec ille exau-
Deut. 3. ditus est, deo dicente. Satis tibi sit. Quia enim petebat ingredi in terram promissionis, hoc autem erat inutile, non permisit deus. Cum his etiam est aliud quod facit non exaudiri, quando in peccatis perseuerantes oramus. Quod etiam de
Hier. 7. Iudæis dixit Deus Hieremiæ. Ne deprecare pro hoc populo. An non vides quid hi faciunt? ab impietate non defecerunt, & tu offers pro eis preces, sed te non exaudiam. Rursus quando contra inimicos petimus, non solum non exaudiamur, sed etiam irritamus, est enim oratio medicamentum, sed si nesciamus quomodo sit adhibendum medicamentum, vtilitatem ex eo non capiemus. Videamus ergo quid hic etiam orans dicit. Domine deus meus, si feci istud. Quid est, si hoc feci.
τοῦτο, hoc. Quod patior, inquit, Si insurrexi aduersus patrem, si sic me inique gessi. Sed ne hic quidem, eum qui fecit iniuriam, dicere nominatim in animum inducit, sed pro filio erubescit, & pudore afficitur. Quemadmodum si quis vir generosus vi-
D dens vxorem suam adulterari, ne nominatim quidem eius delictum in medium proferre sustineat, ita hic etiam. Non dixit, Si insurrexi aduersus eum qui genuit, si fui parricida. Sed, si feci hoc. Et quid hoc dico, inquit? cuiusmodi enim est virtus, non fuisse parricidam, quod nec in feris quidem cernitur? Si est iniquitas in manibus meis. Non dico de hac iniquitate, sed nec alia, inquit, inuenietur esse in meis manibus iniquitas. Hæc autem dicit, non glorians, nec se magnifice extollens, sed quæ a recte facta erant coactus dicere. Sed nec hoc quidem magnum est, si conferatur cum eo quod est dicendum. Quid hoc autem est? *Si reddit retribuentibus mihi mala*, inquit. Attende diligenter. Non est enim vulgare quod dicitur. Bonum quidem est iniuriam non facere, sed multo præstantius, & sapientis est animi, non vlciscei eum qui facit iniuriam. Atqui hoc Deu. 19
quidem lex concedebat, iubens oculum pro oculo, & dentem pro dente exscindere: nec sic lex transiliebatur, sed hic tanto erat studio sapientiæ præditus, vt non solum legem non transgrederetur, sed etiam ex nimia quadam abundantia eam longè superaret, fossas, vt est in prouerbio, transiliens. Non enim existimabat sufficere ad virtutem, nisi etiam iussa longo interuallo superaret.
E Quemadmodum ergo fecit etiam Paulus, qui ex Euangelio iubebatur viuere, 1. Cor. 9
& non viuebat, sed sine sumptu prædicabat Euangelium: Ita etiam beatus Dauid, cum lex ei permitteret vlcisci inimicos, non se continuit intra hunc modum, sed eum longe etiam superauit. A nobis autem hoc non solum exigitur, vt non retribuamus, sed etiam vt benefaciamus. Orate enim, inquit, pro ijs Matt. 5.
qui vos offendunt, benefacite ijs qui vos oderunt. In Dauid autem non paruum est non vlcisci, sed etiam multo est maius quam sit legis præceptum. Et ideo dicit, Si hoc feci, si est iniquitas in manibus meis. Si reddidi retribuentibus mihi mala. In filio enim vel ipsa natura prohibebat, sed si alios, inquit, iniuria affeci, vel etiam vltus sum. Quamnam ergo nos veniam consequemur, &
F quam afferemus excusationem, qui post Christi aduentum non peruenimus ad mensuram eorum qui viuebant sub veteri testamento? idque cum à nobis longe maiora extinguatur. Nisi enim abundauerit, inquit, iustitia vestra plus quam Mat. 5.
pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Quemadmodum enim non est æqualis is qui se in lege recte gerit ei qui in ijsdem se recte gessit ante legem, ita nec qui in gratia ei qui sub lege, sed etiam ex tempore magna fit differentia. Hoc ostendens Paulus, & in vitio, & in virtute, vide quomodo illos quoque magis admiratur, & hos maiori sup-

plicio

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ro.2. plicio dignos esse pronunciat, ita dicens. Quando enim gentes, quæ legem non habent, natura quæ sunt legis faciunt, ij legem non habentes sunt sibiipsis lex. Vides quomodo eos, qui sine lege si recte gerunt laudat, & prædicat. Vide rursus quomodo eos etiam, qui peccant in gratia, ostendit esse dignos maiori supplicio ijs,
Heb.10 qui peccant in lege, sic dicens. Qui irritam fecit legem Mosis, sine misericordia sub duobus, vel tribus testibus moritur, quanto putatis deteriori supplicio dignus habebitur, qui filium dei conculcauit, & sanguinem testamenti communem existimauit? Et rursus eos, qui ante legem, ijs qui in lege transgressi sunt, minori supplicio dignos esse ostendens. Quicunque, inquit,
Ro.2. sine lege peccarunt, sine lege, & peribunt, G hoc est, mitius, vt qui legem non habeant accusatricem, sed naturam tantum. Quicunque autem in lege peccarunt, per legem iudicabuntur, hoc est, habentes grauiorem etiam cum natura legem accusatricem. *Decidam merito ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam—, &*
Merito non est in Græco Chrysostomi, sed ἐφα, quæ est expletiua particula. *comprehendat, & conculcet in terra— vitam— meam, & gloriam meam in puluerem deducat—.* Vidisti iusti fiduciam, & optimam conscientiam. Nisi enim valde sibi confidisset, non esset talia imprecatus. Quod autem dicit, est eiusmodi. Si feci iniuriam, si me vltus sum, hæc & illa patiar, & in seipsum fert sententiam, & non postulat, vt pro modo rei iudicetur, sed multo magis, vt supra meritum luat pœnas, & seipsum reddit illi supplicio obnoxium, a quo ipsum lex prohibet. Vide autem quodnam sit illud. Decidam, inquit, ab inimicis meis inanis. Persequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. Hoc est, Me in gloriam, & bonæ famæ, & existimationis expertem perdat, & simul cum vita mea meam quoque gloriã destruat. Quid est, Et gloriam meam in puluerem deducat? humilier, conculcet, ef-
H ficiar, inquit, meis inimicis expositus. Quid possit esse Absalon sceleratius, qui Patrem, & talem patrem, adeo mansuetũ, & mitem persequebatur, cum esset impudicus, petulans, & contumeliosus? Quid ergo? Num reddidit retribuentibus ei in mala, num reuocauit in memoriam quas acceperat iniurias? Nequaquam, & si examina ueris Saulis historiam, tunc maxime videbis illam vocem esse claram, & illustrem. Cum enim eum, qui post innumerabilia beneficia, & trophæa, & victorias, ei iniuriam faciebat, & insidias tendebat, & quotidie cupiebat de medio tollere, & semel, & bis, & ter, & sæpe dormientem, & tanquã in carcere inclusum, & satellitibus destitutum in manus accepisset, multique eum iuberent occidere, & de medio tollere ei pepercit, & iram vicit, idque cum sciret, quod eum dimittens, hostem esset, & irreconciliabilem inimicum dimissurus. Sed tamen neque memoria præteritorum, nec metus futurorum, neque vllum aliud eiusmodi, eum ad illam cædem faciendam impulit: sed sapientia vsus est, & manum con
I tinuit, & iram refrænauit, & maluit periculum adire, & insidijs appeti, & a patria, & libertate excidere, quam inimicum, qui nulla de causa ei insidiabatur, qui post innumerabilia beneficia ei mortem molieba tur, occidere, & de medio tollere. Ex multis quoque alijs potest cognosci bonus eius, & innocens animus, & ideo multa sibi imprecatur eaque grauia ac difficilia, vt re infecta rediret, vt inimici eius sint pro arbitrio compotes, vt moriatur inglorius, vt hoc patiatur ab inimicis, quod videtur esse morte multo grauius, & ideo nihil homo non molitur, vt post mortem possit eius esse memoria. Vide igitur quot sibi imprecatur, vt frustra laboret, vt ab inimicis vincatur, vt moriatur, vt ne morte quidem communi, vt eius etiam memoria deleatur, vt cum ignominia, non tot, & tanta sibi imprecaturus, nisi conscientiæ vehementer confidêret. Quod si illi erat inimicus, non potest in eum culpa conferri, neque enim ipse præbuit occasionem. Quam enim dedit filio occasionem? Quam Saulinum illum, cum quæ mortem merebantur fecisset, ad tempus castigatum reduxit, & restituit? Hunc autem mortem ei machinantem, in manus sæpe acceptum seruauit. Non ergo respice an inimicos habuerit, sed an eos ipse fecerit. Neque. n. Christus hoc iussit, nos non habere inimicos, non odisse, hoc enim est in nostra potestate, illud vero omnino non est. Ne autem sine causa odio habeamur, non est in nostra potestate, sed in eorum, qui oderunt. Improbi enim bonos nulla omnino de causa odisse consueuere. Etenim Christum quoque

2. Reg. 16. & seq. 1. Reg. 24. 26.

K

Psa.34. quoque sine causa odio habuerunt, quemadmodum dicit. Oderunt me gratis. Et Apostoli habuerunt inimicos pseudoapostolos, & prophetæ falsos prophetas. Non est enim hoc spectandum, vt non habeamus inimicos, sed ne iuste, & ne cum causa, & vt licet millies odio habeamur, non habeamus odio, neque auersemur. Sunt hæc. n. inimica, odio habere, & auersari. Quando ergo odio habeor, & odio non habeo, illa me inimicum, non ego eum habeo. Quando ei bene precor, quando ei volo benefacere, quomodo ego illi sum inimicus? Propterea dicebat Paulus. Si possibile est,
Ro. 12. quod est in vobis, cum omnibus hominibus pacem habentes. Nostra ergo afferamus, & huic ipsi sufficientem laudem.
L Quænam sunt autem nostra? vt verbi gratia. Hic odio habet, & bellum gerit, tu ama, & eum beneficio affice. Probris, & maledictis appetit, tu benedic, & lauda. Sed ne sic quidem soluit inimicitias, maiorem igitur tibi affert mercedem. Mali enim, quo magis a nobis obseruati bellum nolunt componere, eo nobis splendidiorem remunerationem comparant, & se reddunt imbecilliores. Qui enim odio habet, & non reconciliatur, colliquatur, tabescit, & in perpetuo bello versatur. Qui est autem his telis superior, stat remotus a magnis tempestatibus, & sibijpsi ante illum maxime prodest, studet illi reconciliari, & non cum eo bellum gerere, seipsum a bello, & pugna liberans. Fugiamus ergo inter nosipsos bellum gerere, & eorum radicem de medio tollamus, vanam gloriam, & auaritiam. Vel enim propter pecunias est inimicus quispiam: vel propter vanam gloriam. Quod si ijs fuerimus superiores etiam ne nos apprehendant inimicitiæ, euademus superiores. Et si ergo contumelia affecerit, magno, & forti animo seramus, seipsum enim non te affecit iniuria, & si percusserit, ne dextram contra
M tendas. Ipse est enim, qui feritur, te quidem manu, seipsum vero ira pulsans, & sibi malam ab omnibus existimationem cõparans. Quod si hæc tibi videntur esse difficilia, considera. Siquis furens vestem tuam perfregerit, quemnam dixeris male pati, te ne qui passus es, an illum, qui male fecit? Clarum est, quod illum. Deinde vbi vestis quidem confringitur, qui fecit, passo grauiora passus est, vbi autem corrumpitur (hoc enim facit ira) num illum grauiora esse passum putabis eo, qui nihil omnino passus est? Neque enim hoc dixeris, quod vestem tuam disrupit, sed quod prius cor tuum. Quemadmodum enim non fue
ἰκτερος rit morbus regius, nisi bilis disrupta sit, & proprios limites transilierit: ita vehemens ira tibi non fuerit, si non fuerit cor disruptum. Quemadmodum ergo si videris aliquem regio morbo teneri, & si mala fecerit innumerabilia, morbum ad te nolis attrahere: ita etiam in ira. Ne imitare vitiũ, sed illius potius miserere, qui quam in se habet non frænat beluam, sibique prius damnum afferet, & exitium. Quod enim, qui tales sunt sibijpsis damnum afferunt, licet audire multos, qui huiusmodi pugnas, & lites componunt, dicentes, & eos admonentes. Parce tibijpsi, facis tibi iniu- A riam. Tale est vitium, cum qui ipsum parit solum damno afficit, omnia susque deque mouens, & agitans. Ne ergo volentes alios vlcisci, ipsi a portu excidamus. Neque enim si quispiam nauem fracturus, & submergendus, te interra sedentem contumelijs afficeret, ex eo dolorem caperes, nec è terra excedens, cum eo esse velles naufragij particeps. Hoc ergo apud te reputa, quod qui te contumelia afficit, & probris insectatur, tanquam turbine, & procellæ aliqua agitatus submergitur, in iræ naufragium incidens. Tu autem, qui fers fortiter, & in portu, & in littore agis suauiter. Se si ad eandem deferaris contentionem, non illum, sed teipsum demersisti. *Exurge domine in ira tua—, exaltare— in finibus inimicorum tuorum—.* Hoc ita dixit, ostendens quod potest etiam surgere, non in ira, vt quãdo dicit. Surge domine, serua me deus meus. Cum autem audis, Exurge, nihil corporale suspiceris. Quemadmodum enim sedere, non dictum est in deo corporaliter, ita nec hoc. Tu enim, inquit, sedens in sæ- Psa. 44.
culum. Quid est ergo, quod significat per sessionem? firmitatem, immobilitatem, & naturæ stabilitatem, constantiam. Quod B quidem significauit etiam per id, quod ei ex aduerso opponitur. Cum enim dixisset, Tu sedens in sæculum, subiunxit, Vos au Psal. 91.
tem pereuntes in sæculum. Quemadmodum ergo sedere non est corporale: ita, nec etiam surgere, sed illic quidem stabilitas: hic autem puniendi vis, & consumendi potestas. Sedere autem significat etiam non-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nunquam iudicandi facultatem, vt quando dicit. Sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam, & Daniel. Throni positi sunt: & sedit iudicium. Est etiam regale sedere, vt quãdo dicit, Thronus tuus deus in sæculum sæculi. Virga rectitudinis, virga regni tui. Vnde illud, Sede a dextris meis, significat æqualitatem honoris. Quid est autem, In ira tua? Id quoque ita rursus accipiendum est, vt deo conueniat, eumque deceat. Ira enim dei, non est animi perturbatio, sed punitio. *Exaltare insinibus inimicorum tuorum*. Alius dicit, In ira aduersus inimicos tuos. Alius, In bile eorum qui me affligunt. Alius, In dilationibus alligantinm. Hebræus autem id C quod est, In finibus, dicit בעברות עזרי Vide quomodo rursus non se vleiscitur, sed hæc dicit pro dei gloria. Non enim dixit solummodo, Puni inimicos meos, vel tuos, sed, Exaltare. Et quomodo exaltatur altus, & qui est semper altissimus? Eius enim naturæ altitudo, nec crescit, nec minuitur, est enim perfectus, & nullius rei indigens, & qui semper similiter, & eodem modo se habet. Quomodo ergo, & quanam ratione exaltatur? Exaltatur in multorum mentibus. Quemadmodum sæpe lenitate, & longanimitate vsus est. Inimici autem existimabant hoc nõ esse longanimitatis, sed humilitatis, & imbecillitatis. Quocirca etiam humiliatur, non re quidem ipsa, sed illorum cogitatione. Quemadmodum enim sol videtur esse obscurus, & sublustris ijs qui laborant oculis: ita deus videtur esse infirmus, & imbecillus in eorum mentibus. Sed quemadmodum sol ita existimatur, non est autem sub lustris, & opacus, sed est affectio illorum imbecillitatis: ita etiam deus, etiam si hoc existimetur, non est imbecillus: sed id ex illorum insipientia accidit. Quid ergo dicit iustus. Exaltare etiam apud inimicos meos. Persequere, & vires tuas ostende, vt qui te humilem existimant, ex ijs, quæ patiuntur, D tuam videant gloriam, vidisti eius institutum, non id quod suum, sed quod dei est quærentis. Illud autem, In finibus alij quidem dicunt, In capitibus. Alij autem, nullus fugiat inimicorum. Magna est autem iusti virtus, quando eosdem habet dei inimicos, & eosdem amicos, quem admodum magnum vitium, quando dei amicos inimicos, & inimicos amicos habeat. Quemadmodum ergo deus dicitur habere inimicos, non odio habens, neque eos quærens, sed improbas eorum actiones abhorrens. Ita etiam iustus habet inimicos, non eos vleiscens, sed improbitatem auersans. *Et exurge domine deus meus in præcepto quod mandasti*. Alius dicit, In iudicio. Et Synagoga populorum E circundabit te. Alius dicit, Circundet te. Et propter hanc in altum regredere Alius dicit. Et supra ipsam in altum conuertere. Hebræus autem illud, super ipsam, dicit, וְעָלֶיהָ vealeah, Quid est, in præcepto quod mandasti? Vt opem feramus, inquit, ijs qui iniuria afficiuntur, & non negligamus eos quibus struuntur insidiæ. Quod tu ergo nobis lage constituisti, hoc etiam factis nobis exprime. Alij autem dicunt etiam aliud, quòd iussit non habere odio inimicos. *Et Synagoga populorum circundabit te*. Nihil humanum ne hic quidem suspiceris. Etsi enim tales sunt dictiones, sunt tamen sensa, quæ deo conueniant. Quid est ergo, Circundabit te. Pro eo quod est, canet tibi laudabit te, bonis & honorificis te verbis affatim prosequetur, quoniam enim hoc per choros faciebant, in orbem circunsistentes in templo, & in altari, & ita gratiarum actiones offerebant: ex ipsa standi forma laudationem eorum significauit. Quod autem dicit, tale est. Persequere, fer auxilium. Hoc te, & apud inimicos reddet excelsum, & vt tuus populus multis te laudibus, & hymnis afficiat, efficier. Vide quomodo non, quod suum, sed quod est dei quærit vbique. Vult enim ipsum, & apud inimicos, & apud suos gloria, & honore affici. *Et pro ipsa in altum conuerte*. Pro ipsa. Quanam? Synagoga, inquit. Hoc est, propter ipsam in altum conuerte, exalta nos, extolle nos, fac vt sint res altæ, & excelsæ, fac vt sit clarior, & illustris, reduc eam ad priorem pro F sperit atem. Vide autem quomodo vbique precibus doctrinam admisceat. Etenim cum prius dixisset, Miserere mei, & exaudi me, conuertit sermonem ad consilium, sic dicens. Filij hominum quousque graui corde? Et hic cum dixisset, in altum conuerte domine subiungit. *Dominus iudicabit populos*. Alius autem dicit, dominus iudicabit, docens eos qui omnia casu, & temere ferri putant, rebus quandam præesse prouidentiam, quæ eorum, quæ fiunt rationem exigit. Iudicium autem hic dicit, & futurum, & præsens. Illic enim ipsum erit, & vniuersum, & manifestum, hic autem ex parte etiam sumit pœnas, & socordiores excitans, & infideliores attrahens ad cogitandam vniuersi prouidentiam. *Iudica me Domine secundum iustitiam meam*. Alius dicit, secundum ius meum. *Et secundum innocentiam meam super me*. *Consumetur nequitia peccatorum*. Alius dicit, peragatur vexatio aduersus impios. *Et dirigit iustum*. Alius. Et stabilies iustum. Qui Ps.142. fit, vt qui alibi dicat, ne ingrediaris in iudicium cum seruo tuo, hic dicat, Iudicia me secundum iustitiam meam? Quòd hoc aliud, & illud aliud. Illic enim dicens, ne ingrediaris in iudicio cum seruo G tuo, significat, ne tu mecum iudicio contenderis, ne meam vitam, eam cum tuis beneficijs conferendo, examinaueris. Et ideo subiunxit etiam. Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, hoc est, si tecum in iudicio contendat. Hic autem non hoc dicit. Non vult enim in iudicio cum ipso contendere, sed secum. Et ideo dicit, secundum iustitiam meam. hoc est, secundum iustitiam, quæ mea est. Iustitiam autem hic dicit, non aliquem affecisse iniuria, quod dixit superius, si hoc feci, & quæ sequuntur. Idem autem significat illud secundum innocentiam meam, secundum hoc, inquit, volo iudicari. Magna est autem etiam hic iusti fiducia. Hæc autem dicit coactus. Et quomodo? Quòd multi stulti, ex ijs, quæ patiebatur, malam de eo opinionem ceperant. Multi enim stulti ex ijs, quæ occidunt calamitatibus solent etiam vitam criminari. Quod etiam in Iob accidit. Quocirca ei etiam dicebant, cum nihil scirent ab eo male factum. Num digne Act.28. pro peccatis tuis flagellatus es? Paulum H quoque sceleratum aliquem, & maleficium existimabant Barbari, quoniam vipera eius manum apprehenderat, & ideo dicebant. Seruatum ex mari iudicium non sinit viuere. Porro autem. Se mei Re.16. quoque Dauid vocabat homicidam, propter calamitatem, hanc nefariam de eo ferens sententiam. {Ne ergo idipsum quoque vobis accidat, age de his pauliſper disseramus. Multos enim audio dicentes. Si deus amaret pauperes, non sineret esse pauperes. Rursus alios. Vbi sunt illius eleemosynæ? Vbi eius benefacta. Ne in his ergo peccatis, de his clare, & distincte dicamus. Si enim homo qui sapit, nec bonos odisse, nec malos amare potest: quomodo tu audes dicere, quòd eos qui sunt in paupertate odit Deus, & si sint virtute præditi: diuites autem, & si sint vitiosi, & scelerati, diligit maledicum, & blasphemum os aperiens? Ne ergo pecces in talibus, disce quid deus amat, & odit. Quem ergo amat deus? Eum qui man- Ioã.14. data eius seruat. Eum enim, amabo, inquit, & veniam ad eum, non eum qui est diues, non eum qui sanus est, sed qui paret meis præceptis. Quemnam autem odit, & auersatur? Eum qui præcepta non facit. Quando ergo videris aliquem, I qui præcepta eius non seruat: etiamsi sanus sit, etiamsi opibus effluat, refer eum in numerum eorum qui odio habentur. Virum autem bonum, & virtute præditum, etiamsi ægrotum videris, & inopia oppressum inter eos qui amantur annumera. Non enim in his consistit amicitia, sed in illis. An non vides etiam in ijs rebus, quæ ad vitam præsentem pertinent, Regum amicos in bellis maxima adire pericula, & accipere vulnera, & peregre proficisti? Non audiuisti quod Heb.12. scriptum est, quem diligit dominus castigat, flagellat autem omnem filium quem recipit? At multi, inquit, offenduntur hæc videntes. Non propter ipsos, sed propter suam stultitiam. Non datur enim hic nobis laborum remuneratio, sed sunt hic quidem fossæ transiliendæ: postea autem erunt præmia, & coronæ. In tempore ergo luctæ, & certaminis, ne quæras quietem, & animi remissionem: nec confundas tempora. At multi sunt, inquit, imbecilliores, sed deus his etiam prouidit, & permisit, vt multi etiam iusti hic quoque in prosperitate agerent, non propter illos, sed propter imbecilliores. Quare si te etiam offendunt qui sunt in afflictione: ædificent rursus qui in quiete viuunt degunt, & si te sup- K plantant sceleste qui rebus vtuntur secundis: te erigant, & recreent qui torquentur, ac puniuntur. Non audiuisti

Psal. 9. Dan. 3. Psal. 44 109. Mala. 2 & Psal. 109. Rom. 2 ἀμυδρὸς οὗτε-λευτᾶ cõsumatur. ὑπὲρ ταύτης εἰς ὑπερσος ἐπὶ ὑπερσον pro ipsa in altũ conuerte, vel super ipsam ὑπὲρ enim ambiguum. συναγωγὴ congregatio. Iob. 4. 22. 34. Ioã.14. Act.28. Re.16. Heb.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christum dicentem. In mundo afflictionem habebitis? Quid ergo quæris quietem, cum ille hæc dixerit? Non audiuisti eum dicentem, Mundus gaudebit, vos autem tristitia afficiemini? Proinde consentaneum esset offendi insipientiores, si ijs quæ dixit euenirent contraria, sin autem omia eueniunt ex consequentia, cur ergo offenderit? Et cur, inqt, deus ita decreuit? Ne inquire, nec sis nimium curiosus. Neque enim dicit figmentum figulo, cur me sic fecisti? Propterea etiam prophetas increpabat Iudæos, quod cum innumerabilibus essent malis referti, dei uias nimis curiose scrutarentur, dicens. Scire vias meas desiderant tanquam populus qui fecit iustitiam, & iudicium dei sui non reliquit, perinde facientes ac si quis seruus qui offendisset, & innumerabilium esset reus criminum, mittens studiũ adhibere ut sedetur ira Domini, exigat ab eo rationem, cur sic fecerit. Ne hæc itaque inquiras, prætermittens flere, & lugere, & tua peccata abluere. Hæc dico non quod non possim rationem dicere, sed volens te ab hac nimis curiosa inuestigatione ad salutis tuæ curam traducere. Cur ergo sic iussit Humano generi parcens. Labores enim hic vbi breuis est vita attribuit, coronas autem in futurum reseruauit, vbi senij expers est æuum, & nunquam finiendum. Et hic quidem labor celeriter soluitur, & præterfluit, illa autem manent æterna, & nunquam desitura. Alioqui autem exercet etiam animas ad amorem virturis. Quando enim vel cum laboribus ipsam eligit, nunquam præmiũ accipiens, meditatur in eam exactissime affici: quando autem etiam cum voluptate fugit vitium, supplicium nunquam sustinens, ad ipsum odio habendum, & auersandum exercetur. Vnde fiet, vt ex hoc accipiat habitum, & odij aduersus improbitatem, & amoris in virtutem. Est etiã alia ratio. Quænam autem ea est? Quod afflictio nos, vel maxime vngit, confirmat, & fortiores reddit ad studium sapientiæ. Et cum hac etiam alia. Quænam autem ea est? Vult nos docere præsentia despicere, & non eis affixos, & alligatos. Propterea afflictionem concessit, & laborem: quæ autem bona sunt, & iucunda, vt facile soluerentur effecit. Consumatur nequitia peccatorum, & diriges iustum. Quid est consumatur? Infer, inquit, supplicium, & cessare facies à vitio. Quemadmodum enim putrefactiones cedunt amaris medicamentis, vsturis, & sectionibus, ita etiam a supplicio arcetur improbitas. Cum hæc ergo intelligant, non oportet eos flere qui puniuntur, & supplicio afficiuntur: sed eos qui peccãtes nullas omnino pœnas luũt. Primum enim malum est, peccare: Secundum autem, si peccantibus nulla adhibeatur medicina. Imo, vel hoc primum iure dixerit quispiam, & lõge grauius. Quemadmodum enim non graue est ægrotare: sed eum qui ægrotat non curari, nec eum qui putrefactione laborat simpliciter, & absolute deflemus: sed eum qui laborat quidem, sed iacet neglectim, nec habet medicum qui ei manus adhibeat, eum autem qui scinditur, & vritur, eum dixerimus iter ad sanitatem ingredi, non respicientes dolorem qui ex factione, sed sanitatem, quæ ex ea oritur, Ita etiam oportet nos in anima affici: lugere quidem & destruere non eos qui puniuntur: trahuntur enim ad sanitatem: sed eos qui cũ peccant, non dant pœnas. Et si pœnę, inquit, peccata prohibent, cur non, inquit, quotidie damus pœnas nostrorum peccatorum? Quoniam si hoc factum esset, præceptum fuisset humanum genus, & sublatus esset fructus pœnitentiæ. Considera in Paulo. Si ille enim dedisset persecutionis pœnas, & fuisset sublatus: quomodo habuisset tempus agendi penitentiam, & post pœnitentiam, faciendi bona innumerabilia, & vniuersum, vt semel dicam, terrarum orbem deducendi ab errore ad veritatem? Non vides etiam medicos, quando quis multis est affectus vulneribus, non tantã adhibere medicinam quantam postulat natura vulnerum, sed quantam ferunt vires eius qui est sauciatus, ne dum vulneribus medentur, ægrotum de medio tollãt? Ea de causa deus nec omnes simul punit, nec omnes pro meritis, sed sensim, & aliquantum cedens, & sæpe vnum puniens, multos per illum castigauit. Hoc etiam sæpe fit in corpore. Vnius membri abscissio, pluribus alijs præbuit sanitatem. Vide autem caritate plenam iusti animam, quomodo vbique quærit quod est communiter vtile, & vt peccatum de medio tollatur, non vt sumat pœnas de inimicis, sed vt inimici cessent ab improbitate.

Ioã. 16.
Ibidem
Prou. 14
Eccl. 3.
Rom. 9
Esa. 58.
L
2. Co. 4.
M
A
B
1. Co. 5.

tate. Hoc ergo semper spectemus, vt sistatur vitium, & lugeamus eos qui illo tenentur, etiamsi sericis vestib. sint induti, eosq; beatos iudicemus qui sunt virtute præditi, etiamsi cum extrema inopia colluctentur, ab externis cogitationem vtriusque subeuntes. Tunc. n. videbimus huius quidem diuitias, illius uero inopiam. Quid enim si splendida veste extrinsecus est indutus? Quid differt ab officinis, & lignis, quæ eam ferunt? Quid est ijs locupletior qui eam vendendam accipiunt? Sed non iusti sunt eiusmodi diuitiæ, sed fitmæ, & stabiles. Quod si non sentiunt diuites se esse in paupertate, nihil mirum nec ij etiã malum sentiunt qui laborant phreneſi, & propterea sunt maxime miserandi, non beati ducendi. Si enim sentirent, ad medicum adcurrerent, nunc autem hoc est in vitio grauissimum, quòd cum in eo sint, ne se quidem in eo esse sentiant. Ne hoc respexeris quod se esse diuitem lætatur dues, sed propter hoc ipsum, vel maxime eũ desle, quod ne sentiat quidem in quanto malo versetur. Non est enim humanum, sed a ratione maxime alienum, propterea exulare. Et diriges iustum. Quid hoc est? Punitis enim malis, inquit, fiunt iusti attentiores. Proinde duo hinc bona oriuntur. Nam & illi a vitio desistunt, & hi ad virtutem magis accedunt. Quemadmodum enim homo sanus, cum videt quempiam vri aut secari, redditur attentior ad sanitatem, Ita hic etiam. Et multi eorum qui tunc erant, offendebantur, etiam eorum qui videbantur seipsos attendere, propter malorum prosperitatem adhuc imbecillius affecti. Quapropter hic etiam alibi dicit. Propemodũ effusi sunt gressus mei, quoniam æmulatus sum propter iniquos. Alius autem rursus. Quare via impiorum prosperatur? Quinetiam Iob multa quærebat eiusmodi. Sed tunc quidem imperfectius affecti, dicebant, hæc dicentes, & quærebant quærentes, nunc autem nulla est dignus venia qui his perturbatur: Qui tot, & tanta philosophiæ scita didicit, & de futuris talia decreta accepit, & de gehenna, & regno apertius edoctus est: & quod illic vnusquisque accipiet pro meritis. *Scrutans corde, & renes deus iustus. Adiutorium meum a domino qui saluos facit rectos corde.* Alius. Examinator cordium, & renum deus, iustus defensor meus. Et alius. Deus iustus. Saptuaginta autem ita dixerunt scrutans corda, & renes deus, iustum auxilium meum a deo. Dixit eum esse iudicaturum orbem terræ. Dicit deinceps etiam quomodo sit iudicaturus. Dixit eum non egere testibus, non probationibus, non demonstrationibus, non scriptis aut instrumentis, aut alio eiusmodi. Ipse est enim qui scit etiam quæ sunt arcana. Ne dicat ergo stultus quispiam. Et quomodo iudicabit mundum qui est tantus? Qui enim fecit cum non esset, is factum iudicabit. Renes autem hic dicit mentis arcana, quæ sunt intima, quæ sunt profundissima, ex positura partis. Quid est, scrutans? Quod alius duxit, probans. Et si sint autem humanæ dictiones: sunt tamen sensa deo conuenientia. Quemadmodum enim Paulus, cum dicit, Qui autem scrutatur corda, scrutati ponit, pro aperte scire, etiam hic scrutans, pro perfecte cognoscere. Porrò autem examinare est etiam nudare, quod est perfectæ scientiæ, vt etiam dicit Paulus. Omnia autem sunt nuda, & resupinata oculis eius. Iustũ auxilium meum. Alius. Iustus defensor meus. Quid est, Iustum auxilium meum a Deo. Nihil enim peto iniustum. Quare si supernum auxilium impetrare volumus ea sunt petenda, quæ etiam iusti habent rationem, vt natura petitionis attrahamus auxilium eius qui seruat rectos corde. Hoc est eius officium, hæc est ei cõsuetudo. Quoniam ergo, nec ego eum iniuria prouocaui, nec vlciscí desidero: propterea mihi iustum fuerit a deo auxilium. Hæc ergo cum sciamus, nihil petamus eiusmodi, quod vetet donationem. Quando enim contra inimicos petieris, non est iustum tuum quod petis auxilium, est enim contrarium legi eius qui præbet. Itidem etiam quando diuitias, quando pulchritudinem, quando aliquid aliud quod ad hanc vitam pertinet, quod præterfluit, & est contrarium philosophiæ animæ, petieris. Petamus ergo, vt etiam consequamur. *Deus index iustus, fortis, & patiens, & iram non inferens per singulos dies.* Alius dicit, Fremens quotidie. Hebræus autem, In omni vita. Et alius, Minas, fremens, non puniens. Quod autem dicit, est eiusmodi. Si est iustus, volet omnino punire iniquos. Si fortis: omnino poterit. Et vbi, inquit, est clementia, si ex iusto iudicabit?

C
D
E
F
Pro. 20.
Hie. 17.
Heb. 4.
Mat. 5.
Psal. 52
Hier. 12
Iob. 12. 21

Universidad de Deusto
Biblioteca

bit? Primum quidem in eo quòd non ſtatim pœnas infligat, vel potius in eo quòd ante omnia remiſerit per lauacrum regenerationis. Secundo autem in eo quòd etiam dederit pœnitentiam. Si enim cogitaueris, quòd peccamus quotidie, tunc maxime videbis ineffabilem eius clementiæ magnitudinem. Quod quidem etiam ſignificans, ſubiungit, dicens, Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens. Dubitas cur cum velit, & poſſit non puniat? diſce, inquit, quòd eſt patiens, & non inferens itam per ſingulos dies. Nequis enim ſtultus exiſtimet quod propter imbecillitatem non exequitur: oſtendit cauſam dilationis, quòd magna habeat ſpatia, & magnam menſuram patientia. Quia enim propterea mitis eſt, & patiens, te adducens ad pœnitentiam: quando nihil tibi prodeſt hoc medicamentum, etiam exequitur. Nos ergo quotidie digni ſumus qui puniamur. Niſi enim ita eſſet, non tanquàm magnum quid poſuiſſet illud, Non inferens iram per ſingulos dies,
G ſed tanquam rebus quidem hoc poſtulantibus, Dei autem clementia iuſtam ſuſtinente punitionem, hoc dicit. Vide quomodo hic etiam oſtendit deum à moleſtia alienum, & iram appellat punitionẽ. Nemo enim iram infert alij: ſed ipſe quidem habet iram: ſupplicium autem infert alij. Nihil ergo ſignificat aliud quàm punitionem, cum dicit, Et non inferens iram per ſingulos dies. Et quomodo dicit per ſingulos? Ingrediatur vnuſquiſque ſuam conſcientiam, & tunc videbit. Vt enim prætermittam arcana vniuſcuiuſq; peccata, hæc quidem communia quis effugiet? Quænam autem ea ſunt? Quis eſt dies in quo non ſocorditer oremus, & cũ magna negligentia? Quod autem hoc etiam ira dignum ſit, hinc ſciri poteſt. Dic enim mihi. Si ad iudicem oſcitans acceſſiſſes, & conuictus eſſes, non de te ſtatim ſumpſiſſet pœnas, & miſiſſet in exilium? Certè, inquit, homo enim eſt. Et quid tum? ſi homo enim affectus eſt contumelia non fuerit æquum, vt iraſcatur, ab eo enim contumelia affectus eſt, qui eſt ei honore æqualis. Deus autem contumelia affectus, iure ſupplicium intulerit.
H Maius enim eſt hoc peccatum eo quod ſit in hominem. Et homo quidem hoc facit quærens quod ſuum eſt: Deus autem quod eſt tuum. Quamobrem, vel hoc nomine iuſtius iraſcatur. Non eſt enim æquale, eos contemnere qui ſua quærunt, & eum qui quæ tua. Hoc maiorem enim iram meretur, quando nec ea quidem petiturus, quæ tibi vtilia ſunt, ſapis. Quis eſt autem qui non fratrem contumelia ſine cauſa affecerit? Nec mihi dixeris, ſeruum affecit contumelia. In Chriſto enim nec maſculus, nec fœmina, nec ſeruus Gala.3. eſt, nec liber. Quis te accuſauit, nec eſt mentitus? qui mulierem non aſpexit impudicis oculis? qui non inuidit? qui non inani gloria laborauit? qui non locutus eſt verbum otioſum? Hæc autem omnia pœnæ ſunt obnoxia. Et ſi in ijs quidem, quæ ad vitam pertinent non verſantes, eſſemus diligentes in ſpiritalibus, venia digni eſſemus, nunc autem hæc quoque nobis prærepta eſt defenſio, etenim in illis I quidem ſumus vigilantes: in his verò plane ſupini. Ne autem qui audiunt eum eſſe patientem, fiant negligentiores, ſubiunxit. *Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrabit.* Alius autem dicit, *Enſem ſuum* σιλβώσει *acuet. Arcum ſuum tetendit, & parauit ipſum.* Alius dicit. *Intendet. Et in eo parauit vaſa mortis, ſagittas ſuas ardentibus effecit.* Alius dicit, *Ad ardendum*. Quid hæc dicant qui deum dicunt humana eſſe forma præditum, ex eo quod dicatur habere manus pedes, & oculos? Sunt ne in ſupernis cœli regionibus arcus, & tela, & oculos, & gladius, & pharetra? Atqui dicit alius. tu reſpexiſti, turbabuntur a te montes terræ. Et hic ipſe, Qui reſpicit in terram, & facit eam tremere: Quòd ſi qui terram ſolum aſpicit, lapidum naturam liquefacit: Pſ.103. quanto magis hoc ipſum poterit in hominibus? Cur ergo qui ſolo obtutu poteſt orbem terrarum euertere, imo qui ſola voluntate: Qui enim per ſolam eam fecit voluntatem clarum eſt quod ſola poteſt eam voluntate tollere: dicitur gladium, & arcum habere? Si enim in manu eius ſunt fines terræ: & qui in ea habitant, vt locuſtæ: & omnes gentes tanquam gutta a cado, & tanquam trutinæ momentum reputabitur: iam vero Angelus quoque ab eo egreſſus breui momento temporis centum octoginta quinque millia interfecit: Quid dico Angelus? Muſcæ, erucæ, & vermes Aegyptiorum exercitum perdiderunt, Vbi illic arcu opus eſt, vbi gladio?
K Cur

σιλβώσει mundabit, & reddet lucidũ. Ταῖς σκεύεσιν instrumenta, ſuppellectilem.

Cur ergo hæc dicta ſunt? Propter auditorum craſſitudinem, & vt his conſuetis armorum nominibus eorum mentem terreant. Cuius enim in manu eſt omnium noſtrorum ſpiritus, & in facie frigoris eius quis ſuſtinebit: quomodo his armis indiget? ſed vt dixi antea, hæc propter auditorum craſſitudinem, & tarditatem, ita dicta ſunt. Quid eſt autem, Et vibrabit, ſeu Acuet? Cotene opus eſt? & eſt rubigo in gladio? & quiſnam qui ſapiat, hæc ita accipere, ſuſtinebit, vt dicta ſunt? Sed vt ante dixi, per omnia deſcribit punitionem, & procedit ad ea, quæ ſunt craſſiora, vt etiam qui ſunt valde ſtulti intelligant, non eſſe inſiſtendum dictionibus, ſed quę deo conueniant ſenſa eſſe ex ijs accipienda. Quare ſi quis dubitat qua de cauſa excandeſcentia, & ira de deo dicta eſt: multo magis propter hæc dubitauerit. Sin autem hæc non ſunt accipienda, vt dicta ſunt, ſed ita vt deo conueniant: clarum eſt quòd etiam ira, & excandeſcentia. Craſſæ autem ſunt dictiones, vt auditorum penetrent craſſitudinem. Et ideo nec ijs quidem quæ dicta ſunt fuit contentus, ſed
L terrorem adaugens adhuc more magis humano procedit. Non ſolum enim inducit eum habentem gladium, ſed etiam armatum. Quia enim non æque quis metuit audiens acui gladium, & audiens arcum eſſe in manibus: ex figuris humanis mentem auditorum concutit, dicens. Arcum ſuum tetendit, & parauit illud, auditorem terrens, ſimul & patientiam eius, & iram indicans. Non enim dixit, Immiſit, nec iaculatus eſt, ſed, Intendit, & parauit, hoc eſt, eſt paratus ad emittendum. Et quid miraris ſi ſic in veteri dictum eſt, cum etiam in nouo Ioannes cum Iudæis tale quid dicit, Iam autem ad radicem ar- Luc. 3.
boris ſecuris poſita eſt, Quid ergo? Lignicidamne deus imitatur ſecuri ligna ſcindentem, & hic, & ſecuris accipienda eſt, & ligna? Abſit. Quemadmodum nec paleæ, nec frumentum quando dicit, Mat. 3.
Cuius ventilabrum in manu eius, & mun- Luca. 3.
dabit aream ſuam, & frumentum quidem congregabit in aream ſuam: paleam autem comburet igne inextinguibili, quę eſt ergo ſecuris, Punitio, & ſupplicium,
M quæ vero ſunt arbores, Homines, quænam vero paleæ, Mali, quod vero frumentum, Boni, quid autem ventilabrum, Diſcretio, ita etiam hic, gladius, arcus, & ſagittæ, pœna eſt, & ſupplicium. Deinde dilationem, & abeſſe quidem pœnam, ſed non longe, abeſſe autem, in foribus, per intendiſſe, & paraſſe oſtendit. Inſtrumenta autem mortis, dicit ſagittas. Quemadmodum inſtrumenta agriculturæ, ea quibus terra colitur, & nauigationis, quæ ad nauigandum conferunt, & textrinæ, quibus texitur: ita etiam mortis inſtrumenta, quæ mortem efficiunt. Deinde interpretans quænam ſunt inſtrumenta mortis, ſubiungit, ſagittas ſuas, oſtendens celeritatem ſupplicij quando voluerit. Quid eſt autem ardentibus? Ijs qui puniuntur, Ijs qui dant pœnas. Vide quòd omnia per translationem, & emphaſim dicta ſunt, & vt per hæc cuncta augeretur timor. Quod enim dicit tale eſt. Parauit ſupplicia ijs qui ſunt puniendi, Sed ſi non ſic dixiſſet, non ita tertuiſſet. Nunc autem cum ſagittarum, & gladij, & arcus, & immiſſionis, & intenſionis, & inſtrumentorum mortis, & incendij meminit, nomi num varietate metum incuſſit. Deinde rurſus metum conſolans, ſubiunxit, Ardentibus. Ne quis enim inſipientior exiſtima- A
ret in omnes eum manus dirigere, & armatum eſſe, ſubiunxit, Ardentibus. Quod etiam Paulus ſignificat de magiſtratu, dicens. Non enim fruſtra gladium por- Ro.13.
tat. Quòd ſi in magiſtratibus glaudius hoc facit, & terret: multo magis in deo. Portò autem hoc eſt non vulgaris clementiæ, per verba tertere, & pœnam amplificare, ne re ipſa eam experiamur. Propterea enim intendit, propterea parauit, propterea ſagittas impoſuit, propterea ſe parat ad ſupplicium, ne veniat ad ſuppliciũ. Orationem autem reddit grauiorem, peruibrauit quidem ſeu acuit, ſupplicij vehementiam. Per intendit autem, propinquitatem. Per appropinquauit vero, id quod omnino futurum eſt, ſi non fuerint mutati. Per ardentibus autem, reos oſtendens, vt per hæc omnia docti, improbitatem reprimant. Quòd ſi hæc eſſent furoris, & excandeſcentiæ, non prædixiſſet eis quos eſt inuaſurus. Ira enim non hoc facit, ſed contrarium, & maxime quando ad ſummum peruenerit, & ſupplicio ac ſupplicij apparatui imminet Hoſtes certè & qui volunt ſupplicium infligere, non modo id non dicunt, ſed etiam id ce- B

Universidad de Deusto
Biblioteca

lantes inuadunt, ne qui sunt puniendi, si resciuerint, caueant. At non sic deus, sed contra omnino, & prædicit, & differt, & verbis terret, & nihil non facit, vt quæ minatur non afferat. Hoc etiam facit in Niniuitis: Nam illic quoque arcum tetendit, & gladium vibrauit, & iacula parauit, & ictum non inflixit. An non tibi videntur verba prophetæ esse arcus, & telum, & gladius acutus? quando dicit, Adhuc tres dies, & Niniue subuertetur? Ion.3. Sed telum non emisit, non ideo enim erat paratum, vt emitteretur, sed vt reponeretur. Nam milites quidem ea de causa armantur, vt puniant, Deus autem non sic, sed vt cum reddiderit metu modestiores, absti neat manum a supplicio. Ne ergo conturbemur, est enim terror verborum, maximæ clementiæ, & quo dicit intolerabiliora, eo illa ex maiori dicit mansuetudine. Nam patres etiam quando nolunt pu nire filios verbis iram attollunt: Ita ipse etiam, quia non vult punire, verbis metum reddit grauiorem. Dicit etiam se para Mat.10 18.& 25. sse gehennam, ne mittat in gehennam, & ideo etiam in euangelijs plura dicuntur C de supplicio quàm de regno. Quia enim in ijs qui minus sentiunt, non tam bonorum promissio, quam tormentorum metus adducit ad virtutem, & abducit a vitio: propterea in ijs magis immoratur, & ea ponit assidue. Ne ergo molestia afficiamus, dum grauia verba audimus, magnũ enim lucrum in se continent, sed eius considerantes, & patientiam, & iustum iudicium, nec de salute desperemus, est enim patiens, neque tristi animo simus, est enim iustus, hic quidem multam ostendens patientiam, illic autem eos, qui non hic lucrifecerunt, experiundo tradens supplicio. Quod ne fiat, hic iam supplicium depellamus. *Ecce parturiit iniustitiam.* Hebræus autem pro parturijt. *Concepit dolorem.* Alius, *Et cum concepisset. Et peperit iniquitatem.* Alius, *mendacium. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam quam fecit.* Incidit. ἐμπεσεῖται. incidet. Alius, *Interitum quem fecit.* Dixit deum esse paratum ad supplicium. Dixit eum immittere supplicia, hoc castigauit, & modestum reddidit auditorem, vt qui supernam iram ei impendere ostenderit, eum deinceps docet etiam ex rebus ipsis, docens, vel ante supplicium, ipsum vitium esse pœnam. Quod quidem etiam Paulus ostendens, dicebat. Et mercedem quam oportebat erroris in se recipientes, & adduxit in D Ro.1. mediũ eos qui extrema a vitio passi sunt. Quia enim multi ex crassioribus tunc maxime solent reprimi, & moderatiores effici, quando eos qui passi sunt viderint: propterea ipse quoque eos adducit in mediũ. Ita etiam facit Christus, qui cum de gehenna multum disseruisset, eos etiam, qui illuc mittuntur in mediũ adduxit, vt diuitem, qui erat sub Lazaro, virgines, Luc.16. Mat.25 eum qui vnum talentum absconderat, & 16. in præsenti vita eos qui in turri obruti fuerant, & quorum sanguinem Pilatus miscuit in sacrificijs. Ita etiam Petrus cum de gehenna multum disseruisset, eos tunc maxime perculit, quando punitos adduxit in Act.5. medium, & ante oculos ostendit supplicium. Quod quidem fecit etiam Paulus in mago. Porrò autem hoc etiam alio quoque modo confirmat, quando eorum, qui in solitudine fuerant meminit, sic dicens. Nolo vos ignorare fratres, quod omnes. 1.Co.10 Patres nostri sub nube fuerunt, & omnes in Mose baptizati sunt, & cibum spiritualem comederunt, & potum spiritualem E biberunt, sed non in pluribus eorum complacitum est deo, sed perierunt, & ceciderunt. Quia enim disseruit de futuris, de gehenna, inquam, pœna, & supplicio, ex præteritis, eorum quoque affert probationem, eos qui puniti sunt adducens in medium, hos quidem a serpentibus: illos vero ab exterminatore. Quod quidem hic quoque facit Dauid, vel de Achitophele dicens, vel de Absalon. Nonnulli itaque dicunt dicta esse de Achitophele. Non enim erat eiusdem dicere, Parcite filiolo meo Absaloni, & post casum. Quis dederit mihi mortem pro te, & hæc nunc di- 2. Reg. cere. Sed illa quidem dicebat, instigante 18. natura, nunc vero afflatus a spiritu. Sed siue de Absalone, siue de Achitophele dicta fuerunt, considerauda sunt, quæ dicta sunt. Neque enim de personis a me magnopere agendum est. Quid ergo ex hoc loco discimus? Ostendit quod qui propinquo fodit foueam, ipse in eam incidet, & quemadmodum mulieres parturientes a doloribus discerpuntur: ita etiam, qui facit dolum, priusquam propinquum iniuria afficiat, ipse discerpitur, & non leui aliquo sed vehementissimo dolore afficitur. Quocirca cum vellet acerbitatem doloris

Fris ostendere, rem parturitionis nomine appellauit. Quando enim vult scriptura intolerabilem aliquem dolorem ostendere, partus doloris eam nomine describit. Pro- Ose.13. inde alibi dicit, Pariendi dolores ceperunt 1.Re.5. habitantes Philistijm, hoc est, timor, tre- 1.The.5 mor, labor, & dolor. Et rursus. Quando autem dixerint, Pax & securitas, tunc eis repentinus imminet interitus, quẽadmodũ dolor pariendi ei, quæ vterum gerit. Hic duo significat, & esse intolerabile, & esse inopinatum. Et Ezech. Venit dolor pariẽti, non habet autem virtutem pariendi, in- 4. Reg. 19. tolerabilem eius timorem indicans. Ita Esa.vlti: etiam hic propheta. Etli enim sit quis millies improbus, non interijt iudicium conscientiæ, est enim naturale, & a deo ab initio insitum. Etiam siquis millies se ambitiose iactet, & glorietur, instat illud vociferans, castigans, condemnans, & nemo est Esa. 57. eorum, qui viuit in scelere, qui non innumerabiles dolores sustineat, & de malis consultans, & consilium exequens. Quid Achaab sceleratius? sed tamen cum ille vi- 3. Reg. 21. neam concupijsset, considera quantum dolorem senserit. Itaque cum Rex esset, & omnia dominatu teneret, nec vllus esset, G qui ei contradiceret, quoniam conscientiæ non ferebat sententiã, ingressus est tristis, humi procumbens, confusus, vel ipso aspectu præ se ferens conscientiæ condemnationem, prædicans in vultu probationem, nec valẽs tegere, quam animo conceperat tristitiam. Ita ergo fuit, vel ab vxore deprehensus. Proditor, quidem certe, qui in tantum scelus impegerat, cum non posset fere Acto.1. iudicij conscientiæ dolorem, adaptato sibi laqueo vitam finijt. Quemadmodum ergo, qui improbè viuit, tanta patitur: ita qui vitã ex virtute instituit, tranquillitate & mentè minime perturbata fruitur. Considera autem. Si voluerit quis vlcisci quẽpiam, vel prior iniuriã facere: vide quot mala patitur. Furore repletur, ab ira discerpitur, mouet innumerabiles fluctus cogitationũ, mille vias ingreditur, inuadit timor pauor, ac tremor, quomodo offendet, quomodo rem perficiet, & ante eum quem est iniuria affecturus, seipsum perdit. Qui autem iram expulit, ab his omnibus, liber est, & iure certè. Hoc enim est in eius potestate, & vniuersum confecit. Sed illud H non itidem, sed & opportunitate opus est, loco, & dolo, & maleficio, & armis, & machinationibus, & offensionibus, & adulatione, & securitate, & simulatione. Vides quàm res sit facilis, virtus, difficilis autem, vitium: quemadmodum illa quidem est, tranquilla, hoc verò turba, & tumultu refertum. Hoc ergo describens dicebat propheta. Ecce partutijt iniustitiam, concepit Psal.7. dolorem, & peperit iniquitatem. Ex hoc ostendit iniustitiam non esse nobis secundum naturam, sed esse quid alienum, & ideo graue est, & donec ab eo fuerimus liberati nobis dolores immittit. Nam fœtus etiam donec secundum naturam perficitur, naturæ adhæret. Propterea, & manet, & dolorem non habet. Postquàm autem perfectus fuerit, si intus maneat, mora est præter naturam. Vnde etiam fiunt partus dolores. Quapropter vexata natura ad eum extrudendum vim affert, vt quæ vniuersum fecerit ac perfecerit, & ferre non possit amplius. Sed illic quidem prius fit cõceptio, & tunc dolor partus. Hic autem primum parturijt, & tunc concepit. Quid hoc autem sibi vult? Quòd illic quidem in tempore partus est dolor, hic autem dolor est a principio. Simul ac enim quispiã de malo consultauit, etiam priusquam in cogitatione concreuerit, tumultus ac turba est in cogitatione. In muliere enim dejectum semel semen, ipsum etiam formatur. In ijs autem, qui dolos construunt, I hæc hodie deiecta est cogitatio, & eras rursus alia, & sunt innumerabiles malorum seminum deiectiones, & sunt singulis diebus conceptiones, & partus dolores, qui perimunt. Non est enim talis partus qualis est in mulieribus, sed quemadmodum in viperis, vterum discerpunt, & latera dilanientes fœtus procedunt: ita etiam in fraudibus, & in iniustitia. Sed quantumuis contendamus, non poterimus oratione explicare molestiam ac dolorem, quem improbi sustinent. Et ideo dicit quispiam. Exhauriet vero malus solus mala. Quid est enim eo, qui inuidet grauius, & dolentius, eo qui insidiatur, eo qui aliena concupiscit? Quouis carnifice grauius perturbationes hæ mentem excruciant. Merito ergo dolores partus has vocauit cogitationes. Sed quemadmodum mulieres ex congressione pariunt, & si sunt sana, quidem corpora, talia sunt etiam, quæ nascuntur, vt quæ parentum naturam imitentur: ita etiam in cogitationibus, & si cum bonis K

Universidad de Deusto
Biblioteca

verſeris, tales quoque erunt tui fœtus. Sin autem cum malis, & non attendas, magnum illinc quoque damnum capies. Audi ergo, quid dicat Propheta. A timore
Eſa. 26. tuo in vtero concepimus, & parturijmus,
Eſa. 39. & peperimus ſpiritum ſalutis. In ijs autem, qui ex diabolo: Ob aſpidum fregerunt, & araneæ telam texunt. Fugiamus ergo improbos. Quomodo enim non eſt abſurdum, cum liceat ex dei præceptis, & concipere, & parere, id nolle, ſed improborum perſequi congreſſiones, ſed perinde facere ac ſi mulier, in cuius eſt poteſtate, cum Rege coniungi, non ſuſtineat, ſed pro illo latronem, & murorum perfoſſorem velit habere coniugem? Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit: Vſus eſt rurſus translationibus, quemadmodum per parturitionem, dolorem, ita per lacum, difficilem liberationem, indicans. Et incidet in foueam,
Pro. 26. quam fecit. Quòd alius dicit. Qui fodit foueam proximo ſuo, incidet in ipſam. Porrò autem hoc quoque, quia dei benignitas, & clementia, inſidijs talem tribuere naturam, vt retia conuertantur in ipſos inſidiatores, vt ideo deſiſtant cum propin-
L quis belligerari, & eis parare inſidias. Hoc etiam in Moſe accidit. Qui enim eſſet,
Exod. 2. perimendus, conſeruatus eſt. Pharao au-
Ibid. 14. tem per viam, quam aduerſus infantes machinatus eſt, per eam perijt. Cum enim iuſſiſſet infantes interimi coegit matrem, Moſis infantem, propter metum exponere. Cum autem filia Pharaonis fiſcellam ſcirpeam de fluuio ſuſtuliſſet, & infantem inueniſſet, eum nutrijt, auctus autem ille omnes perdidit. Hinc & dei maxime elucet ſolertia, & improbis magna caſtigatio, & ijs, qui effugiunt voluptas. Ita etiam
Ge. 37. vſque ad finem libri. in Ioſeph accidit. Cum enim eum fratres in ſeruitutem coniecíſſent, paſſi ſunt, quæ paſſi ſunt, & eum quidem nihil læſerunt, ſed etiam iuuerunt: ipſi autem tragœdiam illam ſuſtinuerunt. Cum multa autem poſſint dici eiuſmodi, conſidera etiam in alijs. Aliena inuaſit aliquis, ſe ipſum perdidit. Eum enim in cuius bona inuaſit ſæpe etiam iuuerit, ſuam autem animam prodidit. Fecit aliquis, iniuriam, enſe ſeipſum confodit. Non enim male affectum eſſe, ſed male afficiſſe, hoc vero eſt male pati. Et ideo Paulus quoque
M ſuadebat iniuria potius affici, quàm affice-

re, & Chriſtus alapis impeti, & non contrà impetere, ſed etiam ſeipſum ad patiendum 1. Co. 6.
offerre. Hoc eſt maximæ virtutis, hoc ef- Mat. 5.
ficit tolerantiam, hoc fortem reddit animam, hoc omnibus animi perturbationibus potentiorem efficit. Qui enim alij iniuriam facit, vel eũ verberat aut contumelia afficit, ipſe prius ab animi perturbatione victus, & in ſeruitutem redactus, tunc videtur proximo iniuriam facere, ipſe autem grauiora paſſus eſt, in extremam redactus ſeruitutem. *Conuertetur dolor eius in caput eius, & iniquitas eius deſcendet.* Et de Achitophele, & de Abſalone hæc dicta eſſe dicunt. Vtriuſque enim 2. Reg. 17.
caput deſcendit ad ſupplicium. Ille enim 2. Reg. 18.
laqueo vſus vitam finijt, hic vero cum ſub arborem veniſſet, & coma ſuiſſet ſuſpenſus, illic longo tempore pependit. Ita etiã Iudas laqueo vitam finit, ſciens ſe hæc, Acto. 1.
omnia feciſſe in malum ſui capitis, & Achitophel cum animaduertiſſet omnino futurum, vt Dauid vinceret, ſeipſum ſuffocauit Abſalon autem inuitus pependit, & non ſtatim de medio ſublatus eſt, ſed tanquam in iudicio prius ſuſpenſus eſt, A
& ligno affixus, & deo è ſuperius ferente ſententiam longo tempore pependit, à conſcientia deinceps flagellatus. Ipſe enim cupiebat in patris gulam dexteram, intingere. Pater autem, vel ſic rogabat milites ei parcere. A vana autem gloria, quod dixit, erat adeo alienum, vt etiam poſt mortem eum lugeat, & vt ſcias quòd factum eſt, non fuiſſe humanæ induſtriæ, ſed totum fuiſſe humani iudicij capilli, & lignum eum alligarunt, & brutum, eum animal tradidit, & pro funequidem coma, pro ligno autem arbor extitit. Pro milite autem eum adduxit mulus. Conſidera autem, id quod eſt admirabile. Cum hæc paſſus eſt, nemo ſuorum ad eum accedere auſus eſt, cum tantum fuiſſet ſpatium. Hoc autem deus prouiderat, vt neque detraheretur, nec vinctus ad patrem afferretur, quoniam paterna viſcera, ei parci, velle vltra modum indicauerant, & quod eſt admirabilius, qui patrem ei reconciliauit, is ipſum interfecit, propemodum inſtans vehemens accuſator, ſed is, quidem eum occidit. Deus autem tulit ſententiam. Quòd enim è ſuperis lata ſit ſententia, audi quomodo id ipſe oſtenderit. Cum enim dixiſſet, & inuerticem B
ipſius

ipſius iniquitas eius deſcendet, dicit. *Confitebor Domino ſecundum iuſtitiam eius, & pſallam nomini Domini altiſſimi.* Gratias agam, inquit, non aliorum gaudens cædibus, ſed dei ſententiam ſuſcipiens. Et quis poteſt ei, gratias agere ſecundum iuſtitiam eius? Quis autem eum laudabit, ſicut eſt? Nullus. Quid eſt ſecundum, iuſtitiam eius? Pro eo quod eſt, propter iuſtitiam eius. Et pſallam domino altiſſimo. Eius eſt enim victoria, eius trophæa, non mea. Quemadmodum enim in bellis, cum rex vicit, choros ducentes canunt, laudes in eum conferentes, ita ego quoque faciam, inquit, propterea non dixit, confiteor, ſed confitebor, ſignificans quòd nec poſtquam eſt aſſecutus, bonorum obliuiſcitur, nec fit negligentior, ſed eſt diligens, & vigilat, non quòd deus ijs, indigeat, ſed quod hoc ſit nobis vtile, & com-
Pſal. 48. modum. Quemadmodum enim, accipiebat ſacrificia, non egens ſacrificijs: Si enim eſuriero, inquit, non dicam tibi: ſed homines deducens ad eius honorem: ita etiam hymnos laudesque ſuſcepit, noſtra
C laudatione non egens, ſed noſtram ſalutem deſiderans, deo enim magnæ curæ eſt, vt in virtute creſcamus. Nihil autem, æque facit in virtute creſcere, atque cum deo aſſiduè verſari, & colloqui, eique perpetuo gratias agere, & pſallere. Pſallit autem deo iuſtum eius iudicium admirans, & patientiam. Et vbi, inquit, eius eſt patiẽtia interfecto tyranno? Longe certe maxima. Longo enim tempore eum dimiſit, vt veniret ad pœnitentiam, & regiam tenendam dedit, vt cum videret domum in qua creuerat, & educatus fuerat, & patris ſigna ad pœnitentiam veniret. Si enim non fuiſſet immanis beſtia, nec cor habuiſſet lapideum, omnia illa ſufficiebant ad illum reducendum, menſa cuius cum patre erat particeps, domus, ſedilia vbi verba eum reconciliauerant, cum talem cædem feciſſet, Cum his erant etiam alia, quæ ad eum, emolliendum ſufficiebant. Audiuerat enim eum exulem ſedibus, incertis errare, & mala grauia tolerare. Quòd ſi ne hæc quidem eum molliebant, oportebat ea, quæ Achitopheli euenerãt eum caſtigare, laqueum, mortem, vt per hæc omnia veniret ad pœnitentiam. Neque enim igno-
D rabat, quæ amico acciderant. Quam autem culpam in patrem conferens, hæc ſaciebat? Quod eum ab aſpectu remouit? Sed eo nomine debebat eum admirari, & ſuſcipere, quòd cum fratrem interfeciſſet, eum molli, & leni animo tuliſſet. Sed cum nihil ei poſſet dare crimini, ſed importuna teneretur cupiditate, idque cum pater eſſet iam ſenex, & eſſet expectatio, in foribus, ne tantillum quidem expectauit. Quomodo autem non cogitauit, quòd etiam ſi viciſſet, miſerrimam omnium vitam eſſet acturus, cum eſſet ſceleroſus, immundus, & execrandus? Vbi nunc, ſunt qui deflent paupertatem? Qua non paupertate, quo non morbo, quo non dolore, ſunt hæc longe grauiora? Nihil tale dixit apud ſe, neque indignatus eſt, nec lamentatus eſt, dicens, Egregiam vero refero mercedem, qui in eius lege die, & nocte meditor, qui cum in tanta eſſem authoritate, nunc ſum omnium abiectiſſimus. Qui peperci inimicis, in petulantis filij ſum manus traditus? Nihil tale dixit, nec cogitauit, ſed omnia ſapienti, & forti animo ferebat, in his, quæ fiebant vnam habens conſolationem, quod Deo hæc ſciente fierent. Quemadmodum tres quoque pueri dicebant, Sim minus: No- Dan. 3.
tum ſit tibi Rex, quòd deos tuos non coli- E
mus, & ſtatuam tuam auream, quam ſtatuiſti non adoramus, ſiquis autem eis dixiſſet, & qua tandem ſpe morimini, quid expectantes, quid vero ſperantes poſt mortem, poſt ignem, reſurrectionis enim nondum erat expectatio, audiuiſſet. Hæc eſt maxima remuneratio, mori propter, Deum, ita hic etiam maximum exiſtimabat ſolatium, deum hæc ſcientem non prohibere. Amator enim, vel millies pro amica moreretur, quanuis poſt mortem, nihil ab ea expectaret. Ita etiam nos oportet non propter regni expectationem, nec propter aliquam ſpem, futurorum bonorum, ſed propter, ipſum deum omnia pati. Sed ſunt multi adeo ignaui, & ſupini, vt ne cum mercede, quidem virtutem, expetant. Et deus quidem, qui regnum promittit, non auditur. Qui gehennam Mat. 19.
autem procurat, Diabolus amatur. Quid 25.
hac eſt inſania grauius? Quid autem dixi procurate gehennam? etiam ante gehennam, hic dolorem, riſum, & ignominiam, & innumerabilia adducens ſupplicia, multos habet, qui ad ipſum accurrunt. Conſidera quomodo adulter, vel ante ge- F
hennam

Universidad de Deusto
Biblioteca

hennam est omnium miserrimus, omnia suspicans, vel ad vmbram contremiscens, ad nullum liberis respiciens oculis, sed omnes pertimescens, & qui sciunt, & qui nesciunt, acutos videns gladios, impendentes lictores, iudicia'. Quid tale habet temperantia, etsi labores habeat innumerabiles? Non est semper in voluptate continẽs, in dolore autem semper est adulter, etiam in tenebris. Ita etiam videre possumus in alijs, qui vincuntur ab ira, & qui iram vincunt, in ijs qui rapiunt, & in ijs, qui sua, propter deum donant, vel, vt verius dicam, profundunt. Hi enim sedent in portu, Illi vero in præsentium malorum curipum detrusi, quotidie circũcursant. Præter hæc autem, quando qui est maxime auarus præsentia bona non satis ducit ad fruendum, & mortem timet imminentem: considera quanta patitur. At non qui est virtute præditus, sed tunc gaudet, & oblectatur, cum eius non pereat, sed potius terminet, & efflorescat fruitio. Adulteris itaque, & incontinentibus, & auaris, & helluonibus se nectus affert, vt ab illis fruendis excidant, bonis autem maiorem, fruendi facultatem. Quare, vel ante gehennam hoc, vel ad meutem vexandam sufficerit. Hæc ergo cogitantes, fugiamus vitium, sectemur virtutem, Deum amemus non propter ea, quæ sunt eius, sed propter ipsum. Ita enim in præsenti vita ingrediemur via, quæ ducit ad virtutem, quæ est angusta quidem
Matt.7. natura, sed viatorum voluntate, & in-
Pro.4. stituto lata redditur. Ad cuius fastigium, & cacumen nobis detur peruenire, gratia, & elementia domini nostri Iesu Christi: cui gloria in secula seculorum, Amen.

G

IN OCTAVVM PSALMVM.

In finem pro torcularibus. Alius. *Epinicion pro torcularibus. Alius victoriæ effectori, pro gitthitidæ. Hebræus autem* לַמְנַצֵּחַ עַל הַגִּתִּית *Lamnazeah al hagithith.*

Domine dominus noster, quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra. Alius. *Quam magnum nomen tuum*. In priore psalmo dixerat, Confitebor domino secũdum iustitiam eius, & psallam nomini domini altissimi, hic implet, quod promiserat, ei hymnum offerens. Et in illo quidem sunt ea, quæ dicuntur, tanquàm ex vna persona, Domine enim deus meus, inquit, in te speraui, saluum me fac, hic autem, tan H
quam ex persona multorum. Domine enim, inquit, Deus noster, quàm admirabile est nomen tuum. Sed præbete silentium, & attente audite. Si enim cum in theatro chori canunt satanici, summa est quies, & maximum silentium, vt pernicio-
sa percipiantur cantica: hic vbi Chorus, quidem est ex viris sanctis: qui autem chorum ducit, est propheta: canticum autem ac melodia non est ex operatione satanæ, sed ex gratia spiritus: qui autem canitur, non est dæmon, sed deus: quomodo non est summum adhibendum silẽtium, & cũ Binus
veneratione, & summa reuerentia audiendum? Chorum enim ducimus vna cum supernis potestatibus. Supernorum enim chororum, Cherubim, & seraphim, hoc est munus, deum assidue laudare, & hymnis celebrare. Ex his choris etiam in ter- Luc.2.
ra apparuerunt cum vigilantibus pastoribus canentes. Audiamus ergo hoc quoque canticum. Qui terrenum quidem regem laudant, cum eo loquuntur de imperio, de trophæis, de victoria, & dicunt gentes, quæ ab eo victæ sunt, vocantes eos expugnatores, & barbarorum victores, & I
quæcunque sunt eiusmodi. Huiusmodi canticum canit etiam hic beatus, narrat enim victoriam, & trophæum, & bella confecta, non quidem talia, sed his multo difficiliora. Vide autem quomodo incipit. Domine deus noster. Aliorum enim, qui non credunt in ipsum, vno modo est dominus. Noster vero duplici ratione, & quòd ex ijs, quæ non erant fecerit, & quòd agnoscatur a nobis. Et vide quomodo statim a principio ponit, summam beneficij. Si enim didiceris, quomodo dominus tuus factus sit: quòd abalienatos, & inimicos, & morte affectos familiares effecerit, & viuificauerit, pulchre videbis summam beneficij. Hoc ergo admirans propheta dicit, Quam admirabile est, nomen tuum. Hoc est valde admirabile. Quam admirabile autem non dixit, neque enim, dimetiri potuit: sed tantum amplificationem, & hyperbolem attulit. Vbi sunt, qui dei essentiam curiosè perueſtigãt? Si enim cum nomen

nomen eius dixisset, adeo admiratus est, vt obstupesceret: quomodo venia eis dabitur, qui se dicunt nosse dei essentiam, cum propheta ne, quàm sit quidem admirabile eis nomen cognoscere potuerit? Quàm ad mirabile nomen tuum. In nomine enim
K tuo mors victa, & fracta est, vincti sunt dæ-
1.Co.15 mones, cœlum apertum est, fores paradisi
Ephe.4. patuerunt, spiritus demissus est, serui facti,
Acto.4. sunt liberi, inimici filij, alieni hæredes, ho-
2.Co.5. mines, Angeli. Quid dico Angeli? Deus
Acto.2. homo factus est, & homo deus, cœlum ac-
Rom.8. cepit naturam è terra sumptam, terra eum
Rom.5. suscepit, qui sedet super Cherubim cum
Titu.3. exercitu angelico, quæ intercedebat ma-
Io.1. ceria dirupta est, sublata est sepes, quæ di-
Ephe.2. uisa, & disiuncta erant vnita sunt, tenebræ
Io.1. sunt extinctæ, lux resplenduit, mors absor-
1.Co.15 pta est. Hæc omnia cogitans, & longe, his plura propheta, exclamat dicẽs, Quam admirabile est, nomen tuum in vniuersa terra. Vbi nunc sunt Iudæi, qui sunt impudentes aduersus veritatem? Lubenter enim eos interrogarem de quonam hæc dicuntur. De omnipotente inquient, sed non
Esa.52. erat nomen eius, admirabile in vniuersa terra. Testatur Esaias dicens, Propter vos blasphematur nomen meum inter gentes. Si autem, qui eum colebant, in causa erat, vt ipse blasphemaretur, vbi erat admirabile? Quod enim natura sit admirabile, clarum est, apud homines autem non erat,
L tunc pluribus admirabile, sed etiam vile, & aspernandum. Sed non sic nunc, sed qñ accessit vnigenitus filius, vbique nomen eius admirabile cum Christo. Ab ortu Solis, inquit, vsque ad occasum glorificatum
Ps.112. est nomen meum in gentibus. Et rursus.
Mal.1. In omni loco offertur incensum nomini
Esa.11. meo, & sacrificium mundum. Vos autem ipsum prophanatis. Et alius. Implera est, vniuersa terra cognitione domini. Et rur-
Hie.10. sus. Venient dicentes, patres nostri falsa idola possederunt. Vides hæc omnia dicta esse de filio, factum est enim eius nomen admirabile in vniuersa terra. *Quoniam Ele uata est magnificentia tua super cœlos*. Alius. Qui posuisti laudem tuam super cœlos. Quia enim terræ meminit, transfert etiam orationem in cœlum, quod semper consuecuit facere, ostendens vniuersum orbem terrarum laudare suum dominum. Hoc etiam hic ostendens dicit. Admirabile infra, admirabile supra. Non solum enim homines, sed etiam Angeli laudant ea, quæ facta sunt, & pro eius in homines beneficijs agunt gratias, quod etiam fecerunt in Luc.2.
principio, cum in terris choros duxerunt. M
Vel hoc ergo dicit, quòd canunt etiam Angeli, vel vult eius ostẽdere magnitudinem. Quando enim scriptura, vult aliquid magnum dicere, distantiam horum elementorum adducit in medium, vt quando di- Ps.102.
cit. Secundum altitudinem cœli a terra. Et 16.
rursus. Quantum distat ortus ab occasu, longe fecit à nobis iniquitates nostras. Hic ergo admiratur, quàm magna sint, & quam grandia, quæ facta sunt. Omnia enim, infimam substantiam effecit omnibus superiorem. *Ex ore infantium*, *& lactentium perfecisti laudem*. Alius. *Ex ore infantium fundasti fortitudinem*. Alius. *Constituisti robur*. Quod autem dicit, est eiusmodi. Potentiam tuam ex hoc maxime ostendisti, quòd vires imbelles moueris, & linguam balbutientem ad illam glo
rificationem claram, & expeditam fecerit. Mat.21.
Quæ enim sit a pueris in templo, hymnorum decantationem hic dicit. Et quamnam ob causam, alijs prætermissis miraculis, mortuorum resurrectione, leprosorum mundatione, Dæmonum expulsione, nũc puerorum miraculi meminit? Quoniam illa, quidem etiam antè facta sunt, etsi nõ sic, tamen facta sunt, & aliquid inter se commune habuerunt, licet non modum.
A Suscitatus est enim mortuus sub Heliæo, 4.Re.4.
& leprosus mundatus, & Dæmon a Dauid 4.Re.5.
expulsus est, quando Saul inuadebatur à 1.Re.16
Dæmone. Chorus autem infantium lactentium tunc primum, locutus est? Ne ergo impudenter se gereret Iudæus, dicens hæc dicta esse de ijs, quæ facta sunt in veteri, elegit signum, quod tunc primum, & solum factum est, & alioqui, quæ fiebant, erant figura ac typus Apostolorum. Nam cum ij, essent, valde infantes, & ipsis pisci-
bus magis muti, vniuersum orbem terrarum irretierunt. Quod autem hoc sit maxime dei virtus, & potentia, vide etiam prophetam, hoc de patre dicentem. Cum Mose enim loquens, dicit, Quis fecit mu- Exo.4.
tum, & surdum, videntem, & cæcum? Et Esa.50.
rursus. Qui dat linguas expeditas ijs, qui sunt impeditioris linguæ. Et rursus. Dominus dat mihi linguam disciplinæ, vt sciam quando oporteat loqui sermonem. Iam vero dicit etiam in principio. Agite, descen- Ge.11.
damus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

damus, & confundamus ipsorum linguas. Magna ergo est, & valida demonstratio. In alijs enim, etsi præter rationem, aliqua tamen suspecta habebant, qui sunt impudentes, hic autem nihil potuerunt dicere, cum ipsa per se nuda natura contenderet. Et ideo non dixit simpliciter infantium, nequis innocentes, & simpliciores eum dicere putaret, sed subiunxit, Et lactentium, ætatem cibi adiectione exprimens. Non enim dixit solummodo infantiũ, sed etiã vbera sugentium, qui nondum solidi cibi fuerunt participes. Non est ergo hoc solũ admirabile, quòd vocem eamque claram, & expressam emiserint, sed etiam quod plenam bonis innumerabilibus. Quæ enim Apostoli nondum nouerant, ea pueri laudibus hymnisque celebrabant. Ex hoc etiã aliquid aliud significat, nempe oportere eos, qui ad dogmata accedunt animo pueros effici. Siquis enim non susceperit regnum cœlorum, vt puellus, inquit, non potest ipsum ingredi. *Propter inimicos tuos*. Dicit etiam causam cur hoc miraculum factum sit. Alia enim non propter inimicos facta sunt, sed vt accedentes beneficiũ acciperent, & alij docerentur. Hoc autem non solum propterea factum est, sed vt obstruerentur ora inimicorum. Quos etiam alius clarius significans, dicit Propter alligantes te. Ij enim eum alligarunt ductum ad crucem. *Vt destruas inimicum, & vltorem.* Vt compescas inimicum, & qui seipsum vlciscitur, populum hic dicens Iudaicum. Christum enim expellebant vt inimicum, præ se ferebant autem hoc facere, tanquam patrem vlciscentes. Et ideo hanc illis excusationem auferens, dicebat, Qui me odit, odit & patrem, Et rursus, Qui credit in me, credit in eum, qui me misit, honori suo, & iniuriæ semper, patrem coniungens. Vide autem quam accuratè locutus sit propheta. Non dixit, Vt punias, sed, vt destruas, quod alius clarius significat, dicens, Vt cessare facias, hoc est, vt eorum de medio tollas impudentiam non, vt doceas, laborabant enim morbo, qui corrigi non poterat. Cum ergo tale viderent miraculum, & nihil possent contradicere, in ipsum conuertebantur, dicentes, Non audis, quid ij dicant? & cum oporteret deinceps adorare, & admirari, erant valde perplexi, & incerti quid agerent, & cum deberent vnusquisque inter se dicere, Non audis, quid hi dicunt? id seipsis dimissis Christo dicebant. Et cur non emissa est vox Angelorum? Quod illud quidem visum seu spectum eis potuisset videri, ad hoc autem nihil poterant contradicere. Quid autem dicebant pueri? nihil graue aut importunum, nec quod eos iure posset percellere, sed quod eius cum patre consensionem maxime significaret. Benedictus dicebant, qui venit in nomine domini. Tunc ergo eorum coercuit impudentiam, postea autem vrbem quoque eorum euertit, nec est vlla pars totius orbis terrarum, quæ sit Iudæorum calamitatis, expers, sed quemadmodum, qui corpore est mutilo, vndequaque circumcursat, sua vulnera ostentans, & quemadmodum Iudices, cum multos homicidas de medio sustulerint, vnum furcæ affigunt, vt vel ipsis mortuis, tanquam recenter inflictum supplicium, viuos coerceat, & in officio contineat, ita hic etiam non mortuos, sed viuos omnibus exemplum proposuit, eos quoquouersus dispergens, & qui vnam habitabant regionem nunc, sunt dispersi per totum orbem terratum. Et si causam rogaueris, nullam aliam inuenies, quam quod Christum crucifixerint. Cur enim dic mihi hoc ita factum est? Sed etsi id aliquando factum est, in vnam gentem exterminati sunt, & ad paucos annos. Nunc autem non sic, sed infinito supplicio puniuntur. Et si eos rogaueris, cur Christum crucifixistis, dicunt, Quòd esset impostor, & præstigiator. Vos ergo oportebat propterea honorati, & fines vestros propagari, vt qui deo fecisletis rem gratam. Qui enim impostorem, & præstigatorem, & dei aduersarium de medio sustulerit, is dei hostem sustulit. Qui autem hostem sustulit, is iure optimo laudetur. Nunc autem Phinees, quidem, quod vnam meretricem interfecit, tantam laudem a deo est consecutus, vt sacerdotio, & tanto honore dignus habitus fuerit. Vos autem, quos multo maiori honore affici oporteret, si modo impostorem occidisletis, non modo nullo honore afficimini: sed, quod longe est grauius, errones, & exules, nullamque certam sedem aut patriam habentes, huc & illuc abiris. Hoc ergo nulla alia de causa passi estis, quam quod præsidem, & benefactorem, & veritatis doctorem crucifixistis. Si fuisset enim impostor, ac planus, & dei aduersarius,

uersarius, & cum deus non esset, voluisset esse Deus, & patris honorem ad seipsum attraxisset: & Phinee, & Samuele, & illis omnibus oportuit, vos magis honorari, qui legis defendendæ tantum zelum ostenderitis. Nunc autem quod nunquam passi estis cum idola coleretis, cum impij essetis, cum filios interficeretis, hæc nunc passi estis, & nulla datur ratio, vos liberandi a malis, & errones, exules, vagabundi, & Romanorum legibus seruientes, terram, & mare abitis, migrantes, nullasque certas sedes, vrbes aut domos habentes, & in seruitutem redacti, & a patria, & a sacerdotio, & omnibus, quæ prius habebatis, expulsi estis, in medijs barbaris, & gentibus innumerabilibus dispersi, omnibus hominibus exosi, execrandi, & omnibus, ad iniuriam accipiendam expositi. Et merito quidem. Non enim præmia accepistis, quòd dei inimicum occideritis: hoc mera est insania, & nugæ. Quæ enim, nunc patimini, non sunt eorum, qui Dei inimicos occidunt, sed eorum, qui amicos interimunt. Sed nos, ò amice, inquit, hæc non dicimus. Propter nostra peccata hæc patimur. Nunc confitemini increduli, & quænam peccata cedo? Nunquid nunc primum peccastis? nunc certè mitiores, & moderatiores euasistis. Sed nondum hoc agimus, sed vos illud lubenter interrogarem, quamobrem prius semper peccantes, dei benignitatem, & clemẽtiam sensistis, nunc autem non itidem, & quod est admirabilius, nunc maiora peccata committentes. Tunc enim, & Beelphegor initiabamini, & vitulum adorastis, & filios occidistis, & filias de medio sustulistis, idq; cum vobis signa abunde supperetrent, nunc autem cum nec videatis mare diuidi, nec petram frangi, nec adesse prophetas, nec vestri consuetam sentiaris prouidentiam, maior tamen apparet probitas & vitæ moderatio. Quænam est ergo causa, quod quando minus peccatis, & maior est vestra modestia, maior est pœna ac supplicium? An non est, vel stultis clarum est, id ideo fieri, quoniam maius est vestrum, nunc peccatum? Quandiu enim in seruos peccastis, veniam estis assecuti, vt cum prophetas interficeretis, & lapidibus impetetis, sed postquam manus in dominum, iniecistis, vobis deinceps euasit vlcus immedicabile, & ideo quadringenti iam anni præterierunt, ex quo ciuitatis, vel ipsum solum perijt, sublatum est sacerdotium, regnum abruptum, confuse tribus, præclara illa, & magnifica euanuerunt, & ne vestigium, quidem est apud nos reliquum, quod nunquam ante factum est. Sed in principio, quidem cum dirutum esset templum, remanebãt prophetæ, & suppeditationes spiritus, & miracula, nunc autem, vt clarè intelligatis deum, vos esse perpetuo auersatum, ea quoq; sublata sunt, & seruitus, & captiuitas, & rerum omnium euersio, & quod est omnium difficillimũ, Dei vos inuasit derelictio, & perinde fecit deus, vt siquis seruum ingratum, sæpe flagris cæsum, & nõ correctum, vestibus exutum, nudum, desertum, vagabundum errare permitteret, mendicantem, & vndiq; eiectum. Antea autem res vestræ non ita se habebant, sed apud vos erant prophetæ, & in Aegypto, & Babylone, & in deserto. Moses in Aegypto, Babylone Daniel, & Ezechiel, In Aegypto rursus Hieremias, & miracula adiecta miraculis clariorque, & illustrior gens euasit, vt quæ apud vos captiuis Regibus esset superior. Sed nunc illa omnia perierunt, & supplicium est grauius prioribus, non solum propter longitudinem temporis, sed etiam propterea, quod estis vndequaque derelicti. Quanam ergo de causa, dic quæso, quando plura peccabitis, tanta vestri erat, cura ac prouidentia: quando autem pro lege zelo accensi estis, passi estis grauiora? Ex hoc enim deum damnatis iniustitiæ, quòd peccatores, quidem honoraret, eos autem, qui se rectè, & ex virtute gerunt contemserit. Si enim impostorem, vt dicitis, sustuliistis, vos rectè ac præclarè gessistis. Vel si iustus est deus, vt certè est iustus, clarum est vestra nunc esse grauiora peccata. Si autem nec nunc impij estis, nec filios, vt ante sacrificatis, quodnam est aliud peccatum, propter quod grauiora passi estis? an non est euidens, quòd cruci facinus est veluti quidam colophon, & summa omnia malorum? Hoc vos magis perdidit, quàm idolorum cultus, vituli conflatio, & filiorum occisio. Non est enim conferendum filium suum, interficere, & dominum suum crucifigere. Propterea, quando filios, quidem occidebas, veniam es consecutus: sed quando dei filium, & tuum dominum occidisti, puni-

Dan. 3.

Nu. 25. Exo. 31. Psa. 105. Eze. 16. Exo. 14. & 17.

Mat. 23 Acto. 7. Heb. 11

Universidad de Deusto Biblioteca

sti, puniris deinceps absq; vlla venia. Quot sunt anni ab exitu ex Aegypto, vsque ad aduentum Christi? mille & quingenti puto, & plures. Quomodo ergo in his omnibus, vos peccantes passus est, nunc autem, K vos abiecit, quãdo maxime coronare oportuit, & si multa peccassetis? Præclarum enim esset vestrum facinus, si impostorem occidissetis. Cum hoc autem nunc, & sabbata obseruare videmini, & idola minime adoratis, & alia seruare magno studio contenditis. Quando ergo, & vita vestra est melior, & tam præclarum, vt dicitis, facinus feciſtis, tunc vltima patimini. Quid hac insania fuerit deterius, Quid hac amentia? quod cum vos defendere velitis, blasphemijs, & maledictis deum insectamini. Si enim, quod aduersus Christum peccastis, non est illis omnibus deterius, sed id a vobis, vt dicitis, iuste & recte factum est: cur vos quidem punit vos rectè gerentes, peccantibus autem pepercit? Hoc non solum deus, sed nec vllus homo mentis compos, facere in animam induxerit. Sed quid ad hæc dicunt? Disiecti sumus, vt essemus orbis terræ doctores. Nugæ sunt hæc, & ineptiæ. Eos enim, qui futuri sunt doctores, se prius recte gessisse oportuit, & tunc ad id mitti, cuiusmodi fuerũt prophetæ, & Apostoli, cum autem ipsi sint peruersi, & omni L vitio referti, quomodo ad docendum processerint? Videamus ergo qualis eorum fuerit vita, quæ præcessit. Inueniemus enim eos beluis fuisse immaniores, nam & parricidæ, & filicidæ, idolorumq; cultores, & alienorum bonorum occupatores fuere, eorum autem sunt plenæ prophetiæ. Ac vestram, quidem libidinem ac incontinentiam significans Hieremias dicebat, Equi Hier. 5. in equas insanientes facti sunt, vnusquisque hinniebat ad vxorem proximi. Quid hac fuerit peius immunditia? Non enim vt homines cum suis inuicem vxoribus coibant, & ideo eorum furorum appellauit hinnitum, nec eos solum arguit fornicationis, sed eos etiam accusat adulterij, quod etiam ab eis impudenter admittebatur, quemadmodum in brutis. Alius au- Amo. 2. tem propheta dicit, Ingressi sunt ad mu- περατε τάσματα. lierem facientes velamenta, filius & pater ad eandem puellam. Propterea ergo, dic quæso, vos misit doctores, vt fornicationes & adulteria visceremus, & quòd oportet Ezc. 5. patrem, & filium idem inire cubile? Quid vero Ezechiel? Nec secũdum gentium quidem legitima feciſtis, inquit. Eos ergo, qui erãt detetiores gentibus, dic mihi, Doctores misit? Factus autẽ ab eis cędes, quis M ferre possit? Filios enim, & filias mactarũt dæmonijs, & eos combusserunt. Hoc autẽ Dauid quoq; ostendit, dicens. Et mactarunt filios suos, & filias suas dæmonijs. Ps. 105. Propter ergo misit, vt hoc disceret natura hominum, quòd oportet filios, & filias mactare dæmonijs? Non erubescitis, nec pudore suffusi vos tegitis, cũ huiusmodi nugas cominiscamini? Alius enim dicit. Sanguinem miscent sanguini, & execratio, & Osc. 4. mendacium, & furtum, & adulterium fusum est super terram. Alius autem. Facta Hie. 5. est tibi facies meretricis, erga omnes fuisti Eze. 22. impudens. Alius rursus. Principes vestri tã- Psal. 13. quam lupi Arabiæ. Alius rursus. Non est, intelligens, non est requirens deum. Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt. Egressi ergo estis, vt hæc doceretis, impudentiam, amentiam, fornicationes, adulteria, cædes, omnem viam improbitatis? Nõ Esa. 48. cessatis nos cogere vestra mala traducere. Iux. 70. Vos estis, qui etigimini ex vtero, & doce- interpr. mini vsque ad senectutem. Vos estis cæci, Psal. 7. & qui vos inuicem in foueam precipitatis. Mat. 15. Cæcus enim, inquit, cæcum ducit, & ambo in foueam cadent. Qui prophetas semper habuistis, & nunquam facti estis meliores, A futuri estis aliorum doctores? Non cessatis hęc nugari, & vestram agnoscitis culpam? Hoc enim vos semper perdet, quòd vestrorum malorum nolitis fundamentum cognoscere. Propterea, quòd faciunt iudices, qui iubent, vt eos, qui flagris cæduntur sequantur, qui clament, & dicant cur cædantur, si fures, si raptores: ita etiam deus, vos vbique traducens, iussit sequi prophetas, qui causam dicerent supplicij. Vbiq; enim terrarum vna vobiscum vincti sunt qui etiam nunc adhuc vobis inclamant. Et si in synagogas ingrediatis, audies assidue, eos hæc verba dicere. Et Dauid quidem describens illud, quod latrocinij instar habebat, Caiphæ iudicium, dicit vos propterea Psal. 2. perijsse. Cum enim dixisset, Dirũpamus vincula eorum, & abijciamus a nobis iugum ipsorum, subiunxit. Tunc loquetur Esa. 53. ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos. Esaias autem, cum dixisset ouem ductam esse ad occisionem, subiunxit. Et Esa. 5. dabo improbos pro sepultura sua, & diuites pro

tes pro morte sua. Et rursus alibi de vite loquens. Expectaui, vt faceres iustitiam, feci- B sti autem iniquitatem, & non iustitiam, Mat. 27 sed clamorem. Quemnam autem clamo- Mar. 15 rem? Crucifige, crucifige. Et subiungit. Pro- Luc. 23. pterea diruam sæpem eius, & erit in conculcationem, & mandabo nubibus, vt non pluant super ipsam pluuiam. Non propter ea ergo dispersi estis, sed propter ea quę in cruce ausi estis, idq; manifestum est ex prophetis. Et scias Christi virtutem, & vt ex vobis ipsis discatis, quæ nõ didicistis a prophetis, vide res quoque ipsas id testantes. Quod. n. vos lex non docuit, hoc ex redun- Eze. 23. danti copia fecit Christi potentia. Quandiu. n. legem habuistis, & occidebatis, & filios mactabatis, & adulterabatis. Postquã autem illuxit sol iustitiæ, de vestris malis multum decessit, & moderatius vitam instituistis, correcti per vestram in nos æmulationem. Propterea vos dispersit, vt sciretis quantam in terris plantarit rempublicam, & templum soluit, vos vel inuitos a vitio abducens, & vbi templum fuit solutum, illic etiam Christus sepultus est, vt pp illius sepulchrum recedentes, viderent etiã trophæum illius potentiæ, & verbum stetisse, quod dicit, Non manebit hic lapis su- C per lapidem. Vbiq;. n. sunt eius trophęa, & Mat. 24 monimenta potentiæ. Sin autem erat, vt dicitis, impius, & dei aduersarius, etsi innumerabilia peccata feciſseris, ne sic quidẽ puniri oportebat, etsi oportebat, nõ tunc, nequis existimare vos pro illo pœnas luere. An non audistis deum dicentem, quan- Eze. 36. do eratis in captiuitate, Non propter vos facio, sed propter me, ne meum nomẽ prophanetur? Atqui tunc erat maior vestra improbitas, sed tamen, inquit, ne existiment barbari me esse imbecillum, dimitto vestra peccata, & conseruo vos. Deinde tunc quidem vos inique vos gerentes seruauit, ne eius nomen prophanaretur: nunc autẽ hoc non feciſset? Si. n. vel innumerabilia peccata feciſsetis, vos nihil oportuit pati eiusmodi si fuisset impostor Christus, nequis existimaret vos illa propter ipsum esse passos, sed etiam conseruatos vos esse oportuit, etsi, vt iam dixi, vos pati oportuit, at non tunc. Nunc autem hæc simul facta sunt. Quando enim crux processit, paulo post exierunt Apostoli, & difficile bellum aduersus illam ciuitatem suscitatum est, & quod est in Euangelijs, væ lactantibus, & prægnantibus, & omnia illa, exitum sortita sunt, & illud, tunc erit tribulatio, qualis D nunquam ante fuit, impletum est. Nam, & Mat. 24 mulieres filios comederunt, & hostes per- Luc. 21. fregerunt ventrem mortuorum, & ignis Ios. de barbaricus est omnia depopulatus, & om- bello Iu nia erant plena sanguine, & nouæ tragœ- daico. diæ, & vniuersus orbis terrarum refertus erat malis Iudaicis. Hæc ergo apud vos cogitantes, vestrum dominum agnoscite. An non prophetas occidistis? nunquid tale qd passi estis? Non altaria diruistis? nunquid talis vobis contigit calamitas? Non vitu- Exo. 32 lum adorastis, & Beelpheegor estis initia- Nu. 25. ti, & naturam ignorastis? Nunquid tales hostes experti estis? An non, vel in medijs beneficijs immemores, & ingrati seruati estis? Vnde ergo innumerabilia in vos mala profecta sunt? An non clarum est, q ex eo, quod in dominũ ausi estis peccare, non in seruos? Vnde nec est vobis a malis liberatio, nec erit. Si esset enim, eam prædixissent prophetæ. Nunc autem dixerunt quidem captiuitatem, sed non reditum, licet bona supplicijs assidue admiscentes, & tẽpora definientes. Etenim Hieremias defi- Hie. 26 nijt septuaginta annos, & Daniel simili- & 29. ter 70. hebdomadas, & dimidium. Quin- E etiam prædictum est eos quadringentis, & Dan. 9. triginta annis in Aegypto seruituros. Hu- Gen. 15 ius autem captiuitatis nusquam situm est Mat. 23 tempus, nec finis, sed relicta est vestra domus deserta, & quotidie res vestræ deterius procedunt. Hæc apud vos considerantes, & quę breuiter dicta sunt fusius tractantes (Da enim sapienti occasionem, & erit sapientior) illorum impudentiam immemo- Pro. 9. remque, & ingratum animum poteritis refellere. *Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum*. Alius, *Video enim cœlos, lunam, & stellas, quæ tu fundasti*. Alius, Parasti. Alius, Stabilisti. Cum dixisset, destruxisti inimicos, splendidæ huius victoriæ affert probationem. Tu enim, inquit, qui crucifixus es, qui de medio sublatus es, apparuisti orbis terrarum creator, & opifex. Propterea dicit, Videbo cœlos tuos, significans multos non hoc antea cognouille, postea quidem certe omnes scient. Et cur non vniuersas orbis terræ partes persecutus est? Quod eorum, quæ videbantur opportuniora persecutus, de alijs docere minime opus habuit. Adeo ergo destructi sunt inimici, vt qui ab eis expellebatur, & ab eis de medio F

Universidad de Deusto
Biblioteca

sublatus est, omnium, quæ videbantur apparuerit opifex. Et quare non dixit, Manuum tuarum, sed, Digitorum tuorum? minimæ operationis opus ostendens ea, quæ videntur, & admirabilitatem opificij, quòd suspensæ stellæ non cadant, etsi natura fundamentorum exigat, vt inferne non superne iaciantur, sed opifex qui est optimus artifex, & qui facit admirabilia, in his, quæ apparent plura fecit supra naturæ consequentiam. Et quare nihil dicit de potestatibus incorporeis? Illinc etiam ostendit eius creationem, ꝙ tunc cum hoc agebatur, vt ipsi discerent de ijs, quæ apparebant. Et propterea eius quoque paret, cum susque deque cum Iudæis loqueretur, non dicit, Ego feci Angelos, & Cherubim, sed Ego cœlum extendi: manus mea terram fundauit. Dextra mea firmauit, & omnem semper orationem consumit in ijs, quæ apparent, omnia agens ad salutem auditorum. Cum enim essent crassiores magis ducebantur ab ijs, quæ videntur, quam ab ijs, quæ sub visum non cadunt. Propterea Paulus quoque semper ingrediens, & concionans, ducit exordium à creatura, quæ videtur, dicens, Deus qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt, & a pluuijs annuis, & a genere hominum ducit exordium orationis. Si enim dixero eum fecisse Cherubim, duo erunt mihi probanda, quòd sunt Cherubim, & quòd ea fecerit. In ijs autem, quæ videntur cogor solum ostendere eum illa fecisse. Quocirca est etiam oratio facilior, habet enim visum testem eorum, quæ dicuntur, videt enim auditor magnitudinem, pulchritudinem, & vsum, constantemque ac numero sum cursum. In hoc ergo est solum mihi studium ponendum, vt ostēdam id deum fecisse. Et quare non meminit solis, sed lunæ, & stellarum? Hoc cū dixit, illud quoque significauit. Quoniam enim nonnulli a dei opificio noctem separant, per lunā eam ostendit, dicens eum etiam huius esse opificem. Non est autem parua stellarū varietas, & lunarium cursuum demonstratio. *Quid est homo quòd memor es eius, aut filius hominis quòd visitas eum?* Alius, Quid quòd viritim eius recordaris? Alius pro visitas eum, dicit, Visitabis. Postquam dixit de opificio, & vniuersum ex parte significauit, inserit deinceps sermonem de prouidentia hominum. Nam illa etiam, quæ dicta sunt, sunt propter genus nostrum, quinetiam, quæ eorum habetur cura, & prouidentia, vniuersa enim creatura propter hominem. Verum enimuero aliud quoque genus pertractat, prouidentiæ, & nō temere, sed valde prudenter, & grate de his dicere aggreditur, pro toto orbe terrarum agens gratias, & vniuersum dicens beneficium, & ostendens magnitudinem eius dispensationis in hominem. Si enim nihil erat antea: multo magis quando Christus accessit post tot, & tanta peccata, & ostendit Christi aduentum ita fuisse, vt ei parceret, & is a summa proficisceretur clementia. Nam tanquam optimus aliquis medicus, ægrotis relictis venit ad nos qui laborabamus, qui nihil eramus. Hoc ergo ostendens, dicebat, Quid est homo? Pro eo quod est, Nihil est, est quid vile. Ad tantā enim respiciēs dei curam, & prouidentiā, & ad ea, q̄ fecit pro salute hoīum, valde stupet, & admiratur cur eum tanta sit prouidentia dignatus. Considera. n. esse propter ipsum omnia, quæ uidentur, propter ipsum, quę ab Adam usque ad eius aduentū I dispensata, & administrata sunt. Propter ipsum paradisus, & præcepta pœnæ, & miracula, suppliciaq;, & beneficia post legē. Propter ipsum dei filius homo factus est. Quid dixerit quispiam futura, quæ est cōsecuturus? Hæc ergo omnia reputās, dicit, Quid est homo tm, quòd tot, & tantis dignus fuerit habitus? Siquis. n. consideraue rit quot, & quanta propter ipsum facta sunt, & fiant, & quanta sit postea perceptu rus, multo horrore implebitur, & tunc clare videbit, quantæ curæ deo sit hoc animal. *Minuisti eum paulo minus ab Angelis.* Alius, parum à deo. Hebræus autem וַתְּחַסְּרֵהוּ מְעַט מֵאֱלֹהִים Hic meminit cō demnationis, & veteris peccati mortē in medium reducens. Quin eā quoq; soluit, cum venisset, vnigenitus. *Gloria, & honore coronasti eum.* Alius, Gloria & authoritate coronabis ipsum, licet quidē hæc, & historice licet, & anagogice accipere. Dicit. n. eius, & imperium, quod ei cū factus est traditum est. Dicit ēt, quæ bona consecutus sit post aduentum Christi. In principio. n. audijt tremor, & metus vestri erit super oēs bestias terrę, & Imperent piscib. maris, est hæc autem Calcate super serpē- K tes

Esa. 48.

Act. 17.

G

H

Gen. 2. Luc. 10. tes & scorpiones. Sed his dimissis, contexit orationem ex humilioribus, relinquēs illa consideranda ijs qui possunt cernere acutius. Gloria enim maior & honor ea sunt quæ fiunt in nouo testamento, quando habet Christum caput, quādo eius corpus efficitur, quando fit frater & cohæres, & conformis eius corpori, quando maiorem Mose accipit gloriam, sicut significauit Paulus, ostendens quod non quem 2. Co. 3. admodum Moses imponebat velamen, sed oēs reuelata facie dñi gloriam contemplamur, & ideo dicit. Nonenim glorificatum est quod glorificatum est in hac parte propter excellentem gloriam. Hanc ergo gloriam dicit propheta per anagogem. Quid enim est cum ea cōferendum, quando simul cum Angelis choros ducimus, quando in filios adoptamur, quando nec vnigenito quidem pro nobis parcitur? Qua non purpura, quo non diademate sunt hæc longè splendidiora, quā do mortem irridemus, quando ad potestatum incorporearum impatibilitatem traducti sumus, qui prius eramus contempti, L inglorij, & execrandi? Adam, cum ne boni nec mali quid fecisset, statim honoratus est, cum primum factus est. Quomodo enim fecisset qui non erat? Nos autem qui mala fecimus innumerabilia, longe sumus maiorem honorem assecuti. Non amplius, inquit, dico vos seruos. Vos enim amici mei estis. Non amplius nostri causa pudore suffunduntur Angeli, sed etiam Act. 8. Luc. 2. Ro. 8. nostræ saluti deseruiunt. Nam & ad Philippum venit Angelus, & ad multos alios & Euangelium nunciabant hominibus. Non terræ autem hæredes, sed sumus socij bonorum cœlestium, & Christi participes, & venimus ad communionem vnigeniti. Hæc omnia per gloriam & honorem significat. Quamobrem dicit etiam alius, gloria & honore coronabis eum, præ dicens quod futurum est. *Et constituisti eum super opera manuum tuarum.* Alius. Fecisti vt haberet potestatem operum manuum tuarum. *Omnia subiecisti sub pedibus eius. Oues & boues vniuersas insuper & pecora campi.* Alius, feras. *Volucres cœli & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Domine Dominus noster quam admirabile est nomen tuum* M *in vniuersa terra.* Quemadmodum cum de creatione loquitur, non solum supernas attingit potestates, sed etiā orationē dedu cit ad sensilia: ita etiam cum docet de honore habito hominibus, cum tantum significasset illa arcana, & incorporea, quæ enumerauit, nunc amplius immoratur in sensilibus. Quænam autem ea sunt? Terrenum illi datum imperium. Est autem admirabile, & quod maxime significauit, quòd eum honoratum ante transgressionē ne post peccatū quidē priuauit honore. Minuisti enim, inquit, eum paulominus ab Angelis, hoc est, morte condemnasti, cum peccasset. Non tamen postquam eum morte condemnasti, dono eum spoliasti, & propterea postquam illud dixit, hoc ponit, ostendens inenarrabilem dei, clementiam, quòd vel diminutum propter suam transgressionem permisit esse, gloriæ honore coronatum, nec ei abrogauit imperium. Si autem parum, quid detraxit, hoc est etiam eius prouidentiæ. Nam ante inobedientiam, dominabatur bestijs. Post inobedientiam autem, de hac potestate aliquantum detractum est. Nam nunc etiam dominatur eis aliquibus artibus, sed cum timore ac tremore. Nam nec totum imperium sustulit, nec totum reli- A quit, sed quæcunque erant ei quidem ad alimentum, & exercitium necessariæ, subiectas esse permisit, quæ autem sunt efferatiores, non itidem, vt ex sua cum illis cō tentione primi parentis Adæ veteris peccati admoneretur. Vnde etiam ex eo, ꝙ non valde nobis subijciuntur, magnum lucrū accedit. Quid enim nos iuuaret, si leonē nostræ potestati obnoxium, & mansuefactum haberemus? Quid nobis prodesset si pardum haberemus cicurem? Nihil, nisi ad arrogantiam tantum, & superbiā, propterea has quidem permisit esse exemptas ab imperio, quæ sunt autem nobis vtiles effecit mansuetas, bouem arantem, & ouē amicientem nostri nuditatem corporis, & iumenta apta ad ea vehenda, quæ importari aut exportari possunt, aues & pisces, vt esset nobis mensa lautior. Quemadmodum enim cum quis exhæredat filium, nō priuat eum omnibus, sed parte aliqua, vt se corrigat, ita etiam deus. Immo non sic, sed contra potius. Qui enim exhæredat, maiori parte priuat, minorem vero relinquit, Deus autem maiori relicta, exigua B priuauit portiuncula, idq; ad eius vtilitatē, ne alia omnia facile superaret. Sed hoc ipsum est etiam Dei prouidentiæ. Eius. n.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἑξετρα-
χηλίσθη

sapientiam excitans, & arrogantiam deprimens, & intempestiuum otium interrumpens. Quoniam si ei omnia cum facilitate succederent, supinus, & dissolutus euasisset, comparando rerũ vsui admiscuit quandam difficultatem, & nec omnibus cum labore, nec omnibus sine labore fiui permisit, sed quæ ad vsum quidem sunt sine labore, & sudore habere permisit, sed quæ sunt ad delicias, cum labore, & sudore, volens hanc quoque nobis nimiam præscindi facultatem. Siquis autem dicat, & quis est nobis vsus feratum, dicemus. Primũ quidem, animæ humilitatem efficiunt, & vt homo se exerceat, & ad certamen comparet, in causa sunt, & vel valde arrogantem propriæ naturæ admonent, quandoquidẽ brutum est ei terribile. Iam vero laboranti bus quoque corporibus multa ex his fiunt medicamenta. Qui hæc autem interrogat cur nam feræ factę sint, interrogabit etiam cur in nobis sit bilis, & pituita. Nam ea
C quoque si incitata fuerint, exeunt fera vehementius ac pernicioſius, totique corpori exitium afferunt. Porro autẽ nobis quoque ineſt ira, & cupiditas, quæ ipsa quoq; feris grauius nobis incommodũ afferunt, nisi ea coerceamus, & refrænemus. Quid autem dico animum, & iram, cum ipse etiam noster oculus in peiores quam feræ affectiones nos præcipitet, vt qui nos in amorem acerbum totos defigat? Sed non propterea dicemus, cur hæc facta sunt, sed etiam pro omnibus deo gratias agemus. Quod enim est puero scutica, hoc est fera hominibus. Si enim cũ, vel tot rebus aspe
ris, & difficilibus contineantur, plures tamen in tantam extolluntur arrogantiam, si hoc etiam frænum ademeris, considera quo sit tandem processura improbitas, ea de causa datum est nobis corpus adeo valetudinariũ, morbisque obnoxium, patibi
le, quod obsidetur a malis innumerabili-
Gen. 3. bus, & terra quæ sua sunt producit cum la-
Iob. 5. boribus, & vniuersa vita plena est sudori-
Ibid. 7. bus, quoniam præsens vita est veluti quoddam gymnasium, seu locus in quo exercẽtur pueri, otiumque, & remissio plures perdit homines, propterea nobis laborem, & inquietudinem admiscuit, vt tanquam a
D quibusdã frænis castigetur acrimonia mẽtis, & vigilantia. Tu autem considera quomodo ea etiam, quæ natant per profunditatem aquarum, & quę sublime tolluntur, per artem tibi dominus subiecerit. Et cur non omnia, quæ videntur persecutus est, plantas, arbores, & semina? Ex parte totum significauit, & studiosis de ijs, quod diceret reliquit. Et rursus in eundem desinit finem, ex quo cœperat. Domine deus noster, & ante probationem, & post probatio nem eadem verba ponens. Perseueremus ergo nos quoque eadem assidue dicere, admirantes eius prouidentiam, suspicientes sapientiam, clementiam, quam nostri gerit prouidentiam. Et hæc quidem a nobis dicta sunt ad interpretationem. Si autem vultis, rem quoq; maiori contentione agamus, & Iudæos rogemus, vbinam vocem puelli emiserint. Vbi autem inimicum talis vox destruxerit, quando autem eius no men fuerit admirabile, sed aliud tempus, quam hoc non poterunt dicere, quod sole clarius ostendit vim veritatis. Et ideo dicit, videbo cęlos opera digitorum tuorum, & tamen iam dixerat Moses, fecit deus cœ E
lum, & terram, sed aduersus Iudæos quidem, sufficiunt; & hæc, & quæ ante dicta Gene. 1.
sunt. Sed quoniam, qui illorum dogmata, si demat circuncisio, æmulantur, Pauli
I
Samosateni asseclæ, dicunt Christum fuisse ab eo tempore ex quo ex Maria processit, illos etiam rogemus. Quomodo si ab eo tempore erat Christus, cœlos fabricatus est? Eundem enim hic esse dicit, qui ex ore infantium, & lactẽntium laudem perfecit, & qui cœlos fabricatus est. Si autem est cœ Heb. vl.
lorum opifex, restat vt fuerit ante cœlos, & nec duxit initium ex Maria, immo erat ante Mariam. Considera autem Prophetæ sapientiam. Non enim eum solummodo inducit opificem, sed etiam fabricantem cum magna facilitate. Et ideo dicit, videbo cœlos opera digitorum tuorum, non quod habeat deus digitos, sed minimæ esse operationis ostendens, quæ videntur, familiaribus nobis, & consuetis nominibus docens, quæ sunt supra nos. Nam etiam quando dicit. Qui metitur Esa. 40.
cœlum palmo, & terram pugillo: non pugillum, & palmum significans, hæc dicit, F
sed volens dei infinitam ostendere potentiam. Quomodo ergo audent nonnulli filium dicere administrum? Qui enim ne vniuersam quidem suam mouit operationem, quando cœlum facere oportuit. Quid dico totam? sed qui ne minimã quidem, sed quod erat, vel maxime pusillum, quo-

quomodo fuerit administer? Quomodo
Io. 5. administer si quæ facit pater, ea quoque fa cit filius similiter? Vbi est enim illud similiter, si hic quidem est administer, ille vero opifex? Quomodo autem dicit eius esse o-
Ps. 101. pera, aliquando quidem dicens, Domine tu ab initio terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli, hic vero, videbo cœlos opera digitorum tuorum? Non enim administrorum sunt opera, sed opificum, & siquis sit administer, non illi attribuitur opus, sed ei qui fabricatur. Ergo ea etiam, quæ ante a Mose dicta sunt, dicta sunt de filio, nempe illud, In principio fe-
Gen. 1. &. 2. cit deus cœlum, & terram, & illud, dominentur piscibus maris. Is enim, qui persecit laudem ex ore infantium, & lactẽtium,
Heb. 1. is visitauit hominem. Quæ ergo de patre dicit Moses, ea Paulus de filio accipit, magnam æqualitatem ostendens. Cum ergo liceat sanctis, quæ de patre dicuntur, indiscriminatim filio tribuere, & quæ de filio,
G patri, omnia enim per ipsum facta sunt:
Iob. 1. vbi administri nomen omnino situm est? Hoc nusquam viderit quispiam. Immo, inquit, dictum est, per ipsum. Quid quod hoc ipsum etiam de patre dictum est? Au-
1. Co. 1. di autem quomodo. Fidelis deus per quem
2. Ti. 1. vocatis estis in societatem filij sui. Et rursus, Paulus Apostolus Iesu Christi per vo-
Ro. 11. luntatem dei. Et rursus. Quoniam per ipsum, & ex ipso, & in ipsum omnia. Quanam ergo de causa eum dicitis administrum? vt patrem honoremus. Atque dicit filius. Vt omnes honorent filium, sicut ho norant patrem. Qui autem non honorat filium, clarum est, quod nec patrem. Quid ergo, inquit, patrem dicam filium? Nequa quam. Non enim dicit, vt me dicatis patrem, sed quid? Vt filium manentem honoretis, vt patrem. Quod si patrem dixeris filium, omnia confuderis. Manente ergo hac proprietate est honor communis. Propterea enim dixit filium, & patrem, ne confunderetis personas, seu hypostases. Si autem, non esset eadem substantia, quomodo æqualem honorem exegisset? Quanam ergo de causa dicit Christus multa a-
H biecta, & humilia? Et nos docens humilitatem, & propter indumentum carnis, & propter stuporem Iudæorum, & quòd oporteat genus hominum deducere paulatim ad cognitionem, & quod essent im-
perfecti auditores, & alioqui sæpe loquitur ad auditorum existimationem. Sublimiora enim sunt ea quæ sunt solius digni tatis, vel potius quodcunque de deo dixeris, est longe illa substantia inferius, & ad demissionem ad auditorumque captum ac commodationem pertinet. Quid vis enim dicere? Magnus deus. Atqui hoc est paruum, si de deo dicatur. Magnum enim, quantumuis sit magnum, est finitum. Sed deus est infinitus. Et hoc etiam paruum est, si de deo dicatur. Quod enim finem non habet, scio, sed quid sit aut vbi sit ne-
scio. Et si sapientem, etsi bonum dixeris, ea, quæ ipsa quoque sunt infinita, nihil de illa substantia dixisti pro dignitate, sed ver bo adesse oportet sensum deo dignum. Si hæc ergo adeo magna dignitatem non o-
stendunt: quomodo venia digni fuerint, qui hæc quoque manca, & mutila efficere conantur? Fugiamus ergo eorum conuen-
ticula, & cum didicerimus vnigeniti ante I
secula essentiam, opificiam facultatem, au thoritate præditam potestatem, nec vllam eius esse a patre diuersitatem, œconomiæ demissionem, multiplicem eius in nos curæ prouidentiam, hæc enim omnia, & his plura, thesaurus, qui in Psalmo situs est eos docet, qui diligenter attendunt: dogmata exacte custodiamus, & vitæ institutionem ijs dignam ostendamus, vt bona futura assequamur. Quibus nos dignos es se concedatur, Gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cum quo patri vna cum sancto spiritu honor, & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

IN PSALMVM IX.

In finem pro occultis filii, Psalmus Dauid Alius, Epinicion pro morte filii canticum Dauid, Alius pro iuuentute filii.

Confitebor tibi Domine in toto corde meo, nar
rabo omnia mirabilia tua. Longus est hic psalmus. Hoc autem est etiam sapientiæ spiritus. Neque enim fecit omnes breues, neque omnes fecit prolixos, sed multiplici mensura hunc librum variauit, longitudine quidem socordiam excitans, breuitate autem leuans laborem. Confitebor tibi domine in toto corde meo, narrabo K

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia mirabilia tua. Duplex est genus confessionis. Vel est enim propriorum peccatorum condemnatio, vel in Deum gratiarum actio. Hic quidē significat gratiarum actionem. Quid est autem, In toto corde meo? Cum omni alacritate animi. Cum studio, inquit, Non pro rerum successu, inquit, sed propter contraria. Hoc enim est maxime grati animi, hoc sapientiæ studiosi, in rebus etiam asperis, & aduersis gratias agere, pro omnibus gloria afficere, non solum pro beneficijs, sed etiam pro supplicijs, hoc enim maiorem mercedem conciliat. In bonis quidem gratias agens, reddidisti debitum. In malis autem, deum constituisti debitorem. Qui enim beneficio affectus est, & agit gratias, reddit debitum. Qui autem malè affectus est, & gloria afficit, is debitum acquirit. Multa alia bona deus, & cunè, & nunc reddit. Quare nec malorum quidem sensus ad nos perueniet. Nemo enim de ijs dolore afficitur, pro quibus deo agit gratias. Quocirca aliud quoque hinc lucrifaciemus, quod ægritudinem animi discutiemus. Quando enim priuatus fue-
L ris pecunijs, & gratias egeris, non tantum te mordet damnum, quantum lætitia afficit gratiarum actio. Hoc diabolo certum vulnus infligit. Hoc reddit animam studio sapientiæ præditam. Hoc de rebus præsentibus verum comparat iudicium. Multi enim homines, non habent veram de his, quæ hic sunt sententiam, & ideo anguntur. Ita etiam, qui insaniunt, ea sæpe pertimescunt, quæ non sunt terribilia, & sæpe formidant ea, quæ non subsistunt, & vmbras fugiunt. His sunt similes, qui damnum pecuniæ metuunt. Non est enim naturæ metus, sed liberæ voluntatis. Si esset enim res molesta, oporteret omnes dolore, qui priuati sunt. Si autem non omne, quibus ea perijt dolent, non est hoc vtique rei naturæ, sed imperfecti animi. Quemadmodum enim in tenebris sæpe, qui, vel funem timuerit, serpentem esse ratus, & omnia habet suspecta, & amicos hostes esse existimat: ita etiam quos inuasit defectio rationis, tanquam profundis quibusdam capti tenebris, rerum naturam non cognoscunt, sed voluuntur in luto, nec fœnum existimant esse fœnum, &
M pleni auaritia tetrum odorem non sentiunt. Quòd si forte recesserint, tunè scient, & quemadmodum, qui deformis mulieris amore capti sunt, postquàm a morbo conualuerint, tunc sciunt deformitatem, ita etiam, qui tenentur amore pecuniæ. Et quomodo, inquit, potero cessare ab amore? Vtar rursus eodem exemplo. Quemadmodum, qui deformem amat mulierem si assidue quidem, cum ea habeat consuetudinem, accendit fornacem, sin autem paruum seipsum seiūxerit, paulatim effluit affectio, ita etiam tu parumper secede, paululum concede, & paruum illud erit multum interuallum. Incipe tantum recte facere. Habes domum superfluam. Vende, & da ijs, qui indigent, non hoc reputans, quòd eam a te alienas, sed quod eam magis propriam efficis. Non sumptum considera, sed redditum, non quòd ea hic prius, sed quòd eius illic dominus efficeris. Ita etiam perpetuo poteris narrare dei miracula. Hoc enim dicit psalmus ab initio. Nā, qui tenetur amore pecuniæ, non valde potest in ea re versari, nam perpetuo meditatur vsuras, contractus, syngraphas, vxnalia, testamenta, agrorum pretia, pretia domorum, lucra, cauponationes, & narrare, & cogitare non cessat. Vbi est autem thesaurus hominis, illic est etiā cor eius. Hæc
A loquitur, hæc meditatur, & quemadmodum serui ea, quæ sunt dominorum meditātur: ita hic etiam ea meditatur, quæ sunt domini. Quid iussit? Quid perfectum est? Quid nondum perfectum est, sed est perficiendum? Quocirca te adhortor, vt ab illa obsessione liberatus, versetis in his narrationibus, narrans dei miracula, quæ fiūt quotidie, quæ priuatim, quę communiter, quæ in omnes, quæ in vnumquenque. Plena est enim vita his narrationibus, & vndecunque inceperis, videbis luculentum emanare procœmium, siue a cœlo, siue a terra, siue ab aere, siue a brutis, siue a seminibus, siue à plantis, & arboribus, si velis dona antiqua recensere, si quæ legem antecesserunt, si quæ fuerunt in lege, si quæ sunt in gratia, si quæ post ex hoc loco excessum, si quæ in ipsa morte, inuenies, immensum pelagus narrationum. Quantæ est ergo stultitiæ, cum tot narrari possint, per quæ voluptas, lucrum, & vtilitas possit animæ accedere, luto rationem inquinare, de auaritia, & rapina
B narran-

narrantem? Quòd si velis, supernis relictis de terra disseramus, de eius magnitudine, positione, vsu, natura, assiduis parturitionibus, rebus varijs, & diuersis, quæ ex ea gignuntur, seminibus herbis, plantis, floribus, pratis, hortis. Ab his rursus arboris vniuscuiusque figuram oratione diuidamus, positionem, altitudinem, bonum odorem, fructum, tempus, ministerium, alia omnia mente reuoluentes, ipsius terræ, & eam, quæ est ferax, & quæ sterilis. Eius enim nihil est inutile. Etenim hæc quidem ferrum, illa vero æs, hæc aurum, illa tulit argentum, hæc aromata: illa vero medicamenta varia, & omnis generis. Quid si dixerit quispiam naturam aquarum, potabilium, salsarum, vsum montium, metalla variorum marmorum, fontes, qui sunt in ipsis, arbores, quæ sunt aptæ ad tecta, & ædificia. Hæc omnia sunt fructus solitudinis, hæc, & animalia, & omnes feras alit. Quid siquis dixerit lacus, montes, flumos? Quemadmodum enim mulieres, quæ pepererunt, fontem lactis profundentes, natis præbent alimentum: ita etiam terra hortis, & viridarijs fluuios, & fontes tanquàm mammas porrigens, ea affatim irrigat. Sed
C in mulieribus quidem oportet infantem ad mammam accedere, hic autem ipsa extendit vbera, vndique ea ex alto demittens. Est etiam alius vsus solitudinis, est enim aptior ad sanitatem corporis, vt quæ præbet puriorem inspirandum aerem, & vniuersum orbem terræ ex alto circumspiciendum, & in solitudine philosophandum, & a vitæ curis parumper respirandum. Quid dixerit quispiam aues, quæ canunt, & animalium, quæ capiuntur vitani? Habet etiam alium vsum eremus, sæpe enim prædijs murorum vicem præbuit, habens montes in altum erectos, voragines, & præcipitia. Quid enim dixerit quispiam herbas, quæ in ipsis nascuntur, quæ laborantibus corporibus magnam opem afferunt? Si autem desertorum, & montium tantus est vsus, tantaque ex eis bonorum est suppeditatio: si ad terram veneris arabilem, & supinos campos: considera quantos videbis fontes narrationum? Quemadmodum enim in nostro corpore hæc quidem sunt ossa, illa vero nerui, alia autem carnes: ita etiam in terra, alia quidem sunt montes, alia verò voragines, alia verò pinguia prædia. Sunt hæc autem omnia vtilia. Sed, quid dico terram, quæ tantum est elementum? Si vnius arboris velis dicere figuram, vsum, fructum, folia tempus, alia omnia, magnam videbis D
narrationem. Si montium situm, si alia omnia. Si autem hunc ipsum hominem oratione persequaris, & ipsius corporis formationem, hinc rursus inuenies immensum pelagus narrationum. In his ergo versemur, hinc erit nobis voluptas maxima, hinc lucrum maximum, hinc ineffabile sapientiæ studium. Qua de re hoc significans, subiunxit. *Lætabor, & exultabo in te, & psallam nomini tuo altissime*. Alius, Canam nomen tuum. Non est hoc paruum genus philosophiæ lætari in Domino. Qui enim in Deo, vt oportet lætatur, omnem, quæ ex ijs, quæ ad vitam pertinent proficiscitur, expellit voluptatem. Quid est autem, Lætabor in te? Cum talem habeam Dominum, hoc est mihi voluptas, hoc est exultatio. Siquis hanc nouit voluptatem, ita, vt nosse oportet, non sentit aliam voluptatem. Hoc enim est proprie volu- Gal. 8. Phil. 3.
ptas. Alia verò omnia sola sunt voluptatis nomina, reipsa defecta. Hæc sublimem, & excelsum hominem efficit. Hæc animam liberat a corpore. Hæc ad cœlum cum pennatum reddit. Hæc terrenis, & ijs, quæ ad victum pertinent altiorem constituit. Hæc a vitijs liberat. E
Et meritò. Si enim, qui pulchra, ac præclara amant corpora, nihil eorum sentiunt, quæ ad vitam pertinent, sed in vno solo amicæ aspectu versantur. Qui Deum amat, vt oportet, quidnam deinceps, vel boni, vel mali sentit eorum, quæ sunt in vitam? Nihil, sed erit ijs omnibus superior, se rerum immortalium voluptate perfundens. Talis enim est, qui ab eis amatur. Qui enim amant alia, vel inuiti cito traducuntur ad obliuionem, cum intereant, & flaccescant, quæ amantur. Hic amor est infinitus, qui non potest desinere, qui, & maiorem habet voluptatem, & plus lucri, & hoc

Universidad de Deusto
Biblioteca

ipſo amantem delectat, & recreat, quòd nunquam diſſoluatur. Canam nomini tuo altiſſime. Hoc ſolet maximè fieri ab amante: Qui enim amant, canunt in amantes cantica, etſi illos non videant, & per canticum ſeipſos conſolantur. Ita etiam facit propheta quoniam Deus videri non poteſt, facit in ipſum cantica, per cantus cum ipſo congrediens, & deſiderium accendens, & ipſum videre exiſtimans, vel potius cantando hymniſque celebrando multorum inflammat de-
F ſiderium. Quemadmodm enim, qui amant, eorum quos amant celebrant encomia, & ipſorum nomina circunferunt: ita hic etiam, Pſallam, inquit, nomini tuo altiſſime. Vide quomodo ſeipſum è terra erexerit, & ſui materiam ad illam eſſentiam extulerit, ſeipſum deo dedicans, & ideo verſat eius nomen aſſidue, is eſt enim mos amantis. *In conuertendo inimicum meum, retrorſum infirmabuntur, & peribunt à facie tua.* Alius. Cum conuerſi ſint inimici mei retro, offenderint, & perierint a facie tua. Hic quoque eſt mos amantis perpetuo dicere beneficia, & in ijs ſibi placere, hoc enim ab amore proficiſcitur, & ipſum rurſus amorem accendit. Non ab errauerit autem quiſpiam ſi dixerit eum hic dicere inimicos qui mente ſolum percipiuntur. Nam ij quoque auertuntur, quando generoſam animam inuenerint. Quemadmodum enim haſta, quæ in clypeum incidit, ſi mollis quidem ſit eum exſcindit: duro autem & repugnanti nihil facit, ſed reflexa acie vana, & inutilis excidit: ita etiam vſuuenit in anima. Si mollem enim, & delicatam inuenerint tela, quæ mittuntur à diabolo, in profundum peruadunt: Sin autem duram, Iac. 4. & validiorem, & ipſe abit re infecta, &
G ei nihil mali facit, duoque, imo vero tria, ex eo capiuntur commoda, nam ipſam nihil lædit, ſed reddit etiam fortiorem, & ipſe ex eo imbecillior factus eſt. Conſidera autem quomodo dei virtutem prædicat, Infirmabuntur, inquit, & peribunt a facie tua. Rurſus cum audis faciem, nihil ſuſpiceris corporeum. Hic enim operationem, eius apparitionem, & eius virium facilitatem ſignificat. Sicut alibi dicit, Qui reſpicit terram, & facit eam tremere: Ita hic etiam Pſ.103. idem dicit. Sufficit enim ſolus obtutus ad perdendos improbos. Si enim ſanctorum præſentia facit vires dæmonum Act.16. 19 imbecillas, multos magis dei. Si eius fulgur apparens omnes terrore afficit, conſidera illam potentiam ab interitu alienam, quomodo terret, quomodo perdit improbos. Vidiſti genus hymnorum, uidiſti modum glorificationis, & quemadmodum eius narrat potentiam. Non paruum autem hinc doce- In cõuer
tur decretum philoſophiæ, cum dixit, Pſallam nomini tuo altiſſime. In conuertendo inimicum meum retrorſum. Quodnam vero hoc eſt? Quòd non ſolum in afflictionibus, ſed etiam in rebus quietioribus ſe moderate geſſit, & ſapienter, multi enim malis humiles effecti, redduntur meliores, bonis autem H
ſocordiores, & ignauiores. Quod quidem dicit de Iudæis, progrediens. Quando occidebat ipſos, tunc quærebant ipſum. Sed non eſt hic eiuſmodi, imo etiam in rebus ſecundis moderatus eſt, & us.
vigilans. Non eſt autem hoc paruum pſal.77 ad ſapientiæ ſtudium. *Quoniam feciſti iudicium meum, & cauſam meam.* Alius. Iudicaſti pro me. Sediſti ſuper thronum qui iudicas iuſtitiam. *Increpaſti gentes, & periit impius.* Alius. Perdidiſti. *Nomen eius deleſti in æternum, & in ſeculum ſeculi.* Vide rurſus viri philoſophiam, quemadmodum non ipſe vlciſcitur inimicos, ſed deo concedit iudicium, ſeruans præceptum Ro. 12. Apoſtolicum, Non vos ipſos vlciſcentes. Non hoc autem ſolum videre poſſumus, ſed quòd hæc etiam iniuſte paſſus eſt. Niſi enim iniuſte eſſet paſſus, ea Deus non eſſet perſecutus. Sediſti ſuper thronum qui iudicas iuſtitiam. Humano more loquitur, dicens thronum, & cathedram. Illud autem, Qui iudicas iuſtitiam. Id dicit quod eſt deo con- I
ſuetum, & eſt eius ſubſtantiæ eximium. In hominibus enim non licet hoc dicere. Non iudicant enim iuſtitiam, etſi millies iuſti ſint. Vt qui aliquando quidem propter iuſtitiam, aliquando verò propter ſocordiam, quod iuſtum eſt ignorent. Deus vero qui ab his omnibus liber eſt, & ſciens, & volens iuſtam fert ſententiam.

tentiam. Illud ergo. Sediſti ſuper thronũ. Iudicaſti, inquit, perſecutus es, vltus es. Increpaſti gentes, & perijt impius. Vides quomodo armis deo nõ opus eſt, non gladio, non arcu, non ſagittis, ſed illa humano more dicta ſunt. Deo enim ſufficit increpare, & perdere eos, qui puniendi ſunt. Vt autem eius potentiam intelligas, audi etiam, quæ ſequuntur. Nomen eorum deleſti in æternum, & in ſæculum ſæculi. Radicitus perdidiſti, conuulſiſti, ita deleuiſti, vt eorum etiam periret memoria. *Inimici defecerunt framee in finem.* Alius, Ruinæ. Hebræus autem חָרְבוֹת *Et ciuitates deſtruxiſti.* Quid hoc eſt? Machinis, inquit, & conſilijs conſumptis, eum proprijs armis deſtituiſti. Talis eſt enim ira dei. Omnia delet, & perdit. Vel quòd alius docet interpres, dicens, Deſerta, id eſt, non ſolum eorum ciuitates, ſed ipſa etiam
K deſerta deleuiſti, & vrbes diruiſti. Ita enim iuſtus bellum gerebat, ita aduerſarios proſternebat, non vtens armis, & haſtis, ſed Dei fretus auxilio, propterea ei quoque bellum eſt præclarum, & inſigne, & vi parta eſt victoria. *Periit eorum memoria cum ſonitu.* Alius, Cum ipſis. Hæbræus autem הֵמָּה hemah.

διωλυ-γιον Quid eſt cum ſonitu? Vel dicit internecionem, vel malorum mœrorem porrò autem hoc eſt etiam Dei prouidentiæ, quòd non facit hoc latenter. Vt aliorum calamitatibus alijs reddantur meliores: ſignificat ergo manifeſtum exitium. *Et Dominus in æternum permanet*, Alius, Sedet. Sedere enim ſæpe ponitur pro ſtabili, & permanente ſubſtantia. Vt de-
Bar.3. clarat etiam Hieremias, dicens. Tu ſedens in ſæculum ſæculi. Et hebræus hic יֵשֵׁב Ieſeu. Propheta hoc dicit aſſidue in hominum interitu, oſtendens interminatam eius eſſe ſubſtantiam, &, quòd hominum quidem genus eſt caducum, & momentaneum, illius autem ſubſtantia, & magnificentia finem nunquam accipit. Hoc autem facit, timorem in-
L cutiens, vt duabus de cauſis eum timeant, & propter magnitudinem gloriæ, & propter vtilitatem propriæ ſubſtantiæ, & vt ſemper manentem, &, vt mirandum in modum punientem. Quòd ſi aliquid etiam oportet dicere anagogice, id non eſt recuſandum. Alia enim poſſumus etiam contemplari. Alia vero ita ſunt ſolum intelligenda ſicut dicta ſunt, quemedmodum illud, Fecit Deus cœlum, & terram. Alia vero aliter, quàm Gene.1. habeant dictiones, quemadmodum, Prou.5. Cerua amicitiæ, & hinnulus gratiarum Ibidem. tuarum tecum habeat conſuetudinem. Et rurſus. Sint tibi ſoli, quæ habes, & nemo alienos ſit tibi particeps. Et rurſus, Fons aquæ ſit tibi ſoli. Hoc enim, ſi intellexeris id quod ſcriptum eſt, & non verba quidem fugias, ſenſum autem perſequaris, erit valde inhumanum, vt ne aquam quidem vlli impertiaris. Sed hic quidem loquitur de vxore, vt ea fruamur cum temperantia fontem vocans eam, & ceruam, propter puritatem congreſſus coniugalis. Et hic quidem hoc modo. Alicubi vero, & quod ſcriptum eſt accipiendum eſt, & quod ex eo ſignificatur, quemad- Io.3. M modum eſt illud, Sicut ſerpentem exaltauit Moſes. Credendum eſt enim hoc factum eſſe, factum eſt enim, & quod ex eo ſignificatur in figuram Chriſti. Ita hic etiam, non aberrauerit, quiſpiam, ſi quæ dicta ſunt acceperit de ijs, quæ euenerunt Iudæis, hæc nempe, Sediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam. Increpaſti gentes, & perijt impius. Inimici defecerunt frameæ in finem, & ciuitates eorum deſtruxiſti, perijt memoria eorum cum ſonitu. Calamitas enim eorum qui Chriſtum crucifixerunt eſt omnibus manifeſta, & ciuitates, eorum ſunt dirutæ, & diaboli machinæ defecerunt, cum Chriſti cura ac prouidentia omnia ſuſceperit. Sed hæc relinquentes adaptanda ſtudioſis, ea quæ Aequitate
ſunt propoſita perſequamur. *Parauit in iudicio thronum ſuum.* Alius, ſtabilijt ad iudicium. *Et ipſe iudicabit orbem terræ in æquitate, indicabit populos in iuſtitia.* Vi- δικαιοσύνη, iuſtitia, Iuſtitia, ἐν εὐθύτητι, in rectitudine.
diſti quomodo paulatim attollit orationem. Quoniam throni meminit, oſtendit throni naturam non ex lignis, nec ex aliqua materia compoſitam, ſed ex iuſtitia. In iuſtitia enim, inquit, collocatus eſt, iudicabit orbem terræ in iuſtitia.

Et præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et præsentia, & quæ futura sunt prædicit. Generale enim iudicium illic est reseruatum, & singulare autem etiam
A hic multa facit, ne stolidi existimarent ea, quæ sunt, non regi dei prouidentia. Quòd si non hic omnes coronas accipiunt, ne mireris. Parauit enim diem in quo est iudicaturus orbem terræ, in præsentia autem stadium, luctas, & certamina. Propterea non recipiunt hic omnes Rom. 2. Mat. 25 pro meritis, sed ijs, qui se rectè gerunt dona sunt illic reposita, & ijs, qui secus, supplicia. Hic autem est lenitas, & patientia, vt per pœnitentiam abstergamus peccata, sed illic non ita. Homicida enim, quandiu est in via, potest mutari, & liberari a supplicio, sed postquam deductus est ad accipiendam iudicis sententiam, restat deinceps ensis, & lictor, & barathrum. Ita etiam hic. Quandiu fuerimus quidem in vita præ- Hie. 18 Ezec. 33 senti, possumus vitare supplicium si mutetur. Postquam autem illuc discesserimus, frustra lachrymabitur. *Parauit enim iudicium thronum suum*. Siquis autem Sap. 5. Heb. 10 etiam illud parauit, acceperit, vt dictum est, non peccabit. Omnia enim sunt parata, & supplicia, & coronæ, & sententia. Non est cunctatio, nec tempus, nec tarditas apud deum, quando quidem
B qui viuunt non præuenient eos qui dormierunt, quemadmodum dicit Paulus. Nos, qui viuimus, qui reliqui sumus, in aduentum domini non præueniemus eos 1. Th. 4 qui dormierunt. Iudicabit populos in iustitia. Vide sapientiam prophetæ, quomodo dicit præsentia, quomodo futura. Præsentia, Increpasti gentes, & perijt impius, Futura, Parauit in iudicio thronum suum. Et ipse iudicabit orbem terræ in æquitate. Hoc autem facit, vt qui illis non credunt, ex præsentibus argumenta accipiant. *Et factus est dominus refugium pauperi*. Alius, Attrito. Alius, Con-
Psal. 39. tracto. Vocat assidue seipsum, & pauperem, & mendicum, licet regiam teneret. Ita etiam alibi. Ego autem mendicus sum, & pauper. Sciebat enim, clare sciebat omnia humana esse vmbra imbecilliora, & nihil esse nobis virtute magis proprium reliqua autem omnia esse similia foliis extrinsecus appositis. Quòd enim virtus sit
Psal. 48. nobis propria, ex hoc clarum est. Quocunque recesserimus, eam circunferi- Iob. 1. mus, illa autem, non itidem. Hoc est er- Eccle. 5. go nobis magis proprium, alia autem sunt remotiora. Quemadmodum ergo eum dicimus proprium, ac necessarium, qui est C nobis propinquior: ita etiam hanc pecunijs dicimus magis proprium quoniam nobis semper, est propinquior. Considera autem mihi eius gratum, & sapientiæ studiosum animum. Cum enim haberet, & equos, & castra, & alia innumerabilia, illis omnibus missis supernum accessit auxilium, & suam ei salutem fert acceptam. Non enim dixit, Fuerunt mihi castra refugium meum, nec pecunia, nec muri, sed, fuit Dominus refugium pauperi Ipse me, inquit, in tuto collocauit, nihil enim conferri potest, cum hoc refugio, quod & ad facilitatis, & securitatis rationem attinet. Alijs enim refugijs possunt asserri insidiæ, nec possunt in promptu inueniri, sed, & tempore, & loco innumerabilibus arcentur circunstantijs. Hoc autem, vtpote, quod prope sit, Ps. 144. inuenis, si id tantum exacte quæsieris. Matt. 7. Te enim adhuc loquente dicet. Ecce & Io. 15 ad sum. Et, Deus appropinquans ego Esa. 58. sum, & non Deus procul. Nec rursu Hie. 23. ergo, nec peregrinatione, nobis opus est, sed, vel domi sedentes hoc possumus euocare auxilium. Et aliquando quidem liberat a periculis, aliquando autem eos ipsos reddit præclaros, & potentiores aduersarijs, & vtrunque in tempore conuenienti. Quando enim se modeste gerunt, quid id assequuntur, D dat vtrunque. Sin autem in eo, non se rectè gesserint, intra vnum subsistit, ne alterius additamento nimis fiant arrogantes. Vt autem scias id sæpe in causa esse, vt in insolentiam efferantur homines. Ezechias ea de causa elatus est. Esa. 38. Sed ne sic quidem eum contempsit, sed quoniam victoriæ successus mentem eius extulerat, immisit infirmitatem, quæ eum corrigeret. *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*. Quid est in opportunitatibus? In tempore, inquit, opportune. Duplicem dicit opportunitatem, quòd & fert auxilium, & quod in tempore. Opportunitatem enim hic dicit afflictionem. Qua de re? Quòd si mater studij 1. Co. 12 sapientiæ, & maxime diuinum attrahit auxi-

auxilium. Tunc sublata est socordia, & nimia dissolutio, tunc supplicationibus vacamus diligentius. Et quemadmodum, hyems est tempus, opportunum ad terræ agriculturam: ita etiam afflictio ad curam, & studium animæ. Eius enim semper opus habemus auxilio, etsi sint nobis res secundæ. Tunc autem maxime sentimus auxilium, quando versamur in afflictioni-
E bus. Hic etiam aliquid aliud significauit, nempe, quòd oportet nos operari. Qui enim fert auxilium, ei fert qui operatur. Non oportet ergo otiosos esse, & animo deficere, sed & preces afferre, & eleemosynas, & omnia, quæ a nobis ipsis afferri possunt. Qui sunt enim in bello socij, ijs qui pugnant opem ferunt, non ijs, qui animo deficiunt, & se dedunt otio, si vis ergo Dei assequi auxilium, nunquam quæ tua sunt prodideris. Ita Iob opes latæ, sunt stanti, & fortiter dimicanti. Ita etiam Apostolis pulchre laborantibus. *Et sperent in te qui nouerunt nomen tuum*. Alius. Et confident. Propheta hoc facit assidue, à precatione ad exhortationem, orationem conuertens, vt qui sit communis doctor orbis terrarum, & philosophiæ thesaurum proponens in medium. Pulchre autem dicit, sperent in te, qui nouerunt nomen tuum. Qui te nouerunt, inquit, & auxilium, & defensionem tuam, satis validam habent anchoram, 1. Co. 1. spem quam in te habent, satis validum auxilium, & turrim infractam, quæ non solum pollicetur liberationem a malis, sed ne præsentibus, quidem difficulta-
F tibus perturbari permittit. Qui enim est liberatus ab humanis, & a superna spe, dependet, non solum adsciscit sibi celerimam à malis liberatione, sed ne in ipsis, quidem malis vexatur, & perturbatur, vt cui ferat auxilium spes illius anchoræ. Ita ergo tres pueri non solum Dan. 3. liberati, sunt a fornace, sed ne dum in fornace, quidem versarentur, contumbabantur. Norant enim, quod sibi aderat a deo auxilium. Et ideo alius dicit. Et confident, pro eo quod est, habebunt fiduciam. Perturbationum enim principio longe maior est cautio, quæ ex spe in deum oritur. Illæ enim, sunt humanæ, hoc vero diuinum, & inexpugnabile. Quandoquidem dixit eum fuisse adiutorem, & fuisse refugium, dicit etiam quomodo sit. Quomodo autem est? Quando in eum assidue sperare perseueramus. Quòd si non statim soluit difficultates, hoc quoque fit pro tua probatione. Quemadmodum enim cum posset non permittere, vt te inuaderent, permittit tamen, vt te faciant robustiorē, ita etiam cum posset ab initio soluere, rursus cunctatur, & differt, tuam augens constantiam, & tuam spem exercens, & tuam in ipsum affectionem reddens vehementiorem, & neque semper permittit opprimi, ne deficiamus, nec semper quiescere, G & relaxari: ne collabamur. *Quoniam non dereliquisti quærentes te Domine*. Alius. Non enim reliquisti. Ita etiam dicit alius. Respicite antiquas generationes, & videte, Eccle. 2. quis sperauit in domino, & pudore affectus est, aut quis inuocauit dominum, & dereliquit ipsum? Et quomodo, inquit, quæritur deus, qui est vbique? Studio, & animi promptitudine, & si ab ijs omnibus, quæ ad victum pertinent liberemur. Sæpe enim cum ante oculos, & in manibus habeamus, nescimus, sed circuncursamus sæpe, quærentes, quæ tenemus, quando mens alio versa fuerit. Quomodo ergo deum, quærere possumus? Quando illic animum intendimus, quando ab ijs, quæ ad hanc vitam pertinent fuerimus liberati. Qui enim quærit, omnia ex anima eijciens, venit ad illud, quod quæritur, nec oportet solum quærere, sed etiam exquirere. Qui exquirit, non ipse solum quærit, sed aliorum etiam ope vtitur, vt inueniat, quod quæritur. Sed in in ijs, quidem quæ ad hanc vitam pertinent, cum sæpe quæsuerimus, non inuenimus. In spiritalibus autem hoc non H licet, sed omnino necesse est, vt qui quærit inueniat. Si enim ad quærendum, tantum egressi fuerimus, non permittit deus, vt nos multum vexemur. Et ideo Matt. 7. dicit, Omnis qui quærit inuenit. *Psallite domino, qui habitat in Sion*. Alius, qui sedet. *Annunciate inter gentes studia eius*. Alius dicit, In populis machinationes eius. Quid dicis? Cuius cœlum sedes est, & terra scabellum pedum, cuius in manu sunt fines terræ, is habitat in Sion? Certe. Habitationem enim hic dicit, non

loco

Universidad de Deusto
Biblioteca

loco circũcludi, est enim infinita eius magnitudo, sed peculiarem in locum affectionem, & peculiariter in eum affici, vt Iudæos per hanc sui demissionem ad se attraheret. Propterea enim nostra quoque domus esse dicitur, quod peculiariter in eam afficiamur. Iam vero in nobis quoque habitare dicitur, non quòd a nobis comprehendatur, sed quòd proprie ac peculiariter in nos afficiatur. Sion autem ecclesia anagogice dicitur. Accessistis enim, ad montem Sion, & ecclesiam primo genitorum. Et merito, mons est ecclesia, quòd
Heb.12 sit firma, & stabilis, nec possit conquassari. Quemadmodum enim mons non
I potest labefactari, ita nec dei ecclesia. Annunciate inter gentes studia eius. Vult eos esse præcones dei beneficiorum, & nunquam eius celare beneficia. Et hoc dicit vbique, tam propter eos, qui dicunt, quàm propter eos, qui audiunt. Nam, &
r hi, & illi lucrifaciunt si attenderint. *Quoniam requirens sanguinem eorum recordatus est*. Vidisti quænam dicit eorum studia, beneficia. Hic etiam magnum quoddam decretum significat, non perpetrari vllam cædem, de qua pœnæ, non sumantur, & quæ non vindicetur. Quod etiam Moses
Gen. 9. ostendit in genesi, dicens, sanguinem vestrũm requiram. Hoc est indicium infinitæ eius prouidentiæ, ingentisque, & prolixæ curæ. Si autem non statim requi-
Iob.24. rit, ne mireris. Dat enim peccatoribus
Ro.2. tempus pœnitentiæ. *Non est oblitus clamorem pauperum*. Vide rursus esse in honore pauperes. Non autem dicit simpliciter, & absolute pauperes, sed illos, qui
Mat. 5. sunt pauperes spiritu, sicut dicit Christus. Ij enim maxime exaudiuntur dum orant, qui sunt corde humili, & contriti. Hic autem duo ponit, & orationem, & humilitatem. Ad quem enim, inquit, respiciam
Esa.66. nisi super humilem, & quietum, & timen-
K tem verba mea? Vbique autem orationis vehiculum inuenitur humilitas. Prope enim est dominus contritis corde. Oportet itaque eum, qui orat, maxime liberari a bilioso ardore. Quod etiam quærit Pau-
φλεγμό lus dicens, Absque ira, & disceptatione. Re
νης. cte dixit, Clamorem pauperum, dicens cla-
1.Ti.2. morem, mentis affectionem, non autem vocis intensionem. Eo autem, quod dixit, Non est oblitus, significauit eos inuocare assidue, & tameu ne tantillum quidem assequi. Quid est ergo, quod dicit? Ne putetis deum esse oblitum, & propterea non esse persecutum, eius enim est proprium ea, quæ sunt eiusmodi quærere, etiamsi nemo roget. Quando autem rogant, & qui rogant sunt humiles, multo magis. *Miserere mei domine, vide humilitatem meam de inimicis meis*. Qui exaltas me de portis mortis. Vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion. Alius, Hymnorum decantationes tuas. Alius, laudes tuas. Vide eum perpetuo orationi affixum. A malis enim liberatus, & in tuto collocatus non cessat rursus orare, dicens, Miserere mei, & rogare eum pro futuris. Semper enim egemus dei prouidentia maxime autem dum liberamur a malis. Aliud L
enim bellum excipit priori difficilius, socordiæ, & arrogantiæ, tunc enim spirat vehementius diabolus. Quare maxime postquam liberati sumus a malis, illo opus habemus auxilio, vt facile res secundas feramus. Nam Iudæi quoque ab Aegyptijs liberati, grauiori bello vexabantur, arrogantia, & socordia, tunc itaque maxime moriebantur, vt qui non possent recte du-
Exo.16 cere exercitum. Quia enim, nec aduersus ingluuiem, nec aduersus pusilli abiectique animi vitium fortiter in acie steterunt sed Aegyptiorum vitia sunt æmulati, ea illos perdiderunt. Dauid quoque cum, &
2. Reg. a Saulis difficultatibus, & ab alijs omni-
11. bus hostibus fuisset liberatus, postquam quietem, & laxamentum assecutus est, difficilius bellum passus est incontinentis cupiditatis, quod eum etiam maiori supplicio affecit. Quocirca tunc maxime timendum est, quando fuerimus liberati ab ærumnis. Quemadmodum enim alligatam bestiam non ita timemus, vt emissam: ita etiam vitium non est ita timendum in afflictione, tunc enim alligatum est animi ægritudine, & alijs vinculis, sed post quietem, & remissionem maxime timendum M
est. Et ideo sæpe videbis rerum successus maiora mala facere, quàm res aduersas. Ita
4. Reg. etiam Ezechias fusis fugatisque hostibus
14. erat periturus. Quocirca ipse quoque ali-
Pla.115 bi dicit, bonum quod me humiliasti. Quærit autem misericordiam etiam post liberationem. Et affert causam petitionis misericordiæ, quòd male sit affectus. Vide enim humi-

humilitatem meam de inimicis meis. Et aliam rursus. *Qui exaltas me de portis mortis*. Ad eum enim, qui præest, & mei curam gerit, & semper manus mihi præbet, confugio. Vidisti eum in futurorum petitione pro præteritis etiam gratias agere, & duplex dicere beneficium. Non dixit enim, qui liberas me de portis mortis, sed, qui exaltas me. Non enim in eorum malis tantum soluendis substitit Dei beneficium: sed fecit eos etiam admirabiles, insignes, & clariores. Non dixit autem, ex porta, sed ex portis, multa pericula significans. *Vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion*. Quod suasit alijs facere, ipse facit. Annunciate enim, inquit, inter gentes studia eius. Hoc ergo quoque nunc faciam: & non solummodo faciam, vno præsente, vel duobus, vel tribus, sed in
A medio theatro. *Exultabo in salutari tuo*. Hoc est mihi corona, hoc diadema, propter te trophæum erigere, propter te salutem adipisci. Ita etiam nos quoque quæramus non omnino seruari, non omnino a malis liberari, sed per deum. Hoc autem dico propter, eos qui in morbus vtuntur incantationibus, & alias exquirunt impo-
Interitu, διαφθορᾶ corruptione. Prou.5. sturas, & præstigias ad suam leuandam ægritudinem. Hoc enim non est seruam, sed perire. Maxima enim salus est per Deum esse seruatum. *Infixæ sunt gentes in interitu agne quẽ fecerunt*. Alius, immersæ sunt. Corruptionem dicit vitium, nihil enim æque corrumpit, vt vitium. Improbo enim homine nihil est imbecillius, proprijs armis capitur, quemadmodum ferrum a rubigine, & lana a tinea, ita etiam improbus a vitio. Vnde etiam ante supplicium, quod a deo infertur, ipsum vitium ab eo qui id facit pœnas exigit. Quia enim multa de superna iustitia disseruit, & de dei auxilio, ipsum autem non statim venit, sed cunctatur, & differt, & hoc multos efficit ignauiores, ostendit esse in foribus supplicium,
Ro.2. B & malos id perpeti, sicut dicit etiam Paulus, Et mercedem, quam oportuit erroris sui seipsis recipientes. Vide autem, quam proprie vtatur dictionibus. Infixæ sunt, hoc est, per vim retente sunt, sunt eis inuitabiles paratæ insidiæ. Et rursus. In laqueo isto quem fecerunt, comprehensus est pes eorum. Vinculis, inquit, quæ solui nequeunt, astringuntur improbi. Hæc Apostolis, & Iudæis vsu venerunt. Quando
Ro.1. enim bellum gerebant cum Apostolis, illos quidem nihil lædebant: malis autem innumerabilibus seipsos implicabant, ciui Act.5. tate, & libertate, & alijs omnibus euersi, & ereiscebat quidem prædicatio, dissoluebantur autem, qui parabãt insidias. Et qui tres pueros in babylonicam fornacem immiserunt, ab ea rursus capti sunt. Quod etiam Dan.3. in Daniel factum est. Sed in Daniele qui- Dan.6. dem hoc merito accidit, ipsi enim ipsum iniecerunt. In tribus autem pueris quidnã est in causa, quod cum rex peccasset, ij qui stabant ante fornacem, puniuntur? Quoniam ij quoque, qui fuere combusti, Regis iussui inseruierũt, & auream statuam adorarunt. *In laqueo quem absconderunt, comprehensus est pes eorum*. Vide quomodo ostenderit inenarrabilem eorum esse vituperationem. Quia enim, quod fiebat erat plenum ignominia, ideo celant, & conantur C
latere. *Cognoscitur dominus iudicia faciens*. Alius, cognitus est iudicium faciens. Hoc est, puniens, vlciscens, persequens: vidisti aliud genus beneficij ex castigatione. Non solum enim facit eos meliores, qui castigãtur, sed facit etiam, vt dei cognitionis eluceat ratio, & ex eo quis eum magis viderit hominum curam gerere. Cum itaque per- Mar.5. misit gregem porcorũ deturbari, & in ma Luc.8. ri submergi, tũc admiratione maxima perculsi sunt. Porrò autem in veteri quoq; Iudæi, quando eos occidebat, tunc eum quæ Psa.77. rebant, quemadmodum dicit propheta. Et 2.Co.9. cur non hoc facit frequentius? Quoniam vult nos non per vim, & compulsionem, sed per liberam eligendi voluntatem ex virtute nos gerere, & beneficio potius affectos quam punitos. Et quãto, dicet quispiã melius est esse necessitudine bonum, quã malum libero eligendi arbitrio? Non potest esse bonum, quod fit necessitate. Qui enim vinculo illaqueatus bonus est, nunquam erit semper bonus, sed a necessitate liberatus reuertetur ad vitium. Qui autẽ D
ita instituitur, vt sua sponte, & libera eligẽdi potestate fiat bonus, cum bonus factus fuerit, constans manet, & stabilis. *In operibus manuum suarum comprehensus est peccator*. Non dixit, manuum dei, sed manuum peccatoris. Vidisti quomodo variat orationem, & quod a superis infertur, suppliciũ inferens, & pœnas, quæ ex vitio infliguntur, inducens. Quomodo suppliciũ, quod infertur a superis cognoscitur, inquit, Dominus

Universidad de Deusto
Biblioteca

minus iudicia faciens. Quomodo pœnas, quæ infliguntur a peccato? Infixę sunt gentes in interitu quem fecerunt. Et rursus eas quæ proficiscuntur ab improbitate, in operibus manuum suarum comprehensus est peccator. Non enim dicit solum supplicium, quod a deo proficiscitur, quoniam sæpe cunctatur, & differt: neque solum, quod a vitio, quoniam multi in eo lubenter versantur: sed vtrinque confirmat orationem. Et ideo dicit, in operibus manuũ suarum comprehensus est. Alius, Plantarum suarum. Ne ergo existimes te machinationem in alium moliri, quando struis alicui insidias, tibi enim ipsi contexis retia. Cantus diapsalmatis. Alius, vox semper. Alius, Modulatio semper. Hebræus autem הגיון סלה higaion selah. *Conuertuntur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiscuntur deum*. Alius, Conuertentur. In ijsdem rursus perstitit, ostendens vitiũ habere supplicium constitutum. Et impietas parit mortem, & peccatum pericula. *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem*. Alius interpres dicit, Non enim in finem, mitium expectatio tradetur oblitioni. Pulchre dixit, in finem: ostendens non semper quæri remissionem, & laxamentum. Si enim semper futura sit quies, & remissio, vbinam ostendetur patientia? Quod autem dicit, est eiusmodi. Pœnas dabunt improbi, & extrema patientur. Neque enim deus patietur, vt ijs, qui iniuria afficiuntur, perpetuæ parentur insidiæ. Per hoc, & eos consolatur, & illos terret, & dei ostendit clementiam, quod hos quidem mora reddit probatiores: illos vero trahit ad pœnitentiam. Vide autem quomodo rursus pauperes in honore habentur, pauperes non absolute, sed qui sunt contriti corde. Ij enim sunt, vel maxime apti ad patientiam, vel ea potius se inuicem constituunt, humilitas patientiam, patientia humilitatem. Siquis autem dixerit, & quomodo est paupertas humilitas? dicemus eam esse aptiorem ad virtutem. Qui est enim dives, animi ægritudine afficitur, & conturbatur. Qui autem pauper est, omnia fert facile, vt qui in paupertate veluti in quadam palæstra frequenter exerceatur. Et ideo Christus quoque dicebat difficilem esse cum diuitijs regnum cœlorum ingredi. Quid est autem, patientia pauperum non peribit in finem? Nunquam, inquit, peribit, sed proprium fructum omnino recipiet. Quod quidem non semper euenit in ijs rebus, quæ ad victum pertinent, sed finem non consequuntur pereuntibus laboribus. Nam, & Agricola expectat, & Mercator, sæpe autem propter aeris iniquitatem vtrique a fructu sui laboris excidunt. In deo autem non ita fit, sed necesse est omnino finem consequi. Hoc autem non paruam affert consolationem, semper de fine confidere. *Exurge domine, non confortetur homo*. Alius. Non audax euadat. Iudicentur gentes in conspectu tuo. Alius Et in facie tua. Postquã dixit vitium, quod plures homines inuadit, & narrauit hominum improbitatem, rapinas, auaritiam, cædes hominum, rogat deum pro auxilio eorum, qui afficiuntur iniuria. Talia sunt enim sanctorum vi scera, vt non solum sint de se solliciti, sed petinde ac si vna sit domus orbis terrarum vel vnum corpus multitudo hominum, ita precantur dominum. Exurge domine, ne confortetur homo. Quid est autem, Surge domine? Persequere, inquit, ferope, puni eos, qui faciunt iniuriam. Et egregie nudis nominibus vsus est, cum dixit, surge, & non confortetur homo. Vt significet, quod vilis, quod terrenus, quod puluis, & cinis. *Iudicentur gentes in conspectu tuo*. Quid hoc est? Dent, inquit, pœnas suorum peccatorum. Non redditi sunt meliores patientia, audacium inceptorum ab eis rationem exposce. *Constitue Domine legislatorem super eos*. Sciant gentes quoniam homines sunt. Diapsalma. Alius, semper. Quid est, Constitue legislatorem super ipsos? Quoniam, inquit, omnia faciũt, perinde ac si essent sui iuris, nolentes dare pœnas, persequere, & sit eis supplicium pro admonitione. Hoc alius quoque significans dicebat, Constitue domine eis timorem. Vide quomodo non quærit, vt puniantur, sed vt admoneantur, & corrigantur, & non viuant inique. Erit enim, inquit, eis supplicium loco legis, non eis tantum, sed etiam alijs. Et vt scias quantum ex eo fiat lucrum, & quomodo morbum reprimat, audi quod deinceps sequitur. Et sciant gentes, quod homines sunt, Quod autem dicit, hoc est. Multi hoc etiam perdiderunt, naturæ obliti sunt, in furorem impegerunt, seipsos ignorarunt.

Et

Et pulchre adiecit illud, Semper, vt significaret non solum in rebus aduersis, sed etiã in secundis, verum enimuero si eos nunc punieris, habentes magnum timorem, & memoriam malorum, quæ eis euenerunt, etiam si eis prospere res successerint, scient suam naturam. Vides quomodo facit pro eis orationem, & eorum vult furorem corrigi, seipsos enim ignorare, est extremæ amentiæ, & phreneti grauius. Hoc enim est morbus necessitatis: illud vero deprauatæ, & corruptæ voluntatis. *Vt qui domine recessisti longe, despicis in opportunitatibus, in tribulationibus*? Hæc dicit propheta orans, & supplicans ex persona eorum, qui affliguntur, non autem accusans. Absit. Nam multi eorum, qui affliguntur, præ dolore cupiunt ante tempus conueniens, fieri iudicium quemadmodum, qui secantur, nondum perfecta sectione, rogant medicum, vt manum abstineat, damnosam quidem gratiam perentes, eo autem, quod non ferant dolorem, hoc agentes. Sæpe autem apud medicos vociferantur. Torsisti me, perdidisti me, me de medio sustulisti. Hæc autem verba, non ex mente, sed ex dolore procedunt. Ita etiam dicunt multi pusilli, & abiecti animi, in afflictionibus laborem non ferentes. Sophonias quoque tali oratione vtitur. Sed hæc quidem in veteri, quando erant eis fossæ commoderatæ, longe autem absunt a noui philosophia. *Dum superbit impius, iuxta deditur pauper comprehenduntur in consiliis, quæ cogitant*. Alius, Comprehenduntur. *Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ, & iniquus benedicitur, exacerbauit dominum peccator*. Prophetam, imposita sibi persona supplicis, rogans pro ijs, qui afficiuntur iniuria, dicit etiam affectiones, quæ venerunt, quæ sunt humanæ imbecillitatis, nempe, quòd ante punitionem angitur, & exeruciatur is cui fit iniuria, non ferens prosperitatem improbi. Non est autem paruum hoc quoque supplicium. Deinde rogat, vt dent pœnas, & eorum in seipsos vertantur insidiæ. Dicit etiam intolerabile genus improbitatis. Quodnam autem hoc est? Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ. Pro ijs pro quibus se abscondere, pro quibus erubescere oportebat, pro ijs in admiratione habetur, pro ijs laudatur. Quomodo autem poterit huic deinceps remedium adhiberi, quando laudatur vitium? Hoc autem nunc quoque fit. Hic in admiratione habetur, vt qui sit potens, ille vero, vt qui vlciscatur inimicos, alius vero, vt prudens, quoniam omnium bona coegit, & quando seipsum perdiderit, eum dicunt, seipsum inuenisse, & alij alia dicunt. De spiritalibus autem rebus ne verbum quidem. Nequaquam laudatur, qui est negotium, & litium fugitantior, nec paupertatis amator: sed, qui est rei faciendæ cupidus, cauponatur, adulator, qui seruili est ingenio, qui pro nulla re vtili nullum non genus obit ministerij. Hæc deflet propheta, quòd vitium ita inualuerit, vt sibi placeat, & blandiatur, &, quod est grauius, vt minime erubescat, nec solum seipsum laudat propter ea, quæ facit, sed habet etiam alios laudatores. Quid hac autem insania fuerit deterius? Exacerbauit dominum peccator. Alius, Irritauit dominum peccator. Alius, Quoniam cum laudauit iniquus secundum desiderium animæ suæ, & auarus benedixit, irritauit dominum. Quando exaltata fuerit ira eius, non quærit ira eius, non quærit. Alius. Quod laudauit in desiderio animæ suæ, & auarus, qui benedixit, detraxit Domino. Impius secundum exaltationem iræ suæ, non exquiret, septuaginta autem, Exacerbauit dominum peccator. Vidisti quo vitium processerit. Quid dico, inquit, quod pauperes molestia afficit? Ipsum deum irritat. *Et secundum multitudinem iræ suæ, non quæret*: inquit, *Dominum*. Alius autem hoc ostendit esse de impij exaltatione, hoc est, arrogantia, insolentia. Vidisti insignem, & perditam insaniam? Est ijs, qui sunt eiusdem gentis ac generis hostis, & inimicus, à virtute alienus. Et pulchre dixit alius, Non est deus in omnibus eius cogitationibus, significans eum deum non quærere, plenum esse tenebris, non habere illius timorem præ oculis, sed quemadmodum lema obscurat pupillam: ita etiam improbitas fert mentem, vel per præcipitia. [Non est deus in conspectu eius. Alius, Per omnes cogitationes eius. Inquinatæ sunt vitæ illius in omni tempore, auferuntur iudicia tua a facie eius.] Alius, Exaltatum est iudicium tuum. Vidisti fructum vitij, lux eius extinguitur, orba redditur ratio, traditur captiuus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ptiuus improbitati. Quemadmodum enim qui est orbus, frequenter incidit in barathra: ita hic etiam, quoniam dei timorem non habet præ oculis in vitio perpetuo versatur, non nunc quidem in virtute, nunc autem in vitio, sed semper in vitio, & nec gehennæ meminit, nec futuri iudicij: nec reddendæ rationis: sed his omnibus auxilijs tanquam fræno exclusis, tanquam nauis, quæ caret gubernaculo, traditur malis spiritibus, & sæuis fluctib. cum nullus sit qui eius animum regat, & instituat. Vidisti malum in ipso etiam vitio pœnas luere? Quid enim æquo effræni: qui naue cui deest clauus: quid orbo homine grauius? Sed his omnibus miserior est qui viuit in vitio, vt qui extincta luce, quæ ex dei timore proficiscitur, captiuus sit traditus. *Omnium inimicorum suorum dominabitur. Dixit enim in corde suo.* A *Non mouebor à generatione, in generationem sine malo.* Alius, Omnes inimicos suos insufflat, dicens in corde suo. Non conuertar a generatione in generationem. Nonero enim in afflictione. Vidisti arrogantiam. Vidisti inenarrabilem perditionẽ. Vidisti quod paulatim augetur exitium. Vidisti quomodo, quæ sunt beata apud stultos, vere plena sunt multa miseria, & quomodo obtuuntur. Laudatur in peccatis, benedicitur in maleficijs. Hoc est primum barathrum, quod satis est, vel ad precipitãdum eum qui non aduertit. Et ideo magis sunt admittendi qui accusant, & corrigunt, quàm qui laudant, & ad interitum blandiuntur. Hi enim corrumpunt stolidos, & ad maius vitium propellunt, quemadmodum qui hunc peccatorem insufflarunt, exercuerunt ad arrogantiam. Et ideo Paulus quoque hoc ipsum dicit
1. Co. 5 Corinthijs de eo qui erat fornicatus. Et vos inflati estis? & non potius luxistis. Eum qui peccat multum lugere, non laudare oportet. Vidisti peruersum vitium, quòd non solum non accusatur, sed etiam laudibus afficitur. Hic ex propria
B arrogatio amplificauit laudum improbitatem. Oblitus est timoris dei, iudiciorum eius. Hic etiam propriæ est naturæ oblitus. Qui enim iudiciorum dei obliuiscitur, sui ipsius quoque tandem obliuiscitur. Vide ergo, quæ cogitat, *Non mouebor in generationem, & generationem,* sed *ero sine malo.* Quid est hæc cogitatione stultius, & qui homo est, & interitui obnoxius, & caducis ac momentaneis rebus implicatus, & innumerabilibus mutationibus subiectus, visionem talia apprehendat? Vnde nam autem hoc fit? Ex stultitia. Quando enim vir stultus multis rebus secundis vsus fuerit, & inimicos vicerit, & ab omnibus laudatur, & in admiratione habetur. omnium miserrimus efficitur. Eo enim, quòd non expectat mutationem, res quidem secundas fert modeste, & si res ei aduersæ euenerint, cum sit inexercitatus, nec eas sit vnquam meditatus, turbatur, & tumultuatur. Sed non sic Iob, sed etiam rebus in secundis res aduersas quotidie sperabat. Et ideo dicebat. Me Iob. 3.
tus quem timebat venit mihi, & quem timueram occurrit mihi, nec in pace egi, nec quieui, nec cessaui, venit tamen mihi ira. Et ideo alius dicebat. Memento tempo Ecc. 18.
ris famis in tempore egestatis, paupertatis, & inopiæ in die diuitiarum. Sed hic C
quidem semel corruptus non considera humana, sed propter felicem rerum successum ea esse immobilia existimat, quod est extremæ stultitiæ, & corruptelæ argumentum, & occasio interitus. Ne beatos existima eos qui sunt diuites, eos qui vincunt inimicos, eos qui propterea laudantur. Magna sunt hæc barathra, & præcipitia ijs qui non attendunt eum qui iacit basim impietatis. *Cuius os maledictione plenum est, & amaritudine, & dolo. Sub lingua eius labor, & dolor.* Alius, Inutile. *Sedet in insidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem.* Alius insidians apud aulas. *Oculis eius in pauperem respiciunt. Insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.* Alius, In septo suo. *Insidiatur, vt rapiat pauperem, vt rapiat pauperem, dum attrahit eum,* Alius in tractione eius. *In laqueo suo humiliabit eum.* Alius, In sagena. *Inclinabit se, & cadet cum dominatus fuerit pauperum.* Alius, Confractus autem inflectetur cum is irruerit in ipsum cum fortibus in imbecillos. Vidisti eum etiam effectum esse feram immanemque beluam. Eum enim tanquam ferram describens prophe ta, ita de eo loquitur, dolos, fraudes, insidias traducens. Quid eo potest esse misD
rius, quid pauperius, cum pauperis egeat pecunijs? Hunc ergo (dic quæso) dicemus diuitem? Ergo etiam furem, & murorum effossorem. Absit, inquit. Quid enim si noctu

noctu non perfodit iudicia? Quid si non noctu aggreditur, sed cum dolo iudicis lumen extinguit? Quid enim si non dormiẽtibus, sed vigilantibus omnibus? Hic est enim impudentior. Ex furibus enim leges eos grauius puniunt, qui interdiu furantur. Vidisti paupertatem, vidisti crudelitatem: paupertatem, quod bona pauperis, concupiscit. Crudelitatem vero, quòd nec calamitate, quidem frangitur: sed cuius misereri, & cui subuenire oportebat, paupertatem opprimit. Nec tamen hæc faciet impune: sed quando præualuerit, quando sibi visus fuerit esse superior, quando se putarit esse inexpugnabilem, tunc peribit: vt & dei videatur vincendi facilitas, & pauperum patientia, & huius corrigendi difficultas, & dei lenitatis tolerantia, propterea non euestigio persequitur iustitia, deo per patientiam vocante eum ad pœnitenE tiam, sed quando nihil lucrifacit lenitate, & patientia, tunc eum supplicium admonet. Hi enim, qui iniuria affecti sunt, nihil læsi sunt: sed etiam meliores, & clariores afflictione facti sunt. Deus autem suam ostendit patientiam, vt qui sustinuerit, & tolerauerit, cum patientia aut potentiam, & rei gerendæ facilitatem, quod quando is esset seipso potentior, tunc temporis ipsum superat. Hic autem cum manifestet incorrigibilis, vltimum dat supplicium. Hoc autem non parum facit ad corrigendos eos, qui vtuntur rebus secundis. Ne ergo, quando viceris inimicos, & omnia tibi secunda fuerint, confidas improbe viuens, sed tunc magis pertimescas. Augetur enim vitium, tollitur tibi defensio, præciditur, & aufertur venia, si malus maneas *Dixit enim in corde suo oblitus est deus. Auertit in faciem suam ne videat in finem.* Vide in quantum barathrum perditionis descendit, qualia dogmata colligit, quæ propter impudentiam, quidem non audet efferre, ea autem apud se versat, pugnans cum veritate, & quæ sunt sole clariora, propter mentis suæ orbitatem, adumbrans. *Exurge domine deus, & exaltentur manus tua.*
F *Ne obliuiscaris pauperum.* Alius, Exalta manum tuam. *Propter quid irritauit impius deum? Dixit enim in corde suo, non requiret. Videsquoniam tu laborem, & dolorem consideras, vt tradas eos in manus tuas.* Alius, vt dentur in manum tuam. Iniquus quidem hæc dicit, raptor, auarus, vtpote qui non det pœnas. Propheta autem eius euertens dogmata, de dei patientia amplè loquitur. Ille enim dicit, Auertit faciem suam ne videat in finem. Hic autem contra, Et vides, & consideras, & es patiens, donec ij cecidерint in manus tuas. Quid est, donec traditi fuerint in manus tuas? Dixit more humano. Hoc est autem, quod dixit. Expectas, toleras, vt insigni tradantur improbitati. Poteras enim, vel a principio eos subiungere, & euertere, sed est ineffabile pelagus tuæ tolerantiæ, videntis, & non persequentis, sed expectantis eos ad pœnitentiam. Quod si nolunt, tunc punis, quando nihil ad eos redit lucri ex tua patientia. Quod enim magnam habeat rationem eorum, qui iniuria afficiuntur, audi quomodo per ea, quæ sequuntur confirmat. *Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris adiutor.* Alius. Tu fuisti. Quod autem dicit, tale est. Hoc est officium tuum egregium. Quod autem suum est non prodiG derit. Quemadmodum enim est artificis ædificare, & gubernatoris nauem dirigere, & solis illuminare: ita etiam tuum est præesse orphanis, manus præbere pauperibus. Nemo est, qui sic eorum curam gerat, sed tu solus. Hoc enim significat illud, Derelictus est. Nullus, inquit, alius, sed tu solus orphanorum, & pauperum, curam geris. *Contere brachium peccatoris, & maligni. Quæretur peccatum illius, & non inuenietur.* Alius, Quæratur impietas ipsius, vt non inueniatur ipse. Non vult peccatorem absolutè conteri, sed vires, potẽtiam, & eius improbitatis fomitem, deinde vult eum eorum, quæ fecit reddere rationem, & ostendens iniuriæ magnitudinem, dicit, Si hoc fecerit, ne stare, quidem poterit, nec apparebit, sed peribit, interibit, radicitus delebitur, ijs quæ fecit examinatis. Nemo ergo orbitatem defleat, nemo paupertatem. Quo enim ea maiora fuerint, eo magis eum deus auxilio dignabitur. Nemo de potestate sibi magnificè placeat, nec intumescat. Locus enim est lubricus, & præceps, & eos qui non attendunt facilimè subuertit. *Dominus regnabit in æternum, & in sæculum sæculi.* Hic respondet eis qui perturbantur eo, quòd peccatores non
H statim pœnas dedetint. Quid times, inquit? Quid formidas? Non est iudex tem poraneus, finem enim non habet regnum eius, etsi enim nunc non det pœnas, qui Luc. 1.

Universidad de Deusto Biblioteca

inuasit dominatum, qui est raptor, qui auarus, omnino tamen dabit. Manet enim, qui exigit, & regnat perpetuo. *Peribitis gentes de terra illius. Desiderium pauperum exaudisti dominus. Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Alius, præparabis cor eorum ad attendendum auri tuæ. *Iudicare pupillo, & humili: vt non apponat vltra magnificare se homo super terram.* Vides prophetam malorum maiorem curam gerere. Est enim eorum maximè male pati. Is enim, qui iniuria afficitur accipit damnum pecuniæ, Ille autem versatur in rerũ maximarum periculo. Quid tum enim si non sentiunt ægritudinem, qua vexantur? eo magis crescit eorum stupor, & eo nomine magis oportet eorum misereri. Nam pueri etiam terribilium nallam ducunt rationem: sed sæpe etiam in ignem manus immittunt, personas autem manes videndo pertimescunt. His sunt auari similes, qui paupertatem, quidem verentur, quod non est terribile, sed est etiam fundamentum securitatis, iniustas autem diuitias, & alienorum bonorum inuasionem multi faciunt, quod est quouis igne tertibilius. Semper enim malum est auaritia. Vt ea ergo exscindatur semper rogat propheta, minans, vociferans, deum rogans, vt exurgat ad puniendum talem mentis stuporem. Et ideo subiungit dicens, Peribitis gentes de terra illius, minans illis interitum, & rogans, vt sit adiutor, & vindex eorum, qui iniuria afficiuntur. Vt & hi respirent, illi vero castigentur. Nemo ergo opum, & facultatum copiam persequatur. Multa hinc mala oriuntur ijs, qui non attendunt, arrogantia, socordia, inuidia, vana gloria, alia multo his maiora. Sed vt ab, his omnibus malis liberemini, radicem exscindite. Si ea enim non maneat, mala germina non germinant. Et ideo hæc dicta sunt, non solum, vt audiamus, sed etiam vt corrigamur.

Græcè ἐ σήκου σας κύριε. exaudijsti domine.

DE EO QVOD IN EVNDEM *psalmum scriptum est. Narrabo omnia mirabilia tua domine: Homilia.*

K CReatoris, & omnium rerum instituto tis opera tacenda non sunt: sed tantum potest dicere lingua, quantum concipit memoria. Nec possunt ab aliquo narrari cuncta, quæ deus operatus est ab initio mundi. Quia fecit omnia ex nihilo verbo illo ineffabili, non aerem verberante, & per syllabas literarum transeunte, non a silentio incipiens, & ad silentium finiens: sed illo verbo, quod semper loquitur, nunquam silens per creaturam, ministerium assumens siue per nubem, siue per angelum, siue per prophetam, siue per doctorem. Nec enim hoc est, quod ministratur, quale est, vnde ministratur. Hic deus noster, qui dixit, & facta sunt, qui est miraculorum plenitudo, infundit se prophetæ: & cum consideraret cuncta miraculorũ opera, quæ mirabilis fecit deus, ad hoc se conuertit, vt diceret: Considerauí opera tua, & expaui. Aequè propheta sanctissimus, sicuti modo cantauimus. Narrabo omnia mirabilia tua. Quæ sunt miracula, & si non multa potest promere lingua nostra, tamen vtcunque loquimur, intelligimus, & agnoscere possumus. Fecit ergo deus cœlum, & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, cuncta animantia quadrupedia, volatilia, serpentia, natantia, germina arborum, fructus, radices, ramos, folia, & cuncta sunt creata, & præparata. Ista omnia mirabiliter fecit, hominem manu pietatis è limo terræ, dans ei præceptum, vt lege seruata non moreretur: præcepto transgresso, morte moreretur. Peccante primo homine, totus vitiatus est mundus, labes peccati tota inoleuit. Concupiscentia in hominibus augmentata est, labiles facti sumus, & infirmi. Medico indigebat generatio hominum. Ille è sinu patris missus, qui semper fuit, vnam cum patre habens substantiam, & essentiam, sanauit morbum, quem protoplastus insuderat. massæ hominum. De aduentu autem incarnationis eius, quid enarrem, nisi mirabilia eius? Angelus aduenies, qui est vehiculum verbi, infundit Mariæ, concepit credens verbo. Hoc verbum, Caro factum est, assumens quòd non erat nostrum, non amisit, quod erat ex patre, permãsit in suo, quod erat in diuinitate. Ingressus vterum virginis non violauit integritatem, creatus non abstulit virginitatem. Quæ sunt ista miracula? Generationem eius, quis enarrabit? Transeamus id quod est super nos, redeamus ad nos. Quid est illud, vt homo in vtero matris, conceptus formaretur? Liniamenta corporis, quis componit, omnes artus: quis pulchritudines capillo-

Gen.1.a & Psal. 32.

Abac.3.

Luc.1.

Ioã.1.d

Esa.53.

capillorum ordinat, nisi ille mirabilis, qui est plasmator, totius generis humani? Quid dicam in mirabilibus illius, vt succedant sibi tempora, fructus occurrant maturi in ordine suo, sapores diuersi, cœpularum magnitudo? Quid dicam de deo iusto misericorde, faciente de superbo humilem, de adultero castum, de edaci parcum, de iracundo mansuetum, ex impio pium, ex ebrioso sobrium, ex discorde concordem, ex tenaci largum, ex inquieto quietum, ex odiente charitatem habentem? In his omnibus, quis operatur, nisi ille cui cantauimus modo, Narrabo omnia mirabilia tua? Ex fonte miraculorum impleuit fistulam linguæ nostræ, areolas conscientiæ nostræ: lætandum est, exultandum est, non in nobismetipsis, sed in domino, qui ista operatus est. Nam cõtexuit subsequens versiculus psalmi, Lætabor & exultabor in te, psallam nomini tuo altissime: psallere verbo, opere subsequi, fructus est inenarrabilis. Qui psallit deo, & facit id, quod cantat, psallit spiritu, psallit & mente: orat spiritu, orat & mente: vt quod faciat, dicat: & quod dicit, faciat. Et cum hoc inimicus aduersarius totius mũdi viderit, retrorsum redit pessum perductus, atque subter pedes famulorum dei prostratus non dominatur, quia aditum non inuenit introeundi. Clausa ianua cordis: firmata vecte crucis, ingredi minime potuit: quia tyrannus imperatorem intus agnouit Christum, & filium matris ecclesiæ. Et vos germen ecclesiæ, qui estis vno verbi semine concepti, agnoscite, qui cantatis, quod cantatis, & cui cantatis. Quid enim sumus, nisi quod ait sanctissimus ille vates Christi: Memento, quia puluis sumus? Quid cantamus illi? canticum nouum. A vetustate primi hominis separati, in Christo recreati, cantamus canticum nouum, à vetustate narrante miracula eius in nobis collata. Cui cantamus? domino omnipotenti, præstanti, talia miracula facienti, cui credentes peruenire ad ciuitatem olim promissam nobis. Intrate nullus remaneat. Miliaria sanctorum attendite, qui positi sunt in via vitæ nostræ. Et ibi resumentes, ibi ciuitatem nobis in eisdem monstratam quò tendimus, dicamus cum propheta: Narrabo omnia mirabilia tua, quia fecisti iudicium meum, & causam meam. Vt causæ nostræ sic sibi conueniant cum præceptis dei, scientes, quia statuti sumus ante tribunal Christi, & reddituri rationem, quę per corpus gessimus, siue bonum, siue malum. Vt cum chartæ operum nostrorum discussæ, nulla in eis falsitas, nulla prauitas inuenta fuerit, liberi & non serui peccati, applicemur in dexteram pastoris pastorum, & cum ouibus, innocentibus deputet nos, qui sanguine suo redemit nos.

A i.Co.14 c

Psal.102. c

B

C

Ro.14. &2.Co. 5.b

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in eundem Psalmum Patientia pauperum non peribit in æternum, &c. Homilia.*

DEus generis nostri, qui non despexit creaturam suam, neque facturæ suæ, se negauit: præsertim præstando hominibus vniuersa beneficia, vt det quæ in vsu corporis necessaria sunt, virtutes adornauit, ordinem constituit, rationem cordibus non negauit, vt viam vitæ peruenientes, sine offensione inueniamur. Nunc quis cognoscit, quis verbis explicat, quis enarrat magnalia dei, miracula omnipotentis dei? Omnipotens deus iste egentium, qui in omni ordine ita voluit suos, clamare ad se, & iugiter indigere a se beneficio, vt quæcunque dici possint, a nullo deo sperentur, nisi a deo nostro. Illi vagi, & pagani non a deo cuncta sperant, sed a dijs manufactis: nos vero speramus beneficia ab omnium creaturarum factore. Nã modo quasi ipsa tolerantia clamabat ad deum, dicens corde, & ore nostro ex dicto prophetæ, Nunquid in æternum in obliuione erit pauper? Modo hic pauperes audiunt, & quasi eriguntur, quasi ipsi non sint in obliuione, & diuites in obliuione sint. Non est vna paupertas. Nam euangelium demonstrat nobis pauperes, non substantia sed spiritu, quos & laudat, & beatos dicit, quoniam dicit: Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est regnum cœlorum. Qui sunt isti pauperes, respicite si possint æstimari diuitiæ illorum. Quicunque, possident in terra, partem possident terræ, & hoc exiguam. qualis ille dives, qui possidet totum cœlum, & meretur regnum? De istis pauperibus, dicebat propheta: Nunquid in obliuione in æternum, id est, in illa vita erit pauper, aut patientia pau-

Mat. 5. a

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

perum periet in æternum? Videtis quæ est tolerantia, quàm potens, vt toleret homo frattem, inquietum, superbum, iracundum, belinguem, detractorem, subdolum, pigrum, iniuriosum, murmurabundum, sibi placentem, cupidum, inordinate ambulantem. Ista patientia cum admonitione increpat, non periet in æternum. Sic tolerandi sunt isti, vt tamen nõ taceatur istis talibus. Si tacuerimus, alios perdimus. Sed sic moderatione seruata, fixa admonitione, vt & lingua clamet, & cor amet: quia clamor iste, etsi clamat, sed intus amat. Nã dictum est prophetæ, Clama. Et interroga uit ipse, Quid clamabo? Et responsum est Esa. 40. b ei. Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius vt flos fœni. Exortus est sol, flos decidit, aruit fœnum, sed verbum domini manet in æternum. Ergo ista patientia talis, esse E debet, vt & charitas seruetur, & proteruus homo increpetur. Ergo in æternũ in obliuione erit pauper? Quis est iste pauper? An forte ille, qui dixit, nos in se portans, pauper, & dolens ego sum, & salus vultus tui, deus suscepit me? Pauper erat, quia nos esu riebat. Intantum nos esuriebat, vt quando discipuli obtulerunt ei de Samaria venientes cibos, vt manducaret, dixit eis credentibus Samaritanis: Habeo cibum manducare, quem vos nescitis. Ergo iste pauper potest dici, & populus Christianus, membra ista sub vno capite. quia caput nostrũ Christus, nos vero membra eius. Et quare pauperes? quia quomodo pauperes omni tempore, omnibusque momentis pulsant aures omnium hominum clamoribus suis pro pane ventris: ita pauperes spiritu clamant pro pane mentis, qui de cœlo descendit. Ergo pauperes isti beati, isti in obliuionem erunt nunquam, quia semper præstolantur, semper intendunt, semper rogant, semper conseruant promissionem dei expectantes. Quomodo erit in obliuione iste pauper, qui die, noctuque genuflectit ad patrem domini nostri Iesu Christi, qui oratioui instat, & vigilat in ea in gratiarum actione? Magna est patientia, eo quòd to- F tum patitur anima Christiana. Impugnationes diaboli patitur, sed non superatur. Delectationes, immissiones, cupiditates, stimulis carnis colaphizantur, exagitantur, illuduntur, imaginantur, phantasię immittuntur: ista omnia tolerat anima, sed non superatur: vincit, non tamen suis viribus: adiuuatur, vt vincat: accipit, vt perueniat: donatur, vt coronetur hac patientia, quæ ad victoriam peruenit, non periet in æternum. Sed quia non possumus nostra potentia, nostra virtute, nostra magnitudine ista facere, dicamus cum eodem propheta, sicut psalmus subexurgit, dicẽs: Exurge domine, non præualeat hõ. Quis est iste homo, nisi Antichristus? Audite fratres dilectissimi, Multi in seculo isto cadu co, & fœneo habitant Antichristi, & audite qui, sunt isti Antichristi. Antichristi dicuntur ficti Christiani, Antichristi dicuntur hæretici, pagani. Ecce isti omnes Antichristi dicuntur, quia in vno nomine Christi non eis placet simplicitas catholicæ ecclesiæ, qui aut sub laude vituperant, aut inimicitiam apertè exercent. Sed isti cum a fide nostra nos non tollunt, non præualet homo. Atque vtinam non nos laudes humanæ extollant, non vituperationes frangant: quia & laus periculosa est, & vitupe- G ratio æque periculosa est. Illa prosperitate corrumpitur anima, dum delectatur humanis laudibus: illa aduersitate frangitur, obtusa vituperationibus. Ergo oremus, & dicamus: Exurge domine, non præualeat homo, quasi deus noster sedeat, & surgat, & stet, aut corporeus, aut visibilis sit istis oculis. Sed aliquid dicitur de illo, quod possumus intelligere ex ipso. Quod dicimus deo exurge, vt in nobis surgat, & nos ad illum surgamus. Nam alio loco dicitur: Exurge quare ob dormis dñe? æque Ps. 43. d alio loco dicitur: Ecce non dormitabit, ne Ps. 120. que dormiet, qui custodit Israel. Nunquid a ista testimonia impugnant se, quia hic dicit, Exurge quare obdormis domine, & ibi dicit, Ecce non dormitabit, neque dormiet qui custodit Israel? Sed attendenda sunt testimonia sibi conuenientia cum omni solicitudine. Nam si locis suis ponantur, nõ claudicant: quod dictum est, Quare obdormis domine, exurge & ne repellas in finẽ: vox est martyrum, volebant se in præsenti defendi de persecutionibus. Nam vox illorum est in Apocalypsi, dicens: Quousque sanctus, & iustus non iudicas sanguinem H Apo. 16. nostrum de his, qui in terris habitant? Vo b lebant ergo martyres, vt in præsenti miracula faceret deus, & confunderet fortitudinem aduersariorum, & inimicorum Christi: sed deus, qui volebat pati suos, & multas pœnas tolerare, dimisit eos torqueri, cruciari,

cruciari, affligi, vt vbi esset magna pugna, concederetur eis, & gloriosa victoria. Exurgit ergo in nobis Christus, quando tolerã tiam habemus, quando erigimur ad dulcedinem eius: quando vigilamus, ne nobis inimicus surripiat, non præualeat homo iste filius interitus. Veniat ergo pietas tua, & iudicentur gentes in conspectu tuo. Constitue domine legislatorem super eos, vt sciant gentes quoniam homines sunt. Nunc otandus est, qui non nos sinat tenta ri supra, quàm possumus ferre, sed faciat 1. Cor. 10. tentationem cum exitu, vt possimus sustinere. Vigilate, & orate ne intretis in tenta Lu. 22. d tionem: quia omnis qui vigilat, & aduersarium non timebit, & coronam repositam accipiet.

Psal. 18. a Nonnihil super psalmum, Cœli enarrant gloriam dei &c. reperies in vltimo to I mo ad populum Antiochenum Homil. IX.

EIVSDEM IN PSALMVM,

Decimum. In finem Dauid, Alius Epinicion Dauid. Alius, victoriæ effectori.

IN domino confido, *quomodo dicitis animæ meæ, transmigra in montem sicut passer?* Alius, Trãsi in montes sicut passer? Alius, Transmouere. *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum, parauerunt sagittas suas in pharetra, vt sagittent in obscuros rectos corde.* Alius, In tenebris. *Quoniam quæ tu perfecisti destruxerunt.* Alius, Quoniam leges dis- Heb. 8. solutæ sunt. Alius, quòd doctrinæ confringentur. Magnæ sunt vires spei in dominum, præsidium quod non vinci, murus, qui nõ expugnari, auxilium quod nõ põt superari, portus tranquillus, turris quæ nequit capi, arma insuperabilia, vires inuictæ, & quæ in rebus difficillimis, & impe- Iudi. 4. 1. Re. 17 & Iudith. 13. ditissimis exitum inueniunt. Per eã, inermes armatos, & mulieres viros superarũt, & pueri ijs, qui in rebus bellicis exercitati fuerant facile superiores fuere. Quid mirũ autem si hostes vicerunt, qñ ipsum quoq; mundum superarunt? Elementa enim propriam ignorantia naturã, ad id quod erat illis vtile mutata sunt: & feræ non erant K amplius feræ, nec fornax, fornax. Omnia Dan. 3. Dan. 6. enim cõponit spes in deum. Dentes erant acuti, & arctus carcer naturæ immanitas, & fames naturã irritans, nusquã autẽ erat quod eas arceret septũ, & ora prophetę corpori erant proxima, sed spes in deum, quæ est quouis fræno potentior, in ora earũ irruens eas retrotrahebat. Eadẽ ipse quoque philosophatus dicebat ijs, qui eũ iubebant effugere, & ex locorũ tutela sibi salutẽ parare, In dño confido, qũo dicitis animæ meę, &c. Quid dicis? Eũ qui est orbis terrę dñs habeo socium, eũ qui vbiq; omnia facile facit, habeo ducem, & a partibus meis stantẽ, & me mittis ad terrã inhabitabilẽ, & ex solicitudine cautionẽ cõparas? Ma- Iob. 42. iusne fuerit ex solitudine auxiliũ, quã ex Sap. 11. eo qui omnia potest, q̃ facillime? Quid me 12. pulchre armatũ, tanquã nudum, & inermem, ad fugã incitas, & transmigrare iubes? Deinde eũ quidẽ, qui habet exercitũ terræ marisq;, & armis munitus est, nõ iuberes fugere in desertũ, sed videreris ridiculus esse, si hæc consuleres. Eum aũt, qui habet secũ orbis terræ dñm, exterminas, & L mittis in exiliũ, & iubes transmigrare pp bellum, quod peccatores inferunt? Cũ his enim, quæ dicta sunt, hæc etiam alia causa cur non fugiat? Quando. n. & deus fert auxilium, & peccatores sunt ij, qui bellũ gerunt, qũo non longe est omnium stultissimus, qui iubet imitari auium timiditatẽ? Non consideras qũo exercitus, qui contra me stat in acie, est vilior aranea? Si enim Imperatoris terreni inimicus, vbicũq; fuerit, in periculo viuit, timet, & cõtremiscit: multo magis dei vniuersorum. Quocunq; enim venerit, oẽs hẽt inimicos, atq; adeo ipsam etiam creaturam. Quemadmodum enim suos amicos, & elementa, & bestiæ Sap. 5. metuunt, & omnis creatura reueretur: ita inimicum, & hostem bello petunt, & execrantur, vel ipsa etiam insensilia. Et ideo illos, quidem priusquam, vel terram tangerent feræ confecerunt: hos vero ignis consumpsit? At habent arcus, & pharetram, & eis parata sunt oĩa. Pararunt. n. inquit, ea in pharetra. Sed nullæ sunt eorũ vires, nec eos ppea timemus. Nam neque si viderem M quempiã, qui haberet, arcum solutũ, timerem. Quid. n. iuuant arma, si nõ sit virtus? nec hic ergo, si non adsit dei beneuolẽtia. At dolos struunt, & non recta aggrediuntur, & propterea eos maxime rideo, quòd sagittant in tenebris, nihil enim imbecillius viro, qui struit insidias, non opus hẽt, vt armis aliorum capiatur: sed cadit ma-

nu propria, & sua ipsius fraude euertitur. Quid ergo possit esse eo imbecillius, quando capitur a proprijs machinationibus? Cum his aũt possumus etiam aliud dicere, ꝙ non solum bellum gerunt aduersus, eos quibus deus fert auxilium, idq; cum dolo: sed ꝙ etiam aduersus innocentes, & qui eos nulla affecerunt iniuria. Hoc autẽ eos non parum redit imbecillos. Quemadmodum enim qui adnersus stimulos calcitrant, illos quidem non lædunt, sed suos pedes cruentat: ita hi etiam. Cum his autẽ alia quoq; causa est, quæ belli eorum vires frangit. Quænam autem ea est? *Quoniam, quæ perfecisti destruxerunt*. Quod autem dicit, est ciusmodi. Tecum bellum gerunt, & præliãtur, legem tuam, & præcepta tua destruentes. Præcepta enim tua eaque perfecta conantur destruere. Vel hoc dicit, vel ꝙ etiam sunt legis transgressores. Iam vero hoc quoq; est non paruum argumentũ imbecillitatis, ꝙ qui tua non custodierũt, ij in bellum proficiscuntur. Propterea.n. & cum rectis bellũ gerunt, & dolos struũt, quoniam tua præcepta non audiunt. Postquàm narrauit hostium imbecillitatem, eamque ostendit nõ ex ijs, ex quibus alij, sed ex ijs, quæ sibi conueniebat, nõ enim dixit. Pecunias non habent, non præsidia, nec socios, nec vrbes, nec quòd sunt rei militaris imperiti, sed his omnibus prætermissis, & repudiatis, vt quæ nihil essent, cum dixisset eos esse iniquos, & bellum gerere cum ijs, qui nullam fecerant iniuriã, & quæ dei sunt destruere, dicit deinceps, iustorum aciem, ex eo ostendens, quam sint hostes expugnatu faciles. Ita nos etiã eum, qui est perens, & imbecillus examinemus, sed non propter ea maximè timeamus, propter quæ timent homines ridiculi. Quid enim dicunt? Est terribilis, improbus, ingenti pecunia, & opibus munitus. Propterea eum maximè rideo. Hæc enim, sunt genera imbecillitatis. Absit, inquit, tendere insidias. Rursus mihi dicis aliud, genus imbecillitatis. Quid est ergo in causa, ꝙ multi vincunt, qui tales sunt? Quoniam tu recte pugnare nescis. Quoniam tu quoq; de eis decertas, ex quibus illi fiunt imbecilliores, nempe de gloria, & potẽtia. Fugæ causam certaminis, & alia parte feri eos, qui te inuadunt, arrogantem moderatione ac lenitate, auarũ paupertate, incontinentem continentia, inuidũ humanitate, & ita eum vinces facile, sed sicut prius, dixi dum narrarem imbecillitatẽ hostium, vide quo iusti quoq; dicit armaturã. Subiungit enim. *Iustus autem quid fecit?* Hoc est, Cum illi autem sic instruerent aciem, quæris vndenam se iustus armauerit? Audi. *Dominus in templo sancto suo. Dominus in cœlo sedes eius.* Vides quàm paucis eius narrauit auxilium. Quid fecerit rogas? Ad dominum confugit, qui est in cœlis, qui est vbiq; præsens. Non arcũ intendit: nec phalangem parauit, sicut ille, nec aciem instruxit in occulto, sed his omnibus omissis spẽ in deum in omnes munijt, & eam illis opposuit, qui nullo horum indiget, nõ loco, non tempore, non armis, non pecunijs, sed solo nutu omnia peragit. Vidisti inexpugnabile expeditumq;, & facile auxiliũ. *Oculi eius in pauperem respiciunt, palpebræ eius interrogant filios hominum. Dominus interrogat iustum, & impium. Qui autem diligit iniquitatem, odit animam suam.* Alius, Palpebræ eius probant. Alius, Dominus iustus examinator. Alius, Iustum probat, & impium. Et eum qui amat iniusta, odit anima eius. Alius, Qui amat iniustitiam, odio habet animã suam. Vidisti paratum adiutorem, promptum opitulatorem, vbiq; præsentẽ, omnia respicientem, cuius hoc maxime munus est, etsi nullus eum roget, prouidere, curam gerere, eos qui iniuriam faciunt prohibere, ijs quibus fit iniuria succurrere illorum recte facta remunerari, his pro peccatis supplicia infligere. Nihil ergo ignorat, oculi.n. eius orbem terræ respiciunt. Non solum autẽ scit, sed etiam ea vult corrigere. Et ideo alius quoq; hoc ipsum significans dicebat. Iustus. Si enim iustus, non inducet in animũ, vt hæc temere fieri pmittat. Auersatur malos, laudat iustos. Deinde qđ in priori psalmo dicebat, ostendens satis esse vitium ad seipsum consumẽdum, hoc hic etiam significans, subiunxit. Qui autem amat iniustitiam, odit animã suam. Est enim animæ inimicum vitium, infestum, & pernicioſum. Quare vel ante supplicium dat pœnas improbus. Vidisti quõ vndiq; ostendit aduersarios facile capi posse, cum & talem habeat adiutorem, & à proprijs illi armis vincuntur, per quæ muniuntur per ea se consumentes, & seipsos lædentes. Vidisti auxilij facilitatem. Neque enim aliquo eundum, nec currendum est, nec consumendæ pecuniæ, cum deus

A B C D

Iob. 26. Interrogant, ἐξετάζει, examinant, ἐξετάζει examinat.

Ro. 1.2 Ps. 138. Hie. 25.

sit vbique præsens, & omnia videat.

laqueos ignis, παγίδας, πῦρ, *Pluet super peccatores laqueos ignis, & sulphur & spiritus procellarum. Pars calicis eorum. Quoniam iustus dominus, & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius.* Alius putes super iniquos carbones, Alius, Rectitudines videbit vultus eorũ, hoc est, iustorum, vel etiã ipsius dei. Postquã dixit supplicium,

laqueos ignem, quod ex vitio oritur, qm̃ multi id contemnunt: mentẽ deinceps improborũ concutit ex ictu, qui superne infertur, emphatica & rem exprimente oratione vtens, & per nomina, terribilia procedens. Ignem.n. & sulphurem, & spiritum procellarum, & carbones dicit eis superne pluiturum, dictionum traslatione pœnam ineuitabilẽ, supplicij profusionem, feriendi facilitatem, & consumptricẽ vim volens ostendere. Quid est pars calicis eorum? Hæc inquit, est sors eorum, hæc possessio, in eo versabuntur, in eo consumentur. Deinde causam quoque affert, ꝙ qui omnia respicit, non permittit vt hæc impune abeant. Quod alius etiam dicit propheta. Purus oculus tuus ne videat mala, & super labores respicere non poteris. Hoc hic quoque ostendit dicens. Quoniam iustus dominus, & iustitias dilexit. Hoc dei est eximium, quæ iusta sunt admittere, æquitatem amplecti, nec quæ aliter fiunt vnquam sustinuerit. Propterea psalmum incipiens, dicebat, In domino eõ fido, quõ dicitis animæ meæ, transmigra in montes sicut passer? Qui enim in rebus terrenis, & ijs, quæ ad hanc vitã pertinent confidunt, nihilo melius afficiuntur, quã passer, qui fidens solitudini, facile capi potest ab omnibus. Talis est, qui sperat in peeunijs. Quemadmodũ passer, & a pueris, & a visco capitur, & a laqueis, & ab alijs, innumerabilibus: ita etiam, qui est diues, & suorum, & hostium petitur insidijs, & in maiore, quam ille versatur periculo, vt qui multos habeat, qui viscum adhibent, & ante illos malas cupiditates, & est semper transmigrator, semper tempori seruiẽs & lictorum iras pertimescens, & imperatoris indignationem, & adulatorum insidias, & fraudes amicorum, & cum hostes irruerint plus quam omnes contremiscit, & cum est pax, suspicatur insidiatores, neque.n. habet diuitias stabiles, & quæ auferri nequeũt, & ideo semper volat, & trãsmigrat montes, & deserta persequens, versans in caligine, & in meridie crassas habens tenebras, & dolos struens. Sed nõ talis est iustus. Viæ.n. iustorum tesplendent instar lucis, neq; n. insidias parare, neque iniuriã facere constituunt, sed quietum, & remissum habent animũ. Illi autem dolos semper struentes, semper sunt in metu, & in tenebris, sicut latrones, & murorũ perfossores, & adulteri, & interdiu vident tenebras, cum sit eorũ anima timore cõturbata. Quo ergo possint hæ discuti tenebræ? Si te ab his omnibus seiunxeris, & a dei spe pepẽderis, & si sis millies peccator. Respicite enim, inquit, ad antiquas generationes, & videte, quis sperauit in dñm, & confusus est. Non dixit, Iustus, sed quis? etsi sit, inquit, peccator. Hoc est enim admirabile, quod etiã peccatores anchoram hanc tenentes, sunt ab omnibus inexpugnabiles. Hoc est enim maxime in deum affectionis, qm̃ tot malis oppressus, in eius benignitate habueris fiduciam. Quemadmodum enim est execrãdus, qui sperat in homine, ita etiam beatus est, qui sperat in deo. Ab omnibus ergo te seiungens, hanc tene anchoram. Deus enim omnia intuetur, & quæ iusta, sunt iudicat, & non solũ iudicat, sed etiam ad opus deducit, & ideo postquam dixit de eius iustitia, ostẽdit etiã supplicium per ignem, per procellam. Hoc autem facit illorum curam gerens, & per supplicium reddens modestiores. Omnibus ergo de causis ad eum accedamus, & perpetuo ad eum respiciamus. Ita enim etiam omnia bona consequemur. In Christo Iesu domino nostro. Cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Abac. 1.

Ecclc. 2.

Hie. 17.

E F G H

EIVSDEM IN PSAL. XI.

In finem pro octaua. Alius, victoriæ effectori pro octaua. Hebræus autem עַל־הַשְּׁמִינִית

SAluum me fac domine quoniam defecit sanctus. Quoniam diminutæ sunt veritates a filiis hominum. Alius. Quoniam finiti, sunt fideles, a filijs hominum. Arduа quidem res est virtus, & per se difficilis, maxime autem, quando qui operatur, est in magna bonorum virorum paucitate. Quemadmodum enim viæ, quidem ingressus affert laborem, multo magis autem, quando fuerit solus viator, & nullum habet viæ comitem: Ita hic etiam. Non parua enim res est fratrum societas, & adhortatio. Et

Universidad de Deusto
Biblioteca

Heb.1. ideo dicit etiam Paulus. Considerantes vos ipsos ad prouocationem dilectionis, & bonorum operum. Et ideo sunt, vel maxime beati iudicandi vetereș, non quòd recte, & ex virtute se gesserint, sed quòd tum cum magna esset virtutis sterilitas, & nusquam appareret, qui se recte gererent. Hoc ergo significans quoque scriptura dicebat. Noe
Gen. 6. iustus perfectus in generatione sua. Propterea admiramur Abraham, propterea Lot, propterea Mosem, quod veluti in profunda nocte stellæ apparebant, & tãquam rosæ inter spinas, & oues inter lupos innu
I merabiles, vt qui via omnibus contraria ingrederentur, & cœptum iter minime interrumperẽt. Si hoc ipsum enim est difficile in multitudine: & qui multis contrariũ iter ingredientibus ipse solus contra tendit, magnis afficitur molestijs, & in nauigatione est etiam difficile, cum fluctus, &
τοῦ ρο- æstus contra feratur, nauem in cõtrarium
θίου. dirigere: multo magis in virtute. Propterea hic quoque iustus, vt qui solus eam apprehendisset, cæteris contra tendentibus, confugit ad dei prouidentiam, dicens. Saluum me fac domine. Nihil ergo hic aliud quàm hoc significat, Superna mihi manu opus est, cœlesti ope, & illo diuino auxilio. Cum enim viam ingrediar omnibus contrariam, magna mihi opus est prouidentia. Et non dixit, Saluum me fac quoniam non est sanctus, sed quoniam defecit sanctus, ostendens eos etiam, qui erant perijsse, postquam inualuit vitiũ, & morbus superior factus est. Hoc Paulus quoq; timet, dicens, Nescitis quòd parum fermenti to-
1.Co.5. tam massam fermentat? Et rursus, Corrũpunt bonos mores colloquia praua. Quid
1.Co.15 est autem, Diminutæ sunt veritates? Mul-
K tæ sunt veritates. Quemadmodum in coloribus, & alijs generibus, alia quidẽ sunt vera, alia falsa, & est purpura vera, & purpura falsa, & in croco, & in lapidibus, & in aromatib. & alijs eiusmodi: ita ẽt in virtutibus, veritas. n. est quod vere est, falsum autem quod non est. Quũ ergo hæc inuersa, & obscura fuerant, non quod suã perdiderant substantiã, sed quod ab hominib. fusi, & fugata fuerant. Propterea non dixit solum, Diminutæ sunt, sed adiecit, A filijs hominũ, hoc ipsum volens significare. Cõsidera aũt. Est mundus verus. Est etiam falsus. Quis est ergo verus mundus? Qui est in anima. Quis est autẽ falsus? Qui est in corpore. Sunt diuitiæ veræ, sunt etiam falsæ. Falsæ, pecuniarum, veræ, rectè factorũ. Est lætitia hæc quidẽ vera: illa vero falsa, & pulchritudines, & potentiæ, & gloriæ. Sed maxima pars hominum, horum veritate relicta, quæ falsa sunt persequitur. Quemadmodum enim est homo verus, & falsus. Verus quidẽ, qui viuit operatur: falsus autem, qui pictus est: Ita etiam videre possũ- L
mus in virtutibus. *Vana locuti sunt vnusquisque ad proximum suum. Labia dolosa in corde,* κακὰ *& in corde locuti sunt mala.* Alius dixit, in mala, ñ
corde alio, & alio loquitur, duo hic dicit, e in no
vitia, & ꝙ vana locuti sunt, & quòd proxi stra ver-
mo suo. Vel ea, quæ falsa sunt dicit vana, sione, si-
vel ea quæ sunt superflua, & inutilia. Tale cut nec
quid etiam dicit Paulus, cum dicit, ne mẽ in He-
timini adinuicem, & quod est omniũ gra- bræo.
uissimum, ꝙ omnes erãt corrupti. Et ideo non dixit, hic vel ille, sed vnusquisq;. Neq; enim erat tantum vitium, quod natabat in superficie: sed erat in ꝓfundo, & in corde. In corde, & in corde, quod alius interpres dixit, In corde alio, & alio docens esse magnam in corde duplicitatem. Hoc est omnibus hostibus acerbius. Illi enim sunt aperti. Vnde etiã facile possunt caueri. Hi vero, cum aliam personam præ se ferant, & sint aliud, ab ijs quibus tendunt insidias, non facile deprehenduntur, multo grauiores ijs, qui gladios absconduntur. *Disperdat dominus vniuersa labia dolosa, & linguam magniloquam. Qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus.* Alius, dominabimur. *Labia nostra a nobis sunt.* Alius adsunt nobiscum. *Quis noster dominus est?* Alius, Quis nostri
dominabitur? Vidisti quomodo eorum, M
curam gerit Propheta, quomodo pro eis orat. Neq; enim contra ipsos est id, quod dictum est, sed pro ipsis. Neq; enim orauit vt perderentur, sed vt eorum vitium de medio tolleretur. Non dixit enim, perdat ipsos dñs, sed labia dolosa. Et rursus, nõ substantiam, sed linguam, arrogantiã, fraudẽ vult auferri, superbiam exscindi. Irridens autem eorum stultitiam, dicit, Labia nostra a nobis sunt. Quis noster dominus, est? Insanorum & mente captorum verba. Et ideo Paulus contra acij, loquẽs, suader. Non estis vestri, pretio empti estis, & iubet eos non sibijpsis viuere. Non sunt tua labia, sed domini. Ipse. n. ea fecit: ipse cõstruxit, ipse vitam inspirauit. At tu habes. Sed non omnia, quæ habemus nostra sunt.

Pecunias

Pecunias enim habemus, quas alij apud nos deposuerunt, & agros conductos habemus, quos alij nobis dederunt. Ita hæc eriam tibi locauit Christus, non vt seras spinas, sed vt conuertas semina ad id quod est vtile, non vt arrogantiam, non vt dolum: sed vt humilitatem, vt laudem ac benedictionem, vt dilectionem facias per ea
A germinare. Et dedit oculos, non vt impudice aspicias, sed vr ipsos ornes temperantia, & manus, non vt ferias, sed vt miserearis. Quomodo autem dicis, labia nostra sunt à nobis quando ea peccati serua feceris, quando fornicationis, quando immunditiæ? Quis est noster dominus? O verbũ diabolicum. O animam Dæmoniacã. Vides, ò homo, vniuersam creaturam prædicare Domini potentiam, sapientiam, curam, prouidentiam, corpus tuum, animã vitam, quæ sub aspectum cadunt, & quæ non cadunt, omnia propemodum vocem emittentia laudare potentiam artificis: & dicis, Quis dominus noster est? Hoc est furoris, hoc stuporis, hoc corrupti animi. Propterea sunt mala innumerabilia. Sed hi quidem dicunt, Quis est noster dominus? Alij autem dominum quidem cõfitentur: iudicium autem, & pœnas propositas auferunt, breui iucunditate magnum sibi emẽtes supplicium, & dum volunt se recreare, quod gehennæ non meminerint, per hanc securitatem metusq; vacuitatẽ in magnũ
B se barathrum imprudentes immittunt. Et ideo rogo, vt gehennæ memineris, de gehẽna loquaris: Ita animam tuam compone, pulchramque ac decoram effice. Magna est enim horum verborum vtilitas. Non enim ei deus temere minatus est, & eam terrore affecit: sed id fecit, vt metu meliores redderet. Et ideo diabolus omnia facit, & molitur, eius volens auferre memoriam. Noli eã è memoria eijcere. Nec dicas, Quid me importuna afficiam tristitia? Importuna est
Luc.16. tristitia, quando angeris in gehenna. Hoc est tempus tristitiæ, non illud, & hoc ostendit dives sub Lazaro, cui nihil profuerunt innumerabiles quibus afficiebatur molestiæ. Si autem in tempore doluisset, non ea passus esset, quæ passus est. *Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit dominus. Ponam in salutari, fiducialiter agam in ipso.* Alius. Ordinabo salutare apertum. Disce quanta sit virtus humilitatis. Pauperum potentia pauperum, inquam, eorum, qui sunt contriti corde, est quod male patiantur defensio. Non enim vitam, nec virtutem, sed malorum perpessionem dicit deum excitare, & eum ad supplicium, & vindictam euocare. Tanta res est, si tibi fiat iniuria, eam ferre forti animo, tantam deus curam gerit eorum, qui afficiuntur cõ C
tumelijs, maximæ defensionis loco est calamitas, & mala pati. Magna est vis eiulatus quæ supernum euocat auxilium. Timete quicunque pauperes iniuria afficitis. Habetis vos potentiam, opes, & pecuniam, & iudicum beneuolentiam, sed habent illi arma omniũ validissima, luctus, & eiulatus, & illud ipsum iniuria affici, quæ è cœlis auxilium attrahunt. Hæc arma domos effodiunt, hæc fundamenta euertunt. Hæc integras gentes submergunt, gemitus dico eorum, qui afficiuntur iniuria. Bonum ac
pium eorum animum deus reueretur, quã- Mat. 5.
do male patientes, nullum malum verbum proferunt, solum autem gemunt, & sua mala deplorant. Quid est autem, Ponam in salutari, fiducialiter agam in ipso? Cum fiducia, inquit, aperte, & manifeste eos defendam, vt omnes intelligant. Et quandonam non conseruat palam, & manifeste? Nonnunquam id facit non manifeste, sed clam, neque enim opus habet, vt ab hominibus gloria afficiatur, nunc autem quoniam erat verisimile inimicos eos insectari, easq; insultare, & eis exprobrare, quòd deum nõ I
haberent adiutorem. Vt illi quoque castiga D
rentur, & fierent meliores, cum experientia didicissent domini auxilium, aperte, inquit, faciam pro eis salutem. *Eloquia domini eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ.* Et quomodo sunt hæc ijs, quæ dicta sunt consequentia? pulchre admodum. Ne hæc enim, inquit, existimetis temere dicta esse, inanesque, & superuacaneas esse minas. Sunt enim pura eius verba, a mendacio libera. Quemadmodum enim argentum ignitum nihil habet alienum, & adulterinum: ita etiam dei verba, quæ dixerit, omnino euenire oportet. Et ideo dicit, Eloquia domini, eloquia casta, Esa. 40.
argentum igne examinatum. Alius, Igni 55.
tum, cedens terræ. Hebræus autem pro eo, quod est Cedens terræ, dixit, [illegible] Baalil laares, hoc est, fusum, in terram fluens. *Purgatum septuplum.* Vidisti quomodo, quod verum est, & a mendacio alienum per similitudinẽ materiæ ostenderit. Quẽ-

admo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

admodum enim illud fusum, ignitum, & hoc sæpe passum, est ab aliena materia alienum, exactissime purgatum: Ita etiam dei prolata sententia. *Tu domine seruabis nos, &*
E *custodies nos ab hac generatione et in sæculum.* Alius, Custodies ipsos. Alius, Custodies ipsa, & conseruabis nos ab hac generatione, & in sæculum. Alius, Cum generatione, quæ est in sæculum. *In circuitu impii ambulant.* Alius, Ambulabunt. Alius. In circuitu impiorum ambulabunt. *Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum.* Alius, Quando exaltati fuerint viles filiorum hominum. Alius, secundum altitudinem exaltati filij hominum. Hebræus autem, כרם רום רבני אדם cerum zuloth libeni Adam. Tu autē domine custodies, nos, & conseruabis nos. Vide eum frequenter, immo vero assidue, ad deum confugere, & ab eo auxilium petere, est. n. potentissimū auxilium, quod nullo tempore interrumpitur. Nulla re, inquit, humana opus habemus. Tu enim es, inquit, qui perpetuo custodis. Quid est autem, In circuitu impij ambulant. Conuenienter quidem septuaginta, ita dicēdum est, Etiam si impij nos circuncirca obsederant, nihil graue patiemur, nos enim conseruas, & extollis, claros q; , & illustres reddis. Si alium autem interpretem sequamur hoc dicēdum est, impij extrudentur quando viles ex filijs ho-
F minum, exaltaueris. Hoc est, quando nos, qui viles reputamur, & contempti, humiliatos gloria affeceris, seiunges ipsos, & expelles. Quid est autem, Secundum altitudinem tuam? Pro eo, quod est, Similes tui effecisti, quatenus fieri potest, vt homō sit
Gene.2. similis. Faciamus. n. inquit, hominem ad imaginem, & similitudinem nostrā. Quod ipse enim est in cœlo, nos in terra, & quēadmodum superne nullus est eo superior,
Matt.5. ita nullus in terra est huic animali virtute similis. Estote, inquit, similes patris vestri, qui est in cœlis. Quinetiam nominis quo
Exod.7. que nos fecit participes. Ego dixi, inquit,
Psal.81. dij estis, & filij excelsi omnes. Et rursus, cō
1.Co.6. stitui te deum Pharaonis, & fecit esse opificem corporeorū, & incorporeorū. Et nūc quidem mutat Moses creaturam: nunc autem alij alia elementa, nobis autem iussit, nos ipsos deo templum extruere. Etsi ergo non fabriceris cœlum, dei tamen templū fabricaris. Propterea. n. cœlum quoque est splendidum, quoniam habet deum in ipso habitantem, immo vero per Christum nos Ephe.2.
vna quoq; suscitauit, & nos considere fecit
in dextris in cœlis, & dedit, vt maiora face
remus ijs, quæ ipse fecit. Signa. n. inquit, G
quæ ego facio, ipse quoq; faciet, & maiora Io.14.
his faciet. Et in veteri, hic quidē mare mu- Gene.7.
tauit: ille vero solem frenauit: alius lunam Ios.10.
iussit manere. Alius autem rursus in se ra- 1.Par.4.
dios auertit. Filij autem in fornace elemē- 4.Reg.
ti operationem alligarunt, & flamma insa 20.
niens silebat, & alligata sibilabat. Norunt Dan.3.
etiam feræ reuereri dei amicos, & licet fa- Dan.8.
mes vigeat, sapientiæ tamen studium maius indicant. Qui sunt gulæ dediti, vereantur ferarum alimentiam. Leones viderūt Danielē, & philosophati sunt, nos ad nos veniētem filium dei videntes, minime philosophamur. Maluerunt illi fame perire, quam sanctum corpus tangere. Nos nudū Christum, & fame confectum circuire vi- Mat.25
dentes, ne quæ sunt quidem superuacanea dimittimus. Sed in summa rerum affluentia viuentes, sanctos despicimus. Terra rur Iob vlt.
sus alij dei amico tanta dona ex suo sinu protulit, & tantam fertilitatem quantam nunquam antea. Et quid miraris, si ipsi e- Act.19.
rant venerabiles, cum, & vestes eorum, & Acto.5.
vmbræ dæmonibus, & morti, & morbis es Gen.18
sent formidabiles. Quinetiā Angeli quoq; &.19.
reueriti sunt, & insigni er honorarunt ho 22.
mines. Quidni. n. honorarēt, quos ipse do- H
minus honorabat? Hoc autem videri po- Exo.14.
test, & in nouo, & in veteri. Et ideo dicit, Iudic.2.
Secundum altitudinem tuam multiplica- Mar.vl.
sti filios hominum. Cum ergo considera Act.5.8
uerimus honoris magnitudinem, quam 10.12.
par est præbeamus, pro ea remunerationem ne nobis habitus honor insignis, sit nobis viaticum futuri supplicij.

EIVSDEM IN PSAL. XII.

In finem Psalmus Dauid. Alius Epinicion canticum Dauid.

V*Squequo domine obliuiscēris me in finem?* Et no-
Alius, obliuiscēris me perfecte. Alius, tē, non
ad contentionem. *Vsquequo auertis faciem* est ī no
tuam a me? Alius, Abscondis. *Quandiu po-* stra edi-
nam consilia in anima mea. Alius, statuam sen- tione, si-
tentias. *Dolores in corde meo per diem, & no-* cut, nec
ctem. Alius, solicitudinem in cogitatione in He-
mea quotidie. Non est hoc paruum bo- bræo.
num, sentire dei obliuionem. Obliuionem autem ne existimes esse affectionem
sed

sed derelictionem. Multi certe quibus hoc accidit, hoc ipsum quidem norunt neque deflent. Hic aurem beatus non solum hoc nouerat, sed tempus etiam animo reputa-
I bat. Illud enim Vsquequo, est eius qui magnum tempus ostendit, & ideo deflet ac luget. Tu autem considera quomodo de nulla re terrena, & quæ ad hanc vitā pertineat angatur, non de pecunijs, non de gloria, sed vbique de dei beneuolentia. Et vndenam nouit, inquit, deum esse sui oblitum? Quoniam nouerat etiam quando meminerat, & aperte sciebat quid sit quidem obliuio, quid vero memoria. Nō quemadmodum multi homines, quando sunt diuites, quando apud homines gloriam assequuntur, quando eis omnia seliciter succedunt, quando vincūt inimicos, tunc existimant deum eorum meminisse, & ideo nec sciunt quando deus eorū obliuiscitur. Qui enim signum memoriæ nesciunt, nec norunt etiam signum obliuionis. Si enim non norunt signa amicitiæ, nec inimicitiarum etiā signa norūt. Multorum enim qui hæc habent deus obliui-
K scitur, atq; adeo eorum maxime, eorum aūt qui in rebus aduersis versantur sæpe meminit. Nihil. n. apud deum æque facit meminisse, ac boni aliquid facere, esse sobrium, ac vigilantē, virtutis curam gerere. Quemadmodum nihil æque obliuionis causa est, vt esse in peccatis, auaritiæq; , & rapinæ esse deditum. Et tu ergo, ò dilecte, quando in aliqua fueris calamitate, ne dicas, deus mei oblitus est: sed quando fueris in peccatis, & omnia tibi seliciter succedunt. Si hoc enim cognoueris, à rebus malis agendis cito recedes. Vsquequo auertis faciem tuam a me? Hoc est maxima obliuio, ex humanis enim figuris ostendit dei
Esa.1. operationes, & eius iram, & punitionem exprimit. Deus autem rursus faciem suā auertit, quando facimus, quæ sunt indigna eius præceptis. Quando enim extendetis, inquit, manus vestras, auertam oculos meos a vobis, deinde causa subiungitur. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Hæc ipsa autem derelictio, & vultus auersio, magnæ est curæ ac prouidentiæ. Hoc autem facit, vt nos ad se vehementius attrahat. Nam etiam is qui est insano amore captus, eum qui amatur contemnentem dimittit ac derelinquit, non animo quidem expellens, sed ipsum volens ad se conuertere, & sibi coniungere. Post-
quam autem dixit auersionem, dic etiam A
obliuionem, & quæ sibi ex ea euenerunt. Quænam autem ea sunt? Ea quæ subiun- L
git dicens. Quandiu ponam consilia in anima mea. Quemadmodum enim qui è portu egressus est, vbiq; vagatur, & qui luce priuatus est, in multis offenditur, ita ēt qui in dei obliuionem incedit, curis, solicitudinibus ac doloribus perpetuo angitur. Hoc autem non parum confert ad Deum ad seipsum conuertendum: curis, & solicitudinibus angi, doloreque, & tristitia extabescere, auersionis eius rationē ducere. Quod etiam Paulus scribens ad Corinthios, dicit de seipso. Et quis est qui 2.Co.2.
me lætitia afficiat, nisi qui ex me tristitia afficitur. Hoc enim non parum lucri est, ò dilecte, sentire dei auertionem, dolere, tristitia affici. Ita enim ipsum ad nos celeriter conuertemus. *Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me. Respice, & exaudi me domine deus meus illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte.* Quemadmodum enim cum retinet ac defendit nos deus, & stat, à nobis, quæ molestiam afferunt longe recedunt: ita etiam cum recessit, & B
oblitus est, & anima discerpitur, & cor dolore angitur, & qui vexant insultant, & sunt omnia scopuli ac præcipitia. Hæc au- M
tem vtiliter permittuntur, vt per omnia stimulati qui sunt socordiores, maiori studio redeant eò vnde exciderunt. Erudiet Hier.2.
enim, inquit, te defectio tua, & vitiū tuū iuxta
te redarguet. Dei itaque derelictio, est spe 70
cies prouidentiæ. Quando enim qui pro- Iob.15.
uidet, & curam gerit, contemnitur parum dimittit, & derelinquit, vt tunc expulsa socordia, negligentes fiant diligentiores. Respice, inquit, vide inimicum meum, qui exaltatur supra me, & si non propter meam miseriam, saltem propter illius arrogantiam, & superbiam exaudi me. Et quid petis. Vt vincas inimicos? Non hoc dicit, sed vt illumineutur oculi cordis, vt expellant tenebræ, q̄ sunt offusæ pspicaciaæ facultati, & intelligentiæ oculū obscurarunt. Hoc peto. Illumina oculos meos. *Ne quando dicat inimicus meus.* Cum me viderit deturbatum ad mortem peccati, *Ita prævalui aduersus eum.* Ipsum superaui, quod volebam videre, hoc mihi accidit. Quid est pualui aduersus ipsum? Etsi p se nō est fortis, cōtra me quidē certe est fortis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tis. Nostri victoria ei affert vires, eumq;
A reddit potentem, & validum, & inexpugnabilem. Vides q̃ quando peccamus, nõ solum nos ipsos dedecore afficimus, perdimus, ad mortem cogimus, sed eo quòd victi sumus, inimicos nostros validos potentesq; prædicamus, nec hoc solum, sed etiam eos in magna lætitia, & exultatione collocamus. Papæ quantæ est stultitiæ quanti stuporis, aduersarijs aduersus seipsos ferre auxilium, & vt ij qui animam excruciant, & affligunt, letentur & exultent parare. Vide quot absurda. Cum inimicũ vincere oporteret: Imbecillæ enim factæ sunt eius rhomphææ in finẽ. Cum, inquã, vincere oporteret, vincimur, nec id solum, sed etiam validũ ac potẽtem reddimus, & nec eousq; sistit extrema amentia, & summus morbus noster, sed quæ ei etiam lætitiam, & exultationem afferant, comparamus. Reuera est extrema ebrietas, & summum malum, peccatum. *Qui tribulant me si motus fuero exultabunt*. Tres causas affert propheta, vt Dominum moueat, vt respiciat, & faciem suam conuertat, & eius orationem exaudiat, vires inimicorum, & an
B te id, erectionem, & eorum exaltationem, & tertium, lætitiam, & exultationem ipsorum, propemodum dicens. Si non propter meam orationem, nec pp meam miseriam conuertis ad me faciem tuam Domine: saltem propter inimicorum arrogantiam, eo q̃ suas vires ostentant, & sibi valde placent. Q̃m meis malis lætantur, & ea sum meum iudent. Exaudi me Illumina oculos meos. Aufer grauem somnum in peccatis meis: quo sopitus propemodũ ad animæ mortẽ dormitando deductus sum. Si.n.a securitate tua tantum emotus fuero, eis lætitia, & gloria, & virtus hoc ducitur, & hoc nomine se iactant, & sibi ualde placẽt: & sunt intolerabiles. Si añt ad mortem fuero deductus, quid ij non fecerint? Vides quam magnum damnum existimet propheta, & nihilo minus quam pœnam ac supplicium, communem inimicum lætitia afficere, & vt ipse potens excelsusque videatur efficere. Si hæc enim nõ existimaret mala maxima, & intolerabilia, nõ hæc proposuisset ad deum placãdum, & ad sui
C benevolentiam attrahendum. Ita etiã nos faciamus, & consideremus, & contendamus, ne inimicum exaltemus, ne potentẽ faciamus, ne lætitia afficiamus, sed contra & humilem, & abiectum, & imbecillum tristemq; & demissum reddamus. Si enim eos qui peccãt recte, & ex virtute segerere viderit, hæc omnia simul fiunt. *Ego autem in misericordia tua speraui*. Quid ergo recte fecisti, vt petas, vt rursus te respiciat, vt tuã orationem exaudiat, vt tuæ mentis oculi illuminentur? Vndenam autem hæc tibi speras futura? Dicant quidem, inquit, alij, siquid possint dicere, ego autem vnũ scio, vnum dico, omnẽ spem meam in illo collocabo, illud mihi propono, misericordiam D
tuam, tuam clementiam. *Ego autem*, inquit, *in misericordia tua speraui*. Vidisti prophetæ humilitatem. Vidisti pium, & gratum viri animum, licet posset innumerabilia a se recte facta dicere, & per ea deum exorare, eorum nihil dicit, sed ad solam confugit dei misericordiam. Vnde clarum est, quòd cum hæc dicit, nempe, si feci illud, si retribui mala pro bonis, & quæ sunt huiusmodi, in magnam adductus necessitatem hæc dicit. Quæ si non adsit, nihil dicit illlorum, sed misericordiam, & dei clementiam pro omni supplicatione proponit, deinde confidens fore, vt spe non frustraretur, subiũxit, *Exultabit cor meum in salutari tuo*. Vjdisti animam bene sperãtem. Petijt, & priusquam acceperit, tanquã qui accepisset agit gratias, & deo canit hymnum, & omnia facit, quæ prædicta sunt. Vndenam autem est tam bona spe præditus? Ex pio, & grato animo, ex magno, & vehementi studio petitionis, sciebat eum qui sic peteret, a deo exaudiri, ex magno cordis calore, & agitatione. Quemadmodum ergo qui segniter, & negligenter petunt, ẽt cum acceperint vix donationẽ sentiunt: ita ẽt qui cum intenso studio, & vehementi animi contentione petunt, etiam priusquã acceperint, ex magna, & pura sua affectione perinde ac si accepissent donum sentiunt, diuina eis gratia lætitiam antea immittente, & propterea agunt gratias, & ab accipiendo non longe absunt. Exultabit cor meũ in salutari tuo. Hoc, inquit, meam aĩam lætitia afficit, q̃ à te salutem assequatur, lætatur anima mea, quòd eius sit salus. Vidisti exultationem, & exulta- Prou.2.
E tionem, inimicorum exultationem ppter lapsum, & exultationem animæ propter propriam salutem Illa est improbi, hæc est eorum qui conseruantur. Illa est exitium, & eius qui videbatur exultare, & eius

propter

propter quod exultabat, hæc est salus, & adhortatio eius q exultat. Hac ergo exultatione, & lætitia lætemur & exultemus, illam autem fugiamus, & auersemur. *Cantabo domino qui bona tribuit mihi, & psallam nomini domini altissimi*. Monimentũ, inquit, huius beneficij canticum deo offeram, q̃ me beneficio affecit, inimicum humilẽ, & abiectum reddidit, ignominia, & dedecore impleuit, imbecillũ esse conuicit, meam exaudijt orationem, in me vultum suum conuertit, discussa caligine, & tenebris p quas ad mortem ferebar, & pp eius salutare, exultans, tanq̃ aliquod monimentum indelebile, hoc canticũ eius in me beneficiorum dedico, non nunc solum hoc canens, & beneficia eius apud me mente versans, sed etiam in posterũ cantabo, & psallam nomini tuo, nulla vnquã obliuione delendã beneficij magnitudinem aĩo circunferens. Talis ergo anima non solum malis irretita, a malis liberatur, sed etiam
F fit tutior, vt non amplius in similia incidat. Quando.n. beneficium semper habet in memoria, clarum est, q̃ malorum quoque recordatur, a quibus liberata beneficium fuit consecuta. Cum autem mala memoria teneat, diligẽter apud se reputat vndenam ea sibi euenerint, & propter quam causam in tantum malum suerit deturbata, & deinceps id reputans, seipsam vndiq̃ munit ne in tales incidat calamitates & ita deinceps suam vitam recte componens, & instituẽs, ei qui liberauit magnas agit gratias, quemadmodum inuenit liberatorem, ita vt etiam custodem in futurũ habeat postulans. Hanc nos quoque imitemur, etsi in aliquod peccatum incideri-
mus, ad nos cito redeamus, & faciamus, vt lapsus sit occasio securitatis, & argumentum, & impulsio non amplius peccandi. Quomodo ergo facies? Habes Dauid præceptorem. Peccauisti, ne dormias in peccato, sed exurge, & statim apud te cogita, q̃ deus a te faciem auerterit, quod tui oblitus sit, deinde plora, ingemisce, laua per singulas noctes lectum tuum lachrymis, cito recede ab ijs qui operantur iniquitatem. Nam hæc quoque sunt Dauid præcepta. Dic cum ipso. Vsquequo domine obli
G uisceris mei in finem? Vsquequo auertis faciem tuam a me? Dic non lingua, sed corde multo ante. Dic alias Dauid quoq; rationes. Quando dixeris omnia, Spera in misericordia eius, Spera ne hæsitaueris. Qui enim hæsitat, inquit, est Iac. 1.
similis nudæ niaris, quæ vento excitatur, & agitatur. Ne ergo existimet qui est eiusmodi, se aliquid a deo accepturum. Ibid.
Vir enim duplici corde est instabilis in omnibus vijs suis. Spera ergo in eius misericordia nihil hæsitans, & postulatum omnino consequeris. Postquam autem consecutus fueris, ne sis accepti immemor, & ingratus in benefactorem, sed fac monimentum eius beneficij, & pro gra- Luc. 14.
tiarum actione ei dedica canticum. Non potes ipse forte componere, conuoca pauperes, eorum linguas commodato accipe, & tibi eas compara. Scias eum lubentius id auditurum, quàm canticum Dauidicum, quod illi pro te cecinerint. Quemadmodum enim quod ex diuersis est chordis constitutum, iucundiorem emittit modulationem, quam quod ex vnica: ita etiam quod est ex diuersis pauperibus, deo H
qui audit vocem pauperum iucundum quid resonabit, & amabile. Erige tibi ipsi, & deo huiusmodi monimentum. Ei quidem monimentum beneficij: tibi vero, ostensionem gratiarum actionis grati animi, & memoriæ, signum perpetuæ memoriæ quam in corde semper habens insixam, corrige tuam vitam, imo vero corrigamus, vt simus digni hæreditate bonorum, quæ illic sunt. In Christo Iesu domino nostro, cui gloria, & potentia in sæcula sæculorum, Amen.

EIVSDEM IN FINEM
Psalmus Dauid 13.

Dixit insipiens in corde suo. Non est Deus. Quemadmodum dum dominus iniuria afficitur, bonus seruus, vt qui sit in primis benevolus ægrefert, & indignatur: ita etiam dum deus nihili ducitur, Dei Propheta impium corrigit, dicens, vt audijsti, Dixit insipiens in corde suo, nõ est deus. Quemadmodum enim seruus qui amat Dominũ, postquam intellexit suos conseruos habere dominum despicatui, vt ostendat suam in eum benevolentiam, ad eum vlciscendum se comparat, & vel manibus vlciscitur eum qui illum affecit I
iniuria, vel traducit reddens omnibus exosum, vel ad correctionem, & metum aliorum, domino renunciat, & vt grauio-

ribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus plagis afficiatur procurat, in eũ, qui seditionem excitauit tãquam in proteruũ, & rebellem bellum gerens: Ita etiam propheta cum intellexit Creatorem ignominia affici a creatura, & figulum a luto contumelijs incessi, & deũ ab impio ludibrio haberi ac nihili pendi, perinde ac si lapidis ictum in corde accepisset, & dolorem non ferret, exclamauit, Dixit insipiens in corde suo, Non est deus. Vide autem, q̃ apte psalmo, qui præcedit coniungitur. Quia enim in illo ægre ferẽs dixerat, Vsquequo domine obliuisceris me in finem, & Paulo post, Vsquequo exaltabit inimicus meus super me insipiens, dicens non esse deum, Qui enim aduersus deum extollitur, multo magis extolletur aduersus dei prophetas, & qui contra dominum erigitur, etiã aduersus conseruos erigetur, qui interrogatus curnam die, & nocte excruciatur, hæc nunc respondet. Cur excrucior rogas? Quoniam dixit insipiens in corde suo, Non est
K deus. Cum impio conuersationem existimo esse a deo auersionem. Deum mei esse oblitum suspicor, quòd vna cum ipso viuam. Sancto.n. est cruciatus, & ad irã prouocatio, impiorum impietas. Ita etiam de
Act.17. Paulo dictum est. Athenis autem cũ Paulus expectaret Timotheum, incitabatur spiritus eius, videns idololatriæ deditam
1. Reg. 28. ciuitatem. Cur (ait) viuunt impij? Hæc Dauid dixit de Saule, vt narrat historia, propter vẽtriloquam quemadmodum etiã in
1. Reg. 28. 52. Psalmum, propter Doec, qui eadem cõtinet. Dixit insipiẽs Saul, Videte mihi mulierem vẽtriloquam, & quærite. Alius Adã a muliere deceptus est. Dicit autem ei, Diuina mihi in pythone, & relicta prophetia
ἐγγαστρι μύθω deturbatur ad diuinationẽ. Dixit insipiẽs in corde suo, Nõ est deus. Muniamus nos fratres, ne in insipientis naufragium incidamus, verbis ipsum fatentes, factis autem negantes, bonum, & misericordem vocantes, eius autem, qui ægrotat, vel pauper est, aut affligitur non miserentem. Et q̃ non solum verbis, sed etiam factis quis neget deum, & qui Christianus nominatur, eadem dicat, quæ insipiens, Non est deus, te-
Titu. 1. stis est Apostolus, qui dicit, deum fatentur scire, factis autem negant. Quanto sunt autem facta potentiora verbis ad persuadendum, tanto factis quam dictis deum negare ore, vel corde grauius. Dixit insipiens in corde suo, Non est deus. Qui in ore dicit, Diligam te domine, & in corde fratrẽ L
habet odio, quomodo deum diligit, non obediens ei qui dicit, Diliges dominum
Deut.6. deum tuum, & proximum tuum sicut teip
Io.14. sum? Dominus dicit, Qui diligit me, sermones meos seruat. Qui ergo non seruat, non diligit. Ore dicit deum, & corde dicit,
Esa. 29. Non est deus. Testis est dominus, qui di-
Mat.15. cit, Populus hic ore me honorat, cor autẽ eorum longe est a me. Dixit insipiens in corde suo, Non est deus. Quod autem qui fratrem suum habet odio, is etiam deum odit, licet ore clamet ac vociferetur se deũ amare, dicit Ioannes Euangelista in epistola, Qui dicit se deum amare, & fratrẽ suũ
1.Io. 4. odit, mendax est. Si enim fratrem suum quem vidit non diligit, deum quem non vidit quomodo diliget? Cum ergo, qui talis est se deum scire fatetur, & non aperte negat, is impietatem in corde fabricatur. Dixit insipiens in corde suo, Nõ est deus. Vnde hanc sententiam confirmans propheta, dicit inferius, Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui M
deum confitentur verbis, factis autem negant, qui deuorant plebẽ meam sicut escã panis, dominum non inuocauerunt? deũ enim fatentur scire: sed quoniam factis negarunt, inuocantes non inuocarunt. Ipse
Luc.6. dominus dicit, Cur me vocatis domine domine, & non facitis, quæ dico? Omnis, inquit, qui peccat, non agnouit dominum, dicit Ioannes. Cum enim vitium virtutes persequatur, pietas quoque vna cedit ac religio, vt quæ ideo adsint, quod id nõ adsit.
1. Reg. 2. Ita etiam filij Heli, filias pestis, dominum quoque nesciebant, in eo quod dominum ore negarent, sed quod turpia facerent in tabernaculo. Et qui dant fœnori pecuniã deum non norunt. Ipse dicit, Vsura super
Exo.22. vsuram, dolus super dolum, noluerunt
Exo.22. me nosse, dicit dominus, qui dixi, Si statri tuo pauperi dederis mutuo pecuniam, non eum vrgebis, non impones ei vsuram. Non est deus. Et quomodo, quæ sunt post deum? Non est deus. Et quomodo, quæ sunt per deum? Non est deus. Et quomodo omnis lingua hominis deum nominat? Falluntur ergo omnes hominum myriades, quę deum esse dicũt: A
& solus insipiens se putat verum dicere, qui solus ita mentitur. Et qui quinq; quidem, vel septem testimonia vult in testamentis euertere, per eõsensum reprobatur ac

ac reijcitur, quando iudicat veritas. Publicam autẽ totius orbis, & vniuersam mundi linguam solus vult insipiens euertere. Et quomodo non est vere reprobus insipiens, & seipsos insipientior? insipiens in negãdo, in se impudenter gerẽdo insipientior. Quamuis.n. mundi homines de deo diuersas sententias germinauerint: nominis tamen fundamentum nemo labefacta uit. dixit insipiens in corde suo. Non est deus. Non est fundamentum, & quonammodo stat ædificium? Non est carina: & qũo consistit nauigium? Non est fabricator nauis, & quonammodo nauis compacta est? Non est ædificator: & qũo domus facta est? Non est Architectus, & quis vrbem condidit? Non est Agricola, & quomodo agri tulere manipulos? Non est musicus, & quomodo in mundi lyra apparet concentus? Non est qui prouideat, & quomodo per omnia peruadit prouidentia?
B Non est auriga, & quomodo elementorũ quatuor currus agitur? Non est statuarius, & quomodo homines veluti quædam statuæ in mundo facti sunt? Non est fornicis constructor, & quis tibi cœli fornicem cõstruxit? Non est aurifex, & quis veluti discum aureum, tanquàm in mensa, solem in cœlo posuit? Non est qui ferat lampadem, & quis tibi veluti lampadem argenteam dedit lunam in nocte? Non est qui illuminet, & quis tibi clara, & lucem præbentia dedit luminaria? Non est qui facit solus magna lumina, & quis accẽsos astrorum lychnos tibi in cœlo posuit? quemad
Ps.135. modum dicit propheta, Qui facit luminaria magna solus, Solem vt præsit diei, & lunam, vt præsit nocti. Non est opifex, &
Sap. 13 quomodo pulchritudo creaturarum testatur creatorem? Ex magnitudine enim, & pulchritudine creaturatum conuenienter eorum genitor consideratur. Dixit insipiens in corde suo. Non est deus. Quæcunque in mundo fiunt, aguntur, & exercentur, habent qui ei præsit eaque perficiat, & solus mundus non habet qui eum administret? Si non est deus, quid facis in
C iis, quæ dei sunt? In domo dei manes, & domum dei inficiaris? Vel da mercedem domus, gratiarum actionem, vel domo egredere, cur ẽt fumo eructati maledicti ac blasphemiæ domum imples? Insipientem autem nunc dicit, non eum qui est emotæ mentis, vel qui delirat, aut sensu minus valet, sed eum qui male sentit, non eũ qui insita, & communi hominum prudentia priuatus est, sed eum, cui prudentia, quæ vna est ex quatuor virtutibus, peruersa est, quæ quidem prudentia est lucerna animę, regina cogitationum, magistra eorum, q̃ bona sunt, & honesta, De qua dixit scriptor prouerbiorum. Et qui possidet prudẽ
Prou.4. tiam, amat seipsum. Et rursus. Posside sapientiã, posside prudentiam & intelligentiam: Et autem cum læsa est principalis animæ facultas, & insitam amisit prudentiam, intelligentiaque, & mente priuatus est, non dicebat, Acquire sapientiam, & scientiam. Nam etiam si maxime velit, nõ potest, vt qui prudentiæ instrumentum perdiderit. Et vt intelligas quòd qui nũc dicitur insipiens, non erat naturali priuatus intelligentia, vide quantum valebat prudentia. Neq; enim lingua dixit, Non est deus, neq; per os locutus est, sed in cor
D de celauit improbitatem. Sciebat.n. se in periculo futurũ, si id eructasset. Quoniam
Leu. 24 enim qui illis temporibus deum blasphemabat, vel eum inficiabat, lapidib. obruebatur: Testis est Nabuth, qui tãquàm blas-
3. Reg. 21. phemus condemnatus est: Ne huic improbe sentienti idipsum vsueniret, in cor de impietatem insculpsit, impietatis templum cor suum constituens. Dixit insipiẽs in corde suo. Non est deus. Si fuisset.n. emotæ mentis, & naturali catuisset prudentia, non in corde solum, sed ore etia dixisset, Non est deus, nec apud deum, nec apud homines vocatus esset in periculum. Si enim Imperator, qui est totius orbis Auriga, sæpe ab insipiente, & stulto contumelia affectus, sustinet, naturæ ductus misericordia, si eum abripuit animi perturbatio: multo magis eum, qui est natura insipiens, blasphemantẽ, nec deus, nec hõ vltus esset, sed vt hoiem stulta loquentẽ dignũ venia iudicasset. Et iõ qui sunt à dæmone correpti, vel furore perciti, nõ cẽsentur blasphemare. Porro aũt quicunq; multos deos adorat, dicit. Non est deus. Quẽ- E
admodum.n. maritorum multitudo effi-
Ioan.4. cit, vt non censeatur maritus. Quinque.n. viros, habuisti, & nunc quem habes, non est vir tuus: ita etiam multorum deorum cultus est impietas, & perinde est ac si nullum colas. Multorum.n. deorum admissio est vnius negatio. Et q̃ qui multos deos colunt, sint impij, & deum non habent,

audi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ephe.2. audi Apostolum scribentem ad Ephesios. Vos aliquando gentes, quando eratis in illo tempore sine Christo, abalienati a conuersatione Israel, spem nõ habentes, & sine deo in mundo. Et quomodo Ephesij sine deo? Hinc simulachra: illinc imagines: illic neocoros, Diana illic: Demetrius argentarius, qui faciebat templa Dianæ argentea, tantus est grex deorum, & quomodo sunt absque deo Ephesij? Sed propterea sunt impij, & sine deo, quod cum multos deos elegerint, ab vno exciderũt. Dixit insipiens in corde suo. Nõ est deus. A primo insipiente peruasit ad suos discipulos. Primus insipiẽs diabolus, qui insipientię fuit primus seminator, qui primus præco deorum multitudinis. Eritis sicut dij. Qui autem multos dicit, vnum negauit. Insipiens est etiam Iudæorum populus. Insipiens irritauit nomen domini, dicens Christum non esse deum. Hic si esset propheta, sciret quæ & qualis mulier est, quæ eum tangit, quòd est peccatrix. Qui autem, nec eum, quidem prophetam esse dicebant, quomodo possent deum dicere? Nemo potest remittere peccata, nisi solus deus Christus autem, Quid cogitatis in cordibus vestris? Luc. 7. Dixit insipiens in corde suo, Nõ est deus. Est enim vbique, sed non est in corde insi- 3. Reg. pientis. Dixit deus synagogæ. Propterea, 14. quòd non accepisti me in cogitatione tua, sed proiecisti me post tergum tuum. Primus ex seipso insipiens, insipientiæ seminator diabolus, quòd cum esset prudens, imprudentiæ munus executus est. Serpens Gene.3. autem erat prudentissimus. Et quodnam Esa. 14. fuit eius studium? Voluit deo esse æqualis, dicens. Ponam thronum meum super nubes, & ero similis altissimo. Sustulit deus, & posuit altissimus, erubescens eum nominare, quem iam negauerat. Ita etiam facit quilibet Hæreticus vehementissimus in tẽpore persecutionis, loquens cum pontifice, nec eum vocat pontificem, nec Archiepiscopum, nec religiosissimum, nec sanctum.

G Sed quid? Reuerentia tua, sapientia tua, prudentia tua, iustitia tua, & nomina illi adducit communia, eius negans authoritatem. Diabolus hoc tunc fecit in deo. Ero similis altissimo, non deo, sed altissimo. Et diligenter (quæso) attende, quã solers, & accuratus fuit diaboli accusator propheta. Dixit insipiens in corde suo, Nõ dixit, Dixit, sed dixit. Semel ausus est, & dixit. Et quoniam cum dixisset, eiectus est è cœlis tanquam superbus insurrector, non amplius per se dicere ausus est. Quoniã enim semel tantum dixit, Ponam thronũ meũ super nubes, & ero similis altissimo: & deũ negans, Deum expertus est, ex alto deturbatus, & in immo ab hominibus conculcatus, non amplius ausus est dicere, Nõ est deus, sed per ironiam, & simulationẽ deũ nominauit. Quomodo? Dixit deus, ne co- Gene.3. medatis de ligno. Noui te quis es sanctus Luc.4. dei. Hi homines sunt serui dei altissimi. Act. 16. Quia ergo semel dixit dogma impiũ, non audet amplius dicere. Scit enim quid passus sit. Non dicit insipiens, Sed, Dixit insipiens in corde suo, Non est deus. Nõ enim amplius hoc dicit per se, & nullo intermedio. Sed dixit in corde suo. In quolibet, q H eadem cum eo sentit, & non discrepat ab eius moribus, & est impius. Dixit in Pharaone, Non noui dominum, & curauit, vt Exo. 5. profundum maris esset ei sepulchrum. Di- 4. Reg. xit per Senacherib Assyrium, non potest 18. deus Ezechiam è meis manibus eripere, & 4. Reg. effecit, vt occideretur manibus filiorũ suo 14. rum. Dixit per Nabuchodonosor. Quis est Dan. 3. deus, qui eripiet vos a manibus meis? & q Dan. 4. sibi deo potentior videbatur, cunctis visus est omnibus hominibus abiectior, fœnũ, vt bos comedens, vt disceret bouem suum cognouisse creatorem, quem ipse negauerat. Dei negatorem Iudam fecit perire la- Acto. 1. queo, quod deum ipsum tanquàm hominem tradendum curauerit. Cum diabolus Io. 13. inquit, iam misisset in cor Iudæ, vt ipsum traderet. Dixit insipiens in corde suo, Nõ est deus. Si enim deum ipsum tunc dixisset, non tradidisset ad mortem, nec & Iudæos docuisset occidere dominum, quoniam eis persuasit Iesum non esse deum. Hunc nescimus vnde sit. Quoniam ergo Io. 9. ijs studebant, quæ fieri non poterant, traditi sunt corruptioni. Dicit propheta de- I flens. *Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis.* Cum enim diaboli fuissent discipuli, in lapsum diaboli inciderunt. Sicut ille de cœlis, ita hi è sedibus regalibus. Quem quis enim sequitur, eandem cũ eo partem capit. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt. Corrupti sunt, quoniam eum conati sunt corrumpere, qui corrumpi non potest. Et mutauerunt gloriam in- Ro. 1. corruptibilis dei in similitudinem imaginis hominis corruptibilis. Homines mente cor-

te corrupti, corrupti sunt. Sed & abominabiles facti sunt. Quare? Quoniam abomi- Dan. 3. nationem desolationis impietatem in tem- Mar.13. plo cordis sui collocarũt. In studijs suis. Quamobrem? Quoniam quæ natura negauit, ea mala excogitauit affectio. Corrupti sunt, vt Pharao, & Nabuchodonosor. Corrupti sunt, quoniam vulnerati, & putrefacti, & male olentes, & tabe sanieque manantes, non quæsierunt medicum. Abominabiles facti sunt, quoniam tanquã porci in peccatorum cœno volutati, & tanquã canes ad suum ipsorum vomitum reuertẽ- 2.Pe. 2. tes, exosi euaserunt. Ita enim scriptum est, Eccle. 1. Abominatio peccatoribus est pietas, & dei K cultus. Quoniã ergo abominati, sunt dei cognitionem, eos viri pij, sunt abominati. Iob.13. Corrupti sunt tanquam pannus à tineis, tanquàm ferrum, quod exeditur a rubigine. Abominabiles facti sunt, vt qui ossa & mortuos tetigerunt. Propterea enim lex Nu.19. eum, qui mortuum tetigerat fecit abominabilem, quoniam Iudas Christum mortuum semper tangens, & viuentẽ non aspiciens, factus est abominabilis. Corruptioni tuæ Israel, quis opem feret? Deinde vt Bonum impietatis fructum ostendat subiungit. χρηστότητα, bonitatem. *Non est qui faciat bonum.* Qui enim deũ negauit, & de eo qui prouidet, & curã gerit, non cogitat, non mortem, nõ consummationem, non resurrectionem, nõ iudicium non retributionem expectat, & ideo nihil boni facit. Quemadmodum enim, qui alicui regi dat nomen, in eius legibus, & præceptis ingreditur, qui autem tyrannum sequitur, non facit, quæ Rex præcipit: Ita ẽt qui deum negat, Dei mandatis auersatur: & reip. inutilis, & pernicioſus euadit. Non est qui faciat bonum. Non Herodes bethleemiticos infantes innocentes occidẽs, Matt.2. Non Iudæus, eum qui dęmonia eijciebat, Mar. 3. Beelzebul vocans, non legisperitus tentãs, L non pontifex contumelia afficiens, non Luc.11. scriba abrogans, & nihil dicens, non Pha- Luc.10. risæus probra ingerens, aut insultans, non Mar.14 Sadducæus contradicens, non Iudas ven- Mat.15. dens, & minister alapam incutiens, non Mar.12. Pilatus condemnans, non populus clamãs & Luc. Tolle, tolle, crucifige eum, non milites vin- 20. cientes, non turbæ consputentes, colaphos Mat.26 impingentes, arundine verberantes, spi- & 27. neam coronam contexentes, crucifigẽtes, Ioã. 18. aceto & felle potantes. Non est qui faciat bonum. Diligenter enim obserua, quòd hoc dictum, quando Christus crucifixus est, maximè finem accepit. Tempore enim Dauidis, quando hæc dicebantur, erãt qui bonum faciebant, beati prophetæ, qui cũ Dauid versabantur. Sed quando natus est Lu.1.& Christus: Ioseph, Zacharias, & Symeon 2. iusti, & Apostoli bona faciebant, hi quidem admirantes: illi verò in vlnis tenentes, solummodo, quando crucifixus est, nõ fuit, qui faceret bonum. Non dixit autem, Non est qui loquatur bonum. Nam & Cẽturio, & latro bona de eo dicebant. Memento mei domine, quando veneris in regnum tuum. Verè hic homo filius dei erat. M Non est, qui faciat bonum, quando & Discipuli omnes eo relicto fugerunt, Ioan- Mar.15. nes nudus recedit, Petrus negat. Discipuli Mat. 26 fugiunt, ipsius Mariæ matris animum gla- Mar.14. dius dubitationis pertransit. Quoniam er- Mar.14. go in passione nullus fructum charitatis, Luc.22. accepit, Non est, qui faciat bonum. *Non* Luc.2. *est vsque ad vnum.* Ne illum quidem vnum Ioã. 19. militem, qui etiam post mortem lancea latus eius pupugit. Et quamobrem, ò prophe ta, ante suum in carne aduẽtum, & humanæ naturæ susceptionem, non visitauit tãquam medicus mundum laborantem? Visitauit certè, & opem ferre ac seruare voluit, sed nullus sibi voluit adhiberi medicinam. *Dominus de cœlo prospexit, vt videret si est intelligens, aut requirens deum. Sed omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Et impletum est illud, Iustitia de cœlo prospexit. Ex patre Christus, veritas è terra orta, Psal.84. est. Dominus ex virgine. Cum autem audis iustitiam de cœlo prospexisse, ne existimes diuinam, & incorpoream naturam se flexisse, & incuruasse, aut genu inclinasse, aut ceruice annuisse, sed eius demissionem, & humanitatem, & visitationem intellige. Quemadmodum enim caput, & oculos, & aures, & os, & manus habere di- A citur, & sedere, & surgere: nec tamen omnino ex membris, partibus, & figuris constituitur: ita etiam prospicit, non ipse se inflectens, sed suam in nos benignitatem ostendens. Illud autem, Ex cœlo prospexit, non quòd in cœlo, quòd cernitur fenestras aut portas fecerit, & ijs apertis despexerit: sed quod è cœlestibus ordinibus, intelligentibus, incorporeis, & immortalibus humanitatem visitauerit. Quemadmodum enim homines terra dicuntur, Quod terra es, & in cinerem reuerteris, &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ego sum terra, & cinis: ita etiam dicun-
Ge. 18. tur cœlum cœlestes ordines, ex quibus deus terram, & humanitatem aspicit. Dominus è cœlo in terram prospexit, vt videret. Non vt tunc videret, sed vt tunc seruaret, non vt tunc disceret, sed vt tunc opẽ ferret, vt tanquam amicum amplecteretur, & vt iustum amaret, vt dicat sicut dixit
Gen. 6. Noe, Te solum vidi iustum in hac gene-
Sap.1. ratione, & vt tanquam iusto ei appareat, lis autem apparet, qui in eum fidem habent, vt videat an sit ægrotus qui quærat medicum, an est pauper gẽtium populus, qui requirit Christum, patris thesaurum, vt videat si est intelligens, vt cum eo tanquam cum prudenti, & intelligenti disse-
B rat, vel requirens deum vt hoc inueniat. Deinde postquam viderunt prophetæ dominum è cœlo prospexisse vt videret, eum rogant. Non satis est, ò Domine, è cœlo solum prospexisse. Sicut prospexisti etiam
Ps.143. descende. Domine inclina cœlos, & descende. Veni fili patris, quære quod factum est ad imaginem. Omnes enim declinauerunt. Simul inutiles facti sunt. Vniuersus hominum exercitus deflexit ad tyrãnum. Duces prophetas non amplius retinent. Veni rex, & appare, & verebuntur tuam authoritatem. Omnes declinauerunt vias
Io.14. prophetarum. Veni via, & qui aberrarunt, reuertentur. Cum autem dixit, Declinauerunt, ostendit eos didicisse a natura recte ingredi, sed ex mala electione in errorem declinasse. Quemadmodum scriptum,
Eccle.7. est in Ecclesiaste, deus fecit hominem rectum, & ipse sibi inuenit multas cogitationes. Omnes declinauerunt sicut vituli, qui seruntur in voragines, & simul inutiles facti sunt, vt dolia perforata, vt vtres perfluẽ
C tes, & ad id ad quod facti sunt non amplius vtiles. Et non paulatim, sed omnes simul inutiles facti sunt, vno impietatis reti simul concluſi. Si declinarunt scilicet, erãt recti natura. Deus enim, cum hominem fecit, eum rectum creauit, & nullum fecit
Ps.100. malum natura. Et alibi. Transgredientes reputaui omnes peccatores terræ, & eo, quod dixit, Simul inutiles facti sunt, ostendit, quod cum natura facti essent vtiles, inutiles præter naturam propria animi electione facti sunt. Prospexit ergo dominus, vt videret è cœlo, an pœnitentiam agant, qui declinant, vt salutem consequantur, an vero ita peccant, vt nulla ducantur pœnitentia, vt eo ipso condemnentur. Et quod ideo prospicit, & descendit, & visitat dominus, vel vt seruet, vel vt condemnet, audi ipsum dominum dicentem. Clamor Sodomorum, & Gomorræorum multiplicatus est apud me, & peccata eorum magna Gen.18.
valde. Descendam ergo, & videbo, an iuxta clamorem eorum, qui ad me venit, efficiant. Sin minus, vt sciam. Sodomitæ, quoniam omnes declinauerunt, propterea inutiles facti sunt. Ignis enim descendit, & eos tanquam materiam cõsumpsit.
Niniuitæ declinarunt, sed quoniam cito D
venerunt ad pœnitentiam, propterea non facti sunt simul inutiles, sed simul seruati, sunt. Vidisti quomodo visitat dominus, vel vt seruet, vel vt condemnet? Et ideo dicebat etiam Osee Propheta. Audite verbum domini filij Israel, quia iudicium domino cum habitatoribus terræ, propterea quod non est veritas nec misericordia, nec
Ose.4. cognitio dei in terra. Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium effusum est super terram, & miscẽt sanguines sanguinibus. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt. Et propterea dominus de cœlo in terram prospexit. Quomodo prospexit? Vel terra quatiens, vel fulmina mittens, vel aliqua, quæ terrorem incutiant faciens, & suam indignationem ostendens. Qui respicit terPs.103.
ram, & facit eam tremere. Dominus de cœlo in terram prospexit, vt videret terra, seu humanitas dominum indignantem, & cessaret peccare. Quemadmodum enim seruis inferius in atrio aut in platea se petulanter ac insolentes gerentibus, Dominus aut rex ex alto prospicit, vt cum eum serui viderint timeant, & desistant. Ita etiã
quoniam vniuersa terra prosiliebat ad im- E
pietatem, Dominus de cœlo in terram prospexit, vt terrore affecta terra peccare, desisteret. Huius testis est propheta, qui
Psal.75. dixit. Terra timuit, & siluit, dum exurgeret deus ad iudicium. Et quoniam dixit, Omnes declinauerunt, illud autem, Omnes, sæpe etiam de maiori parte accipitur, quemadmodum illud, Omnes me dereliquerunt tamen cum veri, & sinceri
2.Ti.4. discipuli paulum non reliquissent, & vt ostenderet, vniuersum mundi, naufragium, subiungit. *Non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum*. A pedibus vsque
Esa.1. ad caput, ab vltimo paupere vsque ad eum, qui

qui retum potitur, vniuersus mundus ægrotat. Vnum quærit deus fidelem, & iustum, vt in Chaldæis Abraham, & Lot Sodomis. Sed illi, quidem nec fidem, nec rectam habent vitam: illi vero veram habent fidem, sed vitam rectam, non ha-
Tit.1. bent. Deum confitentur scire, factis autem negant. De deo præclarè, & splendidè loquuntur, & veluti tuba canunt, in bene autem faciendo dormitant. Non est, qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Deinde quoniam dominus de cœlo pro-
F spexit, & propter eos, qui peccabant indignatus est, docet nos propheta eum non solum prospexisse, sed etiam minantem, esse locutum. *Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem*? Et quid cogno-
Deu.32 scent? Quod dominus est deus vltionum.
Psal.93. Cognoscent, quod aduenit iudex viuo-
Act.10. rum, & mortuorum. Cognoscent, quod
Rom.2. reddet vnicuique, secundum opera sua.
Exo.14. Non cognouerunt dum monerentur, cognoscent dum cruciantur. Ita etiam aliquando similia dixit deus de impijs Aegyptijs. Et cognoscẽt omnes Aegyptij, quod ego sum dominus, dum ego glorificor in Pharaone, & in curribus eius. Scient tunc, quando nihil eis proderit cognitio, quando persequẽtes curribus, obruti fuerint fluctibus. Vel etiam legendum est negatiue. Non cognoscent omnes, qui operantur, iniquitatem. Et quid non cognoscent? Quod dominus de cœlo in terram, prospexit. Quid non cognoscent? Quòd quæ
Iob,21. malè fiunt, ei displicent. Quid non cognoscent? Nollent scire viam domini.
Huius rei Iob testis est, qui dicit. Dicit autem impius domino. Recede a me, vias tuas scire nolo. Eo enim ipso, quòd operantur iniquitatem, leges domini cognoG uisse non sustinebunt. Et nunc, sunt bella, & pestes, & terræmotus: multi tamen peccata non sentiunt, & imminentibus, malis non castigantur. Quid non cognoscent? Dei voluntatem, promissa, bona cœlestia Dei thesaurum, paradisum deliciarum, vitam æternam. Non cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem. Iudęi, quod legislator, & dominus gloriæ ab eis
1.Co.2. est crucifixus. Si enim cognouissent, Dominum gloriæ non crucifixissent. Et quinam ij sunt? *Qui deuorant plebem meam, sicut escam panis*. Qui propter inuidiam, mortem fidelium eluriunt. Et non dixit, Comedentes, sed deuorantes aut exedentes, feris crudeliores. Feræ enim, cum car- κατεσθοντες.
nem humanam gustauerint, mox cessant, propter iusuetum nutrimentum erubescentes, improbi autem, & inuidi fidelem perpetuo maledictis exedentes, non satiantur. Caueamus fratres, ne eos, qui sunt eiusdem nobiscum fidei maledictis, & calumnijs insectantes, cum iniquis inueniamur. Non cognoscent omnes, qui operantur, iniquitatẽ, siue sint hæretici, siue sint eiusdem fidei, qui deuorant populum meum. Quod autem ij etiam, qui sunt eiusdem fidei, eos deuorant, qui eandem habẽt cum H
eis fidẽ, dicit Apostolus. Si autem vos inui- Gal.5.
cem mordetis, & exeditis, videte ne a vobis inuicẽ consumamini. Alienigenis gẽtibus Syris, & gentibus, eos qui populum deuorant, assimilans Esaias dicebant. Ducã Syriam ab ortu, & Græcos ab occasu solis, Esa.9.
qui deuorãt populum meum toto ore. Sed etiã si propter peccata nostra ab inimicis, tanquã a leonibus, deuoremur: propter nostram tñ in deum pietatem, vltionem assequemur. Audi Hieremiam dicentem. Sanctus Israel domino, omnes qui deuorant Hie.12.
ipsum delinquent, & inducam super ipsos. Dicit dominus, quod eos qui peccarũt exedentes, grauius peccarunt, quã ij, qui exeduntur, vt qui plus, quàm deus in animo haberet populum suum flagellarunt, quẽadmodum de eo dixit dominus. Ego tradidi eum in manus tuas, tu autẽ non fecisti misericordiã cum ipso. Et rursus. Propterea, ꝙ ego parum irascebar, ipsi autẽ in mala inuaserunt. Et quod propter peccata populus dei à dei inimicis exeditur, dicit Hiere. Quis errans Israel? Leones extruserunt
ipsam. Primus deuorauit ipsum rex Assy- I
riorũ, & secundus rex Babylonis eius ossa cõtriuit. Si non erasset, vt ouis, nõ deuorata fuisset a leonibus. Intellige, quæ dico. Qui deuorant populũ meum, sicut escã panis. *Dominum non inuocauerunt, etsi putarunt se inuocare*. Quemadmodum enim, qui ex rapina deo aliquid offert, non offert, qñquidem deus ea non suscipit. Ita qui fratrem deuorant, deum inuocantes nõ inuocant, vel etiam dominum non inuocarũt. Pro eo quod est, A Christo nõ vocati sunt Christiani: quandoquidem cum Christo bellum gesserunt. Neq; enim audiuerunt, eum dicentem, Confitemini dño, & inuo- Ps.104.
cate nomẽ eius. Quanuis aũt tanquã feræ irruerunt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

irruerunt, *Illic tamen trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Audaces fuerunt vt leones, & tanquam lepores trepidarunt. Hoc etiam dicit Propheta aduersus timidos in
Esa. 51. Mat. 10 persecutionibus, quod cum audijssent, Noli te timere eos, qui occidũt corpus, animã autem non possunt occidere, & ne timete hominum opprobria, trepidauerunt timore, vbi non erat timor. Cum enim deũ non timuissent, homines timuerunt. Illic timore trepidarunt impij, cum vidissent deum
K pijs ferre auxilium. Tanquam enim interrogatus, & cur timore trepidarunt impij?
Mat. 18 respondet, *Quoniam dominus in generatione iusta est*. Qui dixit, vbi sunt duo, vel tres
Iusta legit Christ. congregati in nomine meo, illic sum in medio, si autem venit in medium duorum
δικαίων vel trium sanctorum, multo magis inuenitur in generatione iustorum, vbi est vita
Iustorũ Mat. 25 inexpugnabilis, vbi conuersatio, quæ caret tristitia, vbi est quies immortalis, hæreditas inseparabilis, regnum quod caret successione, ad quod Christus vocat dicens, venite benedicti patris mei.

* Desunt nonnulla. *

IN PSALMVM XIIII.

Domine quis habitauit in tabernaculo tuo? Est pulcher psalmus prophetæ, est. n. animæ sanctificatio est pulcher Psalmi cõcentus: ostenditur. n. acutissimum telũ aduersus dæmones, nec cerui ita tela fugiũt, vt psalmos Dauid dæmones, sumpsit Dauid citharã, & pulsauit, & à Saule recessit malus spiritus, & recedens dæmon, cecidit
1. Re. 16 & 18. vt ceruus sagitta percussus, & in iecore sauciatus. Pulchra est Dauid cithara, est enim animæ consolatio. Pulchra est lyra pastoris, mentis. n. nostræ neruos confirmat ad
L virtutẽ. Pulchra est pastoris, & Regis tibia prophetica. Habet. n. calamum linguã, spiritum paracletum, & vocẽ, verbum, & melodiam, moderatã voluptatem, & harmoniam, prophetiam, & vehiculum, supernã gratiam, quia ergo in spiritale theatrum, & verborum cœlestium adiutorium conuenistis, propterea diuinus orator, & Theologus, & à deo doctus musicus, beatus Dauid, venit vt populi doctor, & deum interrogar, vt dei discipulus, Dñe quis habitabit in tabernaculo tuo? Tabernaculũ tuũ regale, in mundo, tanquam in agro, video ecclesiam. Sed qm̃ magno pretio acquisiuisti tabernaculum. Pretiosum enim tuum dedisti sanguinem, & accepisti tabernaculum, & aperto latere, quod est theca eius, Iob. 19.
quod est reconditũ, marsupiũ diuinitatis, arca sanctificationis, & lancea, tanquã claue, in arcã iniecta, iniecta autẽ, non vt qui te improbe gereres, sed vt qui cõcederes ac permitteres, dedisti pretiũ ex paterno the- 1. Co. 6.
sauro. Quia ergo magno pretio emptum M
est tabernaculum, & cum sit pretiosissimũ habet etiam paradisum scripturarum diuinitus inspiratarum, recentes autem incolę & habitatores in arcanis tuis fuerunt, qui sunt recenter illuminati, doce eos per me domine qualis esse debeat tuus incola, vt cum institutum tuum scopumque didicerint, tibi grati & accepti euadãt. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Quis in tui pulcherrimi gregis numerũ relatus, & accepto signaculo sancti spiritus, & florido pastoris Christi sanguine notatus, floridum signaculum pice nõ coinquinabit? μυτω-
Quanam? Cum alijs hæresibus, Arrij & θεὶς.
Eunomij in baptismo accepta, & madefacta fide, humefacta glutino, labe quæ non potest elui. Habuerunt illi quoq; olim, vt oues album vellus, & floridum signaculũ, sed tunc eousq; album vellus seruarunt, do nec seruarunt baptismum ecclesiæ, & tunc eousq; eorum signaculum ferebat florem, Christi sanguinis, donec seruarunt obsig- πάρο-
natam de baptismate constitutionem, ex χοι.
quo autem tres immersiones in vnam con παρὰ-
traxerunt trinitatem alterius substantiæ, στιτ.
non incolæ sed parasiti facti sunt. Sicut enim illis est dogma alterius substantiæ, ita his etiam baptismus. Vt ergo recentes tui incolæ, qui sunt recenter illuminati, A
tanquam oues feras fugiant, quæ ouium speciem præ se ferunt, qui in indumentis ouium oues in errorem abducunt, doce do Matt. 7.
mine leges tuos incolas. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Quis huius vitæ visa ac spectra contemnit? Quis mundi voluptates spernit, vt Moyses regiã? Quis mauult cũ populo dei in persecutione vexari, & affligi, quàm ad tempus peccati iucunditate perfrui, dum ei, & dogmata, & authoritas blanditur? Quis tãquã in agro inquilinus vitam ab inani gloria remotã amplectetur? Quis iniuste partas repudiabit pecunias, vt criminibus minime sit affinis? Scriptum est in Iob. Diuitiæ iniustæ Iob. 20.
congregatæ euomentur ex ventre eius.

Quis

Quis renunciabit mundi vanitati, & coniungetur cum Christi charitate, dicens, cũ
Gal. 6. Christo coniungor. Quis cum Paulo dixerit, mihi crucifixus est mundus, & ego mũdo? Quis omnibus valere iussis Christum, sequetur? *Aut quis requiesc et in monte sancto tuo?* Quid est mons sanctus tuus? Videamus primum in historia, quid sit taberna-
Exo. 26. culum, & quid mons. Tabernaculum ap-
B pellabatur tabernaculũ testimonij, quod
3. Re. 3. 8. fixit Moses. Mons autẽ Dei, templũ quod ædificauit Solomon. Et quòd dei tabernaculum appellabatur Mosaicum tabernaculum, quemadmodum domus & templum dei, scriptum est primo regum. Et ingres-
1. Re. 1. sus est Helcana, & Anna in domum Dei in Silo, & puellus Samuel erat cum ipsis. Atqui templum, & domus non dum erat extructa. Tabernaculum autẽ Mosis erat
1. Re. 3. in Silo. Et rursus. Et Samuel dormiebat in templo dei. Templum autem dei dicit tabernaculum. Domini itaque tabernaculũ dictum est tabernaculum, sicut domus dei
Esa. 2. & templum. Quòd autem mons diceretur dei templum, quod extruxit Solomon, scriptum est. Venite, & ascendamus in montem domini, & in domum dei Iacob. Et hęc quidem quoad historiam. Videamus autem etiam per anagogicam contemplationem quid sit tabernaculum, & quid sit mons dei, & quomodo oporteat primum habitare in tabernaculo, & ita habitare in monte dei. Tabernaculum Moysis, & tem plum Solomonis ferebant imagines, & fi-
C guras duarum dei ecclesiarum Christi, eius quæ est in mundo, & eius quæ est in cœlis. Ecclesiæ, quæ est in mundo imago est Mosis tabernaculum, Ecclesiæ autem, quæ est in cœlis, templum quod est in monte. Duæ ecclesiæ numero, vna autem modo fidei. De ea, quæ est in mundo dicebat Do
Mat. 16 Heb. 12 minus, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & de cœlesti Apostolus. Accessistis ad montem Sion, & ciuitatem dei viuentis Hierusalem cœlestem, & ad multorum millium Angelorum frequentiam, qui conscripti sunt in cœlis. Quemadmodum ergo Mosis in deserto tabernaculũ, erat tugurium in quo congregari poterant, quod Romani vocarunt Papilionẽ, & a loco in locũ frequenter trãsferebatur, & eos faciebat inquilinos qui in eo habitabant, Ita ẽt in terra est Christi ecclesia tabernaculũ, q̃ in solitaria vita resplẽdet. Et quare tabernaculũ? Quia verbũ caro factũ est, & habitauit in nobis. Quare tabernaculum? ἐσκήνω-
Propter eũ qui dixit, Ecce ego venio, & ha σε.
bitabo in medio vestri, dicit dñs. Et ideo taberna-
est etiã ecclesia tentoriũ, quod fixit dñs, & culum
non homo, & mundũ tanquã incolatũ su fixit.
scipit, & veluti tabernaculũ, è locis in alia Zach. 2.
loca migrat in persecutionibus, propter eũ D
qui dixit, si persequuntur, vos in hac ciuita Mat. 10.
te, fugite in aliã, sed loca quidem mutat, loca aũt rursus conseruat, fugit a ciuitate in ciuitatem, sed non fugit a pietate in impietatem. Quẽadmodum ergo Moysis tabernaculum huc, & illuc transferebatur, & in multis locis habitabat: Solomonis autem templum in monte fundatum, in vno loco stabat, immobile, & quod nullo modo poterat labefactari, donec fuit templũ dei: ita etiã in terra, Christi ecclesia, tanquam peregre versans, pios facit inquilinos. Superna autem ecclesia primogenitorum in cœlis, non habet illic inquilinos, sed habitatores, pios. Illic non sunt inquilini, neque enim est illic persecutio. Vnus illic ciuis, tanquam inquilinus, mouit seditionem: & electus est tanquam externus, & a deo alienus, & cum eo, qui eum secuti sunt Dæmones. Illinc eiecerunt te Cherubini, dixit de diabolo Ezechiel. Quoniam ergo, quæ hic est ecclesia, est tanquam tabernaculum in incolatu, quæ aũt supra est ecclesia, est ciuitas tuta, & munita, & oportet in hac primum esse inquilini, & sit in illa habitare: propterea Dauid dignum inquirẽs, E
interrogat. Dñe quis habitauit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in monte sancto tuo? Sed dices, & quomodo sumus in hac ecclesia inquilini? audi. Quemadmodum inquilinus prædium aliquod ingressus, rursus transit in aliud prædium si iubeat dominus: ita nos per baptismum ecclesiam ingressi, per mortem rursus: transimus, & inuenta ecclesia, ecclesiam dimittimus, & cum in ea fuerimus inquilini, ex ea adsumimur, & qui infra eramus inquilini, superni ciues efficimur, & qui, vt inquilini, hic persecutiones patiebamur, illic vt amici, & hæredes requiescimus. Venite benedicti patris mei, este hæredes regni vobis parati. Quoniam ergo sumus inquili- Mat. 25
ni, & peregrini in ecclesia, supernam autẽ 2. Co. 5.
habitamus, eũ qui, & hoc incolatu, & su- Heb. vl.
perna habitatione dignus sit inquirẽs, interrogat. Iustitia conflata ex multis virtuti-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bus, & vna virtus actiua, non facit iustitiam, quemadmodum, nec vna tabula perficit nauigium, nec vnus lapis domum,
F vna sola virtus, iustificat, fides, quæ est virtutum fastigium. Credidit Abraham deo, Gen.15. & reputatum est ei ad iustitiã. Iustificare Ro. 4. ergo ex fide. Diuersis modis habitare possumus, tabernaculum est hæc vita, mons autem est cœlum, tabernaculum quoque est litera diuinarum scripturarum, mons autem, quæ in ipsis sita est intelligentia, tabernaculum lex est, & mons Euangelium, tabernaculum etiam corpus domini, mons autem, diuinitas. Quæ quidem quomodo sint, & vt a peregrinis, & vt a ciuibus habitanda, non sinit tempus dicere. Quoniam ergo rogauit beatus Dauid, quis habitat in tabernaculo, & quis in monte requiescit, audi spiritum sanctum dicentem, disce qualis esse debet, Sine macula. virtutem tibi sermone describo, vt inuenias quem quærit. *Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* Et quis hic est? Qui im ἄμωμος nulli reprehensioni affinis. maculata dei via ingreditur, deus meus, immaculata via eius. Qui non habet maculam peccati. Et quòd peccatum sit macula, dicit scriptura de mendacio, mala est macula in homine mendacium, macula est etiam fornicatio. Ita etiam dictum est
G de eo, qui se inebriabat, existimationem tuam macula aspersisti, & quæ sunt eiusmodi. Qui ingreditur sine macula? Quem admodum autem, qui habet labem, aut maculam in vultu, non venit propè Regem, aut principem: ita fur, aut qui mentitur, Abac.1. non potest ad deum accedere. Quamobrem? Quoniam mundus est oculus Psal.5. eius, vt non videat mala. Et non perma- Psal.33. nebunt iniqui ante oculos tuos. Qui in- Ioan. 1. greditur sine macula, & operatur iustitiam. Declina enim a malo, & fac bonum. Quis est autem is? Qui est mundo corde, qui dolum non fecit in lingua sua, sicut Nathanael. Ecce verus Israelita, in Mat.18 quo dolus non est. Qui non fecit proximo suo malum, sicut Achab Naboth. Qui 3. Reg. proximum probris, non affecit, vt Phari- 21. sæus publicanum, nec probris affectus est, & male audijt propter proximos, quemad- Luc.19. modum Heli propter filios. Qui de medio 1.Reg.2 tollit improbos, & ad nihilum redigit, vt 3. Reg. Helias sacerdotes Baal. Qui eos, qui deum 18. timent gloria afficit, vt Abdias prophetas, Ge. 20. qui iurauit proximo suo, & non fefellit, vt Abraham Abimelech, & Dauid Ionathã. 1. Reg. Qui pecuniam suam, non dedit ad vsu- 18. ram, vt Zachæus, & Cornelius, nec pro- H pter res sceleratas accepit pecunias, vt nec Actó.8. Petrus Simonis, & qui nec emotus est, nec 2.Co.11 labefactatus, in pfecutionibus, vt Paulus, si hunc videris, ò Dauid, inueniſti quem quæris. *Qui loquitur veritatem in corde suo.* Atqui dicet omnino quispiam talis certe homo inuenitur. Is verè est beatus Iob, Iob.1. qui multas sibi parauit victorias, athleta, qui fuit diaboli expugnator. Et erat, inquit, vir ille inculpatus, iustus, verus, pius, abstinens ab omni malo. Huic ergo vni accommoda illud, quis habitabit in monte sancto tuo. Qui ingreditur sine macula? Iob inculpatus, qui operatur iustitiam? Iob iustus, qui loquitur veritatem in corde? verus, qui non egit dolum in lingua sua, dum de rebus diuinis loquitur. Pius & deum colens, nec fecit proximo suo malum. Abstinens ab omni malo. Vides quomodo totum Psalmum Iob prius induerit, sicut Dauid. Aut quis requiescet in monte sancto tuo? Multi enim habitarunt in ecclesia, sed quoniam non habitarunt vsque ad finem, sed transgressi sunt, propterea in monte non requieuerunt, nec sedes suas fixerunt. Qui loquitur veritaI tem in corde suo. Qui veritatem, vt virginem, & sponsam ex animo diligit, qui tanquam matrem, & reginam in honore habens, eam aspicit, qui loquitur veritatem cum proximo suo, sed nequis dicat, quid mihi officit in persecutione, si dicens mendacium, in corde dico veritatem, quandoquidem scriptum est, Qui loquitur veritatem in corde suo, adiectione tutam reddidit orationem, sic dicens. *Qui nõ egit dolum in lingua sua.* Ne in corde tanquã in sepulchro veritatem sepelias, nec tanquam mortuam includas in monimento, sed tanquam viuentem, & regnantem doceas eam extra sensuum fores progredi, si enim occultatur veritas, tyrannidem obtinet mendacium, & tanquam ex agris, qui carent dominis, ex animis prędas agit. Sin autem veritas ducat exercitum, mortuum iacet, quod falsum est. Quemadmodum enim tenebræ a luce deuorantur: ita etiam mendacium a veritate sepelitur. Qui loquitur veritatem in corde suo, qui nõ egit dolum in lingua sua. Neq; n. vt proditor eum in lingua tulit, sed dolum tanq̃ virus exput.

exput. Fugiamus ergo dolum, vt mortale venenum. Dolus cum armasset serpenK tem, cum execrandum reddidit, dolus ma- Gen. 3. trem generis nostri desertam reddidit, vt Gen. 4. Cain tremeret, & gemeret effecit, dolus Ge. 37. Abel, sicut fera agnum, discerpsit, decem Ge. 43. fratres aduersus vnum armauit, & vt qui vendiderant, venditum adorarent persecit, & quem per dolum tanquam seruum vendiderant, eum per metum tanquam, Acto.1. dominum adorarunt, dolus discipulum proditorem reddidit, & Apostolum dei, præfractum venditorem effecit. Sed is, quidem, cum deum vendidisset, emit laqueum, venditus autem deus mundum redemit. Et alias factis, & verbis simul, impletum est, quod a domino dictum est, Matt.7. Petite, & dabitur vobis. Quærite, & inuenietis. Pulsate, & aperietur vobis. Hoc cum sciret beatus Dauid, petijt, & pulsauit, & quæsijt, & vnus tria consecutus est. Psal.24. Petiuit remissionem peccatorum, dicens, 2.Re.12 Remitte omnia peccata mea, & audijt. Et dominus remisit peccatum tuum, vniuersum peccatum tanquàm vnum. Et accepta remissione peccatorum, dixit gratias agẽs. Psal.31. Tu remisisti impietatem cordis mei. Pul- Ps.117. sauit portas iustitiæ, dicens, Aperite mihi L portas iustitiæ, & portæ ei apertæ sunt, & Io.10. vidit in portis prophetarum vnigenitam Ps.117. portam patris, quæ dicit, Ego sum porta in portis vnam portam, & admirans dixit, Hæc est porta domini, iusti introibunt in eum. Sicut ergo petiuit, & pulsauit, & vnus duo impetrauit: propterea tertium quoque quæsiuit, & cum quæsijsset, inuenit. Cum enim interrogasset, Quis habitabit in tabernaculo tuo, audijt, Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiã. Psalmus Dauid. Et cur non complectitur. In finem. Quoniam docet de iustitia, & reliquis virtutib. Qui aũt docet de iustitia, & cęteris virtutibus, non debet in finem vitæ suadere hæc acquirere, sed ab initio, ab ipsis incunabulis, & à teneris vnguiculis cũ eis versari. Nemo enim puero suadens, & eum admonens, dicit, Sis temperans ad finem, Sis prudens, aut iustus ad finem, sed ab initio cum instituit, ad vitam modestam, & ab in eunte ætate ei iacit fundamentum, Dei metum. Huius autem testis est experientia. Adducit quispiam infantem adhuc vbera sugentem, vt baptizetur, & statim sacerdos exigit infirma ætate pacta, conuenta, & assensiones, & minoris ætate fideiussorem accipit susceptorem, & συντα- interrogat. Renuntiat Satanæ, & non di- γάς καὶ cit, In finem, vel Cum Christo coniungi- συγκα tur in finem, sed statim, in principio vitæ, τάθε- petit renunciationes, & coninnctiones. σεις Iam vero omnis quoque vir orat, vt filius M eius non in finem ditetur: nec vt quando fuerit senex, prudens euadat, sed vt diuitiæ, & prudentia, & authoritas cum eo ab initio, & ab ineunte ætate versantes, ei comites sint, vsque ad senectutem. Propterea dicebat etiam beatus Hieremias. Bonum Thre. est viro quando iugum tulerit ab adolescẽ- Hie.3. tia sua. Ab adolescentia, & non in finem, ab initio, & non ad senectutem. Si enim nullus nostrum, vult possidere seruum senem, nec qui habet delectum exercitus, senes refert in numerum, imperante autem necessitate, & vi impellente, tunc senes etiam ad bellum, proficiscuntur: multo magis regnans virtus mauult adolescentiam, quàm senectutem, & tanquàm intactam virginem, & nihil probri passam, adolescentiam secum iungit necessitudine, vt cuius vitæ primitias ambiat. Quoniam ergo hic propositus psalmus, est columna virtutum, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requiescet in A monte sancto tuo? Qui ingreditur, sine macula, & operatur iustitiam: propterea non complectitur in finem, nec cum iuuentutem peccato exhauserit, languidam & eneruatam senectutem virtuti reseruet, & vitæ fœcem temperet sapientia. Psalmus Dauid. Lex bonarum actionum cum numero, & suauitate vocis oblata. Quamobrem? vt virtutis asperitate temperata vocis modulatione iucundam, & acceptam reddat admonitionem, Vt dei legum contemptores, per causatus suauitatem, bonos & attentos auditores efficiat, vt lingua tanquam calamo, & tanquàm visco melodia auditorem aucupetur. Psalmus Dauid. Propositus psalmus, habet magnam harmoniam, & conuenientiam cum ijs, qui præcesserunt. Quoniam ergo in illo publicam veluti negationem aduersus hominum genus protulit, dicens, Non est vllus iustus, nõ erat autem homo, qui dixit, sed deus si homo. n. dixisset, venisset in suspitionem, quòd ignorans, vel dolore affectus id dixisset, vel vlciscens inimicitias, vel æmulatione percitus, non autem quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bid ita esse sciret, ita etiam Helias aliquando, vt Zelotes, & maximo dei amore incensus, ratus se esse solum relictum dei auditorem, dixit deo Zelans zelaui deo omnipotenti, quoniam te reliquerunt filij Israel, altaria tua effoderunt, & prophetas tuos in gladio occiderunt, & relictus ego sum solus, & quærunt animam meam, vt accipiãt ipsam, & dixit dominus ad ipsum, ingredere, reuertere viam tuam, quoniam tu nõ es solus, reliqui enim mihi septem millia virorũ, qui non flexerunt genua ante Baal, sed nunc etiam non homo, sed deus dixit, Nõ est iustus vllus, Dominus enim ex cœlo prospexit, vt videret, non vt tunc videret, sed vt tunc seruaret, vt quæ præuidit ostenderet, Non est intelligens, non est requirens deum, beatus Dauid timore, & admiratione, & angore animi plenus, interrogat in psalmo proposito, an nullus sit iustus, an non sit intelligens, vel quærẽs deũ. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? Vel quis requiescet in monte sancto tuo? Vt apparet, ego frustra desideraui tabernaculum, & templum tibi in monte extruere. Tantæ meæ fuerunt vigiliæ, tantũ desiderium, toties humi cubui: mane surrexi, meipsum iureiurando obstrinxi, iura ui domino si introibo in tabernaculũ domus meæ. Si ascẽdam in cubile strati mei. Si dabo somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem fronti meo. Donec inueniam locum domino, tabernaculum deo Iacob. Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Rogo te de habitatoribus, vt eorum curator, respondemihi, vt dominus. Video domine ecclesiã tuam veram, tabernaculum, quod fixit dominus, & non homo. Sed quoniam Patriarchæ quidem mortui sunt: Prophetæ dormierunt: iusti abrepti sunt: Iudæi crucifixerunt, gentes maledictis impetierunt: hæretici aberrarunt, domine quis habitabit in tabernaculo tuo? Illuminatus sum spiritu sancto, didici quis ille populus habitabit, cuius meminit præcedẽs psalmus. Qui propter nomen tuum deuoratur sicut esca panis. De quo dixisti. Qui deuorant plebem meam sicut escam panis. Qui deuorant, non habitant. Qui deuorantur, habitant. Oues enim possunt versari in atrijs. Tabernaculum dicitur etiam corpus domini, cui dixit spiritus, Non accedent ad te mala, & flagellum nõ appropinquabit tabernaculo tuo. Sed quoniam nullus cæcus claudus, vel vllam habens in vultu maculam, manet cum Rege in regia: cum interrogasset Dauid, domine quis habitabit in tabernaculo tuo, audit. Qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam. Qui non habet peccati maculam, cui non insidet labes fornicationis, qui non est sauciatus periurio, cui ad bene faciendum nõ sunt manus impeditæ, cui pes nõ claudicat, dum est currendum ad ecclesiam, cui non caligant oculi, dum videt filium alterius subitantiæ. Qui ingreditur sine macula. Si enim regi Nabuchodonosor adsistebant adolescentuli, in quibus non erat macula, & omnis ætas profitens offerebat Regi primitias iuuẽtutis: multo magis, qui ad deum accedit, debet esse sine macula, sine macula ingrediens. Quod autem peccatum sit macula, scriptum est de mendacio. Et Dauid in via ingrediens sine macula ministrat mihi. Deinde Dauid pulchre. Et si qui ingreditur sine macula, cum deo habitat, ero etiam sine macula cũ ipso. Deinde tursus Dauid. Si qui operatur iustitiam, cum deo habitat: sum omni cura vacuus, feci iudicium, & iustitiam in terra, iniustitiam autem odio habui, & abhorrui. Qui loquitur veritatem in corde suo. Deinde Dauid. Si qui loquitur veritatem domine, tecum habitat: non celaui iustitiam in corde meo, veritatem tuã, & salutare tuum dixi, non occultaui veritatem tuam a cõgregatione multorum. Qui non egit dolum in lingua sua. Deinde Dauid. Etsi qui non egit dolo in lingua sua, tecum habitat, domine probasti me, & cognouisti me. Tu cognouisti sessionem, & stationem meam, quòd non sit dolus in lingua mea. *Nec fecit proximo suo malum*. Deinde Dauid, Ego autem in simplicitate mea ambulaui. Ambulaui in simplicitate cordis mei. Si reddidi retribuentibus mihi mala, ne habitem tecum, vt amicus, sed cadã ab inimicis meis inanis. *Et opprobrium non accepit aduersus proximos suos*. Deinde Dauid. Et in hoc etiã, inquit, me rectè gessi. Eum enim, qui clam detrahit proximo suo persequebar, superbo oculo, & inexplebili corde, cum eo nõ comedebam, & quæ sequuntur, vsque ad, Non direxit in conspectu meo, nec exprobraui omnibus proximis, qui nõ potuerũt percutere Goliath. *Ad nihilum deductus est in conspectu meo malignus.*

Pla. 13.
Dan. 1. & alijs.
ἀνθολογούμενα
Eccle. 4.
Pf. Pfal. 13.
Pfa. 90.
Pf. 131.
Pf. 118.
Pf. 138.
Pf. 149.
Pf. 14.
Pf. 100.
Pfa. 118.
Pfal. 39.
Pf. 138.
Pfal. 7.
Pf. 100.

gnus. Deinde Dauid. Qui te oderant domine odio habui, & propter inimicos tuos tabescebam. Perfecto odio oderam eos, pro inimicis fuerunt mihi. Ad nihilum redegi eos, inquit, dicens, Ad nihilum redigentur tanquam aqua quæ transit. *Timentes autem dominum glorificat*. Deinde Dauid. Appropinquent mihi qui timent te, vt eos coram glorificem, dicens. Beati omnes qui timent dominum, gloria hæc est omnibus sanctis eius. *Qui iurat proximo suo, & non mutat*. Deinde Dauid. Iurauí & statui seruare iudicia iustitiæ tuæ. Iuraui etiam proximo meo Ionathæ non delere semẽ eius cum ipso, & id seruaui. Post suã enim, & patris eius Saulis mortem, quãdo Gabaonitæ propter periurium à Saule in eos commissum, semen Saulis ex dei sententia volebant exscindere, tunc Dauid cũ filios Ionathæ, qui erant Saulis nepotes, occultasset, tradidit reliquum semen Saulis Gabaonitis, & cum Dauid iurasset Ionathæ, iusiurandum nõ violauit. Quoniã autem hic fit mentio iusiurandi: periuriũ autem vbiq; instar caliginis diffusum est: age breuiter discе ex historia, quomodo post sexcentos quinque annos deus iusiurandum vindicauerit, & filios perdiderit qui patrum iusiurandũ violauerant. Quãdo Iesus Naue filius aduersus 29. Reges, & populosissimas nationes bellum gessit, inuasit etiam gentem Gabaonitarum. Gabaonitæ autem aduersus Israelem non direxerunt aciem, sed arte, & dolo muniti, vitandæ mortis rationem excogitarunt. Cum enim panes qui emarcuerant, & veteres vtres tulissent, & veteres calceos induissent, accesserunt ad Iesum, dicentes. E longinquo legati missi sumus, bellum quidem deprecantes, vobis autem seruire promittentes. Deinde ad testandã viæ longitudinem, viaticum ostendebant, dicentes, panes hos calidos ad viaticum sumpsimus, & ecce marcuerunt. Idem etiam de vtribus, & calceis dicebant. Deinde Iesus Naue filius hoc de Gabaonitis negocium communicat ducibus, & principibus, & iurarunt Gabaonitis se aduersus eos bellũ non gesturos. Eis autem vsus est lixis, & calonibus. Cum autem iusiurandum accepissent Gabaonitæ tunc confessi sunt Iesu, & principibus, se non è longinquo venisse, sed in ijs locis esse natos, & esse indigenas, & quoniam eis iusiurandum dederant Israelitæ, aduersus eos non amplius bellum gessere. Hæc cum ita facta essent, post sexcentos annos Saul rex Israel patrũ iusiurandum violauit, & aduersus Gabaonitas bellum gessit, & ideo iratus est deus, non quod bellum suisset illatum Gabaonitis, sed quod esset violatum iusiurandũ, & ne si tanquam lege permissa inualescat, iniquitas vitę perniciem afferat, quod sexcentis ante annis datum erat iusiurandũ, tanquam recens, vindicauit, reipsa docens iusiurandum non inueterascere, nec corrumpi. Deinde Saul quidem vna cum filijs bello petitus suis ipsorum gladijs se ipsos confoderunt, & gladijs quos aduersus Gabaonitas strinxerunt, ijs seipsos confoderunt, vt intelligerent, quod per quę quis peccat, etiam per ea punitur. Post Saulem autem tribus annis fuit fames, & pestis, & gladius eos passim peruasit quis iusiurandum violauerant. Sciscitatus est itaq; Dauid deum quænam sit causa famis, & ei deus hæc verba respondet. Quoniam super Saulem, & super domum eius iniustitia, quoniam ipse morte affecit Gabaonitas, quibus iurarant filij Israel se eos non esse morte affecturos. Deinde vocat Dauid Gabaonitas ex dei iussu, & eis tradidit illos qui ex Saule descenderant, & abscondit filios Ionathæ, quoniam iurauit ei viuenti se non deleturum eius semen post mortem, & non iurauit in dolo proximo suo. Hoc considerans, si filij qui patrum iusiurandum violauerant, a deo dati sunt vt interirent: quid patiar ego qui ausus sum peierare? Si ergo post sexcẽtos annos deus iusiurandum vindicauit, & cum alij iurassent, alij, qui iusiurandum violarant, pœnas dederunt, quid patiemur qui peieramus? Qui iurat proximo suo, & non decipit, *Qui pecuniam suam — non dedit ad usuram*. Et hoc quoq; fecit non dans fœnori.

* Desunt plurima. *

Pf. 1 Reg. 17
Pf. 138.
Pfal. 57.
Pf. 149.
Pf. 118.
1. Reg. 20
2. Reg. 21
Ioſ. 12.
Ioſu. 9.
2. Reg. 21
2. Reg. vlt.
Sap. 11.

EXPOSITIO PSAL. XXII. *& cxvi. Homilia.*

CIrculo consecrato, anno reuoluto, debitum vobis sermonem electis ad fidem decreuimus. Et quia constringimur suo quoque tempore ordinem ad ecclesiasticũ repræsentare, & formam nobis dare, vt sicuti nos nobis reddimus, ita & vos inuicem vobis reddatis, præsertim honore mutuo

mutuo præueniens: & charitatem in qua
Ro. 12. a est vinculum perfectionis tenentes, debitum reddite, & debitum exigite: vt ibi faciamus conclusionem, vbi Apostolus fecit testimonio ipso sulciamus, quo dixit:
Colo. 3. Ro. 13. Nemini quicquam debeatis nisi, vt inuicem diligatis. Nam qui diligit alterum, legem implet. Nam non occides, nō mœchaberis, non falsum testimonium dices, & si quod est aliud mandatum, hoc in sermone recapitulatur, in quo ait: Diliges proximum tuum sicut teipsum, Quia dilectio proximi malum non operatur: Plenitudo autem legis est charitas. Et vt plenissime sciatis, quæ sit perfectio, ait in epistola sua sanctus Ioannes: Deus charitas est,
1. Io. 4. c & qui manet in charitate, in deo manet, & deus in illo manet. Ego de ista charitate compellit nos veritas, vt psalmum vobis electis, & ad fidem concurrentibus exponamus. Hos versiculos Psalmi memoria tenete, ore reddite, operibus implete. Non
E sufficit verba reddere deo, nisi & cor mundum applicare deo. Dicit ergo quod audistis: Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Videte quomodo se commendat ecclesia ore filiorum suorum: quia vere quē deus regit, nec cadere potest, nec errare. Iste rex noster, qui regit quotidie corda, & corpora nostra interiores, & exteriores sensus conseruat, & nihil deficit. Forte aliqui dicunt, quia quem regit deus, & nihil ei deficit tantummodo de temporalibus sentit. Quid est nihil deficere, nisi petentibus aurem patentem præbere? Et regit, & nihil negat. Quod dixit, Nihil deerit, magnum est. Quando deo non peccatur, donat sapiētiam, prudentiam, temperantiā, fortitudinem, & iustitiam: Cum ista non defecerint, quid quærit auarus? In istis virtutibus totus deus se refundit: & in quo totus est deus, nunquam erit reus. Dominus regit me, & nihil mihi deerit. Sequitur versiculus: In loco pascuæ ibi me collocauit. Grandis est ista pascua. Epulæ istæ & semper satiant, & nunquam deficiunt. Nam vultis nosse, quomodo pascit deus præstolatores suos, id est, sustinentes se? di-
Amo. 8. d xit propheta: In illis diebus mittam in eis, non dico famen panis, aut sitim aquæ, sed
M audiendi verbum dei. In isto campo legis, & in floribus testimonium cum anima nostra venerit, reficitur, pascitur, nutritur, pinguescit, exultat in simplicitate cordis: proficit ibi anima collocata, requiescit, exultat, & gloriatur. Iste pastor bonus, Io. 10. b qui posuit animam suam pro ouibus suis, talia dedit pascua credentibus, sperātibus, peruenientibus ibi collocauit animas fun datas sine motu. Ergo in loco pascuæ ibi me collocauit. Sequitur, dicens: Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Magna ista aqua. Est alia aqua, quæ non est aqua refectionis, sed aqua consumptionis: de ipsa aqua dixit propheta. Foderunt sibi lacus detritos, a- Hie. 2. quam mendacem, aquam quæ non habet c fidem. Et aqua catholica, in qua ostenditur fons æternus, qui reficit, id est, iterum facit, quomodo generatio, & regeneratio reficit animas, quia innouat in fide, abluit sordes, tollit maculas, rudem facit aptum, expolians veterem hominem cum actibus suis, induens nouum eum, qui secundum deum creatus est. Hæc aqua primatū tenet in elementis. Sed cum istud elementum acceperit spiritum sanctum, fit sacramentum: & iam non erit aqua potationis, A sed sanctificationis: non erit aqua communis, sed refectionis. Per istam aquam educit, purgatos facit perfectos, ratione charitatis, & gratiæ illuminans, & replens eos: vt vbi abundauerat peccatum, faceret diuites in gratia. Super aquam refectionis Ro. 5. c. educauit me, animam meam conuertit. d Quid est enim conuertere? ex aliquo alicubi ducere, ex peccato ad iustitiam, ex falsitate ad veritatem, ex miseria ad misericordiam, ex opere carnali ad spiritualem intellectum. Sic conuertit ad se deus animas. Animam meam conuertit. Deduxit me super semitas iustitiæ propter nomen suum. Sic sequitur: Istæ semitæ agnoscuntur diuersæ viæ generis humani, licet vniuersas semitas domini agnoscamus, misericordiam, & veritatem: tamen semita vna agnoscitur, quæ est prima in semitis, id est, virginitas: secunda, continentia, quæ est, & vidualis: tertia, cōiugalis. Sunt aliæ semitæ, quæ ad patriam perducunt. Nam semitæ ideo dicuntur, eo quòd planæ viæ non sunt, sed semiuiæ, id est, angustæ. Audite, istæ semitæ angustæ, quæ B sunt. Orare pro inimicis, nulli malum pro Mat. 5. malo reddere, cibare inimicum, potare, & Ro. 12. vestire, iniuriam pati, & non facere: & vt Tob. 4. concludamus semitas iustitiæ, Quod tibi c fieri non vis, alij ne feceris: semitæ sunt Mat. 7. iustitiæ.

iustitiæ. Et hoc facit non pro merito nostro, sed propter nomen suum. Sequitur, dicens: Nam etsi ambulem in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Medium vmbræ mortis agnoscimus vitam tentationem. Nam ille in medio vmbræ mortis Ambulabat, qui
Ps. 119. b dicebat, Inhabitaui in tabernaculis Cedar: id est, cum filijs tenebrarum. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus: dum loquebar illis, debellabant me gratis. In medio vmbræ mortis ambulabat, qui talia tolerabat. Nam apostolus quando in-
1. Co. 4. c ter falsos fratres ambulabat, in medio vmbræ mortis incedebat. Maledicebatur, benedicebat: iniuriam patiebatur, & non comminabatur: lapidabatur, virgis cædebatur: quando ista patiebatur, in medio vmbræ mortis ambulabat. Ille cum illo erat, qui ei de cœlo clamauerat, dicens: Saule Saule, quid me persequeris? In medio
C ergo vmbrę mortis, vt diximus vita est ten-
Act. 9. a tationis. Sed non timemus, quia deus pro nobis est, & fortior nobiscū magis quàm cum illis, & potior est ille ad protegendum, quam illi ad expugnandum. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecū es. Sequit. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me cōsolata sunt. Duo ista sacramentis sunt plena, virga, & baculus. In virga dualitas intelligitur, vigor legis, & virgo Maria, nam ait Apostolus: Quid vultis? in virga veniam
1. Co. 4. d ad vos, an in sermone spiritus mansuetudinis? Et alio loco dictum est: Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos. Et virgo Maria intelligitur, vt
Psal. 2. c dixit Esaias propheta: Exiet virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.
Esa. 11. a Quid est, Florebit virga de radice Iesse, nisi de tribu Iesse surget flos? Partus eius reddidit nobis istū florem in odorem suauitatis. Baculus intelligitur æque ipsa lex, quæ ostendere nouit peccata, non auferre: quia lex ostendere nouit peccata, gratia auferre peccata. Nam agnitio peccatorum cum ostensa fuerit, subsequitur, & correptio. Nam Giezi ille puer sancti Helisæi, cum mitteretur ad filium cuiusdam mulieris defunctum, baculum illi dedit sanctus
D Helisæus, vt resuscitaret puerum. Sed non
4. R. 4. c potuit illum resuscitare baculo, nisi ipse veniret, & breuiaret corpus suum, vt infantes poneret oculos ad oculos, os ad os, manus ad manus, pedes ad pedes, proijciens se super puerum mortuum, & resuscitauit eum. Quid ostendebat in baculo, qui suscitare non potuit, nisi legis ostensionē? Et in Hilisæo significabat Christi natiuitatem, qui se habuit minorare, assumens quod non erat, non amittens quod erat: vt suscitaret mortuum, id est, genus humanum, quod acceperat sentētiam primi hominis, Morte morieris. Nam baculus su- Ge. 2. stentatio est senectutis. Et quia populus, qui legem acceperat sm literam intelligebat, & tremula membra in ipso baculo incumbebant: Quia litera occidit, spiritus 2. Co. 3. autem viuificat, in senectute mundi venit b veritas, vt figura auferret, & adimpleret legem, & non solueret. Ergo in virga vigor legis, in baculo ostensio peccatorum. Ipsa me consolata sunt, sic sequitur. Quomodo illum consolata sunt? quia videbat in Mat. 13 spiritu ipse propheta, de quo dicebat dominus: Quanti prophetæ cupierunt videre, quę videtis, & non viderunt? Sed in cor E pore duntaxat, non in mente, intantum, Ioan. 8. vt diceret: Abraham vidit diem meum, & gauisus est. Nec enim non viderat Abrahā diem ipsius, quando dixit seruo: Mitte manum tuam sub fœmur meum, & iura per Gen. 24. a viuentem in secula, non te ducturum vxorem filio meo de filiabus Chananæorum. Et vtique quale secretum videmus in fœmore patris nostri Abrahæ, nisi ex fœmoribus eius secundum carnem venire Christum in seculo? Ergo ipsa me consolata sunt, & virga, & baculus. Sequitur, dicens: Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Ista mensa agnoscitur altaris domini consecratio. Nam vide quid dicit sapientia, Sapientia Prou. 9. ædificauit sibi domum, suppositi colum- a nas septem, parauit mensam suam, misit seruos suos conuocans omnes, & dicens: Venite, & edite de panibus meis, & bibite Ibidem. vinum quod misci vobis. Et quia istam mensam præparauit seruis, & ancillis in conspectu eorum quotidie in similitudinem corporis, & sanguinis Christi, panem F & vinum secundum ordinem Melchisedec, nobis ostenderet in sacramento: ideo dicit, Parasti in conspectu meo mensam aduersus eos qui tribulant me. Qui sunt isti, qui nos tribulant: suggestiones inimici, exagitationes, cupiditates delectationes, seculi honores. Isti tribulant, quia huius-

Universidad de Deusto
Biblioteca

huiusmodi qui ita viuunt, tribulationes carnis habent, sed veniunt ad mensam potentis, considerantes ea, quæ apponuntur eis accipere cum timore, & tremore, & tribulationes efficiuntur consolationes. Auferuntur ea, quæ sunt carnis, infunduntur ea, quæ sunt spiritus, & ex mensa præparata proficiunt contra eos, qui tribulant eos. Sequitur, dicens: Impinguasti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quàm præclarus est. Gratias tibi domine Iesu, qui ostendisti nobis istud oleum: non illud oleum quod habent hæretici, de quibus dictum est: Musceæ morituræ exterminant oleum suauitatis. Nec illud oleum, de quo dictum est? Oleum peccatoris non impinguet caput meum, sed istud oleum, quod significabat Esaias propheta, dicens: Spiritus domini super me, propter quod vnxit me: Euangelizare pauperibus misit me, prædicare annum acceptabilem remissionis, dimittere captiuis remissionem, & cæcis reddere lumen. Istud oleum agnoscimus oleum chrismatis Christus enim dicitur vnctus, Christiani, ab vnctione. Impinguat caput nostrum, id est Christum dominum. Caput enim viri, Christus. In isto oleo facies cordis exhilaratur, de quo dixit propheta: Vt exhilaretur facies in oleo. Quæ est ista facies in oleo, quæ exhilaratur, nisi imago, & similitudo dei? cum de peccatore dicitur: Impinguasti in oleo caput meum, & calix tuus inebrians quam præclarus est, qualis est iste calix, audite. Ipse est calix, qui fuit in manu domini vini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in hoc. Veruntamen fœx eius non est exinanita. Iste calix est, de quo clamauit tempore passionis, dicens: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste. Et quia obedientiæ nobis formam dedit, subsecutus adiunxit: Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis. De isto calice bibit ecclesia, inebriauit martyres, vt non agnoscerent proximos carnis suæ nimio amore Christi: neq; patres filios, neq; filij parentes. Inebriauit vino sanctitatis nõ vino erroris. Non agnouerunt suos, & sanguinem fuderunt. De mensa illa inebriati sunt, de qua dictum est, Accedens ad mensam potentis, considera ea, quæ apponuntur tibi, sciens, quia talia te oportet præparare. Quid est, Talia oportet te præparare, nisi corpus, & sanguinem quod accipis? Nam & illi apostoli de ipso calice inebriati erant, de quibus dicebatur: Hi ebrij sunt musto, cum esset hora diei tertia. Sed quàm præclarus est iste calix, videte quanta est claritas in toto mundo ex passionibus apostolorum, & martyrum. Vbiq; spiritus immundi clamant se ardere orationibus, & meritis corũ. Virtutes quas operatur deus videte: cæci illuminant, mortui suscitantur, & cuncta, quæ fecerunt, & faciunt, declarata sunt, & declarantur in toto mundo. Iste calix facit claros, & præclaros, & calix tuus inebrians quam præclarus est. Et misericordia tua subsequetur me p omnes dies vitæ meæ, sic sequitur. Et quia non ex merito, sed ex misericordia facta sunt superius cõsequenter, ideo vocem populi subiecit ecclesia, clamans: Misericordia tua subsequetur me per omnes dies vitæ meæ. Quia vere quotidie misericordia fit in populo dei, vt Pagani ad ecclesiã perducantur, Iudæi conuertantur, hæretici corrigantur, peccatores indulgentia muniretur vsq; in finem seculi, hæc misericordia subsequetur ecclesiã omnibus diebus vitæ eius quandiu est mundus. Sequit: Et vt inhabitem in domo domini in longitudine dierum. Hæc domus domini illa significata est, de qua propheta cecinit: Beati qui habitant in domo tua in secula seculorũ laudabunt te. Aequè domum domini agnoscimus cor humanum, de quo dicebat Apostolus: Quæ domus sumus nos. In ipsa domo cordis habitat dominus, in corde nostro dominus manet, & nos cum domino manemus. Nam cum ei locum habitationis in corde facimus, in domo domini habitamus, & ibi perueniemus in longitudinem dierum. Quare non dixit, Et longitudinem noctium? quia ille dies non habet noctẽ. Ideo dixit tantũmodo, in longitudinẽ dierũ, qa nõ erunt breues, sicut dies illi de quibus dictũ est in alio loco: In illis diebus, si nõ fuerint abbreuiati dies illi, ẽt electos meos seducent. Ista lõgitudo dierũ æternã vitam ostendit, non psentem. Sed ex corde puro ibi venit. Ecce inquantum ipse pstitit, non quantũ debuimus, sed quantũ potuimus ipso subministrante, & donante expositũ psalmũ auribus vestris repræsentauimus. IVNGAMVS, & breuem propter tardos, qui prolixos versus psalmi tenere nõ possunt. Laudate dominũ, oẽs gentes, laudate eũ omnes

Ecclesiastes 10 a
Psalm. 140. b
Esaiæ 61. a
G
1. Cor. 11
Psalm. 103. b
Psalm. 74. b
Matth. 26 d
H
Act. 2. b
Psalm. 83. a
Hebr. 3. b
I
Matth. 24 b
K

omnes populi: Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas domini manet in æternum. Quàm breue est, & grandem habet intellectum. Laudate dominum omnes gentes, intelligimus hic totum mundum, de quibus dixit propheta: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam. Et erit in loco vbi dictum est eis: Non populus meus vos: ibi vocabuntur filij dei viui. Isti laudant deum ex omni tribu, ex omni gẽte, ex omni lingua laudant deum. Quare? Quia populus factus est sub charactere Christi, confirmatus est, sub professione beati nominis eius liberatur. Collaudent illum, & laudent: quia redempti sunt de manu inimici, id est, ex opere eius: quia cor roborata est super nos misericordia eius. Quàm roborata facta est, vt quotidie se impendat, & nunquam deficiat, quotidie gaudeat lucris: Quia gaudium est in cœlo super vno conuerso a vanitate viæ suæ, quàm super nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia. Corroborata est super nos misericordia eius, sequitur: Et veritas domini manet in æternum. Quæ est ista veritas, quæ manet in æternum? quæ nos perducit ad æternum vetustum dierum, ad deum nostrum sine initio, sine fine. Ipsa est veritas, quæ fidem tenet rectam, veram, & integrã. Ipsa est in qua Christus requiescit, quam in se tulit, dicens: Ego sum via, veritas, & vita, ipsa est, quæ manet in æternum. Tenete traditum vobis psalmũ, vt cum tenueritis, lingua reddideritis, vita, vocibus, & moribus, vt mereamini audire: Intrare in gaudiũ domini vestri, Amen.

Ose. 2. d
L
Ibid.
Luc. 15. b
Ioã. 14. a
Mat. 25 b

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in Psalmo. xxiiii. Dirige me in veritate tua, & doce me: Homilia.*

MVIatores arctæ, & anguæ viæ, qui se crucifigunt cum vitijs, & concupiscentijs & passionibus, qui post voluntates suas nõ pergunt, & suggestionibus malignis, resistunt, cantant, & dicunt: Dirige me in veritate tua, & doce me, quoniam tu es deus salutaris meus. In hac directione iste rogabat non tortuosam, sed rectam. Directio enim non curua est, sed recta, quæ lineas legis tenet, mentem dirigit in via immaculata. Præceptis obtemperat, iussa implet, id est, ad perfectionem dirigit, propheta clamat: Dirige me. Sed quia hæc directio habet veritatem coniunctam, a falsitate est separata. Quæ est enim veritas, quæ vita, nisi ille, qui veniens pro nobis clamabat, & dicebat: Ego sum via, veritas, & vita? Prophetans ergo vates Christi futurum Christum dicebat: Dirige me in veritate tua. Assumens vocem in isto versiculo, etiam totius ecclesiæ vbique diffusæ dirigi quærebat: ergo in isto populo, qui gentilis erat, & tortum cor habebat, Ipsa est de qua clamabat qua alius propheta, dicens: Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam. Et erit in loco vbi dictũ est: non populus meus vos, ibi vocabuntur filij dei viui. Hæc ecclesia clamat, & dicit: Dirige me in veritate tua. In ista veritate falsitas nulla inuenitur. Hæc veritas cunctis ecclesijs donata est, omnibus appropinquantibus deo timoratis, iustis, beneuolis, & sanctis: quibus mysteria agnoscere donatum est: qui sunt, vbi nondum sunt: & non sunt vbi sunt qui in corpore ambulant, sed non secundum carnem militant. Hi sunt, qui habent veritatem, & possident eam, & possidentur ab ea. Doctrinam postulat, dicens: Et doce me. Quid vult doceri, nisi id quod nescit? Quid est, quod nescit? perfectionem virtutum, vt sciat, quod nescit. Quid est quod nescit? quid? O altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ dei, hoc est, quod vult scire, & clamat: Quoniam tu es deus salutaris meus. Quid est, Doce me: instrue me, perfice me, ædifica me, quia tu a vulnere peccatorum saluasti me, ideo dixit, Saluator meus: ibi subiunxit, dicens: Et te expectaui tota die. Per diem expectauit, non in nocte. Quæ est tota dies, nisi vbi lux est, & tenebræ nõ sunt? Tota dies ipse est saluator mundi, in quo venit princeps huius mundi, & in eo nihil inuenit iuris sui. Ipse est, qui venit in mundum, ipsum sustineamus quandiu veniat in nobis separans nos a delectationibus carnis, purgans a cupiditatibus carnis. Sustineamus eum, quando veniat, vt paratos nos inueniat. Sustinemus eum, quando impetus tentationum portamus, quando tempestates aduersas patimur, sed naufragium, non facimus. Sustinemus eũ, quando non deficimus: proficimus, quando non conturbamur, sed confirmamur. Quando exagitamur, sed non cadimus,

Ioã. 14. a
Rom. 11. d
B

tunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

1.Co.10 c tunc sustinemus, tunc toleramus, tunc clamamus ad illum, qui est fidelis, vt non nos faciat tentari super id quod possumus ferre, sed faciat tentationem cum exitu, vt possimus sustinere. Dirigite ergo iter sine offensione. Obseruate ergo, ne offendentes curtum faciatis pedem, & claudicantes in vitium veniatis, & non ambuletis, ne stantes non proficiatis, sed deficiatis: veritatem tenete, falsitas de ore vestro non procedat, turpis sermo longe sit à vobis, ociosus, triuialis, superbus, mendax, vt de ore sit sale conditus: in hac veritate persi-
Colo.4. C stite. Erudimini, scitote quoniam dies nostri velut vmbra declinauerunt. Discite,
2.Co.5. quia totum esse nostrum ad non esse tendit. Scitote quia staturi sumus ante tribunal Christi cum chartis operum nostrorum. Et siquis gessit bonum, aut malum, ibi reddet rationem illi, quem nihil latet. Nolite obliuisci saluifactorem nostrum, redemptorem nostrum, veritatem nostram, viam nostram, dominum nostrum, qui est saluator, via, veritas, & vita: qui se
1.14. obtulit, vt nos non captiui remaneremus. Qui libertatem donauit nobis qui cor illuminauit toto sæculo. Quid pro ijs omnibus retribuemus ei? quæ sunt compensationes operum nostrorum? quis laudet, quis definiat tantam potentiam, tantam magnificentiam, tantam virtutem, nisi quòd debemus agnoscere nos, qui ex nihilo fecit nos? Peccauimus in inobedientia patris nostri protoplasti, & regenerati sumus in illo, qui venit de sinu patris reconciliare nos ei a quo eramus longe, vt faceret nos prope. Nolite obliuisci tanta
Psal.2.c bona muneratoris dei. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, nequando irascatur dominus, & pereatis de via iasta, vt quotidie clametis: Dirige me in veritate tua,
D & doce me quoniam tu es deus salutaris meus, & te sustinui tota die.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in psalmo.xxv. Redime me, & Miserere mei, Homilia.*

FIlij lucis in libertatem vocati, qui sedebant in tenebris, & vmbra mortis, il-
2. Pet.1 luminati sunt, redempti sanguine pretioso. Obliti non sunt, quæ & quanta passus est ille, qui splendor venit: cunctos quidem obligatos inuenit, & illa queatos, vulneratos, cæcos, debiles, claudos, reos. Sed quia non venerat, vt iudicaret mundum, sed vt saluificaret, liberauit seruos a seruitute, illaqueatos soluit, vulneratos sanauit, cæcos illuminauit, debiles fortificauit, claudos iter rectum ambulare fecit, reos iudulgentia munerauit. Nam vnde erat, quod modo cantabat ex ore nostro propheta, dicens deo: Redime me, & miserere mei: Pes meus stetit in rectitudine, in ecclesijs benedicam te domine? Vox est capitis portans in se personam membrorum, quæ membra nos sumus, caput vero Christus,
Ro. 12. dicēte Apostolo: Vnum corpus sumus in b
Christo Iesu. Redemptio autem hæc non E
est numi, sed gratiæ: non est corporis, sed animæ. Intantum redemptio est animæ, vt sicut hi qui captiui ducuntur a barbaris, ita ducantur à diabolo capti. Ille Captiuus gs. captiuus dicitur, qui efficitur non potestatis suæ, sed ditionis alienæ, qui suggestionibus eius subditus est. Captiui tales videntur sibi liberi esse, quia nullo imperio humano subditi sunt, & tamē serui sunt:
Ioā.8.d Quia omnis qui facit peccatum, seruus est peccati. Exclamandum est ergo cum propheta, vt liberemur, non in merito nostro, sed in eius misericordia. Nisi nostri misereatur esse non possumus. Ergo redimat nos misericors deus noster, separet nos ab affectibus, a desiderijs, & cupiditatibus inimici, vt libertate accepta, pes noster stet non claudus, sed rectus. Quid est enim claudum pedem habere, nisi infœlicem offendere? De quibus dicebat propheta: Errauerunt, & claudicauerunt Psal.17. a semitis suis. Claudicat, qui sic deo credit, vt scandalizetur quoties prosperitatem videt malorum, sanitates impiorum, diuitias paganorum, possibilitates gen- Psal.72. tium, & dicit non sano pede, id est, non a
sana fide, effusi sunt paulominus gressus mei, quia in peccatoribus pacem peccatorum zelaui intuens: Quia non est declinatio morti eorum, & firmamentum in flagella eorum. In laboribus hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur: ideo tenuit eos superbia, circumamicti sunt iniquitate, & impietate. Prodijt quasi ex adipe iniquitas eo- Ibidem. rum, pertransierunt in dispositiones cordis. Similiter si dicat: quare viæ impiorū prospe-

perantur? Idcirco perturbatur pes eius talia sentiēs, & commouetur: quia ad tempus ad tentationem bonorum dimittuntur mali, in æternum verò damnabuntur. Ad tempus floret impius ad tempus emendatur bonus. Sed flos illius sicut fœnum arescit, emendatio illius transiet. Ille accipiet pœnam perpetuam, quia hic flagellatus non est, & ad tempus floruit: ille autē qui tentationem sustinuit, in æternum vitæ perpetuæ retributionem accipiet. Non debet ergo perturbare fideles mentes sublimitas malorum, prosperitas impiorum, ne vnusquisque nostrum apud semetipsum ægra mente dicat, quia placent deo facta malorum, aut deus constituta non implet, aut non curat res humanas. Qui vt faceret te esse, curam habuit: quo-
G modo viuos in seculo non curat? Nolite ita sentire de deo, sed alto iudicio suo, & de secreto pietatis dimittit, & malos, vt probentur boni. Humiliat bonos, vt præsentia bona non sperent, sed æterna credant. Quid fuit ille dives, qui byssino, & purpura induebatur, splendideque edebat, qui cunctos subditos habebat, adulatoribus delectabatur, cursoribus ornabatur, a clientibus constipabatur, delicijs fruebatur, quandoque finita est vita caduca, spes præsentis vitæ migrauit, transijt. Et qui in seculo non se agnouit, de inferno gemens clamauit. Lazarus ille, cuius pes stetit in rectitudine, qui contentus erat paupertate, qui non delectatus est delicijs, qui iacebat vlcerosus quidem corpore, sed mente integra, æque vltima die veniente illi, ex hac luce migrauit. Et quia tolerauit emendationem, & probationem dei, meruit suscipi in sinum Abrahæ, in loco quieto, pacifico, tranquillo. Agnouit dives pauperem, superbus humilem, elatus tolerantem, & clamabat, dicens: Pater
Lu.16.c Abraham, mitte Lazarum, qui contingat
H linguam meam ex digito suo gutta, quia crucior hac in flamma. Et quia prætermisit dies in hoc seculo misericordiam, & non posuit deum adiutorem suum, sed speraPs.51.b uit in multitudine diuitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua: ideo nō meruit
Mat.7. a guttam, quia non fecit misericordiam. Si enim dedisset, acciperet. In qua mensura mensus est, in eadem re meritum est ei. Eia fratres, nolite desidiose audire verbum veritatis, non vos possideat vita falsitatis, mundus iste non vos obdulcescat. Amarus ad tempus mundus iste, non manens, non vos seducat. Mundus transitorius non vos decipiat in æternum. Pes vester, id est, fides vestra non extollatur in prosperis, in aduersis non deijciatur: sed clamate cum propheta, dicentes: Pes meus stetit in rectitudine, in ecclesijs benedicam te domine. Si videtis malos potētes a deo alienos in hac vita florere, nolite moueri à fide vestra, sed tolerate volūtatem dei, quia ista vita communis est bonis, & malis. In area huius Lu. 3.d mundi non separatur palea à frumento, sed ille veniet cum ventilabro purgans aream suam, qui triticum congregabit in I horreum, paleas autem tradet igni inextinguibili. Hic, & bonis, & malis dat bona: ibi autem solis bonis bona, & malis pœnam perpetuam. Nolite esse temporales, sed ad æternitatem proficite: vt ibi in secula seculorū laudetis eum, quia de omnibus sanctis eius clamabat vates Christi, dicens: Beati qui habitant in domo tua Ps. 83.a domine, in secula seculorum laudabunt te, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in principio psalmi xxvi. Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Homilia.*

EX plenitudine verbi formamus verba in ore nostro, vt trāseat aliquid ad aures vestras. Sic à nobis procedit doctrina, vt ad vos transeat, & a nobis non recedat. Sed hæc doctrina non est ex nobis, sed ex deo, qui ex nihilo fecit hominem atque mundum: qui illuminat conscientiam, amouet tenebras cordis, in mentem suggerit dictionem, vt veniatur ad correptionem vitæ, & ad conscientiam spiritualem. Propheta sanctissimus, in cuius animo, & corde sedem fecerat deus, vociferabatur, & clamabat, dicens: Dominus illumina- K
tio mea, & salus mea, quem timebo? Magnum seruum, qui sciebat quomodo illuminabatur, vnde illuminabatur, qualis erat qui illuminabatur. Videbat lucem, nō istam, quæ ad vesperum tendit: sed illam lucem, quam oculus non videt. Mentes 1.Ti.6. ex hac luce illuminatæ, non ruunt in pec cata, non offendunt in vitijs. Dicebat Io. 12.c enim dominus: Ambulate dum ha- Ibi. 9.g betis

Universidad de Deusto
Biblioteca

betis lucem in vobis. De qua enim luce dicebat, nisi de ipso? qui dixit: Ego lux veni in mundum, vt qui vident, non videant, & cæci lumen recipiant. Iste ergo dominus illuminatio nostra, sol iustitiæ, qui radiauit ecclesiam suam catholicam vbique diffusam, & clamabat propheta in figura eius: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? illuminatus homo interior non claudicat, à via non recedit, totum tolerat. Qui de longinquo videt patriam, aduersitates sustinet, in temporalibus non contristatur, sed in deo confirmatur deprimit cor, & sustinet, & humili
Ibi. 1.a tate sua patientiam habet. Lumen istud verum qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, dat se meruentibus, infundit cui vult, vbi vult, reue-
L lat se cui filius vult. Qui sedebat in tenebris, & vmbra mortis, in tenebris malorum, & vmbra peccatorum, orta luce horret sibi, & adijcit se, pœnitet, erubescit, & dicit: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quẽ timebo? Magna salus fratres mei. Ista salus infirmitatem non timet, lassitudinem non formidat, dolorem non videt. Sanitas ergo ista mentis est: vbi febres nõ accedũt, vbi tepor culturę dei non appropinquat. Ista ergo salus possidet a sanis, q non obliuiscuntur sanitatem, sed dicunt: Saluator es medice bone, & tolerãdo mentem phrenaticam, & insanam saluas animam: quia omnis qui medicum nõ agnoscit, phreneticus est. Nam quoties phreneticos videmus medicis contumeliam facere, resistere sanitati, nolle curari, deridere veram curam: debemus ergo plene, atque perfecte non tantum lingua, sed etiã mente clamare: & dicere: Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Si ipse illuminat, ipse saluat, quem timebo? veniant caligines suggestionum, dominus
M illuminatio mea. Venire possunt, proficere non possunt, cor nostrum impugnando, non tamen vincendo. Veniat cæcitas cupiditatum, Dominus illuminatio mea. Fortitudo ergo nostra ipse est qui se dat nobis, & nosipsos damus illi. Currite ad medicum cum potestis, ne cum velitis nõ possitis. Est tempus currere, nullus negligat infirmitatem suam, nullus desidia possessus non currat ad lumen, ne delectationibus seculi obligatus, obliuiscatur quod minatur deus, postponat quod promittit deus. Fugiamus imitationem malorum, appropinquemus operibus bonis, vt cum illo regnemus in regno cœlorum. Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in Psalmo.xxix. Domine deus meus in æternum confitebor tibi, Homilia.*

CElebritas confessionis perficitur es iugi oratione, quia de præceptis regularibus conuenit semper orare. Oratio ergo cõtinua, & instans prædicatio necesse est, vt habeat mentis euigilantiam, vt agnoscat quis oret, quid oret, ad quem oret. Nã illud vas fictile thesauro dominico plenũ, quod de bono thesauro cordis sui proferat bona, sicut modo cantauimus, vniti charitate, dixit, Domine deus meus in æternũ A confitebor tibi. Quando dominum nominant serui, agnoscunt se debere esse subditos, non contumaces, & superbos. Ergo dominus iste, qui nos emit ex pretio, qui fudit sanguinem suum, vt nobis æternam vitam donaret, Dominus est, qui nobis impartitus est tantum munus gratiæ, tantam misericordiam inenarrabilem, tantam virtutem sine lassitudine: iste ergo dominus bonorum seruorum, & deus totius creaturæ, confessionem quærit a nobis, non vt ignarus, sed vt nos nobismetipsis manifestaret. Quid enim occultum est, cui patet omne secretum? nullus dubitet de bono domino clementi, qui cõfitentes suscipit, & non punit, vt terrenus iudex: qui non torquet, aut eculeo imponit, quasi ignarus, vt veritatem exprimat confessionis: sed ille dicit, Confitemini, qui scit omnia Dan. 13
antequam fiant, cui nihil est occultum, Hebr. 4
qui est cordis inspector. Confiteamur illi, 2. Pet. 3
quæ in actis, quæ in factis, quæ in cogitationibus commisimus. Ideo nos cogit cõfiteri, nolens aliquem perire à se misericordia, qua deus est: clementia, qua pius est: bonitate, qua creator est. Confiteamur illi multiplicem confessionem, tamen prima prætermitti confessio non debet. Assumentes vocem illam Publicani, qui pectus suũ tundebat, & se, sicut Pharisæus, non iactabat: qui humilis iustificari meruit, & Pha- Lu. 18. c
risæus qui quasi de meritis suis gloriari cœpit, damnatus descendit. Si bene viuimus, domino nihil præstamus, quia bonum nostrorum non indiget: si male viuimus,

mus, nobis contrarij sumus, deo nihil nocemus: humiles ergo, & deposita ceruice cõfiteamur illi, qui totum nouit. Dicamus ergo cum isto humili, qui reatum suũ nõ tacebat, & deposita ceruice peccatum suũ semper agnoscebat, & iniustitiam suam,
Luc. 18 c non operiebat. Quid ergo dicebat? Propitius esto mihi peccatori. Nunquid singula facinora sua deo enarrabat, quasi nescienti? Aut poterat in memoria tenere ex initio natiuitatis suæ, quæ commiserat flagitiosus publicanus, reus omnium malorũ? Sed collectè, summatimq; clamauit, & di-
C xit, quia nihil boni in me habeo, quod dicam de me, sed totum malũ sentio in me: confitebor tibi deo bono, qui non punis confitentes, sed liberas ad te confugientes: propitius esto mihi peccatori. Nullus desperet de malis suis, nullus præsumat de meritis suis. Præsumptores, & de opera vestra quasi bona erecti timete, Pharisæum agnoscite, vt illius mores ad vestram salutẽ proficiant. Quare repudiatus descendit? quia non confiteri, sed iactare merita sua in tẽplum ascendit. Nam discutite eius verba, & videbitis quomodo erectus est ad apicẽ superbiæ, vbi dixit: Gratias tibi ago, quia non sum sicut cæteri homines. Vnde nosti Pharisæe, quia non es sicut cæteri homines? quasi totum mundum iam discusseris, quis, qualis est, aut quomodo habeat vitam quispiam: & cum teipsum nescias, quomodo sententiam omnibus hominibus cum te iactas, dedisti, vt diceres, Quia nõ sum sicut cæteri homines. Si homo es, casibus plenus es: si temporalis es, feris, feriris: vincis, & vinceris: si homo es, pugnas cum sarcina carnis, cum voluptatibus ventris, cum auaritiæ cupiditatibus: si homo es, sensus tui impugnãtur desiderijs. Agno
Gala. 5. D sce miser, quia caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus aduersus carnem. Hæc enim inuicem sibi aduersantur, vt non ea, quæ vis, facias. Quomodo ergo non es sicut cæteri homines, cum teipsum non videas, quis sis? Iactas te, quia ieiunas bis in sabbato, qui a spiritu superbiæ non declinas. Quomodo ieiunas, publicano peccatori insultans, & teipsum sine peccato existimans? Quomodo ieiunas? si ieiunares ab obseruando peccata in mente, proficeret tibi. Et ieiunium vnde te iactas, de ventre insultas publicano, nescies te futurũ inde reprobum. Raptorem te non dixisti, iniustum te non dixisti, sed hoc totum insultando publicanum accusasti. Quid egisti, nisi, vt cum nos legimus hanc lectionem, nobis beneficium præstitisti? Agnoscite fratres, quæ sit in humilitate gratia, qualis in superbia proxima ruina: quod fecit caput fidelium, hoc faciant omnes credentes in fide, vt iure, & legitimè dicamus domine deus meus, in æternum confitebor tibi: non temporaliter, sed in æternũ. Qualis est confessio æterna, nisi vox illa angelica: hagios, hagios, hagios? Sine ces- Esa. 6. b
satione proficite, vt accipiatis, non pro meritis gratiam, sed gratuitam coronam, E Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in Psalmo xxxiii. Quis est homo, qui vult vitam, & cupit videre dies bonos? Homilia.*

SErmo diuinus peragrans, currensque per campos singulos, velut luminaria, ecclesijs contulit claritatem, qui discutiẽs corda vniuersorum credentium in Christo, clamabat bonis malisq; : Quis est homo, qui vult vitam? Iste offerens tantum munus, tantam lætitiam exoptatam toti generi humano, quasi omnes vna voce exilistis ad interrogationẽ hominis dei dicẽtes: Ego. Sed qui vult viuere, audiat præceptum. Nec enim potest homo hic accipere id quod promittitur, nisi impleuerit præceptum, quod iubetur. Ergo cum interrogaret iste ore prophetico cuncta corda, & conueniret omnes aures, & pulsaret omnium cõscientias, dicens: Quis est homo, qui vult vitam, & respondentibus, non in lingua, sed in conscientia voluntateq; desiderij, Ego: subsecutus adiunxit: Et cupit F
videre dies bonos. Aeque talis interrogatio: Nam quid dixit, Quis est homo, qui vult vitã, & cupit videre dies bonos? Vtũque desiderabile promissum ostendit, sed audi sequentia: Si vis videre vitam, si vis inuenire dies bonos, cohibe linguam tuã a malo. Eia fratres mei hic modo respondere volo. Quanti modo dicunt, nolo, qui dicebant volo? Qui veteraverunt in detra
ctionibus, qui mordent, & comedunt hu- Gala. 5.
manas carnes, detrahendo, non timentes, ne ab inuicem consumantur, qui adulationibus linguam suam impendunt, qui bi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciem habent mentem, præsentibus bene loqui, absentibus detrahere. Quomodo modo dicunt, volo, perseuerãtes in malo? Nunquid si esset, quicunq; ille est in officio, sine labore acquireret panem? Si militaret, & iudici non obtemperaret, acquisitionem inueniret? Rusticus rura sua colẽs, sine labore posset colligere fructus? Et quicunq; homo in seculo nascitur, a sententia
Gen. 3. d primi hominis non potest esse alienus, dicẽte domino primo homini post lapsum: In labore, & sudore vultus tui manducabis panem tuum. Ergo vos, qui vultis vitam, & cupitis videre dies bonos, laborate vt corrigatis malos mores, vt possint vos
G sequi promissiones bonæ. Cohibe linguã tuam a malo, id est, a mendacio, a furto, a superbia, a detractione, ab adulatione, a fictione: & cum hæc feceris, inueniſti vitã. Et si labia tua non fuerint locuta dolum, occurrent tibi dies boni. Nam quomodo potest malo occurrere bonum, cum ipse bonus non sit? Sed modo sunt hic aliqui stantes, qui inquirere a nobis nõ possunt, sed cogitant hoc in cordibus suis, dicẽtes: Ergo omnes boni bona inueniunt, & mali mala: ergo omnes boni vitam inueniũt, & dies bonos: & mali habentes vitam malam, habent dies malos, & respondeo eis, ita est. Et illi mihi non inquisitorie, sed
Hic. 12. a contumelioſe dicunt, quomodo dixit Hieremias: Quare via impiorum prosperatur? Et nunc videmus homines malos abundare filijs, familia, argẽto, auro, vestibus, prædijs, & diuersis rebus locupletatos. O homines inanes, & hoc est totum bonum? Quid hic est bonum? audi dominum di-
Mat. 16 d centem ita: Etsi omnem mundum lucreris, animæ verò tuæ detrimentum facias, quam dabis commutationem pro anima tua? quale bonum est, quod male vtendo
Luc. 12 c creat malum, audi quid audiuit quidam dives: Stulte, hac nocte postulatur anima
H tua, quæ præparaſti cuius erunt? Quid di-
1. Ti. 6. b co de apostolo, qui dixit: Nihil intulimus in hunc mundum, verum, nec auferre aliquid possumus, Habentes victum, & tegumentum, ijs contenti simus, Nam, qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationem, & in laqueum, & muscipulam diaboli, Radix omnium malorum est cupiditas, quã quidam appetentes naufragauerunt a fide, & inseruerunt se doloribus multis? Modo si potestis diuites seculi, laudate quos videtis naufragare, & ad portũ non peruenire. Ecce iste dives mortuus, in malis perseuerans, lecto eburneo portatus, ornatus, luminibus holoſericis tectus, tota ciuitas exequias ei exhibens perductus ad sepulchrum marmoreum. Ingreditur aliquis in tumulum defuncti, laudat diuitem, laudat potentiam, laudat ædificium: videt locum marmoratum, & non videt locum tormentorum. Vidisti quomodo a populis deductus est in malis perseuerans, & malis suis terminum vsq; in diem vitæ suæ, non ponens? Nunquid intellexisti futuram pœnã, quomodo angeli tartarei eum tulerunt, & I
incarcerauerunt vsq; in diem iudicij? Audi diuitem purpuratum, comedentem splẽdide, qui pauperem vidit, & non eius misertus est, & sibi impertiuit. Stultus est, de
viuis peruenit ad mortem: & Lazarus pau
per, inops, egenus, pallidus, pãnis obsitus, Luc. 16
vlcerosus, vix pane corporis ventrem implens, sed tantum pane cœlesti abundans satiabatur. Quandoque Lazarus etiam ex hac luce migrauit, simplex, & humilis, & beatus pauper migrauit ad cœlum, & dives purpura tectus mansit in inferno. Nõne melius erat pauperem cũ bona vita peruenire ad satietem angelorum, quàm diuitem obligatum peccatis ire in tenebras Mat. 25
exteriores, vbi est fletus, & stridor dẽtium? Nam iste peruersus dives, sibi, & non alij locuples, quomodo erexit oculos in cœlũ de loco tormentorum, & clamauit ad patrem Abraham, patrem fidelium, & bene viuentium, vt mitteret Lazarum, vt contingeret linguam eius, quia cruciabatur in flamma? & tamen non est auditus, quia quando potuit, & habuit, non audiuit, In qua mensura mensus est, in eadem remetitum est ei. Eia ille, qui dicebas modo, quia Mat. 7.
hoc erat bonum, quencunque hominem a
esse diuitem: modo dic, modo lauda, mo- K
do iudica, modo discerne, modo responde. Ecce transijt, quod habebat, perrexit solus sine seruo, sine argento, sine numo, sine nitore seculi: ecce peruenit ad pœnam. Qualis illi fuit in seculo vita, quàm miserum temporalis vita creauit illi tormentum, & pœnam sine fine? Ergo cohibete linguam vestram a malo, & labia vestra ne loquantur dolum. Declinate a malo, & facite bonum: quærite pacem, & sequamini eam, & inueuietis vitam, & dies boni occurrent vobis. Diuitiæ istius seculi malis bonisq; communes sunt. Dat ergo illa deus malis, vt non habeant, quid quæri de deo. Item non illa dat bonis, vt æterna bona de deo sperent, & non propter aliquod temporale colant deum, sed gratis. Item non illa dat malis, vt paupertate humilientur. Item dat illa bonis, vt dent formam malis, quomodo vtantur bonis. Ergo dat ista tempora-
L lia bonis, & malis, sed se non dat, nisi tantummodo bonis. Melius ergo eligendum est non habere hic communionem cum malis præsentium bonorum, quam hic habere præsentiam bonorum, & peruenire ad perpetuum supplicium malorum. Facite ergo, quod propheta prædixit. Cautio, & conditio est posita, vt declinemus a malo, & faciamus bonum. Crescite in bonis, decrescite a malis: ascendite ad virtutes, descendite a peccatis. Proficite in castitate, separamini a luxuria. Quærite pacem omnium hominum, pacem cum corde, & carne vestra, quæ concupiscit aduersus animam, quæ casu trahit ad lapsum: cupidita tem vitate, quæ delectationibus inuiscat animam vegetantem. Iam facite terminum malis cogitationibus, date limitem, sufficiat diei malitia sua. Noui surgite, nullus vetustus cum pannis peccatorum suorum incedat. Tu ergo qui carnalis es, & in temporalibus tantum speras, si videas nudum pannis obsitum, quomodo horres, quomodo execraris, quomodo contemnis, ne in te impingat ex vestimento suo? Pannos pauperum horres: & pannos peccatorum tuorum non horres? Displicite vobis, placete deo. Sustinet vos genitrix vestra, de celerrimis, & bene currentibus in agone sancto gaudet tota ecclesia, de pigris verò & somnolentis contristatur. Sit ergo vobis bona societas, si vultis videre vitam. Agite dies lætitiæ sanctè viuendo, confite mini domino pie sperando: & non tantum vitam, sed & dies bonos inuenietis, & sine naufragio ad portum salutis peruenietis, Amen.
M

IN PSALMVM XXXVII.

Alius Psalmus Dauid.

Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Sæpe a nobis dictum est, Christum, sicut in affectionibus, ita etiam in prophetia suscipere personam humanitatis, ex qua etiam nunc hæc loquitur, argui quidem naturam, sed non in furore, corripi autem ipsam volens, sed non in ira. Quomodo autem argui? Propter salutem. Vult itidem A
etiam in pace corripi, quod quidem non poterat aliter euenire, nisi eam, quæ in nobis erat, redargutionem, & correptionem Christus suscepisset, qui ipse arguebat, & arguebatur, vt deus quidem, arguebat, vt homo autem, pro nobis arguebatur. Cum tunc ergo vtranque, & eius, qui arguebat, & eius, qui arguebatur, personam simul sustineret, hæc loquebatur per Esaiæ prophe Esa. 1.
tiam, si fuerint peccata tua, vt coccinum, sicut niuem dealbabo, si fuerint autem, vt purpurissum, tanquam lanam dealbabo. Atq; etiam correptionem similiter, de qua idem dicit propheta. Disciplina pacis nostræ super eum: Liuore eius nos omnes sanati sumus. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt* Isa. 53.
mihi, & confirmasti super me manum tuam. Non temere ergo Christus, hæc patrem precatur pro humano genere. Sed quoniã quæ in eos intorta erant tela, hoc est, quæcunque mala propter Adam communem naturam inuaserant, in me infixa sunt, quoniam enim generis humani peccata suscepi, necessario etiam pro eis castigor. Et ideo confirmasti super me manum tuã B
castigatoriam, de qua dicebat Iob. Est Iob. 19.
manus Domini, quæ me tetigit. *Non est* Sanitas
sanitas in carne mea a facie iræ tuæ. Ostendit se iram iuste deprecari, non vt quæ sit græcè. Iaus, medela.
æterna, sed vt quæ medelam, non habeat. Quodnam enim inuenietur iræ dei medicamentum? Tu autem considera, quàm sit exacte, & accurate vsus dictionibus. Non dixit enim, non est sanitas mihi, sed, non est sanitas in carne mea. Hæc scilicet ex persona humanitatis, & dicuntur affectiones quas pro nobis suscipit. Ne forte autem iniustam iusti iudicis iram existimem, ostendit, quia factum sit, vt in hęc incideret, per ea, quæ deinceps sequuntur, & id confirmat. *Non est pax ossibus meis, à fa-*
cie peccatorum meorum. Ossa rursus dicit suam humanitatem. Ipse autem id declarat, dicens discipulis post resurrectionem, quando susceptæ carnis voluit confirmare Luc. 24
œconomiam, Palpate me, & videte, quod spiritus carnem, & ossa non habet, quemadmodum me videtis habere. A facie ergo peccatorum meorum, quæ pro nobis portauit, pacem non habuit, sed conturba- C

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem in suis offibus, hoc est in humanitate, Ab omni.n. perturbatione libera conseruabatur humanitas. Hoc ipsum autem
Io.12. discēs etiam, dicente vnigenito. Nunc anima mea conturbata est. Per animam enim significabat humanitatem, quibus subiungit causam conturbationis. Et quid dicēs? Pater serua me ab hac hora, sed propterea veni ad horam hanc. Hoc est, frustra carne angor, & excrucior, quoniam vt deus, sum morte superior, & propterea veni cū carne, & portaui peccata humani generis, vt omnes morte mea redimam. *Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus graue grauatæ sunt super me.* Hic aperte ostendit se propria peccata non habuisse, sed aliena cepisse, & ideo in capite dominicæ carnis fuisse accumulata, ita.n. consueuerūt portari onera grauia, & ideo spinis quoque fuit caput coronatum. *Pu-*
Io. 19. *truerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Et quonā modo putruerunt cicatrices carnis? Eius enim caro non
Psal.15. nouit corruptionem. Quamnam autem insipientiam habuit, quæ est vere sapiētia? Sed insipiētiam suam dicit Iudam, vt magister, sui discipuli lapsum sibi tribuens. Huius proditione putrescebant vitij cicatrices. Quid enim fuit illo peccato fœtidius, in quo figmentum tradebat opificē
D ad mortem? Corruptę sunt autem, quando se suffocauit, tūc.n. fuit plane desperatus, vt quæ emarcuere vulnera à medicis desperantur. *Miser factus sum, & curuatus sum vsque in finem.* Afflictus est non solum in crūce, sed etiam antequā crucifigeretur, multa ferens, vt agricola, vt nostrum agrū purgaret. Incuruatus sum autem vsque ad finem, quādo mortem pro nobis sustinuit. Qui est enim omni creatura altior, ad ipsam vsque terram incuruatus est, eum qui
Io.12. ceciderat volens ex ea erigere. *Tota die contristatus ingrediebar.* Et quanam de causa triste esset mundi gaudium, docent ea, quæ sequuntur. *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionibus. Et non est sanitas in carne mea.* Illusionis vocat passiones, quas in cruce sustinuit, quoniam irridentes, hæc faciebant Iudæi. His, inquit, impletus sum, dum peccata hominū inter eos sanare studeo. Sed Iudæis non est sanitas in carne mea, hoc
1.Cor.1 est, in affectionibus meæ carnis. Ad crucem enim offendunt, in qua vel sola est salus peccatoribus, & ideo merito erat tri-

stis. *Afflictus sum, & humiliatus sum nimis.* E Afflictus sum, sycophantis, & calumnijs vexatus. Humiliatus sum, nihil respondēs calumniatoribus. Vsq; adeo autē sum humiliatus, vt irascente pōtifice, & petente, si tu es Christus, nō dixi sum, sed tu dicis, ne meipsum quidem in hoc volens gloria afficere, etiamsi illi dubiū responsum, a ve Mat.26 ritate coacti, perinde ac affirmationem ac ceperint. *Rugiebam a gemitu cordis mei.* Rugiebam dixit, vt ostenderet magnitudinē gemitus, & ꝙ quemadmodum leo prædā desiderans, deinde tunc non inueniens, rugit, ita etiam ipse rugiebat, quando non veniebat præda Iudæorum salutis. Quod autem dicitur, confirmant, quæ sequūtur. *Domine ante te omne desiderium meum, & gemitus meus a te non est absconditus.* Et quodnam est Christi desiderium? Pascha pro nobis peragere. Et ideo dicebat Apostolis De Luc. 22 siderio desideraui hoc pascha comedere vobiscum, priusquam patiar. Non solummodo pascha, sed hoc in quo cum præteriisse figura, peracta erat veritas. Sed cur vobiscum? Quoniam Iudæi nolunt esse mysterij participes, propter quæ merito ingemi F scebat. Hunc autem eius gemitum pater, Ad Ro. vt qui omnia prænosset, sciebat. Vnde Paulus eum pro viribus imitans, dicebant. Tri 9 stitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optarem.n. ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israelitæ. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum, & ipsum non est mecum.* Ac quomodo cor quidem eius conturbatum esset, dum non salui fierent Iudæi, iam dictum est. Petrum Mat.16 autē vocat virtutem propter confessionem fidei. Tu es enim Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Is eum reliquit inficiatus. Lux autē sunt omnes Apostoli, quibus dixit. Vos estis Matt.5. lux mundi. Hi erant lux oculorum duorū testamentorū, legis & Euangelij. Hi enim nobis vetus, & nouū in luce domini illuminant, qui quo tpe crucifixus fuit, non erant cum Christo. Iudæos enim timētes, Mar.14 fugerunt. *Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt.* Amicos, & propinquos reliquos dicit sorte Iudæos. Amicos quidem, non vt qui Iesum amarent, sed vt qui ab eo amarētur. Vt.n. G

opifex

Mat.15 opifex suum opus diligit, & vt pastor amat oues, q̄ perierunt ex Israel propinquos rursus eos vocat pp cognationē ex carne. His aūt propinquiores, vel potius omniū proximi, fuerunt Apostoli pp suam in ipsum fidem. Iudęi ergo, quos quidem amicos, & propinquos vocauit, qui non remoti, sed propinquitate ei coniuncti erant, pp summam impudentiam ei tendebant insidias [Qui autem iuxta me erant, de longe steterunt,] id est, qui erant omnium proximi (Eos autē esse diximus sanctos eius discipulos) procul stabant tempore passionis, non ei insidiantes, sed eos qui illi parabāt insidias vitantes. [Et vim faciebant, qui quærebāt animam meam.] Quare vim afferebant? Vt suam ei auferrent gloriā. Propter inuidiam.n. parantes insidias, volebāt videri pro lege æmulari. Apertius autē sequens id docet versiculus. [Et qui quærebant mala mihi, locuti sunt, vanitates, & dolos tota die meditabantur.] Quænā aūt
Luc.22 H eæ essent, dicit Lucas. Cæperunt accusare
Luc.20 eū, dicentes hunc inuenimus peruertētem gentem nostram, & prohibentem dare tributa Cęsari, cū tñ Iesus, qñ ab Herodianis & Pharisęis interrogatus fuit, diceret. Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt dei, deo. [Ego autem tanq̄ surdus non audiebam, & tanquā mutus non aperiens os suum.] Quod, inquit, mutis euenit, quorum sunt a natura læsi sensus, hoc illi sua sponte eueniebat. Maledictis.n. appetitus, non mouebatur ad iram. Hoc autē est surdorum proprium, non irasci fi afficiantur contumelijs, qm̄ quæ in eos torquētur maledicta non audiunt. Præterea autem dum in eum intenderentur calumniæ, cū posset refellere calumniatores, os suum non aperuit. Hoc est mutorum, qui a natura loqui uetantur. Quod autem neque surdus
Esa.53. erat nec mutus, sed eos imitabatur se humilians, ostēdit Esaias. Tanq̄ ouis ductus est ad occisionem, & tanquam agnus coram tondente ipsum obmutuit, ita os non aperit in sua humilitate, quibus ea etiam con
I ueniunt, quæ nunc subiunxit psalmographus ex persona seruatoris. [Et factus sum tanquam homo non audiens, & non habēs in ore suo redargutiones.] Ergo audiebat quidem, sed præ se ferebat non audire, nec deerat loquendi facultas, qua posset cō uincere, ac refellere, induerat autem personam eius, qui est animi perplexus & id

non potest facere. Quæ nam sit autem horum causa, ostendit, quod subiungitur. *Quoniam in te domine speraui.* Patri enim, tāquam vero & incorrupto testi, fidem habens, de quo ipse dicebat, Est qui testimo- Ioan.9. nium præbet de me, qui misit me pater, quē vos, nescitis, falsos testes non curabat. *Tu exaudies me domine deus meus. Quia dixi ne quando supergaudeant mihi inimici mei.* Quid dicit? Patrem exaudiisse orationem suam, Io.11. vt non supergaudeat inimicus, aduersariæ scilicet potestates. Pro Apostolis autē orauit, Pater sancte, serua ipsos in nomine meo, quos dedisti mihi, vt essent vnum sicut nos. Et rursus, Non rogo vt tollas eos de mundo, sed vt serues eos à malo. Nisi enim hæc impleta esset oratio, ne Apostolorum quidem chorus esset seruatus, & gauisurus esset diabolus verus inimicus, & qui cum eo erant. *Et dum commouentur pedes mei super me magna locuti sunt.* Pedes Christi discipuli. Ipse enim est eorum ca- Ion.13. put, & ideo non est dedignatus lauare eorum pedes. Quia ergo Discipuli propter K crucem paululum cōmoti sunt, aduersus Christum magna Iudęi locuti sunt, vt qui esset omnibus spoliatus, & ne Discipulos quidem apud se retinere potuisset. *Quoniā ego in flagella paratus sum.* Ea enim de causa cum carne in mundum venire sustinuit. Quemadmodum ipse precans dicebat, Quid dicam? Pater serua me ab hora hac Ioā. 12. sed propterea veni ad horam hanc. *Et dolor meus in conspectu meo semper.* Nostri scilicet commiseratio, propter quàm habet perpe tuo suæ passionis memoriam. Ex quo.n. Heb. 2. passus est, inquit Paulus, ipse tentatus, potest ijs qui tentatur opem ferre. *Quoniam iniquitatem meam ego annunciabo.* Atqui nō habuit iniquitatem, nostram tamen tanquam suam annunciat, & propterea orans dicebat. Confiteor tibi pater domine cœli Mat.11 & terræ Etsi enim confessio hic accipitur pro gratiarū actione, gratias tamen egit pro redemptione nostrorū peccatorū, qñ Iudæos increpabat eum maledictis incesLucæ.5 sentes, vt peccatorum & publicanorū amiL cum. *Et cogitabo pro peccato meo.* Peccatum suum vocat peccatum nostri generis, vt qui humanæ conspersionis fuerit primitiæ, vtpote nouus Adam, volens in seipso 1.Co.15 veterē refingere, & ideo cogitat quonāmodo possit eius peccatū expiari. Cogitantis enim erant verba quæ dixit in Euāgelijs. Lucę.12

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ignem veni mittere in terram, & quid volo nisi, vt ardeat? Illud.n.dixit, qui nostras spinas cõsumpsit. *Inimici autem mei viuunt, et confortati sunt supra me, & multiplicati sunt qui oderunt me inique.* Iudæos dicit, propter quos tristitia afficiebatur, vt qui scelerate viuerent. Iam verò quod etiã super ipsum etiam confortati sunt, erant videlicet superbi, & arrogantes. Cum.n.ipse propter nos esset humiliatus, quemadmodum dicit Paulus, humiliauit seipsum, obediens
Ph.2. factus vsq; ad mortem, mortem autem crucis, illi ignorantes causam humiliationis, arrogantia, & superbia aduersus ipsum vtebantur. Vnde etiam, qui eum inique odio habebãt, in multitudinem prouecti sunt, videntes pontificum crescere, ac diffundi arrogantiam. Quinam autem iniuria eum
M odio habebant? *Qui retribuunt mala pro bonis.* Hoc est, cognati eorum, qui vsum recuperarunt, & claudorum quibus est rectus restitutus ingressus, ciues, propinqui, pro gratiarum actione eum calumnijs incessebant. Et quanam de causa hoc facerent significat, quod sequitur. *Detrahebant mihi, quoniam sequebar bonitatem.* Ex mea, inquit, benignitate, & bonitate accipiebant occasionem calumniæ, & iniquum vocabant, & impium, quandoquidem sabbato eorũ ægrotos curauit. *Ne derelinquas me domine deus meus, ne discesseris à me.* Hæc nõ pro seipso dicit, sed pro ecclesia, vel potius pro seipso. Ecclesia.n.vnum esse cum ipso, sicut sponsa cum sponso cognoscitur. Id autem sciemus ex ijs, quę deinceps sequuntur. *Intende in adiutorium domine deus salutis meę.* Auxilium suum vocat ecclesiam, ea etiam ratione saluam facere volẽs Adę imaginẽ. Illi.n.data erat vxor ad auxilium. Faciamus.n.inquit deus, auxilium simile sibi. Et
Gen. 2. ideo Paulus quoq; dixit de Christo ea, quę de Adam, & Eua dicta fuerant, nempe. Relinquet homo patrem, & matrem suam, &
Ephe.5. adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Deinde quid his subiunxit? Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo, & in ecclesia. In hanc ergo
A vult patrem intendere, & respicere, non q̃ ipse esset imbecillis, ad opem ferendam ecclesiæ, sed volens patri ostendere quantum interfit inter synagogam, & gẽtium ecclesiam, & quomodo illi quidem, cum multi eum prædicassent, & ipse etiam eis Christus accessisset, non sunt seruati, gentes autem, cum solam vocem Seruatoris audijssent, protinus seruatæ sunt. Et ideo cõsequenter adiecit, domine salutis meæ, suã salutem rursus vocans salutem gentium. Si.n.peccata nostra sibi attribuit: quidni magis propriam salutem nostram reputat?

INTERPRETATIO
In xxxviii. Psalmum. In finem Idithum Canticum Dauidis.

NOnnulli scriptores hũc psalmum Idithum attribuerunt, & dixerunt eum hunc psalmum conscripsisse. Inscriptio autem docet contrarium, psalmum quidem esse Dauidis: Idithum autem, vt cui canto rum chorus esset creditus, datum esse psallendum. In finem autem nos transmittit, quoniam humanæ naturæ vilitatem miserabiliter canit, & eius finem ostendit. Hũc B τράλλο-
autem psalmum dixit magnus Dauid, dũ δεῖ.
eum persequitur Absalon, & conuitia in
2. Reg. eum iacit Semei. Habet autem magnam
15. 16. conuenientiam cum præcedente. *Dixi cu-*
17. 18. *stodiam uias meas, ut non peccẽ in lingua mea.*
19. *Posui ori meo custodiam, Cum consisteret peccator aduersum me. Obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis, & dolor meus renouatus est.* Dum fugeret magnus Dauid parricidæ filij tyrannidem, Semei ei obuiam factus, cespites, & lapides in eum proiecit, & conuitiatorijs eum verbis appetijt, virum iniquum, & virum sanguinum appellans, sed
2. Reg. solita philosophia vtens diuinus Dauid,
16. non solum eum non vltus est, sed etiã vnũ ex ducibus conantem in eum iaculari prohibuit, dicens, *Sinite eum mihi maledicere, qm̃ dominus iussit ei, vt Dauid maledi-* 2. Reg.
ceret. Et cur sic fecisti, dicet ei quispiã? Vt 16.
videat dominus humilitatem meã, & reddat mihi dominus bonum pro maledictione hac, die hodierno. Magnam habent cõ
C uenientiam cum hac historia verba huius psalmi. Magnam.n.inquit, adhibui diligẽtiam, sciens hanc particulam esse valde lubricam, & ad labendum procliuem, & hãc semper tanq̃ muro continens, & maxime quando mihi resistebat Semei, qui nulla fuerat affectus iniuria. Eum enim peccatorem tanquam iniustum nominabat. Tũc enim valde obmutui, & humiliatus sum, & silui. Sunt autem hæc valde similia ijs, quæ ab ipso dicta sunt in historia. Sinite eum maledicere. Dominus enim iussit ei

Dauid

Dauid maledicere, vt videat dominus humilitatem meam, & eripiat me hodie è manu inimicorum meorum. Hoc etiam hic dicit. Eram omnino similis surdo omnino non audienti, & humiliaui meipsum, expectans lucrum quod inde erat profecturum. Et dolor meus renouatus est. Cum ille me, inquit, maledictis incesseret, peccatum a me commissum reuocaui in memoriam, considerans quòd propter ipsum maledictis appetor, & punior, & regia expulsus fuga cogor meæ saluti cõsulere. Quinetiam hæc quoque habent magnam cognationem cum historia. Illud enim, Iussit ei deus maledicere Dauid, habet peccati memoriam, quoniam ꝓpter ipsum adhibita est castigatio. *Concaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis.*
D Hoc ita interpretatus est Symmachus, Concaluit cor meum intra me dum animo agitarem, incendebar igne. Dum peccati, inquit, meo recordor, igne ægritudinis animi inflammabar. *Locutus sum in lingua mea, Notum fac mihi finem vitæ meæ, et numerum dierum meorum, vt sciam quid desit mihi.* Ei ergo qui me maledictis impetebat nihil respondi. Deum autem vniuersorũ rogaui, vt mihi vitæ finem significaret, mortem valde desiderans. *Ecce mensurabiles posuisti dies meos. Et substantia mea tanquam nihilum ante te.* Hoc rursus ita interpretatus est Symmachus, Ecce tanquam palmos dedisti dies meos, & vita mea tanquã nihil ante te. Mortem aũt desidero, sciens
Esa.40. humanam naturam non esse longæuam. Nostra enim vita ne videtur quidem consistere, si cum tua conferatur. Tu enim es principij expers, & fine cares, nostra autẽ vita veluti quibusdam pugillis, & palmis mensuratur. Per hæc autem declarauit vitæ humanæ breuitatem. Ita etiam dicit a-
Psal.89 bi. Quoniam mille anni in oculis tuis do
Ps.101. mine sicut dies vnus, qui præteriit, & cu-
E stodia in nocte. Et alibi cum cœli, & terræ meminisset, ipsi, inquit, peribunt: Tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent. Et tanquam amictum circumages eos, & mutabuntur. Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. *Veruntamen vniuersa vanitas omnis homo viuens.* Quare, inquit, omnis hominum natura, & diuites, & pauperes, sunt similes vapori, qui dissoluitur, & frustra ædificãt, & plantant, diuitias, & facultates congregant. *Veruntamen in imagine pertransit homo. Sed et frustra conturbatur. Thesaurizat, et nescit cui congregabit ea.* Homines, inquit, qui viuunt, nihil differunt ab iis qui sunt depicti in imagine. Et horum.n.& illorum natura tempore similiter diffluit, & interit nihilo tamen secius conturbantur contendentes, concertantes, bellum gerentes, & mercaturam exercentes, & vniuersa vita plena est tempestate, cum finem habeat mortẽ, & cum per sudorem diuitias congregent, futurum hæredẽ non nouerunt. Luc.12.
Hoc aũt scripsit beatus Dauid, motus ab iis, q̃ ei vsuuenerunt. Nam cum præda, & 2.Re.8.
spoliis captis ex inimicis, & tributo quod 9. 10
exigebatur ab alienigenis, maximum, & F
clarissimum regnũ suum reddidisset, ignorabat impiã, & iniquam mentẽ filij. Deinde cum vidisset eum regia esse potitum, & q̃ repositæ erant sibi vsurpasse diuitias, vocem emisit admirabilem. Sed est frustra conturbatur, thesaurizat, & nescit cui congregabit ea. *Et nunc, quæ est expectatio mea, nonne Dominus? Et substantia mea apud te est.* Substantiam autem Aquila dixit expecta παρὰ-
tionem. Pro eo quod est, Te expectans cõsidero, expectans tuam benevolentiam. σου
Deinde aduersarum rerum causam ostendit. *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me.* Et a te est.
Semei rursus infert mentionẽ. *Opprobrium insipienti dedisti me.* Hoc quoque valde conuenit iis, quæ in historia dicta sunt. Dũs iussit ei, vt malediceret Dauid, & quæ subiunguntur, sunt iis similiter, quæ dicũtur cõsequẽtia. *Ob mutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Cum tu enim, inquit, cõcessisses, ille me affecit contumeliis, & erat ille quidem similis flagello, tu autem per illud me castigasti. Et ideo tacitus suscepi flagella, illum quidem despiciens, re autẽ respiciens castigantem. Admodum autem appositè posuit, quæ subiunguntur. *Amoue a me plagas tuas. A fortitudine manus tuæ ego defeci.* Non temere, inquit, nec frustra vsus es castigationibus, sed lapsus redarguens, G
& medici ritu secans, & saniem occultam educens. In medendo quidem crucias, sed iis, qui secantur sanitatem procuras. Verum frustra conturbatur omnis homo viuens. Hæc ergo apud me considerans, video homines frustra turbari pro rebus mementaneis. *Exaudi orationem meam domine, et deprecationem meam. Auribus percipe lachrymas meas. Ne sileas quoniam aduena ego sum*

apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. Remitte mihi, vt refrigerer, priusquam abeam.
Heb.13 *Et amplius non ero.* Rogo te, inquit, domine exaudi me eiulantem: & cum lachrymis orantem, neq; n. sum perpetuus terræ habitator, sed inquilinus, & cum similiter ac patres mei paruum tempus vixero, mortẽ susciꝑiam. Concede ergo mihi parum dilationis, vt paucos vtique dies absq; tristitia peragam, priusquam ex hac vita excedam. Hoc n. dixit illud, Et amplius non ero. Id est, Ad hanc vitam interitui obnoxiam nõ reuertar. Est autem iure admirandus magnus Dauid, qui in regno, opibus, & potẽtia seipsum appellat inquilinum, & viatorem, vt qui prosperitati rerumq; succesui non fideret. Re vera. n. sunt hæc verba plena sapientia, quæ cognoscit rerum naturam, & ideo præsentem prosperitatem despicit.

H

IN EVNDEM PSALMUM ALITER.

IN finem Idithum psalmus Dauid. Et quomodo potest psalmus esse duarum personarum? nempe Dauid, & Idithum. Nunquid ideo vtiq; quòd Dauid quidem ipsum composuit, vt propheta, Idithum autem eum cecinit, vt cantor psalmorum? Dauid eum dei cultui valde deditus, non solum cecinit, sed etiam cantorum cœtus in Sion collocauit, vt canerent, si vllos ex
1.Pa.25 suis psalmis eis canendos traderet. Ipse autem plures cecinit. Inscriptus est autẽ psalmus in finem, quoniam vulgus hominum de fine est solicitum, idq; ad nostram vtilitatem, vt cum didicerimus vitæ nostrę breuitatem, nos moderate geramus. *Dixi, custodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.* Hoc cuilibet prophetæ docenti conuenit, suas nempe vias custodire, suarum scilicet actionum cursus, & ingressus, ne
I declinẽt ad improbitatem, nec lingua peccet, dum ea facit, quę verbis suis repugnãt.
Ro.2. Lingua. n. verè peccat, qui verbis quidem vitia reprehendit, ea autem factis commẽdat dum ipsa admittit, & suam ipsius doctrinam vitæ propriæ institutione ementitur. *Posui ori meo custodiam.* Non est omne silentium pulchrum, sed id solum, quod a mala abducit oratione, quod iusti a Deo precibus postulant quemadmodũ ipse quo
Ps.140. que Dauid dicens. Pone domine custodiã ori meo, & portam attentionis circa labia mea. Ostendens autem se oratione silentium a dictis nefarijs, statim subiunxit. Ne inclines cor meum in verba nequitię. Quod autem nunc dicit, non est eiusmodi. Vnde, nec deus ipsum posuit, sed ipse sibijpsi. Et quando? *Cum consisteret peccator aduersum me*, hoc est diabolus. Is magna contra nos coacta multitudine, diuinæ legis suggerit silentium. Nequit. n. operari, qñ nos illam loquimur. Quòd autem malum, & vituperandum dicit silentium, dicunt apertè, quę sequũtur. *Obmutui, & humiliatus sum, & silui a bonis, & dolor meus renouatus est.* Vides quod primum per inobedientiam obmutuit, & cum obmutuisset, humiliatus est. Nihil enim vsque adeò hominem deprimit & deijcit, vt sensuum stupor & inobedientia. Post hoc autem, vel etiam propter hoc, siluit ex bono, videlicet cessans a meditatione legis boni Magistri. Vnde iure renouatus est dolor peccati. Fit. n. grauius vulnus, quod nobis ex peccato accidit, qñ a meditatione legis nos ipsos abduximus, & tanquam nullo a diuino præcepto impositio medicamento, depascit putrefactio. Et ideo non mansit in silentio, sed cũ ad se redijsset, id repulit, vt quod afferret animæ interitum. Hoc itaque significans, subiunxit. *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardescet ignis.* Quemadmodum silentio obsurduit, & propemodũ mortuus, nulloq; sensu præditus extitit: ita diuinorum verborum meditatione cõcaluit. Et ignis exarsit in ipso, nempe diuini spiritus suppeditatio. Pulchre autem significauit meditationem non esse tantum linguæ quantum cordis. Ita. n. deus quoq; Hie.31. significauit per Hieremiam Prophetam, L Dans leges meas in cordibus ipsorum, & in mente ipsorum inscribam eas. *Locutus sum in lingua mea, notum fac mihi domine finem meum, & numerum dierum meorum quis est. Vt sciam, quid desit mihi.* Simul ac legem meditatus est, cœpit calefieri, & statim ad sapientiæ studium inclinatus est. Finẽ. n. & numerum dierum, hoc est, temporis longitudinem, orat sibi significari, non vt peteret eis aliquid adijci, sed vt sciret, quid sibi desit. Sed quamobrem? Vt interea suæ saluti caueret, & prospiceret, & si peccata quidem fecisset, properaret ad pœnitentiã. Sin autem iustitiã: vt eam retineret, & cõfirmaret, vt qui peregre esset profecturus, & corã iusto iudice sistẽdus. Verũ enimuero cum

Obmutui. σιωπῶ θην surdui.

K

numerabiles. παλαυστὰς, pugillos siue palmos.

ro cum seipsum, vt qui talia interrogaret, reprehendisset, vide quid dicit. *Ecce numerabiles posuisti dies meos. Et substantia mea tanquã nihilum coram te.* Cur, inquit, de numero dierum solum solicitus. Quotquot. n. fuerint, palmis conseruntur. Palmum aũt dicit, palmæ extensionem, cuius est minima mensura, maxime si conferatur cũ maximis dei elementis. Humanam autẽ substantiam magis volens vilipendere, dixit nostram substantiam nihil esse corã deo,
M nõ quod eam despicetur opifex: sed quod quemadmodum gutta aquæ nihil fuerit, si cum mari comparetur: ita homo, si cũ dei substantia conferatur, iure nihil esse inue-
Esa. 40. nitur. Quod est. n. huic simile exposuit. Esaias Propheta, dicens. Si oẽs gentes tanquã gutta a situla, & tanquam momẽtum trutinę reputati sunt, & tanq̃ saliua reputabũtur, libanus aũt non est sufficiens ad vstionem, & omnes quadrupedes non sunt sufficientes ad holocaustum, & omnes gẽtes ad nihil sunt, & pro nihilo reputatæ sunt. Ita ẽt intelligamus, id quod deinceps dictum est. *Verumtamen universa vanitas omnis homo viuens.* Non solum autem hominem, sed etiam vniuersa, dixit esse vanitatem,
Eccl. 1. quemadmodum ẽt exposuit Solomon. Vanitas. n. vanitatum, omnia vanitas Ecclesiastæ inscriptum est proœmium. Non ꝙ dei creatura vana sit, sed ꝙ nos, qui versamur in vanitate, in rebus inutilibus, & incommodis vitam agimus. Diapsalma subiũxit propheta, ideo fortasse, quod sermonem conuerterit. Postquam. n. nostram naturã cessauit despicere, ostendit causam propter quam deus eam honoratam efficit, nos autem vituperat, quoniam re pretiosa secus,
A quàm oporteret vtimur. Ita. n. dicit, *Verumtamen in imagine pertransit homo.* Habet, inquit, figmentum in se aliquid, quod facit, vt ei videatur pretiosum. Quid hoc est? Dei imaginem, in qua ingreditur, cũ qua in præsenti vita incedit vniuersæ creaturæ venerabilis. *Sed frustra conturbatur. Thesaurizat, & ignorat, cui congregabit ea.* Illud, sed, posuit, vt ostenderet, quod ne dei quidem imaginem, quæ nos ad altiorem vitam vocat, consideramus, frustra autem in rebus terrenis conturbamus, & thesaurizamus, nescientes cuinam ea congregemus. Si delitias. n. thesaurizamus, eas corruptioni, & fimo colligimus. Si diuitias, eas sæpe inimicas accipimus. Si arrogantiam, & fastũ, nobis detrimentum. Diabolo. n. lucrum: & quod verius est, nescimus nos hæc gehẽnæ colligere. *Et nunc, quæ est expectatio mea? Nonne dominus? Et substantia mea apud te est.* Quoniam omnis nostra expectatio, & substantia in deo est, ea a deo quoq; est. Neq; enim diuitiæ, aut potentia facit, vt inimicorum inuisibilium insidias sustineamus, immo, nec visibilium, siquidem sæpe propter hæc nobis tendunt insidias. Sed neq; delitiæ, nec vllum corporis studium, nobis ad substantiam, hoc est ad vitam acquirendam sufficit, nisi ex dei dextera. Et quæ de inimicis paratur victoria, & ipsa etiam vita nostra hinc proficiscitur. *Ab omnibus iniquitatibus meis erue me.* Opprobrium insipienti dedisti me. Mirum est, quod hic dicitur. Nõ enim opprobrium insipienti mihi dedisti, sed, Dedisti me, inquit. Insipientis ergo opprobrium, intellexit peccatorũ remissionem, quæ nobis ad exprobrationẽ aduersus diabolum, vt inimicum, & aduersarium, & malis nostris gaudentem, data est. Vnde nec solummodo dixit, Ab iniquitatibus, sed, Ab omnibus. Tunc enim Satanam licet verè irridere, & probris appetere quãdo integre ac perfectè purgari possumus. *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti.* Surditatem hanc, & silentiũ in bonam partem accipit, quando scilicet sustinemus dum castigamur, & nequaquã aperimus os nostrum ad eiulandum, sentientes nos a deo castigari ad nostram vti-
C litatem. Hoc etiam fecit Iob, hæc etiam Iob.39. ab amicis loqui coactus, & deo dixit, Apponã manum ori meo semel locutus sum, in secundo autem non adijciam. Cur autẽ semel tantum locutus est? Quoniam amicis, qui eius calumniabantur iustitiam, & accusabant eum cogebant rñdere. [Amoue a me plagas tuas. A fortitudine. n. manus tuæ ego defeci. Non possum amplius Plagas, μαστίγα flagella. inquit ferre flagella, vt qui flageller a manu adeo forti, vt nulla vis in nobis relinquatur. Vult ergo amoueri flagella, non vt contradicens et, qui illũ flagris cædit, sed vt iam purgatus. Ostendit autem id quod sequitur. *In increpationibus propter iniquitatẽ corripuisti hominem.* Fortasse quidẽ dicit pp Propter græcè ẽ ὑπὲρ, quod significat & pp, & super. iniquitatem: & fortasse etiam vltra iniquitatem. Hoc est, Castigationem intulit supra modum peccatorum. Nam hoc quoq; facit deus, vt tẽtationum pars quidẽ sit ad nostra expianda peccata, pars autem cedat

Apud te παρὰ σοῦ A te. B

in oc-

in occasionem coronarum, & præmiorũ. *Et tabescere fecisti sicut araneam animam eius.* Valde quidẽ per seipsam tenuis est araneæ tela, & nihil in ea facile potest latere, neq; occultari, propter nimiam eius perspicuitatem. Quod siquid sit ẽt valde subtile, dũ araneæ tela liquescit, hoc est, in partes tenues diuiditur, nullo modo occultabitur: ita deus nostras liquefacit animas, vt ne tenuissima quidẽ in nobis lateat cogitatio, quando vult nos omni ex parte purgare, & abstergere. *Verumtamen vane conturbatur omnis homo.* Rursus nos nostræ in vita vanitatis admonet. Cum.n.omnes dixit, hominem tũ iustum non comprehendit, qm̃ is supra hominem vitam agit. Sed dicit sapientes, potentes, diuites, eorum.n.studia sunt vanitas. Quòd si dicas etiam iustum comprehendi, is quoq; vane facit nisi deũ dirigat, & iusti iustitiam confirmet. Non possumus.n.per nos ipsos recte agere. Vnde etiam dicebat Paulus. Non viuẽtis, nec currentis, sed miserentis est dei. *Exaudi orationem meam domine, & deprecationem meam auribus percipe, & lachrymas meas.* Quid est deprecatio? Oratio, quæ fit ad deum cum supplicatione, trahens deum ad commiserationem, vt qñ dicit, Miserere mei domine qm̃ tribulor, &, Miserere mei, qm̃ conculcauit me homo. Et rursus. Miserere animæ meæ, quoniam peccaui tibi. Vnde deprecationi lachrymas quoq; adiecit, Cum lachrymis.n.eiusmodi voces solemus emittere. Orationem ergo vtpote simpliciorẽ, petijt exaudiri: Deprecationem autem, q̃ affert, & lachrymas auribus percipi, ipsas videlicet dei aures puadere, vt eius in nos misericordiam hæc verba transeuntia attingant. *Ne fileas quoniam aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei.* Dicit causam, cur homo dignus sit dei misericordia, & clementia. Cur est autem homo aduena? Quoniam quando deus iusserit, migrat ab hoc sæculo in futurum, veluti a domo in domum. Idem est etiam peregrinus. In corpore enim versantes, vt ita Paulus, peregrinamur a dño. Vnde etiam sancti desiderant hinc abire, vt possint vna cum deo versari. Quos quidem suos patres appellauit propheta, non solum pp carnẽ, sed etiam propter cognatas virtutes. *Remitte mihi, vt refrigerer priusquam abeam. Et amplius nõ ero.* Vult remissionem, id est, peccatorum condonationem, in qua beata res est refrigerari. Refrigerari autem priusquã abeam, hoc est, priusquã hinc proficiscar. Si.n.hinc recesserimus, nõ accepta per pœnitentiam refrigeratione, non poterimus eam amplius accipere. Quare? Quoniam non sumus amplius. Non q̃ eo deueniamus, vt non simus, & ab essentia excidamus, vt nonnulli existimant, sed, Amplius non ero, hoc est, non possum murari. Qui est.n.hic in peccato, quando per conuersionem fuerit immutatus, non est in ipso, vt qui per pœnitentiam fuerit factus alius. Hoc autem facere, non possumus, postquàm hinc excessimus.

Tabescere feciſti ἐξέτηξας. D liq̃scere feciſtis. Heb. 4. Ro. 9. E Aduena παροικος, inquilinus. παρεπίδημος, 2. Co. 5. Pſ. 119. F G Cap. 10

INTERPRETATIO

In xxxix. Psalmum. In finem. Dauid psalmus.

NOnnulli attribuunt hunc psalmum beato Hieremiæ, aliqui verò beato Danieli, qm̃, & hic, & ille proiecti sunt in lacum. Meminit autem lacus psalmi proœmium, vnum, autem dictum attendentes, venerunt in illam sententiam. Aliqui verò dicunt hunc psalmum conuenire captiuis, qui habitarunt in Hierusalem. Ego verò hunc psalmum scriptum esse existimo, typicè quidem propter ea, quæ Dauid euenerunt: referri autem etiam ad naturã omnium hominum, quæ a deo, & seruatore nostro suscepit spem resurrectionis. In hãc autem nos ducit sententiam beatus Paulus, qui in epistola ad Hebræos aliquot eorum, quæ hic dicuntur meminit. *Expectans expectaui Dominum, & intendit mihi. Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fæcis.* Conueniunt hæc quoq; verba beato Dauid. Habent.n.conuenientiã cum præcedente psalmo. In illo.n.dixit, Exaudi orationem meam, & deprecationẽ meã percipe, & lachrymas meas. Ne fileas. Remitte mihi priusquam abeam. Et amplius non ero. Et superius etiam dixit, Et nunc, quæ est expectatio mea? Nonne Dominus? Et substantia mea apud te est. Hic autem tanq̃ susceptæ orationis, est data petitio. Expectans, inquit, expectaui Dominum, & intendit mihi. Auersato.n.peccatum benignum mihi vultum ostendit, & exaudiuit preces meas. Et quid fecit, cum exaudijt? Et eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis. Ita autem consueuit scriptura maxima vocare pericula: sicut etiã iam ante

ante diximus. Postquam aũt liberauit a periculis, quid tibi largitus est. *Et statuit supra petram pedes meos.* Non.n.sinit me moueri, H & circunferri: sed fecit, vt esset mihi statio stabilis. *Et direxit gressus meos.* Fecit vt absq; vllo impedimento currerem ad viam veritatis. *Et immisit in os meum canticum nouum, carmen deo nostro.* Non amplius.n.flebiliter carmen supplico, sed hymnum cano pp beneficia. ὑμνον Hæc quidem, vt dixi, typice conueniunt Dauid affectionibus, & quæ in ipsum collata sunt beneficijs, sed etiam naturæ hominum insigniter conueniunt, quæ in ipsum peccati profundum deiecta est, & ad mortem transmissa, & per seruatoris nostri humanæ naturæ susceptionem educta est. Quæ accepta spe resurrectionis, dicit, Expectans expectaui dñm, & intendit mihi. Et exaudiuit preces meas. Et eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis. Lacus.n. miseriæ mors iure dicta est, vt quæ sit plena interitu. Lutum fæcis aũt est peccatũ, vt quod plurimum tetri odoris emittat, & Isa. 59. rectum hominum cursum inhibeat. Et statuit supra petram pedes meos. Super hanc enim petram, inquit, ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi, non prævalebunt aduersus eam. Et direxit gressus meos. Cũ I enim ab errore liberasset, diuinam viã veritatis ostendit. Et immisit in os meum canticum nouum, carmen deo nostro. Pro impio.n.cultu idolorum, eũ qui deus est laudare didici, & ei offerre canticum, non vetus, sed nouum, & recentibus beneficijs cõueniens. *Videbunt multi, & timebunt, & sperabunt in domino.* Qm̃ hęc dicit ex persona eorum, qui salutem acceperunt, merito dixit propheta, q; qui bona nondum gustarunt, fiduciam habentes, & timebunt, vt qui nõdum accesserint, & spem tenentes suam salutem consequentur. *Beatus vir, cuius est nomen domini spes eius, & non respexit ad vanitates, & insanias falsas.* Harum vanitatũ propheta in priore quoque psalmo meminit, Veruntamen vniuersa vanitas omnis hõ viuens. Et rursus, Veruntamen vane cõturbatur. Igitur hic quoq; beatos dicit eos, q̃ præsentia contempserunt, spem autem diuinam pro omnibus possederunt. *Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua. Et cogitationibus tuis non est, qui similis sit tibi. Annunciaui, & locutus sum, multiplicati sunt super numerum.* Numerum, inquit, & omnem narrationem superãt miracula, quæ a tua potentia facta sunt. Non est.n.qui possit tibi facere similia. Sunt.n.pulcherrima, & maxima tua opera. Vincunt autem laudes humanas ea, quæ administrantur a tua prouidentia, quæ in Aegypto, quæ in deserto, q̃ duce Mose, Duce Iesu, duce Samuele facta sunt, & quæ sunt his antiquiora, quæ in Abraham, quæ in Iacob, quæ in Ioseph seruitute gesta sunt, & cætera, ne singula persequar. Sed quod nunc factum est, est his omnibus admirabilius. Non.n.vnius tm̃ hominis, vel gentis, sed vniuersarum gentium curas salutem, & legali cultui fine imposito, qui imbecillitati Iudæorum contingebat, nouam dedisti gratiam, quæ cultum rationalem constituit. *Sacrificium.n.* inquit, *Et oblationem noluisti, corpus autem perfecisti mihi. Holocaustum, & sacrificium pro peccato non postulasti. Tunc dixi, Ecce venio.* His conuenit Apostolica admonitio. Obsecro Ro. 12. itaq; vos fratres per misericordiam dei, vt λατρείαν exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem, rationabilẽ cultum. cultum vestrum. Pro victimis.n.legalibus iussit dñs membra consecrare. Cum hanc itaq; tuam vidissem gratiã, tibi meipsum obtuli, dicens, Ecce venio. Hanc autem vocem beatus Paulus accipit in Christo dño L & merito, est.n.nostræ naturæ primitiæ, & He. 10. ei primo nostra dicere conuenit, & eum in seipso præfigurare ea, quæ oportet a nobis fieri. Ita primum accessit ad baptismum, baptismi gratiam nobis ostendens. Ita la- Mat. 3. uit pedes discipulorum, nobis proponens Mar. 1. exemplar humilitatis. Propterea dixit Ioã Luc. 3. ni, sine modo. Ita.n.conuenit nobis om- Io. 13. nem implere iustitiam. Ei ergo conuenit Mat. 3. nostra quoq; dicere, quomodo caput corporis, vt qui sit multorum fratrum primogenitus secũdum carnem. *In capite libri scriptum est de me.* Hæc multis ante sæculis in propheticis libris de me prædicta sunt. Caput, volumen dixerunt Aquila, & Symmachus. Ita etiam diuinas scripturas in hodiernum vsque diem solent Iudæi componere. *Vt facerem voluntatem tuam deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Ad Cordis, te, inquit, accedens, adhibeo omnem diligentiam, vt tua præcepta impleam, & ex καρδίας. tua voluntate meam vitam instituam. Illud autem, In medio ventris mei, dixit ea Ioan. 8. metaphora eorum, qui bene sunt in aliquẽ M affecti, & eum quem desiderant cupiunt, vel in intima immittere. Hęc aũt, nec Hieremiæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

remiæ, nec Danieli, nec beato Dauidi conueniunt. Cum.n.lex adhuc vigeret, holocausta, & sacrificia deo offerebãtur. Prophetica aũt oratio, his omnibus eiectis, suscepit rationale sacrificium. Qua de causa dixi hunc psalmum typice conuenire Dauidi, qm̃ ille quoq; futura præuidit, & cupiebat vitam agere illis conuenienter, verè autem gentibus, quæ sunt salutem consecutæ, & ab errore liberatæ. [Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Ecce labia mea nõ prohibebo. Dñe, tu scisti. Iustitiam tuam non abscondi in medio corde meo. Veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non abscondi mĩam, & veritatẽ tuã a cõcilio multo.] Beatus Dauid pollicetur se magnæ ecclesiæ in vniuerso orbe terrarum a diuina gratia collectæ, dei iustitiam prædicaturũ, & prophetiæ veritatẽ, & maxime expetendã salutẽ, & immensam misericordiã. Ipsa quoq; futura natura pollicetur se pro salute redditurã hanc retributionem, nempe, vt cõueniat in ecclesiã, & ad dicendos hymnos labia moueat, & iustum dei iudicium annuncíet, & ineffabi-
A lem enarret prouidentiam, & propheticarum promissionũ ostendat veritatẽ. Illud autem, A concilio multo, vt Symmachus, In multitudine, Aquila autẽ, & Theodotion, In magna ecclesia, posuerunt, vt clarum sit eum de eadẽ dixisse ecclesia. *Tu autem domine, ne longe facias miserationes tuas a me. Misericordia, & veritas tua semper susceperunt me.* Salutem ẽt consecuta dei ecclesia eadem rursus cura, & prouidẽtia indiget, pp hominum ac dæmonum, & omnis generis insultus, quorum in ijs, quæ consequuntur meminit. *Quoniam comprehenderũt me mala, quorum non est numerus. Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. Et cor meum dereliquit me.* Nemo autem existimet ea, q̃ dicta sunt non cõuenire ijs, quæ interpretamur. Tres.n.pueri, cum ad summam virtutem peruenissent, & se corona victoriæ redimissent, orantes dicebant in fornace, Peccauimus, iniuste egimus, iniquitatẽ fecimus, & recessimus a mandatis tuis, & non custodiuimus iustificationes tuas. Ita admirabilis Daniel, ita diuinus Hieremias ita diuinus Esaias Ita sapiẽtissimus Paulus. Christus.n.Iesus, inquit, venit in mundum, vt peccatores saluos faceret, quorum primus ego sum, Ita etiam hic quoq; Dei ecclesia vehementibus impiorum fluctibus agitata, non se iactat, & magnificè circũspicit, vt quæ decertet, sed quæ fiunt, peccatis, & delictis attribuit, & rogat, vt Dei auxilium assequatur, alioqui nec ex perfectis quidem vniuersa constat dei ecclesia, sed habet eos ẽt, qui otio, & socordiæ se dedunt, mollemq;, & dissolutam vitã amplectuntur, & lubentet seruiũt voluptatibus, & qm̃ est vnum corpus, tanq̃ ex vna persona, & hæc, & illa pronunciat. *Complaceat tibi domine, ut eruas me. Domine ad adiuuandum me respice. Cõfundantur, & reuereantur simul, qui quærunt animã meã, vt auferant eam.* Non volunt.n.vulnerare, sed æternæ morti tradere. *Auertantur retrorsum, & reuereantur, qui volunt mihi mala.* Cõuerte eos, inquit, in fugam, & fac ne ea consequantur, q̃ cupiunt, mihi.n.mala struunt. *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.* Et ijs, qui me irridẽt, & ludificantur, sit fructus ignominia. *Exultent, & lætentur super te omnes quærentes te,* & dicãt semper, Magnificetur dñs, qui diligũt salutare tuum. Eos aũt, qui te quærunt, inquit, & laudant, & perpetuo diligunt, imple perpetua lætitia, & fac, vt qui tuæ dilectionis non admittunt mutationẽ, non accipiant mutationem tuæ iucunditatis. Neq;.n.ijs qui amant solummodo, petijt lætitiam, sed ijs qui semper, & perpetuo in primis expetendum habent amorem. *Ego autem mendicus sum, & pauper. Dominus solicitus est mei. Adiutor meus, & protector meus es tu, ne tardaueris.* Quemadmodum peccatorum superius meminit: ita ẽt vocat mendicam, vt quæ auxilio opus habeat, & diuina ope egeat, perit autem, vt eam quam primum assequatur. Hęc autem beato Dauid, vel maxime conueniunt. Existimo.n. eum illam contemplatum præditionem, & largam gratiæ suppeditationẽ, seipsum mendicum, & pauperem appellasse, & vt ipse quoq; diuina frueretur prouidentia, precibus contendisse, obsecrans ne prædictam salutem in lõgum tempus differret, sed ea hominibus quamprimũ præberet.

susceperunt, ἀντενάβηντο. tueãtur. Dan.3.9. Thr.5. Esa.64. B 1.Ti.1.

IN EVNDEM PSALMUM aliter.

D

IN finem psalmus Dauid. Nec hũc quidem psalmum ad Iudæos pertinere ostendunt ipsa verba prophetię. Sacrificia enim, & holocausta, & oblationes, & alia

& alia abrogat legalia. Ideo autem fortasse psalmum spiritus in finem Dauid inscripsit, vt eum, qui Dauid in finem visus est, Christum omnino significaret, vel populum, qui in finem ad ipsum Dauid, nempe Christum accessit. Cum enim in sæculorum consummationem venisset, gentes seruauit. Attendenda est autem diuisio prophetiæ, quòd hic quidem Christus aliqua ex propria persona, aliqua verò ex persona gentium, psalmo ita diuiso loquitur. *Expectans expectaui dominum, & intendit mihi, & exaudiuit preces meas.* Expectans expectaui, dicit corpus ecclesiæ, vt ostenderet longitudinem expectationis qua deũ expectauit. Quemnam autem expectauit? Non legẽ, non prophetam. Nullus enim illorum gẽtes seruauit, sed dominum Christum scilicet incarnatum, qui nos prius attendit, & tunc preces exaudijt, considerans, quòd puro corde ad eum accessimus, non sicut po-
E Esa.29. pulus Iudæorum solis eũ labijs honorãs.
Mat.15. Vnde etiam admirans Centurionem, di-
Mar.7. cebat, Amen dico vobis, Non inueni tan-
Mat.8. tam fidem in Israel. *Et eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fæcis.* Lacum miseriæ vocat cultum idolorum, nempe qꝺ misere degãt, qui ex eo hauriunt. Nihil.n.hauriunt, qꝺ sit ad vitam accommodatum. Quod Hie-
Hie.2. remias Iudæis exprobrans, dicebat, Foderunt sibi lacus contritos, qui non poterũt aquam continere, lutum fęcis, voluptates, qm̃ sunt interitus, & putrefactio corporis.
Ephe.2. Ex vtroq; autem Christus gentes seruauit per fidem in ipsum, & prædicationem. *Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.* ¶Prius quidẽ statuit pedes nostros super petram, hoc est, supra fidem. Fides enim in Christum, petra quæ frangi nõ po-
Mat.16 test iure dicitur. Et ideo cum Petrus eam exposuisset, & dixisset, tu es Christus filius dei viui, ipse subiunxit, tu es Petrus, & super hãc petram ædificabo ecclesiam meã, & portæ inferi non pręualebunt aduersus eam. Primum ergo pedes nostros in ea cõfirmauit, & tunc gressus nostros, nostras
F scilicet actiones, direxit per præcepta Euã-
Matt.5. gelica, docens nos quomodo possumus in vita ingredi, & non adulterando nos recte gerere, quod nec omnino quidem concupiscamus, & non occidendo, quod nec omnino irascamur, & non peccare in iureiurando, quando omnino iurare cauerimus. *Et immisit in os meum canticum nouum, carmen deo nostro.* Quodnam hoc sit traditum nobis Lucas scriptor Euangeliorum. Et re- Luc. 2.
pente fuit cum Angelo multitudo cœlestis exercitus deum laudantium, & dicentium, Gloria in excelsis deo, & in terra pax, hominibus bona voluntas. Hoc canticum vere est nouum. Iudæi enim illud non canunt. Sed hymnum sola accepit ecclesia. Vnde id etiam habet in ore quotidie. *Videbunt multi, & timebunt, & sperabunt in domino.* Fortasse quidem significauit prophetа id quoq; quod tunc accidit. Cum.n. pastores multa lux tunc circunfulsisset, timore affecti sunt, & cum peruenissent in Ibidem.
antrum, viderunt infantem, & in ipso, tanquam in domino, sperare cęperunt. Quinetiam prædicãtibus Apostolis, multi, qui signa videbant, in dei timorẽ, & in spem in ipsum adducti sunt, quemadmodum Philippi custos carceris, qui, concusso car ☪
cere oratione Pauli: stupefactus baptizatus Act.16.
est, & cum credidisset, dei miles factus est. *Beatus ille vir, cuius est nomen domini spes eius, & non respexit in vanitates, & insanias falsas.* Dicit mysteria idolorũ, aliasq; fraudes, & præstigias, quas illi nominant sapiẽtiã. Est.n.vere insania, & falsa insania, cœlũ metiri, & quæcũq; Græci visione apprehendunt. Apertè ergo dicit beatũ Christianum, qui credidit ex gentibus, qui non respicit, quidem ad vanitates, & falsas insanias, habet autem spem dei nomen. Nobis enim sufficit pro omnibus, quòd digni habiti sumus, qui a Christi nomine diceremur Christiani. *Multa fecisti tu domine deus meus mirabilia tua: & cogitationibus tuis non est qui similis sit tibi.* Non solũ cœlũ, & terram, & alia dei dicit opera, vel potius nec illa tantum dicit. Neque enim dicit fecisti, iudicia tua, sed fecisti, inquit, mirabilia tua. Quænam sunt autem eius mirabilia? Quod cum deus esset homo fieri dignatus est. Quod cum esset opifex, luti, & fig- Io.1.
menti formam suscepit. Testabitur autem Phili.2.
versiculus, qui sequitur. *Annunciaui, & locutus sum. Multiplicati sunt super numerum.* H
Quæcunque enim ecclesia, quæ a prophetis didicit, enuntiauerit, vel ipsa etiam locuta fuerit per prophetas, numerum tamẽ longe superat, quod restat & dictum non inuenitur, quandoquidem ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus. Sed nec 1.Co.13
Christi decreta, nec eius miracula possumus recensere. Id autem testatur Ioannes

Theolo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Theologus, dicens post multa, quæ de deo narrauit miracula. Sunt & alia multa, quæ
Ioã. vlt. fecit Iesus, quæ si sigillatim scribantur, ne ipsum quidē mundū existimo contenturum libros, qui essent scribēdi. *Sacrificium, & oblationem noluisti. Corpus autem perfecisti mihi.* Quænā sacrificia, & quasnā oblationes noluisti? Legales videlicet. Eas enim et si ad tempus propter cordis Iudæorum duritiam constituit, vt inutiles tamen, & quę vmbrā haberent superuacaneum, cum ve-
Esa. 1. nisset veritas noluit. Et ideo dixit per Esaię prophetiā. Holocausta arietum, & adipem agnorum, & sanguinē taurorum & hircorum nolo. Quæ est aūt veritas, quam pro
I vmbra volebat? Christi sacrificium. Et propterea dicit, Corpus aūt perfecisti mihi, significans carnē dñi, quam ex sanctissima, & deipara Maria perfecit, vel etiam, aures perfecisti mihi. Ita.n. habent libri psalmorum, qui ex Hebræis scripti sunt. Obedientiam autem per aures significat, qm̄ melior
1.Re.15 quidem est, obedientia, quàm sacrificium. Christus autem eam pro nobis adeo pul-
Phili.2. chre exercuit, vt Paulus dicat. Humiliauit seipsum factus obediens vsque ad mortē, mortem autem crucis. *Holocaustum, & sacrificium pro peccato non postulasti. Tunc dixi, Ecce venio.* Quando enim quæ ex lege fiebāt, holocausta, & pro peccato sacrificia reprobauit, tunc dixit Christus, ecce venio. Vel id dicens ex persona ecclesiæ, tunc enim, populus gentium accurrit ad salutem, vel ex propria persona, quoniā tunc Christus, tanquam agnus, venit vt pro nobis sacrificaretur. *In capite libri scriptum est de me.* Hæc Christus, si de seipso quidē dicit, intel liges caput libri Euangelium, & multo magis vniuscuiusque libri Euangelici proœmium, quandoquidem solemus capita nominare initia. Quid ergo de ipso scriptum
Iob.1. est in principio libri Euangelici? In princi pio erat verbum, & verbum erat apud deū
K & deus erat verbum. Quibus cum alia adiunxisset Theologus, subiunxit. Et verbū caro factum est, & habitauit in nobis, vniuersam Christi authoritatem, & humanæ susceptæ naturæ œconomiam, quantum audiri poterat, exponens. Quòd si caput libri dicit de ecclesia, dicit forte huius libri psalmorum proœmium, in quo beatum dicit eum, qui non ambulat in consilio impiorum, nec stat in via peccatorū, nec sedet in cathedra pestilentiæ Iudæorum, sed stat secus riuos aquarum, nēpe fontes baptismatis, apertè autem significauit populum ecclesiæ. *Vt facerem voluntatem tuam, deus meus volui.* Patris & filij vna est, & eadē vo
Io.4. luntas, & ideo dicebat. Meus est cibus, vt faciam voluntatem eius, qui me misit, quo circa iure hic dei voluntatem, nēpe patris, se voluisse dicit, ipsum propriam per hoc voluntatem appellans. *Et legem tuam in medio cordis mei.* Ventrem appellat ea ratione, Cordis,
qua vocat ecclesiam. Vnde etiā Hieremias, κοιλίας
propter peccata Iudaica, ventrem meū, di- ventris.
cebat, ventrem meum doleo, Iudæorum sy- Hier. 4.
nagogam significans. Sed Christi venter L
est probus, & bona mente præditus, & habet valida sensoria. Vnde etiam patris legem seruare potest in medio sui, hoc est, comprehensum, & integre continens omnia præcepta, quæ in ipla scripta sunt. *Annunciani iustitiam tuam in ecclesia magna.* Nō eam quam diruit, sed hanc magnam appellat, non solum, vt quæ sit maior multitudine, extensa est enim per omnem orbē terræ, sed etiam, vt quæ maiora suscipiat mysteria. Non solum enim legem, & prophetas quos illa, sed etiam Euangeliorum accepit latitudinē. In hac Christus iustitia primum quidem seipsum annunciauit, dein-
1.Co.1. de præcepta, quæ dedit, quæ etiā iure dicū tur iustitia, summa enim iustitia fuit in ipsis prædicata. *Ecce labia mea non prohibebo.* Matt.5.
Non prohibet enim suam à nobis doctrinam, licet nos ea simus indigni. Vnde nō solum cum discipulis, sed etiā cum Iudæis, quinetiam cum muliere Samaritana, & cū multis alijs peccatoribus disserebat, *Domine tu scisti iustitiam tuam.* Verè Christus est Io.4.
patris iustitia, qui vere & proprie ab eo cognoscitur. Quēadmodum enim nemo cognoscit patrem nisi filius, ita etiam nemo M
filium nisi pater. *Non abscondi in corde meo* Scisti,
veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Veri- ἔγνως,
tas patris non solum dicitur filius, sed etiā cognouisti.
sanctus spiritus. Testatur autem id ipse do Ioã. 14.
minus dicens. Ego rogabo patrem, & aliū paracletum dabit vobis, vt sit vobiscum in sæculum, spiritus veritatis. Idem est etiam salutaris. In ipso enim nostra salus merito nominatur. Hoc non celauit Christus, sed dixit, & declarauit apostolis per eius præsentiam seruari ecclesiam, quādo dixit eis. Quoniam hæc locutus sum vobis, tristitia impleuit corda vestra, sed ego veritatem dico vobis. Vide quomodo non celat Io.16.
veritatem,

veritatem, sed eam eloquitur. Quænam au
Ibidem. tem ea sit, subiunxit in ijs, quę consequun tur, Expedit vobis, vt ego abeam, Nisi.n. ego abiero, paracletus non veniet ad vos, non diuidens gloriā trinitatis, sed ostendens, q̄p nullo modo seruari possumus, si patrem solum, vel filium adoremus, sed p solam adorationem, & confessionem trinitatis. *Non abscondi misericordiam, & veritatem tuam à cōcilio multo.* Eādem ecclesiam magnam dictam esse putamus. Vel etiam multum concilium Iudæos accipe, quoniam non nobis solis, sed illis prioribus,
A & dei misericordiam, & veritatem significauit. Misericordiam qui cum dixit, Beati misericordes, qm̄ ipsi misericordiam con-
Matt. 5 sequentur. Veritatem autem sæpe quidem
Matt. 6 præcipue autem quando eis dixit, Non potestis deo seruire, & mammonæ. *Tu autem Domine ne longe facias miserationes tuas à me.* Ecce aperte conuertit orationem ad id quod est commune humanitatis, à qua dei patris miserationes non longe ab esse precatur, vt nos doceat sic precari. Neq;.n. potest aliter saluum esse nostrum genus, q̄ per solam eius qui id conseruat humanitatem, & clemētiam. *Misericordia, & veritas tua semper susceperunt me.* Si enim nos peccatores, dum videmus dei clementiam, nō desperamus, sed ad pœnitentiam confugimus, vt qui ex ipsa inueniamus a deo misericordiam. Ad Iudicis autem veritatē
Eze.7. respicientes, cum per Ezechielis prophe tiam ita esset vnūquenq; allocutus, In vijs vestris iudicabo vos, domus Israel, dicit dominus, ad non peccandum confirmamus
B nos ipsos. Ita defensio nostra est dei misericordia, & veritas. *Quoniam circundederunt me mala, quorum non est numerus.* Quænam ea sunt? *Comprehenderūt me iniquitates meę, & non potui, vt me viderem.* Melius est à feris quàm a peccatis circundatum comprehendi. Illas.n. vel terrere possumus, quādo autem a peccatis fuerimus circundati, tan quā ab eis semel victi opprimimur, a qui-
Pro.14. bus est miserrimum eū quem per sequuntur comprehendi. Vt viderem, vt bonum
Esa.5.& Rom.2 possem à malo discernere. Peccatum enim
Psal.34. tanquam caligo, & nubes tenebrarum, in-
& 1.Sap. cumbit mentis oculis. *Multiplicatæ sunt su-*
2. *per capillos capitis mei. Et cor meum dereliquit*
Eccle.2. *me.* Virtus est panis animę, & cordis. Hūc
Io.12. ergo panē nisi comedat, animo linquitur,
2.Co.4. & eneruatur. Quòd si etiā multitudo peccatorum accesserit, quæ ita creuisse exposuit, vt capitis pilos longe excederent, tūc est quoddam duplex animi deliquium, & virium imbecillitas. Quemadmodum enim venter corporis fit à malis nutrimentis imbecillior: ita et venter animæ, is autem est cor, animo deficit, qñ eorum maiorem admiserit multitudinem, corruptionem, veluti quandam fluxionem, sustinens, Quod aūt de pilis dictum est, ne om C
nino hyperbolice dictū esse intelligamus, quoniam, vel ignorantes multa peccata cō-
mittimus. Quinetiam vna quoq; actio in Gen. 4.
multa peccata diuiditur, quemadmodum cædes Abel pro septem peccatis Cain est reputata. Lamech aūt pro septuagies septem. Nostra ergo peccata a Iudice exacte examinata, possunt capillos capitis superare. *Complaceat tibi domine, vt eruas me. Domine adiuuandum me respice.* Complaceat tibi domine, hoc est, ea quę bona, & clementia plena sunt, tibi videantur, quandoquidem sola dei clementia, quæ a scriptura diuini Exo.33.
tus inspirata complacentia dicitur, genus nostrum seruatur, & ideo non petit solūmodo, vt respiciat, aut attendat, sed ad ferendum auxilium respiciat. Si enim aliter intuens, peccatorem respexerit, à iusti iudicis inspectione statim punitus interit. *Confundantur, & reuereantur simul qui quærunt animam meam, vt auferant eam.* Cōfundantur, vt victi, & reuereantur dum videt quàm sit veneranda nostra anima, & in quanto honore apud deū habeatur. Ita autem afficiuntur qui nostram quærunt auferre animam, quādo nos ad deum confugisse viderint, a quo prodi non possumus. D
Auertantur retrorsum, & reuereantur qui volunt mihi mala. Auertantur retrorsum, hoc est, terga dantes fugiant, vt nō amplius psequantur, sed fugētur. Quinam aūt sunt qui nobis mala volunt? Nō alij nobis male volunt nisi Demones, qui cum nos ab initio varie deceperunt, eos vult pudore affici. Quo aūtē pudore afficiuntur? Quādo nos, qui ab ipsis decepti sumus, in priorem suam gloriam per bonam vitę suę institutionem ascendisse viderint. *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi, Euge, euge.* Hoc est, qui me irridēt, & mihi insultant. Confestim autem, ne adijciantur alij, videntes eos prius nobis insultasse, & pudore affectos esse. Quis est autem eorū pudor, præterquam nostra salus, quæ per pœni-

EIVSDEM IN XL. PSALMVM INTERPRETATIO IN FINEM. PSALMVS DAVID.

NOnnulli quidem hunc psalmum, attribuerunt Dauidi, alij vero Ezechiæ. Non permittit autem diuinum Euangelium, vt alterum eorum admittamus. Cũ enim Christus dominus cum sacro sanctis discipulis quædam disseruisset, hæc quoq; subiunxit. Si hæc scitis, beati eritis si hæc faciatis non dico de vobis omnibus, noui quos elegi, sed vt scriptura impleatur. Qui panem mecum comedit, sustulit in me calcaneum suum. Nunc dico vobis priusquã fiat, vt cum factum fuerit, credatis quod ego sum. Cum ergo dicat dominus, vt impleatur scriptura, & ostendat præsentem psalmum sibi, & non alij conuenire, nimium esse audax, & temerarium existimo ei aliud, & non id quod par est, argumentum effingere. *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem.* Inueni in nonnullis exẽplaribus ton peneta, id est, pauperem cum articulo, sed non in Hebræo, nec in Syro, nec in vllis alijs interpretibus. Egenum autem vocat vniuersorum dominum, quoniã cum esset dives, vt dicit diuinus Apostolus, propter nos pauper factus est, vt nos illius paupertate diuites essemus, & qui cũ in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem deo, sed seipsum exinaniuit, serui formam accipiens, & qui est dominus tam eorum, quæ videntur, quàm quæ sub visum non cadunt, non habuit vbi caput raclinaret, & natus ex virgine, propterea, quòd lecto careret, in præsepi positus est. Beatam ergo dicit sermo propheticus eum qui hãc paupertatem potest intelligere, & in memoriam reuocare eum, qui illam suscepit. Deinde ostendit fructus beatitudinis. *In die malã liberabit eum dominus.* Malum autem diem, afflictionis diem dixit Symmachus. Innuit autem, vt arbitror, diem iudicij, qui est terribilis, & iniquos affligit, & malo afficit, & pollicetur puram ac sinceram illius pauperatis cognitionem a diei terribilis malis liberaturam. *Dominus conseruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat in terra, & non tradat eum in manus inimicorum eius.* Non solum autem futuris bonis fruetur, sed etiã in præsenti vita diuinam consequetur prouidentiam, insignis & suspiciendus euadens, &

Mat. 3. pœnitentiam a nobis acquiritur? Forte
Act. 11. autem eos qui dicunt Euge, Euge, intellige re oportet eos, qui ad res turpes agendas, incitant, & adhortantur, qui statim pudore afficiuntur, quando eorum improbum consilium declinauerimus. *Exultent, & lætentur super te omnes quærentes te.* Qui in deo
E lætatur, lætatur dupliciter, vt qui & futura lucretur, & rerum præsentium nullum detrimentum sentiat. Vnde etiam Paulus
Phili. 4. gaudium in Christo duplicauit, cũ dixit. Gaudete semper in domino, rursus dico, gaudete. Et ideo Psalmographus non solũ exultationem, sed etiam lætitiam prædicauit in ijs, qui quærebant dominum. Exultationem quidem, quòd peccatorum onus deposuerunt, lætitiam autem, quòd etiam iustitiam acceperunt, si modo alia omnia despicientes, vere & sincere deum quærãt. Et dicant semper, magnificetur dominus,
1. Th. 5 qui diligunt salutare tuum. Vt deum perpetuo magnificemus orationibus, & gratiarum actionibus, nobis quoq; iussit Paulus semper, dicens, gaudete, sine vlla intermissione orate, in omni gratias agite. Quę
Luc. 2. autem ex eo ad nos redit vtilitas? Dei memoria, voluptatum, & dæmonum memoriam eijcimus. Quare hoc merito faciunt, qui Christum amant dei salutare. In ipso enim pater nostram fecit salutem. *Ego autem mendicus sum, & pauper, dominus solicitus*
F *est mei*. Mendicus & pauper est homo. Cum enim esset dives, & nobilis, dei enim lege erat locupletatus, & per regiam imaginem ei erat cognatione coniunctus, vsque adeo tamen mendicauit, vt cum mendicitas peruasisset multas generationes,
Iob. 3. pauper deinceps, vt qui in paupertate eductus esset, nominaretur. Quantam autem eius curam gerat deus, dicit Ioannes. Sic deus dilexit mundum, vt filium suum misserit vnigenitum, vt seruaret mundum. *Adiutor meus, & protector meus es tu domine deus meus ne tardaueris*. Non solum deus, fert auxilium, vt benignus & clemens: verumetiam protegit, & defendit, vt valens viribus, imbecillis suam potentiam largiens. Per crucem autem, & mortem nos maximè protegit. Vnde vult patrem non differre, sed hoc tempus auxilij celeriter
Luc. 12. adducere, dicens conuenientia ijs, quæ ab ipso, dicta sunt in Euangelijs. Calicem habeo bibere, & quid coarctor donec bibam ipsum?

des, & hostium effugiens insidias. Et quoniam est consentaneum, vt qui corruptioni, & interitui habet corpus obnoxium, in morbum incidat, pollicetur fore, vt etiã ab eo libetetur. *Dominus opem feret illi super lectum doloris eius. Vniuersum stratum eius versasti in infirmitate eius.* Ipsum, inquit, li-
I berabit ab omni eius infirmitate, & morbum conuertet in sanitatem. Illud enim, versasti in infirmitate eius lectum eius, posuit pro eo quod est, Mutasti. Deinde cum eius, qui admirabilem illam paupertatem intelligit, narrasset remunerationes, ostendit nobis quis eam habuerit, & quomodo ad eam deuenerit, introducens eum dicentem, & de se ipso narrãtem. [Ego dixi, Do
Io. 1. mine miserere mei. Sana animam meam quoniam peccaui tibi.] Ego, inquit, sum is pauper, qui spontaneam suscepi pauper
1. Pe. 2. tatem, agnus dei, qui tollo peccata mũdi, qui peccatum quidem nõ feci, sed pro humana natura, tanquàm naturæ primitiæ, preces offero. Notandum est autem, quòd Symmachus non dixit, Peccaui tibi, sed, Etsi peccaui tibi. [Inimici mei dixerunt mala mihi. Quando morietur, & peribit
Mat. 26 27 nomen eius?] Inimicos vocat Iudęos, qui
Mar. 14 inuidebant, & mortem moliebantur. Hoc
Luc. 22 docet etiam historia sacrorum Euangeliorum. Consilium.n. inquit, ceperunt, quomodo ipsum perderent. Hinc deinceps Iudam transfert prædictionem. [Etsi ingrediebatur, vt videret, vana loquebatur cor eius, cõgregauit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.] Ita etiam nos
K docent diuini Euangelistæ, quando Iudęis
Etsi ingrediebatur quidẽ dixit, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eam tradam? Quærebat autem tempus, vt traderet ipsum. Hæc ipsa dicit quoque prędictio. Et ingrediebatur, vt videret. Ingrediens, & egrediens illi mortem machinabatur. Deinde eorum sceleratã prædicit conspirationem. [In idipsum aduersus
Γεγεεὶ ἐξεπορεύετο ἔξω. me susurrabant omnes inimici mei, cogitabant mala mihi.] His autem fert testimonium ipsarum rerum euentus. Clanculum enim inter se colloquentes, quærebãt
Foras ingrediebatur. Mat. 26 Io. 19. Luc. 23 modum insidiarum. Deinde affectatæ tyrãnidis crimen in eum intenderunt, cum dixerunt Pilato eum seipsum quidẽ Regem pronunciare, prohibere autẽ dare tributũ Cæsari. Hoc ipsum aũt prædixit prophetia. *Verbum iniquum cõsti, tuerunt aduersus me.* Pro eo quo est Me accusarunt iniquitatis. *Non quid qui dormit, non adiiciet, vt resurgat?* Etsi, inquit, mortem patior, rursus tñ resurgo, eosq; dissipo, ac destruo, qui hoc machinati sunt. Hoc quoq; est simile dicto Euangelico. Soluite tẽplũ hoc, & in tribus die- Io. 2.
bus excitabo ipsum. Et rursus. Ecce ascẽdimus in Hierusalẽ, & filius hominis trade- Mat. 20 Luc. 18
tur in manus peccatorũ, & occidẽt ipsum, L
& tertia die resurget. Et ideo mortẽ somnum iure vocauit. [Etenim hõ pacis meę
in quo sperabam. Qui comedebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Aquila, & Thdodotion hoc dixerũt apertius. Et etiã vir pacis meæ in quo confisus sum. Symmachus aũt sic. Sed hõ, & q mecum in pace agebat, & in quo habuerã fiduciã. Non solum.n. inimici mortẽ mihi machinati sunt, sed hõ ẽt, qui mecum versabatur, & beneuolentiã ac pacem præ se ferebat, qui in eadẽ mensa eodẽ mecum cibo vescebatur, dolum quem in me conceperat aperuit. Dolum.n. nominauit calcaneũ, ex metaphora eorũ, qui de cursu contendũt, cũ alter calcaneo dolũ molitur, vt is, qui simul currit offendat, & cadat. Hoc Gen. 27
ipsum dixit ẽt Esau a Iacob deceptus. Iuste vocatũ est nomen eius Iacob. Supplantauit enim me en altera vice. Primogenita mea ante tulit, & nunc secũdo surripuit benedictionẽ meã. *Tu autem domine miserere*
mei, & resuscita me, et retribuam eis. In hoc cognoui quoniam voluisti me. Quoniam non gaude M
bit inimicus meus super me. Et hæc omnia dicta sunt tanq̃ ex susceptа natura in quã cadebat affectio. Ita ẽt in sacris Euãgelijs audimus dñm Christum precantẽ. Pater ser- Io. 12.
ua me ab hora hac. Et rursus. Pater, si possibile est, trãseat a me calix iste. *Me autem pro* Mat. 26
pter innocentiam suscepisti, et confirmasti me in conspectu tuo in æternum. Hæc quoq; conueniunt formæ serui, quã suscepit filius vnigenitus. Non.n. Angelos apprehendit, vt Heb. 2.
dicit diuinus Apostolus, sed semẽ Abrahę apprehendit, vnde debuit per omnia fratribus assimiliari, vt esset misericors, fidelis pontifex in ijs, quę ad deũ pertinent. Qm̃ ergo sumpta natura permansit ab omni vitio libera, iure dicit. Me aũt pp innocentiam suscepisti, & confirmasti me in cõspectu tuo in æternum. Firmã.n. & stabilem accepi vnionem, & est coniunctio indiuidua, & gloria æterna. *Benedictus dominus deus Israel, a sæculo, et in sæculum. Fiat, fiat.* Hæc cũ diuinus propheta pdixisset, &

Universidad de Deusto. Biblioteca

ineffabilem clementiã, & benignitatẽ dñi
esset admiratus, & intelligeret eum qui vo
luntariã susceptt paupertatem: hymnũ ei
offert per linguã, vt ipse quoq; finem bea-
A tum accipiat. Post passiones aũt iure hym
num obtulit, docens non esse solũ hoiem
qui p̃dicebatur, sed ẽt deum ante sæcula,
cuius essentia est ab interitu aliena, nul-
lumq; finẽ susc̃ipit. In eundem psalmum,
aliter. In finẽ psalmus Dauid Etiamsi Pro
pheta sæpe psalmos in finem inscripsit, est
tñ existimandum eũ non frustra vniuersq;
corum psalmorum hunc titulum impone
re. Quænam aũt nunc causa est? Qm̃ in
ijs, quæ ad finem spectant loquitur de sus-
ceptæ a Christo carnis œconomia, quem
non solum hic propheta, sed ẽt alij Dauid
Osee.3. vocarunt, Osee autem sic quoq; post hæc
dixit, Conuertentur filij Israel, & quærent
dñm deum suum, & Dauid regem suum,
licet Dauid multis ante hunc prophetam
seculis esset mortuus. Tempore.n. Eze-
chiæ exposuit prophetiam. Sed dicit no-
uum Dauid, ad quem conuersi sunt qui
fuere seruati. *Beatus qui intelligit super ege-
num, & pauperem, in die mala liberabit eum do
minus.* Moralem prophetiæ doctrinam at-
tulit, eum qui psalmum canit volens vtro-
B que iuuare. Et quẽm dicit beatum? Eum
2.Co.8. qui intelligit super egenum, & pauperem
hoc est, qui intelligit, ꝙ Christus cum di-
ues esset, ideo pauper factus est, vt nos
quoq; pauperum, tanquam nostri opificis
ac iudicis fratrum misereremur. Et quod-
nam redit lucrum ex amore in pauperes?
Suph.1. In die mala. Intelligit autem diem iudi-
cij, qui affert peccatoribus dolores, & mo-
lestias. Liberauit, inquit, eos, qui pauperes
amant, Dominus. Eis.n. benignitatem de-
bet, & clementiam, vt qui ipse eleemosy-
nam mutuo ab eis acceperit, & dixit qui-
dem per Solomonem. Qui miseretur pau-
paris, Deo fœneratur. propria autẽ lingua.
Pro.19. Quodcunq; feciſtis vni horum minimo-
Mat.25 rum, mihi feciſtis. *Dominus conseruet, & vi-
uificet eum, & beatum faciat eum in terra, &
non tradat eum in manus inimicorum eius.* Ei
qui diligit pauperes non solum dat futura,
seruans eum a gehenna, & in summa
voluptate ei vitam largiens, sed eum ẽt hic
beat. Facit.n. vt ipse beatus dicatur ab om
nibus, qui accipiunt eleemosynam, & præ
terea ab omnibus qui norunt, q̃ & quanta
bona in futuro excipiunt misericordem,
Vnde nec ipsum tradit in manus inimi- C
corum dæmonum. Quemadmodum.n. ἔλαιον.
oleum efficit, vt athletæ elabantur à mani ἔλαιος.
bus aduersariorum: ita etiam eleemosyna
facit, vt qui ea vtunt, declinent, & fugiant
dæmones. *Dominus opem ferat illi super lectũ
doloris eius: Vniuersum stratum eius versasti
in infirmitate eius.* Lectum doloris diẽ mor- Eccl.41
tis intelligamus. Ille.n. grauis est, & mole-
stus peccatoribus, propter metum iudicij,
sed in eo fert opem ei, qui est amator pau-
perum. Iubet.n. eum esse bono animo, vt
qui sit clementiam, ac misericordiam con
secuturus. Versabit autem eius stratum in
infirmitate eius, vt qui ei omnino adsit.
Infirmitatem aũt intelligamus tentatio-
nes. In eis.n. morbi oẽs inuadunt animos,
sed tunc misericordis versatur vniuersum
cubile, mutatur videlicet. Qui.n. humi dor
mit pp tentationes, inuenitur in cœlis pp
remunerationem eleemosynæ. Vel fortas-
se nunc Dauid propheticè beatum dicit
paralyticum. Ille.n. intellexit super ege-
num, & pauperem. Intellexit Christi po-
tentiam qui propter nos pauper factus est,
& ideo versauit eius cubile in infirmitate
eius, & in lecto doloris ei opem tulit, cum
dixit. Surge, tolle grabbatum tuum, & am
bula in domum tuam. Hæc cum dixisset D
propheta, conuertit orationem ad Christi Io.5.
passionem. *Ego dixi domine miserere mei, sana
animam meam, quia peccaui tibi.* Christi si-
mul magnitudinem, & humilitatem decla
rat propheta, illam quidem ẽm naturam,
hanc vero quia voluit. Ego.n. inquit, dixi.
Quis? Qui dixit per Mosen, Ego sum qui Exo.3.
sum. In Euangelijs autem, Ego in patre, Io.14.
pr̃ in me. Ego igitur, qui patri sum, & sede Io.10.
& honore æqualis, vel potius qui sum vnũ
cum ipso, dixi, Miserere mei. Non ipse mi
sericordia indigens, sed mihi hominũ af-
fectiones tribuens. Et ideo subiunxit, Sa-
na animam meam, quia peccaui tibi, ani-
mam suam communem animam hoium,
similiter ẽt peccatum nostrum vocans, qđ
rogat, vt per suam sanetur passionem. At-
qui quid ad hoc opus habebat oratione,
cum deus esset, & ipse passionem susci-
peret vnigenitus? Sed hoc fecit, vt ostẽderet,
quod carnem, ficut nos, imbecillam, non
.n. aliam, susc̃epit, & quod Patris bona vo
luntate eius peragitur mysterium. *Inimici
mei dixerunt mala mihi. Quando morietur, &
peribit nomen eius?* Inimicos vocet Iudæos,
vt

E vt qui Christo essent infesti, & ideo dice-
bant, Quãdo morietur, & peribit nomen
Ioã.18. eius? Hoc aũt dixit Caiphas. Expedit no-
bis, vt vnus homo moriatur, vt non tota
gens pereat. Non solum aũt volebant ip-
sum mori, sed etiam eius nomẽ perire, no
bis inuidentes quod ab eo denominare-
Etsi in- mur. *Etsi ingrediebatur, vt videret, vana lo-*
grediebatur. *quebatur.* Hoc aperte dictũ est de Iuda pro
καὶ εἰ- ditore, qũ in torrentem Cedron ad Iesum
σῆρχε- cum lanternis, & facibus explorãs ingres-
τό. Ἐτύ- sus est. Tunc.n. frustra Iudęis loquebatur,
πτετο. dans signum suæ proditionis. Quem oscu
Et ἰgre- latus fuero, ipse est, tenete eum. Si.n. no-
diebat. luisset, non fuisset proditus. Sed nec po-
Ioã.18. tuissent tenere, qui eum cõprehenderant.
Mat.26 *Cor eius congregabat iniquitatem sibi.* Et cogi
Esa.53. tabat. Id autem ostendit, qñ Christus adest
Ioã.13. se permisit tempus propter nostram salu-
tem. Neq; enim id aliter potuisset facere,
Id aũt ostendit Ioannes talia de Iuda refe
Mat.26 rens. Dicit ei Iesus, Quod facis, fac citius.
Præsentis itaque psalmi prophetia, ea per
ordinem inducit, quæ cum historia euan-
F gelica optime conueniunt. *Egrediebatur fo-
ras, & loquebatur in idipsum.* Vnde egredie-
batur? Acæna dominica. Hoc.n. adiecit
hic ipse Theologus ijs, quæ Iuda dicun-
tur. Cum ergo accepisset ille buccellã exi-
uit continuo, erat aũt nox. Quid autem
egressus loquebatur, nos docuit Matthęus
Euangelista. Profectus autem vnus ex duo
decim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, &
veniẽs ad sacerdotes dixit ipsis. Quid vul-
tis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Il
li autem constituerunt ei triginta argen-
teos. Quamobrem pulchre cõueniunt ea,
Mat.26 quæ consequuntur. *Aduersus me susurrabãt
omnes inimici mei*, dicens Põtifices, qui vna
cum Iuda conspirabant, qui quidem de Ie
su susurrabant, cum Iuda pacíscentes, Ne-
que enim palam id facere audebant, timẽ
Mar.14 tes multitudinem. *Aduersum me cogitabant
mala mihi. Verbum iniquum constituerunt ad-
uersum me.* Marcus hoc rursus exponit.
Quærebant Sacerdotes, & scribæ, qũo ip-
sum dolo tenentes, occiderent. Dicebant
enim, Non in die festo, ne forte tumultus
fiat populi. Hoc consilium non solum vo
cat malum, sed ẽt iniquum, quandoquidẽ
volebant multitudinem festum differre:
G oportebat autem in festo paschæ agnum
tunc vendi, & sacrificari, quando typica
ouis sacrificabatur. *Nunquid qui dormit, non
adiicit, vt resurgat?* Frustra, inquit, hæc con-
sultabant, & machinabantur Iudæi. Mors
.n. non erat læsura immortalem, qui ex ip
sa, tanquam ex somno, lætitiaq;, & iucun-
ditate surgebat. Forte autem Iudam quo-
que proditorem increpans, & reprehen-
dens, dicebat, quod profundo peccati som
no segniter dormiens, non surrexit. Signi
ficant aũt ita esse ea, quæ consequuntur.
*Etenim homo pacis meæ, in quo sperani. Qui
edebat panes meos, magnificauit super me sup-
plantationem.* Pacem vocat prædicationem Rom.5.
Euangelicã, per quã qui deo tunc eramus
inimici, pacem cũ deo habuimus. Homo
ergo pacis meæ, Iudas, quandoquidẽ fue-
rat discipulus prædicationis: In quo tm̃ Mat.26
sperauit Christus, id est, acquieuit, vt ipse
comederet panes dominicos, in catino cũ
ipso solum intingens: Hoc autẽ faciebat
Christus, neq; ignorans, neq; proditorem
alijs præferens, sed nihil ei volens relin-
quere quo suam posset defendere aut excu
sare proditionem: adeo in Iesum magnifi H
cauit supplantationem, vt cum eum sæpe
non inuitum supplantasset, hoc est, in eũ
se improbe gessisset, vt ex loculis surripe-
ret pecunias, postea quoque ipsum domi-
num per proditionem supplantare aggres Ioã.12.
sus sit. *Tu autem domine miserere mei, resusci* Ioã.13.
ta me, & retribuam eis. Atqui potestatem ha
beo ponendi aĩam meam, & potestatẽ ha-
beo accipiendi ipsam, dicebat Christus, vt Ioã.10.
qui se seipsum susc̃itaturum ostenderet.
Sed seipsum deiicit, & humiliat propter
carnem, & cum serui formam accepisset,
vt seruus, precatur etiam. Quid autẽ preca Phili.2.
tur? Vt misericordiam consequatur, & re-
surgat. Sed eius quidem verba sunt: res ve-
ro nostræ. Nos.n. per resurrectionem vni-
geniti, consecuti misericordiam resurrexi Rom.4.
mus. Quid aũt retribuit? Non mala qui-
dem certe, sed bona. Quemadmodum.n.
ipsi, cum mali essent, mala benefactori ꝓ
bonis reddiderunt: ita ipse cũ sit bonus,
reddit mala pro bonis. Id autem testãtur,
quæ consequuntur. *In hoc cognoui quoniam
voluisti me. Quoniam non gaudebit inimicus
meus super me.* Atqui is scit omnia, vt qui
ea præcognoscat. Sed cognitionem suam I
ipsius, nostram vocat. Tunc.n. vere esse pa
tris voluntatem in filio cognouimus, qđ
non solum orauerit pro ijs qui peccaue- Luc.13.
rant: sed ẽt cum resurrexisset, tria ex ipsis Act. 2.
millia, & rursus quinq; per Petrũ, postea & 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem multa per Iacobum, & reliquũ chorum Apostolorum seruauerit. Et sup Christum non gauisus est inimicus, nempe diabolus. Existimabat.n. quod etiamsi Christus mundum per crucem seruasset, at eos quidem certe qui ipsum crucifixerant perderet. Ille autem non perdidit, sed etiam eorũ aliquos ecclesiæ primitias acquisiuit. *Me autem propter innocentiam suscepisti. Et confirmasti me in conspectu tuo semper.* Neque enim sicut alij sacerdotes, postquam ipse tempore aliquo sacrificasset, cessauit, sed pp innocentiam mansit pro nobis sacerdos in æternum. Hoc autem susius declarat Paulus in epistola ad Hebræos. Talis .n. decebat, vt esset nobis Põtifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, & excelsior cœlis factus, qui non habet necessitatem quotidie, quemadmodũ sacerdotes prius pro suis delictis hostias offerre, deinde populi. Hoc.n. fecit semel se offerendo. Lex.n. homines constituit sacerdotes, infirmitatem habentes, sermo autem iurisiurãdi qui post legẽ est, Iesum in æternum perfectum. Noster ergo constitutus est Pontifex, qũ esset ab omni peccato alienus. *Benedictus Dominus deus Israel a seculo, & vsque in seculum.* Hic qui hæc pro nobis humilia locutus est, & easdem susce pit affectiones, vt in eis noster esset seruator. Esaias autem de eo testatur, dicens. In te deus est, & tu deus es, & non est præter te. Tu es.n. deus noster, & non nouimus. Deus Israelis seruator. Et rursus. Ego sum, & nõ est alius deus præter me iustus, & nõ est seruator præter me. Hic est benedictus ab omni creatura, benedictus a sæculo, & in sæculum. *Fiat, fiat.* A præsenti, inquit, in futurũ. Ergo à præsenti quidem, quæ a nobis procedit, venit dei benedictio, in futuro aũt perficitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Vnde ẽt ex parte benedicimus. Quando ante vniuersum, inquit, Paulus, fuerit perfectum, quod ex parte est euacuabitur. Per perfectum.n. in melius cessat id quod est ex parte. Propterea subiunxit Psalmographus, Fiat, fiat, & preces duplicat. Beata.n. res est dei benedictionem laudemue inchoare a fide in deum, & a recta aliorum bonorum actione, & ita eam coronare in futuro sæculo. Impijs enim & infidelibus deum illic laudare non permittitur. Sciendum est autem, quòd hanc Psalmorum prophetiam nonnulli in quinque libros diuidentes, vsque ad hunc psalmum, primum existimant, quoniam habet in fine coronam veluti quandam dei laudem ac benedictionem. Vnde etiam ita diuidunt quatuor, qui deinceps sequuntur.

Heb. 7.

K

Esa. 45.

Esa. 45.

1. Cor. 13

L

EIVSDEM IN XLI. PSAL.

quemadmodum desiderat Ceruus ad fontes aquarum. Et quanam de causa psalmus in vitam introductus canitur cum cantico. Et de Dei lenitate, ac patientia.

VOs quidem nos nuper admirabamini, quando verba fecimus de Melchisedech, propter eorum, quæ dicta sunt prolixitatem, ego autem vos admirabar pp vestram in audiendo attentionem, & sapientiã, & quod eũ prolixior se obtulisset oratio, nos ad finem vsque consecuti estis. M Quanquam non ea quidem solum erat prolixa oratio, sed magnam ẽt in se habebat difficultatem. Sed neq; prolixitas, nec rei difficultas retardauit vestrã animi prõptitudinem. Age ergo vos pro illo labore remuneremur, apertius, & dilucidius hodie vobiscum colloquẽres. Neq;.n. est sup intendendus auditorum animus: facile.n. disrumpitur: nec rursus semper remittendus, ac relaxandus hinc enim rursus redditur otiosior, & ideo vtendum est vario docendi genere, & nunc quidem populariori, & ad delectandã concionem accommodatiori oratione vtendum est, nũc autem acriori, & ad cõtendendum aptiori. Quẽadmodum ergo tunc dicebam, ꝙ dum lupi gregem inuadunt, relicta fistula, funda in manu est sumenda: ita nunc dum festa Iudæorum præterierunt, qui sunt quibusuis lupis immaniores, relicta rursus funda, redeamus ad fistulam, & a contentiosiore dicendi genere cessantes, aliqua alia apertiora aggrediamur, ipsius Dauid citharam in manum sumentes, & obedientiam iu medium adducentes, quàm oẽs hodie cecinimus. Quænam est ergo obedientia? *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus.* Imo vero primum est necessarium dicere, quanam de causa psalmus in nostram vitam est introductus, & cum cantico maxime hæc dicitur prophetia. Quanam ergo de causa dicitur cum cantico? Audi. Cum deus vidisset multos homines esse

A

esse socordiores, nec ad legenda spiritalia lubenter accedere, nec qui in eo capitur laborem tollerare, volens gratiorem laborẽ efficere eiusq; sensum præcindere, admiscuit propheriam melodiæ, vt omnes versus cantici numero delectati, cum magna animi alacritate ac promptitudine sacros ei hymnos emittant. Nihil enim animam æque erigit, & alatam quodammodo efficit, & a terra liberat, & exoluit à vinculis corporis, & amore sapientiæ afficit, & vt res omnes ad hanc vitam pertinentes irrideat perficit, vt versus modulatus, & diuinum canticum numero compositum. Nostra certe natura vsqueadeo delectatur canticis, & carminibus, & tantam cum eis habet necessitudinem, & conuenientiam, vt
B vel infantes ab vberibus pendentes, si fleãt & afflictentur, ea ratione sopiantur. Nutrices quidem certè, quę eos gestant in vlnis, sæpe abeuntes, & redeuntes, & quædam puerilia eis carmina decantantes, supercilia eorũ ita sopiunt. Quocirca sæpe quoque viatores meridie agentes iugalia animalia, hoc faciunt canentes, itineris molestiam illis canticis consolãtes. Nec solum viatores, sed etiam agricolæ vuas in torculari calcantes, vindemiantes, & vites colentes, & quodcunq; aliud opus faciẽtes, sæpe cantãt. Nautæ quoq; remos impellẽtes hoc faciunt. Iam vero mulieres quoque texentes, & confusa stamina radio discernentes, sæpe quidem & per se singulæ, sæpe autem etiam omnes concorditer vnam quandam molestiam concinunt. Hoc autem faciũt, & mulieres, & viatores, & agricolæ, & nautæ, qui ex opere faciendo susci pitur, laborem cantu consolari volentes, vtpote quod anima, si carnem, & cãticum audierit, molesta, & difficilia sit facilius toleratura. Quoniam ergo hoc genus delectationis est nostræ animæ valde cognatum, & familiarę: ne dæmones lasciua, &
C meretricia cantica introducentes, omnia euerterent: psalmos deus construxit, vt ex ea re simul caperetur voluptas, & vtilitas. Ex externis enim canticis damnum, & exitium, & multa grauia inuehuntur. Nam cum quæ sunt in his canticis lasciuiora, & iniquiora, partibus animæ insederint, eam imbecilliorem reddunt, & molliorem. Ex psalmis autem spiritalibus, lucri quidem plurimum, maxima autem vtilitas insignisque sanctificatio, & omnis philoso-

ἀπροβλ. τούτ.

phiæ occasio processerit, cum & verba animam expient, & sanctus spiritus in canentis animam celeriter aduolet. Quod enim qui canunt cum intelligentia, vocent spiritus gratiam, audi quid dicat Paulus. Nolite inebriari vino in quo est luxuria, sed impleamini spiritu. Subiungit autem e- Eph. 5.
tiam quænam sit implendi ratio', Canentes, & psallentes in cordibus vestris Domino. Quid est, In cordibus vestris? Cum intelligentia, inquit. Vt non os quidem, inquit, verba loquatur, mens aũt extra versetur vndiquaq; diuagans: sed vt lingua abaĩa audiatur, & quemadmodum vbi quidem est cœnum, eo porci concurrunt, vbi autem sunt aromata, & suffitus, apes illic habitant, ita vbi sunt quidem meretricia cantica, illic congregantur dæmones, vbi autem cantica spiritalia, illic aduolat spiri D
tus gratia, & os sanctificat animam. Hæc dico, non vt tantũ laudetis, sed vt & filios & vxores, doceatis talia cantare cantica, non solum in texendo alioue opere faciendo, sed maxime in mensa. Quemadmodũ .n. diabolus, vt plurimũ insidiatur in conuiuijs, cũ & ebrietatis, & ingluuiei, risuſque profusi, & remissi animi auxilio vtat: tunc maxime oportet, & añ mẽsam, & in mensa, semunire psalmorũ psidio, & simul cum vxore ac liberis surgẽtes a conuiuio, hymnos sacros deo canere. Si enim Pau- Act. 16.
lus, cui intolerabilia flagella imminebãt, cum ligno alligatus in carcere habitaret, media nocte, quãdo est omnibus somnus iucundissimus, cum Syla deum perpetuo laudabat, & nec locus, nec tempus, nec sollicitudines, nec somni tyrannis, nec illi labores, nec dolores, nec quicquam aliud eũ coegit modulationem illam intermittere: multo magis nos qui iucunde viuimus, & dei bonis fruimur, hymnos, quibus deo gratiæ agantur, oportet emittere, vt si vel ebrietas, vel ingluuies nostræ animæ turpe, aut absurdum quid fecerit, vbi ingres- E
sa fuerit psalmodia, omnia illa mala, & improba consilia resiliant, & quemadmodũ nonnulli diuites impleta balsamo spõgia mensas abstergũt: vt si ex cibis vlla remanserit macula, ea tracta purã mensam ostendat: ita nos quoq; faciamus, pro balsamo os implentes melodia spiritali. Si ex saturitate vlla in aĩa macula remanserit, eam p illam modulationem abstergamus, & cõmuniter oẽs stantes dicamus. Lætificasti Psal. 91.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos domine in creatura tua, & in operibus manum tuarum exultabimus. Post Psalmodiam aũt addatur etiam oratio, vt cum anima ipsam quoq; domũ sanctificemus. Quemadmodnm enim qui mimos, & saltatores, & mulieres meretrices introducũt in conuiuia, dæmones, & diabolum illuc vocant, & domos suas implent bellis innumerabilibus, hinc certe Zelotypiæ, adulteria, stupra, & alia innumerabilia, ita qui vocant Dauid cũ cythara, intus Christum per ipsum vocãt. Vbi aũt est Christus, nullus Dęmon quidem ingredi, vel potius ne diuertere quidem ausus fuerit, pax aũt, & dilectio, & oĩa, tanquam ex fontibus, bona promanauerint. Illi domum suam faciunt theatrum, tu ecclesiam fac tuam domunculam, Vbi.n.est psalmus, & oratio, & chorea prophetarum, & pius canentiũ animus, nõ aberrauerit quispiã qui hunc cœtum dixerit ecclesiam. Etiam si vim verborum nõ noueris, doce interea ipsum os verba dicere. Sanctificatur.n.etiam lingua per verba, qñ ea dãr prompto, & alacri animo. Si nosipsos deduxerimus ad hanc consuetudinem, nec nostra sponte, nec per socordiam pulchrum hoc prætermittemus miuisterium, morte, vel nos inuitos cogente hunc dei cultum quotidie peragere. In hac modulatione, seu quis fuerit senio cõfectus, seu iuuenis, seu voce aspera, seu omnis penitus numeri ignarus, nihil ei vitio dabitur. Quod.n.hic quæritur, est sobria anima, mens vigilans, cor compunctum, valida ratio, ex purgata conscientia, si hæc habens, ingressus fueris in sanctum dei chorum, propter ipsum Dauid stare poteris. Hic non est opus cythara, neq; neruis extensis, neq; plectro, nec arte, nec vllis instrumentis, sed si velis, teipsum efficies cytharam, cum carnis membra morte affeceris, & animæ cum corpore pulchrum concentum effeceris. Quando.n.non concupierit caro aduersus spiritum, sed illius iussis cesserit, & eam tandem duxerit in viam optimam, & maximè admirabilẽ, ita melodiam efficies spiritalem, nõ hic opus est arte, quæ longo.tpe perficitur, sed bona tantum voluntate, & generoso animi instituto opus est, & breui tẽpore periti euademus. Non opus est loco, non opus est tempore, sed vel in omni loco, & omni tempore licet mẽte canere. Nam siue in foro ambules, siue iter ingrediaris, siue cum amicis consideas, licet excitare animum, licet vel tacente clamare. Ita etiã Moses clamabat, & deus audiebat. Etsi fueris opifex, poteris in officina sedens, & operans psallere, licet sis miles, aut sedeas in iudicio, poteris hoc ipsum facere, cum mens intus resonet. Non enim hominibus canimus, sed deo, qui põt, vel corda audire, & in mentis nostræ arcana ingredi. Hæc quoq; Paulus ostendens, vociferatur dicens. Ipse spiritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, q͛ fm deum postulat pro sanctis. Hoc autem dicebat, non q͛ spiritus gemeret, sed quod viri spiritales, qui habent dona spiritus, pro propinquis orantes, & supplicationes offerentes, hoc facerent cum cõpunctione, & gemitibus. Hoc nos quoq; faciamus, & quotidie deũ interpellemus per psalmos, & orationes. Ne autem verba solum offeramus, sed ipsam ẽt sciamus vim dictionum, age ipsum huius psalmi procemium in medium adducamus. Quod est ergo proœmiũ? Quem admodũ desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus, Hic est mos amantium, amorem non celare, sed enuntiare vicinis, & dicere se amare. Ardens.n.res est natura dilectionis, nec potest anima sustinere, vt eam silentio teneat. Et ideo amans quoq; Paulus dicebat Corinthijs, Os nostrum ad vos apertum est Corinthij. Hoc est, non possum continere, & silentio premere dilectionem, sed vos semper, & vbique & in mente, & in lingua circunfero. Ita ẽt hic beatus deum amans, & ardens in amore, non põt in animum inducere, vt taceat, sed aliquãdo quidem dicit, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus, aliquando autẽ, deus, deus meus ad te luce vigilo. Sitiuit ad te anima mea, sicut terra inaccessa, sine aqua & deserta. Ita enim dixit alius interpres. Qm̃.n.non potest oratione amorem ostẽdere, huc & illuc obit quærens exemplum, vt vel ea ratione nobis suum amorem indicet, & amoris nos faciat participes. Ei ergo credamus, & sic amare ediscamus. Nec dicat mihi quispiam, & quomodo possum amare Deum, quem non video? Multos enim amamus, licet eos non videamus, quemadmodum amicos nostros peregre profectos, vel filios, vel parẽtes, vel cognatos,

Exo. 14

2. Co. 6.

Psal. 62.

tos, & necessarios, nec ad id vllum affert nobis impedimentum, q͛ eos non videamus, immo vero hoc ipsum magis accendit amorem, & auget desiderium. Et ideo de Mose quoq; dicens Paulus, q͛ relictis thesauris, & opibus, regniq; claritate, & omni alio in Aegypto splendore, maluit cum Iudęis affligi. Deinde nos causam docens, q͛ hæc omnia faceret propter deum, adiecit, inuisibilem.n.tanquam videns sustinuit. Nõ vides deum, sed vides eius creaturas, vides eius opera, cœlum, terram, & mare. Qui autem diligit, si dilecti opus viderit, si calceum, si vestẽ, si quoduis aliud, accenditur, non vides deum, sed vides eius famulos, amicos, viros, inquam, sanctos, & qui habent in eum fiduciam. Illos nũc obserua, & cole, & habebis non leue solatium tui desiderij. Etenim in hominibus, non solum nostros amicos, sed eos ẽt qui ab illis amantur amare consueuimus. Et sicut dixerit quispiam ex ijs qui amantur a nobis, hunc vel illum diligo, & si is beneficio aliquo fuerit affectus, ego me beneficium accepisse existimo: omnia facimus, & procuramus, vt perinde ac si dilectum videremus, ita omne in eum studiũ ostendamus: hoc ipsum in Christo quoq; præclare facere possumus. Dixit, diligo pauperes, & si ij boni aliquid acceperint, perinde ac si ipse recepissem, reddo remunerationẽ. Pro eis colendis, & subueniendis nihil non faciamus: immo vero in ipsos oẽs nostras facultates effundamus, credentes p ipsas deum alere. Quòd.n.dum ij aluntur, ipse aliter, audi quid dicat Christus. Esurientem me vidistis, inquit, & aluistis, sitiẽtem, & potum dedistis, nudum, & me operuistis, multasq; dedit nobis rationes, quibus possimus nostrum solari desideriũ. Eia vero alias quoq; tria sunt, quæ amorẽ apud nos efficere cõsueuerunt, forma corporis, magnitudo beneficij, vel q͛ ab eo amemur. Vnumquodq;.n.eorum per se potest in nobis amorem procreare. Etsi enim nullum beneficiũ ab aliquo acceperimus, solum autem audiamus eum nos perpetuo amare, vt qui nos laudet, & admireẽ, ei confestim conglutinamur, & tanquam benefactorem diligimus. In deo autem nõ hoc solum, sed hæc etiam tria videre licet tanta, & tam insignia, vt nulla ea possit explicare oratio. Et primum pulchitudo illius beatæ, & ab interitu alienæ naturæ, res est quædam infinita, & nulla ratione superabilis, quæ omnem excedit rationẽ, & omnem effugit cogitationem, quando autem pulchritudinem audiueris, nihil corporeum suspiceris, ò dilecte, sed gloriã quandam incorpoream, & magnificentiam ineffabilem. Hanc itaque declarans propheta dicebat. Et Seraphim stabant in circuitu eius, & duabus quidẽ pennis vultum tegebant, duabus autem volabant, & clamabant, Sanctus, Sanctus, Sanctus, ex stupore, ex admiratione, ex illo decore, ex magnificentia, ex gloria. Et rursus Dauid, cum mente apprehendisset hãc ipsam beatæ illius naturæ pulchritudinem, dicebat. Accingere gladio tuo super fœmur tuum valide, specie & pulchritudine tua. Propterea Moses illum sæpe cupiebat videre, hoc amore sauciatus, & illam amans gloriam, quocirca dicebat quoque Philippus, ostende nobis patrem, & sufficit nobis, vel potius quæcunque dixerimus, ne paruum quidem, immo ne exile quidem vestigiũ illius decoris poterimus explicare sed vis beneficia enumeremus, ne ea quidem poterit oratio consequi, & ideo dicebat Paulus, gratia autem dño propter donum eius inenarrabile. Et rursus, quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt, quæ deus præparauit iis qui ipsum diligunt. Et rursus. O altitudo diuitiarum, & sapientiæ, & scientiæ dei, quàm inscrutabilia sunt iudicia eius, & imperuestigabiles viæ eius. Eius autem in nos amorem quænam explicarit oratio? Eum certè admirans dicebat Ioannes. Sic enim deus dilexit mundum, vt filium suum daret vnigenitum. Quòd si vis eius verba audire, & cognoscere desiderium, audi quid dicat per prophetam. Nunquid obliuiscetur mulier miserĩ natorum vteri sui? Quòd si eorum etiam obliuiscatur mulier, ego tamen non obliuiscar tui. Et sicut hic dicebat, quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus: Ita etiam dicit Christus, Quemadmodum congregat gallina pullos suos sub alis: ita volui congregare filios vestros, & noluistis. Et rursus, sicut miseretur pater filiorum suorum, misertus est dominus eorum qui ipsum timent. Et rursus, secundum altitudinem cœli a terra confirmauit dominus misericordiam suam super timen-

2. Co. 9.
1. Co. 2.
Ro. 11.
Esa. 49.
Mat. 25
Ps. 102.
Ibidem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes ipsum. Et quēadmodū propheta exemplis vritur, vt suum ostendat desiderium: ita etiam deus vtitur quibusdā exemplis, vt significet nobis suum amorem nostræ salutis. Et propheta quidem dixit ceruam sitientem, & terram adustam. Deus autem gallinarum in pullos charitatem, & patrū curam ac solicitudinem, & cœli a terra altitudinem, & matrum misericordiam. Nō
B ꝙ solum tm̄ amet quantum mater filiū, sed qm̄ his definitionibus regulis, & exemplis non sunt apud nos alia maiora signa, & argumenta amicitiæ, Nam ꝙ nos non solum tantum amat quantum mater pia filios, sed etiam multo magis, audi quid di
Esa. 49. cat. Quòd si ēt oblita fuerit mater filiorū suorum, ego tamen tui non obliuiscar. Hoc aūt dicebat, significans suum in nos desiderium esse omni charitate naturali ardentius. Hæc aūt omnia apud teipsum considera, & amorem vehementem accendens, claramq; flammam, & resplendentem charitatis efficies. Qm̄ ergo nihil apud nos homines æque solet accendere amicitiam, vt assidue meminisse beneficiorum, quæ accepimus: hoc etiam in deo faciamus. Apud nos consideremus, quæcunque fecit pp nos, ipsum cœlum, terram, mare, aerem, quæ in terra sunt arbores, varios flores, iumenta, reptilia, ea quę sunt in mari, quæ in aere, astra, quæ sunt in cœlo, Solem, lunam, & vt semel dicam, omnia quæ videntur, fulgura, temporum pulchrum
C ordinem, diei & noctis successionem, annuas conuersiones, aīam inspirauit, rationem donauit, maximo honorauit imperio. Misit Angelos, misit prophetas, postea misit filium suum vnigenitum. Et post illa rursus, ipse quoque & per se, & per filiū vnigenitum, hortatur vt tu serueris, nec
2. Co. 5. cessat Paulus in odiernum vsq; diem dicere pro Christo legatione fungimur, nempe deo per nos hortante, reconciliamini
Ephe. 1. deo. Et ne hic quidem constitit, sed ex tua natura acceptas primitias confidere fecit super oēm principatum, potestatem, & dominatum, & omne nomen quod nominatur non solum in hoc sæculo, sed ēt in futuro. Nunc vere est opportunum dicere, quis loquetur potentias domini, auditas faciet oēs laudationes eius? Et illud rursus. Quid retribuam domino pro omnibus,
Ps. 115. quæ retribuit mihi? Quid enim potest cū hoc honore conferri, quando primitiæ generis nostri, quod in tam multis offendit, quòd ignominia & dedecore affectum est, in tanta sedent altitudine, tantoque honore nunc fruuntur? Nec vero communia solum beneficia, sed etiā propria & priuata apud te reputa, quēadmodum si quando fuisses delatus per calumniam, absolutus es ab accusatione, si quā
D do cum media & intempesta nocte incidisses in latrones, effugisti illorū insidias, siquando ex damno tibi illato te expedieris, si cum in morbum grauem incidisses, refectus & recreatus es. Reputa quæ per totam tuam vitā accepisti à deo beneficia, omnino ea per multa inuenies, nō solum in tota vita, sed vel in vno die, & si vellet deus omnia beneficia, quibus nos quotidie afficit imprudentibus nobis & nescientibus, in medium afferre, ne ea quidem enumerare possemus, quot dæmones feruntur per hunc aerem? Quot aduersæ potestates? si ergo eis solū permitteret terribilem illum suum & horrendum aspectum nobis ostendere, an non mente dimoueremur? an non periremus, an non omnino interiremus? Hæc omnia reputā
E tes, & peccata quæcunque vel sponte, vel inscientes, admittimus (nam hoc quoque non est paruū reputandum beneficiū, ꝙ non singulis diebus deus nostra persequitur delicta) poteris deū diligere: qñ. n. cogitaueris quot peccata quotidie cōmittis, & quot singulis dieb. beneficia accipis, q̄ta dei lenitate, & clementia fruimur, & ꝙ si deus voluisset quotidie de tuis peccatis, pœnas sumere, ne breui quidem tpe vixisses, prout dicit ꝓpheta, Si iniquitates obseruaueris dñe, dñe quis sustinebit, ei ages
Ps. 129. gratias, & nihil erit tibi graue ac molestū corū, quæ acciderint, sed videbis, ꝙ etiāsi innumerabilia longe grauiora accidissent, nondum tamen dedisses pœnas quas meueras, & ita affectus magnum accendens desiderium, & poteris dicere cū prophe ta, Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus. Est autē operæpretiū, quæ rere, quanam de causa hoc animal in medium adduxerit. Ceruus est quodammodo sitibundus, & ideo frequenter currit ,, ad fontes aquarū. Efficitur autē sitibun- ,, dus, & à natura, & ex eo qđ serpētes comedat, & illorū alaꝫ corporib. Ergo tu hoc quoq; fac, Serpētē, qui intelligētia apprehendi-

henditur, comede, peccatum humi prosterne, & poteris sitire dei desiderium. Quemadmodum enim mala conscientia, efficit nos sordidos, & adducit nos ad desperatio
F nem: ita si nostra peccata humi prostrauerimus, si improbitatem expurgauerimus, poterimus respicere ad spiritale desideriū, & cum magna animi promptitudine deū vocare, & vehementiorem amorem accendere. Nec verbis solum, sed etiam factis cane hanc obediētiam. Propterea enim Psalmos nobis cecinit ille beatus, vel potius, gratia spiritus, non vt verba tantum dicamus, sed eos factis quoq; meditemur. Ne ergo existimes te propterea huc ingredi, vt verba tantum dicas, sed vt quando canis, cogites obedientiam a te esse pacto cōuento promissam. Quādo enim dixeris. Quēadmodum desiderat ceruus ad fontes: aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus, cum deo pactum fecisti, scripsisti syngrapham absq; carta, & attramento, voce professus te ipsum diligere plus omnibus, & nihil ei præferre, eiusq; amore ardere, si ergo egressus videris formosam aliquam, &
A impudicam mulierem intercantem, & ad sui amorem pellicientem, dic ei, Non possum te sequi, cum deo pactum feci, præsentibus fratribus, sacerdotibus, doctoribus. Professus sum, & promissi per obedientiā eum ita diligere, quemadmodum desiderat
G ceruus ad fontes aquarum, vereor pacta cōuenta transgredi, illum vnū deinceps amorem meditor, si videris argentum in foro situm, & vestes aureas, alios glorioſe incedentes, stipatos famulis, & habentes equos fræno auratis, ne te moueat illa visio, sed tibi rursus cane, & dic tuæ animæ. Paulo ante cecinimus, Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus, & quod scriptū est, nobis attribuimus, idq; nostrum esse fecimus. Nihil ergo amemus eorum, quæ ad hanc vitam pertinent, vt ille amor nobis purus maneat, & integer, & ne diuisus fiat imbecillior. Hæ diuitiæ omnes diuitias, oēm thesaurum, omnem gloriam, omnem existimationem, omnem claritatem nobis largi poterunt. Eas obtineamus, & nulla re alia egebimus. Si enim, qui turpi amore tenentur, & alicuius puellæ sæpe etiam deformis ardore incenduntur, nec parentum minas, nec amicorum conuitia, nec aliorum multorum quidquam curant reprehensionem, sed ad illam tanquam ad scopū tendentes, & domum despiciunt, & paternam hereditatem, gloriam, & existimationem, & amicorum adhortationes contemnunt, H
existimantes se magnam, habere horum omnium consolationem, si apud amicam tantum in pretio, & honore fuerint, licet sit vilis, licet famosa, & quæcunque deniq; ea fuerit, qui deum, vt oportet, diligūt, sentient ne, vnquam, quæ sunt inter homines aut præclara aut molesta? Nec præsentis quidem vitæ visa apprehendent, vt qui ad illum amorem dirigantur, sed omnem quidem ridebunt prosperitatem, & res omnes aduersas contemnent, vt qui sint alligari dei desiderio, & nihil aliud cernant præter quam illum solum, & eum semper visione apprehendant, & se esse omnibus beatiores existimant. Licet in paupertate, licet in ignominia, licet in vinculis, licet in afflictione, licet sint in extremis malis, in omnibus, quæ patiuntur, existimabūt melius secum agi, quàm cum regibus, admirabilē quandam habentes consolationem, quòd
ea patiantur propter eum quem desiderāt. 2. Co. 11
Quocirca Paulus quoq; cum esset in quotidianis mortibus, in carceribus, in naufragijs, in solitudinibus, in flagellis, in innumerabilibus alijs supplicijs, gaudebat, exul I
tabat, & gloriabatur, & nunc quidem dicebat, Non solum autem in spe gloriæ dei, Rom. 5.
sed etiam gloriamur in afflictionibus, nūc
autem rursus, Gaudeo in passionibus, & Col. 1.
adimplebo, quæ desunt afflictionib. Christi in carne mea, & gratiam eā rem vocat, ita confitens, & dicens, Nobis ita gratis à
Christo donatum est, vt non solum in ip- Phili. 1.
sum credamus, sed etiā pro ipso patiamur. Nos quoque studeamus esse eodē animo, & omnes quæ incidunt molestius placide, & lubenter feramus. Ferre autem poterimus, si deum ita amauemus, vt amauit propheta. Non solum enim ex hac obedientia amorem videre possumus, sed etiam ex eis, quæ consequuntur. Cum enim dixisset, Quemadmodum desiderat ceruus, ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te deus, subiunxit dicens. [Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum. Quando Legit Chryso. ἰσχυ-
veniam, & apparebo ante faciem dei?] Nō porem,
dixit, Amauit anima mea deum viuum, ne sortem.
que amat anima mea deum viuum, sed vt
ostenderet affectionem, amorem sitim vocauit, vtrunque nobis significans, & ardo-
rem

Universidad de Deusto
Biblioteca

rem amoris, & eiusdē perpetuitatē. Quē-
K admodū enim, qui sitiunt, non hoc in vno
die patiuntur, & duobus, & tribus, sed per
totam vitam, ad hoc nos ducente natura:
ita etiam beatus ille, & omnes sancti, non
vno solum die fuerunt in compunctione,
sicut multi homines, nec duobus, nec tri-
bus, hoc enim non est mirandum, sed assi-
duē, & singulis diebus, amare perseuera-
bant, & amorem augebant. Quod quidem
ipse quoque significās, dicebat. Sitiuit ani-
ma mea ad deum fontem viuum, simul &
causam volens dicere, & ostendere quomo
do, quis deum amauerit. Hoc enim decla-
rauit per ea, quæ sequuntur, cum dixit. Si-
tiuit anima mea ad deum, & subiunxit, vi-
uum, propemodum suadens, & vociferans
omnibus, qui rebus huius vitæ inhiant.
Quid in corpora insanitis? Quid corpora
Eccle. 1. amatis? Quid gloriam desideratis? Quid
1. Co. 7. cōcupiscitis voluptatem? Nihil eorum ma-
net, & viuit perpetuo, sed diffluit, & præte-
rit, & est vmbra vanius, & somnijs falla-
cius, & citius quam verni flores corrumpi-
tur, & interit. Quid ni enim citius cor-
rumpi dicam, & interire, cum alia quidem
nos relinquant simul cum vita præsenti:
L alia etiam antè dissoluantur? Incerta est
eorum possessio, instabilis eorum vsus, &
fruitio, velox est mutatio. In deo autem ni
hil est eiusmodi, sed viuit quidem, & ma
net perpetuo, nullam mutatione, nec vl-
1. Ti. 6. lam conuersionem suscipiens. Caducis er-
go, & momentaneis relictis, eum qui est,
æternus, & perpetuus amemus. Neq; enim
fieri potest, vt qui illum amat, pudore vn-
quam afficiatur, fieri non potest, vt ab eo
Iob. 1. excidat. Fieri non potest, vt eo quem amat
Ezec. 5. deficiatur. Qui amat quidem pecunias, vel
Lu. 12. morte adueniente, vel etiam ante mortē,
euadit nudus ab ijs quæ desiderat. Ei quo-
que, qui presentem amat gloriam idipsum
sæpe accidit. Porrò autem corporum quo-
que pulchritudo ijs, q̄ prædicta sunt mul-
to citius extinguitur, & omnia, quæ ad
hanc vitam, vt semel dicam, pertinēt, sunt
caduca, & momentanea, & priusquam ad-
sint, & appareant, protinus resiliunt. Spi-
ritalium autem amor contra se habet, assi-
due viget, & floret, non nouit senium, non
suscipit vetustatem, nec vlli mutationi, &
conuersioni, & incertitudini futuri est ob-
noxius, sed hic etiam iuuat eos, qui possi-
M dent, & eos vndiquaque amplectitur, &
eos qui excesserunt non dimittit, sed vna
cum his peregrinatur, & vna cum his rece
dit, & ipsis luminaribus eos reddit illo die
clariores. Quæ quidem sciens quoque bea
tus Dauid, in dei amore perseuerauit, &
amorem intus continere nō sustinuit, sed
ijs qui audiunt, omni ratione ignem ostē-
dere contendit quem intus cōtinebat. Cū
enim dixisset, Sitiuit anima mea ad deum
fontem viuum, subiunxit, Quando veniā
& apparebo ante faciem dei? Vide ar den
tem hominem. Vide inflammatum. Sciās
enim se cum hinc recesserit, eum esse visu-
rum ne expectat quidem dilationem, mo-
ram enim non patitur, sed hic nobis spiri-
tum ostendit Apostolicū. Etenim ille quo 2. Co. 5
que ingemiscebat propter diuturnitatem
huius peregrinationis. Idipsum huic quo-
que vsuenit. Et ideo dicebat, Quando ve
niam & apparebo ante faciem dei? Et si es-
set quidem priuatus aliquis, humilisq; &
abiectus, & victūs in paupertate, magnum
quidem esset vel sic vitam præsentem con-
temnere: Sed non esset adeò magnum vt
nūc est, vt qui Rex est, & tantis fruitur de-
litijs, tantæq; est gloriæ particeps, & est in- A
numerabiles victorias cōsecutus, multaq;
bella vicit & est omni ex parte clarus, in-
signis, & illustris, hæc quidem omnia irri-
deat, diuitias, & gloriā, & omnes delitias,
ad futura autem aspiret & inhiet. Hoc est
magni cuiusdam & excelsi animi. Hoc est
animæ quæ tenetur studio sapientiæ, cęle-
sti amore verè capta est. Eum nos quoque
imitemur, & ne præsentia admiremur, vt
admiremur futura, vel potius admiremur
futura, ne admiremur præsentia. Si. n. in il
lis cogitādis perpetuo versemur, & regnū
cœlorū, immortalitatē, vitam quæ nūquā
desinet, quę ducenda est cum Angelis cho
ream, futuram cum Christo conuersatio-
nem, gloriam illā quæ nunquā interit, aut
corrumpitur, vitam ab omni dolore liberā
apud nosipsos consideremus, & quòd la-
chrymæ, probra, maledicta, & mors, labor,
& tsistitia, senectus, morbus, ęgritudo, pau
pertas, & calumnia, viduitas, peccatum, &
condemnatio, pœna & suppliciū, etsi quid Esa. 64.
est aliud in vita præsenti molestum & acer B
bum, ea omnia expulsa sunt, loco autem
eorum introducta sunt, pax, lenitas, man-
suetudo, dilectio, lętitia, gloria, honor, splē
dor, & alia, quæ ne posset quidem oratio
consequi, nihil nos rerum capiet præsen-
tium

tium, sed poterimus nos quoque dicere cū
propheta, Quando veniā, & apparebo an-
te faciem dei, & ita affectos nec res splendi
dæ & secundæ nos efferent, nec insolentes
efficient, nec quæ sunt molesta ac grauia,
tristitia afficient, non inuidia, nō vana glo
ria, non aliquid aliud nos vnquam expu-
ἀφοσι- gnabit. Ne huc ergo temere ingrediamur,
ούμενοι neque aures expurgantes dicamus, sed ea
τὰς ἐ- quæ audita fuerint pro baculo sumentes,
πακοάς egrediamur. Sufficit autem vnusquisq; ver
sus ad nobis comparandū plurimum phi-
losophiæ, & ad corrigendam dogmatum
sententiam, & ad afferendū maximam vi-
tę vtilitatem, & si vnamquanque, dictionē
exactè perscrutemur, admodum vberes in-
de fructus colligemus. Neque enim pauper
tatem, nec negotia, nec tarditatē hic opus
est prætexere. Etsi enim sis pauper, & pro-
pter paupertatem libris careas, vel libros
quidem habeas, non superat autem tibi o-
tium, mihi tantum obserua quæ ex psal-
C mo audiisti, quæ hic cecinisti, non semel
nobis, non ter, sed sæpe, & ex eo magnam
capies consolationem. Vide ergo, vel ipsa
psalmi auditio quantum nobis thesaurū
aperuerit. Nec mihi dicat quispiam, Ante
interpretationem nesciebam quid valeret.
Nam etiam ante interpretationem omni
tempore, a volente vtcunq; animum adhi-
bere bene potest intelligi quod auditur. Si
enim teipsum solummodo docueris dice-
re, Quemadmodum desiderat Ceruus ad
fontes aquarum, ita desiderat anima mea
ad te deus, Sitiuit anima mea ad deū fon-
tem viuum, Quando veniam & apparebo
ante faciem dei, id vel ante interpretatio-
nem suffecerit tibi ad omnem introducen
dam philosophiam. Nec hæc solum, sed
etiam vnaquæq; psalmorum auditio, eas-
dem nobis suppeditabit diuitias. Nam si
Ps. 111. rursus dixeris, Beatus qui timet dominū,
& potueris scire quidnam sit id quod dicis
non diuitē, non principē, non formosum,
non eum qui valet viribus non eum qui
ædes possidet magnificas, non eum qui ge
rit magistratus, non eum qui regnū obti-
net, nullum deniq; alium nisi eum qui est
pius ac religiosus, qui studio sapientiæ te-
D netur, qui deum timet, beatum dices. Non
solum propter futura, sed etiā propter præ
sentia. Nam etiam hac vita hic quoq; est
illo potentior. Nam si morbus quandoq;
inuaserit, ille quidem indutus purpura, ni-
hil a satellitibus & superba illa exteriori
visione viuatur ad solandā ægritudinem,
sed & domesticis, & parentibus, & omni-
bus presentibus, & aureis vestibus super
eum positis & substratis, iacet ille ardēs ve
luti in fornace. Qui est autem pius, & deū
timet, non patre, non seruo, non vllo alio
presente, postquā in cœlum non sæpe, sed
bis & ter suspexit omnem illam fornacem
extinxit. Hoc etiam viderit quispiam eue-
nire in rebus aduersis, & omnibus quæ in-
opinato accidunt, eos quidē qui diuitijs af
fluunt, clariq; sunt & insignes, turbari, eos Pro. 12.
autem, qui sunt pij & sapientiæ studiosi,
omnia ferre facile & placide. Iā vero ante
ea omnia, si nihil graue euenerit eius qui
deū timet, cōscientia est & maiori & since
riori voluptate plena, quā diuitis anima.
Ille. n. etsi externa voluptate fruatur, grauius afflictabitur omnib. qui fame vexan-
tur, dū sua mala in memoriā redigit, & cū
mala viuit conscientia. Hic autē, licet ne- E
cessario alimento careat, erit tranquiliori
& alacriori animo quam ij qui fruuntur
omnibus delicijs, vt qui bona spe alatur, &
suorū recte factorū remunerationes quoti
die expectet. Et ne longiori vtēs oratione,
videar afferre molestiam, relinquens ijs, q̄
sunt paulo studiosiores, legendam vnāquā
que psalmi auditionem, & quæ in eo sita
est scrutandā potentiā, hic finiā orationē,
illa suadens vestrę dilectioni, vt non hinc
frustra ingrediamini, sed quæ audita fue-
rint tanquā margaritas sumentes, ea domi
perpetuo conseruetis & meditemini amici-
sque & vxoribus ea omnia dicatis, etsi vl
la vos vexet animi perturbatio, si excitetur
cupiditas, si ira, aut quæuis alia a ratione
aliena perturbatio, ea assidue canatis, vt &
in hac vita magna tranquillitate fruamur,
& in futura vita bona æterna consequa-
mur. Gratia & benignitate domini nostri
Iesu Christi, per quem, & cum quo, gloria
patri & sancto spiritui, in sæcula sæculo-
rum. Amen.

INTERPRETATIO IN XLII.

Psalmum. Psalmus Dauid. Est apud F
Hebræos absque inscriptione.

IVdica me deus, & discerne causam meam de gente non sancta ab homine iniquo, & doloso eruas me. Hic psalmus est apud He-
bræos absque inscriptione, vt qui habeat
eandem

Universidad de Deusto
Biblioteca

eandem sententiam cum præcedente: Rogant autem deum, qui hæc verba fecerunt, vt eos iudicet, & Babylonios, quorum magna erat sæuitia, & beluinus animus, & ideo appellant eos gentem non sanctam. Quinetiam Regem eorum, virum dolosum, & iniquum. Hæc autem de eo quoque docet admirabilis Danielis prophetia. *Quia tu deus fortitudo mea, cur repulisti me? &* Dan. 4. *cur tristis incedo dum affligit me inimicus?* Easdem rursus preces offerunt, postulantes vt liberentur a crudelitate hostium, quæ in causa, vt essent semper mœsti, & tristes. Illud autem, Cur, non dicunt, tanquam accusantes, sed vt qui ipsi non fuissent socij aliorũ iniquitatis, & cum illis defecti fuissent superna prouidentia. Communem tamen pro omnibus fundunt orationem. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam. Ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum.* Hic mutarunt tempus septuaginta, & tanquam quæ fuerint dixerunt,
G quæ futura sunt. Fecerunt autem apertiorem interpretationem. Emitte lucem tuã, & veritatem tuam. Ad quem deducet me? Adducet in montem sanctum tuum. In tabernacula tua, Rogo, inquit, vt tuum assequar auxilium. Per id.n. possum liberari ab acerba seruitute, & in paternã terram reuerti, & in templo consecrato peragre dei cultum legibus constitutum. Tabernacula enim dei, templum vocauit. Montem autẽ sanctum, Sion, Lucem autem, & veritatẽ, iustam, & salutarem apparitionem. Quem admodum. n. tenebras vocat calamitates: ita etiam lucem, ab eis liberationem. Petunt autem cum luce, veritatem, vt qui petijssent, vt deus eos iudicaret & Babylonios & apertè scirent, quod deus vtens veritate, & clementia, illos quidem esset condemnaturus, ipsos vero liberaturus. *Et introibo ad altare dei, ad deum, qui lætificat iuuentutem meam. Confitebor tibi in cythara deus, deus meus.* Symmachus hoc ita est interpretatus. Vt cũ venero ad altare dei, ad deũ lætiã tranquillitatis animi mei, cõfitear tibi in psalterio deus deus meus. Cupio, inqt,
H reditum, tuum in primis expetendũ altare videre desiderans, & per illud te dominum contemplari, qui omnis generis lætitiæ, & iucunditatis mihi præbes materiam. Illic
Ps. 136. autem cum cythara hymnos canam more solito. Babylone enim in salicibus nostra instrumẽta suspendimus, legis trãsgressionem extra tuum locum tui cultũ esse rati. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi, salutare vultus mei, & deus meus.* Hinc autem manifestum est, vtrunq; psalmum eundem sensum habere. Se autem inuicẽ adhortantur, vt meliorem spẽm habent, & animi vincant perturbationem, & a deò salutem expectet, vt quæ sine vlla dubitatione danda sit.

IN EVNDEM PSALMVM,
Aliter. Psalmus Dauid.

COhæret priori psalmo, & eadem quæ nunc exposuit. Vnde etiam simpliciorem inscriptionem adiecit. *Iudica me deus, & discerne causam meam de gente non sancta ab homine iniquo, & doloso erue me: Quia tu es deus fortitudo mea.* Gentem non sancta & I
dixerit quispiã dici vniuersam peccatorum congregationem, multo autem magis dæmonum, qui quidem nos impie aggrediũtur. Cum eis, quidem vt iudicio contendat Ephe. 6.
orat propheta, vt ipse quidem coronetur, illi verò condemnetur, quod cum carne ea reant, quæ sunt carnis committant. Quin etiam orauit, vt liberetur ab homine iniquo, & doloso, est enim lingua dolosi terribilis, quæ verbis dolosis corda hominũ illaqueat. Intelligis autem hominem dolosum dici quoque diabolum. Dolosus enim Gen. 2.
dicitur, vt qui cum dolo Adam aggressus fuerit. Ipsum autem hominum Esaias quo
que appellat. Sic autem dicit, Et insurget Esa. 31.
in domos improborum hominum, & in spem eorum vanam. Aegyptium hominem, & non deum, equorum carnes, & nõ est auxilium. Hic cum dolosis, quidem versatur, terribilis autem iure existimatur ijs, qui decepti sunt, eum tamen declinare possumus, si a deo confirmemur. Quæ est autem dei confirmatio? stabilimentum legis, quæ ab ipso data est. *Quare me repulisti, & quare tristis incedo, dum affligit me inimicus?* Vides quòd quæ sunt huius psalmi, inueniuntur consentire ijs, quæ sunt in priori, præterquam quod hæc verba cõ
ueniunt personæ eius, qui peccauit, & re K
sipuit. Qui enim peccatum agnouit, propter id quidem afflictatur, deum autem interpellat ab eius auxilio exclusus, & propter ea exclamat aduersus inimicos, qui intelligentia percipiuntur, ad quos auertendos

tendos cum ipse non sufficiat, precatur ea, quæ subiunguntur. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.* Nunc enim, inquit, versor in tenebris, faciens ea, quæ sunt tenebrarum, & falsi tyranni de opprimor. Est. n. falsus, pater omnis vitij. Quã ergo lucẽ emitti? Deum verbum. Veritatem autem ipsius spiritũ præcatur accedere. Et quid adijcit? *Ipsa me deduxerunt, & adduxerunt in montem sanctum tuum, et in tabernacula tua.* Dicit sortasse montẽ legem, nihil est enim dei lege altius. Tabernacula præcepta. In ipsis enim Iudæi figunt tabernacula, vnusquisq; seipsum efficiens diuersa virtutum tabernacula. Intelliges autem etiam golgotha mon-
Mat. 27 Mar. 15 Io. 19. tem vere sanctũ. In ipso enim sanctus sanctorum, per crucem orbem sanctificauit. Tabernacula ergo, Bethleem, Sion, resurrectionem, præterea autem etiam assumptionem. Sæpe enim in ipsis quoq; diuer-
L se habitauit. Ad ea. n. a deo verbo, & spiritu iure deducti sumus, & quo aduersus inimicos possimus consequi victoriam, in ipsis adsumimus. *Et introibo ad altare dei. Ad deum.* Quodnã altare? Proprie. Eius enim in vniuerso orbe terrarum. Hoc est autem verè dei altare. In ipso enim dei verbi sacri
1. Co. 15 ficium, qui pro nobis mactatus est, peractũ est. Illic nostra iuuentus iure lætitia afficitur. Per crucem enim veterem exuentes, nouum Adam Christum induti sumus, a quo nostræ substantiæ renouata iuuentus iure lætitia afficitur. Et quomodo oporteat ad hoc altare ingredi audi. *Confitebor tibi in cythara deus deus meus.* Vides quod per confessionem introire ad altare dei, & renouari possumus. Oportet autem in cythara cõ texere cõfessionem, hoc est, in compũctione psalmorum, vel in mortificatione, vel
θεός. in concentu virtutũ. Mortificationẽ enim nerui, concentum autem harmonia significat. Deus autem, deus, inquit, meus. Primum cum articulo, secundum sine articulo, vt eum doceat, qui est deus in omnibus.
M Eum deum eximium per Zelum inscribimus. *Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me?* Cur luges, inquit, vel turbaris animo? Adest. n. inquit, gaudium & trãquillitas, si ascenderis in spem, quæ in deo sita est. Si autem dicat anima, Et quomodo possum sperare in deo, cum peccauerim, audi deinceps prophetam dicentem, quæ sequuntur. *Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi.* Vbi autem est confessio, illic magna spes est familiaritatis cum deo. Et propterea adiecit Psalmographus. *Salutare vultus mei deus meus.* Vultus noster sunt sensus nostri. Eos cũ suscepisset Christus, seruauit per mysteriũ incarnationis quando quidem fuerant corrupti a Dæmonibus.

IN XLIII. PSALMVM,
Victorię effectori filiis Core.

DEus auribus nostris audiuimus, patres nostri annunciauerunt nobis, Opus quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis. Alius, In diebus prioribus, Alius, In diebus ab initio. Hunc psalmum dicit quidẽ, Propheta. Dicit autem nõ ex persona propria, sed ex persona Maccabæorum, narrãs & prædicens, quæ futura erant illo tempore. Tales enim sunt prophetæ, omnia tempora percurrunt, præsentia, præterita, futura. Quinã sunt autẽ hi Maccabæi, quidq; passi sunt, & quid fecerunt, necessarium est primum dicere, vt sint apertiora, quæ in argumento dicuntur. Ij enim, cum inuasisset Macc. 1
Antiochus, qui dictus est Epiphanes, & omnia deuastasset, & multos qui tunc erãt, a patrijs institutis resilire coegisset, permãserunt illæsi ab illis tentationibus, & quando graue, quidem bellum ingruebat, nec quidquam possent facere quod prodesset, se abscondebant, nam hoc quoq; fecerunt Io. 20.
Apostoli. Non enim semper apparentes in media irruebant pericula, sed nonnunquã & fugientes, & latentes secedebãt. Postquã autẽ parum respirarunt, tanquam generosi quidem catuli, ex antris exilientes, & e latebris emergentes, statuerunt non se amplius solos seruare, sed etiam alios quotcunque possent, & ciuitatem, & omnem regionem obeuntes, collegerũt quotquot inuenerunt adhuc sanos, & integros, & multos etiam qui laborabant, & corrupti erant in statum pristinum redegerunt, eis persuadentes, redire ad legem patriam. Deum enim dicebant esse benignum, & clemen- B
tem, nec vnquam adimere salutem, quæ proficiscitur ex pœnitentia. Hęc aũt dicentes, habuerunt delectum fortissimorum virorum. Non enim pro vxoribus liberis, & ancillis, patriæq; euersione, & captiuitate, sed pro lege, & patria republica pugnabãt. Eorum autẽ dux erat deus. Cum ergo aciẽ dirigerent, & suas animas prodigerent, sundebant aduersarios, non armis fidentes,

sed loco

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed loco omnis armaturæ pugnæ causam
sufficere ducentes. Ad bellum aũt euntes,
non tragœdias excitabant, nõ pęanas cane
bant, sicut nonnulli faciunt, non adsciue-
runt tibicines, vt fit in alijs castris, sed dei
supernè auxilium inuocabant, vt adesset,
opem ferret, & manum præberet, propter
quem bellum gerebãt, pro cuius gloria de-
certabant. Videamus ergo, quid hæc castra
dei loquantur, quę sunt spiritali munita au
xilio, cum sunt hostes aggressura. Deus au
ribus nostris audiuimus. Quia enim non-
nulli eorum, qui cum ipsis stabant in acie,
Antiochi multitudinem, instructam aciẽ,
C & victoriam videntes, & quod omnia pri-
mo impetu cepisset, propriamq; imbecilli
tatem, & paucitatem considerantes, mol-
liores erant & imbecilliores: eorũ animos
spiritusq; excitans, & ostendens, quod in
dei ductu vniuersum situm est, & absque
exercitu, si is opẽ ferat, potest parari victo-
ria: instar precationis compositam suasio-
nem, & exhortationem facit ad commili-
tones, & deum alloquens, eos promptiores
reddit, & alacriores. Nõ est autem hæc par
ua pars adhortationis. Neque enim tãtum
virium habuisset ad eos conuersa oratio,
sicut ad deum directa. Et ideo procedẽs di-
xit, Non in gladio suo possederunt terrã,
& dextra eorum non saluauit eos. Hoc est
enim eius, qui eos recreat, & reficit, qui
sunt molliori, & imbecilliori animo ad la-
bores suscipiendos, qui quærunt victoriam
ex humana cõsequentia. Omnis ergo hæc
precatio, est ad milites adhortatio, quæ iu-
bet vniuersum in deum conijcere, statue-
req; ex spe in illum pendere victoriã. Cur
autem non dixit absolutè, Audiuimus, sed
nostris auribus audiuimus? Quanã enim
alia corporis parte auditur? Nunquid quæ
dicuntur, sunt superuacanea? Absit. Sed
D hic est mos communis hominum, qui qñ
aliqua narrant de quibus, sunt facti certio-
res, & res magnas, & magni ponderis refe-
runt ijs, quibus ea non sunt vsqueadeo cer
ta, aures semper adijciunt, dicentes se auri
bus audiuisse. Non in hoc autem solum
actione, sed etiam in alijs hoc ipsum face-
re consueuimus, nostros ipsorũ sensus pro
ducentes in testimonium. Est ergo eorum,
qui volunt fidem facere auditori, aures ad-
iungere. Nam in oculis etiam, & in mani-
bus hoc ipsum facimus, vt quando dici-
mus, Manibus nostris palpauimus. Porro
autem etiam dicebant Apostoli. Quæ vide
runt oculi nostri, & manus nostræ contre- 1. Io. 1.
ctauerunt. Vide autem eorum, vel hinc ex
proœmio virtutem, qui cum tot, & tanta
propter deum passi essent, a patria, & liber
tate excidissent, pericula adijsset, alij autẽ
in exilium acti, montes & solitudines per-
sequerentur, nihil eorum interim dicunt,
videlicet, hoc & illud passi sumus propter
te, Da nobis auxilium, sed tãquam hæc eis
deessent, quæ iure afferre possent, nec fidu-
ciam ex suis factis haberẽt: ad ea, quæ deus
maioribus illorum fecerat, cõfugiunt. Eos
enim, qui fiduciam non habent, hæc face-
re non est mirandum, cum eos ad hoc tra- E
hat necessitas. Quod autẽ illi, qui propter-
ea quòd rectè fecerũt, magnifice loqui pos
sint, nolunt ex ijs seruari, sed ex dei beni-
gnitate qua in patres vsus est: hoc est ma-
gnum argumentum eorum humilitatis,
prompti autem & alacris sui animi nõ par
uam hinc quoq; causam statuunt. Sufficit
enim dei, vel sola appellatio ad profligãda
bella innumerabilia. Patres nostri annun-
ciauerũt nobis. Audite quotquot vestrorũ
filiorum nullã curã geritis: quicunq; carmi
na diabolica canentes, contemnitis diui-
nas narrationes. Sed non hi eiusmodi, sed
in narrationibus præclarorũ dei factorum
vitam assiduè consumebant, & duplex lu-
crum faciebant. Nã & qui beneficio affecti
erant, dum beneficiorum recordarẽtur, me
liores fiebant: & qui ex illis desciderant,
non paruum dei cognitionis argumẽtum
sumebãt ex his narrationibus, & incitabã-
tur ad imitandam virtutem, eis enim libri
erant ora eorum, qui ipsos genuerant, omni-
sq; schola, & omnis diatriba has habe-
bat narrationes, quibus nihil erat iucun- F
dius, nihil conducibilius. Si enim rerum
solum narrationis, fabulæq;, & figmenta,
solent sæpe multos cõsolari auditores: mul
to magis hęc, quæ magnam ostendebant
beneficentiam, potentiam, sapientiam, cu-
ram, & vna cum voluptate auditorem exci
tabant, & meliorem reddebant. Qui enim
dum fiebant interfuerant, & visi excepe-
rant, ea auditui tradebant, & ad fidem fa-
ciendam non minus valebat auditus quam
visus. Non minus.n. credebant ij, qui nõ
adfuerant, nec viderant, quàm ij qui adfue
rant, & viderant. Hoc quoque eos non pa
rum exercebat ad fidem. Videamus autem
quid narrarunt, & nunquid similis argu-
menti

menti meminerunt. Quid enim est ali-
quid rogaturus, & postulatum consecutu-
rus ex data alijs gratia, cum oportet petere
similia. Quod autem dico est eiusmodi.
Petit aliquis famulus a nobis donum, si
ostenderit alium quoque id accepisse, ma-
ximam affert rationem cur id debeat acci
pere, nisi exemplum lædat differentia. Dif
ferentiam autem dico personæ vel rei. Si
enim qui accepit, talis sit qualis qui petit,
& id quod petitur, simile, consistit exem-
plum. Sin autem ille, quidem iure accepit,
G hic autem non itidem, postulatione maio
ri erit opus. Necesse est autem id quod di-
co manifestum facere ex scripturis Chana
næa postquam audit, Non est bonum acci
Mat. 15 pere panem filiorum, & dare canibus, di-
cit, Etiam domine. Nam & catuli edunt de
micis mensæ dominorum suorum. Et Pau
lus rursus scribens, dicebat. Si alij vestrę po
1. Co. 9. testatis sunt participes, multo magis nos,
ex personæ differentia se plus iuris habere
ostendens. Et rursus scribens ad Philemo-
Phile. 1. nem, dicebat. Quia viscera sanctorum re-
quieuerunt per te frater. Propter quod mul
tam fiduciam habens in Christo Iesu im-
perãdi tibi, quod ad rem pertinet, propter
charitatem magis obsecro. Hic est ex equo
exemplum. Quando enim primus fuerit,
qui accepit: veluti quandam secundo fe-
nestram aperit, si similis sit, qui est petitu-
rus, vel si eadem petat. Non solum autem
ex ijs, quæ alijs data sunt, sed ex ijs etiam
quæ in nos ipsos antea collata sunt, fit sæ-
pe valida postulatio. Quod etiam fecit Pau
Phili. 4. lus scribens ad Philippenses, & dicens,
Quoniã, & Thessalonicæ, & bis, & semel
H quod mihi vsui futurum erat misistis. Et
ideo multi, qui multis donant, hoc præci-
piunt ne id dicant alijs, ne in vnum facta
gratia, ei qui dedit multos petitiores exci-
tet, vtpote quod non possit subterfugium
inuenire, qui dedit, quo minus det alijs. Et
hoc quidem merito iubent homines, vt
qui dando fiant pauperiores. Deus autem
contra prædicat, & proclamat ea, quæ dat
alijs, vt alijs etiam præbeat occasionẽ rur-
Ro. 10. sus ab eo petendi. Dando enim maiores
eius ostẽduntur diuitiæ. Et ideo dicit Pau-
lus. Qui dives est in omnes, & super om-
nes inuocantes eum. Vidisti nouam quan
dam naturam diuitiarum. Eam tu quoque
imitare magnificentiam. Quando enim
opes repositas consumpseris, tunc ipsas ma
gis augebis. Si autem infoderis, ipsas tunc
magis diminues. Et quid mirum si hoc ac-
cidit in spiritalibus, cum hoc fiat etiam in
carnalibus? Siquis enim propter parsimo-
niam frumentum domi situm non cõsum
serit, nec in terrã iecerit, id vermibus exe-
dendũ tradidit. Sin aũt disperserit, maio-
rẽ messem colliget. Audite quotquot estis
tardi ad eleemosynã. Audite, qui vobis di-
uitias seruando diminuitis. Audite, qui ni-
hilo melius affecti estis, quam qui sunt in I
somnis diuites. Quę sunt.n. præsentia, sunt
somnio nihilo meliora. Sed quemadmodũ
qui in somnis sibi, videntur habere pecu-
nias, licet fuerint regiæ gazę dñi, cum dies
illuxerit, sunt omniũ pauperrimi: ita etiã
in via præsenti, qui nihil illuc auferre po- Iob. 1.
tuerit, est omniũ pauperrimus, licet omnia 1. Ti. 6.
possederit. In somnis enim solũ est dies.
Si velis ergo mihi ostendere diuitem, tunc
mihi ostende quando fuerit dies, quando
in illam patriam recesserimus, nunc autẽ
non potero discernere diuitem, & paupe-
rem. Non est.n. rerum veritas, sed potius
splendida, & speciosa vocabula. Quemad-
modum enim nõnulli appellat cæcos, græ
ce polyblepontas, hoc est, multum viden-
tes, licet res nomen non sequatur: imo ij,
sunt maxime non videntes: Ita etiam no-
men diuitum hic dico circunferri, eorum
qui nihil illic possident. Qñ enim hic di-
ues fuerit, tunc eum scio maxime esse pau
perem. Nisi.n. esset valde pauper, non val-
de diteseceret. Quemadmudum.n. cæcum,
nisi omnino esset excæcatus, non appellas-
sent ipsum polybleponta, hoc est, multum
videntem: ita hic etiam putandum est. De
posita ergo deceptione nominum, veritatẽ K
rerum arripiamus. Res enim nõ cõsistunt
in nominibus, sed rerum naturæ effingũt
nomina ex propria substantia. Hic voca-
tur diues, sed non est. Et quomodo nõ est,
quando multum argenti, multum auri, &
lapides pretiosi, & vestes aureæ, & omnia
alia ei affluũt? Quoniam non aurum, nec
vestes, nec pecuniæ, sed eleemosyna facit
diuitem, Hæc enim sunt fœnum, hæc li-
gna, & stipula. Quarumnã enim, dic quæ-
so, vestium amictus illum ad terribile illud
tribunal nudum stantem operire poterit?
Quod pertimescens Paulus dicebat, Siqui 2. Co. 5.
dem induti, non nudi reperiemur. Quæ-
nam pecuniæ eum venientem in pericu-
lum poterunt eximere? Quinam famuli
poterunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

poterunt adesse domino, qui flagellatur? Quænam domus? Quinam lapides pretio si? Quænam balnea poterunt abstergere sordes susceptas ex peccatis? Quousque vosipsos seducitis? Quousque rerum veritatem nõ cernitis, sed somnijs inhiatis, cum prope atque adeo in foribus sit iudicium? Sed reuertamur ad ea, quæ sunt proposita. Patres nostri annunciauerunt nobis opus,
L quod fecisti in diebus eorum, & in diebus antiquis. Potest etiam, hoc verbum sumi anagogicè. Si enim illis patres narrarunt, sed & nobis etiam dedit dei gratia, vt quæ illis facta sunt, per sancti spiritus aduentum discereemus. Quomodo autem poterit quispiam hæc sumere anagogicè? Si ea tra
Ephe.1. hat ad præclara, nouæ gratiæ facinora,
Io.1. quòd in cœlũ sublati sumus, quod regno
Ephe.2. digni sumus habiti, quòd deus homo factus est, quòd soluit intermediam sepis maceriam. Sed redeamus ad hystoriam. Opus quod operatus es in diebus ipsorum, in diebus antiquis. Meminit cuiusdam antiquæ narrationis, & quæ præclare olim facta sunt, adducit. Et cur non alicuius noui & recentis meminit? Quoniam apud homines quidem iure, ea quæ sunt prophetarum narramus, & per ea ipsos attrahimus, vtpote, quod sit eis imbecilla memoria.
Ps.138. Deo autem æque sunt omnia cognita & vetera, & noua. Ecce enim, inquit, tu cognouisti omnia antiqua, & nouissima vltima, & prima. Nihil autem refert an veterem, an nouam narrationem dixerit, modo sit obiecto conueniens. Quamnam au-
M tem vult antiquam dicere narrationem? Audiamus. *Manus tua gentes disperdidit, et plantasti eos, afflixisti populos, et expulisti eos.* Agnouistine quodnã bellum dicat, quàm victoriam, quod trophæum? Opusne habetis, vt id a nobis declaretur? Existimo quidem multos iam intellexisse, quod dicitur. Propter eos autem, qui ignorant, necesse est aliquid nostrum addere. Quorumnam ergo trophæorum, quorumnam facinorũ meminit? Eorum, quæ in Aegypto eorum quæ in deserto, eorum quæ in terra promissionis facta sunt, vel potius eorum, quę
Nu. 14. in promissione? Neq; enim ij, qui ex Aegy
Heb. 3. pto egressi sunt, ij peruenerunt in Palæstinam, sed omnes ceciderunt in deserto. Q̃n ergo, qui ex illis nati sunt, & qui in deserto, sunt educti, exierunt in Palæstinam, inquit, eis non fuit opus armis, sed vel ipso solo clamore vrbes ceperunt, & cum Iordanem transijssent, primam vrbem, quæ eis occurrit, Iericho, saltantium potius, q̃ bellantium ritu, diruerunt. Armati.n.non Ios.6.
tanquã ad pugnam, sed tãquam ad concionem festumve, ac choream egressi sunt, ornatus potius gratia, quàm vt tutiores essent, armis instructi, & sacris vestibus induti, & habentes leuitas, qui castra præce- A
debant, muros cinxerunt. Et videri poterat spectaculum admirabile, & pene incredibile tot millia exercitus certo ordine, & numerose incedentia, in silentio summo, honesteq; ac decore, perinde ac nullus adesset, cum illo tubarum concentu, & modulatione omnia recte gessisse. Erubescant, qui tumultuantur in ecclesia. Si enim, vbi tubæ resonabant, tam pulcher erat ordo, & tanta moderatio: vbi deus ipse loquitur, quamnam veniam assequentur, qui propter suos tumultus impediunt ne quæ dicuntur exaudiantur? Sed cur, inquit, non meminit eorum, qui excesserunt ex Aegypto? Q̃m omnes ceciderũt, quonias pœnas dederunt. Cur autem omnes perierũt? Q̃m valde peccarunt. Hic autem aliud quoque prouidit, vt qui Palæstinam erant occupaturi, mala quæ erant in Aegypto non vidissent, omnem nempe superstitionem, & omnem impietatem, & vt tantæ improbitatis, nullum magistrum haberent. Eos enim ita præoccuparat Aegyptiorum consuetudo, & eos ita ceperat, vt post tot miracula ne in deserto, quidem purè erroris reliquias abstergerent. Quod si etiam acce
pissent Chananæos prioribus, deteriores B
magistros, quo non impegissent eorum impietas? & ideo eos, qui nati erant continuit in deserto, donec ad virorum ætatem peruenissent eorum filij. Hæc autem loquimur non è domo nostra desumpta, sed producta è scripturis. Nam per Ezechielem Eze.20.
deus hoc ipsum eis exprobrat, quod cum eos in desertum eduxisset, & multum cum eis disseruisset, non audiebatur. Sed qua de causa iussit eos armis indui cum essent aggressuri Hierichо? Fuisset enim admirabilius, si hoc fecissent sine armis. Maxime ergo, cum iubeat aliquid humanum facere, & aliquod sensile auxilium accipere, hoc facit se demittens ad eorum imbecillitatẽ. Quid potuerunt enim arma efficere, ad muros diruendos? Quid vero clangor tubarũ? Si enim fuisset bellum aduersus homines

mines, fuisset aliquod momẽtum in armis reponendũ. Sin autẽ erant casura mœnia,
Iud.6. cur nam armis induuntur? Porrò autem in Gedeone quoq;, qui capti sunt, erãt numero æquales ijs, qui nõ capti sunt, oẽs enim
C manifesti fuerunt. Quamobrem ergo hæc fiunt? Vt qui hæc iubentur, ad fidem deducantur. Anima enim, quæ coalita est corpori, & nihil vnquam vidit incorporeum, & sensilibus inhiat, ab ijs, quæ videntur ad
Rom.1. ea, quæ mente comprehenduntur deduci, opus habebat. Vnde etiam prohpetis de deo loquentibus opus fuit humanorum, membrorum meminisse, non vt illam naturam a corruptione, & interitu alienã ad membrorum figuras formarent ac effingerent: Sed vt animã in sensilibus cum corpore enutritam ex humanis docerent decreta, quæ sunt super hominem. Quoniã ergo dei operatio est aliquid, quod apprehenditur intelligentia, ne qui tunc erant, non crederent, ponit etiã aliquid sensile. Si enim dixisset, In septem diebus euertetur vrbs vobis quiescentibus, & nihil facientibus fortasse multi non credidissent, nunc autẽ hæc præcepta, veluti quoddam fundamentum, humanę menti subijcit. Et ne id quod dr existimetis esse solummodo conie
cturam, volo vobis narrare veterem histo-
4.Re.5. riam, quæ cõfirmat, quod dicitur. Naamã erat quidem Syrus. Eum cum lepra inuasisset, & propter eum morbũ erubescceret, vt qui in maximo periculo versaretur, ve-
D nit ad Palæstinã (breuitate.n. vtendũ est) volens a prophеta liberari hoc malo. Cum ergo venisset, & in viri foribus constitisset, vocauit medicũ. Ille autem exaudijt, quidem, non tñ est egressus, sed tantum misit, iubens eum, tingi in fluuio Iordane. Ille autem, quoniam erat leue mandatum, nõ multum habens ex sensili, & quod nõ habebat opus sublimi cogitatione, non credidit. Sed quid dicit? Putabam quod egrederetur ad me, & imponeret manum suam, & inuocaret deum, & curaret lepram. Vides quomodo anima opus habuerit re aliqua sensili. Non existimasse.n. iussum medici sufficere, sed manu opus fuisse, erat imbecillitatis eius, qui curabatur. Porro autẽ
Matt.7. multa quoq; alia hinc soluuntur. Et ideo
Mar.7. Christus quoq; non semper verbo sanat, sed etiam manu. Immisit enim manum in os, & in linguam, & alicubi, quidem verbo solo, alicubi autem volũtate solum omnia faciens, curabat eos, qui accedebant. Quare ergo hoc faciebat? Propter imbecillitatẽ eorum, qui accedebant. Et vt scias hoc factum fuisse propter eorum imbecillitatẽ, E
laudabat eos, qui eiusmodi rebus minime opus haberent. Amen, enim, inquit, dico vobis, Non inueni tãtam fidem in Israel, Matt.8.
quandoquidem non traxit eum, in domũ suam Centurio, sed dixit eius iussum sufficere. In Ezechia itaque nihil tale fit, sed est solummodo prædictio, & nihil humanum 4.Re.18
adsumptum est, & ideo in eo quoque, qui vxoris zelotypia laborat, iussa est res aliNu.5.
qua crassior. Quòd si velis hæc quoque sumere anagogicè. Omnia.n. inquit, hæc fi- 1.Co.10
guræ eueniebant illis, Scripta sunt autem ad correctionem nostram, ad quos fines sæculorum deuenerunt. Cogita apud te optimos ecclesiæ doctores pro tuba oratione, vtentes, & aduersariorum mœnia diruentes, & populum integra, & perfecta Iesu ar matura armatum septem autem dierũ numerus iam ante, nobis soluit sabbatum. Neq; enim eiusmodi legis præcepta prin-
cipaliter data sunt. Et ideo de sacrificijs, q- Esa.1.
dem dicit, quis.n.ea requisiuit è manibus Hie.11
vestris? Et rursus. Nunquid preces, & car- Amo.5.
nes auferent peccata vestra? Et rursus. Nun quid hostias, & sacrificia obtulistis mihi in deserto quadraginta annis? Et rursus. Cur mihi affers thus ex Saba, & calamum sua- Psal.39.
ue olentem è terra longinqua? Et rursus, 1.Re.15
sacrificiũ, & oblationẽ noluisti. Et rursus, Psal.50.
nũquid holocausta, & sacrificia vult deus, 1.Re.15
vel ea exaudire? Et rursus, si voluisses sacri- Esa.1.
ficium, dedissem. Et rursus, Obedientia melior est, quàm victima. Et rursus, festa eijciẽs, inquit odio habui, repuli festa vestra. Aufer à me sonum canticorum tuorum, & cantum organorum tuorum non exau- F
diam, & diem magnum non sustineo, & ie iunium, & ferias odit anima mea, & rur- Ibid.58
sus. Non est hoc ieiunium quod elegi. Rur Ezc.20.
sus quoq; dicebat Ezechiel. Dabo vobis p̃cepta non bona in quibus non viuetis in ipsis. Ita etiam sabbatum hic soluitur. Sed cur dicit, quis hæc requisiuit de manibus, vestris? Hoc vobis relinquo soluendũ. Poteritis autem talia inuenire, si puram vitã egeritis. Si enim Cornelium propter vitam optimam vocauit ad arcanorum cognitio Act.10.
nem, & Eunuchum propterea, quod studio Acto.8.
se legeret, fecit etiã cognoscere: multo magis eos, qui iam fidem assecuti sunt, si re-

ctam vitam ostenderint, docebit quæ sunt manifestiora. Quemadmodum enim vita immunda est impedimento quo minus ea
G cognoscantur, vt dicit Paulus, non potui
1.Co.3. loqui vobis tanquam spiritalibus, quoniã lites, sunt in vobis, & contentiones, & rursus Esaias, scire vias meas desiderant, vt po
Esa. 58. pulus, qui fecit iustitiam, ita etiã vita munda deducit, & quærẽdi studium. Quærite,
Luc. 11 inquit, & inuenietis. quinetiam parabola
3.Re.3. eius, qui petit panes ab amico qui iam dormiebat, hoc ostendit. propterea Solomon quoq;, quoniam petijt spiritalia, ea etiam accepit, quæ non petijt. Qñ autem, & assiduitas, & spiritalis petitio, & pura vita adfuerit, cogita apud te quanta erit accipien-
Luc.11. di facilitas. Atqui vel ipsa per se sola assidui tas plurimum potuit. Dico enim, inquit, vobis, etsi non propterea, quòd sit eius amicus, ei dabit, propter impudentiam tamen eius dabit ei. sed reuertamur ad propositũ. Opus quod operatus es in diebus ipsorũ, in diebus antiquis. Manus tua gentes disperdidit, & plantasti eos. Vide quàm proprie dictione vsus est. Non eo, inquit, solũ rem deduxisti, vt illi quidem vincerent, hi vero vincerentur: sed omnia longius processerunt, licet antea quoq; non æquo cer-
H tamine res gereretur. Illi enim possidebãt. hi vero erant aduenæ, sed tamen tanta facta est mutatio, vt illi quidẽ radicitus euellerentur, hi vero fierent ciues, & habitatores. Et ideo de illis quidẽ dicit, Manus tua gentes disperdidit: de Iudæis autem, plantauit. Manum autem dicit eius potẽtiam. Quòd si eos, qui aliunde adueniebant, & nec vrbem nec domum habebãt, in qua sedes figerent, aut in quam se reciperent, reddidit tam cito potentiores ijs, qui intus habitabant: multo magis nos patrijs ejectos non despiciet. Quid est autẽ, Plantasti? Fixisti. Quod est. n. plantatũ, fit firmũ, & stabile. Quid igitur, dic quæso, num migrarunt? non abducti sunt in loca aliena? Abducti sunt certe, sed non propter imbecillitatem eius, qui collocauerat, sed ꝓpter vitium eorum, qui plantati sunt. Nisi enim quæ fecerant, fuissent eis impedimento, nihil vetuisset quominus domi manerent. Afflixisti populos, & expulisti eos. Nõnulli dicunt hęc dici de Aegyptijs. Mihi autẽ videtur hoc quoq; dictum esse de gẽtibus.
I Nam de illis quoq; sumpsit supplicium, in vtroq; suam ostendens potentiam, in delendis scilicet inimicis, & suis confirmandis. *Non enim in gladio suo possederunt terram. Et brachium eorum non saluauit eos. Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui.* Alius, lux. *Quoniam complacuisti in eis.* Atqui vincebant omnes, armati in bellis. Armati quidem, sed non erat opus armis, sed deo duce. Vides quomodo loco oratio nis adtexit consilium, suadens vt omnia in deum cõijciant eiusq; arbitrio permittãt? Quomodo autem rem vocat hæreditatẽ, cum, patres, aui & proaui terram non obtinuerint, sed alio tempore consumpti sint? Quia fuit facta patribus promissio. Huc enim, inquit, in terram, quam tibi ostendere, & dabo tibi terram & semini tuo. Cũ autem dixisset dexteram, & brachium, quoniam paulo crassius meminit dictionum, vide quomodo attollit orationem, rursus subiungens, & dicens. Et illuminatio vultus tui, hoc est, defensio, prouidentia, velle enim, & adesse illis solum sufficerit. Deinde etiam causa, Quoniam complacuisti in eis. Hoc est, quoniam dilexisti eos, quonjã voluisti, Res itaque quæ fiebant erant gratiæ, non rectè factorum, nec id ex propria virtute assecuti sunt, sed ex dei benignitate. *Tu es ipse Rex meus, & deus meus. Qui mandas salutes Iacob.* Alius, Mandas de salute Iacob. Et quænam est hæc consequentia? Magna quidem cum ijs quæ dicta sunt. Quod enim dicit, est eiusmodi. Nos ab illis originem duximus, & tu deus ille ipse es qui & tunc & nunc illa fecisti. Vndenã ergo est tanta mutatio? Nõ enim alius quidem ille deus, tu vero alius, sed tu idem ipse es. Neque vero rursus tu quidem idem es, ego vero alium deum inscribo, sed tu es rex meus & deus meus. Ab imperio tuo non resiluimus, alium ducem non inscripsimus. Qui mãdas salutes Iacob. Hoc est, & deus idem, & eadem est prouidentia. Vndenã est ergo rerũ mutatio? Quid est ergo, qui mandat? Qui præcipit, qui iubet Iacob vt seruetur. Hic rursus ostendit magnam auxilij facilitatem, & maximã potestatẽ. Sed neq; parentis, nempe Iacob, remere meminit, sed vt causam suam magis ꝓbet eius virtutẽ adducit, volens sibi deũ reddere propitium. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu.* Et tu idem es, inquit, & ꝓuidentia eadem, & nos nostra tibi adscribimus, & eisdem armis vsi sumus. Hoc enim sibi vult illud, in te inimicos nostros ventilabimus
L

Ge. 12. Ge. 15.

K

tilabimus cornu. Alius autẽ dicit, eos qui nos affligunt cornu petemus. *Et in nomine tuo spernemus insurgentes in nos.* Alius, conculcabimus, quid, inquit, dico, in te? Vel nomen tuum solum inuocare, sufficit ad omnia egregie peragenda. Nõ dixit enim vincemus, sed superabimus, sed nihili ducemus, nec eos esse aliqd putabimus. Hoc enim sibi vult illud, in te inimicos nostros ventilabimus, & in nomine tuo nihili ducemus insurgentes in nos. Non enim existimabimus eos esse aliquid, nec perterrebimur, sed tanquam qui nihil sunt persequemur. Quod significans alius interpres, dixit, conculcabimus, per vim partã victoriam, instructam absq; certamine aciem, pugnam sine metu ostendens. *Non enim in arcu meo sperabo.* Alius confidit. *Et gladius meus non saluauit me.* Et quare his vsus es? Cur autem armaris, & arcum, & gladiũ tractas? Quoniam ita iussit deus noster, propterea eis vsus sum, vniuersum autẽ in eum
M conijcio, & eius arbitrio permitto. Ita docebantur bellare cum inimicis sensilibus, superno auxilio muniti. Ita etiam cum ijs, quos sola apprehendit intelligentia. Tu quoq; quando aduersus diabolum bellum geris, dic ita. Non confido meis armis, hoc est, non meæ virtuti, nec meæ iustitiæ, sed
Dan. 9. dei misericordiæ. Ita etiã dicebat Daniel, non in iustitijs nostris nos iactamus misericordiam nostram ante te. *Saluasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confudisti.* Alius, quia seruasti. Quid opus est, inquit, dicere vetera, & quæ facta sunt a maioribus, nos, inquit, ipsi habemus multa pignora prouidentiæ, & gloriosa trophęa, frequentesq;, & admirabiles, & incredibiles victorias enumerare possumus, propter ea enim dixit, & odientes nos confudisti, ostendens se non solum nos liberasse, nec tãtummodo eripuisse, sed cum magno dedecore eorum, qui nos inuadebant. *In deo laudabimur tota die, & in nomine tuo confitebimur in sæculum.* Alius, deum laudamus toto die. Victoria, quidem, inquit, præterijt, nobis autem manet gratiarum actio. Totum enim diem dicit totam vitam, Non enim cessamus, inquit, tuum laudare & celebrare auxilium. Hoc est. n. nostra gloria, hoc gloriatio, in eo apud omnes nos iactamus, non quòd ciuitatem magnam habemus, & admirabilem, nec quòd primi vincimus, nec quod viribus corporis sumus superiores, sed quòd verum deum habemus, in hoc gloriamur. Non solum quando nobis beneuis, sed etiam quando relinquis. Hoc. n. est, Tota die, sicut etiam dicit Paulus. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Christi. Nulla est enim alia eiusmodi gloria. Quocirca rursus dicit, Non solũ autem, sed etiam gloriantes in deo. Nihil. n. potest conferri cum hac gloriatione. Nemo ergo se iactet, & glorietur propter diuitias, nemo propter ea, quę ad hanc vitam
Hier. 9. pertinent, sed propter hoc solum quod habeat deũ dñm, Hoc est omni libertate me-
i.Cor.1 lius, hoc est ipsis cœlis præstãtius. Si enim
2.Co.10 huius vel illius dici, gloriandi occasionem sæpe attulit apud homines, cogita quantã afferat gloriam dei dici. Quocirca Paulus
Gal.5. quoq; hoc pro magna authoritate posuit, dicens, Qui aũt Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscẽtijs. Diapsalma. Alius, semper. Hebræus autem סלה hoc selah. *Nunc autem repulisti nos, &* B
confudisti nos. Alius. Quauis repulisti nos. Confu-
Alius, sed ad hæc reiecisti. *Et non egredieris* disti,
deus in virtutibus nostris. Alius, Et non pro- κατη-
gredieris in militijs nostris. Repulsionem σχυνας
enim statim pudor sequitur, & ad mala pa Virtuti-
tienda esse omnibus expositum. Copias au bus.
tem hic appellat eorum exercitum, quan- δυνάμε-
doquidem in eis est regis potentia cũ deus σι copijs
hoc summo cõsilio prouiderit, vt esset hoc seu potẽ
principi, & ijs quæ eius reguntur imperio, tijs.
vinculum. Nam & rex ijs opus habet, qui eius iussis pareant, & hi eo qui illis præsit, & alter alterius auxilio indiget. Ne aliqua enim esset arrogantia, effecit deus, vt magna sæpe paruis egerent. Hoc ipsum fecit etiam in rebus inanimis. Labantem enim columnam subiectus, sæpe calculus firmã stabilemq; præstitit. Et nauigium, in quo quam plurimi, sunt vectores, paruus clauus dirigit, & liberat a periculis. Quid est autẽ, Quanuis repulisti nos? Licet, inquit, tot & tanta passi sumus, a te non deficimus, te laudãtes, gloria afficiẽtes, & in te gloriãtes. C
Auertisti nos retro post inimicos nostros. Et qui oderunt nos, diripiebãt sibi. Alius, posuisti nos extremos cuiusuis inimici. Vide quo mala verbis extollit, & calamitatẽ verbis amplificat ostẽdẽs eos etiãsi essent peccatores, satis tñ pœnarũ dedisse. Hoc etiã fecerunt pueri ex redundanti quadam copia in fornace tunc canentes, & dicentes, Tradidisti nos in manus inimicorũ nostrorũ pessimorũ,

Sperne-
mus,
ἐξουδε-
νώσομεν
nihil ducemus.

Universidad de Deusto Biblioteca

prævaricatorumque, & regi iniusto, & pessimo ultra omnem terram. Et rursus, Imminuti sumus plusquam omnes gentes, sumusque humiles in vniuersa terra. Hoc ipsum hic quoq; significat propemodum dicēs, Omnibus hominibus viliores, & abiectiores redacti sumus, quandoquidem sumus tua nudati prouidentia, & nec eo vsq; quidem mala nostra steterunt, sed etiā prēda facti sumus inimicis, qui nos suo arbitrio diuidebant. Hoc enim sibi vult, Diripiebant sibi ipsis, hoc est, nullo prohibēte. *Dedisti nos tanquam oues escarum, & in gentibus dispersisti nos.* Alius, Ventilasti, aut cribrasti nos. Quid est, tanquā oues deuorationis. Id est, Fecisti nos, inquit, ad inuadē dum facillimos, nos viles esse ostēdēs. Sunt enim aliquæ oues acquisitionis, quæ sunt aptæ ad generandum, sunt vero aliæ, quæ propter senium, vel propter sterilitatem, sunt tantum vtiles ad comedendum. Et id quod est acerbissimum, & omniū grauissimum, nempe in gentes esse dispersos, illis eo erat grauius, quod ne legem quidē possent illic accuratè, & perfectè seruare, & qđ à patriæ reipublicæ institutis excidissent. Et non in vnam gentem, sed vbiq;, inquit, dispersi sumus, & ad vnum solum, nempe male patiendū, parati sumus, vlcisci autē, aut manus extollere non possumus. Hoc enim significat humilitudo ouium. *Vendidisti populum tuum sine pretio.* Alius, In nō substantia. Alius, Non substantiæ. *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum.* Alius, Et non multum fecisti pretium eorum. Videtur dictum esse valde obscurum. Sed attendite, vt psallaris cum intelligētia. Quid est ergo quod dicitur? Quā sint viles, & abiecti ostendit, nempe nullius pretij. Tanquā vilis, inquit, pretij abiectosq;, & contemnendos nos dimisisti. Hoc autem dicit more humano. Solemus. n. quæ parui fiunt, & sunt vilia, dare vel sine prtio. Quæ aūt magni facimus, ea si vendamus, magno pretio vendimus, quæ vero parui, ea vel gratis damus. Improbos itaque seruos alij, quidem dimidio pretio, alij vero nullo accepto pretio vendiderant. Si minori autem pretio tradere, ostendit quam sit vile, quod venditur: nullo dato pretio accipere, sed sine pretio, multo magis. Hoc ergo dicit, Perinde ac si homo quispiam rebus suis cedat sine pretio, ita etiam ipse nos tanquam nullius prætij dimisisti, nos valde cōtempsisti.

Dan. 3.

Escarū βρεῖ σεως deuorationis.

D

E

Hoc itaque significat etiam per id quod, subiungit, Et non fuit multitudo in commutationibus eorū. Hoc est, In emptione nostra. Et ideo dicit alius, In appretiatione nostra. Pretium. n. est quę datur permutatio. Sæpe enim seruum damus, & aurū, vel argentum accipimus. *Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris. Subsannationem, & derisum his, qui in circuitu nostro sunt.* Alius, Pōpam ijs, qui in circuitu nostro sunt. *Posuisti nos in similitudinem gentibus.* Graue est hoc suppliciū, & intolerabile, ab impijs maximè probris affici, ab inimicis hęc pati, esse circūcirca, q eis insultēt, & eos vndiquaq; circuiri ab ijs, qui probra ingerunt. Quid est autē parabola? Narratio probrum. Erāt enim circumcirca quidam scelerati, nullo q; sensu prædīti, qui non solum non miserebantur, sed probris etiā, & contumelijs afficiebant, quod eos maxime angebat. Mihi autē videtur hic dicere Arabes, qui prope eos habitabant. *Commotionem capitis in populis.* Alius, Transmotionem. Hebræus autē נוד menod. Vel hoc ergo dicit, Trāsmouisti nos, vel per gestum motus capitis, ostendit valde lætantis insolentiam. *Tota die verecundia mea contra me est.* Alius, Ignominia. *Et confusio faciei meæ cooperuit me. A voce exprobrantis, & obloquentis.* Alius, & maledicentis. *A facie inimici, & persequentis.* Hæc supplicia eos magis cruciabant. Quoniam. n. eis semper, & assiduè eueniebant res secundæ, & hostes vincebant, omnium tunc ora aperta, sunt cum ipsi cecidissent, afflictiq;, & prostrati essent, & nec respirare quidem poterant, sed perpetuum suppliciū expectabant. *Hæc omnia venerunt super nos, nec obliti sumus te, & inique non egimus in testamento tuo.* Alius, Nec fraudem fecimus pacto tuo. Nos, inquit, alijs cōtraria via ingressi sumus. Illi. n. antequā res vllę aduersæ eueniissent, prostrati sunt, nos autē etiā post res aduersas grauesq; calamitates, firmo & immobili animo constitimus. Hæc autē dicunt, vt bono sint animo, & bonam spem concipiant, qui cum eis sunt, hortantes. Et ideo cū Daniel, & tres pueri dicant, Peccauimus iniuste fecimus, hi dicūt, Nō inique egimus in testamento tuo, commilitonum animos, & spiritus excitantes. Si enim, inquit, maxima passi sumus, & ab eis originem ducimus, qui magnis affecti, sunt beneficijs, & in calamitatibus minime declinauimus, spes est nobis magnæ salutis,

Eorum, ὑμῶν, nostris.

Similitudinē, παραβολήν, parabolam.

F

G

Dan. 3.

salutis. Quod ergo dixi a principio, hoc quoq; nunc dico, q̄ loco orationis eis addunt animos, perinde ac si eis diceret, Quanā de causa spem salutis abiecistis? Deū habemus, qui nos defendit, etsi quid peccauimus, satis pœnarum pendimus in tentationibus fortiter restitimus, eum qui peccatorum semper curam gerit, viæ ducem habemus, & ideo bonus exitus est a nobis omnino expectandus. Quid est autem, Non iniquè fecimus in testamēto tuo? Hoc est. Non inique nos gessimus in ijs, quę nobis credita sunt, sed ea perfectè custodiuimus. Est enim maxima iniquitas, quando quis transgreditur legē, quæ vendicat, quæ non H sinit, vt vel a ꝓpinquis iniuria afficiamur, vt vitium prohibet, quando quis est ingratus in eum, qui tot nobis bona præbet. *Et non recessit retro cor nostrum.* Alius, Non abscessit. *Et declinasti semitas nostras a uia tua.* Alius, Nec inclinata, sunt quæ nos erigūt. Alius, Et nō auersum est retro cor nostrū, nec declinarunt gressus nostri a via tua. Quod prius dixit, hoc etiam hic dicit, qđ in tantis malorum fluctibus ne tantillum, quidem labarunt. Pulchrè autem sic dicit. Quemadmodum enim lex ducit ad anteriora: ita iniquitas retro statuit, & quemadmodum lex iubet recta via ingredi: ita etiā iniquitas traducit hominem in locum desertum, & inaccessum. Viam ergo hic dicit legē. Illud aūt, Declinasti quod alij dicūt, Nec inclinata sunt, quæ nos erigunt, a via tua. Hebræus dicit ותט אשרנו נתיבתיך vetat aserenu mini areheca. Siquis autem velit sequi interpretationem septuaginta, & non aliorum, illud, Declinasti semitas nostras a via tua hoc est, procul a templo tuo nos collocasti, & in aliena terra fecisti I habitare, quod non permittebat, vt tuus cultus perageretur. *Quoniam humiliasti nos in loco afflictionis.* Alius, In loco inhabitato. Alius, In loco sitienum. *Et cooperuit nos umbra mortis.* Alius, Obstruxisti nos. Hæc mihi esse vr redditio, eo quod superius dictū sit, vbi mala narrabant, dicentes. Et cōfusio faciei meæ cooperuit me. A voce exprobrantis, & obloquentis. Qm̄ humiliasti nos. Siquis ita acceperit, vt referatur ad illud, Declinasti semitas nostras a via tua, habet hic consequentiam conuenientem, sensui quē diximus. Significat. n. quō eos a vijs suis repulerit, legibus, inquam, & institutis, q̄ eos in loca deserta abduxerit, & inter inimicos dimiserit. Hoc enim significat illud, Cooperuit nos vmbra mortis, pericula dicens, quæ mortem pariunt, & quibus mors est proxima, quēadmodū dolores mortis, & inferorum portas vocat scriptura. Ineuitabilia autē esse mala hic per vmbram, & operimentum ostendit, & quę nec vllam liberationem, & ne minimā quidem inuenire possint respirationē. *Si oblitì sumus nomen dei nostri, & si expādimus manus nostras ad deum alienum. Nunquid deus requiret ista? Ipse enim nouit abscondita cordis.* Hoc est bonorum seruorum, malè patientes dominum colere, & obseruare. Hæc sunt documenta philosophiæ. Hic etiam docent K auditores non simulare, sed deum toto cor de adorare. Nouit enim, inquit, abscondita cordis. Hæc autem dicunt, eos terrentes nequid deo indignum cogitent. Vide autem magnum virtutis incrementum. Subiungit enim, dicens. *Quoniam propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis.* Magnum est enim, & manere dei cultores, & ad alium non defecisse: multo autem maius est, cum mors assiduè & quotidiana pericula immineant, talem conseruare dilectionem. Considera autem quā tum sit genus philosophiæ, cum ipse quoque Paulus eo vtatur, Apostolicorum periculorum procellas ennumerans in epistola ad Romanos. Quot ergo hi coronis digni fuerint, quando in veteri ad eandem mensuram certaminum, quæ susciperida erant, in nouo, peruenerint? Quod enim dicit Paulus, Quotidie morior, hi hoc quoque, non experientia, nec euentu, sed animo. Quare autem dixit, Propter te? Licebat, inquit, deficere, & a patriæ reip. institutis recedere, & tutos esse, sed malumus male pati, & patria seruare, quam postquā a patrijs institutis exciderimus, in pace vitam agere. Aestimati sumus tanquam oues L occisionis. Tam facile, inquit, nos interimunt. Hic autem ostendit eorum mansuetudinem. Sed tamen quanuis simus tam facile expositi, firmo tamen, & immobili animo permanemus. Hic etiam dei iure admiranda est potentia, quòd eos, qui tanquam occisionis oues erant expositi, conseruauerit, & quotidie morientes non sinerit in mortem incidere. *Exurge, quare obdormis domine?* Alius, Quare es tāquam dormiens? Alius, Expergiscere. Alius, Euigila. *Exurge, & ne repellas in finem. Quare faciem*

Rom. 8.

1. Co. 15

uam auertis? Alius, Abscondis, *obliuiscaris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ*. Alius, Miseriæ nostræ. Quod autem dicit est, eiusmodi. Potes mala soluere, neque.n. propter tuam imbecillitatem, sed ex tua promissione hæc fiunt. Somnum hic dicit quietem, & exurrectionem, retributionem, & faciē, protectionem, prouidentiam, curam, auxilium. Cur obliuiscaris inopię nostræ? Vide rursus pium, & gratum animum. Non dixit, Rectè factorum, non dixit, Animi firmi, & immobilis. Non dixit, Animæ probatæ in tentationibus, sed quando se quidem defendunt illa ponunt. Quando autē petunt auxilium, ex ijs, vt salui fiant postulant, ex quibus ij, qui sunt cōdēnati. Quoniam, inquit, satis pœnarum dederunt, iqm extrema passi sunt. Hoc etiā sæpe facit Paulus, & alij prophetæ. Atque hæc hi dicebant, cum nihil adhuc scirent nec de gehēna, nec de regno, nec vllam adhuc talem dicissent philosophiam, & omnia facile serebant. *Quoniam humiliata est in puluere anima nostra. Conglutinatus est in terra uenter noster*. Qm dixit, Obliuiscaris inopiæ nostræ, hoc est, afflictionis, dicit deinceps afflictionem. Quod autem dicit, tale est. Perijmus, defessi sumus, nihilo meliori sumus conditione, quàm mortui. Iure autē dixerit quispiam, eorum etiam, qui rebus præsentibus affixi sunt, animam in terram esse humiliatam, eorumq; qui gulæ seruiunt, ventrem esse terræ agglutinatum, etenim qui amore quoq; vinctus tenetur, & luto inhiat, & incorpoream, quæ in se est, facultatem cineri mācipat, iure hæc pati dicatur. Quid enim aliud est pulchritudo corporis, nisi puluis, & lutum, atq; adeo quidpiam his, etiam deformius ac tetrius? Quod si fidem non habes, cōsidera sepulchra hominum, & videbis lutum, & puluerem. Quando.n. facies vitam præsentem exuerit, tunc appa ret id quod est, imo verò etiam ante mortem, quādo senectus inuaserit, quādo morbus afflixerit, tūc videbis id quod apparet, est enim lutum, sed vt peritus artifex, vel ex vili, & nullius pretij materia fecit ingentem oriri pulchritudinem, non vt forniceris, sed vt tibi suam ostenderet sapientiam. Ne ergo artifici iniuriam feceris, nec commiseris, vt eius sapientię opus, stupri, & impudicitiæ à te fiat receptaculum. Formam eo vsq; mirare, vt gloria & honore afficias artificem, vlterius autem ne progrediare, animi perturbationem excitans. Pulchrū opus. Le ergo qui fecit, est adorandus, non contumelia, & probo afficiendus. Siquis, dic, quæso, aream alicuius statuam, & regiam imaginē cœno, & alijs eiusmodi fœdauerit, nonne vltimum luerit supplicīū? Si qui autem inter homines stulte, & scelerate se gerit, tanti reus est supplicij: qui dei opus tanta affecit ignominia, quid tandem patietur? & maxime quando, qui hæc facit, habet vxorem, Ne mihi enim dixeris naturæ cupiditatem. Propterea enim permissum fuit matrimonium, ne vltra proprios terminos progredereris. Vide enim, quanto dignus eris supplicio. Nam deus, tuæ quieti, & honori prospexit, vt & naturæ rabiem per vxorem compesceres, & hoc absq; vllo periculo faceres, & ab omni turpitudine, & dedecore liberareris. Tu autē eum, qui tantam tui curam gerit, ex redundanti quadam, & exuberanti copia iniuria afficis. Die enim mihi quæso, si noluisset lege lata statuere matrimonium, quantam vim, & quantum cruciatum sustinuisses? Cum ergo oporteat te ei gratias agere, & gloria afficere, quòd tibi maximam laboris partem amputauerit, dum tibi non vul gare solatium excogitauit: tu per summū ingrati animi crimen eum contumelia affi cis, & omnem pudorem exuis, & terminos tibi prescriptos transilis. Non audis Paulū, & nunc, & in medio clamātem, Fugite fornicationem, vel potius Christum, qui eius mouet animum? Cur alienā edisti pulchritudinem? Cur de vultu nō tuo curiose scrutaris? Cur ferris præ præcipitia? Cur retibus te ipsum illaqueas? Oppone murum tuis oculis, tuos oculos obstrue, impone legem tuis oculis. Audi Christum minantē, & impudicum aspectum tanquā adulteriū, condemnantem, Quid te iuuat voluptas, quando ea vermem parit, quando metum perpetuum, quando immortale ei, qui fecerit supplicium? Quanto est melius dum, nostrarum cogitationum vim parūper sustinemus frui perpetua animi quiete, & trā quillitate, quam dū nefarijs nostris cupiditatibus paululum indulgemus immortali cruciatu affici? Ne ò filij, ne ita faciatis. Non bona est fama, quam de vobis audio. Scio ad quos dirigatur oratio, non ad omnes, sed vbi vulnus inuenerit, illic medicamentū adhibet. Cur matrimoniū violas? cur cubile iniuria afficis? cur membrum tuum

ouum probo persequeris? cur famę tuæ maculam, & ignominiā inuris? Exscinde animi perturbationē, tolle delitias. Delitiæ.n. & ebrietas sunt fons fornicationis. Si otio & animi remissione non vtaris, vt oportet, id affert tibi afflictionem. Audi quid passi sint Iudæi, qui fornicati fuerant, qui corporis Christi non fuerant participes, qui spiritalis mensæ fructū non perceperant. Nec fornicemur, inquit, sicut nonnulli eorum fornicati sunt, & ceciderunt in vno die 23 millia. *Exurge domine, adiuua nos. Et redime nos propter nomen tuum*. Alius, sta nos defendens, & libera nos propter misericordiā tuam. Vide quomodo concluserunt oratio nem post innumerabilia, quæ ab eis recte, & ex virtute facta fuerant. Vndenam salutem assequi æquum censent? a misericordia, a benignitate, & clemētia, propter nomen dei. Quid est, Propter nomen tuum? Ne ipsum prophanetur, ꝙ ipse etiam sæpe dicit, Facio propter nomen meum. Vidisti humilitatem, & cōtritum animum: Et vndenam petunt salutem? A clementia, a misericordia, tanquam quibus recte facta deficerent, & nullam iustam salutis causam afferre possent, licet tot, & tanta pericula laboresq; susceptos iactarent. Nos quoq;, qui in gratia sumus, eos imitemur, & deo gloriam emittamus. Cui gloria, & potētia nūc, & semper, & in sęcula sęculorū. Amē.

D

1.Co.10

EIVSDEM IN XLIIII. PSAL.

Epinicion pro floribus filiorum Core. Alius, Victoriæ effectori propter lilia filiorum Core. Hebræus pro liliis dicit, שושנים *ad fossanim. Intelligentiæ canticum in dilectum. Alius, Scientis canticum propter amicitiam. Alius, Dilectis. Hebræus autem dicit,* לדודות *Ididoth. Septuaginta autem in finem pro his qui commutabuntur, filiis Chore, ad intellectum, Canticum pro dilecto.*

E

Eructauit cor meum verbum bonū. Alius, Erupit. Alius, Motum est cor meum verbo bono. Vellem nunc adesse omnes Iudæos, & gentiles, & hoc libro a Iudæis accepto, psalmum ita legere. Neq;.n. ignoratis, & in iudicijs, & vbiq;, tunc maxime a suspitione remotū esse rerum testimoniū, quando id fertur ab inimicis. Vt hoc ergo hodie quoq; vsueniat, exhibeamus testimonium ex veteri, vt, & Iudæi, & gentes pudore afficiantur Iudęi quidem legentes, & non intelligentes, Gentes verò videntes libros nobis ferri ab inimicis. Neq;.n. poterunt ea a nobis esse conficta, cum non nos, sed qui Christum crucifixerūt, libros nobis præbeāt, qui de eius potestate loquūtur. Sed siue adsunt, siue non, nos nostrum officium faciamus, & aggrediamur interpretationem. Hic.n. psal. in Christum est inscriptus, & ideo habet inscriptionem, In dilectum, &, Pro his qui commutabuntur. Is.n. nobis magnam fecit mutationem, rerumq; conuersionem, & traductionē. Hāc mutationē significans quoq; Paulus dicebat, Quare siqua in Christo noua creatura. Et iō sic dicit in principio, dixit cor meū. Quoniam.n. eorum quæ dicebantur nihil erat humanū, sed cœlestia ac spiritalia erat narraturus, eaq; non ex propria inuentione, sed ex diuina operatione, eructationis nomine hoc significat. Eructamus.n. non quando volumus, sed hunc sermonem loquimur qn volumus, eumq;, & dicimus, & reprimimus, eructationem autem non itidem. Ostendens itaq;, quæ dicuntur, non esse humani studij, sed diuinæ inspirationis, quæ eum incitabat, eructationem prophetiam appellauit. Quemadmodū.n. in eructatione, id quod fit, oritur ex qualitate ciborum: ita ēt in doctrina spiritali. Talia ergo eructabat, qualia comedebat. Vide autem alibi quoque alium prophetam hanc operationem similitudine sensili exprimētem, & caput libri comedentem, idq; cum voluptate. Fuit.n. inquit, in ore meo tanquam mel dulce. Quia ergo spiritalem gratiam acceperunt, eis quoq; fimilia eructarunt. Quòd.n. nec de hac eructatione sensili, nec de cibis agatur, audi quidnam eructet. Et quis est qui eructat? Nō stomachus qui est ciborum receptaculum, sed cor. Eructauit.n. inquit, cor meū. Et quid eructat? Non cibum, nec potum, sed quæ sunt mēsæ cognata, & consimilia. Bonum verbū, nempe de vnigenito. Is est.n. maxime bonus. Veni.n. inquit, non vt iudicem mundum, sed vt mundum saluum faciam. Omnia mitia, ac mansueta, omnia supplicia libera. Eructat autē talia, quoniam cor suū expurgauit. Quemadmodum.n. ventriculus, quando sordidis succis fuerit plenus, eis cognata, & consimilia eructat, sed quando sanus fuerit, ei quoq; conuenientē edit eructationem: Ita etiā cor prophetę, postquam fuit a peccatis liberum, accepit gra-

Ezec. 3.

In. 3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tiam ſpiritus, & eructat verbum bonum. Hinc etiam aliquid aliud diſcimus, quòd prophetæ non erant ſicut vates illic. n. qñ dæmon animam inuaſerit, orbat mentem ac cogitationem, & rationem obſcurat, & ita omnia ore ſuo loquuntur, mente nihil intelligente eorum, quæ loquuntur, non ſecus, ac ſi tibia aliqua inanimata loqua-
H tur. Hoc etiam dixit aliquis eorũ, qui ſunt apud ipſos philoſophorum, ita dicẽs: Quẽ admodum ij qui reſponſa canunt, & vates multa quidem dicunt, eorum autem, quæ dicunt nihil ſciunt. Sed non ita facit ſanctus ſpiritus, ſed permittit, vt cor cognoſcat, quæ dicuntur. Si enim non cognoſceret, qũo diceret, quod eructat verbum bonum? Dæmon. n. vtpote hoſtis, & inimicus cum hominum natura bellum gerit: Spũs aũt ſanctus, vt qui curam gerat, & beneficio afficiat, facit vt qui eum ſuſcipiũt, ſunt ſenſus particeps, & cum illorum intelligentia reuelat, quæ dicuntur. *Dico ego opera mea regi.* Quęnam dicit opera? Prophetiã. Quẽ admodũ. n. fabri ærarij opus eſt facere dolabram, & ædificatoris domum facere, & nauium fabricatoris nauem compingere: Ita eſt etiam prophetę, texere prophetiam. Quod. n. hoc quoq; ſit opus, audi Chriſtũ dicentẽ de Apoſtolis, Dignus eſt operarius mercede ſua. Et Paulus, Maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Si. n. non erat opus, qũo habuit laborẽ? Quid eſt. n. hoc
I opere prętſtantius? Quid vero vtilius, & omnibus artibus ſublimius? Quodnam eſt ergo opus quod dicit? Hic hymnus, hæc prophetia. Non dixit autem cuinam regi, ſignificans ſe dicere deo vniuerſorum. Quẽ admodum. n. qñ dicimus regem Perſarum nõ ſimpliciter, & abſolute regem dicimus, ſed adijcimus Perſarum, Ita etiam Armeniorum, quando autem noſtrum dicimus, non habemus opus additamento, ſed ſufficit nobis regem dicere, Ita etiam propheta quoniam loquebatur de eo qui vere rex erat, ſatis habet ſi dicat regi. Quemadmodũ enim cum dicimus Omnipotentem, nulla opus habemus adiectione, quoniam nõ ſit alius Omnipotens, Ita etiam cum regem dicimus, nõ habemus opus alia adiectione, quod non ſit alius rex deus. Alioqui autem is, qui id dicebat, rex erat. Vnde clarum eſt eum, non de homine dicere, ſed de deo vniuerſorum. Et ideo non dixit grę cè baſilei, ſed, to baſilei, adiectione articuli

οκέπαρ νον.

Luc. 10.
1. Ti. 5.

propeietatẽ, dominationem oſtẽdẽs. Dein de rurſus declarans, quæ dicuntur, non eſſe ab homine excogitata, meditata, & cõpoſita, ſed ea eſſe diuinæ gratiæ, & ſe tantum linguam eis commodaſſe, ſubiunxit. *Lingua mea eſt calamus ſcribæ velocirer ſcribentis.* Calamus autem ea ſcribit, quæ iubet ma- K nus eius, qui eum tenet. Alius autem dicit, lingua mea, vt ſtilus ſcribæ celeris. Quid ſibi vult illud, Celeris? Vt ex eo quoque oſtendat gratiam. Qui enim aliquid domo prolatum loquitur, differt, & cunctatur, meditans, componens, impeditus ignoratione, inſcitia, & dilatione, & multa ſunt, quæ velocitatem ſermonis interturbant. Quando autem mentem mouet ſpiritus, nihil eſt quod impediat, ſed quemadmodum aquæ impetus, qui cum magno murmure præcipitat, progreditur: ita gratia, ſpiritus cum magna celeritate procedit, omnia leuia, plana, & expedita proferens. Deinde hoc ipſum rurſus expurgans, & oſtendens, nihil eſſe humanum eorum, quæ dicuntur, ſubiunxit. *Speciouſus forma, præ filiis hominum.* Nonnulli quidem, dicunt: hoc dictum eſſe de lingua, quod ſit calamus ſpecioſus forma. Mihi autem videtur eum deinceps de Chriſto dicere. Et ideo alius quoq; dicit interpres, Pulchritu ne ornatus es a filijs hominum. A magno enim ardore, & ſumma in eum affectione percitus, ad eum conuertit orationẽ, quem admodum Iacob quoq; dicebat. Ex germi ne meo fili mi aſcendiſti, lapſus dormijſti L vt leo. Adeo enim afflatus, cum eo deinceps loquitur, & ad ipſum dirigit orationem. Hoc autem dicit non per comparationem. Non enim dixit, ſpecioſior, ſed ſpecioſus forma præ filijs hominum. Hæc pulchritudo eſt alia ab illa. Conſidera autem, quomodo primum loquitur, de humanæ naturæ ſuſceptione. Quod autem de ea loquatur oſtendunt quæ ſequuntur. Cum enim dixiſſet, ſpecioſus forma præ filijs hominum, ſubiunxit, *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis.* Deus autem non habet labia, ſed de humanæ naturæ, ſuſceptione agitur. Alius autem interpres, dicens, Diffuſa eſt gratia labijs tuis, hoc fecit apertius. Illud autem eſt, Oſtenſa eſt, vel vt ſi diceret quiſpiam, Quæ erat intus, ſcaturijt, emanauit. Quomodo ergo dicit alius propheta, Vidi mus ipſum, & non habuit ſpeciẽ, nec pulchritudinem, ſed ſpeciem eius indecoram, diminu-

κυριότη τα.

Ge. 49.

Eſa. 53.

diminutam præter filios hominum. Non dicit de deformitate, Abſit. Sed de eius cõ temptione. Cũ. n. ſemel humanitatis perM ſonã ſuſcepiſſet, quęcunq; erant vilia, & cõ temnenda peruaſit, vt qui, nec ſibi matrẽ reginã adſciuerit, nec tpe incunabulorum ac faſciarum, in lecto aureo poſitus ſit, ſed in pſepi, nec inmagnifica domo fuerit educatus, ſed in fabri lignarij humili domũcula. Et rurſus cũ diſcipulos aſſumeret, non 1. Cor. 1. oratores, & philoſophos accepit, & Reges, Luc. 2. ſed piſcatores, & publicanos, & tenuẽ hãc Mat. 4. vitã perſequebatur, nec domũ habens, nec Mat. 9. veſtibus, pretioſis indutus, nec delicata, & Mat. 8. lauta menſa fruens, ſed ab alijs nutritus, Lucæ. 9 probris affectus, contemptus, eiectus, & ſugatus. Hæc autem faciebat, ex ſuperabũdanti quadam copia humanum faſtum cõculcans. Quoniam ergo nil magnificum, nec glorioſum præ ſe ferebat, & nec vllos comites habebat, nec ſatellites: immo verò nõnunquam ẽt ſolus abibat, ſicut quilibet è populo, propterea ille quidem dicit, Vidi mus ipſum, & nõ habuit ſpeciem, nec pulchritudinem, hic autem, ſpecioſus forma præ filijs hominum, ſignificans gratiam, ſapientiam, doctrinam, miracula. Deinde deſcribens eius pulchritudinem dicit, Diffuſa eſt gratia in labijs tuis. Vides eum hęc dicere de humana ab eo ſuſcepta natura. Quæ eſt autem hæc gratia? Per quam docuit, per quam fecit miracula. Gratiam hic
A dicit, eam quæ venit ad carnem. Super quẽ Mat. 3. inquit, videris ſcriptum deſcendentem tan Mar. 1. quam columbam, & manentem ſuper ipIo. 1. ſum, is eſt qui baptizat. Omnis. n. gratia ef Ibid. 3. fuſa eſt in illud templum. Nõ dat. n. illi ſpIo. 1. ritum in menſura. Nos. n. de eius plenitudine accepimus. Illud autem templum integram, & vniuerſam accepit gratiã. Hoc Eſa. 11. Eſaias quoq; ſignificans, dicebat. Requieſcet ſuper ipſum ſpiritus ſapientiæ, & intelligentiæ: ſpiritus conſilij, & virtutis, ſpiritus ſciẽtiæ, & pietatis, Spiritus timoris dei implebit ipſum. Sed illic quidem eſt integra, & vniuerſa gratia. In hominibus autẽ parum quid, & gutta ex illa gratia. Propterea non dixit, Do ſpiritum, ſed Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem. Hoc Io. 2. itaque euenit. Omnis. n. orbis terrarum ac Acto. 2. cepit ex illo ſpiritu. Incepit. n. donum a Palæſtina, proceſſit autem in Aegyptum, in Phœniciam, Syriam, Ciliciam, Euphratẽ, Meſopotamiam, Cappadociã, Galatiam; Scythiam, Thraciam, Græciam, Galliam, Italiam, omnem Libyam, Europam, Aſiã, in ipſum Oceanum. Quid longiori oratione opus eſt? Quantum terræ ſol reſpicit, tã B tum peruaſit hæc gratia, & hæc gutta ac Pſal. 18. ſtilla ſpiritus impleuit vniuerſum orbem Ro. 10. terrarum ſcientia. Per eam ſigna fiebant, Colo. 1. omnium peccata ſoluebantur. Gratia tamen, quæ data eſt in tot regionibus, eſt aliqua tantum pars, & arra doni. Dans enim, inquit, Apoſtolus, arram ſpiritus in cordi- 2. Co. 1. bus noſtris, hoc eſt, partem operationis. Spiritus enim non diuiditur. Vide autem quantus ſit fons. Alij enim per ſpiritum datur ſermo ſapientię. Alij vero ſermo ſciẽ 1. Co. 12 tiæ, ſecundum eundem ſpiritum. Alij vero fides. Alij autem gratiæ curationum. Alij vero operationes poteſtatum in eodem ſpiritu. Alij autem prophetiæ. Alij vero diſcretiones ſpirituum. Alij autem genera linguarum. Tot gratias in tot gentibus, quæ in baptiſmo ſuſcepta eſt gratia in vniuerſum terrarum orbem extendit. Hæc autem omnia facit ſtilla ſpiritus. Quòd enim ſtilla eſſet, declarauit cum dixit, Effundam de ſpiritu meo, & arram appellauit. Per hoc enim clarum eſt parum quid ex to to datum eſſe. Quocirca Ioannes quoque hoc ipſum ſignificans, dicebat, Ex plenitu dine eius nos omnes accepimus. Ex eo, C quod vt ita dixerim, ſuper fluebat, ex eo, Io. 1. quod redundabat, ex eo quod ſuper effundebatur, omnes accepimus. Conſidera ergo quàm ſit omni ex parte ſufficiens potẽtas ſpiritus, quæ vniuerſo orbi terrarum tanto tempore ſufficit, & neque circunſcribitur, nec conſumitur, ſed omnes quidem implet opibus, & gratia: ipſa vero minime conſumitur. Deinde quoniam nomen ſpiritus multa nomina complectitur, nam, & Angelus, & anima, & ventus, hoc dicitur, & multa alia, ſubiunxit, de ſpiritu meo. Quemadmodum ergo hominis ſpiritui intercedit cum homine cognatio, ita etiam dei ſpiritui, ſed ei nihilo ſecius manenti in propria hypoſtaſi. Idque Paulus ſignificans, dicebat. Quis enim hominum nouit quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, 1. Co. 2. qui in ipſo eſt? Ita etiam quæ ſunt dei nemo nouit, niſi ſpiritus dei, non confundẽs hypoſtaſes, ſeu perſonas. Abſit, ſed nobilitatem ſpiritus ſignificans. Quanta ergo eſt ipſius animæ cum ſeipſa conſenſio: tanta eſt ſpiritus cum patre cognatio. Quemadmo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐνυπόστατος.

admodũ ergo filius quoque dicitur sermo aut verbum, nec est tamen eiusmodi, vt non subsistat, sed per id cognoscimus, quę sit eius cum patre cognatio: ita etiam spiritus dei, dicitur spiritus, nec tamen non subsistit. Et quemadmodum quoniam est proprius ac germanus patris filius, propterea nobis largitur adoptionem filiorũ: ita etiam spiritus, quoniam sua natura est dei substantia, dona nobis præbet in æternum. Nam homo quoq; quandoquidem natura homo est, propterea potest hominis pingere imaginem. *Propterea benedixit te Deus in æternum.* Vides quomodo ex vehementi affectione ad ipsum orationem dirigit. Ea de causa alibi quoque non simpliciter, & absolute futura prædicit, sed præ se ferens figuram intentati criminis, vt quando dicit, Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Ita etiam hic dicens, Propterea benedixit te deus in æternum. Cum enim nec de eius ortu, nec educatione, nec de aliis quidquã dixisset, hic obiter de eo loquitur. Qua de re? Quòd omnia quidem dicere per ordinem ac consequentiam, est Euangelistarum, & ideo illa eis reseruauit, hoc enim erat officium illorum narrationis. Prophetiæ vero munus est partes aliquas sumere, & de iis disserere. Et ideo prophetæ quoque hoc vbique faciunt. Nam pauca quædam, quæ ad historiam pertinent inicientes, & adumbrantes recedunt. Et ideo hic quoque, Benedixit te deus, inquit, in æternum, sic dicens eius verba fuisse plena tanta gratia. Cõsidera ergo virtutem gratiæ. De ambulabat quandoque prope mare, & inuenit Iacobum, & Ioannem, & dicit eis. Venite post me, & faciam vos piscatores hominum. Illi vero, & parte, & retibus relictis, cum statim secuti sunt. Deinde etiam cum alibi diceret omnibus Apostolis, Nunquid vos quoque vultis recedere, dicit ei Petrus, Domine verba vitæ æternæ habes, & nos credidimus, & cognouimus, quòd tu es Christus filius dei viui, & ad quem abibimus? Quid dico discipulos? Ipsi Pharisęi, cum misissent ministros, audierunt eos dicentes, Nunquam homo sic locutus est, vt hic homo. Et alij rursus dicebãt, Nunquam sic visum est in Israel. Et mirabantur, inquit, quòd eos doceret, tanquam habens potestatem, & non vt scribæ ipsorum, & Pharisæi. Si velis autem tu quoque scire gratiam, considera quanti sint ponderis, & momenti eius præcepta, & videbis eius potentiam. Nisi quis renunciauerit omnibus, & præterea animam suam odio habuerit, inquit, non est me dignus, sermo tamen tantum potuit, vt in opus exiret, & reuera id fieret, tãta erat eius gratia. Quid est maiori nobiscum familiaritate ac necessitudine coniunctum, quàm anima? Atqui ipsa quoq; contemptui habita est propter illius iussum. Tu autem cum audis, Benedixit te deus, ne labris, nec humile, & abiectum quidpiam cogitaueris. Quemadmodum enim iam ante dixi, De carne loquitur, quæ habet labia, quę gratiam suscipit, quę suscipit benedictionem. Deus enim nec benedictione opus habet, nec gratia. Nam deus nullius rei indiget. Quemadmodum, enim inquit, Pater suscitat mortuos, & vitificat, ita etiã quos vult filius viuificat. Et rursus. Opera, quæ ille facit, ea quoque facit filius similiter. Et rursus. Sicut cognoscit me pater, & ego quoque cognosco patrem. Illud enim, Sic, & similiter, & sicut, significant eum esse immutabilem, sed hic de humana natura quam susceperat agitur. Audiamus autem ipsum quoque rursus dicentem, Propterea pater me diligit, quia ego pono animam meam, vt oui bus. Nunquid eum non diligebat antea? Quomodo ergo dixit, Hic est filius meus dilectus? Sed hoc potuit, volens ostendere quantum, & quàm præclarum ab eo fieret facinus: Sicut ergo illic in reddenda ratione est causa aliqua, ita etiam hic quoque causa est manifesta. Hac enim de causa prius dixit, speciosus forma præ filiis hominum, & Diffusa est gratia in labiis tuis, & propterea benedixit te deus in æternũ, id susceptæ humanitati ascribens, vt quando rursus humanum quid dicturus sit, & quod sit eius dignitate inferius, ne labaris, sed cognoscas de quonam loquatur. Ita etiam Iacob humanitatis susceptę cõsilium significans, dicebat. Pulchri eius oculi sicut vinum, & candidi eius dentes sicut lac. Diuinitas autem non habet dentes. Alius quoq; propheta dicit, Percutiet terram verbo oris sui, & spiritu labiorum tollet impium, eadem dicens cum Paulo dicente. Quem dominus consumet spiritu oris sui, & abolebit apparitione suæ præsentiæ. Ne tu ergo, cum hęc audieris, contemnas,

Rom. 8.
Psal. 2.
Ioan. 6.
Ioan. 7.
Matt. 9.
Matt. 7.
Matt. 4.
Ioan. 5.
Ioan. 5.
Ibidem
Ibi. 10.
Ibidem
Gc. 48.
Esa. 11.
2. Th. 2.

temnas, ostendit tibi vires diuinitatis. Ne que enim carnem diuidit a diuinitate, neque diuinitatem a carne, non substantias confundens, absit, sed vnionem ostendẽs. Propterea dicit, Benedixit te deus in æternum. Quis est autem modus benedictionis? Assistunt Angeli, Archangeli, throni, dominationes, principatus, potestates, laudibus celebrantes. Omnis terra, a finibus in fines, deum incarnatum canit, & laudibus afficit. Primus enim Adam repletus fuit execratione, hic autem contra, multa benedictione. Ille audijt, Maledictus tu in operibus tuis, & qui eum est consecutus, & Maledictus, qui facit opus dei negligenter. Et, Maledictus, qui non permanet in omnibus, quæ scripta sunt in libro hoc. & Maledictus, qui pendet in ligno. Vides quot maledictiones. Ab his omnibus liberauit Christus factus maledictum. Quem admodũ. n. seipsum humiliauit, vt te exaltaret: & mortuus est, vt te redderet immortalem: ita etiam factus est maledictum, vt tu implereris benedictione. Quid potest conferri cum hac benedictione, quando per maledictionem largitur benedictionem? Neque. n. ipse opus habuit benedictione, sed eam tibi donat. Quemadmodum. n. qñ dico eum fuisse humiliatum, non dico mutationem, sed humanæ susceptæ naturæ demissionem: Ita etiam qñ dixero eum esse benedictum, non hoc dico, q̃ ei fuerit opus benedictione, sed rursus ostendo demissionem humanæ susceptæ naturæ. Benedicta fuit ergo humana natura. Christus. n. a mortuis excitatus non moritur amplius, nec est maledicto obnoxius, immo vero, nec ante quidem erat obnoxius, sed suscepit maledictum, vt te ab eo liberaret. *Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime.* Alius, cinge ensem tuum super fœmur. Alius, impone veluti gladium tuũ super fœmur. *Specie tua, & pulchritudine tua.* Alius, laudem tuam, & authoritatem tuam alius, gloria, & decore tuo. Quænam est hæc mutatio, & quænam verborum translatio? Cum enim de doctore loquerentur: hoc. n. sibi vult illud, diffusa est gratia in labiis tuis, armatum regem nobis repẽte describit, nec ita, vt locum teneat prophetiæ, sed vt locum supplicationis. Non dixit enim Accinger gladium suum, sed rogat, & dicit, Accingere gladio tuo: deinde huic etiam armaturæ admiscet pulchritudinem, nunc quidem grauis armaturæ militem significans, nunc vero venustum hominem ac speciosum. Specie, enim inquit, tua, & pulchritudine tua, deinde sagittarium. Sagittæ enim, inquit, tuæ acutę potentissime. Et rursus victorem, & triumphatorem. Populi, inquit, sub te cadent in corde inimicorum regis? Porro autem eundem rursus inducit vnguenti deliburum, qui est miles grauis armaturæ, & Rex, & sagittarius, & victor. Myrrha. n. inquit, & gutta, & casia a vestimentis tuis. Quid ergo commune inter se habent arma, & vnguenta, gratia & gladius, doctrina, & bellum, arcus & pulchritudo? Hæc enim sunt signa pacis illa vero prælij, & instructæ aciei. Quis ergo est simul, & pacis amicus, & rei militari deditus, cui distillat vnguentum, & armis est munitus, qui procedit ex domibus eburneis, & hostes fundit innumerabiles, & maximam stragem facit? Quomodo soluemus hãc dubitationem, nisi recte sciamus hæc quoque dici de patre? Nam ipse quoque propheta eum alibi armatum introducit, vbi quando dicit, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrabit. Arcum suum tetendit, & parauit ipsum, & in eo parauit vasa mortis. Et rursus alibi, induet thoracem iustitiæ. Vide autem eandem quoque authoritatem. Quemadmodum enim illic dicit, gladium suum vibrabit, non ab alio iussus, sed ipse ex se ipso, ita hic etiam, sagittæ, potentis acutæ, populi sub te cadent in corde inimicorum regis. Deinde, ostendens eum hæc omnia ex sua authoritate facere, dicit, Deducet te mirabiliter dextera tua. Non aliunde, inquit, operationem suscipis, sed ipse tibi ipsi sufficis. Audi autem ipsum quoque pacis deum dicentem discipulis, Non veni pacem in terram mittere, sed gladium. Et rursus, Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt accendatur? Hic autem de eodem dicens, quomodo sit ventus, dicit. Descendet sicut pluuia in vellus, & tanquam gutta, quæ distillat super terram. Hæc dico, vt attenti sitis, & vigilantes, & quæ ex dictionibus significantur diligenter sumentes, soluatis apud vos dubitationem. Hæc enim nomina significant eius operationes. Ita ergo hic quoque cum audieris, Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime, existima esse nomen eius operationis. Ita etiam arcus,

H
1. Co. 15
Genc. 3
Hie. 48
Deu. 27
Deu. 21
Gala. 3.
I
Rom. 6.
Psal. 7.
L
Sap. 5.
Mat. 10
Luc. 12
Psal. 71.

Universidad de Deusto
Biblioteca

M cus, & sagittas. Quemadmodum enim scriptura dicit deum irasci, non perturbationem animi ei tribuens, sed per hanc dictionem, punientem eius operationem ostendens, & quæ sunt crassiora attingens, ita id ipsum significat, arma dicens. Quia n. non per nos ipsos, sed p alia instrumenta punimur, volens eius punientem ostendere facultatem, id per nomina nobis nota significauit, non vt arma in deo cogitemus, sed vt significantius, & cum maiori emphasi eius punitionem audiamus. At multi, inquit, ex hoc loco læsi sunt, sed temere, & a propria insciti a, maxime. n. cũ deum audirent, debeant intelligere id dictum esse tropice, & figurate. Nunc vero, nec per alia quidem verba neglexit scriptura docere deum esse impatabilem. Audi ergo quo alibi docet quàm sit ei facile sumere supplicium, dicens, Exurgat domi
Psal. 64. nus, & dissipentur inimici eius. Nunquid opus est armis? Nunquid gladio? Sufficit,
Ps. 103. inquit, solum si exurrexerit. Sed hoc quo-
Psal. 17. que rursus est crassum, & ideo sæpe dicit, qui respicit super terram, & facit eam tremere. Et rursus a facie eius commota est terra. Atqui hoc quoq; est crassum. Audi
A ergo rursus, id quod est sublimius. Omnia
Ps. 134. quæcunq; voluit fecit, ei. n. solum voluisse sufficit. Vide autem quo in his etiam crassioribus ostendit deum nullius rei egere. Neq; n. prius armorum meminit, quam eũ potẽtem vocauerit, & rursus cum arma enumerasset, oẽm victoriã eius dextræ ad
Esa. 9. scripsit, hoc est, eius naturę, & potẽtię. Qđ alius quoq; propheta significans, dicebat, principatus eius, super humerũ eius, non vt humerum intelligas, absit, sed vt scias deum non egere aliorum auxilio. Accingere gladio tuo super fœmur tuum potentissime, specie tua, & pulchritudine tua. Quid hic igitur dicit? Per hæc crassiora nomina ostendit eius operationem, per quã orbem terrarum rexit, per quam bellum confecit, & trophæum erexit. Erat enim bellum grauissimum, & omnium bellorũ acerbissimum, in quo non barbari bellum gerebant, sed dæmones tendebant insidias, & vniuerso orbi terrarum afferebant
Esa. 53. exitium. Quocirca Esaias quoque dicebat,
Esa. 61. Et fortium diuidet spolia. Et rursus, spiritus domini super me, qua de causa vnxit me, ad eugẽlizandũ pauperibus, & misit
B me, ad prædicandam captiuis remissionem. Quamobrem Paulus vbique in principio epistolarum scribens dicebat, gratia vobis, & pax a deo patre nostro. Et rursus, Eph. 2.
ipse enim pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Ne autem dum audis, Accingere gladio tuo, ensem intelligas sensilem, audi, quæ sequuntur, cum enim dixisset, cinge te gladio, subiunxit, Specie tua, & pulchritudine tua, hoc est gladius, species eius, pulchritudo, & authoritas, gloria, maiestas, & magnificentia'. Nullius enim indiget substantia ad ea recte gerenda, quæ fuerint proposita, est enim nullius indiga. Eum ergo adhortatur propheta, pro vniuerso orbe terrarum eum ad bellum educens, deinde a sublimibus orationem rursus deducit ad crassiora. Cum enim dixisset gladium, & fœmur, ascendit ad speciem, & pulchritudinem, & illinc rursus descendit ad ea, quæ sunt magis corporea, & dicit. *Intende, prospere procede, & regna.* Cum autem dixit, intende, arcum significauit, & sagittam. Deinde ostendens rur- C
sus eum armis non egere, subiunxit, prospere procede, & regna. Alius interpres dicit, promoue. Regnum autem hic dicit, quod administrauit extremis temporibus ascisc endo in familiaritatem, & scientiã. Hæc autem verba indicant prophetæ desiderium videntis iam, quæ erant ab eo facienda, & vniuersum orbem terræ, qui deducebatur ad veritatem, & ideo tropo vsus est, nempe præcipiente, & exhortante figura dictionis. Consueuerunt enim ἐπιτρέπ-
minores, quando sunt acri maiorum in- μοιτι.
flammati studio, his vti dictionibus. *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam.* Aduerbio veritatis vtitur. Vides quomodo seipsam interpretatur scriptura, & ostendit victoriam versati in intelligentia, & esse spiritalem. Qui enim meminit armorum, gladij, & areum quomodo hic meminit mansuetudinis? Quid enim commune inter se habent bellum, & mansuetudo, pugna, & clementia? Permultum quidem certe, siquis recte expenderit. Nam & Dauid, & Moses erant mittes. Et ideo de illo quidem dicit scriptura. Memento domine Dauid, & omnis Ps. 131.
mansuetudinis eius: de Mose autem, e- Nu. 12.
rat Moses mitissimus omnium hominum qui erant super terram, & tamen videntur ij, qui erant omnium mitissimi, omnium maxime vlcisci, sed si vultis, dicamus D
prius

prius de eorum mansuetudine, cũ hic beatus cepisset sępe Saulem, & esset in eius po-
1. Reg. 24. 26. testate eum de medio tollere, manũ in eũ non immisit, quinetiam cum alij ipsum incitarent, ei pepercit, & iram repressit. Iam
2. Reg. 16. verò cum Semei eum contumelia afficeret, & eius calamitati tunc insultaret, vellentq; duces transire, & maledicum hominem probris eiusmodi infectantem interimere, dicit verba plena omni sapientia. Illum quoq; parricidam, & incontinentem adolescentem, quomodo suis commendat ducibus, dicens, parcite filiolo meo Absa-
2. Reg. 18. loni? Quando autem in principio loquebatur cum fratribus ei inuidentibus propter futuram victoriam, cogita quàm man-
Reg. 1. 17. suete loquitur, dicens, Nunquid non verbum est? Quid vero Moses pro ijs qui eũ
Exo. 17. lapidibus petierant, pro ijs qui eum, quòd in eis erat, de medio sustulerant, audi quid dicat, si peccatum quidem eis dimittis, di-
Exo. 32 mitte, sin minus, me quoque dele de libro quem scripsisti. Cum alij rursus eum mouerent ad æmulationem, & incitarent ad
E iram, pulchra illa, & sapientię plena verba
Nu. 11. locutus est, dicens, Quis dederit, vt totus
Nu. 12. populus domini propheter? Pro sorore autem rursus, quę eum maledictis incesserat, quàm suppliciter precatur? Ex multis quoque alijs locis videri potest eius mansuetudo, quando etiam in Palæstinam ingredi prohibitus, cum omni comitate, & man-
Nu. 16. suetudine Iudæos alloquitur, sed tamẽ hic mitis, vt Dathan, Abiron, & Core, Cum in sacerdotium intrasissent, a terra absorberẽtur, & alij exurerentur, quandoquidẽ ignẽ alienum obtulerant, æquum existimauit,
1. Reg. 17. Dauid quoque ille mansuetus, & Goliath prostrauit, & exercitum fugauit, & retulit victoriam, hoc est enim, vel maxime mansueti, suas quidem iniurias remittere, eos autem quibus fit iniuria defendere, quem-
Luc. 13 admodum Christus quoque fecit. Cum. n. in crucem ascendisset, dicebat, pater, ignoMat. 23 sce eis, nesciunt enim quid faciunt. Et Hierusalem rursus deflens, dicebat, quoties volui congregare filios vestros, & noluistis, ec-
F ce relinquitur domus vestra deserta. Et cũ
Io. 18. impactus esset ei colaphus, non colaphum
Io. 7. cõtra impingit, sed ei qui impegerat respõ-
Mat. 4. 8. 12. 15 det, & cum appellaretur dæmoniacus, ejciebat dæmones, & cum vocaretur propha-
Mar. 11 nus, & impius, & dei aduersarius, in regnũ
Luc. 4. suum ducebat. Discipulos quoque iussit, vt vbique flagellarentur, persecutionem pa-
8. 9. 11. terentur, expellerentur, minoremq;, & in- Luc. 22.
feriorem locum deligerent. Qui enim vult in vobis esse primus, sit vester minister. Io. 15.
Domesticum autem subiũxit exemplum, Mat. 20
dicens, sicut filius hominis non venit mi- Mar. 10
nistrari, sed ministrare, & dare animã suã redemptionem pro multis. Quòd si expellit dęmones, & cum diabolo bellum gerit, & errorem tollit de medio, hoc quoque est maximæ mansuetudinis, omne quidem vitium abolere, eos autem, qui ab illo detinẽtur liberare, insidiantes dæmones coercere, & qui ab eis ꝓbris affecti fuerint, a malis eripere. Quid est autem, propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam tuã? Dixit bellum, dixit instructam aciem, ostendit armatum militem, dicit deinceps, quæ pulchra, & præclara in regno suo gesserit, genus trophæi, conditionem, naturam victoriæ. Alij enim omnes homines regnantes, vel pro ciuitatibus, vel opibus, vel inimicitijs, vel vanagloria bellum gerunt. Ipse autem propter nullum eorum, sed propter veritatem, vt eam plantet in G
terra, & propter mansuetudinem, vt qui sunt feris immaniores, mansuetos efficiat, & propter iustitiam, vt in quos tyrannidẽ exercet iniquitas, eos iustos faciat, primum quidem ex gratia, deinde ex rectè factis. *Et deducet te mirabiliter dextera tua.* Alius, & illuminabit te super terribilia dextera tua. Alius, & ostẽdet tibi terribilia dextera tua. Vidisti quomodo rursus, nobis aperuit dignitatem eius, qui hæc præclara facit. Quemadmodum enim cum superius dixisset arma, & gladium, ascendit ad speciẽ ac pulchritudinem, & ad in corporeas intelligentias deduxit auditorem: ita cum rursus descendisset ad id quod est crassius, nempe arcus, & sagittas, paulatim rursus erigit auditorem, belli causas referens, veritatem, mansuetudinem, & iustitiam. Deinde rursus modum quoque. Quisnam autem est is? Et ducet te, inquit, mirabiliter dextra tua. Quod autem dicit, tale est. Ipsa sibijpsi natura sufficit. Ipsa sibijpsi sufficit potentia, ad videndum, quæ sunt agẽda, & finem eis imponendum. Recte au- H
tem dixit alius, terribilia dextra tua, sunt enim valde terribilia, & horrore plena, quę gessit, mors deleta est, perfracti sunt inferi, paradisus fuit apertus, cœlum patuit, obstructa sunt ora dæmonibus, inferna
cum

Universidad de Deusto · Biblioteca

cum supernis commixta sunt. Deus homo factus est, homo sedit in throno regio, aperta est spes resurrectionis, immortales expectationes, ineffabilium bonorum vsus fructus, & alia quæcunque per suum aduentum pulchre & præclare gessit, & ideo dixit, ostendet tibi terribilia dextera tua, ostendēs sibi ipsi sufficere naturam, & potentiam ad ea inuenienda, & perficienda, quæ fuerant proposita, septuaginta autem dicunt, deducet te mirabiliter dextra tua, hoc est non solum mirari oportet, quòd res pulchras, & præclaras gesserit, sed quòd eas præter hominum expectationem, & opinionem gesserit, per mortē enim mors deleta est, per maledictum, maledictum sublatum est, & data benedictio, per esum nuper ejecti fueramus, per esum rursus introducti fuimus. Virgo nos paradiso expulit, per virginem vitam æternam inuenimus, per quæ condemnati sumus, per ea fuimus corronati. Hæc ergo animo agitās propheta, dicebat. Deducet te mirabiliter dextera tua nunquid opus est armis? Nunquid gladio? nunquid arcum, & sagitis? Vidisti quomodo ipsa natura, ipsa potentia, est sibijpsi sufficiens. Sed vide eum tanquā saltatorem optimum, a rursus a sublimibus descendere ad crassiora. *Sagittæ tuæ*, inquit, *acutæ potentissime. Populi sub te cadent in corde inimicorum regis.* Alius, In corde inimici regis. Vide rursus quando meminit sagittarum, quomodo potentis verbum cepit, vt scias eum non egere sagittis, sed ipsum sibiipsi sufficere. Hęc est autem consequentia seu cotextus. Sagittę tuæ acutæ, potens, in corde inimicorum Regis. Illud autem, populi sub te cadent, in medio interponitur. Hic ergo mihi esse videtur duplex expositio. Vel enim dicit Iudaicam captiuitatem, & ciuitatis euersionem, & interitum, vel per anagogen vim verbi vocat sagittas. Quibusuis enim sagittis velocius peruasit orbem terrarum, & eorum qui prius erant inimici cor tetigit, non vt interficeret, sed vt ad se attraheret. Quod etiam in Paulo vsuenit. Non.n.aberrauerit quispiam, si dixerit illud verbum sagittam, quod è cœlis emissum tetigit, cor eius qui prius erat inimicus, & amicum reddidit. Populi sub te cadent. Vidisti quā rectè bellum gestum sit, quomodo reconciliati fuerint qui prius erāt seditiosi, quomodo docti, quomodo initiati. Ipse enim casus, & esse sub illo, est omnibus fundamentum, & radix altitudinis. Cum eos enim liberasset ab arrogantia, & ab inani fastu, & gloria, & ab errore dæmonū, eos sibiipsi subiunxit. Ita etiam alius propheta eum ostendit cruentatum, cum sic dicit, Quis hic est, qui venit ex Edom? rubedo vestimentorum eius ex Bosor? Nusquam illic arma, arcus, & sagittæ. Sed vestes, verbum quidem paulo crassius, sed eo tū subtilius, & tamen illic quoq; in ea crassitudine erigit sensim orationem ad res incorporeas. Qm enim rogat propheta vndenā rubræ vestes, dicit, Torcular calcaui solus, & ostendens victoriæ facilitatem, & quòd nullum habuerit qui ei opem ferret, sed ipse sibiipsi suffecerit. Quemadmodum.n. hic dicit, Deducet te mirabiliter dextera tua: ita etiam illic, Torcular calcaui solus. Quemadmodum.n. facile est ei qui ingreditur Torcular calcare botros: ita etiā deo facere, quæ voluerit, imo vero ne sic quidem, sed longè facilius. *Sedes tua deus in sæculum sæculi. Virga directionis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Propterea vnxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ prę consortibus tuis.* Alius, Thronus tuus, deus æternus, & vltra. Hebræus autem dicit illud, deus deus tuus אלהים משחך elohim olam. Quid hic dixerit Iudæus? De quonam enim hæc dicuntur? Quid vero Hæreticus? Si dixerit enim dici de patre, Sedes tua deus in sæculum sæculi, quomodo ei conueniet quod deinceps sequitur, propterea vnxit te deus deus tuus. Neq;.n. pater est Christus, neque ipse vnctus est. Vnde clarum est eum loqui de vnigenito, de quo prius quoq; dictum est, de quo dixit etiam Esaias, Et eius regni non erit finis. Sed illud quæsierit fortasse quispiam, cur nunc loquitur de diuinitate, cum de humanæ naturæ susceptione antea verba fecerit. Qm idipsum quoq; facit Matthęus. A carne enim incipit, & ita exorditur. Liber generationis Iesu Christi. Similiter et Lucas, & Marcus. Ioannes autem solus, aliter. Cum enim prius dixisset de diuinitate, In principio erat verbū, & verbū erat apud deum, & deus erat verbū, & de ea multum disseruisset, tunc dixit, Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Quod si secus ac alij, Euangelij scriptione vsus est, sic quoq; magnam inter ipsos ostēdit cōsensionem. Et qūo, inquit, fuerit

Heb. 2. & 9. Gala. 3. Gene. 3 Ioan. 6. Gene. 2 Matt. 1. Luc. 1.

Acto. 9.

K

Esa. 63.

Sap. 12.

L

M

fuerit rationi consentaneum, vt sit in eo quod est contrarium consensiō? An nescis quod comedere repugnat ei, quod est non comedere, & bibere, ei quod est non bibere, & dare, ei quod est non dare? sæpe autē medicus quoque multa facit eiusmodi, non secum pugnans, sed sibi valde consentiens. Vnum enim sibi finem proponit, ægroti sanitatem. Hoc ipsum etiam vsuenit in Euangelistis. Nam æstas quoque est hyemi contraria, vnum tamen habet finem, perfectionem, & maturitatem fructuum. Iam vero vniuersus quoque mundus constat ex cōtrariis. Quin etiam Christus quoq; via Ioanni contraria ingressus est. Luc. 7. Ille enim comedebat: hic vero non comedebat. Venit enim inquit, Ioannes, neque comedens, neque bibens, & dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis bibens, & comedens, & dicunt, Ecce homo vorax, & vinipotor. Sed etsi erant, quæ fiebant contraria, vnum tamen finem respiciebant, nempe eorum qui sagena erant capiendi salutem. Ita etiam hic ordo diuinitatis, & humanæ susceptæ naturæ, etsi secus ac ab alijs, ab Ioāne introductus est, id tamen eis valde conuenienter factum est. Et quomodo? Dico ego, q̄ in principio quidē, cum sermo nondū esset disseminatus, consentaneum erat versari in explicanda humanitate, & de carne doctrinam aperire, à crassioribus, & sensilibus ducentes exordium, sed postquam introducta fuerat scientia, & prædicationem iam susceperant, erat deinceps tempus opportunum ab alto inchoandi. Quamobrem prophętæ quoq;, si quando de eo disserunt, ab humanæ naturæ susceptione incipiunt, & exordium ducunt. Vide itaque quomodo Michæas ab infimo orditur. Et tu Bethleē terra Iuda, nequaquam es minima in principibus Iuda. Ex te enim mihi egredietur dux, qui pascet populum meum Israel. Atqui non erat diuinitas ex Bethleem, sed caro, sed non permansit in hoc solo, sed ad diuinitatem etiam ascendit, discens. Et egressus eius ab initio ex diebus sæculi. Et rursus Esaias. Ecce virgo in vtero cōcipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum deus. Vides quomodo is quoq; à carne ascendit ad diuinitatem? Et rursus alibi considera hoc ipsum ab eo fuisse factum. Dicit enim. Puellus natus est nobis filius, & datus est nobis, & vocatur nomen eius magni consilij Angelus, admirabilis consiliarius, deus fortis, potens, princeps pacis, pater futuri sæculi. Vides qūo rursus a puero carnisque susceptione, veluti per quosdam gradus ascendens, sistit in diuinitate. Ita etiā pater eius cognitus est primum ex creaturis. Inuisibilia enim eius, inquit, Paulus a creatura mundi operibus intellecta conspiciuntur. Et ideo ipse quoque seipsum sæpe effingit in specie sensili, paulatim euehens humanum genus ad intelligentias incorporeas. Et quid miraris si in dogmatibus hoc consilio, & hac œconomia vsus sit, cum in præceptis, & mandatis hoc ipsum faciat? Quocirca propheta quoq; sic hoc in loco oratione vsus est, a carne ad diuinitatem ascendens. Labia enim sunt carnis, & à diuinitate rursus ad carnem ascendens, & varietate orationis vtens ad salutem catechumenorum. Sedes tua deus in sæculum sæculi. Sedem hic non solummodo sedem, sed regnum significat. Hic ergo eam dicit æternam, alibi autem etiam altam. Vidi, enim inquit, dominum sedentem super thronum excelsum. Et rursus, Quoniam alta sedes tua. Alius quoque Propheta videt eum sedentem super thronum gloriæ. Dauid autem ostēdit etiam thronum humanitatis, Misericordia enim, inquit, & iudicium bonum opus sedis tuæ. Hæc omnia de eius regno dicta sunt, quòd scilicet fine careat: hoc enim est, in sæculum sæculi, quòd gloriosum, quod excelsum, quòd potens & validum. Rursus quòd sit expers principij, quando dicit, Regnum tuum, regnū omnium sęculorum. Quemadmodum autem thronus est regni signum: ita etiam virga, & regni, & iurisdictionis. Et ideo dicit, Virga directionis, virga regni tui. Purum .n. illic, est q̄ iustum est, purum est, q̄ est rectum, nihil illic adumbra um. Audiant qui insaniunt, & sunt emotæ mentis, imo vero qui sunt eis deteriores. Quinam autem sunt hi? Qui diuinam prouidentiam reprehendunt, & dicunt, Cur hoc, & illud sic factū est? Qūo.n. non absurdū, vt qui fabro quidem allidet, & ligna frāgentē, & secantem contemplatur, ab eo rōnem nō exigat, & dum medicus scindit, & vrit carnem, & in domuncula ęgrotū includit, & fame excruciat, nec vllus adstātiū, nec ipse qui laborat, de ijs, q̄ fiunt, curiosē inuestigat,

Esa. 9.

Mich. 5 Mat. 2.

A

B

Esa. 7.

Esa. 9.

Rom. 1.

C

Esa. 6.

Dan. 7.

Psal. 88.

Ps. 144.

D

Universidad de Deusto
Biblioteca

gat, & dum gubernator tendit funem, velumque, & intendit, & rursus remittit, & nauis parietem inundat, nemo sit curiosus, nec in vno quoq; horum opificum inquirat, & scisciteturr, sed taceat, & quiescat, quanuis ij in arte sæpe peccent, de ineffabili autem sapientia, benignitate ineffabili, infinita, & interminata cura ac prouidentia, curiose indagetur? Quātæ hæ sunt insaniæ. Et opem quidem ferre, vel pecunias erogare pro ijs quibus fit iniuria, & sunt pauperes, non facile inueniuntur qui velint, perpetuo autem inquirunt, cur hic pauper, cur ille mendicus, & cur alter sit diues serue nequam, & stolide cur non oculos demittis, & teipsum condēnas, & fræno linguæ iniecto, mētem tuam reprimis,
E & mittens de tantis rebus curiose inquire re, hanc anxiam indagationem in tuam vitam conuertis? Respice ea, quæ fecisti, respice mare peccatorum, & si es curiosus, & anxius inquisitor, exige a teipso rationem verborum, quæ male dixisti, & rerum quas male fecisti. nunc autem tui quidem ipsius prætermissa examinatione, licet hęc quidem socordia supplicium afferat, curiosa autem indagatio salutem, sedes deum in ius vocans, tuis peccatis alia adiiciens. Nō audis prophetam ei dicentem, virga directionis, virga regni tui? Et rursus alius, iu-
Soph. 3 dicium eius, inquit, tanquam lux exibit. Quòd si non nosti omnia, quæ sunt tui domini, propterea eum gloria affice, propterea eum maxime adora, propter ineffabilem eius maiestatem, propter incomprehensibilem eius prouidentiam, propter variam ac sapientem eius curationem, Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem. Postquam superius dixit præclara eius facta, victorias, trophæa, salutem orbis terrarum, quòd eam veritate repleuit, quòd mansuetudine, quòd iustitia, ostendens fuisse rationi consentaneum, vt hæc fierent, loquitur deinceps de dignitate eius qui illa fe-
F cit, monstrans eum fuisse deum, regem, fine carentem, incorruptum iudicem, iustorum amatorem, malis insensum, quoniam enim, inquit, est eiusmodi, propterea talia ab eo facta sunt. Nemo ergo de his dubitet. Qui ea enim fecit, ea fecit, cum & posset, & vellet, postquam dixit, quæ sunt alta de diuinitate, reuertit ad loquēdum de carne, & dicit, Propterea vnxit te deus, deus tuus, propterea quòd in ijs, quæ dicta sunt te recte gesseris, iniquitatem eieceris, iustitiam plantaueris, & quæ fecisti feceris, Tu autem ne conturberis, dum audis, & hæc patri attribuat. Non enim id facit, vt eum priuet rectè facti, sed vt ea, quæ sunt filii, patri adscribat, qui ea etiam quæ sunt patris, sua esse dicit. Omnia enim, inquit, mea tua sunt. Nam de resurrectione quo- Ioā.17.
que Paulus quidem disserens, dicit, deus 1.Co.6.
ipsum suscitauit à mortuis. Ioannes autē, soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo ipsum quid est autem oleum lætitiæ? Atqui Christus nusquam vnctus est oleo, sed spiritu sancto. Et ideo adiecit, prę consortibus tuis, hoc ipsum significans neminem ita vnctum fuisse, vt ipse. Multi enim fuerunt ante ipsum Christi, id est, vncti, sed nemo sic, sicut etiam agni multi, G
sed hic eximius, & multi filij, sed ipse vni- Ioan. 1.
genitus, sunt enim omnia eius eximia, nō eo solum, quæ pertinent ad diuinitatem, sed ea etiam, quę ad humanitatem. Nemo enim vnctus est tali, spiritu, si id autem appellat oleum, ne mireris. Nam cum sit propheta, loquitur paulo obscurius, & magis ænigmatice. Recte autem dixit, Exultationis, vt ostenderet id esse lætitiæ. Fructus e- Gala. 5.
nim spiritus est dilectio, gaudium, pax. ἀγλαΐ
Alius autē dicit, oleo venustatis. Hebræus μοῦ
autem, שָׂשׂוֹן Sason, hoc est, elegātiæ, gloriæ, ornamenti, sin autem sit lætitiæ, id quoque verum est. Quemadmodum ergo cum audiuisti gladium, gladium non intelligis, & cum arcum, & sagittas, non arcus, & sagittas, sed eius operationem, quæ hæc facit, vt iam ante dixi: ita cum oleum audieris, ne oleum solum arbitrare, sed vnctionem intellige. Oleum enim erat signum spiritus, res autem principalis, & necessaria, erat spiritus. Cum hoc ergo ita se habeat, ne dubita eum vocare Christum, nam Abraham quoque appellabatur Christus, & prophetæ, sed nō omnes oleo
vncti sunt. Quemadmodum cum dicit, Ps.104.
Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nollite malignari. Quando H
autem vnctus est Christus? Quando tanquam in columbæ specie spiritus super eū
venit. Participes autem, aut consortes hic Matt.3.
vocat omnes spirituales, quemadmodum Mar. 1.
Ioannes dicit, Nos eos ex plenitudine e- Ioan. 1.
ius accepimus de ipso autem, non ad men Ioan. 3.
suram dat spiritum deus. Et rursus. Effun- Ioel. 2.
dam de spiritu meo super omnem carnē,

illic

Acto. 2. illic autem non ex spiritu, sed totus venit
Gutta. spiritus, & ideo dixit, non ad mensuram
σαχτὴ dat deus spiritum. *Myrrha, & gutta, & casia*
stracte. *a vestimentis tuis*. Alius, in vestimentum tuum. Alius in omnes vestes tuas. Nonnulli quidem dicunt prophetam, per. hæc significare sepulturam. Alius autem, diuersi tatem vnctionis. Neque enim fiebat olim vnctio ex his vnguentis, sed ex alijs, & vt scias hunc fuisse olim alium modum vnctionis, per differentiam materiarum, significauit differentiam operationis. Illud autem, A vestimentis tuis, ostendit eius
Mat. 9. quoque vestes fuisse plenas gratia. Quæ ita que sanguinis profluuio laborabat, sangui nis riuos repressit, cum vestis fimbriam attigisset, siue hoc ergo, siue illud sit accipiē
I dum, nulla prohibet ratio, sunt enim a me vtraque admittenda. Quemadmodum ergo (nihil enim prohibet eadem rursus dicere) cum arcum, & gladium audis, & quæ sunt eiusmodi, non ea audis sensiliter: ita nec cum myrrham, nec casiam audieris, ea sensiliter intelliges, sed ad intelligentiā referes. *A domibus eburneis, ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo*. Alius, A templis eburneis, vnde delectauerunt te in te honorādo. Alius. In glorioſis tuis. Postquam dixit, quę rectè gessit, dicit etiam honorem, qui præclara eius facta consecutus est, nempe quòd in pretiosissimis templis sit adorandus. Antiquitus enim hæc materia erat pretiosissima, & magno studio conquirebatur, nempe eburnea. Vnde etiam dicebat alius propheta, Væ qui dormitis
Amos. 6 in lectis eburneis. Et rursus ostendit, quòd prædicatio non perueniet solummodo ad priuatos, sed reges etiam subijciet, qui ei ædes magnificas extruent. Hæc iam videtur re ipsa fieri. Volens enim propheta ostendere vim prædicationis, dicit quomodo ceperit, quomodo subiunxerit mulieres, viros priuatos, diuites, eos ipsos quibus erant redimita capita diadematibus, & eo
K rum vxores, vt templa deo vbique excitarent. Deinde quoniam deinceps ad hæc dicēda digressus est, de his fusius dicere exorditur, eos qui illum colunt, & qui ei supplicant describens, & cum ostendisset quo modo populi sub eo cadunt, quomodo cor ipsorum tetigit, quomodo inimicos superauit, quomodo eum deduxit dextera, quo modo veritatem mansuetudinem, & iustitiam plantauit, rursus quoque metaphorice oratione vsus est, veluti in imagine ac similitudine ecclesiam describens, & quæ postea dixerunt Apostoli, hic quidem dicens, Despondi vos vni viro virginem ca- 2.Co.11
stam exhibere Christo: ille verò, Qui ha- Io. 3.
bet sponsam, sponsus est: Alius, Simile est Mat. 22.
regnum cœlorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo, ea hic quoque prædicit, introducens simul sponsam, & reginam, & ideo dicit. *Astitit regina dextris tuis*. Alius, stabilita est, hoc est firmiter stetit, stetit immobiliter. Quod alibi dicit Christus, Por Mat. 16
tæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Vidistis insignem honorem, vidisti summam dignitatem, quæ conculcata, & quæ in infimum locū deturbata fuerat, in quātam extulerit altitudinem, vt ei assisteret. Cognouisti, quæ erat captiua, alienata, me L
retrix, scelerata, & execranda, ad quantam dignitatem ascenderit. Cum ministratorijs potestatibus adstitit. Filius. n. vt qui sit honore æqualis, sedet a dextris, ipsa vero stetit. Quanuis enim sit regina, est tamē creatæ substantiæ. Quomodo ergo dicit Ephe. 2.
Paulus, Conresuscitauit, & considere nos fecit in cœlestibus in Christo Iesu? Sed attende quàm exacte loquatur. Non dixit so lummodo, Conresuscitauit, & considere fecit: sed, In Christo, hoc est, per Christum. Quoniam enim, inquit, caput nostrum est supra, nos autem corpus, cum superius sedeat nostrum caput, nos quoque honoris participes fuimus, & stetimus. *In vestitu deaurato, circundata varietate*. Alius, In diademate auri ex Ophir. Quemadmodum in rege non arcus, & sagittas intelligimus, ita nec in sponsa vestes intellige, sed per ea quæ sunt sensilia accipe intelligentias, quę deo conueniant. Nequis enim tale, quid suspicetur, subiunxit dicens, Omnis gloria filiæ regis ab intus. Atqui vestes sunt omnium maxime extrinsecus, & propter eos, qui vident. Sed hoc ita se habet, quan- M
do sunt res corporeæ, sed quando agitur de rebus spiritalibus, conuerte intro mentis oculos. Hanc vestem rex texuit, eamq; illam per baptismum induit. Quotquot e Gala. 3.
nim, inquit, in Christum baptizati estis, Christum induistis. Antea enim erat nuda turpis, & inhonesta, exposita omnibus, q transibant per viam. Ex quo autem illam vestem induit, euecta est ad illam altitudinem, & uta dextris staret digna fuit habita. Pulchre autem ipsam quoque describit

Gratia: Virtus. varietatem. Non conſtat.n.veſtis ex vno tãtum genere. Neque enim licet ſeruari tantummodo ex gratia. Sed fide quoque opus eſt, & poſt fidem, virtute. Nunc autem non agitur de veſtibus. Neque enim ſpiritus tantum in eo ſtudium ponebat, vt aureas veſtes mulieris deſcriberet. Si enim mulieres, quæ ſe exornant reprehendit Eſaias, & vbique expulſæ ſunt delitiæ: quomodo hic ornatam mulierem laudauerit? *Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & domum patris tui. Et cõcupiſcet rex decorem tuum.* Alius, vt concupiſcat. *Quoniam ipſe eſt dominus tuus.* Alius, Ipſe.n.eſt dominus tuus. *Et adorãbunt ipſum.* Alius, Et adorabis ipſum. *Et filia tyri in muneribus.* Alius, Filia autem valida dona feret. *Vultum tuum deprecabũtur omnes diuites plebis.* Vides quomodo nihil eſt ſenſile, quomodo nihil corporeum, ſed referuntur omnia ad intelligentiam. Quomodo enim ſponſa eſt eiuſdem filia? Quomodo autem filia ſponſa? In rebus quidẽ corporeis hæc non inſunt, ſed hoc quidem aliud, & illud aliud. In deo autem inſunt vtraq;. Ipſe.n & ipſam regenerauit per baptiſmum, & ipſe quoq; eam deſpondit. Audi filia, & vide. Duo ei præbuit, & doctrinam, quæ per verba traditur, & viſum, qui & per miracula, & per fidem ſuſcipitur, & hæc quidem dedit: illa vero pollicitus eſt. Audi ergo verba mea, vide mea miracula, & mea opera, & meas fer admonitiones. Vide autem quale det prius præceptum. Obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Qui.n.eam deſpondit ex gentibus, hoc ei prius præcipit, vt illam conſuetudinem ex animo deleat, e memoria eximat, a mente eijciat, non ſolum ea fugiendo, ſed ne eorum quidem recordãdo. Et obliuiſcere populi tui, & domus patris tui. Quando aũt dicit, & populum, &. domũ, intelligit omnia, quæ illic ab eis fiunt, & quod ad vitã, & quod ad dogmata decretaq; pertinet. Et concupiſcet rex decorem tuum. Vides eũ non loqui de pulchritudine corporis, ſi.n. hæc feceris, tunc, inquit, eris pulchra. Hæc enim non facit pulchritudo corporea. Atq inter infideles videmus corpoream pulchritudinem, & ex gentibus formoſas mulieres, ſed vt ſcias cum non loqui de pulchritudine corporis, eam dicit cõſtitui ex eius obedientia, obedientia autem non conſtitui pulchritudinem corporis, ſed animæ. Si hæc, inquit, feceris, tunc eris pulchra, tunc eris ſponſo grata, & amabilis. Quoniam ipſe eſt dominus tuus. Et pater, qui & ſponſus, & dominus apparuit, quoniã enim iuſſit, vt a parentibus recederet, populi obliuiſceretur, conſuetudinem expelleret, oſtendit maximam, & iuſtiſſimam eſſe cauſam cur ea præciperet, magnamq; eſſe rationis conſequentiam, idq; debere fieri, ſi.n.idem pater tuus, idem ſponſus, & idẽ dñs: æquum eſt, vt ab illis omnibus te ſeiũgas, & teipſam illi dedices. Non dixit aũt, Quoniam ipſe eſt pater tuus, ſed, Quoniã ipſe eſt dominus tuus, vt ea ratione eã maxime feriat, quoniam, qui eſt dominus, & pater tuus, voluit quoq; ſponſus fieri. Immo vero illud ipſum quoq;, factum eſſe dominum, ſummæ eſt benignitatis, & clemẽtiæ, vt quæ erat ſerua dæmonum, & cõculcabatur ab errore, eam ſuam eſſe vellet, nõ ſolum autem ancillam, ſed filiam fecit, & ſponſam. Obliuiſcere populi tui, & domus patris tui, non venis.n.ad alienum quempiam, ſed ad eum, qui te fecit, & eſt omnibus illis tibi propinquior, & de te eſt ſolicitus, tuiq; curam gerit. Ipſe enim eſt dominus tuus, & pater, & ipſe omnia tibi dedit. Et adorabunt eum, & filia Tyri in muneribus. Quænam eſt hæc conſequentia? Vel optima eſt.n.optimum genus adhortationis. Accede, inquit, ſunt.n.maximę eius vires, & omnes ei obedient, mittens autem propheta dicere orbem terrarum, dicit propinquam ciuitatem, quæ morbo impietatis tunc maxime laborabat, & erat arx diaboli, & de cuius opibus, & magnificentia fama erat maxima, ex parte totum ſignificans. Mihi autem videtur omnem impietatem, & luxuriã ſic vocare, ſcit enim mores ex vrbibus exprimere, vt quando dicit, audite verbum domini principes Sodomorum. Audite legem dei veſtri, populus Gomorræ. Atq alloquebatur Iudæos, ſed quoniam ea faciebant, quæ fiebant a Sodomitis, eos appellat a nomine Sodomorum. Et quid miraris, ſi eos ſic appellat ex patria, cum eis quoq; det patres eiuſmodi, Dicẽs. Pr̃ tuus eſt Amorræus, & mater tua Cheththæa? Et ne hic quidem ſiſtit eorum accuſationem, ſed etiam ad feras vſq; deducit orationem, in nouo quidem ſic dicens ſcriptura. Serpentes, genimina viperarum. Et rurſus in veteri. Oua aſpidum ruperunt, & telam aranex texunt. Et alibi, nunquid non ſicut filij Aethiopũ vos eſtis mihi? Ita hic etiam

Eſaia.3.

A

B Decorẽ πάλλους pulchritudinẽ.

C

Act.17.

Eſa.1.

D

Eze.16.

Mat.3. Eſa.59. Amos.9

etiam eos qui impie, & libidinoſe vixerũt, Tyrios appellauit, ſed etiam eos, inquit, ſuperabo, & in eos dominatum obtinebo, & ita obtinebo, vt ipſi me adorent, & non ſolummodo adorẽt, ſed munera ẽt, & primitias offerant, quod eſt maximũ genus adorationis, & ſignum ſummæ obedientiæ. Vultum tuum deprecabuntur diuites plebis. Quid eſt, deprecabũtur? Honore & gloria afficiẽt, qui magni ſunt, & excelſi. Hoc enim nunc fit in eccleſia, eos qui ex virtute vitam agunt, omnes honorant, & colũt, licet ſint, & opibus, & authoritate ĩſignes, omnibus.n.copijs, & facultatibus eſt maior virtus, videte aũt eccleſiam, quæ honoratur ab omnibus. Recte vero dixit, vultũ tuum, hoc eſt, gloriam tuam, formam, & pulchritudinem tuam, deinde quoniam vultus meminit, & veſtium, & pulchritudinem, nequis craſſior ſentiret aliquid ſenſile, ſubiunxit, dicens. *Omnis gloria filiæ Regis ab intus.* Mentem, inquit, ingredere, ediſce pulchritudinem animæ de illis tecum loquor, etſi veſtem dico, etſi pulchritudinem dico, etſi aurum dico, etſi fimbrias dico, etſi aurata dico, etſi dico quodcunq; ſit eiuſmodi, de mente loquor doctrina eſt de anima, eſt de virtute, quod dicitur, de interna gloria. Rurſus itaq; deducit orationem ad corporeas ſimilitudines, poſtquã craſſum auditorem correxit ijs quæ dicta ſunt. *In fimbriis aureis circumamicta uarietatib.* Alius, per aureas armillas varie induta. Nomine auri virtutem rurſus vocans. Ita etiam dicit Paulus. Siquis ſuper ædificat ſuper hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam, virtutẽ, & vitium harum materiarum appellatione oſtendens. Ne ea enim non eſſe exiſtimares id quod ſitum eſt interius, non permittit, vt quæ ſunt externa viſione apprehendas, ſed intro trahit cogitationẽ. Quẽ admodum enim corpus his indutum pulchrũ apparet, ita ornatur anima, ſi ſit virtute induta. *Adducentur regi uirgines poſt eam.* Alius, Sequuntur. *Proxime eius afferentur tibi. Afferentur in lætitia, & exultatione. Adducentur in templum Regis.* Vidiſti veſtes, fimbrias, vidiſti amictum aureum, florem virginitatis, is eſt veſtis eccleſiæ. Conſidera autem mihi quàm accurate loquatur prophetę. Quia enim non ſtatim cum primũ conſtituta eſt eccleſia, floruit bonum virginitatis, ſed aliquãto poſt tẽpore, propterea ipſe quoq; poſtea id ponit, nempe poſtquã ea oblita fuerit populi, & domus patris, & induta fuerit illo ornatu, & ſpecie ac pulchritudine reſulſerit. Et ideo dicit, poſt eã propinque eius afferentur, propinque non loco tantum, ſed & moribus, & dogmatibus cum ea congruentes. Hæreticorum.n. virgines, non recte dixeris virgines, neque enim ſunt propinquæ Reginæ. Afferentur in lætitia, & exultatione. Vide hic dictum Apoſtolicum reſplendere, & illam enuntiationem oſtendi etiã in propheta. Quænam autem ea eſt? Tribulationem carnis habebunt, quæ nubunt. Quemadmodum autem illæ afflictionem: ita hæ lætitiam, & exultationem. Illę enim filios, & maritum, & domum, & famulos, & cognatos, & generos, & ſoceros, & nepotes, liberorũ multitudinem, eorũdemq; vel defectum, vel orbitatem curare coguntur. Neq; enim nunc tempus eſt deſcribendi calamitates matrimonij. Virgo autem crucifixa, & à præſentibus liberata, & curis ad hanc vitam pertinentibus affecta ſuperior, & euripo traiecto in cœlum quotidie ſuſpiciens, fruitur gaudio ſpiritus, perfunditur exultatione. Non ſolum autem præſentia Prophęta, ſed etiam futura ſignificat, quando pulchras, & ſplendidas lampades habẽtes, fiunt obuiam ſponſum excipientes. Templum autem Regis hic vocat Regiam, thalamum, & cubile. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filii.* Alius, Erunt tibi filij tui. Quoniã ſuperius meminit populi, & parentum, dicens, Obliuiſcere populi tui, & domus patris tui: oſtendens in hoc quoque omnia ei fauſta, & proſpera futura, hoc ſubiunxit. Quæ.n.erat ſterilis, eſt mater filiorũ innumerabiliũ. Quãobrem etiamſi auulſa es a parentibus, at tuorum filiorum chori erũt adeo clari inſignes, & illuſtres, vt omnem orbem terrarum impleant. Mihi aurẽ videtur dicere Apoſtolos, qui fuerunt in eo doctores. Deinde deſcribens eorũ vires, potẽtiam, & gloriam, dicit, *Conſtitues eos principes ſuper omnem terram.* Egent ne hæc interpretatione? Ego quidem minime exiſtimo quemadmodum nec quod ſol ſit lucidus. Quæ autem dicta ſunt eo clariora. Vniuerſum.n.orbem terrarum peruaſerunt Apoſtoli, & omnibus principibus fuerũt magis proprie principes, regibus potentiores. Reges.n.dum viuunt, dominatũ obtinẽt, ijs autẽ mortuis, intercidit dominatus, &

E

F

διὰ συ-σφιλκ-τηρίαν. 1.Co.3.

G

1.Co.7.

H

Mat.25

Pſal.18. Mar.vl.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regum quidem leges ratæ sunt, & validæ intra eorum fines, iussa autem piscatorum per vniuersum orbem terræ extensa sunt. Imperator Romanorum Persis non posset ferre leges: nec Persarum Rex posset ferre leges Romanis. Hi autem Palæstini, & Persis, & Romanis, & Thracibus, & Scythis, & Indis, & Mauris, & vniuerso deniq; orbi terrarum leges dederunt, nec solum dũ ij viuerent, firmæ, & ratæ fuerunt, sed ijs etiam mortuis confirmatæ sunt, & qui eas I leges acceperunt, mallent animam millies profundere, quàm ab illis desciscere. *Memor ero nominis tui in omni generatione, & generatione. Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in seculum seculi.* Alius, Reuocabo in memoriam nomen tuum in vnaquaque generatione. Propterea populi laudabunt te perpetuo. Dixit magnitudinem principatus, a longitudine terræ, a latitudine orbis terrarum, a multitudine gentium quæ subiectæ sunt. Dicit etiam aliunde eius authoritatem, quòd non solum extendetur per vniuersum orbem terrarum, sed etiam per vniuersum æuum. Immortalis, enim inquit, erit tui memoria, descripta in libris nostris, descripta in rebus publicis, descripta in præceptis. Vide quomodo suæ quoq; prophetiæ prædicit perpetuitatem. Cum enim dixit, Memor ero nominis tui domine in omni generatione, & generatione, hoc significauit. Et si ego, inquit, mortuus fuero, te tamen cantabo, vel moriens. Corpus enim dissoluetur: literæ autem manent, & lex perpetua. Propterea populi confitebuntur tibi. Vnde cœperat, illic desinit, nempe in Christo. Propterea. K Propter quænam? Quòd tot, & tanta rectè gesseris, quòd tales principes constitueris, quòd vitium exegeris, quòd virtutem plantaueris, quòd nostram naturam desponderis, quòd hæc bona ineffabilia feceris, vniuersus orbis terræ, tibi laudem offeret, non in breui tempore, nec in decem, & viginti & centum annis, nec in parte orbis terrarum, sed terra, & mare, quæ est habitabilis regio, & quæ non habitabilis, per omne æuum canent, gratias agentes pro bonis, quæ a te acceperunt. Pro his autem omnibus nos quoque gratias agamus benigno, & clementi Christo. Per quem, & cum quo patri gloria simul, cum sancto spiritu, nunc, & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

IN XLV. PSALMVM

Victoriæ affectori filiorum Chore. In finem pro filiis Chore, pro arcanis. Alius, Pro adolescentiis canticum.

Deus noster refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quę inuenerunt nos nimis Alius, In afflictionibus inuentus. *Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris.* Solita vtitur phi L losophia propheta, a rebus quidem ad hãc vitam pertinentibus nos abducẽs, in spem autem supernam auditorem erigens. Ne mihi, inquit, dixeris arma, muros, & fossas, nec pecuniæ copiam, nec rei militaris scientiam, nec equorum multitudinẽ, nec arcus, sagittas, & loricas, nec sociorum vires, nec militum phalanges, nec robur corporis, & hostium experientiam, sunt enim hæc omnia araneæ tela, & vmbra imbecilliora, sed si velis videre copias inexpugnabiles, refugium insuperabile, præsidium, quod non diripi, turrem quæ labefactari, non potest, ad deum confuge, vires illas attrahe. Rectè autem dixit, Deus refugium nostrum, & virtus, ostendens, ꝙ aliquando quidem fugientes vincimus, aliquando autem stantes, & pugnãtes. Vtrunq; n. oportet facere, & contra tendere, & declinare. Hoc etiam faciebat Paulus, aliquando qui Act. 13. dem cedens, aliquando autem insultans 14 ijs, qui aduersabantur verbo veritatis. Hoc Mat. 2. quoq; Christus faciebat, nos docens. Hoc Ioan. 8. quoq; nos oportet, facere, & rectè cognoscere opportunitatem temporis, & orare quidem ne ingrediamur in tentationem, vt vult illud dictum Euangelicum, vbi autem aduenerit, non esse molli, & ignauo Mat. 6. animo, sed fortiter resistere, Adiutor in tri M bulationibus, quæ inueneruntnos nimis. Quod sæpe dixi, nunc quoque dico, Non Nimis prohibet quominus veniant afflictiones, valde. sed vbi aduenerint, assistit, nos frugi, & σφόδρα probos efficiens. Illud autem nimis, aut valde, attribuendum est ei quod est, Adiutor. Neque enim leue, sed insigne fert auxilium, plus præbens solatij ex ope lata, quã sit susceptamoleſtia ex afflictionibus. Nõ enim quantum malorum conditio postulat, tantum nobis præbet auxilium, sed lõge maius. Propterea non timebimus dum turbabitur terra. Vides quomodo maius, & longe copiosius fert auxilium. Non solum enim dixit, Non capiemur, nec cademus,

mus, sed ne id quidem patiemur, quod est naturæ proprium, vt terreamur, & timeamus. Vndenam autem hoc euenit? Ex eo, quod sit copiosum auxilium. Terram autem hic, & montes, & cor maris, non dicit elementa, sed eorum nomine intolerabilia pericula significat. Etsi omnia, inquit, A videamus confusa, etiam si perturbationẽ plane intolerabilem, etsi ea omnia euenire, quæ nunquam facta fuerunt etiam si ipsam, vt ita dicam, creaturam cum seipsa collidi, & ipsius naturæ terminos moueri, & omnia ex ipsis conuelli fundamentis, & prima elementa confundi, & omnium denique rerum maximam fieri perturbationem, non modo, non vincemur, sed ne timebimus quidem. In causa autem est, ꝙ omnium horum dominus opem fert, manum porrigit, & assistit. Si autem, vel his euenientibus minime cederemus, nec molles, aut ignaui redderemur: multo magis si nos inimici inuadant, & in nos aciem dirigant. *Sonuerunt, & conturbatæ sunt aquæ eorum. Cõturbati sunt montes in fortitudine eius.* Alius, Sonantibus, & turbatis aquis, & cõcussis mõtibus in glorificatione eius. Post- quam dixit se non perituros, ne si omnia quidem confringantur, ac collidantur, deinceps differit de eius, potentia, quod scilicet sint vires eius inexpugnabiles. Et merito, inquit, non timuerimus, & quod semper facit, nunc quidem ex creaturis, nunc B vero ex ijs quæ hominibus accidunt, vires eius prædicans, hoc ipsum hic quoque facit. Quod autem dicit, est eiusmodi. Omnia concutit, labefacit, transfert quãdo voluerit, adeo sunt illi omnia prõpta, & procliuia. Mihi autem videtur hic significare multitudinem virorum fortium, & præstãtissimos hostium, & infinitum populum aduersariorum. Tãta est enim, inquit, eius potestas, vt si tantummodo annuat, hæc omnia fiant. Quomodo ergo poterimus timere, qui talem habemus dominum? Diapsalma. Alius, Semper. *Fluminis impetus.* Alius, Diuisiones. Hebræus autem לגו pela gau. *Lætificat ciuitatem dei: sanctificauit tabernaculum suum altissimus.* Alius, Sanctum habitationis altissimi: *Deus in medio eius, non commouebitur. Adiuuabit eam deus mane diluculo.* Alius, Circa matutinum. Alius, Quod mane annuerit. Postquàm dixit de eius potestate, & virtute, & quòd sunt ei omnia facilia, ad Iudæorum quam gerit prouidentiæ argumentum conuertit orationẽ, paucis dictionibus ostendens, quę bona eis data fuerint. Hic enim, qui est adeo fortis, adeo potest, qui omnia fert, & agit, qui om C nia monet, concutit, & transfert, ac traducit, impleuit ciuitatem nostram bonis innumerabilibus. Fluuius enim hic, profusam, copiosam, & inoffensam bonorum supernorum suppeditationem ostẽdit, perinde ac si diceret. Tanquam ex fontibus, omnia nobis bona profluunt. Quemadmodũ enim fluuius, qui scinditur in multas partes, subiectam regionẽ irrigat: ita dei prouidẽtia omni ex parte influit, abunde promanans, cum susurro perfluens, & omnia implens. Non solum autem præbet nobis securitatem, certumq;, & infractum auxilium, sed etiam spiritale gaudium. Et ideo dicit, Sanctificauit tabernaculum suum altissimus. Quin etiam hoc ipsum est non parua pars beneficij, tabernaculum suum, locum vocare. Neq; enim temere posuit illud. Altissimus. Qui est ergo adeo altus, qui nullo loco comprehẽditur, qui est substantia ineffabilis, dignatus est vocare nostram ciuitatem suum tabernaculum, eãq; omni ex parte cõtinet. Hoc enim sibi vult illud, In medio nostri quemadmodum ẽt dicit alibi, Ecce ego vobiscum sum, vndiq; eam coercet, & exercet, & ideo non modo Mat. 28 nihil graue patietur, sed ne commouebitur quidem. Causa autem est, quòd celerri- D mum assequitur auxilium, vtpote quod sit Esa. 44. promptum, & paratũ. Hoc enim sibi vult 55 illud, Mane diluculo, quod non differtur, 2. Co. 6 nec protrahitur, sed est semper recens, & vegetum, & in tempore opportuno. *Conturbatę sunt gentes.* Alius, Simul congregatæ sunt gentes. *Inclinata sunt regna. Dedit vocem suam altissimus, mota est terra.* Ostendit hic vim eius auxilij. Nõ enim quibuslibet inuadentibus, sed Regibus, gẽtibus vndiquaque coeuntibus, vnam ciuitatem circundãtibus, & obsidentibus, nõ modo nihil graue ab eis passa est, sed etiam vicit, superauit, & euertit eos qui inuadebant. Hoc. n. sibi vult illud, Inclinata sunt regna. Dedit vocem suam altissimus. Perinde ac si dixeris, vel ipso solo clamore cepit vrbes, verbũ quidem crassum, & quod humano more dictum est. Neque enim vincit deus voce & clamore, sed solo nutu, & voluntate, sed tamen ex his quoque crassioribus eum sustollens, alijs altiorem dictionem excogi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tauit. Quia.n.eum ſemper introducit armatum, oſtẽdens illa omnia dicta eſſe metaphorice, & tropice, & vt ſe ad noſtrũ captum accommodaret: Deus.n.nullo eorũ indigiet, ſubiunxit, Dedit vocem ſuam, & commota eſt terra, oſtendens ipſum nõ ſolum vrbes, gentes, & regiones, ſed ipſum ẽt elementum concutere. Scit autem terrã quoq; vocare multitudinem, vt quando dicit. Et erat omnis terra labrum vnum. *Dominus virtutum nobiſcũ. Suſceptor noſter deus Iacob.* Hebræus autem pro eo quod eſt, Virtutũ, dixit יְהוָה צְבָאוֹת Sabaoth. Vide quomodo a terra tollit orationẽ, ad infinitos populos Angelorum, ad gentes Archangelorum, ad ſupernas poteſtates. Quid.n.mihi dicis caſtra, & barbaros, & homines, qui pereunt? Conſidera eius vires. In regno, qđ in cœlis obtinet, quot inuiſibilium poteſtatũ exercitus ſub ſe habet inſtructos. Recte autem eos appellauit virtutes, vires eorum oſtendens, quod etiam dicit alibi. Valentes viribus, facientes verbum eius. Etenim vnus Angelus, cum aliquando eſſet egreſſus, centum octogintaquinq; millia ſuſtulit. Quid igitur, ſi eſt quidem potens non vult autem nobis manum præbere? Atqui ne hoc timueris. Propterea.n.ſubiunxit. Suſceptor noſter. Et vult ergo, & poteſt, ne ergo timeas. Quid ſi nos ſumus indigni? Sed habemus a patribus traditam eius in nos benignitatem. Hoc itaq; ſignificãs, dixit, Deus Iacob. Quaſi diceret. Ab alto, & ab initio hæc fuit ſemper eius conſuetudo. Diapſalma. Alius, Semper. *Venite, & videte opera domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram. Auferens bella vſque ad fines terræ. Arcum conteret, & confringet arma.* Alius, Confregit, *& clypeos comburet igni.* Alius, Et currus comburet in igni. Poſtquam dixit de terra, de mari, de mentibus, de ſpiritali quæ ipſis facta eſt ſuppeditatione, de auxilio, apud ſpectatores rurſus argumentum amplificat, eos vocans ad trophæa ex magna voluptate, & ſumma in dominum affectione, & narrans victorias, quas pro eis obtinuit. Recte autem dixit, Prodigia, nõ autem victorias, & trophæa. Non.n.quæ fiebant, ex certo ordine fiebant, & quadã conſequentia, nec armis, & virtute corporum decernebatur prælium, ſed dei nutu, rebus ſignificantibus, eum eſſe Imperatorem. Qm̃.n.potentes vincebantur ab imbecillis, multi a paucis, qui dominatũ obtinebant, ab ijs qui eis parebant, & res prẽter ſpem ſuccedebant, ea iure vocat prodigia. Vt quæ admirabiliter, & prẽter ſpem eueniebant, & vbiq; terrarum ſparſa fuerant. Non aberrauerit autem quiſpiam, ſi hoc per anagogen ad præſens etiam tempus deſumpſerit. Difficile.n.dæmonũ bellum confecit, & per vniuerſum orbem terræ pacem extendit. Quin etiam quod ſub ſenſum cadit, eorum bellum depulit. Qđ Eſaias quoq; ſignificans, dicebat, Conuertent gladios ſuos in ligones, & machæras ſuas in falces, & non ſumet gens aduerſus gentem gladium, & non diſcent ampliùs bellare. Ante Chriſti.n.aduentum, omnes homines arma capiebant, & nullus erat ab hoc munere immunis, & ciuitates pugnabant aduerſus ciuitates, & bello vbiq; confligebatur, nunc autem maior pars terræ degit ĩ pace, omnibus ſecure, & artes exercentibus, & terram colentibus, & mare nauigantibus, ſunt autem pauci milites, qui pro alijs omnibus aciem inſtruunt. Quin etiam eorum quoq; nullus eſſet vſus reliquus, ſi quæ decet faceremus, & non opus haberemus, vt commonefieremus ab afflictionibus. Ignẽ autem hic vocat eius irã, & dicit rem, quæ accidit, q̃ ſcilicet arma eorum, & currus combuſſerunt, cum eos per vim viciſſent. Quod etiam dicit Ezechiel, & quicunq; ſunt ſtudioſi, nouerunt hiſtoriam. *Vacate, & videte quoniam ego ſum deus. Exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.* Alius, Curemini, & cognoſcite. Alius, Sinite, vt cognoſcatis. Hebræus autem dicit, הִרְפּוּ וּרְאוּ harepu vdeau. Hic mihi videtur gentes alloqui, propemodum hoc dicens. Nouiſtis quidem eius vires, & potentiam, quæ vbiq; terrarum ſe extẽdit. Opus eſt autẽ vobis otio, opus eſt ſano animo. Hoc autem ſignificat etiam illud, Sinite; vos.n.hortatur, vt errorẽ dimittatis, a priori vitæ inſtituto recedatis, a rerum improbarum, quæ vos detinent caligine reſpiretis, vt deducti a doctrina miraculorũ, quietoque animo prædiri, Deum vniuerſorũ agnoſcatis, neq; enim miracula ſolum ſufficiũt, niſi adſit pius, & gratus animus. Nã apud Iudæos quoque facta ſunt miracula, nec ex eis quicquam emolumenti ad illorum ſalutem allatum eſt. Quemadmodũ enim nõn ſufficiunt ſolis radij, niſi oculus quoque ſit purus, & ſanus: ita nec hic quidem ſolummodo miracula ſufficiunt.

Gen.11.
Pſ.102.
2. Reg. 19
Eſa. 2.
Eze.39.

Quocirca cum de illis diſſeruiſſet, hortatur eos qui ſunt ex illis capturi vtilitatem, vt reſpirent a malis, quæ eos captos detinent, vt poſſint cognoſcere deum vniuerſorũ. Vacate, & videte, qm̃ ego ſum deus, nõ ſimulachra, nec ſtatuæ. Vacate, & multa euidentiſſima vobis argumenta oſtendam. Hoc.n.ſibi vult illud, Exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra, hoc eſt, per opa vobis magnus, & excelſus oſtẽdar. Habet.n. propriam altitudinem pura illa, & ab interitu aliena, & ineffabilis natura. Sed qm̃ vos eam non perſpicitis, eã vobis per opera oſtendã. Non ſolum aũt in Palæſtina, nec ſolum Hieroſolymis, ſed etiã apud vos gentes. Ita ergo exaltatur, eos vincens ac ſuperans, miracula faciens Babylone, miracula in Aegypto, miracula in deſerto, miracula per vniuerſum orbem terrarum, vt illi vndiq; habeant doctrinam eius cognitionis. Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter deus Iacob. Hic eſt ergo deus, qui eſt vbiq; magnus qui eſt vbiq; excelſus, is ſemper ſtetit nobiſcum. Ne ergo timeatis, neq; conturbemini, cũ habeatis dominum adeo inexpugnabilẽ. Quem decet gloria, honor, & magnificentia, cum patre principij ex parte, & viuifico ſuo ſpiritu, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

IN XLVI. PSALMVM, *pro filiis Core. Alius, Victoriæ effectori filiorum Core.*

Omnes gentes plaudite manibus. Alius, Manu. Iubilate deo in voce exultationis. Alius, Significate in voce laudationis. *Quoniam dominus excelſus, terribilis, rex magnus ſuper omnem terram.* Hic etiam pſalmus idem tangit argm̃, dicens victorias, & trophæa, quæ contra hoſtes ſibi pararunt, & vniuerſum orbem terrarum vocans ad ea laudanda, quæ geſta ſunt. Sed nonnullis fortaſſe videtur prooemium eſſe indignũ diuini ſpiritus hortatione, & eiuſmodi incitatio, plauſus, ſtrepitus, & iubilationes. Neq;.n.ijs, qui in hunc venerandũ locum ad docendum conſtitutum coeunt, hęc, dixerit quiſpiam, conueniunt. Sed ijs quidẽ qui in ſcena, & conuiuijs verſantur, pulſare, & plaudere manibus: viris aũt, qui docentur a gratia ſpiritus, conuenit quies, ordo, & moderatio. Quid ergo vult ſignificare quod hic dr̃, & quemnam plauſum, inquit? Conſueuerunt hoc facere, qui inſtructa acie prælio ſunt decertaturi, iubilare, inquam, & manibus maximos plauſus ædere, ad hoſtes perterrẽdos, a peccato aũt & trãquillo aĩo eſt hoc alienum. Pſalmus aũt iubet vtrunq;, & plaudere manibus, & iubilare. Quid eſt ergo quod dictũ eſt? Nihil aliud oſtendit, quod dicitur niſi victoriã, & ſignũ victoriæ ſignificat. Nã alibi quoq; propheta inducit fluuios pulſantes manibus. Fluuij, dicens, plaudent manibus in idipſum. Eſaias aũt arbores quoque adducit hoc facientes. Hic ipſe aũt rurſus, & montes, & colles exilientes, non vt hoc intelligamus, quod montes, & colles exiliant: nec vt plaudentes fluuios, vel manus habentes, hoc eſt.n.extremæ amẽtiæ, ſed vt ſummam diſcamus voluptatem. Ita ẽt poſſumus videre in hominibus. Et cur non dixit, Gaudete, & exilite, ſed, pulſate, & iubilate? Vt nobis inſignẽ oſtendat voluptatem. Quemadmodum.n.Chriſtus, qñ dicit, Tu autem qñ ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, non hoc dicit iubens, vt vngamur (nemo.n.noſtrum hoc facit) ſed oſtendere gaudium lætumq;, & alacrem aĩum, iubet.n. vt lętus ieiunet, triſtitiam non præ ſe ferens. Ita etiã hic quoque non hoc iuſſi ſumus, nempe plaudere manibus, & iubilare, ſed dũ pſallimus, lætari, & voluptate affici. Iure autẽ ſumpſerit quiſpiam pſalmũ per anagogen, ſuperata hiſtoria. Nam etſi initiũ ac prooemiũ ducit a ſenſilibus, ad ea tñ, quæ verſantur in intelligẽtia deducit auditorẽ. Quod.n. antea dixi, nunc quoq; dico. Alia quidem ita ſunt accipienda, vt dicta ſunt, alia vero aliter quã præ ſe ferant, q̃ ſita ſunt. Quem admodũ ſe habet in illo, Lupi, & oues ſimul paſcentur. Non accipimus.n.lupos, & oues, nec paleas, bouẽ, & taurum, ſed mores hoĩum per ſimilitudinẽ brutorũ exprimimus. Alia vero ſunt accipienda dupliciter, vt & ſenſilia intelligamus, & quæ in intelligẽtia verſantur ſuſcipiamus, quẽadmodũ in anagoge, & ſublimi contẽplatione filij Abrahã. Filiũ.n.oblatũ fuiſſe ſcimus, verũ aliquid ẽt aliud qđ later in intelligentia per filiũ exterpimus, nẽpe crucẽ. Et rurſus in rubo, qui in Aegypto viſus eſt, paſſionis rurſus ſimilitudinẽ ſimiliter exprimimus. hoc ipſum hic quoq; faciendum

Pſal.97.
Eſa. 55.
Pſ.113.
Eſa. 11. & 65.
Gen.22
Exod.3.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum est. Neq; enim loquitur solũ de Arabibus, & vicinis, sed vocat omnes gentes. Quoniam dñs excelsus, & terribilis, & rex magnus super oẽm terram. Statim a principio auditore excitat, ad bonorum nunciorum tantam vocans magnitudinem, & ad publicam totius orbis terræ concionẽ, diuinumq; ac spiritale festum, & quod deportatum est ex cœlis peragendum mysterium. Et ideo dicit, Plaudite manibus, hoc est, gaudete, exilite. Nam hoc quoq; sermo
Mat. 5. iubet Euangelicus, dicẽs, Exultate, nõ om
Luc. 6. nino iubens saltare & exilire, hoc est enim illiberale, sed vehementiam lætitiæ significans. Quod.n.fit, magnam meretur lætitiam. Quãtum.n.terræ sol respicit, sermo peruasit Euangelicus, & seruatus est vniuersus orbis terræ, & qui ab errore antea detinebantur, Iudacio cultu maiorem ostende re philosophiam. Et ideo dicit, Oẽs gentes
B plaudite manibus. Illis, inquit, antea scelaratis, illis impijs, & execrandis, quæ per immunda sacrificia quotidie polluebantur: quibus filios occidebatis, & turpia patrabatis, & aduersus ipsam naturam contendebatis, eis nunc plaudite manibus, iubilate deo in voce exultationis. Lingua illa, qua execranda gustastis, qua verba impia, & blasphema protulistis, ea iubilate canticũ victorię. Solent enim exercitus, quãdo inclinat exercitus hostium, non vti extrema victoria, sed concordi voce, & clamore fractos, iam & abiectos eorum animos conquassare, quod est claræ victorię, & trophęi maximi argumentum, qñ bellum non manibus, sed clamore decernitur, isq; loco manuum, & armorum sufficit. Hoc ergo fuit
Mar. 3. vniuersum Christi opus. Difficile.n. hoc
Luc. 11. bellum ipse confecit, forti alligato, suppellectile eius vasisq; ablatis. Cum sit autem benignus, & clemens, eos qui nihil laborauerant, victoria frui facit, & trophæis, & adepinicion offerendum eos præparat, perinde ac si ipsi se rectè gessissent, & vicissent. Quocirca oẽs quoq; clamamus nõ voce aliqua obscura ac confusa, sed clarissima, & significatissima. Vbi est mors stimulus tuus.
1.Co. 15 Vbi est inferne nũc tua contentio? Et rur-
C sus, Ascendit deus in iubilo. Hoc enim in
Psal. 67. hoc psalmo dictũ est. Et rursus alibi. Ascen
Ephe. 4. disti in altum, Captiuam cepisti captiuitatem. Accepisti dona in hominibus. Obtulerunt etiam aliquando Iudæi epinicion, quando in mari fuit demersus Aegyptiorum exercitus, dicentes, Canamus domino, gloriose enim glorificatus est. Sed nostrum est multo maius, non Aegyptijs demersis, sed dęmonibus, non Pharaone superato, sed diabolo, non armis captis sensilibus, sed sublato vitio, non in rubro mari, sed in lauacro regenerationis, non egredientibus in terram promissionis, sed in cœlum tendentibus, non manna comedẽtibus, sed dominico corpore vescentibus, non aquam è petra bibentibus, sed sanguinem è latere. Et ideo dicit, Plaudite manibus, quod liberati à lignis, & lapidibus, cœlos, & cœlos cœlorum transcenderitis, & ad ipsam regiam sedem steteritis. Iubilate ergo deo, hoc est, Illi offerte gratiarũ actionem, illi victoriam, illi trophęum. Non est bellum humanum, nec pugna sensilis nec pro aliquo eorũ, quæ ad hanc vitam pertinent, decertatur, sed pro cœlis ipsis, & ijs q̃ sunt in cœlis. Ipse suis auspicijs suoq; D
ductu hoc bellum confecit, nos autem victoria impertijt. Quoniã dominus excelsus, terribilis, rex magnus super oẽm terram. Vbi nunc sunt qui detrahunt gloriæ vnigeniti? Ecce rex magnus dñ filius, quod de patre dictũ est. Ne iuraueris.n.inquit, neque in cœlo, quoniam est sedes eius, neq; Matt. 5.
in Hierusalẽ, quia est ciuitas regis. Et rur- Esa. 28.
sus alibi. Deus fortis, potens, quod est rex. Esa. 9.
Quando ergo audieris crucifixum esse dominum, fuisse sepultum, ad inferiores terræ partes descendisse, ne labaris, nec angaris, est.n.altissimus, & natura altissimus. Potens ἐξουσιαστὴς, qui potestatem obtinet.
Quod est autẽ altũ natura, ab altitudine minime vnquam recesserit, nec si humile quidẽ fuerit, sed etiam in eius humilitate eius altitudo manet, & ostenditur. Nã vel
mortuus maxime ostendit suam in mortẽ Io. 1.
potentiam. Lux in tenebris lucet, inquit, & tenebrę eam non comprehenderunt, ita etiã in humilitate eius altitudo apparuit. Vide ergo ipsum, dum esset apud inferos, vel alta quæuis concutientem. Sol.n.tunc
auertebat radios, petræ findebantur, & ve- Mat. 27
lum templi abrumpebatur, terra mouebatur, Iudas suffocabat, Pilatus, & eius vxor Mar. 15
terrebatur, Ipse Iudex se defendebat. Qñ Lu. 23.
ergo audieris eum vinctum esse, & flagris E
cæsum, ne confundaris: sed vide eũ ostendentẽ potentiam, vel in ipsis vinculis. Dixit, Quẽ quæritis? & oẽs humi supinos prostrauit. Vides quam sit terribilis, q̃ sola voce, & nutu, tãta faciat. Qñ ergo videris eũ mortuum

mortuum, fac animo cogites sublatũ lapidẽ, Angelos, qui cũ metu ad sepulchrũ maneant, inferos qui refringuntur, mortem quæ consumitur, captiuos liberantem, &
Ose. 13. tunc cernes, q̃ sit terribilis. Si autem in ipso ignominiæ tempore tanta fecit, in cœlo, in terra, apud inferos, quid non faciet, tempore futuri sui aduentus? Audi quid dicant dæmones tẽpore humilitatis, spumãtes vincula soluentes inuia via ingredien-
Matt. 8. tes. Quid nobis, & tibi fili dei? Venisti huc
Mat. 24 ante tẽpus torquere nos. Si ergo hæc tũc:
Lu. 21. qñ aduenerit, & potestates cœlorum cõcu-
Mar. 13 tientur, & sol cõuersus fuerit in tenebras, & luna non dabit lucẽ suam, quid dicent? Propterea dicit, Excelsus, terribilis. Vel potius, Quid quis pro dignitate dixerit, diẽ
F illum narrans, qñ mittet Angelos per vniuersum orbem terræ, quando omnia concutientur, quando terra mouebitur reddẽs mortuorum depositum, quando innumerabilia corpora excitabuntur, quando cœ-
Dan. 7. lum veluti velum aliquod contrahetur, quando statuetur terribile tribunal, quando fluuij ignis trahentur, quãdo libri aperientur, quando quæ ab vnoquoq; in tene-
1.Co. 4. bris facta fuerint, in medium producẽtur, quando illæ intolerabiles pœnæ ac suppliciа, quando minabundæ potestates, quando stricti gladij, quando erit abductio in gehennam, quando omnis peribit authoritas Regum, Imperatorum, & Consulũ, & præsidum, quando adfuerit tantus Angelorum populus, quando Martyrum, Prophetarum, Apostolorum, Sacerdotum, Monachorum examina, quando illa ineffabilia præmia, quando brauia, quando coronæ, quando bona, quæ omnem mẽtem superant. Quæ oratio hæc explicare poterit? Si enim creationẽ propheta persequutus, desatigatus est, & resilijt, dicẽs, Quam
Psal. 91. magnificata sunt opera tua dñe, & Paulus vnum genus perscrutans prouidentiæ, ex-
G clamauit, dicens, O altitudo diuitiarum:
Ro. 11. quid dixerit quispiam diem illum describens? Hæc omnia cum pręuidisset prophe ta, dicebat, Dñs excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram, orbis salutem ostendens. Erat itaq; etiam antea magnus
Iob. 1. sed ignorabatur. Mundus per ipsum factus est, & mundus, inquit, ipsum non cognouit. Nunc autem hoc quoque præclare gesit, quod nos sibi familiaritate iungendo rex magnus effectus est. Quid ni enim magnus, qui pauperes, piscatores, illiteratos, priuatos numero vndecim, obscuros, pere- 1.Co.1.
grinos, piscibus magis mutos, vnicam tunicam habentes, calceis carentes, nudos, per vniuersum orbem terrarum misit, & ve Mat. 10
luti mandato omnes cepit? Hoc est vere es Lu. 10.
se Rex magnus. Qui vniuersum orbẽ terræ errore liberauit, & breui temporis mo- Heb. 1.
mento veritatem reduxit, & diaboli tyrannidem sustulit. Qui etiam antequã essent, qui ei parerent, erat Rex magnus, non habens in seruis vim imperij, non in specie ac in vestibus, sed in ipsa natura. Ego.n. Io. 18.
inquit, ad hoc genitus sum. Hoc est esse H
Rex magnus, qui non habet honorem ex- Luc. 3.
trinsecus allatum, qui nulla re opus habet Mar. 7.
vt sit Rex, qui facit omnia quæcunq; vult. & 9.
Volo, mundare. Tibi dico, dæmonium sur Mat. 25
dum, egredere ab ipso. Tace, os obstrue. Adeste, este hæredes parati vobis regni. Ite in ignem æternum paratum diabolo ante constitutionem mundi. Vides vbiq; potestatem, vides facultatem ac potentiam. Ita enim cepit eos, qui paruerunt, vt persuaserit, vel animam potius profundere, quàm quod iussum est trãsilire. Rex.n.habet honorem ab ijs, qui eius subijciuntur ditioni: Hic aũt præbet honorẽ ijs, qui ei obediunt, & ideo illud quidẽ est solũ nomen: hoc vero res. Magnus est Rex, qui vniuersum orbem terræ, cœlum fecit, & vt barbari philosophi fierent, & Angelos imitarentur, curauit, populos nobis subiecit, & gentes sub pedibus nostris. O miraculum. Eis Lu. 23.
qui crucifixerant adorare persuasit eos, qui contumelijs afficiebant, qui insectabantur maledictis, qui lapidibus affixi fuerãt, docuit, vel suas animas profundere, prout ei videbatur. Non gerebatur enim hoc ab
Apostolis, sed ab eo, qui illos præcedebat, I
& mouebat eorum animum. Quomodo enim piscator, vel tabernaculorum cõstructor, tantum terræ habitabilis orbem ita mutasset, nisi illius verba impedimenta omnia sustulissent? Et præstigiatores, & tyrannos, & oratores, & philosophos, & omnes denique, qui resistebant, tanquam puluerem discutientes, & instar fumi euanescere facientes, ita veritatis lucem seminauerunt, non armis, nec vi pecuniæ, sed solo ac simplici sermone vtentes. Imo vero 1.Co.2.
non erat simplex sermo, sed erat quouis Heb. 4.
opere potenrior. Quomodo? Inuocabant Mar. vl.
nomen crucifixi, & mors fugiebat fugabantur

Universidad de Deusto
Biblioteca

bantur dæmones, morbi propulsabantur, quę erant in corporibus mutila ac vitiata, corrigebantur, pericula protinus recedebant, & mutabantur elementa. Quando ergo nobis dixerint, Cur non opem sibi tulit in cruce, hoc dicamus, quoniam hoc erat admirabilius. Neq; enim sunt paria ex cruce descendisse: & postquam fuit crucifixus, tot esse mortuos eius nomine, suscitatos. Quod.n. tunc sua spōte manserit, ostendit ex ijs, quæ sunt postea consecuta. Qui enim mortem, quę alios inuaserat, expulit: multo magis à seipso, priusquam in uaderet, propulsare poterat, & qui alijs vi-
K tam præbet, multo magis sibijpsi præbere
Io.20. poterat. Quod ēt triduo post fecit, ex redū
Mar.16 danti quadam copia suscitatus. Id autem
Mat.28 ostēdit, per ea quę postea secuta sunt. Qñ
Luc.24 ergo eius nomen visum est habere tantam virtutem in alienis corporibus, vt inuocatum mortem fugauerit, nemo possit dubitare, quòd etiam in proprio corpore magnam potentiam ostendisset, & mortem sibi subiunxisset. *Subiecit populos sub nobis, & gentes sub pedibus nostris*. Vide sapientiā Prophetæ, qui omnia accurate dicit, & exActo.3. quisite. Quod.n. postea dixerunt Apostoli, Quid nos intuemini, quasi nostra virtute aut pietate fecerimus, vt hic ambularet, ab alto petitum dicit propheta. Illud autem, Sub pedibus, id quod subiectum erat ostēdit, vel potius magnam subiectionem. Si vis autem scire quāta subiectio esset, audi.
Acto.4. Quotquot, inquit, possessores agrorū, aut domorum erant, vendentes afferebāt pretia eorum, quæ vendebantur, & ponebant ante pedes Apostolorum. Alij autem cum
L pecunijs animam quoq; profuderūt. Qui
Act.15. inquit, pro me seipsos periculis obiecerūt,
Gal.4. de alijs quoque scribens dicebat. Si possi-
1.Co.7. bile, inquit, oculos vestros effodissetis, & dedissetis mihi. Porrò autem ad Corinthios quoq; scribens dicebat. Ecce enim hoc ipsum secundum deum tristitia affici, quantum in vobis studium effecit, imo defensionem, imo indignationem, imo timorem, imo desiderium, imo æmulationem, imo vindictam. Eos vsque adeo verebantur, & pertimescebant. Et Lucas rursus scribens, dicebat. Cæterorum autem
Acto.5. nemo audebat se coniungere illis, sed ma-
1.Cor.4 gnificabat eos populus. Et rursus. Quid vultis, in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu lenitatis? Vidisti authoritatem, & potestatem. Hæc autem omnia fecit illud verbum, quod dixit eos emittēs, Mat.28
Ego vobiscum sum. Ipse impedimēta omnia remouebat ante eos ambulās, ipse plana faciebat, & procliuia reddebat, & quæ erant difficilia faciebat facilia. Atqui erant omnia plena bellis, omnia scopulis, & præcipitijs, & nusquam licebat pedē figere, nec sistere, obstructi erant omnes portus, omnis domus clausa, omnes aures obturatæ, & tamen cum primum ingressi, & locuti M
fuerant, diruebant omnia hostium propugnacula, vt & ipsas animas profunderent, & innumerabilia pericula sustinerēt, pro ijs, quæ dicta fuerant. *Elegit nobis hæreditatem suam speciem Iacob quam dilexit*. Alius, Glorificationem Iacob. Vide quàm sit accurata exactaq; prophetia. Superius quidē dixit, Subiecit nobis populos, & gentes. Iudæi ei primum accesserunt, primum ter mille, deinde quinquies mille, & postea gē Ac.2.& tes. Ipse.n. rursus dicebat, Et alias oues ha- 3.
beo, & illas me ducere oportet, & fiet vnus pastor, & vnum ouile. Deinde nequis cū Ioā.10.
audierit, Elegit nobis hæreditatem suam, dubitet & angatur, & dicat, quomodo ergo non credunt nunc Iudæi, correctione soluit dubitationem, maxime enim, quod ad se attinet, eos elegit, & quantum ad ipsum quidē spectat, nullum reliquit. Quōd si finem quoque requiras, audi ea quæ sequuntur. Subsigit enim, Speciem Iacob, quam dilexit. Hic autem mihi videtur fideles dicere. Quod quidem Paulus significans, dicebat. Non autem, quod exciderit verbum dei non enim omnes, qui sunt ex
Israel, sunt Israel, sed in Isaac vocabitur ti Rom.9.
bi semen. Hoc est, Non qui sunt filij carA
nis, ij sunt filij dei, sed qui sunt filij promissionis, æstimantur in semine. Species autem seu pulchritudo populi iure dicant fideles. Quid est.n. speciosius illis, qui crediderunt? Hęreditatem autem suam vocat gentem, non ꝙ aliquando gentium nullā curam gesserit, sed vehementem in eos dilectionem, & cum eis coniunctionem, & prouidentiæ accessionem ostendens. Et vt scias quam sit accurata exactaq; prophetia, vide quomodo vtitur dictione multorum, qua multi vtuntur in rebus, q̄ emuntur. Sæpe.n. per multi aliquid ementes, pulchrum illud esse dicunt, quod reliquis antecellit. Ostedēs ergo non oēs esse seruā dos, dicit, speciem Iacob. Hæc etiā ostenduntur

Mat.13 duntur in Euangeliis per innumerabiles
18. 20. parabolas. *Ascendit deus in iubilo*. Non di-
22 xit, Assumptus est, aut deductus est, sed, A-
Mar. 4. scendit, vt ostenderet cum ascendisse nul-
12 lo alio eū ducente, sed ipsum hanc viā esse
Luc. 8. ingressum. Helias.n. qui non eo quo Chri
14. 20. stus processerat ducebatur ab alia potesta-
B te. Non erat.n. humanæ naturæ via aliena
4.Re.2. ingredi. Vnigenitus autem ascendit pro-
Acto.1. pria potestate. Quocirca Lucas quoq;, sic dicebat. Et fixis oculis intuebantur cum ille iret in cœlum. Non dixit, Cum ipse assumeretur, nec, Cum portaretur, erat.n. eius proprius incessus, quod fiebat. Si autē antequam crucifigeretur, ferebatur super aquas, adhuc patibili, & graui corpore circundatus: quid mirum, si post quam sumpsit ab interitu alienum, aerem secuerit? Vbi autē in iubilo? Quis iubilauit, quando ascendit? Atqui hoc silētio factum est, & vndecim solum pśentibus discipulis. Vi des non oportere dictiones simpliciter, & vno tm̄ modo accipere, sed scire quid ex eis significetur. Quemadmodum.n. dixi in prooemio psalmi, Iubilus aliquid aliud significat, nempe victoriam, trophæum. Quod ergo hic dicit, In iubilo, hoc est, Ascendit in victoria, cum mortem vicisset,
Ioā.12. pctū deiecisset, dęmones fugauisset, errorē
Ephe.4. expulisset oīa in melius mutasset, in antiq̄ patriam, imo vero longe meliorem, nostrā naturam deduxisset. Cum.n. aduenisset, nemo ei restitit, non peccati tyrannis, nō mortis potentia, non vis maledicti, non interitus, non virij vehementia, non ali-
C quid aliud eiusmodi, sed cum hæc omnia, tanquam araneam, perfregisset, & dæmonum cateruas, & neruos diaboli, & hæc omnia fudisset ac profligasset, ascendit re-
Ad Co. bus recte gestis, vt voluit. Quocirca Pau-
2. lus quoq; eius trophæū narrans, dicebat. Cum explicasset principatus ac potestates traduxit libere de eis in seipso triumphās. Et rursus. Deleuit quòd erat aduersus nos chirographum, qd erat nobis contrarium, & ipsum de medio sustulit, affigens illud cruci. *Dominus in voce tubæ*. Idem rursus si-
Διωλύ- gnificat. Hoc est, In præclara victoria. Hic
γιον aūt est aliud quoq; intelligendum, nempe id fuisse clarum, apertū, illustre. Atqui nul lus id tunc nouit, cū fieret, sed tam euāsit manifestum q̄ si tuba ceciniisset, atq; adeo multo magis. Illud.n. qđ tunc clanculum factum est, nemo fere eorū qui orbē terræ habitant, ignorauit, sed ipsum perinde re uelauit, rerum natura, acsi tuba ceciniisset, atque adeo multo magis. Neq;.n. tuba canens ita omnes vocasset ad illud spectaculum, sicut postea rerum vox ostendit ascensum magis etiam, q̄ tonitru rem claram efficiens. Neque enim tonitru ita vocasset orbē terræ, vt rerum ostensio, eos qui tunc D
erant, & qui postea erant futuri. Tonitru Mat.24
enim est tantum manifestum prę̄sentibus Ro. 10.
ipsa vero omnibus generationibus, tuba Collu.3
clarius, & tonitru aperrius, ostendit quod factum est. Nec vero aberraueris, si tubas vocaueris ora Apostolorum, non tubas quidem æreas, sed auro pretiosiores, & gēmis magnificentiores. Cur ergo nō dixit, in tuba, sed, in voce tubæ? Significans eo- 1.Co.15
rum concordiam, & animi cōsensionem, Acto.4.
sicut etiam dicit Paulus, siue ergo ego, siue illi, sic prædicamus. Et rursus, Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna, tuba autem canebant, non ad bellum incitantes, sed prædicantes, & annuntiantes victoriam quemadmodum.n. in castris, quando cū signis in aciē prodeunt, præcedunt tubæ, quæ præsentes excitant, non aspectu, sed ēt auditu: ita ēt tunc factum est. Ingredientibus Apostolis in vnamquanq; ciuitatem, tubæ sonabant, & ad audiendum omnes effundebā-
tur. [Psallite deo nostro, psallite: psallite Regi nostro, psallite. Qm̄ Rex omnis terræ deus, psallite sapienter. Regnauit deus super gentes.] Postquam narrauit, quam magna sint, & quam præclara, quæ gessit E
vniuersum orbem terræ vocat ad eum laudibus celebrandum cum magno studio, & diligētia. Vsus est itaq; repetitione, seu cō duplicatione, nec inuitat solum modo ad psallendum, sed ad psallendum cū magna sapientia. Quid est, psallite sapienter? Cū quæ, inquit, facta sunt didiceritis, considerantes rerum gestarum magnitudinē. Mihi autem videtur etiam aliquid aliud obscure significare, cum dixit, sapienter, non voce tm̄, sed etiam factis, psallere non lingua tantum, sed ēt vita. Regnauit deus super gentes, & quodnam hic regnum dicit? Non illud, quod obtinet ratione creationis, sed hoc, ꝙ ratione eius, ad quam eas adsciuit familiaritatis, ac necessitudinis. Fuit.n. Rex omnium, etiā ante hac, vt qui esset opifex, & effector, nunc autem, & subentiū, & gratias habentium, ꝙ quidē est
maxima

Universidad de Deusto
Biblioteca

maxima laude dignum, & in primis admi
Esa.49. randum, ꝙ qui prius contumelia afficieba
Act.13. tur a Iudęis, effecit vt tanta fieret mutatio,
vt vbiq; caneretur, & qui nec prophetas le
gerant, nec in lege educati fuerant, immo
vero plane erant ferinis moribus repente
F mutati sunt, & omnibus illis abiectis erro
ribus, se ei submiserunt, non duæ, aut tres,
aut quatuor, aut decem gentes, sed qui vni
uersum orbem terrarum incolebant. *Deus sedet super sanctam sedem suam.* Quid est, se-
det super sedem? Regnat, inquit, imperiū
obtinet. Recte autem dixit sanctam. Non
solum.n. regnat, sed etiam sancte regnat.
Quid est, sancte regnat? Pure homines.n.
qui veniunt ad hunc principatum, ea pote
state ad iniuriam faciendam vtuntur, Ille
autem principatus est ab omni re eiusmo
Deu.10 di intactus, purus, & sanctus. Neque enim
Act.10. fraus, neq; aliquid eiusmodi, illud iudiciū
Ro.2. corrumpit, & circunuenit, sed est purum,
sincerum, quacunq; puritate fulgens cla-
rius, resplēdens ineffabili gloria. *Principes populorum congregati sunt cum deo Abrahām, Quoniam dei fortes terræ uehementer eleuati sunt.* Hic ostendit quomodo fuerit exten-
sum Euangelium, quod non solum priua-
tos attigit, sed eos etiam qui sunt redimiti
diademate, & sedent in throno regio, dein
de ostendens eum esse deum noui, & vete-
ris testamenti, dicit, cum deo Abrahā. Pro
G eo quod est, ille ipse, qui & nostrorum ma-
Hie.31. iorum deus est, & qui illis etiam legem de-
dit. Et ideo dicebat Hieremias, dabo vobis
testamentum nouum, non secundum te-
stamētum, quod dedi patribus in die quo
ego apprehendi manum eorum, vt educe-
rem eos de terra Aegypti, ostēdens vnum
Bar.3. & eundem esse legislatorem, & noui, & ve-
teris testamenti. Et Baruch rursus dicebat,
Hic est deus noster, non reputabitur alius
præter ipsum. Inuenit omnem viam scien
tiæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israel
dilecto suo, postea autem in terra visus est,
& cum hominibus conuersatus est, signifi-
cans, ꝙ qui legem dedit, is est, qui fuit in-
carnatus, & is qui fuit incarnatus, legē de-
dit, hoc etiam dixit propheta. Congregati
sunt, inquit, cum deo Abraham, hebræus
autem pro eo quod est, cum deo Abrahā,
עם אלהי אברר. Et qūo, quæso, hoc factū est?
Quoniam dei fortes terræ vehementer ele
uati sunt. Quinam sunt autem fortes dei,
nisi Apostoli, fideles omnes? Qm̄.n. poten-
tia eorum vsq; adeo resplenduit, omnes vi
cerunt. Recte autem eos appellauit fortes.
Quidni.n. fortes, q̄ aduersum vniuersum
orbem terræ aciem iustruxerunt, aduersus H
dæmones, aduersus diabolum, aduersus po
pulos, aduersus ciuitates, aduersus gentes,
aduersus tyrannos, aduersus tormenta, ac
supplicia, aduersus sartagines, aduersus for
naces, aduersus consuetudinem, aduersus
naturæ tyrannidem, & omnia diruebant,
& superiores omnibus euadebant, & a nul
lo vincebantur? Quomodo non fortes, qui
vel post mortem, tantam ostendunt virtu-
tem? Quomodo non fortes, quorum verba
sunt quouis adamante duriora, nec vllum
ea tempus aboleuit, sed quotidie maius in
crementum suscipiunt? Pro his omnibus
benigno, & clementi deo gratias agamus.
Quoniam ei gloria, & potentia nunc, &
semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

IN XLVII PSALMVM,
Canticum Psalmi filiis Core.

Magnus Dominus, & laudabilis nimis, in ci uitate dei nostri in monte sancto eius. Fun datur exultatione uniuersæ terræ. Alius, pul-
chro germine, gaudio vniuersæ terræ. A-
lius, ab initio præscripto splendore vniuer
sæ terræ. Hic quoq; significat liberationē I
a bellis. Qm̄.n.a Babylone reuersi, & a lon
ga captiuitate liberati, terram receperunt,
& multa bella euaserunt, pro his omnibus
deo horum bonorum authori gratias agē
tes, hos hymnos canunt, dicit autem. Ma-
gnus dns, & laudabilis valde. Magnus qui-
dem dicunt, sed quam magnus nō dicūt,
hoc enim nemo scit, & ideo subiunxit. Et
laudabilis valde. Non est enim finis eius
magnitudinis. Quod autem dicit, est eius-
modi, oportet eum tantum gloria afficere,
& laudare, idque supra omnem modum,
laudare autem eum, propter hāc infinitā,
& incomprehensibilem essentiæ magnitu
dinem, & propter summa eius in nos be-
neficia. Nam, & voluit, & potuit, quæ vo- Sap.12.
luit. In ciuitate dei nostri, in monte sancto
suo. Quid dicis? Illic eius laudem conclu-
dis, qui est magnus, qui laudabilis, in ciui-
tate, & in monte? Non hoc dico, inquit,
sed quòd nos eum ante alios cognoui-
mus. Vel propterea ergo dixit illud, in ci-
uitate Dei nostri, vel volens ostendere,
quòd per magnitudinem eorum, quæ ipsi
facta

facta sunt, ostensa est eius magnitudo, &
gloria ꝙ qui erant captiui, qui diuisecti, qui
K contempti, qui in regione hostili veluti in
carcere detinebātur, vt ij adeo repente cla-
ri essent procurauit, vt & qui eos vicerant,
superarent, & ad priorem redirent prospe-
ritatem, & antiquus patriæ status eis resti-
tueretur. Ostendit.n. inquit, seipsum, &
suarum creaturarum, quæ videntur, ma-
gnitudinem, sed qm̄ complures antiqui-
tus erant paulo insipientiores, cognitio-
nem, quę ex inimicis, & ex victoria oritur,
adijcit, admirabilia hæc prophæa assidue
erigens, & vt in melius fieret mutatio af-
ficiens, & præter spem, & expectationem
oēm eiusmodi miracula faciens. Hanc au
tem vocat eius ciuitatē non alias eius pri-
uans prouidētia, sed ut eos ostenderet, qđ
ad cognitionis rōnem attinet, aliis fuisse
longe priores. Ille.n. eius dici poterant ra-
tione tantum opificij, Hæc vero ēt ratio-
ne familiaritatis, & necessitudinis, & quòd
hæc omnia illic fierent miracula, tūc itaq;
Gala.1. ea dicebatur dei ciuitas, nunc aūt nos om
nes dei dicimur. Qui.n. Christi sunt, in-
quit, carnem suam crucifixerunt cum vi-
tiis, & concupiscentiis. Vidisti summam,
& intensissimam virtutem, & ideo appella
batur quoq; mons dei, qm̄ deus illic cole-
Fundat ἐρείδων batur. Fundatur exultatione vniuersæ ter
bene ra ræ, dictum ualde obscurum, & ideo opor-
dices a- tet attendere, ei.n. qui cursim legit, & per-
gens. functorie, magnam affert dubitationem,
qui ea aūt diligenter persequitur, uidebit
L consequentiā, & pulcherrimā sententiarū
connexionem. Quod aūt dicit, est eiusmo
di. Magnus dominus in ciuitate dei no-
stri, in monte sancto suo bene radicans,
hoc est, bene radices agnes, & eam pulchre
firmans ac stabiliens in gaudio, & lætitia
totius orbis terrarum. Hoc ēt alius obscu-
re significans, dixit, præscripto splendore
vniuersæ terræ. Eam.n. fecit splendorem,
& lætitiā uniuersæ terræ. Illinc.n. est fons
pietatis, & radices, & principia dei cogni-
tionis. Hāc ergo, cum talis esset, radicibus
actis confirmauit ac stabiliuit propter or
namentum totius orbis terrarū, pp exul-
tationem, propter gaudium totius terræ.
Esa.2. Doctrinæ.n. terræ officina, ludusq; litera-
rius, erant tunc Hierosolyma, & qui vole
bant frui gaudio, cultumque, & ornamen
tum capere, hinc ea, quæ bona, & honesta
erant discebant. Et ideo hoc significans,
non dixit, Agens radices, sed, Bene agens
radices. Quòd si velis id ipsum accipere
anagogice, videbis rerum veritatē, hic.n.
processit exultatio per vniuersum orbem
terratum. Hinc processit gaudium, & læti- M
tia. Hinc emanarunt fontes philosophiæ,
vbi Christus fuit crucifixus, vnde profecti
sunt Apostoli. Ex Sion.n. inquit, egredie- Esa.2.
tur lex, & verbum dei ex Hierusalem, ha-
bet autem hoc gaudium radices immorta
les. *Mons Sion latera Aquilonis.* Alius mon-
tes Sion fœmora Aquilonis. Alius, fœmo-
ra Aquilonis, Græce hi meri, cum articu-
lo. Hebræus autem, הר ציון ירכתי har Sion
iarecthei. Qua de causa meminit nunc A-
quilonis, & situm loci nobis describit? qm̄
assidue bellum hinc suscitabatur, inuadēti
bus barbaris, & prophetæ hoc dicunt assi-
due, ab Aquilone appellantes, & lebetem Hiere.1
illinc feruentem describunt: ita.n. sita est
regio Hierusalem, si habeatur ratio Paleſti-
næ, quod factum est admirans hoc subiun
xit, id significans, eam, quæ illinc assidue
vexabatur fecisti inexpugnabilem, pinde
.n. ac si quis diceret de corpore, partem il-
lam imbecillam fecisti valentiorem: hoc
etiam hic ipse obscure significat, dicens,
vnde luctus, & lachrymæ, vnde origo cala A
mitatū, hinc ea mēbra impleta sunt volu-
ptate, alacritate animi, ac tranquillitate.
Vnde minæ, metus, & pericula, hinc gau-
dium, & lætitia, nec vllus deinceps metuit
aquilonarem illā partem creaturæ, nemo
aīo angitur, nemo suspicatur, sed omnes
degunt in lætitia, cum eius radices fixeris
in voluptate. *Ciuitas regis magni deus in do-
mibus eius cognoscitur, cum suscipiet ipsam.* A-
lius, cognita est. Alius, deus in regiis eius
cognoscetur ad munimentum. Alius, deus
in palatiis eius cognitus est ad eripiendā
eam prædicat eius authoritatem, laudem,
coronam, dicens, ciuitas regis magni. De-
inde ostendens qūo sit ciuitas Regis ma-
gni, per illud, in domibus eius cognoscit,
magnam ostendens prouidentiam, & qđ
eam totā omni ex parte seruat, non illius,
tm̄ totius curam gerens, sed etiam in vnā-
quanq; domum suam ostēdens prouiden
tiam. Nobis.n. ēt absque eo est cognitus,
inimicis autem ex eo suam ostendit virtu-
tem. Tempore.n. Ezechiæ, cum barbarorū 4. Reg.
nubes eam inuasisset, & eam veluti sagena 19
circundedisset, recesserūt suis mortuis ma
xima ex parte relictis. Quinetiam multi B
quoque

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoque alij eam sæpe ingressi, ignominia affecti recesserunt. Hæc, inquit, omnia gesta sunt de prouidentia, eamq; præclaram & insignem fecerunt. Non solum aũt ꝙ præclare, sed etiam ꝙ adeo præclara facta sint, magna euasit. *Quoniam ecce Reges congregati sunt, conuenerunt in vnum*. Alius, Ecce enim Reges simul instructi sunt. *Ipsi videntes sic admirati sunt, conturbati sunt, commoti sunt. Tremor apprehendit eos. Ibi dolores, vt parturientis. In spiritu vehementi*, Alius, Ardoris. Alius, Per vẽtum violentũ. *Conteres naues Tharsis*. Alius, Confringes. Hebræus autem, תשבר theslaber. Hic narrat bellũ, bellum difficile, & vndiq; conflatũ, & clariorem victoriam. Qm̃.n. dixit illum eam susc ipere, & eius curam gerere, ostẽdit deinceps qũo eam susc ipit, & defendit. Cum innumerabiles.n. gentes eam inuasissent (hoc.n. significat per Regum multitudinem,) & non solum inuasissent, sed etiam congregati aciem instruxissent, res eiusmodi gestæ sunt, vt ipsi abirent admiratores
C rerum admirabilium. Ita.n. bellum confi
ciebatur, vt ipsi horrore ac torpore pleni
recederent, & cum magna animi perturbatione resilirent, multi paucos timentes, & qui ordines instruxerant, diuisi, nec secus afficerentur quam mulier, quæ parturit. Vnde clarum erat bellum non fuisse gestũ humanis viribus, sed deum fuisse ducem in committendo prælio, qui non solum spiritus eorum deprimebat, sed etiam mentem eorum conquassabat, & eis dolores immittebat, & eis ineffabilem timorẽ afferebat, & perinde accidit ac si magna classe congregata vehemens ventus irruẽs, oẽs naues contriuisset, & triremes demersisset, & magnã repente perturbationem iniecisset. Hic.n. mihi videtur per hoc exẽplum, & victoriæ facilitatem, & perturbationis magnitudinem velle significare. Nam hi quoque, cum magnam classem parassent, & ex longinqua aliqua, & aliena regione veniissent, veluti quodam vehementi vento, omnes ira dei perierunt. Et ideo locum quoq; significans vnde venerunt, subiunxit illud. Tharsis. Ita ẽt significauit Hebræus per dictionem, quã vestra causa adiecimus in lectione cõtextus. Vel hoc ergo dici potest, vel illud quod ante
D dixi, ꝙ quemadmodum naues Tharsis vehemens ventus irruens sæpe contriuit: ita etiam multitudinem illam deus contur-
bauit. *Sicut audiuimus sic vidimus in ciuitate domini virtutum, in ciuitate dei nostri*. Vides quomodo exponit id quod est superius, Bene radicans, aut, bene radices. Non dixit.n. Qui bene radicauit, sed, Bene radicans, hoc est, assidue prouidens, assidue curam gerens, assidue muniens. Postquàm enim dixit, quæ tunc contigerunt, ad res antiquas narrandas rursus conuertit orationem, ostendens hæc habere magnam cum illis cognitionem. Quæ.n inquit, verbis audiuimus, ea factis vidimus, victorias Dei, trophæa, curam ac prouidentiã, & quæ opinionem superãt miracula Deus enim nunquam intermisit hæc facere. Eius ergo est, & liberare a periculis, & deducere ad dei cognitionem. Recte autẽ meminit propheta eorum, quæ longo ante tpe facta sunt. Oportebat.n. & ex veteribus narrationibus, & ex nouis factis doceri, vt qui erant ex eis crassiores, ex iis quoque, quæ facta erant crederent, & duplex lucrum facerent, & esset eis auditio pro visu. *Deus fundauit eam in ęternum*. Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Alius, Coniecimus deus misericordiam tuam in medio templi tui. Hebræus autem, דמינו אלהים דם dimenu hasedeca. Secundũ nomen tuũ deus, sic ẽt laus tua in fines terræ. Quoniam.n. dixit, Quę audiuimus, ea & vidimus, dicit & quidnã audierit, & quid viderit. Quid ergo audiuit, & vidit? Quòd dei gratia reddit ciuitatem firmã validam, & infractam: Hoc est .n. ei fundamantum, hoc robur, hoc eã facit inexpugnabilẽ, non humanæ opes, & auxilium, non vis armorum, nec turres, & mœnia. Sed quid? Deus eam regit, & continet. Hoc.n. eos maxime doceri oportuit, & propheta assidue illos eo deducit. *Suscepimus deus misericordiam tuam in medio templi tui*. Quid est, Suscepimus? Sperauimus, expectauimus, cognouimus tuã humanitatem, & clementiam. Qm̃.n. dixit, Fundauit, radicauit, muniit, ostendens tantã prouidentiam nõ proficisci ex meritis eorum qui eam assequũtur, sed procedere ex bonitate eius qui illa fecit: & simul volens
F fastum eorum comprimere, si dixit, hoc propemodum dicens. Tuæ sunt misericordiæ hæc præclara facinora, tuę gloriæ, tuę bonitatis. Et ideo subiunxit. *Secundum nomẽ tuum deus: Sic, & laus tua deus in fines terræ*. Laus, inquit, tua facit res adeo pclaras,
magnas

magnas, & admirabiles, adeo excelsas, & glorioſa. Non.n. ad mensuram curã gessisti eorũ quos beneficio afficis, ne propter eorum merita, sed pro tua magnitudine. Laus ergo tua, hoc est, Tui celebratio, quę ex operibus profecta est, facit vt præclara tua facta exaudirentur. Facta enim fuerũt in Palæstina, sed propter ingentem eorum magnitudinem, peruenerunt ad extremos fines orbis terrarum, & qui erant procul re
Ios. 2. moti, ea sciebant. Quæ facta itaq; fuerant in Aegypro, meretrix Hierichuntina sciebat melius ijs, qui interfuerant. Rursus q̃ in Palæstina euenerant, ij quoq; qui in regione persarum habitabant, prædicabant. Quæ rursus gesta fuerant in Perside, qui in extremis finibus terræ agebant, nouerant. Quapropter rex quoque misit literas
Dan. 6. per vniuersum orbem terræ, prædicans ea, quæ in fornace euenerant. Et ideo hic quoque cum dixisset, laus tua in fines terræ,
G subiũxit. *Iustitia plena est dextera tua*. Quòd enim assidue facere cõsueuit, vt ab ijs, quæ fiunt hominibus, ascendat ad ea, quæ ad sunt ipsi naturæ: hoc etiam facit in pręsentia. Non vt aliqua deo accedere aut recede re cogitemus, absit, sed quoniam est imbecillus sermo, & lingua humana: oportet ei quod dicitur, Deo conuenientem afferre sententiam. Quę ergo Dei naturę adsunt, ea dicit, quæ sunt eius substantiæ coniuncta, & vt eo verbo vtar, consubstantiata. Quænã aũt ea sunt? Iustitia, inquit, plena est dextera tua. Ostendit.n. ea quæ fiunt, non esse ex meritis eorũ quos beneficio afficit, sed ex sua substantia, quoniã ipsa eius substantia delectatur iustitia, lætatur benignitate, & clementia. Hoc est eius munus, hæc est eius cõsuetudo, & ideo tanta accipiebant ab eo beneficia. Quemadmodum enim ignis est calefacere, & Solis illustrare: ita etiã eius est benefacere, immo vero ne sic, quidẽ, sed longe amplius. Et ideo sic quoq; dixit, Iustitia plena est terra, eius affluentiam, illamq; eius esse substantiæ cõ
H iunctã, & si ita dici possit, consubstantiatã significans. *Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudææ, Propter iudicia tua domine. Circumdate Sion, & complectimini eam*. Alius, Et obite. *Narrate in turribus eius*. Alius, Numerate turres eius. *Ponite corda vestra in virtute eius*. Alius, In ambitus abundantiã. Alius, In abundantiam. *Et distribuite domos eius*. Alius, Dimetimini regias eius. *Vt enarretis in progenie altera*. Alius, In in generatione posteriori. *Quoniam hic est deus noster in seculum, & in seculum seculi. Ipse reget nos in secula*. Quanã de causa hæc præcipit, circuire ciuitatẽ, numerare turres, attẽdere ædificia, considerare eius decorẽ, domos, & palatia metiri, nõ opus est nostra interpretatione, sed oratio ipsa seipsam explicat. Cũ enim, hæc dixisset, causam quoq; statim adiecit. Quannã? Vt enarretis in progenie altera. Quod aũt dicit, hoc est. Impleamini gaudio, lætemini, exultetis. Sed non leuiter ac obiter, sed accurate, & diligenter eius vires intellige. Qm̃.n. fuit diruta, quoniam radicitus conuulsa, & eius solũ propemodum interijt, & desperarũt fore, vt ea in melius mutaretur, adeo vt dicerent, Aruerũt ossa mea. Lassati sumus, consumpti sumus, nec I
expectabant fore, vt eam reciperent, eam tamen receperunt, & non talem qualẽ amiserant, sed longè meliorem, clariorẽ, atque illustriorem, maiorem, ditiorem, potentiorem, & magnificentiorem in ædificijs, in rebus venalibus, in copijs, in facultatibus. Erit.n. inquit, vltima gloria domus huius supra priorẽ. Adhortatur populum, & pro Agg. 2.
pemodum hæc dicit. Ecce hæc ciuitas, de qua erat omnis spes abiecta, quæ diruta & euersa fuerat, qũo in splendidiorem spẽm statumq; restituta est. Hæc ergo ipsa discite, eius ædificationem, splendorem, claritatem, vt cum hinc dei virtutem didiceritis, nempe quẽadmodum cuius nulla erat spes relicta, eam maiorem fecerit: narretis posteris vestris dei potentiam, & perpetuã eius prouidentiam, & ꝙ nostri curam semper gerit, nos regit, & defendit. Hæ.n. narrationes posteris quoq; erunt magnæ argumẽtũ philosophiæ, & occasio exactissimæ dei cognitionis, & studij virtutis. Quamobrẽ iubet illos eam obire, vt sint perfecti doctores suorum posterorum.

IN XLVIII. PSALMVM

In finem filii Core. Alius ephiumitio.

K *Avdite hæc omnes gentes*. Alius, Audite hoc. *Auribus percipite omnes, qui habitatis orbem*. Alius, subterraneã terrã. Alius dicit, Qnæ in imo est. Hebræus autem הבל halad. *Quiq; terrigenæ, & filii hominũ*. Alius, Ei humanitas, & pterea filij vninsciusque viri. *Simul in vnũ dines, & pauper*. Alius, pariter. Magna q̃dã, & arcana nobis nũc est di
cturus

Universidad de Deusto
Biblioteca

cturus Propheta. Neque.n.quotquot sunt vbique terrarum ad audiendum vocassẽt, nec totius orbis theatrum exiuissẽt, nisi magnum quid, & præclarum, & tanti conuentus magnitudine dignum nobis essẽt dicturus. Neq;.n.amplius loquitur, vt prophetans, seu prędicens Iudæis, qui Palęstiuam habitant, sed veluti quidam Apostolus, & Euangelista, ad omnem humanã naturam dirigit orationem. Lex.n. vno orbis angulo vnam gentem docebat: sermo autem prædicationis vbique terrarum resonuit, & seipsum extendit, vt qui tantam peruaserit regionem quantam sol prætergreditur. Illa.n.erant pædagogica quædã institutio, & ministerium mortis, & condemnationis, hæc autem gratia, & pax.
L Quoniam ergo conuocauit omne genus, ad audiendum, nos quoque hic adsimus, & videamus quid vult nobis dicere Psalmographus, qui communi hominum generi præest, licet sint barbari, licet sapientes, licet priuati, Iubet enim omnes eos ad esse, & ideo incipiens quoque dixit, Omnes gentes. Et rursus amplificauit orationem, Quique terrigenæ, & filij hominum vocans omnem humanitatem. Papæ quæ doctrina, quam est apta omnibus, & communis. Et ideo non solum vocat omnes, sed magno studio, & diligentia iubet eos illa, quæ dicuntur attendere. Non solum enim dixit, Audite hæc omnes gentes, sed etiam, Auribus percipite, vel, vt græcum melius exprimatur, auscultate. Auscultare autem nihil est aliud quam diligenter, & attente audire. Auscultare.n. proprie dicitur, quando quis aure auri admota loquitur, seipsumq;, & illum contendens iubet adhibere animum ijs quæ dicuntur. Auribus percipite oẽs, qui habitatis terrã. Etiã siqui, inquit, non referuntur in numerum gẽtium, sed sunt misti, & dispersi, vt nomades, eos quoq; voco ad audiendum. Vide aũt concionatoris prudentiam. Primũ eo-
M rum animũ excitauit, erectosq;, & alacres fecit ad audiendum, eo ꝙ omnes simul vocauerit. Deinde postquam vocauit, fastum eorum, & insolẽtiã comprimit, ne propter multitudinem nimium efferantur, & sint nimis arrogantes, talibus enim maxime auditoribus opus est, quando quis est verba facturus, quæ ad studium sapientiæ pertinent, nempe cõtriti, & compositis, & ab omni fastu ac tumore liberis. Qũo ergo fe-

rocem eorum animum compescuit, naturã in memoriam reuocans? Postquam enim, dixit, Gentes, subiunxit, Quinq; terrigenę & filij hominum dixit substantiã, ex qua est principium nostræ generationis, cõem omnium matrem reuocauit in memoriã. Et quare dixit, Filij hominum? Quoniam dixit, terrigenas, nequis existimaret, vt volunt antiquæ fabulæ, homines ab initio è terra pullulasse, quemadmodum nonnulli fabulati sunt quosdã fuisse fatos introducẽtes: Propterea subiunxit, Filij hominum. Patres enim vobis sunt homines: principium autem generationis vobis, & illis terra est. Quid ergo superbis terra, & cinis? Eccl.10.
Cogita apud te quænam sit mater, & fastũ tuum comprime, spiritus elatos conculca ac deprime, considera quòd terra es, in terram reuerteris, & omnem arrogantiam expelle. Tali enim mihi auditore opus est. Ideo te sedatum reddo ac compositũ, vt te accipiã aptum ad ea, quę dicuntur suscipiẽda. Simul in vnum diues, & pauper. Vidisti nobilitatem concionis, Quid ni enim nobilitatem, qñ propter authoritatem nequaquam arcet auditorem, sed vniuersa doctrina ex æquo profunditur, & pauperi, & diuiti mensa cõis exhibetur. Postquam.n. dixit id quod omnes vnit, eos videlicet esse terrigenas, & filios hominum, & communem esse naturam ostendit, tunc, quæ ex rebus ad hanc vitam pertinentibus videbatur esse, differentiam, & inæqualitatẽ oratione eijcit, communiter omnes vocãs, est enim communis nostra natura, communiter omnes voco, communit nostra mater, communiter voco, communis enim nostra ciuitas est orbis terrarum. Sed ex paupertate, & diuitijs differentiam aliquam excogitastis, & in æqualitatẽ introduxistis. Atq eam quoq; rursus eijcio, non diuites quidẽ
B admittens, pauperes autem habens despicãtui, nec diuites quidem vocans, pauperes autem expellens, sed & hos, & illos, & non solummodo, & hos & illos, verbi gratia, hos quidem priores, illos vero posteriores, vel illos quidem posteriores, hos vero priores: sed simul sit communis conuentus, communis oratio: communis etiam audi Sap.7.
tio, licet sis diues, ex eodem luto natus es, idem fuit tibi cum paupere ingressus, idem ortus. Et tu hominis filius es, & ille. Cum ergo, quæ sunt præcipua, & magis opportuna, & honore æqualia ex æquo habeatis,

cur

cur propter vmbras, & somnia intumescis? ex ijs quæ nihil sunt, communia distinguens, communia naturæ, communia ortus, & generationis, communia affinitatis & necessitudinis? Cur amictum exteriorẽ adducis, vt distinctionem ex eo efficias? Non fero, non patior, & ideo voco te cum paupere, dicens. Simul in vnum diues, & pauper. In alijs enim non possunt simul videri diues, & pauper, non in iudicijs, non in aulis regijs, non in foris, non in mensis, sed illum quidem honoratum, hunc vero contemptum, & abiectum, illum quidem libere, & confidenter agentem: hunc
C vero pudore, ac ignominia affectum. Sapiẽ
Ecc.13. tia.n. pauperis nihili ducitur, & verba eius non exaudiuntur. Locutus est diues, & eũ pulchre ac recte dixisse dicunt. Pauper locutus est, & non est datus ei locus. At non hic. Neq;.n.in hac ecclesia ac cõcione stultam illam ambitionem honorisq; cupiditatem patior, sed communem omnibus doctrinam propono. Vide doctoris prudẽtiam, qũo etiam anteq̃ incipiat concionẽ, ex ipsa sola vocatione maximum doctrinę decretum protulerit. Qui omnes.n. simul vocauit, neq; illum siuit intumescere, nec hunc vilem, & abiectum esse, sed ostendit, nec diuitias esse bonum, sicut, nec paupertatem malum, sed ea esse superuacanea, & externa. Quare nihil mea refert an hoc sis vel illud. Neq;.n.si sis diues, video tibi aliquid accedere, nec si sis pauper, decedere. Sed forte dixerit aliquis, & cur, cũ homo sis, eiusdemq; naturæ particeps, teipsum tãti facis, vt putes, te esse idoneum orbis terrarum magistrum, & eos qui sunt in extremis finibus orbis conuoces? quid potes dicere quod sit dignum tanto theatro? Certe, inquit, Postquam enim vocauit orbem terræ, credibilem, ac fide dignam reddens orationem, audi quid dicat. *Os meum loque*
D *tur sapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam.* Alius, Et declarabit cor meum prudẽtiam Hebræus autem hoc dixit הגות hau gut. Vides quomodo statim extulit orationem. Non dicam, inquit, de pecunijs, non de dignitatibus, non de potentia, non de viribus corporis, non de aliquo alio momentaneo. De sapientia sum exacte dicturus, non autem ex tempore. *Inclinabo in parabolam aurem meam.* Hebræus autem dicit משל *Aperiam in psalterio* propositionem meam. Alius, Aenigma meum. Hebræus autem dicit, חידתי hidati. Et quomodo sunt hæc ijs quæ dicta sunt consequentia? Pro doctore enim nunc video auditorem. Nos enim vocasti, tanquam aliquid boni, & vtilis audituros, postquam autem omnes adsunt, & conuenerunt, & te aliquid doctum ac præclarum dicturum es pollicitus, nihil adhuc locutus, relicto loco doctoris, auditoris parte suscipis. Inclinabo enim, inquit, in parabolis os meum. Quare hoc facit? Valde prudenter, & consequẽter ijs quæ dicta sunt. Quoniam enim dixit, Loquar sapientiam, nequis existimaret esse humanum, quod dicitur, & meditationem cordis: ne haberet suspectã eius E
inuentionem, per hæc ostendit diuina esse ea, quæ dicuntur, seque nihil loqui proprium, sed ea dicere, quæ audijt. Inclinaui enim, inquit, Deo aurem meam, audiui ab illo, & quæ in mentem meam a superis demissa sunt, ea dico. Et ideo dicebat Esaias. Esa.50.
Dominus dat mihi linguam doctrinæ, vt sciam quando sermonem dicere oporteat, adiecit mihi aurem ad audiendum. Et rursus Paulus. Fides ex auditu, auditus autem Ro.10.
per verbum dei. Vides illum quoq; prius fuisse auditorem, & deinde doctorem. Et ideo superius etiam dixit alius interpres, Et declarabit cor meum. Quid est, Declarabit? Canet dicet psalmum aliquem spiritalem. Si autem dicit meditationem, ne conturberis. Quæ enim a spiritu acceperat, ea assidue meditabatur, & apud se versabat, & cum diu versasset, alijs proferebat. Quid est, In parabolam? Est nomen quod habet multa significata. Est enim parabola, loquela, exemplum, & exprobratio, aut opprobrium, vt quando dicit, Posuisti Psal.43.
nos in parabolam in gentibus, commotionem capitis in populis. Est etiam parabo- F
la, oratio ænigmatica, quam multi dicunt quæstionem, quæ aliquid quidem significat, sed id non est apertum statim ex ipsis verbis, sed habet sensum intus latentem, cuiusmodi erant ea quę dicebat Sampson. Egressus est a comedente cibus, & a forti dulce. Dicitur etiam Solomon intellexisse Iud.14.
parabolam, & obscurum sermonem. Dici- 3.Re.4.
tur etiam parabola similitudo. Aliam pa- Mat.13.
rabolam, inquit, proposuit eis, dicens. Si- Luc.8.
mile est regnum cœlorum homini seminanti bonum semen. Est etiam parabola, tropologia, seu figurata oratio. Fili hominis, dic eis parabolam hanc. Aquila ma- Eze.17.

gna, magnas habens pennas, aquilam dicens Regem. Dicitur etiam parabola figura & imago, quemadmodum ostendit
Heb. 11 Paulus, dicens. Fide obtulit Abrahã Isaac, cum tentaretur, & vnigenitum offerebat in quo susceperat repromissiones. Vnde etiam in parabola eum retulit, hoc est, in figura, & in imagine. Quid ergo sibi vult hic parabola? Mihi videtur dicere narrationem. Si autem orationem facit obscuram, & ænigmaticam, & quæ multum habet difficultatis, ne sic quidem conturberis: hoc enim facit, vt auditorem excitet, & alioqui quoniam facilitas ad socordiã,
G & negligentiam adducit, propterea loquitur in parabola. Nam Christus quoque
Mat. 15 Mat. 7. multa loquebatur in parabolis, separatim autem eas soluebat discipulis. Parabola enim dignum ab indigno distinguit, dignus enim quærit inuenire ea, quæ dicuntur, indignus autem prætercurrit. Quod tunc etiam vsu venit, Iudæi enim, ne difficultate quidem excitati, impellebantur ad interrogandum, ita non attendebant omnino ea, quæ dicebantur. Ad incitandum autem ad inquisitionem sufficit, quando fuerit aliquid adumbratum, & obscurum. Quocirca Christus quoque hoc faMat. 13 Luc. 8. ciebat, & loquebatur in parabolis, eos stimulans, & incitans, vt audire cuperent qui supini dormiebant, sed ne sic quidem attendebant, discipuli autem animum adhibebant, & cum essent ignorantes, vel eo nomine maxime permanebant, quoniam ignorabant, quocirca eis seorsum soluebat parabolas, & ideo hic quoque dicit, Inclinabo in parabolam aurem meam. Aperiam in psalterio propositionem meã.
Propositionem προβλημα problema. Est autem problema oratio obscura, & ænigmatica, & ideo alibi quoque dicit, loquar problemata a constitutione mundi. Quapropter ausus est etiam vocare sapientiam, diuina fretus reuelatione, & ideo etiam aperit in psalterio, doctrinam spiritalem indicans, & se superno esse numine
H afflatum. In cantico autem dat consilium, orationem reddens suauiorem. Vidisti quomodo proœmium composuit, vocauit orbem terræ, quæ est in vita inæqualitatem expulit, naturam in memoriam reuocauit, arrogantiam compressit, pollicitus est se aliquid magnum, & præclarum esse dicturum dixit se nihil domo allatum proloqui, sed quæ ab illo audijt, significauit in oratione esse magnam obscuritatem, nos reddens attentiores, pollicitus est se nos esse spiritalem doctrinam sapientiam, quam perpetuo meditabatur. Attendamus ergo, & ne prætercurramus. Si est enim sapiens oratio, & parabola, & problema, mẽte erecta, & excitata opus est, quod est ergo consilium, & quod problema, quæ parabola, & quæ sapientia, quam audiit a superius? [Cur timebo,] inquit, [in die mala.] Alius, in diebus malis. Syrus autẽ עון עקבי יסבני rha. [Iniquitas calcanei mei circundabit me.] Alius, vestigiorum meorũ. Hebræus autem, עון עקבי יסבני aon aquebei isubeni. Vidisti quomodo est problema, & ænigma, & obscura oratio, & per multum
I obscuritatis, sed si videtur, primum intelligamus quemnam dicit malum diem. Quemnam ergo malum diem solet vocare scriptura? Diem calamitatum, diem supPsal. 40. Esa. 13. Ioe. 2. & Heb. 10 pliciorum, diem ærumnarum. Quod etiã dicit alibi. Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem. In die mala liberabit eum dominus talis est autem dies futurus peccatoribus, illis terribilis, & intolerabilis. Vidisti primum decretum supremæ sapientiæ, & quomodo tibi definiat oratio quænam sint digna metu, & quænam cõdemnatione, nisi quis enim hæc optime definiat, & distinguat, tanquam in profundis tenebris, rerumque confusione huc, & illuc circumlatus exitũ nõ inuenit, nisi sit nobis definitũ, & cõstitutũ quænẽ quidẽ timere quænã vero execrari oporteat, magnus erit error ĩ vita, & magnũ periculũ. Est enim extremæ amentiæ timere ea, quæ non sunt timenda, ea vero ridere, quæ iure timenda sunt. In hoc homines a pueris differunt, quod hi quidem, vt quorum nõ sit perfecta adhuc intelligentia, personas timent, hominesque saccis indutos, pattẽ
K autem aut matrem contumelia afficere nihil esse existimant, & in ignem quidem, & lucernas ardentes insiliunt, strepitus autem quosdam minime timendos extimescunt. Viri autem nihil horum curant, quia ergo multi sunt pueris stultiores, tradit hanc distinctionem, & dicit quænam timere oporteat, non ea, quæ multis vũr terribilia, paupertatem dico, ignominia, & morbum, hæc. n. non sunt solum multis terribilia, sed etiam molesta, & grauia, sed nihil horum tale esse statuit, sed solũ peccatum, hoc enim sibi vult illud, iniquitas

eas calcanei mei circundabit me. Hoc est ergo oratio ænigmatica, hoc est nouus tropus, & admirabilis. Valde enim nouũ videtur esse multis, & admirabile, dicere non oportere aliquid timere eorum, quæ sunt in vita grauia, & molesta. Quid ergo timebo, inquit, in die malo? Vnum tantum, ne forte viæ meæ, & vitæ iniquitas me circundet, scit scriptura fraudem vocaPsal. 40. re calcaneum. Qui comedit. n. inquit, meGen. 27 cum panem, sustulit in me calcaneum. Et πτερνισ μου επτερνισε, Esau rursus dicebat de Iacob, iam secundo me supplantauit. Est. n. peccatum res eiusmodi, fraudulenta, & apta ad arripiendũ. Hoc, inquit, vereor, peccatum quod me Heb. 12 calcaneo prostrauit. decipit, quod me circundat. Et ideo Paulus id vocat circunsistens, significans id, quod continue, quod facile, quod nullo ambit, & circundat negotio. In his ergo iudiciis multa timent homines, & vim opum, & potentiam, & iniuriam, & fraudẽ. Illic autem nihil est eiusmodi, sed peccatum solũ est terribile, quod vndiq; circuit eos, qui capiunt quouis exercitu grauius. Sunt ergo omnia agenda, vt non ab ipso circundemur, postquam autem viderimus id nos velle comprehendere, oportet eius manus effugere, vt faciunt egregij milites.
2. R. 12 24 Quòd si etiam capti fuerimus, oportet id celeriter rescindere, quemadmodum fecit Dauid, qui per pœnitentiam vires eius abscidit. Fuit enim ab eo circundatus: sed id statim effugit. Qui hoc timuerit, nihil aliud vnquam timebit, sed irridebit ea, quæ in psenti vita bona sunt, & quæ molesta sunt contemnet, cum solus ille metus eius mentem agitet. Nihil n. nihil aliud est ei formidabile, qui est hoc timore
M præditus, atq; adeo ne ipsa quidẽ mors, q̃ est caput rerũ terribilium, nisi hoc vnum solum. Quomodo? Qm̃ tradit gehennæ, quoniam transmittit ad immortalia supplicia. Siquis rursus in eo se recte gesserit, inducit omnem virtutem. Cogita enim quanta res sit, nec bonis rebus inturnescere, nec molestijs animum demittere, præsentium nullam rationem ducere, futura respicere, diẽ illum expectare, in tali metu assidue versari. Qui talis est, erit Angelus, qui quidem hoc solum timuerit, & nihil aliud, nihil. n, aliud timebit, si hoc solum timuerit, vt timere oportet. Quemadmodũ qui non hoc timuerit, is erit obnoxius multis formidabilibus. [Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarũ gloriantur.] Alius, sunt insolentes. [Frater non redimit, redimet homo. Non dabit deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ.] Et quænam est hæc consequentia dixerit quispiam? Pulchra, & recte cohærens, & magnopere dependens a prioribus. Quia. n. loquebatur de iudicio, & de illa terribili reddenda ratione, & de sententia, quæ corrumpi non potest: multi autem in iis, quæ hic sunt iudicijs, iudicibus emptis ius corruperunt, & è iudicio euaserunt, sententiam illam, A quæ minime corrumpi potest prædicans, & quem prius dixit timorem amplificãs, hæc subiunxit, ostendens se recte dixisse, oportere vnum esse timorem, nempe eum qui ex peccato proficiscitur, & nullum alium. Ius enim non potest illic corrumpi pecunia. nec licet datis donis seipsum è gehenna eripere, nec salutem afferre potest oratoris defensio, nec aliquid aliud. Quãuis. n. sis dives, quamuis potens, quamuis alicui notus, & familiaris, hæc oĩa sunt illic inutilia. Illic vnusquisq; ex factis, & punitur, & coronatur. Qm̃ ergo, & qui erat Luc. 16. sub Lazaro, erat valde dives, sed nihil ei prosuerunt diuitiæ, & notę erant virgines Mat. 12. virginibus, sed nihil eas iuuat illa familiaritas, vnum est. n. illic solum quod quęritur: vos ergo, inquit, qui opibus fiditis, & estis circundati potentia, frustra intumescetis, nihil. n. vobiscum transmittetur in illud iudicium, non præsidium pecuniæ, nec vires potentiæ, sed nec vlla necessitudo, aut cognatio, nec aliquid eiusmodi vos illic eripiet. Non licet illic solutis pecuniis, aut 1. Ti. 6. vlla expiatione, aut pretio aĩę vnquam seB uari. Quid ergo quod dicit scriptura, Facite vobis amicos ex iniqua mammona, vt Luc. 16. vos recipiant in ęterna tabernacula? quidnam est, cp dictum est? Nihil contrarium, nec repugnans prioribus, sed valde ẽt consentiens. In præsenti. n. vita faciendi sunt amici, soluendo pecunias, erogando ac cõsumendo facultates in egenos. Nihil ergo hic aliud significat, nisi largam, & copiosam eleemosynam, si enim cum nihil eorum feceris, illuc recedas, nemo te defendet. Neq; enim nos defendit illorum amicitia, sed quòd ex mammona amici facti fuerint, propterea adiecit amicos ex mammona, vt scias, cp hæc dicuntur tua opera, eleemosyna, clementia, in pauperes mu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nificentia. Nam ꝙ nec cognatio, nec familiaritas quicquam prodeſt abſque factis, audi quid dicat propheta, ſi ſteterit Noe, & Iob Daniel, filios ſuos, & filias ſuas non liberabunt. Et quid dico in futuro, quando nec in præſenti quicquam iuuit amicitia? 1. Reg. 15 Quãtum luxit, & defleuit Samuel, & Saulem non eripuit? Quantum precatus eſt Hie. 14 Hieremias, & Iudeos nihil iuuit? immo Hie. 15 vero etiam dum oraret fuit reprehenſus. C Et quid miraris ſi nihil ꝓfuit Hieremias, quando nec Moſem quidem dicit, ſi fuiſſet illo tempore, ſeruare potuiſſe Iudæos, quandoquidem eorum inualuerat vitiũ, nec domo aliquid attulerant? Quantum Ro. 10. pro Iudæis lamentatus eſt Paulus, dicens. Fratres, bonam quidem voluntas mei cordis, & obſecratio ad deum eſt pro ipſis ad ſalutem. Quid ergo valuit eius obſecratio? Nihil. Et quid dico obſecratio, cum pro eis eſſe etiam anathema optauerit. Rom. 9. Quid ergo, ſunt ne ſuperuacaneæ ſanctorum preces? Nequaquam, ſed magnas etiam vires habent, quando tu quoque eis auxilium tuleris. Ita etiam Petrus ſuſcitauit Tabithan, non ſolum oratione, ſed etiam illius eleemoſyna. Ita ſancti orantes alios adiuuerunt. Et hoc quidem hic, vbi ſaltandum, & luctandum eſt. Illic autem nihil horum, ſed eſt ex ſolis factis ſalus. Pulchre autem hic ludificatur diuites, & eos qui intumeſcunt. Neque enim dixit, qui habent pecunias, nec qui magnam habent potentiam, ſed, qui cõfidunt in multitudine diuitiarum ſuarum, & in ſuis viribus gloriantur, eos irridens, & inſectans, ꝙ in vmbris confidant, & propter fumum D ſe iactent, & ventilent. Recte autem dixit, pretium redemptionis animæ ſuæ nõ dabit pretium enim animæ nõ eſt ne vniuerſus quidem mundus. Et ideo dicebat, quid Mat. 16 prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ autem ſuæ detrimentum faciat? Vt autem ſcias ne vniuerſum quidem mundum eſſe pretium animæ, audi quidnam Paulus dicat de alijs ſanctis. Circũie Heb. 11 runt in ouinis, in caprinis pellibus, egentes, preſſi, afflicti, quibus dignus non erat mundus. Mundus enim eſt propter aĩam. Quemadmodum ergo non elegerit pater domum pro filio, ita nec deus mundum pro anima, ſed operibus, & recte factis opus eſt. Vis ſcire quantum ſit pretium animarum? Redempturus eam vnigenitus, non mundum dedit, non hominem, non terram non mare, ſed ſuum pretioſum ſanguinem. Quocirca dicebat Paulus, Pretio 1. Co. 7. empti eſtis, nolite fieri ſerui hominum. Vidiſti magnitudinem pretij. Quando ergo eam tanti emptam perdideris, quomodo poteris eam deinceps emere? Chriſtus e- Rom. 6. nim a mortuis ſuſcitatus nõ amplius moritur. Vidiſti quàm ſit pretioſa anima, & quanta ſit eius dignitas. Ne eam ergo negligas, & captiuam efficies. *Et laborauit in* E *in æternum, & viuet adhuc in finem*. Alius interpres dixit, Et quieuit in ſæculum. Alius, ſed cum deſierit huic ſæculo, viuet in æternum. Quoniam enim dixit de diuitibus, quoniam dixit de potentibus, & oſtẽdit ex his nihil lucrifieri, dixi deinceps de iis, qui vixerunt in virtute, de iis, qui vixerunt in laboribus, & afflictionibus, vngẽs & exercens athletas philoſophiæ. Sed conſidera fructum, quòd homo fit immortalis, quòd vita immortalis excipit, vita quæ finem non habet. Conſidera ergo quanto ſit melius, cum his parum laboraueris, requiem æternam aſſequi, quàm cum hic tibi parumper indulſeris, perpetuo cruciari. Deinde oſtendens non illic ſolum eſſe prę mia, & coronas, ſed etiam hic quoque eſſe principia præmiorum, ſubiunxit. *Non videbit interitum, cum viderit ſapientes morientes*. Ne mihi dicas ſolummodo futura: do tibi hic etiam pignora coronarum, imo vero arram ipſam, & præmia. Quomodo, & quanam ratione? Quoniam qui philoſophatur, & ſpe futurorũ erigitur, ne mortem quidem mortem eſſe putabit: ſed vi- F dens mortuorum iacentem ante oculos, non ita afficietur, vt multi, apud ſe reputans coronas, præmia bona ineffabilia, Eſa. 64. quę neque oculus vidit, nec auris audiuit, 1. Co. 2. vitam illam, vna cum Angelis choræam. Quemadmodum ergo agricola, cum videt frumentum diſſolui, & interire, non abijcit animum, nec mœrore afficitur: ſed tũc maxime exultat, & lætatur, ſciens fore, vt ille interitus ſit ortus melioris, principiũ, & fundamentum maioris fertilitatis: ita etiam iuſtus, qui recte factis gloriatur, & regnum quotidie expectat, quando viderit mortem ſitam ante oculos, non angitur, nec ſe afflictat, vt multi, non vexatur, & perturbatur. Scit enim mortem iis, qui recte vixerunt eſſe migrationem, & tranſitum ad meliora, & curſum ad accipiendas

das coronas. Quoſnam autem dicit ſapientes? Non eos qui ſunt ſapientes, ſed qui ſapientes eſſe exiſtimantur. Mihi autem videtur dicere externos ſapientes, eos ideo irridens, quòd cum viderentur eſſe ſapien- Hom. 1 tes, ſtulti facti ſint, cum de reſurrectione non ſint philoſophati. Quando ergo videbit illos philoſophos pereuntes, lamentantes, lachrymãtes, cum luctu efferentes, tũc G ipſi nihil tale accidet, ſed erit telis eiuſmodi ſuperior, vt qui bona ſpe erigatur, & ſciat hunc interitum non interimere ſubſtantiam, ſed tantum mortalitatem, & id ſolum quod poteſt corrumpi, conſumere. Hæc enim mors non perdit corpus, ſed cõſumit interitum. Subſtantia enim manet, reſurgit cum maiori, & ampliori gloria, ſed nõ omnium. Reſurrectio enim eſt omnium communis: reſurrectio autem cum gloria, eſt communis eorum qui recte vixerunt. [ſimul inſipiens, & ſtultus peribũt, & relinquent alienis diuitias ſuas. Et ſepulchra eorum domus eorum in ęternum. Tabernacula eorum in progenie, & progenie. Vocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Alia, Quæ ſunt intra domos corũ in æternum. Alius, Habitationes eorum in generationem, noĩantes nominibus eorũ terras. Hebræus autẽ hoc dixit, קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ לְעוֹלָם careuam bathumo lo- I halam. Quid hac amentia poſſit eſſe deterius, quam, inquam, putare ſepulchra eſſe domum perpetuam, quàm in iis gloriam ambitioſe perſequi? Multi certe ſæpe ſepulchra cõſtruxerunt magnificentiora domibus. Vel enim hoſtibus laborant, & afflictantur, vel vermi, & cineri, hæc ſtulte cõſumentes. Talis eſt eorum mens, & ſententia, qui de futuris nihil ſperant. Sed hic mihi venit in mentem deplorare, ꝙ multi etiam eorum qui ſperant futura, illos hac in re imitantur, qui nullam habent ſpem futurorum, ſepulchra ædificantes, & præclara monimenta conſtruentes, & aurum infodientes, & ſuas facultates ad alios trãſmittentes. Qui quidem ſunt hac in re illis deteriores. Qui enim poſt hæc nihil expectat, etiam ſi id facit præter rationem, attamen propterea, ꝙ nihil expectat, ſuum laborem, & induſtriam confert in res preſentes, Tu autem, ò homo, qui noſti vitam futuram, & bona illa ineffabilia, & ꝙ ex dicto Euangelico, Iuſti tunc fulgebunt ſicut Mat. 13 Sol, quamnam veniam aſſequeris? quomodo te defendes? ꝙ non ſupplicium patieris? quĩ hic omnia conſumis in puluere, in cinere, in monimentis, in hoſtibus, in inimicis. Vocauerunt nomina ſua in terris K ſuis. Ecce alius genus amentiæ, ædificiis agris, & balneis ſua nomina inſcribere, & putare ſe magnam conſolationem ex eo accipere, & vmbram pro rei veritate perſequi. Si enim perpetuam memoriam deſideras, ne nomen, ò homo, ædificiis inſcribas, ſed trophæa rectè factorũ erigas, quæ & in præſenti vita nomen tibi conſeruãt, & in futura vita immortalem tibi requiẽ comparant. Si ſis memoriæ cupidus, ego te doceo viam veram, & apertiſſimam, virtutis curam gere. Nihil enim facit nomen adeo immortale, vt natura virtutis. Id oſtendunt martyres, oſtendunt Apoſtolorũ reliquiæ, oſtendit memoria eorum qui recte, & ex virtute vixerunt. Quot Reges vrbes euerterunt, portus extruxerunt, & no-

minibus suis inscriptis decesserunt nec tamen eis quicquam profuit, sed silentio, & obliuioni mandati sunt? Piscator autē Petrus, qui nihil secit eorum, quoniam virtutem est persecutus, & ciuitatem maxime regiam occupauit, etiam post mortem resplendet Sole clarius. Quòd tu autem sacis, est ridiculum, & plenum ignominia.

L Hæc enim monimenta non solum, non te clarum reddent, sed etiam facient ridiculum, & ora omnium aperient. Aedificia enim non sinunt tuam auaritiam, quæ obliuioni tempore tradi poterat, extingui, & stant veluti columnæ, & trophæa erecta aduersus auaritiam. [Et homo cum in honore esset, non intellexit. Comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.] Hic mihi videtur deinceps propheta deplorare, quòd animal rationis particeps cui fuit traditum regnum in terris, eo declinauerit, vt esset non minus vile, & ab abiectum, quàm bruta, dum in rebus vanis laborat, & ea, quæ sunt suæ saluti contraria molitur, inanem gloriam persequitur, auaritia tenetur, in rebus inutilib. se exercet. Virtus enim est honor hominis, & de rebus futuris philosophari, & omnia procurare, q̄ ad illam vitam pertinent, & præsentia negligere. Brutorum.n. vita præsentis vitæ limitibus concluditur, nostra autē tendit ad aliam meliorem, & cuius nō est finis. Sed hi, qui de futuris nihil sciunt, sunt brutis deteriores, nec ij solum, sed ij etiam, qui sceleratam, & perditam vitam agunt, vtpote qui fiant serpentes, scorpij, & lupi propter improbitatem, & oues, & M boues propter ignorationem, & canes propter impudentiam. Quid enim, dic quæso, est insipientius ijs, qui in sepulchris, & monumentis operam suam collocant, & ad aliorū nomum appellationes stant hiantes, & mirabundi? Nihil.n. memoriam efficit præterq̄ sola virtus, non ædes, non statua, non filij, non aliquid aliud eiusmodi. Aedes enim opus est Architecti, statua statuarij, filij vero, naturę. Tui aūt nusquàm est memoria. Et ideo vocat eum brutum Propheta, qm̄ cum ignorationis se iugo submiserit, bruto deterius dicitur. Illud enim est vtile, & aptum ad agriculturam. Hic autem, qui seipsum subiecit ignorationi, illo etiam in hoc factus est deterior. Quoniam enim superius dixerat quàm esset mens eorum crassa, terrena, vilis, & abiecta, & quàm inutilis esset labor eorum in cogendis pecunijs: volens amplificare eorum accusationem, adducit dei beneficia. Quòd solent sæpe facere Prophetæ. Esaias enim, cum esset eos accusaturus, primum quidem dicit honorem, quo Iudæi a deo affecti sunt, ita scribēs. Filios genui, & exaltaui: ipsi autem me nihili fecerunt. Esa. 1.

A Hic quoq; hoc in loco, vna dictione declarans beneficia, quæ homines a deo accepe runt, Homo, inquit, cum in honore esset, non intellexit. Quemnam autem dicit honorem? Audi eum in quo psalmo dicentē Minuisti eum paulo minus ab Angelis, gloria, & honore coronasti eum. Deinde exponens honorem, subiungit. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues vniuersas. Insuper & pecora campi. Voluces cœli, & pisces maris, qui perambulant semitas maris. Hic est.n. honor longe maximus, ei in omnia, quæ videntur permisisse dominatum, idq; cum nihil recte gessisset. Cum.n. eum nondum finxisset, dixit, Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, deinde interpretans illud, Ad imaginem, subiunxit, Et præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestijs vniuersæ terræ. Et hunc breuē, & tricubitalē, & viribus corporis brutis longe inferiorem, fecit cunctis excelsiorem, aīam rationis compotem ei largitus, quod quidem est honoris signum maximū. Per eam.n. & ciuitates cōdidit, & mare secuit, & terram coluit, & artes inuenit innumerabiles, & feras superauit, & ꝙ est omniū maximum, & primum, deum, qui fecit ipsum, cognouit, & ad virtutē deductus est, & nouit quid sit bonum, quid secus. Solus ex ijs, quæ vūr, deum orat, reuelationes accepit, idq̄ue solus, cognouit rursus multa arcana, & ineffabilia, didicit, q̄ sunt in cœlis. Propter ipsum terra, pp ipsum, cœlū, propter ipsum, Sol, & sidera: propter ipsum, lunę cursus temporumq; mutationes. & vicissitudines, propter ipsum, fructus, & arbores, & tot genera animantiū, propter ipsum missi sunt Apostoli, & Prophetæ, propter ipsum sæpe missi sunt Angeli. Quid pluribus opus est: neq;.n. fieri potest, vt omnia persequamur. Propter ipsum vnigenitus dei filius homo factus est, crucifixus, & sepultus, & terribilia illa miracula facta sunt post resurrectionem, propter ipsum lex, propter ipsum paradisus, Psal. 8.

B,

disus, propter ipsum mundatio. Nam hoc quoque est maximum genus honoris eū, & beneficijs, & pœnis corrigere. Propter ipsum omni priori tempore innumerabilia certo consilio gesta, & administrata

C sunt. Porrò aurem ipsum quoque futurum iudicium fit propter eius honorem. Quocirca Iob quoque dicit. Quid est homo, ꝙ duxisti eum in iudicium? quemadmodum alibi dicit ipse propheta. Quid est homo quod memor es eius? Propter ipsum rursus veniet vnigenitus donans bona innumerabilia. Alia enim iam dedit per baptisIob. 14. Psal. 8. mum, & sacramenta, & mysticam celebrationem, alia verò se daturum est pollicitus, regnum cœlorum, vitam æternam, facturum suos hæredes, & cum eo regnaturos. Quocirca Paulus quoque dicebat, Si sustinemus, & conregnabimus. Hæc ergo omnia considerans propheta, eos iure brutis comparat, qui tantam nobilitatem vitio prodiderunt, & ad affectiones illorum delciuerunt. Hoc ipsum sæpe faciunt alij quoq; prophetæ, impudentem auditorem volentes per comparationem pudore suffundere. Et ille quidem dicit, Equi in fœminas insanientes facti sunt: hic verò: Cognouit bos possessorem suū, & asinus præsępe domini sui: dicens quidem multo Da uide acerbius. Dauid enim dicit, Comparatus est iumentis insipientibus, ille autē dicit eos fuisse magis expertes rationis, q̄ bruta. Illa enim, inquit, cognouerunt possessorem, Israel verò non cognouit. Iam verò alibi quoq; alius quidam vir sapiens ostendens, vel formicis esse deteriorem virum pigrum, & desidem, & otio languentem, eum illuc mittit, vt discat esse laborioRo. 8. 1. Ti. 2. Hier. 5. Esa. 1. Psal. 48. D Prou. 6. sus, & industrius. Vade, dicens, ad formicam ò piger, & imitare vias eius. Illa enim cum nec agrum cultum habeat, nec sit, qui eam cogat, nec domini imperio pareat, parat æstate alimentum, & tempore messis multa reponit. Rursus autem iubet ire ad apem. Proficiscere ad apem, & disce, quòd ea sit opifex, cuius labores Reges, & priuati ad sanitatem afferunt. Alius verò dicit, Principes tui tanquam lupi Arabiæ. Et alius, Sedisti in deserto, tanquam cornix. Zachariæ autem filius dicit, Genimina viMat. 3. Isa. 59. Ps. 139. Psal. 57. perarum, quis vobis ostendit fugere a ventura ira? Et alius rursus. Oua aspidum ruperunt, & araneæ telam texunt. Alibi autem idem propheta dicit, Venenum aspidum sub labijs eorum. Et rursus. Ira eis ad similitudinem serpentis. Tale est enim vitium, eum, qui talis est, & tantus eò redigit, vt sit non minus ignobilis, quam bruta. Et ideo in præsenti quoq; psalmo cum elegisset duo vitij genera, & alia auditoribus reliquisset consideranda, eos qui illis B tenentur ita pungit. Quid enim fuerit a ratione alienius homine, qui temere, & cum sui capitis malo, ac discrimine orbem terræ percurrit, & innumerabiles pecunias colligit, non sibi, sed alijs, qui ipsi quoque non cognoscuntur, sæpe autem sunt hostes, & insidiatores? Recte autem dixit, Relinquent alienis diuitias suas. Quid est.n. stultius, quam, vt hi faciunt, laborem, quidem, & peccata, quæ in his colligendis admittuntur, suscipere, alijs vero earum vsufructum cedere? Deinde cum amore pecuniæ inanem quoque gloriam adducens in medium, eos pungit vehementissime, dicens. Vocauerūt nomina sua in terris suis. Quid his rursus est a ratione alienius, qui lapidibus, & lignis, & inanimatæ materiæ suam committunt memoriam, & propriā credunt gloriam? Aliquot enim bonis omnibus euerterunt, & viduas spoliarunt, & pupillorum facultates diripuerunt, vt vermi domum facerent splendidam, tineæq̄; & corruptioni magnificos ambitus ædificarent, quòd existiment suam per ea futuram immortalem memoriam, quæ ne par F uo quidem momento temporis potuerūt corpora retinere. *Hæc via illorum scandalum ipsis.* Quænam est autem hæc via? Studiū quod in res eiusmodi confertur, vanus labor, insana pecuniæ habendæ cupiditas, insatiabilis glorię ebrietas, & ante futurū, inquit, supplicium hic fit eis scandalum, & impedimentum. Non paruum offendiculum, non paruum impedimentum, non paruum obstaculum hæc via est ad operationem virtutis. Et ideo dicit, Hæc via est scandalum ipsorum. Recte autem dixit hanc viam esse ipsi scandalum. Sibijpsis vincula injiciunt, seipsos impediunt. *Et postea in ore suo complacebunt.* Hoc quod dixit, est grauissimum, & causa omnium malorū. Qui enim in his peccant, & delinquūt & adeo desipiunt, seipsos felices, ac beatos esse ducunt, & admirantur, & ijs quæ fiūt delectantur. Vitium autem, quod laudatur ab ijs, qui eo laborant, considera quantam facit accessionem malæ cupiditatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si enim dum vituperatur, dum probris afficitur, dum arguitur, dum ab eius qui sobrij hominis cogitationem parumper suscipit, conscientia flagellatur, dum laceratur, & odio habetur, adeo tamen impuden
G ter viget, & inualescit, & in dies augetur: quando non solum non fuerint, quæ prohibeant, vtpote accusatio, conscientiæ reprehensio, ea quæ fiunt corripere, eorum quæ commiseris duci pœnitentia erubescere, aspectum hominum vitare, flere ac lamentari, sed omnino contra seipsos etiam laudant, qui faciunt, & sibi encomia componunt, & eo ipso se alijs meliores esse ducunt, & postquàm fecerint laudant ea quæ fecerunt. Hoc n. sibi vult illud, Et in ore suo complacebunt, quo nõ ij deflexerint? aut quid non admiserint? Sunt. n. tanto furore perciti, & adeo emotæ mentis, vt etiã quando suam libidinem expleuerint, quãdo eos videntes iniquitatem oporteret erubescere, exultant, sibi placent, se efferunt,
Pro. 2. c eo quod factum est delectantur. Tale est enim peccatum, vt priusquam factum sit, suam velet turpitudinem, ebrietate voluptatis prætexens suam abominationem, sed postquàm factum fuerit, & libidinis quidem voluptas parumper cesserit, conscientiæ autem accusatio inuaserit, nudam ac solam rationem flagellans, tunc maxi-
H me cernitur, quam sit pernicios um. Hi autem, nec tunc quidem postquam se expleuerint, sed postquam viderint opes coaceruatas, sepulchra excitata, inania ædificia perfecta, cum oporteret eos compungi, ac deflere, post hæc etiam, hoc est, post opus, postq̃ res fuerit adimpleta, tunc adhuc magis laborant. Postquàm ergo nihil eis relictum est ex seipsis remedij, tunc restat, vt deus exequatur quod suum est. Quemadmodum enim, qui seipsos condemnant propter ea quæ peccant, quæ a deo ferenda esset sententiam anticipantes euitant. Sicut etiam dicit Paulus, *Si enim nos ip-*
1. Co. 11 d *sos iudicaremus, non vtique iudicaremur:* ita quorum tam grauis est morbus, vt nulla ducantur pœnitentia, & peccantes sua peccata non condemnent, Dei in se supplicium cum maxima vehementia attrahũt. Quoniam ergo hi qui aliena rapiunt, vel qui sua temere profundunt, & quæ in pauperes erogare oporteret, in sepulchra, vermes, & tineas consumunt, & nec eorum quidem, quæ fecerunt vlla tanguntur pœnitentia, sed manent ægroti immedicabiliter, audi quid deinceps fiat. Quid ergo I
fit? Dei traduntur supplicio, & ideo subiũxit. *Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Non hic mansuetudinem per nomen ouium significans. Quid enim possit illis esse sæuius, qui pauperum quidem nuda corpora, & ventres fame euectos despiciunt, domos autem corruptioni, vermi, & tineæ magnifice extruunt? sed facilem eorum interitum, repentinum exitium, & quam facile capi possint ab eis qui illis insidiantur, nihil est enim imbecillius homine, qui in vitio vitam transigit. Quod his quoque euenier, ita concidentur, ita fundi tus peribunt, & tam facile deueniẽt ad inferos, tam breuiter, tam expedite, tã nullo negotio quam oues, quæ mactantur. Hoc est mors, imò verò res est morte acerbior. Post talem enim mortem eos mors immortalis excipiet, & ideo nusquam in sinum Abrahæ, nec in vllam aliam regionem cernuntur recedere, sed in infernum. Hoc pœnæ, hoc supplicij hoc summi exitij nomẽ est. Et hic mors eorum vilis est, & contemnenda: & eorum illic mora est plena supplicio. Ita etiam solemus dicere de ijs, qui facile pereunt. Hic sicut ouis occisus est. Quoniam. n. sicut bruta vixerunt, etiã, vt bruta pereunt, non habentes bonam spem de futuris. Nec hoc solum, sed etiam magno eorum malo. Mors depascet eos. Hic K
mihi videtur mortem dicere, interitum, qui illic est, & supplicium, quemadmodũ etiam alibi dicit, *Anima quæ peccat, ipsa* Ezc. 18. d *peribit*, non substantiæ ablationem, sed pœnam significans. Persistit autem in metaphora. Quoniam. n. dixit oues, eorum quoq; pastorem ostendit. Quis autem hic est? Vermis venenatus, tenebræ nunquam ἰοβόλοι cessaturæ, vincula quę solui nequeunt, stridor dentium. Vide ergo eos vndiq; puniri. In vita, quoniam eis ad virtutem allatũ Mat. 13
est impedimentum, quoniam vitij serui, & mãcipia facti sunt, & superuacaneum, & ridiculum laborem susceperunt. In morte quoniam fuit mors eorum vulgaris in gloria. In tempore post mortem, quoniam perpetuus eos tenet interitus. *Et dominabuntur eorum iusti in matutino.* Quoniam multi crassiores, & non plus sensu præditi quam lapides, non habent certam, & claram spem de futuris, sed ijs quæ sunt præsenti, & quæ videntur, inhiant, eos obscurè tangit. Deinde cum paucis futura ob-
L scure significasset, confert rursus orationẽ ad contemplationem eorum, & pœnam in vita præsenti, ostendens quàm sint imbecilli, viles, & contemnendi, & q̃ licet sint millies diuites, & magna sint succincti potentia, ab ijs tamen, qui virtutẽ persequuntur, habentur pro seruis, & mancipijs. Et ideo dicit, Et dominabuntur eorum iusti in matutino, hoc est celeriter, continuo, & nec tempore quidem opus habebunt, nec labore, nec mora. Talis est. n. rerum natura, vt vitiũ virtuti seruiat, eamq; formidet
1. Re. 18 Mar. 6. ἐπί-- τριμμα νόσωλρα φαι ac pertimescat, licet illud quidẽ sit versutũ exercitatumq; ac præclare instructum, hęc vero nuda, & per seipsum decertans. Atqui contra videmus malos obtinere dominatum in bonos. Sed ne consideremus errorem multorum sententiæ, is enim ex falsa opinione oritur, sed ipsum rectum rerum iudicium diiudicemus, & videbis id quod dico esse potius. Sit enim aliquis malus dominus, & bonus seruus, vel si mauis, ad aliud maius potius exemplum rem deducamus. Sit Rex malus, & priuatus bonus, videamus, quis sit dominus alterius, & vbinam resplẽdet dominatus, quis est qui im-
M perat, & qui paret alterius imperio Quo ergo hoc sciemus? Rex rem malam, & scelere plenam priuato imperet, cui bonus priuatus, & qui eius ditioni subijcitur, non modo non acquiescet, nec obediet, sed eũ etiam qui imperat conabitur, abducere ab instituto, licet mori oporteat. Quis est ergo liber? Isne qui quod vult facit, & ne Regem quidem metuit, an qui ab eo contemnitur, qui eius subest imperio? Et ne in incerto exemplo prolixa vtamur oratione,
Ge. 39. vxor Putipharis Aegyptia, nunquid erat Regina? nunquid toti Aegypto præerat? nunquid habebat Regẽ coniugẽ? nũquid maximam habebat potestatem? Quid vero Ioseph? non seruus? non captiuus? non famulus emptitius? Non aduersus adolescentulum oẽm aciem instruxit, non alij belli curam committens, sed ipsa descẽdẽs in aciem? Quis ergo tũc erat seruus? Quis liber? Illane quæ precabatur, orabat, & supplicabat, & non homini, sed improbissimæ animi perturbationi seruiebat, an is, qui contemnebat diadema, sceptrum, purpuram, & oẽm illam externam speciem ac visionem, & rescindebat eius machinationem? Non illa quidem repulsam passa re-

cessit, sed & alij rursus animi morbo mancipata est, nempe iræ, quæ ratione non re- A
gitur, & cedi. Hic verò exijt capite redimito coronis innumerabilib. & in ipsa seruitute libertatẽ magis resplendentẽ ostẽdẽs. Nihil est. n. æque liberum, vt virtus, nihil æque seruum, vt vitiũ. Et ideo dicit etiam Pro. 17. alicubi, quispiã Sapiens seruus obtinebit dñatum in dños insipientes. Quẽadmodũ enim captiuus, etsi immensas habeat diuitias, eo ipso facile capi põt, & expugnari ab omnibus: ita etiam, qui ab animi perturbationibus captus est, est tela araneæ vilior. Quid vero in bello, nunquid eos videmus vincere? Quid verò in rebus tractandis, & consultandis, nunquid quæ dicunt firma sunt, & stabilia, etsi nullus pareat? Quid autem in ijs, quæ ad hanc vitam cõsequuntur? Nunquid diues quidem, tanquam mendicus, vnam guttam rogauit, Luc. 16.
nec eam impetrauit, pauper autem, quoniam erat bonus, & virtutis studiosus, nõ in maxima fuit felicitate, & eadem ei sors quæ Abrahæ obtigit? Quid autem in Apostolis? nunquid vincti, flagris cæsi, inumerabilia male passi, eos superabant, qui illos 1. Co. 4.
afficiebãt? Cogita ergo quã animi dubios, Rom. 8.
& perplexos eos reddebãt, adeo vt dicerẽt. B
Quid faciemus his hominibus? Atqui te- Acto. 4.
nebant eos vinctos, & in medijs iudicijs, comprehensos, & obtinebant illi, quidem locum Iudicum, & magistratuum, hi verò tanquã rei illic stabant, & hi tñ illos vicerunt. Vbiq; deniq;, siquis diligeret considere, videbit virum bonum vincere virum improbum eaq; vere est victoria, non ea, quæ est multorum, quæ falsa est, & errans, & quæ facile conuincitur, sed illa quæ est firma, stabilis, & immobilis. *Et auxilium— eorum veterascet in inferno.* Hoc est, erit imbecillum. Quod autem dicit, est eiusmodi. Non solum hic facile capi poterunt, nullo opem ferente, nullo manũ præbente omnibus expositi, imo etiã, quod est grauius, ne illic quidẽ habebunt, qui defendat, & & opẽ ferat, & manũ præbeat, & eorũ supplicũ consoletur. Itaq; nec virgines prudentes stultis opem ferre potuerunt. Non Abraham diuiti. Non Noe, Iob & Daniel filijs, & filiab. Illud enim, Veterascet, Erit Mat. 25
imbecillũ, & euanescet, ac delebit. Quod Luc. 16
enim veterascit ac consenescit, non longe Ezec. 14
abest ab interitu. A *gloria sua exturbati sunt.* Heb. 8.
Quod maxime desiderabãt, propter quod C
omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia faciebant, & nihil non moliebantur, nempe vt post mortem, magnam sibi pararent gloriam per pecunias, per ædificia, per sepulchra, per nomina inscripta in sepulchris, ab eo, inquit, excident qđ eos maxima molestia afficiebat, dũ viuerent, & hæc scirent. Talia.n.ædificia sunt accusationes mortuorũ. Nam etsi corpus terra tegatur, lapides tũ vocem emittunt, eorum crudelitatem, & impudentiã quotidie accusantes, cões eos hostes proclamãtes, eos qui prætereunt, vt eos diris, & maledictis prosequantur, & accusent, inuitãtes. Quẽnam est ergo hæc gloria, accusatorem relinquere non tacentẽ, sed solo aspectu ora omnium aperientem, & apud oẽs, qui vident, & accedunt, eos qui ædificarunt grauissime increpantem? Quidnam põt cum hac cõferri stultitia, qũ ea faciunt de quibus puniuntur, pro quibus iguominia afficiuntur, quo quibus accusantur, propter quæ etiam post mortem à multis effodiũtur, ex quibus execrationes, reprehensiones, & crimina innumerabilia in eos intẽ dũtur, tum ab eis, qui iniuria affecti sunt,
D quàm qui nõ affecti sunt? *Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi, quando acceperit me.* Postquam dixit mercedẽ malorum, & stipendium peccati: dicit etiam præmia bonorum. Quod ipsum consueuerunt etiã facere alij prophetæ, vt ex vtroq; auditorem componant, & corrigant, nempe & ex pœnis peccatorum, & ex præmijs virtutis. Ita ergo se habent res illorũ, insania, labor inanis, ignorantia, risus, dedecus, interitus, mors, tormentum, æternum supplicium, insultandi facilitas, a gloria & securitate excidisse, & viuos, & mortuos, criminari, accusari, nullum inuenire malorum solatium. Nostra autem contra se habent omnia, liberatio a supplicio, libertas animæ, securitas, honor, gloria. Hæc enim omnia significauit, eũ dixit. Veruntamen deus liberauit animam meã de manu inferi, quando me acceperit. Inferos hic dicẽs supplicium, cruciatus illos intolerabiles. Considera aũt quantus sit honor, nõ propter hoc tantum, sed etiam propter id qđ subiungitur. Cum.n.inquit, acceperit me, tunc ipsum videbo clarius, q̃ nũc. Nũc.n.
2.Co.5. per fidẽ ambulamus, nõ per speciem, tunc
E autem facie ad faciẽ. Redempta autem anima, corpus quoq; erit bonorũ particeps. *Ne timueris cum diues factus fuerit homo, vel cum multiplicata fuerit gloria domus eius.* Hæc cũ ita se habeant, inquit, quid times præsentia? Quid te male hẽt inopia? Quid formidas diuitem? Audijsti, quę dicta sunt de resurrectione, de bonorũ hæreditate, de supplicio malorũ. Quid vmbras deinceps pertimescis? Illa enim sunt firma, ac stabilia, Hæc vero sunt similia florib. qui flacce scunt. Omnibus itaque alijs prætermissis, arcem malorum inuasit, nempe diuitiarũ cupiditatem, ea enim diruta alia quoque simul destruuntur. Et qũo nõ timebo, inquit, eos qui tantum possunt? Potentia est ad breue tempus, vires vnius, horæ transit rerum successus, vmbras & somnia imitantur pecuniæ, diuitiæ, & honor tantus, & ideo subiunxit. *Quoniam cum interit, non sumet omnia, neque descendet cum eo gloria eius.* Subiungens causam cur non timeat, quæ sunt momentanea, venit mors, radicẽ abscidit, & vniuersa coma decidit cum folijs, & domus facile capi potest ab omnibus. Quemadmodum ergo oues, & capræ, post sectionẽ, arborem iacentem inuadunt, ita etiã in ijs, qui hoc modo sunt diuites, multi inimici, multi amici, multi eorum, quos beneficijs affecerunt, inueniuntur res illorum perdere, & euertere, & qui tot, & tãta possidebant, tot pocillatores, tot quocos, crateres aureos, & argẽteos habebat, tot & tanta terræ iugera, domos, mãcipia, equos mulos, camelos, caltra seruorũ, solus abit, & nemo cum eo discedit, nec ipsas quidẽ vestes sumẽs. Quo enim fuerit splẽdidius indutus, tanto lautiorem mensam vermi parans recedit, & sepulchrorum effossoribus ampliorem cupiditatem, & in miserũ corpus maiores insidias, quo se magis exornat, eo in se maiorem contumeliam comparans, manus eorum, qui thecas effodiũt armans in seipsum, & inuitans. Et quid tum, inquit? At hic quidem certe se iactat, gloriatur, & intumescit vsq; ad mortem. Immo vero multi ne ad mortem quidem, sed in illos cohortis insidiatoribus, quibusuis reis grauiora passi sunt, pecunia spoliati, infamia notati, in carcere habitantes. Qui enim heri in curru, hodie in catena, qui heri obseruabatur ab adulatorib. nũc stipatur a lictoribus, qui vnguenta olebat, nunc est respersus sanguine, qui in molli G
lecto accumbebat, in duro solo iacet, qui ab omnibus colebatur, ab omnibus contẽnitur. At in morte eius sunt magnificæ, & splendi-

splendidæ exequiæ. Et quid ad illum, qui non sentit? maior fœtor, maior horror, inuidia vehementior, est enim filijs cũ mortuo bellum perpetuum propter illam magnificentiam. Vide aũt, quam sit verbum accurate positum, & quam sit magna philosophia. Non solum enim ex eo percellit, quòd non vna racedant, sed etiam eũ hic omni specie, & visione spoliat, & nec diuitias quidem esse ostendit, quando eis fruebatur possidens. Non dixit.n.cum multiplicata fuerit gloria eius, sed gloria domus eius. Hæc.n.omnia, quæ enumeraui, fontes, ambulacra, porticus & balnea, aurum & argentum, equi & muli, stragulæ vestes, & indumenta sunt gloria domus, non hominis, qui domũ habitat. Hominis enim gloria est virtus, vnde etiam recedit vna cũ possessore, manet autẽ ipsa domus gloria, immo vero ne manet quidem, sed etiam, vna cum domo dissoluitur, nec quicquam
H ei profuit, qui in ea versabatur, neq; enim erat illius. *Quia anima eius in vita ipsius benedicetur.* Postquam dixit de eius gloria, & diuitijs, nunc transit ad dicendum de laudibus. Quia enim diuites hæc magno studio persequuntur, assentationem in foro, obseruantiam a populo, publicas laudationes, simulatione referta encomia magnũque esse videtur in theatris, in conuiuijs, in iudicijs plausu excipi, ab omnibus prædicari, beatus existimari, vide quomodo hoc quoq; detrahit, ex tempore. In vita.n. eius, inquit, Hoc est, hæc obseruantia, & hoc laudibus affici, est ad præsentem vsq; vitam, vna autem cum alijs hoc quoque dissoluitur, vt quod sit caducum, & momentaneum, sed etiam quando id timore exhibetur a laudantibus, & bonis verbis prosequentibus, post mortem recidit in cõtrarium, quando detracta fuerit persona metus. *Confitebitur tibi cum benefeceris ei.* Vide quomodo accusat etiam eorum beneficia. Tu enim assentaris, & obseruas, quandam ad tempus obseruantiam simu-
I lans. Ille autem habebit etiam tibi gratias, à te emens, vt quę sunt ei grata facias, & magno emens, tũc tibi, inquit, aget gratias. Hoc enim sibi vult illud, Confitebitur tibi. Quando benefeceris ipsi. Non dixit, quando feceris, quòd sit vtile, quando benefeceris, sed quando quæ sunt ei cordi, & quæ ex eius animi sententia feceris, ostendens vtrinque esse damnum, & ex ficta assentatione, & ex perniciosa ministerio. Et quis eum.

* Desunt permulta. *

IN PSALMVM XLIX.

Deus deorum locutus est, & vocauit terrã. A solis ortu vsque ad occasum. Ipse quoque dixit alibi, deus stetit in congregatione deorũ. Et paulopost, Ego dixi, Dij estis. Psal.81.
Et Paulus. Etsi enim sunt, qui dicũtur Dij 1.Co.8.
& domini multi. Et Moses, Dijs ne male- Exo.22.
dices. Et alibi. Videtes filij dei filias homi- Gen. 6.
num. Et rursus idem. Qui execratur deũ, Leu. 24
peccatum accipiet, qui autem nominat no Io.10.
men domini, lapidibus obruetur, & rursus, Dij, qui cœlum, & terrã non fecerunt, pereant. Quosnam ergo significat per hoc nomen in illis testimonijs? Et quosnam hic dicit Deos? Principes. Quocirca subiũgit etiam, Dijs non maledices, nec principi populi tui. Dicit etiam eos, qui ex parẽte aliquo insigni virtute prædito originẽ duxerunt. Qm enim Enos, qui summam K
ostendit virtutem, dei nomine vocatus est, Gen. 4.
qui autem ex illlo nati sunt, oẽs, & nepotes fratris illius, inter se coniungebantur, filios dei vocat, qui ex viro bono genus duxerant. Cœperunt.n. inquit, vocari nomine dei. Dicit ẽt populum Iudæorum, qui hac appellatione honestatus est, dũ dicit. Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. Et alius, filius primogenitus meus Israel. Sic Psal.81.
enim vocabat eorũ populum propter suã Exod.4.
benignitatem. Sic etiam soluitur illud, qui execratur deum, peccatum accipiet. Hoc est, qui principi maledicit, peccat. Qui autem nominat nomen Dei obruetur lapidibus. Hoc est, qui iis, qui non sunt, eius qui deus est nomen tribuit. Quia enim nõ potest eius peccato ignosci, in ipsum grauissimum constitutum est supplicium. Dicuntur etiam dii gentium, nõ propter honorem, nec quòd ita sint appellandi, sed propter eorum, qui decepti sunt, & illos ita vocarunt, errorẽ. Quapropter dicit quoq; Paulus, Nam etsi sunt, qui dicuntur Dii, significãs eos nõ esse deos ne appellationis quidẽ honore tenus. Hic ergo de qbusnã L
dicit, Deus deorum? Mihi videtur dicere de diis gentiũ, non vt qui sint, sed vt qui ita existimentur ab iis, qui in errorẽ abducti sunt. Quoniam enim erat crassior Iudęorum animus, & a cultu idolorum non

erant

Universidad de Deusto
Biblioteca

erant omnino liberi, sed simulachra mirabantur, & multas iniquitatis habebant reliquias: vel eo ipso eorum animos, & spiritus extollit, ostendens illũ eorũ esse dũm. Nam est ipsorum quoq; dæmonum dominus, loquens de ipsis substantijs malam autem mentem, & omne vitium ipsi ex sese inuexerunt. Videtur autẽ mihi hic quoq; Psalmus cohærere priori. Nã in hoc quoq; scripta est reprehensio, & accusatio eorum qui deliquerunt. Sed illic quidem omnem orbem terræ vocauit ad audiendum, hic autem ipsa elementa, quę extensa sunt per omnem orbem terræ. Aliud est hic theatrum, & aliud adiutorium. Illic sunt gentes, tertigenæ diues, pauper, hic cœlum, & terra. Ipsum quoq; Deum introducit disceptantem, & ei tribuit orationem defendentis causam suam apud populum Iudęorum. Maiore itaq; nobis attentione opus M est. Hoc etiã facit alius propheta, & introducit deum cũm agentem, & statuit loco φαραλλες. iudicum voragines, & fundamenta terræ. Mich. 6 Audite.n. inquit, voragines & fundamenta terræ. Quoniam iudicium est deo cum populo suo, & cum populo disseret. Et rursus. Iudicio contendet vobiscum, & cum patribus vestris. In multis autem locis scripturę potest videri hæc figura, quod quidẽ est in primis admirabile, & dignum dei benignitate. Ostendit enim eius ineffabilem bonitatem, qui se adeo demiserit, vt cum hominibus iudicio contendat. *Ex sion species decoris eius.* Habet aliquid prophetieũ habet etiam historicum, quod dictum est, fuit enim, & in veteri ex illo eius decor. Templum enim sancta sanctorum, omnis cultus, omnisq; forma ac ritus legis veteris, multitudo sacerdotum, sacrificia & holocausta, sacri hymni & psalmodiæ, & omnia illinc proficiscebantur, & typus futurorum illic ante descriptus fuerat. Postquã autẽ veritas quoq; adfuit, ea rursus illinc quoq; cepit initium. Illinc.n. crux resplenduit, illinc innumerabilia, quæ præclare ab eo gesta sunt. Et ideo Esaias quoq; scribens de lege noui testamenti, dicit. Ex siõ egredietur lex, & verbum dñi ex Hierusalem, & iudicabit in medio gentium. Sion A enim hic dicit locum integrum, & ciuitatem, quæ iuxta illam sita est, Iudæorũ me Esa. 2. tropolim. Illinc enim, tanquam ex quibusdam carceribus, pernicies equi, nẽpe Apostoli emissi, sunt in omnem orbem terræ, illic cœperunt signa. Illic fuit resurrectio, illic ascensio, illic procemia, & initia nostræ salutis, illic arcana illa cœperunt præ Psal. 18. dicari dogmata ac decreta, illic primũ pa- Ro. 10. ter reuelatus est, cognitus est vnigenitus, Mich. 5 & data est tanta gratia spiritus. Illic Apo- Matt. 2. stoli reuelarunt sermonẽ de rebus incorpo Luc. 1. 2 reis, de donis, de potestatibus, de futurorũ Mat. 10 bonorũ promissionibus. Quæ omnia pro 15. pheta considerans, vocat eius decorẽ. Dei Act. 15. enim species ac decor est eius bonitas, ac beniguitas, & in omnes beneficentia. *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silebit.* Vides quomodo procedens aperit sermonẽ, & reuelant thesaurum, & lætiorem emittit radium, dicens. Deus manifeste veniet. Quando enim non venit manifeste? Qñ? In priori aduentu: venit enim absque vllo strepitu, multos cœlans, & multos latens, B Quid dico multos, cum nec ipsa, quidem virgo, quæ eum vtero gestabat, nouerat arcanum mysterij, nec eius fratres credebant Luc. 1. in ipsum, nec is qui videbatur esse pater, Io. 7. magnum quid de eo concipiebat. Et quid Matt. 1. dico homines? Ipsum quoq; diabolum latuit. Neq; enim si sciuisset, tanto post tempore in monte eum interrogasset, an esset dei filius, neq; id semel, & bis, & tertio hoc Matt. 4. fecisset. Et ideo dixit Ioanni eum reuelare incipienti, sine modo, hoc est, tace nunc, Matt. 3. neq;. n. tempus est, vt reueletur arcanũ carnis susceptæ consilium, volo adhuc latere diabolum tace ergo, ita enim nos decet. Et cum à monte descendisset, iussit vt eũ esse Matt. 17 Christum nemini diceret. Tunc enim Mar. 9. venit, vt pastor, qui quærebat ouem, quæ Luc. 9. aberrauerat, & qui repugnantem feram venari volebat, & ideo seipsum adumbrabat. Quemadmodum. n. medicus non est protinus ægroto terribilis, ita nec ipse in principio se voluit aperire, sed paulatim, & sensim. Hunc itaque eius aduentum, qui fuit absq; strepitu, significans hoc ipse prophe C ta, dicit procedens, Descendat tanquã pluPsal. 71. uia in vellus, & tanquã stilla, quæ distillat super terram. Neque. n. venit personans ac perstrepens, non turbans ac tumultuans, non terram mouens, non fulgura emittẽs, non cœlum concutiens, non populos Angelorum immittens, non medium firmamentum disrumpens, & ita super nubem descendens, sed absq; strepitu per vterum virginis cum ea nouem mensibus illum tulisset, tanquam fabri filius in præsepi paritur in

tur in vilibus fascijs, insidijs appetitur, fugit cum matre in Aegyptum. Deinde post Luc. 2. mortẽ eius, qui maxima scelera admiserat, Matt. 2. tunc reuertitur, & huc & illuc abiens, habi Matt. 2. tu semper erat, vt vnus ex plebe, & erat illi vestis vilis, & mensa vilior, perpetuus itineris ingressus, & ita perpetuus, vt ex itinere Io. 4. etiam defatigaretur. Sed non tunc sic veniet, sed adeo manifeste, vt ne vllo quidem opus habeat, qui eius aduẽtum annũciet. Propterea ipse quoq; eius claritatẽ significans, dicebat, si audieritis Christum esse in Mat. 24 penetralibus, si in deserto, nolite exire, sicut enim fulgur exit ob oriente, & relucet vsq; ad occidentem: ita erit aduentus filij hominis, ipse seipsum ostendens ac prædicans. Nam hoc etiã in fulgure euenit, nec opus habemus aliquo, qui annuntiet, sed D simulac apparuit, & omnibus, & simul omnibus cognitum extitit. Ita etiã dicit Paulus. Quoniã ipse Dominus in iussu, in voce Archangeli, in extrema tuba descendet 1. Th. 4. de cœlo. Ita etiã propheta vidit eum ferri super nubes, & fluuium ante eum protrahi, & tribunal terribile, & quę vitari non possunt vitæ reddendas rationes. Tunc. n. tunc iudicio, & sententia opus est. Et ideo non amplius, vt medicus, sed vt iudex apDan. 7. paret. Daniel itaq; & thronum eius videt, & fluuium, qui ante tribunal trahitur, & & omnia illi ignita ostenduntur, currus & rotæ, sed non in principio, nec quando in primo aduentu venit, tale quid ostendit, non ignem, non fluuium, non aliquid aliud eiusmodi, est præsepe, diuersorium, tugurium, & pauper mater. Quanquam alioqui ex hoc quoque ostendit eum esse a conuersione, & mutatione alienũ. Quoniam enim dixit eum, qui sedet super thronum habere capillum candidum vt lanã, & vestem sicut niuem: ne pilos vestem ve existimares, sed splendorem ac puritatem, ignem vbique esse dicit. *Ignis in conspectu* E *eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida.* Ita etiam hic simul eum esse mutationi, & conuersioni minimè obnoxium, lucidumque, & inaccessum ostendit per has similitudines. Neque vero sistit, ad ignem vsque, sed voleus ostendere vehe Tempe mentiam supplicij, subiungit dicens, Tem stas. pestas valida. Græcè est catægis. Est autem catægis, vel intolerabilis massa niuis, quæ quicquid inciderit conuellit, & euertit, procella vel vehemens ventorum impetus, qui id- ipsum efficit, & est ijs quæ occurrunt intolerabilis, volens ostendere illud supplicium esse intolerabile, adduxit has similitudines. *Aduocauit cœlum desursum, & terram discernere populum suum.* Rursus meminit elementorum, per quæ bona innumerabilia, ad genus hominum peruenerunt, non solum ad vitam, & constitutionem corporis, sed etiam ad dei cognitionem. Pulchritudines enim, & magnitudines, & rationes situum, & substantiæ, ex quibus constant hæc elementa, & quæ ex eis fiunt, & quæ generaliter omni tempore, & quæ sæpe sigillatim eueniunt, hæc omnia corpora alunt, & constituunt, & ad F Dei cognitionem deducunt. Et ideo dixit Paulus. Inuisibilia eius ex creatura mundi operibus intellecta perspiciuntur, æterna- Rom. 1. que eius potestas, & diuinitas. Et rursus, Quia enim in sapientia Dei, non cogno- 1. Co. 1. uit mundus per sapientiam Deum, hoc est per sapientiam, quæ cernitur in creaturis, vt quæ non sit parua, sed vel maxima, & clarissima doctrina. Atque quæ quotidie, quidem per eum fiunt, etiamsi videantur fieri ex naturæ consequentia: ipsa tamen etiam opificem prædicant. Opifex enim est naturæ Dominus. Ne mireris autem si ad Iudæos dirigat orationem, de generali iudicio differens. Ita enim Paulus, quoque dicit, Ira & indignatio, tribulatio Rom. 2. & angustia super omnem animam hominis operantis malum, Iudæi primum, & Græci. Et rursus, Quicunque sine lege peccarunt, sine lege, & peribunt, & quicunque in lege peccarunt, per legem iudicabuntur. *Congregate illi sanctos eius, Qui ordinauit testamentum eius super sacrificium.* Cur nam quos est accusaturus, & quos condemnaturus, sanctos hoc in loco appellat? Accusationem augens, & honorem adijciens ad maiorem significationem supplicij. Ita etiam nos quoque quando videri- mus aliquos peccasse, & volumus eos vehementius insectari, cum eorum dignitati- G bus eos vocamus, vt grauiorem reddamus accusationem, dicentes, Voca Diaconum, vel Presbiterum. Quoniam ergo hi quoq; appellabantur regale sacerdotium, & populo peculiaris, & eo nomine sibi valde placebant, ex eo ipso contexit criminum magnitudinem, qui ordinant testamentum eius super sacrificia. Quoniam cum mala innumerabilia auderent, & tot in se vitiorum

Universidad de Deusto
Biblioteca

vitiorum genera suscipient, rapientes in bona aliorum per auaritiam inuadentes, adulterantes, sanguinem sanguine miscentes: existimabant præclarè se gerere, & legem ac testamentum adimplere, si oues & vitulos sacrificarent, ideo probra illis ingerens, cosque irridens, dicit, qui ordinant testamentum eius super sacrificia, hoc est, qui ad salutem sufficere existimant, si animalia brutorũ sacrificent. *Et annunciabunt cæli iustitiam eius.* Volens hic rursus ostendere eius iustitiam esse claram, nitidam, apertam, cui contradici non potest, & quę in confesso est: introducit elementa insen
H silia eam prædicantia, eadem, quam prius dixit, figura. *Quoniam deus Iudex est.* Ius, inquit, vnicuique definiens. Neque enim temere posuit illud, iudicare, sed vt ostenderet eum etiam esse iustum, & alijs reddere, quod iustum. In deo enim illud, Iudex, pro iusto sumptum est, quemadmodum Paulus id quoque posuit dicens, Nam quo
Ro.3. modo iudicabit Deus mundum? Hoc est enim maxime iudicium, hoc est, maximè esse iudex, non solũ ferre sniam, sed eam iuste ferre. Iudicabuntur autem Iudæi, & qui tunc erant, & qui postea in nouo se iniquè gesserunt, illi quidem, & naturam, & legem habentes accusatricem, hi autem, cum eis ea etiam, quæ illis fecit Christus. Quid enim poterunt dicere, vel quam causam afferre, quare non crediderint? Sed ea quæso, quæ dicuntur attendite, vt possitis ora eorum, qui contra dicunt obstruere. Satius est enim eos a nobis, victos nunc corrigi, quàm se vincere putantes illuc abire, & condemnari a communi iudice orbis terræ. Quid nam ergo poterunt dicere Iudæi, Quamobrem Christum interfecerint? Quodnam paruum, vel magnum crimen ei possunt obijcere? Quod se deum
Io.10. I faciebat, inquit. Atqui non erant hæc verba, quo tempore crucifixus est, sed quædã
Io.19. Lu.23. alia. Non enim dicebant, Qui facit seipsum deum, sed qui facit seipsum regem, non est amicus Cæsaris. Atqui voluerant
Ioan.6. eum sæpe regem eligere, & aufugit. Sed ad tea, inquit, ei crimini dabant, quòd se deũ fecisset. Quid hoc ad rem? Si enim falso, & iniuria, & cum vere non esset: iuste fuit crimen intentatum. Si autem iuste, eum adorasse non crucifixisse oportuit. Videamus ergo nunquid, cum esset vere Deus, Deum seipsum faciebat, hoc est, ostendebat, & demonstrabat. Vndenam ergo vis, hoc cognoscere? Ab ijs, quæ tunc fuerunt, an ab ijs, quæ nunc sunt? Ab ijs, quæ in Luc.1.
partu facta sunt? Quis vnquam natus est è Matt.1.
virgine? Quis talem stellam ostẽdit? Quis autem Magos tanto duxit itinere, non vi aut necessitate, sed sua persuasione ac reuelatione? Vides vniuersam creaturam Dominum cognoscentem. Prima cedit natura, nec potest repugnare nec contradicere, dicens, partum non expedio, non didici ex vtero virginis infantem in lucem producere, non noui matrem facere absque coniugio, sed suis cessit finibus, suum enim Dominum cognouerat. Iam vero eo nato Angeli adfuerunt, eum qui est in cœlis, Luc.2.
esse in terra significantes, & cœlum terra K
facta est, vtpote quòd rex hic esset, & Magi adorarunt, qui ex tam remotis locis venerant. & infans quidem in palæstina iacebat in præsepi, illi vero ex barbara regione tantum honorem tantumque cultum, afferebant, quantum æquum erat deo offerri. At hæc quidem fortasse non admittent, sed alia signa quærent in præsenti generatione. Sed nec hæc quidem nobis deficient. Talis enim res est veritas, abundat iustis rationibus, quibus suã causam tueatur. Nam hic maxime ne vllam, quidem possunt vmbram afferre contradictionis. Nam etsi non aderas, quando nascebatur ex virgine, oportebat tamen credere prophetæ dicenti. Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabunt nomen Esa.7.
eius Emmanuel. Si non aderas quando carne tectus terram, obibat, & simul cum seruis versabatur Dominus, lege Hieremiam, & ille tecum loquetur sic dicens. Baruc.4
Hic est Deus noster, non reputabitur alius præter ipsum. Inuenit omnem viam, scientiæ, & dedit eam Iacob puero suo, & Israeli dilecto suo. Post hæc in terris, visus est, & cum hominibus conuersatus est. Iam vero in alijs, quoque omnibus, videbis prophetas, quorum libros, hac de causa, in hodiernum vsque diem frustra, versas, & agitas, hæc omnia apette prædicare. Sed eiusmodi, quidem certamina sæpe aduersus eos a nobis dicendo suscepta sunt, & sæpe susciptentur. Nunc autem quæ sunt suscepta prosequamur. Annunciabunt cœli iustitiam eius. Quoniã deus iudex est. Hic mihi videtur dicere iustiL
tiam, maximam eius curam, & summã in eos

eos ipsos benignitatem multiplicem, variã ac multiformem in homines prouidentiã, per creationem, per legem, per gratiam, per ea quæ sub visum cadunt, & quæ non cadunt, per prophetas, per Angelos, per Apostolos, per supplicia, per beneficia, per minas, per promissa, per ordinem temporis. *Audi populus meus, & loquar tibi.* Vide rursus benignitatem, & mansuetudinẽ ex ipso proœmio. Perinde.n.ac si homo quispiam homini tumultuanti, & turbas excitanti diceret, Si audias, loquar, Si attẽdas, dicam ita etiam seruis dominus, Si me au
M dieris, inquit, dicam, erant.n.pigri, ac negligentes, & ne tantillum quidem legum lectioni quietam præbebant audientiam. Id autem significans quispiam propheta,
Eze.33. dicebat. Ero eis tanquam vox psalterij dulce canentis. Sæpe autem iubebant prophetis ne prophetarent, imo verò eos quoq; vexabant, & agitabant. Ita etiam videtur rex minari, & prohibere alicui ꝓphetæ ne populi concionem conuocet. *Deus deus tuus ego sum.* Non temere sita est hæc condupli catio. Sed qm̃ ijs loquebatur, qui erant surdi, & orbi, & nullo sensu præditi, loquitur de eius dnio, mox futuræ narrationis optimum hinc sumens exordiũ, ostendens eos illi debere libertatem, & æquum esse, vt illi soluant debitum, tanquam seruos dño, tanquam opera opifici, tanquam maximis beneficijs, & honoribus affectos. *Non in sacrificiis tuis arguam te. Holocausta autem tua in conspectu meo sunt semper.* Ita ẽt eos accusant prophetæ, q̃ potiore virtutis parte cõtempta, salutis, spem in eis reponebant. Ad se.n.defendendos hæc erant allaturi. Sacrificamus, holocausta offerimus. Sed non ac
Esa.1. cessi, inquit, de his litigaturus, nec qđ hæc contempta essent vos accusaturus. Esaias autem eos autem insectatur vehementius dicẽs. Quid mihi multitudinem sacrificio
A rum vestrorum? Plenus sum. Holocausta arietum, & adipem agnorum, & sanguinẽ taurorum, & hircorum nolo. Quis.n.requisiuit hęc de manibus vestris. Atqui permulta dicta sunt de sacrificijs. Sed nõ hæc
Hier.6. decernit tanquam hæc velit principaliter, sed ad infirmitatem eorũ se demittit. Hieremias quoq; dicit, Cur mihi fers thus ex Saba, & calamum aromaticum ex terra lõginqua? Omnes denique, vt semel dicam, prophetę hoc nihil magni esse dicũt. Quo circa ipse quoque incipiens sic dicit, Deus deus tuus go sum, ex eo offendens ipso esse indignam hanc colendi rationem. Deũ enim non fumo, nec nidore, sed per optimam vitæ institutionem in corpoream, & in mente sitam, colere, & honorare oportet. Sed nõ sic externorum dæmones, imo etiam hæc requirunt, & hoc videtur ostendere quidam Poeta apud Græcos, dicens, Hoc nos sortiti sumus munus. Deus autẽ noster non sic. Illi.n.humanum sanguinẽ sitientes, & eos ad has cædes volentes paulatim pellicere, hæc petebant assidue. Ipse autem cum vellet eos paulatim ab occisio- B
ne brutorũ abducere, hac demissione vsus est, & permisit sacrificia, vt sacrificia tolleret. *Non accipiam de manu tua uitulos, neque de gregibus tuis hircos. Quoniam meæ sunt omnes feræ syluarum, iumenta in montibus, & boues. Cognoui omnia uolatilia cæli, & pulchritudo agri mecum est.* Vides qũo paulatim erigit eorum mentem, qui in terras defixi, & curui sunt excæcatam eorum mentem aperiens, & ostendens se hæc iussisse, nõ quod eis egeret, nec lege sanxisse, quod ea admitteret. Si.n.inquit, ita coli vellem, cum omnem terrã, quæ sub Sole est dominatu obtineã, & omnia creauerim, procurarem, vt mihi lauta, & opipara fierent sacrificia. Deinde eos etiam irridens, ac reprehendens, vt magis pungat accusatio, subiũxit. *Si esu* κατα-
riero, non dicam tibi: meus est enim orbis terræ, κληκτι
& plenitudo eius. Quoniam.n.ipse ea concessit, vt eos paulatim ab eis abduceret, ipsi κώτε-
autem in re adeo vili, & abiecta perstiterunt, cum ex ea ad illorum infirmitatem pov.
demissione nullum magnum fructum cepissent, ꝓpterea crassius, & humanius dis- C
serens, dicit, Si esuriero, non tibi dicam. Hoc est, Neq; esurio. Deus.n.non esuriet, neq; defatigabitur, nec si his vellem coli, deessent mihi innumerabilia sacrificia, & holocausta. omnia.n.mihi affatim, & abũ de suppetunt, & cum sim ipse dominus, mea volo a te accipere, vt hac via, & ratione ad te meam amicitiam attraham, & a rerum inanium consuetudine abducã. Deinde rursus eum erigens ad id qđ est sublimius, subiungit. *Nunquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem potabo?* Hæc, inqt, ne hominibus quidem iusti facere, sed etiã maximum constitui supplicium ijs, qui vescuntur sanguine. Quomodo ergo indigerẽ sanguine, qui seruos meos a tali esca abduco? Cum hæc ergo omnia repulisset,

& se

Universidad de Deusto
Biblioteca

& se esse indigna ostendisset, & accusationem permultis falsis, ac ridiculis dictis respersisset, non eo in loco loqui desijt, sed ostendit alium modum sacrificij functus hac in re optimi medici officio, vt abducens a rebus inutilibus, ea quæ iuuare possint vulneribus applicet. Postquam enim hæc perfecit, dicit, *Immola deo*. Et quomodo sacrificabo, inquit? Absque sanguine. D Hoc enim sacrificium deo maxime conuenit. Et ideo cum dixisse, Sacrifica deo, subiunxit, *Sacrificium laudis*, hoc est, gratiarum actionis, sacrorum hymnorum, eius quæ fit per rectè facta glorificationis. Quod autem dicit, est eiusmodi. Ita viuas vt Domi
Mat. 15 nus tuus glorificetur. Quod etiam Christus docuit, dicens. Luceat lux vestra corã hominibus, vt videant bona vestra opera, & glorificent patrem vestrum, qui est in cęlis. Laus enim nihil est aliud quam laudatio, gloria, & celebratio. Sit ergo vita tua eiusmodi, vt tuus laudetur, ac celebretur dominus, & perfectum obtulisti sacrificiũ. Hoc sacrificium Paulus quoque requirit, dicens. Exhibete membra vestra hostiam
Ro. 12. viuentem, sanctam, Deo placentem. Et rursus hic ipse propheta alibi: Laudabo no-
Psal. 68. men dei mei cum cantico: magnificabo ipsum cum laudatione, & placebit deo plusquam vitulus iuuenis cornua producens,
Iob. 1. & vngulas. Ita etiam sacrificauit Iob, post plagas illas, quæ naturam superabant, gratias agens, & hæc verba loquens: dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino placuit, ita factum est, sit nomen domini benedictum. *Et redde altissimo vota tua*. Hic dicit supplicationes, suadens, vt in oratione assidue perseueremus, & quæ professi
E fuerimus, cum celeritate reddamus. Pulchre autem dixit, Redde. Post promissionem enim, efficitur debitum. Ita etiam An
Sam. 1. &. 2. na reddidit filium, vt debitum maximum. Tu ergo, siue promittas eleemosynam, siue vitam pudicam, siue aliquid aliud tale, ad id exoluendum festina. Siquis autem exacte perpenderit, etsi minime promittatur, virtus tamen ei debetur. Id autem Christus significans, dicebat, Quæ
Luc. 17 enim debuimus facere, fecimus. Atqui dixit parabolam serui, cui erat minimum imperatum ministerium, nempe, vt non accumberet, sed transiret, & ministraret. Porrò autem quidam alius quoque dicit,
Eccle. 4. Ne tardaueris reddere votum tuũ. Pollicitus es redde, ne forte mors te inuadat, & id rescindat. Et qd ad me, inquit? Vita enim non erat in mea potestate. Et ideo differre non oportuit, dum cogitas esse incertum exitum, & non esse in tua potestate aut viuere, aut hoc è loco excedere. Quod ergo videris pro tua defensione afferre, id planè te arguit. Neque enim mors in causa fuit quominus redderes, sed tua mora ac dilatio. *Et inuoca me in die tribulationis tuæ: & eruam te, & honorificabis me*. Vides copiosam dari mercedem, Quid ergo potest conferri cum hac benignitate, quando dat nobis mercedem virtutis, & mercedem virtutem, & mercedem longe maiorem laboribus? Eaque datur in tempore admodum opportuno. Et cur, inquit, dixit, Inuoca me? Cur expectat, vt a nobis inuocetur? Volens in nobis, efficere maiorem familiaritatem, & vehementiorem quę cum eo inte, cedit amicitiam, dando, inuocando, & accipiendo. Virtus enim deo familiarẽ efficit. Idipsum facit remuneratio. Rursus autem vota ac preces hanc familiaritatem conciliant. Et ideo dicit, Da mihi, & do tibi. Quin etiam in dando una accipis. Ipse enim his non indiget. Quamobrem si lueris moderatus, mansuetus, & pudicus, Deo ex hoc non aliquid acceffit, sed teipsum effecisti meliorem & clariorem, & tamen ipse his, tanquam quæ ipsum iuuarent, maximas mercedes & coronas constituit. Quin etiam ante illas coronas non parua voluptate frueris, vt & qui bonam tecum circũferas conscientiam, & bona spe in posterũ erigaris. Dies autem afflictionis hic dicit, non calamitatum, nec fortuitorum casuũ sed quod siue peccatum bello impetat, siue diabolus obsideat, malas inuehens cupiditates, magnum auxiliũ assequeris. Et eruã te, & honorificabis me. Hoc rursus dicit, non egens nostra gloria, quomodo enim egeret, qui est Deus gloriæ, sed ut per hymnum gratiarum actionis, fiat memoria beneficij, & sit vehementior in eum affectio, quod primo felicitatem maximam accipiamus. Neque vero a decoro aberraueris, si dixeris eum dicere diem afflictionis, & diẽ futurum. Illa enim nunquam cessat afflictio. Atque hic qnidem & mors aduenies soluit calamitates, & amici consolantes, & finis, qui expectatur. Sæpe etiam rerum quæ speratur mutatio, & diuturnitas temporis mollit ac mitigauit perturbationem animi,

animi, & res aduersæ propinquorum. Habere enim ærumnarum socios, & videre multa eiusmodi exempla, visum est multis esse quid magni ad consolationem. Illic autem nihil est eiusmodi, neque enim adest aliquis, qui consoletur, sed est solitudo maxima amicorum. Non longitudo temporis mollit dolorem. Quomodo enim, cum flamma perpetuo impendeat? Non
Mat. 25 spes liberationis, est enim æternum supplici
1. Co. 15 um, non mortis expectatio, est enim pœ
H na æterna, & sunt etiam, quæ puniuntur corpora immortalia. Et ne hoc quidem, quod videtur multis afferre solatiũ, quòd videantur scilicet alij puniri. Primũ enim non possunt videri, qui puniuntur, cum tenebræ, quæ sunt instar sepimenti, oculis caliginem offundant, deinde magnitudo doloris ne sinit quidem admittere sensum huius consolationis. Diues ergo nihil ex ea re acceperit solatij, nec ij, qui stridentdentibus. *Peccatori autem dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas?* Vidisti lyram perfectam, citharam bene compositam, diuersis modis vnum ædere concentum. Hic est enim sensus, & id apud Apostolos, & apud alios prophetas scriptum cerni potest, & Paulus etiam ita quodammodo dicit, ipse quoque ostendens nihil prodesse alios docere, nisi quis seipsum prius doceat. Quoniam enim sibi valde placebant, sicut propter sacrificia, ita etiam propterea quòd legem haberent, & dicerentur aliorum doctores, ostendens eos ex illa re non magnum fructum capere, quando ipsi manerent indocti, acrius eos insectans, dicit.
Ro. 2. Qui ergo alium doces, teipsum non doces? Qui prædicas non furandum, furaris?
I Qui abominaris idola, sacrilegium admittis? Qui de lege gloriaris, per legis transgressionem deum dehonestas? Et ideo de
1. Co. 9. seipso dixit alibi. Vereor ne cum alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar, eorum tumorem deprimens, quibus doctrina sermonis magnos faciebat spiritus, cum essent ipsi virtute defecti. Aliter quoque hoc quod nunc dicit tractat, ad Iudæos se con
Ro. 2. uertens, quando dicit. Quando enim gentes, quæ natura legem non habent, quæ legis sunt natura faciunt: hi legem non habentes sibijpsis sunt lex. Et rursus: Non enim auditores legis iusti apud Deum, sed
Hier. 2. factores legis iustificabuntur. Et prophe-
Hier. 8. ta, qui tenebant legem nesciebant me. Et rursus, * frustra facti sunt iũcus falsus scribis. Qua de re? Quoniam turtur, & hirundo, agni passeres cognouerunt tempora introitus sui, populus autem meus non cognouit iudicia mea. Hic autem dicit, non solũ nihil lucrari ex eo quod docet alios, eum qui virtutem non persequitur, sed seipsum etiam primo gradu dignitatis deijcere. Si enim in externis iudicijs, qui deliquit ei indicti silentij infamia punitur: in publico doctrinæ ludo quomodo ei loqui permittetur, qui est peccato obnoxius? Maior autem est hic doctrinæ ludus illo iudicio. Illic enim qui peccant, castigati luunt pœnas, hic autem fiunt omnia, vt non puniantur, qui peccarunt, sed peccatum pœnitentia corrigant. Iam vero in aulis quoque regijs nemo fuerit regiæ vocis interpres, si fuerit prauæ, & corruptæ vitæ conuictus. Quare ergo enarras iustitias meas, & alios doces, & tamen contrarium facis, vita contradicente ijs quæ a te dicuntur, & auertis nonnullos eorum, qui volunt attendere? Non enim ita doces verbis, sicut rebus, & factis abducis. Quocirca Christus illum laudat doctorem, qui verbis, & factis perfectam doctrinam ostenderit. Qui e-
Mat. 5. nim fecerit, inquit, & docuerit, hic vocabitur magnus in regno cœlorum. Habeat ergo vita tua claram vocem eadem, quę dicis docentem, & licet os tuum obstruxeris, vel tuba clarius personabis, non solum apud præsentes, sed etiam apud eos qui
Psa. 18. procul siti sunt. Ita etiam cœlum enarrat gloriam dei, cum nec os habeat, nec linguam moueat, neq; spiritum ex imo profundat, sed per eorum, quæ videntur pulchritudinem deducat spectatorem admirandum opificem. Quod ergo illic est in
L cœlo pulchritudo aspectus, hoc sit in anima tua virtus. Quòd si, cum sis sordidatus, & innumerabiles habeas accusatores, & maxime tuam ipsius conscientiam, doctoris sedem coneris inuadere, quando ad vitia reprehendenda accesseris, non alios magis quam teipsum accusabis. *Et assumis testamentum meum per os tuum?* Recte dixit per os. Est enim cor defectum fructibus qui ex eo oriuntur, & labra incassum mouentur, & ad eius qui loquitur condemnationem. Siquis autem mentem fuerit scrutatus, magnum bellum inueniet. *Tu vero odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum*. Disciplinam hic dicit legis do-

* Hic locus corruptus sic vult dicere. vere mẽ dacium opatus est stilus mendax scribarum.
K

ctrinam, quæ animum componit, vitium expellit, & virtutem inserit. Quō ergo eā tractas, & in alios seminas, cum ipse eam factis non habeas? Proiecisti.n.inquit, sermones meos retrorsum. Non solum.n.ex legis doctrina nulla est tibi facta accessio, sed etiam, quòd habes a natura, mutilum mancumq; reddidisti. Eorum.n.quæ sunt Ro. 2. M agenda, & non agēda, rationes nobis a natura insitæ sunt. Tu autem eas repulisti, & nō habuisti in memoria. *Si videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas.* Qm̄ fieri nō potest, vt homo sit nulli omnino peccato affinis: & ideo Pro.20. dixit quispiam, Quis gloriabitur mundū 1.Co.4. habere cor? aut quis audacter dicet se esse Pro.18. purum a peccato? & Paulus cum dixisset, Nihil mihi cōscius sum, subiunxit, sed nō in hoc iustificatus sum, & iustus suiipsius primo loco accusator est, videlicet suorum peccatorum. Vt nemo ergo posset dicere, si omnes sunt peccatores, peccatorem aūt iussit non narrare iustitias, quis est ergo narraturus, nequis ergo hæc diceret, gene ra peccatorū enumerat per species. Est.n. 1. Reg. peccatum ad mortem, quemadmodū He- 2. li quoq; dicebat, si peccans homo peccauerit, etiam pro se orabit. Si autem domino peccauerit, quis orabit pro eo? Porrò autē Exo.19. in lege etiam, alia quidem erant immedi- 21. cabilia, vt etiam morte punirentur: alia ve- Nu. 19. ro habebant aliquod promptissimum re- 35. medium. Ita etiam Christus in nouo. Si Leui. 4. peccauerit frater tuus, inquit, argue eum 5.6. inter te, & ipsum solum. Si autem non au- Mat.18. dierit, assume adhuc tecum duos, si ne hos A quidem audiuerit, sit tibi tanquam ethni- Ibid. cus, & publicanus. Et tm̄ cum alicubi dixis set Petrus, Quoties, si peccauerit in me frater meus, dimittam ipsi, audijt vsq; ad septuagies septies. Hic autem post duas admonitiones, ostendit magnū esse delictū, nec eum cogit rursus expectare. Quid ergo? sunt hæc illis contraria? Absit. Sed illud, septuagies septies, dicit, si eum pœnitet. Quō.n.dimittet quispiam ei qui neque cōfitetur se peccasse, neq; ducitur pœnitentia? Etenim cum medicamenta petimus, vulnus etiam ostēdimus. Quis est ergo peccator, de quo hic dicit scriptura, attente audiamus. Eum.n.describit per ea, quæ consequuntur, sic dicēs. Si videbas furem, currebas cum eo, & cū adulteris portionem tuam ponebas. Os tuum abundauit malitia, & lingua tua cōcinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Vidisti vitium nō secus, ac imaginē aliqua, suis coloribus descriptū: & quo improbus vitio belua factus est, dū naturæ nobilitatem prodidit. Ne hanc ergo imaginem leuiter pertractemus, sed singula accurate inquiramus. Si videbas furē currebas cum eo. Hoc est causa omnium B malorum, hoc est, quod virtutem maxime euertit, quod retardat, ac reprimit studiū multorum ad ea, quæ sunt honesta: quando non solum non reprehendunt aliqui, sed etiam vna cum ijs qui peccant se oble ctant, eisq; gratulantur. Hoc autem non Ro. 1. est minus quam peccare. Audi Paulum di centem. Non solum hæc faciunt, sed etiā consentiunt faciētibus. Hoc est autem nō paruum peccatum, etiam siquis mala non faciat, vna cum malis gaudere, eisq; gratulari. Ille.n.potest dicere necessitatem, causari paupertatem, etsi non sint iusti prætextus. Tu autem curnam laudas quod factū est, cum nec ullam quidem ex eo voluptatem percipias? Atque ille quidem fortasse ducetur pœnitentia. Tu autem has quoq; tibi fores occludis, & medicamentum tollis, & tm̄ remedium euertis, portū vndiq; tibi obstruens reditus ad pœnitentiā. Qm̄ ergo te viderit quispiam, cum non sis peccato affinis, & debeas reprehendere, non solum non id facere, sed etiam prætexere, & adumbrare: & non solum adumbrare, sed etiam opem ferre, & consentire: quid C de seipso putabit, & quid de eo quod admissum est? Multi.n.homines, vt plurimū non ex ijs solum, quæ animo conceperūt, ferunt de rebus agendis sententiam, sed ēt ab aliorum instituto, & voluntate corrupti, & si qui peccauit quidem, viderit omnes eū aduersantes, existimabit se aliquod magnum, & indignum scelus admisisse. Quando autem viderit non solum non indignantes, sed etiam facile, & placide ferē tes, atque adeo blandientes, & applaudentes: corrupto deinceps conscientiæ iudicio, multorum sententia deprauatæ eius menti assentiente opemque ferente: quid non audebit? quando autem seipsum condemnabit, & secure peccare cessabit? Oportet itaque etiam siquis malum faciat, seipsum condemnare, per id enim eo deue nitur, vt a malo cessemus, & licet quæ bona, &

na, & honesta sunt non faciat, ea tm̄ laudare. Per animi.n.promptitudinem, & alacritatem via patet ad operationem. At hic qm̄ ijs, quæ fiunt applauditur, iure eum insigniter, & vehemēter pungit ac notat. Si.n.vel reprehensum vitium adeo viget, & laudata virtus vix suos ad sudores prouocat: quid erit, si hoc non factum fuerit? D Hoc viderit quispiam fieri, vel in choro sacerdotum. Quòd si hoc, vel in discipulis graue est, multo magis in magistris. Quid facis ò homo? contra legem factū est tēperantia cōtempta est, tot peccata ab aliquo eorum quī sacris operātur commissa sunt inferna supernis confusa sunt, atq; adeo, q̄ superna sunt inferna facta sunt: & tu non perhorrescis? At propheta quidem ipsa ēt elementa insensilia vocat ad grauissimo dolore simul deffenda, ac deploranda ma- Hier.4. la, quæ cōiter fiunt. Stupuit cœlum, & ter Esa. 16. ra horruit. Et rursus. Lugebit carmelus, lu & 24. gebit vinum, lugebit vinea, & in animæ quidem lugent, & ingemiscunt, & vna cū domino indignantur: tu autem qui es rationis particeps, non doles, non reprehendis, non es vehemens vltor legum Dei violatarum, sed es etiam peccatorum socius, Esa. 40. & quæ nam tibi possit dari venia? Nun- Rom.2. quid.n. deus opus habet vltore? nunquid ijs, qui opem ferant indiget? sed vult te huius rei esse ministrum, ne in eadem incidas, dum alij succenses effectus temperatior, vt ex eo tuam in Deum pietatem o- E stendas. Quando.n.cum alius peccarit, pertercurreris, neq; reprehenderis, neq; ægrè tuleris aīum tuum negligentiorem, & ad casum proniorem efficis maxime procuras, vt in eadem sæpe incidat, illum autem importuna hac tua gratia non leuiter offendis, efficiens, vt in futuro sit grauior ei reddenda ratio, & ad pręsentia eū reddens segniorem. Hæc aūt nō solum de furibus dicta sunt, sed ēt de quouis alio peccato. Quod est autem vltimum peccatorū primum posuit, vt scias q̄ qui propter hoc veniam non assequitur, multo magis in alio ea non concedetur. Audi ergo quidnam deinceps dicit. Et cum adulteris portionē tuam ponebas, veniens ad id quod est maius. Illud enim hoc longe minus est. Quidam aūt hæc peccata inter se conferens, Prou.6. sic dixit. Non est mirum siquis furans deprehensus fuerit. Furatur.n.vt suam animā impleat esurietem, si huic ergo ignosci non potest, multo magis adulterio. Adulterium autem hic vocat fornicationem. Si videris ergo aliquem eorum, qui tecum congregantur, fornicantem, & ad sacramē ta accedentem, die ei qui est minister distributionis eorum. Hic est indignus sacra F mentis, arce prophanas manus. Si.n.ne iu 1.Co.11 stitias quidem enarrare dignus est, cōsidera quo eius procedit punitio, qm̄ sacram etiam mensam ausus fuerit attingere, non solum autem eius, sed illius etiā qui adumbrat ac prætexit. Non dixit.n.& adulterabaris, sed, cum adulteris portionem tuam ponebas. Papæ, quantum malum ex eo quod celentur, & obtegantur aliorum pu περισ-- tredines, qm̄ dicit eum esse socium luendi τέλλειν pro peccato supplicij, nec hoc illo esse minus. Ille enim potest afferre animi perturbationem, licet sit prætextus cui non dari possit venia, quemadmodum, & fur famē, Tu autem ne hoc quidem. Quanam ergo de causa, cum non fruaris voluptate, supplicij socius, & particeps euadis? Et ideo externi quoq; iudices, non eos solum qui scelus perpetrarunt, sed seruos ēt quos viderint sceleris fuisse conscios, puniunt, & Domini qui eos tradunt lubenter eorum sanguinem biberent, & carnibus vescerentur, nec minorem eius quod factū est culpam in eos conferunt, quam in eam, q̄ est adulterata. Qui.n.expansa vela non contraxerunt, iis q̄ occulto fiebant dederūt maiorem facultatem. Ij, & adulteratam mulierem, & maritum cui facta est iniuria, & G eum ipsum qui adulterauit, cōtumelia, & probo affecerūt. Si.n.pnunciassent, si id significassent, abacta, & sublata esset oīs venatio, & quēadmodū in retia maxime immittunt, qui retia extendūt, & ijs, q̄ capiē da sunt assident, & oēm dolū oī ex parte celāt, & nec strepitū, nec aliquid aliud fieri pmittunt qđ posset ferē abigere: Ita hic ēt, si assederis laqueo, qui est positus a diabolo, & scias fore, vt in eum adulter incidat, neq; strepitū ædas, nec tumultum excites, tunc eū maxime perdis. Ne mihi.n. dixeris illud verbū, qđ magno stupore plenū est, Quid mihi curæ est? curo ego mea tunc.n.tua maxime curabis, qm̄ tua, quæ res in eos quod est vtile proximo. Et ideo 1.Co.10 dicebat Paulus, Nemo quod suum est q̄rat, sed quod alterius. Vt inuenias, inquit, quod tuum est, quære quod est alterius.

Os tuum abundauit malitia, & lingua tua con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cinnabat dolos. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum. Ne enim diceret, Hoc facio ex humanitate, & clementia. primum quidem quænã fuerit humanitas, eũ qui casurus est in barathrum, non prohibere nec retinere: iniustæ voluptati gratificari, qui mortiferum bibit venenũ contemnere? Verum ne hoc quidem poteris dicere. Quòd.n.nõ est hoc humanitatis, sed somnolẽtiæ, segnitiei, & socordiæ: hinc facile cerni potest. Quo eo dimisso qui facit iniuriam, eum maledicto afficis qui nullam fecit iniuriam? Quomodo insidiaris ei qui nihil deliquit? Vide summum vtrinq; vitium. Eum quidem qui est ebrius cupidita te, non prohibes quominus inebrietur, vt sit temperatus, cum autem qui nullam fecit iniuriam, punis. Sedẽs aduersus fratrẽ tuum loquebaris, & aduersus filiũ matris tuæ ponebas scãdalum. Vides quo immorando in narratione auget accusationem. Eum inquit, qui matri fuit in partu causa eorumdem dolorum, qui fuit eiusdem vteri socius, qui domus, mensæ, & alimenti fuit eiusdem particeps, qui ex eadem radice germinauit, qui idem habet ortus principium, qui ab inæunte ætate tecum creuit, eum maledictis insectaris, & non solũ
I insectaris, sed ẽt in opus deducis insidias. Hoc.n.sibi vult illud, Ponebas scãdalum. Si autem non est impetendus maledictis, qui naturalium pariendi dolorum in eodem fuit vtero particeps: multo magis spiritalium. Nec ergo permitte, vt is cadat q est peccaturus, nec eum qui nullam fecit iniuriam calumniare, & conuitiis incesse. Hoc est.n. inuidiæ, illud vero stuporis. Nõ retinere enim eum qui est casurus, est stuporis, inuidiæ autem, eum qui stat deiicere. Vide autem quomodo non eum significet qui simpliciter, & absolute accusat, sed eum qui cum dolo, & dedita opera id facit Sedens, enim inquit, aduersus fratrẽ tuũ
Gene.4. loquebaris. Et Cain quidem vnum fratrẽ sublatum præsenti vita expulit, hi autem innumerabiles, per ea, quæ male dicunt, deiiciunt, & seipsos primos. Non eum.n. solum qui accusatur, sed alios etiã lędunt, imo vero magis eos qui ea admittunt. Qui enim falso male audit, non modo nulla iniuria affectus est, sed maximam etiam habet mercedem. Non enim qui patitur, sed qui male agit, est dignus supplicio, ita etiãm qui dicit non qui audit modo ne il le præbeat iustam maledicendi occasionẽ. Non hoc ergo contendamus, ne male audiamus, hoc enim fieri non potest: & est Christi sententia, quæ dicit, Væ vobis qñ Luc.6. bene dixerint vobis omnes homines: sed ne nos præbeamus occasiones. Qui enim vult bene audire ab omnibus, suam animam sæpe perdit, amans humanam gloriam, inseruiens in iis, quæ non decet placens in iis, quæ nõ oportet, vt ab eis emat gratiam. Rursus qui contemnit male audire ab omnibus, etiam seipsum perdit. Quemadmodum enim fieri non potest, vt vir bonus bene audiat ab omnibus: ita fieri non potest, vt nõ ab oĩbus male audiat, qui multas multis de causis præbuit male audiendi occasiones. Si autem dum tu nihil præbes offensionis, sunt qui te maledicant, tunc est tibi maior merces, sicut vsueniebat Apostolis, & præclaris illis viris. Porro autem illud quoque sciendum est, quòd etiam siquis male dicat in re cuius nos non condemnat conscientia, non est propterea contemnendus accusator propter damnum quo te afficit, sed omnia facienda sunt cum ea qua par est cautione, vt tollas iniustam occasionem. Quocirca
L Paulus etiam mittebat multos datis pecunijs, qui afferrent alimenta pauperũ. Cau
2.Co.8. sam autem affert, dicens, Nequis nos vituperet in hac abundantia, quæ ministratur à nobis. Neq; enim hoc despexit, & neglexit, quod videbat futurum, vt male offenderentur. Sed quoniam erat in eius potestate, vt solueret scandalum, eis quoque qui offendebantur prospexit. Et rursus alibi dicit, Si cibus ostendit fratrem meum,
1.Co.8. non comedam carnes in æternum, ne fratrem meum offendam. Atqui hæc erant indifferentia, & tamen si, inquit, offensionem afferunt, non negligo salutem eorũ qui offenduntur. Si fuerit enim damnum maius salute, contemne eum qui offenditur. Sin minus, ne contempseris. Hoc enim sit generale decretum, & regula, docens quando oporteat contemnere eos qui offenduntur, & quando non quemadmodum verbi gratia, Offendebantur Iudęi quòd Paulus legem non seruaret, & propterea multa milia resiliebant, & in fide claudicabãt. Quid ergo facit? Volens mederi offensioni maior.n. erat salus tot milium, & claudicationi afferre remedium

dium, tunc prohibuit ostendere, quòd le-
1.Co.1. gem nõ seruaret. Quod autem maius erat,
M rursus offendebantur, quod crucifixũ prædicaret. Hic contempsit eos, qui offendebãtur, maius.n. lucrum prædicationis. Hoc etiam fecit Christus. Cum.n.cum eis de eibis dissereret, & offensi sunt eo dicente,
Mat.15 Quod intrat per os non coinquinat hominem, sed quod egreditur, dicit. Sinite eos. Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus, eradicabitur. Quando autem ab eo tributa exigebant, etsi sciebat non oportere ea soluere: tamen quoniã tempus nõ-
dum postulabat, vt reuelaretur eius autho
Mat.17 ritas, dicit. Ne autem eos damus, vade ad mare, & mitte hamum, & eum pi'cem, qui primus ascenderit tolle, & in eo inuenies stateram. Da eũ eis pro te, & pro me. Quãdo enim legem multa sapientia plenã eis ferebat, erãt autem illi immedicabiles: merito eos contempsit, & legem abrogauit. Cum autem nõ possent eius dignitatis rationem suscipere, iure rursus se demittit, & suæ diuinitatis rationem, tributum soluẽdo, adumbrat, & obtegit. Sedens aduersus fratrem tuum loquebaris. At id, inquit, fa-
A ciebam, vt eum corrigerem. Non oporte-
Mat.18 bat ergo clanculum calumniari, sed ita, vt iussit Christus, seorsum assumere, & corrigere. Quæ.n. publice fiunt reprehensiones sæpe etiam faciunt impudentiores, & complures quidem peccatores, donec viderint fieri posse, vt lateant, facile in animum inducunt, vt in viam redeant. Quando autẽ bonam apud multos existimationem perdiderunt, incidunt nonnulli deinceps in desperationem, & labuntur in impudentiam. Ar aliquam tibi fecit iniuriam. Cur ergo te ipsum quoque iniuria afficis? Qui enim se vindicat, teipsum ense non petit. Si vis.n. & teipsum beneficio afficere, & illum probe vlcisci: bene dicas de eo, qui tibi fecit iniuriam: ita facies, vt multi sint eius pro te accusatores, & ipse magnã mercedem accipies. Sin autem male dicas, ne fides quidem tibi habebitur, vt qui inimicitiarum suspitione labores. Quare tuum studium tibi vertitur in cõtrarium. Tu.n. volebas bonam eius famam euertere, contra autem accidit, per laudem.n. non per accusationem hoc euenit, sed contra omni
B no, & teipsum quidem maiori ignominia afficis: illum autem tua tela non tangent. Inimicitiæ enim, quæ se offerunt animis audientium, non sinunt, vt quæ dicuntur aures eorum admittant, & idipsum accidit, quod in præscriptionibus. Quando.n. quispiam in iudicium aliquid obiecerit, vniuersum interea dissoluitur: Ita hic etiã non permittit suspicio inimicitiarum, vt admittatur iudicium. Ne ergo maledixeris, ne te ipsum polluas: nec lutum contexueris cum luto, & lateribus, sed coronas ex rosis, & violis, & reliquis floribus connexueris, nec stercus ore tuleris, quemadmodum Scarabæi, id.n. faciunt, qui male dicunt, vt qui ipsi fœtorem primi sentiãt: sed flores, sicut apes, fauosq;, vt illę, compo sueris, fisque omnibus comis, & affabilis. Omnes.n. auersantur maledicum, vt eum, qui lutum redoleat, vt hirudinem, quę sanguine, Scarabæum, qui stercore, alienis malis aluntur, os autem quod lubẽter laudat, & de alijs benedicit, tanquam membrum commune suscipiunt, tanquam fratrẽ germanum, tanquam filium, tanquam patrẽ. Et quid dico de præsentibus, & de hominum existimationibus? Considera mihi C
diem illum terribilem, illud iudiciũ, quod corrumpi nõ potest, quod si falsã quidem dicas, tuis peccatis alia superflua adijcies. Dico enim vobis, quod omne verbũ otio- Mat.12.
sum, quod locuti fuerint homines, dabunt pro ipso deo rationem in die iudicij. Quid si sint, inquit, vera? ne sic quidem effugies quominus condemneris vtpote, qui proximi tui calamitates, & probra traducas. Fac Luc.18.
apud te cogites Pharisæum. Non erat publicanus, sed fuit publicano sceleratior, quoniam de publicano maledixit. Publicanus non erat pharisæus, sed fuit pharisæo iustior, quoniam seipsum miserum esse duxit. *Hæc fecisti, & tacui, existimasti inique, quod ero tui similis. Arguam te, & statuã contra faciem tuam peccata tua.* Vidisti humanitatem ineffabilem, vidisti summam bonitatem. Vidisti infinitas opes patientiæ. Silentium enim hic dicit patientiam. Tot, inquit, & tanta ausus es, nec de te tamen sumpsi pœnas, sed passus sum, & tole raui, dans locum pœnitentiæ. Tu autem ex eo non modo nihil lucrifecisti, sed in maius etiam vitium impegisti. Non solum enim non mutatus es, nec solum non es pudore suffusus, nec propterea, quæ a te facta sunt, teipsum condemnasti: sed me ẽt D
qui longa in te patientia vsus sum, qui toleraui, qui tacui, qui tot, & tanta tuli, exi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtimaſti non hæc ferre propter patientiam & clementiam, ſed propterea, quòd nollem hæc caſtigari, & quod ea quæ a, te fiebant non ægre ferrem. *Intelligite obſecro hæc qui obliuiſcimini deum*. Quænam? Ea quæ dicta ſunt, inquit. Quid eſt, Intelligite? Conſiderate. Quid autem dictum eſt obſcurum, & quod magna egeat perſcrutatione? Maxime quidem, & ipſe modus docendi introducit mutatam formam reipublicæ. Cum enim ſacrificiorum non magnam habeat rationem, introducit leges Euangelicas, & alioqui quoniam erãt peccatorum profundo cœno obruti, tanquã a quibuſdam vitijs voraginibus volens eos extrahere, & veluti leman oculorum, expurgare volens viam prioris malæ conſuetudinis, eos excitat, vt ea quæ facta ſunt in memoriam reuocent, ne his obliuioni traditis abſque lucro recedant, longa enim viriorum conſuetudo magnam affert cæcitatem animæ, & amentes efficit, & perſpicaces oculos intelligentiæ eruit. *Nequando rapiat, & non ſit qui eripiat*. O ineffabilem clementiam. Piæ matris hæc verba ſunt, vel illam potius pietatem bonitate longe ſuperãt. Qui enim tam graui accuſatione vſus eſt, qui tantam præ ſe tulit indignationẽ, ipſe eos præmunit. Qui dixit, Arguam te, & ſtatuam ante faciem tuam peccata tua, & condemnatoriam emiſit ſententiam, eã rurſus reſcindit, non tanquam reos tradẽs ſupplicio, ſed tanquam qui ſuaſione, & admonitione deberent corrigi, metu coercens, & continens, & dicens, Ne forte rapiat, & non ſit, qui eripiat. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei*. Poſtquam oſtendit clementiam, ſuadendo, conſulendo, minando, ac terrendo, purum afferendo ſupplicium, & introducendo conſilium, oſtendit etiam modum, per quem poſſint corrigere, quæ facta ſunt, dicens, Sacrificium laudis honorificabit me. Id eſt autem quod dicit, No ſolum iram meam ſedabit, nec reſcindet condemnationem, ſed me etiam honore afficiet. Vide præclari facti magnitudinem: quando deus per ipſum honore afficitur. Et illic iter quo oſtendam illi ſalutare meum. Vidiſti mercedem ineffabilem. Vidiſti ſummam clementiam. Dei.n.viã oſtenſurum pollicetur, & id quod eſt vere dei ſalutare ijs, qui recte ſe gerunt. Ei ergo promittenti pareamus, & recta vita, & ſacrificio laudis eum honoremus. Hæc.n. via ducit ad ſalutem per hoc ſacrificium. Quam detur omnibus nobis aſſequi gratia, & clementia domini noſtri Ieſu Chriſti. Quoniam ei gloria, & potentia, nunc, & ſemper, & in ſæcula ſæculorum. Amen.

D. IOAN. CHRYSOSTOMI, *epiſcopi Conſtantinopolitani, expoſitio in ſuperſcriptionem Pſalmi quinquageſimi.*

PIctores imitantur arte naturam, & colores coloribus permiſcentes, viſibiles corporum depingunt imagines, & faciunt homines, & animalia, & arbores, & reges, & ruſticos, & barbaros, & pugnas, & rixas, torrentes ſanguinum, & lãceas, & loricas, & ſcuta, & ſedem regalem, & imperatorẽ ſedentem, & barbarum ſubditum, & gladium acutum, & fluuios decurrẽtes, & cãpos varijs floribus adornatos, & omnia, quæ videntur per artem imitantes, mirabilem hiſtoriam videntibus præſtant: ſic & prophetæ velut quidã pictores ſunt virtutis, ac malitiæ. deſcribunt.n. & illi peccatorem, iuſtum, pœnitentem, ſtantem, cadentem, ſurgentem, titubãtem. Et ſicut faciunt pictores, occidentes, & occiſos: ſic & prophetæ faciunt, aliquando quidem inſurgentia peccata, aliquãdo etiam, & alliſa: eodem modo, & dæmones impugnantes, & homines ſtentes, & pugnantes: ſic & diabolum inſidiantem, & victum. Cum ergo talis eſt eorum deſcriptio, vt & certius hæc eadem addiſcamus, & iſtas quidem deforis conſiderantes imagines nihil acquirimus lucri. Quid.n. mihi prodeſt regis, & conſulis imaginem intueri, cum neque rex fieri poſſum, nec quidem cupio? Quæ erit mihi vtilitas viſionis, cuius deſiderium non habeo? Quod etſi deſiderauero, punior, quid mihi proderit hominem videre locupletem, & inopẽ? Si enim pauper fuero, liuore tabeſco: & ſi diues fuero, ſimiliter alijs in inuidiam ero. Dimitte illas imagines, & conſidera hanc hiſtoriam. Si videro conſulem, quid ad me? Quòd ſi videro peccatorem cecidiſſe, & ſurrexiſſe, erit mihi viſio ad doctrinam, ſi videro iuſtum ſtantem, viſio me ad ſolertiam, & philoſophiam deducet. Ex hac nanque viſione addiſco certamen, & erudior ad victoriam.

ctoriam. Quòd ſi videro iuſtum ſupplantatum, contriſtor quidem, ſed cautior de facto inuenior. Hæc autem omnia non tranſitorie, neq; ſine cauſa ſunt dicta: ſed quia pſalmi, qui hodie lectus eſt, imago ad hãc nos diſciplinæ doctrinam adducit. Sic enim ait propheta.

HOMILIA PRIMA *In Pſalmum quinquageſimum.*

MIſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam: Et ſecũdum multitudinẽ miſerationum tuarum dele iniquitatem meam. Hæc eſt imago, pſalmum enim imaginẽ voco. Video.n. diuerſas in pſalmo perſonas, peccatorem inſurgentem, & ocio deditum: pœnitentem adſtantem, & concertantem, dei miſericordiam deſuper adducentem, & philoſophiam præſtantem pœnitentiam, multos lachrymarum, & confeſſionis fontes habentem. Iſtæ ſunt perſonæ imaginis. Sed priuſquam ad pſalmum veniam, iuſtum eſt eius ſuperſcriptionem vobis enarrare. Sicut.n. habent imagines ſubſcriptiones deorſum fixas minij colore, in quibus ſcriptum eſt, qui rex, & quòd prælium euicerit, in pſalmis verò deſuper titulus fixus eſt, quæ cauſa ſit, quæue doctrina, & quapropter pſalmus ſit dictus. Præbete itaque veſtras attentius aures, nõ enim de paruo imminet narratio nobis. 2. Reg. 12. a *Pſalmus Dauid cum ueniſſet ad eum Nathan propheta, quando intrauit ad Betſabee, uxorem Vriæ.* Hæc eſt ſuperſcriptio. Diſcamus ergo quis eſt Nathan, diſcamus, & quæ ſit Betſabee vxor Vriæ, & quando ad eum intrauit propheta, & quapropter pſalmum iſtum ſcripſerit. Non.n. omnes pſalmi in Dauid ſcripti ſunt, nec omnes ab ipſo conſcripti ſunt: neque enim proprias tantum modo paſſiones edixit, ſed & aliorum ceciderit cauſas. Quando dicit: Super flumina Babylonis illic ſedimus, & fleuimus, dum recordaremur Sion: manifeſtum eſt, quia non de ipſo dicit pſalmus. Nec enim perrexit in Babylonem, neque vidit Barbarã regionem, neque ſedit in aliena terra, & fleuit: ſed quæ Iudæis ventura eſſent, narrauit. Quando iterum dicit: Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: non vtiq; paſſiones ſuas annunciat, ſed crucem domini, ſacrificiũ orbis terræ, ſalutem generi humano prædixit. Imago.n. eſt pſalmus, variã in ſe continens diſciplinam, aliqñ quidem ſua: aliquando autem alienas paſſiones enũciat, ſed propria indicat, dicens qñ venit ad eũ Nathan propheta, ſuperſcriptio pſalmi cõſtringit nos, & non ſinit longius euagari, & ad alia tranſferre mentem, ſed ſtatim ea demonſtrans, & docens, quæ textus continet pſalmi. Conſiderate igitur diligentius, ſiue iuſti, ſiue peccatores, vtriq; enim parti vtilis pſalmus eſt: iuſto quidem, ne per negligentiam, ac deſidiam obtorpeſcat: peccatori autẽ, ne ſemetipſum deſpiciat. Vtriſque enim periculoſa contemptio eſt, cum & iuſtus per negligentiam cadit, & peccator cum deſperauerit, perit. Vt ergo neque iſte in ruina permaneat, neque ille in lapſibus decidat, vtriq; parti eſt vtilis decantatio pſalmi. Incipio enim dicere prophetæ peccatum grande, & peſſimum, ſed nemo deroget de nobis. Dei.n. miſericordia humano generi prouidentiam faciens, & bene geſta ſanctorum, & peccantium negligentiam in melius commutauit: vt aliorũ vulnera alijs prouideant ſanitatem, & iuſti naufragium fiat peccatori ſtabilior portus. Quando enim iuſtum peccaſſe legero, & pœnituiſſe, non iam deſperabo de mea ſalute. Et cum audio diabolum de cœlo cadentem, illius ruina mihi fit occaſio reſurgendi. Propter hoc enim, & gratia ſpiritus, non ſolum bene geſta ſanctorum, ſed & negligentias memorauit: non autem propter illos tantum conſcribi voluit, ſed propter eos, qui forte ſimili paſſioni obnoxij erunt. Volo ergo oſtendere hunc fortiſſimum virum, vulneratum, lapſum, victum, ſurgentem, pugnantem, vincentem, & coronatum: nec enim oſtendo eum lapſum ſolummodo, & iacentem, ſed & ſurgentem, vt ex vtraque parte ruum lucrum ſit. Et ſi forte peccaueris, non deſperes, ſed curras illico ad ſurgẽdum, nec dicas apud temetipſum: Væ mihi, væ mihi, perij, mœchatus ſum, fornicatus ſum, homicidium perpetraui. Ne deſperes. Habes enim ſalutem repoſitam, remedium delictorum. Cum ergo videro iuſtum talia vulnera ſuſcepiſſe, & ſaucium factum, & iterum per pœnitentiam ad ſanitatem redijſſe, confeſtim ad exomologeſim curro, & audacter ad confeſſionem fontes lachrymarum perfundo. Vt ergo per illius cõfeſſio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἐξομολόγησις confessio.

nem, tuam melius salutem cognoscas, audi quæ dicam. Multi sæpius viri, & mulieres infirmitatem pessimam contraxerunt, & gemitus, & lachrymas perfuderunt, & multa medicamenta expensa sunt, & nihil prævaluit medicina, sed pulchritudo emarcuit, & corpus distabuit, anxia fit post hoc mulier, hæsitans, & dicens. Vbi vadam? Quid faciã? pecunias largita sum, medicos vocaui, medicamẽta expendi, manet infirmitas, non sanatur vulnus. In his ergo cogitationibus constituta, venit quædam de his, quæ ad visitandum venerat dicere. Et ego aliquando similem sustinui infirmitatẽ, sed illa, & illa posuere mihi medicamenta, & liberata sum a dolore. Hæc cum audisset infirmus, rogat sibi mulierẽ demonstrari, quæ illi contulerit sanitatẽ: & illa dicet. Vade ad angustum locũ, qui est iuxta illam, & illam domum, & ibi inuenies: sic, & nũc qm̃ mœchatus es, & homicidium perpetrasti: hoc autem est pessimum vulnus, ostendam tibi qũo est ille curatus, & qualem imposuit medicinam.
A Et non dico, vade ad angustum locum, & interroga illum, & illum: non est opus, vt labores, & anxius quæras, & huc illucque discurras: sed hic te stantem facio suscipere medicinam, tm̃ diligentius, quæ dicuntur attende. Necesse est n.ad cœpta verba reducere, & tempus edicere qm̃ peccauerit, & quam ob causam, & personam, & pœnitentiam, & correptionem, & medicinã, vt omnia diligentius addiscentes, instructi recedatis. Iste ergo Dauid adolescens ciuitates quidem, ad turbas aufugiẽs, per eremũ vero philosophatur, nihil commune secularium habens, non negociationes, nõ fœnerationes, non aliquid difficile mundi istius, sed, & parua ætate in deserto silẽtij habitabat: & sicut in portu tranquillo in eremo sedens, & ouium curam habens, regnum cœleste meditabatur. Iste ergo adolescens erat valde paruulus quidem ætate, senior autem mẽte, & ætas parua nihil impediebat tantæ virtuti. Et cum esset adolescens aduersantes sibi fortiter superabat,
B non robore corporis, sed virtute fidei. Attẽde diligentius, quæ dicuntur. Contigit ali
1. Reg. 16.c d quando displicere deo regem Iudæorum, mittit Samuelem illico deus ad huius paruuli patrem. Et cũ venisset Samuel ad Iesse patrem Dauid, adolescẽs in eremo oues pascebat. Non cessabo sæpius adolescentulum nominare, vt nullus, neq; iuuenẽ culper, neq; senem collaudet. Non.n.canicies laudabilis, neq; iuuentus culpabilis. Multi quippe, & in iuuentute philosophiã demonstrauerunt, & in senectute lapsi sunt. Dan. 3. c
Nam tres pueri in ignem sunt regis imperio missi, & quia virtute cœlesti prædite erant, quam sibi bene viuendo acquisierãt, flammas in rorem cõuerterunt. Sed, & Daniel cum esset duodecim annorum, leonũ Ibid. 6. f
rabiem in ouium mansuetudinem commutauit, & ferociam illorum fide fregit. Neq;.n.iuuenem culpes, nec collaudes senem, Non.n.in differentia ætatis virtus, ac malitia cognoscitur, sed in differentia mentis. Quòd si fueris sobrius, nihil te immaturata nocebit ætas: & si fueris negligens, senectus tibi nihil prodesse potest.
Canicies autem sapientiæ non capillos cã C
didos requirit. Iste ergo paruulus cum esset, maturum virtutis possidebat animum. Venit ergo sanctus Samuel ad Iesse constituere regem, non multitudine vallatus militum, nec ambitione superba aduenies: sed cornu in quo erat sanctum oleum habens in manu, & dicit ei: Misit me Deus ad te, vt ex filijs tuis constituam regem. Et æstimans ille primogenito aptam filio dignitatem adducit eum in medium. Cui 1. Reg. 16. c
dicit Samuel: Transeat, non.n.complacet deo. Venit, & secundus, nec ipse placuit, similiter, & tertius, & quartus, & quintus, & reliqui. Iamq; complebatur numerus filiorum, & qui quærebatur, non inueniebatur. Dicit ei Samuel: Nunquid defecerunt filij? Erubuit pater. Habeo, inquit, vnum paruulum, & contemptibilem, qui pascit oues: tu autem regem requiris. O pater, Ibid.
paruulum, & pastorem Dauid dicis? Homo despicit, sed deus coronat. Non enim sicut videt homo, videt deus. Homo in facie, deus autem in corde. Nunquid magnitudinem corporis quærimus? Ingenuitatem animæ desideramus. Considerate diligentius. Non dixit ei deus: Vade, & vnge mihi Dauid: sed vade, & vnge mihi vnum de filijs Iesse. Et cur dubie non specialiter Dauid nominauit? Ne scilicet pateretur D
Dauid, quod passus est Ioseph. Sicut enim Ge. 37.
illi addiscentes futurum sibi regem insidia b
ti sunt, & post multas iniurias vendiderũt sic formidinis erat, ne, & isti hæc eadem perpetrarent. Vna ignorantia, cautelæ effecta est mater. Stabat igitur propheta hæsitans,

tans, & quærebat vnum de filijs eius. Cui ille: Non habeo (inquit) nisi infantem paruulum pascentem oues. Vbi sunt, qui semetipsos adornant extrinsecus, & depingunt? Nolo pulchritudinem corporis, honestatem mentis requiro. Quid enim est speciosa mulier? Sepulchrum dealbatum, nisi fuerit sobria, casta, pudica. Pulchritudo autem est sine his virtutibus præcipitiũ patens, venenum, insipientibus compositũ. Decus enim corporis infirmitate marcescit, & pulchritudo ægritudine tabescit: animæ autẽ pulchritudo, immortalis est, & æterna, & tunc maxime ostendit proprium decus, cum cessauerint passiones: tunc enim mens tranquillitate potitur. Si ergo videris virum, aut mulierem speciosam, ne admireris, nam & robore arbores,
E cum densæ sint foliis, & altitudine excelsæ, attamen non habent fructum homini bus aptum, sed porcis afferunt cibum: vinea autem per terram repens, maturum vuarum affert fructum, quid ergo vis, vineam habere, an arborem? Puto te vineã eligere magis, quæ lætitia est ad hominũ vsus, quam arborem animalium escam. Quid ape vtilius est? quid pauone pulchrius? Quid formica sapientius? Et apis quidem dulcedinem in se habet, & aculeum: pauo verò solummodo in pẽnis est,
Prou. 6. non in fructu decorus, formica verò contemptibilis hominibus, sed magistra virtutum est. Venit ergo Dauid de pascuis, & vngitur iussione domini, oleo benedictionis, ministerio quidem hominis, sed dei nutu, quod super posuit capiti eius cornu chrismatis omni diademate, & purpura potius, & perrexit habens regnum, non lorica indutus, non protectus clypeo, non telis munitus, sed habens benedictionẽ dei omnibus potentiorem. Post hoc ergo peccatis facientibus insurrexerunt Allophyli, & vastauerunt regionem Iudęam. Et cũ hæc gererentur, missus a patre perrexit ad
F castra. Hebræorum videre euentum rei. Venit ergo Dauid vbi erat, vterq; exercitus, & vidit castra Barbarorum valde munita, & arma splendentia, & de suis vulneratos plurimos, & nutu dei processit pastor ad pugnam. Et qui bello fuerant assuẽti, pauore tremebãt: & iste qui arboribus, & vmbra frondium delectabatur, cum vidisset alienigenam prouocantem ad singulare certamẽ, irruit in eum spiritus domini, & dixit ad Barbarum: Quis est iste incircuncisus, qui blasphemat castra domi- 1. Rdg.
ni? Respondit alienigena: Vnde tibi super 17.c
bia ista, & audacia, vt audeas congredi mecum? Et maledixit Philistæus Dauid, & dixit: Veni ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cœli, & bestijs terræ. Dixit autem Dauid ad Philistæum: Tu venis ad me cũ gladio, & clypeo, & hasta: ego autem venio ad te in nomine domini exercituum dei agminũ Israel, quibus exprobrasti hodie, & dabit te dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum a te. Nec pertimescam corporis proceritatem, cum insipiẽtem nouerim mentem tuam: nec pauebo magnitudinem nauis, sed contemnam, quia gubernatorem non habes intus, quippe quem sciam esse aduersariũ G
dei. Die mihi, quibus armis confidis ò Dauid? Non carnalibus, inquit, sed spiritalibus. Arma.n.nostra non carnalia, sed spiritalia sunt, sed vno modo in his cum sis 2. Co. 10
exiguus, confidis. Confido, ait, qa magnus est dominus, cõtemptibilis quidem armis ego, sed qui misit me fortis est. Ipsius.n. maiestas mare conuertit in aridam, petrã disrupit, & flumina emanauerunt. Et qui elementa mutauit, multo magis vnum superbissimũ prosternere poterit. Et hæc quidem præueniens sermo narrauit, sed redeamus ad ordinem historię. Interea venit ad fratres Dauid, & dicit eis: Quid dabitur viro, qui abstulerit caput eius? De mercedibus disputat, nõ vt mercedem accipiat, sed vt illos firmiores reddat. Quid ergo faciũt fratres? Iterum inuidia, iterum liuor. Dicit ad eum maior frater suus: Quare venisti, & quare dereliquisti pauculas oues in deserto? Ego noui superbiam tuam, & nequitiam cordis tui: ꝙ autem nõ possis pugnare manifestum est. O zelus, ò inuidia omni malitia cumulata. Inuidia, ignis inextinguibilis est. Etenim sicut tinea comedit
vestimentũ, sic & inuidia eum quidẽ, qui H
zelatur cõsumit: eum autem, cui inuidet, Ge. 37.
clariorem reddit. Nam & Ioseph hoc est a c d
fratribus passus. Et illi quidem, qui inuidiæ facibus vrebantur, de libertate in seruitutẽ adducti sunt: cui autem inuisum est, rex constitutus est. Iterum æmuli, iterum fratres, nos, inquiũt, scimus superbiam, & malitiam cordis tui. Quæ.n.erat necessitas, aut quod desiderium tuum, nisi vt videres prælium aduenisti? Sed quid iste sapiẽtissi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tissimus iuuenis? Videndi, inquit, tãti præ lij causa ad vos a patre huc missus sum. Nunquid non verbum est, de quo suscitatus sum? Et cum hæc dixisset, ad aliũ transiuit locum, & similiter interrogat, dicens: Quid dabitur viro, qui hunc interfecit gigantem? Fratres zelantur, & extranei introducunt ad regem, qui sedebat mœstus, & formidine plenus. Et dicit ad eum: Nõ cõ
1. Reg. 17.d cidat cor cuiusquam in eo, ego seruus tuus vadam, & pugnabo aduersus Philistæum hunc. Non metuat dominus meus rex. Videte honestam, & ingenuam mentem. In die lætitiæ seruitutem confitetur. Quid ergo rex? Nõ vales, inquit, resistere Philistęo
I isti, nec pugnate aduersus eum, quia puer es: hic autem vir bellator ab adolescentia sua. Noli considerare, inquit, ò rex visibilia, sed inuisibilia: ne dixeris quia paruulus sum in ætate, sed considera, quia grandis in sensu sum. Quid ergo facto opus est? Non ei credebat rex, cogitur iam virtu
Ibid. tes exponere suas, dixitq; Dauid ad regẽ: Pascebat seruus tuus patris sui gregem, & veniebat leo, vel vrsus, tollebatq; arietem de medio gregis, & sequebar eos, & percutiebam, eruebamq; de ore eorum, & illi cõ surgebant aduersum me, & apprehendebã mentum eorum, & suffocabam, interficiebamq; eos. Erit ergo Philistæus hic incircunciſus, quasi vnus ex eis. Credidit rex signi magnitudinem, & dixit ad Dauid: Induere armatura mea, & sic egredere. Quod
Ibid.c cum feciſſet, iuxta morem progredi nõ valebat: quia nõ permittebat hoc fieri deus, sed vt nudus vinceret, & non arma Saulis virtutem victoriæ partirentur, ne diceret rex: Quoniã arma vicere mea. Proijcit arma, & induit fiduciam, Egreditur nudus, & loricatus fide. Egreditur pastor, & miles iactat lapidem, non natura corporis fixus, sed virtute fidei, ex vno rotatu fondæ in
K fronte percussit blasphemum. Quo corruẽte cucurrit, & accepto gladio eius, amputauit caput illius, vt compleretur illod, quod
Pro. 11. a scriptum est: In operibus manuum suarũ corruit impius sonitu sempiterno. Et nũc in nomine domini reportauit ex hoste victoriam, & abstulit in tempore illo opprobrium ex filijs Israel. Iterum post victoriã zelus, iterum inuidia. Per singula quippe effodio fontem inuidiæ, vt ipsa possit vena oculis apparere. Iste ergo talis, ac tantus vir ætate doctior, vsu tritior, processu tẽporis sit sapientior, de quo dixit deus: Inueni Dauid filium Ieſſe, virum secundum cor meum. O præclara præconia, ò laudes excelsæ, ò virtutum magnitudo. Dominator ei dicit: Inueni Dauid filium Ieſſe, virum secundum cor meum. Iste, inquã, qui bestias superauit, qui Goliath interfecit, qui leonem suffocauit, qui vrsum strangulauit, qui in iuuentute senior, adolescens corpore, mente grandæuus: qui in regali culmine vitam monachi imitabatur, dicebat. n. Non margaritis ornabo lectũ meũ, sed lachrymis per singulas noctes lauabo stratum meum. Nunc autem homines nõ solum in nocte, sed & in die dormiunt: ille autem in die procurabat palatium, & nocte deo vocabat, vt si forte aliquid contraxisset peccati, per noctes lachrymis expiaret: & tanquam in portu quieto degens familiarius colloqueretur deo. Iste ergo talis, ac tantus vir, spiritus gratiam habens, in iuuenili ætate senior, qui vsque ad æthera cœli peruenit, vt desuper mereret laudari, qui deuicit bella, qui mille aduersum se machinas superauit, post sobrietatem, post modestiam, post castitatem cum obtinuisset regnum, & gentes subiugasset, & pax vniuersa teneret, tunc negligentior, & segnior factus est: vt addiscatis quantum bonum sit tribulatio, quæ tanquam virtutũ omnium mater est. Interea dum hæc securitas esset, contigit, vt meridie deambularet in solario domus regiæ. Qui curioso eminus vidit mulierem lauantem se ex aduerso super solario suo. Erat autem mulier pulchra valde. Sed pulchritudo non est in culpa, quia pulchritudo dei est donum. Vidit, inquam mulierem lauantem se, vxorem militis, aperuit itaque in vano oculos, & suscepit sagittæ ictum. Audiant curioſi, qui pulchritudines considerant alienas, audiant, qui ex spectaculis insaniunt theatralibus, qui ad excusandas excusationes in peccatis dicunt, Spectamus quidẽ, sed nihil nocemur. Dauid talis, ac tantus læsus est, & tu te putas non posse lædi? Ille nocitus est, qui tantam habebat spiritus gratiam: & tibi quomodo credere potero sine vulnere euasisse? Et ille quidem non vidit meretricẽ, sed in solario domus suæ: tu autem in theatro vbi, & locus condemnat animam sapientis. Ibi enim non solum vides res infaustas, sed etiam audis spurciloquia, & ex ipso incessu meretricis, habi-

1. Reg. 13.c & Act. 13.d

psa. 6.b

L

2. Reg. 11.

M

habituque molliris, vbi & auditu, & cantu diabolico læduntur aures, & vndique percutitur mens tua, visus de eo quod vides, auditus de eo quod audis, & reliqui lędũ-
Hier. 9. f tur sensus, dicente propheta: Mors intrauit per fenestras nostras. Quia oculi nostri tanquam fenestræ sunt animæ. Et cum tantæ sint corruptelæ, tanta præcepitia, quomodo possum tibi credere, quòd a talibus bestijs vulneratus non sis? Nunquid lapideus es, aut ferreus? Homo communis naturę subditus infirmitati, igni collocaris, & non ardebis? Pone lucernam in fœnum, si poteris dicere, quoniam non exu-
A ritur fœnum. Quod ergo fœnum est, hoc & nostra natura. Vidit, inquit, eam lauantem se, & pulchram nimis, suscepit sagittæ ictum, diffusum est venenum. Misit ad eam rex, cui illa resistere non valebat. At vbi venit ad eum operatus est iniquitatẽ, impleuit concupiscentiam malam: iubet eam redire ad propriam domum. Hæc dico, & in medium profero vulneratum, vt omnes adstantes videatis quomodo curatur. Nam & medicus cum putrefacta vulnera secat, habet adstantes sibi, vt videant quomodo sanet ægritudines arte, multo magis cum propheta, & rex secatur, cunctos oportet adstare, vt videamus quomodo putredinem malam euadere possimus, & ab intolerabilibus vermibus liberari. Pessima, & iniqua impleta est concupiscentia peccatum consummatum est, & non erat qui curaret. Concepit itaque mulier, & rex putabat virum eius posse latere. Nam etsi propheta erat, tamen concupiscentia obcæcauerat eum. Prægnans ergo facta mulier, vadit ad regem, & dicit ei: O rex, perij. Et ille ait: Quid habes? Prægnans, inquit, sum. Peccati mei pullulat fructus, ac-
B cusatorem intrinsecus habeo, in ventre ipsfero proditorem. Si venerit, & viderit vir meus, quid dicam? quid loquar? quam excusationem prætendam? Videte, & admiramini fratres, quantum mali sit delictis, & peccatis obnoxium fieri. Rex militem timet, & formidat subditum. Imperator coronam capiti gestabat, & confusionis opprobria metuebat. Nõne tu imperator? nonne gladij potestatem habes? Habeo, inquit, sed conscictiam peccati mei timeo formidinis matrem. O ignominia accusatrix. Peccatum quod putabam latere manifestum est. Timeo, formido, quoniam confudisti me, & reum feciſti. Si venerit, inquit, vir meus, quid dicã? quid loquar? Inueniet me grauidam, & occidet me, accusatore clamante. Naufragium perpetratum perspicis iam chariſſime, quale sit, & quantum mali peccatum. Quid ergo rex? pudoris excogitato consilio peccatis adijcit peccatum, & iniquitatem scelere vult celare oportet enim dilatare sermonem. In tempore nanq; illo Ioab dux exercitus Dauid in procinctu prælii aduersus populum Amonitarum a rege fuerat directus, cum quo etiam Vrias perrexerat. Scripsit C itaque rex, vt ad se veniret Vrias, & diceret ordinationem belli, vt sub hac occasione criminis celaretur admissum. Venit Vrias de castris, & intrauit ad regem, interrogaturq; de apparatione belli. Respondit omnia prospera, & victoriam esse paratã. Audiuit rex, q̃ miles vicerit, & dolet q̃ ipse sit victus. Miles aduersarios subdidit, & rex a libidinis concupiscentia superat. Miles inimicum prostrauit, & rex a peccato superatur. Miles victoriam annunciat, & rex præ confusione sua peccatum timet cõfiteri. Vicimus, inquit, & superauimus: stupebat rex, & præ confusione peccati, pugnæ victoriam non sentiebat, eo quòd ipse sit victus. Vide itaque clementiam dei, quomodo immutat consilia hominum, qui in malis suis celare cupiunt, quod admittunt. Dicit militi: Vade in domum tuam, & laua pedes tuos, & requiesce pauliſper, quia de via veniſti. Propter quam causam ò Dauid solicitus es? dic mihi. Ille enim nesciebat ad domum suam pergere, aut lauare de itinere non consueuerat pedes? Ob hoc, inquit, plenum pietatis do consilium, si potero, quo pacto obumbrare scelcris magnitudinem, & vulneri superducere cicatricem, vt illius esse dicatur D quod meum est. Sed inextinguibilis oculus non conceſſit parcens ei, qui fuerat vulneratus. Quid ergo miles ad ista? Quomodo, inquit, possum. cum arca testamenti, & vniuersus exercitus super faciem terræ maneat, vt ego ingrediar domum meã, & comedam, & bibam, & dormiam cum vxore mea? Per salutem tuam non faciam rem hanc, vt ego in delicijs, & alij in pugna. Hæc nesciens dicebat miles opprobrium afferens regi, qui voluerat eum sub dolo illicere suasu, vt posset suum obtegere vulnus. Quoniam igitur

celare

Universidad de Deusto
Biblioteca

celare non potuit adulterium, copulat homicidium, & excogitato consilio facit epistolam, & remittit eum ad ducem exercitus, continentem hunc sensum: Pone, inquit, Vriam ex aduerso belli, vbi fortissimum prælium est. Dic mihi ob quã causam? scilicet, vt interficiatur. Et signatam epistolã tradidit militi. O infœlicitas peccati, gladium aduersum se nesciens portabat, qui iniustitiam fuerat passus, & epistolam ferebat sanguine plenã, sicq; perrexit. Oportet. n. succidere ea, quæ sunt peccati.

2. Reg. 11.c

E Stetit igitur in pugna, occisus est, cecidit. Ecce duo peccata, homicidium, & adulterium. Homicidiũ adulterij fructus efficit, & mala cogitatio sceleris crimen est. Hęc dico propter peccatores, qui sibi multum sunt malorum conscij, vt audientes de sua non desperent salute. Scriptum est enim: Nõ mœchaberis, non homicidium feceris. Duo igitur hæc prima mandata transgressus est, homicidium adulterio copulauit. Grande vulnus, pessima plaga. Quũ ergo Vrias in bello occubuit, statim exulauit peccatum. Tunc iam perrexit ad eum Nathan propheta. Consummatum est peccatum, completa est iniquitas ablatus est è medio, qui iniustitiam fuerat passus. Venit igitur ad eum Nathan propheta. Propheta ad prophetam venit. Quam ob causam venit? certe, & Dauid propheta erat. Quomodo ergo seipsum curare non potuit? Sicut enim medici quando ægrotãt, aliorum medicorum auxilio indigent, & infirmitas obliuioni dat artẽ: sic & in hoc propheta. Ille propheta, & iste: sed ille sanus, iste autem graui vulnere sauciatus. Dicunt ei: Adest Nathan propheta. Iubet, vt ingrediatur. Ingreditur ergo propheta, cõspicit regem sedentem in solio suo amictũ purpura, & caput lapide precioso ornatũ, hinc inde vallatum præsidio militum cũ magna gloria exultantem. Dicit ad regẽ: Sermo mihi ad te ò rex. O sapientientia medici. Intrauit portans gladium, vt secaret vulnus, sed infirmanti non ostendit, ne abhorreret medicinam. Abscondit de intus ferrum, non sub vestimento, sed subuelamine narrationis. Statim enim, vt introiuit, non dixit, ò inique, ò immunde, ò adulter, ò homicida: non vsus est nuda coargutione, non causæ iactauit fiduciã, sed erat ferrum absconditum. Quid igitur dicit? Causam habeo. Cui ait rex. Edicito

2. Reg. 12

F

causam tuam. Duo, inquit, viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & altet paup: diues habebat oues, & boues plurimos valde, pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam, quam emerat, & nutrierat, & quæ creuerat apud eum cũ filijs eius, simul de pane illius comedens, & de calice eius bibens, & in sinu illius dormiens, eratq; illi sicut filia. Cum autẽ peregrinus quidam venisset ad diuitem, parcens ille sumere de ouib. & de bouibus suis, vt exhiberet conuiuiũ, pauperis ouẽ G tulit, & præparauit cibum illi peregrino. Duo homines, Vriam & Dauid addisce personas. In veritate pauperculi ouem, mulierem dicit, hoc est, vxorem eius, q̃ adulterata est, quæ de mensa eius vescebatur, & de calice eius potabat, & in gremio eius Considera, pauperem incentiua pietatis habere fulcimina, in diuitibus autem multam superbiam: apud pauperes vxor, & ancilla, & ministra est, & procreat filios, & ipsa mater, & nutrix est, apud diuites autem non est ita, sed cum generauerit filium, statim eum tradit foris, & pietatis insignia abscindit superbia. Erubescit fieri nutrix, quæ facta est mater. Christus autem non ita. Ipse nutritor est noster, ideo & pro cibo propria nos carne pascit, & pro potu suum sanguinem nobis propinauit. Ouis ergo in gremio eius cubabat. Auxit parabolam narratione pietatis. Venit ergo peregrinus homo ad regem illum. Quis itaque est peregrinus? Concupiscentia videlicet. Vt ergo illius ostenderet castitatem, peregrinum cõcupiscentiam nominauit. Nunquam alienas nuptias dissipauit, ne- H que iniquis conspexit oculis, sed percussus in illa muliere perdidit castitatẽ, quia paululum se remissiorem reddiderat, securitate pacis. Venit peregrinus, iniqua & agrestis concupiscentia, ad illud diuitem venit, & ille non accepit de gregibus, aut armentis suis, vt peregrino pararet epulas, sed misit, & rapuit ouem pauperis, quæ in sinu eius cubitabat, & de mensa eius edebat. Cum hæc ergo audisset rex Dauid, iratus est valde aduersus hominem illum. Et dixit ad Nathan: Viuit dominus, quoniam filius mortis est vir, qui fecit hoc. Ouem reddet in quadruplum, & ipse gladio punietur. O iudicis superefluentem iustitiam. Nõ enim erat illa amoris, & vmbra suspicionis, vt iuste non diceret. Iubet quidem

Exo. 21. & 22. dem in quadruplum secundum legem restitui. Lex. n. præcepit furantem quadruplici restitutione vinciri, iste autem, & legem est prætergressus: iubet quippe, & ipsum interimi, & in quadruplum obnoxiũ detineri promisit, itaque sententiam, & iudicium elimatum. Cum hoc audisset propheta, iactat omnem vmbram imaginis,

I & in medium profert gladium, & cum fiducia dicit: Tu es rex, qui hoc opus fecisti. O sectura, non gladio secans sensum doloris, sed in compendio accusationis. Cum enim oportuit, occultauit narrationem: cum verò tempus inuenit, statim per cussit, & abscidit sine grãdi plaga vulnus. Sed hoc solummodo dicens. Tu es rex. At ille velociter rediens ad conscientiam, tanquam fidelis, & idoneus seruus culpam simpliciter confitetur, & dicit: Peccaui domino. Vides, & in dolore ingenuitatem animi? Nec dixit ad eum, ò ille tu cur non consideras fragilitatem humanam? cur nõ temetipsum carnalem intelligis? aut nescis me in culmine constitutum esse regali? cur mihi audacter impegisti crimen? sed quid dicit? Peccaui domino, statimq́ue propheta: Dominus quoque transtulit peccatum tuum, non morieris. O arguta pœnitentia, ò velociter indulgentia. Dic tu,

Esa. 43. d inquit, prior iniquitates tuas, vt iustificeris. Per opera quidem exacerbasti, sed fidei confessione pœnituisti. Hæc dico, vt audiant peccatores, & qui in multis deliquerunt, ne desperent medicinam domini, tantum fideliter, & non subdole pœniteant. Peccaui, inquit, domino: & ille ait:

2. Reg. 12. d K Dominus quoq; transtulit peccatum tuũ, non morieris. Tu quidem dixisti: Reum gladio interimi: ego autem dico, Non morieris. Vidisti quomodo deus prophetæ causam exoluit? Dic tu, inquit, prior iniquitates tuas, vt iustificeris. Psalmus ergo Dauid, quãdo venit ad eum Nathan propheta. Hic ostenditur confessio fidelissimi famuli eius, bonitas, & indulgentia clementissimi dei: didicimus igitur quomodo sit curatus, & qualem susceperit medi-

Ro. 8. cinam. Quando autem dominus iustificat, quis est qui condemnet? Non enim dixit Nathan, quia ego concedo, sed dominus, inquit, transtulit peccatum tuum. Secuit vulnus, sanies egressa est, curata est plaga. Et post hæc verba abijt propheta in domum suam. Hæc autem omnia egit Nathan, vt ostenderet huius viri benignitatem, & mentis eius correptionem: qualem acceperat indulgentiam peccatorum, qualem consecutus sit veniam delictorũ, & erga dei fidelem famulum largam clementiam. Non solum autem post pœnitentiam palam edicit vulnera sua, sed & in posterum vniuersæ nationi eadem manifestat. Et psalmum scripsit, vt non remissiores post pœnitentiam efficiantur homi- L nes, & vt sciant quantam fabulam coneupiscentiæ habeat tragœdia. Subintrante enim pœnitentia, venit, & fiducia. Quia ego saluatus sum, inquit, quare nõ, & alij me narrante saluentur? Deus mihi concessit, propterea scribo, vt & vulnus, & medicamenta vniuersi cognoscant. Non timeo confusionem, quia meam salutem desidero. Sic & Paulus fecit, concessa sibi peccata publicat, dicens: Gratias ago deo, qui 1. Ti. 1. me confortauit in Christo: quia fidelem c me existimauit, qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus, sed nunc fidelem me fecit. Propterea, inquit, memet ipsum publico, vt siquis est blasphemus, & iniuriosus, & multis obnoxius malis non desperet salutem: tantum est, vt recedat a malis, & faciat bona, & habebit spem salu Eze. 18. tis. Quia nolo mortem peccatoris, dicit g dominus, tantum vt conuertatur, & viuat. Et tu ò Dauid quoniam mœchatus es, & homicidium perpetrasti, ideo pœnituisti, & remissionem a deo meruisti. Propterea temetipsum publicas, vt siquis est mœ- M chus, & homicida, discat, quoniam si conuersus pœnituerit, potest ad salutem venire. Ideo vtraque ante oculos posuit, & peccatum, & pœnitentiam, & salutem, vt eligamus salutem. Hoc est, Ergo putas solũmodo, quòd quæritur, vt omnibus notum faceret peccatum, & curationem suam? Non. Sed quid aliud? Ego dicam. Sicut enim audistis, quia pœnitentia multam, & magnam habet remissionem, & grandem nobis prouidet apud deum fiduciam: sic & illud necesse est vos audire, quia non solum pœnitentiam putat sibi sufficere, sed formidat, & tremit, ne in talia deinceps incidat mala. Volo ergo ostendere, quia psalmus non tantum peccatorem demonstrat, sed & pœnitentem. Et hoc charitati vestræ dico, vt nemo sibi post pœnitentiã applaudat, & quasi securus remissius viuat, sed magis cautius agat, vt salutem

suam

Universidad de Deusto
Biblioteca

suam in portu tranquillitatis constituat. Volo ergo ostendere eum, quoniã sanatus est, & melior sui factus, & potentior, & fortior. Sed forsitan dicis: Quomodo denuo desiderans inuenitur? Et iterum pugna, iterum peccatum. Sed quemadmodũ emendauerit, & desiderium suum deo obtulerit, exponam. Cõtigit quodam in tempore ab
1. Reg. 23. b Allophylis obsideri Bethlehem, cum castra posuissent in valle gigantum. Quod
A cum audisset Dauid, contraxit exercitum
Ibid. suum, & veniebat cõtra eos in diebus messis. Desiderauit autem Dauid, & ait. Quis mihi daret potũ aquæ de cisterna, quæ est in Bethlehem iuxta portam? Irruperũt ergo tres viri fortes de comitibus eius cõtra Philistæos, qui vallauerant vrbem, & hauserunt aquam de cisterna Bethlehem, quæ erat iuxta portam, & attulerũt ad Dauid, Et ille noluit bibere, sed libauit eam domino, dicens: Propitius mihi sit dominus, ne
Ibid. faciam hoc. Num sanguinem istorum hominum, qui profecti sunt, & animarum periculum bibam? Noluit ergo bibere, iterũ pugna cogitationum, iterum disceptatio: sed illa quidem concupiscentia lege prohibebatur, hæc vero in tempore æstus sitiẽti necessaria, & debita erat. Et cũ fortissimi viri conciti perrexissent, & in periculo animarum suarum exhibuissent aquam cupitam: qũo transeuntes aduersariorum multitudinem? Allata ergo aqua intellexit rex quid fecerit, quia in pugna validissima sitim suam non valuit continere. Ideoq; vicit desiderium suum, quod sciuit cum alie
B no periculo adimpletum. Allatã accipiens aquã bibere noluit, sed semetipsum reprehendit, & domino eã libauit: non.n. aqua erat, sed sanguis. Non natura sanguinis incausa erat, sed desiderium, & voluntas sua. Vides iam qũo castigatus de priori concupiscentia, postmodum cautior est factus, & qui corpus adamauerat, & ruerat, aquam desideratam, & necessariam, & sitiens bibere noluit, & victor sui factus est. Hæc loquor propter eos, qui fornicati sunt. Cõcupisti forsitan meretricem, & peccasti, facere quidem non debueras. Sed si cupis agere pœnitẽtiam, quod maxime debes: quia
Ecc. 21. & damnum seculi sentis, & animæ detrimentum, ne adijcias peccatum super peccatum. Et forsitan dicis: Qũo me abstinere possum? Dabo tibi consilium. Vxorem habes, licita vtere voluptate. Si non habes, expedit nubere, q̃ fornicati. Sed non possum, inquis, me continere. Hoc pusillanimitatis est, & negligentiæ tuæ, qui dei præcepta contemnere malles, q̃ facere. Quod si ostendero tibi alium, nec vxorem habentem, nec fornicantem, sed sobrium, & pudicum: quam habebis excusationem? Et ille quidẽ in pelago huius seculi nullo quassatur naufragio, & tu in portu constitutus ad naufragium demergeris. Habes vxorẽ, fornicatis, magis autem mœcharis. Et quo modo, inquit, possum incentiuas vincere passiones? fruere vxore, quia præcepit beatissimus Paulus, dicens: Propter fornicatio 1. Co. 7.
nem autem vnusquisq; vxorem suam ha- a
beat, & vnaquæq; virum suũ habeat. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter, & vir sui corporis potestatẽ non habet, sed mulier. Si ergo allicuerit te meretricis aspectus, & sermo, reuolue intra temetipsum huius præcepti sententiã, & dicito: Quoniam vir sui corporis potestatem nõ habet. Verbum hoc scribe in facie tua, & dicito meretrici: Quid me vocas? Nõ est meum corpus, sed vxoris meę, nec audeo prodere. Alienum dotis eius nõ poteris mutare, neq; facultates eius impendere & quomodo audebis corpus eius fœda polluere macula? Dicito ei, debitũ hoc vxoris non tuum: dicito ei, timeo Christũ quoniam membra hæc de corpore sunt Christi. Audiant ergo, & mulieres, & timeant, & intelligant vbi hoc mandauerit Christus, & dicant: Q̃m mulier sui corporis nõ habet potestatem, sed maritus. Scio multas mulieres per bonam cõuersationẽ lucrasse viros suos, & castitatis exẽplo prouocasse ad pudicitiam, & prudenti consensu non reliquisse viros suos. Quod si tu abstines sine illius voluntate, tribuis illi fornicandi licentiam, & peccatum illius tuæ D
imputabitur abstinẽtiæ. Quid melius est, vt tu illi debitum reddas, aut illa quod tibi debet, alibi perdat? Concessio tua nõ est
Ibi. 6. d inhibita, illius verò prohibita, corpus.n. vnum estis. Cum alieno autem si dormierit, perdidit membra tua. Considerate fratres beatissimi Pauli pietatem. Qui tanquã clementissimus medicus ingressus cubiculum, & quasi residens dat salubre consiliũ, sciens fragilitatem humanam, dicit: Noli
Ibi. 7. a te fraudere inuicem, nisi forte ex consensu ad tẽpus. Propterea, inquit, accepisti vxorem, & tu accepisti maritum, vt inuicem consentiatis, & pari consilio quod melius est, eligatis. Vis abstinere? Summum est, quod cogitas. Noli inuidere viro tuo, persuade illi, vt habeas duas coronas, vt non incontinentia, & castitas, virginum sobrietas, & luxuria habeant contentionẽ. Si.n. tu abstines, ille verò inflammatur libidi-
1. Co. 10 b ne corporis, recordare Pauli sentẽtiam, dicentis: Ne forniceris. Statim turbatur, & tanq̃ inter duos scopulos positus naufragium sustinet nauis, cui portus clauditur.
Ibid. 7. Nolite ergo fraudare inuicẽ, nisi forte ex consensu ad tempus. Etenim vbi pax est, ibi omnia prosperabuntur. Vbi sobrietas lucet, ibi vnanimitatis abstinentia coronatur. Vbi autem intemperãtia dominatur, ibi pugna, & contentiones non deerunt. Nolite ergo fraudare inuicem nisi ex consensu. Beatissimus Paulus tanquam bonus dispensator quippe, qui vniuersum orbem cupit despondere Christo, castitatis insignia præbens, propterea non erubescit di-
Heb. 13 a cere: honorabiles nuptiæ, & cubile immaculatum, quibus etiam ipse dñs interfuit,
Ioã. 2. a & pietatis suæ largitus est munera, aquam commutans in vinum: figuraliter ostendebat, vt interceſſu virginitatis nuptiæ, quæ quasi generales, & licitę sunt, nutu dei palmam abstinentiæ mererentur. Curre ergo quantum potes, si lassaueris, ad portum re
F uoca pedem, dicente Paulo: Et iterum in
1. Co. 7. a idipsum reuertimini, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram. Castitas enim sine comitibus suis, ieiunio videlicet & temperãtia cito lasceſſit: quod si his quasi adminiculis roborata fuerit, perfacile coronabitur. Tria.n. sunt hæc, virginitas, nuptiæ, fornicatio, nuptiæ mediæ, fornicatio deorsum, virginitas sursum. Virginitas nãque coronam habet, nuptiæ laudem mediocrem, fornicatio pœnam, atq; iudiciũ. Vide ergo si abstinere vis, cum consilio facito, & sic arripe iter, considerans corpus tuum, quia summam rem desideras, tanq̃ bonum pædagogum adhibe tibi ieiuniũ, & temperãtiam, & perges fiducialiter, quo desiderasti. Nam, & cum quis natare disponit, prius considerat, & deliberat, vt exuperare possit natando, quod cœpit, sic & tu, bonum est quod habes, sed si meliorẽ partem habere cupis, sapienter, & consulte arripe: consiliatorem habes Paulum dicentem: & qui habent vxores, sic sint tanquã
Ibid. non habentes: vt per abstinentiam, & bonam conuersationem in hoc seculo conscientiam puram habentes, coronari in futuro mereamur, per Christum dominum nostrum, cum quo est deo patri cum spiritu sancto, honor, gloria, & potestas per im G
mortalia secula seculorum, Amen.

HOMILIA SECVNDA,
In psalmum quinquagesimum.

RElIquias hesternæ mensæ hodie vobis reddere volo, sed reliquias, & mensam cum audis charissime, nihil palpabile arbitreris, aut crassum. Non enim carnem conscidimus, sed verbum Dei vestræ insinuamus menti. Ex mensa enim corporali, si vna, vel secunda die caro cocta manserit, caro deperit, & corrumpitur. In proloquenda autem sapientia aliter est. Si integrum permanserit annum, suauitatem suam longe lateque diffundit. Remansit caro, & post paululum perputrescit. Remansit sapientia, & suauior redditur. Comedit quis carnem, sentiet corruptelam. Comedit sapientiam, eructat verbum bonum, & proximum suum replet dulcedine. Ideo propheta, quia tales escas edebat, Ps. 44. a
fiducialiter dicebat: Eructauit cor meum verbum bonum. Commouentur iterum vndæ, sed mens constantior fit. Agitantur corpora, sed auris dura, & in trepida fit. H
Et cum omni intentione audiamus, quæ dicuntur. Vidistis hesterna die charissimi prophetam loquentem, & Dauid regem cadentem, surgentem, vincentem, coronatum, & publicatum. Vidistis peccatum insurrexisse, & per imprudentiam corruisse: & tanquam fera quædam peccatum insiliens, & allidens, sed ingressa pœnitentia releuans, & exaltans medendo vulneri spe salutis. Vidistis prophetam arguentem. Vidistis, & regem philosophice portantem. Vidistis secantem medicum, saniem vulneris defluentem. Vidistis pœnitentem, & mortuum viuificantem. Audistis dicentem regem, peccaui domino, & prophetam respondentem: Dominus transtulit 2. Reg.
peccatum tuum. Velox confessio, velocior 12. c
medicina. Facto peccauit, verbo penituit. Annuit deus, correctio facta est, vulnus apparuit, & sanitas redit, sed non fuit his propheta contentus. Nam post correptionem, post pœnitentiam, post emendationem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem, post peccatorum ablutionem psalmum hunc conscripsit, ita vt etiam posteræ genationi fiat illius passio medicina, & illius naufragium sit alijs portus, & quibus ille vulneratus est, & emendauit, alijs in ijsdem incidentibus ipsa possint vti medicina, & emendatione sanari. Sed nunc videamus quid dicit psalmus, & cum syncero affectu audiamus. *Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam.* Quid amplius quæris? O Dauid perseuera gratias agens, indesinenter glorifica, quia ablatum est peccatū tuum. Sed volo, inquit, & cicatricem extenuare. Ablatum est vulnus, volo, & pulchrirudinem recipere. Ideo dicit: *Miserere mei deus.* Ad misericordiam, inquit, confugio ad communem peccantium portum: nec enim confido operibus meis, siquid forte boni feci: miserere mei deus, quia misericordia tua inęstimabilis est, omnem excedens sermonem, interpretari nequiens, peccatorum consolatio, iustorum cautela. Non enim solummodo peccatores saluantur, sed & iusti misericordia circundantur. Audi denique quid Petro dixerit Christus, columnæ, & fundamento fidei, qui ob robur confessionis vocatus est Petrus,
Mat.16 c dicente domino: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam.
Luc.22 c Et iterum: Simon, inquit, quoties voluit satanas cribrare vos sicut triticum, & ego rogaui pro te, ne deficeret fides tua. Vides,
K quoniam, & iusti misericordia indigent, vt ex peccatoribus iusti fiant, & iustificati iusti maneant. Nam, & beatus Paulus per
1.Ti.1. c misericordiam talis est factus. Gratias, inquit, ago qui me confortauit Christo, quis fidelem me habuit, constituens in ministerio, qui prius fui blasphemus, & persecutor, & contumeliosus. Quomodo ergo saluatus es ò beatissime Paule? Sed propter
Ibid. hoc, inquit, misericordiam consecutus sum. Vides & iustum per misericordiam saluatum? Prius quippe ecclesiam domini persequebatur, & Christianos in carcerem detrudebat, & tanquam singularis fera vineam domini deuastabat Prophetas legerat, & prophetarum ignorabat. Paterna lege doctus, datorem legis nesciebat. Quomodo ergo misericordiam consecutus est?
Act.9.a Saule Saule, quid me persequeris? O ineffabilis misericordia dei quousque descendit. Quid me persequeris? Patrem, inquit, suum imitatur. Nam, & ille populo Hebræorum dicebat: Popule meus, quid feci tibi, aut quid molestus fui, aut in quo contristaui te? responde mihi. Et filius eius Saulo dicit: Saule Saule, quid me persequeris? Quid ergo ille? Quis es domine? Illico dominationem confitetur. Vidisti animæ generositatem, vidisti humilitatem famuli dicentis: Quis es domine? Ego sum, inquit, Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. O ineffabilis sapientia domini. Quare non dixit: Ego sum filius dei, Ego sum in principio verbum, Ego sum, qui in dextera patris sedeo, Ego sum, qui in forma dei consisto, Ego sum, qui cœlum extēdi, Ego sum, qui terram super aquas fundaui, Ego sum, qui mare diffudi, Ego sum, qui vbique præsens sum, & omnia repleo, Ego sum, qui semper sum, & natus sum? Quare non dixit magna illa, & admirāda præconia? Sed quid ait illa benigna pietas, & ineffabilis clementia? Ego sum Iesus Nazarenus, de inferiori loco, de parua ciuitacula. Cur autem semetipsum de humiliori nominauit loco? Nesciebat enim eum persecutor. Si enim sciisset, non vtique persequeretur. Ignorabat quoniam de spiritu sancto natus est. Nam quòd de Nazareth erat non ignorabat. Si ergo dixisset ei, quoniam filius dei sum ego, & in principio verbum, qui cœlum feci, & astra ornaui, haberet dicere: Alter est ille, & alter is, M
quem ego persequor. Intellexistis charissimi, quæ diximus. Si dixisset illi magna illa, & excelsa mysteria, habuit dicere: Non est iste, qui crucifixus est. Et ideo dixit, vt sciret, quia ipse esset quem persequebatur, qui carnem induit, qui figuram serui suscepit, qui cum eodem conuersatus est, qui passus est, qui mortuus, & sepultus. De inferiori loco semetipsum nominat, dicens: Ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris, quem nosti, quem scis, qui tecum est conuersatus. Propterea statim dominū est confessus, quia de cœlis vocantem audiuit. Tantum quippe descendit dominus, quantum seruus ascendere poterat. Propter hoc, & misericordiā consecutus sum, inquit. Ideo & Dauid: Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuam. Et secundum multitudinem miserationū tuarum dele iniquitatem meam. Nam, & Chananæa illa ad istum confugit portum:

Mise-

Mat.15 Miserere, ait, mei, filia mea male a dæmonio vexatur. Vbi misericordia flagitatur, interrogatio cessat. Vbi misericordia postulatur, iudicium non sæuit. Vbi misericordia petitur, pœnæ locus non est. Vbi misericordia, quæstio nulla. Vbi misericordia, condonata responsio est. Miserere mihi, solummodo volo. vt quid a me expetis quæstionem? Dixi semel, & misericordiā inæstimabilem quæro. Miserere mei deus secundum magnam misericordiam tuā. Dixisti magnam, edicito quantam. Quanta sit, nescio, & grandis est noui. Quantum autem, non valeo apprehēdere, nescio magnitudinis quantitatem, non comprehenditur verbo. Video nanq; fructum misericordiæ grandem. Nisi enim in immensum extenderetur, admodum pauci saluarētur. Hanc misericordiā filius eius ostendit. Veniens.n. misericordia sua saluauit cūctos. Miserere mei deus. O portus omni tempestate carens, ò portus omni tranquillitate plenus. Grande barathrum peccatorum meorum, sed multa dñi mei humanitatis, cautela: factus est homo, ecce misericordia magna. In vtero virginali cōceptus est, qđ eras tu, vt tu quod nō eras, esse posses. Hoc misericordię ineffabilis magnitudo. Dum esset patuulus, ab extremis finibus vocauit Magos, post illos publicanū, post hūc
Matt.2. Ibid.9. meretricem, post illam latronem, post istū
Luc.7. vocauit blasphemum. O noua vocationis
Ibi.23. principia. Dominabantur dæmones malè
Acto.9. orbis gubernabantur negocia, prævaluerunt peccata, impietas omnes possidebat,
B alij dæmonibus libabāt, alij creaturas pro deo venerabantur, alij immunditię, & omni spurcitiæ seruiebant, & ipsi, qui legem acceperant, per præuaricationem legis deū
Ro.2. contemnebant. O grandis misericordia domini. Cum omnis mundus concluſus in peccatis esset, venit creator vniuersitatis, & principia peccantium euacuauit, vt nullus postmodum desperaret de sua salute. Si impius es, cogita publicanum si immundus es, attende meretricem: si homicida es, perspice latronem: si iniquus es, cogita blasphemum. Considera Paulum apostolum, prius persecutorem, postea annunciatorem: prius persuasorem, postea dispensatorem: ante hoc zizania, post hoc frumentum: antea lupum, postea pastorem: antea plumbum, postmodum aurum: antea piratam, postea gubernatorem: antea dispersorem ouium, postea dispensatorem Ecclesiæ: primo cuellentem C
vineam, postea plantantem: prius dissipantem, & postea ædificantem. Vidisti multimodam malitiam: sed perspice ineffabilem misericordiam. Vidisti superbiam seruuli: considera beneuolentiam domini. Nolo mihi dicas, blasphemus sum: nolo dicas persecutor sum, immundus sum. Habes omnium ostensiones, in quem volueris portum confugito. Vis in nouum? vis in veterem? In veteri Dauid, in nouo Paulus. Nolo excusationes mihi afferas, nolo mihi ignauiam tuam prætendas. Peccasti, pœnitere. Millies peccasti, millies pœnitere. Hæc assiduè infundo medicamenta, & tumorē intercipio. Noui enim multum conscientiæ cruciatum, scio quanta est desperatio. Stat diabolus gladiū acuēs, & dicens in hæc verba: Omnem iuuentutem tuā confudisti, omnem vitam tuā perdidisti. Ante eras in theatro cum amicis, in circo cum sodalibus, in lupanari cū meretricibus. Deinde rapuisti, auaritiæ studuisti, periurasti, blasphemasti, quæ iam tibi salutis spes est? Peristi, peristi. fruere ergo iam, vel præsentis vitæ voluptatibus, durito in lætitia cor tuum. Hæc diaboli verba sunt, ista inimici consilia: sed mea contraria sunt verba. Si lapsus es, poteris surgere: peristi, sed poteris saluari: fornicatus es, D
sed poteris continere: mœchatus es, sed poteris liberari: ad spectacula proruebas, sed poteris renocare pedem: cum malis hominibus versabaris, poteris recedere, & cum bonis esse: in vtraque parte liberum habes arbitrium, tantum vel parua incipiat esse conuersio, paululū pœnitere. Fundant oculi lachrymam, redi ad cōscientiam tuam, considera temetipsum, propone ante oculos iudicij diem, & paradisi delicias, quæ præparantur sanctis. Occidisti, sed pœnitere: mœchatus es, sed confitere: cecidisti, sed resurge: vulneratus es, adhibe tibi curam, dum viuis, dum spiras etiam in ipso lecto positus, etiam, si dici potest, exanimans, vt iam de hoc mundo exeas, de hac compede libereris. Pœnitere, non impeditur temporis angustia misericordia dei. Qūo, inquit, & qualiter? vlceribus plenus sum, vulneribus refertus. Mille criminibus obnoxius, non possum in nouissimo pœnitere die. Potes, & valde potes charissime, in exitu tuo cogita deum, in testamento

Astutia diaboli.

Universidad de Deusto
Biblioteca

E relinque pauperibus. Tu illic vadis, & opera tua manẽr. Nolo mihi dicas: Vnde noſſe poteto, ſi qualemcunq; veniam habeo? Vbi miſericordia dei imploratur, quæſtio non expetitur. Quando ille curat, nolo diffidas, tantum nos, vel paululum conuertamur. Stat medicus ſecans, & innumeras adhibens curationes, & non interrogas, quomodo curaris, ſed concedis arti: ſeruo concedis, & deo miſericordiæ non concedis? Noli dicere quomodo, ſed magis admirare, & glorifica. Nã & ego te interrogabo, quomodo latro ſaluatus eſt? quippe qui omnem vitam ſuam cruentam habuit, homicidijs, perſecutionibus, direptionibus. Mille obrutus malis, & non pœnituit, dũ adhuc eſſet in terra: ab hominibus quidẽ pro ſcelere ſuo condemnatur: a deo autem per bonam cõfeſſionem coronatur. Vnius diei vitæ ſpatium non erat. Dominus in cruce clauis affixus pendebat, iamiamque moriturus non deſperauit ſalutem ſuam, & certe ſocio eius renitente. Sed hic cõfeſſus eſt dominum pœnitens facti ſui, & paradiſi ianuã meruit aperire. O latronis admirãda fides, & in cruce poſitus vim fecit,
F & intrauit regna cœlorum. Sed quẽadmodum, inquit, ſaluatus eſt, diſcere cupio. Au-
Lu. 23. di verba latronis: Memẽto, inquit, mei domine, cum veneris in regnum tuum Et tãtum prævaluit ſermo, prævaluit cõfeſſio, adiuuante miſericordia dei. Et quia ex animo pœnituit, & confeſſus, eſt deum eſſe Chriſtum, & paradiſi meruit eſſe colonus. Si me interrogas quomodo? neſcio quomodo, nec a me expetas qualitatem. Saluari ſolummodo cupio, nõ requiro curationis vmbram: liberari cupio de ægritudine, nõ interrogo medicinæ rationem. Si potes dicere quomodo deus eſt, noſſe poteris, & quemadmodum miſeretur. Interrogabo te & ego, dicito mihi: Quomodo adulteri? quomodo molles? Quomodo maſculorũ concubitores? quomodo fures clauſtra carceris habitantes? Mille accuſationes, inimici amariſſimi, poteſtas iudiciaria imminens, parati carnifices, & ad nutum regis dimittuntur. Rex homo eſt mei ſimilis, & meus conſeruus. Quid enim, ſi purpura circundatur? Sed nihil mea ſubſtantia amplius habet. Vna natura, par conditio. Sic ingredimur mundum, pariter egredimur è mundo. Ipſo ſpiritu ſuſtentamur, & ad
G nutum eius, & paruis apicibus puniendi ſoluuntur. Si hoc facit homo moriturus, quanto magis deus angelorũ, & archangelorum dñs? Si ſolummodo inuenerit, ſaluari num poterit? Et rex quidem ſi dimiſerit è carcere, pœnam dabit, non peccata. Deus autẽ peccata dimittit. Si dixerit adultero: Iam nolo vt adulter ſis, verba ſtatim vertuntur in opera. Si dixerit fornicatori: Fornicari ceſſa ab immundicia tua, illico mens eius in melius mutatur. Et vt ſcias, quia ita eſt, dixit: Fiat cœlum, & factum eſt cœlum. Præcepit fieri terram, & verbũ Gen. 1.
eius in opere ceſſit. Volo fieri luminaria, ſtatim facta ſunt, & aſtris completum eſt cœlum. Sol & luna præcepto eius cõſummant curſum ſuum. Volo fieri angelos, & in puncto horæ tanta milia facta ſunt. Et qui ex nihilo hæc omnia fecit, ſi vult ſermone ſuo tuo peccata non valet ſoluere, & poſt pœnitentiã in angelicũ conſtituere gradũ? Quid. n. eſt peccatum ad dñi miſericordiam? Tela aranex, quæ vento flante nuſquam cõparet. Si deus voluerit nul- H
lus impediet. Hæc dico, non vt negligentiores, vos faciam chariſſimi, ſed vt ad fidẽ vos ſalutaris expectationis adducã. Nunquam deſperetis de vobis, ſed de dei miſericordia confidite. Deſperate potius de illo, qui de ſe deſperauerit, qui reuocare pedem non vult, qui dei præcepta contẽnit, & deſpicit, & non ſe cogitat eſſe morituru. Conſidera nunc ergo chariſſime prophetam iuſtum poſt gratiam ſpiritus ſancti, & poſt tantã ad deum fiduciã, poſt multitudinem virtutũ, poſt tantos triumphos publicantem ſemetipſum, & dicentem: *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam.* Im immẽſum miſericordiæ pelagus memetipſum extendi ad dñi mĩam. Quid amplius quæris? O Dauid audi pro- 2. Reg.
phetam Nathan dicentem: Dominus di- 12. d
miſit peccatum tuum. Non quæro ſolum peccata dimitti mihi, ſed & decorẽ meum priſtinum quæro. *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatem meam.* Vide quid quærat. Dele, inquit, & amplius I
laua me. Plus aliquid quæro, maiorem honorem, maiorem gloriam. *Amplius laua me ab iniquitate mea, & a delicto meo munda me.* Quid ergo dignũ feciſti, vt hoc tibi fiat? Attende diligentius verba, & temetipſum appendæ miſericordiæ dei. Inæſtimabilis eſt, ſine fine eſt, quæ comprehendi non poteſt, ſuperans omnem ſenſum, omnem cogitatio-

gitationem. Sed quia talis eſt miſericordia domini tamen non, vt homines miſericordiam conſecuti remiſſiores fierent, quærit quiddam a nobis deus. Miſeretur quidem, ſed non paſſim miſeretur. Prouocat nos, & dicit: Da & tu aliquid, vtputa mille ſcelera perpetraſti, habes onera delictorũ, volo alleuiare põdus tuum, da & tu manum tuam. Non quia ego tui ego, ſed quia volo, & te aliquid conferre ad tuam vtilitatẽ. Quomodo ergo latro ſaluatus eſt, & tanta ſoluit peccata? Scito eum miſericordia prouocatum, ſed fide ſua tanquam adminicu-
Lu. 23. c lo vſum, in eo quòd dixit: Memento mei domine, dum veneris in regnum tuum. Quid contulit deus ſaluti ipſius? Remiſſionem videlicet peccatorum. Quid vero intulit latro? Iudicium ſalutis ſuæ, confeſſionis fidem. Qualem? Grandem, excelſam nimis cœlum tangentem. Quomodo? Ego dicam: Iudæi viderunt mortuos ſuſcitatos, leproſos mundatos, dæmones fugatos, mare infrænatum, piſcem ſtaterem portantẽ,
K ſtellam rutilantem, magos concurrentes, Herodem turbatum. Hæc omnia videntes, crucifixerunt Chriſtum. Latro vero nihil horum videns, ſed conſiderabat ſputis repletum, crucifixum, aceto potatũ, & felle. Et cum hæc omnia videret, non eſt ſcãdalizatus, ſed regem cœlorum cõfeſſus eſt. Vides, quoniam non ſine cauſa miſericordiam conſecutus eſt, quia & ipſe fidem intulit ad ſalutem ſuam. nec non & publicanus aliena iniuſte auferens, quomodo ſa-
Luc. 5. luatus eſt. Tranſiens nanque Chriſtus, dicit ad eum: Veni ſequere me. Qui ſtatim exurgens, ſecutus eſt eum. Et ſicut latro confeſſionem intulit, ſic publicanus obedientiam ſuam, & meruit in apoſtolatus ordinem collocare. Sicut enim cum quidã graui ęgritudine vexatur, & multis modis indiget medicaminibus, & attenuatus eſt ſumptibus, ſi introierit medicus, & dixerit ad eum, qui ægrotat: plures ſpecies ad confectionem medicaminis neceſſariæ ſunt,
L reſpondeat vero ægrotus: non habeo vnde tantas ſpecies emam, paupertate detineor, dicat ad eum medicus: illam & illam da mihi ſpeciem tantum, cætera de meo præſtabo ſic & deus dicit: Da mihi confeſſionem tuam, & lachrymas pœnitentiæ, cætera autem pro miſericordia mea, & humanitate tibi præſtabo. Ideoque rogat Dauid, vt multum ab iniquitate ſua lauetur. Quid ergo pro hoc munere intulit? Dixit: Miſerere mei deus, & vſquequaque laua me ab iniqtate mea, & a delicto meo mũda me. Quid obtulit? *Quoniam,* inquit, *iniquitatem meam ego agnoſco.* Viciſſitudo eſt. Deus dat, vt ſaluificetur reus, dedit dominus miſericordiam ſuam, dedit, & qui peccauerat confeſſionem peccatorum ſuorum. Parum quidẽ, ſed quod habuit. Quid dabis ò Dauid, vt ſaluari poſſis, vti miſceatur medicamentum? Qm̃, inquit, iniquitatem meam ego agnoſco. Et eſſe poteſt homo, qui non agnoſcat peccatum ſuum? Quanti ſunt peccatores, & ſecuri degunt: quanti rapiunt, & non volunt intelligere, qm̃ inique agunt: quanti deuaſtãt viduas, & diripiunt pupillorum facultates: quanti circunueniunt aliena matrimonia, quanti tribulant orphanos, & agnoſcere nolunt M
ſuperuenturam ſibi calamitatem. Inſuper fiducialiter, quæ mala ſunt agunt, & nec ingemiſcunt, nec lachrymam proferunt, neq; confitentur. Qũo ergo poſſunt hi tales ſaluari, neſcientes nec agnoſcentes facinora ſua, nec dei iudicium præ oculis habentes? Vidiſti regem exomologeſim facientem, & dicentem: quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & peccatum meũ corã me eſt ſemper. O ingenuitas animæ, ò mentis integritas. Non eſt oblitus peccati ſui, & iniquitatis, quanuis conceſſum ſibi fuerit: ille tamen in conſcientia ſua, tanquam in imagine, adulterium, & homicidium depictum habebat. Et per ſingnlos dies videbat putredinem, & ideo dicebat. Et peccatum meum coram me eſt ſemper. Ego illud video, tu ne id conſideres. Ego illud ſcribo, tu quaſi dominus dele. Vide enim quid ſit. Si tu memor ſis, deus non erit memor: ſi tu oblitus eius fueris, deus eius memorabitur. Ego ſum, inquit, dominus, qui deleo iniqtates tuas. Tu vero me- Eſ. 43. d
mor eorũ eſto. vt quid ergo vis, vt memor ſim? Vt gratior, inqt, ſit miſericordia mea, vt ſentias quid tibi conceſſerim. Si. n. ſemper memor fueris cumuli peccatorũ tuorum, eris memor, & magnitudinis beneficẽtiæ dei. Cõceſſit tibi, ſed tu ne obliuiſcaris, & non erit memor, tu aũt ſemper recor A
dare. Tales erant ſancti, virtutes ſuas non meminerint, ſed peccatorum ſuorum memoriam reuocabant. Non ſicut nunc homines, peccata ſua obliuiſcuntur, & celare cupiunt. Si quippiam autem boni fecerint,

rint, in medium proferunt, & omnib. probare festinant. Feciſti aliquid boni, cela illud, vt dominus tuus videat, & ipſe lauder. Matt.6.
Quod ſi iactãter aliquid boni, feceris, gloriam ab hominibus recepiſti. Feciſti malũ, memor eſto, vt dominus tuus illud obliuiſcatur. Concede, domino tuo ſi dixeris: minoraſti ea: dominus tuus ſi dixerit, augebit ea. Quomodo ergo dicam, cũ dederis inopi rogatus, quid dicis? Vidi pauperem eſurientem, & paui eum. Et ipſe deus dicit: Mat.25 c
Eſurientem vidiſti me, & pauiſti. Permitte illi, qui potens eſt dicere granditer, concede illi dicere, & exaltare. Peccata autẽ tua dicito, vt deleas illa. Si confunderis alicui dicere, quia peccaſti, dicito ea quotidie in anima tua. Non dico, vt confitearis conſeruo tuo, vt exprobret. Dicito deo, qui curat ea. Hæc enim ſi non dixeris, ignorat ea
B deus? Nunquid a te vult ea agnoſcere? Cũ faciebas ea, præſto erat: cũ admitteres, nouerat. Peccare nõ erubuiſti, & confiteri erubeſcis? Dicito in hac vita, vt in illa requiẽ habeas: dicito ingemiſcens, & lachrymãs. In codice ſcripta ſunt peccata tua. Spongia peccatorum tuorũ lachrymę tuę ſunt, grandis earum virtus. Dicam tibi quid valeant lachrymæ, attende diligentius. Quid martyribus maius, qui animam ſuam ponunt pro amico ſuo? Grandis gloria martyrum. Martyres effundunt ſanguinem, Ioã.15.
peccatores effundunt lachrymas. Meretrix illa nõ fudit ſanguinem, ſed fontes lachrymarum profudit, & deleuit peccata ſua. Et Luc. 7.f g
quid dicam de meretrice, & immunda muliere? Columna eccleſiæ, & fundamentum fidei princeps apoſtolorum Petrus, ad ancillæ viliſſimæ mulierculæ, interrogationem tertio negat dominum: nunquid ſanMat.26 g
guinem fudit? nonne amarè fudit lachrymas, & abſterſit peccatum ſuum, & recepit priſtinam dignitatem? Ecce habes codicẽ, vbi ſcribas quotidianũ expenſum. Habeo codicẽ conſcientiam tuam, & ſcribe quotidiana peccata. Quando accubueris ſuper Pſal.4.a
ſtratum tuum, & neminem infeſtum pateris, antequã veniat tibi ſomnus, profer in
C medium codicem conſcientiam tuam, & reminiſcere peccata tua, ſiquid in verbo, ſeu in facto, vel in cogitatione peccaſti. Hoc.n. dicit propheta: Iraſcimini, & nolite peccare, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Per diem non habuiſti tempus, ſed obſeruaſti iudici tuo, & iniunctum negocium, & cõfabulatio amicorum, & domeſtica neceſſitas, & filiorũ cura, & vxoris ſolicitudo, & militiæ timor, & cæterarũ mille te rerum circundederunt cauſę. Qũ in lectulũ tuum veneris, vt ſopori membra concedas ad trã quillum portum, nemo tibi moleſtus eſt, nemo pulſat, dicito in corde tuo, & in anima tua: Expendimus diem, ò anima, quid boni fecimus, aut qd mali operati ſumus? Et ſiquid boni feciſti, gratias age deo: ſiquid mali, de cætero ne facias. Et reminiſcens peccatorũ tuorũ effunde lachrymas, & poteris in lectulo tuo poſitus ea delere. Roga deum tuum, & ſic permitte animam tuam ſoporari. Confeſſus peccata tua, faci to tibimetipſi rationem, & ora miſericordiam dei, & inuenies requiem. Quid gra- D
ue, aut quid moleſtum poſitum in lecto, quotidiana deflere peccata? Cum reputare tibi cœperis, tanquam in equuleo ſuſpende cogitationes tuas, & vngula timoris dei radito eas. Propone tibi timorẽ gehennæ, ſuperducito ei ſecturæ ictum non habentem dolorem. Iudicium facito tibimetipſi terribile, leuiorem præpara confeſſionẽ cogitatuum tuorũ, vt non in futuro die ignauior ſis ad perſcrutanda peccata. *Quoniam iniquitatem meam ego agnoſco, & peccatum meum coram me eſt ſemper. Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Quid eſt quod dicit? Nõ timebam eum, qui iniuſtitiam paſſus eſt, miles erat meus, iudicare me non poterat: ſed ſolicitus ſum propter te, ne tu a me exigas pœnas. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.* Quid eſt quod dicit: Peccaui tibi? Fiat iudiciũ, & iudices, qui vincis. qũo? Quia videt deũ ſine intermiſſione voluntate ſemper iudicare cũ hominibus. Propheta dicit: Audite nanq; cõ ualles, fundamenta terræ. Quoniam iudicium eſt deo ad populum ſuum. Et iterum Mic.6.a
E
alibi: Populę meus quid feci tibi, aut quid Ibidem.
contriſtaui te? Reſponde mihi. Et iterum Eſa.1.a
alibi: Audi cœlum, & auribus percipe terra, quoniã dominus locutus eſt: Filios genui, & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt. Et vbique vide deum iudicare cum hominibus. Dicit ei: Apud te victoria eſt, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, hominẽ agricolam regem feciſti, prophetam conſtituiſti, victoriam mihi in pugna dediſti, gigãtem ſuperare feciſti, non virtute corporis, ſed virtute fidei. Purpura induiſti, diuitias mihi

mihi dediſti plurimas. Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cũ iudicaris. Si dixeris peccata mea, & non dixero ea ego, cõ demnabor: propterea miſericordia opus habeo. *Etenim incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.* Quia dixit regnũ, dicit & prophetiam. Sic me honoraſti, vt & filium tuum reuelares mihi, & notum mihi faceres. Didici, qm̃ filiũ hẽs: etſi in throno tuo ſit, didici quoniã futurus eſt homo. Annũciaui vniuerſo mũdo gaudia aduẽtus eius. Et quia pati haberet pro ſalute generis hu
F mani, & quia crucifigendus eſſet, & ſepeliendus, reſurrecturus a mortuis ſine corruptione, & quia aſcenſurus in cœlos. Dixi deſcenſionem eius, dixi reſurrectionẽ eius, dixi aſcenſionem eius, dixi ſedem eius in dextera patris, dixi vocationem gentium, dixi congregationem eccleſiæ, dixi expulſionem Iudæorum, dixi apoſtolorum electionem. Incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. Sic me honoraſti, ſic me dilexiſti, & magna myſteria manifeſtaſti mihi. Et vbi hæc manifeſtauit? Audi hunc ipſum propheram, quomodo deſcenſionẽ
Pſal.71. eius de cœlo dicit: Deſcendit ſicut pluuia in vellus, quoniam aduenit filius dei, non cum fulgure, aut tonitruo, neq; cum ſtrepitu, neq; cum exercitu angelorum, neq; nuda deitate. Si enim ſic veniſſet, vniuerſa interiſſet creatura, quòd nõ montes, nec colles portarent. Quippe qui reſpicit ſuper ter
Pſ.103. d
ram, & facit eam tremere: qui tangit montes, & fumigant: nam ſi nudam ſubſtantiã oſtenduiſſet, ſol vtique extingueretur, luna non appareret, mare excicaretur. Propterea ſilentio, & tacite veniens, nemine ſcien te, neque ipſo diabolo: ſed venit ſilentio in vterum virginalem. O noua res, & ineffabilis, & miranda rerum myſteria: lapides conſumuntur, & mater nil læditur, mon-
G tes tabeſcunt, & virginis vterus deum intrinſecus geſtat. Quid dicã, aut qd loquar, quo digno ſermone pronunciem? O amentia hæreticorum, dicite mihi, qũo ancilla deum portabat, quomodo creatura creatorem? Qui interrogas quæ ſurſum ſunt, dicito quæ deorſum ſunt. Qui vbique erat: quomodo in matris vtero erat, & in throno maieſtatis ſuæ ſedebat? Si me interrogas, neſcio, fide credo, non cõprehendo cogitatione. Et quia ſilentio erat vẽturus, nõ terrens, non conturbans? Deſcẽdit, inquit,
Pſal.71. ſicut pluuia in vellus. In terram enim deſcendens pluuia ſonum reddet, ſuper lanã autem, & in vellus deſcendens, nullum ſonitum dabit. Mollicies lanæ ſoluit ſonum pluuiæ deſcendentis: & vt dicas quoniam ſilentio venit, non terrens, non conturbãs, non perdens, non exterminans. Deſcẽdẽs, inquit, ſicut pluuia in vellus. Dixiſti deſcẽ- Ibidem.
ſionem ſilẽtio factam, dicito & proditionẽ Pſal.40.
eius. Qui edebat, inquit, panes meos, multiplicauit aduerſum me ſupplantationem. Dicito, & pugnam Iudæorum: Impugnabant me gratis. Dic & conſilia eorum ma- Ibi.119.
la aduerſus Chriſtum: Quare fremuerunt b
gentes, & populi meditati ſunt inania? adH
ſtiterunt reges terræ, & principes conuene Ibid.2.a
runt in vnum, aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtum eius. Dic & crucem eius: Foderunt manus meas, & pedes meos, di- Pſ.21.d
numerauerunt omnia oſſa mea. Dic & cibum, & potum: Et dederunt in eſcam meã Ib. 68.c
fel, & in ſiti mea potauerũt me aceto. Dic Ibi.21.b
& inſultationes Iudæorũ: Sperauit in dño eripiat eum, ſaluum faciat eum, quoniam vult eum. Dic, & ſepulturã eius: Poſuerunt me in loco inferiori. Dic & reſurrectionẽ Ib.87.b
eius. Qm̃ nõ derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionẽ. Dic & aſcenſionem eius: Ibi.15.c
Aſcendit deus in iubilo, & dominus in vo Ib. 46.a
ce tubæ. Dic & thronum eius: Dixit dominus domino meo, ſede a dextris meis, do- Pſ.109.
nec ponam inimicos tuos ſcabellum pedũ a
tuorum. Dic & gloriã eccleſiæ eius: Adſtitit regina a dextris tuis, in veſtitu deaura- Ib. 44.c
to, circumamicta varietate. Dic & thronũ Ibid.d
virginum: Adducentur regi virgines poſt Ibidem.
eam. Dic & electionem apoſtolorum: Pro I
patribus tuis nati ſunt tibi filij. Dic & ba- Pſ. 22.a
ptiſmum: Super aquã refectionis educauit Ibid.b
me, Dic & myſteria: Paraſti in conſpectu Ibidem.
meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me. Dic & vnctionem: Impinguaſti in oleo caput meum, & poculum tuum inebrians quàm præclarum eſt. Dic & petitionem gẽ Ibi. 2.b
tium: Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Ecce enim incerta, & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi. *Et iniquitates meas dele.* Quid ò propheta, quid deſideras? Soluta ſunt peccata tua, interepta eſt pœna tua. Non, inquit, ſufficio his, auarus ſum, ad petendam miſericordiam dei. Noui dominum meum eſſe clementẽ, propheta erã priu, volo & nunc eſſe propheta, & illam habere fiduciam, illam ſan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cti spiritus gratiam: auolauit quippe a me, sicut columba, fœtorem peccatorum meorum sentiens, volo pristinã recuperare gratiam. *Auerte faciem tuam a peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.* Dicito manifeste, quid velis. *Cor mundum crea in me deus.* O ingenuitas prophetæ, ò desiderium ad deum, vt loquaris mihi iterũ quæro, vt & ego tibi loquar. Amicitiam illam, & familiare colloquium quæro. Quid enim? Quia liberatus a pœna sum, securus esse nõ possum. Mihi maior pœna est fraudari colloquio tuo, quanuis enim substãtiam tuam
K videre nõ possim, inuisibilis nanq; est, præ desiderio tuo, opera tua vidi, & exulto. Nõ vidi te, sed vidi cœlos, & exultaui, & dixi:
Ps. 18.a Cœli enarrant gloriam dei. Conspexi terrã, & dixi:
Ps. 23.a Domini est terra, & plenitudo
Ib. 73.c eius. Vidi mare, & dixi: Tu confirmasti in
Ibidem. virtute tua mare. Vidi diem, & noctem, &
Ib. 94.a clamaui: Tuus est dies, & tua est nox, solẽ & lunam tu fecisti. Vidi mõtes, & dixi: Et altitudines montium ipsius sunt. Sicut qui amat, etiamsi nõ videat, quem amat, tamẽ etsi calceamentum eius videat, videre videtur quem desiderat, sic & ego circumeo vniuersam creaturam, tanquam catulus sitiẽs, vt per odorem suauitatis tandem aliquando domini sui præsentiam mereatur videre, & dico: Sicut ceruus desiderat ad fontes
Ps. 41.a aquarum, ita desiderat anima mea ad deũ fontem viuum. quando veniã, & apparebo ante faciem dei? Rex, inquit, es, purpura indutus es, diademate ornatus. Non quæro, inquit, ista, decorem meum quæro, & splẽdorem spiritus. Contemno vmbram, pertranseo cœnosa quæque, folia sunt ista, &
L nox, & somnium, & fœnum, & tanquã tela aranex. Gloriam meam quæro, nõ possum facere crastinationem, non suffero dilationem, qui fiduciam perdidi circundatus peccato. Cor mundum crea in me. Et non solum hoc quæro, sed inhabitantem in eo. *Et spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Bene dixit, Innoua. De nouo nanq; fabricata est domus, quã inueterauerat peccatum, rogo vt innouet gratia. Et pro hoc munere, quid mihi dabis ò Dauid? *Docebo* inquit, *iniquos vias tuas, & impii ad te conuertentur.* Si accepero spiritum, disputabo orbi terrarũ, & dicam. Oẽs gentes plaudite
Ps. 46.a manib. iubilate deo in voce exultationis. Quoniam dominus excelsus, terribilis, rex magnus super omnem terram. Si accepero spiritum, dicam: Dixit dñs domino meo,
Ps. 109. sede a dextris meis, donec ponã inimicos
a tuos scabellum pedum tuorum. Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Et Iudaicæ ceremoniæ vbi erunt? Non immolo tibi oues, & non offero vitulos, & arietes: scio quia his nõ delectaris, sed quæ
M filij tui sunt. Vis conuersionem gentium, abolitionem peccatorum. Quoniam si voluisses, sacrificium dedissem, vtiq; holocaustis non delectaberis. Quia ergo nolo ista, quid mihi dabis? Habeo & aliud sacrificium, quo delectaris. *Sacrificium deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum deus non spernit.* Imò sacrificium maximum humilitas est. Solue peccatũ meũ, da mihi spiritum sanctum. Hoc sacrificium humilitatis multo melius est quàm Iudæorum. Nam & tres pueri illi ætate iuuenes, senibus prudentiores· pauci, sed superãtes multos: captiui, sed fortiores rege, q amiserunt quidem patriam, & non perdiderunt fidẽ: nudi, sed vestiti: pauperes, sed abundantes: serui, sed liberos præcellentes, qui flammas ardentes conuerterunt in rorem, qui elementa maxima demutarunt, qui ignis obtuderunt virtutem, quos alligauit tyrãnus, & solutos ignis, lamentabant, & dicebant. Peccauimus, iniustè egimus, iniquitatem
Da. 3.c fecimus, & non est princeps, neq; propheta, neq; locus primitiarum ad sacrificandum, vt inuenire possimus misericordiã, sed in anima contribulata, & spiritu humilitatis fiat sacrificium nostrum. Et hoc nõ
A sua scelera deflebant, quæ necdum admiserant: sed quasi boni aduocati pura conscientia pro populo, qui in captiuitate constitutus erat, rogabant deum. Cor igitur contritum, & humiliatum deus non spernit, hic solicitus intendite, pro salute enim vestra, sunt quę dicuntur. Omnes quippe vos doctores fieri volo, omnes peritos, omnes monachos: non vt coniuges nõ habeatis, sed vt cæteras virtutes possideatis, quæ vos deo commendare possunt, Monachus. n. non solum propterea dicitur, quia vxorem non hẽt, sed qa religioni dei, & seruitio ipsius mancipatus est: & cura illi est, quemadmodum deo, non seculo placeat, & qui magis castitatem, quæ deo chara est, & spiritus sancti habitatio. Volo ergo vos in religione dei feruere. Quid ergo est, quod quærimus? Orauit consessus est, rogauit, obsecratus est, deprecatus est, lachrymas fudit,

fudit, cor mundum petijt, fidem dedit. Quærendum si quod quæsiuit, inuenit. Multam in vobis cerno alacritatem, multum gaudiũ: delectatur: nanq; gubernator cum viderit prosperiores flare ventos. Vndarum quidem eleuationem non vi-
B deo, sed video multitudinem commouentium se, & non recedentem, & aures patulas, & attentos oculos vestros constringi, quidẽ corporaliter, sed mente stabili dilatare sensum ad audiendũ verbũ dei. Nam quod quæritur, hoc est: Orauit, rogauit, obsecratus est, deprecatus est, deposuit pœnam, liberatus est a peccato. Quid ergo q̃ritur, si ad priorem reuertitur fiduciã, si spiritus meruit gratiã, si quod petijt, accepit? *Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Videte charissimi quantũ potuit pœnitentia, vt priori eum redderet dignitati, qua pollebat antequam caderet. Attendite, quæ dicuntur de confessione, de repetitione spiritus, de prophetali gratia, quinquagesimũ scripsit psalmum. Post hunc vero, & sexagesimũ, & septuagesimum, & octuagesimum, & nonagesimum. Ne ergo quidam dicerent. Quid. n. si scripsit psalmos, sed non spiritu sancto, non. n. recepit spiritum sanctũ, interrogemus eos quo descripserit. Humana, inquiunt, sapientia, deseruerat. n. eum spiritus sanctus. Peccatum quidem ei con-
C cessum est, sed spiritus redditus non est. Ip se quidem petijt, sed vbi acceperit nõ inuenimus, & vbi illi responsum hoc dederit deus, Ecce reddidi tibi quod amiseras. Attendite diligenter, scripsit quinquagesimũ psalmum, deinde sexagesimum, & cæteros per ordinem. Scripsit autem, & alterũ psalmum, qui est post centesimumnonum: Dixit dñs domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hunc psalmum post passionem domini competit aptari, cum cõsummatis omnibus ascendit ad patrem. Quinquagesimus vero est, in quo se dicit recepisse spiritum sanctum. Ille autem centesimus nonus, in quo dicit: dixit dominus domino meo, sede a dextris meis: quærendum est, sicut cœperam dicere, si post peccatum, & pœnitentiam receperit, spiritum sanctum. Vbi ergo ostenditur quõd receperit? Audi quãdo omnia operatus est Christus. Mare infrenauit, leprosos mundauit, dæmones effugauit malitiam exterminauit, paralyticum solidauit, vox desuper intonuit: Hic est filius meus dilectus, in quo Matt. 3. d
cõplacui. Ioannes Baptista testimonium phibet: Ecce agnus dei, ecce qui tollit pec- Ioã. 1. d
cata mundi. Res ipsę clamabant. Spiritus venit super eum in specie columbæ. Iam ergo incipiebat ascendere crucem, vocauit D
Iudęos oẽs, & dicit eis: Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Ante hoc Mat. 22. d
vos non interrogaui, quia necdum vobis probamenta deitatis meę ostenderam. Qũ autem elementa deitatem meam ostenderunt, & pater desuper intonuit, & dixit me charissimum esse suum filium: posteaquã doctrinam meã omnibus manifestaui, & viã veritatis ostendi signis, & prodigijs, & virtutibus: nunc vobis dico, quando nemo vmbram quidẽ contradictionis habetis. Quid vobis videtur de Christo? cuius filius est? Dicũt illi ingrati, & vecordes: Dauid filius est. Negantes. s. deitatem eius, & nolentes dicere eo, q̃ dei filius esset. Dicit ad eos dominus: Et quomodo Dauid in spiritu sancto dominum eum vocat, dicens: Dixit do- Ps. 109.
minus domino meo, sede a dextris meis, a
donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Videtis ergo charissimi solutam esse quæstionem, quam non per sapientiam mundanam, neq; per seculi prudentiam locutus Dauid, sed per spiritum sanctum futura prædixit, ipso domino te- E
stimonium perhibẽte, quòd receperit post pœnitentiam spiritum sanctũ. Inter quinquagesimum. n. psalmum, & centesimũnonum grande interuallum est, & temporis, & ordinis. Si autem spiritum sanctum recepit, imo quia recepit, solutum est peccatum, susceptа est pœnitentia, restituta est gratia. *Cor mundum crea in me deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis.* Vides q̃ iterum ad suam redijt dignitatem? Iterum propheta munitus gratia, iterũ de Christo annunciat, & dispensationis eius prædicit mysteria. Videtis charissimi quanta est pœnitentiæ virtus, & conuersionis ad deũ ab operibus malis? Hic enim sanctus Dauid non solum cũ in corpore esset, placuit deo sed & post mortem suam, viuis inuenitur præstitisse grande solatium. Contigit nanque Ezechiæ regi inimicas in temporibus Iudæorum gentes circumuallasse Hierosolymam, & cum esset Ezechias iustus, vir, rogauit deum: & prostratus lachrymis deprecabatur, vltionem de aduersa-

rijs postulans. Venit ad eum Esaias ꝓpheta, & dicit: Ne putaret ille, quia iustitia sua exauditus est, & certe iam defecerat Dauid & habebat multos annos requiescẽs. Quid ergo dicit ei? Protegam hanc ciuitatẽ propter me, & propter Dauid seruũ meũ, Dauid mortuos est, & merita eius vigent. O rem admirandam ò ineffabilis clementia dei, homo mortuus viuo patrocinatur. O iustorum, & post consummationem inexpugnabilis pugna virorum, pro his omnibus gratias agamus deo, & tale nos exhibeamus in hac vita, quo possimus inuenire requiem sempiternam cum sanctis, per Christum dñm nostrum, cum quo est deo patri, vna cum sancto spiritu, honor, gloria, imperium, & potestas, per immortalia secula seculorum, Amen.

Esa 37.g Clarè vides sanctos ī patria patrocinari viuis.

DE EO QVOD SCRIPTVM *Est in Psalmo.* LXVIII. *Exaudi me domine, quoniam suauis est misericordia tua: Homilia.*

QVi orationibus insistere, semper voluntatem dei implere, promissa eius sustinere norunt, ita ipsi soliciti viuunt, vt etiam a leuibus peccatis abstineant, nec exaltare vocem suam in risu possint, intendentes illo testimonio, vbi dictum est. Stultus in risu exaltat vocem suam, sapiens autem vix tacitè ridebit. Obseruant ponentes custodiam ori suo, scientes: quia in multiloquio non effugietur peccatum. Et quia etiam de ocioso sermone reddituri, sunt rationem, isti ergo sano oculo cordis videntes ambulant, ne offendant: proficiscũtur: vt proficiant: tolerant, vt perueniant: perueniunt, vt gaudeant. Hæc spes perducit eos vsque ad rem. Nam iste qui sic clamat, vt modo cantauimus: Exaudi me domine, quia suauis est misericordia tua, secundum multitudinem misericordiæ tuæ respice super me: satis de deo præsumebat, sperabat, credebat, rogabat, impetrabat. Non dixit, Exaudi me, quia talia sunt merita mea: nec dixit, quia præcesserunt bona facta mea, exaudi: sed vide quid ait. Tanta suauitate repletus, delectatus odore illo suauitatis: quia Christi bonus odor in illo iam erat, in spiritu vaticinationis clamabat, dicens: Exaudi me domine, quia suauis est misericordia tua. Non audeo iactare merita mea, sed non taceo gratiam tuam. Ergo

G Eccleſiastic. 21.c Pro. 10.c Mat. 12. c

2.Co. 2.

suauitas, quæ est in deo nostro, dulcis est, sapore sancto repleta est, nutrit, fouet, defendit, & fortificat, consolationem præstat, benignitatem non negat, tolerãtem facit, iustum, sustinẽtem, humilem, benignum, largum, sobrium, castum, charitate plenũ, hospitalitate præditum, prudentia ornatum, temperantia clarum, fortitudine firmum, iustitia liberatum. Gaudeant, quia ista pulchritudine tantarum virtutum vestiti sunt. Ista ergo suauis misericordia perducit vsque ad præsentiã dei. Nec ita vnus quisq; sibi blandiatur de misericordia dei, vt cogitet, quia non erit iudicium. Erit & iudicium nã quid clamabat in psalmo ore prophetico sanctus Dauid: Misericordiam & iudicium cantabo tibi domine? Hic misericordia, ibi iudicium iudicis. Ne cum non hic placuerit deo misericordiæ, in iudicio inueniant dei veritatem. Ergo primo mores purgandi sunt, vita cortigenda, mala consuetudo mutanda, vetusta institutio dimittenda, & ita dici potest: Exaudi me domine, quia suauis est misericordia tua secundum multitudinem misericordiç tuæ. Quia vero multa mala, sunt generis humani, & multa misericordia est dei nostri. Si enim misericors non fuisset, cum die peccatores occideret: sed quia benignitas dei, vnumquemque ad pœnitentiam vocat: duri & insulsi secundum duritiam cordis sui, thesaurizant sibi iram in die iræ, secundum reuelationem iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. Ergo iste deus multum misericors, qui non in finem irascitur, neque in æternum indignatur: ideo dicit ei, Secundum multitudinem misericordiæ tuç. Non pro facinore meo, non pro vita mea, sed propter, multitudinem misericordiæ tuæ respice in me. Quando respicit deus, fugiunt peccata, extinguuntur delectationes, liquefiunt omnia mala, collecta desideria, tantum vt respiciat claritas, & statim fugit peccatorum obscuritas. Ergo dicamus, & nos correcta vita, elicata conscientia. Exaudi me domine, quia suauis est misericordia tua. Si tamen non redarguat cõscientia, quoniam scriptum est: Beati mundo corde, quia ipsi deum videbunt,

Pſ. 100.

I Ro. 2.a

Mat. 5.a

DE EO

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in ps. lxxi. Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut guttæ distillantes super terram. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec extollatur luna Homilia*

DOminus virtutum, & plenitudo gloriæ, magna, & mira faciens, ineffabilia demonstrans credentibus, considerantibus opera eius stupor mentis accidit eis, formido, & pauor cordis, Nã modo quos versiculos cantamus, audite: Descendet sicut pluuia in vellus, & sicut guttæ distillantes super terram. Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis, donec extollatur luna. Pluuia in vellus ostenditur prædicatio Chrysti in synagoga lata. Nã quando tulit librum coram omnibus sacerdotibus, obstupescentes dixerunt. Hic quomodo legit, cum literas nesciat? Ergo sedebat, & docebat in templo populum dei, ideo pluuia in vellus, quia prædixit Esaias dicens: Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, & terra germinet salua torem. Nam quid significabat temporibus illis Hierobaal, qui alio nomine dictus est Gedeon, quando signum petiit a deo, & ait: Hoc vellus descendente pluuia ipsum solum madidetur, & tota area sicca sit. Quid significabat pluuia, nisi prædicationem legis? Nam vellus illud sacrificia Iudæorum in quibus sacrificiis iusserat sibi pecora offerri. In isto ergo vellere descendit pluuia, quia sola fuit Iudæa legis cultura. Aliam petitionem postulauit, vt vellus siccum esset, & area pluuia infunderẽtur: in qua pluuia demonstrauit nobis transferri sacrificia a synagoga, & totam aream mundi impleri prædicatione Christi. Illis enim repudiatis, nobis aduenit misericordia in aduentu saluatoris. Descendit ergo pluuia in vellus, Christus in synagogam, legem confirmans, & adimplens, non soluens. Sed quia solummodo filium hominis putauerunt, ideo dominum glorię crucifixerunt. Subsequitur ergo versiculus, dicens: Et sicut guttæ distillantes super terram. Guttæ istæ virtutes sunt, quibus idẽ dominus noster Iesus Christus dignatus est terram veniens implere. Gutta fuit, qñ leprosum mundauit, puerum Centurionis a mortis periculo sanauit, paralyticũ curauit, cæcum illuminauit, mortuos suscitauit, & cætera miracula, quæ legis in euangelio faciente domino. Istæ ergo guttæ distillauerunt in terram, id est miracula in carne humana aduenientia. Orta est ergo in diebus eius iustitia. Qualis est ista iustitia, nisi stater ille inuentus in interioribus piscis a Petro de mari leuatus? De quo stateret dixit Petro: Da filiis regni huius pro me, & te. Ergo ista iustitia qualis est, nisi vt dominus carne iuduta, & hominem oculis humanis demonstraret, & diuinitatem occultaret? quanta iustitia, vt traderet se pro omnibus hominibus, & ꝓ ecclesia vbique diffusa? Quanta iustitia, nisi vt omnia toleraret iniusta ex improbitate Iudæorum, & suam iustitiam demonstraret ferocitati eorum? Hæc iustitia monstrata est omnibus hominibus, vt qui vidisset mulierem ad concupiscendum eã, iam mœcharetur eam in corde suo. Nulli malum pro malo reddere, cum omnibus hominibus pacem habere, pro inimicis orare. Ecce orta est in diebus eius iustitia. Quæ iustitia pietati coniuncta, tolerantię conglutinata, appenditur ibi vita æterna, & fit iustitia; vt in quacunq; mẽsura mẽsi fuerimus, in eadem remetiatur nobis. Hęc est iustitia, vt ante tribunal Christi stemus & reddamus rationem, quę per corpus gessimus, siue bonum, siue malum. Hæc est iustitia de qua dicebat Apostolus: De cætero supereſt mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus iustus iudex in illa die, non tantum mihi, sed & omnibus qui diligunt manifestationem eius. Ecce orietur in diebus eius iustitia, subsequitur: Et abundantia pacis, donec extollatur luna. Quantam enim abundãtiam pacis nunc videmus, vt caro, quæ concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, subiugati sint affectus carnales spiritui, sit abundantia pacis donec tollatur luna. Habemus aliam pacem abundantem in nobis charitatem, quam hæreditariam donauit nobis, dicens: Pacem meam do vobis, pacẽ meam relinquo vobis. Hæc est abuntia pacis. Sed quandiu? donec tollatur luna. Quid est, Donec tollatur luna? Donec finiatur omnis prædicatio ecclesiæ, & colligantur omnia: plicetur cœlum hoc, vt liber, & terra ista transeat, vt sit cœlum nouum, & terra noua. Luna enim dicta est ecclesia, quæ crescit in sanctis, decrescit in peccatoribus, dicente propheta: Vi sagittent in obscura luna rectos corde. Quæ est

Lu. 4.d & Io. 7. b

Esa. 45. b

L Iud. 6.

M

Mat. 5. d

1.The. 5.c

Mat. 7. A

2.Co. 5. b

2.Ti. 4. b

Pſal. 71.

Gal. 5.e

Io. 14.d

Esa. 65. Apo. 21 B

Pſ. 10.a

obscura

obscura luna, nisi persecutionem passa ecclesia, quando despicit eam sol, & caret claritate tempore persecutionis, hoc est, donec tollatur luna? Sciamus ergo tam occultū secretum apertum nobis a deo, & factum manifestum. Quia quæ fuerunt in lege ante velata, facta sunt in euangelio reuelata. Aperta est ergo ianua scientiæ cordis. Quę rite eum, reddite ei, quæ vouistis, & distinxerunt labia vestra in regula illa symboli, in qua professi estis. Quis descēdit pro nobis? quis tanta passus est? Vnde vēturus est iudicare viuos, & mortuos? De cœlo veniet ex gremio patris. Quos inuenerit fortes, & stabiles in fide, dabit eis coronam iustitiæ, quia orietur in diebus eius iustitia, & accipient abundantiam pacis: in illa regione Psl.71.b vbi nulla nominatur inimicitia, ibi iam luna non erit: quia ecclesia tota non de malis, & bonis plena erit, sed tantum de bonis. Concedat ipse, vt ibi boni serui, pij fideles, humiles, mansueti, in spiritu, & veritate suscipiamini, in dextra sequestrati a C siniſtra, vt pastorem bonum agnoscentes, Ioā.10. qui animam suam posuit pro ouibus suis, d in perpetuo cum eo regnetis, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *Est in.lxxxiiii. Psalmo. Non in æternum irascaris nobis, &c. Homilia.*

Pro.18. OMnis, qui se agnoscit, sui accusator est. Nam iustus, & iustificatus, qui in primordio sermonis sui accusator existit, cum venerit aduersarius nō confundetur. Omnis qui sua in isto seculo dolendo peccata accusat, & fuerit a se accusatus, a deo erit excusatus. Sed illa est fructuosa accusatio, si subsecuta fuerit correctio. Cæterum quotidie se accusare, & non corrigere, deū tentare est. Melius ergo eligo, vt primo sit correctio, & postea accusatio, quam præcedat accusatio, & nō subsequatur correctio. Quid ergo scriptum est, ne repetas sermonē in oratione? Magna vis, magna obscu- Ecc.7.b ritas. Quid est quod dixit, Ne repetas sermonem in oratione? Quis.n. non repetat? An forte illud intelligendum est de eo qđ dicis deo, Peccaui? Non repetas factum, D quia cum repetis.i. ad peccatum redieris, orationem repetis. Ergo eligendum est a sapientibus peccatum agnoscere, & dolere semper præterita vetusta, male commissa, male cogitata, pessime delectata: inordinate dicta debent quotidie in mente manere, & semper homo debet ista dolere, vt cū venerint nouæ suggestiones, ibi repellatur inimicus, dicens: Adhuc doleo peccatum vetustum, quomodo admitto peccatum nouum? Quid ergo dicebat iste propheta: Non in ęternum irascaris nobis, vel extendas iram tuā a generatione ī generationē? Quid est hoc, quod dicebat: nō in æternū irascaris nobis? quasi diceret: Hic nobis irascere, hic nos affligе, hic nos emenda, in isto seculo flagella. Quia quem diligis, flagellas, & emendas. Flagellas autem om Heb.12a nem filium, quem recipis. Hic ergo in isto b seculo, quia flagellum meum finitur, & correptio mea inuenitur. In tuo ergo flagello correctio mea inueniatur hic, & noli in æternum. Si in æternum me flagellaueris, pœna perpetua mihi erit. Ergo ne in æternum irascaris nobis, quia vita hic tenetur, aut admittitur. Dignare ergo hic quicqđ vis, qualiter vis, quando vis, fac in me quid vis, tantum vt ibi me recipias, vbi omnes E recipis quibus ignouisti, qui a te non recesserunt, qui per pœnitentiam ad te transierunt. Ergo ne in æternum irascaris nobis: non tantum nobis, sed & posteris nostris a generatione in generationem. Quia scriptum est: Rependam peccata patrum in filios in secundam, & tertiam generatio- Exo.20 nem, in ijs qui non cognouerunt me. Gra a tias tibi deus, quia addidisti, in ijs, qui te non cognouerunt. Cæterum si taceres, omnes condemnares. Demōstrasti ergo, quia pater si fuerit contemptor tuus, & filius talis fuerit æque tibi non obediēs, & nepos secutus fuerit vias aui, & patris sui: pronepos si ita attenderit, quod anterior generatio eius: quia ergo non te cognouerunt, repēdes eis in sēdam, tertiam, & quartā progeniem. Nam quid dixit propheta alio lo Hie.51. co: Quid est, q̄ inter vos vertitis parabolā c istam, dicentes: Patres comederunt mala acida, & dentes filiorum obstupescunt? vlterius non erit hoc. Nonne anima patris, & filij mea est? Nec pater pro filio, nec filius pro patre. Vnusquisq; p̄ facinore suo iudicabitur, pro peccato suo punietur, pro malis suis in pœnā æternam mittetur. Nō ergo dicat, quia post pœnam accipiet qua- F lemcunq; indulgentiam in æternum. Anima ergo, q̄ peccat, morietur. Pōdus peccū Eze.18. suorum vnusquisque in se portat, pro suo- a peccato

peccato iudicabitur. Nam si sit bonæ vitæ pater, & filius malæ, non liberat pater filium: æquè si sit filius sanctus, & pater iniquus, non liberat filius patrem. Quia ergo Roma. statuti sumus ante tribunal Christi, & red 14.& 2. dituri rationem, quę per corpus gessimus, Co. 5.b siue bonum, siue malum nullus erit excusatus, nullus accusatus. Sed ecce homo, & opera eius, qui reddet vnicuique secundum opera eius, siue bonum, siue malum. Hic ergo clamemus cum propheta, vt modo cantauimus: Psl.142. Non in æternum irascaris nobis, vel extendas iram tuam a progenie in progeniem: quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuēs. Quia vero dei omnipotentis est hic velle omnibus misereri, si rei non festinent indulgentiam recusare nō corrigendo, sibi vilescendo, in peius proficiendo. Et iam fratres quandiu pigri, quandiu tepidi, quandiu remissi, quandiu desides, quandiu negligentes, quandiu vilescitis vobis, quandiu desperatio vos possidet? Iam surgite, qui ali- Psl.126. quando male sediſtis: manducate panem doloris, agite pœnitentiam, & nolite sub spe misericordiæ in peccatis permanere, Ecclesia Nec differatis conuerti ad deum de die in fti.5.b diem. Subito veniet ira eius, & non tardabit, & in tempore vindictæ disperdet te. Ne dicas peccaui, & quid acciderit mihi? Ecce ipse sum qui fui, & in nullo minoratus sum. Omnem substantiam meam habeo, vxorem, filios, familiam, pecora, omniaque mea in integro mecum consistunt Ro. 2.a non tantum sicut fuerunt, sed etiam augmentata sunt. Et ignoras, qui tecum talia cogitas, quia patientia dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum duritiam autem cordis tui, & cor impœnitens thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuique secundum opera sua. Clamat deus, nolens 2. Pe.3. aliquem perire: Conuertimini ad me, & Zach.1. conuertar ad vos. Patet misericordia mea, a si mutentur opera vestra: non deerit indulgentia mea, si corrigan Eze.18. tur facta vestra. Hoc ta- a men scitote de deo H clementissimo, quia non vult mortem morientis, tantum vt conuertatur, & viuat.

EXPOSITIO PSALMI *nonagesimi, Qui habitat in adiutorio altissimi &c. Homilia.*

PSalmum nonagesimum deo demonstrante atq; enodante proponi exponere, vt omnis, qui cum psallit, sciat cui psallit, quare psallit, & quid psallit. Sic.n. inchoat: Qui habitat in adiutorio altissimi. hic quasi confirmantis est, & non interrogantis. Habitare in adiutorio non suo, sed altissimi, sempiterne habitare demonstrat. Et quia nō de viribus suis præsumit, in protectione dei cœli cōmorabitur. Reuera qui protegit a deo fabricatore cœli, securus habitat in terra, & prolixam vitam inueniet, & lætus sp erit, & in spe sp gaudebit. Protegitur imperator securis, & non timet: qui a deo protegitur, quid timet? Ergo iste qui in protectione dei cœli cōmorabitur, reuera protegitur a deo fabricatore mundi, securus habitat in terra, & prolixā vitam inueniet, & lætus sp erit, & in spe I sp gaudebit: securus dicet deo, Susceptor meus es. Susceptores hoc noluerunt facere, susscipite a prouincialibus fiscalia, & dare securitates domini: & a conductoribus pensiones accipere, & emittere pictatia securitatum. Ergo deus noster qui susceptor noster est, susscipiat a nobis opera misericordiæ, & pietatis eleemosynæ, & hospitalitatis, orationis sanctæ, & confessionis, & det nobis securitatem perpetuitatis. Et refugium meū deus meus sperabo in eum. Magnum refugiū. Nā petra refugium erinacijs, & leporibus. Quicunq; peccauerit quasi ericius est plenus spinis: quicunque timidus erit, quia peccauit quasi lepus est coniunctis auribus fugiens a mala consuetudine diaboli. & vbi fugit? ad petrā, magnum refugium. Quæ est ista petra? quæ 1.Co.10 est? audi illum agonistam: Petra autem e- a rat Christus. Ergo refugium Christianorū Christus est, vbi portum inueniunt nauigantes, & non naufragium. Et hoc totum fit p spem. Nam sic subsequitur, Sperabo in eū: scuto circundabit te veritas eius. Sic subsequitur versiculus psalmi, sed recapitulauit sententiam expositam, quod dixit: In protectione dei cœli commorabitur. K Protectio hoc est quod, & scutum. Scuto ergo circundabit veritas eius, tetigit nos, vt contra sagittas inimici igni-

tas

Universidad de Deusto
Biblioteca

eas simus parati, vt armatũ cor suggestionibus eius non acquiescat. Et qualis veritas nos protegit, nisi illa, quæ veniens in
Io.14.a mundum dixit: Ego sum veritas? Ipse ergo protegit, & circundat, vt vndiq; nos paratos inueniat, & clausos, vt oẽs aditus sensus nostri scuto veritatis tegantur. Sequit: Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante per diem, a negocio perambulãte in tenebris, à ruina, & dæmonio meridiano. Quis est iste timor nocturnus ambulans in tenebris, nisi tentationes diaboli, quas mittit in dãnificationibus, in detractionibus, in vituperationibus? A timore isto nocturno non timet Christianus, qa vituperationibus non frangitur. Sagitta volans per diem põt intelligi laus humana, q̃ etiam ipsam percutit, vt elatione pereat: sed quia scuto illo veritatis protegimur, nec a negocio perambulante in tenebris, aut sagitta volante per diem formidamus. Quid est negociũ perambulans in tenebris? Audi negocia, q̃ rationabilia vñr
L esse Christianis, & sunt tenebrosa. Nã omne negocium inter ementes, & vendentes
Ps. 70.c conficit mendacium. Nam quid dicebat ille? Quid? Quia non cognoui negotiationem, introibo in potentiam dñi sp. Semper ille ingerit compendiosa negocia, vt anima pecunia decipiatur. Malum negocium pecuniarum, quod animam inuiscat & captiuat. Ergo ab isto negocio perambulante in tenebris, a ruina, & dæmonio meridiano non timemus. Quæ est ista ruina, & quod est istud negociũ meridianũ? meridies dr, quia diuidat diem. Meros. n. pars est diuisa diei, vt tm̃ videatur transire, quantum remanet ad finem diei. Ergo in centro cœli sol stans, medius dies dicitur. Nam cum in tentationibus impugnatur a malis Christianis anima Christiana pro sua religione, & pro sua fide, vel si aliqui apostatæ, seu pagani insultent ei de religione Christi: confusio nascitur, & ardor ibi cum rubore, & verecundia perfundit, & fit quasi meridies, qñ igneus est sol. Nã illi, qui alta radice non sunt fundati, & super petrosa seminati, tempore tentationis
M exorto Sole arefiunt, eo q̃ non habeant radicem altam. Et hoc facit dæmon meredianus. i. incendens suos insultatores, vt recedat Christianus a fide, vel verecundia perfusus confundatur Christianus esse: & de ista confusione, quæ adducit ad peccatum hic subsequitur. Postquam dixit, A ruina, & dæmonio meridiano: subiungit, Cadẽt a latere tuo mille, & dena milia a dextris tuis: hoc ꝓpheta Christo dicit. Quid est, Cadent a latere tuo mille? Multoties videmus eremitas, vel bonos Christianos iã sic perfectos esse, vt pro sancta vita sua, qua perseuerauerunt in solitudine, & in sancta religione, lateti Christi sint applicati: sed sub elatione aliqua decepti, vel illusione diaboli perturbati, faciunt lapsum, & quasi a latere Christi cadunt. Et quare mille? Quia mille in dextera manu designamus. Primum dicitur, & mille. Ergo isti iam, qui prope sunt, vt perueniant ad Christum, subito in exitu vitæ suæ transeunt ad aliqua nepharia, & impudica. Et cadunt a latere eius mille: sequitur, Et dena milia a dextris tuis. De quibus dicit, nisi de illis, quibus dicturus est: Esuriui. n. & non dedistis mihi manducare sitiui, & non dedistis mihi bibere: nudus eam, & non operuistis me: hospes, & non collegistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me: in tribulatione, & non me estis consolati? Isti dena milia dicuntur. Sed a dextris ad sinistram transeuntes, cadent a dextris eius. Nam & illi qui dicturi sunt, Nonne in noĩe tuo dæmonia eiecimus, & multas virtutes fecimus quasi ad dexterã se putant esse, & dicit eis: Discedite a me, Mat.25
non noui vos, Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Et isti cadent a dextris eius. Sequitur: Tibi aũt non appropinquabunt. Et reuera nõ possunt tales appropinquare veritati, qui consenserunt falsitati. Veruntamẽ oculis tuis considerabis. Hoc Christo de malis ꝓpheta dicit: Et retributionem peccatorum videbis. Ergo quid intelligimus, oculis tuis considerabis, nisi quòd dixit ꝓpheta alio Ps.33.b
loco: Vultus autem dñi super facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorũ? Oculis suis considerabit, vt perdat de terra memoriam eorum. Et illi cadent a latere, vel a dextris, iam proximi ad portum facientes naufragium, accipient retributionem pc̃orum ab illo, qui reddet vnicuiq; B
Ro.2.a secundum opera sua. Accedit hic iam populus fidelis, populus Christianus, populus perfectus, & dicet: Quoniam tu es dñe spes mea, altissimũ posuisti refugium tuũ. Vere magna altitudo est confugere ad deum: homines accedentes ad deum cum corde

corde alto, quod non est in terra depositũ, isti confugiunt ad deum. Et cum in ipso alto corde non dubij sint, sed certi, alis apertis. Duæ alę agnoscuntur dilectionis, q̃ sunt dei, & proximi. Cũ ibi in alto ascendunt, non accedent ad eos mala. Et flagellum nõ appropinquabit tabernaculo eius.
Heb.12.b quid facimus, quia dictum est, Quem. n. diligit dñs, corrigit: flagellat autem oẽm filium quem recipit, & sanctus Iob flagellatus est, tentatus est examinatus est, exacerbatus est, vulneratus est: sed non appropinquabit flagellũ tabernacule eius, quia
Iob.2.b non cessit flagello dei, sed dixit: Si bona suscepimus de manu dñi, mala quare non sustineamus? Videte qualis athleta, cuius tabernaculo non appropinquabit flagellum. Quid est, Non appropinquabit? Nõ
C permanet. Quare non permanet? quia abipse non recessit, quia tolerantiã habuit. Et quia omnis tolerantia fructum habet præsentis vitæ, & futuræ, & hic accipit multiplicatum quod dimiserat, & illuc cum laude peruenit, quia hic in tribulatione non deficit. Ideo legimus ista, vt imitemur, nõ vt tãtummodo talem virum laudemus, & nihil faciamus. Ex hinc iam inducit personam Christi: nam & ipse Iob personam ipsius portabat. Et dicit: Quoniam angelis suis mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. In manibus tollant te, nequando offendas ad lapidem pedẽ tuũ. Intantum persona Christi est, vt diabolus tempore illo tentationis, qñ eum tentauit in pane, & in regno mundi, & in elatione,
Mat. 4. d hoc ei dixit in prima tentatione: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo dei, & in secunda tentatione dixit, quãdo ei dictum est, qñ ei ostensa sunt omnia regna mundi ab ipso diabolo dicente: Omnia tibi dabo si cadens adoraueris me, responsum est ei a Christo: Dominum deum tuum adorabis, & illi soli seruies, & tertia tentatione leuans eum in pinnam templi, dicens: Mitte te deorsum in terram, quia
D de te scriptum est: Angelis suis mandauit de te, vt custodiãt te in omnibus viis tuis. In manibus tollent te, nequando offendas ad lapidem pedem tuum. Propheta dixit, quomodo diabolus futurus erat dicere in tentatione saluatoris. Subsequitur, dicẽs: Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & cõculcabis leonem, & draconem. Quis est iste aspis, nisi ipse serpens diabolus, qui protoplastum innocentem, & rudem decepit? Basiliscus quare dictus est, nisi quia inter serpentes principatum tenet? Quomodo diabolus princeps est omnium vitiorum. Ambulauit super illum vnigenitus saluator noster, quãdo dixit: Ecce venit Io.14.d
princeps huius mundi, & in me nihil inuenit. Tentatus est a Sadducæis, a diuersis Iudæis, tamen ambulauit super aspidem, & basiliscum. Nam quando ei proposuerunt, siue de muliere illa, quę septem viros habuit, conculcati sunt, qñ responsum est eis: Erratis, nescitis scripturas, in cœlo ne- Mat.22
que nubẽt, neq; nubentur, sed erunt sicut c
angeli in cœlo. Ita ambulauit super aspi- & Lucæ
dem, ambulauit super basiliscum, qñ ei di- 20.f
ctum est a Iudæis: Dic nobis, in quo nomine hoc facis, & quis tibi hanc dedit po E
testatem? Ambulauit super basiliscum, qñ dixit eis: Et ego interrogo vos vnum ser- Lu. 20.
monem, quem si dixeritis mihi, & ego dicam vobis: Baptismum Ioannis vnde erat de cœlo, an ex hominibus? Et illi iam sub pedibus eius iacentes, dixerunt intra se: Si dixerimus, de cœlo: dicet nobis, quare nõ credidistis ei? Si dixerimus, ex hominibus timemus populum: quia sicut prophetam habebant eum. Et responderunt ei, Nescimus. Et confusi recesserunt. Et ambulauit super draconem, qñ Sadducæos confudit secundo. Ambulauit super basiliscũ, quando interrogantes hanc quæstionem, rei recesserunt. Sequitur: Et conculcabis leonẽ, & draconem. Quis est iste leo, qui vicit de Apoc. 5
tribu Iuda leonem, & draconem, qui figu- Ps.103.
ificatus est in psalmo: Draco hic quem fin d
xisti ad illudendum ei? Hoc mare magnũ, Ibid.b
& spatiosum, ibi repentia quorum nõ est numerus. Animalia pusilla cum magnis, carnales cum spiritualibus. Et quia in ipso mari huius seculi negocia damnosa diabolus agit, draco dictus est, qui illudit mũdo, & conculcatus est a domino nostro Iesu Christo, qui percussit eum gladio oris F
sui in morte sua, in pretio redemptionis nostræ. Diabolus qui lætatus est in primo homine captiuato, exinde captiuatus est Christo resurgente glorificato, qui conculcauit leonem, & draconem. Qm̃ in me speraui, eruam eum, quoniam cognouit nomen meum. Quando sperauit in eum? qñ caro clamauit ad patrem, dicẽs. Deus deus meus respice in me, quare me dereliquisti? Ps.21.a
Eruit eum, quoniam Iudæi non præualuerunt

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerunt contra eum. Cognouit nomen eius, quando dixit: Longe a ſalute mea verba delictorum meorum. i. lõge ſunt a me peccata membrorum meorum. Peccata poſſum portare eorum, non tñ habere, qa ipſe eſt, qui peccata noſtra portat, & pro nobis dolet, quem nos putauimus in dolore eſſe. Ipſe autem vulneratus eſt pro nobis, & humiliatus eſt pro peccatis noſtris. Sequitur: Inuocauit eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eximam, & glorificabo eum, longitudine dierum replebo eum, & oſtendam illi ſalutare meum. Inuocauit
Ibid.a eum, & exauditus eſt qñ dixit: Deus deus
Mat.27 meus reſpice in me. Erutus eſt, qñ emiſit
G ſpiritum. Cum ipſo fuit in tribulatione, qñ dixit: Ne diſcedas a me, qñ tribulatio proxima eſt. Cum ipſo fuit in tribulatione, eximit eum, & glorificauit eum. Quomodo eum glorificauit? quando eum cla-
Io. 17.a rificauit, quando dixit, Clarifica me pater claritate illa, quam apud te habui antequã mundus eſſet. Clarificauit eum, quando in toto mundo clarum eum fecit creden-
Pſ. 18.a tium mentibus. Quando in omnem terrã exiit ſonus eius, quando verbum exiit, & cucurrit in campos. Glorificatus eſt ergo,
Lu. 2.b vt nos dicamus: Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Orationibus veſtris inquantum dominus donauit, & pulſanti aperuit, expoſuimus vobis totum pſalmum. Orate ergo, vt qui percepiſtis a nobis modica, accipiamus magna, & detur nobis, quod tradatur vobis, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *eſt in pſalmo. xciii. Quis exurget mihi aduerſus malignantes? &c. Homilia.*

HAduerſus fructus, & impetus malorũ hominum, contra peſtiferas cogitationes, qui ſtudent magis, vt viuant: nec viuant, vt illi, qui ita ſæculi laqueis obligati ſunt, vt totum cor depoſitum in terra trahant, non agnoſcentes eum, qui fecit cœlum, & terrã. Contra hęc ſola oratio Chriſtianorũ ad deũ poterit ꝓualere, licet ſuis viribus aduerſitates nullus manu cordis repellere poteſt, niſi fuerit adiutus cœlitus dextera illa ineffabilis diuinitatis, tñ neceſſaria eſt nobis inceſſabilis operatio, vt ſequamur magiſtri, & dñi præceptum, di-
centis: Oportet ſp orare, & nunquam deſi
cere. Iſti ergo mali hoĩes, qui magis ideo Luc. 18
viuunt, vt probent bonos, vt ſiqua forte a
fex morũ obfuſcauit claritatẽ ſanctæ, & immaculatæ vitæ perturbantibus peſtiferis hoĩbus, quo proficiunt illi in peius, iſti Mat. 5.
purgantur in melius, dicente dño: Cũ di a
xerint oẽ malum aduerſum vos, mentientes, gaudete, & exultate, quia merces veſtra Ibid.g
copioſa eſt in cœlis. Et iterum. Orate pro inimicis veſtris, bene facite iis, qui vos oderunt. Orate pro calumniantibus, & perſequentibus vos, vt ſitis filij patris veſtri, qui
I in cœlis eſt, qui Solem ſuum facit oriri ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & iniuſtos. Si. n. diligitis eos tm̃, qui vos diligunt, quã mercedem habebitis? nõne, & publicani hoc faciũt? Et ſi eos ſalutatis tm̃ qui vos ſalutant, quid amplius facitis? nonne, & Ethnici hoc faciunt? Eſtote ergo perfecti, ſicuti & pater veſter cœleſtis perfectus eſt. Taliter impugnabatur propheta, de quo modo cantauimus. Nã niſi exagitaretur, tentaretur, probaret, perficeretur, qñ clamaret, dicens: Quis exurget mihi aduerſus malignantes, aut quis conſiſtat mihi aduerſus operantes iniquitatẽ? Niſi quia dñs adiuuit me, paulominus habitauerat in inferno aĩa mea. Quaſi quærens, & dicens: Quis adiuuat me contra tantos impetus, contra tãtas ſuggeſtiones, contra tantas importunitates malorũ? Ergo quis exurget, dicebat, quaſi q̃rens, & cõquirens peragere in tota creatura, & iam nullum ex hoĩbus adiutorium inueniret. Repetiuit: dicens: Aut quis conſiſtat mihi aduerſus operantes iniquitatẽ? Redijt ad fontem miſericordiæ vnde ſemper hauriebat beneficia, ad dñm rerum oĩum, & conditorem creaturarum. Hic & confeſſus nõ ingratus dixit: Niſi quia dñs adiuuit me, K
paulominus habitauerat in inferno aĩa mea. Oſtẽdit, quia oĩs anima deum ſitiẽs, & eſuriens, derelinqui in quocunq; periculo, in quacunq; extremitate non poterit. Et ſi paululum differt beneficia, tamen nõ Eccle.2.
derelinquit ſperantes in ſe. Nam quis ſperauit in domino, & confuſus eſt: pmanſit in mandatis eius, & derelictus eſt? Et beneficia præſtans dicebat, ſalus, & ſaluatio noſtra dominus Ieſus Chriſtus: Credis, Mar. 9.
quia poſſum hoc facere. Et ille clamabat d
medulla fidei, interioti credulitate: Credo domine, adiuua incredulitatem meam.

Et

Et dominus reſpondens dicebat: Secundũ fidem tuam fiat tibi. Nullus ergo ex cultoribus dei dubitet, quãuis beneficia difficilia ſperet, quãuis mira ula ſuper ſe veniẽtia poſtulet, differri a ſummo bono deo non poteſt. Cõſiderate patres noſtros, qui fuerunt ante nos. Patriarchæ fide exierunt de terra ſua, & de cognatione ſua, credentes, quia qui iuſſerat eos exire, dimittere non poterat exeuntes. Quid dicam de illo populo, qui in eremo quadraginta annos inſtituitur? licet murmuroſo, licet indigno
L licet ingrato? de propagine illorum tertiã progeniem introduxit in terram promiſſionis: quia quæ promiſit deus, potens eſt
Gen.21 facere. Quid dico de illo Abraham patre
a multarum gentium, qui fide in ſenectute meruit accipere filium, & contra ſpem in ſpe credidit? Quid dico de Iſaac, quia iam vxor eius ſterilis vocabatur, ad vnũ coitũ geminum accepit fructũ filiorũ, ita vt in
Ib.25.c vno ergaſtulo vẽtris Eſau, & Iacob vno tẽd pore conciperentur, alerentur, & crearentur. Quid dico de Iacob, qui fide exijt cũ vno baculo a genitoribus ſuis, pergens ad
Gen.27 Laban auunculum ſuum. i. fratrem matris
& ſeq. ſuæ, & venit in Luza, & ibi vidit tm̃ myſterium, & inenarrabile, angelos aſcendentes, & deſcendentes, & ſanctum locum nominauit, & in ſua oratione Chriſtum prophetauit, & ſaluatorem vngendo lapidem
1.Co.10 non tacuit, dicente Apoſtolo: Bibebant au
a tem de ſpirituali ſequente petra, petra autẽ erat Chriſtus? Quid adhuc de illo dicam, qui veniens ad puteum, inuenit filiã Laban non poſſe adaquare pecora præ multitudine paſtorum: reuoluit lapidem grandem quo puteus cooperiebatur, & adaquauit greges? Quantum myſterium, quanta
M granditas, in opera parriarchãrũ, quanta credulitas. Puteos cũ legimus, ſiue foſſos a patriarchis, ſiue obrutos a Philiſtinis: intelligũtur Philiſtini Gẽtiles homines eſſe, ſeipſos amantes, vel hæretici, qui falſitate ſua cooperiunt veritatem legis, ne adaquẽt multitudinem gregum. Aeque intelligitur puteus foſſus altitudo legis. Fodiunt eã doctores de ſarculo linguæ, purgant terrenas cogitationes, veniunt ad ſpirituales, & perueniunt ad illam altitudinẽ ſapientiæ, &
Iſa. 64. ſcientiæ dei, quam oculus nõ vidit, nec au
1.Co.2. ris audiuit, nec in cor hominis aſcendit: & profluit eis aqua de altitudine fontis ſaliẽtis in vitam ęternam. Sed petra cooperitur
qnia quod in lege velatum eſt, in aduentu Chriſti reuelatum eſt. Cum ergo ad puteũ venit Iacob, ſiue Moſes, vel cæteri, qui ad puteos agnouerunt futura coniugia: quid intelliguntur, niſi in altitudine legis eccleſiam agnoſcere? Inde adaquantur oues, id eſt, de verbo ſpiritali. Nam ipſe Iacob dũ adhuc paſtor eſſet auunculi, & ſoceri ſui, videbat fructum, & fœcunditatem ouium non ad ſe tranſire: fecit pactum cum ſocero ſuo, vt ſiquid naſceretur variũ in agnis, A
pertineret ad Iacob: ſiquid fuluidũ, & exalbidum pertineret ad Laban. Sapientia illa, quæ eſt oſtenſor omnium artium, omnia ingenia excedens, dictauit illi debere facere populeas virgas, ſculpere eas, vt viri de in quo erat decoriaret ex parte, & faceret viride cum albo. Poſuit has virgas vario colore decoratas, vt quoties biberẽt greges tempore conceptus conciperent ibi varios fœtus: & huius ſacramẽti res erat. Virgæ intelliguntur præcepta legis, dicente
1. Co.4 Apoſtolo: Quid vultis, in virga veniam ad
d vos? &, Reges eos in virga ferrea. Et alio lo
Pſal.2.c co: Virgam virtutis tuæ emittet dominus
Pſ.109. ex Siõ: Et ipſe Moſes virgam ferebat, quã
a ante Pharaonem proijciebat. Intelligitur in virga, vt dixi, vigor legis, præfigurabat eccleſiam vbiq; diffuſam. Qui audit nunc verbum dei, quod eſt illi virga, ponitur ſupra aquam, id eſt, in fontẽ baptiſmi, & ibi bibentes oues baptizatæ, credentes paſtori
Ioã. 10. paſtorum domino noſtro Ieſu chriſto, qui
a animam ſuam poſuit pro ouibus ſuis: ibi, id eſt, in aqua, concipiunt varietatem vitæ ſuæ. Vnus conſtituit vxorem ducere poſt
B baptiſmum, & aliam mulierem tãgere nullam: alius conſtituit aſcendens de baptiſmo continentiam tenere, & vlterius amplexum fœmineum non tangere: alius cõſtituit virginitatem cuſtodire, alius viduitatem ſeruare: alius conſtituit monachi vitam tenere: aliæ in choro ſacrarum puellarum permanere. In vtroq; ſexu permanẽt iſta dona, gratia donante. Hoc eſt figuratũ ab Iacob, varias oues in aqua concipere, hoc totum credulitas de auribus dei ſibi vendicauit. Quid dicam de Rachel vxore Gen.30
eius, quæ ſterilis vocabatur, quomodo cre- d
dens concepit, primum, Ioſeph: vltimum, Beniamin? Quid dicam de ipſo Ioſeph, Ibi. 39.
qui credulitate omnia a deo impetrauit, c d
qui puer paruus, adoleſcentia decoratus, impudicæ mulieris inſolentiã credulitate decli-

Universidad de Deusto
Biblioteca

declinauit, castitate possessus, in manu proteruæ mulieris palliũ dereliquit. Quæ mulier significat synagogam, quæ incredulitate sua vsq; ad mortem dominum accusatione persecuta est, vt pallium carnis dimitteret in manibus eius: æque ipsum pallium in resurrectione corporis assumpsit.

C Quòd vero de carcere exijt, hoc est, quod idem ipse dominus de sepulchro ascendit. Quòd pauit Aegyptum tempore famis, hoc est, quod Christus verbo totum mundum repleuit. Et vt agnoscatur famẽ esse verbum dei, dixit propheta: In illis diebus
Amos.8 mittam in eos famem: sed non famem panis, sed famẽ audiendi verbum dei. E quia prætermittendum non est de Iacob: quæ nobis exponenda occurerũt, redeamus ad ordinem dictionis. Nam cum ad cognationem suam vellet redire cum vxoribus, & paruulis, omniq́ue censu a Laban socero suo (ita continet series lectionis.) Igitur egressus Iacob de Mosopotamia Syriæ, venit ad montem Galaad, ibiq; fixis tentoris nunciatum est ad Laban, quòd fugeret Iacob clam ipso cum coniugibus, ac liberis suis, omniq́ue supellectili sua. Qui consecutus reperit eum in Galaad. Et locutus est dominus eadem nocte ad Laban, dicens: Caue, nequid aspere loquaris ad Iacob. Et hoc totum vnde factum est, nisi de credulitate? Illud vero quod sequitur, Transducti q́ue omnibus, quæ ad se pertinebant vadum Iordanis, Iacob remansit solus, & ecce angelus luctabatur cum eo, cumq́ue iam crepusculo dies immineret, dixit angelus ad Iacob: Dimitte me, vt va-
D dam, iam enim ascendit aurora, ad quem Iacob ait: Non dimittam te, nisi benedixeris mihi, Cui dixit angelus: Quod nomen vocaris, at ille respondit: Iacob, cui angelus: Non vocaberis, inquit, Iacob vltra, sed Israel, erit nomen tuum, quia si cum deo fortior valuisti, quanto magis cum hominibus fortior prævalebis, tetigitq́; nerui femoris eius, & emarcuit, Magnum sacramentum, qui angeli tactu insanus sanus debuit reddi, versa vicefactum est, vt sanus claudicans efficeretur, sed præfigurabat in duobus pedibus Iacob duos populos, scilicet credentes, & incredulos. Nam de populo Iudæorum, qui Christum dominum
Ps.17.g futuri erant crucifigere, quid dictum est, Filij alieni mentiti sunt, filij alieni inueterauerunt, & claudicauerũt a semitis suis.

Quanta fuit claudicatio, vt filium Ioseph confiterentur tantum, & non filium dei, & crucifigerent. In tantum fuit claudicatio, vt dicerent: Si tu es Christus, dic nobis. Ecce in vno pede Iacob demonstrabatur populus in Christo claudicans, Iudæorum: in alio pede, integro, & stabili populus Christianorum, dicente propheta: Pes Ps.25.c
meus stetit in rectitudine, in ecclesijs be- E
nedicam te domine. Hos duos pedes significabat Iacob in duobus populis. Quid dicam de Mose, de Aaron, de Thamar, de Eleazaro? Virtutes, potentia, miracula, tolerantia, granditas, sustinentia, fides, spes, charitas erat in eis, vt duces populi efficerentur. Tolerabant insipientes, insultos, iracundos, murmurosos, ingratos, & hoc totum illam credulitatem tenentes: quia agnoscebant patientiam pauperum non
Psal.9. posse perire in æternum. Quid dicam de
1. Reg. sancto Dauid, qui puer paruus cum oues
17 vindicaret a ferocitate ferarum, leonem, & vrsum tenens sub ala suffocabat. Vnde hoc puer impetrabat, nisi quia iam deus in illo mysteria agebat? Nam quid erat suffocare vrsum, & leonem, & defendere oues nisi dominum Iesum Christum vẽturum signare, qui alligauit satan, & angelos eius, vt gregem suum liberaret de faucibus leonis rugientis? Qui cõculcauit leonem, & draconem. Aeque vrsum suffocauit, quando incredulitatem crucifixorum con-
fudit dicentium, Hic dixit dest. uam tem- Mat.26
plum, & in triduo reædificabo illud. Et ite a
rum dixerunt. Nobis dormientibus discipuli venerunt, & furati sunt eum F
Aeque
tanta bestia occisa est, quando ex mortuis Mat.28
resurrexit. Breuiter ergo voluimus, quanto potuimus, vel quę occurerunt dicere nõ prolixe, non laboriose, non latissime, ne fastidium ingereremus legentibus. Siquid enim comatice dicitur, cum dulcedine, & suauitate legitur. Ergo, & nos dicamus cũ talibus, quia filij prophetarum sumus, & credentes scimus nos cum membris Christi esse. Quis exurget mihi aduersus malignantes, aut quis consistet mihi aduersus operãtes iniquitatem? Nisi quia dominus
Ps.93.c adiuuit me, paulominus habitaret in in-
ferno anima mea. Ecce hoc dicamus quotidie deo purgata, eliquata mente, iugi oratione, conquadratis moribus, trutinata cõ suetudine, vt gratiam dei non in vacuum suscipiamus, sed faciamus in eadem gratia

tia fructum iustitiæ ob meritum vitæ perpetuæ.

IN PSALMVM, CANTATE

domino canticum nouum, cantate domino omnis terra. Homilia.

G EGregium, vereq́; mirandum hymnũ spirituali lyra nobis resonuit hymnographus Dauid, dum prophetica lingua sermonem texit euangelicum, & antiquis sermonibus nouas res significauit. Quid enim insonuit? Quemadmodũ modo audiuimus? Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra. Considera charissime pieq́; contemplare, vt prophetiam verbis adaptans euangelicis eundem reddat sententiarum, dogmatumq́ue concentum. Cantate, inquit, domino canticum nouum. Scimus fratres, quòd nouũ canticum a vetere distinguitur. Quærendum igitur, quod sit argumentum cantici veteris, quod noui: hoc pacto ex rerum differentia consequi poterimus veritatis intellectum. Primum, omniumq́; vetustissimũ canticum ad mare rubrum decantatum
Exo. 13 a est: quo tempore admirandus ille Moses virtute diuina transijt mare, ac pelagus vertit in terram, canticum resonans dicebat: Cantemus domino, gloriose enim glorificatus est: equum, & conscensorem pie cit in mare, fuit & aliud vetus canticum a
Iud. 5.a beata Debbora decãtatum, quum prostratis in bello hostibus pro maximo quopiã
H trophæo erexit hymnum victorialem. Inuenies, & aliud canticum in deserto cantatum, quum puteum reperissent filij Israel
Nu.21. d nouoq́ue beneficio frui contigisset. Quin insuper multam veteris cantici mentionẽ i mente licet ijs, qui vere syncereq́; versãtur in sacris literis. Oportet igitur, iam & recens illud, & nouum quærere canticum, quam vim habeat, & quid proponat nobis contemplandum. Hic mihi vigilanter attende. Vetus canticum vnius populisinibus circunscriptum erat, vnoq́ue climate continebatur, videlicet Palestinæ, neq; phas erat populo extra illud clima vetus efferre canticum, sed quum populus esset vnus, vnaq́ue gens, vno loco, vnoq; clima te, tum canticum, tum religio vetus erat circunscripta. Testatur quod dico etiam
Ps.136. a beatus Dauid sic alicubi loquens sub persona Iudæorum, qui erant in Babylonem abducti, Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Vides, quòd non fuerit concessum veteri cantico per omnem ire terram, quæ sub cœlo est? Sed repetamus ea, quæ dixerunt in Babylone Ibidem.
versantes, Tunc interrogauerunt nos qui captiuos duxerunt nos verba cantionum, & qui abduxerunt nos, hymnum cantate nobis de canticis Sion. Dein lege circun- I
scripti, vetitiq́ue ne in terra peregrina canerent diuina cantica, respondet quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena? Vetus itaque canticum adeo angustis finibus circunscribebatur, quemadmodum modo dicebam, intra populum vnũ, vnamq́ue regionem: sed nouum per omnem terram incedit, quæ sub cœlo est, & ab vniuerso decantatur orbe, eoq́ue Propheta quum dixisset, Cantate domino canticum nouum, protinus adiecit, cantate domino omnis terra. Vide quomodo explicat donum, vide quomodo dilatat theologiam, vide quomo ostendit discrimen inter canticum nouum, & vetus illud angustis finibus circunscriptum. Ac nequis humanis coniecturis cęcutiat in huius rei contẽplatione, nec euãgelicæ grãæ vim tacuit: sed quum dixisset, Cantate domino omnis terra, rursum adiecit, annunciate diem ex die salutare eius. Quod salutare? profecto liquet, quod de multis hymnis celebranda seruatoris dispensatione loquitur: quòd deus amore generis humani, inter homines versatus est, quòd medicus K
ad ægrotantes aduenerit, quòd caligantibus lux affulserit, quòd errantibus apparuerit via, illa inquam via, quæ & hodie clamat in euangelijs, Ego sum via, veritas, & Io.14.b
vita. Sed operæpretium est fratres discere, quam ob causam deus populum illum loco, & climate circunscripserit, tum quur illi non permiserit per vniuersam terram canere laudes diuinas: nam illud oportet in primis pulchre nosse, quòd deus non vertitur, nec immutatur, nec ab vna sentẽtia in aliam dimouetur, vt nunc hoc decernat, nunc diuersum: sed quod quum ipse maneat immotus & immutabilis, sese ad humanam attemperat imbecillitatem. Crebro fratres loquitur deus ac leges præscribit, non vt ipse potest, sed vt nos capere valemus poterat, & per vetus canticum accendere lucernam gentibus: sed non e-
rant, qui lucernam manibus attingerent L

validi ad pietatis prædicationem. Etenim siqui acceperunt, non obtinebant pietatis sermouem, qui potuissent in alios pietatis legem transfundere? Verum quoniam populus ille segnis erat, & incredulus, vt facile gẽtium abominationibus seductus sese submitteret, vno loco septus est quo posset solus apud se exercere pietatis legem. Idẽ facit frequenter, & maritorum hominum quisque, quoties vxorem habet suspectam, circunscribit illam vno loco, thalamisq; includit, eunuchos adhibet, & omnem opponit custodiam: in summa nihil non facit curatque eorum, quæ seruant pudicitiam, eo quòd illa non habet verum amorem, ac pudicæ mentis custodiam, quæ casta fœminæ, solet esse familiaris. Atqui pudicam, beneque moratam habet vxorem, a nulla eam progressione prohibet, quippe qui certum pignus habeat vxoris affectum. Illa prodit in forum, & extinctus est zelus: congreditur cum multis viris, nec vsquam est zelotypiæ morbus, eo quòd pudica mulier secum habeat custodem ac pædagogum, morum integritatem. Quod
M igitur inter nos homines geritur, idem facit, & deus. Ac nequis dicat incongruam esse similitudinem quam proposui, deus hoc modo copulatur populo, quo vir vxori, non iuxta corporum vnionem, sed iuxta mentis affectum, ac beneuolentiam. Idem ergo etiam in vetere testamento, synagogam alloquens per prophetam manifesto dixit: Desponsaui te in iudicio, & in misericordia, & in iustitia, & in agnitione. Interpretatus est dei copulam: corpora corporibus applicantur, verum in cõmistione dei, anima deo conglutinatur. Et quemadmodum illic dictum est, & adglutinabitur vxori suæ, & erunt duo in carnem vnam: sic, & anima quum deo verPſ.62.c bo vnit, clamat, Adhæsit anima mea post te, me autem suscepit dextera tua. Habebat igitur vetus synagoga pro viro legem, quemadmodum hodie testatur Esaias, per
Gala.4. d apostolum loquens, nam prophetica voce Paulus vsus est, dicens, sicut scriptum est: multi filij desertæ magis quam eius, quæ habet virum. Quoniam igitur synagoga illum virum habuit, videlicet legem (resumam enim, quòd dicebam) erat autem suspecta, quòd vbique charitatem deo debitam proderet idolis, conscientiam habens illorum cultu pollutam: redarguit illam deus ita loquẽs, Et mœchata est cum Hie.3.c lapide, & ligno, ac mei oblita est dicit dominus. Quoniam suspectam habebat mẽtem synagogæ, merito illam loco circunscribit, temploque veluti thalamo cuidã A includit, nequaquam permittens, vt quouis loco sibi constituat altare: sed vniuersa quidem Iudæa ac Palæstina erat populi, D cæterum vnicus erat locus habens altare. Eapropter, & Moses quum sciret, vxoris mores suspicioni obnoxios, (vxorem autem scriptura hactenus appellat synagogam) sciens igitur mentem synagogæ merito suspectam, prius illam appellat, dicens, Attende tibi Israel, nequando offeDeu.12 a ras holocaustomata tua, & victimas tuas in omni loco, quemcunque inueneris, sed in loco, quem elegerit dominus deus tuus. Videte quam circunscripta sit, & quidem merito fratres: quum enim in vno loco ac cepisset altare, totum locum impleuit simulachrorum cultu, sicuti clamans Hieremias testatur: iuxta numerum ciuitatum erant dij tui Iuda, & iuxta compita Hie-Hie.44. c.f rusalem sacrificabat Baal. Si quum accepisset vnum locum, terram omnem impleuit adulterio, si plena libertas fuisset concessa, cogita, in quam enormem incidisset incontinentiam. Ob hanc causam fratres etiam cantico loco circunscriptum est, & altare loco definitum, & populus ille loco conclusus. At ecclesia, quæ vbique B Christum in se circunfert, innumerosque martyres immolauit ob charitatem quam gerit erga virum, a nullo prohibetur loco: sed in omni loco sunt altaria, in omni loco doctrina. hæc prædicit deus per prophetam. nam & ecclesiasticam exprimens synceritatem, & alterius populi ingratitudinem traducens, ad illos loquitur: Non Mal.1.c est mea voluntas in vobis, dicit dominus omnipotens, nec accipiam hostias de manibus vestris: quoniam ab exortu Solis vsque ad occasum, nomen meum glorificatum est inter gentes, & in omni loco sacrificium offertur nomini meo, & sacrificiũ purum. Vide quàm luculenter quamque dilucide mysticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta hostia. Thymiama verum purum appellat, sacras preces, quæ post hostiam offeruntur. hic enim suffitus deum refocillat, non is qui a terrenis radicibus sumitur, sed qui a puro corde exhalatur. Dirigat igitur oratio mea tanquàm

quam incensum in conspectu tuo. Vides vbicunque concessum est angelicum illud sacrificium inclarescere? vides nullis finiC bus circunscriptum, neque altare, neq; canticum? In omni loco Thymiama offertur nomini meo. Est igitur hostia pura, prima quidem, mystica mensa, cœleste summeq; venerandum sacrificium. Est autem, & in nobis varia sacrificiorum differentia. Posteaquã enim lex in veteri testamento multas habuit hostias, aliam pro peccatis, aliã quæ dicta est holocau toma, aliam vocatam, laudis, aliam, salutaris, aliam pro leprosis mundandis, breuiter alias, & multas, & varias, pro his qui innumeris expiationibus censebantur, omnino magnus erat, & modo carens numerus sacrificiorũ in lege: quæ omnia noua gratia superueniens vno complectitur sacrificio, vnam, ac veram statuens hostiam. Habemus autem, & nos in nobis ipsis varias immolationes, non quę iuxta legem incedunt, sed quæ decent euangelicam gratiam. Vis ne has cognoscere victimas, quas habet ecclesia, quum sine sanguine, sine fumo, sine altari cæterisque ceremonijs, munus euangelicum, sursum ascendit ad deum, quodque sit sacrificium mundum, & immaculatum? Audito sanctam scripturam tibi palD am exponentem hanc differentiam, ac varietatem. Est igitur primum sacrificium, quod ante dixi, spirituale illud, ac mysticũ donum, de quo Paulus ait, 'Imitatores estoEph.5.a te dei, tanquam filij dilecti, & ambulate in dilectione, quemadmodum, & christus dilexit nos, tradiditque seipsum pro nobis deo sacrificium, & oblationem in odorem suauitatis. Alterum sacrificium est martyRo.12.a rum, & quæ testatur hoc scriptura? Audi Paulum: obsecro vos fratres, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuam, sanctã gratam deo. Habes primam hostiam, quæ dicitur salutaris, habes secundam martyrũ, tertiam precationis, Dirigatur deprecatio Pſ.140. a mea, tanquam incensum in cõspectu tuo, sublatio manuum mearum sacrificium vespertinum. Quarta est quæ offertur laude, Pſa. 49. 50 hoc est per hymnos, Sacrifica deo sacrificium laudis. Quinta est per iustitiã: Tunc acceptabis sacrificium iustitiæ. Sexta offerIac.1.d tur per eleemosynam: Sacrificium inquit, mundum, & immaculatum, visitare pauperes, & orphanos in afflictione ipsorum. Septima fit in iubilo. Iubilum autem est victorialis in bello applausus. Nam aliud Iubilũ, est ololygmos, hoc est, clamor: aliud alaquid. lagmos, hoc est, iubilatio. Quum post vi- D ctoriam in bello milites vociferantur, ea E est iubilatio, victoriæ signum, coque propheta eos, qui conspecturi erant Christi victoriam, hymnum vociferantes aduersus hostes, beatos appellat, dicens: Beatus populus, qui scit iubilationem. Iubilatio igi-Pſ.88.c tur est victorialis in bello plausus. Posteaquam ergo seruator victoriam tulit, deuictis omnibus inimicis, dicens: Confidite, Ioã.16. ego vici mundum: hymnum hunc offerentes victori, perficimus iubilationem, Pſ.26.c quam propheta beatam vocat, dicens: Circumiui, & immolaui in tabernaculo eius sacrificium laudis, & iubilationis. Est, & octauum quoddam sacrificium deo, spiPſ.50.d ritus contritus: Cor contritum, & humiliatum deus non despiciet. Vides quales hostiæ a nobis tractentur. Est & aliud nonum sacrificium, quod peragitur per euangelij prædicationem is est sermo doRo.15. g ctrinæ de qua Paulus Apostolus ait: Administrantes euangelium dei, vt fiat oblatio gentium accepta, & sanctificata in spiritu sancto. Vides quam declarauit, etiam euãgelij prædicationem offerri deo? Habes igitur primum sacrificium, illud F salutare donum, secundum martyrum, tertium deprecationis, quartum iubilationis, quintum iustitiæ, sextum eleemosynæ, septimum laudis, octauum compunctionis, nonum humilitatis, decimum prędicationis: tametsi quiddam prætermisi, quum animo nouem enumerarim, putaui me tradidisse decem. Quòdnam igitur sacrificij genus prætermissum est? Est decimum sacrificium, fructificationis, de quo loquitur Paulus: accepi quæ a vobis missa sunt per Epaphroditum, sacrificium Phi.4.d acceptabile in odorem suauitatis. Vides beneficentiam in sanctos a Paulo vocari sacrificium, Habes igitur varias sacrificiorum formas, Sacrificia deo sacrificium laudis: Laudaui vos omnes fratres, immo potius omnes laudauimus, & ante omnia deus, sacrificium, quod exhibuistis: loquor de beneficentia in pauperes, vt qui miserti estis eorum, qui in foro conculcabantur clamantes ad deum, & per vos exauditi sunt: imitati estis dei benignitatem, depulistis a foro mendicitatis probrum, processit eleemosyna, & extinxit de

Universidad de Deusto
Biblioteca

decus: dedecus enim diuitum est clamor pauperum. Thesaurizastis thesaurum diuitias iustitiq. Nam hunc thesaurum oportet habere præ oculis, thesaurum veritatis, thesaurum iustitiæ, thesaurum benignitatis in pauperes. Siquidem duo fratres sunt thesauri, vnus qui reponitur malis, & alter qui bonis reconditur. Thesaurus malorum est inobedientia, & intractabilitas, & iniquitas: de qua dicit Paulus, Ignoras, ꝙ bonitas dei ad pœnitentiam te inuitat, sed iuxta duritiam tuam, & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ, & reuelationis, & iusti iudicij dei. Vides thesaurũ peccatorum reponi operantibus iniquitatem. Nunc vide thesaurum, qui ex humanitate erga pauperes reponitur operantibus iustitiam. Audi Paulũ Timotheo scribentem: Præcipe his, qui diuites sunt in præsenti seculo, ne animis efferantur, neque spem ponant in incerto diuitiarum, sed vt benefaciant, diuites sint in operibus bonis, vt faciles sint ad impartiendum, & communicandum, thesaurizantes sibi thesaurum in futurum, vt veram apprehendant vitam. Vides thesaurum bonorum, vides thesaurum malorum. Et apud quem hic thesaurus deponitur? Clarum est quod apud deum: nam ille, & malorum thesaurum reponit ad retributionem, & alteros quidẽ vlciscitur alteris vero rependit præmia. Vis ipse videre, quis thesaurorum horum perfectam habet memoriam, custodiamque? Per Mosen loquitur de ijs, qui perpetrant mala, De vinea Sodomorum vinea eorum, & palmes illorum ex Gomorra, vua eorum vua fellis, botrus eorum botrus amaritudinis: venenum draconum, vinum illorum, & venenum aspidis insanabile. Et posteaquam commemorauit opera iniquitatis, protinus adiunxit: nonne hæc omnia condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? in die vltionis retribuam, in tempore quum lapsus fuerit pes eorum. Ad hunc modum dispensat thesaurum iniquitatis his, qui operantur iniustitiam. Dispensat, & thesauros regni, de quibus loquitur, & Esaias: venit sapientia, & scientia, & pietas a deo. Hi sunt thesauri iustitiæ. de quibus, & seruator sanctis discipulis suis loquebatur: Thesaurizate vobis thesaurum indeficientem, ꝙternum in cœlis. Atque idem diuiti loquens, veni sequere me, & habebis thesaurum in cœlis.

Ro. 2,a

1.Ti.6. d

H

Deu.32 c

Ibidem.

Esa.33. a

Luc. 12

Fugiamus itaque thesaurum iniquitatis, & recondamus thesaurum eleemosynæ, I bonum opus, quodq; possit omne peccatum extinguere, quod idoneum sit ad soluendam omnem iniquitatem. Atq; vt plane cognoscas quantam habeat vim eleemosyna, attentius considera, quæ dicuntur. peccata quædam spectant ad deum, quædam ad hominem: veluti impietatem committere, blasphemias euomere, ac violare templum dei, aut ecclesiam dei persequi, aut sacerdotes afficere contumelia, hęc omnia referuntur ad deum. Cęterum mœchari, furari, iniuriam facere, hæc intra cõ suetudinem, quę nobis cum conseruis est, consistunt. Multiplex autem est differentia, eorum quę committuntur in deum, & quæ in homines: nihil itaque eius iniquitate, neque quicquam infœlicius iniquitate aduersus deum, neque quicquam magis impium, quàm aduersus deum blasphemia. Et tantam tamen impietatem eleemosyna valet diluere, non si perseueret in blasphemia, sed si per pœnitẽtiam peccatum reuocet. Nequis mihi hic obstrepat dictis meis perperam intellectis, nõ enim mihi ad amentiam, sed apud vos fideles mihi sermo est, apud veritatis collectaneos. Nihil scelestius impietate, nihil scelestius blasphemia: & tamen tantum K malum per eleemosynam diluitur, siquis vere accesserit veritati. Sumo mihi ad probationem veterem Danielis historiã. Balthasar Nabuchodonosoris filius, quum aliquando debaccharetur in res diuinas ac sancta violaret, ausus est in prophano conuiuio ebriorum impiorum ac blasphemorum, sacra vasa, quæ Hierosolymis sustulerat, in medium afferre, ijsq; pro temulentiæ instrumentis abuti. Et exportauit, inquit, vasa dei, quæ erant Hierosolymis sancta, & bibit ex illis, ipse & vxores illius, & pellices, & concubinæ illius. Violauit autem diuina, non tantum per mensam prophanam, verumetiam per intemperantiã. Atqui tantum etiam malum deus lenitate sua tulit, illa malorum tolerans vis, illa opulentia gratia, illa benigna, copiosaque humanitas, quæ acceptat pœnitentiam nostram, & vindictam prorogat. Debacchantem in sancta tolerat deus, & sententiam aduerrsus illum proferre differt. Extitit, inquit, dum hæc fierent in superficie parietis, hoc est, in incrustamento, talus manus

Dan. 5. a

Ibi. a, b

à vola

L a vola vsque ad digitos, scripsitq; in pariete, Mane Thehel phares: & verba erãt Hebraica, ac miraculi nouitas expauefecit tyrannum cum cõuiuijs suis. Requirebatur ænigmatum solutio: nec inueniebatur: accersiuit complures interpretes, qui non habebant quod dicerent de eo, quòd videbatur. Vocatur Daniel in medium: oportet enim primum consilio destitui mendacium, atq; ita demum eluceiscere veritatẽ. Quemadmodum in Aegypto quum hærerent magi ac sapientes, moxq; Ioseph interpretans non aperuit veritatem: ita & in Babylonia, redarguta omni humana sapientia, mox dei sapientia per fidelem famulum eluxit. Vocatus est Daniel ingressus est sanctorum verborum propheta spiritualis scripturarum liber, magni regis interpres. Atq; vt cognoscas quid interfit inter hominem simplicem, & hominem dei, qui natura quidem purus est homo, mente vero immortalis, introgressus ad illud conuiuium impietatis aduocatur ab eius conuiuij principe, videlicet rege, qui ait ad illũ, Scio quòd spiritus dei sanctus sit in te: Explana nobis scripturam hanc, quid sibi velit. Honoras famulum, & contumelia afficis dominum hominem reuereris, & deum contemnis? Confiteris spiritum sanctum, & sancta polluis? Scio quod spiritus dei sanctus sit in te. Etenim sub patre meo, copiosior spiritus erat in te. Si igitur hanc quæstionem dissolueris, purpuram indues, & torquem auream circa collum tuum. At beatus, & admirandus ille, pro nihilo ducens hominum munera, sed super omnia veritatem honorans, ait, Rex munera tua, alteri da viro, ac dona tua alijs largire: Ego tamen scripturam enarrabo. Et quod erit interpretationis præmium? A deo merces veniet. Quin potius hoc ipsum mihi veritatis præmium erit, interpretari veritatem, ac pietatem, quæ infamatur vindicare. Vide autem admirãdam iusti sapientiam: non protinus interpretatur scripturam, sed prius redarguit mentem regis dicens: ò rex deus cœli dedit regnum, & potentiam patri tuo. Nabuchodonosor, insuper honorem addidit illi, similiter, & tibi: & vt sermonem in pauca cõferam, dedit tibi deus regnum, & potentiam, & tu oblitus es dei, & exportasti vasa illius aurea argenteaq;, atq; ex his potasti tu cũ vxoribus tuis pellicibus, & concubinis eum vero qui habet in manu spiritum tuum, non benedixisti, ideo missus est articulus manus a facie eius scripsitq; in superficie parietis sententiã ipsius. Atq; hæc sunt verba: Mane, numerauit deus regnum tuum, & compleuit: id enim sonat, Mane, Syriorum lingua atque itidem Hebraica, Thehel, librauit deus regnum tuũ, & dedit illud Persis, ac Medis, nam id tẽporis tantum erat regnum Babyloniorũ. Considera illud admiratione dignũ, quomodo declarauit, deum omnia numero, & mensura facere: liberauit, inquit, ac mensus est: nihil enim ab illo fit absque mensura, nihil sine pondere, nihil sine congruentia, sed iusta mensura vindictam infligit: quumq; punit, trutina liberat vltionem, pro delictorum mõ eã rependens, ne maior sit cõmissis, sed congruens: Eoque deus aliqñ comminans Iudææ, quum prius esset sublata atq; extincta Samaria, dicit: & extendã in Hierusalẽ mensuras Samariæ, & trutinas domus Ephraim: pro eo, quòd erat eandem vindictam admetiar his, quã illis sum admensus, Neq;. n. mensura caret diuina vindicta, sed mẽsura, & regula, & trutina mensurata est, sicut seruator loquitur in euangelijs. Qua mensura mensus fueris, remetietur. Mẽsus igitur fuerat deus, ac liberauit, diuisit, & impletus est numerus regni, ait ad illud. Quid autem accidit, post tam seueram sentẽtiam? mox induxit dicti solutionem: & nunc rex consilium meum placeat tibi, ac peccata tua eleemosynis redime, & impietatem tuam commiserationibus pauperum, si forte ꝓpicius fiat delictis tuis. Vides quantã vim habeat eleemosyna, quãtum valeat humanitas, quam efficax iustitiæ opus operetur erga egenos misericordia. Admonuit propheta, cui si obedisset ille legis transgressor, gratia fuisset consequuta promissum. Sed gratia quidem erat simplex, mẽs vero non recipiebat correctionem. A deo valida res est erga pauperes humanitas. Resecuit eleemosyna captiuorum speciem è foro, tollitur captiuitatis species ex vniuersa terra: vidisti forum plenum captiuis, & correxisti inamœnum spectaculum, contrahet deus vltionem vindictæ suæ, quæ peccatis infligitur. Neque enim iniustus est deus, vt obliuiscatur animarum iniuste interfectarum, neque sanguinis iniuste effusi. Subiati sunt sancti, sed pro pietate mortui

A

Ibidem

Sap.11.

4.R.21. b

B

Mat. 7. a. &

Mar. 4. c

C

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt. Ne mihi respicias ad captiuitatis bel liq; speciem, sed illud specta, quod cõplures suscepto pro castitate certamine, mortem perpessi sunt, multæ virgines in tempore opportuno, videlicet in tempore persequutionis coronatæ sunt, quum animæ complures eodem tpe expugnarentur. Ac ne putes illos deo indignos, quorum sanguis effusus est, istud est vetus historiarum exemplum. Semper deus sanctos exponit periculis, quo per hæc declaretur pietatis vis, nequis dicat: Quur si erant pij sublati sunt, quur si erant pij occisi sunt, quur si deo erant curæ tantam sustinuerunt oppugnationẽ? Audi Dauidem, per vetera decantantem noua, deus venerunt gentes in
Ps.78.a hæreditatem tuam, polluerunt templum tuum: Ac non simpliciter templum, sed templum sanctum tuum, posuerunt Hierusalem in pomorum custodiam, posuerunt morticina seruorum tuorum escas volatilibus cœli, carnes sanctorum bestijs terræ. Si hi tanquàm indigni pietate traditi sunt, illi quomodo traditi sunt? si hęc nunc quidam patiuntur, vt indigni deo, quomodo eadem illa veteres sancti pertulerunt? Quòd si idem deus permittit, hæc
D omnia ad vtilitatem suorum dispensans, ac per sanctos emendans peccati maculam nihil prorsus iniustum, in his, quæ diuina potentia permittuntur. Hæc permittit deus ad exercendas mentes nostras, ac frequenter iusti pro iniustis mortem perpetiuntur. Habes veterem congruentiam, p antiquas historias pronunciauit deus aduersus Adam, dicens: Terra es, & in terrã
Ge. 3.d abibis. Atque is quidem accepta sententia
Ibi.4.b inter viuos censebatur. Contra, qui nihil peccarat Abel, interfectus est: qui obnoxius erat culpæ, vita fruebatur: iustus mor ti subiectus est, idq; vtiliter: posteaquàm enim deus pronunciarat sententiam ad-
Ibi.2.c uersus Adam, Quocunque die comederis, morte morieris: non dedit morti potestatem illico reum inuadẽdi, ne mors aduersus genus nostrum eriperet vera, certaque contagia. Etenim si transgressos protinus arripuisset, pœna fuisset irreparabilis, citraq; pœnitentiæ remedium. Sed ingres-
Hom.5 sa est mors per iniustitiam, vt eijceretur p
E iustitiam. Sublati sunt iusti, sed extincti
Ps.111. non sunt: in memoria sempiterna erit iu-
b stus. Sanguis iustorum effusus est, sed deus eos, qui traditi sunt tanquam viles, & abiecti, filios appellat, & tanquàm filios vlciscitur. Porro, q̃ qui simpliciter ab inimicis occisi sunt, filij dei dicuntur ac tanquã filij vindictam accipiunt, sermonem meũ confirmat beatus Moses. Quid autem ait Deu.32
in cantico? Exultate gentes cum populo f
eius, & adorent eum omnes filij dei, qm̃ sanguinem filiorum suorum vlciscetur. Si filij dei, quomodo occisi sunt ab inimicis? Vides quòd deus permittit iustos occidi, ad probationem pietatis: nec violatum est verbum, vt confirmaretur sensus? Lætami ni cœli, quoniam sanguinem filiorũ suorum vlciscetur, traditi sunt tanquàm alieni, & vindicantur tanquàm filij. Exercitatio pietatis est martyrium, hoc est testimonium euidẽs, & professum. Et quomodo? Audi, & considera, obsecro, demitte cogitationem ad sermonis profunditatem. In omni tribunali quid aliud martyri propo nitur, quàm vt abneget deum? Ac dum ad F
uersus hanc propositionem decertat, manifestam, & irreprehensibilem arripit coro nam martyrij. Super his vero sanctis, qui nunc occisi sunt, non erat iudex iudicans, sed conscientia. Complures enim interdum (neq; enim condemno, sed humanas cogitationes excutio) transgressi sunt in cogitatione: veluti siquis aliquando in afflictione dixit, tibi est deus, cui seruiui, vbi est deus, quem professus sum? Ibi procella, ac tempestas, ibi periclitatur nauigium. Quòd siquis dum illis examinatur tempe statibus, denuo resipuit, ac dixit, num hic mihi vita circunscripta est, num expectaui bona terræ, an non expectabam regnum, an non expectaui resurrectionem mortuo rum, an non magnificam angelorum vitam, an non vitam illam senij nesciam, quid itaque me lædit mors, adferens bona æterna, non perturbor temporarijs, quum expectem æterna, qui hæc expendit in ani mo, deum habet suæ cogitationis iudicẽ, habet patronum, pium animum, habet tribunal, metum, habet testem, conscientiam, quæ ipsi iustitiæ plectit coronam, & ante conscientiam deum cœlitus præmia distribuentem operarijs pietatis. Etenim qui videt occulta, coronat in propatulo. Ora tu, inquit, patrem tuum in absconMat. 6.
dito: & pater, qui est in absconditO, reddet tibi. Ergo ne qui orat in oculto coG
natur, sed qui in occulto contorquet mentem ad confessionem, non coronatur?

Marty-

Martyrium fratres, non euentu tantum æstimatur, sed etiam proposito. Non quũ martyr decollatur tum fit martyr, sed ex quo propositum ostendit profitendi martyr est, etiam si non patiatur, quæ martyres solent. Et quis est, qui hæc suo compro bat testimonio? Beatus ille Paulus, qui quum semel sit mortuus, tamen ostẽdit se
1.Co.15 quotidie mori. Quid enim, inquit, quoti-
d die morior, per vestram gloriam, quam ha beo in Christo? Quotidie morior. Quomodo moreris, qui viuis? moriebar proposito, sed seruatus sum gratia dei. Quantũ erat in hominibus potentibus, & in me, quatenus meipsum exposui, quotidie morior: quod autem ad gratiam attinet diuinam, tanquam doctor, reseruatus sum ecclesiæ. Dispensat enim deus res ad vtilitatem hominum. Et alios quidem tradit, vt ostendatur probata fidelium mens: alios rursus seruat, vt custodiat fermentum ecclesijs. Non sunt pollutæ virgines, q̃ propositum sit immaculatum, & animus im-
H marcescibilis: & illud mihi considera frater, Virginitas citra controuersiam accipit coronas, vtra virginitas, quæ est propositi, an quæ est necessitatis? An nescis, q̃ innumeræ virgines, corporaq; impolluta decesserunt ex hac vita? An non multæ filiæ gẽtium abominabilium, & impiorum, tempus nuptiarum expectãtes raptæ sunt? An non multi iuuenes corpore incontaminato, post coniugium, & nuptias morti sunt traditi? Iuuenes, inquam, Ethnicorum filij, Iudæorum filij, impiorum hæreticorum filij, Abieruntque innumeri corporis virginitatem habentes. An apud tribunal Christi, tali virginitate præditæ turbæ dãtur coronæ? non dantur coronæ virginitatis, fructum aufert necessitas. Quod si nullus est necessitatis fructus, sed tota merces est propositi, numerus ille innumerabilis manet incoronatus, virginitatem quidem habens, sed virginitatis propositum, non habens. Neque enim deus acceptum fert quod fit ex necessitate, sed quod ex propo-
sito recte fit. Si igitur illis innumeris vir-
ginitas non imputetur ad virginitatem,
I nec his, quæ præter propositum inquinationis corruptæ sunt. Pollutum est corpus, sed animi templum non est pollutũ: violatum est corpus, sed mens corrupta, non est. Nequis igitur reijciat multitudinem sanctorum in contumeliam, & captiuitatem traditorum. Sæpenumero sanctorum est pro impijs pati. Seruator, qui nihil peccauerat, pro peccatoribus traditur. Et Esaias clamat: homo in via sua aberrauit, & dominus tradidit eum pro peccatis no- Esa. 53.
stris. Atque idem rursus, Qui peccatum, 1. Pe.2.
non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, & dominus tradidit illum pro peccatis nostris, & pro peccatis populi venit ad mortem. Vides? Imitatores Christi sunt, qui pro iniustis patiuntur. Accidit autem At ne-
fratre, & alio modo, vt aliquantulum di- scit desi
latem historiam, accidit, vt etiam ex his, nere.
qui occiduntur nonnulli peccatis obnoxij sint: dominus autem per temporariam afflictionem diluit peccatum, per corporum plagas extinxit animæ vulnera. His mors imputatur pro supplicio: quin & ægrotatio pijs, qui peccarunt imputatur pro supplicio. Et quis est, qui ista promittit? Paulus: neque enim oportet quicquam dicere sine testibus: solaque animi cogitatione. Nam siquid dicitur absque scriptura, audi torum cogitatio claudicat, nunc annuens, K
nunc hæsitans, & interdum sermonem, vt friuolum auersans, interdum, vt probabilem recipiens: verum vbi è scriptura diuinæ vocis prodijt testimonium, & loquentis sermonem, & audientis animum confirmat. Quis igitur sermo nobis attestabitur, quod afflictiones, & flagella hominibus illata imputantur ad peccatorum remissionem? Audi beatum Paulum loquen tem de his, qui indigne accedunt ad mensam mysticam. An ignoratis, quòd qui 1.Co.11
edunt indigne, sibi edunt, ac bibunt ad iu g
dicium? Et quid continenter adiecit? propterea inter vos multi infirmi, propterea, quoniam indigne acceditis ad mensam, propterea multi infirmi. Multi infirmi, & dormiunt multi: pro eo quod erat, moriuntur, tanquam mors etiam pro peccato adueniat. His protinus annectit: Si. n. nos ipsos iudicaremus, nequaquam iudicaremur a domino: ergo domini iudiciũ est & morbus, & mors. Et quid mihi prodest post mortem? Quis fructus post obitum? Si nos ipsos iudicaremus, nequaquã iudicaremur. Cum autem iudicamur, a domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Deus enim iustificauit, ne iu- L
stos simul cum impijs perdat, neve simul condemnet sanctos cum prophanis, idque valde conuenienter: non enim par est, vt

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui deum adorat, simul puniatur cum eo: qui deum afficit blasphemijs, eodem modo plectatur pie colens deumq; glorificãs, quo blasphemantes, & despectui habentes veritatem propterea deus occultis, & inuisibilibus modis varie flagellat pios delinquentes, quo videlicet nos puros exhibeat magno illi tribunali: vt quum hic corripuerit, illic imputet præmium. Denuo resumite sermonem apostolicæ intelligentiæ. Si nos ipsos iudicaremus, nequaquã iudicaremur. Cum autem iudicamur, a domino corripimur, ne eum mundo cõdemnemur. Huic dicto concordat, & beatus Dauid: Beatus, inquit, homo quemcunq; corripueris domine, & de lege tua docueris eum, vt mitiges ei a diebus malis: qui enim hic correptus fuerit, in requie erit, ac mitius experietur diuinum iudicium. Ne mireris, si primum hic castigatum liberat in futuro seculo. Reperis enim in diuina scriptura certissimum argumẽtum, Sodomitarum, ac nihilo deterius habitatorum Gomorræ. Nihil illis magis impium, & tamen quoniam hic pœnas dederunt, mitius illos in iudicio tractandos promittit dominus. Et tu Capernaum, quæ vsq; ad cœlum elata es, vsque ad infernum detraheris: quoniam si in Sodomis factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te mansissent ad hunc vsque diem: veruntamen tolerabilius erit terræ Sodomorum, & terræ Gomorræ, in die iudicij, quàm vobis. Itaque si Sodomitis tolerabilius iudicium reddit, quòd in hac vita puniti sunt, cogita quomodo pij qui hic castigantur, futurum effugiunt iudicium. Quod iudicium nobis omnibus contingat effugere, & cum fiducia fisti ad tribunal Christi, cui gloria in secula, Amen.

Tandem desijt lerin.

Ps.93.b

Mat.11 c

D. IOAN. CHRYSOSTOMI *explanatio in Psalmum, Dominus regnauit, exultet terra.*

Ps.96.a

Act.28. a

ICrus a vipera Paulus manu, spiritus sancti virtutẽ, q̃ in se habitabat, his qui illic erant, ẽt non dedita opera ostẽdit, vsus vipera teste. Erat enim, & ipsa nõ mendax testis, significans dei apostolum esse eum quem inuaserat. Vides sanctis, & feras, quę vocem non emittunt, testificari? Et voce quidem carent, sed opere miraculum clamant. Atque non solum sanctis feræ testificantur, sed & seruiunt. Sic, & Ionę, cetus triduo subiugalis fuit, & quo intus gubernans, non quo ipse volebat, ducens. Sic corui Heliæ quotidie cibos ceu domino afferebant. Sic leones Danieli mansuescebant, & viri sanctimoniam etiam non loquentes prædicabant. Sic edax ignis in tribus pueris sanctum, & diuinum ternariũ reuertebatur, & tremebat. Suæ enim naturæ oblitus, tam nihil nocuit, vt etiam capillum læsioni valde obnoxium non offenderit. At Christo meo testificabantur, & venti, ac mare, qui eum discipulis suis in nauim ascendit, dormiuitq́ue in prora, & cum stridentes valida tempestate venti mare è profundo commouerent, mareq́ue valde turpidum, fremebundo sonitu, & spumis niualibus, salsam his qui in naui erant minaretur mortem: nauis autem a fluctibus crebris, & a medijs fruentium ventorum turbidinibus circulo verteretur, & nauigantes futuræ mortis periculũ plorarent, surrexit increpauitq́ue mare ac ventos: factaq́ue est magna, & expectata trãquillitas, ita vt ij qui in naui miraculũ videbant, & a mari ventisq; testimonium accipiebant, cum iuramento dicerent, Vere hic dei filius est. Quis pastor ita agnas suas placauit, vt Daniel efferos leones? Quis rex tam pernices Indos habet, vt Helias coruos? Quis discipulum ita absque murmure hospitalitatem exercere docuit vt Ionas cetum in mari? Quorum armatorum exercitus, regem suum ita illæsum saluauit, & alienigenas ab impetu coercuit, vt Chaldaicus caminus Chaldæos ciues vrbis excussit, & Hebræos seruauit? Qui serui ita domino suo cum timore, & tremore obtemperarunt? *Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ.* Et q̃ causa exultationis, & lætitiæ? Nisi quid boni magniq; factum esset, propheta non dixisset, Dñs regnauit. Christus. n. vbi regnauit, solutum est peccatum, diabolus confusus est, dæmones fugerunt, aculei mortis confracti sunt, paradisus olim Adæ clausus apertus est. Supinæ peccatorũ nostrorũ extirpatæ sunt: & tribuli quidem eradicati sunt, a triplici aũt gratia caput meũ coronatũ est. Saluta mea vetus maledictio. Iam ego non timeo. Terra es, & in terrã reuerteris. In baptismate enim deposui terram, & cœlum indui: & nunc audio, Cœlum

Ionæ.2. a, & Mat.12 c

3.R.17 Dan.6. & 14.c. f.

Ibi. 3.c

B

Luc.8.d

Da. 6.c & 14.f. g

3.R.17 a

Ionæ. 2 a

C

Ge. 3.d

lum es, & in cœlum ascendes. Dominus ergo regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Non iam sub terra iaceo, non iam in abstrusis, & silentibus, tenebrosisq; diaboli specubus, & labyrinthis in inferno detineor. Meum est posthac nubes transcẽdere, & propter regnantem Christi gratiã, sursum in cœlum currere. Cuius rei testimonium nõ deest. Rapiemur in nubibus, inquit Paulus, in occursum domini, sicque semper cũ domino erimus. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Non iam Heua timet Adam opprobrãtem, nam in maribus eius ruina reparata est. Non iam timeo serpentem aliorsum caput inclinantem, superq; ventrem euntẽ, ac calcaneũ obseruantem, Non iam timeo ictum virulentum: non. n. sum vltra terra, sed sal. Serpenti. n. dicit dominus maledicturus: Terram comedes iuxta dies uitæ tuę. Ante Christi aduentum terra eram, co medebar a serpente: vbi autem venit dñs, in salẽ me mutauit. Discę dilecte, quomodo sal fit: vt cum didiceris quomodo fiat, teipsum in re illa agnoscas. Sal ex aqua fit, & vento. Sal meritò appellauit nos dominus, quoniam ex aqua & spiritu regenerauit. Dominus igitur regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Quod autem non omnes, sed multæ, multæ orthodoxorum ecclesiæ sunt, quę autem expertę sunt rectę fidei, hæreticorum sunt ecclesiæ: quomodo lætificabunt regem Christum, quẽ tam varijs modis contumelijs afficiunt? siquidem vocare licet eorum conuenticula, ecclesias, & non potius vulpium cauernas? Sunt enim vulpes non imitatione naturę, sed voluntatis. Itaque si accedat dominum meum Christũ Arius, Eunomius, vel Macedonius, & dicat illi: Sequar te quocunque ieris: apositè etiam ipsi respondetur: Vulpes foueas habent, & volatilia cœli nidos, filius autem hominis non habet vbi caput reclinet. De his dicit sapiens. Apprehendite nobis vulpeculas, quæ demoliuntur vineas. Vulpeculæ, sunt hæreticorum discipuli, qui scilicet ingressi in ecclesias nostras, fideles qui in vinea Christi, vt botri se exhibent, falsa doctrina subuertunt. Corrumpũt enim bonos mores colloquia praua. Dominus regnauit, exultet terra, lætentur insulæ multæ. Deinde quid sequitur? *Nubes & caligo in circuitu eius.* Nubes olim Hebræos ex Aegypto egredientes tegebat, radiosq; Solis feruescentes obscurabat, illos autem suis splendoribus illustrabat. At si clariorem nubem videre vis ascende in montem cum Petro, Ioanne, & Iacobo, videbisq; illic nubem lucidam, & vocem è nube venientem: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Quid autem est nubes, & caligo in circuitu eius? Aliud est nubes, aliud caligo. Nubes est tenuissimus aeris lucidi contentus, lucem aliquam de se emittens. Caligo vero crassior est, & nebulosa obtenebratio. Quomodo igitur, Nubes & caligo in circuitu eius? Prius ponitur nubes, postea caligo: ita in Christo primum est diuinitas, postea humanitas. Nubem dicendo, diuinam eius & luculentam deitatis pulchritudinem insinuat: caliginis autem nomine humanum significatur integumentum. Hac enim caligine deus sermo viam suam occultauit. Audi & alio loco prophetam, dicentem: Carbones succensi sunt ab eo: Inclinauit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus eius. Pedes dei dixit, vt viam eius super terram significaret. Carbones succensi sunt ab eo, & inclinauit cœlos, & descendit, caligoque sub pedibus eius. Occultauit enim viam suam tegumento carnis, vt ignota esset aduersarijs virtutibus multifaria suæ sapientiæ via. Nam si cognouissent, dominum gloriæ vtiq̃e non crucifixissent: sicut & propheta dicit: In mari via eius, & semitæ eius in aquis multis, & vestigia eius non cognoscentur. Et vestigia eius non cognoscentur, dicit propheta. Eunomius autem diuinitatis generationem inuestigare audet. Et inclinauit cœlos, & descendit, & caligo sub pedibus eius: & ascendit super Cherubim, & volauit, & volauit super alas ventorum. Non quòd pennas habeat dominus, & volet, dicit propheta: Volauit super alas ventorum. Alæ ergo ventorum, quæ sunt? Vtiq; angeli vnde, & alibi dicit: Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos ignem ardentem. Porrò quòd dixi caliginem crassiores tenebras, nequis me fabulari putet, & non rem dicere, vt est, testatur etiam hoc propheta ipse. Et ascendit super Cherubim, & volauit: volauit super alas ventorum, & posuit tenebras latibulum suũ. Quæris, quales tenebras posuit deus latibulum suum? Planè corpus: quia tabernaculum corporis sui dicit tenebras. Id te sequens

1.Th.4. d

Matt.3. d

Gen.3.c

D

Cãt.2.d

E

1.Co.15 b

Ps.17. b

1.Co.2. b

Ps.76.d

Ps.17.b

Ibi.103. G

F

Ibidem.

quens psalmi versus doceat. Nam postquã dixit, Et posuit tenebras latibulum suum, adiecit dicẽs, *In circuitu eius tabernaculũeius.* Vidisti eius nubem, cognouisti eius caligi nem, & quid sit caligo. Nunc solue celebrem, & difficilis solutionis interpretatio nem, quæ a multis quidem affertur, a paucis autem recte docetur. Dies diei eructat
Psa.18.a verbum, & nox nocti indicat scientiam. Et posuit tenebras latibulum suum. Tenebras, dicit scriptura, vocauit deus noctem. Nox eramus nos Gentes, noctem induit dominus. Nostrum etiam tabernaculum portauit. Dies diei eructat verbum, pater filio, secundum quod lux est dies, & domi nus. Ego enim sum lux mundi, ait: Dies diei eructat verbum. Appropia Iordani, & ibi videbis, quomodo dies quæ supernè, ei
H quæ in flumine stabat, eructat verbum. Di
Matt.3. cit enim sic, Hic est filius meus dilectus, in
d quo mihi cõplacui: sed vt ne putes, quòd propheta spiritus sancti mentionem omiserit, cum dixit, Dies diei eructat verbum, disce dilecte, quòd triadem cõfitetur. Dies diei eructat verbum. Dies pater, dies filius: verbũ, quod in medio aere volabat in specie colũbæ, spiritus sanctus. Testis est Pau
Ephe.6. lus, qui dicit: Gladiũ spiritus sancti, quod
d est verbum dei. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiam. Nubes enim, & caligo in circuitu eius. Dies ipse, & nox: ipse enim deus, & homo. Dies secun dum deitatem, & nox secundum humani tatem. Nam in comparatione deitatis, nox est humanitas, & hoc est quod ait, Po suit tenebras latibulum suum. Tenebras enim vocauit noctem. Nox nocti indicat scientiam. Christus secundum humanitatem, nocti, omni terræ, hoc est omni hu manitati, annunciat scientiam de patre, & seipso, & spiritu sancto. Nam ipsi gloria, & imperium, & in secula seculorum, Amen.

SERMO IOANNIS CHRYSOSTOMI DE CONFESSIONE, SUPER ILLUD PSAL. *Confitemini domino, quoniam bonus est.*

I
Ps.106.
a

* SPiritus sanctus medelam purgandi faci noris, & curam admissi delicti obtulit, dum qualiter iram dei placaremus, ostendit. Non vult peccatoribus inferre vindictam, qui dare quærit confitentibus veniã. Nõ. n. vult irasci, qui præstruit: sanitati cõsulit, qui medicinã vulneribus suggerit: mi sereri cupit, qui reo salutis consilia, & vtili tatis remedia tribuit. Cæterũ punire non vult, qui ad hoc præmonet, ne cogatur vlcisci. Vult aboleri offensam, siqui offendit, damnauerit culpã: vult confessione iam vi uere eum, qui præcepta contempserat peri turus: vt cui peccatũ attulit mortem, & cõfessio afferat sanitatem. Confessio. n. pœni tentiam monstrat: satisfactio veniam sibi diuina pietate conciliat. Nec. n. poterit indulgentia tribui, nisi ira dei possit confessione placari. O veneranda pietas dei. Peccamus, & parcit, delinquimus, & ignoscit: offendimus, & adhuc placatus exiitit. Vnde qualis erga iustos sit, monstrat: dum talem se erga peccatores ostentat. Nec pecca
K tor iam poterit excusari, qui confessionẽ, per quam venia nascitur, non properauit amplecti: quo possit reus gemino crimine detineri: dum primo legẽ cõtempsit, vt delinqueret: & cõfessionis remedia amplecti noluit, vt periret. Rape tu quisquis es pec cator remedia, qui peccando diuina contẽ psisti præcepta. Confessio afferat salutem, cui contemptus attulerat mortem. Viue re medijs, qui morituris fueras aliqñ peccatis. Consilia amplectere ad salutem data. Hortamenta diuina prouidè ac libẽter ad mitte peccatorum indulgentiam cõfessione instanti mereare. Quid horres fateri, quod libenter ac properè commisisti? Cur confunderis dicere, quod non confusus es perpetrare? Cur vereris domino indicare, quod veritus non es ipso prẽsente commit tere? aut nunquid eum putas admissa nescire, nisi a nobis, quæ cõmisimus, noscat? Aut ignorare, quæ fecimus, putas, nisi nobis confitentibus discat? Peius est confiteri
L nolle, quàm legem contemnere. Peius est admissi pœnitentiam spernere, quàm monita diuina despicere. Peius est dei offensam nõ satisfactione placare, quàm peccan do dei bonitatem offendere. Et quamuis peccandi causa grauior videatur, leuior tñ frequenter existit dum confessione absolui tur, aut contumacia debito mortis expungitur. Deniq; Niniuitæ confitentur, & viuunt: Sodomitæ obdurantur, & pereunt: Ion.3.b
illos impendens supplicium prouocat cõ Ge.19.c
fiteri: hos vicinus interitus non confitendo efficit aboleri. Filij Israel, quoties peccant, hostibus tradũtur, quoties se peccas-

sc fa-

se fatentur, de eorum manibus liberantur. Ita. n. nullus vnquã peccato euasit: vt nullus confitendo indulgentiam dei non mereatur. Doceant diuina monita, si exempla docere non possunt. Confitemini, inquit, domino: quoniam bonus est. Bonum dominum hoc loco dicit: non iustum, quia qui bonum ostendit confiteri persuadet. Peccatorem. n. bonus absoluit, iustus condemnat. Bonus indulgentiam tribuit, iustus merita peccatorum expungit. Apud iudicem bonum, confessio mater est indul gentiæ, apud iustum, pœnæ debitum. Bo-
M nus confitenti tribuit veniam, iustus com petẽtem infert pœnam. Vnde fic fit, vt qui confitendo, bonum sentire noluerit, iustũ sentiat reticendo: & quem confessio posset absoluere, eius contumaciam possit seueri tas iusti iudicis abolere. Quare consule tibi peccator, dum licet: dum qui offensus est, suadet dñs: ad miserandum dominus ip se paratus est, Nam si qui contemptus est misereti noluisset: rogares, vt vellet, cum ip se misereri desideret. Qui offendit, rogando non desinat: liceat confiteri, cui peccare licuit: liceat petere veniam, cui licuit cõ trahere culpam: indulgẽtiam postulet, qui mandata contempsit: veniam optet, qui le gis iussa despexit. Confessio reddat, quod peccatũ detraxerat. Curet pœnitentia, qđ delictorum macula sordidarat. Serpẽtinũ virus, satisfactionis antidoto recuretur pec catorum venena precum instantia depellã tur: vt dominum, quem nobis delicta fecerant iracundum, reddant obsequia digna placatum. Et qui a nobis fuerat peccatis offensus, confessio nobis misericors reddatur, & pius.

A IN CVIII. PSALMVM

DEus laudem meam ne tacueris. Quia os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa, & fermonibus odii circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo, vt me diligerent, detrahebant mihi ego autem orabam. Et posuerũt aduersum me mala pro bonis, & odium pro dilectione mea. Constitue super eum peccatorem, & diabolus stet a dextris eius. Cũ iudicatur, exeat condemnatus, & oratio eius fiat in peccatum. Fiant dies eius pauci, & episcopatum accipiat alter. Fiãt filii eius orphani, & vxor eius vidua. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent, & eiiciantur de habitationibus suis scrutetur, fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Magna hic nobis pruden tia opus est. Verba enim, si consideretur so la prolatio, & quæ est ad manum auditio, perturbant multos eorum, qui non attendunt. Totus enim psalmus plenus est execratione, & per eam vniuersa peruasit ora tio, eiusque qui dicit feruentem, & arden tem iram indicat, quæ non contenta eum vlcisci, qui facit iniuriam, etiam in filios, patrem, & matrem extendi supplicium, & & non vna ei sufficit calamitas, sed etiam mala malis coniungit. Vide enim quot, & quanta imprecetur, dicens. Constitue su-
B per eum peccatorem, & diabolus stet a dex tris eius. Hoc est, sit obnoxius accusatorib. improbis hominibus, & insidiatoribus, nec eos possit superare. Hoc. n. sibi vult illud. Cum iudicatur, exeat condemnatus. Nec satis hoc duxit esse supplicij, sed cum hac condemnatione orat, vt etiam aliquis alius post illum illius honorem suscipiat, dicens. Et episcopatum eius accipiat alter. Et ne hic quidem sistit, sed etiã solum, qui erat ei relictus, portum obstruit, rogans vt ne dei quidem assequatur clementiam, dũ dicit, Et oratio eius fiat peccatum. Quin etiam rogat, vt mortem subeat immaturã. Fiant, enim inquit, dies eius pauci. Atque ne hic quidem sistit, licet hæc sola dixisse sufficiebat. Ille vero etiam adiungit, quod quidem est animi valde incensi, ac inflammati, non vno, aut altero contentum esse supplicio, sed petere vt alia imponantur. Quæ autem deinceps sequuntur, sunt his multo grauiora. Eorum enim quos relinquit orbitatem, & viduitatem precatur. At
C qui necesse est hæc eueniant postquam ipse excesserit, & tñ inter cæteras execrationes ea consequenter statuit, ira feruens. Et nec in orbitate quidẽ sistit, sed etiã post ta les calamitates vlterius progreditur, mala eius amplificans, rogans, vt qui ex eo nati sunt, incertis vagentur sedibus. Nutantes, inquit, transferantur filij eius, & mendicent. Hoc est, errantes, & vagabundi ne necessarium quidem alimentum habeant, nec cessant assiduè locum loco mutare, agitati, pulsi per omnem terram, & nusquam inueniẽtes locum in quo consistant. Cum his autem, eis etiam imprecatur inopiam, eamque extremam

& into-

διάβολος calumniator.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& intolerabilem, vt nec auxilium quidem assequatur a cognatis, sed obeat ab externis, & ignotis id petens. Audi autem quo hoc significans adijcit. Postquam.n.dixit, Transferantur filij eius, & mendicent, subiungit, Eijciatur de habitationibus suis. Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius, & diripiant alieni labores eius. Hoc est aliud genus calamitatis, sua bona diripi, & fœneratorem insidias perperi, & omnibus modis probris, & contumelijs affici, & quod est longè grauius, in tantis malis
D carere defensore. Id autem præcatur, dicēs, Nō sit illi adiutor. Mala enim vel ipsa per se sunt intolerabilia, Quando autem ne defensor, quidem adest, sunt longè grauiora. *Ne sit illi adiutor, nec sit qui misereatur pupillis eius.* Pape quantæ iræ magnitudo, qū nec orbitatis quidem immaturitas misericordiam assequitur, non solum misericordiā, imo ei etiam extremum exitium affertur. *Fiant nati eius in interitum, In generatione una deleatur nomen eius.* Vidisti orationem ira plenam, & quę se non reprimit, & optat vt ipsi viuant in varia, & multiplici atq; omnis adeo generis miseria, & absq; vlla nominis sui fama funditus intereant. Et perinde ac si non sufficiat filiorum calamitas, subiungit rursus. [In memoriā redeat iniquitas patrum eius, & peccatum matris eius non deleatur. Fiant contra dñm semper, & dispereat de terra memoria eorū.] Est.n.maximæ iracundiæ, ita minutatim discerpere, quas generaliter dixit calamitates, & eas assidue versare. Postquam.n.dixit, in memoriam redeat iniquitas patrum eius, subiunxit, Non deleatur. Atqui idem est, ira tamen effecit, vt vtrunque diceret.
E Quod autem vult dicere, hoc est. Interfice ipsum, occide, de medio tolle. Vidisti quot sint imprecationes. sed si vis, ego eas rursus colligam. In malos, inquit, homines incidat, accusetur, sit in eorum potestate, cōdemnetur, mortem subeat immaturā, honore priuetur, & nec in suos quidem, sed in alienos eum trāslatum videat, vxor eius pereat, & filij eius paupertatem, orbitatē, & vitam mendicorum sustineant, condemnentur, expellantur vndique, nullum habeant adiutorem, a Dei beneuolentia excidant, nullus sit eis portus nec refugium, deleatur nomen eius e terra, pereat inglorius, & pater & mater luant pœnas suorum peccatorum, perdantur & funditus, intereant. Anno ea quæ dicta sunt, auditorem percellunt, & obstupefaciunt? Nun quid scire desideras quisnam est, qui sic est condemnatus? Si enim cum audimus hominem probris, & maledictis affici, rogamus adstantes, vt dicant quis sit, qui hæc audiat, multo magis cum prophetam sic imprecantem audimus, necesse habemus discere, idque cum metu, & animo humili ac demisso, quis est quem tam vehemens inuasit iracundia, quis est qui spiritum sanF ctum affecit tristitia, vt tot & tanta mala audiret. Psalmum ergo, si videatur, dicamus ab initio cum magna attentione. Nemo autem tumultuentur. Narrabo enim quam potero accuratissime, & diligentissime. Non est enim paruum quod quæritur. Sed vnum quidem, & primum, quanam de causa cum is peccasset, qui probris appetitur, filij eius cum ipso puniuntur, & vxor, & parentes, secundum autem, quis est qui execratur, tertium autem quomodo princeps Apostolorum ostendit hunc psalmum dictum esse de Iuda, vel potius non totum psalmum, sed partem psalmi. Scriptum est.n.inquit, in libro psalmorū. Fiat habitatio eius deserta, & in tabernacu Act.1. lis nō sit qui inhabiter. Sed hoc nobis aliā rursus præbet quæstionem, non enim scripta sunt vtraq; in hoc psalmo, & ideo non dixit hunc psalmum, sed totum librum, psalmorum. Illud enim fiat habitatio eius deserta est in alio psalmo, hoc vero, Et episcopatum eius accipiat alter in hoc. Petrus tamen vtrunque coegit in vnum testimonium. Quod etiam vbique facit Paulus, vt Psal.68. quando dicit, Veniet ex Sion qui eripiet, Esa. 59. & auertet impietates ex Iacob, & hoc eis Ro. 11. ex me testamentum quanto abstulero pec G cata eorum. Quid autem dixerit, quispiam id quod dictum est, prophetiam, an imprecationem? Prophetiam sub specie imprecationis. Nam etiam alibi tale, quid inuenimus. Quod Iacob quoque facit. Quoniam enim oportebat auditores iuuari ex ijs, quæ alijs eueniebant, prophetias multas hoc modo figurant, vt vel ipso modo prolationis augeatur metus in republica. Neque enim perinde est si dicas, Hic hoc vel illud patietur, etsi id vt iratus, & indignatus induxeris. Et quod hæc non temere pronuntiem, ex verbis propheticis hoc nobis manifestum reddam. Iacob e- Gen.4
nim cū esset moriturus. Venite, inquit, filijs

lijs suis, & dicā, quid euenturum sit vobis in diebus nouissimis, & cum esset prophetaturus, statim a principio tanquā ira quadam percitus, incipit prophetiā ab imprecatione, sic dicens, Rubem primogenitus meus, durus ad ferendum, durus & contumax, effluxisti vt aqua non crescas, futurū eius exitium prædicens sub specie imprecationis. Ita rursus qū bona dicit narrat, sub specie precationis, dicēs, Det tibi deus
H de rore cœli, & de pinguedine terræ. Hoc autem est prophetia. Quòd autem hoc nō sit humanæ affectionis clarum est. Nā in Chanaan quoque pater eius hoc facit, di-
Gene.9. cens, Erit Chanaan seruus eius, vt scias, q deus præueniēs eos, qui iniuria afficiūtur, eos qui iniuriā faciunt persequitur. Quin etiam Christus quoq; tali figura vsus est, sub specie prophetiæ magis reuocās, & lu-
Mat.11. gentem imitans, & dicens. Væ tibi Chora
Luc. 10 zim, væ tibi Bethsaida. Et rursus, vt quan-
Mat.23 do dicit, Hierusalē, Hierusalē, quæ occidis Prophetas. De quonā ergo dictus est psalmus? Nonnulla de Iuda, spiritu per Dauid prophetante: reliqua autem de alijs. Hic enim rursus est prophetiæ modus. Sæpe autem inueniemus eum ita esse compositū, vt proœmia quidem in alium, reliqua aūt dicantur in alium. Vt autem hoc ipsum etiam aliunde videas, quādo Iudæi ingressi sunt in terram promissionis: Diuidens duodecim tribus in duodecim partes, iubetur Naue filius has, quidem benedicere, illas vero maledicere. Benedictio ergo & maledictio erant prophetiæ eorum, quæ erant
Deu.28 euentura. Dicebat enim. Maledictus tu in
I ciuitate maledictus in agro, & innumerabiles eiusmodi imprecationes tribus componentes, effecerunt longam orationem. Hoc hic etiam dici potest, sub specie execrationis compositam fuisse prophetiam, quæ & quæ Iudæ erant euentura annuntiat, & prædicit, & post illum etiam aliud tractat argumentum, nempe aduersus eos, qui insurrexerunt aduersus sacerdotium, vt sciamus, quantum sit malum in dei sacerdotes insurgere, doloque & iniquitate aduersus eos vti. Quæ enim dicta sunt, nō aliud sunt, quàm doctrina eorū, quæ sunt euentura ijs, qui propinquos iniuria afficiunt, qui insurgunt cum dolo, & deprauato animo in eum, qui nullam fecit iniuriā. Quòd si æquum censet, vt etiam filij puniantur, ne te conturbet, ò dilecte. Hic.n. dicit filios eos, qui fuerunt socij ac participes eorum improbitatis. Scit enim scriptura appellare filios, & eos, qui sunt cognatione filij, & eos, qui fuerunt socij aliquorum improbitatis, etiam si non sint naturafilij, vt quando dicit. Vos filij diaboli Ioan.8.
estis. Atqui non erant Iudæi natura diaboli filij. Quomodo enim essent filij eius, qui est incorporeus, cum ipsi sint carne circundati? sed societate improbitatis attraxerūt ad se cognationem. Ita etiam eos ejicit a
K cognitione Abrahę, dicens, Si essetis filij Ibid.
Abrahæ, opera Abrahæ faceritis. Quod.n. Eze.18.
filius non punitur pro patre, nec pater pro filio, cuiuis est manifestū. Hoc enim ostenditur in lege dictum esse, præterquam nisi ipsum referat, & tunc nō pro filio, sed pro sua ponitur socordia, sicut Heli. Si autem videtur, psalmum prosequamur ab initio. Deus laudem meam ne tacueris. Alius aūt interpres dicit, Deus laudationis meæ, ne obsurdueris. Alius, Ne silueris, hoc est, ne prætermiseris punitionem, sed pœnas sume de ijs, quæ facta sunt. Tu es enim gloriosus, magnus, & potens hæc corrigere. Quoniam os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Locuti sunt aduersum me lingua dolosa. Et sermonibus odij circumdederunt me, & expugnauerunt me gratis. Pro eo, vt me diligerent detrahebant mihi, ego autem orabam. Vidisti insignē improbitatem. Vidisti insidiarum conspirationem. Vidisti studium, & præmeditationem. Hoc enim deum maxime irritat, quando consulto, & præmeditato, & dedita opera ab improbris mala fiunt. Aliud L
est enim cum quis deceptus, & seductus labitur, aliud cum quis vitium, & improbitatem exercet, & aliud rursus, quod est crimen maximum, quando se improbe gerunt in eum, qui non est improbus. Dicendo enim, pro eo vt me diligerent detrahebant gratis, nihil aliud significat, quàm quòd in benefactorem, & eum, qui dignus est amari, & bonam remunerationem consequi, se omnino contra gerunt. Ego autem orabam. Vidisti philosophiam, vidisti moderationem, vidisti māsuetudinem, vidisti animæ pietatem, & religionem. Non armabar, inquit, nec contra eum acie instruebam, sed ad te confugiebam, tuum implorabam auxilium, tuam opem, arma tua potentissima, tuum inexpugnabile præsidium. Deinde cum de Iuda dixisset,

quomodo

quomodo seipsum condemnauit, quomodo se suffocauit, quomodo eius Apostolatus translatus est in alium, rursus prius argumentum persequitur. Nam hæc quoq; est prophetiæ species, quod dicitur interrumpere, & aliquam historiam injicere, & vbi eam recensuerit, rursus ad priora reuerti. Obscurata est enim prophetia propter
M ingratum Iudæorum animum. Significat ergo, vt iam dixi, aliquem, qui in sacerdotium parauit insidias post tempus reuersionis a Babylone. Qui sunt autem diligentiores, hoc sciunt, vt qui historiam perlegerint. Ei ergo magna mala prædicit, nempe, vt sit omnibus defensoribus defectus, & rogat, vt omnis ei portus obstruatur, & nullam assequatur humanitatem, clemẽtiam, nec veniam. Hæc autem, vt ante dixi, & assiduè dicere non cessabo, videntur quidem esse imprecatio, sunt autẽ prophetia, quæ ostendit quomodo deus irritatur, quando insidiæ parantur sacerdotio. Deinde sigillatim persequitur calamitates, & dicit. [Pro eo quod non est recordatus facere misericordiam. Et persecutus est hominẽ inopem, & mendicum, & compunctum corde mortificare.] Hoc est extremæ crudelitatis, hoc summæ inhumanitatis, qñ non solum insidiatur quispiam, sed ei insidiatur, qui potest mouere ad clementiam, & flectere ad commiserationem. Quid est enim eiusmodi, ad ferarum sæuitiã deductus est imo vero ad illis sæuior effectus est. Feris enim feritas natura insita est, hic autẽ ratione ornatus, suam nobilitatem improbi
A tati prodidit. Et illæ quidem cum ijs, quæ sunt eiusdem generis, quãdam amicitiam seruant, & mansuetudinem, hi autem ne communem quidem naturam sunt reueriti, sed cuius oportebat misereri, quẽ ferre, & erigere, eum deturbarũt, & euerterunt. [Et dilexit maledictionem, & veniet ei. Et noluit benedictionẽ, & elõgabitur ab eo.] Postquam multas calamitates ei imprecatus est, ostendit deinceps non ipsum, sed illum horũ fuisse principium, & causam, vt qui factis quidem suis dei auxilium repulerit, diuinam autem vindictã attraxerit. [Et induit maledictionem sicut vestimentum suum, & intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleum in ossibus eius.] Hic & plagæ vehementiam, & supplicij stabilitatem ostendit, significans mala omnibus hominibus è domo sua, & animi sui sententia proficiscẽi, qui factis quidem, & actionibus bona quidẽ repellunt, in suppliciã autẽ seipsos injiciunt. [Fiat ei sicut vestimẽtum quo operitur, & sicut zona, qua semper præcingitur.] Hoc autẽ dicit, ostendens iram dei ineffabilẽ, quæ eos, qui sunt eiusmodi persequetur. Quod autem dicit, est eiusmodi. Mala eos ita tenebunt, vt nẽ B vllam quidẽ mutationẽ habeant. In eis.n. firma manebunt, & stabilia. Deinde ostendens, q̃ castigat improbitatem, & vitium corrigit, & q̃ non in illum solum, sed etiã in omnes, qui sunt ijs, quæ dicuntur obnoxij, hæc statuetur sententia, subiunxit. [Hoc opus corũ, qui detrahũt mihi apud dominum, & qui loquũtur mala aduersus animam meam.] Id est, Hæc est pœna, hoc est supplicium eorum, qui mihi aduersantur, qui insidiantur, qui bellum gerunt. Et qui loquuntur mala aduersus animã meã. Ergo etiam pro verbis exigitur ratio, & pro eis sumuntur pœnæ acerbissimæ. Absoluta itaque de his oratione, ad deum rursus cõfugit pro eius impetrando auxilio. Neque enim sistit in pœna eorum, qui parant insidias: sed ostendens, quòd qui malis afficiuntur, habent etiam deum vltorem pro ijs, quas accipiunt iniurijs, ipsiq; firmam ac validam assequuntur defensionem, subiungit dicens. *Et tu domine fac mecum propter nomen tuum.* Vide gratum, & pium animum, vide humilitatem. Quanuis.n. satis C iustam causam haberet petendi auxilij, q̃ mala pateretur. Hoc enim potest videri in multis locis scripturæ, quòd qui ab hominibus iniuste malis afficiuntur, liberè petendi a deo auxilij iustam, & honestam habent occasionem. Ille autem prætermittens hoc dicere, confugit ad solam dei clementiam, & dicit, Et tu domine fac mecum propter nomen tuum, propemodum hoc dicens. Non quoniam sum dignus, sed propter teipsum, quoniam es clemens, & misericors. Et ideo subiungit. *Quia suauis est misericordia tua.* Homines enim sæpe non sunt eiusmodi, eo enim sæpe vtuntur ad detrimentum, & exitium, sed deus semper ad vtilitatem. [Libera me quia egenus & pauper sum ego. Et cor meum conturbatum est intra me.] Vides eum rursus orare vt seruetur, non vt qui sit dignus, nec iustus, sed vt qui sit omnino euersus, vt qui confectus, vt qui mala passus innumerabilia. *Et cor meum conturbatum est intra me.*

Talis

Talis enim, & tanta est vis calamitatum, non corpus solum vexat, verumetiam conturbat animum. [Sicut vmbra cum declinat ablatus sum. Et excussus sum sicut locusta.] Genua mea infirmata sunt a ieiunio. Dicit vehementes insidias eorum, qui illum iniuria affecerunt, & malignitatem
D ineffabilẽ, & rursus studiũ, ac diligentiam quã ipse in eis adhibuit. [Genua mea infirmata sunt a ieiunio. Et caro mea immutata est propter oleũ.] Vides quænã arma cõparat aduersus insidias, & eã, qua in eum vtebantur malitiã. [Et ego factus sum opprobriũ illis. Viderunt me, & mouerunt capita sua.] Tales sunt improborum animi, non modo non cedunt qñ viderint iustum eis opponentem pietatem, ac religionem, sed eis etiam probra ingerunt, eosq; ludificantur, & insultant. Quid hic autem? Ad auxilium inexpugnabile, ad opem confugit insuperabilẽ, dicẽs. [Adiuua me domine deus meus, saluum me fac secundũ misericordiam tuã. Et sciant quia manus tua hæc, & tu domine fecisti eam.] Quid est manus tua hæc? Tuum auxilium, tuum, inquit, præsidiũ. Nolo.n solummodo seruari: sed illos etiã scire a quo seruatus sum vt sit mihi duplex trophæum, duplex corona, ingens gloria. [Maledicent illi, & tu benedices. Qui insurgunt in me cõfundãtur. Seruus autẽ tuus lętabitur.] Docet hic auditorem quandam philosophiã. Ostendit.n. quòd etiam si ditis innumerabilibus deuoueãt si deus benedicat, nihil detrimẽti ex eis accipietur, sed in ipsos vertentur
E probra, & ignominia. *Seruus autem tuus lætabitur in te.* Rectè dixit, In te, significans illic proficiscẽi lætitiam, vnde bona suppeditantur. Restat vt nulla me possit perturbare molestia, cum tua mihi maneat integra lætitia. [Induantur qui detrahũt mihi pudore. Et operiantur sicut diploide cõfusione sua.] Vide qũo rursus rogat, vt nõ solum tradantur supplicio, sed etiã pudori, & ignominiæ, vt id sit eis doctrina correctionis, & argumentũ mutationis in meliora.] Confitebor dño nimis in ore meo. Et in medio multorum laudabo te. Quia astitit a dextris pauperis. Vt saluam faceret a persequentibus animam meam.] Pro his omnibus, deũ remuneratur hymnis, laude gratiarum actione. Præclara.n. eius facta apud oẽs annunciare, in medio theatro prædicare ea, quæ ab illo collata sunt, hoc est sacrificium, hoc est oblatio. Dei beneficia habere perpetuo in memoria, eaq; mẽti suæ imprimere, & ore prædicare, & facere, vt eius beneficia à multis audiãtur. Nã & qui beneficium acceperit, pro grato animo mercedem accipiet, & maius Dei in se F auxilium attrahet, & qui audiunt, ex ijs, q̃ alijs facta sunt euadent meliores, & ad virtutem persequendam accipient maximum incitamentum ex beneficijs, quæ ab alijs accepta sunt.

IN CIX. PSAL.

Dixit Dominus Domino meo sede a dextris meis. Exurgamus quæso, & animum intendamus. Psalmus enim disserit de valde magnis contemplationibus, non vni soli hæresi, sed varijs, & diuersis obsistẽs. Nã & aduersus Iudæos, & aduersus Paulũ Samosatenum, & aduersus Arrianos, & aduersus Marcionistas, & aduersus Manichæos, & aduersus oẽs, q resurrectioni nõ credunt, struit aciem. Qm̃ ergo contra tot aduersarios instructa est acies, nobis quoque multis oculis opus est, vt quę sit luctãdi ratio, & qũo inuaduntur, exactè considerare possimus. In externis enim certaminibus, etsi aliqua eorum colluctandi, & cõ certandi ratio minimè animaduersa fuerit, in ijs non lædetur spectator. Nõ enim doctrinæ, sed delectatiõis gratia illud theatrum eò coactum est. Hic autem nisi exactè cognoueris vndenam aciem suam instruit, & vnde nos eum aggredimur, non leue detrimentum senties. Ne hoc ergo G tibi eueniat, mentem tuam excita, arrectæ, & attentæ tibi sint aures. Iudæos primum inuadimus, aduersus illos aciem instruimus, ex his verbis huius prophetæ auxilio vtentes. Cùm nos enim dicamus hæc de Christo dicta esse, hęc quidem non admittunt, fingunt autem quædam alia. Quæ ergo dicunt primum conuincamus, & tunc id quod dicimus confirmabimus. Atque nunc quidem eos primum rogemus, quis est hnius iusti Dominus. Dixit, enim inquit, Dominus Domino meo sede à dextris meis. Non meminit enim hic vnius personæ, sed vnius, quæ cum vna altera loquitur. Quem nam, ergo dicunt esse eum qui dicit? Deum. Qui autem audit Abraham. Alij verò Zorobabel, & alij alium. Vt ebrij, &

nihil

Universidad de Deusto
Biblioteca

nihil quod conueniat loquente: imo vero
sicut, qui in tenebris ambulant, & pulsant
alter alterum. Quid ergo, dic mihi quæso,
Estne Zorobabel Dauid dominus? Et quo-
modo fuerit hoc consentaneum, cum ipse
pro magno honore Dauid appellatus sit?
Porrò autem ea, quæ consequuntur osten-
H dunt nihil hic dictum esse de Zorobabel,
nec de Dauide. Nullus enim eorum hono
re Sacerdotali functus est. Hic autem dic-
tum est de aliquo, qui nouum aliquod, &
admirabile Sacerdotium obijt. Tu es,
enim inquit, Sacerdos in æternum secun-
dum ordinem Melchisedec. Sed nũc quod
est præsens explicemus. Dicunt enim ad-
huc alia quædam his vaniora, dicẽtes hæc
dicta esse de populo. Sed neque populus
fuit sacerdos: neque alia, quæ dicta sunt
ei possunt conuenire. Eo itaque tanquam
inani prætermisso, & quod non opus ha-
bet probatione, vt euertatur, aliud quod
dicunt in medium adducamus. Quid er-
go rursus dicunt alij? Quòd filius Abrahæ
hæc dicit de domino suo. Et quid possit eo
esse vanius? Quid enim hic vult filius Abra
hæ? Vbi autem sacerdos fuit eius dominus
qui etiam ipse sacerdote Melchisedec
vsus est, & petijt ab eo benedictionem?
Quomodo autem fuerit consentaneum,
dictum esse de Abrahã, Ex vtero ante Lu-
ciferum genui te? Quomodo autem, vel
I Dauid, vel Zorobabel, vel populo hæc con
uenerint? Naturam enim humanam supe-
rat, quod dictum est. Illud autem, Sede a
dextris meis, quamnam habuerit interpre-
tationem, si personæ illæ positæ fuerint?
nullam. Quomodo autem dixit Abrahæ,
sede a dextris meis, qui vel Angelis assiste-
re, duxit esse dignum honore maximo.
Sed quidnam est, quæso quod pro sua di-
cunt sapientia? Et quomodo, inquiunt,
Deut. 6. alium introducis dominum, cum aperte
dicat scriptura, dominus deus tuus domi-
nus vnus est, & eum solum coles, & præter
ipsum non est deus? Cui itaque, dic quæso,
hoc dictum est? Immemori, & ingrato tuo
animo hæc maxime dicta sunt, O Iudææ.
Cur enim Abrahæ nihil eiusmodi dictum
est, non Isaac, non Iacob, non Mosi, sed ti-
bi soli, postquam ex Aegypto egressus con
flauisti vitulum? Quanam ergo de cau'a
dic mihi? Quod si ipse dubitas, à me cau-
sam edisce. Quoniam enim egressus vitu-
lum conflaueras, & Beelphegor fueras ini-
tiatus, & deorum populum admirabaris,
nefariam illam deorum multitudinem in- Exo. 32.
ducẽs: morbum tuum reprimens, ad deos, Nu. 25.
qui non sunt, distinguendos, posuit illud. Ps. 115.
vnus, non vt tolleret vnigenitum. Quanã
enim de causa statim in proœmijs dictum Gen. 2.
est, Faciamus hominem ad imaginem, & K
similitudinem nostram? Et rursus, Age- Gen. 1.
dum descendamus, & confundamus lin- Psal. 44.
guas eorum. Et rursus Dauid, Propterea
vnxit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ
consortibus tuis. Si autem Moses dicit,
dominus deus tuus dominus vnus est: im-
becillitas vestra fuit in causa. Et quid mi-
rum si hoc in dogmatibus factum est, qñ
etiam in rebus, à perfectioribus ad minus
perfecta deduxit deus orationem, se demit
tens ad nostram imbecillitatem. Quocirca
& vxorem hanc quidem eijcere, illam vero Deu. 24.
permisit introducere, cum non hanc le-
gem tulisset ab initio, ciborum quoque ma
gnum fecit discrimen, licet contrarium di Mat. 19
xisset, ab initio, Tanquam olera agri dedi Leu. 11
vobis omnia. De loco quoque multas le- Gene. 2
ges sanxit, non permittens vbique preces Deu. 12
ad deum peragere, quanuis ne hoc quidem Gen. 12.
constituisset ab initio. Quin etiam in Per
sarum regione Abrahæ visus est, & in Pa-
læstina, & vbique, & Mosi post hæc in so-
litudine. Quid ergo? Repugnatne sibijpsi
scriptura? Absit. Sed omnia pro tempore
administrat, & dispensat ad vtilitatem,
vniuscuiusque generationis imbecillita- L
tem corrigẽs. Et ideo tibi quidem dictum
est. Dominus deus tuus dominus vnus est.
Quod autem habet etiam filium, Prophe Esa. 9. 11.
tæ etiam in libris suis posuerunt, & neque 53. 63.
valde apertè dixerunt, ne tuam offenderẽt
imbecillitatem, nec celarunt, vt post hæc
tibi concederet resipiscere, & ex proprijs li
bris colligere decreta veritatis. Ita etiam
maximè prophetas, poterimus propheras
esse ostendere, & vt fide dignum sit vetus
testamentum efficere, quando cum genti-
bus disserimus. Nam si hoc sustuleris, quo
modo os gentibus obstrues? Quid enim di
ces, exitum ex Aegypto, & quæ de te præ-
dicta sunt? Sed ea non valde admittet. Si
autem narraueris, quæ de Christo dicta,
sunt in veteri, & ostenderis rerum veritatẽ
testari euentum Prophetiæ, ne poterit qui
dem resistere. Si autẽ nostra reprehendas, ò
Iudææ, quomodo vetus testamentum de-
fendes? Siquis enim tibi dixerit, Quomo-
do sunt

do sunt vera, quæ scripsit Moses, quid di-
ces? Quia eis credidimus. Multo magis er-
go nostra vera sunt, nam nos quoque cre-
didimus, & vos quidem estis vna gens, nos
M autem vniuersus orbis terrarum, & vobis
nõ sic persuasit Moses, vt nobis Christus,
& vestra quidem cessarũt, nostra vero stãt.
At ex prædictionibus. Sed sunt maiora, q̃
sunt apud nos. Nostra ergo si sustuleris,
tuis vmbram offundis. At ex signis. Sed
vos quidem Mosis nullum potestis signũ
ostendere, fuit enim, & transijt nos autem
Christi multa, & diuersa, quæ adhuc nunc
fiunt, & prædictiones, vel sole clariores. At
ex legibus. Sed nostra plus in se continent
ie. 31 sapientiæ. Sed quid? prohibentibus Aegy-
Heb. 8. ptijs egressi estis. Sed longe maius est or-
19 bem terrarum bellantem superasse, quàm
solos Aegyptios vicisse. Et hæc dico, non
vt vetus cum nouo committam, absit, sed
ingratorum Iudæorum volens os obstrue
re. Nam & hæc, & illa ab eodem deo, & da
ta, & facta sunt. Sed illud volo probare, q̃
Iudęis sublatis de Christo prophetijs, euer
tit maximam partem prophetiarum, nec
possit aperte ostendere nobilitatem vete-
ris, nisi nouum admiserit. Quod autem
non de homine dicta sunt, & ex eo quod
dicitur, sede a dextris meis, & quod nomi-
natur Dominus æque ac dominus qui di-
cit, & quod ex vtero ante luciferum sit ge-
nitus, & ex eo quod sit sacerdos secũdum
A ordinem Melchisedec, & ex eo quòd dici-
tur, Tecum principium tuum, ijs qui sa-
piunt clarum est. Quod si alius nobis rur-
sus emergat Iudæus, Christiani personam
suscipiens, Paulus, inquam, Samosatenus
potest quidem etiam aduersus eum dici ex
nouo. Sed ne videamur relictis præsenti-
bus ad aliam aciei partem transire, eum
hinc quoque inuadamus. Quid is ergo di
cit? Homo est, inquit, solummodo, & ex
quo ex Maria natus est, ex illo tempore tã
tum habet essentiam. Quid ergo, dic quæ-
so dices, ad illud dictum, quod habet, Ex
vtero ante luciferum genui te? Oportet au
tem alia, quæ ad Iudæos dicta sunt, etiam
ad eos dicere, qui ab eo processerunt. Nec
nos in causa sumus. Sed hi ipsi habent cũ
eis magnam dogmatum cognitionẽ. Vn-
de etiam eisdem armis in eos vtamur. Eos
enim qui similiter bellum gerunt, oportet eisdem iaculis confodere. Quid sibi vult sedis societas? Hic enim ostẽditur ho-
noris æqualitas, quod satis est ad obstruen
dũ os Arrij. Et ideo Christus quoq; apud
Iudæos dicentes Christum esse filium Da B
uid subiunxit, Quomodo ergo Dauid vo- Mat. 22
cat eum dominum in spiritu dicens, Di-
xit dominus domino meo sede a dextris
meis? Paulus autem de humanitatis susce
ptione postea tractans, & eam apertius in
terpretans, & Marcioni, & Manichæo, &
ijs omnibus, qui simili morbo laborãt, cer Heb. 7.
tum vulnus infligit. Interpretatur. n. cum
ea qua par est prudentia, quomodo fuit sa
cerdos secundum ordinem Melchisedec.
Nos autem rursus ad propositum reuerta-
mur. Dixit dominus domino meo, sede a
dextris meis. Vidisti æqualitatem hono-
ris. Vbi enim est thronus, illic est signum
regni. Vbi autem thronus vnus, est eiusdẽ
regni honoris æqualitas. Quocirca Pau-
lus quoq; dicebat, Qui facit Angelos suos Hebr. 1.
spiritus, & ministros suos flammã ignis.
Ad filium autem Thronus tuus deus in
sæculum sæculi. Ita etiã Daniel videt vni- Dan. 7.
uersam quidem creaturam assistentem, &
Angelos, & Archangelos, filium autem ho
minis venientem in nubibus cœli, & per-
uenientem vsq; ad antiquum dierũ. Quod
si nonnulli offendantur ex eo quod sic di-
camus, audiant eum sedere a dextris, & de C
sinant offendi. Quemadmodum enim nos
non dicimus eum esse patre maiorem: ita
nec tu eum minorem, & inferiorem dixe-
ris. Id enim significat societas sessionis. *De
nec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuo-
rum.* Et quinam sunt inimici? Audi Paulũ
dicentem. Primitiæ Christus. Deinde qui
sunt Christi, in aduẽtu eius, deinde finis. 1. Co. 15
Oportet enim eum regnare quousque po
suerit omnes inimicos suos sub pedibus
suis. Vidisti propheticorum, & Apostolico
rum verborum concentum, & concordiã.
Hic enim dicit, donec ponam inimicos
tuos scabellum pedum tuorum, & Paulus,
Quousque posuerit omnes inimicos suos
sub pedibus suis. Sed neque illic illud do-
nec, neque hic hoc, Quousq; sunt termini
temporum. Quomodo enim steterit illud Dan. 7.
propheticum, quod dicit, Potestas eius po
testas æterna, quæ nõ præteribit, & regnũ
eius regnum quod non peribit in sęculum
sęculi, si ad ea vsq; tempora sit regnaturus?
Vides non esse solummodo attendendas
dictiones, sed esse ascendendum ad intelli
gentiam. Tu aũt cum audis prophetã di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

centem, Patrem ponere sub pedibus eius,
ne ex eo conturberis. Neque enim hæc di
D cta sunt, quod sit imbecillius filius. Paulus
1.Co.15 enim ostendit filium ponere inimicos sub
pedibus suis, dicens. Oportet.n.eũ regna-
re quousq; ponat inimicos suos sub pedi-
bus suis. Et rursus ei quoq; vniuersum tri-
buit, dicens. Quando tradiderit regnum
deo, & patri, quando deleuerit omnem po
testatem, & virtutem. Hoc est, quando re-
gnum recte administrauerit, cessare faciet
omnem potestatem. Hoc.n.sibi vult illud
catargesei, id est, otiosam reddet. Quòd au
tem dicit vniuersum eius esse, patrem ab
ipso non separat, sicuti, nec filium a patre
diuidit. Quæ.n.sunt illius, sunt huius, &
Ioã.17. quæ huius, sunt illius. Et ideo dicit, Om-
nia mea tua sunt, & tua mea. Qñ ergo au-
dieris patrem subiecisse, ne existimes vin-
ctum esse filium ab eo præclaro facinore,
& si intelligas filium subiecisse, ne dicas pa
trem esse ab eis alienum: Quæ.n.pulchre
Ioan. 5. ac præclare fiunt, sunt communia, quem-
admodum, & omnia opera communia.
Virgam uirtutis tuæ emittet dominus ex Sion.
Virgã virtutis, seu potestatis, vocat ipsam
E potestatem. Meminit autem Sion, quoniã
quæ præclare gesta sunt, illinc sumpserũt
initium. Illic enim legem dedit, illic fecit
miracula, illic cœpta prædicatio per vni-
uersum orbem terræ diffusa est. Quod si ve
lis, quod dictum est sumere anagogice, au
Heb.12 di Paulum dicentem. Sed accessistis ad mõ
tem Sion, & ciuitatem dei viuentis, Hie-
rusalem cœlestem, & ecclesiam primogeni
torum. Virgam virtutis emittet dominus
ex Sion. Virga aliquãdo quidem castigat,
& beneficio afficit, aliquando autem con
solatur, & est signum regni. Et q̃ sit vtrun
que, audi prophetam dicẽtem. Virga tua,
Psal. 22 & baculus tuus ipsa me consolata sunt. Et
Psal.2. rursus, Reges eos in virga ferrea, tanquam
1.Co.4. vasa figuli confringes eos. Et paulus, Quid
vultis in virga veniam ad vos, an in chari-
tate, & spiritu lenitatis? Vidisti qũo sit vir
ga castigationis: vide quomodo sit etiam
Isa. 11. regni. Dicit.n.Esaias, Egredietur virga de
radice Iesse, & flos de radice eius ascender.
Psal.44. Et Dauid, thronus tuus deus in sæculum
sæculi, virga rectitudinis virga regni tui.
Virgam.n.hic vocauit virtutem, cum qua
Discipuli orbem terræ obierũt, mores cor
rigentes, & a quodam alieno a ratione vi-
F tio deducentes ad hominum naturam ra-
tionis compotem. Euntes, inquit, docete
omnes gentes. Habuit etiam Moses virgã, Mat.28
sed cum suscepit dei operationem, per quã Exo. 4.
operabatur in omnibus. Et illa quidem di Exo.14
uisit fluuios. Hæc autem fregit impietatẽ
totius orbis terrę. Neq; vero aberraueris, si
crucem quoque domini voces virgam vir-
tutis. Hæc enim virga mare, & terram cõ-
uertit, & magna potestate repleuit. Cum
hac virga egressi Apostoli per vniuersum
orbem terræ, omnia illa fecere. Hanc ge-
stantes omnia proficiebant, sumpto prin-
cipio a Hierusalem. *Et dominare in medio ini-
micorum tuorum.* Vide prophetiam ipso
sole clariorem. Quid est autem, dominare
in medio inimicorum tuorum? Pro eo qđ
est, In medijs gentibus, in medijs Iudæis.
Ita enim plantatæ sunt ecclesiæ in medijs
vrbibus, ita vicerunt, & superiores euase-
runt. Hoc est præclaræ victoriæ argumen-
tum, quod in medijs hostibus altaria ere-
xerint, quòd tanquàm oues, & agni essent
in medio luporum. Hoc enim eos quoque
mittens, dicebat. Ecce mitto vos tanquàm
oues in medio luporum, quòd nõ est qui-
dem minus priore miraculo. Nõ est enim Mat.10
minus, eos qui ouium locum obtinent, lu
pos vincere, quam eos, qui sunt in medijs
intercepti, esse superiores. Quinetiam mul
G to est maius eos, qui erant numero duode-
cim, ad se vniuersum orbem terræ attraxis
se. Et dominare in medio inimicorũ tuo- Coll.1.
rum: Non dixit, vince in medio inimico-
rum tuorum, sed Dominare, vt ostenderet
nõ erigi trophæum fusis in acie hostibus,
sed ex iussu significari dominũ. Ita enim
vincebant Apostoli Christum in se haben
tes, omnia facientes tanquam ex imperio,
Vnde etiam erat eis omnis domus aperta, Acto.5.
& qui credebant, erant quouis seruo obe-
dientiores, facultates suas vendentes, & ea
rum pretia ponentes ad pedes Apostolo-
rum, & nec ad vsum quidem suum auden-
tes aliquid accipere, eosq; adeo magni-
faciebant, vt ne se quidem eis auderent
adiungere. Non solum autem habebant Acto.5.
tantum virium in fidelibus, sed etiam in
infidelibus. Quodnam enim est, dic quæ-
so, serui indicium? an non id facere quòd
iubet eius Dominus? Quod autem signũ
Domini? An non ea in seruis perficere,
quæ velit? Quinam ergo perfecerunt ea,
quæ voluerunt in Regibus, & Principi- H
bus? An nõ Apostoli? Manifestum est. Re-
ges

ges enim, & Princeps volebant tenere or-
bem terræ in impietate. Iubebant.n.cole-
re dæmones, contra autem Apostoli, fie-
bant autem q̃ volebant. Quòd si mihi di
cas carcerem, flagella, & tormẽta, dicis mi
hi maiora dominia. Qũo, & quanam ra-
tione? Quòd quanuis hæc fierent, fiebat
tamen nihilo secius quod volebant. Non
.n.lege multorum Dominorum, sed virtu
te hoc sibi asciuerunt dominium, q̃ nullo
externo indiget, sed dum omnium petit
insidijs, resplendet. Illos.n.dominos
serui paratis insidijs sæpe de medio sustu-
lerunt: qñ erat imperfectum, & imbecilli
mum dominum, hoc autem non potue-
runt extinguere, sed insidias molientes id
longe clarius reddidere. Quis fuerit igitur
dominus præclarios, is ne qui innumera-
bilibus opus habet auxilijs, vt seruos in of
ficio contineat, an qui est liber ab ijs om-
nibus, & eos, qui sunt sub suo domino q̃
sua potestate tractat, & fert, & agit? Clarũ
est hunc esse præclariorem. Domini enim
I qui hoc obtinent multorum dominium,
nisi leges habeant opitulantes, & eos iu-
uet quod in ciuitatibus habitant, sæpe cũ
domino vitam quoque amiserint. Paulus
autem, & in sollitudinibus, & vbiq; suum
Act.13. ostendebat dominium. Vis etiam videre
14. 17. ipsum clariorem Regibus? Tulit leges per
18. vniuersum orbem terrę, & Regum relictis
legibus, illius scriptis obtemperabant. Et
alioqui illi quidem in corpora: hi vero in
animum dominium obtinebant. Quis ita
seruus domino, vel qui sub Regis ditione
est, Regi cum tanta beneuolentia paruit,
vt fidelis Paulum tãtum scribenti literas?
Quis dixerit eorum desiderium, & vehe-
mentem pro eo æmulationem, cum vel ip
sos oculos essent parati effodere? Quis ta-
Gala. 3. les vnquam seruos habuit? Quæ omnia
Propheta mente agitans, quomodo fide-
les quidem subiunxerũt, erant autem ter-
ribiles infidelibus, eos per vim expellen-
tes, & quomodo Christus per ipsos obtine
bat imperium non dixit, solummodo ky-
rieue, hoc est, Dominare in medio inimi-
corum tuorum, sed, catakyrieue, hoc est,
Dominatum obtine, vehemens, & amplũ
dominium significant. Et hæc cum vide-
rent hostes, nihil facere poterant, etsi leges
secum haberent, lictores, & omnem pote-
statem, sed erant hi potentiores propter
K eum qui in ipsis habitabat. Hic per ipsos
dominatum obtinuit. Non solum domi-
natus est, sed etiam arcem, & vehementem
in eos dominatum obtinuit. Propter eum
enim qui in eis habitabant, & ignem, &
ferrum, & bestias, & omnia alia confiden
ter adibant. Ad omnia enim cum eis erat
Christus, qui etiam tanquam in alienis Mat.28
corporibus decertantes, & liberi ab omni
molestia rerum ad vitam pertinentium,
ita gaudebant, & ita exiliebant, a Christi Acto.5.
dominio occupati, non pecuniæ, non cor
pori, non vitæ præsenti parcentes. Et hæc
quidem faciebant, qui aliquando fuerant
hostes aduersarij, sed inuicta dei potentia
non solum eos liberauit ab inimicitijs,
sed etiam in tantam deduxit seruitutem,
& necessitudinem. Quamobrem etsi dica
tur pater ponere inimicos sub pedibus
suis, non ita dicitur sicut dixi, tanquam fi-
lio nihil agente. Vniuersum enim ab vni- Io.1. &
genito factum est, sed, vt sicut prius dixi, 15
Patrem, & filium vnum esse deum intelli-
gas, seruata vnicuique sua proprietate, &
ne esse duos existimes ingenitos. Quòd e- L
nim quod factum est totum ab eo factũ
sit, cõsidera ex ijs, quæ iam facta sunt. Nec
vero, quæ dicta sunt, humano tantum mo
re intellige, magna enim sequeretur absur
ditas. Vt autem tu quoque intelligas, au-
di ea, quæ sum dicturus. Ex hominibus a-
lij quidem facti sunt amici, qui prius ini-
mici fuerant, alij vero adhuc manent ini-
mici. Cæterum, quòd inimicos quidem
ipse amicos fecerit, & Paulus significat, di
cens. Quando tradiderit regnum deo, & i.Co.15
patri, significat etiam seruator, ei apud cru Ioã.17.
cem dicens. Ego te glorificaui in mundo,
opus perfeci quod dedisti mihi, vt faciam.
Subijcere autem inimicos fuit patris. At-
qui illud quidem est hoc maius. Neque e-
nim sunt paria eos qui manent inimici
punire, & eos qui sunt inimici amicos
efficere. Sed neque filius ideo minor
est patre, nec propterea pater est minor
filio. Vt autem scias, quòd illa quoq; sunt Mat.25
filij, quemadmodum hæc patris, audi. Di- Mat.13
scedite a me maledicti in ignem æternũ,
qui paratus est diabolo, & Angelis eius, &
qui Angelos quidem mittit, vt colligat zi
zania, est vnigenitus, & videmus eum esse
vbique qui punit diabolum. Hoc etiã ipsi
dæmones cõfitentur dicentes. Venisti huc M
ante tempus torquere nos. Ipse est ergo Mat. 8.
qui eos est torturus. Vides quòd etiam

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſi quæ fiunt, dicantur a patre fieri, ſunt tñ facta filij. Quòd autem filij quoq; facta ſint patris, audi rurſus eum dicentem. Nemo venit ad me, niſi pater qui me miſit, Ioan. 6. Ioã. 14. traxerit eum. Et rurſus, Nemo poteſt venire ad patrem, niſi per me. Non ſunt ergo hæc humano more accipienda. Nam illud quoq;, Inimicos tuos, ita eſt accipiendũ, non tanquam eius ſolius inimicos ſignificet. Qui.n.non honorat filium, inquit, Ioan. 5. nec patrem honorat. Quare Iudæi non ſunt eius tñ inimici, verũ ẽt patris. Quocirca eis etiam attulit exitium, & ciuitatẽ Mat. 23 eorum diruit, & euertit funditus, etſi non ſtatim poſt crucem, & longum eis tempus dedit ad pœnitentiam, ſi modo vellent reſipiſcere, & emiſit Apoſtolus, vt per ipſos eius didiciſſent potentiam, vel ſero tandẽ conuerterentur. Cum autem eſſet eorum morbus immedicabilis, eis colophonem malorum impoſuit, & ea quoque ratione eos rurſus vocans ad pœnitentiam, vt cum a veteri forma reipublicæ exciderint, vel in ipſa rerum neceſſitate ad veritatem de-
A ducãtur, cum & eum quem probris, & iniurijs affecerunt videant vbiq; adorari, & ſua omnia miſere corruiſſe. Quando autẽ ne ſic quidem meliores euaſerint, tunc tandem vt quibus nihil ſuper ſit veniæ, in immortale detrudentur ſupplicium. Cum autem audis ſcabellum, ne putes eum dicere aliquid ſenſile, ſed ipſam ſubiectionem. Quòd autem ei ſubijcit, clarum eſt ex eo quod ſubiũgitur. Recte autem dicit. Quia enim eſt vnus thronus, vnum quoque eſt ſcabellum. *Tecum principium in die virtutis* Principium ἀρχὴν principatus. *tuæ*. Quoniam dixit ſuperius, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, nequis exiſtimaret eſſe imbecillum filium, & opus habere operatione ſicut, & quempiam ex Apoſtolis, audi quomodo affert remedium huic ſuſpitioni, dicẽs, Tecum principatum in die virtutis tuæ. Quid eſt, tecum principatus? In te, inquit, Eſa. 9. eſt principatus, qui non poſtea acceſſit, ſed in te eſt perpetuo, quod etiam Eſaias ſimiliter ſignificans dicebat. Cuius principatus eius ſuper humerũ eius, hoc eſt, In ipſo, in ſubſtãtia eius, in natura eius. Quòd
B quidem non ineſt in regibus. Principatus. .n.eorum eſt in multitudine exercitus. Quod non erat in Apoſtolis. Nam ipſorũ quoq; principatus fuit operatione eis importata extrinſecus. Ipſe autẽ habuit principatum in natura, in ſubſtantia, vt qui non eam acceperit poſteaquàm fuit genitus, nec extrinſecus importatam, aut aduentitiam poſſederit, ſed ita ſit genitus. Et ideo de regno quoq; interrogatus dicebat. Ioã. 18. Ego ad hoc natus ſum, & ad hoc veni. Te cum principatus in die potentiæ tuæ. Nõ hæc autem ſolum, quæ dicta ſunt ſignificat illud, Tecum principatus, ſed etiam alia, vtpote non eſſe eius principatum in alio, eum eſſe perpetuum, & immortalem. Homines.n.is, vel viuentes ſæpe deſerit, etſi non viuentes, certè omnino mortuos, imo vero, quod magis eſt, ne dum viuunt quidem eſt cum eis, ſed, vt iã dixi, in exercitibus, & ſatellibus ac corporis cuſtodib. in magna vi pecuniæ, mœnibus, & alijs omnibus. In Deo autem non modo non ita eſt, ſed in ipſo eſt, & perpetuo, & quem admodum fieri non poteſt, vt non ſit eius C ſubſtantia, ita etiam vt non ſit regnum. In die potentiæ ſuæ. Diem potentiæ potes dicere, & diem qui iam fuit, & diem qui futurus eſt. In vtroq;.n. maxima oſtenditur potentia. An nõ tibi videtur eſſe maximũ Heb. 2. potentiæ argm̃, quãdo per mortem mors deletur, quando portæ æneæ conſtringuntur, quando peccatum aboletur, quando maledictum ſoluitur, quando vetera omnia mala euertuntur, & alia noua bona introducuntur, Quid enim poteſt cũ hac conferri potentia, ſiue conſideres miracula, ſiue pulcherrima facinora? Mortui exci Mat. 8. tabantur, leproſi mundabantur, dæmones 11. 14. expellebantur, mare refrænabatur, peccata Luc. 8. ſoluebantur, paralytici adſtringebantur, Mat. 27 paradiſus aperiebatur, petrę rumpebantur ἀπσί- velum deſcindebatur, radij ſolis auerte- δες. bantur, & tenebræ vniuerſum orbem ter- Luc. 22 ræ occupabãt, corpora ſanctorum qui dormierant excitabantur, latro in veterem patriam reuertebatur, apſides cęli aperiebantur, quæ conculcata fuerat natura ſupra cœlum cœli ſuſtollebatur, & quod eſt his maius in throno ſedebat regio, aſſiſtentibus ei Angelis, & alijs poteſtatibus, omne vitium fugabatur, virtus reducebatur, ſpiritus gratia dabatur, piſcatores, publicani, & conſtructores tabernaculorum ora philoſophis obſtruebant, oratorum linguam D præpediebant, dæmonum euertebant tyrannidem, gentilium altaria, templa, feſta, & publici conuentus abolebantur, nidor & fumus, & impia ſacrificia omnia per vim

vim exigebant, vates, præſtigiatores, Aruſpices, & vniuerſa diaboli officina fugiebãt, eccleſiæ vbiq; terrarũ germinabant, chori virginum conſiſtebant, & Monachorum ordines, cum ciuitatibus deſertum quoque implebatur pietate iuſtorumq́ue, & ſanctorum virorum ſtantes chori ſupernis Angelorum poteſtatibus in modulato concentu reſpondebant, & populi Martyrum, & cateruæ confeſſorum vbique terrarum plantabantur, virtutis erat fauſtus, cum facilitate ſucceſſus, barbarorũ gentes docebantur philoſophiam, & qui erant, vel feris immaniores, vel cum ipſis Angelis in inſtitutione vitæ ſuæ contendebant, & quantum terræ ſol reſpicit, tantum verbum peruaſit poſt crucem & reſurrectionẽ. Quæ omnia apud ſe cogitans propheta, E dicebat, Tecũ principatus in die virtutis tuæ. Quòd ſi velis futurum quoque diem videre, & ſcire quomodo ille etiam dies eſt eius potentiæ, cogita apud te quantum ſit videre cœlum contrahi, & vniuerſam naMat. 24 25 turam, quæ interijt reſurgere, & nutu omLuc. 21 nes adeſſe, diabolum pudore ſuffundi, & 1. Co. 15 dæmones demiſſo capite terram intueri, 2. Co. 5. iuſtos coronari, vnumquenque dare rationem ſuorum delictorum, & pro recte factis accipere præmium, eſſe alterius vitæ conſtitutionem, non enim amplius mors, morbus, & ſenium, non amplius paupertas, probra, & inſidiæ, non amplius domicilia, & ciuitates, artes & nauigationes, nõ amplius veſtium amictus, cibi & potus, tecta, & cubilia, menſæ, & candelabra, non amplius inſidiæ, pugnæ, & iudicia, non amplius matrimonia, doloresq; pariendi, & partus, ſed hæc omnia tanquam puluis iactatus euaneſcunt, & alius quidam præſtantior vitæ ſtatus redditur, cum conceda tur corpori, vt ſit ab interitu alienum, immortale, & magna ſit poteſtate præditum. Quæ quidem Paulus ſignificans, dicebat, Præterit figura mundi huius. Quòd ſi nõ 1. Co. 7. adhibes fidem ijs, quæ dicta ſunt, quoniã ea non vides præſentia, ex præſentibus ſume argumẽtum de futuris. Peruade ratio-
F ne vniuerſum orbem terræ, terram, mare, Græciam, Barbariam, terram habitabilem, & inhabitabilem, vrbes quæ ſunt in terra, inſulas, quæ in mari, montes denique, & nemora: & cum videris vbique Chriſti relucere potentiam, omnesq́ue præſtantiſſimum eius nomen prædicare, reputa apud te quòd qui tot, & tanta potuit, is eſt etiã futura pollicitus. Quod ſi ex parte quoq; velis argumẽtum ſumere: cogita quanam de cauſa vniuerſus orbis terræ concurrit, ad videndum ſepulchrum, quod caret corpore: quænam poteſtas trahit eos, qui habitant in extremis finibus terræ, vt videãt vbi natus eſt, vbi ſepultus eſt, vbi fuit, crucifixus. Conſidera quantæ ſit potentiæ ſignum ipſa crux. Hæc enim crux antea e- Deu. 21 rat mors execranda, mors opprobrij, & Col. 1. 2. ignominiæ plena, mors omnium turpiſſima. Sed ecce nunc ipſa vita euaſit honorabilior, & coronis ſplendidior, & omnes eam in fronte circunferimus, non ſolum non erubeſcentes, ſed ea etiam gloriantes. Non ſolum priuati, ſed & qui ſunt ipſi diademate redimiti, ea potius geſtant, quam Gala. 6. diadema. Et merito quidem, eſt enim innumerabilibus diadematibus melior. Diadema enim ornat caput, Crux autem mu-
G nit mentem. Ea dæmones vlciſcitur, ea tol Col. 2. lit morbos animæ, ea eſt armatura inuicta, ea murus inexpugnabilis, ea eſt munimentum inſuperabile, quæ non ſolum barbarorum irruptiones, & incurſiones hoſtium, ſed ipſorum etiam immanium dæmonum phalanges perrumpit. *In ſplendoribus ſanctorum*. Alius, In decore ſancto. Alius. In gloria ſanctorum. Adhuc loquitur de die, & præſenti, & futuro. Splendorem autem hic dicit, ſanctorum pulchritudinem. Quid eſt enim Paulo ſplendidius? Quid Petro inſignius? qui vniuerſum orbem terrarum peruaſerunt, vel ſole clariores, pietatis ſemina deijcientes. Perinde enim ac ſi fuiſſent Angeli, qui è cœlo deſcendiſſent, ad eos omnibus non dabatur aditus. Hoc oſtendens, qui librum actuum compoſuit, dicebat, Nemo audebat ſe con Acto. 5. iungere eis, etenim ipſorum veſtes erant plenæ magna gratia, & vmbræ corporum magnam oſtendebant potentiam. Quod ſi hic tales erant, cogita mihi eo die quan- Ibid. do ab interitu aliena corpora acceperint, quando immortalia, quando omnem, qui videtur, ſplendorem ſuperantia, quinam erunt ij, & qui fuerint eis ſimiles? Prophetæ, & Apoſtoli, & iuſti, & Martyres, & cõfeſſores, & omnes, qui per optimam vitæ H inſtitutionẽ in fide Chriſti fuere inſignes. Cogita mihi illos populos, lampades, radios, gloriam, decorem, lætitiam, feſtum celeberrimum. Quiſnam hæc explicabit?

Universidad de Deusto
Biblioteca

nulla quidem oratio, sed sola experientia aperte docebit eos, qui hoc spectaculo digni fuerint tantum splendorem, perinde enim euenturum existimo ac si multi soles in cœlo sulserint, vel si frequentia fulgura, vel potius quodcunque dixero, contendens ostendere illam pulchritudinem, minime potero dicere pro rei dignitate. Sunt enim hæc omnia exempla corporalia. Splendor autem, & quæ tunc illic futura est gloria, omnem eiusmodi pulchritudinem longo interuallo superabit. Non
1.Co.15 solum enim erũt ab interitu aliena, & immortalia corpora, sed tunc etiam induentur gloria ineffabili. In splendoribus sanctorum. Vt ostendat eum non solum esse terribilem, ostendit eius mansuetudinem, & beneficentiam, dicens, In splendoribus
I sanctorum. Et hoc est illius, potentiæ, eos
Phil. 3. adeo claros reddere. Quod Paulus quoque significans, dicebat. Qui trãsformabit corpus humilitatis nostræ, vt simus conformes corpori gloriæ suæ. Deinde quoniam rem dixerat magnam, & ineffabilem, subiunxit. Secundum operationem, qua potest omnia sibi subijcere. Ne quæras, inquit, quomodo, & quanam ratione. Potest
Ps. 113. enim quæcunque vult. Sed quare non di-
134 xit, In splendore sanctorum, sed, In splen-
Sap. 12. doribus? Quia multa sunt, & diuersa præmia. Alia est enim gloria solis, & alia gloria lunæ, & alia gloria stellarum. Stella enim a stella differt in gloria, ita erit, in-
1.Co.15 quit, etiam resurrectio mortuorũ. Et Christus. In domo patris mei mansiones multæ sunt. Et ideo splendor ille finem non
Io.14. habet, neque enim cedit nocti, nec locum dat tenebris, sed cum sit magnus, & ineffabilis, & hunc, qui videtur longe superãs, habet etiam hoc maximum, quod finem non suscipit. Quod quidem est ineffabilis regis potestatis, quod corpora, quæ erant interitui obnoxia, caduca, & fragilia, in tãtam potentiam, & virtutem deduxerit. Deinde quoniam magna quædam dixit, & magnarum rerum spe auditorem erexit, ostẽdit hæc quoq; iure fieri, quonjam, qui
K hæc facit, talis est, & tantus, qui est eiusdẽ cum patre substantiæ. Illud enim significans, subiũxit. *Ex utero ante luciferum genui te*. Sed qui quæ dicta sunt ad suum sensum conuertunt, dicunt hæc dicta esse de generatione carnis. Quomodo ergo, dic quæso, ante luciferum? Ita dixit noctẽ quanatus est, natus est enim ante diluculum. Sed hoc non est dicere, quod quæritur, neque hoc dixit gratia historiæ, & alioqui ne possunt quidem ostendere, quòd id qđ docuerunt Euangelistæ, hoc dixerunt prophetæ, qui maxima ex parte obscure loquuntur. Hic ergo illud, Ante luciferum, non dicit, Ante ortum luciferi, sed ante naturam, antequam factus esset lucifer. Scit enim scriptura hęc distinguere, quando dicit ante naturam, & quando ante operationem, vt quando dicit. Oportet præueni-
Sap.16. re matutinum ad tui gratiarum actionẽ, & ante ortum lucis te interpellare. Hic n. dicit matutinum. Non dixit enim, Ante Solem, sed, Ante ortum. Non ante naturam, ante naturam enim solis nihil factũ est, sed, Ante ortum Solis, vt significaret diluculum. Alicubi autem quando dicit de eius natura, non dicit, Ante ortum, sed, L
Ante Solem, vt quando dicit. Et ante lunã Ps.71.
generationis generationum. Et rursus. An Ibid.
te Solem permanet nomen eius. Quemadmodũ ergo aliud est, Ante Solẽ, & aliud, Ante ortum Solis: hoc enim operationem Solis, & mane significat: illud verò naturam: ita etiam hic, Si voluisset significare noctem, non dixisset, Ante luciferum, sed, Ante ortum luciferi. Et alioqui Christus quoque hunc Psalmum accepit non de humanæ carnis susceptione, sed de generatione per spiritũ. Cum enim dixisset Iudæis,
Mat.22 Quid vobis videtur de Christo, cuius est filius, postquam dixerunt, Dauid, subiunxit Psalmum, dicens. Quomodo ergo dicit Dauid, Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis? Si ergo dominus eius est, Quomodo vos dicitis, quod est eius filius? Quid est ergo, quod dicitur? Veram, & germanam hic ostendit generationem. Quid ergo? est solum ante luciferum? Nequaquam. Nam dicit etiam alibi. Ante lunam thronus eius, & non solum ante lunam, nam de patre quoque dicit. Antequã Ps.71.
montes fierent, & formaretur terra, & or- Ps.89.
bis terrarum, & a seculo, & in seculum tu M
es. Non à seculo solum, sed etiam ante seculum, neque enim est vsque ad seculum, sed in infinitum. Ne offendatis autem in dictionibus, sed suscipe intelligentiam, quæ deo conueniat. Vide autem prophetæ sapientiam. Cum psalmum exorsus est, non statim dixit in principio, Ex vtero ante luciferum genui te, Sed cum prius præclara

clara eius facta ostẽdisset, & ipsum per opera prædicasset, postea ex dominio eius di-
A.10. gnitatem ostendit. Ita etiam dicebat ipse. Si non facio opera patris mei, nolite mihi credere. Sin autem facio, etsi mihi nõ credatis, operibus credite, vt cum didiceris, qp qui sedet ad dexteram patris, qui dominus appellatur, vt pater, qui secum habet principatum, qui talem efficit splendorem, qui inter gentes dominatum obtinet, ne conturberis si audieris eum esse filium etiam ante vniuersam creaturam. Iure autem admirandus est propheta, quomodo illa quidem ex dei persona, hæc verò ex sua persona loquitur. Illud enim, Sede a dextris meis, & illud, Ex vtero ante luciferum genui te, quæ eius superabant altitudinem, ipsum deum introducit dicentem, alia autem ip-
A se refert. Vide autem quanta vtitur proprietate dictionis. Suffecisset quidem dicere, Genui te: sed propter eos, qui humi serpunt, vt veram, & germanam ostenderet generationem, huius quoq; dictionis meminit, & quemadmodum, cum dicit manum, nõ dicit, vt manum suspicemur, sed vt intelligamus faciendi operis potestatẽ: ita etiam vteri meminit, vt veram esse, & germanam natiuitatem ostendat. Deinde volens componere prophetiam in figura Iudicis, ad eum verba facit, quod quidem est vehementissimi amoris, & insignis gaudij, & animæ, quæ a diuino spiritu occupatur. *Iurauit dominus, & non pœnitebit eum. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec.* Vides quomodo ad id quod est humilius deduxit orationem, aliquando quidem de diuinitate, aliquando verò de humanitatẽ differens, quod etiam faciunt Euangelistæ, vt vtrinque conseruetur dogmatum, ac decretorum perfectio. Et quare
Ge. 14. dixit, secundum ordinem Melchisedec? Et
B propter sacramenta, quòd ille quoque panem, & vinum Abrahæ obtulerit: & quod
Hebr.7. hoc sacerdotium sit a lege liberum, & qp neque finem, sicut dicit Paulus, nec principium habeat. Quod enim ille in vmbra habuit, hoc reuera fuit in Iesu, & quemadmodum nomina præcesserunt, sicut Iesus Christus: ita hoc etiam. Neque ergo videtur habere dierum principium, neque finem vitæ Melchisedec, non quod non ha
Io.8. beat: sed quòd id non sit relatum in eius
Heb.vl. genealogiam: Iesus autem neque princi-
10. 12. pium dierum, nec vitæ finem habuit, non eo modo, sed quod nec in ipso sit omnino principium temporale, nec finis. Illud enim erat vmbra: hoc veritas. Quemadmodum ergo cum Iesus audis, non eum, qui vere est Iesus suspicaris, sed nominis solam figuram suscipis, & nihil vltra requiris: ita cum audis Melchisedec, qui neque habet principium, nec finem, ne id quæras in rei veritate, sed tibi sufficiat sola appellatio, veritatem autem in Christo edisce. Iusiurandum autem quando audieris, ne putes esse iusiurandum. Quemadmodum enim ira in deo ira non est, sed est vis puniendi, & non perturbatio animi: ita etiã iusiurandum. Deus enim non iurat, sed id C
dicit, quod omnino futurum est. Postquã ergo dixit splendorem sanctorum, positos esse inimicos sub pedibus eius, diem eius virtutis: dicit deinceps præsentia. Vide autem quonam ordine vtitur in oratione, durum auditorem molliens. Cum prius enim terruisset loquendo de iudicio, & duritiem eius, ac obsistentiam emollisset, introducit sermonem de præsentibus. Propterea talem adhibet mistionem. Considera autem. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Hoc dicit de futuris, deinde de præsentibus. Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion. Dominare in medio inimicorum tuorum. Deinde futura. Tecum principatus in die virtutis tuæ in splendoribus sanctorum. Deinde rursus præsentia, quæ non habent amplius punitionem, sed beneficentiam. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedec. Hoc est enim peccati deletio, & cum deo reconciliatio. Deinde cum in eis quantum voluit institit, attingit rursus humanitatem, ad id quod est humilius orationem conuertens, & dicens. *Dominus a dextris tuis.* Atqui superius dixerat, cum sedere a dextris patris. Vides quomodo non temere vtitur dictionibus. Quid est, Dominus a dextris tuis? Quoniam humanitatis susceptæ œconomiam attigit, ad carnem conuertit ora- D
tionem, quæ auxilium suscipit. Videtur enim angi, afflictari, & sudare, & ita sudare, vt guttæ sanguinis defluant: & rursus Luc. 22
confirmari. Talis est enim natura carnis. *Confringet in die iræ suę Reges.* Non aberrauerit, qui hoc dixerit dici de præsentibus, qui insurgũt aduersus ecclesiã, & de ijs, qui pro peccatis, & maleficijs suis sunt pœnas

Universidad de Deusto
Biblioteca

daturi. *Iudicabit in gentibus, implebit ruinas.* Quid est, Iudicabit, in gentibus? Iudicabit, inquit, dæmones. Et quod iudicauerit audi Christum dicentem. Nunc est iudicium mundi huius. Et rursus. Nunc princeps mundi huius eijcietur foras. Et alibi. Et ego quando exaltatus fuero, omnes trahã ad meipsum. Quod si vsus est dictione, quæ paulo magis ad sensum pertinet, ne offendaris. Hoc est enim familiare scripturę. *Conquassabit capita in terra multorum.* Si hoc quidem velis accipere anagogice, dixerit quispiam eum esse deiecturum fastum, & arrogantiam. Quod si etiam ita accipias, vt cadat sub sensum, Iudaicam calamitatem, quos cum vehementia maxima euertit funditus. *De torrente in uia bibet, propterea exaltabit caput.* Hic ostendit humilem, ac vilem eius viuendi rationem, ꝙ nullum fastum, aut tumorem præ se ferẽs, nullis stipatus satellitibus, nec sensili aliquo, aut externo apparatu munitus, hæc secerit, sed tenuem victum persequens, & adeo tenuem, vt ex torrente biberet. Qualis enim erat ei mensa, talis fuit quoque potus. Mensa panes hordeacei, potus aqua de torrente. Venit enim hanc philosophicam viuendi rationem docturus, nempe vẽtri imperare, & fastum auersari. Deinde ostendens, quod sit huius vitæ emolumentum, subiunxit, Propterea exaltabit caput. Humilitatis enim vitæque austeræ hic est fructus. Hæc autem non dicta sunt de diuinitate, sed de carne, quæ bibit ex torrente, quæ fuit exaltata: non modo enim nihil ei detrimenti attulit hæc tenuitas, sed etiam ad ineffabilem euexit altitudinem. Et tu ergo, ò dilecte, qui hæc exempla habes tibi proposita, vitam quidem, luxuriãtem, fastuq; , & pompa extrinsecus repletã contemne, tenuem autem, ac facilem, & minime exquisitam persequere, si vis esse clarus, & magnus. Dominus enim tuus ideo venit, vt hanc te viam doceret. Quocirca propheta quoque, cum præclara eius facta narrauit, hoc ipsum subiunxit, prope dicens. Cum victoriam, & trophæa audieris, ne spera te visurum arma, currus, & milites: est adeo humilis, qui hæc facit, adeo frugi, & abstinens, vt ex torrẽte aquã bibat, & tamen, qui est eiusmodi, hæc omnia perficiet. Audiant ergo, qui sibi mensas apponunt Sybariticas, epulasque, & cõdimentorum omne genus excogitant, &

Io. 12.
Ibid.

E

F

varia æquorum genera vndique colligũt, nautasque gubernatores, & remiges diligunt, vt externa quædam vini, & vnguentorum genera, & alias eiusmodi delitias importent, & seipsos in ipsum barathrum præcipitent, & euadant omnium abiectissimi. Neque enim excelsum, quid consueuit facere, quod pluribus indiget, nec humile quidquam, cui pauca desunt. Si vultis autem, effingamus vtriusque imaginẽ, & sit quispiam, qui habet multos ei vndique suppeditantes, nautas, & gubernatores, ministros, & artifices, textores, & phrygiones, bubulcos, & pastores, equisones, & muliones, & quæ ad cultum, & victũ pertinent, in omnibus ei suppetant. Alter autem nihil eorum habeat, præterquam solum panem, & aquam, & vestem vnicam. Quis est in his excelsus? Quis vero humilis? An non clarum est, quòd qui vnicam habet vestem? Is enim, vel ipsum Regem poterit despicere. Ille autem est seruus omnium, qui hæc præbent, se demittens, blandiens, omnes obseruans, timens ne siquis eum reliquerit, in rebus maxime necessarijs detrimentum accipiat. Nihil enim æque reddit seruum sicut multis egere, sicut etiam liberum re vna tantum opus habere. Hoc ipsum videri potest in brutis. Quid enim ꝓdest asino multis sarcinis onusto, etsi eis fruatur millies? Quid autem nocet alij libero ab his omnibus, si necessarium alimentum suppetat? Et ideo Christus reddens suos discipulos magni, & excelsi animi, qui erant cum vniuerso orbe terrarum locuturi, omnibus eos curis liberauit, alatos efficiens, quouisq; adamant firmiores & constantiores reddens. Animæ enim nihil tantas addit vires, vt ab eis esse liberũ, nihil eam adeo eneruat, & imbecillam efficit, vt eis constrictam teneri. Quemadmodum. n. non potest dolor hic cito inueniri: ita nec illic voluptas. Ille enim habet multos sæuos, immanesque dominos, & dominas, hic autem nulli quidem seruit, omnibus autem imperat, radijs solis secure fruens, & aeris aura iucunde vescens, & qui ei molestiam exhibeat non habens, nõ eum vexat, & agitat ira, non inuidia, non maleuolentia, non eum curæ extabescaciunt, non æmulationes, non vana gloria, non superbia, non aliquid aliud eiusmodi, sed sicut portus aliquis tranquillus, & liber a fluctibus, ita est affectus eius animus & iter in cœlum facile ingreditur, vt quem nulla res præsens remoretur. Vt ergo nos quoque hac securitate fruamur, & in præsenti vita tranquillitatem, & in peregrinatione facilitatẽ consequamur, hãc vitam persequamur, vt bona quoque æterna adipiscamur, quæ omnem rationem mentem, & cogitationem superant. In Christo Iesu domino nostro. Cui gloria, & potentia nunc, & semper, Amen.

G

H

Esa. 64.
1. Co. 2.

IN CX PSALMVM.

Confitebor tibi domine in toto corde meo. Quid est, In toto? Cum omni prõptitudine, & animi alacritate, attente, & diligenter, liber ab omnibus curis earum rerum, quæ ad hanc vitam pertinent, sublimisq;, & erectus, & expediens animam a vinculis corporis. In corde, non in verbis tantum, nec in lingua, & ore solummodo, sed cum mente, & cogitatione. Ita etiam Moses legem ferens dicebat. Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua. Confessionem autem hic mihi videtur dicere gratiarum actionem, laudabo, inquit, agam gratias. Totam enim vitam in hoc cõsumpsit, ab hoc exorditur, & in hoc definit. Perpetuo. n. fuit hoc eius munus, pro ijs, quæ, & ipse, & alij acceperãt beneficijs gratias agere. Deus. n. nihil æquè, ac hoc postulat, hoc est sacrificium, hoc ꝓblatio, hoc est pij, & grati animi signum, hoc vulnus infert diabolo, ex hoc coronabatur beatus Iob, & prędicabatur, ꝙ cum tentationes essent illatæ innumerabiles, & vxor quoq; eum supplantaret, non auersus est, sed deo de omnibus egit perpetuo gratias, non solum quando fuit diues, sed etiam qñ erat pauper, non qñ erat sanus, sed etiam quando caro scatebat vlceribus, non solum quando eis res omnes ex animi sententia succedebãt, sed etiam quando grauis illa tempestas in vniuersam eius domum incubuit, & in ipsam quoq; naturam corporis. Hoc est. n. grati in primis animi, in rebus aduersis, & afflictionibus Deo perpetuo habere, & agere gratias. Quod quidem ipse quoq; innuẽs, declarauit per ea, quæ cõsequuntur. Quia enim multi homines, dum res quidẽ sunt lætæ, agũt gratias: siquid autem secus eueniat, afflictantur, sunt etiam, qui quæ fiũt reprehendunt: ostendens id non fieri ex natura eorum, quæ occidunt, sed ex deprauato, & corrupto animo, subiunxit, dicẽs. *In consilio iustorum & congregatione, magna opera Domini.* Hoc dixit, ostendens opus esse, & iudice, & conuentu non corrupto ad iudicium, & clarum erit magna esse Dei opera, esse magno miraculo plena, sunt enim, vel per se magna, non ostendens autem esse magna, nisi rectum iudicem habeant. Nanq; Sol quoque per se clarus est, & lucidus, & vniuersum orbem terræ illustrat: sed ijs quorum oculi laborant non est talis. Atqui Sol non est in culpa, sed est vitium illorum imbecillitatis. Quando ergo videris aliquem dei opera accusantem, ne propter illius improbitatem dei opera calumnieris, sed illius ignorantiæ maximum iudicium accipe ex dei prouidentia. Quemadmodum enim, qui Solem dicit tenebricosum, astrum non vituperauit, sed suæ ipsius cæcitatis argumentum protulit, & qui mel amarum nominat, nõ illius obscurat dulcedinem, sed de morbo, quo laborat fert sententiam: ita etiam, qui dei opera reprehendit, & quemadmodum hic quidem, nec eis, nec quæ de illis habetur existimationi quicquam detrimenti intulit: sed amentiam suam maxime arguit: ita qui de dei operibus rectum non habẽt iudicium, ne miracula quidem sciunt, quæ facta sunt, quemadmodum siquis sit incorrupto, & non deprauato animo, stupebit vnumquodque eorum, quæ videntur esse grauia, & difficilia. Quid enim eorũ, quæ fiunt non est admirabile? Si velis autem, alijs prætermissis veniamus ad ea, quæ videntur esse multis molesta, & grauia, mortem, morbum, paupertatem, & quæcunq; sunt eiusmodi. Siquis enim fuerit recto corde, ea non difficiliter suscipiet, & mirabitur. Etsi enim mors ex peccato ingressa est, tanta tamen, & tam insignis fuit Dei clementia, cura, & prouidentia, vt eam in nostri generis vtilitatem cõuerterit. Quid enim graue, dic quæso, habet mors? an nõ liberat a laboribus? an non a curis eripit? An non audis Iob eam laudantem, & dicentem, Mors homini requies, cuius via est absconsa? An non ea vitium rescindit? Nam etsi malus fuerit, eo mortuo vitium resectum est. Qui enim mortuus est, inqt, iustificatus est a peccato, hoc est, peccatum nõ amplius adijcit, & si cum bonus sit, ex cesserit, ĩ tuto erit ei collocata omnis virtus,

I

K

L

M

Deut. 6.
Mat. 22

Psa. 33.
61. 144.

Iob. 1. 9.

Ro. 5.

Iob. 3.

Ro. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tus, & in certissimo thesauro, qui eripi nõ potest recondita. Quid verò, dic quæso, viuos an non modestiores reddit, & temperatiores? Non vides ꝙ sæpe diuites, qui efferuntur, superbia intumescunt, & supercilia contrahunt, quando viderint corpus iacere surdum, & immobile, & filios in orbitate, vxorẽ in viduitate, & amicos in mœrore, famulosq; atris vestibus indutos, & esse denique tristem, ac lugubrem totius domus speciem: quomodo se reprimũt, & colligunt, quam humiles, & abiecti fiunt, vt sunt cõtrito, & afflicto animo? Etenim qui millies doctrinam sibi traditam audierant, nec ex ea quicquam lucri fecerant, ex
A illo spectaculo repente philosophantur, q̃ sit vilis, & caduca humana natura intelligentes, & quàm instabilis, & imbecilla sit eorum potentia, & in alienis calamitatibus præuidentes suas mutationes. Si enim quamuis sit mors, est tamen tantum rapinæ, tantum auaritiæ, tanta aliena habẽdi, & plura possidendi cupiditas, & non secus ac pisces, qui sunt potentiores, imbecilliores deuorant: Si non esset mors, quo non processisset auaritia, aut qñ conquiesceret? Si.n.cum sciant fore, vt ijs, quæ rapuerint non fruantur, sed velint nolint ijs sint cessurt alijs, tanto sunt furore, & rabie percti: si ea tuto possiderent, qñ extingueretur eorũ improba cupiditas? Quid verò, martyrij coronæ non per mortem contexuntur? Quid verò Paulus non innumerabilia erexit trophæa, dicens, Quotidie morior, per vestram gloriationem? Nõ.n mors mala est, sed mala est mors mala, & ideo dicit
1.Co.15 Psl.115. pretiosa est coram dño mors sanctorum eius. Alibi autem, Mors peccatorum mala.
Psl.33. B Hoc dico malum, cum mala recedere conscientia, & multis peccatorum curis onustũ & grauatum. Qui.n.puram habet conscientiã, is currit ad præmia, recedit ad coronã. Et vt scias, ꝙ non rerum natura, sed mens hominum ipsa sibi creat tumultũ, & perturbationem, audi quomodo Paulus hoc
2.Co.5. inquirit, nunc quidem dicens. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus, adoptionem in filios expectantes, redemptionem corporis nostri: nunc autem hoc
Phil. 2. ipsum alibi significans. Sed etsi immolor propter sacrificium, & ministeriũ fidei vestrę, gaudeo, & cõgratulor vobis omnibus: Itidem, & vos gaudete, & mihi congratulemini. Quod si mors non modo nõ est gratuis, sed etiam optanda ijs, qui recte viuũt: multo magis paupertas, & alia omnia. *Exquisita in omnes voluntates eius.* Alius, Accurata. Hic mihi videtur dicere de creaturis, prædicans dei sapientiam. Superius autem dixit opera, etiamsi nos propter eos, qui sunt pusilli, & abiecti animi, alium quoq; sensum in his attigimus, prodigia, miracula, quæ sæpe perfecit, hominum genus administrans. Quid est autem, Exquisita in omnes volũtates eius? Accurata, inquit, sicut etiam alius dicit interpres, præparata, C
perfecta, absoluta, sufficientia ad eius faciẽdas voluntates, quæ satis sunt ad eius testãdam potentiam, quæ nec claudicant, nec manca sunt ad iussa eius peragenda, sicut etiam dicit alibi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius, hoc est, mandata eius. Ita etiam dicebat propheta. Fecit lunã in tempora. Psl.148.
Sol cognouit occasum suum, posuit tenebram, & facta est nox. Non solum ea peragunt ad quæ constituta sunt: sed etiam si iusserit contraria, hic quoque magna est Psl.103.
obedientia. Iussit mari: & non solum non Exo. 14
inũdauit, quod est eius proprium officiũ, sed stratis suis fluctibus, vel petra firmius, & stabilius, traiecit populum Iudæorum. Fornax non solum non ardebat, sed rorẽ etiam præbebat sibilantem. Ferræ non solum non deuorabant, sed etiam Danieli erant loco satellitum. Getus nõ solum deuorauit, sed etiam saluum conseruauit depositum. Terra non solum tulit, sed etiam mari vehementius inundauit, quãdo aperta est, & deuorauit Dathan, & obruit in synagoga Abiron, & multa eiusmodi alia videri possunt, quæ ab ijs, quę sunt, facile, & expedite facta sunt, vt sciant, qui valde desipiunt, & naturam in deos referunt, quòd res, non aguntur naturæ tyrannide, sed dei voluntati omnia cedunt, & obtemperant. Ea enim est naturæ opifex, & prout sibi videtur, omnia quæcunque sunt moderatur, & componit, & nunc quidem immobiles eorum fines conseruans: nunc autem cum voluerit, eos facile conuellens, & mutans in contrarium. Exquisita in omnes voluntates eius. Ad præcepta eius, inquit, ad mandata eius, non solum autem ad præcepta eius: sed vt ipse etiam cognoscatur ab hominibus, quæ quidem est principalis eius voluntas, & propter quam hęc maxime fecit. Quod itaque dicit propheta,

Dan. 6. &.6. Ionę.1. 2.3. Nu.6.

D Iob.9. 12 Psl.113. 134 Esa.46. & Dan. 6

ta, est eiusmodi. Ijs, qui attendunt, & sapiunt, perfectissimam, apertissimam, & euidentissimam dei cognitionem hominum menti afferunt. Ad hanc enim eius voluntetem, ea ab initio ab ipso maxime constituta sunt, vt magnitudine pulchritudine,
Sap.13. Rom.1. positura, operatione, ministerio, & alijs omnibus, animum spectatoris commoueret, mentemq;, & intelligentiam excitaret ad opificem, & præstantissimum artificem deum inquirendum, & adorandum eum,
E qui illa fecerit, & vt vniuersum corpus totius creaturæ esset ei pro liberis, & literis. Non solum autem ad dei cognitionem, sed etiam ad vitæ nostræ institutionẽ maximam afferunt doctrinam creaturæ. Nã, & auarus postquam viderit diem nocti cedentem, & Solem Lunæ, reuerebitur elementorum ordinem: & si sit potentior, res inferiorum minime concupiscet, & adulter, & incontinens, postquam viderint mare furere, deinde refrenari, & contineri a littoribus: insolentium aquarum reuerentes moderationem, poterunt celeriter cõprimere intumescentem suam cupiditatem, & Christi metum tanquam freno iecto, ne vlterius progrediatur, impetum coercere, & impudici huius desiderij spumam omnem abstergere, & ad temperantiam reducere. Iam vero ad terram quoq; egressus poterit facile philosophari de resurrectione, & quod de ea dicitur suscipere. Quando enim viderit terram excipere solidum frumenti granum, deinde prius dissoluere, & putrefacete, & multo melius parere: quando viderit vineam hyeme solijs, & pampinis, & botris nudatam, deinF de aduentante vere omnem suam recipere speciem: in corporibus plantarum, & seminum, quæ resurgunt postquam interierint, poterit de sua quoque carne philosephari. Rursus autem diligentiam, & laboris studium discet a formica. Ab ape autẽ honesti amorem, societatemque, & inter
Prou.6. se communionem, sicut dicit prouerbium. Vade ad formicam ò piger, & imitare vias eius, & sis illa sapientior. Cum.n.illi non sit ager, quem colat, nec habeat qui eam cogat, nec sit in potestate domini, parat æstate alimentum, & in tempore messis
Ecclesia sti.11. magnum facit aceruum. Vel vade ad apẽ, & disce quòd sit operaria, cuius labores Reges, & priuati ad sanitatẽ offerunt. Atqui licet sit imbecilla viribus, vt quæ sapientiam honorarit, prouecta est. Ipsa.n. apes rursus tecum aget, ne quicquam pulchritudinem corporum admireris, quando non adsit virtus animæ: nec deformitatem vilipendas, quando fuerit pulchre ornatus animus. Quod ipsum quoque signi
Ecclesiasti.11. ficans, dicebat paræniastes. Parua in volueribus apes, & dulcedinum principium fructus eius. Cogita mihi volucres, & omnem philosophiam ex eis suscipies. Quocirca Christus quoque dicebat. Respicite
Mat. 6. volucres cęli, quod nec serunt, nec metũt, & pater vester scœlestis eos alit. Si enim, q̃ G
sunt rationis expertia non sunt de alimentis solicita, quomodo te defendes, qui nec tñ quidem ostendis rerum præsentium contemptum, quantum aues? Quòd si velis etiam ornatum despicere, docebunt te flores agri, ne in te ornando nimium studij, & operæ ponas. Quod ipsum quoque Christus significans, dicebat. Respice lilia
Mat. 6. agri, quòd neq; nent, neq; laborant. Amẽ dico vobis, nec Solomon quidem indueba tur, vt vnum ex his. Cogita, ꝙ quantuncunque contenderis, erit penes fœnum victoria, nec poteris cum illo concertare, & hanc a ratione alienam insaniam compri me. Multa quoque alia philosophiæ documenta, & ex brutis, & ex floribus, & ex seminibus capi possunt. *Confessio, & magnificentia opus eius.* Hoc est, vnumquodq; opus eius, neque enim hæc dicit de vno opere. Alius autem interpres dixit, Laus, & dignitas operatio eius. Hic, confessio, hoc est, gratiarum actio, & gloria. Vnumquodque enim eorum, quæ videntur, sufficit, vt deducatur spectator ad hymnorum decantationem, ad laudem, ad glorificationem, non licet dicere, Quare hoc, sed tenebræ, & dies, fames, & abundantia, solitudo, & H
terra, quæ est inhabitabilis, quæ est pinguis, & quæ sterilis, vita, & mors, & quæcunque videntur ijs, qui ea diligenter ediscunt, sufficiunt ad excitandos animos ad gratiarum actionem. Hoc per quendam prophetam deus significans, dicebat. Sup- Amos.4
plicia ponens pro beneficio, euerti eos, Ἑτέρα
sicut euersa est Sodoma, & Gomorra, per- Mich.6
cussi eos in inflammatione, & in morbo regio. Et rursus per alium. Eduxi eos è terra Aegypti, & è domo seruitutis eos redemi, assumens supplicia in beneficium. Ita hæc etiam. Nam hæc quoque beneficio afficiunt, corrigunt, erudiunt, castigant,

Universidad de Deusto
Biblioteca

gant, vitium resecant. Homines enim, hęc quidem faciunt beneficio afficientes: illa vero hodie habētes, & aversantes. Deus au-
Gen. 2. tem omnia facit diligens, quemadmodum beneficio afficiens posuit in paradiso, &
Gene. 7 beneficio afficiens eiecit è paradiso. Bene-
Gen. 19 ficio afficiens immisit inundationē, & beneficio afficiens, in Sodoma illum ignem deorsum iaculatus est, & quicquid dixeris eorum, quæ fiunt, vnumquodque facit ad
I beneficium. Beneficio quoq; afficiens ge-
Mat. 5. hennam minatus est, & quemadmodum patres non solum indulgentes filijs, sed ēt verberantes, patres sunt: nec minus verberantes quàm indulgentes, ita etiam deus. Quamobrem Paulus quoq; dicebat. Quis
Heb. 12 est enim filius quem non castigat pater?
Prou. 3. Et Solomon. Quem enim diligit dominus castigat: flagellat aūt omnem filium, quem recipit. *Iustitia eius manet in seculum seculi*. Hoc mihi videtur hic dicere propter eos qui offenduntur ex rebus aduersis, quæ præter spem eueniunt, propemodum eis suadens, & dicens, Ne conturberis si videas homines per calumniam delatos, probris, & contumelijs affectos, & mala indigne patientes, manet enim incorru-
Mat. 25 ptum iudiciū, manet pura, & integra sen-
Rom. 2 tentia, quæ pro meritis vnicuique tribuit. Quod si eam nunc postules, vide ne in teipsum primum sententiam proferas. Si enim in vnoquoque peccato deus esset illaturus supplicium, iam olim de medio sublatum esset humanū genus. Et quid opus est, vt dicam hunc, aut illum? Summo enim omnium, qui sunt inter homines, in medium adducto, hoc conabor ostendere, & Paulum illum orbis terræ præconem,
K qui in tertium cœlum raptus est, qui in paradisum fuit sublatus, qui fuit reuerendorum sacramentorum particeps, vas electio-
2. Co. 12 nis, Christi pronubus, qui ostendit Ange-
Acto. 9. licam vitæ institutionem, qui virtutis studium adeo persecutus est. Si enim noluisset esse lenis, & patiens, eumq; sustinere, sed quando peccabat, blasphemabat, & persequebatur protinus in eum iustam tulisset sententiam, iam olim præripuisset eū
1. Ti. 1. pœnitentiæ. Quocirca ipse quoque cum hæc sciret, dicebat. Gratiam habeo Christo, qui me confortauit, quòd me fidelem existimauit ponēs in ministerio, qui prius eram blasphemus, & persecutor, & contumelioſus, sed misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet omnem patientiam, ad expressionem futurorum ad ei credendum in vitam æternam. Quid Luc. 7.
autem? Meretricem si punisset, quando es Mat. 9.
set conuersa? Quid vero Publicanum Mat thæum? si quo tempore Publicani officio fungebatur, ante mutationem pœnas ab eo exegisset, an non pœnitentiæ illum præ Luc. 15
ripuisset? Ita etiam latronem, ita Magos, Sap. 11.
ita etiam vnumquenque peccatorem. Ità L
itaque sustinet, & pro meritis retributio- Hie. 18
nem, vocans homines ad pœnitentiam. 26. 14.
Quod si a correctione alieni manserint, & Ro. 2
iustam omnino sustinebunt sententiam. Quocirca propheta, & eos qui iniuria afficiuntur consolans, & eos, qui iniuriam faciunt officij admonens, subiunxit illud, Iustitia eius manet in seculum seculi. Qđ autem vult per hoc dicere, est eiusmodi. Nec tu, qui iniuria afficeris, desperes, si vitam finieris, fore vt ius tuū obtineas. Postquam enim hinc excesseris, laborum remunerationem omnino accipies, nec tu rursus, qui omnia rapis, in omnium bona inuadis, & omnia susq;, deq; misces, & cō fundis, confidas, si in pace vitam finieris. Postquam.n. hinc excesseris, reddes rationem totius tuæ improbitatis. Deus.n. est semper manens, & manentem semper habens iustitiam, cui mors nihil rescindit de remuneratione laborum pro virtute susceptorum, nec de irrogatione suppliciorum, quæ debentur sceleri. *Memoriam fecit mirabilium suorum*. Quid est, Memoriam fecit mirabilium suorum? Nunquā, inquit, miracula facere intermisit. Hoc.n. est, Fecit memoriam. Non cessauit, non destitit per
M omnem generationem facere miracula, & p res admirabiles excitare crassiores. Qui est.n. excelso animo, & philosophiæ dedi-
Ioā. 10. to, non opus habebit signis. Beatiores enim sunt, qui nō viderunt, & crediderūt. Qm autem ipse non eorum tantummodo curam gerit, sed etiam crassiorum, in omni fere generatione non cessat facere miracula. Satis quidem magnum est miraculū vniuersa eorum, quæ videntur creatura. Sed tamen multorum socordiam excitans in medio hoc theatro, & priuatim, & publice multa ostendit mirabilia, sicut inundationem, linguarum confusionem, Sodomorum conflagrationem, quæ Abrahæ, q Isaac, quæ Iacob euenerunt, quæ in Aegypto facta sunt, quæ in exitu Iudæorum,

rum, quæ in solitudine, quæ in Palæstina, quæ in Babylone, quæ post reditum, quæ tempore Maccabæorum, quæ post Christi aduentum, quæ in ipso aduentu, quæ in diem hodiernum vsq; fiunt, ruina Hierosolymorum, ædificatio ecclesiæ, verbum, quod quoquouersum peruadit, & per fluctus erigitur, per bella amplificatur, populi Martyrum, alia omnia. Multa autem videri possunt, & priuatim, & in domo, & in
A ciuitatibus fieri miracula. Sed quę sunt generalia, & omnibus manifesta, ac cognita & quæ fiunt in vnaquaque generatione, videamus. Quot Iuliano imperante, qui omnes impietate superauit, dum oppugnaretur ecclesia, facta sunt? Quot Maximino? Quot ante illos Imperatores? Sed si vultis, ea etiam quæ in nostra generatione euenerunt, nempe cruces repente in vestimentis impressæ, Apollinis templum fulmine deiectum, sancti martyris Babylæ in Daphne translatio & aperta aduersus dæmonē victoria, Imperatoriæ pecuniæ quæ storis inopinata mors, & admirabilis, ipsius imperatoris occisio, ipsius inquam Iuliani, qui omnes impietate vicerat, & aūculi illius interitus, vermium fontes, alia innumerabilia, fames, siccitas, & sterilitas, aquarum penuria, quæ vna cum eo ciuitates inuasit, & alia vbiq; innumerabilia. Iā verò ea quoq;, quæ in Palæstina tunc euenerunt cognouistis. Quando.n. illud templum diuina sentētia dirutum rursus ædificare volebant Iudæi, ignis, qui è fundamentis exilijt, omnes abegit, & id testatur opus quod māsit imperfectum. *Misericors,*
B *& miserator Dominus escam dedit timentibus se*. Postquam annunciauit Dei beneficia, q̄ per miracula, & per opera accepta sunt, subiungit curam, quam nostri gerit, & in eo amplificat orationem, ostendens q̄ qui tot, & tanta fecit pro salute hominum, & eos omni ratione erudijt, & erudit in Dei cognitione, & summa philosophia, eorūque vitam fouet, & sustinet, non hoc facit ex debito, quòd est maxima gratia, sed propter suam clementiam, & misericordiam, non vt qui ipsis egeat, sed propter solā bonitatem. Escam dedit timentibus ipsum. Qua de causa eos, qui timent hic posuit?
Mat. 5. Neq;. n. eos solos nutrit. In Euangelio. n. dicit, Qui solem suum oriri facit super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos. Quomodo ergo dixit, Timētibus ipsum? Hic mihi videtur dicere alimentum, non corporis, sed animi, & ideo loquitur solum de timentibus. Id enim est eis assignatum. Quemadmodum enim nutritur corpus, ita nutritur anima. Quòd autem
Mat. 4. nutriatur, audi. Non in solo pane viuet ho-
Luc. 4. mo, sed in omni verbo quòd egreditur per os Dei. Hoc ergo dicit nutrimentum, q̄
C etiam dedit præcipue eis, qui ipsum timēt, doctrinam per sermonem, eruditionem, omnem philosophiam. *Memor erit in seculum testamenti sui*. Rursus Iudæorum arrogantiam comprimens, & eorum fastum amputans: vel potius ostendens, quod quæ bona consecuti sunt, ea non sunt consecuti propter sua merita, sed propter suā amicitiam in eorum patētes, & propter pacta conuenta, quæ illis fecerat, dicit, Memor erit in seculum testamenti sui, quòd præcepit etiam Moses eis intrantibus in terram promissionis dicere, & cogitare. Si ædificaueris, inquit, vrbes præclaras, & pecuniæ Deu. 9.
diuitias adipiscaris, ne dixeris, Propter meam iustitiam hęc facta sunt, sed propter pacta inita cum patribus tuis. Nihil est enim deterius arrogantia, & ideo omnimodo, & ratione Deus eam assidue resecat. *Virtutem operum suorum annuntiauit populo suo. Vt det illis hæreditatem gentium*. A generalibus transit ad singularia, ab ijs, quæ facta sunt in orbe terratum, ad ea quæ euenerunt Iudæis. Quanquam siquis ea diligenter considerauerit, ea quoque obtinēt locum generalium. Quæ enim in illos facta sunt, documenta alijs præbuerunt, &
D bella, trophæa, & victoriæ, fuerunt ijs, qui attendunt instar prędicationis. Non enim humano consilio, ex quo ea sequerentur, sed supra rationem ea veniebant. Quanam enim rerum consequentia factum est, vt Ios. 6.
eis tuba canentibus mœnia corruerent, & Iudi. 4.
mulier ducens exercitum vinceret, & supe &. 5.
rior euaderet, & paruus puellus iactu vnius 1. Reg.
lapidis bella barbarica conficeret? Multa 17.
quoque alia incredibilia, & opinione maiora eis eueniebant. Ita hostes vicerunt, ita resistentes fuderunt, ita Palæstina expulerunt. Quando ergo dicit virtutem operum suorum annuntiauit populo suo, nihil aliud dicit quam eum suam ostendisse potentiam, dum non tantum gentes eijceret, sed eo modo eijceret, quo maxime poterant cognoscere, etsi priora sufficiebant, eam fuisse plagam immissam in eos diuini-

Universidad de Deusto
Biblioteca

diuinitus, & eo ducente exercitum de hostium rebus decernebatur. Non enim per
Deu. 29 Exo. 16 verba tantum, sed etiam per facta eos docebat, per calceos, per vestes, per alimentũ,
Exo. 13 per lucem diurnam, & nocturnam, per nubem, per bella, per pacem, per trophæa, per agriculturam, per pluuias, & omnia deni-
E que vocem emittebant dominum prædicantia, & excæcatam eorũ mentem compungentia, nec vllum vnquam tempus intermissum est, in quo non frequentia sua signa ostenderit. *Opera manuum eius veritas, & iudicium.* Postquàm de eius potentia disseruit, disserit etiam de iusto iudicio, quòd non solum potentiam ostendit in ijs, quæ fecit, sed etiam multam iustitiam. Neque enim gentes solummodo expulit, quando voluit Iudæos introducere, sed etiam iure expulit. Et ideo alibi quoque
Gen. 15 dicebat Moses. Nondum completa sunt peccata Amorræorũ. Hæc autem, non solum dici possunt de Iudæis, & ijs, quæ illis euenerunt, sed rursus generalis est oratio. Quæcunque enim ab eo facta sunt, sunt veritas, & iudicium, hoc est iustitia. Scit autem sæpe scriptura veritatem vocare clementiam. Quod ergo dicit, est eiusmodi. Cum iustitia, & clementiam omnia miscuit, & temperauit. Si enim sola iuris
Ps. 142. ratione vsus esset, omnia perijssent. Et ideo hic ipse quoque propheta alibi dicit, Ne ingrediaris in iudiciũ cum seruo tuo.
F Quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Et rursus. Si iniqui-
Ps. 129. tates obseruaueris Domine, domine quis sustinebit? Quæcunque ergo ab eo fiunt, his vtrisque plena sunt. Nam siue summo tantum iure officium exigeret, omnia interirent, siue sola vteretur clementia, complures redigerentur negligentiores. Quocirca salutem hominum varians, ad eorũ correctionem his vtrisque vsus est. *Fidelia omnia mandata eius.* Idem quod in multis locis hic quoque facit. A sapientia, quæ est in multiplici, ac varia fabricatione, & ab eius procuratione, ad eius leges transiens, & illam partem prouidentiæ rursus tractans. Non solum enim, quod talem, & tantam creaturam condiderit, sed etiam,
Ps. 18. quod legem tulerit, hominum genus correxit. Et ideo in 18. psalmo cum vtrasque has partes diuisisset, incipiens quidem dixit, Cœli enarrant gloriam dei: cum autem ad medium venisset, & de creatione orationem absoluisset, subiunxit. Lex domini immaculata conuertens animas, mandatum domini lucidum, illuminans oculos: ita hic etiam postquam dixit de miraculis, & eius admirabilibus operibus, nunc aggreditur dicere de præceptis, sic dicens. Fidelia omnia mandata eius. *Confirmata in seculum seculi.* Facta in veritate, & æquitate. Non nequicquam dixit, Omnia, sed tractans multiplex genus præceptorum, posuit hanc dictionem. Sunt enim præcepta creationis, quę obseruat omnis creatura, sol & luna, dies & nox, & sydera, terræque, & naturæ cursus. Sunt etiam præcepta, quæ data sunt naturæ ab initio, quando finxit hominem. De quibus dicit Paulus. Quando enim gentes, Ro. 11. quæ legem non habent, quæ legis sunt natura faciunt, ij legem non habentes sibi- Ro. 17. ipsis sunt lex. Et rursus. Condelector enim in lege dei secundum interiorem hominẽ. Sunt etiam præcepta, quæ scripta sunt. Hæc omnia manserunt. Quod si sint etiã aliqua abrogata, non in peius, sed in melius redacta sunt. Illud enim, Non occides, Exo. 20. non est abrogatum, sed est amplificatum, & illud, Non adulteraberis, non est sublatum, sed maius effectum est. Et ideo dice- Mat. 5. bat. Non veni soluere legem, aut prophetas, sed adimplere. Qui enim non irascitur, multo magis a cæde abstinebit, & qui impudicis oculis non aspicit, longius ab adulterio habitat. Lex ergo hoc habet in primis eximium, nempe immortalitatem, H & perpetuitatem, & lex creationis, & lex naturæ, & lex philosophiæ, & lex noui testamenti. Et ideo dicit, Cœlum, & terra Mat. 24 transibunt, verba autem mea non transibunt, ostendens eorum immobilitatem. Quæcunque enim vult Deus manere, ea manent perpetuo, & nihil est, quod ea moueat. *Facta in veritate, & æquitate.* Nihil est, inquit, in eis obliquum, nihil contortum, nihil obscurum, nihil ad gratiam vllam, aut odium, sed omnia ad bonum, & vtilitatem, non sicut leges hominum, quæ magna ex parte sunt momentaneæ, & obscuræ, & quæ multum habent ex homine. Ex humanis enim perturbationibus multæ sæpe leges latæ sunt. Inimicum enim vlciscens, vel amico gratificari volens, scripta ita concepta composuit. Sed non sunt leges diuinæ eiusmodi, sed manent sole clariores, quęrentes vtilitatem eorum quibus

bus feruntur, deducentes eos ad virtutem, & ad rerum veritatem, non hæc falsa, diuitias, inquam, & potentiã (hęc. n. falsa sunt, quæ dei autem sunt, sunt veritas) neq; quomodo fiant ditiores, neque quomodo præsentia assequantur, sed quomodo futuris
I frui possint, docentes. De ueris, & rectis rebus, & quæ nihil habent peruersum, aut contortum, omnia dixerunt illæ leges. Fidelia omnia mandata eius. Quid est, Fidelia? firmma, manentia. Etsi enim transiliãtur, sequuntur supplicia, & ea minime labefactantur, etsi homines ea transgrediantur, Deus tamen ea vindicat. Ne ergo dixeris hæc dicta esse minaciter, aut hyperbolice. Nemo legem ferens dicit tantum, vt minetur, sed etiam, vt castiget, & corrigat. Si autem non valde credas de futuris, faciant tibi fidem præterita. Quæ fuit itaque tempore Noe inundatio, & Sodomorum conflagratio, & Pharaonis exitium, & Iudæorum interitus, captiuitates, & bella, in minis ne tantum constiterunt, an deducta sunt ad rerum experientiam? Quòd si ea verè facta sunt, quæ erant in figura multo magis, quę sunt in veritate, quo maior fuit admissorum improbitas post tantam medicinam, & correctionem. *Redemptionem misit populo suo.* Quòd ad historiam quidem attinet, dicit libertatem Iudęorũ, sed si id accipiamus anagogice, libertatem orbis terræ, quòd etiam significat, quòd se quitur. *Mandauit in æternum testamentum suum.* Hic nouum dicit. Quoniam enim
K meminit mandati, & legis, ea autem non fuit obseruata, & iram effecit, dicit. Redẽptionem misit populo suo, quemadmodum ipse quoque dicebat. Non veni, vt iu-
Io. 3. dicem mundum, sed vt seruem mundum.
Ro. 4. Quoniam lex, quæ non fuerat obseruata, puniebat: Lex enim inquit, iram operarur. Vbi enim non est lex, nec transgressio
Ro. 3. & omnes peccarunt, & egent gloria Dei. Iustificati gratis gratia ipsius. Proptrerea hic dixit, Redẽptionem misit populo suo. Nec est tamen absolute, & solummodo redemptio, sed etiam post redemptionem lex est, vt vitæ institutionem ostendamus dignam gratiam. *Sanctum, & terribile nomen eius.* Postquam cogitauit omnia prædicare eius curam, ac prouidentiam, quam ostendit in veteri, quam in nouo, quam in factis, & operibus, quam per præcepta, quã per miracula, ac prodigia: diuino spiritu afflatus, & eius admirans maiestatem, finit orationem in glorificatione ei, qui hęc fecit laudem offerens. Sanctum, & terribile nomẽ eius, plenum stupore, plenum admiratione. Quod si tale est eius nomen, quanto magis substantia? Quomodo autẽ est eius nomen sanctum, & terribile? Perti- L
mescunt, & contremiscunt dæmones, id Mat. 8.
morbi formidant, & metuunt. Eo nomine vsi Apostoli per vniuersum orbem terræ se
præclare gesserunt. Eo Dauid armorum lo 1. Reg.
co vsus barbarum illum prostrauit. In eo 17.
res innumerabiles rectè, & præclarè gestæ sunt. In eo sacris initiamur mysterijs. Considerans ergo quot, & quanta faciat, hoc nomen miracula, quot beneficijs afficiat, & res apud se reputans, quæ omnem naturæ consequentiam, & humanam rationẽ superant, dicet, Sanctum, & terribile nomen eius. Quod si est sanctum, sancta quoque ora habere opus est ad eum laudãdũ, sanctam, inquam, & pura. *Initium sapientiæ timor domini.* Quid est principium? fons, radix, fundamentum. Quoniam enim tot, & tanta dixit de domino orbis terræ, & tanta repletus est admiratione: hoc subiungit consequenter, ostendens deinceps, q̃ qui eum timet, impletur omni sapiẽtia, & prudens euadit. Deinde nequis existimaret sapientiam nõ procedere vltra cognitionẽ, subiunxit. *Intellectus bonus omnibus facien-* M
tibus eum. Non sufficit. n. fides, nisi adsit ẽt Mat. 7.
vitæ institutio fidei cõueniens. Quomodo est autem initium sapientiæ timor domini? Ab omni vitio liberat, omnem virtutẽ dirigit. Dicit autem sapientiam, non quæ in verbis, sed quę in rebus sita est. Nam ex terni quoq; philosophi definierunt sapientiam diuinarum, & humanarum rerum cognitionem. Hanc autem artem docet dei timor, improbitatem auferens, & virtutem inserens, vt præsentia contemnantur efficiens, & in cœlum traducens. Quid est hac anima sapientius? Non quærit autem hic solum auditorem, sed etiam factorem. Intellectus autem bonus omnibus facientibus eum. Hoc est, Iis qui faciunt sapientiam, & eam factis ostendunt, bonus est intellectus. Intellectus bonus, inquit, quoniam est etiam malus intellectus. Vt
quando dicit. Sapientes sunt, vt male fa- Hier. 4.
ciant, bonum autem facere non nouerũt. Ipse aũt q̃rit eũ intellectũ, qui in virtute situs est, *Laudatio eius manet in seculũ seculi.*

Quæ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quænam, dic quæso, ea laus? Gratiarum actio, glorificatio, quæ per opera facta est immortalis: & ante hæc ea, quæ eius substantiæ attributa est. Deus enim est immortalis, & per se valde laudabilis, laudabilis autem est etiam quando eius maiestatem apud te consideraueris, & alia anima laudabilis quoque est propter opera, quando videris eius sapientiam per ea, quæ videntur. Hæc autem dicit, adhortans ad gratiarum actionem, & ostendens nulla esse dignos venia, qui quæ fiunt ægre ferunt. Quando enim eius laudatio, gratiarum actio, & glorificatio est adeo aperta, & manifesta, immobilisque, & firma, ac stabilis, vt sit etiam immortalis, & fine carens, illi autem eam ignorantes, loquuntur contraria, nihil aliud quam ijs, quę sunt sole longe clariora contradicunt, & volentes cæcutiunt. Non est. n. ad tempus, vt eam ignorent, nec obscura, & non manifesta, sed clara, perpetua, & immortalis, semper manēs, & finem nunquam habens.

IN CXI. PSALMVM.

Beatus vir qui timet Dominum. Mihi videtur huius psalmi proœmium pulchre sequi finem præcedentis, & esse veluti quoddam corpus continuum, & coniunctum. Illic enim dicit, Initium sapientiæ timor domini, hic autem, Beatus vir qui timet Dominum, alijs verbis, ijsdem autem sententijs docens timorem domini. Illic enim eum dixit esse sapientem: hic verò beatum. Hæc autem vera est beatitas, quēadmodum alia quidem omnia sunt vanitas, vmbra, & tantummodo nomina, siue dicas diuitias, siue potentiam, siue corporis pulchritudinem: siue vim pecunię, sunt enim similia solijs cadentibus, & vmbris prætercurrentibus, & somnijs euolātibus. Iac. 1. Hæc autē vera est beatitudo. Deinde quoniam dæmones quoque eum verentur, & pertimescunt, ne putes hoc solum sufficere ad salutem, quod superius fecit hic quoque facit. Quemadmodum enim cum illic dixisset, Initium sapientiæ timor domini, subiunxit, Intellectus autem bonus omnibus facientibus eum, conuenientia vitæ instituta dogmatibus adiungens: Ita hic etiam cum dixisset timorem, non illū solum dicit, qui ex cognitione oritur, quē habent etiam dæmones, sed hoc etiā adijcit, dicens. *In mandatis eius volet nimis.* Hoc autem dixit, exigens exactam vitæ institutionem, & animam amore sapientiæ præditam. Non dixit, Mādata eius faciet, sed, Volet, aliquid amplius requirens. Quidnam autem hoc est? Ea facere cum studio, & animi alacritate, esse vehementes eorū amatores, iussa eorum persequi, amore ea non propter mercedem, quæ est pro ipsis proposita, sed propter eum, qui illa statuit, virtutem cum voluptate persequi, non propter metum gehennæ, nec propter minas supplicij, nec propter promissionē regni, sed propter eum, qui leges tulit. Quinetiā alibi ostendens voluptatem quam capit ex præceptis domini. Quam dulcia sunt, inquit, gutturi meo eloquia tua supra mel, & fauum ori meo. Hoc etiā requirit Paulus, ita dicēs obscure, & ęnigmatice. Quēadmodum exhibuistis membra vestra serua immunditiæ, & iniustitię ad iniustitiā: ita exhibete membra vestra serua iustitiæ ad sanctificationem. Hoc est, Cum quanto studio, cum quanta animi alacritate vitium sectabamini, etsi nullum esset præmium propositum, sed cōtra pœna, & supplicium: cum tanta virtutem sectemini. Et tamen hanc quoque mēsuram dixit se exigere eis commoderatam. Hęc enim dicturus, ita dixit, Humanum dico propter infirmitatem carnis vestræ, ostendens oportere non minorem ostendere in virtute cupiditatem, quòd in vitio ostendimus. Id est autem, quod dicit. Si non eandem virtutem ostenderint, quanam excusatione vtentur, aut quomodo veniam assequētur, qui ne cum eadem quidem cupiditate ad eam accedunt? Et ideo hic quoque Propheta dixit, In mandatis eius volet nimis. Qui eum enim metuit, vt oportet, suscipit eius præcepta cū magna auiditate, & ideo amor in legislatorem facilem, & gratam facit legem, etsi videatur aliquam habere difficultatem. Nemo autem quod dico reprehendit, si tali exemplo vsus sum. Nā Paulus quoque eo vsus est, sic dicens. Sicut exhibuistis membra vestra serua immunditiæ, ita exhibete iustitiæ. Qui meretricis itaque amore captus est, etiamsi afficiatur probro, & cōtumelia, etiam si verberetur, etiam si se turpiter, & in decore gerat, etiā si expellatur a patria, etiam si bonis paternis euertatur, etiamsi patris beneuolentia priuetur, etiamsi grauiora patiatur, ea fert iucundē, & lubenter propter amorem impudicum. Quòd si illa cum voluptate suscipiunt, qūo non multo magis dei præcepta quæ sunt salutaria, & glorię plena, & magnam nobis præbent philosophiam, & animam meliorem efficiunt, oportet cum magna voluptate suscipere, & nihil esse difficile in eis existimaret. Difficultatem enim non natura præceptorum, sed multorum solet socordia efficere. Itaq; siquis ea cum studio, & alacritate animi suscipiat, videbit ea esse leuia, & facilia. Quocirca dicebat Christus. Iugum meum suaue est, & onus meum leue. Et vt scias ea hoc modo se habere, & multorum socordiam ea, quæ sunt facilia facere difficilia: studium autē ac diligētiam facere facillima ea, quę sunt alioqui difficillima, quando manna fruebantur Iudæi, id & egrè ferebant, & mortem exoptabant, Paulus autem cum fame conflictans, gaudebat, & exiliebat. Et illi quidem dicebant, Anima nostra arida est in manna, Eduxisti nos, vt interficeres, eo quòd non essent monumenta in Aegypto, Paulus autem, Gaudeo in passionib. meis, & suppleo ea, quæ desunt afflictionibus, Christi in carne mea. Quibusnam passionibus? fame, siti, nuditate, & alijs omnib. In mandatis eius volet nimis. Quomodo autē hoc fiet? Si deum perfecte timeamus, & amemus, si eiusdem virtutis naturam consideremus. Ante alia enim præmia habet in seipsa remunerationem. Quādo. n. non fueris adulteratus: quando nō eædem feceris, cogita quanta fueris voluptate, nō condemnatus a tua conscientia, tuus nequaquam dedecore afficiens, puris omnes oculis intuens. Non est autem eiusmodi adulter, sed omnes metuit, ac formidat, & vel ipsas vmbras habet suspectas. Rursus auarus, & inuidus eadem patietur. Qui est autem liber ab his contra se habebit. *Potens in terra erit semen eius.* Scit scriptura sępe semen vocare, non id quod nascitur ex naturæ consequentia, sed quod ex societate virtutis. Quocirca Paulus quoq; interpretans illud, Tibi dabo, & semini tuo terram hanc, dicebat. Non enim omnes, qui sunt ex Israel, ij Israel, neq; qui sunt semē Abrahæ, omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen. Et rursus. In semine tuo benedicentur oēs gentes. Quòd enim non dictum sit de Iudæis, res ipsæ indicant. Qui enim ipsi pleni maledictione, quomodo fuerint alij causæ benedictionis? sed dicit de ecclesia, quæ ex societate fidei eius semen esse dicitur. Tales sunt ergo, qui sunt virtute præditi, & filij eorum, qui deum timent. Potens erit in terra semen eius. Quare dixit, In terra? Vt ostenderet id esse etiā antequam hinc excedant, & antequam bonorum, quæ illic sunt faciant periculum. Quemadmodum. n. dixit antea, virtus in ipsa operatione hēt remunerationē etiam ante præmia. Quòd. n. qui talis est, habet semen potens, & qui est virtutis psidio munitus, sit omniū potentissimus, docuerunt Apostoli, ostenderunt Prophetæ. Similiter etiam dñs de his significans, dicit. Quicū que audit sermones meos, & facit eos, assimilabitur viro prudenti, qui ædificauit domum suam supra petram, & descendit pluuia, venerunt fluuij, flauerunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit, erat enim fundata supra petram. Quot populorum insurrectiones, quot iræ tyrannorū, quot enses, quot lanceæ, quot tela, quot fornaces, quot beluarum dentes, quot præcipitia, quot maria, quot insidiæ, quot calumniæ, quot machinationes fuerunt concitatæ aduersus Apostolos? nihil tamen eos prostrauit, sed fuerunt his omnibus ex celsiores præteruolantes eorum arundines qui eis insidiabantur, & ipsos insidiatores, traducentes in suas partes. Nihil est enim virtute potentius, ea & petra est solidior, & adamante fortior, quemadmodum rursus vitio nihil est vilius, nihil imbecillius, etiamsi quis sit munitus, infinita vi pecuniæ, & extrinsecus maximam habeat potentiam. Quòd si tantę sunt eorum vires in terra, cogita quanta sit futura eorum in terra potentia. *Generatio rectorum benedicetur.* Vidisti eam resplendere, & innumerabiles habere prædicatores, laudatores, & admiratores, sed non temere quoslibet, sed sapientes. Neque enim quispiam ex hominibus, qui sunt viles, & abiecti, & humi serpunt, poterit eam intelligere, sed ij maximè eam laudabunt, ij maximè admirabuntur, & prædicabunt, qui non habent, mentem peruersam. Considera ergo quanta sit possessio, nec quidem, vt quæ nec Angelis, quidem & Apostolis magnis, & admirabilib. egeat: si tales enim esset oportet eos, qui ipsam laudant, cogita & reputa qualem eam esse consentaneū est. *Gloria & diuitiæ in domo eius.* Rursus a sensilibus

Mat. 11. Nu. 11. Colo. 1. Rom. 9. Gala. 3. Mat. 7. Psal. 18. Ro. 6. Ecc. 35. 2. Co. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

I tranſit ad ea, quæ percipiuntur intelligentia. Scit.n.ſcriptura eas appellare diuitias, quæ ſunt in bonis operibus, vt quando dicit, bona operari, diuitem eſſe in bonis operibus. Hæ.n.ſunt veræ diuitiæ, aliæ ſunt
1.Ti.6. nomine tm̃, re autem ipſa carent. Quòd ſi has quoq; dixerit quiſpiam diuitias ne ſic quidē recedemus ab eo quod dicitur. Quid enim erat Apoſtolis, vel in pecuniis ditius, ad quos omnia tanquā ex fontibus profluebant? Quicunq; enim erant agrorum, vel
Act.2.4 domorum poſſeſſores, vendētes afferebāt, & ponebant pretium ante pedes Apoſtolorum. Vides opum magnificētiam. Omnia poſſidebāt, ab eorum cura libeti, & vt qui eſſent eorum potius œconomi quam domini. Qui enim habebant, habere deſiſtētes, ea afferebant ad Apoſtolos: ipſi quidē venundantes, & pecuniam comparantes, permittentes autem eius diſtributionem eſſe in illorum poteſtate. Quocirca Paulus
1.Co.6. quoque dicebat. Tanquam nihil habētes, & omnia poſſidentes. Eſt enim hoc admirabile, quòd qui tantas habebant diuitias, erāt facultatibus illis ſuperiores, eos enim non tenuit obnoxios multitudo pecuniæ.
K Hæ ſunt, vel maximæ diuitiæ, non egere diuitijs. *Gloria, & diuitiæ in domo eius.* Hic quod ſupereſt nō eget interpretatione. Habuerunt enim gloriam, quæ a deo proficiſcitur. Ipſa autem ſequebatur, vt dicit diui
Matt.6. na ſcriptura, Quærite regnum dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Quid enim illis ſplendidius? Quid magnificentius? Tanq̃ Angelos dei ſuſcipiebant. Pecunias afferētes, ad eorum pedes ponebant; ijs denique qui capite diadema geſtabāt erant illuſtriores. Quis.n. Rex vnquam ingreſſus eſt cum tanta claritate, & ſplendore, cum quanto vbiq; habebatur Paulus in admitatione, loquens, à morte liberans, morbos expellēs,
Act. 13. 14. 19. 22. dæmones fugans, & hæc atque huiuſmodi, vel ſolis veſtibus efficiens? Hic terram cœlum fecit, & omnes ad virtutem deduxit. Quòd ſi hæc in terra fecerunt, cogita quanta erit gloria eorum in cœlis. Quid eſt autem, In domo eius? Cū ipſo, inquit. Externæ autem diuitiæ non ſunt cum eo qui habet illas, quandoquidem ne in tuto quidem ſunt collocatæ: ſed ſunt in manibus calumniatorum, in manibus adulatorum, in manibus prncipum, in manibus famulorum, & ideo eas vbiq; diſſeminat,
L non confidens vniuerſas eas domi tenere: & ideo adhibētur cuſtodiæ, & cuſtodes, & ſi hoc nihil iuuet, cū ea poſſint omnia effugere. Iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi. Alius, Et miſericordia eius manet in ſeculum ſeculi. Vel hic dicit virtutem in genere, vel iuſtitiā quæ repugnat iniuſtitiæ. Vel quemadmodum dicit alius interpres, clementiam dicit, & miſericordiam. Talis eſt enim vis eleemoſynæ, res eſt immortalis, aliena ab interitu, & quæ minime pōt extingui. Atq; humana quidē omnia conuelluntur, fructus autem eleemoſynæ nunquam poteſt marceſcere, nec vlla difficultate temporum reprobari. Etſi enim corpus fuerit diſſolutum, illa tamen non vna cum vita diſſoluitur, ſed ante illum excedit ei manſiones præparans. De quibus dicit Chriſtus: In domo patris mei manſiones multæ ſunt. In hoc itaque res humanas ſuperat, quòd ſit perpetua, & ſtabilis, quod quidem nulla res habet earum, quę ad hāc vitam pertinent. Nam ſiue dixeris pulchri
M tudinem, ea morbo flacceſcit, & ſenio conſumitur, ſiue potentiam, ea ſæpe mutatur, ſiue diuitias, ſiue aliquid aliud eorum, quę in vita præſenti habentur clara, & illuſtria: ea vel viuos reliquerint, vel mortuos omnino nudos, & deſtitutos dimiſerint. Sed iuſtitiæ non eſt eiuſmodi fructus, non enim tempore conſumitur, non morte amputatur, ſed tunc amplior, & tutior redditur, quando ad portum illum, qui nullis, agitatur fluctibus adnauigauerit. *Exortum eſt in tenebris lumen rectis.* Deſcribens beati
1.Co.1. tudinem eius, qui timet deum, dicit etiam res, quæ in præſenti eueniunt, vt quòd ſunt immortales eius poſſeſſiones, quòd fruetur gloria, quòd erit omnibus ſuperior, q̃ eos, qui fuerint ei ſimiles, & eius filij euaſerint videbit inexpugnabiles, quòd in maxima rerum difficultate erit ſecuriſſimus. Hoc enim ſibi vult illud, Exortum eſt in tenebris lumen rectis. Ijs enim qui ſic ſunt affecti, ijs qui recte ingrediuntur, efficiet, vt in medijs tenebris lux oriatur. Quid eſt, In tenebris? Et ſi ſunt in afflictione, in anguſtijs, tentatione & periculis (ea enim vocat tenebras) efficiet vt plurimum eis adſit voluptatis. Quòd etiam Paulus ſignificans, dicebat. Nolo autem vos ignorare de afflictione, quæ fuit nobis in Aſia, quòd ſupra modum grauati ſumus, vt etiam de
A vita dubitaremus. Vidiſti tenebras, ſed ipſi in nobis ipſis reſponſum vitæ habuimus, ne confi-

ne confideremus in nobiſipſis, ſed in Deo qui ſuſcitat nos mortuos, qui ex tātis mortibus liberauit nos. Vidiſti quō ſit exortus lux. Conſidera hoc ipſum etiam in tribus pueris. Cum enim expectarent fore, vt exurerentur, puriſſimum rorem aſſecuti ſunt. Idipſum etiam euenit in Daniele, & alijs prophetis. Quòd ſi hæc velis ita ſumere, vt ad aliam referantur anagogen, videbis hoc orbi terrarum accidiſſe. Cum enim tenebræ mare, & terram occuparent, & error
Mala.4. vbiq; eſſet diffuſus, Sol iuſtitiæ ex immo exortus eſt. Quoniam enim homines cœlo relicto deum in tertis quærebant, ex eo loco eis apparuit, ſe ad eorum imbecillitatem demittens, vt ad altitudinem infinitā eucheret. *Miſericors, & miſerator, & iuſtus eſt dominus Deus.* Quoniam dixit eius iuſtitiam manere, & illo modo conſolatus eſt: multi autē miſericordes, & qui rectè hic vitam agunt, contraria hic experiuntur, affert aliam conſolationem, dicens, Miſericors, & miſerator, & iuſtus eſt dñs. Si eſt autem miſericors, & eos qui peccant dignos
B venia eſſet cenſet: multo magis eos, qui ſe recte gerunt non relinquet incoronatos, poſtquā hinc exceſſerint. Sed etſi hic non reddat, omnino illic reddet. Deinde ſubiūgit etiā. Iuſtus, ſignificans q̃ ſi iuſtus ſit, vt eſt, reddet vnicuiq; ſecundum merita, etiāſi hic non reddat, quòd eſt vel maximum
Rom. 2 argumentum futuræ reſurrectionis. Quan
1.Co.5. do.n. multi ex ijs, qui ſunt virtute præditi, cernuntur mala multa perpeſſi, & improbi impune, & ſecure viuere: vbi nam recipiet vnuſquiſq; pro meritis, ſi non ſit futura reſurrectio, & alia vita, iudicium, & remuneratio? Deinde q̃m iuſtitiæ mentionē faciens, terruit auditorem, vt qui ſit redditurus rationem peccatorum, cito afferre medicamentum, dicens. *Iucundus homo, qui miſeretur & commodat. Diſponet ſermones ſuos in iudicio.* Vides quot præmia proponit homini clementi, & miſericordi, quòd fructus eius manet perpetuo, q̃ liberabitur à tentationibus, quòd deū imitabitur: eſt enim deus miſericors, quòd peccata eius ei condonabuntur. Hoc enim ſibi vult illud, Diſpēſabit ſermones ſuos in iudicio. Hoc eſt,
C patrocinium conſequetur, non deerit ei defenſio, non erit ei tunc condemnatio, cum eleemoſyna defenſionem ei pulchre comparet. Alius autem interpres dixit, Diſpenſans res eius cum iudicio. Hoc eſt, Fruetur
Mat.25 magna proſperitate, nihil ab eo ſuſcipietur quod ſit abſurdum, & alienum, vt qui fuerit optimus diſpenſator. Qui enim eſt crudelis, & inhumanus, & miſericordia non mouetur, eſt a vera diſpēſandi ratione alienus. Quid enim poſſit eſſe hoc grauius, q̃ quando qui eſt aditurus periculum animæ pecunijs parcit, & illam negligit? Quocirca Chriſtus quoq; illum laudauit œconomum, qui quando erat vocandus in peri- Luc.16.
culum, de ſchedulis trāſegit, & de eo, quòd debebatur reſcidit. Qūo.n. non eſt abſurdum, vt qui in preſenti quidē vita ſunt in periculo, omnia ſua profundant, vt periculum redimant: cum autem veniant in periculum ne tradantur ſupplicio, nō vtantur eadem œconomia? Et ideo prudentem diſpenſatorem dicit miſericordem, vt qui multa paucis emat, pecunijs cœlum, veſte Mat.25
regnum, pane & poculo frigidæ, bona fu- Mat.10
tura. Quid enim conferri poteſt cum hac Mat. 9.
diſpenſatione, quando quis ea dans, quæ D
pereunt, fluunt, & intereunt, ea quæ ſunt futura, & quæ ſunt immobilia, accipit, & per ea in præſenti vita ſecuritate fruitur? Et ideo dicit, Diſpenſabit ſermones ſuos in iudicio. Vel, vt alius dicit interpres, Diſpenſans res ſuas cum iudicio. In quonam dicit iudicio, niſi in die futuro? Vel dicit, q̃ etiam in hac vita omnia ſua optimè adminiſtrabit, nec erit in eis quicquam cōfuſum, ſed omnia erūt ordine collocata, omniaq; recta via, & conſequentia procedēt, nulla eſt in eis turbatio, nullus ſtrepitus aut tumultus, cū eleemoſyna reddat ei omnia plana, facilia, & expedita. Quod etiam reddēs manifeſtius interpres, dixit, Diſpenſans res eius cū iudicio. Is eſt.n. miſericors, qui res ſuas cū iudicio, & conſilio diſpenſat. Alius.n. eſt inutilis, & a vera diſpenſandi ratione alienus. *Quia in æternum non commouebitur.* Quid pōt conferri cum hac diſpēſatione, q̃n quis talem viam inuenerit, quæ eum liberat ab inopinatis caſibus, & facit vt extra vitæ fluctus ſit in portu, & cū ſit homo, nihil humanum ſuſtineat, vel ſuſtineat quidem, ſed nequaquam euertatur? Hoc eſt enim admirabile, quando non cedit tentationibus, nec ab eis proſternitur. E
Quid vero? an nō ſunt moti, & labefactati multi miſericordes? Nequaquam. Nam etſi redacti, ſunt pauperes, & ad extremam deducti mendicitatem, & in ærumnas, & calamitates inciderunt, minimè tamen

Universidad de Deusto
Biblioteca

euersi sunt, dum cogitarent ea, quę a se facta sunt, dei beneuolentiam, & præsidium ad se attrahentes, & validam aliquã, & fortem anchorã, nempe bonam conscientiã, habentes. Non dixit itaq;, Insidijs non appetentur, sed, Non cõmouebuntur. Quod
Mat. 7. etiam dixit Christus de illo, qui ædificat, supra petram. Non quòd non sit tempestatem passurus, sed quod etiam tempestatem sustinens minimè sit euertendus. Hoc est enim admirabile, non quando cessantibus tentationibus omnibus in tuto fuerit: sed quando maximis, & frequentissimis machinis impetitus, perpetuo manet immobilis, nec vnquam euerti potest. Neq; enim fieri potest, vt anima diues misericordia, obruatur vnquam a grauibus animi perturbationibus. *In memoria æterna eris iustus.* Vide ipsum non solum in tempore vitæ,
F sed etiam post mortem complures docere, & instituere. Quomodo ergo dum viuit patietur aliquid mali, quando etiam moriens est alijs magister tranquillitatis? Vt enim sciant, vel qui sunt maxime incredu li, fructum eius manere immortalem in cę lis, hic dat eius rei experientiam defosso, enim corpore, memoria eius vbique circũ fertur. Talis est virtutis potentia, non cedit tempori, non marcescit longitudine temporis. Hoc autem fit propter salutem multorum. Illi enim non habent opus laudatione hominum. Qui autem viuunt in vitio, Illis egent encomijs, vt ex laude eorum, quæ præclarè ab alijs gesta sunt, fiant virtutis studiosiores, & aliquando liberentur a vitio. Vbi sunt ergo, qui sepulchra sumptuosa ædificant, ædesque magnificas excitant? Audiant quodnam sit monimentum perpetuum. Non lapidum extructio, nec murorum ambitus, & turres, sed bonorum operum ostensio. Hæc autem ponit propter eos, qui sunt valde increduli, & futura nõ attendunt, vt cũ a præsentibus, & ijs, quæ apparẽt eos abduxerit, deducat ad futura, & alioqui ostendit, quod virtus, vt
G sæpe dixi, etiam ante illa præmia habet in seipsa remunerationem. *Ab auditione mala non timebit.* Alius, Nuncium malum non timebit. Quemadmodum non dixit superius eum non esse petendum insidijs, sed insidijs appetitum non esse commouendum: ita hic etiam non dicit eũ nõ esse auditurum malum nuncium: sed audientem minime formidaturum. Nam siue bellum viderit aduentare: siue terræmotum oppida diruere, siue latrones, & murorum effossores omnia eripere: siue barbaros incursiones facere: siue morbum mortem minitari: siue iram lucidis: siue quodcunq; aliud, minimè extimescet: suas enim opes antea deposuit in loco tutissimo, & ex quo non possunt eripi, & imminente morte nõ modo non metuit, sed etiam festinat quã primum in ea loca concedere, vbi sunt eius Mat. 6. Lu. 12. merces. Vbi est enim thesaurus hominis, illic cor eius. Si enim mercatores, qui domum multa onera præmiserunt, properãt quotidie videre suas diuitias: multo magis hic, qui in cœlis omnes suas facultates antea deposuit, volet a rebus præsentib. auul sus ad futura festinare. Nihil ergo ei poterit timorẽ incutere. Paratum cor eius sperare in domino. Alius, firmum est cor eius, H idem significans, & interpretans illud, Paratum. Quod aũt dicit est eiusmodi. Nihil est quod eum labefaciat, & vt in res presentes animum affigat, efficiat, sed totus quantus est ad deũ extenditur, & spem illam expectat, & in illa expectatione perpetuo defigitur, nec ab vlla re pśenti mollescit, abducitur, aut distrahitur. Tales.n. sunt rerum solicitudines, mentem diuidunt, & cogitationem distrahunt. Necesse est autem rursus dicere illud Euangelicum. Vbi est the- Matt. 6.
saurus hominis, illic est etiam cor eius. cõmouebitur,
Confirmatum est cor eius, non commouebitur. φοβηθῆ
Vidisti eũ, qui ædificat supra petrã. Quid timore
enim potest timere, qui est, & nudus, & ac- afficiet.
cinctus, & nullã vlli præbet ansam? Quid Matt. 7.
potest timere, qui habet deum clementem, Rom. 8.
& propitium ita vt vtrinq; sit tutus, & ex superno auxilio, & ex ea in qua hic inferius degit facilitate, nec quicquam poterit eum labefactare, non damnũ pecuniæ, nõ probra, non calumniæ? Neque.n. habet in quo lædatur, qui hinc in regionem cęli cõ migrauerit, ad quam sceleri, & insidijs nul lus patet aditus. Aperte.n. sciatis oportet Apo. 13
omnes insidias parari, vel pecunijs, vel pro I
pecunijs, & omne hominum studium in his ponitur. *Donec despiciat inimicos suos.* Dæmones hic dicit inimicos. Quis est enim eius inimicus, nisi scelerati dæmones, & ipse diabolus? *Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi.* Postquã eleemosynæ, & commodandi, & miserẽdi meminit: sunt autem multæ mensuræ eleemosynæ: hic enim dat minus: illi vetò amplius:

plius: videamus quemnam dicit misericordem: eũ ne qui præbet ex abundantia, an eum, qui suas facultates exhaurit, & exinanit, certũ est, q̃ eum qui exinanit: eum qui te profusè, ac largiter vtitur. Quod etiam
1. Co. 9. Paulus quærit, dicens. Qui seminat in benedictionibus, metet etiam in benedictionibus. Vide autem quomodo propheta optimę vsus est dictionibus. Non enim dixit, Dedit, vel distribuit, sed, Dispersit, simul & eius qui præbet largitatem ostendens, & rem sementem nominans. Tales.n. sunt qui seminant: Dispergunt quæ sunt reposita, & quæ sunt manifesta amittunt, vt futura accipiant. Hoc est collectione melius. Ita.n. dispergere melius est, quã colligere. Dispergunt pecuniæ, & colligitur iusti-
K tia. Dispergunt, quæ non manent, vt acquirantur manentia. Hoc ipsum faciunt etiam Aricolę. Sed illi quidem propter incerta, est.n. terra quę suscipit. Tu autem in manu dei, vnde fieri non potest, vt perdas.
Mat. 6. Quando ergo videris aurum esse pulchrũ,
Luc. 12. & veritus fueris id eijcere, veniant tibi in mentem ij, qui seminant, ij qui fœnerantur, ij qui mercaturas exercent, qui à sumptu, & impensis incipiunt, cum tamen sit incertus rerum, quas tractant exitus, nam & fluctus, & terræ sinus, & debitorum syngraphæ, & omnia sunt incerta. Sępe enim in sorte damnum acceperunt fœneratores, cœlum autem timet agricola. Hic autẽ nihil horum metuit. Sed & de sorte, & de fœnore potest esse securus, si hoc dicendũ sit fœnus, & nõ sorte longè amplius. Sors.n. est pecunia, fœnus autem regnum cœlorum. Vidisti naturam mutui, quod habet vsuram sortè longè maiorem. Et hæc quidem in futuro, in præsenti autem magnã
Mat. 19 libertatem cõsequeris, eris remotus ab omnibus insidijs, calumniatorum, & auarorũ cupiditatem extingues, viues securè toto vitæ tempore, vt quem nec angant de tuis
L bonis solicitudines, & spe futurorum bonorum erigaris. *Cornu eius exaltabitur in gloria.* Quod est maxime expetendum hominibus, hoc ponit assiduè. Id autem est splẽdor, & gloria, quæ & illic eos excipiet, & hic eis aderit abunde, & largiter. Nemo est enim adeo clarus, & insignis vt misericors. Et si vis accipe eos, qui in curriculis, & theatris temere sua cõsumunt. Duc in medium misericordem, & tunc videbis quantus sit vtriusque fructus, quomodo eum, quidem omnes perpetuo laudant, & admirantur, communem patrem, & seruatorem existimantes. Illi autem cum illo solo die in perpetuo quodam, & temerario impetu applauserint, postea criminantur, vt crudelem, & inhumanum, vt inanis gloriæ cupidum, vt intemperantiæ ministrum, & seruum improbitatis. Sed etsi in cõuentibus quandoque eiusmodi verba fiunt, illorum quidem notantur sumptus, & reprehendũtur impensę. Hos autem nemo est adeo impudens, & sceleratus, qui etiamsi sit millies
crudelis, & inhumanus, non laudet, & ad- M
miretur. Eiusmodi enim res est virtus, vt etiam ab ijs, qui illam non sequuntur, laudetur, quemadmodum vitium ijs etiam, qui ei sunt dediti sit exosum, & reprehensione plenum. Itaque illos quidem ne ij, quidem, qui accipiunt laudãt, meretrices, inquam aurigę, & saltatores, sed eos etiam insectantes. Hunc autem non solum pauperes, qui acceperunt, sed ij etiam, ad quos nihil redijt ex liberalitate, omnes mirabũtur, & amabunt. *Peccator videbit, & irascetur, dentibus suis fremet, & tabescet.* Talis res
est virtus, vitio grauis, & molesta. Quem- Sap. 2.
admodum enim ignis accendit spinas, ita etiam benignitas, & clementia homines quantumuis feros irritat, ea.n. illorum improbitatem reprehendit, & accusat. Sed vide eum, ne cum inuidia quidẽ extabescit, audere accusare, & clarum virtutis aspectũ intueri, sed mente quidã liquescere, & dentibus dolorẽ ostendere, non audere autem verbum proferre, sed tantum angi & excruciari. Tale est.n. vitium, etiamsi ad ipsa sceptra ascenderit, & iuxta eos steterit, quorũ sunt capita cincta diademate, est omnium abiectissimum, & maxime formidolosum, & simile est alicui strepitui, ac tumultui, & mari insanienti, etiamsi sit maxima stipatum potentia, quemadmodum virtus con- A
tra: Nam licet ad extremam redacta sit inopiam, & sit in ipso carcere, est regibus splẽdidior, & magna fruitur securitate, & sedet in portu nullus agitato fluctibus, non modo nihil patiens ab improbis, sed vel ipso silentio potens vlcisci improbos, & de improbitate extremas pœnas exigens. Quid fuerit.n. miserius homine, qui viuit in scelere, qñ præter id, quod seruit pecunijs, alio rum etiam recte factis mordetur, & aliorũ laudem suam pœnam existimat, & ipse à seipso supplicium exigit, suam conscien-

tiam lanians, & mentem excrucians, & seipsum in se carnificem exhibēs. Vidisti excellentiam virtutis, & potentiam. Vidisti imbecillitatem vitij, & miseriā. Sed non in hoc solo eius consistit calamitas, sed etiam in alijs pluribus. Quod ipsum quoque significans, subiunxit, dicens. *Desiderium peccatorum peribit.* Quid est, desiderium peccatorum peribit? Nusquam, inquit, sistitur. Quoniam enim ea, quæ dederat, sunt eiusmodi, fluxa, & prætercurrentia, desiderium
B quoque res imitatur, vt quòd extinguatur, & pereat, & nullum radicem habet. Quòd si est hic peccator in hoc statu, cogita quoniam modo se habebit in futuro seculo. Ne hæc ergo patiamur, hanc viam fugiamus, illam autem eligamus, & perpetuo in grediamur, quæ est tuta, quæ est inexpugnabilis, quæ est plena voluptatis, quæ referta est gloria, quæ cœlum nobis cōciliat, quæ in omnia, quæ dei sunt nobis præbet beneuolentiam, quæ facit, vt philosophemur, quæ tot & tanta in se bona continet, quanta ne oratio, quidem explicare poterit. Quæ detur omnibus nobis consequi. Gratia & misericordia.

IN PSALMVM CXII.

Laudate pueri dominum, laudate nomen domini. In scripturis sæpe verba fiunt de his laudationibus: nō est. n. quid leue, sed aliquid sacrificium, & oblatio quę deo placet. Sacrificium, inquit, laudis glorificabit
Psal. 49. me. Et rursus, Laudabo nomen dei mei cū
Psal. 68. cantico. Magnificabo ipsum in laudatione. Et placebit deo super vitulum nouum cornua producentē, & vngulas. Sacri quoque libri id sæpe præcipiunt, & qui seruantur, pro magnis gratiarum actionibus id
C offerunt. Et quamnā habet, inquit, hoc difficultatem? Cui nam autem, vel humilis, & abiectæ conditionis homini id prestare, & deum laudare est facile? Si rem diligenter, & exactè didiceris, videbis & laborem, qui in re inest, & lucrum, quod ex ea percipitur. Primum quidem hæc laus a iustis requiritur, & oportet vitam prius recte instituentem, hymnos ita deo canere. Non est
Eccl. 15 enim, pulchra laus in ore peccatoris. Se-
Matt. 5. cundo, non verbis solum, sed etiam factis
Esa. 6. laudare oportet, & hanc laudem deus ma-
Esa. 6. xime. requirit, hanc gloriam. Luceat, enim inquit, lux vestra coram hominibus, vt videant bona opera vestra, & glorificent, patrem vestrum, qui est in cœlis. Ita laudant Cherubim. Quocirca Propheta quoq; cū illam mysticam audijsset melodiam, seipsum afflictat, & miserum ducit, dicēs. Hei mihi, quod homo sum impura habens labra, & habito in medio populi impura labra habentis. Et ideo cum præcipit laudes offerre, incipit a superioribus potestatibus sic dicens. Laudate dominum de cœlis, lau- Ps. 148.
date eum omnes angeli eius. Oportet itaq; angelum fieri, & ita laudare. Ne ergo hanc laudem rem esse leuem existimemus: sed D
ante os nostrum vita nostra ipsum laudet. Ita quidem, vel tacentes deum laudare possumus. Ita etiam loquentes ædemus modulationem vitę conuenientem. Hoc autē non solum ex psalmo, discere possumus, sed etiam, quòd omnes ducit ad symphoniam, & chorum integrum, & absolutum statuit. Non enim vnum tantum aut duos alloquitur, sed vniuersum populum. Et quemadmodum Christus, nos deducens ad charitatem, & concordiam, iubet vt in precibus fiat communiter oratio, & ab vni- Matt. 6.
uersa ecclesia, tanquam ab vna persona, di- Luc. 4.
catur, Pater noster, & panem supersubstantialem da nobis, &, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris, Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, vbiq; vtēs plurali nomine, & prę cipiens vnicuiq;, etiamsi per se oret, pro cunctis fratribus offerre orationem, ita etiam Propheta vocat omnes cōmuniter ad concentum orationis, & dicit, Laudate nomen Dñi. Quid sibi vult hæc adiectio nominis? Maximè quidē explicat affectionem dicētis. Significat autē etiam E
aliquid aliud. Quidnam? vt nomen eius p nos glorificetur, vt per nostram quoque vitam videatur laudabile, est enim quidem tale. Vult autem, hanc quoque laudem per rectam nostræ vitæ, institutionē illustrari, & vt scias ita esse, vide quæ cōsequū tur, subiungit enim, *Sit nomen domini benedictum. Ex hoc nunc & vsque in sæculum.* Quid dicis? Non erit benedictū, nisi tu pre- 1. Co. 6.
catus sis? Vides eū non dicere de ea, quæ illi adest benedictione, & est eius naturæ attributa, sed de ea quę fit per homines. Paulus quoq; de ea scribens dicit, Glorificate vero deū in corpore vestro, & in spiritu vestro. Ipse ergo est altus, & magnus, & laudabilis per seipsum, apud homines autem

talis quoq; efficitur, qñ qui ei seruiunt, talē vitam ostenderint, vt quicunq; eos vident, laudibus, & bonis verbis dominum prosequantur. Hoc ipsum nos quoq; in precationibus iussit dñs semper dicere, precantes, sanctificetur nomē tuum. Hoc est, per nostram quoq; vitam glorificetur. Quemadmodum enim dum malè viuimus, contumelijs, & probris afficitur: ita dum virtutis curam gerimus, gloria afficitur. Quod
F ergo dicit, est eiusmodi. Fac vt nos perpetuo recte, & ex virtute viuamus, vt sit nomen tuum benedictum. *A solis ortu vsque ad occasum eius laudabile.* Vides eum iam cōem exorditi rempublicam, & aperire nobilitatem ecclesiæ. Non amplius enim in Palestina solum, nec in Iudæa, sed est vbique terrarum nomen domini. Quando autem hæc euenerunt, nisi quando nostra ce perunt efflorescere? Olim. n. non solū non benedicebatur in Palestina, sed etiam blasphemabatur, & maledictis incessabatur propter Iudæos, qui in ea habitabāt. Propter vos, enim inquit, nomen meum blasphemabatur inter gentes. Nunc autē vbique terrarum laudibus celebratur. Quod quidem alius quoq; propheta significans, dicebat. Apparebit dñs, & perdet oēs deos gentium, & adorabunt eum vnusquisq; in loco suo. Et rursus alius, Et in nobis claudentur portæ, & non accedet, ad altare meum donum. Quoniam ab ortu Solis vsq; ad occasum nomen meum glorificatum est in gentibus, & in omni loco offertur suffitus nomini meo, & purum sacrificium. Vides quomodo res Iudaicas contraxit, & repressit, & vbique terrarum ecclesiasticam vitæ formam prædicauit. Qui
G enim hæc dicit propheta, fuit post reditū a Babylone. Et ideo hæc tūc prædixit, nec dicerent Iudæi eum dicere conclusionem illam, & destitutionem quæ fuit in Babylone. Postquam enim illa cessassent, & ipsi ad priorem reuersi essent rempublicam, ea dicit angelus, significans eorum destitutionem, quæ fuit tempore Vespasiani, & Titi, postquam non erit deinceps mutatio illius solitudinis ac destitutionis. Illam. n. consecutæ sunt res ecclesiæ. Et ideo dicit, Magnum nomen meum in gentibus, hoc est, benedictum, quod per bonam ipsorum vitam laudatur, quemadmodum hic quoque dicit, Benedictum nomen Domini. *Excelsus super omnes gentes dominus.* Vides rursus gentes eius cultum suscipere, & nō vnam tantum, aut duas, aut tres, sed quæcunq; sunt in orbe terrarum. Quid est hac prophetia clarius? Quomodo autem est excelsus super omnes gentes? Quoniam eum magnificamus, non ei aliquam addentes altitudinem, Absit, sed dogmatibus, cultu, adoratione, & cæteris omnibus, non aliquid humile, & abiectum de eo cogitātes, M
vt Iudæi, sed multo maiora, & altiora. Talis est enim hæc nostra reipublicæ forma, quanto cœlum est terra altius, tanto hæc altior veteri. Et ideo dicit. Excelsus super omnes gentes Dñs. Etenim cum eum per cultum attollimus, illud quoq; scimus hęc esse per quandam demissionem, & ad captum nostrum accommodationem. Quare etsi sint in nouo, quàm in veteri altiora sunt tamen eius dignitate lōge inferiora. Et ideo Paulus vtriusq; cognitionis, & quę nūc est, & q̄ tūc in futuro seculo futura est, dīam ostēdens, dicebat. Quando eram par 1. Co. 13
uulus, sapiebam vt paruulus, cogitabam vt paruulus. Quando autem factus sum vir, euacuaui quæ erant paruuli. Et rursus, Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, & videmus nunc quidem per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Per hæc enim ostendit hanc cognitionem ab illa tantum abesse, quantum puer a viro, qui puenit ad perfectam ætatem. *Et super cœlos gloria eius.* Quoniam dixit de laude, & exaltatione, quæ fit per rectam vitæ humanæ institutionem, & deū ita extollere, ita laudare, ita magnificare I
exhortatus est, ad maiorem virtutem incitans: Ostendit vbinam hoc maximè fiat. Vbinam ergo hoc fit? In cœlis. Illic enim est eius gloria. Angeli enim eum maximè glorificabunt, non ex sua natura solum, sed etiam ex obedientia hominum quibus ministrant, præcepta eius exactè perficientes. Et ideo dicit, Potentes virtute, facientes verbum eius. Porro autem in euāgelijs quoq; iussit Christus orare, & dicere. Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Hoc Matt. 6.
est, quemadmodum eum sanctificant angeli, ab omni quidem vitio liberati, virtutem autem exactè persequentes: ita etiam nos digni habeamur, qui ipsum sanctificemus. Hoc ipsum hic quoque significans, subiunxit, Et super cœlos gloria eius. Non solum enim in terra videris has creaturas, quæ cernuntur, nec pulcherrimum ordinem,

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui est in cœlo sed ascende a sensilibus ad ea, quæ percipiuntur sola intelligentia, ad pulchritudinem illarum substantiarum, ad splendorem illius reipublicæ: & tunc scies quomodo est in cęlis gloria eius. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit?* An non videtur magnũ
K esse quod dictum est? Sed qñ consideraueris de quonam id dictum sit, hoc lõge erit eo inferius. Ita sicuti dixi, non oportet in verbis solis sistere, sed vsq; ad sensum conscendere. Quomodo enim in cœlis habitat, qui cœlum, & terram implet, qui vbiq;
Hie.23. præsens est, qui dicit, Deus appropinquãs,
Esa. 40. ego sum, & non Deus procul, qui mensus est cœlum palmo, & terram pugillo, qui continet ambitum terræ? Sed quoniam loquebatur tunc cum Iudæis, propterea eo sermone vsus est, paulatim erigens eorum cogitationem, & mentem sensim extollens & euehens. Non enim dixit solummodo, Qui in altis habitat, & humilia respicit: sed cum prius dixisset, Quis sicut dominus deus noster, illud subiunxit, ostendẽs quanam de causa illud secundum dixerit, nempe propter Iudaicam imbecillitatem simulachra stupentem, & deos in locis, & templis conclusos adorantem, & ideo inducit parumper comparationem, licet citra cõparationem deus oẽs superemineat: sed ad imbecillitatem auditorũ, sicut dixi (neq; enim cessabo hoc assidue dicere) cõponit orationem. Neque enim quærebat,
L vt tunc diceret aliquid dignum eius gloria, sed vt quod diceret, ab eis capi posset. Et ideo paulatim eos sustollit, & tñ ne sic quidem permanet in humilitate, sed rursus aperit quasdam altiores intelligentias. Postquã enim dixit, Qui in altis habitat, & humilia respicit: iterũ ad altiora orationem extollens, dicit *In Cælo, & in terra.* Ostendens eũ esse vbiq;, & hic, & illic. Nõ enim tanquam in cœlo inclusus, respicit eminus, quæ fiunt in terra, sed vbiq; præsens, & omnibus assistens. Vidisti qũo pau
Iob.11. latim mentem auditorum sustollit. Dein-
Esa.66. de cum auditorem a terra extulisset, & in cœlo collocasset: rursus procurans, vt aliquid maius animo apprehẽderet, venit ad aliud eius potentiæ indicium, dicens. *Suscitãs a terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* Magnæ est.n. atq; adeo ineffabilis potentiæ, parua extollere. Alicubi autẽ cõtrariũ quoq; ponit alius, ꝙ magna quoq; humiliat, sic dicens. Diuidens contritionẽ super fortitudinem, & miseriam supra munimentum adiungens. Hic quidem certe, M
dictũ est, ꝙ potest pusillos erigere. Est itaq; generalis oratio. Quòd siquis hæc etiam velit accipere anagogice, videbit hoc factũ esse in gẽtibus, videbit hoc euenisse in nobis tempore aduentus Christi. Quid enim erat nostra natura pauperius? eam tñ erexit Ephe.2.
& sustulit in cęlum cum nostris primitijs, & fecit considere in cęlis in throno patris. Et de stercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus populi sui. Stercus hic dicit vilitatẽ, & quæ ex ea fit, repentinã mutationẽ, ostendens ei esse omnia facilia, & expedita. Deinde transit aliud magis. Quodnã hoc? Quòd non solũ põt res transferre, & humilibus dare authoritatẽ, sed ipsius ẽt naturæ transmouere limites, & eã, quæ est sterilis matrẽ efficere. Et ideo subiunxit. *Qui habitare facit sterilem in domo, matrem filiorum lætantem.* Quod quidẽ Filiorũ ἐπὶ τέκνοις, propter filios.
factũ est in Anna, quod factum est in alijs innumerabilibus. Vidisti hymnum perfectum, vidisti hymnũ cõpletum. Dixit ea, q̃ erant factura, vi vniuersus orbis terræ se recte gereret, quomodo erat cessaturus Iudaismus, qũo noua ecclesiæ respublica erat lucem æditura, quomodo erat vbiq; offerendum sacrificium. Deinde efficiens, vt
vel crassioribus fide digna esset oratio, ex A
ijs, quæ iam fiunt, quæ sunt futura confirmat. Quod aũt dicit est eiusmodi: Ne diffidas futurã tantam mutationẽ, & dissectas gentes esse venturas in gloriam. Non vides hæc fieri quotidie, extolli humiles, & sedere cũ principibus? Non vides naturã, quæ erat manca, & mutila, corrigi, steriles matres fieri? Tale quid etiam vsu venit in ecclesia. Erat sterilis, sed multorum filiorũ
Esa. 54. mater facta est. Quocirca dicit Esaias, Lætare sterilis, quæ non paris, erumpe & clama, quæ nõ parturis, quoniam multi, sunt filij desertæ magis, qua in eius, quæ hẽt virum, hoc in ecclesia futurum prænunciãs. Quocirca hic quoq; hoc in loco finijt orationem, Prophetiam fide dignam hinc efficiens, ex ijs quæ iam facta sunt, ab eius maiestate. Quæcunq; enim deo visa fuerit, sunt factu facilia. Potest enim transmutare naturã, & humilitatem transferre in altitudinem, & mores corrigere. Cum hæc ergo sciamus omnia, quæ nostra sunt afferamus, & omni fruemur gloria, & ad ineffabilem

sabilem ascendemus altitudinem, dei auB xilio freti. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN CXIII. PSALMVM.

Facta est Iudæa ἐγένετο τῶν ἰουδαίων. fuit Iudæa.

IN *exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius Israel potestas eius.* Magnam hic testator dei benignitatem, & mansuetudinem. Quamnam hãc? Quòd cum quamprimũ ostendit potentiam, tunc vt adoretur exigit. Hoc.n. significans dicebat, In exitu Israel de Aegypto. Tunc.n. suam ostendit potentiam per signa, quæ in Aegypto facta sunt, & per ea, quæ in deserto, tunc ẽt populum sibi effecit familiarem. Hoc ipsum etiam fecit in Adam. Cum.n. prius mundum fecisset, & suæ sapientiæ, & potentiæ vim ostendisset, ita finxit hominẽ, & ab eo exegit adorationem. Ita etiam vnigenitus Dei filius, cum primum signa præbuisset multa, & omnis generis, tunc fidẽ exegit. Quocirca ijs quidem qui ab initio ad eum accedebant, vt qui eius pignora non haberent, nec argm̃ diuinitatis, non dicebat, Credite, quia possum hoc facere, sed signa solummodo ostẽdebat. Sed postquam vbiq; per Palæstinam deposuit suæ monimenta potentię, mutilis corporib. re
C medium afferens, vitium expellens de regno differens, leges salutares sanciens: tũc etiam fidem exegit ab ijs, qui accedebant. Homines enim volũt prius imperium obtinere, & tunc aggrediuntur benefacere. Deus autem incipit a beneficijs. Et quid dico alia beneficia, cum etiam crucem ipsam sustinuerit, & tunc orb m terræ vicerit, quam gerebat duram factis ostendens? Hoc ergo psalmographus quoq; hic significans, dicebat, In exitu Israel de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Facta est Iudæa sanctificatio eius. Hoc est, In exitu, in recessũ, in liberatione ab Aegypto. Nõ dixit autem solummodo de Aegypto, sed adiecit, de populo barbaro, nomine ho-
Exod.3. stium dei curam ostendens. Ab illis enim crudelibus, & immanibus Aegyptijs non potuissent liberari, nisi habuissent manũ fortem, & dexteram inexpugnabilẽ. Erant enim, vel feris sæuiores, & petris duriores,
Exo. 7. 8.9.10. 11. qui cum tot acciperent plagas minime cederent. Postquam ergo dixit populum barbarum, ostẽdit quam mægna esset dei potentia, quòd adeo barbarum, adeo efferatum hominem nunc quidem persuasit, nũc vero, vel inuitum coegit seruos dimit D
tere, & contendentes postea mari obruit, Exo.14.
& ita suum populum liberauit. Quid est Deut.7.
autem, Facta est Iudæa sanctificatio eius? 26
Pro eo quod est, Populus ei seruiens, & eũcolens, populus ei dedicatus, populus ei factus peculiaris. Sanctificatio autem proprie dicebatur, templum, adyta, sancta sanctorum, quemadmodum Zacharias quoq; Zach.7.
introducit aliquos rogantes, & dicentes. Ingressa est huc sanctificatio? an ieiunabimus? de redita arcæ, & aliorum significãs. Facta est Iudæa sanctificatio eius, erat.n. antea regio impura, & execrãda, sed postquam accessit populus, facta est ciuitas sanctificatio eius: hoc est, Introducta est sanctificatio per obseruationem, p sacrificia, per cultum, aliosq; ritus, & ceremonias, Israel potesta. eius. Sub eius imperio, inquit. Atqui vniuersus orbis terræ eius imperio suberat, sed hi etiam ex eo quod eos habebat proprios, & familiares, qñ quidẽ, & prophetias suscipiebant, & cum eis differebat, & res eorum varie administrabat. Quin etiam alio modo appellabatur eius populus. Illius enim nutu sæpe, & ad bel- E
lum procedebãt, & multa alia administrabãt. Cum eos enim a barbaricis manibus, tyrannide, & seruitute, & extremo periculo, & mente impia liberasset, Rex eorum factus est. Hoc ipsum etiã alibi suam causam agens, & ostendens se, quæ sua erant primum ostendisse, quæ illorum autem erant requirere, dicebat. Nunquid solitudo Hier.2.
fui domui Israel, vel terra inculta? Quod κεχω-
autem dicit, est eiusmodi. Num fui vobis ρωσμέ-
inutilis? num innumerabilia bona in vos νη.
contuli? num ipsam naturã mutaui? Num elemẽta, vt vobis seruirent cõposui? Num dedi vobis vitam ab humanis laboribus liberã? Propterea dixit, Num solitudo fui domui Israel? Hoc est, Num fructus tuli innumerabiles? libertatem Aegypti, liberationem barbarorum, ostensionem miraculorum, vitam in deserto, hæreditatem Palæstinæ, subiugationem gentium, continua trophæa, frequentes victorias, miracula incredibilia, continua prodigia, terræ fertilitatem, generis vestri incrementum, quæ vniuersum terrarum orbem peruadit gloriam, alia innumerabilia. Vidisti fructus dei, & ideo subiunxit. Nunquid

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuit terra inculta? Hoc est, num innumera-
F biles fructus a me suscepistis? Num bene-
dixi introitum, & exitum vestrũ, greges ve
stro, & armenta vestra, panẽ vestrum, & a-
quam vestram? Num feci, vt essetis oĩbus
inexpugnabilas inuicti, & terribiles? Num
tanq̃ ex fontibus omnia vobis è cœlo, & è
terra manabant? Hoc.n. maxime ostendit
principem quod.s. suorum curam gerat,
Ioã. 10. eisq; prouideat ac prospiciat. Et ideo dice
bat Christus. Pastor bonus, Non dixit ho
noratur, & colitur, sed aĩam suam ponit
pro ouibus suis. Hoc est principatus, hoc
est pascendi scientia, sua negligere, & eo
rum quos regit curam gerere. Quod est. n.
medicus, hoc est princeps, vel potius plus
q̃ medicus. Medicus. n. arte salutem com-
parat, Princeps autem ẽt proprijs pericu-
lis. Quod etiam fecit Christus, pugnis cæ-
sus, crucifixus, & alia innumerabilia per-
Ro. 15. pessus. Quocirca dicebat Paulus, Etenim
Christus non sibi, placuit, Sed quemadmo
dum scriptum est, Opprobria exprobran-
tium tibi ceciderunt super me. Duo ergo,
imo vero tria, atque adeo innumerabilia
hic ponit beneficia, & eripuerit a barba-
G ris, & liberauerit ab aliena: & exemerit a
seruitute quod laboribus, & afflictionibus
finem imposuerit, quòd innumerabilia fe
cerit miracula. Deinde quòd eos etiam es
se voluerit eius sanctificationem, & eius
esse dicto obedientes. Nam hoc quoq; nõ
est paruum genus beneficij, referre eos in
numerum eorum qui sunt sub eius ditio-
ne. *Mare vidit, & fugit, & Iordanis conuersus est retrorsum.* Vide orationem exaggeratã,
& amplicatũ beneficium. Quid. n. inquit,
dicendum est de barbaris, & gentibus, q̃
cessit ẽt creatura, & locum dedit, & cõuer-
sa est ad contraria? respiciens ad Imperato
rem, & cedens duci populi? Hæc. n. omnia
tunc eueniebant populo Hebræorum, vt
scirent, quæ fiebant non fuisse humanæ
consequentiæ. Sed omnia fuisse mirabilia
effecta diuinæ, & ineffabilis potentiæ. Vi-
de autem emphasim dictionis, & quàm sit
optime posita. Non dixit. n. cessit, aut, sub
stitit. Sed quid? Mare vidit, & fugit, recef-
sus celeritatem fuga volens ostendere, ma
gnitudinem admirationis, & facilitatem
dei operationis. Et nequis existimet hoc
H certo temporis ambitu, aut fortuitu id ac-
cidisse, ab illo tempore non amplius factũ
est, sed semel quando Deus iussit, idq; va-
rie in diuersis personis. Insolens. n. vndа-
rum impetus, veluti animatus, & ratione
præditus, Deo iubente hos quidem ser-
uauit, illos vero perdidit, & alijs quidem
sepulchrum, alijs vero fuit vehiculũ. Hoc
ipsum etiam videris in fornace Babyloni Exo. 14
ca. Ignis enim qui temere, & casu ferebа- Dan. 3.
tur, moderationem, & certum ordinem o-
stendit, quando deus præcepit, eos quidem
qui erant intus conseruans: eos vero qui
foris sedebant, inuadens, & consumens.
Iordanis conuersus est retrorsum. Vidisti,
& in diuersis temporibus, & in diuersis lo
cis fieri miracula. Vt. n. scirẽt dei potentiã
vbique esse extensam, & loco non conclu-
di: & in barbara regione, & in solitudine,
& vbique adfuit faciens miracula, & nunc
quidem in mari, nunc autem in fluuijs, &
tunc quidem cum regeret Moses, postea
autem cum dux esset Iesus, & per miracu-
la vbique transmittebantur, vt nullo sen-
su præditam mentem, duramq́ eorum
intelligentiam miraculis emollitam aptio
rem redderet, & magis ductilem ad susci- I
piendam dei cognitionem. *Montes exultauerunt, vt arietes, & colles sicut agniorum.* Hic nobis oritur non parua quæstio. Nõ-
nulli enim dubitantes dicunt, priora qui-
dem facta esse scimus. Historia. n. tradidit,
& diuisum fuisse in exitu mare rubrum, Exo. 14
& Iordanem fuisse retro conuersum quan Ios. 3.
do arca transijt, exultasse autem montes,
& colles, hoc nusquam scriptum esse vide-
mus. Quid hoc ergo sibi vult? Volens pro
pheta lætitiam, & miraculorum magnitu
dinem hyperbolice ostendere, vel ipsa ina
nimata inducit choros propemodum du-
centia, & exilientia, quæ quidem solent fie
ri ab ijs qui lætitia afficiuntur. Eo ergo
spectat adiectio illius similitudinis, Tanq̃
arietes, & tanquam agni ouium. Illa enim
animalia, quando lætantur, solent saltib.
ostendere lætitiam. Quemadmodum er-
go alius dicit in calamitatibus vineam, & Esa. 24.
vinum luxisse, non quod vitis lugeat, quo
modo enim lugeat vitis? sed volens insi-
gnem mœrorem oculis veluti subijcere, e-
tiam ipsa inanimata eum sensisse dicit hy
perbolice, ita hic etiam inducit creaturam
esse lætitiæ participem, vt ostenderet gau-
dij magnitudinem. Ita etiam solemus di-
cere, quæ hic sunt læta euasisse, quando vi K
rum honoratum viderimus accessisse. Im-
plesti domum lætitia non de parietibus
loquen-

loquentes, sed insigne gaudium ostenden
dentes. [Quid est tibi mare quod fugisti,
& Iordanis, & cõuersus es retrorsum. Mõ-
tes exultastis, vt arietes, & colles sicut agni
ouium.] Per interrogationem profert ora-
tionem, & cum elementis loquitur, eodẽ
sensu quo eos dixit exilire. Quemadmo-
dum. n. ea dicebat, nõ eis, sensum tribuẽs,
sed, vt iam dixi, insignem lætitiam osten-
dens: & rerum gestarum magnitudinẽ: ita
ẽt eis affert interrogationẽ, non vt q̃ rñde
re possint, & sensum habeant, sed vt quod
dr̃ efficiat apertius, & ostẽdat rem esse ad-
mirabilem, & superare hoĩum opinionẽ.
Tanquam autem res noua facta esset, &
non ex consueta naturæ consequentia eue
nisset, subiungit interrogationem, & adij
cit responsionem. Quamnam? *A facie domini mota est terra, a facie Dei Iacob.* Hic rur
sus dicit motum, perculsionem, admiratio
nem, vt ostẽderet rerum gestarum magni
tudinem: Deinde ostendens quanta res sit
Heb. 11 vnius viri virtus, ex serui nomine appella-
L uit dñm. Quod quidem Paulus quoq; di-
cit fuisset pro maximo honorem conces-
sum illis sanctis, q̃m liberi erant ab oĩbus,
q̃ ad hanc vitam pertinebant. Non solum
. n. ponit illum honorẽ, sed ẽt adijcit cau-
sam honoris. Vt adiutorem doceret viam
per quam posset primũ hunc locum obti-
nere. Quemnã? Vt ex seruorum noĩe deus
Ibidem. vocetur. Quocirca dicebat, Propter quam
Exod. 3. causam non erubescit Deus, deus eorũ vo
Mat. 22 cari. Q̃o autem appellabatur deus ipso-
rum dicens, Ego sum deus Abrahæ, deus
Isaac, & deus Iacob, Deinde ponens ẽt su
perius causam talis vocationis, dixit. Et hi
oẽs mortui sunt non acceptis promissioni
bus, sed his procul visis, cum & salutassent
& confessi essent, quod peregrini sunt, &
hospites. Hæc est causa, & ideo subiunxit.
Propter hanc causam non erubescit deus
vocari deus eorũ. Propter quamnam? Q̃m
confessi sunt esse hospites, & peregrini, &
nihil habere commune cum præsenti-
bus. Sed seiuncti ab ijs, quæ ad hanc vi-
tam pertinent, ita degebant in aliena. *Qui conuertit petram in stagnum aquarum, & rupem in fontes aquarum.* Quamnam quæso
M veniam consequentur qui sunt duri, & nõ
facile cedunt, cum & petra, & rupes, quæ
est dura, & resistẽs, cedit iussui domini ho
Exo. 17. mo autem qui est ratione ornatus, & om-
Deu. 8. nibus mansuetior, illis euadit durior? Ru-
pem enim hic dicit, quæ facile ferro non ἀκροτο
cedit, sed vix in vertice confringitur. Illa μος
tñ in contrariam naturam redacta est, &
fontes aquarum emisit. Naturæ. n. opifex
potest ipsos quoq; transferre terminos, &
quæ sunt contraria ostendere, quod sæpe-
numero fecit in multis locis, ostendens se
eum esse qui ex ijs, quę non sunt fecit om
nia. Postquam ergo dixit antiqua benefi-
cia, miracula, prodigia, quomodo libera
uit a barbarica seruitute, qũo reduxit in li
bertatem, quomodo mutauit elementa, &
omnia repleuit lætitia, & rogat ẽt, vt pro
præsentibus ad eum portum cõfugiamus.
Deinde q̃m illud quoque factum est non
propter merita eorum qui afficiuntur be-
neficio, sed propter dei benignitatem, &
clementiam, & nomen eius: quod quidem
dixit, vt non prophanetur nomen meum,
sed sciant omnes per ea, quæ facta sunt, e-
ius virtutem, & potentiam, & hoc sit occa
sio, & argumentum doctrinæ: hanc etiam
nunc affert rationem, dicens, Etiamsi nos A
vita deficiat, nec habeamus ex nostris re-
cte factis fiduciã, fac propter nomen tuũ,
sicut dicebat Moses. Cui hic quoq; dicens
consentanea, ait. *Non nobis domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Non propter
nos, inquit, neq; vt nos reddas clariores, &
magis insignes, sed vt ipse vbique tuã red-
das manifestam potentiã. Etenim quem-
admodum eius nomen gloria, & honore
afficitur, dum ipse fert auxilium: ita rursus
gloria quoq; afficitur, dum nos recte, & ex
virtute viuimus, & præclaris institutis cla- Mat. 5.
ri sumus. Luceat. n. inquit, lux vestra corã
hominibus, vt videant opera vestra bona,
& glorificent patrem vestrũ qui est in cœ
lis. Quemadmodum ergo gloria, & hono
re afficitur, ita contumelijs, & maledictis
incessitur, dum vitam in vitio transig-
mus. Hoc ipsum per prophetam quoque
significans, dicebat. Nomen meum pp vos
blasphematur inter gentes. Cum ergo nul Esa. 52.
la alia ratione possit eorum causam defen
dere, eo confugit, sicut etiam Moses. Sed
non idem semper facit deus, hominũ sa- B
lutis curam gerens. Si enim hoc semper fa
ceret, multi iocordes fierent deteriores, &
nihil mali paterentur maximum pignus
habentes, nempe qui propter eius gloriam
perpetuo seruarentur. Sed res non ita ha-
bet. Neque enim deo sua gloria tantæ est
curæ, quantę salus hominum. Si. n. homi-
nes

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes eam contemnunt, multo magis deus, qui nullo nostrorum indiget, sed sicut dixi, quoniam prophe ta partes defensoris susscipit, eos ab ijs, ex quibus licet defendit, & conduplicatione vtitur, dicens. Non nobis domine, non nobis, ostendens magnã indignitatem eorum, qui seruantur. *Sed nomini tuo da gloriam*. Nos enim sumus digni malis innumerabilibus: sed ne prophanetur nomen tuum. *Super misericordia, & veritate tua*. Alius, Propter misericordiam tuam. Vides eum hoc quoque plane sciuisse, quòd Deus id despiciens, Vnum solum sibi proponit, nempe, vt corrigantur homines. Et ideo subiũxit, Ob misericordiam, & veritatem tuam. Hoc est, Propter misericordiam tuam ser nobis auxilium, etsi non sit tibi curę gloria hominum, sed propter misericordiam, & veritatem tuam.

Sup misericordia, ἐπὶ ἐλέῳ. ob misericordiã

C Potes enim, potes etiam puniens gloriam accipere, & non solum miserens. Sed non sic, inquit, sed propter tuam misericordiam. Oportebat enim a nobis nomini tuo dari gloriam per bonam vitæ institutionem, sed quoniam hac in re officio nostro functi non sumus, fac id per tuam defensionem, clementiam, & misericordiam. *Ne quando dicant gentes. Vbi est Deus eorum?* Audio multos, nunc quoque precãdo hæc dicentes, sed timeo ne nequicquam dicant, Vbi est Deus eorum, quando multi rapiunt, & iniuriam faciunt, & admittunt scelera innumerabilia. *Deus autem noster in cælo, quæcunque voluit fecit*. Multorum hic errorem corrigit. Quoniam enim multi deum esse ignorant, talem eorum sententiam corrigens dicit, Deus autem noster in cœlo, quæcunque voluit fecit. Si autem in cœlo: multo magis in terra. Quid est in cœlo quæcunque voluit fecit? Vel superiores, inquit, potestates, vel infinitos illos populos, vel præcepta, quæ cum facilitate peraguntur. Si autem in terra magna est confusio, ordinisque perturbatio, ne mireris. A vitio enim hominũ,

D & eorum, qui id persequuntur improbitate, non autem a dei imbecillitate oritur. Quod enim sit fortis, & potens, quæ in cœlo fiunt, id significant. Si autem non ita fiat in terra: qui seipsos reddunt indignos, in causa sunt. Porrò autem aliter quoque sumi potest, quod dicitur, nempe, quod propter dei patientiam multa sunt, quæ nondum accipiũt iustam remunerationem. Quo fit vt iusti vincantur ab improbis, dum nõ vult benignus, & clemẽs deus de vniuscuiusque peccatis pœnas cuestigio sumere. Nam si hoc faceret, sublatum esset iampridem nostrum genus. Hoc ergo hic dicit. Potens quidem est, & validus, & qui possit pœnas sumere, idque manifestum est ex ijs, quæ in cœlis facta, sed hoc non facit, vtens vnique lenitate, & patientia, & attrahens ad pœnitentiam eos, qui vitam transigunt in scelere. *Simulachra gentium argentum, & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non uidebunt. Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt. Manus habent, & non palpabunt: pedes habent, & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Similes eis fiant, qui faciunt ea*. In psalmo centesimoquinto, eorum insaniam narrans, dixit, Filios, & filias suas sacrificarunt dæmonijs. In præsentia autem, stupiditatem, & ipsius sensus priuationem, quòd inanimis materijs affixi sunt. Omnia autem eorum membra persequitur, ea susius ludificans. Deinde subiungens quoque. *Similes eis fiant, qui faciunt ea, & qui confidunt in eis*. Atqui virtus est, Deo esse similem hic autem est imprecatio. Cogita autem quales sint, cum, vt quis eis euadat similis, sit summa imprecatio. Atq; orationem quidem sic pulchre figurauit, eos extremæ amentiæ insimulãs, & esse ridiculos ostendens. Quomodo autem non est, dic quæso, ridiculum, vinctũ teneri a statua, quæ habet in se figurã summæ turpitudinis? Quis autem velit nudã videre mulierem? Dæmon autẽ nudæ quoque figuræ assidet. Ei nunc quidem statuæ sunt imagines fornicationis: nũc vero insani in masculos amoris. Quid enim sibi vult aquila? Quid vero Ganymedes? Quid

F Apollo, qui virginem persequitur? Quid aliæ execrandæ figuræ? Vbique libido, vbique lasciuia, nefariorum concubitum, & insanorum amorum sunt, vbique figuræ. Statuæ enim, & festa, & publici conuentus, & initia, ac mysteria, vt turpissimas res probrant, & conuincunt, ita sunt earundem monimenta, & documenta. Nec solum docentur res turpes, sed etiam hominum cædes ex eis ediscuntur. Vnde etiam auersantur dæmones. Nihil est enim aliud apud illos, quã libido, & impudicitia, & intemperantes ebrietates, crudelitas, & inhumanitas, & cædes. Atq; hinc videri possunt conflata esse festa. Cum itaq; simulachra nullo sensu prædita, & eorum, qui illis confidunt amentiam esset ludificatus, ad dei laudem conuertit orationem, dicens. *Domus Israel sperauit in domino, adiutor, & defensor eorum est. Domus Aaron sperauit in domino, adiutor eorum, & protector eorum est. Qui timent dominum, sperauerunt in domino, adiutor eorum, & protector eorum est*. Per hæc enim, & dei potentiam prædicat, & eius incomparabilẽ, & super omnes excellentiam. Quæ enim Iudaico populo facta sunt in remedium adducens, ostendit eius duplex, imo verò triplex beneficium. Primũ quidem quòd

G eos liberauit a dæmonibus, deinde quod seipsum manifestauerit, tertio autem, q̃ eis suum præbuerit auxilium. Diuidit autem orationem in Israelem, & genus sacerdotale, & eos, qui ad eum accedunt ex gentibus. Non est.n. conferendus priuatus cũ sacerdote. sed hic eum longe superat, & ideo merito eam facit diuisionem. Maior enim est eis honor habitus. Deinde estendens prouidentiam non esse rebus tãtum Iudaicis conclusam, Proselytorum quoq; meminit, qui accedunt ex gentibus, auxilium, & benedictionem factam in omnes esse dicens. *Dominus memor fuit nostri, & benedixit nobis. Benedixit domui Israel, Benedixit domui Aaron. Benedixit iis, qui timent dominũ, pusillis cum maioribus*. Quid est, Benedixit? Implenit, inquit, bonis innumerabilibus. Etenim homo quoq; deum benedicit, vt quando dicit, Benedic anima mea dominum. Sed qui deum benedicit, ipse lucratur: seipsum.n. reddit clariorem, illi autem nihil largitur. Deus autem benedicẽs, nos

H reddit clariores: ipse autem nihil accipit.

Psa. 15. Act. 17. Exo. 16 Exo. 17 Deu. 21 Exo. 29 Exo. 20 Psa. 147. Deut. 4.

Deus enim nulla re indiget. Qua de re lucrum vtrinque nostrum est. Quomodo autem eos benedixit? Dedit eis panem è cœlo, aquam pluit è petra, introitum eorum & exitum custodijt, armenta, & greges eorum auxit, peculiarem populum nominauit, & regale sacerdotium, legem dedit, prophetas misit. Hæc etiam alibi prædicans, dicit, Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Et alius. Quænam gens est adeo sapiens, cui appropinquat dominus deus eius? Pusillis cum maioribus. Nullum, inquit, fuit genus cũi defuerit benedictio, sed hęc omnia ad omnes extensa sunt. *Adiciat Dominus super uos, super uos, & filios uestros*. Vidisti aliud genus benedictionis, nempe, vt crescat genus. Et ideo alius contrarium pro supplicio afferens, dicit, Et diminuti sumus, & sumus pauci præter omnes, qui habitant terram. Hac benedictione fruebantur etiã cum essent in Aegypto, licet essent innumerabilia, quæ prohibebant, opera, afflictio, & calamitas, eorum qui vrgebant crudelitas. Sed nihil eorum verbum dei interrupit, sed eò processit benedictio, vt in ducentis annis fierent sexcenta millia. Sed tunc quidem in his cõsistebat benedictio, nunc autem in nouo, in multo meliori-

I Ephe. 1. Edhe. 3. bus. Et ideo dicit Paulus. Benedictus deus qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo. Et rursus. Ei autem, qui potest omnia facere longe abundantius, quàm petimus, vel cogitamus ei gloriam in ecclesia. Et ideo Prophetæ quoque antiquitus quærentes beneficia, præbebant hanc benedictionem. Heli- 4. Re. 4. sæus enim eam, quæ illum susscepit dationę filij remuneratus est. In nouo autẽ non hæc, sed multo maiora. Itaque purpuraria non hæc petebat ab Apostolis, sed quid? Si Act. 16. non iudicastis me indignam domino, ingressi, inquit, manete apud me. Vides quãtum interfit, & quænam quidem petebant qui erant in veteri, & quænam, qui in nouo. Et rursus Christus. Gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Et Paulus, Deus autem impleat gratia, & spe in Luc. 10 credendo, vt abũdetis in spe, in virtute spiritus sancti. Vidisti vim benedictionis, quę Ro. 15. bona largitur ineffabilia, & nihil habet terrenum. Et rursus Paulus, Deus autẽ con Ro. 16. teret Satanam sub pedibus nostris celeri- Deu. 28 ter. Sed in veteri, quãdo homines erãt crassiores, ex sensilibus contexebatur benedi- Esa. 1. K ctio, & multorum liberorum susceptio exi Ro. 5. stimabatur esse res maxima. Quoniam.n. mors ingressa erat ex peccato, deus genus consolans, & ostendens eam non modo consumpturam, nec interitum allaturam, sed lõge etiam plures, quam ante futuros, inquit, Crescite, & multiplicamini. Post Gen. 2. quam autem cognitum fuit mortem esse somnum, introductum est bonum virginitatis. Et ideo dicebat Paulus, Volo autem omnes homines esse in continentia, sicut & meipsum. Et rursus. Bonum est homini 1. Co. 7. mulierẽ non tangere. Et rursus. Sũt Eunuchi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

chi, qui se castrarunt propter regnum cœ-
Mat. 19 lorum. Quanquam alioqui ēt in principio obscure significauit opus esse virtute, non filiorū multitudine. Audi aūt quomodo.
Eccl. 16 Dicit enim quidam sapiens. Ne desidera multitudinem filiorum inutilium, nisi sit timor Dei cum ipsis, neque attende eorū multitudinem. Melius est enim vnus quā mille, & mori sine filijs, quàm habere filios impios, & melior est vnus faciens voluntatem domini, quàm innumerabiles impij. Iudæi autem nullo plane sensu præ
L diti, ad carnem semper aspirantes, & virtutem negligentes, dicebant, Quid quærit deus nisi semen? Eis ergo ostendens se hoc non quærere, eos millies perdidit cum virtute carerent. *Benedicti nos a domino.* Recte adiecit, domino. Sunt enim etiam qui benedicuntur apud homines, sed sunt res illorum humanæ. Hæc est autem maxima benedictio. Homines quidem benedicūt, hoc est, laudant, & celebrant eos quorum magnæ sunt opes, gloria, & potentia. Sed hæc quidem benedictio est, & fluxa, & momentanea, quinetiam quando adest, nihil omnino affert lucri. Dei autem beneuolentia est perpetua, & in rebus maximis præbet vtilitatem. *Qui fecit cœlum, & ter-*
Psal. 32. *ram.* Vidisti quanta sit vis benedictionis. Verba enim eius fiunt opera. Cœlum quidem certe verbum eius effecit. Verbo, inquit, domini cœli firmati sunt. Illo verbo te benedicit, quod tanta potest. Cœlum cœli domino, terram autem dedit filijs homi
M num. Quid dicis, Elegit sibi habitaculum in cœlo, & superioribus acceptis partibus, nobis quæ hic sunt parauit? Absit. Nō ita habet, sed est oratio, quæ se demittit ad captum auditorum. Si enim ita haberet,
Hie. 23 quomodo staret aliud quod a deo dicitur? Nunquid cœlum, & terram impleo, dicit dominus. Illud enim est huic contrarium, si id acceperimus prout verborum, quæ se ad manum offert sonat prolatio, & non cōsideraverimus contemplationem, quæ est in eis recondita. Quid est ergo quod dicit, *Cælum cæli Domino, terram autem dedit filius hominum?* Vsus est oratione, quę se demittit ad captum auditorum, non deum cœlo includens. Neq; n. illud, Cœlum est
Esa. 66. sedes eius, & terra scabellum pedum eius, quemadmodum, nec illud, Cœlum, & terram impleo, ꝓ eius dignitate dictum est, sed idipsum quoq; est demissio ad captum auditoris. Ipse enim omnia continet, omnia fert, non egens loco, sed ipse omnia simul regens, & moderans, sed dicitur cœlū eius domus, quòd sit locus purus a vitio. Quemadmodum ergo hic non est cœ- Deu. 32
lum locus ab eo delectus: ita nec qñ dicit, Statuit terminos gentium secundum numerum Angelorum dei, vel quòd elegit domum Iacob. Neq; enim hic hoc dicit, Iudæos quidem esse eius, cæteros autem homines non itidem, sed esse eius, prouidentia, & opificio nudatos, & priuatos. A
Est enim communis vniuersorum deus. Rom. 1
Hac autem oratione vsus est ostēdens suū in eos desiderium, quādoquidem videbantur quomodocunque alijs esse meliores. Quòd enim nō eos solos elegerit, sed omnium curam gerat, ostendunt, & quæ ante Mosen facta sunt, non minus autem ostendunt, & quæ eius tempore fiebant, & Mat. 5.
quæ post eum fiunt in singulis. Solem e- psal. 4.
nim, terram, mare, alia, omnia dedit omnibus communiter, legem naturæ omnibus inseruit. Abraham, cum esset Persa, & amauit, & a sua regione traduxit. Nam & Aegyptios, eos qui habitabant in Chanaā per ipsum correxit. Et rursus per eius filiū, & nepotem multos ex vicinis meliores fecit, quod quidem ad eum attinuit. Vbi autem Moses quoq; post hæc natus est, p ea, quæ Iudæis fiebant, deducebat Aegyptios ad dei cognitionem, & eos qui erant in Palæstina, & post hæc rursus eos qui erant in Babylone. Ita etiam quando dicit, cœlum cœli domino, hoc dicit, ꝙ propterea in illis requiescit, quia sunt ab omni vitio liberi. Quinetiam tu quoque, si non terræ affixus fueris, sed Angelus effeciaris, celeriter in cœlum, & domum paternam B
conscendens. Atque adeo, vel ante resurrectionem ex hoc iam loco migrasti, esq; iā authoritate, & dignitate præditus. Quemadmodum. n. multi eorum qui sunt in numerum magni senatus relati, etsi ruri habitent, habent tamen dignitatem: ita si tu quoque volueris esse ciuis cœlestis, etiamsi hic habites, illa dignitate fruere. *Non mortui laudabunt te domine, neque omnes qui descendebant in infernum. Sed nos qui uiuimus benedicimus domino ex hoc nunc, & usque in seculum.* Mortuos dicit, non eos qui vita functi sunt, sed eos qui mortui sunt in impietatibus, vel eos qui ī peccatis suis emarcuerunt. Erat enim mortuus Abraham, Isaac,
&

& Iacob: ita tamen viuebant, vt illorum memoriam qui viui erant peragerent. Moses itaq; orans pro populo, quem regebat, per eos deum placat, cum eos adhibuisset
Exo. 32. in precibus. Tres quoque pueri rogant,
Dan. 3. vt propter eos seruētur, & ideo dicunt, Ne auferas misericordiam tuam a nobis, propter Abraham dilectum tuum, & propter Isaac seruum tuum, & Israel sanctum tuū. Si autem tanta erat eorum potentia, quo-
C modo erant mortui? Et rursus Christus.
Mat. 8. Sine mortuos sepelire mortuos suos. Et ideo Paulus eos qui sunt mortui, non vocat mortuos, sed eos qui dormierunt, scri-
1. Th. 4 bens. Nolo autem vos ignorare fratres de ijs qui dormierunt. Iustus. n. etsi obierit, non mortuus est, sed dormit. Dormit. n. qui ad meliorem vitam est transmittendus. Qui autem ad immortalem mortem est adducendus, etiam viuus vitam finijt, & est mortuus. Illi descendunt ad inferos: hi in cęlum ascendent, & erunt cum Christo. Et ideo Propheta non dixit absolute, Qui viuunt, Sed, Nos qui viuimus, hoc de se dicens. Et quare non dixit, Qui viuunt,
1. Ti. 4. sed adiecit, Nos qui viuimus? Quoniam Paulus quoque sic dixit. Nos qui viuimus, qui reliqui sumus, non præueniemus in aduentum domini. Quemadmodum illic illud, Nos, quod adiectum est, nō finit, id quod dictum est dici de omnibus, sed de fidelibus, & ijs qui sunt vitæ institutis similes: ita etiā hic illud, Nos qui viuimus, dicit eos qui conuenienter Dauid in virtute vitam agunt. Ex hoc, Nunc, & vsque
ἀϊὼν. in seculum. Vides etiam hoc quod subiungit id significare. Quidnam? Quòd id dicit de ijs, qui vitam in virtute transigunt.
D Nemo enim in hac vita viuit æuum, sed ij soli qui perpetuo vitam agunt cum gloria. Nam peccatores quoque viuunt, sed in
Esa. 66. pœna, & supplicio, & stridore dentium.
Mat. 25 Hi autem in claritate, & splendore maximo, vtpote quorum sit munus vna cū incorporeis potestatibus offerre deo hymnos mysticos. Vt ergo nos quoque fruamur hoc gaudio, hāc vitam persequamur, vt ad illam quoque veniamus hæreditatē, quam nec sermo explicare, neque mens cogitare, nec aliquid aliud potest indicare, sed ipsa sola experientia ostendit eius beatitudinem. Quam detur nobis omnibus assequi benignitate, & clementia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CXIIII.

Dilexi Quoniam exaudiet Dominus uocem orationis meæ. Et quisnam est, inquit, qui dum ex auditur non diligit? Multi homines, qui huius vitæ curis sunt dedicati. Nolunt enim audire ea, quæ illis conferunt, sed rogant quidem vt ea eueniant, quæ sunt sibi conducibilia: deinde vbi euenerint, anguntur, & tristitia afficiuntur. E
Ea enim sunt conducibilia, quæ deus sit conducere, siue dixeris paupertatem, siue famem, siue morbum, siue quodcunque aliud eiusmodi. Quæ autem deus, vt conducibilia probauerit, & dederit, ea sunt vtilia. Audi enim quid dicat Paulo, sufficit ti a. Co. 12
bi gratia mea. Virtus enim mea in infirmitate perficitur. Hæc enim ei conferebant, persecutiones, afflictiones, & angustiæ. Qui etiam cum audiuisset ea conferre, dicebat. Quapropter placeo mihi in in- δ' δοκῶ
firmitatibus, in contumelijs, in persecu- Ibidem.
tionibus. Non est ergo quorumlibet gaudere, quando deus eos exaudierit, præbeat, quæ sunt conducibilia. Multi quidem certe volunt ea, quæ sunt inutilia, & eis delectantur. Propheta autem nō sic, sed quid? Qui.
Dilexit quoniam exaudijt eum deus dās, ὅτι.
qui sunt vtilia. *Qui inclinauit aurem suam* Qm̄.
mihi. Humanis rursus verbis dei nutum ostēdit. Porrò autem aliud quoq; per hoc verbum obscure significat. Dicit enim, Non sum dignus qui exaudiar, ipse tamē descendit ad me. *Et in diebus meis inuocabo.* Quid est, In diebus meis? Non quoniam, F
inquit, exauditus sum resiliam, & euadam negligentior: sed omnibus diebus vitæ meæ hoc munus obibo. *Circumdederunt me dolores mortis. Et pericula inferni inuenerunt me. Tribulationem, & dolorem inueni, & nomen domini inuocaui.* Vidisti arma valida, vidisti consolationem, quæ soluit quæcunque sunt grauia. Vidisti animum inflammatum desiderio domini. Quod autem dicit, est eiusmodi. Suffecit mihi ad hoc, vt liberer a malis, quæ me circunstāt, Deum inuocare. Quidnam est ergo in causa, quòd cum deum sæpe inuocemus, minime tamen a malis liberamur? Quoniam non inuocamus, vt oportet inuocare. Nam vt scias, quòd paratus sit semper præbere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

præbere, audi quid dicat in Euangelijs.
Mat. 7. Quis est ex vobis, a quo si petierit filius eius panem, num lapidem dabit ei, vel si petierit piscem, num serpentem dabit ei? Si autem vos, cum sitis mali, scitis bona dona dare filijs vestris: quanto magis pater vester qui est in cœlis, dabit bona ab ipso petentibus? Vides quanta sit eius bonitas, cum nostra cum illa collata videatur improbitas. Quoniam ergo talis est noster dominus, ad eum semper cõfugiams, & dummodo eum adiutorem inuocemus, eum paratum inueniemus ad conseruandum. Si enim qui naufragium fecerunt, &
G in tabula vehuntur eos qui procul sunt vocantes, persuadent, vt humanitate vtãtur: etsi nihil inter eos commune intercedat, sed solum casus eorum misereantur, quanto magis qui est benignus, & clemens, & naturali bonitate vtitur, eos eripiet, qui grauibus opprimuntur calamitatibus si modo ad eum cõfugere voluerint, & eum vere, ac sincere inuocare humana spe relicta? Quando ergo in inopinatum aliquod malum incideris ne animum abijcias, sed tuum statim spiritum erigas, & confugias ad portum, qui nullis agitatur fluctibus, & ad turrim nunquàm expugnabilem, nempe dei auxilium. Ideo enim permisit vt caderes, vt tu eum inuocares. Sed nonnulli tunc maxime deijciuntur, cum contra sit faciendum. Quoniam enim nos valde amat, ideo permittit, vt affligamur, vt ei perfectius coniungamur. Nam matres quoque solent, insolentes pueros diuersis personis perterrentes, cogere eos, vt ad suũ gremium confugiant, non eos quidem volentes molestia afficere, sed hoc excogitantes, vt ipsi eis assideant. Ita etiam deus vo-
H lens nos sibi coniungere, cum sit amator vehemens, vel potius amatore quouis vehementior, permittit, vt ad talem redigaris necessitatem, vt perpetuo vacês orationi, & eum assidue inuoces, & alijs relictis de eo solicitus. *O domine libera animam meam.* Alius, Rogo domine eripe animam meam. Alius, O domine, salua animam meam. Vidisti sapientem animam, qũo relictis omnibus, quæ ad hanc vitam pertinent, vnum tm̃ petit, vt anima maneat illæsa, & nihil patiatur eorum, quæ illam lædant. Si.n. bene habeat, reliqua omnia consequentur, quemadmodum si non habeat, nihil nos iuuat reliqua prosperitas, & ideo nihil non dicere, & facere oportet, vt eam conseruemus. Hoc.n. innuit, cum Mat. 10
dicit, Estote prudẽtes sicut serpẽtes. Quẽadmodum enim ille reliquũ corpus proijcit, vt caput conseruet, ita oportet te quoque alia omnia dare pro salute animę. Neque.n. paupertas, nec morbus, nec quod videtur esse caput omnium malorum mors, poterit eum qui cecidetit offendere, si illa conseruetur, quemadmodum nec ex vita aliquid commodi percipies, si ea perierit corruptave fuerit, & ideo cæteris relictis de I
ea verba facit, rogatq;, vt non nimis acris ab ea exigatur ratio, & ab intolerabilibus liberetur supplicijs. *Misericors dominus, & iustus, Et deus noster miseretur.* Vides quomodo docet auditorem, vt neq; desperet, neque sit ignauior, & negligentior. Hoc.n. ἀνυπόπτως
prope dicit, nec desperes, est.n. deus miseri cors, nec sis nimium securus, est enim iustus, salutem vtrinq; nobis procurans. Hu ius enim exscindit socordiam: illius autẽ tollit desperationem. Deinde ostendens deum esse propensum ad clementiam, subiungit rursus dicens. Et deus noster, miseretur. Recte autem dixit deus, noster vt eũ distinguat an ijs quorum paulo antè meminit. Sunt enim illorum partes occidere, de medio tollere, & bella implacabilia gerere. Huius autem, vti clementia, condonare, & assidue a periculis eripere. Quæ quidem cum alijs maxime ostendunt illos esse dæmones, & exitiosos: hunc autem curam gerere, & prouidere, & vere esse deũ. *Custodiens paruulos dominus. Humiliatus sum, & liberauit me.* Hicmouet maximum genus eius prouidentiæ. Quoniam enim dixit, Misericors, & iustus, & miseretur, eius maximæ, & ineffabilis clementiæ munus deinceps ostendit. Quodnam? Id videlicet K
quo vtitur in infantes ac pueros. Nos enim habemus rationem, quæ nos docet hæc quidem vitare, illa vero eligere, & mala quæ nos inuadunt propulsare, & quæ adsunt excutere, & viribus valemus, & artes scimus. Infantes autem, ac pueri, quibus hæc omnia deficiunt, sunt perinde, ac si non haberent qui eos regeret. Sed omnia peruadit dei prouidentia, quam nisi assidue fruerentur, omnes perijssent. Nam & serpens peremisset infantem inuolutũ fascijs, & auis, quæ degit in ædibus, & multa alia, quæ repunt ac serpunt in domibus, neque enim nutrix, nec mater, nec vllus

vllus alius sufficit ad eorum perfectam gerendam prouidentiam, nisi superno inuentur auxilio. Nonnulli autem dicunt hoc dictum esse de fœtibus nondum in lucem æditis. Humiliatus sum, & liberauit me. Non dixit, Non permisit, vt inciderem in pericula, sed postquàm incidi, seruauit. Quoniam enim dixit generalem eius prouidentiam, ad suam quoque personam extendit orationem, sicut ex generalibus, & ex singularibus solet ea confirmare. Ne er
L go quæras vitam omni ex parte securam, non est enim id tibi conducibile. Si enim non erat cõducibile Prophetis: multo magis tibi. Quòd autem non sit cõducibile, audi quid dicat. Bonum mihi quòd humiliasti me, vt discam iustificationes tuas. Duplex hic est gratiarum actio, quòd & in pericula incidere, & quòd cum cecidissem, minime dereliquerit. Est autem vtrunque aliquo modo genus beneficij, nec est prius minus secundo, imo vero si mirabile aliquid dicendum est, etiam maius. Hoc enim liberauit a periculis, illud vero animam fecit magis sapientem. *Conuerte anima mea in requiem tuam. Quia dominus benefecit tibi. Quia liberauit animã meam de morte. Oculos meos a lachrymis, pedes meos a lapsu. Placebo domino in regione viuorum.* Historię quidem ratio dicit præclaram quandam liberationem requiem, & libertatem. Siquis autem eam acceperit anagogice, potest ex hoc loco excessum vocare liberationem, eamq́ue appellare requiem. Est enim ab omnibus malis liberatio, nec est amplius incertitudini obnoxius, vt qui sit se-
M curitatem consecutus, qui cum bona spe hinc excessit. Et si enim mors inuecta est ex peccato, ea tamen Deus vsus est ad nostrum beneficium. Et ideo non fuit ea sola contentus, sed etiam vitam reddidit laboriosam, vt scias quòd nec prius quidem pmisisset, nisi eius sapientia id valde vtile
Gene. 2. factam esset. Et ideo cum dixisset, Quo die comederis, morieris, non fuit pœna
Gene. 3. contentus, pœna enim erat, Terra es, & in cinerem reuerteris. Nunc autẽ aliud quequ adijcit. In sudore vultus tui vesceris
Ibidem pane tuo. Spinas, & tribulos germinabit tibi, in laboribus comedes ex ea. Et mulieri dixit, Multiplicans multiplicabo ærumnas tuas, & gemitum tuum. In dolore paries filios. Neque enim illud satis erat ad eos castigandos. Multos itaque videmus ea ratione euadere meliores. Mors enim vbi aduenerit, alienat a sensu. Hæc autem viuos meliores efficiunt. Quòd si videtur res esse terribilis, id fit ex imbecillitate eorum, qui sic affecti sunt. Quòd enim hic metus sit imbecillitatis, audi Paulum eam optantem, & de ea lætantem, vt quando dicit. Resolui, & esse cum Christo est multo melius. Et rursus, lætor, & collætor cũ vobis omnibus itidem vos quoque lætemi Phili. 2.
ni, & collætemini mecum, de contrarijs A
autem dolentem. Non solum enim, inquit, sed ipsi etiam in nobis ipsis ingemiscimus, filiorum adoptionem expectãtes, 2. Co. 5.
liberationem corporis nostri. Et rursus, Ibidem.
Qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati. Vidisti quantum sit bonum philosophia, quæ alijs videntur esse digna lachrymis, ea huic videntur esse optanda, & ea, propter quæ alij se iure putant lætari, & voluptate affici, is propter ea existimat esse merito ingemiscendum. An non est in merito ingemiscendum, quòd simus in regione aliena, & in coloniam procul a patria positam amandati? An nõ est maximè lætandum, quòd in tranquillum portum cum maxima celeritate cursum teneamus, & supernam ciuitatem recipiamus, a qua procul aufugit dolor, molestia, & gemitus? Et quid mea, inquit, refert qui sum peccator? Vides non esse mortem, quæ dolorem afferat, sed malam conscientiam. Define ergo peccare, & erit tibi expetenda mors. Oculos meos a lachrymis. Merito ita dixit. Non est enim illic dolor, tristitia, nec luctus. Et pedes meos a lapsu. Hoc est maius priore. Quomodo? quod B
non sumus solum liberati a dolore, sed ab insidijs, circunuentione atque prostratione. Stat enim super petram, qui cum recte factis recessit, portum apprehendit impedimenta omnia in posterum sublata sunt, nusquam turba, nec tumultus. In tranquillo statu manet hic perpetuo postquã hinc excesserint. Placebo coram Domino in regione viuorum. Alius, ante Dominum. Alius, ambulabo. Hoc etiam Paulus
ostendit, dicens. Et nos rapiemur in nubi- 1. Th. 4
bus in occursum Domini in aerem, & ita semper cum Domino erimus. Recte autem dixit, In regione viuentium. Illa enim est vera vita, a morte libera, quæ habet bona, & pura, & immista. Quando, e- 1. Cor.
nim, inquit, deleuerit omnem principa- 15

Universidad de Deusto
Biblioteca

tum, & omnem poteſtatem, ac virtutem, vl
Apo.21 timus inimicus deletur mors. His autem deletis, nihil remanet triſte, ac iniucundũ, non cura, non ſolicitudo, nõ labor. Erunt itaque omnia lætitia, omnia pax, omnia charitas, omnia tranquillitas, omnia delectatio, omnia vera, & ſyncera ſolida, & ſtabilia. Nullus eſt. n. illic eiuſmodi lapſus,
C non ira, non triſtitia, non amor pecuniæ, non corporum deſiderium, non paupertas, non diuitię, non infamia, non aliquid aliud eiuſmodi. Hanc itaq; nos vitam deſideremus, & omnes actiones noſtras eo dirigamus. Propterea. n. iubemur etiam dice
Mat. 6. re in precatione, Adueniat regnum tuum, vt ad illum diem ſemper reſpiciamus. Qui n. illo amore tenetur, & illorum bonorũ ſpe alitur, nullis malis præſentibus obruitur, nullis, quæ hic ſunt ærumnis retardatur, ſed quemadmodum qui ad regiam vrbem contendunt, nullo quod in itinere ſe offerat retinentur, non pratis non hortis, foſſis, ac voraginibus, non deſertis, ac ſoli tudinibus, ſed vtrorunq; nullam rationẽ ducentes, ad vnum ſolum reſpiciunt, nempe ad patriam, quæ eſt eos ſuſceptura. Ita etiam qui quotidie illam ſibi effingit, & exprimit ciuitatem, & eius fouet, alitque deſiderium, nihil eorum, quæ ſunt grauia graue exiſtimabit, nec eorum, quæ ſunt iucunda, & illuſtria, iucundum, & illuſtre. Quid autem dico, Non exiſtimabit? imo ea ne videbit quidem, vt qui alios habeat oculos, & tales quales declarat Paulus, dicens, Non conſiderantibus nobis, quæ vi-
2. Co.4 dentur, ſed quæ non videntur. Quæ enim
D videntur, temporalia, quæ autẽ non videntur æterna. Vidiſti quomodo viam alia dictione oſtenderit. Illa ergo amplectamur, vt ea etiam aſſequamur: & aſſecuti, vita ab omni interitu aliena fruamur. Quam detur omnibus nobis conſequi gratia, & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cui gloria, & potentia nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum. Amen.

IN CXV. PSALMVM.

C *Credidi propter quod locutus ſum. Ego autem humiliatus ſum nimis.* Huius dicti beatus Paulus mentionem faciens, dicit. Habentes autem eundem ſpiritum fidei,
2. Co.4 ſicut ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos credimus, propter quod & loquimur. Neceſſe eſt ergo primum dicere, quomodo eo vſus eſt Apoſtolus, & de quonam ſermo eſſet ab eo inſtitutus. Ita enim ex eo cognoſcemus quid ſibi velit propheta. Quanquam alioqui hæc eſt optima docendi ratio, non orationis contextum circuncidere, nec parte accepta in ea immorari, ſed ab alto incipere exordiũ narrationis. De quonam ergo diſſerẽs Paulus meminit huius vocis propheticæ? De E
reſurrectione, & futurorum bonorũ perceptione, quæ omnem rationem, mentemq; & cogitationem ſuperant. Quoniam ergo hæc omnem ſuperabant orationem, nec ea explicare poterat: fide autem ad ea ſuſcipienda opus eſt: ne conturbaretur Iudæus, & vana ſpe inflatum ſe fuiſſe deceptum exiſtimaret, Prophetico dicto corrigit eius imprudentiam, propemodum dicens. Non rem aliquam nouam requiro, fidem, ſed vetus bonum. Atque ſic quidem Paulus. Propheta autem, cum ipſe quoque eſſet prædicturus bona quædam euentura Iudæis, quæ ſuperabant humanam conſequentiam, nequis poſſet eis fidem derogare, ita pſalmum incepit, dicẽs, Credidi, propter quod locutus ſum. Cum enim perierant Hieroſolyma, templumq; fuerat euerſum, & dirutum, & omnes captiui, & vincti abducti fuerant in alienam regionem, barbari autem pro illis prædia eorum poſſidebant, & vineas plantare domos ædificare, & matrimonia contrahere iuſſi fuerant: hæc afferebant Iudæis deſperationem, & deinceps apud ſe cogitabant. Si cum haberemus ciuitatem, arma, arces, pecuniam, & tantum rerum ſplendorem, F
templum, & altare, cultum, & ceremonias, & aliam omnem reipub. inſtitutionem, traditi, & in ſeruitutem, atque captiuitatem abducti ſumus: nunc cum in aliena regione degamus, & omnibus ſpoliati nudi, & ſerui ſimus, quomodo poterimus noſtram recipere patriam? Quoniam ergo multi ex imbecillioribus hæc reputantes conturbabantur, & non attendebant prophetas, qui dicebant reditum: propterea ſic dixit, ex eo omnibus oſtendens opus eſſe fide ad ea, quæ dicuntur a Domino. Cum eis autem alij quoque aliter loquuntur, quemadmodum Eſaias ſic dicens. Reſpicite ad ſolidam petram, ex qua exciſi
Eſa.51. eſtis, & ad foſſam lacus ex quo effoſſi eſtis. Et rurſus. Reſpicite ad Abraham patrem

Ibidem patrem veſtrum, & ad Sarram, quæ vos pepeperit, quòd vnus erat, & vocaui ipſum, & ſanctificaui ipſum, & multiplicaui ipſum. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi. Nunquid erat Abraham barbarus? nunquid carebat liberis, & iam ætate proceſſerat? Nunquid habebat vxorem, quæ & propter ætatem, & propter naturam erat filijs procreãdis inutilis? An non erant res eius omnino deſperatæ? Quid ergo? An non ex vno ſine
G liberis, & prouectæ ætatis impleui orbem terræ? Quid ergo conturbabimini? Si enim ex vno potui implere orbem terræ: multo magis ex vobis paucis implebo Hieroſolyma. Et ideo dicit, Reſpicite ad ſolidam
Ibid. petram, ex qua exciſi eſtis, Abrahã ita vocãs, & foſſam lacus, ex quo effoſſi eſtis, Sarram ita nominãs. Quemadmodum enim ex lacu aqua per ſe non ſcaturit: ſed eam ſuſcipit ex ſupernis pluuijs: ita etiam illa cum eſſet priuata facultate gignendi, a ſuperis accepit illam aptitudinem, & quemadmodum petra nunquam fructum tulit: ita nec ferre poterat Abraham: ego tamen
Ezc.37. vos illinc exſculpſi, & ex vno tot, & tantas regiones impleui. Et ideo Ezechielem quoque in campum eduxit, & oſtendit ei cumulum oſſium, & prophetãs oſſa excitat, oſtendens eis, & dicens, ſi poſſum excitare mortuos: multo magis vos, qui viuitis reducere. Illi quidem ſic. Hic autem propheta quomodo? Credidi, propter quod locutus ſum. Hoc eſt, fide opus eſt ad ea, quæ promittuntur. Ego enim ea cogitans, & animo reuoluens, fide introducta omnem
H expuli perturbationem. Hoc eſt ergo quod dicit Paulus, quod in his ſenſilibus, & quę videntur, bonis, fide opus eſt. Quod ſi in ſenſilibus: multo magis in his, quæ percipiuntur intelligentia, ſi enim, vt ſuam ciuitatem ſe recuperaturos admitterent, eis fuit opus fide: multo magis nobis, qui cœlum expectamus. Quando ergo eſt aliquid magnum, & quod cogitationem, & rationem ſuperat, oportet eam aſſumere, & nõ
Heb.11 conſequentia humana res examinare. Admirabilia enim dei opera ſunt his omnibus ſuperiora. Oportet itaque ora rationibus obſtruentes ad fidem accurrere, & deũ gloria afficere. Qui enim contendit rationibus res illius inuenire, nequaquam eum gloria afficit, vt qui rationum ſuarum humilitati velit ineffabilia eius Oeconomiæ conſilia ſubijcere. Et ideo de Abraham quoque loquens Paulus, quoniam, non hoc fecit, ſed ſuas rationes reprehendens, reſpexit ad potentiam eius, qui eſt pollicitus, & oſtendens eum hac ratione deum maxime gloria affeciſſe, dicit. In promiſ- Ro. 4.
ſione enim dei non hæſitauit incredulitate, ſed validus factus eſt fide, dans gloriam deo, & certo perſuaſus quòd, quod pollici- I
tus eſt poſſit etiam facere. Quid eſt autem, Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi, propter quod 2. Co. 4
locutus ſum. Et nos credimus, propter qđ, & loquimur? Hic nobis magnum reuelat myſterium. Quodnam hoc? Quod eſt eiuſdem ſpiritus nouum, & vetus teſtamentũ, & idem ſpiritus, qui eſt in eo locutus, hic quoque locutus eſt, & quòd fides eſt omnium magiſtra, & abſque ea ne loqui quidem quicquam poſſumus. Et nos, inquit, credimus, & ideo loquimur. Si eam enim ſuſtuleris, ne os quidem aperire poſſumus. Quare autem non dixit, Habentes autem eandem fidem, ſed, Habentes autem eundem ſpiritum fidei? Et ea, quæ dicta ſunt ſignificans, & oſtendens opus eſſe ſuppeditatione ſpiritus ad conſcendendum ad altitudinem fidei, & vilipendẽdũ rationũ imbecillitatem. Et ideo ipſe quoque alibi dicit. Vnicuique autem manifeſtatio ſpiritus datur ad vtilitatem. Alij enim per 1. Co. 12.
ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ, alij vero fides, alij autem dona ſanationum. Sed fortaſſe dixerit, quod etiam verum eſt, quod aliam dicit fidem per quam fiebant miracula. Scio ego quoque aliam eſſe fidem, de qua Apoſtoli dicebant, Adijce nobis fidem: & K
aliam hanc, per quam ſumus omnes fi- Luc. 17.
deles, ſigna quidem, non facientes, ſed habentes cognitionem pietatis. Atqui hic quoque eſt nobis opus auxilio ſpiritus. Etenim de quopiam ſcribit Lucas, quod aperuit cor eius, vt attenderet ea, Act. 16.
quæ dicebantur a Paulo. Et Chriſtus. Ioan. 6.
Nemo venit ad me, niſi pater traxerit eum. Si hoc ergo dei eſt, quomodo peccant, qui non credunt, cum nec ſpiritus opem ferat, nec pater trahat, nec in viam deducat fi- Ioã. 14.
lius? De ſeipſo enim dicit. Ego ſum via. Hoc autem dicit, oſtendens ſe opus eſſe ad hoc, vt adducantur ad patrem. Si ergo pater trahit, filius deducit, ſpiritus illuminat: quid peccãt, qui neq; tracti ſunt, neq; deducti, nec illuminati? Quoniã nõ præ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bent seipsos dignos, vt eam suscipiant illuminationem. Vide ergo hoc euenisse
Act.10. Cornelio, neque.n. hoc ille domi apud se
inuenit, sed eum deus vocauit, qm ipse
præoccupans seipsum dignum reddidit.
Ephe.2. Et ideo Paulus quoque de fide disserens,
dixit. Et hoc non ex vobis, dei est donum,
nec tamen te relinquit vacuum bonis a-
L ctionibus. Etsi enim eius est trahere, & in-
ducere: animam tamen requirit, quæ mo-
tem gerat, & facile pareat, & tunc suum
Rom.8. adhibet auxilium. Quocirca alibi quoq;
dicit Paulus, secundum propositum voca-
tis, neque.n. virtus, nec salus nostra cogi-
tur. Nam etsi maxima pars, atque adeo fe-
re totum eius sit, exiguum quid tamen no
1.Co.3. bis reliquit, vt non sit a persona remota
causa coronę. Et ideo cum dixisset Paulus,
Habentes autem eundem spiritum fidei,
hoc est, qui etiam locutus est in veteri sub-
iunxit, Et nos credimus, propter quod &
loquimur. Multo enim magis hic fide o-
pus habemus quàm illic, & propter natu-
ram promissorum, quæ sub visum non ca
dunt, sed sola mente percipiuntur: & pro-
pter ordinem temporum, non.n. in vita
præsenti, sed in futuro erant præmia. Imo
vero erat etiam opus fide pro præsentibus,
etenim ea ipsa, quæ dabantur, fide opus
habebant, etiam dum dabantur, nempe &
sacramentorum cõio, & baptismi donum.
Ita omnem rationem superat vis bonorũ.
Si itaq; crassissimis illis, & sensilibus fide
M erat opus, multo magis hic. Sed Apostoli-
ca quidem sententiam conuenientem ac-
cepit interpretationem: tempus est autem,
vt redeamus ad propheticam, & dicamus
quid dicit hic beatus. Quid ergo dicit?
Credidi, propter quod locutus sum. Atqui
nihil erat adhuc locutus, sed dicit id, quod
mente iam a se dictum erat. Qui est autẽ
quod iam dictum fuerat? Cum, inquit, ca-
lamitatem, & Iudaicam illam tragœdiam
aĩo agitassem, illumq; interitum, ac exci
dium, & extremam vastitatem, non dessp-
raui fore, vt res mutaretur in melius, imo
vero, & speraui, & annunciaui, & locutus
sum. Nam in prioribus psalmis multa de
his disserui, locutus sum autem, & annun
tiaui, a fide eruditus. Alius autem qui nõ
est ab ea valde eruditus, vide qũo claudi-
cet, & perturbetur. Non.n. dicit illum psal
mum de Dauid, nec ex persona propria:
sed narrans eorum qui claudicant, animi
perturbationes, sic dixit, Quã bonus deus
Psal.72. Israel ijs, qui sunt recto corde. Mei autem
penè moti sunt pedes, propemodum effusi
sunt gressus mei. Non loquens de pedibus
& gressibus, sed de rationibus claudicanti
bus. Causam autem subiungit, dicens.
Quoniam Zelaui propter iniquos, hoc est
A vides florentes barbaros, deiectos autem,
& fractos Iudæos. Et quodnam genus di-
cit claudicationis? Et dixi, Frustra ergo iu-
stificaui cor meum, & laui inter innocen-
tes manus meas. Et quidnam me impulit,
vt hæc dicerem? Dicit. Quoniam ecce pec
catores florentes in seculo obtinuerunt di
uitias. Deinde vide quomodo seipsum rur
sus colligit. Si dicebam narrabo sic, hoc la
bor est, inquit, ante me. Donec ingressus
fuerim in sanctuarium dei, & intelligam
in extrema ipsorum. Quod autem dicit,
est eiusmodi. Vexabar, affligebar in ratio-
cinationibus. Tale quid enim est ratiocí-
natio. Deinde cogitaui me facere rem la-
boriosam. De ijs enim inquirens, nihil po
tero certi scire, donec me in patriam rece-
pero. Vide quantum sit periculum res fidei
permittere humanis rationibus, & non fi-
dei. Si ille enim fuisset firmus, & constans
in fide, non hæc fuisset locutus, non fuis-
set perturbatus, non commoti essent eius
pedes, non essent propemodum effusi gres
sus eius. Sed non ita hic propheta, sed stãs
supra petram, non tumultuabatur, neque
conturbabatur, sed res Iudæorum videns B
ita esse affectas, res autem barbarorum se-
cus, de reditu clara voce constantiq;, & cer
ta mente frequenter prædicabat in mul-
tis psalmis, & valde confidebat, nec vires
barbarorum, nec vtilitatem Iudæorum at
tendens, sed eius potentiam, qui ea est pol
licitus. Et ideo dicit, Credidi, propter quod
locutus sum. Ego autem humiliatus sum
valde. *Ego dixi in excessu meo, Omnis homo*
mendax. Alius, Et dixi animi anxius, Oĩs
homo mentitur. Hic fidei splendor rursus
ostenditur, quod ne magnitudo quidem
calamitatis eũ præcipite dederit in despe-
rationẽ. Eiusmodi.n. res est fides, est quæ- Ro.11.
dam sacra anchora, quæ vndiq; sustentat 2.Co.1.
mentem, quæ ei adhæret, & tunc maxime
ostenditur, quando in maxima rerum dif-
ficultate ei persuadet, qui illa est præditus,
vt bonam spem expectet expulsa turba ra-
tiocinationum. Quod ipse quoque signifi-
cans, dicit, Ego autem afflictus sum ni-
mis.

mis. Hoc est, valde quidem afflictus sum,
sed nõ desperaui, nec animum abieci. De-
inde ostendens se non fuisse solummodo
C xit dicẽs. Ego autem dixi in excessũ meo.
Omnis homo mendax. Quid est, In excess
su meo? In summa, inquit, calamitate, &
ingenti malorum magnitudine. Tanta.n.
inquit, me adorta est tentatio, vt excessum,
& grauem soporem in me inijceret. Dicit
enim hic Excessum, alienationem a sensu,
Gene.2. quæ ex malis oritur. Nam de Adam quo-
que quando dicitur deus immisisse in eũ
excessum, dicit quandam a sensu alienatio
nem. Extasis enim seu excessus dicitur, ex-
tra se esse positum. Immissus autem erat
excessum, ne sentiret cum auferretur costa,
nec ex ea re dolorem caperet, ea ratione
deus suffurans sensum molestiæ, ne acce-
pto dolore id factum ægre ferret, immisit
in eum excessum. Et rursus alibi. Cecidit,
Act.10. inquit, super ipsos excessus. Significat au-
tem graue quendam soporem, a sensu re-
motionem. Excessus autem id vbiq; signi-
ficat. Fit autem, vel deo id faciente, vel
malorum magnitudine grauem soporem,
ac torporem afferente. Possunt enim vtra-
que esse causa excessus, & soporis. Hic ergo
dicit excessum, magnitudinem malorum,
quæ eum occupauerunt. Quid est autem
quod dicit, Omnis homo mendax? Nemo
est ergo verus? Quomodo ergo Iob descri-
Iob.1. ptus est, Vir verus, iustus, religiosus? Quid
D vero dicemus de prophetis? Si illi enim
mẽdaces, & in ijs, quæ dixerunt falsi sunt,
omnia pereunt: Quid vero Abrahã? Quid
iusti omnes? Vides quantum sit malum si
dictio solum accipiatur, & non sensus con
Esa. 40. sideretur? Quid est ergo quod dicit, Om-
Ps.115. nis homo mendax? Id quod ipse dicit ali-
bi. Homo vanitati similis factus est. Quod
etiam alius propheta dicit. Omnis caro fœ
num, & omnis gloria eius quasi flos fœni.
Hoc est, res vilissima, præterfluens, similis
vmbræ, somnio, & alicui imagini. Et vt
scias me non leui, ac simplici coniectura
adductum hæc dicere, Alius interpres di-
xit, Falsum, aut mendacium. Alius autem,
διὸτ ἀδημα Mentitur, aut fallitur. Alius, Deficit. Hoc
διαπ autem multum ab illo differt. Mentiri e-
ἀδδε- nim est vitij, quod in animo situm est, De-
ται ficere autem, & præterfluere, & esse som-
nium, vmbram, & florem significat naturę
vilitatem. Idem est enim quod id, quod
dixit alius. Ego sum terra, & cinis, & alius,
Quid superbit terra, & cinis? Et rursus, Vt Eccl.10
quando dicit hic propheta. Quid est ho-
mo quod memor es eius, vbique naturæ vi
litatem, & eam nihil esse significans. De se
getibus enim dicimus, Ementitæ sunt se- E
getes, hoc est., Spem nostram fefellerunt,
nec vt sperabamus tulerunt. Et Annus est
ementitus, hoc rursus significantes. Quo-
niam ergo homo res est vilis, atq; adeo ni-
hili, hac autem philosophia solemus vti
maxime in calamitate, & quàm sit nihili
natura considerare: ideo ipse quoque, cum
esset animi anxius, & videret argui natu-
ram, & quàm vilis esset, & nihili omni ex
parte ostendit, Omnis, inquit, homo men
dax. Hoc est, Homo nihil est. Quocirca ip Psal,38.
se quoque alibi dicebat. Veruntamen in
imagine ambulat homo. *Quid retribuam*
domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Vide
quomodo ostendit magnum beneficium,
non ex ijs solum, quę facta sunt, sed etiam
ex eo, quòd facta sint in eum, qui esset e-
iusmodi, alijs quidem verbis, sed eodem
sensu narrans, quæ sunt in psalmo. Quem
admodum.n. illic dicebat, Quid est homo
quod memor eius, filius hominis quod visi
tas eum: ita hic etiam. Tunc ostenduntur
duplicia esse beneficia, quando, & natura
magna sunt, & quando conferuntur in eũ
qui est nihili: quod quidem beneficium, & F
gratiam amplificat. Hoc ipsum volens o-
stendere, dicit, Quid retribuam domino?
significans, eum hominem, qui est menda
cium, qui est vilis atque adeo nihili, dignũ
tanta censuisse gratia. De omnibus, quæ re
tribuit mihi. Hoc est grati animi obire, &
pro ijs, quæ accepit, beneficijs quærere be-
nefactori aliquam referre gratiam, & cum
omnia exoluerit, putare se nihil dare. Qđ
cum ex retributionis principio significas-
set, procedens significat se id exoluturum.
Ostendit enim duplicem gratiarum actio
nem, & quòd ea det, quæ potest, & quod
cum ea det, se nihil dignũ dare existimet.
Quid est ergo, quod est daturus? Audi eum
dicentem. Subiungit enim. *Calicem salutaris accipiam, & nomen domini invocabo.* Qui
quod dictum est sumunt anagogice, dicũt
esse communionem sacramentorum. Nos
autem historiam sequentes, dicimus eum
hic dicere, libamina, & sacrificia, & hym-
nos gratiarum actionis. Erant enim anti-
quitus diuersa sacrificia. Erat enim sacri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ficium laudis, pro peccatis, pro salute, pacifica, & eiusmodi alia. Hoc est ergo quod dicit, Non possum quidem, quod dignũ est persoluere, soluo autem quod possum. Offeram. n. deo sacrificium gratiarum actionis, & salutis eum commonefaciam. *Vota*
G *mea domino reddam coram omni populo suo*: Vota hic dicit promissa, & pollicitationes. In his. n. erumnis ad deum confugiebat, & se debitorem ei constituebat, pollicens si ea mala effugeret, se exoluturum esse sacrificium. Quoniam ergo, inquit, cessauit calamitas, Vota mea reddam dño coram omni populo. *Pretiosa in conspectu domini mors sanctorum eius.* Alius, Honorata coram domino. Quænam est autem hęc consequentia, & quid habet, quòd cum prioribus cõueniat? Siquis id accurate examinauerit, maximam inueniet. Quoniam enim dixerat, quid retribuam domino pro omnibus qui retribuit mihi, ostendens eius beneficia, ostendit non solum vitam, sed etiam mortem sanctorum deo esse curæ, non eã solum, quę lege naturæ aduenit, sed etiam
Phili. 1. quæ eius voluntate suscipitur. An non vides, quid dicat Paulus: In carne autem manere magis necessarium propter vos, & confretus, scio quòd manebo, & permanebo vna vobiscum. Et quid miraris si mors, cũ
Ge. 17. &. 18. nec nonnullorum generatio naturæ lege peracta sit, quemadmodũ generatio Isaac,
H & generatio Samuel. Quocirca nec eos q-
1. Re. 1. dem vocat filios carnis, sed filios promis-
Ro. 9. sionis. Ita etiam Moses non est simpliciter, & absolute mortuus, sed cum deus iussisset.
Deu. 34 Mar. 6. Neq; Ioannes, sed cum ipse permisisset. Atqui fuit merces meretricis, fuit tamẽ nihilo secius honorata. Hoc ipsum autem est admirabile, quòd vel sic mortuus habitus est in honore, quòd ipse etiam, qui eũ interfecerat, ipsum timebat. Quòd autem timebat, audi Euangelistam, quidnam dicat de Herode. Dicebat enim, quod ipse re
Mat. 14 surrexit a mortuis, & propterea virtutes
Gen. 4. operantur in ipso. Vide quomodo etiam in Abel erat mors pretiosa, & honorata. Vbi est Abel frater tuus? Vox sanguinis
Luc. 16. fratris tui clamat ad me. Vide etiam in Lazaro, quomodo post eius mortem Angeli eum deducebant. Contemplare etiam ciuitates ad martyrum sepulchra concurrentes, & populos inflammatos eorum desirio. Hoc est ergo quod dicit. Deus magnã curam gerit, vel ipsius mortis sanctorum.

Neque enim quomodocunque, nec fortuitu moriuntur, sed quando ipse id ex suæ dispensationis consilio permiserit. Et ideo dixit, In conspectu domini, hoc vo- I
lens ostendere. *O domine ego seruus tuus, ego seruus tuus, & filius ancillæ tuæ.* Non dicit communem seruitutem, sed eam, quæ oritur ex magno amore, & affectione, magno incensus desiderio, quod est corona maxima, & quouis diademate præclarius. Quocirca deus quoque id posuit pro maxima laude, dicens. Moses seruus meus
mortuus est, Et filius ancillæ tuæ. Hoc est, Iosue. 1.
A multis retro seculis a tempore maiorum meorum dicatus sum tuæ seruituti. Quod
2. Ti. 1. etiam Paulus posuit in Timotheo pro maximo ornamento, dicens, Recordationem habens fidei, quæ est in te non ficta, quæ
2. Ti. 3. habitauit primum in Auia tua Loide, & matre tua Eunice. Persuasum autem habeo, quòd & in te, & quod ab infantia di-
Phili. 3. diceris sacras literas. Et rursus de seipso. He
2. Co. 11 bræus ex Hebræis. Et rursus Hebræi sunt, & ego. Israelitæ sunt, & ego. Proselytos enim antecedebant, quia suis maioribus tales erant. Et ideo hic quoque dicit, Et filius ancillæ tuæ. *Dirupisti uincula mea*. Nõ dixit, Labefeceris, sed, Dirupisti, significans ea ita esse fracta, vt essent inutilia. Vincula autem hic dicit, afflictiones, tentationes, pericula. Est enim bonum vinculum, quo K
bonum est astringi, vt quando dicit, In vin-
Ose. 13 culo dilectionis, &, Quod est vinculum,
Ephe. 4. perfectionis. Est etiam vinculum huic con-
Col. 3. trarium, vt quando dicit, Catenis peccatorum suorum vnusquisque astringitur.
Prou. 5. Id Christus quoque innuens, Abrahæ autem, inquiebat, filiam hanc a Satana liga-
Luc. 13 tam non oportebat solui? Et Esaias de
Esa. 42. Christo. Dedi te in testamentum gentium
Esa. 49. dicentem ijs, qui sunt in vinculis, Egredimini. Hæc ergo vincula dirupit, non solum. Hoc enim est illo amplius. Quod siquis etiam velit hæc sumere anagogice, dicens hæc vincula peccatorum, & ea esse confracta veteri homini, minime aberrauerit. Est aliud quoque vinculum pulcherrimum, quod Paulus semper circunferens, dicebat, Paulus vinctus Iesu Christi. Et rursus, Pro quo etiam vinctus sum in catena.
Ephe. 3. *Tibi sacrificabo hostiam laudis.* Vide quomo-
&. 4. do superius, & inferius, & vbique exoluit
372 eandem deo retributionem. Superius di-
Eph. 6. Act. 28. cens, Calicem salutaris accipiam, & nomẽ domini

domini inuocabo, hic, Tibi sacrificabo hostiam laudis, hoc est, gratias agam, laudabo. *Et nomen domini inuocabo.* Vides quo-
L modo sacrificium laudis. *Vota mea domino*
Nomẽ, *reddam in conspectu omnis populi eius. In atriis*
ἐπόνο- *domus domini, in medio tui Hierusalem*. Hoc
ματι. autem faciebat, nõ vt se ostentaret, nec vt gloriam captaret, sed omnes ad suam inuitans imitationem, & volens eos habere socios gratiarum actionis. Quod quidem faciunt omnes sancti, non homines solum, sed etiam omnem creaturam, quando beneficij aliquid acceperint vocantes ad laudis cõmunionem. Nihil est. n. quod deus maiore studio complectatur, quàm esse gratum non solum in rebus secundis, sed etiã aduersis. Hoc est pulcherrima hostia, hoc
Iob. 1. 2 maxima oblatio. Ita Iob, prędicabatur. Ita
2. Co. 2 Paulus. Ita Iacob. Ita vnusquisq; iustorũ,
Ezec. 5. pium suum, & gratum in deum animum
Ge. 28. maxime in temporum difficultate ostendens. Id ipsum nos quoq; faciamus, & gratias perpetuo agere perseueremus, vt bona etiam æterna consequamur. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, potentia in secula seculorũ. Amen.

M D. IOAN. CHRYSOSTOMI *explanatio in psalmum, Credidi propter quod locutus sum, &c.*
Ps. 115.

NArrant quod apiculæ leuibus pennis arborum, & herbarũ floribus insidẽt, latemq; in flosculis liquoreculum innocua depręda tione auehunt, vt tandem dulcissimos mellis fauos inde confectos, hominibus præstent: ita & ecclesiæ doctores super amœna vernantiaq; scripturarum viridaria leui mentis ala residentes, & insitum literæ succum spiritus haurientes, soliciti sunt, vt dulcissimum mel fidei, auditorum cordibus placide instillent. Age & nos apiculæ mores imitemur, spiritu Solis iustitiæ radijs feruido in florulentum psalmodiæ pratũ prouolantes. Et quid dudũ decantatus nobis Psalmus dicebat, Credidi propter quod locutus sum? Quam vim habet hic sermo? Vt sitientibus vobis liquor sermonis temperetur, ac potabilis fiat, opę repretium fuerit, pro nostra virili sensum spiritus melleum in profundo literę iacentem elicere. Credidi propter quod locutus sum, More oratorum, qui persuasuri de re aliqua antequam disserunt, rem omnem expendunt certis coniecturis. Propheta nos docturus, prior ipse certior fit de sub- A
stantia dei, deque spe in Christo hominibus reposita, & dicit: Credidi, propter quod locutus sum. Nisi prior ipse credidisset, ac rem comperisset, haud absque periculo dicenda docere cœpisset. Proinde necessario præmittit, dicens: Credidi propter quod locutus sum. Et quidnam illud, credidi? Credidi deum patrem esse Christi, non creatorem, non factorem: sed genitorem, deq; hoc persuasus, Credidi propter quod locutus sum. Non inuestigaui curiosius de natura dei, quæ & qualis sit: sed credidi Christum esse filium dei, ante secula ineffabiliter ex patre genitum. Vnde de hoc persuasus, credidi, propter quod locutus sum. At psalmum hunc vere psallere non possunt Iudæi, tametsi eum habeant. Non enim crediderunt deum patrem esse Christi, neque cognouerunt esse filium
1. Co. 2. b dei. Nam si cognouissent, vtique dominum gloriæ non crucifixissent. Et Eunomiani, ac Arriani, licet hunc psalmum habeant, ipsum tamen vere psallere non possunt. Non enim crediderunt deum esse genitorem Christi, sed conditorem, & factorem: & iterum non crediderunt, Chri- B
stum esse filium dei creaturam, & facturã, dicentes. Qui autem Christum reprobãt, hi, & patrem reprobant. Nam iuxta scripturam, Si quis filium non habet, neque
Io. 14. b patrem habet. Credidi, propter quod locutus sum. Neque Macedoniani psalmum hunc (licet eum habeant) in veritate psallere poterunt. Non enim crediderunt spiritum sanctum ex patre ineffabiliter procedentem esse deum. Porrò qui spiritum sanctum non habent, neque filium habẽt, & de hoc audi Paulum dicentem: Siquis
Ro. 8. b spiritum Christi nõ habet, is non est eius. Itaque omnis qui recte credit in patrem, & filium, & spiritum sanctum, is psallere vere potest: Credidi, propter quod locutus sum. Videamus autem, & sequentem versum quid velit. Postquam. n. dixit, Credidi, propter quod locutus sum, *Ego autem humiliatus sum nimis*. Qui hæc non intelligunt, versum male cohærere putant. Verum si nos idem sentiremus de deo, quod Dauid, nullus esset ex nobis, qui non, & ipse de se clamaret, Ego autem humiliatus sum nimis. Etenim quisquis indicibilem

Universidad de Deusto
Biblioteca

C dei maiestatem oculo cordis contemplatur, & cognoscit deum homine tanto sublimiorem, quanto cœlũ formica sublimius, nimirum si stupescat intra se, & dicat, Ego autem humiliatus sum nimis. Vnde, & Abraham in comparatione dei, terram se esse, ac cinerem videbat, & dicebat: Ego autem sum terra ac cinis. Cõtra, superbi deũ nõ cognoscunt, neq; semetipsos quid sint, sciunt. Quo pacto.n.qui non antea agnoscit opificem, agnoscet seipsum esse figmẽtum? Quia enim nescitur dominus, nascitur superbia. Id quod attestatur scriptura, dicens: Initium superbiæ, est nescire deum. Desciuit.n.a factore cor eius. Dauid non erat talis, sed sciens deum cor contritum, & humiliatum non despicere: humiliauit seipsum, vt exaltaretur. Omnis.n.qui semetipsum exaltat, humiliabitur: qui vero seipsum humiliat, exaltabitur. Tãtum.n. bonum est humilitas, vt & dominus nosster humiliarit semetipsum. Et vt in similitudinem suæ humilitatis nos adduceret, dixit: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Credidi propter quod locutus sum, ego autem humiliatus sum nimis. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Quomodo ergo Iob dicitur vir verax? Hoc enim testimonium ei deus dat, dicens: Cõsiderasti seruum meum Iob, quomodo nõ sit similis ei super omnem terram, vir absque reprehensione, iustus, verax, abstinens se ab omni opere malo? Si autẽ verax Iob scribitur, accedente ad hoc diuino testimonio, quomodo hoc Dauid de omnibus affirmat, Ego autem dixi in excessu meo, omnis homo mendax? Ad hoc dicimus, q̃ Iob comparatus alijs hominibus verax fuerit: sed ad deum collatus, mendax. Nullus enim purus a macula, etiamsi ad vnum tantum diem vixisset. Quòd si nullus absque peccato, certum q̃ neq; mendacio caret: solus deus absq; peccato est. Et quemadmodum hora vespertina quis stellam alijs comparatam, lucidam vocat, quam Sole fulgente lucidam nemo diceret, eo quòd excellens splendor Solis fulgorem stellæ obtegit: Ita, & hominem veracem, ac bonum esse dicimus, quando eum cum alijs hominibus conferimus, cæterum quando eum cum deo comparamus non est verax. Omnis enim homo mendax. Iterum dilecti versemus sermonem, vt in eo, & aliorũ sensuum gratiam relucentem inuenire valeamus. Ego autem dixi in excessu meo, E omnis homo mendax. Beatus Dauid, amator verbi a puero, tolerans, & amator laboris per adolescentiam, & in senecta amator sapientiæ erat. Proinde, vt amator dei, cum vellet oculo cordis deum contemplari, qualis esset, fieretq; extra carnis desideria, postquam mente, aerem, cælumq; transijt, & ad angelicas virtutes volauit, ingressusq; est ad purissimam, & materiæ expertem dei speciem, vidit diuinitatis maiestatem splendore, & incomparabili decore fulgere, & ita vt nullus hominum, nullaq; diuina lingua magnitudinem dei sufficiat enarrare. Et propterea in tali ecstasi factus, re diligenter cognita, magna fiducia pronunciat, dicens: *Ego autem dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Agè denuo versemus sermonis huius margaritam, splendoreque latentis spiritus mentem nostram illustremus. Scio enim, & ego probos agricolas ex vno agro triplices fructus percipere. Itaque imitemur, & nos agricolas, & ligone spiritus fodiamus, iuxta prophetam, dicentem: Nocte cum corde meo loquebar, & scopebam spiritum meum. Visoitaque primo versu, atque item secundo, videamus, & tertium. Ego autem dixi, inquit, in excessu meo, omnis homo mendax. Vide, precor quomodo omnes homines, multa sibi de hac vita polliceantur, volentes ædificare, plantare, educare pueros, inuadere eos, qui se offendunt, quomodo iactẽt, sede inimicis vltionem sumpturos, eosq; in carcerem missuros, vincturos, proscripturos, & alia quædam atrociora facturos, nec multo post, & forte illa ipsa nocte, vel post duos, tresue dies moriuntur, videbisque liquido, quomodo omnis homo mendax. Neque enim præstant, quod promisere: neque perficiunt, quod proponunt. Ecce ita omnis homo, qui hanc vitam amat, mendax est: qui vero in virtutibus illam transmittit, mendax non est, eo quod qui talis est, non sit homo, sed deus: non natura quidem, sed ob inhabitantem in se gratiam. Quales erãt Petrus, & Paulus, qui Christum intra se lequentem habebant: hi enim non erant mendaces, sed veraces: neque enim homines erãt, sed habebant spiritum dei intra se loquentem. Non erant illis curæ, vel opes, vel possessiones: aut quo pacto possiderent, quibus dictum erat: Ne possideatis, vel aurum,

Gen. 18 d

Eccl. 10 b

Psal. 50. Luc. 14.

Mat. 11 d

D Iob. 1. b

Pſ. 76. b F

2. Cor. vlt.

Ma. 10. b

G aurum, vel argentum, vel æs in zonis vestris. Non minabantur inimicis vindictã: neq; enim inimicos habebant, seruantes præceptum domini dicẽtis, Diligite inimicos vestros, & orate pro persequẽtibus vos. Neq; multos vitæ annos sibi promittebãt, quorum vnusquisque dicebat, Quotidie morior, etiã per gloriam vestram. De quo & Apostolum audi, dicentem: Quasi impostores, & veraces, quasi morientes, & ecce viuimus. Nam quantum ad id, quod foris apparet, quasi seductores sumus: videmur enim homines esse: quantum autem ad prædicatorem, & cordis, & vitæ, veraces sumus. Et morientes, & ecce viuimus. Quãtum enim ad voluntatem nostram attinet, quotidie mori parati sumus: quantum autem ad fidem domini, viuimus. Deinde postquàm dixit; Ego autem dixi in excessu meo, omnis homo mendax: subdit, *Quid retribuam domino, pro omnibus quæ retribuit mihi?* Animo aduertens propheta, quæ nobis dona dominus ab initio largitus sit, & quanta sibi peculiariter deus concesserit, obstupescens dicit, Quid retribuam domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Cœlum propter me expandit, fulgidis stellis illud ornauit. Propter me cœlo affixit Solem aureis splendentem fulgoribus. Propter me lunam fecit noctiuagam, vt obscura noctis illustret, nautisq;, ac viatoribus dux sit itinerum. Propter me terrã coagulauit, eamq; multigenis arboribus tam fructiferis, quàm sterilibus ornauit, & impleuit herbis, ac florib. Aquarum quæ pisces proferunt multitudines, in vnam concluſit congregationem. Fontes aquarum salsarum, & dulciũ, vt è scatebris suis prorumperet ad sedandã hominum sitim præparauit. Ad omnia igitur beneficia illa ob stupescens propheta, dicit: Quid retribuã domino, pro omnibus quę retribuit mihi? Quin & profundius, & spiritualius quidã intellexit propheta Dauid, considerans quanta beneficia hominibus in Christo erant dãda, eaq; tam certo prædicabat, quasi præsentia essent dicens: Quid retribuam domino, q̃ omnibus, quæ retribuit mihi? E puluere enim de terra excepto formauit me: & cum nõ essem, vt essem, prodire me I fecit: imagine propria honestauit, angelorum gloria vestiuit, ob præuaricationem, morte dissolutũ, veniens iterum reformauit. Quid retribuam domino, pro omnib. quæ retribuit mihi? Draconem, serpentem mihi inimicum occidit, portas æneas mortis descendens in infernum confregit, & vectes ferreos contriuit. Quid retribuã domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Ex delicijs paradisi eiectum me reduxit: non mea iustitia, sed sua gratia. Cœli portas mihi aperuit, regnum cœlorum promisit. Scalam mihi a terra in cœlum, fidem mihi esse voluit, & erexit. Quid retribuam domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Immo & his plura mihi præstitit. Propter me enim sustinuit sputa, & alapas. Propter me spineam coronam in capite suo portauit, fel aceto mistum bibit. Propter me multa passus est vt & præparatam mihi mortis amaritudinem, malitiãq; exinaniret. Quid retribuã domino, pro omnibus quę retribuit mihi? Igitur propheta cum disquisiuisset multa, cogitandoq; circumluſtrasset omnia, nullaq; deo digna perfectaq; occurreret retributio, vnum animaduertit præclarius, nẽpe martyrij opus, & de hoc infert, dicens: *Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini inuocabo.* Hoc loco, calix, passionẽ Christi nobis declarat, qui orauit: Pater, si possibile est trãseat a me calix iste. Habemus in scriptura, & multos alios calices. Est quidam aureus calix Babylonis, è quo biberunt gẽtes, & inebriatæ sunt. Habet & Babylon suum calicem aureum, sed bonam potionem in calice non habet. Aureus calix Babylonis, erat nitor & elegantia verborum Gentilis sapientiæ: quoniam intra se habebat letiferum poculum, idololatriæ dogma. At nos qui psallimus hic, nõ optamus hunc calicem, sed calicem patientiæ, & certaminibus plenum, nomini domini obsignatum: quem qui bibit, spiritus sancti lætitia impletur, inque sanctorum martyrũ choro constituitur. In Christo Iesu domino nostro, cui est gloria, & imperium in secula seculorum, Amen.

Lu. 6. d

1. Cor. 15. c

2. Cor. 6. b

H

K

Mat. 26 d

[Declarationem psalmi. cxvj. vide supra hoc eodem tomo, in fine expositionis psalm. xxij.]

EIVSDEM IN CXVI. PSAL.

L *Audate dominum omnes gentes, laudate eũ oẽs populi. Quoniam confirmata est super nos misericordia eius, & veritas domini manet in æternum.* L

Universidad de Deusto
Biblioteca

eternum. Cuiuis clarum est hæc, quæ dicta sunt esse prophetiam ecclesiæ credẽtium, & prædictionẽ prædicationis, quæ erat oc cupatura vniuersum orbẽ terrę. Neq; enim vnam, duas, aut tres solummodo gẽtes, sed
Eph̃e. 2. terram, & vniuersum mare vocat psalmus.
Ad ti. 3. Quod etiam euenit, qñ Christi aduentus resplenduit. Deinde dicit etiam causam salutis, ꝙ non ex proprijs factis, nec ex vita, nec ex fiducia, sed ex sola dei clemẽtia seruati sunt. Confirmata est, enim inquit, super nos misericordia eius. Hoc est, Coacta est, & coaluit, firmaq; ac solida facta est, & petra durior. Incrementum enim quotidie suscipit. Et veritas eius manet in ęternum. Tunc enim veritas maximè resplenduit. Ideo autem sic dixit quoniam, quæ erant veteris, erant typus, & figura. Hoc ipsum significans quoque Euangelista, dicebat.
Io. 1. Lex per Mosen data est: gratia & veritas fuit per Iesum Christum.

IN PSALMVM CXVII.

M *Confitemini domino quoniam bonus. Quoniam in seculum misericordia eius.* Dictũ quidẽ psalmi, quod consueuit populus cõcinere, est hoc. Hic est dies quem fecit Dominus, exultemus, & lætemur in eo, quod & multos excitat, & hoc maximè solet populus in illo spiritali, & cœlesti conuentu decantare. Nos autem, si vos vultis, a capite, & ab initio totum psalmum persequamur, non a versu, qui acclamatur, sed ab ipso exordio narrationem inchoantes. Versum enim patres nostri, vt qui esset sonorus, & sublime aliquod decretum contineret, populum resonare sanxerunt, quandoquidem totum psalmum ignorabant, vt vel hinc perfectam doctrinam acciperent. Nobis autem necesse est eum totum persequi, & si quæ sunt in medio eius, maximã habeant prophetiam. Hic enim dictum,
Mat. 21 Luc. 10. est lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Quod, quidem Christus quoq; dixit Iudæis, paulo quidem obscurius. Ira enim ferebant. Ipse autem eam nolebat accendere. Calamum enim contritum non confringet, & linum fumigans non extinguet, dixit tamen. Agrediamur ergo psalmi proœmium, sicuti iam diximus. Quod est ergo proœmium? Confitemini domino, quod
A bonus, quod in seculum misericordia eius. Cum mente agitasset propheta orbis terræ beneficium, & benignitatem ac clementiam quam perpetuo ostendit dominus, vocat simul omnes ad agendas gratias, maximo capite bonorum eius in medio posito. *Dicat Israel quod bonus, quod in seculum misericordia eius.* Quid dicis? Domus Israel, quæ captiuitates perpessa est innumerabiles, quæ in Aegypto seruit, quæ in orbis terrarum extrema abducta est, quæ in Palæstina mille tolerauit afflictiones? Certe, inquit. Ij enim sunt eius bonorum optimi testes, maioraque & ampliora acceperunt, quàm alij. Quinetiam hoc ipsum, quod passi sunt, est argumentum magni beneficij. Siquis autem diligenter examinauerit, etiam pro Christi aduentu consentaneum est eos maximas agere gratias. Et si enim aduersa passi sunt, id tamen non ab eo qui venit, sed ab eorum improbitate, & ingrati animi vitio profectum est. Ipse enim ad eos venit, & frequenter dicebat. Non missus sum nisi ad oues, quæ perierunt domus
Mat. 15 & 10. Israel. Et discipulis. In viam gentium ne abieritis, ite potius, ad oues, quæ perierũt
B Mat. 15 domus Israel. Et Chananeæ. Non est bonum accipere panem filiorum, & dare canibus. Omnia. n. agebat & procurabat pro illorum salute. Quod si visi sunt indigni beneficiõ, suis sceleribus imputent, & summo suo ingrati animi crimini. *Dicat domus Aaron quod bonus quod in seculum misericordia eius.* Hic vocat sacerdotes separatim ad laudes canendas, ostendens quam sit excellẽs sacerdotium. Nam quo erant ij alijs maiores, eo maiorem a deo gloriam, consecuti sunt, non solum, quod ad sacerdotium attinet, sed etiam ꝙ ad alia omnia. Etenim qũ
Leu. 10. Nu. 16. Nu. 17. ignis demissus est, propter eos demissus est, & terra aperta est, & virga germinauit, & alia innumerabilia propter ipsos, imo vero pro ipsis, miracula facta sunt. *Dicant omnes qui timent Dominum, quod bonus, quod in seculum misericordia eius.* Ij enim, sunt qui maxime possunt videre eius benignitatem, & clementiam, & per omnia discere bonitatem. Quid est autem, In seculum? Perpetuo, inquit, non interrupta, sed in omnibus, & per omnia resplendens, & se ostendens. Quid si multi eã nõ cernũt, propter
C suarũ rationum imbecillitatẽ nõ cernunt. Nam ij etiam quorum ęgri sunt oculi, ea maxime de causa solem non vident. Quẽadmodum nec, qui sani sunt, semper possunt

sunt eum oculis fixis intueri, propter summum splendorẽ, ita nec vniuersa dei prouidentia perfecte sciri põt, ꝙ omnem humanam rationem longe superat illius prudentiæ, & sapientiæ magnitudo. Sunt etiã quædam affectiones, quæ stultis sæpe tenebras offundunt, & efficiunt, vt eam omnino videre nequeant. Primum quidem libido, & amor voluptatis. Quocirca ea etiam quę sunt omnibus manifesta prętercurrũt. Cum ijs secundum est ignorantia, & mentis peruersitas. Quomodo ergo non est absurdum, si videas quidem patrem filiũ verberantem, id probare, & laudare, & vel eo maxime nomine patrẽ existimare, si deus autem velit de ijs, quæ facta sunt pœnas sumere, indignari & ægre ferre? Quid autem possit esse hac peruersitate deterius, cũ ea etiam, quæ sunt inter se contraria ægre ferant, nunc quidem dolentes, quòd supplicia non exigat: nunc autẽ, quòd exigat? Quando enim viderint aliquos rapientes, & in bona aliorum inuadentes, volũt eos dare pœnas, quando vero seipsos peccãtes,
D minime, quòd quidẽ est deprauati, & corPsal. 81. rupti animi. Accedit his tertiũ, ꝙ nesciant quid sit bonum, quid sit malum, sed in rerum iudicio labantur, ꝙ malo delectẽtur, & sint propensi ad vitium. Quartum, ꝙ suorum peccatorum rationem non ineũt.
Esa. 40. Quintum, quòd vastum est, & ineffabile id, quod inter Deum, & homines intercedit. Sextum, quòd non vult deus omnia vbiq; ostendere, nempe quòd sufficiant, quæ fiunt sigillatim. Non oportet ergo nimium contendere, vt in omnibus discas dei administrationem. De rebus enim immensis contendimus, & quæ creatam omRo. 11. nem naturam longe superant. Eos autem qui eam, vel aliqua ex parte sunt cognituri, oportet esse liberos ab ijs, quas iam dixi mus affectionibus, & eam videbunt sole clarius, licet non omnem, & cum eam dicerint, pro vniuersa agent gratias. *De tribulatione inuocaui dominum, & exaudiuit me in latitudine dominus.* Vidisti bonitatem, & clementiam. Non dixit, Eram dignus. Nõ dixit, Mea recte facta ostendi, sed, Inuoca-
E ui solum, & suffecit oratio mea ad tollenExo. 3. dam calamitatem. Quod etiam dicit in Aegyptijs. Videns vidi afflictionem populi mei, & descendi vt eriperem eos. Non dixit, Vidi virtutem populi mei, neq; eius mutationem ad id quod est melius: sed afflictionem, & eorum clamorem exaudij. Vides patrem benignum, & misericordẽ, qui solum fert opem propter calamitates. Atqui nec apud homines quidẽ, quicunq; affligitur, dignus est, qui seruetur. Cũ multos itaq; videmus famulos flagris cædi, & excruciari, eos non dimittimus, considerãtes eorum peccatorũ magnitudinẽ. Deus autem ex sola afflictione dimisit: neq; vero ex afflictione tantummodo eripuit: sed magna etiam securitate impertijt. Exaudijt, inquit, me in latitudine. Quinetiã afflictio ió fuit concessa, vt eos qui affligun-
tur meliores redderet, & solertiores. *Dominus mihi adiutor, non timebo, quid faciat mihi homo.* Vidisti mentis altitudinẽ, vidisti magnum spititum, qui ita supra humanam ascendit imbecillitatem, vt omnem naturam despiciat. Hæc non solũ decantemus, F sed factis etiam ostẽdamus. Non dixit, Nil patiar: sed, Non timebo quid faciat mihi homo. Hoc est, Etiam si patiar, non timeo, idipsum dicens, quòd Paulus. Si Deus pro nobis: quis contra nos? Atqui contra ipRo. 8. sos erant innumerabiles, sed eos nihil offendebant. Quomodo autem non fuerit, animi valde pusilli, & abiecti, vt qui habent dominum propitium, ac beneuolum, conseruos pertimescant? Sed hic non est eiusmodi, sed est omnibus eiusmodi timoribus omni ex parte superior. Hoc ipsum nos quoque faciamus: ne nos ipsos domini auxilio priuemus, quòd humana formidemus. Hoc est enim eorum qui dei auEsa. 38. 4. Reg. 20. & 24. xilium contumelia afficiunt. Quocirca dicitur Ezechias passus esse, quæ passus est, quòd cum sol resilijsset, & retrocessisset gradus, quos descenderat, & factũ esset signũ quod posset omnes obstupefacere: eos qui venerant, vt hæc intelligerent, non ex ijs, quæ diuinitus euenerant, sed ex rebus humanis voluit perterrere, & adducere in admirationẽ, timens ne ab eis inuaderetur, & ideo eis thesauros ostendit, habens spẽ in thesauris. Quare deus irritatus, Accipient, inquit, hæc oĩa. Hoc est, ea quibus cõfidis, in quibus tuã spẽ reponis. Israel quoq; hu ius insimulatur, ꝙ pecunijs, & equis confiderent. Quocirca eos admonet Prophe- G
Ose. 14. ta, vt ijs, q̃ sunt contraria deum placẽt, & dicant. Super equos non ascẽdemus. Deus te honorat, & tu eũ cõtẽnis? deus te honorat, suũ tibi auxiliũ promittẽs: & tu ad humanas spes confugis, & inanimæ materię, nempe

Universidad de Deusto
Biblioteca

nempe pecunijs, tuæ ſalutis ſpem commit
tis. Non quęrit. n. ſolum ſeruare, ſed id etiã
honeſte facere. Valde te amat, & ideo te
ab omnibus abducẽs, ſibi ipſis adiungit, &
omnia amputans, ad ſeipſum adducit, ijs
quæ facit proponendum dicens, In me ſpẽ
habe, & me perpetuo obſerua & attende.
Dominus mihi adiutor, & ego deſpiciam inimi-
cos. Vides eum non vlciſcentẽ, neq; pœnas
ſumentẽ, ſed deo de ſuis inimicis vindictã
remittentem. [Bonũ eſt confidere in dño,
quàm confidere in homine. Bonũ eſt ſpera
re in dño, quã ſperare in principibus.] Nõ
hæc dicit per cõparationem, ſed conſueuit
ſcriptura vti hac figura in ijs, ẽt quæ non
admittũt cõparationẽ, pp imbecillitatem
corũ, qui tunc audiunt. Non hoc ergo di-
cit cõparans, ſed ſe ad illorum captũ demit
Hic. 17. tens. Et ideò alius quoq; Propheta dixit,
H Maledictus omnis, qui ſperat in homine,
nihil eſt. n. ea ſpe debilius, eſt. n. vel tela ara
neæ imbecillior, imo vero non eſt ſolũ im
becilla, verumetiam periculoſa. Sciunt au-
tem qui ſæpe in hominibus confiderunt,
cũ quibus ſimul ſæpe ſunt deturbati. Spes
autem in deum non eſt ſolum valida, ve-
rumetiam tuta, vt quæ nullam habeat mu
Ro. 5. tationem. Et ideo Paulus quoque dicebat.
Confun Spes autem non confundit. Alius vero ſa-
dit, piens. Reſpicite, inquit, ad antiquas gene-
κατα- rationes, & videte, quis ſperauerit in dñm,
σχύνει. & pudore affectus eſt. At ego, inquit, ſpe-
pudore raui, & ſum pudore affectus. Bona verba,
afficit. quæſo ò homo, ne diuinæ ſcripturæ obloq-
Eccl. 2. quaris. Nã ſi pudore affectus es, ideo affe-
ctus es, ꝙ non vt oportuit ſperaueris, ex eo
quòd ceſſeris, ex eo quod finem non expe-
ctaueris, ex eo ꝙ puſillo, & anguſto animo
fueris. Sed non ita facias, verum quando
videris, quæ ſunt mala, & difficilia immi-
nere, ne animum demittas. Hoc enim, vel
maximè eſt ſperare, quando in media ma-
la, & grauia pericula fueris coniectus, tunc
Io. 3. erigi. Quid barbaris illis, Niniuitis, inquã,
I erat miſerius? & tamen cum iam eſſent ip-
ſo laqueo irretiti, & ruituram ciuitatem ex
pectarent, ne ſic quidem deſperarunt, ſed
ſummam oſtenderunt pœnitentiam, & ef
fecerunt, vt deus rurſus ſuam reuocaret ſen
Ionę. 2. tentiã. Vidiſti quantæ ſint ſpei vires. Quid
vero ipſe Propheta? An non cum eſſet in
ventre cetus, & templi, & ſuę Hieroſolyma
reuerſionis meminerat? Et tu ergo quãuis
vel ad ipſam mortem deueneris, & vndiq;
tibi maxima immineant pericula, ne deſpe
raueris. Poteſt enim deus in rebus, vel diffi
cillimis, & impeditiſſimis exitum inue-
nire, & ideo dicit quidam ſapiens. A mane
vſque ad veſperam mutationes multæ, & Eccl. 18.
in conſpectu eius, ſunt omnia facilia. Non τρίσά-
vidiſti præfectum in ſumma rerum copia τιν.
fame enectum? Non vidiſti viduam in fa-
me abundantem? Qũ res in maximam in- 4. Re. 7.
ciderint inopiam, tunc tu ſpera maxime. & 8.
Tunc. n. deus maxime ſuam oſtendet po-
tentiam, non a primordio, ſed quando res
fuerint plane deſperatæ ab hominib. Hoc
eſt enim tempus diuini auxilij. Et ideo nec
pueros eripuit a principio, ſed poſtquã fue
runt coniecti in fornacem, nec Danielem, Dan. 3.
antequam eſſet immiſſus, ſed ſeptem poſt & 6.
diebus. Ne attende rerum naturam, quæ K
præcipites agunt in deſperationem, ſed dei
potentiam, quæ quæ ſunt deſperata addu-
cit in bonam ſpem. Hoc etiam oſtendens
Pſalmographus, & quanta ſit dei potentię
facilitas volens monſtrare, ꝙ ſcilicet eos
etiam, qui in grauia mala inciderunt, pro
ſtratique, & conculcati ſunt, poſſit educe-
re, & non tantum a principio, audi quid
ſubiungat. *Omnes gentes circumierunt me.*
Vidiſti periculum ineuitabile. Neq; enim
erat acie confligendum, neq; ſtabant ini-
mici è regione, ſed erat interceptus, & tan
quam ſagena aliqua circundatus, & veluti
quibuſdam retibus comprehenſus, non ab
vno, duobus, aut tribus, ſed ab omnibus
gentibus, ſunt tamen hæc omnia vincula
confracta à ſpe in deum. [Et nomine do-
mini vltus ſum eos. Circundantes cincun
dederũt me, & nomine domini vltus ſum
eos. Circundederunt me ſicut apes fauum,
& exarſerunt ſicut ignis in ſpinis. Et nomi
ne domini vltus ſum eos. Vidiſti qũo de-
ſcribit ærumnarũ magnitudinẽ. Nõ enim
dixit ſolũmodo, Circundederunt, ſed tan-
quã apes, & tanq̃ ignis in ſpinis. Per apes
quidẽ promptitudinem, & animi alacrita- L
tem, per ſpinas vero iram intolerabilem, &
quæ extingui non poterat, bilis ardorem
ſignificans. Quis. n. cohibuerit ignem, qui
in ſpinas incidit? Eos tũ, inquit, adeo vehe
hementer, & adeo celeriter accenſos, cum
me mediũ intercepiſſent, non ſolũ effugi,
ſed etiã vltus ſum. Vide hoc ipſum fieri ẽt
in materia. Ignis enim rubum vrebat, &
neq; rubus comburebatur, nec ille extin-
guebatur, ſed vtraque tamen tunc manc- Exod. 3.
bant

bant ſimul conuerſantia, nec ſe conſumen
tia. Atqui qui eſt rubo magis flaccidum, &
imbecillum? Quid vero igne eſt ardentius?
Admirabilis tñ dei potentia, res faciens,
quæ opinionem ſuperãt, permiſit, vt vtraq;
manerent. Huiuſmodi quoq; tunc accidit
miraculum. Tanquam ignis enim accurre
bant, tanquam apes cum magna animi ala
critate inuidebant, intus interceptum te-
nebant, nec aliquid potuerunt facere. Ar-
ma enim inuicta, auxilium inexpugnabi-
le dei nomẽ omnes expulit. *Impulſus, euer-*
ſus ſum, vt caderem, & Dominus ſuſcepit me.
Dixit malorum magnitudinem, a multitu
dine, a figura, a promptitudine, & animi
alacritate, ab ira eorum, qui inuadunt. Di-
cit etiam ab ijs, quæ ipſo paſſus eſt. Ita, in-
M quit, me mala adorta ſunt, vt parũ abſuerit
quin caderem, & deturbarer. Impulſus. n.
ita fui euerſus, vt eſſem etiam caſurus, ſed
cum iam eſſem ſuper genua lapſurus, & in
clinarer, & rerum humanarum nulla eſſet
ſpes relicta, tunc ſuum oſtendit auxilium.
Hoc autẽ facit deus, ne vllus eius ſibi glo-
riam vendicet. Hoc etiam in hiſtoria iudi
Iud. 6. 7 cum fecit in Gedeone. Propterea regnante
8. quoq; Ezechia erexit noctu trophæum. Si
4. Reg. ille cum nihil ad victoriã, nihil ad bellum
19. contuliſſet, ſuperbus tamen, & arrogans fa
ctus eſt, ſi prælio interfuiſſet, ſi cadentes vi
diſſet eos, qui interficiebantur: an nõ hoc
ei multo magis accidiſſet? Quãdo ergo ab
humana ſpe res ſunt deſperatæ, ſuũ tunc
affert auxilium. Hoc fecit in Goliad. Hoc
1. reg. 17 etiam fecit in Apoſtolis. Et ideo dicebat
2. Co. 1. Paulus, ſed ipſi in nobis ipſis iudiciũ mor-
tis habuimus, vt non confideremus in no-
bis ipſis, ſed in deo qui excitat mortuos.
Fortitudo mea, & laus mea dominus, & factus
eſt mihi in ſalutem. Quaſi diceret, Fuit mihi
ipſe virtus, & auxilium. Quid eſt autem,
quod dicit, laus mea? Gloria mea, commen
A datio mea, decus meũ, meus ſplendor. Nõ
ſolum enim liberat a periculis, ſed claros
etiam facit, & illuſtres, & hoc vbiq; videri
poteſt, dari cum gloria ſalutem. Porro autẽ
aliud quoque per hoc obſcure ſignificatur.
Quodnam hoc? Hoc eſt, inquit, mihi per-
petuum canticum, hoc eſt mihi vox perpe
tua, hymnus qui de eo canitur, hoc eſt mi-
hi perpetuum munus, eum laudare. Au-
diant qui Satanicis canticis remolleſcunt,
& putreſiunt. Quod non ſupplicium ſubi-
bunt, quænam verò eis poterit dari venia,
cum eo ſeruatorem perpetuo laudante illi
in illis perpetuo voluptẽtur? *Vox exultationis*
& ſalutis in tabernaculis iuſtorum. Quando
res vniuerſa a deo præclare geſta fuerit: qui
victoria fruuntur, gaudent, exultant, dupli
ci lætitia affecti, & quòd ſeruati ſunt, & ꝙ
per deum ſeruati. Lætitia eis cauſa eſt, is
qui trophæum erexit. Deinde oſtendens,
quid nam eum impulerit ad hoc ferendũ
auxilium, ſubiunxit. In tabernaculis iuſto
rum. Non dixit, In dominus, ſed in taber-
naculis, volens oſtendere non diligenter
extructam, ſed extemporalẽ habitationẽ.
Tale erat tabernaculum Abrahæ, quando B
redibat ſuperatis Regibus, magnam ex re- Gen. 14
bus geſtis gloriam conſecutus. Tale erat Act. 16.
Pauli tabernaculum. Vnde reuertebatur
ſuperatis dæmonibus errorem de medio,
tollens, & præclara referens facinora. *Dex-*
tera domini fecit virtutem, dextera domini exal
tauit me. Vide occaſionẽ exultationis. Idẽ
. n. nunc dicit qđ antea dicebat, oſtendens
hæc a deo fuiſſe geſta. Vides non ſolum in
liberatione à malis, ſed etiam in acquiſitio
ne gloriæ, & ſplendoris, conſiſtere eius be-
neficium. Cum enim dixiſſet, dextera Do-
mini fecit virtutem, ſubiunxit, dextera do
mini exaltauit me, vt oſtenderet gloriam,
quæ ad ſe peruenerat. Exaltauit enim me,
ſignificat, me gloria affecit. Non ſolum e-
nim fecit potentes, ſed etiam claros, & illu
ſtres. *Non moriar, ſed viuam, & narrabo ope-*
ra Domini. Pericula quidem, inquit, mortẽ
minabantur: ego autem non moriar, ſed
viuam. Hoc eſt, tam magna, & admirabilia
fecit dominus, vt vel ab ipſa morte etipue-
rit, etiam ante nouum, in periculis opinio
nem omnem ſuperantibus, reſurrectionis
imaginem præfigurans. Dedit enim nobis C
vel a principio ænigmata, quando Enoch Gen. 5.
tranſtulit, etſi credis fieri non poſſe, vt cor-
pora reſurgant, ex eo crede. Quomodo e-
nim tanto tempore permanſit illud cor-
pus? Non ſunt enim æqualia, domum quæ
interijt, & eſt diruta excitare, & vetterem,
ac collabentem tanto tempore cõſeruare.
An non conſideras eum illum feciſſe, qui
non erat? Multo magis ergo illum ſuſcita-
re, & reſtituere poterit. Habes etiam aliam
imaginem reſurrectionis, nempe Heliæ ra 4. Re. 2.
ptum, qui nec in hodiernum vſque diẽ eſt
mortuus. Omnia ſunt expedita deo, & faci
lia. Non erit, inquit, impoſſibile apud deũ
omne verbum. Et propheta, quæcunq; vo-
luit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 1. Psal. 115.

Ioã. 11.

Heb. 12

Sap. 16. Matt. 7. Luc. 13.

luit fecit. Non vides fabri opera esse tibi difficilia: sed tũ arti cedis. Deinde conseruidem tui arti concedis: a domini autẽ sapientia rationem exigis: & id quod fit, si de non admittis? Quantæ sunt hæc insciẽtiæ. Non moriar, sed viuã. Siquis id, quod dictum est voluerit sumere anagogicè, nõ errabit. Et si hoc enim de resurrectione dictum est, illud enim, Non moriar, est significantis mortem non esse mortem: alio tñ etiam modo intelligitur. Non moriar. n. inquit, altera morte, quam Christus quoq; significans, dicebat. Qui credit in me, inquit, etiamsi mortuus fuerit, viuet, & omnis qui viuit, & credit in me, nõ morietur, Et narrabo opera domini. Hoc est maxime vita, eum laudare, & eius miracula omnibus annuntiare. Quænam opera? dic quæso. Ea quæ est narraturus subiungens. *Castigans castigauit me dominus, & morti non tradidit me.* Vidisti quàm admirabilia fecerit, vidisti, q̃ ex eis capitur vtilitas. Non solum enim agit gratias, ꝙ fuerit liberatus, sed etiam, quòd ceciderit maximum agnoscit beneficium, & dicit lucrum tentationis. quodnam hoc? Castigãs castigauit me, inquit, Dominus. Hæc est vtilitas periculorum, ꝙ eũ meliorẽ fecerint. Vidisti vtrinq; eius potentiam, & curationẽ, & quòd permiserit, vt apprehenderetur a malis, & ꝙ eum rursus liberauerit. Morti enim, inquit, non tradidit me. Et rectè dixit alius, interpres, Morti autem non tradidit me, vt ostenderet omnia esse sita in eius potestate. Quamobrem duplicem lucri fecit salutem, nempe liberationem a malis, & liberationem à vitio, quocirca dicebat Paulus scribens Hebræis. Si autem extra disciplinam estis, adulterini ergo estis, & nõ filij. *Aperite mihi portas iustitiæ, ingressus in eas confitebor Domino.* Ijs qui castigantur portę aperiuntur, ijs qui peccata deponunt. Qui disciplinam suscepit, potest confidenter dicere, Aperite mihi portas iustitiæ. Hoc dictũ enim sumendum est anagogicè, & cœlorum portæ sunt intelligẽdæ, quæ sunt clausæ improbis, quæ sunt pulsandæ per virtutem, per eleemosynam, per iustitiam. *Hæc est porta domini, iusti intrabunt in eam.* Sunt portę mortis, sunt portę interitus, sunt portæ vitæ, sunt portæ, & angustæ. Quoniam ergo sunt multæ, dicit insigne ciuitatis domini, subiungens, Hæc est porta Domini. Illæ enim sunt domini, Quodnam est autem eius insignæ? Quod qui castigantur, per eam ingrediuntur, qui opprimuntur. Est enim arcta, & angusta. Si autem est arcta, qui sunt afflicti, & oppressi per eam ingrediuntur, quemadmodum quæ ducit ad interitum, lata est & spatiosa. *Confitebor tibi, quoniam exaudisti me, & factus est mihi in salutem.* Non dicit solummodo exaudijsse, cum prius castigasset, & meliorem fecisset. Et ideo agit gratias, non solum ꝙ sit exauditus, sed etiã quòd fuerit castigatus. Ideo F enim fuit exauditus, & vbiq; magnum est apud ipsum hoc genus gratiarũ actionis. Quemadmodum enim dixi, nec cessabo dicere, hoc est maximum sacrificiũ, & oblatio. *Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.* Quòd hoc de Christo dictum sit, est cuiusmanifestum. Ipse enim in Euangelijs adducit hãc prophetiam, dicens. Nunquam legistis, lapidẽ quem reprobauerunt ædificãtes hic factus est in caput anguli? Si autem quod dictum est non videtur pendere ex historia, sed media interrupta rerum consequentia ingressa esse prophetia, non est mirum, nec nouum. Complures enim ita enuntiatæ sunt prophetiæ, quòd oportet eas tunc temporis ita obtegi, vt non etiam ipsi libri abolerentur, De eius enim ortu prophetia videtur quidem pendere ab historia, habere autem nihil commune cum illa vtpote, Ecce virgo in vtero concipiet, & pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel, ꝙ est interpretatum, nobiscum deus. Lapidem, quem reprobauerunt, ædificantes. Ædificantes hic dicit Iudęos, legis doctores, scribas, pharisæos, quandoquidem reprobarunt ipsum, dicentes. Samaritanus G es tu, & dæmonium habes. Et rursus, Hic Ioan. 8. non est ex deo, sed seducit turbam. Hic tamen reprobatus, adeo probus apparuit, vt fieret caput anguli. Nõ enim omnis lapis aptus est ad angulum, sed qui est probissimus, & potest muros reuincire ex vtroque latere. Quod ergo dicit Propheta, tale est, Qui est a Iudæis reprobatus, & pro nihilo habitus, apparuit adeo mirabilis, vt non solum contexeret ædificium, sed duos etiã parietes coniungeret, ac reuinciret, Iudæos scilicet, & eos, qui credebant ex gentibus, quemadmodum Paulus quoque dicit. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnũ, & sæpis soluit maceriam, inimicitias in carne sua, legem mandatorum, quæ est in decretis,

Esa. 7.

Ioan. 7.

Ephe. 2.

Ibid.

Ioã. 10.

Ro. 4.

ἐγένετο αὕτη. factus é iste. s. angulus.

I θαυμασή, admirabilis angulus. s.

Psal. 18. Ro. 10.

cretis, abolens, vt qui duo erant construeret in vnum hominẽ. Et rursus superædificati fundamento Apostolorũ, & Prophetarum, existẽte angulari Christo Iesu. Per hoc autẽ, quod dictum est maximè accusantur Iudæi, ꝙ cum ædificarent, aptum lapidem non dijudicarunt, sed eum etiam vt reprobum reiecerunt, qui poterat tale ædificium contexere. Si vis autẽ scire quinam, sunt ij duo parietes, audi ipsum quoque Christum dicentem. Alias etiam oues habeo, quæ non sunt de hoc ouili, & me illas quoque ducere oportet, & fiet vnus pastor, & vnum ouile. Hoc etiam multis retro seculis tanquam in figura factum est. Abraham enim fuit vtrorumque Patriarcha, & eorum, qui in præputio, & eorũ, qui erant in circuncisione, sed illud quidẽ fuit in figura, hoc autem in veritate. Hic factus est in caput anguli. Hoc est, vtrasque gentes coniunxit. A *domino factum est istud.* Quid est, A domino factum est istud? Non erat, inquit, humanum quod factum est, non erat vnius ex multis. Non erat Angelorum, non erat Archangelorum, talem angulum componere. Nemo ergo hoc potuit, non iustus, non propheta, non angelus, non archangelus, sed solius dei erat hoc præclarum facinus, est enim eius proprium. Alius interpres dicit, Hoc factum est a domino, Id est, Hoc est opus admirabile, & quod omnem superat opinionem. Hoc scilicet opus anguli. *Et est admirabile in oculis nostris.* Quis est admirabilis? Angulus scilicet, coitio duorum populorum ad pietatem. Ex Iudæis enim multæ crediderunt myriades. Quinetiam ipsi erant Apostoli ex Iudæis. Recte autem dixit, in oculis nostris. Quis enim non obstupescat, quis non admiretur, quòd vbi crucifixus est Christus, illic Christus adoratur, & qui eum quidem crucifixerunt, ignominia. Qui vero adorant, gloria afficiuntur? Vniuersum enim orbem terræ persuasit verbum, omnes veritati coniungens. Est ergo admirabilis, vel ijs qui quomodocunque id considerant: multo autem magis, & longe euidentius eis, qui credunt. Et ideo dixit, In oculis nostris. *Hæc est dies, quam fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea.* Vocat hic diem, non Solis cursum, sed præclara facinora, quæ in eo gesta sunt. Quẽadmodum enim, qui dicit malum dicit, non dicit cursum Solis, mala quæ in ipso sunt, ita etiam bonum diem vocat præclara facta quæ in eo fuerunt. Quod autem dicit, est eiusmodi. Res præclaras, quæ in eo gestæ sunt Deus fecit, erat enim illius solius manus efficere, quæ facta sunt. Quid enim potest cum hoc die conferri, in quo dei cum hominibus facta eum reconcilia- 2. Co. 5.
tio, & diuturnum bellum fuit diremptũ, Rom. 5.
& terra cœlum euasit, & homines terra in- K
digni regno visi sunt, & nostræ naturæ pri Ephe. 1.
mitiæ super cœlos sublatæ sunt, & apertus Luc. 23.
est paradisus, & veterem patriam recepi- Gala. 3.
mus, & expunctum est maledictum, & su- Rom. 7.
blatum peccatum, & qui per legem puniti & 8.
fuerant, sine lege salutem consecuti sunt, Rom. 3.
& tota terra, & mare suum agnouit dominum, & alia facta sunt innumerabilia, quę nunc non postumus oratione persequi? Quocirca cum hæc omnia mente agitasset propheta, omnia Deo ascribit, ostendẽs quæ gesta sunt a Deo facta esse. Exultemus & lætemur in ea. Lætitiam hic dicit spiritalem, lætitiam mentis, lætitiam animi. Exultemus, & lætemur in ea, quòd tanta nobis bona obtigerint: etenim ne hoc quidem est parua virtus, gaudere bonis, exilire, gaudeo affici, Dei beneficia cum voluptate suscipere. *O domine saluum me fac. O domine bene prosperare.* Quid est, O Domine saluum me fac, O Domine bene prosperare? Quoniam videbit orbis, terræ res secundas, rerumque mutationem & in melius conuersionem: ijs qui eis fruuntur gratulans, dixit, O domine serua, O Domine dirige. Hoc est, Conserua Domine eos, qui fruuntur. Vt & implean tur, & grata ligna fructus ostendant, redde eis viam facilem, vt postquam assecuti fuerint, a talibus bonis non amplius excidant. *Benedictus, qui venit in nomine domini.* Nostra enim non consistunt in ijs tantum, quæ facta sunt, sed procedunt ad alia maiora, resurrectionem, regnum, hæreditatem cum Christo. Quæ omnia volens ostendere, subiunxit, Benedictus, qui venit in nomine Domini. Hoc etiam dixit Christus Iudæis. Amen dico vobis. Non me videbitis donec dixeritis, Benedictus, qui venit in nomine domini. Mat. 23
Quoniam enim sæpe obijciebant, & id sub que deque miscebant, quòd non sit ex deo, ꝙ sit dei hostis dicit eis, Vos mihi feretis testimonium, quòd non sum dei hostis, quando videritis venientẽ in nubibus,

Bene προσperare. σὺ δὲ σον, bene dirige. L

& hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

& hanc emiseritis vocem dicentes, Benedictus, qui venit in nomine domini, bonis verbis, & laude plenis ab omni defensione seipsos excludentes. Eorum. n. quæ tũc fiẽt M euidentia efficit, vt eam vocem emittant, simul & laudantes, & grauem in seipsos ac cusationem instituentes. *Benediximus vobis de domo domini. Deus dominus, & illuxit nobis.* Illuxit, ἐπεφαυσεν. appuit. Dicit oẽm populum fidelem, qui in domo domini adeptus est benedictionẽ. Cernuntur. n. vbique prophetę beatos dicentes eos qui sunt crediturí. Qua de causa benedixímus, & vndenam beatitudo? Quoniã deus apparuit nobis. Apparuit, enim inquit, gratia dei saluatoris, erudiẽs nos, vt abnegata impietate, & mundanis desiderijs, modeste, iuste, & pie viuamus. Et rursus. Expectantes beatam spem, & apparitionem magni dei, & seruatoris nostri Iesu Christi. Tit.2. Ibidem. Incarnationẽ ergo hic admiratur prophe ta, qꝓ cum deus esset, & dominus, & illius substantiæ, apparere æquum duxerit. Dicit autem apparitionem, carnis humanæ susceptionem, virginalem scilicet vterum subijsse, hominem factum esse, & versatũ esse cum hominibus. Et ideo dixit, Benediximus vobis, quod tale domum sitis consecuti. Hoc etiam Christus significans dicebat, Multi prophetæ, & iusti desiderarunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audite quæ auditis, & non audierunt. *Constituite diem solemnem in condensis usque ad cornu altaris.* Alius, Alligate in celebri conuẽtu condensa. Alius, Alligate festum diligẽtijs. A prophetia rursus redijt ad historiã. A ἑορτὴν γαίς. Hoc est autẽ quod dicit, Festum agite, frequentes conuenite. Quid est autem, Constituite diẽ solennem in condensis? Vt vult quidem vnus interpres, Sacrificate splendidas hostias. Vt alius autem, Coronis & ramis tẽplũ cingite. Hebraicũ autẽ ita dicit. אסרו חג בעבותים Isru hag baauothim. Siue hoc ergo sit, siue illud, Significat festũ & diẽ lætum, & celebrem conuentum. Ab ijs. n. quæ percipiuntur intelligentia, orationẽ rursus traduxit ad sensilia, & meminit illorum reditus. *Deus meus es tu, & confitebor tibi deus meus es tu, & exaltabo te. Confitebor tibi quoniam exaudisti me, & factus es mihi in salutem.* Hic ostendit, qꝓ etiã absq; beneficijs deo sunt agendæ gratiæ, & est propter hoc ipsum gloria, & honore afficiendus, propter maiestatem, propter substantiam, propter gloriã ineffabilẽ. Hoc. n. significat, postquam dixit beneficia quibus est affectus, sic subiungens. Dicit. n. Etiam absq; his agam gratias quod talem habeã dñm, adeo altum, adeo magnum, & qui adeo nec videri, nec comprehendi potest. Illud enim. Exaltabo, significat glorificabo. *Confitemini domino, quod bonus, quòd in seculum misericordia eius.* Nõ satis habet, qꝓ ipse hoc offert sacrificium, sed multos etiã vocat, & sint socij, & participes laudis, & gratiarum actionis, & dei benignitatem, prædicat, & clementiam, eius largitatem, & magnitudinem vbique celebrans. Cum hæc ergo nos quoque viderimus, permaneamus gratias perpetuo agentes benigno & clementi deo, & hoc ei offeramus sacrificium, vt bona etiam futura consequamur. Gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in psalmo. cxviii. Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, secundum verbum tuum, Homilia.*

BEnignitas dei, & domini nostri Iesu Christi bonitas luxit in nobis, vt tenebræ peccatorum nostrorum longe essent à nobis. Quid enim benignitas, quid sanctius, quid clementius, nisi vt animam suã C poneret pro ouibus suis? nec enim tantam Ioã. 10. b bonitatem possumus enarrare, vt deus indueret carnem, virtus fragilitatem, impassibilitas passionem: tota lætitia toleraret tristitiam, vt vsque ad passionem crucis veniret. Exprobrari, exalapari, spinis coronari, felle, aceto qúe potari, cum iniustis deputari, flagellari, & omnia quæ pertulit pro nobis: vnde pertulit, nisi de bonitate, quã ab ipso datam agnoscimus in nobis? Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine secundum verbum tuum. Quando bonitatem insudit bonis, vt aliquando ex malis essent boni? Hæc est Christianorum bonitas, vt malum pro malo non reddant, cum omnibus pacem habeant, non se vindicent, pro inimicis orent, benefaciant ijs, qui eos oderunt. Hæc est bonitas Christianorum, quia & Christus hoc fecit in capite suo, quod voluit esse in mẽbris suis. Quid caput nostrum egerit, audite: Cum malediceretur, non maledicebat: cum iniu- 1. Pet. 2 d riam

riam pateretur, non comminabatur. Tole rauit omnes impios, superbos, præsumptores, filios turpis mulieris: audiuit, dæmo- Mat. 12 nium habes, in nomine Beelzebub eijcis dæmonia seductor, blasphemus. Audi, & D quãdo dictum est ab eo in hora passionis? Ibi. 26. f Amodo videbitis filium hominis ascendẽ Ibidem tem in cœlum, & sedentem in regno patris sui, & dixerunt deo: Blasphemat hic, quid adhuc egemus testibus? Seductorem dixerunt, quando, postquam crucifixus est, dixerunt ei, Dæmonium habes: quando eos docuit de regno dei, & increpauit duritiam cordis eorum dixerunt ei, In Beelzebub principe dæmoniorum eijcis dæmonia: quãdo viderunt virtutes exire a Ibi. 8. d deo, & clamantes spiritus, atque dicentes: Scimus: quia filius dei sis, quid venisti ante tempus torquere nos? Ista ergo bonitas fecit formam bonis, quæ bonitas radicem fixam habens, in conscientia culmescit, frondescit, grandescit, opacatur in virtutibus, vt iam sol per diem non vrat, neq; luna per noctem: vmbraculum virtutum habens anima contextum requiescit a laboribus suis. Nec enim aliunde ascendunt virtutes nisi a bonitate boni: & omnium bonorum bona mater est charitas. Quid benignius, panem dare esurienti, potum dare sitienti, nudo frigora passo vestimentũ subministrare, egentem sine tecto in domum inducere, peregrinum suscipere, viaticum proficiscenti dare? Hæc bonitas bo E nos facit, perfectos constituit ciues vitę æternæ. Colligit suos, vt ament se boni, habentes vnam bonitatem matrem, & amicam: & illa amat filios, & amicos suos, & illi amant matrem, & amatam suam. Isti ciues sanctæ ciuitatis, vbi nulla malitia, sed tota concordia: vbi perfecta bonitas, & tota charitas: vbi iustitia, & plena mansuetudo, vbi temperantia, & prudentia regnant. Istæ virtutes in membri Christi diuiduntur populis bonitatis. Dicamus, & nunc, Bonitatem fecisti cũ seruo tuo, qui est populus eius, ꝓm verbum tuum. Quomodo cum illo verbo tun fecisti, vt carnẽ assumeret, & a carne inquinatus non esset: 1. Cor. 10 ita, & nobis præsta dñe deus, fac nos secundum carnem ambulare, & non secundum carnem militare. Secundum verbum tuũ suauitatem fecisti. Quæ est suauitas, nisi dulcedo, vbi nulla est amaritudo? quæ est dulcedo, nisi illa dulcedo, quæ prædicatur ab omnibus dicentibus: Quàm dulcia faucibus meis eloquia, & verba tua super mel, & fauum ori meo? Aeque propheta de ipsa dulcedine non tacens, qui ait alio in loco: Præceptum domini lucidum, illuminans oculos. Timor domini castus permanens in seculum seculi. Iudicia domini vera, iustificata in idipsum: desiderabilia super aurum, & lapidem precio sum multũ, & dulciora super mel, & fauum. Etenim seruus tuus custodiet ea, in custodienda illa retributio multa. Et bonitas bonitatis. Bonum, ac perfectum donatum desursum est a patre luminũ: nullus tamen nunc bonus esse potest, nisi qui primo fuerat malus. Nullus bonitati suæ assignet, quod habet, aut vendicet sibi quasi propriũ, quod a deo accepit. Quando fuit homo bonus, qui in iniquitatibus est conceptus? quando bonus, qui quum peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransijt? Quãdo bonus, quibus graue iugum super filios Adæ a die exitus eorum vsque in diẽ sepulturæ, quæ est mater omnium? quando bonus, cum Apostolus bonum se dicere non ausus est, clamans, & gemens, & suspirans, Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Qui estis boni, assignate illud dono dei: & nolite illud vobis assumere, quod donatum est vobis, G ne perdatis quod habetis, & dicat vobis veritas, Quid habetis quod non accepistis, b quid gloriamini quasi non acceperitis? Assignate ergo deo bonitatem, & dicite, quod modo cantauimus, Bonitatem fecisti cum seruo tuo domine, secundum verbum tuum. Bona confessio seruitutis, si impleatur legitime in timore, vt exultet cor cum secreto mœrore. Qui seruit imprecatori, honorem habet magnum. Quem diligit imprecator, potens est apud omnes homines. Videte cuius serui estis. Serui enim dicuntur a seruando. Si seruaueritis quod estis, serui boni eritis. Estote ergo serui boni sub bono deo, quia bonitatem fecit nobiscum cum indignis, cum reis, cum morti destinatis, cum tenebrosis, cum impijs fecit hanc bonitatem, donauit istam bonitatem. Nullus reus maneat ingratus, sibi assumendo quasi non acceperit: sed hanc bonitatem conseruate, charitatem dominam tenentes, in qua est vinculum perfectionis: vt hæc charitas perficiat in Pſ. 118. a Ibi. 18. c F Iac. 1. b 1. Co. 4. Pſal. 50. Rom. 5. Eccl. 40 Rom. 7. 1. Co. 4. b

Universidad de Deusto
Biblioteca

vobis, quæ adhuc desunt nobis, vt exultãs
H de vobis ecclesia vbique diffusa dicat Im-
Ps.138. perfectum meum viderunt oculi tui. Sem-
c per clamet de vobis, Filij lucis estis, ambu-
Eph. 5. late dum lumen habetis in vobis, ne vos
b tenebræ comprehendant. Aliorum mors
Ioã. 12. proficiat ad vestram salutem, vt ibi congre
gati agnoscatur character, illud militiæ ve
stræ, quod professi estis in eminenti loco
ecclesiæ: vt cum professio, & vita vestra con
1.Pe.2. cordauerit sibi, efficiamini gens sancta, po
pulus acquisitionis in domo illa virtutis,
de qua vates eius cecinit, dicens prophetica voce, Beati qui habitant in domo tua
Ps.83. domine, in secula seculorum laudabũt te.

DE EO QVOD SCRIPTVM

est in psalmo.cxviii. In proximo es domine, et omnes uiæ tuæ ueritas. Ab initio cognoui de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea, homilia.

VEritatem prædicandam angustia oris humani non capit. Et quia silendum non est de tantæ magnitudinis veritate, in quantum potest capere sensus, auribus vestris prædicamus, non quanta est ipsa ve
I ritas, sed quantum de illa dici potest. Hæc veritas ab initio fuit fundata, est, & erit. Quia verè ideo dicitur fundata, quod in cordibus sanctorum inhæsit, in fundo cordis ibi radicata est, ibi culmescit, frondescit fructificat, perficieturque. Cum ista ergo prædicamus, sancta corda ædificamus, proficientia docemus, initiatis cordibus eam ostendimus, prodest omnibus: in nostra prædicatione pulsat aures humanas, vt in corde faciat mãsionem. Hæc veritas, tres sunt syllabæ, & septem literæ: quia in septima die requieuit deus ab operibus suis, quæ fecit. Et quia in ipsa veritate requiescit deus, ideo requieuit ab omnibus operibus suis. Cum in nobis illam videt firmatam, radicatam, dilatatam: cum nominamus illam, requiescimus in illa: cum loquimur de illa, delectamus illam: cum prædicamus illam, descendit ad memoriam nostram, vt ibi faciat mansionem. Hæc ergo veritas impugnat falsitatem, repellit aduersitatem, vana non admittit, temporalia, & caduca odit: & quia est veritas, semper est veritas. Redeamus ad id quod proposuimus, contexentes versus hymni, quem modo cantauimus. Diximus, In proximo es domine, & omnes viæ tuæ veritas. Vere prope es illis, qui ita viuunt, vt semper audiantur. Qui in longinquo fuerit, audiri non potest: qui prope fuerit, sine dilatione auditur. Prope, K
& non longe sunt corda, quæ non sibi, sed deo viuunt: quæ non carni, sed animę: quæ non seculo, sed creatori. Isti prope sunt ad aures dei, in tantum, vt alio loco, non taceret ijsdem propheta, dicens, Prope est dominus omnibus inuocantibus eum in veritate. Videte quia veritas vbi- Ps.144
que nominatur, & nusquam tacetur. Vt d
sciatis quam locupletata sint corda, quæ prope sunt deo, audite in alio loco, quid dixerit: Prope es domine, & omnes viæ tuæ veritas. Si ergo ille facit voluntatem Ps.118.
nostram, qui dedit ipsam voluntatem bonam, quomodo non debet humanum, cor auerti a vanitate, & facere veritatem? Veritas vbique fulget. Sequitur, Voluntatem timentium se faciet. Videte, quam dulcis est, quam amandus, quam benignus, quam summum bonum, vt voluntatem timentium se faciat. In tanta promissione, quæ pigritia non erigatur, quæ somnolentia ne excitetur, qui cor frigidum habens non calefiat, quæ anima tepida non inflammetur? Videte quid audistis. Voluntatem timentium se faciet. Vo
luntatem faciet, quia a domino præparatur voluntas. Prope est ergo, & in proxi- L
mo est dominus. Geminum, & in his ostendit intellectum. Et aduentum ipsius qui prope est, & ijs, qui inuocant eum in veritate. Nunquam est longe ab eis, qui legitimi sunt eius cultores, qui ita colunt deum, vt colantur ab eo, quia deus agricola est, Colet corda nostra, tollens spinas, & tribulos, quæ mala seminauit primi hominis labes. Culta corda colunt deum, reddentes illi fructum veritatis, & sanctitatis. Prope es domine, & omnes viæ tuæ veritas. Quæ sunt viæ eius? quomodo dictum est, Vniuersæ viæ domini misericordia, & veritas? Viscera misericordiæ qui non amiserit, veritatem non amittit: qui egenum sine tecto in domum suam duxerit, nudum vestierit, esurienti panem fregerit, sitienti potum dederit, prodiet quasi lux iustitia eius. Ecce viæ domini quomodo non amittunt veritatem, quia veritas iustitiam creat, & misericordia de veritate

veritate descendit. Veritas ergo vbiq; mater est sanctitatis, nusquam offendit, nusquam errat, non deuiat, non declinat, rectum cor præparat: quia prope est dñs ijs,
Psal.33. qui recto sunt corde. Videte quomodo pro
M ximus est dñs, & quibus est proximus. Quibus? Seruientibus sibi, qui a veritate non recedunt. In proximo est dñs, & omnes viæ eius veritas: sequitur dicens, Ab initio cognoui de testimonijs tuis. Vbiq; veritas prædicatur. Prędicatur veritas, cum dicitur, In principio fecit deus cœlum, &
Gen.1.a terram. Falsum esse non potest, quia terra erat inuisibilis, & incomposita, & spiritus dei ferebatur super aquas. Et dixit dominus, Fiat lux. Et facta est lux. Et vidit deus
Ibidem lucem, quia bona est, & vocauit deus lucẽ, diẽ, & tenebras noctẽ. Ista, q̃ dicta sunt. Sed quia ipsa veritas aliquẽ significabat, istum, qui in proximo est, qui venturus erat in mundo, trahens post se amatores suos inhærentes sibi, illum qui dixit, Ego
Io.14.a sum via, veritas, & vita: ideo ab initio cognouit de testimonijs, quia iam in principio Christus p̃dicabatur, qui dixit Iudæis,
Ioã.8.d cum interrogatus ab eis fuisset, Dic nobis aliquid de temetipso: respondit, dicens, Principium, qui & loquor vobis. In isto principio veritas intelligebatur. Gratias tibi domine, quia tria ista præstitisti nobis nosse, quæ ignorabamus, Veritatem, quia falsitatem tenebamus: viam quam nesciebamus, per quam ambularemus: vitam,
A quia morti inhæseramus, & mors nobis propinata erat ab illo homine, cui dictum
Gen.2.c est, morte morieris. Mortuis vitam donauit, mendacibus veritatem præstitit, erran
Ps. 43.c tibus viam ostendit. Nam hoc est, quod dixit, Declinasti semitas nostras de via tua: id est, aduenienti via tua, vt ipsa iter essent proficiscentium, quę singulares portat, duplices non fert. Arcta enim, & angusta via ipsa est, quæ ducit ad vitam æternam:
Mat. 7. b lata vero, & spatiosa, quæ ducit ad mortem, & multi sunt, qui intrant per eam. Declinemus ab ista, cõuertamur ad illam vnicam, & singularem viam, quę ducit vsque ad præsentiam dei, vsque ad requiem, vsque ad lucem immensam, vique ad chorum angelorum, vsq; ad illum quem nullus homo vidit, sed in futuro videri potest. Dicamus ergo, quæ dicta sunt, & redeamus ad verticulum quem dimisimus. Ab initio cognoui de testimonijs tuis, quoniam in æternum fundasti ea. Quam fundauit in æternum, nisi ipsam veritatẽ? Quæ est ista veritas, nisi Christus, qui finẽ Heb.vl.
non habet, cui ultra mors non dominabi Rom.6
tur, qui vẽturus est iudicare viuos, & mor B
tuos, qui venturus est separare hœdos ab Mat.25
agnis? Quia ipsa veritas est, quæ ducit vsque ad secretarium iudicis. Ibi aduocatus, & iudex testis est, Christus nec falli habet, nec fallere. Nullus vitam suam vilem habeat, nullus vanitatibus inhęreat. Non po
test duobus dominis seruiri. Ille seruit Ibid.6.c
duobus dñis, qui die it ad ecclesiam, nocte ad spectacula. Iste duas tunicas habet, longe est a tunica illa, quæ diuidi non potest, longe est a veste nuptiali: quia illa est vestis nuptialis, quæ non habet maculam. Nam qui die pergit ad ecclesiam, die ad spectacula, maculosam portat tunicam. Nullus seruus cum macula stans ad mensam domini sui non proijcitur, & verberibus maceratur. Habete tunicam mundã, sicuti accepistis de baptismo. Nullus eam maculet moribus suis, nullus prauitate cordis scindat tantam pulchritudinem vestis. Talem accepistis vestem in baptismo, qualem habuerunt angeli, qui seruabant dominum in sepulchro: sicut nix ita erat vestis eorum. Et vos munus gratiæ tale accepistis, seruate quod accepistis. Qui pol-
luit vestem istam, lachrymis lauet, a malis C
separet, confessionem deo celebret, & correcta vita iam non redeat ad vomitum sicut
canis. Quæ societas luci ad tenebras? aut 2.Co.6.
quæ pars fideli, cum infideli? quæ autem o
consonantia Christi ad Belial? Non debetis filij ecclesię depranari in vanitatibus spectaculorum. Ecclesia fœtorem vestrum non portat, non potest inquinari de ingressu vestro, gemit ad deum, quia tales videt filios suos. Quotidie contremescit, ne irascatur deus, & pereatis de via iusta. Vel ipsa signa agnoscite, quia æternum Psal.2.
factum est cœlum, & terra fertea. Iracundiam dei ipsa elementa loquũtur. Filij hominum quousque graues corde, vt quid diligitis vanitatem in spectaculis, & quæritis mendacium in histrionibus? Scitote Psal.4.a
quoniam admirabilem fecit dominus omnium aĩam non recedentem de ecclesia. Exauditur aĩa dum clamat ad deum, dum
non recedit a deo. Nolite esse tepidi, ne Apo.3.c
euomamini ex corde dei. Dixit ipse per prophetam, quia neque frigidus, neq; calidus

Universidad de Deusto
Biblioteca

lidus es, atque vtinam, vel frigidus esses, aut calidus: sed quia, nec frigidus, neq; calidus, euomam te ex ore meo. Nostrum officium implemus, qui de veritate vera loquimur. Vos si ingressi estis ad stationem
D medici, vt vulnera curetis, dolete vulnera vestra. Medicamentis impositis, putredines purgentur: crescat sanitas, vt videns correctionem vestram, gaudeat ecclesia de filijs suis, quia vbi abundauit peccatum, superabundauit, & gratia.

IN CXIX. PSALMVM.

Canticum graduum. Alius, Canticum ascensionum.

AD *dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.* Aliorum quidem psalmorum vnusquisq; propriam habet inscriptionem, Hic autem multis simul coniunctis vna imposita est appellatio. Canticum graduum, vel, vt alius dixit interpres, Ascensionem. Nonnulli autem eos etiam gradus appellant. Et quanam de causa, inquit, ita sunt appellati? Si historiam quidem spectes, quoniam loquuntur de ritu ex Babylone, & captiuitatis, quæ illic fuit mentionem faciunt. Sed si eos sumas anagogicè, quòd ad viam virtutis deducunt. Quidam enim eos ita acceperunt. Nam via quæ eo
E Gc. 28. deducit, est assimilis gradibus, virum virtute, & sapientia præditum paulatim euehēs, & sustollens, & eum in ipso cœlo statuens. Alij autem dicunt per hæc significari scalam Iacob, quæ ipsi ostensa est ad cœlum vsque pertinens. Ita enim gradibus, & scalis subiectis, loca ad quę non patet aditus, & quę sunt excelsiora, adiri possunt. Quoniam autem eos, qui ascendunt, postquam in altum euecti fuerint, caligare necesse est propterea non eos solum, qui ascendunt, sed eos etiam, qui ad ipsum cacumen peruenerunt, accepta cautione confirmari oportet. Vna est autem cautio, ac securitas, quando non quantum ascendimus respexerimus, & ita superbæ, & elatæ mentis
Phil. 4. euaserimus: sed quantum restat ascendendum conspicati fuerimus. Quod etiā Paulus significans, dicebat, Eorum quæ retro sunt obliuiscentes, ad anteriora autem extendentes. Et est hæc quidem ratio anagoges. Nos autem deinceps si videatur, veniamus ad historiam, & videamus eos, qui fuerunt liberati a captiuitate. Quomodo igitur a captiuitate liberati fuerunt? Desiderio Hierosolymorum. Quod quidem nisi eis adfuisset, ex dei gratia nihil lucrifecissent, sed in perpetua seruitute dies suos F obijssent. Quos nos etiam imitemur. Idipsum enim nobis eueniet, nisi amore cœlestium, & desiderio cœlestis Hierusalem teneamur, non autem in præsentem vitam perpetuo defigamur, in cœno curarum ad victum pertinentium perpetuo volutati: non poterimus patriam recipere. Ad dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Vidisti lucrum afflictionis, & promptitudinem clementiæ. Lucrum afflictionis, quòd eos ad puras preces fundendos adduxerit. Clementiæ autem promptitudinem, quòd vocantibus eos statim annuerit. Quod etiam prius fecit ijs, qui erant in Aegypto. Et ideo dicit, Videns vi- Exo. 3.
di afflictionem populi mei, & gemitum eorum audij, & descendit, vt eos eriperem. Et tu ergo ò dilecte, quando es in afflictione, ne desperes, nec labores indiligentia, sed tunc temporis maxime excitare. Sunt enim tunc preces puriores, & maior est dei in te beneuolentia, & perpetuo ita viuas, vt sit tibi vita laboriosa, sciens, quod om- 2. Ti. 3.
nes, qui pie volunt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur: &, quod per multas afflictiones oportet nos intrare in re- Act. 14.
gnum dei. Ne mollem ergo vitam, & dissolutam dilexeris, nec via lata velis ingre- G
di: ea enim non ducit in cœlum: sed arcta & angusta. Si velis autem peruenire ad supernas mansiones: fugias voluptates, exteriorem vitæ pompam, ac speciem conculces: opes, gloriam, & potentiam negligas: paupertatem autem, & vitæ contritionem, cōfessionemque, & lachrymarum fontem teneas, & omnia quæ possunt conciliare salutem persequaris. Ea enim, & tutiorē reddunt eum, qui possidet, & preces reddunt sublimiores. Si teipsum ita comparaueris, & deum cum hac mente vocaueris, te omnino exaudiet. Et ideo dixit Propheta, dū affligeret, clamaui, & exaudiuit me, vt discas paulatim conscendere, leueisque, & vt ita dicam, alatas precationes facere, ne angarie, nec afflicteris in afflictionibus, sed 4. Reg. 4.
vtilitatem ex eis percipias. Si enim Helisæus, cum esset homo, non permisit, vt discipulus venientem ad se mulierem extruderet, dicens, Dimitte eam, quia mœrore est

est affecta anima eius, nihil aliud volens ex eo ostendere, nisi quod excusationem, & defensionem maximam habet afflictio: multo magis deus eos non repellet, qui
H cum tristi, & anxia anima ad eū accedunt. Et ideo Christus quoq; eos beatos pronunciat qui lugent, & miseros, qui ridēt. Quo circa beatitudines quoincipiēs, hinc exor
. 5. sus est. Beati qui lugēt. Si vis ergo hos gradus ascendere, quod est in vita molle, eneruatum, & dissolutum reseca, & laboriosa viuendi ratione teipsum astringe, & contine. A terrenis negotijs abstine. Hic est primus ascensus. Non potest. n. fieri non potest, vt simul & scalam conscendas, & in terra hæreas. Videas quanta sit cœli altitudo, nosti breuitatem temporis, scis quàm sit incertus exitus. Ne cunctēris ergo, nec differas, sed hanc peregrinationem magna vi aggredere, vt vno die duos, tres, decem & viginti gradus conscendas. [Domine libera animam meam a labijs iniquis, & a lingua dolosa.] Vides hic quoque lucere præceptum illud Euangelicum, Orate ne
Luc. 22. intretis in tentationem. Nulla. n. est, ò dilecte, grauior tentatio, quàm in dolosum hominem incidere. Is enim est, vel quauis fera truculentior. Ea enim id quod est esse cernitur. Hic autem obtento velo mansuetudinis, & probitatis sæpe virus occultat,
I vt nec facile possint deprehendi insidiæ, & in barathrum nulla adhibita cautione incidatur. Quapropter vbique a deo hoc assidue postulat, vt liberetur a talibus insidiatoribus. Si autem fugiendi sunt fraudulenti, & malitiosi: multo magis deceptores, & qui mala dogmata, ac decreta proferunt. Maxime aūt iniqua ea labia esse dixeris, quæ in virtute lædunt, & ad vitium adducunt. Et ideo hic propheta rogat, vt liberetur anima: eo. n. tela dirigit. [Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Alius, quid prębebit tibi, aut quid adijciet lingua dolosa? Alius, Quid dederit tibi, & quid tibi adiecerit lingua inuasionis? Nihil ergo aliud ostendit quod dictum est, nisi hoc magnam esse improbitatem, & tetrum genus vitij. Quo circa vides ēt Prophetā irascentem, cōmotumque, & dicentem. Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguā dolosam? Quod autem dicit est eiusmodi. Quodnā hoc vitio dignum inueniatur suppliciū? Quod ēt Iudæis dicebat Esaias. Quid adhuc percutiamini adijcientes iniquitatē? Hoc etiam ipse dicit, Quid detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam dolosam? Vel hoc ergo dicit, vel quod hoc ipsum ēt est supplicium, & antequam des pœnas de K
teipso, pœnas sumis, ex teipso vitium pariens. Maximum. n. supplicium animæ est vitium, etiam anteq̄ puniatur. Quodnam ergo dignum supplicium ei qui talis est, fuerit constitutum? Hic quidem nullum, sed plaga, quæ a deo infertur. Homo. n. nō poterit dignas pœnas sumere. Nam omnē cruciatum superat improbitas. Deus autē illi plagam infliget. Et ideo hoc ipsum ostendens, mox subiunxit. [Sagittæ potentis acutę cum carbonibus desolatorijs.] Sagittas hic rursus appellat supplicia. Alius autem interpres dixit, Sagittæ potentis ἰσχυ-
acutæ cum carbonibus, in lecti formam βασμᾶ
constratis. Et alius, Cum carbonibus iuniperinis, nominum trāslatione augens me νων.
tum supplicij. Nam, & illud, In lecti formam constratis, & hoc, Iuniperinis eundem habet sensum. Illic. n. ostendit multitudinem, hic autem qualitatem, & vehementiam supplicij. Quod quidem septuaginta quoque significantes, Cum carbonibus desolatorijs ediderūt, hoc est, qui deserta faciunt, & consumunt. Ex materijs enim, quæ sunt apud nos terribiles, Dei L
supplicia effingunt, & exprimunt scripturæ, sagittas, & ignem ea vocantes. Hic autē mihi vr significare barbaros. Et ideo alius quoq; interpres hoc significans, dicebat, libera animam meam a labio doloso. Talia. n. sunt eorum verba, tales doli, & tales insidiæ. [Hei mihi, q̄ incolatus meus Cū habitātib.
prolongatus est. Habitaui cum habitantibus Cedar.] Alius, Hei mihi quod incolatum protraxi. Alius, Hei mihi quod aduena fui in prolongatione. Hi quidem hoc μετὰ-
modo lamentantur de captiuitate Babylonica. Paulus autem de ea, quæ hic longius τῶν σκη-
trahitur mora, dicēs. Etenim dum sumus νωμά-
in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati. Nec id solum, sed etiam habentes primi τῶν.
tias spiritus, & ipsi in nobis ipsis ingemiscimus. Est enim præsens vita incolatus. Et cum ta-
quid dico, Incolatus, cum res sit, vel incolatu inferior. Vnde Christus etiam ipsam bernaculis.
vocauit viam, dicens. Angusta est porta, & arcta via, quæ ducit ad vitam. Hoc enim est doctrina optima, atque adeo prima, scire nos esse inquilinos in vita præsenti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quocirca veteres quoq; id confitebantur: & ideo habiti sunt, vel in maxima admira
M tione. Hoc etiam Paulus significans scri-
Heb.11 bendo dicebat. Propter hanc causam non erubescit deus eorum vocari. Quamnam causam dic mihi? Quia confessi sunt hospites, & peregrinos. Hoc est radix, & fundamentum omnis virtutis. Qui enim rerum, quæ hic sunt est hospes, erit rerum supernarum ciuis. Qui eorum, quæ hic sunt est hospes, non lubenter versabitur in præsentibus, non domus pecuniæ, nõ alimenti, nec alius ciusmodi curam geret, sed quemadmodum qui in aliena versantur, nihilnon agunt, & procurant, vt patriæ suæ restituantur, & quotidie vrgent, & festinant, vt eam, quæ eos tulit videant. Ita etiam qui amore futurorum tenetur, nec rebus præsentibus aduersis animum demittet: nec secundis efferet, sed vtraq; prætercurret tanquã, qui viam ingreditur. Quocirca iubemur etiam dicere in oratione,
Mat. 6. Aduenit regnum tuum, vt illius diei desiderium, & cupiditatem animo nostro versantes, & ipsum præ oculis habentes, ne videamus quidem præsentia. Si.n. Iudæi Hierosolyma desiderantes, etiam postquam liberati sunt, deflent præterita: quænam dabitur nobis venia, quænam relinquetur
A defensio, si non supernæ Hierusalem teneamur vehementi desiderio? Vide ergo quomodo hi quoque lamentantur, quod cum illis versentur, Habitaui, dicentes, cum tabernaculis Cedar. Multum incola fuit anima mea. Hic.n.non solum deflent, quod in aliena habitent, sed etiam cum barbaris versentur. Quod qnidem alij qnoq; faciebant prophetæ, de præsenti vita lamentantes, & dicentes. Hei mihi, quod perijt
Mich.7 pius a terra, & qui recte agat nõ est in hominibus, & etiam hic ipse, dicens, Serua
Psal. 11 me domine, quoniam defecit sanctus. Neque.n.hæc vita est eo tantum laboriosa, quod plurimam habet vanitatem, & curas importunas, sed quod etiam multus sit malorum prouentus. Nihil est autem grauius, & molestius quam quæ est cum huiusmodi hominibus congressio. Neq;.n. sumus, & vapor ita soler grauare oculos, vt improborum consuetudo animum tristitia afficit. Non vides dominum quoque nostrum Iesum Christum ostendere quàm sit molesta eiusmodi consuetudo? Quan-
Mat.17 do.n.dicit, Quousq; ero vobiscum, Quousque feram vos, id dicit, hoc obscure significans. Habitaui cum tabernaculis Cedar. B
Est barbarorum, cum ijs, in quos imperiũ obtinuerunt, instar ferarum agere, vt qui tentorijs, & tugutijs vtantur, & ad immanitatem ferarum sint redacti. Sed his multo sunt efferatiores, raptores, auari, & qui impudice ac libidinose, & in delitijs vitã transigunt. *Multum incola fuit anima mea.* Atqui non multum. Fuerunt.n. solum 70. anni. Sed non appellat multum propter multitudinem, sed propter rerum difficultatem. Etsi enim sit exiguum, videtur esse multum ijs, qui affliguntur. Ita etiam nos oportet affici, & quanuis hic paucis annis vixerimus, eos tñ multos esse putare debemus pp futurorum desiderium. Hæc dico, nequaquam vitam præsentem accusans: absit, ea est enim opus dei, sed ad futurorum amorem vos excitans, & ne in rebus præsentibus lubenter versemini, nec corpori assixi sitis, nec ita afficiamini, vt nõnulli è vulgo pusilli, & abiecti animi, qui etsi per multos annos vixerint, eos paucos esse dicunt. Quibus quid esse potest a ratione alienius, quid vero crassius, si cœlo proposito, & ijs bonis, quę sunt in cœ C
lis, quæ nec oculus vidit, nec auris audi- Esa. 64.
uit, ore hiante vmbras stupent, nec volunt 1.Co.2.
vitæ præsentis euripum trajcere, in perpetuis fluctibus, tempestatibus, & naufragijs volutati? At non sic Paulus: sed festina philip.3
bat, & vrgebat, & vnum solum eum retinebat, nempe salus hominum. *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis.* Vidisti quomodo ostendit quam graue sit illic versari. Non enim dixit, Cum ijs, qui nõ habent pacem, sed, Cum ijs, qui odio habent pacem, eram pacificus. Vidisti commodum afflictionis, vidisti fructum captiuitatis. Sed nunc quis nostrũ hoc poterit dicere? Recte.n. nobiscum agetur, si cum pacificis simus pacifici. Hic autem etiam cum ijs, qui pacem oderant, erat pacificus. Quomodo ergo nos quoque in hac re recte geremus? Si tanquàm inquilini hic versemur. (Rursus enim deduco orationẽ ad ipsum argumentum) si vt hospites, si nullo corũ, quæ sunt, præsentia retardati. Nihil enim æque pugnę, & belli causa est, vt amor præsentium, vt vel gloriæ, vel pecuniæ, vel deliciarum cupiditas. Quando hos omnes funes præcideris, & animam nullo horum

tum tetineri videris, tunc videbis vnde-
D nam bellum ducat principium, & vnde-
Mat.10 nam, fit vtrutis iaciendum fundamentum. Propterea iubet etiam oues esse inter lupos. Ne dicas, Hæc, & illa passus sum, & ideo euasi sæuus, & efferatus. Etiamsi, inquit, passus fueris innumerabilia, mane ouis, & ita lupos superabis. Hic est improbus, & profligatus, sed habes tantas vires, vt vel malis superior euadas. Quid est ouc mansuetius, quid vero lupo agrestius? Ille tamen ab hac superabitur. Id autem ostensum est in Apostolis. Nihil est enim mansuetudine potentius, nihil lenitate validius, ac firmius. Quocirca Christus quoq;
Mat.10 iubet oues esse inter lupos. Deinde postquam sic dixit, tanquàm non sufficeret hæc mansuetudo, ouis inquàm, ei quem vult se ostendere discipulum, aliquid aliud
Ibid. adjcit. Estote, inquit, simplices sicut columbæ, duorum mansuetorum, & simplicium animalium miscens mansuetudinem. Ne mihi dixeris, est improbus, nec ferre possum, tunc enim maxime ostendenda est mansuetudo, quando res nobis fuerit cũ sæuis, & agrestibus hominibus, quando cum i[illegible], qui sunt ab humanitate & mansuetudine longe alieniſſimi, tunc
E eius virtus ostenditur, tunc eius munus, & officium, fructusq; clare ostenditur. Cum loquebar illis, impugnabant me gratis. Alius autem interpres dicit, Et quia loquebar ipsis, bellabant, vel hoc significans, Cum ijs, qui oderant pacem eram pacificus, vel, Quoniam ipsis loquebar, ipsi me oppugnabant. Quod autem dicit, tale est. In ipso tempore collocutionis, quando maxime, inquit, ostendebam charitatem, quando verba in primis amica emittebam tunc efferebantur, tunc dolos, & fraudes struebant, ego tamen propriam ostendebam virtutem, licet ij ita affecti essent. Ita etiam nos oportet affici, nempe licet nos eos amantes pulsent, & feriant, licet nobis insidientur, nos nostra ostendere, illius parabolæ memores, quę iubet nos esse tanquam oues, & columbas in medio luporum, vt & illos meliores reddamus, & ipsi bona cœlestia consequamur. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria in secula seculorum, Amen.

IN CXX. PSALMVM.

Canticum graduum: Alius, Cantus in ascensiones.

L*Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium meum mihi*. Alius, Leuo oculos meos in montes, vnde veniet auxilium meum. Vide rursus animam, quæ malis implicata nequit se expedire, & inuenire exitum, & vult assequi solatium, ad deum respiciens ab his tentationum commodis rursus erigi, & excitari, & ad supernum auxilium inuocandum moueri, & ab omnibus, quæ ad hanc vitam pertinent abduci. Si enim Iudæi, qui sunt crassi, & terræ affixi, ab afflictione captiuitatis adeo boni euadebant, & ad cœlum ita respiciebant: multo iustius est, vt nos hoc faciamus in nostris calamitatibus, & ad deum confugiamus, a quibus longe maior quam ab illis perfectio requiritur. Illi enim tunc erant, in medijs hostibus, & neque ciuitatem habebant, nec murum, nec arcem, nec humanum auxilium, nec pecuniam, neq; aliquid aliud eiusmodi, sed captiui, & serui versabãtur simul inter dominos, & hostes. Calamitatum autem magnitudine oppressi, ad inuictam manum confugiebãt, & ab humanis deserti præsidijs, ex ea ipsa
G desertione conferebant se ad philosophiã. Et ideo dicebant. Leuaui oculos meos in montes, vnde veniet auxilium mihi. Quæ ab hominibus cõferri possunt, omnia defecerunt, omnia perierunt, omnia procul recesserunt. Vna, inquit, salus deinceps relicta est, quæ scilicet affertur a domino. *Auxilium meum à domino, qui fecit cœlum, & terram*. Vidisti eos deum vbiq; quærere, è terra, è mõtibus, è solitudinibus eum vbique visione apprehendere. Vidisti eorum mentem fieri excelsiorem, & summam dei prouidentiam ab eis vbiq; prædicari. Neque enim nequiequam hoc adiecit, Qui fecit cœlum, & terram, sed hoc obscure ratiocinans, & dicens. Si fecit cœlum, & terram, potest etiam in aliena regione opem ferre, & vbiq;, et in barbaria, manum adiutricem præbere, & qui e patria expulsi sunt conseruare. Si.n. hæc elementa verbo solũ produxit, multo magis nos poterit liberare a barbaris. Vides quomodo philosophãtur, qui vel minus habent sensus, quàm lapides, dum in aliena regione versantur, non amplius.n. tẽpli, sed cœli, & terrę me-

Universidad de Deusto
Biblioteca

minerunt. Vides quomodo mundi fabricationem, Deiq́ sapientiam, & prouidẽ
H tiam prædicant. Qui enim antea ligno dicebant, deus meus es tu, & lapidi, Tu me genuisti, nunc vniuersi orbis terræ opificẽ agnoscunt. Auxilium meũ a domino. Nõ ab hominibus, nec ab equis, non a pecunijs, nec a socijs, non ab arcibus, nec propugnaculis. Auxilium nostrũ a domino. Hoc auxilium est inuictum, & inexpugnabile. Non solum autem inexpugnabile, sed etiam expeditum, & facile. Neque enim longe est proficiscendum, non est blãdiendum ianitoribus, non sunt consumẽdæ pecuniæ, non legationes mittendę, sed potest quis domi manens hoc ad se auxilium attrahere si tantum seipsum se iungens a rebus humanis, illi spei adhæreat, & alta respiciat, acresq́; & perspicaces oculos habeat. Propterea. n. hoc solũ animal deus rectum creauit, & oculos illi in alto locauit, docens, quod a sensilibus oportet in altum respicere. Solum hoc animal est ita formatum: reliqua autẽ animalia prona sunt, & terram deorsum aspiciunt. Hic autem in cœlum est erectus, vt quæ illic sunt cõsideret, & in illis philosophetur, & illa apprehendat, & oculos animæ acres habeat. Quocirca dicebat quoque quidam sapiens. Sapientis oculi in capite eius. Hoc est, liberatus est ab omnibus inferioribus, per cœlum vagatur, & contemplatur sublimia. *Non det in commotionem pedem tuum, neque dormitet qui custodit te*. Vides quantã a nobis exigit diligentiam, id quod dicitur. Quia enim auxilij meminerunt, & supernam opem inuocant, adhortatur, & consulit, hoc propemodum dicens. Si velis id assequi, quæ tua quoque sunt conferas. Quid est autem, quod consulit? Audi. Non des in commotionem pedem tuum: hoc est, ne diuertaris, ne offendaris: & tũc habebis deum manum præbentem, nec te derelinquentem, nec dimittentem. A nobis itaque proficiscuntur principia, & id situm est in nostra potestate. Cum ergo id in nostra potestate situm sit, quando volumus aliquid assequi, oportet nos quoque nostra conferre, quæ sunt parua quidem, & vilia, sunt tamen conferenda. Ita enim vult deus, non otiosos, nec dormitantes, non supinos, nec ftertentes, sed operantes, & studium, ac diligentiam adhibentes seruare. Et ideo vndecima quoque hora conduxit. Et quidnam tanti momenti erant hora vndecima facturi? Id scilicet, vt operatio esset eis occasio, & causa coronarum. K
Et ideo dicit, Non des in commotionem pedem tuum, neque dormitabit, qui custodit te. Si tua præbueris, quæ sunt illius quoque sequentur. Ex hoc id quoque ostenditur, quòd etiamsi nostra afferamus, sic tamen eius quoque egemus auxilio, vt in tuto simus, vt maneamus firmi, & immobiles. Quis est autem, qui pedem dat in commotionem? Qui res fluxas, & caducas aggreditur, & quorum basis minime firma est, cuiusmodi est amor pecuniæ, cuiusmodi est desiderium earum rerum, quę ad hanc vitam pertinent, & ideo frequenter subuertuntur, & decidunt, & de rebus maximis periculum sæpe creant ijs, qui illa possident. Illa enim nunquam sunt firma, ac stabilia: nunquam sunt immobilia, sed semper mutantur, trãsferuntur, & magis, quam fluctus perturbantur, & quauis arena imbecilliora sunt, & magis perfluũt. *Ecce non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel.* Si te, inquit, ita comparaueris, nõ dormitabit, neque dormient. Hoc est, Nõ derelinquet, non sinet, nõ dimittet te nudum, & desertum. Hoc autem volens si- L
gnificare, non abs te posuit illud, Qui custodit Israel. Hoc est autem, quod dicit. Si hoc est eius perpetuum munus, vt tot retro ante actis seculis, & a tuis maioribus te in tuto collocet, a suo non discedet officio, & id quod consueuit facere non deseret, nisi tu dederis in commotionem pedẽ tuum, neque verò solum non deseret, sed te etiam cum magna securitate defendet. Et ideo subiungit, dicens. *Dominus custodiet te, Dominus protectio tua super manũ dexteram tuam.* Alius, iuxta manum dexteram tuam. Erit, inquit, defensor tuus, adiutor, auxiliator. Vides quomodo hic quoque te vult in opere exerceri. A metaphora autẽ eorum, qui stant in acie, stabit ad manum tuam dexteram, vt sis inexpugnabilis, vt gnauus, ac strenuus, vt valens, & potens, vt trophæum erigas, vt referas victoriã. Quoniam autem ea est maxime, per quam omnia agimus, non solum tibi assistet, & tibi opem feret, sed etiam proteget, & rursus per ea, quæ sunt apud nos, Dei auxilium exprimit: & omnibus numeris absolutam custodiam, & maxime propinquum auxi- M
lium, per dexteram, & protectionem ostẽdit.

I
Eccl. 2. Nõ des, μὴ δῶνς, ne des, neque dormitat, οὐ νυςάζει, nõ dormitabit

Mat. 20

dit. *Per diem Sol non uret te, neque Luna per noctem*. Vbinam autem hoc factum est? Quando egressi sunt ex Aegypto, & degebant in solitudine. Hic autem dicit magnam securitatem. Est autem verisimile, eos etiam cum tunc redirent, eiusmodi etiam aliquod miraculum fuisse consecutos aliquo alio modo. Volens ergo large, & copiose ostendere eius prouidentiam, quòd nõ solum liberat a malis, imò ne ea quidem sinit perpeti, quæ solent accidere hominibus: hoc subiunxit. Est enim eius
3. auxilij liberalis, & effusa suppeditatio, & quæ verbis exprimi non potest benignitas, quæ non pro modo nostræ necessitatis suum præbet auxilium, sed remunerationibus nostra quoque postulata superat. *Dominus custodiet te ab omni malo. Custodiet animam tuam Dominus*. Qui enim ne hæc quidem parua sinit tibi afferre molestiam, sed eousq; extendit suam curam, & prouidentiam, multo magis efficiet, vt ab alijs expugnari nequeas. Quicquid enim inuadit molesti, & asperi, cedit dei nutui. Quæ quidem non insunt in hominibus. Nam etsi sæpe ab hoc malo liberauerit, ab alio non potuit, vel si potuit quidem, noluit.
A Sed si dei manus valida est, & omnipotẽs, quodcunque inuaserit profligare poterit, & te liberare ab omnibus. *Dominus custodiet introitum tuum, & exitum tuum ex hoc nunc, & vsque in seculum*. Alius interpres dicit, Accessum tuum. Vidisti eius perpetuum auxiliũ vbiq; adesse, introeunti, & exeunti. Quid potest cum hac charitate conferri, quid cum hac humanitate? Hic quidẽ certe omnem vitam significat. In his. n. vita vniuersa consistit, nempe in ingressu, & exitu. Et id volens apertius significare, subiunxit, Ab hoc nunc, & vsque in seculum. Non vno, inquit, aut duobus, aut tribus, aut decem, aut viginti, aut cẽtum diebus, sed perpetuo. Quod quidem non inest hominibus, sed multæ sunt rerum mutationes frequentes, traductiones, & continue vicissitudines. Hodie amicus, cras inimicus. Hodie fert opem, cras verò te deserit. Sæpe autem non solum deserit, sed etiam oppugnat, & insidiatur quouis hoste grauius, sed quę dei sunt, manent immobilia, perpetua, immortalia, stabilia, fine carentia. Vt ea ergo assequamur, nostra quoque afferamus, vt magna securitate fruamur,
B & bona futura adipiscamur. In Christo Iesu domino nostro. Cui gloria in secula seculorum, Amen.

IN CXXI. PSALMVM.

In ijs, q̃ dcã sũt mihi ε᾽πὶτοῖς εἰρηκόσι. Propter eos, qui dixerũt

L*Etatus sum in iis, quæ dicta sunt mihi, In domum Domini ibimus.* At nunc multi verbum ęgre ferunt, & siquis quidem ad equorum curricula, vel ad theatra iniquitatis ascendens, vocauerit, multi concurrunt, sed si ad domũ orationis, pauci sunt, qui non cunctentur. At non sic Iudæi, quo quid possit esse grauius, quando illis negligentiores cernuntur Christiani? Vndenam autem factum est, vt ij essent tales? Rursus dico. A captiuitate facti sunt meliores. Hinc ij, qui antea nauseabant, & templum quidem, & diuinorum eloquiorum auditionem dimittebant, seipsos autem montibus, & syluis, & collibus, & plurimæ impietati dedicabant, ab illius cultus desiderio cessarunt, & ad hanc promissionem incenduntur, eriguntur, consistũt, Amos. 2
& animo lætantur. Quoniam enim fame, & siti laborauerant, non fame panis, & siti aquæ, sed audiendi verbi domini: hoc supplicio castigati, cum maiori desiderio ea C
requirunt a quibus exciderant. Ita etiam, vel ipsum solum amplectebantur, dicentes, Complacuerunt seruis tuis lapides e- Ps. 101.
ius, & terræ eius miserebuntur. Et rursus. Quando veniam, & apparebo ante faciẽ Ps. 41.
dei? Et rursus, Recordabor tui de terra Ior Ibid.
danis, & Hermonim a monte modico. Et Ibid.
rursus. Hæc memini, & effudi super me animam meam. Quidnam autem, die mihi, meministi? Quòd transibo in loco tabernaculi admirabilis. Hoc est, quando transibam choreas, magnos conuentus, & illum dei cultum, ac ceremonias. *Stantes erant pedes nostri in atriis tuis Hierusalem*. Alius, Lætatus sum cum dixissent mihi, In domum Domini venimus. Steterunt pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem. Vidisti insignem voluptatem, perinde, ac si rebus ipsis fruerentur, vel ad ipsa verba gaudebant, magno desiderio amplectentes orationis domum, & ciuitatem. Ita deus semper facere consueuit. Quando enim bona habentes non sentimus, eijcit ea è nostris manibus, vt id quod efficere, non potuit vsus fructus, efficiat priuatio, quod ipsis etiam vsu uenit, amplectẽtibus D
ciuitatem, templum amplectẽtibus, quod patriam

Universidad de Deusto
Biblioteca

patriam recepissent magnas gratias agentibus. *Hierusalem, quæ ædificatur, vt ciuitas.* Alius, Aedificatam, vt ciuitatem. Vel ergo ex septuaginta sententia hoc sibi vult, quòd ædificabitur Hierusalem, vt ciuitas, eo qđ dicitur, significante tempus, quòd præcessit ædificationem, vel, vt vult alius interpres, Recepimus Hierusalem, quæ ædificata est, vt ciuitas. Quia enim tũc erat maxima solitudo ciuitatis, eratque tunc euersa, & diruta, disturbatis arcibus, & disiectis mœnibus, & veteris patriæ solum manebant reliquiæ, cum reuersi essent, & vidissent solitudinem, antiquam prosperitatem reuocabant in memoriam, & eius narrabunt encomia, referentes, quòd quæ erat clara, & illustris, & habebat frequentem ecclesiam, & ptincipes, & Reges, & Pontifices, eratque pulcherrima, & longe ornatissima, ad tam turpem, & deformem speciem redacta sit. Quòd autem ita fit, audi, quæ sequuntur. Hierusalem, quæ ædificatur, vt ciuitas. Tunc enim nondum erat ciuitas. Clarũ est autem etiam ex eo quod subiungit. *Cuius participatio eius in idipsum.* Dicit enim eius frequentia, tuta, & consti E pata ædificia, & nihil in ea fuisse desertũ, sed omni ex parte densam, perfectam, coactam, & coaugmentatam fuisse ante captiuitatem. Et ideo quidam interpres dicit, hoc significans, Habens continentiam. Deinde aliud quoq; dicit eius encomiũ. *Illuc enim ascenderunt tribus, tribus Domini, testimonium Israel ad confitendum nomini Domini.* Hoc enim maxime ornabatur ciuitas, non tam propter magnitudinẽ, & ędificia, quam quod omnes illic congregabãtur, seu senatus haberetur, seu concio, seu de re aliqua deliberaretur. Quoniam enim illic erat templum, & omnes illic peragebantur ritus, & ceremoniæ, & illinc erant sacerdotes, & leuitæ, basilicæ, adyta, & vestibula, & sacrificia, & altare, & festa, celebresque conuentus, preces, & auditiones, & vt semel dicam, illic consistebat tota forma reipublicæ: oportebat illic tribus maxime ter in anno colligi, in festis publicis, & solemnibus, in paschate, pentecoste, & scenopegia, seu festo tabernaculorum. Neque enim licebat alibi. Dicens ergo eius encomium, dicit. Illuc enim ascenderunt tribus. Et alius, Illuc ascenderunt sceptra. Nõ F dixit autem solummodo tribus, sed tribus domini. Omnes tribus erant domini, nec tamen eis ideo licebat hęc in sua patria peragere, sed eo honore affecta erat metropolis, quæ omnes cogebat, & attrahebat ad seipsam. Hoc autem fiebat, vt id eis esset causa dei cognitionis, ne si quoquo versus vagarentur, occasio sumeretur viaque muniretur ad cultum simulachrorum. Et ideo illic sacrificare, illic orare, illic conuenire, diesq; festos iussit peragere, loci angustijs aberrantem eorum mentem, & ad impietatem tendentem coercens, refrænans, & reprimens. Quod quidem ipse quoque significans, dicebat. Tribus domini, testimonium Israel. Quid est, testimonium Israel? Testimonium maximum, argumentum, probatio dei prouidẽtiæ, vt nulla relinqua tur excusatio ijs, qui desciscunt, qui resiliunt, & ad simulachra confugiunt. Eius enim prouidentiæ, potentiæ, sapientiæ hoc erat argumentum maximum. Illic enim legebatur lex, quæ rerum olim præclare gestarum, & veteris historiæ continebat narrationem. Illic etiam ad charitatem constringebantur dum inter se haberent consuetudinem. Quæ enim celebrabantur festa, vt inter se congrederentur causa G erat, & maior metus, & viuida pietas, & alia bona innumerabilia ex eo proficiscebantur, quòd simul in ciuitate conuenirent. Ad confitendum nomini domini. Hoc est, ad gratias agendas, ad colendum orandum, offerendum, sacrificandum, quę ipsos deduxerunt ad pietatem, & accuratam eorum reipublicæ disciplinam effecere tutiorem. *Quia illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid.* Ecce dicit etiam aliam ciuitatis excellentiam. Quænam ea est? quod illic est regia. Hoc enim sibi vult illud, quoniam sederunt sedes in iudicio, sedes super domum Dauid. Alius, domus Dauid. Illic enim duplex erat principatus, & sacerdotum, & regum, vno vinculo coniunctus, cum veluti quadam duplici corona, & diademate ornaretur ciuitas per hæc omnia. Illic iudices, ad quos quæ multorum captum superabant, refe- Deu. 17. rebantur. Siqua enim lata esset sententia in alijs ciuitatibus, de qua dubitaretur, vt euenit in appellationibus, ad iudicum qui erant Hierosolymis cognitionem sententiam referebant. Illic autem accipiebatur H solutio. Sed erant, quidem antiqua huiusmodi. Quæ autem nunc sunt, sunt his multo grauiora, est enim summa solitudo, ruina,

ruina, euersio, conflagratio, paucæ domorum reliquiæ, tristis, & miserabilis species, & quæ solum habet monimentum, & obscura quædam vestigia prioris felicitatis. Quocirca non concludit orationem rebus miseris, & tristibus, sed ad lætiorum spem eos reducit, dicens. *Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem.* Quid est, Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem? Pro eo, quod est, petite, & postulate. Alius autem dicit, Amplectimini, aut salutate Hierusalem. Hoc est, Rogate, vt ea redeat in pristinam prosperitatem, vt liberetur a bellis frequentibus, vt deinceps securitate fruatur, vel hoc ergo dicit, vel prædicit. Rogate quæ ad pacem sunt Hierusalem, Hoc est, Pax ei succedet. *Et abundantia diligentibus te.* Alius, Quiescent. Alius, Iucunditate afficiantur, qui te diligunt. Hic est magna copia prosperitatis, quando non in ea solum bona consistunt, sed etiam, qui eam diligunt ijs fruuntur. Quod quidem in prioribus tem I poribus secus fiebat. Qui eam enim odio habebant, & oppugnabant, ij plurimum poterant, & erant alijs clariores, & cum facilitate trophæa erigebant. At nunc ij, qui te diligunt, in magna erunt securitate. συμπε- Qui tecum, inquit, ijsdem tenentur munimentis. Eos autem dicit, qui vel erant eorum fauturi partibus, vel etiã ipsos ciues. *Fiat pax in virtute tua.* Alius, In propugnaculo tuo. Alius, in ambitu tuo. Quid est in virtute tua? In substantia tua. In ijs, quæ in te habitant, in prosperitate tua. Quoniam enim bellum res est exitiosa, Idque eam perdidit, ei pacem precatur. *Et abundãtia in turribus tuis.* Alius, in regijs tuis, alius, iucunditas, alius, quies. Non solum enim prædicit futuram a malis liberationem, sed etiam innumerabilium bonorũ accessionem, pacem, abundantiam, fertilitatem. Quid enim iuuat pax, quando in paupertate, fame, & mendicitate viuunt? Quid autem iuuari abundantia, quando bellum ingruit? Et ideo eis vtraq; hæc bona prædicit, fore vt & eis adsit abũdantia, & ea secure fruantur propter pacem, *Propter fratres meos, & proximes meos loquebar pacem de te.* Vel vicinos dicit, qui eorum casu lætati fuerunt, & optat, vt fiat pax, vt illi quoque deprimantur, & cognoscant dei K potentiam. Vel fratres eos dicit, qui ciuitatem inhabitant. Propter fratres ergo meos & proximos meos rogo, vt fiat pax, vt vix tandem respirent cum calamitatibus facti sunt meliores. *Propter domum domini Dei nostri quæsiui bona tibi.* Quoniam dixit, Propter fratres meos, & proximos meos, ostẽdens se hoc non precari propter illorum meritum, sed vt illos maiori beneficio afficeret, subiunxit. Propter domum dei nostri. Hoc est, propter gloriam eius opto pacem, vt eius cultus redeat, & doctrina augeatur. Alij enim tempore captiuitatis nati sunt, alij verò fuerunt testes, & descensus, & reditus dei autem cultu peracto hęc omnia discebant a senioribus, felicitatẽ. s. eorum, & prosperitatem, & quod cum tot rebus secundis vterentur, exciderint. Vides qnomodo eorum reprimit arrogantiã, ne existiment se bona recepisse: vt qui satis pœnarum dederint, sed sciant, quod propter dei gloriam in suam patriam reuersi sunt, & cum dedicerint, maneant cũ summa securitate, nec peccantes eadem rursus experiantur. Hæc ergo nos quoque cum sciamus, maxime quidem operã adhi L beamus ne labamur, sed si in peccata quandoque inciderimus, studeamus celeriter resurgere, & non in priora recidere, ne ea audiamus, quæ fuerunt dicta paralytico. Ecce sanus factus es, noli amplius peccare, Ioan. 5. nequid deterius tibi contingat. Propterea enim sic dixit, & bonos docens, vt virtutem secure conseruent, & qui liberantur a peccatis, in optima mutatione maneant, vt omnes communiter bona cœlestia consequantur. Quibus detur nobis emnibus frui, gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in psalmo. cxxi. Fiat pax domine in virtute tua, & abundantia in turribus tuis, Homilia.*

DOminus noster Iesus Christus, qui voluit ostendere viam recentem, per quã & in qua incederemus sine cessatione: ostendit, & doctrinam salutis, in qua perueniremus ex captiuitate peccatorum ad plenitudinẽ virtutũ. Audite fratres dilectissimi primã beatitudinẽ in octo beatitudini M bus, quas dñs commemorauit in sancto euangelio, hanc posuit dicens, Beati pacifici, quia filij dei vocabũtur. Et venit in arti Mat. 5. culo passionis suæ, q̃ hæreditariã misit toti a mun-

Universidad de Deusto Biblioteca

el mundo, dicens: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Nam modo hoc cantauimus ex verbo prophetico, dicens, Fiat pax in virtute tua, & abundãtia in turribus tuis. Propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem de te. Ista pax multipliciter intelligitur. Est & pax malorum. Sed pax nostra ita nobis concordat, conquadrat, ita vndiq; lucet, vt totum concordet, splendorem possideat, totã claritatem obtineat. Audite quæ est pax nostra Christus est, qui tollit parietem inimicitiarum, qui erat inter nos, & deum, & reconciliauit nos patri. Quia ipse est pax nostra, qui fecit vtraq; vnum. Ecce radix pacis nostræ. Exinde surgit, vt pacem habeamus cum omnibus hominibus. Sustineamus inquietos, arguamus superbos, corrigamus elatos, toleremus infirmos: cũ ista fiunt, fœcũdatur in nobis pax. Surgit alia pax, vt non litiget caro nostra contra animam nostram. Subdantur omnes voluptates, & stimuli carnis: quæ militant contra nos, & possident membra fragilia. Exagitant habitatorem, qui est spiritus noster. Spiritus concupiscit aduersus carnem, caro aduersus spiritum. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt nõ ea, quæ volumus, faciamus. Videtis quanta est discordia cũ spiritu, & carne? Cum ergo ista subdita fuerit spiritui, tũc erit pax. Nam audite illũ, qui bellum gerebat in corpore suo, quomodo sine verecundia exclamat dicens (cũ iam præterita diceret, & miserias carnis, non taceret) Infœlix homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Præmiserat enim, & dixerat, Scimus enim, quia lex spiritualis est, ego carnalis sum, venundatus sub peccato: quod enim operor, ignoro: non enim, quod volo, hoc facio. Si autem quod nolo hoc ago, consentio legi, quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim, quia nõ habitat in me, hoc est, in carne mea, bonum: nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. Igitur legem mihi volenti facere bonum, quia malum mihi adiacet. Condelector enim legi dei secundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me sub lege peccati, quæ est in membris meis. Et, vt dixi, redit in se, & ad se, & videt fœneam carnẽ

Ioã. 14. d

Eph. 2. 1. Thes. vlt.

A Gal. 5. c

Ibid.

Ro. 7. d

Ibid. c

B Ro. 7. d

casibus plenam, caducam, minus stabilem, & exclamat rugiens a gemitu cordis, dicens: Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Et confugit ad illam singularem misericordiam, dicẽs: Gratia dei per dominum nostrũ Iesum Christum. De ista ergo pace quã videbat propheta, sano cordis oculo dicebat, Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Tunc res gradibus interioribus ordinatæ sunt, nec possunt ascendi vsque ad summum, nisi gradatim. Tunc ergo erit abundantia virtutum in nobis, si transierimus vitia, & saltus fecerimus a malis, & gradibus ascenderimus ad virtutes, vt scala illa virtutum perducat nos vsq; ad abũdantiam turris, id est plenitudinem virtutis (anabathmos, bathmos, enim dicitur gradus.) Gradus faciebat, quando in virtutibus tripudiabat Dauid, in victoria triũphabat, de viribus suis non præsumebat, & totum quod erat, deo assignabat. Nam vicit homo iracundiam per mansuetudinem, primum gradum ascendit. Reconciliatus est fratri propter pacem: humiliauit se, ne inuiscata mente deo munera offerat cum inimicitia fratris. Quartum gradum ascendit, qui vicit tenacitatem ex dispensatione pauperum permanens in largitate. Per pietatem quintum gradum ascendit, qui malum pro malo non reddit malis, sextum gradum ascendit, qui orat pro inimicis, septimum gradum ascendit, qui paratus est amittere substantiã seculi ex amore dei. Octauum gradum ascẽdit, qui obtinet charitatem, in caput turris peruenit. Ista est ergo abundantia, de qua dicebat propheta, sicut, & modo cantauimus, Fiat pax in virtute tua, & abundantia in turribus tuis. Sequitur, *Propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem de te.* Qui sunt fratres nostri, nisi quos demonstrauit ipse saluator, cum mater eius, & fratres ante ianuam starent, & nunciatum ei fuisset, Ecce mater tua, & fratres tui stant foris, quærẽtes te videre? Et ne videretur ab aduersarijs carnẽ magis proximã sibi amare, quã susceperat: non ex indigentia, sed ex volũtate ait dicenti sibi. Et quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Et extendẽs manũ in discipulos, dixit, Hi sunt mẽ mea, & fratres mei. Et q̃ fecerit voluntatẽ patris mei, q̃ in cœlis est, ille mihi frater, soror, & mẽ est. Ergo ꝓpter istos fratres nostros, & ꝓpinquos nostros nõ carnis propinquos, nõ fratres seminis istius corporis: sed illos fratres, qui voluntatem dei faciunt, qui vitam studeant habere purgatam, qui displicem sibi, & placent deo, propter istos fratres, & propter istos propinquos loquimur pacẽ, & quærimus bona a deo. Sic. n. sequitur, propter fratres meos, & proximos meos loquebar pacem de te. Ergo iste dominus noster Iesus Christus, qui est caput nostrum, de credentibus sibi dicebat, & sibi inhærẽtibus. Et nos possumus dicere in charitate Christi de seruis dei pudicis, sanctis, & immaculatis, qui sunt fratres nostri, si tamen viuamus sicuti vixerunt, vel sequamur vestigia corũ, qui ita viuũt, vt audeamus dicere fratres de bonis, qui sumus mali. Sed in nomine Christi nõ desperamus nos quoti die in melius proficere, & esse boni, qui aliquãdo fuimus mali, & dicere cum bonis,

C

E Propter fratres meos, & propinquos meos loquebar pacem de te. Ecce modo loquimur pacem de deo, vt superius significauit pacem illam multiplicem, syluosam, & spaciosam, quo se omnis homo tranquillus tollit, & ab æstu istius seculi sub vmbra opaca, & cõdensa requiescit. Ibi enim sub vmbra eius cũ reqeuerimus, & fuerimus, & mãserimus, loquemur pacẽ de deo. Vbi pax est, tempestas nulla est, obscuritas nulla est, nox nulla, tenebræ nullæ. Hæc est pax clara, modesta, simplex, idonea, fundata. Ergo fratres tenete pacẽ, possidete charitatem, permaneat vobiscum pax ista. Sed nunc dat se amicis suis, qui omnes delectationes, voluptates, cupiditates, aduersitates vincunt, calcant, ascendunt, perueniunt. Si agnouistis expositos versiculos, quos modo propitio deo pro salute nostra cantauimus, eritis imitatores: & non tantum doctores, sed factores. Dicamus quod ait Apostolus, Imitatores mei estote, sicut & ego Christi: quia sancta imitatio quam bona, vt vsque ad societatem Christi perueniat. Fiat ergo in nobis pax in virtute eius, non in viribus nostris, vt iam non litigent duo in corpore nostro, id est caro, & spiritus: sed subdatur caro spiritui, vt in agone contendentes, ab omnibus erroribus abstineamus, vt iam sequamur ad palmam supernę vocationis dei, præterita obliti, in ea quæ ante extenti, & occurrat nobis iam non certantibus, sed victoribus brauium illud ęternitatis, corona immortalitatis, quam præparabit deus metuentibus se, Amen.

1. Co. 11 a

F

D

Mat. 12

EIVS. IN CXXII. PSAL.

Ad te leuaui oculos meos, qui habitat in cælis. Vides semper resplendere lucrum captiuitatis. Qui enim erant semper affixi rebus ad hanc vitam pertinentibus, Assyrijsque, & Aegyptijs confidebant, murorumque ambitibus, & propugnaculis, & pecuniæ: ex illis omnibus prorumpentes, confugiunt ad manum inexpugnabilem, & ab illa spe pendent, erectumque, & excelsum habent animum, & a terra templique cura liberati, quoniam templum eorum euertit, è cœlo deum deinceps inuocant. Dicitur autem deus in templo habitare, non vt qui loco includatur: Absit: Act. 17. Ipse enim implet omnia, sed vt qui magis Hie. 23. requiescat in illis potestatibus. Nam in hominibus quoque inhabitare dicitur. Inhabitabo enim, inquit, in ipsis, & inambulabo. Cum ergo essent in regione barbarorum, non exigua dogmata, ac decreta didicerunt, nempe, & seiungi ab omnibus quę ad hanc vitam pertinent, & aperte scire, quòd deus vbiq; inuocatus facile annuit. Quoniam enim nouæ reipublicæ radius erat deinceps exoriturus, incipit Propheta ea, quæ subuertenda erant iam ante labefacere, locorum, & figurarum obseruationẽ paulatim dissoluens. *Ecce sicut oculi seruorum in manibus dominorum suorum, sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: Ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Vide hic rursus ingentem pietatem. Non. n. paululum solum sperant, sed assidue affixi, & ad id vnum intenti. Et ideo hoc exemplum in medium adduxerunt, hoc ipsum quoq; significantes, quod non sit eis aliunde spes opis, aut auxilij, nec ad aliquid aliud respiciũt. Ancilla. n. & famulus, & victus, & vestitus, & totius denique suæ vitę spem, & rationem in eo habet sitã si respiciat ad dominos, nec recedit, sed do nec acceperit permanet, & si acceperit, agit gratias. Hoc autem perpetuo est eorum officium. Hoc ergo volẽs significare, ꝙ & ad H ipsum perpetuo respiciunt, & hoc assidue faciunt, & nullam habent spem alĩ, & ꝙ toti pẽdent ab expectatione illius auxilij, & ꝙ quæ sua sunt, illius sunt, ancillæ, & famulorum meminit. Vide quomodo, qui

prius

Universidad de Deusto
Biblioteca

prius rogati, vt ad deum currerent, cuncta bantur, nauseabant, ac renuebant, calami tate adeo meliores euaserint, vt nolint ab eo recedere, sed permaneant, & seruiant, & dona eius postulent. Donec misereatur no stri. Non dixit, Donec nos remuneretur, nec donec reddat mercedem: sed, Donec misereatur. Et tu ergo, ò homo, assidue p maneas, siue acceperis, siue non acceperis, & si non acceperis, permaneat, & accipies. Si.n. sæuum illum principem flexit viduæ
Luc. 18 perseuerantia: quenam tibi dabitur venia, qui tam cito resilis, negligis, & torpescis? Non vides quomodo ancillæ pẽdent a do minabus, vt nec mens, nec oculos extra va
Mat. 19 getur permittentes. Tu quoq; fac itidem.
Mar. 10 Deum solum sequere, & omnibus alijs reli ctis illi adhære, & quæ vtiliter petis omi no accipies. *Miserere nostri domine, miserere*
I *nostri, quia multum repleti sumus despectione. Multum repleta est anima nostra.* Vidisti cõtritum animum. Rogant, vt seruentur per misericordiam, & q multũ pœnarum de derant, & eadem propemodum, quæ pueri dicebant in Assyria, Diminuti sumus præ
Dan. 3. ter omnes gentes super terram, in suis pre cibus dicentes. Extremam sustinuimus tra gœdiam, à patria excidimus, & libertate. Barbarorum serui fuimus, perpetuis contumelijs, & probris affecti, siti, & fame, & afflictione confecti sumus, sputis appetiti, & conculcati, totum tempus consumpsimus. Propter hæc remitte nobis, & misere re. Quid est autem, Multũ repleta est anima nostra? Ipsa quoq;, inquit, anima nostra eneruata fuit, & dissolura, quoniã magnitudine malorum cõficiebatur. Fieri.n. potest, vt multi quidem grauia patiantur, ea autẽ ferant fortiter. At nos, inquit, hoc quoq; perdidimus: Afflicti.n. angimur, & vexamur. Quoniam.n. honoribus non, vt oportuit vsi sunt, eos deus contrarijs corrigit. Eum autem hoc vbiq; facientem cer-
Gen. 3. nere possumus. Ita etiam Adam, quoniam Paradisi habitatione non è re sua vsus est, eum ejectione correxit, & mulierem, quæ quod honore facta esset æqualis, deterior
K euaserat, seruitute, & subiectione meliorẽ reddidit. Iam vero hos quoq; Iudæos, qui libertate, & nimia in sua regione securita te deteriores euaserant, resilierant, & a recta vitæ ratione recesserant, corrigit contrarijs. Ij supplicantes, vt consequerentur misericordiam, deo dicunt, Multũ repleta est anima nostra. *Opprobrium abundantibus, & despectio superbis.* Alius, Multis satiata est anima nostra obloquentibus vilipendẽ tibus, superbis. Alius, Afflictione elatorũ. Alius, vilipẽsione eorũ, qui bonis affluũt. Hi quidem eandem retinent sententiam. Suam.n. afflictionem tragice amplificant, dum dicunt, Satiata est anima nostra vilipendentibus. Septuaginta autem aliud di cunt, nẽpe q hęc ad illos traducenda sint, & futurum sit, vt ea eis eueniant, quæ fece rint, fastidiumq;, & tumida eorum arrogã tia in suum caput redeat. Quod etiam sæ pe potest videri euenire. Hoc.n. Deus, sæpe solet facere eos, qui intumescũt reprimẽs, & glorioso, elatosq; dejciens, vt liberẽtur a via quæ ducit ad vitium. Nihil est.n. superbia deterius. Propterea sunt afflictiones tentationes, corpus mortale, & multi rerum casus, propterea morbi, & ægritudi nes, vt fræna innumerabilia injiciãtur ani mæ, quæ facile erigitur, & in tumorem ex tollitur. Ne ergo conturberis, ò dilecte, dũ tẽtaris, sed memor prophetæ, qui dicit, Bo num est mihi domine, q humiliasti me, vt vt discam iustificationes tuas, pro medica mento suscipe calamitatem, & vtere, vt o portet tentationibus, & poteris maiorem laudem consequi, qua nobis omnibus con tingat dignos haberi, gratia, & misericor dia domini nostri Iesu christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

HOMILIA IN PSAL. CXXII.

Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cæ lo. Prosunt nonnunquam supplicia, & tribulationum sarcinis animi sæpius cor riguntur. Ecce.n. Iudæi, qui semper habe bant oculos infixos in terra, qui humilia cogitabant qui Aegyptiorum, & Assyrio rum confidebant auxilio, qui murorũ pro pugnaculis tegebantur, qui cumulo fulgẽ tis auri tumebant, post captiuitatem suã, M ruinam patriæ omnibus priuati delicijs, ad inuictam dexteram confugerunt, & ter renis cogitationibus spretis excelsa postu labant, & euerso templo ad cœlum oculos eleuauerunt, & de cœlo dei misericordiam flagitabant, & de deo subsidium suæ capti uitatis implorabant. Et nemo miretur, q deus dicitur in cœlis habitare: non.n. tan quam cõclusus est alio loco, nec aliquibus limitibus occupatus, sed cœlestibus potestatibus

2.Co. 6 d statibus requiescens. Nã & in hominibus habitare dicitur, sicut ait: Inhabitabo in vobis, & inambulabo in vobis. Igitur isti apud Barbaros multarum sectarum imbu ti ratione, valuerũt scire, q vbiq; deus sub uenit invocatus, & eam propheta nouam conuersationem, id est, ecclesiæ iam radia re perspicit, & locorum observationẽ sen sim, & figuratim imitandam esse testatur. *Sicut oculi seruorum in manibus dominorum suo rum, & sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ: ita oculi nostri ad dominum deum nostrum, donec misereatur nobis.* Perspice stabilem re uerẽtiam, incommotam fidem, nõ paruo tempore sese rogaturos pollicentur, sed pe renni deprecatione seruaturos ostendunt:
A & ideo se seruulis compararũt, quibus om nis spes in dominorum cura consistit, nec aliunde præsidium est. Quippe cum sine dominorum solicitudine alimoniam sibi præparari, vestimẽta suppeditari, omnem que commoditatis curam non deesse con fidũt. Et hæc a domino donec receperint, non recedunt, & cum acceperint, gratias confitentur, & hæc perpetuo gerunt. Da uid igitur demonstrare festinans, q a deo solo solatium postulant, & q perpetuo de precãtur, & q nulla spe nisi dei misericor dia consolantur, & quod sua bona tanquã seruorum peculia ipsi debentur: posuit ser ui, & ancillæ personam, & qui antea inui tabantur ad deum, & nimio elati fastidio, non obtemperare curabant, sola calamita te corriguntur, & captiuitate mutantur, & se ab eo nunquam recessuros pollicentur, donec eis misericordiam mereantur Do nec, inquit, misereatur nobis. Non dixit, donec mercedem reddat, aut donec vicem restituat: sed, donec misereatur nobis. Et nos ergo continua deprecatione debemus insistere, etsi acceperimus, etsi non accepe rimus, tamen non recedamus. Nam cum
B hoc facis, incunctanter accipies. Nam si il
Luc. 18 a lius impij iudicis agrestem mentem vnius viduæ assidua verba flexerunt: tu quam ve niam poteris promereri, si ad fundendas preces aliquo fueris fastidio superatus? in spice famulos dominorum vestigijs inhæ rentes, & in ipsorum nutu solicita obser uatione pendentes, hos imitare, hos seque re. Obsequium domino, quod debes, exo lue, & seruitio tuo eum placare festina, & omnia prætermittens illius præcepta con serua, & facile poteris sentire, quæ posces. *Miserere nobis domine, miserere nobis: quoniã multum repleti sumus despectione. Multum re pleta est anima nostra.* Vidisti mentem dolo re contritam, saluari se misericordia depre catur, & ingenti se mole supplicij labora re proclamat. Sicut & Daniel ait: Quoniã Dan. 3. diminuti sumus vltra omnes gentes super terram. Hoc & Iudæi clam abant, Omnes terminos calamitatis excessimus, amisi mus patriam, perdidimus libertatem, ser uitutis iniuria subiugamur, captiuitatis vincula sentimus, barbarorũ tenemur ob sequio, contempti viuimus, suspecti anhe lamus, fame conterimur, sitis rabie lacera- C mur, omne tempus tormentis exemptum est: ideo subueni, miserere, multũ repleta est anima nostra. Et ipsa, inquit, anima iã defecit calamitatum cõtinuatione tanta rum. Et multi quidem tolerabiliter patiũ tur aduersa, nos autem etiam solatiũ suffe rentiæ amisimus, lugemus, lachrymamus, lamentatione cõterimur. Et qm datis sibi honoribus non sunt vsi competenter, sed largitatis beneficijs abusi vixerunt, contra rijs corrigũtur. Et hoc deus vbiq; facit. Sic & Adam, cum paradisum vtiliter habitare noluisset, pulsum à paradiso emẽdauit, & coniugem pari honore gloriatam, postea seruitute deterioratam, vtilem, meliorẽq; constituit. Sic & Iudæos libertate super bos, delicijs fastidiosos, iugo reddidit ser uitutis, vt captiuitati dediti, & iniurijs tra diti corrigantur. *Opprobrium exprobrantium, & despectio superbis.* Hoc frequenter admit titur, hoc quotidie comprobatur. Sp super bia cogitantes, repẽtina humilitate obruũ tur. Nihil.n. superbia detestabilius, nihil arrogãtia crudelius reperitur. Propter hãc Ecc. 10. tentationes, pp hanc dolores, pp hanc ge mitus, pp hanc mortale corpus est, pp hãc cordibus solicitudines ingeruntur, vt ani ma vndiq; tormentis obsessa, & crebris ef- D frænata supplicijs, superbiæ cacumina de linquat. Non ergo sufficit, si aduenięte for sitan aliqua tentatione terreamur, cum sci mus hanc esse pro nobis: sed prophetæ ver ba teneamus, qui dicit: Bonum mihi do mine, q humiliasti me, vt discerem iustifi Ps. 118. cationes tuas. Calamitatẽ pro remedio, & vulnus pro medela sentiamus. Et tentatio nẽ prodesse noscamus, vt refici quieti pos simus, per dñm nostrum Iesum Christum, viuentem, & regnantem, cum patre, & spi ritu sancto, in secula seculorum, Amen.

IN

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nisi quia dominus erat in nobis. Quod sæpe dixi, hoc quoque nunc dico, nec cessabo dicere, magnum esse fructum captiuitatis, & ad philosophiam deducere posse eos, qui attendunt. Ecce enim, qui ad simulachra currebant, & deum contemnebant, & in impietatem impegerant, quid dicũt nunc post captiuitatem? & quomodo salutem suam deo ascribunt? Quinetiam propheta, tanquam choragus optimus, eadẽ E eis iubet frequenter dicere. Postquam ergo primus dixit, illis quoque præcipit, vt magister discipulis, dicere. *Dicat Israel, nisi quia Dominus erat in nobis Dum exurgerent homines in nos, forte viuos deglutissent nos.* Erant enim inermes, nudi, captiui, & serui, & nuper a malis liberati, & vrbem habebant immunitam, imò verò ne ciuitatem quidem, & post reditum erant prædæ omnibus expositi, sed fuit eis deus pro muro, & arce. Hoc ipsum nos quoque dicamus. Nisi quia dominus erat in nobis, vtique viuos deglutissẽt nos. Quid enim non fecisset noster inimicus diabolus, nisi dominus Luc. 22 fuisset in nobis? Audi quid Christus dicat Simoni. Simon, Simon, quoties petijt te Satanas cribrare sicut triticum, & ego orai pro te ne deficiat fides tua. Est enim im 1.Pe. 5. proba belua, & insatiabilis, & nisi assidue refrænaretur, subuertisset, & confudisset Iob. 1.2 omnia. Si enim cum in beatum Iob pusil- &.3. lum, quid ei fuit permissum eius domum euertit funditus, eius corpus mulctauit, facultates corrupit, filios obruit, vt è carne vermes scaturirent effecit, vxorem in eum incitauit, amicos, inimicos, famulos, vt F probris eum insectarentur induxit: si non innumerabilibus frænis retardaretur: quomodo non omnes perderet? Quocirca hic quoque dicit, Nisi quia dominus erat in nobis. Erant enim admodum pauci, & cõtempti, & eos reuertentes multi adoriebãtur. Porro autem in hoc quoque ostendebatur dei sapientia, quod non repente, & vno simul tempore daret eis securitatem, sed sensim, ac paulatim. Hoc autem faciebat, eos conseruans in dei cognitione, & quæ ex captiuitate ad eos redierat correctionem non sinens præterfluere. Quia enim liberatio a malis solet homines efficere socordiores in ipsa etiam donatione bonorum permittit, vt ipsi assidue tententur: vt sint eis tentationes perpetuum philosophiæ exercitium. Et ideo, nec homines semper dimittit in calamitatibus, ne deficiant: nec inquiete, & rerum prosperitate nefiant socordiores, sed mutationibus, ac vicissitudinibus eorum salutem variat. Viuos deglutissent nos. Vides quomodo ostẽdit, quam sint feri, & immanes, qui eos inuadũt. Hi enim homines, vel ferarum immanitatem, ostendunt, imò verò eis magis sæuiunt in illos, qui sunt eiusdem generis. Fera enim cum semel inuaserit, ab ira desistit, & recedit. Homines autem, cũ G sæpe res cesserit aliter quam putabant, sæpe inuadunt, vel ipsas carnes gustare cupientes. Eiusmodi res est ira, rationis expers, adeo feruet, & ebullit animi perturbatio. Quomodo ergo hæc extinguetur ægritudo? Si res nostras animo reputemus, si mortem consideremus, & eos, qui quotidie recedunt, si nostram naturam contemplemur, quod scilicet sumus terra, & cinis, Si autem pulchritudo aspectus animo Ecc. 10. tuo adhuc imponit, vade ad monimenta, & thecas tuorum parentum, & vide quomodo sunt positi, & in puluerem, ac terrã resoluti, & magnam ex eo capies occasionem, vt teipsum reprimas. Neque verò quidico nimis esse graue insimulaueris. Quẽ admodum enim, qui febre laborant, postquam a morbo liberati fuerint, puro aere indigent: Ita etiam quos animi perturbationes ad insaniã adigunt, si ad monimenta accesserint, tanquam qui in prædium saluberrimum peruenerint, multas expellẽt ægritudines. Sufficit enim, vel solus vrnæ aspectus ad eum deprimẽdum, qui est valde insolens. Ab his deinceps transmitte tuam cogitationem ad futurum illum diẽ terribilem, ad habendas de te quæstiones, & reddendas rationes, ad supplicia, quæ H nullum habent omnino solatium, vbi nemo te defendet, & his omnibus veluti quibusdam carminibus seda tuas animi perturbationes. Considera autem etiam ex hominibus eos, qui in vita præsenti ex diuitijs redacti sunt in paupertatem, ex gloria in ignominiam, etsi velis irasci, non ei qui est tibi genere coniunctus, sed malo tuo dæmoni irascere. Illi nunquam reconcilieris. Illic iram tuam impende, & consume, in illum tende laqueum, nunquam cessẽs aduersus eum bellum gerere. *Cum irascerentur furor eorum in nos, forsitan aqua absorbuisset nos.*

Forsitã, ὰρα. vtique. *set nos. Torrentem pertransiuit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intolerabilem.* Torrentem, & aquam hic dicit, ineffabilem irã inimicorum. Est. n. aqua q̃ effuse magna vi, & magno impetu fertur, & quodcunq; ei occurrit secũ trahit. Non solum autem hic dicit irruptionem malorum, verumetiam transitum. Ne animum ergo abijciamus, quando nos mala inua- I serint. Torrens est cuiusmodicunque sit, est nubes, quæ prætercurrit. Quicquid molesti dixeris, id habet finem. Quicquid graue, & asperum dixeris, id quoque omnino habet extremum. Si enim finem non haberent, natura non sufficeret. At complures, inquit, secum trahit. At id non fit propter eius violentiam, sed propter eos, qui sunt ignaui, & pusilli animi, & facile prosternũtur. Ne ergo attrahamus, sed ea quæ sunt eius grauissima inuadamus, loca eius consideremus, sacram anchoram apprehendamus, vt nullum patiamur naufragium. Torrens. n. est ad tempus terribilis, & turφάραγξ sum supra modũ deprimitur. Aqua absorbuisset nos. Alius, Tunc aquæ inundauissent nos, quæ tanq̃ gurges pertransijssent aĩam nostrã. Vtiq; transijsset anima nostra aquã intolerabilẽ. Alius, tunc trãsijssent super animã nostrã, tanquàm aquæ, superbi. Vidisti quantum sit dei auxilium: qũo in Ro. 5. tot malis non sinerit eos obrui. Ideo enim Iac. 1. finit mala crescere, non vt nos obruãt, sed vt magis probatos efficiant, & suæ potentiæ maiorem præbeat demonstrationẽ. Superbos autem hic dicit hostes, qui quouis torrente, & quauis aqua intolerabili vehementius irruentes, nihil ipsos læserunt. In K causa est autẽ dei auxilium, auxiliũ quod superari non potest. Et ideo cum ipse dixisset liberationem a malis, dicit eum etiã qui liberauit, idq; cum summa eius laude. *Benedictus dominus, qui non dedit nos in captionem dentibus eorum.* Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium. Vidisti quomodo suam ostendit imbecillitatem, & illorum potentiam. Illi. n. tanquam feræ, & leones eos inuadebant, parati vel eorum vesci carnibus, armati, & animo, & viribus. Hi verò erant quouis passere imbecilliores. Tunc enim, Dei miracula maxime ostenduntur, quando qui sunt imbecilli superant potentiores. Nec eo solũ erãt insidiæ intolerabiles, quòd illi quidẽ erant potentes, & terribiles, ira pleni, & vel eorũ carnibus vesci parati: Hi autem imbecilli, & pauci, & ad inuadendum faciles: sed etiam quòd erant in medijs malis intercepti, & vndique cincti difficultatibus, haberent vndique bella eos circunstantia: sed qui est maxima potestate præditus, & potest vndique conseruate, etiam postquam pericula, & mala circunsederint, nos, inqt, liberauit cum magna facilitate. Quod qui dem volens ostendere, sic dixit. *Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantiũ. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus.* L Deinde ostendens etiam quomodo, subiunxit. *Adiutorium nostrum est in nomine Domini, qui fecit cælum, & terram.* Vidisti præfecti virtutem. Vidi potentiam. Ipsi etiam insidiarum adminicula sustulit. Hoc etiam anagogice acceperit quispiam de diabolo, & de genere hominum. Ostendit enim quomodo eum profligauerit, & eius sustu lerit insidias. Hoc enim factum est ex quo Luc. 10. dixit discipulis, Ambulate super serpentes, & scorpios, & super omnem potestatẽ inimici. Non est enim amplius apertum bellum, nec ex æquo instructa acies. Sed ille quidem iacet pronus, & procumbens: tu autem stas erectus, ex alto cum feriens. Ille quidem eneruatus: tu verò robustus, & M validus. Qui fit ergo, vt sæpe vincat? Hoc Iac. 4. fit ex nostra ignauia, ex socordia eorum, qui dormiunt. Si velis itaque resistere, non audet tecum, instructa acie confligere. Quod si vincit dormientem: id non illius potentiæ, sed tuæ tribuendum est negligẽtiæ. Quis enim dormientem non vicerit, etsi sit omnium imbecillimus? Alligatus Mat. 12. est fortis, impedimenta eius omnia direpta sunt, fracta est potentia, ruptum est, ac diruptum eius habitaculũ, rhomphææ eius defecerunt. Quid vis his amplius? Qua de causa eum times? Cur vereris? Iussus es conculcare eum, qui est eneruatus. Quamobrem (dic quæso) contremiscis? Cur cunctaris, ac dubitas? An nõ cogitas qualis sit, qui tibi fert auxilium? Non solum enim hostis tuus factus est imbecillior: sed etiã tuum maius est auxilium. Compressa est carnis exultatio peccati, ablata est sarcina, gratiam spiritus accepisti, quæ habet vim vnctionis. Imbecillum enim legis, in quo erat imbecillum per carnem, Deus misso suo filio in similitudine carnis peccati, & de peccato condemnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui non ſecundum carnem ambulamus.
Ephe. 6. Carnem ſecit tibi morigerã, arma tibi do-
Ephe. 1. nauit, thoracem iuſtitiæ, cingulum verita-
Io. 6. tis, robur ſalutis, clypeum fidei, gladium ſpiritus, arram dedit, corpore ſuo te nutrit, ſanguinem ſuum tibi bibendum porrigit, crucem tibi tanquàm lanceam in manus tradidit, lanceam, quæ nunquam flectitur,
A illam alligauit, humi proiecit. Non habes itaque quo te deinceps defendas ſi vincaris, & ſi profligeris, non eſt tibi danda venia. Habes enim innumerabilia victoriæ adminicula. Laqueus contritus eſt, inquit, & nos liberati ſumus. Auxilium noſtrum in nomine domini, qui fecit cœlum, & terram. Vides qualem habes Imperatorem, qualem Regem, eum qui eſt vniuerſi opifex, eum qui ſolo verbo tot corpora produxit, tantam molem, tantam magnitudinẽ. Ne animũ demittas, forti animo reſiſtas, nihil vetat quominus trophæum pulcherrimum erigas. Hæc ergo cum ſciamus, ò dilecti, ſobrij ſimus, cõtendamus, ne dormiamus, ſed cum arma abſterſerimus, animiq; promptitudinem, & alacritatem confirmauerimus, hoſtem aſſiduè inuadamus, vt cum præclaram victoriam retulerimus, cũ magna gloria regnum cœlorum conſequamur. Quod nobis detur aſſequi, gratia & benignitate Domini noſtri Ieſu Chriſti. Cui gloria, & potentia in ſecula ſeculorum, Amen.

IN CXXIIII PSALMVM.

B QVi *confidunt in domino, ſicut mons Sion.* Cur non dixit abſolute, ſicut mõs, ſed illius montis meminit? Docẽs nos nõ debere animum deijcere in calamitatibus, nec ab eis peſſundari, ſed a ſpe in deũ pendentes, omnia ferre fortiter, & bella, & pugnas, & tumultus. Quoniam enim hic mons, qui fuerat quandoque deſertus, & nudatus habitatoribus, ad priorem redierat proſperitatem veteri ſtatu recepto, cum incolæ redijſſent, & miracula rurſus oſtenderentur: ita etiã vir fortis, & generoſus, licet ab innumerabilib. inuadatur calamitatib. minimè euertetur. Ne ergo ꝗras vitã,
Ro. 8. 2. Co. 12 ab omnibus negocijs, periculis, & afflictionibus remotam, ſed quam minimè inuoluunt, & deprimunt pericula. Ars enim nõ eodem modo oſtenditur, ſiquis in portu ſe deat, & ſiquis vndoſum mare tranſmittat. Ille enim, ignauus, mollis, & eneruatus redditur, hic autẽ, qui multas rupes maritimas, multas cautes, & ſcopulos, multos ventorũ impetus, & alia maris pericula ſuſtinuit, & in his omnibus excelluit, animum ſuum C
firmiorem, & robuſtiorem reddidit. Non ideo deductus es in hanc vitam, vt ſis otioſus, nec vt ſis vilis, & abiectus, nec vt tibi nihil aduerſi eueniat, ſed vt grauia paſſus, euadas clarior. Ne otioſam, ac remiſſam voluptatibusque, & delitijs plenam vitã quęramus. Non eſt enim viri fortis, ſed potius inermis, hoc deſiderium eius potius, qui eſt rationis expers, quam eius qui eſt rationis præditus. Sed ora quidem maxime, vt Mat. 6.
non intres in tentationem. Quod ſi in eã 26.
quandoque incideris, ne ægrè feras nec cõturberis, ſed fac omnia, vt euadas clarior & illuſtrior. Non vides fortes milites, quomodo eos vocante tuba, trophæa reſpiciunt, victorias, coronas, maiores qui ſe præclarè geſſerunt? Et tu ergo cũ tuba ſpiritalis perſonat, ſurge & euade leone animoſior, ſiue Exo. 14.
ſit ignis, ſiue ferrum, ingredere. Sciunt, vel Dan. 3.
ipſa elementa eos, qui ſunt tã magni ani- Dan. 6.
mi reuereri. Sciunt etiam ferę eos, qui ſunt adeo ſortes pertimeſcere. Quanuis eos fames, quanuis ipſa natura irritet, & efferet, omnium obliuiſcuntur, quando iuſtum viderint: iramq; ſuam cohibent. His ergo armis muniaris, & ignem non timebis, licet videris flammam in cœlos aſcendentem. Habes fortem & generoſum ducem, qui ſolo nutu poteſt quæcunq; mala ſunt, & grauia tollere. Illius ſunt omnia, cœlum, ter- D
ra, mare, feræ, & ignis, eſt ei facillimũ omnia, vel tranſferre, vel vt conſiſtant efficere. Vndenam ergo dic mihi metus tuus oritur? Non aliunde certe, quàm ex tua ignauia, & ſocordia. Non eſt mors omniũ malorum colophon? Atqui ea ipſa quoq; eſt naturæ debitum. Cur non procuras, vt id poſſis ſoluere? Si enim ea via neceſſe eſt ingredi, cur nõ cum mercatura? Sed poſt tormenta, quæ non temporariam, ſed dolorẽ præbent voluptate maiorem. Quod ſi hæc tibi videntur eſſe grauia, conſidera eos qui abſque vlla mercede longa tabe exedũtur, qui fame perpetua vexantur, qui immedicabilibus, & longis morbis laborant, propter quos ſæpe mortem optarunt, multi etiam in enſes irruerunt, multi vitam laqueo finierunt. Cœlum autem tibi eſt propoſitum, & bona, quæ ſunt in cœlis: & nõ

vereris

vereris, ac perhorreſcis eſſe mollis, & ignauus, idque cum talem habeas adiutorem? An non audis prophetam dicentem, Qui confidunt in domino, ſicut mons Sion? Montem enim dixit ſpem in deum immu-
E tabilem, firmam & conſtantem, inuincibilem, & inexpugnabilem. Quemadmodũ enim etiãſi quis innumerabiles adhibeat machinas, montem nec conuellere nec labefactare poterit: ita etiam qui eum aggreditur, qui ſpem in deum collocauit, reuertetur domum vacuis manibus. Monte. n. longè eſt tutior ſpes in deum. *Non commouebitur in æternũ qui habitat in Hieruſalem.* Ro. 5.
Alius interpres dicit. Eſt immutabilis in æternum, qui habitat Hieruſalem. Quid ergo? Non commoti, inquit, ſunt, tres pueri, & Daniel? Abſit. Nam à patria quidem exciderunt, captiuitatem ſuſtinuerunt, ſed Dan. 3. & 6.
nullo tamen tpe commoti ſunt, ſed cum eſſent in tanta rerum perturbatione, & tãta fluctuum multitudine, perinde ac ſi petræ inſiſterent, & in tranquillo portu ſtarent, nihil graue, aut aſperum ſenſerunt. Commotionem autem ne voces rerũ caſus. Non eſt enim hoc commotio, ſed animæ interitus & virtutẽ amiſiſſe, quod qui dem non euenit in periculis, ijs qui ſunt ſobrij, & ſapientes, imò verò tutius & firmius ſuam poſſident philoſophiam, clario
F reſq;, & illuſtriores euadunt. Quod ſi vis etiam anagogicè ſumere illud. Non commouebitur in æternũ qui habitat in Hieruſalem, deſcribe, tibi adoptionem hæreditatis ſuperne Metropolis. Qui enim illam Apo. 21
receperunt, ſunt ab omnibus omnino caſibus liberi, non ſunt illic quæ eos proſternant, ac ſupplantent, non cupiditas, nec voluptates, nec peccati obſeſſiones, non dolor, & moleſtia, & pericula, hæc omnia longè abierunt. *Hieruſalem mentes habet in circuitu eius, & dominus in circuitu populi ſui. Ex hoc nunc & uſque in ſeculum.* Per hæc quidem, dicit adeſſe auxilium ciuitati ex eius ſitu: ſed non permittit, vt ei confidat, ſed eam ad inexpugnabile erigit auxilium nempe deum. Et ſi enim, inquit, eam montes muniant, illa tamen protectione indiget. Id enim eam reddit inexpugnabilem. Quocirca alius quoque dicit interpres, Dominus autem circa populum ſuũ. Hoc eſt, Ne confidite altitudini montiũ. Quod enim eam facit eam inexpugnabilem, hoc eſt, *Quia non relinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum.* Dicit iuſtam quandam cauſam dei auxilij, vt illi poſſint confidere. Quænam autem ea eſt? Nõ permiſerit, inquit, bona iuſtorum eſſe in manibus, peccatorum. Hoc autẽ dixit, ſimul & hoc agẽs, vt confiderent de dei auxilio, G
& perſuadens, vt in virtute perſiſterent ſi velint frui perpetuo illius auxilio, & bona ſua habere in ſua poteſtate. Per hæc enim oſtendit, & acquiſitionem, & ſecuram eorum poſſeſſionem in libero mentis ſuæ arbitrio eſſe ſitam. Virgam autem peccatorum hic vocat regnum hoſtium. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi, non ſinet vt teneat hæreditatem iuſtorum. Et ſi enim hoc fecit ad tempus, id fecit pro correctione, caſtigatione, & admonitione. *Vt non extendãt iuſti ad iniquitatem manus ſuas.* Alius, Propterea non extendunt iuſti ad iniquitatẽ manus ſuas. Propter quidnam? Propter id quod dictum eſt, quod defendet, quod tuebitur, quod hoſtes propulſabit, eosq; repellet ab eorum poſſeſſionibus. Quaſi diceret. Caſtigati tentatione, & bonorum ſuppeditatione effecti meliores, perſeuerabunt in virtute, & vtrinq; eruditi vitium non attingent. Vniuerſum ergo propterea factũ eſt, vt anima eorum reddatur melior, & rebus quidem aduerſis corrigatur, bonis autem datis fiat promptior, & alacrior. *Beneſac do mine bonis, & rectis corde. Declinantes autem in obligationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem.* Vides vbiq; duci a nobis initium, & bona conſequendi, & ſuſtinendæ pœnæ. Quanuis aũt a nobis ſumatur principium, ſic tamen dei quoq; benignitatis plurima lux affulget, profuſa enim quadã & redundanti copia nos vincit remunerationibus, & in peccatis quidem commoderatum imponit ſupplicium, in recte autem Pſal. 76.
factis longè maiori remuneratione vtitur. Mat. 19
Rectos autem hic vocat, ſimplices, non fi- Ro. 9.
ctos, qui nihil habent adumbratum, nec ſimulatum. Tale enim eſt quod rectum eſt, quod deus vbiq; maxime reqrit. Talis eſt etiam virtus, nempe plana, & expedita. Quemadmodum ergo improbitas eſt, quid peruerſum, varium, & quod non habet exitum, & id poteſt videri ex rebus ipſis, nam qui vult mentiri, & fraudes conſarcinare, cogita apud te quot, & quanta aggreditur, quanta opus habet varietate, & quibuſnam fictis orationibus, quanto artificio, & quanta dicendi facultate, qui

H σφαγὰς λιὰς, peruerſitates.

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem dicit veritatem, non labore, nõ difficultate, non simulatione, nõ arte, aut machinatione, aut vllo alio eiusmodi indiget
I cum ea ipsa per se lucear, quemadmodum enim deformia quidem corpora multis artificijs, & integumentis indigẽt, q̃ naturæ deformitatem contegant: quæ tamen natura pulchra sunt, ipsa per se, & si nihil extrinsecus, aduenerit, resplendent, ita etiam in veritate, & mendacio, in virtute, & vitio inuenire possumus. Vnde clarum est, quòd etiam ante supplicium vitium supplicium infligit, & ante remunerationem virtus remuneratur. Quemadmodum.n. illa habet in se ipsa præmia etiam ante coronas: Ita etiam hoc pœnam in se continet, antequã puniatur. Quid.n. possit esse peccato grauius, quod ad pœnam attinet? Quocirca Paulus quoq; eorum mentionem faciens, qui meretriciam artem exercent, & florem ætatis prostituunt, & naturę leges euertũt, dixit hoc esse maximum supplicium etiã
Ro. 1. antequam puniatur. Masculi.n. inquit, in masculis turpitudinem operantes, & mercedem, quam oportuit erroris sui in se recipientes. Mercedem peccati sui, intemperãtiam, & ipsum actum vocans. *Pax super Israel.* Precatione cõclusit orationẽ. Tales.n. sunt sanctorum animę. Cum adhortatione & consilio adijciunt orationem, auditoribus maximum introducentes auxilium.
K Pacem autem hic dicit, non hanc solã sensilem, sed eam etiam, quæ est hac excelsior,
Phil. 4. & dicit vndenam enascitur, & orat, vt hæc anima cum seipsa non agiter seditionem, perturbationum animi bellum inferens. Hanc nos quoq; pacem quæramus, vt promissa bona possimus assequi, Gratia & benignitate dñi nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN CXXV. PSALMVM

IN *conuertendo dominus captiuitatem Sion, facti sumus sicut consolati.* Alius interpres dicit, Quando conuerterit dominus captiuitatem erimus consolati. Nomen captiuitatis, est quidẽ in prolatione simplex, habet autem multas intelligentias. Est.n. & bona captiuitas, vt quando dicit Paulus, captiuũ redigentes omnem intellectũ in Christũ. Est & mala, vt quando dicit, Captiuas abducẽtes mulierculas oneratas peccatis. Est
2. Co. 10 quæ in mente versatur, vt de qua dicit, Prę-
2. Ti. 3. dicare captiuis remissionem. Est quæ sub sensum cadit, vt quæ fit ab hostibus. Est au- Esa. 61.
tem prior grauior. Qui enim ceperunt aliL quos iure belli, captis sæpe parcunt, & si aut aquari, aut liguari, aut equos pascere iusserint, animam minimè læserint. Qui peccati autem captiuus factus est, habet sæ- Io. 8.
uum, & barbarum dñm, qui cogit eum fa- Ro. 6.
cere res turpissimas, & maxime probrosas. Non parcere enim nec misereri nouit hæc viri tyrannis. Audi itaque quomodo cum miserum, & infelicem Iudam accepisset captiuum, minimè ei pepercerit, sed sacrilegum, & proditorẽ fecerit, deinde postquã scelus perpetrasset, cum in theatrũ Iudęorum, produxerit, & maleficium reuelauerit, & ne sic quidem permiserit, vt perciperet fructum pœnitentiæ, sed ante pœnitentiam deduxerit ad laqueũ. Est enim sæuus Acto. 1.
tyrannus, qui iubet, quæ sunt improba, & eos, qui obediunt ignominia afficit. Quocirca, vos rogo summo studio fugiamus eius dominum, & cum eo bellemus, nec ei vnquam reconciliemur, & liberati in libertate permaneamus. Si hi enim a barbaris liberati consolationem acceperunt, multo M
magis oportet nos a peccato liberatos gaudere, & exultare, & hanc lætitiam conseruare immortalem, non autem eam perturbare, ac confundere, eadem mala rursus aggredientes. Facti sumus tanquam consolati. Hoc alij quidem interpretes dicunt, Tã quam somniantes. Hebræus autẽ כחלמים ceholemim. Quid est autem, Cõsolati? Impleti, inquit, sumus quiete, lætitia, voluptate. [Tunc repletum est gaudio os nostrũ, & lingua nostra exultatione. Tunc dicent inter gentes, Magnificauit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus facere nobiscum.] Ad meliorem mutationem nõ parum confert lætari propter liberationẽ Exo. 16.
a captiuitate. Et quis, inquies, non propterea lætatur? Patres eorum, quando liberati sunt ab Aegypto, & ab illa seruitute traducti sunt in libertatem per summum ingrati animi vitium in bonis ipsis murmurabant, indignabantur, ægrę ferebant, tristes manebant. At non nos, inquit, sed gaudemus, & exultemus. Iam verò causam quoq; gaudij afferunt. Nõ solum, inquit, gaudemus propter liberationem a malis, sed etiam quòd ex eo omnes cognoscent, quam nostri Deus curam gerat. Tunc, enim, inquit, dicent inter gentes, Magnificabit

cabit dominus facere cum eis. Magnificauit dominus facere nobiscum. Non temeA re adijcitur hæc conduplicatio, sed vt ostẽderent magnam quam ceperant lætitiam. Alterum enim verbum est gentium: Alterum verò ipsorum. Vide autem non dixerunt, Seruauit nos, nec liberauit nos, sed, Magnificauit, rem opinione maiorem, & miraculo plenã per hæc volentes ostendere. Vides, q̃ quemadmodum dicebam, per hanc gentem docebatur vniuersus orbis terræ, dum & abducerentur, & rursus reducerentur. Ipse enim reditus fuit loco præconis. Eorum enim fama vbiquæ prænalebat, Dei in eos benignitatem manifestam omnibus efficiens, quòd scilicet erant magna, & re vera omni opinione maiora, quę in eos facta erant miracula. Ipse enim Cyrus, qui eos tenebat, ipsos dimisit, cum nullus eum rogasset, sed deus mentem illius mollijsset, nec solum eos dimisit, sed etiam affecit donis, & muneribus. *Facti sumus lætantes. Conuerte domine captiuitatem nostram, sicut torrens in austro.* Quo dixit in principio psalmi, In conuertendo dñs captiuitatem: hic autẽ dicit, Conuerte, tanquàm de re futura loquens. Maximè enim nos ad hoc inducit alius interpres, qui dixit, non
χειμάρρους. torrentes i plurali. In conuertendo, sed Quando conuerterit, quoniam res tunc principium caperet, &
B non tota gesta sit in principio, multę enim fuerunt trasmigrationes, fuit enim prima, secunda, & tertia. Hoc ergo possumus dicere, vel quòd orat vt sit integra, & absoluta liberatio. Multi enim Iudæi volebant remanere in regione barbarorum, & ideo vehementer desiderans hoc fieri, Conuerte, inquit, captiuitatem nostram, sicut torrentes in austro, hoc est, cum magno impetu, cum magna vehementia nos vrgens ac protrudens. Quocirca alius quoque interpres hoc ipsum significans, dicebat, vt fluenta, Alius, vt aquæ ductus. Alius, vt emissiones. *Qui seminant in lachrymis, in exultatione metent.* Hoc de Iudæis quidem dictum est, potest autem in multis quoq; alijs locum habere. Virtus res est eiusmodi, vt quæ magnas habeat laborum remunerationes, & oportet nos prius laborare, & affligi, & tunc animi remissionem, & otium quærere. Hoc etiã post videri euenire in ijs, quæ ad hanc vitam pertinent. Quocirca ipse quoque ad hæc deduxit orationem, ad se-
C mentem, inquam, & messem. Quemadmodum enim, qui seminat. & labore, & afflictione, & sudoribus, & hyeme indiget: ita etiam qui virtutem persequitur. Nihil enim æquè est ad otium inutile vt homo. Et ideo vocauit deus arctam, & angustam Mat. 7.
viam, quæ ducit ad virtutem. Imo vero nõ solum virtutem, sed ea etiam. quæ ad hanc vitam pertinent, effecit laboriosa, atque adeo longe amplius. Nam & qui seminat, & qui ædificat, & viator, & lignator, & opifex, & deniq; quilibet homo, si est aliquid commodi percepturus, & labore, & afflictione opus habet, & quemadmodum semina opus habent imbribus, ita nos etiã lachrymis, & quemadmodum terra opus habet vt aretur, & proscindatur: ita anima fidelis pro ligone indiget tentationibus, & afflictionibus, ne producat malas herbas, vt eius molliatur durities, ne nimium efferatur, & exiliat. Nam terra quoque nisi diligenter colatur, nihil boni producit. Hoc est ergo quod dicit Propheta, non esse solum lætandum propter reditum, sed etiam propter captiuitatem, & pro vtrisq; deo esse agendas gratias. Illud enim est sementis: hoc vero messis. Quemadmodum ergo, inquit, qui seminant laborantes, reditus postea percipiunt: ita etiam vos quã- D
do recessistis quidem, imitati estis eos, qui seminant, afflicti, pulsati, vexati, hyemem tempestatem, bellum, nimbos, gelu & glaciem ferẽtes, lachrymas effundẽtes. Quod enim. sunt imbres seminibus, hoc lachrymæ sunt ijs, qui affliguntur. Sed ecce, inquit, accepistis eorum laborum remunerationem. Quando ergo dicit. [Euntes ibãt & flebant mittentes semina sua. Veniẽtes autem venient in exultatione, portãtes manipulos suos, non dicit de frumẽto, sed de rebus, docens auditorem,] non angi & mœrere in afflictionibus. Quemadmodum.n. qui seminat, mœrore nõ afficitur, licet sint multa grauia, respiciens ad lætas, & luxuriantes segetes: ita etiam eum, qui affligitur, non oportet angi, & excruciari, etiãsi sint per multa molesta, vt qui messem expectet, & copiosum prouentum, qui ex afflictione oritur, consideret. Hoc nos quoq; considerantes, & pro afflictione, & otio ac quiete agamus domino gratias. Etsi.n. sunt diuersa quæ fiunt, vnum tamen habent singula finem propositum, sicut semẽtis, & messis, afflictionesq; forti, & genero- E
so animo feramus, & cũ gratiarum actione

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, otium autem, & res secundas cum Dei gloriæ celebratione, vt futura etiam bona consequamur, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum. Amen.

IN CXXVI. PSALMVM

NIsi Dominus ædificauerit domum, in vanũ laborauerunt, qui ædificant eam. Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra vigilat, qui custodit eam. Vanum est vobis ante lucem surgere, surgite postquam sederitis. Hic psalmus dictus est de statu rerum, qui fuit post reditum. Quoniam enim a captiuitate liberati, & a barbara regione reuersi, dirutam à
2. Esd. 5 & 6. & 7. se inuentam ciuitatem, & mœnia cum turribus humi disiecta, conabantur excitare: multi autem eos vndique adorientes prohibebant, Iudæorum felicitati inuidentes, & prosperos eorum successus metuentes, deinde autem in his faciendis tempus conterebatur, & tantum contritum est temporis, vt in ędificando templo plusquam quadraginta anni consumpti sint, quòd Iudęi quoque declarantes dicebant, quadraginIoan. 2. ta, & sex annis ædificatum est templum
F hoc non dicentes de priore ædificatione, quæ a Solomone facta est, sed de ea quæ facta est, postquam liberati sunt à Persis. Quoniam ergo multum tempus conterebatur, in ciuitate, templo, & mœnibus extruendis, docens eos Propheta ad Deum confugere, hæc persequitur, ostendens omnia frustra, & nequicquam fieri, nisi ad se diuinum auxilium attraxerint. Non solũ enim, vt liberentur a captiuitate, sed etiam vt liberati mœnia excitent, fieri non potest absque diuino auxilio. Et quid dico de muris excitandis, & vrbe ædificanda? ne eam quidem perfectam, & absolutam poterit quis custodire, si illud ei non adsit auxilium. Hæc autem dicebat, eis omni ratione suadens, vt rursus ad dei auxilium confugerent, ne otio & rebus secundis fierent negligentioras. Propterea enim nec simul, & aceruatim dedit eis bona omnia, sed sensim, & paulatim, ne perceleri liberatione a malis ad improbitatẽ pristinam recurrerent. Quinetiam dum bona daret eos sæpe admonebat, per irruptionem hostium eorum socordiam excitans. Quod ergo hic dicitur generaliter dictum
G est: ex hoc autem argumento cepit principium. Oportet enim id adaptare omnibus non vt ipsi socordes simus, & supini iaceamus, sed vt nostra afferentes Dei arbitrio omnia permittamus, a spe illius in omnibus perpetuo pendentes. Quemadmodum Mat. 6. Luc. 11. enim fieri non potest, vt nisi Deus opem Phi. 1. 2 ferat, res ad finem perducantur: Ita si deus 1. Pe. 5. opem ferat, simus autem negligentes, & otiosi, finem haud poterimus assequi. Vanum est vobis ante lucem surgere. Surgite postquam sederitis. Alius, tardantibus ad sedendum. Alius, differentibus sedere. Quod autem dicit, est eiusmodi. Etiamsi vigiletis, etiamsi mane excitemini, etiamsi sero eatis cubitum, omne tempus in labore, & afflictione consumentes, nisi auxiliũ eius assequamini, peribunt humana omnia, & ex studio ac diligentia nulla redibit vtilitas. *Qui manducatis panem doloris.* Hoc dicit, ostendens eos vitam degere laboriosam dum armati ædificant. Altera enim manu canistrum aut lapidem ferebant, & Neæ. 4. alia gladium, ad ædificandum, & bellandum seipsos comparantes, & vna cum clypeis serentes filices. Quoniam enim erat immunita ciuitas, & nudata, subitos autem, & inopinatos hostium impetus fore H singulis horis suspicarentur, armati muros ædificabant, & enses, clypei, & gladij aderant, & procul erant quidam speculatores, qui incertam eorum irruptionem significarent, & tuba canerent si quos procul aduentantes viderent. Sed eth hæc, inquit, faciatis & panem doloris comedatis, omnia, inquit, frustra, & nequicquam facietis, nisi attraxeritis supernum auxiliũ. Quòd si illi, vt vrbem, & muros excitarent tanto opus habebant superno auxilio: multo magis nos, qui viam quæ ducit in cœlum, ingredimur. *Cum dederit dilectis suis somnum. Ecce hæreditas domini, filij.* Cuiusmodi est hæc consequentia? Pulchra profecto, & valde cohęrens prioribus. Hoc est enim, quod dicit. Si deus opem non ferat, omnia pereunt, quando autem fert, tunc iucundus est somnus, tunc est otium, & vita a periculis libera, & securitate plena. Quando eos, qui inuadunt propulsarit, non solum tunc ædificabunt ciuitatẽ, nec eam solummodo custodient, sed multo ẽt maiora accipient, erunt. n. patres multorum filiorũ, & pulchra eis augebitur so- I
boles. *Merces fructus ventris.* Quid hoc est? Mercedem, inquit, accipient numerosam sobolem.

χάλικας.

sobolem. Etsi. n. hoc sit opus naturæ, quando tñ deus fert opem, ea felicius procedit. Nam ipsa quoq; indiget superno auxilio, eruntq; Hierosolyma populo frequentia. Non in his autẽ solum consistet eorum felicitas, nempe in ædificatione, in custodia, in sobole, sed his etiã alia accedent. Et ostẽdens quænam hæ sunt, subiungit, dicens. *Sicut sagittæ in manu potentis, ita filij excussorum.* Alius, alligatorum. Quod autẽ dicit,
πεδήτων. est eiusmodi. Non erunt solum tuti intra mœnia, & in vrbe munita, nec erit eis tantummodo numerosa soboles, sed erunt ẽt terribiles hostibus, & terribiles vt sagittæ. Non dixit autem absolutè, Sagittæ, sed, sagittæ in manu potentum. Non sunt enim sagittæ ipsæ per se terribiles, sed tunc quando tenentur a potenti, mortem minitantes ijs, qui adoriuntur. Ita ergo erunt hi terribiles. Quinã hi? Filij excussorũ. Hoc est, corũ qui erant quandoque imbecilli, qui vincti, & alligati. Priores enim res aduersas eis frequenter in memoriam redigit in tempore felicitatis, vt mentem eorum
K omni ex parte corrigat, & per ea quæ passi sunt, & a quibus sunt liberati, & p ea quæ consequentur. *Beatus vir qui impleuit desiderium suum ex ipsis, non confundetur cum loquetur cum inimicis suis in porta.* Alius, Beatus qui implebit pharetram suã ex ipsis. Hoc est, hoc quoque eis aderit, robur corporis, terror qui non poterit sustineri pulchra, & numerosa proles, vrbis securitas, pulchritudo, victoria, & trophæa in bellis. Quocirca eos quoq; beatos existimat, qui sunt consecuturi hanc felicitatem. Erunt enim, inquit, armati. Sed non in his tantum consistit eorum beatitudo, verumetiam in eo q̃ non afficientur pudore. Non confundentur, enim inquit, quando loquentur inimicis suis in porta. Quidnam est hoc? Maximum trophæum, maximus splendor, iucũditas summa, & felicitas. Neq; enim eis exprobrabitur, q̃ deus curam eorum nõ gesserit, vel quòd deum habuerint imbecillũ,
I vel quòd potentem quidem, verum suis peccatis depulerint eius prouidentiam, sed in omnibus clari, & gloria pleni, propter ciuitatem, propter muros, propter custodiam, propter liberos, propter arma, pro-
L pter potentiam, non se regent præ pudore videntes inimicos, sed eis acerrimè occurrent, gloriantes, sibi placentes, magnos sumentes spiritus, & in omnibus ornati, & instructi, cum deus apertè ostendat se eorum susceptisse patrocinium. Summa enim bonorum, & felicitatis hæc est, coronis esse deinceps ornatum, & instructum dei auxilio. Et ea de causa hic finit orationem, docens omnes, ante omnia hunc ornatum quærere, & eo gloriari. Eum ergo nos quoque persequamur, vt digni habeamur qui bonã æterna assequamur. Gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria, & potentia in secula seculorum. Amẽ.

IN CXXVII PSALMVM.

BEati omnes, qui timent dominum. Vide quomodo ab eo incipit in quo desijt. Quemadmodum enim illic eos beatos propterea censuit, quòd pudore minimè afficerentur, quòd deum haberẽt adiutorem, & stantem a suis partibus. Ita hic etiam ab eo orditur, dicens, Beati omnes, qui timent dominum. Et rursus sumpto ab illis principio loquitur generaliter. Recte au- M
tem dixit, omnes, significans, quòd siue sit seruus, siue dominus, siue pauper, siue man Gala. 3.
cus ac mutilus corpore, ac denique quicũque sit, nihil eorum vetat quominus habeat hanc quam ipse dicit beatitudinem. Alium enim, qui falso beatus dicitur, vt qui sit fictus, & simulatus, & quem multi beatum existimant, multa concurrentia vix tandem talem faciunt, & nisi omnia concurrerint, non fuerit quis beatus apud homines, vt verbi gratia dico. Siquis sit dives, hoc ei non sufficit ad beatitudinem, sed oportet etiam adesse sanitatem. Si enim sit quidem dives, corpore vero mutilus: claudicat eius beatitudo, & est miserior pauperibus. Multi certè diuites cum morbis conflictantes, pauperes qui compita mendicantes, obeunt felices esse dicunt, & se miseros esse ducunt cum decies mille talentis. Rursus si sit quidem sano corpore, & dives, gloria autem, & honore careat, est aliud rursus impedimentum. Sunt enim nonnulli, qui plurimum quidẽ possident pecuniæ, suntque corpore integro, & inoffenso: sed ab ijs, qui principatum obtinent, & magistratum gerunt gra A
uissima patiuntur, & in militiã trahũtur. Eo enim quòd nullius sunt honoris participes, existimant se esse omnium miserrimos, vt qui ijs, pareant, quibus sæpe habẽt seruos locupletiores. Rursus si adsit, qui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem gloria, & diuitiæ, & ſanitas, non adſit autem ſecuritas, vtpote quod innumerabiles ei inſidientur, inuideant, malè velint, o lerint, accuſent, calũniẽtur, is erit oĩum miſerrimus, vitam agẽs leporis, & vmbras habens ſuſpectas, omniaq; horrens, & pertimeſcens. Quòd ſi ab ijs etiam liber ſit, ametur autẽ ab omnibus, & ei omnia ſuccedant ex animi ſententia, nempe gloria, diuitiæ, ſecuritas, honor, quod fieri non poteſt, nempe vt hęc omnia ſimul cõcurrãt, & tũ ita eſſe fingamus, licet ergo hæc omnia affluant, & nihil ſit quod ea diſtrahat, aut interrumpat, ſed & populi beneuolentia, & gloriæ magnitudo, & pecuniæ abũdantia, & corporis ſanitas, & omnis ſecuritas, & a nullo poſſe vinci, in ea concurrãt: i nproba ſępe, & puerſa muliere ſibi coniũcta, euadit ijs omnibus miſerior, qui carẽt
B his omnibus. Quòd ſi ei vxor bona, & ex animi ſententia euenerit, ſi malos habeat filios, eum eſſe omnibus miſeriorem neceſſe eſt, quòd ſi nullos habeat, lugere & lamentari. Denique quæcunque humana aſpexerit quiſpiam, multa videbit præcipitia. Et quid alia perſequi opus eſt? Improbus ſæpe famulus omnia euertit, & confudit, & nihil eſt adeo incertum, & lubricum, vt in ijs, gloriari, & de ijs ſe iactare. At non eſt eiuſmodi is, qui Deum timet, ſed ab his fluctibus liberatus, ſedet in portu & in tranquillitate, veram & certã fruẽs beatitudinem. Et ideo illis omnibus præteritis propheta hunc ſolum beatum iudicat. Illa enim beatitudo nunquàm planè conſtiterit, niſi omnia concurrerint, imò vero etiam ſi concurrerint, tunc labefactatur ab ijs ipſis, quæ illam pariunt. Nam & diuitiæ perniciem attulerunt, & vxor formoſa ſæpe cauſa fuit interitus, & famuli prodiderunt, & filij fuere patricidæ, & vt iam dixi, multa habet vndique incerta, & valde lubrica. Hic autem etiamſi omnia contraria confluant, non modo nihil lædunt hanc beatitudinem, ſed eam firmiorem reddunt, & conſtantiorem. Nam etſi ſit paupertas, etſi ignominia, & mutilatio
C corporis, & vxor improba, & ſcelerati filij, & quodcũq; aliud dixeris, hoc nihil deprimit nec labefactat hanc beatitudinem. Neque.n. ſuum ex illis habet ortum, vt ex eis conuulſus labefactetur, ſed habet radicem a ſuperis. Quocirca manet inexpugnabilis. Atq; adeo, ſi velitis eum in ipſis rebus oſtendamus, & pertractemus. Non erat Ioſeph ſeruus, non externus, non extorris a Gen.37 ſua ciuitate, & patria, non ſeruus Barbaro & 38. rum, prius quidem Saracenorum, poſtea autem eis immaniorum Aegyptiorũ? An non exiſtimabatur adulter? non accuſabatur? non calumnijs, & fictis criminib. impetebatur? non habitabat in carcere? non vinctus tenebatur? Et quid horum eum læſit? Imò vero p hæc erat in primis beatus? Hoc eſt enim, ſicut iam dixi, admirabile, quòd non ſolum hinc nihil læditur beatitudo, ſed etiam præclarior redditur, & illuſtrior. Si nihil enim illi eorum aceidiſſet, non fuiſſet adeò beatus. Vis etiam eos dicam, qui citio acrius perſtiterunt, deinde repente mutati ſunt, & omne illud vitium exuerunt? Quid fuit latrone miſerius? ſed repente euaſit omnium beatiſſimus. Atqui Luc.23 mille cædes fecerat, nam & erat crucis ſup D plicio damnatus, & ad mortẽ ducebatur, omnes eum accuſabant, totum tẽpus erat conſumptũ, & vita tranſacta fuerat in ſcelere, ſed quoniam exiguo tempore Chriſtum ita vt oportet timuit, beatus factus eſt: Ita etiam Meretrix, licet ſui corporis Luc.7. formam pretio venundaret, & expoſita eſſet omnium cõtumeliæ, & ideo ſi eſſet omnium miſerrima: beata extitit quãdo deũ vt oportet timuit. Nullum eſt enim malũ quod non extinguat dei metus. Ita quemadmodum ignis, quodcunq; ferrum ceperit contortum, vel rubigine confectum, id clarum reddit ac pulchrum, ferruginem abſtergens, & quod in eo erat peruerſum, & in exũ perfectiſſimè corrigit: Ita enim dei metus, vel exiguo tempore facit omnia, & eos, qui ab ipſo tincti ſunt nulla re humana frangi ſinit. Non erat imbecillus Timotheus? Non morbis, & afflictioni- 1.Ti.5. bus perpetuo vexabatur? Quid ergo fuit illo beatius? Quid vero, dic quæſo, Iob? Iob.1.2 An non redactus erat ad paupertatem? non ad orbitatem? non ad corporis grauiſſima vlcera? non probris, contumelijs, & iniurijs appetebatur? non fame, & ma E lis omnibus humanis cruciabatur? Is tamen fuit omnium beatiſſimus. Non ſolum enim nihil horum eum fregit ac proſtrauit, ſed etiam firmiorem fecit, & ſolidiorem. Quinetiam cum illis omnibus vxor eum premebat, probris inſectãs, & tamen per hæc omnia euaſit clarus, & Iob.2. conſpicuus. Hæc ergo omnia conſideran-

rans propheta, dicebat, Beati, inquit, omnes, qui timent dominum. *Qui ambulant in vijs eius*. Ne enim exiſtimares ſufficere timorem, adiecit illud, Qui ambulant in ἀκριβῶ πίστιν vijs eius. Multi enim fidem quidem perfectam habentes, vitam autem flagitioſam, omniũ fuere miſerrimi. Ne ergo id quod dicit, videtur ex eo refelli, ſubiunxit, Qui ambulant in vijs eius. Quænam aũt ſunt viæ eius, niſi vita, quæ ex virtute inſtituitur? Per eam.n. poteſt in cœlum aſcendi, & illa ciuitas apprehendi, & ipſe deus videri, quatenus poteſt ab homine aſpici. Eius autem viæ dicuntur quoniam per eas poteſt in cęlum veniri. Non dixit, via, ſed, viæ, oſtendens eas eſſe multas, & diuerſas. Propterea enim multas vias munijt, vt ea-
F rum multitudine facilem nobis faceret ingreſſum. Et hominibus enim alij ſunt virginitate illuſtres, alij verò ſe honeſte, ac decore gerunt in matrimonio, alij ornantur viduitate, & hi quidem ſe omnibus exuerunt: illi vero dimidio, & hi quidem per viam rectam ingrediuntur: illi vero per pœnitentiam, & ideo multas tibi vias munijt, vt facile ingrediaris. Nõ potuiſti, poſt lauacrum ſeruare corpus mundum, at per pœnitentiam id potes emundare. Potes p pecunias, per eleemoſynam. At non habes pecunias. Sed Potes viſitare ægrotum, po-
Mat.10 tes accedere ad eum qui eſt in vinculis, da
Luc. 21 re poculũ aquæ frigidæ, & ſub eodem tecto hoſpitem excipere, præbere duos obolos, ſicut vidua, ingemiſcere propter eos, qui affliguntur. Nam hoc quoque eſt eleemoſyna. At es vndiq; deſtitutus, & omnino pauper, & corpore adeo imbecillo, vt ne poſſis quidem ingredi, hæc omnia ſermagno, & excelſo animo, deo agens gratias, & magnam mercedem accipies. Nam in hoc quoque ſe pulchre geſſit Lazarus.
Luc. 16 Neque enim vlli ſuis ſubuenit pecunijs. Qui enim id feciſſet, cui vel neceſſarium deerat alimentum? Non ingreſſus eſt carcerẽ. Quomodo.n.qui nec erigi, nec ſe ſuſtinere poterat? Non inuiſit ægrotũ. Quo
G modo.n.qui linguis canum erat expoſitus? Et tamen etiam abſq; his præmium virtutis arripuit, eo q omnia tulerit forti, & generoſo animo, eo quod cum videret quidem crudelem, & inhumanum hoĩem in honore haberi, & vitam agere in delitijs, ſeipſum autem verſari in tantis malis, ne verbum quidem indecorum protulerit. Et ideo in ſinum Abrahæ receptus eſt, qui mortuo nihilo erat melius affectus, ſed plane erat iners, & inutilis, inutilis in diuitis veſtibulo proiectus, & cum Patriarcha, qui tot, & tantas res præclare geſſerat, coronabatur, & victor renũciabatur, & ſinu illius fruebatur, qui nec eleemoſynam fecerat, nec ei, cui iniuria fiebat manum præbuerat, non hoſpites exceperat, nec aliqd aliud oſtendere poterat, ſed tantum in omnibus deo gratias egerat, & præclaram patientiæ coronam retulerat. Magna enim eſt gratiarum actio, & philoſophia, quæ tot, & tantis malis exercetur, idque factũ eſt longe omnium maximum. Vnde etiã Iob.2. Iob coronatus eſt, & dicebat Diabolus: Pellem pro pelle, & omnia quæ homo habet dabit pro anima ſua, ſed imitte manũ H tuam, & tange carnem eius. Non eſt enim parum dolore affectam refrænare animã ad hoc, vt nihil peccet. Hoc eſt cum martyrio conferendum, hoc eſt bonorum colophon. Et tu ergo, ò dilecte, cum te ſæpe, vel morbus, vel febres, vel dolores inuadunt, cogente te cruciatu dicere aliquid blaſphemum, ſi te retinueris, & deum gloria, & honore affeceris, eandem mercedem accipies. Quanam enim de cauſa (dic mihi quæſo) blaſphemas? Ideone euadit tibi dolor leuior? Quanquam etſi maxime dolor fieret hac ratione leuior, ne ſic quidem oporteret animæ ſalutem prodere, ineundo rationem conſolandi corporis. Nunc autem non modo leuatur dolor, ſed etiam grauior redditur. Nam cum videt diabolus ſe potuiſſe te ad blaſphemiam adducere, fornaci ignem magis ſubijcit, & dolorem incendit, vt eius deſiderium impleas. Maxime ergo, ſicut dixi, etiamſi leuaretur non oporteret hoc facere. Quando autem nihil lucrifacis, quid attinet te ipſum occidere? An non potes tacere? Deo ergo age 1.Th.5 gratias. Deum ergo gloria, & honore affi- I ce, qui te reprobat in fornace. Pro blaſphemia ex ore tuo prodeat dei gloria. Ita, & magna eſt merces, & vulnus efficitur le- Iob.2. uius. Ita etiam beatus ille loquẽs dicebat. Dominus dedit, Dominus abſtulit. Sit nomen domini benedictum. Et rurſus, ſi bona ex manu domini accepimus mala non ſuſtinebimus? Sed mihi, inquit, non dedit opes. Minus eſt ergo vulnus. Non ſunt enim conferenda, his nudari opibus, & cũ earum nunquam periculum feceris, viue-re in

Universidad de Deusto
Biblioteca

re in inopia. Si.n. aliorum mala videntes, & cum suis æruminis conferentes, multi pauperes eorum collatione sua esse grauio ra existimant: qñ se non cum alijs, sed cũ seipsis comparant, cogita tanto esse gra uiorem dolorem, quanto efficit experien tia, vt sit maior sensus ablationis. Ita ẽt est leuius ab initio nõ habuisse liberos, quàm eis orbari cum ipsos habueris. Non sunt enim similia, non accepisse, & postquam acceperis, eis esse priuatum. Fer ergo forti, & generoso animo, quæ accidunt. Hoc.n. est tibi martyriũ. Non.n. eũ qui sacrificare iubetur, non sacrificare, sed potius dilania ri, & excarnificari quam hoc facere, solum facit martyrem: sed etiam cum dolor im pellit ad blasphemandum, toleranter po tius ferre laborem statuere, & nihil turpe, & inhonestum dicere, facit martyrem. Iob enim non ideo fuit coronatus, q̃ sacrifica re iussus, non sacrificauerit, sed quòd dolo res, & calamitates forti animo pertulit. Quinetiam Paulus propterea victor re nunciatus est, propter flagella, propter af flictiones, propter alia, quæ sustinuit cum gratiarum actione. *Labores manuum tuarum manducabis, beatus es, & bene tibi erit.* Quanam de causa conduplicat beatitudinem? Quoniam nouit eius magnitudinem: in rei visione contemplanda iucunde immoratur. Et quidnam dixit illud Bene? *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tuæ.* Alius, In penetralibus. Alius. In fœmoribus. *Filii tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum.* Quid dicis? Hæc est beatitudo, hoc lucrum. Domesticæ copiæ, & suis sui laboribus, multitudo liberorum, & fertilitas vxoris? Non hoc quidem, sed hoc ex redundanti quadã copia accedit. Quærite enim, inquit, regnum dei, & cætera adijcientur vobis. Quoniam ergo loquebatur cum ijs, qui erant adhuc imbecillio res, tanquam paruos puellos inducit ex rebus sensilibus. Neque vero mireris. Si enim Paulus hoc facit tempore tãtæ philosophiæ, cũ eis, q̃ adhuc humi respiciebãt ex his differens multo magis Propheta. Hoc autem facit Paulus tum alibi. Quando enim de virginitate differit, nihil dicit de eis, quæ illis sunt euentura, sed ponit tantum liberationem a molestijs matrimonij, tum etiam quando loquitur de honore in parentes, eodem modo vsus est, ita

Mat. 5. Iacob. 5 Rom. 8 Manuũ χαρπῶν σου fructuũ tuorum

K

L

1. Co. 7.

dicens. Quod est primum mandatum in promissionibus. Quod est autem mandatum? Honora patrem tuum, & matrem, & eris longæuus super terram. Quienetiam quando scribit de ostendenda in inimicos philosophia, sensile rursus præmium proponit, dicens. Hoc enim faciens, carbones ignis congeres super caput eius. Christus autem non sic. Neque enim cum imbecillis loquitur. Sed in virginitate quidem pro ponit regnum. In amandis autem inimicis, quod erunt dei similes, quantum possunt homines esse dei similes. Quemadmodum etiam in veteri vbi inducebantur per sensilia, videbimus eos qui sciunt philosophari induci a maioribus. Id autẽ Paulus significans, dicebat. Iuxta fidẽ defuncti sunt omnes isti non acceptis promissionibus, sed eis procul visis, & salutatis. Non est ergo hæc sola merces eorum qui deum timent, frui rebus suis, vxor & liberi, reiq̃ domesticæ prosperitas, sed hæc quidem sunt ex superabundantia, & iustar cuiusdam additamenti. Principalia aũt sunt, primum quidem, hoc ipsum deũ timere, quod in seipso continet remuneration em. Deinde arcana illa, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis non ascenderunt. *Benedicat tibi dominus ex Sion, vt videas bona Hierusalẽ.* Alius, Et vide in bonis Hierusalem. Bona dicit, ciuitatã diuitias, decorẽ, honores, prosperitatẽ, fertilitatẽ, securitatem, pacẽ. *Omnibus diebus vitæ tuæ.* Pulchre ẽt vsus est adiectione dierum. Erat enim hoc signum maximum, q̃ hæc adeo darentur, & eius prouidentiæ argumentum, quod nihil humanum paterentur, nec corruerent, & nec vllam sustinerent mutationem, nisi quando indignatus ea intercedisset. *Et videas filios filiorum.* Atqui multi, inquit, deum timentes sine liberis semper fuere. Et quid hoc sibi vult? Neque enim nos pp præsentia exuimus, sed principaliter quidem, vt deo placeremus. Deinde etiã propter spes futuras. Atque tunc quidem hæc erant p̃mia, nunc autem cœlũ, & bona, quæ sunt in cœlis. Quod si cum deum timeres, non habuisti filios, qui scis nunquid dederit alia hac felicitate maiora? Neque.n. omnes vno modo beneficio afficit, sed varie, cum sit diues. Quot fuerunt, qui cũ filios habe rent, iudicarunt eos felices, qui nõ hr̃ent? quot qui diuitias possidebant pauperibus

Ephe. 6.

Rõ. 12.

Mat. 19

Mat. 5.

M

Heb. 11

Esa. 64. 1. Co. 2.

A

miserius

miserius ex hac vita excessere? Quot qui gloriam concupierant, ea tãquam ense ali quo confossi sunt, & grauissima quæq; sustinuerunt? Ne quæras tibi exhiberi negotia, nec a deo eorum, quæ facit rationem exposcas: sed feras omnia forti, & generoso animo, & cum gratiarum actione, imò verò nulli rerum præsentium animũ tuũ affigas. Propterea.n. talem iussus es facere

Mat. 6. orationem in qua vnum solum petis postulatum sensile, & nihil amplius. Quanquam hoc quoque rursus mensura fit spirituale. Alia enim omnia, de cœlis, & de regno, quod illic est, de perfecta vitæ institutione, & de liberatione a peccatis nobis dicuntur. De sensilibus autem vnam iube-

B mur dicere dictionem. Quænam autem

Ibid. ea est? Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie, & nihil aliud. Quoniam enim ad aliam deinceps vocamur patriã, & ad maiorem vitam assripti sumus, oportet etiam nostra postulata esse ei conueniẽtia. Hæc autem etiam si euenerint, oportet ea administrare cum summa diligẽtia. *Pax super Israel.* Hæc est oratio de communi. Hoc enim maxime desiderant, vt qui sint longo bello afflicti, & exhausti. Quid enim eos alia iuuant, si pax non adsit? Qđ

Iob. 34. ergo est bonorum, quæ tunc erant præci-

2. Cor. puum, & eorum securitatem, nempe pacẽ

13. & 1. pollicetur, eamq; perpetuam, quod est ma-

Thes. 5. xime opus dei prouidentiæ, dare scilicet, & non sinere, vt intercidat. Quoniam.n. rerum humanarum natura fluxa est, & nõ permanens: ostendens hæc non temere ad eos deuenire, sed a superno auxilio, & a nutu diuino procedere, dixit, Omnibus diebus, & pacem permanentem est pollicitus. Atq; hoc quidem factum est, quod ad deum attinet. Quod si fuit interrupta, hoc quoque accidit ex illorum improbitate.

Ion. 3. Quemadmodum enim quando aliquibus

Hie. 18. supplicia minatur ijs, qui per pœnitentiã

C itam discutiunt, cohibetur suppliciumita etiamsi bona promittat, visi autem fuerint

Ezc. 33. indigni, qui promissa erant consecuturi, reuocatur promissum. Quod ad eum ergo spectat omnibus diebus: est eã pollicitus: sua autem improbitate donum interrupe runt. Hæc autem dico, vt neque eo minante desperemus, nec rursus bona promittẽte torpescamus, sed studio, & in vita instituenda diligentia præmissa ad opus prouocemur. Nisi enim ita faciamus, non sufficit ad conseruandos nos sola promissio. Nam Iudæ quoque pollicitus est eum esse sessurum super thronum cum vndecim di Mat. 19 scipulis: nec tamen sedit. In causa autem, non fuit ille, qui promisit, sed is, qui promisso indignus visus est. Et nos ergo cum habeamus regni promissum, ne simus ignaui, ac desides, sed nostra quoque afferamus, vt possimus bona æterna consequi. Gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

IN PSALMVM CXXVIII.

D *Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea, dicat nunc Israel. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea, etenim non potuerunt mihi.* Alius interpres dicit. Sed non potuerunt me. Hic quoque psalmus cohæret præcedẽti. Quoniam.n. interrumpebatur ædificatio, nec opus deducebatur ad finem, eos in bonam spem adducens, ne desperarent, ex præteritis iubet eos de futuris esse bono animo, & docet eos dicere hæc verba. Etenim cum sæpe eos inuasissent, nequaquam potuerunt superare, nec integram victoriam reportarunt. Et tamen captiuos inquit, ceperunt, & in terram alienam traduxerunt, & multa bella vicerunt, & tunc quidem maxime non ex propria virtute, sed ex Iudæorũ peccato superarunt. Quanquam alioqui, nec ad finem quidem, vsq; permansere victores, neq;.n. poterunt genus omnino delere, vel ciuitatem omnino euertere, aut gentem funditus perdere, sed cum paulisper deo concedente vicissent, rursus vincebantur. Quomodo autem vincebantur? Ad priorem felicitatem Iudæis reuertentibus. Quòd quidem significans alius interpres dixit, Sed non præualuerunt super me. *supra dorsum meum fabricauerunt peccatores, prolongauerunt iniquitatem* E *suam.* Quid hoc est. Non temere, inquit, & fortuito insidiabantur, sed multa moliebãtur, & machinabantur, dolos struentes, & claneulum inuadentes. Illud.n. supra dorsum meum, vel fraudem, & exulceratã malitiam significat: vel, per vim, & cum magna vehementia. Hoc est, Aggressi sunt meã potentiã confringere. Alius aũt pro fabricati sunt, dixit, Arauerũt, vt ostẽderẽt

quòd

Universidad de Deusto
Biblioteca

quòd in parandis iusto insidijs opus facie bant. Prolongauerunt iniquitatem suam. Quid est, quod dicit? Ostendit eos non so lum cum magno impetu, inuasisse, sed etiã cum magnis insidijs, vt qui multum tem poris ea in re cõsumerent, & insidiari suũ opus esse ducerent, & in eo assidue persiste rent. Sed id nihil eis profuit, non propter nostras vires, sed propter dei potentiam. Quocirca ostendens eum erigit trophæũ, & parit victoriam subiũxit. *Dominus iustus concidit ceruices peccatorum*. Alius autem, pro Ceruices, dixit funes, significans insi dias, insultus, machinationes. Recte autẽ dixit, Non dissoluit, sed, Coneidit: vt ma gis ostenderet eum id feciſſe, reddentem eorum consilia penitus inutilia. Cum e nim inciperet rursus condi ciuitas, multi vndiquaque inuadebant tuuidia extabe scentes, nec id semel tantum, aut bis, sed sę penumero fecerunt. Hoc ipsum etiam vsu uenit in ecclesia. Cum enim inciperet ena sci, omnes eam assidue inuadebãt. In prin cipio quidem Reges, populi, & Tyranni, postea autem insidię Hæreticorum, & ma ximum, & varium, ac multiplex bellum vndique susciabatur: sed tamen non præ ualuit: sed fusi quidem sunt, & profligati hostes: floret autem, & viget ecclesia. *Confundantur, & conuertantur retrorsum omnes qui oderunt Sion.* Alius, Subuertantur retror sum. Fiant sicut fœnum tectorum, quod priusquam euellatur exaruit. De quo non impleuit manum suam qui metit. Alius, Pugnum. Et sinum suum qui manipulos colligit. Et non dixerunt qui præteribãt, Benedictio domini insuper vos. Benedixi mus vobis in nomine domini. Adhorta tionem precatione concludit, ex narratio ne præteritorum, & ex oratione, ad confi dendum adducens, & iniustam belli cau sam ostendens. Ex inuidia enim, & odio bellum susceperе. Et ideo dicit, Erubescãt & conuertantur retrorsum omnes qui o derunt Sion. Non solũ, inquit, victi sunt, sed turpiter, & rediculose. Deinde cum di xisset, Fiant sicut fœnum tectorum, persi stit in similitudine, non eos tantum fœno comparans, sed fœno, quòd est supra do mos, quanquam id quoque quod est in cã pis celeriter diffluit: volens tamen ostende re quàm essent viles, & abiecti aduersarij, eos comparat fęno quod est super domos: vt vtrinque ostendat quam sint fragiles, & caduci, nempe & ex fœni natura, & ex na tura loci. Tales, inquit, sunt insultus ad uersariorum, qui non habent radicem, nec fundamentum, qui aliquantisper quidem videntur florere, postea autẽ arguun tur, & ex seipsis excidunt. Talis est prospe ritas eorum, qui viuunt in scelere. Talis iu cunditas rerum, quæ ad hanc vitam perti nent. Simul enim, & cernitur, & interit, vt quæ nec habeat fundamentũ aliquod, nec potentiam. Et ideo non est eis adhi bendus animus, sed considerando quam sint fluxæ, & caducæ, desiderandæ sunt res æternę, immortales, immobiles, & in quas nulla cadit mutatio. Quas detur nobis consequi, Gratia, & benignitate domini H nostri Iesu Christi. Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu, in secula seculo rum, Amen.

Nec. 4.

F

Mat. 16

G

IN PSALMVM. CXXIX.

De profundis clamaui ad te domine, domine exaudi vocem meam. Quid est, De pro fundis? Non dixit solũmodo, Ex ore, neq; solummodo ex lingua, nam errante etiam mente verba funduntur, sed ex corde pro fundissimo, cum magno studio, & magna animi alacritate, ex ipsis mentis penetrali bus. Tales sunt. n animi eorum qui affli guntur, vniuersum cor secum commouẽt, deum inuocantes cum magna cõpunctio ne. Et ideo etiam audiuntur. Tales. n. pre ces magnam habent potentiam, vt quæ neq; subuertantur, neq; concutiantur, etsi eas diabolus magno impetu inuadat. Quemadmodum. n. arbor valida, quæ in multam profunditatem terræ agit radices eiusq; sinus deuincit, & astringit, cuiuis ventorum impetui resistit: quæ in terræ autem summa superficie sita est, si quæli libet parua aura incubuerit, labefactatur, & radicitus euulsa iacet super terram: Ita I ẽt preces, quæ ab imo quidem ascendunt, & egerunt radices in profundo etiamsi in numerabiles venerint cogitationes, etiãsi instructa tota diaboli acies, firmæ manẽt, & stabiles, & minime euertuntur. Quæ au Esa. 29. tem ex ore, & labijs procedunt, & non ab Mat. 15 imo ascẽdunt, ne possunt quidem ad deũ ascendere, propter eius qui accedit socor diam. Eum. n. qui talis est, seu fuerit ali qs strepitus, is ipsum euerterit, siue tumul tus, ab oratione abduxerit, & os quidem reso-

tesonat, cor vero est inane, & sola ac deser ta cogitatio. At sancti non sic orabant, sed 1.Co.14 cum summo studio, & maxima vehemen- 3.R.19 tia, vt etiam totum corpus inflecteret. Bea tus itaque Helias orans, primum quidem quæsiuit solitudinem: deinde cum posuis set caput inter genua, & seipsum cum ma gno ardore incenderet, ita fundebat pre- 3.R.18 ces. Si vis autem cum etiam videre rectum stantem in oratione, vide eum rursus ex tensum in cœlum, & ita extensum, vt etiã ignem è cœlo deijceret. Ita etiam quando voluit suscitare filium viduæ, cum totum seipsum expandisset, confecit eam resurre ctionem: non interrumpens, neq; ociosus sicut nos, sed animi in orando alacritate K incensus. Quid autem dico Heliam, & san διαλαλῶ ctos illos? Vidi sæpe mulieres propter virũ μενος. peregrinantem, & infantem ægrotantem 3.R.17 ita de profundis orantes, & tantos fontes lachrymarum emittentes, vt tandem voti sui essent compotes. Si autem mulieres, ita inflammantur in orationibus pro viro, & infante: quæ nam viro venia dabitur, qui pro anima morte affecta mollis est, & lan guidus? Hinc itaq; fit, ꝙ cum sępe oremus rursus inanes reuertamur. Audi quomodo Anna orabat de profundis, cuiusmodi fon 1.Re.1. tes lachrymarum emittebat, quomodo per orationem eueh ebatur in sublime. Qui e nim ita precatur, etiam antequam consequatur quod postulat, ex oratione magna bona percipit, omnes animi perturbatio nes reprimens, iram sedans, inuidiam ex pellens, cupiditatem extinguens, rerum ad vitam pertinentium amorem diminuens, & exiccans, animum in magnam tranquil litatem redigens, in ipsum deinceps cœlsi a cedens. Quemadmodum. n. pluuia, quæ in duram terram decidit, vel ignis ferrum, mollit: ita vitijs induratum animum talis oratio, & igne vehementius, & plusquam L pluuia mollit, & humectat. Est enim ani ma tenera, & ad fingendum facilis. Sed quod Istri aquæ sępe vsuuenit, vt glacie cõ crescat, ita etiam nostræ accidit animæ, vt a peccato, & socordia indurescat, & lapide scat. Magno ergo nobis calore opus est, vt quod durum est emolliat. Hoc autem maxime efficit oratio. Quando ergo ora tionem aggrederis, ne hoc solum quæras, vt quod petis accipias, sed etiam vt in ipsa oratione animam tuam meliorẽ efficias. Nam hoc quoque est munus orationis. Qui ita orat fit ijs, quę ad hanc vitam per tinent superior, mente extollitur, leuem reddit cogitationem, nulla perturbatione animi impeditur. Deprofundis clamaui domine. Duo hic ponit, & illud, De pro fundis, & hoc clamauisse, clamorem non dicens tonum vocis, sed affectionem ani mi. Domine exaudi vocem meam. Hic duo discimus, nempe quod a deo absolute impetrare non possumus, nisi nostra quo què adfuerint. Quocirca prius dixit, De profundis clamaui, & tunc exaudi, deinde quòd oratio intensa, & vehemens, vt plena lachrymis compunctionis, magnas habet vires ad hoc, vt deo persuadeat, vt ijs, quæ M dicuntur annuat. Tanquam enim magnũ & præclarum, quid feciſſet, & partes suas impleſſet, ita subiunxit. Domine exaudi vocem meam. [Fiant aures tuæ intenden tes in vocem deprecationis meæ.] Aures dicit, audiendi facultatem, & vocem, non intensionem spiritus, nec clamorem signi ficatus, sed intensam affectionem. [Si ini quitates obseruaris domine, dominequis sustinebit? Nequis dicat, Sum peccator, & plenus malis innumerabilibus, non pos sum accedere, & orare, & deum inuocare, hanc tollens excusationem, Si iniquitates obseruaueris, inquit, Domine, domine qs sustinebit? Illud enim quis, hic nullus est. Neq;. n. fieri potest, vt si rerum a se gesta rum summo iure ab vllo exigatur ratio, possit vnquam misericordiam, & clemen tiam consequi. Hæc autem dicimus, non impellentes animos in socordiam, sed eos consolantes, qui cadunt in desperationẽ: Quis. n. gloriabitur se mundũ habere cor? Pro.20. aut quis confidenter dicet se esse purum a peccatis? Et quid dico alios? Nam etiamsi Paulum in medium adduxero, & eorum, quæ fecit rationem summo iure popoſcero, ne poterit quidem sustinere. Quid e nim poterit dicere? Prophetas legit, vt qui A legis patriæ esset diligens æmulator, signa Galat.1. vidit, quæ fiebant, & tamen manebat per- Acto.9. secutor, nec prius destitit quàm admirabi 1.Ti.1. lem illam visionem susceрit, & vocem au- Acto.9. diuit terribilem. Antea autem manifit oſa susq; deq; permiscens, & confundens, illis tamen omnibus prætermissis, deus & vo cauit, & magna gratia dignum censuit. Quid vero summum illum Petrum, non post innumerabilia signa, & miracula, tantamque admonitionem, & exhorta-

tionem

Universidad de Deusto
Biblioteca

ionem arguit in grauissimum illum lapsum cecidisse? Illud tamen prætermisit, & Apostolorum eum primum constituit.
Luc. 22. Et ideo dixit. Simon, Simon, Ecce expetiuit Satanas cribrare te, tanquam triticũ. Ego autem oraui pro te ne deficiat fides tua. Porrò autem post hæc quoque si non cum misericordia, & clementia veniat ad iudicandum, sed rationem summo iure exigat, inueniet omnes reos, & obnoxios.
1. Co. 4. Quocirca Paulus quoque dicebat. Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum. Si iniquitates obseruaueris domine, domine. Conduplicatio est, non te-
B mere, nec abs re, sed admirantis, & stupentis insignem eius clemẽtiam, & infinitam maiestatem, & vastum pelagus eius bonitatis. Quis sustinebit? Non dixit, Quis effugiet, Sed, Quis sustinebit? significans, ꝙ nec stare quidem poterit. *Quia apud te propitiatio est*. Quid est, apud te propitiatio
Dan. 9. est? Non in nostris, inquit, recte factis, sed in tua bonitate licet effugere supplicium, vt iudicium enim effugiamus, in tua clementia situm est. Quod si eam non fuerimus assecuti, nostra nõ sufficientia ad nos ab ira futura eripiendos. Hoc etiam per
Esa. 43. Prophetam significans, dicebat. Ego sum qui deleo peccata tua. Id est, Hoc est meũ, meæ bonitatis, meæ clementiæ. Nam quę tua sunt, non sufficiunt vnquam, vt te liberent a supplicio. Et rursus, Ego vos sustineo. *Propter legem tuam sustinui te domine*.
Eccle. 8. *Sustinuit anima mea in uerbo eius, speranit anima mea in domino*. Alius, Propter nomen tuum. Alius, Vt cognoscatur verbum tuũ. Quod autem dicit, est eiusmodi. Propter clementiam tuam, propter nomen tuum, propter legem tuam expectaui salutẽ. Nã
C si ad mea respexissem, iam olim desperassem, olim omnem fiduciã abiecissem, nũc autem legem tuam, & verbum tuum attendens, bonam spem concipio. Quodnã verbum? Verbum clementię. Ipse. n. est qui dicit, Quantum distat cœlum a terra, tantũ
Ps. 102. distant cõsilia mea a consilio vestro, & viæ meæ a vijs vestris. Et rursus. Secundum altitudinem cœli a terra confirmauit dominus misericordiam suam super timẽtes ip
Ibid. sum. Et rursus. Quantum distat oriens ab occasu, ꝙcul remouit a nobis iniquitates nostras. Hoc est, Non eos tantum seruauit qui se rectè gesserunt, sed peperci etiã peccatoribus, & inter delicta tua meã defensionem, & quam tui curam gero ostendi. Alius, Vt sis terribilis expectaui dominũ, terribilis cui? Inimicis insidiatoribus ijs, qui nihil male volunt. Quid est, Propter nomen tuum? Quanuis, inquit, ego sim peccator, & plenus malis innumerabilibus, sciebam tamen, ne nomen tuum prophanaretur, fore vt nos pereuntes minime
Eze. 36. despiceres. Quod ipse quoque dixit in Ezechiele. Non propter vos ego facio, sed propter nomen meum, vt non prophanetur
Dan. 9. inter gentes. Hoc est, Nos quidem non sumus digni, qui seruemur, neq; ex rebus a nobis gestis vlla bona spe ducimur, sed expectamus fore, vt conseruemur propter
D nomen tuum, eaq; nobis recta est spes salutis. Alius, Propter metum sustinui dominum. Alius, Propter legem mãsi dominũ. Sustinuit anima mea in verbo tuo. Alius. Expectauit anima mea verbũ eius. Alius, Sustinuit anima mea, & verbum eius expectaui. Hoc est, Ex promissis, & frequentibus pollicitationibus de benignitate eius, & clementia sumptam sacram ieci anchoram, nec de mea salute spem abieci. A *custodia matutina usque ad noctem. Speret Israel in domino*. Tota vita, inquit, hoc est, omni die ac nocte. Nihil est. n. ad salutem præ-
Ps. 21. 3 stabilius, quam perpetuo aspicere, & ab il-
Eccle. 2. la spe pẽdere, licet innumerabilia accidãt, quæ nos impellant in desperationem. Hic est murus infractus, inuicta munitio, turris inexpugnabilis. Etsi ergo res minentur mortem, periculum, & interitum ne desistas sperare in deum, & expectare eius salutem. Omnia sunt illi facilia, & expedi-
Ps. 12. ta, & vel in rebus difficillimis, & impedi-
Ps. 194. tissimis exitum inuenies. Ne expecta ergo fore, vt solum tibi adsit auxilium, si res secunde affluant, sed tunc maxime quando sunt fluctus, maximi, & vehemens tempe-
E stas, & extremum imminet periculum. Tunc. n. maxime deus suam ostendit potẽtiam. Hoc est ergo, quod dicit. Oportet in deum perpetuo sperare, toto vitæ tẽpore. *Quia apud dominum misericordia, & copiosa apud eum redemptio. Et ipse redimet Israel ab omnibus iniquitatibus eius*. Quid ẽ, Apud dominum est misericordia? Fons & thesaurus, inquit, illic est clementiæ perpetuo scaturiens. Vbi autem est misericordia, illic est etiam redemptio, nec solum redẽptio, verum etiam multa, ac copiosa, & immensum pelagus clementiæ. Et si ergo sumus

mus a peccatis proditi, non oportet concidere, nec desperare. Vbi enim est misericordia, & clementia, & non exigitur nimis actis, & summo iure delictorum ratio, Iudice, propter magnam misericordiam, & multam ad clementiam propensionem,
Psal. 24 multa prætercurrente. Huiusmodi enim
99. 144 est deus, nempe ad assidue miserendum, & ignoscendum propensus, & proclriuis. Et ipse redimet Israel ab omnibus iniquitatibus eius. Si ergo ita est, & vbique diffu-
F sa est eius clementiæ magnitudo, clarum est eum esse populum suum seruaturum, & liberaturum non solum a supplicio, sed etiam a peccatis. Hæc ergo cum sciamus, perseueremus rogare, & orare, & nunquã
Sap. 12. desistamus, siue acceperimus, siue non. Si enim dare situm est in eius potestate, in eius etiam potestate situm est quando vult
Eccl. 39 dare, tempus autem nouit optime. Manea mus ergo rogantes, supplicantes, confidentes eius misericordiæ, & clementiæ, nec vnquam de nostra salute desperemus, sed nostra afferamus, & ille pro se nobis nunquã deerit, quandoquidem est inenarrabilis apud eum misericordia, & infinita clementia. Quam detur nobis omnibus assequi gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum Amen.

EIVSDEM IN CXXX. PSAL.

D*Omine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei*. Neque sublimes facti sunt. *Neque ambulaui in magnis neque in mirabilibus super me*. Alius, In magnitudinibus. Alius, In magnificẽtijs, nec me exuperantibus. Quid hoc est? Paulus dicit stultum esse seipsum laudare etiamsi sit neces-
2. Co. 12 se, & ideo subiunxit, dicens. Fui insipiens
G glorians, vos coegistis. Quomodo hoc ergo ignorauit. Propheta, & nũc gloriatur, non apud duos, aut tres, aut decem, sed apud vniuersum orbem terræ? Gloriatur autem dicens, Sum humilis, & moderatus, & mirãdum in modum simplex. Hoc enim sibi vult illud, Ablactatus super matrem suam. Quare ergo hoc facit? Quoniam res quidem non est omnino prohibita, imo vero nonnunquam est necessaria, atque adeo nonnunquam incidit, vt
1. Co. 1. non si gloriemur, sed si non gloriemur, simus insipientes. Quocirca Paulus quoq; dicit, Qui gloriatur, in domino glorietur. Qui enim in cruce non gloriatur, est omnium insipientissimus. Qui non in fide gloriatur, & habet in ea fiduciam, is omnino peribit. Et ideo audacter dicebat Paulus. Mihi autem absit gloriari, nisi in cru- Gala. 6.
ce domini nostri Iesu Christi. Et rursus. Ne glorietur dines in diuitijs suis, neque Hier. 9.
sapiens in sapientia sua, sad in hoc glorietur quod intelligat, & cognoscat dominũ. Quomodo est ergo malum gloriari? Si id faciamus, vt Pharisæus. Et quare, inquit, Luc. 18
dicit Paulus, Fui insipiens glorians, vos me coegistis? Quoniam narrabat præclara vitæ suæ instituta, & facinora, quæ non oportebat narrare, nisi necesse esset. Alibi H
autem dicit, Si voluero gloriari, non ero insipiens veritatem enim dicam. Qui veri 2. Co. 12
tatem ergo dicit cum tempus postulat, nõ est insipiens. Non est ergo insipiens Propheta qui gloriatur. Vera enim dixit. Sed quænam causa eum induxit, vt hæc diceret? Vt doceret auditores, ne, postquam liberati sunt a malis, reuertantur ad pristinam amentiam, & insolentiam, nec a vinculo liberati resiliant, & in aliam captiuitatis necessitatem incidant. Quapropter dum sua narrat, auditorem corrigit, Non dicit autem, Exaltatus quidem sum: perturbationem autem animi continui. Sed quid? Non est exaltatum cor meum. HOC est, Non tetigit animum meum vitium. Mens enim erat veluti quidam portus nullis fluctibus agitatus, eius morbi vndas minime suscipiẽs, qui est causa omnium malorum, & radix extremę iniquitatis. Quid Eccl. 10
est quod dicit, Domine non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei? Non contraxi, inquit, supercilia, neque erexi ceruicem. A fonte enim interno perturbationis animi morbus scaturiens, in-
terno tumori conforme corpus effingit. I
Neq; ambulaui in magnis, neq; in mirabilibus super me. Quid est, In magnis? In hominibus, inquit, tumidis, diuitibus, arrogantibus, superbis. Vidisti quanta sit humilitas. Non solum erat ipse a morbo alienus, sed eos etiam, qui erant tumidi fugiebat, & a talibus reuocabat cœtibus, propter magnum quod in arrogantiam conceperat odium. Quoniam enim infesto erat in eam animo non solum ab ea resiliebat, nec permittebat, vt in prædium animæ esset ei vllus aditus, sed eo etiam qui illam

Universidad de Deusto
Biblioteca

sectabantur longissimo interuallo fugiebat, vt ab eis nihil detrimenti caperet. Neque vero inter parua recte facta ducendū est, fugere arrogantes, odio habere tumidos, & insolentes, eosq; abhorrere, & auersari, est maxime virtutis securitas, humilitatis maxime custodia. Neq; in mirabilibus super me. Alius, Neque in me exuperantibus. [Si non humiliter sentiebam, sed exaltaui animam meam. Sicut ablactatus est super matrem suam: Ita retributio in animam meam.] Alius, Ita retribuetur animæ meæ. Dictum est per hyperbaton, vtpote, Si non humiliter sentiebam, sicut ablactatum super matrem suam, sed exaltaui cor meum, ita retribuat animæ meæ. Quod autem dicit, est eiusmodi non solum fui liber a vitio, arrogantia inquam, nec solum ab ijs, qui illa præditi sunt, alienus, verumetiam contrariam ei virtutem supra modum suscepi, nempe humilitatē, moderationem, cōtritionem. Illud ipsum Christus quoque iussit suis discipulis, dicens. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut pueli, nōn ingrediemini in regnum cœlorum. Talis, inquit, fuit mea humilitas, qualis infantis, qui pēdet ab vbere matris. Quemadmodum enim ille adhæret matri, continetur, est omnis arrogantiæ purus, viuit in innocentia summa, & simplicitate: Ita ego etiam in deum me gerebam, ei perpetuo adhærens. Ablactati autem non abs re meminit: sed volens ostendere afflictionem, angustiam, dolorē malorum magnitudinem. Quemadmodum ergo puellus, qui nuper ab vbere auulsus est, ne sic quidem a matre recedit, sed flens gemens, lugens ægre ferens, & ie afflictās, parenti semper adhæret, nec ab ea recedit: Ita ego quoque, inquit, cum essem in affli
L ctione, angustijs, & multis calamitatibus, deo semper adhæsi. Si autem ita non fuit, retribuatur, inquit, super animam meam, hoc est, Dem vltimum supplicium. [Speret Israel in domino ex hoc nunc, & vsq; in seculum.] Vides quemadmodum dixi in principio, quod in ijs quidem, quæ ad fidem, & decreta pertinent, etsi nulla causa sit, oportet assidue gloriari, & qui non gloriatur perijt. In recte autem factis, cū tempus postulat, non est recusandum gloriari. Quodnam est autem tempus? Multa & varia. Quorum vnum est, Docendi auditorem. Quod hic quoq; sciens, & ostendens se sua recte facta ideo dicere, vt audi torem ad sui imitationem attrahant, subiunxit, dicens. Speret Israel in domino, ex hoc nunc, & vsque in seculum. Siue, inquit, calamitates, siue ægritudines, siue bella, & captiuitates, siue quodcunque aliud graue, & inopinatum malum circunsederit, spem in deum, & expectationem illam tene firmiter, & omnino bonus erit tibi finis, & exitus, deo scilicet hanc tuam bonam spem remunerante a malis tibi data liberatione. In Christo Iesu domino nostro. Cui gloria, & potentia in secula seculorum. Amen. M

ὡς ὁ ἀπογελαλακτισμένον.

ὕυπω ἀποδωσεις.

Ita retribues.

EIVSDEM IN CXXXI. PSAL.

Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Alicubi quidem, volunt solum conseruari ex memoria maiorum, hic autem, & benefacta dicunt, & quod est omnium bonorum causa, moderationē, humilitatem, māsuetudinem. Propter quod in maxima quoque admiratione habebatur Moses. Erat, inquit, mitissimus Nu.12.
omnium hominum, qui erant super terrā. Sed nonnulli Hæretici eius vitæ institutum, & id quod dictum est reprehendentes, dicunt, Quid dicis? Erat ille mitissi- λαξ
mus, qui inuasit Aegyptium, & eum in- Exod.1.
terfecit, qui Iudæos impleuit sanguine, & Nu. 25.
bellis intestinis, qui iussit, vt consangui- Leui.10
nei cognatos occiderent, qui precibus, vt Nu. 16.
terra dehisceret effecit, & è superis fulmen deorsum vibrauit, & illos quidem obruit, hos vero exussit? Si hic mitis, quis sæuus, & iracundus? Desine, neque superuacanea loquere. Quòd enim erat mitis, & omniū hominum mitissimus, & dico, neque vnquam cessabo dicere, etsi vultis, non aliun
A de, quàm ex ijs, quæ dicta sunt, conabor Nu. 12.
ostendere eius mansuetudinem. Atqui pote- Exo. 32.
ram dicere, quæ de sorore ab eo deo dicta sunt, supplicationem, qua pro populo vsus est, omnia verba illa Apostolica, & cœlo digna, moderationem, cum qua loquebatur cum populo. Poterant hæc dici, & his alia longe plura enumerari, sed si vultis, his prætermissis, ex his ipsis, quæ ante dicta sunt ab inimicis, ostēdamus eum fuisse omnium hominum mitissimum, ex quibus eum, sæuum, immanem, & iracundum quidam esse existimant. Quomodo ergo ostendemus? Si prius distinxerimus, ac

ac definierimus, quid sit mansuetudo. Quid est ergo mansuetudo, & quid atrocitas? Neque enim ferire, est absolute atrocitatis, neque parcere, mansuetudinis. Sed mitis ille est, qui ferre potest, quæ in seipsum peccata sunt, qui alijs factam iniuriā propulsat, & eis fert opem, & est vehemēs vltor eorum, qui probra ingerunt. Qui autem non est eiusmodi, sed est habes, desses, & somnolentus, & mortuo nihilo melius affectus, non est mitis, nec mansuetus, Despicere eos quibus fit iniuria, non dole
B re vicem eorum, qui iniuria afficiuntur, nec ijs irasci, qui probris, & contumelijs afficiunt, non est virtutis, sed vitij, non est mansuetudinis, sed ignauiæ. Quare hoc ipsum ostendit eius māsuetudinem, quod erat adeo ardens, vt prosilirent cum videret alios iniuria affici, pro iusto iram non valens cohibere, at quando ipse malo aliquo affectus est, nec vltus est, nec pœnam sumpsit, nec a philosophiæ iste tuto vnq̄ recessit. Si autem fuisse adeo sæuus, & iracundus: qui pro alijs adeo inflammabatur & excandescebat, nunquam animum induxisset, vt pro ijs, quæ ad seipsum qertinebant quiescceret, sed tunc magis irritatus fuisset, & efferatus. Scitis enim nos ægrius ferre nostra quàm aliena. Ille autem, cum alij quidem male patiebantur, nō minus quam illi ipsi quibus male fiebat vlciscebatur: delicta autem, quæ in ipsum admissa fuerant cum maxima prætermittebat tolerantia, in vtroque extremo consistens, illo quidem, se esse malis infestum, hoc vero se esse lenem, & patientem ostendens. Sed dic quæso, quid eum facere oportuit? num despicere, quę inferebatur iniuriam, & ma
C lum, quod pertinebat ad populum? Sed id non erat eius qui regebat populum, nec patientis alicuius, & mitis, sed desidis, & ignaui. Tu autem medicum quidem non reprehendis, qui putredinem totum corpus permanentem sectione reprimit, illū autem dicis esse atrocissimum, qui morbū longe putredine grauiorem per totum populum permanentem ictu paulo grauiori voluerit coercere? Atqui hæc sunt iudicis non satis considerati. Tanti enim populi præfectum, & qui ducebat gentem adeo asperam, duram, & intractabilem, oportebat statim a principio reprimere, & in ipso vestibulo rescindere, ne malum longius serperet. At obruit, inquit, Dathan, & Abiron. Quid dicis? Oportebatne despicere sacerdotium, cōculcari, & dei leges euerti, & id quod omnia continet perstringi ac dissolui, dico autem dignitatem sacerdotij, & omnibus adyta patefacere, & ex eorum contemptu permittere, vt liceret volentibus sacrosanctos cōculcare ambitus, & omnia susq; deque agere, & miserere? Atqui ea nō erāt mansuetudinis, sed inhumanitatis, & credulitatis, despicere tātum quod crescebat malum, & dum ducentis parceret, perdere tot millia. Dic enim mihi, quæso quādo iussit genere propinquos occidere, quid cum facere oportuit, cum D
deus irasceretur, crescceret impietas, cum nihil esset quod eos posset ab ira eripere: pmittere ne, vt plaga cœlestis in omnes tribus descenderet, & vniuerso generi interitum afferret, & cum supplicio negligere peccatum immedicabile: an pœna, & cæde paucorum corporum, & peccatum de medio tollere, & iram retardare, Denique reddere propitium ijs, qui talia admiserant? Si ita examinaris, quæ a iusto facta sunt, ex eo maxime videbis eum fuisse mitissimum. Sed hæc ex ijs, quæ dicta sunt sinentes studiosis recensere, ne ea, quę obiret afferuntur sint maiora ijs, quę sunt proposita ad id, quod est nobis propositū reuertamur. Quid erat autem ꝓpositum? Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. *Sicut iurauit domino: votum vouit deo Iacob.* Cum proposuisset dicere de 1. R. 16
mansuetudine, ijs prætermissis, quæ fratri- 1. R. 17
bus, quæ Ionathæ, lenitate, & patientia 2. R. 16
qua vsus erat in militem qui eum asperge
bat mille probris ac male dictis, & his longe pluribus, ad aliud caput deducit orationem quod maximum in se zelum, & ardo
E rem continet. Quare ergo hoc facit? Dua- Esa. 66.
bus de causis, vna quidem quoniam Deus eo maxime delectatur. Super quem enim, inquit, respiciam, nisi super mansuetum, & quietum, & trementem verba mea? Alia vero, quoniam hoc erat, quod maxime vegebat, nempe templi constructio, & ciuitatis ædificatio, & antiqui status reipublicæ redditio, ad hoc maxime dirigit orationem, & illud quidem prętermittit, vt quod sit manifestum, & in confesso cognita autem erat omnibus eius mansuetudo. Id autem, quod maxime opus habebat ad suum institutum, id in medium adducit. Quid enim desiderabat? Videre templum exci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatum, veteresque ritus, & ceremonias restitutas. Qm ergo Dauid erat ea re maxime insignis, tanq illius studij, & animi remunerationem, petit a deo templi ædificationem, & dicit, Memento domine Dauid, & omnis mansuetudinis eius. Sicut iurauit dño, votum vouit deo Iacob. [Si introiero in tabernaculum domus meæ. Si ascendero in lectum strati mei. Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis. Donec inueniam locum domino, tabernaculum deo Iacob.] Et quid hoc a te? Qm, inquit, ab eo genus duxi, & qm cum tibi fuisset acceptum eius studium, & diligentia, dixisti te eius genus, & regnum erecturum: propterea hæc pacta conuenta nunc a te exigimus. Non dixit autem, Donec ædificauero, hoc. n. non fuerat ei permissum, sed, Donec inuenero locum dño, & tabernaculum. Deinde eum quidē qui est ædificaturus præterit, cum vero qui est pollicitus in mediū adducit, vt scias quantum bonū sit rectus animus, & qūo deus semper consueuerit recto animi instituto, & bonæ voluntati mercedem constituere, & ideo eius potius meminit, quoniam ipse est potius, qui ædificauit, quam filius. Hic. n. pollicitus est: ille vero iussus est. Vide autem maximam eius animi alacritatem. Non solum dicit se non ingressurum domum, nec lectum ascensuruni, sed ne ea quidem, quæ erant naturalis necessitatis secure desumpturum, donec inuenerit locum, & tabernaculum deo Iacob. Quorū contraria eis a deo obijciebantur, dicente. Vos quidem habitatis in domibus laqueatis, domus autem mea est deserta. Donec inuenero locum domino, tabernaculum deo Iacob. Vide hic rursus studium, & animi solicitudinem. Rex dicit. Donec inuenero locum domino, & tabernaculū deo. Rex, inquam, qui in omnes dominatum obtinebat. Nolebat. n. solummodo extruere, sed etiam in loco aptissimo, & domino valde conuenienti, & opus ei erat inquisitione, tanta erat animi vigilantia. [Ecce audiuimus eam in Ephrata. Inuenimus eā in campis syluæ.] Narrat nunc vetera, ostendens arcam antea longo tempore errasse, locum loco mutantem, & ideo dicit, Ecce audiuimus eam in Ephrata. Hoc est, Ea narrauerunt nobis patres nostri, hęc ex auditione accepimus, quod cū tunc quoq; vbiq; oberraret, in agris, & campis postea collocata est. Hoc ipsum nunc quoq; fiat. Ephrata hic dicit tribum Iuda, ad quam post longam circuitionem deducta est. [Introibimus in tabernaculum eius. Adorabimus in locum vbi steterūt pedes eius.] Vidisti quàm crasso dicēdi modo vsus est, propter stuporem eorum, qui audiebant, dicens dei tabernaculum, & pedes, & locum, vbi stabant pedes eius. Hæc autē omnia dicit locum arcæ, quoniam ex eo loco ædebantur voces horribiles, de rebus, quæ ad Iudæos pertinebant, quæ erant dubia, & obscura soluentes, & futura prædicantes. [Surge domine in requiem tuam, tu & arca sanctificationis tuæ. Alius, Fortitudinis tuæ. Alius, Potentiæ tuæ. Vtraq; autem vera; illinc enim tradebatur sanctitas: & quæ erant ei impositæ literæ, erant & sanctitatis effectrices, & roboris. Pulchre ergo sic dixit. Magnam enim deus per eam, potentiam ostendit semel, & bis, & sępenumero, vt quando capta est ab Azotijs, qm simulachra deiecit, quando eos qui ęeperant percussit, quando ea reddita, vt plaga cessaret effecit, & per alia, quæ illic fecit, suam ostēdit potentiam. Quid est autem, Surge in requiem tuam? Fac, inquit, Vt nos desistamus errare, & arca circunferri, & ea tandem aliquando quiescat. [Sacerdotes tui induantur iustitia.] Alius, vestiātur. Alius, Induantur, quod quidē est apertius. Est. n. precantis, non prædicentis, & petentis possessionem virtutis. Iustitiā autem hic dicit ritus, & ceremonias, sacerdotium, cultum, sacrificium, oblationes, & cum his perfectam vitæ institutionem, qm ea est maxime requirenda a sacerdotibus. *Et sancti tui exultabunt.* Vbi hæc scilicet facta fuerint. Vide eū non quærere ædificationem ciuitatis, non rerum venalium abundantiam, non aliarum rerum prosperitatem, sed templi decorem, & arcæ requiē, sacerdotum plenam perfectionem, ritus ac ceremonias, cultum, sacerdotium. Deinde quoniam hæc petierunt, ipsi autem fuerunt multis peccatis obnoxij, ad parentem rursus confugit, dicens. *Propter Dauid seruum tuum.* Quid est, propter Dauid seruum tuum? Non propter, inquit, illius tantum virtutem, nec quòd tantum studium posuit ad hoc, vt templum excitarer, sed etiā propterea, quòd id es ei pollicitus, Propter Dauid seruum tuum,

F Mat. 1.

1. Para. 13

Agg. 1. κοιλοστάθμοις

G

H

I

Ne

Ne auertas faciem Christi tui. Cuiusnam, inquit? Eius, qui vnctus est, populumq; regit, & ei præest. *Iurauit Dominus Dauid veritatem, & non frustrabitur eum. De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Postquā Dauid meminit, & virtutis viri, & studij qđ in templum contulerat, & vetera narrauit, & vt in priori vitæ instituto appareret rogauit, id quod est maximum caput adducit, legens dei promissa. Quænam autē nō infirma sunt? De fructu vētris tui ponam super sedem tuam. Sed promissa non facta sunt pure, & absolute, sed cum ei accedente quadam conditione. Quænam autem erat ea conditio? Audi, subiungit enim. *Si custodierint filii tui testamentum meum, & testimonia mea hæc quæ docebo ipsos, & filii eorum in æternum sedebunt super thronum tuum.* Cum his verbis concepta promissa deus feciſſet, eis tradidit chirographum: Illi autem rursus dixerunt, omnia quæcunque dixit dominus faciemus, & audiemus. Deinde quoniam videbat vnam partem esse pacta conuenta transgressam, deducit orationem ad locum, consolationem vndique excitans, & dicens. *Quoniam elegit Dominus Sion, Elegit eam in habitationem sibi. Hæc requies mea in seculum seculi. Hic habitabo, quoniam elegi eam.* Hoc est, Non homo locum elegit, sed deus ipsum sua sententia constituit se ad eorum imbecillitatem demittens. Hoc est ergo, quod dicit, quem elegisti, quem tua sententia constituisti, quem aptum esse cē suisti, ne permittas, vt collabatur, & intereat. Hæc enim dixisti, hic habitabo. Sed hæc dicebat, cum illis pactis conuentis. Quibusnam? Si custodierint filij tui testamentum tuum. *Viduam eius benedicens benedicam. pauperes eius saturabo panibus.* Alius, Cibum eius, dicit venationem, rerum venalium abundantiam, anni fertilitatem, & precatur, vt hæc omnia eis tanquam a fontibus affluant. Talis enim erat olim Iudæorum reipublicæ status, vt eis omnia tanquam a fontibus affluerent, nec sentirent vllas naturales necessitates, siquando deum haberent propitium, nulla enim erat apud eos penuria, non pestis, nec mors immatura, nec aliquid eorum, quæ solent euenire hominibus, sed eis omnia tanquā ex fontibus effluebant, dei scilicet manu corrigente humanarum rerum imbecillitatem. Hoc ergo his dicit. Pollicitus es te esse benedicturum eius venationem, hoc est se præbiturum rerum necessariarum copiam cum multa securitate pauperes eius saturabo panibus. *Sacerdotes eius induam salutari, & sancti eius exultatione exultabunt. Illic producam cornu Dauid: Paraui lucernam Christo meo. Inimicos eius induam confusione. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Vide vndique conflatam, & constitutam prosperitatem, ex eo quòd rebus necessarijs non egeant, ex eo quòd in tuto sunt sacerdotes, ex eo quod populus sit in lętitia, ex eo quod Rex sit fortis, & potens. Hic enim dicit lucernam, vel regem, vel defensionem, vel salutem, vel lucem. Cum his autem dicit maximum genus prosperitatis. Quodnam id est? Abscondi inimicos, & nullum esse, qui his bonis possit aliquid detrimenti afferre. Non dixit autem absolute interitum, sed pudorem, ac confusionem, volens eos se viuos abscondere, & latebras quærere, & per ea, quæ patiuntur testari quanta sit vis, & felicitas huic genti. Super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea. Hoc est, super populum. Pro eo autem quod est, sanctificatio, alius dixit; Cornu. Alius, Eius segregatio. Alius, Eius segregatum. Quid est ergo, quod dictum est? Mihi videtur hic dicere, prosperitatem, securitatem, vires, regnum, quæ ei segregaui ab initio. Hæc, inquit, manebunt florentia, pullulantia, non flaccida, neque decidentia, sed hęc omnia erunt, si maneat ea, quæ prius dicta est conditio. Quænam autem ea est? si custodierint filij tui testamentum meum. Solæ enim dei promissiones nobis bona non præbent, nisi nos quoque faciamus, quę in nostra potestate sita sunt, nec oportet ea attendentes esse supinos, ac remissos. Multa enim, quæ promisit, bona deus non facit, si qui promissa susceperunt, inueniantur indigni, quemadmodum, & mala, quæ minatus est non educit in opus, si ij, qui eum irritarunt, postea mutantur, & iram expellunt. Hęc cum nos quoq; sciamus, non simus propter promissa socordes, ne corruamus, nec propter minas desperemus, sed mutemur. Ita enim poterimus nos quoque futura bona consequi, Gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi cui gloria in secula seculorum, Amen.

Nō frustrabitur eū. οὐ μὴ ἀθετήσει αὐτὸν.

L Viduā, θήραν, venationem. Interpres, ātvidet legisse, χήραν. Leu. 26. Deu. 28 Esa. 1.

M

Deu. 28 A Hiet. 7. 18. 42. Eze. 33.

IN PSALMVM CXXXII.

Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in vnum. Alius, Ecce quàm bonum, & quàm pulchrum. Multæ quidem res sunt pulchræ, & honestæ, sed carent delectatione, quemadmodum aliæ sunt quidem rursus iucundæ, sed deest eis honestum. Non facile autem contingit, vt vtraque conueniant. Sed in hoc quod di-
B ctum est hæc vtraque concurrunt, & voluptas, & honestas maxima. Hoc enim in primis habet charitas, quòd cum vtilitate sit eadem facillima atque iucundissima. Eam ergo hic quoque laudat. Non dixit enim absolute habitationem, neque vna contineri domuncula, sed in vnum habitare, hoc est, cum concordia, & dilectione. Hoc enim facit vnam esse animam. Deinde postquam dixit honestum, & iucundũ, reddens quod dicitur clarius, per exemplarem exprimit, & corporales ponit similitudines, quæ possint auditoris oculis eam melius subijcere. Vide autem quænam sunt similitudines. [Sicut vnguentum in capite, quod descendit in barbam, barbam Aaron. Quod descendit in oram vestimenti eius.] Hic enim cum esset Pontifex, vn-
Exo. 29 gebatur hoc vnguento, & vndique distillabat, erat autem valde gratus, iucundus, & amabilis ijs, qui eum videbant, propter hanc vnctionem. Quemadmodum ergo illi, inquit, vnctus hoc vnguento, est hoc habitu decorus, vultu lætus, & multa repletus fragrantia, gratiamque præbet videntibus oculis: ita etiam hoc pulchrum
C est, & quemadmodum illud spectaculum non solum est visu pulchrum, sed etiam delectat oculos: Ita etiam hoc affert voluptatem animę. [Sicut Ros Hermon qui
Mõtem ὄρη descendit in montem Sion.] Adduxit etiam aliam similitudinem, quæ multam
mõtes. habet iucunditatem, & spectatori præbet
3. R. 12 delectationem. Hæc autem non absque posuit: sed quoniam ante captiuitatem decem tribus, & duæ erant dispersæ, ac diuisæ, & id fuit causa multæ iniquitatis, eosque ad seditiones, contentiones, & bella impulit: ne hæc fierent, & suadet, & consulit ne populus amplius distrahatur, sed simul habiter, & sit conuinctus, & vni administratori, & regi pareat, & charitas ab initio ad finem vsque diffluat tanquam ros omnes peruadens. Comparat autem charitatem vnguento, & rori. Per illud quidem, suauitatem odoris, per hunc vero quietem, & delectationem visus volens ostendere. [Quoniam illic mandauit dominus benedictionem.] Vbinam? In tali habitatione, in tali concordia, in tali contubernio. Hoc est enim benedictio, quemadmodum contrarium est maledictio. Quocirca hoc quoq; laudat, quispiam, di- Eccl. 25
cens. Amicitia fratrũ, & concordia proximorum, & vir, & mulier secum consentientes. Et alius vires eius significans, dicit. Si
D duo dormierint, & calor erit ipsis, & funiculus triplex non facile rumpetur. Nam Eccle. 4.
& voluptatem hic ostendit, & vires, nempe quòd quiescentibus magna erit voluptas, & magnæ erunt vires operantibus. θέρμη
Et rursus, fratre adiutus est tanquam vrbs Pro. 18.
valida. Porrò autem Christus quoque dicit, Vbi fuerint duo, aut tres congregati Mat. 18
in nomine meo, illic sum in medio eorum. Iam vero ipsa quoque hoc natura exigit. Quocirca deus quoque cum hominem fingeret, dicebat. Non est bonum hominem esse solum, & cum faceret hoc animal, mulierem, inquam, propter necessitatem eam viro colligauit, mille modis nos inter nos coniungens. [Et vitam vsque in seculum.] Hoc pulchre adiecit. Vbi enim est dilectio, illic est copiosam a deo auxilium, magnaque securitas. Ea est mater bo- Ro. 13.
norum, ea fons, & radix. Ea est bellorum Gala. 5.
exitium, contentionis interitus. Quocirca id significans, subiunxit, & vitam vsque in seculum. Quemadmodum enim seditio, & contentio mortem parit, eamque immaturam: ita etiam dilectio, & consensio,
E pacem, & concordiam. Vbi autem est pax, Ioh. 14.
& concordia, vita est tutissima, & longe securissima. Et quid opus est dicere præsentia? Ea enim nobis cœlum largitur, & bona ineffabilia, & est regina virtutum. Hæc ergo cum sciamus, eam diligenter persequamur, vt præsentibus bonis fruamur, & futuris. Quæ detur nobis omnibus assequi, gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cum quo patri gloria simul cum sancto spiritu, in secula seculorum, Amen.

IN

IN CXXXIII. PSALMVM.

Ecce nunc benedicite Dominum omnes serui Domini. Qui statis in domo Domini. Psalmos de gradibus hic absoluit, oratione pulchro fine concluſa laude, scilicet, & benedictione. Vult autem esse dei seruos, non solum in decretis, & dogmatibus, sed etiam in accurata vitæ institutione. Et ideo adiecit, Qui statis in domo Domini.
F *In atriis domus dei nostri.* Eum enim qui est impurus, & prophanus, nefas est sacrosanctos ambitus conscendere. Quamobrem siquis dignus est, qui conscendat, is quoq; dignus est, qui benedicat. Domus enim dei est cœlo similis, & quemadmodum ex aduersarijs potestatibus nullam fas est illuc ascendere: ita nec in domum dei. Con-
1. Co. 3. 6. sidera ò homo quantam dignitatem asse-
queris, & cum tuipse quoque templum sactus sis, quanta a te iure sit præstanda puri-
2. Co. 6. tas. Quomodo autem præstiteris puritatem, si omnem malam cogitationem expuleris, si feceris, vt ad mentis prædium diabolicis actionibus nullus pateat aditus, si tanquam in sanctis adytis perpetuo tuũ
2. Para animum exornes? Si enim in templo Iu-
23 daico non licet omnibus quemuis locum
Hebr. 9 ingredi: sed erant multa, & varia discrimina, & erat hic quidem locus præstitutus proselytis, ille vero Iudæis, qui fuerant ab initio, alius autem sacerdotibus, alius vero Pontifici soli, idq; non semper, sed semel in anno: cogita apud te quanta tibi sanctitate opus sit, qui signa multo maiora acceperis quàm quæ sancta sanctorum
Heb. 9. tunc acceperint. Neque enim Cherubim,
1. Co. 11 sed ipsorum Cherubim Dominum habes
2. Co. 3. inhabitantem, neque vrnam, & manna,
Iob. 1. & tabulas lapideas, & virgam Aaron, sed corpus, & sanguinem Dominicum, & spiritum pro litera, & gratiam, quæ superat humanam cogitationem, & domum ine-
G narrabile. Quo autem maioribus signis ac symbolis, & magis venerandis sacramentis dignatus es, eo maior est a te præstanda sanctitas, & eo eris maiori obnoxius supplicio, si quæ iusta sunt trãsilieris. *In noctibus extollite manus vestras in sancta.* Alius sancte. Alius, sacrosancte, *Et benedicite Domino.* Cur dicit, In noctibus extollite
Psal. 76. manus vestras? Docens nos non eam to-
118 tam in somno consumere, & ostendens
Act. 16. puriores tunc esse preces, quando, & mens est leuior, & nobis est plus otij. Quod si in nocte oportet ad sancta accedere: considera quamnam consequetur veniam, qui ne domi quidem illo tempore preces fundit. Propheta quidem te è lecto excitat, & deducit in templum, iubens totam illic noctem agere. At tu ne domi quidem manens, hoc facis. Pulchre autem dixit, sancte, docens esse orandum absque malis cogitationibus, absque odio, & maleuolentia, absque auaritia, absque vllo alio eiusmodi peccato, quod affert animæ exitium. Et benedicite Domino. Hoc est enim maxime perfecta benedictio, quando verborum, & vitæ fuerit numerosus concentus, & per opera deum gloria, & honore affe- H
ceris, vt vult Euangelium. Quidnam dicens? Luceat lux vestra coram hominibus, Mat. 5.
vt videant opera vestra bona, & glorificẽt patrẽ vestrum, qui est in cœlis. [Benedicat te Dominus ex Sion, qui fecit cœlum, & terram.] Hoc est, Si hæc feceris, consequeris quoque dei benedictionem, si pernoctes, si sancte ores, si sis dignus stare in domo Domini, si teipsum templum aptum præbueris. Postquam ergo ea, quæ oportuit exhortatione vsus est, precatione concludit orationem. Hoc est enim optimi doctoris, & consilio auditorem dirigere, & precibus confirmare robustumque reddere. Quid sibi vult per hoc quod dicit, Ex Sion? Erat eis nomen desiderabile, sacriq; omnes ritus, & sacrosanctæ ceremoniæ illic peragebantur, & ideo precatur, vt recuperent priorem statum reipublicæ, illosq; sacros ritus, & sacra illa peragant, & consequantur benedictionem. Deinde eos sustollens ad altiora dogmata, & deum vbique esse docens, iussisse autem templum ædificari propter illorum imbecillitatem, & oportere eum vndiq; inuocare, subiunxit. Qui fecit cœlum, & terram. Sed illi
I quidem eum tunc illic inuocabant. Nos Mal. 1.
autem in omni loco, in omni agro, in domo, in foro, in solitudine, in naui, & in 1. Ti. 2.
diuersorio, & vbicunque fuerimus. A loco enim non prohibentur preces, modo sint mores, qui precibus cõueniant. Postquam ergo in hac re nos recte gesserimus, deum vbique inuocemus, & aderit, nosque contrectabit, & quæcunque sunt nobis difficilia, facilia reddet, & expedita, & nos bonis futuris dignabitur. Quæ detur nobis omnibus consequi, gratia, & benignitate

Universidad de Deusto
Biblioteca

domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

IN PSAL. CXXXIIII.

Laudate nomen domini. Laudate serui dominum. Qui statis in domo domini, in atriis domini dei nostri. Laudate dominum, quoniam bonus est. Ad hoc tursus hortatur sacrificium, quod fit per laudes. Hoc est.n.deo sacrificium, & oblatio. Et ideo alibi quo-
Psal.68. que dicit, Laudabo nomen dei mei cum cantico, magnificabo eum in laudatione, & placebit deo super vitulum nouum cornua a producentem, & vngulas. Loci autē & atriorum assidue meminit, eos loco af-
K figens, & non sinens resilire, quandoquidem in principio quoque ipsum ideo iussit extruere, vt omnis impietatis, & simulachrorum interitus causa esset, quod omnes in vnum locum cogerentur, & non libere & effuse vagarentur, nec nemora, fontes, montes, & colles vsurparent, & conuerterent in occasionem impietatis, illic sacrificantes, & libantes in excelsis. Quocirca eum quoque morte damnat qui extra templum sacrificat, dicens: Qui non obtulerit
Deu.12 in tabernaculo, & sacrificauerit, sanguis ei imputabitur. Ea de causa eos vndiquaque illuc in vnum locum cogit, vt audientes, se modeste, & temperate gerant, a falsaque & erronea cogitatione abstineant. Iubet autem eos canere, & psallere, & laudare, quod quæ deo fiebant, laudes, erant eis occasio pietatis, dum contenerent veteres narrationes, ea nempe, quæ in Aegypto, quæ in solitudine, quæ in terra promissionis facta sunt, quomodo lex lata sit, quæ gesta sunt in monte sina, & quænam bella confecerunt, simulque vno, & eodem tempore & deus laude afficiebatur, & qui canebāt, argumentum doctrinæ capiebant, quæ & vitam eorum componebat, & ad perfecta
L dogmata deducebat. Laudate dominum, quoniam bonus. Alius, Quoniam benignus est. Quod est ijs, qui audiunt maxime expetendum, hoc ponit assidue, humanitatem, misericordiam, benignitatem. [Psallite nomini eius quoniam suaue est.] Hoc dicit, ostendens rem ipsam habere quandam, vel per se voluptatem vna cum vtilitate. Principale enim eius lucrum est, ad deum hymnos dicere, animam expurgare, cogitationem in altum extollere, vera, & accurata dogmata discere, de præsentibus, & futuris philosophari. Habet autē cum his permelodiam, & multam voluptatem, & consolationem aliquam, & recreationem, & facit eum, qui canit grauē, & venerandum, quod autem tales efficit, clarum est ex eo, quod alter quidem interpres dicit, decorum: Alter vero, Suaue. Ambo autem vera dicunt. Nam licet millies petulans is qui canit dum psalmum reuereatur, sopit tyrannidem suæ petulantiæ, licet sit oppressus malis innumerabilibus, & ab ægritudine animi occupetur, dum demulcetur a voluptate, leuat animum, M extollit cogitationem, & mentem sublime euehit. [Quoniam Iacob elegit sibi dominus: Israel in possessionem sibi.] Non dicit beneficia, quæ sunt eis cum alijs communia, sed quod est eorum proprium, & eximium. Quodnam autem erat hoc? Quòd Dominus populum eum elegit, & sibi dedicauit, & præter alios peculiarem quandam in eos ostendit beneuolentiam. Id autem faciunt vbique prophetæ, ex beneficijs in se collatis permulta, quæ ab eis dicuntur componentes. Quid est autem, In possessionem sibi? Inopes in facultates. Etsi enim populus exiguus, cum tamen tanquam diuitias elegit, non paucitatem, sed virtutem attendens, ad quam eos volens deducere, eligit eo scilicet, quod alijs homines non tantas ei opes parent quantas hic populus, quum hoc etiam fuit, & ex eius, qui illum elegit beneuolentia, & ex eorum institutione. Scit enim Paulus quoque appellare diuitias salutem hominum, vt quando dicit. Idem.n. Dominus, qui est diues in omnes, & super omnes, q Ro.10.
inuocant ipsum. Vides quomodo ostēdit dei in eos beneuolentiam, prouidentiam, curam, affectionem, cum eos vocauerit possessionem. Per hæc vtraque ergo ostendit eximiam in eos prouidentiam, & q elege A
rit, & quod in suam possessionem. Vidisti quomodo ostenderit eius humanitatem, & ideo incipiens dixit, Laudate dominū, Quia bonus est Dominus. [Quia ego cognoui, q magnus est Dominus.] Ecce aliā affert laudandi causam. Dic mihi autem rogo. Tu nosti, alij vero non norunt? Norunt quidem, sed non ita, vt ego. Est enim valde sanctorum, & eorum qui plurimum ascenderunt, accuratius eius cognoscere

scere maiestatem, non quidem quænam sit vniuersa (hoc enim fieri non potest) sed alijs apertius. *Et Deus noster præ omnibus Diis.* Ecce, inquit, qui dicit magnum esse dominum, & se id nouisse, procedens, ei quod dixerat detrahit, & eum confert cū alijs, & per comparationem ei excellentiā tribuit? Nequaquam. Sed tunc loquebatur, habens rationem eorum, qui audiebant paulatim eos ad id deducēs. Neq; n. hoc admodum magnum eum ostendit, q dicatur esse maior, & magnus præ illis. Sed, sicut dixi, moderatur orationem humilitate auditorum, eos paulatim sustollens. Bene enim tunc cum eis agebatur, q
B hæc audiuissent, & persuasa haberent. Quod.n.omnes citra vllam comparationem superat, ostendit per ea, quæ sequuntur, afferens maximum argumentum eius potentiæ, & ostēdens se priora dixisse propter imbecillitatem auditorū, & ideo quā do tantum enuntiat, parua dicit. Quando autem confirmat, & demonstrat, & eius maiestatis affert probationem, magna dicit. Quid ergo postea adducit, quod sit eo dignum, & quod sit dei tātum? Vide, subiungit enim. *Omnia quæcunque voluit Dominus fecit in cœlo, & in terra. In mari, & in omnibus abyssis.* Vidisti potentiam, cui nihil omnino deest. Vidisti fontem vitæ. Vidisti vires inexpugnabiles. Vidisti excellētiam omnino incomparabilem. Vidisti potestatem, quæ nullo modo prohibetur. Vidisti ei omnia expedita, & facilia. Omnia quæcunque voluit fecit. Dic vbinam? In cœlo, & in terra. Hoc est, Non hic solum, sed etiam in cœlo. Non in cœlo solum, sed etiā in terra. Non solum in terra, sed etiam in mari, & in omnibus abyssis. Per abyssum enim dicit, quæ sunt infra terram, quem-
admodum dicendo, In cœlo, ea quæ sunt
C super cœlos. Vnde cum tot, & tanta sint, voluntas eius nequaquam impeditur, sed omnia peruadit, & quod est admirabile, is qui ea fecit, non negocio vllo, nec labore, non iussu, sed voluntate fecit, solum enim voluit, & opus statim consecutum est. Vidisti quomodo ostenderit quam facilia, explicata, ac copiosa fuerint eius opera, & quomodo eius potestas prohiberi non poterat. Deinde mittens dicere de cœlo, & terra, & mari, affert ea, quæ sunt in eis, sed nec omnia quidem, quæ sunt in eis, sed cum prætermisisset ea, quæ sunt in cœlo, etsi sint admirabiliora, dicit ea, quæ sunt circa cœlum. Qua de re? Quoniā illa quidem etsi magna essent, erant tamen multis ignota. Hæc autem licet minora, cernebantur, & omnes habebant spectatores. Quoniam ergo verba faciebat apud homines, qui non adeo fide ducuntur ad ea cogitanda, quæ non apparent, sicut ex ijs, quæ apparent veluti manu deducuntur ab ijs incipit texere orationem, & doctrinam incipit, quod alijs faciendum suadet hoc ipsum faciens. Quodnam hoc? Deum ex eius operibus laudare, & bonis eum verbis prosequi, vnumquodque eorum, quæ fiunt discendo, & pro vnoquoque gloria, & ho-
nore deum afficiendo. Quoniam enim ad D
deum laudandum adhortans, assidue dicebat, Laudate serui dominum. Laudate nomen Domini, ostendit etiam quomodo laudare oportet, persequendo vniuersum corpus creaturæ, & admirando sapiētiam, prouidentiam, potentiam, curationem. Hinc discimus non esse hoc solum nostrū mare, sed multa, & diuersa, & infinita maria. Dixit enim, In maribus, & omnibus abyssis. Caspium enim, & indicum, & rubrum, sunt ab hoc vtiq; disiuncta, & oceanus, qui ambit extrinsecus. *Educens nubes ab extremo terræ.* Alius, Sustollens. Alius, Attrahens ab extremis finibus. Aliu, A finibus. Hoc etiam in Iob dictum est. Alli- Iob.26.
gans aquam in nubibus eius. Et Solomō. Continens aquam in vestimento. Hic autem non hoc, sed aliud mirabile. Quidnā? Quod aer cum crassior fuerit, sursum, fertur, & transmittitur, & ascendit id quod graue est, via contraria ingrediens. Porrò autem est admirabile, quod aqua in eo cōtineatur. Sed multo admirabilius, quod in eo, quòd leue est cōtenta feratur, & adhuc admirabilius, quòd quæ ab illo aere contineatur, postquam è nube effluxerit, E
ab aere, qui sequitur non amplius continetur, sed vndique diffluit, & in terram defertur. Atqui si ea contineretur natura, oporteret eam etiam contineri in aere. Quemadmodum enim siquis permisisset vtrem in aere aqua plenum, deinde ferretur ab aere: ferretur etiam aqua, quæ intus continetur, si non effluxisset ab vtre: ita cō sentaneum esset hic quoque fieri. Sed quoniam sunt admirabilia, & superant opinionem, q fiunt, supra cōsequentiam, & supra rationē oēm fiunt hæc omnia. Quòd.n. in

ἐν τῇς θαλάσσαις, In maribus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nubis aere continetur, non continetur in aere, qui consequitur. Vidisti rem admirabilem, & nescio quomodo, quòd cæteris videtur esse minus, id cum posuit, fecit vt admirabile. Deinde ostendit etiam aliud admirabile, dicens, Ab extremo terræ. Nõ solum enim ascendunt, sed etiam vadunt, nec vbi apparuerũt, illic emittunt pluuiã, sed cum multa sæpe loca prætercurrerint, alibi imbres pariunt, ciuitatibus, & gentibus præteritis. Nõ est ergo hoc solum mi-
F rabile, quòd sustolluntur, sed etiam quod incedunt tanquam in tabulatis, ferentes tantam molem aquarũ. *Fulgura in pluuiam fecit.* Vide rursus aliud mirabile, & diuersas naturas conuenientes. Neque enim fulgure est quicquam magis igneum: neque aquis est aliquid frigidus, eæ tamen miscẽtur, nec confunduntur, neque contemperantur, sed vnaquæque conseruat suos fines. Manens enim ignis in aqua, & aqua in igne, neque hic illam excicauit, nec illa eum extinxit. Atqui fulgur est igne solari, acutior, & splendidior, & eo magis secat, ac diuidit. Id testatur visus, qui cum radijs solis assidue cungreditur: illius autem impetum ne tantillum quidem ferre põt. Et sol quidem per totum diem cœlum pcurrit, illud autem minimo momento tẽporis vniuersum orbem terræ. Quemadmodum Christus quoque testatur, dicens.
Mat. 24 Quemadmodum fulgur proficiscitur ab oriente, & apparet vsque ad occidentem. [Qui producit ventos de thesauris suis.] Hæc est rursus alia naturæ species, quæ nobis non paruum vsum exhibet, sed tantũ, vt vitæ nostræ plurimum conferat, & exhausta, & labore confecta corpora recreet, ac refrigeret, & aerem efficiat leniorem. Hoc est enim munus ventorum, aerem suscitare, ac ventilare, vt non, si sit immobi-
G lis, corrumpatur, & intereat, fructus maturare, corpora nutrire. Quid vero dixerit quispiam vsus eorum in nauigatione: tempora quibus certo, & constituto ordine oriuntur, & sibi inter se vicissim cedunt, in mari choreas ducentes, & nautas transportantes? Hic enim transmisit: ille vero excepit, & contrarias vias ingrediuntur, & ministrant, & pugna eorum est rursus vitę nostræ vtilis. Alia innumerabilia dici possent ventorum munera. Hæc tamen omnia propheta prætermittens, & auditori colligenda relinquens, eorum fabricationis facilitatem ostendit. Nam quod dixit, Ex thesauris suis, non hoc significat, aliquos esse ventorum thesauros, sed eius qui imperat facilitatem indicat, & q̃ sit creatura prompta, & expedita. Quemadmodum .n. qui habet in thesauro, secure omnia, & quando vult profert: Ita etiam vniuersi opifex fecit facile, & naturæ tradidit. Vide quanta sit etiam aere differentia, quemadmodum sunt in aqua, & igne multæ mutationes. Aquarum enim aliæ sunt fontanæ, aliæ vero marinæ, aliæ autem aereæ, aliæ quæ sunt in nubibus, aliæ vero cœlestes, aliæ quæ sunt supra cœlos, aliæ quæ sunt subterraneæ. Et in igne, hic quidem est, in Sole, ille vero in luna, alius in fulgure, alius in aere, alius qui fit ex lignis, qui est apud nos, & is qui est in lucernis. Alius qui ex terra, est enim sæpe eiusmodi ignis qui è terra æditur sicut fontes aquarum, alius qui fit ex collisis lapidibus, alius qui est in comis arborum, quę ipse quoque colliduntur, alius autem in fulminibus. Ita etiam in aere, hic quidem est crassior, qui est circa nos: ille vero subtilior: qui est autem superior, rursus magis igneus. Porrò autem ventorum quoque sunt multæ differentiæ, hic quidem subtilior: ille vero crassior, alius quidem frigidior: alius vero siccior, alius quidem humidior: alius vero calidior. Aers autem, & nubes, hæc quidẽ tardior: Illa vero progreditur celerius, perinde ac si esset eques. Illa ẽt in nubibus, & ventis, hæ quidẽ sunt similes vrnis, & vasis aquarijs, vt quæ aliqñ quidem sunt plenæ aquis: aliqñ vero ferantur inanes. Aliæ vero sunt flabello similes. Tu aũt hæc eorumq̃; diuersitatem, & veritatem considerans, admirare opificẽ. [Qui percussit primogenita Aegypti ab homine vsq; ad pecus?] Postq̃ dixit generalia, & ostendit dei prouidentiã in vniuersum orbem terræ, p I fulgura, per ventos, per aerem, per nubes, per pluuias, & eorum nugas arguit, qui dicunt prouidentiam vsque ad nubes pertinere, accedit ad singularia, nempe ad ea, q̃ sigillatim priuatimq̃; Iudæis facta sunt. Quòd enim terra, & cœlum, & vniuersa, quæ videntur dei benignitatem sentiant, ex ijs, quæ dicta sunt ostendit. Vt autem memori, & grato animo Iudæos efficeret, narrat etiã singularia, ostendens quòd qui est vniuersorum deus, & qui omnium curam gerit, eis quædam propria beneficia

cia largitus est. Quanquam quæ in illos quoq; fiebant, erãt rursus generalia. Quod ipsi enim electi essent ex alijs, id faciebat, vt illos æmularentur. Quod Paulus quoq;
Ro. 11. significans, dicit. Eodem delicto salus gentibus, vt eos æmularentur. Quemadmodũ enim Pater, cum filij ab eo abscedunt, vnum ex eis sumit, & considere facit supra sua genua, Non hoc autem facit propter illum, sed multo magis propter alios, vt eo honore morsi, ad patrem accurrant, eandẽ indulgentiam sensuri: Ita etiam deus fecit Iudæis. Eis enim non super genua, sed su-
K per brachia, vt dicit Propheta, & super dor-
Osc. 11. sum adsumptis & receptis, quæ sunt eis expectenda largitur templum, sacrificia, & q̃ maximè, & cum maiore cura quærebant, in bello auxilia, victorias, trophæa, rerum terrenarum copiam, & fructum fertilitatẽ, eis illos instruens, & adornans, & alios ad æmulationem adducens. Sed quoniam euasuri erant improbi, si eis perpetuo blandiretur, eos quoq; per supplicia moderatur, & componit. Magna est .n. dei sapientia, & in rebus difficillimis, & impẽditissimis viam exitumq̃; inuenit. Vide autem Prophetæ prudentiam, qui a generalibus ad hæc deduxit orationem, nequis .n. stultus existimaret dei prouidentiã non versari in singularibus: qñ venit ad generalia, tunc hęc quoq; attingit, dicens, Qui percussit primogenita Aegypti. An non vobis videtur hæc magis facta esse propter Iudæos? Si igitur ostẽdero hæc quoq; facta esse propter alios, quid dicent qui dicunt dei prouidentiam ad vniuersa minime pertinere? Quomodo ergo potest hoc ostendi? Maxime quidem sufficit a deo enuntiata sententia, quæ hoc significat, & dicit, vt ostẽdam
L in te potentiã meam, & vt annunties nomen meum in vniuersa terra. Vidisti mor-
Exo. 9. tem illam fuisse Euangelium, & plagam il-
Ro. 9. lam diuinitus immissam fuisse prædicationem, vt quæ vbique peruaderet, & dei potentiam prædicaret. Vniuersi ergo orbis terrarum curam gerit, etiam quando res Iudæorum administrat. Atqui potentiam suam olim quoque manifestam reddidit, vt in Ioseph, vt in Abraham, sed nunc tamen apertius. Quomodo? Tunc qui-
Gen. 18 dem per beneficium: nunc autem per plagam, nec intermittit, vt iam sæpe dixi, assiduè & in vnaquaque generatione seipsum ostendere, & manifestum reddere, non id autem semper facit eodem modo, sed varie, & diuersis modis. Tunc quidem per vxorem Abrahæ, cum naturalem parturitionem mancam feciset, & mutilam. Postea autem per famem, & copiosum rerum omnium prouentum. Post hæc vero per plagas frequentissimas. Quoniam ergo cõ demnabant deum imbecillitatis, ipsi & primogenitos extulerunt, & fluuium cruentarunt. Porrò autem eo ipso tempore vires quoque suas ei ostendit per quædam, paulo obscuriora. Obstetrices enim Aegy M
ptiorum, cum crudelia illa iussa contem- Exod. 1.
psissent, & sæuum Regis decretum circunscripsissent, magnus fuit earum prouentus. Vtraque autem hæc erant dei prouidentiæ, scilicet quòd & mulieres maiorem virtutem ostenderint, quàm ij quorum erat caput redimitum diademate, & quòd eas remunerata sit, & in magnam multitudinem eas propagauerit. Illud enim, Benefecit obstetricibus, hoc est, Extensa est earum cognatio, etenim per ea ipsa beneficia quæ in Iudæos contulerunt, remunerationem a Deo acceperunt. Quoniam ergo non occidebant infantes, numerosam prolem eis deus largitus est. Sed quoniam pergebant esse stupidi & omni sensu priuati, acriorem eis plagam inflixit, & dicit quidem vniuersus orbis terræ, didicerunt autem etiam Aegyptij, sed illi quidem ex auditu. Hi autem in ijs malis, quæ sibijpsis euenerunt, & visu & rei experientia dei potestatem viderunt. Etenim ideo eis prædixit, ne videretur esse plaga mortis, quæ fortuito aliquo casu euenisset. Quod itaq; alicubi dictũ est de Seruatore, hoc hic quoq; dicere possumus. Quidnam? Dominare in A
medio inimicorũ tuorum. Non enim eis Ps. 109.
in solitudinẽ eductis, nec in aliquo alio loco, sed in ipsa ciuitate plagã intulit. Vide autẽ in ipsa etiã plaga clementiam. Cępit Exo. 9.
prius a pecoribus, & tunc ad homines processit. Quis ergo non admiretur potentiã, & qũo omnia in vno temporis momento simul attulit, lenitatem ac moderationem, & sapientiam ineffabilem. Neque .n. hanc primam plagam inflixit, eos volẽs per alias corrigere, nec quando inflixit, non prædictam inflixit. Quamobrem? Vt eos verbis Exo. 5.
castigaret, & ne deuenirent ad rerum experientiam, nec rursus quoniam non correcti fuerunt, permisit vt esset plaga dubia. Neqs enim existimaret fortuitu aut morbum

Universidad de Deusto
Biblioteca

bum aut pestem incidisse, vide quot fiunt. Primum oēs in vna nocte. Secūdo omnia
Exo.11. primogenita. Si enim fuisset pestis, non so la tetigisset primogenita, secundis vero pe pe.cisset, sed ad omnes citra vllum discrimen peruasisset. Tertio si fuisset pestis, nō abstinuisset omnino a Iudæis, & solos teti
B gisset Aegyptios, sed ea multo magis corpora confecisset, quæ labore, & miseria, & tot, & tantis malis confecta fuerant, quæ paupertate, & fame iampridē adeo exhausta erant, non Regum, & eorum qui erant authoritate, & dignitate prediti, qui liberè, & securè viuebant, quibus omnia, quæ ad cultum, & ad vitæ adminiculum pertinent abundè suppetebāt. Si fuisset pestis, non repentè, & aceruatim venisset, sed antequam ingruisset, aliqua indicasset principia. Nunc aūt hæc simul fiūt, vt Aegyptc-
Exo.14. tum arguatur vecordia, etenim post hanc plagam, & postquā aperte didicisset esse plagam diuinitus immissam, pſecuti sunt Iud os, qui recesserant, quod est signū maximæ eorum vecordiæ, & dei maxima defensio. Quoniam.n.erant signa cessatura, ea eiusmodi signi exitu conclusit, quo ea, quæ ante facta sunt defendit apud eos, qui volunt attendere. Nequis.n.diceret, Cur puniuntur omnes, cum Rex Iudæos detineret, & peccaret? per hoc vltimum soluit hanc dubitationē. Quomodo per vltimū? Quoniam qñ percussa sunt eorum primogenita, vel inuito Rege Iudæos expulerūt.
C Quare etiam si voluissent ab initio, potuissent esse eo superiores. Non igitur Regem ideo nō vicerunt, ꝙ non possent, sed quod nollent. Quinetiam ea quæ postea consecuta est persecutio, crimen eorum amplificat. Hoc etiam euenit in Saul. Quando e-
1.re.14. nim ejus filium eripere oportebat, omnes communiter assentantes Regem, licet se inique gessisset eripuerunt. Quando autē
1.re.22. volebat occidere tot sacerdotes, ne vocem quidem emiserunt, nec eos defenderunt. Quòd si tunc habebant naturam, quæ pro eis faceret: hic etiam habebant iusti naturam. Erant enim sacerdotes, & erat cædes nefaria, quę ex ira nō ex recto iudicio oriebatur. Sed huius rei causa erat socordia, & quod sacerdotum vicem non valde dolebant. Vide ergo in quę mala postea incide rint. Illius enim negligentiæ non leues pę nas dederunt. Qñ ergo factum fuerit aliquid nefarium, nemo sit iners, & ignauus, sed igne ardentior, nec minus doleat, quam ij quibus fit iniuria, & ita plurima mala sistentur. Ab homine vsque ad pecus. Cur autem etiā pecora? Quoniam propter hominem facta sunt, ea quoq; punit propter hominem, vt augeat timorem, vt intē siorem reddat calamitatem, vt ostēdat plagam esse diuinitus immissam, & bellū pro- D
cedere de cœlis. [Emisit signa, & prodigia in medio tui Aegypto, In Pharaonem, & in omnes seruos eius.] Quid est, In medio tui? Vel locum dicit, vel idē est quod apertè, & manifestè. Illud enim, In medio vbi
Psal.73. que idē significat quod aperte, vt qñ dicit alicubi: Fecit salutē in medio terræ. Est.n. medium manifestum omnibus. Emisit signa, & prodigia in medio tui Aegypte. Iu re autem optimo, ea.n.fiebāt ad correctionem, & ad eos ostēdendos, qui erant lucrifacturi. Non temere enim eueniebant, sed cum maxima admirabilitate. Quare & eo quod feriebant, & eo quod admirabiliter, duplicem asserebant vtilitatem. In Pharaonem, & in omnes seruos eius. Vidisti potē tiam ineffabilem, qūo cum omnes simul essent, de eis sumptum est supplicium, & il li quidem patiebantur: alij vero lucrabantur. Quomodo autem dicit, In omnibus seruis eius? Atqui non habebant omnes primogenita. Sed dicit de alijs signis, & dum in Aegypto quidem hi feriebantur, lucrum faciebant Iudęi. Dum autem in soli-
E tudine beneficio Iudęi afficerentur, alij iuuabantur, & plagas quidē inflixit hostib. hos vero affecit beneficijs, per vtraque oēs iuuans. Et cur non hos quoq; beneficio af
Iud.3.4 ficit? Quoniam soliti sunt plures homines, percussi potius, quā beneficio affecti, deum
Dan.4. agnoscere. Quod enim nollet eos punire,
Acto.1. vide eum assiduè differentem, & plagas sustinentem, & per vtraq; ostendentem potentiam suam, & clementiam. Atqui sufficisset post vnam, secundam, & tertiam, tan quam qui morbo immedicabili laborarēt, eos omnino perdere, sed noluit, sed & quā quam futura præsciret, & ꝙ nec quinta, nec sexta, nec decima meliores fierent, nō desistit facere, quę sua sunt. Vnde maxime eius potestatem, curam, sapientiam, & bonitatem admirari æquum est. Potentiam, quòd percussit, curam quod sustinuit, sapientiam, quòd cum sciret futura, quæ sua erant fecit, quòd ipsum quoque est maximæ clementiæ, quod incipit a minoribus,

quod

quod ab ijs, quę non sunt prędita ratione. Progrediens autem ipsum quoq; Regem attigit, quod etiam maximè fecit, vt prædicarentur, quę eueniebāt. Quę.n. priuato
F alicui accidunt, latere etiam consentaneū est, quando autem vir est insignis, qui plagam accipit, nihil vetat quominus res vbique audiatur. Postquam autē dixit causam cur pulsauit, dicit etiam plaga. Sed neque eas sæpe recensēt, neq; sigillatim persequitur: sed cum eas vno verbo significasset, prę tercurrit dicendo. Emisit signa & prodigia in medio tui Aegypte. Deinde educit rursus populum ex Aegypto in desertum, ostē dens se nō esse deum tantum alicuius partis, nec in vnam solam regionem dominatum obtinere, sed in vniuersum orbem terræ. Quocirca subiunxit dicens. *Qui percussit reges multos, & occidit reges fortes*. Per totam viam pignora dans suæ potentię, & & ipsis docendis per res ipsas deducens. Per bella enim priora quoq; docuit, quòd non natura aeris, non potentia elementorum, nec aliquid aliud eiusmodi, sed Imperatoria manus, quæ eos ducebat pro eis bellum gerebat, & vtrunque per vtrunque ostendit, per ea quę facta sunt in Aegypto, ea quæ in solitudine facta sunt, & per ea q̄ facta sunt in solitudine, ea quæ in Aegypto facta sunt. Qñ enim ipsi absque armis
G acie, & prælio inimicos profligabant eis apertè ostendebant, ꝙ non opus habēs elementis ea aduersus illos mouit, sed varijs, & diuersis modis volens suam ostendere potentiam, ijs quæ sunt ad ea vsus est. *Seon rege Amorrhæorum, & Og rege Basan*. Non persequitur vrbes, neq; in singulis insistendo paulatim narrat prælia: sed rursus magno animo prætercurrit innumerabiles ca teruas miraculorum. Cum enim posset immorari, & tragœdiam illam amplificare, non hoc facit, sed cum maxima se offeret multitudo, & abundantia eorum, quæ insigniter, & præclare a deo gesta sunt ea, omnia prætercurrendo prosequitur. Atqui illi quidem erant armati, & vrbes munitas habitabant, & rei militaris, & instruendæ aciei erant periti. Hi vero exules, & bellandi ignari, a longa seruitute, & diuturna tyrannide liberati, fame & egestate consumpti omnibus ad accipiendum iniuriam exposīti. Sed erant omnium potentissimi, propter manum, quæ eos ducebat ac regebat. Erat etiam bellum iustum. Neque enim eos inuasissent, nisi illi eis causam dedissent, & viam eis intercluisissent, quod est ex
H tremæ inhumanitatis, & Idumæos non si- Deu.23
uit ad bellum accedere. Ne enim silentio confidentes, post hæc rursus inuaderēt, sed scirent cum quibusnam quidem bellare, a quibus verò abstinere oporteret, hoc facit in solitudine, per res ipsas legem eis constituēs, quomodo oporteret vti eis, qui illis occurrerent. *Et omnia regna Chanaan*. Vidisti ex his doceri vniuersum orbem terræ. Quemadmodum enim ignis spinas, ita ij omnes inuaserunt, nec poterat quisquam eos sustinere. Audi ergo, quid dicat Balaā, qui non a prophetis, nō a Mose didicerat, sed a rebus ipsis. Hæc est gens, quæ elingit oēm terram. Vidisti propriè dictam metaphoram. Non dixit, Quæ bellum gerit, Nu.23.
Quę fundit, & euertit, sed quæ elingit, volens ostendere, quàm facile ab eis pariatur victoria, & qūo citra sanguinem ab eis trophæa erigantur, & sola eorum incursione inimici profligentur. Non opus, inquit, habent instructa acie, nec vt prælium committatur, sed tantum inuadere satis est, & omnia eis cædunt. Non solum enim, vt le
I ge belli, & instructa acie vincerent effecit, nę quis ea quæ fiebant eis attribueret, sed elementa orbis terræ in eos commouebat, & ideo animos eorum primum deijciebat & perturbabat, & cadens grando multos perdidit, & sol stetit, & bellum longius protraxit, & multa eiusmodi admirabilia facta sunt, & tubarum sonitus, vel igne vehementius in turres irruens, muros diruit. Hoc autem vtriusque fuit vtile. Nam & illi discebant bellum non geri ab hominibus, & hi docebantur, vt ad Deum respicerent, nec vnquam de rebus gestis se iactarēt magnosve spiritus sumerent, sed se honestè & moderatè gererent. Hoc enim modo vicisse maius eis ornamentum afferebat, quam vicisse, vt quod eos magnificos ac splendidos redderet, & modestiā doceret. Magnifi cos, quidē ac splendidos, ꝙ talem haberent Imperatorem, modestiam autē rursus docebat, quòd præclaris suis factis minimè intumescerent. *Et dedit terram eorum hæreditatem. Hæreditatem Israel populo suo*. Hoc quo que est maximum miraculum, quòd non solum expellerent, sed terram etiam occupare pollent, & vrbes distribuere, quod eis quoque magnam præbebat voluptatem, magnum ornamentum, magnam lætitiā.

Id autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Id autem dei quoque est potentiç. Non. n. parua res est occupasse regionem hostiũ,
K sed ad hoc quoque magno dei auxilio hoc est. *Domine nomen tuum in æternum, & memoriale tuum in generationem, & generationem.* Alius, Recordatio tui. Hic interrũpit orationis continentiam glorificatione, quod solent sancti facere. Postquam. n. de dei miraculis aliquid dicere incipientes, inflãmati fuerint, non priùs ad finẽ perueniunt, q̃ pro ijs, quæ dicta sunt deum gloria affecerint, & laudibus prosecuti fuerint, & ita suum desiderium impleuerint. Quod etiã Paulus vbiq; quidem facit maximè autem in procemijs epistolarum, vt quando dicit
Gala. 1. ecclesijs Galatiç. Gratia vobis, & pax a deo Patre nostro, & domino Iesu Christo, qui dedit seipsum pro peccatis nostris secundũ voluntatem dei, & patris nostri. Cui gloria in secula seculorum, Amen. Et in Epi-
Rom. 9 stola ad Romanos. Quorum adoptio, & gloria, & cultus, & legillatio. Quorum Patres, & ex quibus cultus & promissio. Quo-
1. Ti. 1. rum Patres, & ex quibus Christus secundum carnem. Qui est in omnibus benedictus deus in seculum. Et rursus alibi. Regi
L seculorum, immortali, inuisibili, soli sapiẽti deo honor, & gloria in secula seculorũ. Amen. Ita etiam hic propheta, cum mente agitasset vniuersam dei prouidentiam, plagam in Aegypto, varia & diuersa beneficia, quæ in solitudine ab illo in Iudæos collata sunt, quæ pro illis aduersus hostes facta sunt: ab eius ineffabili benignitate inflammatus, emisit glorificationẽ, dicẽs, Domine nomen tuum in æternum, domine memoriale tuũ a generatione in generationem. Hoc est. Gloria tua est perpetua. Nihil. nisi affert vllum detrimentum, nihil eam interrumpit, sed est semper, & manet immutabilis, & a cõuersione omnino aliena, florens ac vigens. Quid est autẽ, memoriale tuum in generationem, & generatione? Tui, inquit, memoria non desinit, & finem non habet. *Quia iudicabit dominus populum suum, & in seruis suis deprecabitur.* Vel vtraque hæc dici possunt de populo, quod de eo pœnas sumet, & postea cessabit, & ipsos recreabit, vel diuisim, Consolationem quidem accipiet, de populo: Iudicabit autem. De hostibus. Hoc est. Illos quidẽ recreabit. Hoc enim sibi vult illud, Consolationem accipiet. Iudicabit autem
M hostes, hoc est, De ipsis pœnas sumet. Deinde quoniam non poterat dicere vitæ eorum rectè facta, ad eorum causam tuendã nomine seruorum vtitur. Cum autẽ dixit, Consolationem accipiet, ostendit reconciliationem esse illius clementiæ, nõ autem ex illorum meritis. Vbi enim consolatio, venia opus est, vbi autem opus est venia, non sunt rectè factorum merita, sed est occasio, & tps clementiæ. Qm̃ ergo dixit superius, Memoriale tuũ in generationẽ, & generationẽ, Soli autẽ ex alijs gentibus ipsi tunc Deum sibi adscribebant, per hoc, tale quid significat, & dicit, Salus populi ostendit tuam apud multos gloriam. Quę enim natura ei ineſt gloria, & si nullus eũ colat, & obseruet, perpetuo manet, & nec minui, nec dissolui, nec immutari potest. Quæ est autem eius apud multos laudatio, a nostra etiam salute ostendetur, cum nos ciuitatem, sacra, & templum recuperimus, & pristinæ reipublicæ restituti fuerimus. *Simulacra gentium argentum, & aurum Opera manuum hominum.* Quoniam in principio dixerat, Dominus autem noster præ omnibus dijs, & visus est per comparationem introducere quandam excellentiam, propter imbecillitatem eorum, qui audiebãt: vide quomodo hoc verbis amplificat. Postquam enim a dei potentia initium duxisset, & dixisset, quæ in cœlo sunt, quæ in terra, quæ in abyssis, quæ Iudæis, quæ in propria, quæ in aliena, quæ in hostibus, quæ in gentibus facta sunt, deinde eius benignitatem reuocasset in memoriam, bonitatem, clementiam, curationem, sapientiam, & potentiam, & deum esse vniuersorum, & vniuersi orbis terræ curam gerere ostendisset: irridet deinceps & ludificatur idolicorum deorum imbecillitatem, & statim ab ipsa natura contemptim sermone vsus est: immò verò ipsum nomen ad eorum reprehensionem adducit. Idolum enim aut simulacrum nihil est aliud quam, quid imbecillum, & abiectum, & nomen summæ infirmitatis. Quocirca hinc incipit, dicens. Simulacra gentium argentum, & aurum. Primum, quòd simulacrum. Secundum, quòd innanima & surda materia. Tertium, quòd hoc ipso quòd sunt simulacra, non solum ex seipsis habent paruitatem, & imbecillitatẽ, suntq̃ vilia, & abiecta, sed etiam ex hominibus. Quocirca subiunxit etiã, Opera manum hominũ, quod quidẽ est maxima repre-

depreca bitur. ἐνεργα- κληθήσε ται. consolationem. accipiet.

A

Esa. 41. 1. Co. 8.

B reprehensio eorum, qui illa colunt, nempe quòd cũ ipsi sint in causa, vt ea sint, in eis tamen suæ spẽ salutis collocent. [Os habent, & non loquentur. Oculos habent, & non videbunt. Aures habent, & non audient. Neq; enim est spiritus in ore ipsorum. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & qui confidunt in eis.] Os, inquit, habent, & non loquẽtur. Vidisti qũo auget irrisionem, & fraudẽ coarguit? Quoniam enim
Sap. 4. ea sæpe mouent dæmones, fictionem, & simulatorum actum eorum detegit, ostendens non esse spiritum in ore ipsorum. Et quænam est causa, ꝙ malus dæmon absque illis nihil facit, nec loquitur? Quoniam stupris, adulterijs, & innumerabilium vitiorum columnæ, sunt horum simulacrorum figuræ: docens eos, qui seducuntur, per ipsum statuarum aspectum eas res imitari, quarum figuræ, sunt statuæ: eis assidet, ea mouens, & decipiens. Deinde rursus alio ludificationis genere ea aggreditur. Similes illis fiant, qui faciunt ea. Cõsidera apud te quales dij sint, quibus fieri similes dira est imprecatio. Nostra aũt non ita habẽt. Extremus. n. virtutis finis est, & quod facit vel ad summum bonorum fastigiũ pertingere, dei esse similes, quantum nobis concedi-
C tur. Apud illos autem, inquit, & cultus est, & dij tales, vt eis eẽ similes locũ teneat pessimæ imprecationis. His ergo, nempe
Esa. 44. ꝙ sint materia inanima, & quòd fiant ab
Baru. 6. eis, qui illa colunt, & quod sint simulacra informia, & quod iaceant nullo sensu prædita, adiecit pro dira esse imprecatione, vt qs eis euadat similis. Per hæc. n. omnia ostenditur summus error. Postquã ergo ostẽdit eorum imbecillitatem, errorem, dæmonum improbitatem, eorũ qui illa faciunt inscientiã, ab his cito liberatus, concludit orationẽ glorificatione, non amplius narrans ea quæ deus fecit, vt qui ea iam satis demonstrarit, sed pro omnibus, quæ sunt in confessio laudẽ exigens ab ijs, qui fruuntur eius beneficio. Et ideo vocat omnes ad glorificationem, sit dicens. [Domus Israel benedicite dño. Domus Aaron benedicite dño. Dñs leui benedicite dño. Qui timetis dñm, benedicite domino. Benedictus dñs ex Sion, qui habitat in Hierusalem.] Cur ergo nõ omnes simul vocat, sed in ordines diuidens, vt scias esse magnam differentiã benedictionis. Aliter enim sacerdos, aliter leuita, aliter laicus, aliter frequens populus benedicit, Dicere autẽ benedicite, est eius D
qui ostendit beatam illam naturam, & ab interitu alienam. Benedicite. n. inquit, ꝙ liberati estis ab aduersarijs, ꝙ digni habiti estis, qui talem deum adoraretis, ꝙ veritatem agnouistis. Est enim ipse quoq; benedictus, in natura habens benedictionem, nec laude aliorum indigens, veruntamen vos quoq; benedicite, non quòd ei aliquid ex eo accedat, sed quòd ipsi magnum fructum ex ea re percipiatis. Et si enim est natura benedictus, vt certe est, vult tamen etiam a nobis benedici. Porro autem Sion rursus meminit, & Hierusalem. Quoniam enim illic erat constituta eorum respublica, & illic fundatus erat eorum cultus, & ex eo loco docebantur, & instruebantur: vult ea loca veneranda ac magnifica reddere ipso dei cognomine, vt cum essent veneranda, maius illorum esset in ea studiũ, & cũ esset maius studiũ, ad ea magis attrahẽtur, attracti autẽ, in Dei cultum magis defigerentur, defixi autem, ad maiorem virtutem deducerentur, propter quam omnia facta sunt. Sed tunc quidem erant Hierusalem, & Sion, hodie autem cœli, & quæ E
sunt in cœlis. In eo ergo nos simus quæso defixi, vt futura etiam bona consequamur. Gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi, Cui gloria in secula seculorum, Amen.

IN CXXXV. PSALMVM.

Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius. Postquam dixit superius de dei in homines beneficẽtia, de eius quoque misericordiæ quantitate disserit, non eam metiens, nec enim id fieri potest, Sed per infinitum volẽs ostendere eius magnitunidem, & inuitat omnes ad glorificationem, dicens, Confitemini domino. Hoc est, Gratias agite, laudate ipsum. Quoniam in seculum misericordia eius. Quid est, In seculum? Non aliquando quidem, inquit, beneficio afficit: aliquando verò recedit, neque aliquando quidem miseretur, aliquando verò desinit, quod euenit in hominibus, quos & prohibet animi perturbatio, distrahit fractus, & abiectus animus, impedit fauor, & obsequium, nec permittunt varij casus rerumque circunstantiæ. At deus non est ejusmodi, sed perpetuo miseretur, nec vnquam F
desinit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Psal.83. 118.144 Esa. 54. desinit hoc facere, etiamsi hoc faciat variis, & diuersis modis. Semper ergo misere tur, nec vnquam cessat beneficio homines afficere. Deinde postquàm dixit eum misereri perpetuo, ostendit etiam argumenta misericordiæ, & quòd eius misericordia semper maneat, ex ijs, quę videntur ea affe rens, & quoniam eos deducebat ad pietatem veramq; religionem, vide quomodo eum rursus confert cum dijs gentilium, ad captum auditorum eodem modo se demit tens. Quid enim dicit? *Confitemini deo deorum.* Singulis subiungens, *Quoniam in seculum misericordia eius. Confitemini domino dominorum, quoniam in æternum misericordia eius.* In præcedenti quidem Psalm. dicebat eum esse præ omnibus dijs. Hic autem ad huc amplius, eum esse illorum herum, & dominum, siue idolorum dicas, siue dæmonũ. Etsi enim offenderint dæmones, sintq; probro, & ignominia notati, serui tamen sunt, & se ei submittunt. Propterea ergo, inquit, confitemini, quod habetis deum omnium supremum, cui nullus est similis, qui herus est omnium, & dominus. Atqui dicitur etiam deus eorum, qui illi placent,
G vt quando dicit, Ego sum Deus Abraham
Exod.3. Deus, Isaac, Deus Iacob? Quomodo ergo hic dicit, dæmonum? Sed illud aliter, & hoc aliter. Illic enim vt ostendat familiari tatem, & coniunctionem, & magnũ suum in eius amorem, hic autem, vt suam significet excellentiam: *Qui facit mirabilia magna solus, Quoniam in seculum misericordia eius.* Postquam ostendit eum esse deorum herum, & dominum, id deinceps probat enuntiatione, & quod dictum est confirmat, ex potentia eum rursus prædicãs. Nõ dixit autem, Qui fecit, sed, Qui facit, ostendens eum assidue beneficio afficere, resque admirabiles, & quæ opinione sunt maiores facere. Hæc autem duo ponit, quæ sunt in eo eximia, & quod facit, & quòd solus facit, atque adeo tria, & quatuor, nempe quòd facit, & quòd miracula, & quòd magna miracula, & quòd solus facit. Hæc autem dicta sunt, non vt vilipenderetur filius, sed vt inter eum, & dæmones ostenderetur discrimen, & distinctio. Et quænam sunt hæc miracula? Videamus magna illa, quæ solus facit. Atqui in principio non lo quebatur de potentia, sed de benignitate,
H & clementia. Confitemini, enim inquit, domiuo, quoniam bonus. Quomodo ergo accidit, vt nunc loquatur de potẽtia? Quoniam hæc miracula non solum sunt potẽtiæ, sed etiam benignitatis, & clementiæ. Quænam autem, sunt miracula ostendẽs. subiungit, dicens. *Qui fecit cælos in intellectu. Qui firmauit terram super aquas.* Alius, Qui constipauit terram in aquis. *Qui fecit luminaria magna solus. Solem in potestatem diei, lunam, & stellas in potestatem noctis.* Hęc & si eius potentiam, & sapientiã indicant, attamen eius quoque benignitatem ostendunt. Quod enim sunt adeo magna, pulchra, & sufficientia, vires eius, & sapientiã prædicant, quòd ea autem propter nos, & vsum nostrum facta sunt, benignitatem & perpetuam bonitatem. Vides quomodo sit in æternum eius misericordia. Non enim ad decem, & viginti tantum annos hæc fecit, neque ad centum, ducenta, & millia, sed ea per omnem vitam nostram produxit. Et ideo hoc significans, in vno quoque versu subiungit. *Quoniam in seculum misericordia eius.* & quod est admirandum, ea fecit quidem, & cum facta essent I dedit ab initio, sed postquam homo transgressus est, ne sic quidem eum expulit, sed ea quæ eis dederat cum non peccasset, relinquit ea etiam fruenda post peccatum, nec prohibuit quominus post illud peccatum eis vti frui possent. Neq; vero vnum cœlum solum fecit, sed etiam alterum, vel ab exordio ostendens nos ab eo non relinquendos in terra, sed fore vt nos hinc transferremur. Si enim non esset nos illuc transfaturus, cur productum esset cœlum? neq; enim est hoc illi elementum vtile, nulla re enim indiget, sed cum velit nos illuc è ter ra traducere, præparauit habitacula. Quã- Act.17.
obrem cum hæc sciret Propheta, vnicuiq; Sersui subiungit, In seculum misericordia eius, admirans eius benignitatem. Qui firmauit terram super aquas. Vide hic quoq; rursus benignitatem. Postquam enim facti sumus mortales, & eo redacti sumus, vt multis egeremus: ne sic quidem nos reliquit, sed hic quoque interim nobis congruum dedit habitaculum, & tot tantisq; suæ benignitatis clarissimis indicijs terram referlit, vt ne verbis quidem ea possint explicari. Propheta ergo cum incidisset in abyssum horum beneficiorum, & vidisset quoddam vastum, & immensum pelagus, exilijt altra voce clamans, & dicens. Quam K
magnificata sunt opera tua domine. Om- Ps.103.
nia

nia in sapientia fecisti. Porro autem siquis viderit Solem, & lunam & temporum ordinem, rursus videbit vniuersam eius benignitatem. Neq; enim parum ad vitę decus & ornamentum, imò verò ad ipsam vitam hæc nobis elementa conferunt, vt quæ nutriant fructusq; maturent, sine quibus vitæ non potest, tempora nobis ostendant, horas exprimant, diei & noctis cursus distinguant, per terram & mare viatores deducant, innumerabiles alios vsus præbeãt. Vidisti quo sit, in æternum misericordia eius, & quo in vno quoque versu iure hoc subiungit propheta. Alius autem interpres illud in potestatem diei, dixit, Vt dominetur diei. Alius, in potestatem noctis, dixit, in potestatem in nocte. *Qui percussit Aegyptum cum primogenitis eorum. Qui eduxit Israel de medio eorum.* Assiduè versat miraculum quod in Aegypto factum est, propter immemorẽ, & ingratum eorum animum, & cũ ea semper audirent, eorum oblivisserentur. Non est autem hoc quoq; parL uum signum misericordiæ, hoc enim liberauit illos a seruitute, & posteris fuit occasio dei cognitionis. Aliud autem hic quoque significat. Quidnam? Quod etiã post fugam illam eius fuit potẽtiæ liberare eos a seruitute, cum eos terrore concussisset, & mari obruisset. Hæc autem dicit, nequis, paulo inconsideratior putaret, quòd dum
Exo.12. iubet eis accipere aurum, & vasa argentea, hæc propter imbecillitatem iusserit. Nam hoc fecit volens omni ratione esse terribilis hostibus, & ostendere, quòd & vi, & authoritate potest omnia facere. eosq; fallere & decipere. Nam quæ apertè fecit, nõ ideo fecit tanquam non posse decipere, neq; cũ decepit, id ideo fecit, quòd non posset aperte capere, sed in vtraque parte suam ostendens potentiam. Nam quòd hoc quoque magnum metum attulerit alienigenis, au
1.Re.5. di, quid postea dicant vates azotiorũ. Hic est deus fortis, qui percussit Aegyptum, & quãdo illusit eos, tunc ipsos eduxit. Vides eos propter hoc ipsum contremiscere, propter furtum, propter fraudẽ, quòd eos circunscripserit. *Qui dimisit mare rubrum in divisiones.* Alius, In sectionis. Alius, in segmẽta. Nonnulli dicunt non fuisse vnam viã, M sed pro numero tribuum fuisse aquam scissam, vt multæ essent traiectiones. Hæc autem omnia etsi magnam ostendebant potentiam, terribilemq; & magnum cum essę indicabant, multam tamen quoq; in se habebant benignitatem, nõ solum in eos quorum gratia ea fiebant, sed si velimus attendere, etiam in aduersarios, nõ enim eos temere, & nequicquam mari obruit, sed cũ post tot facta miracula in aquis adhuc suã ostenderent audaciam. Oportebat autem eos, etiamsi essent supra omnes homines nullo sensu prædiți, cum & præcedentia, & præsentia, & quæ erant præ oculis considerassent, eius potentiam mirari, & adorare, & ab importuna contentione cessare. Illi autem cum viderent vniuersam creaturam pro eius arbitrio mutari ac transformari, & cum eis belligerari, ne sic quidem à furore destiterunt, sed etiam cum viderent illud miraculum, quòd omnem superabat opinionem, aliena illa & noua via ingredi ausi sunt. Quocirca mare illis sepulchrum efficitur. Nõ erat enim opus naturę, quod fiebat, sed plagæ diuinitus immissæ, & A
ideo breui memento temporis fiebant cõtraria, & non scindebatur tantum in vnã partem, sed pro numero tribuum. In vnoquoque autem signo meminit misericordiæ. hoc enim deo maximæ curæ erat, quandoquidem per elementa fiebant miracula, ne quæ fiebant, existimarentur esse alicuius naturalis consequentiæ, sed superni auxilij, quod omnem opinionem superantia efficit miracula. Quod etiam in mari accidit. idque apertè ostensum est ex eo, quòd post illud non amplius factum sit. Quæ autem naturaliter fiunt, sunt frequentia, & certo ac constituto tempore solent fieri. [Et eduxit Israel per medium eius. Quoniam in seculum misericordia eius.] Vides quomodo in vnoquoque versu iure subiungit, illud in seculum misericordia eius. Hæc enim omnia ostendunt eius curationem. Etsi enim, quæ facta sunt finem ceperunt, eorum tamen memoriæ præbuerunt posteris magnam ansam dei cognitionis. Memoriæ enim mandata, & transmissa ad posteros, deducebant ad magnam philosophiam. Quanquam alioqui, non illud solum factum est, & Dei cessauit curatio, neque in B
rebus solum Aegyptiacis substitit eius benignitas, sed vnumquodque tempus habet ampla, & latè diffusa eius inenarrabilis benignitatis indicia. Quæ quidem illæ admirans, assiduà subiungit illud, quoniam in seculum misericordia eius.

Rectè

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rectè autem adiecit illud, Et eduxit, Israel per medium eius. Nam hoc quoq; est Dei potentiæ. Non sufficiebat enim efficere, vt mare retrocederet, & facilem eis transitum præberet: nam hoc ipsum eos magis stupefecit, & terruit, & audere prohibuit, quòd omnium superaret opinionem, timorem incutiens: sed dei fuit potentiæ, postquam mare retrocessisset eis animum addere, & persuadere, vt nouam illam viam, & alienam ingrederentur. Nam cum in vtraque sectione in sublimem verticem erectæ essent aquæ, generoso & excelso animo opus erat, vt non timerent traijcere, nec suspicarentur maria in summum verticem vtrinque sublata non esse eos inuasura, & vniuersum exercitum obruturа. *Et excussit Pharaonem, & virtutem eius in mari rubro.* Volēs C significare facilitatem eius demersionis, hac dictione vsus est. Tu autem considera quō cum potentia, & ira patientiā quoq; ostenderit, vt qui eos non prius de medio sustulerit, licet essent adeo impudentes, & contentiosi, quàm ipsi lubentes, & volētes seipsos præcipitarunt, non abs re autē exercitus quoq; punitur: sed quoniam fuerunt peccatorum participes, & persecutionis, sunt etiam pœnæ, & supplicij participes. *Qui traduxit populum suum per desertum, quoniam in seculum misericordia eius.* Hoc nō est minus, quā per mare traducere. Etsi enim suberat terra sicca, quæ castra sustinere poterat: erant tamen multa alia, quæ eis afferebant molestiam, sufficiebant enim omnia ad ea consumenda, & morti crudelissimæ tradenda. nam & fames, & squallor, & sitis, & radius quàm par esset calidior imminens, & ferarum multitudo, & necessariorum omniū penuria: scis autem quot rebus homo indiget. Illis tamē omnibus nudati, & non tectum habentes, non alimenta, non indumenta sufficientia, non calcea menta, non aliquid aliud eiusmodi, tanquā in medijs vrbibus choreas agētes, ita per omnem illam solitudinem incedebāt. Tu autem mihi considera, quot miracula præterijt, quæ in solitudine facta sunt, & D quot annorum administrationem, duorū autem tantū miraculorum meminit, quæ in illis Regibus facta sunt. Mittens enim
Exo.16. de illa noua mensa dicere, de tecto admira
Exo.13. bili, de lampade quæ nunquam non appa
Deu.29 ruit, de vestium perpetuitate, de calceis,
Exo.17. qui non conterebantur, de fontibus, qui manarunt è rupibus, & de alijs nouis, & admirabilibus, per quæ iter suum fecit eis facile duorum solum meminit, quomodo Reges barbarorum sustulit, & quomodo trophæum erexit, vt victoriam eis largitus est, auditori reliqua accuratè colligenda relinquens, & ideo dicit. *Qui percussit Reges* Nu.21. *magnos, & occidit Reges fortes, Seon Regem Amorrhæorum, & Og Regem Basan.* & vnicuique eorum subiungit. *Quoniam in seculum misericordia eius.* Ostendens quòd etiamsi ab hostibus, vt hostes exciperentur, nullus tamen eos vincebat. Qua de re? Quoniam eius benignitate fruebantur assiduè. Hoc enim significat perpetuo dicens, *Quoniam in seculum misericordia eius. Et dedit terram eorum ad hæreditatem. Hæreditatem Israel seruo suo.* Duplex est beneficiū, & hostes vincere, & rerum illarum esse dominos. Hoc E enim erat magnæ potentiæ, non solum eijcere eos, qui habitabant, sed etiam posse occupare, & retinere alienam regionem. Deinde hoc rursus apertius ostendens, q̄ nō ex meritis fuere horum domini, sed ex dei bonitate, subiunxit. *Quia in humilitate nostra memor fuit nostri.* significans non in rectè factis, non in prosperitate, sed in humilitate nostra. Quod autem dicit, est eius modi. Suffecit calamitas ad ipsum flectendum, & quod nos affligeremur. Nam & ab initio quando eos liberauit ab Aegypto, non dixit, Videns vidi mutationem eorum in melius, sed, videns, vidi afflictionem populi mei in Aegypto. *Et redemit nos ab inimicis nostris.* Ne paulatim enumeret bella, irruptiones, victorias, trophæa, cū rursus vno verbo rectè factorū seriē esse Exod.5. persecutus, & quæ in Iudæos sigillatim facta sunt prætermisisset, ad generalem eius venit prouidentiam, dicens. *Qui dat escam omni carni.* Alius, qui dat panem. Non ergo terræ, nec aquæ, nec aeris, nec radij, nec F alicuius alius sunt procreationes fructuū, sed eius est vniuersum. Vide autem hic quoque non solum potentiam, sed benignitatem etiam ineffabilem. Quod enim Matt.5. dicit Christus, solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super iustos, & iniustos, hoc ipse quoque hic significauit, dicens, Qui dat escam omni carni. Hoc est, non iustis solum, nec ijs, qui se rectè gerunt, sed peccatoribus, & impijs, & omni humanæ naturæ, quod etiam maxime prædicat eius dominium. Vidisti psalmum ideo maxime esse compositum, vt nos deducat ad dei cognitionem, & ideo in principio incepit a generalibus, & in eis desijt. Superius quidem dicens solem, & lunam fulgura, & pluuias, quę non fiūt in parte orbis, in fine autem desinens in communi omnium nutrimento. Deinde postquam ex eis confirmauit generalem prouidentiam, subiunxit. *Confitemini deo cæli, quoniam in seculum misericordiam eius.* Ex his enim illud quoque clarum est, q̄ ip se est infernorum omnium, & supernorū
Sa.6.12 dominus, eiusq; cura, & prouidentia vbi-
Mat.6. que diffusa est. Pro omnibus ergo illi offeramus gratiarum actionem, pro communibus, pro priuatis, pro bonitate, pro beni
G gnitate, pro potentia, pro curatione, & hoc assidue faciamus, sicut etiā iubet hoc Psalmographus, dicens. *Confitemini domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius.* Hoc est. n. sacrificium, hoc, oblatio, hoc ipsum nobis reddit maxime propitium, & facit, vt fruamur illius beneuolentia. Quam detur nobis omnibus assequi gratia, & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CXXXVI.

Super flumina Babylonis illic sedimus, & flemus dum recordaremur tui Sion. Magnū est his viris suæ ciuitatis desiderium, magna reditus cupiditas. Quandiu enim bona habebant in manibus, erāt semper insolentes, probraq̄e, & iniurias inferre nō desistebant, sed postquam ab illis sunt exturbati, tunc maximo eorum desiderio affecti sunt, propterea enim eos expulit, vt excitaret in ijs maius desiderium. Id autē solet sæpe deus facere. Quando enim dum in summis sumus delicijs, & maxima bonorum affluentia non sentimus: facit, vt eis careamus, vt priuatione eorum castiga
H ti, eis rursus vti quæramus. Sed quanam de causa sedebant ad flumina? Vt qui essent captiui, & regionis hostium finibus circunscripti, extra muros, & vrbes habitabant. *In salicibus in medio eius suspendimus organa nostra.* Alius, citharas nostras. Alius, lyras. Et quanam de causa tulerunt organa sua cum in captiuitatem recederēt, qui eis minime erant vsui? Hoc quoq; fuerat a deo prouisum, vt vel in aliena regione haberent monimenta prioris reipublicæ, magisq̄e morderentur, & ægrius ferrent, dum religionis, & dei cultus illa signa viderent. *Quia illic interrogauerunt nos, qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. Et qui abduxerunt nos, hymnum cantate nobis de canticis Sion.* Non parum hinc lucrifaciebant, quòd eis barbari instarent, & cantica eorū audire cuperent. Vide autem quantā hinc correctionem ceperūt ex captiuitate. Qui enim a chorea se seiunxerant, & a religione sua, ac dei cultu resilierant, & legē omni ratione conculcauerant, se in aliena tā gnauiter gesserunt, vt vel vrgentibus, & minantibus barbaris, & vndiq; circunsistētibus, & audire cupiētibus, ne eorum qui- I dem desiderio sic gratificarentur, sed legē præferrent, eamq; diligenter cōseruarent. Illud aūtem, Qui abduxerunt, alius dixit, Qui nobis insultabant, propemodū hoc dicens, Qui autem in nos inuehebantur, & in nos insurgebant, tempore adeo lenes mites, & mansueti facti sunt, vt vellent etiam nostra audire cantica. Ijs tamen non concesserunt. Vidisti quonam modo red- 2.Co.12
dit fortes afflictio, quomodo facit compū Heb.11
ctos, quomodo mentem conterit. Flebant Ps.15.
enim, & legem obseruabant, & qui cū pro Esa.38.
phetæ lachrymarentur, ridebant, ludificabantur, & subsannabant: hi nunc nemine Ecc.31.
eos admonente ad lachrymas conuertebā tur, & flebant. Ex eo etiam plurimum cōmodi percipiebant hostes. Videbant enim eos non premi captiuitate, nec seruitutem deflere, nec quod in aliena regione habitarent: sed quòd a suo dei cultu excidissent. Et ideo adiecit, dū recordaremur tui Sion. Neque. n. leuiter tantum lugent, sed veluti quoddam perpetuum lugendi munus obeunt. Quocirca dixit in principio, Sedimus, & fleuimus, significans se ideo consedisse, vt cierent fletus, & eiulatus. Sed cur eis non permittebatur canere in aliena? Quoniam non oportebat aures prophanas audire illa arcana. *Quomodo cantabimus cāticum domini in terra aliena?* Hoc est, K Non licet nobis canere. Etsi enim a patria excidimus, legem tamen perpetuo seruamus, idq̄e diligentissime. Quare etsi in corpora dominium obtineatis, animum tamen non superabitis. Vidisti animam ab afflictione esse deductam ad studium sapientiæ, ærumnisq̄;, & calamitatibus esse superiorem. *Si oblitus fuero tui Hierusa-*

ἐπιλησθείην δε ξιάμου. Obliuiscat mei dextera.

lem, obliuioni detur dextera mea. Adhæreat lingua mea faucibus meis si non meminero tui. Vide hic quoque magnam mutationē. Qui enim singulis diebus audiebant fore, vt ex ciuitate exterminarentur, & non curabāt nunc dira sibi imprecātur si eius sunt obliti. Quid est autē, Obliuiscatur mei dextera? Vires, inquit, meę mei obliuiscantur, & mutus euadam propter malorum magnitudinem, si non meminero tui. *Si non proposuero Hierusalem in principio lætitiæ meæ.* Quid est, Si non proposuero Hierusalem? Non solum, inquit, tui meminero in alijs, sed etiam in hymnis, & in canticis. Illud autem, Proposuero, hoc est, In cantici proœmio, ac præludio, posuero, loquentes verbum eorum, qui valde desiderant, imò verò eorum, qui eius magno amore tenentur, & inflammantur. Audiamus hæc omnes, & discamus. Etenim quemadmodum ij cum ab ea exciderunt, tunc quærunt: ita etiam multis ex nobis eueniet, cum in illo die a Hierusalem cœlesti exciderimus. Sed hi quidem cum excidissent, spem habebant reditus, nobis autem excidentibus nulla reliqua spes est reuersionis. Vermis
Esa. 66. enim eorum nō morietur, inquit, & ignis eorum non extinguetur. Et ideo oportet nos nostra diligentius attendere, & in præsenti vita sic nos gerere, vt non simus capti ui, nec alieni, ac remoti ab illa metropoli. *Memor esto domine filiorum Edom in die Hierusalem. Qui dicunt, Exinanite, exinanite vsque ad fundamentum in ea.* Alius, Filijs Edō. Hoc quoque verbum est eorum, qui inflammantur desiderio ciuitatis. Hoc est autem, quod dicunt. Pœnas de eis sume, quibus non sufficiebat, quòd capta esset ciuitas, nec satiati erant eius euersione, sed inflabant, & dicebant, Effodite donec fuerit in ea fundamentum, cupiebant enim ne
M bases quidem manere ciuitatis, sed vel ipsa eius fundamenta conuelli: Hi autem erant Arabes, qui vna cum Babylonijs Iudæos inuaserant. Quorum frequenter me
4. Reg. 25 minit propheta, & eos valde reprehendit,
Esa. 13. 21 quòd cum intercederet inter eos cognatio hostibus fuere acerbiores. *Filia Babylonis misera.* Alius, Depopulanda. Alius. Diripiēda. Hic ostendens dei vires, non in liberatione a malis, sed in parandis ijs insidijs, qui illos oppugnarunt, prædicit propheta mala, quæ erant euentura Babyloni, & vocat eam miseram propter mala, quæ illam
Esa. 13. erant circumsessura, in hoc quoque docēs Iudæos, & ostendens dei potentiam esse per totum orbem terræ porrectam. *Beatus qui retribuet tibi retributionem tuam quam retribuisti nobis.* Alius, Quam ante fecisti nobis. *Beatus qui tenebit, & allidet parvulos tuos ad petram.* Hæc etsi ita plena sunt, vehementique pœna, & supplicio: sunt tamen verba perturbationis animi captiuorum, qui magnam aliquam pœnam, alienumque, & admirabile supplicium postulant. Prophetæ enim multa sæpe loquuntur, non tanquam sua ipsorum, sed aliorum affectiones narrantes, & in medium afferen
A tes. Si eius enim quæris sententiam, audies dicentem, Si reddidi retribuentibus mihi mala, & vel modum, qui a lege erat ei datus, superantem. Quando autem narrat perturbationes animi aliorum, describit iram, & dolorem, quod etiam nunc fecit, Iudæorum cupiditatem in medium adducens, quorum ira, vel ad infantiæ vsque ætatem procedebat. Nouum autem non
Matt. 5. ita se habet, sed inimicos nostros, & pascē
Ro. 12. re, & eis cibum dare iubemur, & orare pro eis, qui nos maledictis impetunt. Hoc autem facimus propter legem, quæ est nobis constituta. Quænam autē ea est? Nisi abū
Matt. 5. dauerit, inquit, iustitia vestra plus, quam scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Magnum ergo studium adhibeamus: & totam eam abunde obseruemus, vt qui deinceps in terra tanquam in cœlo habitemus, & cum Angelis choros ducamus. Ita enim futura quoque bona consequemur. Quæ detur nobis omnibus assequi gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN PSAL. CXXXVII.

B *Confitebor tibi domine in toto corde meo.* De hoc sæpe vobiscum disseruimus. Quo circa eo prætermisso, veniamus ad id quod est proximum. Quid hoc sibi vult. *In conspectu angelorum psallam tibi?* Quod quidem alius dixit interpres, Libere deus canam te. Alius, Coram dijs modulabor tibi. Si ergo dicat angelos, qui sunt in cœlis, est id quod dicitur eiusmodi. Conabor canere cum angelis, & cum eis contendere, & choreas ducere cum supernis potestatibus. Etsi enim natura differam, animi tamen prom-

promptitudine, vt cum eis stare possim decertabo. Sin autem accipiamus quod dictum est ex aliorum interpretatione, videtur mihi dicere de sacerdotibus, id quod de dijs dicitur. Solet. n. scriptura sacerdotē vocare, & angelum, & deum: nunc quidē
Exo. 22. dicens, dijs non maledices: & Principi po
Mala. 2. puli tui non maledices, nunc autem, labra sacerdotum custodient iudicium, & ex ore eius exquirent iustitiam, quoniam est angelus domini omnipotentis. Si liceat ergo hoc ita accipere illud oportet intellige re. Cum sacerdotibus, ipsis præsentibus, cum eo quo par est ordine, consequar, & canam tibi, [Quoniam audiuisti verba o
C ris mei.] Vidisti magnam gratiarum actionem, vidisti summam attentionem, non quemadmodum nonnulli molles, & dissoluti, qui antequam quidem accipiāt, sunt vehementes, postquam autem acceperint, elanguescunt, sed hic quidem, & antequā acceperit vrget, & postquam acceperit, perstat agens assidue gratias. Hinc ostenditur cum puras, & optimas preces fudisse, ex eo, quòd a deo sit auditus. Hoc enim maxime, vt audiamur efficit, quando preces ei gratæ fuerint. Vnde etiam est in nostra potestate, vt audiamur. Quando enim ea petimus, quæ a deo dari par est, quando prompto, & alacri animo, quādo nos præbemus dignos qui accipiamus, audit vocatus, & implet quod petitur. [Adorabo ad templum sanctum tuū.] Non est hoc quo que parua virtus posse templum ascendere, & ascendentem cum pura adorare conscientia. Non enim flectere genua, nec ingredi est id, quod quæritur, sed cum acri mente, & intento animo, non corpore solum, sed mente etiam intus esse, quemadmodum, nec parua est dignitas, vniuersorum deum, vt decet adorare. Si enim in
D Regibus hoc pro honore ducitur: multo
ἕνεκεν τοῦ ἐλέους. propter misericordiā. magis in deo vniuersorum. [Et confitebor nomini tuo super misericordia tua, & veritate tua.] Quid hoc est? Agam, inquit, tibi gratias, q̄ magnam tuam mei curam senserim. Non enim ex proprijs rectè factis consecuti sunt, vt patriam reciperent, & templū aspicerent, sed ex misericordia, & clementia tua. Propter hæc te adorabo, pp hæc tibi confitebor, q̄ cum poena, & supplicio dignus essem, & vt in aliena regione perpetuo degerem, me cito reduxisti. *Quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum.* Quòd dicit est eiusmodi. Non agam enim solummodo gratias propter beneficia, sed etiam propter ipsam gloriā ineffabilem, & infinitam magnificentiā, & naturam inenarrabilem. Magnificasti enim, inquit, super omne nomen sanctum tuum. Hoc est, per beneficia, per elementa, per ea, quæ sunt in cœlis, per ea, quæ sunt in terra, per pœnas, per ea, quæ fiunt in hostes, per ea, quæ fiunt in familiares. Nulla est enim pars creaturæ, & supernæ, & infernæ, quæ non emittat vocem quasi tubæ clariorem, prædicantem nominis tui magnificentiam. Siue ergo angelos dixeris, siue archangelos, siue dæmones, siue elementa insensilia, siue lapides, siue semina, siue solem, siue lunam, siue terrā, siue maria, siue pisces, siue volucres, siue lacus, siue fontes, siue riuulos: per omniā nomen tuū magnum ostenditur. Alius autem, pro eo quòd est, Magnificasti super omne nomē sanctum tuum, dixit. Magnificasti enim super omnia nomina tua verbum tuum. Alius, eloquium tuum. *In quacunque die invocauero te, velociter exaudi me.* Alius, In
Esa. 58. & 65. quacunque die inuocaui te exaudisti me. Hoc etiam deus pollicitus est, dicens, In quacunq; die inuocaueris me, exaudiam te, & dicam, Ecce loquente te adsum. Ipse itaq; hoc petit. Tales. n. sunt animæ, quæ dolore aliquo afficiuntur, volunt videre se quamprimum liberari a malis. *Multiplicabis in anima mea virtutem.* Alius, Gonstituisti in anima mea virtutes. Nam quod est prius, Exaudi me, alius dixit, Exaudijsti me. Quid est ergo, quod dictum est? Quæ sunt alta, & sublimia dīr græce meteora, a verbo æreſtæ, & eleuationes matis, & exaltationes dīr fluctus, ab eo q̄ est eleuari, & exaltari. Illud ergo polyoreseis, idem
F Extolles me in anima mea potētia tua Psal. 11. acsi dicas, exaltabis me, extolles me. Hoc ipsum autem verbum posuit alibi, dicens, Secundum altitudinem tuam multiplicasti filios hominum, vbi est græce polyoreseis, hoc est eleuasti, extulisti. Ita etiam dixit illud polyoreseis me. Vt significaret, Implebis me multo gaudio, sublimemq;, & erectum mihi reddes aīum, & quod est oīum maximum, Non fines hanc meā lætitiam, & eleuationem esse languidam, & imbecillam, sed potentem, & validam, firmam, & immobilem. Hoc enim sibi vult illud, Extolles me in anima mea potentia tua. Hoc est autē quod dicit, Extolles me

πολυψυχήσεις με ἐν ψυχῇ μου δυνάμει σου

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentia, viribus eriges, & mihi opem feres. Quocirca alius quoque interpres hoc ipsum ostendens, dixit, Constituisti animæ meæ virtutem. Recte autem præterea dixit, Animæ meæ, quod est maxime Dei proprium, recreare animos in affiictionibus, quemadmodum etiam euenit in Apostolis. Flagris enim cæsi, reuertebãtur gaudentes, ita eorum erigebatur animus. Hoc est, vel maxime potentiæ dei munus, hoc in primis ostendit eius vires, quòd in medijs malis, & periculis non sinit deijci animum. *Confiteantur tibi domine omnes reges terræ. Quia audierunt omnia uerba oris tui.* Vide quam sit pij, & grati animi. Non satis habet si solus agat gratias, sed etiã omnes, qui dominatum obtinent, vocat ad societatem gratiarum actionis, & ipsos etiã, qui gestant diademata. Etsi.n.magna sit, inquit, eorum potentia, omnes tibi tamen debent gratias agere pro ijs etiã, quæ alijs facta sunt. Quocirca hoc quoque significans, subiunxit, Audierunt omnia verba oris tui. Si ergo gratias agant, plurimum hinc fructum capient, & magnum lucrũ facient. Omnia.n.tua dona sunt omnibus in medio proposita, vt qui volunt possint esse eorum participes, & ea percipere. Nullam ergo tantam vtilitatem poterit ei regnum afferre, quantum tua verba audire. Hoc est ei securitas, hoc vires, hoc ornamẽtum, hoc decus, hoc est imperij lætitia, & potentia. *Et cantent in vijs domini, quod magna est gloria domini.* Alius, Et cantent vias domini. Si ergo dicat in vijs tuis, hoc est, quod dicit, In legibus tuis, In iussis tuis. Si autem vias tuas, præclara, inquit, hæc tua facta dicant, laudent, celebrent, ac prædicent. Hoc.n.sibi vult illud, Cantent, quoniam magna est gloria domini. ¶Hoc est,

Act. 5.

G

H Omnibus aperta, omnibus manifesta, omnibus euidens, parata ad omnium beneficia, omnes habens sibi gratiæ nomine obnoxios. *Quoniam excelsus Dominus, & humilia respicit.* Altus, inquit, natura, altus substantia. Sed hoc quidem paulo magis tropice, & figurate nunc dictum est, vt se ad Iudaicum captum accommodaret. Quod autem sequitur, id corrigit, & vel humilẽ auditorem ad magnam intelligentiam erigit. Quid hoc autẽ est, *Et alta a longe cognoscit*? Hic enim de præscientia agitur, quod est potẽtiæ dei maxime proprium, & ideo in prophetis sæpe loquens, hinc in eos inuehitur, qui tenentur errore, simulacrorũ. Alius, Et quod elatum est a longe discernit. Quoniam enim dixit, Excelsus dominus, & humilia respicit, subiunxit, Et alta a longe cognoscit, significans eum alta nõ solummodo cognoscere, sed etiam ex magno interuallo, hoc est, priusquam eueniãt priusquam perficiantur, priusquam, in opus exeant. *Si ambulauero in medio tribulationis, viuificabis me.* Non dixit, Tribulationem expelles, sed in ipsis malis manentẽ viuificabis me. Hoc est, Etiamsi in maxima pericula incidero, poteris me conseruare, quod est admirabile, & maius omnium opinione, vt cum vndique hostes, & mala circunstent, in tuto collocetur, qui ab eis circunsidetur. *Et super iram inimicorum mearum extendisti manum tuam.* Alius, Aduersus spiritus inimicorum meorum extendes. Vidisti maximam esse potentiam in vtrisque partibus'. Nam, & me, inquit, qui in maximis versor malis conseruare poteris, & illos furore rabieq; percitos, & ignẽ spirantes, deijcere, & comprimere. *Et saluum me fecit dextera tua.* Alius, Et saluum me faciet dextera tua, hoc est, potentia tua, virtus tua. Deo.n.sunt expeditæ viæ omnes, & rationes, & potest, vel ex rebus desperatis ad salutem adducere. *Dominus retribuet pro me.* Alius, Efficiet, Alius Perficiet. Hoc est, Vlciscetur inimicos. Nõ dixit autem, Vlciscetur, sed, Retribuet, ostẽdens, quod etiam si sim reus debendi, ipse exoluet, & satisfaciet, est.n.benignus, & clemens. Potestatem hoc etiam dici de ijs, quæ a Christo pro nobis facta sunt. Ipse.n.pro nobis retribuit. *Domine misericordia tua in seculum. Opera manuum tuarum ne despicias.* Duas affert rationes cur debeat assequi eius clemẽtiam. Vnam quidem, quòd ipse sit bonus, & misericors, & assidue misericors, vt nunquam interrumpatur, nec desinat, nec cedat eius clementia, alteram autem, quod ipse sit effector, & opifex. Sed quemadmodum ex ijs conseruari volumus: ita etiam misericordia dignum, quid ostendamus. Miserebor.n.inquit, cuius miserebor. Nõ enim indiscriminatim eum subit misericordia, sed ipse etiam aliquam diiudicationem, & distinctionem adhibet. Si id.n.faceret indiscriminatim nemo vnquam puniretur. Quocirca non solum faciamus ea quæ oportet, vt misericordiam consequamur, sed etiam propterea q̃ a deo acti sumus.

I

Esa. 53. 1.Pe. 2.

K

Ro. 9.

mus. Eum autem, qui a deo creatus est, & tantum habuit effectorem, & Regem, oportet se ita gerere, vt eius cura, & prouidentia se non esse indignum ostendat. Si hæc faciamus, bona futura consequemur, Gratia, & clementia domini nostri Iesu Christi, Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN PSAL. CXXXVIII.

In finem uictoriæ effectori.

L *Domine probasti me, & cognouisti me.* Quid dicit? Nouit deus postquã probauit: antequam probauit autem non nouit? Absit. Quomodo enim, qui omnia nouit antequam fierent? Sed illud probasti me, significat, Me perfecte nouisti. Quem admodum enim Apostolus, quando dicit eum corda scrutari, non ignorationem, sed perfectam cognitionem significãs hoc dicit: Ita etiam hic cum dicit, Probasti, euidentissimam significat cognitionem, hoc est, Tu me perfecte nosti. *Tu cognouisti sessionem meam, & resurrectionem meam.* Per sessionem, & resurrectionem, omnem vitã significat: In his.n.tota vita nostra consistit, actiones, operationes ingressus, & exitus. Deinde quoniam dixit in principio. Probasti me, nequis paulo inconsideratior putaret eum nosse ex probatione, vel ex rerum experientia, propterea q̃ dixit, Tu cognouisti sessionem, & resurrectionẽ meã, vide quo id corrigit per id quod subiũgit, dicẽs, *Tu intellexisti cogitationes meas a longe.* Per hoc.n.significat eũ non nosse per probationem, neque opus haberet, vt probet, sed sua præscientia facultate scire omnia.

Dan. 13
Ro. 8.
1.Co. 2.

M Qui enim nouit cogitationes, quæ in mẽte sunt positæ, non opus habet, vt probet per opera. Quanquam alioqui non solum eas nouit dum in mente versantur, sed etiã priusquam versari incipiant, nec solum antequam versari incipiant, sed etiam longo ante tempore. Et ideo hæc volens, significare, subiunxit illud, Intellexisti cogitationes meas de longe. Si autem nouit, inducit eam, quæ per opera fit probationem, non vt ipse hoc discat, sed vt qui ea sustinent eos probatos efficiat. Cognouerat.n. Iob ante experientiam, & ideo id testabatur dicẽs, Homo iustus, verus, pius. Sed induxit experientiam, vt & illum redderet fortiorem, & diaboli redargueret improbitatem, & alios eius exemplo meliores redderet. Et quid miraris si hoc fecerit in Iob cum ipsum faciat etiam in peccatoribus? Aperte enim sciebat Niniuitas nõ esse dignos, qui perirent, sed per pœnitentiam eos meliores futuros, inducit tamen etiam per res experientiam, & vbique multa præbet argumenta euidentissima suæ curæ, & prouidentiæ, non contentus sua cognitione. Quamobrem dicebat quoque vnigenitus. Si non facio opera patris mei, ne mihi credite. Qui autem facio, & si mihi nõ credatis, operibus credite. Quia enim permulti, qui sunt crassioris ingenij, & nullo fere sensu præditi, multa dicunt huiusmodi, nempe quòd hunc elegit, & hunc dilexit, & illum odio habuit: & propterea hic quidem malus, ille vero bonus euasit, ex rebus ipsis persuadet, vniuscuiusque horum sententiam corrigens, & in medium adducens probationem per opera, & pronũciat quidem etiam antequam res eueniãt hũc virtute præditum, vt eius præsciendi facultatem intelligant, adiungit autem etiam probationem, quæ fit per opera, nequis dicat paulo inconsideratior eum talẽ esse propter præscientiam. Porrò autem vide quo modo Paulus hoc significat, dicens, Cum enim nondum nati fuissent, nec aliquid boni, aut mali fecissent, vt dei secundum electionem propositum maneret, non ex operibus, sed ex vocante, dictum est ei, Quod maior seruiet minori. Neque enim factorum exitus est expectandus, sed etiã ante ea, nouit ipse eum, qui malus, & qui non talis est futurus. *Semitam meam, & funiculum meum inuestigasti. Et omnes vias meas præuidisti.* Quemadmodum sessionem, & resurrectionem facta dicit ex consuetudine: etenim nos quoque sæpe dicimus, Hic nouit quomodo sedet, & quomodo surgit testantes eius perfectam notitiam: Ita hic etiam semitam, & funiculum dicit vniuersam eius vitam. Et ideo subiungit, Et omnes vias meas præuidisti. Porrò autem illud, Inuestigasti, non est eius, qui quærit, nec eius, qui scrutatur, sed eius, qui nouit perfecte. Hoc autem ostendens, subiunxit, præuidisti: hoc est, Antequam fierent nosti omnia facta, bona, & mala. *Quod non est sermo in lingua mea.* Alius, Contradictio. Hoc est maximum virtutis indicium, hoc est summa bonorum, hoc est, quod Chri-

Iob. 2.

Ioh. 10.

A

Ad Ro. 9

Mal. 1.

B

Sermo. δόλος dolus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mat. 18 ſtus maxime requirit dicens: Niſi conuertamini, & efficiamini ſicut pueli, non ingrediemini in regnum cœlorum ſimplicitatem, & innocentiam, & ab omni dolo, & ſimulatione remotionem ſignificans. Quocirca priuatos atque adeo idiotas elegit, & dixit, Confiteor tibi pater, ꝙ occultaſti hæc a ſapientibus, & intelligentibus, & reuelaſti ea paruulis. Vide autem. Non dixit, Quòd ſuſcepi, & eieci dolum, ſed, ꝙ non fuit vnquam, neque linguam meam ſuſcepit hic morbus, nec ei vitio vllus vnquam fuit ad me aditus. *Ecce domine tu cognouiſti omnia, noviſſima, & antiqua.* Non cogitationes ſolum, inquit, noſti, nec actiones, nec vias meas, ſed omnia quæruntꝫ & futura ſunt. *Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.* A preſciendi facultate tranſijt ad creandi poteſtatem, & rurſus a creãdi poteſtate ad præſciendi facultatem. Nõ ſolum enim nos fecit, cum non eſſemus, ſed etiam in iam factos obtinet imperiũ.

Hebr. 1 Hæc vtraque de Chriſto Paulus teſtatur, dicens. Multifariam multisq; modis deus olim locutus cum patribus in prophetis in extremis diebus locutus eſt nobiſcum in filio, quem poſuit hæredem omnium. Deinde ſubiungens dicit etiam opificiũ. Per quem fecit etiam ſecula. Et cum de eius ſubſtantia diſſeruiſſet, & dixiſſet. Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ eius, oſtendit etiam eius præſciẽdi facultatem, dicens. Et ferens omnia verbo poteſtatis ſuæ. Et ad Coloſſenſes ſcribens hæc eadem rurſus dixit. Quoniam in eo creata ſunt omnia, quæ ſunt in cœlis, & quæ in terra, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum, & in ipſo creata ſunt, & ipſe eſt ante omnia. Hæc ſunt creandi poteſtatis. Deinde facultatem præſciendi ſignificans, ſubiunxit. Et omnia in ipſo conſiſtunt. Vtraq; hæc rurſus Ioannes quoq; oſtendens, dicebat. Omnia per ipſum facta, & ſine ipſo factum eſt nihil. Hoc dixit ſignificans creationem. Deinde prouidentiam. Vita erat, & vita erat lux hominum. Hoc etiam Propheta hic ſignificans, dicit, Tu formaſti me. Hoc eſt opificij. Dixit etiam id quod eſt prouidentiæ, Poſuiſti ſuper me manum tuam. Quid eſt. Poſuiſti? Regis, contines, cõponis, & portas. Quod ipſum quoque Paulus ſignificans, dixit. In ipſo, & viuimus, & mouemur, & ſumus.

Non ſolum enim in eo, ꝙ geniti ſumus, ſed etiam in eo quod ſumus, & manemus, potentia eius opus habemus. *Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me confortata eſt, & non potero ad eam.* Alius ſuperat me. Pro eo autem quod eſt. Confortata eſt, Alius, Super elata eſt. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi. Et tua ſuuor prouidentia, & quãuis ſciam te omnia præſcire, & me ex ijs, quæ non erant feciſſe, perfectam tamen, & manifeſtam non poſſum habere tui cognitionẽ, ſed admirabilis facta eſt, hoc eſt, ſuperauit: exaltata eſt ſuper me, validior facta eſt, q̃ vt mea poſſit ratione comprehendi, adeo eſt admirabilis, adeo magna. Quid igitur ſi eſt quidem admirabilis, & magna, poteſt autem comprehendi? Nequaquam. Propterea enim ſubiunxit, Non potero ad eã, ne hoc dicas. Quando autem dicit cognitionem, non hoc dicit, Ignoto deum, ſed perfectam, & vndique abſolutam, & manifeſtam eius non habeo notitiam. Quod quidem dicit etiam Paulus. Nã eum quidem eſſe ſcimus: quid ſit autem ſubſtantia neſcimus. Credere enim oportet accedentem ad deum quòd eſt. Non dixit, quid ſit ſubſtantia, hoc enim nulli eſt cognitum. Quòd ſit benignus, & clemens nouimus, ꝙ ſit humanus, quod bonus quantitatem vero ignoramus. Sed hic his omnibus prætermiſſis, proponit aliud quod videtur eſſe facilius, & hoc quoque ſe dicit ignorare. Non ſolum, inquit, non dico quidnam ſit ſubſtantia, neque quantum ſit bonus: hæc enim non poſſe comprehendi eſt in confeſſo, ſed etiam quomodo ſit vbique, non poſſum dicere: ſed hoc quoque ſuperat noſtram comprehenſionem. Quocirca cum dixiſſet, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me, ſubiunxit. [Quo ibo a ſpiritu tuo? & quo a facie tua fugiam? Si aſcendero in cœlum, tu illic es. Si deſcendero in infernum, ades. Si ſumpſero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris.] Alius, Manſero. [Etenim illic manus tua deducet me. Et tenebit me dextera tua.] Spiritum, & faciem dicit deum ipſum. Hoc eſt, Quo a te ꝓficiſcar? Omnia imples omnibus ades, non per partes, ſed omnibus ſimul totus, & poſtquam dixit, quæ ſunt ſupernè, & quæ infernè longitudinem, latitudinẽ, profunditatem: eum vbique adeſſe ſignificat. Non dixit autẽ, Quocunq; abiero, ſequeris me, & me tetinebis, ſed, Quocunque

cunq; abiero, tu illic es, hoc eſt, Illic te inuenio me præuenientem, & ideo dicit, Mirabilis facta eſt ſcientia tua ex me. Si eam non perfecte noſti, dicit quiſpiam: quomodo noſti eam eſſe admirabilẽ? Propter hoc ipſum noui eam eſſe admirabilem, quod meam ſuperat rationem. Nam radiũ quoque ſolarem non poſſumus aperte cognoſcere: & tamen propter hoc ipſum eũ maxime admiramur. Ita etiam de dei cognitione, neq; eam omnino ignoramus eũ. n. eſſe ſcimus, & quòd eſt benignus, clemẽs, bonus, & miſericors, & quod eſt vbique: quid ſit autem ſubſtantia, vel quanta ſint, quæ dicta ſunt, vel quomodo ſit vbique, hoc ignoramus. Poſtquam itaq; dixit quibuſnam ex rebus admirabilis facta eſt ſciẽtia tua ex me, & prædicauit eius præſciendi creandi, & prouidendi facultatem, ſubſtantiamq;, quę nec comprehendi, nec explicari poteſt: aliam rurſus refert poteſtatem, quæ ipſa quoque magna dubitatione plena eſt, ſi ratione quæratur. Nam ipſa quoque comprehendi non poteſt. Quænã ergo ea eſt? Etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Hoc eſt, Potes efficere, vt homines, qui in magna, & grauia mala inciderint, grauibus illis malis minime illaqueentur, & implicentur. Hoc itaq; interpretans, ſubiunxit. *Et dixi forſitan tenebræ conculcabunt me, & nox illuminatio mea in deliciis meis. Quia tenebræ non obſcurabuntur a te, & nox ſicut dies illuminabitur. Sicut tenebræ eius ita, & lumen eius.* Poſtquam dixit ſuperius ea, quæ enumeraui, & vna cum illis, quod non ſolum adeſt vbique, ſed etiam quod deducit, defendit, & munit: ſubiungit deinceps, in eo quoque oſtendens, quid admirabile, non ſolum, quod munit, & protegit, ſed etiam, quod ſupra rerum naturam. Cum enim dixiſſet, Deducet me manus tua, & tenebit dextera tua: ſubiunxit, Et dixi, forſitan tenebræ conculcabunt me. Alius, Si dixero, forſitan tegent me. Alius, Operient me. Tenebræ hic ſignificãt afflictionẽ. Quod autem dicit, eſt eiuſmodi. Circũſeſſus ſum a malis, & dixi mihi ipſi, Superabunt me mala. Hoc enim ſibi vult illud, Tenebræ me conculcabunt. Alius dicit, Et nox illuminatio in delicijs meis. Alius, Nox lucida circa me. Quid hoc eſt? Ego hæc quidem dixi, inquit, ex rerum natura reputans, ſæpe autem mala mutata ſunt in bona, imò verò, quod eſt maius, mala nõ mutata ſunt in bona, ſed malis manentibus magnam ſenſi benignitatem. Non dixit enim, Nox deleta eſt, ſed, Nox fuit lucida. Hoc eſt, Nox manens nox, mala ſcilicet, & calamitates (ea enim noctis nomine ſignificat) non potuerunt me cõculcare, ſed fuit lux in nocte, hoc eſt, mei extitit defenſio. Contraria enim in contrarijs, & fiũt, & apparent quando vult deus. An non vidiſti, & fornacem ardẽtem, & rorem ſibilantem, & neque illam extingui, nec hunc exciccari, & grãdinem ſimul, & flammam? Vndenam ergo, dic mihi, hoc factum eſt? Quomodo autẽ factum eſt volo ſcire. Imò verò, nec volo quidem ſcire modum, neq; enim poteſt fieri, ſed factum credo, eum autem, qui fecit adoro. Plurima enim eius facta ſunt occulta, & arcana. Non vidiſti, ꝙ cum dies eſſet, perinde ac in tenebris palpabant Aegyptij: & cum omnia occuparent tenebræ, videbant Iſraelitæ: & cum eſſent rurſus in principio tenebrarum, lux eis illuxit in medio. Naturæ enim rerum ſemper eſt dominus, qui fecit, non vt producat, quæ non ſunt, ſed vt mutet, non vt mutet ſolum, ſed vt manentia in natura aliter apparere efficiat. Quia tenebræ non obſcurabũtur a te. Alius, Apud te. Et Nox ſicut dies illuminabitur. Alius, Sed & nox vt dies apparebit. Sicut tenebræ eius, ita & lux eius. Alius, Similes ſunt tenebræ, & lux eius. Recte dixit, Apud te, ſignificans ſi volueris, tenebræ non erunt tenebræ, ſed lucem oſtendent. Et ideo ſubiunxit, Non ſicut dies illuminabitur, reddens quod præcedit apertius, & oſtendit, quòd quæ ſunt diei, nox oſtendet non ſecus, ac ea, quæ ſunt eius propria. Quando enim deus voluerit, operatio elementorum traducitur in contraria, adeo, inquam, perfectè contraria, quàm ſunt propria, quæ ab initio attributa fuerant. Si tu enim volueris, ita erit nox, & ita habebit lucem ſibi attributam, quemadmodum tenebras. Quocirca hoc quoq; ſignificans, ſubiunxit, Sicut tenebræ eius, ita & lumen eius. Hæc de elementis quidẽ proprie dicta ſunt, metaphorice autem etiam de rebus. Ex quibus oſtẽditur poſſe deum tantam afferre requiem, ac recreationem ijs, qui in afflictiones incidunt, quantam habent ij, qui vruntur rebus ſecundis, vt pote, qui curam gerat afflictionis. Hoc eſt enim incredibile, & maius

Universidad de Deusto
Biblioteca

opinione, quod etiam in Ioseph accidit. Neque enim tam felix fuisset eius successus, nec tantum esset honorem consecutus in paterna domo habitans, quantum venundatus, & in domo barbarica educatus, per ipsos enim insidiatores ei contexebatur diadema, & comparabatur purpura, & ab infamiæ occasione honoris, & regni ei
L causa processit. Vidisti quomodo interpretati sumus illud, Nox sicut dies illuminabitur: ad hoc autem, Sicut tenebræ eius, ita lumen eius, idipsum dicere necesse est. Sicut illæ ita etiam hic erit, non visione, sed domino tuo mutante rerum naturas. *Quia tu possedisti renes meos domine: suscepisti me de vtero matris meæ.* Et quænam est hæc consequentia cum eis, quæ dicta sunt? Magna quidem certe, & quæ valde cohæret. Quoniam enim dixit de tanta eius potentia, ostendit deinceps eum vti hac potestate ad vtilitatem, & beneficium hominum. Nequis enim insipiēs diceret, Et quid hæc ad me, si est magnus, & potens, & præsciē di facultate præditus, Ostende siquid ex eo lucri facimus, subiunxit, Tu possedisti renes meos, a parte dicens totum hominē. Non est autem hoc parum, quid ad partem laudis prouidentiæ, esse dei possessionem. Qui enim possidet, curam gerit, & prouidet. Quocirca hoc quoque significans, adijcit deinceps, quod sequitur, di-
M cens. Suscepisti me de vtero matris meæ. Hoc est, Perpetuo me munijsti: mihi prouidisti, mei curam gessisti, ac tutum reddidisti, ab ineunte ætate, ab ipsis fasciis: & quæ dixi docuisti rebus ipsis. *Confitebor tibi, quod terribiliter magnificatus es, mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis.* Quid hoc est? Finxisti me, inquit, sed nescio quomodo finxeris. Prouides, sed non possum simul omnem comprehendere ratione prouidentiam. Vbiq; es, sed ne hoc quidem scio. Nosti futura, & præterita, & arcana mentis hominum. Sed nec hoc pos
1. Re. 16 sum ratione comprehendere. Mutas enim
2. Par. 6. rerum naturas, & facis, vt manentes osten
He. 17. dant contraria, & ita rursus contraria edu
Hebr. 4. cis, perinde, ac si essent propria, & eius naturæ attributa. Cum itaq; hæc omnia collegisset, & diuino esset spiritu afflatus, magna voce clamauit, dicens, Confitebor tibi, quod terribiliter magnificatus es, hoc est, admirabilis apparuisti, & es admirabilis. Mirabilia opera tua, & anima mea cognoscet nimis. Et quid de te, inquit, dico, cum quæ a te fiant magnum habeant miraculum? Deinde mittens omnia persequi ei propria sui notitia sufficit, dicēs. Et anima mea cognoscet nimis. Non cognoscit solummodo, sed valde, & intense cognoscit. Si autem cognoscit, quomodo dixit antea, Mirabilis facta est scientia tua a me confortata est, non potero ad eam? Maxime: nam illud quidem certe de eo dictum est, hoc verò de operibus. Quòd si hoc quo A
que de ipso dictum est, illud dixerimus. Nouit eum esse admirabilem, magnum, excelsum: quid sit autem substantia (eadē enim rursus dicam) & quonammodo sit eius maiestas, & magnificentia, & quisnam sit modus eorum, quæ dicta sunt, ignorat, sed ea ipsa ignoratio est argumentum cognitionis, etiamsi sit mirabile, quod dictū est. Nam mare quoque quantum sit ignoramus, & tamen propter hoc ipsum mare maxime nouimus, quòd eius modum nesciamus. Siquis autem dicat se nosse eius quātitatem, is est, qui id ignorat maxime. Professio itaque cognitionis arguit in sciē tiam, & est ignoratio, quæ fert testimoniū de nostra scientia. *Non est occultum os meum quod fecisti in occulto. Et substantia mea in inferioribus terræ.* Loquitur rursus de eius cognitione, & ostendit eum hæc scire omnia. Vel ergo dicit eum omnia nostra arcana, vel aliquid aliud significat, nempe formationem, & creationem, nempe ne cum fingeres quidem me ignorasti, sed omnia sciebas cum hæc paulatim natura contexeret, & in arcano oneraretur, & tanquam in infirmis terræ partibus. Sunt tamen tibi, inquit, omnia nuda, & aperta. Alius autem interpres sic dixit, Non reuelata sunt B
Iob. 42. ossa mea, quibus factus sum in occulto. Alius, Non latuit fortitudo mea qua factus Hebr. 4. sum in occulto, variegatus sum, vt in infimis terræ. Alius, Non latuit te potentia mea, seu ossa mea, quod factus sum in occulto, effictus sum in infimis terræ. Omnes ergo dicunt eadem, nempe, dum fingerer, me perfecte sigillatum nouisti, & vnumquodq; membrum, & eius incremētum sciuisti. Quod dicit Christus, Vestri Luc. 12. autē capilli capitis numerati sunt. Simul autem, & prouidentiam, & scientiam ostē dit, quod dicitur. *Imperfectum meum viderunt oculi tui.* Vel idem rursus dicit, nempe me scilicet informem nosti. Alius enim sic dixit,

dixit, Informatum me viderunt oculi tui. Vel de ipsis actionibus, nempe, Quod nōdum factum erat viderunt oculi tui. *Et in libro tuo omnes scribentur. Dies formabuntur, et nemo in eis.* Est obscurum, quod dictum est, sed oportet id venari ex consequentia, & ex alio interprete. Quod enim dicit tale est, ei quod præcessit conueniens. Quid autem præcessit? Informem me viderunt oculi tui: hoc est, cum nondum vllam figuram suscepissem, cum adhuc fingerer, cū
C adhuc contexerer, me æque aperte viderūt, ac eum, qui est figura præditus, & absolutus, & nullo die indiget ad suam perfectionem. Et vt scias hoc ita esse, audi interpretationem alterius. Informē me præuiderunt oculi tui, cum omnibus, quæ in libro tuo scripta sunt, quæ sunt effingenda nullo die deficiente. Cum illis, inquit, me vidisti, qui finguntur in diebus eorum quibus nullus dies defuit. Hæc autem dicit, non tanquam sit liber superius, nec tā quam vlla scripta sint, sed perfectā cognitionem per librum significans, quemadmodum quando dicit, Audiuit dominus, & scripsit in libro. Et rursus, Libri aperti
Apo. 20 sunt. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici*
Dan. 7. *tui Deus.* Alius, Pretiosi fuerunt familiares tui. Non est hoc parua virtus, dei amicos honore afficere. Curam, inquit, mei gessisti, me cum non essem produxisti, me regis, & contines: ego autem hanc reddo remunerationem, amicos tuos honorans. *Nimis confortatus est principatus eorum.* Hoc est, Ipsi validi, & potentes facti sunt. Alius dicit, Multiplicia sunt capita eorū, quod quidem est clarius, subiungit enim. *Dinumerabo eos, & super arenam multiplicabuntur.* Ego quidem ipsos honoro: tu autem
D multos facis, atque adeo plures arena. Nō solum autem multos, sed etiam fortes, ac validos. Hoc enim sibi vult illud, Validi facti sunt. Duplicem autem dicit prosperitatem, multitudinis scilicet, & roboris. *Exurrexi & adhuc sum tecum. Excitabor & ero semper tecum.* Non est hoc paruum signum virtutis, in rebus secundis virtutem perpetuo conseruare. Multi, inquit, cum res ei secundæ euenissent obliti sunt. At non ego, inquit, sed etiam cum exurrexi, hoc est, cum sum liberatus a malis, semper ero tecum. *Si occideris deus peccatores.* Non hoc dicit, Si occideris, tunc ero tecum: sed illud quidem etiā absq; hoc promisit. Petit autem hoc fieri, non vt deleat hominum substantiam, sed vt eos mutet a peccato in iustitiam. Non dixit enim, Si homines occidas, sed peccatores. Alius autem pro eo, quod est, Peccatores, dixit, Transgressorē, dicens de hostibus simulacra adorantibus. *Viri sanguinum declinate a me.* Viros sanguinū dicit sicarios, homicidas, & qui cę- E
delætantur. Non est autem hic paruus gradus ad incrementum virtutis, fugere, & resilire ab eiusmodi hominum congressioni bus. Deinde subiungitur etiam causa. *Qui dicitis in cogitatione.* Alius, Qui aduersus te dixerunt cogitationem. Alius, Quoniam exacerbauerunt te in malo consilio. Vide eum non quærere, quod suum est, sed propter deo factam iniuriam resilire, & fugere illorum consuetudinem. Hoc enim Iudæis fuit causa interitus, quod versarentur cum improbis. Quocirca legem quoque acceperunt, & lege sperabantur ab eis, & iubebantur eorum vitare cōiugia, & cum tunc exijssent ab Aegypto, quadraginta annis per se fuerunt in solitudine. Quocirca lex appellabatur sæpes, quod eos vndique, circundaret, & eorum consuetudinē cum malis coerceret, erant enim eorum mores captu, ac circū scriptu faciles, & mutabiles. *Accipiant in vanitate ciuitates suas.* Alius, Vane elati sunt aduersarij tui. Alius Inimici tui. Propterea fugit, & resilijt, & aduersus dei gloriam elati sunt, quod se in ique gesserunt, quod verba blasphema locuti sunt. *Nonne qui oderunt te domine oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos. Inimici facti sunt mihi.* Ita ēt deus pollicitus est se hostibus hostem futurum, & aduersarijs futurum aduersarium. Hæc.n. sunt maxime signa amicitiæ. Ipse Itaq; deo per vtrunq; vicē reddit. Superius F
enim dixit, Mihi aūt valde honorati, sunt amici tui deus, Hic autē, eos qui te oderūt odi, & illic supra modū, & hic quoq; supra modū. N ō solum.n. dicit oderā, sed ēt, Tabescebā. [Proba me deus, & scito cor meū Interroga & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est, & deduc me in via æterna.] Atq dixit in principio, Probasti me, & cognouisti me. Tu cognouisti sessionem, & resurrectionem meam. Intellexisti cogitationes meas de longe. Semitam meam, & funiculum meum inuestigasti. Et omnes vias meas præuidisti. Tu cognouisti omnia nouissima, & antiqua.

Quomo-

ἡμέρας πλασθήσονται. Dies imprimētur.

ὅτι ἐνεθυμήσαντο ἐπὶ τὸν διαλογισμούς. quoniā cōtradictores estis in cogitationib.

λύπουν τα accipiēt Deu. 7. 12 Iudic. 4

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quomodo ergo hic dicit, tanquàm nondum probatus, Proba me? Vides quomodo vtitur humanis dictionibus, non vt in ea humilitate maneamus, sed vt cum deo dignam cogitationem per omnia collegerimus, ad altas conscendamus intelligentias. Petit.n. vt probetur, & examinetur,
G non vt eius cor cognoscat, qui omnia nouit etiam antequam gignãtur, Sed vt nos cognoscamus, qui ex rerũ exitu discimus. Hoc.n. sibi vult hic illud, proba me. Et vide si via iniquitatis in me est. Et deduc me in via æterna. Quę nam est autem via æterna, nisi spiritalis, & quæ ducit in cœlum, & cuius non est finis? Alia enim sunt caduca, & momentanea, & vita præsenti cõcluduntur. Quocirca omnibus prætermissis illam quærit, quæ est immortalis, quæ est interminata, quæ ad finem non pervenit. Quomodo autem deducetur, quis ad illam? Si dei auxilio fruatur, & ea quæ sua sunt conferat, virtutem persequens, philosophiæ deditus, & rebus, quæ ad hanc vitam pertinent excelsior effectus. Quæ.n. illius viæ sunt, non sunt fluxa, & momentanea. Virtus enim habet fructus, qui perpetuo florent, & nunquam flaccescunt, & bona immortalia, a fine, & ab interitu omnino aliena. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia, & misericordia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CXXXIX.

H E *Ripe me Domine ab homine malo. A viro iniquo eripe me.* Vbi nunc sunt, qui dicunt, Quare sunt feræ? quare scorpij? quare viperæ? Ecce enim inuẽtum est animal, quod maiorem ostendit improbitatẽ, non ex natura, sed spõte, & ex libera animi voluntate. Quocirca propheta quoq; illis omnibus prætermissis, rogat vt ab eo liberetur. Quid ergo, dic mihi quæso, quoniam is talis est, non oportuit gigni homines? Sed extremæ est amentiæ hoc dicere, nihil enim est, quod lædat hominem nisi solũ peccatum, eo autem sublato, omnia sunt facilia, explicata, ac trãquilla, quemadmodum si id adsit, sunt omnia scopuli, tempestates, & naufragia, nemo autem nos condemnet, si dicamus vitiosum hominẽ esse fera improbiorem, ea enim etsi naturalem non habet mansuetudinem, potest tamen facile decipi, & id quod est esse cernitur. Homo autẽ, qui scelus meditatur, & multis se personis induit, longe difficilius obseruatur, & cauetur quam fera, vt qui ouis pellem sæpe præ se ferat, lupum autem intus occultet, & ideo multi, dum nõ cauẽt, I
in eiusmodi hominum laqueos incidunt. Quoniam ergo nõ facile obseruari, ac deprehendi possunt eiusmodi bestię: Prophe ta ad preces conuertitur, & dei implorat auxilium, vt a talibus liberetur insidijs. Eiusmodi.n. homines sępe subit diabolus, Eph. 6.
& ita ferit. Multa ergo sunt, quæ tendunt vndiq; insidias. Nam & homo sceleratus hoc facit, & sæuus Dæmon bellum gerit, & intoleranda tentatio molestiã exhibet. Mat. 6.
Quocirca iubemur orantes dicere, Ne nos Luc. 11.
inducas in tentationẽ, sed libera nos a malo. Variæ sunt pugnę, & acies multiplices, & oportet esse paratos ad omnia? Quemadmodum.n. qui ad mare est accessurus, & aquarum violentarũ impetum, & vim immanium ventorum, & nubiũ concursum, rupes q; & scopulos marinos, beluarum irruptionem, & piratarum incursionem, & famem, & sitim, & stationem non satis tutam nauibus, nautarum contentionẽ, viatici inopiam, & quæcunque sunt eiusmodi, debet considerare, ac prospicere, & aduersus ea omnia aciem instruere: ita etiam qui venit in euripum vitæ præsentis, & ad uersus corporis affectiones, & aduersus morbos animi, & aduersus hominum insi dias, & aduersus inimicorum insurrectio- K
nes, & aduersus fictorum amicorum fraudes, & aduersus paupertatem, & aduersus tormenta, & aduersus contumelias, & dæmonum phalanges, par est, vt se præparet, siquidem sit in vrbem regiam peruẽturus, & mercibus onustus in portum apulsurus. Atq; hic quidem vocat malum hominẽ: quando autem loquitur de diabolo, absolute dicit malum. Quanam de causa? Quo niam ipse est pater improbitatis, & ideo Iob. 40.
dicitur malus per excellẽtiam, & pro proprio sufficit nomẽ adiectiuum propter insigne vitium, quod quidem non est ingeneratum natura, sed ei accessit. Quod si etiam scire velis vnde sit deductum nomen improbitatis, magnum quoque hinc fructum percipies. Improbitas.n. græce dicta est poneria, ab eo quod ponos, hoc est laborem, & ærumnam possessori afferat.

Quo-

Quocirca quidam sapiens hoc significãs, dicit. Si sis malus, solus exantlabis mala. Sin bonus, tibi ipsi atque tuis proximis. Et quomodo, dicet quispiam, malus solus mala exantlat? Atqui multos probris, & cõtumelijs afficit, sed neminem lędit, qui nõ
L sit mollis, ignauus, & iners. Et si velis, malo homine dimisso, ipsum malum dæmo
Iob. 1. nem in medium adducamus. Dic mihi au
Iob. 2. tem, an non omnem suam eiusdit impro bitatem? Nunquid autem læsit Iob? An non illum quidem reddidit clariorem, vt aũt esset grauior suus lapsus effecit? Quid verò Cain, an non solus mala exantlauit?
Gen. 4. Non, inquit, sed etiam Abel. Quomodo & quanam ratione, qui celeriter transmissus est in portum nullis fluctibus agitatũ? Sed hoc est maximum genus beneficij, quòd cum re à se rectè gesta obijt, quòd in cõmuni naturæ debito suum gessit negotium. Nam quod erat alijs commune, & accidebat ex necessitate, hoc ei cum amGe. 37. pla merce accidit. Hoc non erat malum sustinere, sed clariorem capiti coronam im-
&. 40. ponere. Quid verò Ioseph læserũt fratres? non ipsi soli mala exantlarunt? At fuit, inquit, seruus. Quid tum? Ego verò dico eũ fuisse dominum. Sed nõ est hoc quod quęritur, an fuerit seruus, & in vinculis, sed an ex eo damnum vllum acceperit. Contrariũ.n. inuenimus, nẽpe quòd plurima lucrifecerit, vt qui sit apud deum plurimam
M fiduciam consecutus, & per ea, quæ esse videbantur contraria, præsentem acceperit prosperitatem. Ne timeamus improbos, sed eorum misereamur. Tunc enim iure quidem erant timendi, cum nõdum secta esset alia via, quæ ducit ad philosophiam: nunc autem non amplius, cum deinceps cœli nobis pateant, & homines angeli effecti sint. Nam & bestia, quæ cum magno impetu irruit in hastæ aciem, videtur quidem eum vlcisci, qui tenet hastam, verum sibiipsi grauius vulnus infligit: & qui aduersus stimulum calces impingit, itidem pedes sibi cruentat. Talis est virtus, stimulus, & gladius acutus, omnes autem improbi, sunt deteriores, & rationis magis expertes quàm bestiæ. Quando ergo bonos inuadunt, seipsos grauius confodiunt, illis quidem sæpe in pecunia, nonnunquam etiam in corpore damnum afferentes: seipsos autem in anima, quod quidem est verè damnum, lędentes. Si igitur in propria nos virtute læderet damnum pecuniæ, nõ 1. Co. 6.
iussisset Paulus, vt iniuria afficeremur, nõ Matt. 5.
autem faceremus iniuriam. Si malum es- Luc. 6.
set iniuria affici, non qui est bonorum legislator, mala iussisset. Verum enimuero quamuis res ita se habeant, non oportet A
malis insultare, nec in eos impetum facere, sed eorum vitare consuetudinem, sed si inuadant, forti & generoso animo eos excipere. Propterea enim iubemur orare ne intremus in tentationem. Quocirca ipse quoque cum dixisset. Eripe me domine ab homine malo, subiunxit, A viro iniquo eripe me, ponens rursus generale nomen vitij. Non solum enim eum, qui in pecunia, sed eum etiã, qui est in omnibus alijs iniustus, hic dicit. Rogat autem, vt liberetur, nec fiat, vt ille est. Nõ petit autem absolute, nisi cum sua prius contulerit. Et ideo in fine prioris psalmi, cum eos fugisset, & eorum cõsuetudinem, petit hic dei auxilium. Illic enim, quæ sua erant contulerat, dicens, Viri sanguinum declinate a me, qui dicitis in cogitatione, hic autem rogat deum, vt liberetur ab eorum improbitate. Non enim paruum, aut leue, quid est ad securitatem, libertatem, & omnem voluptatem, liberari a tali hominum cœtu, & quàm longissimè ab improborũ cõsuetudine versari: imò verò magna est felicitas. *Qui cogitauerunt iniquitatem in corde. Quotidie constituebant prælia.* Vidisti quo- B
modo sint feræ, quæ neq; obseruari, neq; παρε-
vitari possunt, vt qui mala in animo ma- τάξαν-
chinẽtur, & celent in arcanis insidias. Co- το πολε-
gitauerunt, inquit, in corde. Hoc est, non μους,
extra protulerunt, sed intus agitabant, & ordina-
versabant scelus parturientes, & quod est tãt bel-
omnium grauissimum, non aliqua temeri la.
tate inducti, nec peruersi, sed omnem operam, & studium in eam rem conferentes. Hoc.n. sibi vult illud, Cogitauerunt, nempe omni studio, & maxima animi alacritate. Tota die constituebant prælia. Per hęc, omnem vitam significat. Bella autem significata, non ea, quę structa acie, nec quę armis geruntur, sed quæ paratis insidijs, quæ & in foro, & domi gerunt homines, nõ thorace induti, nec clypeo protecti, sed pro omnibus armis improbitate vtentes, & verba vel telis acerbiora omittẽtes. Improbitatis autem eorum est hoc maximũ, quòd non solum sunt dolosi, ficti, & simulatores, nec quòd ad bella, & prælia parati,

sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſed etiam ꝙ per totam vitam, nec tetri hu
ius belli vllæ ſunt inducię. Atqui ſi vole-
bant belli gerari, aliam iuſtam belli geren
C di cauſam habebant. Aduerſus. n. peccata
decertare, & contra diabolum aciem in-
ſtruere oportebat, & pugnare contra mor-
bos animæ, & enſes in dæmones acuere.
Hi autem illam aciem ne aſpiciunt quidē
ſed tela inter ſe mutuo iaculantur. [Acue-
runt linguas ſuas ſicut ſerpentes. Venenū
aſpidum ſub labijs eorum.] Vidiſti quam
ſit vile, & ignobile vitium, facit ex homi-
nibus beſtias, aſpides, & ſerpentes, & lin-
guam illam, quæ diſſerendi poteſtate præ
dita eſt, ad iſtam feritatem deducit. Id au-
tem cuius eos ſuperius inſimulauit, id quo
que eis nūc obijcit. Venenum aſpidum
ſub labijs eorum, inquit, ſemper, hoc eſt,
aſſidue. Quemadmodum ergo ſuperius di
xit, tota die conſtituebant prælia: ita hic
etiam, Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpen-
tes, venenum aſpidū ſub labijs eorum ſem
per. Hoc. n. vbique ſignificat Diapſalma.
Diapſalma autē Hebraice dictum eſt סלה
ſelah, quod eſt, ſemper. Atqui vitium, vel
exiguo tempore res eſt grauis, & moleſta.
Quando autem id aſſidue perſequuntur,
nec eos vlla eius capit ſatietas: quęnam eis
venia dari poteſt, & quænam erit eorum
defenſio? [Cuſtodi me Domine de manu
D peccatoris. Et ab hominibus iniquis eripe
me. Qui cogitauerunt ſupplantare greſſus
meos. Abſconderunt ſuperbi laqueum mi
hi. Et funes extenderunt in laqueum pedi
bus meis. Iuxta iter ſcādala poſuerunt mi-
hi.] Nihil eſt iniquius ijs, qui vitiū perſe-
quuntur, qui ante alios ſuis ipſorum aīs fa
ciunt iniuriam. Cum. n. ipſi ſint aūthores
offenſionis, cum efficiant, vt dei glorię de-
trahatur ab inſipientibus, cum non exo-
luant, q̄ debent, ſed qui corpus, & animā
a benigno, & clemēti deo acceperint, ſunt
agendæ gratiæ immemores, & qui tm̄ or-
namentum, & bonum acceperint, benefa-
ctori ſuo contraria rependūt, quid his fue
rit iniuſtius, quid vero iniquius? & quod
eſt maius, & oē ſcelus ſuperat, alios quoq;
probris, & contumelijs conantur afflicere.
Cogitauerunt, enim inquit, ſupplantare
greſſus meos. Quod ſi quod cogitabāt mi
nime fuit effectum, id quoq; ſumæ dei cle
Neæ. 4. mentiæ aſcribendum eſt. Ipſe enim ſcelera
Iob. 5. ta eorum conſilia confregit. Vide autem
Eſa. 8. quàm meditatū erat ſcelus, & quanto ſtu-
dio paratæ inſidiæ. Occultarunt enim, &
extenderunt, idq; iuxta iter, vt propter lon E
gitudinem, & ꝙ laterent, & quòd prope
tenderent, caperent, & in ſuam poteſtatē
redigerent. Fuerunt enim ſceleris artifices
dum laqueos vndique extenderent, hoc v-
num ſibi faciendum ſtatuentes, vt eum
perderent. Vis videre quomodo funes ex-
pandat diabolus? Vide rurſus id quod Iob
accidit. Quid enim illis latius? quid lon-
gius? quid vero propinquius? cum non ſo- Iob. 1. 2
lum in cognatis, & amicis, nec in vxore
tantum, ſed in ipſo eius corpore laqueum
tetenderit. [Dixi Domino, Deus meus es
tu. Exaudi Domine vocem deprecationis
meæ, Domine, Dñe, virtus ſalutis meæ.]
Alius, potentia ſalutis meæ. Poſtquam di-
xit bellum, & inſidias, & oſtendit mala eſ-
ſe intolerabilia: conſugit deinceps ad in-
expugnabile auxilium è cœlo adiutorem
implorans, qui hæc poteſt frangere, & pro
fligare. Hoc eſt argumentum generoſi ani-
mi, hoc eſt ſignum mentis, quæ tenetur
ſtudio ſapientię, cum hæc circunſteterint,
non confugere ad humanum auxilium,
nec ad mortales cogitationes, ſed in cœlū
reſpice, & deum qui vbique preſens eſt in- F
uocare, non autem conturbari, animoue
conſternari. Vide autem quomodo, vt eo
dignum ſuit verba contexit. Non dixit e-
nim, in hac, & in illa re me recte geſſi, nec
hanc feci iuſtam. Sed quid? Deus meus
es tu, maximam cauſam afferens cur petat
auxilium, quòd confugiat ad dominum,
opificem, & Regem. Exaudi Domine vo-
cem deprecationis meæ, Domine, Domi-
ne virtus ſalutis meæ. Dixit virtus, ſeu po-
tentia ſalutis oſtendens eſſe ēt potentiam
pœnæ, & ſupplicij. Sed præbuiſti, inquit,
mihi virtutem ſalutis. Potes enim, & be-
nefacere, & de medio tollere: ſed ad meam
ſalutem tua ſemper potentia vſus es. Vide
autem deſiderium dicentis. Per condupli-
cationem enim, & quòd adiecit, ſalutis
meæ, oſtēdit magnam affectionē. [Obum
braſti ſuper caput meum in die belli.] Vi-
diſti gratum animum priora in memoriā
reuocat, quod eum ſcilicet in tuto colloca
uerit. Hoc. n. ſibi vult illud, Obumbraſti.
Vide autem quomodo oſtendit quàm fa-
cile, & multo negotio deus ferat auxiliū.
Non enim dixit, ante, ſed, in ipſo, inquit,
die, quando mala imminebant, quando e-
rat inſtructa acies, quando verſabatur in
maximis

maximis periculis, tunc me in tuto collo-
caſti, neque. n. aut apparatu, aut exhorta-
G tione vlla deus indiget, vt qui ſciat, q̄ ſunt
Iob. 42. præſentia, futura, & præterita, & qui om-
Heb. 4. nia poteſt, & ſemper adeſt, & præſto eſt ad
Pſ. 138. ferendum auxilium, Deinde oſtendens in
ſignem victoriam, & ſummam ſecuritatē,
non dixit. Seruaſti me, ſed quid? Obum-
braſti. Hoc eſt, vt ne minimam quidē mo-
leſtiam ſuſtinerē effeciſti, ac ne æſtus qui-
dem, ſed me in tanta ſecuritate, & vna cū
ſecuritate in tanta iucunditate, & animi
quiete collocaſti, vt nec vllus quidem ca-
lor mihi moleſtiam exhiberet, ſed in vm-
bra iucunde, & ſuauiter agerem, liber ſcili
cet, ac remotus a malis, ac calamitatibus.
Quocirca ſubiunxit illud, Obumbraſti, ea
ratione etiam ſignificans quam promptū,
& expeditum ſit dei auxilium, nempe per
vmbræ nomen perinde, ac ſi diceret. Suffi
cit ſi tantum adſis, & omnia fracta, & pro
fligata fuerunt. [Non tradas me Domine
a deſiderio meo peccatori.] Alius, Ne des
Domine, deſideria iniuſti. Quod autem di
cit, eſt eiuſmodi. Ne concedas ei deſideriū
ſuum contra me, id eſt. Quę aduerſus me
deſiderat, ne permittas, vt ipſe impleat.
H Non dixit autem, Quæ deſiderat, ſed, A
deſiderio meo, volens tale quid ſignifica-
re. Ne tantillum quidem cōceſſeris eorū,
quæ deſiderat. Tales enim ſunt improbi,
cum maxima cupiditate in proximū mo-
1. Pet. 5. liuntur inſidias, quemadmodum diabolus
Iob. 1. & quoque, de quo dicit, Circuit tāquam leo
2. rugiens, quærens quem deuoret. Ita Iob cu
Luc. 22 pide aggreſſus eſt. Ita etiam de Petro in-
uadendo cōſultabat, & ideo dicebat. Quo
ties expetiuit te ſatanas cribrare, vt triti-
cum. Vidiſti quantā habuerit cupiditatē.
Sunt etiā homines, qui inuidia adducti,
& quod malis lætentur, illius vitium imi-
tantur. Quos quidem miſeros appellat
ſcriptura, dicens, Væ qui lætamini malis,
qui delectamini conuerſatione improbo-
rum. Idque profecto merito, hoc eſt enim
praui, & corrupti animi. Si enim dolen-
dum, ingemiſcendum, dellendum eſt pro-
pter eos qui pereunt: quam conſequentur
veniam, aut qua vtentur defenſione, qui
tantum abeſt, vt eorum miſereantur, vt e-
tiam gaudeant? An non vidiſti, quòd ip-
ſe quoque Chriſtus, cum eſſet puniturus,
Luc. 19 deflet pereuntem Hieruſalem? Non vides
Rom. 9. etiam Paulum propter aliorum interitum
gementem, & lugentem? Sed ſunt nonnul I
li adeo corrupti, & deprauati, vt ſuorum
malorum ſolatium alienas ærumnas exi-
ſtiment. [Cogitauerunt contra me, ne de-
relinquas me, ne forte exaltentur ſemper.]
Hoc. n. ſibi vult, Diapſalma. Alius, Ne eue
niat, ne forte exaltentur. Hoc eſt ſcelerati,
& corrupti animi, quando & conſilio, &
otio, & meditatione opus eſt ad vitium.
Non ſufficiunt. n. quæ repente fiunt, non
ſatis ſunt ad nos perdendos, quæ temere,
& inconſiderate fiunt, ſed & conſilio, &
tempore, & conſideratione tibi opus eſt
ad vitium? Quanam ergo vteris defenſio-
ne, cum ſtudium, & diligentiam adhibes,
vt vitium exerceas, cum pro malis facien-
dis conſultas, & ſocios adſciſcis? Sed vide
eius humilitatem: Non dixit. n. Ne dere-
linquas me, quoniam ſum dignus, Ne me
derelinquas propter vitę virtutē, ſed quid?
Ne forte exaltentur. Hoc eſt, Ne fiant arro
gantiores, & ne in maiorem erigantur in-
ſolentiam propter meam dereliction̄em.
[Caput circuitus eorum, labor labiorum παλύ-
ipſorum operiat eos.] Alius, Exacerbatio πσει.
eorum, qui me circundant. Labor labiorū Opor-
ipſorum operiat ipſos. Circuitum hic di- tet.
cit conuentum, conſeſſum, improbam of-
ficinam, ſceleſta conſilia. Quod autem di-
cit eſt eiuſmodi. Ipſa ſcelerata conſilia, & K
caput, ac ſumma improbi, & deprauati aī,
ipſa eos obruerit, & perdiderit. Labor la-
biorum ipſorum. Laborem hic vocat im-
probitatem. Res eſt. n. eiuſmodi improbi-
tas, affert ei, qui illam poſſidet exitiū, & vt
obruatur efficit. Hoc in Dauid accidit. Ex-
pectabant. n. fore, vt in mala grauiſſima
incideret. Ille veso euaſit clarior. Certe, in-
quit, ſed oſtende qūo proprio conſilio con
foſſi perierunt, & dic vbi hoc euenerit. In
fratribus Ioſeph. Cum enim vellent ſeruū Gen. 37
facere, ac perdere, ipſi extremum periculū 1. R. 16
adierunt. Atqui, & in ſeruitutem, & in 17. 18.
mortem, quod in eis fuit, detruſus eſt. Et
Abſalon, cum inuaſiſſet tyrannidē, & vel-
let patrem perdere, ipſe per eam captus eſt.
[Cadent ſuper eos carbones ignis. In igni
deijcies ipſos.] Quod dicit eſt eiuſmodi.
Sufficit quidem, vel ipſum vitium ad eos
perdendos, qui ipſum complectuntur. Sed
cum eo iram quoque diuinitus immiſſam
ſuſtinebunt. Carbones autem ignis, &
ignem hic dicit, ſupplicium quòd a ſupe-
ris immittitur. Sæpe autem in ipſo quo-
que

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nu.16. que igne immissum est, sicut fuit in Da-
L than, Core, & Abiron, & in ijs, qui circun
Dan.3. dederunt fornacem babylonicam. *In misericordijs, & non subsistent.* Alius, Cadent in foueas, ne resurgant. Alius, Propere, & nō re surrexerint. Et vnius quidem interpretis sententia tale est, quod dicitur. Ita eos perdiderunt, vt non amplius resurgerent, Ex alius verò, Cum magna celeritate. Hoc.n. sibi vult illud, Propere. *Vir linguosus non dirigetur in terra.* Postquam dixit de ira dei, ostendit rursus ipsum per se vitium sufficere, vt eos perdat, qui id habent. Non est autem hoc quoque paruum genus improbitatis, esse nimis insolentem, & linguam, non posse cohibere. Linguosum enim hic dicit hominem petulantem, nugatorem, maledicum, qui latrat assidue, qui cane nihilo est melius affectus. Die qualis est eius fructus. Non dirigetur, inquit, in terra. Alius, Non stabilietur. Deijcietur, peribit. Hic est fructus maledici, est omnibus hostis, omnibus molestus, grauis, & acerbus. Quemadmodū ergo, qui est mitis, patiēs, & lenis, & scit tacere, tutus est, gratus, & iucundus omnibus: Ita qui talis est, vitā agit
Prou.3. lubricam, & valde periculosam, vndiq; in-
Eccl. 3. numerabiles inimicos ad se accersens, &
Eccl. 9. attrahens, & ante alios suam animam cō-
M turbans, non sinens eam quiescere, sed etiā nullo ei molestiam exhibente, innumerabiles tumultus, & bella intus excitans. *Vi-*
ταχὰ θη *rum iniustum mala capient in interitu.* Ita etiā
ρόσει dicit alius sapiens. Iniquitates virum venā-
εἰς δια tur. Vide rursus vitium sufficere ad cū per
φθορὰν dendum, qui id habet. Sed qua de causa
mala ve- posuit nomen venationis? Vt videas id es-
nabun- se ineuitabile: vt, etsi cum iniuste te geras
tur ad ī- non statim incidas, non ideo sis bono, &
teritum. fidenti animo. Talis enim est venatio: nō semper, nec protinus assequitur. Sed tamē quamuis in venatione non capiantur feræ, ne sic quidem tutæ sunt, licet laqueis nondum sint implicatæ: Ita etiam ne confidat anima, quæ iniuste facit, etsi nondū capta sit. Quandoq; n. capietur. Si vis. n. in tuto esse, cessa hęc agere, & magna frueris securitate. Cur autem dixit, Ad interitum? Quoniam multi capiūtur ad salutē: vt qui ab Apostolis, vt qui a sanctis viris. At non mali, quando eos venatur vitium: sed ad perniciem, & interitum. Et cur non euestigio vitium consequitur supplicium? Propter domini clementiam. Si.n. vellet de vnoquoque eorum, qui peccant protinus supplicium sumere, maxima ex parte A
sublatum esset humanum genus. *Cognoui, quia faciet dominus iudicium inopis, & iudicium pauperum. Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo. Et habitabunt recti cum vultu tuo.* Alius, Apud vultum tuum. Pro habitabunt autem, alius dicit, permanebunt, & alius, sedebunt: & pro cognoui, scio. Quoniam dixit, venabuntur, & peribunt, nec ostendit statim imminere supplicium: nequis crassior ideo redderetur negligentior, subiunxit illud, Cognoui: ostendēs id omnino futurum. Qui.n. iniuria affecti sunt, non manebūt inulti. Pauperes autem hic non intelligit absolute pauperes, sed eos, qui sunt valde humiles, qui sunt contriti. Hæc autem dicit, & eos qui iniuria afficiūtur consolans, & eos qui faciunt iniuriam corrigens, & admonens: vt nec illi propter moram desperent: nec hi propter dilationem reddantur socordiores. Dilatio enim ducit ad pœnitentiam, eum autē, qui perseuerat punit grauius, idq; merito. Quare? Quòd cum in se tantam bonitatē sen- Ro. 2.
serint, nequaquam meliores euaserint. Cogita quanta sit dei clementia, quando eos qui sunt sibi dedicati mala pati permittit, B
nec de eo, qui malum facit pœnas sumit, volens eum meliorem facere pœnitentia. Veruntamen iusti confitebuntur nomini tuo. Quid est quod dicit? Quodcunq;, inquit, euenerit, illi agenti gratias, seu viderint humiles probris, & iniurijs affectos, seu malos elatos, non exigent rationem, cur illa fiant. Hoc est enim, vel maxime iu 1. The.
storum, perpetuo, & in omnibus gratias vlti.
agere. Et habitabunt recti cum vultu tuo. Hoc est, Tuum assecuti auxilium, & de te cum suis animis cogitātes, semper tecum versantes, a te nunquam recedent. Quod si fiat, nihil vnquam eis ægre fuerit, nec de eis, quæ accident vnquam querentur. Hoc est enim animi immobilis, hoc firmæ mētis, ac stabilis, non poscere a domino eorū quæ fiunt rationem. Quocirca dicebat Paulus. Veruntamen ò homo, tu quis es, Ro. 9.
qui respondeas deo. Nunquid dicit figmētum figulo, Cur me feciſti sic? Hoc modo nos perpetuo quoque simus grato, & memori animo, pro omnibus deo gratias a-
gentes. Quoniam ei gloria, & gratiarum C
actio, & adoratio, nunc & semper, & in infinita secula seculorum, Amen.

IN

IN PSALMVM CXL.

D *Omine clamaui ad te, exaudi me. Intende voci meæ cum clamauero ad te.* Huius quidem psalmi verba omnes, vt semel dicam, sciunt, & per omnem ætatem perpetuo canunt, quis sit autem sensus eorum, quæ dicta sunt nesciunt. Quod quidē nō est parua reprehēsione dignum, quod qui quotidie canunt, & ore verba proferunt, non quærunt vim sententiarum, quæ in his verbis sitæ sunt, sed si viderit quidem quispiam aquam puram, & limpidam, nō se tenuerit quin ad eam accedat, tangat, & bibat, & qui in pratū assidue ingreditur, nisi collectis prius aliquot floribus recede re minime sustinuerit, vos autem, qui ab ineunte ætate ad extremam vsq; senectutem hunc psalmū meditamini, nihil aliud quam verba perpetuo teneris, & absconso thesauro assideris, & obsignatam crumenā circunfertis, & nec a curiositate quidē incitatus est quispiam, vt disceret, quid est, qđ dicitur, non quæsijt, non scrutatus est? Quanquam, nec illud quidem dici potest, quod cum esset psalmus apertus, omnes inuitauit ad somnum, nec finit, vt quærere
D tur, quod erat ad manum. Est enim obscurus, & qui sufficit ad eum excitandum, qui non nimis profunde dormit, imò verò eū etiam, qui dormit. Quid enim est illud, Ne declines cor meum in verba malitiæ? Quid verò, Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me? Quod autem cō sequitur, dic quæso, an non est quibuslibet tenebris tenebricosius? Quoniam adhuc, & oratio mea in beneplacitis eorum. Absorpti sunt vincti petræ iudices eorū. Quā uis tamen tot sint obscura, veluti quoddā canticum, ea multi leuiter prætercurrunt, sed ne dum in reprehensione nimium immoramur, molesta euadat oratio, age ad ea, quæ dicta sunt perscrutanda veniamus. Sed diligenter attendite, neque enim puto fuisse temere decretum a patribus, vt hic psalmus diceretur quotidie, nec id quidem propter id quod in eo dicitur, *Eleuatio manuum mearum sacrificium uespertinum.* Nam
Pſ.54. idipsum quoque in alijs psalmis dicitur,
Pſ.23. quemadmodum ille, qui dicit. Vespere, &
Pſ.29. mane, & meridie narrabo, & annunciabo. Et rursus, Tuus est dies, & tua est nox. Et
E rursus, Vespere demorabitur fletus, & in matutino, exultatio, & multi possunt inueniri psalmi, qui vespertino tempori conueniant. Non ergo propterea hunc psalmum decreuerunt patres: sed tanquam salutare aliquod pharmacum, & peccatorū piaculum, vt is diceretur constituerunt, vt quæcunq; sordes, aut maculę fuerint a nobis toto die susceptæ, dum vel in foro, uel domi, vel in quocunq; alio loco versamur, eas cum ad vesperum peruenerimus, per spiritale hoc carmen abstergamus. Est.n. medicamentum, quod delet hæc omnia. Talis est etiam psalmus matutinus, nihil enim verat illius quoque breuiter meminisse. Accendit enim in deum desiderium, & animum excitat, & postquam valde inflammauit, & magna repleuit lætitia, & charitate, ita permittit accedere. Videamus autem vndenā incipiat, & quid nos doceat. Deus deus meus ad te de mane vi- Pſ.62.
gilo. Sitiuit te anima mea. Vides quomodo ostendit verbū inflammati animi. Vbi est autem amor dei, omnia mala recedūt, vbi est dei memoria, illic est peccatorum I
obliuio, & malorum interitus. Sic in sancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuā, & gloriam tuam. Quid est, sic? Cum hoc, F
inquit, desiderio, cum hac dilectione, vt videam tuam gloriam, quæ potest vbique videri. Sed ne eo, qui est præ manibus relicto, alium obiter introducamus, transmisso auditore ad ea, quæ de illo dicta sunt, ad ea quæ sunt nobis ꝓposita accedamus. Quid hic ergo dicit? Domine clamaui ad te, exaudi me. Quid dicis? Quoniam clamasti vis exaudiri, & eam affers iustam causam cur exaudiaris? Ijs ergo, qui magna, & vehementi voce intensaq; prædiri sunt opus est. Sed hoc fuerit a ratione alienum. Quid.n. peccauit, qui est parua, & exili voce, tardeque, & impeditioris linguæ? Nōne talis erat Moses, & omnibus magis ex- Exod.4.
audiebatur? Non Iudæi clamabant plus- Exo.17.
quam omnes, sed deus eorum precibus nō 32
annuit? Magna enim, & exili voce esse prę ditum sunt naturæ commoda. Ea autem non faciunt, vt vel audiamur, vel non audiamur, vt quæ nec digna sint, quæ vel laudentur, vel vituperentur. Multa enim na- 2. Reg.
turę commoda adsunt etiam sceleratis. An 14
non erat pulcher, & formosus Absalon, & 4. Re. 2.
vsque ad capillos capitis porrigebatur eius corporis species? Quid autem, an non erat calnus Heliseus, vt etiā rideretur a pueris? G
Sed nec illum quicquam iuuit forma, nec 4. Re. 2.

hunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

hunc læsit deformitas. Et quid dico eum, qui est tenui, & exili voce, tardioris{que}, & impeditioris linguæ, cum vel tacens audiretur Moses, & Anna minime loquens? Iudæos alloquens deus dicebat. Si multiplicetis orationem, non exaudiam vos. Cur hic ergo dicit, Clamaui ad te, exaudi me? Clamorem hic dicit internum clamorem, quem cor inflammatum peperit, & contritus animus, quo cum clamaret Moses, exaudiebatur. Quemadmodum ergo, qui clamat, omnes vires suas haurit, & exinanit: ita etiam, qui corde clamat, totam mentem suam conuertit. Talem ergo clamorem deus requirit, qui non sinat oscitare, & eum, qui canit, ad alia diuertere. Non solum autem quærit talem clamorem, sed etiam, vt ipse oretur. Sunt enim multi, qui stant quidem, ad deum autem non clamant, sed labra quidem ad deum clamãt, & nomen dei circunferunt: mens autem nihil sentit eorum, quæ dicuntur. Qui ita se gerit, non clamat, & si maxime vocifere tur. Qui ita se gerit, deum non orat, etsi maxime videatur orare. At non ita Moses, sed clamabat, & exaudiebatur, & ideo ei a deo dicitur, Cur ad me clamas? Non solum autem clamans, sed etiam tacẽs impetrauit, quæ voluit, vt qui se dignum præbuisset, vt a deo exaudiretur. Quod si vis etiam videre peccatores intense, & vehementer orantes, magnaq; voce clamantes, & impetrantes, vide meretricem, quæ clamat silentio, vide publicanum, qui a sola oratione fuit iustificatus. Hic quoque tali clamore vtitur, & ideo dicit, domine clamaui ad te, exaudi me, & ideo rogat, vt audiatur. Cum clamauero ad te. Vide etiam aliam virtutem orationis. Non enim rogat ideo exaudiri, quod magno, & vehementi studio oret, sed etiam ex eo, quod talem offerat orationem, vt digna sit oculis illis in quos nunquam cadit somnus. Quænam autem ea est? Quando quis non male precatur inimicis, quando non orat pro diuitijs, & facultatibus, quando non pro potentia, & gloria, neque pro vlla re fluxa, & caduca: sed pro illis immortalibus, & quæ nunquam intereunt. Quærite, enim inquit, regnum dei, & hæc omnia adijcientur vobis. Cum clamauero ad te. Vides quomodo vult nos quoque cum magno studio, & alacritate animi eum vocare, etenim diabolus tũc maxime insidiatur. Quoniam enim sunt maxima arma preces, & licet simus peccatores, infamiaq; & ignominia notati, si tamen perfecte, & dei legibus diligenter seruatis, oremus, magna efficimus: tunc nos conatur impedere in socordiam, & dimouere nostram cogitationem: vt faciat absque vllo fructu recedere ab oratione. Quocirca oportet nos, cum hæc sciamus aduersus eum nostrum communire studium, & diligentiã, & inimicos nostris nunquam male precari, sed Apostolos imitari. Illi enim cum passi essent mala innumerabilia, & in carcerem coniecti essent, & in extremum adducti periculum, ad orationem confugiebant, dicentes. Respicite super minas ipsorum. Et quid postea? Num, Confringe ipsos, vel occide dicebant, vt multi sæpe dicũt imprecantes? Nequaquam, sed quid? Et da seruis tuis cum fiducia loqui verbũ tuum. Quomodo, & quanam ratione? In occidendis ijs, qui insidiantur? In ijs delendis, & ad internecionem vsque de medio tollendis? Minime. Sed quomodo? In signis, & prodigijs faciendis per sanctum filium tuum Iesum. Vidisti orationem plenam philosophia, & quæ post tot, & tanta mala non petit, vt supplicium sumatur de inimicis. Sed hi quidem sic viuẽtes, & spirantes. Stephanus autem, cum præsentis vitæ cursus esset ei interrumpendus, non solum nihil mali eis petijt, sed eos etiam, qui lapidabant, & eum interimebant, studet per suam orationẽ eripere ab ira, quæ erat in eos vẽtura propter hoc peccatum, & dicit, Ne statuas eis hoc peccatũ. Quãnam ergo veniam consequẽtur, & qua defensione vtentur, qui suis inimicis male precantur? Quomodo autem exaudiri poterit ea oratio, quando repugnat dei legibus? Nihil ergo tale dicamus, non solum enim non est male precandum inimicis, sed ira etiam in eos cõcepta est auferenda, & ideo dicit, Volo vires orare in omni loco, tollentes manus sanctas sine ira, & disceptatione. Hoc est, Si sit tibi inimicus extingue iram, & ita accede ad dominum & non solum aduersus eum ore nihil dixeris, sed etiam expurges virus tui animi. Si talis sit tua oratio, & vehementi studio deum inuocaueris, etiam priusquam orationem perfeceris, exaudieris. Hoc ipse quoque petit, dicens. [Intende voci orationis meæ, cum clamauero ad te.] Etenim

Exo. 14.
1. Re. 1.
Esa. 1.
Esa. 29. H
Exo. 14.
Luc. 7.
Mat. 18
Mat. 6. I
Act. 4.
K
L
Act. 7.
Mat. 5.
Ro. 12.
1. Ti. 2.

nim ipsius dei promissio est, quæ dicit. Adhuc loquente te dicam, Ego ad sum. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in cõspectu tuo.* Alius, Statuatur oratio mea sicut incẽsum coram te. Alius, Præparetur. *Eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Alius, Donum vesperæ. Alius, Oblatio vespertina. Quid nos volens docere Propheta loquitur de sacrificio vespertino? Erant olim duo altaria, vnum quidem æneum, alterum verò aureum, & illud quidem erat publicum omnibus ferè totius populi hostijs expositum. Hoc autem situm erat in adytis, & intra velum. Atque adeò, vt quę a nobis dicantur sint clariora, conemur potius ab ipso initio ducere orationem. Fuit olim apud Iudæos templum, longum quidem quadraginta cubitos: latum vero viginti. Huius lõgitudinis decem intus ablati intercipiebantur cubitis, & quod erat interceptum, vocabatur sancta sanctorũ, quod erat autem extra sancta tantum. Auro autem omnia collucebant. Nonnulli verò dixerunt supremam quoque illam trabem, fuisse aureum. Huc solus pontifex semel in anno ingrediebatur. Illic & arca sita erat, & Cherubim. Illic etiam stabat altare aureũ, quo afferebatur thuribulũ, ad nihil aliud paratum, quàm ad solum incensum seu suffitum. Hoc autem fiebat semel in anno. In externo ergo templo erat altare æneũ, in quo quotidie offerebatur agnus, & comburebatur. Hoc appellabatur vespertinum sacrificium, erat enim etiam matutinum, & bis in die oportebat altare accendi, præter alias hostias, quæ offerebantur a populo. Hoc enim erat iussum & lege statutum sacerdotibus, vt ex se & ex domo sua, quãdo nullus offerret, vnum matutinum, & vnum vespertinum agnum sacrificarent, & comburerent, & illud quidem appellatur sacrificium matutinum: hoc vero vespertinum. Hoc autem iusserat deus fieri, significans per id quod fiebat, eum assiduè colere oportere, & cum dies incipit, & cũ desinit. Hoc ergo sacrificium fuit semper acceptum, & eiusmodi hostia. Quod autem fiebat pro peccatis, aliquãdo quidem erat acceptum, aliquando vero non acceptum, vtpote quòd hoc, vel illud esset, pro vt erant affecti ad virtutem aut vitium, qui illud offerebant. Quod autem non offerebatur pro aliorum peccatis, sed erat lex sacrificij, & modus colendi, erat omnino acceptum. Hic ergo rogat, vt sit eius oratio, vt illud sacrificium, quòd nulla polluebatur offerentis macula, sicut illud incensum sanctum, & purum. Propterea autem, quòd rogat, docet nos vt orationes nostræ sint puræ, & odoriferæ, talis enim est iustitia: quemadmodum peccatum est fœtidũ. Quocirca tetrum eius odorem significãs, dicebat. Quoniam iniquitates meæ supergressæ, sunt caput meum, tanquam onus graue grauatæ sunt super me. Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ. Quemadmodum ergo suffitus, per se est bonus, & bene olens, tunc autem maxime bonum odorem emittit quando igni accesserit: ita etiam oratio, vel per se quidem bona est: est autem melior, & fragrantior, quando offertur cum ardenti, & feruenti animo, quando anima efficitur thuribulum, & ignem vehementem accendit. Neque enim imponebatur incensum aut suffitus, nisi esset prius accensa craticula, aut nisi arderent carbones. Hoc ipsum fac tu quoque in mente tua, accende prius ipsam prõptitudine, & animi alacritate, & tunc impone orationem. Precatur ergo, vt oratio quidem sua fiat sicut incẽsum, eleuatio autem manuum, sicut sacrificium vespertinum. Sunt enim ambo accepta. Quomodo autem hoc fiet? Si vtraque sint munda, si vtraque nulli sint reprehensioni vitioue obnoxia, & lingua, & manus, hæ quidem ab auaritia, & rapina expurgatæ: illa vero a malis verbis libera. Quemadmodũ enim oportet thuribulum nihil habere immundum, sed solum ignem, & suffitum: ita etiã linguam nullum oportet verbum proferre quod sit vlla macula, aut labe respersum, sed sanctitatem, & laudem. Ita etiam oportet manus esse thuribulũ. Sit ergo os tuũ thuribulum. Vide autem ne id simo impleas. Tales enim sunt, qui loquuntur verba turpia, & immunda. Cur autem non dixit matutinum, sed vespertinum? Mihi quidem videtur dictum esse indiscriminatim. Si enim dixisset matutinum, curiosus interrogasset, cur non dixit vespertinum? Siquis autem velit audire non nimis curiosè: dicendum est matutinũ quidẽ expectare vespertinum, cum vespertinũ autem peractum fuerit, finitũ est sacrificiũ, & nõ est vtiq; amplius imperfectus diei cultus, sed est completus, & finem accepit. Sed quid sibi vult, manuum in oratione ele-

Esa. 58. & 65.
1. Par. 8
3. re. 6. 7
2. Par. 4
2. Re. 8.
1. Par. 5.
Exo. 26. 36.
Nu. 16.
Leu. 16. M
Hebr. 9.
Exo. 30.
Leu. 16. A
Ephe. 4.
Col. 3. 4
C

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esa.1. Psal.25. uatio? Quoniam, & multis sceleribus inser uiunt, vt percussionibus, cædibus, rapinis, auaritiæ, & alterius bonorum cupiditati. Propter hoc ipsum ergo eas iubemur tendere, vt orationis ministerium, sit eis vitij vinculum, & ab improbitate liberatio. Vt quando es rapturus, vel in bona aliorũ inuasurus, aut alium verberaturus, in memoriam reuocans fore, vt eas ad deum mittas te defensuras, & illud spirituale sacrificiũ per eas emittas, ne eas ignominia, & pudore afficias, & malæ operationis ministerio eis fiduciã auferas. Purga ergo eas eleemosyna, clementia, subueniendo ijs, qui indigent, & ita eas ea die ad orationem. Si.n. non permittis, vt eæ tollantur illotę ad orationem: multo magis non æquum est, vt eas peccatis inquines. Si quod minus est vereris: multo magis pertimesce, quod maius est. Illotis.n. orare manibus nõ est adeo absurdum, sed innumerabilibus peccatorum sordibus inquinatas offerre, hoc iram affert maximã. Hoc ipsum & in ore & in lingua cogitemus, & ea sceleri inuia cõseruantes, ita offeramus orationem. Siquis.n. qui habet vas aureum, eo ad vilẽ vsum vti nunquam in animũ induxerit propter pretium materię: multo magis cum auro, & margaritis habeamus oro longe pretiosiora, non par est, vt ea polluamus verbis turpibus, & impudicis, maledictisq;, & contumelijs. Nõ in altari æneo nec offers susfitum, sed in eo quod est pretiosius, nempe in templo spiritali. Illi enim est inanima materia: In te autẽ deus habitat, & es mẽbrum, & corpus Christi. *Pone domine custodiam ori meo.* Cum rogasset dominum, vt eius audiretur oratio, & ad eã daretur aditus, vide quod nam primũ affert postulatum, & quamnam supplicationem. Non dixit.n. Da mihi pecunias, Da mihi honores, qui sunt apud homines, Da mihi victoriam aduersus inimicos, Da mihi liberos, Nihil horum, sed hæc omnia sinens humi iacere, ea petit, quæ a deo dari digna sunt.

Dan. 4.

D

Ro. 13. 1.Cor.6.

E

Quid igitur? Non oportet petere sensilia? Oportet uuidem, sed moderatè, quemadmodum Iacob dicens. Si dederit mihi dominus panem ad vescendum, & vestem ad induendum, quemadmodum Christus iussit orare, dicens, Panem nostrum supersubstantialem da nobi. hodie, aut omnia, spiritalia. Quod ipse quoq; facit dicens. Pone domine custodiam ori meo. Vidisti prudẽ tiam, vidisti sapientiam, & vndenam postulationem incipiat? Ab eo quod est eorũ quæ rectè, & ex virtute fiunt maximum, & est omnium malorum causa si negligatur, quemadmodum bonorum, si in eo cura ac studium ponatur. Mala enim innumerabilia parit linguæ facilitas ac leuitas, quemadmodum rursus bona, cautio & securitas. Quemadmodum ergo nihil iuuat domus non vrbs, non mœnia, nõ portæ, nõ ostia, nisi sint, qui ea custodiant, & sciant, quando oportet ea quidem claudere, quando vero aperire, Ita etiam oris, & linguæ nulla est vtilitas, nisi sit ratio, cui scienter accurate accircunspectè ea claudere, & aperite permissum sit, & sciat quæ sint efferenda, quæ vero retinenda. Non tot, inquit, gladio quot lingua ceciderũt, & Christus. Nõ quæ intrant per os, coinquinant homine, sed quæ ex ore exeunt. Et rursus alius, Fac ori tuo portam, & vestem. Hic autem quoniam nouit rem esse valde difficilem addit & preces, & deum vocat ad ferendum auxilium. Imò vero ille quoq; hoc ipsum significat, vt quando dicit, Quis dederit labijs meis signaculum callidum? Oportet enim nostra quoq; cõferre, & ideo hoc instar præcepti posuit, dicens. Fac portam, & vestem. Est etiam dei inuocãdum auxiliũ, vt nostrum quoq; studium in opus exeat. Os ergo nostrum perpetuo custodiamus, ei rationem tanquam clauem adhibentes. Non vt perpetuo claudatur: sed vt conuenienti tempore reseretur. Nonnunquam enim silentium est loquela vtilius, quemadmodum loquela quoq; silentio. Et ideo dicebat ille sapientissimus. Tempus tacendi, & tempus loquendi. Si enim oporteret ora perpetuo patere, non factæ essent portæ, si autem perpetuo causa esse, non esset opus custodia. Quod enim clausum est cur quis custodierit? Sed propterea sunt portæ, & custodia, vt faciamus singula tempore conuenienti. Alius autem dicit, lancem & stateram fac inguæ tuæ, maiorem exigens diligentiam, vt non solum verba, quæ oportet efferamus, sed etiam cum ea, qua par est cautione, & accurata consideratione ea veluti ponderantes, & diligenter expendentes. Si.n. hoc facimus in auro, & materia, quæ iuterit, hoc multo magis faciendũ est in verbis, vt nihil desit, nec redũdet. Quocirca dicit etiam quispiã. Verbũ ne prohibueris in tempore salutis. Vidisti

F Ibidem Mat.15 Eccl.28

Eccl.22

Eccle.3.

G

tempus

Ibid. Eccl.20 Ibid. Eccl.19 Ibid. Ibid.32 tempus exitus'. Alius autem dicẽs tempus silentij, inquit. Si est tibi sermo, responde. Sin minus, esto manus tua super os tuum. Et rursus, Qui abundat in sermone, odio habebitur. Et, Melior est homo qui celat stultitiã suam, quàm homo qui occultat sapientiã suam. Audiuisti sermonem: moriatur in te, confide, non te rumpet. Et rursus. A facie verbũ paries stultus, vt a facie infantis puerpera. Deinde etiã de modo. Loquere adolescentule, si opus sit tibi, vix bis. Si interrogatus fueris, in breuem summã pauca paucis multa redige. Magna.n. animaduersione opus est, vt linguæ potestate cautè, & secure vtaris. Et ideo rursus dixit. Est repre

Eccl.20 H

hensio, & non est tempestiua, & est tacens aliquis, qui inuenitur sapiens. Non solum enim oportet tacere, & loqui opportune, sed etiam cũ magna gratia. Quocirca dicebat Paulus. Sermo vester sit semp in gratia sale conditus, vt sciatis qũo oportet vos

Col.4. φρικ-τὸν.

in vnoquoq; respondere. Cogita apud te hoc esse membrum, per quod cum deo colloquimur. Hoc est membrum, per quod in primis reuerendum summa veneratione dignum sacrificium suscipimus. Sciunt fideles quod dicitur, & ideo oportet id esse liberum ab omni accusatione, maledicto, verbo obscœno, & calumnia, & si nos aliqua lasciua, & impudica cogitatio vrgeat, ea intus est suffocanda, nec permittendum vt in verba exeat, & si pusillus & demissus animus facit, vt loqui nõ audeas, sed apud te murmures, ea quoq; radix est exiccãda. Tuta sit porta oportet, & pfecta custodia, nec permittendum est, vt intus mala consilia pariantur, & si pariuntur, ea sunt intus suffocanda, & est radix eorum exiccanda. Hanc habuit Iob custodiam, & ideo nullum verbum inconcinnum aut absurdum protulit, sed maxima quidẽ ex parte tacuit

Iob.1.2 I

quando autem eum loqui cũ vxore oportuit, locutos est verba sapientiæ plena. Tũ demum.n. solum loquendum est, qñ quæ dicuntur plus prosunt, quàm silentiũ. Quocirca Christus quoq; dicebat. Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homi-

Mat.12 Ephe.4.

nes, dabunt pro eo rationem. Et Paulus, Sermo obscœnis ex ore vestro nõ prodeat. Quomodo autem fuerit tuta hęc ianua, & accurata custodia, audi alium dicentem. Omnis narratio tua sit in lege altissimi. Si

Eccle.6.

enim didiceris nihil loqui superuacaneũ, sed diuinarum scripturarũ narratione mẽtem, & os tuum perpetuo munias: erit custodia quouis adamãte tutior. Per os enim multæ, sunt viæ interitus, vt quando quis obscœna verba loquitur, quãdo verbis scurrilibus, vtitur quando vanam præ se fert gloriam, quãdo se magnificè iactat, & gloriatur, vt Phatisæus, qui quoniam ori suo fores non obdidijt, paucis verbis quæcunque erant intus effusa sunt. Quocirca quẽadmodum qui in domo, cum nullæ essent fores, qui positus erat intus thesaurum cõseruare non potuit, repente pauper factus est. Considera mihi quoque alium, qui propter magnifica sua verba similiter perijt. Dixit enim. Super astra cęli pęnam sedem meam. Iudæi autem, propterea quòd proximi malis lætantur, nunc quidẽ audiunt. Propterea quòd dixisti. Euge, euge, factus est vt reliquæ gentes Israel, nunc autem probris incessiuntur, Propterea quòd murmurant, ei dicunt, Omnis qui facit malum bonum coram domino, ipse quoque in eis complacuit. Et nos alienos beatos ducimus, & ædificantur qui faciunt scelera. Non ecce hæc scripta, sunt in libro? Alij propter murmurationem vt dicit Paulus. Neque murmuremur sicut nonnulli eorum murmurarunt, & perierunt ab exterminatore. Et quando murmurarunt? Quãdo dicebant, Eduxisti nos, vt occideres in deserto, quasi nõ essent monimenta in Aegypto. Alij propter ludum, quemadmodũ dicit. Comederunt, & biberunt, & surrexerunt ad ludẽdum. Alij propter maledicta. Omnis enim, qui dicit fratri suo, Stulte, reus erit iudicio, & his longè plures propter alia perierunt, cum non custodijssent ora sua. Quòd si vis videre nonnullos etiã perire ex intempestiuo silentio, ego tibi ostendam. Si enim, inquit, populo non annunciaueris, ille quidem morietur peccato suo, sanguinem autem eius è manu tua requiram. Alius, φ nullo habito discrimine loquitur cũ aliquibus, & quę sibi credita, fuut effundit. Nolite, inqt, dare sancta canibus, nec proijcite margaritas vestras ante porcos. Alius propter risum, & ideo dicit. Væ vobis qui ridetis, quoniam flebitis. Vidisti qũo os perdit. Vide etiam contra quomodo os conseruat. Vide Pharisæum per ipsum pereuntem. Vide publicanum per ipsum conseruatum. Vidisti glorioſum ac magniloquum barbarum pœnas dantem. Vide iustum moderatè loquentem, &

Luc. 18

K Isa. 14.

Hie. 12.

1.Co.10 Exo.17. Exo.32. Matt.5.

διαφέρ-γης. L Ezec. 3.

Matt.7.

Luc.6. Luc.18. 1.re.18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gen.18. dicentem, Ego sum terra, & cinis. Vidisti eum, qui lętatur, & insultat reprehendi, & puniri. Vide eũ qui miseretur seruari. Da, inquit, signũ super vultus eorũ, qui lugẽt, Eze.9. Ro.12. & mœrore afficiunt. Quocirca Paulus quoque dicebat, Gaudere cũ gaudentibus, & flere cum flentibus. Si nihil, inquit, aliud potes, non parũ, inquit, ei qui dolore afficitor conferes, si vna cum eo eius vicẽ doleas. Vidisti eum qui ridebat fletui esse traditum. Vide eum, qui luget assecutum esse
M consolationem. Beati. n. qui lugẽt, inquit,
Matt.5. quoniam ipsi consolationem accipiẽt. Vidisti eos, qui murmurãt punitos. Vide eos qui gratias agunt seruatos. Benedictus es
Dan.3. Dñe, & laudabile nomen tuum, quoniam iustus es in omnibus, quæ fecisti nobis. Et paulopost. Omnia quæcunque induxisti nobis, iusto iudicio fecisti, Illi dicebãt. Omnis, qui facit malum, bonum coram domino. Hi contra. Mundus oculus tuus, vt
Abac.1. non videat mala Illi beatos ducebant alienos quoniam ædificantur facientes scelera, hic eos quibus deus fert opem. Beatus,
Ps.143. inquit, populus, cuius dominus deus eius. Et rursus. Noli æmulari in malignãtibus,
Psal.36. nec eos beatos iudica, qui faciunt iniquitatem. Vidisti sanctos alios adhortantes, & ipsos manentes immobiles in tentationi-
Gen.28 bus. Audi itaq; Iacob dicentem: Si dederit mihi dominus panem ad vescendũ, & vestem ad induendum. Et Abraham. Nõ accipiam a te ex filo vsq; ad corrigiam calcea-
Gen.14 Gen.12. menti. Porro autem qñ stuprum erat vxori inferendum, & fame premeretur, nihil
22. graue aut absurdum locutus est. Et quando dixit filius, Pater ecce ligna, & ignem, vbi ouis, vide cum quanta mansuetudine, & sapientia respondet, & dicit. Prouidebit
A sibijpsi, inquit, ouem deus ò fili, nec a natura, nec a commiseratione conuersus ad verba filij, quæ solus soli faciebat, quando consentaneum erat desiderium vehementius accendi. Nequis. n. dicat, quòd ppter alios verecundia motus non fleuit, ab eo separatus, & cum esset solus, ostendit summam philosophiam. Vidisti eos, qui propter risum puniti fuerunt. Vide eos, q per fletus, & ieiunia seruantur. Nimiuitas mente agitans. Vidisti eos, qui propter maledicta dant pœnas. Vide eos, qui propter lau-
Ion.3. Nu.24. dationem mercedem accipiunt. Qui te benedicit, benedictus: & qui te execratur ma-
Luc. 6. ledictus. Benedicite ijs, qui vos persequuntur, orate pro ijs, qui vobis insultant, vt sitis similes patris vestri, qui est in cœlis. Vides ꝙ neq; oportuit omnino esse clausum neq; apertum ad omnia, sed scire vniuscuiusque tempus. Hæc autem cũ sciret Propheta, dixit, Pone domine custodiam ori meo. *Et ostium circumstantiæ labiis meis.* Quę nam autem fuerit custodia, nisi cogitatio, quæ virget terribiliter, habens præ manibus ignem eos vsturum, qui ore temere vsi
B fuerint? Eum adhibe ianitorem, & custodem intentantem minas conscientiæ, & hanc portam nunquam intempestiue aperies, sed tempestiuè, & propter lucrum, & bona innumerabilia. Quocirca dixit quis- Eccle.7.
piam. Memento nouissima, & in ęternum non peccabis. Vidisti quomodo hic quoq; hanc præficit cogitationem. Ego vero ipsam etiam feci terribiliorem, non solũ propter finem, sed etiam post finem, cum dixi eum habere præ manibus. Si hoc ita sit, nihil mali parietur in animo. Cum eo aliũ quoq; ei appone, quid dicat, Omnis ver- Mat.12
bi otiosi reddes rationem in die iudicij. Cogita, quòd mors quoque ex eo ingressa Gen.3.
est. Nisi enim mulier locuta esset cum serpente, vt locuta est, nisi verba dixisset, quæ ei minimè conueniebant, damnum nõ ac cepisset, viro non dedisset, ille non comedisset. Hæc autẽ dico, non in os, & linguã culpam conferens, absit, sed in importunũ eorum vsum, qui ex rationis negligẽtia oritur. Est etiam alia via interitus, quæ ex ore proficiscitur, quando sunt turpia, & immũda oscula, quando ficta, ac fraudulenta. Eis quoque impone custodiam. Tale erat Iu- Mat.26
dæ osculum, dolo plenũ. Sed non tale Pau
C li osculum, quo iussit se inuicem osculari, Mar.14
dicens. Salutate vos inuicem in osculo san- 2.Co.12
cto, quemadmodum nec Dauid quod Io- 1.Re.20
nathæ præbet osculum, sed sanctum, & honestum, & syncera dilectione plenum, cuiusmodi etiam fuit eorum, qui in Pauli collum ceciderunt, & eum amplexi osculabãAct.20.
tur. Et ideo dicit: Pone domine custodiam ori meo, & ostium non absolutè autem ostium, sed ostium circumstantiæ addidit, Vt vniuersum contineat, & muniat. Iam verò est etiã aliud genus exitij per linguã, nempe dicere, Cur hoc ita est? Quocirca Paulus eos carpens, qui hæc inconsideratè loquuntur, dicit. Veruntamẽ, ò homo, tu Ad ro.9.
quis es, qui respondeas Deo? Non oportet autem os solum obstruere, sed mentẽ etiã

Eccl.23 ante os. Quocirca dicebat etiam quispiã. Quis dabit in cogitatione mea flagella, vt in ignorantijs meis non parcant? Quocirca Christus quoq; intus tollit ipsas malas cogitationes, dicens. Qui aspexit mulierẽ
Matt.5. ad concupiscendum, iam mœchatus est. Vides quomodo non sinit pullulare, nec initium sumere, non cupiditatem, nec irã.
Ibid. Qui iracsitur enim, inquit, fratri suo, reus
D erit gehennæ ignis. Non parum quoq; cõducit ad securitatem, non multum loqui,
Pro.10. & ideo dicit. In multiloquio non effugies peccatum. Parcens autem labijs, eris intelligens. *Non declines cor meum in verba malitiæ.* Ad excusandas excusationes in peccatis. Alius, Ne diuerteris cor meũ in sermones malos, ad cogitandũ scelerata cogitationes. Cur autem vsus est ordine cõtrario & cum de ore prius esset locutus, tunc venit ad cor? Non temere nec absq; re hoc fecit. Quemadmodum. n. in captiuis, qui volunt aufugere, qui eius rei curam gerunt, primũ hoc agunt, vt portas carceris pręoccupent, & ad hoc omnes studium suũ conferunt, & si hoc factum fuerit, quod restat poterit facile rectè geri, Ita etiam hic quoque id facit in hoc loco, & per ea quæ suadet hoc propè dicit. Sint clausæ ianuæ, & malæ cogitationes citò expugnabuntur. Quocirca nec ab initio quidem permittit, vt foras egrediantur, & malam conuellit radicẽ, dicens. Non declines cor meũ. Hoc est, Ne permittas, vt declinet, vt sinas, vt di
E uertat ad malas cogitationes. Illinc enim est fons virtutis, & vitij, nẽpe a corde. Hoc autem significans, sic dixit, non quòd deus declinet. Absit. Quænam sunt autem verba improbitatis? Multa & diuersa. Nam & quæ insidias construunt, quæ deum criminantur, quæ virtutem auersantur, quæ vitium sectantur, quæ de prauis dogmatibus & scelerata vita lubẽter audiuntur, & cætera huiusmodi, sunt vetba improbitatis, & ex magna improbitate procedunt. Quemadmodum autem sunt cogitata, & verba improbitatis, ita sunt etiam verba vitæ. Et ideo Christo dicebant discipuli. Verba vi-
Io.6. tæ æternę habes, & ad quem ibimus? Dicũtur autem verba vitæ, quæ vitam præbent. Dicuntur etiam verba salutis, quę salutem acquirunt. Quocirca dicit quidem sapiẽs.
Eccle.4. Ne prohibeas sermonem in tempore salutis. Verba improbitatis ea etiam sunt, quæ faciunt dicentes improbos. Quemadmodum. n. est aer pestilens, & qui morbos procreat: ita etiam verba. Quod autem facit ille in corpore, id ea faciunt animæ, quæ illa suscipit. Orat ergo hic quoq;, subiunxit, & dicit. Ne sinas, vt cor meũ verba huiusmodi suscipiat, ne permittas, vt illuc inclinetur. Vidisti qũo ostendit liberum animi F
arbitrium, & naturam in se non habere vitium, sed a socordia inclinatam id suscipere. *Ad excusandas excusationes in peccatis.* Hæc est via præcipua interitus, qñ vel ipsa quæ peccauit anima, excusso timore, excogitat excusationes, & prætextus quosdã ad ignauiam, vel etiam qñ, cum quispiã adulterauit, volens alius eius compunctionem excutere, dicit. Nunquid tu causa es? causa est cupiditas? Malum est quidem peccare. Hoc autem facit grauius, negare postquã peccaueris. Hæc sunt arma diaboli potissima. Hoc etiam in primis nostris parentibus vsuenit. Cum enim oporteret Adam confiteri: Ille in Euam confert culpam, & & illa rursus in diabolum. Cum oporteret Gen.3.
dicere, peccauimus, illi non solum non cõfitentur, sed etiam defensionem comparãt. Cum enim sciret diabolus peccati confessionem esse peccati solutionem, persuadet animæ, vt sit egregiè impudens. At tu, ò dilecte, quando peccaueris, die peccaui, nihil est hac defensione iustius, Ita deum red 2.Re.12
dis propitium: ita etiam facis, vt tardius 24.
in ea rursus incidas. Sed quando quæris prætextus, qui nõ sunt, & animam vis metu liberare, reddes eam promptiorẽ, vt rursus eisdem implicetur: Deumq; magis ir- G
ritabis. Nulli enim peccatori deest impudens prætextus. Homicida culpam confert in iram, & fur in paupertatem, & adulter in cupiditatem, & alius in principem. Sed hi quidem sunt prętextus, qui nihil habẽt rationis, nec se vllo iure possunt defendere. Illa enim non faciunt peccata, sed ipsi eorum, qui peccant animi: Ita autem esse ostendam ex ijs, quæ sunt proxima, & illis cohærentia. Quando enim videtur homo alius, qui & vitam agit in paupertate, & tenetur cupiditate, & necessitati naturæ est obnoxius, hæc non peccare: quanam potest vti defensione? Et ideo pulchrè sic dixit quidam sapiens. Quis dederit in mente mea flagella, vt in ignorantijs meis non parcãt? Vide Dauid nullam excusationem Eccl.23
afferentem quando peccauit, sed dicẽtem, 2.Re.12
Peccaui domino. Atqui potuisset dicere,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cur nudabatur mulier? Cur lauabatur ante meos oculos? Sed sciebat has esse friuolas excusationes, & quæ nihil haberent rationis, & ideo venit ad apertam sui defensionem, nempe vt diceret, Peccaui. At Saul
H 2.Re.24. non ita, sed cum de ventriloqua seu Phytonissa reprehenderetur, dicebat. Coarctor, alienigenæ pugnant contra me. Ideo autē graue dedit supplicium. Cum enim deberet dicere, Peccaui, & me iniquè gessi, ille quidem hoc non dixit, sed obibat a ratione alienas quærens excusationes. *Cum hominibus operantibus iniquitatem.* Hoc subiunxit, ostendens esse illorum maximè asserre excusationes, & se impudenter gerere. & ideo hoc assidnè instar virtutis apponit, fugere tales cœtus, atq; adeo totū librū ab eo incipit. Beatus vir, qui non abijt in consilio impiorū, & in via peccatorū non steterit, & in cathedra pestilentiæ non sedit. Propterea aūt ipsum inuenis in peccatis, culpam lubenter agnoscere. Qñ ergo numerauit populum, dicebat, Ego peccaui: &
2.Re.24. ego pastor malè feci. Non dixit, Quid tū si numeraui? sed seipsum condēnat, & ideo veniam assequitur. Nihil.n. Deum æquè reddit propitium, ac sua peccata confiteri. Hoc autem fiet si fugiantur eorum cœtus, q'ui metum peccatorum soluunt, & ad so-
I cordiam impellunt. Et ideo Paulus, & Hic temias de eo multa verba faciunt, & iubēt vtriq; fugere malorum, & eorum, qui sunt adeo ignaui, consuetudinem. Porro autem
Hier.51 Iob quoq; hoc refert in numerum virtutis
Iob.31. dicens, Si ambulaui cum irrisoribus. Hic
Psal.25. autem ostendit se cum ijs ne sedisse quidē
1.Co.5. dicens. Non sedi cum concilio vanitatis. Quocirca Paulus quoq; non sinit vesci cū improbis, imo nec vllam cum eis habere consuetudinem, dicens. Siquis autem non obedit sermoni nostro, eum signate, & nō
2.Th.4 conuersemini cum eo. *Et non communicabo cum electis eorum.* Alius, Neque vna comedam dulcia eorum. Alius, Nō congregabor in delitijs eorum. Hic dicit illud Apostolicum, fugiendas esse delitias illorum, & conuiuia, vbi maximè crescit peccatum, vbi maior est libertas, & securitas. Non est autem hoc parum signum virtutis: non parua via correctionis, eiusmodi fugere cōuiuia, & tales cœtus, & neque reuereri amicitiam, neque ventri seruientes robur constantiam animi dissoluere. Ita dum multi reuererentur amicitiam, in ebrietatis fluctus deuoluti sunt, ita capti sunt a fornicatione, & ignem voluptatis accenderunt, dum secuti sunt conuiuia, quę sunt theatra habentia multum iniquitatis. Hoc ipse K
quoque ostendit se fecisse, vt ne eiusmodi quidem mensæ esset particeps. [Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum.] Alius, Misereatur mei iustus misericordiæ, & increpet. Hoc quoque est non paruum genus virtutis cū priore, non fugere reprehensiones, & increpationes, quæ fiunt a iustis. Quod autē dicit, est eiusmodi. Eorum quidem qui ad gratiam loquuntur propter damnum, cœtus nunquam fuerim particeps, eos autem elegerim, qui sunt acres, & vehementes, & corrigunt, qui redarguunt, qui peccata aperiunt, qui reprehendunt. Hoc est enim maximè misericordiæ, & clementiæ, mederi vulneribus. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Vidisti animam virtute instructam, & in ea exercitatam, quæ fert, quidem lubenter iustorum reprehensiones: quę autem ab iniquis vel ad gratiam repellit, & reijcit. Quamobrē? Quoniam illi quidem, vel miserentes sæpe exitium attulerunt. Hi autem acriter insectantes, & increpantes correxerunt. & cum horum quidem reprehensione coniuncta est misericordia, cum illorum autem misericordia mors. Et ideo dixit quispiam esse fi L
deliora amicorum vulnera, quàm voluntaria oscula inimicorum. Cōsidera autem Pro.26.
quomodo hic significat illud apostolicum redargue, increpa, exhortare. Talis est.n. 2.Ti.4.
sanctorum reprehensio. Ita etiam faciunt medici, non solum secant, sed etiam alligant. Quocirca Christus quoq; efficiens, vt grata esset, & accepta reprehensio, non sinit reprehensionē ab initio publicari, dicens. Vade & reprehende ipsum inter te, & ipsum solum. Ita etiā faciebat Paulus ostē- Mat.18
dens reprehensionem cum misericordia, Gala.3.
nunc quidem dicens, O insensati Galatæ, & 4.
nunc autem. Filioli mei, quos iterum parturio. Oportet.n. eum qui reprehēdit multa excogitare, vt accepta sit, & grata eius reprehensio, & magna sapientia opus est ei, qui adhibuerit tale medicamentum, ac maiore quidem sapientia opus est ei, qui reprehēdit, quā ei, qui corpus scindit. Qūo? Quoniam illic quidem aliud est quod scindit, & aliud quod dolorē suscipit. Hic autem

eem eadem est, quæ scindit, & quæ dolore afficitur. Oleum aūt peccatoris nō impinguet caput meū. quid hoc est? Ille, inquit,
M non quærit vtilitatem auditoris, sed suā, vt videatur suauis, iucūdus, & amicus, hic autem ante suam gratiam considerat illius vtilitatem. Vnde etiam hac ratione inter se maximè differunt. Si autem, vel miserē-tes, sunt auersandi improbi: qñ sunt admittendi? nunquā. Quamobrem etiamsi præbeat pecunias, etiamsi delitias promittat, & honores, eum repelle, & fuge. Iustū autem etiamsi te verbis ludificetur, etiamsi te increpet, & insectetur, sequere. Ille enim est, qui te diligit. *Quoniam adhuc, & oratio mea in beneplacitis eorum.* Alius, Adhuc.n. & oratio mea intra vitia ipsorum. Alius, in improbitatibus ipsorū. Hæc quidē petijt: illa verò præbet à seipso, & hinc ostēdit nō oportere eos solum cōfidere orationi inertes, & supinos dormientes, sed oportere ēt sua conferre. Quid hic autem ex se præbet? Non oues, boues, & pecunias, sed morum moderationem, & quod mirandum in modum eorum fugiat improbitatem. Non solum, inquit, illorum fugiam gratiam, nec eligam horum reprehensionem, sed etiam stabo aduersus eorum cupiditates, tantum abest, vt eligam eorum misericordiā. Hoc
A enim sibi vult illud, in beneplacitis eorū, ἐχόμε- hoc est, aduersus eorum cupiditates. *Absor-*
να πέ- *pti sunt iuncti petræ iudices eorum.* Alius, auel
ρας, lentur in manu petræ. Ostendit hic, quam
iuxta pe- sit peccatum expugnatu facile, & quā præ
tram. ceps vitium. Ipsi, inquit, principes, qui om
ἐκτιλή- nia agebant, & ferebant, perierunt. Nō di-
σονται. xit autem, perierunt, sed absorpti sunt, si-
Psal.36. gnificans eos ita perijsse, vt nullum sit reliquum eorum vestigium, quod etiam dicit de impio, Transijt, & ecce, non erat, quæsiui ipsum, & non est inuentus locus eius. Quid est, iuxta? Propè. Quod autem dicit, est eiusmodi. Quēadmodum petra aliqua, quæ mari est obruta, non apparuerit: ita etiā demersæ illorum felicitates deinceps non amplius apparent, cum funditus interierint. Vel hoc ergo dicit, deletū esse funditus eorum nomen, & gloriam, vel id sig-
Potue- nificat esse potens, robustum & validum.
runt. Illud enim significat, auellentur in manu
ἠδυνήθη- petræ. *Audient verba mea, quoniam potuerunt.*
σαν, Alius, quoniam munita sunt satellitibus.
iucūda Alius, quoniam speciosa fuerunt. Hoc est,
fuerūt. scient per rerum experientiam exhortatio nis, & consilij mei iucunditatem. Et quo- B
modo? Reprehensio iustorum hunc produ Sap.5.
cit fructum, & eorum disciplina magnam 2.Co.4.
affert voluptatē. Talis est.n. virtus. Habet quidem breuis temporis laborem, perpetuam autem lætitiā. [Sicut crassitudo terræ erupta est super terram. Dissipata, sunt ossa nostra secus infernum.] Alius, quēad modum agricola qū frangit terrā: ita dissipata sunt, ossa nostra in ore inferni. Alius, perinde ac ei, qui confringit ad dissecat terram, Dissipata sunt ossa nostra in inferno. Alius, vt qui colit, & fodit terram, dissipata sunt ossa nostra iuxta infernum. Postquā dixit verba sua habere plurimū voluptatis dicit etiā veteres calamitates. Quanuis, inquit, extrema passi sumus, & tanquam pro scissa, arata, & fossa terra dispersi sumus omnes, & perijmus, & ad ipsas mortis portas deuenimus: ita tñ affecti maluimus reprehensionem, & correctionem iustorum, quàm misericordiam peccatorum, etenim quodcunque acciderit, a tua spe pēdemus, neque quicquam nobis eueniet, quod possit efficere quominus ad te respiciamus. C
Vnde etiam subiunxit, dicens. *Quia ad te domine domine oculi mei. In te speraui, non auferas animam meam.* Etsi, inquit, innumerabiles irruant calamitates, licet bella, prælia mortes, & portæ inferi, a sacra ancora non recedimus, sed firmam tui auxilij spem te- Heb.6.
nemus, armisq; & acie dimissis, speramus fore, vt hinc, nempe a tuo auxilio liberemur. In te speraui, non auferas animam meam. Alius, ne euacues. Hoc est, ne sinas me abire re infecta. [custodi me a laqueo, quem statuerunt mihi, & a scandalis operantiū iniquitatē.] Non hic dicit tātum insidias, sed quæ clā fiunt, & occultę sunt, quę sunt, & obseruatu, & deprehensu difficiles, & ad quas cauēdas superno maxime auxilio opus est. Precatione autē ideo concluſit orationem, à qua exordium sumpserat in ea desinens, hæc quidem a se conseri ostendens spem in deū, perpetuo ad deū respicere malorū cœtus fugere, odio habere improbas eorum cupiditates, a deo autem, opem & auxilium, & ijs, quæ sunt toleratu difficillima reddere superiorem. Ita enim virtus contexitur, dum & nostrū studium adhibetur, & deus nobis opitulatur. *Cadent in retiaculo eius pedes, Singulariter sum ego donec transeam.* In cuiusnam cadent retiaculum? Dei. Hoc est, vincentur, capiē- D

cur. Tenentur enim iusti, vt corrigantur, & excitetur eorum philosophia, Peccatores autem, vt quorum sit morbus immedicabilis, vsque ad pœnam, & supplicium detinentur. Singulariter sum ego, donec transeam. Alius, simul ego sum donec transeã. Hoc est, compactus, coniunctus, nõ dispersus, vel ex septuaginta sententia, liberatus a malis, purus ab illorum congressione, & tanquam solus habitans, quod quidem est maximum genus virtutis. Non vno autem aut duob. tribusve diebus hoc facit, sed per totam vitã. Hoc est murus, hoc propugnaculum, hoc virtutis incrementum, malos fugere, coactum, & constipatũ apud se consistere toto vitæ tempore, & ab ijs qui corrumpunt seiunctum habitare. Solitudo enim non facit esse solum, sed mens quæ tenetur amore, & studio sapientiæ. Ita etiam qui habitant in medijs vrbibus, foris, & strepitibus, poterunt esse singulares homines, dum corruptos cœtos fugiant, & se iustorum concilijs adiungant. Hæc est via secura. Qui ergo est ad alios corrigẽdos, ido
E neus, cum ij versetur, qui sunt suscepturi medicinam, & reddat meliores. Qui est autem imbecillior, fugiat improbos, vt ab illis damnum nõ accipiat. Ita & præsentem vitam ture ãget, & securè, & bona futura consequetur. Quę detur nobis omnib. consequi, gratia & clementia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN CXLI. PSALMVM.

VOce mea ad dominum clamaui. Voce mea ad dominum deprecatus sum. Vides quomodo vbiq; hoc facit, & hinc ducit exordium. Bis autem hic dicit, voce & voce. Hoc autem nõ abs re facit, sed vt hęc duo nos doceat per conduplicationem, & summam animi alacritatem, & intensam mentem. Prẽterea autem suam oportere esse vocem. Non enim omnes voce clamant, nec ad deum, nec propria. Oportet autem hæc omnia concurrere. Qui clamat aduersus inimicos, non ædit vocem hominis, sed feræ, & serpentis. Qui est negligens, & non audit quæ dicit, non clamat ad deum, sed nequicquam ac temere loquitur. Qui mẽ-
F tem non excitat, etsi valde vociferetur, hic rursus non clamat. Voce enim vt iam sæpe dixi, non significat spiritus tonum, sed mẽtem intentam. At hic non sic, sed hæc tria simul colligit, & ostendit se, & voce clamare, & ad deum, & voce propria, & ideo bis dicit, voce mea, & voce mea. [Effundo in
M
consp ectu eius orationem meam. Et tribulationem meam ante ipsum pronuncio.] Pronuncio. Vidisti animũ liberũ ab oĩb. quæ ad hãc vitã pertinent, neq; n. confugit ad homines, nec ab eis petijt auxiliũ, sed opẽ, quę expugnari non potest, rogauit a superis. Deinde intensam, & vehementem animi promptitudinẽ, quam intus habuit abscõsam, ostendit per hæc verba. Effundo, inquit, abundè ac copiosè. Hinc etiam discimus afflictiones non parũ conferre ad philosophiam. Hic est fructus afflictionis. Nemo ergo ipsum fugiat. Duo enim habet hęc cõmoda. Vnum quidẽ quòd facit studiosiores, & attentiores, alterum autem, quòd ea quoq; iusta est causa cur audiamur. Et ideo nõ dixit ipse, iustitiam meã, nec mea rectè facta, sed meam afflictionem, nempe quòd ea non paruum afferat patrocinium. Esa. 40. Quocirca Esaias, Adhortamini, inquit, populum meum sacerdotes, loquimini ad cor G
Hierusalem, quoniam susc epit de manu 1.Co.5.
domini duplicia peccata eius. Et Paulus. Tradidi hunc hominẽ Satanæ ad interitum carnis, vt spiritus sit saluus. Et ad Corinthios scribens, dicebat. Propterea multi 1.Co.11
in vobis infirmi sunt, & imbecilli, & dormiunt multi. Si. n. nos ipsos iudicaremus, non iudicaremur. Iudicati autẽ a domino castigamur, ne cum mundo condẽnemur. Porro autẽ diuiti dicebat Abraham. Recepisti bona tua in vita tua, & Lazarus ma- Luc. 16
la sua, & nunc hic quidem consolationem accipit, tu verò cruciaris. Iam vero Dauid quoq; cum ei malediceret Semei, dicebat. 2.Re.16.
Sine enm mihi maledicere, quoniam deus ei mandauit, vt videret meam humilitatem. Et in scripturis vbique inueniemus, quòd qui afflictiones ferunt grato, & patienti animo, non solum multa peccata delent, sed etiam non paruam apud deum fiduciam, & loquendi libertatem obtinẽt. Deut. 3.
In deficiendo ex me spiritum meum. Et tu cognouisti semitas meas. Quando qui sunt in Psal. 17.
primis pusilli, & abiecti animi, concidunt 33.
& multi etiam mala verba loquuntur: is Esa. 9.
tunc maxime philosophatur, vt qui studij Ose. 6.
magistram habeat afflictionem. Qũ ergo H
videris quempiam ex afflictione desperantem, aut verbum aliquod acerbum proloquentem, ne in causa esse existimes afflictionem, sed pusillum, & abiectum eius, qui loquitur animum. Afflictionis enim natura solet efficere contraria, attentionẽ, animi contritionem, intentam mentem,
Rom. 5 pietatis incrementum. Quocirca dicebat Paulus. Afflictio patientiam operatur, patientia probationem. Si autem Iudæi affli
Exo. 15 cti murmurabant, non afflictionis, sed il-
16. 17. lorum amentiæ erant verba murmuratio-
& Nu. nis. Sancti enim cum affliguntur, euadũt
16 clariores, & sapientiæ studio magis dediti. Quocirca ipse quoque dicebat. Bonum
Ps. 118. mihi Domine quòd humiliasti me, vt di-
2.Co.12 scam iustificationes tuas. Et Paulus. Et propter ingentem magnitudinem reuelationum ne nimis extolleremur, datus est mihi stimulus carnis angelus Satanæ, qui me colaphizet. Pro eo ter Dominum rogaui, & dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur. Et
I ideo mihi placeo in afflictionibus, in infirmitatibus, in persecutionibus. Quando enim infirmor, tunc potens sum. Vides eũ magis excitari in afflictione, & ad deum confugere, & ei vehementer adhærere in ipso profundo malorum. (Hoc enim sibi vult illud, In deficiendo ex me spiritum meum) & tunc diligentiorem, & meliorem effici. Illud autem, Et tu cognouisti semitas meas, alius interpres dixit, Tu enim scis. *In uia hac qua ambulabam absconderunt laqueum mihi. Considerabam ad dexteram, & uidebam. Et non erat qui cognosceret me.* Hic ostendit ingentem calamitatem, & mala amplificata, & hostium insidias, quomodo propius accesserunt, volentes eum prosternere, & quod est omnium difficillimũ non modo nulli erant socijs, aut audito-
Esa. 63. res, sed ne eum quidem agnoscebant. Hoc,
Hier. 2. est maxima solitudo, summa alienatio; est
Mat. 26 enim paucorum adesse in calamitatibus, & opem ferre, & maxime quando calamitates minantur pericula. Sed hoc non modo eum non læsit, sed etiam valde iuuit, vtpote quod eum deo familiarem fecerit. Et tu ergo, ò dilecte, quando videris mala crescere, ne concidas, nec animum abijcias, sed sis gnauior, & vigilantior. Deus e-
K nim ideo permittit ea oriri, vt tuam excuciat socordiam, vt te dormitantem excitet. Tunc enim excidũtur omnia superuacanea, tunc omnia, quæ ad hanc nostram vitam pertinent expirant, tunc in oratione euadit diligentior, tunc ad eleemosynam, & ad ventris despicientiam fit alacrior, & vnumquodque animi vitium facile superatur, fugatum ab afflictione. Neque enim ab initio, vt nos puniret, implicauit nos laborib. & ægritudinibus, etiamsi ita pronunciarit, vt supplicij loco haberet: sed vt nos castigaret, & meliores redderet. Si. n. cum, & dolor immineat, & vita sit laboriosa, adeo inualescit vitium: si nihil esset horum, quo tandem non processisset? Et quid miraris si ita est in animo, cum etiam in corporibus sit bonum afflictio, & supra modum luxuriare, & delicijs perfundi carnem, sit valde noxium? & alioqui dum vndique ponuntur insidiæ, id homines reddit cautos, & circunspectos, etsi attenderimus, nihil damni accipimus. Et ideo dicit Eccle. 9.
quispiam, Agnosce quòd transis in medio laqueorum, & supra ciuitatum pinnas ambulas, & hic, In via hac, qua ambulabam absconderũt laqueum mihi. Quòd siquis L
hæc etiam sumpserit anagogice, videbit hoc ipsum facientem diabolum, & non 1.Pet. 5.
procul, sed prope occultantem insidias. Quocirca magna nobis cautione, & vigilantia opus est. Occulta enim laqueum in eleemosyna, nempe vanam gloriam, in ieiunio arrogantiam, & in alijs alia, in ipsis vijs in quibus ambulamus, quod est longe difficillimum. *Periit fuga a me.* Vide rursus aliam malorum accessionem. Ostendit. n. non solum esse in vijs laquos, nec vllum fuisse qui opem ferret, & agnosceret, sed nec quod reliquum quidem est ad euasionem, vt fuga saluti suæ consulat, id sibi esse promptum, & expeditum. Ita in medijs malis increpatus fuerat: nec effugi poterat calamitas, & tñ ne sic quidem desperabat. *Et non est, qui requirat animam meam.* Hoc est, Qui defendat, Qui opem ferat. Quid hic etgo? Nunquid cum in tanta versaretur inopia, & tanta premeretur rerum difficultate, desperauit salutẽ? Nequaquam, sed ad deum statim confugit, & dicit. [Clamaui ad te Domine, dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viuentium.] Vides cautionem aĩ, & vigilantiam. Mala eum mini M
me obruerunt, sed magis erexerunt, & extulerũt, & cũ in summa esset inopia, & rerũ oĩum difficultate agnouit manũ iniuictã & vires oĩpotentes, & in rebus impeditis facilem euadendi rationem. Dixi, tu es spes mea. Reprobata sunt, inqt, humana

omnia

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnia, & tempestas adeo est omni auxilio
superior, vt nulla arte possit vitari naufra-
gium, & tamen etiamsi hæc omnia desperata
sunt apud homines, omnesq; defessi,
Iob.42. & malis exausti simus: tibi tamen omnia
Luc.1. sunt facilia. Vnde etiam in te sperantes mi
nime elanguescimus. Portio mea es in ter
ra viuentium. Hoc est, Totus thesaurus
meus, diuitiæ meæ, omnia ipse es. In terra
viuentium. Terram viuentium hic vocat
suam patriam. Captiuitatem enim babylo
nicam inferos, & mortem sæpe vocat. De-
inde quoniam cum in aliena, quidem es-
set regione, non solitus peragebatur cul-
tus, illic autem omnia sacra, & omnes im-
plebantur ceremoniæ. Propterea dicit, Por
tio mea es in terra viuentium. Semper mei
curam gessisti, inquit, & me tibi familia-
rem fecisti in terra, & magna mihi tecum
intercessit coniunctio. [Intende ad depre-
A cationem meam, quia humiliatus sum ni
mis.] Vides quomodo id quod superius di
xit, hoc etiam ponit hic pro sui defensio-
ne, q̃ humiliatus sit, inquam, quòd pecca-
torum supra modum pœnas dederit. Hoc
autem, Nimis, non est eorum, quæ facta
sunt reprehensionis, sed eius qui patitur
doloris, & imbecillitatis. Si enim quid pec
cata mercantur respexeris, non est nimia
deiectio, ac humiliatio. Sin autẽ eius qui
fert, imbecillitatem, nimia est, & supra mo
dum. Deus enim nunquam pœnas sumit
Ps.144. Aba. 3. quas merentur peccata. Quòd si ijs, qui pa
Iac. 2. tiuntur videtur esse intolerabilis, id non
ex eorum, quæ fiunt natura proficiscitur,
sed ex imbecillitate eorum, qui illa susti-
nẽt. [Libera me a persequẽtibus me. Quia
confortati sunt super me.] Ecce rursus alia
causa, nempe iniustę eorum, qui illum in-
cessunt insidiæ, & quod ipse sit valde imbe
cillus. [Educ de custodia animam meam,
Ad confitendum nomini tuo.] Confiteri
hic ponitur pro eo quod est, Gratias agere.
Hoc est autem quod dicit, libera me a ma
lis. Per custodiam. n. seu carcerem, signifi-
B cat summas calamitates. Ad confitendum
nomini tuo. Hoc quoq; est non paruum,
vt qui rebus vtuntur secundis, acceptorũ
beneficiorum minime obliuiscantur. Mul
ti. n. homines in afflictionibus quidẽ sunt
diligentiores, in rebus autem prosperis, &
otio socordiores. Alij rursus in quiete, &
rebus secundis sunt negligentes, & in re-
bus aduersis, de se desperant, & fiunt supi-
niores. Sed hic, in vtraq; horum temporũ
differentia, manet semper eandem cautio
nem adhibens, ac conseruans, neque e-
nim afflictio, vt is animo concideret effe-
cit, sed ad orationem potius, & suppli-
cationem eum adduxit, nec rerum pro-
sperarum successus, & otium eum supinũ
reddit, sed tunc ẽt paratus est ad gratiarũ
actionem. [Me expectabunt iusti, donec re
tribuas mihi.] Alius, Coronabũt iusti, q̃
me beneficio affeceris. Quid hoc est? Hoc
quoque iustis proderit. Illi. n. gaudebunt,
lætitia afficientur, exultabunt, cum me vi-
derint liberatum a malis. Tales enim sunt
sanctorum animæ, & eorum cum quibus
male agit' miserenẽ, nec ijs inuident quib.
res secundæ euenerint, sed & gaudent, &
lætantur, ijs qui beneficio affecti sunt gra C
tulantur. Quod etiam iussit Paulus. Gau-
dete inquiens cum gaudentibus, & flete Ro. 12.
cum flentibus. Non est autem hæc parua
virtus. Multi enim iacentibus lætabundi I
insultant, & se erigentibus inuident, ex
erudelitate, & summa inhumanitate vtraq;
que has perturbationes animi patientes.
At non sic iusti, sed ab vtroque hoc vitio
liberati, cum sint misericordes, & clemen-
tes, has virtutes possident. Quemadmodũ
ergo illis ex crudelitate vtraq; eueniunt,
ita his propter humanitatem, & clemen-
tiam, quòd & eorum qui dolent commise
reantur, & cum ijs cum quibus bene agi-
tur colletentur. Cur autem dixit, Donec re
tribuas mihi? Alius quidem dicit. Quan-
do mihi benefeceris. Alij vero. Quando re
tribues, & remuneraberis me. Atqui super-
ius dixit afflictionem, & humiliationẽ,
non præclara facinora, nec ex recte factis
fiduciam. Quanam autem de causa petit
remunerationem? Pro diebus humiliatio-
nis. Non est enim pusillum hoc recte fa-
ctum, ferre afflictionem cum gratiarum
actione, & ideo vocat retributionem, eam
quæ illam sequitur remunerationem. Nec
nos ergo animi angamur in afflictioni-
bus, sed oremus ne intremus in tentatio- Matt.6.
nem, quæ autem euenerint excipiamus. & 26.
Ita enim, & quæ habemus peccata deponi D
mus, & si qua est in nobis iustitia, eam cla
riorem reddimus. Id autem Iob ostendit,
qui tunc magis claruit. Hoc bonum est e-
tiam in corporibus. Hoc non solum est in
hominibus, sed etiam in brutis. Non in
brutis solum, sed etiam in plantis. Et ideo
ne

ne vitibus quidem permittunt Agricolæ
comas nimis luxuriare, nec in alijs arbori
bus, sed ne nimium crescant falce prohi-
bent, omnes earum vires in radices conuer
tentes, ne eæ in folijs consumptæ fructus
inanes, & inutiles producant. Quod qui-
dem euenit etiam in hominibus. Studio
enim in ea, quæ sunt superflua cõsumpto,
imbecillior fit animus ad ferendum fru-
ctum pietatis maturum, & perfectum. Hoc
etiam videri potest in aquis. Quæ. n. consi
stit, & non meat, est noxia, sed quæ mouẽ-
tur, exhauritur, & per tubos, & aquæ du-
ctus transmittitur, non solum est salubris,
sed & visu, & tactu, & potu est iucundior.
Sæpe etiam vicit naturam afflictio. Quod
enim victum, ac flaccidum, & deorsum fer
tur, si prematur, sursum erigitur. Quod e-
tiam accidit in hominibus. Qui enim fa-
E cile ferunt afflictiones, redduntur excelsio
res, etiamsi sint valde abiecti, terreni, & hu
miles, & ex ijs magna commoda accipiũt.
Hæc ergo cum sciamus, cum gratiarum a-
ctione feramus mala, quæ in nos immittũ
tur, vt & illa nobis fiant faciliora, & bona
futura cõsequamur. Quæ detur nobis om
nibus consequi gratia, & clementia domi-
ni nostri Iesu Christi. Cui gloria, & poten
tia in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CXLII.

προσβ Domine exaudi orationem meam. Est qui-
χὴ, dẽ oratio, & precatio, quæ fit per ver-
oratio, & votũ. ba, & est etiam promissum, seu votũ. Quo
Eccl. 7. circa suadet etiam quidam sapiens, dicẽs,
Ro. 12. Ne iteraueris verbum in oratione tua. Nõ
1.Th.5 autem hortatur, & suadet, vt non eadem
Eccl. 5. bis dicamus cum deum rogamus, & preca
mur: absit, iubemur enim perseuerare in
orationibus, sed ne differamus, quando
deo aliquid fuerimus polliciti, sed id solue
re properemus. Et ideo dicit alibi. Ne dif-
feras reddere votum. Futurum. n. est incer-
tum. Vel enim morbus, vel quę præter opi
nionem accidunt, negotia prohibuerint.
Quòd si etiam mors aduenies te interru
F perit, non dabitur tibi venia. Orationem
autem hic dicit precationem, & supplica-
tionem. Et ideo subiunxit, hoc ipsum si-
gnificans. *Auribus percipe obsecrationem
meam in veritate tua.* Alius, In fide tua. A-
lius, In stabilitate tua. Hoc est, Annue pe-
titioni, & fac, vt ea effectum consequatur,
tua veritate confirmans, vtere tua poten-
tia ad ea implenda, quæ peto. Sed videa-
mus cuiusmodi sit postulatio. Apud homi
nes, quando quis offert supplicationem,
hoc considerant, qui eam suscipiunt, & si
sit iustum, & legitimum, auditur, sed apud
homines quidem, pro honoribus, dignita-
tibus, & pecunijs, & supplicatio. Sæpe ẽt
vt prohibeatur iniuria. Alij autem ea pe-
tũt, quæ sunt maiora quàm vt fieri possint
a iudicibus. Nos autem supplicamus pro
peccatorum condonatione, & tunc veni-
mus ad supplicationem, quãdo iudex, qui
est intus non remiserit, cõscientia, inquã,
nostra, quæ nos vrget, ac vexat, neq; enim
in eius potestate situ est remittere, & quẽ-
admodum ad Imperatorem nemo pro ve-
ste discissa, nec pro decẽ obolis ereptis au-
det accedere: Ita etiam tu, atque adeo lon-
ge amplius, cauc ne ad deum accedas pro
rebus vilibus, contemptis, & nihili, vt ver-
bi gratia, siquis in pecunia tibi fecerit in- G
iuriam, aut siquis te affecerit contumelia:
Sed in ijs in quibus diabolus te iniuria af
ficit, cum superno maxime auxilio opus
est. At non habes, qui tui curam gerat, &
tuam supplicationẽ offerat? Cum rex pro-
cedit, eũ alloquere, & quære tẽpus oppor-
tunum. Quãdo ergo procedit rex? Semper
& perpetuo. Quãdo est autem tempus op
portunum? Quando tu volueris. Quando
vt dignus sis teipsum præparaueris. Iube-
bantur quidem Iudæi in valle subsistere,
cum deo apparerent, & albas vestes indue
re, & cum vxore rem non habere. Tu autẽ Exo.19.
animam emunda pro vestibus, & cum mo
deratione, mansuetudine, & summa quie-
te accede, & ad Regẽ proficiscere, & si vis
vere quod petis impetrare, nõ eget multis
sumptibus peregrinatio, accipe virtutẽ via
ticum. Et vbinam agit hic rex? Prope eos,
qui corde sunt cõtrito. Illa via ingredere. Ps. 50.
Prope est dñs omnibus, q̃ ipsum inuocãt 144
in veritate, illic eum inuenies. Illic eũ allo H
queris. Est ,ppe eos, qui panẽ frangũt esu- Esa. 58.
rientibus, & faciũt eleemosynã. Si hac ve-
neris, inuenies eum paratũ, annuentẽ tuæ
petitioni. Te. n. adhuc loquẽte, dicã, Ecce Ibid.
adsum, nec opus erit interesse, sed per
te ipsum, quod petis assequeris. *Exaudi me
in tua iustitia.* Quid facis ô homo? Procedẽs
dicturus es, Ne intres in iudiciũ cũ seruo
tuo, Quia non iustificabitur in conspectu
tuo omnis viuens, & hic rogas, vt sicut iu-
stum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Rum est, exaudiaris? Quid est ergo, quod dicitur? Iustitiam hic dicit, clementiam, & in multis scripturæ locis videri potest accipi iustitia pro clementia, idque iure profecto. Apud homines.n. iustitia priuata est misericordia apud deum aũt non itidem, sed iustitiæ quoq; admixta est misericor-
Ge.7.& 8. dia, & tanta, vt ipsa ẽt iustitia vocetur clementia. Atq; considera quidem in inundatione quanta fuerit misericordia, quanta rursus iustitia. Etsi enim pœnas dederunt, qui tunc peccabant, non tamen dederunt quas meruerãt. Ne mihi.n. molem aquarum respexeris, neque dierum multitudinem quibus fuit diluuij naufragium, ne-
I que orbem terræ, qui tunc erat abyssus. Quid hoc.n. refert eorum, qui perierunt? Hæc.n. possunt quidem timorem incutere, ijs autem qui mortui sunt nullum supplicium afferunt. Quomodo.n. punirẽtur, qui quæ fiunt non sentiunt? quorum etiã breui temporis memento fuit interitus, breuemq;, & leuissimam mortẽ passi sunt, & igne, & ense, & laqueo, & tormentis faciliorem, & longe minus molestam. Quare speciem potius supplicij, quam experiẽtiam habebant, quæ fiebant. Qui itaq; toto vitę tempore ad extremam vsq; senectutem talia commiserant, breuissimo tempo-
ris momento pœnas dederunt, siquidẽ naturæ debitum vocandum sit supplicium. Vidisti quanta sit clementia. Vis etiam eã aliunde videre? Non eam statim intulit, sed, & semel, & bis, & sæpe eam prædixit.
Gene.6. Per arcam enim eos allocutus est: Illi vero ne sic quidem cesserunt, etsi non opus erat, vt vlla denuntiatio fieret improbitati. Sed neq; eos natura docuit, sed tanquã porci, imo vero quibuslibet porcis obscœniores, cum & se inter se corrumperent, & naturæ leges funditus cõuelisserẽt, & nec vlli suasioni, nec consilio paruissent, nec ex iusti vicinitate, & aliquid commodi cepissent, breui solum temporis momento pœnas dederunt, vel potius ab interitu erepti
K & a pœna liberati sunt. Ea.n. facere multo est grauius q̃ aquis breui temporis momẽto pœnas dare. Hoc ne est ergo dic mihi supplicium, eos qui vitijs erant corrupti, & scelerate, ac nefarie inter se coniugebantur, & alter alterum dedecore afficiebant, & afficiebantur, ab eiusmodi exitio liberare? Deinde medicum quidẽ, qui membra putrida resecat, non dicemus punire cor-
pus, sed tanq̃ benignum, & humanũ admittemus: dei aũt benignitatẽ, & clementiam non multo magis admirabimur, qui suos ea rõne castigat? Eum quidem perpetuo oportet admirari, & gloria afficere: sed hoc nomine nunquam desistamus eius stupere curam, ac prouidentiam: nec eum cessemus ea de causa laudare, q̃ & breuem sectionem adhibuerit, & serpens malum resciderit, & medicinam, quæ nullum dolorem afferat admouerit. Ne te ergo hoc cõturbet, q̃ omnes repente, & vno tempore obruti sunt. Quid.n. refert an sic, an paulatim? Quid eum qui excessit iuuat, quòd per se, & solus, aut lædit, q̃ cum omnibus excesserit? Exaudi me in tua iustitia. Hoc
L est, In benignitate, & clementia. Quòd enim id significet, subiunxit. [Et non intres in iudicium cum seruo tuo.] Hoc etiã petit Iob, qui erat vir iustus, & verax, Iob.2.
& abstinens ab omni re mala, dicens. Vtinam esset, qui discerneret, & argueret in- Iob.23.
ter vtrunque. Cum deus aũt apparuerit, 31
Manum apponam ori meo, licet deus pro Iob.39.
uocaret, & diceret. Non, sed accinge tan- 40
quam vir lumbos tuos. Hoc etiam Iudæis Hier.2.
exprobrat, dicens. Quod inuenerunt patres vestri in me delictum, & principes vestri in me se inique gesserunt? Hoc autem facit, non volens grauiorem in eos reddere sententiam, sed volens eos eo adducere, vt sua peccata sentirent, eaque confiterentur, & nunc eis daret veniam, vt sic beneficij nossent magnitudinem. Et ideo Esa. 43.
dicit, Dic tu prior tuas iniquitates. Non vt condemneris, sed vt iustificeris. Ea de causa nec ipse eas dicit, sed illum ad eas dicendas comparat. Si enim vellet punire, ipse eum accusasset. Nunc autem quoniã vult misereri, cedit ei qui peccauit, vt ipse grati, & memoris animi coronã accipiat, & per confessionem misericordiam attrahat. Quid potest cum hac conferri clemen- M
tia? Nihil. Dic, inquit, & nihil quæro amplius, confitere, & mihi sufficit. Dic, & totum fero acceptum. Ne intres in iudicium cum seruo tuo. Multi sunt, qui in hoc se recte gerunt ex eo, quòd sit deus iudicaturus. Qui enim pio sunt, & grato aĩo, hoc ante norunt. Qui secus, ex eo, q̃ Prophetæ dicunt assidue, Iudicium domino ad populum suum, & cum Israel disseret, & rur- Mich.6
sus, Audite voragines, & fundamenta terræ, &, Audi cœlum, & auribus percipe

Esa. 1. cipe terra, ex eo ergo, q̃ ipse assidue dica-
Esa. 58. tur iudicare, etiam qui paulo minus sen-
Iob.21. sus habebant, se in eo recte gerebant. Ete-
Esa. 58. nim dicebant nonnulli Iudæi. Quare ieiunauimus, & non aspexisti? & Quicunque facit malum bonum coram domino, & ædificantur, qui faciunt scelera, & beatos; ducimus alienos, & nõ est recta via domini. Porrò autem beatus quoque Iob, postquã in illam tentationem incidit, non eo animo, nec ea dixit, quæ Iudæi. Absit. Dixit tamen. Vtinam esset intercessor, & qui discerneret, & argueret inter vtrunq;, & timor eius ne me conturbaret. Et ideo dicit ei. Interrogabo ego te, tu vero mihi respon-
de. Deinde quoniam obstupefactus fuerat, & dixerat, Cur ego adhuc iudicor dũ
A cotrigor, & arguo dominum? Et rursus, Auditione quidem auris te prius audiui, nunc autem etiam oculi te viderunt. Quo circa me ipsum vilipendi, & liquefactus sum, existimaui autem meipsum terram, & cinerem. Ponam manum super os meũ, dixit ei. Ne, sed accingere tanquam vir lumbos tuos, propemodum eius verba in memoriam redigens, & dicens, Quoniam mecum voluisti iudicio contendere, ecce ad sum disceptaturus. Vidisti dei clementiam ineffabilem. Vidisti bonitatem infinitam. Et ideo tres quoque pueri dicebãt,
Dan.3. Peccauimus, inique egimus, nos iniuste gessimus. Quoniam.n. multi homines sensus plane expertes peccata sua in deum cõ
ferunt, hoc procurante, & machinante diabolo, hanc consuetudinem deus euellens radicitus, dicit se cum eis iudicio contenHier.2. dere. Tale quid etiam peccauit Protopla-
Gene.3. stus, qui primus, inquam, creatus est, Adã, & ideo dicebat. Mulier quam dedisti mecum, ea mihi dedit, & comedi: Iudæi quoque multa eiusmodi peccabant. *Quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Quid de me dico, & hoc, & illo, inquit?
B Non est homo super terram, qui si de ijs in iudicio contendat, quæ ille a te præcepta sunt, possit iustificari. Ita est apud te plenissima, & redundantissima victoria.
1.Re.18 *Quia persecutus est inimicus animam meam.*
18. 23. Potest quidem hoc intelligi, & de Saule,
24 qui erat tunc inimicus, & eum perseque-
1. Pet.5 batur. Potest etiã dicit per anagogen, inimicus diabolus. Ille enim non cessat eos qui dei sunt persequi. Quomodo ergo libe rabimur ab eius persecutione? Si locum inuenerimus, in quem nõ potest ingredi. Et quisnam est hic locus? Quis alius quàm cœlum? Quomodo autem potest in cœlũ ascendi? Audi Paulum dicentem, & ostendentem, quod etiã in carne implicati possumus illic versari. Quæ sursum sunt cogitate, vbi est Christus in dextera dei sedens. Et rursus. Nostra autem conuersatio est in Colo.3.
cœlis. *Humiliauit in terra vitam meam.* Mul- Phili.3.
ta significat nomen humilitatis. Est enim & virtutis humilitas, vt quando dicit. Cor contritum, & humiliatum deus nõ despiciet. Est, & humilitas, quæ procedit ex ca- Psal.50.
lamitatibus. Est, & quæ proficiscitur ex
peccatis. Hic autem eam significat, quæ o- C
ritur ex tentationibus. Quocirca subiunxit, hoc ostendens. Humiliauit in terra vitam meam. Est etiam humilitas, quæ procedit ex superbia. Vt quando dicit. Qui se Luc.14.
exaltat, humiliabitur. Est etiam alia humi- 18
litas, quæ proficiscitur ab insatiabili cupi- Eccl.13
ditate. Quid est enim abiectius, & humi- 19
lius ijs, qui seipsos infodiunt in diuitijs, potentia, & gloria? Ij enim sunt duabus rationibus humiles, & quod humi serpant, ac trahantur: & quod ea magna existimẽt, quemadmodum parui pueri pilas, talos, & huiusmodi ludicra magnificiunt. At hoc non est signum, quod ea magna sint, sed quòd qui ea admirantur, mentem habeãt imperfectam, & humilem. Sed illud quidem est ætatis, & naturæ defectus: hoc vero est culpa voluntatis. Cum enim sit vir, & perfectæ, ac maturæ ætatis, mensas, luxum, & delicias res putat esse magnas. Quo quid esse potest abiectius, & humilius? Atqui multi eo esse magni, & excelsi animi existimant. Sed hi sunt illis longe humiliores. Rursus ergo discamus, quę sit vera altitudo, & quid vilitatem, & humilitatem efficiat. Nihil.n. æque facit excelsum, ac a despicere. Nunc ergo Propheta dicit humilitatẽ, q̃ oritur ex calamitatib. *Collocauit me in obscuris sicut mortuos seculi.* D
Duplicem dicit calamitatem, & q̃ in obscuris, & q̃ tanquam mortuos seculi, per vtraq; significans eam, quæ tunc erat captiuitatem. Quoniam.n. etiam qui est in obscuro potest aliquid agere accensa candela, volens ostendere insignem malorum magnitudinem, addito mortuorum nomine auxit tragœdiam. Tales sunt, qui in peccatis viuunt. Ita enim sunt tanquam mortui in tenebris, licet ergo lampades

circun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

circunferant innumerabiles: licet ad Solem respiciant: licet ex vestibus, & alio vitæ cultu alacres, & læti videantur, nihilo meliori, imo vero deteriori sunt conditione, quàm qui sunt mortui, & agunt in tenebris, quatenus illa quidem res naturalis, hoc vero est culpa volũtatis. Tenebræ quoque sunt eæ, quæ futuræ sunt. De quibus dicit, Tollite eum, & mittite in tenebras
Mat. 22 exteriores. Sunt etiam vitij tenebrę. Sedentes, inquit, in tenebris, & vmbra mortis. Et
Esa. 9. Paulus, Non sumus filij tenebrarum. Et
1. Th. 5 rursus. Euanuerũt in cogitationibus suis,
Rom. 1 & obscuratum est insipiens cor eorum. Et
Sap. 2. ideo quemadmodum qui versantur in tenebris, nesciunt rerum naturam: ita etiam
E qui sunt in peccatis, sunt obcæcati, & ea quæ apparent non discernunt, sed ad vmbras tanquã ad res veras currunt, diuitias, & delitias, & potentiam persequentes, nec amicos, nec inimicos nouerunt, inimicis quidem tanquam amicis fidentes, cũ amicis vero, tanquam cum hostibus, cõfligentes. Non vides pauperes quotidie clamantes, & eiulantes, a nomine tamen audiri? Quare non audiunt? Quoniam collocauit eos diabolus in obscuris sicut mortuos seculi. Quod.n. sunt alijs tenebræ, & mortis affectio, hoc est eis inhumanitas. Est eorum qui sedent in tenebris, non videre mala, quæ inuadunt. Hoc etiam eis accidit, qui non videt, quæ iuxta eos sitæ sunt calamitates, & in voragines, fossasque, &
Iob. 24. præcipitia deturbantur. Est eorum, qui sedent in tenebris, turpia secure audere admittere. Hoc etiam faciunt, qui nequiter viuunt, tanquam qui sedent in tenebris, & perinde acsi nemo homo sit, qui quæ fiũt respiciat, omnia tam secure perpetrant, in
F medijs vrbibus, tanquam in solitudine, scelera committentes. Qui sedẽt in tenebris, sunt in perpetuo metu. Ita hic etiam. Nullus.n. raptor, & auarus est à metu alienus, quantuncunque se insolenter iactitet, & extrinsecus lætantis speciem præ se ferat. Talis est enim natura animi sibi male cõscij. Et erant hi quidem antea omni venia
Mat. 4. priuat, sed nunc magis, quod cum sol iustitiæ illuxerit, adhuc sedent in tenebris. Et quomodo cum illuxit sol, sedent in tenebris? Propter suorum oculorum imbecillitatem. Cum enim se in antris, cloacis, & voraginibus vitij infoderint, non possunt
χηρα- intueri radium. [Et anxiatus est super me
μὸς. spiritus meus. In me turbatũ est cor meũ.] Alius, Et circumagebatur in me anima mea. Ostendit rursus summam afflictionẽ per animi perturbationem. Quid est autem, In me? Ne alijs quidem poteram esse ferre, & consolationem ab eis accipere. Ta
Esa. 57. les sunt animi improborum. Nunquam non conturbantur, non solum dum sunt præsentia, sed etiam dum expectantur mala. Nunquam est eis vlla tranquillitas, nulla animi securitas. Sed perturbantur magis quàm vllum pelagus, non nox, nõ dies eis concedit, vt sedetur tempestas, sed vndiquaque vexantur, etsi nullus sit, qui eis molestiam exhibeat, bellum intestinum, &
G quod secum cohabitat, habentes, nec ijs, quæ iam acceperunt fruuntur, eorum, quę nondum aduenerunt solicitudine lacerati, laniati, de omnium negocijs soliciti, de bonis omnium curiose scrutantes, animo agitantes, quomodo hinc quidem persuadebunt: illum vero terrebunt, alium blandis verbis allicient, alium vero cogent alium autem obseruabunt, calumnias, emptiones, venditiones, testamenta, fideiussiones, vsuras, sortes, & horum malorum quisquilias, & fœces apud se versantes, & quando eis omnia affluunt, tunc maxime perturbantur. Vide diuitem il- Φορ-
lum, qui tunc maxime turbatur, quanto τὸς.
eius ager fuit fertilissimus, dubitatque, & est animi perplexus, & dicit. Quid faciam? Diruam horrea mea, & ædificabo maiora. Pauperi autem nihil tale accidit. Luc. 12
[Memor fui dierum antiquorum.] Meditatus sum in omnibus operibus tuis. Nõ est hæc parua consolatio, priora nosse, & præsentia. Quoniam enim, vt semel dicam ijsdem legibus deus, & ea, quæ nunc sunt, & quę prius fuerunt; administrat: maxima est ad præsentia consolatio, memoria præteritorum. Et ideo in alio quoque
H psalmo dicit. Num in secula repellet Dominus, aut in finem misericordiam suam rescindet? Et alius. Respicite ad antiquas Psal. 76.
generationes, & videte quis sperauerit in Eccle. 2.
Domino, & derelictus est. Et Paulus. Hæc autem omnia in figura eueniebant illis; 1. Co. 10
scripta sunt autem ad admonitionem nostram, ad quos fines seculorum deuenerunt. Non aliena autem solum, sed etiam nostra sæpe in memoriam reuocantes, lucrifacimus. Hoc autem ostẽdit Apostolus, dicens, Recordamini priorum dierum,

in

Ro. 10. in quibus illuminati magnum certamen
Heb 6. sustinuistis passionum. Et a contrario. Quemnam fructum tunc habuistis in ijs, in quibus nũc erubescitis? Et alius sapiẽs. Recordare nouissima tua, & in æternum
Eccl. 7. non peccabis. Hoc enim etsi est futurum, a præterito tamen ducit initium, nempe mors communis. Hoc etiam facit Paulus ex præteritis, & futuris, & quando consolari, & quando corrigere oportet. Nolo, in
1. Co. 10 quit, vos ignorare fratres, quòd patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes mare transierunt, & omnes eãdem escam spi-
I ritalem comederunt. Sed non in pluribus eorum complacuit deo. Aliquando autem a futuris. Qui pœnas dabũt, æternum exi-
2. Th. 1 tium a facie domini. Et rursus Peruenit
1. Th. 2 autem in eos ira in finem. Dies.n. indica-
Col. 1. bit, quod in fine reuelatur. Et rursus. Propterea.n. venit ira in filios inobedientiæ. Sed hæc quidem, quando oportet corrigere. Quando autem consolari, ab vtrisque consolatur. A præteritis quidem sic, dicẽs. Benedictus deus, & pater domini nostri Ie-
2. Co. 1. su Christi. Et rursus deus misericordiarũ,
Ibid. & pater omnis consolationis. Et rursus.
Ibid. Qui consolatur nos in omni afflictione,
Ro. 8. per cõsolationem, quam a deo accipimus. A futuris autem. Non sunt condignæ passiones huius tempotis ad gloriam, quæ est reuelanda in nobis. Quocirca hic quoque dicit. *Memor fui dierum antiquorum. Meditatus sum in omnibus operibus tuis*. Non dixit tantum, Memor fui, sed, Meditatus sum. Hoc est, Magnam operam, & diligentiam adhibui in ijs apud me reuoluendis, quæ antiquis euenerũt. Ex scripturarum enim cognitione adest nobis magna consolatio
Ro. 15. & philosophia. Et ideo dixit Paulus, Per
2. Ti. 3. patientiam, & consolationem scripturarũ spem habemus. Et rursus. Omnis scriptura diuinitus inspirata, est vtilis ad doctrinam, ad reprehensionem, ad correctionẽ.
K Hic ergo hinc accepit consolationem, cũ esset in tanta afflictione, & perturbatione: quod vetera apud se reuolueret, & quæ a deo varie sunt gesta, & administrata in memoriam reuocaret. Dicit itaque alius, Et meditatus sum omnes actiones tuas. *In factis manuum tuarum meditabar*. Alius, Opera manuum tuarum meditabar. Per hæc ostendit, quod dum hæc faceret, magnam accipiebat consolationem, & Deo euaderet familiarior. Et ideo hoc ostendẽs subiunxit, *Expandi manus meas ad te*. Non dixit, Extendi, sed Expandi, ostendens magnam cordis affectionem, quod propemodum è corpore properat exilire, & ad ipsum excurrere. A memoria rerum præclarissime gestarum veluti diuino quodam furore afflatus, cum, & omnem benignitatẽ reputassem, & ex calamitatibus perfectam disciplinam, & quæ a malis ereptionem secuta est libertatem, ad te rursus confugi. *Anima mea sicut terra sine aqua*. Alius, Tanquam terra sitiens ad te semper. Hoc est.n. Diapsalma. In rebus, inquit, aduersis, & se-
cundis, & in omni temporum varietate o- L
stendi semper æquale studium. Quid est antem, Sicut terra sine aqua tibi? Sicut terra sitiens aquam desiderat: ita ego esse tibi assidue propinquus. Hoc autem desiderium magis auxit moles afflictionem, & ideo deus eas permisit crescere, magnam suam ostendens prouidentiam. Non solum.n. fecit creaturas, sed etiam factarum curam gerit, & hominum, & aliorum omnium. Hoc itaque sciens Paulus, dicebat. In ipso Act. 17.
enim viuimus, & mouemur, & sumus. Et Col. 1.
rursus. In ipso cõstant omnia. Et rursus. Ps. 103.
Omnia ad te respectant, vt des illis cibum in tempore opportuno. Cum dederis tu ipsis, colligent. Cum tu autem manum tuam aperueris, omnia implebuntur bonitate. Cum tu vero manum tuam auerteris, turbabuntur. Et rursus, Qui respicit super Ibid.
terram, & facit eã tremere. Et Esaias. Qui Esa. 40.
continet gyrum terræ. Et de virtute. Nisi Ps. 126.
dominus, inquit, ædificauerit domum, in Ps. 112.
vanum laborauerunt, qui ædificant. Et rur- Ps. 112.
sus. Qui habitare facis sterilem in domo, matrem filiorum lętantem. Et ideo terram quatit, & mõtes tangens facit, vt frumẽtũ suum ostendens dominium. Solem autem M
obscurat, & facit deficere, per hoc indicans se esse opificem. Porrò autem in scripturis Esa. 38.
quoque vides solem retrocedentem, & lu- Ios. 10.
nam rursus cum eo stantem; & multa alia miracula. Quando enim eius cognitio nondum extensa fuerat, hæc fiebant: nunc autem non est amplius opus hac doctrina cum res ipsæ clament, & ostendant dominum. Vidisti in Aegypto tenebras, & mu- Exo. 10
tationem elementorum. Siqui autem di- 14
cant defectum euenisse naturaliter, non autem dei iussu: dicant quomodo factus sit eo tempore quo cruci est affixus. Non enim tempore tunc præstituto, sed quãdo Mat. 27

minime

Universidad de Deusto
Biblioteca

minime erat consentaneum, & cursui naturali nequaquam conueniens, tunc accidit, cum esset scilicet quartadecima luna, & plenilunium. Defectus autem non sic fiunt. Sed non poterunt. Quare manifestum est, quòd sicut alia, ita etiam defectus omnes fiũt iussu opificis. [Velociter exaudi me, defecit spiritus meus.] Quid dicis? Vrges medicum ad curationem? Nequaquam. Sed hic quoque mos est animarũ, quę affliguntur, quemadmodum, & hominum laborantium accrescere medicos, etiamsi tempus non postulet: & liberationem celeriter prouidere. Quocirca ipse
A quoque causam adijciens, dicebat. Defecit spiritus meus. Atqui deus qui potest excitare a mortuis multo magis anre mortem. Sed, quemadmodum dixi, hinc deprehenditur naturæ imbecillitas. Sciebat enim omnia ei esse facilia: sed ferre non potest mala, quæ intenduntur. [Ne auertas faciem tuam a me, & similis ero descendẽtibus in lacum.] Alius ne absconderis faEsa. 59. ciem tuam. Et vndenam fit auersio? Ipse deus dicit per Esaiam. An non potens est manus mea? Sed peccata vestra diuidunt inter me, & vos. Quando ergo mali quid fecerimus, auertitur. Mundus est enim, inquit, oculus tuus, vt non videat mala, & re
Abac. 1. spicere super malos non poteris. Et ideo
Esa. 66. auersatur etiam arrogantes. Dicit itaque. Super quem respiciam, nisi super mansuetum, & quietum, & tremẽtem verba mea? Persequamur ergo hanc virtutem, vt eius faciem attrahamus: ne in vitij barathrum incidamus densis occupantibus tenebris. Possunt etiam qui ceciderunt iterum ascẽdere. Oportet ergo eos, qui cadunt non manere intus iacentes. Lacus autem in quo sunt seuæ bestiæ, & qui est plenus tenebris est natura peccati. Scripturarum er
B go rudentes demittamus, & voluntatem alligemus, etsi ceciderimus, velociter resurgemus. Quomodo autem incipiemus iter ingredi? Si cum ceciderimus non contemPsal. 40. namus, nec desperemus, sed hæc propheti
Heb. 3. ca carmina nobis canamus. Nunquid cadens non resurgit? Et rursus. Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra sicut in tentatione, & his coitationibus vinctos nos attrahamus. [Auditam fac mihi mane misericordiam tuam. Quoniam in te speraui.] Alius, Auditam fac mihi a matutino misericordiam tuam. Id est, celeriter. Vidisti afflictum, & pertur batam animam. Vult audire ante experiẽtiam, vt spe erigatur, & expectatione. Hoc est autem quod dicit. Fac me surgere a peccato. Deinde adijcit etiam rationem, dicens. Quia in te speraui. Deus enim nihil æque requirit, ac eum semper intueri, & ab eo perpetuo pendere. [Notam fac mihi viam in qua ambulem. Quia ad te leuaui animam meam.] Quid dicis? Cum & natura habeat legem ab initio a deo impositam, & Mosaicę leges eam renouent, quid
C tibi vis, rursus dicens, Notam fac mihi domine viam in qua ambulem? Vel hoc ergo dici potest. Quoniam conscientia mea obruta est a vitio: rogo, vt ea renouetur. Vel hic dicit viã, multa eorum, quæ ignorantur ab hominibus, quemadmodum Paulus quoque ostendit, dicens. Quid e Rom. 8
nim orabimus sicut oportet nescimus. Si autem Paulus hoc ignorat post tantam cognitionem, quid miraris si hic quoque ignoret? Vide autem quòd nihil sensile hic quærit, sed viam, quæ ad deum deducit, & quæ è domo præbet initium. Non dixit enim absolute. Notam fac mihi viã, quę ad te ducit, sed quid? Quia ad te leuaui animam meam. Hoc est, A te pendeo, te intueor, te vnum respicio. Ijs enim deus maximam sui præbet notitiam. Quamobrem dicebat de Iudæis, rogatus cur eis loqueretur in parabolis. Quoniam videntes non vident, & audientes non audiunt. Mat. 13
Illud autem, leuaui, significat, Ad te traduxi, & transtuli animam meam. [Eripe me de inimicis meis Domine ad te confugi.] Vide vbiq; afferri causas ab eo, qui rogat. Ne auertas, inquit, faciem tuam a me. Quoniam in te speraui. Notam fac mihi viam tuam. Quoniam ad te leuaui animam meam. Eripe me de inimicis meis quoniam ad te confugi. [Doce me facere voluntatem tuam, quia deus meus es tu.] Non dixit absolute, Doce me voluntatem D
tuam, sed, Doce me facere voluntatem tuam. Hoc est, Ad ipsa facta me deduc. Superna enim ope, & cœlesti doctrina opus est, vt ingrediamur via, quæ ducit ad virtutem, non nobis in otio degentibus, sed quę sunt nostra conferentibus. Quia deus meus es tu. Vides spiritales eius petitiones. Non enim de pecunijs, potentia, & gloria, sed vt Dei faciat voluntatem, in eius petitione agitur, quod quidem est

omnium bonorum thesaurus, & opes, quę nunquàm deficiunt, principiumq;, & radix felicitatis, & medium, & finis. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Vides quomodo discimus, quomodo docemur viam perficere, nempe per spiritum
1.Co.2. sanctum. Et ideo dicebat Paulus. Nobis autem deus reuelauit per spiritum suum. In terram rectam. Si dictionem quidem spectes, dicit suam patriam si accipiatur autẽ anagogice, viam quæ ducit ad virtutem. Alius autem dicit, Per terram planam. Nihil est enim virtute leuius, ac planius, quæ est a tumultu libera. *Propter nomen tuum vi*
E *uificabis me domine.* Vides eum rursus ad deum confugere, non autem in vita sua collocare fiduciam. *In æquitate tua educes è tribulatione animam meam.* Alius in misericordia tua. Vides quomodo verũ sit quod superius dicebam, quod iustitiam sæpe vocat clementiam. Educes de tribulatione animam meam. Orate enim, inquit, ne in-
Mar. 14 tretis in tentationem. *Et in misericordia tua*
Luc. 22. *dispẽdes omnes inimicos meos.* Non quoniã ego sum dignus, inquit, sed propter tuam clementiam libera me ab ijs, qui in me bellum gerunt, libera me ab ijs, qui mihi insidiantur. Da vt ab afflictione aliquantum respirem. *Et perdes omnes qui tribulant animam meam. Quoniam ego seruus tuus.* Vide hic tursus adiectam causam. Neque enim possumus pure, & absolute nostra postulata consequi, sed oportet nos ita præparare, vt simus digni, qui postulata cõsequamur, & quæ nostra sunt conferre, & ita accedere. Non sufficit enim sola natura oratio-
Esa. 1. nis. Nam Iudæi quoque orabant, & audiebant. Si multiplicaueris preces, non exaudiam vos. Et quid miraris si Iudęi nõ exau
Hier. 6. diebantur, cum etiam Hieremias pro eis
& 14 orans, reprehẽditur, & semel, & bis audit.
F Ne ora pro hoc populo quoniam non exaudiam te? Et quid miraris si Hieremias
Ezc. 14. non exauditur? Etiamsi Noe, inquit, etiãsi Iob steterint, filios & filias suas non eripient. Hæc ergo cum sciamus, non solum oremus, sed cum precibus quoque nos ita comparemus, vt simus digni qui accipiamus, vt & præsentia, & bona futura consequamur. Quæ detur nobis omnibus consequi gratia, & clementia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in sęcula sęculorum. Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in eundem psalmum. Non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quoniam non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Homilia.*

IVdicia domini sicut abyssus multa alti- Ps. 35.b
tudinẽ, & profunditatẽ, & latitudinem
in dei cogitatione quicunq; attingere vo- Ro. 11.
luerit, ante deficit q̃ proficit. Nam quis il- Esa. 40.
li consiliarius fuit? aut quis illi primo de- c
dit, & retribuetur ei? aut quis nouit mentẽ
dñi? Ergo quia abscondita sunt a nobis p
nobis, quia ideo absconduntur, vt desiderentur: dicamus deo, sicuti mõ cãtauimus. Ne intres in iudicium cũ seruo tuo dñe, quia nõ iustificabitur in cõspectu tuo oĩs G
viuẽs. Qui castum se gloriatur hr̃e cor, aut mundum esse peccatis? Hic mõ eriguntur Pro. 20.
peccatores, & dicũt, Ecce sapiens dixit, qa b
nemo hoĩum potest castum se dicere hr̃e cor, Audi, & quod audis intellige. Noli ad tuum sensum, vel ad tua facta deducere te stimonia recta. Quod dixit, Quis castum se gloriatur? Non dixit non esse castum, cor, sed non gloriari de casto corde. Et mũdum a peccatis oĩno hoĩem esse non posse, hoc possum acquiescere, quia sunt leuia peccata, per q̃ leuia, vt oratione quotidiana purgẽtur. Et si forte ẽt ipsa purgentur, ne in illis veterascamus, saltem illa de præteritis, ætatis, puerilitatis, pubertatis, adolescentiæ, quis se dicit esse mundum a peccatis? Ergo, quia de præteritis seu per ignorantiam, seu per ętatem infelicem, callidã, inordinatam, cęcam offendit deum, nemo ergo glorietur mundum se esse a peccatis. Ergo mens Christiana cum proficit in id quod proposuit, maxime ẽm deum non H
debet gloriari, & tñ gloriari, non in se, sed 1.Co.1.
in dño. Nam sic dixit Apostolus: Qui gloriatur, in dño glorietur. Ergo de meritis suis nihil assignare sibi decet, nisi peccata, quæ sunt propria nr̃a: cæterum virtutes, & actio purgata, cęlitus datur hoĩbus, donatur a deo, Quia oẽ donum optimum, & lumen perfectum desursum est descendẽs a patre luminũ. Ergo dicamus. Ne intres in iudicium cum seruo tuo dñe, qm̃ non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. In vita ista tentationis videmus, qđ nolumus: audimus, quod nolumus: loquimur qũo nolumus, ambulamus vbi nolumus: totum ad quod nolumus, venimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sed tamen in id quod nolumus, cum victoria peruenimus ad quod nolumus. Pugnandum est ergo in omnibus malis suggestionibus, luctãdum est cum desiderijs: negandæ sunt carni voluptates suæ, vt se ipsa subdat homini interiori, id est animę, vt sit pax in domicilio cordis. Et iam fratres excutite pigritiã, feruete in spiritu sancto. Inflammamini, vt in luce ambuletis, ne tenebræ vos comprehẽdant. Nolite gloriari in vobismetipsis, reddite debita. Quę sunt ista debita? Nemini quicq̃ debeatis, nisi vt inuicem diligatis. Hoc ergo debetis debitum reddere: Estote quod non fuistis, habete charitatem, inserite mãsuetudinẽ: cæteræ virtutes subsequantur, vt sit mens vestra librata, & mensurata. Qui carni viuunt, deo placere nõ possunt. Qui plus diligunt carnem suam, quam creatorem carnis suæ, male viuunt. Viuite cum deo, ambulate cum deo, obtemperate deo. Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore. Apprehendite disciplinam, nequando iracatur dominus, & pereatis de via iusta. Quanta est vita nostra infelix, misera, quæ quotidie ad non esse tendit, maxime quia dies exitus nostri occultatus est a nobis: non est omnium nasci, crescere, & senescere. Sed ideo occultantur dies nostri, vt viuamus cauti, soliciti, ne subito occurrat mors incerta, & præoccupent peccata, & perueniatur ad pœnam, tempus est curationis, tempus est correptionis, & recipiendæ salutis. Nullus sedeat nõ curatus, nullus remaneat vulneratus. Si dolent facinora, currite ad medicum: si agnoscitis, quæ fecistis, celebrate confessionem. Erubescite de præteritis, vt dicatur vobis ab Apostolo, Quem.n. fructum tunc habuistis, in quibus nunc erubescitis? Finis peccatorũ mors. Nos verò in nomine Christi liberati a peccato, serui autem facti deo, habemus fructum nostrum in sanctificatione, finem verò vitam æternã. Beata vita, quæ sic viuit, vt talem limitem inueniat, talem portum acquirat, talem ciuitatis ingrediatur portam, vt ibi iam non peregrinus, sed ciuis gaudeat, ibi iam non pugnæ præcedunt, & prælia, & bella, sed tantummodo victoria, cum palma recipitur. Hęc ciuitas tunc dabitur, quando dicetur bonis, sanctis, pijs, immaculatis, castis, Intrate in gaudium domini vestri. Vox ista, promissio ista, cum prædicatur, non vilescat, non tepescat in fidelibus. Qũo panis quotidie in oculis nouus efficitur esurientibus, sic promissiones dei nouæ sint audientibus. Dicite ergo, Ne intres in iudicium cum seruo tu domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuẽs, Magna humilitas, magna sapientia, magna prudentia, vt sciat viuens sic se posse viuere, vt sibi sit accusatus, & deo excusatus. Quia iustus in primordio sermonis, sui accusator existit: cum venerit aduersarius, cõfundetur. Accusate vos de præteritis facinoribus vestris, ligitimè confitemini deo: & iam nolite peccare, nequid vobis aliud contingat deterius. Cum vobis prædico, me compungo: cum vos compungo, & meipsum agnosco, quia homines sumus exigui, & nulli Non possumus gloriari in isto, quod quærimus adhuc esse: nec possumus exaltari, ne perdamus, quod videmur esse: quia superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam.

Ioã.12. f
Ro. 13. c
Ibid.
Ibi.8. b
Psal.2.c
Ro.6.d
Mat.25 b
L
Pro.18. a
Iac.4.b

IN PSAL. CXLIII.

Benedictus Dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, & manus meas ad bellum. Quid dicis? Deusne docet bellare, pugnare, & acie cõfligere? Maxime quidem non peccauerit quispiam, qui quæ in his paratur victoriam ei adscribit. Hoc.n. sibi vult illud, qui docet manus meas. Hoc est, qui facit, vt vincam hostes, vt trophæũ erigam. Quãdo enim prostrauit Goliath, ille fuit causa victoriæ, & quando multa bella rectè gessit, & trophæa erexit, & aliquot vrbes hostium vi cœpit, is fuit in causa, vt vinceret. Et ideo canens dicebat, dominus fortis, & potens, dominus potens in prælio. Mosis quoque tempore multa fecit eiusmodi. Verum enimuero aliud quoque bellum hoc grauius, vbi nobis maxime superno auxilio opus est, quod geritur contra potestates aduersarias. Quòd autem nos contra eas bellum geramus, audi Paulum dicentem. Non est nobis luctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus principes tenebrarum mundi huius, & eo grauius, quod ex alia natura est earũ exercitus, & quæ sub aspectum non cadit, & quod non de rebus paruis agitur, sed de salute, & interitu. Non possunt hic videri homines, qui occiduntur, non potest

M
Psal.23.
Eph. 6.

est præsciri, nec locus, nec tempus, non aliquid aliud eiusmodi. Nam & domi, & in foro, & ludentes, & in ocio nos inuadunt hę phalanges. Quare oportet nos esse perpetuo munitos. Bellum.n. nullam nouit dilationem, nec vllas inducias, non habet, nec legatos, nec feriales, nec aliquid eiusmodi, bellum enim non indicitur, & ideo oportet se maxime vndiquaq; munire, & conuenienti alimento validum firmumq; reddere. Huius autem belli commeatus, & horum militum arma sunt diuinarũ scripturarum auditio. Fa qui non sruitur, fame perit. Dabo.n. eis, inquit, non famem panis, nec sitim aquæ, sed famem audiendi verbi Domini. Hic igitur, sicut & in belis ciuilibus, superno auxilio opus est. Nõ seruatur enim, inquit, Rex per multam potentiam, & gigas non seruabitur in multitudine virium suarum. Fellax equus ad salutem, in multitudine virium suarum nõ seruabitur. Multi itaque hostes sæpe fuderunt ac fugarunt, cum prius preces præcessissent, & aduersariorum phalanges perrupissent. [Misericordia mea, & refugium meum susceptor meus, & liberator meus.] Vides eum rursus rogare, vt seruetur a clementia. Imo vero hic etiam aliquid aliud significat. Per hoc enim id ostendit, & dicit. Ne essem quidem ipsa dignus misericordia, nisi ipse annuisset. Ipse est ergo, inquit, mea misericordia. Eam.n. ex factis meis non sum cõsecutus. Nam etsi est misericordia, non omnibus tamẽ indifferiminatim accidit. Miserebor, enim inquit, cuius misertus fuero, & miserebor quem fuero miseratus. Oportet ergo, si misericordiã sumus consecuturi, eius clementiæ occasionem è domo nostra proferre. Hic autem dicit se etiam hoc ipsum, quòd sit misericordiam consecutus, ei accepto ferre. Vidisti cõtritum animum, vidisti mentem memorem, & gratam, & quomodo benigno, & clementi deo vniuersum adscribit. [Susceptor meus, & liberatur meus. Protector meus, & in ipso speraui.] Spem in ipsum assidue versat, & circumagit, docens omnes nullis malis obrui, sed vel in medijs ærumnis eum semper intueri, & ab eo pendere, nec vnquam desperare, animoue concidere. Ipse est enim susceptor, & liberator meus. Vnde etsi nõ in ipsis malorum principijs me suscipiat, defendat, & liberet, oportet bono esse animo. Si ipse enim est susceptor, ac defensor, omnino liberabit a malis. Tunc enim maxime spes est, quando ijs, quæ videntur nos deturbantibus in desperationem, ea efficit, vt de futuro bene speremus. [Qui subdit populum meum sub me.] Sic rectè dixit. Nam hic quoque superno auxilio opus est, vt qui ditioni subiecti sunt acquiescant, & nec seditionẽ agitent, nec insurgant. Non solum ergo in subiungendis inimicis, sed etiam in suis subijciendis, & in officio continendis superno nobis auxilio opus est. Nam hoc quoque magnum est suos bene regere, nec minus est quàm suos inimicos vincere. Multi quidem certi sæpenumero trophæa in bellis erexerunt: in pace autem ęqi sunt cum eorum quibus prætereant habenas non rectè possent moderari. Non ergo in regni potestate situm est, vt castra subijciantur, sed in dei auxilio. Quemadmodum autem ab eo procedunt victoriæ de hostibus: ita etiam suorum obedientia. [Domine quid est homo, quòd innotuisti ei, aut filius hominis, quòd reputas eum?] Alius, quid homo, & cognosces ipsum? Alius, quòd cognoscis ipsum. Magnũ ergo quempiam esse oportet, qui est deum cogniturus, vel potius, qui est ab ipso cognoscendus, non eum autem solum, sed etiam illum, cui deus voluerit se inotescere. Et iõ optime dixerunt septuaginta illud. *Inotuisti ei.* Ostendentes nos non eum inuenisse, sed ipsum nobis fuisse inuentum. Non dixit enim, Quid est homo, qui te cognouit sed, quid est homo, quòd cognitus es ab ipso. Et ideo Paulus hoc susq; deq; assidue versat, dicens. Tunc autem agnoscam sicut & agnitus sum. Porro autem ipse quo que Christus. Nõ vos me elegistis, sed ego elegi vos. Iam vero alibi quoque Paulus. Siquis autem diligit deum, is cognitus est ab eo. Et ideo assidue seipsum susque deq; dicit vocatum, ostendens se non accessisse, sed prius vocatum fuisse. Ita etiam dicit alibi. Persequor autem, si etiam comprehendam, propter quod & comprehensus sum. Non dixit, comprehendi, sed comprehensus sum. Quomodo autem dicit hoc. Quid est homo? Atqui alius dicit, Magna res, homo, & pretiosa res vir misericors. Et alius, Ad imaginem dei fecit ipsum. Sortitus est enim totius creaturæ præfecturam. Sunt autem nonnulli, quibus ne dignus quidem erat mundus. Sed

Rom. 9 B
C
D
1.Co.13
Ioã.15.
1.Co.8.
Phili.3.
Pro.11. 14. 21.
Gene. 9

Universidad de Deusto
Biblioteca

Eccl. 17 illa quidem de virtute, & quando homi-
Heb. 11 nes sunt eam ostensuri. Hoc autem, quid
est homo, dictum est de natura. Atqui na-
tura quoque magna est? Magna quidē, sed
si videris cognitionem, qua digna fuit ha-
bita, longe est hac inferior. Audiant hære-
tici se hoc furore esse percitos, dum sui mo
dum excedunt. Extrema.n.laborant in-
E scientia, dum dicunt se ea scire, quæ sunt
eis superiora. Potest.n.esse ignoratio in co
gnitione, & in ignoratione cognitio. Et si
vis, hoc ipsum agitemus in rebus sensibi-
libus. Dic mihi enim, siquis dicat se posse
mare metiri, & scire quot habeat cyathos:
an non est hic maxime qui ignorat quid
sit mare? Qui autem dicit se nescire, sed, as
serit numerum eius esse infinitum: is est,
qui maxime cognouit qd sit mare. Quid
Exo. 33. si quis de deo dixerit, deum vidi, & meis o-
Ioh. 1. culis apprehendi, an non est is, qui maxi-
me deum nō nouit, qui eum qui sub aspe-
ctum non cadit dicit esse aspectabilem, &
in additamento cognitionis eam quoque
quæ haberi potest eripit? Siquis autem di
xerit eum sub visum non cadere, & nemi-
nem eum videre posse, is est, qui scit maxi
me. Quid autem si quis dixerit eum com-
prehendi non posse, alius vero comprehen
ditan non est hic quidem qui ignorat, ille
vero qui nouit? An nō vides Paulum quo-
que hac via ingredi, & dicere. Ex parte co-
1. Co. 13 gnoscimus, & ex parte prophetamus. Con
sidera quot, & quanta facta sunt, vt discere
F mus, non quæ sit dei substantia, sed quòd
sit deus. Hoc ergo Paulus quoq; dicit. Cre
dere enim oportet, inquit, accedentem ad
deum, q̄ est. Eum vniuersa prædicat crea-
Heb. 11 tura. Ex magnitudine, enim inquit, & pul
Sap. 13. chritudine creaturarum conuenienter cō
Rom. 1 sideratur opifex. Ipsa hominis cōstitutio,
honores qui a deo dati sunt, supplicia, be-
neficia, varia in eo regendo consilia, quæ
prædicta sunt per prophetas, diuersa mira
cula. Post hæc venit ipse vnigenitus, & ad-
mirabilem illam, & stupēdā peregit œco-
nomiam, & tamen sunt nonnulli, qui qd̄
manifestum est nondum didicerunt, & tu
dicis te posse propria ratione comprehen-
dere quidnam is sit substantia? Deum er-
go, inquit, ignoras? Absit, sed eum quidem
esse scio, scio esse clementem, bonum, &
misericordem, prouidentem, & omnium
curam gerentem, & quæcunque alia dixe-
Gene. 3 runt scripturę, quidnam sit autem substan
tia non noui. Adam quoq; putauit se pos-
se plus inuenire, persuasus a diabolo, & id
etiam quod habuit perdidit. Quòd his
quoque euenit, dum ducuntur humanis
rationibus, & non audiunt Dominum da Eccle. 1.
re sapientiam, & a facie eius scientiam, &
intelligentiam. Non audiunt Paulum di-
centem, per spiritum reuelauit nobis, & ra G
tiones expellentem. Rationes, inquit, de- 1. Co. 2.
ponentes, & omnem altitudinem, quæ eri 1. Co. 10
gitur aduersus scientiam dei. Et alius sa-
piens. Rationes hominum timidæ, & labi
les inuentiones eorum. Quid est homo, Sap. 9.
quòd innotuisti ei? Mente agita infini-
tam illam magnitudinem. Imo vero ne
cum eam quidem dico, loquor pro dei di-
gnitate, sed nescio quomodo loquar. Ne-
que enim si magnitudinem in deo dica-
mus, proprie loquimur. Sed quoniam non
possumus aliter loqui, ijs verbis quibus li-
cuit vsum. Nam cum eum quoque voco al
tissimum, non eum loco circunscribo: sed
eius naturæ altitudinem, & maiestatem,
quæ vbique diffusa est, & omnia peruadit,
ostendo. Et ideo dicit, quid est homo,
quòd innotuisti ei? Propterea enim eum
quoque fecit humilem, & magna ei largi-
tus est, ne extolleretur, cum vt se modera-
te gerat magnam necessitatem afferat na-
turæ vilitas. [Aut filius hominis quòd re-
putas eum?] Vidisti quanta sit dei naturæ
maiestas. [Homo vanitati similis factus
est.] Alius autem interpres, Vanitati, dixit,
vapori. Nihil autem significat illud, vani- H
tati, quàm eum esse caducum, momenta-
neum, & interitui obnoxium. In hoc loco
tractatur de corpore. Et ideo dicebat Abra
ham. Ego autem terra, & cinis. Esaias aūt Gen. 18
omnis caro fœnū, & gloria eius quasi flos Esa. 40.
fœni. Quid est autem, Vanitati similis fa-
ctus est? Nihilo, inquit. Rerum enim hu-
manarum nihil est firmum, nec stabile,
sed omnia transeunt, & prætercurrunt.
[Dies eius sicut vmbra prætereunt.] Hoc
est. Ne quando quidem adiunt, vllam vim
habent, sed celeriter auolant. Id autem cō
sidera in rebus ipsis, eos apud te cogitans,
qui sunt authoritate p̄diti qui magistratus
gerunt, qui in carcerē conjciūt, & flagris
cædunt. Quid ij.n. ab vmbra differunt,
non solum tempore mortis, sed etiam an-
te mortem? Quando enim magistratus
deposuerint, illa omnia omnino pe-
reunt, & procul recedunt. Res autem veræ
sunt

sunt postquam hinc excesserimus, vere tūe
reddetur ratio, vera erunt supplicia, & bo-
na similiter, & iudex est, qui minime falli
potest, quæ autem hic fiunt, sunt similia
pueris ludentibus. Qui.n.hodie iudicat,
I crastino iudicatur, densāq;, & frequentes
sunt rerum mutationes, & inæquales tran
situs. [Domine inclina cęlos tuos, & desce
de. Tange montes, & fumigabunt.] Alius,
cum inclinasti cœlos tuos, & descendisti,
& tetigisti montes, fumigauerunt. Et quæ-
nam est hæc verborum consequentia? Ma
gna certe, & quæ valde cohæret prioribus.
Qm̄ enim de vilitate humana locutus est,
& ostendit q̄ sit natura nihili: hic rursus
refrænat, ac reprimit tumidorum arrogan
tiam, per ea, quæ subiunxit hoc propemo
dum dicens. Opottebat quidem ipsos ex
seipsis perspicere naturæ vilitatem, & non
sibi placere, magnosq; spiritus sumere, sed
qm̄ nolunt, ex tuis factis ostende ad quan
tam humilitatem res eorum redierint. Do
mine inclina cœlos tuos, & descende. Hoc
Hie. 23 dicit, non q̄ deus descendat. Quomodo
Ps. 138. enim descenderent', qui vbiq; præsens est?
sed, vt per huiusmodi humanas dictiones,
crassiores auditores terreat, de his humano
more loquitur. Nam contractio, etsi ma-
gnum quid esse videtur multo certe est dei
dignitate inferius. Non opus enim habet
deus contrectatione, vt montes suffumi-
get, imo vero ne nutu quidem, sed consi-
lio tantum, & voluntate. Postquam ergo
K dixit de vilitate hominis, dicit etiam de
dei potentia, quoad eius potest fieri ab ho
mine. Nā hæc quoq; longe absunt ab illa
maiestate. [Fulgura coruscationem, & dissi
pabis eos, emitte sagittas tuas, & contur-
babis eos.] Fulgur hic, & sagittas, non di-
cit hoc fulgur, nec has sagittas, sed ita vo-
cat supplicia, ex ijs, quæ iā nota sunt per-
suadens contemptori, & ei, qui est piger,
ac negligens, tremere, reuereri, & se incli-
nare, ac submittere. Si.n.fulgur ferri non
pōt, licet minime mittatur ad supplicium:
si suam puniendi potestatem voluerit mo
uere, quis eam sustinebit? Dei autem sagit-
tæ sunt pestes, & fames, & fulgura, & mul-
tiplicia suppliciorum genera. [Emitte ma-
num tuam de alto, eripe me, & libera me
de aquis multis. Et de manu filiorum alie-
norum.] Non solum.n.ad puniendū, sed
etiam ad conseruandum parata est dei po
tentia. Manum aūt hic vocat opem, auxi-
lium. Et ideo non dixit, Extende, sed emit
te, hoc significans. Quòd si etiam alicubi
dicit, Extende, idem rursus significat. A-
quas autem, insolentem hostium irruptio
nem, & confusam, & quæ magno impetu L
fertur. Quòd.n.de aquis non loquatur, o-
stendit quod subiungitur. De manu, enim
inquit, filiorum alienorum. Alienos autē
filios mihi videtur hic dicere, eos qui a ve
ritate sunt alieni. Quemadmodum.n.fide
les, necessitudine cōiunctos existimamus,
& fratres: ita etiā alienos, infideles, & hac
maxime ratione, alienum, a nobis necessi-
tudine coniuncto discernimus. Is.n.mihi
est propinquus, & necessitudine coniun-
ctus, qui eundem sibi quem ego patrem a-
scribit, & est eiusdem mensæ particeps, po
tius quàm is, q̄ est mihi genere proximus,
est.n.hęc perfectior lex cognationis, quem
admodum ēt, quæ ex contrarijs fit aliena-
tio, est apertior, & euidentior ea, quæ fit ex
genere. Ne hoc ergo respexeris, q̄ sub eo-
dem cœlo sumus, & in eodem orbe terra-
rū habitamus. Aliam.n.cōionem quæro,
quæ cœlo superat. Illic nostra est conuersa Phili. 3.
tio, & vita. Vita enim nostra, inquit absō Colo. 3.
sa est cum Christo in deo. Neq;.n.terram
habitamus, sed commigrauimus in super-
nam metropolim. Aliam veram lucem ha-
bemus, aliā patriā, & ciues alios, & cogna-
tos. Et ideo dicebat Paulus. Non estis vtiq; Ephe. 2.
hospites, & inquilini, sed conciues sancto- Luc. 10.
rum. Quō ergo dixit Chtistus samaritanū M
esse proximum, etsi multum inter eos es-
set interiectum interuallum? At non est, si
spectetur naturæ ratio. Quando ergo be-
neficio afficere oportuerit, si oīs homo ti-
bi propinquus? Qm̄ autem de veritate age
tur, agnosce quisnam sit propinquus, &
quisnam alienus. Etiamsi habeas fratrem
eodem patre, & eadem matre natum, & in
lege veritatis tecum nō communicauerit,
sit tibi quouis Scytha barbarior. Siue autē
sit Scytha, siue Sauromata, dogmata autē
plene, & pfecte sciuerit, & id, quod tu, cre
diderit, eo qui eodem vtero est æditus sit ti
bi propinquior, & magis necessarius, & ea
rōne barbarum ab eo, qui non est eiusmo-
di discernamus, non ex lingua, nec ex ge-
nere, sed ex aīa, & mentis sīa. Ita.n.maxi
me homo est, qm̄ plene, & perfecte tenet
dogmata, & vitam agit, quæ sapientiæ stu
dio cōueniat. Sed videamus deinceps qūo
hos descripsit alienos propheta quoque,

dicens. *Quorum os locutum est uanitem, & dextera eorum dextera iniquitatis*, Vidisti quos nã dicat alienos, eos qui viuũt in scelere, eos, qui amant iniquitatẽ, eos qui stulta loquuntur, eos qui nihil dicunt vtile. Agnosce ergo alienos. Ab ore, à factis. Quemadmodũ Chrs quoq; dicit. A fructibus eorũ
Matt. 7. cognoscetis eos. Sicut. n. in castris multa
A dãtur signa, & symbola, vt siqñ noctu præliari contigerit, vel sublatus puluis, vt nox videatur, effecerit, vel aliqua alia confusio, & perturbatio euenerit, ne sociũ suũ aspiciat tanq̃ hostẽ, & hostem tanq̃ sociũ: Ita ẽt signa dat nobis hic propheta: per q̃ poteris discernere propinquũ, & alienũ, vtpote ex ijs, q̃ loquitur. Quorũ os locutũ est
Eph. 6. vanitatẽ, & dextera eorũ dextera iniquita-
1. Pe. 5. tis. Nunc est. n. bellũ, & pugna, & præliũ
Ro. 7. nocturnũ crudelissimũ. Dæmonibus ferie-
Gala. 6. tibus, desiderijs insidiantibus, & rationib. insurgentibus. Sunt ẽt inter eos, qui sunt mysterijs initiati sua signa, & symbola, & si dubitantes scire volumus an quis sit prophanus, an mysterijs initiatus, ea rogãtes, discamus. Dextera eorũ dextera iniquitatis. Quid igitur possit hoc esse grauius, qñ quæ data est nobis ad auxiliũ, eã ad insidias conuertimus? Ideo. n. habemus dextras, vt & nobis ipsis, & alijs iniuria affectis opem feramus, vt scelera de medio tollamus, vt ijs quibusvis, & dãnũ affertur, simus portus, & refugiũ. Quo ergo eis venia dabitur, qui his armis vtuntur nõ ad
B salutem, sed ad aliorũ pernicie? *Deus canticum nouum cantabo tibi.* Quænã est hæc cõsequentia? Maxima quoq; hic est. Qm̃. n. dixit, Emitte manũ tuã, & Eripe me, & disperge ipsos: profitetur se quoq; ei daturũ remunerationẽ auxilij, ex qua nihil qdẽ commodi accipiat, cui datur, sed q̃ ei, qui illã offert plurimũ affert emolumẽti. Quænã aũt ea est? Deus canticũ nouũ cantabo tibi. Si aũt hoc est paruũ collatũ cũ magnitudine beneficij: Atqui dedit id quod habuit. Nã nos quoq; a pauperibus, & qui nihil possident, nihil aliud requirimus, q̃ laudem, & gratũ animũ, & accepti memorẽ beneficij. Sed nos quidẽ, vt euadamus clariores: deus aũt, nõ qm̃ opus hẽt, sed vt eos, qui canunt efficiat clariores, & ea ratione eos rursus beneficio afficiat. *In psalterio decachordo psallam tibi.* Hoc est, Agam tibi gratias. Sed tunc quidẽ erant instra, per quæ cantica emittebãt, nũc aut pro instris possumus vti corpore. Possumus. n. p oculos canere, non aũt per linguam tm̃, & per manus, & per pedes, & per aures. Qñ. n. vnumquodq; eorũ ea facit, q̃ deo gloriã, & honorẽ afferunt, vtpote qñ oculus non impudice respexerit, qñ manus non ad rapinam, sed ad eleemosynã se extenderint, C
qñ ad psalmos, & auditiones spirituales suscipiendas aures paratæ fuerunt, quando pedes ad ecclesiam cucurrerint, qñ cor nõ dolos struit, sed charitate scatet, fiunt psalterium, & cithara membra corporis, & canunt nouum canticũ, non verbis solis, sed ẽt rebus ipsis. *Qui das salutẽ regib.* Neq; n. castra, & multitudo militũ, nec satellites, custodesq; corporis, sed dei auxilium consueuit seruare. *Qui redemisti Dauid seruum tuum.* Non dixit aũt, Qui redemisti, sed, Qui redimis: ostẽdens perpetuã eius prouidentiam. Deinde rursus petit ea, q̃ prius petierat, assidue rogans, & supplicans, vt liberetur ab improbis hominibus, sic dicẽs. *De gladio maligno eripe me. Et erue me de manu filiorum alienorum. Quorum os locutum est uanitatem. Et dextera eorum dextera iniquitatis. Quorum filij sicut nouellæ plãtationes in iuuentute sua.* Describit hic prosperitates mũdanas, & diuitias, & ponit id quod est primum, habere filios florẽtes, & iuueniliter exultãtes, eosq; vtriusq; sexus, subiũxit ergo. *Filiæ eorum compositæ, Circumornatæ, ut similitudo templi.* Vna cum iuuentute multũ luxũ ostendit, & vittas earũ, & mũdũ muliebrem describit, q̃ quidẽ oriuntur ex magna prosperitate. Deinde quod videtur esse fm, fortasse aũt nunc est primũ, diuitias D
rursus describit, dicens. *Promptuaria eorum plena, Eructãtia ex hoc in illud.* Quid est, Eructantia ex hoc in illud? Angustã. Prõptuaria, inquit, non pñt capere diuitias. *Oues eorum fœtosæ abundantes in egressibus suis, boues eorum crassæ.* Hæc quoq; non videbatur eẽ parua felicitas. Apud antiquos. n. in his consistebant diuitiæ, in armẽtis, gregibus Gen. 3.
& seminibus, priusq̃ inuenta esset, q̃ nunc Iob. 1.
est inertia, & mollities. *Non est ruina maceriq, neq; transitus.* Hoc est, In agris colẽdis magna adhibebatur cura, diligẽtia, & studium, cum fructus luxuriarent, sæpes starent, vinea vndiq; esset cõsita, & munita. *Neq; clamor in plateis eorum.* Alius, In atrijs eorũ. Aliud genus prosperitatis, qd nõ accidit oĩbus diuitijs, nẽpe pax, trãqllitas, & securitas, nullus q̃ paret insidias, nullus q̃

bellum

bellum gerat, sed nec tumultus vllus, nec perturbatio. [Beatum dixerunt populum, cui hæc sunt. Beatus populus, cuius dñs deus eius.] Vidisti viri virtutem. Postquàm oẽm virtutem adduxit, & eam verbis persecutus est, & deinde vulgi de ea re sniam attulit, ex his nihil ei humani accidit, nec eos esse beatos existimat, qui hæc possidẽt,
E sed his omnibus prætermissis, ad verũ thesaurum suum extendit beatitudinem. Alij inquit eos, qui hæc habent beatos esse dixerunt: Ego aũt beatum existimo populũ, cuius est dñs de eius: hoc vno ostẽdẽs oẽm
Esa. 40. felicitatem, oẽs bonorum copias, omnes
1. Pet. 1 opes. Illa. n. prætermfluunt, & ptereunt, hæc
Eccl. 31. vero beatitudo manet perpetuo, cum pro
Luc. 1. ouibus, & filijs, & bobus, & sæpi, & vinea, dei sit beatitudo futura, & diuitiæ, & securitas, & murus inexpugnabilis. Cum ea ergo auditis, nullo eorum perturbemini: sed vmbras prætercurrentes, veritatem apprehendite. Prius. n. dixit hoĩem assimilatũ esse vanitati, & dies eius tanq̃ vmbrã præterire. Si videris ergo aliquos hic oĩbus affluentes, in scelere vitã agere: & si vniuersus terrarũ orbis eos beatos iudicet, tu eos esse infelices, & miseros existima. Eos aũt qui se deo dedicarunt, felices, & beatos reputa. Nos aũt oẽs eas sp diuitias q̃ramus, & hanc beatitudinem, vt & psentia bona, & futura consequamur. Gratia, & misericordia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorũ. Amen.

IN PSALMVM CXLIIII.

F *Exaltabo te deus meus Rex. Et benedicam nomini tuo in seculum, & in seculũ seculi.* Hic psal. est diligentissime attendendus. Hic est. n. qui habet hæc verba, q̃ qui sunt mysterijs initiati assidue concinnũt. Oculi oĩum in te sperant: & tu das cibũ eorũ in tpe opportuno. Qui. n. filius factus est, & mensa spiritali fruitur, merito patrẽ gloria, & honore affecerit. Filius. n. inquit, glorificat patrem, & seruus dñm suũ timebit. Factus es filius, & mẽsa spiritali frueris, comedens carnem, & sanguinem eius, qui te regenerauit: refer gratiam pro tanto beneficio, & eum, qui hæc prębuit gloria, & honore affice, & verba legens, compone mentem ad ea, q̃ dñr, & cum dicis, Exaltabo te deus meus rex ostende magnam familiaritatem, & cõiunctionem, vt de te etiam dicat deus, sicut & de Abraham, Isaac, & Iacob. Ego sum deus Abrahã, deus Isaac, Exod. 3.
& deus Iacob. Si dicas. n. deus meus, & rex meus, & non dicas tm̃, sed hanc ẽt ostendas charitatem: ipse quoq; hęc de te dicet, Iosue. 1.
Seruus meus, & famulus meus, quod etiã de Mose dictum est. Et benedicam nomini tuo in seculum, & in seculum seculi. Vidisti qũo ostendit vitæ futuræ procemia. Benedictionem aũt hic ostendit, non quę sit per verba, sed quæ p res ipsas. Ita ergo exal G
tatur deus, ita benedicit, ita etiã iubemur Matt. 6.
dicere in precatione, Sanctificetur nomen tuum, hoc est, glorificet. [Per singulos dies benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & in seculum seculi.] Alius, In æuum perpetuo. Hoc est in primis pij aĩ, a rebus, quæ ad victum pertinent liberatum se hymnis, & laudibus dedicare. Turpe. n. fuerit, vt homo, qui est compos rationis, & omnibus, quæ vñr præstantior sit creatura in dei laudibus inferior, non solum autem turpe, verum etiam absurdũ. Qũo autem non absurdum? siquidem ipsa quotidie atque adeo singulis horis emittit dño glorificationem. Cœli. n. inquit, enarrant gloriã dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat scientiã. Sol, & luna, & varius astrorũ chorus, & pulcherrimus ordo cæterorum oĩum, suum prædicat opificem. Qui est ergo his omnibus pstantior, si hoc non faciat, sed etiam sua vita deum qui eum creauit maledictis imperat, qũo eritis dignus vlla venia, aut quãnam poterit afferre sui defensionem, cum qui ideo factus est, vt deo placeat, & regnum futurũ consequatur, eius quidem nullam ducat rationem, sed curis eorum, quæ ad hanc vitã H
ptinent, rebusq; mundanis se implicet? At hic non talis, sed per totã vitam affert deo laudes, non solum verbis, sed rebus ipsis. Deo. n. multa debemus, q̃ & cum non essemus fecerit, & quod tales creauerit, q̃ fa- Gene. 1
ctos erigit, & continet, & q̃ quotidie tam Sap. 6.
priuatim quam cõiter prouidet, nostrique 12
curam gerit, idq; clam, & aperte, nobisq; Mat. 6.
& scientibus, & nescientibus. Quid. n. dixerit quispiam, ea q̃ sub aspectum cadunt, q̃ pp nos fecit, quod ipsa nobis pbent ministerijs, corporis compositionem, aĩæ nobilitatem, quotidianã eius œconomiam, & administrationem, per miracula, per leges, per supplicia, variam, & quæ comprehendi

Universidad de Deusto
Biblioteca

non potest eius prouidentiam, bonorum omnium summam, quod ne filio quidem suo pepercit pp nos, quę iam data sunt per baptismum, per sacra, quæ danda sunt bona illa ineffabilia, regnum, resurrectionē, hęreditatē plenam oī beatitudine? Siquis .n. vtrumquodq; eorum enumeret, & incidet in inestabile pelagus beneficiorū, & vi debit quot noībus sit deo obnoxius. Non solum autem pp hæc, sed ēt propter maiestatem eius gloriæ, pp substantiam ab omni interitu alienam. Nam ēt pp eam debet ei a nobis gloria, & benedictio, & ppetua grātarum actio, cultus, & misterium. Hoc ipsum ergo Propheta quoq; significans, dicebat. *Magnus dominus, & laudabilis nimis. Et magnitudinis eius non est finis.* Qū.n.dixit, Benedicam, & laudabo, ostendit eum non egere nris laudibus, nec benedictionibus, nec eius glorię aliquid accedere a laudibus eorū, qui ministrant. Eius.n.substantia, q̄ est ab interitu aliena, & nullus indiga, nullo eget alio. Qui autē ipsum laudant, ipsi euadūt clariores. Non solum aūt propter hoc, sed ēt propter excellentem eius gloriā debetur ei a nobis laudatio, & ideo hoc significans, dixit, Magnus dns, & laudabilis nimis. Hoc est, Nullius indigēs. Quid est, laudabilis? Dignus q̄ laudibus, encomijs, & hymnis celebretur. Non est aūt solum laudabilis, sed valde laudabilis, & ideo hoc adiecit. Cum autem q̄ sit laudabilis verbis nō posset exprimere, subiunxit. Et magnitudinis eius non est finis. Quod quidem alius interpres dixit, Inuentio. Quod aūt dicit, est eiusmodi. Qm̄ magnum habes dnm, sis quoq; tu excelsus, & te explica a rebus, quæ ad hanc vitā pertinent. Sume spiritus, qui superent præsentium rerū humilitatem, non vt sis elatio aīo, & insolēs, sed magno, & excelso aīo. Aliud.n.est arrogantia, aut insolentia, & aliud magnitudo animi. Est enim arrogans, qui propter res paruas se iactat, & gloriatur, & conseruos despicit, alto vero est animo, qui mente est humilis, & præsentis vitæ vmbras nihil es se existimat. Vbi nunc sunt, qui dicunt se deum ita nosse, sicut ipse seipsum nouit? Audiant Prophetam dicentem, Magnitudinis eius non est finis, & erubescant. *Generatio, & generatio laudabit opera tua.* Quod facere consueuit hic quoq; facit. Quando enim laudarit eius magnitudinem, & gloriam: venit etiam ad eius ostendēda opera.

I

1. Ti. 6. Psal. 15.

K

Hoc ipsum hi quoque facit, & dicit. Generatio, & generatio laudabit opera tua, ostendēs magnitudinem eius ex operibus. Hoc est. Non vnum solum tempore facta sunt, & prætierunt, neq; in duobus, aut tribus annis, sed per vniuersum præsens seculum extenduntur, ita vt vnaquaque generatio eius opera contempletur. Hoc est .n. Generatio, & generatio. Et quæ est, inquit, & quæ sequitur, & quæ post illā futura est, & quæ rursus post eam, & vnaquęq; earum, quæ sequuntur, & rursus creatura hoc omni tpe similiter extenditur, nempe cęlum, terra, mare, aer, lacus, fontes, fluuij, semina, plantę, herbæ, & quę ex eis capiūtur beneficia, naturæ cursus, qui nūquam interrumpitur, imbres, & temporum vicissitudines constanti, & certo ordine assidue procedentes, nox, die, sol, luna, astra, alia omnia, & quæ præter hæc quotidie fiunt, & priuatim, & cōiter ad corrigendum, & beneficio afficiendum vniuersum genus hoīum, quæ assidue ludęis eueniebant, miracula, signa, prouidentia in frugum prouentibus, prouidētia in victoria aduersus hostes, prouidentia, quæ est in alijs omnibus, qualia fuerunt in aduentu Christi, qualia tpe Apostolorum, qualia tpe persecutionum, quæ quidem fuerunt antiquis longe plura, & maiora, qualia etiam nostra hac gnatione. Nullum est.n.tps, quod etiam præter hæc cōia non ferat signum eius prouidentiæ. *Et potentiam tuam pronuntiabunt.* Et per beneficia, inquit, & supplicia. Non cessat.n.omnia rōne deus omni tpe nostræ naturæ prospicere. *Magnificentiam gloriæ sanctitatis tuæ loquentur. Et mirabilia tua narrabunt.* Alius, Pulchritudinem laudis tuæ, & verba mirabiliū tuorū narrabo. Postq̄ dixit potentiā, ostendit ēt eam potentiā esse insignem, & eximiā. Neq;.n. leuiter, & temere neq; qualiacunq; fecit, sed oīa tam admirabilia, & tam incredibilia perpetuo fecit, plusquam capere posset humana natura operans, vt quę fiant sint plena miraculo, & gloria. Considera ergo, quæ in Aegypto, quæ in Palæstina facta sunt, tpe Abrahæ, Isaac, & Ioseph, rursus, quæ in Aegypto tpe Mosis, quæ in solitudine, q̄ post exitum, rursus, q̄ in captiuitate, q̄ sub Nabuchodonosor, q̄ in fornace, q̄ in leonibus, quæ in reditu, quæ in Prophetis. Hæc.n.omnia prædicabant eius qui fecit virtutem, gloriam, maiestatem afferentia

L

M

tia magnum stuporem, & admirationem. *Et uirtutem terribilium tuorum dicent. Et magnitudinem tuam narrabunt.* Per hæc ostendit esse perfectā eius potentiā, & ad benefaciēdū, & ad puniendū, & omnia quę enumerata sunt, vtrunq; cōplecti. Hoc aūt potest videri non solū in ijs, quę tunc euenerūt, sed etiam in creaturis, & vtriusq; beneficij multa esse instrumenta, vtpote rerum quidē terribilium, fulgura, tonitrua, fulmina, turbines, pestes, niues, grandinē, gelu, incēdia, inundationes, porro autē in reptilibus dracones, scorpios, serpentes. In volucribus aūt, locustā, cyniphem, & in ijs, quæ sunt abiecta, & vilia, cynomyā, erucā, quæ ipsa quoq; sunt prouidentiæ, vt quæ homines conuertant, a socordia liberēt, a profundo somno excitant, a veterno ad vigilantiam traducant. Non solū autē in his, sed etiam in contrarijs est virtus eius perfecta. Et iō cū nos hęc vellet docere, postquā dixit, Virtutē terribiliū tuorum dicent, subiunxit. *Memoriam abundantiæ suauitatis tuæ eructabunt.* Alius, Bonitatis. *Et iustitia tua exultabunt.* Quod alius dixit interpres, Et misericordias tuas laudabūt. Nos aūt quemadmodum terribilia enumerauimus: ita etiā necesse est dicamus eorū contraria, vtpote in ijs, quæ videntur, & quæ circa nos sunt, annuas tpum vicissitudines, dies, hortos, prata, flores varios, aquā dulcem, & potabilē, cōmoda q̄ capiuntur ex imbribus, terræ partus, varios flores, diuersas arbores, suaues ventos, solarē radium, lunarem lampadem, varium astrorum chorum, quietā & tranquillam noctem. Et in brutis, oues, & boues, & capras, & in feris, capreas, ceruos, lepores, & alia plurima, & in volucribus, aues canoras. Quin etiā in ipsis operibus videri pōt non solū puniens, sed longe ēt amplius beneficio afficiens, quā puniens.

ὑποσίβων.

A

B Et illa quidē facit terroris gratia, & si ea aliq̄ re vera intentauerit, id facit propter eos qui sunt adeo sensus expertes, vt metu nō corrigantur. In his autem est munificus, & splendidus, hisq; reipsa afficit non solum dignos, sed etiā indignos. Varians ergo nostram salutem, aliq̄n quidem hæc: aliq̄n vero illa facit, & hæc quidem sæpius quā illa, quoniam hæc sola vult. Propterea.n.gehennam minatus est, non vt eā infligeret, sed ne infligeret, & illam quidem parauit diabolo. Ite, enim inquit, in ignem, qui paratus est diabolo: Regnū aūt hominibus, ostendens se nolle hominē intrudere in gehennā. [Misericors, & miserator dns, patiens & multū misericors. Suauis dns vniuersis. Et miserationes eius super omnia opera eius.] Vides prophetam immorari in his melioribus, & prolixiori vti oratione, nouit.n.dei opes in his maxime cōsistere. Neq; n.licuisset cōseruari, nisi magna fuisset eius clementia, non licuisset manere ni si eius magnā essemus experti bonitatem. Et ideo dicebat ipse. Ego sum, qui deleo iniquitates tuas. Et in tuis peccatis te defendi. Miserator, & misericors dns. Vide qūo ostendit ineffabilem eius clementiam. Non solum.n.miseretur eorū, qui peccant: sed ēt aliud ostendit non paruū genus clementię nēpe lenitatē, & patientiā, vt veniāt ad pnīam, & cū eius clementia, a suo quoque cōseruentur studio, & diligentia, & ex suis factis fiduciā habeant. Non est aūt solum modo misericors, sed ēt multū misericors, ostendens hanc multitudinē nō posse mēsura cōprehēdi, sed oēm superare rationē. Sed tū per ea quę deinceps consequuntur, quoad eius fieri potuit, ostendit, cum subiunxit, & dixit. Suauis dns vniuersis. Et miserationes eius super omnia opera eius. Quid est, Vniuersis? Etiā peccatoribus, inquit, & ijs, qui viuunt scelerate. Non solū enim iusti, nec ij qui se rectè, & ex virtute gerunt, & qui ducuntur pnīa: sed ēt oēs, pea, quæ patiuntur, eius misericordiā prædicant, & bonitatē. Et si quis me roget, cuinā fuit bonus, dicā. Nō Abel soli, sed ēt Cain, non soli Noe, & eius liberis, sed ijs etiam quos illa inundatio obruit. Quæcunq;.n. facit, procedunt a misericordia, & clementia. Et vt scias qūo sit in oēs bonus, & clemens, illud hinc considera. Quantæ fuit, quæso benignitatis illum fratricidā, & qui cędē eiusmodi fecerat, & qui dei leges conculcauerat, tradere supplicio, q̄d admonitio est potius, quā pœna? vt & per longitudinē tpis illū expiaret a peccato q̄d cōmiserat, & alios doceret, & castigaret per ea q̄ ille patiebatur. Quantæ erat, quæso, benignitatis, eos q̄ grauissima, & nefanda q̄q; perpetrabant tpe diluuij, & nec minis, nec rationibus, nec vllo alio correcti fuerant, a scelere cohibere, & cōi naturæ debito vti pro medicamēto, & leuissimum mortis genus, nempe per aquam, infligere? Illud autem, Vniuersis, non in his solum cernitur, sed ēt in omnib. quę videntur, in aīalibus, in brutis.

Mat. 10 Luc. 13.

Mat. 23

Esa. 43.

Ge. 4. & 8.

C

D

in brutis. Quinetiam siquis ad ipsos Angelos ascenderit, & Archangelos, videbit plurimum benignitatis, & multas misericordias, quod ipse quoq; animaduertens, subiungit. *Confiteantur tibi domine. Omnia opera tua. Et sancti tui benedicant tibi.* Hoc est, gratias tibi agant, laudes emittant, & quibus sermonis decus datū est, & quæ vocem nō habent. Etenim vnumquodq; eorum, quæ voce carent, ita factū est, vt per suam natura benedictionē emittant, & quanuis muta sint, per hoīes, qui ea vident, & ijs fruū tur. Et illa quidē per suā substantiā, hoīes aūt, & per vitæ suæ institutionem, & per
E actionē. Et iō id significat per hoc qđ subiungit, dicens. Sancti tui benedicant tibi. Sanctos aūt hic vocat, qui dei iussa implēt ad quos peccatis, & sceleribus nullus datur aditus. *Gloriam regni tui dicent.* Quid est, Gloriā dicent? Quod nulla re indigeas, qđ sis benignus, & clemens, ꝙ cum ijs quibus præes nulla ex parte egeas, tantā ostendas in eos prouidentiā, ꝙ ad tuam lucem accedi nequeat, ꝙ sit substantia tua ineffabilis, & quæ comprehendi nequeat. *Et potentiam tuam loquentur.* Hoc est, vires canent insuperabiles. Non ꝙ tibi opus sit his hymnis, & laudibus: sed & propter ipsos, qui dicūt, & vt & alios doceant, & laudum faciant participes. *Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam. Et gloriam magnificentiæ regni tui.* Per hoc ostendit eum laudes admittere, vt alij eius cognoscant potentiam. Magna est ergo potentia, magna gloria, magnū decus atq; adeo ineffabile, quod non
Isai. 64. solū oēm supat rationē, sed ēt vincit oēm
1. Co. 2. mentē. Sed cum tantū sit, & tā ineffabile, opus habet ijs, qui id doceant pp multorū ignorantiā. Nam sol quoq; est sydus longe clarissimum, & tū qui oculis laborant,
F eius lucē non vident, ita ēt dei prouidētia est quidē quouis sole clarior, sed quib. peruersa est ratio, & quibus obstructę, sunt aures magna diligentia opus habent, vt mēs eorū aperiatur. De his ergo doctrina est eorum auribus perpetuo infundenda. Deinde qm̄ dixit regni gloriā, & magnificentiā & cum non satis eam explicasset, prætulit: rursus reperit, & quantum ei conceditur,
Da. 3. 7. dicit quid sit gloria, subiungens. *Regnum*
Luc. 2. 1. *tuum, regnum omnium seculorum.* Non præsentium, inquit, solum, sed eorū ēt, qui veniunt, est. n. interminatum, & infinitum, & quod solū habet æternitatē. *Et dominatio tua in omnem generationem, & generationē.* Ex hoc vide eā nullum habere finē. Per vniuersum orbem terræ, per omnia secula, per omnia tpa est extensa. *Fidelis dominus in omnibus verbis suis. Et sanctus in omnibus operibus suis.* Postquam dixit regnum esse infinitū, stabile, firmum, & immobile, dicit etiam, quàm sint eius verba firma, & illabefactabilia. Illud. n. Fidelis, est firmus, & verus. Si est autem fidelis, erunt omnino, quę ab eo dicta sunt. Quemadmodum autē eius regnum est immobile, & fine caret: ita etiam eius verba sunt firma, & stabilia. Neq; ergo illud vnquam interrumpitur: nec hæc vnquam excidunt. Si autem non excidūt, oportet ipsas res omnino consequi. Quòd si etiam alicubi dixit aliquid quod non factum est, id ipsum quoq; eius veritatē indicat. Fidem. n. loquar super gentes, & regna G
vt diruā, & eradicē, & ſ pñam egerint de Hic. 18.
vitio, ego quoq; agā pœnitentiā de ijs, quæ locutus sum, vt facerē eis. Et de bonis similiter. Bona dissera, inquit, etsi mutati fuerint, ego quoq; mutabo ea, quę dicta sunt. Et sanctus in omnibus operibus suis. Quid est sanctus? Rectus, purus, mundus, ab omni reprehensione alienus, qui nullam vlli omnino præbet ansam. *Alleuat dominus omnes, qui corruunt. Et erigit omnes elisos.* Postq̄ de regno dixit, id esse infinitum, de verbis, ea esse vera, de factis, ea non posse reprehēdi, & de gloria, & de magnificentia, dicit rursus de clementia, id quoq; esse maximā regni sui gloriam, ꝙ non stantes solū contineat, sed ijs ēt, qui sunt casuri nō permittat, vt id accidat, & qui iacēt erigat, & qđ est magis admirabile non huic aut illi, sed omnibus id faciat, seu sint serui, seu pauperes, seu obscuri seu insignes. Est. n. omniū dominus, & nec eos, qui iacent prætercurrit, nec eos, qui labant despicit. Hoc fecit cōiter in vniuersa natura, hoc etiā facit in vnoquoq;. Quod si qui ex ijs, qui iacēt nō surgunt, non in causa est, qui vult erigere, H
sed qui nolunt surgere. Nā Iudā quoq;, cū Mat. 26
cecidisset, voluit erigere, & vt surgeret ni- Luc. 22
hil non fecit, sed ille noluit. Dauid certè, Iob. 13.
cum cecidisset, erexit & firmū validumq; 2. Re. 12
reddidit. Petrum, cum esset casurus, reti- Luc. 22
nuit. Audi autem qūo. Simon, Simen, inquit, ecce expetiuit vos satanas cribrare tanquam triticum, & ego rogaui pro te, ne deficeret fides tua. Deinde dicit aliud quoq; genus beneficij. Est enim varia, & multiplex

ὑποστήριξει. firmat, sustētat.

multiplex eius cura, & prouidentia. *Oculi omnium in te sperant domine. Et tu das escam illorum in tempore opportuno.* Vidisti qūo ostenderit eum esse bonū omnibus, & miserationes eius esse super omnia opera eius,
Matt. 5. quēadmodum dictū est in Euāgelijs, Qui solē suū oriri facit super malos, & bonos, & pluit super iustos, & iniustos. Hoc hic etiam hoc in loco significat, cum dicit. *Et tu das escam illorum in tempore opportuno.* Neque. n. imbres, terra, & aer, sed eius iussus solet fructus ꝓducere. Illud aūt, In tpe opportuno, hoc significat. Omnia sunt certis definita tpibus, & diuersis vicissitudinibus omnia producuntur. Hoc. n. maximè ostē
I dit eius sapientiam, ꝙ nō omnia simul, & eodem tpe, sed per totum annū alimenta diuidat, vt & quiescat Agricola, & q̄ gignūtur nō intereant. Illud ergo, In tpe opportuno, vel id significat quod ante diximus, fuisse singula dispertita tpibus, vel eum dare cibum ijs, qui indigent, & laborant inopia. Et qūo dixit, inquies, Oculi omniū in te sperant? Atqui multi sunt, qui dicūt ea, quæ sunt esse casu, vt ij, qui sunt impij. Dicit hic ipsius rei naturam, quemadmodum ēt alibi, qñ dicit. Pul is coruorum inuocā-
Ps. 146. tibus ipsum, ēt si sint animantia rationis
Ps. 103. expertia. Et rursus catuli leonū rugientes, vt rapiant, & quærant a deo escam sibi. Atqui hi quoq; sunt a ratione alieni, nec ipsi quærunt. Sed hic quoq; dicit rei naturam, nec ex illorum animi instituto, sed ex eorum, quæ fiunt natura hoc dicendum est. *Aperis tu manum tuam, & imples omne animal*
Benedi- *benedictione.* Manum dicit operationem, &
ctione suppeditatricē facultatem, p omnia te docens, vt scias nō in elementis sed in dei ꝓuidētia esse sitas fructuū generationes, vel
εὐδοκία. ēt ostendēs facilitatē, dicit illud, Aperis tu
bona vo manum tuā. Qñ. n. qui tunc erant, princi-
luntate. pali cā relicta, adorabant aerem, & solem,
K & existimabant ea esse illa, q̄ fructus prębebant: extollens eos ad supernū principiū, & eorū authorem, & dñm, hæc frequenter adducit, ostendens ex illius manu omnia ex illius cura, & prouidentia bona fluere. bona aūt voluntate implere hic dicit, & qñ implet vnū quodq; animal voluntate ei placentes. Si. n. dat absolutè alimentū, sed prout est vnicuiq; vtile, pro vniuscuiusq; desiderio, quantum ad eum explēdū satis est. Hoc ett aūt quod dicit, Et brutis, & hominibus, atq; adeo omnibus das, vt est vnicuiq; gratum, vt est cordi vnicuiq;, nec das solum, sed ēt imples ita, vt nihil desit. *Iustus dominus in omnibus viis suis. Et sanctus in omnibus operibus suis.* Vias hic dicit eius œconomiam, prouidentiam, curationem, per quam omnia finxit ac cōstituit. Omnia, inquit, opera eius sunt encomia plena miraculis, quæ nemini præbent vllā ansam reprehendendi, ēt si nōnulli furiāt & rabie agitentur. Opera ergo eius talia, sunt natura, vt fulgeant, vt resplendeant. vt eius, qui fecit curā, prouidētiā, clementiā, iustitiam, sanctitatē annuncient. *Prope est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate.* Ecce etiam aliam ꝓuidentiæ partē, quæ est caput bonorum. Postquā. n. dixit, quæ sunt cōia, & quę data sunt ēt infidelibus, vtpote alimenta, & imbres: dicit ēt quæ priuatim fidelibus data sunt. Quænā autē ea sunt? Prope eos esse. Hoc est, defendere, curā gerere, amplius L
eis prouidere, esse eis beneuolum, benignū & propitium, & bona eis magis reuelare. *Voluntatē timentiū se faciet. Et deprecationē eorum exaudiet, & saluos faciet eos.* Atqui, dicit quispiā, volebat Paulus angelum satanę ab eo recedere, hoc est, tētatiōes, afflictiones, insidias, & non fecit. Imo vero fecit. Postq̄ enim cognouit se petere minimè conducibilia, vt rursus veller, & vehementer vellet a dei procedebat officio. Et ideo dicebat. Mihi placeo in infirmitatibus, in afflictio 2. Co. 12
nibus, in persecutionibus. Si aūt prius volebat contraria, volebat propter insciētiā. Postquā autem deum hoc velle didicit, ipse deinceps lubenter acquieścit. Neq; enim alia est dei voluntas, & alia eorum, qui ipsum timent, & si ipsi quoq; aliqua volunt vt homines, postea corriguntur. *Custodit dominus omnes diligentes se. Et omnes peccatores disperdet.* Hæc quoq; est nos patua pars ꝓuidentiæ, conseruare, munire ac protegere, suam prębere prouidentiam. Peccatores autem dicit eos, qui laborant morbo immedicabili, eos qui nolunt corrigi. Quòd si ēt aliquos eorum, qui ipsum diligunt finit in Gen. 4.
mortē incidere, hæ quoq; sunt partes cu- M
stodientis. Quod in Abel quoq; accidit. Et 1. Co. 15
si. n. eorum corpora interierint, animo tñ clariores euaserūt, recipient aūt etiā corpora interitui non obnoxia. Postquā ergo dixit speciem eius prouidentiæ, quantū ab eo dici poterant, cōes, priuatas, & quæ sunt sanctorum præcipuæ, eorū qui labāt curā,

corum

Universidad de Deusto
Biblioteca

rũ, qui iacent prouidentiã, patientiã, pec catorum correctionẽ, sanctorũ custodiam, laude rursus concludit orationẽ, & vniuersum orbẽ terræ vocat ad laudis cõionem. *Laudationem domini loquetur os meum. Et bene dicat omnis caro nomini sancto eius in seculum, & in seculum seculi.* Vides qũo ex bona affectione nõ eos solos vocat, qui beneficio afficiuntur, sed eos ẽt, qui puniuntur, nam hoc quoq; est eius prouidentiæ. Non homines solum, sed etiam bruta, & elemẽta, & omnia insensilia, omnia enim eius bonitate plena sunt. Nec nos ergo intermittamus eum, & verbis, & factis assiduè laudare, qui est adeo bonus, adeo benignus, & clemens, & vbiq; suam extendit beneficentiam, vt & bona præsentia, & futura consequamur, Gratia & clementia domini nostri Iesu Christi. Cui gloria & potentia in secula seculorum. Amen.

A

IN CXLV. PSALMVM.

Laudabo dominum in vita mea. Psallam deo meo quandiu fuero. Vnde desijt, illic rursus incipit, nempe a laudatione. Hoc n. non parũ expurgat animum. Laudẽ autẽ dicit, vt dico assiduè, quæ sit factis. Quod ẽt dicit Christus, Luceat lux vestra corã hominibus, vt videant bona vestra opera, & glorificẽt Patrẽ vestrũ, qui est in cælis. Et rursus Paulus. Glorificate deũ in corpore vestro, & in spiritu vestro. & quẽadmodũ dixit in præcedẽti psalmo, Quotidie laudabo te: ita hic ẽt, Psallam deo meo quandiu fuero. Deinde cum vellet rursus habere homines eius laudis socios, incidit in narrationẽ eius benignitatis, & clementiæ, desiderio incẽsus & inflammatus, vniuersum orbẽ terræ percurrens oẽs homines in suũ chorũ cogẽs. Hoc est. n. maxima laus, maxima dei gloria, qñ multos requirit futuros eius salutis participes. *Nolite confidere in principibus, in filiis hominum, in quibus non est salus.* Alius, Qui non põt seruare. Audiant hoc consilium, & hanc admonitionẽ, qui fixis oculis, & ore hiãti intuentur, admirantes præ

B fecturas humanas, & magistratus, qui sunt corrupti, & in quos mox cadit interitus. Quid est aũt, In quibus non est salus? Ne propria quidẽ salus est in eorum potestate, nec se possunt defendere. Si. n. mors aduenerit, iacebunt magis muti quam lapides.

Matt. 5.

1. Co. 6.

Hoc. n. est quod infert, dicẽs. *Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam. In illa die peribunt omnes cogitationes eius.* Alius, Proposita eius. Quod aũt dicit, est eiusmodi. Qui seipsum non põt defendere, qũo eripiet alios? Nihil est. n. æquè infirmũ, & imbecillũ, vt ea spes. Id aũt ostendit ipsa rerũ natura. Et ideo Paulus de spe in deũ differens, dicebat. Spes aũt pudore non afficit. At non ita se habent res humanæ, sed sunt vmbra imbecilliores. Ne mihi. n. dixeris, Est princeps. Princeps. n. non est quolibet homine plebeio superior, est. n. eidem incertitudini obnoxius, atq; adeo siquid dicẽdum est admirabile, propter hoc ipsum maximè non est fidendũ, ꝙ sit princeps: sunt. n. summopere lubrici, & periculosi hi principatus, etsi nullus ei casus accidat, est ad irã procliuis, & potestate in ingrati animi crimine, & beneficiorũ obliuione abu-

C titur, vt rationem non redditurus eorum, quæ accepit ab initio, & si gratus fuerit, & memor beneficij, eo facilior esse poterit eius casus, quàm priuatorum, quo est plurib⁹, & maioribus insidijs obnoxius, & eo facilius capi, & expugnari poterit, quo plures habet insidiatores. Quid. n. sibi volunt satellites, & corporis custodes? Quid vero multa præsidia? Quomodo ergo, qui in ciuitate, quæ bonis legibus, & institutis regitur, non est de corpore securus, sed in ea versatur, tanquàm in medijs hostibus: cui tot ostenduntur certamina, & pericula, alios seruare poterit? Qui cum sit pax, timet ijs acerbius, qui in bello versantur, quomodo poterit alium in tuto collocare, & liberare a periculis? Multis certè, qui poterant per se securè viuere, hoc exitij causa fuit, quod talibus confiderint, & cum illi cecidissent, hi quoque vna sunt deturbati. Multi autem custodes fuere proditores. His tamen omnibus prætermissis, quoniam multi euaserunt, id ponit Propheta de quo dubitari non potest, nẽpe mortem. Et si enim omnia tibi rectè successerint, etsi sit, inquit, benevolus, gratoque, & memori animo, & sit gratiam relaturus, in medijs promissis vita finita, te in vana spe dimisit, propterea quòd vita ad exequendum promissum non suffecerit. Quã

D do ergo ne vita, quidem ei sufficit ad implendum promissum, sed ante euentum vita eius interrumpitur, ad imbecillum, & inualidum confugis auxilium. An nescitis

hoc multis accidisse, & cum cecidisset adiutor, defensore nudatos, ex eo fuisse magis deiectos, & afflictos? Quanquam quid dico eorum promissa euanescere, & interire, cũ ne ipse quidẽ eorum dñs, & author maneat? Reuertetur. n. inquit, in terrã suã. Si ille autẽ perijt, multo magis hęc quoq;. Et ideo subiunxit, Peribunt in die illa oẽs cogitationes eius, ostendens non solũ promissa non esse effectum sortitura, sed eũ ẽt qui promittit periturum. Quid ergo deinceps facit? postquam a spe humana abduxit, ostendit deinceps tutum portum, & arcẽ inexpugnabilẽ, & consulit, hic est. n. optimus modus suasionis, abducere ab imbecillis, & ad valida deducere, quæ vana sunt destruere, & quę vera stabilire, resellere quę decipiunt, & quæ iuuant probare. *Beatus cuius deus Iacob adiutor eius. Spes eius in domino deo ipsius.* Vidisti copiã cõsilij, & adhortationis. Qñ autẽ dicit beatitudinẽ, dicit

E omnia bona, & ostendit spei securitatem. Postquã ergo beatum dixit eũ, qui sperat in ipsum, dicit deinceps potentiã adiutoris, ostendens illũ, quidẽ esse hominẽ, hũc vero deũ illum quidẽ interire, hunc vero permanere, non eũ autẽ solum, sed ẽt eius opera. Et ideo sic subiũxit, *Qui facit cælum, & terrã mare, & omnia quæ in eis sunt.* Quod si eius, sunt opera perennia, multo magis ipse est, & perennis, & potens. Quod autẽ talis sit, ostendunt ea, q̃ ab eo, facta sunt & eius vires. Quid tum aũt si est, & perennis & potens, non vult aũt? Multi. n. stulti hęc dicunt. Sed vide qũo hanc quoq; auferat suspitionẽ, Cũ. n. dixisset, Qui fecit cœlũ, & terrã, mare, & omnia, q̃ in eis sunt, subiunxit. *Qui custodit veritatem in seculum. Facit iudicium iniuriam patientibus.* Quod aũt dicit, est eiusmodi. Hoc est eius munus, hoc est ei familiare, hoc est maxime dei propriũ, non despicere eos quibus fit iniuria, non eos contemptim præterire, qui aut probri aut damni aliquid accipiunt, manũ præbere ijs quibus tenduntur insidiæ, idq; in perpetuum. Et ideo dixit, In seculum, hoc significans. Non hoc autẽ solum, sed id etiã quod deinceps sequitur. (Qui dat escam esurientibus. Dñs soluit compeditos dñs

F illuminat cæcos.) Alius Sapientes reddit. (Dominus erigit elisos. Dñs diligit iustos. Dñs custodit aduenas pupillum, & viduã suscipiet: Et viam peccatorum disperdet.) Vidisti qũo ostenderit eius prouidentiam esse per omnia extẽsam, & eius esse partes, expedire a calamitatibus, fami afferre remedium, liberare a vinculis. Sed hæc quidem possunt etiam aliqua ex parte homines. Quæ autem deinceps sequuntur, non itidem. Quod. n. in natura est mutilũ, & manum corrigit, eos qui ceciderũt erigit, inquit, eos qui virtute clari sunt, laudat, eos qui non habent defensores conseruat, eos qui orbitatem ac viduitatem ægre ferunt consolatur, & recreat. Deinde quoniam dixit, Diligit iustos, ostẽdit eum multis opẽ tulisse propter solam calamitatem. Quos enim nutrit, nutrit eo quod esuriant, quod quidem non est virtutis, & eos qui vincti, sunt, soluit propter vincula. Sed neq; hoc est virtutis, sed calamitatis. Quinetiam illuminat cæcos propter cæcitatem. Neque hoc autem est rectè factorum, verum calamitatis. Ita etiam esse aduenam pupillũ, & viduam. Quòd si eos adiuuat, qui sunt in calamitatibus: multo magis eos, qui student virtuti. Cum ergo, & possit, & velit, & sint apud eum omnia perennia, & perpetua, & virtutem suscipiat, & misereatur propter calamitates: cur non dimittis eum qui perit, eũ qui est imbecillus, qui est in- G teritui, & morti obnoxius, & confugis ad eum, qui est fortis, & inexpugnabilis, qui non exprobrat calamitates, sed eis affert remedium, qui omnia quæ vult potest? Confidera autem extremum quam accuratè dixerit. Non dixit enim. Disperdet peccatores, sed viam ipsorum, hoc est, eorum actionem. Non enim auersatur naturam, sed Sap. 11. odio habet vitium. (Regnabit dominus 12. 14. in secula. Deus tuus Sion in generationẽ, & generationem.) Si autem regnat perpetuo, & in æternum permanet, minime est dubitandum, sed & si hic non dederit remunerationem, eã seruat ad maiora. Nec ergo conturbemur in tentationibus, si nõ euestigio sequatur solutio: sed domino permittamus tps solutionis, nec siqd boni fecerimus, statim petamus remunerationem sed eius voluntatem rursus itidem expectemus. Quando enim differt, remuneratur vberius, & plenius, & in omnibus gratias agamus, & eum laudare pergamus. Ita enim, & præsentem vitam agemus securissime, & consequemur bona ineffabilia. Gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia cum principij experte eius patre, & viui- H

Universidad de Deusto
Biblioteca

sico spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

IN PSALMVM CXLVI.

L*Audate dominum, quoniam bonus est psalmus*. Superius quidem in centesimo, quadragesimo quarto psalmo dixit, Magnus dominus, & laudabilis valde, & multa illic de gloria disseruit, hic autem ostendit, quòd ipsum etiam laudare, bonum sit, & psalmus sit causa bonorum innumerabilium. Mentem enim a terra abducit, animumque erigit, & in altum euehit, leuesque, & sublimes efficit. Et ideo dicit Paulus. Canentes, & psallentes in cordibus vestris. *Domino deo nostro iucunda decoraque sit laudatio.* Alius, Alleluia, quoniam bonum est canticum deo. Quid est, deo nostro iucunda sit laudatio? Sit, inquit, accepta. Nó satis est enim tantummodo canere, vt sit deo iucunda laudatio, sed opus est vita, & precatione, & accurata attentione canentis. Mihi autem videtur hic psalmus esse reuersionis. Ostendit autem id per hoc quod subiungit dicens. *Aedificans Hierusalem dominus. Dispersiones Israel congregabit.* Etsi. n. eos dimisit Cyrus, non ex illius sententia, sed ex dei ope totum hoc profectum est. Alius autem interpres, pro eo quod est, Aedificãs, dixit, Aedificabit. Dispersiones vero, expulsos. Quanam de causa? Quoniam non omnes simul redacti sunt, sed post reuersionem paulatim coacti sunt. *Qui sanat contritos corde, Et alligat contritiones eorum*. Alius, Confracta ipsorum. Cum non haberet in vita sua fiduciam, adducitur rursus calamitatem, & dei consuetudinem. Est enim eius munus, & hoc est eius proprium, eos qui sunt, deiecti, & afflicti consolari. Quemadmodum quando dicit Paulus, qui viuificat mortuos. Et rursus, Qui vocat, quæ non sunt tanquàm, quæ sunt, dicens proprium eius munus, ita hic etiam, Qui sanat contritos corde, dicit, ostendens, quòd etiam si indigni simus, quoniam opus eius sumus, actionem suã, & partes suas non relinquet. sua consuetudine non recedet: Ita etiam Paulus. Sed qui consolatur humiles, nos consolatus est. Et rursus. Qui dat ijs, qui sunt pusillo, & abiecto animo patientiam. Quin etiam hic ipse quoque, Propheta alibi. Cor contritum, & humiliatum deus non despiciet. Quando ergo volueris consolationem assequi, redde teipsum humilem animum tuum contere. Hoc ergo dixit de eius voluntate, benignitate, & clementia, eius scilicet esse munus, illos consolari K qui sunt in calamitatibus: Quod autem sequitur, de potentia. *Qui numerat multitudinem stellarum*. Hoc est, qui nouit. Quoniam enim agebatur de dispersa multitudine, & quæ tunc nusquam apparebat, iure hoc exemplum in medium adduxit, per hoc ostendens eum posse, vel dispersos cogere. Contritos enim solet erigere, & cõsolari, & innumerabilem astrorum multitudinem nouit apprime, ergo nos quoque, quos pollicitus est eis futuros æquales, plenissimè reducet. *Et omnibus eis nomina vocans*. Alius, Omnibus nomina vocans, Alius, omnes eos nominatim vocabit. Existimo hoc dictum esse de Israelitis, & idem dicere prophetam, quod Esaias quoque postea. Ne timeas Israel, ex speculis terræ vocaui te, & dixi. Filius meus. Quid est, omnes eos nominatim vocabit? Nullus, inquit, eorum peribit, sed quemadmodum qui nominatim vocat: ita etiam ipse omnes perfectè reducet. *Magnus dominus noster, & magna virtus eius*. Quoniam rem dixit maximam, quòd tot hominum millia per vniuersum orbem terræ dispersa sit congregaturus, deinceps differit de eius potentia, & Iudæos, qui valde conturbabantur, vt crederent inducens. *Et sapientiæ eius non est numerus*. Ne quære ergo quomodo, L & quanam ratione, est enim eius magnitudo infinita. Quocirca dixit etiam, magnitudinis eius non est numerus. Sed quẽadmodum infinita est magnitudo, ita etiã sapientia. Et ideo cum dixisset, Magnus dominus noster, subiunxit. Et sapientiæ eius non est numerus. Quinetiam admirabilis est eius scientia, & ideo dicebat. Mirabilis facta est scientia tua a me. Potens facta est, non potero ad eam. Et sunt eius iudicia rursus inscrutabilia, & ideo dicebat. Iudicia tua abyssus multa. Cum sit ergo magnus, potens, & sapiens, ne inimis curiose inquiras, quomodo hæc erũt. *Suscipiens mansuetos dominus, humilians autem peccatores vsque ad terram*. Ne dicerent aliqui insipientes, quid ad nos si perfecte nouit astra omnia? dicit etiam curam, quam gerit hominum. Non dixit autem, opem ferẽs mansuetis dominus, sed quod est multo

Ephe. 5.
Isa. 23.
Mat. 15
1. Co. 14.
2. Co. 7.
2. Co. 1.
Phili. 1.
Psal. 50.
Esa. 43.
Psal. 144.
Psal. 138.
Psal. 35.
Ro. 11.

est multo maius, suscipiens, tanquam de amanti patre loquens. Quid est autem, suscipiens? Recreans, ferens, baiulans. Vidisti rursus perfectam in vtroque eorum potentiam, nempe & in extollendis humilibus, & in deijciendis deprimendisq; arrogantibus. Non solum autem humiliat, sed M etiam summopere humiliat. Hoc enim sibi vult illud, vsque ad terram. *Præcinite domino in confessione*. Alius, Enumerate. Postquam dixit præclara eius facta, rursus eos ad hymnum vocat, dicens. Præcinite domino in confessione. Hoc est, in gratiarum actione, cum magno studio ac diligentia. *Psallite Deo nostro in cithara*. Alius per lyrã. *Qui operit cœlum nubibus. Et parat terræ pluuiam*. Ne quis autem planè sensus expers, dicat. Et quid ad me cœlestia, subiunxit statim ad id opus est hominibus, ostendẽs per id quod subiungit, cur cœlum operiat nubibus. Propter te, inqt, vt tibi paret pluuiam. Pluuia autem propter te, vt tibi fœnum producat. Vide autem sapientiam. Dicit bona generalia, quę dedit omnibus, ex redundanti copia, ora eorum obstruẽs. Si enim in infidelibus, fuit adeo munificus, vt vel nubes cogeret, & pluuiam moueret, & terram excitaret: multo magis vobis, qui appellati estis populus eius peculiaris. *Qui producit in montibus fœnum, & herbam seruituti hominum*. Vide prouidentiæ amplitudinem, quando nõ solum in agris, & cultis prædijs, sed etiam in montibus lautam dat mensam, nempe alimentum iumentorum, quæ ad hominibus seruiẽdum facta sunt. Et ideo subiungit. *Qui dat iumentis escam ipsorum. Et pullis coruorum inuocantibus eum*. Aliam rursus dicit munificen A tiam, vt qui non solum iumentis, quæ inseruiunt hominibus, dat escam ipsorum, sed etiam alijs brutis. Et pullis enim, inquit, coruorum inuocantibus eum. Si autem brutis, & brutis agrestibus, & quæ hominibus minimè inseruiunt, tanta adhibetur prouidentia: quanto magis hominibus, & hominibus, qui eum hymnis, & laudibus celebrant, quos etiam propterea vocauit populum peculiarem, & sui portionem? Deinde quoniam erant imbecilli, & inermes, & nudati omnibus: ne ex eo conturbarentur: vide qũo hanc quoq; eorum corrigit imbecillitatem, dicens. [Non in fortitudinis equi voluntatem habebit. Neque in tibijs viri beneplacitum erit ei. Beneplacitum est domino super timẽtes eũ, & in eis, qui sperãt sup misericordia eius.] Alius, Qui expectant misericordiam eus. Si hæc, inquit, habeatis, metum scilicet, & perfectam in eum spem, attrahetis eius beneuolentiam, & cum attraxeritis, ijs qui equos, & arma habent eritis potentiores. Vnum est ergo quod quæritur, vt nõ ægrè feratis, neq; perturbemini, sed expectetis eius misericordiam. In hoc enim spes maximè consistit, vt etsi non statim acceperimus, minimè desperemus, nec animũ abijciamus. Rectè autẽ dixit, In misericordia eius. Neque enim habebant in factis suis fiduciam. Sed tamen, inquit, & si vos facta destituerint, speretis autem in eius misericordia, assequemini prouidentiam, & eius auxilium, quæ detur nobis omnibus consequi, Gratia, & clementia Domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula secu orum, Amen.

ἐμφα-
βουμέ-
νοις,
In timẽ
tibus,
ἐπὶ καὶ
ἔλεος.
misericordia.
B

IN CXLVII. PSALMVM.

L*Auda Hierusalem dominum. Laudà deum tuum Sion*. Non ad ciuitatem, sed ad eos, qui in illa habitant dirigit orationẽ, quod per totum librum facit, hoc quoque hic faciens. Assiduè autem hortatur, & cõsulit, vt gratiarum actionem deo pro beneficijs offerant, & neque in ædificijs, nec in validis propugnaculis, sed in dei prouidentia fiduciam habeant. Hoc veluti prius iacto, & confirmato fundamento, subiungit & dicit. *Quoniam confortauit seras portarum tuarum. Benedixit filijs tuis in te*. Quid hoc est? In tuto collocauit, fecit inexpugnabilem. Benedixit filijs tuis. Hoc est, fecit crescere in magnam multitudinem. Hoc vnum est genus beneficij. Alterum vero est illud, In te. Hoc est autem, quod C dicit. Non diuisos, nec dispersos, sed in te congregatos fecit crescere. Deinde aliud quoque ostendens prouidentiæ genus, dicit. *Qui posuit fines tuos pacem*. Fieri enim potest, vt & in tuto sint, & multi qui posint, & tamen bello vexentur. Sed ab his quoque insidijs ostendit eos esse liberos, quòd sic dixit, & indicauit non solum ciuitatem esse liberam ab insidiatoribus, sed ipsos etiam fines. Vidisti quot beneficia recẽset. Primum, quidem & quod est omnium maximum, q̃ dixerit, deũ tuum.

ὁ τίθεὶς
qui posnit.

Pe

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deut.7. Per hoc enim verbum dicit hæc omnia q̃
Rom.8. te effecit familiarem, quòd te suum fecit
Ro. 10. hæredem, quòd cum sit communis omnium dominus, est præcipuè tuus. quod quidem est primum caput bonorum. Secundum autem, quòd ciuitatem in tuto collocauit. Tertium, quòd eos multiplicauit. Quartum, quòd à bellis, & tumultibus, liberauit, non solum ciuitatem, sed ẽt vniuersam gentem, quòd nõ vno tantum, aut altero, aut tertio tempore hoc fecit, sed id fecit perpetuo. Non dixit enim, qui posuit, sed, qui ponit. Quòd si bella quandoque euenerunt, non eo, quòd ipse eos relinqueret, sed eo quòd ipsi resilirent factum est. Hoc enim fuit perpetuum eius munus, munire, in tuto collocare, vt ab omni bello, & tumultu liberi essent præstare. Deinde aliud quoque vna cum hoc dicit,
D beneficium, nempe magnam anni fertilitatem, & bonum fructuum prouentum, rursus hic ipsos docens, non terræ, nec aeris naturæ, sed eius prouidentiæ omnia ascribere. Quodnam autem id est? Quod subiunxit, dicens. *Et adipe frumenti satiat te.* Vide, non dixit absolutè frumentum, sed, adipe frumenti, magnam ostendens prosperitatem. Adeps enim frumenti, fructus florem, & id quod est optimum significat. Talia sunt enim dei dona, proba & florentia. Optimo ergo frumento eos hic dicit liberalissimè expleri. Hoc enim significans, non dixit, qui dat, sed qui satiat. *Qui emittit eloquium suum terræ.* Quod facere consueuit, vt à priuatis ad communia, & a communibus rursus ad priuata transferat orationem, hoc hic quoque facit. Postquam enim dixit, Lauda deum tuum: nequis insipiens existimaret eum esse deũ tantum illorum: ostendit quomodo sit vniuersæ terræ communis, & per vniuersum orbem terræ extensa sit eius prouidentia, a priuatis ad id quod est commune deducens orationem, & ad generalem prouidẽtiam. Et ideo cum dixisset, qui emittit eloquium suum terræ, subiunxit. *Velociter curʒit sermo eius.* Hoc autem dixit, ostendens
E eum non solum nostræ regionis, sed vni-
Sa.6.12 uersi orbis terrarum curam gerere. Eloquium autem hic dicit, iussum, operationem, qua prouidet, & prospicit. Deinde, quàm sit facilis, & quam in promptu ostẽdens, non nomine solum sermonis, sed ẽt appellatione cursus id significauit, & ne hoc quidem satis esse duxit, sed etiam adiecit, velociter. Quod autem dicit, est eiusmodi. quodcunque iusserit, fit cum maxima celeritate. Per vniuersum enim orbem terræ imperat. Quid autem imperat? Ea quæ nostrã vitam continent, quæ spectant ad aeris administrationem, temporumque mutationem, & vicissitudinẽ. Et ideo subiungit, dicens. *Quid dat niuem sicut lanam: nebulam sicut cinerem spargit.* Hoc alius quidem interpres dicit, Rorem concretum. Hebræus autem כאפר Caepher. *Mittit crystallum suam sicut buccellas. Ante faciem frigoris eius, quis sustinebit?* Alius, in faciem frigoris, quis stabit? *Emittet verbum suum, & liquefaciet ea, flabit spiritus eius, & fluent aquæ.* Hic mihi exponit inexpugnabilem & infinitam eius potentiam, quòd quæ non sunt producit substantias, & eas quæ factæ sunt traducit, & transmutat, & ad id quod vult transformat. Quod quidẽ alius quoque propheta significans, dicebat. Qui omnia facit, & ea transformat. Etsi enim F
immobilib. naturæ terminis alligata sint: Esa. 45.
quando tamen ei visum fuerit, soluuntur 46.
hi termini. Ei enim omnia locum dant, & Hie. 10.
concedunt, & aliquando quidem eas mutat substantias, aliquando vero manentes mutat in aliam operationem, & eam quidem, quæ est ei propria, & attributa, facit quiescere, aliam verò inducit contrariam. Dan. 5.
Quod quidẽ fecit in fornace. Ignis enim erat, & non vrebat, sed qui in eum iniecti fuerant, sentiebant rorem longè iucundissimum. Mare erat cum Iudæi traijcerent, Exo. 14.
& aquæ non obruebant, sed eos petra firmius, & solidius transmittebant, sub Dathan, & Abiron terra erat, eorum tamen Nu. 16.
corpora non sustinuit, sed mari facilius, obruit. Virga Aaron erat lignum aridum, Nu. 17.
& ijs, quæ in terra plantata erant fructum pulchriorem protulit. Balaæ erat asinus dan. 10.
animal omnium hebetissimum, nec minus bene se defendit apud eum, qui ipsum pulsabat, quàm homo ratione præditus. Nu. 22.
Cum in lacum coniectus est Daniel, erant leones, & ostenderunt ouium mansuetudinem, non ipsorum quidem deleta natura, sed mutata eorum operatione. Multa alia possunt videri miracula etiam in creatione. Ne ergo quoniam fit singulis annis, & sub aspectum nostrum cadit, id par G
uum esse miraculum existimes. Considera enim quantum sit, nunc quidem videri, niuem,

niuem, nunc verò aquã, & breui momento temporis tantas fieri mutationes. Ne quis autem minus sapiens, naturali elementorum operatione hæc fieri, & ea absolute illorum causas esse putaret: sed sciret quisnam sit quis imperat, ad iussum eius totã de his rebus deducit orationem, & dicit. Emittet verbum suum, & liquefaciet ea. Hoc est, iussus, non. n. vis ventorum hoc facit principaliter, sed deus qui fecit ventos. Orationem autem deduxit ad elementa, & ad mutationes, quæ sunt in elementis, persuadens crasso, & vix vllo sensu prædito Iudæo, ex ijs, quæ fiunt singulis annis, nosse dei potentiam, & facile ei esse res eorum, vt vult administrare, & a contrarijs in contraria mutare. Quemadmodum enim si fuerit tempestas, & glacies intolerabilis, facile est illi inuecta tranquillitate omnia dissoluere: ita etiam eos, qui in captiuitatem abducti fuerant, & bellis vexati erant facile est ei ad pacem, & ad suam patriam reducere, & restituere priori prosperitati. Non hoc solum autem significat, sed etiam aliud latẽter innuit. Quidnam?
Prou.3. Quòd quemadmodum hæc, licet molestã
Heb. 3. afferant, sæpe fiunt vtiliter: ita etiam, quæ
H eis euenerunt, eis fuerunt conducibilia, & multum commodi attulerunt: Ne esset autem eis amplius molestus, ad placidiorẽ rursus traduxit mutationem. Quid hæc autem sibi volunt exempla? Non dixit. n. solummodo, qui dat niuem, sed adiunxit, tanquam lanam. Neq;, qui nebulam spargit, sed subiunxit, sicut cinerem, neq;, qui mittit crystallum, sed adiecit, sicut bucellas. Mihi videtur voluisse ex his significare quam sint ei omnia facilia, & explicata. *Qui annũciat uerbum suum Iacob.* Alius, perfectiones. Alius, iusta. *Iustitias, & iudicia sua Israel. Non fecit taliter omni nationi.* Alius, similia. *Et iudicia sua non manifestauit eis.* Vide quomodo rursus a generalibus transit ad singularia, & quæ erant Iudæorum præcipua, volens eos ad maius studiũ excitare. Atq; in principio quidem psalmi disseruit de sensilibus, & quæ prosunt cor
Exo. 20 pori, vtpote de securitate, anni fertilitate,
Deut.5. & pace, hic aũt orationem ad altiora erigit, de lege, quæ eis data est tractans, quod
Deut.4. quidem est maximum genus beneficij, a vitio abducere deducere ad virtutem, aĩum illustrare. Et ideo Moses hoc susq; deque versans, dicebat. Quis est is populus, gens magna, cui deus est eis appropinquans, vt deus noster, in oĩbus in quibus eum inuocauerimus? Et Dauid rursus. Faciens miseri- Ps.102.
cordiam Dñs, & iudicium oĩbus patientibus iniuriã. Notas fecit vias suas Mosi, filijs Israel voluntates suas. Et Hieremias. Hic est deus noster, non reputabitur alius Baruc.3
præter ipsum, Inuenit oẽm viam scientiæ, & dedit eam Iacob filio suo, & Israel dilecto suo. Sed dixerit fortasse quispiam. Cũ reliquis hoĩbus nõ significauerit, qũo eos punit? Quòd. n. eos puniat, qui fuerunt ante legem, & eos qui peccãt per vniuersum orbem terræ, clarum est ex ijs, quæ dicit Mat.12.
Christus. Regina austri surget, & condemnabit hanc gñationem. Et rursus. Viri Luc. 11
Niniuitæ surgent, & condemnabunt hãc generationem. Omnino. n. ideo ita dictũ est, q̃ illi quoque rõnem redderent, & illi quidem laudarentur: hi vero punirentur. Si autem non fuerat eis ostensum quid sibi esset agendum, qũo hos condẽnabunt? Luc. 11
Quomodo autem rursus dixit, Requiritur sanguis a tpe Abel iusti vsq; ad sanguinẽ Zachariæ. Quomodo autem rursus, Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæ? Cum enim dixit, Tolerabilius, Mat.11
non perfectam liberationem, sed eos, suis peccatis dare leuius supplicium significat. Quod siqui puniti sunt, tã graues rursus dant pœnas, ne quis ex alijs effugiat. Videmus autem eos quoque qui pœnas de- K
derunt in inundatione, & multos alios, & Gene.7
ipsum Cain. Porrò autem Paulus quoque Gene.4
dicit, hoc ipsum significans. Reuelatur ira Rom.1
dei de cœlo super oẽm impietatem, & iniustitiam hoĩum, qui virtutem in iniustitia detinent, propterea q̃ id quod de deo cognosci potest manifestũ est in ipsis. Inuisibilia enim eius a creatura mundi operibus intellecta conspiciuntur, & æterna eius potentia, & diuinitas, vt sint ipsi inexcusabiles. Deinde de vita quoque vrba faciens, ne hic quidem eos relinquit, rationi reddendæ non obnoxios, ita dicens. Qui
cum iustitiam dei cognouissent, q̃ qui talia Ibidem
agunt digni morte sunt, non solum ea faciunt, sed etiam facientibus consentiũt. Existimas autem hoc, ò homo, qui iudicas Rom.2
eos qui talia faciunt, quòd tu dei iudiciũ effugies? An diuitias benignitatis eius, patientiæ, & longanimitatis contemnis, nesciens, quòd benignitas dei te ad pœnitentiam adducit? Secundum duritiam autem

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuam, & cor impœnitẽs thesaurizas tibi irã in die iræ, & reuelationis iusti iudicij dei, qui reddet vnicuiq; ſm opera ſua, his quidem ſecundum patientiam boni operis, L gloriam & honorem, & incorruptionem, ijs vero, qui ex contentione veritati quidẽ non parent, parent autem iniuſtitiæ, ira & indignatio, afflictio & anguſtia ſuper oẽm animam hominis operantis malum, Iudæi primũ, & Græci. Vides per hæc omnia, qũo omnes quotquot fuerunt hoĩes, etiam ante legem dant peccatorũ pœnas, & quicunq; virtutis curam geſſerũt, & ab impietate receſſerunt, fruunt bonis. Quomodo ergo erit, aut hoc, aut illud, ſi quid eſſet agendum neſciebant? Sin autem ſciebant, inquit, quid ſit agendum: qũo dicit, Non fecit ſic omni nationi: & iudicia ſua non manifeſtauit eis? Quid ergo ſit quod ſcriptum eſt, & quid ſibi velit ſignificare, audi. Scriptam legem nulli alij dedit. Naturalem.n. intus habebant oẽs, perſonantem quid ſit bonum, quid ſecus. Cum hominem.n. deus fingeret, ſimul ẽt hoc illi indidit incorruptũ iudicium, nempe vniuſcuiuſque ſuum conſcientiæ calculum. Iudæis autem hoc procurauit eximium, q̃ quæ erant iuſta, ac legitima, procurrauit, vt per ſcripta cognoſcerent. Et ideo non dixit ipſe. Non fecit in omni gente, ſed, Non ſic fecit. Hoc eſt. Non miſit eis tabulas, non ſcripta, non Moſen legislatorem, non alia, quæ fuerunt in monte Sina, ſed M Iudæi ſoli peculiari quodam priuilegio hæc oĩa conſecuti ſunt. Verum enimuero vniuerſa humana natura habuit ſufficientem legem conſcientiæ. Quæ quidem Paulus quoq; ſignificans dicebat. Qñ.n. gen- Rom. 2 tes legẽ non habentes natura, quæ legis ſunt faciunt, ij legem non habentes ſibi- Rom. 5 ipſis ſunt lex. Et ideo Iudæi digni ſunt maiori condemnatione, q̃ cum vna cum lege naturali ſcriptam quoq; legem acceperint, tam ſcelerate, & tam nefarie ſe geſſerunt. Quamobrem magnum dei beneficium eis negligentibus euadit occaſio maioris condemnationis. Quod verba quidem ſcripta attinet, ſufficiunt, quæ ſcripta ſunt. Siquis autem deſideraꝛ pſalmum quoque ſumere anagogice, non recuſabimus hac quoque via ingredi, non hiſtoriam perimentes (Abſit) ſed cum illa hæc quoque ſtudioſis adijcientes, quo ad eius fieri poterit. Lauda Hieruſalem dominum. Lauda deum tuum Sion. Nouit Paulus cœleſtem Hieruſalem, de qua dicit. Quæ ſurſum eſt autem Hieruſalem li Gala.4. bera eſt, quæ eſt mater noſtra, quemadmodum Sion quoque nouit eccleſiam, quando dicit. Non enim acceſſiſtis ad montem qui palpatur, ad incenſum ignem, & turbi Heb.12 dinem, & caliginem, & procellam, ſed ac- A ceſſiſtis ad Sion ciuitatem, & eccleſiam primogenitorum deſcriptorum in cœlis. Poteſt ergo de ea quoque dici anagogice illud, Lauda Hieruſalem dominum. Lauda deum tuum Sion. Quoniam conforta nic ſeras portarum tuarum. Benedixit filijs tuis in te. Eam enim munijt validus quã Hieruſalem, non vectibus, & portis, ſed cruce circunſpectam, & renunciatione propriæ voluntatis, per quam vbique eius excitauit ambitum, cum dixit. Portæ inferorum non præualebunt aduerſus eam. In Mat.16 principio itaq; Imperatores, & reges om- Pſal.2. nes, & populi, & ciuitates, & dæmonum Acto.4. phalanges, & ipſa diaboli tyrannis, & alia innumerabilia inuaſerunt eccleſiam. Illa tamen omnia fracta, & diſſoluta ſunt, & interierunt, ipſa autem creuit, & in tantã prouecta eſt altitudinem, vt ipſos etiam cœlos ſuperauerit. Benedixit filijs tuis inte. Quemadmodum cum dixiſſet in principio, Creſcite & multiplicamini, & replete terram, vniuerſam terram ſermo peruaſit: Ita cum poſtea dixiſſet, Ite & docete o- Gene. 2 mnes gentes, & Prædicabitur Euangelium Mat.28 hoc in toto mundo: ipſos etiam fines or- Mat.26 bis terræ breui momento temporis iuſſus Ro.10. eius occupauit. Quocirca ipſe quoque di- B cebat. Si granum frumenti in terram ca- Ioã.12. dens non mortuum fuerit, ipſum ſolum manet, ſin autem mortuum fuerit multũ fructum affert. Et rurſus. Quando exaltatus fuero, omnes traham ad meipſum. At- Ibidem que in principio quidem ex vno multi nati ſunt, cum lege naturæ creſceret multitudo, & ideo res tardius proceſſit. Tempore autem Apoſtolorum, non lege naturæ, ſed gratia creſcebat multitudo. Et ideo vno Acto.3. ſtatim die tria millia, deinde quinque mil & 5. lia, deinde innumerabiles, deinde vniuerſus orbis terræ, per pulchram hanc regenerationem ædiri, aucti ſunt, & multiplicati ſunt, & quam acceperant benedictionem factis ipſis oſtenderunt. Non e- Ioan.1. nim ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, ſed ex dei gratia nati ſunt.

Qui

Qui poſuit fines tuos pacem. Hoc valde proprie dici poteſt de eccleſia, & quod eſt admirabilius, cum ea peteretur bello, pace fruebatur, & cum ei omnes ponerent inſi- Io.14. dias, in ſumma ſecuritate maximam capiebat voluptatem. Et ideo dixit ipſe. Pacem C meam relinquo vobis pacem meã do vobis. Et adipe frumenti ſatiat te. Poteſt hoc etiam aliter accipi in eccleſia, de alimento ſpiritali, quod nobis ſcilicet panem vitæ dederit. Qui emittit eloquium ſuum terræ. Velociter currit ſermo eius. Quiſnam ſermo dic quæſo? Qui prolatus per Apoſtolos quauis penna leuius omnia peruolabat. Quocirca Dauid quoque alicubi hoc Pſ.67. ſignificans, dicit, dominus dabit verbum Euangelizãtibus virtute multa. Siquis autem inſipiens dubitet, ex ijs, quæ fiunt in elementis ſumat probationem, & diſcat quomodo nix ſimul, & aceruatim, & repẽte aduenit, & momento temporis totam terram operit, non longo temporis curriculo eius faciem inuadens, ſed repente totam eam complectens. Quoniam ergo erat propheta, & conſentaneum erat futura prædicentem, & per anagogen ſignificantem hæc dicere, par fuit, vt immoraretur Pſ.18. in eo, quod dicebatur de elementis. Quod Mar.vl. autem dicit, eſt eiuſmodi. Futurum eſt, vt vniuerſa terra dei verbo reſonet, idq; cum maxima celeritate, & breuiſſimo tempore. Deinde nequis dubitaret, ſi Iudæi, gẽs vna, in quam tanto tempore tantum ſtudij, & diligentiæ collatum eſt, nõ fuit proD ba: quomodo ij, qui vniuerſum orbem terræ habitant, poterunt breui tempore componi, boniq́, & moderati effici? ad confirmandum id quod dicit ſumit exempla ex elementis, niuem, nebulam, glaciem, quæ breuiter fiunt vno momento temporis. Ne ergo ideo non credas, etiam mens eorum ſit facile mutanda. At multi ſunt, qui reſiſtunt. Sed ij quoque concedent, & locum dabunt. Si enim parum frigoris, quod fuerit vehementius, nemo ferre poteſt: ſed omnes ei cedunt, & locum dant: multo magis eius verbo, & iuſſui cedent omnia, quæ aduerſantur. Poteſt enim mutare ſubſtantias, & quæ non ſunt producere, & ad tantas vires prouehere, vt hæc ſint omnibus intolerabilia. Qui annunciat verbum ſuum Iacob. Iuſtitias, & iudicia ſua Iſrael. Hic quoque non aber- Gala.6. raueris, ſi Iacob ſpiritalem dixeris, & Iſrae lem, quem Paulus quoque nouit, dicens. Pax vobis, & ſuper deum Iſrael. Cui gloria in ſecula ſeculorum, Amen.

IN PSAL. CXLVIII.

L *Laudate dominum de cœlis, laudate eum in excelſis. Laudate eum omnes angeli eius.* E Eſt hoc ſanctis in morte poſitum, propter pium, & gratum ſuum animum, vt cũ deo ſunt acturi gras, accerſant multos laudationis ſocios, & hortentur, vt hoc pulchrũ Dan.3. munus ſecum obeant. Hoc etiam fecerunt tres pueri, qui quando erant in fornace, omnem creaturam ad laudibus celebrandum, quod acceperant beneficiũ, & hymnos deo dicendos conuocarunt. Hoc ipſum facit hic quoque hoc in loco, vtrunque mundum vocans, ſupernum, & infernum, ſenſilem, & eum, qui percipitur ſola intelligentia. Hoc etiam facit propheta Eſa.49. Eſaias, vt quando dicit. Lætentur cœli, & Pſ.113. exultet terra, Quoniam miſertus eſt dominus populi ſui. Quinetiam hic ipſe quoq; quando dicit. In exitu Iſrael de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro. Montes exultauerũt, vt arietes, & colles ſicut agni Eſa.45. ouium. Et rurſus alicubi Eſaias. Nubes pluant iuſtitiam. Vt qui enim ſoli nõ ſufficiant ad deum laudibus celebrandum, quoquo verſus obeunt, vt in dicendis hymnis ſocios accipiant. Hic autem hoc cre- Pſ.96. bro facit, vt quando dicit. Et adorent eum Pſ.102. omnes angeli eius. Et rurſus. Potentes virtute, facientes verbum eius. Porrò autem aliud quoque ex his confirmat. Quodnã? Ne quis eorum, qui minus ſunt rationis cõpotes, exiſtimet eſſe duos opifices. Quoniam enim diuerſæ ſunt creaturæ, & inter ſe ſubſtantijs differunt, hæc quidem, quæ videtur: illa verò, quæ ſub aſpectum non cadit, hæc quidem plena eſt corporibus: il F la verò eſt incorporea, nequis ex operum differentia diuerſos induceret opifices: vnum conſtituit opificem, vnum ex omnibus ei canticum offerens, & eundem Deum dicens, debere laudari a ſuperna creatura, & inferna, hinc quoque oſtendens eſſe vnum vtriuſque opificem. A ſupernis autem prius, incipit, dicens. Lauda te eum omnes angeli eius. *Laudate eum omnes virtutes eius.* Alius, Oẽs exercitus eius. Dicẽs Cherubĩ, Seraphĩ, dñationes, prin-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cipatus, potestates. Hoc est animi valde in censi, hoc ardentis amoris, omnes excitare ad laudandum eum, qui desideratur, hoc animi, qui magnam assidue capit voluptatẽ in cogitatione de deo, qui stupet, & miratur eius gloriã. *Laudate eũ sol, & luna, laudate eum omnes stellæ, & lumen.* Alius, stellæ lucis. *Laudate eum cæli cælorum. Et aquæ, quæ super cœlos sunt, laudent nomen domini. Quoniam ipse dixit, & facta sunt, ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea in seculum, & in seculum seculi.* Alius, Statuit ea manere perpetuo. *Præceptum posuit, & non præteribit.* Quænam causa est, quod cum de cœlestibus potestatibus pauca dixerit, illinc celeriter resilierit, & cum ad ea, quæ videntur, orationem deduxerit, de illis prolixius disserit, omnia sigillatim persequens, quæ inferius sunt, & quæ superius, quoniam ea erant manifestiora ijs, qui audiebant, vt quæ videbantur, & posita erant ob oculos. Et ideo Moses quoque de opificio, & creatione incipiens, cum de supernis nihil nec magnum, nec paruum dixisset, a cœlo & terra ducit exordium, & per solem, & lunam, & herbas, & natatilia, & quadrupedes trãsiens, in homine desinit. Cœlos autem cœlorum hic dicens, non ostẽdit multitudinem, sed idem etiam dicit cœlũ cœli. Hebræorum enim lingua cœlum cœli dici consueuit, sicut etiam alibi dicit. Cœlum cœli domino, terram autem dedit filijs hominum. Et aquæ, quæ super cœlos sunt. Audiuisti Mosen quoque dicentem, ex aquis quidem eum has reliquisse inferius: illas verò effecisse stare sublimes super terga cœlestia, cum in medio abyssi firmamentum stabilijsset, & aquas manere super terga finisset. Quomodo autem poterunt, dixerit quispiam, ea laudare, quæ neque vocem habent, nec linguam, nec animam, nec rationem? Quoniam duo sunt modi laudandi, gloriaque, & honore afficiendi, vnus quidem per verba, alius verò per ipsam creaturam. His accedit etiam tertius, qui est per vitam, & rectè facta. Nam hominibus nõ solum loquentibus, sed ẽt tacentibus, gloria deo offertur. Quemadmodum Christu. quoque dicit, luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui est in cœlis. Et rursus. Glorificãtes me glorificabo. Est etiam, quæ fit per linguam glorificatio, sicut etiam Moses glorificauit cum Maria, dicens. Cãtemus domino, gloriose enim glorificatus est. Est etiam, quæ fit per ipsam creaturam, vt hic ipse dicit. Cœli enarrant gloriam dei. Opera autem manuum eius annunciat firmamentum. Ita hic etiam laudat eũ creatura, pulchritudine, positione, magnitudine, natura, vsu, ministerio, perseuerantia, vtilitate, quę ex eis proficiscitur. Quãdo ergo dicit, laudate dominum Angeli, virtutes, cœli, luna, Sol, stellæ, aqua quæ est super cœlos, hoc dicit, vnumquodque eorum, quæ facta sunt dignum esse sapientia effectoris, & esse plenũ magno miraculo. Quod quidem Moses breuiter dixit in principio. Et vidit deus quæcunque fecit, & erant valde bona, adeo bona, vt eum, qui fecit gloria afficerent, & spectatorem ducerent ad eũ, laudandum, qui erat fabricatus. Hanc ergo dicit laudem, pulchritudinem eorum, quæ facta sunt, quæ ei qui illa fecit laudes & hymnos comparat. Quod Paulus quoque significat, dicẽs. Inuisibilia enim eius a creatura mundi operibus intellecta conspiciuntur, & æterna eius potentia, & diuinitas. Quinetiam hic quoq; Propheta, cũ dixisset creaturas, & ex eorum, quæ videntur aspectu illorum pulchritudinem reliquisset discendam magnitudinemque, & eorum vtilitatem, ipse aliam adducit causam, dicens. Ipse dixit, & facta sunt. Ipse mandauit, & creata sunt. Statuit ea in seculum, & in seculum seculi. Præceptum posuit, & non præteribit. Quòd itaque sunt quidem pulchra, & admirabilia, vel ipse visus indicat. Quod autem habent opificẽ, & nec casu sunt, nec increata, potest quidem, vel ex ipsa interpretatione perspici. Siquis autem dubitet a me discat, quod habent opificem, effectorem, & qui illis prouidet, earumque curam gerit. Duo enim hic ponit, vel potius tria, atque adeo siquis rectè perpendat, etiam quatuor, quod est fecerit, & ex ijs, quæ non erant fecerit, & facile fecerit, & a se facta regat, & administret. Dicendo enim, Dixit, ostendit facilitatem, vt etiam Paulus significãs, dicebat. Qui viuificat mortuos, & vocat, quæ non sunt tanquam, quæ sunt, nomine vocationis nobis facilitatem indicans. Quod autem, quę facta sunt rogat, & contineat, ipse Propheta rursus ostendit, subiungens. Statuit ea in seculum, & in seculum seculi. Præceptum posuit, & non præteribit.

Gen. 1. Ps. 113. Ps. 18. Gen. 1. Ro. 1. Ro. 4.

teribit. Vide quomodo hic quoque ostenderit potestatem, authoritatem, non solum, quòd statuerit, sed etiam, quòd præceptum dixerit, humanis dictionibus eius operationem indicans. Quemadmodum enim tibi dicere, & præcipere est facile, ita deo, facere, quæ non sunt, regere, & continere, imò verò non ita habet, sed est longe facilius, neque enim verbis potest explicari summa facilitas cum qua fecit omnia. Neque verò est solum admirabile, quòd regit, & continet, nec quòd termini naturæ stant fixi, & immobiles, sed quòd tempore adeo infinito. Considera quantum est æui spatium, & eorum nihil est omnino confusum. Non mare terram inundauit, non sol ea, quæ videntur exussit, non cœlum labefactum est, non noctis, nec diei termini confusi sunt, non temporum cõuersiones, nec aliquid aliud eiusmodi, sed vnumquodque eorum, quæ sunt, & superne, & inferne, stetit, diligentissime impositos ei ab initio fines ad vnguem seruans. Postquam ergo dixit de supernis creaturis, & deijs, quæ sunt in cœlo, descendit in terram. Quod autem fecit in supernis, vt inciperet quidem a super cœlestibus, descenderet autem ad cœlestia hoc etiam hic facit, a cœlestibus ad terrã transiliens. Quoniam enim sunt nõnulli qui dicunt ea quidem, quæ sunt in cœlis, esse digna dei opificio, quæ sunt autem in terris reprehendunt, quoniam ibi sunt scorpij, leones, viperæ, dracones, & reliqua beluarum genera, & arbores, infrugiferæ, eis veluti respondens, alia rursus ratione orationem aggreditur. Vide autem, quid facit, bonis, quæ sunt in confesso prætermissis, quibus, bobus, quorum vsum ostendit ipsa experientia, asinis, camelis, & quæcunque apta sunt ad ea vehenda, quæ ad nos importanda sunt, in ijs, quæ videntur esse inutilia versat orationem, dracones in medium adducens, & partem maris innauigabilem, & quæ videntur afferre molestiam, vt ignem, grandinem, niuem, glaciem, deinde arbores infrugiferas, montes. Deinde rursus latis campis relictis, & aptis ad agriculturam, & mitium fructuũ prouentu, transit ad montes, colles, & loca deserta, & omnium serpentum meminit. Vt hæc autem sciamus apertius, postquam enim dixit, Præceptum posuit, & non præteribit, subiunxit. *Laudate dominum de terra dracones, & omnes abyssi. Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verba eius. Montes, & omnes colles, linguæ fructiferæ, & omnes cedri. Bestiæ, & vniuersa pecora, serpentes, & omnes volucres pennatæ.* Quanam de causa tractat hoc modo orationem? Ex redundanti copia ostendens dei prouidentiam. Si enim, quæ videntur esse inutilia: & generi hominum infesta adeo sunt bona, adeo vtilia, vt ipsa quoque laudem deo offerant, & eum gloria honoreque afficiant propter suum opificium: cogita apud te qualia sunt alia, & si videtur, persequamur vnumquodque eorum, quæ dicta sunt. Dracones, inquit, & omnes abyssi. Dracones hic dicit cete, sicut etiam alibi quando dicit. Draco hic quem formasti ad illudendum ei. Multis autem in locis videri potest hoc animal, ita vocari. Et quomodo, inquiet, quispiã, laudat hoc eum, qui ipsum fecit? Quomodo autem non laudat? Quando enim videris magnitudinem, corporis compositionem, quam apertissime scriptura narrat in Iob: quomodo non admiraberis opificem qui tantum animal produxit? Neque vero propter solam magnitudinem, sed etiam, quòd pars maris innauigabilis in quo ageret ei attributa sit. Est autem iure mirandum, quod proprios limites non transiliat cum sit agreste, ac sæuum animal, & longe maximum, sed in suis degens locis se contineat, & non solum in terram non egreditur, neque in locum habitabilem: sed ne in partem quidem maris, quæ apta sit ad nauigationem, non consumit genera piscium, sed intra suam regionem vitam degit. Nec hæc solum miranda sunt, sed abyssi etiam profunditas. Quod aurẽ in animali, hoc etiam cerni potest in mari. Nam cum ipsa ventorum flatibus sit intolerabilis, & tantam habeat aquarũ multitudinem: non erumpit ex proprijs terminis, non inundat terram vicinam, sed ipsa quoq; est alligata vinculis immobilibus, licet sit alio qui natura aquatum insolẽs. Cum autem tanta sit magnitudine, & a tantis spiritibus impellatur: considera quãti sit miraculi, nec per insolentiam, nec per molem, ac magnitudinẽ, nec per vim intolerabilem suo loco excedere, sed in tãta insolentia ordinem, & modum pulchre seruare. Hæc ergo apud te reputans poteris hinc quoq; deo laudem, & hymnum

Ps. 103. Iob. 40. Ecc. 39.

Universidad de Deusto
BibliotecaCC

texere, & eius admirari potentiam, sapien
C tiam, virtutem, potestatem. Sunt etiam
Eccl. 8. ineffabiles aliæ horum rationes, quas ipse
Ecc.39. nouit qui fecit. Et ideo dixit, quispiã, Ne
dixeris, Quare hoc? Ad quid hoc? Omnia
enim ad vsum facta sunt. Ignis, grando,
nix, glacies, spiritus procellarum, quæ fa-
ciunt verbum eius. Adijcit hic quoque a-
liud ijs, quæ dicta sunt. Hoc enim in prio-
ri psalmo admirabatur, quod breui mo-
mento temporis totam terram peruadat,
nix, glacies, quòd concrescat, quòd mute-
tur, quòd in contraria conuertatur. Hic
autem, quòd & quæ non erant facta sunt,
& quòd quæ facta sunt manent, & quòd
manentia, fungantur munere ministro-
rum, licet sint expertia rationis, & iussus
eius educat in opus cum maxima obedien
tia. Imò verò vnus sæpe iussus ea perfecit,
quæ sunt natura contraria, quemadmo-
Dan.3. dum in fornace babylonica ignis, & vrẽs,
& irrorans simul factus est. Hoc ergo, in-
quit, meretur gratiarum actionem eamq;
cerre maximam. Deus enim æque est lau-
dandus, cum & punit, & a supplicio exi-
mit. Vtraque enim sunt curationis, vtra-
que sunt bonitatis. Homines enim, hoc
quidem faciunt propter bonitatem, illud
verò per iram, & improbitatem, Deus au-
tem vtraque propter clementiam. Oportet
ergo eum æquè laudare, & quòd po-
suerit Adam in paradiso, & quòd eum ex-
D pulerit, & agere gratias non solum pro re-
gno, sed etiam pro gehenna. Eam enim, &
fecit, & minatus est, vt a vitio liberaret.
Quemadmodum ergo medicum non so-
lum nutrientem, sed etiam fame excru-
ciantem, nò solum in forum educentem,
sed etiam domi alicubi includentem, non
solum vngentem, sed etiam vrentem, & se
cãtem obseruamus, & admiramur, & si.n.
sunt contraria, quæ fiunt vnum tamen fi-
nem respiciunt, ita etiam oportet deum
laudare pro omnibus, atque adeo multo
magis, quatenus hic quidem deus, ille ve-
rò homo, & quòd res quidem eorum sæpe
aliter eueniunt. Quæ autem deus facit,
fiunt cum summa sapientia, & cura. Gran
do autem, & ignis non solum punit, sed
etiam liberauit a supplicio, & bellis finem
imposuit, & inuadentes inimicos repulit.
An nescis quænam in Aegypto per hæc
clemẽta miracula facta sunt, & in Iudæis,
& in hac nostra generatione? Tãta est au-
tem potentia iubentis, quod quæ per An-
gelos illos, qui in solam cadunt intelligen
tiam, & magnas potestates faciebat, ea sæ-
pe etiam per elementa faciat admirabili-
ter, vt quando hæc Angelus quoq; fecerit, E
nemo paulo insipientior id illi attribuat,
sed ei, qui imperauit. Angelus bello finem 4. Reg.
imposuit. Impositus quoq; grando. Interei- 19
mit primogenita Angelus. Maris quoque Esa. 37.
procella populũ interemit. Pro omnibus
ergo elementi deo age gratias. Montes & Exo. 11.
omnes colles, ligna fructifera, & omnes ce 14
dri. Bestiæ & vniuersa pecora, serpentes, &
volucres pennatæ. Vide quomodo lubẽ-
tius immoratur in ijs, quæ sunt inutilio-
ra, mõtibus, saltibus, collibus, animalibus,
serpentibus, & lignis infrugiferis. Quæ.n.
sunt frugifera, ex se ipsis apertam osten-
dunt vtilitatem, sicut & campi aperti, &
mansueta animalia. Feræ autem, & serpen
tes, montes, & infrugiferæ arbores, quam-
nam, inquit, putas vtilitatem afferunt?
Multam certe, & quæ nostram vitam val-
de continent. Nam & ad ædificia, mõtes,
& colles, & ligna infrugifera sunt nobis
valde apta, & nisi ea nobis suppeterent, ni
hil vetaret quominus nostrum genus in-
teriret. Quemadmodum ergo cultis agris
opus habemus ad hoc, vt alamur: ita etiã F
lignis infrugiferis, & lapidibus egemus ad
hoc, vt domos ædificemus, & alia innume
rabilia ex eis componamus. At serpentes,
inquit, & scorpij, & dracones, & leones,
quid ad vitam vtile afferunt, & quidnam
commodi ex eis percipitur? Plurimum, id-
que inenarrabile, nec minus certè quàm
ex mansuetis, & cicuribus. Illa enim sunt
apta ad vsum corporis, hæc verò, & tibi
metum afferunt, & vt sis modestus, & tem
peratus efficiunt, & ad certamen instruũt,
& peccatum primi parentis tibi in memo
riam redigunt, & ostendunt quantorum
malorum causa sit inobedientia. Neq;.n.
eiusmodi feræ erant antea homini terribi
les, nec ab eo fugiendę, sed cicures, & man
suetę. Eas itaque deduxit Deus ad Adam, Gen. 2.
& ipse eis nomina imposuit. Serpens Euã &.3.
alloquitur, & Eua non refugit. Postquàm
autem præteritum est mandatum, & deo
non est obeditum, plurimum honori de-
tractum est. Quando ergo videris leonem
quando videris serpentem, in mentem re-
uoca, q̃ in sacra narrantur historia, & hæc
exhibebunt tibi non paruũ philosophiæ
argu-

argumentum. Fac quoque in mentem ti-
Dan. 6. bi redeat Daniel, quomodo postquam ad
antiquam reuersus est imaginem, contem
G ptui illi erant terribiles bestiæ, quemad-
Act.28. modum, & Paulo vipera, nec paruũ hinc
colliges animi studium, curam & diligen-
tiam. Cum his autem aliunde quoque pos
sumus in his admirari prouidum dei con
silium, & constitutionem. Quodnam?
Quòd his assignauit loca remota ab vrbi-
bus, nempe solitudines, & cum sint adeo
terribiles, non versantur in ciuitatibus,
nec irruunt in eos, qui in illis habitant.
Sed eis placet solitudo, & ea cõtenti sunt,
cum deus ab initio hoc eis assignauerit, vt
locum aptum in quo degerent. Quando
enim tu dormis, illa peruadunt solitudi-
Ps.103. nem. Quod etiam propheta alibi osten-
dit, sic dicens. Posuisti tenebras, & facta est
nox. In ea pertransibunt omnes bestiæ syl
uæ. Vidisti quomodo nunc quoque tibi
manent tui vestigia imperij, quæ etsi sint
concisa, & mutila, habent tamen aliquam
speciem veteris honoris. Tanquam enim
seruæ relegatæ sunt, & tempore, & loco a
nobis procul remotæ, & nisi tu eas inuase
ris, eæ te non inuadunt, sed versantur in
solitudinibus. Quòd si angeris, & afflicta-
ris cur feræ factæ sunt, valde desipis. Si.n.
H te rectè gesseris, nullum damnum ex eis
accipies. Si autem a feris damnum accipis:
cogita te sæpe multo maius accepisse ab
hominibus. Est enim homo quauis fera
deterior. Ea enim ipsam præ se fert ferita-
tem, hic autem sub persona humanitatis
celat improbitatem. Vnde etiam fit, vt sæ-
pe minime caueatur. Sed si sapueris, nec
fera, nec homo tibi aliquid mali faciet.
Sed etiam te iuuabit. Quid dico, fera, &
homo, cum ipse quoque diabolus non mo
do non læsit Iob, sed fuit etiam mille co-
ronarum occasio? Quid dico, fera, & ho-
mo, cum etiam ab ijs, quæ in te sunt ele-
mentis, si fueris negligens, longe sis gra-
uiora passurus, vtpote a bile, vel pituita, si
immoderatione aliqua redundantem eo-
rum copiam despexeris? Adeo sobria, & vi
gilanti mente vbique opus est. Sed quem-
admodum, qui est negligens maximum
inde damnum accipit: ita qui est attentus
& vigilans, non leue, nec contemnendum
accipiet commodum. Vniuersum enim in
libero tui animi arbitrio situm est. Quod
est ergo nix in vniuerso, & ignis, & spiri-
tus, hoc est in corpore pituita, spiritus, &
bilis, & ea oportet sapientissime regere, & I
administrare, vt ex eis aliqua capiatur vti-
litas, non autem detrimentum. Et quid di
co de corpore, cum anima quoque habeat
nonnulla, quæ si fineris peruenire ad im-
moderationem, morbi fiunt, sed si ea ca-
stiges, & modereris, fiunt adminicula. Ira
enim, si ea, vt oportet, vtaris, est salutare
pharmacum. Sed si immoderate, causa est
exitij. Et cupiditas, si moderate eã regas,
te patrem efficit, est enim ad filios procreã
dos vtilis, sed si eam ad stupra, & adulteria
relaxes, ea te sæpe deprimit, ac deperdit.
Ne culpam ergo in res conferas, sed sem-
per in tuam mentem. Si eam enim negle-
xeris, à teipso quoque læderis, & à proprio
corpore perderis. Sed si eius curam gesse-
ris, nec à dæmonibus quidem, nec a diabo
lo, tantum abest, vt a feris, aliquid graue
patieris. *Reges terræ, & omnes populi.* Alius,
& omnes gentes. *Principes, & omnes iudices
terrę. Iuuenes virgines, senes cum iunioribus.*
Alius, Cum iuuenibus. *Laudent nomen do-
mini.* Hic rursus loquitur de alio genere
prouidentiæ, nempe de principibus, quod
Paulus quoque in epistola ad Romanos Ro. 13.
ponit sapientissime, ostendens hoc fuisse
onus dei prouidentiæ, in eos, qui magi-
stratus gerunt, & in eos, qui illis parent, K
vniuersum diuisisse. Dei enim minister
est tibi in bonum. Si hoc autem sustule-
ris, vniuersum interit. Si enim cum nunc
sunt Principes, & magistratus, multique
sunt in eis corrupti, ac deprauati, tantus
tamen rei est vsus, vt etiam cum mali sint,
magna ex eis capiatur vtilitas: cogita a-
pud te si ij quibus sunt crediti magistra-
tus eos rectè gererent, quàm bene cum
genere humano ageretur. Sed magistra- Ibid.
tus quidem constituere, fuit dei opus.
Quid autem improbi ad eos prouehan-
tur, & eis non, vt decet vrantur, est homi- Ose.8.
num improbitatis. Dicit ergo oportere
magnas deo gratias agere, quòd sint, &
Reges, & Iudices. Certo enim ordine, &
modo constitutæ hominum administra-
tionis curam gerens, & ne plus quam feri
no ritu multi viuerent, prouidens, veluti
quandam currus regendi artem, & nauis
gubernandæ scientiam, magistratus, & re
gna largitus est. Si ergo sis princeps, aut
magistratum geras, benigno, & clementi
deo age gratias, quòd tuæ ostẽdendæ curę

Universidad de Deusto
Biblioteca

& diligentiæ tanta tibi data sit occasio, si priuatus: rursus age gratias, quod habes,
L qui tui curam gerat, nec permittat, vt te improbi insidijs circunuentũ opprimant. Seu ad senectutem peruueneris, seu sis iuuenis, deo age gratias. Hoc enim maxime probat hic psalmus per omnia, quòd oportet Deum laudare pro omnibus, seu sis magistratus, seu priuatus. Et ideo hoc significans dixit, Et omnes populi. Seu fueris, inquit, senex, seu iuuenis, seu vir, seu mulier. *Quia exaltatum est nomen eius solius.* Alius, Quia supereminens. *Confessio eius super terram, & cœlum.* Alius, Et hymnus eius. *Et exaltauit cornu populi sui.* Hymnus omnibus sanctis eius. *Filijs Israel populo appropinquanti sibi.* Quod autem dicit, est eiusmodi. Ostendit quidem ex ijs, quæ videntur omnibus eius prouidentiam, gloriam, maiestatem: oportet autem ipsum laudare non propter hæc solum, sed etiam absque his, etenim, & ante hæc, & sine his ei obtigit altitudo, & gloria, & ab omnibus gratiarum actio. Illud autem Eius solius, dixit, vt ab alijs Dijs distingueretur. Deinde euehens rursus auditorem ad altiorem contemplationem, a terra rursus eum
M in cœlum transfert. Quemadmodum autem in principio è cœlo in terram descendit: ita ab omnibus, quæ videntur effert rursus hominem supra cœlum, dicens. Confessio eius super cœlum, & terram. Hoc est, Etiamsi supernæ potestates, quæ sub aspectum non cadunt, & intelligentia sola apprehenduntur, non cessant deo gratias agere, & laudare: Deus tamen, qui talis est, & tantus, nos quoque dignatus est suum populum vocare, nec solum vocare, sed etiam erigere, & extollere. Et ideo subiunxit. Et exaltabit cornu populi sui, hac
Psa. 15. Esa. 1. rursus ratione ad maiorem eius cultum attrahens, & ostendens, quod non eorum cultu, & veneratione indigens, quomodo enim, cui natura est attributa gloria, & tot, & tantæ subiectæ sunt creaturæ? Sed propter solam bonitatem, eos sibi peculiares effecit, & familiares, claroſque, & insignes reddidit per vniuersum orbem terræ. Quod quidem significans dixit, Hymnus omnibus sanctis eius, filijs Israel populo appropinquanti sibi. Ne eos enim ideo socordiores, & supiniores redderet, quod eos populum eius diceret: & in eo solo fiduciam collocantes animæ virtutem negligerent: postquàm dixit, Hymnus omnibus: non dixit absolute, omnibus, sed A
Sanctis eius, & rursus postquam dixit, Filijs Israel, adiecit, Populo appropinquanti sibi. Alius autem interpres, pro eo quod est, hymnus, dixit, Laus. Quod ergo dicit est eiusmodi. Si sancti sitis, si ei appropinquetis, magnam gloriam consequemini. Sunt enim eius omnia perennia, & perpetua, vt qui sit tam diues, & tantam gloriam habeat. Oportet autem nostra quoque deinceps consequi, & nos etiam insignem splendorem assequemur Gratia, & benignitate Domini nostri Iesu Christi, Cui gloria, & dominatio in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CXLIX.

Cantate domino canticum nouum. Si spectetur quidem anagoge, dictum est noui testamenti nouum cãticum. Facta sunt enim tunc noua omnia, Testamentum. Hic. 51.
Dabo, enim inquit, vobis testamentum 2. Co. 5.
nouum. Creatura, siqua, enim, inquit, in Col. 3.
Christo noua creatura. Homo. Exuentes, B
inquit, veterem hominem, & induentes nouum, qui renouatur in agnitionem secundum imaginem eius, qui creauit ipsum. Propter nouam ergo vitam, & alia omnia, dicitur nouum testamentum, & nouum eius canticum adhortatur nunc canere Propheta. Si autem spectetur historia: clarum, & insigne canticum, quod pro victorijs, pro rebus rectè gestis, pro trophæis, ac triumphis erant decantaturi. *Laus eius in ecclesia sanctorum.* Vides quomodo ante verba requirit gratiarum actionem, quæ fit per vitam, & bona opera, & ea deducit in chorum laudantium. Non Matt. 7.
sufficit enim verbis solum gratias agere, Hier. 7.
nisi etiam factorum virtus cõcurrat. Laus eius in ecclesia factorum. Aliud quoque hinc docet, ostendit enim oportere simul, & cum omni concentu laudes offerre. Ecclesia enim est nomen conuentus, & congregationis. *Lætetur Israel in eo, qui fecit eum.* Ante singularia beneficia ponit generale, per ea, quæ subiunxit propemodum adhortans, & dicens. Age deo gratias, quòd cum non esses te produxerit, & animam inspirauerit. Non est enim hoc quoque paruum genus beneficij. Hic au- C
tem aliquid etiam ostendit amplius. Non solum

solum enim ostendit creationem, sed etiã familiaritatem, & coniunctionem demonstrat sic dicendo, & iubet gratias agere, non solum, quod ipsum fecerit, sed etiam quod suum populum. Vides quomodo eũ laudans, & deo coniungens, nõ vult eum solummodo gratias agere, sed cum gaudio, cum lætitia, ardentique, & incitato animo. Hæc enim omnia significauit, Per illud, lætentur. Eius ergo, qui agit gratias requirit affectionem, vt ardeat desiderio, vt excitetur amore, vt deo, qui laudatur totus omnino dedicetur. Quemadmodum hoc ipsum quoque alibi significans, dicebat. Quemadmodum desiderat ceruus ad Psa. 41.
fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te deus. Et rursus. Sitiuit anima mea ad deum fontem viuum. Et rursus. Sitiuit anima mea, multipliciter tibi caro mea. In terra deserta in uia, & inaquosa, quod quidem alius interpres dixit, In terra sitibunda. Volens enim sui animi affectionem, & desiderium ostendere, eam comparat terræ sitibundæ, & ceruo sitienti. Porrò autem rursus quoque verbis ostendit idem desiderium dicens. Quando veniam, & ap
D parebo ante faciem tuã? Tales enim sunt sanctorum animæ, sicut anima Pauli, quæ
2. Co. 5. quod differretur ex hac vita excessus ingemiscebat. *Et filii Sion exultent in rege suo.* Vides eum significare, id quod antea dixi, familiaritatem, & coniunctionem, esse electum eius populum, & ideo subiunxit illud, In rege suo. Non erat enim solum Rex ratione opificij, sed etiam ratione cõiunctionis. *Laudent nomen eius in choro.* Vide rursus eum resplendere concentum. Ideo enim instituti sunt chori, vt omnes simul concordibus animis laudes offerãt. Hoc enim significat Paulus, dicens. Per
Heb. 10. hoc quod dicit, Non relinquentes congregationem suam. Hoc autem significat etiam precatio, quæ simul affertur ab om-
Mat. 6. nibus. Pater noster, qui es in cœlis. Et di-
Luc. 11. mitte nobis debita nostra. Et ne nos induCas in tentationem, sed libera nos a malo, nomine plurali vtentes. Ita etiam docebantur antiquitus cum numeroso concentu deo canere, & psallere omni ratione instituti ad charitatem, & concordiam. *In*
E *tympano, & psalterio psallant ei.* Nonnulli quidem, horum instrumentorum rationem sumentes anagogicè, dicunt tympanum quidem requirere carnis nostræ mortificationem, Psalterium autem, vt in cœlum aspicitur. Hoc enim instrumentum a superna parte mouetur, non ab inferna, vt cithara. Ego autem illud dixerim, quòd per hæc instrumenta olim sic ducebantur, propter ingenij eorum hebetudinem, & quod paulo ante auulsi erãt a simulachris. Quemadmodum ergo concessit sacrificia: ita etiam hæc permisit, ad imbecillitatem eorum se accommodans. Ab eis ergo hic exigit, vt canant cum gaudio. Hoc enim sibi vult illud, Laudent nomen eius in choro, cum modulato concentu cum vita pura. Deinde eos rursus ad maiorem animi alacritatem excitans, dicit eius, qui eanitur in eos beneuolentiam. Subiungit enim. *Quia beneplacitum est Domino in populo suo.* Quid cum hac possit prosperitate conferri, quando deus fuerit clemens, & propitius? *Et exaltauit mansuetos in salutem.* Vide quomodo rursus ponat, & quæ Dei sunt, & quæ hominum. Quemadmodum ergo superius ab eis gratiarum actionem exigens, quę dei sunt intulit, dicens, Quia beneplacitum est domino in populo suo, ita etiam hic rursus, quæ dei sunt promittens, ea etiam exigit, quæ sunt hominum, dicens, *Et exaltabit mansuetos in salutem.* Exaltare enim est dei, Mansuetum autem esse, hominum. Quæ enim a deo proficiscuntur, non fiunt, nisi præcesserint ea, quæ sunt hominum. Vide autem doni magnitudinem. Non dixit absolute, Exaltabit, sed, Exaltabit in salutem. Hoc est, Non solum liberabit a malis, sed faciet etiam claros, & conspicuos, cum salute eis quoque præbens gloriam. Hoc itaque explanans rursus subiunxit, dicens. *Exultabunt sancti in gloria.* Quemadmodum illic requirit mansuetos: ita hic etiam sanctos. Esa. 45.
Deus enim vbique sua ostendit cum mira Hie. 15
culis. Ita eos liberauit ab Aegypto. Ita eos Eze. 38.
reduxit a Babylone, non solum in liberatione, sed etiam in rerum gestarum miraculo eos clariores efficiens. *Lætabuntur in cubilibus suis.* Magnam ostendit securitatem, quòd ita reducti sunt, magnam quietem, magnam lætitiam magnam voluptatem. Hæc autem dicit, vt sciant non suis armis, nec suis viribus, sed dei auxilio id totum factum esse, & oportere id attrahe- Psa. 43.
re per humilitatem, & mansuetudinem. G
Exultationes dei in gutture eorum, & gladij ancipites in manibus eorum. Ad faciendam

ὑμσώσει, exaltabit. F

vindi-

uindictam in nationibus, increpationes in populis. Ostendit hic bellum cum chorea gerendum, & quod canentes, & laudantes sic vincent. Exultationes enim dicit hymnos, psalmos, gratiarum actiones. Et ideo exultationes alius dicit hymnos. Ad faciẽdam vindictam in nationibus, Increpationes in populis. Quid hoc est? Quoniam, qui vicerant, assidue probra in eos ingerebant, pollicetur se rebus ipsis eos redarguturum, & ostensurum, quòd non dei imbecillitas, sed ipsorum peccata dederunt eis victoriam. Cum itaque satis pœnarum dedissent, solum annuit benignus, & clemens deus, & res eorum in admirabilem venere mutationem. Vide autem insignẽ victoriam. Subiungit enim, & dicit. *Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles*
Ios. 10. *eorum in manicis ferreis*. Vidisti vites ingen-
11. 12. tes. Non solum enim expulerunt hostes, sed ijs etiam captis reuersi sunt, dei potentiam ostendentes. *Vt faciant in eis iudicium*
H *conscriptum*. Quid est iudicium conscriptum? apertum, manifestum, quod est in confesso, quod non potest dari obliuioni. Quæ enim dei sunt, sunt eiusmodi, vt & retum gestarum magnitudine, & miraculorum excellentia in omne tempus extendantur. Talis ergo erit, inquit, victoria, & tale trophæum, vt sit omnibus manifestũ, æquè apertum ac si esset in columna scriptum, & nunquam deleretur. *Gloria hæc est omnibus sanctis eius*. Quænam ea est? Vicisse, vel potius non absolute vicisse, sed ita vicisse per dei opem, per supernum auxilium. Vide autem quomodo meminit sanctorum, eos ad bene instituendæ vitæ, & virtus studium excitans. Mihi autem videtur non victoriam tantum dicere gloriam sed laudes, hymnos, & cantica, docens per omnia, quod qui deum laudant, magnam gloriæ accessionem suscipient, & se clariores efficient, Gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi. Cui gloria, & potentia in secula seculorum, Amen.

IN PSALMVM CL.

L*Audate deum in sanctis eius*. Alius, In sancto suo. Alius, In sanctificato suo. Vel hoc hic dicit de populo, vel de vita sancta, & sanctis viris. Vide autem quomodo librum rursus concluserit gratiarum actione, docens nos oportere hoc esse princi-

pium, & finem eorum, quæ & facimus, & dicimus. Et ideo dicit Paulus, Oẽ quod- Col. 3.
cunque facitis in sermone, & opere, Semper gratias agite deo, & patri per ipsum. Ita etiam precationis nostræ procœmium hinc capit initium. Dicere enim, Pater no Matt. 6.
ster, est eorum, qui agunt gratias propter Luc. 11.
dona, quæ acceperũt, & ea omnia per hoc nomen ostendunt. Qui enim dixit patrẽ confessus est filiorum adoptionem. Qui autem confessus est adoptionem, iustitiã, sanctificationem, redemptionem, peccatorum remissionem, suppeditationem sancti spiritus prædicauit. Oportet enim hęc omnia prius extitisse, vt nos filiorum adoptione sic fruamur, & qui patrem vocemus digni habeamur. Mihi autem videtur aliud quoque dicere. In sanctis enim suis. Id est, Per sanctos suos. Gratias ergo agite, quòd talem viuendi formam in vitam introduxerit, vel etiam homines angelos effecerit. Et ideo cum prius dixisset, In sanctis, subiunxit, *Laudate eum in firmamento virtutis* K
eius, id quod iam dixi indicans. Hoc est. n. deo magis curæ, quàm illud. Cœlum enim propter hominem, non propter cœlũ homo factus est. Alius autem, pro eo quod ἐν τῷ ἀ-
est, In firmamento, dixit. In eo quod de- ναθαμε-
leri non potest. Alius, In firmamento po- τῷ,
tentię eius. Porrò autem aliud quoque mi In eo,
hi videtur significare, sicut in priori psal. quod de-
mo. Quemadmodum enim illic dixit lau- leri non
date eum Angeli eius, ita etiam hic dicit, potest.
Laudate eum in firmamẽto eius. Hoc est, Qui estis in firmamento eius. Non cessat enim assidue supernas quoque potestates assumere socias laudationis. *Laudate eum in virtutibus eius*. Alius, Per potentias eius. Hoc est autem, quod dicit, laudate eũ propter vires eius, propter potẽtiam eius, propter miracula eius, propter virtutem quã ostendit per omnia, quæ sunt infra, quæ sunt supra, quæ communiter fiunt, & quę priuatim, quæ sigillatim, & quæ perpetuo. Laudate eum secundum multitudinẽ magnitudinis eius. Et quomodo fieri potest, L
vt laudem emittat, quę eius magnitudinis multitudini respondeat? Non dicit laudẽ, quæ respondeat, sed quantam, inquit, potes animo comprehendere multitudinem eius magnitudinis, tantam, & talem offer quantum tibi conceditur, qualem par est offerre magno deo, & supra modum magno, eum, qui homo est. Nemo enim po- Ecc. 43.
test

est dignam offerre. Vidisti desiderium animi. Vidisti inflammatam mentem, quæ vget, instat, & contendit, vt vel propriam imbecillitatem superet, & ad ipsum deinceps cœlum euoleat, quæ deo est colligata, & ei magno desiderio dedicata. *Laudate eum in sono tubæ*. Alius, Per sonum cornu. *Laudate eum in psalterio, & cithara*. Alius, Per nablum, & lyram. *Laudate eum in tympano, & choro, laudate eum in chordis, & organo*. Alius, Per chordas, & citharam. *Laudate eũ in cymbalis bene sonantibus, laudate eũ in* συμφω-
cymbalis iubilationis. Alius, In cymbalis si- νους.
gnificationis. *Omnis spiritus laudet dominũ*. Alius, Respiratio. Mouet omnia instrumẽta, & iubet per omnia offerri deo modula
M tionem, eorum animum accendens, & excitans. Quemadmodum ergo Iudæis per omnia instrumenta: ita nobis præcipit laudare deum per omnia mẽbra, per oculos, per linguam, per aures, & per manus. Qđ
Ro. 12. quidem Paulus quoque significat, dicens. Exhibete corpora vestra hostiam viuam, sanctam, deo bene placentem, rationalem cultum vestrum. Laudat enim oculus, quãdo non intuetur impudice, & lingua, quando psallit, & auris quando improbas cantilenas, & accusationem proximi non susçipit, & mens, quando dolos non struit sed scatet charitate, & pedes, quando non currunt in vitium, sed ad res bonas gerendas, & manus, quando non ad furta, & rapinas, nec ad pulsandum, & verberandum sed ad eleemosynam, & eos defendendos quibus fit iniuria, extenduntur. Tunc. n. fit homo numerosa cithara, numerosam quandam modulationem deo offerens. Illa autem instrumenta tunc illis permissa fuerant, & propter eorum imbecillitatem, & quòd eos in charitate, & concordia contemperarent, & mentem eorum excitarẽt, vt lubenter facerent, quæ eis erant vtilia, & quòd per talem animi delectationem vellet eos ad maius studium adducere. Cum enim deus intelligeret, quam essent illiberales, socordes, & supini, eos hac ratione excitare voluit, eorum in assidendo laborem, & assiduitatem iucunda modulatione temperans. Quid est autem, In cym Mar. vl.
balis significationis? Psalmos ita dicit, Ne Ro. 10.
que enim temere cymbalum pulsabant, Col. 1.
nec temere cithara sonabant, sed quantũ 1. Co. 2.
fieri poterat, & per cymbala, & per tubas, Eph. 10.
& per citharam ostendebant significatio- Ps. 49.
nem psalmorum, & labor, & studiũ, quod 140.
in hęc conferebant, afferebat eis magnam vtilitatem. Omnis spiritus laudet dominum. Postquam vocauit eos, qui sunt in cœlis: postquam populum excitauit, postquam omnia instrumenta commouit, ad omnem deinceps naturam egreditur, omnem deinceps ætatem vocans ad modulationem, senes, viros, iuuenes, impuberes, mulieres, & omnes, qui orbem terræ habitant, ex hoc loco noui testamenti iam semina deijciens, quod per vniuersum orbem terræ propagatum est. Deum ergo perpetuo laudemus, nec pro omnibus gratias agere, & verbis, & factis intermittamus. Hoc est enim nostrum sacrificium, & oblatio, hoc est optimum ministerium, quod decet Euangelicam vitæ institutionem, & B
si Deum ita laudare perseueremus, & præsentem vitam absque vlla offensione peragemus, & bona futura consequemur. Quę detur nobis omnibus consequi, gratia, & miserationibus domini nostri Iesu Christi. Cum quo patri cum sancto spiritu, gloria, honor, & potentia, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Expliciunt homilię Diui Ioannis Chrysostomi in psalmos dauidicos Gentiano Herueto Aurelio interprete.

SER-

Universidad de Deusto
Biblioteca

SERMO D. IOAN. CHRYSOSTOMI

Super illud Sapientiæ, Iustorum animæ in manu Dei sunt &c.

Sap.3.a

IVSTORVM animæ in manu dei sunt, & nō tanget illos tormentum. Visi sunt oculis insipientiū mori, & æstimata est malitia exitus illorū, &c. Qui sanctorum merita religiosa charitate miratur, quique iustorum glorias frequenti laude colloquitur: eorum mores actus, atque iustitiam imitetur. Quoniam quem delectat sancti alicuius meritum, delectare hunc debet pari cura cultus Dei, & obsequium. Quare aut imitari debet, si laudat: aut laudare non debet, si imitari detrectat: vt qui alium laudat, se laudabilem præstet, & qui sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vitæ sanctitate reddatur. Nam si propterea iustos fideleſque diligimus, quòd in ipsis iustitiam fidemque suscipimus: possumus nos quoque esse, quod sunt, si faciamus ipsi, quod faciunt. Neque enim, difficile nobis est, quod ab ipsis geritur, imitari: cum sine præcedenti exemplo ab antiquis talia, gesta conspicimus, vt non ipsi aliorum æmuli redderentur, sed æmulandæ virtutis seipsos nobis præberent exemplum, vt dum
D nos ex ipsis, ex nobis alij proficjunt: sic Christus in suis semper in secula sanctus laudetur. Vnde ab origine mundi innocens Abel occiditur, Enoch deo placens transfertur, iustus Noe inuenitur, Abraham fidelis probatur, Moyses mansuetus
[Iosue filius Nū dignoscitur, Iesus [castus, Dauid lenis, Helias acceptus, Daniel sanctus, tres pueri victores redduntur: Apostoli discipuli Christi credentium magistri habentur. E quibus eruditi confessores fortissime pugnant, martyres perfecti triumphant, & Christiani semper exercitus Diabolum deo armati debellant. In istis semper diuersæ virtutes, dissimiles pugnæ, gloriosæ victoriæ. Vnde tu Christiane delicatus es miles, si putes te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Exerere vires, fortitudine dimica, atrociter in prælio concerta. Considera pactum, conditionem attende, militiam nosce: pactum, qđ spopondisti: conditionem, qua accessisti: militiam, cui nomen dedisti. Hoc.n. pacto quos miraris cuncti pugnarunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia triū pharunt. Denique considera te, præsente E deo, cum hoste pugnare. Fauet ille, vt vincas: fauet dominus, vt obtineas. Cum pugnas, adest: cum dimicas, præsens est. Tantum.n. vitium de eius præsentia concipis, quantum inimico debilitatis accidit. Tu erigeris per virtutem, hostis incidit in debilitatem: tibi arma diuinitus monstrantur, illi malitiæ tela sraguntur. Tibi conspectus dei virium adhibet incremēta: hosti præsens maiestas adimit nocendi venena. Tibi angeli plaudunt, illi formidinem adhibent: tibi fortitudo tribuitur, illi malitia infirmatur. Quibus tu foueris, ille opprimitur: quibus tu erigeris, ille prosterni tur. In tua pugna, dominus congreditur, dominus dimicat, dominus præliatur, & victoria tibi ascribitur. Certamen tuū dei certamen est, prælium tuū Christi est prælium. Quid trepidas, quid formidas, quasi tua virtute deuincas. Prehende arma, procede in bellum, fortiter dimica, vt dimicanti adsit ille, qui vinci non nouit. Non pōt imperatorem promereri, qui hostē a se noluerit superari. Nō potest regi esse acceptus qui hosti fuerit lenocinatus. Nec enim hostem poterit vincere: nisi qui atrociter voluerit dimicare. Victoria militis, perem- F ptio est hostis: & peremptio hostis, gloria est imperatoris. Deniq; in certamine Christiano, aut superstes miles prostrato hoste beatus de prælio redit, aut hostem victor moriēdo deuincit. Feliciter enim vincūt, qui post victoriam vinci non norunt. Feliciter vincit, qui & diabolum, & mundum post victoriam derelinquit. Feliciter vincit, qui proficiscens è mundo diabolum quem in præsenti deuicit, in futuro cum domino iudicabit. Alios enim post vnum certamen ad alias victorias dominus seruat, alios consummato martyrio iam coronat, alios victores retinet in exemplum, alios iam perfectos trāsmittit, ad cœlū, filios

lios frequenter desiderat videre certantes, alios passione iam meritos imponit regnis cœlestibus triumphantes: vt imperatoris Christi ab omnibus dignatio collaudetur qui in suis, & semel, & frequenter hostem deuincit: & quem, quomodo pugnare viderit, munerabit, tantum contra hostem excitetur animus, exeratur virtus, & deuotio præparetur, vt procedens miles ad bellum, vel primo prælio coronetur: vel frequentibus trophæis, palmarum numero
G honoretur. Si dimicarūt Christiani, quos diligere consuesti: sic præliati sunt, quos semper amasti. Deniq; tres pueri in Chaldæa, Barbari regi dum terrores despiciūt,
Dan.3. cd formidines calcant, minas contemnunt: sic eundem regem cum suis ignibus deuicerunt. Daniel quoque cultor dei, amator iustitiæ, veritatis defensor, dum in adhærendo deo, regis edicta contemnit: sic & leonum rabiem vicit, & de inimicorum in
Act.3.a teritu exultauit. Petrus & Ioannes Apostoli ad adorandum deum, hora nona templum Salomonis ascendunt: claudum curant, virtutem faciunt, quinque milia hominum prædicando acquirunt. Vnius cu-
Ibi.4.a ra, multitudinis salus efficitur. Vnus.n. curatur, sed multorum salus acquiritur vexato sanitas redditur, sed prauitas in obduratis corrigitur. Ascendunt apostoli dominum deprecari, sed preces claudi non poterant aspernari. Præueniuntur precibus preces: rogantem Claudum rogaturi ante audiunt, quā precarentur: nec permittit claudus orare illos, quos petit: nisi prius acci-
H perer, quod optauit: vt ante ab eis, quod voluit, impetraret, quàm ipsi a domino, quod volebant, expeterent. O gloriosum meritum apostolorum, qui ante in templo operantur, quàm ipsi dominum deprecentur: ante virtus ostenditur, quàm oratio ad dominum præmittatur: effectus preces præueniunt virtutes desideria antecedunt. Nec expectatur, vt vota ad dominum præmittantur: quia dominus ipse ante efficit, quàm oretur. Interea claudus aliud petit, & aliud accipit: aliud postulat, & aliud impetrat: aliud cupit accipere, & aliud a domino meruit impetrare. Postulat eleemosynam, & sanitatis accipit curam: petit aliquid ad victum accipere, & integritatem corporis meruit impetrare.
Act.3.a Quod petis, inquit, Petrus, non habeo: sed aliud dabo, quo ex gratia dei redundo. Argentum quidem, & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine Iesu Christi, surge, & ambula sanus. Sanctissimus Petrus nihil sibi de facto, nihil de opere, nihil de virtute ascribit, sed totum illi assignat, per quem meruit, quod impleuit. Denique cura, vt dixi, vnius claudi negocium geritur multitudinis: vnus I sanus efficitur, plurimorum vtilitati consulitur. Adeo mirantur cuncti virtutem, stupent factum, honorant Dominum. Quinque milia hominum credunt in Christum, vt & claudi desiderium, & apostolorum meritum, & benignitas Christi ad multorum salutem probaretur trahi exemplum.

Locum illum scripturæ, Agnosce quod in medio laqueorum pertransis, reperies explanatum in vltimo tomo, ad populum Antiochenum homilia. xv.

SERMO D. IOANNIS

Chrysostomi super illud Esaiæ, Si volueritis, & audieritis me, bona terræ comedetis, &c. Incerto interprete.

Esa.1.c

SI volueritis, & audieritis me, bona ter- *
ræ comedetis: si autem nolueritis, & nō audieritis me, gladius vos consumet. Os enim domini locutum est ista. Si velle, aut nolle vestrum non esset: hoc est, si viuendi rectè, an secus libertas adempta uobis fuisset: nec bonus vnquam cœleste munus digne perciperet, nec malus supplicium competens inueniret: sed totum deo deputaretur authori, qui alios impingeret in contemptum, formaret alios in obsequium. Sed cum diuinæ legis edicta in ecclesia K Liberū
pendeant: quibus, quid fieri deus, aut velit, aut nolit, eius familia instruatur, vt li- arbitriū
beræ quis volūtatis arbitrio præcepta, aut impleat, aut contemnat: vnde sibi quisque quod mereretur, instituat: nec posse aliud mereri, quam velit: quippe cui legis propositus tenor sit: ex quo, qđ velit, eligat: & quod nolit, cōtemnat: vt iudicio hominis, dei iudicium celebretur, vt qui libertatem cōcessam in obsequium dederit, muneretur: qui in contemptum duxerit, condem-
Esa.1.c netur, dicente dño: Si volueritis, & audieritis me: bona terræ comedetis. Si autem nolueritis, & non audieritis me, gladius vos consumet. Os.n. domini locutum est ista.

Osten-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ostendit dominus hominem se liberum condidisse, ostēdit viuendi compotem, ostendit propriæ voluntatis authorem. Sed beata voluntas est, quæ seruiendo comparat libertatem. Misera seruitus, quam generat libertatis excessus. Beata inquam libertas, quæ seruit legi: obtemperat iudici, paret authori, quæ humilis deo est, subiecta Christo, quæ imperata tenet, iussa complet, præcepta conseruat, contendit, vt placeat: vt promereatur, instat: timet offendere, veretur delinquere, amat diuina monita frequenta re. Vt.n. obsequia legis obtinent libertatem, ita contemptus generat
Ioā.8.a seruitutem. Domini vox est: Qui facit peccatum, seruus est peccati. Cessat. n. culpæ
L defensio, vbi legis præcessit contemptio: nec facile seueritas iudicis flectitur, vbi edicti admonitio annullatur. Inexcusatus est reus, cui per contemptum legis, iudex fuerit inimicus: nec in iudicio merebitur veniam, qui audacter contraxerit culpam. Quare iudex admonet, ne peccetur: dum obseruari iussa persuadet, dum se obseruātibus, patrem contemnentibus, iudicem comminatur. Ama patrem præstruentem: time iudicem comminantem. Vtrunq;. n. salutare, & bonum est. Si. n. amas, obaudi: si times, deserui. Promissi præmij, & destinati supplicij ante oculos diuersa constitue. Nullum momentum sit, quo non ista pertractes: nullum tempus, quo non, quæ destinata sunt, cogitas. Dum enim hæc iugiter meditaris, ac loquaris, teipsum instigas. Præsto est lectio, quæ persuadeat. Non potest cogitare peccatum, qui supplicium cogitando veretur: non potest delinquere, qui futura præmia meditatur. Sint ista in corde, & nunquam delinquitur: frequententur in ore, & nunquam peccatur. Obliuio mandatorum, causa est delictorum:
M formido supplicij, abolitio est peccati. Cæterum contemptio legis, conditio est seruitutis. Non enim idcirco seruus liber efficitur, vt ab eodem iussa domini contemnātur: aut ideo filius potestate patria liberatur, vt beneficia patris contumelijs ab eodem dispungantur. Vnde sic inter homines mos iste obseruatur, vt libertus ingratus grauiore seruitio addicatur, aut filius contumax potestate patria abdicetur. Libertatis. n. indignus, qui dominum liberalem offendit, hæreditatem capere non potest, qui filij nomen per contemptum patris amittit. Sic & homo liberæ voluntatis effectus, datam libertatē amittit, si dominum contemnendo despexerit. Sed dicet aliquis: Cur mihi deus liberæ voluntatis fecit, qui legem mihi, secundum quam viuam, præstitit? Aut cur mihi ordinem viuendi lex ipsa præscribit, si natura mihi viuendi libertatem attribuit? Nulla libertas recipit conditionem, nulla conditio non affert seruitutem. Aut. n. liberum mihi est facere ex natura, quod velim, & lex mihi imponere necessitatem non debet: aut si necessitas mihi per legem imponitur, cur naturæ libertas, quæ data est, imputatur? Sed ita hoc ipsum ò homo verè dixisses, si lex cū natura pugnare. i. si aliud lex, aliud natura præciperet. At cum lex naturā procuret, & natura ipsa legis instituta conseruet: & legis præcepta seruare, sit naturaliter viuere. Quicquid. n. lege ꝑcipitur, hoc naturæ iure seruatur: & quicquid natura geritur, hoc prꝫcipi legibus demonstratur. Cur itaq; putes esse diuersa, quæ conspicis ex ratione esse similia? Cæterum ad hoc homo liberæ voluntatis a natura formatur, vt quæ natura genuit, sibi exercēda cognoscat: & quæ natura non nouit, fugienda esset defendat. Vt. n. bona natura formauit: ita mala interpolator hostis inuexit. Et vidit, inquit, dominus omnia, quæ fecit esse Gen. 1.
bona valde. Vnde qui liberæ voluntatis institutum se meminit, & ingenuitatem suā docēte natura cognouerit, quod natus est, seruet: quod factus est, vindicet. Aliud. n. velle esse, q̄ factus est: nō est libere viuere sed conditionem seruitutis excipere. Nā si personam tuam christiane pertractes, libertatis collatæ duplex a te debetur obseqū. Alterum, potestate seruitutis, qua & peccā do addictus es: alterum, libertatis collatæ, qua & filius adoptatus es, vt & quid fueris seruiendo testeris: & quid a domino consecutus sis, maiore seruitio fatearis. Non. n. proprio merito consecutus es libertatem: B
sed liberalitas domini te liberū fecit. Quare si liber ante meritum factus es, acquire maius perfobse. quia meritum, vt ex tuo seruitio, a domino merearis, & præmium. Tene obsequendo, datam a domino libertatem, & per te acquire domino promittente, mercedem. Prouocet liberalitas domini in obsequium, quem adoptando deus festinauit in regnum, vt dum totum illi dicamus obsequium, & liberalitas data seruetur,

tur, & præmia promissa reddantur. Perdet enim quod meruit, qui diuina mandata contempserit. Seruitutis astringetur iugo, qui non paruerit redemptoris imperio. Ingratus est libertatis, qui peccando conditionem exceperit seruitutis. Nec cum filijs poterit numerari, qui contemnendo patrem, meruit abdicari.

IEIVSDEM HOMILIA

In laudem eorum qui comparuerunt in eccle sia, quæq; moderatio sit seruanda in laudando. Item de hoc quod scripsit Esaias: Vidi dominum sedentem in trhono excelso, &c.

C

CONspicio vos multo studio adnitentes, vt ad effectum perducatis, quæ heri a nobis dicta sunt, coq; nunc haud grauate semen doctrinæ iacimus, quod hinc bona spes alit animum nostrum. Nam &
Simile. agricola, quum non sine labore quidem semina deposuit, sed videt terram feracem, segetemq; prouentu exuberantem, superiorum laborum obliuiscitur, atq; ad reliquū operæ cōseruationemq; priorum, lucri expectatione excitatur. Verum hæc agricolatio quanto feracior quātoq; lucrosior est. Nam illa quidem frugum sensibilium copiam adferens, corporibus reponit alimoniā: hæc verò dum sermonum deponit doctrinam, spiritualiumq; donorum abūdātiam adfert, animi diuitias recōdit, alimoniam, quæ nec consumi, nec vitiari potest, redditus, qui neq; pereant, neq; corrumpuntur, seu arcana quadā, & ineffabili prouidentia conseruantur, quorum vsusfructus mente percipitur. Hic est meorum laborum prouētus, hæ sunt opes quas vestræ charitati recondimus. Has itaq; quum cōsidero in vobis augescere, gaudeo semper,
D vt qui non frustra semētem fecerim, vt qui nō incassum labores pertulerim, vt qui in frugiferam pinguemq; terram, & ad fructificandum idoneam, semen iecerim. Vnde igitur hoc lucrum fore coniecto, vnde perspicio sermones ad opus proficere? Nimirum ex hoc concursu, ex eo q; ecclesiā omnium matrem studiose amplectimini, ex hac pernocte perpetuaq; statione, ex eo quod angelicorum ordinum stationē imitantes, sine cessatione laudes, & hymnos offertis cōditori. O mira Christi dona. In
δοξολογία. supernis exercitus angelorum canunt gloriam, in terris homines in ecclesijs choros agentes ad illorum exemplum eandem canunt gloriam. In supernis Seraphim, ter Isa. 6.
sanctum illū hymnum resonant, in terris eundem hominū promit multitudo communiterq; tum cœlestium, tum terrestriū plaudit celebritas, vna gratiarū actio, vna exultatio, vna beneuolentis gaudentisque choreæ statio. Hanc. n. ineffabilis domini sese ad nos demittentis bonitas comproba uit, hanc electam spiritus congregauit sanctus: huius vocem cōcentus paterno beneplacito congruit: è cœlis habet modulorū consonantiam, dum a trinitate velut a plectro quopiam mouetur, delectabile illud, E
ac felix resonat melos. Illam angelicam cā tionem, illum desinere nescium cōcentū, hoc est studij præsentis alacritatisq; vestigal, hic conuentus nostri fructus. Eoq; gaudeo, talem cōspiciens in vobis probabilē affectum: gaudeo dum animorū vestrorū beneuolentiam alacritatemq; cōsidero, dū gaudium spirituale, dum iuxta deum exultationem. Neq;. n. vlla res tm̄ adfert gaudij Ecclesiastici con
vitæ nostræ, quantum hoc quod ex animo gaudetis in ecclesia congregari. In ecclesia uentus laus.
gaudentium conseruatur gaudium in ecclesia animo delectorum, animorū est re- Mat. 11
creatio. In ecclesia dolentium est voluptas, d
in ecclesia defatigatorum respiratio, in ecclesia laborantium requies. Venite. n. inquit, post me, qui laboratis, & onerati estis & ego reficiā vos. Quid hac voce possit esse desiderabilius? quid hac inuitatione iucundius? Ad epulum te vocat, qui in ecclesiam te vocat dñs. Ad releuationem pro laboribus adhortatur, ad relaxationē a molestijs transfert pondus pcōrum, alleuans delicijs animi molestiā, gaudio mœrorem F
sanat. O mitā eius curā, ò vocationem cœlestē. Festinemus itaq; dilecti, vt eandē alacritatē in longū tps porrectā exhibeamus, & cū conueniente modestia, consideratio neq; decente hanc cōsummemus. Etenim de hoc vobis hodiernū sermonem mouere volo, in speciē quidem molestū, cæterū leuem, vtilemq; veritate. Sic. n. & amantes Molesta
liberorū patres faciunt, non solum ea, quę esse non
ad breue tps delectant, verum & q̄ molestiam adferunt filijs adhibent: nec ea mō debent,
præcipiunt eis, quæ statim ostendunt vtilitatem, sed quæcunq; videntur quidem esse molesta, salutaria tamē sunt, si perficiant, & hæc multa cura docent, diligenterq; flagitant ab eis, vt cōseruentur. Atq; hūe sermonem quæ ꝓ
sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

monem in longum producimus, ne præsentem laborem frustra insumamus, ne sustinentes vigilię necessitatem inutiliter in pugilum certamine versemur, ne voces in aerem dissolutæ, ad detrimentum sonent potius, quam ad lucrum. Neque enim negociator è longinquo merces importans, vehementem ventorum incursum, vndarumque exorientium procellas sustinens, frustra, & incassum susciperet eiusmodi labores, verum ideo maria secat, & audax est aduersus pericula, locaque locis commu- G tat, totasq; noctes ducit insomnes, vt negociatione ditescat. Quod si non contingat, sed cum lucro etiam sortis iacturam faciat, ne soluere quidem ancoram poterit, nec illa varia perferre discrimina. Hoc itaque scientes cum decente circunspectione huc accedamus, ne pro peccatorum remissione, etiam accessionem peccatis adiũ ctam domum referamus. Quid autem est, quod quæritur, quodque a nobis reposcitur? Vt dum diuinos hymnos resonamus, multo tremore contracti, multaque religione ornati, ita demum eos offeramus. Nam sunt quidam inter hos, qui hic adsunt, quos ne vestræ quidem charitati arbitror esse ignotos, qui cõtemnentes deum, ac spiritus eloquia pro vulgaribus, ac prophanis ducentes, incompositas voces emittunt, nihilo que melius se gerunt his quos habet insania, toto corpore tumultuantes ac circumacti, moresque præ se ferentes a spirituali statione alienos. Miser, & infelix oportebat te cum tremore, ac reuerentia angelicam glorificationem resonare, cumque terrore confessionem reddere conditori, ac per hanc delictorum veniam po- H stulare. Tu verò mimorum, & saltatorum mores huc inducis, dum indecenter manus iactas, pedibus subsaltas, totoque circumageris corpore. Et qui fit, vt non metuas, neque horrescas hæc audens aduersus talia eloquia? Non cogitas ipsum hic inuisibiliter adesse dominum, qui vniuscuiusque motum metitur, & conscientiæ rationem habet? Nõ cogitas, quod angeli huic stupendæ assistunt mensæ, cumque reuerẽtia hanc circunuallant? Verum tu ista nõ cogitas, quoniam ea, quæ in theatris audiuntur, quæque spectantur, mentem tuã obscurarunt: & ideo quæ illic geruntur in ecclesiæ ritus inducis, ideo clamoribus nihil certi significantibus animum incompositum euulgas. Quomodo ergo veniam postulabis tuorum delictorum? Quomodo in domum tuam recipies dominum, qui vsqueadeo contemptim offeras precationem? Miserere mei deus, inquis, ac mores a misericordia alienos declaras. Clamas, serua me, & speciem a salute alienam exprimis. Quur se extendunt manus ad supplicandum, quæ semper ad sublime iactantur, & in decore circumaguntur, que- I que vehementi clamore violentique impulsu strepitum habent nihil certi declarantem? An non ista quidem partim sunt mulierum in triuijs meretriciam artẽ exercentium, partim verò eorum, qui in theatris vociferantur sunt exempla? Quomodo igitur audes angelorum deum glorificantium hymnis, dæmonum admiscere ludicra? Quomodo autem non vereris hanc vocem, quam illic profers dicens: Seruite Psa. 2. c domino in timore, exultate ei cum tremore? Hoccine est cum tremore seruire, sic diffundi distendique, vt nec ipse scias, quæ loquaris incomposito vocis boatu? Istud verò contemptus est non timoris, arrogantiæ non modestiæ, istud ludentium est potius, quàm cõfitentium. Quid est ergo seruire domino in timore? quum omne præceptum persecerimus, cum tremore contractioneque hanc confessionem facere, corde contrito menteque submissa preces offerre. Nec solum seruire in timore, verũ etiam exultare cum tremore, spiritus sanctus per prophetam iubet. Nam quoniam præcepti impletio gaudium gignere solet in animo virtutem exercẽtis, & hanc, inquit, confessionem cum tremore facere cõuenit, ne si depositio metu confundamur, ac dissoluamur, simul, & laborum iacturam faciamus, & deum in nos prouocemus. Sed quomodo, inquis, fieri potest, vt quis exultet cum tremore? nam impossibile est simul hæc duo accidere, quum inter hæc plurima sit differentia. Gaudium enim est eorum, quæ desiderat animus, expletio, rerumque iucundarum fruitio, ac molestarum obliuio. Metus autem expectatorum malorum incursus, cooriẽs aduersus condemnatam conscientiam. Quo modo igitur licet exultare, cum timore, nec simpliciter cum timore, sed etiam cũ tremore, qui est timoris vehementia, & immodicæ cuiusdam anxietatis signũ? Quo igitur, inquis, hoc fiet? Ipsa te Seraphim do-

Simili.

Acclamationes inde coræ.

Tetrici mores ĩ ecclesia.

Seruire domino cum tremore, quid. Ibid.

K

docent, re ipsa tale ministerium implẽtia. Nam illa ineffabili gloria conditoris fruũ tur incõprehensibilem eius pulchritudinẽ contẽplantia. Non dico illam vt est natura, hæc. n. incogitabilis est, nec spectari potest, nec figura exprimi, absurdumq; est sic de illa opinari: sed quantũ concessum est, quantum ex illo splendore possunt cõprehendere. Qm̃. n. assiduè famulantur in cir L cuitu throni regalis, in iugi gaudio perseuerant, in sempiterna delectatione, in exultatione sinẽ non habitura, gaudentia, saltantia, citra vllum silentium gloriã canentia. Nam stare in conspectu maiestatis illius, deq; splendore illinc refulgente illu- Fruitio visionis diuinæ. minari, hoc illis est gaudiũ, hoc illis exultatio, hoc illis voluptas, hoc deniq; gloria. Fortassis sensistis aliquid voluptatis, & cupiditas, quædã illius gloriæ vos cepit. Agè, vtinã velitis adhortantẽ auscultare, præsentemq; gloriæ diuinæ celebrationẽ religiose peragere. Nã non destituet vos, huiusmodi gaudium, siquidẽ ipse est ille dñs, qui & in cœlis, & in terris glorificatur, pleniq ue sunt cœli, & terra gloria eius. Quõ fit igitur, vt illa Serephim, quũ eiusmodi voluptate fruantur, hanc cũ timore misceant? Esa. 6. a Audi quid dicit propheta: Vidi dñm sedẽtẽ in throno excelso, & eleuato. Quam obcãm, quum dixisset, excelsum, adiecit, eleuatũ? An non satis erat per celsitudinẽ rẽ totã significare, declarareq; dignitatis eminentiã? Quapropter ergo addidit, eleuatũ? M Vt cathedrã incomprehensibilẽ demõstraret: qñquidẽ apud nos quod excelsum est, cogitationẽ quandã præbet cõparationis, ad ea, quę humilia sunt ac submissiora. Veluti excelsi sunt mõtes ad cãpestria locaq; valles dicit supinas. terræ supina cõparati, excelsum aũt cœlũ super omnia terrena sublatũ est. Cæterum hæc eleuatio sublatioq; solius est illius naturæ incõprehensibilis quã neq; cogitatione cõcipere, neq; verbis eloqui quisquam põt, coq; dicit: Vidi dñm sedentẽ in throno excelso, & eleuato. Sed quid præterea vidisti ò propheta? Quid circa illũ spectasti? Et Seraphim stabant, inquit, in circuitu eius. Quid faciebant, & quid dicebãt, qua fiducia fruebantur? Fiducia quidẽ, inquit, nulla, verum timoris ac stuporis erant plena, ipsa etiam specie metũ ineffabilem declarantia. Duabus. n. alis velabant faciẽ, simul excludentia radiũ è throno prodeuntẽ, eo q ferre non possent immẽsam illius gloriã, simul autem, & suã religionẽ ac reuerentiã significantia quã habent erga dominum. Tali gaudio gaudent illa, tali lætitia exultant, nec solũ facies velant, verũ & pedes. Quamobrem hoc faciunt? Facies A quidẽ merito velant, pp metuendũ spectaculum, q; non possint inaccessam gloriã obtueri. Verum pedes quare simul velant? Ac volebã, quidẽ vobis hoc relinquere, vt ipsi circa huius solutionem laboraretis, circa q; spiritualium rerũ vestigationẽ vigilaretis: cęterum ne vestram cogitationem circa huius inquisitionẽ intentã relinquens, incipiam admonitionem negligere, necesse est, vt hoc obiter dissoluam. Quare igitur pedes velant? Inexpugnabilẽ erga conditorẽ reuerentiã exhibere studẽt, multãq; anxietatẽ, tum ipso habitu, tum voce, tum aspectu, deniq; ipsa statione. Qm̃ igitur id quod desiderant, quodq; conueniebat non assequuntur, declarant eo q vndiq; velantur. Nã ita defectum circuntegunt. Vtrum intelligitis, quod dictũ est, an operæpreciũ est, vt idẽ denuo repetam? Age vt hoc faciã dilucidius, ex rerum nostratũ exẽplis manifestũ facere conabor. Assistit aliquis terreno regi, omnibusq; modis molitur, vt q̃ plutimam erga illum reuerentiã exhibeat, quo per hoc maiorẽ illius erga se conciliet beneuolentiã. Cuius gratia non solum specie capitis, verum etiam ipsa voce, ipsa manuum cõpositione, ipsa pedũ coniunctione, totiusq; corporis contractione, talem reuerentiã conatur ostendere. Hoc & ab illis incorporeis virtutibus fit. Quum. n. plurimam habeant erga conditorem reuerentiam, & hanc vndiquaq; conantur præstare: deinde qm̃ non assequuntur, quod expetunt, quod deest affectui, hoc velo obtegũt. Hanc ob cãm igitur facies ac pedes tegere dicuntur. Quanquã est, & alia quædã magis mystica speculatio, quæ circa hoc consideratur, non q pedes ac facies hẽnt: sunt enim incorporea quẽadmodum ipsum numen, sed vt hoc humanus sermo declaret, ea vndiquaq; metu ac reuerentia cõtracta seruire dño. Sic oportet nos assistere, talem deo glorificationem offerentes, metuẽtes, ac trementes, ac tanquã illum ipsum mentis oculis intuentes. Adest. n. hic omnino, nec tñ vllo modo circunscribitur, voces q; nostras recensẽt. Sic igitur contrito corde, C & submisso, laudẽ depromentes reddamus eã acceptã, & velut incensum boni odoris

A Seraphim quare faciem, & pedes velant.

Simile.

B Gestus aulici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pſ. 50.d ad cælum ſubmittamus. Cor. n. inquit, contritum, & humiliatũ deus non deſpiciet. Verum propheta, inquis, exhortatur, vt cũ iubilo glorificationẽ peragamus: Iubilate, Pſ. 65. a inquit, dño omnis terra. Verum neq; nos talem iubilationem prohibemus, ſed vocẽ prohibemus nihil ſignificantem. Neque prohibemus vocem laudis, ſed vocem abſurditatis, & inconditam, ac mutuas inter vos contentiones, manus incaſſum temereq; ſublatas in aerem, pedes ſupplodẽtes, indecoros effœminatosq; cantus, qui ſunt eorum, qui in theatris, & hippodromijs, ociantur, luſus: Illinc nobis pernicioſa inuehuntur exempla, illinc irreligioſæ vulga-
Spectacula pernicioſa. tesq; voces, illinc manuũ abſurditates, cõtentiones, concertationes moresq; incompoſiti. Nulla res enim æquè eloquia dei adducit in contemptum, atque ſpectaculorũ, quæ illic proponuntur admiratio. Proinde frequenter vos hortatus ſum, nequis eorũ, qui huc aduenĩũt, diuinaq; doctrina fruũtur, quique horrendæ ac myſticæ victimæ participes ſunt, ad illa iret ſpectacula, ne diuina cum dæmoniacis commiſceret myſteria. Attamen nonnulli vſqueadeo inſa-
D niunt, vt etiam quum ſpeciem religionis circunferant, & ad profundam caniciẽ perueneriũt, nihilo ſecius currant ad illa, neque noſtris ſermonibus auſcultantes, neq; propriam reueriti ſpeciem. Verum quoties eis hunc ſermonem ingerimus, & vt caniciem religionemq; vereãtur adhortamur, quòd ibi illorum frigus? quã ridiculus ſermo? Exemplum, inquiunt, victoriæ quæ in futuro ſeculo erit, & coronarũ ſũt illa, plurimamq; illinc vtilitatem referimus. Quid ais homo? Putris iſte ſermo eſt ac fallaciæ plenus. Vnde vtilitatem iſthinc ferre licet? Ex innumeris contentionibus, ex temerè factis deierationibus, malo loquentium? An ex contumelijs conuicijs ſcommatibusq;, quibus ſpectatores ſe mutuo cõſpergunt? Verum ex his nihil cæterum omnino ex incompoſitis vocibus, & nihil ſignificante clamore, eq; puluere, qui ſubmittitur, tum ex his, qui impellunt, qui vim faciunt, qui acciſſant ac diſſimulant exemplo mulierem, * vtilitatem colligis? At-
κατέ-νατι. qui hic quidem ipſum dominum angelorum, omnes prophetæ doctoresq; ſuper thronum excelſum, & eleuatum oſtẽdunt, alias, coram mu-ltitudinibus. ſq; qui digni ſunt brauia, & coronas diſtribuunt, indignis vero gehennam aſſignant: atq; ipſe etiam dominus hoc cõfirmat. Deinde hæc quidem contemnis, in quibus etiam conſcientiæ terror eſt, & factorum redargutio, & pœnarum accuſatio numq; anxietas, & ſupplicium inenitabile. Verum vt abſurdam inuenias tuorũ ſpectaculorum quibus ſuſpenſus inhias excuſationem, dicis te vtilitatem capere ex his, ex quibus iacturam pateris irrecuperabilẽ. Rogo ẽt atq; etiam obſecroq;, ne excuſationes excuſemus in peccatis. Prętextus. n. iſta ſunt ac deceptio, quibus nobis ipſis dãnum accerſimus. Verum de his quidẽ hactenus, tempus autem eſt, vt iam ad priorẽ recurramus admonitionem, atq; vt paucis de ea loquuti debitum orationi finem imponamus. Neq; enim hoc ſolum peccatur q̃ quæ hic fiunt parum pro dignitate peraguntur, verum etiam alius quidam grauius obambulat morbus. Quis tãdem iſte? Quòd, qui propoſuerũt cum deo colloqui F eiq; ſeruitium exhibent, mox hoc omiſſo ſuum quiſq; vicinum arripiũt ordinantq; res domeſticas, quæq; fiunt in foris, quæq; in populo, quæq; in theatris, quęq; in exercitu, & quo alia quidem ſunt adminiſtrata, alia rurſus neglecta, & quid in gerendis rebus plus ſatis fuerit, quid diminutum: in ſumma, de rebus omnibus, vel publicis, vel priuatis hic colloquuntur. Et qua tandem venia digna ſunt iſta? Atqui qui cum Simile. rege terreno colloquitur, de his tm̃ verba facit de quibus ille voluerit audire, & de quibus rex fuerit pcontatus. Quòd ſiquis auſit inijcere ſecus quàm ille velit, extremo ſupplicio afficietur. Tu vero cum rege regum colloquens, cui cũ horrore ſeruiũt angeli, omiſſo cum illo cœpto ſermone, de luto, de puluere, de telis aranearum loqueris? Nihil enim aliud ſunt huius vitæ negocia. Et quo ſuſtinebis iſtius contemptus pœnam? Quis autem te ab hac vindicta liberabit? Verum haud recte ſe habent, inquiunt, reipublicæ negocia, de his plerunque loquimur. Ingẽs periculum. Quid autem in cauſa? Eorum, inquiunt, qui princi Princi-
patum gerunt incogitantia. Non eſt prin pium ne-
cipium incogitantia, ſed noſtra iniuſtitia, gligen-
pœna eſt pro noſtris ſceleribus exacta. Illa tia ſæpe
cuncta ſurſum deorſum miſcuerunt, illa naſcitur
quicquid eſt calamitatum inuexerunt, illa ex culpa
armarunt hoſtes, illa fecerunt, vt victi di- populi.
ſcederemus, non aliunde nobis malorum G
examen inundauit, quàm ex hac cauſa.

Proinde

Proinde quanuis Abraham quiſpiam eſſet qui imperaret, quanuis Moſes, quãuis Dauid, quanuis Solomon ille ſapientiſſimus, quanuis omnium hoĩum flagitioſiſſimus: ſi nos male viuimus, nihil interelt qualis illa ſit, quantum ad cauſam malorũ. Qui ſic, inquis, aut quo pacto? Qm̃ ſi tranſgreſſor legũ fuerit, ſi temere nulloq; conſilio feratur, noſtra incogitantia noſtraq; temeritas talẽ genuit principem, noſtra cõmiſſa plagã acceſſerunt. Nam q̃ iuxta corda
Iob. 34. noſtra accipimus principe, nihil aliud eſt,
Pro. 26. niſi, q̃ præterita peccata noſtra talem nobis dedere præfectum, ſiue quis fuerit ex conſecratis, hue ex eorum numero, q̃ mundanas adminiſtrant dignitates. Quanuis aũt iuſtus fuerit, adeoq; iuſtus, vt vſque ad Moſi virtutẽ ptingat, haud tñ illius vnius iuſtitia, immenſa rebellium peccata valebit obtegere, idq; poterit quis ex ipſo Moſe certo cognoſcere. Quum. n. ille multis modis afflictus fuiſſet pro Iſrael, inſtãterq;
Nu. 20. b & de. 1. f & 3. a apud deum ſupplicaſſet, vt terram reptomiſſam in ſortẽ illis traderet, tũ qm̃ ſe populus ſuis peccatis reddiderat ab hac promiſſione alienum, non potuit Moſi depre
H catio iuſtã dei ſnĩam immutare, quo minus totus ille populus in deſerto proſterneretur. Attamen quis Moſe inſtior, aut quis
Iac. 5.d plus valuit apud deum? Dictum eſt, valere iuſti deprecationẽ, ſed efficacem: hoc eſt, pẽnitentia conuerſioneq; adiutam eorũ pro quibus funditur. His vero quibus mores manent ſine pnã, citraq; bonam conuerſionem, qũo poſſit auxiliari iuſti deprecatio, quũ illi ipſi ſuis factis obſiſtãt? Et quid cõmemoramus hoc accidiſſe toti populo peccanti, quum & paucorum inobediẽtiũ peccata, imo vnius iuſte imperantium gratiam ſuperent? Atq; hoc rurſus ex eodẽ po
2. Eſdr. 10. b pulo Iſraelitico perſpicias licebit, qui Moſe rempublicã adminiſtrante, quũ in terrã alienigenarum irrupiſſet, pugnamq; cum illis cõmiſiſſent, qũo quidam illorum inſanientes in illorum mulieres, totius populi cladem exitiumq; inuexerunt. Hoc autem quid dicã in vno accidit, videlicet Achar, qui quum variam ex anathemate ſolam ſuſtuliſſet, etiam aduerſus populum iram dei ſuccendit. Verum, vt conijcio, nonnullis præſentium ignota eſt hæc hiſtoria. Quam ob rem neceſſe eſt, vt paucis de hac loquutus, & ſcientes cõmoneſaciam, & neſcien-
I tes doceã. Achar itaq; fuit vnus ex eorum numero, qui cum Ieſu Naue tranſiere Iordanẽ, qui Ieſus fuerat ante dei iudicio delectus, vt Moſi ſuccederet, quiq; typum ac figuram gerebat veri ſeruatoris noſtri Ieſu Chriſti. Quemadmodũ. n. ille è deſerto per Iordanem in terram repromiſſam perduxit populũ, ſic & ſeruator noſter, ex ignorantiæ, & idololatriæ deſerto per ſanctum ac ſalutiferum baptiſmum in cœleſtẽ Hieroſolymam nos traduxit, ad matrem primogenitorum, in qua veræ quietis paratæ ſunt manſiones, vbi vita ſeditionis neſcia, pacificaq;. Hic itaq; quũ eius virtute, qui ipſum populo præfecerat, Iſraelitas tranſmiſiſſet, iamq; admouiſſet exercitum Hiericho, nouam illam, & admirandã obſidionẽ moliens, mox tuituris mœnibus, quid loquitur apud populũ? Erit anathema hęc ciuitas, & quicquid eſt in ea, dño Sabaoth, excepta Rhaab meretrice, Hãc ſeruabitis: Cauete igitur ab anathemate neqũ concupiſcẽtes ſumatis ex eo, ac perdatis nos. Cõſecrata ſunt inquit, omnia quæ ſunt in ciuitate: Nã id ſonat anathema. Nequis igitur ſufluretur ex his, quæ conſecrata ſunt dño deo, nosq; diſperdat è terra. Periculoſum erat præceptũ, multa diligentia tum dei præcipientis, tum legẽ ferẽtis Ieſu. Vix enim fieri potuit, vt in tanta multitudine non violaretur hæc lex, quũ multæ res eſſent, quę hunc impellerent. Nã vel inſtabilitas eius populi lucriq; cupiditas, vel qđ non oẽs audiſſent edici præceptũ, vel ſpoliorum varietas velut eſca obiecta, habendiq; auidos illectans, facilè ad legis tranſgreſſionẽ perpuliſſet. Et tñ ea lex erat lata: ac tranſgreſſoris capiti periculũ ĩminebat. Quid igitur poſt hæc conciderunt mœnia, & qequid erat in ciuitate venit in manus obſidẽtium. Itaq; quum vniuerſus populus ſeruaret hoc præceptum, vnius prævaricatio in vniuerſam multitudinẽ cõcitauit irã dei. Peccauerũt, inquit, filij Iſrael Ioſ. 7.b peccatum magnũ, & ſuſſurati ſunt, & ſumpſerunt ex anathemate, & ſumpſit Achar filius Charmi ex anathemate, & indignata eſt ira dñi filijs Iſrael. Atqui vnus erat, qui peccauerat. Qũo igitur peccauerunt filij Iſrael, ac deus iratus eſt filij Iſrael? Vides quomodo vnius peccatum toti populo vindictã accerſit? Qũo deum aduerſus multitudinem hoſtem reddidit? Quoniam igitur fuerat perpetrata legis tranſgreſſio, ne- L
que quiſquam erat conſcius, pter ſolũ deũ

Iſus Naue figura, Ieſu Chriſti. Ioſ. 3.d

Ioſ. 6.c

Anathema qd. K

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui nouit occulta, vltio quidem differebatur: cæterum qui hoc perpetrarat, tametsi videbatur latere, tñ a conſcientia velut ab igni vrebatur. Venit igitur tẽpus quo fieret quod cõminatus fuerat deus, quoq; peccatum veniret in propatulũ. Miſit, inquit, Ieſus viros ab Hiericho in Gæ. Et aſcendentes illuc viri ferè ter mille fugeruntq; a facie virorũ Gæ, & occiderũt ex illis viros triginta ſex, & perſequuti ſunt eos, & conciderunt illos, & expauit cor populi, factũq; eſt velut aqua. Vide vnius peccati pœnã, vide plagã acerbiſſimã, vnus peccarat, & in populũ vniuerſum mors ac trepidatio irruit. Quid hoc ò bñ dñe? Tu ſolus iuſtus, & recta iudicia tua. Tu cuiq; iuxta ꝓpria facta reddis iudicium. Tu humani generis amator, dixeras in ſuo quenq; peccato moriturum, nec alĩ pro alio ſaturum pœnas. Quod igitur hoc eſt tuum iuſtũ iudiciũ? Bona ſunt tua omnia dñe, & valde bona, & ad noſtrã vtilitatẽ diſpenſata. Lues quędã, inquit, eſt peccatum, per vltionẽ euulgetur ac traducatur apud oẽs, ne corrumpat oẽs, vt vbi cognorint quãtas minas vna pepererit tranſgreſſio, fugiãt vltionẽ, de multis alioqui ſumendam ęternam vindictam. Videns igitur, inquit, Ieſus fugam ſiſti nõ poſſe, diſcidit veſtimenta ſua ac proſtratus eſt in terram, ea lugubriter lamenta proferens, quæ narrat diuina ſcriptura. Quid igitur illi reſpondit dñs? Surge, quur ita proſtratus iaces? Peccauit populus tuus, tranſgreſſus eſt pactũ meum, nec poterunt ſtare filij Iſrael contra faciem hoſtium ſuorum, donec ſuſtuleritis anathema ex vobis ipſis. Prædicatur igitur hoc in populo, & a deo proditur, qui hoc perpetrarat, ille fatetur Reſpondit. n. inquit, Achar Ieſu dicẽs: Vere peccaui in conſpectu dei Iſrael, ſic & ſic feci. Videbam in præda pallium variegatũ vnum pulchrum, ducentaq; argenti didrachma, & linguã vnam aureã quadraginta didrachmorũ, & concupiſcẽs cepi, & ecce hæc defoſſa ſunt humo in tabernaculo meo. Omnia iã in apertũ profert, poſteaq; perſpexit illum omnia ſine mendacio indicaſſe, nec diffiſus eſt teſti ſeipſum prodenti. Vide aũt probroſam ac pernicioſam illam mortem. Subduxit, inquit, Ieſus Achar in conuallem, filios & filias eius, & vitulos eius, & iumenta eius, & oẽs oues eius, & tẽtorium eius, & omnia quæcunq; poſſidebat, & lapidib. obruit ea omnia populus.

Ibidẽ. a

Ps. 118. f
Ro. 2. a
4. Reg. 14. a

M
Ioſ. 7. b

Ibid. d

Ibid.

Hoc tranſgreſſionis præmiũ, talis dei vindicta, quæ per corruptelam euitari nõ põt. Hæc itaq; ſcientes, cogitemus moleſtias a noſtris peccatis inuehi, ſingulisq; diebus A noſtra examinantes crimina, non alijs ſed nobiſipſis cauſam aſcribamus. Nec. n. principum modo negligentia, ſed multo magis noſtra delicta, mala accerſierunt. Proinde ſi huc aduenienſ ſua quiſque examinet delicta, nec alium incuſabit, & præſentem glorificationem reſonabit. Quod autẽ exigitur ad decentem modeſtiam, hoc eſt primum, corde contrito accedere ad deũ, proximum, cordis affectum ipſo viſibili habitu declarare, ſtatu, manuum decora cõpoſitione, placida contractaq; voce. Nã id facile eſt, & põt quiſquis voluerit. Qui fiet igitur, vt oẽs ſuo fungãtur officio? Ponamus nobis ipſis legem, dicamusq;, In publicam vtilitatem lex prodita eſt, & huius vtilitatis oportet nos oẽs eſſe participes. Quapropter, & indecoras voces premamus, manuumq; geſticulationes corripiamus, has coniunctas exhibentes deo, nec incompoſitis motibus attollantur. Odit enim hoc B deus, & auerſatur, ſicut contra cõpoſitum Eſa. 66. ac modeſtũ amat, expetitq;: Ad quẽ, inqt, a reſpiciã, niſi ad manſuetum, & quietũ, & trementem verba mea? Dicamus alijs alij, non vult deus, vt ſimul cũ ipſo loquamur, & inter nos fabulemur, nec patit, vt omiſſo cũ ipſo colloquio præſentium colloquia ſuſcitemus, cœnoq; margaritas contamine mus. Siquidẽ hoc ſuam contumeliam eſſe ducit, non glorificationem. Quòd ſi quis voluerit hoc præceptum præterire, obtura mus illi os, tanquã noſtræ ſalutis inſidiatori expellamus, ex eccleſiæ ſanctæ caſtris eijciamus. Hoc ſi fecerimus, noſtra quidẽ peccata ſuperiora facilè diluemus, ipſum autẽ dñm habebimus in medio noſtrum vna cum ſanctis angelis choros agentem, & cuiq; modeſtiæ coronas diſtribuentem. Quoniã. n. eſt humanus ac munificus, gaudens noſtra ſalute, oblectans ſeſe bonis noſtris, ppea & cęlorum regnum promiſit, & vitæ incorruptibilis conſortium, omniaq; bona præparauit, volens nos in his habere tabernacula. Quæ nobis omnibus contingat aſſequi, gratia & humanitate domini noſtri Ieſu Chriſti, quem decet, gloria, imperium, honor, & adoratio cum patre, & ſancto ſpiritu, nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen. C

EIVS-

EIVSDEM HOM. SECVNDA,

De eo quod dixit Eſaias, Factum eſt anno quo mortuus eſt Ozias rex, vidi dominum ſedentem in throno excelſo & eleuato.

γνώμη. ex ſimili.

GAudeo conſpiciens vos ad audiendum concurrentes. Quemadmodũ. n. appetentia cibi corporis bonã valetudinem declarat, ſic & ſermones appetere ſpirituales, animæ ſanitatẽ arguit. Gaudeo quidẽ igitur p p hoc, cæterũ vereor ne fortè nõ poſſim aliquid adferre dignũ iſto veſtro deſiderio. Sic & mater amans quoties lactantem habens puerum, non poteſt illi largiter prębere lactis fontem, attũ quanquã lacte caret, mãmam tñ dat. Illa vero acceptã trahit fugitq;, ore vexatam papillam calſaciens, plus quàm erat elicit alimenti: mater vero dolet quidem dum ipſius diſtẽdun tur vbera, nec tamen repellit puerum mater enim eſt, & omnia præoptat perperi potius, qua vt partum ſuum contriſtet. Itaq; ſi matres erga fœtus ſuos, tanta charitate afficiuntur, multo magis oportet nos erga veſtram charitatem ſimiliter affectos eſſe. Nam ſpiritus nixus flagrantiores vehemẽ tioresq; ſunt qua naturæ. Itaq; tametſi no D bis menſa multam habet penuriam, ne ſic quidem tñ eam occultabimus, ſed omnia in medium proferentes apponemus vobis. Quòd ſi paucula hęc ſunt, viliaq;, prębebi Mat. 25 mus tũ. Nam & ille cui talentum erat cre- c ditum, non quia quinq; talenta non attulit ob id incuſatus eſt, ſed q p vnum illud detinuerit, dedit pœnas. Siquidem hoc eſt, quod quęritur apud deũ, & apud homines non multane aut pauca deponas, ſed ne oblationem offeras facultatibus inferiorẽ. Audiſtis veri quum nobis datum eſſet hoc honoris, vt apud charitatẽ veſtram diſſereremus, pſalmum illum legentibus nobis, qui peccatorem è ſacrorũ ambitu eijciens, angelos ſupernasq; virtutes hortabatur ad laudandum omnium deum. Vultis igitur, & hodie, idẽ myſticum melos audiamus, prope illic alicubi aſtantes? Mihi videtur. Nam ſi homines ſcelerati dum choreas agunt in foro, in profunda caligine, nocteque intempeſta meretricias cãtilenas, molleſq; canentes cantiones, totam ciuitatem Simile. nobis aperiunt, & ad ſeſe conuertunt: nos cœleſtium populorum ſupernis choris regem vniuerſi celebrantibus non accurremus? non audiemus diuinam illam ac beatam vocem? Et quæ nobis dabitur venia? Sed qũo inquis licet audire? Si ipſum aſcẽderimus cœlum, modo fieri poſſit, etſi non B corpore, certe mente licet: etſi minus præſentia, certè cogitatione. Nam corpus qm terreſtre eſt ac graue, natura manet in terris. Anima verò ab hac neceſſitate libera eſt, facillimeq; ad altiſſima longiſſimeque ſemota loca aduolat, ẽt ſi velit ad extremos orbis terminos peruenire, aut in cœlum aſcendere, nihil eſt quod vetet, adeo ipſi leues cogitationum alas dedit deus. Nec tantum alas leues dedit, verum & oculos largitus eſt, multo quàm corporis perſpicaciores. Nam corporis aſpectus ſiquidẽ per vacuum aerem appareat aliquid, ad longum Animæ interuallũ progreditur: quòd ſi in exiguũ vis. corpus impegerit, non aliter quàm fluxus, qui ferebatur, obſtaculo repulſus, denuo retrorſum auertitur, verum animi oculi ẽtſi parietes, etiamſi mœnia, etiamſi montium moles, etiamſi cœlorum corpora compererint obſtantia, omnia facile prętercurrunt. Attamen quum tantam habeat celeritatẽ, & oculorum aciem anima, non eſt ex ſeſe ſufficiens ad intelligentiã rerum ſpiritualium, ſed opus habet qui ipſam manu por F recta deducat. Faciamus igitur quod in regum aulis facere ſolent, qui cupiunt eas videre. Quid aũt illi faciunt? Vbi quæſierint Simile. eũ cui claues cõmiſſæ ſunt, illum adeunt, alloquuntur & ſupplicant, frequenter, & pecuniã numerant, vt ipſis gratificet. Adeamus ergo, & nos vnũ eorum quibus cœleſtes portę cõmiſſæ ſunt, appellemus, ſupplicemus, pro pecunia promptã voluntatem ſyncerumq; affectum exhibeamus. Et ſi ille mercedẽ hanc acceperit, manu noſtra apprehenſa per omnia circunducet, non ad iſtã ſuppellectilem regiã, ſed ipſum regem in throno ſedentẽ aſtantibus exercitibus exercituumq; ducibus, aſſiſtentibus innumerabiliũ angelorum, & archangelorũ milibus, breuiter omnia diligenter nobis oſtẽdet quatenus nobis videre fas eſt. Quis igitur ad iſte cui hęc functio cõmiſſa eſt, ſi qñ volumus ingredi? Eſaias prophetarum vocaliſſimus. Ergo neceſſe eſt, vt hũc alloquamur. Agitè, ſequamini compoſito gradu incedentes, multo cum ſilentio: nequis ingrediatur auris onuſtus mundanis, nequis elatus, nequis attonitus: verum hæc omnia foris ante oſtium deponamus oẽs, atq; ita

Scriptu rę quo audiendæ. G

demum ingrediamur. Ingredimur enim in regnum cœlorum, conscendimus in regiones stellis fulgurantes. Quæ intus sunt mito silentio plena sunt, mysterijsq; non efferendis referta. Sed animaduertite: nam scripturarum lectio, cœlorum est reseratio. Et factum est anno quo mortuus est Ozias rex, vidi dominum sedentem in throno excelso, & eleuato. Vidisti probi famuli beneuolentiam humanitatemque. Illico nos ad thronum induxit regium, nec prius circũegit post longos ambitus, sed simul atq;

Esa. 6.a portas aperuit è regione sedentẽ dñm ostẽdit: Et Seraphim, inquit, stabant in circuitu eius, sex alæ vni, & sex alæ alteri, ac duabus quidem velabãt faciem, duabus pedes, & duabus volabant, & clamabant alter ad alterum dicentes: Sanctus, sanctus, sanctus dñs sabaoth. Verè sanctus, qui nostram naturam tantis ac talibus mysterijs dignatus est, qui nos talium secretorum cõsortes fecit. Atq; interim me horror ac tremor corripuit huius cantilenæ gratia. Et quid mirum si me corripuit luteum ac terrenum, quum ẽt ipsas supernas virtutes semp maximus obtineat stupor, eapp auertũt facies alasq; vice murorum obijciunt, non ferentes radios illinc proficiscentes, & tñ id qđ apparebat, ad nostram imbecillitatem sese demittebat. Quur igitur non tulerunt? Mihi ista dicis? Dic istis, qui curiosè scrutãtur ineffabilẽ ac beatam naturã, his qui audẽt non audenda. Ipsa Seraphim ne demissionem, quidẽ dei sustinuerunt intueri: & hõ ausus est dicere, imo potius hõ ausus ẽ animo concipere, q̃ naturam ipsam summã possit ad plenum clareq; videre? Horresce cœlum obstupesce terra, hoc audere maius est ijs, quæ ausi sunt illi. Nam quæ tum illi per impietatem audebant, eadẽ nunc per impietatẽ audent isti. Nam creaturã similiter adorant: quod aũt nunc isti cõmenti sunt, nullus eius ætatis hominum neq; dicere, neq; audire sustinuit. Quid ais? demisso erat quod videbatur? Erat, sed dei. Etenim si Daniel, cui multũ erat familiaritatis ac fiducię apud deum, non sustinuit angelum sese ipsi demittentem videre, sed cecidit iacuitq; pronus, vinculis oculorum illius dissolutis: quid mirum si Seraphim ex pauefacta sunt non sustinentia maiestatẽ illam intueri? Neque enim tantum discriminis est inter Danielem, & angelum, quantum inter deum, & virtutes illas. Ve-

H Diuina natura nec angelis cõprehensibilis.

Da. 8.c

rum ne nos plus, quàm sat est his miraculis immorantes vestros animos in stuporẽ adigamus, agè ad initium historiæ cõuertamur, humilioribus enarrationib. vestros animos ad eius intelligentiã adducentes. Et factũ est anno quo mortuus est Ozias rex. Operępreciũ est inquirere primũ, qua gratia propheta nobis tps designarit. Neq; enim hoc fortuitu temereve facit. Nã prophetarũ ora, dei sunt os. Tale vero os nihil dixerit obiter, & extra rem. Ne igitur nos obiter, & aliud agentes audiamus. Ete nim si ij, qui fodiunt metalla ne minima quidem frustula prætereunt, verum vbi nacti fuerint aliquam venã auri, meatus oẽs exactè circunspiciunt: multo magis hoc facere nos oportet in scripturis. Et tũ in metallis difficile est inuenire, quod venantur. Etenim quum & metalla sint terra, & aurum nihil aliud sit, quàm terra, ipsa quoq; naturæ cõio similitudoq; celat aspectũ eorum, quæ quæruntur. Attñ ne sic quidem desistunt illi, sed oẽm adhibent diligentiã, etiamsi posteaquam inspexerint, sciant q̃d vere sit terra, quid vere aurum. In scripturis autẽ non est eadem ratio. Neq; n. proponitur aurum terræ cõmistum, sed purum

Simile. I

Pſ.11.b

est aurum: Eloquia, inquit, dei pura, argentum igni exploratũ, probatũ terræ. Siquidem scripturæ non sunt metalla, quæ indigeant operarijs, sed thesaurum præbent paratum ijs, qui quęrunt opes in ipsis reconditas. Satis est. n. introspexisse, vt omni expleti fructu discedatis, satis est tũ aperuisse, vt illico videas gemmarum splendorẽ. Hęc aũt mihi non temere dicta sunt, neq; fortuito produxi sermonẽ, sed ob id quòd sunt homines quidã opifices, qui posteaq̃ sacros libros in manus sumpserint, deinde repererint, vel annorum numerum positum, vel nominum recensionem illico prę tereurrunt, & incusantibus respondẽt, nomina tantum sunt, neq; quicquam habẽt vtilitatis. Quid ais? Deus loquitur, & tu audes dicere, nulla est dictorum vtilitas? Etenim si ad nudam scripturam aspexeris tantum, dic mihi, nonne resistes cum studio, repositasq; scrutaberis opes? Sed quid loquor de temporibus, & nominibus titulisque, disce quantum valeat vnius tantum literulæ adiectio, ac desine tota contemnere nomina. Patriarcha noster Abraham (noster enim potius est, quàm Iudęorum) hic prius dictus est Abram, qđ interpretatum

Simile. K

Scriptura nihil hẽt superuacuum.

Abrahã tum sonat transitorem: post hæc vero nomine commutato dictus, Abraham, pater factus omnium gentium, & vnicũ elementum adiectum, tantum principatum vendicauit iusto. Quemadmodũ. n. reges præfectis suis aureas porrigunt tabellas principatus signum, sic & deus iusto illo honoris signum dedit literam. Verum de nominibus alio tempore disseram. Quantus aũt sit fructus, si cognoscatur, rursus quantũ damnum si ignoretur, aperiendum est. Ac primum quidem id è rebus tparijs demonstrabo. Testamenta tabulæq; de nuptijs debitis, deq; reliquis contractibus, nisi in frontispicio consulum annos habeant prę scriptos, nullam ex sese vim habent. Hoc est. n. quod illis robur addit, hoc est quod controuersias dirimit, hoc quod a lite liberat, hoc quod ex inimicis facit amicos. Proinde qui talia describunt, non aliter quàm lucerna in candelabro poni solet: sic in frõtispicio literarum, addunt consulum nomina, vt omnibus, quæ subijciuntur præluceant. Quæ si sustuleris, lumen sustuleris, omniaq; tenebris multaq; turbatione cõpleueris. Propterea, omne dati acceptiq; negocium siue cum amicis, siue inimicis, siue cum famulis, siue cum procuratoribus & œconomis agatur: ha c egeat cautione, & vbiq; menses annos ac dies subscribimus.

Simile. L

M Quòd si tantum valet ea res in negocijs tẽporalibus, in spiritualibus multo amplius profuerit. Siquidem hoc declarat prophetias esse prophetias. Neq;. n. aliud quicquã est prophetia, quàm rerum futurarũ enarratio. Proinde qui nescit tempora eorum, quæ dicta sunt quæve euenerunt, qui poterit homini contentioso demonstrare prophetiæ certitudinem? Hinc nobis & aduersus gentes certamina contentionesq;, quũ nostra demonstramus antiquiora, quàm q̃ apud illos habentur: hinc nobis aduersus Iudæos infelicet multis opus est demõstrationibus ad euincendam veritatẽ. Aduersus Iudæos, inquam, infelices ac miseros, qui ob temporum ignorantiam in grauissimum errorem prolapsi sunt. Nam si audissent Patriarcham dicentem, Non deficiet princeps ex Iuda, neq; dux de femoribus eius, donec venerit cui repositum est: Siq; obseruassent exacta diligentia aduentus dominici tpa non incidissent in Anti-

Iudei obstinati.

Gen. 49 b

Ioã. 5.g

christum a Christo dilapsi. Quẽadmodum & ipse Christus eis prædixit, Ego veni in nomine patris mei, & non recepistis me: Si venerit alius in nomine suo, illum recipietis. Vidisti quantus error inciderit ex insciitia temporum. Tantam igitur vtilitatẽ ne negligas. Quemadmodum in agris termini columnæq; non sinunt arua confundi, sic tempora non sinunt confundi res gestas, sed dum dirimunt alias ab alijs, & in ordinem congruẽtem digerunt multa nos liberant turbatione. Operæprecium igitur est exponere vobis, qui fuerit hic Ozias, & quo tpe regnarit, & quibus imperarit, & quãto tempore durarit illius principatus, postremò quomodo vitam finierit. Immo potius iam silendum est, eo quod necesse sit in immensum historiarum pelagus orationem soluere. Qui vero per tale mare sunt iter facturi, necesse est non fatigatis sed integris remigibus viam capessant. Nã hanc ob causam passim per mare potius insulæq; positæ sunt, vt & gubernator, & vector refocillentur, hic quidem remo depositio, ille verò exurgens a clauo. His de causis, & diuersiora cauponæque vbique p vias excogitatæ sunt, vt iumenta simul cũ viatoribus a labore recreẽtur. Eoque & doctrinæ sermoni, silentij tempus præfinitũ est, vt neque nos ipsos deteramus verborũ multitudine, neque vos delassemus. Atque hæc tempora nouit Solomon dicens, Tẽpus tacendi, & tempus loquendi. Sit igitur nobis tempus tacendi, quo detur, & præceptori tempus loquendi. Nam quæ nos afferimus, similia sunt vino, quod recens è lacu haustum est: quæ vero dicuntur ab illo, similia sunt vino, quod quoniã vetustatem seniumq; colegit, multam adfert tum vtilitatem tum vim ijs, qui opus habent: Nobisque accidit hodie illud euãgelij, Post deterius vinum id quod melius est infertur. Et quemadmodum illud vinum non vitis genuerat, sed virtus Iesu Christi fecerat ita & huius sermonem non humana profundit cogitatio, sed spiritus sancti gratia. Quoniam igitur huius liquoris fluxus copiosus est, & spiritualis, studiosè excipiamus, cautè seruemus, vt assiduè irrigati tempestiuum adferamus fructum deo, qui hæc largitus est, cui gloria, honor, & imperiũ cum domino nostro Iesu Christo sanctoque spiritu, nunc, & semper, & in secula seculorum,

Amen.

Eccl. 3.a

Chrysostomus dixit p̃senteepiscopo. B

Ioã. 2.b

Universidad de Deusto Biblioteca

2.Pa.26 c.& 4. Reg.15.

EIVSDEM IN SECVNDVM *Librum Paralipomenon, vbi dicitur. Elatum est cor Oziæ, deq; modestiæ, tum quòd hominem virtute præditum non oporteat esse confidentem, denique quantum malum sit arrogantia. Homilia. iii.*

BEnedictus deus, & nostra quoque ętas ꝓgerminat martyres, & nobis hoc honoris contulit dei dignatio, vt conspiceremus homines occidi pro Christo, hoīes q̄ sacro sanguine distillant, ecclesiam vniuer
C sam irrigante: Sanguine, inquā, distillātes, dæmonibus quidem terrifico, angelis vero desiderabili, nobis porro salutari. Largita est nobis hoc dei dignatio, vt spectaremus pro pietate belligerantes, vincentes, coronatos. Neq; vero solū contigit hæc spectare, verumetiam ipsa athletarum corpora ac
Episcopo defert christosst. sibi cum populo cōmunem vocans doctorē cipere. Ac nūc quidem victores illos, & corona insignes apud nos habemus. Sed in præsentia de martyribus sermonē reseruemus martyrum ęmulatori, mihiq; vobiscum cōi doctori. Ipsi vero nunc de Ozia disseremus, iam pridem debitum ęs alienū dinumerantes, diuturnosq; audiēdi nixus soluentes. Nam parturit sat scio, vnusquisque vestrum, cupiens illam audire historiā atque parturitionem nixumq; nos interim distulimus, nō ob id quod cuperemus vobis intendere cruciatum, sed quòd studeremus vestrum accendere desiderium, vt vobis a me conuiuio acceptis, meus apparatus, quàm lautissimus ac suauissimus vi-
Homęo sis. deretur. Nam opulentis conuiuatoribus, si conuiuas acceperint saturos, licet apparatus lauticia, & edulijs opiparis, illorum appetentiam excitare: cæterum pauperē men
D sam non alias, res æquè facit videri splendidam lautamq;, quàm siqui ad illam accubituri sunt, obtingāt famelici. Quis igi
Hic Ozias idē qui Azarias, idē & Zachatias: trinomius nimirum legitur. tur est Ozias, & ex quibus ortus maioribus & quorum rex, & quanto tpe regnauit, & quid cū laude gessit, quid secus, Postremo quo pacto vitam absoluit, de his omnibus in præsentia apud vos disseremus, imò potius quantum de his dicere licebit, sic vt multitudine non confundamus vestrā memoriam, id quod in lucernis accensis accidere solet. Nam si paulatim ellychnio instillaris oleum, satis alimonię dederis igni, Altera homęosis non Sin simul totum insuderis oleum, non solum non alueris ignem, verumetiam flammā, quæ erat, extinxeris, Hic igitur Ozias è stirpe Dauid duxit genus. Rex autē erat Iudæorum. Regnauit annis quinquaginta duobus, quumq; initio cum laude gessisset principatum, post in scelera prolapsus est. Quum.n. altiores spiritus sustulisset, q̄ pro sua dignitate, principatum inuasit sacerdotij. Tantum malum est arrogantia, q̄ persuadet, vt quisq; semet ignoret postq́ue multos labores virtutis thesaurum exhaurit. Ac cætera quidem mala nobis negligēter agentibus solent exuperare, hæc autem ipsis rectè factis nostris adnascitur. Nihil enim perinde gignit superbiam, vt bona conscientia, nisi aduigilemus. Vñ & Christus sciēs, quod post benefacta nos hic morbus adoritur, dicebat discipulis suis: Quū oīa feceritis, dicite, inutiles serui sumus. Quum.n. hæc noxia bestia parat inuadere nos: tunc, inquit, per hęc verba fores illi occludite. Neq; dixit: Quū oīa feceritis, inutiles estis: sed, vos dicite inutiles sumus. Dic, ne metuas, nam ex tuo iudicio fero sententiam, Nam si tu teipsum dixeris inutilem, ego te vt vtilem coronabo. Sic, & alias loquitur, Dic tu prior peccata tua, vt iustificeris. In mundanis siquidem ac forē sibus iudicijs, post accusationem, & criminum confessionem restat mors: cæterum apud diuinum tribunal, post accusationē, & confessionem criminum datur corona. Vnde & Solomon dicit: Ne iustificaueris teipsum in conspectu domini. Verū nihil horum audiuit Ozias, sed irruit in templum, vt thymiama incenderet, ac ne sacerdote quidē prohibente abstinuit. Quid igitur deus? Immisit illi lepram in fronte, hoc modo impudentem faciem puniens, docensq; illum ꝙ hoc esset dei tribunal, & quòd illi bellum esset, non aduersus homines, sed aduersus deum. Ac de Ozia quidē hactenus. Agedum iam ab integro historiam hanc percurramus. Nam hac de causa, & ipse præoccupans, compendio vobis exposui, quæ Oziæ acciderunt, omnia, vt quam audieritis scripturam, hæc eadē narrantem, rerum seriem summo cum animi studio consectemini. Sed attēdite. Et fecit, inquit, Ozias quod rectum est in conspectu domini. Hoc testimonio magnam illius virtutem declarauit. Non.n. modo fecit, quod rectum erat, verumetiam fecit in conspectu domini, nō apud homines ostētans, quemadmodum apud Iudæos faciebāt illi, qui ante eleemosynam tuba canebant,

inelegās etsi ab humili re ducta

E γνώμη.

Lu. 17.c

Aduersus arrogātiam subnascentem διδαχὴ.

saluta-ris.

Isa. 43.

Eccl. 7.a

F

2. Para. 26.a

bant, & iniunij facies suas obscurabant, q̄ præcabant in compitis, quibus rebus quid potest esse miserius, vbi post toleratos labores, oī præmio frustrabantur? Quid facis
Quo animo studiū boni operis prosequare, ex simili docet. homo? Alij redditurus es rōnem factorum tuorū, & alium testē citas eorum, q̄ facis? Alium habes iudicem, & alium adhibes spectatorem? Non vides aurigas, qui prætercurrentes totam illam stadij partē qua vniuersa ciuitas è sublimi spectat sedens in equestri certamine, ibi contendunt con
G certatorum currus subuertere, vbi Cæsarē viderint sedentem, & vnū oculum dignorem cui fidant, ducunt quam tot hoīum vultus? At tu quum videas ipsum angelorum regem tuo cursui agonothetam, hoc est certaminis iudicem, & præmiatorem præsidere, eo prętermisso ad conseruorum fugis oculos? Atq; ideo sane post innumeras luctas incoronatus recedis, post sudores plurimos absq; brauijs venis ad agonothetam. At non talis erat Ozias, sed in cō spectu dñi faciebat quod rectum est. Qui factum est igitur, vt post vitam tam perfectam supplantatus sit, concideritq;? Nam hoc, & ipse demirans hęsito. Quin potius nihil hic esse debet hæsitatione dignum, qñquidem homo erat ad peccandum lubrica, & ad malitiam propensa. Neq; id solum est difficile, verumetiam illud quod incedere iussi sumus per viam angustam, & vtrinq; pręcipio minacem. Proinde quoties, & voluntatis facilitas, & vitæ difficultas in vnum coeunt, ne postea mirare de lapsu. Quemadmodum enim in spectaculis, qui p funem ab imo in altum tensum ascendere, ac descendere meditātur, si paululum, deflexerint oculos, inuerso corpore deferuntur in orchestram, pereuntq;: itidem qui per hanc incedunt viam, si vel paululum cessarint, præcipitantur. Et tamen hęc via tum angustior est, tum magis ardua, ac prærupta, multoq;; excelsior, quā illam per funem, vt quæ sursum ad ipsum vsq; cœlum protensa est: ac tum nobis maiore cum periculo ponunt vestigia, quum ad summum, & ad ipsum vsq; fastigiū accesserimus, eo quod in sublimi stātes multus occupat tremor. Atque vna ım̄ via tuti sunt a lapsu, ne deorsum aspiciant, neve in terra demittant oculos. Nam illinc spectare deorsum tum difficile est, tum periculosum. Hāc quidem ob causam pro phęta nobis assidue inclamat dicens: In fine
Esa. 28. & Mat. 7
A bono malum lapsum esse pro clinem pro
H ἐπίδειγμα
ne corrumpas: animæ nostræ socordiā retrahens, iamq; collapsuram suffulciens, ac retinens. In initio quidem non egemus multa exhortatione. Quur ita tandem? eo quod quilibet hō etiamsi fuerit oīum pigerrimus, aggressurus negocium plurimā in principio adhibet diligentiam, dumq; & aī viget alacritas, & vires integræ sunt ac recentes facile ad id quod propositum est pertingit: cæterum vbi maior viæ pars nobis peracta est, iamq; alacritatis vigor emarcuit viresq; nr̄ę defecerunt, nec aliud supereſt, q̄ vt decidamus: tūc nobis in tpe adest propheta, veluti pro baculo quopiā I alloquiū suum nobis porrigens, ac dicens, In fine ne corrumpas: tunc.n. diabolus spirat vehementius. Et quemadmodū piratæ Homęo si ꝓbat finē religiosi operis ni xum aī maiorē desidera re, quā ingressum. qui mare nauigijs infestant, non tum vbi conspexerint naues è portu exeuntes, inuadunt: quid.n. hinc fructus caperent, si scapham inanem demergerent, sed vbi redierint onusta plenaq; sarcinis, tum demū oēs expediunt artes: ita sceleratus ille dæmon, simul atq; videt aliquos multa collegisse, videlicet, ieiunia, p̄ces, eleemosynā, castitatem, reliquasq; virtutes oēs, vbi videt nauigium nostrū esse plenum pretiosis pietatis lapidibus, tūc irrumpit vndiq; thesaurū p̄fodiens, vt in ipsis portus ostijs scaphā demergat, iamq; nudos nos ad eū portum eijciat: eoq; propheta cunctos admonet dicens, In fine ne corrumpas: quod ab eiusmodi ruina, non facile se quis reflexerit, vt surgat ꝓpea ꝙ qui in profundum Pro. 18. a malorū venerit, contemnit. Tū in principio lapsis venia dat ab oībus ob imperitiā, συγγνώμη. sed eum, qui post multos cursus concide-μιὴ. rit, nemo venia dignū iudicauerit, eo ꝙ tu cadere, non tribuit imperitiæ, sed negligē
K tiæ. Nec id solum hic est mali, verumetiā ꝙ complures taliū ruinis offendunt, & ad lapsum solicitant, vt rursus hoc quoq; noīe peccatum reddat irremissibile. Hæc quum sciamus, auscultemus prophetæ, & in fine ne corrumpamus. Nā hac de causa, & Ezechiel clamat dicens: Siquis fuerit iustus, Eze. 33. deinde lapsus peccauerit non proderit illi recordatio iustitiarum eius, sed in peccato suo morietur. Nā & hic propheta meruit, de fine: Neq; hinc modo, verumetiam ex contrarijs declarat in fine plurimum esse momenti. Siquis, Inquit, fuerit peccator, ac postea mutatus factus fuerit iustus, non nocebit illi memoria iniustitiarum illius in

in iustitia sua viuet. Vides, & hic prophetam de fine vehementer solicitum. Siquidem, vt neq; iustitiæ suæ confidens iustus ad socordiã versus pereat per finem incutit illi terrorem: neq; pctõr ob delicta desponděs aĩam, iugiter pseueret in ruina, erigit illum p finem. Peccasti, inquit, multa, ne desperes: est. n. vnde resurgas, si finẽ exhibueris nõ discrepantẽ ab initio. Rursus ad iustũ: Multa, inquit, recte fecisti, verum ne fidas subindicans illũ casurũ, nisi p finem, eandem adhibeat curam. Vides, vt alterius quidem socordiã, alterius verò desperationẽ sustulerit. Nihil horum audi
L uit Ozias, ideoq; p confidentiã decidit ruina periculosa, & insanabili. Neq;. n. quiuis lapsus eandem adfert ruinam: sed quędam peccata cõdemnationi tm̃ obnoxia sunt, quædam grauissimo supplicio puniuntur. Proinde Paulus increpãs eos, q in cõibus
1. Co. 11 c cœnis non expectabãt fratres, ita loquit'. Hoc denuncians non laudo. Vides pctm̃ intra reprehẽsionẽ cõsistere, nec aliud hr̃e p̃mium, quam probum obiurgationis. At vbi incesto loquitur, non itidem facit. Sed
1. Co. 3. c quo pacto? Siquis templũ dei violat pdat hunc deus. Hic non est probrum, aut reprehensio, sed pœna grauissima. Nouit, &
Pro. 6. d Solomon pctõrum discrimen, qui furtum adulterio conferens sic alicubi loquit'. Nõ est mirum siquis deprehendatur in furto, Furat'. n. vt aĩam expleat esurientem: Sed adulter, ob inopiam sensus, exitium animę suę conciliat. Et illud, inquit, pctm̃ est, sed alterum minus, alterum maius: quod alteri præbuerit occasionẽ peccandi, fames, alteri omnis adempta sit excusatio. Verum hic quoq;, dixerit aliquis compellitur naturali concupiscentia. At non p̃mittit elabi vxor, quæ illi sorte obtigit, sed instat eri
M piens illi veniam. Ob id. n. m̃rimonium, & huius legitimus vsus p̃mittit', nequid horum excusare possit maritu. Hãc ob cãm data est illi mulier adiutrix, vt efferuescen
A simili tem naturam coerceat, vt concupiscentiæ fluctus sedet. Itaq; quemadmodũ gubernator in portu faciens naufragium, haudquaq̃ vllã impetraret veniã: sic nec is cui quum per coniugium concessum sit quo lapsum effugit: tñ aliena prosodit matrimonia, aut qui quacunq; fœminam curiosis aspicit oculis, hr̃e quicq̃ posset quo semet excuset, nec apud hoies nec apud deũ etiamsi decies milies allegarit' naturæ voluptatem. Imo, quæ possit illic esse voluptas, vbi metus, vbi discrimen, vbi periculum, vbi tãtorum malorum expectatio, vbi tribunalia, vbi accusationes, vbi iudicis ira, vbi gladius, & carnifex, vbi barathrum, ac deportatio? Oĩa pauet metuitq; qui talis est vmbras parietes ipsos lapidẽs, tanq̃ vocem emittentes: oĩa obseruat, oẽs habet suspectos, famulos, vicinos, amicos, hostes, eos qui norunt omnia, eos, qui nihil horum. Quin potius si voles, tollantur hæc oĩa, ponamus nulli notum esse flagitium, pręterq̃ ipsi vni, & mulieri, quã adulterauit: qũo ferret conscientiam redarguen
A tem, acerbã, & amarulentam accusatricẽ vbiq; secum ferens? Quemadmodũ. n. seipsum nemo põt effugere, ita nec illam eius curię sn̄iam. Hoc. n. tribunal non pecunia corrumpitur, nõ adulationibus acquiescit, eo q̃ diuinum est, a deo nr̃is impositum mentibus. Vere adulter, per inopiam sensus exitium suę ipsius animę conciliat. Pro. 6. d Tametsi ne fur quidem immunis est a supplicio qui dat quidem pœnam, sed minorem. Nec. n. iudicia in diuersum ordinem extrudunt ea, q̃ comparantur, sed permittentia suo quæq; manere loco, diminutionem inducunt, aut exuperãtiam. Fortasse non intelligitis quod dictum est, itaq; necesse est idem explanatius dicere: Bonum est cõiugium, sed melior est virginitas, nec q̃m melior est virginitas, ideo malũ est cõiugium, sed illud quidem inferius alioqui bonum, & ipsum. Similiter, & hic: Malũ est furtum, sed adulterio minus, q̃q̃, & ipsum est malum'. Vides pctõrum differentias? Consideremus itaq; quale peccatum hic peccauerit. Elatum est, inquit, cor illius. Periculosum vulnus est. n. arrogantia malorum omnium fons. Et vt compendio discas morbi malitiam, illud audi: cætera quidem peccata circa nostrã versantur naturam, at superbia virtutem incorpoream è sublimi detraxit, ac deiecit, eo q̃ diabolum quum diabolus non esset, vt hoc esset effecit nimirum diabolus. Quòd si testem adducam Esaiam ita de illo loquẽtem, In cœlum ascendam, & ero similis altissimo: qui non libenter recipiunt allegorias calumniabunt' nostrum testimoniũ: Sin vero Paulum illi adhibuerimus accusatorẽ, nemo iam habiturus est quod cõtradicat. Quid igitur ait Paulus? Tim. scribens, q̃ qui nuper professius est euãgelium, eũ non oportet

Bonum quidem coniugiũ, sed melior est virginitas. 1. Co. 7 Prou. 6. B Esa. 14. d

1. Ti. 3. b oportet ad summam epi dignitatem euehi: ita ferme loquitur, Non neophytũ, ne inflatus incidat in cõdemnationem, & in laqueum diaboli: ne eadem, inquit, peccãs cũ illo, eadẽ cum illo patiatur. Hoc verò non hinc solum est perspicuũ, verumetiã ex his, q̃ sceelectus ille dęmon consuluit homini, qui primus oĩum factus est. Quemadmodũ bonis hic mos est, per q̃ ipsi facti sunt boni, ad eadem exhortari proximos: ita & malis hic est mos, per quæ ipsi facti
C sunt improbi, eadem vicinis inuehere. Nã vna hæc est illorum malitiæ species, vt solatium existiment sui supplicij, si alios in exitiũ attraxerint. Quid igitur diabolus? Suasit Adam, vt conciperet cogitationem sua condõne maiorem, sibiq; cum deo spe raret æqualitatem: Si. n. inquit, hęc res me cęlo expulit, multo magis eadem hũc eijciet è paradiso. Quapp, & Sirach dixit, deus superbis resistit: nõ dixit, deus superbos dimittit, & in peccatis deserit, suoq̃ue nudat auxilio: sed aduersatur, inquit: non q̃ instructa acie, aut pugna Deo sit opus aduersus superbum. Quid. n. esse possit superbo infirmius? Nam vt qui orbatus est oculis, oĩum oppositus est iniuriæ, ita & superbus, qui non videt dñm. Nam superbia, vt inquit, scriptura, est non nosse dñm ẽt ab hominibus facile superatur, posteaquam excidit ab illius luce. Quod si etiam validus, ac potẽs esset superbus, nihil opus esset deo exercitu aduersus illum, qñquidẽ & voluntas illi sufficiebat ad inuertenda omnia, multo magis sufficeret ad tollẽdos illos. Quur igitur resistit? Quo vehemens odium declaret erga superbũ. Itaq; superbiam esse vulnus periculosum, tñ ex his, q̃
D diximus, tum ex alijs perspicuum est. Qã si vultis, ẽt causam ipsam vnde vulnus hoc accidit, discamus. Siquidem hic scripturæ mos est, si qñ parat accusare quempiã, non modo peccatum illius narrare, verumetiã docere nos, quæ fuerit peccati causa. Id autem eò facit, vt qui sani sunt, eos reddat tutiores cautioresq̃;, ne in eadem incidant mala. Similiter, & medici ad ęgrotãtes ingressi, antequam curent morbum, inquirunt vestigãtq; vnde morbus sit inflictus, vt ab origine coerceãt malum: ppea quòd qui manente radice, ramos tãtum execat, nihil aliud, quam inanem sumit operam. Vbi igitur scriptura, & peccatum, & peccati causam eloquitur? Reprehendit eos, qui

Alienã improbitatem solatio eẽ ĩprobis. Gen. 3. a 1. Pet. 5. & Iac. 4. b non dissimile apud Sirach c. 10.

Modis omnib. fugiẽdã esse superbiæ occa-

præcesserunt diluuium, ob inconcessas misiones
sturas. Atque audi qũo causam exprimat. apud Si a simili.
Quum vidissent filij dei filias hominum esse formosas, acceperunt illas sibi in vxores. Quid igitur? Num pulchritudo causa est peccati? Absit. Est. n. diuinæ sapientiæ opus, opus autem dei nunquam possit esse causa peccati. Sed videre fuit causa peccati? Ne id quidẽ. Nã & hoc naturæ opus est. Sed quid tandem. Male videre, nã hoc est deprauatæ voluntatis. Eoq; sapiens qui Pro. 6. d dam admonet dicẽs, ne cognoscas pulchritudinem alienã. Nõ dixit, ne videas. Id. n. nonnunquam fit vltro, sed ne cognoscas, inquit, illud tollens ne studio animaduertamus, ne curiose intueare, ne vitiosæ cõ- E templationi immoreris, q̃ ab animo corrupto, & cõcupiscentia proficiscitur. Sed qd, inquiet aliq;, hinc mali possi oriri? Ex hoc Homęo inquit, amor velut ignis excitatur. Vt. n. si ꝓbat ignis, vbi fœnũ aliquod, aut culmũ arri- a specie puerit, nihil moratur, sed simul, vt attigit mulierũ materiã, lucidam accendit flammã: Itidẽ, oculos & ignis concupiscentiæ, q̃ est in nobis, si- esse auo mul, atq; per oculorũ intuitũ elegantẽ, ac candos. venustam attigerit formã, protinus exurit aĩum. Proinde ne spectes temporariã illã, q̃ ex aspectu proficiscitur voluptatem, sed perpetuum dolorem considera, qui nascitur ex concupiscentia. Nã illa inflicto vulnere plerũq; celeriter auolat, at vulnus nõ auolat, sed plerunq; manet, & interficit. Et A cerua quemadmodum cerua cõfixa iaculo in vi iaculo tali corporis parte, etiamsi venatorum effu confixa. giat manus, nihil inde fert lucri: Sic & aĩa accepto cõcupiscentiæ iaculo è lasciuo curioso q̃; aspectu, etiamsi cũ iaculo permittat' abire, tñ ipsa p se corrũpit', ac pit, vbiq; vidẽs hostẽ, & insequentẽ habẽs. Sed ad id F q̃ dicere cœperã. Neq;. n. cõmittẽdũ est, vt in hoc tã lõgas sermonis digressiones faciamus, q̃ scriptura cũ peccatis simul, & peccatorũ cãs soleat cõmemorare. Audi igitur & hic qd dicat de Ozia, Neq;. n. hoc modo nos docuit: q̃ fuit elatum cor eius, verum addidit vnde fuit elatum. Quum potens esset, inquit, elatum est cor eius. Non ferebat principatus magnitudinẽ, sed quẽ admodum ex edacitate nascitur ignea inflatio, ex inflatione gignitur febris, deinde ex febri plerunque mors: itidem & hic, ex actionum eminentia nata est superbia. Nã q̃ in corporibus est inflatio, hoc in aĩs est superbia, mox ex superbia nata est appetẽ-

tia

Q& in corporibus inflatio, hoc in aīs superbia.

Ps. 118. i

2. Para. 26. c

G

H Memoriæ confirmatio a pueris sumpta similitudine.

tia rerum ipsi nō congruentium. Hæc nō temere producimus in longum, sed ne vnquam existimetis hos esse suscipiēdos, neque felices ducatis, qui principatū gerunt, quum sciatis quantum habeat negocij cōditionis dignitas, nec vnq̄ illos iudicetis miseros, qui in egestate, & afflictionibus viuunt, scientes hanc vitam esse multo tutiorem. Vnde & propheta clamat dicens: Bonū est mihi dñe quod humiliasti me. Vide igitur quantum ex eminentia natū sit malum. Elatum est, inquit, cor eius vsq; ad corruptionem. Quid est, vsq; ad corruptionem? Vsq; ad prauas cogitationes, q̄ prorsus non ascendunt in aīum nostrum, si nos ipsos tutamento circunsepiamus: sed si eadem si negligenter egerimus, nascuntur in nobis germinantq̄e: sin occupent, protinus præfocantur, & obruuntur. Aliæ simul, & gignunt, & adolescunt, atq; ad prauas actiones euadunt, oēmq; mentis nr̄æ sanitatem corrumpunt, si q̄n vehementer cessauerimus. Hoc itaq; dicit, Elatum est cor eius, neq; se intus cōtinuit concupiscentia, neq; extincta est, sed prorupit, & ad opus vsq; prauum progressa, totam illius virtutem corrupit. Beatitudo est igitur cognitionem improbam prorsus non admittere, quod & a propheta dictum est, Dñe non est elatum cor meum: non dixit, elatum quidem est, sed illud cohibui verum nou est oīno elatum: hoc est, iugiter seruaui aīam meā inaccessam malitiæ. Hoc igitur est felicitatis, huic proximum illud est, malas cogitationes iam ingressas celeriter tepellere, neq; sinere, vt illic diutius immorentur, ne in nobis mala pascua, malamq; sibi gignant alimoniam. Quōd si & huc vsq; cessauerimus, est per dei bonitatem, & huius socordiæ solatiū, multaq; ab illa summa bonitate talibus vulneribus parata sunt remedia. Sed age sermonem hunc missum faciamus, ne q̄d in initio vetebamur, nunc accidat nobis, rerumq; turbam vestrā perdat memoriā.

Ps. 130. a

Quapropter necessum est, vt quæ dicta sunt, summatim paucis repetamus: Sic, & matres facere solent quum poma, aut bellaria, aut aliud simile quippiam in puerilem immittunt sinum, ne p̄ puerorum negligentiam excidat aliquid eorum, q̄ data sunt, contractam vndique tuniculam, cingulo subijciunt quo sint in tuto. Idem nos faciamus, orationem in longum porrectā contrahamus, memoriæq; custodiæ deponamus. Audistis quō nihil agēdum sit ad ostentationem apud hoīes, quantumq; sit malum socordia, vt etiam in perfecta vita versantem facile supplantarit. Didicistis quāta nobis opus sit cura, potissimum sub vitæ finem, vtq; nec desperandum sit de eo qui mutatus inciderit in peccata, neq; qui bene vixit eum oporteat per socordiam in

I

recte factis cōfidere. Disseruimus vobis de differentijs peccatorum, ne simus vehementer intenti ad eximias corporum formas, quantumque hinc oriatur mali demonstrauimus. Quæ de superbia vobis diximus meministis, quæque de prauis cogitationibus. Hæc seruantes redeamus domum, quin potius hæc seruantes excipiamus perfectiorem doctoris exhortationem. Nam nostra quidem qualiacunque sunt, habent iuuentutis ostentationem: huius autem qualiacunque fuerint, maiore prudentia sunt ornata. Ac nostra quidē similia sunt torrenti, qui cum strepitu fertur illius autem oratio similis est fonti magna tranquillitate fluuios effundenti, qui olei magis quàm aquarum cursum imitētur. Excipiamus igitur ea fluenta, vt fiant in nobis fons aquę salientis in vitam æternam: quam nobis omnibus contingat assequi, gratia & bonitate domini nostri Iesu Christi, per quem, & cum quo patri, simul cum sancto spiritu, gloria, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Vel hīc ēt num collige quātum sit non ita pertinde de latū episcopis, Lutheri discipule dicere volui Lucifer, i imitator.

EIVSDEM DE EO QVOD *scripsit Esaias, Factum est anno quo mortuus est Ozias rex, vidi dominum, deque ciuitate Antiochiæ & aduersus eos qui prohibent nuptias, Homilia iiij.*

PRæclarum nobis theatrum obtigit, magnificus alacrisque concursus. Quid tandem est in causa? Sementis heri factæ fructus, hodierna messis est. Heri plantaui

K

mus, hodie colligimus vindemiam. Non enim terram inaniam colimus, vt tarde fructificet, sed aīas ratione præditas. Non est natura, quæ contatur, sed gratia, quæ accelerat. Compositus, ac tractabilis est nobis populus, audiendi studiosa plebs est, Heri vocati sunt, hodie coronantur. Admonitionis hesternæ fructus, hodiernum est obsequium. Vnde nos quoque libenter semina iacimus, quia purum videmus

Ciuitatis pręcipua laus

L Romæ præfert suam ciuitatē. Ge. 18. a Ibi. 19. a

mus aruum, haudquaquam spinam, quæ suffocat, neq; viam, q̄ calcat, neq; petrā sterilē, sed pfundē, ac pinguem agrū, qui simul, & semen recipit, & mox aristā nobis exhibet. Hæc eò sp loquor, nec loqui desino qm̄ hæc nostræ ciuitatis laus est, non q̄ senatum habet, non q̄ consules numerare possumus, neq; q̄ statuas complures, neque quod mercium copiam, neq; quod situm habet commodum: sed q̄ populum habet audiendi studiosum, q̄ templa dei differta, quodq̄e congregationis deliciæ magis, ac magis crescunt indies, quodq̄e sermonem habet profluentem, desideriūque nunquam satiabile. Siquidem ciuitas non ab ædificijs, sed ab inhabitantibus admirāda redditur. Ne mihi narres, quod Romanorum vrbs magnitudine spatiosa est, sed ostende mihi illic populum æque cupidum audiendi. Nam Sodomæ turres habebāt, quum Abraham in tugurio moraretur. Attamen venientes angeli, Sodomas prætereibant, ad tugurium diuertebāt. Non enim ædificiorum splendorem quærebant, sed aīę virtutem quærentes circūibant. Ita sane alias desertum habebat Ioānem, ciuitas Herodem eoq̄e desertum nobilius erat ciuitate. Quur ita tādem? Q̄m non in structuris sita est prophetia. Hæc dico neq̄n ciuitatem prædicemus, quę moribus dissoluta dirutaq̄e est. Quid mihi narras ædificiorum structuras, quod colūnas? Hæc vna cum præsenti vita diruunt. Ecclesiam ingredior, vt ciuitatis videas claritudinem. Ingreditor inquam, vide pauperes a medio noctis vsq; ad lucem perseuerantes, vide sacra per uigilia, noctem cū die copulātia, vide neq; noctu, neq; interdiu, vel somni tyrannidem, ac violentiam metuentes, vel inopiæ necessitudinem formidantes. Magna ciuitas, ac totius orbis metropolis. Quot episcopi, quot doctores huc venerunt, & a populo docti discedūt, ac legem illam non scripram, sed cordibus insitam, hic discunt? Quōd si mihi narres dignitates, & opum abundantiam, a folijs non a fructibus atborē laudas. Hæc autem loquor haudquaquam assentans charitati vestræ, sed virtutem vestram p̄dicans. Beatus ego pp vos, beati vos pp vos ipsos, beatus, qui loquitur ad aures audientium, sic ego beatus factus sum. Beati, qui esuriūt,

M

Mat. 5. a

& sitiunt iustitiam. Videte quō vos beati pp vos ipsos estis facti maxime vero beatus est vir amans sermonum spiritualium. Hoc nos distinguit a brutis. Non.n. nos ab illis separat corporis rō, neq; q̄ alimur, aut bibimus, neque q̄ pascimur, aut viuimus: hęc.n. omnia nobis cum brutis cōia. Sed quare distinguitur a brutis homo? Sermone, & ob id animal dicitur logicon: hoc est, sermonis particeps. Vt.n. aluntur corpora, sic aluntur, & animæ, sed corpus pane, anima sermone: proinde si videas hominem vescentem lapide, num illum dixeris esse hoīem? Itidem si quem videris, qui non alatur sermone, sed sermonis, ac rationis inopia, nimirum hic, & hominis naturam amisit, siquidem vita declarat homi nis nobilitatem. Quoniam igitur theatrū nobis differtum est, item q̄; mare positis vn dis tranquillitatis plenum, ac rursum pela gus sedata tempestate quietum, ac placidum: age iam nauem detrahamus, veli loco expandentes linguam, pro Zephyro spiritus gratiam inuocantes, pro temone clauoq̄e cruce gubernatrice vtentes. Nam mare quidem illud habet aquam salsam, hoc autem aquam viuam. Illic.n. sunt animalia rationis expertia, hic vero animæ rationales. Illic qui nauigant è mari in terram, hic vero, qui nauigant è terra in cœlum appellunt. Illic nauigia, hic eloquia spiritualia. Illic in naui tabularum strepitus, hic sermonum applausus. Illic velum, hic lingua. Illic Zephyri flatus, hic spiritus præsentia. Illic hō gubernator, hic vero gubernator Christus. Eoq; sane iactatur quidem nauis, at non mergitur. Poterat quidē, & tranquillo nauigare, verū nō passus est gubernator, quo simul, & nauigantium perspicias tolerantiā, & gubernatoris prudentiā plenius cognoscas. Audiāt gentes, audiant Iudæi benefacta nostra, audiant instans, ac feruens ecclesiæ studiū. A quanmultis oppugnata est ecclesia, nec vnquam tū victa. Quot tyranni, quot duces, quod imperatores? Augustus, Tyberius, Caius, Claudius, Nero, hoīes literis ornati, potentes, tot modis oppugnarunt recentem, ac teneram, at non deiecerunt. Quin potius ij, qui oppugnarunt silentur obliuioni traditi, illa vero oppugnata cœlum transcendit. Neq; n. illud mihi spectato, quod in terris sita est ecclesia, sed quod in cęlo versatur. Vnde hoc dilucidum est? Nimirum ipse res demonstrant. Oppugnati sunt vndecim discipuli, totus orbis oppugnabatur.

λόγος

Mata phora. A

Nauis ecclesiæ demergi non potest.

B

Phili. 3. Christia norū cō uersatio quo in cœlis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnabat: verum qui oppugnabantur vicerunt, qui oppugnabant sublati sunt. Oues
Mat. 10 deuicere lupos. Vidisti pastorem oues in medium luporum emittentem, vt ne fuga quidem salutem consequerentur. Quis pastor hoc fecit? Christus hoc fecit, quo tibi demonstraret, quæ recte geruntur non accidere iuxta nostrarū actionū tenorē, sed præter naturā, præterq; rerum tenorem.
Ecclesiæ radix in cœlo. Nam ecclesia radices in cœlo fixas habet potius q̄ in terra. Verū fortassis ethnicus meā despicit arrogātiā, sed maneat donec harum rerū probōnem attulero, discatque vim veritatis, qūo facilius est Solem extingui quā ecclesiam obscurari. Quis, inquis, ista prædicat? Is qui eam fundauit, Cœlum
Mat. 24 & terra transibunt, sed verba mea nō tran
C sibunt. Hæc non mō dixit, sed & compleuit: siquidem latius illam fundauit quam cęlū. Est.n. cęlo honoratior ecclesia. Quare conditum est cœlū? pp ecclesiam. Ecclesia non est condita pp cœlum: cœlum conditum est propter hoīem, non homo pp cœlum. Id perspicum est ex his, quæ fecit Christus. Non.n. cœli corpus assumpsit, sed hominis. Verum ne in longum producto sermone, rursus hodie vobis debitores discedamus (scitis.n. q̄ multa simus heri polliciti nos exhibituros) quod polliciti sumus, repræsentabimus. Nam pp eos, qui
Meta-- non aderant, distuleram. Q̄m igitur qui
phora. defuerāt, suo sunt officio perfuncti, suaq; præsentia nobis mensam exhibuerūt sumptuosam, age sane, apponamus obsonia, obsonia quidem haud putria quanuis hesterna sint; sed hæc obsonia nō putrescūt. Quam ob rem tandem? Non sunt carnes, vt corrumpi queant, sed snīæ sp florentes.
Dissimile. Carnes.n. q̄n corpus sunt, corrumpuntur: contra snīæ si maneant, redduntur fragrātiores. Quid igiē erat quod heri diximus? Siquidem & ita nos heri particeps mensæ fuimus, vt qui non adfuerunt, nihil detrimenti sint passi. Et factum est in anno
D quo mortuus est Ozias rex, vidi dōm sedē tē in throno excelso, & eleuato. Quis hæc loquitur? Esaias ille spectator cœlestiū sera
Esa. 7.a phim, qui cū cōiugio cōmercium habuit, nec tn extinxit gratiam. Auscultastis prophetam, & audistis prophetā hodie, Exi tu & Iasuph filiuus tuus. Nec ista oportet p-
Esaias vxorem habuit. tercurrere, Exi tu, & filias tuus. Itane filiū habebat propheta? Si filium habebat, habebat & vxorem, vt intelligas non esse mas nuptias, sed malam esse scortationem. Sed quoties cum quibusdam de vulgo diserimus dicentes. Quur non recte viuis? Quam ob rem non præstas mores absolutos? Qui possum, inquiunt, nisi diuertam ab vxore, nisi vale dixero liberis, nisi valere iussero negocia? Quā ob rem? Num obstat mr̄imonium? Adiutrix tibi data est vxor non insidiatrix. An non habebat vxorem Matri-- propheta? Neq; tn spiritus gratię obstabat monij coniugiū, sed cū vxore conuictū habebat, laus. & erat nihilominus ꝓpheta. Moses nonne vxorem habebat? Et tn is petram dirupit, aerē immutauit, cū deo colloquebat, diuinam irā cohibuit. Abrahā nonne habebat vxorē? Et tn pr̄ factus est gentiū, & ecclesiæ. Sustulit.n. filium Isaac. Et hic illi fuit egregiorū facinorum materia. Nōne obtulit filiū, coniugij fructuum? Nonne fuit pater, & idem amans dei? Nonne
E licuit videre sacrificiū è suis visceribus fieri? Sacrificium inquā simul, & patrem, vincere naturam, vincere pietatē, viscera conculcari, piaq; facta superare, patrem deijci, dei amantem coronari. An non vidisti totū, & filij amantem, & dei? Nunquid hic ob- Laus
fuit mr̄imonium? Quid aūt Macchabæo Maccha
rum mr̄, non vxor fuerat? nonne septem fi bæorum
lios addidit sanctorum choro? Nonne vi- matris.
dit illos martyrio coronatos? Nonne veluti spectatrix astabat, nihil aīo labascens? Nonne astabat obtestās illorū vnūquenq; & mr̄ martyrū, septies ipsa martyrium p-
F stitit? Dum.n. illi torquebant, illa plagā accipiebat. Neq;.n. adeo sine affectibus, q̄ gerebant, spectabat: mr̄ erat, & naturæ illata vis propriā virtutē declarabat, at illa non vincebat. Mare quidem erat, & vndæ: Cæterum sicut mare quū insanit, sedatur: ita & natura commota, metu dei refrænatur. Qūo eos aluit? qūo eos vnxit? qūo septem templa deo exhibuit? statuas aureas, imo potius auro pretiosiores? Neq;.n. tale quippiam est aurum qualis aīa martyrum. Stabat tyrannus, atq; ab vna muliere superatus discedebat. Ille armis oppugnabat, hęc animi promptitudine superabat: ille fornacem incendebat, hæc virtutem spiritus: ille exercitum mouebat hæc ad angelos applicabat animum. Videbat inferne tyrannum, & in animo versabat illum in supernis regnantem: videbat infra se tormenta, ac numerabat superna brauia: videbat præsentem cruciatum, & cogitabat futuram

futuram immortalitatem. Si nos spectaremus non ea, quæ videntur, sed ea, quæ nō videntur: num quid obstaculi adferret ma
Petrus vxorem habuit. trimonium? Quid autē Petrus basis ecclesiæ, ille vehemens amator Christi, ille sermone indoctus, & rethorū victor, ille imperitus, qui tamen philosophis obturauit os, ille qui Græcanicam sapientiam nō aliter, quàm aranearum telā dissoluit, qui terrarum orbem peragrauit, qui sagenam misit in mare, & piscatus est orbem? Quid autem ait euangelium? Ingressus est Iesus ad
Mat. 8. b socrum Petri febricitantem. Vbi socrus ibi & vxor, ibi & coniugium. Quid autē Philippus, nonne quatuor habebat filias? Vbi
Philippus vxorem habuit. verò quatuor filiæ, illic, & vxor, & matrimonium. Quid igitur Christus? A virgine quidem natus est, verum nuptias accessit,
Ioan. 2. G ac donum attulit. Non habent, inquit, vinum: & aquam vertit in vinum, virginitate nuptias honorans, dono id quod fiebat
Ioā. 2. a commendans: vt ne abomineris nuptias, sed oderis scortationem, meo periculo, nā ego spondeo tibi salutem, etiamsi vxorem habueris. Prospice tibi ipsi. Mulier si pro-
Vxor mala corrigēda, aut ferenda. ba fuerit, adiutrix tibi est. Quid igitur si non fuerit commoda? Fac illā commoda. An nō fuerunt vxores bonæ simul, ac ma
Iob. 2. Gen. 12 & seq. le? Ne haberes excusationem. Qualis erat illa Iob? Sed Sara erat bona. Ostendam tibi mulierem & malā, & improbā, neq; tn nocuit viro. Vxor Iob praua erat, & improba, suasit illi, vt blasphemias ꝓferret. Quid igitur? Labefactauit turrim? Deiecit adamantem? Superauit petram? Depulit militem? Comminuit scapham? Eradicauit arborem? Nihil horum, sed illa impellebat, & arbor reddebat stabilior illa fluctus excitabat, at nauis non submergebatur, sed secundo nauigabat vento: fructus eius decerpebatur, & arbor commota non est: folia deciderunt, & radix mansit immota. Hæc loquor, nequis excuset vxoris improbitatē.
H Mala est, corrige eam. Sed ais, à Paradiso me expulit: Verum eadem te in cœlos induxit. Eadem quidem natura, mens tamē diuersa. Sed illa Iob erat mala, verum Susanna bona: sed illa Aegyptia erat impudica, verum Sara erat modesta. Vidisti illā, vide, & hanc, quandoquidem etiam inter viros, hi quidem mali sunt, illi verò boni. Bonus erat Ioseph, seniores autem impudici. Vidisti omnibus in rebus vitium, ac virtutem, non natura diiudicari, sed animo distingui. Ne mihi prætexas excusatio
Esaias quur de morte Oziæ nemi- nit. nes. Sed ad eorum, quæ debemus, solutionem properemus. Et factum est anno quo mortuus est Ozias rex. Dicturus sum quā ob causam propheta designet tempus: siquidem his, qui quærebant heri, quam tādem ob causam quum omnes prophetæ, atque in his alias hic quoque tempus regnum enarrare soleant quo vixerint, hoc loco ea consuetudo prætermissa sit. Nec enim dicit, in diebus Oziæ: sed, in morte Oziæ, hanc quæstionem hodie soluere volo. Quanquam enim ingens est æstus, tamen maior est sermonis refrigeratio: quāquam vis sit corperi fathiscenti, tamē anima vigens delectatur. Ne mihi narres æstum, ac sudorē. Si sudaueris corpore, inunI gis animam tuam. Tres illi pueri, qui erāt
Da. 3. c in fornace nihil detrimenti perpessi sunt, sed fornax illis fuit refrigerio. Quum cogitas sudorem, cogita simul, & mercedem & præmium. Etenim homo venator nul-
Simile. lam aliā ob causam audet seipsum in profundum aquarū demittere, q̄ propter margaritas, bellorum causam. Quanquam nō materiam reprehendo, sed mentem intemperantem. Et tu, vt accipias thesaurum deficere nescium, plateq; vineam in anima tua, non sustines æstum, neq; sudorem? Nō
Exēplū. vides istos, qui sedēt in theatro, qūo sudēt, nudoq; capite Solis radium excipiāt, quo fiant captiui mortis, quo scorti mancipia? Ad exitium illi laborant, & tu ad salutem segnis, ac remissus es? Athleta es, miles es. Quis igitur est ille Ozias, & quam ob cau-
Supbia quatum malum. sam mortem hanc illius expressit propheta? Hic Ozias rex erat, ac vir iustus, multis florens egregijs factis: verum postea tandē ad superbiam venit, ad superbiam inquam malorum matrem, ad arrogantiam tumultibus plenam, ad elationem, qua diabolus homines in exitium trahit. Nihil enim arrogantia peius, eoq; totum sermonem in hoc heri consumpsimus, superbiam eximētes, ac modestiam docentes. Vis tibi dicā
K quantum bonum sit modestia, & quantū malum arrogantia? Peccator iustum superauit, publicanus Pharisæum, & verba factis fuere superiora. Quomodo verba? Pu-
Luc. 18 c blicanus dicit: Deus propitius esto mihi peccatori. Pharisæus dicit: Non sum sicut cæteri homines, rapax, auarus: sed quid? Ieiuno bis in sabbato, decimas do de facultatibus meis. Pharisæus opera iustitiæ præsta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

præstabat publicanus verba dicebat modestiæ, & verba plus potuerunt quàm facta, tantusque thesaurus cum contumelia reijcitur, & tanta inopia in diuitias commutata est. Venerunt duæ naues habentes onus ambæ portum ingressę sunt, sed publicanus pulchre in portum appulit. Pharisæus autē naufragium perpessus est, vt disceres, quantum mali sit animi tumor. Iustus es, ne deijcias fratrem tuum. Flores recte factis, ne probra iacias in proximum, tuasque laudes contrahe. Quanto maior es, tanto magis submitte teipsum. Attende quod dicitur charissime, magis iustus metuere debet arrogantiam quàm peccator: hoc, & heri dicebam, & hodie dico, propter eos, qui heri aberant, eo quòd peccator habet conscientiam velit nolit humilem, ac submissam, iustus autem ob benefacta extollitur. Quemadmodum igitur fit in nauigijs, qui vacuam habent nauem non metuunt piratarum insultum. Non enim veniunt, vt conterant nauem nihil vehentem: cæterum ij, qui nauem habent onustam metuunt piratas. Nam pirata illuc properat, vbi aurum, vbi argentum, vbi lapides precios: Sic, & diabolus non facile persequitur peccatorem, sed iustum potius vbi multæ sunt opes. Quoniam igitur frequenter per arrogantiam insidiatur diabolus, vigilandum est. Quanto maior es, tanto magis submitte teipsum. Quum ascenderis in altum, opus est, vt tibi prospicias ne cadas. Quam ob rem, & dominus noster dicit: Quum omnia feceritis, dicite: Inutiles serui sumus. Quid efferris animo quum sis homo, cognatus terræ, eiusdem substantiæ cum cinere, tum natura, tum animo, tum actionum delectu? Hodie dines, cras pauper: hodie sanus, cras ægrotus: hodie gaudes, cras doles: hodie in gloria, cras in ignominia: hodie iuuenis, cras senex. Nunquid in rebus humanis consistit, ac non potius animum præterfluentium cursum imitantur omnia, simul atque apparuerunt, citius nos quàm vmbra relinquunt? Quid igitur cristas erigis homo, fumus, & vanitas? Homo enim vanitati similis factus est, veluti fumus dies eius. Exaruit gramen, & flos decidit. Hæc dico non vt substantiam deijciam, sed vt arrogantiã refrenem. Alioqui, & magna res est homo, & pretiosa res vir misericors. Verum hic Ozias quum esset rex cinctus diademate, quoniam erat iustus, elatus est animo, maiore spiritu concepto quam pro dignitate ingressus est templum. Et quid dicit Esaias? ingressus est sancta sanctorum, aitque, volo adolere incensum. Rex quum esset, sacerdotij principatū vsurpat: Volo, inquit, adolere incensum: quia iustus sum. Sed mane intra tuos terminos, alij sunt termini regni, alij termini sacerdotij, hoc regnum illo maius est. Neque enim ex his, quæ videntur hic declaratur rex, neque è gemmis illi affixis, neque ex auro quo amictus est debet æstimari rex. Ille quidem ea, quæ sunt in terris sortitus erat administranda, cæterum sacerdotij ius è supernis descendit: Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata, & in cœlo. Regi ea, q̃ hic sunt commissa sunt, mihi cœlestia: mihi quum dico, sacerdotem intelligo. Itaq; quum videris sacerdotem indignum, ne traducas sacerdotium. Non enim oportet damnare res, sed eum, qui re bona male vtitur. Quandoquidem, & Iudas proditor fuit, verum non ob id accusatur ordo apostolicus, sed illius animus: nec crimen est sacerdotij, sed malum animi. Et tu igitur ne sacerdotium vituperes, sed sacerdotem male re bona vtentem. Etenim si quis tecum disputet dicatque: Vidisti illum Christianum, respondeto, at ego non de personis, sed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti sunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? Non tamen artem vitupero, sed male vtentem arte. Quot nautæ male rexerunt nauigia? Verum non ars nauigandi mala est, sed illorum animus. Si Christianus fuerit improbus, ne incuses professionem, ac sacerdotium, sed re bona vtentem male. Regi corpora commissa sunt, sacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, sacerdos autem maculas peccatorum. Ille cogit, hic exhortatur. Ille necessitate, hic consilio. Ille habet arma sensibilia, hic arma spiritualia. Ille bellum gerit cum barbaris, mihi bellum est aduersus dæmones. Maior hic principatus, propterea rex caput submittit manui sacerdotis, & vbiq; in veteri scriptura, sacerdotes inungebant reges. Verum rex ille sua transiliens septa, modumque regni transgressus, conatus est aliquid addere, atq; ingressus est templum, cum authoritate incensum adolere volens. Quid igitur sacerdos? Non licet tibi Ozia adolere incensum.

In portu naufragiũ. Eccle. 3.

Superbia maxime caueda iusto.

L Simile.

M Sap. 5.

Ps. 143. a

Luc. 17

Stabile nihil in reb. humanis.

Rex sacerdotis vsurpãs dignitatem Sacerdotium cę leste regnum. Mat. 18 c

Sacerdotio non detrahẽdum, ob vitia quorundam. A

B Sacerdotum maior dignitas q̃ regis.

Sacerdotis libera vox.

Vide

Vide libertatem, vide mentem seruire nesciam, vide linguam cœlos attingentem, vide libertatem incoercibilem, vide hominis corpus, & angeli mentem: vide humi ingredientem, & in cœlo versantem. Vidisti regem, nec vidisti diadema. Ne mihi dixeris esse regnum, vbi est legum transgressio. Non licet tibi rex adolere incensum, non est fas venire in sancta sanctorum, transcendis septa tua, queris tibi non concessa, eoque quæ accepisti perdes. Non licet tibi adolere incensum, sed sacerdotibus isthuc datum est. Non tuum est hoc, sed meum. Num mihi tuam vsurpaui purpuram? Ne vsurpes meum sacerdotium. Non licet tibi adolere incensum, sed tantum sacerdotibus filijs Aaron. Post multum temporis iam defuncto Aarone hoc accidit. Et quam ob rem non dixit sacerC dotibus tantum, sed & patris mentionem Nu. 16. & Psal. 105. c fecit? Accidit in illo tempore, vt tale quippiam fieret: Dathan enim Abiron, & Core insurrexerant aduersus Aaron, aperta est terra, ac deuorauit illos: venit ignis è cœlo, & excussit eos. Volens igitur eum cõ monefacere illius historiæ, quod olim quo que per vim inuaserint sacerdotium, verum haudquaquaquam succubuerit, sed adorta est multitudo, & deus illam vltus est. Non licet tibi adolere incensum, sed solis sacerdotibus filijs Aaron non dixit cogita quid passi sint, qui tunc illa patrarũt, sed nominato Aarone cuius vicem vltus est deus, eum ad historiæ recordationem adduxit. Noli audere quæ ausus est Dathan, ne patiaris eadem, q̃ tempore Aaron acciderunt. Rex autem Ozias non sustinuit admonitorem, sed arrogantia inflatus aperuit templum, ingressus est sancta sanctorũ, volens adolere incensum. Quid autem deus? Vbi igitur sacerdos contemptus est, dignitasque sacerdotij conculcata, nec quicquam præterea potuit sacerdos. (Nam sacerdotis tantum est arguere, liberamq; præstare admonitionem, non mouere arma, non clypeos vsurpare, non vibrare lanceam', nec arcum tendere, nec iacula mittere, sed tantum arguere, ac liberam præstare admonitionem) posteaquam D igitur arguisset sacerdos, rex autem non cessisset, sed arma moueret, clypeos, & hastas, suaque vteretur potentia, ibi sacerdos deo. Ego, inquit, quod erat mei officij præstiti, nihil amplius possum, succurre sacerdotio, quod conculcatur, leges violantur Vltio dei clemens. fas subuertitur. Quid igitur ille hominum amator? Et continuo effloruit lepra in fronte illius. Vbicunque est impudentia illic est vltio. Vidisti humanitatẽ vltionis diuinæ, non fulmen emisit, non terram concussit, non commouit cœlum, sed effloruit lepra, non in alio loco quàm in fronte, vt facies præ se ferret vindictam, vt tanquam in columna literæ essent impressæ. Non enim propter illum factum est, sed propter eos, qui sequũtur Dathan. Quum enim posset pro meritis pœnam infligere non inflixit, sed ceu lex posita est, velut in loco sublimi dicens: Nolite facere talia, ne patiamini similia. Extat lex viua, & frons vocem edidit tuba clariorem: literæ erant inscriptæ fronti, literæ, quæ deleri non poterant. Non enim erant atramento inscriptæ, vt aliquis posset delere, sed naturalis erat lepra, eumque reddidit immundum, vt alios faceret mun E dos. Et quemadmodum iure damnatos Simile. posteaquam funem acceperint, educunt funem ore gestantes: sic & hic abducebatur, pro fune lepram ingestans, eo quòd sacerdotium affecisset contumelia. Hæc loquor non incessens reges, sed eos qui arrogantia iraque sunt ebrij, vt intelligatis sacerdotium regno maius esse. Semper Cain vl. enim deus vbi peccauit anima, punit corpus. Itidem fecit, & in Cain anima peccauerat admisso parricidio, & corpus illius paralysi tactum est, idque iure optimo. Quam ob rem? Gemens, ac tremens Ge. 4. a eris super terram. Et circumibat Cain, b omnibus loquens, silentio voce ædens, silentioque eruditens. Lingua tacebat, & cætera membra clamabant, cunctisque exponebant, quur gemeret, quur tremeret: Fratrem occidi, parricidium admisi. Quod postea Moses scripto narrauit, ille rebus ipsis omnibus loquens obambulabat: Non occides. Vidisti os silens, & rem vociferantem, vidisti legẽ viuam ferri, vidisti columnam eminentem, vidisti vindictam vindicta tolli, vidisti supplicium versum in eruditionis materiam, vidisti peccantem animam, & carnem dan F tem pœnas, idque admodum congruenter? Itidem accidit in Zacharia, anima peccarat, & lingua vincta est. Hic ille

Universidad de Deusto
Biblioteca

Luc. 2.b Baptiſtę pater.

Zacharias, qui vocem illam genuit. Sic & iſte lepra correptus eſt. Et egreſſus eſt rex, omnibus exemplum factus, purgatumque eſt templum, & eiectus eſt nemine propellente, quumque ſacerdotium ſibi vellet ſumere, & hoc quod habebat perdidit. Et exiuit è templo. Vetus erat mos omnem leproſum è ciuitate eijcere, nunc verò non idem fit. Quur ita? Nam quum deus veluti puerorum curam agebat, tum lepra erat corporis. Nunc autem animæ lepra quæritur. Exiuit igitur rex cum lepra, nec tamen eiecerunt eum è ciuitate, diadema illius regiamque dignitatem reueriti: ſed conſedit in throno rurſus legem tranſgrediens. Quid ergo? Deus irascens Iudæis interrupit prophetiam. Hæc autem omnia dicta ſunt propter verbum prophetæ, vt exoluam, quod debeo. Ego quod erat mei muneris feci, uos populares metuitis impurum eijcere, reueremini regiam dignitatem, dei legem violantes. Quid igitur? Deus auerſus eſt ab illis. Non amplius loquor prophetis veſtris, non amplius mitto ſpiritus gratiam. Et verbum tunc non erat in pretio, nec erat ſermo vaticinans. Silet ſpiritus gratia, non oſtenſus eſt deus, eo quod ſub impuro illo, non erat gratia. Non adueniebat deus, non apparebat, non viſiones exhibebat, non prophetæ loquebantur, quæ debebant: ſed perinde quaſi dicas, poſthac non miſceo tecum ſermonem, poſthac non loquor tibi: ſic deus videt, & iraſcitur. Non enim vindictam intulit, pœnamque inflixit in ciuitatem manſuetudine plenam, neque exuſſit eam, ſed quid ait? Non vultis vleiſci vicem meam, non colloquor vobiſcum. Neque enim non poteram illum eijcere, verum quod reſtabat, vobis relictum eſſe volui. Non vultis? Neque ego colloquor vobiſcum, neque excito prophetarum animum. Non agebat in eis ſpiritus gratia, ſilentium erat, ſimultas inter deum, & hominem. Quum igitur ille poſt eſſet mortuus, ſimul ſoluta eſt, & impurorum materia. Ergo vbi propheta multo tempore deſijſſet prædicere, illoque ſilentio ſoluta fuiſſet ira dei, redijt prophe

Prophetarũ ſilẽtium ſignũ iræ diuinæ.

G

Eſa. 6.a

ta. Hinc propheta neceſſario deſignat mortis tempus dicens: Et factum eſt anno quo mortuus eſt Ozias rex, videbam dominum ſedentem in throno excelſo, & eleuato. Quum ille mortuus eſſet, tum vidi dominum. Nam antea deum non videbam nobis iratum. Venit mors impuri, & ſoluit iram. Hanc ob cauſam quum vbique regum vitam commemoret, hic mortem dixit Oziæ: Factum eſt in anno quo mortuus eſt Ozias rex, vidi dominum ſedentem in throno excelſo, & eleuato. Ac rurſus hic contemplare Dei bonitatem. mortuus eſt impurus, & deus reconciliatus eſt hominibus. Quam ob rem hoc factum eſt, quum nihil eſſet benefactorum, ſed tantum ille mortuus eſt? Quoniam humanus eſt dominus, nec in talibus agit ſeuerius, tantum quærebat, vt exiret impurus. Hæc itaque quum ſciamus, arrogantiam abijciamus, modeſtiam amplectamur, ſolitam gloriam reuocemus patri, & filio, & ſpiritui ſancto, nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

H

Mortuo impuro reconciliat dominus. Per oratio.

EIVSDEM DE IISDEM

Eſaiæ uerbis, & quod Ozias iure ſit affectus lepra, Homilia quinta.

ὁρατὴν ἐπιθεῖναι.

AGè expoſitioni de Ozia cœptæ, hodie finem imponamus, faſtigium ſermoni iam addamus, nequando nos quoque derideamur, quemadmodum euangelicus ille, qui aggreſſus ædificare turrim, perficere non potuit, nequis aliquando prætereuntium de nobis quoque dicat. Luc. 14.f Hic homo cœpit ædificare, nec potuit perficere. Verum quo vobis dilucidiora fiant, quæ dicentur, ex his, quæ dicta ſunt pauca prius repetamus. Id enim pariter, & ijs, qui audierunt memoriæ renouatio, & his qui non audierunt eruditio. Heri igitur diximus, quam fuerit impius Ozias, & quam vir improbus, & vnde orſus, & quo ſuperbiæ prolapſus ſit. Hodie verò dicendum erit, quomodo templum ingreſſus ſit, quomodo tentarit adolere incenſum, quomodo prohibuerit illum ſacerdos, quomodo ille non ceſſerit, quomodo in ſe prouocauerit iram dei, quomodo lepræ obnoxius vitam finierit, & quam ob cauſam propheta prætermiſſis vitæ illius diebus, mortis fecerit mentionem, ita loquens: Anno quo mortuus eſt Ozias rex. Hoc eſt enim ob, quod totam ab exordio mouimus hiſtoriam, ſed auſcultate diligenter. Quum inualuiſſet Ozias rex,

I

Repetitio vtilis. Trãſitio.

2. Para. 26. c

rex, elatum eſt cor eius, donec corrumperetur, & iniuriam fecit in domino deo ſuo. Quis iniuriæ modus? Ingreſſus eſt, inquit, in templum Domini, vt adoleret incenſum ſuper altare thymiamatis. O audaciam, ò impudentiam. Aduerſus ipſa ſacra adyta ſumpſit audaciam, in ſancta ſanctorum irrupit, qui locus omnibus erat inacceſſus, præterquã primario ſacerdoti, hunc prophanare conatus eſt. Tale mõſtrum eſt anima in arrogantiam ſublata. Semel n. deſperata ſalute nequaquã deſinit furere: verum habenas laxans, irrationabilibus cupiditatibus quouis rapitur, nec aliter quàm equus ferociens, vbi frænum ore, ſeſſorem tergo excuſſit, fertur quouis vẽto velocius, omnibus obuijs intollerabilis, diffugiẽtibus cunctis, neq; quoquam audente cohibere: Sic, & anima quæ dei timorem ipſam refrænantem excuſſit, vbi rationem habenas moderantem eiecit, ad quæuis maliciæ loca decurrit, donec in exitij barathrum delata, præcipitarit ſuam ipſius ſalutem. Quapropter oportet illam refrænare ſemper, ac pietatis ratione ceu fræno quodam irrationabilem illius impetum inhibere: quod non fecit Ozias, ſed aduerſus ipſum omnium ſupremum principatum, legem tranſgreſſus eſt. Siquidem ſacerdotium, principatus eſt, ipſo etiam regno venerabilius, ac maius. Ne mihi narres purpuram, neque diadema, neque veſtes aureas, vmbræ ſunt iſt hæc omnia, vernisq; floſculis leuiora. Omnis enim, inquit, gloria flos graminis, etiam ſi ipſam gloriam regalem dixeris. Ne inquam mihi narres iſta, ſed ſi vis videre diſcrimen, quantum abſit rex a ſacerdote, expende modum poteſtatis vtrique traditæ, videbis ſacerdotem multo ſublimius rege ſedentem. Quanquam enim nobis admirandus videtur thronus regius ob gemmas affixax, & aurum quo obcinctus eſt: tamen rerum terrenarum adminiſtrationem ſortitus eſt, nec vltra poteſtatem hanc præterea quicquã habet authoritatis. Verum ſacerdoti thronus in cœlis collocatus eſt, & de cœleſtibus negocijs pronunciandi habet authoritatem. Quis hæc dicit? Ipſe cœlorum rex: Quæcunq; ligaueritis ſuper terrã, erũt ligata, & in cœlis: & quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta, & in cęlis. Quid cum hoc ho-

Simile.

K

Sacerdotis in regno ſublimius

Eſa. 40.

L

Mat. 18 c

nore cõferri poſſit? A terra iudicandi principalem authoritatem ſumit cœlum. Nam iudex ſedet in terra, dominus ſequitur ſeruum, & quidquid hic in inferioribus iudicarit, hoc ille in ſupernis comprobat. Itaq; medius ſtat ſacerdos inter deum, & naturam humanã, illinc venientia beneficia ad nos deferens, & noſtras petitiones illuc perferens, dominum iratum reconcilians vtriq; naturę, nos qui offendimus eripiens ex illius manibus. Eoq; deus ipſum regale caput ſacerdotis manibus ſubiecit, nos eruditẽs, quod hic princeps eſt illo maior. Siquidẽ id qđ minus eſt, benedictionẽ accipit ab eo, quod pſtantius eſt. Verũ de ſacerdotio quantaq; ſit illius dignitas, alio tpe declarabimus. Interim conſideremus quanta ſit regis, vel tyrãni potius iniquitas. Ingreſſus eſt in templum dñi, ingreſſus eſt, & Azarias ſacerdos poſt eum. Non temere dicebã ſacerdotẽ rege maiorẽ eſſe. Neq; n. vt regem eiecturus, ſed vt profugum, & ingratum famulum expulſurus cũ auſteritate ingreſſus eſt, non aliter qnàm generoſus canis incurrit ad impuram beſtiã, vt illã exigat ex ædibus heri libus. Vidiſti ſacerdotis animũ multa fiducia plenũ, excelſiq; ſpiritus. Non aſpiciebat principatus faſtum, non expendebat quanta res eſſet animum cupiditate temulentum cohibere. Non audiebat illud Solomonis: Minæ regis ſicut ira leonis, ſed ſublatis oculis ad verum regem cœlorum adq; illud tribunal, easq; pœnas conſiderans, & his cogitationibus ſeſe muniens, impetũ fecit in tyrranum. Nouerat. n. nouerat, inquã, certe quod cõminatio regis ſimilis ſit iræ leonis duntaxat ijs, qui terram ſpectarent. Verum homini, qui cœlũ haberet præ oculis, quiq; ſic induxerat animum, vt vitam citius in ipſis ſacrificijs deponeret, q̃ ſacras leges conſpiceret violari, quouis cane vilior erat ille. Nihil. n. eo imbecillius, qui diuinas conculcat leges, vt contra nihil potentius eo, qui leges diuinas defendit. Nam qui peccatum committit, ſeruus eſt peccati, etiamſi decem milia coronarũ habeat in capite. Rurſus ſiquis facit iuſtitia, ipſo rege regalior eſt, etiamſi fuerit oĩum infimus. Hæc ille p̃elarus apud ſeſe philoſophabat, adortus eſt regem: Ingrediamur, & nos, ſi vĩ cũ illo, vt videamus qđ loquat regi: licet. n. neq; me-

Simile.

A Timida impietas.

Ioã. 8.d

Universidad de Deusto
Biblioteca

dioctem adferet, vtilitatem, ſpectare, regem
2. Para. 26. c — a ſacerdote redargui. Quid igitur dicit ſacerdos? Non licet tibi Ozia adolere incenſum domino. Non appellauit eum regem, neque titulo principatus appellauit,
Sacerdos quo debeat corripere principem. — propterea quòd ipſe preueniens ſeſe dignitate deiecerat. Vidiſti fiduciam ſacerdotis proinde diſce, & manſuetudinem. Non
Sacerdotis manſuetudo — enim fiducia nobis tantum opus eſt in re prehendendo, verum multo magis opus eſt manſuetudine quàm fiducia. Neminẽ enim mortalium ſic auerſantur, oderunt.
B — que hi qui peccant, atque eum qui parat redarguere, captantq; occaſionem, vt elabantur, cupientes effugere reprehenſionẽ. Neceſſe eſt igitur, vt eos manſuetudine humanitateq; retineamus. Obiurgator enim
Sap. 2. c — non ſolum quum vocem promit, verum etiam quum videtur, grauis eſt peccantibus: Grauis enim, inquit, nobis eſt etiam aſpectu. Quapropter plurimam manſuetudinem præſtare oportet, eoq; nobis ſermo
Simile. — propheticus ob oculos poſuit, & eum qui peccarat, & eum qui corrigere parabat. Etenim ſapientes medici quoties membra putrefacta ſecturi ſunt, aut lapides in meatibus affixos extracturi, aut aliud aliquod
naturæ vitium correcturi, non id faciunt eo, qui laborat in angulum abducto, ſed eo in medijs foris depoſito, conglomeratoque prætereuntium ſpectaculo ita demum admouent ſectionem. Hoc autem
faciunt non quòd velint humanas traducere calamitates, ſed vt vnicuique propriæ ſanitatis commedent curam. Itidem, & ſcriptura facit, vbi quem arripuit peccantium, proponit eum in ſublimi ſuggeſto,
non in medijs foris, ſed in media terra: & poſteaquam totius orbis circunſteterit theatrum, tum curationem adhibet, erudiens nos, vt circa propriam ſalutem cautiores ſimus. Videamus igitur quo pacto
C — ſacerdos tunc illum corrigere ſit aggreſſus. Non dixit, ò impie, ò ſceleratiſſime, omnia ſubuertiſti confudiſtiq́ue, ad extremam impietatem propoſuiſti: neq; ſermo
Simile. — nem accuſationis in longum produxit, ſed quemadmodum hi qui ſecant, hoc breuiter facere ſtudent celeritate ſectionis cruciatus ſenſum fallentes: Itidem, & hic aſperitatem obiurgationis paucis verbis conſtringens, regis iracundiam cohibuit. Qđ
enim eſt in his, qui laborat ſectio, hoc eſt in his, qui peccant redargutio. Denique
præter alia etiam ipſa breuiloquentia declarat nobis humanitatem. Quòd ſi cupis
verborum quoq; ſectionem videre, & vbi ferrum occultarit audi. Non licet, inquit, tibi adolere incenſum domino, ſed ſolis ſacerdotibus filijs Aaron conſecratis. Hic
inflixit vulnus. Quomodo? Ego dicam: Eo quòd non ſimpliciter dixit, ſacerdotibus: ſed addidit, Aaron. Is primus fuit pontifex, ſimileq; facinus illius temporib. quidam auſi ſunt. Dathan enim & Core, &
Abiro, coniurati aduerſus illum cum alijs
Nu. 16. — aliquot, voluerunt ipſi præripere ſacerdotium: ſed alios quidem terra dehiſcens abſorbuit, alios vero cœlitus emiſſus ignis
excuſſit. Huius ergo hiſtoriæ volens illum
D — commonefacere, mentionem fecit Aaron, qui tunc erat iniuria affectus, vt ad calamitatem eorum, qui fecerant iniuriam, huius cogitationẽ tranſmitteret. Quãquam
Impẽtens animus. — nihil ijs profectum eſt, non propter ſacerdotem, ſed ob regis aſperitatem. Quum enim deberet laudare ſacerdotem, proque conſilio gratias agere: ille, inquit, indigna
tus eſt, & vulnus reddidit acerbius. Neque
2. Reg. 12. c — enim perinde mala res eſt peccatum, atq; poſt peccatum impudentia. Atqui non eodem modo Dauid, ſed quomodo? Poſtquã à Nathã incuſatus eſſet de Berſabee, Peccaui, inquit, domino. Vidiſti cor contri-
tum, vidiſti ſubmiſſam animam, vidiſti vt
Peccata iuſtorũ cedunt in bonum. — etiam lapſus ſanctorum ſint egregij. Quẽadmodum enim præclara corpora etiam in aduerſa valetudine, multa nobis formę veſtigia oſtendunt: Sic, & ſanctorum animæ in ipſis etiam erratis ſuæ virtutis ſigna præ ſe ferunt. Et tamen ille in media
regia accuſabatur a propheta multis præſentibus, hic vero intus in adytis nullo teſte redargutus eſt: verum ne ſic quidem tulit increpationem. Quid igitur? inſanabilis permanſit? Nequaquam, propter dei humanitatem, quemadmodum de lunatico
quum diſcipuli non valerent eijcere dęmonium, dicit Chriſtus: Adducite mihi eũ huc. Sic, & hic, quum ſacerdos non poſſet
Mat. 17. c — morbum quouis dæmonio ſæuiorem nẽpe peccatum eijcere, ipſe deus laborantem
E — aggreditur: & quid facit? Lepram imittit fronti ipſius. Factum eſt, inquit, quem ille minaretur ſacerdoti, lepra effloruit in frõte eius, iamq; exibat ſicut hi qui ad mortem

tem abducuntur funem ore geſtantes damnationis ſignum ſic, & ille ignominiæ ſignum in fronte geſtans, non carnificibus
ipſum trahentibus, ſed lepra loco carnificis ipſum præcipitem agente. Ingreſſus, vt ſacerdotium vſurparet, etiam regnum perdidit. Ingreſſus eſt, vt fieret venerabilior, & factus eſt execrabilior. Nam quouis homine priuato poſthac erat execrabilior: adeo res eſt mala non manere intra
fines nobis a deo præſcriptos, ſiue honoris, ſiue cognitionis res fuerit. Nonne vides hoc mare quàm eſt ob violentiam intolerabile, quantis inſurgat vndis, attamẽ poſteaquam vehementer inſurrexit, multoque eum tumore progreſſum eſt, vbi venerit ad terminum ipſi a deo præſcriptum, fluctibus in ſpumam ſolutis, in ſeſe
redit. Et tamen quid arena poſſit eſſe infirmius, verum non illa eſt, quæ prohibet,
F — ſed dei metus terminum poſuit. Quòd ſi
Vindicta manſuetudine temperata. — hoc exemplum non te reuocat ad moderationem, quæ Oziæ acciderunt erudiant te, quæ nunc a nobis dicta ſunt. Verum
quoniam iram dei vidimus dignamque vl
tionem, age & humanitatem eius multamque æquitatem commonſtremus. Neque enim ea tantum dicenda ſunt, quæ pertinent ad iram, verum etiam, quæ ad moderationem, vt neque in deſperationem conijciamus auditores, neque in ſocordiam. Sic, & paulus facit, ex vtraq; tem
Ro. 11. c — perans admonitionem, hunc in modum loquens: Vide igitur bonitatem, ac ſeueritatem dei quo ſimul, & terrore, & bona ſpe excitet eum qui lapſus eſt. Vidiſti ſeueritatem dei, vide & bonitatem. Quomodo igitur videbimus bonitatem? Si cognouerimus qua re dignus fuerit Ozias. Quibus igitur erat dignus? vt ſimul atq; intra ſacrorum veſtibulum tanta cum impudentia irrupiſſet, mille ſulminis ictibus extremo ſupplicio cruciatoque afficeretur. Quando quidem illi, qui hæc primum
Nu. 16. a.b — ſunt auſi hanc dedere pœnam, videlicet Dathan, Core, & Abiron, multo magis hunc ad eum modum puniri oportuit, qui ne illorum quidem calamitatibus ſue
Monitio Chriſtiana. — rit caſtigatus. Verum hoc non fecit deus, ſed prius illi ſermones admouit per ſacerdotem, multa plenos humanitate quodq; Chriſtus adhortatus eſt, vt facerent homines quoties inuicem peccauerint hoc deus
fecit erga hominem. Quoties enim, in- G
quit, peccauerit in te frater tuus, abi, ar- Mat. 18 c
gue eum inter te, & ipſum ſolum. Sic, & re- Ibidem
gem hunc redarguit deus. Et Chriſtus qui dem dicit: Si te non audierit, ſit tibi velut ethnicus, & publicanus. At deus humanitate proprias ſuper grediens leges, nec ſic quidem illum reſecuit, nec audire nolentem, indignantemque deiecit, ſed iterum aggreditur caſtigatque, modo correctionem habente potius quàm vltionem. Neque enim fulmen vibrauit è ſublimi, neque excuſſit impudens caput, ſed tantum lepra caſtigauit. Atque quæ Oziæ quidem acciderunt, ſic habent. Ego vero ſi vnum quiddam adhuc addidero, dicendi finem faciam. Quid autem hoc eſt? Quod pridem ab initio quærebamus, quamobrem in rebus externis inque prophetijs, quum omnes ſoleant deſignare tempora, quibus reges vixerint, hic eo prætermiſſo tempus ſumat quo mortuus ſit Ozias, ad hunc lo
quens modum. Et factum eſt anno quo Eſa. 6. a
mortuus eſt Ozias rex. Et tamen poterat regis tempus exprimere, quemadmodum omnibus prophetis mos erat. Verum id non fecit. Quam ob cauſam igitur non fecit? Mos erat vetus leproſum è ciuitate expellere, vt & hi qui in ciuitate viuebant melius haberent, & ipſe leproſus non obijceretur promptis ad inferendam contumeliam, ſcommatum, ac deriſionis occaſio: ſed vt extra ciuitatem commorans, ſolitudinem veli loco haberet obtentam aduerſus iniuriam calamitatis. Hoc, & regem hunc perpeti oportuit poſt lepram, ſed non perpeſſus eſt, his qui in ciuitate
erant illum ob principatum reuerentibus, verum manebat domi ſuæ clanculum. Hoc ad iracundiam prouocauit deum, hoc prophetiam inhibuit, quodq; tempore Heli factum eſt, verbum pretioſum erat, nec erat viſio præcipien. Tu vero mihi hic quoque conſidera dei humanitatẽ. Non enim ſubuertit ciuitatem, neq; perdidit inhabitantes, ſed quod amici faciũt erga æquales amicos, quoties hñt aliquid q̃ merito expoſtulent, obiter ſilentio ferunt, expectantes, hoc & deus erga gentem fecit maiore pœna ſupplicioque dignam. Nam ego quidem, inquit, eieci illũ è templo, vos autem ne è ciuitate quidem: ego illum vinctum lepra è rege priuatum

I reddidi, vos autem ne sic quidem superastis, sed à me condemnatum non sustinuistis è ciuitate propellere: & tamen fortassis factum hoc rex placide laturus erat. Sed nequaquam sunditus ciuitatem subuertit, quum videret eum extra præscriptos fines demigrare iussum, commorari in ciuitate. Verum deus hoc nõ fecit, deus enim erat, non homo. Vbi verò finita est huius vita, simul & iram aduersus illos deposuit, ac rursus ad eos redijt. Tu verò ex reconciliationis modo considera dei humanitatem. Nam si deus expendisset iustitiæ rationem, ne tum quidem reconciliari debuit. Quam ob causam? Quia non illorum erat rectè factum, quòd eiectus est Ozias. Neque enim illi arreptum abegerant, sed mors naturæ lege superueniens, eum tunc è ciuitate eiecit. Verum non huc vsq; deus minutias excutit erga nos, sed tantum hoc quærit, speciem modumque reconciliationis erga nos. Proinde super his omnibus gratias agamus illi, glorificemus illius humanitatem, qua nos omnes dignos haberi contingat, gratia, & misericordia vnigeniti filij eius Domini nostri Iesu Christi, cui cum patre gloria, honor simul cum spiritu sancto, nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

K DE EO QVOD SCRIPTVM *est in Esaia propheta cap. 9. Potestatis, & pacis eius non erit finis: Homilia.*

Ioã. 10. Ibi. 5. & 14 Apo. 5. Ioan. 1. 1. Co. 10

CHristus vnam cum patre habens substantiam, & essentiam, connexa sibimetipsi pietas, virtus, & saluatio: via, veritas, & vita: leo, agnus, & petra declarata est a prophetis: quia antea viderunt futura, & quasi præterita demonstrabat, & præsentia pro futuris canebant. Aperiebatur enim eis secretum verbi, vt agnoscerent reuelationem trini temporis, id est præteriti, præsentis, & futuri: vt exinde manifestaretur, quia non ipsi loquebantur, sed deus per ipsos loquebatur. Nam modo cum cãtaremus hos versiculos in vna modulatione, quid dicebamus? Potestatis eius non erit finis. Hoc dixit propheta, quod perfecit in aduentu suo dominus propheratũ. Potestates eius audite. Quanta fuit possibilitas, vt miraculis varijs, ac diuersis repleret totum mundũ ore euangelico. Quę miracula, si ad singula annaliba: libris scriberentur, puto ne ipsum mundum capere eos, qui scribendi erant libros: tamen pauca dicamus de potestate eius. Natus est, qa voluit: potestate animam suam posuit, po testate eam assumpsit, potestate passus est, potestate medicus phreneticos tolerauit: potestate cæcos, claudos, mutos, aridos, ab spiritu immundo captiuatos curauit, non accipiens ab aliquo, sed sua potestate perfecit. Potestatis, & pacis eius non erit finis. Quantam pacem monstrauit nobis, vt ipsam principalem hæreditatem donaret nobis, dicens: Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis. Quam pacem potuit meliorem donare, quàm, vt carnem spiritui subijcere disceremus? Quam pacem potuit donare, nisi vt ij, qui eramus inimici dei, & longe positi, per ipsum reconciliaret nos patri? Quam pacem potuit dare, nisi vt ex populo Iudæorum inimicorum, & crucifixorum eius applicaret fidei suæ, & gentes æque sociaret sibi, vt faceret vtraq; vnum, & populum pacificaret inimicum sibi, & nobis gratiam donaret confirmatis sibi? Potestatis, & pacis eius ergo non erit finis, quia hodie cum patre æque operatur, vsque in finem seculi. Sedet super thronum Dauid, quasi homo perfectus rex Iudæorum. Et verè rex est, hodieque Iudęorum, id est circũcisorum, qui spiritu non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex deo: in circunciſione cordis, non corporis. Rex est, quia sedet super sedem Dauid patris sui, hoc est secundum carnem; demonstrante Apostolo, qui dixit, Paulus seruus Christi Iesu, vocatus apostolus, segregatus in euangelium dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnem. Sedet super sedem patris sui. Quid est, Sedet, nisi manet, & permanet? Quia quamuis ecclesia confiteatur esse filium dei, dominum nostrum Iesum Christum: tamen quia creditur corde ad iustitiam, ore autẽ confessio fit in salutem: etiam ex semine Dauid natum secundum carnem confitetur, hoc est, sedet super sedem Dauid patris sui. Semper eum confitetur ecclesia natũ ex virgine Maria; crucifixũ sub Pontio Pilato, sepultũ, resurgentẽ, in cœlis ascendentem,

Ioã. 10. Ioã. 14. d Ephe. 2. Ioan. 5. Ro. 2. M Ro. 1. a Ibi. 16. b

dentem. Ergo hoc quod confitetur ecclesia, quasi sedes Dauid est. Confiteatur ergo ecclesia omnia opera eius, vt omnes sancti eius benedicant eum. Conseruet rex milites suos, præclariores suos perducat ad victoriam, ad palmam supernæ vocationis suæ. Confirmet quos initiauit, perficiat quos de ve vetusta vita separauit, coronet quos gubernando perduxit. Non A ergo adhuc pigri in tanti sapientis domo inueniamur, sed quasi exerti, & succincti ambulando proficiamus in via vitæ. Et quod accipimus, conseruemus: vt coronet in nobis deus non merita nostra, sed dona sua, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *est in Esaia propheta, cap. xlij. Cantate domino canticum nouum, laus eius in extremis terræ: Homilia.*

VIta innouata, correcta anima spiritu feruens ab omni torpore, & praua cogitatione separata, semper cantat, vt modo cantauimus, cãticum nouum. Nouum canticum non in lingua tantum constat, sed in incorrupta vita. Cum enim immutatus homo in melius fuerit, cantat canticum nouum: cum vero in vetustate permanserit, canticum nouum in lingua habet, in corde non habet. Et vbi non est vna lingua, & vna conscientia, deprauata dicitur vita. Puritatem deus nunquam despicit simplicitatem a se non abijcit: de se B cogitantem semper munerat, sapientia replet, bonitate dilatat, fama conseruat, ad se perducit. Hæc vita vere est dicenda vita, quæ mortem nunquam inueniet, ad pœnam non accedet. Cantemus ergo canticum nouum, non lingua tantum, sed vt dixi, sancta vita. Laus eius (ita sequitur versiculus) ab extremis terræ. Vbi non prædicatur Christus? vbi non clamat veritas? vbi non salus cucurrit? vbi non populus peculiaris ad eius deum accessit? Deus qui voluit in omnem terram exire sonum suum, & facere præstolatores suos seruos, vtente præsenti vita, & transitoria. Scit e- 2. Ti. 2. c nim deus, qui sunt eius: nouit qui in illo confidunt, qui toto ardore ad eum accedunt, qui in proposito perseuerant, qui sancti student, qui calcant delectationes, & cupiditates mundi, qui carnis affectus comprimunt, qui in omnibus suggestionibus manu cordis repugnant, qui in visceribus pietatis semper grauidantur: hi tales cultores dei sunt, prædicatores apostolorum, imitatores pedissequi beatitudinis. Laus ergo eius ab extremis terræ. Quæ sunt extrema terræ? Possunt, & in nobis esse extrema terræ. Extrema terræ C est in nobis, quando vita nostra finitur, & iam terra carnis nostræ non seminatur verbo non corrigitur admonitione, sed quomodo peruenit, ita iudicatur: ibi ergo erit laus ab extremis terræ, quia cum consummauerit homo, tunc incipit. Consummauit vitam temporalem, incipit æternam mereri. Ergo ibi erit laus, vbi extrema terræ, vbi extrema vitæ nostræ. Ibi est ergo laus. Qualis erit illa laus, qualis erit illa lætitia, quanta iucunditas, quanta exultatio? Audite qui non scitis, gaudete qui scitis, quando dicturus est sanctis, Intrate in gaudium domini vestri, quando habent repudiari impij, quibus dicturus Mat. 25 est, Discedite a me, non noui vos: Ite in b ignem æternum. Ista est ergo salus ab extremis terræ, bene viuentibus. Quia in Ibid. d. memoria æterna erit iustus, ab auditu malo non timebit. Quod est auditum malum? vt modo dixi, Ite in ignem æternum. Malum auditum auertat ab auri- Ps. 111. b bus sanctis, auertat deus a cultoribus suis, illa condonet, quæ promisit. Illam repræsentet, in quam credidimus, vt dicatur nobis pro beata vita in illa beatitudine, Eu- Mat. 25 ge serue bone, & fidelis: custodisti cor a b cogitatione maligna, quieuisti ab ope nephario, iam post laborẽ requiesce ab operibus, intra in gaudium domini tui. Præstet deus suis, qui hoc audiunt, vt imitentur, vt delectentur, vt tantum ardorem sancti patiantur. Nullus negligat vitam, D cum potest viuere in vita. Videte quid cantauimus. Canticum nouum cantauimus, a vetustate iam recessimus. Quem enim fructum habuimus tunc, in quo nunc erubescimus? Nunc autem liberati a peccato, serui autem facti deo habemus fructum nostrum in sanctificatione, finem vero vitam æternam. Stipendium Rom. 6 peccati, mors. Timete, compungimini,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Isa. 46. corrigite, redite prævaricatores ad cor, scitote quoniam ipse est deus. Vacate, & cognoscite. Vacate a malis cogitationibus:
Ps. 45.
Eze. 18.
Matt. 6. g cognoscite, quia non vult mortem morientis, tantum, vt reuertatur, & viuat. Sufficiat diei malitia sua. Peccasti, quiesce, ne
Ecc. 21. d adijcias vltra: & de cætero deprecare dominum, vt auertat iram suam a te. Currat po-
Ioñ. 10.
1. Pet. 2. pulus vocatus, conuertatur populus in disciplinam, vt sit vnus grex, & vnus pastor. Vos autem genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis. Videte quid estis, videte quid eritis. Estis modo filij ecclesiæ, estis modo membra
E Christi, estis modo in agone seculi pugnantes, cum capite vestro gaudentes: ibi victores, ibi triumphatores, ibi palmam supernæ vocationis accipientes, nullus victus muneratur, nullus victus audet petere retributionem. Non habet hic victus dicere in illa vita æterna, vbi ventura est om-
2. Ti. 4. nis pia anima: Bonum certamen certaui,
b cursum consummaui, fidem seruaui: de cætero reposita est mihi: corona iustitiæ, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex: non tantum autem mihi, sed & omnibus, qui diligunt manifestationem eius. Videte quantus erat iste, qui hoc dicebat, quantum præsumebat, quantum de suis viribus nihil sperabat, nihil sentiebat: Nam qui dixit, Bonum certa-
1. Co. 15 men certaui, alibi agnoscens fragilitatem suam, quid clamauit? Gratias deo, qui præstitit mihi certamen per Dominum nostrum Iesum Christum. Qui dixit, cursum consummaui: in alia epistola, quid dxit, gratiam dei in se agnoscens? Neque volen-
Ro. 19. tis, neque currentis, sed miserentis est dei. Qui dixit, fidem seruaui: in alio loco epistolæ suæ, quid dixit? Misericordiam con-
F secutus sum, vt fidelis essem. Ecce quomo-
1. Ti. 1. do exhortatur perfectos, & reuocat superbos, ne sua superbia non ambulent in via
c arcta, & angusta, humili & secura, reddens eliquatos ciues, & mittens, per fluuium dei, id est per generationem religionis. Et iste fluuius, quid facit? Fluminis impetus lætificat ciuitatem. Ibi currat omnis, qui
Ps. 45. a non claudicat: ibi perseueret omnis, qui de deo bene sentit in bonitate, cantet canticum nouum, vt perseuerans, vsque in finem saluus, laus eius sit in extremis terræ. Quanta dominus donauit, quanta potuimus, quantum subministratum est, tanta diximus, & non tacuimus. Et nunc curite boni, pij, fideles: nolite negligere, quod estis, vt perueniatis ad illam lætitiam sempiternam, quod nondum estis, vt spes vestra repræsentet vobis rem vestram. Quæ est res vestra? chorus angelicus, vbi coronatur omnis, qui ibi applicatur. Hic cantate, hic proficite, hic perficimini, vt ibi exultetis cum salute, Amen.

DE EO QVOD SCRIPTVM *Est in Esaia propheta cap. lxii. (de aduentu domini.) Gaude Sion, ecce rex tuus venit: homilia.*

QVoniam tempus venit, vt de aduentu, & incarnatione dñi loquamur sanctæ charitati vestræ: ideo tacendum non est diebus his. Hoc agit ecclesia voce prophetica de aduentu eius futuro, G
inde lectiones, & psalmi proferuntur in aures audientium. Et quia hos versiculos cantauimus, de quibus tractaturi sumus: intenti ergo estote, vt fundamentum fidei maneat in vobis. Agebantur a spiritu sancto prophetæ, præcones saluatoris nostri, vt agnosceremus dominum præscium esse futurorum, & nihil vetustũ apud ipsum, nec aliquid nouitatis: sed totum sempiternum, æternitate plenum, nec initium habens, nec finem: cantabamus ergo, Gaude Sion. Hoc gaudium non est risus oris, vocis, atque buccarum, sed gaudium cordis: de quo gaudio clamabat euangelista dicens: Annuncio vobis gaudium magnũ Luc. 2. b
quod erit omni populo: quia natus est nobis hodie saluator, qui est Christus dominus. Hoc gaudium non est temporale, sed æternũ. Quale gaudium? vt sciret mũdus, quod nõ nouerat, miracula signa, & prodigia virtutum: & mortui resurgerent, cæci viderent, claudi ambularent, muti loquerentur, surdi audirent, aridi sanitatem acciperent, paralytici curarentur: & cætera miracula, quæ longum est enarrare: hoc quod etiam ipsi optimè nostis, qui legistis, & in lectionibus diuinis agnouistis. Gaudium hoc prædicat omnis ecclesia cũ H
magna lætitia, & exultatione. Nec enim, & nobis gaudium sempiternum non generatur, quoties superamus impugnationes

nes carnis nostræ. Conuenitur hoc castellum, quod dicitur Sion, vt gaudeat. Sion enim (sicuti ij, qui eruditissimi fuerunt ante nos exposuerunt nobis) speculatio dicitur. Quoties oculis cordis speculamur domum illam, quæ initium non habet, nec finem. Ergo gaudeat Sion, id est mens nostra, speculans futura bona, respuens a se mala. Subsequitur versiculus, dicens: Ecce veniet habitator in te. Quis est iste habitator, nisi qui nos habere voluit, & sibi congregare, peculiaremque populum confirmare? Iste habitator ipse est, de quo alio loco cecinit propheta, dicens: Quoniam deambulabo, & inhabitabo in
Leu. 26. eis, & ero illorum deus, & ipsi mihi erũt
2. Co. 6. populus. Iste habitator cum possederit, omnia interiora nostra, aget omnia sancta in nobis, perfecta, irreprehensibilia. Iste ergo habitator possideat quos redemit, perficiat quos inchoauit, perducat quos de terra Babylonica eiecit. Ergo iste habitator noster requiescit in nobis, glorificatur in medio nostrum, cum viderint ho-
I mines bona nostra opera, & glorificauerint patrem nostrum, qui est in cœlis. Cuius facti sumus filij, non pro obsequijs nostris, aut meritis, non pro bona actione, quam non fecimus: sed pro eius misericordia, & libertatem accepimus, & in adoptionem filiorum annumerati sumus. Ergo taliter glorificatur deus in medio nostri, quando in affectu charitatis proficimus, & facimus, quæ præcepit, & perfistimus in eis, quæ iussit, glorificatur in medio nostri. Subsequitur, & dicit, Quia dominus misit me ad te. Nunc cognoscimus, quia dominus missus est ad nos redemptor, vita & salus, pietas, & gratuita gratia. Et quando nos videmus è limo terræ erigi ad cœlestia præmia, gaudeat cor credentium, & lætetur: quærat dominum, vt non mortua, sed sicut viua anima nostra. Pro ijs bonis domino, quid retribuemus, nisi tantum deposita ceruice, subiecto collo pectus tũdamus, dicentes quod dixit publicanus, Deus pro
Lu. 18. c pitius esto mihi peccatori? Qui se proficere scit, non superbiat: qui verò agnoscit se non proficere, sed à bonis deficere, tantũ corrigat, & non desperet: quia deus noster & perfectos videt, & imperfectos: Per
Pro. 15. fectos vt adducat ad se, & imperfectos cor rigat, & faciat perfectos. Quia ita ei vox prophetica clamitat in quodam sacro psalmo, dicens: Imperfectum meum viderunt oculi tui. Et quia pietate sua perfi- K
cit, & imperfecta, subsequitur dicens, Et Ps. 138.
in libro tuo omnes scribentur. Exultate c
de tantis muneribus eius, gaudete de tantis bonis eius, non vobis assignetis bona, quæ ab eo accepistis, ne perdatis quod habetis: sed scitote quia nihil habetis, quod 1. Co. 4.
non accepistis, etsi accepistis nolite gloriari quasi non acceperitis, vt ea quæ accepistis conseruentur in vobis, & quæ minus habetis de bonis perficiantur in vobis, Amen.

SERMO DIVI IOANNIS CHRISOSTOMI de Hieremia propheta.

MAgnum Hieremiæ sanctissimi meri- *
tum, magnum in eum collatum est diuinitus donum. Magnum, inquam, Hieremiæ est meritum, qui antè prometur, quàm nascitur: ante sanctificatur, Hier. 1.
quàm ædatur: ante propheta constituitur, quàm mundi exordio potiatur. Dicuntur eius merita, & ab eo necdum exercentur officia: dona narrantur, nec tamen donorum causæ tractantur: promotio dicitur, & necdum promotionis negociũ aperitur. Noli, inquit, dominus, putare Hie- L
remia, quòd hodie te prophetam constituo: aut nunc primum, ad istam gentem corrigendam præmitto. Olim enim, olim mihi probatus ac notus es, olim consecratus ac dignus, olim propheta gentibus institutus, Te mihi apertum, te idoneũ præscientia ipsa monstrauit: tibi propheta dei præsagium, & fiduciam prædicandi attribuit. Per te, prophetię officia, & meę dispositionis nuncia, perferri ad illos institui. Te tamen nemo deterreat, nemo tibi formidinem vanam immittat. Inter me, & ipsos tu eris medius, qui iussa perferas, præcepta ostendas, mandata edicas, nec poteris reticere, quę loquor: Neq; enim silẽtio possis adferre salutem. Quid est, inquit, domi nator domine? Cur minori mihi tam onerosum pondus imponis? Cur ad corrigendum populum, ætatem paruulam dirigis? Cur prophetam di mihi tantam credis, pro-

uinciam

uinciam? Ego enim nec ad exequendum idoneus sum, quia ætate premor, sermone
M impedior, officio terreor. Noli, inquit, dominus, dicere, quia iunior ego sum. Hoc enim per te fieri volui, hoc per te impleri præcepi, vt iuniores senes, & ineloquens eloquentes obiurges. Te mihi dignum: meritum, non ætas constituit. Te idoneum sanctitas, non qualitas sermonis asseruit. Apud me enim non ætas iunior impeditur, aut senior collaudatur: sed actus, & vita, & morum dignitas commendatur. In te, quod amo, in alio non inuenio. Eloquentes plurimos video, sed probos inuenire nō possum. Senes innumeros cerno, sed degeneres omnes aspicio. Quare te ad gentes, & populos mittam, vt corrigantur praui, digressi redeant, contemptores obaudiant. Nec aliud poteris velle, quàm volo: quia propterea dilectus es, dum effi
cis, quod exopto. Procedit Hieremias ad populum: iussa domini constanter edicēs.
Ibi. 2.a Loquitur ad plebem, aggreditur omnes, dei verba insinuat. Hæc, inquit, dicit dominus. Quod inuenerunt patres vestri in me delictum, quia recesserunt a me? Proh dolor, dominus cum contemnentibus fabulatur. Vult enim inter ipsos, & se, iudicium celebrari, vult offensionis authorem detegi, vult delicti causam, & contemptus materiam denudari. Cur me sacrilega mēte deseritis? Si vobis nunquam contraria intuli, si prospera denegaui, si vos in aliquo deserendo offendi, narrate. Si vero cuncta præstiti, quæ optatis, nec vnquam vobis
A aut solatia abstuli, aut beneficia denegaui: vos denique ipsi, cur bonis mala rependitis? Quare vos in prosperis læsi? Quare muneribus offendi? Quare beneficijs desertores exhibui? Cur beneficijs contraria irrogatis? Aut nunquid, vt seruiatis, nocendum est: aut vt reuertamini, vindicandum est? Puto enim melius sponte, quàm coacti seruitis. Melius siquidem illæsos benignitas corrigit, quàm læsos censura conuertit. Melius vos vtilia reuocant, quā pœnæ discruciant. Propter vos, Aegyptios pressi, Pharaonem deleui, Amorrhæos extinxi, in terram vos repromissionis induxi. Deos suos gentes nunquam deserunt, nunquam immutant, nunquam in alienos cultus transiliunt. Quod natio quæq; colere instituit, hoc formidat, hoc tremit, hoc instanter defendit, hoc veneratur ac suspicit. Perseuerat colere, quod colit: ne mutato ritu erasse dicatur, dum quod coluerat, deserit. Ille suum defendit errorem, & tu tuā Israel non ita vendicas veritatem? Ille perseuerat in falso, & tu non perseueras in vero? Ille figmentum veneratur, & colit, tu deum auersaris ac despicis? Ille sua castra defendit, tu tantum imperatorē offendis,
dum deseris? Proh nefas, figmentum nihil B
præstat, & colitur: deus cuncta largitur, & a prophano populo declinatur? Si tibi Israel, ita quispiam ex ipsis diceret, ergo semper quod colui, colo: quod defendi, defendo, quod venerari institui, nunquam destruo, cur tu deseris tua, cur exempla non sequeris mea, vt ita tua retinere contēdas, vt me mea conspicis retinere, aut cur quē colebas dominum, deseris, cum me figmētum, nunquam deseruisse conspexeris, aut quare non poteris meo prouocari exemplo, cum tuo ego debuerim prouocari, quā defensionem salutis poteris obtēdere, quā vindicationem poteris inuenire, qui nec aliena opprimis, nec tua defendis, nec reos redarguis, nec te innocentem ostendis? Reuertere, quæso: reuertere ad dominum. Reuertere, inquam, ad deum: quia præter illum inuenire non poteris alium. Reuerterere ad eum, quem indigne offenderas. Reuertere ad eum, quem crudeliter deserebas. Reuertere ad eum, qui idcirco causam
proponit, vt purget: qui idcirco obiur- Hie. 2.a
gat, vt saluet: qui idcirco, ante præstruit, ne condemnet, dicendo: Quod inuenerunt patres vestri in me delictū, quia recesserunt à me? O venaranda pietas dei, ò detestanda contumacia populi. Dicite, in
quit dominus, quid peccauerim, quidve de C
liquerim: cur a vobis contemnar ac deserar cur post beneficia talia non agnoscar, nec post innumera dona a vobis vniuersis attendar. Aut meam culpam edicite, aut contemptus pœnas exoluite, aut me vobis in aliquo defuisse monstrate, aut vos mihi paruisse ostendite, Quid agis homo, quid angeris? Quid respondere poteris, qui incusaris? Prouocaris a deo, qui suæ offensæ a te, causas exposcit: qui cui contemptus rationes exquirit: qui te sua beneficia duxisse in irritum recognoscit. Quia de ipso non habes, quod quæraris: de te iam iudica, qd mereris. Confitere ergo, confitere quod verum

est: & dominum in suo præstito non cessasse, & te indignè ipsum ac sacrilegè contempsisse. Confessio criminis venia est contemptoris. Cito flectitur, vt ignoscat: ga ad hoc improperat, vt nō defendas. Nō te deus contemnit, si redeas, etsi tu contempseras, cum abibas. Non te despicit reuertentem, qui aliquando horruit desertorē: tuos non aspernabitur reditus, qui vt redeat, suos demonstrat affectus. Reuertimini, inquit, ad me, & ego reuertar ad vos. Et iterum: Nolo mortem peccatoris, tantum
Mala. 3. reuertatur, & viuat. Cupit ignoscere, desi-
Ezec. 8. derat misereri desertoris: præuenit preces,
D dum ipse hortatur, vt homo, qui deseruerit, reuertatur. Desertores desertus inuitat, contemnentes reuocat. Offensus se reis ingerit, vt ignosat. Quare desertos redeat, contemptor seruiat, fidem fidelis exhibeat, vt desertori indulgentiam, & contemptori veniam, & fideli gloriam cœlestis tribuat imperator.

DE TRIBVS PVERIS, *Homilia.*

TRium puerorum sermo tractabitur, quorum fides, quali laude intonet gloriæ, salutis flammæ testantur. Ecce in tribus pueris non anni faciunt sapientiam, non membra colligunt vires, habentes, scilicet talem in sacrario pectoris fortitudinem, quī armatus rex exhorruit, & ignis expauit: quorum infantiam fidei constan-
Da. 3.a tia gloriosam decursa libri paginula pau-
cis exponam. *Anno octauodecimo Nabuchodonosor imaginem auream, altum cubitis sexaginta, & latam cubitis sex, & statuit eam in regione Babylonis.* Singula exponenda sunt singulis respondendo: postea ad fortiora veniamus. Fecit, inquit, imaginem auream. Qualis deus nouo honore monstretur,
E quem abstrusa metalla generarunt? Quid ergo dicemus? Durus fossor sudauit, pallut, laborauit, ne minus fortia cupidus deus membra susciperet. Alta, inquit, cubitis sexaginta. Hæc vero omnia ridiculis transigenda. Et stabat in conspectu imaginis præco fortiter clamans: Qualis deus, qui vt disci possit, publicè præconatur, & tanquam nouæ religionis indicium, aureus postea ponitur, quem cultum fore Gentibus monstrat insanus vates, quem contremenda species delectet, aut terreat? In fornacē ligna inijciuntur interea, quasi ad consumenda corpora contemptorum: creseit captiuis constantia, & amplius furit tyrannus, cum de gloria plus miratur. Pueri ergo iactantur in flammam, ibat circa innocuos pedes nouo libramine temperatus artifex ignis, & tot circumuolans
pastus, sola consumere vincula laborauit: Ibid.
circa damnatos suos innocens pœna blanditur. Et stans Azarias præcatus est, & aperiēs os suum in medio ignis dixit: Benedictus es dñe deus patrum nostrorū. Et aperuit os suum. Non audet ignis inuocantis dominum fauces irrumpere, nec nubilo ductu vaporans eloquentis ora contur- F
bat: innocentis oratione prolata, & quasi Ibid.
facto impetu sermonis, tremula flamma subducitur. Et diffundebatur, inquit, flamma super fornacem cubitis sexaginta, & nouem. O dei potentia clarius luce monstrata. Furatur pastus alienos incendium, nam consumpsit quos propè inuenit, quia ieiunat in suis. Custodiam suam vehementer horrescens, ne iam faciat, vel ipso fumo sanctis, quos tuetur iniuriam, foris tantum ducit vrere. Bene constanti vindicta innocentia defenditur, liberantur inclusi, & pereunt spectatores. Mira etenim ratione vis horrida commutatur in solo loco: vbi incenditur, illic refrigerat, aut tepescit, vt eodem loco scriptura testatur. Angelus autem domini simul descendit cum illis, qui erāt in fornace cum Azaria, & discussit flammam ignis de fornace, & fecit medium fornacis, vt spiritum roris sibilantem. Incedebant ergo pueri per medium fornacis cum angelo, & murmure fugitiuo replicabatur incendium, ac velut amicus ignis sanctis viris præbebat obsequium. Rex autem cum audiret eos benedicentes, & laudantes dominum, miratus est, & surrexit in festinatione, & di- Ibid.
xit principibus suis: Nonne tres viros misimus in medio ignis vinctos? Ecce video viros quatuor solutos, & ambulantes in medio ignis, & corruptio nulla est in eis, G
& aspectus quarti similis est filio dei. Ecce, inquit, video viros quatuor. Excludē si potes adhuc demens eum, qui crescit ad numerum. Non poteris iam tuos finire damnatos, qui soli esse non possunt: mala tibi ratione creuit quæstio, fortior

Universidad de Deusto
Biblioteca

cior est quem claudis. O quibus te incorrupta fides triumphis extendis. Adest tibi amica mea maiestas, vt innocentia liberetur. Patitur se deus cum pueris in supplicio numerari, & potest dominum videre sacrilegus, sed non permittitur nosse, vt crescat gloria puerorum: insana enim mēs in suis flammis parum crederet fortasse, si talem nō disceret defensorem. Tunc exijt rex ad ostium fornacis ignis ardentis, nec cum prope fuerit positus flamma contingitur. Necessario enim ab ipso igne cognoscitur, quia dominum cœperit confiteri pro hoc, & dixit: Benedictus deus Sidrach Misach, Abdenago, qui liberauit pueros suos. O magna misericordia deitatis, quod exultabile dictum est, sanantur rei, & redimitur, qui torquebat. Inter hæc, qui tale potuit inanis imago monstrare? Ecce dominus non in auro lucet, sed in flammis ostenditur. Sed quibus flammis?

H Quæ illuminant, non quæ incendunt. Vnde vos fratres charissimi, omni fide dominum Christum venerari debemus altissimum, vt possimus indubitanter ad regna cœlestia peruenire. Per eundem dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit, & regnat cum deo patre, & spiritu sancto, in secula seculorum, Amen.

De sancta Susanna. Homilia.

Diuinę lectiones, & sancta oracula dei, quæ insonuerunt auribus vestris, nidum faciant in mentibus nostris. Non volent, & transeant: aut sedeant, & descendant. Nam si passer inuenit sibi domum, Ps. 83.a aut turtur nidum, vbi ponat pullos suos: quanto magis passer verbum dei? Audiuimus de Susanna lectionem. Aedificetur pudicitia coniugalis, & tam firmo fundamento innitatur, muroque valletur, vt & insidiantes repellat, & falsos testes conuincat. Remanserat casta mulier moritura, nisi adesset, qui videbat, quod iudicantes latebat. Conscripta sunt verba eius. Da.13.c O angustiæ mihi sunt vndique, si enim hoc fecero, mors mihi est: si autem non fecero, non effugiam manus vestras: melius est autem mihi manus vestras non I euadere, quàm me peccare in conspectu Dei. Contemnebat quod audiebat, quia timebat eum, quem nihil latebat. Aie ergo, Angustiæ mihi vndique. Sed expectabat eum, qui saluam faceret a pusillanimi tempestate falsorum testium, tanquam ventum malorum. In illis tamen ventis, & fluctibus naufragium castitas non fecit, quia dominus gubernauit: affuit præcanti, exaudiuit quam nouerat, nec deseruit, ne moreretur: cui subuenit, nec adulteraretur. Excitauit deus spiritum sanctum Danielis, adhuc nouelli ætate, sed robusti fide. Et quia erat in eo propheticus spiritus, continuo nequissimorum seniorum vidit fallaciam. Sed quod ille intuebatur, prouidendum erat, quomodo cæteris monstraretur. Falsi, inquit, testes sunt, redite in iudicium. Quid pluribus? Apparuit falsitas, Susanna ergo Ibid.f religiosa mulier, & pudica coniux, erat vtique quandoque moritura, & ipsa quandoque. Et si tunc esset mortua, pudicitiæ quid obesset, dum caro conderetur sepulchro, & castitas redderetur deo? Putastis enim fratres tanquam ad magnum meritum pertinere, si falsi testes non prœualeant super innocentem. Non est magnum meritum, si non prœualeat falsum testimonium aduersus innocentem, si aduersus dominum non prœualeret. Ipse dominus noster Christus per linguam falsorum K testium est crucifixus. Sed etiam ipsi quidem falsi testes ad horam prœualuerunt, resurrecturo, quid nocuerunt? Demonstrauit ergo seruis exemplum, ne falsos testes perhorrescant: & cum creduntur, non timeant. Possunt enim facere malam famam, non possunt interficere conscientiam. Liberari, sunt tres viri de camino Da. 3.c ignis ardentis, affuit deus eorum: & in ipsa deambulatione laudes dixerunt deo, affuit deus eorum. Nunquid defuit, deus eorum? Illi euaserunt, illi mox arserunt, vtrique tentati. Hi carne consumpti, hi carne illæsi, sed vtrique coronati. Qui ergo liberauit Susannam mulierem castam, coniugem fidelem a falso testimonio seniorum, ipse liberauit, & virginem Mariam à falsa suspicione. Matt.1. Inuenta est ergo, & virgo illa præguans, ad quam vir non accesserat: vterus quidem fœtum tumuerat, & virginalis integritas manserat. Seminatorem fidei fide conceperat, dominum in suum corpus assumpse-

sumpserat, non eius corpus violari permiserat. Merito tamen tanquàm homini venit in suspicionem. Aliunde esse credebat, quod de se non esse sciebat, & ipsum alium de adulterio suspicabatur. Quare dignus fuit ab angelo corrigi, quia non- L nulla erat maleuola suspicio. Maleuolæ suspiciones sunt calumniantium, beneuolæ suspiciones sunt gubernantium. Licuit cuiquam de filio malè suspicari, sed filio non licet calumniari. Vbique suspicaris malum, sed optas inuenire bonum. Qui beneuolè suspicatur, vinci cupit. Tunc enim bene lætatur, quando falsum inuentum fuerit, quod male suspicabatur. Talis erat Ioseph circa coniugem suam, cui corpore non erat mistus, sed tamen fide iam fuerat copulatur. Venit ergo, & virgo in falsam suspicionem: sed sicut pro Susanna affuit in Daniele spiritus, sic pro Maria domini fuit angelus. Ad Ioseph inquit angelus: Noli timere accipere Ma- Ibidem. riam coniugem tuam: quod enim de illa natum fuerit, de spiritu sancto est. Gaudebant paulo ante coniugatę ad Susannam, gaudent virgines ad Mariam, vtræque teneant charitatem: illæ coniugalem, istæ virginalem: vtraque enim castitas habet apud dominum meritum. Ergo vnusquisque fratres mei pro dono quod accepit, certet in hoc seculo, vt vincat in futuro, per Christum dominum nostrum, qui viuit, & regnat cum patre, & spiritu sancto, per om M nia secula seculorum, Amen.

Diui Ioannis Chrysostomi, de Iona Propheta, Homilia.

* Ion. 1.a Ibi. 3.d Hoc loco. LXX. sequitur Chrysostomus, vt ferè solet, q pro ארבעים & a Ionata א בעד Chaldæ

FActum est verbum domini ad Ionam, dicens: Surge & vade in Niniuem ciuitatem magnam. Statim prophetam de vocabulo ciuitatis hortatur: & vrbem laudando, prædicit futuram veniam. Nam ipsius prędicationis hoc verba significant. Adhuc triduum est, inquit, & Niniue subuertetur. Cur futura prædicit, atque denuntiat, nisi vt prædicta non faciat? Ideo & gehennam minatur, vt gehennam non inferat. Terreant, & nos, inquam, verba prolata: rerum non contristet austeritas. Sed cur plagæ dilationem tam breui tempore coarctauit, nisi vt virtutem animi gentium barbararum possis addiscere, Niniuitarum, scilicet qui tridua id est, ni temporis angustijs, imminentia valuerunt mitigare supplicia, Et vt dei misericordiam admireris, qui ad pœnitentiam breuis temporis exoratus, multorum laxauit veniam peccatorum? sed & tibi beneficium benignitatis ostendit: & licèt ingenti peccatorum mole suppresso, leni tatem remedio pœnitentiæ pollicetur. Nam sicut is cui tardus atque tepidus animus est, etiam si multi temporis curricula ad sui pœnitentiam mereatur, nihil firmum atque robustum poterit promereri, nec deum facilè ad misericordiam commouebit, proprijs desiderijs occupatus: Sic vigilans atque sollicitus, etiam spatij dilatione suppłosa, in ipsis temporis angustijs constitutus, auxilium facilæ diuinæ benignitatis agnoscit, & ingenti sarcina liberatus exultat. Et vt id plenius addiscas, Mat.26 peruide quòd Petrus eum tertio denegauit: tertio & cum iureiurando ad vilissimæ puellæ verba formidauit, & ad pœnitentiam suam non multorum spatia postulauit annorum, sed ipsa nocte qua cecidit, ipsa quoque surrexit: ipsa nocte: qua meruit plagam, meruit & medelam: ipsa nocte, qua vulnus sensit, sensit & remedium sanitatis: & planctus illi subsidium fuit. Nam flens, inquit, & lachrymans: & non solum lachrymans, sed cum omni affectione. Et ideo euangelista non Luc. 22 eum simpliciter, sed cum omni dolore fleuisse testatur. Et illarum lachrymarum, quantum meritum fuerit, nullus poterit verbo explicare: sed rerum demonstrat euentus. Post lapsum enim illius denegationis, cui nullum malum poterit comparari, priori eum reddidit ecclesiæ, & totius orbis ecclesiæ solicitudinem curamq; commisit: & quod plus est, vltra omnes apostolos erga dominum, eum ostendit habere charitatem. Petro namque ait, Amas B me? Quid hoc verbo gloriosius? Sed ne Ioā.21. dicas, quòd Niniuitis tanquam Barbaris, & a communi sensu extraneis veniam dedit: seruus, nanque dictum est, qui nescit, Lu.12.f voluntatem domini sui, & non fecit: plagis vapulabit paucis. Et ne hoc dicas: Ideo tibi & B. Petri testimonium protuli serui, qui nouerat domini voluntatem. Sed & iste post tam grande peccatum, post tanti criminis reatum: vide ad quantam excellentiam

τρεῖς. A

Universidad de Deusto
Biblioteca

celsentiam culminis eleuetur. Idcirco nec te terreat tuorum cõscientia peccatorum, cum pœnitentia deleãtur. Tunc enim gra uius crimen peccatum est, cum in peccato
2.Co.12 g duratur. Hoc & Paulus deflet, hoc ingemi scit, hoc luctum merito nuncupat: ne forte, ait veniens ad vos humiliet me deus, & lugeam multos non peccantium simpliciter, sed non pœnitentium in turpitudine, & in immunditia, quam gesserunt. Ad veram igitur pœnitentiam quid aliud, nisi
C ieiunium necessarium est? Sed ad historiã
Ion. 1.a redeamus. Postquam audisset propheta hæc verba, Descendit in Ioppen, vt fugeret in Tharsis a facie domini. Quo fugis propheta? Non audisti, quod Dauid ait, Quo ibo a spiritu tuo, & quo a facie tua fugiã?
Ps.138. b in terram? Sed domini est terra, & plenitudo eius. Ad inferos? Et ibi virtus tua nõ
Ib.23.a deerit? Ad cœlum? Ibi quoque te esse cognosco. Et in mare? Et eo tendit dextera
Ps.138. b tua. Hoc & circa istum, factum est, qui pręcepta domini posse se declinare arbitratus
Ibid. est. Nam sicut ij, quos nimia ebrietate con
A simili argumẽtum. fusos ad præcipitium casus aliquis attuleris, cæca quadam caligine deferuntur, nec pedis tentatione suo gressui prospiciunt, potus nimietate turbati: sic & ij, qui peccatorum mole opprimuntur, improuisa cupiditate, propria præcipitantur insania. Nunquid a domino fugis Iona, & eius iussa quædam putas tergiuersatione posse cõtemni? Ipsis fluctibus poteris edoceri. Quũ enim nauem fuit ingressus, turbantur maria, fluctus eleuantur profundi pelagi arena monstratur. Et sicut fidele mancipium
Simile. cum seruum fuga lapsum nonnullis etiam communi domino preciosis ablatis, omni animositate contra eius retentores insistet, nec antè derelinquet, nisi eum præsentaue rit domino: sic & mare conseruum agnitum non alieno patrocinio, nullius postulato subsidio, sed propria virtute commoti, vt sibi redderetur, exposcit. Sed nautæ
D nondum agnita causa naufragij, nauem aliquantarum rerum iactatione subleuari arbitrabantur: & nihilominus nauigium turbabatur. Apud se enim periculi sarcinam retinebant, & magis magisque prophetæ corpore grauabantur: non corporis magnitudine, sed peccati. Nihil enim graue æquè, & onerosum inuenias, quàm peccatum. Et ideo Zacharias plum bo peccatum figurauit: Et Dauid haturã eius describens, ait: Iniquitates meæ superauerunt caput meum, sicut onus graue grauatæ sunt super me. Christus autem ad eos, qui in peccatis vixerunt, dicit: Venite ad me, qui laboratis, & onerati estis: & ego requiem dabo vobis. Peccatum nau fragium præparabat, & Ionas somno prę mebatur: sed sopor ille tristitiæ fuit, non requies. Nam idonea benignaqua mancipia culpam suam non tarde cognoscũt. Hoc & propheta sustinuit. Admisso peccato crimen peccati cognouit: quia huiusmodi natura peccati est, post partum dolores incutit, & natum plus afficit mentem, vnde prolatum est. Igitur nauta proximat ad Ionam, & ait: Surge, & deprecare dominum tuum. Sciebat iam non naturam suam exercere elementum, sed diuino motu vniuersa turbari, & artem nauticam tantis procellis resistere nulla posse virtute, nec gubernatoris manus vndique circumuallantibus fluctibus reluctari posse credebat. Maior enim gubernator necessarius fuit scilicet, qui cuncta gubernare consueuit: & aliud nihil nisi cœleste flagitabatur auxilium. Ideo & illi contemptis remis velisque depositis, & omne nauticum subsidium abdicantes: manus tendebant ad cœlum, dei misericordiam postulantes. Sed cum se in eadem desperatione nihilominus aduiderent: reum & tempestatis causam forte voluerunt cognoscere. Quo facto, & propheta proditur forte, & nautæ vt in summa tranquillitate positi, vt serenis flaribus nauigantes non illico eum præcipitare festinant: sed habita communione colloquij, seruantes, velut iudicij disciplinam cum omni diligentia naturas interrogationes proferebant, & responsa poscebant: tanquam & ipsi prolatæ sententiæ maiori cognitori daturi responsum, Audi nanque eos interrogantes, audi iudiciariam quæstionem. Vnde tibi profectio? quo festinas? de qua gente? De qua plebe productus es? Accusant maria fluctibus inquieta, sortis attastatur incertum, reus omnibus declaratur: & tamen illi cognitorum ordinem imitantes, qui non ante sententiam proferunt, nisi testium verba ipsius rei fuerint confessione firmata: ita & ij dissimulata inquietudine procellarum, & ignauia suæ

Zac.5.6
Ps.37.a
Mat.11 d
Ion.1.b E
F

naturæ

naturæ depositã, seruant iudiciariam disciplinam, & sententiam proferunt communi consensu. Et hæc omnia diuina prouidentia gerebantur, vt propheta pius, & mã suetus existeret: & ita cum deus rerum corrigebat documentis, tanquam si ad ipsum clamitaret, & diceret: Humanitatem imitare nautarum: qui ne vnius quidem animæ salutem despiciunt, nec vnius corporis curam prætereunt. Quantum autem ad tuam solicitudinem pertinet, vniuersa ciuitas infinitis hominibus ampliata morti donata est. Et isti quidem calamitatis suæ reum sorte monstratum, non passim præcipitare voluerunt: tu autem Niniuitas prodidisti, quorum nulla fueras læsione laceratus. Et tu quidem mea præceptio ne contempta tantam plebem prædicatio ne sanare noluisti: isti autem nullo iubẽte conatibus omnibus elaborant, a mortis te sententia liberare. Nam accusante mari, attestante sorte, ipso etiam confitente, & suæ fugæ tergiuersationem non denegante, miranda lenitate, prophetæ morti parcere cogitabant, & ad incommodum
G suum gurgitibus eum non dare tentabãt. Sed non patiebantur maria, imo dei prouisione gerebatur: vt & nautæ ei parcere
Ion. 1.c cogitarent, & belua consumere formidaret. Nam eo dicente: Tollite me, & in mare præcipitate, & tempestas a vobis temperabitur, littus magnopere postulabant, sed fluctibus ire prohibebantur ad terram. Et tu si vidisti prophetam fugientem, audi eum, & de ventre beluæ confitentem. Nã illud, vt homo, pertulit: hoc, vt propheta, monstrauit. Igitur susceptum eum mare, custodiæ ventris beluæ commendauit, fugacem domino seruaturum, & ne fluctibus læsus, nec rapaci morsu consumptus est, sed beluæ atque elementi natura mutata, prophera redditur ciuitati. Ingressus itaque vrbem, vt imperiale præceptum, quo contextum supplicium continetur, ingenti voce dominicam sententiam prædicabat: Adhuc triduum, inquit, & Ninive subuertetur. His auditis Niniuitę auditum nulli contemptui manciparunt, sed verba prolata suis cordibus intimarunt. Et
Ibi. 3.b statim viri atque fœminæ, serui & domini, senes & iuuenes, iudices & ministri graues & pueri, vno concursu, vna mente, vna lamentatione ad auxilium ieiunij conuolarunt: sed & ipsa animalia huius mini- H sterij tenebantur obsequio. Vbique saccus, vbique cinis, vbique lachrymæ, vbique gemitus. Nam & ipse, qui tenebat imperij potestatem, excelsa sede derelicta, regali pompa renunciata, indutus cilicio, capiti cinerem imposuit: & sic valuit ciuitas liberari. Et res totius admirationis gerebatur, cilicio purpuræ cedebat ambitio, & cinis diadematis obruebat ornatum. Videtis, quàm non inaniter proclamabat, ebrietatem declinandam, non ieiunium formidandum? Nam ebrietas, & luxuria stantem euerterunt ciuitatem: commotam, ieiunium solidauit. Cum ieiunio Dan. 6.
Daniel in lacum leonum ingressus est, & & 14. c
eorum tantam mansuetudinem sensit, vt simplicitatem ouium arbitraretur. Nam bestiæ in illa feralis ardoris rabie, furoris sui natura lenita, oblato sibi cibo parcebant, & aliquanto tempore fame defectæ, præparatam satietatis copiam respuerunt. Nam diebus septem eis fuerat cibus denegatus, vt in ipso oblationis aspectu prophetæ carnibus auida cupiditate inhærentes, consumpto se corpore satiarent. Cum ieiunio, & tres pueri Babylonium fornacẽ ingressi sunt, & ingenti flamma spatio aliquanti tpis erogato, intacti egressi sunt, & Ibid. 3.c
eorum corpora ignis lumine splendidius micuerunt. Quid igitur est? Nempe si hæc I
flamma erat, monstrabat flammæ naturã: & illa, si corpora erant, subiacebant corporis passioni. Sed hanc admirabilem quæstionem nullus poterit, nisi ipsum ieiuniũ explanare. Quæstio etenim ardua est. Humana corpora cum igne pugnabant, & victoria corporũ mõstrabatur. Vidisti admirabilẽ pugnã, vidisti admirabiliorẽ victoriam. Mirare igitur ieiunium, & illud cũ omni auiditate tuis amplexibus festina susIeiunij vis quã efficax.
cipere. Quando.n. & in flamma prodest, & in lacu leonum subuenit, & spiritus pro pulsat immundos, & diuinam sententiam mitigare nouit, & ad libertatem reuocare consuenit: quis huius insaniæ teperitur, qui velit ieiunij tantorum bonorum materiam declinare? Sed dicis, Corporib. exin de generatur infirmitas. Sed quantum exterior conteritur, tantum interior renouatur de die in diẽ. Imò si diligenter scrutari volueris, inuenies ieiunio corpora validius roborari. Et si meum sermonẽ respuis, me-

dicorum

dicorum te doceat disciplina: qui parcitatem, salutis nominant matrem. Nam pedum dolores, capitis vertiginem, subitaneas mortes, & cætera, quibus febris atq; languores corporis comparantur ex luxurijs atque voluptatibus aiunt generari, & K tanquam de fonte noxio riuos ad corporum læsionem, & ad animarum perturbationem commeare testantur. Non igitur ieiunium timeamus, & ideo vos frequenter admoneo ad ieiunium, veluti mitigationem, ne multo nos vino, & luxuria sagi nemus. Et ideo deprecor ne ierunij meritum delicioſis voluptatibus præoccupatũ, Simile. non mereatur effectum. Nam sicut ij, qui medicinali remedio potari disponunt, si non fuerint diligenti abstinentia præparati, fructum remedij sentire non possunt: ita & ij, qui post crapulam ad ieiunium veniunt, remedium non agnoscunt. Et ideo sobrio animo ad ieiunium confugiamus, vt misericordiam consequamur: gratia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, & honor, vna cum spiritu sancto, & nunc, & semper, & in secula seculorum, Amen.

Zac. 6.c *De eo quod scriptum est in Zacharia propheta, cap. VI. (de præparatione aduentus domini.) Ecce vir Oriens nomen eius sub vmbra eius orietur sol: ipse veniet, ad saluandum populum suum: Homilia.*

NObilis genere atque ditatus spirito Zacharias inebriatus non vino erroris, L sed verbo veritatis futura dicebat: præsentia non tacebat, præterita non ignorabat: qnia locuples spiritus totum demonstrabat qui propria dona singulis impartitur, sicut modo hos versiculos ex contextione prophetiæ eius vna modulatione cecinimus, dicentes, Oriens de Oriente. Oriens Ioan. 4. venit, vt sibi adoratores in spiritu, & veritate confirmaret. Iste ergo Oriens nomen eius. Quanquam non fuit sine nomine, & non qualicunque nomine, sed illud nomen, quod est super omne nomẽ, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, cęlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lin- Phil. 2. gua confiteatur, dominus Iesus Christus in gloria est dei patris. Oriens ergo nomẽ eius. Magnum beneficium, singulare donum, sequestratum munus, vt donaretur nobis vnde beneficium obuenisset nobis. Quale nomen Oriens? Delectabile, dulce, suaue. Hac semper appetamus, vt conuersi ab Occidente intenti ad Orientem agnoscamus deum omnipotentem. M Subsequitur, versiculus, dicens, Sub vmbra eius orietur sol. Et verè sub vmbra eius orta est claritas diuinitatis eius, qui in Sole posuit ta- Psal. 18. bernaculum suum. Quia lux venit in mun- Ioan. 1. dum, radiauit mentibus nostris obscuris, declarata sunt terra manifestata sunt occulta, tenebrosa aperta, vt lux oriretur nobis: quia qui sedebamus in tenebris, & vmbra Esa. 9.a mortis, lux orta est nobis. Sol iste non est nubilosus, nec obtectus, non ascendens, & descendens: sed ille sol iustitiæ, qui totum cardinem mundi aduentu suo splendificauit. quid aliud egit, nisi vt patri, & sibi faceret populum peculiarem, dato pignore 2. Co. 1. spiritus sancti, qui est pignus hæreditatis & 5. nostræ, vt ad instar hæreditatis illius, & odoris, non aromatici, sed pietatis: non transitorij, sed æterni, perduceret nos ad thuribulum illud, quo Esaias perductus est propheta? Vnde carbonem in labijs ac- Esa. 6.c cepit, vt a vaniloquijs, ab ociosis sermonibus, separatus, de forcipe tacta labia carbone ignito immutaretur ex carnali intellectu in spiritualem sensum. Et qui loqueba tur ex humano sensu, inciperet ex dono loqui diuino, vt clamaret, & diceret, Ecce Ibi. 7.c virgo in vtero concipiet, pariet filium, & vocabis nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum deus. Aequè di- Ibi. 53.c cebat, Vidimus eum non habentem speciem, neque decorem. Illic natiuitatem demonstrabat, vbi dicebat, Ecce virgo in vtero concipiet: & hic passionem vbi dicebat, Vidimus eum nõ habentem speciem A neque decorem. Vnus atque idem spiritus agebat omnes vates, qui vaticinio non ta- Zac. 6.d cebant aduentum eius. Dicit Zacharias, Ecce vir Oriens nomen eius: sub vmbra eius orietur sol, ipse veniet ad saluandum populum suum. Dicit Esaias, Ecce in vtero concipiet, & pariet filium. Vterque vnum dixerunt, quia de vnico locuti sunt. Ergo subiunxit sanctus supra memoratus Zacharias, dicens, Ipse veniet ad saluandum populum suum, cum sciamus eum iam venisse. Tamen cum dicitur, cum in memoria

ria recolitur, quàm si præsens videtur. Infirmus enim cum loquitur de medico sanitatem sperat. Cum dicitur ei, Ecce veniet archiater, renouatur, innouatur, ad spem reducitur salutis. Ecce venit totum. Ecce aliquando veniet. Et quandiu adhuc negligitis desidioſe, inordinatéque animas vestras? Ecce veniet, præparate locum quo veniat. Dicite cum propheta. Si dedero Ps. 131. somnum oculis meis, aut palpebris meis a dormitationem, & requiem temporibus meis. Quandiu sanctę Dauid, quandiu nõ dormis, quandiu requiem temporibus tuis non das? Si enim non dormieris, sensu imB mutato aliud loqueris. Dic ergo nobis, quandiu non dormis? Donec inueniam lo Ibidem cum domino tabernaculum deo Iacob. Sed primitus tollam omnia impedimenta mentis meæ. O tabernacula sancta, ò stabulum hospitale, ò latissimus mente: quali conscientia præparas ex tanto talis locum dño, tabernaculum deo Iacob: & inuenis ei locum, quem totus non capit mundus? & si apud te erit, alibi nõ erit? si totum habebis, alij eum non habebunt? si ad te veniet de secreto cœli, absens erit a Ps. 44.a patre? Quid? Quia, & ibi apud te est, quia Mat. 12 eructas verbum bonum, & dicis opera tua a regi. Quia bonus homo de thesauro cordis sui profert bona. Apud te erit, & a singulis non recedet, & in sede sua permanebit. Parate ergo locum domino, suspendite vela orationis: aperite ianuas cordis, triclinium animæ sit splendidum odoribus, quia Christi bonus odor estis vos. Sed sit vobis odor vitæ in vitam, orate pro eis, 2. Co. 2. quibus est odor mortis in mortem. Sed ad hæc quis idoneus? Nullus de se præsumat: veniat saluifactor, discumbat in corde ecclesiæ suæ, quia fuit vnus discipulis, in cuius pectus discumbebat Iesus. Nunquid acceptor est personarum, vt in vnius pe- Io. 13.c ctus discumberet saluator mundi? An forC te pectus Ioannis agnoscitur virginitas, castitas: quia qui castum habet cor, ibi discumbit Christus. Nec enim sola castitas Mat. 25 corporis sufficit ad integritatem cordis. a Considerate insulsas quinque virginis. Virgines enim erant, sed castum cor non habebant. Castitas discordiæ non conuenit, ebrietati, impudicitiæ, iracundiæ, malitiæ, adulationi, subdolæ menti, laudibus humanis inhærenti, voluptatibus insisten ti, cupiditati, auaritiæ, dissensioni, zelo liuori, inuidiæ, contentioni, his vitijs non coniungitur castitas. Quæ. n. societas luci cum tenebris, quæ pars fidelis cum infide li? Separate filios ancillæ, remaneant filij 2. Co. 6 liberæ, charitas, pax, gaudium, longanimi c tas, bonitas, benignitas, mansuetudo, vt fitis hæredes, & comparticipes virginibus illis, quæ lampadibus splẽdidis oleo sapiẽtiæ plenis, flammante spiritu feruẽtes meruerunt ingredi in aulam regiam, in thalamum sponsi. Eia fratres videte, quis venit, & saluos fecit, qui aperuit oculos cæci nati, qui claudum fecit ambulare sicut ceruũ qui planam fecit linguam mutorum. Tãtum medicum nullus negligat, ne remaneat infirmus. Ideo per circulum anni iste dies agitur, vt mentes Christianorum immutentur. Quãdo paterfamilias habet natale, tunc serui sibi relaxari sentiunt largitatem, sperant patroni sui in honore natalis, mutatis vestibus officio suo præpara D ti sunt, vt nitor vestimentorum impertia- Col. 3.b tur illis præmium. Et nunc cum auditis, Ecce venit, expoliate vos veterem hominem cum actibus suis, & induite nouum: vt veste in nouitate vitæ vestræ induta, ad natale eius occurratis, nitidi, splendidi, puri, immaculati, vt relaxentur angustiæ vestræ, & dicatis illam singularem laudem, hagios, hagios, hagios sine cessatione domino deo nostro, Amen.

De natiuitate septem Machabæorum, Homilia.

QVàm speciosa, & grata ciuitas nobis enituit, & totius anni diebus splendidior dies hodierna præfulget, non de vsitatis Solis radijs illuminata præclarius, sed de lumine martyrum, supra coruscum fulgoris micantẽ illustrata sublimius. Multus etenim solibus illustriores sunt martyres, & magnis luminaribus clariores, Propterea hodie si dici potest, cœlo ipso ornatior terra lætatur. Sed in hac comparatione non attendas cinerem sanctorum corporum, nec fauillam reliquiarum carnis, omniaq; ossa consumpta temporibus, sed aperi oculos fidei, & vide eos diuina virtute, & gratia spiritus sancti amictos, & diuini luminis claritate radiantes. Hi ergo ipsi de superno Solis circulo in terram radij Christo emitteute iaciunrur, & a corporibus eorũ prosiliẽtes coruſca luce fulgoris, sicut spẽm ecclię gaudentes illustrant, in

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciem diaboli inuidentis obcęcant. Nam vt audaces latronum duces, siue impij sepulchrorum effossores, si forte dum prædas agunt, aut spolia capienda conquirũt, in arma, vel ornamenta imperatoris incurrerint, quamlibet cupidi prædarum: tamẽ ita agnitis regis insignibus deterrentur, vt fugiant, neq; cominus accedere, vel attingere audeant. Vnde sibi non compendiũ procedere, sed periculum prouident immi nere, si quid inde audeãt vsurpare: Ita profecto, & dæmones, qui verè latronum, & principes, & magistri sunt, vbi coronatorum martyrum corpora viderint posita, longe illico a conspectu eorum pauidi fugiunt, & abfiliunt. Non enim ad naturam eorum intendunt, sed in arcanam dignitatem, & gloriam Christi, qui in agone certantium induta corpora martyrum suorum, sicut arma portauit. Huiusmodi. n. armis non angelus, non archangelus, non
F vlla alia creaturæ virtus induta est, sed ipse
2. Co. 13 a dominus virtutum, & angelorũ, sicut Paulus clamat, dicens: Si experimentum quęritis, præliantis in me Christi. Preciosa. n. sunt corpora martyrum, quoniam plagas pro domino susceperunt. Et quia stigmata propter Christum membris suis impressa ferunt, & sicut corona regalis vndiq; decorata fulgores varios emittit: ita & sanctorum martyrum corpora, sicut preciosis lapidibus acceptis pro Christo vulneribus distincta, omni regum diademate preciosiora, & spectabilia redduntur, & illi quidem secularium spectaculorum præsides, siue arbitri, quos Græci agonothetas vocant, proponentes certamina, magnum muneris ambitum esse existimant, quando iuuenes, & robustos luctatores in stadium introduxerint, vnde prima ostentatione miraculum spectatoribus præbeant studio. Hoc verò spiritali in agone nõ ita est, sed omnia è contrario. Agonem enim proponens Christus, non talem, qualem illi terreni agonothetæ, sed horribilem, & plenum timoris, non enim hominum cõtra homines luctamen, sed hominum aduersus dęmones pugna est, tale ergo certamen nobis proponens Christus, non iuuenes exercitatos ad luctamina athletas, sed primæuos adolescentulos, & cum ipsis senem Eleazarum, simulq́ue mulierem anũ
G matrem septem adolescentium vult considerare. Quid hoc noui est? quid paras inutilem, & adhuc teneram in bellum, in arenam, vel prælium ducis ætatem? quis enim ante hãc diem vidit, vel audiuit mulierem in vltima senectute positam dimicasse, & terribilem mortis adisse conflictum? Nemo huiusmodi factum audiuit vnquam. Sed ego, inquit, admirabile hoc, & nouum, quod neque auditu aliquando perceptum est, ipsis operibus demonstrabo. Non enim talis agonotheta ego sum, vt certaminis exitium in aliquo certantiũ virtute constituam, sed ipse assisto luctantibus, & auxilium præbeo, & manum præbeo athletis meis. Et quod ex proprij arbitrij libertate suscipiunt, de bonæ voluntatis affectu, vt pro legibus meis, & nomine meo dimicent, id in victoriam ipsis procedere, mei est auxilij. Ergo cum videris mulierem annis confectam, senio tremulam, baculo indigentem induci, & congressam prælio passionis dissoluere crudelem tyranni furentis insaniam, & de incorporeis virtutibus triumphantem, & diabolo pręualentem, & facile vires illius concidentem cum potestate maiore, admirare diuini agonothetæ gratiam, obstupesce ad intuendam Christi virtutem, cuius athletæ
H non corporis robore, sed fidei virtute luctantur. Infirma eorum natura, vel vetus est, sed quæ eos vnxit gratia, potens est. Resoluta sunt corpora senectute, sed solidatæ sunt mentes desiderio pietatis. Nõ est sensibilis hæc pugna, neque insensibile certamen. Noli ergo istos athletas extrinsecus considerare, sed ingredere sensu rationabili ad interiorem eorum habitudinem: conspice fidei eorum fortitudinem, vt intelligas, quoniam qui contra dæmones pugnat, non robore corporali, neque valida compage membrorum indiget, nec de ætate iuuenili fiduciam sumit: sed, & si tener adhuc adolescentulus in flore primæuo agit, & si senex ad extremas ætatis suæ metas peruenerit, animam verò fortem habeat, & corroboratam fidem, nihil de ætate, vel modica, vel extrema ab effectu certaminis impeditur. Et quid dico senem, & iuuenem, quando etiam mulieres expeditæ ad hæc prælia cucurrerũt, & illustres coronas adeptę sunt? Nam illi extranei nobis, id est, mundani agones, & ætatis, & formæ, & generis dignitatẽ requirunt. Vsi & seruis, & mulierib. & seniorib. & pueris ad eos aditus denegatur; isthic verò apud nos

I nos omni personæ, omniq; ætati, & vtriq; sexui indiscreta facultate studium patet, & agonis adeundi commune ius, & vna libertas est, vt prompta omnibus sine inuidia bonitate ineffabilem saluatoris nostri virtutem cognoscas, & apostolicum
2. Co. 12 b sermonem opere confirmari videas: Quia virtus in infirmitate perficitur. Quando enim pueri, & senes supra naturam valẽt, & internis viribus modos ætatis extendunt, euidenter operantis in ipsis gratia manifestatur: & vt plenius appareat, quia infirmitas athletarum nostrorum, quæ in exteriori est, clariores faciat esse victores, & senem, & pueros relinquentes, infirmiorem ipsis producamus in medium mulierem, illam anum, & septem puerorum matrem. Nam labores partuum non vel modice huic certamini impedimento sunt. Quid ergo eius prius, aut potius mirabimur? quod ex natura infirmum, aut quod de ætate habuit prælijs inutile, & immaturum, aut necessariæ compassionis affectum? Mater enim erat, vnde facile eam potuisset in tormentis viscerum suorum vincere materna pietas, nisi diuinæ pietatis altior virtus virili fide anile pectus armaret. Magna etenim hæc impedimenta sunt ad eum cursum, cuius intentio summa indiget patientia. Ego vero, & aliud
K his maius habeo dicere, quòd & virilem mulieris fortitudinem, & callidam diaboli versutiam cõsideretis. Quid autem hoc est, diligenter inspicere debetis. Immundi dæmonis maligna calliditas, non primam eam traxit in agonem, sed post filios eam duxit in prelium. Qua causa hoc? Ob hoc vtique, vt præuenientibus in conspectu eius septem filiorum supplicijs, deijceret sensum eius, cum virtutem mentis in matre fregisset, varia crudelitate propositis ei spectaculis orbitatis suæ, cum iam eneruatam, & consumptam maternis doloribus facile vinceret, & in ruinam mentis impelleret. Ne ergo hoc consideres, quòd illata sibi tormenta tolerabant: sed illud magis contemplare, quòd mater per singulos eorum duriores sustinebat dolores. Et hoc quod dicitur, bene norunt quæcunque pariendi dolores expertæ sunt mulieres, & matres factæ sunt. Nam sæpe, & mater, si videat filiũ suũ febribus æstuare, ita perturbatur, vt ardores illius in sua cupiat mẽbra trsãferri, & mutata in se si possit ęgritudinis vice transfundere in filium sanitatem suam. Ita omnibus domesticis malis eas, quæ de filij malis acciderint, ærumnas grauiores existimãt, & intolerabiles fiunt, quæ matris sunt. Sicut ergo ve L
ra in cunctis matribus talis affectio, ita profecto manifestum est, quia mater illa grauius in supplicijs filiorum puniebatur, quàm si ipsa pateretur: & maior erat passio in visceribus matris, quàm in corporibus filiorum. Si ergo vnius filij nunciata est ægritudo, auditu solo viscera materna turbantur, hic autem non vnum tantum filiorum chorum vno tempore pariter interfici videns mater, nec absens per auditum suscipiens passiones eorum: sed prẹsens oculis hauriens vulnera omnium, quos pepererat, quid nõ patiebatur? Quomodo non excidit mente, vnumquenque horum spectans horribilius, & diuersis pœnarum ingenijs cruciari, & per incisiones membrorum tam crudeli, quàm lenta morte consumi? quomodo tam ferali spectaculo non dissilierunt viscera eius, & desumpto corpore anima excussa est? Quomodo non, & prima filij passione in ipsos ignes, quibus filius cremabatur, insiluit vt simile, vel deterius filiorum spectaculum compendio mortis euaderet? Nam etsi sapiens esset, sed mater erat: etsi amans deũ, sed carnem portabat: etsi prompta esset fide attamen fœmineum sexum gerebat: etsi zelo diuinę pietatis prompta ferueret, sed & maternæ affectionis vinculo memor partuum tenebatur. Si enim nos qui viri sumus, frequenter cum videmus reum per
forum duci refrænato ore in mortis dam- M
nationem, & eum trahente carnifice, de solo eius aspectu frangimur, cum tamen sufficientem habemus consolationem ex ipsa conscientię securitate, qua ab illius pœna mortis discernimur: facile metiri possumus quid illa pertulerit, quæ non reum aliquem, & extraneum, & damnatione cõmerita duci videat, sed septem filios simul in vna die non ista morte consumi, sed varie laniatos pœnis videbat interfici. Si enim lapidea quidem fuisset, & si viscera adamante compacta gessisset: ita forte potuisset inconcussa durare, & nihil eorum sentire, quæ & mulierem, & matrem perpeti, vis ipsa naturæ, pietatisq́ue cogebat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Denic; cogita, quomodo admiremur patriarcham Abraham, quòd filium suum
Ge. 22. offerẽs deo, ipse vinxit in apparatu hostiæ
b manus eius, pedesq; constringens, & cum paterna manu immolandum altari impo
suit, & sapienter conferens: tunc videbis quanta mulieris huius virtus extiterit. O amarissimum illud, simul & dulcissimum matris spectaculum: ò amarissimum quidem propter naturam affectionis humaA næ, & propter ipsorum faciem tormentorum: dulcissimum verò propter virtutem fidei, quam delectabatur domesticarũ spectaculo passionum: quo impiam sacrilegi regis crudelitatem confessio gloriosa vincebat. Vnde sortissima illa mater non frãgebatur spectaculo orbitatum suarum, sed confortabatur: quia non profluentem eorum sanguinẽ aspiciebat, sed magis ad coronas eorum, quæ texebantur cœlis intẽta gaudebat. Non videbat ad receptaculũ tẽporale cauari petram sepeliendis, quia prouidebat æterna ędificari tabernacula coronandis. Non cõsiderabat circunstantes populos, quia videbat adstãtes angelos. Obli
ta est dolores partuum suorum, contẽpsit naturam sexus sui, nec memor, & iam se
nectutis, ipsam quoq; naturæ tyrannidẽ animo superante calcauit: naturæ, inquã, tyrannidem, quæ & bestiarum feritatem subigere consuẽrit. Sæpe.n. difficiles capi beluæ, per amorem tamen suæ sobolis capiũtur. Dum.n. natorum suorum dilectionem vitæ suæ præferunt, ita affectu pietatis incaute in manus incidunt venatorũ: qui prius catulos eorum venantur, vt per affectionis captiuitatem perueniant ad ca
B pturam paratum. Nullum est animal, nec 67
ita infirmum, quod non pro filijs suis defensandis robur assumat neq; ita mansuetum, quod abreptis catulis nõ irritetur, & aduersus rapientem quanta potest virtute desæuiat. Sed istam totã ipsam, & per homines rationabiles, & per animalia irrationabilia pari iure porrectam, atq; diffusam naturæ tyrãnidem fidei virtute dissoluit: & non solum non insiluit capiti sæuiẽtis tyranni, neq; laceraui faciem eius, vt bestia videns catulos suos diripi: sed tantam magnanimitatem fidelis animi oẽm philosophiam supergressam mõstrauit, vt immolationem filiorum suorũ ꝓpararet hortatu suo, & ingereret persecutori. Et cum adhuc priores puniretur, residuos ad ęmulationem eorum exhortantibus verbis in palæstra passionis iungebat. Audiant hæc vniuersæ matres, & æmulentur virilẽ mulieris huius fortitudinẽ, & veracirca filios dilectionem, & ſm illam septem martyrũ matrem nutriant filios suos. Non.n. educatio filiorum hæc naturæ est, sed educatio matres facit: hæc.n. voluntatis est. Et vt discas, quia non pariendo tãtum, sed magis bene nutriendo fit mater, audi beatissimũ Paulũ, qũo honorificet, & coronet viduã: C
non ꝓp partum, sed propter educationem bonam filiorum, dicens.n. Vidua eligatur non minus annorũ sexaginta, testimoniũ 1. Ti. 5.
habẽs in operibus bonis, vt horum bonorum laudem cõsummaret, adiecit: Si filios enutriuit: non dixit, si peperit. Quid ergo æstimabimus illam mulierem pertulisse, si tñ mulierem istã dici oporteat, cũ videret in filiorum membris viscera sua cruciari, alterius auulsos a suis manib. digitos sup prunas igniũ spargi, & vnius caput clauis cõfigi, alterius capiti cutem detrahi, & totum corpus extracta pelle nudari, & eum, qui talia patiebatur stantẽ fortiter, insup, & ipsi tyranno pœnas æternas voce libera comminantem? Qũo mater hæc spectans eleuauit vultũ suũ, & os aperuit, & linguã mouit in verba, nõ in verba materni doloris affectu mollia, sed verba virtutis? Qũo non recessit a carne anima eius? Qũo ego dicam? Non.n. in terrena prestantia intẽdebat, sed in futura cęlestia præparabatur, in his omnibus filiorũ suorum prælijs, & tormentis vnum timebat, ne cuiqua tyrannus parceret, & inuidiã diaboli soluto certamine triumphantium scinderetur chorus filiorum, ne quis eorũ sine corona maneret. Et qm hoc timebat, minimũ eorũ, D
qui iam solus agoni supererat, tantum, ꝙ non manibus apprehendens in ignẽ ipsa incensum impulit: veruntamen pro manibus eum verbis exhortationis impulit, & armauit cũ magna trepidatione pietatis, voce patria obsecrans eum, ne callidi persecutoris sæuioribus crudelitate blanditijs emollitus, euelleretur a fratrib. gloriosis, & confortantium immarcessibilẽ coronã victus amitteret. Nos citra dolorẽ alienas ærumnas audire nõ possumus, sed illa proprias, & domesticas passiones citra dolorẽ intuebatur. Hæc non negligenter, neq; in ambu-

ambustione audiamus, sed vnusq; eorũ, q audiũt in filijs suis totã hanc rẽ sibi depingat, in corde suo præponens virtutẽ eorum, quæ dicimus, de suis affectionibus metiatur: quamuis, nec ita possit, quia naturales passiones sermo non potest explicare, experimentis autem tm̃ percipi potest humanæ affectionis expressio. Quã bene igitur ad eam matrem congruit sermo ille propheticus, vt post septem filiorum coronas dicamus: Tu autem sicut oliua fructi-
Ps. 51. b fera in domo dei. Nam Olympiacis specta culis cum innumerabiles sæpe conueniãt
E luctatores, vnum tantummodo manet corona victorem: isti verò de septem fratrib. septem emicuerunt coronæ. Et quã mihi ostendis regionem ita fertilem, quẽ nidũ tam numerosa prole fœtosum? Nunquid similes habuit parturitiones mater filiorũ Zebedæi? Gloriosa quidem, & ipsa apostolorum mater, sed duorum tm̃. Septem verò martyres nescio vnquam vnum protulisse vterum, & ipsam eis matrẽ gloriæ sociam in consortio passionis appositam: & quidem non vna, neq; simplici adiectione meritorum, atq; virtutum. Nam filij eius septem martyres erant, tm̃ autem corpus matris appositum est. Corpus quidem erat vnum, septem verò martyrum legio implebatur in matre. In quã dilatata est gloria passionis, & corona martyrij, in ea omniũ virtus, & gloria confluebat: quia per vnũquenq; filiorum suorum passa est, & quoniam illos ipsos tales ipsa perfecit: hæc ecclesiam nobis integrã martyrum peperit septem filios enixa sublimiter, quorũ neminem peperit terræ, sed oẽs cœlo, magis autem regi cœlorum, cui oẽs eos in vitam peperit æternam. Ergo callidus omnis malitiæ machinator diabolus vltimam eã du
F xit ad certamẽ, ea cã, quam supra exposui, vt virtute eius fracta, & in spectaculo filiorum per tormenta moriẽtium debilitata, facile postea debellaret afflictam. Si.n. sæpe sanguinis humani fusionem videntes homines consueuerunt pauore percelli, & non modicæ curationis egeuerunt, vt & deficientem vitam resumerent, & labantem animam reuocarent: tantos illa vidẽs sanguinis riuos non ex aliena, sed de filiorũ suorum carne manantes, quod non sustinuit, aut quam perturbationem mente suscepit? itaq; diabolus, vt supra dixi, pp qđ eam post filios suos, quasi perfractã orbitatibus, & facile vincendam in vltimũ certamen induxerat, id totum in cõtrarium sibi cecidisse persensit, & muliere per hæc ipsa quibus vincendam putauerat, vincente confusus est. Maius.n. confirmata mater exemplis filiorũ, aggressa est certamẽ. Quam ob rem per orbitates suas non fracta est, sed fortior facta est. Non.n. iam reliquerat sibi pro quibus angeretur, vel quibus timeret, ne forte infirmitate fraudarẽ tur coronis, sed omnes sicuti vnum reponens promptuarium, ad supernos præmittens triumphos, & ad inconcussa perennis gloriæ regna, gaudebat, confidens de cætero, & secura cum magnanimi voluntate. Et sicut coronæ quædam preciosissimis lapidibus compositæ eminentem gẽmam: ita carnem suam choro filiorũ coaG ptãs, ad desiderabilem Iesum pullos suos, vt aquila subsequens euolauit: vt magnũ nobis relinquens solatium, atq; consiliũ, per id quod in semetipsa opere passionis probauit. Quod filijs valido sermone persuaserat, vt corroborata anima, & sublimi sensu instructa audeat omnes ingredi passiones, & omnia, siue tormentorum, siue discriminum visibilium dura contemneret. Quis enim vir, quæ mulier, qs senior, aut quis iuuenis, de cætero veniam possit accipere, aut excusationem habere fragilitatis carnis, & timiditatis humanæ, si pp Christum sibi pericula videat inferri: quãdo mulier senectute confecta, & tantorum filiorum mater, & ante tempus gratiæ cõgressa, sustinuit multis virorum per idem tempus metu mortis inclinatis in sacrilegia perfidiæ, nec dum in domini saluatoris aduentu extincto peccato, neq; morte H
deuicta, tantis animis, & tanta virtute, tãras propter deum pœnas sustinuisse cernitur, & vicisse cognoscitur, vt euangelicam perfectionem in temporibus legis impleuerit? Vnde hęc ergo omnia cogitantes, & mulieres, & viri, & iuuenes, & senes, exemplum agonis huius, tantorumq; in filijs, in matre luctaminum, sicut in tabula, ita in corde vestro describite, assidua vobiscũ exercitatione meditamini. Cõtra oẽm spiritualiũ inimicorũ armaturã illius patiẽtiã ꝓponamus ad inuictę virtutis exẽplũ, vt isthic æmulates fortitudinẽ scõrũ illorũ, sil'r illic eorũ coronã possimus adipisci. Quantã illi patientiã in periculis corpora libus ostenderunt, tantã nos in passionib. I
irratio

Universidad de Deusto
Biblioteca

rrationalibus continentiam demonſtremus, id eſt, contra iram, & auaritiam, vel inanis gloriæ concupiſcentiam diuino timore muniti, ſenſibus repugnantes, & cõſilia diaboli deſtruentes in nobis. Si enim cupiditatum ignes vicerimus, ſicut illi tyrannidis ignem vicerunt, poterimus iuxta ipſos, & matrem eorum, pari gloria conſtituti ſimiles haberi. Potens autem eſt deus, vt præſtet vos omnes per eandem fidem ad parem gloriam peruenire: per charitatem, & gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem, & cum quo eſt deo patri regnum, gloria, cum ſpiritu ſancto, & nunc, & ſemper, & in ſecula ſeculorum, Amen.

Tomi primi, finis.

Aduerte candide lector fol. 297. col. 3. llnea. 9. quæ incipit, In eundẽ pſalmum aliter, id eſſe principium alterius homiliæ ſuper eodem pſalmo, & ſic eſſe oportuit à præcedenti diſtinctum, quod interlegendum minime fuit animaduerſum.

Hæc quæ habentur in indice falſo citata, hic vt inueniri poſſint reponenda curauimus.

K

Super illud ſapientiæ, iuſtorum animæ in manu dei ſunt, &c. ſer. 430.d
Sup illud Eſaiæ, Si volueritis, & audieritis me, bona terrę comedetis, &c. ſermo. 431.c
De verbis Eſaiæ, Vidi dominum ſedentem in throno excelſo, &c. Homiliæ. V. 432.c
De loco Eſaiæ cap. IX. Poteſtatis & pacis eius non erit finis, Hom. 445.K
De loco Eſaiæ, cap. XLII. Cantate domino canticum nouum, laus eius in extremis terræ, Homilia. ibidem.a
De loco Eſaiæ, cap. XLII. Gaude Sion, Ecce rex tuus venit. Homi. 444.f
De Hieremia Propheta, ſermo 445.K
De tribus pueris, Homilia 445.d
De ſancta Suſanna, Homilia 446.h
De Iona propheta, Homilia ibid.m
De loco Zachariæ, cap. VI. Ecce vir, oriens nomen eius, ſub vmbra eius orietur ſol, &c. Homilia 448.K
De natiuitate ſeptem Machabæorum, Homilia ibidem.d

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

A A B B C C D D E E F F G G H H I I K K L L M M N N O O P P Q Q R R S S T T V V X X Y Y Z Z

A A a B B b C C c D D d E E e F F f G G g H H h I I i K K K L L l

Omnes ſunt quaterniones præter L L l qui eſt duernio.

VENETIIS,
APVD DOMINICVM NICOLINVM.
M D LXXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca